2° Ebor. R. 1A.

1720.

Comparavit T: Jacob postwald profess:
Aldersp: invig:

Quí Cuncta Suo Conformari arbitrio Contendunt, et arrogantiæ
multum ostendunt et ignorantiæ: Ita Sibi, hæc alijs nocent: nam
et Secundo rerū agendarum Successu destituuntur, et fugi Sēipsos
Labe prostituunt. Ut Crepidam pedi; non pedem illi,
Ita Se hominibus aptet Magister. Media non quam pretiosa
Sed quam apta finis attendendum. N

R. P. F.

NATALIS ALEXANDER

IN

EVANGELIA.

EVANGELIA

IN

NATALIS ALEXANDER

R. P. F.

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EVANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EVANGELISTAS.

Auctore R. P. F. NATALI ALEXANDRO *Ordinis FF. Prædicatorum, in ſacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.*

Opus Sacrarum Litterarum Cultoribus, nec non Verbi Dei Præconibus utiliſſimum.

EDITIO NOVISSIMA

Novo Indice Concionatorio aucta, & ab innumeris mendis, ac malis Citationibus, quæ in ultima Editione Pariſienſi irrepſerant, ſummo labore expurgata.

TRAJECTI AD MOSAM,
Typis LAMBERTI BERTUS, Bibliopolæ, nec non Civitatis Typographi.

EVANGELII
SECUNDUM
IESU CHRISTI
MATTHÆUM ET MARCUM
EXPOSITIO

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO PATRI
ET DOMINO NOSTRO
CLEMENTI XI.
PONTIFICI MAXIMO,

F. NATALIS ALEXANDER,
ORDINIS FF. PRÆDICATORUM PROFESSOR,

Sempiternam Felicitatem.

UDUM mihi in votis erat, BEATISSIME PATER, *ſummam venerationem obſervantiámque meam in Romanam Eccleſiam publico monumento in totius orbis Chriſtiani luce profiteri, ac intimos animi mei ſenſus ære perennioribus inſcribere tabulis ad fidelium ædificationem, cui conſulere inprimis Catholici Doctores debent. Hanc ut agnovi ſemper & colui, ita magna cum animi alacritate prædicare geſtio Matricem Religionis & fidei, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram, Columnam & Firmamentum veritatis: in qua ſemper conſervata eſt traditio & doctrina, quam ipſi totam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt: Ad quam & eo nomine, & propter potentiorem principalitatem, omnem Eccleſiam ſeu fideles univerſos undique convenire oportet. Hoc centrum Eccleſiaſticæ unitatis, cui indivulſo commu-*

nionis vinculo cohærere omnia Ecclesiæ membra necessè est. Hîc in Apostolica sua Sede vivit, & præsidet S. Petrus, & à CLEMENTE XI. *Successore suo, Christique pariter Vicario quærentibus præstat fidei veritatem. Hic non modò ovium Christi, sed & Pastorum omnium unus est Pastor, vocatus non in partem sollicitudinis ut cæteri; sed in plenitudinem potestatis. Hunc ut omnium Christianorum Patrem ac Doctorem revereri, audire; ejusque auctoritati de Scripturis sanctis depromptæ, ejus Constitutionibus ac decretis Spiritualem Ecclesiæ statum & animarum salutem spectantibus parere necesse est omnes, qui salvi per Christum esse velint.*

Hæc ad pedes Sanctitatis tuæ provolutus sincerâ animi devotione ut profiteri valeam, BEATISSIME PATER, *suavissimæ clementiæ tuæ debeo, quâ & ad me, & ad litterarium Theologiæ Dogmaticæ & Moralis munusculum tenuitatis meæ nomine Tibi oblatum, cum litteris observantiæ meæ ac devotissimæ reverentiæ in Sedem Apostolicam & Sanctitatem tuam testibus, respicere dignatus es; & dulcissimæ benevolentiæ memor quâ me licèt immeritum prosequi cœperas, cùm adhuc Cardinalem ageres, paternum Pontificiæ benignitatis sinum mihi peramanter expandisti. Indulgentiæ tuæ debeo,* SANCTISSIME PATER, *quòd elucubratum à me in quatuor Evàngelia Commentarium Pontificiæ Majestati, Nominique tuo gentibus omnibus venerando dicatum prodire in publicum permiseris, ut justæ reverentiæ ac pietatis officium (quod vehementer optabam) Apostolicæ Sanctitati tuæ persolverem.*

Nemini convenientiùs offerri poterat & consecrari hoc Opus, quàm tibi, MAXIME ET OPTIME PONTIFEX, *cujus vita spirans est Evangelii Commentarius. Evangelium Fidei doctrinam Morumque documenta ab ipso Christo summo Legislatore & Magistro tradita complectitur: Tu fidei puritati ac Morum disciplinæ vindicandis, asserendis, propagandis, & olim constanti sedulitate adlaboraști, cùm Romanæ Ecclesiæ in majoris dignitatis præcipuique momenti Officiis operam navares; & nunc studio zeloque ferventiore adlaboras in celsiore fastigio speculæ Pastoralis. Humilitatem singulariter commendat Evangelium; honores dignitatesque fugere docet: Tua hæc,* BEATISSIME PATER, *ut Christi cujus vices geris, charissima virtus; cujus admirandum sæculis omnibus exemplum præbuisti, cùm ad summum Pontificatum ferventibus omnium votis expetitus nihil non egisti ut electionem tui Eminentissimis Patribus dissuaderes: & summo consensu electus, expaviști ad onus angelicis humeris formidandum. Neque verò illud magnanima humilitas tua subiisset, nisi doctorum ac spiritualium virorum adducta consiliis, quorum sententiam rogare voluisti, tuis ipse, tametsi superioribus luminibus diffidens. Cessisti tandem gemens, intellecta Dei voluntate & vocatione, Te summæ imparem Dignitati difficillimis temporibus contestatus; dum omnes solam* CLEMENTIS XI. *mentem tantæ molis capacem ob insignem pietatem, ob exquisitam eruditionem, ob prudentiam longo rerum usu comparatam, in florente vividaque ætate; ob patientiam laboris, ob constans boni & æqui studium, ob magnanimitatem, ob amorem pacis, alienumque à partibus animum; ob propensam ad benefaciendum omnibus voluntatem, ob modestiam ac mansuetudinem eximiam, consensione summâ conclamabant.*

Charitas Evangelii finis, sacri Ministerii tui ac Apostolici Principatus anima est, BEATISSIME PATER: *Hâc incensus, ad unam Dei gloriam, ad unam Ecclesiæ utilita-*

tem, ad unam ovium Christi sanguine redemtarum & tuæ curæ Pastorali commissarum salutem intendis. Hæc pias ex sacris oculis lacrymas elicit, quas Deo jugiter offers quasi Pontificii sanguinem cordis ad eum placandum, & flagella iræ ejus à Christiani populi cervicibus avertenda. Cælestis hæc virtutum regina facundissimum os tuum aperit, & flexanimam linguam movet, ut florentissimum Romanæ Ecclesiæ Clerum, Populúmque ad pietatem & pœnitentiam, ad vitam secundùm Evangelium instituendam, doctis, elegantibus, ac mirifica Sancti Spiritûs unctione perfusis Homiliis, pro more Sanctorum prisci ævi Pontificum, in maximis Solemnitatibus, & publicis calamitatibus, commoveas & inflectas. Hæc manus liberalissimas expandit, ut paupertum non urbanorum modo, sed provincialium & exterorum, necessitatibus subvenias, & ærumnas subleves. Nullis sumptibus parcis, ubi de caritatis & misericordiæ operibus agitur: in propinquos dumtaxat tuos, pro singulari animi tui modestia, beneficia temperare didicisti. Hac impulsus caritate Episcopos & Evangelicos Operarios in Orientem mittis, quos Evangelium prædicare & Ecclesias instituere ac regere jubes eo spiritu, eáque fidei ac disciplinæ puritate, quam Catholica Romana Ecclesia ab Apostolis accepit, quam Apostoli à Christo didicerunt, quam Christus à Deo tradidit. Hâc incitatus caritate, gentes à Sedis Apostolicæ communione luctuoso dudum schismate distractas, ad Ecclesiæ unitatem; Catholicos Principes ad pacem & concordiam, per litteras, Numtiósque, viros industriâ, prudentiâ, negotiorúmque difficillimorum tractandorum peritiâ non minùs quàm dignitate excellentissimos, adhortaris, urges, obsecras. Te denique divina illa charitas ad majores sanctæ Ecclesiæ toto orbe diffusæ causas, & difficiliora negotia assiduè applicat: Te sacris Cardinalium Congregationibus præsentem, ad ea secundùm jus & æquum finienda; Te ad medendum malis omnibus quæ Christianam Rempublicam undique infestant; Te ad providendum Urbi, totique Romanæ Ditioni, instar optimi parentis potiùs quàm imperiosi Principis, promptissimum facit.

In hoc tanto tamque immenso laudum tuarum campo longiùs & alacriùs excurrerem, BEATISSIME PATER, *nisi humilitas modestiáque tua prohiberent; quarum, ut & omnium heroïcarum virtutum, non minùs quàm supremæ potestatis Primatu, toti orbi Christiano venerandus effulges. Ad gratias potiùs Deo Optimo Maximo agendas me converto, qui tantum Ecclesiæ suæ Pontificem dedit, Gregorio Magno eruditione, sapientiâ, caritate, mansuetudine, zelo Apostolico simillimum; singulis compassione proximum, præ cunctis contemplatione suspensum; qui nec interiorum curam in exteriorum occupatione minuit, nec exteriorum providentiam in internorum sollicitudine relinquit. Gratiarum actioni preces adjungo ferventissimas, quibus flagito* SANCTITATI TUÆ *vitam prolixam, Clerum ubique canonicâ disciplinâ florentem, domum tutam, Principatum securum, Populum probum ac fidelem; Orbem Christianum ex omni parte quietum & pacatum, & quæcumque Optimi Pontificis vota sunt. Servet Populo suo ad multos annos sospitem incolumemque Deus Pontificem sanctum, qui in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, stans juxta Aram impavidus, dum terra motibus insolitis terribilem in modum quateretur; precibus suis Templum Urbemque suffulciens, trepidantem plebem confirmans, Dei misericordiam secum implorare docens, pœnitentiam dedicans in semetipso; Romam advocato de cælis Dei Spiritu renovans, ut sit modis omnibus civitas sancta.*

Servet Dominus Episcopum Episcoporum, à quo ut ab exemplari discunt per semetipsos pascere gregem Sacramentorum ministerio, prædicationis verbo, Eleëmosynarum abundanti subsidio, sanctæ conversationis exemplo. CLEMENTEM XI. *servet, ut salva sit Roma ejus pietate ac regimine diutissimè felix. Quod enim de Alexandro Imperatore Mammeæ filio profanus olim Historicus adulatoriè scripsit,* Salva Roma quia salvus Alexander: *id citra suspicionem ullam adulationis de Pontifice nostro dicere licebit:* Salva Roma quia salvus CLEMENS.

Dum verò Sanctitati tuæ hos in Evangelia Commentarios tota animi devotione ac demissione nuncupo, cætera etiam Opera, quæ in hanc usque diem in publicum emisi, sacris pedibus supponens, & Apostolico judicio ac censuræ in omnibus subjiciens, humillimè precor, BEATISSIME PATER, *ut me Pontificiâ benedictione digneris consolari.*

PRÆFATIO.

MULTIS variisque Operibus publicam in lucem editis, in Scripturæ sacræ lectione quiescere decrevi, in ejus meditatione consenescere. Sanctum Evangelium in manus sumpsi, ut Christi Jesu Domini ac Salvatoris nostri præcepta relegens & exempla, iis animum nutrirem, roborarem, consolarerque meum. Sacrum illud studium tam suave mihi est, ut aliorum fastidium quoddam mihi creet; penèque me in alia incubuisse pœniteret; nisi & illa sacra essent, eoque animo suscepta ut Ecclesiæ quoquomodo serviant. Quid dulcius quàm Deum loquentem audire, & ex ejus verbo argumenta haurire sacrorum cum divina ejus Majestate colloquiorum?

Observationes porrò meas scriptis commendans, Expositionem continuam adornavi S. Evangelii secundùm quatuor Evangelistas, litteralem sensum ac moralem seorsim, quantùm potui, elucidans. Ex parallelis sacræ Scripturæ locis, & ex SS. Patrum commentariis explicationes hausi quas in publicam utilitatem effundo. Nihil enim in hoc studii laborisque genere licere existimo novitati, quia nihil detrahi convenit vetustati. Quod in Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ schola didici; non quod à me ipso inveni, me in hoc Opus contulisse profiteor; res non ingenioli mei, sed antiquæ doctrinæ; non privatæ usurpationis, sed venerandæ Traditionis. Vulgatam Versionem Latinam Ecclesiæ Decretis usuque consecratam religiosè secutus sum; quamvis & Græci Textûs, & Orientalium Versionum vim (sic ubi opus erat) adnotare non neglexerim.

Nullus mihi, ut existimo, præteriit locus, dogmatibus Fidei aut regulis Morum fundandis seu firmandis idoneus, cujus sensum non attigerim, finem non indicaverim. Hanc enim insistere viam Catholicos Scripturæ sacræ Interpretes debere, mihi planè persuasum est. Quatuor Evangelistarum Concordiam & Harmoniam, quam Eruditi plerique Viri datâ operâ illustrârunt, passim attingere & breviter exponere satis habui. Exquisitas licèt, ex profanis Oratoribus, Poëtis, & Philosophis sententias corrogare ad commentationem Evangelii, dignum non duxi tam sacri Operis gravitate. Ex Rabbinorum officinis, aut Heterodoxorum Auctorum; seu Catholicorum etiam quorumdam, studio novitatis in transversum abreptorum penu, absit ut novas, & Antiquis incognitas Scripturæ sacræ explicationes hauserim ad vanam singularis & abstrusioris eruditionis ostentationem, & ad humanam gloriolam aucupandam, quod Christi Sacerdote indignissimum est: immò verò eorum errores notavi, confutavi, confixi. Videar minùs eruditus iis qui novitatem etiam in doctrina sacra, & divinarum interpretatione Litterarum amant; dummodo in iis exponendis eum sensum sequar, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est de vero illarum sensu judicare; nec transversum unguem ab unanimi Patrum consensu discedam.

Moralem verò Sensum studiosè prosecutus sum & illustravi ex ipsis sacrarum Litterarum & SS. Patrum fontibus, ut divini verbi Prædicatoribus & Pastoribus Animarum consulam, quibus Evangelium Christiano Populo explicare ex officio incumbit. Existimavi è re Ecclesiæ esse, quæ Evangelii prædicatione propagata est, eaque filiorum suorum fidem nutrit, mores ædificat, uberem sacrarum Concionum materiam subministrare ex ipso Evangelii fundo depromptam. Veterem concionandi rationem, quam sancti Patres

& antiqui Episcopi sectati sunt, in Ecclesiam revocari optandum certè esset; ut nempe totius Evangelicæ lectionis, quam fidelibus proponit, series explicaretur; Sensuque litterali, quantùm necesse est, exposito, Moralis erueretur, cui potissimùm Ecclesiastes insisteret. Expendant sacræ Eloquentiæ Magistri, primique ordinis Concionatores, an huic Patrum usu consecratæ methodo anteponi debeat nova concionandi ratio, quæ unicâ Evangelii sententiâ pro themate assumptâ (extrà quam divagatur ut plurimùm Concionator, ejusque se velut immemorem in progressu Sermonis ostendit,) humanis conceptibus, ingeniosis certè, sed sterilibus & exsuccis; & elegantibus quidem, sed sæpiùs infructuosis morum humanorum picturis, auditorum pascit, seu potiùs jejunos dimittit animos; ac molli eloquentiâ, comptæque orationis ornatu ac leporibus demulcet, non instruit, non movet, non flectit. Quo fit ut tam infrequentes sint peccatorum conversiones, cùm nunquam tantus fuerit Concionatorum numerus, nunquam major Concionum frequentia. Utinam Ecclesiæ ædificationi & utilitati serviat Commentarium istud, quòd fortè postremum erit Operum meorum! Ultra sexagenariam enim provectus ætatem, lassescere incipio. Nullos tamen refugiam pro Dei gloria & Ecclesiæ obsequiis labores, quamdiu vires suppetent, si ab iis qui Dei vice mihi præsunt, imperentur.

Hos Commentarios ut Summo Pontifici dicem & consecrem, una me Religio, fons observantiæ, reverentiæ ac devotionis erga Sedem Apostolicam, & sedentem in ea digniſſimum Sancti Petri Successorem CLEMENTEM XI. impellit. Postquam ex immenso & scrupulosis cotibus infesto, scopulisque, ad quos non offendere, non allidi difficillimum est, Historiæ Ecclesiasticæ pelago enavigavi: postquam vastum Theologiæ Dogmaticæ & Moralis gurgitem, obmurmurantibus ex adverso ventis superavi: in altum Scripturæ sacræ aspirante Deo ductus, naviculam solis Evangelii opibus onustam ad Romanæ Ecclesiæ & Sedis Apostolicæ portum appello, sub S. Petri navi colloco; ad Petram immobilem & inconcussam alligo, suprà quam fundata est Ecclesia; ut in ea ceu tutissimâ statione conquiescat, ad ejus nutum solvenda, cui à Domino dictum est, *Duc in altum*; cum quo qui non colligit, spargit. Quod me semper sensisse & constanter sentire contestor; nec unquam dubitasse, aut salvâ fide in dubium revocari posse existimasse, quin famosæ illæ Propositiones quinque ab Innocentio X. & Alexandro VII. in sensu Jansenii damnatæ hæreticæ sint; justèque in ejusdem Auctoris sensu, quem verba præ se ferunt, confixæ ac proscriptæ: quin Summorum illorum Pontificum Constitutionibus, aliisque ad illarum Confirmationem editis Sedis Apostolicæ Decretis, parem debeant Fideles omnes, tam oves quàm Pastores, non exteriorem solùm, sed internam obedientiam, simplicemque & absolutam mentis & cordis adhæsionem. Quâ sine, externa species obedientiæ mera simulatio est, illusio, hypocrisis, mendacium adversùs Spiritum sanctum, sacrilego etiam perjurio confirmatum ab iis qui credere se vel sentire jurant super sancta Evangelia, quod reipsa non credunt vel sentiunt: seque parêre Constitutionibus Apostolicis profitentur, quibus animo contradicunt. Hanc fidei doctrinæque meæ integritatem, ex Operibus etiam à me editis Eminentissimo Cardinali Noalio Archiepiscopo Parisiensi approbatam, coram Summo Pontifice, cujus ad pedes hoc Opus, cæteraque humiliter depono, & coram Ecclesia Catholica toto orbe diffusa vindicare necessarium duxi adversùs maledicorum libellorum anonymos Auctores, & inquietos homines; qui in via quâ ambulabam confidenter, quia simpliciter, absconderunt laqueum mihi.

Nemo tamen existimet me à Sanctorum Doctorum Augustini & Thomæ tutissimis & inconcussis dogmatibus de Gratia per se efficaci, & omnino gratuita Prædestinatione Sanctorum, à Sede Apostolica approbatis & commendatis; aut à sanioris Moralis defensione, vel latum unguem unquam deflexurum. Theologis omnibus eumdem sensum adprecor; necessariamque nobis inter tot humanæ vitæ & rei litterariæ scopulos

cautionem & prudentiam Spiritûs (nam prudentia carnis mors eſt) à Deo ſupplex efflagito ; ut velificata Spiritu Dei fides naviget tuta , ſi cauta ; ſecura , ſi attonita. Votis ferventiſſimis exopto & precor ut omnes homines litterati privatos ſenſus ſuos & opiniones Sedis Apoſtolicæ & Epiſcoporum judicio in rebus Fidem aut Diſciplinam quovis modo ſpectantibus religiosè ſubjiciant & conforment : Eccleſiæque ordini , paci , unitati , propriæ ſententiæ amorem ſacrificent. Cujus quidem pacis & unitatis bono Epiſcopos ipſos propriam immolare Dignitatem , ſuiſque Cathedris cedere debere (ſi opus foret) Catholicæ Eccleſiæ Africanæ Præſules S. Auguſtino duce aſſerere non dubitarunt , ad idque ſe animo paratos profeſſi ſunt.

Oro tandem , ut omnibus Theologis , in variarum , quas tolerat Eccleſia , opinionum diſſidio & conflictu , charitatem ſcientiæ ſupereminentem Deus largiatur ; charitatem veritatis ; veritatem charitatis. Minùs aſſequatur illa quæ inflat , modò omnium animis dominetur illa quæ ædificat. Omnium hæreat animis penitùs defixa illa S. Auguſtini ſententia : *Ideo plerumque doctioribus minùs aliquid revelatur , ut eorum patiens & humilis charitas , in qua fructus eſt major , comprobetur : vel quo modo teneant unitatem , cùm in rebus obſcurioribus diverſa ſentiunt : vel quo modo accipiant veritatem , cùm contra id quod ſentiebant declaratum eſſe cognoſcunt.* *Lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſt. cap. 5.*

Traditam denique à Ferrando Carthaginenſi regulam Viri Theologi religiosè amplectantur , perſuaſumque habeant ſanctæ Epiſcoporum unanimitati & Romani præſertim Pontificis judicio , in omnibus cauſis Eccleſiaſticis aſſentiendum eſſe & acquieſcendum. *Loquantur & prædicent* (inquiebat eruditus ille Diaconus) *quibus honor Sacerdotii docendi auctoritatem tribuit ; nos diſcere parati ſumus , docere alios non præſumimus. Interroga igitur , ſi quid veritatis cupis audire , principaliter Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem , cujus ſana doctrina conſtat judicio veritatis & fulcitur munimine auctoritatis. Interroga plurimos per diverſa terrarum loca Pontifices.* Hac ſimplicitate nihil tutius ; nihil ad litium aliàs interminabilium ultimas fibras revellendas & præcidendas conducibilius ; nihil ad litigandi prurigi-nem , quâ eximia cæteroquin ingeniâ interdum laborant , omnino ſanandam convenientius ; nihil ad os occludendum inſidioſis & importunis verborum & ſyllabarum aucupibus accommodatius. *Epiſt. ad Severum Scholaſt.*

APPROBATIO

Clarissimi viri D. C. GALLIOT in Sacra Facultate Parisiensi Doctoris, Collegii Thesaurarii Moderatoris & Regii Librorum Examinatoris ac Censoris.

LEgi Librum cui titulus: *Expositio Litteralis & Moralis Sancti Evangelii secundùm quatuor Evangelistas*, idque ex Illustrissimi Domini Franciæ Cancellarii mandato. In quo quidem libro nihil animadverti quod fidei Catholicæ seu bonis moribus esset adversum. Datum Parisiis anno Domini 1703. die 18. Junii.

GALLIOT.

APPROBATIO ALTERA.

EGo infrascriptus in sacra Facultate Parisiensi Doctor, & in majori Conventu & Collegio generali S. Jacobi Ordinis FF. Prædicatorum Theologiæ Professor, studiique Regens, legi Librum cui titulus est: *Expositio Litteralis & Moralis S. Evangelii Jesu Christi secundùm quatuor Evangelistas*, editum à R. P. F. NATALI ALEXANDRO, in eadem sacra Facultate Doctore & emerito Professore: in quo nihil Catholicæ Fidei aut Christianæ morum disciplinæ contrarium animadverti. Datum Parisiis die 28. Junii 1703.

F. G. DESLONDES.

EXPOSITIO

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EVANGELII
SECUNDUM
MATTHÆUM.

1. SANCTUM *Jesu Christi Evangelium secundùm Matthæum.* Hunc Titulum apposuit Ecclesia, cùm ut Libro conciliaret auctoritatem, tum ut Evangelium istud à tribus aliis, & ab apocryphis discerneret. *Marcionem* Hæresiarcham reprehendit *Tertullianus*, quòd *S. Lucæ* Evangelium solum recipiens, *Nullam fidem repromittat de plenitudine Tituli, & professione debita auctoris.* Auctoritas Ecclesiæ proponentis Evangelium, velut sigilllum est quo obsignatur. *Evangelio non crederem*, (inquit S. Augustinus) *nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

Tertull. lib. 4. cont. Marc. c. 2.
S. August. lib. cont. Epist. Manich. c. 5.

2. *Evangelium* definiri solet ab Ecclesiasticis Tractatoribus, bonum nuntium quo peccatores ad indulgentiam per Christum vocantur. Cùm verò interdum sumatur in Novo Testamento Evangelii nomen pro re ipsa læta quæ nuntiatur, quandoque pro doctrina Christi, aliàs pro prædicatione: hic usurpatur pro Historia quæ Evangelium, id est, Christi ad homines adventum, & inter homines conversationem, vitam, gesta, miracula, legem ac præcepta, passionem, mortem, Resurrectionem describit & narrat.

S. August. lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 1.

Inter omnes divinas auctoritates, quæ sanctis litteris continentur, Evangelium meritò excellit. Quod enim Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonstratur; (ait S. Augustinus.)

Evangelii finis est humani generis cum Deo reconciliatio per Jesum Christum, perductio ad cognitionem veritatis, ad consecutionem beatæ æternitatis. *Ut ergo ab imis ad summa revocemur* (inquit S. Augustinus,) *atque id quod ortum est recipiat æternitatem, per fidem veniendum est ad veritatem. Et quia omnia quæ in contrarium pergunt, per aliquid medium reducuntur, & ab æterna justitia temporalis iniquitas nos alienabat: opus ergo erat mediâ justitiâ temporali, quæ medietas, temporalis esset de imis, justa de summis, atque ita se nec abrumpens à summis, & contemperans imis, ima redderet summis. Ideo Christus Mediator Dei & hominum dictus est, inter Deum immortalem & hominem mortalem Deus & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, factus quod non erat. Ipse est nobis fides in rebus ortis, qui est veritas in æternis. Hoc magnum & inenarrabile sacramentum, hoc regnum & sacerdotium Antiquis per prophetiam revelabatur, posteris eorum per Evangelium prædicatur. Oportebat enim ut aliquando in omnibus Gentibus redderetur, quod diu per unam Gentem promittebatur. Proinde qui Prophetas ante descensionem suam præmisit, ipse & Apostolos post Ascensionem suam misit.* Evangelium omnes Apostoli prædicarunt, duo tantùm scripserunt, scilicet *S. Matthæus, & S. Johannes.* Constituimus imprimis (inquit Tertullianus) *Evangelicum instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Evangelii promulgandi ab ipso Domino sit impositum. Si & Apostolicos, non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos. Quoniam prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio, si non adsistat illi auctoritas Magistri eorum, immò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique, nobis fidem ex Apostolis Johannes & Matthæus insinuant: ex Apostolicis Lucas & Marcus instaurant, iisdem Regulis exersi, quantùm ad unicum Deum attinet Creatorem, & Christum ejus, natum ex Virgine, supplementum Legis & Prophetarum.*

Tertull. lib. 4. cont. Marc. c. 2.

3. *Sanctum* est Evangelium ratione auctoris & objecti, qui Christus est, *Sanctus sanctorum*: ratione Materiæ, quia illius documentis & verbis constat adorandis; ratione finis quia homines ad sanctitatem informat. *Lex Domini immaculata convertens animas.* Quamobrem à S. Matthæo vocatur *Evangelium regni,* Dei scilicet; quod quidem regnum intra nos est, per caritatem, quam Spiritus sanctus in corda nostra diffudit. *Evangelium gratiæ Dei*, à S. Paulo; *Evangelium pacis*; item, *Verbum veritatis, Evangelium salutis vestræ, in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.*

Psal. 18.
Matth 4.
Act. 20.
Ephes. 6.
Ephes. 1.

Chriſtus corpus ſuum nobis dedit in ſacratiſſimo Eucharistiæ Sacramento, ut nobiſcum maneat uſque ad conſummationem ſæculi, noſque ex ſubſtantiâ ſua nutriat: vitam ac verba ſua atque documenta nobis reliquit in Sacramento Evangelii, ut per ſe ipſum nos erudiat. *Hebr. 1.* Deus enim qui multifariàm multiſque modis nobis locutus eſt in prophetis, *noviſſimè nobis locutus eſt in Filio*, & in Evangelio loqui non ceſſat. *S. Aug. Tract. 30. in Ioan.* *Nos itaque ſic audiamus Evangelium, quaſi præſentem Dominum; nec dicamus, O illi felices qui eum videre potuerunt! quia multi in eis qui viderunt & occiderunt; multi autem in nobis qui non viderunt & crediderunt. Quod enim pretioſum ſonabat de ore Domini, & propter nos ſcriptum eſt, & nobis ſervatum, & propter nos recitatum. Surſum eſt Dominus; ſed etiam hic eſt veritas Dominus.* Sanctificat animam frequens Evangelii Lectio, ejuſdemque in tabulis cordis deſcriptio. *S Iohan. Chr. Hom. 31. in Matth.* *Nam ſi in quacumque domo Evangelium eſt, illuc diabolus ingredi non audet: quantò minùs animam ei aſſiduis lectionibus familiarem, neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, ſanctifica corpus, hoc continget ſi Evangelium ſemper & animo habueris & lingua. Quod ſi linguæ obſcœnitas animam coinquinet, ſi dæmones vocat, perſpicuum eſt ſpiritali lectione eam ſanctificari, & gratiam Spiritus ſancti affatim infundi.* *Amos 8.* Ne igitur in noſtras ipſi animas crudeles ſumus, ſpirituali illa fame eas occidendo, de qua Dominus per prophetam: *Ecce dies veniunt, & mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.*

4. Evangelium eſt *leſa Chriſti*, non ſolùm quia ejus geſta, miracula, verba, documenta, paſſionem, mortem, Reſurrectionem, populique novi, nimirum Eccleſiæ ab illo regenerationem commemorat: verùm etiam quia ita ſuſcipiendum & colendum eſt, *S. Aug. L. 1. de co ſenſu Evang. cap. 31.* quaſi ipſius Chriſti Domini manu ſcriptum eſſet. *Omnibus enim Diſcipulis ſuis per hominem quem aſſumpſit, tamquam membris ſui corporis caput eſt. Itaque cùm illi ſcripſerunt, quæ ille oſtendit & dixit, nequaquam dicendum eſt quòd ipſe non ſcripſerit: quandoquidem membra ejus id operata ſunt, quod dictante capite cognoverunt. Quicquid enim ille de ſuis factis & dictis nos legere voluit, hoc ſcribendum illis tamquam ſuis manibus imperavit. Hoc unitatis conſortium, & in diverſis officiis concordium membrorum ſub uno capite miniſterium quiſquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus Diſcipulis Chriſti in Evangelio legerit, quàm ſi ipſam manum Domini, quam in proprio corpore geſtabat, ſcribentem conſpexerit.* Quàm pudendum eſt ut Chriſtiani ad theatra & ſpectacula confluant, fabulas & res inanes à ſcenicis hominibus & mimis audituri; ad Eccleſiam verò ire negligant, Chriſtum in Evangelio loquentem audituri. Quàm indignum ut libros non ſolùm inutiles legant, ſed noxios, Evangelii verò lectionem prætermittant. *S. Iren. lib. 3. c. 1. Euſeb. lib. 5. cap. 24. S. Hieron. in catal. Vir. illuſt. & Præf. in Matth. S. Ioan. Chryſoſt. Homil. 1. in Matth. S. Epiph. Hæreſ. 51* S. Joan. Chryſoſt. Hom. 2. in Matth. *Non ſum* (inquit) *ego Monachus, uxorem habeo, & filios, & curam domûs gero. Hoc eſt quod omnia quaſi una quadam peſte corrumpit, quoniam lectionem divinarum ſcripturarum ad ſolos putatis Monachos pertinere, cùm multò magis vobis quàm illis ſit neceſſaria. Qui enim verſantur in medio, & vulnera quotidie accipiunt, magis indigent medicamine. Itaque multò eſt gravius atque deterius, rem ſuperfluam eſſe Legem Dei putare, quàm illam omninò non legere. Hæc enim verba ſunt, quæ de diabolica prorſus meditatione promuntur.*

5. *Secundùm Matthæum.* Matthæus, qui & *Levi*, Galilæus, ex Publicano Apoſtolus, primus in Judea Evangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit, propter eos maximè qui ex Circumciſione in Jeſum crediderant. Exemplar Hebraicum S. Hieronymi ætate in Cæſarienſi bibliotheca adhuc ſervabatur. Exinde periit. Græca verſio ab aliquo temporum Apoſtolicorum interprete facta habetur. Quis fuerit illius Verſionis Autor, incertum eſt, S. Hieronymo judice. Minùs enim probabile videtur, quod habet additio Synopſi S. Athanaſii aſſuta, S. Jacobum Hieroſolymorum Epiſcopum Evangelium Matthæi interpretatum fuiſſe. Quâ enim neceſſitate, vel qua occaſione ipſe Hebræis regendis ab Apoſtolis præpoſitus, Evangelium eorum lingua vernaculâ ſcriptum Græco ſermone donaſſet? *Matthæus* primus Evangelii ſcribendi Provinciam nactus eſt (inquit S. Epiphanius) *oportebat enim eum ipſum, qui ad conciliandam humano generi ſalutem advenerat, quique dixerat: Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam; ad eorum qui ſervandi erant exemplum, ei homini potiſſimùm prædicandæ ſalutis munus injungere, qui ab innumeris peccatis converſus, & à Telonio ſuſcitatus fuerat, ut ab illo quanta ſibi eſſet Adventu Chriſti humanitas collata, mortales diſcerent. Quippe poſt peccatorum condonationem: hoc eidem conceſſit, ut & mortuos excitare poſſet ad vitam, morbos depellere, purgare lepram dæmoneſque propulſare: Ne dicendo ſolùm perſuaderet auditoribus; ſed Evangelicam Doctrinam factis etiam ipſis prædicaret, ac perditis hominibus nunciaret, poſſe illos pœnitendo recuperari; & iis qui ceciderant; reſurrecturos ſe eſſe.* Evangelium verò Librum ſuum appoſitè vocavit, (inquit S. Joannes Chryſoſtomus) *Siquidem pœnarum ſublationem, veniam peccatorum, ſanctificationem atque juſtitiam, redemptionem, adoptionem etiam filiorum, & cælorum hæreditatem, & cum Dei Filio fraternitatem omnibus, tùm inimicis, tùm improbis & in tenebris ſedentibus nuntiavit.* *Homil. 1. in Matth.* Quid tam fauſtis nuntiis melius ac felicius nuntiari poſſit? Propterea *Evangelium* vocatur hæc Hiſtoria; quaſi omnia alia verba inania doceantur & vacua, quibus ſolent præſentia promitti, ut copia divitiarum, potentiæ magnitudo, gloria, honores, & quæcumque alia bona eſſe homines arbitrantur. *Quæ verò piſcatorum ſunt annuntiata verbis, propriè ac verè Evangelia nominantur, non tantùm quia firma ſunt ac penitus immobilia, ſupraque noſtram eminentiæ dignitatem: ſed quia cum omni etiam facilitate nobis donata ſunt. Non enim laboribus noſtris atque ſudoribus, ſed per Dei tantùm in nos caritatem, tam grandia hæc promiſſa ſuſcepimus.*

6. In Evangelio, aliiſque canonicæ ſcripturæ Libris nonnulla ſunt humanæ menti ad intelligendum difficilia; quæ tamen ab Evangelii lectione Chriſtianos homines, quantumvis ſimplices & Theologica Doctrina deſtitutos deterrere non debent. Non enim legent vel audient, ſine fructu, etſi non capiant omnia quæ legunt vel audiunt, modò cum fide, pietate, & humilitate legant vel audiant. *Tract. 18. in Ioan.* *Valdè cautè hæc audire debemus* (inquit S. Auguſtinus) *ad quæ capienda parvuli ſumus; & corde pio & cum tremore, ſicut ſcriptum eſt, hanc tenentes Regulam ſanitatis, ut quod ſecundùm fidem quâ imbuti ſumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem ſecundùm ſanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc eſt, ut etiam ſi quid ſit neſcimus, bonum tamen & verum eſſe minimè dubitemus. Et ego, Fratres, qui ſuſcepi loqui vobis, cogitandus ſum à vobis qui ſuſceperim, & quæ ſuſceperim: Suſcepi enim tractanda divina homo, ſpiritalia carnalis, æterna mortalis. Etiam à me, cariſſimi, longè ſit vana præſumptio, ſi volo ſanus in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis: pro modulo meo capio quod vobis appono: ubi aperitur, paſcor vobiſcum; ubi clauditur, pulſo vobiſcum.* 1. Timot. 3. Surgamus, quæramus, ſuſpiremus, anhelemus deſiderio, & ad clauſa pulſemus. *Extorqueatur tamquam pueris ludicrum neſcio quid, quo ſe malè avocant, ut poſſint inſeri utiliora grandioribus, ut poſſint pro-*

ficere qui repebant in terra... Mores perducunt ad intelligentiam: genus vitæ perducit ad genus vitæ. Alia vita terrena, alia vita cæleſtis; alia vita pecorum, alia vita hominum, alia Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æſtuat, ſola terrena conquirit, in ea prona atque projecta eſt: Vita Angelorum ſola cæleſtis: Vita hominum media.... Si vivit homo ſecundùm carnem, pecoribus comparatur: Si vivit ſecundùm ſpiritum, Angelis ſociatur. Quando ſecundùm ſpiritum vivis, quære etiam in ipſa Angelica vita, utrum parvus an grandis ſis. Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Creſce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum ſpeciei.... Deſideremus quam hîc plenè non habemus, myſteriorum ac rerum divinarum, latentiumque ſcripturæ ſenſuum intelligentiam. Multum intereſt inter averſantem & deſiderantem, & iterum multum intereſt inter deſiderantem & fruentem. Vivis ut pecora, averſaris: Angeli perfruuntur. Tu autem ſi non vivis ut pecora, jam non averſaris: deſideras aliquid, & non capis: inchoaſti ipſo deſiderio vitam Angelorum. Creſcat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, ſed ab illo qui & me fecit, & te.

CAPUT PRIMUM

Senus Litteralis

I. Liber *generationis*. Fauſtus Manichæus inſigni impietate negavit Genealogiam Chriſti Evangelium eſſe, vel ad Evangelium pertinere, cuius errorem non tam rationibus, quàm cavillis & inanibus argutationibus defenſum, S. *Auguſtinus* refellit.

Lib. 2. c. 7. & 23. cont. Fauſt.

Liber generationis, id eſt, ſeries progenitorum ſive majorum Chriſti ſecundùm carnem. Liber ſcilicet interdum uſurpatur ſcripturæ phraſi pro deſcriptione quavis, narratione, ſive catalogo; ſive juſto volumine, ſive ſchedulâ tantùm vel Epiſtolâ contineatur. Hinc Matth. 19. *Libellus repudii*; & Jerem. 32. *Liber emptionis & poſſeſſionis*. Vel *Liber generationis Jeſu Chriſti*, id eſt, Liber de Vita Chriſti. Non ſolùm enim generationis actum, aut genealogiæ ſeriem nomen Hebræum *tholedah* ſignificat, ſed totum vitæ curſum, & quicquid homini accidit in vita. Hoc ſenſu

Geneſ. 6.

Noë dicitur *Vir juſtus atque perfectus in generationibus ſuis*. Egregiam antitheſim innuit Evangeliſta inter Catalogum generationis primi Adam, & ſecundi Adam, cùm ab utroque originem trahamus, ab illo naturæ, ab iſto gratiæ. Geneſ. 5. verſ. 1. *Hic eſt Liber generationis Adam*. Nam *totum genus humanum* (inquit S. Auguſtinus) *quodammodo ſunt homines duo, primus & ſecundus .... per unum venundati ſumus ſub peccato, per alterum redimimur à peccatis; per unum præcipitati ſumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam; quorum ille nos in ſe perdidit, faciendo voluntatem ſuam, non ejus à quo factus eſt; iſte nos ſalvos fecit, non faciendo voluntatem ſuam, ſed ejus à quo miſſus eſt: in horum ergo duorum hominum cauſa propriè fides chriſtiana conſiſtit, Unus eſt enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus. Quoniam non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Hinc ſubdit Evangeliſta.

Lib. 2. op. imperf. cont. Iul. c. 169. & lib. de peccato orig. cap. 24.

1. Tim. 2. 5. Act. 4. 12.

2. *Jeſu Chriſti*. Salvatoris & Meſſiæ à Deo promiſſi, qui Spiritu ſancto unctus eſt præ conſortibus ſuis, non aliqua ſpiritalis unguenti participatione delibùtus, ſed totius gratiæ plenitudine, & Divinitatis inhabitatione ac unione perſonali ſanctificatus. *Invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus*, (inquit Andreas Simoni fratri.) *Scio quia Meſſias venit* (inquit mulier Samaritana) *qui dicitur Chriſtus*. Jeſus dicitur & ille, qui poſt Moyſen populum in terram

Ioan. 1. 41. Ioan. 4. 25.

» promiſſam introduxit. Typus ille, hic veritas. Ille in
» terram repromiſſionis, hic in cælum, & ea quæ ſunt
» in cælis bona. Ille poſtquam Moyſes mortuus eſt, iſte
» poſtquam Lex per Moyſen data ceſſavit Ille Ducis di-
» gnitate, iſte Regis majeſtate præfulgens. Sed ne Jeſum
» audiens, de ſocietate nominum patereris errorem, con-

Hom. 1. in Matth. Pſal. 2. 6.

tinuò ſubjunxit & *Chriſtum*; ait S. Johannes Chryſoſt. *Chriſtus*, id eſt *unctus*, ut Rex, Sacerdos, Prophe-

Pſal. 109 4 Deuter. 18.

ta. Rex, *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion Montem ſanctum ejus.* Sacerdos, *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*. Prophe-

ta, *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui; & ponam verba mea in ore ejus, loquerturque ad eos omnia quæ præcepero illi* .... Et, *Hic eſt Jeſus propheta à Nazareth Galileæ*. Et, *Quem ſcripſit Moyſes in Lege & prophetæ, invenimus Jeſum Filium Joſeph à Nazareth.*

Matth. 21. Ioan. 1. 45.

3. *Filii David, filii Abraham*. Hi duo potiſſimùm ex Chriſti progenitoribus à S. Matthæo memorantur, quia alter caput erat gentis Judaicæ, ex quâ Chriſtus, alter familiæ 2. Quia Abrahamo & Davidi potiſſimæ & frequentiſſimæ de Meſſia venturo factæ erant promiſſiones. Abrahamo, *benedicentur in ſemine tuo omnes gentes*: quod S. Paulus de Chriſto intelligendum eſſe docet. *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in uno: Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Davidi verò: *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit domum nomini meo: & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in Patrem, & ipſe erit mihi in filium*; quæ promiſſio etſi ad Salomonem typicè pertineat, Chriſtum tamen ſpectat propheticè, de quo dictum eſt ab ipſomet: *Ecce pluſquam Salomon hic*: qui domum, id eſt, Eccleſiam ædificavit, in qua Deus in ſpiritu & veritate adoratur: cujus regnum *in domo Iacob* æternum eſt, & *Regni ejus non erit finis*. Qui Dei Filius eſt ſecundùm æternam generationem, de qua Propheta, *Generationem ejus quis enarrabit?* Idemque Davidis filius, ſecundùm generationem temporalem. Hic *Altiſſimi Filius*, cui dedit Dominus *ſedem David Patris ejus*, ut Angelus Mariæ ejus matri caſtiſſimæ nuntiavit: Quod & in Pſalmis ipſe David prædixerat: *Iuravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*. Porrò Davidem Abrahamo præmittit Evangeliſta, quia recentior erat, ſpecialior, & honorificentior Davidi facta promiſſio, omniumque ore magis celebrata, ut S. Johannes Chryſoſtomus obſervat; omneſque etiam vulgò ſciebant Meſſiam Davidis filium eſſe oportere. Hinc turba ipſa popularis, viſis admirabilibus Chriſti factis dicebat: *Numquid hic eſt filius David?* Et eo Jeruſalem ineunte triumphantis inſtar, acclamavit, *Oſanna Filio David?* Populares etiam homines erant, qui dicebant, *Nonnè ſcriptura dicit, Quia de ſemine David, & de Bethleem caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus?* Hinc omnes qui à Chriſto beneficia petebant, filium Davidis appellabant, ut Meſſiam illum eſſe ſignificarent, qui populum ſuum omni beneficiorum genere cumulaturus eſſet. *Miſerere noſtri, fili David. Miſerere mei Domine fili David.* Interrogati denique à Chriſto Phariſæi, *Quid vobis videtur de Chriſto, cujus filius eſt?* Abſque hæſitatione reſpondent, *David*. Quibus ille reponit: *Quomodo ergo David vocat cum Dominum, dicens; Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis; donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat cum Dominum, quomodo filius ejus eſt?*

Matth. 1. Luc. 1. Iſai. 53. 8. Gal. 3. 16 Luc. 1. Pſal. 131 11. Hom. 1. in Matth. Matth. 21. 9. Ioan. 7. 42. Matth. 9. 27. & 15 22 Matth. 22.

4. *Iacob autem genuit Iudam, & fratres ejus.* non ſolus Judas, à quo Chriſtus genus duxit, & de

Cujus tribu ortus, quique toti genti nomen dedit, A *dietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet.*

1 cui promissus est Christus, & cui benedicendo insigne
Genes. 49 vaticinium de adventu Messiæ Jacob edidit, *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium.* Sed & Judæ fratres in Christi genealogia recensentur, non tanquam Christi parentes, sed tanquam regni ejus & reipublicæ conditores. Fuerunt enim suæ quisque tribus Patriarchæ. Horum etiam mentione humiliatur immodica de progenitorum nobilitate jactantia, ut S. Chrysost. observat. Multi enim ex ancillis matribus nati sunt, & tamen pariter Patriarchæ, Tribuumque principes extiterunt. Privilegium Ecclesiæ ista designat æqualitas. Hæc quippe nostræ nobilitatis prærogativa est, ut nulla sit inter servos & nobiles in Regno Dei disparitas, nisi & gra- B tia & virtute. Omnes ex Deo nati, omnes filii Dei & hæredes, fratres autem & cohæredes Christi.

5. *Judas autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* Zaram cum Phares nominatus, propter eventum singularem & admirabilem, qui in eorum ortu
Genes. 38 contigit: neque enim erat consequentiæ naturalis, ut is qui manum emisisset, eamdem postquam filo coccineo alligata erat, retraheret, alterique primas nativitatis cederet. *Non fit lege nascentium, sed ex Dei*
S. Johan. Chrysost. Homil. 3. in Matth. *gratia, quæ tunc pueris aderat ista dispensans, & nobis quamdam imaginem futurorum in eorum nativitate depingens.* Duorum populorum typus fuere hi pueri Judaici sub Mosaica, & Gentilis sub Christiana Lege viventis. Posterioris status præluxit ortui C prioris. Nam Republica illa spirituali, quæ temporibus Abrahæ fuit, illucescente, & deinde medio cursu subitò revocatâ, Judæorum populus ortus est, & Respublica condita, cui data est Legis sepes, spiritalis illius reipublicæ libertatem, (quæ manum, id est, opera fidem in Christum testificantia, ejusque sanguinis pretio, ac virtute ad meritum insignia produxerat) intercludens. Quod nomine *Phares* significatum, qui cùm ex utero matris prior egressus esset, dixit obstetrix, *Quare divisa est propter te maceria?*

Thamar, aliasque famosas mulieres in Genealogia Salvatoris Evangelista commemorat, nullam cæterarum; quia cùm Judææ essent ac legitimæ uxores, eas nominare minimè opus erat, quia nemo dubitare poterat filios, quos recensebat, ex illis fuisse genitos. D At de *Thamar* dubitari potuisset, quia extra legitimum conjugium conceperat; de *Rahab*, quia fuerat meretrix & alienigena; de *Ruth*, quia Moabitis; de *Betsabée*, quia adultera. Ideo specialis eorum mentio facta. Rationem affert alteram *S. Hieronymus*; observatque, exceptâ Matre Domini, in Genealogia Salvatoris nullam sanctarum Mulierum nominari,
S. Hieron. in cap. 2 S. Matth. Theodoret in Lib. Ruth. S. Johann. Chrysost. Hom. 3. in Matth. sed eas quas Scriptura reprehendit, *Ut qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnium peccata deleret.* Tertiam addit S. Johannes Chrysost. Id factum ad reprimendam Judæorum superbiam, qui nobilitatis illius quæ ad animam pertinet, insignia negligebant, & nimiùm insolenter de Abrahæ stirpe gloriabantur, virtutem parentum defensionem E esse rati vitiorum suorum. Ideo nec parentum virtutibus gloriandum, nec de illorum vitiis erubescendum esse docet, modò ipsi virtutem sectemur, quæ una & vera est nobilitas.

6. *Salmon genuit booz de Rahab.* *Booz* ille in sacro libro *Ruth*, & 1. Paralipom. 2. celebratus. Rejiciendum namque *Lyrani* Interpretis alioquin eruditi figmentum, tres *Booz* admittentis contra Scripturæ fidem. Nec verò incredibile est, quatuor homines, nempe *Salmonem*, *Booz*, *Obed*, & *Jesse*, trecentorum sexaginta sex annorum spatium inter se vivendo fuisse partitos, eo præsertim tempore, quo hominum vita sive naturæ vi, sive temperantiâ, longiùs protendebatur

7. *Jesse autem genuit David Regem.* Hæc Radix ex
Isai. 11. 1. qua Christum oriturum Isaias prænuntiaverat. *Egre-*

8. *Joram autem genuit Oziam.* Tres ibi Reges prætermissi. Joram enim immediatè non genuit Oziam, sed Ochosiam, Ochosias Joam, Joas Amasiam, ut constat ex libris Regum & Paralipomenon. Ideò verò prætermissi sunt, quia constitutum fuit Spiritui sancto totam seriem progenitorum Christi tribus tessaradecadibus, id est numero quatuordecim personarum ter repetito complecti. Hos verò potiùs quàm alios prætermisit Evangelista, ob maledictionem in domum Achabi latam 3. *Regum* 21. & 4. *Reg.* 9. *S. Hilarius & Hieron. in* quicquid videlicet Achabi esset, excisum iri usque ad *cap. 1. Matth.* mingentem ad parietem, Ochosias enim à Joramo ex Athalia Achabi filia genitus fuit. Ideo tres illi Reges ex Christi progenitorum catalogo expuncti sunt, quasi capite minuti, sicut & Tribus Dan ex signatorum albo erasa est, sive in eo prætermissa, *Apocal.* 7. quòd à Dei cultu ad idola jam olim defeciisset, seque cum Gentibus permiscuisset, ut refertur *Judic.* 18 Prætermissi verò cæteri non fuere, qui in eadem linea ab Achabo mediatè descenderunt, quia Dei maledictio in puniendis filiis ob peccata parentum ultra tertiam, vel quartam generationem extendi non solet, secundùm Legis effatum, *Exod.* 20.

Ochosias, quidem genitus dicitur ex *Athalia* filia *Amri* Regis Israël, 4. *Reg.* 8. 26. sed hæc *Amri* filia vocatur, hoc est neptis, Hebræorum more. Fuisse autem revera filiam Achab, qui erat filius Amri, constat ex 3. *Regum cap.* 16. *vers.* 28. 29. C & 30. & 4. *Regum cap.* 8. *vers.* 16. & 27.

9. *Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus* *Reg. 14. & 25. 1. Paralip. 3* *in transmigratione Babylonis.* Ex libris Regum & Paralipom. constat, Josiam habuisse filios quatuor, di- *2. Paral.* versorum planè nominum, *Johanam*, qui & *Joachas*; *34. & 35* *Joachim*, qui & *Eliachim*; *Sedechiam*, qui & *Mathanias*, & *Sellum*. Qua ergo ratione Josias dicitur genuisse Jechoniam? Probabilis responsio est, Joachim Josiæ filium fuisse binomium, & dictum etiam Jechoniam, ut *SS. Epiphanio* Hæresi 6. *S. Ambrosio* in cap. 3. S. Lucæ, & *S. Hieronymo* visum est, & *S. August.* duos Jechonias fuisse, unum ante transmigrationem, *lib. 2. de* alterum in ipsa transmigratione genitum, patrem & *consensu* filium; Evangelistam neutrum suppressisse, sed utrum- *Evang.* que uno nomine indicasse euphoniæ gratiâ; patrem in *cap. 4.* fine secundæ tessaradecadis, filium initio tertiæ, ut S. etiam *Augustino* placet. *Ioachim* certè Josiæ filium Autor Libri III. *Esdræ* cap. 1. vers. 34. *Iechoniam* vocat. Vel dicendum cum *S. Epiphanio*, generationem unam scriptorum incuriâ prætermissam fuisse, post hæc nimirum verba, *Iechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis*, hæc intercidisse, *Iechonias autem genuit Iechoniam.* Sed prior Responsio melior est. Vulgata enim lectio vetustissima est, emendatio merâ conjecturâ, nullius Codicis auctoritate, nititur: nec tantùm permittendum est conjecturis nostris in Libros sacros, ne infirmis vacillandi, procacibus insultandi, omnibus de sacri Textus auctoritate dubitandi detur occasio.

E *Et fratres ejus.* Jechonias pater plures fratres habuit, Jechonias filius nullos. Ideo porrò fratrum Jechoniæ prioris in Genealogia Salvatoris facta mentio, vel quòd omnes ad Regiam dignitatem evecti fuerint, primò *Ioachas*, deinde *Ioachim*, tertiò *Sedechias*: vel quòd in illorum tempora insignes & extraordinariæ prorsus mutationes inciderint, & omnes eamdem cum *Iechonia* patre sortem experti fuerint, tragicos nimirum exitus. Omnes enim à Regibus exteris solio avito exturbati, & quidam hàc, quidam illàc captivi abducti fuere. Unde non sine causa transmigrationis meminit S. Matthæus. Joachas enim in carcerem conjectus à Pharaone, Sedechias à *Nabuchodonosore* Babylonem pertractus narratur ibidem, æquè ac *Iechonias* nepos, *Iechoniæ* pater, sive *Ioachimus* vinctus dicitur à Nabuchodonosore, ut in Babylonem deportaretur,

Ibid. & Ezech. 19. Transmigrationis autem mentione A divinarum promissionum de Messia venturo firmitas demonstratur, quæ tot mutationibus & casibus non obstantibus adimpletæ nihilominus fuerint.

In transmigratione Babylonis. Id est, imminente transmigratione, quæ facta est tertio mense Regni Jechoniæ filii Joachim, ut habetur 4. *Regum* 24. Una verò dicitur transmigratio, quamvis plures fuerint, eò quòd intra paucos annos omnes acciderint, & potiùs una quàm diversæ videantur, cœpta scilicet sub Joachimo, continuata sub Jechonia, consummata sub Sedechia.

10. *Et post transmigrationem Babylonis*, tempore scilicet exilii, in ipsa captivitate Babylonica, *Iechonias genuit Salathiel.* Quamvis enim Deus denuntiaverit cum futurum sterilem, *Jerem.* 22. non orbitatem certè B prolis, sed regni prosperitatisque negationem divina illa maledictio significat. *Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec erit de semine ejus vir qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.* Jechoniam filios habuisse testatur *Jerem.* cap. 18. Sed ii è regio fastigio exciderunt, & in statum inferiorem sunt redacti, illumque maximam partem luctuosum, & variis calamitatibus insignem.

11. *Salathiel autem genuit Zorobabel.* Non de Salathiele, sed de Phadaïa Salathielis fratre ortum Zorobabelem legimus 1. *Paral.* 3. *vers* 19. An alius *ab isto* Zorobabel Matthæi ut *Tostato* Abulensi Episcopo visum? id quidem probabile: Nam Zorobabel Mat- C thæi genuisse dicitur filium *Abiud.* Loco verò Paralip. mox laudato inter filios Zorobabelis nullus nominatur *Abiud.* An *Salathiele*, absque liberis defuncto, *Pedaias* frater ejus, jure Levitatûs, ductâ ejus uxore, semen ei suscitavit; ob idque Zorobabel ex eo genitus censetur filius Salathielis, non Pedaiæ, quamvis ab hoc propriè genitus fuerit? An S. Matthæus Abiud & ejus posteros, non ex Paralipomenon quidem libris sed ex Tabulis Genealogicis recensuit, quæ apud Judæos maxima curâ servabantur? An fortè binomines fuere majores illi Christi, quorum nomina cum iis qui in Libris Paralipomenon recensentur, non conveniunt? Probabiles quidem Responsiones illæ, sed difficultatem omnem ac scrupulum non exi- D munt.

S. Iohan. Chrysost. Hom. 2. in Matt. S. Ambros. lib. 3. in Lucam S. Hieron. in cap. 1. Matth. S. Aug. lib. 2. de consensu Evang. c. 2. & Quæst. 47. in lib. Judicum.

12. *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.* Genealogia Joseph, non *Mariæ* à Matthæo descripta est, tum quòd feminarum genealogiæ in Scripturis describi non solerent: Unde Axioma illud Judaicum, *Familia matris non Familia.* Tum quòd ex una tribu fuerint Joseph & Maria: unde satis fuit Josephi Genealogiam contexi, ut inde Mariæ genus dignosceretur. Nuptiæ enim non quærebantur extra Tribus, ex quo ea de re lata lex est, *Numer.* 36. præsertim à justis, qualis erat Joseph. Lata quidem lex est ut caveretur confusio possessionum, ne illæ transferrentur de tribu in tribum, cùm nuberent puellæ, quibus ex obitu patrum & fratrum obtigerant fundi hæreditarii. Quamvis autem hæc fuerit ferendæ legis ratio, cui occasionem dederunt filiæ Salphaad, & querela patrum Tribus Manasses, lex tamen postea E universalis fuit, & à piis communiter observata; quia tametsi pauperes actu transferre possessiones per Nuptias non possent, illis tamen ex obitu fratrum aut agnatorum fundi & possessiones hæreditario jure obtingere poterant, quarum alienatio cavenda esset. Mariæ igitur paupertas ratio non fuit, cur ipsa legis observantissima nuberet viro alterius Tribus. Accedit, S. Virginem hæredem fuisse revera, quamvis tenuis esset illius hæreditas. Unde *S. Epihanius* Hæresi 78. quæ est *Antidicomarianitarum*, Numer. 7. ait: *Beata Virgo Iosepho tradita est, quò illam jura hæreditatis, quam possidebat, adegerant:* Joseph igitur & Maria erant ex una Tribu Juda; addiderim, & ex una familia David. Matthæus igitur Genealogiam Christi à Davide ad Josephum per Salomonem perducens, satis ostendit genus Mariæ. Unde ait: *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus.* Ita Christus ex Tribu Juda ortus demonstratur per Matrem Virginem. Unde Apostolus ad *Hebræos* 7. ait: *Manifestum est quod ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est.* Nec refert, quòd Maria cognata esset Elizabethæ ex filiabus Aaron: Hinc enim rectè non colligitur Mariam fuisse ex Tribu Levi, sed aliquem ex Tribu Juda & familia Davidis aliquam ex Tribu Levi duxisse uxorem, unde Virgo Deipara originem traxit.

Ioseph virum Mariæ. Vero scilicet Matrimonio conjuncti erant Maria & Joseph. Neque fas erat ut ob hoc eum à conjugio Mariæ separaret Evangelista, quòd Virgo peperit Christum. *Hoc enim exemplo magnificè insinuatur fidelibus conjugatis, etiam servatâ pari consensu continentiâ posse permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.... Neque enim propterea non erat appellandus Ioseph Pater Christi, quia non eum concumbendo genuerat, quandoquidem rectè Pater esset etiam ejus quem non ex sua conjuge procreatum aliunde adoptasset* (inquit S. Augustinus.....) *Erat quippe illa Virgo ideo sanctiùs & mirabiliùs jucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, prole dispar, fide compar. Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, & non solùm illa mater, verùm etiam ille Pater ejus, sicut conjux Matris ejus, utrumque mente, non carne. Sive tamen ille pater sola mente, sive illa mater & carne, parentes tamen ambo, humilitatis ejus, non sublimitatis; infirmitatis, non divinitatis.* Unde in Evangelio dicitur: *Et erant pater ejus & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo... Et ibant parentes ejus per omnes annos in Ierusalem.* Et paulò post: *Et dixit mater ejus ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Sed cùm ex semine viri Maria non peperisset, profectò nec ipsius formæ servi parentes ambo essent, nisi inter se etiam sine carnis commixtione conjuges essent. Unde series generationum usque ad Joseph erat perducenda, Ne in illo conjugio, virili sexui utique potiori fieret injuria, cùm veritati nihil periret, quia ex semine David ex quo venturus prædictus est Christus, & Joseph erat & Maria. Omne itaque Nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, Sacramentum: prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: Fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum divortium... sicut castè conjux illa, sic ille castè maritus; & sicut illa castè mater, sic ille castè pater. Qui ergo dicit, Non debuit dici pater, quia non sic genuerat filium, libidinem quærit in procreandis filiis, non caritatis affectum. Meliùs ille quod alius carne implere desiderat, animo implebat. Nam & qui adoptant filios, castiùs eos corde gignunt, quos carne non possunt.... Numeremus ergo per Joseph; quia sicut castè maritus, sic castè pater est. Sed præponamus virum feminæ ordine naturæ & legis Dei. Nam si remoto illo illam constituamas; dicit ille, & rectè dicit, Quare me separastis? Quare non per me generationes ascendunt vel descendunt? An dicitur ei, Quia non tu genuisti opere carnis tuæ? sed respondebit, Numquid & illa opere carnis suæ peperit? Quod Spiritus sanctus operatus est, utrisque operatus est. Spiritus sanctus in amborum justitia requiescens, ambobus filium dedit, sed in eo sexu quem parere decebat, operatus est hoc, quod etiam marito nasceretur.

S. August. lib. 2. de consensu Evang. c. 1. Idem lib. 1. de nuptiis & concupis cap. 11.

S. Aug. serm. 1. de Conc. Mat. & Luc. Edit. postremæ Paris. cap. 20.

13. *De qua natus est Iesus.* Omnes beatissimæ Virginis Mariæ laudes hoc uno continentur elogio, omnis ejus dignitas his verbis exprimitur. Vetus Orator *Philippo* Macedoni adulatus dixit: Sufficiat tibi filium habuisse *Alexandrum.* Beatæ Mariæ Virgini ci-

S Bernardus, Hom. 1. super Evang. Missus est.

tra adulationem dicimus: *Sufficit tibi filium habuiſſe* »» *Ieſum.* A ſæculo non eſt auditum (inquit S. Bernar- »» dus) ut aliqua ſimul mater eſſet & virgo. Quod ſi & »» cujus mater attendas, quò te tua ſuper ejus mirabili »» celſitudine ducet admiratio? Nonnè ad hoc ut te vi- »» deas non ſatis poſſe mirari? Nonnè tuo, imò veritatis »» judicio, illa quæ Deum habuit filium, ſuper omnes »» etiam choros exaltabitur Angelorum? An non Deum »» & Dominum Angelorum Maria ſuum audacter appel- »» lat filium, dicens: *Fili, quid feciſti nobis ſic*? Quis »» hoc audeat Angelorum? Sufficit eis, & hoc pro ma- »» gno habent, quòd cùm ſint ſpiritus ex conditione, ex »» gratia facti ſunt & vocati Angeli, teſte David: *Qui facit*, inquit: *Angelos ſuos ſpiritus.* MARIA *verò matrem ſe agnoſcens, majeſtatem illam, cui illi cum reverentia ſerviunt, cum fiduciâ ſuum nuncupat filium; nec dedignatur nuncupari Deus, quod eſſe dignatus eſt.*

14. *Omnes itaque generationes ab Abraham uſque ad David, generationes quatuordecim, &c.* In tres teſſaradecades ſeu numerum quatuordecim ter repetitum generationes omnes diviſit S. Matthæus, ut triplicem populi ſtatum, ſub Judicibus, ſub Regibus, ſub Ducibus & Sacerdotibus deſignaret: ſimulque ſignificaret Deum, antequam mitteret Filium ſuum, priùs omnes tentaſſe vias, ut populum ſuum per Judices, Reges, Duces & Sacerdotes in officio contineret, vel ad officium revocaret; cùm verò fruſtra in eo laboraſſet, pro ultimo tandem remedio miſiſſe Filium ſuum, quod cum Evangelica parabola convenit, ubi Dominus vineæ ter ſervos miſit ad vinitores ad repetendum fructum; qui cùm nihil obtinuiſſent, miſit demum filium ſuum.

S. Iohan. Chryſoſt. Hom. 4. in Matth.

Lucæ 20.

15. *Chriſti autem generatio ſic erat.* Ne aliis generationibus ſimilis putaretur Chriſti generatio, modum ejus mirabiliter ſingularem, & ſingulariter mirabilem exponendum ſuſcipit S. Evangeliſta.

16. *Cùm eſſet deſponſata Mater Ieſu Maria Ioſeph.* Promiſſam dumtaxat Joſepho, nondùm nuptam intellexerunt SS. Hilarius, Baſilius, Epiphanius. Matrimonio conjunctam probabiliùs interpretantur S. Johannes Chryſoſtomus, & S. Ambroſius, cùm Joſeph *vir ejus*, & ipſa Joſephi *conjux* à S. Matthæo appelletur. Non dixit, *Priùs quàm in ſponſi domum adduceretur*: *intus enim jam erat* (inquit S. Chryſoſtomus.) cur autem non antequam deſponſaretur ſeu nuberet Virgo concepit? S. Ignatius martyr hanc affert cauſam, quam etſi non ſatis capiam, refellere tamen vereor, cùm præſertim illam Origenes, & SS. Baſilius & Hieronymus approbent: ut diabolo Chriſti partus celaretur, cùm eum non de Virgine, ſed de conjugata, aliorum hominum more natum putaret. *Latuit principem hujus ſæculi virginitas Mariæ: & partus ipſius; ſimiliter & mors Domini. Tria myſteria clamoris, quæ in ſilentio Dei operata ſunt.* (inquit S. Ignatius, Epiſt. ad Epheſios.) Ratio altera, ut Beatæ Virginis famæ ſimul & vitæ conſuleretur, ne in ſtupri ſuſpicionem adduci poſſet, & ob id vel probro, vel etiam pœnæ obnoxia reddi. Maluit enim Chriſtus filius Joſeph, quàm impudicæ feminæ videri. *Maluit aliquos de ſua generatione, quàm de Matris pudore dubitare, nec putavit ortus ſui fidem Matris injuriis adſtruendam*, (inquit *S. Ambroſius*,) Cùm enim ille qui præcipuo zelo poſſet ardere, cernitur non ſolùm non abjicere ſponſam, ſed etiam recipere in conſortium, eique poſt conceptionem inſervire: profectò manifeſtum eſt, quòd niſi apertè noſſet ex operatione Spiritus ſancti illam concepiſſe, nec illam apud ſe retinuiſſet, nec ei in omnibus, quorum indiguit, miniſtraſſet. Nuptam igitur matrem ſuam Joſepho Chriſtus eſſe voluit, antequam conciperet, ut Joſeph teſtis eſſet virginitatis Mariæ. Tertia ratio ex iſta conſequens fuit, ne Jeſus ipſe ſpurius videretur. Quarta, ut Joſeph Mariæ, & infanti Jeſu cuſtodiæ, ſolatio & adjumento eſſet. Hunc enim beatiſſimum virum Chriſtus elegit ſuæ carnis nutritium, ſuæ matris ſolatium, ſolum denique in terris magni conſilii coadjutorem fideliſſimum, ait *S. Bernardus.*

S. Hilar. in cap. 1. Matth. S. Baſil. hom. de hum. Chriſti generatione. S. Epiph. hær. 78. S. Iohan. Chryſoſt. hom. 4. in Matth. S. Ambr. lib. 2. in Luc.

S. Ambr. lib. 2. in Luc.

17. *Antequam convenirent.* Non ſequitur quòd poſteà convenerint, ſed Scriptura quid factum non ſit, oſtendit, ut S. Hieronymus obſervat. Vulgata eſt Scripturæ phraſis. Geneſ. VIII. 7. *Qui egrediebatur & non revertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram.* II. Reg. 23. *Michol filiæ Saûl non eſt natus filius uſque in diem mortis ſuæ.* Pſal. LXXI. 18. *Uſque in ſenectam & ſenium, Deus; ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura eſt.* 1. Cor. 15. verſ. 26. *Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus.* Sic Helvidium Hæreticum perpetuæ virginitatis Beatæ Mariæ Matris Dei hoſtem mortuum eſſe dicimus antequam pœnitentiam ageret: nec tamen ſequitur illum poſt mortem pœnitentiam egiſſe. Igitur Maria inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto, antequam à Joſepho cognoſceretur; nec tamen ſequitur fuiſſe ab ipſo poſtea cognitam. Hæc enim *Porta ſanctuarii* reſpiciens ad orientem, ad eum de quo ſcriptum eſt, *Oriens nomen ejus*, & *Viſitavit nos Oriens ex alto.* Et dixit Dominus: *Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & vir non tranſibit per eam: quoniam Dominus Iſraël ingreſſus eſt per eam.* Quamvis igitur de S. Joſeph poſtea dicat Matthæus: *Et non cognovit eam, donec peperit Filium ſuum primogenitum*, non ſequitur quòd illam poſtea cognoverit.

S. Hier. in cap. 1. Matth. & lib. cont. Helvidium, S. Epiph. Hær. 78. S. Ioann. Chryſoſt. hom. 4. in Matth.

Ezech. 44

Zach. 6. Luc. 1.

18. *Inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto*; contra conſuetudinem & præter omnem ſpem expectationemque Maria Virgo gravida apparuit, non uni Joſepho, ſed omnibus qui in illam oculos converterent. *De Spiritu ſancto*, non de Spiritûs ſancti ſubſtantia, quaſi Chriſti pater fuerit, ſed ejus virtute, in caſtiſſimo Virginis utero formatum infantis Jeſu corpus ex ipſius Deiparæ Virginis ſubſtantia, ut qui conſubſtantialis erat æterno Patri ſecundùm Divinitatem, conſubſtantialis fieret & nobis ſecundùm humanitatem. Nova nativitate genitus eſt, inquit *S. Leo*, conceptus à Virgine, natus ex Virgine, ſine paternæ carnis concupiſcentia, ſine maternæ integritatis injuria: quia futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui & in ſe haberet humanæ ſubſtantiæ naturam, & humanæ carnis inquinamenta neſciret. Autor enim Deo in carne naſcenti Deus eſt.... Oportuit ut novo naſceretur ordine, qui novam impolutæ ſinceritatis gratiam humanis corporibus inferebat. Oportuit ut primam Genitricis integritatem naſcens incorruptio cuſtodiret, & complacitum ſibi clauſtrum pudoris, & ſanctitatis hoſpitium Divini Spiritus virtus infuſa ſervaret, quæ ſtatuerat dejecta erigere, confracta ſolidare, & ſuperandis carnis illecebris, multiplicatam pudicitiæ donare virtutem: ut virginitas quæ in aliis non poterat ſalva eſſe generando, fieret in aliis imitabilis & confitendo, & renaſcendo.

»S. Leo »ſerm. »21. in »Nat. »Dom. 1. » » » » » » » » » » » » » » » » » »

19. *Ioſeph autem vir ejus, cùm eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* Juſtus erat Joſeph, id eſt omni genere virtutum ornatus, ſed præcipuè caritate, in qua omnis Chriſtiana juſtitia conſiſtit, ſecundùm S. Auguſtini mentem. Quamobrem uxorem caſtiſſimam, cujus conceptûs myſterium neſciebat, ignominiosè accuſare noluit velut ream adulterii, ſed occultè dimittere cogitavit, modo qui & conſcientiæ ſuæ anxietati ac ſcrupulis ſedandis, & ſponſæ famæ ſervandæ conveniret. Anxietatem ſuam ac mœrorem Virgini nullatenus ſignificavit, parcens ejus pudori, nec ipſi moleſtus eſſe volens. Impotentis enim æmulationis ac zelotypiæ expers erat. Unde miſſus ad illum Angelus eſt, qui ſuſpicionem ejus ac dubitationem ex ignoratione myſterii nondum illi revelati profectam diſpelleret, Apparuit autem in ſomnis, non apertè ſicut Paſtoribus & Zachariæ apparuerat, & Virgini: quia vir erat fide inſignis, nec mani-

S. Iohan Chryſoſt. Hom. 4. in Matt.

S. *Ioan. Chrys. Hom. 4. in Matth.*

festiori revelatione indigens. Nam Virgo quidem, cui tam nova nunciarentur & magna, multòque majora quàm Zachariæ fuerant nunciata, & ante rem ipsam doceri debuit, & apertissima revelatione doceri. Pastores quoque tantò debuerunt instrui manifestiùs, quantò magis ab ejusmodi disciplina per agrestem vitam erant remoti. Joseph verò cùm tumentem sponsæ uterum vidisset, ac de causâ tantæ novitatis dubitaret, faciliùs inclinari poterat ad revelationem suscipiendam. Nam faciliùs quæ facta sunt, divinitus & præter naturæ leges fieri potuisse credimus; quàm fieri posse quæ facienda sunt. Angelum autem à Deo missum dubitare non poterat, cui intimæ cogitationes suæ & cordis arcana patebant. *Joseph* (inquit) *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Filium David vocat, ut divinas promissiones in memoriam illi revocet, simulque significet, filium qui ex Virgine sponsa ejusdem familiæ conceptus erat, Messiam esse judaicæ genti à Deo promissum, & tamdiu exspectatum, Davidis filium futurum. *Noli timere*, ne dubites *accipere Mariam conjugem tuam.* Quam mente demisisti, apud te retine, & cum ipsa mane ad ejus solatium & virginitatis testimonium, non ad usum nuptiarum. *Sicut enim illam postea commendat Christus Discipulo, sic Angelus sponso.* Noli timere, quasi diceret, Suspicionem omnem ac mœrorem depone. Non modo enim illicito non est violata complexu, verùm etiam supra naturam moremque fœcunda est. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.*

Ibid. 20. *Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Iesum.* Non dixit, *pariet tibi*, sed indefinitè, *pariet:* non enim illi, sed universo prorsus orbi peperit Christum (inquit S. Joannes Chrysostomus.) *Et vocabis nomen ejus Jesum.* Non enim quia à Spiritu sancto est, idcirco te à ministerio tantæ dispensationis existimes extraneum. Nam etsi nihil habeas in hac generatione commune, tamen quod est proprium patris, quodque Virginis integritatem non infuscat, nato nomen impones. Ambobus jubet Angelus ut puero nomen imponant: *ubi declaratur parentum auctoritas.* Dicitur Joseph, dicitur & Mariæ: *Vocabis nomen ejus Jesum.* Nomen *quod est super omne nomen*, quod infinitos continet spiritalium bonorum gratiarumque thesauros, quo qui appellandus est, remissionem peccatorum ac æternam salutem populo suo collaturus est. *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Deum esse qui nasciturus est ostendit his verbis Angelus. Solus enim Deus salvos facere potest homines à peccatis. Non solùm populum Judaicum, sed omnes qui in eum credunt, ejusque legem observant. Duos Jesus lego in typum Christi Jesu præcessisse, ambos populis præfuisse; quorum unus populum suum de Babylone eduxit, alter suum in Terram promissionis introduxit. Et illi quidem illos quibus præferant, ab hostibus defendebant; sed numquid salvabant à peccatis eorum? *Is autem noster Iesus & à peccatis salvat populum suum, & introduxit in terram viventium. Utinam & me peccatorem dignetur Dominus Iesus annumerare populo suo, ut salvum me faciat à peccatis meis. Verè enim beatus populus, cujus iste Iesus Dominus Deus ejus; quia ipse salvum faciet populum suum à peccatis eorum* (inquit S. Bernardus.)

Luc. 1. S. *Aug. Serm. 51 de concor. Matth. & Luc.*

S. *Bern. Hom. 3. in E. vang. Missus est.*

Sic Josephi suspiciones depulsæ, à quibus per Angeli revelationem liberari meruit, quia malevolæ non erant neque cum caritate pugnantes. Qua de re præclarè S. Augustinus: *Qui liberavit Susannam mulierem castam, conjugem fidelem à falso testimonio seniorum, ipse liberavit & Virginem Mariam à falsa suspicione mariti sui. Inventa est ergo Virgo illa prægnans, ad quam vir non accesserat. Uterus quidem fetu intumuerat; sed virginalis integritas manserat. Seminatorem fidei fide conceperat, Deum id suum corpus assumpserat, qui ejus corpus violari non permiserat: Marito tamen tamquam homini venit in suspicionem. Aliunde esse credebat, quòd de se non esse sciebat, & ipsum aliunde adulterium suspicabatur. Ab Angelo corrigitur. Quare dignus fuit ab Angelo corrigi? Quia non in illo erat malevola suspicio: quales Apostolus dicit malevolas suspiciones nasci inter fratres. Malevolæ suspiciones sunt calumniantium, benevolæ suspiciones sunt gubernantium: Licet cuiquam de filio malè suspicari; sed de filio non licet calumniari: utique suspicaris malum sed optas invenire bonum. Qui benevolè suspicatur, vinci cupit: Tunc enim bene lætatur, quando falsum inventum fuerit, quòd malè suspicabatur. Talis erat Ioseph circa conjugem suam, cui corpore non erat mixtus, sed tamen fide jam fuerat copulatus. Venit ergo & Virgo in falsam suspicionem: sed sicut pro Susanna adfuit in Daniele Spiritus, sic pro Maria adfuit Angelus. Ad Ioseph inquit Angelus,* Noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim de ea nascitur, de Spiritu sancto est. *Ablata suspicio est, quia inventa redemptio est.*

S. *Aug. Serm. 349. aliàs 2. inter editos ex nov. Cartusiæ impress.*

1. *Tim. 6. 4.*

21. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem:* *Ecce Virgo in utero habebit & pariet filium; & vocabunt nomen ejus Emmanuël, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.* Hujus Isaiæ Vaticinii applicationem ad Jesum Christum à S. Matthæo factam à Judæorum cavillis vindicant Patres & interpretes Christiani: 1. auctoritate interpretum, qui Judæis suspecti esse non possunt, scilicet Versionis 70. interpretum, & Chaldaicarum paraphrasum Onkeli & Jonathanis. 2 Ex vi & notione vocis Hebraïcæ *Habalmah*, quæ non solùm virginem, sed virginem absconditam & diligenter custoditam significat, quæ ne quidem virorum oculis pateat. Et nusquam in scriptura nisi pro virgine usurpatur, ut *Gen.* 24. 16. de Rebecca virgine pulcherrima, & incognita viro, & *Exod.* 2. 8. de Maria sorore Moysis. 3. Ex illis verbis quæ Propheta præmisit, *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum.* Nisi enim virgo maneret quæ in utero habitura esset, sed communi fieret lege connubii ut puella filium conciperet, signum dici non posset ac prodigialis novitas. Plura vide in Dissertatione nostra 27. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 1.

Isai. 7. 14.

S. *Iust. Dial. cum Tryph. Tert. lib. adv. Iud. S. Epiphan. advers. Ebion. SS. Cyril. Alex. & Hier. in Isai. S. Ioannes Chrys. Hom. 5. in Matth.*

Et vocabunt nomen ejus Emmanuël. Apud Isaiam legitur, *vocabis*, sed Evangelistæ sæpe sententiam, non verba Veteris Testamenti citare solent. *Emmanuël.* Hic ab eventu nomen imponitur. Quid enim est aliud, *Vocabunt nomen ejus Emmanuël*, quàm, Videbunt oculi mortalium Deum inter homines versantem, qui etsi ante cum hominibus fuit, non tamen humana carne indutus *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est?* Non igitur significant Prophetæ & Evangelistæ verba, Christi nomen proprium esse *Emmanuël*, sed rem eo nomine significatam illi convenire; quemadmodum de eodem dixit, *Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari*: quia illo nato detractio spoliorum Samariæ, nimirum idololatriæ destructio fieri cœpit. Eadem ratione dixit, fore ut vocaretur nomen ejus, *Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.* Non quod tot nominibus appellandus esset, sed quòd divinæ dotes his nominibus significatæ illi excellenti modo convenirent. *Sic* Lucæ 1. *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur Filius Dei*, id est, erit. Sic *Isai.* 1. 26. de Jerusalem dicitur, *Post hæc vocaberis civitas justi, urbs fidelis.* & Zachar. 8. *Et vocabitur Ierusalem civitas veritatis, & Mons Domini Exercituum, mons sanctificatus*: non utique quòd his nominibus vocanda esset, sed quòd talis esset futura, ut merito ita vocari posset. Sic de Christo dicitur Jerem. 23. 6. *Et hoc est nomen quo vocabunt eum, Dominus justus noster*: Non appellatione externâ nominis, sed rei per nomen designare convenientiâ: Verè etenim Christus Dominus justus noster est. Sic etiam Emmanuël vocandum significat Propheta & Evangelista, quia res

Isai. 8.

Isai. 9.

S. *Ioan. Chrys. Hom. 5. in Matth.*

Tert. l. 5. adv. Iudæos.

hoc nomine significata illi convenit, nempe, *Nobiscum Deus*. Idem est ergo Jesus & Emmanuël, *non sono, sed sensu*, ut Tertullianus ait: Is enim est *Verbum caro factum*, quod *in nobis*, sive inter nos *habitavit*.

23: *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.* Negationem hanc ante partum, nihil affirmare de tempore posteriore, id est, non rectè inferri quòd postea cognoverit, superiùs observatum ac probatum est variis scripturæ locis parallelis, quibus hæc addi possunt. Genes. 28. 15. *Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi complevero universa quæ dixi.* Psal. 122. 2. *Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri* 1. Reg. 15. 35. *Et non vidit Samuël ultra Saül usque ad diem mortis suæ.* Job 27. 5. *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.* Isai. 22. 14. *Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.* Matt. 5. v. 18. *Donec transeat cælum & terra, iota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.*

Filium suum primogenitum. Primogenitus Mariæ Christus dicitur, non quòd post eum alius, sed quòd nemo ante illum genitus sit. Hic enim verò Scripturæ sacræ usus, ut unigeniti etiam primogeniti dicantur. Hinc *Exod.* 12. 29. Deus dicitur *percussisse omnia primogenita* Ægypti: Inter quæ non dubium quin aliqui unigeniti essent. Et cap. 13. 2. & 22. 19. Jubet *omnem primogenitum sibi sanctificari.* Quo nomine etiam unigenitos significari docet consuetudo Legis interpres: Alioqui expectandum fuisset donec alii posteriùs geniti nascerentur. Apostolus etiam Hebr. 1. 6. Christum *Primogenitum Dei*, id est, unigenitum appellavit. Ideo porro Evangelista hoc epitheton addidit, *Primogenitum*, ut dignitatem & jura præcipua, quæ antiquitùs, etiam ante legem Mosaïcam tribuebantur tam filiis unicis, quàm natu maximis, Christo competere significaret, principatum scilicet, sacerdotium, & prælationem in hæreditate, ut observat eruditus Commentator.

Sensus Moralis

1. AD stirpem Christi pertinere per ejus gratiam possumus, si voluntati ejus obsequamur, & mandata ejus servemus. *Qui* enim, inquit, *facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Parentes Christi sumus, si fidem & obedientiam Abrahæ, si Davidis pœnitentiam & mansuetudinem, si Mariæ & Josephi humilitatem, fidelitatem, paupertatem imitemur. Christus *nobiscum Deus*, ambulemus coram illo, & simus perfecti, quemadmodum Abrahamo dictum est *Ambula coram me, & esto perfectus.* Vivamus semper & operemur tamquam Deum præsentem cogitantes. Beatæ Mariæ Matris Dei, ante partum, in partu, & post partum Virginis, castitatem ac puritatem æmulemur, ut & ipsi Christi Mater simus. *Mater ejus est tota Ecclesia* (inquit S. Augustinus) *quia membra ejus, id est, fideles ejus per Dei gratiam ipsa utique parit. Item mater ejus est omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundissima caritate in iis quas parturit, donec in eis ipse formetur. Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodo mater est, spiritaliter autem & soror & mater. Ac per hoc una semina illa, non solùm spiritu, verùm etiam corpore, & mater est & virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est; quia omnes qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, rectè filii sponsi appellantur: sed planè mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est caritate ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt: corpore verò ipsius capitis mater. Oportebat enim caput nostrum propter insigne miraculum secundùm carnem nasci de Virgine, quo significaret membra sua de Virgine Ecclesia secundùm spiritum nascitura.* In beatæ Virginis Mariæ Matris nostræ clientelam nos conferamus. Nostræ originis agnoscamus dignitatem. Regeneravit nos Ecclesia Virgo de Spiritu sancto, fecitque filios Dei per Baptisma. *Omni* enim *homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit & Virginem: ut peccatum quod ibi vacuavit sacra Conceptio, hic mystica tollat ablutio*; (inquit S. Leo) secundùm spiritum ergo vivamus. Per baptismatis sacramentum Spiritus sancti templum effecti, ne diaboli servituti nos iterum subjiciamus, quia pretium nostrum sanguis Christi est; quia in veritate nos judicabit, qui in misericordia nos redemit. Quisquis igitur christiano nomine piè & fideliter gloriaris, reconciliationis tuæ gratiam justo perpende judicio. *Tibi enim quondam abjecto, tibi extrusо à paradisi sedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem dissoluto, cui jam non erat spes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi potestas data est, ut de longinquo ad tuum revertaris Autorem, recognoscas parentem, liber efficiaris ex servo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renascaris; & obtineas per gratiam, quòd non habebas per naturam: ut si te Dei filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Malæ conscientiæ reatu absolutus, ad cælestia regna suspires, voluntatem Dei facias divino fultus auxilio, imiteris Angelos super terram, immortalis substantiæ virtute pascaris, securus adversus inimicas tentationes pro pietate confligas; & si cælestis militiæ sacramenta servaveris, non dubites te in castris triumphalibus Regis æterni pro victoria coronandum.*

Luc. 12.

Genes. 17.

S. August. lib. de sancta Virg. c. 5.

Galat. 4. 19.

S. Leo serm. 23. in Nat. Dom. 4.

Idem serm. 22.

2. Jesus implevit sui nominis & muneris officia salvum faciendo populum suum à peccatis eorum. Nos Christiani nominis officia impleamus, ut nobis partam à Christo Jesu salutem consequamur. Christianus enim non modò ex Mysteriorum communione, verùm etiam ex novitate vitæ debet agnosci. Illum *sal* esse convenit, & *luminare mundi*. Si verò ne tibi quidem ipse luceas, & ne propriam quidem putredinem fœtoremque detergas, quibus te indiciis fidelem agnoscere potero? An quia sacri Fontis aquis ablutus es? At hoc ipsum quod tibi datum fuerat ad salutem, fit tibi gravioris causa supplicii. Igitur fidelem non ab his tantùm quæ accepit à Deo, verùm etiam ab his quæ obtulerit ipse Deo, convenit refulgere, & undique esse notum ac manifestum, ab incessu, ab aspectu, à veste, à voce. (Inquit S. Joannes Chrysost.)

S. Joannes Chrysost. Hom. 4. in Matth.

3: *Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus.* Quamvis ex Maria sola genitus sit Christus, ejus tamen genealogia per Joseph, ejusque majores descripta est, *Ut discerent fidelia conjugia, multò familiarius se adhærere membris Christi, quantò potuissent imitari parentes Christi.* Joseph igitur & Mariam imitari studeant christiani conjuges, servent conjugalem castitatem, si quidem virginalem servare non potuerunt, nec ad eam perfectionem sunt vocati: fidem sibi mutuò servent, continentiam ad tempus saltem colant, *ut vacent orationi*, & sacris Mysteriis communicent. Amore casto se diligant, & conjugio suo utantur ut filios pariant, qui per baptismum filii Dei, & Christi Jesu fratres fiant, qui *Primogenitus est in multis fratribus*: Non utantur conjugio, ut gentes quæ ignorant Deum. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus* ita Christianorum conjugum in cordibus regnet, ita illorum

S. August. lib. 23. cont. Faustum c. 8.

illorum animos in Deo conjungat; ut spiritaliter in ipsis nascatur Jesus. Sic felicitatis Mariæ, de qua natus est Jesus, erunt participes, quæ *beatior* fuit *percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.* Christi enim cognatis, qui non in eum crediderunt, quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset.* Sed & alius modus est, quo Christum parere possimus. *Qui* enim *Christi frater & soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.*

S. Aug. lib de sanctâ Virginit. c. 3. S. Greg. M. Hom. 3. in Ev.

CAPUT SECUNDUM

Sensus Litteralis.

1. Cum *ergo natus esset Jesus in Bethleem Iuda, in diebus Herodis Regis.* Locum, tempus, & eventa Nativitatis Christi accuratè describit Evangelista. Locus designatur his verbis, *In Bethleem Iuda*, ortu Da- *Micheæ. 5* vidis Regis celebri, juxta Micheæ Prophetæ vaticinium. *Bethleem Iuda* dicitur, non Judææ, id est, urbs ad sortem Tribus Juda pertinens, septem milliariis Hierosolymis distans; distincta ab altera ejusdem nominis in Tribu Zabulon sita, ex qua erat Abessam Judex. (*Ios.* 19. 15. *Jud.* 12. 8.) Tempus notatur his verbis, *In diebus*, id est, tempore Herodis Magni, filii Antipatri, Ascalonitæ, Regis Judææ & adjacentium regionum ab Augusto Cæsare constituti, cùm sceptrum de Juda, juxta Patriarchæ Jacob oraculum (*Genes.* 49.) defecisset. Alius ab isto *Herodes* fuit; *Antipas* appellatus, hujus filius, Tetrarcha Galilææ, qui & S. Joannem Baptistam occidit, & Christo in Passione illusit. De quo *Lucæ* 13. 31. & 23. & *Matth.* 14. Rursus alter Herodes, cui nomen *Agrippæ*, Antipæ filius, Magni nepos, Rex tantùm Traconitidis, Galilææ & Iturææ, qui *Iacobum Apostolum*, fratrem Johannis, occidit gladio, & *Petrum* in carcerem conjecit. (*Act.* 12. Describuntur deinde quæ nato Christo evenerunt.

2. *Ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam.* Statim ab ortu Christi venisse, indicat vox, *Ecce*, cujus ea vis est, ut quod narratur statim contigisse significet, ut Genes. 24. 19. *Nec dum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur.* Genes. 29. 9. *Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui.* Venerunt igitur ante Purificationem Deiparæ Virginis, siquidem Christum in Bethleem invenerunt, ubi Joseph & Maria non manserunt cum puero ultra dies quadraginta Purificationis Mosaica Lege præscriptos: Statim enim Hierosolyma venerunt *Ut sisterent eum Domino*, & mox in Galilæam sunt reversi. Minùs ergo probabilis *S. Epiphanii* sententia, quòd Joseph & Maria singulis annis ex Ægypto in Bethleem ea die venire consuevissent, cùmque post biennium à Christi Natali rediissent, Magos ibi illos invenisse.

Magi, Sapientes, Philosophi, scrutandis rerum causis, & siderum contemplationi dediti, non Magiæ præstigiatrici & infami addicti. Plures fuisse certum est. An Reges propriè fuerint, anxiè disputandum non putamus, cùm ea de re sileat Evangelium, & oraculum illud Davidicum Psal. 72. 10. *Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent*, vocationem gentium, & procerum etiam ex gentibus à Christo & ad Christum prænuntiet, unde subditur, *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Magos tamen adoratores Christi Dynastas fuisse ac Regulos probabile est. Unde à Patribus & Autoribus Ecclesiasticis Reges appellantur. Antiquissimus *Tertullianus* Lib 3. contra Marcionem, cap 13. ait: Maneant „ enim Orientales illi Magi in infantia Christum recentem „ auro & thure munerantes; & acceperit infans virtutem „ Damasci sine prælio & armis... Nam & Magos Reges „ habuit ferè Oriens, & Damascus Arabiæ retro deputaba- „ tur, antequam transcripta esset in Syrophenicem ex di- „ stinctione Syriarum; cujus tunc virtutem Christus acce- „ pit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet & odores. „ Spolia autem Samariæ ipsos Magos, qui cùm illum co- „ gnovissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent, quasi Deum & Regem, sub testimonio indicis & ducis stellæ, spolia facti sunt Samariæ, id est idolatriæ, credentes videlicet in Christum. "

Ab Oriente Ex regione aliqua, quæ Judææ respectu Orientalis esset, quam alii Arabiam Felicem, alii Persidem fuisse volunt, alii Chaldæam, vel Mesopotamiam. De re circa quam Patres & Interpretes sacri varias in sententias abiere, contendere nolumus; nec inquirere curiosiùs necesse est quod Evangelium non explicuit, nec ullius est momenti ad salutem. Vide quæ scripsimus in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ primi sæculi, *cap.* 1. §. 4.

Ierosolymam. Regiam Urbem venerunt, natum Judæorum Regem quæsituri: cùm ut Judæi inexcusabiles essent, qui non possent ignorare quòd Gentiles homines, spectabiles sapientiâ, in Judææ Metropoli in ipsaque Herodis Aula, non dubitanter nunciassent: tùm ut priùs à Gentibus quàm à Judæis Christus Rex natus prædicaretur, ne Judæorum de suo Rege testimonium suspectum haberetur. Hæc Magorum illuminatio (inquit *S. Augustinus*) magnum testimonium cæcitatis extitit Judæorum. In Terra eorum isti requirebant, quem illi in sua non agnoscebant. Apud eos isti infantem invenerunt, quem illi apud se docentem negaverunt. In his terris de longinquo isti peregrini puerum Christum nondum verba promentem adoraverunt, ubi cives illi juvenem miracula facientem crucifixerunt. Isti in membris parvis Deum agnoverunt, illi in factis magnis nec tamquam homini pepercerunt: Quasi plus fuerit videre novam stellam in ejus nativitate fulgentem, quàm solem ejus in morte lugentem. "

S. Basil. Hom. de hum. Christi generatione. S. Ambr. lib. 2. in Luc. S. Hieron. in cap. 2. Mat. S. Ioan. Chrys. Hom. 7. in Mat. S. Aug. serm. in Epiph. Dom 3.

3. *Vidimus stellam ejus in Oriente.* Stellam ejus, indicem nempe natalis ejus, de quo vaticinatus erat Balaam Num. 24. 27. *Oriente stella ex Iacob.* Magos enim Balaami posteros fuisse, aut ab ejus posteris, qui vicini fuerint, hanc traditionem accepisse, quòd oritura esset aliquando stella magni Regis nativitatem nuntians, veteribus plerisque Patribus visum est. *Non ex iis erat hæc stellis, quæ ab initio creaturæ itinerum suorum ordinem sub Creatoris lege custodiunt, sed novo Virginis partu novum sidus apparuit*; (inquit S. Augustinus.) Hæc nempe stella numquam antea, nec deinceps visa est. 2. Ab Oriente in Occidentem contra naturalem cursum ferebatur. 3. Non solùm noctu, sed etiam interdiu lucebat. 4. Non erat in Cœlo, sed in aëre, alioqui viam monstrare non potuisset. 5. Quandoque apparebat, quandoque occultabatur. 6. Continuò cursu non movebatur, sed interdum stabat, ut columna nubis in deserto: Ut ut est, *Illa stella quam viderunt Magi Christo secundùm carnem natо, non ad decretum dominabatur, sed ad testimonium famulabatur; nec eum subjiciebat imperio, sed indicabat obsequio.* Certè *si stella illa ex iis erat quæ in Cælo peragunt ordines suos, quomodo poterat decernere quod natus Christus acturus erat, quæ nato Christo jussa est relinquere quod agebat. Si autem, ut probabiliùs creditur, ad demonstrandum Christum quæ non erat exorta est, non ideo Christus natus est, quia illa exstitit; sed ideo illa exstitit, quia Christus natus est. Unde, si dici oporteret, non stellam Christo, sed Christum stellæ fatum fuisse diceremus. Ipso quippe illi, non illa huic nascendi attulit causam. Si ergo sunt fata quæ à fando, id est, à dicendo appellata sunt: quoniam Christus Verbum Dei*

S. Aug. lib 2. cont. Faust. c. 5. S. Thom. 3 p. quæst 26. Art. 7. S. Augst. ibid.

est, in quo antequàm essent, dicta sunt omnia; non consortium siderum fatum Christi est, sed fatum etiam siderum Christus est: Qui & ipsam carnem sub Cælo creatam ea voluntate assumpsit, qua etiam Cælum creavit; ea potestate deposuit & recepit, qua etiam sideribus imperavit.

Cæterùm illustrioris stellæ, scilicet divinæ gratiæ fideique splendore Magi illuminati, Messiam Regem recèns natum, cujus stellam in Oriente constituti viderant, adoraturi, in Judæam venerunt. *Tribus igitur Magis in regione Orientis stella novæ claritatis apparuit, quæ illustrior cæteris, pulchriorque sideribus, facilè in se intuentium oculos animosque converteret: ut confestim adverteretur non esse otiosum, quod tam insolitum videbatur. Dedit ergo aspicientibus intellectum, qui præstitit signum: & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & se inveniendum obtulit requisitus.* Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio, non carnis semine, sed fidei fœcunditate generanda; & ideo stellarum multitudini comparata, ut ab omnium gentium patre, non terrena, sed cælestis progenies speraretur. *Ad creandam ergo promissam posteritatem, hæredes in sideribus designati, ortu novi sideris excitantur... agente hoc sine dubio in eorum cordibus inspiratione divina, ut eos tantæ visionis Mysterium non lateret; & quod oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum... Hoc signum quod Magos in longinquo positos & efficaciter movit, & ad Dominum Jesum perseveranter attraxit, illius sine dubio gratiæ Sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, qua non in Judæa tantùm, sed etiam in toto mundo Christi erat Evangelium prædicandum, ut per illam stellam quæ Magorum visui splenduit, Israëlitarum verò oculis non refulsit, & illuminatio significata sit gentium, & cœcitas Judæorum.*

S. Leo serm. 30. in Ep. Dom. 1. Idem ser. 32. in Epiph. 3

Et venimus adorare eum, non civili tantùm adoratione, sed religiosa, eaque suprema, quæ Deo debetur & Salvatori.

4. *Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo.* Herodes audiens Judæorum Principem natum, successorem suspicatus, expavit; & molitus necem salutis Autori, falsum spondet obsequium.

Et congregans Principes Sacerdotum, id est, capita familiarum Sacerdotalium viginti quatuor, in summo Judæorum Concilio, quod Sanhedrim vocant, in quo tractabantur ea quæ ad Religionem & Legem spectarent, Senatores ordinarios, de quibus 1. *Paralip.* 24.

Et Scribas populi, id est, Legisperitos, quorum officium erat Scripturas sacras incorruptas servare, scrutari, populo legere, exponere, ad quorum officium alludens Christus: *Ideo*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno Cælorum, similis est homini patri-familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Hoc sensu Esdras *Scriba Legis Dei cæli doctissimus* vocatur.

Matt. 13. 52.

1. Esd. 7.

Sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur, id est, ubi nasci deberet Messias Rex secundùm Prophetarum oracula. Ipsi verò responderunt.

5. *In Bethleem Judæ*, secundùm Michææ vaticinium: *Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël.* Prima fronte dissensio hîc esse videtur Evangelistæ cum Propheta, cujus Vaticinium his verbis conceptum est: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: Ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israël, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Verùm nulla inter sacrum utrumque Scriptorem dissensio est. Prophetæ vaticinium ejus verbis referre noluit S. Matthæus, sed explicationem & verba Scribarum. Propheta dixerat, *Et tu Bethleem Ephrata*, quia alio nomine *Ephrata* vocabatur: Scribæ verò explicationis causa dixerunt: *Et tu Bethleem terra Juda*, quia erat & alia Bethleem in Tribu *Zabulon*, ut superiùs observavi. Propheta dixit, *Parvulus es*, quod Scribæ vel per interrogationem, vel per ironiam dictum esse intelligentes, clarissimo sensu expresserunt, *Nequaquam minima es.* Propheta dixit, *in millibus*, id est, in chiliadibus, in quas singulæ Tribus divisæ erant jam à temporibus Moysis, juxta consilium Jethro. Scribæ reddiderunt, *In principibus*, Principes substituendo pro chiliadibus seu millibus quibus præsunt; ut causam explicarent cur Bethleem non erat minima, quòd nempe ortu principum nobilitata esset, qui jam ex ipsa prodierant, scilicet Abesam, Booz, Isai, David, sed maximè ortu Messiæ nobilis evasura: unde hoc explicantes subdunt, *Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israël*: Dux scilicet ille à Deo Israëlitis promissus, tamdiu expectatus, tantopere desideratus.

Michææ. 5. 2.

Genes. 48 7.

Exod. 18.

Observat *S. Augustinus*, Stellam Magis Jerusalem appropinquantibus se subduxisse, ut de Civitate, in qua Christus nasci debebat, Judæi ab ipsis interrogati responderent, *In Bethleem Iuda*, & Prophetæ oraculum ea de re proferrent. Quo significavit divina providentia, *Apud Iudæos Solas Divinas Litteras remansuras, quibus Gentes instruerentur, illi excæcarentur; quas portarent non ad adjutorium salutis suæ, sed ad testimonium salutis nostræ. Nam hodie cùm præmissas Prophetias de Christo proferimus, jam rerum completarum luce declaratas, si fortè Pagani dixerint non eas tantò ante prædictas, sed post rerum eventum, ut hæc quæ facta sunt prophetata putarentur, à nobis esse confictas: Iudæorum Codices recitamns, ut tollatur dubitatio Paganorum: qui jam in Magis illis figurabantur, quos Iudæi de civitate in qua natus est Christus, divinis eloquiis instruebant, & eum ipsi nec requirebant, nec agnoscebant.* Magi per Scribas atque Doctores, quod sacra de ortu Christi prænuntiaverat Scriptura, didicerunt; *Ut gemino testimonio confirmati ardentiori fide expeterent, quem & Stellæ claritas & Prophetiæ manifestabat auctoritas*; inquit S. Leo.

S. August. serm. cc. in Eph. Dom. 2.

S. Leo. serm. 33. in Epiph. 4.

Qui regat populum suum Israël. Non Judæis solùm, sed etiam Gentibus regendis Rex natus est Christus. Unde Apostolus ad Romanos ait: *Non omnes qui ex Israël sunt, ii sunt Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: Sed in Isaac vocabitur tibi semen: Id est non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.* Si verò non omnes rexit, vocatorum crimen est, non vocantis (inquit S. Johannes Chrysostomus) consequens certè fuit ut Hebræorum proceres crederent quod docebant: sed apparet illos carnaliter cum Herode sapuisse, & Regnum Christi commune cum hujus mundi potestatibus æstimasse; ut & isti temporalem sperarent Ducem, & terrenum metueret ille consortem.

Rom. 9.

S. Johann. Chrysost. Homil. 7. in Matth.

S. Leo serm. 33.

6. *Tunc Herodes clam vocatis Magis*, ut insidias tegeret, quas Christo parabat, *diligenter didicit ab eis tempus stellæ*; accuratè ab ipsis quæsivit quo primùm tempore stella ipsis apparere cœpisset: ut ex loci temporisque circumstantiis Puerum deprehendere posset, si fortè à Magis falleretur,

Videntes autem stellam, quæ se subduxerat ad tempus, gaudio incredibili perfusi sunt. An totius itineris dux fuisset, an ipsam in Oriente quidem positi vidissent, frustra quæritur. Totius viæ ducem illis fuisse, saltem donec in Judæam perveniissent probabiliùs asseritur post SS. Patres, Basilium, Ambrosium, Chrysostomum, Augustinum. Disparuit autem cùm essent Jerosolymis, de Regis Judæorum, cujus stellam in Oriente viderant, natali Judæorum Proceres interrogaturi. *Humanum flagitantes consilium* (inquit S. Bernardus) *divinum amisere ducatum: conversos ad terrenum documentum, signum cæleste deseruit.*

S. Bern. serm. 3. de Epiph.

7. *Et intrantes domum*, seu præsepe in quo jacebat Deus infans, ut Patribus visum est, quos sequi præstat in expositione Scripturæ sacræ; seu commodiorem ædium partem, in quam Virgo Deipara suscepta fuisset confectâ descriptione, & hospitio turbarum discessione, quæ Bethleemum causâ census confluxerant, vacuato. *Invenerunt puerum cum Maria Matre ejus*, absente Joseph, cujus Evangelista hîc non meminit: cùm tamen S. Lucas Pastores Puerum cum Joseph & Maria inveniisse commemoret.

Et procidentes adoraverunt eum. Viderunt & adoraverunt puerum, quantitate parvulum, alienæ opis indigum, fandi impotem, & in nullo ab humanæ infantiæ generalitate dissimilem. Quia sicut fidelia erant testimonia, quæ in eo majestatem invisibilis Deitatis asserebant, ita probatissimum esse decebat, Verbum carnem factum, & sempiternam illam essentiam Filii Dei, hominis veram susceptisse naturam: ne vel ineffabilium operum secutura miracula, vel excipiendarum supplicia passionum, Sacramentum fidei ex rerum diversitate turbarent: cùm justificari omninò non possent, nisi qui Dominum Jesum & verum Deum, & verum hominem credidissent. *S. Leo serm. 33. in Eph. 4.* *S. Bern. ser. 2. de Epiph.* *Videte quàm oculata sit fides, quàm lynceos oculos habeat. Cognoscit Dei Filium lactentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem. Siquidem Latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscunt: Ille clavis infixum, isti pannis involutum.* Non eum imperantem dæmonibus, non mortuos suscitantem, non cæcis visum, aut claudis gressum, aut mutis eloquium reformantem, vel in aliqua divinarum virtutum actione viderunt; sed puerum silentem, quietum & sub Matris solicitudine constitutum: *In quo nullum quidem apparet de potestate signum, sed magnum præbetur de humilitate miraculum.* *S. Leo serm. 36. in Epiph. 7.* Ipsa itaque species sacræ infantiæ cui se Dei Filius aptarat, prædicationem auribus intimandam, oculis ingerebat: Ut quod adhuc vocis non proferebat sonus, visionis jam doceret effectus. *Tota enim victoria Salvatoris, quæ & diabolum superavit & mundum, humilitate est confecta...* Ideo *Bethleem prælegit Nativitati, Jerosolymam Passioni.* *Idem ser. 1. in Epiph.*

8. *Et apertis thesauris suis,* seu thesaurorum thecis, *Obtulerunt ei munera,* ut moris erat Orientalium, qui nusquam sine munere coram Regibus suis comparebant, aut coram illis quibus honorem vel debebant vel habebant, ut ostenditur exemplo filiorum Jacob munera ad Joseph deferentium, *Genes.* 43. & Reginæ Saba muneribus Salomonem sibi conciliantis, 3. *Reg.* 10. Accedit & divinum Mandatum. Exod. 23. 15. *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Quæ lex ut ignota Magis, inter populos Orientales invaluerat usu solo & dictamine naturæ, Deum demerendum esse vel placandum muneribus. Cùm igitur Magi Christum pro Rege ac Deo habuerint, meritò gratiam ejus muneribus exambierunt. Et sanè grati animi significatio debebatur & vocanti, & illi ad quem vocabantur, ob gratiam illam singularem tum sideris in æthere, tum astri spiritualis, scilicet fidei in animis suis accensæ. Offerunt porrò *Aurum, thus, & myrrham,* quæ pretiosissima, & offerri solita Magnatibus à Sabæis, & Arabiæ populis. Psal. 71 *Reges Arabum & Saba dona adducent. Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper.* Et Isai. 60. 6. *Super te orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui... Omnes de Saba venient, aurum & thus, deferentes, & laudem Domino annuntiantes.* Non dubium etiam, quin munerum illorum, auri cum primis oblatione Deus prospexerit pauperati parentum Christi, ut hoc viatico instruerentur ad fugam in Ægyptum commodiùs suscipiendam. Nec allegoricæ desunt significationes his muneribus. Præcipua, & ab Ecclesia probata hæc est, quòd thus Christo Magi obtulerint ut Deo; aurum ut Regi; myrrham ut homini mortali. Id breviter expressit *Juvencus* Poëta Christianus hoc versu à *S. Hieronymo* laudato: *S. Hier. in cap. 2. Matth.*

Thus, aurum, myrrham, Regique, hominique, Deoque,
Dona ferunt.

Aurum enim quod Regibus tributum penditur, convenit Regiæ dignitati; thus apud omnes gentes Deo adoletur: myrrha condiendis mortuorum corporibus adhibetur, ne putrescant. Unde naturam humanam morti obnoxiam, corruptionis expertem in Christo indicat: *S. Leo ser. 33. in Ep. 4.* *O perfectæ scientiæ mirabilem fidem, quam non terrena sapientia erudivit, sed Spiritus sanctus instituit! Unde enim hi viri, cùm proficiscerentur de Patria, qui non-*

A *dum viderant Jesum, nec aliquid contuitu ejus, quo eum tam ordinatè venerarentur, adverterant, hanc deferendorum munerum servavere rationem? nisi quia præter illam stellæ speciem, quæ corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, ut priùs quàm labores itineris inchoarent, eum sibi significari intelligerent, cui in auro regius honor, in thure divina veneratio, in myrrha mortalitatis confessio deberetur? Et hæc quidem quantùm ad illuminationem fidei pertinebat, potuerunt illis credita & intellecta sufficere, ut corporali intuitu non inquirerent, quod plenissimo visu mentis inspexerant. Sed diligentia sagacis officii, usque ad videndum Puerum perseverans, futuri temporis populis, & nostri sæculi hominibus serviebat: Ut sicut omnibus nobis profuit, quòd post Resurrectionem Domini vestigia vulnerum in carne ejus Thomæ Apostoli ex-*
B *ploravit manus; ita ad nostram utilitatem proficeret, quod in infantia ipsius Magorum probavit aspectus,* Magi *adorando* Christum *facti fuerant sacerdotes, cum supplicatione etiam muneribus oblatis,* (inquit S. Joannes Chrysostomus.) *S. Johan. Chrysost. hom. 7. in Matth.*

9. *Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem,* ne puerum & se ipsos periculo exponerent, *per aliam viam reversi sunt in regionem suam* Paulatim ad altiora provecti sunt Magi. Primò enim sideris insoliti fulgore ad Christi cognitionem sunt perducti; deinde Prophetarum vaticiniis per homines eruditi; denique divino oraculo, seu Angeli responso admoniti.

10. *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Non statim post Magorum discessum, sed post Christi oblationem in Templo & Deiparæ Virginis Purificationem, cùm parentes Christi Nazarethum reversi essent, fugam in Ægyptum contigisse, colligitur
C ex cap. 2. *S. Lucæ,* vers. 39. In Ægyptum porrò fugerunt, cùm ut ab insidiis Herodis tutus Puer esset extra ejus Imperium degens; tum ut Propheticum Oraculum impleretur, Oseæ 11. 2. *Ex Ægypto vocavi Filium meum,* quod typicè de populo Israël, de Christo propriè dictum est, cujus populus Israël typus erat. Impleta est ergo Prophetia in populo velut in typo; impleta in Christo est velut in antitypo. Quamobrem illam de Christo S. Matthæus rectè interpretatus est, qui potiori titulo Dei Filius, quàm Israël, genitus quippe in *hodie* illo æternitatis, *ex utero, ante luciferum,* adeòque non adoptivus, sed naturalis: cui propterea Deo gratior est populo, cùm non nisi per illum & propter illum populus Deo gratus esse possit. Septuaginta verterunt: *Ex Ægypto vocavi filios ejus,* variante in eorum codicibus Hebraicæ
D vocis lectione; sed S. Matthæus Prophetæ citavit Oraculum juxta Hebraicam veritatem. Calumniatur Julianus Apostata, & dicit, quod de Israële scriptum est, Matthæum Evangelistam ad Christum transtulisse, ut simplicitati eorum, qui de gentibus crediderant, illuderet. Respondet S. Hieronymus: Primum Matthæum Evangelium Hebræis Litteris edidisse, quod non poterant legere nisi hi qui ex Hebræis erant: ergo non propterea fecit ut illuderet Ethnicis. Sin autem Hebræis illudere voluit, aut stultis, aut imperitus fuit. Stultitiam ipsum Volumen excusat, quod prudenter ordinatèque compositum est: Imperitum non possumus dicere, quem ex aliis testimoniis Scripturarum scientiam Legis habuisse cognoscimus. Superest ut illud dicamus, quòd ea quæ typicè præcedunt in aliis, juxta veritatem & adimpletionem
E referantur ad Christum: quod Apostolum in duobus montibus Sina & Sion, & in Sara & Agar feciſſe cognovimus. Neque enim non est Sina mons, & non est Sion; non fuit Sara: & non fuit Agar, quia hæc Apostolus Paulus ad duo retulit Testamenta. Sic igitur hoc quod scriptum est; *Parvulus Israël, & dilexi eum: & Ex Ægypto vocavi filium meum:* Dicitur quidem de populo Israël, qui vocatur ex Ægypto, qui diligitur, qui eo tempore post errorem Idololatriæ quasi infans & parvulus est vocatus: sed perfectè refertur ad Christum. Nam *S. Hier. in cap. 11. Oseæ Proph.*

& Isaac in typo Christi fuit, quòd futuræ mortis ligna sibi portaverit: & Jacob, quia Liam dolentem oculos, & Rachel pulchram habuerit uxorem. In Lia, quæ major erat, cæcitatem intelligimus Synagogæ; in Rachel, pulchritudinem Ecclesiæ: & tamen qui ex parte typi fuerunt Domini Salvatoris, non omnia quæ fecisse narrantur, in typo ejus fecisse credendi sunt: typus enim partem indicat: quòd si totum præcedat in typo, jam non est typus, sed historiæ veritas appellanda est. Eodem penè modo hunc locum interpretatur S. Joannes Chrysostomus. *Sive verò* (inquit) *de Prophetia Judæi ambigerent, dicentes*, Ex Ægypto vocavi filium meum; *de se dictum potiùs, quàm de Christo prædictum; Respondebimus profectò esse hunc quoque Prophetiæ morem, ut multa sæpè de aliis dicantur quidem, sed in aliis impleantur... Hoc igitur in præsenti etiam potest quæstione defendi. Quis enim magis ac propriè Dei Filius esse dicitur? Ille-ne populus, qui adorabat vitulum, qui Beelphegor initiabatur, qui filios suos Dæmoniis immolabat: An verò Dominus Jesus Christus, qui naturâ Dei Filius est, & toto Patrem honore veneratur? Itaque nisi advenisset iste, nequaquam Prophetia dignum finem habere potuisset.*

S. Johann. Chrysost. Hom. 8. in Matth.

Fugâ declinare periculum voluit Christus, non omnipotentiâ dissipare vel avertere; ut assumptæ naturæ veritas ostenderetur, ut servaretur decretæ dispensationis ordo, quo injuriis & passionibus cedere venerat, non resistere: utque justis exemplum fugæ in persecutionibus & autoritatem præberet. *Fugit non formidine humana, sed dispensatione divina. Fugit non necessitate, sed potestate;* (inquit S. Fulgentius.) *Bellicosus quod in bello fugit, artis est, non timoris: Deus quando fugit hominem, Sacramenti est, non pavoris: potens quando se subducit infimo, insequentem non pavet, sed foris producit: vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoste victoriam. Hinc est quòd Christus fugit, ut cedat tempori, non Herodi... Christus si mactatus in illo grege Lactentium tunc fuisset, mors ei casus fuerat, non voluntas; non virtus fuerat, sed infirmitas; necessitas fuerat, non potestas; & innocentiæ fuisset præmium, majestatis gloria non fuisset.* Christus se in carne venturum, ascensurum per ætatum gradus, annuntiaturum gloriam cælestis Regni, prædicaturum fidei doctrinam, miracula editorum, Ecclesiam fundaturum, per Legem promiserat & Prophetas. Unde hæc Christus impleturus vir, *Infans mortem distulit, non fugit. Christus totam causam nostræ salutis occiderat, si se parvulum permisisset occidi... Fugam ejus non de periculi metu, sed de Prophetiæ venisse Mysterio, Evangelista asserit:*

S. Fulg. ser. de Epiph.

S. Petr. Chrysol. serm. 150. & 151. De fuga Christi in Ægyptum

„ Accipe Puerum & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum:
„ ut impleretur quod dictum est à Domino per Prophetam
„ dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum. *Christus ergo fugit ut staret Legis veritas, Prophetiæ fides, Psalmistæ testimonium*, dicente ipso Domino: *Necesse erat impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.* CHRISTUS *fugit nobis, non sibi Christus fugit, ut dispensata temporibus Sacramenta servaret... Christus fugit ut nostras fugas in persecutionibus temperaret. Martyr debet fugere persequentem, ut & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicandi, dicente Domino:* Si vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. *Persecutorem qui provocat, facit; corrigit, qui declinat... Si Paulum martyres non fugissent, Paulum non fecissent. Hoc faciendum docuit Christus, hoc nobis reliquit exemplum; ut fugiente Domino, fugere indignum non putet servus.* Verba sunt *S. Petri Chrysologi.*

Luc. 24. 44.

Matth. 10.

S. Leo ser. 32. in Epi. 3.

In Ægyptum fugit Christus, *Repetens Hebrææ gentis antiqua cunabula* (inquit S. Leo) *& principatum veri Joseph majoris providentiæ potestate disponens, ut illam diriorem omni inediâ famem, quâ Ægyptiorum mentes veritatis inopiâ laborabant, veniens de cœlo panis vitæ & cibus rationis auferret; nec sine illa regione pararetur singularis Hostiæ Sacramentum, in qua primùm oc-*

cisione agni salutiferum crucis signum, & Pascha Domini fuerat præformatum. Ægypto Salvator illatus est, *Ut gens antiquis erroribus dedita, jam ad vicinam salutem per occultam gratiam vocaretur; & quæ nondum ejecerat ab animo superstitionem, jam hospitio reciperet Veritatem...* Cùm dixit Angelus, *Fuge in Ægyptum*, nequaquam se socium itineris futurum esse pollicitus est, neque illuc euntibus, neque redeuntibus: proculdubio designans, maximo ipsius Pueri, propter quem fugiebant, munitos esse comitatu: qui ubi apparuit, in melius cuncta convertit, effecitque ut hostes divinis consiliis inservirent. Nam & Magi superstitionem patriam relinquentes, ad verum Dominum adorandum veniunt: & Augustus futuro in Bethleem partui per descriptionis ac censûs imperium famulatur: & Ægyptus susci pit ac tuetur fugientes insidias Tyranni. *Namque tactu Domini gustum quemdam sanctificationis adipiscitur: Ut cùm illum audierit ab Apostolis prædicari, hujus quasi privilegii honore decoretur, quòd Dominum prima susceperit. Et certè solius hic Palestinæ videbatur esse primatus; sed facta est postea ista ferventior.* Christi infantis præsentiæ debuit Ægyptus, quòd tot postea martyrum irrigata sanguine est, quòd tot sanctissimorum Monachorum turbis, imò Angelorum in carne mortali viventium, vastissimæ illius solitudines sunt refertæ, quòd tot sacrarum Virginum choris est ornata. Hæc mutatio dexteræ Excelsi, majora hæc & illustriora miracula, his quæ Christo in Ægyptum intrante, aut ibi commorante edita feruntur.

Idem ser. 31. in Eph. 2.

S. Johan. Chrysost. Hom. 8. in Matth.

11. *Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis.* Ita visum est Herodi, quamvis ipsi illudere Magi non statuissent, sed Dei mandato parendum illis fuisset, prohibentis ne redirent ad Tyrannum, insidias Puero struentem. *Iratus est valde, & mittens* Satellites & carnifices, *occidit omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus.* Etsi de hac cæde sileat Josephus, in dubium revocari sine impietate & infidelitate non potest. Satis est quod à S. Matthæo referatur, qui Spiritu sancto afflatus, Evangelium scripsit; cujus aliunde etiam candor & fides elucent adeò ut nec sibi famæque suæ pepercerit: & quem nemo sanæ mentis credet conficta narratione, & quidem rei recenter & in publico apud Judæos gestæ, Historiam suam inchoare voluisse. Præterea, *Macrobius* scriptor Ethnicus, lib. 2. *Saturnal.* cædis infantium bimulorum ab Herode imperatæ mentionem facit. *Cùm*, inquit, audisset Augustus, *Inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait: Melius est Herodis porcum esse, quàm filium.* Multa rerum Judaïcarum in Veteri Testamento scripta Josephus prætermisit, quibus propterea fidem abrogandam nemo dixerit, sive Christianus, sive Judæus. Josephus verbo tantùm Christi meminit, omnia quæ à Christo, aut circa Christum gesta sunt, silentio præteriit; quid mirum ergo si stragem in vico ignobili, & in ejus territorio, Christi occasione editam prætermisit? Adde, *Josephum*, lib. 17. cap. 3. insigne Herodis facinus narrare, quod aliquo modo huc referri potest: Pharisæos scilicet Pheroræ uxori prædixisse, Deo decretum esse Regnum ab Herode auferri, & in ejus progeniem transferre; novo Regi omnia prosperè cessura: Hanc prædictionem cædes complures secutas. Etsi enim per adulationem aulicam talia ad Pheroræ familiam à Pharisæis translata, res tamen eadem indicium de transferendo Regno, & novo Rege constituendo, quod secutæ cædes. Quid obstat reliquis cædibus, Herode ob varias id genus prædictionis in furorem acto, Bethleemitanorum puerorum cædem adjectam? An mirum rumoris illius & cædium subsecutarum partem à Josepho narratam, partem suppressam? Et si uni Josepho cædes Bagoæ, Cari, & aliorum referenti fidem habemus, cur minor habenda Matthæo referenti infanticidium Bethleemiticum, cujus tam aperta caula præcessit, indicium nimirum de Messia recèns nato, confirmatio Prophetica Nativitatis ejus Bethleemi, rumores die Purificationis B. Mariæ de Christo Jeroso-

lymis in Templo viso & celebrato sparsi, furor Herodis se delusum à Magis existimantis? His omnibus Tyranni pectus implentibus & cruciantibus, mirum non est tam horrendam stragem illius imperio Bethleemi patratam fuisse.

Occidit autem omnes pueros masculos, *à bimatu & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis*: Id est, bimulos, iisque minores, qui circa vel ante tempus quo Stella Magis primùm apparuerat, non autem post tempus apparitionis illius phænomeni nati erant, occidi jussit. Stellam enim indicium esse Messiæ, jam nati, non nascituri, à Magis audierat. *Ubi est qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente.* Quàmvis autem stellam ante duos circiter menses Magis in Oriente positis videri cœptam intellexisset Tyrannus, metuens tamen ne fortè ante stellæ ortum & apparitionem natus esset Christus, vel major quàm pro ætate, gladium carnificum evaderet, non solùm loco, sed etiam tempore, plusquàm necesse erat, crudelitatem extendit, causâ securitatis majoris, interfici jubens non solùm pueros circa tempus quò stella orta erat, seu videri cœperat, natos, sed bimulos omnes; non solùm Bethleemi, ubi Christum nasci debere audierat à Sacerdotibus, sed in omnibus finibus ejus, seu toto quà latè patebat territorio Bethleemitico.

12. *Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* De abductione decem Tribuum in captivitatem editum Jeremiæ Vaticinium, S. Matthæus infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ appositè accommodavit, judicans hanc Prophetiam multò aptiùs de Innocentibus pueris crudeli Herodis edicto Bethleemi occisis, quàm de captivis Israëlitis dici potuisse. Hi enim viri, isti infantes; Hi meriti, isti immerentes: Hi non sunt, id est, non inveniuntur, quia in captivitatem abducti; isti non sunt, id est, gladiis carnificum è vivis sublati sunt: ut meritò istos magis lugere debeat *Rachel*, id est *Bethleem*, quæ figuratè per Rachel intelligitur, quia non procul à Bethleem sepulta est, ut legitur *Genes.* 35. quàm ipsa *Rachel* avia *Ephraim* luxerit decem Tribus in captivitatem abductas, *Ephraim* nomine significatas, quia primus earum Rex fuit *Ieroboam* è Tribu Ephraim oriundus. Herodis immane facinus prophetici vaticinii accommodatione patheticè descripsit *S. Matthæus*, significans tantam fuisse calamitatem à Tyranno inflictam Bethleemitis, ut vel mortuorum luctu opus esset, cùm viventium planctus nequaquam dolori par esse posset; immò viventium planctum ad mortuorum usque aures pertigisse, & eos ad parem luctum excitasse. Innuit etiam S. Matthæus, non tantùm neminem dignè satis deflere potuisse stragem illam, sed ne ausos quidem fuisse Bethleemitas, metu Tyranni, vel satellitum ejus furore, cladem illam ejulatibus suis prosequi, quod ne miserrimis quidem invideri solet. Ita ut denuo *Rachelis* pridem defunctæ opus fuerit, sicut jam olim in clade Populi Dei. Denique quia gravissimus erat dolor matrum infelicium, è quorum gremio avulsi infantes sub eorum oculis trucidabantur, nec admittebat consolationem; & hujusmodi dolor mutus est, & voci viam intercludit, quæ in mediocribus tantùm calamitatibus laxatur, introducitur appositè *Rachel*, velut communis Mater populi Dei, planctu, lacrymis & multo ejulatu innocentium puerorum cædem prosequens. Audita porrò dicitur vox ejus *in Rama*, id est, *in excelso* quia planctus ille ad cælos usque pertigit, sicque apud *Jeremiam* legimus, secundùm *S. Hieronymi* interpretationem: Vel *in Rama*, Civitate Tribus Benjamin. Notum quippe est Tribus Judæ & Benjaminis conjunctas fuisse, inde à scissione Regni, & unam ex utraque Monarchiam conflatam. Unde mirum videri non debet, quod uni accidit alteri tribui. Sic *Benjamin* sub *Iuda* comprehenditur 3. *Reg.* 12. 20. cùm constet ex cap. 11. decem Tribus per decem pallii fragmenta designatas

Ierem. 31. 15.

S. Hieron. in cap. 31 Ierem.

A Jeroboamo cessisse. Nam 2. *Paralip.* 11. in *Roboami* fide *Juda* & *Benjamin* perstitisse leguntur, qui tamen 3. *Reg. cap.* 11. Tribus una vocantur. Non mirum ergo, quod in Tribu Juda contigit, per locum vicinum in sorte Benjaminitarum situm à *S. Matthæo* exprimi, cùm tanta utriusque Tribus fuerit conjunctio, ut prospera & adversa alterutrius ad utramque pertinerent. Adde, Ramam vicinam admodum fuisse Bethleemo, ut colligitur *ex cap.* 19. Libri Judicum. Levita enim sub occasum Solis Jerosolyma exiens ducitur adhuc Ramam versus iter destinasse. Idem Bethleemo post meridiem discesserat, & tamen eadem die Ramam se perventurum putabat. Nec absurdum est Ramam in duarum Tribuum velut confinio sitam pro alterutra sumi: vel Prophetam innuere, planctum adeo altum excitatum fuisse in Tribu B Juda, ut ad Ramam usque in Tribu Benjamini fuerit exauditus. Addi potest, non clamorem Matrum tantùm, sed & carnificinam Herodis eò usque pertigisse, quod *Origeni* visum est; cùm non solùm infantes Bethleemi jugulatos Evangelista referat, sed & stragem factam *in omnibus finibus ejus*. Ut igitur paucis colligam, Rachel communis velut Mater Populi Dei, pueros propè sepulchrũ suum trucidatos lugens introducitur per egregiam prosopopeiam. Sic alibi Prophetæ cælum & terram contestantur, & Christus lapides etiam clamaturos asserit, si hi vel illi tacuerint. Sic Apostolus creaturas etiam inanimatas *ingemiscere* & *parturire* ait *usque adhuc*. Planctus autem ejus in excelsis locis, qualis erat *Rama* vel ipsâ nominis significatione, auditus, longè latèque diffusus dicitur.

Rom. 8. 22.

C Quod autem subjungitur, noluisse Rachelem admittere consolationem super morte filiorum suorum, *quia non sunt*, quòd humano sensu dictum, quia non sunt ampliùs superstites in hoc mundo, quamvis apud *Deum Abraham Isaac & Iacob* vivant, qui *non est Deus mortuorum, sed viventium*: & in specie innocentes Martyres pro Christi causâ occisi, ad glorioſam, beatam, æternamque vitam translati sint, ut meritò Racheli stragem illorum lugenti dici possit: *Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia est merces operi tuo, ait Dominus, & revertentur de terra inimici. Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.* Melius enim de parvulis intelligimus, ut *S. Hieronymus* observat, quod mercedem habeant effusi D sanguinis pro Christo; & pro terra Herodis inimici teneant Regna cælorum, & reversuri sint in sedem pristinam, quando pro corpore humilitatis, corpus receperint glorioſum. Ita est spes novissima, quando justi fulgebunt sicut sol, & infantes quondam parvuli atque lactentes, absque ætatum incremento, & injuriis ac labore corporeo, resurgent in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Præmisit Christus suos Milites, non amisit: recepit suas acies, non reliquit. Beati, quos Martyrio natos vidimus, non sæculo. Beati qui labores in requiem, in refrigerium dolores, mœrores in gaudium commutarunt. Verè vivunt, qui pro Christo merentur occidi. Beati ventres, qui portaverunt tales: beata ubera quæ se talibus infuderunt: beatæ lacrymæ, quæ pro talibus fusæ, flentibus gratiam baptismatis contulerunt. Nam diverso modo, dono uno, in lacrymis suis matres, E & filii suo sanguine baptizantur... Isti sunt gratiæ Martyres, confitentur tacentes, nescientes pugnant, vincunt nescii, moriuntur inconscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes. Sed quid dicemus, quòd Rex ipse qui stare debuit, fugit solus, & fugit monente Patre? Fugere istud, est amoris intimi, non timoris ignavi. Si stetisset Christus, haberet eos Synagoga filios, Ecclesia Martyres non haberet. Verba sunt *S. Petri Chrysologi*. Felicior ignorantia Infantium, quos persecutor occidit, quàm scientia Sacerdotum, quos in sua perturbatione consuluit. Isti noluerunt Regnum Christi recipere, cujus oppidum potuerunt ostendere: Illi potuerunt pro eo mori, quem nondum poterant confiteri. *Itaque Christus, ne ullum ei tempus esset absque miraculo, ante usum linguæ potestatem Verbi tacitus exercebat: & quasi jam di-*

Ierem. 31. 16. 17.

S. Hie. lib. 6. comment. in Ierem. ad eum locum.

"*S. Pet. Chrys. serm. 102. & 103. de Infantic.*

S. Leo serm. 31. in Epp. 3.

ceret, Sinite parvulos venire ad me, talium est enim Regnum cœlorum, *novâ gloriâ coronabat Infantes, & de initiis suis parvulorum primordia consecrabat: Ut discerétur neminem hominum divini incapacem esse sacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ apta esset Martyrii.* Hæc *S. Leo.* Ante hunc *S. Augustinus* beatorum Infantium triumphum celebrat, ex quorum non aure, sed sanguine; non sermone, sed laude, Deus perfecit sibi laudem. *Christus nondum locutus, credentes inveniebat; & nondum passus, etiam Martyres faciebat. O Parvuli beati, modò nati, nunquam tentati, nondum luctati, jam coronati! Ille de vestra corona dubitaverit in passione pro Christo, qui etiam Baptismum parvulis prodesse non existimat Christi. Non habebatis quidem ætatem quâ in Christum passurum credéretis: sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionem sustinerétis.* Ne meram carnificinam putes: sacrificium est oblatum Altissimo. *Cui alii nisi Deo talis victima debebatur? Expers licèt sensus infantia, Deum tamen pro quo interimitur, confitetur;* (inquit S. Ambrosius.) *Sapientia filiis suis vitam inspirat* (inquit Sapiens.) Legit Tertullianus: *Sophia jugulavit filios suos.* Id cum sententia Salomonis consonat: *Sapientia immolavit victimas suas.* Victimæ illæ sunt sancti Innocentes, quos *Sapienter utique jugulavit, dum in vitam, & rationaliter, dum in gloriam. O parricidii ingenium! O sceleris artificium! O argumentum crudelitatis, quæ idcirco occidit, ne moriatur quem occiderit! O bonam Matrem! Opto & ipse in filios ejus redigi, ut ab ea occidar. Opto occidi, ut filius fiam.* Infantes propter Christum occisi, mori nos quoque & persecutionem pati docuerunt. *Ætas necdum habilis ad pugnam, idonea exstitit ad coronam: Ut appareret innocentes esse, qui propter Christum necantur, Infantia innocens ob nomen ejus occisa est. Ostensum est neminem esse à periculo persecutionis immunem, quando & tales martyria fecerunt. Quàm ergo gravis causa sit hominis Christiani, servum pati nolle, cùm prior passus sit Dominus: & pro peccatis nostris pati nolle, cùm peccatum suum proprium non habens passus sit ille pro nobis? Filius Dei passus est, ut nos filios Dei faceret, & filius hominis pati non vult, ut esse Dei filius perseveret.*

Marc. 10. 14.

S. Aug. serm. 383 aliàs de diversis 66. de Epiph. 1.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. num. 49.

Eccli. 4. 12.

Prov. 9. 1 2.

Tertul.

S. Cyp. Epist. 56. ad Thibar de Exhort Martyrii.

13. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & Vade in Terram Israël: Defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri.* Ad mortem usque Herodis in Ægypto mansit Christus cum Maria Matre, & Josepho... Quod annos ibi manserit, incertum; cùm Epocha annorum Herodis, Regnique illius periodus intricata sit & obscura. Probabilior opinio, quæ Herodem Christo nato anni circiter unius spatio superstitem fuisse asserit.

Angelus Domini apparuit in somnis Joseph. Revelationes noctu & in tenebris potissimum adhibitæ sub œconomia Veteris Testamenti: Tunc enim Deus minùs patebat hominibus, majore lucis gradu reservato œconomiæ Novi Testamenti. Si verò id etiam contigit quandoque in Novo Testamento, ut *Magis* & S. Josepho, eo ipso testatum Deus voluit omnem cognitionem & revelationem cælestem, quæ nobis viatoribus fit in hac vita, mixtam esse tenebris, obscuram, symbolicam, ænigmaticam, præ luce illa quæ comprehensoribus in futura vitâ parata est. Sic etiam ostensum, nullum esse tempus non aptum meditationibus sacris, piis cogitationibus ac precibus; nullum tempus quo Deus hominem alloqui & ipsum erudire ac monere non possit, etiamsi homo dormiat exterior, modò interior cordis homo vigilet.

Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. Pluralis numerus pro singulari usurpatur: De solo enim Herode sermo est. Usus ejusmodi numerorum pluralis pro singulari, & vice-versa, in Scripturis sacris frequens. Sic *Exod.* 32. 4. dicitur de vitulo conflatili: *Hi sunt Dii tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* *Exod.* 4. 19. Dixit Dominus Moysi: *Vade, & revertere in Ægyptum: mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam.* Quod de uno dictum Pharaone. *Josue* 7. 1. scriptum est: *Filii autem Israël prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate.* Quod tamen unius Achan crimen fuit. *Psal.* 104. vers. 30. *Edidit terra eorum ranas, in penetralibus Regum ipsorum*, id est Pharaonis, qui Moysis tempore Regnum Ægypti solus obtinebat. Sic *Iohannis* 6. 45. dicitur: *Est scriptum in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei*; Quod legitur tantùm *Isai.* 54. 13. Sic *Act.* 13. 40. denuo *In Prophetis* dictum dicitur, quod *Habacuc* 1. vers. 5. dumtaxat reperitur. Sic *Act.* 15. 15. verba *Amos* vocantur *Verba Prophetarum.* Sic *Matth.* 26. 8. Discipuli dicuntur indignati de effusione unguenti pretiosi super caput Jesu, cùm tamen id uni Judæ tribuat *S. Iohannes* cap. 12. 4. 5. Sic pluribus latronibus adscribitur *Matth.* 27. 44. quod ab uno dumtaxat factum testatur *S. Lucas* cap. 23. 39. Non est igitur absurdum, quamvis solus Herodes mortuus esset, soluisque *animam*, id est, vitam *Pueri* quæsivisset, Evangelistam in plurali numero loqui, & dicere, Tyranno extincto, mortuos esse illos qui Christum ad necem quærebant, cùm præsertim Tyrannus illè multo satellitio stipatus in Christum grassatus fuerit, & carnifices multos in ejus perniciem armaverit, quorum rabies mortuo Herode extincta est.

14. *Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire.* Cùm limites Terræ Israël Ægypto proximos *S. Joseph* attigisset, audivit *Archelaum* Herodis filium Judææ regiâ potestate præesse, tametsi non Regio nomine. Quamvis enim hæres Regni ex asse ab Herode scriptus esset, Rex à cohortibus salutatus, thronumque Regium occupasset: tamen Cæsar, cujus judicio Testamentum suum Herodes subjecerat, *Archelaum* non Regem constituit, sed Ethnarcham, id est gentis Principem in dimidiam partem Regni paterni, hoc est, in Judæam, Idumæam, & Samariam. Partem Regni alteram in reliquos duos Herodis filios partitus est, Antipam scilicet, quem Tetrarcham Galilææ & Pereæ; & *Philippum*, quem Batanææ, Itureæ, & Traconitidis Tetrarcham creavit, spe Regii nominis facta *Archelao*, si virtute sua illud promereri satageret. Meritò ergo ac verè dixit Evangelista, *Archelaum in Judæa regnasse prò Herode patre suo*, id est, Herodi successisse; quia multos annos Regia potestate Judææ præfuit, nec ejus Imperio *Philippi* & *Antipæ* fratrum dignitas & ditio conferendæ erant. Addiderim, ab Hebræis, Græcisque Scriptoribus, cùm Græcis, tum profanis, illos Reges sæpe appellari, latiori vocis significatione, qui principatum quemcumque gerunt, etiam infra Regiam Dignitatem. Quidni ergo *Archelaum* Regem appellaverit, seu regnasse scripserit S. Matthæus, qui amplissimæ ditioni, & cum summo imperio præerat? Singulari porrò Dei providentiâ factum est, ut Christo Rege nato, nullus ampliùs Rex Judæorum designaretur.

Ioseph. lib. 17. Antiquit. Iud. cap. 10. 11. 13.

Et admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ. Galilæa, Syriæ regio ad Septentrionem Judææ sita dividitur à Geographis in superiorem & inferiorem. Superior juxta Tyrum, Sidonem, & Cæsaream Philippi sita est, & vocatur *Galilæa gentium*, Isai. 9. & Matth. 4. vel quia illic Gentes usque ad *Salomonis* tempora habitarint, vel quòd *Hiramo* Regi Tyriorum oblata sit, 3. *Reg.* 9. Hæc in Tribu Nephtali sita fuit. Inferior Galilæa circa Tiberiadem, & stagnum Genesareth, in Tribu Zabulon posita est, in qua frequenter versatus est Christus, *Ioann.* 4. Unde etiam *Galilæus* vocatus est, *Matth.* 26. & ejus Discipuli *Viri Galilæi* vocantur *Act.* 1. Galilæos à reliquis Judæis contemptui habitos, Scriptura Sacra testatur. *A Galilæa* (aiunt Pharisæi, Joannis 7.) *Propheta non surgit.* Et Nathanaël Johannis 1. *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Hinc Julianus Apostata Christianos per contemptum *Galilæos* solebat appellare.

15. *Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth. Ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.* Per Prophetas dictum S. Matthæus scripsit, quòd ab Isaia dictum est, *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet.* Hebraicè *Netzer*, unde *Nazaræus*. Duobus scilicet modis aliquid scriptum vel dictum asseritur per Prophetas: Primò, quia verbis eisdem aut non dissimilibus scriptum reperitur: Secundò, quia rebus ipsis, licèt non verbis expressum est. Hoc secundo modo prædictum est Christum vocandum *Nazaræum*, siquidem ab *Isaia* nomine *Netzer*, quod *Florem* significat, & per Nazaræum reddi potest, designatur. Unde *S. Hieronymus* iisdem verbis *juxta Hebraicam Veritatem* in Isaia scriptum esse asserit: *Exiet virga de radice Iesse, & Nazaræus de radice ejus conscendet.* Idque confirmat in Epist. ad Pammachium *De optimo genere interpretandi.* Et in Epist. 17. ad Marcellam: *Ibimus*, inquit, *ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilææ.* Divino itaque instinctu Joseph oppidum Nazareth ad habitationem sibi delegit, quò Christus ab educationis suæ loco Nazaræi nomen traheret, & qui pro vero flore de radice Jesse orto & ab *Isaia* descripto ac prædicto non agnoscebatur à Judæis, tamen ab illis, quamvis invitis, & alia cogitantibus, *Flos* sive *Nazaræus* appellaretur. Denique urbs *Nazareth*, ubique per *Tzade* scripta reperitur, non per *Zain*, unde Christus *Netzer*, teste S. Hieron. Alii Christum Nazaræum vocatum volunt à nomine & instituto Nazaræorum veterum, non quòd institutum illud ac votum susceperit; sed quòd *Nazaræi* nomen & institutum, *consecrationem* & *sanctificationem* significet. Christus autem in tota scripturarum serie, & maximè in libris Prophetarum, *Sanctus & Sanctus Sanctorum* appellatur. Hinc eximiis Christi Domini typis *Nazaræi* nomen tributum est, tametsi voto Nazaræi non essent, quia dignitate vel egregiis virtutibus à vulgo segregati erant, ut Josepho & Samsoni *Genes.* 49 26. de Joseph dicitur: *Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus: Donec veniret desiderium collium æternorum: Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.* De Samsone verò, Judicum 15. *Erit Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israël de manu Philistinorum.* Mirabili ergo Dei providentia factum est, ut Christus occasione educationis suæ in oppido Nazareth, vocaretur *Nazaræus*, à Judæis quidem per contemptum, à Deo verò ut designarentur ipsius sanctitas incomparabilis, segregatio à peccatoribus, & consecratio non extrinsecùs adveniens, sed innatâ ex personæ divinitate. Unde *Ps.* 132 17.18. de Christo dicitur: *Illuc producam cornù David paravi lucernam Christo meo: inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Hujus interpretationis autores habemus Tertullianum, Eusebium, S. Hieronymum. *Tertullianus* lib. 4. *Adversùs Marcionem*, cap. 8. *Nazaræus*, inquit, *vocari habebat secundùm prophetiam Christus Creatoris; unde & ipso nomine nos Judæi appellant per eum. Nam & sumus de quibus scriptum est.*; Nazaræi exalbati sunt super nivem. *Qui scilicet retrò luridati delinquentiæ maculis, & nigrati ignorantiæ tenebris. Christo autem appellatio Nazaræi competitura erat ex infantiæ latebris, ad quas apud Nazareth descendit, vitando Archelaum filium Herodis.* Eusebius lib. 7. Demonstrationis Evangelicæ, cap. 1. pag. 349. *Christus in Nazaris educatus esse dicitur, & sic Nazaræus vocandus. Scire igitur oportet, quod nomen est Hebraicum Naziræum in Levitico, in ejus Christi unctione quem ipsi habebant. Porrò hic erat principatum obtinens secundum imaginem magni & veri Pontificis Christi Dei, adumbratum videlicet quemdam & figuratum Christum repræsentans. Ubi verò Septuaginta de Pontifice ita interpretati sunt*, Et non polluet quod sanctificatum est Dei sui, " quoniam sanctum oleum unctionis Dei sui: *In Hebraico legitur*, Quoniam Nazer oleum. *Aquila autem sic vertit*, quoniam segregatio, oleum unctionis " Dei sui super ipsum. *Theodotion verò*, Quoniam Nazer oleum unctionis à Deo suo super ipsum. *Quare Nazer ipsos quidem Septuaginta sequentibus, sanctum erit; ipsum verò Aquilam, separatio; Symmachum autem, intactum. At verò quoniam prisci quidem Sacerdotes, cum oleo comparato, quod apud Moysen Nazer appellatur, ungerentur, ex derivatione à Nazer vocabantur Naziræi. Sed Salvator & Dominus noster, suapte naturâ in se habens & sanctum, & intactum, & separatum, neque alicujus indigens humanæ unctionis, tamen Naziræi appellationem apud homines obtinuit, non quod ab oleo, quod nazer vocaretur, Naziræus extiterit; sed quòd quamvis naturâ quidem talis esset, tamen à civitate Nazareth apud homines Naziræus vocatus sit, ubi apud suos, quà homo erat, parentes, puerilem educationem obtinuit. Ex quo apud Matthæum dictum est: Responso autem in somnis accepto*, (ipse videlicet Joseph) *secessit in partes Galilææ: & veniens habitavit in civitate quæ dicitur Nazara, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, quòd Nazaræus vocabitur. Oportebat enim usquequaque, cùm ipse suapte naturâ & revera Nazaræus esset, hoc est, sanctus, intactus, segregatus, illum ab hominibus hac appellatione vocari: sed quoniam non à Nazer oleo hanc appellationem obtinuit, quippe qui humanæ nullius unctionis indigebat, à loco Nazareth denominationem accepit.* Denique S. Hieronymus *in cap.* 2. S. Matthæi, ubi præmisit, S. Evangelistam plurali numero Prophetas citantem, ostendere se non verba de Scripturis sumpsisse, sed sensum; subdit: *Nazaræus, sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum, omnis Scriptura commemorat.*

Isai. 11.1

S. Hieron. Comment. in cap. 11 Isai. & in 2. Matth.

Dan. 9. 24.

Tertul. Euseb. Cæsar.

S. Hieron.

Sensus Moralis.

I. MAgi ad Christum adorandum stellâ duce vocati, præmitiæ gentium fuerunt, per Christi gratiam ad eum in Ecclesia adorandum vocatarum. Magi (inquit *S. Augustinus*) ex gentibus erant, ipse etiam Pilatus ex gentibus. Illi stellam viderunt in cælo, ille titulum fixit in ligno. Utrique tamen non Regem gentium, sed Judæorum quærebant vel agnoscebant. Judæi verò ipsi nec stellam secuti sunt, nec titulo consenserunt. Jam igitur præsignabatur quod postea ipse Dominus dixit: *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac, & Iacob in Regno cælorum: filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores.* Nam Magi ab Oriente, Pilatus ab Occidente venerat. Unde illi orienti, hoc est, nascenti; ille autem occidenti, hoc est, morienti attestabantur Regi Judæorum; ut cum Abraham & Isaac & Jacob, ex quibus Judæi ducebant originem, recumberent in Regno cælorum; non ex eis propagati per Carnem, sed eis inserti per fidem; ut ille, de quo Apostolus loquitur, olivæ inserendus jam præmonstraretur oleaster. Propterea quippe non Rex Gentium, sed Judæorum ab eisdem gentibus vel quærebatur vel agnoscebatur; quia oleaster ad olivam, non ad oleastrum oliva veniebat.

S. Augustinus serm. 201 alias de Tempore 31. in Epiph. Tom. 3.

2. Divinæ gratiæ nos vocantis ductum fideliter & obedienter sequamur, ac mystica munera Domino offeramus. Quamvis enim narratio Evangelicæ lectionis illos propriè recenseat dies, in quibus viri, quos nec Prophetica prædicatio docuerat, nec testificatio Legis instruxerat, ad cognoscendum Deum à remotissimis Orientis partibus venerunt; hoc idem tamen & manifestiùs nunc & copiosiùs fieri in omnium vocatorum illuminatione perspicimus. Unde cùm cernimus homines humanæ sapientiæ deditos, & à Jesu Christi confessione longinquos, de profundo erroris sui educi, & ad agnitionem veri lumi-

S. Leo serm. 35. in Epiph. 6.

„ nis advocari, divinæ procul dubio gratiæ splendor ope-
„ ratur; & quicquid in cordibus tenebrosis novæ lucis
„ apparet, de ejusdem stellæ radiis micat: Ut mentes
„ quas suo fulgore contigerit, & miraculo moveat, &
„ ad Deum adorandum perducat. Si autem solicito intel-
„ lectu velimus aspicere, quomodo triplex illa etiam
„ species munerum ab omnibus, qui ad Christum gressu
„ fidei veniunt, offeratur, nonnè in cordibus rectè cre-
„ dentium eadem celebratur oblatio? *Aurum etenim de thesauro animi sui promit, qui Christum Regem universitatis agnoscit. Myrrham offert, qui Unigenitum Dei credit veram sibi hominis univisse naturam. Et quodam eum thure veneratur, qui in nullo ipsum Paternæ Majestati imparem confitetur.* Aurum caritatem, thus devotionem, myrrha corporis mortificationem designat.

3. Magorum devotionem imitemur, longo itinere curramus; ut Christum videre mereamur. Hi nisi patriam, domumque reliquissent, Christum invenire ac videre minimè potuissent. Recedamus igitur à terrenis negotiis & curis. Magi in Patria sua stellam tantummodo viderunt, longè verò à Patria Solem conspexerunt justitiæ. Surgamus & nos, & licèt omnes turbentur, nos tamen alacres & prompti ad Pueri domum accurramus. Nihil fervorem nostrum in via mandatorum Dei retardet, non terrores, non tumultus, non pericula. In Bethleem accurramus, ad domum spiritualis panis, ad domum panis vivi. Nihil nos ad Regem introire prohibebit, modò ut adoraturi Dei Filium, non conculcaturi veniamus. *Cave ne Herodi efficiaris similis, & dicas,* Ut & ego veniens adorem eum: *Cùmque veneris interimere coneris. Hujus etenim similes sunt, qui indignè* 1.Cor.11. *abutuntur Communione Mysterii.* Reus est enim iste Corporis & Sanguinis Domini. *Qui enim ejusmodi sunt, habent in se tyrannum Regno Christi jugiter invidentem, longè sanè Herode illo nequiorem, Mammonam scilicet. Hic enim in homines tenere imperium gestit, suosque cultores simulatè mittit ad Christum, ut adorare quidem videantur, quantùm verò in ipsis est eum interimunt. Timeamus igitur ne quando speciem supplicum atque adorantium geramus, opere verò existamus inimici. Adoraturi Christum, cuncta projiciamus è manibus. Si habuerimus aurum, offeramus ipsi, non terræ infodiamus. Si enim illi tunc Barbari in honorem tantummodo Domini libenter obtulerunt aurum, qualis tu eris si non tribuas indigenti? Illi tam longo itinere concurrerunt ut natum viderent. Tu verò qua tandem satisfactione poteris absolvi, qui ne brevis quidem plateæ spatium transis, ut visites ægritudine afflictum & vinctum catenis? Et certè solemus ægrotantium, atque vinctorum, etiamsi inimici sint, misereri: Tu verò ne erga Dominum quidem tuum, qui tantorum tibi autor est bonorum, hoc permoveris affectu? & illos quidem aurum legimus obtulisse: Tu verò panem vix tribuis.* Quid excusabimus, aut quam veniam promerebimur, si cùm Christus nostri causâ descenderit è cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire gravemur? Cùm Magi ex remota Orientis regione occurrant, ut illum videant in præsepi jacentem; nos verò qui Christiani sumus ne breve quidem spatium itineris conficiamus, ut felici illo spectaculo perfruamur? *Nam si cum fide accesserimus; proculdubio videmus illum in præsepi jacentem. Si quidem hæc Mensa vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur Corpus Dominicum, non quidem fasciis involutum sicut tunc, sed Spiritu sancto undequaque convestitum. Ac Magi quidem nihil aliud quàm adorarunt: Tibi verò si cum pura accesseris conscientiâ, permittemus ut sumas, & sumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia offerebant illi, sed multò religiosiora. Obtulerunt illi aurum; offer tu temperantiam & virtutem. Obtulerunt illi thus; offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrham; offer tu humilitatem, & cor summissum cum eleemosyna. Quòd si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fiducia particeps eris hujus sacræ Mensæ.* Offeramus fidem, spem, caritatem, obedien-

5.Iohann. Chrysost. Hom.7. in Matth.

S.Iohann. Chrysost. Hom. 31. ad Pop. Ant. de beato Philogonio.

A tiam. Admirabilis certè Magorum fides, qui nullatenus turbantur, nullo scandalo moventur propter ea quæ ipsis eveniunt. Non aiunt intra se: Si magnum quiddam esset hic puer, & potentiæ aliquid obtineret, nobis adoratoribus ejus quid opus esset fuga occultusque discessus? Cur enim nos qui palam ac liberè venimus, nec tanti populi fragorem, nec Tyranni furorem paventes, quasi exules quosdam atque fugitivos Angelus è civitate propellit? Verùm nihil omnino tale vel ore proferunt, vel mente concipiunt. *Hoc est enim fidei insigne, ut absque controversia ulla obediant imperanti, nec ullam rationem exposcant imperii.*

Idem Hom. 8. in Matthæum.

4. Adorato Christo, per aliam viam revertamur, ut Magi. Nos carissimi, quorum erant illi Magi primitiæ: nos hereditas Christi usque ad terminos terræ, propter B quos cæcitas ex parte in Israël facta est, ut plenitudo gentium intraret, cognito Domino & Salvatore nostro Jesu Christo, qui propter nos consolandos tunc jacuit in angusto diversorio, nunc propter sublimandos sedet in cælo; sic eum annuntiemus in hac terra, in hac regione carnis nostræ, ut non quà venimus redeamus, nec prioris nostræ conversationis vestigia repetamus. Hoc est enim quòd & illi Magi non quà venerant redierunt. *Via mutata, vita mutata est.* Et nobis cæli enarraverunt gloriam Dei; & nos ad Christum adorandum fulgens ex Evangelio veritas, tamquam de cælo stella, perduxit; & nos prophetiam in Gente Judaica celebratam, tamquam indicium Judæorum non nobiscum pergentium, fideli aure percepimus; & nos Regem & Sacerdotem, & pro nobis mortuum Christum agnoscen- C tes atque laudantes, tamquam in auro, & thure, & myrrha honoravimus: *Superest ut eum evangelizantes novam viam carpamus, non quà venimus redeamus.*

S. Aug. Ser202. aliàs de Temp. 32. in Epiph. 4.

5. Herodes Politicorum impiorum typus, qui Religionem suæ cupiditati ac temporalibus utilitatibus subjiciunt, fruuntur mundo, ut utantur Deo. Hi turbantur, cùm Doctores Prædicatores veritatis, qui eorum pravis desideriis adulari non possunt, eorum mores & vitia palam impugnant & damnant. Quanti inde tumultus ac motus? Quanta perturbatio? *Turbatus est Herodes, & omnis Jerosolyma cum illo.* Quid *erit tribunal judicantis, quando superbos Reges cunæ terrebant infantis?*

S.August. Ser. 200. 2.de Eph.

6. Principes Sacerdotum Judaicæ gentis, & Scribæ populi, qui Christum in Bethleem Judæ nasci respon- D dent, nec ad illum adorandum veniunt, figuræ sunt Sacerdotum plurimorum Ecclesiæ Christianæ, qui Scripturas sacras legunt, nec ex earum lectione ad vitam suam rectè instituendam, moresque componendos proficiunt; Christum aliis ostendunt, nec illum sequuntur; viam salutis docent, nec in ea ambulant. *Pastores & Idola?*

7. Christum natum persecutus est Herodes; Christianos secundùm Christum viventes mundus, Diabolusque persequuntur. Invenimus, inquit *S. Leo*, etiam Herodis non deesse personam, cujus ipse Diabolus, sicut tunc fuit occultus incentor, ita nunc quoque indefessus est imitator. Cruciatur enim vocatione gentium, & quotidiana potestatis suæ destructione torquetur. Dolens ubique se deseri, & verum Regem in locis omnibus adorari, parat fraudes, fingit dissensiones, erumpit in cæ- E des, & ut reliquiis eorum, quos adhuc fallit, utatur, invidiâ uritur in Judæis, simulatione insidiatur in Hæreticis, sævitiâ accenditur in Paganis. Videt enim insuperabilem esse potentiam Regis æterni, cujus mors ipsius vim mortis extinxerit, & ideo totam nocendi artem in eos qui vero Regi famulantur, armavit: alios per inflationem scientiæ legalis obdurans, alios in furorem persecutionis instigans, alios per falsæ fidei commenta depravans. Sed hanc Herodis istius rabiem ille vincit & destruit, qui etiam parvulos Martyrii gloriâ coronavit: & fidelibus suis tam invictam indidit caritatem, ut Apostoli verbis audeant dicere; *Quis nos separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia, an persecutio; &c.* Sed quia tempestas priorum turbinum conquievit, vigilanter cavenda sunt illa discrimina, quæ de otio ipsius pacis oriuntur

S. Leo. ser. 35. in Eph. 6.

Rom.8. 35

» oriuntur. Adversarius enim, qui in apertis inefficax
» persecutionibus fuit, tecta nocendi arte desævit: Ut
» quos non perculit ictu afflictionis, lapsu dejiciat vo-
» luptatis. Videns itaque sibi resistere principum fidem,
» & unius Deitatis inseparabilem Trinitatem non seg-
» nius in palatiis quam in Ecclesiis adorari, interdictam
» dolet sanguinis Christiani effusionem; & quorum ob-
» tinere non potest mortes, impetit mores. Terrores pro-
» scriptionum in avaritiæ mutat incendium; & quos
» damnis non fregit, cupiditate corrumpit... Inflam-
» mat concupiscentiis, quos non potest vexare tormen-
» tis: serit discordias, accendit iras, incitat linguas; &
» ne ab illicitis dolis cautiora corda se revocent, con-
» summandorum scelerum ingerit facultates: quia illi
» totius fraudis hic fructus est, ut qui immolatione pe-
» cudum, & thuris incensione non colitur, quibuslibet
» ei criminibus serviatur. Simus igitur attenti divinæ gra-
tiæ voci, quæ nos admonet ut pericula fugiamus: Re-
curramus ad spiritale præsidium; & mens habens no-
titiam Dei sui, à consiliis se malè suadentis hostis aver-
tat. Fugiat eos qui Jesum quærunt ut eum occidant.
Accipiens Jesum & Mariam, illum in sinu animæ suæ
per caritatem gerens, in istius clientelam se conferens
Salvatoris & salutis hostes fugiat cum Joseph. Obediat
sine hæsitatione. Obedientia cæca uni Deo debetur, qui
nec fallere potest, nec falli. Cùm Dei nota voluntas est,
ab ejus executione nullæ difficultates nos debent re-
morari. Qui enim dat præceptum vel consilium, ad
eas superandas servis suis præbebit auxilium, quamvis
insuperabiles humanis viribus videantur.

8. Herodis Jesum quærentis ut eum occideret, ideo-
que innocentes infantes occidentis, crudelitatem imi-
tantur, qui divinæ gratiæ inspirationibus, piisque mo-
tionibus resistunt, impediuntque ne Christus in cordi-
bus suis formetur, adjiciendo peccata peccatis. Hero-
dianam vincit malitiam ac impietatem, qui suæ aut
alienæ saluti impedimentum affert. *Herodiana malitia,*
& Babylonica crudelitas est, inquit S. Bernardus, *nas-*
S. Bern. ser. 3. in Epiph. *centem velle extinguere religionem, & allidere parvulos*
Israëlis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid reli-
gionis oritur; quicumque resistit, quicumque repugnat,
planè cum Ægyptiis parvulos Israëlitici germinis necare
conatur; imò cum Herode nascentem persequitur Salvato-
rem.

9. Rachelem filios suos plorantem imitari non de-
bent Christianæ Matres, cùm illis filii in infantia præ-
ripiuntur, Christo per baptismum regenerati. Illorum
enim salutem lugent, quæ lugent mortem. Ad divi-
Sup. 4. num oraculum attendant: *Raptus est ne malitia muta-*
ret intellectum ejus, & ne fictio deciperet animum illius.
Non solùm filii, sed & matres à multis peccandi peri-
culis immatura illorum morte servantur, quorum fortè
pravâ institutione, amore immodico, ambitiosâ per
fas & nefas collocatione, & dignitatum opumque in-
justa procuratione, æternam sibi damnationem fortè
arcessivissent. Lugeant filios cùm secundùm animam
moriuntur, cùm mortaliter Deum offendunt; nec
mediocris sit illarum dolor, *Quia non sunt*. Periit enim
in illis vita gratiæ, & ad nihilum coram Deo sunt
redacti. Felices matrum lacrymæ, si Deo cum piis
precibus offerantur pro salute filiorum. Illis enim vi-
tæ spiritualis reditum à Deo impetrare possunt, quem-
S. Aug. lib. 3. Confess. cap. 12. admodum *Augustino* impetravit pia Mater *Monica*, cui
filii sui perditionem plangenti pius quidam Episcopus
respondit: *Vade à me, ita vivas. Fieri non potest ut filius*
istarum lacrymarum pereat.

10. *S. Ioseph* obedientiam, & æquanimitatem in pros-
peris & adversis imitari debent Christiani; cogitantes vi-
tam hominis fidelis peregrinationem esse super terram,
Christum qui via nostra est, longas difficilesque peregri-
nationes in infantia sua, ex mandato Patris, per Angelum
A significato S. Joseph ejus nutritio, suscepisse cum eodem
& Virgine Matre. Ex Judæa in Ægyptum fugisse, ex
Ægypto in Terram Israël rediisse; ex Israëliticæ Terræ
finibus Nazarethum se recepisse, obscurum & ignobile
oppidum, ibique velut in tenebris delitescere voluisse lu-
cem veram. Læta & tristia in ipsis vitæ Christi primor-
diis sibi successisse, ne Christianus fausta & læta omnia
in hoc sæculo expectet, sed sibi maximè favere Deum
credat, cùm prospera temperat adversis ne insolescat, &
rebus terrenis inhæreat; adversa prosperis, ne deficiat.
Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, S. Iohan. Chrysost. Hom. 8. in Matth.
& esto ibi usque dum dicam tibi (ait Angelus Joseph)
Quæ cùm audiisset Joseph, nequaquam passus est scan-
dalum, neque dixit: Incerta ista res est, ac prorsus am- "
bigua: Tu paulò ante dicebas, *Quia salvabit populum* "
B *suum*, & nunc se ipsum quidem non potest de periculis li- "
berare; sed fuga nobis necessaria, & peregrinatio lon- "
ginqua, contraria omnino facta sunt promissis. Sed ho- "
rum nihil prorsus opponit: Vir enim erat fidelis: Neque "
curiosè reversionis tempus inquirit, quod utique ab An- "
gelo non signatè fuerat expressum. *Sed esto ibi*, inquit, "
usquequo dicam tibi. Verum ille nec per ista quidem factus "
est segnior, sed obedivit libenter, & credidit, omnes "
prorsus tribulationes cum gaudio sustinendo. Enimvero "
misericors Deus mœstis rebus quædam etiam jucunda "
permiscuit: Quod certè in Sanctis omnibus facit, quos "
neque tribulationem, neque jucunditates sinit habere "
continuas; sed tum de adversis, tum de prosperis justo- "
rum vitam quasi admirabili varietate contexuit; quod "
hîc quoque præstitit. Videndo quippe S. Joseph gravi- "
C dam Sponsam, in conturbationem incidit maximam: "
sed adfuit repentè Angelus suspicionem solvens, & ti- "
morem prorsus extinguens. Deinde videns Puerum "
natum, maximâ exultatione repletus est: sed rursus "
huic etiam gaudio periculum grande successit, cùm "
tota utique civitas turbaretur, ipse Rex fureret, & "
ad necem populum quæreret. Sed & hunc tumultum "
alia rursus lætitia subsecuta est; apparitio videlicet "
Stellæ, & adoratio Magorum. Post hanc quoque ju- "
cunditatem, iterum periculum, iterùmque formido. "
Quærit, inquit, *Herodes animam Pueri*, & fugere "
necesse est, & in longinqua transire hominis instar. "
Nondum quippe opportunum erat ut signorum mira- "
cula corulcarent: *Si enim à prima prorsus infantia mi-*
rabilia monstrasset, homo proculdubio creditus non fuisset.
Ex Ægypto revocatur, Josepho de morte Herodis
D certiore facto per Angelum. Vides rursum tribulatio-
ni requiem succedentem, deinde periculum post re-
quiem imminens. *Audiens* enim Joseph *quòd Archela-* "
us in Judæa regnaret pro Herode patre suo, timuit "
illò ire. "

11. Nusquam turbari debemus omnino cùm acci- "
dunt aliqua quæ promissionibus divinis adversari vi- "
deantur. Ecce enim adveniente Domino ad populi "
sui, imò ad totius orbis salutem, qualia fuerunt ex- "
ordia! Mater fugit, Jerosolyma turbatur, cædes in- "
numeræ innocentium infantium perpetrantur; plora- "
tus & luctus ingens ubique. Neque est cur conturbe- "
ris. Nam *solet per contraria fere ordinem suæ œconomiæ* "
implere, ingens virtutis suæ hinc nobis exhibens argu- "S. Ioan. Chrys. Hom. 9. in Mat.
E *mentum.* Sic Apostolos suos induxit atque instruxit "
ut res præclaras agerent, contraria contrariis mode- "
ratus, quò majori cum admiratione fiant. Cæsi igitur "
ejectique, & mille tormenta passi Apostoli, victores "
tandem persecutorum suorum evadunt. Ne igitur ani-
mum in adversis rebus despondeamus, hâc certissimâ
Regulâ roborati: *Quòd qui lædere velint, multi sint: qui*
verò ab alio lædatur, omnino nullus. Et quicquid à quo-
libet hominum passi fuerimus injustè, aut remissione pec-
catorum, aut amplioris mercedis retributione Deus com-
pensat.

CAPUT TERTIUM.

Sensus Litteralis.

1. IN *diebus autem illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ.* Tempus designatur quo Christus cum Maria Virgine Matre, & Joseph, adhuc Nazareth habitabat. Annus agebatur 15. *Imperii Tiberii Cæsaris*, ut S. Lucas notavit. Christus annos *quasi triginta* natus erat: qui loquendi modus latitudinem aliquam admittit infra supraque trigesimum annum, quem præcisè non definit. Hæc erat ætas sacris functionibus Sacerdotis, Doctoris, vel Prophetæ obeundis idonea, antequam eas exercere licebat nemini secundùm mores Hebræorum, ut etiam colligi videtur ex Scriptura sacra 1. *Paralipom.* 23. Jesus ergo latere voluit, & ad augustum illud munus Doctoris, Legislatoris, Prophetæ, Sacerdotis, Regis Judæorum & Gentium sibi à Patre B impositum se præparare in silentio, precibus, sacris meditationibus, perpetua Patris adoratione, officiis erga parentes, quibus *subditus erat*, occupatus; donec congruam ad docendum cum auctoritate ætatem attigisset. Cùm autem tempus manifestationi & vitæ publicæ seu ministerii Christi initiis à Deo præstitutum advenisset, *Ioannes Baptista*, sic appellatus quòd Christum baptizaverit, vel quòd primus baptizare cœperit publico ritu, *venit*, seu prodiit in publicum, cùm antea plerisque incognitus latuisset, & prædicationis baptismique ministerium aggressus est *in deserto Iudææ*, circa Jordanem fluvium, in extrema parte Ennon & Salim, non procul à Jericho, regione quæ, *campestria deserti*, vocatur 2. *Reg.* 12. 16. ibi prædicare cœpit, dicens:

Luc. 3. 23.

S. *August. serm.* 351 *de Pœnit. aliàs* 50. *inter Homil.* 50. S. *Isidorus lib.* 2. *Sent. cap.* 16.

2. *Pœnitentiam agite.* De peccatis ex animo dolete, mores in melius emendate, divinæ justitiæ per bona opera satisfacite. Adultorum hominum Nullus transit ad Christum, ut incipiat esse quod non erat, nisi eum pœniteat fuisse quod erat; (inquit *S. Augustinus.*) Ubi emendatio nulla, pœnitentia necessariò vana; (inquit *Tertullianus*) Irrisor est, & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet: Nec Deum videtur poscere subditus; sed subsannare superbus; (inquit *S. Isidorus Hispal.*)

3. *Appropinquavit enim Regnum cælorum.* Regnum Christi, Messiæ patribus vestris promissi, & à vobis expectati, jam prope est, mox incipiet, de quo *Daniel* 7. vers. 13. & 14. *Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum: & omnes populi, Tribus & linguæ ipsi servient: potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus quod non corrumpetur.* Et vers. 27. *Regnum autem & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cujus Regnum, regnum sempiternum est, & omnes Reges servient ei, & obedient.* Regnum cælorum dicitur Christi Regnum, quòd cælesti ratione ineatur in terris, in cælis perficiatur, quòd administratio ejus spiritualis sit, sicque distinguatur à Regno terreno sive carnali, quod Judæi exspectabant, quorum pravam opinionem in principio prædicationis Evangelicæ convellit; quòd denique viva sit imago Regni illius quod in cælo esse credimus, & quod nobis per Christum reseratum est, & per ejus merita nobis adeundum esse atque possidendum speramus. Regnum cælorum pro Christi manifestatione, & potestatis ejus revelatione pariter sumitur, Matth. 12. 28. *Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* In duobus autem præsertim positum est Christi Regnum, in eo scilicet 1. ut homines sibi subjiciat per Evangelii prædicationem, & effusionem Spiritus sancti, & hoc pacto in eorum cordibus regnet. Luc. 17. 21. *Regnum Dei intra vos est.* Matt. 21. 43. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus:* fideleisque subditos remuneret ipsa regni æterni possessione. 2. Ut contumaces hostes regat in virga ferrea, puniatque. Unde Malachiæ 4. mittendus *Elias* dicitur, id est, Johannes, *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.... Ne fortè veniat Dominus, & percutiat terram anathemate.* Hunc enim locum de Johanne Christus explicuit. Matth. 17. 10. *Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt Discipuli, quia de Johanne Baptista dixisset eis.* Ideo & hîc *Ira ventura*, & *securis ad radicem arboris posita* denuntiatur. Congruè porrò suæ ad pœnitentiam adhortationi hanc subjicit C rationem Christi Præcursor, quòd appropinquet Regnum cælorum, quia oblatio gratiæ & indulgentiæ à Christo efficacissimum ad pœnitentiam incitamentum est: & quia cæleste illud Regnum, quod electis ab origine mundi, immò ab æterno paratum est, solis innocentibus aut verè pœnitentibus patet, cùm in illud *nihil coinquinatum* intret. Verè (inquam) pœnitentibus: Hæc enim pacta à Deo cum peccatoribus mercedis conditio. Si ergo qui *venditant, priùs nummum quo pacisc untur examinant, ne scalptus, nevè rasus, ne adulter: etiam Dominum credimus, pœnitentiæ probationem priùs inire, tantam nobis mercedem, perennis scilicet vitæ concessurum,* Deus gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum suum universo Orbi illuminaturus esset, præire intinctionem pœnitentiæ jussit, id est, baptismum Johannis in pœnitentiam, ut quos per gratiam vocaret ad promissionem semini Abrahæ destinatam, *per pœnitentiæ subsignationem ante componeret.* Non tacet Johannes: *Pœnitentiam initote*, dicens: *Jam enim salus Nationibus appropinquabit, Dominus scilicet afferens, secundùm Dei promissum. Cui præministrans, pœnitentiam destinabat purgandis mentibus propositam: uti quicquid error vetus inquinasset, quicquid in corde hominis ignorantia contaminasset, id pœnitentia verrens & radens, & foras abjiciens, mundam pectoris domum superventuro Spiritui sancto paret, quo se ille cum cælestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissâ. Hæc* D *pœnitentiæ causa, hæc opera, negotium divinæ misericordiæ curans. Quod homini profecit, Deo servit.* Observandum porrò cum S. Augustino, hoc nomen *Regnum cælorum, propriè pertinere ad revelationem Novi Testamenti*, nec in veteri occurrere. Primus illud indigitat Johannes Baptista.

Tertull. Lib. de Pœnit. cap. 6.

Idem. cap. 2.

S. August. lib. 19 *cont. Fau. cap.* 31

4. *Hic est enim qui dictus est per Isaiam Prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Vel Matthæi de Johanne Baptista, vel potiùs Johannis de seipso verba sunt. Quamvis porrò illud Isaiæ vaticinium liberationem populi Judaici à captivitate Babylonica secundùm sensum litteralem historicum spectet: ad liberationem tamen humani generis è peccati servitute & dæmonis captivitate, per Christum refertur, secundùm sensum propheticum, pariter litteralem, tametsi sublimiorem. Johannes vox est E Verbi, ad præparandas hominum aures emissa. Qui enim clamant ut eminùs eos evocent, quibus significare aliquid cupiunt, sonoram quandam initio vocem, nec articulatam proferunt. Cumque illi solâ exauditâ voce ad audiendum mentem adhibuerint, atque aurem admoverint, tum vociferator ille quod dicere constituerat distinctiùs eloquitur. Ita ergo Johannes vox quædam fuit præparandis hominum auribus. Non enim sermo ipse fuit, sed post illum sermo tandem advenit, cujus gratiâ præparatrix illa vox antecesserat. Unde ita loquitur: *Vox clamantis in deserto: Parate vias Domini.* Quippe vox præparat,

Isai. 40. *Johann.* 1. 22. 23. *S. August. lib.* 1. *de consen. Evange. cap.* 12. " *S. Epip. Hæresi* " 69. " *N.* 41.

» Dominus autem præparatas jam vias ingreditur. Vox au-
» res ad audientiam componit : quæ ubi vacuas se præbue-
» rint, tum sermo audientium auribus immittitur. Hæc
» S. Epiphanius.

Parate viam Domini. Sicut Rege ingressum alicubi facturo subditi vias parant, complanant, purgant, ornant : ita Christo Rege ad homines, & in homines, adveniente, viæ ipsorum pravis affectionibus, non secùs ac desertum spinis obsitæ, & inæqualiter assurgentes vel depressæ, lapidibusque horridæ, adæquandæ, complanandæ, parandæ & ornandæ sunt. Mores hominis viæ illius, Scripturæ phrasi. Viarum hujusmodi structrix, præparatrix, purgatrixque pœnitentia.

5. *Ipse autem Johannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam.* Vestis asperior, villosa, hirsuta, cilicina, Prophetarum propria. Talis Eliæ vestitus. 4. Reg. 1. 7. 8. *Cujus figuræ & habitus est vir ille qui locutus est vobis verba hæc? At illi dixerunt : Vir pilosus : & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait : Elias Tesbites est.* Isai 20. 2. *Locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens : Vade, & solve saccum de lumbis tuis.* Zachar. 13. 4. *In die illa confundentur Prophetæ, unusquisque ex visione sua cùm prophetaverit : nec operientur pallio saccino ut mentiantur.* Et S. Paul. Epist. ad Hebr. 11. de Prophetis præcipuè loquens, eos nobis describit *in melotis, in pellibus caprinis* incedentes. Vestimentum igitur Johannis Baptistæ contextum erat ex pilis camelorum, instar cilicii, ut qui veniebat in spiritu & virtute Eliæ, etiam habitu exteriori Eliam referret.

6. *Esca autem ejus erat locustæ, & mel sylvestre.* Unus hic Johannis cibus, adeò tenuis, insuetus, & à vulgaribus Judæorum mensis alienus : ut de illo dicatur Matth. 11. 18. *Venit Johannes neque manducans, neque bibens.* Nam & *à vino & sicera* vulgari aliorum potu perpetuò sibi temperavit. Herbarum & foliorum summitates Græca voce ἀκρίδων significari voluerunt *S. Isidorus Pelusiota* Lib. 1. Epist. 5. & 132. Pantaleon Diaconus Orat. in sancta Lumina, Euthymius, Theophylactus, Nicephorus Callistus, Lib. 1. Hist. Eccl. 100. 14. veras locustas intelligimus cum Clemente Alexand. lib. 2. Pædagogi, cap. 1. cum SS. Hilario & Chrysostomo Comment. in Matth. Ambrosio in Lucam, Hieronymo Lib. 2. in Jovinian. & Epist. 23. ad Marcellam, Augustino Lib. 10. Confess. cap. 31. insecti genus, quod Venerabilis Beda Lib. *De locis sanctis.* cap. 14. describit, se à sancto Episcopo *Arculpho*, qui ad ea loca peregrinatus erat, se accepisse scribens, *Notissimas esse locustas in Palæstina, quæ corpusculis in modum digiti manûs exiguis & brevibus, in herbis facilè captæ, coctæque oleo, pauperem victum parent.* Euthymius in Matthæum testatur, *Usque in hodiernum diem in illis partibus plerosque illud insecti genus edere fumo siccatum : habere autem gravem odorem, malumque gustum.* Acridophagos populos, à locustarum esu sic appellatos, Diodorus Siculus, Agatharcides, Solinus, Plinius, aliique commemorant. Locustarum esum Judæis Lex Mosaica permittit, *Levit* 11. 22. 21. Itaque quòd locustas edebat Johannes, novum non erat, sed hoc in illo singulare fuit, quòd iis fortè oblatis, nec arte paratis, & melle silvestri vesceretur. *Fuerant* Johanni *prædicanti & locus opportunior, & vestitus utilior, & cibus aptior : sed subest gestis rebus exemplum, & in eo operatio ipsa meditatio est. Nam & ad desertam Judæam venit, desertam Dei frequentatione, non populi ; & vacuam sancti Spiritus habitatione, non hominum : Ut prædicationis locus, eorum quibus prædicatio erat missa, solitudinem protestaretur. Pœnitentiam quoque Regno cælorum propinquante pronuntiat, per quam est reditus ab errore, & recursus à crimine, & post vitiorum pudorem professio desinendi : Ut deserta Judæa meminisset eum se susceperturam, in quo cælorum est Regnum ; non vacuam deinceps futuram, si se à veteribus vitiis pœnitentiæ confessione purgasset. Pilis etiam camelorum vestis adtexta, peregrinum Propheticæ istius prædicationis habitum designat : cùm exuviis immundarum pecudum, quibus pares existimamur, Christi Prædicator induitur ; fitque sanctificatum habitu Prophetali, quicquid in nobis vel inutile fuerat ante, vel sordidum. Zonæ autem præcinctio efficax in omne opus bonum est apparatus : Ut ad omne ministerium Christi voluntate simus accincti. In esum etiam eliguntur locustæ fugaces hominum, & ad omnem adventus nostri sensum evolantes : Nos scilicet qui ab omni sermone & congressu Prophetarum ipsis quibusdam corporum saltibus efferebamur. Voluntate vagi, operibus inutiles, verbis queruli, fide peregrini, nunc sumus sanctorum alimonia & satietas Prophetarum electi simul cum melle silvestri, dulcissimum ex nobis cibum, non ex alvearibus Legis, sed ex truncis silvestium arborum præbituri.*

7. *Tunc exibat ad eum omnis Hierosolyma, & omnis Judæa*, id est, Hierosolymitani cives, & Judææ incolæ ad eum veniebant, & *baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.* Hanc Johannis lotionem à lustrationibus profanarum gentium ut discerneret Josephus, quæ aqua marina, aut etiam vivo flumine culpas ipsas elui, animosque purgari delictorum conscientiâ existimabant, ait, illo autore mentibus primùm justæ vitæ proposito purgatis, adhibitam deinde aquam quæ corpora ablueret in typum interioris peccatorum purgationis. Non solùm autem peccata sua generatim confitebantur, quid ad baptismum Johannis veniebant, fontes se declarando ; sed speciatim graviora, quibus obnoxii erant peccata confitebantur, ut veniam, consilium, ac remedium peterent à Propheta baptizante, ejusque apud Deum precibus juvarentur. Singulorum porrò peccatorum confessionem à Judæis usurpari solitam, & adeò necessariam existimatam, ut sine ipsa vera pœnitentia non agatur, nec peccata expungantur, fusè probat *Johannes Morinus* Lib. 11. *De Administr. Sacram. Pœnit.* cap. 20. 21. 22. ex antiquis Judæorum Libris.

8. *Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum venientes ad baptismum, dixit eis : Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Pharisæi, & Sadducæi, sectæ Judæorum erant. Isti Spiritum aliquem esse negabant, adeòque nec Angelos, nec Animam immortalem, nec præmia & pœnas animarum in altera vita, neque resurrectionem corporum credebant. Illi verò dogmata his erroribus contraria, & Synagogæ fidem tenentes, suo vivendi instituto à cæteris segregati videri volebant, certiorem legalium rituum notitiam, & traditionum suarum observantiam accuratiorem profitebantur, exteriori habitu ad Religionis & pietatis ostentationem composito. Horum nonnulli ad baptismum Johannis venêre, pœnitentiam externa professione simulantes ; alii contempsêre, de quibus Lucæ 7 29. 30. *Et omnis populus audiens & Publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Johannis. Pharisæi autem & Legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.* Venientibus ergo ad baptismum suum Sadducæis & Pharisæis ait divinus Baptista : *Progenies viperarum*, pessimorum parentum pessimi filii, qui Synagogæ matris viscera discerpitis, qui linguæ venenatæ morsibus Sanctos impetitis, *Quis demonstravit vobis fugere à ventura irâ?* Vobis hypocritis, qui neminem vobis præponendum censetis, à quo salutis consilium accipere velitis, mirum est si quis persuaserit ut sincerâ pœnitentiæ professione Deum placetis iratum, æternaque gehennæ supplicia, vestris criminibus debita fugiatis. Id de vobis non facilè crediderim, hypocritæ, sed potiùs novitatis studio & æmulatione, atque ad famam pietatis captandam, vos ad Baptismum cum aliis confluere. Sic Pharisæorum & Sadducæorum superbiæ cauterium adhibet Johannes, docens exemplo suo, concionatorem peccatoribus adulari non debere.

9. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Si tamen verè pœnitentiam agere vultis, & non simulare, operibus quæ veræ pœnitentiæ signa & effecta sunt id probate, morum emendatione ac sanctimonia pœnitentiam vestram notam facite. Opera fructus nomine in Scriptura

Bochartus lib. 4 Hierozoici, c. 7.

S. Hilarius, cap. 2. in Matt.

Act. 23. 7. 8. Matth. 15. & 23. Joseph. lib. 13. Antiq. c. 9. & 18. & lib. 18. cap. 2. S. Epiph in Panar.

Act. 26. 21. significatur. Idem est ergo hujus sententiæ sensus, qui Paulinæ illius: *Et in omnem regionem Judææ, & Gentibus annuntiabam ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera faciendo.*

10. *Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Fiduciam dignitatis & justitiæ, tum propriæ; tum alienæ, Judæis eripit sanctus Christi Præcursor. Illam, adhortando ipsos ad pœnitentiam: Istam, ostendendo eos viperarum potiùs quàm Abrahami progeniem esse, vel *filios carnis, non promissionis*; quibus proinde nihil prosit Abrahami sanctitas, cùm ejus fidem ac pietatem non imitentur. *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Id est, vobis omnibus deletis, ex lapidibus istis quos cernitis coram in plateis, vel ad ripam Jordanis, potest Deus qui Adamum ex terra formavit, & ex Abrahami corpore jam effœto Isaacum nasci dedit, eidem Abrahamo suscitare filios, non secundùm carnem, sed secundùm fidem, qui Abrahæ opera imitati, promissionum illi factarum benedictione fruantur. Figuratum itaque loquendi genus est, quamvis res significata divinæ omnipotentiæ non sit impossibilis, sicut illud Lucæ 19. 40. *Lapides clamabunt.* Id autem præcipuè significari docent Patres, posse Deum Abrahæ filios per fidem suscitare ex Gentibus, quæ lapides & simulacra muta colunt, ideòque in Scriptura sacra lapidibus comparantur. *Dignitas igitur originis* (inquit S. Hilarius) *in operum consistit exemplis:* S. Hilar. in cap. 2. S. Matt. *& prosapiæ gloria fidei imitatione retinetur. Uniuscujusque mores atque vita propinquitatem cognitionis acquirit: ut qui fideles sunt, Abrahæ propago per fidem sint; qui autem infideles sunt, in diaboli progeniem infidelitate mutentur: Quando & Pharisæi viperarum natio nuncupantur, & gloriatio sanctificati parentis eis inhibetur, & ex saxis ac rupibus Abrahæ filii excitantur, & ut operantes dignos fructus pœnitentiæ sint admonentur: Ut qui diabolum patrem habere cœperant, cum eis, qui de lapidibus excitarentur, rursum Abrahæ filii per fidem fiant.*

11. *Jam securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Jam nunc urget extremum salutis discrimen. Antea Deus differebat vindictam ob hominum ignorantiam & infirmitatem: jam verò ubi Evangelica doctrina & gratia affulgere incipit per Christum, nulla excusatio est. Gentem vestram Deus excidet nisi resipiscatis, seu potiùs Hierosolyma, quæ velut gentis radix est, sive Religio, sive Politica spectetur. Quò spectat & illud Isaiæ 10. 33. 34. *Ecce Dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur. Et subvertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.* Nec temporaliter tantùm excidetur gens vestra; sed spiritualiter à stirpe & benedictione Abrahæ promissa Matth. 21. 43. resecabitur, & loco vestri gentes inserentur: *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Sed & unusquisque vestrûm peribit, nisi fructus pœnitentiæ mox egerit. Certa & proxima damnatio vos manet, nisi prompta sit ac sincera conversio. *Omnis* enim *arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Duplex impiorum ac reproborum pœna hic verbis significatur, scilicet excisio sive separatio à Regno Dei, & damnatio ad ignem æternum. Nihil terribilius hac exhortatione. Non enim illis " falcem volantem dumtaxat, non destructionem sepis, " non conculcationem vineæ comminatur, sed securim imminentem, nihil, inquit, est medium, sed ipsi jam radici imminet prorsus abscissio. Neque enim aut ramis minatur, aut fructibus, sed ipsi utique radici: ostendens illos, si fortè neglexerint, immedicabiliter esse feriendos, & ne spem quidem curationis habituros. Non enim qui S. Ioan. Chrys. Homil. 11 in Matth. advenit servus est, ut priores, sed omnium Dominus, gravissimam redemptionis gratiæque suæ contemptoribus ultionem illaturus. Verumtamen ne eos in desperationem conjiciat, solatium admiscet terrori. Securis, inquit, jam radici admota est: si tamen velitis converti, & esse meliores, illius ictum, & excidium evadetis. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur.* Et quomodo, inquit, fructum facere possumus, ictu securis imminente, & brevitate temporis coarctante? Potestis planè. Non enim talis iste fructus est, qualis est arborum materialium, longo tempore indigens, sed, *Velle sufficit, statimque arbor germinat. Neque enim tantummodo radicis natura, verùm etiam ars agricolæ arborem istam colentis plurimùm ad ferendum fructum opitulatur.* Afferendi porrò fructus facilitatem ostendit, cum subjungit: *Ego vos baptizo in aqua. Qui autem post me venit, fortior me est... Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne:* Demonstrat profectò quòd sola voluntate & fide sit opus, & tam facilè sit mutari fieríque meliorem, quàm facile est baptizari.

12. *Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam,* Exteriùs dumtaxat vos abluo, ad professionem, quam facitis pœnitentiæ. *Qui autem post me venturus est.* Qui paulò post me suum auspicabitur Ministerium, *fortior me est,* longè potentior, majorisque virtutis. *Cujus non sum dignus calceamenta portare.* Proverbialis locutio est, qua vilissimi exhibitio ministerii significatur. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.* Donis Spiritûs sancti interiùs vos mundabit à peccatis, & efficacissima gratiæ suæ vi, per ignem designata, purgatos, ad bona agenda divino quodam impetu incitabit. Act. 1. 5. *Quia Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.* Johan. 7. 38. *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Vides quàm sit admirabilis Baptistæ sa- "S. Chrys. pientia. Quando enim ipse prædicat, affert omnia plena "Hom. terroris; cùm verò auditores ad Christum remittit, ju- "21. in Matth. cunda nunciat ac prospera, & quæ facilè possint recreare " metuentes. Non enim comminatur securim, non exci- " dendam & comburendam proponit amplius arborem, " non iram venturam intentat; sed indulgentiam nunciat " peccatorum, abolitionem pœnarum, justificationem, " sanctificationem, liberationem, filiorum adoptionem, " fraternitatem, cohereditatem, communionemque Chri- " sti, & Sancti Spiritus dona largissima. Hæc etenim uni- " versa pariter complexus est dicendo: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto.* Jam verò commemoratione ignis adjunctâ *Ipsius gratiæ vehementiam expressit.* Unde & linguæ super Apostolos missæ cum sono & impetu vehementi, speciem ignis prætulerunt, *Act.* 2. 2. 3. Huc refertur Isaiæ Vaticinium cap. 4. 4. 5. *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in Spiritu judicii, & Spiritu ardoris. Et creabit Dominus super omnem locum Montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.* Ex his porrò S. Præcursoris verbis perspicuum est, Baptismum Johannis eandem vim cum Christi Baptismo non habere, quamvis S. Lucas illum vocet *Baptisma pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Ut enim scitè obser- Idem Hom. 10. vat *S. Johannes Chrysostomus*; Remissionem hoc Bap- " tisma non habebat, sed hoc munus illius Baptismatis erat, " quod postea Christus instituit. In hoc enim unà se- " pulti sumus, & vetus homo noster tunc simul crucifixus " est, & ante crucem nusquam prorsus extitit remissio " peccatorum. Siquidem ipsius ubique sanguini hoc depu- " tatur. Idem enim istud Paulus affirmans: *Sed emundati* " (inquit) *estis, sed sanctificati estis,* non per Baptisma " Johannis, sed *in nomine Domini nostri Jesu Christi, &* " *Spiritu Dei nostri.* Et alibi ipse dicit: *Johannes quidem* "Act. 1. *prædicavit Baptismum pœnitentiæ*: Et non ait, remissio- "Luc. 3. nis; Sed *ut crederent in advenientem post eum.* Cùm enim " nondum pro peccatis Mundi Hostia fuisset oblata, " cùm necdum Spiritus sanctus descendisset, nec inter Do- " minum, atque homines inimicitia sublata, nec maledi- "

ctio expuncta; quomodo remissio peccatorum facta dicitur? Quid igitur ait, in remissionem peccatorum? Erant Judæi omnino perversæ mentis, nec peccatorum suorum mordebantur reatu: sed cùm maximis sceleribus tenerentur obnoxii, audebant tamen sibi arrogare justitiam. Quamobrem Johannes illos ad peccatorum suorum cognitionem trahit, suadens eis refugium pœnitentiæ, ut humiliores pœnitendo facti, & peccatorum suorum causâ sese condemnantes, ad dona remissionis accurrant... Nisi enim seipsos ante damnassent, gratiam non requisivissent. Non quærentes verò gratiam, remissionem assecuti non fuissent. Ita istud Baptisma alterius, id est Christi Baptismatis præparatio est; & idcirco dicebat, ut crederent in advenientem post eum. Succinit Chrysostomo *S. Leo* Epistola 16 aliàs 4. cap. 6. *Sicut*, inquit, *Vetus Testamentum novi testificatio fuit, sicut diversa sacrificia unam Hostiam præformarunt, & multorum agnorum occisio illius immolatione finita est, de qua dicitur*, Ecce Agnus B Dei, ecce qui tollit peccatum mundi: *Sic & Iohannes, non Christus, sed Christi prævius; non Sponsus, sed Sponsi amicus, fuit adeò fidelis, & non sua quærens, sed quæ Iesu Christi, ut se profiteretur ad solvenda calceamenta pedum ejus indignum, quoniam ipse quidem baptizaret in aqua in pœnitentiam, ille autem baptizaturus esset in Spiritu sancto & igni: qui duplici potestate & vitam redderet, & peccata consumeret.*

13. *Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabrum, seu vannus, instrumentum est, quo frumenta ventilantur, & à pulvere paleisque purgantur. Judiciariam Christi potestatem hîc significat, quâ bonos à malis in extremo Judicii die separabit. Area est Ecclesia visibilis; triticum, Electi virtutibus fœti, solidi pietate, constantiâ C ac perseverantiâ graves: palea Reprobi, qui numero, non merito, sunt Ecclesiæ membra, specie quidem religionis nitidi, cæterum intus inanes, & steriles virtutibus, carentes medullâ justitiæ. Christus ergo qui fideles electosque suos per fidem & crucem, quasi per ventilabrum purgare incipit, & ab infidelibus secernere, illos planè purgatos à reprobis separabit in decretorio illo judicii die; & quidem velut triticum electum in horreum suum, id est, in Regnum cælorum congregabit; reprobos verò velut paleas inutiles comburet igne qui extingui numquam potest, cùm non modò sit æternus, sed & *Combustio æterna*. In inferis enim *Sapiens ignis membra urit & reficit, carpit & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Ætnæ & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum* D *flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed in excesa corporum laceratione nutritur.* Hunc locum *S. Hilarius* breviter explicat & dilucidè. *Ventilabri opus est*, inquit, *ab infructuosis fructuosa discernere. Quòd in manu Domini sit, arbitrium indicat potestatis, triticum suum, perfectos scilicet credentium fructus, horreis recondentis; paleas verò, id est, inutilium atque infructuosorum hominum inanitatem, igne judicii concremantis.* S. Hilario concinit in hujus interpretatione sententiæ S. Ambrosius.

Minucius Felix in Octavio.

S. Hilar. cap. 2. Comment. in Matth.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. num. 8. 2.

14. *Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur ab eo.* Non ex necessitate venit ad Baptismum Christus, sed ut Johannis Baptismo testimonium atque auctoritatem daret, ut Baptismum nobis sanctificaret, nosque ad Baptismum suum suscipiendum alliceret, cùm ipse non sit dedignatus Baptismum servi suscipere: ut denique confluentibus ad Johannem populis, testimonium Christo de Cælo præberetur. *Ioannes autem prohibebat eum dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Ego à te debeo baptizari in Spiritu sancto, & tu Dominus ad servum, Agnus sine macula ad peccatorem venis? *Respondens autem Iesus dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam*, sic fieri volo. Quamvis enim id necessarium mihi non sit, convenit tamen ministerio meo & sanctitati atque perfectioni, cujus regulam & exemplum daturus in Mundum veni, ut id omne quod virtuti consentaneum, Deo gratum, hominibus ad pietatem erudiendis & incitandis utile est, exequar. *Omnem justitiam*, id est, perfectam justitiam. Sic Apostolus *omnem fidem* vocat fidem integerrimam, plenissimam, & perfectissimam. Sic S. Jacobus gaudium perfectum vocat *omne gaudium* Quæ est justitia, inquit S. Ambrosius, nisi ut quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo? Quæ est justitia, nisi ut qui carnem susceperit, non quasi Deus sensum aut ministerium carnis excluderet: sed quasi homo carnem vinceret; ut vincere me doceret? Docuit enim me qua ratione possim terrenis concretam vitiis obnoxiæ carnis illuviem sepelire criminibus, renovare virtutibus O verè divinam in ipsa humilitate Domini prospicientiam! Quantò enim abjectior humilitas, tantò divinior providentia. Injuriarum suarum acerbitate Deus proditur: & remediorum suorum usu, qui nullis remediis indigeret, Deus probatur. Quid enim tam divinum ad populos provocandos, quàm ut nemo refugiat Lavacrum gratiæ, quando Christus Lavacrum pœnitentiæ non refugit? Nemo se dicat exsortem esse peccati, quando Christus venit ad remedium peccatorum. Si pro nobis Christus lavit, immò nos in corpore suo lavit, quantò magis nos nostra delicta lavare debemus? Quo igitur magis opere, quo magis mysterio Deus (quamquam Deus in omnibus) quàm hoc probatur; quando per totum Mundum, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetusti erroris abolevit, gratiam Regni cælestis effudit? Unus enim mersit, sed elevavit omnes: Unus descendit, ut ascenderemus omnes: Unus omnium peccata suscepit, ut in illo omnium peccata morerentur. *Purificate igitur vos*, ut Apostolus dicit; *quia purificavit se ille pro nobis, qui purificatione non eguit.* Jacob. 4. 8.

S. Ambr. ibid. num. 30

Eumdem locum *S. Hilarius* nitidè & eleganter explicat. *Ipse quidem* (inquit) *lavacri egens non erat, quia de eo dictum est*, Peccatum non fecit; *& ubi peccatum non est, remissio quoque ejus est otiosa. Sed assumptum ab eo creationis nostræ fuerat & corpus & nomen: atque ita non ille necessitatem habuit abluendi, sed per illum in aquis ablutionis nostræ erat sanctificanda purgatio. Denique & à Iohanne baptizari prohibetur, ut Deus: & ita in se fieri oportere, ut homo edocet. Erat enim per eum omnis implenda justitia, per quem solum lex poterat impleri. Atque ita & Prophetæ testimonio lavacro non eget, & exempli sui auctoritate humanæ salutis sacramenta consummat, hominem & assumptione sanctificans, & lavacro.* 1 Pet. 3. 22. S. Hilar. cap. 2. Comm. in Matth.

15. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua.* Descenderat enim in aquam, *Ut totum veterem Adam in aquis sepeliret*, (inquit S. Gregorius Nazianzenus) utque sacri corporis ejus contactu aquæ sanctificatæ, *Vim sanctificandi combiberent*, ut loquitur Tertullianus. *Et ecce aperti sunt ei cæli*: scilicet Christo, id est, propter ipsum aperti, seu verè & re ipsa, ut S. Chrysostomus, seu specie solâ & visu, ut Sanctus Hieronymus censet. *Et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Non sic est assumpta creatura, in qua appareret Spiritus sanctus, sicut assumpta est caro illa & humana forma ex Virgine Maria. Neque enim columbam beatificavit Spiritus sanctus, sibique & personæ suæ in unitatem habitumque conjunxit in æternum. Sed apparuit columba, sicut opportunè apparere debuit, creaturâ serviente Creatori, & ad nutum ejus incommutabiliter in se ipso permanentis, ad eum significandum & demonstrandum, sicut significari & demonstrari mortalibus oportebat, mutatâ atque conversa. Proinde quamquam illa columba Spiritus dicta sit, ut ostenderetur Spiritum sanctum demonstratum per columbam, sicut per linguas igneas est demonstratus, quando super Apostolos die Pentecostes descendit: non tamen ita possumus dicere, Spiritum sanctum & Deum & columbam, aut & E

"S. Aug. lib. 2. de Trinit. cap. 6.

» Deum & ignem, sicut dicimus Filium & Deum & ho-
» minem: nec sicut dicimus Filium Agnum Dei, non so-
» lùm Johanne Baptista dicente, *Ecce agnus Dei*; sed
» etiam Johanne Evangelista vidente Agnum occisum in
» Apocalypsi. Illa quippe visio prophetica non est exhibita
» oculis corporeis per formas corporeas, sed in spiritu per
» spiritales imagines corporum. Columbam verò illam &
» ignem oculis viderunt, quicumque viderunt. Nec sicut
» dicimus Filium petram (scriptum est enim, *Petra autem*
» *erat Christus*,) ita possumus dicere Spiritum columbam
» vel ignem. Illa enim petra jam erat in creatura, & per
» actionis modum nuncupata est nomine Christi quem sig-
» nificabat. Sed illa columba & ignis ad significandum
» Spiritum sanctum repentè extiterunt. Sic explicat *S. Au-*
S. Aug. lib. de Agone Christ. cap. 22 » *gustinus*. Vera igitur columba fuit, non mera columbæ
» species. Neque hoc ita dicimus, (inquit alibi idem sanctus
» Doctor) ut Dominum Jesum Christum dicamus solum
» verum corpus habuisse, Spiritum sanctum autem fallaci-
» ter apparuisse oculis hominum: sed ambo illa corpora,
» vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat ut ho-
» mines falleret Filius Dei, sic non decebat ut homines
» falleret Spiritus sanctus: sed omnipotenti Deo, qui uni-
» versam creaturam de nihilo fabricavit, non erat difficile
» verum corpus columbæ sine aliorum columbarum mini-
» sterio figurare, sicut & non fuit difficile verum corpus
» in utero Mariæ sine virili semine fabricare: cùm natura
» corporea & in visceribus feminæ ad formandum homi-
» nem, & in ipso mundo ad formandam columbam impe-
» rio Domini voluntatique serviret.

Spiritum sanctum in specie columbæ super Christum baptizatum apparuisse quadruplici de causa, observat *S. Thomas*. Primò ad significandam dispositionem quæ requiritur in baptizandis, ut scilicet absque fictione ad baptismum accedant, quia *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*: columba autem est animal simplex, astutiâ & dolo carens: Unde *Matt.* 10. dicitur, *Estote simplices sicut columbæ*. Secundò ad designandum septem dona Spiritus sancti, quæ columbæ proprietatibus significantur. 1. Columba enim secus fluenta habitat, ut inde viso accipitre, mergat se, & evadat: quod pertinet ad donum sapientiæ, per quam Sancti secus Scripturæ divinæ fluenta residents, ut incursum diaboli invadant. 2. Columba meliora grana eligit: quod pertinet ad donum scientiæ; quia Sancti sententias sanas, quibus pascantur, eligunt. 3. Columba alienos pullos nutrit; quod pertinet ad donum consilii, quo Sancti, homines qui fuerunt pulli, id est, imitatores diaboli, doctrinâ nutriunt & exemplo. 4. Columba non lacerat rostro: quod pertinet ad donum intellectûs, quo Sancti bonas sententias lacerando non pervertunt, Hæreticorum more. 5. Columba felle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam Sancti irâ irrationali carent. 6 Columba in cavernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis, quâ Sancti in plagis mortis Christi, qui est petra firma, nidum ponunt, id est, refugium suum & spem. 7. Columba gemitum pro cantu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo Sancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertiò, apparuit Spiritus S. in specie columbæ, ad effectum proprium baptismi significandum, qui est remissio peccatorum, & reconciliatio cum Deo. Columba enim est animal
S. Ioan. Chrys. hom. 12 in Mat. » mansuetum. Unde cùm universum aliquando orbem
» naufragium commune mersisset, & omne prorsus homi-
» num genus periclitaretur, columba apparuit, finemque
» illius tempestatis ostendit, atque ore ramum portans oli-
» væ, pacem mundo redditam nunciavit. Quæ omnia
» erant futurorum figura. Tunc enim multò erat homi-
» num vita deterior, multòque majori digna supplicio. Ne
» igitur ipse desperes, illius te historiæ recordatione con-
» firmat. Nam tum quoque desperatis jam omnino rebus,
» liberatio facta est atque correctio; sed tunc utique per
» pœnam, modò verò per gratiam, atque ineffabilem in-
» dulgentiam Redemptoris. Propterea & columba cerni-
» tur, nequaquam olivæ ramum ferens, sed omnium ma-
» lorum Liberatorem nobis evidenter ostendens, spemque
A suggerens prosperorum. Non enim ex arca unum educit hominem: sed postquam apparuit, universum prorsus orbem attollit in cælum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Hæc *S. Joan. Chrysost.* Quartò apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ super Dominum baptizatum, ad designandum communem effectum baptismi, qui est conjunctio Ecclesiasticæ unitatis. Unde dicitur ad Ephesios 5. quod *Christus tradidit semetipsum, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Et ideo convenienter Spiritus sanctus demonstratus est in specie columbæ, quæ est animal amicitiæ societatisque capax. Unde *Cantic.* 5. dicitur de Ecclesia, *Una est columba mea.* Hinc *S. Cyprianus* ait: In domo Dei, in Ecclesia Christi unanimes habitant, concordes & simplices perseverant. Idcirco & in columba venit Spiritus
B sanctus. Simplex animal & lætum est; non felle amarum; non morsibus sævum; non unguium laceratione violentum; hospitia humana diligere; unius domûs consortium nosse; cùm generant simul filios edere; cùm commeant volatibus invicem cohærere; communi conversatione vitam suam degere; oris osculo concordiam pacis agnoscere; legem circa omnia unanimitatis implere. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas; hæc caritas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut mansuetudo & lenitas agnis & ovibus coæquetur. *Et S. Ambrosius*: Advertamus mysterium: quare sicut columba? Simplicitatem enim lavacri requirit gratia; ut simus simplices sicut columbæ. Pacem lavacri requirit gratia, quam in typo veteri
C columba quondam ad illam arcam, quæ sola fuit diluvii immunis, advexit. Docuit me cujus typus columba illa fuerit, qui nunc descendere dignatus est in specie columbæ. Docuit in illo ramo, in illa arca typum fuisse pacis Ecclesiæ, quòd inter ipsa Mundi diluvia Spiritus sanctus ad Ecclesiam suam pacem afferat fructuosam. Docuit etiam David, qui Prophetico spiritu cernens Baptismatis Sacramentum, ait: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?*

S. Cyprianus lib. de Unitate Ecclesiæ — *S. Amb. lib. 2. in Lucam, num. 92* — *Psal. 54*

Hîc Baptisma suum Christus consecrat, ejusque discrimen à Johannis Baptismate ostendit, ut docet S. Johannes Chrysost. *Quod in Paschæ mutatione factum est* (inquit) *idipsum efficitur in novatione Baptismatis. Nam & Pascha cùm utrumque Dominus celebraverit* (vetus scilicet ac novum) *illi quidem terminum posuit, huic verò principium. Hic verò Iudaicum postquam implevit Baptisma, continuò etiam januas illi, quo Ecclesia utitur, reseravit. Sicut ergo in una tunc mensa, ita in uno nunc flumine & approbavit umbram, & addidit veritatem. Sancti enim Spiritus gratia in Christi Baptismate est: Ioannis verò Baptisma hâc donatione privatur. Propterea cùm alii baptizarentur, nihil tale factum est: in isto verò solo impletur, ut discas quòd non erat meritum baptizantis, sed baptizati virtus operata est. Tunc enim & cæli aperti sunt, & Spiritus sanctus supervenit. A veteri quippe nos in novum transferens Testamentum, & portas nobis supernas recluſit, & sanctum inde Spiritum misit, qui ad illam nos patriam cum dignitate maxima revocaret. Non enim Angelos nos, neque Archangelos faciens, sed Dei filios atque dilectos,*
E *ad gloriam ducit æternam.*

S. Ioann. Chrys. hom. 12 in Mat.

16. *Et ecce vox de cælis*, ab æterno Patre formata, quâ Christi missionem veluti obsignaret. Cùm enim columba muta esset, ambiguæque significationis, vox congruè addita est ad Christi divinitatem declarandam; simul & ad Sanctæ Trinitatis mysterium revelandum, Patre loquente, Filio testimonium recipiente, Spiritu sancto sub columbæ visibili symbolo descendente. *Dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* SS. Marcus & Lucas dicunt, *Tu es Filius meus*: quæ contraria non sunt, quia credendum est alios Evangelistas ipsa verba, alios sensum retulisse. *Hic est Filius meus*, non adoptivus, sed proprius; nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed de mea substantia mihi natus æqualis. Hic

est Filius meus, quem à me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternitas. Hic est Filius meus, qui illam, quam mecum habet æqualitatem, non rapinâ appetiit, nec usurpatione præsumpsit, sed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequeretur commune consilium, usque ad formam servilem inclinavit incommutabilem deitatem. Hic est Filius meus, qui mihi solus & singulariter placet, in quo nihil mihi displicet; per quem placuerunt, placent, ac placebunt, quicumque homines mihi grati acceptique fuerint. Hic est per quem placatus & reconciliatus sum mundo: de quo per Prophetam dixi: *Ecce servus meus, suscipiam eum; electus meus, complacuit sibi in eo anima mea: Dedi Spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet.* Legit S. Hilarius, Christo post baptismum dictum esse à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Eademque electionem exhibet S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone pag. 331. *Postquam* (inquit) *Christus ex amne Iordane ascendit, voce de eo edita, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, &c. Sed

Isai. 42. Matth. 11 S. Hilar. Lib. 8. de Trinitat. N. 25. Tract. in Psalm. 21 num. 29. & cap. 2. in Matth.

A & alii Patres, & sanctus ipse Hilarius Lib. 6. *De Trinitate*, num 23. & in Psalmum 138. nostris Exemplaribus consentientibus legunt, *Hic est Filius meus dilectus, in quo complacui.* Ordo mysterii cælestis in Christi Baptismo exprimitur. Nam baptizato eo, reseratis " cælorum aditibus, Spiritus sanctus emittitur, & specie " columbæ visibilis agnoscitur, & istiusmodi paternæ " pietatis unctione perfunditur. Vox deinde de cælis ita " loquitur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi com-* *S. Hila.* " *placui*... Quæ verba *S. Hilarius* sit enarrat: Filius Dei *cap. 2.* auditu conspectuque monstratur, plebique infidæ & Pro- *in Matth.* " phetis inobedienti testimonium de Domino suo mittitur " & contemplationis & vocis: ac simul ut ex eis quæ con- " summabantur in Christo cognosceremus, post aquæ lava- " crum, & de cælestibus portis sanctum in nos Spiritum " involare, & cælestis nos gloriæ unctione perfundi, & " paternæ vocis adoptione Dei filios fieri; cùm ita dispositi in nos Sacramenti imaginem ipsis rerum effectibus " Veritas præfiguraverit.

Sensus Moralis.

1. Prædicatorem Evangelicum oportet exemplo magis prædicare quàm verbo; amare secessum & solitudinem, ut contra sæculi corruptionem & vitia in magnis civitatibus dominantia utiliter concionetur, modestiam & paupertatem in habitu, parsimoniam & frugalitatem in victu servare, ut contra luxum, & lautiores epulas fructuosè declamet: ut pœnitentiæ discipulum priùs fieri, quàm doctorem: à rerum terrenarum amore purgatum & segregatum cælestibus inhærere, antequam Regni Cælorum prædicationem aggrediatur: ut verè de eo dici possit: *Etsi eloquium quiescat, elinguis Philosophia vitâ contenta est, ipse habitus sonat. Sic auditur Philosophus dum videtur. De occursu meo vitia suffundo*, Sic *Jesus cœpit facere & docere.* Sic *Qui fecerit & docuerit, major est in Regno cælorum.* Sic Johannes Baptista non minùs operibus & vita, quàm verbis. *Vox clamantis in deserto.* Mirabile erat humano in corpore " tantam austeritatem intueri. Mirabilior Elia Johannes: si- " quidem ille in urbibus ac domibus pascebatur, hic verò " ab ipsis incunabilis in eremo semper habitavit. Oporte- *S. Ioan.* " bat enim Præcursorem illius qui omnia vetera dissolutu- *Chrys.* " rus erat, id est, maledictionem, mœrorem, dolorem, *hom. 10* " laborem atque sudorem, superiorem illa condemnatione *in Mat.* " esse. Itaque non aratro curvus incubuit, non in sulcos " campum scidit, non in sudore faciei suæ panem comedit, " sed erat illi imparata mensa, & tali mensa facilior amictus; " & habitatio facilior amictu. Neque enim vel tecto indi- " guit ille vel lecto, non mensam vel aliqua hujusmodi re- " quisivit, sed Angelicâ quadam vitâ mortali in carne res- " plenduit. Propterea etiam vestimentum de pilis camelo- " rum habuit, *Ut habitu quoque ipso Mundi contemptum do-* " *ceret: suadens cæteris nihil cum terra habere commune, sed* " *ad priorem nobilitatem reverti, quam habuerat Adam prius* " *quàm de victu vestituque curaret. Ita ille tunc habitus pœni-* " *tentiæ pariter & Regni indicia præferebat..... Eremum* " *ita ille habitavit ut cælum; & quasi Angelus aliquis è* " *cælo, ita in Civitates à solitudinis vastitate descendit.* " Si verò ille in omni vitæ ratione mundissimus, cæloque " ipso clarior, & Prophetis celsior, quo nullus hominum " major fuit, ad omnem tamen patientiam durabat labo- " rum, delicias despiciens, & ad omnem se vitæ rigorem " coarctans: quam nos satisfactionem afferre poterimus, " qui post tot Christi beneficia, postque mille nostrorum " onera peccatorum, ne minimam quidem partem illius " pœnitentiæ imitamur?..... Jam judicium prope est in " januis: quod etsi adhuc esset procul, non tamen secu- " ros nos esse oporteret; cùm generalem illum Mundi fi- " nem uniuscujusque nostrûm vitæ finis imitetur. *Nox* *Rom. 13. Hebr. 10.* *præcessit, dies autem appropinquavit... Adhuc modicum aliquantulum: qui venturus est veniet, & non tardabit.* Agamus pœnitentiam; quæ vera est ad Regnum

Tertul. lib. de Pallio.

B Dei præparatio. Regnum amoris est; pœnitentia sit ab amore Dei formata.

2. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Non promissa inania, non sterilia desideria, non fructu vacuum propositum pœnitentiæ probat Deus: sed opera quærit peccatorum gravitati respondentia. Inanis est porrò omnis fructus, qui de radice caritatis non surgit. Fructus amoris proprii, cupiditatis, timoris servilis, justitiam Dei placare non potest. Pœnitentiæ opera illi placere non possunt, nisi pœnitentiæ spiritu animata, id est ex vera cordis conversione, sincero ob Deum offensum dolore, amore pœnitente profecta. Signum veræ con- "*S. Greg.* versionis non est in oris confessione, sed in afflictione pœ- "*M. seu* nitentiæ. Tunc namque bene conversum peccatorem "*potius* C cernimus, cùm digna afflictionis austeritate delere niti- "*alius* tur, quod loquendo confitetur.... In fructu ergo, non in "*Autor* foliis aut ramis pœnitentia cognoscenda est: Quasi arbor "*Comm.* quippe bona voluntas est. Confessionis ergo verba, quid "*in Lib.* sunt aliud nisi folia? Non ergo nobis folia propter se ipsa, "*1. Reg.* sed propter fructum expetenda sunt; quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentiæ subsequatur. Unde & Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit; quia Confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis.

Facite fructum dignum pœnitentiæ. Quo autem modo "*S. Ioan.* fructificare poterimus? Si utique peccatis adversa facia- "*Chrys.* mus. Aliena rapuisti? incipe jam donare propria. Longo "*hom. 10* es tempore fornicatus? à legitimo quoque usu tempera "*in Mat.* conjugii, ac perpetuam continentiam sæpius paucorum D dierum castitate meditare. Injuriam vel opere cuiquam, vel sermone feciste? Refer benedictionis verba conviciis; & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende. *Neque enim vulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore evellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus.* Deliciis ante & temulentiâ diffluebas? Jejunio & aquæ potu utrumque compensa, ut famem superes imminentem. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? Feminam jam omnino non videas, majore tactus cautione post vulnera. *Declina à malo & fac bonum... Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne* "*Psalm.* *loquantur dolum.* Doce me, Domine, etiam bonum fa- "*36. 27.* cere, qui malum vitare docuisti. *Inquire pacem, & per-* " *sequere eam.* Non tantùm hanc dico pacem, quæ cum " hominibus, verùm etiam quæ cum Deo est copulanda. " Et bene ait, *persequere*: Est enim undique & prorsus " explosa, & terram relinquens in cælum profecta. Sed " tamen possumus eam rursus revocare, si iracundiam, su- " perbiam atque jactantiam, omniaque abjicientes impedimenta pacis, modestam vitam puramque sectemur. Hæc " *S. Joannes Chrysostomus.* "

3. *Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus* "

Abraham, &c. Filii Dei per Baptiſmum & fidem ſumus, A ſed nihil nobis ea dignitas proderit, niſi vitam Chriſtianâ fide, & Baptiſmi ſanctitate dignam ducamus, niſi ſanctis operibus nos non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo natos eſſe comprobemus. *Potens eſt Deus ex lapidibus ſuſcitare ſibi filios*, auferre poteſt à peccatoribus obduratis cor lapideum, & dare cor carneum unde adoretur & diligatur. Sic Gentes Idolorum cultui additas, & quæ ſine Deo erant in hoc mundo, ad ſui cognitionem & amorem vocavit, de lapidibus ſuſcitans filios Abrahæ. Lapides dicti ſunt Gentiles, non propter firmitatem, ſicut lapis dictus eſt quem reprobaverunt ædificantes: ſed propter ſtoliditatem & duritiam ſtultitiæ, quia eis quos adorabant ſimiles facti erant: adorabant enim inſenſata ſimulachra, pariter inſenſati. Unde inſenſati? Quoniam B
Pſal. 113. in Pſalmo dicitur, *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Ideo cùm cœperint homines Deum adorare, quid audiunt? *Ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cælis eſt, &c.* Quapropter ſi ei ſit homo ſimilis quem adorat; quid eſt, *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis*
S. Aug. Tract. 9. in Ioan. *ſuſcitare filios Abrahæ?* Nos ipſos interrogemus, & videmus quia factum eſt. *Nos enim de gentibus venimus: De gentibus autem non veniremus, niſi Deus de lapidibus ſuſcitaſſet filios Abrahæ. Facti ſumus filii Abrahæ imitando fidem, non naſcendo per carnem. Sicut enim illi degenerando exheredati: ſic nos imitando adoptati.* Propter tantum beneficium immortales Deo gratias agamus, ſed conſideremus diligenter utrum gratiam divinæ illius adoptionis, quam accepimus in Baptiſmo, C conſervaverimus, vitam agentes filiis Dei adoptivis dignam. Si à divina illa adoptione per peccata exciderimus,
S. Ioan. Chryſ. Homil. 11. in Matth. faciamus fructus dignos pœnitentiæ. *Omnis enim arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Cùm dicit, *omnis*, univerſum honorem carnalis nobilitatis excludit. Etiamſi ipſius, inquit, Abrahæ
" fueris nepos, & mille à quibus ducis genus Patriarchas
" enumeres, duplicem pœnam ſubibis, ſi bonorum fru-
" ctuum inanis exſtiteris. Non ſufficit mala vitare: & bona
" agere neceſſe eſt. Arbor bona fructus bonos facit. Arbor
" bona, voluntas bona. Non ſufficit porrò bona facere, ſed & bene facere operæ pretium eſt ad vitam æternam
S. Aug. Lib. 4. cont. Iulian. Pelag. cap. 3. conſequendam. *Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera Sapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non* D *recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo aliqua bona fieri, non bene facientibus à quibus fiunt. Bonum eſt enim ut ſubveniatur homini periclitanti, præſertim innocenti: ſed ille qui hoc facit, ſi amando gloriam hominum magis quàm Dei facit, non bene bonum facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Abſit enim ut ſit vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in ſe ipſa, non in Domino gloriatur..... Fieri* porrò *non poteſt ut ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus quicquid ſteriliter ſumus. Arbor onim bona bonos fructus facit. Abſit autem ut Deus bonus, à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alii minùs alii magis mali...* Si oculus tuus nequam eſt, totum corpus tuum tenebroſum erit; ſi autem oculos tuus ſim- E
S. Aug. Lib. de Fide & Op. cap. 7. plex eſt, totum corpus tuum lucidum erit: *Et hunc oculum agnoſce intentionem, quâ facit quiſque quod facit; & per hoc diſce eum qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt ejus quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Tandem *Quicquid homo veluti rectè fecerit, niſi ad pietatem quæ ad Deum eſt, referatur, rectum dici non oportet..... Pietas* autem *Dei cultus eſt, nec colitur ille niſi amando..... Per hunc amorem Creatoris*
Idem. Epiſt. 29. *bene quiſque utitur creaturis. Sine hoc amore Creatoris,*
Idem. lib. 4. cont. Iul. cap. 3. *nullis quiſquam bene utitur creaturis. Hoc ergo amore opus eſt, ut bonum beatificum ſit.*

4. *Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Quod in hac " vita & in hora mortis quiſque fuerit, & erit in ſupremo " judicii die, triticum vel palea. Nemo igitur ſit palea, " nemo fide fluctuans, nemo cogitationibus pravis obnoxius, ubilibet ab illis jactandus. Si enim in frumenti ſoliditate permanſeris, etiamſi tribulatio irruat, nihil dabit incommodi. Siquidem in area jacens frumentum, " rapidæ etiam curruum rotæ non comminuunt prorſus. " Si verò in infirmitatem decideris palearum, & hic intoleranda patieris, à cunctis omnino conciſus, & ibi immortale ſupplicium ſuſtinebis. Siquidem omnes hujuſmodi, etiam ante illius fornacis incendium, pabulum hic " efficiuntur irrationalium paſſionum, ſicut & paleæ ab " irrationalibus vorantur animalibus: & ibi rurſus eſca " erunt ignium atque materia.... Maximo igitur virtutis ſtudio ferveamus, dum adhuc in area ſumus. Licet " enim quamdiu hîc degimus, de palea in frumentum mutari, ſicut contrà multi ex tritico in paleam degenerarunt. Nequaquam ergo jaceamus, neque ad omnem " ventum huc illucque rapiamur: neque ſcindamur à fratribus noſtris, etiamſi exigui nobis videantur & viles. " Nam & frumentum paleis menſurâ quidem minus eſt, " ſed natura pretioſius. Ne igitur prætervolans ſæculi " hujus umbras atque imagines concupiſcas, quæ utique " ignibus præparantur, ſed amplectere humilitatem Deo " placitam, firmam ſcilicet ac diſſolvi omnino neſciam, " quam nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. " Propterea enim & paleas patienter exſpectat, ut fiant " ex illorum conjunctione meliores. Propterea nondum " judicii examen agitatur, ut omnes pariter coronemur, " ut multi ad virtutem à vitiis tranſeant. Hæc *S. Ioannes Chryſoſt.* Inter malos vivere neceſſe eſt, ab ipſis omnino ſeparari non poſſumus, quamdiu in area, id eſt, in Mundo, & in Eccleſia ſumus; ſed tamen ab eorum iniquitate recedere debemus, morumque ſanctorum puritate & firmitate ab illis ſeparari. *Firmum fundamentum Dei ſtat* (inquit Apoſtolus) *habens ſignaculum hoc: cognovit Dominus qui ſunt ejus: & diſcedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini*: Modò ab iniquitate recedat. Ab iniquis enim non poteſt recedere, quia mixta eſt palea tritico uſque dum ventiletur. Quid dicimus, Fratres? *Et in ipſa area, mira res eſt de tritico.* *S. Aug. Enar. in Pſal. 92.* *Recedit à palea, cùm exſpoliatur: & non recedit ab area, cùm trituratur. Quando autem omnino ſeparabitur? Cùm venerit ventilator. Ergo modò area in orbe terrarum eſt: Neceſſe eſt ut, ſi proficis, inter iniquos vivas. Ab iniquis recedere non potes, ab iniquitate recede. Recedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini. Et erit in orbe terrarum qui non commovebitur....* O Mons Sion, ô filiæ *Idem Enarrat. in Pſalm. 47.* Judæ, laboratis modò inter zizania, inter paleas, inter ſpinas laboratis; ſed exſultate propter judicia Dei. Non errat Deus in judicando. *Diſcretæ vivite, etſi concretæ natæ eſtis, non fruſtra vox exiit de ore & de corde veſtro*, Ne per- *Pſalm. 25.* das cum impiis, Deus, animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam. *Ille ventilabit tantus Artifex, in manu ventilabrum portabit, ut unum granum tritici non cadat in acervum paleæ comburendum, nec una ariſta paleæ tranſeat ad maſſam in horreo recondendam. Exſultate filiæ* E *Iudæ, propter judicia Dei non errantis; & nolite modò temerè judicare. Ad vos pertineat colligere, ad illum pertineat ſeparare.*

5. *Venit Jeſus in Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo, &c. Et dixit ei: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam.* Chriſtus peccata noſtra portans, in peccatorum turba venit ad Baptiſmum Johannis, & *pœnitentiam in ſemetipſo dedicavit.* Quàm ergo pu- *Tertullianus.* dendum, ut nos qui *peccatores omnium notarum* ſumus, in ſuperbiam efferamur, & impœnitentes maneamus? Juſtitia Chriſtiana tota penè in humilitate & pœnitentia poſita eſt, quæ bonorum operum genus omne in animi ſaltem præparatione complectuntur. *Eſt autem juſtitia* *S. Bern. ſerm. in Oct. Epiph.* *quædam ſtricta & anguſta valde, ita ut quàm citò pedem verteris*

S. Bernardus, serm. in Octavas Epiphaniæ.

verteris, in peccati foveam cadas; nec præponere se æquali, nec æquare Præposito. Hujus definitio est, reddere unicuique quod suum est. Altera latior & amplior justitia, nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & gravis est superbia præferre se æquali, aut æquare Prælato: Ita magnæ humilitatis est inferiorem se exhibere æquali aut æqualem inferiori. Maxima & plena justitia est, se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa & intolerabilis superbia est. Superiori se præponere: Ita inferiori se supponere summa & plena justitia est. Quod Johannes ait, Ego à te debeo baptizari, *de prima fuit, quia Superiori se subdidit: quod autem Christus fecit, de plena justitia fecit, siquidem ille servuli sui manibus se inclinavit. Videat nunc quisque quem imitetur, hunc, an eum, quia extollitur super omne quod creditur Deus, aut colitur.* Studeamus & nos adimplere omnem justitiam, id est omnia divinæ legis mandata, quemadmodum in Baptismo promisimus. Ne cælum nobis claudamus peccatis nostris, quod nobis in Baptismo per aspersionem Sanguinis Jesu Christi apertum est. Ne spiritui sancto contumeliam faciamus; quem Christus per Baptismum effudit in nos abundè. Non secundùm carnem & sanguinem vivamus, non secundùm mores legesque Mundi, sed secundùm legem Spiritûs:

Rom. 8. *Qui enim Spiritu Dei aguntur,* (inquit Apostolus) *hi sunt Filii Dei. Si autem filii, & heredes,* Permaneamus igitur custodientes eam, quam in Baptismo suscepimus, dignitatem, & futura quotidie Regna quæramus, omniáque præsentia umbras esse prorsus ac somnia judicemus. Neque enim si Rex terrenus aliquis assumens te pauperem ac mendicum, repentè sibi adoptaret in filium, tu jam ad tugurii tui respiceres vilitatem: Ita nunc igitur nihil præsentium putes esse pretiosum. Longè quippe majora sunt ad quæ vocatus es capessenda. Qui enim vocat, Dominus Angelorum est: ea verò quæ conferentur bona, & explicationem sermonis, & cogitationem mentis excedunt. Non enim te à terra transfert in terram; ut terrenus iste Rex: sed à terra extollit in cælum, & à mortali ad immortalem naturam, atque ineffabilem gloriam; quæ tunc solummodo bene cernenda à nobis erit, quando etiam possidenda. Tantorum igitur particeps futurus bonorum, noli auri argentique curis onerare mentem, cæterisque hujusmodi umbris atque imaginibus illudere. An fortè non putas omnia ista quæ cernimus, comparatione cælestis Regni, mendicorum panniculis esse viliora? Et quemadmodum illo eris honore dignus, quamve satisfactionem parabis, imò quæ non supplicia persolves, post tam grande donum ad vomitum priorem transcurrens? Non jam enim quasi homo simpliciter, sed ut Dei Filius peccans, severiùs punieris: & ipsa excellentia dignitatis, majoris tibi fiet causa supplicii. Nam nos quoque haud similiter famulos peccantes castigamus & filios, etiamsi ex æquo deliquerint: & maximè quando magna à nobis fuerint beneficia consecuti. Si enim ille qui paradisi fuerat sortitus habitaculum, propter unum utique delictum tanta post honorem pertulit mala: Nos postquam cælum accepimus, & cohæredes Unigeniti facti sumus, quam veniam sperare poterimus, si ad Serpentem curramus relictâ columbâ? Non est hîc enim, *Terra es, & in terram ibis: & operaberis terram:* Non illa, inquam, audiemus priora: sed quod est his multò amarius tristiusque, exteriores tenebras, insolubilia vincula, vermem perpetua venena fundentem, & stridorem dentium flebiliter insonantem. Et sanè meritò; qui enim nec inter tanta beneficia melior effectus es, justissimè extrema illa atque sævissima tormenta patieris. Cælum aliquando Elias aperuit, & clausit: sed ut pluviam aut emitteret aut teneret: Tibi autem non idcirco apertum est cælum, sed ut illuc conscenderes; quodque est amplius, non ut ascenderes tantùm, verùm ut alios quoque, si velles, simul levares. Tantam tibi in suis omnibus potestatem fiduciámque donavit. Quia igitur ibi est domus nostra, ibi etiam omnia recondamus, nihil hîc penitùs relinquentes, ne illud perdamus. Quicquid enim hîc dimiserimus, amittimus. Hæc *S. Johannes Chrysostomus.*

S. Joan. Chrys. Homil. 12. in Matth.

CAPUT QUARTUM

Sensus Litteralis.

1. TUNC, statim scilicet post baptismum, *ductus est Jesus in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.* Impulsu Spiritus sancti sponte se contulit in desertum, quod propiùs aberat Jerosolymis, tamquam ad locum aptum tentationi, ut ibi precibus ac jejunio se ad tentationes sustinendas, propulsandasque præpararet, longèque ab hominum turbis soli Deo vacans, ad ministerium suum obeundum sese disponeret. Tentari porrò Christus voluit multis de causis 1. Ut nobis contra tentationes auxilium ferret. Unde S. Gregorius M. ait: *Non est indignum Redemptori nostro quòd tentari voluit, qui venerat occidi, Justum quippe erat, ut sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare.* 2. Tentatus est propter nostram cautionem, ut nullus quantumcumque sanctus securum se putet ac immunem à tentatione. Unde & statim post baptismum tentari voluit: *Tentatione sua indicans in sanctificatis nobis maximè diaboli tentamenta grassari: quia victoria ei est magis exoptata de sanctis* (inquit S. Hilarius.) Unde & *Eccli.* 2. dicitur: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 3. Se diabolo tentandum Christus præbuit, *Ut ad superandas etiam tentationes ejus mediator esset, non solùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum*; ut ait S. Augustinus. 4. Tentari voluit, ut nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. Unde ad Hebræos 4. dicitur: *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.* Et cap. 2. *Debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.*

S. Thomas 3. P. q. 41. a. 1. S. Gregorius M. Homil. 16 in Evang.

S. Hilar. Commen. in Matth. cap. 3.

S. August. lib. 4. De Trinitate, cap. 13.

Convenienter autem desertum tanquam locum certaminis Christus elegit. Diabolus enim ad eum venire ausus non fuisset, nisi sponte se tentandum exhibuisset, sicut sponte membris ejus se exhibuit occidendum. Diabolus autem magis tentat hominem solitarium, quia, ut dicitur Eccl. 4. *Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se... si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei.* Hinc S. Ambrosius ait: *Plenus Jesus Spiritu sancto agebatur in desertum: consilio, ut diabolum provocaret; nam nisi ille certasset, non mihi iste vicisset: mysterio, ut Adam illum de exsilio liberaret; exemplo, ut ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere; & tunc magis esse cavendum, ne mysterii gratiam deserat mentis infirmitas.*

S. Ambrosius lib. 4. in Lucam, num. 14.

Dæmoniorum principis Luciferi, qui dicitur *Diabolus & satanas* propter calumniandi insidiandique summam peritiam, pessimam voluntatem, & usum, Christus hominum princeps congressum excepit, ut suorum militum saluti consuleret, utque hostilis exercitus, victo duce ac principe tenebrarum, totus in fugam verteretur. Propterea ductus est Jesus in desertum à Spiritu, ut docet S. Hilarius. *Quod in desertum,* inquit, *ductus est, significatur libertas Spiritus sancti, hominem suum jam diabolo offerentis, & permittentis tentandi & assumendi occasionem, quam nonnisi datam tentator habuisset.*

S. Hilarius, cap. 3. in Evang. S. Matt.

2. *Et cùm jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus*, ita ut totos quadraginta dies & noctes nihil cibi potûsve gustasset, quod Moyses ante & Elias non sine mysterio fecerant; *postea esuriit*: Ut timidum hostem, qui Deum suspicabatur ex miraculis quæ in ejus baptismo contigerant, ex Johannis testimonio, ex voce de cælo factâ, ex Prophetarum oraculis in ejus ortu adimpletis; ideoque ipsum aggredi non audebat, ad certamen veluti provocaret, se hominem esse ostendens, positis quodammodo divinitatis armis, quasi nudus & inermis homo, jejunusque, contra luctatorum morem, in arenam descendens. *Erat in diabolo de metu*
S. Hilar. ibidem. *suspicio*, inquit S. Hilarius, *non de suspicione cognitio*: *Movebatur enim quadraginta dierum jejunio. Sciebat totidem diebus aquas abyssi effusas, exploratam repromissionis terram, Moysi Legem à Deo scriptam; annorum quoque quibus plebs in eremo vitâ Angelorum habituque mansit, hunc numerum fuisse expletum. Igitur istius temporis metu, in tentando eo, quem hominem contuebatur, sumsit temeritatem. Adam enim pellexerat, & in mortem fallendo traduxerat. Sed ita dignum nequitia ejus & scelere erat, ut in eo, cujus morte & calamitatibus gloriabatur, homine vinceretur; & qui Dei beneficia homini invidisset, ante tentationem Deum in homine intelligere non posset.* Post quadraginta dies, non in quadraginta diebus esuriit, Moyse & Elia in eodem jejunii tempore non esurientibus. *Igitur cùm esuriit Dominus, non inediæ suprepsit operatio; sed virtus illa* (scilicet natura divina & persona Verbi) *quadraginta dierum non mota jejunio, naturæ suæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, sed à carne vincendus: quam utique tentare ausus non fuisset, nisi in ea per esuritionis infirmitatem quæ sunt hominis recognovisset.* Quam utique in eo sentiens, ita orsus est: *Si Filius Dei es.* Anceps sermo est, *Si Filius Dei es*: Licet esurientem videret, *quadraginta tamen dierum in eo jejunium pertimescebat. Quâ rerum ratione indicat, post quadraginta dierum conversationem, quibus post passionem in sæculo erat commoraturus, esuritionem se humanæ salutis habiturum. Quo in tempore exspectatum Deo Patri munus, hominem quem assumpserat reportavit.*

a. S. Joannes Chrysost. Hom. 13. in Matth. b. S. Hieronymus in cap. 4. S. Matth. Quadraginta dies Christus jejunat, a *Nobis ostendens remedia salutis*, & in isto numero b *Quadragesimæ nobis ostendens Sacramentum.* Nec tamen ultra progreditur, ne rei admirandæ excessus incredibilem faceret suscepti hominis veritatem. Nunc verò nequaquam fit istud, quia priùs Moyses & Elias Dei potentiâ substentati, in hanc jejunii longitudinem pervenire potuerunt: si verò ulteriùs progressus fuisset, incredibilis fuisset carnis assumptio.

S. Thomas 3. p. q. 41. a. 3. Post jejunium porrò Christus tentari voluit multiplici de causa. 1. Propter exemplum: quia cùm omnium interest contra tentationes se tueri, per hoc quod ante tentationem futuram jejunavit, docuit quòd per jejunium contra tentationes nos armari oportet. Unde inter *Arma justitiæ* Apostolus jejunia connumerat 2. *ad Corint.* 6. 2. Ut ostenderet, quòd etiam jejunantes diabolus aggreditur, sicut alios qui bonis operibus vacant. Ideo sicut post baptismum, ita & post jejunium tentatur. Unde S. Chrysost. ait *Non jejunantem*
S. Joannes Chrys. homil. 13. in Matth. *tentat*, inquit, *sed esurientem, ut discas quam sit bonum grande jejunium, & quia hæc adversùs diabolum arma sint maxima, quodque post baptisma non deliciis ac temulentiæ, non mensæ epulis onustæ, sed jejunio animum debemus intendere. Propterea & Dominus jejunavit, non quòd indigeret, sed ut nos doceret, quibus peccata ante baptisma dominatio ventris intulerat. Ut enim aliquis ægrotum, quem ad sanitatem reduxit, jubet illa non facere ex quibus morbus ille contigerat: ita etiam post Baptisma jejunium contra vitium edacitatis induxit. Nam & Adam de paradiso intemperantia ventris ejecit, & diluvium commeruit, & fulmina in Sodomitas ipsa traxit. Ecce*, inquit Ezechiel, *hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum ejus*, &c. 3. Post jejunium tentari voluit Christus, quia secuta esuries diabolum ad eum aggrediendum audaciorem fecit. *Occasionem diabolo tentandi præbuit*, *Ibidem.* inquit S. Johannes Chrysost. ut priùs ipse congressus, “ quo modo etiam ab aliis vinci possit, ostenderet. Sic enim “ faciunt athletæ, qui cùm discipulos suos adversarium “ vincere docent, datâ operâ in palæstris certamen cum “ aliis exercent, ut in luctantium corporibus artem faciant “ spectare vincendi: quod in hac quoque colluctatione “ factum est. Quia enim diabolum ad certandum Christus “ voluit attrahere, esuriem suam ei fecit manifestam, nec “ repulit accedentem, sed cùm eum suscepisset ad luctam, “ & semel & iterum & tertiò cum facilitate quæ eum de- “ cebat, elisit. *Fames Domini pia fraus est; ut in quo diabolus majora metuens jam cavebat, famis specie lætatus*
S. Ambrosius, lib. 4. in Luc. num. 16. *tentaret ut hominem, ne impediretur triumphus.*

Et accedens tentator dixit ei; Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Explorans scilicet utrum verè Dei Filius esset, an merus homo, variis modis illum tentavit, sicut primum Adam in paradiso tentaverat. Primò enim ligni vetiti esum ipsi suasit his verbis, *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?* Secundò, ad inanem gloriam ipsum pellexit dicens, *Aperientur oculi vestri.* Tertiò, tentationem ad extremam superbiam perduxit, dicens: *Eritis sicut Dii scientes bonum & malum.* Eumdem ordinem servavit in tentatione Christi. Primò tentavit ipsum de eo quod appetunt quantumcumque spirituales viri, scilicet de sustentatione corporalis naturæ per cibum. *Si Filius Dei es*, non adoptivus, sed proprius, *dic*, id est, jube pro omnipotentiæ jure, quâ Deus initio *dixit* ut fierent omnia, *& facta sunt*, jube, inquam, *ut lapides isti*, qui hîc jacent, *panes fiant*, quibus famem cruciantem sedes. Gravis erat tentatio, quâ Christo suggerebat ut de Dei providentia & amore diffidens, miraculum ipso ederet hortatore, conversisque absque necessitate in panes lapidibus majori quàm par erat quantitate, aut voluptate (si fieri posset) famelicus sumeret, sicque concupiscentiâ carnis & gulæ peccato irretiretur. Secundò processit diabolus ad id in quo spirituales viri quandoq; deficiunt, ut scilicet aliqua ad ostentationem operentur: quod pertinet ad inanem gloriam. Tertiò perduxit tentationem ad id quod non est spiritualium virorum, sed carnalium; scilicet ut divitias & gloriam mundi concupiscant usque ad contemptum Dei. Ordinem porrò quo Christus tentatus est, secutus videtur S. Matthæus; totam Christi tentationem compendio tantùm attigisse S. Marcus; hanc verò generatim primò tractasse, postea sigillatim descripsisse S. Lucas, & duas postremas tentationes ordine inverso retulisse. Id tamen Evangelicæ veritati non officit. Nihil enim refert quo narrentur ordine, cùm omnia facta esse manifestum sit, inquit *S. Augustinus, lib.* 20. *De consensu Evangelistarum*, cap. 16.

Genes. 3. S. Gregorius M. hom. 16. in Evang.

S. Thomas 3. p. q. 41. a. 4.

3. *Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Ad nostram eruditionem & exemplum, tentatoris suggestioni Scripturæ sacræ verba opposuit. Poterat de lapidibus panes facere, sicut de aqua vinum fecit in nuptiis, sed non fecit, ut voluntatem artesque Satanæ contemneret. *Aliter tentator non vincitur, nisi*
S. August. serm. 123 aliàs 41. De Verbis Domini, cap. 2. *contemnatur*; (inquit S. August.) *Non in solo pane vivit homo*, &c. Id est, Deus usitato cibo non indiget ut alat hominem, sed providentia suâ ipsum ex aliâ re imperio suo productâ sustentare potest, sicut olim populum suum admiranda ratione Manna cibavit in deserto. Deuteron. 8. *Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere... Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum... & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi quòd non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.* Diabolus eam in tentando Christo conditionem operis proposuit, per quam & in Deo, & mutatione lapidum in panes, virtu-

Deuteron. 8.

S. Hilar. c. 3. in Matt.

tem potestatis agnosceret; & in homine, oblectamento cibi patientiam esuritionis illuderet. *Sed Dominus non panem potiùs quàm salutem hominum esuriens, ait*, Non in solo pane vivit homo: *Quia ipse non solum homo, sed & Deus, licèt usque in tentationis diem cibo hominis abstineret, Dei tamen Spiritu alebatur: ostendens non in pane hoc solitario, sed in Verbo Dei alimoniam æternitatis esse sperandam.* Simul cùm dicit: *Non in solo pane vivit homo*; ostendit hominem esse tentatum, hoc est, susceptam naturam, non suam divinitatem; ut observat *S. Ambrosius.* Ideo autem sic respondit Dominus, quia *propositum erat ei, humilitate diabolum vincere, non potentiâ*; (inquit S. Hieronymus.)

S. Ambr. lib. 4. in Lucam, num. 20.

4. *Tunc*, scilicet post primæ tentationis insultum, *assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem*; corporaliter transtulit Hierosolymam, *& statuit eum super pinnaculum Templi*; in Templi culmine, sive in loco eminentiori turris vestibulo Templi inædificatæ, è qua si Christus desiliisset, inter Templum & altare Sacerdotum delapsus fuisset, in quem locum oculi omnium in orationis domo præsentium convertebantur. *Et dixit ei, Si Filius Dei es, mitte te deorsum: Scriptum est enim, quia Angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Hoc miraculo talem te esse proba, scilicet Dei Filium, & Messiam, Judæis qui hûc frequentes convenerunt, ut tibi credant. *jactantiæ telum est, quo proclive delinquitur; quia dum homines gloriam virtutis suæ jactare desiderant, de loco meritorum suorum & statione decedunt. Ita est jactantia, ut dum se putat unusquisque ad altiora conscendere, sublimium usurpatione factorum ad inferiora trudatur.* Si Filius Dei es, mitte te deorsum. *Verè diabolica vox, quæ mentem hominis de gradu altiore meritorum præcipitare contendit. . . . simul infirmitatem suam diabolus malitiamque designat; quia nemini potest nocere, nisi ipse se miserit. Nam qui relictis cælestibus diligit terrena, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit.* Mitte te deorsum. *Persuadere potest, præcipitare non potest.*

S. Ambr. lib. 4. in Lucam, num. 21. 22. 23. 25

S. Hieron.

Scripturæ sacræ verbis jam semel à Christo profligatus tentator, Scripturæ testimonio tentationem alteram obducit & adornat: *Scriptum est enim: Quia Angelis suis mandavit de te*, &c. Quasi dicat, non est quòd dubites te præcipitem dare, quia Angeli te ruentem, Deoque fidentem excipient, & conservabunt illæsum. Locus ille Psalmi non de Christo, sed de viro quolibet sancto intelligitur. Malè ergo Scripturam interpretatur diabolus. Certè si verè de Salvatore scriptum noverat, non debuerat illud omittere, quod in eodem Psalmo contra se sequitur: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* De Angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur; de sua conculcatione quasi tergiversator tacet; ut S. Hieron. notat. Protectionem Dei perperam extendit mendacii Spiritus ad illa etiam pericula in quæ homines ultro & contra Dei mandata, ac pietatis officium, Deum tentando, se conjiciunt. Hinc disce quia satanas transfigurat se in Angelum lucis, & de Scripturis ipsis divinis sæpe laqueum fidelibus parat. Sic Hæreticos facit, sic evisceratat fidem, sic jura pietatis impugnat; inquit *S. Ambrosius.*

Psal. 50.

S. Ambr. lib. 4. in Lucam, n. 27.

5. *Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: non tentabis Dominum Deum tuum.* Id scriptum est Deuteronom. 6. 16. Deum tentare, est ejus potentiam aut providentiam amplius experiri velle, cùm satis magna jam ejus documenta habeantur, ut ex Exodi 17. 7. Numer. 14. 22. Psalm. 77. 17. & 95. 8. Isai. 7. 12. Matth. 16. 1. 4. Actor. 15. 10. cum hoc loco collatis colligitur. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Satis constat me esse Filium Dei, & ipsi curæ esse, non edam signa impræsentiarum quibus id probem te postulante, nec de potentia & bonitate ipsius me dubitare ostendam. Simul etiam ostendit Christus se verum Deum, & unum cum Patre Deum, & omnium, adeòque & ipsius tentatoris Deum ac Dominum esse.

6. *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde*; aliquem ex iis montibus, quibus Hierosolyma circumdata erat. Nec mirum si se permisit à diabolo in montem ferri, qui se pertulit à membris illius crucifigi. *Et ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.* Quidam existimarunt ostensionem regnorum mundi Christo exhibitam per species sive externas oculis illius subitò objectas, sive internas imagnatione vel menti illius insinuatas. Sed incredibile videtur, vel Christi oculos falsis ejusmodi speciebus delusos, vel in imaginationem aut mentem ipsius aliquem diabolo accessum fuisse. Immò sic jam omnia per species infusas Christus menti suæ præsentia habuit. Cui verò bono abductio Christi in montem, ut hæ species illi objicerentur vel insinuarentur, cùm id æquè fieri potuerit in deserto? Alii existimarunt hanc propositionem omnium regnorum mundi, non ad oculos; sed ad aures Christi referendam, & intelligendam non de speciebus externis visibilibus Christo objectis, sed de sermone instituto à tentatore super regnis mundi & eorum gloria. Verùm & hæc interpretatio repugnat verbis Evangelistarum, & inutilem reddit translationem Christi in montem excelsum valde, quod non sine causa singulari factum, & ab Evangelistis notatum est. Nonnè enimvero & in deserto sermo institui poterat coram Christo de regnis mundi, & illorum gloria? Præponenda igitur illa expositio est, quâ diabolus dicitur ostendisse Christo omnia regna mundi, totum sumendo pro majori parte, quatenus partem illorum ostendit, & id quod maximè eximium in illis est; vel quatenus plagis diversis orbis Christo commonstratis edisseruit tentator, quæ singularum gloria esset, quæ opulentia, qui splendor, quæ gloria. Huc accedit expositio *S. Thomæ*, & aliorum, diabolum non tam ostendisse ipsa regna vel civitates eorum, vel populos, vel aurum & argentum, quàm partes terræ in quibus illa omnia sita, & uniuscujusque honores & statum verbis exposuisse. Sic Moysi ostensa legitur tota terra Israelis ex monte, *Deuteron.* 34. ex quo utique non patuit illi prospectus in singulas, sed in aliquas dumtaxat terræ illius partes. Qui partem rei ostendit, & præcipuam quidem, totam rem ostendisse censeri potest. Sic tota Judæa, & tota regio circumjacens Jordani ad Johannem egressa legitur, quamvis pars tantùm ad eum confluxerit. Videtur etiam id dictum per antithesim ad regnum Judææ; diabolum nimirum promisisse Christo non Judææ tantùm, sed & totius orbis Imperium. Regna mundi ergo hoc sensu sunt regna gentium, quæ satanæ serviebant. Sibi igitur vindicat tentator, quod Dei proprium est, & suum esse ostendit id dare quod à Deo promissum Filio, Psalm. 2. *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Lucæ 4. 6. *Et ostendit illi omnia regna mundi in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt; & cui volo do illa.* Cibo Adam pellexerat diabolus, & de paradisi gloria in peccati locum, id est, in regionem vetitæ arboris deduxerat: tertiò divini nominis ambitione corruperat, diis futurum similem pollicendo. *Igitur adversùs Dominum totâ jam sæculi potestate pugnatur, & Creatori suo possessio hujus universitatis offertur: Ut tenens ordinem fraudis antiquæ, quem neque cibo pellexerat, nec loco moverat, nunc vel ambitione corrumperet.* Ostendit autem tentator omnia regna mundi *in momento temporis*, ut S. Lucas notat, quibus verbis, interprete S. Ambrosio, *Non tam conspectus celeritas indicatur, quàm caducæ fragilitas potestatis exprimitur; in momento enim cuncta illa præteruent, & sæpe honor sæculi abit antequam venerit. Quid enim sæculi potest esse diuturnum, cùm ipsa diuturna non sint sæcula? Docemur hîc inanis ambitionis flabra despicere, quòd omnis dignitas sæcularis diabolicæ subjaceat potestati: ad usum fragilis, & inanis ad fructum.*

S. Thomas 3. p. q. 41 a. 4. ad 7.

S. Hilar. cap. 3. in Matth.

S. Ambr. ibidem num. 28.

7. *Et dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Omnis potestas à Deo est: & mundus per ipsum factus est: sed tamen opera ejus mala, quia sæcu-

S. Ambr. ibidem num. 29. & 31.

lum in maligno positum est; & ordinatio mundi à Deo, A opera mundi à malo. *Ita etiam à Deo potestatum ordinatio: A Malo ambitio potestatis.* Et licèt dicat dare se diabolus potestatem, omnia tamen illa ad tempus permissa sibi esse non abnuit. Itaque qui permisit, ordinavit: nec potestas mala, sed is qui malè utitur potestate.... *Non ergo à diabolo potestas est, sed obnoxia tamen insidiis diaboli. Non tamen ideo mala ordinatio potestatum, quia malo obnoxiæ potestates. Bonum est enim Deum quærere, sed quidam ipsius inquisitionis anfractus & error obrepit. Nam si inquisitor in sacrilegium sæva interpretatione vertatur, in deterius vertitur quærentis offensa, quàm si non quæsisset: nec tamen inquisitionis, sed quæsitoris est culpa: nec inquisitio obnoxia malo, sed quærentis affectus. Quòd si is qui Deum quærit, propter* B *fragilitatem carnis, & mentis angustias sæpè tentatur, quantò magis qui sæculum quærit obnoxius est?* (inquit S. Ambrosius.) *Hæc omnia tibi dabo, si cadens ordoraveris me.* Nullum est gratuitum diaboli munus; nullum non exitiale accipientibus. Serviant illi priùs necesse est, qui divitias expetunt avari, vel honores & dignitates ambitiosi. Hoc ipso autem pernicioſior ambitio est, quòd *Blanda quædam est conciliatricula dignitatum; & sæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subvertere, facit ambitio criminosos. Habet enim forensem gratiam, domesticum scelus: & ut dominetur aliis, priùs servit. Curvatur obsequio, ut honore donetur: & dum vult esse sublimior simulata humilitate, fit vilior, & fit remissior; cùm in ipsa potestate, quod præcellit, alienum sit; legibus enim imperat, sibi servit:* Si cadens adoraveris me. *Ergo qui adoraturus est diabolum, ante corruit;* (inquit S. Hieronymus.) *S. Hieron. in cap. 4. S. Matth.* Diabolum autem adorat, quisquis cupiditati aut ambitioni servit. Non enim uno modo sacrificatur prævaricatoribus Angelis.

8. *Tunc dicit ei Jesus: Vade satana: scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Quod in aliquibus codicibus habetur, *post me, aut retro me*, aliunde assutum est, quod & Syriaca versio, & Græci ad hunc locum Scriptores ostendunt. Abest apud Origenem, S. Hilarium, S. Johannem Chrysostomum, *Idem.* S. Ambrosium, S. Hieronymum, &c. *Non ut plerique putant, eadem satanas & Apostolus Petrus sententiâ* D *Matth. 16.* *condemnantur: Petro enim dicitur, Vade retro me satana, id est, sequere me, qui contrarius es voluntati meæ: Hic verò audit, Vade satana, & non ei dicitur, retro me, ut subaudiatur: Vade in ignem æternum, qui præparatus est tibi & Angelis tuis.* Apage satana. Temeritatis suæ congruum exitum tulit, cùm & criminum suorum in satana nomen audivit, & Dominum Deum suum adorandum in homine cognovit. Præbuit etiam hujus responsionis effectu magnum nobis Dominus exemplum: Ut contempta humanæ potestatis gloria, & sæculi ambitione postposita, solum meminissemus Deum & Dominũ *S. Hilarius.* adorandum; *Quia omnis sæculi honor diaboli sit negotium.*

Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis. Ex Deuteron. 6. 12. sumptum est, ubi legitur, *Dominum Deum tuum timebis.* Idem est sensus: Timoris enim pars non minima est adoratio. Timor internam reverentiam significat, adoratio externam venerationem ex interiori profectam. Unde pii quique Dei cultores, viri timentes Deum, Scripturæ sacræ phrasi appellantur. *Et illi soli servies.* Quamquam vox *soli* expresè in Hebræo non habeatur, implicitè tamen inclusam in pronomine emphatico *ipsi*, Septuaginta Interpretes addiderunt, imò & Christus. Eodem Deuteron. cap. satis innuitur vers. 4. *Audi Israël, Dominus Deus noster, Dominus unus est.* Et ℣. 14. *Non ibitis post Deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu vestro sunt.* Et 1. *Reg.* 7. apertiùs significatur: *Præparate corda vestra Domino, & servite ei soli.* Soli Deo debetur adoratio propriè dicta, & latriæ cultus. Quam *latriæ* vocem (inquit *Grotius*) Scriptores novi Fœderis vix unquam usurpant, nisi de cultu qui vero Deo exhibetur, aut sanè tamquam Deo, ut *Act.* 7. 42. & *Rom* 1. 25. Hinc igitur nata est illa *S. Augustino* etiam celebrata latriæ & duliæ distinctio, non quòd dulia non ad Deum quoque pertineret nec quòd vox latriæ peculiare aliquid haberet secundùm Græci sermonis proprietatem; sed quòd usus primùm Judæorum Hellenistarum, deinde Christianorum, voci duliæ relicto significatu generali, latriæ nomen divino cultui assignasset. Vox igitur ista Ecclesiæ usu consecrata est ad significandum servitutem quæ soli Deo debetur. *S. August. Quæst. 61. in Genesim, & lib. 10. De Civit. Dei. cap. 1.*

9. *Tunc reliquit eum diabolus; & ecce accesserunt Angeli, & ministrabant ei.* Victus à Christo fugatusque diabolus recessit, *consummata omni tentatione*, ut scribit S. Lucas. Prope enim omnium criminum fontes hæc tria " genera demonstrantur esse vitiorum. Neque enim con- " summatam omnem tentationem Scriptura dixisset; nisi " in his tribus esset omnium materia delictorum, quorum " semina in ipsa origine sunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis est cupiditatum; quia causæ tentationum causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ.* Recessit autem diabolus audito Dei nomine, *usque ad tempus*, ut notat S. Lucas; postea enim non tentaturus, sed apertè pugnaturus advenit, in Christi scilicet passione. *Prima Domino nostro Principi Martyrum tentamenta sunt blandimenta proposita*: Dic lapidibus istis ut panes fiant. Tibi dabo omnia regna ista. Videamus si suscipiunt te Angeli; quia scriptum est; Ne fortè offendas ad lapidem C pedem tuum. *Ista læta mundi sunt: in pane, concupiscentia carnis; in promissione regnorum, ambitio sæculi; in curiositate tentationis, concupiscentia oculorum: Hæc omnia de sæculo sunt; sed blandiuntur, non sæviunt. Attendite Martyrum Ducem certaminum exempla proponentem, & certantes misericorditer adjuvantem. Quare se permisit tentari, nisi ut doceret resistere tentatori? Promittit mundus carnalem voluptatem: Respondi illi, Delectabilior est Deus. Promittit mundus honores & sublimitates sæculares: Respondi illi, Altius est omnibus Regnum Dei. Promittit mundus superfluas vel damnabiles curiositates: responde illi, Sola non errat veritas Dei. Cùm ista triplici tentatione Dominus fuisset tentatus, quia in omnibus illecebris mundi hujus tria sunt, aut voluptas, aut curiositas, aut superbia; quid ait Evangelista?* Postquam perfecit diabolus omnem tentationem: " *Omnem, sed ad illecebras pertinentem. Restabat alia tentatio in asperis & duris, in sævis, in atrocibus atque immitibus restabat alia tentatio. Hoc sciens Evangelista; quid peractum esset, quid restaret, ait,* Postquam " complevit diabolus omnem tentationem, recessit ab eo " ad tempus. *Discessit ab eo, id est, insidians serpens, venturus est rugiens leo; sed vincet eum, qui conculcabit leonem & draconem: Introibit in Judam, faciet Magistri traditorem. Adducet Judæos, non jam adulantes, sed sævientes.* *S. August. sermone 284. alias 1. inter editos ex majoris Carthusiæ Mss.*

Et ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Quamdiu enim fuit in conflictu positus, nequaquam eos apparere permisit: ne scilicet superandum tentatorem ante victoriam fugaret. Postquam verò penitùs illum devicit, & victum fugere præcepit, tunc Angeli consequenter apE parent: ut discas quòd te quoque post reportatam de diabolo victoriam, Angeli repentè suscipiant, plaudentes tibi, téque stipatorum ubique more comitati. " *S. Johannes Chrys. hom. 13.*

10. *Cùm autem audisset Jesus quòd Johannes traditus esset, secessit in Galilæam.* Hæc immediatè post Christi tentationem non contigerunt. Christum enim & Johannem aliquandiu munus docendi simul obiisse, constat ex S. Johannis Evangelio cap. 1. 2. & 3. Igitur inter Christi tentationem & incarcerationem Johannis Baptistæ intercesserunt secundum Johannis testimonium, & tertium ad legatos Judæorum ad se missos, vocatio Petri & Andreæ, colloquium Christi cum Nathanaële, Nuptiæ & miraculum in Cana Galilææ, prima vendentium ejectio è Templo, Christi colloquium cum Nicodemo, & quartum Johannis Baptistæ de Christo testimonium, excitatâ quæstione utrum baptismus Discipulorum Christi bap-

tissmo ejusdem Johannis antecelleret. Certè Johannis incarceratio à Christo audita non est in deserto, nullum mortalium ibi præsente: Id igitur audivit alibi, tunc scilicet cùm in Judæa in munere docendi versaretur. Captivitas itaque Johannis hîc refertur per anticipationem, quæ fusiùs narratur *Matth.* 14. Sic per anticipationem refertur *Matth.* 11. Johannem è vinculis Discipulos misisse ad Dominum, & tamen *Cap.* 14. demum captivitas Johannis narratur. Sic Matthæus *cap.* 4. 13. ait Christum reliquisse Nazareth, & tamen causa hujus discessûs demum indicatur sub finem capitis 13. summa nimirum tum incredulitas tum ingratitudo indigenarum. Secessit autem Christus in Galilæam, non illam cui præerat *Herodes*, cujus sævitiam certo consilio, & non sui, sed hominum quibus profuturus erat, respectu vitabat; sed cui dominabatur *Philippus* vir ingenii mitioris. Huic enim pars maritima obvenerat, in qua Bethsaîda & Capharnaum, ut discimus ex *Iosepho lib.* 18. *Antiquitatum* cap. 3. Duplex Christi post baptismum ac jejunium in Galilæam reditus. Primus narratur *Johannis* 1. 43. alter *Johannis* 4. 3. Abiit primùm in Galilæam inferiorem, in qua Nazareth, *Luc.* 4. 14. 16. Deinde relicta Nazareth ingratâ patriâ, secessit in Galilæam superiorem, venitque & *habitavit in Capharnaum* urbe *maritima*, *in finibus* Tribuum *Zabulon & Nephtalim*, florentissimo Galilææ emporio, & multis frequentato tum Judæis, tum Gentibus, & ad prædicationem Evangelii in totam circum regionem inferendam opportuno.

Isai. 9. 11. *Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris trans Jordanem, Galilæa Gentium, populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Vaticinium illud Isaiæ in sensu litterali impletum est, cùm Christus in Galilæam venit, hisque regionibus Evangelii lumen intulit, ex iisque elegit Apostolos, de quibus in Psalmo prophetice scriptum est, *Principes Iuda Duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephtalim.* Leviori primùm calamitate afflictæ fuerant duæ illæ Tribus Zabulon & Nephtalim per Theglatphalazarem, qui Galilæam & universam terram Nephtali expugnavit regnante Phacee Rege Israël, harumque regionum populum in Assyriam transtulerat, ut refertur 4. *Regum* 15. 29. Graviori verò desolatione per Salmanasarem, regnante Osee. Pervagatus enim est omnem terram Israël, & obsidens Samariam tribus annis, illam demum expugnavit, & transtulit Israël in Assyriam, 4. *Reg.* 17. In illa verò clade quamvis communi decem Tribubus, à Tribu tamen Zabulon & Tribu Nephtalim & Galilæa Gentium, utpotè quæ Assyriis viciniores erant, initium factum est debellationis reliquarum, adeòque crudeliùs dubiò procul in eas sævitum est, & per illas via strata ad direptionem & desolationem reliquarum. Sed sicut illarum regionum incolas gravissimis calamitatibus opprimendos vaticinatus est Isaias, ita & eorum consolationem & liberationem per Christum prædixit. *Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris.* Duæ illæ tribus in superiore Galilæa sortem acceperant, regione maritima, *trans Iordanem* comparatione Syriæ, quamvis respectu Hierosolymorum cis Jordanem essent. *Galilæa Gentium* quæ ex magna parte habitabatur à Gentibus, in qua videlicet Salomon Hiram Regi Tyriorum viginti urbes olim dederat. Galilæam habitatam ab Ægyptiis, Arabibus, Phœnicibus notat *Strabo.* Convenas multos fuisse Tiberiade, testis est Josephus. Quamobrem *Galilæam Gentium*, id est, convenarum dictam existimaverim, quòd non unius nationis hominibus, sed undique collectis, ob adjacentis maris commoda, tractus iste habitatus esset. Harum itaque regionum incolæ primùm audiere Dominum prædicantis: *Ut ubi Israëlis fuerat ab Assyriis prima captivitas, ibi Redemptoris præconium nasceretur*; (inquit S. Hieron.) *Populus qui sedebat*, seu, quod idem est, *ambulabat*, id est versabatur *in tenebris*, infidelitatis, ignorantiæ, erroris, *vidit lucem magnam*, A Evangelicam scilicet Veritatem, imò Christum ipsum qui *lux* est *mundi, lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.* Apostoli quidem *lumen mundi* à Christo appellati, sed Christus solus *lux magna, sol justitiæ*, à quo Apostoli velut minora sydera lucem precariò accepêre: imò lumini lucernæ comparantur, quod aliunde accenditur, & extingui potest. *Et sedentibus in Regione umbræ mortis*, in oblivione Dei, in morte peccati, lux fidei, & gratiæ divinæ claritas affulsit. *In Scriptura sacra*, ut observat *S. Gregorius M.* umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Umbra enim mortis oblivio mentis accipitur, quia sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in vita; ita & oblivio hoc quod intercipit, agit ut non sit in memoria. Unde & rectè, quia Johannes Hebræorum populo eum, cujus obliti fuerant, Deum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* In umbra enim mortis sedere, est à divini amoris notitiâ in oblivione latescere. Umbra mortis imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit, mors vocatur, Johanne attestante, qui ait: *Et nomen illi mors.* Per umbram igitur mortis, ejus imitatio designatur: quia sicut umbra juxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorum de specie imitationis ejus exprimuntur. Unde rectè Isaîas cùm Gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatione defeciisse, eosque ad veri Solis ortum resurgere, quæ certò futura considerat, quasi ex præteritis narrat, dicens; Sedentibus in tenebris & umbra mortis; lux orta est eis. Denique inter mortem & umbram mortis hoc interest, S. Hieronymo interprete, quòd *Mors eorum est, qui cum operibus mortis ad inferos perrexerunt: Umbra autem mortis eorum est qui dum peccant, nondum de hac vita egressi sunt. Possunt enim, si voluerint, agere pœnitentiam.*

" *S. Greg. M. lib. 4 Moral. in Ioan. cap. 17*

Luc. 1.

Apoc. 6

S. Hieron. in cap. 9. Isaiæ.

12. *Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum.* In Galilæa publicè, assiduè, ubique prædicare cœpit Christus, ex quo habitavit in Capharnaum post traditionem Joannis Baptistæ. Illius autem verbis utitur, ut doceat ipsum fuisse Præcursorem Christi, & utriusque doctrinam ex Dei afflatu esse, & ad Deum ducere. *Desinente lege consequenter oritur Evangelium: Si autem eadem prædicat Salvator, quæ Ioannes Baptista ante prædixerat, ostendit se ejusdem Dei esse Filium, cujus ille Propheta fuit.* Hinc utriusque Testamenti concordia elucescit, cujus Moralis ad pœnitentiam tota collineat. Pœnitentia scilicet via est ad regnum cælorum. Pœnitentia ad regnum Christi, quod non est de hoc mundo, non temporale, sed spirituale, per fidem & gratiam in cordibus nostris, stabiliendum & propagandum necessaria est. Hanc postulat finis ipse quem sibi præstituit Rex noster, qui in mundum venit *Ut salvum faceret populum suum à peccatis eorum*, quæ pœnitentibus dumtaxat remittuntur. Hanc postulat Ecclesiæ status, in qua post unicum baptisma, nullæ supersunt externæ ablutiones, ut olim apud Judæos, sed tantùm ablutio cordis per pœnitentiam & baptisma lacrymarum. Hanc postulabat Judæorum status, qui externis legis operibus, variis scilicet baptismatibus seu ablutionibus & purificationibus, confessione, sacrificiis, aliisque ceremoniis die præsertim Expiationis frequentari solitis, omnia peccata sibi remitti putabant, nec internam animi mutationem in melius magnopere curabant. His igitur *Pœnitentiam* Christus prædicat, eò magis necessariam, quòd nisi vitam veterem detestarentur, & vitam novam agerent secundùm Christi præcepta, ab illis mox auferendum esset Regnum Dei, & ad Gentes transferendum.

S. Hieron. in cap. 4. Matth.

13. *Ambulans autem Iesus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus mittentes rete in mare (erant enim piscatores) & ait illis: Venite post me.* Lacum Genesareth *Mare Galilææ* vocavit Evangelista, quem imperitè arguunt Porphyrius & Julianus. Confluxum enim aqua-

S. Hieron. in cap. 4. Matth.

rum intrà certas ripas & crepidines coërcitum, Mare vocari locutione Hebræis usitatâ, nemo nescit. Gen. 1. 10. *Congregationes aquarum appellavit Maria.* Sic non tantùm lacus Aspaltites vocatur *Mare* in Scriptura sacra, sed & vas aheneum, fusile, in Templo asservatum. Ambulans igitur Jesus, non otiosè, sed studio vocandi & congregandi Discipulos, quos testes haberet omnium verborum ac factorum suorum, *vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus.* In veteri Testamento *prima Dei vocatio à fratribus cœpit.* (*Primos enim præcones Mosem & Aaronem accepit*) *In Evangelio quoque primam Petri & Andreæ vocationem facit. Et illic quidem simplex gratia, hîc autem duplo auctior. Illic enim duo fratres vocati, Moses & Aaron: Hîc autem bis gemini, Petrus & Andreas; Jacobus & Johannes. Quod enim Salvator caritatem Sancti Spiritus nobis voluit informare, fratresque animi affectione ac spiritu præstare, naturam fundamentum sumpsit, commisitque naturæ viscera, & in illa Ecclesiæ fundamentum superextruxit.*

Severianus Galalorum Episcopus Orat. 1. de mundi creatione.

Circa *Petri* & *Andreæ* vocationem pugnantes in speciem videntur Evangelistarum narrationes. Matthæus hic scribit, Christum eodem tempore vocasse Simonem & Andream fratres, cùm jacerent rete in Mare. Johannes verò cap. 1. narrat, audito testimonio, quod Johannes Baptista Christo perhibuerat, Andream secutum Dominum cum alio quodam Johannis Discipulo, & adduxisse fratrem suum Simonem ad Christum, indicando ei illum esse Messiam. 2. Vocatio ista contigisse dicitur postquam Christus audivit Johannem comprehensum, si Matthæo credimus: si Johanni, vocatio illa contigit ante captivitatem divini Præcursoris, illo adhuc docente & baptizante. Si Matthæum audimus, contigit vocatio ista ad Mare Galilææ: si Johannem, contigit in Bethabara trans Jordanem, adeòque in Judæa.

15. Nec minor apparet dissonantia, si Matthæum cum Marco & Luca conferamus. Nam Matthæus hîc, & Marcus cap. 1. narrant Dominum vocasse Discipulos illos ad Mare Galilææ: Lucas cap. 5. vocatos scribit prope stagnum Genesareth. 2. Matthæus & Marcus narrant Christum simul vidisse duos fratres istos jacientes retia in Mare: Lucas innuit Christum illos vidisse cùm ex navigiis descendissent, & abluerent retia 3. Matthæus & Marcus narrant Christum vocasse Discipulos istos cùm ambularet ad Mare Galilææ. Lucas verò ait Christum conscendisse unum ex navigiis, rogasse Simonem ut à terra proveheret paululum, consedisse, docuisse turbam ex navi, post jussisse ut retia demitterentur ad capturam, piscium multitudinem ingentem conclusam, & rupta retia, Petrum petiisse à Christo, viso miraculo, ut à se homine peccatore discederet. 4 Matthæus & Marcus narrant Christum Discipulos illos conjunctim vocasse: Lucas verò Simonem solum à Domino vocatum, illique soli dictum, *Ex hoc jam homines eris capiens.* 5. Apud Matthæum & Marcum narratur, Dominum illinc progressum, adeòque in alio loco vidisse & vocasse Jacobum & Johannem: Lucas verò Jacobum & Johannem describit ut socios Simonis, & docet eos simul subduxisse navigia, simulque Dominum secutos. 6. Matthæus & Marcus vocationem istam narrant ut anteriorem historiis de sanata Petri socru, & de ejectis dæmoniis: Lucas verò vocationem istam demum post illa miracula recenset.

S. Johann. Chrysost. Homil. 14 in Matth. S. August. lib. 2. De consensu Evangelistarum cap. 17. n. 37. & Tractatu 7. in Ev. S. Johan. n. 9.

16. Verùm Evangelistas inter se conciliare haud operosum est & primò quidem Matthæi & Johannis narrationes conferendo, diversas ab utroque historias narrari exploratum est. Ultroneum accessum Petri & Andreæ ad Christum Johannes commemorat: illorum à Christo vocationem Matthæus: primum hunc accessum excepit temporaria ad Christum adhæsio, fides in illum, & quædam cum illo familiaritas: Alteram illam vocationem excepit adhæsio perpetua ad Christum, ut ejus Discipuli & comites essent, illumque relictis rebus omnibus perpetuò sequerentur. Spontanei istius accessûs causa testimonium Johannis de Christo: perpetuæ illius adhæsionis causa vocatio Domini. Prior non tam vocatio erat, quàm ad eam præparatio. Johannes itaque narrat, audito Baptistæ præconio de Messia, & designatione ejus, *Ecce Agnus Dei*, duos Discipulos Præcursoris secutos esse Jesum, & Andream fratrem Simonis Petri unum ex illis fuisse, & fratrem suum adduxisse ad Jesum. Dominum verò dixisse, illum vocandum *Cephan*. Quamvis porrò ad tempus Christo adhæserint, ex Historiæ tamen Evangelicæ comparatione constat utrumque postridie recessisse à Domino, & ad primum vitæ genus se recepisse. Johannes enim notat Discipulos illos apud Christum mansisse *die illo*. Huic narrationi Johannis postponenda est illa Matthæi, & secundùm illam asserendum, Christum alio tempore ad Discipulatum & contubernium suum vocasse illos ipsos fratres, qui priùs ad ipsum sponte accesserant, eique ad tempus adhæserant. Unde confestim illi ut Doctori jam noto, imò ut Messiæ à Johanne designato obsecuti leguntur. Ita hunc nodum explicant. *S. Johannes Chrysostomus*, & *S. Augustinus*.

17. Non est operosior Matthæi & Marci cum Luca conciliatio. Eamdem tres illi Evangelistæ narrant vocationis Petri & Andreæ, Jacobi & Johannis historiam, quamvis circumstantias quasdam unus commemoret, quas alii prætermittunt. Nulla inter ipsos est dissonantia. 1. Mare Galilææ, ad quod vocatos dicunt Matthæus & Marcus, idem est cum lacu sive stagno Genesareth, cui & nomen Maris Tiberiadis ab urbe Tiberiade ad crepidinem illius exstructa impositum est. Eadem itaque circumstantia loci, diversis licèt nominibus significata. 2. S. Lucas solum Simonem à Christo visum non affirmat, sed solum Simonem à Christo rogatum ut à terra navim paululùm reduceret, quod non negant, sed prætermittunt tantùm Matthæus & Marcus. Immò cum Lucas dicat Christum vidisse duas naves ad stagnum stantes, è quibus piscatores descenderant, plures vidisse, non unum solùm, perspicuè colligitur. Nec etiam repugnat Simonem & Andream visos esse à Christo cum jacerent retia in Mare, & cùm descendissent ex navigiis ac retia abluerent, priùs à Matthæo & Marco, posterius à Luca narrari. Deinde Lucas non ait Christum vidisse Simonem & Andream abluentes retia, sed de piscatoribus indefinitè id scribit: *Piscatores autem descenderant, & lavabant retia.* Plures verò etiam & mercenarios adfuisse constat ex Marci 1. 20. *Et relicto patre suo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.* 3. Matthæus Discipulos vocatos scribit Christo ambulante ad Mare, quia ejus ambulationem ad Mare consecuta statim vocatio est, quod Lucas non negat. Etsi enim constet nondum subducta fuisse navigia in terram, adeòque vocatio in navi contigisse videatur, conciliatio tamen Matthæi cum Luca facilis est. Id enim factum dicimus aliquo deambulante in hoc vel illo loco, quod deambulationem istam excipit, sive is cui factum adscribitur adhuc ambulet, sive sedeat, sive stet. Matthæus igitur & Marcus docent, Christum vidisse homines illos jacientes retia in Mare, priùs videlicet proprio motu, deinde jussione Christi: Lucas narrat quo exitu utrumque factum fuerit. Circumstantiæ pleræque narrantur à Luca, quæ à Matthæo prætermittuntur, non negantur. Quòd verò quædam frequentiùs ab uno Evangelista omittantur, ab alio suppleantur, volente ac movente Spiritu-sancto factum est, ne ex compacto scripsisse viderentur, vel lectores uni tantùm ex illis, spretis reliquis, adhærerent, & crederent. 4. Etsi Lucas Andream non nominet, ille tamen intelligitur in ea navi fuisse secundùm Matthæi & Marci narrationem, qui breviter hoc perstringunt, quemadmodum gestum sit; quod Lucas apertius explicavit, commemorans ibi etiam miraculum super captura piscium, & quòd ex ipsa navi Dominus priùs fuerit locutus ad turbas. Hoc etiam videtur distare, quod tantùm Petro à Domino dictum commemorat, *Ex hoc jam homines eris capiens*: quòd illi ambobus fratribus dictum esse

"S. Aug. "lib. 2. "De con- "sensu "Evan- "geliſt. "cap. 17. "n. 37.

narrarunt, sed potuit utique priùs hoc Petro dici, cùm de capta ingenti multitudine piscium miraretur, quod Lucas insinuavit; & ambobus postea, quod illi duo commemoraverunt. Ita hunc nodum solvit *S Augustinus.* S. Lucas Jacobum & Johannem conjunctim cum Petro vocatos non dicit, sed tantùm narrat Petrum & filios Zebedæi vocatos & secutos Dominum, alios scilicet post alios, exiguo intervallo interjecto. Sic itaque conciliandæ narrationes Evangelistarum: Petrus & Andreas ex una parte, Jacobus & Johannes ex altera, habebant navigia sua in vicino littore, aliquod duntaxat passibus à se invicem remota. Dominus ambulans ad Mare vidit navigia duo, & in altero Petrum & Andream jacientes retia in Mare; conscendit navem Petri, docuit turbas, imperavit demissionem retium, secutus prodigiosæ piscationis eventus, Jacobus & Johannes à Simone & Andrea ad opem ferendam invitati. Illi ut venerunt, viso miraculo attoniti, denuo suam in navem secessere. Simon cum Andrea vocatus à Christo. Indè Dominus aliquot passus progressus vidit Jacobum & Johannem resarcientes retia sua, rupta procul dubio pondere piscium quos ceperant, æquè ac retia sociorum; eosdem vocavit, sicque plures relictis navigiis secuti sunt eum. Mathæus præcipuum factum narrat, vocationem, & vocatorum obedientiam; Lucas circumstantias pleraque. Summa cæteroquin illorum consensio. 5. Ordine quidem scriptionis apud Lucam prior est narratio de sanata Petri socru, non ordine rei gestæ.

18. *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Christum piscatores ad Apostolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt. Jerem. 16. vers. 16. *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos.* Ezech. 47. 8. & seq. *Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt Mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ, & omnis anima vivens, quæ serpit, quocumque venerit torrens, vivet; & erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur, & vivent omnia ad quæ venerit torrens. Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium ejus, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ.* Sed & Psalmo. 106. vocationem Apostolorum è Mari prædictam agnoscimus: *Misit verbum suum, & sanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Qui descendunt Mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo.* Rabbi *Isaac Aramæus*, in expositione libri Numerorum: Verbum Dei ad omnes sanandos missum fuisse dicit, verùm ab omnibus non fuisse receptum, sed ab aliquibus tantùm tardioris ingenii viris, iisque piscatoribus, qui veritatem Prophetiæ receperunt, & verbo Dei fidem habuerunt. Refert doctissimus Præsul *Daniel Huëtius* in Demonstratione Evangelica. *Petrus & Andreas, Jacobus & Johannes, germanitas combinata, imò congeminata paupertas, in Apostolorum principes eliguntur, pauperes censu, loco humiles, viles arte, obscuri vitâ, labore communes, addicti vigiliis, fluctibus mancipati, negati honoribus, injuriis dati, præsidio retis, solo piscium captu victum vestitúmque conquirentes. Sed in istis quantùm vilis mundanis videbatur aspectus, pretiosas tantùm animas Dei intuitus tunc videbat. Erant censu pauperes, sed innocentiâ locupletes; loco humiles, sed sanctitate sublimes; viles arte, sed simplicitate pretiosi; obscuri vitâ, sed vitæ merito perlucentes; labore communes, sed proposito singulares; addicti vigiliis, sed ad cælestes victorias jam vocati; fluctibus mancipati, sed fluctibus non demersi; negati honoribus, ditati magis honoribus; injuriis dati, sed injuriis non relicti, captores piscium, sed piscatores hominum jam decreti.* Venite, *inquit*, & faciam vos fieri piscatores hominum: *Ut vitalis escæ jactu, ut hamo cælestis verbi, de mortis gurgite animas ad lucem tollerent sempiternam. Captores piscium fiunt hominum piscatores: de labore transeunt ad laborem, quia labor nescit lassescere meditatus. Omnia quæ de usu veniunt, non fatigant. Virtus exercitio perseverat. Hinc est quòd Apostolos suos Christus humanis laboribus exercere voluit, ut eos indefessos redderet in divinis.* Piscatores & illiterati mittuntur ad prædicandum, *Ne fides credentium non virtute Dei, sed eloquentiâ fieri putaretur*; (inquit S. Hieronymus.)

S. Petrus Chrysologus, sermone 28.

Huetius, Demonstrat. Evang. Propositione 9. cap. 48.

19. *At illi continuò relictis retibus secuti sunt eum.* Partem pro toto exprimit Matthæus. Lucas enim illos *relictis omnibus* Christum secutos commemorat. Ad vocem Dominicam uterque iste piscator quid aut quantum dimisit, qui penè nihil habuit? *Sed hac in re affectum debemus potiùs pensare, quàm censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum reliquit qui quantumlibet parum, totum deseruit. Certè nos & habita cum amore possidemus, & ea quæ minimè habemus, ex desiderio quærimus. Multum ergo Petrus & Andreas dimisit, quando uterque etiam habendi desideria dereliquit. Multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentiis renunciavit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt.* S. Greg. M. Hom. 5. in Evang.

20. *Et circuibat Jesus per totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium Regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.* Vocatis Petro & Andrea, Jacobo & Johanne, venit Jesus & habitavit in Capharnaum maritima civitate Galilææ, ubi per aliquot Sabbata docuit; & postquam ibi dæmonium immundum ex quodam homine ejecisset in Synagoga, & surgens inde socrum Petri in domo ejus curasset, necnon energumenos & infirmos plurimos, desertum petiit; cùmque turbæ requirentes eum usque ad ipsum venissent, eumque detinerent ne à se discederet, dixit se missum ut & aliis civitatibus Evangelium prædicaret. Mox circuire cœpit totam Galilæam. Confer cum *Marci* 1. vers. 21. & seq. & *Luc.* 4. vers. 31. & seq. *In Synagogis* docebat, quæ loca erant publicæ orationi, concioni, & Legis Prophetarumque lectioni atque explicationi destinata, non sacrificio, quod in solo Templo Hierosolymis offerri poterat. Prædicationem porrò Evangelii *Regni Dei*, miraculis frequentibus Christus confirmabat, *sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo*, ut ejus doctrinæ fidem adhibere non dubitarent, cujus potentiam & beneficentiam experiebantur. Sic *Afferens medicinam quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem.* Quando Dei jussu vel afflatu fit aliquid novum & inopinatum, ac politiæ cujusdam introductio, signa Deus facere consuevit præstans quædam pignora suæ potentiæ his qui legem ejus accepturi sunt. Sic cùm hominem facturus esset, priùs mundum creavit universum, ac tum demùm facto homini legem in paradiso dedit. Et cùm sancto etiam Noë legem positurus esset, magna mirabilia monstravit, per quæ instauravit omnino creaturam, ac terribile illud Pelagus per annum integrum toto fecit orbe diffundi, justumque illum in tanta totius Mundi tempestate servavit. Abrahæ quoque multa signa legitur præstitisse, ut claram illam de Regibus victoriam, ut insignem quoque adversùs Pharaonem plagam, & ipsius Abrahami de variis periculis liberationem. Sed & Judæis quidem cùm legem esset daturus, priùs miracula ostendit, ac tum demum eis præcepta legis imposuit. Ita hîc quoque cùm sublimem quamdam vivendi introducturus esset disciplinam, & quæ numquam ab illis fuissent audita, auctoritatem mandatis suis præstruxit claritate signorum. Quia enim æternum Regnum, quod prædicabat, non apparebat, ex his quæ videntur illud facit manifestum... *Denique omnium ægritudinum infirmitates medendo, factis ipse se profert; ut quem in Prophetarum voluminibus legere erant soliti, præsentem operibus contuerentur.* S. Augustin. lib. De utilitate credendi cap. 14. "S. Johannes Chrys. Hom. 14. in Matth. " " "

21. *Et abiit opinio ejus in totam Syriam.* Fama ejus longè latèque per omnes circumjacentes regiones propagata est, nomenque celebratum, scilicet per Judæam, Peræam, Bathanæam, Galilæam, Decapolim, Samariam; sed & Idumæam, Palæstinam, Syrophæniciam, Syriam Damasci, Syriam Antiochiæ, Syriam Cœlen, &c. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* Per lunaticos intelligunt Medici comitiali morbo laborantes, quos conceptos existimant dubiæ per tempora lunæ, & qui ipso novilunio aut plenilunio, aut pridie, graviùs vexantur; sed hîc malum immanius & à naturalibus causis remotius indicatur, cui tamen adjuncta sit epilepsia. Nam infra cap. 17. vers. 14. & sequentibus, qui *Lunaticus* vocatur, epilepticus & dæmoniacus erat. *Lunaticus est, & malè patitur; nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam..... Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo dæmonium.* Quamobrem S. Hieronymus hic *non verè lunaticos* interpretatur, *sed qui putabantur lunatici ob dæmonum fallaciam, qui observantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in Creatorem blasphemia redundaret.* S. Hieron. in cap. 4. Matt.

Sensus Moralis.

1. DUCTUS *est Jesus in desertum à Spiritu.* Exemplo suo nos docuit Christus, ut cùm de vitæ rationibus, vel de re gravi ad salutem pertinente deliberamus, turbam relinquamus hominum, & Spiritu sancto duce nos in solitudinem colligamus; nostra cum Deo consilia communicaturi, quæ frequentiâ hominum impediuntur, solitudine juvantur, in quâ Deus procul à tumultibus sæculi gratiæ suæ lumen animæ fideli communicat, eique ad cor loquens, ubi ipsum unum audire parata est, voluntatem suam aperit, secundùm illud Osee 2. 14. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus.* Solitudo cælestis doctrinæ schola est, ac divinarum artium disciplina. *Illic Deus est totum quod dicitur, via quà tenditur, totum per quod ad summæ veritatis notitiam pervenitur. Eremus paradisus est deliciarum, ubi tamquam redolentium species pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, sic fragrantia spirant odoramenta virtutum. Ibi rosæ caritatis igneo rubore flammescunt. Ibi lilia castitatis niveo candore candescunt: cum quibus humilitatis violæ, dum imis contentæ sunt, nullis flatibus impelluntur. Ibi myrrha perfectæ mortificationis, non solùm carnis, sed quod gloriosius est, propriæ voluntatis exundat, & thus assiduæ orationis indesinenter emanat, & igne divini amoris suaviter ardet..... O solitudo sacræ militiæ tabernaculum, procinctus triumphatoris exercitus, castrum Dei, turris David, quæ ædificata es cum propugnaculis, mille clypei pendent ex te, omnis armatura fortium. Tu campus divini prælii, spiritualis arx certaminis, Angelorum spectaculum, palæstra fortiter dimicantium luctatorum, ubi spiritus cum carne congreditur, & fortis ab infirmo superatur. Nam qui in te sunt, loricâ fidei præmuniti, sub Imperatoris sui invictâ protectione tripudiant, & de hostium suorum certa jam dejectione triumphant. Quibus* „ *nimirum dicitur*: Dominus pugnabit pro vobis, & vos „ tacebitis. *Et*, Si unus est, *inquit*, noli timere: plures „ enim nobiscum sunt, quàm cum illis. *O eremus, mors* „ *vitiorum, fomes & vita virtutum, te Lex attollit, te Prophetia miratur, & quicumque ad perfectionem pervenerint, tuum cognoverunt præconium. Tibi Moyses debet bis acceptæ legis decalogum. Per te Elias novit Domini pertranseuntis excursum. Per te Elisæus duplicem Magistri sortitus est spiritum. Et quid amplius dicam? Salvator mundi in ipso redemptionis humanæ primordio Præconem suum tui accolam fecit, quatenus sub ipsa jam sæculi venientis aurora ex te Lucifer veritatis erumperet: post quam plenus Sol veniens, mundi caliginem splendoris sui radiis illustraret. Tu scala illa Jacobi, quæ homines vehis ad cœlum, & Angelos ad humanum deponis auxilium... Cella dominicæ sepulturæ propemodum æmula, quæ peccato mortuos suscipis, & per afflatum Spiritus sancti Deo revivisscere facis. Te portum tranquillitatis inveniunt, qui naufragium mundani fluctûs evadunt. Te potentis Medici conclave decernunt, qui vulnerati in prælio hostiles manus effugiunt. Mox enim ut tui culminis umbræ perfecto corde succeditur, omnis sauciatæ animæ livor, omnis interioris hominis plaga curatur. Te Jeremias aspexerat, cum dicebat:* Bonum est præstolari cum silen- „ tio salutare Dei. Bonum est viro, cùm portaverit jugum Domini ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit; elevabit enim se supra se. *Habitator etenim tuus se elevat supra se, quia Deum esuriens anima à terrenarum se rerum obtutibus erigit, & in divinæ contemplationis arce suspendit; à mundi se actionibus segregat, atque in actum contemplationis cælestibus desideriis pennas librat: cùmque illum, qui est super omnia, conspicere satagit, semetipsum quoque homo cum reliqua mundanæ vallis dejectione transcendit... Tu speculum Animarum, cujus contemplatione se mens humana perspicaciter intuens, quod minus est impleat; quod superfluum reprimat; quod obliquum est dirigat; quod deforme componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo Sancti Spiritus annulus tribuitur, & cælesti Sponso felix Anima fœderatur. O Eremus mundi persequentis felix effugium, laborantium requies, mœrentium consolatio, ab æstu sæculi refrigerium, peccandi repudium, recluso corporum, libertas animarum! Te David petiit, cùm mundi mala perferret, cùm timidi & tenebrosi cordis tædium sustineret.* Ecce, *inquit*, elongavi fugiens, & mansi in solitudine. *Et quid amplius memorem? quandoquidem ipse Salvator omnium in exordio suæ manifestationis inviserit, ac propria dignatus est te habitatione consecrare. Postquam enim baptismatis aquam, qua lotus est, lavit, ut Evangelista testatur, statim Spiritus expulit eum in desertum... Debitorem se tibi mundus agnoscat, unde prædicaturum ac mirabilia facturum suscepisse te Deum non ignorat.* Psal. 54. 8.

Convenit recordari (inquit *S. Ambrosius*) quemadmodum de Paradiso in desertum Adam primus ejectus sit; ut advertas quemadmodum de deserto ad Paradisum Adam secundus reverterit. Ex terra virgine Adam, Christus ex Virgine; ille ad imaginem Dei factus, hic imago Dei: per mulierem stultitia, per Virginem sapientia. Mors per arborem, vita per crucem. Ille spiritalium nudus, arboreis se texit exuviis: hic sæcularium nudus, corporis non desideravit exuvias. In deserto Adam, in deserto Christus: sciebat enim ubi posset invenire damnatum, quem ad Paradisum resoluto errore, revocaret. Sed quoniam sæcularibus indutus exuviis redire non poterat, nec Paradisi incola potest esse, nisi nudus à culpa; exuit veterem hominem, novum induit, ut quia solvi non queunt divina decreta, persona magis quàm sententia mutaretur, Sed qui in Paradiso sine duce iter amisit acceptum, quemadmodum de deserto sine duce iter repetere posset amissum, ubi tentationes plurimæ, nisus ad virtutem difficilis, lapsus facilis ad errorem?... Quem igitur opponeret ducem contra tot illecebras sæculi, contra tot versutias diaboli; cùm sciret nobis primò contra carnem & sanguinem, deinde contra potestates, contra rectores mundi tenebrarum harum, adversùs spiritalia nequitiæ quæ sunt in cælestibus esse luctamen? Angelum opponeret? Et ipse lapsus est, & legiones Angelorum vix singulis profuerunt Seraphim dirigeret? Et ipsum descendit in terras in medium populi immunda labia habentis, & unius tantùm Prophetæ labia, appositò carbone, mundavit. Alius dux requirendus fuit, quem sequeremur omnes. Quis tantus esset dux qui prodesset omnibus, nisi ille qui supra omnes est? Quis me supra mundum

S. Ambrosius, lib. 4. in Lucam. 6. 7. 8. & 9.

Exod. 14. 4. Reg. 16.

Threnor. 3.

" Mundum constitueret, nisi qui major est Mundo? Quis " tantus esset Dux, qui posset masculum & fœminam, Ju- " dæum & Græcum, Barbarum & Scytham uno regere " ductu; nisi solus qui est omnia & in omnibus Christus? " Multi enim laquei quacumque progredimur. Laquei " in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, " in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei " in Philosophis, laquei in cupiditatibus. Oculus enim " meretricis laqueus est peccatoris: laqueus in pecuniâ, " laqueus in religione: Quomodo igitur hos laqueos evita- *Psal.* " bimus, ut possimus & nos dicere: *Anima nostra sicut* 123. " *passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus* " *est, & nos liberati sumus?* Non dicit: Ego contrivi la- " queum, non usus est hoc dicere David; sed: *Adjuto-* " *rium nostrum in nomine Domini*; ut ostenderet unde la- " queus solveretur; ut prophetaret quòd venturus esset in " hanc vitam, qui contereret laqueum fraude diaboli præ- " paratum. Et ideò sequamur Christum: illius, de deserto " ut ad Paradisum redire possimus, vestigia persequamur.

2. *Ut tentaretur à diabolo.* In Christo tu tentabaris, quia Christus de te sibi habebat carnem, de se tibi *S. Aug. Enarratione, in Psal. 60.* " salutem; de te sibi mortem, de se tibi vitam; de te sibi " contumelias, de se tibi honores: ergo de te sibi tentatio- " nem, de se tibi victoriam. Si in illo nos tentati sumus, " in illo nos diabolum superamus. Attendis quia Christus " tentatus est, & non attendis quia vicit? Agnosce te in " illo tentatum, & te in illo agnosce vincentem. Poterat " à se diabolum prohibere, sed si non tentaretur, tibi ten- " tando vincendi magisterium non præberet. *Ad Christum* " *clamemus*: Exaudi Deus deprecationem meam, inten- " de orationi meæ. A finibus terræ ad te clamavi: dum an- " xiaretur cor meum, in petra exaltasti me. Vita nostra in " hac peregrinatione non potest esse sine tentatione: quia " provectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi " quisque innotescit nisi tentatus, nec potest coronari nisi " vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest cer- " tare nisi inimicum & tentationes habuerit. Clamat ergo " Ecclesia super petram ædificata, à finibus terræ: In pe- *2. Cor. 10.* " tra exaltasti me. *Petra autem erat Christus*, In illo er- " go ædificati sumus. Propterea petra illa in qua ædifica- " ti sumus, prior percussa est ventis, flumine, pluvia, " quando Christus à diabolo tentabatur. Ecce in qua fir- " mitate te voluit stabilire. Meritò non vacat vox nostra, " sed exauditur: in magna enim spe positi sumus: *In petra* " *exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea.* Ille " si nostra spes factus non esset, non nos deduceret. Deducit " tamquam Dux, & in se ducit tamquam via, & ad se " ducit tamquam patria. Deducet ergo nos. Unde? Quia " factus est spes nostra. Unde factus est spes nostra? Quia " tentatus est, quia passus est, quia resurrexit .... In illo " vides & laborem tuum, & mercedem tuam, laborem in " passione, mercedem in Resurrectione. Sic ergo factus est " spes nostra. Habemus enim duas vitas: unam in qua su- " mus, alteram quam speramus. In qua sumus, nota nobis " est: Quam speramus, ignota nobis est. Tolera in qua es, " & habebis quam nondum habes. Quomodo toleras? Ut " non vincaris à tentatore. Laboribus suis, tentationibus, " passionibus, morte sua demonstravit tibi vitam Christus " in qua es: Resurrectione sua demonstravit tibi vitam in " qua eris. Nos enim non noveramus nisi nasci hominem " & mori; resurgere hominem & vivere in æternum non " noveramus: suscepit quod noveras, & demonstravit " quod non noveras. Ideò factus est spes nostra in tribula- " tionibus, in tentationibus. *Deduxisti me, quia factus es* " *spes mea, turris fortitudinis à facie inimici.* Non me de- " serit ipse qui me exaltavit super petram, ut deducat me " usque ad se; quia etsi laboro, diabolo per tot loca & tem- " pora, & occasiones insidiante adversùs me, hic est tur- " ris fortitudinis; quò cùm confugero, non solùm vitabo te- " la inimici, sed etiam in illum quæ voluero securus ipse ja- " culabor. Ipse enim Christus est turris. Caves ne feriaris " à diabolo? Fuge ad turrem: Numquam te ad illam tur- " rem diabolica jacula secutura sunt, ibi stabis munitus " & fixus. Quomodo autem fugies ad turrem? Ante te est A turris, recordare Christum, & intra in turrem. Quic- " quid pateris, cogita quia prior passus est, & cogita " quo fine passus est, ut moreretur & resurgeret. Talem " & tu finem spera, qualis in illo præcessit, & intrasti " in turrem non consentiendo inimico. Si enim consen- " seris inimico, tunc ad te pervenit oppugnantis jacu- " lum. Tu potiùs in illum jacularе tela quibus feriatur, " quibus vincatur, quæ sunt ista tela? Verba Dei, fides " tua, spes ipsa tua, opera bona. "

Nemo se fallat, dilectissimi; nemo se decipiat, Ne- " que ita quisquam de cordis sui puritate confidat, ut " putet se nullis tentationum periculis subjacere; *cùm* "*S. Leo* *pervigil ille Tentator eos acrioribus pulset insidiis, quos* *serm. 40.* *maximè viderit abstinere à peccatis. Nam à quo dolos suos* *De Quadragesima 3.* *contineat qui ipsum quoque Dominum Majestatis ausus* *est calliditatis suæ fraude tentare? Viderat superbiam* B *suam baptizati Domini Jesu humilitate calcatam; intel-* *lexerat quadraginta dierum jejunio omnem cupiditatem* *carnis excusam, & tamen non desperavit de artibus suæ* *malitiæ spiritalis improbitas: tantùmque sibi de naturæ* *nostræ mutabilitate promisit, ut quem verum experiebatur* *hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Si ergo* *ab ipso Domino & Salvatore nostro deceptionum suarum* *diabolus non revocavit insidias; quantò magis fragilitatem nostram impugnare præsumit, quos exinde vehementiore odio & invidia sæviore persequitur, ex quo* *ei in Baptismo renunciavimus, & ab illa, cui dominabatur origine, in novam creaturam divina regeneratione transivimus?*

Ne mireris igitur, Christiane, si post baptismà gravioribus tentationibus urgearis; si, postquam te Deo C devovisti, tibi magis insidietur, teque vehementius aggrediatur Satanas. Idcirco enim accepisti arma, non ut degas in otio, sed ut pugnes. Propterea Deus in te tentationes irruere permittit: Primò quidem *Ut discas* *S. Ioan. Chrys. Homil. 13. in Matth.* *quoniam Christi Baptisma multò te fecerit fortiorem.* Deinde, *Ut in egregia illa animi mediocritate permaneas, neque donorum magnitudine eveharis, dum te scilicet tentationes cohibent & refrænant.* Ad hæc verò, *Ut malignus ille Dæmon, cùm de tua à se discessione dubitat, ex ipsa tribulationum tolerantiâ discat, quòd perfectâ ab illo abrenunciatione discesseris.* Quartò, *Ut fortior, & ipso prorsus ferro valentior, tentationum exercitatione reddaris.* Quintò, *Ut capias grande documentum thesaurorum tibi à Domino creditorum; neque enim adversùs te* D *diabolus irrueret, nisi in majore te positum honore conspiceret.* Hinc enim adversùs Adam insurrexit ab initio, quia multa illum dignitate vidit conspicuum. Propterea & contra sanctum Job nequitiæ suæ arma commovit, quia videbat eum ab omnium Deo miris laudibus coronatum.

A sancto Spiritu ductus in desertum Christus est, *S. Ioannes Chrys. ibid.* ut tentaretur à diabolo, ut discamus quòd non sponte nos ipsos in tentationes oporteat insilire; sed si fuerimus impugnati, viriliter repugnare. Unde Dominus *Matth. 6.* ait: *Orate ne intretis in tentationem.*

Tentationibus resistamus, cùm illis, Deo permittente, pulsamur, resistamus, inquam, adversario nostro, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, E resistamus *fortes in fide*: sed ne in tentationem intremus, ne peccandi occasionibus sponte nos implicemus. Armis Christi utamur ad diabolum vincendum, scuto fidei, armis justitiæ, verbo Dei, scripturisque divinis, jejunio, humilitate, vigilantiâ. Quantò studiosiores pro nostrâ salute fuerimus, tantò vehementius ab adversariis impetemur. *Sed fortior est, qui in nobis est, quàm qui adver-* *S. Leo, serm. 38. De Quadragesima 1.* *sùm nos est, & per ipsum validi sumus, in cujus virtute confidimus: Quia ob hoc Dominus se tentari à tentatore permisit, ut cujus munimur auxilio, ejusdem erudiremur exemplo. Vicit enim adversarium testimoniis legis, non potestate virtutis: Ut hoc ipso & hominem plus honoraret, & adversarium plus puniret, cùm hostis generis humani non quasi à Deo jam, sed quasi ab homine vinceretur. Pugnavit ergo ille tunc, ut & nos postea pugnaremus: Vicit ille, ut & nos similiter vinceremus.*

Nulla ſunt ſine tentdtionum experimentis opera virtutis, nulla ſine probationibus fides, nullum ſine hoſte certamen; nulla ſine congreſſione victoria. Vita hæc noſtra in medio inſidiarum, in medio prælíorum eſt. Si nolumus decipi, vigilandum eſt; ſi volumus ſuperare, pugnandum eſt.

3. *Cùm jejunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* Exemplo ſuo Chriſtus docuit jejunandum eſſe, quando acriore luctamine cum tentatore confligimus. Ob hoc enim qui ſicut homo dignatus eſt naſci, non reſpuit ſicut homo tentari, ut Chriſtianus magiſterio ejus inſtructus non poſſit à tentatore ſuperari. *Ergo quando ſimile prælium tentationis infertur, homini jejunandum eſt: Ut & corpus impleat de caſtigatione militiam, & animus impetret de humiliatione victoriam.* Diſce diabolum vincere. Agit te Spiritus, ſequere Spiritum. *Non te revocet carnis illecebra, Spiritu plenus diſce contemnere voluptates. Iejuna, ſi vis vincere. Conſequens eſt ut per hominem diabolus te putet eſſe tentandum: Chriſtus quaſi fortior facie ad faciem tentatur, tu per hominem. Et illud diaboli verbum eſt, cùm dicit homo: Fortis es, manduca & bibe, & ſimilis mane. Noli te tibi credere, non erubeſcas egere præſidiis, quibus non egebat Chriſtus, & tamen ea non negligebat, ut te doceret dicens*: Cavete ne gravetur cor veſtrum in vino & crapula. *Non erubuit Paulus, qui ait*: Sic certo, non ut aëra cædens. *Aëra quidem non cædebat Apoſtolus, ſed Poteſtates aëris verberabat.* Sed caſtigo, *inquit*, corpus meum, & ſervituti redigo; ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipſe reprobus inveniar.

Deliquerat Iſraël, apud Maſpha in aquatione congregatus à Samuele, ſed ita ſtatim delictum jejunio diluit, ut periculum prælii ſimul fugerit. Cùm maximè Samuel offerebat holocauſtum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quàm abſtinentiâ populi. *Cecidерunt paſtos impaſti, armatos inermes. Hæ erunt vires jejunantium Deo. Cœlum pro ejuſmodi militat. Habes formam præſidii etiam ſpiritalibus bellis neceſſariam..... Ipſe mox Dominus Baptiſma ſuum, & in ſuo omnium, jejuniis dedicavit, habens efficere panes ex lapidibus, etiam Iordanem vino fortaſſe manare, ſi ita vorator & potator fuiſſet. Immò novum hominem in veteris ſugillationem virtute faſtidiendi cibi initiabat, ut eum diabolo rurſus per eſcam tentare quærenti, fortiorem fame totâ oſtentaret. Præſtituit exinde jejuniis legem ſine triſtitia tranſigendis. Cur enim triſte quod ſalutare? Docuit etiam adversùs diriora dæmonia jejuniis præliandum. Quid enim mirum, ſi eadem operatione ſpiritus iniquus educitur, quâ Sanctus inducitur?* Jejunium à Chriſto ſanctificatum & nos ſanctificemus, diabolo per carnem noſtram adversùs nos pugnanti: per ejuſdem carnis mortificationem reſiſtamus.

4. *Et accedens Tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Voluptas omnis, quæ à dæmone, aut ejus organis offertur, ſive à mundo & carne cum dæmone fœderatis, homini Chriſtiano ſuſpecta eſſe debet, quamvis innoxia ſecundùm ſe videatur, qualis erat corporis refectio & panis eſus, de quo Chriſtus poſt dierum quadraginta jejunium tentatus eſt. *Eſuriit, & non obedit imperanti; nos erudiens ne unquam diabolo credamus. Quia enim primus homo hinc offendit Deum, legemque tranſgreſſus eſt, ex abundanti te docet, quòd etſi non tibi prævaricationem præcipiat, nec ſic quoque eſſe credendum. Et quid dico prævaricationem? Etiamſi aliquid utile dæmones loquantur, nec ſic quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos loqui vetuit, qui eum Dei Filium prædicabant.* Simul etiam docuit Chriſtus, ut ſive famem, ſive quodvis aliud malum patiamur, nunquam tamen Dominum relinquamus; neque etiam miracula poſtulemus, ut corporis noſtri neceſſitatibus ſubveniatur, vel ut liberemur ab iis, quibus affligimur privatim incommodis, quorum perpeſſio ſæpè nobis ſalutaris eſt; ſed totum divinæ voluntati & providentiæ committamus.

5. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Iſtud quippe *Vitæ æternæ verbum* eſt, *verbum ſalutis, alimonia æternitatis. Si quis ergo non veſcitur verbo Dei, iſte non vivit.*

6. *Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam civitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum Templi, & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Spirituales etiam homines jactantiæ vitium è ſupernis ad infima præcipites agit, cùm in ſeipſis, non in Domino gloriantur. *Cognovit ſatanas aliquem attentum religioni, virtutibus clarum, ſignis & operibus præpotentem; jactantiæ tendit laqueum, ut hujuſmodi virum inflet tumore; quo pietati ſe non credat, ſed credat jactantiæ: nec Deo deputet, ſed ſibi arroget. Ideoque Apoſtoli non in ſuo, ſed in Chriſti nomine dæmoniis imperabant; ne arrogare ſibi aliquid viderentur.* Sic Petrus paralyticum curat, dicens: *In nomine Jeſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula.* Diſce etiam à Paulo jactantiam fugere. *Scio*, inquit, *hominem, ſive in corpore, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, quoniam raptus eſt in Paradiſum, & audivit verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Pro hujuſmodi gloriabor, pro me autem non gloriabor, niſi in infirmitatibus meis.* Ergo & hîc diabolus quoniam fortem ſenſit, jactantiam prætendit, quæ etiam fortes decipit. Vanæ etiam curioſitatis, ſuperſtitionis, ac tentationis Dei cavenda peccata, quibus diabolus homines ſæpè impellit in ruinam. *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Hæc tria diaboli tela, quibus Adamum expugnaverat, Chriſtus in deſerto contudit, confregit capita draconis, potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum. Falſas de Scripturis diaboli ſagittas veris Scripturarum frangit clypeis, inquit S. Hieronymus: *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

7. *Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valdè, & oſtendit ei omnia Regna mundi & gloriam eorum.* Veteris Adami ſuperbiam & ambitionem tertiæ hujus tentationis perpeſſione novus Adam curavit. Gloriam mundi, quæ cum mundo præteritura eſt, in monte & in ſupercilio diabolus demonſtrat: Dominus autem ad humilia deſcendit & campeſtria, ut diabolum humilitate ſuperaret. Regna mundi & gloriam eorum ſemper oſtendit iis quos tentat, non caducitatem, non vanitatem, non ſollicitudines & amaritudines. Fugiamus omnia quæ Chriſtus contempſit *Fugiamus omnia quæ diabolicæ ſubjacent poteſtati; ne tamquam malus tyrannus in eos, quos intra ſuum Regnum invenerit, acceptæ ſævitia poteſtatis utatur..... Si Dominus Jeſus pripria non deſideravit, tu aliena cur quæras? Si Creator omnium ſæculi gloriam, ſubeundæ paupertatis virtute contempſit: Cur tu faſtidias quod natus es, appetas quod indebitum eſt? Cur ea quæ ad uſum tibi diuturna eſſe non poſſunt, ad ſupplicium diuturna depoſcas? Cave inſidias, cave fraudes. Et hoc ipſo quod ob ſubruendum hominem totum verſuta diabolus Mundum fraude concutiat, totius ſæculi pugnet illecebris, ejus tibi blanditia plus cavenda eſt. Non Evam cibus inflexerat, non mandatorum oblivio deſtituerat: ſed promiſſi honoris ambitio illecebroſa decepit. Quæ ſi ſolum Dominum adorare voluiſſet, indebita non quæſiſſet. Et ideò remedium datur quo telum ambitionis obtundas, ut ſoli Domino ſerviamus: caret enim ambitione religioſa devotio.* Non quicumque dicit Deo, Te adoro Domine, is verè Deum adorat, ſed qui ipſum ſuper omnia diligit ex toto corde, ex tota anima, & totis viribus; qui nihil ipſi præponit, nihil diligit niſi propter ipſum; nihil quod ab eo abducat, nihil quod ad ipſum non ducat; nihil agit niſi ad ejus gloriam; ejuſque voluntati ac in omnibus ſubditus eſt, ejus mandatis accuratè, fideliter ac ferventer obſequitur. Hoc eſt *Deum in ſpiritu & veritate adorare.* Urgente tentatione diabolo reſpondeamus, quòd olim tyranno ſanctus Epiſcopus & Martyr Polycarpus: *Tot annos Chriſto miniſtravi, nec ulla me unquam affecit injuria. Et quomodo poſſum impiè loqui adversùs*

Scripturæ S. Hilar. S. Hieron.

S. Ambroſius lib. 4. in Lucam, num. 26.

Act. 3. 6.

2. Cor. 12. 3. 4. & 5.

1. Johan. 2. 16.

S. Hier. in cap. 4 Matt.

S. Ambroſius lib. 4. in Lucam, N. 30. & 34.

Euſebius, lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 15.

S. Aug. Sermone 220. in Quadrageſima 6.

S. Ambroſius, lib. 4. in Lucam, N. 24.

Luc. 21. 34.

1. Regum. 7.

Tertullianus lib. De Jejuniis.

S. Joannes Chryſ. homil. 13. in Matth.

Regem meum; Auctoremque salutis meæ? ... Christianus sum ... Neque nobis à melioribus ad deteriora mutabilis mens est. Pulchrum quidem atque honestum ducimus à vitiis ad virtutem transcurrere. Resistamus diabolo, & fugiet à nobis. Cui semel in Baptismo abrenunciavimus, huic perpetuò aversemur, non sermonibus tantùm, sed & operibus; non cogitationibus solùm, sed & actibus: nihilque ex his, quæ illi solent placere, faciamus. Sic enim omnia quæ Deo placitura sunt, facie-
S. Ioan. Chrys. Hom. 13. in Matth. „ mus. Nam ille quidem multa sæpissimè pollicetur, non „ ut det, sed ut accipiat: promittit plurima de rapinis, ut „ auferat Regnum atque justitiam; & quasi quosdam la- „ queos tendens, thesauros pollicetur in terra, ut etiam „ nos & istis thesauris, & cælestibus spoliet. Unum nos „ in hoc sæculo ditari, ne divites simus in futuro. Et si „ non potuerit per divitias abilla nos excludere beatitudine „ præmiorum, aliâ ad nos viâ, id est, paupertatis acce- B „ dit: quod sanctum quoque Job impugnando faciebat.

Periculosior diaboli tentatio est, cùm nobis per orga-
Prov. 3. na sua blanditur. *Blandiri enim ut noceat, diaboli est: corripere verò ut prosit, Dei. Quem enim diligit Dom-*
S. Ioan. Chrysost. ibid. *nus, corripit. Quando ergo prosperitate fruimur, & in peccato vivimus, tunc magis nobis est ac magis dolendum. Nam semper quidem nos oportet metuere peccantes, maximè autem cùm nihil triste perpetimur. Quando enim per partes ab unoquoque nostrûm Deus pœnas exigit, leviorem nobis ipsam animadversionem facit. Quando verò patientiùs nostra videtur dissimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reservat. Cùm enim justis non desit tribulatio, quantò magis expectanda est peccatoribus?*

8. *Ambulans Jesus juxta Mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in Mare (erant enim piscatores:) Et ait illis: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Dominus ut pro salute nostra potentium amicitias contemnamus, noluit priùs eligere Senatores, sed piscatores. Magna Artificis misericor-
S. Aug. serm. 37. alias 59. de Verb. Domini cap. 10. „ dia! Sciebat enim quia si eligeret Senatorem, diceret „ Senator: Dignitas mea electa est. Si priùs eligeret di- „ vitem, diceret dives, Opulentia mea electa est. Si priùs „ eligeret Imperatorem, diceret Imperator, Potestas mea „ electa est. Si priùs eligeret Oratorem, diceret Orator, „ Eloquentia mea electa est. Si eligeret Philosophum, di- „ ceret Philosophus, Sapientia mea electa est. Interim, D „ inquit, differantur superbi isti, multùm tument. Distat „ inter magnitudinem & tumorem: Utrumque grande „ est, sed non utrumque sanum est. Differantur ergo, in- „ quit, isti superbi, aliquâ soliditate sanandi sunt. Da „ mihi priùs istum peccatorem. Veni tu pauper, sequere „ me. Non est quod in te expavescatur, sed multum est „ quod in te impleatur. Tam largo fonti vas inane admo- „ vendum est. Dimisit retia piscator, accepit gratiam „ piscator, & factus est divinus Orator. Ecce quid fecit
1. Cor. 1. 27. & 28. „ Dominus, de quo dicit Apostolus: *Infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia Mundi elegit „ Deus, & ea quæ non sunt, tamquam quæ sint, ut ea quæ „ sunt, evacuentur.* Denique leguntur modò verba Pis- „ catorum, & subduntur colla Oratorum ..... Con- E
S. Aug. Enarr. in Psal. 65. „ clusit Apostolus, *Ut non glorietur coram Deo omnis caro.* „ Videte quemadmodum nobis abstulit gloriam, ut da- „ ret gloriam; abstulit nostram, ut daret suam; abstulit „ inanem, ut daret plenam; abstulit nutantem, ut daret „ solidam. Quantò ergo gloria nostra fortior & firmior, „ quia in Deo est. Non ergo in te debes gloriari; prohi- „ buit Veritas: sed quod ait Apostolus, hoc præcepit
Jer. 9. 24. „ Veritas: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.*

Ex Apostolorum vocatione discamus, *Neminem debere sibi sumere honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* 2. Sine cunctatione parendum Christo interiùs vocanti, etiamsi nos aliquid necessarium urgere videatur. Propter quod & alium quemdam accedentem ad se, & rogantem ut ad sepeliendum patrem rediret, ne id quidem facere permisit, ostendens quòd Christus cunctis sit etiam necessitudinibus præferendus. 3. Vocationem ad Ecclesiasticas dignitates ex nobilitate, divitiis, ingenio, cæterisque donis naturæ, aut fortunæ (ut vocantur) bonis non esse judicandam, sed ex donis Spiritûs sancti, ex Christi gratia dignos sibi ministros præparantis, ex diuturna & constanti virtutis exercitatione, quamvis & ingenii dotes, & doctrina, & prudentia ad Ecclesiam regendam, & ad sacra Ministeria obeunda requirantur. Huic vocationi minimè obest inopia, cùm pauperes piscatores Christus elegerit, ut Ecclesiæ suæ fundamenta essent, primi Evangelii sui Prædicatores, Principes super omnem terram. Eorum inopiam Evangelista diligenter expressit, cùm narrat Christum illos invenisse *reficientes retia sua.* Tanta erat egestatis magnitudo, ut vetera resarciverint, quia emere nova non poterant. *Nec sanè parva hæc sunt documenta* S. Iohan. Chrys. Hom. 13. *virtutis, facilè omnem tolerare pauperiem, de justis laboribus B vivere, mutua sibi charitate connecti, secum habere inopem patrem, atque in ejus obsequio laborare.* Tales erant Petrus & Johannes, qui à Christo vocati, *Relictis retibus & patre, secuti sunt eum*, ut eorum exemplo disceremus.

4. Quòd *Etsi impium est contemnere patrem & matrem,* S. Bern. Epist. 104 *contemnere tamen propter Christum, piissimum est. Nam qui dixit: Honora patrem & matrem, ipse etiam dixit: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus.* Hinc S. Hieronymus ad Heliodorum scribens: S. Hieron. Quid facis (inquit) in domo paterna delicate miles? .... “ Licèt parvulus ex collo pendeat nepos; licèt sparso crine “ & scissis vestibus, ubera quibus te nutrierat Mater “ ostendat; licèt in limine pater jaceat, per calcatum per- “ C ge patrem: siccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum “ pietatis genus est, in hac re esse crudelem. 5. In pri- “ morum Discipulorum vocatione charitatem à Christo S. Isidor. Pelusiota, Epist. 10. commendatam agnoscamus. *Nihil apud Deum tantò in pretio est, quàm charitas ob quam & homo factus est, & ad mortem usque obediens. Eaque de causa Discipuli quoque illi, qui primi ab eo vocati sunt, duo fratres extiterunt. Ex quo statim per ipsa initia sapientissimus Salvator indi-* S. Ambr. lib. de Virginit. cap. 20. *cavit, se Discipulos omnes suos fraterno amore copulari velle. Quæ cùm ita sint, nihil caritati anteponendum ducamus ... Secuti sunt eum. Piscator iste dum in Mari lucrum suum quærit, vitam invenit omnium. Lembum deseruit, Deum reperit: scalmum reliquit, Verbum invenit: lina laxavit, fidem vinxit: plicavit retia, homines D elevavit: Mare sprevit, cælum acquisivit.*

9. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* Sequamur & nos Christum, variis siquidem languoribus “ S. Ioan. afficimur animarum, quibus principaliter vult mederi. “ Chrys. Propterea enim etiam illas ægritudines sanat, ut istas “ hom. de nostris animabus expellat. Accedamus ergo ad eum, “ 14. in Matt. nec ab illo quicquam de præsentis vitæ prosperitatibus “ expetamus, sed indulgentiam peccatorum precemur. “ Nam etiam nunc dabit ille, si non negligamus postulare. “ Tunc in Syriam solummodo fama ejus exierat, nunc ve- “ rò totum terrarum orbem pervasit. Et illi quidem cùm “ audissent eum dæmonia fugasse, undique confluebant: “ Tu verò cùm longe plura, longèque majora virtutis ejus “ experimenta jam ceperis, nequaquam tamen exurgis & “ curris. Illi patriam reliquerunt, & amicos, & cognatos: “ Tu verò ne domo quidem abscedis, ut accedas, & mul- “ tò majora consequaris, quàm relinquis. Immò ne istud “ quidem à te poscimus, sed consuetudinem solummodo “ malignam relinque, & domi tuæ cum tuis manendo, “ poteris facilè salvari. Nunc verò si aliquam in corpore “ patiamur infirmitatem, nihil non agimus ut ægritudine “ liberemur: Animâ verò nostrâ tam malè se habente “ dissimulamus, semper differimus. Propterea ne corpo- “ reis quidem languoribus liberamur, quoniam quæ maxi- “ mè necessaria sunt, superflua ducimus; quæ verò penè “ dissimulanda, hæc omnino necessaria judicamus; & “ fontem ipsum malorum incuratum relinquentes, rivu- “ los purgare conamur. Quòd autem eorum qui sunt in “

„ corpore morborum, maligna sæpè anima causa sit, & A
„ triginta octo annorum paralyticus, & ille qui per tectum
„ legitur fuisse demissus, multáque alia demonstrant exem-
„ pla. Exsiccemus igitur fontem malorum, & cuncta con-
tinuò languorum fluenta siccabuntur. Pro spiritualium igitur curatione morborum Christo supplicemus, qui tantò graviores sunt, & majori commiseratione digni, quantò insensibilior est Anima quæ peccat. *Est igitur primum bonum nihil omnino peccare : secundum verò, post peccatum sentire quod commiseris atque lugere. Si verò ne istud quidem habemus ; quemadmodum precabimur Deum, & peccatorum remissionem petemus, de quibus nihil omnino curamus ? Cùm enim ipse qui deliquit, ne hoc ipsum quidem quod peccavit studeat agnoscere : pro quibus Deum delictis orabit, quæ adhuc commisisse se nescit?*

CAPUT QUINTUM.

Sensus Litteralis.

I. VIDENS *autem Jesus turbas, ascendit in montem.* B Locum scilicet convenientem secessui, orationi, sublimis ac cælestis doctrinæ prædicationi, Legis novæ promulgationi, quam in monte Christus tradere voluit, sicut Lex vetus in monte fuerat promulgata ; ut talis videretur, qualem se ipse per Prophetam descripsit : *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Qui mons ille fuerit, incertum. Non mons Oliveti, qui in Galilæa non erat, sed vel Thabor, vel alius mons excelsus. Ut ut est, Christus primùm ascendit in montem, ubi in oratione pernoctavit ; deinde illucescente die vocavit ad se Discipulos suos, & elegit ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominavit, & destinavit ad prædicationem Evangelii, & fundationem Ecclesiæ ubique terrarum. Tum descendit cum Discipulis è Montis cacumine in campestrem locum, id est, in ejusdem montis locum inferiorem, magis æquabilem, & turbarum capacem, & C ibi stetit dum ægrotos & energumenos curaret : postea verò sedens Doctoris in morem, concionem habuit, quæ *Sermo Domini in Monte* vulgò vocatur, qui, quantùm ad mores optimos pertinet, complectitur perfectum vitæ christianæ modum.

Psal. 2. 6. *S. Hieron.* *Luc. 6. Vers. 12. & seq. usque ad 17.* *S. August. lib. 2. de consensu Evang. cap. 9. n. 47.*

Et aperiens os suum, docebat eos, dicens : Phrasis est Hebræis frequens, *os aperire*, pro *incipere loqui*, præsertim post longum silentium, & cùm agitur de re aliqua singularis momenti. Exempla habentur *Psal.* 88. 2. *Proverb.* 8. 6. *Matth.* 13. 35. Secundò, hâc phrasi emphaticâ notatur modus quo Christus docuit, id factum scilicet cum vehementia quadam singulari, cum ardore ac contentione tum animi, tum vocis, ob turbam adstantem. Loca parallela habentur *Judic.* 11. 35. *Job.* 33. 2. Hâc etiam phrasi designatur gravitas & libertas loquentis. Exempla habentur. *Proverb.* 31. 8. 9. *Ezech.* 29. 21. & 33. 22. *Act.* 8. 35. & 10. D 34. & ad *Ephes.* 6. 19. S. Augustinus conjicit ista phrasi designari prolixitatem sermonis, quem hîc instituit Christus Dominus? Vel dictum esse, *Aperuit os suum*, quòd ipse in lege veteri aperire soleret ora Prophetarum. *Multifariam enim olim Deus loquens patribus in Prophetis, novissimè locutus est nobis in Filio.*

S August. lib. 1. de sermone Domini in monte cap. 1. n. 4.

2. *Beati pauperes spiritu ; quoniam ipsorum est Regnum cælorum.* A summo hominis bono & vera beatitudine Moralem suam institutionem Christus orditur, & quæ ad ipsius consecutionem media conducant, ostendit. Contraria autem docet judicio Philosophorum, & vulgi, qui beatitudinem à præsenti statu æstimant, in eoque positam censent ut homo lætè & quietè vivat : ipse verò beatos pronuntiat eos, qui vulgò miseri vocantur & judicantur. *Pauperes spiritu*, id est, animo & voluntate pauperes, qui quamvis facultatibus divites sint, animum tamen non habent divitiis addictum, quæ tendentibus ad Regnum cælorum impedimenta sunt & onera. Plerumque enim divitiæ fomenta sunt vitiorum, quod Ethnici ipsi Philosophi agnoverunt, ut fusè probat doctissimus Præsul *Daniel Huëtius* libro 3. *De concordia Rationis & Fidei*, cap 16. Unde Christus difficile esse docet ut dives ad Regnum cœlorum perveniat, Matth. 19. *Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Et Lucæ 6. 20. *Beati pauperes*, quod quâ ratione sit intelligendum, S. Matthæus explicat, addens hoc verbum, *Spiritu.* Cui beatitudini S. Lucas hanc maledictionem opponit à Christo in eodem Sermone prolatam : *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.* Hinc S. Paulus 1. Corinth. 1. vers. 26. *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi potentes, non multi nobiles.* Et S. Jacobus Epist. cap. 2. 5. *Nonnè Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni quod repromisit Deus diligentibus se?* Pauperes igitur spiritu hîc intelligendi, qui paupertatem suam æquo animo ferunt, nec de ea queruntur, sed sorte suâ censuque tenuitate contenti, à Deo exspectant quæ huic vitæ temporali sustentandæ sunt necessaria, nec divitias appetunt, aut iis per malas artes quærentis dant operam. Unde *Tobiæ* 4. 23. Senior Tobias filio suo ait : *Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.* Pauperes etiam spiritu intelliguntur, qui etsi divites sint, *cupiditate* tamen & avaritia, quæ *Radix est omnium malorum*, sunt exempti, nec *sperant in incerto divitiarum suarum, sed in Deo vivo* ; sataguntque magis *divites fieri in operibus bonis, facilem tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Secundò pauperes spiritu sunt, qui paupertatem voluntariam propter Christum sunt amplexi, ut *S. Basilius* explicat. Cùm Dominus dicat, *verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt* ; aliàs verò, *Spiritus sanctus docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis, &c.* Hi sunt mendici spiritu, qui non aliam ullam ob causam ad mendicitatem devenerunt, quam ob doctrinam Domini qui dixit ; *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Si verò quis oblatam sibi quomodocumque mendicitatem susceperit, ut Lazarus, neque hic à beatitudine illa excluditur. *Beati pauperes.* Non omnes beati pauperes ; paupertas enim media est : possunt & boni & mali esse pauperes. Nisi fortè ille intelligendus pauper beatus, quem Propheta descripsit dicens, *quia Melior pauper justus, quàm dives mendax.* Beatus pauper qui clamavit & Dominus exaudivit eum : pauper à crimine, pauper à vitiis, pauper in quo Mundi princeps nihil invenit : pauper illius æmulus pauperis, qui cùm dives esset, propter nos pauper factus est. Unde plenè Matthæus aperuit dicens : *Beati pauperes spiritu* ; pauper enim spiritu non inflatur, non extollitur mente carnis suæ. Tertiò igitur, *pauperes spiritu*, ad mentem Domini intelliguntur humiles, ut E sancti etiam Hilarius, Johannes Chrysostomus, Hieronymus, & Augustinus explicant. Posteriorum dumtaxat duorum adscribo verba. S. Hieronymi ; *Beati pauperes, &c.* Hoc est quod alibi legimus : *Et humiles spiritu salvabit.* Ne quis autem putaret paupertatem, quæ nonnunquam necessitate portatur, à Domino prædicari, adjunxit, *spiritu*, ut humilitatem intelligeres, non penuriam. *Beati pauperes spiritu, qui propter Spiritum sanctum voluntate sunt pauperes. Unde super hujuscemodi pauperibus & Salvator per Isaiam loquitur : Dominus unxit me, propter quod evangelizare pauperibus misit*

1. ad Tim. 6.

“S. Basil. “in Regulis Brevioribus, “inter. “rog. “205. “Luc. 18

“S. Ambrosius, “lib. 5. in “Lucam, “n. 53. “Prov. “19. 2.

S. Hilar. cap. 4. in Evang. S. Matth. S. Chrys. “Hom. “15 in “Matth. “Psal. “33. “S. Hier. in cap. 5. Matth.

Isai. 61.

S. Augst. lib. 1. de se m. Dom. in Monte, cap. 1. n. 3

me. S. Augustinus: *Rectè*, inquit, *hîc intelliguntur pauperes spiritu, humiles & timentes Deum, id est, non habentes inflantem spiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem; siquidem perventura est ad summam sapientiam.* Initium autem sapientiæ timor Domini: *quoniam & è contrario*, Initium omnis peccati superbia *inscribitur. Superbi ergo appetant & diligant Regna terrarum: Beati autem pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cælorum*; id est, jus ad illud habent ex Dei promissione & gratia. *Ostendit* Christus *eis Regnum cælorum tribuendum*, inquit S. Leo, *quos humilitas commendat animorum, magis quàm indigentia facultatum.* Istius autem humilitatis bonum facilius pauperes quàm divites assequuntur.

Eccli. 21. 16. Eccli. 10. 15.

S. Leo Serm. 95.

3. *Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.* Mites sunt, qui cedunt improbitatibus, & *non resistunt malo, sed vincunt in bono malum*, qui non rixantur, nec dimicant pro terrenis & temporalibus rebus; non statim ad omnes injurias excandescunt, sed facilè ignoscunt, placidaque morum suavitate omnium animos sibi conciliant. *Ipsi possidebunt terram*; Non terram Judæ, nec terram istius mundi: non terram maledictam spinas & tribulos afferentem, quam crudelissimus quisque & bellator magis possidet, sed terram de qua scriptum est: *Credo videre bona Domini in terra viventium. Et clamavi ad te Domine: Dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viventium. Significat enim quandam soliditatem & stabilitatem hæreditatis perpetuæ, ubi anima per bonum affectum, tamquam loco suo requiescit, sicut corpus ex terra: ipsa est requies & vita sanctorum.* Mos est Scripturæ sacræ & pœnas vel temporales vel æternas describere per ea quæ maximè ingrata sunt hominibus & exosa, per captivitatem, servitutem, tenebras, vermem rodentem, stridorem dentium, gehennam ignis, ignem inextinguibilem, &c Beneficia etiam spiritualia & æterna, per ea quæ maximè grata sunt & amabilia, per mutationem planctus illorum in gaudium, comestionem pinguium & adipis terræ, potationem ex torrente deliciarum Dei, centupli acceptionem, panis manducationem & vini novi potum in Regno cælorum, accubitum cum Abraham, Isaac, & Jacob, &c. Sic gloria cælestis in Apocalypsi describitur per arborem vitæ, per coronam vitæ, per manna absconditum, per sessionem in throno Dei, &c. Sic patria cælestis vocatur Jerusalem nova, & describitur velut tota obducta auro & constrata gemmis ac lapidibus pretiosis: quæ omnia nobis grata sunt, & apud nos in pretio. Sic *terræ* nomine hîc intelligitur terra nova, per terram Chanaan, lacte & melle manantem, & Israëlitis à Deo promissam ac datam olim adumbrata, de qua. *S. Petrus* Epist. 2. cap. 3. 13. *Novos verò cælos, & novam terram secundùm promissa ipsius exspectamus, in quibus justitia habitat. Propter quod charissimi hæc exspectantes, satagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace.* De qua Psalm. 36. 11. *Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.* vers. 22. *Benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.* vers. 29. *Justi autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.* vers. 34. *Exspecta Dominum, & custodi viam ejus; & exaltabit te ut hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores videbis.* Quæ de bonorum permanentium in futura vita possessione, & deliciis æternis jam in hac vita per conscientiæ puritatem prælibandis *Theodoretus* explicat. Et *S. Augustinus* Sermone 1. in hunc Psalmum. Mansueti autem hæreditate possidebunt terram. Terra est illa de qua sæpè locuti sumus, Jerusalem sancta, quæ liberabitur de peregrinatione ista, & in æternum vivet cum Deo, & de Deo. Ergo hæreditate possidebunt terram. Quæ erunt deliciæ ipsorum? *Et delectabuntur in multitudine pacis.* Aurum tuum pax, argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quicquid desideras, pax tibi erit. Quia hic aurum quod est, non potest tibi esse argentum; quod vinum est, non potest tibi esse panis; quod tibi lux est, non potest esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum ne esurias; bibes eum, ne sitias; illuminaberis ab eo, ne sis cæcus; fulcieris ab eo, ne deficias; possidebit te totum integrum totus integer. Angustias non ibi patieris cum eo cum quo totum possides; totum habebis, totum & ille habebit; quia tu & ille unum eritis, quod unum totum & ille habebit qui vos possidet. Terram promissam mitibus, carnem sanctorum. S. Leo interpretatur, quæ ob humilitatis meritum felici resurrectione mutabitur, & immortalitatis gloria vestietur, in nullo jam spiritui futura contraria.

Rom. 12. 21.

Psalm. 26. & 141.

SS. Hieron & Augustin. locis laudatis.

S. Leo, Serm. 95.

4. *Beati qui lugent; quoniam ipsi consolabuntur.* Epicureorum sententiæ opponitur divinum istud Christi Axioma: Beati non qui voluptatibus indulgent, sed qui lugent, non quicumque, & quamvis ob causam; sed lugentes *spiritu*, vel propter Christum, & justitiam, quod hic subintelligendum. Qui lugent propter peccata, & sua & aliena; non ob rerum dispendia terrenarum: quoniam *Sæculi tristitia mortem operatur*: *quæ* autem *secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* Luctus hic non mortuorum ponitur communi lege naturæ, sed peccatis & vitiis mortuorum; (inquit S. Hieronymus) Sic flevit & Samuel Saülem: quia pœnituerat Deum quòd unxisset eum Regem super Israël. Sic & Paulus Apostolus flere ac lugere se dicit eos, qui post fornicationem & immunditiam non egerunt pœnitentiam. Luctus hic gaudium internum, Spiritus sancti fructum, adjunctum habet. Hæc beatitudo Christianorum in terris peregrinantium, & ad patriam suspirantium, quorum typus Israëlitæ super flumina Babylonis sedentes & flentes, dum recordarentur Sion. His consolationem æternam in cælis Christus Dominus pollicetur. *Qui* enim hîc *seminant in lacrymis, in exultatione metent. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* In hac vitâ mortali semina bonorum operum mittuntur cum lacrymis ob captivitatem nondum plenè solutam & conversam, ob peccata quibus & ipsi justi obnoxii sunt, ob miserias ex peccato superstites, præsertimque concupiscentiam contra legem mentis pugnantem: sed in cœlis recipiet quisque manipulos suos, id est, fructum seminis, coronam gaudiorum & exultationis. Tunc *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* Contra verò impii, qui in hac vita peccata non lugent, sed gaudent intemperanter gaudio sæculari, æterno luctu plectentur. Unde Christus Lucæ 6. 25. *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.*

Hanc beatitudinem Græca Exemplaria secundum ponunt. S. Hilar. cap. 4. in Matth. S. Iohan. Chrysost. Homil. 15. in Matth. S. Ambrosius. lib. 5. in Luc. 2. Cor. 7. 10. S. Hieron. in cap. 5. S. Matth. 1. Reg. 15. 2. Cor. 12 Psalm. 125.

Apoc. 7. 17.

5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam; quoniam ipsi saturabuntur.* Famis & sitis nomine hîc desiderium ardens; justitiæ verò nomine quæ generalis est virtus, in se virtutes omnes complexa, significatur id omne quod virtuti consonum, & Deo gratum est. Beati igitur, non qui res terrenas desiderant, ut divitias, honores, voluptates; sed qui studio vehementi viam salutis à Christo propositam, Dei gratiam, pietatem, & obedientiam divinis mandatis: adeò ut illo desiderio accensi, corporis esuriem libenter perferant, potiùs quàm deficiant à via justitiæ & virtutis. Unde apud S. Lucam simpliciter habetur: *Beati, qui nunc esuritis.* Hi certissimè saturabuntur, tùm justitiâ, quam in hac vita inchoatam, in futura perfectam habebunt, tùm omnis generis bonis. *Sitientibus & esurientibus justitiam, beatitudinem tribuit: significans extensam in Dei doctrinam sanctorum aviditatem bonis perfectè in cælo satietatis expleri.* Justitiæ nomine *S. Johannes Chrysostomus* intelligit aut in genere virtutem ipsam, aut speciem illam justitiæ quæ avaritiæ opponitur. Quia enim commendaturus erat misericordiam, ostendens quomodo misereri oporteat, opportunè beatos prædicat qui justitiæ student. Non solùm autem dixit: Beati qui justitiam servant: *sed qui esuriunt & sitiunt justitiam*; ut non mediocriter, sed cum vehementi cupiditate illam colamus & operemur. Cupiditatem igitur quæ habendi amore flagrat, in meliora converti jubet, scilicet in amorem vehementem ju-

S. Hilarius.

S. Iohann. Chrysost. Hom. 5. in Matth.

S. Aug. Enar. in Psalm. 36. tom. 1.

ſtitiæ, præmiumque proponit his verbis: *Quoniam ipſi ſaturabuntur.* Quia enim plurimos divites facere putatur avaritia, è contrario rem ſe habere docet, magiſque id præſtare juſtitiam. *Noli igitur juſtitiam exercens formidare pauperiem, neque famem timere; cùm illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: ut ex adversò ille qui juſtitiam diligit tutiſſimè bona omnia poſſidet.* Omnia Dei beneficia ſub imagine cibi ac potûs in Scriptura ſæpè deſcribuntur, ut Iſaiæ 65. 13. *Propter hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini.* Lucæ 1. 53. *Eſurientes implevit bonis: & divites dimiſit inanes.* Non nobis ſufficit velle juſtitiam (inquit S. Hieronymus) niſi juſtitiæ patiamur famam: *Ut ſub hoc exemplo numquam nos ſatis juſtos, ſed ſemper eſurire juſtitiæ opera intelligamus.* Convenienter autem hæc beatitudo quarta ponitur. Poſtquam enim peccata deflevimus, conſequens eſt ut eſurire incipiamus & ſitire juſtitiam. *Æger enim cùm in gravi morbo eſt, non eſurit; quia ægritudinis dolor famem excludit..... Qui eſurit, utique virium quærit augmentum. Quod autem majus virtutis incrementum, quàm norma juſtitiæ?* (inquit S. Ambroſius.) qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, amatores ſunt veri & inconcuſſi boni. Illi ergo cibo ſaturabuntur, de quo Dominus dicit: *Meus eſt cibus ut faciam voluntatem Patris mei, quod eſt juſtitia.* Et illâ aquâ, de qua quiſquis biberit, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

S. Hieron. in cap. 5. Matth.

S. Ambroſius, lib. 5. in Lucam, n. 56. S. Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in monte. Iohan. 4. 34. & 18.

6. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Stoici docebant, *Succurere eſſe ſapientis, miſereri non eſſe*; & miſericordiam vocabant ægritudinem animi. At Chriſtus non opera tantùm miſericordiæ præcipit, ſed & affectum ſuo exemplo commendat. Sæpè enim dicitur *miſericordiâ motus*, quâ phraſi affectus, & quidem vehemens exprimitur. Sic Apoſtolus 1. *Cor.* 12. 26. vult *Membra compati.* Chriſtiana ſcilicet Diſciplina non exſcindit affectus, ſed moderatur. Beatos igitur Miſericordes Chriſtus pronuntiat, qui propter Chriſtum proximorum malis, ſive animi, ſive corporis indoleſcunt, eoſque, quoad poſſunt, ſublevant; qui & in erogandis eleëmoſynis liberales ſunt, & in condonandis injuriis faciles. Hi miſericordiam à Deo conſequentur, ſecundùm illud Pſalmi 40. verſ. 1. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Cæterùm, ut ſcribit S. Jacobus, Epiſt. cap. 2. 13. *Judicium ſine miſericordiâ illi, qui non facit miſericordiam.* Ideo verò præmium à Domino promiſſum operibus bonis *miſericordia* & *gratia* in Scripturis divinis vocatur, quia ipſa ſanctorum merita, ſunt Dei munera quibus cùm vita æterna datur, quid aliud niſi *gratia pro gratia* redditur, ut loquitur *S. Auguſtinus*? Numerus ergo Sanctorum per Dei gratiam Dei Regno prædeſtinatus, donatâ ſibi uſque in finem perſeverantiâ, illuc integer perducetur, & illic integerrimus jam ſine fine beatiſſimus ſervabitur, adhærente ſibi miſericordiâ Salvatoris ſui, ſive cùm convertuntur, ſive cùm præliantur; ſive cùm coronantur. Nam & tunc eſſe illis Dei miſericordiam neceſſariam, ſancta ſcriptura teſtatur, ubi ſanctus de Domino Deo ſuo dicit animæ ſuæ: Qui coronat te in miſeratione & miſericordia. Dicit etiam Jacobus Apoſtolus: *Judicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam.* Quibus verbis manifeſtatur, In his in quibus inveniuntur bona opera miſericordiæ judicium cum miſericordia fieri; ac per hoc etiam ipſam miſericordiam meritis bonorum operum reddi. Hinc ſancta Machabæorum Mater uni ex filiis ſuis dicit: *Ut in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam.*

S. Aug. lib. de Correptione & Gratia, cap. 13. Pſal. 102. 4. Iacob. 2. 13. 2. Mach. 7. 29.

7. *Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.* Beatos hîc prædicat Chriſtus, quorum mores integri ſunt, animuſque à pravis intentionibus, deſideriis, & cogitationibus purgatus; qui non ſolùm mala facta, ſed & malas concupiſcentias vincunt; omne quod Deo diſplicet peroſi, ſimpliciſſimam puritatem amantes colenteſque; qui non ſunt corde duplici. Puritas igitur cordis immunditiam omnem carnis & ſpiritûs, omnemque hypocryſim excludit. His verò qui mundi ſunt corde, viſio Dei ſicuti eſt, æterna vita, & Regnum cælorum promittitur, in quod *nihil coinquinatum* intrabit. Unde & 1. Johannis 3. *Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.* Eò ſpectat & illud Pſalmi 23. 3. *Quis aſcendet in Montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Innocens manibus, & mundo corde.* Breviter S. Hieronymus hanc ſententiam exponit: *Mundi corde, quos non arguit conſcientia ulla peccati. Mundus mundo corde conſpicitur: Templum Dei non poteſt eſſe pollutum.* Meritò hæc beatitudo cordis promittitur puritati, inquit S. Leo. *Splendorem enim veri luminis ſordens acies videre non poterit: & quod erit jucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculoſis. Declinentur igitur terrenarum caligines vanitatum, & ab omni ſqualore iniquitatis, oculi tergantur interiores, ut ſerenus intuitus tantùm Dei viſione paſcatur.*

S. Leo ſerm. 95. ſive Hom. de gradibus Aſcenſ. ad beatitudinem.

8. *Beati pacifici; quoniam filii Dei vocabuntur.* Pacifici, *qui primùm in corde ſuo, deinde & inter fratres diſſidentes pacem faciunt. Quid enim prodeſt alios per te pacari, cùm in animo tuo ſint bella vitiorum?* (inquit S. Hieronymus.) *In pace perfectio eſt* (inquit S. Auguſtinus) *ubi nihil repugnat; & ideo filii Dei pacifici, quoniam nihil reſiſtit Deo, & utique filii ſimilitudinem patris habere debent. Pacifici autem in ſemetipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus componentes & ſubjicientes rationi, id eſt, menti & ſpiritui, carnaléſque concupiſcentias habentes edomitas, fiunt Regnum Dei: in quo ita ſunt ordinata omnia, ut id quod eſt in homine præcipuum & excellens, hoc imperet cæteris non reluctantibus, quæ ſunt nobis beſtiiſque communia; atque idipſum quod excellit in homine, id eſt, mens & ratio, ſubjiciatur priori, quod eſt ipſa veritas unigenitus Filius Dei. Neque enim imperare inferioribus poteſt, niſi ſuperiori ſe ipſe ſubiiciat. Et hæc eſt pax quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis; hæc vita conſummati perfectique Sapientis. De hujuſmodi Regno pacatiſſimo & ordinatiſſimo miſſus eſt foras princeps hujus ſæculi, qui perverſis inordinatiſque dominatur.*

S. Hieron. S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in monte cap 2. n. 6.

9. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam: quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* Superiores ad beatitudinem gradus in actione poſiti ſunt, hic ultimus in paſſione. Beati qui vexantur aut exagitantur ab hominibus, juſtitiæ ſeu virtutis causâ, & quidvis patiuntur potiùs quàm à juſtitiæ ac virtutis tramite deficiant. Hos igitur qui perſecutionem propter ſua peccata patiuntur, hæc beatitudo non ſpectat. *Non* enim *Martyrem facit pœna, ſed cauſa.* Hæc perfectæ conſummatæque virtutis Chriſtianum demonſtrat, qui dicat cum Apoſtolo: *Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.* Illi ergo dumtaxat qui in Eccleſiæ unitate perſecutionem à malis patiuntur, beati dici poſſunt. *Ubi enim ſana fides non eſt, non poteſt eſſe juſtitia; quia juſtus ex fide vivit. Neque ſchiſmatici aliquid ſibi ex iſta mercede promittant; quia ſimiliter ubi caritas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia: Dilectio enim proximi malum non operatur. Quam ſi haberent, non dilaniarent corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.*

S. Auguſt. Epiſt. 204 aliàs 61. Idem lib. 1. de ſerm Dom. in Monte, cap. 3. Rom. 8. 35. S. Auguſt. ibid. cap. 5. Habacuc. 2. 4. Rom. 1. 17.

10. *Beati eſtis cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos mentientes, propter me.* Maledicere, eſt maledictum jactare cum contumelia, coram illo cui maledicitur, ſicut Domino noſtro dictum eſt: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Dicere malum adversùs alterum, eſt, abſentis famæ detrahere, ſicut Chriſti famam lædebant, qui, dicentibus aliis, *Quia Propheta eſt*, dicebant; *Non, ſed ſeducit turbas.* Perſequi autem, eſt vim inferre, vel inſidiis appetere: quod

S. Auguſt. ibid. Iohann. 8 48. Iohann. 7 12.

fecit qui eum tradidit, & qui eum crucifixerunt. Discipulos igitur suos adversùs persecutiones muniens Christus, beatos prædicat, cùm homines ipsos convitiis & contumeliosis verbis coram affecerint; nec verbis tantùm sed opere & factis ipsos vexaverint, ad tribunalia judicùm pertrahentes propter nominis sui confessionem; vel calumniis ipsorum famam violaverint. Talis fuit fors Christianorum tribus primis Ecclesiæ sæculis, cum Ethnici ipsos velut infanticidii, incestûs, & promiscui concubitus, sacrilegii & læsæ Majestatis reos, asinini capitis adoratores, publicos hostes, & eversores Reipublicæ, proscindebant, accusabant, damnabant. Beati qui hæc patiuntur Christi causa, propter confessionem fidei, defensionem veritatis, professionem virtutis. *Apud Christianos* enim *qui facit injuriam, ille miser est, non qui patitur... Illud maledictum contemnendum est, quod beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur. Ubi ergo Christus in causa est, ibi & optanda maledictio est.*

Tertull. in Apolog.

S. Hieron. Epist. 77.

Et in cap. 5. S. Matt.

12. *Gaudete, & exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Gaudebat Gentilium vulgus de Christianorum vexatione, & damnatis insultabat. Verùm Christianos ob illatam sibi persecutionem meliori titulo gaudere *Tertullianus* ostendit. Proinde (inquit) & vulgus vanè de nostra vexatione gaudet. Proinde enim nostrum est gaudium quod sibi vindicat, qui malumus damnari, quàm à Deo excidere. Contra illi qui nos oderunt, dolere non gaudere debebant, consecutis nobis quod elegimus.... Planè volumus pati, verùm eo more, quo & bellum nemo quidem libens patitur, cùm & trepidare & periclitari sit necesse: tamen & præliatur omnibus viribus, & vincens in prælio gaudet, qui de prælio querebatur, quia & gloriam consequitur & prædam. Prælium est nobis, quòd provocamur ad Tribunalia, ut illic sub discrimine capitis pro veritate certemus. Victoria est autem, pro quo certaveris, obtinere. Ea victoria habet & gloriam placendi Deo, & prædam vivendi in æternum. Animadvertat quisquis delicias hujus sæculi & facultatum temporalium quærit in nomine Christiano, *intrinsecùs esse beatitudinem nostram:* Sicut de Anima Ecclesiastica ore Prophetico dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus:* Nam extrinsecûs maledicta & persecutiones & detractiones promittuntur: de quibus tamen magna merces est in cœlis, quæ sentitur in corde patientium, eorum qui jam possunt dicere: *Gloriamur in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Non enim ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solùm æquo animo, sed etiam cum exsultatione tolerare; (inquit S. Augustinus.) Nescio quis hoc nostrûm possit implere, ut laceretur opprobriis fama nostra, & nos exsultemus in Domino. Hoc qui vanam sectatur gloriam, implere non potest. *Ne quæras gloriam, & non dolebis cùm inglorius fueris.*

Tertull. Apolog. cap. ult.

S. Aug. lib. 1. de ser. mon. Dom. in Monte cap. 5. Psal. 44. 14.

Rom. 5. 3. &c.

S. Hieron. in cap. 5. Matth.

Merces vestra copiosa est in cælis. Hinc meritum bonorum operum colligitur, à gratiâ tamen & misericordia Dei profectum, & Christi meritis, Deique promissionibus innixum, cujus summa bonitas illum nobis debitorem, seu potiùs suæ fidelitati efficere voluit. Hinc S. Augustinus Enarratione in Psalmum 32. Concione 2. *Teneamus* (inquit) *fidelissimum debitorem, quia tenemus misericordissimum promissorem. Neque enim aliquid ei mutuum commodavimus, ut debitorem teneamus; cùm ab illo habeamus quicquid illi offerimus, & ex illo fit quicquid boni sumus. Omnia bona quibus gaudemus ab illo sunt.* Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit; aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. *Ergo non ei aliquid dedimus, & tenemus debitorem. Unde debitorem? quia promissor est. Non dicimus Deo, Domine redde quod accepisti? sed, Redde quod promisisti.* Christus coronaturus est in nobis non merita nostra, sed dona sua, quia gratiâ Dei est omne meritum: & quamvis æterna felicitas & gloria cælestis, *merces* sit, & *corona justitiæ*; hanc tamen non redderet justus judex, nisi gratiam donasset misericors pater.

Rom. 11. 34.

13. *Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Salis duæ sunt proprietates præcipuæ, & condire cibos, illisque saporem dare, & à corruptione ac putredine servare. Hinc sapientia, à sapore dicta, *sal* appellata est, ut legitur apud Comicum: *Qui habet salem qui in te est.* Hinc Titus Livius Græciam *sal gentium vocat.* Hinc Christus Marci 9. 49. *Habete in vobis sal.* Et Apostolus ad Colossi. 4. *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Sacrificia omnia, seu victimas sibi oblatas sale condiri præcepit Deus *Levitici* 2. 13. ut designaretur symbolicè omne sacrificium & sale sapientiæ ac prudentiæ, & sale integritatis, incorruptionis & innocentiæ, ex parte offerentium, condiri debere. Quia verò sal, arcendo putredinem & corruptionem, durationem rerum extendit, fœdus perpetuum vocatur *Pactum salis*, Numer. 18. 19. ob salis certè consistentiam. Uxor Loth in statuam salis conversa creditur, non tantùm (ut notat S. Augustinus) ut nobis condimenti instar esset, sed etiam ut sic exstaret stabile ac perpetuum divini judicii monumentum. Non enim sal omne colliquationi obnoxium. Unde Plinius meminit lib. 31. *Hist. Natur. cap.* 7. Arabes quosdam muros domosque massis salis facere, & aqua ferruminare. Docent etiam Medici, infantes recens natos abluendos aquâ, in qua sal colliquatum usui fuerit, tum abstergendæ immunditiæ, tum membris consolidandis. Unde. Ezechielis 16. 4. scriptum est: *Quando nata es in die ortûs tui non est præcisus umbilicus tuus, & aquâ non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.* In quem locum *S. Hieron.* Tenera (inquit) infantium corpora dum adhuc uteri calorem tenent, & primo vagitu laboriosæ vitæ tenentur exordia, solent ab obstetricibus sale contingi, ut sicciora sint, & restringantur. Porrò Jerusalem, quæ de malis parentibus nata est, nihil saporis, nihil diligentiæ consecuta est. Qui autem renascuntur in Christo, dicitur ad eos: Vos estis sal terræ: & præcipitur eis ab Apostolo; Sermo vester semper in gratia sit sale conditus. Unde & vulgò sapientes falsi, & stulti vocantur insulsi... Qui hoc sale conditus fuerit, & omnem putorem humoremque noxium hujus admixtione siccaverit, ultra non dicet: *Computruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Sal igitur appellantur à Christo Apostoli, & qui Apostolorum locum tenent, aut functiones obeunt in Ecclesia, Episcopi, Doctores, & Prædicatores, 1. Quia homines, *terræ* nomine significatos, sale sapientiæ condire debent, verboque evangelico ac doctrina cælesti, sine qua nemo sapit: quod quidem verbum prudenter non minùs quàm fideliter dispensandum est. 2. Quia mores eorum à corruptione & putredine servare debent, cùm ejusdem verbi prædicatione, velut salis consperstone; tum sanctæ conversationis exemplis. Fieri certè non potest ut ea quæ jam corrupta sunt, salis consperstone reparentur. Non ergo hoc fecerunt Apostoli, sed ante renovata, sibique tradita, atque ab illa jam putredine liberata aspergebant sale, & in ea novitate conservabant, quam à Domino acceperant. Liberare quippe homines à putredine peccatorum, Christi virtutis est: Ut autem ad illa iterum non revertantur, Apostolorum curæ est ac laboris; (inquit S. Joannes Chrysostomus.) Verumtamen ea divini illius salis, verbi scilicet Evangelici, cujus Apostoli dispensatores erant, vis est, ut corruptis etiam moribus medeatur, & peccatorum amoveat putredinem, Deo gratiam suam adjungente, quæ sola interiùs sanare potest homines peccato corruptos. *Lex* enim *Domini immaculata, convertens animas.* In cujus rei typum Elizæus aquas Jericho pessimas & corruptas immisso sale sanavit, ut non esset ultra in eis mors & ste-

Psal. 37.

S. Joan. Chrys. Homil. 15. in Matth.

4. Reg. 2.

rilitas. Per aquas populi significantur Apocalypsis 17. 15. *Aquæ quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.* Legimus in Apostolo dictum de Ecclesia: *Lætare sterilis, quæ non paris; erumpe & clama quæ non parturis.* Ergo Ecclesia est illa sterilis civitas, quæ ante adventum Christi aquarum vitio, hoc est, sacrilegio Gentilium populorum, sterilitatem sustinens, Deo filios procreare non potuit. At ubi venit Christus, velut vas fictile assumens corpus humanum, vitia sanavit aquarum, hoc est, resecavit sacrilegia populorum; statim Ecclesia quæ erat sterilis, cœpit esse fœcunda. Unde & Apostolus dicit, *Lætare sterilis*: ut plures etiam filios ex eo Ecclesia quàm fœcunda susciperet. Aspersi autem qui sunt, qui attulerunt medicinam, facilè cognoscimus. Dicit Dominus ad Apostolos: *Vos estis sal terræ.* Ergo si Apostoli salibus comparati sunt, rectè figura completur. *Sicut tunc effusi de vasculo sales condierunt aquas, ita & nunc missi à Salvatore Apostoli condiunt universos; & ablata sterilitate vitiorum, prolem incipiunt germinare virtutum. Quòd si sal evanuerit*, evanuerit, insipidum factum fuerit & corruptum, *in quo salietur?* Nihil supereſt quo condiatur, & à putredine vindicetur. Sic Apostoli, Episcopi, Doctores, si falsam doctrinam amplectantur pro vera; vel fidei depositum violari patiantur; si vita illorum doctrinæ non respondeat, & quod verbis ædificant, exemplis destruant; si desint muneri, zelo, ac vigori debito in veritate, sive quæ fidem, sive quæ mores spectat, docenda, prædicanda, vindicanda; si languescant & concidant animis ob odia Mundi & pericula; si aliorum corruptioni pro officio non medentur, eorum errores, languorem, fatuitatem quis emendabit? *Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Nullius usus est, nullius virtutis. Solent aliæ res, etiamsi proprium usum amittant, ferè ad aliquid manere utiles. Fractus nummus non servit commercio, servit aurifici. Corruptus cibus non datur homini, datur cani. At sal evanidum, marcidum & corruptum, ne in sterquilinium quidem valet, terram non fœcundat, sed sterilem reddit. Sic Deus interminatur populo suo terram illius sulphure & *salis ardore comburendam, ita ut ultra non seratur, nec vivens quippiam germinet.* Sic Deus minatur se terram *fructiferam*, conversurum *in salsuginem, à malitia*, sive propter malitiam, *inhabitantium in ea.* Sic urbes quasdam legimus irâ victorum sale seminatas, ut nullum in eis germen oriretur. Sal ergo corruptum ad nihilum valet, nisi ut projiciatur, & à quibusvis prætereuntibus conculcetur. Sic mystici salis, Prælatorum scilicet, Doctorum, Prædicatorum errorem, pravitatem, languorem, fatuitatem, excipit pœna gravis. Non tantùm pretium omne, usus omnis sali isti decedit, sed & illius jactura redditur irreparabilis quodam modo, nec facilè condimenti illius datur condimentum aliud: immò supplicio gravi obnoxii redduntur, quod per abjectionem & conculcationem Scriptura exponit. Est ista abjectio servi nequam in tenebras exteriores. Et sanè optimarum rerum corruptio pessima.

13. *Vos estis lux mundi.* Elegi vos ut sitis lux Mundi, in mundum errorum tenebris obsitum Evangelii lucem inferatis, ut homines in via salutis dirigatis. Lucem eos appellat & metaphoricè, & participatione veræ lucis, quæ est ipse Christus, de quo *Isaiæ* 49.6. Pater æternus ait: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Aliud est quippe lumen quod illuminat, & aliud lumen quod illuminatur. Nam & oculi nostri lumina dicuntur, & tamen in tenebris patent & non vident. Lumen autem illuminans, à seipso lumen est, & sibi lumen est, & non indiget alio lumine ut lucere possit; sed ipso indigent cætera ut luceant. Sic Apostoli sunt lumen mundi, sed illuminatum à Christo qui lux vera est. Unde Christus ipsos lucernæ comparat lucem præferenti.

14. *Non potest civitas abscondi supra montem posita.* Hinc Ecclesiam, supra montem, qui Christus est, ædificatam, visibilem esse colligitur, nec ignorari posse. In sacris scilicet Litteris sicut apparet Dominus Christus, sive secundùm divinitatem quâ æqualis est Patri, sive secundùm susceptæ carnis humilitatem, sic apparet ejus Ecclesia toto terrarum orbe diffusa. Unde mirabilis est Hæreticorum cæcitas, qui cùm ipsum Christum præter Scripturas nesciant, ejus tamen Ecclesiam non divinarum Litterarum auctoritate cognoscunt, sed humanarum calumniarum vanitate confingunt.

Sed & Apostolos spectat hæc sententia, qui instar civitatis supra montem positæ, omnium oculis expositi esse debent, ut non lateant ob metum, sed totâ libertate se prodant, & quod audierunt in cubiculis, prædicent in tectis. His etiam verbis eos ad bene vivendi diligentiam cohortatur, ostendens quantum esse debeant de suis moribus actibusque ad sanctitatis normam conformandis soliciti, quasi ante omnium oculos constituti, & in medio orbis terrarum theatro certantes.

15. *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Nonnulla hic diversitas est in verbis apud Marcum & Lucam, nulla in sensu. Marci 4. 21. *Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonnè ut super candelabrum ponatur?* Luc. 8.16. *Nemo lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes lumen videant.* Idem (inquam) est utrobique sensus, vis eadem comparationis, sive à lucerna sub vase, sive sub lecto, sive sub modio posita ducatur similitudo. Significat Christus Apostolos esse constitutos in munere eminenti, non ut lateant, sed ut lucem aliis præferant. Illorum itaque esse & doctrinæ puritate, & vitæ sanctimoniâ aliis prælucere instar lucernæ non absconditæ, sed expositæ loco opportuno & conspicuo, ut lumen suum quaquaversum diffundat. Sive verò sub modio occultetur lucerna, sivè sub lecto, sive sub vase, parum interest: utrobique enim lumen ejus intercipitur, & fructus illius intervertitur. Sic sive negligentia, sive metu occultetur lumen sacrum, semper inutile redditur aliis quibus lucere debet, noxium illis in quibus & à quibus lucere. Adde, Christum Dominum, ut aliis similitudinibus, sic & ista diversis temporibus diversa occasione usum, ut mirum non sit aliquam diversitatem hîc inter Evangelistas reperiri. Nullum in voce *modii* mysterium quærendum est, cùm perspicuum sit, modium pro quovis vase seu instrumento apto ad occultandū vel intercipiendum lumen fuisse positum. Etiam non improbabiliter post alios observaverim, Dominum non modii tantùm vel vasis, sed & lecti meminisse, ut indicaret, neutrum Apostolis committendum, nec lumen planè & omninò occultandum, nec ex parte tantùm vel negligenter præferendum; quia sub modio planè occultatur, sub lecto ex parte. Ostendit itaque gemina illa similitudine, neutrum faciendum, nec vitæ lumen separandum à lumine doctrinæ.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Quasi dicat, interprete *S. Iohanne Chrysostomo*: Ego quidem lumen accendi: ut verò perseveret ardens, vestri profectò sit studii, non propter vos ipsos modò, verùm etiam propter illos qui eadem luce potientur, vobisque ducentibus viam veritatis invenient. Non enim poterunt maledictiones vestrum obumbrare fulgorem, si tamen vos omni cum diligentia vixeritis, atque ita prorsus quasi qui universum orbem vestri facietis imitatione converti. Dignam igitur tantâ gratiâ exhibete vitam, ut sicut illa cunctis mox regionibus prædicanda est, ita illi etiam conversatio vestra conveniat. Deinde aliud quoque lucrum cum hominum salute conjungit, quod sit prorsus idoneum illos præstare solicitos, atque ad omne virtutis bonum concitare. Non solùm, inquit, corrigetis orbem rectè sanctèque vivendo, verùm etiam glorificari Deum ex vestra conversatione facietis: quemadmodum si contraria feceritis, & homines perdetis, & Dei nomen blasphemiis offendi facietis. Nec autem finem in laudibus hominum

Galat. 4. 27. *Homil. 12. De Elisæo, inter Sermones Ambrosianos olim edit. à Sirmondo, sed S. Maximo vindicatâ & sub ejus nomine editâ à D. Johanne Mabillonio, Tom. 1. Musæi Italici.*

Deuteron. 29. 23. *Psal.* 106. 34.

Et lib. 3. contra Crescon. Donatistam, cap. 36. Epist. 185 aliàs 50. Et lib. de Unitate Ecclesiæ, cap. 16. S. Hieron. in cap. 5. S. Matt. S. Iohann. Chrysost. Hom. 15. in Matt.

S. Iohann. Chrysost. ibid.

S. August. Epist. 92. aliàs 70.

minum constituisse videretur, non tantùm dixit, *Ut videant opera vestra bona*; sed addidit, *& glorificent Patrem vestrum qui in cælis est*: Ut hoc ipsum quod homo per bona opera placet hominibus, non ibi fidem constituat ut hominibus placeat; sed referat hoc ad laudem Dei & propterea placeat hominibus, ut in illo glorificetur Deus. Hoc enim laudantibus expedit, ut non hominem, sed Deum honorent. Apostolorum igitur, Prælatorum, Doctorum, & Prædicatorum opera lucere jubet Christus coram hominibus, non ad operantium gloriam, sed Dei, non ad ostentationem, sed ad ædificationem.

S. August. lib. 1. de serm. Dom. in Monte, cap. 7.

16. *Nolite putare quoniam veni solvere Legem, aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere.* Incipit Christus jam Apostolos informare, & docere quid doceant, tamquam si quærerent dicentes: Ecce volumus & omnia sustinere pro tuo nomine, & doctrinam tuam non abscondere; sed quid est hoc ipsum quod vetas abscondi, & pro quo jubes omnia tolerari? Numquid alia dicturus es contra ea quæ in Lege scripta sunt? Non (inquit) *Nolite putare quoniam veni solvere Legem*, id est, destruere, evertere Legem, *aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere.* In Lege & Prophetis quatuor erant, quæ omnia Christus complevit: 1. Promissa & vaticinia, exhibendo quæ promissa & prædicta erant. 2. Præcepta Moralia, melius interpretando, & vindicando à pravis Pharisæorum interpretationibus. 3. Præcepta ceremonialia, exhibendo ea quæ per ceremonias significabantur, ut pro circumcisione Baptismum & circumcisionem cordis, pro variis sacrificiis unum corporis & sanguinis sui in cruce, ejusdemque juge in Ecclesia Sacrificium Eucharisticum. 4. Præcepta judicialia, quia præmia & supplicia corporea & temporalia, in spiritualia & æterna commutavit. Sanè Christum Legem spreviisse, pervertisse, destruxisse, dici non potest, ut Judæi cavillantur, cùm eam impleverit doctrinâ, opere, Mandato. Siquidem eam quamdiu vigere debuit, diligentissimè servavit, quamvis ipse ut Deus & Dominus Legis eâ minimè teneretur. Circumcisus est, in Templo oblatus, quotannis ad Diem Festum Hierosolymam ascendit, Pascha celebravit. 2. Legem implevit, quia benè interpretando perfecit. *Nam qui addit quod minùs habet, non utique solvit quod invenit, sed magis perficiendo confirmat*: Ideo subjungit: *Amen dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota unum aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Dum *enim fiunt etiam illa quæ adduntur ad perfectionem, multò magis fiunt illa, quæ præmissa sunt ad inchoationem.* 3. Legem implevit, quia gratiam, per quam impleri posset, nobis attulit. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum-Christum facta est.* Quia quæ Lege promissa erant exhibuit; quæ ceremoniis & figuris adumbrata erant, implevit. Unde Lucæ 24. 44. ait: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi & Prophetis, & Psalmis de me.* Adimplet certè Legem, qui sic vivit ut Lex præcipit. *Plenitudo enim Legis caritas* (ait Apostolus) Istam caritatem Dominus & exhibere & donare dignatus est, mittendo fidelibus suis spiritum Sanctum. Unde idem Apostolus ait: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Et ipse Dominus: *In hoc scient omnes, quia discipuli mei estis, si vos invicem diligatis.* Impletur *ergo Lex, vel cùm fiunt, quæ ibi præcepta sunt, vel cùm exhibentur quæ ibi prophetata sunt. Lex enim per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum-Christum facta est. Ipsa Lex cùm impleta est, gratia & veritas facta est. Gratia pertinet ad caritatis plenitudinem: veritas ad Prophetiarum impletionem. Et quia utrumque per Christum, ideo non venit solvere Legem aut Prophetas, sed adimplere: Non ut Legi adderentur quæ deerant, sed ut fierent quæ scripta erant: Quod ipsa ejus verba testantur: Non enim ait: Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec addantur quæ desunt; sed, donec omnia fiant.* Ne-

S. August. lib. 1. de serm. Dom. in Monte, cap. 8.

Johanni 3. 17.

S. August. lib. 17. contra Faustum, cap. 6.

Legatur ipsa m lib. 19. contra Faustum, ca. 7. 8. 9. & 10.

Matth. 11. 13. S. Augst. ibid. c. 8.

Aque verò huic sententiæ Christi repugnat altera: *Lex & Prophetæ usque ad Johannem.* Ut enim interpretatur *S. Augustinus*, Lex quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem quæ postea revelata est, gratiâ facta est per Jesum-Christum, per quem superabundavit gratia: Ac per hoc impleta est per gratiam liberantem, quæ non implebatur per literam jubentem. Item in ipsa Lege universa Prophetia, quæ non tantùm verbis, sed etiam quarumdam actionum figuris Salvatoris promittebat adventum, veritas facta est per Jesum-Christum. Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari: quia Lex & Prophetæ usque ad Johannem, Lex ut reos faceret, qui desiderarent salutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem. Cæterùm Prophetas alios exstitisse jam in Ecclesia post Ascensionem Christi, quis nescit? De quibus Paulus dicit, *Et quosdam quidem constituit in Ecclesia primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò Doctores, &c.* Non itaque de illis dictum est, *Lex & Prophetæ usque ad Johannem*: Sed de iis qui primum Christi adventum prophetaverunt; qui adventus impletus non utique adhuc posset prophetari. Legem ergo Christus abrogavit, non evertendo, sed implendo; non destruendo, sed perficiendo: *Sicut & pictor non corrumpit lineamenta prima, sed magis illustrat & adimplet*, (inquit Theophylactus) ideo Christus subjungit.

1. Cor. 12. 28.

Theophylactus in cap. 5. Matt.

17. *Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant. Amen*, vox est asseverantis. Certissimum est quod vobis dico, futurum citiùs ut tractus illabatur orbis, quàm ut minimus Legis apex irritus cadat. Quidquid enim in Lege præceptum, aut promissum, aut prædictum, aut scriptum est, observabitur, implebitur, stabile erit: Non Lex modò tota, sed minima mandata, minimæ partes vim finemque suum obtinebunt. Lucæ 16. 17. *Facilius est autem cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere.* Nec infrequens in sacris etiam Literis comparatio cum iis quæ impossibilia sunt, vel talia videntur illis quibuscum alicui negotium est. Exempla sunt Jeremiæ 33. 20. 21. *Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore suo: & pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.* Et ad Galat. 1. 8. *Sed licèt nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Status quidem cæli & terræ immutandus est, innovando omnia, & meliorem in statum restituenda, in die Resurrectionis generalis omnium hominum & Adventus Christi ad ultimum judicium, liberanda creatura à vanitate cui modò subjecta est. Præterit figura hujus mundi. Cæli novi & terra nova nobis promittuntur, consequenter vetera transitura sunt, quoad accidentia statûs, non quoad substantiam quæ permansura est in sæculum sæculi ad gloriam Creatoris. Verumtamen ne tunc quidem cùm cælum & terra meliorem in statum immutata fuerint & innovata; Lex Dei non implebitur. Alia ratio librorum & Voluminum Legis, alia veritatis in illis contentæ. Illa præteribunt aliquando, non ista. Literis sponsi non ampliùs opus est sponsæ, cùm sponsi præsentiâ fruitur. Chirographo non ampliùs opus est, præstitâ solutione. Verùm veritas Legis æternùm durabit: cùmque *Finis præcepti* sit *caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non fictâ*, & *caritas numquam excidat*, & hæc longè perfectior futura sit in patria, quàm fuit olim in via, tunc maximè implebitur Lex. Ea tamen à Christo perfectissimè est adimpleta iis quos diximus modis. Primò quia nullum ex præceptis Legis ipse transgressus est. *Peccatum* enim *non fecit*: & Johanni-Baptistæ ait: *Sic decet nos implere omnem justitiam.* Secundò, quia per nos id ipsum facit, nobis per gratiam suam donans ut illam impleamus: quod S. Paulus significat dicendo: *Finis Legis Christus ad justitiam omni credenti.*

1. Tim. 1. 5. 1. Cor. 13. 8. Isai 51. *S. Johann Chrysost. Hom. 16 in Matt.*

F

Rom. 10. Et, *Peccatum damnavit in carne, ut justificatio Legis*
Rom. 8. *impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambula-*
Rom. 3. *mus*, Et, *Legem ergo destruimus per Fidem? Absit; sed Legem statuimus.* Quia enim (inquit S. Johannes Chrysostomus) *studebat Lex hominem facere justum, atque ad hoc inveniebatur infirma: veniens Christus, & per fidem certissimum modum justificationis inducens, voluntatem Legis implevit. Quod enim illa per litteram non potuit, hoc per fidem ipse confecit.* Propterea dixit: *Non veni solvere Legem, sed adimplere.* Eodem sensu S. Gregorius M. ait; *Adimplere venerat Legem, qui Legis justitiæ gratiam addidit, ut quod illa jubebat in minimis, ipse perfici adjuvaret in summis; & quod illa coërcebat ab opere, ipse resecaret à corde.* Et ante ipsum S. Augustinus: *Quæ Lex superbos etiam prævaricationis reatu devinxit, augendo peccatum, cùm jubet quod implere non possunt; ipsius Legis impletur justitia per gratiam Spiritûs in eis qui discunt à Christo mites esse atque humiles corde, qui venit non Legem solvere, sed adimplere. Deinde quia, etiam sub gratia positis, in hac mortali vita, difficile est omni modo implere quod scriptum est:* Non concupisces: *Ille per carnis suæ Sacrificium Sacerdos effectus, impetrat nobis indulgentiam, etiam hinc adimplens Legem: Ut quod per nostram infirmitatem minùs possumus, per illius perfectionem recuperemus, cujus Capitis membra effecti sumus.* Denique Legem implevit per ipsa præcepta quæ erat daturus; (inquit S. Johannes Chrysostomus.) Non enim interitus priorum, sed augmentum potiùs & complementum erant ea quæ dabantur à Christo. Illius quippe Sententiæ, *Non occides*, non interemptio, sed adimpletio magis atque munitio est dicere; *Non irascaris*: omniumque similiter cæterorum. Ideo ait: *Amen dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Quasi dicat: Impossibile est Legis decreta non perfici. Nam minimum quoque ejus oportet impleri: Quod certè ipse fecit, omni illam diligentiâ curaque servando, & implendo. Romani (inquit *Theodoretus*) Græcorum Barbarorumque Legibus in unum collectis; quæ optimæ videbantur, à singulis Legislatoribus mutuati, subditas sibi nationes his Legibus servire coëgerunt. Illos tamen qui ab ipsis regi noluerunt, nec vi, nec suasionibus adegerunt ut Romanis Legibus viverent. Quin & multi eorum qui servitutis frenum acceperunt, vivere tamen illorum Legibus recusant. Neque enim Æthiopes, neque Ismaëliticæ plurimæ gentes, non Lazi, non Sanni, non Abasgi, non cæteri Barbari, qui Romanorum gaudent dominatu, ex Romanis Legibus conventiones mutuas ineunt. At Piscatores nostri & Publicani, Sutorque, cunctis Nationibus Leges Evangelicas intulerunt. Neque solùm Romanos, quique sub illorum vivunt imperio, sed & Scythicas ac Sarmaticas Gentes, & Indos, & Æthiopas, & Persas, & Seras, & Hyrcanos, & Bactrianos, & Britannos, & Cimbros, & Germanos, atque omne hominum genus, Nationesque omnes induxerunt ut Crucifixi Leges acciperent, non armis usi, non infinita vi Militum delectorum, non immanitatis Persicæ violentiâ, sed verbis suadentes, Legumque utilitatem ostendentes: Nec sine variis periculis hoc agentes, sed frequentes in singulis urbibus injurias perferentes, & flagella passim sustinentes, & torti vinctique ac supplicii genus omne subeuntes..... Verùm illi Legislatores quidem confoderunt, at Legum vim abolere non potuerunt. Multò enim valentiores post illorum necem apparuerunt. Ad Persas enim & ad Scythas, barbarasque alias gentes post illorum mortem Leges penetrarunt, omnibusque contra reluctantibus, non solùm Barbaris, sed etiam Romanis, in eodem illæ robore permanserunt Quo miraculo confirmata dominicæ illius sententiæ veritas est: *Donec transeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.*

S. Gregor. M. Hom. 16. in Ezech.

S. Augustin. lib. 19. de contra Faustum, cap. 7.

S. Johann. Chrysost. Hom. 16. in Matth.

Theodoretus, serm. 9. de Legibus.

18. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.* Hæc Sententia cum superiori cohæret: *Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Sugillat ergo Pharisæos, qui contemptis Mandatis Dei, statuebant proprias Traditiones: Quòd non eis profit doctrina in populis, si vel parvum quod in lege præceptum est destruant. Jejunia scilicet, lotiones, sacrificia, dona illata in corben, decimarum anxiam solutionem, esse præcepta maxima censebant ac docebant; quorum nempe observatio maximum Sacerdotibus pariebat emolumentum; alia esse præcepta minima, quamvis officia moralia essent, vel primæ aut secundæ tabulæ. Sic maxima eorum opinione erant præcepta, quæ spectabant actus externos, & illos imperabant vel prohibebant: minima quæ spectabant actus internos Quod & ex sequentibus versibus liquet, & ex Matthæi 15. 16. 23. capitibus. Sic ex increpatione Christi, quòd transgrederentur mandatum Dei propter Traditionem suam, *Matt.* 15. 3. constat, illos Traditiones suas pro mandatis maximis; præcepta Dei pro minimis habuisse. Et videntur Pharisæi ista, quæ subjicit Dominus, inter minima censuisse, irasci fratri suo, dicere illi *Raca* & *Fatue*, aspicere mulierem oculo concupiscentiæ, dimittere uxorem, jurare per cælum, per terram, per Hierosolymam, per caput suum. Sensus igitur Dominicæ Sententiæ est: Tantùm abest ut venerim ad dissolvendam Legem, sive doctrinâ, sive operibus meis, ut contra doceam, illorum etiam violationem præceptorum, quæ pro minimis habentur à Pharisæis & Doctoribus vestris, gravi reatui obnoxios homines facere. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines*; id est, illorum violationem levis esse momenti, vel ea impunè violari posse docuerit; conjunctio enim &, pro disjunctione *vel*, hîc ponitur (ut in aliis nonnullis Scripturæ locis) *minimus vocabitur*, nullo erit loco *in Regno cælorum*, ab eo prorsus & in æternum excludetur, *Ubi nisi magni esse non possunt*, (inquit S. Augustinus.)

S. Hier. in cap. 5. Matth.

S. Johann. Chrysost. Hom. 16. in Matth.

S. Augustin. lib. 1. de serm. Dom. in Monte, cap. 8.

Qui autem fecerit, non unum, sed omnia mandata Legis, & docuerit homines omnia esse implenda, nullo minorum majorumque præceptorum discrimine, quia in Dei Lege nihil nisi magnum est; *hic magnus vocabitur*, id est magnus erit *in Regno cælorum*. Quam sententiam simul & præcedentem sic explicat S. Augustinus: *Ut ostenderet istos minimos reprobos esse, qui docent bona loquendo, quæ solvunt malè vivendo, nec quasi minimos in vitâ æternâ futuros, sed omninò ibi non futuros; cùm dixisset*, Minimus vocabitur in Regno cælorum, *continuò subjicit*: Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cælorum. *Illi sunt certè Scribæ & Pharisæi, qui super cathedram Moysi sedent, & de quibus ait:* Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim & non faciunt: *Docent sermonibus, quod solvunt moribus. Consequens est ergo ut qui minimus est in Regno cælorum, qualis nunc est Ecclesia, non intret in Regnum cælorum qualis tunc erit Ecclesia; quoniam docendo quod solvit, ad eorum societatem qui faciunt quod docent, non pertinebit: & ideo non erit in numero piscium magnorum; quoniam* Qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in Regno cælorum. *Et quia hîc magnus erit, ideo ibi erit, ubi minimus ille non erit. Usque adeo quippe ibi magni erunt, ut qui minor ibi est, major sit eo quo hîc nemo major est. Sed tamen qui hîc magni sunt, id est, qui in Regno cælorum, ubi sagena congregat bonos & malos, faciunt bona quæ docent, ipsi erunt in illa Regni cælorum æternitate majores, quos isti ad dexteram & resurrectionem vitæ pertinentes indicant pisces.*

Idem, Tractatu 122. in Ioannem n. 9.

" Matth. 23. 3.

Matth. 5. 19.

19. *Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.* Nisi major & perfectior fuerit virtus vestra, & obedientia in observatione Legis, quàm Scribarum & Pharisæorum, qui sapientissimi ac

" poterit per illam perficiendi infelicitatem, operata
" quod ſuum fuerat. Denique Dominus quemadmodum
" ſe adjectionem Legi ſuperſtruere demonſtrat, niſi &
" voluntatis interdicendo delicta? cùm adulterum non
" eum ſolum definit, qui cominus in alienum Matrimo-
" nium cecidiſſet; verùm etiam illum qui aſpectus
" concupiſcentiâ contaminaſſet. Adeò quod prohibetur
" adminiſtrare, ſatis periculosè animus ſibi repræſentat,
" & temerè per voluntatem expungit effectum. Cujus
" voluntatis cùm vis tanta ſit, cur non ſolatium ſui ſatu-
" rans pro facto cedat? Pro facto ergo plectetur.

27. *Quòd ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. Et ſi dextra manus tua ſcandalizat te, abſcide eam, & projice abs te: Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Ex duobus incommodis eligendum quod minus: ſi gangrena partem corporis quamvis caram occupaſſet, æquum eſt ut patereris eam precidi potiùs, quàm proſerpens malum toti corpori exitium crearet. Quantò juſtius id faciendum eſt, ubi æterna animi corporiſque pernicies imminet, ni antevertas. Per oculum & manum, intellige occaſiones proximas libidinis & cujuſcumque peccati; ſive cognatos etiam & amicos conjunctiſſimos, oculi dextri, & dextræ manus ſymbolo Chriſtus ſignificavit. *Scandalizat te*, incitat impellitque ad peccatum. *Erue eum*, cohibe à functione viſionis, etiamſi abſque ſummo dolore ac detrimento id facere non poſſis; nega tibi illecebrarum peccati aſpectum, perinde ac ſi oculi tibi eruti eſſent. *Et projice abs te*, contemne, & longè à te repelle quicquid tibi peccati occaſio aut fomentum eſt, etiamſi ſit oculo dextro aut manu dexterâ carius magiſque neceſſarium. *Expedit enim tibi* &c. Minùs enim malum præ majori eligendum. Melius eſt ut vim tibi facias in hac vita, quam ut æternam damnationem ſubeas, *& in ignem inextinguibilem* detrudaris. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te*, *&c.* Si de membris hîc loqueretur Chriſtus, nequaquam vel de uno, vel de dextro oculo, ſed indifferenter de utroque id diceret. Qui enim dextro ſcandalizatur oculo, haud dubium quin ipſum patietur etiam de ſiniſtro. Quam igitur ob cauſam dextrum poſuit, & manum adjecit? Ut ſcilicet diſceres, non de membris eſſe ſermonem, ſed de his potiùs qui nobis familiaritate junguntur. *Etſi igitur tantùm aliquem diligas, ut eo dextri oculi utaris vice: aut ita tibi quempiam utilem putes, ut eum dextræ manûs ducas loco, & hi tamen animæ tuæ fortaſſis incommodent: etiam iſtos à te* (inquit) *abſcinde. Non dixit, A talium ſocietate diſcede: ſed maximam ſeparationem indicans*, Erue, *inquit*, & projice abs te. *Deinde quia ſeverè ſatis præceperat, lucrum ex utroque oſtendit.* Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. *Cùm enim nec ſe ipſum certè ſalvet qui tibi fuerit adjunctus, & te perditionis ſuæ ſocium faciat; quæ tandem humanitas ſit, utrumque demergi, cùm liceat vel unum ſeparatione ſervare? Cur enim Paulus optabat anathema fieri? Non utique ut nihil inde lucri caperet, ſed ut alios acquireret in ſalutem. Hîc verò uterque damno afficitur; & idcirco non ait tantummodo*, erue, *ſed*, projice abs te; *Ut eum nunquam recipias ulteriùs, ſi qualis fuerat, perſeverat. Hoc enim modo & illum majori crimine liberabis, & te à perditione ſalvabis.... Si daretur electio, unumque eſſet neceſſarium de duobus, aut cum ambobus oculis in foveam ruere, atque ibidem perire, aut etiam abſque uno oculo reliquum ſalvare corpus: putaſne è duobus non malles ſuſcipere ſecundum? Non enim hoc eſſet odientis oculum, ſed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris conſideretur & feminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabiliſque permaneat: & te omni peſte, dum ſic abſcinditur, liberabit, & ipſa à majoribus eſt erepta peccatis, non jam ultra cum ſuis malis etiam crimen tuæ perditionis admiſcens. Vidiſti quanta le-*

Marci 9.

S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 17. in Matth.

" Videlicet
" ſis &
" S. Ioan.
" Chryſ.
" Hom.
" 17. in
" Matt. &
" Serm. 19.
" de Libello
" Repudii
" Tom. 5.
" Matt. 19.
" 8.

nitate Chriſti Lex plena ſit & ſolicitudine, & quæ à pluribus nimiæ ſeveritatis putatur, quantùm erga homines pietatis oſtendat? De præcidendis ac vitandis proximis peccati occaſionibus, vitandaque cariſſimorum & conjunctiſſimorum ſocietate, ſi nos ad peccatum pertrahant, hunc locum pariter explicat *S. Hilarius*. Sed quia, inquit, diverſa invicem membra, corpus tamen omnes unum ſumus; abjicere à nobis, vel potiùs eruere, propinquitates cariſſimorum nominum admonemur, ſi in illis aliquid tale cernamus; ne in conſortium nominis eorum de familiaritate veniamus. Rectiùs utilibus & maximè neceſſariis, tanquam oculi & pedis membris carentes, quàm uſque in ſocietatem gehennæ vitioſæ propinquitatis teneamur affectu. His concordat *S. Hieronymi* interpretatio. In dextero (inquit) oculo, & dextera manu, fratrum, uxorum, & liberorum atque affinium & propinquorum monſtratur affectus; quos ſi ad contemplandam veram lucem nobis impedimento eſſe cernamus, debemus truncare iſtiuſmodi portiones: Ne dum volumus lucri cæteros facere, ipſi in æternum pereamus. Unde dicitur & de ſacerdote magno, cujus anima Dei cultui dedicata eſt: *Super patre & matre & filiis non polluetur*: id eſt, nullum affectum ſciet, niſi ejus, cujus cultui dedicatus eſt. His concinit *S. Auguſtinus*: His (inquit) magna opus eſt fortitudine ad membra præcidenda. Quicquid enim eſt quod ſignificat oculus, ſine dubio tale eſt quod vehementer diligitur. Solet enim & ab eis qui vehementer volunt exprimere dilectionem ſuam, ita dici, Diligo eum ſicut oculos meos, aut etiam plus quàm oculos meos. Quod autem additum eſt, *dexter*, fortaſſe ad augendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad vivendum iſti oculi corporis communiter intendantur, & ſi ambo intendantur, æqualiter poſſint; amplius tamen formidant homines dextrum amittere. Ut iſte ſit ſenſus: Quicquid illud eſt quod ita diligis, ut pro dextro oculo habeas, ſi *ſcandalizat te*, id eſt, ſi tibi impedimento eſt ad veram beatitudinem, *erue illud & projice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum horum*, quæ ita diligis ut tamquam membra tibi hæreant, *quàm totum corpus tuum eat in gehennam.*

S. Hilar. cap. 4. in Matth.

" inquit, diverſa invicem membra, corpus tamen omnes
" unum ſumus; abjicere à nobis, vel potiùs eruere, propin-
" quitates cariſſimorum nominum admonemur, ſi in illis
" aliquid tale cernamus; ne in conſortium nominis eorum
" de familiaritate veniamus. Rectiùs utilibus & maximè
" neceſſariis, tanquam oculi & pedis membris carentes,
" quàm uſque in ſocietatem gehennæ vitioſæ propinquita-
" tis teneamur affectu. His concordat *S. Hieronymi* inter-
" pretatio. In dextero (inquit) oculo, & dextera manu,
" fratrum, uxorum, & liberorum atque affinium & pro-
" pinquorum monſtratur affectus; quos ſi ad contemplan-
" dam veram lucem nobis impedimento eſſe cernamus, de-
" bemus truncare iſtiuſmodi portiones: Ne dum volumus
" lucri cæteros facere, ipſi in æternum pereamus. Unde di-
" citur & de ſacerdote magno, cujus anima Dei cultui de-
" dicata eſt: *Super patre & matre & filiis non polluetur*:
" id eſt, nullum affectum ſciet, niſi ejus, cujus cultui dedi-
" catus eſt. His concinit *S. Auguſtinus*: His (inquit) ma-
" gna opus eſt fortitudine ad membra præcidenda. Quic-
" quid enim eſt quod ſignificat oculus, ſine dubio tale eſt
" quod vehementer diligitur. Solet enim & ab eis qui ve-
" hementer volunt exprimere dilectionem ſuam, ita dici,
" Diligo eum ſicut oculos meos, aut etiam plus quàm ocu-
" los meos. Quod autem additum eſt, *dexter*, fortaſſe ad au-
" gendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad vi-
" vendum iſti oculi corporis communiter intendantur, &
" ſi ambo intendantur, æqualiter poſſint; amplius tamen
" formidant homines dextrum amittere. Ut iſte ſit ſenſus:
" Quicquid illud eſt quod ita diligis, ut pro dextro oculo
" habeas, ſi *ſcandalizat te*, id eſt, ſi tibi impedimento eſt
" ad veram beatitudinem, *erue illud & projice abs te. Ex-*
" *pedit enim tibi ut pereat unum horum*, quæ ita diligis ut
" tamquam membra tibi hæreant, *quàm totum corpus tuum*
" *eat in gehennam.*

S. Hier. in cap. 5 Matt.

S. Aug. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 13.

28. *Dictum eſt autem: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii.* Ea de re lex extat *Deuteron.* 24. 1. *Hæc juſtitia minor eſt Phariſæorum* (inquit S. Auguſtinus) cui non *eſt contrarium quod* hîc *Dominus dicit*: Ego autem dico vobis; quia omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornicationis cauſâ, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat. *Non enim qui præcepit dari libellum repudii, hoc præcepit ut uxor dimittatur: Sed* qui dimiſerit, *inquit*, det illi libellum repudii: *Ut iracundiam temerariam projicientis uxorem libelli cogitatio temperaret. Qui ergo dimittendi moram quæſivit, ſignificavit quantùm potuit duris hominibus, ſe nolle diſſidium. Et ideo Dominus alio loco interrogatus, ita reſpondit*: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras. *Quamtumvis enim durus eſſet, qui vellet dimittere uxorem, cùm cogitaret libello repudii dato jam ſine periculo eam poſſe nubere alteri. Dominus ergo ad illud confirmandum ut non facilè uxor dimittatur, ſolam cauſam fornicationis excepit.* Aliæ quidem cauſæ ſunt canonicæ, ob quas uxor à thoro viri poteſt repelli, ſed ſolum adulterium cauſa eſt dimittendæ uxoris Matrimonii propria, quia uxor prior eſſe noluit, quæ fidem conjugalem marito non ſervavit. Et ob alias quidem cauſas abjici à thoro poteſt uxor ad tempus, donec emendetur; ob adulterium verò abjici poteſt à thoro in perpetuum, ut violatæ fidei conjugalis pœnas luat quamdiu vixerit: ita ut ipſam licèt pœnitentem & emendatam recipere vir minimè teneatur. Sed qui ob alias cauſas, etiam canonicas, id eſt, Eccleſiaſticis Canonibus ac Decretis probatas, & Eccleſiaſtici Judicis auctoritate ac ſententia interveniente divortium cum conjuge fecerit; ipſaque ad meliorem frugem redierit, ut redeat ad virum, tenetur cum ea reconciliari; Alioquin *facit eam mœchari*; id eſt, ni-

Idid. cap. 14 Legatur & lib. 19. contra Fauſtum, cap. 26.

miâ ſeveritate præbet illi occaſiones adulterii, exponit illam adulterii periculo. Verumtamen & *qui dimiſſam* ob adulterium *duxerit*, *adulterat*: Quia alienam uxorem ducit. Vinculum enim conjugale *in civitate Dei noſtri*, *in monte ſancto ejus*, ratione Sacramenti, indiſſolubile eſt: *Et interveniente divortio non aboletur confœderatio illa nuptialis*: ſed *ſibi conjuges ſunt etiam ſeparati; cum illis autem adulterium committunt, quibus fuerint etiam poſt ſuum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri.* Atque id confirmat Apoſtolus ad Romanos ſcribens cap. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi: Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro: Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri: ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.* Et 1. ad Corinthios 7. 10. 11. *Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: Quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Eadem enim lex quoad hoc poſita eſt à Chriſto viro & uxori, ut ſi dimiſerit, etiam ob adulterium, non ducat aliam, aut reconcilietut uxori: quam reconciliationem etſi non imperat Novæ Legis Autor, tamen optat. Jam verò ſi nec illi nubere conceditur vivâ viro à quo receſſit, neque huic alteram ducere vivâ uxore quam dimiſit; multò minùs fas eſt illicita cum quibuſlibet ſtupra commitere. Sed de hoc rurſus argumento tractandum ad cap. 19. *S. Matthæi.*

S. *Auguſt. De bono conjugali, cap.* 7.

29. *Iterum audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non perjurabis: Reddes autem Domino juramenta tua.* Non verba, ſed ſenſum Legis Chriſtus reddit. Exod. 20. 7. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui invanum.* Quod & Levit 19. in Hebraico Textu habetur, ubi Vulgatus Interpres vertit; *Non perjurabis in nomine meo.* Deuteron. 5. 2. *Non uſurpabis nomen Domini tui fruſtra: Quia non erit impunitas qui ſuper re vana nomen ejus aſſumpſerit.* Aſſumere autem nomen Dei in vanum, eſt pejerare. Vox enim Hebraica *ſchave* & *in vanum* apud Latinos, utrumque ſignificat, & quod minimè neceſſarium, & quod falſum eſt. Altera pars Dominicæ ſententiæ ſumpta eſt ex Num. 30. 3. *Si quis virorum votum Domino voverit, & ſe conſtrinxerit juramento; non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit implebit.* Sic Pſalm. 23. 4. vir pius deſcribitur, his verbis: *Qui non accepit in vano animam ſuam*, (quibus reſpicitur formula jurisjurandi, ITA VIVAM:) *Nec juravit in dolo proximo ſuo.* Pejerare hîc duo complectitur, 1. falſum jurare; 2. Quod ex animi tui ſententia juraveris, non præſtare. Scribæ & Phariſæi dupliciter in hoc capite de juramento errarunt. 1. Quòd de veritate tantùm rei juratæ caverent, non autem de vanitate jurandi. Juramenta quidem vana & temeraria aliquâ cenſurâ notarunt, ſed ea arctiſſimo circulo concluſerunt, & quatuor tantùm modis fieri dixerunt, ut obſervat *Johannes Lightfoot*, in *Horis Hebraicis*; 1. Cùm quis id juramento aſſereret, quod notiſſimæ veritati eſſet contrarium; veluti, *Si juraret virum eſſe feminam, columnam lapideam eſſe columnam auream*, &c. vel cùm quis juraret id eſſe vel fuiſſe, quod omnino impoſſibile; veluti, *ſe vidiſſe camelum in aëre volitantem.* 2. Cùm quis jurejurando id aſſereret, de quo non erat quod quis dubitaret, exempli gratia, *Cælum eſſe cælum, lapidem eſſe lapidem*, &c. 3. Cum id ſe facturum juraret, quod omnino ipſi impoſſibile: *Se nempe per triduum & trinoctium non dormiturum; per plenam ſeptimanam ſe nihil guſtaturum*, &c. 4. Cùm ab eo abſtinere juraret quòd præceptum eſt, nempe, *Se non geſtaturum Phylacteria.* 2. Secundò, errarunt in hoc capite, quòd per creaturas jurare pro more & conſuetudine habuerunt, nec tamen id verè & propriè juramentum eſſe putarunt, ut conſtat ex Maimonide in *Sheuvoth* cap. 12. ex aliiſque libris Hebræorum Magiſtrorum à *Lightfooto* citatis: & non ſe teneri jurejurando, ſi per cælum, aut terram aut per Jeroſolymam, aut per caput ſuum juraſſent. Utrumque hunc errorem Chriſtus hîc evertit.

30. *Ego autem dico vobis, Non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Ieroſolymam, quia civitas eſt magni Regis: Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.* Legem explicat Chriſtus, non ſolum perjurium, ſed omne prorſus non neceſſarium juramentum prohibens, *Juſtitia Phariſæorum eſt, non pejerare*: (inquit S. Aug.) *Hanc confirmat qui vetat jurare, quod pertinet ad juſtitiam Regni cælorum. Sicut enim falſum loqui non poteſt qui non loquitur, ſic pejerare non poteſt qui non jurat.* Licere tamen Chriſtianis jurare, ubi quando, & quâ ratione oportet, docet exemplum Apoſtoli jurantis: *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.* Et *Teſtis eſt mihi Deus, &c.* Idque confirmat Eccleſiæ perpetuus uſus. a *Ita ergo intelligitur præcepiſſe Dominum ne juretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, refrœnet ſe quantùm poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitate, cùm videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmentur.* Docet deinde Chriſtus, non ſolùm peccatum eſſe jurare ſine neceſſitate illis jurandi formulis, quibus Deus directò nominatur, qualis eſt illa judæis ſanctiſſima, *Deus vivit*: Sed etiam jurare per res alias extra Deum, quòd res aliæ tacitè ad Deum referantur. *Itaque Dominus docet nihil eſſe tam vile in creaturis Dei, ut per hoc quiſque pejerandum arbitretur: quando à ſummis uſque ad ima divinâ providentiâ creata regantur.* Verba ſunt S. Auguſtini lib. 1. *de Serm. Dom. in monte.*

S. *Auguſt. lib.* 1. *de ſerm. Dom. in Monte, cap.* 17. *Galat.* 1. 20. *Rom.* 1. 9. a *Vide S. Auguſt. Epiſt.* 15. *alias* 89. *ad Hilar. S. Athan. in Apol. ad Conſtantium, Collationis Carthag. Acta, & ante alios Tertullianum Apol. cap.* 31.

Neque per cælum, quia thronus Dei eſt; Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus. Alludit ad illud Iſaiæ 66. *Cælum mihi ſedes eſt: Terra autem ſcabellum pedum meorum.* Quod non ita intelligendum, quaſi „ S. *Aug.*
Deus habeat membra collocata in cælo & in terra, „
ut nos cùm ſedemus: ſed illa ſedes judicium ſignificat: „
& quoniam in hoc univerſo mundi corpore maximam „
ſpeciem cælum habeat, & terra minimam; tamquam „
præſentior ſit excellenti pulchritudini vis divina, mi- „
nimam verò ordinet in extremis atque infimis, ſedere „
in cælo dicitur, terramque calcare. Has porrò juran- „
di formulas ad Deum referri Chriſtus docet. Matth. „
23. 22. *Et qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum.*

Neque per Ieroſolymam, quia civitas eſt magni Regis. Ita vocatur Pſalm. 47. 3. quòd Regis Regum cultui dicata ſit. Hoc igitur eò pertinet, ut qui per Jeroſolymam jurat, intelligatur per eum jurare, qui Hieroſolymis Regnum ſuum poſuit, ſicut qui per Templum jurat, jurat per habitatorem Templi, ut Chriſtus explicat infra cap. 23.

Neque per caput tuum juraveris, &c. Et per Deum enim jurare intelligendus eſt, qui per caput ſuum jurat, cùm nec ſui capitis homo ſit Dominus, cujus ne unum quidem capillum album vel nigrum facère poteſt, id eſt, naturam ejus immutare. *Qui per ſalutem ſuam jurat*, (inquit Ulpianus Juriſconſultus) *per Deum jurare videtur; reſpectu enim divini Numinis jurat.* Idem dicendum de illo qui per caput ſuum jurat.

31. *Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt: Non, non: Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt*, Cùm aliquid affirmandum eſt, ſimpliciter affirmatè: cùm aliquid negandum, ſimpliciter negatè, nullo adhibito juramento, cujus conſuetudo mala; vel quod à vitio incredulitatis ejus qui dictis veſtris non credit, originem ducit; vel à diaboli tentatione *Si jurare cogeris*, inquit S. Auguſtinus, *ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades: quæ infirmitas utique malum eſt, unde nos quotidie liberari deprecamur, cùm dicimus*, Libera nos à malo. *Itaque non dixit, Quod autem am-*

S. *Auguſt. lib. de ſerm. Dom. in Monte, cap.* 17.

religiosissimi inter Judæos habentur, vobis ad æternam beatitudinem non patebit aditus. Vera justitia Pharisaicæ præstat in tribus. Primò, ut non modò opera nostra, sed & affectus interiores animi legi conformemus. Secundò, ut quæ ex necessitate quadam & ad duritiam cordis Lex permisit, ea minimè faciamus, aut facienda putemus. Tertiò, ut Legem non juxta verborum sonum dumtaxat, sed juxta Legislatoris intentionem observemus. Pharisæi & Legisperiti actus tantùm externos Lege prohiberi censebant; quædam Legis præcepta pro nullis vel minimis habebant, quæ scilicet pravas cupiditates prohiberent, internamque justitiam exigerent. Cùm enim talibus præceptis nulla pœna disertè adjuncta esset, ideo ea interpretabantur in consilii magis partem, quàm in Legis necessitatem, aut certè partim quotidianis victimis, partim Ritibus in Festo Expiationis observari solitis ita illorum transgressiones expurgari, ut nulla illarum apud Deum memoria supereresset, quamvis transgressores in iisdem pravis affectibus permanerent. Hinc *Thryphon* Judæos adversùs *S. Justinum* disputans ait, tam magna tamque admiranda sibi videri Evangelii præcepta, ut planè videantur à nemine posse præstari; interioris nimirum innocentiæ mandata & eorum quæ pro parvis apud Judæos haberi solent vitiorum fugam intelligens. Quin & *Josephus* in Pharisaismo, ut ipse fatetur, accuratissimè institutus, *Polybium* Historicum reprehendit, quòd mortem Antiochi adscribat cogitato quidem, sed non perpetrato sacrilegio. *Nam* (inquit) *cùm nondum actu implesset id quod destinaverat, non erat ea res pœnâ digna.* Suorum ergo justitiam Pharisaicæ opponens Christus, perfectiorem esse jubet, nempe sinceram, internam, universalem. Hinc Clemens Alexandrinus: *Postquam*, inquit, *simulacra reliquerint, tunc audient scripturam*: Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, *qui justitiam ponunt in mali abstinentiâ, nempe ut præterea proximum quoque possitis diligere, & ei benefacere, non eritis regales.* Sententiæ tandem istius Dominicæ sensus est: *Nisi non solùm illa minima Legis præcepta impleveritis quæ inchoant hominem, sed etiam ista quæ à me adduntur, qui non veni solvere Legem, sed implere, non intrabitis in Regnum cælorum... Justitia Pharisæorum est, ut non occidant, justitia eorum qui intraturi sunt in Regnum Dei, ut non irascantur sine causa: Minimum est ergo non occidere; & qui illud solverit, minimus vocabitur in Regno cælorum: qui autem illud impleverit ut non occidat, non continuò magnus erit & idoneus Regno cælorum, sed tamen ascendit aliquem gradum; perficietur autem, si nec irascatur sine causa: quod si perfecerit, multò remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet ut non irascamur, non solvit Legem ne occidamus, sed implet potiùs, ut & foris dum non occidimus, & in corde dum non irascimur, innocentiam custodiamus.*

S. Justinus in Dial. cum Tryphone.

Clemens Alexand. lib. 6. Strom. p. 696.

S. August. lib. 1. De Serm. Dom. in Monte. cap. 9.

20. *Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.* In lege scriptum audistis, *Non occides*: Qui autem propria auctoritate non modò insontem, sed vel reum occiderit, *reus erit judicio*, id est, ad judices rerum capitalium ducetur, & eorum sententiâ capitali supplicio afficietur. Atque solum homicidium isto Legis præcepto *Non occides*, prohibitum, Scribæ & Pharisæi perversè interpretantur: quasi id à majoribus velut ex Traditione acceperint. Judicium porrò non erat consessûs Triumvirûm sive pedaneorum judicum; sed Auditorium judicum, qui in portis cujusque civitatis jus super causis majoribus dicebant, & in homicidas etiam lege agere solebant, de quibus vide *Deuteronon.* 16. 18. & 21. 2. Quamquam enim capitalia judicia jam eo tempore, quo Christus hæc dicebat, Judæis adempta essent, erat tamen mos ille judiciorum notus omnibus & in recenti memoria. Consessum istum Hebræi omnes, & qui de Politia Hebræorum scripserunt, fuisse dicunt viginti-trium judicum.

21. *Ego autem dico vobis: Quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* Ego autem genuinum Legis sensum aperiens, Ego Dominus & Ligislator vester, dico vobis: *Omnis qui irascitur fratri suo,* In quibusdam codicibus antiquis irrepserunt hæc verba, *sine causâ*, quæ SS. Hieronymi & Augustini judicio expungenda sunt. Non meram animi commotionem hîc significat iræ nomen. Hæc, enim aliquando justa, secundùm illud, *Irascimini, & nolite peccare*; interdum veniale peccatum est, si levis sit, etiam ex causâ; sed intelligitur commotio gravis, rationis judicium refugiens, cum appetitu vindictæ ex genere suo mortali, nempe homicidii, vel gravis cujuslibet nocumenti conjuncta. Igitur qui sic irascitur fratri suo, id est, homini cuilibet: *Fratres autem etiam vestri sumus jurè naturæ matris unius* (inquit Tertullianus Ethnicos alloquens) *etsi vos parum homines, quia mali fratres. At quantò dignius fratres & dicuntur & habentur, qui unum patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt sanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejusdem ad unam lucem expaverunt veritatis?* Qui irascitur, *reus erit judicio*: Id est, reus est delicti gravis, pœnæque non minùs gravi obnoxius est in judicio Dei, & in futuro sæculo, quàm ea est quam hîc homicidæ sustinent. Judicii autem pœna usitatissima erat gladius, quo in homicidas animadvertebatur.

Tertull. Apolog. cap. 39.

22. *Qui autem dixerit fratri suo, Raca; reus erit concilio.* Raca vox est indignationem animi significans cum gestu aliquo insignis contemptûs indice: vel, ut aliis placet, hominem *vacuum* significat, aliquo scilicet naturæ aut fortunæ bono. Convitium igitur est quo exprobratur fratri vitium aliquod naturæ aut fortunæ, verbi gratiâ cùm vocatur luscus, claudus, gibbosus, ignobilis & infimæ sortis, egenus, obscurus, sive honoris & dignitatis expers, & ob defectus hujuscemodi contemnitur non interiùs dumtaxat, sed exteriori corporis gestu, quo nullîus esse pretii significetur. Qui ergo ex ira in vocem indignationis & convitii hujusmodi eruperit, *Reus erit concilio*: Id est gravioris criminis reus, quam si iræ impetum, tametsi rationis consensione probatum, silentio pressisset: ac proinde obnoxius graviori pœnæ, in Dei judicio, & futuro sæculo quàm illa esset quæ in summo Judæorum Synedrio seu Consilio 70. judicum decerni solebat adversùs falsos Prophetas, aut perduellionis, aliorumque gravissimorum criminum reos. Hæc autem erat pœna lapidationis, *Deut.* 17. 5. 3. *Reg.* 21. 10

23. *Qui autem dixerit, Fatue, Reus erit gehennæ ignis.* Non qui joco, aut correctionis animo quempiam vocaverit fatuum, gravis peccati reus est; sed qui ex contemptu, ira & malâ voluntate, pronoque in vindictam animo, qui ad homicidium gradus est, hoc vel aliud verbum contumeliosum protulerit, quo graviter læditur ejus honor, *Hic Reus erit gehennæ ignis*; graviori scilicet pœna plectetur in futuro sæculo, quàm præcedentium peccatorum rei. Notum erat Judæis omnibus, quomodo extra Jerusalem Majores ipsorum crudelem Phœnicum superstitionem imitati, consuevissent infantes vivos comburere, circumstrepentibus interim tibiis, tympanisque, ne miserorum clamor exaudiretur. Locus tam sævo sacro dicatus *Tophet* dicebatur & *Valli filiorum Hinnom*, tandémque *Gehenna*. Ad hanc idololatriam abolendam Rex Josias locum istum polluit, præcipiens ut in eum equorum, aliorumque animalium cadavera insepulta & sordes projicerentur. Inde sumptâ metaphorâ, locus supplicii impiorum post mortem, videlicit infernus, à Christo dictus est *Gehenna ignis*. Varios itaque peccatorum, pœnarumque pro gravitate peccati gradus, Christus hîc indicat. *Gradus in istis peccatis sunt, ut primò quisque irascatur, & eum motum retineat corde conceptum: jam si extorserit vocem indignantis ipsa commotio, non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem, qua feriatur ille cui irascitur; plus est utique quàm si surgens ira silentio premeretur: Si verò non solùm vox indignantis audiatur, sed etiam verbum quo jam certam ejus vituperationem in quem profertur, designet & notet, quis dubitet amplius hoc esse, quàm si solus indignationis sonus ederetur; .... Audiendum est*

4. Reg. 23. 11. Jerem. 7. 32. S. August. lib. 1. De Serm. Dom. in Monte, cap. 9. n. 24. S. Gregor. M lib. 21. Moral. cap. 31.

itaque quantùm interſit inter juſtitiam Phariſæorum, & iſtam majorem quæ in Regnum cœlorum introducit, quòd cùm ſit gravius occidere quàm verbo irrogare convicium, ibi occiſio reum facit judicio, hîc autem ira facit reum judicio, quod trium illorum peccatorum leviſſimum eſt: quia illic quæſtionem homicidii inter homines agitabant; hîc autem omnia divino judicio dimittuntur, ubi finis damnatorum eſt gehenna ignis. Hæc S. Auguſtinus. Qui & alibi obſervat, *Quædam eſſe* peccata, *quæ leviſſima putarentur, niſi in ſcripturis demonſtrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri ſuo, Fatue, reum gehennæ putaret, niſi veritas diceret?* Multi hoc grave atque oneroſum putant eſſe mandatum, ut ſcilicet pro uno verbo tanta nobis pœna ſubeunda ſit. Sed cur quæſo mandatum iſtud videtur oneroſum? An fortè neſcis, quia plurima pars culparum atque pœnarum ex verbis ſumat exordium? Nam & blaſphemia per verba, & Dei negatio per verba, inde & maledicta & injuriæ, atque perjuria & falſa teſtimonia, & ipſa frequenter homicidia. Noli igitur aſpicere quòd unum hîc verbum ſit: ſed quantùm periculi habeat, expende. An ignoras, inimicitiarum tempore incandeſcente irâ, animoque prorſus ardente, etiam minimum aliquid magnum videri? Nam hæc ipſa parvula & homicidia ſæpè pepererunt, & urbes crebrò integras ſubruerunt.

S. Auguſt. Enchiridii cap. 78.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 16 in Matth.

24. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversùm te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Si offerre cupias, aut oblatum eas ſacrificium tuum ad Altare; & memineris fratrem tuum juſtam habere adversùs te conquerendi cauſam, quòd eum offenderis, *Relinque ibi*: Ne priùs offeras munus tuum, quàm ſis reconciliatus, & in gratiam redieris cum fratre, vel affectu animi, ſi ſit abſens, vel effectu, ſi præſens, illi ſatisfaciendo, & ſi quam viciſſim injuriam tibi intulerit, condonando. Quamvis enim acceſſus ad fratrem offenſum differri poſſit cùm abſens eſt, non tamen animi præparatio. Pergendum eſt ergo ad reconciliationem, cum in mentem venerit quòd nos fortè fratrem in aliquo læſimus: pergendum autem non pedibus corporis, ſed motibus animi, ut te humili affectu proſternas fratri, ad quem cara cogitatione cucurreris, in conſpectu ejus cui munus oblaturus es. Ita enim etiam ſi præſens ſit, poteris eum non ſimulato animo lenire, atque in gratiam revocare veniam poſtulando, ſi hoc priùs coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, ſed celerrimo dilectionis affectu: atque inde veniens, id eſt, intentionem revocans ad id quod agere cœperas, offeres munus tuum. Docet Chriſtus, Dei cultum in caritate præcipuè ſitum eſſe, qui dixit: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Primam igitur de caritate curam eſſe debere: & ſi offenderis Deum caritate lege violatâ, pœnitentiâ ex Dei amore profectâ (quâ non minùs colitur Deus quàm ſacrificio) illud reſarciendum ante novorum munerum oblationem.

S. Auguſt. Lib. 1. De de ſerm. Dom. in Monte, cap. 10. n. 27.

25. *Eſto conſentiens adverſario tuo citò dum es in via cum eo: Ne fortè tradat te adverſarius judici, & judex tradat te miniſtro & in carcerem mittaris.* Eſto conſentiens, ſive benevolus fratri quem læſiſti, quem raca aut fatuum vocaſti, qui actionem adversùm te apud Deum habet: pacem cum illo redintegra & ſerva, dum in iſtius ſæculi viâ curris: Ad quam certè concordiam Apoſtolus Chriſtianos omnes cohortatur his verbis: *Si fieri poteſt, quantùm in vobis eſt, pacem cum omnibus hominibus habete.* Niſi id præſtiteris, timere meritò debes, *Ne tradat te adverſarius judici*, ne coram ſummo Judice vivorum & mortuorum Chriſto, cui Pater omne judicium dedit, te conveniat, ſive ejus occaſione accuſeris à diabolo ad Tribunal Chriſti: & Judex terribilis & juſtus tradat te miniſtris, id eſt, Angelis de quibus ſcriptum eſt infra cap. 13. *Exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis:* & in carcerem mittaris, id eſt, in infernum detrudaris à miniſtro & exactore.

S. Hier. in cap. 5. Matth.

Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem. Lucæ 12. 59. dicitur, *Donec etiam noviſſimum minutum reddas.* Quadrans minimum erat in nummorum genere, ideo & minutum dictum eſt: Marci 12. 42. *Miſit duo minuta, quod eſt quadrans.* Significat Chriſtus metaphoricâ hâc locutione, nullum peccatum in divino judicio impunitum relinqui: ſicut loquentes etiam dicimus, uſque ad fæcem, cum volumus exprimere aliquid ita exactum, ut nihil relinqueretur. Illud porrò, *Donec ſolvas*, pœnam æternam ſignificat. Unde enim ſolvitur debitum, ubi jam non datur pœnitendi locus? Ita ergo hîc poſitum eſt; *Donec ſolvas*, quomodo Pſalm 109. ubi dictum eſt: *Sede à dexteris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*: Non enim cùm fuerint inimici ſub pedibus Chriſti poſiti, deſinet ille ſedere ad Patris dextram. Aut illud Apoſtoli 1. Cor. 15. 25. *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus ſuis*: Non enim cùm poſiti fuerint, deſinet regnare. Quemadmodum ergo ibi intelligitur, de quo dictum eſt, *Oportet eum regnare donec ponat inimicos ſub pedibus ſuis*, ſemper regnaturum, quoniam ſemper illi erunt ſub pedibus: ita hîc accipitur quod dictum eſt, *Non exies inde donec ſolvas noviſſimum quadrantem*, ſemper non exiturum eſſe; quia ſemper ſolvit noviſſimum quadrantem, dum ſempiternas pœnas peccatorum luit.

"S. Aug. "lib. 1. de "Serm. "Dom. "in mon- "te cap. "11. "n. 30.

26. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis.* Sola adulteria, & quidem re ipſa patrata docebant Scribæ hoc præcepto, *Non mœchaberis*, inhiberi: cordis autem, cogitationum, & affectuum impuritatem Lege vetitam non putabant. Unde *R. Kimchi* verba iſta Pſalmi 66. verſ. 18 *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus*, planè contra mentem Prophetæ ita interpretatur: *Etiamſi viderim iniquitatem in corde meo, quam vel paratus eſſem in actum perducere, ut ut illa ſit coram Deo ac ſi eam labiis protuliſſem, tamen non audiet eam Dominus: quaſi dicat, Non ducet mihi eam ſceleri. Cogitationem enim parvam Deus non habet vice facti, niſi concepta fuerit in Dei fidem atque religionem.* Et hanc ipſam ſententiam à multis Hebræis probatam notat *Abeneſra* ad Decalogum. Pravam hanc interpretationem Legis, errorémque Scribarum & Phariſæorum Chriſtus evertit his verbis: *Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Igitur (inquit) *S. Auguſtinus*) Juſtitia minor eſt non mœchari corporum conjunctione: juſtitia verò major regni Dei, non mœchari in corde. Quiſquis autem non mœchatur in corde, multò facilius cuſtodit ne mœchetur in corpore. Illud ergo confirmavit qui hoc præcepit: Non enim venit Legem ſolvere, ſed implere. Sanè conſiderandum eſt quòd non dixit: *Omnis* qui concupiverit mulierem; ſed, *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam*, id eſt, hoc fine & animo adtenderit ut eam concupiſcat: quod jam non eſt titillari delectatione carnis, ſed planè conſentire libidini, itaut non refrœnetur illicitus appetitus, ſed ſi facultas data fuerit, ſatietur. Nomine porrò mœchantium hîc omnem carnalem & libidinoſam concupiſcentiam oportet intelligi, ſeu venerem omnem non conjugalem. *Qui vidit mulierem.* Scilicet feneſtræ quodammodo ſunt mentium noſtrarum oculi, & omnes cupiditates in cor quaſi per naturales cuniculos ingrediuntur. Hinc oculos *plenos adulterii* S. Petrus vocat Epiſt. 2. cap. 11. 14. Hinc *Tertullianus* lib. De Pudicitia, cap. 10. Chriſtianus carnem ſpiritu librans, animam fide moderans, oculum metu temperans. Et Apolog. 46. Democritus excæcando ſemetipſum, quòd mulieres ſine concupiſcentia aſpicere non poſſet; & doleret ſi non eſſet potitus, incontinentiam emendatione profitetur: At Chriſtianus ſalvis oculis feminas non videt, animo adversùs libidinem cæcus eſt.

"S. Aug. "lib. 1 de "ſerm. "Dom. in "monte, "cap. 12. "in. 35. "& 36.

Jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Nam, ut ait *Tertullianus*: Voluntas facti origo eſt... quæ ne tunc quidem liberatur, cùm aliqua difficultas perpetrationem ejus intercipit. Ipſa enim ſibi imputatur, nec excuſari

"Tertull. "lib. De "Pœnit. "cap. 5. "

plius est, malum est: tu enim non malum facis, qui bene uteris juratione, quæ etsi non bona, tamen necessaria est, ut alteri persuadeas quod utiliter suades: sed, à malo est, illius cujus infirmitate jurare cogeris. Christi Salvatoris de vitando juramento sententiam S. Jacobus Apostolus expressit. Epist. cap. 5. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: Ut non sub judicio decidatis.* Præclarè *Clemens Alexandrinus* perfecti Christiani mores describens, ait: Longè autem abest ut qui in tali pietate probatur & dijudicatur, sit ad mentiendum propensus, & ad jurandum. Est enim jusjurandum confessio definitiva cum divina assumptione. Qui est autem semel fidelis, quomodo seipsum infidelem præbuerit, ut etiam opus habeat jurejurando, & non ita vitam instituat, ut ea sit firmum ac definitum jusjurandum, fidemque ostendat confessionis in constanti stabilique vita & sermone? Si autem in judicio ejus qui facit & loquitur, positum est facere injuriam, non in perpessione ejus qui patitur persecutionem, neque mentietur, neque pejerabit, ut qui Deum afficeret injuriâ, cùm eum sciat naturâ esse hujusmodi ut minimè lædi possit. Sed neque propter proximum mentietur, vel aliquid transgredietur, quem didicit diligere, etiamsi non sit familiaris. Propter se ipsum autem multò minus aut mentietur, aut pejerabit; siquidem numquam sua sponte in se iterum injustus invenietur. Sed neque jurat, ut qui in affirmationem quidem, Ita, vel est: in negatione autem, Non, usurpare constituerit. Sufficit ergo ei vel affirmationi vel negationi addere illud, Verè dico, ut fidem iis faciat qui responsi ejus non perspiciunt stabilitatem. Oportet enim eum habere apud externos vitam fide dignam, ut ne postuletur quidem ab eo jusjurandum: apud se ipsum autem & qui cum eo conversantur, animi æquitatem, quæ est justitia voluntaria. Evangelicum illud de vitando juramento præceptum audivisse videtur *Clinias* Philosophus Pythagoricus, cui cùm per juramentum mulctam trium talentorum vitare liceret, injuriam pati maluit quàm jurare, idque cùm non esset falsò juraturus; ut refert *S. Basilius*, Homilia 24. *De legendis Gentilium libris.*

Clemens Alex. lib. 7. Stromatum pag. 728. & 729.

32. *Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente.* Oculum pro oculo reddat, qui alterius oculum eruit, &c. Jus est Talionis apud gentes omnes vetustissimum, quod jus Rhadamanthi dictum testatur Aristoteles, isto Versu descriptum: *quæ fecit si quisque ferat, jus fiet & æquum.* Ex Græcia Romam transiit: Unde in Legibus 12. Tabularum scriptum erat: *Si membrum rupit, talio esto.* Hoc Mosaicæ Legis forense Decretum, *Exod.* 21. *vers.* 23. 24. 25. & *Levit* 24. 19. 20. Sed Talionis exactio non licebat nisi judicis sententiâ, ut constat ex Deuteron. 19. *Stabunt ambo, quorum causa est ante Dominum in conspectu Sacerdotum & Judicum... Reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit... Ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non misereberis ejus, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Et permissa magis erat hæc exactio talionis, etiam apud Judicem actionem injuriarum instituendo, quàm imperata: permissa, inquam, erat ut majoris mali vitaretur occasio, & ne Judæi ad vindictam proni graviorem pœnam exigerent damno dato, aut privatâ auctoritate injurias ulciscerentur: atque metu talionis ab injuria inferenda cohiberentur: cæterùm vindictam Lex ipsa privatis prohibet, *Levit.* 19. 18. *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Et Deuteronom. 32. 35. *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore.* Christus igitur duo adjecit Legi. Talionem nempe sustulit, ac præterea nos docuit non modò non expetere vindictam, sed patienter injurias tolerare.

Rom. 12. 17. & 19.

33. *Ego autem dico vobis, Non resistere malo*: Non vicem referre, non malum malo repellere, convitium convitio, vulnus vulnere. Quod S. Paulus his verbis exprimit: *Nulli malum pro malo reddentes..... Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ.* Defensio hîc pro ultione accipitur. Christus enim & Apostolus non vetant gravem injuriam inculpatæ tutelæ moderamine propulsare, neque Magistratibus vindicandam commitere, sed ulcisci. Quod & sequentia *S. Pauli* verba declarant: *Sed date locum iræ*: id est, ultioni divinæ. *Scriptum est enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.* Quomodo verò Lex Mosaica talionis, exactionem permittens non pugnet cum præcepto Christi, egregiè *Tertullianus* explicat. Novam planè (inquit) patientiam docet Christus, etiam vicem injuriæ cohibens, permissam à Creatore; oculum exigente pro oculo & dentem pro dente: contra, ipse alteram ampliùs maxillam offerri jubens, & super tunicam pallio quoque cedi. Planè hæc Christus adjecerit ut supplementa consentanea disciplinæ Creatoris... Si per Zachariam præcepit, Ne unusquisque malitiæ fratris sui meminerit; sed nec proximi. Nam & rursus, Malitiam, inquit, proximi sui unusquisque ne recogitet. Multò magis patientiam indixit injuriæ, qui indixit oblivionem. Sed & cùm dicit: Mihi vindictam, & ego vindicabo; proinde patientiam docet vindictæ exspectatricem. In quantum ergo non capit ut idem videatur & dentem pro dente, oculum pro oculo, in vicem injuriæ exigere, qui non modò vicem, sed etiam ultionem, etiam recordationem & recogitationem injuriæ prohibet: in tantùm aperitur nobis, quomodo oculum pro oculo & dentem pro dente censuerit; non ad secundam injuriam talionis permittendam, quam prohibuerat interdictâ ultione; sed ad primam coërcendam, quam prohibuerat oppositio talione, ut unusquisque respiciens licentiam secundæ injuriæ, à prima semetipsum contineret. Faciliùs enim vim comprimi scit repræsentatione talionis, quàm repromissione ultionis. Utrumque autem constituendum fuit pro natura & fide hominum; ut qui Deo crederet, ultionem à Deo exspectaret; qui minùs fideret, leges talionis timeret. Hanc Legis voluntatem de intellectu laborantem, Dominus & Sabbati & Legis & omnium paternarum dispositionum Christus & revelavit, & compotem fecit mandans alterius quoque maxillæ oblationem; ut tantò magis vicem injuriæ extingueret, quam & lex per talionem voluerat impedisse, certè quam Prophetia manifestè coërcuerat, & memoriam injuriæ prohibens; & ultionem ad Deum redigens. Ita si quid Christus intulit, non adversario, sed adjutore præcepto, non destruxit disciplinas Creatoris. Eandem legem explicat *S. Augustinus* variis in locis, è quibus unum seligo librum *de Sermone Domini in monte* cap. 19. *Pharisæorum* (inquit) *Justitia minor est, non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quisque quàm accepit, & magnus hic gradus est. Nemo enim facilè invenitur qui pugno accepto pugnum reddere velit; & uno à conviciante verbo audito, uno & quod tantumdem valeat referre contentus sit: sed sive ira perturbatus immoderatiùs vindicat; sive quia justum putat eum qui læsit prior gravius lædi, quàm læsus est qui non læserat. Talem animum magna ex parte refrenavit lex in qua scriptum est*, Oculum pro oculo, & dentem pro dente: *Quibus nominibus significatur modus, ut injuriam vindicta non transeat.* Hic, ut idem S. Doctor alibi dixit, *Non fomes, sed limes furoris est.* Hæc *injustorum justitia est. Hæc est*, ibi ait: *pacis inchoatio: perfecta autem pax est, talem penitus nolle vindictam.* Inter illud ergo primum quod præter legem est, ut majus malum pro minore malo reddatur, & hoc quod Dominus perficiendis discipulis dixit, ne pro malo ullum malum reddatur; medium quendam locum tenet, ut tantùm reddatur quantùm acceptum est, per quod à summa discordia ad summam concordiam pro temporum distributione transitus factus est. Quisquis ergo malum infert prior studio lædendi & nocendi, vide quantùm distet ab eo qui nec læsus rependit. Quisquis autem nulli prior malè fecit, sed tamen læsus rependit gravius vel voluntate vel facto, recessit aliquan-

Tertull. lib. 4. cont. Marcionem, cap. 16.

S. August. lib. 19. contra Faustum, cap. 5. & cont. Adimantum cap. 8 & Enarrat. in Psalm. 108.

Idem. lib. 1. de serm. Dom. in Monte, cap. 19.

„ tum à summa iniquitate, & processit ad summam justi-
„ tiam, & tamen nondum tenet quod Lex quæ per Moy-
„ sen data est imperavit. Qui ergo tantùm reddit quantùm
„ accepit, jam donat aliquid: non enim tantam pœnam
„ meretur nocens, quantam ille qui ab eo læsus innocens
„ passus est. *Hanc ergo inchoatam, non severam, sed misericordem justitiam, ille perficit, qui legem venit implere, non solvere... Parum enim adhuc videtur Domino, si pro malo quod acceperis nihil rependas mali, nisi etiam amplius paratus sis accipere. Quapropter non ait,* Ego autem dico vobis, *non reddere malum pro malo: quamquam hoc etiam magnum præceptum sit; sed ait,* Non resistere adversùs malum: *Ut non solùm non rependas quod tibi fuerit irrogatum, sed etiam non resistas quo minùs aliud irrogetur.*

34. *Sed si quis te percusserit in dextram maxillam* B *tuam, præbe illi & alteram.* Si quis tibi alapam impegerit, illi maxillam alteram cædendam obverte, potiùs quàm te ulciscaris, aut alapam regeras, aut caritatis, pacis Christianæ atque patientiæ bonum amittas.
S. *August. ibid.* Quod ad misericordiam pertinere, hi maximè sentiunt,
„ qui eis quos multùm diligunt, tamquam filiis vel qui-
„ buslibet dilectissimis suis ægrotantibus serviunt vel par-
„ vulis vel phreneticis; à quibus multa sæpè patiuntur, &
„ si eorum salus id exigat, præbent se etiam ut plura pa-
„ tiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas transeat.
„ Quos ergo Dominus Medicus animarum, curandis pro-
„ ximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eo-
„ rum, quorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo C
„ animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbe-
„ cillitate animi venit: Quia nihil innocentius est eo qui
„ in virtute perfectus est. Nec S. Paulus alteram maxillam
„ præbuit percutienti, *Act.* 23. 3. nec Christus ipse
„ *Johann.* 18. 23. Non igitur ostentatione corporis, sed
„ præparatione cordis hoc præceptum implendum est.
„ Multi enim alteram maxillam præbere noverunt, diligere verò illum à quo feriuntur ignorant. At verò ipse Do-
„ minus, qui utique præcepta quæ docuit primus implevit
„ percutienti se in maxillam Ministro Sacerdotis non præ-
„ buit alteram; sed insuper dixit, Si malè locutus sum,
„ exprobra de malo; si bene, quid me cædis? Non tamen
„ ideo paratus corde non fuit, non solùm in alteram maxil-
„ lam cædi pro salute omnium, sed etiam toto corpore cru- D
„ cifigi. Sic igitur Christianum hominem animo paratum
„ esse oportet ad omne injuriarum genus perferendum potiùs quàm amittat caritatem, ut dicere possit cum Propheta: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

35. *Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Ei qui tibi vim infert in bonis externis, & occasionem tibi præbet ipsum in jus vocandi, ereptâ tibi tunicâ, vel te in jus trahit ut improba lite & malis artibus tibi tunicam eripiat, dimitte potiùs pallium; id est, paratus sis graviorem jacturam ferre, potiùs quàm cum detrimento pacis & caritatis judicio contendas, vel potiùs quam te ipsum
S. *August. ibid.* ulciscaris. *Lucæ* 6. 29. tunica ultimò loco ponitur: *Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Id est ab eo qui vestem exteriorem aufert, rapinæ faciliùs expositam, & minùs necessariam, etiam vestem interiorem rapinæ minùs expositam, & magis necessariam ne cohibeas. Rursus *ad præparationem cor-* E *dis, non ad ostentationem operis*, id præceptum rectè intelligitur. Et quod de tunica & pallio dictum est, non in eis solis, sed in omnibus faciendum est, quæ aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus. *Si enim de necessariis hoc imperatum est, quantò magis superflua contemnere convenit?* Omnia ergo illa tunicæ & pallii nomine intelligantur, de quibus judicio nobiscum contendi potest, ita ut à nostro jure in jus illius transeant, qui contendit, vel pro quo contendit: sicuti est vestis, domus, fundus, jumentum, & generaliter omnis pecunia. Cæterùm nec publica judicia, jurisque coram Magistratibus prosecutionem, nec justa bella Christi Lege prohibita sunt, modò caritas & pax Christiana in litigantium aut bella moventium animis dominetur, & ita sint affecti ut damna quælibet pati malint, quàm violare caritatem: quod etsi, difficile, spectata hominum corruptela, & litium bellorumque circumstantiis, non tamen impossibile est; Domino præbente gratiæ suæ auxilium, qui dedit præceptum.

36. *Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Si quis tibi aliquod onus per injuriam imposuerit, aut te coëgerit ad operam aliquam, aut servitium exhibendum, quod non debes, verbi gratia ad currendum, comitandum, vel bajulandum ad unum milliare; duplum potiùs operæ præsta, quàm adversùs caritatem pecces. Angari Persis dicebantur Regum nuntii sive tabellarii, qui certis stationibus dispositi erant, quorum alter alteri traderet litteras, ut citiùs perferrentur. Fas autem ipsis erat ad cursum rapere cujusvis equos, naves, vel plaustra, quin etiam ipsos homines. Hebræi, ex quo Persarum potentia Orientem invaserat, coacti fuerunt inter cætera ejus servitii incommoda, etiam onus angariæ ferre, cujus immunitas ipsis à Demetrio concessa est, ut refert *Josephus lib.* 13. *Antiq.* Inde factum ut rei vehementer exosæ nomen etiam ad privatas vexationes producerent, ut constat ex *Matt.* 27. 32 & ex plerisque Hebræorum Scriptorum locis. De hac angaria personali, seu injuria quæ contra libertatem committitur, ibi loquitur Christus; cùm secundo loco de injuriis quæ contrà jus Dominii, primo verò de iis quæ contra corpus committuntur, locutus fuerit. Paulò aliter S. *August.* In his, inquit, tribus generibus C exemplorum nullum genus injuriæ prætermissum esse video. Namque omnia in quibus improbitatem aliquam patimur, in tria genera dividuntur: quorum alterum est quod restitui non potest; alterum quod potest. Sed in illo quod restitui non potest, vindictæ solatium quæri solet. Quid enim prodest quòd percussus repercutis? Numquid propterea illud quod in corpore læsum est, restituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta desiderat: sanum autem firmumque ista non juvant; quin potiùs misericorditer perferendam alterius infirmitatem judicat, quàm alieno supplicio suam mitigandam, quæ nulla est... Tenebitur ergo in hoc injuriarum genere, quod per vindictam luitur, iste à Christianis modus, ut acceptâ injuriâ, non surgat in odium, sed infirmitatis misericordiâ paratus sit animus plura perpeti; nec correctionem negligat, quâ vel consilio, vel auctoritate vel potestate uti potest. Aliud injuriarum genus est, quod in integrum restitui non potest: cujus duæ species, una ad pecuniam, altera ad operam pertinet. Quapropter illius de tunica & vestimento, hujus de angaria mille passuum & duûm millium exempla subjecta sunt: quia & reddi vestimentum potest; & quem adjuveris operâ, potest te etiam ipse, si opus fuerit, adjuvare ..... In his ergo omnibus generibus injuriarum Dominus docet patientissimum & misericordissimum, & ad plura perferenda paratissimum animum Christiani esse oportere. *Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo.* Et hoc utique non tam ut pedibus agas, quàm ut animo sis paratus. Nam in ipsa Christiana Historia, in qua est auctoritas, nihil tale invenies factum esse à Sanctis, vel ab ipso Domino, cùm in homine quem suscipere dignatus E est, vivendi nobis præberet exemplum: cùm tamen omnibus ferè locis eos invenias paratos fuisse æquo animo tolerare quidquid eis improbè fuisset ingestum.

“S. *Aug. lib. de serm. Dom. in Monte, cap.* 20.

37. *Qui petit à te da ei & volente mutuari à te, ne avertaris.* Parum est enim non nocere, nisi etiam præstes beneficium quantùm potes. Beneficium autem maximè necessarium est sublevare egentes, quorum alii nullam spem habent reddendi quod accipitur; alii sic egent impræsentiarum, ut munus sive eleemosynam non postulent, aut pecuniam donatam, sed mutuam. Utrisque succurri jubet Christus, quatenus & facultates nostræ ferunt, & ipsorum necessitas postulat, ut explicat S. Paulus 2. Cor. 8. 12. 13. 14. *Si enim voluntas prompta est; secundùm id quod habet, accepta est, non*

secundùm

secundùm id quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat : ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas. S. Lucas cap. 6. 30. hanc Domini sententiam ita refert : *Omni autem petenti te, tribue*; eleemosynam scilicet, vel opem quam præstare possis, sive dignus sit, sive non ; sive amicus, sive inimicus ; sive referre gratiam possit, sive non possit. Non enim personarum, sed paupertatis, sed caritatis habenda est ratio. Servet tamen caritas ordinem suum, quem perficere Chri-
S. August. lib. 1. de serm. Dom. in Monte, c. 20. N. 67. stus voluit, non evertere. *Omni petenti te, tribue*, inquit, *non omnia petenti : ut id des, quod dare honestè & juste potes. Quid si enim pecuniam petat, quâ innocentem* B *conetur opprimere ? Quid si postremò stuprum petat ? Sed ne multa persequar quæ sunt innumerabilia, id profectò dandum est, quod nec tibi nec alteri noceat, quantùm sciri aut credi ab homine potest : & cui justè negaveris quod petit, indicanda est ipsa justitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te dabis, quamvis non semper id quod petit dabis ; & aliquando melius aliquid dabis, cùm petentem injusta correxeris.*

Et volenti mutuari à te, non avertaris. Ei qui mutuum à te petit, ne difficilem aut tetricum te præbeas, sed hilari suavique benevolentia ipsi succurre, etsi fortè facultatibus sit destitutus, nec pignoribus vel sponsoribus datis cavere reddendam pecuniam valeat. Ideo autem Dominus duo illa beneficientiæ genera imperavit, quia
Ibid. N. 68. *Plerumque homines, qui proposito divino præmio donare parati sunt, ad dandum quod mutuo petitur pigri fiunt quasi nihil recepturi à Deo, cùm rem quæ datur, ille qui accipit exsolvat. Rectè itaque ad hoc beneficii tribuendi genus nos divina hortatur auctoritas dicens* : Et volenti mutuari à te, ne avertaris : *Id est, ne propterea voluntatem alienes ab eo qui petit, quia & pecunia tua vacabit, & Deus tibi non redditurus est, cùm homo reddiderit : sed cùm id ex præcepto Dei facis, apud illum qui hæc jubet, infructuosum esse non potest.*

38. *Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum & odio habebis inimicum tuum.* Proximi nomine is sæpè intelligitur, qui sanguinis, vicinitatis, aut amicitiæ vinculo nobis conjunctus est. Unde Leviti-
ci 19. 18. quem locum hîc respicit Christus, cùm Do- D minus præmisisset, *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum* : subdit : *Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.* Judæi hoc præceptum ita restringebant, ut alienigenis benefaciendum non putarent, & ne communia quidem humanitatis officia illis exhiberent. Qua de re Juvenalis :

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti :
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.

Et Tacitus : *Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, adversùs alios omnes hostile odium.* Omnes scilicet officiorum partes se impleviisse credebant, si iis præceptis paruissent, quibus ipsorum civilis societas continebatur : cùm tamen Lex Judaïca naturalem non tolleret, quæ omnem hominem omni homini facit esse proximum, id est, non alienum, sed necessitudine quadam conjunctum, ac propterea neminem esse docet, cui non E
Luc. 10. 29. datâ occasione benefacere debeamus. Hoc ipsum Christus docuit parabolâ Samaritani Judæo à latronibus spoliato & vulnerato succurrentis. In Lege certè ipsa proximi nomine quemvis hominem aliquando significari certum est, ut Exod. 20. 16. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Dicit *proximum* (inquit R. *Kimki* in Psal. 15) *Non quòd liceat falsum testari adversùs alium, sed mos est loquendi talis Scripturæ, quo per proximum intelligit eum, quicum negotium est.* Atque ita Christum proximi nomen in Lege positum intel-
Matt. 22. 39. Rom. 13. 8. lexisse nemo dubitaverit, cùm præceptum de proximi dilectione recensuit : *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Sic intellexit S. Paulus, dicens : *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis : Qui enim diligit proximum, Legem implevit.* Quamvis igitur Judæis A expressiùs præcepta esset in Lege populariùm dilectio, perperam tamen se ad alios quosvis homines diligendos, illisque benefaciendum non teneri putabant. Ideo autem illis expressè præcepit Deus ut populares diligerent, quia nondum capaces erant dilectionis illius indefinitæ, quam ad omnes homines porrigi debere Christus docuit : illisque ab impiarum gentium consuetudine ob idololatriæ periculum segregandis, satis erat pro temporum ratione lege latâ præcipere, ut consortibus sanguinis & Religionis omnia benevolentiæ officia exhiberent. Hinc *Tertullianus* : Non aliud Christus in omnes præcepit, quàm quod Creator in fratres. Nam etsi major est bonitas quæ operatur in extraneos, sed non prior eâ B quæ ante debetur in proximos. Quis enim non diligens proximos, poterit diligere extraneos ? ... Ita Creator & secundùm naturæ ordinem, primùm in proximos docuit benignitatem, emissurus eam postea & in extraneos ; & secundùm rationem dispositionis suæ, primò in Judæos, postea & in omne hominum genus. Ideoque quamdiu intra Israëlem erat Sacramentum, meritò in solos fratres misericordiam mandabat. At ubi Christo dedit gentes hæreditatem, & possessionem terminos terræ ... exinde Christus in omnes legem paternæ benignitatis extendit, neminem excipiens in miseratione, sicut in vocatione Ita quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum Disciplinæ Christianæ nitorem, primis quibusque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.

Tertull. lib. 4 cont. Marcion. c. 16.

Et odio habebis inimicum tuum. Odium inimicorum in Lege Mosaïca nec præcipitur, nec permittitur. C Imò Exod. 23. 4. scriptum est : *Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.* Tametsi id de popularibus præsertim præceptum constat ex *Deuteron.* 22. 1. Et *Prov.* 25. 21. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum : si sitierit, da ei aquam bibere : prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.* Verumtamen *Exodi* 34. 2. & *Deuter.* 7. 1. prohibetur Judæis ne jungant affinitatem aut fœdus faciant cum septem illis populis, Amorrhæo, Chananæo, Hethæo, Pherezæo, Hevæo, & Jebusæo : & cùm tradiderit illos Dominus in manus Israëlitarum, percutiant eos usque ad internecionem, nec eorum misereantur : Neque verò ea præcepta cum naturæ D Lege pugnant, cui potiùs valdè consentaneum est ut sontes debitâ pœnâ plectantur. Cùm ergo gentium illarum idololatria, crudelitas, incesta libido ad summum perveniissent, ut constat ex *Levit.* 18. 24. & *Sap.* 12. & 13. justè Deus post longissimi temporis patientiam, hanc pœnæ executionem, quam per se facere potuerat, Hebræo populo mandavit. De Amalecitis, quorum nomen deleri Deus jussit *Deuteron.* 26. 19. idem esto judicium. Verùm judæi hæc pravè intelligentes, & plus quàm par esset extendentes, alienigenas omnes falsorum Deorum cultu inquinatos, nullo discrimine pro hostibus habebant Christi tempore, neque eos aut spoliare, aut necare nefas ducebant, quod fatetur ac defendit *Josephus Albo* in Disputatione adversùs Christianos. Immò ipsos Israëlitas Judaïcarum E Traditionum ac Rituum Mosaïcorum transgressores odio ferali prosequebantur, ut constat ex ipsorum Canonibus à *Lightfooto* relatis. *Hæretici Israëlitici, id est qui idola colunt ex Israële, aut qui transgrediuntur ut irritent; itemque Epicurei, id est Israëlitæ, qui negant Legem & Prophetas, ex præcepto sunt occidendi, si potest quis eos occidere, idque palam ; si autem non apertè, clam & astutè machineris eis mortem..... Gentilibus verò, quibuscum nobiscum non est bellum, itemque pastoribus pecorum minutiorum, aliisque istiusmodi, non mortem quidem ita machinantur : at prohibitum tamen est eos à morte liberare, si de morte periclitantur. Exempli gratiâ, videt Judæus quemquam eorum lapsum in Mare, nullo modo eum inde tollat : Nam scriptum est*, Non insurges in sanguinem proximi tui : *At hic non est proximus.* Homines rudes & feri in homines odio flagrabant,

Lightfoot, in Horis Hebr. ad cap. 5. Matth. Vers. 44.

cùm solùm in iis vitium odisse, illos verò propter naturæ cognationem diligere deberent. Hos corrigit Dominus, Legis mentem explicans.

39. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros; benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* AUDITO, *& non intellecto, quod antiquis dictum erat*, Oderis inimicum tuum, *ferebantur homines in hominis odium, cùm deberent non odisse nisi vitium: Hos corrigit Dominus, dicendo*, Diligite inimicos vestros; *ut, qui jam dixerat*, Noveni Legem solvere, sed adimplere, *ideòque de odio inimici quod scriptum est in Lege non solveret, præcipiendo utique ut diligamus inimicos, cogeret nos intelligere, quonam modo possemus unum eundemque hominem & odisse propter culpam, & diligere propter naturam.* Præceptum diligendi inimicos nos per Evangelium didicisse, *S. Ambrosius* ait. *Christianus nullius est hostis* (inquit Tertullianus.).. *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odisse? Si læsi vicem referre prohibemur, ne de facto pares simus, quem possumus lædere? Benefacite his qui oderunt vos.* Non enim effectu solo, sed & re ipsa, *opere & veritate* inimicos ipsos diligere debemus. *Benefacite*, id est, parati estote ad beneficentiam in illos exercendam opportunitate datâ, cùm ope nostrâ indigent, illisque succurrere possumus. Hæc nota Christianorum. Unde *S. Justinus* in Apologia ad imperatores:

» Qui odiis & cædibus mutuis inter nos grassabamur, &
» pro consuetudine recepta, cum eis qui tribules nostri
» non essent, communem focum non habebamus, nunc
» à Christi apparitione familiariter simul vivimus, & pro
» inimicis oramus: & qui nos iniquo persequuntur odio,
» suasione flectere conamur, ut secundùm honesta Christi
» præcepta vitam agentes, bonam spem habeant, eadem
» se nobiscum à Deo omnium dominatore præmia conse-
cuturos. Beneficia inimico præstita, prunæ illæ sunt super caput illius congregandæ, de quibus Sapiens *Proverb.* 25. De illis enim vastatoribus carbonibus dicitur, qui dantur homini adversùs linguam subdolam. Cùm enim quisque benefecerit inimico, & non victus malo ejus, vicerit in bono malum, plerumque illum inimicitiarum suarum pœnitebit, & irascetur sibi, quòd tam bonum hominem læserit. *Ipsa verò ustio, pœnitentia est, quæ tamquam carbones ignis inimicitias ejus malitiasque consumit.*

Sequitur ex Græcis Codicibus, *Benedicite iis, qui maledicunt vobis*, sed hanc sententiam irrepsisse in Græcum Textum, nec in eo primitus exstitisse, constat ex S. Hieronymo, qui Novum Testamentum Græcæ fidei reddidit, & ex vulgata nostra Versione, in qua non extat. In quosdam igitur Codices hûc translata est ex Cap. 6. *S. Lucæ*, Vers. 28. ad quem *S. Paulus* allusit 1. *Cor.* 4. 12. scribens: *Maledicimur & benedicimus.*

Et orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Orate pro illis saltem cùm pro omnibus oratis, à communibus orationibus ne illos excludite: orate ut Deus eos ad se convertat, in eisque odium & malitiam destruat, ut eis bonam voluntatem tribuat. Id olim Moyses fecit, postea Christus, ejusque exemplo Stephanus, Paulus, aliique Sancti. *Dilexit inimicos ipse Dominus Christus: pendens enim in Cruce ait, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Secutus est ejus exemplum Stephanus, cùm lapides jacerentur; & ait: Domine, ne statuas illis hoc delictum. Dominum imitatus est servus, ut nemo servorum sit piger, & putet hoc esse factum quod à solo Domino fieri poterat. Si ergo multum est ad nos imitari Dominum, imitemur conservum. Ad eamdem quippe gratiam vocati omnes sumus.* Apostolus jubet orari pro Regibus, qui tunc persequebantur Ecclesias. Sed quas tunc pro se orantes persequebantur, nunc pro se exauditas defendunt. *Præceptum est, ad redundantiam benignitatis, etiam pro inimicis Deum orare, & persecutoribus nostris bona precari.*

40. *Ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.* Inimicorum dilectione, & beneficentiâ erga illos demonstrabitis vos adoptionem filiorum Dei consecutos esse, qui non solùm justis, amicisque suis, sed & improbis inimicisque beneficia sua impertit. *Prohibita ira, restricti animi, compressa petulantia manûs, exemptum linguæ venenum. Plus Lex quàm amisit, invenit: dicente Christo: Diligite inimicos vestros, & maledicentibus benedicite: & orate pro persecutoribus vestris, ut filii sitis Patris vestri cælestis. Vides quem nobis Patrem patientia acquirat.* Cùm dicit Deus, *Diliges proximum tuum*: ibi sunt omnes homines, etiamsi fuerint inimici: Quia etiam secundùm spiritalem propinquitatem nescis quid tibi sit in præscientia Dei homo, qui tibi ad tempus videtur inimicus. Quia enim patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit, fortassis cognoscet & sequetur ducentem. *Si enim Deus ipse qui novit qui sint in peccatis perseveraturi; qui relicturi justitiam, & irrevocabiliter ad iniquitatem lapsuri, tamen facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos, invitans utique ad pœnitentiam per patientiam, ut qui neglexerint ejus bonitatem, experiantur in fine severitatem; quanta solicitudine placabilem oportet esse hominem, ne fortè nesciens qualis futurus sit, cùm præsentes ejus inimicitias attenderit, oderit eum cum quo in æterna fœlicitate regnabit?* Filii Dei efficimur Regeneratione spirituali, & adoptamur in Regnum Dei, non tamquam alieni, sed tamquam ab illo facti & creati: ut unum sit beneficium quo nos fecit esse per omnipotentiam suam, cùm ante nihil essemus; alterum quo adoptavit; ut cum eo tamquam filii vitâ æternâ pro nostra participatione frueremur. Itaque non ait: Facite ista, quia estis filii; sed, Facite ista, ut sitis filii. Cùm autem ad hoc nos vocat per ipsum Unigenitum, ad similitudinem suam nos vocat. Unde subdit, *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos.* Non solem duntaxat, sed *suum* dicit, id est, quem ipse fecit atque constituit, & à nullo aliquid sumsit ut faceret: *Ut hinc admoneremur, quanta liberalitate inimicis nostris ex præcepto ejus præstare debeamus quæ nos non creavimus, sed de muneribus ejus accepimus.*

41. *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonnè & publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantùm, quid ampliùs facitis? Nonnè & Ethnici hoc faciunt?* Qui amicos tantùm diligit, non inimicos, ille non cælesti caritate, sed sola naturæ propensione & impetu amicos diligit, proindeque Deum non promeretur, cui nihil placere potest, quod ex fidei & caritatis radice non surgit. Dilectio amicorum ex impetu naturæ communis est Ethnicis & Christianis, justis & peccatoribus: Inimicorum dilectio solis Christianis & Piis. *Publicani* dicti, qui Romanis, ex quo Judæa à Pompeio subjecta est, & facta vectigalis, ad collectionem vectigalium & tributorum à Judæis quotannis solvendorum operam locabant. Istud hominum genus vulgo invisum, & pro perditis peccatoribus habitum. Illi non recipiebantur apud Judæos in Synagogas ad Legem audiendam & publicas preces, ut colligitur ex *Matt.* 18. *vers.* 17. Sed neque in Synedria & consessus Judicum, aut ad testimonii dictionem in Judæorum Republica admittebantur, ut constat ex Pandecte Talmudico. In Evangelio modò junguntur cum Gentilibus, modò cum peccatoribus, ac nominatim cum meretricibus. De Græcis Plutarchus scribit: *Vectigal conducere probro ducunt.* De his *Ulpianus* Jurisconsultus: *Quantæ audaciæ, quantæ temeritatis sint Publicanorum factiones, nemo est qui nesciat.* De his Maimonides: *Hominum, de quibus præsumitur eos fures esse, præsumiturque omnes eorum opes per rapinam congestas esse, opusque totum suum esse opus rapacium, veluti Publicanorum & latronum, opibus uti non licet, nec est eorum nummus cum tuo commiscendus, eo quòd præsumitur ex rapina acquisitus.*

41. *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis est perfectus.* Vox *sicut*, similitudinem & imitationem significat, non æqualitatem. Quasi dicat,

S. August. lib. 19. contra Faustum, cap. 24.

S. Ambros. lib. de Ioseph. c. 1. Tertull. in Apolog.

Psal. 119. 4.

S. Aug. serm. 149. aliàs 24 de Diversis, cap. 17.

Tertull. Apolog. cap. 32.

Tertull. lib. de Patientia, c. 6.

S. August. ibid.

1. Tim. 2.

S. August. serm. 149. cap. 17.

S. Aug. lib. 1. de serm. Dom. in Monte, cap. 23.

Apud Ligfoot. in Horis Hebr.

Dei bonitatem ac miſericordiam, quantùm fieri poteſt, in vobis exprimite. Luc 6. 36. *Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Præclarè *S. Juſtinus Martyr*: Non imperium in proximos obtinere, neque vellepotiore conditionis eſſe quàm ii qui ſunt infirmiores neque divitem eſſe, & vim inferre inferioribus eſt beatum eſſe; neque in his Deum imitari quiſquam poteſt; ſed hæc extra ejus Majeſtatem ſunt: At qui proximi onus in ſe recipit, qui qua in re ſuperior eſt, alium qui eſt inferior beneficio vult afficere; qui quæcumquehabet, à Deo accepta, ea indigis ſuppeditans, Deus fit eorum qui accipiunt, is Dei eſt imitator. Sic perfectum eſſe, id eſt, ad Dei & Chriſti Salvatoris noſtri ſimilitudinem & imitationem totis viribus eniti, non conſilium tantùm, ſed præceptum eſt, ab omnibus implendum qui Regnum cæleſte ac vitam æternam conſequi velint. 1. Cor. 14. 20. *Senſibus autem perfecti eſtote.* Coloſſ. 1. 28. *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Jeſu.* Et cap. 4. 12. *Ut ſtetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.* Epheſ. 5. 1. *Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi: & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos.* Jacobi 1. 4. *Patientia autem opus perfectum habet: Ut ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Cap. 3. 2. *Si quis in verbo non offendit: hic perfectus eſt vir.* 1. Petri 1. 15. *Sed ſecundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum, & ipſi in omni converſatione ſancti ſitis: quoniam ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* 1. Johannis 1. 7. *Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce; ſocietatem habemus ad invicem.* Et Cap. 3. 3. *Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.* Sed & *S. Juſtinus Martyr*, perfectum fieri, interpretatur Chriſtianum fieri. Tibi, ſi qua eſt de te ipſo cura, ſalutemque affectas, atque Deo confidis, facultas adeſt ut & Chriſtum Dei cognoſcas, & ad perfectionem deductus, beatitudinem conſequare.

S. Juſtinus, Epiſt. ad Diognetum.

"*S. Juſtinus in Dial. cum Tryphone p.* "225.

Senſus Moralis.

1. VIDENS *Jeſus turbas, aſcendit in Montem, & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus. Et aperiens os ſuum, docebat eos.* Cum Chriſto aſcendamus, animum à terrenis rebus ad cæleſtia erigamus, corde venerabundo, humili, docili Verbum æternum Patris audiamus in Evangelio nos inſtituens ac docens. Sedeamus cum Magiſtro & Præceptore hominum; animo quieto, & à cupiditatum tumultu libero ipſum audiamus præcepta ſalutis tradentem. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Verbis ejus credite, præcepta ejus attendite, diligite, implete *In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalvare animas veſtras. Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm; fallentes voſmetipſos.* Jeſus aſcendit in Montem, ut Evangelica præcepta Diſcipulis turbiſque traderet. *Minora præcepta,* (inquit S. Gregorius) *Iſraëlitico populo per Legem data ſunt: unde & eidem populo Moyſes in campo locutus eſt. Altiora Dominus ſanctis Apoſtolis dedit: unde & eoſdem de mandatis vitæ in Monte docuit.* Subtiliorum doctiorumque Philoſophorum ſapientiam doctrina Chriſti tam longé ſuperat, quàm longè cælum à terra diſtat. *Venite & aſcendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus; quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jeruſalem.* Collectam turbam non in urbis foríque medium circumducit Chriſtus ut doceat, ſed ſtat in Monte ac deſerto, nos erudiens ut nihil ad oſtentationem faciamus, ſed tumultum mundi vitemus, præſertim cùm divinis de rebus cogitandum & agendum eſt. *Aperiens os ſuum docebat*, quod ideo additum, ut diſcamus, quòd non modò cùm loqueretur, verùm etiam cùm taceret, docebat; nunc quidem os aperiens; nunc verò ipſis operibus vocem emittens. Qui nos docuit olim in Monte, judicaturus adveniet in nube, & ſermo quem locutus eſt nobis, nos in noviſſimo die judicabit.

Iacobi 1.

S. Gregor. Hom. 16. in Ezechielem.

Iſai. 2. 3.

S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 15. in Matt.

2. *Beati pauperes ſpiritu.* Cùm abundent pauperes, quærimus pauperem; in turba quærimus, & vix invenimus. Occurrit mihi pauper, & quæro pauperem. Tu dicis, Pauper ſum ſicut Lazarus: Dives humilis non dicit: Dives ſum ſicut Abraham. Ergo tu te extollis, ille ſe humiliat. Quid inflaris, & non imitaris? Ego (inquit pauper) levor in ſinum Abrahæ. Non vides quia pauperem dives excepit? Non vides quia dives ſuſceptor eſt pauperis? ſi enim ſuperbis contra eos qui habent pecuniam, & negas eos ad Regnum cælorum pertinere; cùm in eis fortaſſe inveniatur humilitas, quæ in te non invenitur: Non times ne tibi, cùm mortuus fueris, dicat Abraham: Recede à me, quia blaſphemaſti me? Quamobrem Divites, qui *pauperes ſpiritu* non ſunt, id eſt, qui *ſuperbè ſapiunt*, & *ſperant in incerto divitiarum ſuarum*, non intrabunt in Regnum cælorum, ſed illi ſoli *qui utuntur hoc Mundo, tamquam non utantur.* Nec pauperes omnes beati, ſed illi ſoli à quorum animis abeſt cupiditas. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas.* Videamus utrum pauper ille & pannoſus non vult dives fieri. Audio linguam, ſed interrogo conſcientiam .... *Quid mihi oſtentas nullas facultates, cùm ego convincam tantas cupiditates?* Ecce jam compara duos. Iſte dives eſt, ille pauper eſt: ſed iſte dives jam eſt, non vult fieri. Iſte dives eſt, aut de parentibus, aut de donis & hæreditatibus. Jam non vult addere, impoſuit modum, *Fixit limitem cupiditati, jam corde militat pietati.* Tu nihil habes, ſed dives vis fieri: incides in tentationem. Sed fortè inde factus es pauperrimus & egentiſſimus, quia neſcio quid habebas paternum quod te ſuſtentaret, & calumnia aliqua competitoris abſtulit. Gemis, audio, tempora accuſas: quod gemis, ſi poſſes, faceres. An non videmus, an non quotidianis exemplis plena ſunt omnia? Heri gemebat, quia perdebat ſua; hodie rapit aliena. Invenimus verum pauperem, invenimus pium humilem, non de ſe fidentem, *Pauperem verum, membrum pauperis qui propter nos pauper factus eſt, cum dives eſſet.* Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum. *Vis ut poſtea Regnum cælorum tuum ſit? Vide modò tu ipſe cujus ſis. Eſto pauper ſpiritu. Quæris à me fortaſſe quid ſit pauperem eſſe ſpiritu. Omnis inflatus non eſt pauper ſpiritu: ergo humilis, pauper eſt ſpiritu. Altum eſt Regnum cælorum: ſed, Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Quamobrem. *Eſto pauper ſpiritu, & eris dives qualicumque cenſu*: Quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his quæ poſſidet: *ſed in virtute ac fide. Iſtæ te divitiæ verum divitem facient, ſi ſis in Deum dives.* Beatum ſe exiſtimet pauper, gloriamque ſuam in humili paupertate conſtituat: Dives verò miſerum ſe cenſeat, niſi ſpiritu pauper ſit & humilis. *Glorietur frater humilis in exaltatione ſua* (inquit S. Jacobus) *Dives autem in humilitate ſua, quoniam ſicut flos fæni tranſibit. Exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultûs ejus deperiit: ita & dives in itineribus ſuis marceſcet.*

S. Auguſt. ſerm. 53. aliàs 14. inter additos à Pariſienſibus.

S. Ambroſ lib. 1. de Cain & Abel. cap. 5.

Luc. 12. 15.

Iacobi 1. 11.

Beati pauperes ſpiritu. Veritas loquitur, quæ nec falli, nec fallere poteſt. Sic vos inſenſati filii Adam, divitias quæritis, divitias deſideratis uſque adhuc: cùm jam beatitudo pauperum divinitùs commendata, prædicata Mundo, credita ſit ab hominibus. Quærat eas Paganus, qui ſine Deo vivit: quærat Judæus, qui terrenas promiſſiones accepit: ſed qua fronte, magis autem qua mente Chriſtianus divitias quærit, poſtquam Chriſtus beatos eſſe pauperes prædicavit? Quouſque filii alieni, quouſque vanitatem loquetur os veſtrum, ut beatum dicatis populum cui hæc ſunt, hæc viſibilia, hæc præſentia? Cùm Filius Dei os ſuum aperiens locutus ſit veritatem, Beatos eſſe pauperes; &, Væ divitibus!

"*S. Bernardus ſerm. 1. in Feſto omnium Sanctorum.*

S. Ioan. Chrys. Hom. 15. in Matt.

„ *Beati pauperes spiritu* : Humiles scilicet, quia enim superbiam constat arcem esse malorum, & radicem fontemque peccati, contrarium ægritudini remedium docendo conficiens Christus, quasi fundamentum quoddam forte ac munitum hanc primùm sententiam collocavit. Siquidem unusquisque humilitate suppositâ, tutissimè cuncta alia superponit ædificans : Hâc verò subducta, etiamsi ad ipsum usque cælum conversationis sublimitate pervenias, simul omnia subtrahuntur, atque in finem pessimum relabuntur. Nam sive orationem, sive jejunium, sive misericordiam, sive pudicitiam, sive aliud quid bonorum absque humilitate congreges : statim cuncta defluunt, cuncta depereunt. Jure igitur hinc incipit Christus, ut arrogantiam radicitùs de pectoribus evellat. Ad paupertatem illam beatam spiritûs, id est, humilitatem, nihil movet efficaciùs exemplo Christi. Unde Apostolus ad Philippenses scribens, ait : *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.* Et quid magis in Deo mendicum, quàm forma servi ? Quid in Rege rerum universarum humilius, quàm in communionem inopis ac mendicæ naturæ nostræ veniisse ? Rex regum & Dominus dominantium sponte sua formam servitutis induit : Judex rerum universarum Principibus tributarius exiitit : creaturæ Dominus in spelunca diversatur : Qui Mundum universum complexus est, non invenit locum in diversorio, sed in præsepio brutorum animalium abjicitur : purus ille & incorruptus humanæ naturæ sordes non respuit, ac per omnem nostram mendicitatem penetrans, usque ad mortis progreditur experimentum. Videte voluntariæ mendicitatis modum : Vita mortem gustat : Judex in Judicium ducitur : Dominus vitæ rerum universarum subjicitur Judicis decreto : supramundanarum omnium copiarum Rex manus carnificum non repellit. Ad hoc exemplum respiciens, humilitatem sectare. *Beati pauperes spiritu suo, divites spiritu Dei ! omnis enim homo qui spiritum suum sequitur, superbus est. Subdat spiritum suum, ut capiat spiritum Dei.*

Philipp. 2.

S. Greg. Nyss. Orat. 1. de Beatitudinibus.

S. August. Enarrat. in Psalm. 141.

3. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, non istam quæ nutrit vivos & recipit mortuos, sed terram viventium. Jam vis possidere terram ; vide ne possidearis à terra. Possidebis mitis, possideberis immitis. Ne cùm audis præmium propositum ut possideas terram, extendas avaritiæ sinum, quâ vis possidere modò terram, excluso etiam utcumque vicino tuo : Non te ista fallat opinio. Tunc verè possidebis terram, quando inhæseris ei qui fecit cælum & terram. Hoc enim est esse mitem, non resistere Deo tuo : Ut in eo quod benè facis, ipse tibi placeat, non tu tibi ; in eo quod mala justè pateris, ipse tibi non displiceat, sed tu tibi. Neque enim parum est, quia placebis ei, displicens tibi ; displicebis autem ei, placens tibi. Beati qui mansuetudinem ac benignitatem caritatis sociam individuam, animo possident ; vultu, verbis, opere demonstrant. Hæc mansuetudo, quam verbo & exemplo docuit Christus, dicens ; *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde* ; homines Deo subjectos efficit, ac Mysteriorum ejus atque arcanorum judiciorum adoratores. Hæc ad Scripturam sacram legendam, Christique doctrinam cum fructu audiendam, necessaria dispositio est. *Oportet pietate mitescere* (inquit Augustinus) *neque contradicere divinæ Scripturæ, sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit ; sive non intellectæ, quasi nos meliùs sapere, meliusque præcipere possimus.* Mansuetudo hominum animos hominibus conciliat. *Melior est patiens viro forti* (inquit Sapiens) *& qui dominatur animo suo, expugnatore urbium. . . . . Fili* (inquit Siracides) *in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.* Beati mites, si tamen mansuetudo in stuporem aut ignaviam non degeneret, ubi de gloria & honore Dei agitur, & de impietate ac improbitate coërcenda. Erat Moyses vir mitissimus super omnes qui morabantur in terra : & tamen zelum suum armavit contra idololatras & fornicatores. Christus, qui arundinem quassatam non confregit, qui agni mansuetudinem præ se tulit, flagello arrepto ejecit de Templo eos qui domum Dei faciebant domum negotiationis, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Apostolus qui anathema cupiebat esse à Christo pro fratribus suis, Corinthium incestuosum tradidit satanæ, publicumque scandalum Ecclesiæ datum Excommunicatione ultus est. Zelus itaque mansuetudini, zelo mansuetudo conjungi debet. *Idcirco Spiritus Sanctus in columba & in igne monstratur ; quia omnes quos implet, & columbæ simplicitate mansuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo Sancto Spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis fervorem æmulationis deserit, aut rursum in æmulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit.*

Iohann. 2. 14 15.

S. Gregor. M. P. 3. Pastoralis Admon. 17.

S. August. Enarrat. in Psalm. 136.

4. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Multi flent fletu Babylonico (inquit S. Augustinus) quia & gaudent gaudio Babylonico. *Quia gaudent lucris & flent damnis, utrumque de Babylonia est.* Flere debes, sed recordando Sion. *Si recordando Sion fles, & quando tibi secundùm Babyloniam bene est, oportet ut fleas.* Sic lugebat David, & ab imo pectore suspiria ducebat, dicens : *Hei mihi, qui incolatus meus prolongatus est ! Habitavi cum habitantibus Cedar ; multùm incola fuit anima mea.* Duo sunt compunctionis genera (inquit S. Gregorius M.) Unum quod æternas pœnas metuit, aliud quod de cælestibus præmiis suspirat ; quia *Deum sitiens anima priùs timore compungitur, pòst amore.* Ante enim semetipsam in lacrymis afficit ; quia dum mala sua recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At verò cùm longâ mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum animus inflammatur. *Et qui priùs flebat, ne duceretur ad supplicium postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur à Regno .... Sic fit ut perfecta compunctio formidinis trahat animum ad compunctionem dilectionis.* Quod in sacra Historia figuratâ narratione describitur. Axa filia Caleb sedens in asino suspiravit, cui Caleb : Quid habes ? inquit. At illa respondit : *Da mihi benedictionem : Terram australem & arentem dedisti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius & inferius.* Axa super asinam sedet, cùm irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quæ suspirans à patre terram irriguam petit : quia à Creatore nostro cum magno desiderio quærenda est lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli, qui jam in dono percipiunt liberè pro justitia loqui, oppressos tueri, indigentibus propria tribuere, ardorem fidei habere ; sed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi terram Australem & arentem habent, sed adhuc irriguâ indigent. In bonis enim operibus positi, in quibus magni atque ferventes sunt, optant valde ut aut timore supplicii, aut amore Regni cælestis, peccata sine quibus vivere non possunt, quotidie plorent. Sed quia, ut dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater irriguum superius, & irriguum inferius. *Irriguum quippe superius accipit anima, cùm se in lacrymis Regni cælestis desiderio affligit. Irriguum inferius accipit, cùm inferni supplicia flendo pertimescit.* Et quidem priùs inferius, ac post irriguum superius datur, sed quia compunctio amoris dignitate præeminet, necesse fuit ut priùs irriguum superius, deinde irriguum inferius commemoraretur.

S. Greg. M. ibid. Et lib. 3. Dialog. cap. 34.

Iosue 15. 18. 19.

Beati qui lugent : Quia, ut *S. Fulgentius* ait : Humilium fletus magnus est concupiscentiæ carnalis interitus. Lacrymæ quæ ex compunctione cordis veniunt, & inimicum vincunt, & nobis donum lætitiæ triumphalis acquirunt. . . Quàm benè autem sanctus Propheta, semina bonorum operum riganda docet flumine lacrymarum ! Omnia etenim semina non germinant, nisi fuerint irrigata ; nec de semine procedit fructus, si fuerit aquarum juvamine destitutus. Proinde nos quoque si volumus fructus nostrorum seminum capere, non desinamus semina nostra lacrymis irrigare, quæ magis corde sunt funden-

S. Fulg. Epist. ad Probam, cap. 5.

[a] *S. Aug. Enarrat. in Ps. 127.*
[b] *S. Bernardus, serm. 3. in Cantica.*

da, quàm corpore. *Beati qui lugent.* (a) Dulciores enim sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia Beatorum. *Beati qui lugent*: quia [b] lacrymæ pœnitentium, vinum Angelorum, quibus gaudium est super uno peccatore pœnitentiam agente. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* In luctu opus est, in consolatione merces. Nam qui lugent carnaliter, quas consolationes habent? Molestas, metuendas. Ibi consolatur lugens, ubi timet rursus ne lugeat. Verbi gratiâ, contristat filius elatus, lætificat natus: illum extulit, hunc suscepit: in illo tristitia, in isto timor? in nullo ergo consolatio. *Ergo illa erit vera consolatio, quâ dabitur quod non amittatur; ut illi se postea gaudeant consolari, qui modò se lugent peregrinari.*

S. August. serm. 53. *S. Leo M. serm. 95. de gradibus ad beatitudinem.*

5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Nihil hæc esuritio corporeum, nihil expetit sitis ista terrenum: sed justitiæ bono desiderat saturari, & in omnium occultorum introducta secretum, ipso Domino optat impleri. Fœlix mens, quæ hunc concupiscit cibum, & ad talem æstuat potum: quem utique non expeteret, si nihil de suavitate gustasset. Audiens autem dicentem sibi Propheticum Spiritum: *Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus*, accepit quamdam supernæ dulcedinis portionem, & in amorem castissimæ voluptatis exarsit: Ut spretis omnibus temporalibus, ad edendam bibendamque justitiam toto accenderetur affectu, & illius primi Mandati apprehenderet veritatem, dicentis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua*: quoniam *Nihil aliud est diligere Deum, quàm amare justitiam.* Hoc amore ardens Justus ait: *Sitivit tibi anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.* Videte quomodo hîc sitit: sed videte quid hîc bonum est. *Sunt enim qui sitiunt, sed non Deo.* Omnis qui sibi vult aliquid præstari, in ardore est desiderii: *Ipsum desiderium sitis est animæ*, Et videte quanta desideria sunt in cordibus hominum: Alius desiderat aurum, alius desiderat argentum, alius desiderat possessiones, alius hæreditates, alius amplam pecuniam, alius multa pecora, alius domum magnam, alius uxorem, alius honores, alius filios. Ardent omnes homines desiderio: & vix invenitur qui dicat: *Sitivit tibi anima mea.* SITIUNT *enim homines sæculo; & non se intelligunt in deserto esse Idumææ, ubi debet sitire anima ipsorum Deo.* Dicamus ergo nos: *Sitivit tibi anima mea.* Omnes dicamus, quia *in concordia Christi omnes una anima sumus*: Ipsa anima sitiat in Idumæa, id est in deserto hujus sæculi. *Sitivit in te anima mea; quàm multipliciter tibi caro mea.* Si anima sitit Deo, quomodo & caro sitit Deo? Quando enim caro sitit, aquam sitit; quando anima sitit, fontem Sapientiæ sitit. De ipso fonte inebriabuntur animæ nostræ, sicut dicit alius Psalmus: *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Sitienda est ergo sapientia, sitienda est justitia. Non eâ satiabimur, non ea implebimur, nisi cùm fuerit finita vita ista, & venerimus ad illud quod promisit Deus. Promisit enim Deus æqualitatem Angelorum: & modò Angeli non sitiunt quomodo nos, non esuriunt quomodo nos; sed habent saginam veritatis, lucis, immortalis Sapientiæ. Ideo beati sunt, & de tanta beatitudine, quia in illa sunt civitate Jerusalem cælesti, unde nos modò peregrinamur, adtendunt nos peregrinos, & misereantur nos, & jussu Domini auxiliantur nobis, ut ad illam Patriam communem aliquando redeamus, & ibi cum illis fonte Dominico veritatis & æternitatis aliquando saturemur. Modò ergò sitiat anima nostra: unde & caro nostra sitit, & hoc multipliciter tibi caro mea. Quomodo animæ nostræ promittitur beatitudo, sic & carni nostræ promittitur resurrectio, &c.

Psal. 62.
S. Aug. Enarrat. in hunc Psalmum.

Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Saturari vis. Unde? si caro saturitatem concupiscit, digestâ saturitate, famem iterum patieris. *Et qui biberit*, inquit, *ex hac aqua, sitiet iterum.* Medicamentum quod ad vulnus ponitur, si sanaverit, jam non dolet: quod autem ponitur contra famem, hoc est, esca, ita ponitur ut ad modicum relevet. Transactâ enim saturitate, redit fames. *Accedit quidem quotidie remedium saturitatis, sed non est sanatum vulnus infirmitatis. Esuriamus ergo sitiamusque justitiam, ut ipsâ justitiâ saturemur, quam nunc esurimus & sitimus. Inde enim saturabimur, quod esurimus & sitimus. Interior homo noster esuriat & sitiat: Habet enim cibum suum, habet potum suum. Ego sum*, inquit, *panis qui de cælo descendi.* Habes panem esurientis, desidera & potum sitientis: *Quoniam apud te est fons vitæ.*

S. Aug. serm. 53. cap. 4.
Joann. 6. 41.
Psal. 35. 10.

6. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Quid est misericordia, nisi alienæ miseriæ quædam in corde nostro compassio, quâ utique si possimus, subvenire compellimur? *Servit autem motus iste rationi, quando ita præbetur misericordia, ut justitia conservetur: sive cùm indigenti tribuitur, sive cùm ignoscitur pœnitenti.....* Hæc duo genera eleemosynarum, tribuendi & ignoscendi, clementer & ferventer operemur, qui nobis à Domino ut bona tribuantur, & mala non retribuantur, oramus... *In paupere enim se pasci voluit, qui non esurit. Deum ergo egentem non spernamus in paupere, ut egentes satiemur in Divite... Conservus conservo reconcilietur, ne justè servus à Domino puniatur. In hoc genere eleemosynæ nullus est pauper. Potest hoc facere ut in æternum vivat, etiam qui ad tempus non habet ut vivat. Gratis datur, dando cumulatur, quæ non consumitur, nisi quando non erogatur.*

S. Augustin. lib. 9. de Civitate Dei, cap. 5.
Idem, serm. 206 alias de Diversis 70.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Fac, & fiet: fac cum altero, ut fiat tecum. Quia abundas & eges; abundas temporalibus, eges æternis. Mendicum hominem audis, mendicus ipse Dei es. Petitur à te, & petis. Quod egeris cum petitore tuo, hoc aget Deus cum suo. Et plenus & inanis es: Imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua... *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Fœneratur* enim *Deo, qui miseretur pauperis. Misericordiam consequentur.* Videtur æqualis quidem retributio, sed est tamen longè ipsa virtute præstantior: isti enim quasi homines miserentur, cùm ab omnium Deo misericordiam consequantur. Par autem non est humana miseratio atque divina: sed quantùm benevolentiæ malitiæque discrimen est, tantùm ab illa ista discernitur.

Idem, serm. 53. cap. 5.
Proverb. 19. 17.
S. Joan. Chrys. Hom. 15. in Matt.

7. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Mundos hic apellat, aut universalem virtutem tenentes, & nullius sibi mali conscios, aut continentiâ conspicuos. Nihil enim nobis ita est opus ad videndum Deum, ut istius puritate virtutis: propter quod Paulus ait; *Pacem sectamini, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Quia enim sunt plurimi qui misereantur quidem, ac se à rapina avaritiaque contineant, fornicentur tamen atque luxurientur: ostendens quia primum illud minimè sufficiat, etiam istud adjecit. Sicut & Paulus ad Corinthios scribens, Macedonibus testimonium reddidit, quod non solùm misericordiâ essent divites, verùm aliis quoque virtutibus abundarent. Cùm enim de illorum in pauperes liberalitate differeret, intulit: *Quoniam semetipsos dederunt primùm Deo, deinde nobis per voluntatem Dei.* Non sola impudicitia cor inquinat, sed omnis amor creaturæ contra voluntatem Dei, & præter ordinem à Deo institutum, quo scilicet aliquid terrenum & creatum diligitur plus quàm Deus, non diligitur propter Deum, sed propter se, non *utentis modestiâ*, sed *fruentis affectu*, (ut loquitur Augustinus.) Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Hic est finis amoris nostri. Quicquid bene agimus, quicquid nitimur, quicquid laudabiliter æstuamus, quicquid inculpabiliter desideramus, ad Dei visionem cùm venerit, plus non requiremus. Quid enim quærat, cui adest Deus? aut quid sufficiat ei cui non sufficit Deus? Videre Deum volumus, videre Deum quærimus, videre Deum inardescimus. Quis non? sed vide quid dictum est*: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Hoc para, unde*

Idem, ibid.
2. Cor. 8. 5.
S. August. serm. 53. cap. 6.

videas. Ut enim ſecundùm carnem loquar, quid deſideras ortum ſolis cum oculis lippis? Sani ſint oculi, & erit lux illa gaudium; non ſint oculi ſani, erit lux illa tormentum. Non enim corde non mundo videre permitteris, quod non videtur niſi corde mundo. Repellêris auferêris, non videbis. Quoties beatos jam numeravit, quas beatitudinis cauſas, quæ opera, quæ merita, quæ munera, quæ præmia? Nuſquam dictum eſt, *Ipſi Deum videbunt.* Ventum eſt ad mundicordes, ibi viſio Dei promiſſa eſt. Non ſine cauſâ, niſi quia ibi ſunt oculi unde videtur Deus. De his oculis Paulus Apoſtolus loquens ait, *Illuminatos oculos cordis veſtri.* Modò ergo oculi iſti pro ſua infirmitate illuminantur fide: poſtea pro ſua firmitate illuminabuntur ſpecie. *Quamdiu* enim *ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem. Videmus nunc per ſpeculum, in ænigmate, tunc autem facie ad faciem....* Si ergo deſideramus videre Deum, oculus iſte unde mundabitur? *Fide*, inquit Apoſtolus, *purificans corda eorum.* Sed, *Fide quæ per dilectionem operatur.* TOLLE *fidem, perit quod credis; tolle caritatem, perit quod agis. Fidei enim pertinet ut credas; caritati ut agas. Si enim credis, & non amas, non te moves ad opus bonum: & ſi moves, ut ſervus moves, non ut filius; timendo pœnam, non amando juſtitiam. Illa ergo fides mundat cor, quæ per dilectionem operatur.*

Act. 15. 9. Gal. 5. 6.

8. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Beati qui pacem cum Deo, ſecum ipſis, & cum proximo; non fictam, ſed ſinceram; non momentaneam, ſed perpetuam, ſtabilem & firmam habent; ac pro viribus inter diſſidentes procurant & conciliant. Si filii Dei ſunt, qui pacem ſervant, procurant, & fovent: cujus filii ſunt, qui diſcordias ſeminant, qui tumultus excitant, & factiones, qui ſchiſmata faciunt, in privatis familiis, in Collegiis, in Eccleſia, in Republica? cujus, inquam, filii ſunt, niſi diaboli? Deus noſter *non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* Chriſtus Mediator eſt & victima pacis, *Rex pacificus*, imò *Pax noſtra, qui fecit utraque unum, pacificans per ſanguinem crucis ſive quæ in cœlis, ſive quæ in terris ſunt.* Spiritus-ſanctus inſpirator eſt, & vinculum pacis. Eccleſia Regnum eſt pacis, domus pacis, in qua habitant homines unius moris, in qua habitant fratres in unum, cujus fines pacem Dominus poſuit; Paſtores & Prædicatores ſunt legati pacis, & Miniſtri. *Audiant jurgiorum ſeminatores,* Beati pacifici, &c. *Atque è diverſo colligant, quia ſi filii Dei vocantur, qui pacem faciunt, proculdubio ſatanæ ſunt filii qui confundunt... Quia autem nihil pretioſius eſt Deo virtute dilectionis, nihil eſt delectabilius diabolo extinctione caritatis.....* Beati pacifici. *Beatitudo iſta, non cujuſlibet conſenſionis aut qualiſcumque concordiæ eſt, ſed illius de qua dicit Apoſtolus*: Pacem habete ad Deum. *Et de qua dicit Propheta David*: Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Hanc pacem etiam arctiſſima amicitiarum vincula, & indiſcretæ ſimilitudines animorum non veraciter ſibi vindicant, ſi non cum Dei voluntate concordant. Extra dignitatem hujus pacis ſunt improbarum parilitates cupiditatum, fœdera ſcelerum, & pacta vitiorum. Amor Mundi cum Dei amore non congruit: Nec ad ſocietatem filiorum Dei pervenit, qui ſe à carnali generatione non dividit. Qui autem ſemper cum Deo mente ſunt*, ſoliti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis, *numquam ab æterna lege diſſentiunt, fideli oratione dicentes*: Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra. *Hi ſunt pacifici, hi bene unanimes, ſanctèque concordes, vocandi æterno nomine filii Dei, coheredes autem Chriſti.*

1. Cor. 14. S. Gregor. M. p. 3. Paſtoralis Admon. 24. S. Leo ſerm. 95. Rom. 5. 2. Pſal. 118. 16. Epheſ. 4. 2.

9. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtiſtiam: quoniam ipſorum eſt Regnorum cælorum.* Pauci ſunt inter Chriſtianos, qui per hunc gradum ad beatitudinem pervenire velint. *Et tamen omnes qui volunt piè vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur.* Non deſunt Eccleſiæ perſecutiones, etiam in hoc tempore, quando tranquillitas videtur Eccleſiæ ab his perſecutionibus quas Martyres noſtri paſſi ſunt.... Non pateris perſecutionem: non vis piè vivere in Chriſto. Vis probare verum eſſe quod dictum eſt? Incipe piè vivere in Chriſto: Ut pertineat ad viſcera tua quod ait Apoſtolus: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Aliorum infirmitates, aliorum ſcandala, perſecutiones illi fuerunt. Numquid ergo deſunt hoc tempore? Plures abundant illis qui ea curant. Et plerumque de longinquo videtur homo, & dicitur, Bene eſt illi. Et ille qui dicit, aut ſua guſtat, & aliena non poteſt, aut apud ſe quod guſtet non habet, & alteri guſtanti, immò devoranti non compatitur. Incipiat ergo piè vivere in Chriſto, & probet quod dicitur.... Multi ſunt intus Eccleſiam, qui corda piè viventium ſuis perditis moribus cruciant: quoniam per eos blaſphematur Chriſtianum & Catholicum nomen: quod quantò eſt carius eis qui volunt piè vivere in Chriſto, tantò magis dolent, quòd per malos intus poſitos fit, ut minùs quàm piorum mentes deſiderant, diligatur. Ipſi quoque Hæretici cùm cogitantur habere nomen & Sacramenta Chriſtiana, & Scripturas, & profeſſionem, magnum dolorem faciunt in cordibus piorum: quia & multi volentes eſſe Chriſtiani, propter eorum diſſenſiones hæſitare coguntur, & multi maledici etiam in his inveniunt materiam blaſphemandi Chriſtianum nomen; quia & ipſi quoquo modo Chriſtiani appellantur. His atque hujuſmodi pravis moribus & erroribus hominum perſecutionem patiuntur, qui volunt in Chriſto piè vivere, etiam nullo infeſtante neque vexante corpus illorum. Patiuntur quippe hanc perſecutionem non in corporibus, ſed in cordibus. Unde illa vox eſt: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo:* (Non enim ait in corpore meo:) *conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Dolor autem ipſe qui fit in cordibus piorum, quos perſequuntur mores Chriſtianorum malorum ſive falſorum, prodeſt dolentibus, quoniam de caritate deſcendit, quâ eos perire nolunt, nec impedire aliorum ſalutem. Denique magnæ conſolationes fiunt etiam de correptionibus eorum, quæ piorum animas tantâ jucunditate perfundunt, quantis doloribus de ſua perditione cruciaverunt. Sic in hoc ſæculo, in his diebus malis, non ſolùm à tempore corporalis præſentiæ Chriſti & Apoſtolorum ejus, ſed ab ipſo Abel, quem primum juſtum impius frater occidit, & deinceps uſque in hujus ſæculi finem, inter perſecutiones mundi, & conſolationes Dei peregrinando procurrit Eccleſia. Ita *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam,* quia illis prodeſt perſecutio. Mali enim bonis malo ſuo proſunt, dum Deus utitur & malis bene, & Diligentibus eum omnia cooperantur in bonum. *Inimici enim omnes Eccleſiæ, quolibet errore cæcentur, vel malitia depraventur, ſi accipiunt poteſtatem corporaliter affligendi, exercent ejus patientiam; ſi tantummodo male ſentiendo adverſantur, exercent ejus ſapientiam ut autem etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam, aut etiam beneficentiam, ſive ſuadibili doctrinâ cum eis agatur, ſive terribili diſciplinâ.* Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. *Quoniam* enim *multi hîc patiuntur & pro peccatis & pro ſceleribus ſuis; magnâ vigilantiâ diſcernenda eſt cauſa, non pœna. Sceleratus enim poteſt habere Martyris ſimilem pœnam, ſed tamen diſſimilem cauſam. Tres erant in Cruce, unus Salvator, alius ſalvandus, alius damnandus: omnium par pœna, ſed impar cauſa..... Ergo diſcernatur cauſa. Nemo dicat, quia patior, juſtus ſum. Quia ipſe qui primò paſſus eſt, pro juſtitia paſſus eſt, ideo magnam exceptionem addidit,* Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. *Nam multi habentes bonam cauſam faciunt perſecutionem, & habentes malam cauſam patiuntur perſecutionem. Pater bonus & juſtus nonnè perſequitur filium luxurioſum? Perſequitur vitia ejus, non ipſum; non quod genuit, ſed quod ille addidit. Medicus nempe qui ad ſalutem adhibetur, nonnè ferro plerumque armatur? Sed contra vulnus, non contra hominem. Secat, ut ſanet, & tamen cùm ſecat ægrotum, dolet ille, cla-*

S. Aug. lib. 18. de Civitate Dei cap. 51. 2. Cor. 11. 29. S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 34. ſerm. 2. S. Aug. Enarrat. in Pſal. 54.

mat, resistit, & si fortè febre mentem perdiderit, etiam Medicum cædit; nec tamen ille desistit à salute ægrotantis, quod novit facit; illum maledicentem, conviciantem non curat. Nonnè excitantur cuncti lethargici, ne somno gravi premantur in mortem? Et hoc patiuntur à filiis suis quos carissimos genuerunt; & non est carus filius, nisi fuerit dormienti Patri molestus. Lethargici excitantur, phrenetici ligantur: sed tamen utrique amantur. Nemo ergo dicat, Persecutionem patior; non ventilet pœnam, sed probet causam: ne si causam non probaverit, numerètur cum iniquis. Ideo David ait: *Exurge & intende judicio meo; Deus meus, & Dominus meus in causam meam.*

Quoniam ipsorum est Regnum cælorum. & primæ & secundæ beatitudini, pauperibus scilicet spiritu, & his qui persecutionem patiuntur propter justitiam, inter quos primum locum tenent Martyres, Regnum cælorum promittitur, non sine causa. a Quid sibi vult (inquit *S. Bernardus*) quòd eadem promissio facta est Pauperibus & Martyribus, nisi quia martyrii genus paupertas voluntaria est? *Beatus vir*, ait Propheta, *qui post aurum non abiit, nec speravit in pecuniæ thesauris. Quis est hîc, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.* Quid mirabilius, aut quod martyrium gravius est, quàm inter epulas esurire, inter vestes multas & pretiosas algere, paupertate premi inter divitias quas offert Mundus, quas ostentat Malignus, quas desiderat noster iste appetitus? An non meritò coronabitur, qui sic certaverit, Mundum abjiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, & (quod gloriosius est) de semetipso triumphans & crucifigens concupiscentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter & Martyribus Regnum cælorum promittitur: quia paupertate quidem emitur; sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.

a *S. Bernardus serm. 1 Festo omnium Sanctorum.*

10. *Beati estis cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos mentientes, propter me: Gaudete & exultate, quoniam Merces vestra copiosa est in cælis.* In laudibus, blanditiis, & favore hominum felicitatem suam collocant homines carnales: in injuriarum, calumniarum, conviciorum, persecutionum propter Christum perpessione, suam collocant, qui secundùm Christi doctrinam vivunt spirituales homines, id est, veri Christiani. Norunt enim se ad terrenam felicitatem non vocatos, sed ad cælestem; Christianorum esse pati mala temporalia, & separare bona sempiterna: A laboribus, tribulationibus, persecutionibus immunem non esse Christianum, qui *quia Christianus est, aliquid plus passurus est in hoc sæculo*; ut ait S. Augustinus. Non solùm verbo, sed exemplo nos ad maledicta sustinenda, & calumnias æquo & læto animo tolerandas Christus informavit: *Si bene facientes patienter sustinetis* (Inquit S. Petrus) *hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus. Qui peccatum non fecit... qui cùm malediceretur, non maledicebat, &c.* Præclarè Tertullianus: *Si linguæ amaritudo maledicto sive convicio eruperit, respice dictum*; Cùm vos maledixerint, gaudete. *Dominus ipse maledictus in Lege est, & tamen solus est benedictus. Igitur Dominum servi consequamur, & maledicamur patienter, ut benedicti esse possimus.* Sic Apostoli *ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Beati estis cùm maledixerint vobis.* Non dixit maledicent vobis, vosque persequentur, sed ego fieri istud vetabo. Neque enim Discipulos suos non audiendo maledicta, sed audiendo ac fortiter sustinendo, & persecutores suos ipsis operibus arguendo, vult esse munitos. Hoc autem multo est præstantius. S. Lucas non solùm illos qui propter Deum maledictis expositi sunt, beatos dicit à Christo vocari, sed etiam eos, quibus à cunctis benedicitur, infelices. *Væ cùm benedixerint vobis homines: secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.* Et certè etiam Apostolis benedicebant homines, sed non omnes. Impossibile enim est cum virtute viventibus cunctorum ore benedici. Quamvis autem parati esse debeant Christiani ad calumnias pro Christi nomine sustinendas: tamen cùm calumniis & maledictis appetuntur, gratiam divinam ferventer implorare debent ne huic tentationi certè gravissimæ succumbant, & dicere cùm Propheta: *Redime me à calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.* Quorsum Propheta sic orat? inquit *S. Augustinus.* Si vera illi homines crimina objiciunt, non calumniantur; si falsa, quid est quod se redimi desiderat à calumniis, id est, à criminibus falsis, quæ illi nocere non possunt? Crimen quippe falsum, quod est calumnia, reum non facit hominem nisi apud judicem hominem: ubi autem Deus judex est, nullus falso crimine læditur; quia non cui objicitur, sed objicienti potiùs imputatur. Sensus hujus orationis est: Tu age infuso Spiritu tuo, ne me calumniæ hominum terroribus vincant, & à tuis mandatis ad sua mala facta traducant. Si enim hoc mecum egeris, id est, hoc modo me ab eorum calumniis, ne criminationes falsas quas objiciunt, pertimescam, patientiâ donatâ redemeris; inter ipsas calumnias custodiam mandata tua.

Psal. 118. 134.

S. Aug. Enarrat. in hunc Psalm. 118. serm. 27.

Beati estis, cùm maledixerint vobis. Ideo calumniæ & convicia cum humilitate & silentio toleranda sunt, dicendumque cum Davide: *Obmutui, & humiliatus sum & silui à bonis.* Obmutuit, ne ipsa litigiosa cum objurgantibus contentione perstreperet; humiliatus est, ut tumorem dejiceret superborum, vel ut ipsos quomodo humiliare se deberent, suo doceret exemplo; siluit à bonis; quia *bona conscientia non eget defensione verborum, quæ suo nixa est testimonio, ipsa sui judex.* Ideo Paulus ait: *Mihi pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Adversùm calumniantes & peccatores justus suo judicio contentus est: meritorum autem suorum judicium Christò reservat; Ideoque addidit: *qui autem judicat me, Dominus est.* Pulcherrimè eum judicem elegit, qui nulla fraude fallatur; ut eum nec occulta præteream, nec infirmæ conditionis lapsus offendat: qui fragilitati nôrit ignoscere. *Ad omnia igitur utile silentium. Si peccatum agnoscis, tace; ne negando exaggeres: Si non agnoscis, tace, securus de innocentia. Non possunt aliena verba crimen affigere, quod propria non recepit conscientia.*

S. Amb. Enarrat. in Psal. 38.

1. Cor. 4. 3.

11. *Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur?* Episcopi, Sacerdotes, Doctores, Concionatores, Religiosi Viri, sancti esse debent, ut sanctificent peccatores, consumendo ac depellendo corruptionem & putredinem peccatorum sale verbi divini, orationis, pœnitentiæ: blandiri peccatoribus non debent, sed arguere, obsecrare, increpare; publicè peccantes coram omnibus corripere; severitatem disciplinæ, ubi opus est, adhibere ad corruptos mores, pravasque consuetudines coercendas. Ideo sali, non melli comparantur; ideo sal, non mel in sacrificiis Majestati suæ oblatis adhiberi Dominus jussit, quia apud Deum nihil suave tantùm placet, sed quod mordacis habet aliquid veritatis. Christianus quisque suo modo sal terræ esse debet, qui à corruptione peccati servatus, exemplo suo servet alios; qui Deum & Evangelium ejus à cæteris gustari faciat; qui sal veræ sapientiæ in se habeat, & Spiritum Christi. Ideo in Baptismi Ritibus sal baptizandis gustandum datur. Episcopus sine fortitudine & virtute, Sacerdos sine pietate & zelo, Vir Religiosus sine fidelitate & fervore, Christianus quilibet sine fide & caritate; quid aliud est quàm sal evanidum & infatuatum, dignus qui rejiciatur à Deo, & ab hominibus conculcetur? *Caveant* igitur *Doctores & Episcopi, & videant potentes potenter tormenta sustinere, nihilque esse remedii, sed majorum ruinam ad tartarum ducere.* Meminisse juvat *Ecebolii* Rhetoris Constantinopolitani, qui ad Imperatorum mores se fingens atque accommodans, Constantio quidem regnante, Christianam se Religionem ardentissimè colere simulavit: Juliani verò temporibus, Gentilium superstitioni supra modum addictus apparuit: post obitum autem Juliani,

S. Hieron. in cap. 5. S. Matth.

Refert Socrates, lib. 3 Hist. Eccl. c. 13

S. August. serm. 46. alàs de Tempore 165. c. 5.

1 Petri 2. 21. 22.

Tertullianus lib. de Patientia cap. 8.

Act. 5.

S. Joan. Chrys. hom. 10. in Matth.

Luc. 6. 25.

rurſus Chriſtianam Religionem profiteri voluit. Et pro foribus Eccleſiæ ſe pronum abjiciens, his vocibus uſus eſſe dicitur : *Calcate me ut ſal inſipidum.*

12. *Vos eſtis lux mundi. Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.* Lux eſſe debent Prælati & Doctores, ut plebem Chriſtianam inſtruant. Expoſiti eſſe debent civitatis inſtar ſupra montem poſitæ, ut omnibus
S. *Iſidor. Peluſ. Epiſt. 22. lib. 1.* proſint. *Deus lucernam, hoc eſt, Sacerdotem accendit, utque candelabro imponit ; hoc eſt, ſuæ lucem ferenti cathedræ : ut & dogmatum & actionum ab omni caligine liberarum ſplendorem Eccleſiæ, fulgetræ inſtar afferat : quo nimirum plebs vivifici fulgoris radios ſpectans, ad eos ſe ſe dirigat, Patriſque luminum gloriam prædicet.* Sed & Chriſtiani omnes fide & ſancta converſatione lux mundi eſſe debent, quibus ſcilicet ab Apoſtolo dictum eſt:
Epheſ. 5. 8. Philipp. 2. 15. *Eratis aliquando tenebræ ; nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate.* Et rurſus : *Ut ſitis ſine querela & ſimplices, filii Dei, ſine reprehenſione in medio nationis pravæ & perverſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in Mundo.* Syderum igitur inſtar quæ lucent in firmamento, conſtanter peragere debent curſum ſuum, nihilque eorum quæ in terris fiunt, debet illos à fideli obedientia Creatori debitâ in ſtatûs ſui ac vocationis Chriſtianis functionibus avocare. Tales ſancti in quibus eſt
S. *Aug. Enarrat. in Pſal. 93.* » verbum vitæ, de converſatione quam habent in cælo, deſpiciunt omnia iniqua quæ fiunt in terra : & quomodo lu» minaria in cælo per diem & noctem procedunt, peragunt itinera ſua, curſus ſuos certos habent, & commit» tuntur tanta mala, nec deviant deſuper ſtellæ fixæ in cæ» lo, agentes per tractus cæleſtes quæ illis præſtituit & » conſtituit Creator ipſarum : ſic debent ſancti, ſed ſi in » cælo figantur corda eorum, ſi non fruſtra audiant & re» ſpondeant ſurſum ſe habere cor, ſi imitentur eum qui ait: » *Noſtra autem converſatio in cælis eſt.* Quia ergo ſunt in ſu» pernis, & de ſupernis cogitant, ſicut dictum eſt, *Ubi » eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum :* de ipſis cogitationi» bus ſupernorum patientes fiunt ; quicquid in terra com» mittitur, ſic non curant, donec peragant itinera ſua, » quemadmodum non curant luminaria cæli, niſi quomo» do exerceant dies & noctes, quamvis tanta mala videant » fieri ſuper terram.

13. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Non modò Prælatorum & Doctorum, ſed Chriſtianorum omnium vita lucere debet coram hominibus, ut illos bonorum operum exemplo ædificent, & ad virtutis
Rom. 12. 17. amorem atque operationem accendant. Unde Apoſtolus docet id officium eſſe fidelium, ut ſint *providentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus*
Tertull. lib. 2. de Cultu Feminarum, cap. 13. » ..... Aliqua fortè dicet : Non eſt mihi neceſſarium ab ho» minibus probari, nec enim teſtimonium hominum re» quiro. Deus conſpector eſt cordis. Scimus omnes, dum » tamen quid idem per Apoſtolum dixerit, recordemur: » *Probum veſtrum coram hominibus appareat.* Ad quid, niſi » ut malitia acceſſum ad vos omnino non habeat, vel ut » malis exemplo & teſtimonio ſitis ? Aut quid eſt, *Luce» ant opera veſtra ?* Quid autem nos Dominus *lucem Mundi* » vocat ? Quid civitati ſupra montem conſtitutæ compa» ravit, ſi non relucemus in tenebris, & extamus inter » demerſos ? Si lucernam tuam ſub modio abſtruſeris, in » tenebris derelicta à multis incurſeris neceſſe eſt. *Hæc ſunt quæ nos luminaria Mundi faciunt, bona ſcilicet noſtra. Bonum autem, dumtaxat verum & plenum, non amat tenebras, gaudet videri, & in ipſas denotationes exſultat. Pudicitiæ Chriſtianæ ſatis non eſt eſſe, verum & videri. Tanta enim debet eſſe plenitudo ejus, ut emanet ab animo habitu, & eructet à conſcientia in ſuperficiem.* Sic tamen fieri debent opera bona coram hominibus, ut Mundi gloria, hominumque plauſus & favor non quæratur, ſed ad Dei gloriam unicè referantur. Unde Chriſtus cap. ſequenti ait : *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Quiſquis ergo ita vult ab hominibus videri
S *Aug. ſerm. 54. alias 2. de Verbis Dom.* » opera ſua, ut ille glorificetur, à quo illa quæ in eo viden» tur accepit, & ſic ad imitandum bonum iidem ipſi qui » vident pietate fidei provocentur, verè lumen ejus lucet » coram hominibus : quia lux de illo caritatis radiatur, non » ſuperbiæ fumus evomitur : & in eo ipſo cavet ne juſtitiam » ſuam faciat coram hominibus ; quia nec ſuam deputat il» lam juſtitiam, nec ideo facit ut ipſe videatur ; ſed ut ille » intelligatur, qui laudatur in homine juſtificato, ut fa» ciat & in laudante quod laudatur in altero, id eſt, ut lau» dantem faciat eſſe laudabilem, Sic Apoſtolus, cùm di» xiſſet : *Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus* » *per omnia placeo* : non ibi remanſit, quaſi ibi conſtitue» rit finem intentionis ſuæ, ut placeret hominibus ; alio» quin falſum dixiſſet, *Si adhuc hominibus placerem, Chri» ſti ſervus non eſſem* : Sed ſtatim ſubjunxit quare homi» nibus placeret : *Non quærens*, inquit, *quod mihi utile eſt*, » *ſed quod multis, ut ſalvi fiant.* Ita & non placebat ho» minibus propter ſuam utilitatem, ne Chriſti ſervus non » eſſet ; & placebat hominibus propter illorum ſalutem, ut » Chriſti eſſet diſpenſator idoneus : quia & illi coram Deo » conſcientia ſufficiebat, & de illo coram hominibus, quod » imitarentur, elucebat. In eandem ſententiam S. Grego- S. *Greg. M. lib. 8. Moralium, cap 30.*
» rius : Occultanda ſunt (inquit) quæ agimus, ne hæc in » hujus vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium ſpi» rituum incurſione perdamus. Et tamen Veritas dicit : » *Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum* » *qui in cælis eſt.* Sed aliud eſt cùm in oſtenſione operis » gloria quæritur largitoris ; aliud cùm laus privata con» cupiſcitur de dono largientis. Unde rurſus in Evangelio » eadem Veritas dicit : *Attendite ne juſtitiam veſtram fa» ciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Opus ergo » noſtrum cùm hominibus oſtenditur, in cordis priùs exa» minatione penſandum eſt per ejuſdem oſtenſionis ſtu» dium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, » etiam publica noſtra opera in conſpectu illius occulta ſer» bamus. Si verò per hæc noſtram laudem concupiſcimus, » foras ab ejus conſpectu jam fuſa ſunt, etiamſi à multis » ignorentur. Sed valde perfectorum eſt, ſic oſtenſo opere, » Autoris gloriam quærere, ut de illata laude privata neſ» ciant exſultatione gaudere. Tunc ſolùm namque inno» xiè hominibus laudabile opus oſtenditur, cùm per deſ» pectum mentis veraciter laus impenſa calcatur. Quam » quia infirmi quique perfectè contemnendo non ſuperant, » reſtat neceſſe eſt ut bonum quod operantur abſcondant. » Sæpè enim ab iſto oſtenſionis exordio propriam laudem » quærunt ; ſæpè verò in oſtenſione operis, Autoris pa» tefacere gloriam cupiunt, ſed excepti favoribus, in lau» dis propriæ cupiditatem rapiuntur : cùmque ſemetipſos » dijudicare interiùs negligunt, ſparſi exteriùs ignorant » quod agunt ; eorumque opus ſuæ elationi militat, atque » hoc ſe impendere obſequio Largitoris putant.

14. *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem, aut Prophetas ; Non veni ſolvere, ſed adimplere.* Legem adimplevit Chriſtus in ſe ipſa, addendo quod ad illius perfectionem vel intelligentiam neceſſarium erat, ſubplendo quod ipſi deerat ad hominis juſtificationem. Adimplevit Legem in ſeipſo, accuratâ obedientiâ typicis illius Ritibus ſe ſubjiciens, ejuſque figuras ſacrificio crucis conſummans. Adimplevit Legem in membris ſuis, exhibens adventu ſuo in Mundum quod illa promittebat, vireſque ſubminiſtrans quibus ab illis impleatur per gratiam & caritatem in corda eorum diffuſam Chriſti Legem diligamus, amplectamur, in eaque meditemur, dicentes cum Propheta : *Quomodo dilexi legem tuam Do-* *Pſal. 118.*
mine ! Tota die meditatio mea eſt. Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri & argenti .... Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Legiſlatoris ac Salvatoris noſtri exemplum & obedientiam imitemur, qui Legi ſe ſubjecit à ſe conditæ, *ut eos qui ſub Lege erant redimeret.* Gratiam aſſiduis precibus imploremus, ſine qua Lex prævaricatores facit, jubendo quod per ipſam Legem implere non poſſunt. Impleamus præcepta Legis univerſa, quæ Morum inſtitutionem ſpectant, quæ Chriſtus innovavit & perfecit in Evangelio, impleamus (inquam) *non timore pœnæ*, ut Judæi, *ſed amore juſtitiæ* : Non propter bona temporalia & terrena promiſſa,

ſed

sed propter cælestia & æterna. Promissa Dei firma sunt & immobilia. Fidelis est, & quæ promisit potens est & facere. *Abundantiùs autem volens ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum: Ut per duas res immobiles; quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositàm spem.* Verùm ut promissa à cælestiLegislatore præmia consequamur, Legem universam adimplere debemus, nihil negligere: quia *iota unum aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Nos verò si vel unum Mandatum nos imS. Basil. M. præfat. in Regulas fusius disputatas pleviss arbitremur, non propter ea quæ facere neglexi- mus, metuimus ne pœnæ dandæ nobis sint, sed pro eo quod rectè fecerimus, præmia atque honores exspectamus. Qui de decem talentis, quæ depositа apud se sint, unum aut alterum retinuerit, reliqua verò omnia Domino reddiderit, non ea re justus habeatur, quòd majorem partem reddiderit, sed improbus ac fraudulentus, quòd minore illa defraudarit, arguetur. Sed quid dico, defraudarit? Quando cui unum modò talentum creditum fuerat, & illud ipsum quod acceperat, integrum ac nulla ex parte imminutum reddiderat, propterea quòd ad illud quod sibi datum erat, nihil acquisiverat, malè vi- deamus fuisse multatum. *Euntes*, inquit Dominus, *docete omnes gentes, docentes eos*, non hæc quidem observare, illa autem negligere, sed *omnia observare quæcumque præcepi vobis.* In quam sententiam illa etiam scripta sunt ab Apostolo: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nos ipsos sicut Dei ministros.* Neque enim si præcepta non omnia ad salutem, quam petimus, necessaria essent, literis omnia fuissent mandata, neque apertè fuisset edictum ut omnia servarentur. Quid enim quæso mihi reliqua omnia, quæcumque rectè fecero, sunt profutura, si quòd fratrem meum modò fatuum appellavero, idcirco sempiternis gehennæ cruciatibus addicendus sum? Quemadmodum quid prodest alicui data à plerisque libertas, si vel uni serviat? *Qui* enim *facit peccatum, servus est peccati.* Sed dicat aliquis, haberi in sanctis Literis, salvum futurum, quicumque invocaverit nomen Domini, ac propterea satis esse unicuique ad salutem adipiscendam, hanc dominici nominis invocationem. Verùm is etiam audiat quæ Dominus ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est.* Quando sanè is qui Domini voluntatem facit, non item eo modo quo Deus vult, & caritate inductus hoc faciat, studium ei illud nihil prodest..... Prorsus autem tripartitam hanc summam Deo parendi necessitatem animadverto. Nam aut metu supplicii à vitiis declinamus, atque ita animum servilem induimus: Aut mercedis spe ducti, ad utilitatem nostram præceptorum observationem referimus, atque hoc modo mercenariis efficimur similes: Aut certè honestate ipsâ impulsi, caritateque quam erga ipsum habemus, gaudentes quod digni habiti simus, qui adeo glorioso ac benigno serviremus Deo, ipsi paremus, atque hoc modo bonorum filiorum erga parentes suos animum imitamur. Neque igitur qui aut supplicii metu aliquid imperanti Deo obtemperat, assiduèque suspectam negligentiæ pœnam habet, is cùm eorum quæ facere jussus fuerit, partem exsecutus fuerit, partem omittet: quin potiùs ubicumque dicto audiens non fuerit, imminentis, sibi supplicii gravitatem pertimescet: in veritate autem stabilis stat, verèque dicere illud potest: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commovear.* Siquidem volens animum numquam inducit, ut eorum quidquam prætermittat, quæ officii necessitas fieri oportere præscribat. Similiter illud etiam: *Beatus vir qui timet Dominum.* Quid ita? quia *in mandatis ejus volet nimis.* Ex quo sanè colligitur, non esse eorum qui timent Deum, aliquid prætermittere eorum quæ præcepta sunt, aut negligenter exsequi. Sed neque mercenarius animum unquam inducet, ut eorum sciens aliquid negligat, quæ præcepta sunt. Qui enim fieri poterit, ut susceptі in vineæ culturâ laboris mercedem ferat, nisi quæ ex pacto condicta reipsa præstiterit? Quandoquidem si vel unum de iis, quæ necessaria sint, neglexerit, is inutilem se ipsum Domino reddidit. Quis est autem, qui damni mercedem injuriæ autori persolvat? Tertium erat, opera quæ ex caritate dabatur. Hic quæro quis est filius, qui propositâ ipsi parentis gratiâ, cùm in rebus illi majoribus obsequatur, in iis quæ levioris momenti sunt prudens velit illum offendere, ac non multò magis verborum Apostoli meminerit: *Et nolite contristare Spiritum sanctum, in quo obsignati estis?* Qui igitur majorem præceptorum partem obire neglexerint, hi duo tandem in numero se reponi volunt? Qui neque Deo ut parenti obsequantur, neque ut magna pollicenti obediant, neque ut Domino serviant. *Si enim pater sum* (inquit) *ubi est honor meus? Et si Dominus sum, ubi est timor meus?*

Ephes. 4. Malach. 1.

15. *Qui ergo solverit unum de mandatis estis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.* Quamvis mandata quædam Dei minima dici possint aliorum comparatione, quæ nostræ Religionis, totiusque Moralis Christianæ veluti fundamenta sunt: Nullum tamen est Dei mandatum quod per se magnum non sit, sive spectetur præcipientis auctoritas, sive gravitas pœnarum in eos qui illa violaverint, decretarum. Ne igitur infœlices, qui ex proposito levia (ut putant) peccata, seu etiam ex omnium sententiâ venialia, committere non dubitant, nec ex illis emergere curant: siquidem vita Christiani vita caritatis esse debet, isque adeo proficere debet quotidie in observantia Mandatorum Dei: *Ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus:* & illi non solùm voliti, sed amati in peccata leviora casus, animam sensim disponunt ut in graviora præceps ruat. *Nam qui spernit modica, paulatim decidet.* Et *qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.* Hinc S. Augustinus ait: *Quod minimum est, minimum est: sed in minimo fidelem esse magnum est.*

Eccli. 19. Luc. 16. 10. S. August. lib. 4. de Doctrina Christiana c. 18.

Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum. Non solos Prælatos & Doctores hæc verba spectant, sed Christianos omnes & singulos, quos Apostolus in persona Romanorum sic alloquitur: *Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientiâ, ita ut possitis alterutrum monere.* Scientiâ Christianæ Legis satis instructi esse debent Christiani quique ut fratres peccantes corripere, ipsisque salutaria monita, cùm opus est, impertiri valeant. Sed primùm ipsi Legem Evangelicam implere debent, & Mandata divina exsequi, tum alios pro viribus suis & officio, opportunitate data, docere, exemplo Christi Domini, de quo scriptum est: *Cœpit Jesus facere & docere.* Considera (inquit S. Johannes Chrysostomus) quo pacto Christus dictis suis per opera fidem consiliaverit. *Ad mansuetudinem hortatus est, dicens: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Docuit nos paupertatem, & utrumque factis demonstratur. Siquidem Filius hominis, inquit, non habet ubi caput suum reclinet. Rursum præcepit ut diligeremus inimicos. Exhibuit hoc in Cruce, orans pro crucifigentibus. Dixit volenti trahere in jus ut tunicam eripiat, permitte ut & pallium auferat. Ipse vero non vestimenta tantùm, verùm sanguinem quoque suum dedit. Idem ut facerent & Discipulis præcepit: unde & Paulus dixit: Quemadmodum habetis formam ex nobis. Nihil enim Doctore frigidius, qui verbis dumtaxat philosophatur. Neque enim hoc Doctoris est, sed histrionis & hypocritæ. Ideòque Apostoli priùs vitæ exemplis docebant, deinde verbis. Quin potiùs ne verbis quidem erat opus, cùm clamarent opera. Nec aberravit à vero, qui passionem ejus actionem dixerit. Nam patiendo fecit ingens illud & admirandum opus, quo*

Rom. 15. 14. Act. 1. vers. 1. S. Ioann. Chrysost. Hom. 1. in Acta. Matt. 11. 29. Ibid. 8. 20. Philipp. 3.

mortem dejecit, & reliqua omnia peregit.

16. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.* Magna Legis Evangelicæ perfectio. Justitia Scribarum & Pharisæorum exterior erat, in quorumdam tantùm præceptorum legalium observatione religiosa, superbiæ tumore infuscata. Justitia Christianorum interior esse debet, spiritualis, universalis & plena, nullum præceptum quasi minimum negligens, amore sincero divinæ legis, caritate, & humilitate formata. Alioquin longa oratio, vitæ austeritas, frequentatio Sacramentorum, diligentia in vitandis carnalibus peccatis, externa mandatorum Dei observatio, nihil proficiunt ad salutem. Cæteris hominibus sanctiores se existimabant Pharisæi. Luc. 18. 2. *Pharisæus stans hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus. Jejuno bis in Sabbato: Decimas do omnium, quæ possideo.* Christiani se præ cæteris omnibus, peccatores existimare & coram Deo confiteri debent, Christianoque nomine indignos, quia Christum persecuti sunt. Ita S. Paulus Apostolus se omnium Apostolorum minimum, se omnium abortivum censebat. *Qui non sum dignus vocari Apostolus* (inquiebat) *quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei... Christus Jesus venit in hunc Mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* Pharisæi ambitiosi erant, honorisque & vanæ gloriæ supra modum cupidi. Matth. 23. 5. 6. *Omnia opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis.... & vocari ab hominibus Rabbi.* Christiani ab omni ambitione remoti esset debent, unam Dei gloriam quærere exemplo Christi, qui gloriam suam non quærebat, sed gloriam Patris; qui fugit in montem, cùm turbæ ipsum vellent Regem proclamare. *Ille Dominus in humilitate & ignobilitate incessit, domicilio incertus: Nam Filius, inquit, hominis non habet ubi caput collocet. Vestitu incultus; neque enim dixisset, Ecce qui teneris vestiuntur, in domibus Regum sunt. Vultu denique & aspectu ingloriusque nullum ne in suos quidem exercuit, quibus sordido ministerio functus est: Si Regem denique fieri condscius sui Regni refugit, plenissimè dedit formam suis, dirigendo omni fastigio & suggestu quàm dignitatis quàm potestatis. Quis enim magis iis usus fuisset quàm Dei Filius? Quales & quanti eum fasces producerent? Qualis purpura de humeris ejus floreret? Quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam sæculi alienam & sibi & suis judicasset? Igitur quam noluit rejecit, quam rejecit damnavit, quam damnavit in pompa diaboli deputavit. Non enim damnasset nisi non sua: alterius autem esse non possent nisi diaboli, quæ Dei non sunt..... Nobis nullum gloriæ studium est: quia gloria exaltationis ingenium est. Porrò exaltatio non congruit professoribus humilitatis ex præscripto Dei.*

1. Cor. 15. 9. 1. Tim. 1. 15. Tertull. lib. de Idolatria c. 18. Idem lib. 2. de cultu Feminarum cap. 3.

Pharisæi veram justitiam in actionibus externis pietatis collocabant, de cordis munditia non curantes. Matth. 23. 25. 26. 27. 28. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapinâ & immunditia. Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ aforis parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitiâ. Sic & vos aforis quidem paretis hominibus justi: intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Et Luc. 16. 15. *Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* Christiana verò justitia in hominibus interioris renovatione ac spiritûs reformatione consistit. *Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum? dicit Dominus... Ne offeratis ultra sacrificium frustra; incensum abominatio est mihi. Neomeniam & Sabbatus vestri..... Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: Quiescite agere perversè, discite benefacere..... Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos? ..... Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis..... Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam... Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.*

Isai. 66. 2. Ephes. 4. 23. Coloss. 3. 12. 14.

Pharisæi totam Legem non observabant, illam pro arbitrio interpretabantur, Traditiones suas religiosiùs observabant quàm Dei Mandata. Matt. 15. 3. 4. 5. 6, *Quare transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me tibi proderit; & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam, & irritum fecistis Mandatum Dei propter traditionem vestram.*... Pharisæi in decimis leviorum herbarum persolvendis scrupulosiores erant, graviora præcepta negligebant, ut exprobrat illis Christus, Matt. 23. 23. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Christianorum justitia in legis universæ observatione posita est, & præcipuè charitatis, quæ est *plenitudo legis*, Nam *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

Jacobi 2. 10.

17. *Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* Præclarè Tertullianus: *Innocentiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magistro revelatam, & fideliter custodimus, ut ab incontemptibili dispectore mandatam. Vobis autem humana æstimatio innocentiam tradidit, humana item dominatio imperavit. Inde nec plenæ, nec adeo timendæ estis disciplinæ ad innocentiæ veritatem. Quanta est prudentia hominis ad demonstrandum quid verè bonum? Quanta auctoritas ad exigendum? Tam illa falli facilis, quàm ista contemni. Atque adeo, quid pleniùs dictum est, Non occides; an verò, Ne irascaris quidem? Quid perfectiùs prohibere adulterium, an etiam ab oculorum solitaria concupiscentiâ arcere? Quid eruditius, de maleficio, an & de maleloquio interdicere? Quid instructius, injuriam non permittere, an nec vicem injuriæ sinere?* Iræ itaque impetum cohibeamus, si fortè surrepat, allidamus ad petram quæ Christus est. *Ne sis velox ad irascendum* (inquit Sapiens:) *quia ira in sinu stulti requiescit.* Læsi tantùm Numinis causâ justè irascimur. De hâc ira scriptum est: *Irascimini, & nolite peccare.* Si verò justè etiam irascimur, diuturna non sit ira, ne crescat in odium, & trabem faciat de festuca, & animam faciat homicidam, ut loquitur S. Augustinus. *Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo* (inquit Apostolus). Tanquam hoc agat qui non citò iram pellit ex animo, ut per illam velut per januam, aditum præstet diabolo. *Primitus itaque agendum est ut super iram non occidat iste sol; ne deserat ipsam mentem justitiæ Sol...* Omnis *amaritudo, & ira, & indignatio, & ira & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.* Paulo concinit Jacobus Apostolus: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri, justitiam Dei non operatur.*

Ecclesiastis. 7. 10. Eph. 4. 26. S. August. Serm. 208. aliàs De Diversis. 72. Ephes. 4. 31. 32. Jacob. 1. 19. Jacobi 5.

18. *Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit ge-*

S Augst. serm. 55. alias 4. de Verbis Domini.

bennæ ignis. Linguam nullus hominum domare potest. *Homo domat feram, non domat linguam: Domat leonem, & non refrenat sermonem: Domat ipse, & non domat se ipsum: Domat quod timebat; & ut se domet, non timet quod timere debebat.* Si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram *Domine, refugium factus es nobis.* Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo, Fratres, dubitare debemus, quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non feciisti: non domat te, qui fecit te? ... Imago Dei domat feram, & Deus non domat imaginem suam. *Si quis* porrò *præoccupatus fuerit hoc delicto, ut fratri suo dicat* Fatue, *id est, non ejus peccatum volens auferre convicietur injustè, parum est illi ad hoc redimendum eleemosynas facere, nisi etiam, quod* B *ibi sequitur, remedium reconciliationis adjungat.*

Idem. lib. 21. de Civitate Dei cap. 27.

19. *Si ergo offeres munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo* &c. O admirabilem benignitatem, &

(a) *Chrys. Hom. 16. in Matt.*

" ineffabilem Dei erga homines amorem! (a) Honorem
" suum despicit, dum in proximo caritatem requirit: quid
" his verbis mitius esse possit, quid lenius? Interrumpatur
" (inquit) cultus meus, ut tua caritas integretur. Sacri-
" ficium mihi est fratrum reconciliatio. Propterea quippe
" non dixit, postquam obtuleris; aut priùs quàm offeras:
" sed munere ipso jam posito, & inchoante sacrificio recon-
" ciliandum mittit ad fratrem. Quam igitur ob causam
" istud fieri jubet? Duo sunt quæ per ista designat & con-
" ficit. Primò ostendere vult quòd honoret maximè carita-
" tem, & hanc acceptissimum esse sacrificium ducat; abs-
" que ista verò nec illud profectò suscipiat. Aliud veròquòd
" irrefutabilem quamdam necessitatem reconciliationis
" imponat. Qui enim jussus est, non priùs munus offerre
" quàm reconcilietur offenso; etiamsi non ob proximi ca-
" ritatem, saltem ne sacrificium maneat imperfectum, cur-
" rere ad contristatum jubet, inimicitiásque dissolvere. Au-
" diant, qui sacris mysteriis initiati, cum inimicitiis ad Com-
" munionem Altaris accedunt. Audiant qui sacrificium
" orationis & eleemosynæ offerunt. Itaque si orationem
" cum tali offeras voluntate, melius est orationem relin-
" quere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc
" orationem consequenter offerre. Propter hoc enim facta D
" sunt omnia. Idcirco & Deus homo factus est, & illa om-
" nia jussit, ut nos in unum congregaret. Præclarè *Ter-*
Tertull. lib. de Oratione, cap. 10. " *tullianus*: Memoria, (inquit), præceptorum viam ora-
" tionibus sternit ad cælum, quorum præcipuum est: Ne
" priùs ascendamus ad Dei Altare, quàm si quid discordiæ
" vel offensæ cum fratribus contraxerimus, resolvamus.
" Quid est enim ad pacem Dei recedere sine pace? Ad re-
" missionem debitorum cum retentione? Quomodo placa-
" bit Patrem iratus in fratrem, cùm omnis ira ab initio in-
" terdicta sit nobis? Nam & Joseph dimittens fratres suos
" ad perducendum patrem: Et ne, inquit, irascamini in
" via. Nos scilicet monuit. Aliàs enim via cognominatur
" disciplina nostra. Tum ne in via orationis constituti ad
Isai. 1. 15 Patrem cum ira incedamus. Hinc Dominus apud Isaiam E
ait: *Si multiplicaveritis orationes vestras, non exaudiam, quia manus vestræ sanguine plenæ sunt.* Certè *Omnis qui*
1. Joann. 3. 15. *odit fratrem suum, homicida est.* An non expavescis?
S. Augst. serm. 49. alias de Tempore 231. Idem serm. 82. alias 16. de Verbis Domini. Numquid potest dicere, Quid ad me ut homicida sim? *Non venenum parasti, non ad percutiendum inimicum cum gladio processisti; non ministrum sceleris præparasti, non locum, non tempus: postremò ipsum scelus non feciisti: Tantùm odisti, & priùs te quàm illum occidisti.* Relinque munus tuum ante altare &c. *Te quærit Deus magis quàm munus tuum: Nam si malum animum gerens adversùs fratrem tuum. adveneris cum munere ad Deum tuum, respondet tibi: Tu peristi; mihi quid attulisti? Offers munus tuum, & tu non es munus Dei. Plus quærit Christus quem redemit sanguine suo, quàm quod tu invenisti in horreo tuo.*

20. *Esto consentiens adversario tuo citò dum es in* A *via cum eo*, &c. Non differendum fraternæ reconciliationis negotium, citò peragendum est dum tempus habemus, dum in via sumus, dum in eo statu sumus, quo divinam misericordiam possumus impetrare, si misericordes ipsi simus erga fratres qui nos læserunt. Si enim proximo quem læsimus, vel quem odio habemus, non satisfecerimus & reconciliati fuerimus ante diem mortis nostræ, divinæ justitiæ severitatem æternam experiemur, & quàm *horrendum sit incidere in manus Dei viventis.* Adversarium quîcum concordare in hac vitâ debemus, verbum Dei *S. Augustinus* moraliter interpretatur. Si peccas, inquis, adversarius tuus serno Dei est. Verbi causâ, Forsitan delectat te inebriari: dicit tibi, Noli. Delectat te adulterari: dicit tibi sermo Dei, Noli. In quibuscumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi, Noli. Adversarius est voluntatis tuæ, donec fiat autor salutis tuæ. O quàm bonus adversarius, quàm utilis adversarius! Non quærit nostram voluntatem, sed utilitatem. Adversarius est nobis, quamdiu sumus & ipsi nobis. Quamdiu tu tibi inimicus es, inimicum habes sermonem Dei: esto tibi amicus, & concordas cum ipso, Non homicidium feceris, audi, & concordasti. Non furtum facias: audi, & concordasti. Non mœchaberis: audi, & concordasti... In his omnibus cum tuo adversario concordasti: & tibi quid perdidisti? Non solùm nihil perdidisti, sed & te ipsum, qui perieras, invenisti. Via, vita ista est: si concordaveris cum illo, si consenserimus illi; finitâ viâ non timebimus judicem, ministrum, carcerem... Concorda cum illo. Nescis enim C quando via finiatur. Cùm via finita fuerit, judex restat, & minister, & carcer. At si servaveris adversario tuo bonam voluntatem, & cum eo consenseris; pro Judice invenies Patrem, pro ministro sævo Angelum tolentem in sinum Abrahæ, pro carcere Paradisum. Quam citò in via cuncta mutasti, qui tuo adversario consensisti.

S. Augustinus de verbis Domini, serm. 109. alias de Verbis Domini cap. 1. cap. 3. Exod. 20. 13. Leza tu, ut rursus. S. Aug. lib. 1. de serm. Dom. in Monte, cap. 11.

21. *Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Non solùm impudicas actiones, sed & impudica desideria, & lascivos aspectus Christus damnat, docetque adulterium non solùm facti colluvione, sed etiam aspectûs intentione committi. Pronunciavit Legislator: nil quærendum ulteriùs. Si enim aspectu frequenti mulierum, impudici amoris fornacem sponte succenderis, eâ profectò consumêris. Neque enim extra naturam ac fragilitatem humanam positus es. Sicut ergo nos, cùm gladium videmus teneri à puero, etiamsi nondum vulneratum eum inde esse cernamus, verberamus tamen, ac sæpe minantes denunciamus nequando illum rursus attingat: ita etiam Deus inverecundum coercet aspectum, eumque ante opus tollit, ne quandoque in ipsam incidat actionem. Qui enim in se flammam cupiditatis accenderit, etiam absente muliere quam vidit, jugiter apud semetipsum turpium rerum simulacra depingit: & necesse est nonnumquam hunc ad flagitium ipsum pervenire. Propterea eos quoque qui in solo corde fiunt complexus, Christus interimit. Quid ergo hîc jam respondebunt, qui ausi sunt temerè cohabitare virginibus? Hujus enim sanctione Legis mille sunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiscendum videntes. Propterea etiam beatus Job hanc sibi ab initio legem ipse decreverat periculosum hoc spectaculum undique à suis oculis repellendo. Siquidem post hujusmodi aspectum multò jam difficilius certamen efficitur, cùm & viderit aliquis, & tamen eâ quam viderit, non fruatur: Nec tantam de contemplatione ipsa capimus voluptatem, quantum patimur de augmento istius cupiditatis dolorem, fortiorem contra nos facientes hostem, & ampliorem locum diabolo dantes: Ut nequaquam illum ulteriùs propulsare valeamus, postea quàm semel in intima cordis admiserimus, eique temerè mentis nostræ claustra reseraverimus. Idcirco præcepit, ne forniceris oculis, ne per hoc animo forniceris.... Neque propterea tibi Deus oculos fin-

S. Ambros lib. 1. de Officiis, cap. 50. S. Joan. Chrys. Hom. 17. in Matt. Job. 13.

„ xit, ut per illos ad animum adulteria transmittas, sed A
„ ut creaturas ejus aspiciens mireris Autorem. Sicut ergo
„ est temerè irasci, ita etiam temerè videre, si id ad libi-
„ dinem facias. Si enim vis videre, atque ex visu capere
„ voluptatem, aspice propriam conjugem, & illius amo-
„ re perfruere. Si verò erga alienum curiosus sis decorem,
„ tuam despicis, & istam profectò lædis, à qua in aliam
„ oculos avertis, & ipsam etiam quam illicitè contingis:
„ Etsi enim nequaquam illam attrectasti manu, sed oculis
„ tamen ac voluntate palpasti: Propterea etiam hoc pro-
„ culdubio adulterium etiam reputatur, & ante futura illa
„ tormenta non leve jam in præsenti supplicium affert.
„ Nam perturbationibus ac tumultu intrinsecùs cuncta
„ complentur: & multus quidem æstus, plurimus etiam
„ sentitur dolor. Nec omninò hujusmodi homo melius B
„ affectus est, quàm qui affliguntur vel captivitate, vel
„ vinculis. Et illa quidem quæ lethalem hanc ejicit sagit-
„ tam, eâ emissa sæpè avolat, at ictus remanet; immò ve-
„ rò non illa spiculum torsit, sed tu tibi ipsi plagam illam
S. Ioan. „ mortiferam intemperanter spectans inflixisti. In oculis
Chrys. „ ergo nostris custodiam ponere debet Anima, ne mors
Hom. „ per fenestras, ne inimicus per portas Jerusalem ingredia-
22. in „ tur, ne oculi animam ipsam deprædentur. Oculus prop-
Gene „ terea factus est ut dum videt creaturas Dei, ipsarum Con-
sim. „ ditor glorificetur. Itaque oculi opus est videre: malè au-
„ tem videre, à mente est, quæ intrinsecùs gubernat.
„ Nam membra nostra, utpotè utilia, ad facienda bona
„ condita sunt à Domino, & gubernari possunt ab incorpo-
„ rea substantia, quæ est anima. Postquam autem hæc ne- C
„ gligens esse, & habenas laxare cœperit, quemadmodum
„ auriga nesciens indomitorum equorum ferociam com-
„ pescere, permissis frænis & equos currum trahentes, &
„ seipsum in præceps ire facit: sic planè & voluntas nostra
„ quando membris nescit, ut oportet, uti, indulgens in-
„ ordinatis concupiscentiis, se ipsam submergi facit. Prop-
„ terea Dominus noster Christus, sciens fragilem nostram
„ naturam, & voluntatis negligentiam, Legem posuit
„ quæ muniret & prohiberet curiosam considerationem,
„ ut nascens in nobis incendium, cùm adhuc longè est,
2. Reg. „ extinguat, & ait: *Qui viderit mulierem ad concupiscen-*
11. 2. „ *dum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Propter hoc
„ interdico vobis illicitum visum, ut ab opere illicito vos
„ liberem. Ne putetis quòd congressus solus peccatum fa- D
„ ciat: Animus est qui condemnatur. Averte igitur oculos
„ à muliere comptâ, ne capiaris in decôre illius, sicut Da-
„ vid oculos in Betsabee temerè conjiciens ac defigens. De
S. August. „ longè vidit illam, in qua captus est. *Mulier longè, libido*
Enarrat. „ *propè: Alibi erat quod videret, in illo unde caderet. Num-*
in Psalm. „ *quid tu fortior quàm David?* Audi præceptum Salva-
50. „ toris, qui sinceriſſimam esse volens cultorum suorum
Salvia- „ sanctitatem, jussit ab iis etiam minima vitari: *Ut quàm*
nus lib. 3. „ *pura est pupilla oculi, tam pura esset Christiani hominis*
de Guber- „ *vita; & sicut salvâ intuitûs incolumitate pulveris la-*
natione „ *bem in se oculus non reciperet; sic vita nostra labem in*
Dei. „ *se penitùs impudicitiæ non haberet.*

„ 22. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum,*
„ *& projice abs te, &c.* Nihil Deo, æternæque saluti
„ præponendum. Qui patrem, aut matrem, aut uxo- E
„ rem, aut filios, ipsamque vitam suam odio non habet
„ propter Christum, id est, præ Christo diligit, ipsum-
„ que propter has necessitudines relinquere & offendere
„ non veretur, non est eo dignus, non potest ejus esse
„ discipulus. Quicquid igitur nobis proxima fuerit occa-
„ sio peccati, abjiciendum & projiciendum, sive dese-
„ rendum est, alioqui falsa est pœnitentia nostra. Hinc
S. Gregor. „ S. Gregorius M. ait: *Sunt pleraque negotia quæ sine pec-*
M. Hom. „ *catis exhiberi aut vix aut nullatenùs possunt. Quæ ergo ad*
24. in „ *peccatum implicant, ad hæc necesse est ut post conversio-*
Evang. „ *nem animus non recurrat.* Et Concilium Oecumeni-
„ cum Lateranense II. sub *Innocentio II.* Canone 22. *Sa-*
„ *nè* (inquit) *quia inter cætera unum est quod sanctam ma-*
„ *ximè perturbat Ecclesiam, falsa videlicet Pœnitentia. Con-*
„ *fratres nostros & Presbyteros admonemus, ne falsis pœni-*
„ *tentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi*
patiantur.... Falsa autem sit Pœnitentia, cùm pœnitens ab officio vel curiali, vel negotiali; non recedit quod sine peccato agi nulla ratione prævalet. Spiritûs Sancti
oraculum est: *Qui amat periculum, in illo peribit.* Ideò Eccli. 3.
Christus oculum ipsum dextrum, manum ipsam dexte- 27.
ram jubet nos abscindere, & procul à nobis abjicere, si S. August.
nos scandalizet, id est, si ruinæ spiritualis, & prolapsio- lib. 1. de
nis in peccatum sit nobis occasio; oculi nomine *dilectis-* serm.
simum amicum significans. Nam hoc est utique quod Dom. in
membrum rectè possumus appellare, quod vehementer Monte, c.
diligimus: & hunc *consiliarium*, quia oculus est, tam- 13. n. 38.
quam demonstrans iter; & *in rebus divinis* quia *dexter*
est: ut *sinister sit dilectus* quidem *consiliarius*, sed in re-
bus terrenis, ad necessitatem corporis pertinentibus; de
quo scandalizante superfluum erat dicere, quandoqui-
dem nec dextro parcendum sit. *In rebus autem divinis*
consiliarius scandalizans est, si in aliquam perniciosam
hæresim nomine religionis atque doctrinæ conatur indu-
cere. Ergo & *dextera manus* accipiatur *dilectus adjutor*
& minister in divinis operibus: Nam quemadmodum
in oculo contemplatio, sic in manu rectè actio intelligi-
tur, ut sinistra manus intelligatur in operibus quæ huic
vitæ & corpori sunt necessaria.

32. *Dictum est: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari*, &c. Christianus animo patienti & pacifico uxoris suæ defectus, sive corporis, C
sive animi, potiùs pati debet, quàm de illa dimittenda
cogitare. Quod incircumcisi cordis duritiei permissum
est, ab iis non debet committi, in quorum cordibus
Charitas Dei diffusa est per Spiritum Sanctum. *Do-* Malach.
minus testificatus est inter te & uxorem pubertatis tuæ, 2.
quam tu despexisti: & hæc particeps tua: & uxor fœderis tui. Nonnè unus fecit, & residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere. Viri diligere debent uxores suas, sicut Christus Ephes. 5.
*dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret. Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nu- D
trit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Idea indissolubilis illa conjunctio.
Quod ergo Deus conjunxit (inquit Christus) *homo* Matt. 19.
non separet. Igitur *Unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat*; Illi complaceat in omnibus, excepto
peccato; illi honorem habeat, ut infirmiori vasculo;
illi compatiatur ut proprio corpori. *Uxor autem timeat virum suum*: sed timeat ut sponsa casta illi displicere:
servet illi fidem conjugalem, seu præsenti, seu absenti,
ne Deo displiceat. Timeat, revereatur, diligat maritum,
à quo dimitti potest, si adultera fuerit. Patientiâ, man- E
suetudine, humilitate suâ ipsum ad meliorem frugem
adducere satagat, si vitiosus fuerit. Pro ipso oret, ge-
matque ad Dominum in cubiculo cordis. Ipsum in spi-
ritu lenitatis moneat, obsecret, corripiat, opportuni-
tate datâ, cùm utilem fore correptionem prudenter per-
spexerit. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino:* Ephes. 5.
quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse salvator corporis ejus: sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Tantùm ipsis ad peccatum numquam consentiant,
pareant, aut conniveant. Quandoquidem verò conju-
gium typus est & figura conjunctionis animæ cum Deo
per charitatem, sponsæ cum sponso pulcherrimo, & præ
filiis hominum amabili, qui sponsam non deserit nisi
alienis amatoribus adhærentem, nisi fornicario creatu-
rarum amore corruptam, quanto studio fidem illi serva-
re debet Anima, quàm castè Sponsum diligere: *Nobilem*

S. *Ambros* *cælo potentem imperio: divitem Mundo?*

24. *Audistis quia dictum est antiquis, Non perjurabis*, &c. *Ego autem dico vobis, non jurare omninò*, &c. *Sit autem sermo vester, Est, est: Non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.* Non solùm perjurium, sed juramentum frequens, assiduum, absque necessitate usurpatum, in Veteri Testamento prohibitum est. *Jurationi* (inquit Sapiens) *non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis; quoniam non eris immunis ab eis.* Evangelicum igitur Christi præceptum à Lege veteri non discordat. Christus à perjurii periculo liberare homines volens, juramenta levibus de causis, ac minimè necessariis frequentata prohibet. Vis ergo longè esse à perjurio? jurare noli. Qui enim jurat, aliquando verum jurare potest; qui autem non jurat, mendacium numquam jurare potest. Juret ergo Deus, qui jurat securus, quem nihil fallit, quem nihil latet, qui omninò fallere ignorat, quia nec falli potest. Cùm enim jurat, se adhibet testem. Tu quando illum adhibes testem, fortè supra mendacium tuum, accipis in vanum nomen Domini Dei tui. Ne ergo mendacium jures, noli jurare. Perjurium præcipitium. Qui jurat, juxta est: qui non jurat longè est. Peccat & graviter qui falsum jurat: Non peccat, qui verum jurat: sed nec ille peccat, qui omninò non jurat. Sed qui non jurat & non peccat, longè est à peccato: qui autem verum jurat, non peccat, sed propè est ad peccatum. Fac te ambulare in aliquo loco, ubi à parte dextera spatiosa sit terra, nec usquam angustias patiaris; à sinistra præceps locus est. Ubi eligis ambulare? super finem terræ in labio præcipitii, an inde longè? puto quia inde longè. Sic & qui jurat, in fine ambulat, & ambulat pedibus infirmis, quia humanis. Si offenderis, deorsum is; si lapsus fueris, deorsum is. Et quid te excipit? Perjurii pœna. Ergo volebas verum jurare: audi consilium Dei, Noli jurare.... Falsa juratio, exitiosa est; vera juratio, periculosa est; nulla juratio, secura est. Hinc Apostolus Jacobus ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, &c. Quo verbo cautos nos fecit adversùs linguam nostram, & mortiferam jurandi consuetudinem Dei timore frenandam docet. Frenata restringitur, restricta languescit, languescens emoritur, & malæ consuetudini bona succedit. Ante omnia. Istam consuetudinem quotidianam, crebram, sine causa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante jurandi, avertite à vobis, amputate à linguis vestris, circumcidite ab ore vestro..... Præ cæteris cautus esto, plus ad hoc intentus esto quàm ad alia. Major consuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, faciliùs manui tuæ imperares ne faceret: si pedibus aliquò eundum esset, pigritiâ retardante excitares te ut surgeres, & ires. Lingua facilitatem habet motûs, in udo posita est, facilè in lubrico labitur. Quantò illa citiùs & faciliùs movetur, tantò tu adversùs illam fixus esto. Domabis, si vigilabis; vigilabis, si timebis; timebis, si Christianum te esse cogitaveris. Qui, quæso te, labor est fugere juramentum? Numquid pecuniarum opus est impensâ? Numquid ærumnis ac sudore perficitur? Tantummodo velle sufficit, & totum quod jubetur impletum est. Quòd si mihi consuetudinem opponis, facilis est illius correctio. Si enim in aliam consuetudinem ex alia te converteris, hoc quod tibi difficile videtur, effeceris. Considera igitur quemadmodum Gentilium quidam blæsi, quarumdam syllabarum non benè exprimentes sonum, offendentem sæpè linguam longa meditatione limaverint; alii verò qui humerum indecenter moventes, gladio continuè opposito consuetudinem timore vicerunt. Hinc discite quantò simus digni supplicio, qui divinæ Legis præcepta contemnimus? quandoquidem Ethnici propter humanam honestatem innumera fecerunt; vos verò nec propter cælorum quidem Regnum tale studium adhibetis. Quòd si etiam post ista dixeris magnam vim esse consuetudinem, adjungo quòd sicut ad fallendum plurimùm valet, ita sit potens ad corrigendum. Si enim multos tibi volueris domi præficere custodes, ut servos, uxorem, amicos, compulsus atque vexatus à cunctis, à vitiosa illa consuetudine facilè discedes. Et si decem saltem diebus hâc te meditatione firmaveris, nequaquam ad similem laborem alio ultra tempore indigebis: sed tutissimè repositum in te manebit, quod studendo quæsiveris, & quidem optimæ istius consuetudinis firmitate fundatum... Respicite Joannis-Baptistæ truncatum caput, adhuc fervente cruore distillans, hancque vocem emittens cogitate: Odio habete jugulatorem meum juramentum. Quod increpatio non fecit, hoc fecit juramentum: quod ira non potuit tyrannica, hoc perjurii necessitas effecit... Non solùm hoc habet mali juramentum, quòd & violatum & servatum juratos pœnæ facit obnoxios, quod in nullo peccatorum alio accidere quispiam videt, sed & aliud non minus isto malum; quòd neque volentibus, neque studentibus sæpiùs possibile est bene jurare. Primò quippe continuè jurans & volens & invitus, & sciens & nesciens, & seriò & joco loquens, & ab ira sæpè elatus, & à multis aliis, omninò pejerabit. Secundò, quòd etsi non raptus, aut invitus, aut ignorans hoc patiatur, ab ipsa rei naturâ & voluntarius & sciens omninò pejerare cogetur. Patheticis exemplis id probat S. Joannes Chrysost. tum eorum quæ in quotidiano hominum convictu contingunt, tum Saülis & Jephte, quorum temeraria juramenta, illius filio Jonathæ supremum periculum, illi pejerandi necessitatem attulit; istius verò filiam mactavit. Utinam ea saltem jurisjurandi religio nos teneret, quæ non paucos à Christo alienos tenuit! Notum illud Platonis: *Juramentum de re quavis abesto.* Epicteti: *Declina jusjurandum omninò.* Menandri: *Jusjurandum omne, quamvis sit justum, fuge.* Hieroclis: *Illud*, jusjurandum reverenter habe: *non solùm præcipit servare jusjurandum, sed & jurejurando abstinere. Nam ita implebimus illud de servando jurejurando, si jurejurando non abutamur. Nam assiduè jurando facilè quis incidet in perjurium: parco usui consequens est rei observatio. Nam aut non jurabit aliquis, aut si juraverit, stabit jurato; neque aut ex assuetudine lingua prolabetur; neque animus abducetur ab affectuum intemperantia; Nam hanc corriget vita honesta, illam consuetudo abstinendi à juramento.* Isocratis: *Jusjurandum, si deferatur, accipe duabus de causis: Aut ut temet à turpi criminatione liberes, aut ut amicos ex magnis periculis eripias; ob pecunias verò neminem Deum jures, ne quidem si verum juraturus sis; aliis enim putaberis perjurare, aliis amarus esse.* Philonis Judæi: *Viri boni sermo pro jurejurando est firmo, immutabili, numquam mentiente.* Josephi de Essenis scribentis: *Quicquid ab ipsis dictum sit, firmius est jurejurando: jurare autem ipsis supervacuum, ita ut perjurio pejus æstiment. Jam enim eum damnatum dicunt, cui absque Dei nomine non creditur.* Quanto pudore hæc suffundere Christianos debent, passim temerèque jurantes, aut juramentum pro exigui momenti rebus exigentes & extorquentes!

Ident, Hom. 14. ad populum Antiochenum.

1. Reg. 14.

Iudic. 11.

25. *Audistis quia dictum est: Oculum pro Oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium*, &c. Christiana charitas atque patientia omnia relinquere, omnia agere, omnia dare, omnia pati propter Christum parata est. Injurias, bonorum jacturam, vexationes æquo animo pati, non vicem reddere injuriam vimque inferentibus, non resistere malo, animo paratum esse ad graviores injurias, damna, vexationesque perferendas, potiùs quàm thesaurum caritatis & pacis amittatur, Christianæ justitiæ character est. Sublimem hanc Philosophiam non solùm verbo, sed exemplo docuit Christus, qui corpus suum dedit percutientibus, & genas suas vellentibus, faciemque sacratissimam non avertit ab increpantibus & conspuentibus in ipsam:

Isai 59.6.

Ierem. 3. 30.

Levit. 5.

Iacobi. 5.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 17. in Matt.

S. Aug. serm. 180. alias de Verbis Apostoli 28.

Eccli. 23. 9. 10.

qui dedit percutienti ſe maxillam,& ſaturatus eſt opprobriis. Hanc Philoſophiam noverat David : in eaque egregiè profecerat. *Si reddidi* (inquit) *retribuentibus mihi mala , decidam ab inimicis meis inanis.* Animadvertens & intelligens quid pro illo fecerit Dominus, & ejus exemplo ad perfectionem proficiens, hæc ait Rex ſanctus. *Inaniter enim ſe jactat, qui cùm & ipſe homo ſit , cupit ſe de homine vindicare. Et cùm ſuperare hominem palàm quærit, occultè à diabolo ſuperatur; inanis effectus vanâ & ſuperbâ lætitiâ , quòd quaſi vinci non potuit. Intelligit ergo iſte ubi major fiat victoria , & ubi Pater reddat qui videt in occulto. Ne reddat itaque retribuentibus mala , iram potiùs quàm hominem vincit.* In hac Philoſophia ſancti Apoſtoli & Martyres excelluerunt, quorum patientiâ ædificata Eccleſia eſt. Hanc patientiam imitemur, niſi Chriſtiano nomine indigni eſſe velimus. Cupiditatem omnium malorum radicem Spiritus Domini per Apoſtolum pronuntiavit. Eam non in concupiſcentia alieni tantùm conſtitutam interpretemur; Nam & quod noſtrum videtur, alienum eſt: Nihil enim noſtrum, quoniam Dei omnia, cujus ipſi quoque nos. Itaque ſi damno affecti impatienter ſenſerimus, de non noſtro amiſſum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur. Alienum quærimus, cùm alienum amiſſum ægrè ſuſtinemus. Qui damni impatientiâ concitatur, terrena cæleſtibus anteponendo, de proximo in Deum peccat. Spiritum enim quem à Domino ſumpſit, ſæcularis rei gratiâ concutit. Libentes igitur terrena amittamus, cæleſtia tueamur. Totum licet ſæculum pereat, dum patientiam lucrifaciam. Jam qui minutum ſibi aliquid aut furto, aut vi, aut etiam ignaviâ, non conſtanter ſuſtinere conſtituit; neſcio an facilè vel ex animo ipſe rei ſuæ manum inferre poſſet in cauſa eleemoſynæ. Quis enim ab alio ſecari omninò non ſuſtinens, ipſe ferrum corpori ſuo ducit ? Patientia in detrimentis exercitatio eſt largiendi & communicandi. Non piget donare eum, qui non timet perdere. Alioquin quomodo duas habens tunicas,alteram earum nudo dabit,niſi idem ſit, qui auferenti tunicam, etiam pallium offerre poſſit? Quomodo amicos de Mammona fabricabimus nobis, ſi eum in tantum amaverimus, ut amiſſum non ſufferamus? Peribimus cum perdito. Quid hîc invenimus, ubi habemus amittere? Gentilium eſt omnibus detrimentis impatientiam adhibere, qui rem pecuniariam animæ fortaſſe anteponant... Nos verò ſecundùm diverſitatem, quâ cum illis ſumus, non animam pro pecuniâ, ſed pecuniam pro anima deponere convenit; ſeu ſponte in largiendo, ſeu patienter in amittendo. Ipſam animam, ipſumque corpus in ſæculo iſto expoſitum omnibus ad injuriam gerimus, ejuſque injuriæ patientiam ſubimus; minorum deliberatione lædemur? Abſit à ſervo Chriſti tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata in frivolis excidat. Si manu quis tentaverit provocare, præſto eſt Dominica monela. Verberanti te, inquit in faciem, etiam alteram genam obverte. Fatigetur improbitas patientiâ tuâ. Quivis ictus illa ſit dolore & contumeliâ conſtrictus; graviùs à Domino vapulat. Plus improbum illum cædis ſuſtinendo. Ab eo enim vapulabit, cujus gratiâ ſuſtines..... Eſt ſummus impatientiæ ſtimulus, ultionis libido, negotium curans aut gloriæ aut malitiæ. Sed & gloria utique vana, & malitia numquam non Domino odioſa: hoc quidem loco maximè, cùm alterius malitiâ provocata, ſuperiorem ſe in exequendâ ultione conſtituit, & remunerans nequam duplicat quod ſemel factum eſt. Ultio penes errorem, ſolatium videtur doloris: penes veritatem, certè redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter provocantem & provocatum, niſi quòd ille prior in maleficio deprehenditur, at ille poſteriór ? Tamen uterque læſi hominis Domino reus eſt... Quem autem honorem litabimus Domino Deo, ſi nobis arbitrium defenſionis arrogaverimus ? Nos utres, vaſa fictilia, ſervulis noſtris, aſſumentibus ſibi de conſervis ultionem, graviter offendimur: eoſque qui nobis patientiam obtulerint ſuam, ut

Pſalm. 7. 14.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 7.

Tertull. lib. de patientia, cap. 7. & 8.

Idem, cap. 9.

memores humilitatis, ſervitutis, jus Dominici honoris diligentes, non probamus modò, ſed ampliorem quàm ipſi ſibi præſumpſiſſent, ſatisfactionem facimus. Id nobis in Domino tam juſto ad æſtimandum, tam potenti ad perficiendum periclitatur? Quid ergo credimus judicem illum, ſi non & ultorem; Hoc ſe nobis repromittit dicens: *Vindictam mihi, & ego vindicabo*: id eſt, Patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo.... Satis idoneus patientiæ ſequeſter Deus. Si injuriam depoſueris penès eum, ultor eſt: ſi damnum, reſtitutor eſt: ſi dolorem, Medicus eſt: ſi mortem, reſuſcitator eſt. Quantùm patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem? Ad jacturam bonorum pro Chriſto ferendam parati eſſe debemus. Non enim illæ tantùm opes, quas eleemoſynæ nomine diſperdimus, transferuntur in cælum; ſed etiam quaſcumque nobis hoſtes fidei, piorumque perſecutores rapiunt, illic theſauri erunt. Eſt enim hoc non minùs quàm illud: De quo audi quid Paulus dicat: *Et rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam.* Unde *S. Paulinus* Nolanus Epiſcopus, quando Nolam Barbari vaſtaverunt, cùm ab eis teneretur, ſic in corde ſuo precabatur: *Domine, non excrucier propter autem & argentum; ubi enim ſint omnia mea tu ſcis.* Ibi enim habebat omnia ſua, ubi eum condere & theſaurizare Chriſtus docuerat. Nam & ille non multo poſt converſionem ſuam ſcripſerat ad *Severum* Epiſcopum: *Facilè nobis bona vel onera appoſita pallium remittentibus exciderunt; & quæ nobiſcum non intuleramus in hunc Mundum, nec poteramus auferre nobiſcum, quaſi mutuata reddimus; nec ut cutem à carne diſtraximus, ſed ut veſtem à corpore depoſuimus.*

Idem, cap. 15. S. Ioan. Chryſ. Hom. 40. ad pop. Antioch. in Iuvenum & Maximum Martyres. Hebr. 10. 34. S. Auguſt. lib. 1. de Civitate Dei. cap. 10.

S. Paulinus Epiſt. 2.

Spiritualium lex certaminum in patientia ſita eſt, in eoque poſita, ut injuriam vimque nobis inferentibus cedamus. Unde *S. Iſidorus Peluſiota* ſcribit : Si percuti & injuria affici, eſſet ſuccumbere, neque Chriſtus, neque Paulus umquam contraria dixiſſent. Dominus præcepit percutienti in dextram maxillam, præbere etiam alteram. Apoſtolus autem admonuit in hæc verba: Quare non potiùs injuriam patimini ? Nova namque hæc eſt lex certaminum, quandoquidem magis etiam novus eſt præmiorum modus, videlicet non oleaſter, & cibatio in prytaneo, neque æneæ ſtatuæ auro fulgentes: (miſera ac vilia ſunt ejuſmodi præmia) ſed Regnum cælorum, & vita finem neſciens. Noli igitur putare, te, dum cedis, & Chriſtianæ meditationi das operam, ſuccumbere ac vinci; ſed potiùs perſequere victoriam, quæ in eo ipſo, dum ſuccumbere videmur, ſita eſt. Quod ſi miraris, id exemplo manifeſtum faciam quod dico. Perhibent, Regem quemdam, cùm vellet pugnam navalem adverſùs hoſtes committere, vidiſſetque hoſtium naves longè plures quàm ſuas, cedentem hoſtibus invadentibus dixiſſe: Non fugio, ſed potiùs utilitatem perſequor retroſitam. Si igitur etiam in hac vita interdum in eo dum quis ſuperatur & cedit, utilitas & victoria conſiſtit; Ne paribus paſſibus procedamus cum iis qui nos percutiunt aut injuriâ afficiunt: ſed potiùs ipſis cedamus. Hæc enim etiam cæleſtium certaminum lex eſt & ratio.

S. Iſidorus Peluſ. Epiſt. 175. lib. 4. 1. Cor. 5.

Patientiam in perferendis injuriis Ethnici ipſi Philoſophi non præceptis modò, ſed & factis docuerunt. Plato ſæpius ait: Malle ſe pati injuriam quàm facere; nemini omnino inferendam injuriam, ne iis quidem qui intulerint. Diviſus à multis & deſpectus, calce nonnumquam appetitus, plagis multatus, uxoris Xanthippes intemperiis vexatus, & ſordidâ etiam aquâ nonnumquam perfuſus, ne commotus quidem, placido vultu & dictis argutis ac perfacetis animi æquitatem probabat. Mortem ipſam tranquillo animo ſuſtinuit, cùm palam denuntiaſſet, ſe nemini umquam feciſſe injuriam; ab Anyto & Melito interfici ſe poſſe, offendi non poſſe. Totâ Diſſertatione 2. demonſtrat Maximus Tyrius, virum bonum nec afficere quemquam injuriâ, nec affici; improbum verò afficere injuriâ, non affici; quia bono caret, quod illi per injuriam eripi poſſit: qui verò referat injuriam, exæ-

Videſis Illuſtriſſ. & Doctiſſ. Præſulis Danielis Huètii, lib. 3. de Concordia Rationis & Fidei cap. 18.

quari improbo, qui intulit; & ut qui beneficium reddit ei à quo accepit priùs, benefacit tamen, ita malefacit qui reddit injuriam quam accepit. Irrideri se tulit Diogenes, cædi, sputis fœdari. Anaxarchus cùm pistillis ferreis tunderetur: *Tunde*, aiebat, *tunde Anaxarchi capsam: Neque enim tundis Anaxarchum.* Crates in faciem cæsus, & ex plaga lividus, non aliter ultus est Nicodemum citharœdum facinoris autorem, quàm nomine ejus fronti suæ inscripto. Marcus Cato colaphis os percussus in balneo non excanduit, non vindicavit injuriam, immò factum negavit. Seneca docet, non ut rependenda sunt beneficia beneficiis, sic injurias injuriis rependere licere, illic vinci turpe esse, hîc vincere; miserius esse nocere, quam lædi; sapientis potissimùm esse, injurias benignè interpretari, inultas dimittere, beneficii potiùs quàm earum meminisse, patientiâ se ac magnitudine animi defendere, & contemptum contemnere. Musonii de tolerandis injuriis disputationem Stobæus in sententias suas retulit. Actionem injuriarum nulli concedit Philosopho, ne si maledictis quidem incessatur, conspuatur, verberetur: quippe nec ea quidem esse injurias; non ea pati turpe esse, sed facere; iis commoveri, viri esse ignari; magni, ferre tranquillè; feræ, mordentem remordere. Celebre est illud Epicteti: *Sustine, & abstine.* Splendidæ ejus extant in patientiæ commendationem sententiæ: Minimè refutanda maledicta, immo confirmanda, ac dicendum, Multò plura sibi inesse vitia: Rebus singulis geminam appositam esse ansam; aliam quâ ferri possit, aliam quâ non possit; illâ ferendas injurias; præsto ad id nobis esse patientiam: sibi ipsi nocere, non nobis, qui nobis noceat: si rependamus damnum, nos nobis ipsis nocere: eripiendum hunc errorem ex multorum animis, contemptum iri, qui inimicos suos non ulciscatur. Hæc & alia respiciens *S. Cyprianus*, de patientia sic loquitur: *Hanc se sectari Philosophi quoque profitentur, sed tam illic patientia falsa est, quàm & falsa sapientia est. Unde enim vel sapiens esse vel patiens possit, qui nec sapientiam, nec patientiam Dei novit? .. Nam si sapiens ille est, qui est humilis & mitis; Philosophos autem nec humiles videmus esse, nec mites, sed sibi multùm placentes, & hoc ipso quòd sibi placeant Deo displicentes: apparet illic veram non esse patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris invereunda jactantia. Nos verò, fratres, qui Philosophi non verbis, sed factis sumus; nec vestitu sapientiam, sed veritate præferimus; qui virtutum conscientiam magis quàm jactantiam novimus; qui non loquimur magna, sed vivimus; quasi servi & cultores Dei, patientiam quam magisteriis cælestibus discimus, obsequiis spiritalibus præbeamus. Est enim nobis cum Deo virtus ista communis.*

S. Cyprianus lib. de bono Patientiæ.

26 *Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.* Personarum acceptio in beneficiis erogandis, non pauperum discretio, non ordo caritatis nobis prohibentur. *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.* Constans igitur esto, Christiane largitor: *Da quod accipias, sere quod metas, sparge quod colligas. Noli metuere dispendium, noli de dubio suspirare proventu. Substantia tua cùm benè erogatur, augetur: & concupiscere justum misericordiæ lucrum, æterni quæstûs est sectari commercium. Munerator tuus vult te esse munificum, & qui dat ut habeas, mandat ut tribuas, dicens: Date, & dabitur vobis. Amplectenda est tibi promissionis istius gratulanda conditio. Quamvis enim non habeas, nisi quod acceperis; non potes tamen non habere quod dederis. Qui ergo pecunias amat, & multiplicare opes suas immodicis optat augmentis, hoc potiùs sanctum fœnus exerceat, & hac usurarum arte ditescat, ut non hominum laborantium captet necessitates, ne per dolosa officia laqueos incidat insolubilium debitorum, sed illius sit creditor, illius fœnerator, qui dicit*: Date & dabitur vobis, & Quâ mensurâ mensi » fueritis, eadem remetietur vobis. *Infidelis autem & iniquus est etiam sibi, qui quod æstimat diligendum, non* A *vult habere perpetuum. Quantalibet condat & congerat, inops de hoc mundo & egenus abscedet; dicente David Propheta*: Quoniam cùm interierit non accipiet " omnia, neque descendet cum eo gloria ejus. *Qui sit benignus esset animæ suæ, illi bona sua crederet, qui* Psal. 48. *& idoneus fidejussor est pauperum, & largissimus redditor* 18. *usurarum. Sed injusta & impudens avaritia, quæ beneficium se dicit præstare cùm decipit, non credit Deo veraciter promittenti, & credit homini trepidè paciscenti: Dumque certiora existimat præsentia quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, ut ei cupiditatis injusti lucri non injusti causa sit damni. Unde quilibet sequatur eventus, mala semper est ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuisse, & auxisse peccatum est: Ut aut miser sit amittendo quod dedit, aut miserior accipiendo quod non* B *dedit. Fugienda prorsus est iniquitas fœnoris: & lucrum quod omni caret humanitate vitandum est. Multiplicatur quidem facultas injustis & tristibus incrementis, sed mentis substantia contabescit: quoniam fœnus pecuniæ, funus est animæ.* Hilariter dandum omni petenti, & volenti mutuari commodandum est. Cavendum ne pauperes, quamvis importuni, duriùs repellantur, aut contristentur. Non solùm verò in negatione eleemosynæ vel mutui, sed & in modo peccatur. Unde S. Augustinus, seu antiquus alius Episcopus coram Deo gemens, infirmitatemque suam palam agnoscens, ait: *Diversarum ergo curarum æstibus ac difficultatibus conturbatus, si quem fortè non ut poscebat audivi, si quem tristiùs quàm opus erat adspexi; si in quem verbum durius quàm oportebat emisi, si quem corde contribulatum & opis indignum responsione incongrua conturbavi, si quem pau-* C *perem mihi fortè in aliud intento importuniùs instantem vel prætermisi, vel distuli, vel etiam nutu aspero contristavi.... Pro his atque hujusmodi offensis esse me fateor debitorem.* Quamobrem *supplicem nullum spernas: & cui dare non potes quod petierit, non eum spernas: si potest dare, da: si non potest, affabilem te præsta. Coronat Deus intus voluntatem, ubi non invenit facultatem.*

Sermone 183. inter Augustinos, aliàs 24. inter Homilias 50.

S. August. Enarrat. in Psalm. 103. Serm. 1.

27. *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, &c.* Solus Deus jugum adeo contrarium amori proprio imponere hominibus potuit: sola caritas, quæ Deus est, legis adeo repugnantis naturæ corruptæ dilectionem inspirare, & executionem tribuere potuit. *Ego autem dico vobis* &c. Verba hæc miram emphasim habent. Ego Creator vester, Redemptor, Dominus, Rex, Legislator, judex: Dico vobis, creaturis meis, quos dilexi, priùs quam essetis, & ex nihilo condidi; servis meis, quos redemi, & ita amavi cùm inimici mei essetis, ut sanguinem meum pro vobis effundere non dubitaverim: vobis subditis meis, quos innumeris beneficiis quotidie cumulare non cesso, quibus offensas quotidie dimitto; vobis, quibus Regnum cælorum, si legibus meis parueritis, promitto; quos aliquando sum judicaturus: Dico vobis *Diligite inimicos vestros* Diligite, *Non verbo, neque linguâ, sed opere & veritate.* Diligite inimicos vestros: Hinc enim perspicuum erit, vos proximum diligere propter Deum, qui nihil odit eorum quæ fecit, cui proinde nihil inimicum est præter peccatum. Vides in inimico, quæ adversa sunt ab homine facta: & vides in illo quod à Deo "S. Aug. factus est. Quod autem homo factus est, à Deo factus est. "Tract. E Quod autem, te odit, ipse fecit. Quod invidet, ipse "8. in fecit. Et quid dicis in animo tuo? Domine propitius illi "Epist. esto, dimitte illi peccata, incute illi terrorem, muta "S. Joan. illum. Non amas in illo quod est, sed quod vis ut sit. " *Ergo cùm inimicum amas, fratrem amas. Quapropter perfecta dilectio est inimici dilectio: quæ perfecta dilectio est in* " *dilectione fraterna... Sævit in te homo? ille sævit, tu* " *precare: ille odit, tu miserere. Febris animæ ipsius te odit:* " *sanus erit, & gratias tibi aget. Quomodo Medici diligunt ægrotos? Ad hoc diligunt ægrotos, non ut ægroti re-* " *maneant, sed ut ex ægrotis sani fiant. Et quanta ple-* "

Galat. 6. 10. S. Leo M. Serm. 16. de jejunio decimi Mensis & Decemosynis ejusdem 6. c. 2.

rumque patiuntur à phreneticis? Quales contumelias verborum? plerumque & percutiuntur. Persequitur ille febrem, ignoscit homini. Et quid dicam, Fratres? Amat inimicum suum? Immò odit inimicum suum morbum; ipsum odit, & amat hominem à quo percutitur: odit febrem. A quo enim percutitur? A morbo, à febre. Illud tollit quod illi adversatur, ut remaneat illud unde gratuletur. Sic & tu: si odit te inimicus tuus, & injustè te odit, noveris quia cupiditas sæculi in illo regnat, propterea te odit. Si odisti illum & tu; contra reddis malum pro malo. Quid facit reddere malum pro malo? Unum ægrotum flebam qui te oderat: jam duos plango, si & tu odisti. Sed persequitur rem tuam; tollit tibi nescio quæ quæ habes in terra, ideo illum odisti, quia angustias tibi facit in terra. Noli pati angustias, migra in cælum sursum: cor ibi habebis, ubi latitudo est, ut nullas angustias patiaris in spe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit; nec ipsa tibi tolleret, nisi ille permitteret: qui flagellat omnem filium quem recipit. Quodammodo ferramentum Dei est quo saneris, ipse inimicus tuus. Si novit Deus utile tibi esse ut expoliet te, permittit illum: si novit tibi utile esse ut vapules, permittit illum, ut cædaris: De illo te curat, opta ut ille sanetur. Sed dicet aliquis: Quis potest diligere inimicos? Priùs te dilexit impium Deus tuus, qui numquam fuit impius. Tu autem etiamsi jam non es impius, fuisti tamen aliquando; quia nemo fit justus nisi ex peccatore: sicut frequenter cantavimus: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates.* Non dixit, Beati qui non fecerunt peccata. Si enim quæris qui non fecerit, non invenies. Unde ergo quisquam erit beatus, nisi remittatur quod fecit, nisi tegatur quod commisit? Si ergo jam tibi peccatum commissum est, ille te insequitur qui nondum est justus. Et tu antequam justificareris, alios persequebaris: perieras, & inventus es. Et ille qui tibi adversatur, invenietur, & non persequetur. Noli cogitare quod tuis meritis talis factus sis; quia gratia Dei te talem facit. Et bene considerans, videbis potentem esse Deum, qui talem faciat eum quem justè vidêris odisse. Dicis enim tu tibi quasi justus: Magna est patientia Dei, quæ illum talem vivere sinit. Atque utinam hoc solum dicas! sed timeo ne insuper reprehendas, dicens: Quid placuit Deo talibus parcere? Quare tanta mala faciunt homines, & vivunt? Sic dicat alius: Deus, quare vivit iste, qui tanta dicit, & tuam justitiam reprehendit? Non enim attendit quid ipse dicat, sed attendit quid alius faciat. Qui tibi displicet, fortassis non reprehendit, nec effundit istas contumelias in Deum, quomodo tu facis. Ecce putas quia Deus, quomodo tu, nulli malo velit parcere. Quid de te facturus est, qui sine peccato esse non potes? Non attendis ubi te inveniat? Roga ergo ut non solùm aliis, sed etiam tibi parcat. Diligamus ergo inimicos nostros. Qui inimicus est, fortè sic ad pœnitentiam convertetur, ut in illa cælesti Jerusalem civis tuus esse mereatur, & fortè etiam major videatur.

S. Cæsarius Arelatensis serm. 71 aliàs 6. ex Homiliis 50. S. Aug. nunc in Appendice serm. 271.

27. *Benefacite his qui oderunt vos: ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est.* Christianos homines qui mala rependunt malefactis, judicabunt Ethnici Philosophi, qui malefactis beneficia esse rependenda docuerunt. Hierocles in Pythagoricorum præceptorum explicatione bonos ex merito, malos propter naturæ communionem & humanitatem diligendos esse dixit, Deumque imitandum qui omnes homines, etiam impios diligit. Scitum est Epicuri, Ne hostis quidem supplicantis repudiandas esse preces. Usurpabat Antisthenes perinde ut Alexander, dictum illud: *Regium est malè audire cùm benefactas.* Laudatur Socrates à Themistio, quòd emendaverit vulgarem hanc sententiam? *Amicis benefaciendum, malè inimicis*; quippe *ne inimicis quidem malefaciendum*; & quòd comminanti cuidam, *Moriar nisi te occidero*, responderit: *Moriar ego verò, nisi te amicum effecero.* Memoria dignum hoc Ciceronis: Non cum summis viris comparandum, sed Deo simillimum esse, qui animum vincat, iracundiam cohibeat, victoriam temperet, adversarium non modò extollat jacentem, sed dignitatem etiam ejus amplificet. Stoicos dicere Seneca refert, Non desituros se ad finem vitæ adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis: atque id ponit inter optima præcepta Philosophiæ. Minimè autem patitur non tardiores ad bene merendum facere turbam ingratorum: Quippe ne Deos quidem à benignitate sua sacrilegorum & impiorum nequitiâ deterreri; hos nobis imitandos, danda beneficia ad nos non reditura: Sin damus ut recipiamus, bonam ingratorum nos causam facere; diem oriri multis luce indignis. Plurima Græcæ & Romanæ beneficentiæ erga inimicos exempla è veteribus memoriis proferunt. *Confutius* Sinensis erga inimicos, perinde ut erga amicos, jubebat familiares suos esse affectos. Verumtamen quod illa gloriæ animalia ad ostentationem dixerunt, interdum etiam fecerunt, solius justitiæ Christianæ proprium est ex caritate præstare, & inimicos propter Deum diligere. *Amicos diligere omnium est; inimicos autem solorum Christianorum.... Latum mandatum tuum nimis* (inquit David.) *O homo* (inquit S. Ambrosius) *quàm latus es, si ad amplitudinem cælestium præceptorum sinum mentis tuæ expandas! Quàm latum est mandatum caritatis!* Diligite inimicos vestros. *Omnes utique in affectu caritatis includit, qui non excludit inimicos. Quis enim videtur exceptus, cùm recipiatur inimicus? Unde Apostolus:* Si fieri, *inquit*, potest, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Non potest hoc Judæis dici, non Gentibus, ut cum omnibus pacem habeant. Illi vix suos diligunt Christiano etiam inimicos non licet non amare. Christianum cùm dico, perfectum dico: in Christo enim plenitudo divinitatis est, cujus nomen usurpas. Qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionemque cur refugis?* Addam illud S. Gregorii M. *Perfectio de patientia nascitur. Ille enim verè perfectus est, quia erga imperfectionem proximi impatiens non est.*

Seneca de Otio Sap. cap. 27 de Vita beata c. 20. de beneficiis lib. 1. cap. 1. lib. 10. cap. 5.

Tertull. lib. ad Scapulam cap. 1. S. Ambros. serm. 12. in Psal. 118. n. 51.

Rom. 12. 18.

S. Gregor. M lib. 5. Moralium cap. 13.

29. *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Multi pronos in terram se projicientes, terram fronte ferientes, calidas fundentes lacrymas, acerbè interiùs ingemiscentes, extensis manibus, multumque studium præse ferentes, hoc fervore ac promtitudine animi adversùs propriam salutem utuntur. Nam Deo preces offerunt non pro suis delictis, neque ut veniam peccatorum suorum petant, sed hoc studium omne conferunt adversùs inimicos: ac perinde faciunt ac si quis ensem acuat, nec adversùs hostes illo genere armorum utatur, sed eo jugulum suum trajiciat. Sic & isti non ad obtinendam suorum veniam delictorum, sed ad accelerandum inimicorum suorum supplicium precibus utuntur; quod est se ipsos gladio transfigere. Hoc autem Malignus ille excogitavit, ut nos omni ex parte perdamus, & dum negligentes sumus, & dum studium aliquod adhibemus. Hi enim hâc suâ in precibus incuriâ Deum irritant, dum per hanc negligentiam contemptum præse ferunt: Illi verò studium exhibent, sed in salutis suæ perniciem, cùm adversùs inimicos preces fundunt..... Non animadvertis, injuriam te facere Deo, cùm Deum adversùs inimicos rogas? Quoniam ipse dixit, *Orate pro inimicis*, & divinam hanc legem invexit. Cùm igitur Legislatorem rogas ut suas violet leges, & hortaris ut suis contrarias leges ferat; & eum, qui prohibuerat ne adversùs inimicos orares, precaris ut te adversùs inimicos orantem audiat, non oras dum id facis, sed Legislatori contumeliam infers, & in eum insolescis qui bona tibi largiturus erat, quæ occasione precum eveniunt. Et quo pacto fieri potest ut audiaris, dum oras, si eum qui est auditurus irrites? Hæc dum facis, in barathrum salutem tuam impellis, & in præcipitium ruis, dum inimicum in conspectu Regis percutis. Quamvis enim manibus id non facias, verbis tamen eum percutis: quod erga conservos præstare non audes. Id enim si agere audeas Magistratu spectante, licèt innumera tua sint rectè facta, confestim ad mortem abduceris. Ergone coram Magistratu æqualem non audes afficere contumeliâ, coram Deo verò qui id facis, non tremis, dum orationis tempore sic excandescis & efferaris? .....

S. Joan. Chrys. serm. 57. Quod peccata fractum non sint vulganda Tom. 5.

Videsis Illustriss. & Doctiss. Præsulis D. Huetii lib 3. de Concordia Rationis & Fidei cap. 19.

Cicero Orat. pro Marcello.

Nullo

S. Aug. serm. 56 alias de Diversis 48.

„ *Nullomodo tibi potest nocere sæviens inimicus, quantùm tibi*
„ *noces si non diligis inimicum. Ille enim nocere potest aut*
„ *villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut servo*
„ *tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut conjugi tuæ;*
„ *aut ut multùm, si illi data fuerit potestas, carni tuæ.*
„ *Numquid quomodo tu, animæ tuæ?... Bonum illi opta,*
„ *finiat mala, & non erit tibi inimicus. Non enim ini-*
„ *mica est tibi in illo natura humana, sed culpa .... Si*
„ *cælum es, invoca Patrem qui est in cælis, & pro inimicis*
„ *tuis ora: quia & Saulus inimicus erat Ecclesiæ; sic ora-*
„ *tum est pro illo, factus est amicus. Non solùm destitit*
„ *esse persecutor, sed laboravit ut esset adjutor. Et si ve-*
„ *rum quæras, oratum est contra illum: sed contra ejus ma-*
„ *litiam, non naturam. Ora & tu contra malitiam inimici*
„ *tui: illa moriatur, & ille vivat. Si enim mortuus fue-*
„ *rit inimicus tuus, quasi inimico caruisti, sed nec ami-*
„ *cum invenisti. Si autem mortua fuerit malitia ejus;*
A *& inimicum amisisti, & amicum invenisti.* Deum imitare, qui pluit super bonos & malos, & solem suum oriri facit super justos & injustos. Non potes solem oriri facere? Maledictis abstine. Non potest largos imbres effundere? A conviciis desiste. Non potest Indumenta indigentibus ministrare? Violentiam fuge. Sufficit si hæc Deo offeras munera. Deinempe beneficia per opera in ipsius hostes emanant: Tu vel verbis hoc facitò, pro inimicis ora: Ita patri tuo, qui in cælis est, similis fies. Non sumptibus opus est, non peregrinatione longiori, non aliquo hujusmodi ad id implendum: Velle tantùm oportet, verbo solummodo opus est atque integerrima voluntate. Hoc semper versemus animo, quòd qui inimicum benedicit, se ipsum benedicit: & qui illi maledicit, in seipsum maledicta detorquet: & qui pro inimico orat, pro se magis quàm pro illo orat.

S. Joan. Chrys. Hom. in Epist. 8. ad Timoth.

CAPUT SEXTUM.

Sensus Litteralis.

1. ATTENDITE *ne justitiam vestram vestram faciatis*
coram hominibus, ut videamini ab eis: Alioquin
mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in
cælis est. Cavete ne eleemosynas vestras, vel quodlibet opus justitiæ faciatis coram hominibus ad ostentationem alioqui nullum à Deo præmium obtinebitis. Eleemosyna justitia dicitur tum in sacra Scriptura, Psal. 111. 9. *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Proverb. 10. 2. *Nil proderunt thesauri impictatis: justitia verò liberabit à morte* 2. Cor. 9. *Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ.* Tum apud Hebræos, à quibus cista pauperum dicebatur *cista justitiæ.* Sic porrò est appellata eleemosyna; sive quia eleemosynas erogare justitiæ est, officiique necessarii ad salutem divitibus; sive quòd plurimùm ad justificationem conferat disponendo, & Dei misericordiam impetrando. Daniel. 4. 24. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Luc. 11. 41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam; & ecce omnia munda sunt vobis.* Non vetat porrò Christus eleemosynam fieri coram hominibus ad gloriam Dei & eorum ædificationem; sed ne ob id fortè fiat coram hominibus, ut videamur ab eis id est, ut hoc intueamur, & ibi finem nostri propositi collocemus. Nihil aliud igitur demonstrat, nisi id nos cavere oportere, ne humanam laudem pro nostrorum operum mercede quæramus, id est, eâ nos beatos effici arbitremur. Hinc S. Paulus, qui servum Christi se non fore aiebat, si hominibus placeret, se tamen omnibus per omnia placere dicebat: Non ut hoc appeteretur tanquam merces rectè factorum, sed quia Deo placere non posset, qui non se iis quos salvos fieri vellet, præberet imitandum: Imitari autem illum, qui sibi non placuerit, nullo pacto quisquam potest. Sicut ergo non absurdè loqueretur qui diceret, In hac opera qua navem quæro, non navem quæro, sed patriam: sic & Apostolus convenienter diceret: In hac opera qua hominibus placeo, non hominibus, sed Deo placeo; quia non hoc appeto, sed ad id refero ut me imitentur quos salvos fieri volo.

S. Augustinus lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 1

Lightfoot in Horis Hebraicis ad cap. 6. Matt.

2. *Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Eleemosyna Judæorum tripartita fuit. Prima conferebatur in sportulam vel canistrum pro pauperibus mundi, id est, pro mendicis quibusvis ostiatim petentibus: & exigebatur quotidie ab oppidanis per tres viros intra fores suas. Secunda conferebatur in arcam publicam pro pauperibus urbis; colligebatur in Synagoga, & distribuebatur pauperibus vespere B Sabbati. Tertia dabatur ex agro, scilicet ex decimis, & manipulis in agro relictis, & reliquiis vindemiationis, de quibus *Levit.* 19. 9. 10. & *Deuteron.* 24. 19. Sed in hujusmodi eleemosynarum distributione moris non fuit apud Judæos ut tubâ canerent. Proverbialis ergo locutio est, ut observat S. Joannes Chrysostomus. Nam tubâ convocare populum Judæi solebant. Tubâ igitur canere, est testem populum quærere, ejusque laudem aut gratiam aucupari. *Sicut hypocritæ faciunt*, id est, simulatores, tamquam actores personarum alienarum, ut in Tragœdiis & Comœdiis. Sic in Ecclesia, vel in omni vita humana, quisquis se vult videri quod non est, hypocrita est. Simulat enim justum, non exhibet; quia totum fructum in laude hominum ponit, quam possunt etiam simulantes percipere, dum fallunt eos quibus videntur boni, ab eisque laudantur. *In Synagogis*, C id est, in locis quò solent homines confluere. *Receperunt mercedem suam.* Nulla ipsis à Deo merces exspectanda est. Non enim Deo, sed vanæ gloriæ serviunt. Eis dicetur: *Recedite à me operarii dolosi nomen meum habuistis, sed opera mea non fecistis.* Illi ergo percepe- „
runt mercedem suam, qui non ob aliud eleemosynam fa- „
ciunt, nisi ut glorificentur ab hominibus: non si glorifi- „
centur ab hominibus, sed si ideo faciant ut glorificentur. „
Laus enim humana non appeti à rectè faciente, sed subsequi debet rectè facientem: ut illi proficiant, qui etiam imitari possunt quod laudant; non ut hic putet aliquid eos D *sibi prodesse, quem laudant.*

S. Joan. Chrys. Hom. 19. in Matth.

S. Augustinus, lib. 2. De Serm. Dom. in Monte. cap. 8.

3. *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: ut sit eleemosyna tua in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Nesciat sinistra tua, supple manus. Proverbiale est & hyperbolicum loquendi genus, quasi dicat: Tam alienus sis ab ostentatione eleemosynæ, & à laude captanda etiam ab iis qui tibi conjunctissimi sunt, ut si fieri possit, nescias ipse quod facis, nec illud mente volvas versesque vanâ cum oblectatione. Non dissimile illud Imperatoris, qui interrogatus quando signum itineri daret, respondit: Se tunicam quoque abjecturum, si consciam consilii sui putaret. Sinistra, secundùm S. Augustinum, nihil aliud significare videtur, quàm ipsam appetitionem laudis. Dextera autem significat intentionem implendi „
præcepta divina. Cùm itaque conscientiæ facientis elee- „
mosynam miscet se appetitio laudis humanæ, fit sinistra „
conscia operis dexteræ. *Nesciat ergo sinistra tua quid* „
faciat dextera tua; id est, non se misceat conscientiæ tuæ „
laudis humanæ appetitio, cùm in eleemosyna facienda „
divinum præceptum contendis implere. *Ut sit eleemosyna tua in abscondito*; Deo, tibique soli cognita, in ipsa bona conscientia, quæ humanis oculis demonstrari

Ibidem.

non potest, nec verbis aperiri, cùm multi multa mentiantur. Hebræi persuasum habebant, eleemosynam in occulto factam Deo gratiorem esse, majorisque apud illum meriti. Hinc *Gazophylacium silentium* nobilis memoriæ in Templo, cui superscriptum erat: *Domum in occulto flectit iram.* Sed Pharisæi dicebant, & non faciebant, ut illis Christus exprobrat. *Et Pater tuus* cælestis, Deus quem nihil latet, qui cordis & intentionis solus inspector est, qui videt eleemosynam tuam quam hominum oculis subduxisti, solo conscientiæ tuæ testimonio, Deique judicio contentus, *reddet tibi* præmium quod ab ipso uno expectas. Quidam Codices habent, *Reddet tibi palàm*, id est, in Resurrectione justorum; sed verbum illud, *palàm*, abest à Vulgata nostra Versione, & à SS. Hieronymo & Augustino irreptitium censetur.

4. *Et cùm oratis, non eritis sicut hyprocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Ne sitis sicut hypocritæ, qui affectant orare in Synagogis, & in compitis stantes, id est, ita compositi, ut fixi & immobiles appareant, quasi homines animo in cælum rapti, ut spectentur ab hominibus, cæterisque religiosiores videantur. Cæterùm publicas preces in Synagogis & Templo factas Christus non improbat, cùm & ipse, & Apostoli ibi oraverint, & Psalm. 67. scriptum sit, *In Ecclesiis benedicite Domino.* Notum illud Tertulliani: *Coimus ad Deum, quasi manu factâ precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata est.* Cùm ergo S. Paulus scribit, *Volo viros orare in omni loco levantes puras manus*, &c. nihil aliud significat, quàm veri Dei cultum non uni alicui loco singulariter addictum esse, sicut Veteris Legis tempore, sed nullum esse in orbe locum, ubi ad ipsum preces fundi non possint. Nec etiam situm corporis; sive modum orandi stando Christus damnat, cùm & Azarias & Publicanus stantes oraverint, & utriusque oratio Deo placuerit. Notum est veteres Christianos diebus Dominicis, & in Pentecoste, id est, totis quinquaginta diebus post Pascha, nonnisi stantes orasse, ut Tertullianus lib. *De coronâ Militis*, & Nicæna magna Synodus Canone ultimo, testantur. Hinc *Stationis* nomen pro Christianorum Conventu ad orationem, primis Ecclesiæ sæculis usurpatum.

Tertull. Apolog. cap. 39. *1. Tim. 2. 8.* *Dan. 3. 25* *Luc. 18. 13.*

5. *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Non improbat morem publicè orandi (ut jam dixi) sed pravam dumtaxat vanæ gloriæ ex oratione captandæ intentionem corrigit: quasi dicat, Non magis affectes ut homines te precantem laudent, quàm si abditus in secretiori ædium parte orares: sed uni Deo placere studeas. Quæ igitur de ingressu in cubiculum, & de claudendo ostio hîc dicuntur, ex communi usu & more loquendi sumpta sunt, ad ea significanda quæ sine strepitu fiunt, ut Isaiæ 26. 20. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicùm ad momentum, donec pertranseat indignatio.* Absurdum enim erit, si quod jubet Christus, *Cùm oraveris, intra in cubicu-*
S. Ioan. Chrys. Hom. 8. in Epist. 1. ad Timoth.
» *lum tuum*, simpliciter acceperimus, quasi non liceat
» omnibus locis, atque in Ecclesia ipsa orare; nec in
» alia quidem domûs parte, nisi in cubiculo tantùm pre-
» ces fundere. Quid igitur hoc sibi vult? Vitandam pror-
» sus omnem jactantiam omni studio Christus admonuit,
» dum non modò clàm, verùm & in abditiori domûs
» parte vota & preces offerendas docuit. Sicut enim cùm
» dicit, *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*, non
» de manibus simpliciter differit, sed vanitatem jugulare
» contendit: ita & hîc cubiculi nomine secretum inti-
» mi cordis expressit.

» 6. *Orantes autem nolite multùm loqui, sicut Ethnici. Putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.* Non vetat Christus orationem continuare, qui sæpè in oratione pernoctavit, & perpetuò orandum esse docuit; neque etiam earundem petitionum iterationem, quod ipse etiam fecit, præsertim in suprema illa pro Apostolis & credentibus precatione: sed superstitionem damnat, vanamque opinionem, quâ Deo verba annumerantur, quasi ex prolixitate potiùs & labore externi operis, quàm ex intimo animi affectu, cui excitando verba inserviunt, preces metiretur: Aut quasi prolixiores preces per se efficaciores essent ad Deum flectendum, aut necessariæ ad ipsum docendum quibus rebus indigeamus. Hoc ethnicam superstitionem sapit. Non igitur hoc est orare in multiloquio, si diutiùs oretur. *Aliud est sermo multus, aliud diuturnus effectus. Nam de ipso Domino scriptum est quòd perseveraverit in orando, & quòd prolixiùs oraverit, ubi quid aliud quàm nobis præbebat exemplum, in tempore precator opportunus, cum Pater exauditor æternus?* .... Sicut hypocritarum est præbere se sectandos in oratione, quorum fructus est placere hominibus; ita « Ethnicorum, id est, Gentilium, in multiloquio se « putare exaudiri. Et reverà omne multiloquium à Gen- « tilibus venit, qui exercendæ linguæ potiùs quàm mun- « dando animo dant operam. Et hoc nugatorii studii ge- « nus etiam ad Deum prece flectendum transferre conan- « tur, arbitrantes sicut hominem judicem verbis adduci « in sententiam. *Nolite ergo assimulari eis* (ait Christus) « *Scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequam* « *petatis eum*, Si enim verba multa ad id proferuntur, « ut instruatur & doceatur ignarus, quid eis opus est « ad rerum omnium cognitorem, qui scit omnia ante- « quam fiant, & novit quid nobis sit necessarium, ante- « quam petamus ab eo? *Scit Pater vester*, cui non po- « test non proclive esse filiorum indigentiæ succurrere. Scit non solùm quid opus sit vobis sed quid æternæ vestræ saluti expediat: quod ipsi plerumque nescitis. *Non igitur narratores sumus, sed rogatores. Aliud est enim narrare ignoranti, aliud scientem petere. In illo indicium est, in illo obsequium.*

S. August. Epist. 130 alias 121. Ad Probam, cap. 10. *Idem lib. 2. de serm. Dom. in Monte, cap. 3.* *S. Hieron. in cap. 6. Matt.*

7. *Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cælis.* Non præcipit Christus hac sola semper oratione uti, sed orandi dat formulam, ad quam omnes aliæ petitiones exigendæ sint. Solus Deus docere potuit, ut se « vellet orari. Ab ipso igitur ordinata religio orationis « & de Spiritu ipsius, jam tunc cùm ex ore divino ferretur, « animata, suo privilegio ascendit in cælum, commendans « Patri quæ Filius docuit. Quoniam tamen Dominus pro- « spector humanarum necessitatum, seorsum post tradi- « tam orandi disciplinam, *Petite*, inquit, *& accipietis*, « & sunt quæ petantur pro circumstantia cujusque, præ- « missâ legitimâ & ordinariâ oratione, quasi fundamento, « accidentium jus est desideriorum, jus est superstruendi « extrinsecùs petitiones.

Tertull. lib. de Oratione c. 9.

Pater noster. Sanctissimam Trinitatem, seu unum in tribus personis Deum his verbis appellamus, non solùm ob creationis, conservationisque ac redemptionis beneficia, qua ratione ipsorum etiam infidelium Pater est; sed ratione regenerationis per fidem & gratiam Baptismi. *Dedit enim potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Patrem nostrum vocamus, non quomodo Pater est Christi. *Nos filii sumus, quos voluntate suâ filios fecit, non ex naturâ suâ filios genuit. Genuit quidem & nos, sed quo mundo dicitur, adoptatos, adoptantis generatos beneficio, non naturâ. Denique & hoc dicti sumus, quia vocavit nos Deus in adoptionem filiorum: Homines adoptati sumus. Ille dicitur Unicus, Unigenitus; quia hoc est quod Pater: Nos autem homines sumus, Deus est Pater.* Nusquam invenitur populo Israel præceptum, ut diceret, *Pater noster*, aut ut oraret Patrem Deum; sed Dominus eis insinuatus est; tamquam servientibus, id est, secundùm carnem adhuc viventibus. Patrem ergo Deum vocare & orare, privilegium est Christianorum, qui vocati sunt in adoptionem filiorum, & ad æternam hære-

Ioann. 1. 13. *S. August. serm. 139 alias 51. de Verbis Domini.* *Idem lib. 2. de serm. Dom. in Monte cap. 4.*

ditatem, ut sint Christi cohæredes: quod cùm meritorum nostrorum non sit, sed gratiæ Dei; eamdem ipsam gratiam convenienter in orationis principio commemoramus, dicentes, *Pater noster*. Quo nomine ad Dei laudem pertinente, quia *Appellatio ista & pietatis & potestatis est*; velut ad Dei benevolentiam orationis initio conciliandam, ex Christi instituto utimur. *Tertull. lib. de Oratione.*

Qui es in cælis. Esse in cælis Deus dicitur, non quòd cælis contineatur, sed quia ibi manifestat excellentiùs gloriam suam, ut Rex in Regia; & quia hâc locutione significatur eminentia Dei super omnem creaturam, secundùm illud Psal. 112. *Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria ejus.* Cujus rei significandæ gratiâ, cùm ad orationem stamus, ad Orientem convertimur: non tamquam ibi habitet & Deus, quasi cæteras Mundi partes deseruerit, qui ubique præsens est, non locorum spatiis, sed Majestatis potentiâ: sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, id est, ad Deum, cùm ipsum corpus ejus quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus cæleste convertitur. *S. Aug. lib. de serm. Dom. in Monte cap. 5.*

7. *Sanctificetur nomen tuum.* Divina Majestas tua sanctè colatur, ametur, timeatur, celebretur ab omnibus. Magnitudo tua, omnipotentia, sanctitas, cæteræque divinæ perfectiones tuæ omnibus innotescant, summaque religione ab omnibus honorentur. *Sanctificetur nomen tuum.* Quod non sic petitur, quasi non sit sanctum nomen Dei, *sed ut sanctum habeatur ab hominibus; id est, ita illis innotescat Deus, ut non existiment aliquid sanctius, quod magis offendere timeant....* Quando non sanctum & sanctificatum est per semetipsum nomen Dei, cùm cæteros sanctificet ex semetipso? *Cui illa Angelorum circumstantia non cessant dicere, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Proinde igitur & nos Angelorum, si meminerimus, candidati, jam hinc cælestem illam in Deum vocem, & officium futuræ claritatis ediscimus. Hoc quantùm ad gloriam Dei. Alioquin quantùm ad nostram petitionem, cùm dicimus,* Sanctificetur nomen tuum, *id petimus ut sanctificetur in nobis, qui in illo sumus: simul & in cæteris quod adhuc gratia Dei expectat; ut & huic præcepto pareamus, orando pro omnibus; etiam pro inimicis nostris. Ideoque suspensâ enuntiatione non dicentes, Sanctificetur in nobis, in omnibus dicimus.* *S. August. ibid. 2.* *Tertull. lib. de Oratione cap. 3.*

9. *Adveniat Regnum tuum.* Paratum electis ab origine Mundi, Regnum pacatissimum, quo subactis inimicis regnabis in sanctis sine fine. Quod quidem Regnum nunc in sanctis per gratiam in spe, & in beatis illorum Animabus post mortem in re inchoatum per gloriam, perficietur & consummabitur in Resurrectione. Quomodo igitur quidam (inquit Tertullianus) protractum quemdam sæculo postulant, orantes scilicet pro mora finis; cùm Regnum Dei, quod ut adveniat oramus, ad consummationem sæculi tendat? *Optamus maturiùs regnare, & non diutius servire. Etiamsi præfinitum in oratione non esset de postulando Regni adventu; ultro eam vocem protulissemus, festinantes ad spei nostræ complexum. Clamant ad Dominum invidiâ Animæ Martyrum sub Altari: Quonam usque non ulciscéris, Domine, sanguinem nostrum de incolis terræ? Nam utique ultio illorum à sæculi fine dirigitur. Immò, quàm celeriter veniat, Domine, Regnum tuum. Votum Christianorum, confusio Nationum, exultatio Angelorum, propter quod conflictamur; immò potiùs propter quod oramus.* Quia verò ante judicii diem oportet prædicari Evangelium omnibus gentibus, & electorum societatem congregari ut corpus Christi mysticum perficiatur & consummetur, fiatque unum ovile & unus pastor, eadem petitione oramus pro Evangelii & Christianæ Religionis propagatione per omnem terram. Et hæc enim Regni Dei significatio colligitur ex verbis Christi, Luc. 9. 27. *Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hîc stantes qui non gustabunt mortem donec videant Regnum Dei.* *Idem c. 5.*

10. *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra.* Quod decrevisti, & quod præcipis, fiat à nobis, & in nobis, qui degimus super terram, sicut fit in cælo ab Angelis, de quibus scriptum est: *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, Ministri ejus qui facitis voluntatem ejus.* Impleatur à nobis & in nobis, sive agendo, sive patiendo, promptè, alacriter, integrè, purè, ex amore, fideliter, constanter, perseveranter, quicquid providentia tua de nobis statuit propter gloriam tuam. Hanc petitionem S. Lucas prætermisit, quia duarum priorum quodammodo repetitio est, ut observat S. Augustinus. Hujus enim petitionis sensus est, interprete S. Hilario: *Ut sicuti voluntati Dei in cælis ab indefessis & cælestibus Virtutibus paretur; ita & à nobis in terra pareatur, ne corporalis nos infirmitas ab exsequenda ejus voluntate deflectat:* (*in cælis enim indefessis quotidie vocibus dicitur Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: Pleni sunt cæli & terra gloriâ tuâ.*) *Ut nobis quoque nihil aliud in opere sit, per quod sanctificatur nomen ejus; nihil aliud in spe, per quod & in nos Regnum ejus speramus; nihil aliud in voluntate, per quod ei æternæ à nobis laudes sunt deferendæ.* Oramus ut fiat in nobis voluntas Dei in terris, ut possit fieri & in cælis. *Quid autem Deus vult quàm incedere nos secundùm suam disciplinam? Petimus ergo substantiam & facultatem voluntatis suæ subministret nobis, ut salvi simus, & in cælis & in terris, quia summa est voluntatis ejus salus eorum quos adoptavit. Est & illa voluntas quam Dominus administravit prædicando, operando, sustinendo. Sic enim ipse pronuntiavit non suam, sed Patris facere se voluntatem. Sine dubio quæ faciebat, ea erant voluntas Patris, ad quæ nunc nos velut ad exemplaria provocamur, ut & prædicemus, & operemur, & sustineamus ad mortem usque. Quæ ut implere possimus, opus est Dei voluntate. Item dicentes,* Fiat voluntas tua, *vel eo nobis benè optamus, quòd nihil mali sit in Dei voluntate, etiamsi quid pro meritis cujusque secus irrogatur. Jam hoc dicto ad sufferentiam nosmetipsos præmonemus. Dominus, quoque cùm sub instantiam Passionis infirmitatem carnis demonstrare jam in sua carne voluisset, Pater, inquit, transfer poculum istud. Et recordatus, nisi quòd mea non, sed tua fiat voluntas. Ipse erat voluntas & potestas Patris, & tamen ad demonstrationem sufferentiæ debitæ voluntati se Patris tradidit.* *Psal. 102. 21.* *S. Augustin. Enchiridii c. 116.* *S. Hilar. in Psal. 134.* *Tertull. lib. de Oratione cap. 4.*

10. *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.* Subsidium omne ad sustentionem, & conservationem vitæ cum temporalis, tum spiritualis, nobis tribue. Da nobis victum & vestitum, quibus contenti sumus. *Panem nostrum*, quem paternâ providentiâ & bonitate nobis destinasti, in quem oculi omnium sperant, & qui das illis escam in tempore opportuno. Panem nostrum dicimus; & tamen ut detur oramus: Noster quippe fit cùm accipitur, qui tamen Dei est, quia ab illo datur. Sicut justitia nostra dicitur, non quæ ex nostro nostra est, sed quæ divina largitate fit nostra. Da nobis panem nostrum *supersubstantialem*, substantiæ superadditum ad illam roborandam, conservandam, augendam. Vel, *Panem nostrum præcipuum, egregium, peculiarem*, secundùm Versionem Symmachi: Illum scilicet qui dixit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Panem qui super omnes substantias est, & universas creaturas superat. In Evangelio, quod secundùm Hebræos appellabatur, panem crastinum significari S. Hieronymus observat, ut sit sensus, Panem nostrum crastinum, id est, futurum da nobis hodie. Luc 11. Vulgatus interpres vertit, *quotidianum*, quo nempe singulis diebus indigemus. *Da nobis.* Non mihi tantùm, sed omnibus qui tibi serviunt. *Orandum autem* (inquit S. Ambrosius) *præcipuè & pro populo doceris, hoc est, pro toto corpore, pro membris omnibus matris tuæ, in quo mutuæ caritatis est insigne... Si pro te roges tantùm, solus pro te rogabis. Si autem pro omnibus roges, omnes pro te rogabunt. Siquidem & tu in omnibus es. Ita magna remuneratio est, ut orationibus singulorum acquirantur singulis totius plebis suffragia. In quo arrogantia nulla, sed humilitas* "S. Greg. "M. lib. "24. Moral. c. 7. " " " *Joann. 6.* *S. Hieron. in cap. 5. Matt.* *S. Ambros. lib. 1. de Cain & Abel c. 9.*

major est, & *fructus uberior*. Da nobis *hodie* quam-
Hebr. 3. 13. diu vivimus : *per singulos dies*, *donec hodie cognominatur*. Vel, hodie, tamquam filiis sub cura patris existentibus, qui indies recipiunt à patre quicquid ipsis ad vitæ sustentationem necessarium est. *Hodie*, quia sollicitis esse non debemus de crastino.

10. *Et dimitte nobis debita nostra*, *sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Remitte nobis *peccata nostra*, quibus tamquam ære alieno divinæ tuæ justitiæ tenemur obstricti : & pro quibus pœnas luemus ad ultimum usque quadrantem, nisi misericorditer condonaveris. *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris* ; id est, proximis qui nos offenderunt. *Sicut*, non significat æqualitatem in modo remittendi, quia Deus nobis & plura, & graviora, & liberaliùs remittit, & intrinsecùs, delendo culpam, infundendo gratiam, ex injustis justos faciendo, pœnas æternas condonando : sed similitudinem significat, & rationem. *Et dimitte nobis peccata nostra*, *siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis*.
Luc. 11. 4.
Tertull. lib. de Oratione, cap. 7.
EXOMOLOGESIS *est petitio veniæ* : *quia qui petit veniam*, *delictum confitetur*. *Debitum autem in Scripturis delicti figura est*, *quod perinde judicio debeatur*, *& ab eo exigatur*, *nec evadat justitiam exactionis* ; *nisi donetur exactio*, *sicut illi servo Dominus debitum dimisit*. Per hanc igitur petitionem voluit nobis Salvator ostendere,
S. August. lib. 21. de Civitate Dei c. 27. Idem Enchiridii cap. 71.
Quantumlibet juste in hujus vitæ caligine atque infirmitate vivamus, *non nobis deesse peccata pro quibus dimittendis debeamus orare*, *& eis qui in nos peccant*, *ut & nobis ignoscatur*, *ignoscere*.... *Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata*. *Delet & illa à quibus vita fidelium scelerate etiam gesta* : *sed pœnitendo in melius mutata discedit* : *si quemadmodum veraciter dicitur*, Dimitte nobis debita nostra, *quoniam non desunt quæ dimittantur*, *ita veraciter dicatur*, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris ; *id est*, *si fiat quod dicitur*, *quia & ipsa eleemosyna est veniam petenti homini ignoscere*.

Idem lib. 2. de sermone Domini in monte c. 9.
12. *Et ne nos inducas in tentationem*. Ne nos sinas induci in tentationem, sive à tentatione vinci. *Non enim per seipsum inducit Deus*, *sed induci patitur eum*, *quem suo auxilio deseruerit*, *ordine occultissimo ac meritis*. *Causis etiam sæpè manifestis dignum judicat ille quem deserat*, *& in tentationem induci sinat*. *Aliud est autem induci in tentationem*. *Nam sine tentatione probatus esse nullus potest*, *sive sibi ipsi*, *sive alii*... *Non ergo hîc oratur ut non tentemur*, *sed ut non inferamur in tentationem* : *tamquam si quispiam cui necesse est examinari*, *non oret ut igne non contingatur*, *sed ut non*
Eccli. 27. 6. *exuratur*. Vasa enim figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis..... *Fiunt igitur tentationes per satanam*, *non potestate ejus*, *sed permissu Domini*, *ad homines aut pro suis peccatis puniendos*, *aut pro Domini misericordia probandos & exercendos*. *Et interest plurimùm in qualem quisque tentationem incidat*. *Non enim in talem incidit Judas*, *qui vendidit Dominum*, *in qualem incidit Petrus*, *cùm territus Dominum negavit*. *Sunt etiam tentationes humanæ*, *credo cùm bono quisque animo*, *secundùm humanam tamen fragilitatem*, *in aliquo consilio labitur*, *aut irritatur in fratrem studio corrigendi*, *paulò tamen àmpliùs quàm Christiana tranquillitas postulat*. *De quibus Apostolus*
1. Cor. 10. 15. *dicit*, Tentatio vos non apprehendat nisi humana : *cùm idem dicat*, Fidelis Deus, qui vos non sinet tentari supra quàm potestis ferre, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis tolerare. *In quâ sententia satis ostendit*, *non id nobis orandum esse ut non tentemur*, *sed ne in tentationem inducamur*. *Inducimur enim*, *si tales acciderint quas ferre non possumus*. *Sed cùm tentationes periculosæ*, *in quas inferri atque induci perniciosum est*, *aut prosperis rebus temporalibus*, *aut adversis oriantur*, *nemo frangitur adversarum molestiâ*, *qui prosperarum delectatione non capitur*.

13. *Sed libera nos à malo*. *Amen*. Libera nos à peccato, quod summum malum est, à concupiscentia, à qua unusquisque tentatur abstractus & illectus, quæ cùm conceperit, parit peccatum ; ab omnibus occasionibus & incentivis peccati, à malo, id est, Maligno, nempe à Diabolo, ejusque tentationibus sæpè noxiis, semper verò periculosis, Libera nos ab omnibus malis adversisque rebus. Hæc verba S. Lucas prætermisit, ut intelligeremus ad illud superius quod de tentatione dictum est, pertinere. Ideo quippe ait, *Sed libera*, non ait, *Et libera*, tamquam unam petitionem esse demonstrans : (Noli hoc, sed hoc :) Ut sciat unusquisque in eo se liberari à malo, quòd non infertur in tentationem... Sequitur in Græcis quibusdam Codicibus : *Quoniam tuum est Regnum*, *& potentia*, *& gloria in sæcula*. Hanc Doxologiam in suis habuerunt S. Joannes Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus. Legitur in Syriaca & Arabica Versione. Verùm ex oratione Dominica & Evangelico Textu expungendam esse constat ex Latina S. Hieronymi Editione, qui Novum Testamentum Græcæ Fidei reddidit, ex omnibus Codicibus Latinis, ex omnibus Patribus Ecclesiæ Latinæ, illiusque usu perpetuo, nec non ex Græcis nonnullis Codicibus venerandæ antiquitatis, & probatæ fidei.
S. Aug. Enchiridii c. 116.

Amen. Fiat. Hæc vox quasi orationis signaculum est, ex fide profectum, ad firmum & flagrans precantis desiderium votumque declarandum, quo congruè & opportunè clauditur, ac firmiter in mente supplicantis obsignatur oratio.

14. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum*, *dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra*. *Si autem non dimiseritis hominibus* ; *nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Repetit Christus rationem quintæ petitioni Dominicæ orationis adjectam, causamque exponit cur eam adjecerit, quia fundamentum hujus orationis est fides, quæ per dilectionem operatur : Ex caritate autem quodammodo suspensa est omnium nostrarum petitionum concessio. Deinde, quia ad hoc officium ignoscendi ægrè trahimur, illud nobis Magister caritatis inculat. Tertiò, quia filii non sunt Patris cælestis, quem compellant, qui fratres inter se non sunt, & fraternam inter se dilectionem non exercent, quæ mutuâ indulgentiâ demonstratur. *Si* ergo *dimiseritis hominibus*, æqualibus vestris, fratribus vestris injurias vobis illatas, Pater vester cælestis dimittet vobis delicta vestra, modò aliæ conditiones adsint ad veram pœnitentiam necessariæ. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester cælestis remittet vobis delicta in ipsum commissa, longè graviora. *Prætermissis omnibus petitionibus quas non docuit*, *illam maximè docuit Christus*. *Non multùm fuerant illa commendanda*, *in quibus si peccator est*, *unde curetur agnoscat* : *commendandum*, *in quo si peccaveris*, *cætera non est unde sanari*. *Hoc enim debes dicere*, Dimitte nobis debita nostra. *Quæ debita ? Non deest* : *Homines sumus*..... *In nulla alia sententia sic oramus*, *ut quasi paciscamur cum Deo*. *Dicimus enim*, Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus. *In qua pactione si mentimur*, *totius orationis nullus est fructus*. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra..... *Peristi si hoc perdidisti*.
S. August. serm. 57. aliàs de Diversis 9. cap. 12.
Idem lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 11.

15. *Cum autem jejunatis*, *nolite fieri sicut hypocritæ tristes*. *Exterminant enim facies suas*, *ut appareant hominibus jejunantes*. *Amen dico vobis*, *quia receperunt mercedem suam*. *Tu autem cùm jejunas*, *unge caput tuum*, *& faciem tuam lava*, *ne videaris hominibus jejunans*, *sed Patri tuo qui est in abscondito* : *& Pater tuus*, *qui videt in abscondito*, *reddet tibi*. Jejuniorum utilitatem Novi Testamenti gratia non removit, & continentiam corpori atque animæ profuturam, pia observatione suscepit. Quoniam sicut permanet apud intelligentiam Christianam : *Dominum Deum tuum adorabis*, *& illi soli servies*. Et, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, & cætera talium mandatorum : ita quod in eisdem libris de jejuniorum sanctificatione & cura-
S. Leo serm. 14. de jejunio 10 mensis & Eleemosynis ejusdem.

tione præceptum est, nullâ interpretatione vacuatur. *In omni enim tempore, omnibusque diebus vitæ hujus sæculi, jejunia nos contra peccatum faciunt fortiores, jejunia concupiscentias vincunt, tentationes repellunt, superbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt, si tamen in societatem sibi benevolentiam charitatis assumant* ..... Tria namque sunt quæ maximè ad religiosas pertinent actiones; oratio, jejunium, & eleemosyna. *Oratione propitiatio Dei quæritur, jejunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur: simulque per omnia Dei in nobis imago renovatur, si & in laudem ejus semper parati, & ad purificationem nostram sine cessatione solliciti, & ad sustentationem proximi indesinenter sumus intenti. Hæc triplex observantia omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem & similitudinem Dei pervenit, & à Spiritu Sancto inseparabiles facit. Quia in orationibus permanet fides recta, in jejunio innocens vita, in eleemosynis mens benigna.* De eleemosyna primùm agit Christus in divino illo Sermone, tum de oratione. post modum de jejunio; & ab illis pariter vanæ gloriæ pestilentem auram avertit. *Cùm jejunatis*, inquit, *nolite fieri sicut hypocritæ tristes.* Ne tetrico tristique vultu sitis, hypocritarum instar, qui vultum squallore deformant, & affectatâ tristitiâ immutant, ad ostentationem jejuniorum suorum. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Lavari & ungi solebant Judæi extra luctûs tempora, præcipuè verò quoties solito erant lætiores, ut diebus Festis, *Ruth.* 3. 3. 2. *Regum* 12. 20. & 4. *Reg.* 4. 2. *Esther* 2. 12. Vult ergo Christus., ut Discipuli sui, cùm privatis spontaneisque jejuniis carnem suam domant, inhabitu cultuque suo nihil immutent, vetatque ne dejecto tristique vultu jejunium suum prodant, & sanctimoniæ famam hâc exercitatione, quæ sine pietate & humilitate ad modicum utilis est, aucupentur: immò jejunium lætitiâ & hilaritate vultûs celari jubet. *Et Pater tuus, qui videt in abscondito*, Qui jejunium tuum ab oculis hominum absconditum, seu piam, quâ jejunas, intentionem videt, *reddet tibi.* Manifestum est his præceptis omnem nostram intentionem in interiora gaudia dirigi, » ne foris quærentes mercedem, huic sæculo conformemur, & amittamus promissionem tantò solidioris atque firmioris, quantò interioris beatitudinis, qua nos elegit Deus conformes fieri imagini Filii ejus.

Idem (sermone 12.

S. Joannes Chrysost. Hom. 21. in Matt.

S. Hieron. in cap. 6. Matt.

S. August. lib. 2. de Serm. Dom. in Monte c. 12.

16. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur; & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Non divitiarum possessionem, ut Cælestius hæreticus putavit, sed divitiarum studium, & avaritiam Christus damnat. Cujus sensum explicans S. Paulus ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Nolite, inquit Salvator, divitias in terra congregare, quas amittere potestis, sive quia corrodentur à tineis, ut vestes; sive quia ærugine consumentur, ut metalla; aut alio quovis modo peribunt; aut certè à furibus & prædonibus possunt auferri: sed congregate divitias spiritales & nusquam perituras in cælo, quas nemo vobis eripere valeat. Hoc est quod Apostolus divitibus hujus sæculi præcipit: *Non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo; benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Contra verò qui thesauros in terra congregant avari, nihil sibi congregant in futurum, præter thesaurum iræ divinæ, præter ignis arcani subterraneum ad pœnam thesaurum, ut Tertulliani verbis utar. Unde Apostolus Jacobus. *Agite nunc divites* (inquit) *plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt; & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginavit; & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.*

1. Tim. 6.

Jacobi 5. v. 1. 2. 3.

17. *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Cor hîc affectum & desiderium significat. *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Si divitiis in terra congregandis studes, animum habes in terra penitus defixum, & principibus materiis alligatum: Si verò thesauros in cælo congregare satagis, cor verè sursum habes, animus ille tuus cælestis, & ad cælestia natus, atque vocatus, qui Patrem in cælo invocat, illuc suas cogitationes, affectus, desideria, curas, studiaque sua dirigit, ut dicere possis cum Apostolo: *Nostra autem conversatio in cælis est.* Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. Vagare spiritu, spatiare spiritu, & non stadia opaca aut porticus longas proponens tibi, sed illam viam quæ ad Deum ducit. Quoties eam spiritu deambulaveris, toties in carcere non eris: (inquit Tertullianus) *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cælo est, Totum hominem animus circumfert; & quò velit transfert, Ubi autem erit cor tuum, illic erit & thesaurus tuus. Ibi ergo sit cor nostrum ubi volumus habere thesaurum.*

Psal. 61. 11.

Philipp. 3. 20.

Tertull. lib. Ad Martyres, cap. 2.

18. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt; ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Oculus lumen est corporis, quo membra omnia illuminantur, & in suis officiis diriguntur. Hic sumitur pro mente & intentione. Si oculus purus sit, nullo pravo humore vitiatus, omnia corporis membra ita illustrabuntur, ut rectè sua peragant officia. Si animus tuus fuerit simplex, purus, integer, nullis pravorum affectuum, maximè verò avaritiæ nebulis obscuratus; si animi tui intuitus & intentio ad cælestia dirigitur; totum operum tuorum corpus in luce justitiæ versabitur. Contrà verò si oculus ille interioris hominis fuerit improbus, & terrenis affectibus obnubilatus. si intentio prava fuerit, totum corpus actionum, quas illa dirigit, tenebrosum erit; id est, justitiæ luce & pulchritudine destitutum. Si ergo oculus interior, judicium, intentio animi, quæ lumen quoddam est, in tenebras vertatur, & terrenis affectibus obnubiletur: quantâ caligine malitiæ, quantis tenebris peccatorum obsitum erit totum operum corpus, quod lumen non habet, nisi à recto judicio & bona intentione derivatum? *Oculum ergo hîc accipere debemus ipsam intentionem, quâ facimus quicquid facimus; quæ si munda fuerit & recta, & illud aspiciens quod aspiciendum est; omnia opera nostra, quæ secundùm eam operamur, necesse est bona sint. Quæ omnia opera totum corpus appellavit; quia & Apostolus membra nostra dicit quædam opera, quæ improbat & mortificanda præcipit, dicens,* Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, avaritiam, &c. *Non ergo quid quisque faciat, sed quo animo faciat, considerandum est. Hoc est enim lumen in nobis, quia hoc nobis manifestum est bono animo nos facere quod facimus: Omne enim quod manifestatur, lumen est. Nam ipsa facta quæ ad hominum societatem à nobis procedunt, incertum habent exitum; & ideo tenebras eas vocavit. Non enim novi cùm pecuniam porrigo indigenti & petenti, quid inde aut facturus sit aut passurus; & fieri potest ut vel faciat ex ea, vel propter eam patiatur aliquid mali, quod ego cùm darem, non evenire voluerim, neque hoc animo dederim. Itaque si bono animo feci, quod mihi cùm facerem notum erat, & ideo lumen vocatur; illuminatur etiam factum meum, qualemcumque exitum habuerit: Qui exitus quoniam incertus & ignotus est, tenebræ appellatæ sunt. Si autem malo animo feci, etiam ipsum lumen tenebræ sunt. Lumen enim dicitur, quia novit quisque quo animo faciat; etiam cum malo*

S. Augustin. lib. 2. de sermone Domini in Monte cap. 13.

Coloss. 3. 5.

animo facit: sed ipsum lumen tenebræ sunt, quia non in superna dirigitur simplex intentio, sed ad inferiora declinat, & duplici corde quasi umbram facit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, tenebræ quantæ? *Hoc est, si ipsa cordis intentio quâ facis quod facis, quæ tibi nota est, sordidatur appetitu rerum terrenarum & temporalium, atque cæcatur; quantò magis ipsum factum, cujus incertus est exitus, sordidum & tenebrosum est, quia etsi benè alicui proveniat, quod tu non recta & munda intentione facis; quomodo tu feceris, tibi imputatur, non quomodo illi provenerit.* Huc igitur pertinet totus iste locus ab oculi corporei similitudine, *Ut noverimus omnia opera nostra tunc esse munda, & placere in conspectu Dei, si fiant simplici corde, id est, intentione supernâ fine illo caritatis; quia & plenitudo Legis caritas.*

Rom. 13. 10.

19. *Nemo potest duobus dominis servire: Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammonæ.* Intentionem suam excusare fortè conatur avarus, dicendo: Fateor intendi à me animum ad divitias parandas; verùm interim non omittam pietatis officia. Hanc excusationem Christus evertit: *Nemo potest* (inquit) *duobus dominis servire.* Quod de dominis in solidum intelligendum est, quomodo & Juris consulti dicunt, Non posse esse duos dominos ejusdem rei. Aut enim unum odio habebit, alterum amans; aut uni adhærebit, illumque reverebitur; alterum verò contemnet ac negliget. Servus enim domino totus addictus esse debet, ipsumque colere & diligere. Ex dilectione porrò promptitudo obsequendi, ex odio obsequendi difficultas nascitur. *Non potestis* igitur *Deo servire, & Mammonæ.* Mammona sermone Syriaco divitiæ nuncupantur. Christianus non potest simul divitiis Deoque servire, pietati & cupiditati; cùm utraque totum sibi hominem postulet. Non tamen qui habet divitias, sed qui servit divitiis, à Christo damnatur. *Qui enim divitiarum servus est, divitias custodit ut servus: qui autem servitutis excussit jugum, distribuit eas ut Dominus.*

S. Hieron. in cap. 6. Matt.

20. *Ideo dico vobis, Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonnè anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?* Et hîc objectionem tacitam Christus solvit. Esto enim, dicet aliquis, non sit de supervacuis laborandum; at eorum quæ natura desiderat, eam non habeo copiam, quæ in vitam omnem possit sufficere; quam ubi sum habiturus, finem faciam studio habendi. Christus hanc objectionem procedere ostendit ex diffidentia de bonitate, potentia, & providentia divina. Nam Deum nobis posse & velle prospicere de rebus necessariis, etiamsi nos obiter tantùm curantes ea quæ præsens usus requirit, omnem animi vim in studium pietatis intendamus. Cùm igitur animus simul in pietatis & divitiarum studia intendi non possit: *Ideo dico vobis, ne solliciti sitis*, immodicâ illâ & anxiâ sollicitudine quâ mens circa temporalia occupata, à debita spiritualium officiorum functione avocatur, vel quâ tempus futurum superfluè præoccupat; vel quâ fit ut metuat homo ne sibi necessaria deficiant, dum Christianæ pietatis & vocationis suæ officiis fungitur. *Labor exercendus est, sollicitudo tollenda.* Ne solliciti sitis *animæ vestræ.* Id est, vitæ vestræ. Anima quâ vivimus, usurpatur pro vita; ut Job 2. vers. 6. *Verumtamen animam illius serva.* Ne soliciti sitis præter modum de victu & vestitu. *Nonnè anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?* Si Deus corpus & vitam nobis dedit, quæ majora sunt, multò magis dare potest & vult cibaria ad vitam sustentandam necessaria; & vestimenta ad tuendum corpus contra cæli injurias. Quæ quidem minoris sunt, & vitæ corporisque causâ dantur.

S. Thomas secunda secundæ q. 55 a. 6.

S. Hieron.

21. *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?* In aves, que volant in aëre, oculos conjicite: solicitæ non sunt de victu: & illis cibum providentiâ suâ Deus subministrat. Quantò magis vobis prospiciet; siquidem illis longè præcellitis, specialique vos providentiâ & amore complectitur & curat? Vos scilicet ad imaginem suam creavit, vestrique gratiâ cætera condidit, vos adoptavit in filios, & ad cæleste Regnum vocavit. *Aves sine patrimonio vivunt, & in diem pascua pascuntur: & hæc nobis tamen nata sunt: Quæ omnia si non concupiscimus, possidemus.*

Minucius Felix in Octavio.

22. *Quis autem vestrûm cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?* Argumentum est à minori ad majus, ut constat ex collatione S. Lucæ cap. 12. 25. 26. *Quis autem vestrûm cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis?* Quasi dicat, Vita & corpus pluris sunt quam mensura corporis: parum enim refert quâ quis sit staturâ. Quòd si hoc quod minus est Deus efficit citra studium nostrum, quantò magis citra anxiam nostram sollicitudinem in nobis conservabit vitam & corpus, quæ potiora sunt; ac proinde largietur quæ ad conservationem eorum sunt necessaria? *Cujus potestate atque dominatu factum est, ut ad hanc staturam corpus vestrum perduceretur, ejus providentiâ etiam vestri potest: Non autem vestra cura factum esse ut ad hanc staturam veniret corpus vestrum, ex hoc intelligi potest, quòd si curetis & velitis adjicere cubitum unum huic staturæ, non potestis: Illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquite, cujus videtis curâ factum esse, ut tantæ staturæ corpus habeatis.*

S. August. lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 15.

23. *Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, Quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.* Alterum divinæ providentiæ argumentum sumit à liliis, quæ nascuntur, non in hortis, quæ videri possunt humanæ curæ aliquid debere, sed in agris, qualia in Palæstinæ vallibus videbantur quæ quidem omnem decorem suum uni Deo debent. Docet igitur Christus, nos anxiè sollicitos esse non debere de vestitu; siquidem liliorum, florumque similium in agris ac desertis locis sponte nascentium tantus est decor, ut Salomon in throno gloriæ suæ sedens, trabeaque aurata fulgens, ipsorum amictûs pulchritudine ac decore superetur. Et revera quod sericum, quæ Regum purpura, quæ pictura textricum potest floribus comparari? Quid ita rubet ut rosa? Quid ita candet ut lilium? Violæ verò purpuram nullo superari murice, oculorum magis quàm sermonis judicium est. *Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quantò magis vos modicæ fidei!* Mira in hoc sermone vis est. Quod enim ait, *Quanto magis vos?* ostendit quanto Deus honore hominum genus cumulaverit, quantam etiam eorum curam gerat. Ac si diceret: *Vos*, quibus rationalem animam dedit corpusque formavit; Vos, propter quos fecit omnia quæ videntur; propter quos misit Prophetas, Legemque constituit, propter quos etiam unigenitum Filium suum dedit. Deinde modestam ac lenem increpationem subjicit Christus, ut magis excitet audientes ad eorum quæ dicuntur assensum: *Modicæ fidei.* Si erga hæc vilia, neque magno usui necessaria, tantam providentiam Creator ostendit; quomodo te negligere poterit atque despicere, animal longè omnibus, quæ propter te utique creavit, honoratius?

S. Hier. S. Ioan. Chrys. Hom. 23. in Matt.

24. *Nolite ergo solliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.* Anxiam de rebus terrenis, etiam necessariis, sollicitudinem Christus à suorum animis amandare pergit. *Hæc enim omnia*, inquit, *Gentes inquirunt.* Ad horum copiam sufficientem in omne tempus comparandam, cogitationes, curas, labores omnes suos dirigunt Ethnici, veri Dei, & providentiæ illius cognitione destituti; nec alia his majora bona sperantes. Vos verò ad majora, spiritalia scilicet ac æterna bona

vocatos, Deique providentissimi, potentissimi, beneficentissimi cultores, de cibo, potu, vestimentis, aliisque personæ vestræ, familiæ, statui, immodicè solicitos esse dedecet: siquidem, *Pater vester*, qui præcipuâ providentiâ vobis prospicit, specialique bonitate vos complectitur ac fovet, scit quòd his omnibus indigetis. Non dixit, Novit Deus, sed novit Pater vester; ut eos ad spem fiduciamque certiorem excitaret. Si ergo est pater vester, & talis pater, nequaquam despiciet filios indigentes & mala extrema sustinentes, cùm ne homines quidem patres filiis suis necessaria subministrare negligant. *Scit quia his omnibus indigetis.* Ipse enim constituit ut hanc indigentiam natura pateretur: cùm igitur *tam pater nemo, tam pius nemo* sit (ut loquitur Tertullianus) filiis suis in rerum necessariarum provisione non deerit.

Ibidem.

25. *Quærite ergo primùm Regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.* Quærite *primùm*, id est, ante omnia, præcipuè, propter se, ut finem, *Regnum Dei*, Regnum cæleste, vitam æternam à Deo promissam electis suis: *& justitiam ejus*, id est mandatorum observantiam, quam à nobis exigit & postulat, ut viam quâ ad Regnum perveniamus. *Et hæc omnia*, temporali vitæ necessaria, *adjicientur vobis*, velut auctarium & cumulus. Regnum enim Dei & justitia ejus, principale nostrum est (ut ita loquar) *Unum necessarium*; in quo labores; curæ, studia nostra præcipuè esse debent; cætera accessoria. Hîc igitur ostendit Christus non esse hæc appetenda, tamquam talia bona nostra, ut propter ipsa debeamus bene facere, si quid facimus, sed tamen esse necessaria. Quid enim interfit inter bonum quod appetendum est, & necessarium quod sumendum est, hâc sententiâ declaravit. Regnum ergo & justitia Dei bonum nostrum est, & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia facimus quæcumque facimus. Sed quia in hac vitâ militamus, ut ad illud Regnum pervenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest; Apponentur vobis hæc (inquit) Sed vos Regnum Dei & justitiam ejus primùm quærite. Cùm enim dixit illud primum, significavit quia hoc posteriùs quærendum est, non tempore, sed dignitate: Illud tamquam bonum nostrum, hoc tamquam necessarium nostrum; necessarium autem propter illud bonum. Ergo quæcumque res propter aliud aliquid quæritur, sine dubio inferior est, quàm id propter quod quæritur,: & ideo illud primum est propter quod istam rem quæris, non ista res propter quam illud quæris. Quapropter si Evangelium & Regnum Dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & posteriùs Regnum Dei; ita ut si non desit cibus, non quæramus Regnum Dei: hoc est primùm quærere cibum, & deinde Regnum Dei, id est, hoc priore loco ponere, illud posteriore. Si autem ideo quæramus cibum, ut habeamus Regnum Dei, facimus quod dictum est, *Quærite primum Regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

26. *Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.* Crastinum pro tempore futuro in Scripturis sanctis sumitur, sicut & Jacob in Genesi loquitur: *Exaudiet me cras justitia mea.* Ne anxiè solliciti sitis de rebus temporalibus in futurum comparandis. *Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi.* Proprias curas afferet. Per prosopopeiam diei tribuit, quæ homini conveniunt. *Sufficit diei malitia sua.* Malitiæ nomine hic intelligitur labor, afflictio, vexatio. *Sufficit ergo nobis de præsentibus hujus sæculi cogitare angustiis. Quid necesse est sensum ad incerta & futura extendere, quæ aut consequi non possimus, aut cito inventa perdamus?*

S. Hieron. in Comment. & Epist. 147. ad Amandum.

Sensus Moralis

I. Attendite *ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum.* Impotentissimam hîc hominum cupiditatem Christus eliminat & impugnat, inanis videlicet gloriæ studium, quæ bonorum operum fructus vitiat & corrumpit, maximè verò eleemosynæ, orationis, & jejunii, ex quibus gloriam captare proclivius est. Hæc est nostra in ipsa peregrinatione justitia, ut ad illam perfectionem plenitudinemque justitiæ, ubi in specie decoris ejus jam plena & perfecta caritas erit, nunc ipsius cursûs rectitudine & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum, & servituti subjiciendo, & eleemosynas in dandis beneficiis, & dimittendis quæ in nos sunt commissa peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indesinenter instando; & hæc faciendo in doctrina sana, quâ ædificatur fides recta, spes firma, caritas pura. Hæc est nunc nostra justitia, quâ currimus esurientes & sitientes ad perfectionem plenitudinemque justitiæ, ut eâ postea saturemur. Unde Dominus in Evangelio cùm dixisset, *Nolite facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis*; ne istum nostrum cursum fine humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione justitiæ exsecutus nisi tria ista, jejunium, eleemosynas, orationes; jejunio scilicet universam corporis castigationem significans; eleemosynis omnem benevolentiam & beneficentiam, vel dandi, vel ignoscendi; & oratione insinuans omnes regulas sancti desiderii. Cavete ne inanis gloriæ studio bona opera faciatis. Non enim officiis, sed finibus à vitiis discernuntur virtutes. Bonum igitur quod fit ab homine, si non fiat propter illum finem, propter quem fieri debere vera Sapientia præcipit, scilicet propter finem caritatis, propter Dei gloriam; *etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est .... Veræ* enim *virtutes Deo serviunt in hominibus, à quo donantur hominibus.* Si humanam gloriam, laudesque & favorem hominum bonis operibus vestris consectemini, næ vos infelices, *Mercedem* enim *non habebitis apud Patrem vestrum .....* Multam præceptum istud continet cautionem, & ineffabilem quamdam Dei erga homines curam, id providentis, ne boni operis mercedem amittant. Potest enim aliquis etiam coram hominibus eleemosynam facere, nec tamen hoc ideo facere ut illam oculis hominum ostentet: & aliquis non coram hominibus faciens, eo tamen animo facere, ut se id facientem optet videri. Propter quod non omnino indiscretè factum ipsum, sed voluntatem aut coronat, aut punit. Nisi enim hæc diligentia fuisset adjuncta, feciset plurimos ad misericordiam segniores: quia non omnes ubique possent id facere latenter. Propterea ab hujus te vinculo necessitatis absolvens, *Non finit operit, sed voluntati operantis, mercedem damnumve decernit.* Nam enim diceres, Cur sustineo detrimentum, si quod facio alter aspexerit? Non hoc, inquit, requiro, sed mentem tuam, modumque miserendi. Curare quippe vult animam, omnique ægritudine liberare. Fiant coram hominibus opera justitiæ, ad gloriam Dei, ad ædificationem aliorum: sed non fiant intuitu humanæ laudis, aut quorumvis temporalium commodorum. Nam *Fit plerumque, ut bonum opus & in occulto sit, cùm fit publicè; & rursus in publico, cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni Patris gloriam quærit, quod fecit abscondit; quia solum illum testem habuit, cui placere curavit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit; & nullus fortasse vidit quod exhibuit, & tamen hoc coram hominibus fecit: Quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde quæsivit.* Sanè *cùm pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venumdatur. De quo videlicet pretio percepto Veritas dicit, Amen dico vobis, Receperunt mercedem suam.* Sors hæc fuit veterum Romanorum, qui privatas res suas pro re communi, hoc est, Republica, & pro ejus ærario contemserunt, avari-

S. Aug. lib. de Perfectione justitiæ hominis cap. 8.

S. Aug.

S. Joan. Chrys. Homil. 16. in Matt.

S. Greg. M. P. 2. Pastoralis curæ; Admonitione 36.

S. Aug. lib. 5. de Civitate Dei c. 14. 15. & 17.

» tiæ restiterunt, consuluerunt patriæ consilio libero; ne-
» que delicto secundùm leges suas, neque libidini obnoxii;
» His omnibus artibus tamquam verâ viâ nisi sunt ad ho-
» nores, imperium, gloriam; honorati sunt in omnibus fe-
» rè Gentibus; Imperii sui leges imposuerunt multis gen-
» tibus; hodieque litteris & historiâ glorioſi sunt in om-
nibus penè gentibus. *Non est quòd de summi & veri Dei justitia conquerantur: perceperunt mercedem suam.....*
» Consideremus quanta contempserint, quæ pertulerint,
» quas cupiditates subegerint pro humana gloria, qui
» eam tamquam mercedem talium virtutum accipere
» meruerunt: & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam
» superbiam; ut cùm illa civitas in qua nobis regnare
» promissum est, tantùm ab hac distet, quantùm distat
» cælum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab ina-
» nibus laudibus solida gloria, à societate mortalium socie-
» tas Angelorum, à lumine solis & lunæ lumen ejus qui fe-
» cit solem & lunam, nihil sibi magnum feciſſe videantur
» tantæ patriæ cives, si pro illa adipiscenda fecerint boni
» operis aliquid, vel mala aliqua sustinuerint; cùm illi
Galat 5. 26. pro hac terrena jam adepta tanta fecerint, tanta perpessi
sint. *Ne* igitur *efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Amor hu-
manæ laudis cedat amori veritatis: cupiditas gloriæ su-
peretur dilectione justitiæ. *Tam enim est hoc vitium inimicum piæ fidei, si major in corde sit cupiditas glo-*
Joannes 5. 44. Joann. 12. 43. » *riæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus diceret,*
» Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem ex-
» spectantes, & gloriam quæ à solo Deo est non quæ-
» rentes. *Item de quibusdam qui in eum crediderant,*
» *& verebantur palam confiteri, ait Evangelista,* Dile-
» xerunt gloriam hominum magis quàm Dei. *Tantò quis-*
» *que est Deo similior, quantò est ab hac immunditia*
» *mundior.*

S. Joann. Chrysost. Hom. 19. in Matt. 2. *Cùm ergo facis eleemosynam, noli tubâ canere ante te, sicut hypocritæ faciunt,* &c. Eleemosynam ad ostentationem facientes rectè Christus hypocritas nominavit.
» Erat quippe facies quidem ipsa miserentium, mens verò
» inhumanorum atque crudelium. Non enim ut proximo-
» rum miserentur dabant, sed ut ipsi delectatione gloriæ
» pascerentur; quod certè erat crudelitatis extremæ, alio
» quidem fame pereunte honorem & gloriam captare, ac
non potiùs consulere ejus inopiæ. *Non ergo tantummodo dedisse eleemosynam, sed quemadmodum oportet dedisse, & propter hoc dedisse, virtutis est.* Ostendit au-
tem quomodo fieri debeat. *Nesciat*, inquit, *sinistra tua quid faciat dextera tua.* Stude ut ignores ipse quod fa-
cis, si id possibile est; & nec manus quibus erogatur eleemosyna, conscia sint. Tum mercedem proponit. Docet quippe ut Deum cogitent præsentem & omnia eorum opera videntem, & pœnam vel gloriam unicui-
que, secundùm operum merita coram omnibus hominibus in generali judicio retribuentem *Et Pater tuus qui videt, in abscondito, reddet tibi.* Desideras aliquos operum spectatores tuorum? Ecce habes non Angelos atque Ar-
» changelos tantùm, sed etiam omnium Deum. Quòd si
» habere etiam homines spectatores concupiscis, ne hâc
» quidem, quam præcipuè cupis, mercede privaberis: sed
» cùm opportunum tempus advenerit, cum maximo cu-
» mulo præstabitur tibi quod requiris. Nam modò quidem
» si te ostentaveris, decem vel viginti aut centum dumta-
» xat hominibus ostentare forsan te poteris: si verò nunc
» latere studueris, tunc ipse te Deus toto orbe præsente
» commendabit. Itaque si opera tua maximè ab hominibus
» videri cupis, nunc illa occulta diligenter, ut eadem tunc
» spectent universi ad majorem tui honorem, Deo scilicet
» ea faciente manifesta, & coram omnibus prædicante.
1. Cor. 4. 5. » *Tunc* scilicet *laus erit unicuique à Deo.* Si igitur osten-
» tare nos volumus, Patri ante omnia nos ostendere studea-
» mus, qui & coronandi nos habet potestatem, & mul-
» ctandi. Et certè etiamsi futuri præmii damna non essent;
» tamen gloriæ cupidos non decebat, divino spectaculo in-
» superhabito, malle oculis placere mortalium. Cujus enim
» stoliditatis est, ut quis Rege ad spectandas ejus virtutes
» properante, illum quidem relinquat negligat, ab ege-
nis verò atque mendicis spectari ac laudari malit? Id-
circo igitur non solùm nos ab ostentatione nostri revo-
cat, verùm etiam nobis studium indicit latendi. *Nes-*
ciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Sit eleemosy-
na tua in ipsa conscientia tua, ubi multi eleemosynam faciunt bona voluntate, etiamsi pecuniam, vel si quid aliud, quod inopi largiendum est, non habent. *Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicujus rei temporalis gratiâ, volunt misericordes videri, in quibus sola sinistra operari existimanda est. Item alii quasi medium inter utrosque locum tenent, ut & intentione quæ in Deum est eleemosynam faciant, & tamen inserat se huic optimæ voluntati nonnulla etiam laudis, vel cujusque rei fragilis & temporalis cupiditas. Sed Dominus noster multò vehementiùs prohibet solam sinistram in nobis operari, quando etiam misceri eam vetat operibus dexteræ: ut scilicet non modò sola temporalium rerum cupiditate caveamus eleemosynam facere; sed nec ita in hoc opere attendamus Deum, ut sese misceat vel adjungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando, quod nisi fuerit simplex, mundum non erit. Simplex autem quomodo erit, si duobus dominis servit, nec una intentione rerum æternarum purificat aciem suam, sed eam mortalium quoque fragiliumque rerum amore obnubilat?*

S. Aug. lib. 2. de serm. Dom in Monte cap. 2.

Cùm facis eleemosynam, noli tubâ canere ante te, sicut hypocritæ faciunt. Bene tubâ, quia talis eleemosyna hostilis est, non civilis; non misericordiæ dedita, sed clamori; seditionis vernula, non alumna pietatis; ostentationis nundinatio, non commercium caritatis. Eleemosynam quisquis ostentat, insultat..... Misericordiam coram se solùm vult fieri, qui solus est misericordiæ & remunerator & testis, & qui dicit: *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Vult in paupere sibi dari, vult quod datum est se debere, & qui vult se debere quod datum est, vult largientibus nihil perire. Deus parva poscit, maxima redditurus. Unde, homo, si in paupere Deo fœneras, testes homines non requiras. Fides arbitros non requirit. De accipientis fide disputat, qui sine mediatoribus nihil dat: qui credita diffamat, urit verecundiâ debitorem. Ergo, homo, daturus Deo, da secretò: ut quod dederis, non sit oneris, sed honoris. Ob hoc ad te venit tuus Ditator in paupere, ut eum non dubites accepta reddere, qui tibi gratis dedit habere quod dares. Quàm verò in paupere sit verecunda paupertas, quòd tuæ largitatis quærat secretum, aperit ipse cùm dicit: *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Putas quàm vult nescire alterum, qui te ipsum, qui facis, vult aliquâ tui parte nescire? *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Sicut sunt nobis in dexterâ parte virtutes, ita nobis pars vitiorum in sinistra. Ergo ut opus est dexteræ quod facit tacitus dator; quod facit dator garrulus hypocrysis est sinistræ. Hypocrysis, dolus, simulatio, fraus, mendacium, elatio, tumor, jactantia, insistunt nobis & imminent à sinistris.

S. Petras Chrys. serm. 9.

3: *Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus..... Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum,* &c. Rursus istos hypocrytas vocat Christus, qui orantium personam gerunt, cùm simulatores sint, non precatores. Qui enim ad supplicandum paratur, omnibus relictis illum intuetur unum, qui potestatem habet donandi quod petitur. Ne igitur infelices, qui orant ut videantur ab hominibus. Ipsis oratio fit in peccatum, & receperunt mercedem suam, ab his tamen dumtaxat à quibus eam concupiscunt. Quam enim pollicitus est Deus, non mereantur ab illo accipere, propter quem nihil fecerunt. Spectat animum Deus, corscrutatur: alioquin etiamsi cubiculum ipsum fueris ingressus, illudque inanis gloriæ studio clauseris, ut scilicet intelligaris secretè oraturus, nihil tibi clausa ostia proderunt. Id igitur imprimis ante occlu-

S. Joannes Chrysost. Hom. 19. in Matt.

sionem

sionem januæ vult caveri, ut etiam mentis tuæ januas claudas. Nam cùm ubique oporteat ab inani gloria liberum habere pectus ac vacuum; præcipuè tamen in oratione. Qui enim absque hoc etiam vitio frequenter oramus, & avocati per diversa distrahimur, si cum hac quoque ægritudine ingrediamur ad orandum, nc ipsi quidem preces nostras audire poterimus. Si verò eas non audimus ipsi qui petimus, quomodo ut à Deo audiantur, rogamus? *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum.* Cubiculi nomine, conscientiæ secretum intelligitur. *Quæ sunt ista cubicula* (inquit S. Augustinus) *nisi ipsa corda, quæ in Psalmo etiam significantur cùm dicitur:* QUÆ *dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini?* Et clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito. *Parum est intrare in cubicula, si ostium pateat importunis, per quod ostium ea quæ foris sunt improbè se immergunt, & interiora nostra appetunt. Foris autem sunt omnia temporalia & visibilia, quæ per ostium, id est, per carnalem sensum in cogitationes nostras penetrant, & turbâ vanorum phantasmatum orantibus obstrepunt. Claudendum est ergo ostium, id est, carnali sensui resistendum est, ut oratio spiritalis dirigatur ad Patrem, quæ fit in intimis cordis, ubi oratur Pater in abscondito.* O sancta Anima, sola esto, ut soli omnium
S. Bern. serm. 40. in Cantica. „ serves te ipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge
„ publicum, fuge & ipsos domesticos; secede ab amicis & intimis, etiam & ab illo qui tibi ministrat. An
„ nescis te verecundum habere sponsum, & qui nequaquam
„ suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus cæteris? Secede ergo, sed mente, non corpore, sed intentione, sed devotione, sed spiritu. Spiritus enim ante faciem tuam Christus Dominus, spirituque requirit non
„ corporis solitudinem: Quamquam & corpore interdum
„ non otiosè te separas, cùm opportunè potes, præsertim
„ tempore orationis. Tenes etiam in hoc & mandatum
„ Sponsi, & formam. *Tu*, inquit, *cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora.* Et quod dixit, fecit.
„ Solus in oratione pernoctabat, non modò se abscondens
„ à turbis, sed nec ullum quidem Discipulorum, nec ul-
„ lum domesticorum admittens. Denique tres secum intimos sibi adduxerat, cùm ultro properaret ad Montem,
„ avulsus est & ab ipsis orare volens. Ergo & tu fac simi-
„ liter quando orare volueris.

4. *Orantes autem nolite multùm loqui, sicut Ethnici. Putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur*, &c. Sic Sacerdotes Baal invocabant nomen ejus mane usque
3. Reg. 18. 26. 27. ad Meridiem, dicentes, *Baal exaudi nos. Et non erat vox, neque qui responderet: Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias dicens; Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur. Clamabant ergo voce magna*, &c. Hoc multiloquii genus vitandum Christus jubet; Sed tamen diu orare non prohibet, quod & præcepto docuit, & exemplo: Luc. 18. 1. *Oportet semper & orare, & numquam deficere.* Et Luc. 21. 36. *Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, & stare ante Filium hominis.* Ut verò ethnica superstitio in prolixis & artificiosè compositis orationibus cavenda est; ita etiam cavendum, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm necessaria est, per productiores moras evanescat atque hebetetur intentio; Quæ tamen si perduraverit, non citò est abrumpenda. *Absit enim* (inquit S. Augustinus)
S. August. Epist 130 olim 127. ad Probam. c. 10. *ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio. Nam multùm loqui, est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. Multùm autem precari, est ad eum quem precamur, diuturnâ & piâ cordis excitatione pulsare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu. Ponit autem lacrymas nostras in conspectu suo, & gemitus noster non est absconditus ab eo, qui omnia per Verbum condidit, & humana verba non quærit.* Isto Christi Domini documento corriguntur & illi qui in sacris conventibus orantes proximis obstrepunt (ut Tertullianus loquitur. *Quando in unum cum fratribus convenimus* (inquit S. Cyprianus) *& Sacrificia divina cum Dei sacerdote celebramus, verecundiæ & disciplinæ memores esse debemus: Non passim ventilare preces nostras inconditis vocibus; nec petitionem commendandam modestè Deo, tumultuosa loquacitate jactare. Quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes hominum videt, probante Domino & dicente, Quid cogitatis nequam in cordibus vestris? & alio loco: Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutator venis & cordis. Quod Anna in primo Regnorum libro Ecclesiæ typum portans custodit & servat; quæ Dominum non clamosa petitione, sed tacitè & modestè intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occultâ, sed manifesta fide: loquebatur non voce, sed corde: Quia sic Deum sciebat audire, & impetravit efficaciter quod petiit, quia fideliter postulavit. Declarat Scriptura Divina quæ dicit: Loquebatur in corde suo, & labia ejus movebantur, & vox ejus non audiebatur, & exaudivit eam Deus.*

S. Cyprianus lib. de Oratione Domin.

5. *Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in cælis.* Christus *inter salutaria sua monita & præcepta divina, quibus populo suo consuluit ad salutem, etiam orandi ipse formam dedit, ipse quid precaremur, monuit & instruxit. Qui fecit vivere, docuit & orare, benignitate ea scilicet qua & cætera dare & conferre dignatus est, dum prece & oratione quam Filius docuit, apud Patrem loquimur, facilius audiamur. Jam prædixerat horam venire, quando veri adoratores adorarent Patrem in spiritu & veritate, & implevit quod ante promisit; ut qui Spiritum & veritatem de ejus sanctificatione percepimus, de traditione quoque ejus verè & spiritualiter adoremus. Quæ enim potest esse magis spiritalis oratio, quàm quæ verè à Christo nobis data est, à quo nobis & Spiritus-sanctus missus est? Quæ vera magis Patrem precatio, quàm quæ à Filio qui est veritas, de ejus ore prolata est? Ut aliter orare quàm docuit, non ignorantia sola sit, sed & culpa.* Hanc porrò orationem, ejusque petitiones singulas cùm libro 5. *Theologiæ* nostræ *Dogmaticæ & Moralis* plenè explicuerimus, hîc repetitiones vitabimus, ea tantùm adnotantes quæ ibi fuere prætermissa, SS. Patrum loca.

S. Cyprianus ibid.

6. *Pater noster qui es in cælis.* Deo similis, quantùm homini possibile est, evadere debet, qui Deum patrem vocat. *Nam improbæ voluntatis atque propositi pater esse is qui sui naturâ bonus est, non potest; neque vitâ contaminati sanctus; neque levis & inconstantis, is qui mutari non potest; neque mortui per peccatum pater vitæ; nec eorum qui turpia committunt, is qui purus & integer est, neque avari & raptoris benefactor; nec eorum denique qui in aliquo malo deprehenduntur is qui summè bonus est, parens esse potest. Igitur si quis plenam maculis conscientiam suam agnoscens, priùsquam ab ipsis expurgatus sit, se Dei cognationi inserat, ac dicat, Pater, justo injustus, puro impurus; contumelia atque convicium ea verba fuerint, siquidem suæ nequitiæ Deum patrem nominat. At nulla communio luci cum tenebris. Cùm igitur ut patrem Deum in oratione dicamus, Dominus nos docet, nihil aliud facere videtur, quàm sublimem & altam instituere atque præscribere vitam: Non enim utique mentiri veritas nos docet, ut dicamus nos esse quod non sumus: sed ut dum incorruptum & justum & bonum patrem nostrum dicimus vitæ integritate propinquitatem referamus, eamque veram esse ostendamus .... Qui ita vitam instituerit ut divinam generis nobilitatem decet, is rectè ad cælestem civitatem spectat, & patrem cælorum Regem, & patriam suam cælestem nominans beatitudinem.* Quonam autem pertinet illud consilium? Quid inde sequitur? *Ea quæ supra sunt cogitanda, ubi Deus; illic fundamenta habitationis suæ cuique jacienda, illic thesauros condendos; illuc cor suum quemque traducere debere: Ubi enim thesaurus est, ibi etiam cor est: Ad paternam omni tempo-*

S. Gregor. Nyss. Orat. 2. de Orat. Dom.

re pulchritudinem spectandum esse, & juxta illam suum quemque animum exornare debere. Sin verò paternæ decorem similitudinis peccato deletum animadvertat, revertatur ad Patrem amore pœnitente, & cum filio prodigo dicat: *Pater, peccavi in cælum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus.* Cogitantem quòd Patrem offenderim, est certè quod pudeat, etsi non quod terreat. Voluntariè genuit me verbo veritatis, non stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde etiam non pepercit Unigenito pro sic genito. Ita ipse quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanam fronte attollo jam oculos ad vultum patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna gessisse genere meo: pudet tanto patre vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei; operiat confusio faciem meam; vultum meum pudor suffundat, occupetque caligo. Deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Proh pudor! Quem fructum habui in quibus nunc erubesco? Si in carne seminavi, de carne non metam nisi corruptionem. Si in mundo, & ipse transit & concupiscentia ejus. Quid? caduca, vana, & prope nulla, & quorum finis mors est, infelix & insanus præferre non erubui æterni Patris amori & honori. Confundor audire: *Si ego pater, ubi est honor meus?*

Pater noster qui es in cælis. Ergo nolite inhærere terrenis, qui patrem habetis in cælis; Sub isto patre fratres sunt Dominus & servus, Imperator & miles, dives & pauper. Omnes Christiani diversos in terra habent patres, alii nobiles, alii ignobiles: Unum verò Patrem invocant, qui est in cælis. Si ibi est pater noster, ibi nobis præparatur hæreditas. Talis est autem iste pater, cum quo possideamus quod donat. Dat enim hæreditatem, sed non moriens illam nobis derelinquit. Non enim ipse discedit, sed permanet, ut nos accedamus. *Pater noster.* Quanta dignatio! Hoc dicit Imperator, hoc dicit mendicus; hoc dicit servus, hoc dicit Dominus ejus. Intelligunt ergo se esse fratres, quando unum habent patrem. *Sed non dedignetur fratrem habere servum suum dominus ejus, quem fratrem voluit habere Dominus Christus. Pater noster.* In spiritu præviderat Isaias Christianos, qui veri sunt Israelitæ Deum patrem suum appellaturos. *Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israël ignoravit nos: Tu Domine, Pater noster, Redemptor noster, à sæculo nomen tuum.* Ipsum igitur amemus, & amando imitemur. *Estote imitatores Dei, sicut filii carissimi, & ambulate in dilectione.* Dicamus cum Davide: *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me; Dominus autem assumpsit me.* Fecit se parvulum Deo. inquit S. Augustin. Ipsum fecit patrem, ipsum fecit matrem. *Pater est, quia condidit, quia vocat, quia jubet, quia regit: Mater, quia fovet, quia nutrit, quia lactat, quia continet. Pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me & regendum & nutriendum. Mortales parentes genuerunt, filii successerunt, mortales mortalibus. Et ad hoc nati sunt qui succederent, ut qui genuerunt decederent. Non decedet qui me creavit, ego ab illo non recedam.*

Pater noster qui es in cælis. Cùm Deum dicit esse in cælis, non ibi Majestatem ejus concludit, sed à terris abducit orantem, eumque supernis habitaculis affigit. Similiter etiam docet generalem orationem facere pro fratribus. Non enim dicit, Pater meus, sed, *Pater noster*, pro communi scilicet corpore precem fundens, & ubique non tam propria commoda, quàm proximorum petens. Quo quidem ipse & inimicitias interimit, & superbiam reprimit, & explodit invidiam, & introducit matrem omnium bonorum caritatem, & humanarum rerum inæqualitatem prorsus expellit, & miram Regis cum paupere æqualitatem honoris ostendit, si tamen in maximis & ad æternam gloriam necessariis communione omnes sociemur. Quid enim de terrena ignobilitate metuendum est, quando cælesti omnes nobilitate conjungimur? Cùmque nullus illius honoris magis particeps sit, neque locuples paupere, nec dominus servo, nec princeps subdito, nec Rex milite, nec Philosophus Barbaro, nec sapiens imperito. Cunctis enim unam atque eamdem nobilitatem donavit Deus, cùm dignatus est omnium Pater vocari.

Pater noster qui es in cælis. Succumberet conscientia servilis, terrena conditio solveretur, nisi nos ad hunc clamorem ipsius Patris auctoritas, ipsius Filii Spiritus excitaret. *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem, Abba, Pater.* Lassescit mens, caro nostra deficit ad divina, nisi Deus qui fieri jubet, impleat ipse quæ jubet. Quando ausa mortalitas Deum vocare patrem, nisi modò, quando superna virtute hominis animantur interna? *Homo, quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus esse de cælis? Ergo cælestem vitam monstra in habitatione terrena: Quia si quid in te gesserit terrena cogitatio, cælo maculam, cælesti generi injuriam intulisti.*

7. *Sanctificetur nomen tuum.* Digna prorsus eo, qui patrem appellavit, oratio, nihil omnino priùs quàm pro illius gloria supplicare, cætera verò secundo loco ducere. Sanctificetur quippe idem est ac glorificetur. Qui quidem gloriam propriam Majestatis suæ plenam semper obtinet & æqualem jugiter permanentem. Orare autem jubet ut & per vitam nostram glorificetur, ut *Luceat lux nostra coram hominibus, & glorificent patrem nostrum, qui in cælis est.* Dignare Domine, vitam sic munda conversatione servare, ut per nos cuncti te omnino glorificent. Philosophiæ certè perfectæ est, tam irreprehensibilem omnibus exhibere vitam, ut eam singuli quique mirantes, Dominum de servorum sanctitate collaudent. Naturæ nostræ infirmitatem agnoscentes, Dei gratiam imploramus, quâ vitam ita sanctè instituamus, ut nomen Dei per eam glorificetur, nec blasphemetur inter Gentes. Qui ergo in oratione dicit, *Sanctificetur nomen tuum*, vi verborum hæc orat: *Auxilii tui præsidio atque adjumento fiam irreprehensibilis & inculpatus, justus, pius: abstineam ab omni malo facinore; loquens id quod verum, faciens quod justum sit, in rectitudine ambulans, temperantiâ illustris, integritate decoratus, sapientiâ atque prudentiâ ornatus, ad superna aspirans, terrena despiciens, institutis angelicæ vitæ clarescens.*

Sanctificetur nomen tuum. Si nomen Christi cæcis visum, cursum claudis, defessis vario languore sanitatem, mortuis dat vitam, teque homo ipsum totamque sanctificat creaturam; quemadmodum tu ipsius nominis oras & expostulas sanctitatem? *Quia à Christo vocatus es Christianus: & ideo supplicas ut prærogativa tanti nominis meritis in te subsequentibus roboretur.*

8. *Adveniat Regnum tuum.* Hoc quoque gratissimi omnino filii est, neque inhærere præsentibus, neque magnum aliquid ea quæ videntur putare, sed ad patrem semper urgeri, semperque futura expetere: quod certè de optima oritur conscientia, & mense terrenis omnino rebus exutâ. Hoc & S. Paulus per singulos dies desiderabat, ideoque dicebat: *Et ipsi primitias spiritûs habentes, intra nos gemimus, adoptionem filiorum exspectantes, redemptionem corporis nostri.* Qui enim isto amore succenditur, neque vitæ hujus commodis inflatur, neque dejicitur adversis, sed tamquam in ipso jam cælo habitans, utriusque hujus inæqualitatis immunis est.

Adveniat Regnum tuum. Regnum Dei repræsentari nobis petimus; sicuti & nomen ejus ut in nobis sanctificetur postulamus. Nam Deus quando non regnat? Aut apud eum quando incipit, quod & semper fuit, & esse non desinit? *Nostrum Regnum petimus advenire à Deo nobis repromissum, Christi sanguine & passione quæsitum; ut qui in sæculo ante servivimus, postmodum Christo dominante regnemus, sicut ipse pollicetur & dicit;* Venite benedicti Patris mei: percipite Regnum quod vobis paratum est ab origine Mundi. *Potest & ipse Christus esse Regnum Dei, quem venire quotidie cupimus, cujus adventus ut citò nobis repræsentetur, optamus.*

Luc. 15. 18. 19.

S. Bern. serm. 16. in Cantica.

S. Aug. serm. 59 aliàs de Tempore 137. Et serm. 58 aliàs 42 inter Homilias 50.

Isai. 63. 16.

Ephes. 5. 1. 2.

Psal. 26. 10.

S. Augustin. Enarrat 2. in hunc Psalm.

S. Ioan. Chrys. Hom. 20. in Matt.

S. Petrus Chrys. serm. 71. in Orat. Dominic.

S. Ioan. Chrys. Hom. 20. in Matt.

S. Greg. Nysse-nus Orat. 3. de orat. Dom.

S. Petrus Chrysol serm. 68.

S. Ioan. Chrys. Hom. 20. in Matt.

S. Cyprianus lib. de Orat. Dominica.

Nam cùm resurrectio ipse nostra sit, quia in ipso resurgimus: sic & Regnum Dei potest ipse intelligi, quia in illo regnaturi sumus. Bene autem Regnum Dei petimus, id est, Regnum cæleste, quia est & terrestre regnum. Sed qui renunciavit jam sæculo, major est & honoribus ejus & Regno: & ideo qui se Deo & Christo dedicat, non terrena, sed cælestia Regna desiderat.

Luc. 17. S. Petrus Chrysol. serm. 71.

„ *adveniat Regnum tuum.* Ait Christus, *Regnum Dei* „ *intra vos est.* Intra nos est fide; sed ut reveniat, supplicamus. Quamdiu diabolus vario nequitiarum genere, multimoda arte fallendi rerum aciem turbat, sensus hominum moresque confundit, sævit idolis, sacrilegiis furit, fallit auguriis, divinatione mentitur, signis decipit, illudit astris, spectaculis occupat, obsidet vitiis, peccatis vulnerat, desperatione prosternit, Regnum Dei prolongat & absentat à nobis. *Petimus ergo ut veniat tempus quo mali tanti autore pereunte, Mundus totus, creatura tota, totam solius Christi regnet & triumphet ad gloriam: & fiat quod sequitur, ut sicut in cælo, ita & in terra una Domini sit voluntas: sit terra cælum, vita Deus, tempus æternitas, patria requies, census innocentia, honor immortalitas, cura castitas, Deus totum.*

S. Ioan. Chrys. Hom. 20. in Matt.

9. *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra.* Cùm desiderium imperaverit futurorum, atque ad perfectionem illam nos jusserit semper contendere: Quamdiu tamen illùc non pergimus, etiam hic degentes jubet conversationem cum cæli habitatoribus habere communem. Nam desiderare quidem convenit cælos, & ea quæ habentur in cælis: Tamen & antequam superna illa præstetur habitatio, cælum quodammodo fieri jussit è terra: Ut scilicet tales sint etiam dum in ea degunt, ita & omnia faciant & loquantur, quasi qui prorsus conversentur in cælo. Denique pro hoc etiam esse Dominum deprecandum. Hujus itaque petitionis sensus est: Sicut in cælo fiunt omnia liberè, & non alia quidem audiunt Angeli, alia verò contemnunt, sed voluntati divinæ in omnibus obsequuntur: *Potentes virtute, facientes verbum ejus.* Sic etiam nos homines effice dignos, qui non ex parte, sed integrè ea quæ in tua sunt voluntate faciamus. Vides quemadmodum & humilitatem docuerit, ostendens quòd perficere virtutem non nostri sit studii tantummodo, verùm etiam gratiæ Dei. Et rursus communem omnium curam unumquemque orantium suscipere præcepit. Non enim dixit, Fiat in me, vel in nobis voluntas tua, sed prorsus ubique terrarum: Ut scilicet eradicetur error, & veritas inseratur, atque undique vitiis explosis, virtus revertatur, & in illius cultu nihil prorsus terra distet à cælo.

Psal. 102.

Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Nobis bene optamus, non Deo, qui omnia quæcumque voluit fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit, & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. *Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ Confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus ..... Sed quantælibet sint voluntates vel Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel quod Deus, vel aliud volentes quàm Deus, Omnipotentis voluntas semper invicta est .... Quid est autem,* Sicut in cælo & in terra? *Faciunt Angeli voluntatem tuam, faciamus & nos.* Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. *Mens cælum est, terra caro est. Quando dicis, quod ait Apostolus,* Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: *fit voluntas Dei in cælo, sed nondum in terra. Cùm verò caro menti consenserit, & absorpta fuerit mors in victoria, ut nulla desideria carnalia remaneant cùm quibus mens confligat, cùm transierit rixa in terra, cùm transierit bellum cordis, cùm transierit quod dictum est,* Caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem; hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis: *Cùm ergo hoc bellum transierit, omnisque concupiscentia in caritatem fuerit commutata, nihil in corpore remanebit quod spiritui resistat, nihil quod dometur, nihil quod frænetur, nihil quod calcetur, sed totum per concordiam perget ad justitiam; fiet voluntas Dei in cælo & in terra. Perfectionem optamus, quando hoc oramus. Item,* Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra. *In Ecclesia spiritales cælum sunt, carnales terra sunt. Fiat ergo voluntas tua sicut in cælo & in terra: Ut quomodo tibi serviunt spiritales, sic tibi mutati in melius serviant & carnales. Est & alius sensus pius valde. Moniti enim sumus orare pro inimicis nostris. Ecclesia cælum est, inimici Ecclesiæ terra sunt. Quid est ergo,* Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra? *Credant inimici nostri, quomodo & nos in te credimus: fiant amici, fiant inimicitias. Terra sunt, ideo nobis adversantur: cælum finiant, & nobiscum erunt.*

S. Petrus Chrysolog serm. 68. 70. 72.

Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. *Nunc in terra multa fiunt pro diaboli voluntate, pro sæculi nequitia, pro desiderio carnis: In cælo verò fit nihil præter Domini voluntatem: petimus ergo ut interempto diabolo, ut novo sæculo, ut mutato corpore, ut destructo mortis imperio, ut abolita dominatione peccati, in cælo & in terra, in Deo & hominibus una sit eademque voluntas... Beatus dies ille, qui terrenorum jungit, sociat, exæquat cælestibus voluntates; ut inter dispares substantias una atque eadem sit voluntas. Hæc est fida pax, inconcussa concordia, gratia perseverans, quando per unius Domini ordinem, familia diversa, voluntate fit una... Tunc in Christo omnes, & in omnibus Christus, quando omnes solius Dei sapiunt & faciunt voluntatem. Tunc omnes unum; imò unus omnes, quando Dei spiritus in omnibus vivit unus.*

S. Gregor. Nyss. Orat. 4. de Oratione Dom.

X. *Panem nostrum supersubstantialem, da nobis hodie.* Mediocritatem & frugalitatem docet Christus, jubetque petere dumtaxat à Deo, quæ ad naturæ sustentationem satis sint, non superflua, & vanitati, aut voluptati servientia. *Panem pete propter vitæ necessarium usum, hujus te corpori debitorem natura fecit. Cætera quæ præter hæc solertiâ, hominum deliciis ac luxui deditorum excogitata & inventa sunt, de zizaniorum semine sunt. Semen patris-familiàs frumentum est, ex frumento panis conficitur: at luxus atque deliciæ zizania sunt, ab inimico juxta frumentum sata. Sed homines naturæ necessario ministerio non contenti, revera suffocantur vanarum rerum studiis, & infrugiferi manent, dum in his occupatur anima .....* Dic ei qui educit panem de terra; A te mihi vita est, à te quoque mihi vitæ subsidium contingat. *Tu dà panem, id est, ex justis laboribus cibum adipiscar. Nam si Deus justitia est, non habet à Deo panem, qui ex re fraudulenter & injustè partâ cibum habet. Ipse compos voti es, nisi ex alienis copia atque facultas, nisi ex lacrymis reditus, si nemo propter tuam satietatem esuriit, si nullus ob tuam repletionem ingemuit. Dei panis maximè talis est, justitiæ fructus, pacis spica, non permixta neque inquinata zizanii seminibus. Quod si arans & colens aliena, & injustitiam in oculis habens, tabulis insuper scriptis injustam acquisitionem roboraveris & confirmaveris, deinde ad Deum dicas, Da panem: alius erit qui hanc vocem tuam audiat, non Deus. Nam qui studet justitiæ, à Deo panem accipit: At qui colit injustitiam ab injustitiæ inventore nutritur atque cibatur. Conscientiam igitur tuam intuens, ita panis petitionem Deo offer, sciens quòd non societas Christo cum Belial ..... Pulchra est item adjectio dictionis* hodie. *Id quod præsens est, cuique proprium dumtaxat est, futuri verò spes in incerto manet. Nescimus enim quid paritura sit insequens dies. Idcirco per id quod* hodie *jubet, interdicit tibi curâ de crastino.*

S. Augustin. Enchiridii c. 95.

S. Augustin. serm. 56. alias de Diversis 48. Rom. 7. 25.

Galat. 5. 25.

S. Augustin. serm. 58. alias 42. inter. Hom. 50. cap. 4.

Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. *potest simpliciter accipi, orationem istam nos fundere pro victu quotidiano, ut abundet nobis; & si non abundat, non*

desit nobis... Quare non dixit, & tegumentum? Victus enim noster in cibo est & potu, tegumentum in vestitu & tecto. Nihil homo plus desideret. Quandoquidem dicit Apostolus. Nihil intulimus in hunc Mundum; sed nec auferre aliquid possumus: Victum & tegumentum habentes, his contenti simus. *Pereat avaritia, & dives est natura. Ergo si ad quotidianum victum pertinet, quia & hoc benè intelligitur quod dicimus,* Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: *Non miremur, si nominato pane & cætera necessaria intelligantur.... Intelligitur etiam hoc valdè benè,* Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, *Eucharistiam tuam, quotidianum cibum. Norunt enim Fideles quid accipiant, & bonum est eis accipere panem quotidianum huic tempori necessarium. Pro se rogant, ut boni fiant, ut in bonitate & fide & vita bona perseverent. Hoc optant, hoc orant; Quia si non perseveraverint in vita bona, separabuntur ab illo pane. Ergo* Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, *quid est? Sic vivamus, ut ab Altari tuo non separemur. Et verbum Dei quod quotidie vobis aperitur, & quodam modo frangitur, panis quotidianus est. Et quomodo illum panem ventres, sic istum esuriunt mentes. Et hunc ergo petimus simpliciter, & quicquid animæ nostræ & carni nostræ in hac vita necessarium est, quotidiano pane concluditur.*

S. Petrus Chrysol. sermonib. 67. & 68.

Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. *Qui Patrem se nobis dedit, qui sibi nos adoptavit in filios, qui rerum nos fecit hæredes, qui nos suo & honore donavit & Regno, ipse nos ut panem quotidianum postulemus, addixit. In Regno Dei, inter munera divina, quid quærit paupertas humana? Tam bonus, tam pius, tam largus Pater panem filiis nonnisi postulatus indulget? Et ubi est illud;* Nolite solliciti esse quid manducetis, aut quid bibatis, aut quid vestiamini? *Hoc petere jubet quod prohibet cogitare? Quatenus cælestis Pater, cælestem panem, cælestes filii ut postulemus, hortatur, ipse dixit:* Ego sum panis qui de cœlo descendi. *Ipse est panis, qui satus in Virgine, fermentatus in carne, in Passione confectus, in fornace coctus sepulchri, in Ecclesiis conditus, illatus Altaribus, cælestem cibum quotidie Fidelibus subministrat.* Igitur *Quotidianum & in diem vult nos in Sacramento sui Corporis panis viaticum postulare, ut per hoc ad perpetuum diem, & ipsam Christi perveniamus ad Mensam; ut unde hic gustum sumpsimus, inde ibi plenitudinem, totaque satietates capiamus.*

S. Gregor. Nyssenus Orat. 5. in Orationem Dominicam. Luc. 5.

11. *Et dimitte nobis debita nostra; sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Vult Christus ut Deo similes efficiamur per misericordiam; *Ut homo alius ipse Deus esse videatur, dum faciat ea quæ Dei solius est facere. Debitorum enim remissio proprium ac peculiare Dei munus est: Dictum est enim quòd nemo potest remittere peccata, nisi solus Deus..... Quemadmodum* verò *Deus benè agentibus ad imitandum propositus est, sicut dixit Apostolus,* Imitatores mei estote, sicut & ego
1. Cor. 4. Christi: *Ita vice versa, tuam affectionem ad bonum Deo pro exemplo esse vult, atque ordo quodammodo invertitur, ut audeamus, quemadmodum bonum in nobis imitatione divini nominis perficitur, ita sperare futurum, ut Deus nostra facta imitetur, cùm aliquid boni fecerimus, ut tu ad Deum dicas; Quod ego feci, fac: Imitare servum tuum Domine; pauperem & egenum, qui regnum universarum rerum obtines. Remisi debita, ne tu quidem exigas: Supplicem repellere veritus sum; ne tu quidem supplicantem repellas: Lætum & alacrem dimisi meum debitorem; talis item tuus fiat. Ne tuum debitorem meo tristiorem reddas: Per ambobus remissio decernatur. Ille meus est debitor, tuus ego. Quo animo adversùs hunc fui, quamque de eo sententiam secutus sum, hæc apud te obtineat: Solvi, solve: Dimisi, dimitte: Magnam proximo exhibui misericordiam: Imitare Domine servi tui humanitatem. At graviora mea in te peccata, quàm quæ hic adversùm me commisit: Id non nego: At reputa quantum in omni bono excellas. Æquum est enim ut potestatis tuæ excellentiæ convenientem misericordiam nobis peccantibus tribuas. Exiguam humanitatem exhibui; non enim amplius capiebat natura: Tua verò munificentia exiguitate potentiæ meæ non prohibetur, quin quantum velis, tantum Largiaris.* Futurum de nobis in nostra est potestate judicium. Ne enim vel irrationabilis quispiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto de judicio Dei conqueri posset, ipsum te reum Dominus illius fecit esse sententiæ: quemadmodum (inquit, tu tibi ipsi judicaveris, ita etiam tibi judicabo. Si enim dimiseris conservo tuo, à me quoque eamdem gratiam consequêris. Et certè nequaquam istud æquale est. Tu enim remittis, cùm ipse quoque remissione indigeas: Deus verò cùm nullius umquam indigeat, ignoscit; Tu conservo remittis, Deus servo: & tu quidem mille peccatorum reus, Deus verò ab omni peccato prorsus extraneus: & tamen sic quoque abundantiam propriæ miserationis ostendit. Nam cùm certè possit absque hoc tibi omnia peccata dimittere, vult tamen beneficium etiam per ista conferre, mille tibi occasiones mansuetudinis ac pietatis ministrans, & quod in te est belluinum depellens, & iram quâ flagras extinguens, teque undique tuis membris compingens & conglutinans. Quid enim, quæso, dicturus es? An quòd à proximo aliquid fueris passus injustè? Talia procul dubio sunt quæ etiam tibi à Deo poscis remitti, multòque majora. Sed ante ipsam quoque veniam non exiguâ donatus es gratiâ, edoctus scilicet humanam habere mentem, & ad omnem mansuetudinem eruditus. Supra hæc verò etiam tibi merces in futuro ampla tribuetur, dum nullius à te exigetur ratio peccati. Quo non igitur, digni supplicio sumus, cùm tali nobis à Deo potestate donata, ipsi salutis nostræ efficiamur proditores?

S. Aug. serm. 59 alias de Tempore 135. c. 9.

Dimitte nobis debita nostra, &c. In Baptismo omnia debita, id est, peccata prorsus dimittuntur nobis. Sed quia nemo hîc potest vivere sine peccato, & si non magno crimine unde separetur ab illo pane, tamen nemo potest sine peccatis esse in hac terra, & non possumus accipere nisi unum Baptismum semel; *In oratione accipimus, unde quotidie lavemur, ut nobis peccata nostra quotidie dimittantur: sed si faciamus quod sequitur,* sicut & nos dimittimus debitoribus nostris..... *Sponsionem facimus cum Deo, pactum & placitum. Hoc tibi dicit Dominus Deus tuus: Dimitte, & dimitto. Non dimisisti: tu contra te tenes, non ego.*

Et serm. 56 alias de Diversis 48. c. 9.

Dimitte nobis, &c. Homo, si sine peccato esse non potes, & vis semper dimitti tibi totum, dimitte semper: Quantum vis dimitti tibi, dimitte tantùm; quoties vis dimitti tibi, toties dimitte; imò quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris....* Qui *sic petit, & debita non relaxat, iste etiam per quod orat, accusat. Qui sibi tantùm donari postulat, remitti tantum, quantum ipse remittit & donat, ad placitum Deum, Deum taliter invitat ad pactum... Fide peccatis suis petit veniam, qui peccanti libenter ignoscit... Satis potest homo misericors, qui cum Deo de pietate confligit. Homo, sit semper in pectore tuo venia, si vis crimina non timere.*

S. Petrus Chrysolog sermonib. 67. 68. 72.

12. *Et ne nos inducas in tentationem.* Docet Christus nos non recusare certamina, nec tamen in ea audaciùs insilire: Hoc enim modo & nostra incipiet clarior esse victoria, & diaboli infelicior pugna videbitur. Nam protractos in medium, viriliter stare oportet ac fortiter: non provocatos verò quiescere, & tempus exspectare certaminis, ut nos & vacuos ostendamus amore gloriæ, & plenos virtute constantiæ..... *Et ne nos inducas in tentationem.* Dimitte quæ fecimus, & da ut alia non committamus..... *Potest peccatum caveri, sed opitulante illo qui non potest falli. Nam & hoc ipsum ad cavendum peccatum pertinet, si veraciter dicimus:* Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. *Duobus enim modis etiam in corpo-*

S. August. serm. 58. & libro de Natura & Gratia c. 67.

re cavetur moribus malum ; & ut non accidat, & ut si A *acciderit, citò sanetur. Ut non accidat, caveamus dicendo :* Ne nos inferas in tentationem. *Ut citò sanetur, cavemus dicendo :* Dimitte nobis debita nostra.

S. Petrus Chrysolog serm. 68. 71.

Et ne nos inducas in tentationem. *Hoc petere miles multis modis cogitur, ne fragilitas plus ausa, & de se tumore præsumens, & virium suarum modum colligens, in conflictu malè cauta succumbat ; deinde offensus Deus tradat tentationibus quos relinquit..... Tentatio est species fallens, quæ prospera in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolosos educit in lapsus. Petimus ergo ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus.*

S. Joan. Chrys. serm. 10. de instituenda secundùm Deum vitâ Tom. 5.

13. *Sed libera nos à malo. Amen.* Multa, Diaboli operâ atque æstu, gravia & molesta nobis accidunt : B Multa ab hominibus vel palam injuriis, vel clam nobis insidiantibus. Jam verò corpus ipsum contra animam non sine gravi noxa nonnumquam variis morbis debilitatum atque infirmum, dolores nobis atque languores parit. Itaque cùm tam multa tamque gravia nobis ingruant mala, ab his omnibus, ut liberemur, à Deo omnium docemur petere, quo nimirum vindice tempestas omnis sedatur. Malus ipse confusus, despectus, delusus, confutatusque discedit, sicut olim ab hominibus discessit in porcos, in quos etiam nihil nisi jussus audebat. Ergo qui nec in porcos quidquam potest, quo tandem pacto hominem in vigilia permanentem, animo stantem, intentum, Dei septum præsidio, C tenere audeat atque opprimere ?

S. Petrus Chrysolog serm. 70.

Libera nos à malo. Hoc est, *à Diabolo, qui totius mali autor est & origo. Diabolus naturâ cælestis fuit : nunc est nequitiâ spiritualis, ætate major sæculo, nocendi usu tritus, lædendi arte peritissimus. Unde non jam malus, sed malum dicitur, à quo est omne quod malum est. Hinc est quòd propriis viribus liberari homo non potest, carnalibus vinculis illigatus. Petendum nobis est ergo ut Deus à diabolo nos liberet, qui Christum terris, ut diabolum vinceret, commodavit. Clamet homo, clamet ad Deum :* Libera nos à malo, *ut à tanto malo, solo Christo vincente, liberemur.*

S. August. serm. 256 aliàs ex Sirmondianis 18.

Libera nos à malo. *Vis ut sim securus, ubi quotidie peto indulgentiam pro peccatis, adjutorium in periculis ? D Cùm enim dixero propter præterita peccata,* Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris : *continuò propter futura pericula addo & adjungo,* Ne nos inferas in tentationem. *Quomodo est autem populus in bono, quando mecum clamat,* Libera nos à malo? *Et tamen, Fratres, in isto adhuc malo cantemus, Alleluia, Deo bono, qui nos liberat à malo. Quid circumspicis unde te liberet, quando te liberat à malo? Noli longè ire, noli aciem mentis circumquaque distendere. Ad te redi, te respice. Tu es adhuc malus. Quando ergo Deus te ipsum liberat à te ipso, tunc te liberat à malo. Apostolum audi, & ibi intellige à quo malo sis liberandus.* Rom. 7. 22. &c. Condelector, *inquit,* legi Dei secundùm interiorem hominem ; video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. *Putavi quia captivavit te sub nescio quibus ignotis Barbaris : putavi quia captivavit te sub nescio quibus gentibus alienis, vel sub nescio quibus hominibus dominis.* Quæ est, *inquit,* in membris meis. *Exclama ergo cum illo,* Miser ego homo, quis me liberabit ? *Unde quis liberabit ? Dic unde. Alius dicit ab Optione, alius de carcere, alius de Barbarorum captivitate, alius de febre atque languore : Dic tu Apostole, non quò mittamur aut quò ducamur, sed quid nobiscum portemus, quid nos ipsi simus, dic :* De corpore mortis hujus. *De corpore mortis hujus ?* De corpore, *inquit,* mortis hujus... *Sed non es tu ipse corpus mortis hujus ? Respondit,* Igitur ipse ego mente servio legi peccati. *Sed* ipse ego : *Quomodo per diversa ipse tu? Mente, inquit, quia diligo : carne, quia concupisco : victor quidem, si non consentio : adhuc tamen luctabor urgente adversario.*

14. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Idcirco & cælos rursus commemoravit, & Patrem ; ut hinc quoque auditorem pudore suffunderet, si cùm tanto sit Patre generosus, ad malitiam feritate rapiatur ; atque ad cælum vocatus, terrena & carnali prorsus mente vilescat. *Non solùm quippe gratiâ Dei esse filios oportet, verùm etiam operibus. Nihil est autem quòd sic Dei similes faciat, ut malignis atque lædentibus esse placabilem,* sicut etiam paulò ante prænonuit, cùm diceret : *Deus solem suum oriri facit super bonos & malos.* Propterea & communes nos facere preces jubet, & plurali ubique numero in oratione Dominica nos uti docet, ut proximis placati ne vestigium quidem iracundiæ in nobis relinquamus. Quanto jam ergo invenimur digni supplicio, post hæc omnia non modò non remittentes, verùm etiam de inimicis à Deo vindictam rogantes ; cùm ille cuncta & faciat & dicat, ne ipsi mutuis adversùm nos odiis infremamus. Quia enim caritas omnium mater bonorum, ea quæ illi incommodant tollens, undique nos in unum congregat copulando, &c. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra,* &c. Tanta est copia delictorum, ut ille etiam qui non diligenter cuncta cognoscit, multa tamen ex eis possit intelligere. Quis nostrùm non habuit in oratione desidiam ? Quis non superbiæ est inflatus tumore ? Quis non inanis gloriæ aurulâ ventilatus est ? Quis non de fratre detraxit ? Quis non concupiscentiam malignam admisit, vel impudicis oculis aspexit ? Quis non inimici cum animi commotione recordatus est, & cor suum intumescere fecit ? Quis non æmuli sui aut cruciatus est prosperis, aut delectatus adversis ? Sin autem & in Ecclesia constituti, & brevi tempore tantorum efficimur malorum rei : quales tandem nos futuros putamus, cùm hinc fuerimus egressi ? Si tantos fluctus patimur in portu, cùm exierimus in Euripum illum malorum, forum dico & urbana negotia, & domesticas curas, putamus-ne nos saltem ipsos poterimus agnoscere ? Verumtamen tot ac talium peccatorum compendiosam nobis ac facilem Deus viam liberationis dedit, totiusque laboris alienam. Quis enim labor est fratri indulgere conturbanti ? *Labor quidem in remittendo nullus, in retinendo verò inimicitias maximus. Siquidem iracundiâ liberari, magnam menti reddit quietem, & valdè facilè est volenti. Neque enim necesse est maria transfretare, nec longi itineris peregrinationem subire, nec montium excelsa conscendere, nec pecuniam impendere, nec corpus exponere, sed sufficit velle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta sunt.*

S. Joannes Chrysost. Hom. 20. in Matth.

S. Petrus Chrysolog serm. 7.

15. *Cùm autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes,* &c. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,* &c. Hypocrisis subtile malum, secretum virus, *venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis.* Adversa omnia nituntur viribus suis, armis suis pugnant, impugnant palàm : unde & caventur tàm facilè quàm videntur. Hypocrisis secura E simulat, fallit prospera, curiosa mentitur, & *crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum : Jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, misericordiam miseratione prosternit... Fratres, fugiendum est virus, pestilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen. Hypocrisim qui fugerit, vicit ; qui incurrerit, cadit. Fugiamus hypocrisim, fugiamus, Fratres : Sit nostrum de simplicitate jejunium, de innocentia sanctum, de puritate purum, de sinceritate sincerum, sit hominibus occultum, ignotum Diabolo, Deo notum. Thesaurum qui non abscondit, prodit.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non ut coma capitis illecebroso redundet unguento serius Magister injungit ; neque faciem nitescere solito vult lavacro :*

ſed habitu prandentis vult celari jejunium Chriſtiano, quia Chriſtianum venditare non vult artifici mœrore jejunium. Unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito. *Sic non voluptuoſos indulget aſpectus, ſed vultus qui ſimulantur excludi. Facies mœrore dejecta invitat famam, non jejunium voluntarium profitetur. Si vult, quare triſtis? Si non vult, jejunus quare? Meritò tali pœna vivit, qui ſibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de mercede ſtipendium, de remiſſione peccatum. Agricola ſi non impreſſerit cultrum, ſi ſulcum non defoderit, ſi non exciderit ſentes, ſi gramina non evulſerit, ſi in tuto ſemina non locarit; ſibi mentitur, non terræ; nec terræ facit damnum, ſed ſibi non facit fructum: & ita ſe vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci mentitur. Quid faciet, quid habebit, quid inveniet, qui Deo, eſuriente carne, hypocriſi luxuriante mentitur? Sciat ille ſuſtinere ſe laborem incaſſum, ſe nihil habiturum, qui premens jejunii aratrum, & abſcindens gulæ gramina, atque eradicans luxuriæ ſentes, miſericordiæ ſemina nulla jactaverit.*

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini in Monte c. 12

Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava. *Maximè animadvertendum eſt: non in ſolo rerum corporearum nitore atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus lutoſis poſſe eſſe jactantiam, & eo periculoſiorem, quo ſub nomine ſervitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque veſtitus, vel cæterarum rerum nitore præfulget, facilè convincitur rebus ipſis pomparum ſæculi eſſe ſectator, nec quemquam fallit doloſa imagine ſanctitatis: Qui autem in profeſſione Chriſtianitatis inuſitato ſquallore ac ſordibus intentos in ſe oculos hominum facit; cùm id voluntate facit, non neceſſitate patitur, cæteris ejus operibus poteſt conjici, utrum hoc contemptu ſuperflui cultûs, an ambitione aliqua faciat: quia & ſub ovina pelle cavendos lupos Dominus præcipit:* Sed ex fructibus, *inquit*, eorum cognoſcetis eos. *Cùm enim cœperint aliquibus tentationibus ea ipſa illis ſubtrahi vel negari, quæ iſto velamine vel conſecuti ſunt, vel conſequi cupiunt, tunc neceſſe eſt appareat utrum lupus in ovina pelle ſit, an ovis in ſua. Non enim propterea ornatu ſuperfluo debet aſpectus hominum mulcere Chriſtianus, quia illum parcum habitum ac neceſſariam etiam ſimulatores ſæpius uſurpant, ut incautos decipiant; quia & illæ oves non debent pelles ſuas deponere, ſi aliquando eis lupi ſe contegunt.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non quiſpiam rectè præceperit, quamvis faciem quotidiana conſuetudine lavemus, unctis etiam capitibus, cùm jejunamus, nos eſſe debere. Quod ſi turpiſſimum omnes fatentur, intelligendum eſt hoc præceptum ungendi caput, & faciem lavandi, ad interiorem hominem pertinere. Ungere ergo caput, ad lætitiam pertinet: lavare autem faciem, ad munditiam: & ideo caput ungit, qui lætatur interiùs mente atque ratione. Hoc enim rectè accipimus caput, quod in anima præeminet, & quo cætera hominis regi & gubernari manifeſtum eſt. Et hoc facit qui non foris quærit lætitiam, ut de laudibus hominum carnaliter gaudeat. Interiùs ergo gaudeat in jejunio ſuo, eo ipſo quo ſic ſe jejunando avertit à voluptate ſæculi ut ſit ſubditus Chriſto, qui ſecundùm hoc præceptum caput unctum habere deſiderat. Ita enim & faciem lavabit, id eſt, cor mundabit, quo viſurus eſt Deum non interpoſito velamine propter infirmitatem contractam de ſordibus; ſed firmus & ſtabilis, quoniam mundus & ſimplex.* Lavamini, *inquit*,

Iſai. 1. 16.

" mundi eſtote, auferte nequitias ab animis veſtris, atque
" à conſpectu oculorum meorum. *Ab his igitur ſordibus
" facies noſtra lavanda eſt, quibus Dei aſpectus offenditur.*

S. Leo M. ſerm. 9. de Collectis & Eleemoſynis §.

16. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo*, &c. Qui terrenis opibus inhiant & congerendis ſtudent theſauris, avari, divites, egentiores ſunt omnibus egenis. *Perdunt enim illos reditus, quos poſſunt habere perpetuos: & dum brevi, nec ſemper incubant uſui, nullo juſtitiæ cibo, nulla miſericordiæ ſuavitate paſcuntur; foris ſplendidi, intus obſcuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipſi animas ſuas fame afficiunt, & nuditate dehoneſtant, qui de iis quæ terrenis horreis commendarunt, nihil theſauris cæleſtibus intulerunt.* Theſaurizare vis? Benè: Non dico, Noli; ſed dico ubi. Conſultorem me accipe, non perditorem. Scriptum eſt, *Theſaurizate vobis theſauros in cælo.* Sed fortè dicis, Non video locum in cælo ubi ponam. Quam ſcalam, quam machinam quæſiturus ſum, quæ ad cælum attingat, ut videam ubi ponam pecuniam meam? Quid dicis? Vides in terra locum ubi obruis? Video, inquit. Benè ſatis: Si ſecurus es obruendo in terra, quare ſollicitus es de Deo qui fecit cælum & terram? Da ſecurus Deo. Ipſi te commenda, qui tibi pecuniam in cælo ſervat; quia ipſe & te in terra, quamdiu vivis, gubernat. Pecuniam ſervare vis? Serva quomodo vis. Si inveneris meliorem cuſtodem quàm Chriſtum, commenda ei pecuniam tuam. Commendo, inquit, ſervo meo. Benè: Quantò meliùs Domino tuo? Et ſervum tuum præponis Domino tuo? ô Chriſtianum virum! Servus tuus fortaſſis auferet, & fugiet: Numquid Chriſtus hoc facturus eſt? Multi ad dominos ſuos ſervi inimici repentè extiterunt, & eos cum ipſo auro hoſtibus tradiderunt. Cui ergo commendas? Servo, inquit, meo. Novi fidem ſervi mei, ideoque commendo ſervo meo aurum meum. Benè ſatis, præfers ſervum tuum, aurum tuum commendas ſervo tuo: Animam tuam cui? Animam meam commendo Deo meo. Quantò meliùs, ô homo, illi & aurum tuum, cui & animam tuam? *An fortè fidelis eſt in cuſtodiendo animam tuam, & infidelis in cuſtodiendo pecuniam tuam? Servat tibi, qui ſervat & te.* Laudas fidem ſervi tui? Etiam, ego novi fidem ſervi mei. Tota fides ejus eſt, ne fraudet, ne tollat; numquid agit ne perdat? Ecce poſuit, & non latuit; invenit alius, & tulit. Numquid hoc Chriſto quiſquam facturus eſt? Pigritiam excute, conſilium accipe. *Da Chriſto eſurienti, theſauriza in cælo. Numquid labor eſt in cælo theſaurizare? Etſi labor eſſet, faciendum erat ad ponendum pecuniam tuam in loco munito, unde nemo eam poſſit auferre. Cùm tamen dicit Chriſtus, in cælo theſauriza: Non dicit tibi, ſcalas quære, machinas liga, pennas apta. Hoc dicit, Mihi in terra da, & tibi in cælo ſervo. Ideo veni egere ego in terra, ut ſis tu dives in cælo. Fac trajectitium. Fortè times fraudatorem, ne perdas; & quæris qui portet, qui migret. Chriſtus mihi in utroque adeſt. Non faciet impoſturam, faciet inſuper & laturam..... Qui dixit Saulo,* Quid me perſequeris? *Ipſe tibi dicit, Paſce me. In terra Saulus ſæviebat, & Chriſtum in cælo tangebat: ſic & tu in terra eroga, & Chriſtum in cælo paſcis.....* Eſt & alia vita, Fratres mei: Eſt poſt hanc vitam alia vita, credite. Ad eam vos præparate, præſentia cuncta contemnite. Si habetis, bene inde facite: ſi non habetis, nolite cupiditate inardeſcere. *Migrate, transferte ante vos: quod hîc habetis, illùc eat quò ſecuturi eritis. Audite conſilium Domini veſtri:* Ne theſaurizetis vobis theſauros in terra, &c. *Audis quotidie homo fidelis, Sursum cor: & quaſi contrarium audias, tu mergis in terram cor tuum. Migrate. Habetis unde? Facite benè. Non habetis unde? Adverſus Deum nolite murmurare. Audite me, ô pauperes: Quid non habetis, ſi Deum habetis? Audite me, ô divites: Quid habetis, ſi Deum non habetis?*

S. Auguſt. ſerm. 311. aliàs 345. ex Sirmondianis.

S. Aug. ſerm. 60. aliàs de Tempore 50. c. 4. 7.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Res aperta eſt, conſilium patet, ſed cupiditas latet: immò non latet, ſed etiam ipſa, quod pejus eſt, patet. *Non enim ceſſat rapina graſſari: non enim ceſſat fraudare avaritia: non enim ceſſat perjurare malitia. Totum ut quid? Ut theſaurizetur. Et ubi ponatur? In terra. Rectè quidem à terra in terram. Homini enim, à quo nobis dixi laborem propinatum, peccanti dictum eſt,*

S. Auguſt. de Verbis Apoſtoli 115. c. 6. 18.

Genes. 5. 19. Terra es, & in terram ibis. *Meritò thesaurus in terra, quia cor in terra. Ubi est ergo quod habemus ad Deum? Dolete qui intellexistis: corrigimini, si doluistis. Quamdiu laudare, & non facere? Verum est, nihil verius. Fiat ergo quod verum est. Ergo nolite vobis condere thesaurum in terra, sive experti quomodo pereat quod in terra reconditur, sive non experti, sed & vos saltem metuentes experiri. Quem non corrigunt verba, corrigant experimenta. Non surgitur, non proceditur, nisi una voce dicatur ab omnibus: Væ nobis, ruit Mundus. Si ruit, quare non migras? Si tibi architectus diceret, ruituram domum tuam; nonne priùs migrares quàm murmurares? Structor Mundi dicit tibi ruiturum Mundum, & non credis? Audi vocem prædicentis, audi consilium commonentis. Vox prædicentis est,* Et cælum & terra transibunt. *Vox commonentis est,* Nolite vobis condere thesauros in terra. *Ergo si creditis Deo prædicenti, si non contemnitis commonentem, fiat quod dicit. Non enim ille te fallit, qui tale consilium dedit. Non perdes quod dedisti, sed sequéris quod misisti. Consilium ergo do: Da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo. Non sine thesauro remanebis: sed quod habes in terra sollicitus, habebis in cælo securus. Migra ergo. Consilium do servandi, non perdendi.*

Matt. 19. 21.

S. Petrus Chrysolog serm. 8. Thesaurizate vobis thesauros in cælo. *Thesaurus cæli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in cælum. Manus pauperis est gazophylacium Christi: Quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat, Da tu ergo homo pauperi terram, ut accipias cælum: Da nummum, ut accipias Regnum: Da micam, ut accipias totum. Da pauperi, ut des tibi; quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter. Clamat Deus,* Misericordiam volo. *Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo sibi quod desiderat, vult negari,* Misericordiam volo. *Homo, petit Deus, sed tibi, non sibi.* Misericordiam volo. *Humanam misericordiam petit, ut largiatur divinam.*

S. Hieron. in cap 6. Matt. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. *Hoc non solùm de pecunia, sed & de cunctis passionibus sentiendum est. Guloši Deus venter est. Ibi ergo habet cor, ubi est thesaurus. Luxuriosi thesaurus, epulæ sunt; lascivi, ludicra; amatoris, libido. Huic servit unusquisque quo vincitur. . . . . Ut ergo in cælis thesaurizemus, cælestia diligamus. Vis nosse ubi thesauris? Attende quid amas. Vis nosse quid ames? Attende quid cogitas.*

S. Fulgentius serm. de confess.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 21. in Matt 17. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam; totum corpus tuum tenebrosum erit,* &c. Quod oculus corpori, hoc intellectus est animæ. Ut enim nequaquam optes auro ornari, veste serica conspici, si sit oculis tibi carendum, sed horum proculdubio sanitatem desiderabiliorem rebus omnibus judicares; quæ si tibi depereat, nihil te jam reliqua vita delectat: Quantò hoc magis pro oculis debes mentis efficere? Sicut enim postquam corporalium oculorum lumen extinctum est, pleraque jam membra suo usu ac officio carent, lumine ipsis extincto, ita etiam mente cæcata, innumeris malis vita tua cumulatur. Quemadmodum igitur in corpore hoc maximè providemus, ut oculos habeamus incolumes: sic etiam in anima intellectûs conservemus salutem. Si verò cæcamus istum, quo aliis quoque debemus lumen inferre; unde jam poterimus aspicere? Sicut enim qui caput ipsum fontis obstruxit, totum simul exsiccavit & fluvium: sic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitæ istius actus una confusione cæcavit. Propter quod ait: *Si lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Quando enim lucerna extinguitur, quando gubernator mergitur, quando dux ipse capitur; quæ tandem subditis supererit spes salutis? ..... Dedit nobis intellectum Deus, ut ignorantiam fugemus è mentibus, ut rectum teneamus justumque rerum judicium; atque alia hujusmodi dirigamur: & contra diversarum impugnationum varios incursus hoc quasi quodam scuto usi ac lumine, maneamus innocui atque muniti. Nos verò tantum hoc Dei donum temerè prodimus propter superflua ac vana. Quid prodest auratis armis Milites refulgere, cùm ducitur Rex ipse captivus? Quod lucrum est auratæ depictæque navis cùm ipsius mergitur gubernator? Quænam illa est bene compositi corporis pulchritudo, cùm facies oculos amisit? Quemadmodum igitur si Medicum, cujus ad aliorum ægritudines depellandas sanitas necessaria est, ægritudine afficias, & in deaurato cubiculo, lectuloque argenteo jacere præcipias, nihil proficiet omnino languentibus: ita etiam si mentis principale corrumpens, quo vitiis ingruentibus potes repugnare; thesauro feceris assidere, non modò nihil omnino profeceris, sed totum prorsus animum læseris.

S Augustin. Enarrat. in Psalm. 118. serm 12. *Si oculus tuus fuerit simplex,* &c. De intentione hunc locum intelligendum jam observavi. *Proinde magni interest cùm aliquid boni facimus, cujus rei contemplatione faciamus. Officium quippe nostrum non officio, sed fine pensandum est: ut scilicet non tantùm si bonum est quod facimus, sed præcipuè si bonum est propter quod facimus, cogitemus. Hos oculos, quibus contemplamur quare faciamus quod facimus averti poscit, ne videant vanitatem, id est, ne hanc attendat, propter quam faciat, cùm boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor humanæ laudis, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc sæculo nominati sunt, multumque laudati in civitatibus gentium, quærentes non apud Deum, sed apud homines gloriam, & propter hanc velut prudenter, fortiter, temperanter justèque viventes, ad quam pervenientes perceperunt mercedem suam, vani vanam.*

Idem lib. 4. contra Iulianum c. 3. n. 33. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. *Hunc oculum agnosce intentionem, qua facit quisque quod facit; & per hoc disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis, velut membris operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum.*

S. Greg. M. p. 1. Pastoralis cap. 9. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? *Fit* enim plerumque *ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpè sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare quod non amat, de Mundi autem gloria non amare quod amat.* Ad Deum igitur clamemus cum Propheta: *Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus, illumina tenebras meas.*

Psal. 17. 29.

S. Ioan. Chrys. Hom. 23. in Matt. 18. *Nemo potest duobus dominis servire,* &c. *Non potestis Deo servire & Mammonæ.* Animo prorsus toto perhorrescamus, & corpore, intelligentes ex adverso Deum aurumque componi. Si igitur istud sono quoque sermonis horribile est, quantò est horribilius, cùm ipsis operibus tyrannis auri Dei timori præfertur?.... Noli tu mihi contra hanc sententiam proferre divites, sed divitiis servientes. Alioquin Job erat quidem dives, non tamen pecuniæ serviebat. Sicut enim alieni patrimonii dispensator, ita illa omnia possidebat, non modò aliena non rapiens, sed propria quoque indigentibus largiens. Quodque his majus est, nec habere se illa gaudebat: *Si lætatus sum,* inquit, *quia mihi essent multæ divitiæ.* Unde quia gaudium de possessione non habuit, dolorem de amissione non pertulit. At non tales nostra ætate sunt divites, sed captivis omnibus deteriùs affecti, & sicut cuidam tyranno tributa pendentes, non quiescunt à miseria servitutis. Quasi enim arcem quamdam, ita eorum mentem amor auri insedit. Unde per dies singulos præcepta eis plena iniquitatis imponit, nec est omnino aliquis qui non obediat imperanti. Noli igitur ex superfluo argumentari: semel siquidem pronunciavit Deus, impossibile esse dicens utrumque hoc simul esse servitium. Ne ergo tu dixeris hoc esse possibile. Quando enim te unus Dominus propriis quoque exui jubet, alter

Job. 35.

„ verò etiam aliena diripere: quando ille tibi imperat ca-
„ stitatem, iste luxuriam: quando hic tibi castigationem
„ ventris indicit, ille ebrietatem atque delicias: quando te
„ alter omnia ista jubet despicere, alter verò inhærere at-
„ que inhiare præsentibus: cùm hic quidem præcipit lecta
„ marmora, parietes pictos, & laquearia deaurata mirari,
„ ille verò aversari ejusmodi omnia, & veræ Philosophiæ
„ pulchritudinem ac morum ornamenta suspicere: quem-
„ admodum possibile est hæc tam contraria convenire?
„ Dominum hîc autem Mammonam, id est, pecuniam
„ nuncupavit, non ob propriam ipsius naturam, sed ob
„ eorum miseriam, qui se ad illius inclinavere servitium.
„ Sic etiam ventrem Apostolus appellat Deum, non à di-
„ gnitate dominantis, sed ab infelicitate famulantium.
„ Quod supplicio certè omni majus est, etiam ante pœ-
„ nam puniri captivum. Quibus enim captivis non infe-
„ liciores putandi sunt, qui cùm Dominum habeant
„ Deum, ab illo Rege mitissimo recedentes, tyranno se
„ huic sævissimo dederunt: & hoc cùm nobis etiam in præ-
„ senti res ista noceat? Nam & damna hinc ineffabilia con-
„ tingunt, & lites frequentes, & calumniæ, atque certa-
„ mina, & assidui labores, & cæcitas mentis: Quodque
„ est gravius, etiam bonorum nobis cælestium per hæc in-
„ fertur amissio, quæ solo certè possumus Dei servitio pro-
„ mereri.

Nemo potest duobus Dominis servire. *Servile est omne peccatum, libera est innocentia. Unde & Dominus ait*: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. *Quomodo enim non servus, omnis avarus, qui pro exiguo pecuniæ lucello seipsum auctionatur? Timet omnia, ne congesta amittat, qui non utenda congessit, majore periculo servaturus, quo majora quæsivit. Quomodo non mendicus, cui sunt parva quæ possidet? Nam etsi mihi dives videatur, sibi eget, nec testimoniis sua vota solatur, qui quod optat nescit credere. Quomodo autem non & ille servus, qui subditus est libidini? Primùm suis ardet incendiis, & pectoris sui facibus exuritur ... Suscipit omnes metus, insidiatur somno singulorum: ut unius cupiditate potiatur, fit servus omnium. Servit igitur hanc miseram quidem servitutem, qui ipse sibi dominos facit, ipse vult habere quos timeat. Nihil enim tam speciale servitutis est, quam semper timere. Ille verò in quavis conditione servitii semper liber, qui Mundi amore non capitur, avaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur, qui securus spectat præsentia, quem futura non terrent. Nonne videtur tibi iste in servitute dominari: ille autem in libertate servire? Serviebat Joseph, regnabat Pharao: Beatior hujus servitus, quàm Regnum illius.*

Rom. 6. 16.

S. Ambros lib de Joseph c. 4. n. 20.

Non potestis Deo servire & Mammonæ. *Semper abundantia contumeliosa in semetipsam est. Apud Barbaros quosdam, quia vernaculum est aurum, auro vinctos in ergastulis habent, & divitiis malos onerant, tantò locupletiores, quantò nocentiores.* S. Gregorius Nazianzenus Oratione in Natale Domini divites meritò vocat *compeditos terræ*. S. Cyprianus multos fidem abnegasse deflet in Ecclesiæ persecutione, quos divitiarum amor à cura salutis avocavit. *Decipit multos* (inquit) *patrimonii sui amor cæcus; nec ad recedendum parati aut expediti esse potuerunt, quos facultates suæ velut compedes ligaverunt. Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ; quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens vincta, & anima præcluſa; ut serpenti terram secundùm Dei sententiam devoranti, præda & cibus fierent, qui terrestribus cupiditatibus inhærerent.* Erubesce Christiane, quòd in libertatem gloriæ filiorum Dei vocatus, Mammonæ servias indignissimam servitutem. *Obsederunt animum tuum sterilitatis tenebræ, & recedente inde lumine veritatis, carnale pectus alta & profunda avaritiæ caligo cæcavit: pecuniæ tuæ captivus & servus es: catenis cupiditatis & vinculis alligatus es; & quem jam solverat Christus, denuo vinctus es: servas pecuniam, quæ te servata non servat: patrimonium cumulas, quod te pondere suo gravius onerat: Nec meministi quid Deus responderit divi-*

Tertull. lib. de cultu Feminarum cap. 6.

S. Cyprianus lib. de Lapsis.

Idem lib. de Opere & Eleemosynis.

ti exuberantium fructuum copiam stulta exsultatione jactanti. Stulte, inquit, hac nocte expostulatur anima tua à te: Quæ ergo parasti, cujus erunt? Quid divitiis tuis solus incubas? Quid in pœnam tuam parimonii tui pondus exaggeras; ut quò locupletior sæculo fueris, pauperior Deo fias? Reditus tuos divide cum Domino Deo tuo: fructus tuos partire cum Christo: fac tibi possessionum terrestrium Christum participem, ut & ille te sibi faciat regnorum cælestium cohæredem. Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona stabilia & certa quæramus, *Supervolemus terrenis opibus nostris. Nam & in mellis copia non frustra pennas habet apicula, necat enim hærentem.* Si sapimus, desinamus ea sequi, quæ & assequi miserum est. *Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant.*

S. Aug. Epist. 15. alias 113.

S. Bern. Epist. 103.

19. *Ideo dico vobis, Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini.* Qui enim propter hoc Evangelium prædicat, ut habeat unde manducet & unde vestiatur, simul se putat & Deo servire, quia Evangelium prædicat; & Mammonæ, quia propter ista necessaria prædicat: quod Dominus dicit fieri non posse. Ac per hoc *Ille qui propter ista Evangelium prædicat, non Deo, sed Mammonæ servire convincitur; etsi Deus illo ad aliorum provectum, quomodo ipse nescit, utatur. Nam huic sententiæ subjungit*, Ideo dico vobis ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini: *Non ut ista non procurent, quantùm necessitati satis est, unde honestè potuerint, sed ut non ista intueantur, & propter ista faciant quicquid in Evangelii prædicatione facere jubentur.*

S. Augustin. lib. de opere Monachorum c. 26.

Nolite solliciti esse. *Quis sic invidus bonis suis, quis sic deliciis suis inimicus, ut spontanea & cælitus præparata despiciat, & concupiscat mundanis laboribus & doloribus conquisita? Degener nimis animus, mens tota servilis est, quæ coquorum affatus, squalores coquinæ, hesterno horrore fœtentia perquirat obsonia, cui jugiter regius deseruit atque adjacet apparatus. Noli ergo, homo, inania providendo gemere, noli laborare caduca præparando, quia prandii tui semper & ubique Deus præparator adfuit. Quis Rex devotis militibus debitam non procurat annonam? Quis Dominus fidelibus servis justa cibaria non ministrat? Quis pater non dat panem filiis? Si ergo nobis Deus & Rex & Dominus & Pater est, quid negabit? Stipendiis suis militans derogat miles Regi; suis sumptibus vivens Dominum servus accusat: pro se sollicitus filius culpat superstitem Patrem. Noli ergo homo exponere Deum pro te, taliter cogitando, qui & justitiâ regnantis, & dominantis studio, & generantis affectu, in se totam tui recepit sollicitudinem, refudit & curam.*

S. Petrus Chrysol. serm. 113 de terrenorum cura despicienda.

20. *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa.* Magnum sanè & aptum quod fide sequamur exemplum. Nam si volatilibus cæli, quibus nullum exercitium cultionis, nullus de messium fœcunditate proventus est, indeficientem tamen providentia divina largitur alimoniam, *Verum est causam inopiæ nostræ avaritiam videri.* Etenim illis idcirco inelaborati pabuli usus exuberat, quòd fructus sibi communem ad escam datos speciali quodam nesciunt vindicare dominatu: *Nos communia amisimus, dum propria vindicamus; nam nec proprium quidquam est, ubi perpetuum nihil est, nec certa copia, ubi incertus eventus. Cur enim divitias tuas æstimes, cùm tibi Deus etiam victum cum cæteris animantibus voluerit esse communem? Aves cæli speciale sibi nihil vindicant, & ideo pabulis indigere nesciunt; quia non norunt aliis invidere.*

S. Ambros lib. 7. in Lucam n. 124.

Respicite volatilia cæli, &c. Id à Christo dictum, ne quisquam Deum putet servorum suorum necessaria non curare, cùm ejus sapientissima providentia usque ad ista creanda & gubernanda perveniat. Neque enim non ipse pascit & vestit etiam eos qui manibus operantur. Sed ne

S. Aug. lib. de opere Monachor. c. 27.

christianam

Christianam Militiam ad hoc detorqueant ut ista conquirant, hoc servos suos Dominus præmonet, ut in eo ministerio quod Sacramento ejus debetur, non ista, sed Regnum & justitiam ejus cogitemus: & hæc omnia apponentur nobis, sive per manus operantibus, sive infirmitate corporis impeditis, sive ipsius militiæ tali occupatione districtis, ut nihil aliud agere valeamus. Laborandum igitur est, *Quoniam si quis non vult operari, nec manducet.* Quamobrem si quis Dei servis vacantibus & valentibus exemplo & præcepto Apostolico manibus suis victum transigere, moverit quæstionem de volatilibus cæli, quæ non seminant neque metunt, & de liliis agri, quæ non laborant neque nent, facilè respondebunt: *Si & nos per aliquam infirmitatem vel occupationem non possimus operari, sic ille nos pascet & vestiet, quemadmodum aves & lilia, quæ nihil operantur hujuscemodi: Cùm autem possimus, non debemus tentare Deum nostrum; quia & hoc quod possumus, ejus munere possumus, & cùm hinc vivimus, illo largiente vivimus qui largitus est ut possimus. Et ideo de istis necessariis solliciti non sumus; quia cùm hæc possumus agere, ille nos pascit & vestit, à quo pascuntur homines & vestiuntur: Cùm verò hæc non possumus agere, idem ipse nos pascit & vestit, à quo aves pascuntur & lilia vestiuntur; quoniam nos pluris sumus illis. Quapropter in ista militia nostra, nec in crastinum cogitamus; quia non propter ista temporalia, quò pertinet crastinus, sed propter illa sempiterna, ubi semper hodiernus est, nos illi probavimus, ut ei nullis nogotiis sæcularibus implicati placeamus.*

2. Thess. 3. 10.

S. Petrus Chrysologus serm. 163.

Respicite volatilia cæli, &c. Exemplo tali exaggerat Dominus dubitantis insaniam; qui putat Deum hoc piis filiis denegaturum, quod avibus subministrat: & existimat relinquentibus propter se patriam, domum, parentes, filios, conjuges, victûs subsidia non daturum. O miserum cui cùm detur Regnum, suspirat panem; cùm perpetuitate donetur, deflet potum; cùm immortalitatis gloria induatur, plangit corporis vestimentum. *Quis autem vestrûm cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum.* Humanarum mentium cogitationes intimus scrutator exponit. Nam omnis homo dum sui corporis pulchritudinem concupiscit, procêrum se esse exoptat: Sed cogitare per se homo hoc potest, hoc per se obtinere non potest. Ad id credendo pervenit, ad quod pervenire non potest cogitando. *Si ergo neque quod minimum est potestis, de cæteris quid solliciti estis?* Hoc est, quid cogitatione homo majora præsumis, qui per fidem minora desperas? Quid vestimento minus? Quid majus corporis incremento? Crede ergo tibi à Deo vestitum corporis posse præstari, à quo tibi fides corporis incrementa repromittit.

Luc. 12. 26.

S. Ambros. lib. 7. in Luc. n. 125.

21. *Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri*, &c. Quid tam morale ad persuasionem, quàm cùm videas quòd etiam quæ sunt irrationabilia, sic Dei prospicientiâ vestiuntur; ut nullo usu vel ad gratiam egeant vel ornatum? Multò magis credas rationabilem hominem, si omnem sui usum in Deo collocet, nec studio mutandi violet fidem, numquam egere posse: eo quòd jure præsumpserit de favore divino..... Christianus de vita, de Regno, de immortalitate certus, de pastûs & vestitûs non debet necessitate pulsari; cùm videat Deum hodie nato & perituro in crastinum germini tantam vestitûs gloriam contulisse: *Sed sicut ariditati ista, sicut clibani deputantur incendio; ita mortis, ita gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi à Deo præstari dubitant, cùm futura sibi jam sentiant contributa.....* Per hæc verò non modò docet nequaquam nos debere esse sollicitos, sed nec obstupescere & admirari vestimentorum luxum & sumptum, quandoquidem pulchritudo florum & decor varius herbarum, ipsumque fœnum amictu tali invenitur pretiosius. Cur igitur ex his in superbiam mentis erigeris, in quibus perfacilè de te obtinet etiam herba victoriam?

S. Petrus Chrysolog.

S. Aug. in Matt.

22. *Quærite ergo primùm Regnum Dei & justi-*

A *tiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.* His verbis Christus nec ad præsens, nec in reliquum fidelibus ostendit gratiam defuturam: si modò qui divina desiderant, terrena non quærant. *Indecorum quippe est homines curare de cibo, qui militant de Regno. Novit Rex quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat*: & ideo dixit: *Facta cogitatum tuum in Deum, & ipse te enutriet.* Et, *Timete Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum. Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Multi propterea nolunt timere Dominum, ne famem patiantur. Dicitur illis, Nolite fraudem facere. Et dicunt, Unde me pasco? Non potest ars sine impostura esse, non potest negotium esse sine fraude. Sed fraudem punit Deus. Time

B Deum. Sed si timuero Deum, non habebo unde vivam. *Timete Dominum omnes sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus eum.* Copiam promittit trepido, & dubitanti ne si fortè timuerit Dominum, deserant illum superflua. *Pascebat te Dominus contemnentem se, & deseret te timentem se?* Attende, & noli dicere. Ille dives est, & ego pauper sum: Ego timeo Dominum, ille non timendo quantùm acquisivit, & ego timendo nudus sum. Videte quid sequitur: *Divites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Si ad litteram accipias, videtur te fallere. Respicis enim multos divites iniquos mori in divitiis suis, non factos fuisse pauperes, cùm vivunt; vides illos senescere, perduci ad ultimum vitæ inter ma-

C gnas copias divitiarum, celebrari eis pompam funeris in magnis effusionibus, perduci usque ad sepulchrum divitem, qui & exspiravit in lectis eburneis, circumflente familiâ suorum; & dicis in animo tuo, si forte nosti aliqua & peccata & scelera ipsius: Ego novi quanta fecerit iste homo, ecce senuit, mortuus est in lecto suo; deducunt illum sui, pompa tanti funeris celebratur: ego novi quæ fecerit, decepit me Scriptura & fefellit, ubi audio & canto, *Divites eguerunt & esurierunt.* Quando iste inops fuit, quando esurivit? *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Quotidie ad Basilicam surgo, quotidie genu flecto, quotidie inquiro Dominum, & nihil boni habeo: iste non inquisivit Dominum, & inter tanta bona defunctus est. Sic cogitantem suffocat laqueus scandali. Escam enim mortalem quærit in terra, & veram mercedem non quærit in cælo, & mittit ca-

D put in laqueum diaboli, constringuntur ei fauces, & tenet diabolus ad malefaciendum, ut sic imitetur illum divitem, quem videt in tantâ copiâ defunctum. Noli ergo sic intelligere. Et quomodo intelligam? *In bonis spiritalibus. Sed ubi sunt? Non videntur oculis, sed corde. Nam video ipsa bona. Videt illa qui amat. Justitiam non video. Non enim aurum est, non enim argentum est. Si aurum esset, videres: quia fides est, non vides. Et si non vides fidem, quare amas servum fidelem? Quare gaudes ad eum qui fidem tibi exhibet; & laudas eum de his bonis quæ non videntur nisi oculo cordis? Cùm repletus fueris spiritalibus divitiis, pauper eris? Et ille dives ideo fuit, quia habebat lectum eburneum; & tu pauper es, cujus cubiculum cordis plenum est tantis gemmis virtutum, justitiæ, veritatis, caritatis, fidei,*

E *patientiæ & tolerantiæ? Explica divitias tuas, si habes illas, & compara divitiis divitum.* At ille in mercatu invenit mulas pretiosas, & emit eas? *Si fidem invenires venalem, quantum pro illa dares, quam te voluit Deus gratis habere, & ingratus es?* Egent ergo illi divites, egent: & quod est gravius, pane egent. Ne forte putetis quia auro egent & argento, quamquam & hoc egeant. Quantum habuit quidam, & quid eum satiavit? Sic mortuus est egens; quia plura volebat acquirere quàm tenebat. Egent & pane. Quare egent & pane? Si non intelligis panem, Christus dixit, *Ego sum panis vivus qui de cælo descendi:* &, *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.*

Quærite ergo primùm Regnum Dei & justitiam ejus,

S. Ambr. lib. 7. in Luc. n. 130. Psal. 54.

Psal. 3. 10. 11.

S. Aug. Enarr. 2. in hunc Psalm.

S. Augustin. lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 17.

& hæc omnia adjicientur vobis. *Ex Scripturis satis apparet Dominum nostrum non hac improbare, si quis humano more ista procuret: Sed si quis propter ista Deo militet, ut in operibus suis non Regnum Dei, sed istorum acquisitionem intueatur. Ad hanc ergo regulam hoc totum præceptum redigitur; ut etiam in istorum provisione Regnum Dei cogitemus, in Militia verò Regni Dei ista non cogitemus. Ita enim etiamsi aliquando defuerint, quod plerumque propter exercitationem nostram Deus finit, non solùm non debilitant propositum nostrum, sed etiam examinatum probatumque confirmant.* Glo-

Rom. 5. 3.

„ riamur enim, *inquit*, in tribulationibus, scientes
„ quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem
„ probationem, probatio verò spem, spes autem non con-
„ fundit; quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris
„ per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. *In commemoratione autem tribulationum ac laborum suorum idem Apostolus non tantùm in carceribus & naufragiis; atque*

2. Cor. 2. 26.

hujusmodi multis molestiis, sed etiam in fame & siti, in frigore & nuditate se laborasse commemorat. Quod cùm legimus, non æstimemus Domini promissa titubasse, ut famem ac sitim & nuditatem pateretur Apostolus, quærens Regnum ac justitiam Dei, cùm dictum sit nobis, Quærite primum Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia apponentur vobis: *Quandoquidem ista sicut adjutoria novit ille Medicus, cui semel nos totos commisimus, & à quo habemus promissionem vitæ præsentis & futuræ, quando apponat, quando detrahat, sicut nobis judicat expedire, quos & consolandos & exercendos in hac vita, & post hanc vitam in perpetua requie stabiliendos atque firmandos gubernat, ac dirigit. Non enim & homo cùm plerumque jumento suo cibaria detrahit, deserit illud curâ suâ, ac non potiùs curando hæc facit.*

S. Cyprian Tract. de Oratione Dominica

23. *Nolite ergo solliciti esse in crastinum*, &c. Qui Christi cæpit esse discipulus, secundùm Magistri sui vocem renuncians omnibus, diurnum debet cibum petere, nec in longum desideria petitionis extendere. *Meritò ergo victum sibi in diem postulat, qui de crastino cogitare prohibetur: quia & contrarium sibi fit & repugnans, ut quæramus in sæculo diu vivere, qui petimus Regnum Dei velociter advenire.* In hujus rei figuram Manna quo Deus populum suum annos quadraginta cibavit in deserto, in diem crastinum, servari prohibuit. *Nullus relinquat ex eo in mane*, servatumque ab aliquibus in crastinum, *scatere cæpit vermibus, atque computruit.* Quod quidem non Mannæ vitio accidisse, fidem facit Sabbatum in quo integrum servabatur, quod pridie collectum esset: illud item quod multis sæculis in Arca conservatum est incorruptum. Sed *Deus docere volens eos vitæ rationem à curis liberam, pollicitus est illis suppeditaturum se singulis diebus escam necessariam.*

Exod. 16. 19. 20. Theodoretus Interrog. 31. in Exodum.

CAPUT SEPTIMUM.

Sensus Litteralis.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 23. in Matt.

1. NOLITE *judicare, ut non judicemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini; & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*: Non quodlibet judicium hîc prohibet Christus, publica enim judicia & legitima necessaria & sancta sunt: privato etiam judicio peccata manifesta vituperare, corripere, quin etiam castigare licet iis qui potestatem habent aliquam in eos qui peccat. Judicium ergo malignum & temerarium dumtaxat Dominus vetat, quo proximum temerè damnamus, dicta vel facta illius sinistrè interpretati. *Non prohibuit judicare, sed docuit.* Ut Joannis 7. 24.

S. Hieron. in cap. 7. Matt.

Nolite judicare secundùm faciem, sed rectum judicium judicate. Prohibuit judicium de occultis consiliis, cogitationibus & intentionibus usurpare, quod Dei proprium est. Unde Apostolus ait: *Nolite ante tempus judicare,*

1. Cor. 4. 5.

quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo. Ne igitur temerè de proximo judicetis, ne maligni rerum vel personarum censores. *In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.* Non solùm ab hominibus, quos tam rigidos, tam malignos experiemini morum vestrorum censores, quàm ipsi fueritis alienorum: sed quod multò terribilius est, à Deo supremo omnium & æquissimo judice. *Et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Proverbialis locutio, usu trita apud Hebræos. *Mensura pro mensura. Par pari.* Utque Jacobus Apostolus ait: *Judicium enim*

S. Basilius in Regulis Brev. Reg. 164.

Jacobi 2. 13.

sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam.

2. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Festuca, vel minima est ligni particula, quales nonnumquam incurrunt in digitos, aut in oculos involant, vel stipula. Per festucam minora levioraque peccata, sive simpliciter, sive aliorum comparatione: per trabem graviora significantur. Proverbio rursus apud Judæos frequentato Moralis Evangelicæ regulam observandam Christus explicat. Cur tam perspicax, tam curiosus es alienorum vitiorum explorator, tam severus censor & in tuis observandis tam cæcus, emendandis tam negligens, tam mollis, tam indulgens? Qua fronte dicis, Permitte à me sanari vitium tuum; aut illum reprehendere, objurgare, aut damnare audes, cùm tu gravioribus vitiis labores? Hypocrita, qui aliena reprehensione vitii odium simulas, & opinionem sanctitatis venaris; qui alienam personam assumis, cùm accusare vitia officium sit bonorum virorum & benevolorum, tu verò bonitatis & caritatis erga proximum expers, illius contemptum & damnationem, non emendationem & curationem intendas: corrige primùm & emenda vitia tua longè graviora, superbiam, odium, invidiam, hypocrysim ipsam; & tunc idoneus eris qui aliorum peccata sanis oculis dispiciens, corripias, & emendes. Videbis scilicet infirmitates & peccata fratrum *oculis columbæ*. Tunc alterius in-

S. Augustin. lib. 2. de serm. Domini in Monte c. 19.

S. Hieron.

firmitatem habebis quasi tuam, ut eam æquanimiter feras, donec ab ea liberetur ille cujus curas salutem. *De his* itaque ibi loquitur Christus, *qui cùm ipsi mortali crimine teneantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt; culicem liquantes, & camelum glutientes.* Perstringitque *multùm cavendum & molestium simulatorum genus, qui cum omnium vitiorum accusationes odio & livore suscipiant, etiam consultores videri volunt.*

S. Augustin.

3. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos; ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.* Postquam temerarium inclemensque judicium Christus prohibuit, ne quis hinc suspicaretur omnem, etiam de rebus manifestissimis judicandi libertatem tolli, subjungit præceptum ad eam prudentiam pertinens, quam alibi vult cum simplicitate conjunctam. Doctrinam Evangelii, & sacrosancta Mysteria atque Sacramenta, profanis hominibus canum suumque, immundissimorum animalium, symbolo designatis ne tradite, ne divina illa & præ gemmis pretiosissimis æstimanda mysteria & dogmata contemnant & conculcent; vosque ipsos morsibus suis dilacerent, irrideant, verbis factisque persequantur. Porcus non recipit ornatum, qui versatur in volutabro luti: & si habuerit circulum aureum, fœdior invenitur. Non absurdè canes interpreteris, qui post fidem Christi revertuntur ad vomitum peccatorum suorum: porcos verò, qui necdum Evangelio crediderunt, & in luto incredulitatis, vitiisque versantur. Non convenit igitur istiusmodi homini-

Prov. 2. 2. Petri 2. S. Hieron. in cap. 7. Matt.

bus citò Evangelicum margaritum credere, donec ad verbum veritatis debita cum veneratione audiendum parati fuerint, & è cœno fœdarum voluptatum voluerint emergere. Hinc Christus pœnitentiæ prædicationem prædicationi cœlestis Regni voluit antecedere. Et cùm Apostolos ad docendum mitteret, explorare eos jussit quis dignus esset. *In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.* Et cùm Antiochiæ Judæi repleti zelo contradicerent his quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes: tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Vel secundùm S. Joannem Chrysost. canes hîc significat homines in impietate viventes immedicabili, spemque omnino conversionis in melius non habentes: porcos verò in luto infrenis luxuriæ jugiter se volutantes: quos sanè omnes cœlesti doctrina pronuntiavit indignos.

Matt. 10. 11.

Act. 13. 46.

S. Joannes Chrysost. Hom. 23. in Matth.

4. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.* Ad orationem hortatur, qua impetretur Dei auxilium ad observationem eorum, quæ hactenus docuit, omnino necessarium. Petite quicquid vobis opus est, quidquid saluti vestræ expedit; & quidquid rectè petieritis, dabitur vobis. *Quærite*, non obiter & perfunctoriè Deum orantes, sed cum sedulitate multa, & magna intentione. Qui enim quærit aliquid, cuncta profectò alia mente projiciens, unum intendit illud quod solum requirit, ac præsentium rerum nihil omnino considerat. *Pulsate*, cum ardore vehementi, constantia, & perseverantiâ orantes. Etsi enim Deus non continuò aperuerit, ad januam tamen Misericordiæ ejus stare ac permanere oportet, exemplo hominis illius qui perseverat pulsans ad amici januam, tres panes ab illo sibi postulans commodari, quos tandem importunis precibus obtinet. *In his quæ ignorabimus*, (inquit S. Hilarius) *via nobis consequendæ veritatis aperitur; quam obtinere in sola precum mora est! Ut igitur sentiamus credamusque omnia, & nullo ambiguæ voluntatis differamur incerto; orandum est, quærendum est, pulsandum est: Oratione misericordiam, inquisitione profectum, tentamento aditum reperturi.* Omnis enim, sive nobilis, sive plebeius; sive dives, sive pauper, sive doctus, sive illiteratus, *qui petit* plenâ fiduciâ, *qui quærit* magnâ diligentiâ, *qui pulsat* constanti perseverantiâ, *accipit* quod ipsi utile est ad salutem; si non statim, opportuniori certè tempore. Nam *Apud Deum non est acceptio personarum.* Et, *Quodcumque petierimus secundùm voluntatem ejus, audit nos.*

Luc. 2.

S. Hilar. cap 6. in Matth.

Coloss. 3. 25.

1. Joann. 5.

5. *Aut quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?* Adagium hoc ab Hebræis ad alias etiam Gentes transiit, ut ex Plauto apparet: *Altera manu fert lapidem, panem ostentat alterâ.* Quo spectat & illud Senecæ lib. 2. *De Beneficiis*, cap. 7. *Verrucosus beneficium ab homine duro asperè datum panem lapidosum vocabat.* Clara sententia est: Nemo homo filio suo utilia petenti dabit noxia. *Si ergo vos, cùm sitis mali*, Deo scilicet comparati, & naturæ corruptæ propensione, *nostis bona data*, res bonas & utiles *dare filiis vestris: Quantò magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona*, spiritalia, *petentibus se?* Confer Luc. 11. *Quantò magis Pater vester de cælo dabit Spiritum bonum petentibus se?* Et Jacobi 1. 5. *Si quis vestrûm indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Et vers. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum.* Quantùm ergo sperandum est daturum Deum nobis bona petentibus, nec nos posse decipi, ut accipiamus aliud pro alio, cùm ab ipso petimus; quando etiam nos, cùm simus mali, novimus id dare quod petimur? Non enim decipimus filios nostros; & *qualiacumque bona damus, non de nostro, sed de ipsius damus.*

S. Joannes Chrysost. ibidem.

6. *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ.* Hanc sententiam subjungit S. Lucas illi quæ apud Matthæum cap. 5. vers. 42. legitur, *Qui petit à te, dà ei*, & reliquis de dilectione proximi, cum quibus optimè cohæret. *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Bona scilicet. Quæ vox *bona*, olim explicationis gratiâ ad marginem addita, in quosdam codices Latinos irrepserat. Sed plena est & perfecta sententia, etiamsi hoc verbum non addatur. Id enim quod dictum est, *Quæcumque vultis*, propriè dictum accipi oportet. Voluntas namque non est nisi in bonis: Nam in malis flagitiosisque factis cupiditas propriè dicitur, non voluntas. Unde si quisquam flagitiosè aliquid erga se fieri velit, & ad hoc referat istam sententiam, veluti si velit aliquis provocari ut immoderatè bibat, & se ingurgitet poculis, & hoc illi prior faciat à quo sibi fieri cupit; ridiculum est hunc putare istam impleviſse sententiam.

Idem cap. 22.

Hæc est enim Lex & Prophetæ: Id est, hinc pendet Lex & Prophetæ. Quod & Apostolus confirmat his verbis, *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: Qui enim diligit proximum, Legem implevit. Nam, Non adulterabis; Non occides; Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est aliud Mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis est dilectio.* Et alibi: *Omnis enim Lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Quod autem hîc & apud Paulum dicitur in hoc uno præcepto Legis & Prophetarum summa consistere, intelligendum est de Lege & monitis mutua hominum inter se officia spectantibus. Nam quæ ad Dei cultum pertinent, altero præcepto de dilectione Dei comprehenduntur. Confer cum Matthæi cap. 22. vers. 40. In his duobus mandatis universa Lex pendet, & *Prophetæ*. Cùm enim hoc in capite unum tantùm præceptum, quod pertinet ad dilectionem proximi, recensens, non addiderit hanc vocem, *universa*, servavit locum alteri præcepto, quod ad dilectionem Dei pertinet, ut observat S. Augustinus. Præcipit ergo Christus ut quicquid officiorum homo exhibet alteri, hac intentione exhibeat, qua sibi exhiberi vult, id est, ut non ab eo aliquid commodi temporalis exspectet. Ita erit cor simplex & mundum, in quo quæritur Deus.

Rom. 13. 8. 9. 10.

Galat. 5. 14.

S. Augustin. ibid. n. 76.

7. *Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & artta via est, quæ ducit ad vitam; & pauci sunt qui inveniunt eam.* Ne quis causaretur ardua esse & difficilia, quæ Christus præceperat, docet revera difficilem esse viam ad beatitudinem. *Intrate*, id est, *intrare contendite per angustam portam.* Via & porta hîc vitæ institutum significat. Via pietatis & virtutis, seu ratio vivendi secundùm Evangelium, quæ ducit ad vitam æternam, angusta & arcta est; tum quia Divinæ & Evangelicæ Legis finibus est circumscripta, ita ut neque ad dexteram, neque ad sinistram vagari sinat hominem, ut ulli cupiditati serviat, quem uni servire jubet caritati: tum quia incessu difficilis est ob naturæ corruptæ propensionem in bona temporalia quæ sensus demulcent, quorum licentiam refrænare difficile est hominibus sæculo addictis: quamvis rectè agendi consuetudo, auxilium Spiritus sancti, & spes æterni præmii, magna sint ad omnes difficultates vincendas adjumenta: tum quia unica omnino est; & ne latum quidem unguem ab ea deflectere licet. Hanc viam pauci inveniunt, sive assequuntur, quia de rerum finibus, viisque ad finem, non rectè judicant, neque ut rectè judicare possint operam ponunt, rectè judicandi vi per pravos affectus & effrenes cupiditates depravatâ. Non dicit Christus, *Pauci qui gradiuntur per eam*: (*hoc enim difficillimum est*:)

S. Hil. lib. 2. Adversus Pelagianos.

sed qui inveniunt eam. Pauci enim inveniunt, & multò pauciores ingrediuntur per eam. Contra verò *lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem.* Vitia enim latè patent, & quibusvis affectibus famulantur. *Et multi sunt qui intrant per eam*, adeoque in æternam damnationem tendunt. Major enim hominum pars pravis cupiditatibus abstracta & illecta, sæculique moribus, pompis, & pravis exemplis abrepta, dæmoniisque tentationibus concussa, eam ingreditur. *Lata via est sæculi voluptas, quam appetunt homines: Angusta, quæ per labores & jejunia panditur. Per latam multi ambulant: angustam pauci inveniunt. Latam non quærimus, nec inventione opus est: sponte se offert, & errantium via est: Angustam verò nec omnes inveniunt; nec qui invenerint, statim ingrediuntur per eam: siquidem multi inventâ veritatis viâ, capti sæculi voluptatibus, de medio itinere revertuntur.*

S. Hieron. in cap. 7. Matt.

8. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces: A fructibus eorum cognoscetis eos.* Cavete vobis à falsis Doctoribus. Hebræi enim Prophetæ dicebantur non tantùm præsagi futurorum, sed & alii qui Scripturas interpretabantur: pseudoprophetæ verò, qui ad populum docendum procedebant, quasi mandatis cælitus datis instructi, cùm tamen à Deo missi non essent nec veram salutaremque doctrinam, sed falsam & exitialem traderent. Tales erant Simon Magus & Bar-Jesu, quem S Lucas *Pseudoprophetam* vocat. *Act.* 13. 6. Hi sunt præcipuè Hæretici, qui promittunt sapientiam cognitionemque veritatis, quam non habent, & se plerumque paucitate commendant; tum omnes errores Magistri, qui doctrinam venenatam, in materia etiam morum, populis propinant, seu palam, seu privatim: vel qui, ut novam exitialemque doctrinam tradant, arctæ viæ se duces profitentur, & Moralem severiorem, veteremque disciplinam buccis inflatis concrepant, ut in præcipuis evertant capitibus Moralem saniorem, frequentem Sacramentorum usum, indulgentias, pias confraternitates, &c. *Qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant.* Hi veniunt ad vos *in vestimentis ovium*, ovinam fraudisque nesciam simplicitatem, mansuetudinem, innocentiam, vultu, habitu, verbisque mentiti: Qui continentiæ, castitatis, jejunii speciæ, quasi quadam pietatis veste circumdati, simpliciorum corda decipiunt. De his Apostolus scribit: *Hujusmodi Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Et alibi: *Sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et non mirum: Ipse enim satanas transfigurat se in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si Ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum.* Hi *quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu-Christi... Qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ... Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Ex his sunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis. Quemadmodum autem Jannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Ab his cavete, *intrinsecus* enim *sunt lupi rapaces.* Venenatum habent animum, *loquuntur perversa, ut abducant discipulos post se: non parcunt* denique *gregi.*

S. August. lib 2. de sermone Dom. in Monte c. 24.

Rom. 16. 18.

2. Cor. 11. 13. 14. 15.

Philipp. 2. 21.

Ad Tit. 1. 2.

Tim. 2. 3. 5. 6.

Act. 20. 29. 30.

S. Hieron. in cap. 7. Matt.

A fructibus eorum cognoscetis eos; id est ex operibus, non qualia fieri solent & ab hypocritis, nempe jejunia, orationes, eleemosynæ. Hæc siquidem ad vestitum ovium sæpe pertinent: sed qualia commemorat Apostolus *ad Galatas* 5. 19. ex operibus scilicet carnis, quæ ibidem opponit fructibus Spiritus Sancti. Quamvis enim pietatem simulent, citò tamen cognoscentur progressu temporis, aut attentione diligenti. Nemo enim diu fictos mores præ se ferre potest, alienamque personam gerere. Tales igitur se demum ostendent, quales revera sunt, fastuosos, odii & invidentiæ plenos, turpis lucri cupidos, luxuriæ deditos. Apparebunt *conversi in vaniloquiam, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: Superbi, languentes circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, blasphemiæ, &c. Mente corrupti, veritate privati, existimantes quæstum esse pietatem.... Voluptatem existimantes dici delicias; in conviviis luxuriantes, cor exercitatum avaritia habentes. Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur: libertatem illis promittentes, cùm ipsi servi sint corruptionis...* *Illi carnem maculant, dominationem spernunt, majestatem blasphemant... Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sydera errantia... Hi sunt murmuratores queruloſi secundùm desideria sua ambulantes: & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causâ... Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.* Hi characteres, hi fructus, ex quibus pseudoprophetæ & pseudomagistri facilè cognoscuntur.

1. Tim. 1. 6. 7.

Ibid. c. 6. 4. 5.

2. Petri 2.

Iudas Apostolus in Epist. cathol.

9. *Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: Mala autem arbor malos fructus facit.* Numquid fieri potest ut de spinis uvæ, aut de tribulis ficus colligantur? Nullatenus. Sic omnis arbor bona, quatenus bona est, fructus bonos facit: Mala autem arbor quatenus talis, malos fructus. Arbor bona, voluntas bona: Arbor mala, voluntas mala. Ex bona & recta voluntate, opera mala non prodeunt; neque ex mala voluntate opera bona. Cùm igitur Pseudoprophetæ & Pseudomagistri animum corruptum habeant, malamque voluntatem, mala utplurimùm opera faciunt. *Non potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Sic animus corruptus, & mala voluntas, si talis maneat, bona opera facere non potest; nec bona voluntas opera mala. Cæterùm gratia Dei malam voluntatem mutare potest, ut bonorum operum fructus proferat. *Numquam discordabunt sententiæ sanctæ. Non dabit enim arbor mala bonos fructus, si non inseratur; & bona malos dabit, si non colatur; & lapides filii Abrahæ fient, si in fidem Abrahæ formentur; & genimina viperarum fructum pœnitentiæ facient, si venena malignitatis exspuerint. Hæc erit vis divinæ gratiæ, potentior utique naturâ, habens in nobis subjacentem sibi liberam arbitrii potestatem; quæ cùm sit & ipsa naturalis atque mutabilis, quoquo vertitur, naturâ convertitur.* Christus igitur non dixit, impossibile esse malum ad meliora converti, nec bonum negat in deterius posse transire, sed quia quamdiu malitiæ affixus est, bonum utique fructum non possit afferre. *Nam transire quidem ad virtutem, etiam cùm malus sit, potest: sed numquam bonum affert fructum, quamdiu in malitia perseverat.* Hoc sensu loquebatur & Paulus: *Sapientia*, inquit, *carnis inimica est Deo: Legi enim Dei non est subjecta, nec enim potest.* Et, *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritûs Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere.* Et S. Johannes: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Non potest arbor bona fructus malos facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Hâc Domini sententiâ frustra abusi sunt Manichæi, ut duo prima principia adstruerent, unum bonum, quod omnium bonorum; alterum malum, quod malorum omnium causa esset, aut duas in homine contrarias Animas, quarum una ad bonum, ad malum altera inclinaret. Quos refellens S. Epiphanius: *Quidnam* (inquit) *malam hanc arborem esse dicemus, è qua bonum oriri nequeat? Planè de hominum actionibus interpretari de-*

Tertull. lib. de Anima c. 21.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 24. in Matt.

Rom. 8. 7.

1. Cor. 11. 14.

1. Ioan. 3. 9.

S. Epiphanius Hæresi 66. n. 51.

bemus. Neque enim è stupro derivari bonitas potest : neque ex nequitiæ livore justitia ; neque ex adulterio laus. Siquidem arbor illa peccati à bonitate proficisci non potest. Exempli gratiâ, arbor illa bona, quæ malos fructus edere non potest, sit benigna hospitum exceptio. Quicquid enim ab ea proficiscatur, vis ejus ab improbitate non oritur. Similiter eleemosyna, castimonia quæ propter Deum colitur, continentia propter Dominum, justitia legis gratiâ suscepta. Quamobrem duæ illæ arbores de justitia & peccato intelligi commodè possunt. Arborem bonam, voluntatem bonam, quæ bonos fructus, id est, bona opera parit ; arborem malam, voluntatem malam, quæ malos fructus, id est, mala opera profert ; *S. Augustinus* contra Manichæos & Pelagianos constanter interpretatur variis in locis, ex quibus aliqua delibabimus inferiùs in expositione sensûs Moralis. Non ergo natura est arbor mala, ut Manichæi asserebant ; non nuptiæ, ut contendebant Pelagiani.

S. August. lib. de Gratia Christi c. 18. & 19.

Lib. 2. de Nuptiis & Concupiscentia cap. 26.

10. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Confirmat S. Joannis Baptistæ sententiam supra cap. 3. vers 10 ut appareat Verbi convenientia cum voce. Confer cum *Danielis* 4.

Lib. 1. contra Iulianum cap. 8. & 9. & lib. 4. cap. 3.

11. Omnis homo voluntatis malæ, & qui bonorum operum fructus non facit, excidetur, à sanctorum societate segregabitur, & mittetur in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Igitur *à fructibus eorum cognoscetis eos* ; Ex operibus cognoscetis corruptam mentem, consequenter & dogmatum falsitatem, tamquam ex signo probabili, cùm libenter homines moribus suis convenientia doceant, nec veritatem imitari diu possit simulatio. *Ex abundantia* enim *cordis os loquitur.* Et, *bonus homo de bono thesauro profert bona ; & malus homo de malo thesauro profert mala.* Unde Pharisæis, qui præter hominum morem, rectè docebant, & malè vivebant, ait Salvator ; *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum : aut facite arborem malam & fructum ejus malum : siquidem ex fructu arbor cognoscitur. Progenies viperarum ! Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali ?*

Matt. 10. 34. & 35.

Ibid. vers. 33.

11. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum : sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in Regnum cælorum.* Quamvis falsi Prophetæ & falsi Doctores plenis buccis nomen meum confiteantur, seque Dei servos esse verbis præ se ferant, ex hoc tamen judicium de illorum doctrinæ fideique integritate facere non potestis, quia *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum* ; id est, vitam æternam consequetur : Non enim in illud intrabunt, qui *Deum se nosse confitentur, factis autem negant.* Sed qui servat Mandata Dei Patris mei, quæ hactenus exposui, qui *Fidem* habet eam *quæ per caritatem operatur* : qui *ex operibus fidem* suam *ostendit* ; ita ut quam lingua loquitur, etiam moribus vita fateatur, *ipse intrabit in Regnum cælorum.*

1 Tit. 1. 6.

Galat. 5. 6.

Iacob. 2. 18.

12. *Multi dicent mihi in illâ die : Domine, Domine, Nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus ? Et tunc confitebor illis : Quia numquam novi vos : Discedite à me, qui operamini iniquitatem.* In illâ die terribili extremi judicii, quâ intrabunt in Regnum cælorum, quibus illud ab æterno divina prædestinatione paratum est multi dicent mihi : Domine, Domine nonne auctoritate tua ac virtute futura prædiximus, dæmonia ejecimus, aliaque miracula patravimus ? Et tunc illis palam respondebo : *Quia numquam novi vos*, id est numquam pro meis habui, ne tunc quidem cùm ista miracula faceretis, numquam novi vos scientiâ approbationis. *Deus enim & scit iniquum, quia cognoscendo judicat ; & nescit, quia facta ejus non approbat.* Sicut de veraci quolibet viro dicitur, quòd falsitatem nesciat ; quia tametsi, *fallaciam sciat in examine, nescit in amore : ut videlicet ipse hanc non agat, quam actam ab aliis damnat.*

S. Greg. M. lib. 31. Moralium cap. 7.

Discedite à me, ab æterni Regni gaudiis in perpetuum exules, discedite in ignem æternum, *qui operamini iniquitatem.* Ita verterunt 70. Psalm. 5. 6. S. Lucas habet, *operarii iniquitatis.* Confer cum 2. ad Tim. 2. 19. *Cognovit Dominus qui sunt ejus ; & discedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini.* Non dixit Christus : Discedite à me, qui operati estis iniquitatem, ne videretur tollere pœnitentiam : sed *qui operamini iniquitatem*, hoc est, *qui usque in præsentem horam, cùm judicii tempus advenerit, licèt non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum.*

S. Hieron. in cap. 7. Matt.

12. *Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram, & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit : fundata enim erat super petram.* Qui audit traditam à me doctrinam, & secundùm illam vitam instituit, similis est viro sapienti, qui domum suam ædificavit super fundamentum solidum & inconcussum Est enim firma & solida vitæ ejus instituendæ ratio ; super Christum scilicet, *lapidem vivum, à Deo electum & honorificatum, & ipsi tamquam lapides vivi superædificantur, domus spiritualis.* Pluvia, flumina, venti, quibus varia tentationum & persecutionum genera significantur, in spiritalem illam fidei bonorumque operum constructionem irruerunt, & stetit inconcussa Christo enim habitante per fidem in cordibus, & Spiritu Sancto interiorem hominem corroborante ; electi ejus *in caritate radicati & fundati* fidem inconcussam retinent, *superædificati* scilicet *super fundamentum Apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu : in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino : in quo & ipsi coædificantur in habitaculum Dei in Spiritu.*

1. Petri 2. 6.

Ephes. 2. 16. 17. & cap. 2. 20. 21. 22.

13. *Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam : & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Et omnis qui ita audit doctrinam sermonesque meos ut etiam iis credat, seque discipulum meum profiteatur, & fidem operibus non probat, nec mandata mea constanter observat, similis est viro stulto, qui domum suam super arenam ædificavit, quæ cùm fluxa sit, & aquis inundantibus aut imbribus vehementibus facilè eluatur, nullam domui stabilitatem dare potest. Sic illi qui super solam fidem operibus destitutam, spiritalem domum quasi super arenam ædificant ; hoc est, caduco infirmoque fundamento nituntur ; quod nullam homini firmitatem præstare potest adversùs tentationes & persecutiones, maximèque adversùs horrendam illam extremi judicii tempestatem, de qua Psal. 49. scriptum est : *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit : ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu ejus tempestas valida.* Domus namque super arenam ædificata, pluviâ desuper ingruente, vel inundantibus fluminibus, aut ventis è latere flantibus impulsa cecidit, *& fuit ruina illius magna*, id est, integra, absque spe restitutionis. Æterna pariter erit illorum ruina, qui solâ fidei professione, non perseverante in mandatis Dei & bonis operibus famulatu se Christianos esse testati fuerint. *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Et, *qui perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis : hic beatus in facto suo erit.*

Rom. 2. 13.

Iacobi 1. 25.

14. *Et factum est, cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.* Doctrinæ sublimitas ac novitas, cum sanctitate & perspicuitate conjuncta, moduque docendi minimè vulgaris, auditores in admirationem rapiebat. Docebat enim cum auctoritate, non quasi ex alterius præscripto, sicut Moyses & prophetæ loquebanL iij

tur, *Hæc dicit Dominus*: ſed ut ſummus Legiſlator, ut Dominus, & à nemine homine edoctus Magiſter: *Ego dico vobis*. Non docebat ut Legiſperiti & Phariſæi: Hi enim docebant ea quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi & Prophetis. Jeſus verò quaſi Deus & Dominus ipſius Moyſi, pro libertate voluntatis ſuæ, vel ea, quæ deeſſe videbantur, addebat legi, vel commutans prædicabat populis. Illorum doctrina in minutiis, & in traditionibus humanis, ac rebus plerumque ſupervacaneis verſabatur: Chriſti doctrina de rebus graviſſimis, & ad hominum ſalutem & ſanctificationem neceſſariis aut maximè conducibilibus tota erat. Illi ea tantùm docebant, quæ externum Dei cultum: Chriſtus quæ internum ſpectabant, Dei adorationem in ſpiritu & veritate, hominis interioris reformationem. Illorum doctrina jejuna erat & frigida. Chriſti doctrina lucida erat & fervida: mentes illuminabat, pectora commovebat, & ad rerum divinarum amorem, niſi gratiæ ejus reſiſterent, rapiebat. Legiſperiti & Phariſæi omni efficaciâ miraculorum deſtituti erant: Chriſtus doctrinam ſuam frequentibus miraculis confirmabat, ejuſque prædicatio erat *in oſtenſione ſpiritûs & virtutis* (ut loquitur Apoſtolus.) Illi aures dumtaxat pulſabant: Chriſtus aures pulſando, ſimul ad cor loquebatur. Illi pœnas dumtaxat temporales violatoribus legis comminabantur: Chriſtus vermem non morientem, ignem inextinguibilem & æternum intentabat: illi bona tantùm terrena & tranſitoria legis obſervatoribus pollicebantur: Chriſtus Regnum Dei, & vitam æternam. Denique ſe non modò Legiſlatorem, ſed Judicem eſſe ſignificabat, præmia & ſupplicia decernens.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 26. in Matth. S. Hier. in Matt.

1. Co. 2. 3.

Senſus Moralis.

1. NOLITE *judicare, ut non judicemini, &c.* Judicium temerarium, quod juſtitiæ, & caritati repugnat, Chriſtus caritatis Magiſter his verbis prohibet quibus nihil aliud nobis præcipitur, niſi *Ut ea facta, quæ dubium eſt quo animo fiant, in partem interpretemur meliorem.* Quod enim ſcriptum eſt, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ſicut ſunt ſtupra; vel blaſphemiæ, vel furta, vel ebrioſitates, & ſi qua ſunt talia, de quibus nobis judicare permittitur, dicente Apoſtolo, *Quid enim mihi de iis qui foris ſunt judicare? Nonne de iis qui intus ſunt vos judicatis?* De genere autem ciborum, quia poſſunt bono animo & ſimplici corde ſine vitio concupiſcentiæ quicumque humani cibi indifferenter ſumi, prohibet idem Apoſtolus judicari eos, qui carnibus veſcebantur, & vinum bibebant, ab eis qui ſe ab hujuſmodi alimentis temperabant. *Qui manducat*, inquit, *non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non judicet.* Ibi etiam ait: *Tu qui es, qui judices alienum ſervum? Domino ſuo ſtat aut cadit.* De talibus enim rebus, quæ poſſunt bono & ſimplici & magno animo fieri, quamvis poſſint etiam non bono, volebant illi cùm homines eſſent, in occulta cordis ferre ſententiam, de quibus ſolus Deus judicat. Ad hoc pertinet etiam illud quod alio loco dicit, *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.* Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt, de quibus temerarium eſt judicare, maximè ut condemnemus. Horum autem veniet tempus ut judicentur, cùm Dominus illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordis. Item alio loco dicit Apoſtolus, *Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad judicium, quoſdam autem & ſubſequuntur.* Manifeſta ea dicit de quibus clarum eſt quo animo fiant: hæc præcedunt ad judicium, quia ſi fuerit iſta ſubſequutum judicium, non eſt temerarium. Subſequuntur autem illa quæ occulta ſunt; quia nec ipſa latebunt tempore ſuo. Sic & de bonis factis intelligendum eſt. De manifeſtis ergo judicemus, de occultis verò Deo judicium relinquamus: quia & ipſa abſcondi non poſſunt ſive mala ſive bona, cùm tempus advenerit quo manifeſtentur. *Duo autem ſunt in quibus temerarium judicium cavere debemus, cùm incertum eſt quo animo quidque factum ſit, vel cùm incertum eſt qualis futurus ſit qui nunc vel bonus vel malus apparet. Si ergo quiſpiam, verbi gratiâ, conqueſtus de ſtomacho jejunare noluit, & tu id non credens edacitatis vitio tribueris, temerè judicabis. Item ſi manifeſtam edacitatem ebrioſitatemque cognoveris, & ita reprehenderis quaſi numquam ille poſſit corrigi atque mutari, nihilominùs temerè judicabis. Non ergo reprehendamus ea quæ neſcimus quo animo fiant; neque ita reprehendamus quæ manifeſta ſunt, ut deſperemus ſanitatem; & vitabimus judicium, de quo nunc dicitur; Nolite judicare, ut non judicemini.* Lugenda hominum proclivitas ad temerè judicandum de factis & perſonis aliorum. *Temerariis judiciis plena ſunt omnia. De quo deſperaverimus, ſubitò convertitur, & ſit optimus; De quo multùm præſumpſerimus, ſubitò deficit, & ſit peſſimus. Nec timor noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodie quiſque homo, vix novit ipſe homo.* Ex amoris proprii & cupiditatis vitiata radice temeraria illa judicia naſcuntur, quæ non fierent, ſi regnaret in animo caritas. *Ille veraciter ſe ante ſe ponit* (inquit S. Gregorius) *qui ſe in ſuis actibus tamquam alium attendit. Nam ſunt multa peccata quæ committimus, ſed idcirco nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes, clauſis nobis oculis in noſtra deceptione blandimur. Unde fit plerumque ut & noſtra gravia leviter, & proximorum mala levia graviter judicemus. Scriptum quippe eſt,* Erunt homines ſeipſos amantes. *Et ſcimus quia vehementer claudit oculam cordis amor privatus. Ex quo fit ut hoc quod nos agimus, & grave eſſe non exiſtimamus, plerumque agatur à proximo, & nimis nobis deteſtabile eſſe videatur. Sed quare hoc quod nobis vile videbatur in nobis, grave videtur in proximo, niſi quia nec nos ſicut proximum, nec proximum conſpicimus ſicut nos? Si enim nos ſicut proximum conſpiceremus, noſtra reprehenſibilia diſtrictè videremus. Et rurſum ſi proximum aſpiceremus ut nos, numquam nobis ejus actio appareret intolerabilis, qui ſæpè fortaſſis talia egimus, & nil nos proximo intolerabile feciſſe putamus.... Salomon ait*: Pondus & pondus, menſura & menſura utrumque abominabile eſt apud Deum. *Scimus quia in negotiatorum duplici pondere aliud majus, aliud minus eſt. Ad dandum pondera leviora, ad accipiendum graviora præparant. Omnis itaque homo qui aliter penſat ea quæ ſunt proximi, & aliter ea quæ ſua ſunt, pondus & pondus habet. Utrumque ergo abominabile eſt apud Deum: Quia ſi ſic proximum ut ſe diligeret, hunc in bonis ſicut ſe amaret. Et ſi ſic ſe ſicut proximum aſpiceret, ſe in malis ſicut proximum judicaret.*

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 18.

1. Cor. 5. 12.

Rom. 14. 3.

1. Cor. 4. 5.

1. Tim. 5. 24.

S. Auguſt. ſerm. 46. aliàs de Tempore 165. cap. 12.

S. Gregor. M. Hom. 4. in Ezech.

2. Tim. 3.

Prov. 20.

In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini. *Sicut enim in venia peccatorum promerenda, à nobis principia ſumuntur: ſic etiam in ipſo judicio à nobis condemnationis menſura procedit. Nec enim oportet exprobare delictum, neque illum qui peccato aliquo ſit præventus, inſolenter obruere, ſed clementer monere; nec perſequi jurgio, ſed juvare conſilio: nec cum inſolentia in eum erigi, ſed cum dilectione corrigere. Non enim illum, ſed te profectò extremo addicis ipſe ſupplicio, non ei parcendo, cùm oportebit de illius delictis ferre ſententiam.* Cùm unuſquiſque ſuorum ſit conſcius peccatorum, quomodo poteſt de alterius judicare peccato? *Judicet de alterius errore, qui non habet quod in ſe ipſe condemnet: judicet ille, qui non agat eadem quæ in alio putaverit punienda; ne cùm de alio judicat, in ſe ferat ipſe*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 23. in Matth.

S. Ambroſ ſerm. 20. in Pſalm. 118. n. 31.

ipse sententiam. Judicet ille qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla levitate ducatur.

2. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* &c. Id certè nunc plurimi faciunt, qui si viderint Monachum habere superfluum vestimentum, legem illam dominicam impudenter objiciunt, cùm millies ipsi aliena diripiant, & quotidie avaritiæ studeant. Et si eum cibo uti viderint largiori, accusatores existunt amari, ipsi quotidie crapulati atque temulenti: ignorantes quòd cum propriis delictis hinc quoque sibi congregent majus incendium, omnique se ipsos excusatione destituant. Ut enim diligentiùs peccata examinentur tua, legem primus ipse posuisti, severiùs de his, quæ proximus peccaverat judicando.... *Ejice primum trabem de oculo tuo.* Vides quia non veluerit judicare, sed jusserit ejicere primùm de oculo proprio trabem, & tunc aliorum errata corrigere. Nam & sua unusquisque faciliùs cognoscit quàm cæterorum: & majora citiùs prospicit quàm minora, & se ipsum magis amat quàm proximum. Itaque si alterius curam gerens id facis, temetipsum ante curato, in quo & manifestius invenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipsum contemnis ac despicis, liquet omnino quòd fratrem tuum ipse odio judices, non studio disciplinæ; nec emendare illum cupias, sed notare. Quòd etsi oportet aliquem hujusmodi judicare, non tamen à te hoc fieri debet, verùm ab eo qui nihil tale commisit..... Et quid miraris, si Dominus posuit hanc legem, quæ etiam à Latrone servata est, qui in cruce dicebat ad socium suum: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Protulit enim vocem Christi sententiæ omnino consonam. Tu verò trabem tuam non modò non ejicis, sed ne sentis quidem: fratris verò non modò vides, sed & judicas, & ejicere conaris. Velut si aliquis gravissimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidem etiam negligat, eum verò culpet qui exiguum in aliqua corporis sui parte non curet tumorem. Si verò malum est propria peccata non cernere, duplex jam aut triplex malum est judicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare. Omne quippe est gravius trabe peccatum. Hoc est ergo quod præcipit, ne scilicet ille qui mille vitiis est obnoxius, acriorem se judicem in aliorum velit præbere delictis: & præcipuè si hæc sint exigua; non arguere alterum prohibens atque corripere, sed dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis.

Hyprocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, &c. Id est primùm abs te expelle odium, & deinde poteris jam cum quem diligis, emendare. Est verè multùm cavendum & molestum simulatorum genus, qui cùm omnium vitiorum accusationes odio & livore suscipiant, etiam consultores videri se volunt. Et ideo piè cautèque vigilandum est, ut, cùm aliquem reprehendere vel objurgare nos necessitas coëgerit, primùm cogitemus utrum tale sit vitium quod numquam habuimus, vel quo jam caruimus: & si numquam habuimus, *cogitemus nos homines esse, & habere potuisse*: Si verò habuimus, & non habemus, *tangat memoriam communis infirmitas ut illam reprehensionem aut objurgationem non odium sed misericordia præcedat*: Ut sive ad correctionem ejus, propter quem id facimus, sive ad perversionem valuerit: (Nam incertus est exitus:) Nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. *Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio, in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus*: *Sed tamen congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitemus. Rarò ergo & in magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis non nobis, sed ut Deo serviatur, instemus. Ipse est enim finis: Ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro, invidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, ut videamus ejicere festucam de oculo fratris.* Nobis ipsis attendamus, secundùm præceptum Christi. *Attendite vobis.* Ita fiet ut alienæ vitæ censores malevoli non simus. *Vagus oculus, lascivus intuitus, improbus aspectus suas non respicit ad ruinas, alienos currit ad lapsus; sua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum suorum nescius, alienorum accusator & testis: suum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis inflammatur & excandescit examen. Et, ne multis, sicut dixit Dominus, oculus in se trabem non videns, videt in alieno festucam.* Quid ergo mirum si Christianorum pars maxima in virtute non proficiat, cùm sibi ipsis non attendentes, aliorum delicta considerent, & amarè judicent. *Tamdiu quis peccata sua quæ nosse ac deflere debet ignorat, quandiu curiosè aliena considerat. Quòd si mores suos ad se ipsum conversus aspiciat, non requiret quod in aliis specialiter reprehendat, sed in se ipso quod lugeat.*

Ejice primùm trabem de oculo tuo. *Metuendum est ne ira tanta sit, ut in odium vertatur. Ira enim nondum est odium. Nam irasceris filio, non odisti filium: ei servas hæreditatem, qui te sentit iratum; & ad hoc irasceris, ne perdat quod servaveris, malè vivens moribus pravis. Ergo ira nondum est odium: Nondum odimus eos quibus irascimur; sed ista ira si manserit, & non citò evulsa fuerit, crescit & fit odium. Ideo ut recens ira evellatur, & in odium non convertatur, hoc nos docet Scriptura, dicens,* Non occidat sol super iracundiam vestram. *Invenis autem aliquando fratrem odium habentem, & reprehendit irascentem: In illo est odium, & in alio culpat iram: Ipse habet trabem in oculo suo, & reprehendit festucam in oculo fratris sui. Sed festuca ista & surculus, nisi citò evellatur, trabs futura est.*

3. *Nolite sanctum dare canibus: Neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Sanctum est, quod violare atque corrumpere nefas est: cujus utique sceleris conatus & voluntas, tenetur rea, quamvis illud sanctum naturâ inviolabile atque incorruptibile maneat. Margaritæ autem quæcumque spiritualia, magni æstimanda sunt, & quia in abdito latent, tamquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis, quasi apertis conchis inveniuntur. Licet igitur intelligi quòd una eademque res & sanctum & margarita dici potest: sed sanctum ex eo quod non debet corrumpi: margarita ex eo quòd non debet contemni. Conatur autem quisque corrumpere quod non vult esse integrum: contemnit autem quod vile ducit, & quasi infra se esse existimat; & ideo calcari dicitur quicquid contemnitur. Quapropter canes quoniam insiliunt ad dilacerandum, quod autem dilacerant integrum esse non sinunt: *Nolite*, inquit, *sanctum dare canibus*: Quia etsi dilacerari & corrumpi non potest, & manet integrum atque inviolabile, illi tamen quid velint cogitandum est, qui acriter atque inimicissimè resistunt, *& quantùm in ipsis est, si fieri possit, conantur perimere veritatem.* Porci verò quamvis non ita ut canes morsu appetant, passim tamen calcando coinquinant. *Non* ergo *miseritis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis.* Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus positos non incongruè accipimus..... Utrumque autem animal immundum est, & canis & porcus. Cavendum est ergo ne quid aperiatur ei qui non capit: Meliùs enim quærit quod clausum est, quàm id quod apertum est aut infestat aut negligit. Neque verò alia causa reperitur, cur ea quæ manifesta & magna non sunt, non accipiant, præter odium & contemptum, quorum propter unum canes, propter alterum porci nominati sunt. *Quæ tamen omnis immunditia rerum temporalium: dilectione concipitur, id est, dilectione hujus sæculi, cui jubemur renuntiare ut mundi esse possimus.* Qui ergo mundum & simplex cor habere appetit, non debet sibi reus videri, si aliquid occultat, quod ille cui occultat capere non potest. *Agendum ergo primùm est ut impedimenta detrahantur, quibus efficitur ut non capiat: quia utique si propter sordes non capit, mundandus est vel verbo vel opere, quantùm fieri à nobis potest.* Quod autem Dominus no-

S. Joan. Chrys. Hom. 23. in Matt. — Id certè nunc plurimi faciunt, qui si viderint Monachum habere superfluum vestimentum, legem illam dominicam impudenter objiciunt, cùm millies ipsi aliena diripiant, & quotidie avaritiæ studeant. Et si eum cibo uti viderint largiori, accusatores existunt amari, ipsi quotidie crapulati atque temulenti: ignorantes quòd cum propriis delictis hinc quoque sibi congregent majus incendium, omnique se ipsos excusatione destituant. Ut enim diligentiùs peccata examinentur tua, legem primus ipse posuisti, severiùs de his, quæ proximus peccaverat judicando.... *Ejice primum trabem de oculo tuo.* Vides quia non veluerit judicare, sed jusserit ejicere primùm de oculo proprio trabem, & tunc aliorum errata corrigere. Nam & sua unusquisque faciliùs cognoscit quàm cæterorum: & majora citiùs prospicit quàm minora, & se ipsum magis amat quàm proximum. Itaque si alterius curam gerens id facis, temetipsum ante curato, in quo & manifestius invenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipsum contemnis ac despicis, liquet omnino quòd fratrem tuum ipse odio judices, non studio disciplinæ; nec emendare illum cupias, sed notare. Quòd etsi oportet aliquem hujusmodi judicare, non tamen à te hoc fieri debet, verùm ab eo qui nihil tale commisit..... Et quid miraris, si Dominus posuit hanc legem, quæ etiam à Latrone servata est, qui in cruce dicebat ad socium suum: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Protulit enim vocem Christi sententiæ omnino consonam. Tu verò trabem tuam non modò non ejicis, sed ne sentis quidem: fratris verò non modò vides, sed & judicas, & ejicere conaris. Velut si aliquis gravissimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidem etiam negligat, eum verò culpet qui exiguum in aliqua corporis sui parte non curet tumorem. Si verò malum est propria peccata non cernere, duplex jam aut triplex malum est judicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare. Omne quippe est gravius trabe peccatum. Hoc est ergo quod præcipit, ne scilicet ille qui mille vitiis est obnoxius, acriorem se judicem in aliorum velit præbere delictis: & præcipuè si hæc sint exigua; non arguere alterum prohibens atque corripere, sed dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis.

S. Aug. lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 19. — Id est primùm abs te expelle odium, & deinde poteris jam cum quem diligis, emendare. Est verè multùm cavendum & molestum simulatorum genus, qui cùm omnium vitiorum accusationes odio & livore suscipiant, etiam consultores videri se volunt. Et ideo piè cautèque vigilandum est, ut, cùm aliquem reprehendere vel objurgare nos necessitas coëgerit, primùm cogitemus utrum tale sit vitium quod numquam habuimus, vel quo jam caruimus: & si numquam habuimus, *cogitemus nos homines esse, & habere potuisse*: Si verò habuimus, & non habemus, *tangat memoriam communis infirmitas ut illam reprehensionem aut objurgationem non odium sed misericordia præcedat*: Ut sive ad correctionem ejus, propter quem id facimus, sive ad perversionem valuerit: (Nam incertus est exitus:) Nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. *Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio, in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus*: *Sed tamen congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitemus. Rarò ergo & in magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis non nobis, sed ut Deo serviatur, instemus. Ipse est enim finis: Ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro, invidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, ut videamus ejicere festucam de oculo fratris.* Nobis ipsis attendamus, secundùm præceptum Christi. *Attendite vobis.* Ita fiet ut alienæ vitæ censores malevoli non simus. *Vagus oculus, lascivus intuitus, improbus aspectus suas non respicit ad ruinas, alienos currit ad lapsus; sua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum suorum nescius, alienorum accusator & testis: suum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis inflammatur & excandescit examen. Et, ne multis, sicut dixit Dominus, oculus in se trabem non videns, videt in alieno festucam.* Quid ergo mirum si Christianorum pars maxima in virtute non proficiat, cùm sibi ipsis non attendentes, aliorum delicta considerent, & amarè judicent. *Tamdiu quis peccata sua quæ nosse ac deflere debet ignorat, quandiu curiosè aliena considerat. Quòd si mores suos ad se ipsum conversus aspiciat, non requiret quod in aliis specialiter reprehendat, sed in se ipso quod lugeat.*

S. Petrus Chrysol. serm. 139.

Julianus Pomerius lib. 2. de vita contemplativa cap. 6.

S. August. Enarrat. 3. in Psal. 30. n. 4.

Ephes. 4. 26.

S. Aug. lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 20. n. 68. & 69.

Luc. 17. 3.

Ejice primùm trabem de oculo tuo. *Metuendum est ne ira tanta sit, ut in odium vertatur. Ira enim nondum est odium. Nam irasceris filio, non odisti filium: ei servas hæreditatem, qui te sentit iratum; & ad hoc irasceris, ne perdat quod servaveris, malè vivens moribus pravis. Ergo ira nondum est odium: Nondum odimus eos quibus irascimur; sed ista ira si manserit, & non citò evulsa fuerit, crescit & fit odium. Ideo ut recens ira evellatur, & in odium non convertatur, hoc nos docet Scriptura, dicens,* Non occidat sol super iracundiam vestram. *Invenis autem aliquando fratrem odium habentem, & reprehendit irascentem: In illo est odium, & in alio culpat iram: Ipse habet trabem in oculo suo, & reprehendit festucam in oculo fratris sui. Sed festuca ista & surculus, nisi citò evellatur, trabs futura est.*

3. *Nolite sanctum dare canibus: Neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Sanctum est, quod violare atque corrumpere nefas est: cujus utique sceleris conatus & voluntas, tenetur rea, quamvis illud sanctum naturâ inviolabile atque incorruptibile maneat. Margaritæ autem quæcumque spiritualia, magni æstimanda sunt, & quia in abdito latent, tamquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis, quasi apertis conchis inveniuntur. Licet igitur intelligi quòd una eademque res & sanctum & margarita dici potest: sed sanctum ex eo quod non debet corrumpi: margarita ex eo quòd non debet contemni. Conatur autem quisque corrumpere quod non vult esse integrum: contemnit autem quod vile ducit, & quasi infra se esse existimat; & ideo calcari dicitur quicquid contemnitur. Quapropter canes quoniam insiliunt ad dilacerandum, quod autem dilacerant integrum esse non sinunt: *Nolite*, inquit, *sanctum dare canibus*: Quia etsi dilacerari & corrumpi non potest, & manet integrum atque inviolabile, illi tamen quid velint cogitandum est, qui acriter atque inimicissimè resistunt, *& quantùm in ipsis est, si fieri possit, conantur perimere veritatem.* Porci verò quamvis non ita ut canes morsu appetant, passim tamen calcando coinquinant. *Non* ergo *miseritis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis.* Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus positos non incongruè accipimus..... Utrumque autem animal immundum est, & canis & porcus. Cavendum est ergo ne quid aperiatur ei qui non capit: Meliùs enim quærit quod clausum est, quàm id quod apertum est aut infestat aut negligit. Neque verò alia causa reperitur, cur ea quæ manifesta & magna non sunt, non accipiant, præter odium & contemptum, quorum propter unum canes, propter alterum porci nominati sunt. *Quæ tamen omnis immunditia rerum temporalium: dilectione concipitur, id est, dilectione hujus sæculi, cui jubemur renuntiare ut mundi esse possimus.* Qui ergo mundum & simplex cor habere appetit, non debet sibi reus videri, si aliquid occultat, quod ille cui occultat capere non potest. *Agendum ergo primùm est ut impedimenta detrahantur, quibus efficitur ut non capiat: quia utique si propter sordes non capit, mundandus est vel verbo vel opere, quantùm fieri à nobis potest.* Quod autem Dominus no-

» ster quædam dixisse invenitur, quæ multi qui aderant, A
» vel resistendo vel contemnendo non acceperunt, non
» putandum est sanctum dedisse canibus, aut margaritas
» misisse ante porcos: Non enim dedit eis qui capere non
» poterant, sed eis qui poterant, & simul aderant, quos
» propter aliorum immunditiam negligi non oportebat.

S. Ioan. Chrys. lib. 1. de compunctione cordis c. 6.

» *Nolite sanctum dare canibus.* Et Christus quidem hoc
» tamquam præceptum nobis tradidit: At nos laudis amo-
» re & jactantiæ vitio corrupti, etiam huic præcepto con-
» traria gerimus, & hominibus neque mentem puram, ne-
» que sanam fidem gerentibus, insuper etiam peccatorum
» maculis innexis, sine ulla discretione Mysteriorum se-
» creta nudamus, & priusquam mentis propositum à no-
» bis, vel sensus capacitas explorata sit, divinorum dog-
» matum veneranda eis arcana committimus: & quibus
» prima rudimenta vixdum tradi oporteret, interna eis B
» adyta divinæ scientiæ divinæque sapientiæ patefacimus.
» Propterea nonnulli ubi immundus, ut ita dicam, pedi-
» bus Sancta nostra calcarunt, & pleno sordibus pectore
» hauserunt purum divinæ scientiæ poculum: non solùm
» evomuerunt quod hauserant, sed & contradixerunt, &
» transversi sunt; & insurgentes in eos injuriis & maledi-
» ctis atque accusationibus eos, opprobriisque ruperunt.
» Et ita ne nobis quidem ipsis, & vitæ atque existimationi
» nostræ parcimus, dummodo violemus divina præcepta.
» Et non solùm in hoc, sed interdum & in eo prævarica-
» mur præcepti hujus vim, cùm eos, quos novimus im-

Idem Homil. 16. in Genes.

» mundæ vitæ homines, violentos, rapaces, impuros, &
» per omnia porcis & canibus similes, divini Sacramenti
» participes effici patimur..... Prima Mulier in Para-
» diso cum Dœmone colloquuta, margaritas divinas porco C
» apposuit, Dei præceptum illi exponens. At Dœmon non
» solùm illas conculcavit, sed & illam unàque cum ipsa
» primum hominem in morbum inobedientiæ perduxit.
» Tantum malum est absque delectu cuivis & promiscuè
» divina mysteria detegere. Audiant qui sine discrimine
» simpliciter cum omnibus de Mysteriis colloquuntur.
» Neque enim ibi Christus de sensibilibus porcis præce-
» pit, sed homines porcinis moribus denotat, qui sicut bruta
» illa in peccati luto involvuntur, docens nos ut personа-
» rum diversitatem dignoscamus, & vitæ rationes inqui-
» ramus, quando aliquid divinorum eloquiorum exponere
» opus fuerit, ne & illos & nosmetipsos lædamus. Nam
» qui tales sunt, non solùm nihil lucri ex dictis capiunt,
» sed & eos qui bonas illas margaritas absque disquisitio-
» ne illis proposuerant, secum in suæ perditionis profun- D
» dum pertrahunt. Ideo cum diligentia observanda sunt
» hæc, ne eadem patiamur quæ illi qui hìc decepti sunt.
» Nam & tunc *Si voluisset Mulier non proponere marga-*
» *ritas porco, neque ipsa in præcipitium ruisset, neque vi-*
» *rum secum traxisset.*

S. Isidor. Pelusiota lib. 4. Epist. 181.

Hanc Domini sententiam egregiè exponit S. Isidorus Pelusiota. *Quia*, inquit, *verbum divinum est sacrosanctum, & margarita revera pretiosissima: canes autem & porci sunt, non solùm qui circa dogmata Christianæ Religionis, sed etiam qui circa actiones labuntur: conculcatio autem & contentio atque concertatio de illis susceptа, dum alii dogmatum rectitudinem sinceritatemque evertere conantur; alii optimam vivendi rationem contumeliâ afficiunt: Laceratio denique eorum, qui divinum verbum tamquam legati annuntiant, optimaque dant* E *consilia, & contemptus & ignominia, quâ eos afficiunt qui non rectè vivunt: Hanc ob causam dixit, Ne tamquam rem aliquam vilem ac paratu facilem projicite verbum, ne & ipsum contumeliâ afficiatur, & vos traducamini ac ludibrio habeamini ab eis, qui nihil rectè neque dicunt, neque faciunt. Sunt autem qui non absurdè dicant, quòd etiam sacerdotium prohibeat dari improbis atque impuris, ne & ipsum injuriâ afficiant, & in eos à quibus electi sunt irruant, bonam atque honestam, quâ priùs præditi erant, existimationem dilacerantes. Quòd si etiam peccantibus Laicis dixeris non esse danda divina Mysteria* (id est, Eucharistiæ Sacramentum) *scias te rectè accipere. Si denique etiam* A *dixeris, quòd prohibeat divinum impartiri baptismum illis, qui simulant quidem se ad Fidem Christianam accedere, sed interim non desistunt à præsentibus vitæ institutis, scito nihil te à vero aberrare.*

Dant sanctum canibus Sacerdotes, qui peccatores lethalium criminum habitu, diuturnaque consuetudine implicatos, vel in proxima peccati mortalis occasione hærentes, sacramentali Absolutione donant, & ad sacram Communionem admittunt, antequam suæ conversionis sinceritatem operibus probaverint, dignosque pœnitentiæ fructus fecerint. *Emersit novum genus* cladis (inquiebat S. Cyprianus) *& quasi parum* S. Cyprianus Tract. de Lapsis. *persecutionis procella sævierit, accessit ad cumulum sub misericordiæ titulo malum fallax & blanda pernicies. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excussa est, gravissimi extremique delicti memoria sublata est. Operiuntur morientium vulnera: & plæga letalis altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur. A Diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini Corpus invadunt; quando occurrat Scriptura Divina, & clamet, & dicat:* Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæ- «
cumque manducaverit ex carne Sacrificii salutaris, «
quod est Domini, & immunditia ejus super ipsam est; «
peribit anima illa de populo suo. *Apostolus item testatur & dicit:* Non potestis Calicem Domini bibere, & calicem dæmonium: Non potestis mensæ Domini communicare & mensæ dœmoniorum. *Idem contumacibus & pervicacibus comminatur & denuntiat,* «
dicens; Quicumque ederit panem, aut biberit Calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. *Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & sanguini: & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm Dominum negaverunt. Ante expiata delicta, ante exomologesim factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio & manu Sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini & minantis; pacem putant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non est pax illa; sed bellum: nec Ecclesiæ jungitur, qui ab Evangelio separatur.*

4. *Petite, & dabitur vobis: Quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis*, &c. Gratiam suam orationibus nostris promittit Deus, sed oratio ipsa Dei donum & gratia est. *Internus Magister, à quo subsidium doctrinæ cælestis accipimus, non solùm inquirentibus nobis suorum aperit arcana sermonem; sed ut etiam quæramus ipse gratis inspirat affectum; quia nec esurire panem illum, qui de cælo descendit, possumus, nisi ab ipso fastidientibus esuries detur qui se ad sattandos esurientes donare dignatur. Ab ipso etiam nobis est, quòd ad fontem sitientes currimus, qui se nobis tribuit ut bibamus. Ipse igitur laudandus est in utriusque muneris* S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum. c. 1. *gratia, sive cùm nos ad se quærendum dormientes exsuscitat, seu cùm se inveniendum nobis quærentibus donat; qui profectò nullatenus invenitur, nisi ipse nos excitet ut quæratur.*

Petite & dabitur vobis, &c. *Petitio pertinet ad impetrandam sanitatem firmitatemque animi, ut ea quæ præcipiuntur, implere possimus: Inquisitio autem ad inveniendam veritatem. Cùm enim beata vita actione &* S. August. lib. 2. de Serm. Dom. in Monte c. 21. *cognitione compleatur, actio facultatem virium, contemplatio manifestationem rerum desiderat: Horum ergo primum petendum, secundum quærendum est; ut illud detur, hoc inveniatur. Sed cognitio in hac vita, viæ priùs quàm ipsius possessionis est: sed cùm quisque veram viam invenerit, perveniet ad ipsam possessionem,*

qua

„ *quæ tamen pulsanti aperitur*. Ut ergo tria ista, id est, petitio, inquisitio, pulsatio, manifesta fiant, sub aliquo exemplo ponamus, aliquem infirmis pedibus ambulare non posse: priùs ergo sanandus & firmandus est ad ambulandum; & ad hoc pertinet quod dixit, *Petite*. Quid autem prodest quòd ambulare jam, vel etiam currere potest, si per devia itinera erraverit? Secundum est ergo ut inveniat viam quæ ducit eò quò vult pervenire? Quam cùm tenuerit, & pervenerit ad eum ipsum locum, ubi habitare vult, si clausum invenerit, neque ambulare potuisse, neque ambulasse ac pervenisse profuerit, nisi aperiatur: Ad hoc ergo pertinet quod dictum est, *Pulsate*. Magnam autem spem dedit & dat ille qui promittendo non decipit: ait enim, *Omnis qui petit accipit & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur*. Ergo *perseverantiâ opus est, ut accipiamus quod petimus & inveniamus quod quærimus, & quod pulsamus aperiatur*. Cur verò non consequimur quod petimus, nec invenimus quod quærimus? Utique quia malè petimus & quærimus: aut certè non petimus & quærimus, quod petendum & quærendum est. *Petitis & non accipitis, eò quòd malè petatis; ut in concupiscentiis vestris insumatis*. Quid porrò petendum? Justitia. *A quo enim habebis justitiam, nisi à Deo fonte justitiæ? Ergo si vis habere justitiam, esto mendicus Dei. Mendicum suum sciebat, & ecce pater-familias & magnus dives, divitiarum scilicet spiritualium & æternarum, hortatur, & dicit tibi, Pete, quære, pulsa*. Qui petit accipit, quærens invenit, pulsanti aperietur. *Hortatur ut petas; negabit quod petis?* Amicus amico tres panes importunè petenti, & intempesta nocte pulsanti dedit, non propter amicitiam, sed propter improbitatem; quia scilicet ille pulsare non destitit; & cùm esset negatum, non se avertit. Ille qui nolebat dare, quod petebatur fecit, quia ille in petendo non defecit. *Quantò magis dabit bonus, qui nos hortatur ut petamus, cui displicet si non petamus? Sed cùm aliquando tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diu desiderata, dulciùs obtinentur: Citò autem data vilescunt. Pete, quære, insta. Petendo & quærendo crescis, ut capias. Servat tibi Deus quod non vult citò dare? ut & tu discas magna magnè desiderare. Inde oportet semper orare, & numquam deficere*. Petite, quærite, pulsate. *Petamus orando, quæramus legendo, pulsemus operando*,

Jacobi 4. 3. S. August. serm. 61. alias 5. de Verbis Domini c. 4. & 5.

S. Gregor. M. lib. 6. Epist. 33.

5. *Quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? &c. Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris; quantò magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?* Miranda res, Fratres! Mali sumus, & bonum patrem habemus. Audivimus nomen nostrum: *Cùm sitis*, inquit, *mali*, &c. Et quos dixit malos, videre qualem patrem illis ostendit: *Quantò magis Pater vester*? Quorum Pater? certè malorum. Et qualis Pater? Nemo bonus, nisi solus Deus. Ergo, Fratres, ideo mali bonum patrem habemus, ne semper mali remaneamus. Nemo malus facit bonum. Si nemo malus facit bonum, homo malus quomodo se facit bonum? *Facit de malo bonum, qui semper est bonus*. Quid mihi dicunt vani vana, Tu te salvum facis, si volueris? *Sana me Domine, & sanabor*. Nos boni conditi sumus à bono: Fecit enim Deus hominem rectum; arbitrio autem nostro facti sumus mali. Potuimus esse ex bonis mali, & poterimus esse ex malis boni. Sed qui semper est bonus, ipse facit ex malo bonum: *Quia ipse homo voluntate sua se sanare non potuit*. Non quæris Medicum, ut vulneres te: sed cùm vulneraveris te, quæris qui sanet te. Bona ergo secundùm tempus, bona corporalia, carnalia novimus dare filiis nostris, etiam cùm simus mali; sed ista omnia bona à bonis & malis haberi possunt; & cùm bona sint, bonos tamen facere non possunt. Est ergo bonum, quod faciat bonum: & est bonum, unde facias bonum. Bonum quod facit bonum, Deus est. Ergo ut sis bonus, Deum invoca. Aliud autem bonum est, unde facias bonum: id est, quicquid habueris. Habes aurum, habes argentum; & concupiscis aurum & argentum. *Et habes, & concupiscis; & plenus es, & sitis. Morbus est, & non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni sunt, & semper sitiunt. Quomodo ergo delectas opulentiam, qui hydropem habes concupiscentiam?* Habes ergo aurum, bonum est: habes, non unde sis bonus, sed unde facias bonum. Quod bonum, inquis, facturus sum de auro? *Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi*. Hoc est bonum unde bonus es, justitia. Si habes bonum unde sis bonus, fac bonum de bono unde non es bonus. Habes pecuniam, eroga. *Erogando pecuniam, auges justitiam. Illud minuitur quod eras relicturus; illud augetur quod in æternum es possessurus*.

Psal. 111. 9.

Si ergo vos cùm sitis mali, &c. Justi in hujus vitæ mortalis decursu boni simul & mali sunt, Christusque Apostolos suos & amicos carissimos non dubitavit malos appellare. *Quidam filii sæculi hujus sunt* (inquit S. Augustinus) *& tamen filii diaboli non sunt. Quamvis enim diabolus sit autor & princeps omnium peccatorum; non tamen filios diaboli faciunt quæcumque peccata. Peccant enim & filii Dei: quoniam si dixerint se non habere peccatum, se ipsos seducunt, & veritas in eis non est. Sed ea conditione peccant, qua sunt filii adhuc hujus sæculi: quâ verò gratiâ sunt filii Dei, utique non peccant; quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat ..... Ut autem plenius intelligatur quod dicimus, audiatur ipse Jesus, qui filiis Dei utique loquebatur dicens*; Si autem vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quantò magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se? *Si enim filii Dei non essent, non eis diceret*, Pater vester qui in cælis est. *Et tamen eos malos esse dicit, & nosse bona dare filiis suis. Numquid inde mali, unde filii Dei? Absit: sed inde mali, unde adhuc filii sæculi; jam tamen filii Dei facti pignore Spiritus-sancti*. Et alibi: *Allocutus in commune omnes ait*, Si vos cùm sitis mali. *Audivit hoc Petrus, audivit Joannes, audivit Andreas, audierunt cæteri omnes undecim Apostoli. Quid audierunt?* Vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: Quantò magis Pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se? *Audito quòd mali essent, desperaverunt: audito quòd Deus in cælis esset pater ipsorum, respiraverunt*. Cùm sitis, *inquit*, mali: *Quid ergo debetur malis, nisi supplicium?* Quantò magis, *inquit*, Pater vester, qui in cælis est? *Quid debetur filiis nisi præmium? In nomine malorum, metus pœnarum: In nomine filiorum, spes hæredum*.

S. Augustin. lib 3. contra duas Epistolas Pelagianorum. cap. 3.

S. August. serm. 90. alias 14. ex editis à Sirmondo.

Quantò magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se? Quæ bona? Numquid temporalia? Dat & ipsa; sed & infidelibus dat. Dat & ipsa; sed & impiis dat, sed & blasphematoribus suis dat, *Bona quæramus, quæ non nobis sint cum malis communia. Novit ille Pater dare ista bona filiis suis*. Modò petit ab illo filius suus sanitatem corporis: & non dat, adhuc flagellat. Sed numquid pater, quando flagellat, non præstat? Profert flagellum, sed cogita quale præparat patrimonium. *Flagellat*, inquit, *omnem filium quam recipit. Quem enim diligit Dominus, corripit*. Ideo ista dico, Fratres mei, ne contristemini quando petitis & non accipitis, & arbitremini quod ante oculos vos non habeat Deus si ad tempus non exaudiat voluntatem vestram. *Non enim semper ægrum exaudit Medicus ad voluntatem, quamvis ejus sine dubio procuret atque appetat sanitatem. Non dat quod petit: sed quod non petit, hoc procurat. Petit frigidam, non dat. Crudelis factus est, qui venit sanare? Artis est, non crudelitatis. Non dat ad horam quod delectat: ut sanus possit omnia, nondum sano negantur aliqua*.

Idem serm. 286. alias de Diversis 39. cap. 6.

Pater noster cælestis, *Qui etiam proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Non solùm bonitate pater, sed & amoris teneritudine mater. *Numquid*, inquit, *oblivisci potest mulier infantem suum, ut non mi-*

Rom. 8. 32.

Hebr. 12. 6.

Isai. 49. 15.

fereatur filio uteri sui? Etsi illa oblita fuerit, ego tamen „ *non obliviscar tui.* Ab hominibus quidem cùm aliquid „ crebrò exposcis, molestus omnino & onerosus videris: „ Deum verò, quando id non facis, tunc ampliùs ut S. *Ioan.* „ tibi indignetur, accendis. Si verò in postulando per- *Chryso.* „ severes, etiamsi non continuò accipias; accipies tamen: *Hom.* „ propterea quippe ostium clausum est, ut ad pulsandum 24. „ inducaris; idcirco non celeriter annuit, ut diutius in- „ quiras. Permane igitur in quærendo atque pulsando, & „ absque ambiguitate percipies .... Quòd si non accipis, „ idcirco quia lapidem petis, non accipis. Nam etsi filius „ sis, non tamen tibi sufficit ad omne quod poposcris im- „ petrandum, sed hoc ipsum est quod obstat quò minùs „ accipias, quòd cùm sis filius Dei, ea quæ tibi non expe- „ diunt, deprecaris. Et tu *igitur noli aliquando petere seu quærere sæcularia, sed spiritalia omnia, & prorsus ac-* B *cipies. Nam & Salomon, quandoquidem poposcit ea quæ oportuit poscere, vide quàm celeriter acceperit. Duo igitur adesse oportet oranti, ut scilicet vehementer petat, & illa quæ petenda sunt. Quia & vos, inquit, cùm patres sitis, rogari tamen exspectatis à filiis: & si inutile aliquid petierint, dona vestra cohibetis. Si verò illi, quod est petendum, & utile postulaverint, annuitis atque præstatis. Et tu igitur ista considerans, non desistas donec accipias; donec invenias non recedas; nec omnino abeas donec clausa referentur. Si enim cum hoc studio mentis accesseris, & dixeris, Nisi accepero, non recedam, prorsus accipies: modò si talia postulaveris, quæ & illum à quo petitur dare deceat, & accipere tibi qui precaris,* C *expediat. Quæ verò ista sunt? Si videlicet spiritalia cuncta deposcas.*

S. *Ioan, Chrys. ibid.* 6. *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis ho-* „ *mines, & vos facite illis.* His verbis ostendit Christus, „ quod cum oratione opus sit etiam disciplinâ virtutum. Et „ non dixit, Quæcumque vis tibi à Deo fieri, hæc ipse fac „ proximo, ne diceres: Quonam modo hoc fieri potest, „ cùm ille sit Deus, ego homunculus? Sed quæ vis tibi „ fieri à conservo, ea tu erga proximum ostende. Quid hoc „ præcepto aut levius inveniatur, aut justius? Deinde de- „ clarans servati istius præcepti ante præmia quoque gran- „ de præconium: *Hæc est*, inquit, *Lex & Prophetæ.* Unde „ manifestum est secundùm naturam nobis esse virtutem. „ Domestico siquidem magisterio omnes quæ facere de- „ beamus, agnoscimus, & impossibile omnino nobis est „ ad ignorantiæ præsidium aliquando confugere.

S. *Isidorus Pelusiota lib. 5. Epist. 28.* *Gentilium sapientes, gloriam dicendi graviter & copia adepti quid justum, quid decorum, quid legitimum & honestum sit constituere volentes, rationes infinitas afferentes, ac prolixis sermonibus quasi labyrinthum ducentes, tantùm ab eo quod dicendum erat aberrarunt, ut & legentes confundendo ampliùs conturbaverint. Verbum verò Dei Filius insitum homini intellectum instaurans, & arbitrii cujusque libertatem justo ac decoro, legitimo item & honesto colligans, brevi sermone id omne aperuit, his usus verbis*: Omnia quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. *Ne non scripta proferre videretur, sigillo muniens quæ dixerat, omniaque compendio involvens.* Hæc est enim, *inquit*, Lex & Pro- S. *Gregor. M. Hom. 38. in Evang.* phetæ. *Omnium igitur honestè factorum hæc Regula sit, ut quod nobis ab aliis fieri petimus, idem illud nos ipsi præstemus.* Hoc præcepto omnia caritatis erga proximum officia continentur. *Si enim & quod impendi noxis rectè volumus, hoc aliis impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis facere devitamus, caritatis jura illæsa servamus. Sed nemo cùm quempiam diligit, habere se protinus caritatem putet, nisi priùs ipsam vim suæ dilectionis examinet. Nam si quis quemlibet amat, sed propter Deum non amat, caritatem non habet, sed habere se putat. Caritas autem vera est, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui jam & eos diligere, à quibus non diligitur, scit.*

7. *Intrate per angustam portam*: *quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi* D *sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam & pauci sunt qui inveniunt eam!* Angustam ingredimur viam; præcipitiis undique circumdatam, quæ simul duos non capit pedes. Vides quanta sit nobis opus diligentiâ. Vides quòd ii qui ejusmodi vias ingrediuntur, non solùm pedes muniunt, sed etiam oculos. Nam etsi alibi videatur attendere, & pes firmo hæreat vestigio, à profundo caligans oculus totum hominem dejicit. Sed sibi oportet & suo gressui attendere. Magnum est vitii profundum, magna præcipitia, magnæ inferiùs tenebræ; angustias observemus, cum timore & tremore ambulemus. Nullus viam hujusmodi ingrediens est in risum effusus, nec ebrietate gravatus, sed in sobrietate & jejunio eam ingreditur. Nullus hâc viâ incedens aliquid affert superfluum. Præclarè enim cum eo agitur, si succinctus & expeditus possit evadere. Nullus suos impedit pedes, sed liberos habet ac solutos. Nos autem cùm nos ipsos curis alligemus innumeris, & onera innumera quæ ad hanc vitam pertinent gestemus in gaudium effusi, quomodo possumus angustam hanc viam ingredi? Non autem absolutè dixit, Est angusta: sed cum admiratione: Quàm angusta est illa via! Hoc est, valdè angusta. *Quàm arcta est*, inquit, *via quæ ducit ad vitam!* & rectè dixit: Quando enim & verborum, & cogitationum, & actionum, & omnium debemus rationem reddere, revera est angusta. Angustiorem autem eam facimus, dum nos ipsos dilatamus, & pedes effundimus. Nam quæ est angusta, quidem est cuilibet E difficilis, maximè autem ei qui est obesus. Nam qui se ipsum liquefacit & macerat, non sentit angustias. Ne ergo expectet quispiam fore ut in otio & quiete cælos videat: fieri enim non potest. Nemo speret cum deliciis viam angustam ingredi: non potest enim hoc esse. Cùm videris mensam sumptuosam ac magnificam, aut quempiam magno stipatum satellitio esse in deliciis, ne te miserum pronuncies quòd ea tibi non suppetant, sed illum dese quòd perditionis viam sit ingressus. Quid enim prodest hæc via, cùm desinat in afflictionem? Quid autem lædunt illæ angustiæ, cùm veniant ad quietem & animi relaxationem? Dic, quæso, si quispiam vocatus ad Regiam per angustos ingrediatur angiportus & præcipitia, alius autem abductus ad mortem trahatur per medium forum, quem beatum censebimus? quem deflebimus? An non eum qui per viam angustam ingreditur? Ita nunc quoque non eos beatos pronunciemus qui vivunt in deliciis, sed eos qui non vivunt. Hi properant ad cælum; illi ad gehennam.

S. *Prosper. Carm. de ingratis.* Solus Christus in viam vitæ nos introducit, quia solus ipse *Dux est venientibus ad se*: *Perque ipsum nisi curratur, non itur ad ipsum.* Ipse enim est *via, veritas & vita.* Eo duce gaudebat David per arctam justitiæ viam ambulans. *Propter verba labiorum tuorum*, inquit, *ego custodivi vias duras .... Deduxit me super semitas justitiæ propter nomen suum.* Id est *Deduxit me in angustis itineribus, quæ pauci ambulant, justitiæ suæ: non propter meritum meum, sed propter nomen suum* .... Quæ sunt autem semitæ justitiæ, in quibus te deduxit? Audi deductorem tuum. *Quàm lata est*, inquit & *spatiosa via, quæ ducit ad perditionem; arcta autem & angusta via est quæ ducit ad vitam?* Omnis semita namque brevis est & compendiosa. *Non ergo per delicias mundi, per opulentiam auri & argenti, lapidibus etiam vestibusque pretiosissimis conspicuum honore omni, nobilitate præditum, sapientiâ Philosophorum cunctâ tumentem, Deus te ordinavit ire ad Regna cælorum .... Per semitas justitiæ ire te disposuit .... Contemptâ viâ latâ & spatiosâ, semitas arctas & compendiosas incedere te vult, per famem & sitim, per nuditatem, per jejunium, per ignobilitatem, per paupertatem, per despectum omnium præsentium.*

Via quidem salutis angusta est cupiditati, sed dilatatur caritati. *Latum mandatum tuum nimis* (inquit Prophetа.) *Rara virtus & difficilis passionum tolerantia. Plures sunt qui sæculi hujus spatiosa sectentur, qui di-*

S. *Ioan.* „ *Chrys.* „ *Hom.* 19. *in* „ *Epist. 1.* „ *ad Thes-* „ *sal.*

↑ *Psal. 22.* 3.

S. *August. Enarrat. in Psalm.* 22. *Idem sive alius Autor antiquus Sermones 366 aliàs 9. ex Sirmondianis.*

Psal. 118. 96.

S. *Ambros. Serm. 12. in hunc Psalm.*

cant: Angusta & arcta nobis est via; quæ ad Dominum ducit, cùm rimur in illa, relinquamus eam. Quomodo ergo dicit Propheta latum mandatum Dei, & valde latum? Ideo quia angustæ viæ latum mandatum necessarium est ..... O homo, quàm latus es, si ad amplitudinem præceptorum cælestium sinum mentis tuæ expandas! Quàm latum mandatum est caritatis! Unde Christus ait: *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Suave nimirum & leve Deum diligentibus. Quomodo verò lata caritas, si angusta porta? Aut quomodo jugum suave est & onus leve, si in præceptis Dei viæ duræ sunt quæ custodiuntur? Sed hanc nobis quæstionem ipsa veritas solvit; quia *Via Dei & inchoantibus angusta est, & perfectè jam viventibus lata. Et dura sunt quæ contra consuetudinem spiritaliter animo proponimus: & tamen onus Dei leve est, postquam hoc ferre cœperimus: ita ut pro amore ejus etiam persecutio placeat, & omnis pro eo affectio in mentis dulcedine veniat; sicut sancti quoque Apostoli gaudebant, cùm pro Domino flagella tolerabant. Ipsa ergo angusta porta amantibus lata fit; ipsæ viæ duræ spiritaliter currentibus molles & planæ fiunt, dum scit animus se pro temporalibus doloribus æterna gaudia recipere, & hoc incipit quòd affligitur amare.* Lugenda profectò cæcitas hominum. *Cùm in itinere Dei faciliora & fructuosa ignavâ formidine fugiuntur, in itinere sæculari duriora & sterilia ærumnoso labore tolerantur.*

Matt. 11. 30.

S. Gregor. M. Hom. 17. in Ezechielem.

S. August. Epist. 256 alias 226.

S. Cæs. serm. 29. in Augustiniana Appendice 69.

Lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, &c. Ecce, homo, habes aquam & ignem, vitam & mortem; habes ante te bonum & malum, infernum & regnum, falsam dulcedinem mundi, & veram beatitudinem Paradisi. Data est tibi potestas per gratiam Christi, ad quod volueris porrige manum: elige vitam, ut vivas; relinque sinistram & spatiosam viam, quæ trahit ad mortem, & tene dexteram & angustam, quæ te feliciter ducit ad vitam. Non te teneat, non te delectet sinistra. Illius latitudo ampla quidem est & plana, & diversis floribus ornata: sed flores illius citò marcescunt, & inter ipsos flores se serpentes venenosi frequenter abscondunt, ut dum tu ad falsa gaudia curris, veneno mortifero feriaris. Ampla est, sed non longa. Attendis per qualem viam vadis; & non attendis ad qualem patriam pervenis. *Lata & spatiosa via est, quæ ducit ad mortem.* Delectat, quidem, sed decipit. E contrario dextera via non te contristet aut terreat: arcta quidem est, sed non longa. Nec in illa lata diu gaudetur, nec in ista angusta diu laboratur. Illa post brevem latitudinem ad æternas angustias trahit; ista post breves angustias ad æternam beatitudinem ducit..... Sed fortè aliquis dicit, Vellem scire qui sint illi qui cum periculoso gaudio per latam descendunt; qui autem sint illi qui per arctam & angustam cum labore conscendunt. Omnes enim amatores Mundi, superbi, avari, raptores, invidi, ebriosi, & adulteria committentes, stateras dolosas & mensuras duplices habentes, odium in corde reservantes, malum pro malo reddentes, spectacula vel cruenta & furiosa vel turpia diligentes, per latam & spatiosam descendere comprobantur: Casti verò & sobrii, misericordes, justitiam tenentes, secundùm vires suas eleemosynas prompto & hilari animo facientes, contra nullum hominem odium in corde servantes, per arctam & angustam viam ad superna ascendunt. Et licèt adhuc corpore habitare videantur in terris, tamen, secundùm Apostolum, conversatio illorum in cælis est: ut Sacerdote dicente, *Sursum corda*; securi respondeant se habere ad Dominum..... ..... Sinamus ergo sinistram viam, cujus finis introducit in gehennam; & sequamur dexteram, quæ ad vitam ducit æternam. *Ad illum pervenire debemus, qui est via & vita & veritas. Nec mirum, si ad illum fideliter pervenimus, per quem fideliter ambulamus. Nam quia ipse est via per ipsum currimus: Quia verò ipse est patria, consummato cursu ad ipsum pervenimus. Cùm enim secundùm divinitatem sit requies & Patria Angelorum, secundùm humanitatem factus est via peregrinantium..... O homo, si piger eras, ut quæreres viam; ipsa te via dignatà est quærere: si piger eras venire ad viam; ipsa ad te via venit. Surge & ambula; fuge viam sæculi latam & spatiosam; quæ te ad tempus delectat, & in æternum cruciat: curre per viam Christi, in qua parvissimo tempore laborabis, & postea cum Angelis sine fine gaudebis. Fortè dicis, Per viam Christi quomodo debeo currere? Si ambos pedes sanos habes, feliciter curres? Qui sunt isti duo pedes? Si diligis Dominum & diligis proximum.*

S. Cæs. serm. 27. in Augustin. Appendice 67.

7. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.* Summa vigilantia & cautione est opus, ne à falsis Doctoribus seducamur, quod nostræ certè saluti periculosissimum est. Admiranda Salvatoris bonitas & misericordia, qui nos à Magistris erroris cavere docet, ne in viam latam & spatiosam, quæ ad perditionem ducit, falsa doctrinâ suâ nos pertrahant. Horum alii Fidei veritatem, alii Moralis Christianæ integritatem corrumpunt. Utrique ex fructibus cognoscuntur. Hæretici *veniunt ad nos*, non mittuntur à Christo, ab Apostolis, vel eorum successoribus, atque Pastoribus legitimis. Docendi & prædicandi munus invadunt, suarum origines Ecclesiarum, suorum successiones Sacerdotum non possunt ostendere; indeque novatores esse convincuntur, & doctrinæ ab Apostolis in Ecclesia depositæ violatores, operarii dolosi, fures & latrones, non parcentes gregi. Hinc Tertullianus Hæreticos ita compellat: *Qui estis? Quando, & unde venistis?* Et de iisdem scribit: *Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit habuerit autorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesia Polycarpum à Johanne collocatum refert: sicut Romanorum, Clementem à Petro ordinatum. Perinde utique & cæteræ exhibent quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos Apostolici seminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.* Hinc S. Cyprianus De Novatiano scribens: *Novatianus* (inquit) *in Ecclesia non est; nec Episcopus computari potest, qui Evangelica & Apostolica Traditione contemptâ, nemini succedens, à se ipso ortus est.* Et S. Optatus Milevitanus his verbis Donatistas compellat: *Vestræ cathedræ vos originem edite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare.*

Tertull. lib. de Præscript Hæret. c. 37. idem c. 32.

S. Cyprianus Epist. 76.

Optatus Milevit. lib. 2.

Attendite à falsis Prophetis. Id præsertim dictum Episcopis, qui Pastoralem Apostolorum & virorum Apostolicorum vigilantiam, cæteraque virtutes debent imitari. Vide S. Chrysostomum. *Veniunt in vestimentis ovium*, Scripturas Sacras in ore semper habentes, quas pro arbitrio interpretantur, immò corrumpunt, Traditionibus Apostolicis, & Ecclesiæ explicatione ac judicio contemptis ac rejectis. Hinc etiam Pseudoprophetas esse convincimus. *Hæresis non recipit quasdam scripturas: & si quas recipit, non recipit integras: adjectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui intervertit: etsi aliquatenus integras præstat, nihilominus diversas expositiones commentata convertit. Tantùm veritati obstrepit adulter sensus, quantùm & cortuptor stylus. Variæ præsumptiones. Necessariò nolunt agnoscere ea per quæ revincuntur: His nituntur quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate ceperunt .... Ergo non ad Scripturas provocandum est: Nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est, aut par incertæ .... Ordo rerum desiderabat illud priùs proponi, quod nunc solùm disputandum est. Quibus competat fides ipsa: cujus sint Scripturæ? A quo, & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina quâ fiunt Christiani? Ubi enim apparuerit esse veritatem & disciplinæ & Fidei Christianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium Traditionum Christianarum..... Si hæc ita se habent,*

S. Joannes Chrysost. serm. 51. de Pseudoprophetis Tom. 6. Tertull. lib. de Præscript Hæret. c. 17. & 19.

Idem cap. 37.

ut veritas nobis adjudicetur; quicumque in ea Regula incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit; constat ratio propositi nostri definientis non esse admittendos Hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem, quos sine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere. Nullum enim jus habent Christianarum Litterarum. Ad quos meritò dicendum est: Qui estis? Quando & unde venistis? Quid in meo agitis non mei? Quo denique, Marcion, jure silvam meam cædis? Quâ licentiâ, Valentine, fontes meos transvertis? Quâ potestate, Apelles, limites meos commoves? Mea est possessio, olim possideo, prior possideo, habeo origines firmas, ab ipsis auctoribus quorum fuit res. Ego sum hæres Apostolorum. Sicut caverunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adjuraverunt, ita teneo. Vos certè exhæredaverunt semper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei & inimici Apostolis Hæretici, nisi ex diversitate doctrinæ, quam unusquisque de suo arbitrio adversùs Apostolos, aut protulit, aut recepit?

Veniunt ad vos in vestimentis ovium. Videas eos volare per singula quæque sanctæ Legis Volumina, per Moysi, per Regnorum libros, per Psalmos, per Apostolos, per Evangelia, per Prophetas. Sive enim apud suos, sive alienos; sive privatim, sive publicè; sive in sermonibus, sive in libris; sive in conviviis, sive in plateis; nihil umquam penè de suo proferunt, quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare conentur.... Sed tantò magis cavendi & pertimescendi sunt, quantò occultiùs sub divinæ Legis umbraculis latitant. Sciunt enim fœtores suos nulli ferè esse placituros, si nudi & simplices exhalentur, atque idcirco eos cælestis eloquii velut quodam aromate aspergunt, ut ille qui humanum facilè despiceret errorem, divina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi solent, qui parvulis austera quædam temperaturi pocula, priùs oras melle circumlinunt, ut incauta ætas cùm dulcedinem præsenserit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam his curæ est, qui mala gramina & noxios succos medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo ferè ubi supra scriptum legerit remedium, suspicetur venenum. Unde Salvator clamabat: *Attendite vobis à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium; intrinsecùs autem sunt lupi rapaces.* Quid est vestitus ovium, nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quæ iidem ovili quâdam sinceritate Agno illi immaculato, qui tollit peccatum Mundi, tamquam vellera quædam detexuerunt? Qui sunt lupi rapaces, nisi sensus Hæreticorum feri & rabidi? Qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi quaqua possunt dilacerant: sed ut fallaciùs incautis ovibus obrepant, manente luporum ferociâ deponunt lupinam speciem, & sese divinæ Legis sententiis, velut quibusdam velleribus obvolvunt; ut cùm quisque lanarum mollitiem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Salvator? *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Id est, cùm cœperint divinas illas voces non jam proferre tantùm, sed etiam exponere, nec adhuc jactare solùm, sed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur, tunc primùm scindi sepem videas, tunc transferri Patrum terminos, tunc Catholicam Fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari.

Intrinsecùs autem sunt lupi rapaces. Inde verò cognoscitur eorum feritas & rabies, quòd gregem Christi dissipant, quòd unitatem scindunt, quòd oves extra caulas abducunt, quòd extra Ecclesiam docent; uno verbo, quòd schisma faciunt. Unde S. Cyprianus de Novatiano scribebat ad Antonianum Episcopum: *Quod ad Novatiani personam pertinet, de quo desideraſti tibi scribi, quam hæresim introduxisset; scias, nos primo in loco nec curiosos esse debere quid ille doceat, cùm foris doceat.* Hinc lupi cognoscuntur. *Etsi enim aliquos eorum bonos videtur ostendere laudabilis conversatio, malos eos facit ipsa divisio, dicente Domino; Qui mecum non colligit, spargit.*

A fructibus eorum cognoscetis eos: à corruptione scilicet fidei, à doctrinæ novitate, 11. Joannis Vers. 10. *Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec* AVE *ei dixeritis. Qui enim dicit illi* AVE, *communicat operibus ejus malignis.* Et Galat. 1. Vers. 8. 9. *Sed licèt nos aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus vobis, & nunc iterum dico: Si quis evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema sit.*

Principes sunt, docti sunt, magni sunt, lapides pretiosi sunt. Quid adhuc dicturus es? Numquid Angeli sunt? Et tamen si Angelus de cælo vobis anunciaverit præterquam quod accepistis, anathema sit, quia & ipse diabolus angelus de cælo lapsus est. Falsos Prophetas agnoscere, ab iisque cavere facilè est omnibus, qui in fidei simplicitate firmi & constantes, traditæ ab Apostolis doctrinæ, quam Ecclesia docet & prædicat, immobiliter adhærent; & statim atque contrarios huic doctrinæ errores disseminari audiunt, præ illorum horrore aures occludunt. Ita se gerebant veteres illi Christiani, de quibus S. Irenæus: Quid autem (inquit) si neque Apostoli quidem Scripturas reliquissent nobis, nonnè oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt iis quibus committebant Ecclesias? Cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, quæ in Christum credunt, scriptam habentes per Scriptum in cordibus suis salutem, & veterem Traditionem diligenter custodientes.... Hi quantum ad sermonem nostrum barbari sunt; quantùm autem ad sententiam, & consuetudinem, & conversationem, propter fidem sapientissimi sunt, & placent Deo conversantes in omni justitia & castitate & sapientia. Quibus si aliquis annuntiaverit ea quæ ab Hæreticis adinventa sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludentes aures longiùs fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Non solùm ex novitate doctrinæ, sed etiam ex inordinata disciplina & conversatione. *Non omittam* (inquit Tertullianus) *ipsius etiam conversationis Hæreticæ descriptionem, quàm futilis, quàm terrena, quàm humana sit, sine gravitate, sine auctoritate, sine disciplina; ut fidei suæ congruens. Simplicitatem volunt esse prostrationem disciplinæ, cujus penes nos curam lenocinium vocant, pacem quoque passim cum omnibus miscent. Nihil enim interest illis, licèt diversa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conspirent. Omnes tument, omnes scientiam pollicentur. Ipsæ mulieres hæreticæ, quàm procaces, quæ audeant docere, contendere.... Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconstantes. Nunc Neophytos conlocant, nunc sæculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut gloriâ eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quàm in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras laicus. Nam & laicis Sacerdotalia munera injungunt. De verbi autem administratione quid dicam; cùm hoc sit negotium illis, non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi? Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur; quoniam & ipsum opus eorum non de suo proprio ædificio venit, sed de veritatis destructione; nostra suffodiunt, ut sua ædificent. Ita fit ut ruinas facilius operentur stantium ædificiorum, quàm exstructiones jacentium ruinarum. Ad hæc solùm opera humiles & blandi; & summissi agunt. Cæterùm nec suis Præsidibus reverentiam noverunt. Et hoc est quod schismata apud Hæreticos ferè non sunt: quia cùm sint, non parent. Schisma est unitas ipsis. Mentior si non etiam à suis regulis*

Vincentius Lirinensis Commonitorio 1. c. 35. & 36.

S. Aug. Enarr. in Psal. 106.

S. Iren. lib. 3. adversus Hæreses c. 4.

Tertull. lib. de Præscript. Hæret. c. 41. & 42.

S. Cyprianus Epist. 52. S. Augustin. Epist. 208 alias 209.

variant inter se, dum unusquisque pro suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare. Plerique nec Ecclesias habent, sine matre, sine sede, orbi fide, extorres sine lare vagantur. Notata sunt etiam commercia Hæreticorum cum Magis quampluribus, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Adeo & de genere conversationis qualitas fidei æstimari potest: doctrinæ judex disciplina est.

Attendite à falsis Prophetis, quales & in Ecclesia nonnulli sunt, qui Moralem Christianam corrumpunt, & sanctissimam Ecclesiæ solvunt disciplinam; qui *Dicunt bonum malum, & malum bonum: duces cæci, & duces cæcorum*; canes muti, non valentes latrare. De quibus Dominus apud Ezechielem ait: *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in desertis Prophetæ tui, Israël, erant. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israël, ut staretis in prælio in die Domini, & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dominus non miserit eos: & perseverarunt confirmare sermonem. Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? Et dicitis, Ait Dominus, cùm ego non sim locutus. Et erit manus mea super Prophetas qui vident vana, & divinant mendacium. In consilio populi mei non erunt, & in Scripturâ domûs Israel non scribentur, nec in terram Israël ingredientur. Et scietis quia ego Dominus Deus, eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem; illi autem liniebant eum luto absque paleis . . . Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manûs: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmen panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur, & vivificarent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.* Tantùm abest ut ab hujusmodi falsis Prophetis Christiani caveant, ut etiam plerique illos quærant, & ab iis dirigi velint. Qui secundùm Evangelicæ Moralis regulas, secundùm Ecclesiasticæ Disciplinæ rigorem conscientias moderantur, qui sæcularium hominum cupiditati nihil indulgent; qui artem conciliandi pietatis professionem cum sæculi moribus non noverunt; qui non recipiunt excusationes in peccatis; qui promissis hominum in eadem peccata lethalia relapsorum, postquam centies iterata in pœnitentiæ tribunali melioris frugis promissa violarunt, facilè credere nolunt; plerisque Christianis non placent, nec ab illis quæruntur & eliguntur Confessarii, seu Moderatores conscientiæ. *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: Quid igitur fiet in novissimo ejus?* Falsos Prophetas quadringentos congregat Achab Rex Israël, & ab illis amat decipi; Michæam Prophetam Domini odio habet: insectatur. affligit, quia prædictiones suas ejus desideriis non accommodat. Christiani quamplurimi Achabum imitantur, & pariter pereunt, quia falsis Prophetis, ducibus cæcis, mollibus & facilibus nimiùm conscientiarum Moderatoribus credunt, & ab iis decipi amant: sed nullatenus excusantur. Nihil prosunt ipsis Absolutiones velut furto acceptæ. *Furto quidem aggredi, & præpositum hujus rei asseverationibus tuis circumduci facile est: sed Deus thesauro suo invigilat, nec sinit obrepere indignos* (inquit Tertullianus.) *Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus pro futura* (inquit S. Cyprianus, Denique tam ipsi falsi Prophetæ, quam illi qui ipsos interrogant, illisque credunt, *portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas Prophetæ erit.*

Jerem. 5. 31.

1 Reg. 22.

Tertull. lib. de Pœnit. c. 6.

S. Cypr. in lib. de Lapsis.

Ezech. 14. 10.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Sequuntur scilicet atque propugnant opiniones faventes cupiditati contra legem; palpant, non pungunt peccatores, neque illis pœnitentiæ dolores infigunt; unius aut alterius Auctoris recentioris probabilem (ut vocant) opinionem anteponunt SS. Patrum, Conciliorum, & sanioris Moralis Magistrorum omnium doctrinæ, quam his verbis describit Sapiens: *Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi; quæ per Magistrorum consilium data sunt à Pastore uno. Faciendi plures libros nullus est finis.* Quem locum *S. Hieronymus* sic interpretatur: Verba Sapientium firma sunt quasi clavi in altum solidumque defixi: nec auctoritate unius, sed consilio atque consensu Magistrorum omnium proferuntur: Data sunt ab uno Pastore, quia licèt plurimi doceant, tamen doctrinæ auctor unus est Dominus. Prudentes autem tam Prophetæ sunt quàm Apostoli. Simul & hoc notandum est, quòd dicantur verba sapientium pungere, non palpare; nec molli manu attrahere lasciviam, sed errantibus & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infigere. Si cujus igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus, iste non est sermo Sapientis. Verba quippe sapientium ut stimuli: Quæ quoniam ad conversionem provocant delinquentem, & firma sunt, & à consilio sanctorum data, atque ab uno Pastore concessa, & solidâ radice fundata sunt . . . . exceptis his verbis quæ ab uno Pastore data, & à consilio atque consensu prolata sapientium, nihil facias, nihil tibi vendices: Majorum sequere vestigia, ab eorum auctoritate ne discrepes. Alioqui quærenti multa, infinitus librorum numerus occurret, qui te protrahat ad errorem.... Moris est Scripturarum, quamvis plures libros, si inter se non discrepent, & de eadem re scribantur, unum Volumen dicere. Siquidem & Evangelium, & Lex Domini immaculata convertens animas, singulariter appellantur, cùm plura Evangelia, & multa sint mandata Legis..... Quicquid igitur dixeris, si ad eum referatur, qui in principio erat apud Deum, & Deus erat Verbum, unum volumen est, & innumerabiles libri; una lex, unum Evangelium nominantur. Quòd si diversa & discrepantia disputaveris, & curiositate nimiâ hûc atque illûc animum deduxeris; etiam in uno libro multi libri sunt. Talibus igitur libris non est finis Bonum enim omne, & veritas certo fine concluditur; malitia verò atque mendacium sine fine sunt: & quantò plus requiruntur, tantò major eorum series nascitur.

Ecclesiastis 12. S. Hier. in eum locum.

10. *Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Non potest arbor bona fructus malos facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Duæ radices, una bonorum omnium, scilicet caritas, altera malorum omnium, scilicet cupiditas. Et Apostolus Paulus, cùm dicit radicem malorum omnium esse cupiditatem, admonet utique intelligi radicem bonorum omnium caritatem. Unde si duæ arbores bona & mala, duo sunt homines, bonus & malus, quid est bonus homo nisi voluntatis bonæ, hoc est, arbor radicis bonæ? Et quid est homo malus nisi voluntatis malæ, hoc est, arbor radicis malæ? Fructus autem harum radicum atque arborum, facta sunt, dicta sunt, cogitata sunt, quæ bona de bona voluntate procedunt, & mala de mala. Facit autem homo arborem bonam, quando Dei accipit gratiam. Non enim se ex malo bonum per seipsum facit; sed ex illo, & per illum, & in illo qui semper est bonus: nec tantùm ut arbor sit bona, sed etiam ut faciat fructus bonos, eâdem gratiâ necessarium est ut adjuvetur, sine qua boni aliquid facere non potest. Ipse quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinsecus rigat atque excolit per quemlibet Ministrum, & per se dat intrinsecùs incrementum. Malam verò arborem homo facit, quando seipsum malum facit, quando à bono incommutabili deficit: ab eo quippe defectus est origo voluntatis malæ.

1. Tim. 6. S. Aug. lib. de Gratia Christi cap. 18. & 19.

11. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Hinc S Augustinus contra Pelagianos probat, veras in Infidelibus virtutes

S. August. lib. 4. contra Iulianum. Pelag. c. 3.

non esse, quia ipsis fatentibus steriles sunt, nec Deo placent; cui sine fide placere impossibile est; ideoque earum opera nullius sunt meriti ad vitam æternam. *Possint*, (inquit) *aliqua bona fieri, non benè facientibus à quibus fiunt. Bonum est enim ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti: sed ille qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis quam Dei facit, non benè bonum facit: quia non bonus facit quod non bona voluntate facit. Absit enim ut sit vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur. Ac per hoc nec fructus iste dicendus est*; Arbor enim mala fructus bonos non facit: *sed potius bonum opus est illius, qui etiam per malos benè facit .... Fieri non potest ut steriliter boni simus: sed boni non sumus quicquid steriliter sumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Absit autem ut Deus bonus, à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni: sed qui boni non sunt, possunt esse alii minùs, alii magis mali.*

S. Leo serm. 34. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, &c. *Cooperatores* igitur *simus gratiæ Dei operantis in nobis. Non enim dormientibus provenit Regnum cælorum, nec otio desidiâque torpentibus beatitudo æternitatis ingeritur: sed quia, sicut Apostolus ait*, Si compatimur & conglorificabimur, *illa nobis currenda est via, quam ipse Dominus se esse testatus est: Qui nobis nullis operum meritis suffragantibus, & sacramento consuluit & exemplo: ut in adoptionem vocatos per illud provocaret ad salutem, per hoc imbueret ad laborem.*

S. Joannes Chrys. Hom. 24. *Excidetur, & in ignem mittetur.* His verbis duplex supplicium exprimitur, ut observat S. Joannes Chrysostomus amissio scilicet Regni cælorum, seu æterna privatio Dei, & cruciatus flammarum. Novi autem, inquit, quòd plurimi pertimescant tantùm gehennam: ego tamen illius gloriæ amissionem multò amarius quàm ipsius gehennæ dico esse supplicium. Si verò id non possum sermone monstrare, nihil est mirandum. Neque enim novimus illorum beatitudinem præmiorum, ut infelicitatem quoque de eorum amissione perspicuè scire possimus. Cæterùm Paulus, qui ista cognita habebat, certissimè novit quoniam excidere à Deo gratia sit omnium profectò miserrimum. Nos autem hoc tunc absque dubio discemus, cùm experimento cœperimus doceri. Sed istud ne patiamur, faxis Unigenite Fili Dei, neque experiamur intolerabile istud horrendumque supplicium quàm grande sit. Nam quantum malum sit illorum bonorum portione privati, apertè quidem exprimi non potest; tamen prout possibile fuerit, conabor illud exemplis facere manifestum. Ponamus igitur adolescentem aliquem esse mirabilem, eumdemque & cunctis florere virtutibus, & totius tenere orbis imperium, tamque in omnibus esse perfectum, ut universos erga se hominespatrio ardere faciat affectu. Quid non ergo istius patrem pati existimatis libenti animo, ne talis filii privetur conversatione? Quod verò vel exiguum vel grande malum non esse subiturum, modò ut illum videat, ejusque præsentiâ perfruatur? Hoc igitur de futura quoque gloria cogitemus. Neque enim sic filius patri, etiamsi virtutibus mille decoretur, desiderabilis est atque mirabilis, ut cælestium fructus bonorum, ac resolvi, & esse cum Christo. Intolerabilis quidem res est gehenna: tamen si aliquis mille ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosùmque esse Christo, & audire ab illo, *Non novi vos.*

12. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei.* Hanc Christi Domini sententiam *S. Justinus* in Apologia ad Imperatores celebrat. *Qui verò*, inquit, *deprehenduntur non ita viventes ut ille jussit, nôrint se non esse Christianos, etiamsi memoriter recitent Christi documenta. Dixit enim salvos fore non qui dicerent tantùm, sed qui & opere facerent.* Benè in eamdem sententiam Scriptor Responsionum ad Orthodoxos, inter ejusdem S. Justini opera: *Ut boni simus vel mali, Deus non in cognitione posuit rerum noscendarum, sed in electione eligendarum.* Et antiquior Justino S. Ignatius Martyr: *Oportet nos non dici tantùm, sed esse Christianos. Neque enim dici, sed esse, beatos facit.* Et post utrumque S. Basilius: *Si quis nomen Christianismi induens, Christum contumeliâ afficiat, nihil ipsi vocabulum proderit.* Salvianus denique eamdem Christi sententiam hunc in modum explicat & confirmat: *Cùm hoc sit Christiani hominis fides, fideliter Christum credere; & hoc sit Christum fideliter credere, Christi mandata servare; sit absque dubio, ut nec fidem habeat qui infidelis est; nec Christum credat, qui Christi mandata conculcat: ac per hoc totum in id revolvitur, ut qui Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videatur. Nomen enim sine actu atque officio suo nihil est .... Quid est aliud Principatus sine meritorum sublimitate, nisi honoris titulus sine homine? Aut quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto? Sicut etiam per divinas litteras sacer sermo testatus est, dicens*: Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua: *Et in nobis itaque Christianum vocabulum quasi aureum decus est: quo si indignè utimur, fit ut sues cum ornamento esse videamur .... Atrocius sub sancti nominis professione peccamus. Ubi sublimior est prærogativa, major est culpa. Ipsa enim errores nostros Religio quam profitemur, accusat.*

S. Ignat. Epist. ad Magnes.

Salvianus lib. 4. de Gubernatione Dei.

Prov. 11.

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum. Meritò potest movere, quomodo huic sententiæ conveniat illud Apostoli, *Nemo in Spiritu Dei loquens dicit Anathema Jesu, & nemo potest dicere Dominum Jesum nisi in Spiritu sancto*: Quia neque aliquos habentes Spiritum Sanctum possumus dicere non introituros in Regnum cælorum, si perseveraverint usque in finem; neque illos qui dicunt, *Domine, Domine*, & tamen non intrant in Regnum cælorum, possumus dicere habere Spiritum Sanctum. Quomodo ergo nemo dicit Dominum Jesum nisi in Spiritu Sancto, nisi quia propriè Apostolus posuit verbum, *dicit*, ut significet voluntatem atque intellectum dicentis? Dominus verò generaliter posuit verbum quod ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum.* Videtur enim dicere etiam ille, qui nec vult, nec intelligit quod dicit; sed ille propriè dicit, qui voluntatem ac mentem suam sono vocis enunciat. *Ergo dicere videntur etiam illi, qui non hoc quod sonant & intellectu cernunt, & voluntate agunt, sed voce tantùm sonant: secundùm quem modum Dominus ait, Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum. Verè autem ac propriè illi dicunt à quorum voluntate ac mente non abhorret prolatio sermonis sui, secundùm quam significationem dixit Apostolus: Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu Sancto.*

1. Cor. 12. 3.

S. Aug. lib. 2. de serm. Domini in monte c. 25.

13. *Multi dicent mihi in illa die, Domine: Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus?* Ne decipiamur tendentes ad contemplationem veritatis, non solùm nomine Christi, per eos qui nomen habent & facta non habent, sed etiam quibusdam factis atque miraculis: qualia propter infideles cùm fecerit Dominus, monuit tamen ne talibus decipiamur, arbitrantes ibi esse invisibilem sapientiam, ubi miraculum visibile viderimus. Non ergo cognoscet eum nisi qui operatur æquitatem. Nam & ipsos Discipulos suos prohibuit gaudere de talibus, id est, quòd Dæmonia illis subjecta fuerint. *Verumtamen*, inquit, *in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in cælis.* Miraculorum donum, sicut & Prophetia, gratiæ sunt gratis datæ, quæ indignis quandoque conferuntur ob ædificationem fidei & aliorum salutem. Nihil igitur amplius propter miracula reddetur à Deo, in die illa generalis retributionis; iis qui miracula ediderunt; nihil minùs iis qui miracula non fecerunt, si omnibus abundaverint virtutibus. *Demi-*

S. Aug. ibidem

S. Justinus Apol. 2.

Luc. 10.

S. Joannes Chrysost. Hom. 25. in Matt.

S. Ambros in Psalm. 36.

2. Tim. 2.

Idem, sermone 12. in Psal. 118.

S. Aug. serm. 93 aliàs 23. de Verbis Domini

Idem serm. 179. aliàs de Diversis 27. cap. 8.

Idem li. 1. 2.

rabilibus siquidem debitores efficiemur Dei: pro benè autem acta vita Deum habebimus debitorem. His qui mandata Dei non impleverint, tametsi in Christi nomine miracula patraverint, dicet Salvator: *Numquam novi vos.* Hoc est, me ipsi nescire voluistis. *Opera vestra me nesciunt, facta vestra me nesciunt. Etsi dicatis, quia me scitis, redarguunt vos peccata vestra.* Cognovit Dominus qui sunt ejus. *Simus ergo Domini, ut cognoscat nos Dominus, & discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.* Dicamus Christo, non sola voce, sed corde, *Tuus sum ego, salvum me fac.* Tu qui avaritiæ, ambitionis, luxuriæ mancipium es, quomodo potes Christo dicere, *Tuus sum?* Respondebit ille: *Non quicumque dicet mihi, Tuus sum, meus est. Meus planè es, si vocem non redarguat conscientia, si sermonem tuum animus aut opera non refutent. Ego non nego meum esse eum, qui ipse se non neget, aut certè si pro me seipsum sibi abneget. Nolo habere servulum pluribus Dominis servientem. Nam quomodo meus est, si mihi dicat verbo,* Tuus sum, *& operibus neget, & factis se diabolo adjudicet & obstringat? Non est meus, quem libido succendit; quia mea est castitas. Non est meus, quem cura spoliandi minores exagitat; quia mea integritas est. Non est meus, quem ira mobilis inquietat; quia mea tranquillitas est. Non est meus vini crapulâ temulentus in lucem, ambitione gloriæ sæcularis ebrius, qui in periculum non possit sobriæ moderationis servare vestigium. Pax sum ego, litigare non novi. Quid mihi ad eum de quo veniat diabolus, & dicat: Meus est, nam mihi sua colla curvavit, mea in illo plura reperio: Nomen sibi tuum vindicat, & meum munus? Non est ergo Christi, nisi qui est alienus à crimine,* qui facit voluntatem Patris ejus, qui in cælis est.

Non novi vos. Hoc est, *improbo vos, reprobo vos. In arte mea non vos agnosco; ars mea nescit vitia. Hoc est autem magnum, & nescit vitia, & judicat vitia: Nescit faciendo, judicat arguendo.*

14. *Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,* &c. *Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam,* &c. Omnes intus verbi auditores sumus, & omnes foris & intus in conspectu Dei factores esse debemus. Nolite ergo fallere vosmetipsos, quia venistis studiosè ad audiendum verbum, si non facitis quod auditis deficiendo. *Cogitate si pulchrum est audire, quantò magis facere. Si non audis, auditum negligis; Nihil ædificas. Si audis, & non facis, ruinam ædificas. Domini Christi est de hac re proposita congruentissima similitudo:* Qui audit, *inquit,* verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro prudenti, qui ædificat domum suam super petram. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit. *Quare non cecidit? Fundata enim erat super petram. Ergo audire & facere, ædificare est super petram. Ipsum enim audire, ædificare est.* Qui autem, *inquit,* audit verba mea hæc, & non facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificat. *Et ipse ædificat. Quid ædificat?* Ecce ædificat domum suam: *sed quia non facit quod audit, & audiendo ædificat* super arenam. *Ergo super arenam qui audit & non facit, ædificat: super petram, qui audit & facit: Nec super arenam nec super petram ædificat, qui omninò non audit. Vide autem quid sequatur:* Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & cecidit; & facta est ruina ejus magna. *Spectaculum miserabile!* Igitur *Estote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos.* Neque enim eum cujus verbum est, aut per quem dicitur verbum, sed vosmetipsos fallitis.

15. *Et factum est cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus, Erat enim docens eos sicut potestatem habens,* &c. Hunc Sermonem Domini in Monte admirabantur turbæ, proinde non solos Apostolos spectabant hujus sermonis verba, sed Christianos omnes spectant, & in præceptorum necessariorum & immutabilium ordinem referenda sunt, ut docet S. Bernardus. *Sub hoc genere,* inquit, *est omnis illa Sermonis Dominici in Monte habiti spiritualis traditio, & quicquid de dilectione, humilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus tam in Novo quàm in Veteri Testamento spiritualiter observandum traditur. Hæc quippe talia sunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eo siquidem immobiliter quo & naturaliter bona, numquam nisi innocenter, numquam nisi salubriter aut imperantur, aut observantur. Omni tempore, omni personæ mortem contempta, custodita salutem operantur.*

S. Bern. lib. de Præcepto & Dispensatione, cap. 3.

Admirabantur turbæ super doctrina ejus. Christi doctrinam jugiter intendentes, non admiremur cum turbis, sed operemur cum Apostolis, quatenus post finem vitæ coronemur cum illis. *Sed quàm infelices sunt carnales adhuc hodie in Ecclesia, qui nec admirantur cum istis, eò quòd non curant intelligere quæ dicuntur; nec credunt cum infidelibus, ut adhibeant meditationem operis; nec agunt cum Apostolis, ut possint assequi Regnum quod promissum est quærentibus!*

Paschas. Radbertus lib. 4. in Matt.

Erat enim docens eos sicut potestatem habens, &c. Quam sententiam S. Gregorius Magnus hunc in modum explicat. *Cum imperio docetur, quod priùs agitur quàm dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam... unde etiam de Domino scriptum est;* Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut Scribæ & Pharisæi. *Singulariter namque ac principaliter solus ex potestate bona locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex divinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit.* Rectè autem subjungitur: *& non sicut Scribæ eorum & Pharisæi:* Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre quod doceant, & recta quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In verbis enim eorum proditur, quòd cùm docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere, eosque quos docent, ut longè infra se positos velut in imo respiciunt; quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Rectè autem his per Prophetam Dominus dicit: *Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.* At contra, vera doctrina tantò vehementiùs elationis vitium fugit per cogitationem, quantò ardentiùs verborum jaculis ipsum Magistrum elationis insequitur. Cavet enim ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem enim quæ magistra est omnium materque virtutum, & loquendo dicere, & vivendo conatur ostendere, ut eam apud discipulos veritatis plus moribus quàm sermonibus eloquatur. Unde S. Paulus Thessalonicensibus loquens, quasi culminis proprii Apostolatûs oblitus, ait: *Facti sumus parvuli in medio vestrûm.* Hæc Episcoporum, Doctorum, Concionatorum forma. Vitæ sanctitate auctoritatem sermonibus suis atque doctrinæ conciliare debent; ambitionem & avaritiam fugere; caritatem, humilitatem, mansuetudinem in omni conversatione sua atque operibus exhibere; pietatem sectari, Christi mortificationem & crucis amorem amplecti ac præ se ferre; sibi dictum arbitrari quod Scribit ad Timotheum suum Apostolus: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate... Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.*

S. Gregor. M. lib. 23. Moralium cap. 7.

Ezech. 34.

1. Thessal. 2.

1. Tim. 4. 12.

CAPUT OCTAVUM.

Sensus Litteralis.

1. CUM *autem descendisset de Monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.* Cùm de monte illo, in quo sermonem habuerat, descendisset Jesus, turbæ divinæ illius doctrinæ admiratione captæ illum sequutæ sunt. Non Scribæ ac Pharisæi, sed plebs simplex & docilis. *S. Hieron. in cap. 8. S. Matt.* *Rectè autem post prædicationem atque doctrinam, signi offertur occasio: ut per virtutem miraculi, præteritus apud audientes sermo firmetur.* Quia enim quasi habens potestatem docebat, ne putaretur ostentatio esse quædam ac præsumptio genus istud docendi, idipsum etiam operibus exercet. Curat enim quasi potestatem habens, ut nihil jam omninò turbentur ita eum audientes docentem, quemadmodum vident etiam signa facientem. *S. Joan. Hom. Chrys. 26. in Matt.*

2. *Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.* S. Marcus cap. 1. & S. Lucas cap. 5. alia priùs narrant miracula, ex quibus quænam præcesserint, incertum est. Idem leprosus est, cujus tres illi Evangelistæ meminerunt; quod idem gestus, eadem infirmi supplicantis, eadem Christi sanantis verba ostendunt. *Adorabat eum*, procidens in faciem, ut narrat S. Lucas. Quæ adoratio non civilis tantùm, sed religiosa fuit: neque ipsum ut hominem sanctum, aut Prophetam dumtaxat, sed ut Deum reveritus est & adoravit, ut sequentia verba comprobant: *Domine, si vis, potes me mundare.* Non est opus ut ores, alteriusve hominis opem, aut vim medicaminis adhibeas; sed solâ voluntate & imperio me à lepra mundare, pristinæque sanitati restituere potes, cùm verus Deus sis, proindeque omnipotens. Jesum enim Deum esse, fuerat edoctus interno Spiritûs Sancti afflatu.

Victor. Antiochenus in c. 1 S. Marci & Cyrill. Alexand. passim. 3. *Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare: & confestim mundata est lepra ejus.* Extendit manum super hunc alios que infirmos, ut carnem suam vivificam esse ostenderet, utpotè Dei Verbo personaliter unitam. Leprosum porrò tangendo, non solvit legem, quam adimplere venerat. Lex enim contactum leprosorum non vetuit ut sanarentur, sed ne tangentes inficerentur; Christus autem infici non poterat. Certè omnia opera divina virtute patrata exempta semper fuisse à præceptis ritualibus, colligitur ex eo quòd *4. Reg. 4.* *Elisæus* pueri mortui cadaveri incubuerit, ut ei vitam restituerit, quamvis lex cadaveris contractum prohiberet. Leprosum præterea tetigit Christus, ut animæ lepram magis quàm corporis fugiendam esse ostenderet. Tetigit, ut contra Manichæos carnis assumptæ veritatem probaret. Tetigit, simulque imperiale verbum adjunxit, *Volo, mundare.* Id est, mundus esto, ut se Deum esse demonstraret, cujus verbo & voluntate omnia fiunt.

S. Ambros lib. 5. in Lucam n. 2. *Tangit non dedignatus, & imperat non diffisus; hoc enim est indicium potestatis, quia quasi habens potestatem sanandi, & jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit.* Volo, *ergo dicit propter Photinum, imperat propter Arrium, tangit propter Manichæum.* Et confestim mundata est lepra ejus. *Nihil enim medium est inter opus Dei atque præceptum; quia in præcepto est opus. Denique* dixit, & facta sunt. *Voluntas Dei potestas est. Itaque statim lepra discessit; ut intelligas medentis affectum, qui veritatem operi addidit.*

Actor operis imperf. in Matth. 4. *Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, ostende te Sacerdoti, & offeres munus quod præcepit Moyses, in testimonium illis.* Leproso mundato silentium imperat, donec sese ostenderit Sacerdotibus; ne si vulgatâ famâ factum cognovissent, ipsum verè mundatum non esse dicerent, cujus mundities ipsorum judicio comprobata non esset. *Sed vade*, iniquit ex confinio Capharnaum, ubi sanatus est, Hierosolyma, ubi Sacerdotes degebant. *Ostende te Sacerdoti.* Quod ideo imperavit, ut Legem se servare ostenderet: & ne extra civitatem & consortium hominum manere cogeretur Leprosus, cujus mundities à summo Sacerdote agnita & declarata non fuisset. Tum ut humilitatem exemplo doceret, debitamque Sacerdotibus reverentiam: tum denique ut mundatum videntes leprosum, aut crederent Salvatori, aut non crederent. Si crederent salvarentur: si non crederent, inexcusabiles forent. Ideo & munus offerri jussit Mosaica Lege præceptum. *In testimonium illis*, ut testata illis fiat innocentia mea, quem ut Legis adversarium calumniantur, & virtus qua miraculum curationis tuæ sum operatus; & accepto munere, te verè perfectèque mundatum esse, negare non possint. *S. Joannes Chrysost. Hom. 26. in Matt* *S. Hieron. in hunc locum.* *Levitici 14. 1. 7.*

Miraculum sanationis leprosi editum, cùm Jesus esset in una civitatum, refert S. Lucas, id est, propè unam civitatem, scilicet Capharnaum, ut constat ex hoc loco. Nam *Levitici* XIII. urbium ingressus leprosis prohibetur. Similis modus loquendi in Scriptura non semel usurpatur. Christus in Jerusalem passus dicitur, quia prope urbem crucifixus est in Calvariæ monte. In Arca fuisse urnam auream Mannâ plenam, & virgam Aaron Apostolus scribit ad *Hebr.* IX. 4. id est, prope Arcam, in qua nihil fuisse præter duas Legis tabulas, constat ex 1. *Reg.* VIII. 9. Sic quinque Reges Amorrhæorum cùm exercitibus suis contriti dicuntur plagâ magnâ, & profligati *in Gabaon*, id est, prope Gabaon, *Josue* X. 10. Sic filii Dan castrametati dicuntur in *Cariathiarim*, id est, prope urbem illam. *Judic.* XVIII. 12. Unde sequitur: *Qui locus ex eo tempore castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim*, id est, illi ab Occidente est.

5. *Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Eadem historia hic & *Lucæ* VII. 1. narratur. De eodem Centurione agi, circumstantiæ probant. Idem miraculum, eodem loco, scilicet in Capharnaum, eodemque tempore patratum, in servo Centurionis, eoque paralytico. Uterque Evangelista Centurionem dixisse refert: *Non sum dignus ut intres sub tectum meum.* S. Matthæus post mundatum leprosum Centurionis accessum ad Jesum commemorat, S. Lucas mundationis leprosi postea meminit. Rem quo gesta est ordine narrat Matthæus, resumit Lucas quod prætermiserat. Post finem scilicet Sermonis Domini in Monte, Christum ingressum esse Capharnaum scribit, quia non ante sermonem urbem illam intravit; sed non expressit quantum fuerit intervallum temporis. Hoc autem temporis intervallo mundatus est leprosus. *Accessit ad eum Centurio*, non per se, sed primò quidem per Seniores Judæorum, deinde per amicos suos, cùm Christum in domum suam venire audivisset. Nam & Deum orando adire dicimur *Hebr.* IV. 16. VII. 25. X. 22. XI. 16. & infra, *cap.* XI. *vers.* 3. Joannes dixisse dicitur, quæ per Discipulos nuntiabat. Et *Qui facit per alium, perinde est ac si faciat per se ipsum*; ut habet Regula Juris. *Centurio*, qui centum hominum, peditum, cohorti præerat, homo Gentilis, in Judæos tamen tantâ benevolentiâ propensus, ut Synogogam ipsis ædificasset (Luc. VII.) *Puer meus jacet in domo paralyticus.* Servus meus subitâ correptus paralysi, periculosè decumbit, jamque morti proximus est. Non statim ait, Dic ut curetur, veritus ne tanto beneficio dignus esset, sed calamitatem dumtaxat suam exposuit. *S. August. lib. 2. de consensu Evang. c. 20.*

6. *Et ait illi Jesus: Ego veniam, & curabo eum.* Centurioni respondisse dicitur, quod Judæis ejus nomine venientibus respondit, de quibus Lucæ VII. *Jesus autem ibat cum illis.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 27. in Matt.

7. *Et respondens Centurio ait; Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.* Seniores Judæorum quos ad Jesum miserat, minùs fidei quàm Centurio, plus verò vanitatis habentes, non sunt functi fideliter legatione, sed partim non credentes posse Christum solo verbo absentem Paralyticum curare, partim ostendere volentes tantùm se auctoritate valere, ut Christum adducere possent, contra quam in mandatis habebant, illum rogarunt ut veniret. De suo etiam addiderunt, quod S. Lucas refert: *Quia dignus est ut hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificavit nobis.* Id ubi didicit Centurio, Jesumque non longè esse à domo suâ, misit ad eum amicos, (ut Lucas refert) & per ipsos dixit: *Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres. Propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te.* Indignum se profitetur, cujus in domum Christus veniat, quia Gentilis. Magnam scilicet vitæ partem in cultu falsorum Deorum se exegisse sciebat, ideoque Judæos, in quorum etiam gratiam Synagogam exstrui curaverat, convictum suum propriorem videbat abhorrere. Se peccatorem agnoscebat: ideo nec ipse ad Jesum accedere ausus est; nec sperare hunc honorem, gratiamque ut in domum suam veniret. *Sed tantùm dic verbo.* Jube unico verbo, & sanabitur servus meus. Deum confitetur, qui unico verbulo facere possit quæcumque voluerit. *Ipse dixit, & facta sunt.*

8. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me Milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.* Cælestem militiam animo concepit, cujus Christum Ducem ac dominum esse credidit: cui etiam mortem ipsam ac morbos, cæteraque omnia sic esse subjecta non dubitavit, ut nonnulli milites sibi, imò etiam multò magis: propterea dicere non ambigebat: *Ego enim homo sum sub potestate constitutus*: hoc est, *Tu Deus, ego homo: Ego sub potestate. Tu verò sub potestate non es. Si ergo ipse qui homo sum, & sub potestate aliena, tot tantaque facilè possum efficere: quid est quod facere ipse non possis, qui & Deus es, & sub aliena potestate non es?* Non enim quasi simile quoddam affert, sed comparationis præstantiâ hoc dicit, Christum plurimùm præcellere significans: Quòd si ego qui similis sum his quibus impero, & sub alterius potestate constitutus, tamen propter parvam excellentiam præfecturæ, nemine repugnante fiunt quæ jussero, quamvis diversa sint: *Alii enim dico, Vade, & vadit: alii, Veni, & venit*: Quantò magis ipse ad finem perducere poteris, quæ jusseris? Christum igitur etiam morti imperare posse, ut servo Dominum, his verbis significavit; nec posse mortem in quemquam pervenire, si Jesus ei abscedere jusserit. Ait autem Centurio se *sub potestate* constitutum, scilicet non Imperatoris tantùm, & Procuratoris Judææ, sed & Tribuni Militum, & tamen in alios vicissim Imperium habere, qui secundùm disciplinæ militaris ordinem jussa ejus exsequuntur: ut mirum non sit, si Christo, qui non subalternâ, ut ipse, sed planè summâ ac liberrima potestate præditus est, vel unico verbulo jubenti, omnia pareant, morbique & mors ipsa obsequantur.

S. Ioan. Chrys. ibid.

„ militiam animo concepit, cujus Christum Ducem ac
„ dominum esse credidit: cui etiam mortem ipsam ac
„ morbos, cæteraque omnia sic esse subjecta non dubita-
„ vit, ut nonnulli milites sibi, imò etiam multò magis:
„ propterea dicere non ambigebat: *Ego enim homo sum*
„ *sub potestate constitutus*: hoc est, *Tu Deus, ego homo:*
„ *Ego sub potestate. Tu verò sub potestate non es. Si ergo ipse*
„ *qui homo sum, & sub potestate aliena, tot tantaque fa-*
„ *cilè possum efficere: quid est quod facere ipse non possis,*
„ *qui & Deus es, & sub aliena potestate non es?* Non
„ enim quasi simile quoddam affert, sed comparationis
„ præstantiâ hoc dicit, Christum plurimùm præcellere
„ significans: Quòd si ego qui similis sum his quibus
„ impero, & sub alterius potestate constitutus, tamen
„ propter parvam excellentiam præfecturæ, nemine re-
„ pugnante fiunt quæ jussero, quamvis diversa sint: *Alii*
enim dico, Vade, & vadit: alii, Veni, & venit: Quantò
magis ipse ad finem perducere poteris, quæ jusseris?
Christum igitur etiam morti imperare posse, ut servo
Dominum, his verbis significavit; nec posse mortem
in quemquam pervenire, si Jesus ei abscedere jusserit.
Ait autem Centurio se *sub potestate* constitutum, scilicet
non Imperatoris tantùm, & Procuratoris Judææ, sed
& Tribuni Militum, & tamen in alios vicissim Impe-
rium habere, qui secundùm disciplinæ militaris ordi-
nem jussa ejus exsequuntur: ut mirum non sit, si Chri-
sto, qui non subalternâ, ut ipse, sed planè summâ ac li-
berrima potestate præditus est, vel unico verbulo ju-
benti, omnia pareant, morbique & mors ipsa obsequantur.

9. *Audiens autem Jesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israël.* Miratus est Jesus, id est, admirantis more se habuit ac locutus est, ut adstantes idem admirari. atque imitari doceret. Propriè enim admiratur, qui videt effectum, & ignorat causam: at Christus qui fidem Centurioni dederat, illius causam ignorare non poterat

S. August. lib. 1. contra Adimant. Manich. Discip. cap. 7.

An verò (inquit S. Augustinus) *alius tam in corde Centurionis operabatur, quàm ipse qui mirabatur? Et profectò amplius est unde possint blasphemare insipientes & infideles, quòd miratus est Jesus quantumcumque hominis fidem, quàm quod vidit Deus lucem quia bona est. Potest enim quisque etiam solita videre quia bona sunt, hoc est, sibi ea placita comprobare: Quisquis autem mi-*

Aratur, *profectò secundùm consuetudinem quâ homines loquuntur, inopinatum atque improvisum sibi esse significat quod miratur. Sed Jesus qui omnia præsciebat, quod mirandum aliis commendabat, mirando laudabat . . . . . Omnes ergo tales motus ejus non perturbati animi sunt signa, sed docentis Magistri.*

Idem lib. 1. de Genesi contra Manichæos c. 8.

Non inveni tantam fidem in Israël. Id est, inter Israelitas antehac sanatos, quia vim divinam efficacem esse credebat sine ullo contactu, & solo verbo posse operari. Non autem comparat Centurionis fidem cum fide singulorum, etiam Apostolorum, & Beatæ Virginis, sed cum populi fide. Sic enim solemus aliquando generaliter loqui, ut eos de quibus dubium non est, excipiendos intelligamus. Sic dicit Rex, illum aut illum hominem esse totius Regni sui potentissimum & ditissimum, haud dubiè se ipsum excipiens. Sic Christus non surrexisse majorem inter natos mulierum Joanne Baptista ait, non comprehendens se ipsum in generali illa locutione. Sic cùm dicit, se non invenisse tantam fidem in Israël, familiam suam, id est, Beatam Virginem, & Apostolos non comprehendit.

10. *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in Regno cælorum.* Sensus est, quemadmodum ille Centurio Gentilis de potentia mea ac divina virtute supra Judæos persuasus ad me venit, servique paralytici sanitatem impetravit; ita ex Gentibus plurimi simili persuasione ad me venientes, salutem æternam consequentur. Respicit Christus prædictionem Jacob factam. *Genes.* 17. vers. 14. quam proximè adimplendam esse docet: *Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: dilataberis ad Occidentem & Orientem, & Septentrionem & Meridiem: & benedicentur in te & in semine tuo cuncta tribus terræ.* Orientis & Occidentis nomine cunctas orbis regiones Christus hic significat. Recumbent, ad mensam; metaphorâ sumptâ à convivio, in quo homines gaudiis & hilaritati dant operam, quo symbolo Regnum cælorum non semel in Scriptura sacra significatur. Judæi tam sanctos se existimant, ut cum Gentilibus nolint cibum sumere: at multi Gentiles cum ipsorum Majoribus, primisque Judaicæ Reipublicæ fundatoribus, Abraham, Isaac, & Jacob, quibus primis facta est Messiæ, ac Regni cælorum promissio, & quorum præcipuè Deus vocatur omnium Deus, in cælesti mensa recumbent, in Regno cælorum gaudiis æternis perfruentur,

Isaiæ 25. 6. 7. 8 Lucæ 22. 29. 30. Apocal. 2. 7.

11. *Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.* Judæi verò quamplurimi, qui Regno cælorum quasi nati & destinati erant, ex fœderis à Deo cum ipsorum majoribus initi privilegio, nisi ipsi se indignos præstarent, ejicientur à Regno, ubi æterni convivæ non egebunt lumine solis, neque lucernæ, quia Deus ipse lux eorum erit; ejicientur (inquam) in tenebricosum inferni carcerem; à gloria cælesti in cruciatus sempiternos. Cœnæ convivales apud antiquos vesperè fieri solebant; ideoque aulam in qua celebrabantur multis facibus accensis illuminare mos erat, cùm necessitatis gratiâ, tum ambitionis & pompæ. Qui ergo in cœnaculo erant, in magno lumine; qui verò extra cœnaculum, in magnis tenebris versabantur. Hinc sumptâ similitudine, Christus eos qui à Regno cælorum excludentur, ejiciendos fore ait in tenebras exteriores, ubi Deo vero lumine in æternum orbati, supplicia gravissima & nusquam finienda patientur. Tenebrarum nomine carcerem in Scripturis appellari notum est. Psalm. 106. *Sedentes in tenebris & umbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro.* Isaiæ 49. 9. *Ut diceres his qui vincti sunt, Exite; & his qui in tenebris, Revelamini* Sapientiæ 17. 2. *Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ, vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.* Erat porrò Jerosolymis, ut in quibus vis aliis grandioribus urbibus præter alios carceres leviorum scelerum reis detinendis aptissimos, unus

præ cæteris horridus & tenebrosus, & gravissimâ capitis pœnâ multandis destinatus, extra pomœria civitatis, quem *Betiso* vocatum *Villalpandus* observat, quasi locum stercoris, quòd malefactores, velut urbium sordes, illùc conjicerentur. Hujusmodi ergo carceris nomine ac symbolo, qui tunc temporis erat in maximo horrore, & ob densissimas tenebras vocabatur *Tenebræ*, & ob situm dicebatur *Tenebræ exteriores*, Christus inferni carcerem significat in quo damnati intolerabiles æternosque cruciatus patientur, summamque inde tristitiam & rabiem, fletu ac dentium stridore expressam. Ex quo resurrectionis corporum veritatem *S. Hieronymus* probat. *Si fletus oculorum est*, inquit, *& stridor dentium ossa demonstrat: vera est ergo corporum, & eorundem membrorum, quæ ceciderant, resurrectio.*

Villalpandus in Apparatu urbis ac Templi Hierosol. l. 6. c. 8.

S. Hieron. in cap. 8. Matt.

12. *Et dixit Jesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.* Dixit Centurioni; id est, Centurionis amicis, ejus nomine supplicantibus. *Vade* Hebraismus & Scripturæ familiaris, quo significatur concedi quod petitur. *Sicut credidisti* me absentem corpore, præsentem Majestate, solo verbo servum tuum sanare posse, effectum habe, & optatis fruere. *Et sanatus est puer in illa hora.* Eo ipso momento quo Christus locutus est, à morbo perfectè convaluit. Unde Versio Æthiopica hîc addit: *Cùm reversus esset Dux in domum suam, invenit puerum sanatum.* Quod etiam in veteribus quibusdam codicibus Græcis legitur.

13. *Et cùm venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem: & tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.* Id factum est post sermonem habitum in Synagoga Capharnaum. *Marc.* 1. vers. 29. *Et protinùs egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.* Confer cum *Luc.* 4. *vers.* 38. Domus Petri dicitur, non quam possidebat, sed quam uxori & socrui reliquerat, cùm sequutus Christum est, vel in quam se recipere solebat cum Andrea fratre, quando Capharnaum & Bethsaidæ versabantur. In alterâ enim harum civitatum, quæ vicinæ admodum erant, fuisse Petri domum, certum est. Capharnaum fuisse verisimilius, adeoque fuisse socrûs ejus propriam. Porrò socrus Petri ex gravi febre decumbebat. *Vidit* illam Jesus, utique juvandi affectu, quamvis pro illa à Discipulis rogaretur. *Et tetigit manum ejus* Id est, *erexit eam apprehensa manu ejus*, ut Marcus explicat. *Et dimisit eam febris*, ipso scilicet vivificæ carnis contactu continuò fugata. *Et ministrabat eis*, parando cibum & necessaria Jesu, ejusque Discipulis. *Natura hominum istiusmodi est, ut post febrem magis lassescant corpora, & incipiente sanitate ægrotationis mala sentiant. Verùm sanitas quæ confertur à Domino, tota simul redit:* nec sufficit esse sanatam, sed & virium subita perfectaque restitutio significatur his verbis, *surrexit & ministrabat illis.*

S. August. lib. 2. de Consensu Evang. c. 21.

S. Hieron. in hunc locum.

14. *Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo; & omnes malè habentes curavit: ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.* Vespere autem facto, Sabbati scilicet, quod finiebatur vesperâ, *cùm sol jam occubuisset* (inquit S. Marcus) quod observatum voluerunt Evangelistæ ut innotesceret Christum nullos labores quantumvis intempestivos defugisse, ut homines curaret, omnibusque benefaceret. *Obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* Multi tunc temporis erant à Dæmone vexati, Deo permittente, ut Filium à se missum ostenderet ad dissolvendum opera diaboli. *Et ejiciebat spiritus verbo*, imperans ut è corporibus hominum exirent, eoque se non cælestium & terrestrium dumtaxat, sed & infernorum supremum dominum demonstrans. *Operatio dæmonum, est hominis eversio. Sic malitia spiritalis à primordio auspicata est in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos casus acerbos; animæ verò repentinos & extraordinarios per vim excessus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis adeundam subtilitas & tenuitas sua.* Christianos in Christi nomine dæmones ex energumenorum corporibus ejecisse, *Tertullianus* testatur, his verbis Ethnicos compellans: *Edatur hic aliquis sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet. Jussus à quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se Dæmonem confitebitur de vero quàm alibi Deum de falso..... Atqui omnis hæc nostra in illos dominatio & potestas de nominatione Christi valet, & de commemoratione eorum quæ sibi à Deo per arbitrum Christum imminentia expectant, Christum timentes in Deo, & Deum in Christo, subjiciuntur servis Dei & Christi. Ita de contactu, deque afflatu nostro, contemplatione & repræsentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus nostro imperio excedunt inviti & dolentes, & vobis præsentibus erubescentes.* Quantò majorem in Dæmones potestatem habuit, qui tantam servis suis potestatem concessit? *Et omnes malè habentes*, qui ipsi oblati fuerant, curavit potentissimus & beneficentissimus Medicus: *Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.* Infirmitates tam corporis quàm animi sustulit. Isaias propriè & primariò de peccatis loquitur, quod S. Matthæus ad morbos corporis accommodat, sive quia Christus corporis morbos nonnisi propter morbos animi curabat, sive quia morbi corporis sunt pœna fructusque peccati. Unde & illorum curatio Prophetæ vaticinio consequentur & secundariò significatur ac prædicitur. Primum sensum expressit S. Petrus his verbis: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum*: Secundum S. Matthæus in hoc loco. Quia enim peccata sua æternasque miserias homines non vident, nec spiritualem gratiam æternaque bona in Christo quærunt plurimi; ideo S. Evangelista in morbis corporis voluit peccata & miserias æternas hominibus considerandas proponere, & per corporalium morborum curationem mentes eorum erigere ad agnoscenda & expetenda spiritualia & æterna Christi beneficia. Ostendit ergo hoc loco, sensum, finem & usum miraculorum Christi non hunc esse, quasi morbi atque miseriæ corporis maximum essent hominibus malum, aut quasi earum tantùm levatio à Christo quærenda esset: sed quia morbi corporis sunt affectus & pœnæ, necnon typi & figuræ morborum animæ, ac præludia pœnarum spiritualium & æternarum: ut his miraculis doceremur, in Christo impletum esse quod *Isaiæ* 53. de redemptione humani generis à peccato & morte æterna scriptum est; nec minùs promptum ac potentem esse ad tollendas spirituales & æternas nostras miserias, quàm ad tollendos ac sanandos morbos corporis hîc se exhibuit. *Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.* Quod de peccatis dictum à Propheta S. Chrysostomus censet, ut cum Joanne conveniat dicente, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccatum Mundi.* Cur ergo, inquit, de morbis id Evangelista interpretatus est? *Certè aut historicè testimonium Prophetæ accepit, aut significare voluit plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam si mors quæ morborum omnium fons & caput est, à radicibus peccati pullulavit; quid mirum si ægrotationes multæ inde nascantur?*

1. Petri. 2. 24.

S. Joannes Chrysost. Hom. 29. in Matt.

Isai. 53.

Theophyl. in Commentariis

Tertull. in Apolog.

15. *Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire transfretum.* In ulteriorem ripam Lacûs Genesareth abire se velle Christus Discipulis significavit, sibique navim & cætera ad trajectum necessaria parari jussit. Turbas autem fugit, ut ostentationem, fastum, & vanam gloriam fugiendam exemplo doceret.

S. Chrys. Ibid.

16. *Et accedens unus Scriba ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris. Et dicit ei Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Legisperitus quidam turbis præstantiorem se putans, ut superbum erat illud hominum genus, ad Christum accessit, seque diciplinam ejus sectari velle professus est, illique perpetuò adhærere, non perfectionis, sed lucri & gloriæ studio, sperans

Christo tot miracula edenti potentiam sæcularem ingentesque divitias brevî adfuturas. Sed Christus animo ac sensu interrogantis, non verbis respondens ait: Pecunias te speras collecturum, si me sequaris? Nonne vides nec diversorium mihi esse, nec tantum quidem, quantum avibus, id est, ne tabernaculum quidem ex frondibus & ramis contextum: ne quidem humile tugurium, ubi quiescere possim ab injuriis aëris tutus; cùm vulpes, animalia hominibus invisa & noxia, foveas habeant, ubi commodè lateant, dormiant, & ab aëris injuriis protegantur. *Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Se *Filium hominis* Christus vocat, commendans nobis quod misericorditer dignatus est esse pro nobis, nempe magnum illud Incarnationis & exinanitionis suæ beneficium, & se illum ipsum esse significans, quem Prophetæ prædixerant carnem assumpturum, eoque ipso nomine *Filium* hominis appellaverant. *Ostenditur ergo nobis ob hoc Scribam repudiatum, quòd signorum videns magnitudinem, sequi voluerit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quæreret: hoc idem desiderans, quod & Simon Magus à Petro emere voluerat. Talis ergo fides juxta sententiam Domini condemnatur, & dicitur ei: Quid me propter divitias & sæculi lucra cupis sequi: cùm tantæ sim paupertatis, ut ne hospitiolum quidem habeam, & non meo utar tecto?* Non ergo Scribam illum duris verbis Christus repellit, sed mutandos illi mores ac studia docet, si illum sequi velit, ejusque Discipulus esse.

S. August. lib. 2. de consensu Evangelist. cap. 1. Theodoretus in c. 7. Danielis ad vers. 13. S. Hieron. in cap. 8. Matt.

17. *Alius autem de Discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum. Jesus autem ait illi; Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Alius è Discipulis, cui Christus dixerat, *sequere me*, ut habetur *Lucæ* 9. 59. quem fuisse *Philippum* unum ex duodecim Apostolis, tradit *Clemens Alexandrinus* lib. 3. Stromatum, pag. 436. ait illi: *Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum*, Adesse patri quamdiu vixerit; vel patrem jam defunctum sepulturæ mandare. Ait illi Jesus: *Sequere me*: relictis omnibus, & hoc etiam pietatis officio, mihi individuus adhæreas, mihi pareas, cùm alii non desint qui patri illud impendant; & ad rem majoris momenti voceris, scilicet ad Evangelii professionem & prædicationem. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Iis qui mortui sunt quantùm ad animam, peccatoribus scilicet qui Deum animæ vitam amiserunt, dimitte curam sepeliendi mortuos suos, sibi similes, corpore scilicet mortuos. *Tu vero vade, & annuntia Regnum Dei.* Curare patris funus & pia res erat & necessaria: Vult tamen Christus eam post haberi, dum eodem tempore melioris longèque majoris negotii opportunitas daretur, Dei gloriam & animæ salutem spectantis. Corpus animâ destitutum, ut Philo Judæus explicat, significat res omnes quæ corporales sunt, & ad animum nihil pertinent. Ab harum rerum cura abstrahere se debent qui Deo inserviunt. In hujus rei figuram Lex tum Pontifici Maximo, tum Nazaræis præscripta erat Levitici 20. & Num. 6. ne quantumvis proximorum exsequiis interessent. *Ea de causa* (inquit Philo) *maneat semper impollutus, non attingens corpus mortuum, ut paratus suis temporibus peragat preces & sacrificia pro genere humano, nullo intercedente impedimento. Nam cùm Deo dicatus sit, & sancti Ordinis princeps, debet seorsim se habere à rebus genitis: neque liberorum, neque parentum, neque fratrum ita amore vinci, ut omittat aut differat quicquam eorum, quæ quamprimum fieri optimum est.* Cùm igitur Christiani *Sacerdotes* & veri *Nazaræi* vocentur, ad illos, & præsertim ad Evangelii Prædicatores, & Ecclesiæ Ministros propriè spectat Lex illa spiritaliter intellecta. Hujus itaque sensum hîc explicuisse videtur Christus, cùm ait Discipulo postulanti licentiam curandi paternum funus, antequam illum sequeretur: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Ostendit denique auditori doctrinæ cælestis nihil esse præponendum, sed rapiendam ambabus manibus discendi occasionem. Agi enim rem maximam, consecutionem aut jacturam vitæ æternæ. *Etiam sepelire patrem tardum erat fidei* (inquit Tertullianus.)

S. Thomas secunda secundæ Quæst. 101. A. 4. ad 1. S. Ioannes Chrysost. Hom. 28. in Matt. Luc. 9. 60. Philo lib. de Legibus specialibus.

18. *Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum Discipuli ejus: Et ecce motus magnus factus est in Mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat.* Orta tempestas in Mari Galilææ, seu Tiberiadis, seu in Lacu Genesareth, volente Christo, ut Discipulorum suorum fidem probaret. *Ipse verò dormiebat*; somno quidem naturali ad probandam naturæ susceptæ veritatem, sed voluntario & accersito, ut tempestas sine ejus consilio orta videretur, & suorum diffidentia proderetur. *Dormiebat* autem *in puppi super cervical*, ut ait S. Marcus. *Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.* In summo periculo versamur, nisi nos adjuves. *Et dicit eis Jesus, Quid timidi estis, modicæ fidei?* Quid timetis me præsente, quasi vestri curam & dormiens non geram? *Tunc surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Tempestatem imperio suo compescuit. *Comminatus est vento, & dixit mari: Tace, & obmutesce*; ut refert *S. Marcus.* Figurata locutio est. Imperium enim, increpatio, & minæ proprie dictæ non fiunt nisi respectu creaturarum ratione præditarum. Hîc autem tantùm significant vocem ejus fuisse efficacem, ità ut venti & mare auctoritati & voluntati ejus obedierint, non quidem sentiendo, sed motum ex imperio impressum suscipiendo & sequendo: *Sic omnes creaturæ sentiunt Creatorem. Quas enim increpavit, & quibus imperavit, sentiunt imperantem, non errore Hæreticorum, qui omnia putant animantia, sed majestate Conditoris, quæ apud nos insensibilia; illi sensibilia sunt.* Cùm autem ad imperium Christi subitò sedata esset tempestas, & mare tranquillum factum esset, *homines mirati sunt*, tum nautæ, & alii qui hac ipsa in navicula erant; tum ipsi Discipuli, quibus dixerat, *Ubi est fides vestra?* ut scribit S. Lucas, *timentes, mirati sunt, ad invicem* dicentes: *Qualis est hîc, quia venti & mare obediunt ei?*

Marci 4. 38. S. Hieron. in cap. 8. S. Matt. Lucæ 8. 25.

19. *Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.* Gerasa, sive Gersesa, oppidum erat Syrorum ad Mare Tiberiadis. Cujus fines cùm Christus attigisset, occurrerunt ei duo dæmoniaci, de Monumentis exeuntes, in quibus habitabant, domibus excluſi. Sepulcra veterum cavernæ erant aut in rupibus excisæ, aut lapideo vel lateritio opere cameratæ. Illuc Energumenos illos dæmones compulerant, ut illos acerbiùs torquerent horrore & fætore loci; ut odio humani generis mortuorum corporibus illuderent; ut viatores illinc aggressi majori horrore percellerent, illisque molesti essent; ut denique persuaderent superstitiosis hominibus Hominum animas in dæmones mutari. *Et ecce clamaverunt dicentes: Quid nobis & tibi, Jesu Fili Dei? Venisti hûc ante tempus torquere nos?* Quid tibi nobiscum rei aut negotii est? Quid nobis molestus es? Filium Dei vocant veritatis evidentiâ coacti & inviti. *Sciebant enim eum esse Christum.* Tantùm verò eis innotuit, quantùm voluit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. *Sed innotuit non sicut Angelis sanctis, qui ejus secundùm id quod Dei Verbum est, participatâ æternitate perfruuntur; sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica quodammodo potestate fuerat liberaturus prædestinatos in suum Regnum, & gloriam semper veracem & veraciter sempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod est vita æterna, & lumen incommutabile quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo est, corda mundantur; sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta & occultissimæ signa præsentiæ, quæ angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potiùs quàm infirmitati hominum possent esse conspicua. Denique quando ea paululum supprimenda judicavit,*

S. Hieron. in cap. 8. S. Matt. Luc. 8. 7. Luc. 4. 41. S. August. lib. 9. de Civitate Dei c. 21.

& aliquantò altiùs latuit, dubitavit de illo Dæmonum Princeps, eumque tentavit, unum Christus esset explorans, quantùm se tentari ipse permisit, ut hominem quem gerebat, ad nostræ imitationis temperaret exemplum. Post illam verò tentationem, cùm Angeli, sicut scriptum est, ministrarent ei, boni utique & sancti, ac per hoc spiritibus immundis metuendi & tremendi, magis magisque innotescebat dæmonibus quantus esset, ut ei jubenti, quamvis in illo contemptibilis videretur carnis infirmitas, resistere nullus auderet. Quid nobis & tibi, Fili Dei? venisti ante tempus torquere nos? *Clarum est in his verbis, quòd in eis & tanta scientia erat, & caritas non erat. Pœnam quippe suam formidabant ab illo, non in illo justitiam diligebant.*

Venisti ante tempus torquere nos? Ante supremi judicii
2. Petri 2. 4. Jude 6. diem, in quem nimirum *reservari* se norunt, *in tartaro cruciandos*, & *vinculis æternis sub caligine* alligandos; quamvis & nunc ubique suarum circumferant tormenta pœnarum; qui in aëre & in terris circuire, ad exercitationem aut punitionem hominum, à Deo permittuntur. Sed torquentur Dæmones, cùm hominibus nocere, vel eos tentare prohibentur; torquebuntur magis post magni judicii diem in abyssum relegati. Unde S. Lucas
Luc. 8. 31. S. August. lib. 8. de Civitate Dei c. 23. notat quòd *Rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.* Venisti ante tempus torquere nos? *Sive quia subitum illis fuit, quod futurum quidem, sed tardiùs opinabantur; sive quia perditionem suam hanc ipsam dicebant, quâ fiebat ut cogniti spernerentur. Et hoc erat ante tempus, id est, ante tempus judicii, quo æterna damnatione puniendi sunt cum omnibus etiam hominibus qui eorum societate detinentur: sicut Regio loquitur, quæ nec fallit nec fallitur.* Quemadmodum si servi fugitivi
S. Hier. in c. 8. Matt. „ post multum temporis dominum suum videant, nihil „ aliud nisi de verberibus suspicantur: sic Dæmones cer- „ nentes Dominum in terris repente versari, ad judican- „ dos se venisse credebant. *Præsentia Salvatoris tormentum „ erat Dæmonum.*

20. *Erat autem non longè ab illis*, circa montem scilicet, vel in monte, *grex multorum porcorum pascens.* Qui Gentilium fortè fuit, in Gerasenorum regione cum Judæis permixtorum; vel Judæorum, quibus quidem sus comedere lex vetabat, non autem alere, & Gentilibus vendere, ut colligitur ex Deuteronomii cap. 14. *Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit. Carnibus eorum non vescemini .... Omne quod mundum est, comedite. Quicquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei.* Magistrorum quidem Traditionibus vetitum erat Judæis porcos alere, resque erat infamiæ plena, ut probat *Lightfoot* in Horis Hebraicis, ad cap 8. S. Matthæi: sed plures lucro illecti, Magistrorum traditiones tantâ religione non servabant.

21. *Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare; & mortui sunt in aquis.* Christum agnoscunt judicem & Dominum inviti. Optabant in porcos ire, à Christo se impediri & prohiberi posse non dubitabant, qui illos ex corporibus hominum ejecerat: unde illum rogabant permitteret in porcos ut irent. Id autem optabant dæmones, primò odio hominum, ut si non corporibus, saltem bonis ipsorum nocerent, & incolas nova clade afficerent: Secundò, ut Christum in odium adducerent, incolasque ab ejus prædicatione absterrerent. *Ait illis, Ite.* Permittentis vox fuit, non imperantis. Id autem permisit Christus gravibus ex causis. Primò, ad gloriam Dei, suæque virtutis ostensionem, ut omnes qui regionem illam habitabant, quanta illius potestas esset intelligerent. 2. Ut qui liberati erant à dæmonibus perspectum haberent quanta esset beneficii illis à Christo collati magnitudo: & quòd nisi in ipsa calamitate divinâ providentiâ servati essent, graviora longè mala passi essent à dæmonibus à quibus vexabantur. 3. Ut hinc discamus, ne m porcos quidem dæmones impetum facere posse, nisi Deus permittat: multò minùs in homines. 4. Ut porcorum jacturâ homines, quorum erant, puniret, vel erudiret. 5. Ut Sadducæos refelleret, qui dæmones esse spiritus subsistentes negabant, sed pravas corporum & animorum affectiones esse fingebant.

S. Joannes Chrysost. Hom. 29. in Matt.

S. Athan. in vita S. Antonii

S. Hilar. in Comment.

22. *Pastores autem* porcorum *fugerunt*, terrore correpti; & *venientes in civitatem*, Gerasam vel Gadaram, *nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.* Totam miraculi à Christo Jesu patrati seriem civibus exposuerunt: *Et ecce tota civitas exiit obviàm Jesu*: id est, cives universi, aut maximo certè concursu: *& viso eo rogabant, ut exiret à finibus eorum.* An ex humilitate, quâ se Domini præsentiâ indignos judicarent, sicut Petrus, cùm dixit, *Exi à me Domine, quia homo peccator sum?* Immò potiùs ex timore carnali; ne scilicet gravioribus damnis, Christo præsente, afficerentur. Quod S. Lucas significat his verbis: *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur.*

S. Hieron. in Comment. Luc. 8. 37.

23. In hujus narratione miraculi quædam esse videtur prima fronte inter sanctos Evangelistas dissonantia, revera tamen nulla est. Quòd enim Matthæus duos fuisse dicit, qui legionem illam dæmonum patiebantur, quæ in porcos ire permissa est, Marcus autem & Lucas unum commemorant: intelligas unum eorum fuisse personæ alicujus clarioris & famosioris, quem regio illa maximè dolebat, & pro cujus salute plurimùm satagebat. Hoc volentes significare duo Evangelistæ, solum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latiùs præclariusque fragraverat..... Aut certè illius dumtaxat meminit S. Lucas, qui à sæviore dæmone vexabatur: quo circa & quasi tragico dicendi genere illius calamitatem enarrat, quòd nulla vincula, nullæ catenæ ipsum detinerent, sed omnibus diruptis infœlix erraret per desertum. Marcus autem lapidibus se ipsum cædere solitum adjecit.... Nec quòd verba Dæmonum diversè ab Evangelistis dicta sunt, habet aliquid scrupuli; cùm vel ad unam redigi sententiam, vel omnia dicta possint intelligi. Nec quia pluraliter apud Matthæum, apud illos autem singulariter loquitur; cùm & ipsi narrent, quòd interrogatus quid vocaretur, legionem se esse respondit, eò quòd multa essent dæmonia. Nec quod Marcus dixit circa Montem fuisse gregem porcorum, Lucas autem in Monte; quidquam repugnat. Grex enim porcorum tam magnus fuit, ut aliquid ejus esse in monte, aliquid circa montem. Erant enim duo millia porcorum, sicut Marcus expressit.

„S. Aug. „lib. 2. de „Consensu Ev. „c. 24. „ „ „ „ „ „ „ „S. Joan. „Chrys. „hom. 29 „in Mat. „ „Marci „5. „ „ „ „ „ „ „Luc. 8. „ „ „ „ „ „ „ „

Sensus Moralis.

1. ET *ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.* In lepra corruptio hominis per peccatum: in leprosi curatione, reparatio hominis per pœnitentiam adumbratur. Lepra fœdus horribilisque morbus, quo cùm percussa esset Maria soror Moysis & Aaronis ob æmulationem & murmurationem, Aaron ait ad Moysen: *Obsecro,*
Num. 12. vers. 10. 11. *Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stultè commisimus, ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ. Ecce jam medium carnis ejus devoratum est à leprâ.* At longè fœdior, horribilior, & periculosior animæ lepra, de qua S. Bernardus: *Quis in nobis tantæ patientiæ est & virtutis, ut si fortè (quemadmodum de Maria sorore Moysi legitur) carnem suam subitaneâ quadam leprâ malè candentem viderit; æquo animo stare possit, & gratias agere Creatori? Quid vero est caro ista, nisi corruptibilis quædam tunica quâ vestimur? Aut quid lepra hæc corporea*

S. Bern. Tract. de Conversione ad Clericos cap. 3.

electis omnibus æstimanda, nisi paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribulatio vehemens, & justissima causa doloris est, cùm excitatus à somno miseræ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehendere lepram, quam sibi ipse multo studio & labore quæsivit. Licèt enim nemo oderit carnem suam, sed multò minùs odisse poterit anima semetipsam.

Leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Peccator verè pœnitens Deum fide quærit reverentiæ plenâ, ad eum accedit corde contrito & humiliato, Majestatem ejus supremam adorans, de peccati sui gravitate & fœditate erubescens, propter quod à Christi & sanctorum societate separatus est, ut olim leprosi ab hominum consortio; propter quod à sancta civitate Jerusalem, id est, à Regno cælorum ejici meruit, ut leprosi quondam ex urbibus ejiciebantur; propter quod tandem purificari indiget, non immolati super aquas vivas passeris sanguine, sed sanguine Christi, propriisque lacrymis. Imitari debet peccator pœnitens leprosi supplicantis fidem, humilitatem, fervorem, fiduciam de misericordia Dei nihil præsumentem, sed totum ipsi committentem. *Magna est prudentia accedentis & fides* (inquit S. Joannes Chrysost.) *non enim quasi inconsideratus sermonem docentis incidit, nec illud auditorum theatrum importunus intercidit, sed expectavit tempus aptissimum, & ubi descendisset, jam ei opportunissimè supplicavit. Nec sanè negligenter ac tepidè, sed cum ingenti mentis ardore. Nam sicut alter Evangelista dicit, supplicavit fixis in terra genibus advolutus, cumque fide pura prorsus & vera, ac ipsa existimatione dignissima. Non enim dixit: Si oraveris Deum; sed, si velis, potes me mundare: Neque ait, Domine, munda me; sed ipsi cuncta commisit, eumque conferendæ sanitatis dominum esse confessus est, atque in ipso constituit omnium potestatem.*

Adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. *Ille qui excludebatur à lege, purgari se Domini potestate præsumens, non ex lege, sed supra legem esse gratiam judicavit, quæ leprosi maculam posset abluere. Verùm ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo fidei constantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod humilitatis est & pudoris; ut unusquisque de suæ vitæ maculis erubescat, sed confessionem verecundia non repressit. Ostendit vulnus, remedium postulavit: & ipsa religionis & fidei plena confessio est.* Si vis, *inquit*, potest me mundare. *In voluntate Domini tribuit potestatem: de voluntate autem Domini non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suæ conscius non præsumpsit.* Quantus leprâ spiritali infectorum numerus, quam non agnoscunt ipsi, nec opem cælestis Medici implorant; aut certè de illius potestate & bona ad eos sanandos voluntate diffidunt! Discant à leproso dicente, *Domine, si vis, potes*: Discant, inquam, *divinam voluntatem ipsam esse plenissimam potestatem.*

2. *Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare.* Si prava fuisset opinio leprosi, Jesum esse Deum omnipotentem credentis, proculdubio illam destrui, istum verò corripi oportebat & corrigi. Id tamen non facit Jesus: quinimo totum quod dixerat assensione & operatione confirmat. Idcirco non dixit simpliciter, *Mundus esto*; sed, *Volo, mundus esto.* Non ita Apostoli: sed cùm homines sanato ab illis claudo ex utero matris obstupuissent: *Quod vos*, inquiunt, *admiramini, quasi propria potestate & virtute fecerimus hunc ambulare*? Dominus autem ait; *Volo, mundare.* Et certè tot & tanta signa operatus, numquam hoc verbo usus refertur. Hîc verò ut de potestate opinionem & leprosi firmaret & populi, addidit, *Volo.* Et non solùm id dixit verbo, verum continuò sermonem opus sequutum est. Si verò non benè dixisset leprosus, cohibenda fuerat virtutis operatio, nec enim blasphemiam Deus confirmasset miraculo. Nunc autem subitò cessit jussui A natura, cum tanta utique celeritate, quanta Deum convenit operari, & profectò majore quàm Evangelista memoravit. Nam ipsa quoque vox *confestim*, multò tardior est illius operis celeritate, leprosi scilicet curatione. Non autem ait simpliciter, *Volo, mundare*; sed *extendens manum, tetigit eum*: Ut ostenderet non se subditum esse legi, sed Dominum, & quod cuique mundo nihil sit immundum. Helisæus quidem neque vidit Naaman leprosum, sed & offensum esse audiens, quòd ad eum non esset egressus, nec tetigisset, legem ad apices observans manet domi, eumque ad Jordanis fluenta mittit lavandum. At verò Christus ostendit quòd non ut famulus, sed ut Dominus curet ac tangat. Non enim tangentis manus immunda per lepram facta est, sed per sanctam manum corpus omne leprosi mundatum. Non solùm enim corpora curaturus advenit, sed animas quoque eruditurus. Sicut ergo vesci manibus illotis omnino non B prohibet, legem de ciborum indifferentiâ condens: ita hîc Judaïcis illis externisque purgationibus omissis, Animæ purgationi studium omne adhibendum esse docet, ac ipsius lepram, quæ peccatum est, solummodo esse metuendam. Nam leprosum esse corpore, nullum impedimentum potest afferre virtuti. Quamvis autem peccatum omne lethale sit Animæ lepra, maximè tamen verbi divini contemptus. Unde S. Ambrosius: *nec unius tantùm* (inquit) *lepra curatur, sed omnium quibus dicitur*: Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. *Si igitur lepræ medicina verbum est: contemptus utique verbi lepra mentis est.*

Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo mundare. In justificatione peccatoris manum invisibilem C Deus extendit, cor tangit per gratiam suam, intus ad cor loquitur, sanitatis desiderium inspirat, fidei, spei, caritatis inchoatæ motus operatur, gratiam orationis infundit, quâ peccator Christo supplicat ut animæ suæ lepram curet omnipotentissimâ voluntate, quæ ex nolentibus volentes, ex repugnantibus consentientes, ex oppugnantibus amantes facit: *Domine, si vis, potes me mundare.* Hoc bonæ voluntatis initium, quæ præparatur à Domino. Sed hîc non sistit Dei manus virtusque: ait enim, *Volo, mundare.* Imperio suo gratiam cupiditatis victricem infundit, voluntatem boni plenam & robustam, tribuit vires efficacissimas voluntati, rebellem propitius ad se convertit, delet penitùs peccata, mundat animam, sibique gratam efficit, idque confestim, & sine morâ. Nam gratiæ ejus tempus agendi semper adest; nec moribus illi fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis, D nec quod sola potest, curâ officiove ministri exequitur, famulisve vicem committit agendi. Quòd igitur Christus descendens de monte, posteaquam præcepta illic Discipulis & multitudine dedit, leprosum statim extendens manum suam curat, *Significat eos qui de illis implendis dubitabant, suo auxilio ab hujusmodi varietate mundari.*

3. *Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris; sed vade, ostende te Sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis.* Ne lepra transire possit in Medicum, unusquisque dominicæ humilitatis exemplo jactantiam vitet. *Cur enim præcipitur nemini dicere, nisi ut doceret non vulganda nostra beneficia, sed premenda, ut non solùm à mercede abstineamus pecuniæ, sed* E *etiam gratiæ.* Sine cujusquam ministerio lepram spiritalem peccati Christus abstergere potest, sed quam Ecclesiæ suæ & Sacerdotibus novi Testamenti, dedit potestatem remittendi peccata, vult agnosci à nobis & credi, nosque ejusdem Ecclesiæ clavibus subjici. Potestas enim Sacerdotum novæ Legis longè major ac præstantior est potestate Sacerdotum Legis veteris. *Corporis lepram purgare, seu (ut verius dicam) haud purgare quidem, sed purgatos probare, Judæorum Sacerdotibus solis licebat. At verò nostris Sacerdotibus non corporis lepram, sed animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.* Verùm cavere debent ne pœnitentes velut à peccati lepra mundatos ad Eu-

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 1. & 2.

S. Joannes Chrysost. Hom. 26. in Matt.

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 5. Joan. 15.

S. Augustin. lib. Quæstion. 17. in Matt. quæst. 4.

S. Fulgentius lib. 2. ad Trasimundum cap. 12.

S. Joan. Chrys. Hom. 26. in Matt.

S. Joannes Chrysost. lib. 3. de Sacerdotio cap. 6.

charistiæ participationem admittant, nisi de ipsorum curatione per dignos pœnitentiæ fructus certiores fiant; & Sacerdotum veteris Legis imitari debent diligentiam, qui mundos non declarabant leprosos, nec eorum munus recipiebant, neque ad sacrificiorum participationem illos admittebant, nisi accuratè discussissent nihilne penitùs lepræ ipsis adhæreret. Dominicam illam sententiam, *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis*; S. Hieronymus hoc in sensu explicat: *Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur: cùm apud Deum non sententia Sacerdotum, sed, reorum vita quæratur. Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur ut ostendant se Sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant: non quò Sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quò habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum Sacerdos mundum vel immundum facit: sic & hic alligat vel solvit Episcopus & Presbyter: non eos qui insontes sunt vel noxii, sed pro officio suo, cùm peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit quive solvendus.*

S Hieron. in cap. 16. Matt.

4. *Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Centurionis hujus caritatem domini erga servos imitentur, ipsosque ut fratres in Christo tractent; illorum infirmitatibus compatiantur, illosque in morbis tum corporis tum animæ procurent ac sublevent. *Si est tibi servus fidelis* (inquit Sapiens) *sit tibi quasi anima tua; quasi fratrem fic eum tracta . . . Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet* (inquit Apostolus) *fidem negavit, & est infideli deterior . . . Non est Judæus, neque Græcus; non est servus, neque liber; non est masculus, nec fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.* Domini ac servi, quamvis inæquales conditione, naturâ tamen æquales sunt, & si Christiani, gratiâ Regenerationis fratres, æquali pretio Sanguinis Christi redempti; fortè etiam servi justiores sunt Deoque gratiores dominis, fortè ad majorem gloriæ gradum in cælis electi. *Puer meus.* Servum usitato quidem loquendi more, sed pietatem dominorum erga servos significante puerum vocat. Nam ut scribit Tertullianus: *Gratius est pietatis nomen quàm potestatis: Etiam familiæ magis patres quàm domini vocantur.* Centurionis compatientem animum suspice. Non enim sprevit ægrotantem famulum, sed talem sollicitudinem ei adhibuit, quantam sibi ægrotanti exhiberi voluisset. Noverat enim æquales naturæ partes; neque ut mancipium spernebat, sed ut conservum miserabatur, communem universorum Dominum sciens. At multi divitum, à servis quidem, cùm sani sunt, absque ullâ indulgentiâ obsequia exigunt, ægrotantium verò nullam agunt curam: quin ubi incidit morbus, jacente humi ancillâ nihil dominus attendit, nec invisit domina. Sin autem aliquando dominum locum adire necesse sit, non visitat ut naturæ cognatione conjunctum, sed torvo obtutu aspicit, duro compellat sermone, ac per tumorem superbiæ naturæ cognationem negat. Numquid Scripturas non legistis? Nescitis quid sanctus David dicat? *Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum: & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Moveat te imago. Infirmæ ac ægrotanti impende auxilium. Salvator, Dei Filius unigenitus, hominum causâ homo fieri voluit: Tu cùm sis homo, cognatam naturam commiseratione prosequi renuis? Ac quidem cùm brutum animal crure læsum fuerit, curam ejus agis propter necessarium usum: cùm autem servus tuus ægrotaverit, abjicis, nec curam ejus geris. Centurionem imitare, cui servus *erat pretiosus.* Non sprevit famulum, sed tamquam contribulem amavit, clementiâ & benignitate allevians grave servitutis jugum. *Domini, quod justum est & æquum, servis præstate; remittentes minas, scientes quia & illorum & vester Dominus est in cælis.* Permisit Deus servum esse, ut Deo servire noveris. Exigis à servo benevolentiam? esto & tu in Dominum benevolus. Punis peccantem? ne ergo peccaveris, ut non puniaris à Deo. Qui veniam non tribuis servo, nec tu veniam expectes à Deo.

S. Ioan. Chrys. serm. in Centurionem apud Savil. Tom. 7. Asterius.

Ecclí. 33. vers. 31.

1. Tim. 5. 8.

Galat. 3. 28.

Coloss. 4. vers. 1. Ephes. 6 vers. 9.

Domine, puer meus jacet in domo. Videtis Centurionem, antequam discipulatûs subiret officium, locum Magisterii fuisse sortitum. *Præbet enim petendi formam, dat normam credendi, fidei pandit causas, virtutum commendat exempla, qui nondum Christianæ Scholæ ingressus est disciplinam.* Domine, puer meus jacet in domo. *Qui vocat Dominum, fatetur suam fideliter servitutem. Et quomodo hic Centurio, qui sic agnoscit Dominum, puerum suum ausus est profiteri, quasi nesciens servi peculium ad Dominum pertinere? Aut ignorat communia, qui docet tam profunda?* Puer meus. *Meum dico, quia jacet, si tuus esset, Domine, non jaceret. Probat hoc Propheta, cùm dicit:* Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini: Qui statis in domo Domini. *Qui statis, non jacetis ait. Stant servi tui, hominum servi jacent. Puer meus qui jacet, ut tuus sit, surgat: Meus, quia paralyticus: ut tuus sit, jam sanetur. Meus, quia malè torquetur: ut tuus sit, jam non sit in pœna. Domine, tuos servos non decet malis subjacere: injuria est tua, tuorum pœna servorum: servi tui etsi patiuntur mala, non patiuntur ad pœnam, sed subeunt ad coronas.* Jacet in domo, & malè torquetur. *Hinc est, quòd offerre eum tibi pœnæ non finit magnitudo; ne familiaris infirmitas publicè & dolori sit, & pudori.* Jacet in domo paralyticus. *Dissolutis membris omnibus interioribus à facultate operis boni,* secundùm animam paralyticus est peccator, movere se per se ipsum non potest ad bonum, nec aliquid boni, non solùm operari, sed nec velle, nec quidem cogitare. Liberum arbitrium captivatum atque infirmum, *nonnisi ad peccandum valet.* Spiritualis illa paralysis longè magis dolenda quàm corporalis. Ut illa sanetur, Christi gratia medicinalis imploranda est.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 27. in Matt.

S. Basil. Seleucienfis Hom. in Centurionem

5. *Et ait illi Jesus: Ego veniam, & curabo eum.* Non dubitabat Centurio servum paralyticum, & in mortis proximo periculo constitutum, solo Domini verbo sanari posse: Cur igitur Christus non curaturum se solùm, sed in domum quoque ejus se venturum pollicetur. *Certè id ita facit ut quanta sit ejus fides perdiscamus. Nisi enim ita fecisset, sed illico puerum sanasset, sincera illius fervensque fides ignota nobis fuisset. Idipsum etiam in Chananæa muliere, quamvis contrario quodam modo perfecit. Hic enim non vocatus, ultro se domum pollicetur profecturum, ut eximiam Centurionis fidem & humilitatem perdiscas: At verò in Chananæa negavit se facturum quod petebat, & illam constanter iterum atque iterum petentem in angustias conjicit. Cùm enim sapiens prudensque Medicus sit, non ignorat contraria ex contrariis facilè elicere. Ita hic ultro se iturum offerendo, Centurionis; ibi verò prorogando, & quasi renuendo, mulieris fidem cunctis aperuit . . .* Navis gubernatorem Mundi Gubernator imitatur, qui in editiori navis loco considens, pro navigantis ratione velum circumducit, rursus pro eo ac unda fert atque impetus, gubernaculum transfert, modò hûc, modò illûc clavum ducens, eumdem navi cursum molitur. Sic universorum Dominus latentem in animis fidem prodere volens ac detegere, quandoque dona contrahit, quandoque pari cum laborante festinatione currit. Et nunc quidem se simulat differre sanitatem, nunc morbum remedio occupare cupit, ut dum variè animos excutit, latentem fidem miraculorum luce evulget; quo scilicet miraculorum observator Judæus, fidei Gentium, velit, nolit, fieri se discipulum noverit. *Ego veniam & curabo eum* (inquit.) *Promissi celeritate, propensum fidei cursum excitat. Absit*, Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum. *Vides subtilem Domini artem, quâ abditam venatur fidem.*

6. *Domine: non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.* In Centurione vivæ fidei, profundæque humilitatis exemplum habemus: quæ comites orationis esse debent, sanitatem animæ à Deo postulantis, & gratiæ medicinalis opem implorantis. Primus autem humilitatis gradus est, infirmitatem nostræ voluntatis, ac impotentiam, gratiæque necessitatem agnoscere & fateri. Gradus alter, agnoscere gratiam à Deo gratis dari, ut nomen ipsum sonat, non secundùm opera meritaque nostra, cùm ex nobis nihil habeamus nisi mendacium & peccatum: nosque ea esse indignissimos. Nihil animæ nostræ curationem adeo moratur ac præsumptio. *Domine, non sum dignus*, &c.

S. Aug. Enarr. in Psal. 38.

» Fortitudine quadam displicuit homo, ut erudiretur infirmitate, quia superbiâ quadam displicuit, ut erudiretur humilitate. Fortes se esse dicunt omnes superbi. Ideo vicerunt multi ab Oriente & Occidente venientes, ut recumbant cum Abraham, & Isaac & Jacob in Regno cælorum. Quare vicerunt? Quia fortes esse noluerunt. Quid B est, fortes esse noluerunt? De se præsumere timuerunt: justitiam suam non constituerunt, ut justitiæ Dei subjicerentur..... *Ipsa est ergo gratia beneficii Dei prima, redigere nos ad confessionem infirmitatis, ut quicquid boni possumus, quicquid potentes sumus, in illo simus: Ut qui gloriatur, in Domino glorietur.* Erat unde extolleretur Gens Judæa, & per ipsam superbiam factum est ut Christo nollet humiliari autori humilitatis, repressori tumoris, Medico Deo, qui propter hoc, cùm Deus esset, homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina. Hæc medicina si superbiam non curat, quid eam curet nescio. Fit ille homo, cùm sit Deus; & non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peC catorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medicum: sed quod est periculosius, sanus sibi videtur. Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam: & dicti sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo à Patriarchis creato, fracti rami naturales, id est, Judæi meritò steriles spiritu superbiæ: & in illa olea insertus est oleaster. Oleaster populus ex Gentibus. Sic dicit Apostolus, quòd oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sint. Illi fracti propter superbiam, insertus oleaster propter humilitatem. *In hac humilitate Centurio ille placuit: qui cùm desideraret puerum suum à Domino curari, & Dominus diceret*, Ego veniam, & curabo eum; *respondit ille*: Domine, non sum dignus qui sub tectum meum intres. *Tecto non recipiebat, corde receperat. Quantò humilior, tantò capacior, tantò plenior. Colles enim aquam repellunt, valles implentur....* Domine, non sum dignus. *Dicendo se indignum, præstitit dignum; non in cujus parietes, sed in cujus cor Christus intraret. Neque hoc diceret cum tanta fide & humilitate, nisi illum quem timebat intrare in domum suam, corde gestaret. Nam non erat magna felicitas, si Dominus Jesus intraret in parietes ejus, & non esset in pectore ejus.... Discumbebat Dominus in domo Pharisæi cujusdam superbi. In domo ejus erat, & in pectore ejus non erat. In hujus verò Centurionis domum non intravit, & pectus possedit. Zacchæus verò Dominum & domo suscepit & animo.*

Rom. 11. 17.

S. Aug. Serm. 62. alias 6. de Verbis Domini

Sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus. *Quod & puerum Centurionis, & filiam Chananææ mulieris, non veniens ad domos eorum, salvat; significat gentes, ad quas non venit, salvas fore per verbum suum. Quod ipsis rogantibus filii sanantur, intelligenda est Ecclesiæ persona, quæ sibi est & mater, & filii: Nam simul omnes quibus constat Ecclesia, mater dicitur; singuli autem, iidem ipsi filii appellantur.*

Idem lib. 1. Quæst. Evangel. q. 2.

S. Ambr. Chrysol.

Dic tantùm verbo, & sanabitur puer meus. *Centurio iste, cùm sine lege esse, nihil sine lege egit: Dicit*, Dic tantùm verbo, *quia dictum erat*; Dixit, & facta sunt. *Et si omnia perfecta sunt dictu, quomodo dictu solo unius infirmitas non curetur?* Dic tantùm verbo. *Et sine verbo quid dicitur? Sed iste postulat verbum non de loquendi usu, sed de virtute faciendi: Verbum de quo dictum est*, Misit Verbum suum, & sanavit eos Dic verbo tantum: *Quia iste credidit in Verbo omnes manere virtutes. Verbum tuum, Domine, sanitas est: Verbum tuum vita est: Verbum tuum ubi accesserit, inde confestim fugit dolor, infirmitas mox recedit.*

7. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit; & alii: Veni, & venit; & servo meo; Fac hoc, & facit.* Auctoritate suâ Christianè utitur, qui eam ut divinæ potestatis emanationem spectat, eâque velut gradu quodam ad omnipotentiam Dei, à qua derivata est, colendam assurgit: qui aliis imperat, *non dominandi superbiâ, sed consulendi misericordiâ*, ut loquitur S. Augustinus. Auctoritas aliena sæpe carnalium hominum idolum est, cui litant adulatione, aut spe temporalium commodorum: sæpiùs propria, cui sacrificant superbiæ spiritu, præjudicatæ mentis affectu, pertinaciâ. Christianus verò inde occasionem sumit humiliandi se magis sub potenti manu Dei, illique magis adhærendi, fideliùs ac ferventiùs serviendi & obsequendi, ut Centurio noster. *Nam & ego homo sum.* Hoc est dicere, *Tu Deus.* Sub potestate constitutus: *Tu ipsa potestatum potestas.* Habens sub me Milites: *Tu virtutes.* Et dico huic: Vade, & vadit. *Hoc est, dic infirmitati, Vade, & vadit.* Alii, Veni, & venit. Hoc est, *Dic sanitati, Veni, & venit.* Et servo meo, Fac hoc, & facit. *Ille puer meus erit servus tuus, cùm receperit sanitatem. Audiat:* Sanus factus es, jam noli peccare. *Faciat justitiam, ut liberetur à paralysi omnium peccatorum.* Homo sum sub potestate constitutus. *Priùs se agnovit hominem, quàm potentem. Agnovit se hominem homo gentilis, ut in se jam impleri ostenderet:* C Sciant gentes quoniam homines sunt.

S. Petr. Chrysol

S. Bern. Tract. de Moribus & Officio Episcopi cap. 8.

8. *Audiens autem Jesus miratus est: & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Israël.* Fides, ac humilitas fidei mater simul & proles, operaque humilis ac ferventis fidei, admirationem laudemque merentur Salvatoris. In illo, inquit, populo, ad quem veni, non inveni tantam fidem. Tantam quid est? *Tam magnam. Unde magnam? De minimo, id est, de humilitate grandem. Non inveni tantam fidem: similem grano sinapis, quantò minutiori, tantò ferventiori.* Non inveni tantam fidem in Israël; *Id est, tantam cum fide humilitatem..... Discamus, aut teneamus humilitatem. Si nondum habemus, discamus: si habemus, non amittamus. Si nondum habeamus, ut inseramur: si jam habemus, teneamus, ne præcidamur.* Non inveni tantam fidem in Israël: *secundùm carnem. Nam & iste jam Israëlites erat secundùm spiritum.* Possumus nos metiri fidem hominum, sicut homines: *Ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit testimonium cordis hominis, audiens verba humilitatis, pronuntians sententiam sanitatis.*

S. Augustin. Serm. 77.

Idem Serm. 62.

9. *Dico autem vobis, Quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cœlorum: Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores.* Non omnes sed *multi* ex Gentibus vocati, ab *Oriente & Occidente*: istis duabus partibus totus orbis designatur. *Venient*, ad veri Dei notitiam, ad gratiam Evangelii, ad Ecclesiam, ut sint *hæredes Dei, cohæredes autem Christi.* Quod propheticò ante oraculo prædictum est: *Noli timere quia ego tecum sum. Ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, Da: & Austro, Noli prohibere: Affer filios meos de longinquo,* E *& filias meas ab extremis terræ. Et omnem qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum & feci eum. Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt. Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectæ sunt Tribus.* Filii autem Regni, *Judæi scilicet. Unde filii Regni? Quia Legem acceperunt, ad quos Prophetæ missi sunt, apud quos Templum & Sacerdotium fuit, qui celebrabant figuras omnium futurorum.* Ibunt in tenebras exteriores, ibi erit

Isai. 43.

S. Augustin. Serm. 62.

fletus & ſtridor dentium. *Videmus Judæos reprobatos, videmus Chriſtianos ab Oriente & Occidente vocatos, ad quoddam convivium cæleſte, ut recumbant cum Abraham, & Iſaac, & Jacob; ubi panis juſtitia, ubi potus ſapientia.* Recumbent; id eſt, *Requieſcent.* Non enim debemus illic carnales epulas cogitare, aut aliquid tale in illo Regno concupiſcere, ut non vitia mutemus virtutibus, ſed vitia ſupponamus. Aliud eſt enim deſiderare Regnum cælorum propter ſapientiam & vitam æternam: aliud, propter felicitatem terrenam, quaſi illic habeamus eam opulentiorem atque majorem. *Si diviſ. Auguſt. ſerm. 77. alias de Temp. 74.* *tem te in illo Regno futurum putas, cupiditatem non amputas, ſed mutas: & tamen dives eris, & non niſi illic dives eris. Nam hîc indigentia tua colligit plurima. Quare multùm habent divites? Quia multùm indigent. Major indigentia quaſi majores comparat facultates: Illic ipſa indigentia morietur. Tunc verè dives eris, quando nullius indigens eris. Non enim tu dives, & Angelus pauper, qui non habet jumenta, & rhedas, & familias. Quare? Quia non indiget: quia quantò fortior, tantò minùs indigus. Ergo ibi divitiæ, & veræ divitiæ. Epulas terræ hujus non ibi cogites. Epulæ enim terræ hujus medicamenta quotidiana ſunt; ægritudini cuidam noſtræ, cum qua naſcimur, neceſſariæ ſunt. Ægritudinem iſtam ſentit quiſquis, cùm horareficiendi tranſierit. Vis videre quanta ægritudo ſit iſta, ut tamquam acuta febris ſeptem diebus necet? Ne te ſanum putes. Sanitas immortalitas erit. Nam hæc longa ægritudo eſt. Quia quotidianis medicamentis fulcis morbum tuum; ſanus tibi eſſe videris: Detrahe medicamenta, & vide quid potes.... Quando ergo vera ſanitas, niſi quando vera immortalitas? Si ergo vera immortalitas, nulla corruptio, nulla defectio, quid illic alimentis opus erit? Ergo cùm audis,* Recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob: *non pares ventrem, ſed mentem. Impleberis ubi: & ipſe interior venter habet cibos ſuos. Secundùm iſtum ventrem dicitur,* Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. *Et verè ſaturabuntur, ut non eſuriant.....* Illud eſt convivium, quo non acceſſuri ſunt mali. *Hoc quod modò eſt dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.*

Idem ſerm. 90. alias 14. ex editis à Strin. Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Iſraël. *In oliva non inveni, quod inveni in oleaſtro. Ergo oliva ſuperbiens præcidatur, oleaſter humilis inſeratur. Vide inſerentem, vide præcidentem.* Propterea dico vobis, Quia multi ab Oriente & Occidente venient; *Multus veniet oleaſter inſerendus in oliva:* & recumbent cum Abraham & Iſaac & Jacob in Regno cælorum. *Audiſti quemadmodum oleaſter humilis inſeratur: audi quemadmodum oliva ſuperba præcidatur*: Filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores. *Quare? quia* ſui eum non receperunt. Et quare inſertus oleaſter? *Quia* quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

Idem ſerm. 342 alias 8 ex editis à Sirmondo.

Filii Regni ejicientur in tenebras exteriores. Suſpice bonitatem & miſericordiam Salvatoris, etiam cùm minàs intentat graviſſimas & maximè terribiles. Nam & quibus minabatur Judæi, ſe illos ejecturum à Regno, non ut ejiceret minabatur, ſed ut ejectionis timore ad ipſum converſi, non ejicerentur. Quòd ſi minus meliores facti non ſunt, ipſis crimen totum eſt imputandum, atque iis omnibus qui eodem morbo laborant. Non enim Judæis ſolùm id accidit, ſed multis quoque Fidelibus. Nam Judas filius Regni erat, audivitque unà cum aliis Diſcipulis illud, *Super duodecim ſedes ſedebitis.* Factus eſt autem gehennæ filius. At verò Æthiops Eunuchus Reginæ Candacis, quamvis barbarus eſſet homo, & unus eorum qui ab ortu & occaſu erant, unà cum Abraham, Iſaac & Jacob æternis bonis fruetur. Idipſum in nobis quoque nunc fit: Nam *Multi erunt* (ait) *primi ultimi, & ultimi primi.* Unde cavendum ne aut illi quaſi non poſſint redire, omnino negligant: aut illi quaſi jam ſtabiles ſint, confidentiâ corrumpantur. Ita Joannes quoque antequam hæc fierent, clamans dicebat: *Poteſt Deus ex lapidibus his erigere filios Abrahæ.* Non ergo nimiùm confidant qui ſtant, ſed crebrò illud reputent. *Qui ſtat, videat ne cadat.* Nec deſperent qui ceciderunt, ſed dicant ſecum: *Numquid qui cadit, non adjiciet ut reſurgat?* Novimus enim multos ad ipſius cæli ferè verticem conſcendiſſe, omnes virtutes habuiſſe, deſerta coluiſſe & in ſolitudine vitam egiſſe, feminam neque in ſomnis vidiſſe: & tamen negligentiâ lapſos, ad vitiorum barathrum perveniſſe. Contra verò non ignoramus fuiſſe nonnullos, qui à vitiorum barathro excitati, ad cæleſtem vitam aſcenderunt, & à ſcena atque orcheſtra ad angelicam converſationem traducti ſunt, tantùmque virtute potuerunt, ut dæmones ejicerent, aliiſque multis ſignis præfulgerent.

Ejicientur in tenebras exteriores. Sunt enim modò in exteris tenebris, unde correctio deſperanda non eſt, quam ſi contempſerint, ibunt in tenebras exteriores, ubi correctionis locus non erit: *Quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ.* Si autem Deus lux eſt, & *Deus caritas eſt*, profectò caritas lux ipſa eſt, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Unde *qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt uſque adhuc.* Iſtæ ſunt tenebræ, in quas diabolus & angeli ejus multùm ſuperbiendo progreſſi ſunt..... Quemadmodum enim in ipſis corporibus ea quæ inferiora ſunt, ſicut terra, & aqua, & ipſe aër, meliora fiunt participatione melioris, id eſt, cùm luce illuminantur, & fervore vegetantur: Sic incorporeæ creaturæ rationales ipſius Creatoris fiunt participatione meliores, cùm ei cohærent puriſſimâ & ſanctiſſimâ caritate; qua omni modo ſi caruerint, tenebreſcunt, & obdureſcunt quodam modo. Proinde infideles homines tenebræ ſunt, qui per fidem converſi ad Deum, quadam præmiſſa illuminatione lux fiunt. In qua profiendo ſi ex fide ad ſpeciem pervenerint, ut id quod credunt etiam conſpicere, ſicut tantum bonum poteſt conſpici, mereantur, perfectam recipient imaginem Dei. Talibus enim dicit Apoſtolus, *Fuiſtis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino.* Porrò *Diabolus & angeli ejus tenebræ ſunt infidelibus hominibus exteriores. Plus enim ab illa caritate averſi, & in ſuum faſtum obſtinationemque progreſſi ſunt. Et quoniam extremo judicio Chriſtus dicturus eſt eis, quos ad ſiniſtram diſcernet.* Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus: *His malignis ſpiritibus conjungendos, ſimulque damnandos dicit ituros in tenebras exteriores, id eſt, in ſocietatem pœnalem diaboli & angelorum ejus. Huic pœnæ contrarium eſt quod bono ſervo dicitur,* Intra in gaudium Domini tui: *ut quantò ſunt iſtæ tenebræ exteriores, tantò ſit lumen illud interius. Non hæc per locorum intervalla inani phantaſmate cogitanda ſunt: localia ſpatia non occupant niſi corporum moles. Non eſt hoc ſpiritus vitæ, non eſt hoc anima rationalis, multò minùs Deus omnium benigniſſimus conditor, & juſtiſſimus ordinator. Voluntatibus & affectibus iſta vel propinquare vel longè fieri, vel intrare vel exire dicuntur. Sed quia malo opere, id eſt, tenebroſo delectantur facientes, ſecutura eſt autem pœna quæ torqueat, ideo Dominus ubi dixit,* tenebras exteriores; *addidit etiam,* Ibi erit fletus & ſtridor dentium: *ne talibus delectationibus, qualibus hîc iniqui perfruuntur, quando infidelitate atque injuſtitiâ tenebreſcunt, etiam in illo ſupplicio ſe uſuros dementer exiſtiment: Quia enim volentes injuſtè utuntur bonis, juſtè nolentes cruciabuntur malis. Unde poſſunt etiam tenebræ exteriores intelligi pœnæ corporales: corpus quippe eſt animæ exterius: ut ſint animæ mala, quibus à caritatis luce averſa mens in peccatis oblectatur, exteræ tenebræ: corporis autem mala, quibus æternis in finem torquebitur, exteriores tenebræ, quas ſolas timent qui ſervili adhuc timore detinentur. Nam ſi illis liceret, in illis exterius, quæ ſunt in peccatis, impunè ſemper volvi & involvi, profectò numquam vellent accedere ad Deum, & illuminari, & inhærere illi per caritatem, ubi eſt timor caſtus permanens in ſæculum ſæculi: Qui timor non cruciat, ſed tenaciorem facit animam boni illius, quod ſi dimiſerit, cadet.*

10. *Et dixit Jeſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti,*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 27. in Matt. *Matt. 19.* *Act. 8.* *Matt. 20.* *Mat. 3.*

1. Cor. 10. *Pſal.* 40. 1. *Ioan.* 1. 5. 1. *Ioan.* 4. 8. 1. *Ioan.* 2. 11. *S. Aug. Epiſt.* 140. *aliàs* 120. *ad Honoratum cap.* 22. *& 23.* *Ephes.* 5. 8. *Matt.* 25.

S. Basil. Seleuciensis.

disti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora. O fidem miraculi adjutricem! Fidei Centurionis servus sanatus testis est; morbusque diffugiens supplicantis deprædicat fidem. Modus medelæ, fidei modus extitit: O Domini benignitatem! Operis socium assumit supplicantem. Tibi (inquit) affers sanationis remedium, veretur mors fidem tuam. Fidem colamus Domino gratissimam. Fidem diligamus miraculorum parentem. Fugiamus incredulitatem, cujus finis interitus.

11. *Et cùm venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem. Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.* Peccati post baptismum commissi, variique generis cupiditatum figura est febris, qua Petri socrus laborabat. *Febris nostra avaritia est, febris nostra libido est; eò quòd ignitæ sint cupiditates. Unde & Apostolus ait:* Si non se continent, nubant; Melius est enim nubere quàm uri. *Febris nostra luxuria est, febris nostra ambitio est, febris nostra iracundia est. Quæ licèt corporis vitia sint; ignem tamen ossibus implicant, mentem, animum, sensusque pertentant. Hæc prior diaboli sollicitatur arte. Etenim ager bonus, vestis, monile, suadela serpentis est. Honorum gratia, sublimitas potestatum, epularum suavitas, forma meretricis, laqueus est diaboli, & quasi quidem nequitiæ spiritalis illecebrosus affatus, qui per carnis illecebram, quæ citò feminea quadam livitate mollitur, animum quoque de gradu dejicit. Neque enim formam mulieris animus priùs quàm corporis oculus concupiscit. Denique quod non videris, non amabis: sed ubi caro concupierit, compatientis quoque animi constantia defatiscit, & mens consortio amoris inflectitur, atque ita mors irrepit sceleris affectu, tentante diabolo, carne suadente. Vehementior tamen est animi, quàm corporis febris: & ideo pro animi voluptate corporis salus plerumque contemnitur, nec à periculis abstinetur. Unde non alienum videtur repetere quemadmodum Theotimus, cùm gravi oculorum incommodo laboraret, & amaret uxorem, interdictâ sibi à Medico facultate coëundi, cupiditatis impatiens, atque impetu libidinis raptus, se moderari nequiverit. Sciens enim prudensque quòd esset oculos amissurus, prius quàm conveniret uxori, in ipso æstu ferventis cupiditatis, & consuetudinis apparatu: Vale, inquit, amicum lumen. Sic febre libido flagrantior est, graviusque præcipitat & inflammat,* Ut febris illa, scilicet concupiscentia sanetur, Christi auxilium implorandum est, qui cor nostrum gratiæ suæ efficacissima virtute tangat, qui in domum nostram per sanctam Eucharistiæ Communionem corporaliter descendens, malignæ febris restinguat ardorem. Supplicandum cælesti Medico, ut sanet nos à morbo desideriorum noxiorum. *Ignosce nobis,* Domine, *ea in quibus sumus abstracti à concupiscentia: Adjuva, ne abstrahamur à concupiscentia: Aufer à nobis concupiscentiam.*

S. Ambros. lib. 4. in Luc. n. 63. & 64.

S. August. lib. 2. de peccatorum Meritis & Remissione c. 9.

Ne autem nostra non satis valeat oratio, interventores sunt adhibendi & Mediatores, apud Christum supremum & unicum Mediatorem, autoremque & consummatorem salutis; quemadmodum febricitante Petri socru, Petrus & Andreas Christum rogaverunt pro ea. *Et tu habes proximos, qui pro te supplicent. Habes Apostolos proximos, habes Martyres proximos, si in ipsa Martyribus devotionis societate, misericordiæ quoque muneribus appropinques; proximus est enim qui misericordiam facit. Hac & tu misericordiam, & eris Petro proxima. Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognatio facit proximos; quia non in carne ambulamus, sed in spiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ; ut pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ. Verbo Dei pulsata, surges illico, quæ in terris jacebas, ut Christo ministres. Nemo enim jacens Christo ministrat. Ministra pauperi, & ministrasti Christo. Quod enim* uni horum fecistis, *inquit,* mihi fecistis. *Ergo rogaverunt pro vidua Petrus & Andreas. Utinam exsistat aliquis qui tam citò possit rogare pro nobis, vel certè isti qui pro socru rogant, Petrus & Andreas frater ejus; tunc enim pro affine*

S. Ambros. lib. de Viduis c. 9.

poterant, nunc jam possunt pro nobis, & pro omnibus impetrare. Videtis enim quòd magno peccato obnoxia, minùs idonea sit quæ pro se precetur, certè quæ pro se impetret. Adhibeat igitur ad Medicum alios precatores. Ægri enim nisi ad eos aliorum precibus Medicus fuerit invitatus, pro se rogare non possunt. Infirma est caro, mens ægra est, & peccatorum vinculis impedita, ad Medici illius sedem debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt: Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiamsi qua habuerunt peccata, laverunt. Isti enim sunt Dei Martyres, nostri præsules, speculatores vitæ actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere; quia ipsi infirmitates corporis, etiam cùm vincerent, cognoverunt.

B Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris. *Quæ necessitas tangendi erat, ubi inerat virtus jubendi? Sed Christus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. Tenuit manum ejus; ut quod manus præsumentis amiserat, manus repararet Autoris. Tenuit manum ejus; ut acciperet indulgentiam manus, quæ carpserat de morte sententiam.* Et dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis. *Christus sic fugat morbos, ut vires pristinas mox reducat. Ubi curat ars, ibi infirmitatis residet lassitudo: Ubi sanat virtus, ibi languor vestigium non relinquit.* Morbis, & sanitate ad Dei gloriam utendum est; his ut Christo patienti conformemur, utque peccata nostra patiendo expiemus; hâc ut Deo per bona opera ministremus.

S. Petrus Chrysolog serm. 18.

C *Et tetigit manum ejus.* Non solùm verbo, sed etiam tactu ægros curare consuevit. *Et tu igitur, quæ variis Mundi æstuas cupiditatibus, vel formâ viri alicujus capta, vel pecuniâ, roga Christum, adhibe Medicum, porrige ei dexteram tuam, tangat interiora tua Dei manus, Verbique cœlestis gratia interiorum venas scrutetur animorum, pulset Dei dextera secreta cordis .... Nec vereare moram aliquam sanitatis. Nescit impedimentum qui sanatur à Christo. Opus est ut remedium adhibeas, quod acceperis; simul enim ut præceptum dederit, cæcus videt, paralyticus ambulat, mutus loquitur, surdus audit, febriens ministrat, lunaticus liberatur. Et tu igitur quæcumque indecorè alicujus rei cupiditate languescis, obsecra Dominum, fidem defer, nec ullam timeas moram. Ubi adest oratio, adest Verbum, fugatur cupiditas, libido discedit.* Surrexit Petri socrus, & ministrabat illis. *Bene surrexit; Sacramenti enim typum Apostolica jam gratia ministrabat. Proprium est autem surgere Christi ministros, juxta quod scriptum est:* Surge *qui dormis, & exsurge à mortuis .... Simul qualis esse debeat qui Christo ministrat, ostenditur; oportet enim primò carere variarum illecebris voluptatum, vitare internum corporis animique languorem, ut corpus & sanguinem Christi ministret. Neque enim potest quisquam peccatis suis æger, minimèque sanus, immortalium sanitatum remedia ministrare. Vide quid agas, Sacerdos, nec febrienti manu Corpus Christi attingas. Priùs curare, ut ministrare possis. Si mundos eos qui ante fuerant leprosi, Christus jubet occurrere Sacerdotibus, quantò magis mundum ipsum convenit esse Sacerdotem?*

S. Ambros. lib. de Viduis c. 10.

Ibid. num. 66.

12. *Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes curavit.* Omnis peccator sub dæmonis potestate est. Longè horribilior & infelicior anima à dæmone possessa, quàm corpus ab illo occupatum & vexatum. Verbum Dei, flagellum est diaboli. Cum fide viva, spequè firma, ejus tentationibus opponendum est. Quod verbum Dei orc Christi prolatum momento effecit, ex ore concionatorum auditum, vel in libris sanctis eâ quâ par est religione perlectum, in peccatorum animis sensim efficit, *Quia ad nos Christus carne non venit, venit verbo. Ubi ergo venit fides ex auditu, auditus per ver-*

S. Petrus Chrysolog serm. 18.

bum, nos fecit liberos dæmoniaca servitute; dæmones reddidit ex impia dominatione captivos : : : Ne nos infidelitas ad eorum revocet servitutem. Immò etiam nunc carne venit ad nos Christus per sacram Eucharistiæ Communionem, & vivificæ carnis suæ contactu languores animarum nostrarum curat; atque à dæmonum incursu nos tuetur. *Quamquam verbo ac nutu poterat patrare prodigia, tamen etiam manus infirmis imponit. Par enim erat nos intelligere, sic comparatam ejus sanctam carnem, ut divini Verbi virtutis efficaciam deferret, cùm divinam illi virtutem inseruisset. Ergo nos quoque ille tangat, imò verò nos ipsum per mysticam Benedictionem ut & nos ab animi morbis, omnique dæmonum incursu ac injuriâ liberet.*

S. Cyrill. Alexand. in Cat. Reg.

13. *Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.* Immensam Christi boni Pastoris charitatem laudemus & imitemur. Infirmitates & defectus proximorum nostrorum compatiendo feramus. Morbos curare non possumus; sed possumus infirmos visitare, consolari, illisque opem & ministerium exhibere.

Christo cælesti Medico assiduè supplicemus, ut sanet omnes infirmitates Animarum nostrarum: in morbis verò corporis ejus misericordiam laudemus: siquidem illos immittit ad sanandum animum. *Si Deus cuncta dispensat*, inquit Salvianus, *qua ratione fortis ac sanus est homo, quem peccatorem scio; & tu infirmus, quem sanctum esse non ambigo? Cur absque dubio, nisi quia caro concupiscit adversùs spiritum, spiritus autem adversùs carnem. Hæc enim sibi invicem adversantur, ut non quæcumque vultis faciatis. Non imprudenter quidam dixit, quòd si repugnante corporis fortitudine, quæ optamus facere non possumus, infirmandum nobis sit carne ut optata faciamus. Infirmitas enim carnis vigorem mentis exacuit, ut affectis artubus virtutes corporum in virtutes transferantur animorum; non turpibus flammis medullæ æstuent; non malè sanam mentem latentia incentiva succendant, non vagi sensus per varia oblectamenta lasciviant; sed sola exsultet Anima læta corpore affecto, quasi adversario subjugato.*

Salvian. lib. 1. de Providentia.

Denique cùm ex infirmitate corporis pristinæ sanitati restituti à Deo sumus, sanitate meliùs uti, eique fideliùs ac ferventiùs servire debemus, ut S. Augustinus monet, illa verba explicans Psalmi 97. *Sanavit ei dextera ejus, & brachium sanctum ejus.* Quid est, inquit, brachium sanctum Domini? Dominus noster Jesus Christus. Audi Isaiam: *Quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est?* Brachium ergo sanctum & dextera ipsius, idem ipse est. Ergo Dominus noster Jesus Christus brachium Dei, & dextera Dei: propterea *sanavit ei.* Non dictum est tantùm, sanavit orbem terrarum dextera ejus: sed, sanavit ei. *Multi enim sanantur sibi, non ei. Ecce quàm multi cupiunt sanitatem istam corporalem, & ab illo accipiunt; ab illo sanantur, & non illi sanantur? Accepta sanitate lasciviunt: Qui ægroti casti erant, sanati adulteri fiunt; qui cùm ægrotarent, neminem lædebant, receptis viribus invadunt & opprimunt innocentes: sanati sunt, sed non ei. Quis est qui sanatur ei? Qui intus sanatur, Qui credit in eum, ut cùm interiùs fuerit sanatus, in novum hominem reformatus, postea & hoc quod languet ad tempus caro ista mortalis, recipiat in fine & ipsa suam perfectissimam sanitatem.*

Isai. 53. S. Aug. Enarr. in Psal. 97.

14. *Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire transfretum.* Turbæ fugiendæ sunt illis qui pietatem sectantur: non quærenda hominum frequentia, nisi ut eorum salus procuretur. Turbæ quærendæ sunt aut admittendæ Pastori & Concionatori Evangelico, ut saluti consulat alienæ; secessus amandus, & opportunè quærendus, ut consulat suæ. Jactantiæ & vanæ gloriæ vitanda occasio.

15. *Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te quocumque ieris.* Christum sequi Christianus quisque debet in via mandatorum ejus: Ad hoc enim per Evangelium vocatus est: sed in via consiliorum, absque singulari vocatione, ipsum sequi se posse quis præsumat? Expectanda est, non prævenienda Dei vocatio & gratia; probanda vocatio, utrum à Deo sit. *Et dicit ei Jesus, Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Adoranda Christi paupertas, *qui propter nos egenus factus est, cùm dives esset, ut illius inopiâ nos divites essemus.* Illam colimus & imitamur, cùm aliquorum vitæ istius corporisque commodorum privationem propter ejus amorem libenter patimur, qui non solùm *exinanivit semetipsum* usque ad formam & miserias servi, verùm etiam quodam modo infrà sortem bestiarum, quòd spectat privationem omnis generis commodorum. *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos suos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Ab omni rerum terrenarum cupiditate alienus esse debet, qui Christum in sacro Ministerio sequi se profitetur: qui ponit fortunæ mensam, & bona temporalia quærit sequendo Christum, ad illum non accedit, imò longè ab ipso recedit. Qui vitam Clericalem amplectuntur, aut Evangelium prædicant, ut dignitates Ecclesiasticas, & pinguia beneficia obtineant, commodiusque vivant & lautiùs, à Christo vocati non sunt, nec ipsum sequuntur. *Propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est pars Clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit,* Pars mea Dominus: *nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quidpiam aliud habuerit, præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratiâ, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem: cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus: nec accipio partem inter cæteras tribus, sed quasi Levita & Sacerdos vivo de decimis; & Altari serviens, Altaris oblatione sustentor: habens victum & vestitum, his contentus ero; & nudam Crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne officium Clericatûs genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia; ne plus habeas quàm quando Clericus esse cœpisti, & dicatur tibi: Clericorum non proderunt eis: Nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares; & Clerici, qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant; ut suspiret eos Ecclesia divites, quos Mundus tenuit ante Mendicos.*

S. Hieron. Epist. 2. ad Nepotianum.

Ierem. 12. secundùm Versionem 70 Interp.

Magister, sequar te quocumque ieris. *Avidus gloriæ fuisse intelligitur, quem se volentem sequi Dominus in Evangelio revocat, dicens, Vulpes foveas habent, & volucres cæli diversoria; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Videbat enim cum dolosa simulatione tenebrosum, & ventosa elatione jactatum, non habere fidei locum ubi se inclinantem Doctorem humilitatis exciperet, quia in Discipulatu Christi non illius gratiam, sed suam gloriam requirebat.*

S. August. lib. 22. contra Faustum cap. 48.

Vulpes foveas habent, &c. Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. *Sed ubi non habet? in fide tua. Vulpes enim habent foveas in corde tuo, dolosus es: Volatilia cæli habent nidos in corde tuo, elatus es. Dolosus & elatus non me sequeris. Quomodo sequitur dolosus simplicitatem?*

Idem serm. 100 alias 7. de Verbis Domini

16. *Alius autem de Discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum. Jesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Renunciare sæculo, quàm difficilè! Vocatis à Christo ad vitæ perfectioris institutum, aliqua semper vincula injiciuntur. Procul humanarum necessitudinum intuitus, procul vitæ civilis officia, cùm de salutis æternæ negotio agitur. Omne aliud officium suppleri ab aliis potest: cura salutis nostræ personale negotium est, quod nostram operam desiderat. Divinæ vocationi absque morâ parendum. *Piè quidem excusavit*

S. August. serm. 62.

aliàs 6. de Verbis Dom.

Discipulus iste: & ideo dignior cujus excusatio removeretur, vocatio firmaretur. Pium erat quod volebat facere: sed docuit Magister quid deberet præponere. Volebat enim eum esse vivi Verbi Prædicatorem ad faciendos victuros. Erant autem alii per quos illa necessitas impleretur; Sine, *inquit*, mortuos sepelire mortuos suos. *Infideles cadaver quando sepeliunt, mortui mortuum sepeliunt. Illius corpus animam perdidit; illorum anima Deum. Sicut enim vita corporis anima est: sic vita animæ Deus. Sicut exspirat corpus, cùm animam emittit: ita exspirat anima, cùm Deum amittit. Deus amissus, mors animæ: Anima emissa, mors corporis. Mors corporis necessaria: Mors animæ voluntaria.*

S. August. serm. 100 aliàs 7. de Verbis Dom.

Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum. *Fides cordis ejus Domino se ostendebat; sed pietas differebat. Dominus autem Christus quando parat homines Evangelio, nullam excusationem vult interponi carnalis hujus temporalisque pietatis.* Hæc quidem & » Lex Dei habet, & ipse Dominus arguit Judæos, quia » destruebant ipsum mandatum Dei. Et Paulus Apostolus

Ephes. 6. 2.

» dixit, *Hoc est mandatum primum in repromissione.* Quod? » *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Volebat ergo » iste juvenis obtemperare Deo & sepelire patrem suum: *Sed est locus, & est tempus, & est res, quæ huic rei, huic tempori, huic loco serviat. Honorandus est pater, sed obediendum est Deo. Amandus est generator, sed præponendus est Creator. Ego, inquit ad Evangelium te voco, ad aliud opus mihi necessarius es: Majus est hoc, quàm quod vis facere.* Sine mortuos sepelire mortuos suos. *Pater tuus mortuus est: sunt alii mortui qui sepeliant mortuos. Mortui sepelientes mortuos, qui sunt? Potestne mortuus à mortuis sepeliri? Quomodo involvunt, si mortui sunt? Quomodo portant si mortui sunt? Et involvunt, & portant, & plangunt, & mortui sunt: quin infideles sunt.* Scriptum est in Cantico Canticorum, *Ordinate in me caritatem.* Id est, *Facite gradus, & cuique quod debetur, restituite. Nolite anteriora posterioribus præponere. Amate parentes, sed præponite Deum parentibus.* Attendite Matrem Machabæorum: *Filii*, inquit, *nescio quomodo apparuistis in ventre.* Concipere vos potui, parere vos potui; formare non potui: Illum ergo audite, illum mihi præponite; » Nolite attendere, ne sine vobis remaneam. Præcepit, & » secuti sunt. Quod docuit Mater filios, hoc docebat Dominus Jesus Christus istum cui dicebat, *Sequere me.* Manifestum igitur est, *& honorem parentum in gradu suo esse servandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præsertim si impedimento sunt, nulla dubitatione oportere contemni.*

2. Machab. 7. 22.

S. August. lib. contra Adimantum. c. 6.

17. *Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum Discipuli ejus: & ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat. Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.* Navis illa in medio mari fluctibus agitata, est Ecclesiæ typus. In ea Christus cum Discipulis est, ut ipse promisit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*: Ideo mergi non potest, quamvis Tyrannorum persecutionibus, erroribus Hæreticorum, scandalis improborum Christianorum velut tumentibus fluctibus operta & concussa. *Navicula illa* (inquit Tertullianus) *figuram Ecclesiæ præferebat, quòd in mari, id est in sæculo, fluctibus, id est, persecutionibus & tentationibus inquietatur, Domino per patientiam velut dormiente, donec precibus sanctorum in ultimis suscitatus compescat sæculum, & tranquillitatem suis reddat.* Tunc solùm fiet tranquillitas magna. Etsi enim modò *Pax à paganis, pax* fortè *ab Hæreticis, sed non est pax à falsis filiis.* Olim prædictum est, & nunc impletur: *Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* (Isai. 38.) *Amara* [illegible] *tristis in nece Martyrum, amarior post in conflictu Hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum.*

Tertull. lib. de Baptismo c. 12.

S. Basil. serm. in Psal. 28.

Idem serm. 3. in Cant. ca.

18. Et navigium tempestatibus jactatum cor hu-

A manum est variis cupiditatum fluctibus, tentationum procellis agitatum. In eo Christus habitat per fidem: Christus dormit, cùm sopita fides est, vigilat, cùm fides excitatur. *Navigamus per quoddam stagnum; & ventus & procellæ non desunt: Tentationibus quotidianis hujus sæculi prope oppletur nostrum navigium. Unde autem fit, nisi quia dormit Jesus? Si non dormiret in te Jesus, tempestates istas non patereris; sed tranquillitatem haberes interiùs, convigilante tecum Jesu. Quid est autem, dormit Jesus? Fides tua quæ est de Jesu, obdormivit. Surgunt procellæ stagni hujus, vides malos florere, bonos laborare, tentatio est, fluctus est. Et dicit anima tua, O Deus, ipsa est justitia tua ut malè floreant, boni laborent! Dicis Deo, ipsa est justitia tua!* B *Et Deus tibi, ipsa est fides tua! Hæc enim tibi promisi: Ad hoc Christianus factus es ut in sæculo isto floreres? Torqueris, quia hìc mali florent, qui cum diabolo postea torquebuntur. Sed unde hoc dicis? Unde fluctibus stagni & tempestate turbaris? Quia dormit Jesus, id est, quia fides tua quæ est de Jesu, sopita est in corde tuo. Quid facis ut libereris? Excità Jesum, & dic Magister, perimus. Evigilabit ille, id est, rediet ad te fides tua; & adjuvante illo considerabis in anima tua, quia quæ dantur modò malis, non cum illis perseverabunt. Aut enim viventes eos deserunt, aut à morientibus deseruntur. Tibi autem quòd promittitur, manebit in æternum. Illis quod temporaliter conceditur, citò tollitur. Omnis enim caro fœnum: aruit fœnum, & flos decidit: Verbum autem Domini manet in æternum. Pone ergo dorsum ad id quod cadit, & faciem ad illud* C *quod manet. Evigilante Christo jam tempestas illa non quatiet cor tuum, non opplebunt fluctus navim tuam: quia fides tua imperat ventis & fluctibus, & transiet periculum.*

S. August. serm. 361 aliàs 120. de Divers. cap. 7.

Fluctuatis concupiscentiâ voluptatum, & vultis ingurgitari, & vivi sepeliri. Surgit cupiditas ebrietatis, & quasi fluctus quidam irruit in animam, adtractus flatu malè suadentis. Tempestatem ergo magnam pateris, non vis respondere corruptori, cùm faves propinatori; sed fluctus concupiscentiæ nimis erigitur, & obruere vult tamquam navem cor tuum. Christiane, dormit in navi tua Christus: excita illum; jubebit tempestatibus ut omnia tranquillentur. Illo enim tempore, quando Discipuli in navi fluctuabant, Christo dormiente, significaverunt fluctuare Christianos Christiana fide dor- D *miente. Vides enim quid dicit Apostolus*: Habitare, *inquit*, Christum per fidem in cordibus vestris. *Secundùm enim præsentiam pulchritudinis & divinitatis suæ semper cum Patre est, secundùm præsentiam corporalem jam supra cælos ad dexteram Patris est; secundùm præsentiam verò fidei, in omnibus Christianis est. Et ideo ergo fluctuas, quia Christus dormit: hoc est, ideo concupiscentias illas, quæ excitantur flatibus malè suadentium, non superas, quia fides dormit. Quid est, fides dormit? Sopita est, oblitus es eam. Quid ergo est excitare Christum? Excitare fidem, reminiscì quòd credidisti. Ergo recordare fidem tuam, excitata Christum: ipsa fides tua jubebit fluctibus, quibus turbaris, & ventis perversa suadentium: statim discedent, statim omnia con-* E *quiescent; quia etsi non desistit malus suasor loqui, jam non commovet navem, non fluctum excitat, non mergit vehiculum quo portaris.*

S. August. serm 63. aliàs 3. inter additos à Parisiensibus.

Somnus Christi, signum est Sacramenti. Navigantes sunt animæ in ligno sæculum transeuntes. Etiam navis illa Ecclesiam figurabat. Et singuli quippe templa sunt Dei, & unusquisque in corde suo navigat: nec facit naufragium, si bona cogitat. Audisti convitium. ventus est: iratus es, fluctus est. Vento igitur flante, fluctu surgente, periclitatur navis periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito convitio, vindicari desideras: & ecce vindicatus es, & malo alieno cedens, fecisti naufragium. Quare hoc? Quia dormit in te Christus. Quid est, dormit in te Christus? Oblitus es Christum. Excita ergo Christum, recordare Christum, evi-

gilet in te Christus : considera illum. Quid volebas ? vindicari ? Excidit tibi, quia Ipse cùm crucifigeretur,
Luce 23. 34. *dixit*, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt? *Qui dormiebat in corde tuo, noluit vindicari. Excita illum, recole illum. Memoria ipsius, verbum ipsius, jussio ipsius. Et dices apud te, si vigilat in te Christus, Qualis ego homo, qui volo vindicari ? Qui sum ego, qui in hominem exsero comminationes ? Morior fortè antequàm vindicer. Et cùm anhelans irâ inflammatus, & sitiens vindictam, exiero de corpore, non me suscipit ille qui noluit vindicari: Non me susciepit ille qui dixit,*
Luce 6. 37. & 38. Date, & dabitur vobis; dimittite, & dimittetur vobis. *Ergo compescam me ab iracundia mea, & redibo ad quietem cordis mei. Imperavit Christus mari, facta est tranquillitas. Quod autem dixi ad iracundiam, hoc tenete regulariter in omnibus tentationibus vestris. Nata est tentatio, ventus est ; turbatus es, fluctus est. Excita Christum, loquatur tecum.* Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei ? *Sub jussione Christi mare audit, & tu surdus es ? Mare audit, & ventus cessat, & tu sufflas ? Quid ? Dico, facio, fingo: Quid est aliud nisi sufflare, & sub verbo Christi nolle cessare ?*

19. *Quid timidi estis modicæ fidei ?* Christus illos priùs quàm mare sedaret, reprehendit: Ad exercitationem enim eorum hæc fieri permittebantur, eratque figura tentationum ad quas essent perventuri. Majoribus enim eos tentationibus postea permisit vexari: Unde & Paulus dicebat, *Supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos : qui de tantis periculis nos erupuit, & eruit.* Ut hinc igitur eos doceret, quantùm in eo confidere oporteret, cùm insani fluctus insurgant, discerentque quòd ad mesiam oblivio solet ex negligentia homines occupare: propterea priùs quàm signa fiant, multa præstruuntur, quæ diuturniorem memoriam faciant. Sic & Moyses serpentem primò perhorruit, neque id leviter; deinde rem illam mirandam, haud tamen citra sollicitudinem contemplatur: & nunc Discipuli, cùm jam salutem ferè desperassent, tunc salvantur, ut ex periculorum confessione, magnitudinem miraculi perdiscant. Hac de causa etiam dormivit. Nam si vigilantem viderent, aut non adeo pertimuissent, ut petere ab eo salutem, qui pericula eorum videret, neglexissent; aut non posse ipsum fluctus sedare putassent : idcirco dormit, ut & timoris causa ipsis major præberetur, & sensus eorum apertior ad videnda miracula redderetur. Nam cùm non pariter aliquis sentiat quæ in alienis fiunt corporibus, & quæ in se ipso, oportebat Discipulos ejus, qui plurimos in dies liberari videbant, nec tale quid ipsi experiebantur, & negligentiores erant, in se ipsis omnipotentiam ejus inspicere, ut magis obligarentur : cùmque nec claudi essent ipsi, nec cæci, nec aliâ ægrotatione laborarent; tempestatem excitari permittit, ut liberati ab ea, manifestiorem beneficiorum ejus sensum habeant. Propterea nec præsentibus turbis id facit, sed solos ipsos corripit, ne modicæ fidei à multitudine damnarentur, & antequam fluctus undarum deprimeret, nimios animorum fluctus sedavit. Corripuit enim eos ac dixit: *Quid timidi estis, modicæ fidei ?* Ad hæc, causam reddidit, non à tentationibus, sed ab infirmitate mentis timorem proficisci.

Quid timidi estis, modicæ fidei ? Apostolos increpat Christus, & eorum tamen orationem exaudit, ne defectuum nostrorum intuitu, etiam precibus nostris admixtorum, ab orandi studio deterreamur. Deinde ut persuasum habeamus, vim precum nostrarum meritis nostris non inniti. 3. Ut majori cum humilitate oremus. 4. Ut Christo magis ac ferventiùs uniamur, cùm illo & per ipsum orantes, qui *orat in nobis, orat pro nobis, & oratur à nobis. Orat in nobis, ut caput nostrum: orat pro nobis, ut Sacerdos noster : oratur à nobis, ut Deus noster.* Ad illum fide accedamus, caritate illi conjungamur, oratione illum excitemus ut nobis subveniat; seu potiùs fidem nostram, fiduciam de ipsius bonitate & misericordia, vigilantiam, fervorem excitemus. Identidem orationem illam brevissimam usurpemus, sed sensu luculentam : *Domine, salva nos, perimus.* Sine gratia tua perit in nobis omne bonum. Nullum vitæ nostræ momentum est, Christe Salvator, quo in salutis æternæ discrimine non versemur, nisi gratia tua nos adjuvet. Hujus ad peccata vitanda, ad tentationes superandas, ad bonum omne supernaturale & inchoandum & perficiendum necessitatem absolutissimam profitemur, quâ destituti, necesse est quodam modo ut cadamus, & cadendo vexemur, & prolapsi non surgamus, infirma & ad bonum impotente libertate. *Domine, salva, nos perimus.* Hæc oratio vim exprimit omnipotentissimam gratiæ Salvatoris; superabundantiam meritorum Christi; summam infirmitatem & quotidiana gravissimaque pericula hominis. *Erjurge, quare obdormis Domine? Exsurge, & ne repellas in finem. Exsurge Domine, adjuva nos, & libera nos propter nomen tuum.*

S. August. Enarrat. in Psal. 85.

Psal. 43.

20. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamaverunt dicentes: Quid nobis, & tibi, Jesu Fili Dei? Venisti hûc ante tempus torquere nos?* Quantus furor Dæmonis, qui peccatoris animam possidet! Quanta miseria peccatoris, qui à Dæmone possidetur! Quanta mala peccatum infert, non solùm ipsi homini peccanti, sed hominum societati! Conscientia peccatoris, sepulchrum est, tenebris, fœtore, vermibusque repletum. Hipocrytæ, *sepulchra sunt dealbata, intus autem plena ossibus mortuorum.* E conscientia sua, cujus stimulos pati non possunt, & obtundere modis omnibus conantur, erumpunt peccatores, scandalisque suis ambulantes in via mandatorum Dei infestant, ab eoque pro viribus abducunt. *Attende quæ sævitia dæmonum, quisve furor aut quæ rabies erga hominum genus, dum ferre nequeunt mori homines, qui vos gestiunt sepelire, & seipsos sepulchris mandant, ut homines redigant in sepulchra. Digna quidem utrorumque conditio, ut qui cælo præsidere nolunt, pascantur cadaveribus, & saginentur putredine, delicientur fœtore, quibus tota voluptas est vitiis deservire. Sed tremendum satis exemplum, quòd tam sævi dicuntur, ut nemo possit transire per viam illam. Concluserunt enim viam veniendi ad Deum, transitum denegarunt: & ideo nemo putet quòd sine Christo ad Deum possit pervenire.* Fœlix peccator, cui Christus occurrit, & quem gratiâ suâ præveniens, à dæmonis servitute & possessione liberat! sed heu! liberationi suæ sæpè impedimentum apponunt peccatores à dæmone invisibiliter possessi; rebelles sunt lumini, Christi Salvatoris manum repellunt, aversantur salutaria doctrinæ Evangelicæ remedia, sæviunt in Pastores ac Ministros verbi Dei; moras injiciunt, dicunt *Modò & modò, & illud modò non habet modum:* Timore judiciorum Dei turbantur, torquentur, nec tamen convertuntur. *Inimici sunt justitiæ, mallent non esse justitiam peccata prohibentem atque punientem: Eam, si potestas daretur, præcipientem auferrent, ne comminantem vel judicantem ferant. Gehennas metuunt, peccare non metuunt, sed ardere. Ille* autem *timor pœnæ tormentum habet*, quia *non est in caritate.* Christo factis, sin minùs verbis, dicunt: *Quid nobis & tibi, Jesu Fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos ... Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.*

Pascha. Radbertus in c. 8. Matt.

S. August. Epist. 145 alias 144.

Iob. 21. 14.

21. *Erat autem ibi non longè ab illis grex multorum porcorum pascens. Dæmones autem rogabant eum, dicentes : Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis.* In porcis imaginem habes carnalium hominum gulæ, & libidini deditorum,

Philipp. 3. 19. Judæ 8. 2. Petri 2. 28. Sap. 2. 8. Ephes. 4. 19.

Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt; qui carnem luxuriâ *maculant* & velut sues *in volutabro luti* delectantur. Horum multitudo maxima, dicentium: *Coronemus nos rosis ante quàm marcescant, nullum sit pratum quod non pertranseat luxuria nostra.* In hos mittitur dæmonum legio, & ecce impetu abeunt per præceps, quia *desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis.* Et in finalem impœnitentiam merito impudicitiæ, quæ *majoris adhæsionis* peccatum est, ut loquitur S. Thomas, in mortem æternam ruunt præcipites. Unde *diabolus maximè gaudet de peccato luxuriæ, quia ex illo homo difficiliùs eripitur.* Hinc Osee 5. dicitur: *Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Qui ergo in luxuriæ pecB catis fordescunt, gratum dæmonibus sunt diversorium, & eorum subjiciuntur potestati, ab iisque in abyssum præcipites aguntur. Quod autem Christus significavit, permittens dæmonibus ut in sues irruerent, scilicet homines qui se in fœdis voluptatibus suûm more volutant, Deo maximè displicere, & diaboli esse mancipia, idem Lege significatum est esu suillæ carnis Judæis interdicente, ut explicat Lactantius. *Eodem spectat*, inquit, *etiam suillæ carnis interdictio: Aqua cum abstinere eos Deus jussit, id potissimum voluit intelligi, ut se à peccatis atque immunditiis abstinerent. Est enim lutulentum hoc animal atque immundum, nec umquam cælum aspicit, sed in terra toto & corpore & ore projectum ventri semper & pabulo servit; nec alium ullum, dum vivit, præC stare usum potest, sicut cæteræ animantes, quæ vel sedendi vehiculum præbent, vel in cultibus agrorum juvant, vel plaustra collo trahunt, vel onera tergo gestant, vel indumentum exuviis suis exhibent, vel copiâ lactis exuberant, vel custodiendis domibus invigilant. Interdixit ergo ne porcinâ carne vescerentur, id est, ne vitam porcorum imitarentur, qui ad solam mortem nutriuntur: ne ventri ac voluptatibus servientes ad faciendam justitiam inutiles essent, ac morte afficerentur.* Mitte nos in gregem porcorum: Et ait illis, Ite. *Nec in porcorum gregem diaboli legio habuit potestatem, nisi eam de Deo impetrasset: tantùm abest ut in Dei oves habeat... Nihil satanæ in servos Dei vivi licebit, nisi permiserit* D *Dominus, ut aut ipsum destruat per fidem electorum in tentatione victricem, aut homines ejus fuisse traducat, qui defecerint ad illum.*

S. Thomas Prima Secundæ Q. 73. A. 5. ad 2.

Lactant. lib. 4. Divinarum Institutionum cap. 17.

Tertull. lib. de Fuga in persecutione cap. 2.

At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis. *Ita gubernant dæmones. Atqui nihil eis erat rei cum porcis; tecum autem semper habent irreconciliabile bellum susceptum, & pugnam acerrimam, & odium immortale. Quòd si illos, quibuscum nihil illis erat commune, ne ad exiguum quidem temporis momentum tolerare potuerunt; quid non facient, si hostes suos obnoxios sibi nos habuerint? Quo nos irreparabili damno non afficient? Propterea namque Deus in gregem porcorum irruere illos permisit, ut in corporibus brutorum animantium, ipsorum nequitiam discas. Atque illos quidem eadem facturos fuisse dæmoniacis, quæ porcis, nisi Deus curam dæmoniacorum in ipsa illorum insania gereret, omnibus manifestum est. Si quando igitur videris hominem vexatum à dæmone, Dominum adora, nequitiam dæmonum disce: siquidem utrumque in his dæmoniacis cernere licet, & Dei benignitatem, & hominum improbitatem: Dæmonum quidem improbitatem, cùm turbent, & exagitent animam dæmoniaci: Dei verò benignitatem, cùm ita sævum inquilinum, & hominem præcipitare cupientem retineat & coërceat, neque omni sua potestate uti permittat; sed tantam vim sinat ostendere, ut & hominem castiget, & suam nequitiam manifestet.*

S. Ioannes Chrysost. serm. 60. cujus titulus est Dæmones non gubernare mundum Tom 5.

22. *Et ecce tota civitas exiit obviàm Jesu: & viso eo rogabant ut transiret à finibus eorum.* Impii, & sæculi amatores, Christum amittere malunt, quàm lucra temporalia. Serviunt nempè cupiditati, nolunt servire caritati: ideo sine dolore non amittunt, quod cum cupiditate possident. *Non enim est in carendo difficultas, nisi cùm est in habendo cupiditas.* Hærent in illis *mansoria dilectione, atque delectatione*, quasi data illis essent ad fruendum, non *transitoria dilectione*, quasi rerum quæ ad usum datæ sunt viatoribus, ut subsidia necessitatis, ut instrumenta virtutum & bonorum operum, ut *viaticum itineris, non illecebræ mansionis.* Ideo Jesum apud se manere nolunt, qui temporalia bona collaturus non advenit, sed æterna: & qui temporalia possidere noluit, quia contemnere docuit: Christianos esse volens non propter temporalem, sed propter æternam fœlicitatem: *Et viso eo rogabant ut transiret à finibus eorum.* Ut enim scitè ait S. Augustinus: *Temporalibus dediti, tamquam rotæ constricti, non intrant ad veritatem, quia non amant æternitatem...* quibus dicitur, *Deus meus, pone illos ut rotam*: &, *In circuitu impii ambulant.*

S. Augustin. lib. 3. de Doctrina Christiana c. 18. & lib. 1. cap. 35.

S. Ambros. Enarrat. 3. in Psal. 30. ad vers. 14.

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1. ET *ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam.* Quòd Gerasenis Evangelii lumen inferre, & apud illos edere miracula Christus voluerit, misericordiæ fuit: quòd annuerit eorum precibus, rogantium ut ab illis recederet, & dimiserit eos secundùm desideria cordis eorum, justi judicii fuit. Discessit igitur ab eis, tum ne margaritas porcis projiceret; tum ut se non missum ostenderet, nisi ad oves quæ perierant domûs Israël. Trajecto itaque lacu Genesareth, in Galilæam reversus est, & venit Capharnaum *civitatem suam*, ut constat ex *Marci cap. 2. vers. 1.* Quò Christum immigrasse jam ante à Matthæo proditum erat. Hanc autem civitatem Christi vocat Evangelista, quia relictâ Nazareth in ea domicilium veluti elegerat. Tres enim patrias & civitates quasi proprias habuit Christus: scilicet Bethleem, ubi natus est; Nazareth, ubi educatus; Capharnaum, ubi frequentiùs versari solitus, quam frequentibus miraculis illustravit, & quæ Galilææ metropolis erat.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 30. in Matt. S. Thomas Commentar in c. 9. Matt. S. Augustin. lib. 2. de Consensu Evang. c. 25.

2. *Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Offerebant ei sedenti & docenti in domo, paralyticum, demissum à quatuor viris, qui eum in lecto jacentem portabant, per fastigium domûs, subductis tegulis, grabato; quia non inveniebant aditum in domum præ turba, quæ ad Christum audiendum confluxerat, sedentibus etiam intrà domum Pharisæus & Legis Doctoribus, qui veneE rant ex omni castello Judææ & Jerusalem, & Galilææ illum audituri. Et videns Jesus fidem hominum, qui paralyticum illum per tegulas demiserant, & sanandum offerebant, nec non ipsius paralytici, qui se eo modo passus est offerri, dixit illi: *Confide, fili*, bono animo esto: plus quàm petis, impetrabis, non solùm enim corporis sanitatem quam rogas, statim obtinebis, verùm etiam animæ sanitatem, remissionemque peccatorum, quæ infirmitatis tuæ causa sunt. Radicem enim morbi tollo.

Paralyticum istum alium esse ab illo, cujus meminit S. Joannes cap. 5. Evangelii sui, opportunè monet S. Joannes Chrysostomus. Nam ille juxta piscinam Jerosolymis jacebat, hic in Capharnaum. Ille triginta &

S. Ioannes Chrysost. Hom. 30. in Matt.

octo annis paralysi laboraverat, de isto verò nihil hujusmodi scriptum est : nullos ille habuit ministros, dixit enim, *Hominem non habeo*, hunc afferri à ministris videmus, per tegulas demitti, & offerri Jesu : illum interrogavit : an vellet sanus fieri; huic nullâ præmissâ interrogatione ait, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua* : illum Sabbato curavit, non istum : post istius curationem Judæi stupent, & Deum glorificant turbæ: post illius sanationem Jesum persequebantur, ejusque vitæ insidiabantur.

Eumdem autem fuisse paralyticum, cujus Matthæus Marcus & Lucas meminerunt, certissimum est, quamvis duo posteriores Evangelistæ circumstantias aliquas referant, quas prior prætermisit. Quod autem Dominus apud Matthæum dixisse referatur, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*; apud Lucam verò, *Homo, remittuntur tibi peccata tua*; nullam inter Evangelistas dissonantiam arguit; sed eumdem sensum habet. Blandior quidem illa compellatio est, *Fili*: sed vox illa, *Homo*, ad sententiam Domini expressiùs insinuandam valet; quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipso quòd homo erat, non posset dicere, *Non peccavi* : simul etiam ut ille, qui homini dimittebat, intelligeretur Deus.

S. *August. lib. 2. de Consensu Evang. cap. 25.*

3. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se*, in cordibus suis tacitè cogitantes : *Hic blasphemat*. Id est, injuriam Deo facit, arrogando sibi quod solius Dei proprium est, scilicet potestatem remittendi peccata. Luc. 21. *Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias ? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus* ? Ex illorum porrò invidiâ & calumniâ occasionem nactus Christus, divinitatem probavit suam certissimis & invictissimis argumentis : primùm docendo & confirmando, se potestatem habere dimittendi peccata, quod solius Dei proprium esse rectè dixerant : *Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, &c.* Secundò, sibi perspectas esse illorum cogitationes ostendens : *Corda* autem *scrutari*, & intimas cogitationes nosse, Dei proprium est. *Et cùm vidisset Jesus cogitationes eorum.* Tertiò, sanitatem integerrimam statim restituendo paralytico, idque solo verbo.

S. *Ioannes Chrysost. Hom. 30. in Matt.* 1. *Reg.* 16 7. 2. *Paralip* 6. 30. *Psal.* 7. 10.

4. *Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris ?* Quo fine mihi tacitè affingitis blasphemiam, qui tot meæ erga Deum pietatis habetis argumenta ? Non zelo utique gloriæ Dei, sed obtrectandi libidine, & superba cæcitate. *Quid est facilius, dicere : Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, Surge, & ambula ?* Utrumque Deo æquè facile est, sed difficiliùs vanitatis & fallaciæ convincetur, qui rem invisibilem pollicetur, qualis est remissio peccatorum, quàm qui rem visibilem & sensibus subjectam. Remissio peccatorum latet, restitutio sanitatis paralytico jacenti, opere ipso patet. Ex isto igitur visibili externoque miraculo, aliud interius & invisibile, remissionis scilicet peccatorum Christus probat. *Inter dicere, & facere, multa distantia est. Utrum sint paralytico dimissa peccata, solus noverat, qui dimittebat.* Surge *autem* & ambula : *tam ille qui consurgebat, quam hi qui consurgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signum, ut probetur spirituale : Quamquam ejusdem virtutis sit, & corporis, & animi vitia dimittere.*

S. *Hieron. in cap. 9. Matt.* 2. *Cor.* 2. 10.

5. *Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata ; tunc ait paralytico : Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Ut autem convincamini me potestatem habere in terra remittendi peccata, adeoque me Dei verum Filium esse æterno Patri in omnibus æqualem, attendite quid modò sim in hujus rei probationem facturus. Et dixit paralytico : *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam* ; ne superstit ullus dubitandi locus tibi restitutam à me sanitatem ; & hinc omnibus innotescat me tametsi homo sim mortalis, tamen potestatem habere dimittendi peccata (ut dixi) & consequenter verum esse Deum; siquidem res falsa miraculo confirmari non potest; cùm Deus qui summa & prima Veritas est, falsum ac mendacium, blasphemiamque testimonio suo approbare & confirmare non possit.

6. *Et surrexit, & abiit in domum suam.* Imperium Domini statim consequutus est effectus. Surrexit homo, qui priùs omnibus membris captus jacebat; lectum portavit, qui priùs movere se non poterat, sed ab aliis ferri indigebat : abiit in domum suam, qui priùs ambulare non valebat, ut suis faustum miraculi in sui gratiam à Jesu editi nuntium afferret, de quo dubitare non possent ipsum aspicientes, ejusque præsentem statum cum pristino comparantes. *Videntes autem turbæ timuerunt*, præ stupore & admiratione divini operis : quo ex stupore, timor quidam reverentiæ erga Christum natus est. Hæc vis verbi, *timere*, 3. Reg. cap. 3. 28. *Timuerunt Regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum judicium.* Et qui testes miraculi fuerant, sensu pietatis affecti, Deum laudaverunt, qui talem ac tantam potestatem hominibus concessisset, remittendi scilicet peccata, & id visibilibus miraculis confirmandi. *Hominibus*, id est, homini. Enallage enim sive permutatio numeri est Scripturæ sacræ usitata, quoties aliquid indefinitum denotatur. Nondum autem Christum Deum agnovisse videntur, neque Incarnationis Filii Dei Mysterium absconditum.

7. *Et, cùm transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et surgens secutus est eum.* Jesus domo egressus ad *Mare Galilææ*, vidit in itinere hominem sedentem *in telonio*, id est ad mensam publicanorum, ad quam tributa numerabantur, *Matthæum* scilicet, qui publicanus erat officio, id est publicorum vectigalium redemptor & exactor, natione Judæus, patria Galilæus, ad Apostolatum postea vocatus, quem hujus Evangelii scriptorem fuisse constat; *Levi* appellatus à Marco & Luca Evangelistis, ut S. Hieronymus observat. *Levi Alphæi* vocat S. Marcus. Nescio verò cur Origenes adversùs *Celsum* disputans, cùm *Matthæum* publicanum fuisse dixisset, neget tamen *Levi* Apostolum fuisse, quamquam *Marci* quædam Exemplaria id præferre videantur; sed à vulgata opinione nihil movet ut recedamus, cùm & officium, & circumstantiæ vocationis, *Levi* eumdem esse ac Matthæum probent. Huic ait Jesus: *Sequere me.* Individuus mihi comes esto, ac Discipulus. Et *surgens sequutus est eum :* Non temerè, ut Porphyrius & Julianus Apostata objiciebant, sed prudentissimo consilio, cùm tanta miracula à Christo ante patrata vel ipse vidisset, vel audivisset ex famâ publicâ, minimèque dubiâ: & insuper *Fulgor ipse & Majestas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere posset aspectu. Si enim in magnete, lapide, & succinis hæc esse vis dicitur, ut annulos, & stipulam, & festucas sibi copulent : quantò magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat quos volebat ?* Gratiæ denique vis potentissima ipsum intus traxit, cor illius movit, in ipso operando non solùm veram revelationem, sed etiam bonam voluntatem. Agit enim quando vult Deus in cordibus hominum miris & ineffabilibus modis, non ut (quod fieri non potest) nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant, ut passim loquitur S. Augustinus. Sequutus autem Christum est *relictis omnibus.*

Marci. 2. 14. Luc. 5. 27. S. *Hieron. in cap. 9. Matt.* Luc. 5. 27.

8. *Et factum est discumbente eo in domo*, ipsius Matthæi, qui *fecit ei convivium magnum in domo sua*, (ut scribit S. Lucas :) *ecce multi publicani & peccatores*, sive Matthæi collegæ & amici ab eo invitati, sive Christi gratia & bonis voluntatibus, quas in illis fecerat, pariter tacti, Matthæique exemplo ad meliora conversi : *Erant enim multi, qui & sequebantur eum* (inquit S. Marcus.) Hi igitur homines ex vitæ instituto vitiis dediti, & velut profani à Judæis habiti, ad mensam *discumbebant cum Jesu & Discipulis ejus.*

Marci. 2. 15. Luc. 5. 24. S. *August. lib. 2. de Consensu Evang. cap.* 27.

9. *Et videntes Pharisæi*, id est, cùm id intellexissent, *dicebant Discipulis ejus*, tamquàm minùs ad res-

pondendum paratis: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?* Pessimum enim exemplum vobis præbet: unde S. Lucas rem ita refert: *Et murmurabant Pharisæi & scribæ eorum, dicentes ad Discipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?* Hæccine est hominis sancti institutio? Sic vos contra Legisperitorum doctrinam & traditiones agere docet? Nam cùm de Discipulis dicebatur, Magistro magis objiciebatur, quem sectando imitabantur. Una ergo Lucæ & aliorum Evangelistarum sententia est, & tantò meliùs insinuata, quantò quibusdam verbis manente veritate, variata.

S. Aug. ibid.

10. *At Jesus audiens ait: Non est opus valentibus Medicus, sed malè habentibus.* Si vos tales estis, quales vobis ipsis videmini, sani & integri quoad animum operâ certè meâ non indigetis. Missus sum enim ut Medicus animarum, ideo peccatoribus familiariter utor, ut ipsos à peccatis sanem, non ut in peccatis foveam: non ergo eo sum nomine reprehendendus, siquidem & corporum Medici ægrotis sese inclinant, eorumque fœtores sustinent, ut illis sanitatem restituant. Proverbialis igitur ea locutio est, quam & Græcorum Philosophi, & alii Scriptores Ethnici usurparunt. Sic Antisthenes, cùm objectum illi esset quòd cum improbis versaretur: *Etiam* (inquit) *Medici cum ægrotis.* Et Diogenes rogatus, cùm Lacædemoniorum laudaret instituta, cur non apud eos viveret: *Medicus* (ait) *inter sanos non commoratur.*

11. *Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Ite, expendite apud vos quid sibi velit hic Scripturæ locus: *Misericordiam volo, & non sacrificium,* id est, magis quàm sacrificium. Pietatis scilicet, beneficentiæ, humanitatis & misericordiæ officia, quæ naturæ lege præscripta sunt, Deo magis grata sunt, magisque obligant, quàm ritualia præcepta, quale illud est de vitanda familiari consuetudine peccatorum. Lex igitur quæ nocentes vitari præcipit, ad consuetudinem vitæ & morum referenda est; ne tangens picem inquinetur ab ea, & cum perverso pervertatur: non ad conversionem & reconciliationem eorum cum Deo. Nulla enim negligenda occasio est eos reducendi in rectam viam, & ad Deum revocandi ut Dei fugitivos. Id igitur iniquè mihi vitio vertitis (inquit Christus) *Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Ad hoc missus sum à Patre in mundum, & cum hominibus versor, non ut ante justos vocarem, sed ut homines qui *peccaverunt omnes, & egent gloria Dei,* ex injustis justos facerem. Quod egregiè *S. Prosper* exprimit his Versibus:

Hos. 6.

S. Augustin. lib. 10. de Civitate Dei c. 5.

S. Prosper Carm. de Ingratis.

Salvator Mundi non præmia justis
Solvere, nec sanis venit conferre medelam.
Sed quod dispersum exciderat, fractumque jacebat,
Quærere, & inventum reparare, & reddere curæ.

S. Lucas Christi sententiam ita refert: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Quæ postrema verba licèt alii Evangelistæ non habeant, nullam tamen Lucæ cum illis dissensionem probant; sed ad Christi sententiam explanandam valent: *Ne quisquam peccatores, ob hoc ipsum quòd peccatores sunt, diligi arbitretur à Christo: cùm & illa similitudo de ægrotis bene intimet quid velit Deus vocando peccatores, tamquam Medicus ægros, utique ut ab iniquitate tamquam ab ægritudine salvi fiant: quod fit per pœnitentiam.*

S. Augustin. lib. 2. de Consensu Evangelistarum cap. 27.

12. *Tunc accesserunt ad eum Discipuli Joannis, dicentes: Quare nos, & Pharisæi, jejunamus frequenter: Discipuli autem tui non jejunant?* Non solùm Joannis Discipuli, ut Matthæus refert; sed etiam Pharisæi, testibus Marco & Luca id Domino objecerunt. Marci namque cap. 2. vers. 18. legitur: *Et erant Discipuli Joannis, & Pharisæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare Discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Lucas verò cap. 5. cùm responsum Christi de vocatione peccatorum tamquam ægrotorum retulisset, subjungit: *At illi dixerunt ad eum: Quare Discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum, tui autem edunt & bibunt?* Id est, populariter vivunt. Sed intelligendum est & Discipulos Joannis æmulatione quadam & zelo pro Magistri sui documentis & institutis; & Pharisæos invidiâ & obtrectandi libidine, atque versipelli malitiâ, ut cum Joannis Discipulis Christi Discipulos committerent, ipsumque Dominum ad Joannis disciplinam improbandam adducerent, id certatim objecisse, ut quisque poterat: quorum sententia diverso loquendi modo, sed tamen à veritate non alieno, à tribus Evangelistis insinuata est. De publicis autem jejuniis Lege præscriptis (*Levit.* 23. 27. 29.) non agitur, sed de illis quæ vel ex traditione Seniorum, vel proprio cujusque consilio, privataque religione observabantur; quod quidem fiebat à Pharisæis ad opinionem sanctitatis sibi conciliandam: unde illud cujusdam ex illa Secta in Templo se jactantis potiùs quàm orantis: *Jejuno bis in Sabbato*, id est, quavis hebdomadà: à Discipulis verò Joannis Baptistæ ob captivitatem Magistri, pro quo preces ad Deum fundebant: quod & ratio temporum, & obsecrationum mentio apud Lucam ostendit.

S. Augustin. ibidem.

S. Joannis Chrysost. Hom. 31.

13. *Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus; & tunc jejunabunt.* Sponsi filios vocat ejus amicos, sodales, & pronubos, qui intrà thalamum admittebantur cum sponso, sicut cum sponsa virgines, ejusque nuptias variis lætitiæ significationibus celebrabant (*Judicum* 14. *vers.* 11. S. Marcus *Filios nuptiarum* vocat. Hebraismus est, quo filii dicuntur ad aliquid destinati, sic *Filius mortis*, id est, dignus morte 11. *Reg.* 12. 5. & *Joan.* 17. 12. Judas Filius *perditionis dicitur. Lugere*, id est, *jejunare*, Marci 11. 19. Jejunia scilicet luctûs signa. Unde Sabbato non jejunare religio erat Judæis, sicut & die Dominica non jejunare Christianis religio est, quia Sabbatum apud illos, apud nos Dominica dies, lætitiæ dicata. Se unicum Ecclesiæ *sponsum* esse Christus indicat, quo nomine & à Joanne designatus fuerat, dicente: *Qui habet sponsam, sponsus est: Amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Ostendit igitur Christus causam, propter quam Joannes & ejus Discipuli jejunarent, suis Discipulis nunc quidem non congruere: cum illis scilicet non semper erat sponsus, scilicet Christus ipse: cum istis autem semper versabatur. Ventura autem significat tempora, cùm ipsi quoque Magistro orbati; non jejunia tantùm luctûs signa, sed graviora quoque tolerarent. Æquum igitur esse, eos, quos tam acerba manerent, frui interim brevis gaudii interusurio, & majore indulgentiâ tractari. *Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus*, per Passionem, & in cælos Assumptionem: *& tunc jejunabunt.* Hinc Ecclesia Quadragesimale Jejunium ex Apostolicâ institutione & traditione celebrat, ad sacratissimos dies se præparans, quibus ejus Sponsus per passionem & mortem ab ea ablatus est.

Marc. 2. 19.

Joann. 3. 29.

S. Hieron. in cap. 9 Matt.

S. Augustin. serm. 210 aliàs de Diversis 74. cap. 3.

14. *Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.* Similitudine duplici probat Christus prudenti œconomia & indulgentiâ se cum Discipulis agere, non imponendo illis, quandiu sub ipso vitæ perfectioris tyrocinium agunt, austerioris vitæ præcepta. Prima est panni veteris, altera utrium novorum. Nemo insuit fructum panni novi, quod durum adhuc, rude, ac forte est, ad resarciendam vestem veterem ac detritam: Alioquin commissura illa, seu additamentum panni novi non diu hærebit, sed ad se trahens & abrumpens id quod plenum adhuc & integrum erat in vestimento veteri, pejorem scissuram efficiet. Nemo etiam prudens infundit vinum novum in utres veteres; alioqui vini novi & adhuc ferventis spiritibus perrumpentibus utres franguntur, & vi-

S. Joannes Chrysost. Hom. 31. in Matt.

num effunditur: sed in utres novos, qui vini ferventis vim ferant. Sic Discipuli mei populari vitæ rationi assueti, adhuc rudes & infirmi, nondum Spiritu renovati sunt: propterea hujusmodi indulgentiâ adhuc egent, ut majora illis pondera præceptorum ita affectis non sint imponenda. *S. Hieron. in cap. 9. Matt.*

15. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni impone manum tuam super eam, & vivet.* Post Matthæi vocationem & convivium, *Princeps Synagogæ* nomine *Jairus*, à quo res Synagogæ, scilicet conventus populi, lectio & interpretatio Scripturarum, publicæ preces, &c. dirigebantur; supplex ad Jesum accessit, & procumbens ad pedes ejus dixit: *Domine filia mea modò defuncta est:* Ipsam enim *in extremis* reliqui, jamque spiritum agebat, cùm è domo discessi ad te venturus, & tuam imploraturus opem. Et revera cùm Jesus in domum ejus iret, venerunt Archisynagogi domestici, mortem filiæ ipsius nunciantes: *Filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?* Aut certè Marcus & Lucas apud quos Jairus ait, filiam suam *in extremis* esse, & jam *mori*, referunt quid ille dixerit, Matthæus autem quid voluerit atque cogitaverit: illi verba, hic voluntatem cui verba servire debent; eò quòd certum sit Jairum utrumque voluisse, & utrumque à Domino postulasse, ut filiam suam vel morientem salvam faceret, vel mortuam suscitaret: sed cùm instituisset Matthæus totum breviter dicere, hoc patrem rogantem dixisse narravit, quod & ipsum voluisse, & Christum fecisse certum est. Atque ex variis hujusmodi, sed minimè contrariis Evangelistarum locutionibus, rem planè utilissimam & perneccssariam discimus, *Nihil in cujusque verbis nos inspicere debere, nisi voluntatem, cui debent verba servire; nec mentiri quemquam, si aliis verbis dixerit quid ille voluerit, cujus verba non dicit: ne miseri aucupes vocum, apicibus quodammodo litterarum putent ligandam esse veritatem; cùm utique non in verbis tantùm, sed etiam in cæteris omnibus signis animorum, non sit nisi ipse animus inquirendus*, Filia mea *unica, annorum fere duodecim* modò defuncta est: *sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.* Rudis erat & imperfecta Principis illius fides, qui Christum solo verbo & imperio filiam ejus sanare vel suscitare posse nondum credebat: quamobrem rogat ut veniat, & manum imponat; id est, Dei potentiam & bonitatem pro puella invocet, cui invocationi seu orationi manuum impositionem Prophetæ adjungere solebant. Unde Moyses Josue manus imponere jussus est, ut ille ad Moysis preces Divini Spiritûs acciperet incrementum. (*Num.* 27. 18. 20.) Et Naaman Syrus manum sibi ab Elisæo imponi & orationem super se fundi optabat, ut Deo manum suam sive potentiam ad Prophetæ preces invisibiliter super illum extendente, à lepra curaretur. (4. Reg. 5. vers. 11.) *Putabam* (inquit) *quòd egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me.* Unde S. Augustinus de manuum impositione, quæ à Judæis ad Christianos transiit, & ad Ritus sacratissimos adhibetur, ait: *Manus impositio quid est aliud nisi oratio super hominem?* Id est, orationis symbolum. Igitur minùs præclarè de Christo sensisse videtur ille Synagogæ Princeps, quàm alii, qui solo contactu; aut quàm Centurio, qui solo jussu sanitatem à Christo restitui posse credebant. *Marci 5. 35.* *S. August. lib. 2. de Consensu Evang. cap. 28.* *Luc. 8. 41.* *Marci 5. 22.* *Luc. 8.* *Lib. 3. de Baptismo contra Donat. cap. 16.*

16. *Et surgens Jesus sequebatur eum, & Discipuli ejus.* Cùm autem Discipulis, & turbâ frequenti comitatus in Archisynagogi domum pergeret, miraculum edidit, quo Jairi fides augeretur, & ad spem majoris miraculi divinâ Jesu Christi potentiâ in filia sua edendi, animus ejus excitaretur.

17. *Et ecce Mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero.* Morbus erat fœdus & pudendus, pertinax, inveteratus, & incurabilis, ægritudine velut in naturam versâ. Duodecim erant anni ex quo infirmitatem illam patiebatur, & omnes facultates suas in Medicos erogaverat, nec quicquam profecerat, ut Marcus & Lucas referunt. Hæc *accessit retro*, partim ex pudore, ob morbi fœditatem; partim ex metu, ne à turbâ, cui se admiscuerat, ob legalem immunditiam ex morbo illo contractam repelleretur. (*Levit.* 15. 25) *& tetigit fimbriam vestimenti ejus*; extremam oram vestis. Divinam scilicet virtutem miraculorum effectricem qua Christus totus plenus erat, ex ejus carne vivifica in imas oras vestimenti defluere certissimè credens. *Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero.* Eximia certè mulieris illius fides, ex cujus facto ac religione, & sacrarum Reliquiarum, & Fidei in omnipotentiam Dei per illas miracula operantis, & Sanctos suos, prout ipsi placet honorantis atque glorificantis, confirmatur. Quænam fuerit illa mulier, haud anxiè quærendum, cùm ejus nomen Evangelistarum nullus indicet. *Martham* fuisse Lazari & Mariæ sororem nonnulli colligunt ex libro *De Salomone*, quem perperam laudant sub *S. Ambrosii* nomine, sive ex Sermone 46. in Appendicem Ambrosianorum Operum cum aliis rejecto in Editione novissima Parisiensi. Verùm ea opinio improbabilis est. Civem fuisse Cæsarææ Philippi, quæ Christo statuam ante domum suam posuerit, accepti beneficii monumentum, tradunt *Eusebius* lib. 7. *Hist. Eccles.* cap. 18. *Sozomenus* lib. 5. cap. 21 & *Philostorgius* lib. 7. n. 3. Certè S. Ambrosius curationis hujus miraculum diligenter explicans lib. 6. Comment. in Lucam, n. 57. & 58. *Marthæ* nullatenus meminit. Nec admodum refert cujas fuerit, aut quo vocata sit nomine; sed fidem ejus eximiam fuisse, ut dixi, certum est, quæ ex contactu vestis Christi sanitatem se consequi posse credidit, quasi ipsum esse noscens, intus docente Spiritu-sancto, de quo à Propheta prædictum esset: *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus.* *Marci 5.* *Luc. 8.* *Malach. 4. 2.*

18. *At Jesus conversus, & videns eam dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.* Conversus est Jesus, quasi ignorans & quærens quis ipsum tetigisset, virtutem de se ipso exivisse testatus, ut Marcus & Lucas referunt: ut mulier videns se latere non posse, ipsa se proderet, ac miraculum in se editum coram omnibus declararet, quod revera contigit. Nam cùm subitò siccatus esset fons sanguinis ejus, & Christus humano more agens & loquens dixisset, *Quis est qui me tetigit?* & negantibus omnibus, Petrus & qui cum illo erant, respondissent: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis, Quis me tetigit?* Rursusque Jesus dixisset, *Tetigit me aliquis; nam ego novi virtutem de me exisse. Videns mulier quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.* Tunc dixit illi Jesus; *Confide filia*, bono animo esto, *Fides tua te salvam fecit.* Fides in Deum & in me tua tibi ad sanitatem impetrandam profuit. *Et salva facta est mulier ex illa hora*, quâ vestimentum Christi tetigerat: vel, Christi verbo confirmata illi sanitas est, quam contactu vestis ejus fuerat consequuta. *Marci 5.* *Luc. 8.* *Luc. 8.*

19. *Et cùm venisset Jesus in domum Principis* Synagogæ, Jairi, *& vidisset tibicines*, ex more gentis ad plangendos mortuos, & ad pompam funebrem adhibitos, *& turbam tumultuantem*, domesticorum scilicet, cognatorum, amicorum multitudinem, mortem immaturam puellæ deplorantium, *dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit.* Procul næniæ, & funebris ille apparatus. Non enim ita mortua est puella, quemadmodum vos putatis, ut in morte mansura sit, nec resurrectura nisi in novissimo die; sed mox suscitanda est; unde ejus excessus tam brevi duraturus, somno similior est, quàm morti. *Et deridebant eum*, cùm sensum verborum ejus non caperent. Jesus autem, ejectis omnibus qui planctu & ejulatu domum implebant, solisq; patre & matre puellæ, & Petro, Jacobo & Joanne fratre Jacobi secum assumptis, ingressus est in cubiculum ubi puella defuncta

functa jacebat. *Et tenuit manum ejus*, tetigit manum, ut facere solemus cum aliquem à somno excitamus, cùm ut ostenderet vivificandi vim ex conjuncta Divinitate carni suæ convenire; tum æquè facile sibi esse mortuos suscitare, quàm expergefacere dormientes. Addunt alii Evangelistæ eum clamasse: *Puella, surge*: ut non solùm gestu, sed & voce ipsa, quasi cum dormiente agere videretur. Addunt illam ambulasse, & jussisse Christum illi cibos apponi, ad resurrectionis scilicet illius veritatem confirmandam. Addunt denique, Christum præcepisse parentibus puellæ, ne alicui dicerent quod factum erat, quod & aliis præsentibus jussum intelligendum est à Christo, ut ostentationem & inanem gloriam fugiendam exemplo doceret: nam ipsum absolutè voluisse ut miraculum illud publicâ famâ vulgaretur, sequentia hæc Evangelistæ nostri verba ostendunt: *Et exiit fama hæc in universam terram illam*, scilicet Galilæam.

Marci 5. Luc. 8.

20. *Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes & dicentes: Miserere nostri, Fili David.* Cùm autem ex Jairi domo in domum suam Capharnaum Christus reverteretur, duo cæci miraculi famâ in spem recipiendi visûs erecti, secuti sunt eum, clamore sanitatis vehemens desiderium, & ardorem fiduciæ exprimentes. Clamabant autem: *Miserere nostri, Fili David.* Hoc est, non dubitamus, Optime Salvator Davidi promisse, & hactenus, & imprimis hoc tempore à nobis exspectate, quin visum nobis restituere possis, si velis: nostræ igitur calamitatis miserere, ut id beneficii nobis impræsentiarum præstes. *Fili David.* Honorificentissima erat hæc appellatio; unde Prophetæ quoque sæpiùs Reges quos honorare & magnos ostendere volebant, eo nomine appellabant, ut S. Joannes Chrysostomus observat. Verùm altius quiddam cæci illi jam intus à Christo illuminati cogitabant & credebant, scilicet, ipsum esse Messiam à Deo promissum Davidi, de quo prædictum erat à Prophetis, quòd aperturus esset oculos cæcorum. *Isaiæ* 35. 5. & 42. 7. Christum *Davidis* nomine Prophetas appellare, manifestum est. *Ezech.* 34. vers. 23. & 24. *Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David*, &c. Et *Filii David* nomine significatum Messiam tempore Prædicationis Christi, constat ex *Matth. cap.* 12. vers. 23. *Et stupebant*, inquit, *omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est Filius David?* Certè frequentiora & majora veteribus exemplis miracula jam hoc effeciisse, ut Jesus à multis non Propheta tantùm, sed promissus ille Messias crederetur, perspicuum est ex *Joannis* 7. vers. 26. & 31. *Numquid verè cognoverunt Principes quia hic est Christus?* .... *De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet, quàm quæ hic facit?* Cæcos autem, de quibus alii Evangelistæ narrant, scilicet S. Marcus cap. 10. vers. 46. & S. Lucas cap. 18. 35. alios esse ab illis, quamvis circumstantiæ quædam similes sint, ex illorum occursu prope Jericho, Christi interrogatione diversâ, illorum curatione in via, non in domo, variisque aliis circumstantiis, & ex *S. Matthæo* illam seorsim ab illorum duorum illuminatione commemorante, nempe cap. 20. vers. 29. perspicuum & exploratum est.

S. Joannes Chrysost. Hom. 33. in Matt.

S. Augustin. lib. 2. de Consensu Evang. c. 29.

21. *Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.* Illos non illuminavit in via, ut eorum fidem ac perseverantiam magis experiretur & excitaret. Distulit itaque beneficium, donec in domum suam, in qua in urbe Capharnaum habitabat, sive conductâ, sive commodatâ, venisset, illos interrogavit: *Creditis quia hoc possum facere vobis?* Non dixit, Creditis quod possim precibus id à Deo impetrare, sed quod ipse possim id facere propria virtute? *Dicunt ei: Utique Domine.* Firmiter & absque hæsitatione credimus. *Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis.* Siquidem id me posse creditis, fiat: illuminentur oculi vestri. Ita porrò locutus est, ut & fidem eorum firmiorem redderet, simulque ostenderet ipsos saluti suæ fuisse cooperatos, & testaretur non adulationis verba ista fuisse, sed firmæ de divina sua potentia persuasionis & fidei. Unde non dixit, Aperiantur oculi vestri; sed, *Secundùm fidem vestram fiat vobis.* Id pene semper faciebat Christus antequam corpora curaret, cùm ut eos quos sanabat, secundùm animam perficeret, melioresque redderet: tum ut alios eorum exemplo erudiret, ut in paralytico & Centurione videre est. Ita & hic latentem cæcorum fidem discussit, ut augeret ac perficeret, aliisque per hoc miraculum & eorum exemplum fulgeret *illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.* 2. Cor. 4.

22. *Et aperti sunt oculi eorum.* Protinus viderunt, completo in illis Prophetæ oraculo, Psal. 145. 8. *Dominus illuminat cæcos.* Et ut inanem gloriam sincerè & ex animo fugere se ostenderet, neque miracula edere ad nominis celebritatem consequendam, *Comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.* Ipsis graviter ac severè prohibuit, ne opus admirabile proderent, sed collato beneficio taciti fruerentur. *Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.* Famam ejus in universa regione celebraverunt, non pertinaciâ, sed grati animi sensu. Intelligebant enim Christum modestiæ causa id prohibuisse, non absolutè: sui autem esse officii ut Medici potentissimi ac optimi beneficentiam prædicarent. *Et Dominus propter humilitatem fugiens jactantiæ gloriam hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non possunt tacere beneficium.* S. Hieron. in cap. 9. Matt.

23. *Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.* Cùm porrò egressi essent cæci, qui visum beneficio Jesu receperant, oblatus est ei homo à dæmone vexatus, qui ipsi linguæ usum interceperat. Unde ipsum dæmonium S. Lucas *mutum* appellat ab effectu, quia impedito & ligato locutionis organo, hominem mutum effecerat. Græca vox κωφὸς surdum æquè significat ac mutum, & hæc duo ita conjuncta esse nemo nescit, ut qui surdi sunt à nativitate, etiam muti sint, cùm discere numquam potuerint quomodo voces formandæ. Luc. 11. 14.

24. *Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israël.* Imperio Christi, dæmon ex infelicis hominis corpore protinus ejicitur, non fidei ejus, ac precum intuitu, cùm nec linguæ compos esset ut liberationem suam postulare; nec mentis, eam ut optare posset; sed intuitu fidei ac pietatis offerentium. Populus verò tot visis vel auditis miraculis à Jesu hac ipsa die editis, scilicet Resurrectione filiæ Jairi, curatione Hemorrhoissæ, illuminatione cæcorum, & hujus dæmoniaci liberatione, ac linguæ illius solutione, in admirationem raptus, stuporem suum his verbis exprimebat: *Numquam apparuit sic in Israël*: Id est, tot ac tanta miracula, in omni morborum genere, non contactu solùm, sed & verbo, tam celeriter, tantâ auctoritate ac potestate, à nemine ante hac edita sunt, ne à Moyse quidem, aut Prophetis. Christum porrò mutorum linguas solutorum prædixit Isaias cap. 35. v. 4. & 6.

25. *Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.* Pharisæi invidiâ cæci, operum & signorum à Christo Jesu editorum admirabilitatem negare cùm non possent, diabolicâ malitiâ modum calumniantur: non divina virtute, sed Principis dæmonum ope, & arte magica, hæc à Jesu effici blasphemant. Quam calumniam ac blasphemiam ab iisdem gloriæ suæ æmulis repetitam Christus refellit Matth. 12. Quid hac Pharisæorum calumniâ dementius? Nam dæmonia à dæmone ejici, impossibile est, cùm suos juvare confirmareque soleant, non destruere. Præterea, Christus non dæmonia tantùm ejecit, verùm etiam leprosos mundavit, mortuos suscitavit, tempestates sedavit, hominum peccata propriâ potestate dimisit, æternam immortalitatis beatitudinem prædicavit, ac denique ad Patrem conversos adduxit, quæ omnia nec vellent facere dæmones, nec possent. Ad idola enim homines adducunt, à Deo abducunt: nullam

S. Ioann. Chrysost. Hom. 33. in Matth.

esse futuram vitam persuadere conantur: contumeliarum impatientissimi sunt, & quid in sui contemptores non tentarent, nisi illorum malitiæ frœnum injiceretur, qui ipsis cultoribus suis sunt exitio? Christus autem his aliisque contumeliis ne commotus quidem est; tantùm abest ut illatas sibi tam graves injurias ultus sit. Et non solùm non punivit Pharisæos insipientes, sed ne leviter quidem impræsentiarum objurgavit, simul & mansuetudinem ostendens, & hac ratione illorum maledicentiam redarguens, sequentibusque miraculis evidentiorem exhibens Divinitatis suæ demonstrationem.

26. *Et circuibat Jesus omnes civitates & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Beneficentiam & caritatem, non solùm in majores urbes, sed & in vicos & castella Galilææ diffundens, docebat in Synagogis eorum, quæ non solùm in civitatibus, sed etiam in vicis majoribus ac frequentioribus constitutæ fuisse videntur, & prædicabat Evangelium Regni, seu Legem novam ad Regnum cælorum perducentem; & omnis generis morbos propriâ virtute curabat; *Ut quibus sermo non suaserat, opera persuaderent.* In urbibus verò & castellis & villis, id est, magnis & parvis, Evangelium æqualiter prædicavit: *Ut non consideraret Nobilium potentiam, sed salutem credentium.* De solo denique Domino propriè dicitur: *Curans omnem languorem, & omnem infirmitatem*: quippe cui nihil impossibile est.

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

27. *Videns autem turbas, misertus est eis: Quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes Pastorem.* Vidit Jesus plebem Israëliticam pessimè haberi ab iis qui pascere ipsos debebant, Sacerdotibus & Legisperitis, qui piis monitis illos instruere, & ab erroribus aut vitiis revocare non curabant, sed honori commodisque suis unicè serviebant, *Vindicantes improbissimis quæstibus nomen Religionis, & præferentes ad sordidissimas negotiationes titulum sanctitatis* (ut Salviani verbis utar.) Vidit (inquam) ipsos animo vexari, dissipari, & hinc à Pharisæis, inde à Saducæis in diversas partes trahi, ita ut quid sequerentur, quid fugerent, non satis ipsis exploratum esset: Vidit languentes sicut oves non habentes Pastorem, qui Pastorali animo gregem curaret. Infelici namque Judæorum statui tunc temporis congruebat illud Jeremiæ vaticinium: *Grex perditus factus est populus meus: Pastores eorum seduxerunt eos, fecerunt que vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui.* Ideo Christus intimâ & vehementi commiseratione erga ipsos est affectus, *Viscera misericordiæ*, gerens, *in quibus visitavit nos Oriens ex alto*, Deus noster, & misericordia nostra.

Jerem. 50. 6.

Luc. 1.

28. *Tunc dicit Discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Messis quidem uberrima, ingens multitudo populi tum Israëlitici, tum Gentilis, jam *alba ad messem*, matura & parata ad audiendum Evangelium, ad accipiendam doctrinam salutis. *Rogate ergo Dominum messis*, Deum scilicet, cujus providentissimâ misericordiâ & gratiâ singulari Ministri fideles & idonei vocantur Ecclesiæque dantur, *ut mittat operarios*, Prædicatores scilicet ac Pastores, qui prædicare non possunt & regere gregem nisi mittantur cum peculiaribus mandatis & auctoritate; *operarios*, non solo titulo, sed reipsa tales, muneris exercendi studiosos. Isti sunt operarii, de quibus Psalmista loquitur: *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Et ut apertiùs loquamur: *Messis multa, omnis turba credentium est. Operarii autem pauci, & Apostoli, & imitatores eorum, qui mittuntur ad messem.* Messis multa. *Non mitto vos*, inquit, *ad arandi seminandique laborem, sed ad segetis jam præparatam messem*: Quod S. Joannes aliis verbis expressit: *Alii*, inquit, *laboraverunt, & vos introistis in labores eorum.* Quibus verbis ipsos in modestia continebat Christus, ne sibi ipsis Evangelicæ Prædicationis fructum tribuerent atque arrogarent: & cùm magnos labores jam præcessisse ostenderet, promptiores eos addebat, ipsisque ad strenuè operandum in Messe Domini colligenda addebat animos. *Rogate ergo Dominum messis*, &c. His verbis doni magnitudinem ostendit, & seipsum esse messis Dominum, qui duodecim Apostolos mittit & inaugurat. Nam si ad metendum operarios mittebat, palam est quòd ipsos non mitteret ut aliena meterent, sed quæ per Prophetas seminaverat.

Psal. 125.

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

Joann. 4. 38.

S. Joannes Chrysost. Hom. 33. in Matt.

Sensus Moralis.

1. ET *ecce offerebunt ei paralyticum jacentem in lecto.* Paralyticus ille hominis lapsi typus est. Natura & voluntas humana, Adami peccato vitiatæ, spiritalem paralysim contraxerunt, impotentiam operandi, loquendi, cogitandi supernaturalia, & quæ necessaria sunt ad salutem, nisi gratiâ medicinali Salvatoris sanetur, sine qua ad ea nos movere nullatenus possumus, ut ipse ait: *Sine me nihil potestis facere:* &, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Et, *Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.* Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cùm autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur: *Tamen sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus..... Idonea fuit humana natura per liberum arbitrium vulnerare se, sed jam vulnerata & saucia non est idonea per liberum arbitrium sanare se. Si enim voluneris intemperanter vivere ut ægrotes, ad hoc Medicum non requiris: ad labem sufficis tibi. Cùm autem intemperanter agens cœperis esse ægrotus, non sic potes ab ægritudine liberare te, quomodo potuisti per intemperantiam te in ægritudinem præcipitare. Et tamen Medicus etiam sano præcipit temperantiam. Bonus Medicus hoc facit, non vult esse necessarius ægrotanti. Sic etiam Dominus Deus creato homini sine vitio temperantiam præcipere dignatus est: quam si ille servasset, Medicum postea morbo suo non desideraret. Sed quia non servavit, languidus factus est, cecidit, infirmus genuit infirmos. Et tamen in omnibus, qui nascuntur, infirmis Deus quod bonum est operatur, formando corpus, vivificando corpus, alimenta præbendo, pluviam suam & solem suum super bonos & malos dando: non est unde accusent bonum, nec mali. Insuper etiam genus humanum justo suo judicio condemnatum noluit in interitum sempiternum relinquere: sed misit & Medicum, misit Salvatorem, misit eum qui gratis sanaret, qui sanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad istam benevolentiam potest. Quis est qui dicat, Sanem te, & do tibi mercedem? Optimè fecit. Sciebat enim se divitem venisse ad pauperem: & sanat ægrotos, & sanatis donat, & non aliud quàm seipsum donat. Salvator est adjutorium languidi, ipse Salvator est præmium sanati.*

Joann. 15. 5.

Joann. 6. 44.

Philipp. 2. 13.

S. August. lib. de Gratia & libero Arbitrio cap. 17. Idem serm. 156 alias 13. de Verbis Apostoli.

Paralyticus in lecto jacens, malâ cupiditate languentem animam significat, viribusque ad bonum agendum destitutam. *Infirmo ne accidat tentatio, & eum frangat, timendum est: languens autem jam cupiditate aliqua ægrotat, & cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à subeundo jugo Christi. Attendite illos homines volentes bene vivere, jam statuentes bene vivere, & minùs idoneos mala pati, sicut parati sunt bona facere. Pertinet autem ad Christianam firmitatem, non solùm operari quæ bona sunt, sed & tolerare quæ mala sunt. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, sed imminentes passiones tolerare nolle, aut non posse, infirmi sunt. Qui verò aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipsis bonis operibus recreantur, languidi & ægroti jacent: quippe qui ipso languore, tamquam sine ullis viribus, nihil boni possunt operari. Talis in animo Para-*

S. August. serm. 46. de pastoribus aliàs de Tempore 165. cap. 6.

lyticus ille fuit, quem cùm ad Dominum inferrè non possent, qui eum portabant, tectum aperuerunt, & deposuerunt: id est, tamquam si in anima hoc velis facere, ut tectum aperias, & deponas ad Dominum animam paralyticam, dissolutam omnibus membris, & vacantem ab omni opere bono, gravatam utique peccatis suis, & languentem morbo cupiditatis suæ. Si ergo dissoluta sint membra omnia, & est paralysis interior, ut pervenias ad Medicum, (fortè enim latet Medicus, & intus est, hoc est, verus intellectus in Scripturis occultus est) exponendo quod occultum est aperi tectum, & depone paralyticum.

Verùm cùm se offerre ipse Christo supremo animarum Medico non possit, Ecclesiæ, priorumque precibus ac fide illi offerendus & commendandus est. *Primùm omnium unusquisque æger petendæ precatores salutis debet adhibere, per quos nostræ vitæ compago resoluta, actuumque nostrorum clauda vestigia verbi cælestis remedio reformentur. Sint igitur aliqui monitores mentis, qui animum hominis, quamvis exterioris corporis debilitate torpentem, ad superiora erigant. Quorum rursus adminiculis & adtollere & humiliare se facilis, ante Jesum locetur, Dominico videri dignus adspectu. Humilitatem enim respicit Dominus .... Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata. Cur apud te homo collega non valeat, cùm apud Dominum servus & interveniendi meritum, & jus habeat impetrandi? Disce qui judicas, ignoscere: Disce qui æger es, impetrare. Si gravium peccatorum dissidis veniam, adhibe precatores, adhibe Ecclesiam, cujus contemplatione quod tibi Dominus negare posset, ignoscat.*

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 10. & 11.

2. *Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Radix morborum corporis, est peccatum. Ideo Christus ut paralyticum in spem sanitatis erigat, peccata ipsi remittit, & remissa esse significat. Quamvis ergo & naturales interdum morborum corporalium causæ sint, sæpè tamen ex hominum culpa causam trahunt, ut colligitur ex *Joannis* 5. vers. 14. & 1. *Corinth.* 11. vers. 30. Quamobrem quando corpore nos malè affectos esse contingit, de animæ nostræ salute & curatione per sinceram conversionem & veram pœnitentiam satagere imprimis debemus, Deoque & Christo summo Medico verbis Psalmistæ supplicare, *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Ideo sæpè morbi corporis à Deo immittuntur, ut animi ægritudines sanentur, ut superbiæ timor curetur, ut abusus sanitatis puniatur, lasciviens caro dometur, ut ad Deum animus revertatur. Psalm. 15. 4. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt .... Salus corporis quando ad bene operandum accepta despicitur, quanti sit muneris amissa sentitur, & infructuosè ad ultimum quæritur, quæ congruo concessa tempore utiliter non habetur. Unde bene per Salomonem dicitur:* Ne

S. Gregor. M. p. 3. Curæ Pastoral. Admonitione 13.

Prov. 5. 9.

» des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli: ne
» fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint
» in domo aliena, & gemas in novissimis, quando con-
» sumpseris carnes & corpus tuum. *Qui namque à nobis alie-*
» *ni sunt, nisi maligni spiritus, qui à cælestis sunt patriæ sorte separati? Quis verò honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi, ad Conditoris tanè i nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille Angelus apostata, qui & semetipsum pœnâ mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem & similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem malè dominantis adversarii accepta vivendi spatia expendit. Ubi bene subditur:* Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena. *Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis, non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam suis viribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat, nimirum vel luxuriando vel superbiendo agens, ut etiam se addito, perditorum numerus crescat. Benè autem subditur:* Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes & corpus tuum. *Plerumque enim accepta salus carnis per vitia expenditur: sed cùm repentè subtrahitur, cùm molestiis caro atteritur, cùm jam egredi anima urgetur, diu malè habita quasi ad benè vivendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt homines quòd Deo servire noluerunt, quando damna negligentiæ suæ recuperare serviendo nequaquam possunt. Unde aliàs dicitur: Cùm occideret eos, quærebant eum ..... Admonendi sunt ægri, ut considerent quanta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem revocat, & quam plerumque salus abjicit, infirmitatis memoria reformat: ut animus qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa quam sustinet carne memoretur. Quod rectè per Balaam in ipsa itineris ejus retardatione signatur. Balaam namque pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal cui præsidet, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt: quia plerumque caro per molestias tarda flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritûs proficere in mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei Invisibilem, qui sibi obviat, innotescat. Unde & benè per Petrum dicitur:* Correptionem habuit suæ væsaniæ subjugale mutum, quod in hominis voce loquens prohibuit Prophetæ insipientiam. *Insanus quippe homo à subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem non mentem mutavit. Admonendi sunt ægri, ut considerent quanti sit muneris molestia corporalis, quæ & admissa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant, compescit; quæ sumpta ab exterioribus plagis concussæ menti pœnitentiæ vulnera infligit.*

Psal. 77. Num. 22. 2. Petri 2. 16.

3. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat:* Quid prodest scientia legis sine caritate? *Scientia inflat, caritas ædificat.* Doctores cæci, infideles, superbi, invidi, calumniatores, vocant bonum malum, & malum bonum; lucem tenebras, & tenebras lucem; Christo blasphemiam affingunt, Sancto sanctorum peccatum exprobrant; scandalum sine causa patiuntur: sed scandali Pharisaïci nullam habendam esse rationem Christus exemplo suo docet. Ipso paralytico languidiores erant Scribæ. *Fecit ergo Medicus aliquid & in corpore paralytici; ut & illorum qui talia dixerunt, interiorem paralysim sanaret. Fecit enim quod viderent, & dedit quod crederent.*

S. August. serm. 3. in Psal. 36.

4. *Et cùm vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Admiranda Christi lenitas, & mansuetudo, atque in necessariæ correptionis officio imitanda. Cogitandum seriò Christum summum Judicem omnium hominum corda nostra scrutari, cogitationes intueri. *Homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Cognoscit & judicaturus est omnes cogitationes hominum, malas, temerarias, vanas, otiosas. *Ut quid* ergo *cogitatis mala in cordibus vestris?* Ut quid cor vestrum sollicitè non custoditis? Ut quid cor vestrum non est rectum cum Deo, nec fideles estis in testamento ejus, qui bonus est rectis corde? *Spreviſti omnes discedentes à judiciis tuis* (inquit Propheta) *quia injusta cogitatio eorum.* Ibi acceditur, ibi disceditur. Omnia opera vel mala, vel bona, à cogitatione procedunt. *In cogitatione quisque innocens, in cogitatione reus est:* propter quod scriptum est: *Cogitatio sancta servabit te.* Et alibi legitur, *In cogitationibus impii interrogatio erit.* Et Apostolus, *Cogitationibus, ait, accusantibus aut etiam defendentibus.* Ubi autem fœlix est, qui in cogitatione miser est? Aut quomodo ibi miser non est, qui ad nihilum redactus est? *Magna*

1. Reg. 16. 7.

Psal. 118 vers. 118

Proverb. 2. 11.

Sap. 1. 9.

Rom. 2. 15.

S. August. serm. 24. in Ps. 18.

„ *quippe est sterilitas, iniquitas.* Et, *Ad nihilum reda-*
2Cor.7.1. „ *ctus est in conspectu Dei malignus.* Quamobrem *Mun-*
„ *demus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, per-*
„ *ficientes sanctificationem in timore Dei.* Coinquinatio
„ spiritus quæ est? Libido. Coinquinatio carnis? Per-
„ petratio adulterii. Sed quid prodest quia caro munda est,
„ & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus est
„ in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, sicut Do-
Matt. „ minus dicit: *Amen dico vobis, Qui viderit mulierem ad*
5.28. „ *concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde*
„ *suo.* Ista est coinquinatio spiritûs. Quando autem sit
„ perfecta sanctificatio? Quando est & carnis & spiritûs.
S. Aug. „ Sunt enim homines qui temperant se à factis, & non
serm 45 aliàs „ temperant se à cogitationibus malis: faciunt mundatio-
12. ex „ nem carnis, & non faciunt mundationem spiritûs. Ta-
editis à „ les ideo non faciunt, quia timent homines. Libido ardet,
Sirmon- „ timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inve-
do. „ niri & expompari. Ergo incoinquinata videtur caro,
„ sed non est perfecta sanctificatio: quia quid dicit Apo-
„ stolus? *Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis*
„ *& spiritûs.* Ut quomodo te temperas à malis factis, sic
„ te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A
„ malo facto contine, & mundas te à coinquinatione car-
„ nis: à mala voluntate abstine te, & mundas te à coin-
„ quinatione spiritûs.

5. Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata; tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Potestatem remittendi peccata Christus non solùm in terra exercuit, sed Ecclesiæ suæ, & Apostolorum Successoribus qui eam regunt, exercendam commisit. Verùm non dimittuntur, nisi toto corde ad Deum conversis & verè pœnitentibus, qui sanatum paralyticum imitantur, qui à peccati habitu, prava consuetudine, proximis occasionibus surgunt, à terrenarum rerum studio & amore ad cælestia se erigunt, & sursum cor habent ad Dominum: qui tollunt lectum in quo jacebant, carnem scilicet continent in officio, voluptatibus renuntiant, pravarum cupiditatum objecta removent, in quibus adhæsione & fruitione criminosa quiescebant: qui denique ambulant in via Mandatorum Dei, & in cor suum redeunt, ibique Deo solo fruentes, illique fideliter servientes, ac illum super omnia diligentes, ad Paradisum unde exciderant, revertuntur. *Lectum sanus jubetur portare, & ire in domum suam, ut remissione peccatorum convalescentibus per spem bonam membris animæ, hoc corpus restaurare intelligatur: ut jam non in carnalibus gaudiis tamquam in lecto requiescat infirmitas animi, sed magis ipsa contineat affectiones carnales, & tendat ad requiem secretorum cordis sui.....* Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus. *Lectus doloris, infirmitas est carnis. Ne dicas, Non possum tenere & portare & frænare carnem meam: adjuvaris ut possis. Dominus opem ferat tibi super lectum doloris tui. Portabat te lectus, non tu portabas lectum; sed paralyticus intus eras: adest qui dicat tibi, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Ut autem nobis Dominus opem ferat, & sanatâ interiori paralysi nobis vires tribuat ad lectum ferendum, & ad ambulandum in via mandatorum ejus, lectus ipse infirmitatis nostræ, in quo jacebamus, lacrymis rigandus est, secundùm illam Davidis pœnitentis sententiam: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* Quæ verba S. Augustinus sic explicat: *Lectus est hoc loco appellatus ubi requiescit animus æger & infirmus, id est, in voluptate corporis, & in omni delectatione sæculari. Quam delectationem lacrymis lavat, qui sese ab illa conatur extrahere. Videt enim jam se damnare carnales concupiscentias: & tamen delectatione tenetur infirmitas, & in ea libenter jacet, unde surgere nisi sanatus animus non potest. Quod autem ait,* per singulas noctes, *hoc fortasse accipi voluit, quod ille qui spiritu promptus sentit aliquam lucem veritatis, & tamen in delectatione hujus sæculi per carnis infirmitatem aliquando requiescit, tamquam dies & noctes alterno affectu cogitur pati: ut cùm dicit,* Mente servio legi Dei, *tamquam diem sentiat; rursus cùm dicit,* carne autem legi peccati, *inclinetur in noctem: donec omnis nox transeat, & veniat unus dies, de quo dicitur,* Mane adstabo tibi, & videbo. *Tunc enim adstabit: nunc autem jacet, quando in lecto est; quem lavabit per singulas noctes, ut tantis lacrymis impetret efficacissimam de Dei misericordia medicinam.*

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 100 ad vers. 2.

Tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. *Domus nostra interior, cor nostrum est.* Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domûs meæ. *Hanc domum quisquis habet malam, pellitur ab illa foras. Quisquis enim in corde premitur malâ conscientiâ, quomodo quisque ab stillicidio exit de domo sua, aut à fumo, non ibi se patitur habitare: sic qui non habet quietum cor, habitare in corde suo libenter non potest. Tales foras exeunt à se ipsis animi intentione, & de his quæ foris sunt circa corpus delectantur; quietem in nugis, in spectaculis, in luxuriis, in omnibus malis quærunt. Quare foris sibi volunt esse bene? Quia non est illis intus bene, unde gaudeant in conscientia. Ideo Dominus cùm sanasset paralyticum, ait:* Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. *Faciat illud anima, quæ quasi paralysi dissoluta est: in membris bonæ operationis constringatur, ut bene operetur; tollat grabatum suum, regat corpus suum; jam eat in domum suam, intret in conscientiam suam: jam latam inveniet, ubi deambulet, & psallat, & intelligat.*

6. Et surrexit, & abiit in domum suam. Mandato Domini statim paret qui à paralysi sanatus est. In ipso enim operatur ut surgat, ut lectum suum tollat, ut ambulet, & in domum suam abeat, qui ait: *faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini.* Certum est enim nos mandata servare, si volumus: sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est ut tantùm velimus, quantùm sufficit ut volendo faciamus. *Certum est nos velle cùm volumus: sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est,* Præparatur voluntas à Domino: *de quo dictum est:* A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet: *De quo dictum est,* Deus est qui operatur in vobis & velle. *Certum est nos facere cùm facimus: sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit,* Faciam ut in justificationibus meis ambuletis. *Cùm dicit,* Faciam ut faciatis: *Quid aliud dicit, nisi,* Auferam à vobis cor lapideum, *unde non faciebatis;* & dabo vobis cor carneum, *unde faciatis? Et hoc quid est nisi auferam cor durum, unde non faciebatis; & dabo cor obediens, unde faciatis? .... Sicut ergo vulnere, verbi gratiâ, claudicans ideo curatur ut sanato malo præterito futurus dirigatur incessus: sic mala nostra non ad hoc solùm supernus Medicus sanat, ut illa jam non sint, sed ut de cætero rectè ambulare possimus; quod quidem etiam sani nonnisi illo adjuvante poterimus. Nam medicus homo cùm sanaverit hominem, jam de cætero sustentandum elementis & alimentis corporalibus, ut eadem sanitas apto subsidio convalescat atque persistat, Deo dimittit; qui præbet ista in carne viventibus, cujus erant etiam illa, quæ dum curaret, adhibebat. Ipse autem Deus cùm per Mediatorem Dei & hominum hominem Jesum Christum, spiritualiter sanat ægrum vel vivificat mortuum, id est, justificat impium, & cùm ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam justitiamque perduxerit, non deserit si non deseratur, ut piè semper justèque vivatur .... Sanat ergo Deus, non solùm ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam ne peccemus.*

Exech. 36.27. S. Augustin. lib. de Gratia & lib. arbitrio c. 16. Prov. 21. secundùm 70. Psal. 36.23. Philipp. 2.13.

S. Augustin. lib. de Natura & Gratia c. 26.

7. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Longè admirabilior curatio hominis secundùm animam, quàm secundùm corpus paralytici. Pedes habebat, sed ambulare non poterat: nunc in via mandatorum Dei non ambulat solùm, sed currit, cum Davide dicens: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* Psal. 11.

S. Augustin. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 4. Psal. 40. 4.

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 40.

Psal. 6. 7.

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 6.

Manus habebat ad furtum, ad rapinam, ad fraudem paratas, ad opera justitiæ & caritatis immobiles : nunc *laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Ephes. 4. 28. Linguam habebat, & loqui non poterat nisi mala : Ex abundantia enim cordis os loquitur : nunc os aperit, linguam movet ad laudem Dei, *ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Ephes. 4. 29. Sensu destituti erant respectu rerum divinarum, & salutem animæ suæ spectantium, & non sapiebant nisi quæ sunt carnis : nunc *quæ sunt spiritûs sentiunt.* Jacebant in lecto, in corporis deliciis quiescebant : nunc lectum portant, non amant, sed tolerant legitimas etiam delicias, quibus Deus animales actiones corporis conservationi necessarias condivit, in iisque uni serviunt necessitati, non voluptati ; ex intimo corde gementes ad Deum & B dicentes : *De necessitatibus meis erue me.* Psal. 24. 17. Hæc mutatio dexteræ Excelsi, hæc vis gratiæ sanantis animam, facultatibus omnibus, veluti membris dissolutam. Id bonorum Doctorum, Concionatorum, Sacerdotum ministerio factum est, paralyticum Christo sistentium, qui peccata remittit in cælo, cùm ipsi in terra peccatorem pœnitentem ejus nomine & auctoritate absolvunt. Hoc totum Dei opus, cujus proinde nomini gloria danda est de justificatione peccatoris, seu paralysis interioris curatione. *Confessio & magnificentia opus ejus.* Psal. 110 3. Quid magnificentius quàm justificare impium ? *Hæc est magnificentia Domini, justificatio peccatoris.* S. August. in eum Psalm. Hæc magnificentia Domini, quoniam *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.* Rom. 5. 20. Opus certè admirabilius, quàm cæli & terræ creatio, quo ex nihilo meritorum novum hominem creat. *Ipsius enim sumus factura, creati* C *in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in iis ambulemus.* Ephes. 2. 10. Justitiam enim homo non operatur, nisi justificatus : *Credens autem in eum qui justificat impium, à fide incipit ; ut bona opera non præcedentia quod meruit, sed consequentia quod accepit ostendant.*

S. Petrus Chrysolog serm. 30. 8. *Et cùm transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et surgens secutus est eum.* Mira vis divinæ vocationis ! quæ *Publicanum in Apostolum commutavit, ut qui erat fraudator pecuniæ, fieret gratiæ distributor : & de impietatis schola ad pietatis magisterium perveniret ; fieretque Doctor misericordiæ, qui avaritiæ fuerat institutor.* Inscrutabile divinæ vocationis mysterium ! Deus omnis generis & conditionis homines vocat, ne de illius misericordia quisquam desperet. Suscipit paupe- D res, divites non repellit. Habentes suscipit, ad se trahit non habentes. Abraham, Job, David, divites. Paupères Apostoli, unus ex illis dives ante vocationem Matthæus : illos ex piscatione, istum ex telonio vocavit ; nullis quidem præcedentibus meritis universos : *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei ?* Rom. 9. Nullos ex operibus justitiæ vocavit, & justificavit : prævenit omnes in benedictionibus dulcedinis : sed in Matthæo præsertim vocantis misericordia eluxit, quæ dedit *fraudulento fidem, venali gratiam, cupiditatis magistro officium largitatis, doctori sœnoris magisterium sanctitatis, publicano sæculi cæleste secretum.* Vidit hominem sedentem in telonio. *Vidit plus divinis oculis, quàm humanis.* Vidit

S. Petrus Chrysolog ibid. hominem ; *Ut peccata hominis non videret. Vidit opus* E *suum, ut despiceret opera peccatorum. Vidit illum Deus, ut ille videret Deum. Vidit illum Christus, ut ille pecuniæ latebras amplius non videret. Vidit illum Christus sedentem, quia pressus cupiditatis pondere, surgere non valebat. Deteriùs sedebat in telonio publicanus ille, quàm paralyticus jacebat in lecto : quia ille carnis patiebatur paralysim ; iste mentis : in illo fuerat compago turbata membrorum ; in isto totus ordo fuerat sensuum dissipatus : Ille jacebat captus carne ; sedebat corpore & animo iste captivus : Ille doloribus succumbebat invitus, iste vitiis voluntarius serviebat : Iste sibi innocens avaritiæ videbatur in crimine ; ille se cognoscebat inter vulnera peccatorem ; Iste lucrorum cumulabat peccata, ille dolorum gemitibus peccata delebat. Meritò igitur paralytico dicitur*, Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua, *quia compensarat delicta doloribus : Publicano autem dicitur :* Veni, sequere me. *Hoc est, ut sequendo me repares quod consequendo pecuniam perdidisti.* Veni, sequere me : *Hoc est, depone pondera, disrumpe vincula, solve laqueos.* Me sequere : *quære te, perde usuram, ut te valeas invenire.*

Veni, sequere me. *Sunt aliqui sic donantes injuriam, ut non ulciscantur, sæpius tamen improperent. Sunt & alii qui sileant licèt, manet tamen alta mente reposita, & rancorem tenent in animo. Longè ab his omnibus benignissima est Divinitatis natura ; liberaliter agit, ignoscit plenariè ; ita ut propter fiduciam peccatorum, sed pœnitentium, ubi abundavit delictum, soleat & gratia superabundare. Testis est Paulus Gentium Doctor, qui plus omnibus cum divina gratia laboravit. Testis est Matthæus de telonio electus in Apostolum, cui etiam Novi Testamenti primum Scriptorem esse donatum est.* De telonio cumulandæ pecuniæ, in cathedram transfertur Ecclesiæ ; & qui priùs exigendi vectigalis fungebatur officio, constitutus est fidei divitiarumque cælestium ministrare thesauros : quique tunc turpis lucri quæstu satagebat implere marsupium, nunc per mundi latitudinem spargit cælestis Eloquii Sacramentum.

S. Bern. serm. 3. de Fragmentis septem Misericordiarum.

Et surgens secutus est eum. Vocanti prompto animo obtemperat. Non enim repugnavit, nec ambigendo intra se dixit ; Putasne Publicanum, peccatoremque me rectè absque fraude vocaverit ? Non est enim hujuscemodi humilitas laudabilis : sed confestim ita obtemperavit, ut nec domum quidem ad communicandum rem cum suis profectus sit : Verùm sicut piscatores priùs retibus cum navigio atque patre relictis, sic iste publico Officio & quæstu relicto sequebatur : sic præparatum & ad omnia expeditum animum ostendens, sic ab omni sæculari negotio seipsum eripiens, mirabili hâc obedientiâ testimonium vocanti perhibuit, quòd opportunè ipsum vocaverit. *Matthæus non subtrahitur operi, sed mutatur : & telonium suscipit magis, quàm relinquit : ut mansura Deo, non homini peritura conquirat : ut non trigesimum in quadragesimum quinquagesimumque nummum tristis rediget supputator : sed trigesimum in sexagesimum & centesimum gaudii fructum lætus recondat divinis commodis profuturum.* Et surgens secutus est eum. *Generosus animus, qui sic ea quæ magna putarat, facilè & quasi nulla contempsit. Apparet illum per ignorantiam lucra ante præsentia conquisisse, à quibus ut se sensit & vidit liberum, sic raptus est ad divina.* Et surgens secutus est eum. *Sequi, imitari est. Ideoque ut pauperem Christum non tam gressu quàm affectu consectari posset, reliquit propria, qui rapere solebat aliena. Perfectamque nobis abrenuntiationis sæculi formam tribuens, non solùm lucra reliquit vectigalium, sed & periculum contempsit quod evenire poterat à Principibus sæculi : quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsus hujus vitæ respectum, vel cogitationem sibimet reservaverit. Propter quod justa mercede dum humana sedulus negotia deserit, Dominicorum fidelis dispensator meruit esse talentorum.*

Venerabilis Beda lib. 2. in Lucam.

Vide & S. Basil. in Regulis fusius disputatis.

Et surgens secutus est eum. Fideliter implevit officia vocationis suæ, non solùm firmâ fide ; qua Christo credidit ; ardentissima caritate, quæ totam in illius corde rerum terrenarum cupiditatem & radicem omnium malorum avaritiam extinxit : obedientiâ, qua Christum sine cunctatione secutus est : sed & humilitate, quâ suum ipse nomen, & publicani, id est, publici peccatoris professionem adscripsit, cùm alii noluerint ipsum nomine appellare vulgato, sed *Levi.* Ipse autem Matthæus, secundùm illud quod dicitur à Salomone, *Justus accusator est sui in principio sermonis :* Prov. 18. 17. Et ab Isaia ; *Dic tu peccata tua ut justificeris :* Isai 49. 26. Matthæum se & Publicanum nominat, ut ostendat legentibus, nullum salutem debere desperare, si ad meliora conversus sit, cùm ipse S. Hier. in c. 9. Matt.

de publicano in Apostolum sit repentè mutatus. Grati A etiam animi specimen eximium dedit, qui hac ratione magis celebravit magnam Christi illum è telonio vocantis misericordiam. Publicani *ex officio peccatores*, (inquit Tertullianus) quorum nomen apud Dominum execrabilè, *vendentium ipsius cæli & terræ & maris transitus*. Eò major Christi miseratio & gratia, qui illum non solùm in clientelam Discipulatûs elegit, sed in Senatûs Apostolici fastigium invexit, & ad scribendum Evangelium primum omnium applicuit. *Planè sicut Moyses & Prophetis non absurdè præponitur, & omnibus qui aliquid scripserunt in Veteri Testamento: ita beatus Evangelista Matthæus omnes jure præcellit, qui scripsisse reperiuntur in Novo. Sicut enim ille nascentis Mundi texit originem; sic iste, tamquam spiritalis cujusdam Mundi, orientem describit Ecclesiæ novitatem. Unde Spiritu sancto calamum temperante provisum est, ut uterque non diversum, sed unum idemque suis libris præmitteret initium, dicens*; Liber generationis. *Sed illa generatio filios parturit iræ; ista filios parturit gratiæ. Moyses veterem Adam atque terrenum, veterem mundum, vetus digerit Testamentum: Matthæus autem pro veteribus nova, pro terrenis sive carnalibus spiritualia, pro temporalibus introduxit æterna. Pro Adam Christum, pro Lege veteri Evangelium, pro Mundo, vel terra sanctam describit Ecclesiam, diversa spiritualium fructuum victualia germinantem*... Matthæus igitur *Evangelista Evangelistarum* non immeritò dicitur, qui aliis Evangelistis formam & exemplum scribendi dedit. Hunc ducem & nos sequamur, non Evangelium scribendo, sed Evangelica præcepta servando. Hunc ad vitam sequamur itineri prævium. Hujus salutiferum imitemur exemplum, qui mox ut vocantis Salvatoris audivit imperium, non cunctatus est, non sua disponendi quæsivit inducias, non amicorum petenda consilia: sed illico divitias sprevit, necessarios abdicavit, carnalium affectuum nexus abrupit; sicque solutus, post Christi vestigia lætus & impiger properavit, cùm Propheta dicens: *Dirupisti*, Domine, *vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*

Tertull. lib. de Pudicitia c. 7.

B. Petrus Damiani serm. in Festo S. Matthæi

9. *Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes discumbebant cum Jesu, & Discipulis ejus.* Arguitur Deus quare inclinat se homini, quare conjacet peccatori, quare esurit pœnitentiam, quare sitit reditum peccatorum, quare acceptat misericordiæ fercula, quare sumit poculum pie- D tatis. Venit ad prandium Christus, venit ad convivium vita, ut faceret secum convivere morituros: venit ad languentes Medicus, ut reficeret convescendo defessos, inclinavit Pastor bonus humeros suos, ut ovem perditam salutares reportaret ad caulas. Sed hoc Pharisæus arguit, qui prandium dominicum putat non virtutis esse, sed ventris; non spiritûs, sed carnis; non divinæ bonitatis, sed voluptatis humanæ; terreni luxûs, non gratiæ cælestis. Sic se videt, qui Deum non videt. *Quis arguit medicum jacentibus conjacentem, nisi salutis inimicus? Quis Pastorem subnixum lasso pecori reprehendit, nisi qui lucrosi gregis amorem nescit? Quis judicem de pietate judicat, nisi qui fuerit desperatus? Quis communionem Dei, nisi sacrilegus spernit? Indulgentiam quis nisi sacrilegus horrescit?*

S. Petrus Chrysolog serm. 30.

Ecce Publicani & peccatores venientes discumbebant cum Jesu. *Unius Publicani conversio multis exemplum pœnitentiæ ac indulgentiæ Publicanis & peccatoribus tribuit.* Non enim dubitandum, quin Publicani ac peccatores esse desierant, qui cum Jesu & Discipulis ejus discumbebant: nec si in peccatis perseverare decernerent, ei qui sine peccato est convesci auderent. *Et pulchro sanè præsagio, qui Apostolus & Doctor gentium erat futurus, in prima sua conversione peccantium post se gregem trahit ad salutem: officiumque evangelizandi, quod proficiente merito virtutum erat expleturus, à primis jam fidei suæ rudimentis incipit. Neque enim solùm qui fratrem verbo erudit; sed etiam qui exemplo ad meliora convertit, ministerium gerit Doctoris.* Denique iidem Publicani non tunc solummodò cum Domino discumbebant, verùm & deinceps abjectis sæcularibus negotiis, ad imitationem Matthæi illum sequi gaudebant, teste Evangelista Marco: *Multi*, inquit, *Publicani & peccatores discumbebant cum Jesu & Discipulis ejus. Erant enim multi, qui & sequebantur eum.*

Venerabilis Beda Hom. de S. Matt.

Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi Publicani & peccatores discumbebant cum Jesu. Christi corpori, scilicet Ecclesiæ, spiritale convivium S. Matthæus instruxit. *Nonnè*, Domine Jesu, *quoties in Ecclesiis Evangelium recitatur, quod scripsit, toties corpori tuo salutarem alimoniam subministrat? Pascit equidem animas esurientium te, dum infantiam tuam, mores tuos, doctrinam tuam, sollicitudinem, fatigationem, passionem, mortem, Resurrectionem, Ascensionem, earum insinuat auribus. Magnum prorsus ac solemne convivium, quod in toto orbe terrarum noscitur esse diffusum. Redivivis semper nobilitatur alimentis, quoniam numquam Dei verbum inveteratur, corrumpitur numquam; quin potiùs erogatum multiplicatur, prædicatum crescit, gustatum nutrit, accendit meditatum, agnitum concupiscitur; expositum, integrum; & intelligentiæ faucibus mansum, permanet incorruptum.....*

S. Laurentius Justinianus Hom. de S. Matthæo.

10. *Et videntes Pharisæi, dicebant Discipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magister vester? At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus Medicus, sed malè habentibus.* Quis est peccator, nisi qui se peccatorem negat? *Magis ipse peccator est, & C ut verius dicam, ipse jam peccatum est, qui se non intelligit peccatorem.* Legisti, Pharisæe, quia *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens?* Quamdiu sumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur in nobis, etsi actu peccata vincimus, vincere peccata cogitationum non possumus, & injustitias fugere: & si corporea possumus evitare, & si conscientiam malam devincere valemus, culpas negligentiæ, ignorantiæ peccata, quemadmodum possumus abolere? *Pharisæe, confitere peccatum, ut Christi venire possis ad Mensam; ut sit tibi panis Christus, & panis ipse frangatur in tuorum veniam peccatorum: ut fiat tibi poculum Christus, qui in tuorum delictorum remissionem funditur. Prande cum peccatoribus, ut possis prandere cum Christo: Agnosce te peccatorem, ut tecum prandeat Christus: Intra cum peccatoribus convivium Domini tui, ut possis non esse peccator: Intra domum misericordiæ cum Christi venia, ne cum tua justitia extra domum misericordiæ puniaris exclusus. Agnosce Christum, audi cælestem Medicum, calumnias tuas peremptoriè confutantem*: Non est opus sanis Medicus, sed malè habentibus. *Si vis curam, agnosce languorem.* Non veni vocare justos, sed peccatores, *Si cupis misericordiam, confitere peccatum.*

S. Petrus Chrysol. serm. 30.

Non est opus sanis Medicus, sed malè habentibus, *Quia vos justos dicitis, cùm sitis peccatores; sanos vos judicatis cùm langueatis; medicinam repellitis, non sanitatem tenetis.... O fortes, quibus Medicus opus non est! Fortitudo ista non sanitatis est, sed insaniæ. Nam & phreneticis nihil fortius, valentiores sunt sanis: sed quantò majores vires, tanto mors vicinior. Avertat Deus ab imitatione nostra fortes istos. Timendum est enim ne eos quisque velit imitari. Doctor autem humilitatis, particeps nostræ infirmitatis, donans participationem suæ Divinitatis, ad hoc descendens ut viam doceret, & via fieret; maximè suam humilitatem nobis commendare dignatus est.* Hanc imitemur, ne de justitia nostra præsumamus, & Pharisaico supercilio peccatores contemnamus, ac ipsis insultemus, sed magis nos peccatores esse cognoscamus & confiteamur: cælestisque Medici opem implorare non cessemus, qui sanguine suo medicamentum fecit ægrotis. *Omnes enim peccaverunt, & egent gloriam Dei.* Primus homo ita conditus est, ut si obediret Deo, semper beatus & immortalis esset; si negligeret & contemneret præceptum ejus, qui volebat in illo salutem perpetuam custodire, in morbum

S. August. Tract. 7. in Ioan.

Idem Enarrat. in Psalm. 58.

S. Aug. serm. 278. aliàs de Divers. 34.

„ mortalitatis irrueret. Tunc ergo Medicus à sano con-
„ temptus est, nunc curat ægrotum. Alia enim sunt præ-
„ cepta quædam medicinæ ad tenendam sanitatem; sanis
„ enim dantur ne ægrotent: alia sunt quæ jam ægroti cùm
„ accipiunt, recuperant quod amiserant. Bonum erat ho-
„ mini ut obediret Medico, cùm sanus esset, ne Medicus
„ illi opus esset : *Non est enim opus sanis Medicus, sed*
„ *malè habentibus.* Propriè enim Medicus dicitur, per
„ quem sanitas recuperatur. Nam semper Deus Medicus
„ opus est etiam sanis, ut sanitas ipsa teneatur. Bonum er-
„ go illi erat tenere perpetuam sanitatem, in qua conditus
„ erat. Contempsit, abusus est, intemperantiâ suâ decidit
„ in malam valetudinem hujus mortalitatis; audiat vel mo-
„ dò præcipientem Medicum, ut possit inde surgere, quo
„ per peccatum ipse decubuit. Sed quemadmodum in ipsa
„ medicina sanus faciendo quæ imperat Sapientia salutis,
„ manet in eo quod habet; si autem cœperit ægrotare, in-
„ cipit audire præceptum, & incipit facere, si verè curat
„ recipere bonam & integram valetudinem; cùm autem
„ cœperit id facere, non continuò jam sanus est; sed diu
„ observando pervenit ad illam sanitatem, quàm minùs
„ temperando perdiderat : Hoc illi autem prodest quod
„ jam incipit observare, ne augeat ægritudinem, & ut non
„ solùm deterior non fiat, sed etiam incipiat meliùs habe-
„ re, qui paulatim fit sanus: spes est enim perfectæ sa-
„ nitatis, quando incipit homo minùs minusque ægrotare.
„ Sic etiam justè vivere in hac vitâ, quid est aliud nisi
„ audire præcepta legis & facere? Numquid ergo quicum-
„ que faciunt præcepta legis, jam sani sunt? Nondum : sed
„ ut sani fiant, faciunt. Non deficiant faciendo : quia pau-
„ latim recipitur quod semel amissum est. Si enim citò re-
„ diret homo ad pristinam beatitudinem, ludus illi esset
„ peccando cadere in mortem..... Sic venit ad afflictum
„ & laborantem Medicus Christus, qui ait, *Non est opus sa-*
„ *nis Medicus, sed malè habentibus. Non enim veni voca-*
„ *re justos, sed peccatores.* Vocat peccatores ad pacem,
„ vocat ægrotantes ad sanitatem. Imperat fidem, imperat
„ continentiam, temperantiam, sobrietatem, refrænat con-
„ cupiscentiam avaritiæ : dicit quid faciamus, quid obser-
„ vemus. Qui observat hæc, jam potest dici justè vivere
„ secundùm præcepta medicinæ: sed nondum recepit illam
„ sanitatem & integram valetudinem, quam Deus promit-
„ tit per Apostolum dicens, Oportet corruptibile hoc in-
„ duere incorruptionem, & mortale hoc induere immor-
„ talitatem. *Tunc plena sanitas erit, & cum Angelis sanctis*
„ *æqualitas.*

11. *Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Scribis & Pharisæis, qui in sacrificiis confidebant, & virtutem negligebant, ostendit ex Scripturis, Misericordiam & caritatem sacrificiis præstare. Demonstrat, *Legem sacrificiorum observatione devinctam opem ferre non posse, sed salutem universis in misericordiæ indulgentia reservari.* Non enim veni vocare justos, sed peccatores. *Omnibus venerat; quomodo ergo non se justis venisse dicit? Erant ergo quibus necesse non erat ut veniret? Sed nemo justus ex lege est. Ostendit ergo inanem justitiæ esse jactantiam: quia sacrificiis infirmis ad salutem, misericordia erat universis in lege positis necessaria. Nam si justitia fuisset ex lege, venia per gratiam necessaria non fuisset.*

S. Hilar. in cap. 9. Matt.

Osee 6. 6. Misericordiam volo, & non sacrificium. *His verbis satis declaratum est, illa sacrificia per seipsa non requirere Deum, quibus significantur hæc sacrificia quæ requirit Deus. Ac per hoc ubi scriptum est,* Misericordiam volo quàm sacrificium; *Nihil aliud quàm sacrificium sacrificio prælatum oportet intelligi : quoniam illud quod ab omnibus appellatur sacrificium, signum est veri sacrificii. Porrò autem misericordia verum sacrificium est : Unde dictum est :* Beneficentiæ & communionis nolite obliviscì: Talibus enim hostiis promeretur Deus. *Proinde verum sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Unde &*

S. Aug. Lib. 10. de Civit. Dei c. 5. & 6.

ipsa misericordia quâ homini subvenitur, si propter Deum non fit, non est sacrificium. Sed misericordia, quâ bonus Pastor peccatoribus miscetur, infirmisque ovibus condescendit & compatitur, ut eas curet; Deo gratior est sacrificio. Opera externa pietatis & mortificationis sine misericordia & caritate, Pharisaica sunt, non Christiana; speciem religionis habent, non veritatem. *Non veni vocare justos, sed peccatores: Ut* scilicet *nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret.*

S. August. serm. 200 aliàs de Tempore 300.

12. *Tunc accesserunt ad eum Discipuli Joannis, dicentes : Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter : Discipuli autem tui non jejunant? Et ait illis Jesus : Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.* Pharisæi Joannis Discipulos, ut verisimile est subornarunt, ut Christo id objicerent, sicut Herodianos postea immisere. Quadam enim æmulatione contra Christum Discipuli Joannis disputabant, tunc solùm ad humilitatem redacti, cùm Joannes in carcerem detrusus est. Modestiùs enim tunc accesserunt ad Jesum, ipsique Magistri nomine quæ præceperat nuntiaverunt, quamvis postea ad æmulationis vitium sint reversi, *Quare*, inquiunt, *nos & Pharisæi jejunamus frequenter : Discipuli autem tui non jejunant?* Ecce hæc illa est ægritudo, quam Christus jam pridem depellebat, dicens: *Quando jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Prævidebat enim quot quantaque vitia ex jejunii, aliorumque externorum pœnitentiæ operum ostentatione oriantur. Plerique enim in quorum animis caritas & humilitas Christiana radices non egerunt, in his non cavent superbiam, quæ bonis operibus insidiatur: non attendunt viam regiam & generalem quâ ad Deum itur, & sine qua ad ipsum non pervenitur, caritatem esse cum humilitate conjunctam; vias alias particulares varias esse, secundùm donum unicuique divinitùs concessum. Proinde illos qui jejuniis & severiori vivendi ratione ab hominum vulgo discreti sunt, alios in via Dei ambulantes, & populariter viventes contemnere non debere, qui caritate & humilitate præstantiores fortè sunt, & hoc nomine Deo gratiores. Cogitare debent, quòd *Jejunium magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi.* Quare Discipuli tui non jejunant? *Serpentina ista vox est.* Jejunium exemplo suo consecraverat Christus, Discipulis illud commendavit, & genus esse dæmonum docuit, quod non ejicitur nisi *jejunio & oratione.* Sed quamdiu Christus Ecclesiæ sponsus cum ipsis versabatur, tempus erat indulgentiæ & lætitiæ, ac proinde austeriore vivendi ratione adstringendi non erant; tempus erat nuptiarum mysticarum, quo filii sponsi gaudere deberent, luctu, jejunio, gravioribusque malis affligendi, postquàm sponsus illis visibilem præsentiam suam subtraxisset. Christus verò Joannis Discipulos, & Pharisæos ipsos pro meritis non increpat tamquam inanem quærentes gloriam, & vanè se ostentantes. Quando enim pro aliis loquebatur, verbi gratiâ, pro publicanis, ut animos eorum vulneratos mitigaret, acriùs in exprobratores insurrexit. Nunc verò cùm ipsum ejusque Discipulos carperent, clementer & humiliter respondet: *Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* Se priùs quidem Medicum, nunc verò Sponsum appellavit, ineffabilia quædam Mysteria his nominibus aperiens. Et quamvis potuisset in eos acriter invehi, dicens: Qua auctoritate jejunandi legem aliis imponere potestis? Res vestras agite. Quam verò jejunia vobis afferunt utilitatem, cùm mens vestra sceleribus repleta sit, cùm alios accusetis, cùm judicetis, non parvas ipsi trabes gerentes in oculis, cùm ad aucupandam hominum gloriam omnia faciatis? Potiùs inanis gloria abjicienda esset, omnesque virtutes adhibendæ, fratrum dilectio, caritas, mansuetudo: nihil tamen hujusmodi respondet, sed : *Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* Præsens igitur tempus, quo ego sponsus à Joanne appellatus cum Discipulis versor, lætitiæ & gaudii tempus illis est. Nolite

S. August. Tract. 17. in Ioann. S. Ambros. lib 5. in Luc.

S. Joannes Chrysost. Hom. 31. in Matt.

S. Joannes Chrysost. Hom. 31. in Matt.

igitur adhibere mœsta: Mœstum autem quid jejunium est, non naturâ quidem suâ, sed illorum qui imbecilliores adhuc sunt comparatione. Nam provectioribus & perfectioribus jucunda res est & amabilis: & quemadmodum ex bono corporis habitu lætitia consequitur, sic multò major animi virtuti dediti voluptas est. Sed ad
Isai. 58. mentem eorum respondet. Sic & Isaias, & Moyses je-
Num. 30. junium humilitationem animi & afflictionem appellant. Addit autem. *Venient dies quando auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.* Unde patefacit, non ventris & voluptatis causâ Discipulos suos extraordinaria tunc jejunia non frequentasse, sed ipsius indulgentiâ, & dispensatione mirabili, prudentiæque in hominibus adhuc infirmis & imbecillis regendis planè divinæ exemplum præbente, Pastoribus omnibus & animarum Rectoribus imitandum. Duplex etiam genus jejunii Discipulis &
S. Augst. lib. 2. Quæst. Evangel. cap. 18. Christianis aliquando frequentandum innuit. Nam *Jejunium aut in tribulatione est, aut in gaudio: in tribulatione, ad propitiandum Deum pro peccatis; in gaudio verò, cùm tantò minus delectant carnalia, quantò spiritualium major sagina est. Cùm ergo Dominus interrogatus esset, cur Discipuli ejus non jejunarent, de utroque jejunio respondit. Namque ad illud quod in tribulatione jejunari solet, pertinet quod ait, Sponsi filios tunc jejunaturos, cùm ab eis ablatus fuerit sponsus: Tunc enim desolabuntur, & in mœrore ac luctu erunt, donec eis per Spiritum Sanctum gaudia consolatoria retribuantur. Quo dono percepto, etiam jejunii alterum genus, quod fiet per lætitiam, jam renovati in vitam spiritalem convenientissimè celebrabunt.* Jejunium utrumque frequentandum, secundùm diversos status. Primum pœnitentibus & incipientibus convenit; alterum perfectis. *Venient dies, quando auferetur ab eis sponsus, & jejunabunt.* Qui sunt illi dies quibus nobis Christus aufertur, maximè cum
Matt. 28. 20. ipse dixerit: *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*: &, *Non relinquam vos orphanos*? Certum est enim
Ioann. 14. 18. quòd si nos relinquat, salvi esse nequeamus. *Nemo tibi*
S. Ambros lib. 5. *in Luc.* *Christum potest auferre, nisi te illi ipse auferas. Non te auferat jactantia tua, non te auferat arrogantia.* Si autem Sponsum animæ tuæ peccando amiseris, pœnitentiam age? *Nam si gratia ex pœnitentia, qui fastidit pœnitentiam, abdicat gratiam.* Ad satisfactionem autem pœnitentiæ pertinet jejunium tribulationis, quo conficitur caro, & corporalis luxuria castigatur. Sed etsi per gratiam præsens sit Sponsus, jejunium gaudii frequentandum est, ne carne in terram vergente retardatus animus,
S. Augst. lib. de Utilitate jejunii c. 2. sursum ubi Sponsus est ad dexteram Patris sedens, non feratur. *Ergo, charissimi, quia est terrenus cibus, quo carnis infirmitas pascitur; est autem & cælestis cibus, quo pietas mentis impletur; & habet cibus iste terrenus vitam suam, habet & ille suam: Hujus cibi vita hominum est, illius cibi vita Angelorum est. Fideles homines, discreti jam corde à turba infidelium, suspensi in Deum, quibus dicitur*, Sursum cor, *aliam spem gerentes, & scientes se peregrinari in hoc mundo, medium quemdam locum tenent: nec illis comparandi sunt, qui nihil aliud putant bonum, quàm deliciis terrenis perfrui, nec illis adhuc supernis habitatoribus cæli, quibus solæ deliciæ sunt Panis ipse à quo creati sunt ..... Nondum pervenimus, sed jam imus: nondum ibi lætamur, sed iam hîc suspiramus. Quid ergo nobis prodest abstinere aliquantum à pastu & lætitia carnali? Caro in terram cogit, mens sursum tendit: rapitur amore, sed tardatur pondere. Si ergo caro in terram vergens onus est animæ, & sarcina prægravans volantem: quantùm quisque delectatur superiore vitâ suâ, tantùm deponit de terrena sarcina sua. Ecce quid agimus jejunantes.*

Venient autem dies, quando auferetur ab illis Sponsus, & jejunabunt Piis tempus tribulationis est, quo probantur; tempus gaudii, quo cælestibus solatiis revocantur. Interiora gaudia & solatia carnis afflictione, & immissarum à Deo tribulationum, sive exteriùs, sive interiùs, perpessione promereri debent. Interna pace gaudiisque & consolationibus cælestibus abuti non debent; sed tum maximè ad sustinenda Christianæ militiæ certamina se præparare, & omnium deliciarum terrenarum abstinentiâ, quæ jejunii nomine significatur, ipsoque jejunio corporali carnem suam cruciare, ut placeant oculis Sponsi, ut delectent suavitatem ejus. *Nam & victima excruciatur, ut in aram imponatur.* Tempore verò spiritualis desolationis, siccitatis, & tribulationis interioris, multò magis frequentandum jejunium est, ut ad Sponsi amplexus anima perveniat, & ab illo introducatur in cellaria mystica, ubi vino cælestium consolationum recreetur. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Ubi est Deus tuus? Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum; quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Sponsus abest, quamobrem luctûs & jejunii tempus est. Quasi vidua est anima, Christi sponsi sui visibili præsentiâ & Dei sui frutione destituta.

S. Augst. lib. de Utilitate jejunii c. 3.

Psal. 41. 3. & 4.

13. *Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus ..... Neque mittunt vinum novum in utres veteres ..... Sed vinum novum in utres novos mittunt, &c.* Prudentiæ Christianæ & Pastoralis est, recens conversorum ad Deum peccatorum, infirmorumque rationem habere, & cum illis indulgentiùs agere, nec statim ipsis imponere austerioris vitæ jugum, & corporalium mortificationum onera, quæ absolutè necessariæ non sunt ad salutem; ne à virtutis tramite deterreantur, & ut ferendo Christi jugo paulatim assuescant. In Dei opere, ejus gloriæ, ac animarum Christi sanguine redemptarum saluti unicè studendum & consulendum est: & quemadmodum de præceptis Dei, de Evangelii vigore, de Ecclesiæ mandatis nihil remittere debent Pastores & conscientiarum Moderatores: ita in aliis exigendis præcipites esse non debent & nimis importuni, sed sensim sibi commendatas Animas ad perfectionem provehere, necessaria statûs, in quo à Deo positæ sunt, officia primùm imperare, paulisper accommodare se humanæ infirmitati, exspectare donec uberiori & fortiori gratiâ omninò renovati sint pœnitentes ac perfecti.
Chrysost. Hom. 31. *in Matt.* *Nemo immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus*, &c. Id est, *Nondum discipuli mei ad majora conscènderunt, nondum Spiritu renovati sunt: propterea hujusmodi indulgentiâ adhuc egent, ut majora sibi pondera præceptorum ita affectis imponenda non sint. Hoc autem dicebat, leges jam Discipulis atque regulas præbens: ut cùm etiam ipsi à quacumque orbis parte Discipulos adsciscant, mites erga eos & faciles sint.* Eâ œconomiâ Christus in Sermone quem ad Discipulos habuit in suprema Cœna, ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non* *Ioan.* 16. *potestis portare modò.* Quamobrem *non debemus cuncta à quibusvis statim exposcere, sed ea solùm quæ possibilia sunt, atque illorum viribus conveniunt, & tum citò ad alia etiam perveniemus. Quòd si curris atque festinas, velociusque rem agere cupis, ideo noli festinare, quia quantò velociùs perficere festinas, tantò tardiùs perages. Nec te quisquam eorum, qui importunè criminantur, conturbet. Nam & tunc Pharisæi criminabantur, & Discipuli carpebantur, nec tamen Christus propterea sententiam immutavit: nec concessit dedecus esse ut Pharisæis jejunantibus illi non jejunarent. Verùm ut gubernator optimus non commotis fluctibus, sed arti suæ intentus est; ita egit.* His institutis nostros gubernemus. Uxorem habes ornatum corporis nimis adamantem, fuco perfusam, deliciis & loquacitate diffluentem: vis eam ad saniorem mentem reducere? Id assequeris si non universa simul imperes, sed faciliora, eaque priùs, quibus illa minùs studere videatur. Nam si cuncta statim in melius
S. Joan. Chrys. vertere volueris, nihil efficies. Non ergo statim aureis ornamentis privare tentes, habeat interim atque utatur: Nam id minus malum esse videtur, quàm facies fuco adulterata. Fucum igitur priùs auferas, idque non terrore ac minis, sed miti blandaque suasione, partim alias accusando, partim tuo judicio & auctoritate improbando. A te sæpè audiat, non placere tibi fucatas facies, inde tibi fastidium creari, venustas fuco deformari. Interea nihil

adhuc

„ adhuc de gehennâ dixeris, nihil de Regnô cælorum; „ fruſtra enim hoc dices: ſed perſuade ipſi magna te affici „ voluptate, cùm talem ejus faciem vides, qualis à Deo „ creata eſt: faciem verò fuco adulteratam apud homines „ bonos vulgò improbari. Priùs igitur his tritis rationibus, „ & communi ſententiâ, morbum ab ejus anima extermi- „ na: & poſtquam his verbis permulſeris, de inferno etiam „ ac cælo dicito; nec ſemel; ſed iterum atque iterum hæc „ diſſerere non graveris, non odio aut ira, ſed cum amore „ & lepore; nunc quaſi adulando, nunc quaſi ex faſtidio „ oculos avertendo, nunc colendo. Nonnè vides pictores „ modò hos, modò illos colores prioribus deletis inducere, „ cùm formoſam faciem pingunt; Noli tu pictoribus ne- „ gligentior eſſe. Illi corporis effigiem in tabulis pingentes „ tanto ſtudio & curâ utuntur: nos cùm meliores animas „ facere volumus, nonnè æquum eſt omnem adhibere co- „ natum? &c.

S. Auguſt. ſerm. 267 aliàs de Tempore 186.

Neque mittunt vinum novum in utres veteres. Id eſt, *ſpiritalia non capit carnalis. Carnalitas vetuſtas eſt, gratia novitas eſt. Quantocumque homo in melius fuerit innovatus, tantò amplius capit, quod verum ſapit.*

Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus. Veſtimentum vetus illud eſt, quod exuendum

Coloſſ. 3. 9. & 10.

Apoſtolus docuit dicens: *Exſpoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum.* Quod quidem fit baptiſmatis ſanctificatione. Eodem igitur collineat utriuſque ſeries præcepti,

S. Ambroſ. lib. 5. in Lucam n. 23. & 25.

Ne actus veteris & novi hominis miſceamus; cum ille corporalis exterior opera carnis operetur, & hic interior qui renaſcitur, non verſicoloram ſpeciem veterum novorumque debeat habere geſtorum, ſed concolor Chriſto, illum ſtudio mentis imitari, cui renatus eſt in lavacro. Servemus igitur veſtem, quam nos ſacro Dominus emergentes fonte veſtivit. Citò ſcinditur veſtis, ſi facta non congruant: citò tineis carnis atteritur, & veteris hominis errore maculatur. Ergo hîc nova veteribus copulare: in

2. Cor. 5. 2. 3. 4.

Apoſtolo autem etiam novis vetera ſuperveſtire prohibemur, ſed exuere vetus, novum ſumere; ut exſpoliati, non nudi inveniamur. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres. *Fragilitas humanæ conditionis aperitur, cùm corpora noſtra exuviis defunctorum animalium comparantur.* (Veteres ſcilicet utribus coriaceis pro vaſis utebantur.) *Atque utinam bonorum utrium uſum poſſimus implere; ut Sacramentum quod accepimus, reſervemus. Levat injuriam induſtria, ſi renovatis utribus nova vina credantur. Et ideo utres hos plenos ſervare ſemper debemus; vacuos enim citò tinea & ærugo conſumit, gratia ſervat impletos.*

14. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens; Domine, filia mea modò defuncta eſt: ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet. Et Jeſus ſurgens ſequebatur eum.* Et nos ad Chriſtum ſtatim confugere debemus, cùm Anima noſtra, unica noſtra mortua eſt, peccato intùs in corde concepto, nondum opere conſummato, ut eam gratiâ ſuâ ſuſcitet. Id enim Jairi Principis Synagogæ filia intrà domum defuncta, nondum elata, nondum ſepulta ſignificat.

S. Auguſt. ſerm. 98. aliàs 44. de Verbis Domini

Dominus noſter Jeſus Chriſtus ea quæ faciebat corporaliter, etiam ſpiritaliter volebat intelligi. Neque enim tantùm miracula propter miracula faciebat: ſed ut illa quæ faciebat, mira eſſent videntibus, vera eſſent intelligentibus. Quemadmodum qui videt litteras in codice optimè ſcripto, & non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem, ſed quid ſibi velint, quid indicent illi apices neſcit; & eſt oculis laudator, mente non cognitor: alius autem & laudat artificium, & capit intellectum, ille utique qui non ſolùm videre quod commune eſt omnibus poteſt, ſed etiam legere; quod qui non didicit, non poteſt. Ita qui viderunt Chriſti miracula, & non intellexerunt quid ſibi vellent, & quid intelligentibus quodammodo innuerent, mirati ſunt tantùm quia facta ſunt: alii verò & facta mirati, & intellecta aſſecuti. Tales nos in ſchola Chriſti eſſe de-

Abemus. Tres mortuos Chriſtus ſuſcitavit, Lazarum triduo ſepultum, jamque fœtentem in monumento; filium viduæ Naim adoleſcentem, cùm ad tumulum efferretur; & filiam Jairi Synagogæ Principis recens defunctam, cùm adhuc intrà domum eſſet. Videamus ergo quid nos diſcere voluit in tribus illis mortuis quos ſuſcitavit. *Iſta tria genera mortuorum, ſunt tria genera peccatorum quos hodieque ſuſcitat Chriſtus. Sunt qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Neſcio quis commotus eſt aliquâ concupiſcentiâ. Dicit enim ipſe Dominus,* Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *Nondum acceſſit corpore, conſenſit in corde; Mortuum intus habet, nondum extulit. Et ut fit, ut novimus, ut quotidie homines in ſe experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente,* Surge, *condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem atque juſtitiam. Surgit mortuus in domo, reviviſcit cor in cogitationis ſecreto. Facta eſt iſta reſurrectio animæ mortuæ intus intrà latebras conſcientiæ, tamquam intrà domeſticos parietes. Alii poſt conſenſum, eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in ſecreto, appareat in publico. Numquid jam iſti, qui in factum proceſſerunt, deſperati ſunt? Nonnè & illi juveni dictum eſt,* Tibi dico, Surge? *Nonnè & ille redditus eſt matri ſuæ? Sic ergo & qui jam fecerit, ſi fortè commonitus & commotus verbo veritatis ad Chriſti vocem reſurgit, vivus redditur. Potuit progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo quod malum eſt, etiam malâ conſuetudine ſe implicant, ut ipſa conſuetudo mali non eos ſinat videre quia malum eſt, fiunt defenſores malorum factorum ſuorum, iraſcuntur cùm reprehenduntur..... Tales conſuetudine maligná preſſi, tamquam ſepulti ſunt. Ita ſepulti, ut de Lazaro dictum eſt, Jam putet.... Hæc ergo ſic audiamus, ut qui vivunt, vivant; qui mortui ſunt, reviviſcant. Sive adhuc peccatum in corde conceptum eſt, & non proceſſit in factum; pœniteat, corrigatur cogitatio, ſurgat mortuus intrà domum conſcientiæ. Sive jam quod cogitavit admiſit; nec ſic deſperetur. Non ſurrexit mortuus intus, ſurgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviſcat: non eat in profundum ſepulturæ, non accipiat deſuper conſuetudinis molem. Sed fortè jam illi loquor, qui jam duro ſui moris lapide premitur, qui jam urgetur conſuetudinis pondere, qui jam quatriduanus putet. Nec ipſe deſperet: profundus mortuus eſt, ſed altus eſt Chriſtus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinſecùs per ſe ipſum vivificare, ſolvendum Diſcipulis tradere. Agant etiam tales pœnitentiam.*

S. Auguſt. ibid.

Ecce princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta eſt. Ut animæ noſtræ reſurrectionē impetremus ad Deum accedere per fidem oportet, ſub ejus potenti manu humiliari, ſupremam ejus Majeſtatem in ſpiritu & veritate adorare, illi miſeriam noſtram, & animæ mortuæ ſtatum ferventi ſollicitudine exponere; cum fiduciâ in Dei bonitate, & in virtute ſanctiſſimæ humanitatis, paſſionis, & mortis Domini & Salvatoris noſtri Jeſu ipſi ſupplicare, ut Animam ipſius Spiritu, quo vivebat, diſtitutam, ejuſdem Spiritus novâ effuſione vivificet. *Cor mundum crea in me Deus: & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis.* Quæram te, Domine, ut vivat anima mea. *Vivit enim corpus meum de Anima mea, & vivit Anima mea de te.* Audiam Prophetæ tui monitum ſalutiferum: *Quærite Deum,* inquit, *& vivit anima veſtra.* Et Apoſtolum dicentem, *Nolite conformari huic ſæculo.* EVITANDO *vivit anima, quæ appetendo moritur. Faſtus elationis, & delectatio libidinis, & venenum curioſitatis motus ſunt animæ mortuæ; quia non ita moritur ut omni motu careat, quoniam diſcedendo à fonte vitæ, moritur, atque ita ſuſcipitur à prætereunte ſæculo, & conformatur ei. Verbum autem tuum, Deus, fons vitæ æternæ eſt, & non præterit: ideoque in verbo tuo cohibetur ille diſceſſus, dum dicitur nobis:* NOLITE *conformari huic ſæculo.*

Pſal. 50.

S. Auguſt. lib. 10. Confeſſionum c. 20 Pſal. 68 Rom. 12 1. S. Auguſt. lib. 13. Confeſſ. cap. 21.

Sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet. Legis notitiam habebat Synagogæ Princeps, hominem manu Dei legerat esse figuratum : *Credidit ergo Deo, quia eadem manu, qua creatam senserat filiam, recreari & reduci posset ad vitam. Cognovimus quid sit* : Veni, & impone manum tuam super eam : *Ut qui sponte posuit ad creandum, ad reparandum iterum exoratus imponat. Hoc est quod Propheta fatetur, cùm decantat in Psalmis* : Tu formasti me, & posuisti super me manum tuam. *Quia qui posuit cùm formaret ex nihilo, imposuit iterum ut reformaret ex perdito.* Denique idem Psalmista, ut manus hujus salutare sensit, & adeptus est largitatem, repetitam prorupit in vocem : *Dextera*, inquit, *Domini fecit virtutem : Dextera Domini exaltavit me, Dextera Domini fecit virtutem.* Et ut meruisse se quod Archisynagogus popposcit, demonstraret, adjecit : *Non moriar, sed vivam.* Ille cùm peteret, dixit : *Veni impone manum tuam, ut salva sit, & vivat : ille jam consecutus exsultat* : Non moriar, sed vivam. *Dextera Domini Christus est. Et verè fecit virtutem, diabolum dum debellat ; dum alligato forti, sicut ipse dixit, vasa fortis diripit, dum infernum destruit, dum ipsam mortificat mortem.*

S. Petrus Chrysolog serm. 33. Psal. 138. 5. Psal. 117

Et Jesus surgens sequebatur eum, & Discipuli ejus. Nullis laboribus parcere debent Pastores & Ministri Ecclesiæ, cùm de animabus à morte peccati suscitandis agitur. Confidere debent, si quiete suâ posthabitâ, se impendant Animarum saluti, & peccatorum conversioni, adfuturum Christum gratiâ suâ, sine quâ inutiles essent Ministrorum ejus conatus :

S. Prosper. Carmine de ingratis.

Qui quamvis multa admoveant mandata vocantis
Pulsant, non intrant animas : Deus ergo sepultos
Suscitat, & solvit peccati compede vinctos :
Ille obscuratis dat cordibus intellectum :
Ille ex injustis justos facit, indit amorem,
Quo redametur amans, & amor quem conserit, ipse est.

15. *Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Dicebat enim intra se : Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero.* Occulto vulneri, & verecundo languori remedium sic quæsivit, ut & suum pudorem tegeret, & curantis reverentiam custodiret. Post certamina desperata Medicorum, post medicamina sumptuosa, post inanem & antiquissimam curam, ubi ars & peritia defecerat, ubi languentis omnis jam consumpta fuerat substantia, ipsi Autori pudendum vulnus occurrit : *Ut quod humana arte tot annis curari non potuit, sola fide & humilitate curaretur. Mulier stabat eminùs, quam natura pudore perfuderat, quam per hoc immundum Judaica Lex notarat, dicens* : Immunda erit, & sanctum non continget : *contingere metuens, ne Judaicum furorem, ne Legis posset subire sententiam. Dicere non est ausa, ne circumstantium confunderet & oneraret auditum : ne fieret populorum fabula, quæ tot annis stadium fuerat passionum. Siquidem & ampliùs ferre & sustinere dolor diuturnus & continuus non sinebat : & deliberandi tempus Christi prætereuntis celeritas amputabat : & noverat quòd tacenti, quòd occultanti morbum suum sanitas non daretur. Inter hæc bella cogitationum solam salutis viam mulier, curam ut furaretur, invenit : Ut raperet tacita, quod petere non valebat, & pro sua verecundia, & pro reverentiâ præstituri : & quæ non merebatur corpore, corde perveniret ad Medicum ; fide Deum, manu tantùm tangeret vestimentum : sciens hanc fraudem non solùm veniam, sed & remedium præstituram ; quam non voluntas, sed necessitas verecunda generavit : præsertim cùm & furantis lucrum quæreret ; & ei, cui auferebatur, nullum gigneret detrimentum. Pium latrocinium, quod ministra fide committitur. Ecce ubi virtus est quæsita contrariis, ubi fraus fide conveniente, quod nitebatur, obtinuit. Mulier inter comprimentes, ut nesciretur, accedit, & præsumpsit furari se posse curam fide sola : Ut habitu lateret & corpore, retro accedit : & ad videndum se judicabat indignam. Curavit fides intra ictum temporis, quod duodecim annis ars humana curare non potuit .... Tetigit vestimentum mulier, & curata est. Miseri, qui quotidie Corpus Domini tractamus & sumimus, & à nostris vulneribus non curamur ! Non Christus infirmantibus, sed fides deest : nam multò magis in nobis manens poterit vulneratos curare, qui latentem mulierem præteriens sic curavit.*

S. Petrus Chrysolog serm. 33.

16. *Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis*, &c. Hemorrhoissa mulier, peccatoris typus. Morbo laborabat ; ex quo immunda erat secundùm Legem ; Templi & Synagogæ aditu, urbium ingressu, omni societate civili prohibita. Qui vel ejus vestimenta tetigisset, legalem immunditiam contrahebat Peccator coram Deo immundus est. *Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.* Ab Angelorum societate, à cælesti Jerusalem excluSus, Templorum aditu & sacrarum Mysteriorum participatione indignus, qui dæmonem in Templum cordis sui, expulso Deo, admittere non dubitavit. Sæpè illos inficit & commaculat peccator, qui ad ipsum accedunt, qui ipsum audiunt, qui cum illo societatem ineunt, inficit, inquam, aut funestis consiliis, aut pravis colloquis. *Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia mala* ; aut denique malis exemplis. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Hemorrhoissa fœdo gravique morbo à duodecim annis laborabat, peccatores plurimi diutiùs perseverant in lethali peccato, in fœdis vitiis, in impudicitiâ : Quibus dici potest, *Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs .... Filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.* Filii non mei dicendi, sed potiùs alieni, quibus rectè dicitur, *Vos ex patre diabolo estis*, mentiti sunt mihi. Filii alieni, quibus Novum Testamentum attuli ; ut renovarentur, in veteri homine remanserunt. Hemorrhoissa *multa perpessa fuerat à compluribus Medicis ; nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat.* Peccatores sæpè curam animæ suæ, Medicis imperitis, imprudentibus, aut ignaris commendant, qui morbos eorum non curant secundùm regulas divinæ medicinæ, cujus ipsi ministri sunt & adjutores ; peccatorum conscientias moderantur ad eorum voluntatem, & secundùm desideria cordis eorum, non secundùm Evangelicæ Moralis veritatem. Peccatores enim adulari volunt, non uri, non secari. *Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris, quæ versantur in corde ejus.* Inde fit ut deteriùs se habeant. Hinc S. Cyprianus ait : *Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec comprimit delicta, sed nutrit ... Aperiendum vulnus est, & secandum, & putraminibus amputatis medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licèt & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias aget postmodum cùm senserit sanitatem.* Hinc Clerus Romanus ad S. Cyprianum scribit : *Ubi poterit indulgentiæ medicina procedere, si etiam ipse Medicus interceptâ pœnitentiâ indulget periculis ? Si tantummodo operit vulnus, nec sinit necessaria temporum remedia obducere cicatricem ? Hoc non est curare, sed si dicere verum volumus, occidere.*

Hinc S. Ambrosius Versum illum explicans Psalmi 118. *Viam iniquitatis amove à me, & de lege tua miserere mei*, ait : Meritò quia vulnus grande ac vetus est, & diu serpens, perfectioris medicinæ remedia deposcit, obsecrans ut Domini legitima miseratione curetur. Citò enim refricatur vulnus, quod sanatum medicinæ lege non fuerit ; immò etiam seriorem curatio sentit profectum. Ideòque si virus in interiora proserpit, medicamenta foris apposita non sentit. Exigit ergo medicinæ ratio, ut aut sectione, aut adustione curetur. Ideoque bonus Medicus hujusmodi ægrum legitimè dicit esse curandum ; ut possit medicina proficere. Lege ergo miseretur, qui cum sapientia justitiaque miseretur ; ut ea dimittat quæ scit jure posse dimitti ; ne cùm alterius miseretur, se ipsum legi faciat obnoxium ... Consideremus etiam, ne & ipsum

Deut. 9. 10. — 1. Cor. 15. 33. — Eccli. 13. 1. — Dan. 13. 52. — Psal. 17. 46. — S. Aug. — Marci 5. — Proverb. 18. — S. Cyprianus Tract. de Lapsis. — Epistolas inter S. Cypriani 31. — S. Amb. serm. 4. in Psal. 118.

„ deteriorem faciamus, cujus miseremur injustè. Plerum-
„ que enim non coërcere delinquentes, majoris austeritatis
„ est, quàm si ulciscaris. Traduntur enim in passiones igno-
„ miniæ, quicumque aliquid inhonestum commiserunt,
„ nullumque culpæ pretium ferunt. Hemorrhoissa omnes facultates suas in Medicos erogaverat: peccator divitiis bonitatis & longanimitatis Dei, opibus gratiæ, donis cælestibus abusus est, & in extremam paupertatem incidit, qui Deum suum amisit & omnia; nec suam tamen
Apocal. 3. 17. agnoscit egestatem. *Dicis: Quod Dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Hemorrhoissæ infirmitas non solùm ingravescebat in dies, sed humana arte insanabilis evaserat: peccatorum inveteratorum spiritales ægritudines eò magis ingravescunt, quò magis pœnitentiam differunt, & tandem penè insanabiles & des-
Isai 30. 12. perati evadunt. *Hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua ..... Curationum utilitas non est tibi ..... Propter multitudinem iniquitatis tuæ dura*
S. Ambros lib. 2. de Pœnitent. cap. 2. *facta sunt peccata tua ....* Hinc S. Ambrosius ait: *Facilius inveni qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.*

17. *Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus*, &c. Hemorrhoissa pudore suffusa, retrò ad Christum accedit, cum tremore: sic peccator accedere debet ad Deum pudore suffusus, ex peccati sui consideratione, & ex divinæ Majestatis, quam graviter offendit, reverentiâ orto; pudore illo salutari, qui pœnitentiam parit, non pudore malo, quo nonnulli pœnitentiam & confessionem peccatorum ut publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre præsumunt, *Pudoris magis me-*
Tertull. lib. de Pœnitent. cap. 8. *mores quàm salutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.* Quibus meritò dici potest: *Næ tu verecundiâ bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum verò subducens!* Veræ conversionis & sinceræ pœnitentiæ, pudor & verecundia salutaris comes est. Hac suffusus
Psal. 6. 4. David pœnitens aiebat: *Anima mea turbata est valde...*
Psal. 50. 5. *iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper .... Tota die verecundia mea contra me*
Psal. 43. 16. *est, & confusio faciei meæ cooperuit me.* Temporali illâ confusione, æterna confusio vitatur, de qua idem Rex
Psal. 30. pœnitens ait: *In te Domine speravi, non confundar in*
S. August. Enarrat. 2. in Psal. 30. *æternum.* Nam est quædam confusio temporalis utilis, *Perturbatio animi respicientis peccata sua, respectione horrentis, horrore erubescentis, erubescentiâ corrigentis.* Unde dicit & Apostolus, *Quam enim gloriam habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis?* Ergo erubescere illos dicit jam fideles, non de præsentibus donis, sed de præteritis peccatis. *Hanc confusionem non formidet Christianus: immò si hanc non habuerit, æternam habebit.* Hemorrhoissa indignam se existimat, quæ stet ante faciem Christi. Piæ hujus mulieris humilitatem peccator imitetur, indignum se Christi existimet aspectu & beneficiis, indignum Corporis Christi Communione, indignum misericordiâ, & absolutione. Felicem se satis arbitretur, si vestimenti fimbriam tangat, si verbum Dei audiat, legat, meditetur; si humillimæ pœnitentiæ actione vitæ & passionis Christi humilitatem, labores, & dolores imitetur. Ne furari se posse Absolutionem putet, sicut Hemorrhoissa errore muliebri furtivam se posse consequi sanitatem existimavit, retrò accedendo ad Christum turbâ comprimente comitatum. *Furto quidem ag-*
Tertull. lib. de Pœnitent. cap. 6. *gredi, & Præpositum hujus rei asseverationibus tuis circumduci facile est. Sed Deus thesauro suo providet, nec sinit obrepere indignos.* Hemorrhoissa cum spe firma ad Christum accessit, sanitatem quam frustra duodecim annis speraverat ex arte & curis medicorum, statim se consequi posse confidens virtute Deitatis in Christo corporaliter secundùm plenitudinem omnem suam inhabitantis, si vel fimbriam vestimenti ejus tetigisset. Hanc spem,
Hebr. 4. 15. 16. hanc fiduciam peccator pœnitens imitetur. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris .... Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut misericordiam consequamur.*

Accessit retro, Sed ubi? Retro nihil erat: ibi faciem quam declinabat, invenit. Erat in Christo corpus multiplex, sed erat Deitas simplex; erat totus oculus, qui post se supplicem sic videbat. *Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* O quid ista mulier vidit habitare in interioribus Christi, quæ in Christi fimbriâ Divinitatis totam vidit inhabitare virtutem! O quid docuit mulier quantum sit Corpus Christi, quæ in Christi fimbria tantum esse monstravit! Audiant Christiani, qui quotidie corpus Christi attingunt, quamnam de ipso corpore sumere possunt medicinam, quando mulier totam rapuit de sola Christi fimbria sanitatem. Sed quod nobis flendum est, mulier de vulnere medicinam tulit, nobis medicina ipsa retorquetur in vulnus. Hinc est quòd Apostolus tangentes indignè Corpus Christi taliter admonet & deplorat: *Qui enim tangit indignè Corpus Christi, judicium sibi sumit.* Et quòd inde temeritas infirmitatem capiat, unde fides accipere debebat sanitatem, rursus intulit; *Propter hoc inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.*
S. Petr. Chrysol serm. 34. *1. Cor. 11.*

Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Sciens quòd Deum nec tactus polluit, nec offendit visus, nec odor exasperat, nec auditus sauciat, nec inquinat humana cogitatio. Nam si Medicus cùm saniem vulnerum tractat, cùm curat verecunda membrorum, non injuriam computat, sed honorem: quantò magis Deus non arbitratur injuriam, dum vulnera nostra curando respicit, tangit ad remedium, visitat ad salutem? Dei conspectum offendunt peccatorum vulnera, non dolorum; morbi criminum, non corporum passiones; vitiorum sanies, non viscerum fluxus: quia homo habetur voluntarius in delictis, in doloribus tenetur invitus. Hinc est quòd peccator pœnam recipit, ægrotus recipit curam. Mulier ergo non voluntatis conscia, sed doloris; nec confusa crimine, sed confusa languore, accessit retro, ut turbam declinaret oculos, non Christi vitaret aspectum: A populis nesciri voluit, non à Christo; gestivit non Deum latere, sed homines: quia non nisi à solo Deo potuit latens videri, audiri tacens, celata curari. *Accessit, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* Quia in Christo nil postremum credidit, nil judicavit extremum; quia nec minoratur Deus in homine, nec virtus attenuatur in fimbria; nec cælestis natura membrorum variatur officiis. Hinc est quòd mulier per dorsum pervenit ad faciem, per vestimentum penetravit interna; & per fimbriam, capitis tetigit summitatem; nec hoc sine Mysterio: Audite Prophetam dicentem: *Sicut unguentum in capite, quòd descendit in oram vestimenti ejus.* Videtis, fratres, in fimbriam vestimenti hujus totam plenitudinem divini Chrismatis, totam divini capitis transisse virtutem. Scienter ergo mulier sacram Christi fimbriam gestivit attingere, ut vel de occulto mysterio, vulneris posset sumere Medicinam. Magna hæc mulier & nimium permiranda, quæ scientiâ Doctores Legis vicit, Sacramento omnes Judæos superavit, fide præcessit Apostolum! nam Judæa cum Scribis & Doctoribus suis Deum totum despexit in corpore: Thomas Apostol. ut Christum Deum crederet, immisit manus, injecit digitos, patefecit vulnera: & ut Christum crederet, iterum pati compulit Christum... Petrus & Paulus principes fidei Christianæ, notitiam nominis Christi toto orbe diffuderunt: mulier accedendi ad Christum prima tradidit disciplinam: mulier prima dedit formam quomodo peccator tacita confessione deleat sine confusione peccatum; quomodo delinquens soli Deo cognitus de reatu, nudare apud homines verecunda conscientiæ non cogatur; quomodo homo possit veniâ judicium prævenire.
S. Petr. Chrysol serm. 35. *Psal. 132.* *S. Petr. Chrysol serm. 34.*

18. *At Jesus conversus, & videns eam dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.* Nihil est quod orationi cum fide & humilitate factæ Deus non concedat. Pœnitentem humiliatum, qui ad cælum oculos attollere non audet, propi-

tius respicit Christus, modò fide per dilectionem operante ipsum tangat. *Tangit Christum, qui credit in Chri-*
S. August. serm. 243 alias de Diversis 6. *stum. Nam & illa mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, dixit apud se ipsam*, Si tetigero fimbriam vestimenti ejus, salva ero. *Fide tetigit, & sanitas subsecuta est, quam præsumsit. Denique ut noscemus quid sit verè tangere, Dominus continuò dixit Discipulis suis*, Quis me tetigit? *Et dixerunt Discipuli*, Turbæ te comprimunt, & dicis, Quis me tetigit? *Et ille*, Tetigit me aliquis. *Quasi dicens, Turba premit, fides tangit.*

S. Amb. lib. de Virgin. c. 16. *At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide filia*, &c. Omnia habemus in Christo. Omnis anima accedat ad eum, sive corporalibus ægra peccatis, sive clavis quibusdam sæcularis cupiditatis infixa, sive imperfecta adhuc quidem, sed intenta tamen meditatione proficiens, sive multis aliqua sit jam perfecta virtutibus: Omnis in Domini potestate est, & omnia Christus est nobis. Si vulnus curare desideras, Medicus est: si febribus æstuas, fons est: si gravaris iniquitate, justitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cælum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibum quæris, alimentum est. *Gustate igitur, & videte quoniam suavis est Dominus: Beatus vir qui sperat in eo.* Speravit in eo illa quæ fluxu sanguinis laborabat, & continuò sanata est; sed quia fidelis accessit. Et tu cum fide, filia, vel fimbriam ejus attinge. Jam sæcularium fluxus voluptatum modo torrentis exundans, verbi salutaris calore siccabitur; si cum fide tamen accedas, si pari devotione divini sermonis extremam saltem fimbriam comprehendas, si tremens procidas ante Domini pedes. *Ubi sunt pedes Verbi, nisi ubi Corpus est Christi*? O thesauris omnibus opulentior fides! ô virtutibus corporis omnibus fides fortior! ô Medicis omnibus salutarior! simul ut accessit mulier, virtutem sensit, medicinam impetravit; ut si oculum lumini admoveas, illuminatur antequam sentias, & operatio lucis prævenit apparatum.

S. Petr. Chrysol. serm. 34. & 63. *At Jesus conversus, & videns eam, dixit; Confide, filia, fides tua te salvam fecit.* Christus conversus est ad mulierem, ut mulier converteretur ad Christum: vidit eam ut saluti redderet, non ut agnosceret quam sciebat. Christus mulieris docuit exemplo, quàm fides sola totam proficiat ad salutem. Addit S. Marcus: *Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam aiebat: Quis tetigit vestimenta mea*? Interpellatricem tacitam, & suggerentem cogitationibus solis, ac post tergum virtutis suæ consiliis adhærentem, non ut discussor nescius, sed ut præscius inquisitor producit in medium, suisque facit adstare conspectibus .... Ut quem occultè senserat Medicum, palam profiteretur & adoraret ut Deum: & tam præsentibus quàm futuris fieret de tanto suo languore medicina, dicente Evangelista: *Mulier autem timens ac tremens, sciens quid factum esset in se venit, & procidens ante pedes ejus, dixit ei omnem veritatem.*

19. *Et cùm venisset Jesus in domum Principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus, & surrexit puella*, &c. Qui dolore immodico ob consanguineorum vel amicorum suorum mortem affliguntur, ac doloris vehementiâ vique lachrymarum, fidei suæ testantur infirmitatem, miraculorum Christi testes esse non merentur, gratiarumque ipsius conscii. Hanc ob causam tibicines, & alios inani doloris ostentatione pompæ funebris apparatum instruentes, domo Principis Synagogæ ejecit Jesus, filiam ejus suscitaturus. *Fleant mortuos suos, qui putant mortuos: ubi Re-*
S. Ambros. lib. 6. in Lucam n. 62. *surrectionis fides est, non mortis est species, sed quietis.* Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. *Cùm*
S. Gregor. M. lib. 18. Moralium cap. 25. *mirâ ope pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, & pòst in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Evangelii historia innuit, in qua dum ad resuscitandum filiam Principis Dominus duceretur, protinus additur:* Et cùm ejecta esset turba, intravit, & tenuit manum ejus, & surrexit puella. *Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non priùs à secretioribus cordis expellitur importuna sæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum sè per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.* Recedite, S. Ioannes Chrysost. Hom. 32. in Matt. non est mortua puella, sed dormit. *His verbis docet non esse timendam mortem, nequaquam enim esse mortem, cùm ad conditionem somni jam redacta sit. Deinde quoniam ipse quoque moriturus erat, aliorum morte ac resurrectione faciebat ut Discipuli confiderent, ac æquissimo animo mortem ipsam ferrent, cujus adventu mors in somni conditionem devenisset.* Recedite. *Considera flentes atque plorantes, quasi tam magna videre miracula indignos, omnes ejectos fuisse: nec velis cum lugentibus exire, sed cum Petro, Joanne & Jacobo unà remaneas. Nam si tunc eos qui flebant ejecit, quando non erat ita planum, quasi in somnum jam mortem esse redactam: quid nunc faciet, cùm id luce ipsa jam clarius sit? Sed non suscitavit filiam tuam nunc: sed suscitabit omnino longè majori cum gloria. Puella namque illa resuscitata, rursus mortua est: tua verò postquam resurrexerit, numquam in posterum mortem videbit. Nemo ergo defunctos deinceps lugeat, nemo mortem Christi, qua mors superata est, calumnietur. Quid frustra fles, si mortem in somnum redactam esse credis? Quid te cædis, & luges? Gentes id faciunt, quia non credunt: si autem fidelis pariter atque infidelis hac in re peccat, quid ille respondebit? Quomodo veniam petere audebit? Præsertim cùm nemo Christianus de Resurrectione ambigat. Dormit puella tua, non est mortua; quiescit, non est perdita: Resurrectio ac æterna in posterum immortalisque vita illam excipiet, & quies angelica. Non audis Prophetam dicentem:* Convertere anima mea in requiem Psal. 114 tuam, quia Dominus benefecit tibi. *Beneficium Deus hanc rem vocat, & tu ploras? Et quid faceres, si hostis, si invidus, si inimicus esses defuncti? Nam si quempiam lugere oportet, Diabolum certè oportet, quoniam mortui ad immortalitatem tendunt. Illius malitiam hi clamores & fletus decent; non te, qui ad requiem & coronas proficisceris. Et certè harum turbationum omnium tranquillus quidam portus in morte est.* Examina quot quantaque mala sunt in hac vita; quoties ipse præsentibus rebus maledixisti, cùm semper in pejus omnia ruere & videris, & videas: quamvis & ab initio non parva pœna huic vitæ sit attributa. *In doloribus*, inquit Scriptura, «Genes. 3 *paries filios ..... In sudore vultus tui comedes panem* «Ioan 16 *tuum .... In mundo tribulationem habebitis* ....Nihil «Isai 33. autem hujusmodi de futuris rebus scribitur, quin imo « oppositum. *Effugit*, inquit, *dolor, tristitia, gemitus*.... « *Ab Oriente atque Occidente venient, & recumbent cum* «Marci 8 *Abraham, Isaac, & Jacob.* Et Alibi, *Talamus spiritalis* «Ezech. dicuntur quæ illic sunt, *inextinguibiles fulgidæque lu-* «40. *cernæ, cælestis vita.* Cur ergo defunctum exagitas? Cur « efficis ut mortem timeant alii atque formident? Cur «S. Ioan. causam præbes ut nonnulli Deum incusare audeant, «Chrys. quòd tanta mala nobis invexerit? Imò verò cur post «Hom. mortem tuorum pauperes convocas? Cur Presbyteros «32. in Matt. ut pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro te re- « ponsurum, ut defunctus requiem adipiscatur, ut propi- « tium Judicem inveniat: His ergo de rebus flendum arbi- « traris? Nonnè vides quàm maximè tibi ipsi repugnes? « Nam cùm illum abiisse in loca amœna putes, ingentes « tamen adversùs te ipsum fluctus excitas & tempestates. « Sed quid faciam, inquies, talis est natura parentum. Non « est naturæ culpa ista; sed nos qui omnia evertimus, ani- « mos nostros molles nimis atque dejectos efficimus, & di- « vinam nostram perdimus nobilitatem, & simul infideles « facimus deteriores. Quomodo enim de immortalitate « Animæ cum ipsis disputabimus; qua ratione nos resur- « recturos illis persuadebimus, cùm longè magis quàm illi « mortem formidemus? Multi enim apud Gentiles, cùm « nihil de immortalitate animæ crederent, nihilominus «

„ mortuis filiis, ut inanem gloriam consequerentur, coronâ „ ornati, & candidam induti vestem, in publicum prodie- „ runt : Oro ut futura illa quidem & vera gloria moveat, „ ut effeminatos illos mollesque animos deponere velis. „ Sed hæredem non habeo, inquies, nec quem rerum mea- „ rum successorem constituam. Ego verò te libenter in- „ terrogarem, tuarumne rerum, an cælorum malis filios „ tuos esse hæredes? Et utrum magis desideres caduca hæc „ & corruptibilia possideri ab illis, quæ tamen pòst omni- „ nò essent relicturi, an stabilia illa & æterna ? Non ha- „ bes hæredes filios, sed habet ipsos pro te Deus : non hæ- „ redes facti fratrum suorum, sed facti sunt Christi cohæ- „ redes. Sed cui, inquies, pretiosas vestes nostras, cui ma- „ gnificas ædes, cui servos, cui agros relinquemus ? Illis „ ipsis profectò, & multò tutiùs quàm si viverent ; nihil „ enim prohibet. Nam si multæ barbaræ gentes unà cum „ defunctis res eorum cremare solent, quantò æquiùs de- „ functo filio tua tradere potes, non ut in cinerem rediganturtur, sed ut magis glorioſum illum reddant? Putas illum „ maculis inquinatum abiisse? Da ipsi sua, ut illis se à ma- „ culis detergat? Putas in justitia ipsum decessisse? Præbe „ ipsi tua ad mercedis & retributionis adjectionem. Sed „ intolerabilis tibi casus tuus videtur. Propterea ergo de- „ functi gratiâ plorandum non est, quoniam à multis hu- „ jusmodi casibus liberatus est. Noli ergo facere ut invide- „ re videaris. Nam qui mortem sibi optat, quoniam ante „ tempus aliquis suorum ereptus est, ploratque propter il- „ lum quia vivit, ut multa hujusmodi subeat, invidere ma- „ gis quàm amare illum videtur. Noli ergo cogitare quòd „ non redibit umquam domum filius tuus, sed quia & tu „ paulò post ad ipsum gradieris. Quòd si in peccato mor- „ tui sunt, finem tamen peccandi habuerunt. Nam si pœ- „ nitentiam fuissent acturi, Deus cui omnia patent, non „ antequam eam egissent, ipsos rapuisset : sin verò justi de- „ cesserunt, evaserunt jam à periculis, & tuti supremam „ beatitudinem possident. His rebus omnibus planum fa- „ ctum est, non esse amoris has lacrymas, sed turbationis, „ & animi parum sapientis. Nam si defunctum diligeres, „ gauderes profectò, quia fluctus præsentis vitæ pernavi- „ gavit. Quid enim mirabile, aut novum atque inauditum „ factum est? Annon eadem ipsa quotidie revolvi videmus? „ Diem nox, noctem dies, hyemem æstas, æstatem hyems „ modò præcedit, modò sequitur : Mala verò alia atque „ alia in dies, quæ filium tuum haurire quotidie, & tecum „ esse velles omni morbo subjectum, omni luctu, cum „ sua formidine & horrore vitam miserè agere, & alia qui- „ dem mala jam subeuntem, alia verò timentem ne subeat. „ Ad hæc etiam illius tibi rationis memoria veniat, non „ immortalem te genuisse : sed si nunc diem suum non „ obiisset, paulò post certè ad hoc ipsum pervenisset. Sed „ non saturasti te amore illius? Sed ibi omninò perfruêris. „ At vellem, inquies, hîc quoque ipsum videre. Et quid „ prohibet? Licèt tibi eum hîc quoque videre, si sapis. Cer- „ ta enim spes futurorum, & jucundior visu, & clarior est. „ Tu verò si ad imperandum regnandumque hoc caduco „ perituroque Regno filius tuus abiisset, nolles eum inde „ redire ut ipsum videres : nunc verò cùm ad majora me- „ lioraque Regna processerit, parvi temporis absentiam „ ferre non poteris? Sed non est mihi conjux, inquies. Con- „ solatorem habes Patrem orphanorum, & viduarum Ju- 1. *Tim.* 5. „ dicem. Audi Paulum talem viduitatem extollentem at- „ que dicentem : *Quæ autem verè vidua est ac solitaria, spe- „ rat in Domino :* Præstantior enim hæc videbitur, cùm „ majori patientiâ fulgeat. Noli ergo plorare aut dolere ea „ de re, quâ tibi corona præparatur, pro qua tibi merces „ debetur. Reddidisti enim depositum quod tibi creditum „ erat : non sis ergo sollicita, si vides in inviolabili ærario „ thesaurum tuum esse depositum.

20. *Et deridebant eum.* Ita mutationem peccatoris in melius, & spiritalem resurrectionem, Dei virtute, pii Concionatoris, Pastoris, aut conscientiæ Moderatoris ministerio factam irrident carnales homines. Nam *Animalis homo non percipit quæ Dei sunt.* Et irridebant eum. *Quicumque enim non credit, irridet.* Sed quemadmodum eorum irrisionibus insuper habitis, opus tamen potentiæ ac misericordiæ suæ Christus perfecit ; ita insuper habitis impiorum hominum irrisionibus & dicteriis, opus ministerii sui peragit Pastor vigilans, vel conscientiæ pius Moderator.

1. Cor. 2. 14. S. Ambros lib. 6. in Lucam n. 62.

Et cùm ejecta esset turba, intravit. Christus & Mundus habitare simul in corde hominis non possunt. *Si quis diligit Mundum, non est caritas Patris in eo.....* Et *Quicumque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. Amicitia* enim *hujus Mundi, inimica est Dei.* Quamobrem necesse est Mundum & ejus amorem ex anima ejici, ut intret Christus, illamque suscitet. 1. Joann. 2. 15. Jacob. 4.

21. *Tenuit manum ejus : & surrexit puella.* A peccati morte resurgere nemo potest, nisi Christi manus illius manum apprehendat, nisi gratia illius voluntatem potenter præveniat ac teneat. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? Gratia Dei per Jesum Christum* (inquit Apostolus.) *Nemo itaque liberat à vulneribus illius trucidatoris, nisi hujus gratia Salvatoris. Nemo liberat venundatos sub peccato à vinculis captivantis, nisi gratia redimentis...Cùm verò non liberat nisi gratia, nihil justum invenit in eo quem liberat, non voluntatem, non operationem, non saltem ipsam excusationem : nam si hæc justa est, quisquis ea utitur, merito, non gratiâ liberatur.* Tenuit manum ejus. *Quoniam ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Conjunctio itaque manus Christi cum manu puellæ defunctæ, operationem gratiæ, & liberi arbitrii cooperationem significat. *Ut ergo velimus, sine nobis operatur ; cùm autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur. Tamen sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* Beatus ille cui manum Sapientia tenet. Utinam meos quoque teneat actus, teneat manum justitia, teneat Dei verbum, inducat in penetralia sua ; spiritum avertat erroris, convertat salutis, dari mihi jubeat manducare ; panis enim cælestis Dei Verbum est. Inde & illa Sapientia, quæ divini Corporis & Sanguinis sacrosancta Altaria replevit alimentis : *Venite*, inquit, *edite panes meos, & bibite vinum quod miscui vobis.* Rom. 7. 24. S. August. Epist. 194 alias 105. Idem lib. de Gratia & libero Arbitr. o cap. 17. "S. Amb. "lib 6 in "Lucam "n. 63. " " " " "Prov. 9. "5.

22. *Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes : Miserere nostri, Fili David.* Cæci sunt peccatores quibus non subest scientia Dei, qui tenebris obscuratum habent intellectum, qui sedent in tenebris, & umbra mortis. Oculos habent apertos & perspicaces ad temporalia, cæcutiunt ad æterna. Longè gravius malum cæcitas cordis, quàm corporis. Hæc privat nos aspectu lucis corporeæ, quam & pecudum vident oculi ; illa intuitu lucis immortalis, quæ Deus est : hæc præter voluntatem accidit ; ista ex voluntate originem ducit : hæc miseria & calamitas est, non peccatum, nec causa peccati : ista & peccatum est, & pœna peccati, & causa peccati. *Cæcitas cordis* (inquit S. Augustinus) *quam solus removet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur ; & pœna peccati, quâ cor superbum dignâ animadversione punitur ; & causa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur.* Pluit enim Deus super peccatores laqueos ; supercecidit ignis pravarum cupiditatum, & non viderunt Solem justitiæ, & *Lege infatigabili spargit Deus pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.* Putasne obscuratio mentis, excæcatio cordis parva est pœna? *Si quis furtum faciens, statim oculum perdidisset, omnes dicerent Deum præsentem vindicasse. Oculum cordis amisit, & ei pepercisse putatur Deus ? Si cæcus oculis carnis ad mensam suam quamlibet opimam discumberet, miserum eum diceres : cæcus interiùs Panem Christum non videt, & beatus est ? Hoc non dicit nisi pariter cæcus.* S. Augustin. lib. 1. contra Iulianum c. 3. n. 8. Idem lib. 1. Confessionum. c. 18. S. August. Enarrat. in Psal. 57.

Verùm ut illuminentur oculi cordis nostri, Christus orandus est, & orando sequendus, misericordia ejus imploranda ; id unum ab ipso postulandum ut nostri misereatur, quia ipse illuminatio nostra est. *Dominus illu-*

Psal. 26. *S. Aug. Enarr. 2. in hunc Psal.* *minatio mea, & salus mea, quem timebo?* Ille me illuminat, recedant tenebræ: ille me salvat, recedat infirmitas: Dominus illuminans, nos illuminati: Dominus salvans, nos salvati: si ergo ille illuminans, nos illuminati; & ille salvans, nos salvati: præter ipsum nos tenebræ, & infirmitas. Ad Deum nos converti necesse est ut illuminemur, qui ad nos ipsos conversi obtenebramur & excæcamur. Incipimus autem illuminari, cùm nostram cæcitatem, cùm tenebras nostras agnoscimus, & Christi misericordiam imploramus, ut audiamus vocem laudis, & enarremus mirabilia Domini, qui cæcos illuminat. Audire vocem laudis (inquit S. Augustinus) est intelligere intus, quia quicquid in te mali est de peccatis, tuum est; quicquid boni in justificationibus, Dei est. Ita audi vocem laudis, ut non te laudes & quando bonus es. Nam laudando te bonum, fis malus: Bonum enim te fecerat humilitas; malum te facit superbia. Conversus eras ut illuminareris, & conversione tua factus es luminosus, factus illustratus conversione. Sed quò? Numquid ad te? Si ad te conversus posses illuminari, numquam posses tenebrari, quia tecum semper esses. Quare illuminatus es? quia convertisti te ad aliud quod tu non eras. Quid est aliud quod tu non eras? Deus lumen est. Non tu lumen eras, quia peccator eras. Dicit enim Apostolus eis quos vult audire vocem laudis: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux.* Quid est, *Fuistis aliquando tenebræ, nisi veteres homines?* Nunc autem lux: *Non sine causa lux estis, qui fuistis jamdudum tenebræ, nisi quia illuminati estis. Noli putare te ipsum esse lucem: Illa est* Lux quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Tu autem per te ipsum, per malam voluntatem, per adversionem tuam tenebratus eras, modò luces. Sed subjecit statim, ne superbirent illi quibus dictum est*: Nunc autem lux; &

S. Aug. Enarr. in Psal. 25.

Psal. 17. *addidit, in Domino.* Clamabo igitur ad Deum altissimum de profundis tenebrarum mearum: *Deus meus illumina tenebras meas.* Clamabo ut illi cæci: *Miserere nostri, Fili David.* Oratio vox cordis est: *Clamor cordis, fragrantia caritatis.* Miserere nostri, Fili David. *Illumina oculos meos, nequando obdormiam in morte. Ego* enim *in misericordia tua speravi.*

S. August. Enarrat. in Psal. 37.

Psal. 12.

23. *Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum.* Clamantes & misericordiam ejus implorantes non statim exaudit Jesus, ut ferventiùs orent, ut ad illum propiùs accedant, ut illum sequantur, utque illorum fiducia beneficii dilatione magis augeatur. *Ad hoc oratio dilatione beneficii, & tribulationum adversitate quasi repellitur ut tamquam ignis flatu repercussus inflammetur ardentiùs.* Extra domum, id est, extra Ecclesiam, quæ est domus Dei, nemo cæcus illuminari potest. Pagani, Hæretici, Schismatici, cæci sunt, in tenebris ambulant; quia sunt extra Ecclesiam, quæ domus est lucis. Ad Ecclesiam nisi revertantur, Christum in domum suam nisi sequantur, numquam illuminabuntur. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Accedite, *Fide sectando, corde inhiando, caritate currendo. Pedes tui, caritas tua est. Duos pedes habeto, noli esse claudus. Qui sunt duo pedes? Duo præcepta dilectionis, Dei & proximi. Istis pedibus curre ad Deum, accede ad illum: quia & ut curreres ipse hortatus est, & ipse suum lumen asperst sic, ut magnificè & divinè sequi possitis.* Acceditur autem ad Deum per fidem & pœnitentiam. *Paganus* enim, etsi velit benè vivat, *Patentibus oculis est in tenebris; quia non agnoscit lucem suam Dominum: Christianus autem malè vivens, in luce quidem est nonnisi Dei, sed clausis oculis. Malè vivendo enim videre non vult eum, in cujus nomine tamquam cæcus est in lumine constitutus, nulla visione veri luminis animatus.* Ut porrò illuminetur, accedat ad Christum, credat ipsum lumine potentissimo gratiæ suæ mentis ejus oculos illuminare posse, & sana-

Psal. 33. 6 *S. August. Enarrat. in Psal.* 33.

Idem Enarrat. in Psal. 25.

re, ut puram illam lucem videant, quæ Deus ipse est. *Accesserunt ad eum cæci: & dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.* Ita fide viva, oratione fervente, humili, perseverante, quæ clamor cordis est; fiduciâ in misericordia Filii Dei, qui propter nos & propter nostram salutem Filius David secundùm carnem fieri dignatus est; Ecclesiæ & Sacerdotum ministerio; verbo Dei & gratiâ illius interiores oculos tangente, cæcus, id est, peccator pœnitens illuminabitur, ut in via immaculata, in via mandatorum Domini ambulet, cujus præceptum lucidum, illuminans oculos. *Et aperti sunt oculi eorum.* Verâ conversione & sincerâ pœnitentiâ statim aperiuntur oculi peccatoris, ut peccati fœditatem, ut justitiæ pulchritudinem, ut supremam Dei magnitudinem ac Majestatem, immensam misericordiam, infinitam bonitatem, summam hominis peccatoris miseriam, infirmitatem, indignitatem agnoscat; ut sæculi, rerumque temporalium vanitatem; ut æternorum bonorum, quæ promittit Deus diligentibus se, veritatem, magnificentiam, firmitatem videat.

24. *Et comminatus illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.* Fugiendam scilicet in bonis operibus jactantiam, & inanem gloriam Christus ostendit. Ejus exemplum sequi debent ipsius Ministri ac Discipuli, & ex animo dicere: *Non nobis, Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam:* Si quid boni per ipsos operatus est Deus, totum illi tribuant, illique gratias agant, scientes quòd *Neque qui plantat,* est aliquid, *neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus.* Gratum tamen animum significent, qui ipsorum operâ ad Deum sunt adducti, & Deum in ministris suis honorent ac laudent, sicut illi duo cæci à Jesu illuminati, *Exeuntes diffamaverunt eum, ejusque nomen celebraverunt in tota terra illa.* Dominus igitur Jesus, cui hoc velle est quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab his qui illuminati sunt, quasi invitus indicatur: servis suis se sequentibus dans exemplum, ut ipsi quidem virtutes suas occultare desiderent, & tamen ut alii eorum exemplo proficiant, prodantur inviti: & facta quidem sua occultando se ipsos custodiant; sed dum produntur inviti, bona ad proximos suos exempla transmittant. *Occultentur ergo studio, necessitate publicentur: & eorum occultatio sit custodia propria, eorumque publicatio sit utilitas aliena.*

Psal. 113. 1. *Cor.* 3. 7.

"S. *Greg.* "*M. lib.* "19. *in* "*Iob. c.* "14.

25. *Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ.* Dæmon os peccatoris claudit, usum linguæ ipsi intercipit, ne lingua ejus in Dei laudes, in orationem, & confessionem peccatorum solvatur. Peccator infœlix miseriam suam exponere non potest, nisi dæmon linguam ejus ligans expellatur à Christo; sed Ecclesia ipsum exhibet curandum Salvatori, pro illo gemit, pro illo Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi offert; orant pro illo justi, quorum *Oratio clavis est cæli: Ascendit oratio, & descendit miseratio.* Confessio duplex, aut peccati, aut laudis. *Confitere modò quod tu fecisti in Deum, & confiteberis quid tibi fecerit Deus. Quid fecisti? Peccata. Quid Deus? confitenti iniquitatem tuam dimittit tibi peccata tua, ut ei postea laudes ipsius confitens in æternum, non compungaris peccato.* Utraque illa confessio effectus est gratiæ Dei labia aperientis, & dæmonium quod mutum faciebat peccatorem, expellentis. Confessio peccatorum viam Domino in animas nostras parat, aperit, quam intercludit impœnitentia. *Justitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos* (inquit Propheta) Justitia illa quæ est in confessione peccatorum: *Veritas enim ipsa est, quæ orta est de terra, ut justitia de cælo respiceret. Justus enim debes esse in te, ut punias te. Ipsa est prima hominis justitia, ut punias te malum, & faciat te Deus bonum. Quia ergo ipsa est prima hominis justitia, ipsa fit via Deo, ut veniat ad te Deus. Ibi illi fac viam in confessione peccatorum. Ideo & Joannes cùm baptizaret in aqua pœnitentiæ, & vellet ad se venire*

S. *August.* S. *August. Enarrat. in Psal.* 29.

Psal. 84. 14. S. *August. Enarrat. in Psal.* 84.

pœnitentes de suis prioribus factis, dicebat, Parate viam Domino, rectas facite semitas ejus. *Placebat tibi in peccatis tuis, ô homo: Displiccat tibi quod eras, ut possis esse quod non eras.* Parate viam Domino: *Præcedat ista justitia, ut confitearis peccata tua. Veniet ille & visitabit te, quia ponet in via gressus suos. Est enim jam ubi ponat gressus suos, est ubi ad te veniat. Ante autem quàm confitereris peccata, intercluseras ad te viam Dei, non erat quà ad te veniret. Confitere vitam, & aperis viam. Et veniet Christus, & ponet in via gressus suos, ut te informet vestigiis suis.* Ideo dæmon malo pudore & timore cor peccatoris replens, linguam ejus ligat, cumque mutum efficit, ne peccata sua Deo & Sacerdoti confiteatur, certissimè novit peccatorem numquam à tyrannide sua liberandum, numquam sanandum, sed æterna secum damnatione plectendum, nisi peccata sua confiteatur. *Confiteri times Deo (* inquit S. Augustinus) *ne confessum damnet? Damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus.* Lætentur & exultent gentes. *Unde? Per ipsam confessionem? Quare? Quia bonus est cui confitentur. Ad hoc exigit confessionem, ut liberet humilem; ad hoc damnat non confitentem, ut puniat superbum. Ergo tristis esto antequam confitearis; confessus exsulta, jam sanaberis.* Id prævidens diabolus hominis peccatoris linguam ligat, ne peccata confiteatur: sed Christus verbo suo, gratiâ sua dæmonem expellit, & solvit vinculum linguæ ejus, & loquitur mutus, tum peccata sua confitendo, tum Deum laudando. Nam *cùm sua quisque confitetur peccata, cum Dei laude confiteri debet: nec aliter pia est confessio peccatorum, nisi non desperans, & poscens misericordiam Dei. Habet ergo ejus laudem, sive etiam in verbis, cùm eum bonum & misericordem dicit; sive in solo affectu, cùm hoc credit. Nam & ille Publicanus, cujus illa sola verba commemorata sunt*, Domine, propitius esto mihi peccatori, *etsi non dixit,* Quoniam bonus & misericors es, *vel aliquid hujusmodi; non tamen illud diceret, nisi hoc crederet; quoniam cum spe oravit, quæ sine illa fide esse non posset. Potest ergo esse laus Dei vera & pia, ubi non sit confessio peccatorum: nulla est autem confessio peccatorum pia & utilis, ubi non laudatur Deus, sive corde, sive etiam ore atque sermone.* Locutus est mutus, & *miratæ sunt turbæ.* Nihil quippe admirabilius conversione & justificatione peccatoris: sed carnalium oculi nihil in ea nisi contemptibile vident: sola fides eam intuetur, & ob hanc Deum laudat, qui Mysteria gratiæ suæ *abscondit à sapientibus & prudentibus sæculi, & revelat ea parvulis.*

S. August. Enarrat. in Psal. 66.

S. August. Enarrat. in Psal. 105.

Matt. 11. 25.

26. *Pharisæi autem dicebant: In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Pharisæorum animos deteriùs occupabat, magisque tenebat dæmon, quàm illius muti corpus. Illius linguam ligaverat, ne loqueretur: Illorum linguas solverat, ut malè loquerentur. Extrema erat istius muti miseria: extrema illorum malitia. Quid enim malignius, quàm opera divina dæmoni tribuere? Spiritus Sanctus in Pentecoste in igneis linguis apparens, Apostolorum ac Discipulorum Christi animis illapsus est, & eorum corda caritate accendens, linguas movit ad Evangelii prædicationem: Diabolus Pharisæorum animos invidiâ & calumniandi libidine replens, linguas eorum movit ad blasphemiam, & ad credentium subversionem. Apostoli gloriam Christi prædicarunt, & miracula virtute nominis Jesu à se edita ad ejus Divinitatem probandam adhibuerunt: Pharisæi miracula ab ipso Jesu patrata magicis artibus & dæmoni tribuere non erubuerunt. *In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Sic alii Christi & Christiani nominis hostes caussabantur Jesum *clandestinis artibus omnia illa perfecisse, Ægyptiorum ex adytis Angelorum potentium nomina & remotas furatum esse disciplinas*, ut refert *Arnobius* lib. 1. *Adversus Gentes.* Simile quiddam objiciebat *Celsus*, referente Origine. Alii librum magicas artes complexum, & petro ac Paulo inscriptum, sub Jesu nomine suppositum, quod figmentum S. Augustinus firmissimis argumentis refellit. Christi miracula adeò certa, adeò nota, adeò celebria sunt, ea ut negare non potuerit Julianus Apostata Jesu Christi hostis infensissimus, nec ea magicis incantationibus & præstigiis tribuere ausus fuerit, sed eorum conatus fuerit dumtaxat obscurare claritatem. *Jesus*, inquit, *nihil admodum memoratu dignum egit. Nisi quis claudos ac cæcos curare, & dæmonio correptos adjurare in pagis Bethsaida & Bethania magni alicujus facinoris numero habeat.* Posteriorum temporum Judæi blasphemias Magistrorum suorum omni rationis specie destitutas agnoverunt, quòd Jesus in Principe dæmoniorum ejecerit dæmonia: ideo divini Nominis pronuntiatione ipsum edidisse miracula scripserunt. Hanc scilicet adornarunt fabulam: Helenæ Adiabenorum Reginæ temporibus extitisse lapidem in Templo Hierosolymitano, cui olim Arca imponi solita fuerat, in eoque inscriptum fuisse nomen Dei tetragrammaton, cujus ea vis erat, ut quicumque illud didicisset, omnium prodigiorum potens esset. Veritos ergo Sapientes ne quis ea facultate abuteretur, canes æreos portæ custodes apposuisse, qui hac arte fuerant fabricati, ut si quis memoriæ mandato nomine pararet exire, magnis eorum latratibus territus sacri Nominis oblivisceretur: Horum igitur gnarum Jesum descripsisse Nomen adorandum in membrana, eamque vulnere deinde facto cruri inseruisse, & ejus virtute tot deinde miracula edidisse. Consummata ergo Pharisæorum malitia est, & diabolica adversus Jesum invidia, dicentium: *In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Invidia aliorum virtutes & bona opera laudari ægrè patitur: invidia calumniam & obtrectationem parit. Invidia vitium dæmonis, diabolica verba in ore invidorum edit. *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum: Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.* Invidiam fugiamus, quæ non modò Pharisaicum, sed diabolicum crimen est, sed tamen apud homines, heu! frequentissimum, & eò frequentius, quo leve passim existimatur. *Zelare quod bonum videas, & invidere melioribus, levè apud quosdam & modicum crimen videtur; dumque existimatur leve & modicum, non timetur; dum non timetur, contemnitur; dum contemnitur, non facilè vitatur, & fit cæca & occulta pernicies.*

Julianus, apud S. Cyrill. Alexand. lib. 6. Adversus Julianum.

Sap. 2. 24. 25.

S. Cyprianus Tract. de zelo & livore.

27. *Et circuibat Jesus omnes civitates, & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Exemplo suo docuit Salvator, Discipulos suos ac Ministros nec popularis auræ suavitate & turbarum applausu trahi ac permulceri debere, nec invidiâ & calumniis à Ministerio suo sanctè obeundo deterreri. Circuibat ergo urbes & Judææ regionem docens in Synagogis, ut discamus, non maledictis maledicta, sed beneficia esse referenda. Et certè qui non gratiâ hominum, sed propter Deum bene de conservis suis mereri studet, etsi maleficia pro beneficiis referantur, minimè tamen solitam benignitatem omittet: non enim latet eum majorem sibi propter hoc mercedem esse repositam. Qui verò maledictis atque injuriis lacessitus, benefaciendi studium neglexerit, is non propter Deum, sed ut ab hominibus laudetur, beneficus fuit in proximum. Quapropter Christus, ut luce clariùs videremus solâ ipsum benignitate atque misericordiâ illa omnia fecisse, non solùm non expectabat ægrotos afferri, sed ipse quoque ad laborantes ac sua ope indigentes ultro profectus est, duo eis maxima beneficia conferens: primum, æterni Regni Evangelium, deinde omnis morbi atque languoris depulsionem. Nullam ergo civitatem præteribat, nullum vicum negligebat. Sic docuit verbi Dei Ministros & Concionatores, majorum urbium pulpita & Palatia Principum ambitionis aut avaritiæ studio non quærere, sed in oppidis & pagis lubenti animo verbum Dei prædicare, catecheses habere ad institutionem & salutem rudium populorum ac pauperum, quorum animæ non minoris sunt pretii apud Deum, quàm nobilium ac divitum, atque ea in re Christum Jesum imitari, qui de se ipso ait: *Dominus evangelizare pauperibus misit me.* Invidiâ

S. Joannes Chrysost. Hom. 33. in Matt.

Origenes lib. 2. contra Celsum.

S. August. lib. 1. de Consensu Evang. c. 9. & seq.

Luc. 4. 18.

verò, maledictis, calumniis ab amatoribus ſæculi, & miniſtris dæmonis appetiti, cùm illi prædam eripiunt, & ab ejus tyrannide animas per Dei verbum & gratiam, cujus ſunt organa & cooperatores, liberant, miniſterii ſui curſum nequaquam interrumpant. Immò ardentiori caritate majorique ſtudio ac vigilantia illud obeant, ſtellarum inſtar, quæ cùm hominum conviciis appetuntur, nihilominus peragunt curſus ſuos. *Quanta & de ipſis cæli luminaribus fingunt homines, & patienter ferunt? Quomodo juſti patienter debent ferre omnes etiam de ſe falſas criminationes.* Hoc ipſum quod dicitur quia *illa ſtella Mercurii eſt, & illa ſtella Saturni eſt, & illa ſtella Jovis eſt, convitia fiunt ſtellis. Quid, illæ cùm audiunt tanta convitia, numquid moventur, aut non exercent curſus ſuos? Sic & homo qui in natione perverſa habet verbum Dei, ſicut luminare eſt fulgens in cælo*; Apoſtolo dicente: *Ut ſitis ſine querela & ſimplices filii Dei, ſine reprehenſione in medio nationis pravæ & perverſæ: inter quos lucetis ſicut luminaria in Mundo, verbum vitæ continentes.* Tales enim ſancti, in quibus eſt verbum vitæ, de converſatione quam habent in cælo, „ deſpiciunt omnia iniqua quæ fiunt in terra: & quomodo „ luminaria in cælo per diem & per noctem procedunt, „ peragunt itinera ſua, curſus ſuos certos habent; & com- „ mittuntur tanta mala, nec deviant deſuper ſtellæ fixæ in „ cælo, agentes per tractus cæleſtes quæ illis præſtituit & „ conſtituit Creator ipſarum: ſic debent Sancti, ſed ſi in „ cælo figantur corda eorum, ſi non fruſtra audiant & re- „ ſpondeant, Surſum ſe habere cor, ſi imitentur eum qui „ ait, *Noſtra autem converſatio in cælis eſt*. Quia ergo ſunt „ in ſupernis, & de ſupernis cogitant, ſicut dictum eſt, *Ubi „ eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*: de ipſis cogitatio- „ nibus ſupernorum patientes fiunt; & quicquid in terra „ committitur non curant, donec peragant itinera ſua: „ quemadmodum non curant luminaria cæli, niſi quomodo exerceant dies & noctes, quamvis tanta mala videant „ fieri ſuper terram.

S. *Auguſt. Enarrat. in pſal.* 93.

Philipp 2. 15.

Philip. 3. 20. *Matt.* 6. 21.

28. *Videns autem turbas, miſertus eſt eis: quia erant vexati, & jacentes ſicut oves non habentes Paſtorem.* Oves Dei ſumus, *Nos populus paſcuæ ejus, & oves manûs ejus.* Sed jacentes eſſemus & diſperſi, niſi Chriſtus, quem dedit nobis æternus Pater *Paſtorem animarum noſtrarum*, nos in viam ſalutis reduceret, ſalutari verbo paſceret, & à luporum infernalium inſidiis, incurſibus, ac morſibus, gratiæ ſuæ præſidio tueretur. Miſericordiæ magni boniquePaſtoris gratias immortales agamus, ipſumque ferventibus precibus obſecremus, ut bonos Paſtores Eccleſiæ ſuæ donare dignetur, ac animum zelumque Paſtoralem Epiſcopis aliiſque Eccleſiæ Rectoribus Miniſtris ſuis impertiat, ut non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ ipſius Jeſu Chriſti; ut non ſint Paſtores & idola, derelinquentes gregem: ne in illam Dei maledictionem incurrant, *Væ Paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos: Nonnè greges à Paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum erat, non ſanaſtis. Quod confractum eſt, non alligaſtis, & quod abjectum eſt non reduxiſtis, & quod perierat, non quæſiſtis: ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia. Et diſperſæ ſunt oves meæ, eo quòd non eſſet Paſtor: & factæ ſunt in devorationem omnium beſtiarum agri, & diſperſæ ſunt.* Talis erat ſtatus Iſraëlitici gregis, cujus Jeſus miſertus eſt. Quamquam verò boni Paſtores in Eccleſia non deſint Dei providentiâ & Chriſti miſericordiâ; timendum tamen eſt ne populi vitio mali Paſtores interdum præficiantur particulari gregi ad ipſarum ovium perditionem, quarum peccata meruerunt ut malorum Paſtorum regimini dimittantur. *Abſit ut deſint modò boni Paſtores: abſit à nobis ut deſint, abſit à miſericordia ipſius ut non eos gignat atque conſtituat. Utique ſi ſunt bonæ oves, ſunt boni Paſtores: nam de bonis ovibus fiunt boni Paſtores. Sed omnes boni Paſtores in uno ſunt, unum ſunt. Illi paſcunt, Chriſtus paſcit. Non enim vocem ſuam dicunt amici ſponſi; ſed gaudio gaudent propter vocem ſponſi, Idem ergo ipſe paſcit, cùm ipſi paſcunt: & dicit*, Ego paſco; *quia in illis vox ipſius, in illis caritas ipſius.*

Philip. 3. 20. *Matt.* 6. 21.

Pſal. 94. 7. 1. *Petri* 2. 25.

Zachar 11. 17. *Ezech.* 34. 2.

S. *Auguſt. ſerm.* 46. *de paſtoribus aliàs de Tempore* 105.

29. *Tunc dicit Diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Ager, mundus eſt; Deus, agricola; Chriſtus, Dominus meſſis; operarii, Apoſtoli & eorum Succeſſores, ac Evangelii Prædicatores. Ager potiori titulo Eccleſia, & quæcumque fidelis Anima; *Dei agricultura eſtis* (inquit Apoſtolus) Eccleſiaſticorum Virorum officium eſt hoc in agro laborare, Meſſem Domino parare, colligere. Sacerdotes torpentes in otio, vel aliis quàm ſacri miniſterii negotiis occupati; vel talenta ſibi à Deo conceſſa ad prædicandum Dei verbum, ad catechizandum, ad docendum, negligentes & quaſi infodientes, indigni ſunt Sacerdotali caractere & nomine. Laboraverunt in agro Domini Prophetæ & Apoſtoli, Eccleſiam laboribus ſuis, ſudoribus, ſanguine coluerunt, irrigarunt. Paſtores & Sacerdotes introierunt in labores eorum. Debent igitur & ipſi pro virili parte laborare, ſi verè Chriſtum ejuſque Eccleſiam diligunt, ne damnentur ut ſervi inutiles. Meſſis adhuc multa, operarii plurimis in regionibus ac provinciis pauci, quamvis albæ ſint ad meſſem. Quot infideles ad audiendum Evangelium non prorſus imparati? Quot Hæretici ab erroribus revocandi? Quot fideles in doctrina Chriſtiana, in fidei myſteriis, in juſtitiæ præceptis & officiis inſtruendi? Nunc quidem non ſine labore, dolore, tædio excolitur, ſeminatur, rigatur ager dominicus: ſed erit tempus exultationis ac lætitiæ, cùm meſſores manipulos quiſque ſuos, Animas ſcilicet ad fidem aut ad meliorem frugem revocatas, vel auctas virtutum incrementis, Domino meſſis offerent. *Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.* Unuſquiſque Sacerdos, ſed illi præcipuè qui ad Paſtoralem curam aut Doctoris munus ſunt vocati, ſibi dictum exiſtimare debent: *In omnibus labora, opus fac Evangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Prædica verbum, inſta opportunè, importunè*, &c.

1. *Cor.* 3. 9.

Pſal. 125 5.

2. *Tim.* 4. 5.

Quamvis autem multis operariis & Miniſtris opus ſit Eccleſiæ: nemo tamen in opus miniſterii intrudere & ingerere ſe debet, ſed qui à Deo vocatur, & per ordinarios Eccleſiæ Prælatos Apoſtolorum ſucceſſores mittitur. Prælatos, Animarum Rectores, verbi divini Prædicatores, conſcientiarum Moderatores ſanctos, eruditos, zelo gloriæ Dei & ſalutis hominum flagrantes, à Deo ferventiſſimis precibus poſtulare debemus; quos caritas, non cupiditas; non ambitioſæ hominum preces, ſed Eccleſiæ orationes; non honoris & temporalium commodorum ſtudium, ſed ſancti laboris & boni operis deſiderium ſacro miniſterio applicent, non qui ſe gerant tamquam dominos meſſis, ſed qui uni Domini gloriæ, ac Eccleſiæ utilitatibus ſerviant: qui cum Apoſtolo dicere poſſint: *Gratiâ Dei ſum id quod ſum, & gratia Dei in me vacua non fuit*: Qui denique ſeſe exhibeant *operarios inconfuſibiles* & fideles, *rectè tractantes verbum veritatis*. Rogemus Dominum meſſis, ut tales operarios mittat in meſſem ſuam. *Præſtatur enim Spiritûs Sancti gratia pulſantibus & petentibus, ut cooperatores ſint gratiæ Dei. Alioquin in vacuum ſine Spiritûs Sancti copiâ paſſim meſſores laborant, dum jure prædicare, niſi mittantur, nequeunt.*

1. *Cor.* 15. 10. 2. *Tim.* 2. 15.

Paſchaſ. Ratbertus lib. 6. *in Matt.*

Videns turbas, miſertus eſt eis... Tunc dicit Diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam. Per eos quorum miſertus legitur, omne genus humanum deſignat; quia nimirum vexati erant omnes variis nequitiarum præſtigiis. Alii quidem Philoſophicis artibus pellecti & magicis: alii Scribarum & Phariſæorum pravis traditionum ſuarum doctrinis imbuti: alii deceptione dæmonum Idololatriis occupati; alii peccati oneribus preſſi, & ſæcularibus curis intenti, non habentes

Idem ibid.

„ bentes potestatem resurgendi. Perierat enim lex naturæ, A
„ Patriarchæ defuncti erant, Propheta nullus, totus orbis
„ incultus jacebat, etiam ipsi Judæi, in quibus olim Patres
„ vitæ semina sparserant. Ad cujus utique comparationem
„ multitudinis, operarii, videlicet Apostoli, pauci erant,
„ nec ipsi gratiâ Spiritûs eatenus illustrati, ut sufficerent.
„ In cujus planè rei figuram, ex consilio soceri Moysen ad
„ erudiendum populum unius gentis plures constituisse
gradus legimus: quantò magis in hac multitudine hu-
mani generis rogandum, ut mittantur à Christo plures
operarii, quorum doctrinis messis & vinea, in qua Pa-
ter agricola est, ulteriùs exculta copiosiùs exuberet,
& ampliùs fructificet?

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. ET *convocatis duodecim Discipulis suis, dedit illis* B *potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorum & omnem infirmitatem.* Se ipsum spiritualis messis Dominum Christus ostendit, siquidem quod rogandum ante dixerat Dominum messis, ut mitteret operarios in messem suam, ipse au-
Luc.6.13. ctoritate sua fecit. Et discipulos duodecim jam ante selectos, divinæque suæ doctrinæ continuos auditores, & miraculorum testes, Apostolos creavit, & ad colligendam messem, Ecclesiamque in orbe universo constituendam misit. Ut autem eorum legatio probaretur, & doctrinæ prædicationique fides consiliaretur & reverentia, hanc divinæ auctoritatis suæ sigillo munivit, donum miraculorum ipsis impartiens. Quo facto divinitatem suam & omnipotentiam egregiè demonstrat, siquidem non solùm vim habuit edendorum prodigiorum ut Pro- C
Act. 3.12 phetæ, sed summo jure, ipsam aliis pro arbitrio tribuens,
S. Hieron. quod à nemine Prophetarum factum est. *Dedit illis potestatem*, non supremam & insitam, qualem ipse habuit,
in c. 10. sed ministerialem, cui ipse virtute sua adsisteret; unde se
Matt. non sua potestate aut virtute, *sed in fide nominis ejus* miracula patrare profitebantur. *Dedit illis potestatem spirituum immundorum*, id est, in spiritus immundos, in dæmones, qui spiritus immundi vocantur quòd impuris hominum moribus delectentur, & sanctimoniam oderint à qua superbiâ suâ ceciderunt, cùm in gratiâ fuissent creati. Hoc etiam nomine evidentiùs opponuntur Spiritui Sancto, qui puritatis Spiritus est. Ejiciendi quippe erant spiritus immundi, ut Sancto Spiritui via & habitaculum pararetur. Dedit autem illis potestatem dæmones ejicien- D
S. Hieron. di non solùm ex hominum, quos vexabant, corporibus; sed, quod longè admirabilius est, ex mentibus & cordibus. *Et ut curarent omnem languorem, & omnem infir-*
„ *mitatem.* Benignus scilicet clemensque Dominus ac Ma-
„ gister non invidet servis suis atque Discipulis virtutes
„ suas: & sicut ipse curaverat omnem languorem & om-
„ nem infirmitatem, Apostolis quoque suis hanc tribuit
„ potestatem: sed multa distantia est inter habere & tribue-
„ re, donare & accipere. Iste quodcumque agit, potestate
„ Domini agit: illi si quid faciunt, imbecillitatem suam, &
Paschasius „ virtutem Domini confitentur, dicentes: *In nomine Jesu*
Radbertus „ *surge & ambula.* Priùs autem spirituum immundorum po-
lib. 6. in „ testas tribuitur, ut sciamus quòd morborum genera ab
Matt. „ eisdem corporibus infliguntur, quibus demum expulsis,
„ tribuit sanandi facultatem, si quid ab eis est ingestum. E
„ Alioquin nisi auctor tormenti priùs pelleretur, virus
„ languoris atque infirmitatis maneret. Hac etiam ratione
ostenditur contra Manichæos, Deum conditorem esse
corporum pariter ac spirituum. Ideo curandi omnem
languorem & omnem infirmitatem verbo potestatem
Discipulis suis dedit, *Ut quod sauciaverat hostis, jure*
sanetur ab Opifice. Languor diuturnam vexationem carnis, infirmitas ingruentem subitò morbum & corruptionem significat. Vel (ut placet Paschasio Ratberto) lan-
„ guor ad infidelitatem animæ, infirmitas ad vexationem
carnis pertinet. Quæ duo morborum genera de obsessio-
„ ne dæmonum venire manifestum est. Et ideo priùs illi
„ pellendi erant, deinde anima per fidem purganda, tum
„ sanitas carnis consequenda. Quapropter & fides quàm-
„ sæpè requiritur in miraculis, & plenius confirmatur ex
„ beneficiis, ut totus homo salvetur, & nulla desit Apostolis gratia salutis.

2. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus. Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus Publicanus, Jacobus Alphæi, & Taddæus. Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.* Apostoli quasi missi, seu legati Dei causâ. Duodecim electi, non absque mysterio. Christus enim spirituale Regnum conditurus Judaicæ Reipublicæ imaginem quodam modo expressit, ut clariùs appareret Regni æterni promissiones in ipso solidè impletas. Sicut enim Tribus duodecim, ita duodecim erant Principes eximia dignitate, ad quam
Matt. 19. alludens Christus alibi ait: *Vos, qui secuti estis me, in*
28. *regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël.* Duodecim exploratores in Terram promissam Moyses miserat, qui palmitem cum bo-
Num. 13. tro, aliisque fructibus, in signum fertilitatis terræ retulerunt: Christus in mundum universum, in hæreditatem sibi à Patre promissam ac datam, duodecim legatos misit cum mandatis longè præstantioribus, qui fructus optatos ipsi reportarent. *Elegi vos* (inquit alibi) *& posui vos*
Ioann. 15. *ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.*
16. Hæc duodecim fundamenta Civitatis Dei, scilicet Ecclesiæ, ut S. Joannes in divina Apocalypsi sua testatur:
Apocal. *Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in*
21. 14. *ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.* Horum sciri nomina magni intererat, ex quorum consentiente testimonio gestorum ac doctrinæ Christi, Religionisque Christianæ veritas erat æstimanda: & quia nonnulli futuri erant, qui hoc nomen ementirentur, de quibus S. Paulus: *Nam ejusmodi Pseudoapostoli, sunt*
2. Cor. 11. *operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi*:
13. ideo operæ pretium erat duodecim Apostolorum nomina sigillatim recensere. *Primus Simon, qui dicitur*
S. Epiph. *Petrus*, non ætate, aut vocatione, cùm frater ejus
Hæresi 51 Andreas prior esset vocatus; nec in cæterorum enume-
Ioann. 1. *40. 41.* ratione ulla vocationis ætatisve ratio habeatur; sed
42. dignitate & auctoritate primus, *Princeps haud dubiè*
Grotius in *collegii à Christo designatus, ad retinendam corporis com-*
c. 10. *pagem* (inquit) *Grotius*, quem reliquis Heterodoxis op-
Matt. pono.) Hinc vox Primatûs S. Petri accepta, & à Pa-
S. Cypria- tribus usurpata, Ecclesiæque usu consecrata est. *Super*
lib. de *illum unum ædificat Ecclesiam suam.... Ut unitatem mani-*
Unitate *festaret, unam cathedram constituit, & unitatis ejusdem*
Ecclesiæ *originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit....*
Quod te- *Exordium ab unitate proficiscitur, primatus Petro datur,*
stimonium *ut una Christi Ecclesia, & cathedra una monstretur* (in-
iisdem quit S. Cyprianus.) *Apostolus Petrus, in quo primatus Apo-*
verbis *stolorum tam excellenti gratiâ præeminet ..... Quis*
profert *enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet Epis-*
Pelagius *copatui præferendum?* (inquit S. Augustinus.) *Petrus*
2. in Epist. *princeps caputque cæterorum* (inquit S. Cyrillus Ale-
ad Episco- xandrinus.
pos Istriæ.
S. August. *Primus Simon, qui dicitur Petrus*, quo cognomine
lib. 2. de distinguitur à Simone Cananæo, filius Jonæ, seu Joan-
Baptismo nis, ex Bethsaida Galilææ oppido natus, *Andreæ* frater:
cont. Donat. c. 1. *& Andreas frater ejus.* An major an minor natu, in-
S. Cyrill. Alexand. R
lib. 12. in *Ioann.*

certum. Majorem natu fuisse, S. Epiphanius asserit Hæresi 51. cap. 17. Natu minorem S. Joannes Chrysostomus Hom. 59. in Matthæum, S. Proclus Oratione 20. Cassianus lib. 3. contra Nestorium, cap. 12. censent. *Jacobus Zebedæi*, filius, hoc designatus epitheto, ut distinguatur à Jacobo Alphæi. Hic Jacobus Major, ille Minor vulgò nuncupatur. *Et Joannes frater ejus*, Christo singulariter dilectus. Ambo illi fratres à Christo *Boanerges*, id est, *Filii tonitrui* appellati *Marci* 3. 17. quòd Prædicationis Evangelicæ sublimitate, & sonitu orbem essent commoturi, Christoque subjecturi. *Philippus*, à Diacono cognomine diversus, cujus quatuor filiæ Virgines & Prophetissæ celebrantur; quamvis nonnulli Veterum Philippo Apostolo, uni ex duodecim, illas tribuerint, utrumque Philippum confundentes, scilicet Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum pag. 448. Eusebius lib. 3. Hist. Eccles. cap. 31. & lib. 5. cap. 24. *Et Bartholomæus*, quem nonnulli cum *Nathanaële* perperam confuderunt, quem Apostolum non fuisse confirmant S. Augustinus Tractatu 7. in Joannem, & S. Gregorius lib. 33. in Job, cap. 15. *Thomas*, qui & *Dydimus*, id est, *gemellus*. Et *Matthæus Publicanus*.

S. Hier. in c. 10. Matt.

„ Cæteri Evangelistæ primùm ponunt Matthæum, & postea Thomam, nec Publicani nomen adscribunt, ne antiquæ conversationis mentione suggillare Evangelistam viderentur: iste verò & se Thomæ postposuit, & Publicanum appellavit, ut ubi abundaverat iniquitas, superabundaret & gratia. *Jacobus Alphæi*, filius, *justus* appellatus, & *Frater Domini*, id est, cognatus, ex Maria Deiparæ Virginis sorore, vel (ut aliis placet) cognatâ; idem ille qui Jerosolymorum Episcopus post Christi in cælos Ascensionem ab Apostolis constitutus est, Judæ frater, autor Epistolæ Canonicæ: De quo S. Paulus ad Galatas scribit cap. 1. vers. 18. 19. *Deinde post annos tres veni Jerosolymam videre Petrum. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.* Quem & Primariis Apostolis coæquat cap. 2. vers. 9. *Jacobus & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis.* Hic Jacobus Minor appellatus, qui in Consilio Jerosolymitano de legalium ceremoniarum observantia ab Apostolis celebrato, post Petrum suffragium dixit, *Act.* 15. 13. & seq. de quo S. Hieronymus, (cujus sententia in Scriptura Sacra fundata, quorumdam Græcorum tres Jacobos adstruentium, & Jerosolymitanum Episcopum Domini fratrem distinguentium à Jacobo Alphæi, assertioni præponenda est,) ita scribit lib. adversùs Helvidium, cap. 7. *Nulli dubium est duos fuisse Apostolos, Jacobi vocabulo nuncupatos, Jacobum Zebedæi, & Jacobum Alphæi. Istum, nescio quem Minorem Jacobum, quem Mariæ filium, nec tamen Matris Domini, Scriptura commemorat, Apostolum vis esse, an non? Si Apostolus est, Alphæi filius erit: & credidit in Jesum, & non erit de illis fratribus, de quibus scriptum est:* Neque enim fratres ejus credebant in eum. *Si non est Apostolus, sed tertius nescio quis Jacobus: quomodo est frater Domini putandus? Et quomodo tertius ad distinctionem Majoris appellabitur Minor? Cùm major non inter tres, sed inter duos soleat præbere distantiam, & frater Domini Apostolus sit, Paulo dicente:* Deinde post triennium veni

Joann. 7.

„ Jerusalem videre Petrum, & mansi apud illum diebus „ quindecim. Alium autem Apostolorum vidi neminem, „ nisi Jacobum fratrem Domini. *Et in eadem Epistola:* „ Et cognitâ gratiâ quæ data est mihi, Petrus & Jacobus, „ qui videbantur columnæ esse. *Ne autem hunc putes Jacobum filium Zebedæi, lege Actus Apostolorum: jam ab Herode fuerat interemptus. Restat conclusio, ut Maria ista, quæ Jacobi Minoris scribitur mater, fuerit uxor Alphæi, & soror Mariæ Matris Domini, quam Mariam Cleophæ Joannes Evangelista cognominat, sive à patre, sive à gentilitate familiæ, aut quacumque alia causa ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia atque alia videtur, quòd alibi dicatur, Maria Jacobi Minoris mater, & hic Maria Cleophæ: discè Scripturæ consuetudinem, eumdem hominem diversis nominibus nuncupari.*

Quamvis itaque *S. Gregorius Nyssenus* Oratione 2. De Resurrectione, *S. Epiphanius*, in Hæresi Collyridianorum, *S. Joannes Chrysostomus*, Homilia 5. in Matthæum & Hom. 33. in Acta, & Constitutionum Apostolicarum Autor lib. 6. cap. 12. Jacobum Alphæi Apostolum à Jacobo fratre Domini distinguant, *S. Pauli* & *S. Hieronymi* auctoritate fultam sententiam, nec non *S. Augustini* libro 2. Contra Cresconium cap. 37. amplectimur & propugnamus. Sanctus quidem Hieronymus Expositione 1. in cap. 17. Isaiæ, post illa verba vers. 7. *In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi ejus ad sanctum Israël respicient*, addit, *Duas olivas & tres & quatuor & quinque*, de quibus ante actum erat, *quatuordecim Apostolos interpretantur, id est, duodecim qui electi sunt, & tertium decimum Jacobum, qui appellatur Frater Domini, Paulum quoque Apostolum vas electionis.* Sed ex aliorum sententia, non ex propria mente ibi loqui S. Hieronymum evidens est, referendo, non asserendo. Sed in secunda ejusdem capitis expositione, libro 7. Commentariorum in eumdem Prophetam, Jacobum Fratrem Domini extra numerum duodecim Apostolorum non recenset, sed solos Paulum & Barnabam. Videtur aliquibus S. Cyrillus Jerosolymitanus Episcopus Jacobum Fratrem Domini extra numerum duodecim Apostolorum posuisse Catechesi 14. *Nunc verò*, inquit, *Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, & apparuit Cephæ, postea duodecim Apostolis: si enim uni testi non credis, habes duodecim testes: deinde apparuit plusquam quingentis fratribus simul. Si illis duodecim non credant, quingentos testes recipiant. Postea visus est à Jacobo fratre, primo hujus Paræciæ Episcopo .... Sed dicis quòd Jacobus frater ad gratiam testatus est. Visus est postea & Paulo inimico: quale autem sit hostis testimonium scitis.* Verum non magis ac meliùs colligitur ex hoc loco Jacobum Fratrem Domini ex duodecim Apostolorum numero non fuisse, quàm S. Petrum, siquidem & S. Paulus 1. *Cor.* 15. 5. scribit, *Quia visus est Cephæ, & post hoc undecim: deinde visus est plus quàm quingentis fratribus simul .... Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus.* Quod & S. Cyrillus refert. Sed duodecim Apostolorum nomina recensere pergamus. In eorum serie sequitur *Thaddæus*, qui & *Lebbæus*, id est, *corculum*, cognominatus: *Judas* appellatus, & *Judas Jacobi*, quia Jacobi Minoris frater, autor Epistolæ canonicæ. *Simon Cananæus*, qui & *Zelotes* appellatus est, alter à Simone fratre Domini, de quo S. Matthæus cap. 13. vers. 55. ut Theodoretus confirmat in Psalmum 67. Principes Juda duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephtalim. *Ex his tribus*, inquit, *cæteri Apostoli originem duxerunt. Et illi quidem qui vocabantur fratres Domini, ex tribu Judæ planè genus traxerunt. Petrus autem & Andreas, & Jacobus & Joannes, & Philippus ex vico Bethsaida fuerunt: Matthæus & Jacobus dicti sunt habitasse Capharnaum. Simon Zelotes Cananæus nominatus est. Omnia autem hæc loca Galilææ sunt. Zabulon autem & Nephtalim ibi suam habuerunt sortem.* Alter etiam est Simon Apostolus à Simeone Jerosolymorum Episcopo, S. Jacobi Minoris in illa sede successore, cujus cùm frequens sit in Historia Ecclesiastica Eusebii mentio, nusquam Apostolus appellatur, & quæ ipsum spectant, post Apostolorum tempora referuntur. Postremus in Apostolorum serie nominatur *Judas Iscariotes*, proditoris, quàm Apostoli nomine notior, vel à vico, vel ab urbe unde ortus est, vel ex Tribu Isachar appellatus, quasi Ischariotes: ut quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit. *Isachar* enim interpretatur *merces*, ut significetur pretium proditoris.

S. Hieron. in c. 10. S. Matt.

3. *Hos duodecim misit Jesus; præcipiens eis, dicens: In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potiùs ite ad oves, quæ perierunt domûs Israël.* Hos duodecim Legatos Rex noster Christus misit in orbem sequentibus mandatis instructos:

Ne abeatis versùs Gentes prædicandi causâ. Judæis enim ut filiis Regni, quibus facta fuerat promissio, Messiæ, secundùm Decretum Dei oportebat primùm prædicari verbum Dei: cùm verò illud repellerent, & se indignos judicarent seu efficerent æternæ vitæ, oportebat converti ad Gentes, ut S. Paulus docet. Hinc alibi asserit, *Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum.* Hinc Lucæ 1. dicitur: *Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula.* Vetat etiam ne Samaritanorum civitates intrent. Quamvis enim se Jacobi filios jactarent, legem Moysis amplecterentur, Messiam exspectarent: Gentium tamen superstitionibus Judaicam Religionem miscebant, adorabant quod nesciebant, à Gente Judaica & Fide segreges erant, Apostatæ, Schismatici: hinc Samaritanos non minùs quàm Ethnicos oderant vitabantque Judæi. Ideo Christus ne Judæis offensionis occasionem præberet, eodem loco Samaritanos ac Ethnicos habuit, Evangelii prædicationem apud illos fieri pariter prohibens, donec Judæis annuntiatum esset, Christique generali mandato paulò ante Ascensionem, & deinde afflatu singulari Spiritus Sancti, Apostoli impulsi essent ut se converterent ad Gentes, illisque Christum prædicarent. *Sed potiùs ite ad oves, quæ perierunt domûs Israël.* Prædicate primùm Judæis, ovibus perditis, seductis, errantibus, de quibus *Isaiæ* 53. 6. dicitur: *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit.* Et Jeremiæ 50. 6. *Grex perditus factus est populus meus.* Et Christus ipse: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël.* Oportebat nimirum primùm adventum Christi nuntiare Judæis, ne justam excusationem habere viderentur, dicentes, ideo se Dominum rejecisse, quia ad Gentes & ad Samaritanos Apostolos miserit. *In viam Gentium ne abieritis.* Ne putetis odio mihi esse Judæos, vel animum meum ab ipsis aversum esse, quia contumeliis me afficiunt, & dæmoniacum appellant. Videtis enim tantam me curam horum gerere, ut non ad alios, sed ad istos imprimis vos mittam, ut & Doctores & Medici eis sitis: nec solùm jubeo his priùs quàm cæteris prædicare; sed ne viam quidem attingere quæ ad alios ducat, permitto: nec in civitates Samaritanorum intrare, quoniam non bono in Judæos erant animo Samaritani. Et quamvis isti faciliores ad credendum essent, ad difficiliores tamen Judæos mittit, ut quantam illorum curam gereret, ipse demonstraret, & sic ora ipsorum obstrueret, & ad doctrinam Apostolorum præpararet: ne crimini ipsis verterent profectionem ad gentes incircumcisas, ac ideo ipsos jure odisse & abominari viderentur. Oves autem quæ periere, ipsos appellat, non quæ sponte fugam cœperunt, ut undique paratam eis esse veniam ostendendo, mentes eorum permulceret.

4. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit Regnum Cælorum.* Quod argumentum fuit & exordium prædicationis Joannis Baptistæ, & ipsius, Christi, idem esse debuit prædicationis Apostolorum, ut Domini à quo missi erant verbis magis quàm suis prædicarent, & per viam pœnitentiæ homines ad Regnum cælorum perducerent. Hinc S. Marcus Apostolorum narrata missione subdit: *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent.*

5. *Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite.* Ne hominibus rusticis, indoctis, illiteratis, eloquii vetustate destitutis nemo crederet pollicentibus Regnum cælorum, dat illis potestatem infirmos curandi, leprosos mundandi, dæmones ejiciendi: *Ut magnitudinem promissorum probet magnitudo signorum.* Hæc verba, *mortuos suscitate*, irreptitia esse perperam asserit Grotius, quòd absint à vetustissimis Exemplaribus, à Complutensi, aliisque Græcorum Exemplarium Editionibus, & à Syriaca Imperatoris Editione, neque agnoscatur à Græcis hunc locum exponentibus, Theophylacto & Euthymio. Nam Textus Græcus secundùm Editionem Roberti Stephani cum sexdecim Mss. collatus, & in Bibliis Polyglottis Londinensibus editus, hæc verba habet. Illa S. Hieronymus, qui Novum Testamentum Græcæ Fidei reddidit, agnoscit, ut ex Divina illius Bibliotheca nuper edita constat, & ex Vulgata Versione Latina, quæ Ecclesiæ auctoritate ac judicio Authentica declarata, & usu consecrata est. Eadem verba habent Versiones Orientales, Syriaca, Arabica, Æthiopica, in Bibliis Londinensibus editæ. Illa etiam agnoscit S. Hilarius.

6. *Gratis accepistis, gratis date.* Potestatem illam nullis meritis vestris, aut pretio accepistis, ideoque ejus effectus & beneficia gratis & liberaliter date. His verbis inanem gloriam, avaritiam, & turpem quæstum, simoniamque in rerum spiritualium usu ac dispensatione convellit ac damnat. Sententia enim illa generalis est, spiritualia omnia Dei dona complectens; quæ cùm nullâ humanâ industriâ aut labore comparari possint, non absque gravi irreverentia & sacrilegio ad humana commercia deprimerentur. Jubet ergo *ut sit ministratio gratuita muneris gratuiti*, ne Evangelii gratia corrumpatur. Qua in re non minorem se curam gerere Christus ostendit ut mores Discipulorum integri ac sancti essent, quàm ut miraculorum virtute essent conspicui. Nam ut demonstret miracula absque morum integritate nihil prodesse facientibus, neque fastu animi & inani gloriâ propterea efferrentur, ait: *Gratis accepistis:* Deinde ne cupiditate pecuniarum moverentur, addidit: *Gratis date.* Ne, inquam, quasi sua ipsorum potestate miracula facientes inde superbirent: *Gratis*, inquit, *accepistis*: Nihil ex vestro largimini his qui vos recipiunt, & quibus Evangelium, aliâve dona spiritualia largimini, aut quorum in gratiam miracula editis. Non enim tamquam mercedem vestris laboribus debitam ista accepistis: mea enim est gratia. Sic & aliis hæc beneficia, quorum nullum condignum pretium inveniri potest, gratis date. *Neque enim pretio ulla res Dei constat.*

7. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: Dignus enim est operarius cibo suo.* De commeatu ne solliciti sitis, sive de pecuniâ ad viaticum acquirenda & paranda, quam in zonis seu crumenis vestris feratis. Nec peram seu manticam habeatis, in quam obsonium condatis, ut viatores solent: nec tunicas mutatorias, unam, quâ induti sitis, alteram futurorum timore, ne fortè sit opus; neque duo calceamentorum seu sandaliorum paria; sed neque virgam, seu baculum, præter illum quem manu geritis. *Dignus est enim operarius cibo suo*, id est, omnibus ad sustentationem vitæ necessariis. Non solùm itaque possessionem thesaurorum illis prohibet Christus, sed & viaticum, ut omni sollicitudine expediti, toti à Deo penderent, toti Evangelii prædicationi insisterent, & exemplo contemptûs rerum terrenarum omnes ad Christum traherent. Lucæ 9. ita mandatum illud Christi exprimitur: *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.* Marci verò 6. 8. *Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm: non peram, non panem, neque in zona æs, sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.* S. Matthæus Christum prohibuisse refert ne calceamenta portarent, & virgam, utique duplicem, timore & cautione ne in futurum deficerent, ut *S. Hieronymus* explicat, quam interpretationem & *S. Augustinus* amplectitur: *Curam*, inquit, *prohibet quâ ideo portanda cogitantur ne desint.* Permisit tamen usum calceorum sive sandaliorum quibus eorum pedes tecti erant, & baculi cui innitebantur, ut S. Marcus significat, cujus proinde narratio ab aliorum Evangelistarum narratione non discordat. S. Augustinus virgam apud Matthæum propriè sumi censet, ut quod dictum est, *Neque virgam*, intelligatur, *ne minimas quidem res:* apud Marcum verò metaphoricè sumi pro potestate accipiendi ab auditoribus suis omnia necessaria. sed quamvis hæc ex-

Matt. 15. 24.
S. Hier. in c. 10. Matt. „ „ „

plicatio minimè ſpernenda ſit; eâ tamen non eſt opus ad Evangeliſtarum conciliationem; & probabilius videtur, ibi tam propriè ſumi virgam, ac calceos, tunicas, peram, panem, & æs; quæ metaphoricè intelligenda nemo dixerit. Oſtendit autem, Deum cujus res gerant, ipſis proſpecturum. *Dignus eſt enim* (inquit) *operarius cibo ſuo.* S. Lucas hæc repetens cap. 10. ait: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*; Quo mercedis nomine non ſignificatur ſuſtentationem eſſe adæquatum pretium operis tam divini, ſcilicet prædicationis Evangelicæ, ſed Evangelicis Prædicatoribus ex juſtitia deberi, & ex grati animi vice, ab iis quibus Evangelium annuntiarent, tamquam ſtipendia militantibus, tamquam fructum vineæ plantatoribus, tamquam lac gregis paſtoribus. Unde S. Paulus ait: *Quis militat ſuis ſtipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non percipit? ..... Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus; magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? Si alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Sed non uſi ſumus hac poteſtate.* Unde apparet hæc non ita præcepiſſe Dominum tamquam Evangeliſtæ vivere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus quibus annuntiant Evangelium; alioquin contra hoc præceptum fecit idem Apoſtolus, qui victum de manuum ſuarum laboribus tranſigebat, ne cuiquam gravis eſſet: ſed poteſtatem dediſſe, in qua ſciret ſibi iſta deberi. Cùm autem à Domino aliquid imperatur, niſi fiat, inobedientiæ culpa eſt: cùm autem poteſtas datur, licet cuique non uti, & tamquam de ſuo jure cedere. Hæc ergo Dominus loquens Diſcipulis, id agebat quod ipſe Apoſtolus paulò poſt, apertiùs ita explicat: *Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ in ſacrario ſunt, edunt: & qui altari deſerviunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Ego autem nullo horum uſus ſum.* Cùm itaque dicit, ita Dominum ordinaſſe, ſe autem uſum non eſſe, utique oſtendit utendi poteſtatem datam, non impoſitam ſerviendi neceſſitatem. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinaſſe dicit Apoſtolus; qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, illa Apoſtolis loquebatur, ut ſecuri non poſſiderent, neque portarent huic vitæ neceſſaria, nec magna, nec minima. Ideo poſuit, *nec virgam*, oſtendens à fidelibus ſuis omnia debere Miniſtris ſuis, nulla ſuperflua requirentibus.

1. Cor. 9. 7.

1. Theſſ. 2. 5. S. Aug. lib. 2. de Conſenſu Ev. c. 30. n. 73 & 74.

8. *In quamcumque autem civitatem aut caſtellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.* Quocumque vos contuleritis prædicandi causâ, inquirite quis dignus ſit hoſpitio veſtro, qui ſcilicet morum integritate ac beneficentiâ ſpem præbeat promptæ hoſpitalitatis. Ad dignitatem Evangelici miniſterii ac Miniſtrorum id pertinet, ut nonniſi apud boni nominis viros commorentur, & qui ipſis hoſpitibus digni ſint, putentque ſe magis accipere beneficium, quàm dare. *Ergo hoſpes famâ eligendus eſt populi, & judicio vicinorum* (inquit S. Hieronymus) *ne prædicationis dignitas ſuſcipientis infamiâ deturpetur. Cùm univerſis debeant prædicare, hoſpes unus eligitur, non tribuens beneficium ei qui apud ſe manſurus eſt, ſed accipiens. Hoc enim dicitur*, Quis in ea dignus eſt, *ut magis ſe noverint accipere gratiam, quàm dare.* Et ibi manete. *Alienum enim eſt à Prædicatore Regni cæleſtis curſitare per domos, & inviolabilis hoſpitii jura mutare*; ne deſultoriæ levitatis arguatur, ne menſæ lautioris appetens videatur, ne ſe contemni prior hoſpes exiſtimet, ideoque offendatur. *Et ibi manete, donec exeatis* ex illa urbe aut pago. Id paulò aliter exprimitur à S. Luca: *In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt: Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis.*

S. Hieron. in c. 10. Matt.

S. Ambroſ. lib. 6. in Lucam n. 66.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 33. in Matt.

9. *Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et ſiquidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos.* Salutari jubet domum, id eſt, habitatores ejus, in ſignum benevolentiæ & charitatis; *Dicentes, Pax hui domui.* Salutandi formula eſt Hebræis familiaris, quâ proſpera lætaque omnia adprecantur: Chriſtus autem & Apoſtoli pacem illam optabant, quam dare non poteſt mundus, pacem nimirum Evangelicam, & æternæ vitæ felicitatem. Cæterùm illa verba, *Dicentes, Pax huic domui*, in Græco Textu non habentur, nec ea Græcus S. Joannis Chryſoſtomi Textus habet: nec S. Hieronymus in commentariis, nec in ipſo Textu, quamvis in ejus Divina Bibliotheca nuper à Benedictinis S. Germani Pratenſis Pariſiis edita extent. Irreptitia tamen hæc exiſtimaſſe S. Hieronymum, Commentarius ejus indicat, quamvis ea Latina Verſio, quâ tempore S. Hilarii utebatur Eccleſia, jam haberet, ut ex ejuſdem Commentario conſtat. Verba S. Hieronymi ſubjicio: *Occultè*, inquit, *ſalutationem Hebræi ac Syri ſermonis expreſſit. Quod enim Græcè dicitur*, χαῖρε, *& Latinè*, Ave; *hoc Hebraico Syroque ſermone appellatur* Salon lach, *id eſt*, PAX *tecum.* Non autem occultè ſolùm S. Matthæum hanc ſalutationem expreſſiſſe S. Hieronymus diceret, ſi apud illum hæc verba legiſſet in Textu Græco à ſe emendato: *Dicentes, Pax huic domui. Et ſi quidem fuerit domus illa*, ſeu familia *digna* Evangelica pace, quam adprecati fueritis, *ſi fuerit ibi filius pacis*, ut apud S. Lucam legitur, id eſt, pace illa dignus ſecundùm præſcientiam & prædeſtinationem Dei, *veniet pax veſtra ſuper eam*, id eſt, annuntiatio pacis, & prædicatio illi proderit: *Si autem non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos*: Spiritalem fructum ex veſtra charitate & predicatione pacis referetis: quod ipſis adprecati eſtis, vobis quidem eveniet, qua ratione Pſalm. 35. 14. dicitur, *Oratio mea in ſinu meo convertetur.* Quoad illos verò eventu optato carebit, contrario ſenſu divinæ illi ſententiæ, Iſaiæ 55. 2. *Verbum meum, quod egredietur, de ore meo, non revertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcumque volui, & proſperabitur in his ad quæ miſi illud.* Si fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper illam &c. *Introeuntes domum, pacem imprecamini hoſpiti, & quantùm in vobis eſt, diſcordiæ bella ſedate. Si autem orta fuerit contradictio, vos mercedem habebitis de oblata pace: illi bellum quod habere voluerint, poſſidebunt.*

S. Auguſt. lib. de Correptione & Gratia c. 15.

S. Hieron. in c. 10. Matt.

10. *Et quicumque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus veſtris.* Addunt SS. Marcus & Lucas, *in teſtimonium ipſis*, quòd nullam ſcilicet cum illis communionem habere velint, nihilque ab eis recipere, ne ad victum quidem neceſſarium, qui Evangelium ſpreverint: vel in teſtimonium indignationis divinæ in eos effundendæ: vel, in teſtimonium laboris ſui, quem illi obduratione ſuâ & inhumanitate ſibi inutilem reddiderunt. *Si comminatio non poteſt ſine executione, habes Deum executorem in comminatore, & judicem in utroque* (inquit Tertullianus) *ſic & pulverem jubet excuti in illos in teſtificationem, & abhorrentiam terræ eorum, nedum communicationis reliquæ. Si enim inhumanitas & inhoſpitalitas nullam ab eo relaturæ ſunt ultionem, cui rei præmittit teſtificationem, minas utique portendentem? Porrò cùm etiam Creator in Deuteronomio, Ammonitas & Moabitas prohibeat recipi in Eccleſiam, quòd populum Ægypto profectum inhumanè & inhoſpitaliter copiis defraudaſſent: ergo in Chriſtum inde manaſſe conſtabit communicationis interdictum, ubi habet formam*, Qui vos ſpernit, me ſpernit, *Hoc & Moyſi Creator*: Non te contempſerunt, ſed me. *Tam enim Apoſtolus Moyſes, quàm & Apoſtoli Prophetæ. Æquanda erit auctoritas utriuſque officii, ab uno eodemque Domino Apoſtolorum & Prophetarum.*

S. Hieron. ibid.

S. Auguſt. lib. Quæſt. Evang. in Matt. Quæſt. 7.

Tertull. lib. 4. contra Marcionem. c. 24.

11. *Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* De Sodomitis & Gomorrhæis non tam judicatum olim quàm præjudicatum eſt, cùm urbes illæ incolarum ſuorum flagitiis infames, incendio cæleſti conflagrarunt.

Atrociorem itaque pœnam subituros in die judicii, quàm olim sustinuerint, Christus significat. Longè verò graviorem pœnam imminere Evangelii contemtoribus. Sodomitæ enim monitorem Lothum dumtaxat habuerunt; Judæi verò habuerunt Apostolos tanta promissa afferentes, promissionemque salutis tot miraculis confirmantes. Sodomitæ sine lege perierunt; quia sine lege peccaverant: Judæi in lege peccaverunt, ideoque *per legem judicabuntur*. Ex hoc loco inæqualitas peccatorum contra Jovinianum ostenditur, ex inæqualitate suppliciorum.

Rom. 2. 12.

12. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Cùm Apostolos omni solicitudine rerum ad vitæ sustentationem necessariarum Christus exemisset, ac miraculorum dono instruxisset, omnique sæculari negotio & curâ liberos, quasi ferreos atque adamantinos fecisset, nunc eventura ipsis adversa prædixit, non ea solùm quæ paulò post futura erant, in prima scilicet illa Missione, verùm etiam post longa temporum spatia, cùm apud Gentiles essent prædicaturi; ut ab initio, & antequam duri labores acciderent, ipsos adversus diaboli bellum instrueret. Ideo autem de his illos præmonuit; primò, ut summam ejus virtutem atque potentiam, quâ etiam futura noverat, non ignorarent. Deinde, ut nemo suspicari posset ex illius, qui ipsos misit, imbecillitate tot illis mala contigisse. Tertiò, ne turbarentur, malis & persecutionibus repentè & præter exspectationem venientibus. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.* Sicut oves, id est, imbelles, inermes, humanis præsidiis destitutos, simplices, innocentes, mansuetos, nullis malis artibus vosmetipsos defendentes, sed à solius Dei protectione pendentes, mitto vos in medium Judæorum & Gentilium, qui vobis non minùs infesti erunt, quàm ovibus lupi, nec minori vos odio & crudelitate persequentur: quibus & numero, & defensionis impotentiâ prorsus impares eritis. *Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Circumspicite quomodo vos habere & gerere debeatis, declinando insidias, quantùm vobis salvâ ministerii vestri ratione, Deique gloriâ licebit. Arma porrò vestra sint prudentia & simplicitas: prudentia serpentis, ut insidias caveatis; columbæ simplicitas, ut nemini noceatis: ut nec prudentia in vafritiem improbam, nec simplicitas in stoliditatem degeneret,

S. Ioannes Chrysost. Hom. 34. in Matt.

Genes. 3. 1.

Estote prudentes sicut serpentes. Prudentiam serpentium imitamini, acutè circumspicientium & observantium pedes hominum, ne ab ipsis obterantur, & in certaminibus capitis potissimum sui curam habentium, ut illud illæsum servent. *Et simplices sicut columbæ.* Prudentiam innocentia & simplicitate ornate, cujus columba symbolum est, felle carens, nemini nocens, ne iis quidem à quibus malè afficitur, direptoribus ovorum atque pullorum.

13. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & ad Præsides & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis & Gentibus.* Nolite in hominibus confidere, inter quos vos mitto, nolite ipsorum vultibus verbisque facilè credere: hominum enim effigies habent, plerique verò animos ferarum. Homo homini lupus. Id experiemini, cùm vos trahent quasi reos ad tribunalia, & in Synagogis suis, seu juridicis conventibus flagellabunt vos. Quod in Apostolis impletum, constat ex Actuum cap. 4. & 5. aliisque locis. Sanè in Synagogis exerceri solitam animadversionem in populares, in causis religionis: constat ex Eusebio libro 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 16. ubi meminit libri ab Auctore quodam Ecclesiastico adversus Montanistas sub Imperio Commodi conscripti, in quo hæc legebantur: *Respondeant nobis quæso per Deum; Estne aliquis eorum, qui jam inde à Montano & mulierculis garrire primùm cœperunt, qui à Judæis persecutionem passus sit, aut ab impiis trucidatus? Nemo certè? Nec verò ullus eorum pro Christi nomine prehensus, in crucem actus est: sed neque ulla mulier in Judæorum Synagogis aut flagris cæsa aut lapidibus impetita est. Nusquam profectò nec unquam.* Addit Christus: *Et ad præsides* Provinciarum, quales fuerunt Pontius Pilatus, Felix & Festus, *& ad Reges ducemini propter me*, nominis mei causâ vos in jus vocabunt, & captivos trahent, *in testimonium illis & Gentibus:* Id est, ut illis de me testimonium constanter fortiterque patiendo præbeatis: sic enim intelligere poterunt vos prædicare veritatem, quam vestro sanguine vos consignare viderint: sive in testimonium contra eos in die judicii; nec solum contra ipsos Judæos, sed & adversùs Gentiles illis permixtos, aut qui illorum tribunalibus adstabunt.

14. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Cùm autem in Conciliis & Synagogis, vel coram Præsidibus & Regibus sistemini, ne sitis anxii quâ ratione causam veritatis agatis, sicut solent esse soliciti qui causam acturi sunt apud Principes; & quid dicendum, & qua ratione ac forma, anxiè meditari. Vobis enim à Deo Patre & à me suggeretur in illis angustiis quid loquamini, orantibus tamen, & humanam alioquin diligentiam adhibentibus. Et quod vobis deerit naturalium talentorum, eo ipso tempore supplebitur ope cælesti; siquidem Spiritus Sanctus & animo sapientiam & ori eloquium subministrabit, non comptum quidem & ornatum, sed simplici gravitate ipsam nudæ veritatis naturam referens, quæ ornari ipsa negat, contenta doceri, & quæ *Nihil erubescit, nisi tantummodo abscondi. Simplicitate* scilicet *veritatis, non curiositate, ejus hostes revincuntur.* Dabitur vobis in illa hora quid loquamini. *Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri.* Sic olim Moysem legatum ad Pharaonem mittens Dominus; *Perge*, inquit, *& ego ero in ore tuo, doceboque te quid loquaris.* Non igitur ex vobis ipsis loquemini sive respondebitis (inquit Christus) sed Spiritus Dei Patris vestri, cujus negotium geritis, per vos loquetur, linguam vestram diriget, verbaque suggeret, formabit, librabit, ut quod causæ Dei & ejus gloriæ conveniens erit, extempore respondeatis. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* His verbis humana operatio non excluditur, quasi Evangelii Prædicatores instrumenta sint inanima. *Neque enim hoc ita fit de nobis tamquam nihil facientibus nobis. Adjutorium igitur Spiritûs Sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit.*

Tertull.

Luc. 21. 15.

Exod. 4. 12.

S. August. Epist. 194 alias 105. cap. 4.

15. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient: & eritis odio omnibus propter nomen meum.* Non solùm contra externas, sed etiam contra domesticas persecutiones illorum animos præmunit ac roborat. Tradet, inquit, frater infidelis fratrem fidelem in mortem, & pater filium: Nullus enim inter eos fidus affectus, quorum diversa Religio. Et eritis odio omni hominum generi, Judæis & Gentibus, viris & feminis, consanguineis & extraneis, Principibus & plebi, non propter crimen aliquod, sed tantùm propter me, propter fidem quâ in me creditis, doctrinamque ac legem meam profitemini. Tertullianus ait: *Christianis solis nihil permittitur loqui quod causam purget, quod veritatem defendat, quod judicem non faciat injustum: sed illud solum exspectatur quod odio publico necessarium est, confessio nominis, non examinatio criminis ..... Nomen æmulæ rationis inimicum, præsumptis non probatis criminibus, de sua sola confessione damnatur. Ideo torquemur confitentes, & punimur perseverantes, & absolvimur negantes, quia nominis prælium est. Denique quid de tabella veritatis illum Christianum, cur non & homicidam? Si homicida Christianus, cur non & incestus? vel quodcumque aliud esse non creditis! In nobis solis pudet aut piget ipsis nominibus scelerum pronuntiare. Christianus si nullius nominis crimen est, valde ineptum si solius nominis crimen est. Quid quòd ita plerique clausis oculis in odium ejus impingunt,*

S. Hieron. in c. 10. S. Matt.

Tertull. Apolog. c. 2. & 3.

ut bonum alicui testimonium ferentes, admiscean nomi-
nis exprobrationem? Bonus vir Caius Seius, tantùm
quòd Christianus ... Alii quos retro ante hoc nomen
vagos, viles, improbos noverant, ex ipso denotant quo
laudant: cæcitate odii in suffragium impingunt. Quæ
mulier! Quam lasciva, quam festiva! Qui juvenis!
Quàm lusius, quàm amasius! Facti sunt Christiani.
Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de
utilitatibus suis cum odio isto paciscuntur, contenti injuriâ,
dum ne domi habeant quod oderunt. Uxorem jam
pudicam maritus jam non zelotypus ejecit. Filium jam
subjectum pater retro patiens abdicavit. Servum jam
fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Ut quis-
que hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non est bo-
num, quanti est odium Christianorum. Et eritis odio *om-*
nibus, incredulis, *propter nomen meum.* Dicit Prophe-
ta: *Omnes gentes quascumque fecisti, venient & ado-*
rabunt coram te, Domine, & glorificabunt nomen
tuum in æternum. Dominus autem suis Fidelibus dicit:
Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.
Numquid ergo contrariis sibi repugnat Scriptura Divina sententiis? Absit. *Sed & illos omnes, & illos omnes veraciter dicit, id est, & omnes Fideles qui nomen Domini in omnibus Gentibus glorificant, & omnes incredulos, qui per easdem omnes gentes, in odio Nominis Christi, Fideliumque ejus mortiferâ impietate perdurant.*

Psal. 85. 9. *S. Fulgentius lib. de Incarnat. & Grat. c.* 31.

16. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Qui constanter & perseveranter persecutiones & adversitates illas propter me toleravit usque in finem vitæ, mihique fideliter adhæserit, quamvis carnalium hominum oculis perditus videatur, salutem æternam consequetur. Marci 13. 13. *Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.* Quid sustinendo, nisi persecutionem, nisi traditionem, nisi occisionem? Nec enim aliud est sustinere in finem, quàm pati in finem.

Tertull. Scorpiaci c. 9.

17. *Cùm autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël, donec veniat Filius hominis.* Cùm persequentur vos in una civitate, non sinendo ibi Evangelium prædicari, vobisque struendo insidias, in aliam fugite: tum ut periculum declinetis, quod ultro non est arcessendum, nisi ejus incursio cum officio conjuncta sit; tum maximè ut Evangelii propagationi vos servetis. Apostolis quidem occasione primæ Missionis hæc à Christo dicta sunt, sed generalis sententia est. Apostoli fugiendam esse persecutionem exemplo suo docuerunt, ut eorum Acta testantur. Tertulliani errorem, qui fugam omnem damnabat, Ecclesia reprobavit: SS. Cyprianus & Athanasius documentis & exemplis confutarunt. Cæterùm pro temporum, personarum, & officiorum diversitate, fuga nunc præcepti est, nunc consilii, nunc indulgentiæ. Præcepti est, cùm major Dei gloria & Ecclesiæ utilitas id postulat: consilii cùm Prædicatoris aut Pastoris capiti speciatim imminet persecutionis tempestas. Indulgentiæ, cùm quis infirmitatis suæ conscius, veretur Christi negandi periculum. *Christum* enim *fugiendo non negat, qui ideo fugit ne neget.* (inquit S. Joannes Chrysostomus) Quando porrò, quibus, & qua ratione fugiendum sit, vel manendum, *S. Augustinus* plenè ac disertè explicat in Epistola ad Honoratum. *Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël.* Non percurretis omnes Israëlitarum civitates, ex una in aliam fugiendo, *donec veniat Filius hominis* ad judicium, id est, usque ad finem sæculi. Quasi dicat, Non deerunt civitates quò fugiant Discipuli Fideleque mei, & ubi tamquam in portu à persecutionis tempestate requiescant, usque ad consummationem sæculi.

S. Cyprianus Epist. 56. *& Tract. de Lapsis. S. Athan. in Apologia pro Fuga sua.*

S. August. Epist. 228 *aliàs* 180.

S. August. lib. 8. *contra Gaudentium Donatistam c.* 18

18. *Non est Discipulus super Magistrum, nec servus super dominum suum. Sufficit discipulo, ut sit sicut Magister ejus: & servo sicut dominus ejus. Si Patrem-familias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domesticos ejus?* Existimare non debent discipuli & servi, si melioris conditionis esse debere, quàm magistrum & dominum. Si ergo me, qui Magister vester sum ac Dominus, Judæi Beelzebub vocaverunt, & in Beelzebub Principe dæmoniorum me dæmonia ejicere dixerunt, quantis convitiis vos discipulos meos ac domesticos lacessent? *Beelzebub, Idolum est Accaron, quod vocatur in Regum Volumine Idolum muscæ. Beel, ipse Bel, sive Baal: Zebub autem musca dicitur. Principem ergo dæmoniorum ex spurcissimi Idoli appellabant vocabulo, qui musca dicitur propter immunditiam, quæ exterminat suavitatem olei.* Christi prædictioni respondet eventus. Apostolos enim Celsus *maleficos* vocat; Ulpianus Jurisconsultus Christianos Exorcistas *impostores* appellat; Tacitus eos dicit *convictos in odio humani generis.* Passim Christiani & *Athei* à Gentilibus pari loco ponebantur. *Sceleratissimi dicebantur de sacramento infanticidii, & pabulo inde, & post convicium incesto, quòd eversores luminum canes, lenones scilicet, tenebras, tum & libidinum impiarum inverecundiam procurarent. Omnium scelerum rei, Deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimici existimabantur. Omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Christianos esse causam* conclamabant. Si Tiberis ascenderet ad mœnia, si Nilus non descenderet in arva, si cælum staret, id est, non plueret, si terra moveretur, si fames, si lues, statim, *Christianos ad leonem.*

4. *Reg.* 1. *secundùm Versionem* 70 *Interp. S. Hieron. in c.* 10. *Matt.*

Tertull. in Apolog.

19. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non scietur.* Ne ergo convitiorum & persecutionum metu prædicationem Evangelii omittatis, quin potiùs publicè & intrepidè prædicate, quod à me privatim didicistis. Nam in hoc quoque negotio locus est illi proverbio: *Nihil est opertum quod non revelabitur.* Futuri etiam sæculi cogitatio vos consolari debet: veniet enim dies in quo vestra virtus & persecutorum vestrorum nequitia omnibus reveletur, cùm judicabo abscondita hominum, & illuminabo latebras tenebrarum, & manifestabo consilia cordium.

S. Hieron.

1. *Cor.* 4.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Non ea solùm quæ publicè ad populum loquor, sed & ea quæ in privatis colloquiis à me audivistis, vel quæ deinceps vobis solis familiariter edisseram, aut in parabolarum mysterio tradam, & postea per Spiritum Sanctum clariùs explicabo, palam omnibus enuntiate: & in editis locis, unde ab omnibus audiri possit sermo vester; immò in toto Mundo audacter prædicate. Loquitur juxta Palestinæ morem, ubi tecta plana erant, ita ut illic ambulare, & inde cum transeuntibus colloqui possent.

S. Hieron.

20. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Ne animos vestros timor ille malè sanus concutiat, quo à libertate confitendi nomen meum, prædicandique ac palam propugnandi Evangelii decidatis: Persecutores enim & tyranni solùm corpus occidere possunt, tandem aliquando moriturum: Animam autem non possunt occidere, cùm suapte naturâ sit immortalis, & supernaturali ratione de Deo vivat. Quam vitam ipsi eripere invitè nemo potest. Sed unum potiùs Deum timete, qui potest & animam & corpus, totum scilicet hominem corpore & anima constantem, irreparabiliter perdere, ab Ipso qui vera animæ vita est separatum, æterniisque suppliciis addictum. Nomen gehennæ in Veteris Testamenti libris non invenitur, sed primum à Salvatore positum est. Cujus nominis significatio ut intelligatur, observandum est cum S. Hieronymo, Idolum Baal fuisse juxta Jerusalem ad radices montis Moria, in quibus Siloa fluit. "
Hæc vallis & parva campi planities, irrigua erat & nemorosa, plenaque deliciis, lucusque in ea idolo consecratus erat. In tantam autem dementiam populus Israël venerat, ut deserto templo, ibi hostias immolaret, & rigorem Religionis deliciæ vincerent; filiosque suos dæmoniis incenderent vel initiarent. Et appellabatur locus ille *Gehennon*, id est, *vallis filii Hennon.* Hoc Regum "

S. Hieron. in hunc locum.

„ Volumen, & Paralipomenon, & Jeremias scribunt ple-
„ nissimè. Et comminatur Deus se locum ipsum impletu-
„ rum cadaveribus mortuorum : ut nequaquam vocetur
„ *Tophet*, & *Baal*, sed *Polyandrium*, id est, tumulus mor-
„ tuorum. Futura ergo supplicia & pœnæ perpetuæ qui-
„ bus peccatores cruciandi sunt, hujus loci vocabulo de-
„ notantur.

21. *Nonnè duo passeres asse vœneunt : Et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro ? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere : multis passeribus meliores estis vos.* Quamvis autem homines improbi, persecutores, tyranni tam liberam habeant sæviendi in vos licentiam, ne tamen despondeatis animum, & à Deo vos esse derelictos existimetis. Quid vilius inter aviculas passeribus, quorum duo asse vœneunt, nummulo scilicet vilissimo; & tamen hæc animalcula Deo ita sunt curæ, ejusque providentiâ ita conservantur, foventur, & reguntur, ut nullus illorum absque ejus voluntate pereat. Huic sententiæ omninò con- *Luc. 12.* sona est illa S. Lucæ: *Nonnè quinque passeres vœneunt dipondio, Et unus ex illis non est in oblivione coram Deo ?* Æs vel assarium quaternos denariolos nostros valuit, ex Budæi supputatione. Dipondium sunt duo asses. Itaque singuli passeres semisse vendebantur, aut paulò minùs. Vilissimæ sunt illæ aviculæ, quæ tam vili pretio prostant, nec tamen à divinâ providentia negliguntur. *Unus ex illis non est in oblivione coram Deo.* Phrasis sumpta est ex Psalmo 9. vers. 19. *Quoniam non in finem oblivio erit pauperis.* Unde & Psalm. 104. 27. tam de pusillis quàm de magnis animalibus Deo dicitur : *Omnia à te expectant, ut des illis escam in tempore.* Sed & minutissima quæque vestra Deus in numerato habet, sicut numerare solent homines quæ in prætio habent, *Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.* Vestri, qui non tantùm homines estis ad imaginem Dei conditi, verùm etiam divinæ veritatis nuncii, minima quæque Deo Patri vestro pretiosa sunt, qui vos ut Ministros suos in tutelam singularem suscipit. Utcumque igitur in vos sæviant homines, confidite nihil damni vobis eventurum vel in minimis rebus, quod non in majorem vestram utilitatem cessurum sit : alioquin id minimè permissurum Deum, qui non tantùm Creator vester est, ut passerum, sed Pater, & paterno vos amore prosequitur. *Multis passeribus meliores estis*, Deoque pretiosiores, cujus Providentia cùm omnibus rebus ab ipso conditis prospiciat, singularem tamen vestri curam gerit. Luc. 12. 7. *Multis passeribus pluris estis vos.* Unde Zachariæ 2. 8. scriptum est; *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi* *Marc. 8. 38.* *mei.* Et Sapientiæ 3. *Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori : & æstimata est afflictio exitus illorum, & quod à nobis est iter, exterminium : illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis vexati, in multis benè disponentur : quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se, &c.*

22. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Qui sincerè, palam, constanter me Filium esse Dei & Salvatorem in quem credat, quem colat, cui adhæreat, verbis & operibus confessus fuerit, illum pro meo agnoscam in judicii die, cùm venero in gloria Patris mei cum Angelis sanctis. Fidem itaque nostram profiteri debemus non solùm coram bonis ac piis, sed etiam coram professis veræ Religionis hostibus, eamque sanguine & morte sigillare, si pro causa Dei nobis inferatur. Nam *Qui negaverit me coram hominibus* (inquit Christus) id est, qui fidei in me, aut obedientiæ præceptis meis debitæ, qui doctrinæ meæ aut legi coram hominibus renuntiaverit, seu metu seu cupiditate rerum humanarum, etiamsi corde credat, ipsum ad me non pertinere declarabo, pro meo non agnoscam in magna illa & terribili die. *Nam qui* *me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in Majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.* Confusioni confusionem comminatur : *Sciebat enim à confusione maximè formari negationem : Mentis statum in fronte consistere ; priorem esse pudoris quàm corporis plagam.* *Luc. 9. 26* *Tertull. Scorpiaci c. 9.*

23. *Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram : Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem adversùs patrem suum, & filiam adversùs matrem suam, & nurum adversùs socrum suam.* Quamvis me pacis Principem Prophetæ prædixerint, ne putetis quòd venerim ut pacem afferrem quam Mundus optat, in temporali scilicet prosperitate & tranquillitate positam; pacem quâ homines liberè possint emere, vendere, comessari, cupiditatibus & vitiis nemine prohibente servire. Non veni ut illos in infidelitate & peccatis concordes efficerem. Immò veni ut prædicarem Evangelium, Legemque conderem quæ gladii instar malam pacem solvat : ita ut Discipuli sectatoresque mei à sectatoribus Mundi, placitis, institutis, moribusque discordent. *Vivus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Quamvis igitur omnia Christi consilia & vota ad pacem atque concordiam spectarent, ejusque propositum non fuerit dissidia excitare : quia tamen Evangelium ejus occasio est quâ dissidia inter Fideles & infideles oriantur, aliis ipsi credentibus, illudque propugnantibus ; ac secundùm ejus præcepta viventibus ; aliis ipsum rejicientibus, contemnentibus, oppugnantibus, vel secundùm Christi legem ac disciplinam vitam instituere suam nolentibus, & iis qui secundùm Evangelium vivunt molestiam creantibus, eosque persequentibus : ideo se non venisse declarat ut pacem mitteret, sed gladium. Gladio autem illo omnes humanos affectus, omnes necessitudines separaturus advenit, nolens ut filius patri, aut filia matri, aut nurus socrui in malo consentiat. Ideo bellum intestinum erit & domesticum, dum hinc amor sui & Mundi usque ad contemptum Dei & Evangelii ejus; hinc amor ardentissimus Dei & Evangelii usque ad contemptum Mundi ac sui, illos Babylonis, istos cælestis Jerusalem cives efficiet, secum immaniter dissidentes, non Evangelii aut fidelium vitio, sed improborum. *Et inimici homines domestici ejus.* Qui olim conjunctissimi fuerant, fient inimicissimi, ita ut omnia naturæ jura pro nihilo ducantur ab infidelibus & improbis, qui filios, nepotes, domesticos, ac necessarios eo solùm nomine insectabuntur & persequentur, quòd Christianam Fidem profiteantur, pièque in Christo vivant. *Hebr. 4. 12* *S. Joannes Chrysost. Hom. 35. in Matt.*

24. *Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus : & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.* Qui patrem aut matrem, filium aut filiam mihi præposuerit; sive qui, ut illis placeat, aut illorum utilitatibus serviat, me vel doctrinam meam verbis, aut factis negaverit; me Domino & Magistro, consortio, promissis, Regnoque meo non est dignus, sed planè ut indignus à me repudiabitur. Eamdem sententiam verbis paulò durioribus, sed eodem sensu intelligendis exprimit S. Lucas: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam* (id est, vitam) *non potest meus esse Discipulus.* Ubi odisse comparativè sumi, idemque esse ac minùs amare, consentiens Interpretum sententia est. *Luc. 14. 26.*

25. *Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Hoc loquendi genus morem illum respicit, quo qui supplicio crucis addicti erant, crucem ipsi suam humeris efferre cogebantur. Qui non suscipit & patitur libenti animo, proposito gaudio, justitiæ causâ, propter Deum, afflictionem quamcumque & cruciatum sibi divinitùs destinatum, etiam atrocissimum & ignominiosissimum supplicium crucis, si pro veritate & justitia subeundum sit ; & vitam suam ad dicta factaque mea non componit, quatenùs fieri potest ; non est dignus qui discipulus meus habeatur.

26. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Qui ſemetipſum ſervaſſe viſus fuerit, mei nominis negatione, cruciſque ſibi à Deo deſtinatæ repudiatione fugiendo extrema pericula, ſeipſum æterno exitio perdet in futuro ſæculo: & qui ſe ipſum perdidiſſe viſus fuerit in hoc ſæculo, vitæ temporalis jacturam faciendo, *propter me & Evangelium*, ut addit alius Evangeliſta: (Martyrem enim non facit pœna, ſed cauſa) ſalvus erit in futuro ſæculo. Hæc explicatio confirmatur ex loco parallelo Luc. 9. 24. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum Mundum, ſe ipſum autem perdat, & detrimentum ſui faciat?*

Marci. 8. 35.

27. *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.* Qui vos excipit hoſpitio, & honorificè, humaniter, benigneque tractat ut Legatos meos, non minùs me promeretur, quàm ſi in me id pietatis officium collocaret. Honorem enim Legatis ſuis exhibitum Reges ita ſpectant & habent, ac ſi Majeſtati ſuæ deferretur. Et qui me recipit, Deum Patrem meum recipit, qui me miſit, & in me eſt, ſibique tributum cenſet ac remunerat honorem & officium mihi impenſum. *Ordo pulcherrimus! Ad prædicationem mittit, docet pericula non timenda: affectum ſubjicit Religioni. Aurum ſupra tulerat, æs de zona excuſſerat. Dura Evangeliſtarum conditio. Unde ergo ſumptus? Unde victus neceſſaria? Auſteritatem mandatorum, ſpe temperat promiſſorum.* Qui recipit (*inquiens*) vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum qui me miſit: *Ut in ſuſcipiendis Apoſtolis unuſquiſque credentium Chriſtum ſe ſuſcepiſſe arbitretur.*

S. Hieron. in hunc locum.

28. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* Qui recipit Prophetam ſeu Prædicatorem Evangelii, non ob rationem aliquam ſæcularem, ſed eâ tantum ratione & eo nomine, quòd ſit Propheta ſive Prædicator Evangelii: & qui recipit juſtum, non quia cognatus, quia nobilis, dives, aut potens: ſed quia juſtus eſt, mercedem accipiet, quam Dei bonitas ac juſtitia reddit illi qui Prophetam aut juſtum recipit; vel certè qualem ipſe Propheta aut juſtus conſequetur. Quod & Paulus confirmat dicens: *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* Et ſi fortè Propheta non ſit, vel juſtus, qui tamquam Propheta & tamquam juſtus honoratur & recipitur, mercedem nihilominus à Deo recipiet qui ipſos ſuſcipit: *Ad ſuſceptionem Magiſtrorum diſcipulos provocaverat, poterat occulta eſſe credentium reſponſio: Ergo & pſeudoprophetas, & Judam proditorem debemus recipere, & illis alimoniam miniſtrare?* Hoc Dominus prævidens dicit: *Non perſonas ſuſcipiendas eſſe, ſed nomina, & mercedem non perdere ſuſcipientes, quamvis indignus fuerit qui ſuſceptus ſit.*

2. Cor. 8.

S. Hieron. in hunc locum.

29. *Et quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Et quicumque minimum aliquod beneficium, vel miniſterium exhibuerit alicui ex pauperculis, qui in me credunt, tamquam meo diſcipulo, non fraudabitur mercede bonis operibus à Deo reddenda. Poterat aliquis paupertatem cauſari, & dicere, Paupertate prohibeor, tenuitas me retinet, ut hoſpitalis eſſe non poſſim. Hanc excuſationem leviſſimo præcepto diluit, ut calicem aquæ frigidæ toto animo porrigamus. Frigidæ (inquit) aquæ, non calidæ; ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occaſio quæreretur. Hinc meritum bonorum operum apud Deum invictè probatur: *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Et *juſtificatus homo, id eſt, ex impio pius factus, nullo præcedente bono merito accipit donum, quo medio acquirat & meritum.*

S. Hier. « « «

gemmas in tunica Sacerdotali Aaronis, & duodecim lapides ab Jesu de Jordane electos, & in Arcam Testamenti conditos. *Totidem enim Apostoli portendebantur, proinde ut fontes & amnes rigaturi aridum retro & desertum à notitia orbem Nationum, sicut & per Isaiam:* Ponam in terram inaquosa flumina. *Proinde ut gemmæ illuminaturi sacram Ecclesiæ vestem, quam induit Christus Pontifex Patris; proinde ut & lapides solidi fide, quos de lavacro Jordanis Jesus verus elegit, & in sacrarium Testamenti sui recepit.* Olim, ad dividendum duodecim Tribus, duodecim factæ sunt partes per Ahiam Silonitem Prophetam: nunc ad colligendum & congregandum orbem in unitate fidei & Religionis Apostoli duodecim à Christo mittuntur. Duodecim elegit, *Quos ad propagandum auxilium salutis humanæ per terrarum orbem, satores fidei destinaret* ... Adverte cæleste consilium: *Non sapientes aliquos, non divites, non nobiles: sed piscatores & publicanos, quos dirigeret, elegit; ne traduxisse prudentiâ, ne redemisse divitiis, ne potentiæ nobilitatisque auctoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur; ut veritatis ratio, non disputationis gratia prævaleret.* Illos verò potestate miraculorum instruxit, ut novæ doctrinæ, quam prædicabant, fidem facerent, eamque divinam esse confirmarent: *Resurrectio Christi, & in cælum cum carne in qua resurrexit Ascensio, toto jam Mundo prædicatur & creditur: si credibilis non est, unde toto terrarum orbe jam credita est? Si multi nobiles, sublimes, docti eam se vidisse dixerunt, & quod viderunt, diffamare curarunt, eis Mundum credidisse non mirum est; sed istos adhuc credere nolle perdurum est: Si autem, ut verum est, paucis, obscuris, minimis, indoctis, eam se vidisse dicentibus & scribentibus credidit Mundus, cur pauci obstinatissimi, qui remanserunt, ipsi Mundo jam credenti adhuc usque non credunt? Qui propterea numero exiguo ignobilium, infirmorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus testibus multò mirabiliùs Divinitas se ipsa persuasit. Eloquia enim persuadentium quæ dicebant, mira fuerunt facta, non verba....* Elegit Discipulos, quos & Apostolos nominavit, humiliter *natos, inhonoratos, illiteratos; ut quicquid magnum essent, & facerent, ipse in eis esset & faceret. Habuit inter eos unum, quo malo utens benè, & suæ Passionis dispositum impleret, & Ecclesiæ suæ tolerandorum malorum præberet exemplum .... Hos sicut luminaria & aptavit verbo, & accendit Spiritu Sancto.* Inter duodecim Apostolos eligitur à Christo, qui proditurus illum erat. *Eligitur Judas, non per imprudentiam, sed per Providentiam. Quanta est veritas, quam nec adversarius Minister infirmat! Quanta moralitas Domini, qui periclitari magis apud nos judicium suum quàm affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem; & ideo nec has partes recusavit infirmitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab Apostolo suo tradi; ut tu à socio desertus, à socio proditus, moderatè feras tuum errasse judicium, perisse beneficium.* Hoc in exemplo solatium inveniunt Episcopi, cùm fortè in sacrorum Ministrorum delectu spem suam & vigilantiam frustratas vident. *Nec mihi* (inquiebat S. Augustinus) *arrogare audeo ut domus mea melior sit quàm Arca Noë, ubi tamen inter octo homines reprobus unus inventus est, aut melior sit quàm domus Abrahæ, ubi dictum est,* Ejice ancillam & filium ejus: *aut melior sit quàm domus Isaac, cujus de duobus geminis dictum est.* Jacob dilexi, Esau autem odio habui: *aut melior sit quàm domus ipsius Jacob, ubi electum patris filius incestavit: aut melior sit quàm domus David, cujus filius cum sorore concubuit; cujus alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellavit: aut melior quàm cohabitatio Apostoli Pauli, qui tamen si inter omnes bonos habitaret, non diceret,* Foris pugnæ, intùs timores: *nec diceret cùm de sanctitate & fide Timothei loqueretur:* Neminem habeo qui germanè de vobis sollicitus sit. Omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi: *aut melior quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni perfidum & furem Judam toleraverunt: aut melior sit postremò quàm cælum, unde Angeli ceciderunt.*

Tertull. lib. 4. contra Marcionem c. 13.

3. Reg. 11. 30.

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 44.

S. August. lib. 22. de Civitate Dei c. 5.

Idem lib. 18. c. 49. & 50.

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 45.

S. August. Epist. 78. alià 137. n. 8.

3. *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potiùs ite ad oves quæ perierunt domûs Israël.* Fidelis est Deus in promissis suis: voluit primùm prædicari Judæis Evangelium Regni Dei, quia illis factæ fuerant promissiones Messiæ venturi, sed quia se indignos præstiterunt æternæ vitæ, & repulerunt verbum Dei, Apostolos suos subinde converti voluit ad Gentes. Sic fidelitas & gratia Dei in illorum condemnationem ipsorum vitio & obduratione versa est. Timere debent Christiani, qui reprobatis Judæis à Christo vocati sunt, & radici sanctæ inserti, ne dum vocati gratiæ non respondent, & nominis Christiani non implent officia, rami inutiles fiant. Graviora sunt enim Christianorum, quàm Judæorum peccata. *Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem, cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & impinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adversùs ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te. Dices ergo: Fracti sunt rami, ut ego inserar. Benè: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris,* In viam gentium ne abieritis, &c. *Abstinere se à viis Gentium admonentur: non quòd non etiam ad salutem Gentium mitterentur, sed ut opere & vitâ gentilis ignorantiæ abstinerent. In civitates Samaritanorum vetiti sunt introire. Numquid non potiùs Samaritanam ipse curavit? Sed ut Ecclesias Hæreticorum non adeant, admonentur. Nihil enim differt ab ignoratione perversitas. Mittuntur deinde ad oves perditas domûs Israël. Atqui in eum luporum ac viperarum linguis & faucibus sævierunt. Sed legislatio obtinere privilegium Evangelii debebat: Hoc minùs Israël sceleris sui excusationem habiturus, quò plus sedulitatis in admonitione sensisset.* Quot Christiani in viam Gentium abeunt, moribusque sunt minùs integris, minùs castis, quàm Pagani! Quot, Samaritanorum instar, veri Dei cultum depravantes, immò abnegantes, vitulos adorant in Bethel, pravas cupiditates suas! *Colis autem non spiritu nidoris alicujus, sed tuo proprio; nec animâ pecudis impensâ, sed animâ tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis. Diligentiâ tuâ nomen illorum est, quibus hanc saginatiorem, & auratiorem, & majorem hostiam cædis, salutem tuam.*

Rom. 11. 17. 18. & seq.

S. Hilar. in Matt. c. 10. Vide & S. Hieron.

Tertull. lib. de Idolatria c. 5.

Ite ad oves quæ perierunt domûs Israël. Spiritûs Sancti vocationem in sacro Ministerio obeundo sequantur Evangelii Prædicatores, & Moderatores conscientiarum: Vocationem non præveniant, nec illi resistant: sequantur quò trahit caritas, non quo illicit vanitas & cupiditas. Eant ad oves quæ perierunt, errantes revocare conentur in ovile, magis ægras & propè desperatas majori curent sollicitudine, vigilantiâ, charitate: ne ipsis Christus olim exprobret, *Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis; quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis.* Domine, qui inventus es à non quærentibus te, quære me, ut inveniam te. *Erravi sicut ovis quæ periit: Quære servum tuum.*

Ezech. 34.

Psal. 118 vers. 176

4. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit Regnum cælorum.* Prædicate, ut fides stabiliatur; Regnum, ut spes excitetur; cælorum; ut charitas sive bonorum cælestium amor accendatur; proximum, ut ad illud recipiendum quisque se præparet, eoque dignum se præbeat. Vides Ministerii magnitudinem, vides sublimem Apostolorum dignitatem; nihil quod ad corpus, nihil quod ad hos sensus pertineat: nec similia Moysis & Prophetarum doctrinæ, sed nova quædam atque inaudita, qualia priores non docuerunt, quia terrena

"*S. Ioan. Chrys. Hom 33. in Matt.*

„ hæc bona promittebant: sed cælorum Regnum, & to-
„ tam illam beatitudinem prædicare jubentur: Nec tamen
„ hâc solùm ratione majores ac præstantiores isti sunt, ve-
„ rùm etiam quia confestim obtemperarunt. Non enim
„ recusant neque cunctantur, quemadmodum nonnulli
„ Veteres, sed pericula quoque ipsa & bella, cæteraque
„ afflictiones audiendo, singulari obedientiâ jussa capes-
„ sunt, gaudentes quòd Regni cælorum facti essent Præ-
S. Aug. „ dicatores. *Prædicate dicentes: Quia appropinquavit Re-*
Enarr. „ *gnum cælorum.* Promissa Veteris & novi Testamenti non
in Psal. „ eadem: quia promissa est Israëlitis terra Chanaan, terra
73. „ copiosa, fructuosa, fluens lacte & melle; promissum re-
„ gnum temporale, promissa fœlicitas sæculi, promissa
„ fœcunditas filiorum, promissa subjectio inimicorum.
„ Hæc omnia ad terrenam fœlicitatem pertinent. Sed
„ quare ipsa primò promitti oportebat? Quia *Non primò*
2. Cor. „ *quod spirituale est, sed quod animale; postea*, inquit, *spirita-*
15. „ *le. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo*
„ *cælestis: qualis terrenus, tales & terreni; & qualis cælestis,*
„ *tales & cælestes. Sicut portavimus imaginem terreni, por-*
„ *temus & imaginem ejus qui de cælo est.* Ad imaginem ter-
„ reni pertinet Vetus Testamentum, ad imaginem cæle-
„ stis Novum Testamentum. Sed ne quisquam putaret
„ ab alio factum esse hominem terrenum, ab alio cælestem;
„ ideo Deus ostendens se esse utriusque Creatorem, etiam
„ utriusque Testamenti se esse voluit autorem, ut & terre-
„ na promitteret in Veteri Testamento & cælestia in novo
„ Testamento. Sed quamdiu priùs homo terrenus es, quan-
„ diu terrena sapis? Numquid quoniam puero dantur quæ-
„ dam puerilia ludicra, quibus puerilis animus avocetur,
„ propterea grandescenti non ei excutiuntur è manibus,
„ ut aliquid jam utilius tractet, quod grandem decet? Ve-
„ rumtamen tu ipse dedisti filio tuo & nuces parvulo, &
„ codicem grandi: non ergo, quia illa quasi ludicra puero-
„ rum Deus per novum Testamentum excussit de manibus
„ filiorum, ut aliquid utilius daret grandescentibus, pro-
„ pterea priora illa non ipse dedisse putandus est. Ipse
„ utrumque dedit. Sed *Lex ipsa per Moysen data est, Gratia*
„ *& veritas per Jesum Christum facta est*: Gratia, quia im-
„ pletur per charitatem, quod per litteram jubebatur: Ve-
„ ritas, quia redditur quod promittebatur... *Inhærere er-*
go terrenis, quamvis ea Deus donet, non debes... Noli pro
magno exspectare ab eo bonum, quod dat & non bono. Nam
si pro magno ea daret, malis ea non daret. Ideo autem
ea voluit dare & malis, ut discant boni aliud ab eo
quærere, quod non dat & malis. Hæc dicimus, Fra-
tres, ut homines de Novo Testamento discatis non inhæ-
rere terrenis. Si enim illi inexcusabiliter terrenis inhæse-
runt, quibus ipsum Novum Testamentum nondum fuerat
revelatum; quantò inexcusabiliùs terrena sectantur, qui-
bus jam promissa cælestia in Novo Testamento revelata
sunt?

§. *Infirmos curate, leprosos mundate, dæmones ejicite: Gratis accepistis, gratis date.* Miraculorum potestatem desiderare non debent Ecclesiæ Ministri, sed Apostolicam habere charitatem, quâ fideles *Dei adjutores* sint in morbis animarum curandis. Miraculorum donum gratuitum est in Ecclesia utilitatem datum, non gratum Deo sanctumq; Ministrum efficiens: charitas verò sola sanctificat hominem, & veros Christi Discipulos
Joann. 13. 35. à falsis distinguit. *In hoc*, inquit, *cognoscent omnes, quia Discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Donum miraculorum habuit & Judas, charitatem non habuit; dæmones ejecit ut Apostolus; cum dæmonibus in æternum ardebit ut apostata. Nihil verò magis opponitur charitati quàm cupiditas, cui cùm bellum indicere debeant Ecclesiæ Ministri, ab ea penitus alieni sint oportet, maximè in Sacramentorum & verbi divini dispensatione. Elisæus Prophetæ Naaman Syri munera recusavit, expetendam paupertatem divitiis omnibus anteponens, & Legem Evangelicam adimplens priùs quàm ferretur. Probavit fidem, qui præmia recusavit. Disce utroque dictorum factorumque Magisterio quid sequaris. *Habes Domini præceptum, Vatis exemplum, gratis accipe-*
Theodoretus Interrog. 19. in 4. Reg. Ambros. lib. 4. in Lucam n. 52. & 53.

re gratis dare: nec vendere Ministerium, sed offerre. Non enim pretio taxatur Dei gratia, nec in Sacramentis lucrum quæritur, sed obsequium Sacerdotis. Non tamen satis est si lucrum ipse non quæras: familiæ quoque tuæ cohibendæ sunt manus. Instrue ergo familiam tuam, hortare, custodi: & si te fefellerit servulus, Prophetico deprehensus repudietur exemplo. Citò turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia corpus animumque malè quæsita commaculat. Accepisti pecuniam, & possidebis ex ea agrum, & vineam, & oliveta, & greges: & lepra Naaman applicabit se in te, & semini tuo usque in æternum. *Inexpiabilis est enim venditi culpa Mysterii, & gratiæ vindicta cælestis transit ad posteros... Ergo omnes cupidi, omnes avari, Giezi lepram cum divitiis suis possident: & malè quæsita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt æterno supplicio, & brevi fructu.*
4. Reg. 5. 26. 27.

6. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris*, &c. Prohibet eos victui aut vestitui quid in viam ferre. Quis hoc mandasset, nisi qui & corvos alit, & flores vestit? Qui bovi quoque terenti libertatem oris ad veniam pabuli, ex opere summovendi ante præcepit; quia *Dignus operarius mercede sua... Nolite possidere aurum neque argentum.* Non dixit, Non accipiatis, sed non possideatis: ut si & aliunde sumere possent, recusarent tamen, ac pernicioſam hanc ægritudinem fugerent. Quo quidem præcepto multa complectitur commoda. Primum, ut nulla de Discipulis possit esse suspicio: deinde ab omni sæculari cura sic ipsos liberos reddit, ut prædicationi solùm vacare possint: ad hæc, immensam potentiam suam ipsis patefacit, quod & postea commemoravit, dicens: *Numquid vobis tunc aliquid defuit, quando vos nudos & absque calceis misi?* Illud etiam consideratione dignum est, quòd non incipiens statim dixit, *Non possideatis aurum, neque argentum*, &c. Sed cùm priùs mundandi leprosos, ejiciendi dæmonia potestatem eis dedisset, tunc intulit: *Non possideatis aurum, neque argentum: gratis accepistis, gratis date.* Sic rebus ipsis docuit, utilia se & honesta, & facilia factu eis præcipere. Sublimioris certè vitæ fundamenta jacere voluit: nam cùm ad universi terrarum orbis magisterium ipsos missurus esset, jure optimo illos ad angelicam, ut ita dixerim, disciplinam ex humana vita traducit, ab omni cura rerum sæcularium liberos reddens, ut uni Evangelii prædicationi vacarent. Elias cùm igneo curru in cælum raperetur, pallium Elisæo dimisit, ne quid terreni ponderis ejus iter retardaret. *Elias ad cælorum Regna festinans, ire non potest cum pallio, sed Mundi in Mundo vestimenta dimisit.* Ministri igitur Christi, qui Regnum cælorum prædicant, à rerum terrenarum affectu liberi & expediti esse debent, exemploque suo temporalium bonorum contemptum docere, cælestium amorem accendere. Eradicare cupiditatem, inserere charitatem, pars est sacri ministerii maxima. *Radix malorum omnium cupiditas* (inquit Apostolus) *Cupiditas venenum charitatis*, (inquit S. Augustinus) Hanc radicem exscindere, veneni illius vim prohibere, difficillimum sanè est: verba non sufficiunt Sacerdotum & Concionatorum, sed exempla desiderantur. Josue vir ille mirabilis solem in medio cursu sistere potuit, militis unius avaritiam cohibere non potuit. *Ad vocem ipsius sol stetit, avaritia non stetit.* Nolite possidere aurum, neque argentum, &c. neque virgam. *Dominus Jesus mittens ad evangelizandum Discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine pera, sine virga, ut & incentiva litis, & instrumenta eriperet ultionis.* Justum quidem est ut qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edant; ut qui altari deserviunt, cum altari participent; ut de Evangelio vivant, qui Evangelium annuntiant: sed iniquum est ut de sacrario, altari, Evangelio diteſcant; æquum est ut sustententur; iniquum & sacrilegum ut luxurientur. *Dignus est enim operarius cibo suo.* Si tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres oleum, ne extingueretur? Porrò si lucerna, accepto
Tertull. lib. 4. adversus Marcionem c. 21. S. Ioan. Chrys. Hom. 33. in Matt. 1. Tim. 6. S. Hieron. S. Ambros lib. 2. de Officiis c. 26. Idem lib. de Ioseph. Patriarcha c. 13.

oleo non lucceret, non erat sanè digna quæ in candelabro poneretur, sed quæ continuò frangeretur. *Unde ergo vivitur, necessitatis est accipere; charitatis est præbere; non tanquam venale sit Evangelium, ut istud sit ejus pretium quod sumunt qui annuntiant unde vivant. Qui enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino. Non enim idoneus est populus reddere mercedem illis, qui sibi in charitate Evangelii serviunt: Non expectent illi mercedem, nisi unde & isti salutem.* Magnanimitatem Abrahæ imitari debent Christi & Ecclesiæ Ministri, cui post insignem de quatuor Regibus reportatam victoriam, cùm Rex Sodomorum, quem adversùs illos defenderat, spolia offerret universa, respondit Patriarcha: *Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ, quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, Ego ditavi Abram.* Quasi diceret: *Habeo Deum, qui innumera mihi suppeditet bona, superno innitor auxilio: non opus mihi divitiis tuis, non indigeo humanis facultatibus, contentus sum Dei in me beneficentiâ. Scio illius largitatem. Paucis & vilibus cessi meo Loth, magnas & ineffabiles promissiones assecutus sum, & nunc majorum divitiarum negotiatio mihi est, & majorem ejus gratiam mihi concilio, quare opes tuas non accipio. Ideo juramentum adhibuit, & dixit,* Levo manum meam ad Deum excelsum, *ne putet eum simulare, ut sæpè contingit; sed ut sciat hoc planè decretum apud Abraham, ut nè minimum quid inde sibi eligeret. Atque ita Mandatum illud implebat à Christo Discipulis datum:* Gratis accepistis, gratis date. *Non enim,* inquit, *aliud ad belli rem attuli, præter voluntatem & conficiendi celeritatem. Victoriam autem ac triumphum operatus est Deus invisibili virtute. Deinde ne putet Rex, quod ex contemptu oblata spolia recusaret, humanitatem hac in re suam & benè moratam mentem declarans:* Non accipiam, *inquit*, exceptis his quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Escol, & Mambre: Isti accipient partes suas. *Hi enim erant confœderati & amici Abrahæ, qui cum ipso periculum adire voluerunt:* Unde partem aliquam spoliorum ipsis tribui voluit ut stipendium Militiæ, Domini Legem in hoc etiam implens: *Dignus est operarius cibo suo.* Sancti hujus Patriarchæ exemplo, ministri, & Evangelii Prædicatores, si quando, favente Deo prosperum in sacro Ministerio exitum habent, & de sæculi vitiis, pravis hominum cupiditatibus, erroribus, Principibusque tenebrarum victoriam reportarunt, nihil cupiant, nihil exspectent, nihil accipiant de sæculi rebus, præter necessariam sustentationem, præter militiæ stipendium, ut in eadem militia Domino servire pergant; nihil sibi tribuant, nec quærant ab hominibus laudem, sed in solo Domino glorientur. Quid enim habent quòd non acceperint? Si ita se gerant, sperent se à Deo cùm Abraham audituros: *Noli timere ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.*

S. August. serm. 46. aliàs de Tempore 165.

Genes. 14. 22. & 23.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 35. in Genes.

Genes. 15. 1.

7. In quamcumque autem civitatem vel castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, &c. Christi Ministros & Evangelii Prædicatores recipere, magna fœlicitas est, magnus honor, quo digni sunt non qui nobiliores aut ditiores, sed qui justiores, Deoque gratiores. Abraham dum peregrinantibus defert hospitium, Deum atque Angelos ejus hospitio suscepit: Qui Christi Ministrum suscipit, minimè dubitet se Christum ipsum suscipere. Evangelii porrò Prædicator, & Sacerdos quilibet, apud malæ famæ homines non moretur, ne vitiis eorum connivêre videatur: non apud concubinarios, ebriosos, usurarios, aleatores, blasphemos, aut qui publica odia & capitales inimicitias exercent, hospitium eligat, non apud eos qui bona aut jura Ecclesiastica invadunt aut retinent; nec apud illos qui ad pœnitentiæ Sacramentum & ad Paschalem Communionem eo anno, secundùm Ecclesiæ præceptum non accesserunt; aut quicumque talis criminis rei sunt, aut ejus laborant infamiâ, propter quod ab Altaris Communione præscindi mereantur. Famæ namque suæ consulere debet, quæ ipsi necessaria est ut apud populum auctoritate valeat, & fructum spiritalem faciat in sacro Ministerio. Ne verò convivium ornatum quærat, sed cibum obvium. Ne sæcularium hominum mensas studiosè frequentet, eligatque lautiores: illius memor sententiæ S. Hieronymi: *Facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium, non recusat.* Quòd si apud illos prandere vel cœnare compellat necessitas, vel caritas inviter, ita se gerat Christi Minister & prædicator Evangelicus, ut exemplo suo, gravitate, modestiâ, frugalitate, colloquio Christum annuntiet, & hospites atque convivas ædificet ad salutem: *Ut non tam cœnam cœnasse videantur, quàm disciplinam.*

Tertull. in Apolog.

8. *Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. Si autem non fuerit digna, pax vestra, revertetur ad vos. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* Pacem hospitibus debent adprecari Ministri Christi, qui est *Pax nostra*; dissidentes ad concordiam studiis omnibus revocare debent Sacerdotes ejus. *Qui fecit utraque unum, pacificans per Sanguinem crucis, sive quæ in cælis, sive quæ in terris sunt.* Absit ut studio partium agantur, vel dissidentibus civibus & familiis, uni contra alterum adhæreant, vel faveant, qui omnium animos in Christo conciliare debent per Evangelium pacis, ut de ipsis verè dicatur: *Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* Pacem hospitibus non solùm optant sancti Prædicatores, & Ministri Christi, sed afferunt, Deo per ipsos veram prosperitatem, & benedictionem omnem spiritualem impertiente. *Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam... Si ibi fuerit filius pacis,* id est, aliquis pace dignus, *requiescet super illum pax vestra* (ut apud S. Lucam legitur.) *Nobis quidem tunc incipit esse quisque filius pacis, cùm obedierit & crediderit Evangelio, & ex fide justificatus pacem ad Deum habere cœperit: secundùm autem prædestinationem Dei, jam filius pacis erat. Neque enim dictum est, Super quem requieverit pax vestra fiet filius pacis: sed,* Ubi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra. *Jam ergo & antequam illi annuntiaretur hæc pax, filius pacis ibi erat, sicut eum noverat atque præscierat, non Evangelista, sed Dominus. Ad nos ergo qui nescimus quisnam sit filius pacis, aut non sit, pertinet nullum exceptum facere, nullumque discernere, sed velle omnes salvos fieri, quibus prædicamus hanc pacem. Neque enim metuendum est ne perdamus eam, si ille cui prædicamus non est filius pacis, ignorantibus nobis: Ad nos enim revertetur, id est, nobis proderit hæc prædicatio, non & illi: si autem super eum pax prædicata requieverit, & nobis & illi.* Pax illa est quæ exsuperat omnem sensum, quæ oritur ex charitate per Spiritum Sanctum in *corde puro* diffusa, *ex conscientia bona, & fide non ficta*; quam Deus tribuit *hominibus bonæ voluntatis.* Hâc si quis indignum se præbuerit, jubet Christus ab Apostolis contra illum excuti pulverem de pedibus eorum, in testimonium, *Ad contestationem* scilicet *laboris terreni, quem pro illis inaniter suscepissent: aut ut ostenderent usque adeo se ab ipsis nihil terrenum quærere, ut etiam pulverem de terra eorum sibi non paterentur adhærere.* Cùm Naaman Syriæ Princeps leprosus ab Elisæo miraculo curatus est, licentiam ab illo postulavit auferendi secum duos cophinos terræ in qua Deus colebatur, in Religionis suæ ac pietatis monumentum. Christus verò in execrationem eorum qui verbum ejus contempserunt, Apostolis suis jubet ut pulverem ex pedibus suis contra illos excutiant. Quod Domini Mandatum illos impleviss legimus contra Judæos Antiochiæ Pisidiæ. *Vobis,* inquiunt, *oportebat primùm*

Ephes. 2. 4. Coloss. 1. 20.

Rom. 10. 15. Isai 52. 7.

S. August. lib. de Corrept. & Gratia c. 15.

S. August. Quæst. 7. in Matt.

4. Reg. 5.

Act. 13. 46. 51.

loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Et *excuſſo pulvere pedum in eos, venerunt, iconium.* Contemptoribus autem verbi Dei, & miniſtrorum Chriſti qui illud prædicant, graviorem damnationem in die judicii Dominus comminatur, quàm Sodomitis & Gomorrhæis. *Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* Sodomitæ ſcilicet non Legem, non Prophetas habebant: illi autem non ſolùm Legem & Prophetas habuerunt & ſpreverunt, ſed Evangelium, & Apoſtolos, immò Chriſtum ipſum Dominum Prophetarum & Apoſtolorum, cujus auditâ voce obduraverunt corda ſua, dicentes; *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Dei certè verbum contemnit, qui non audit, aut qui audit quidem, ſed ex eo non proficit. Quocirca de parte maxima Chriſtianorum verè dici poteſt, quod olim Deus per Prophetam de Judæis dixit: *Major effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ ſubverſa eſt in momento.* Et, *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ ejus, ſicut feciſti tu; & filiæ tuæ. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit; ſed viciſti eas ſceleribus tuis.*

Joh. 22. 14.

Thren. 4. 6.

Ezech. 16. 48. & 52.

9. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Omnipotentiam amoremque ſuum Apoſtolis ſuis teſtari volens Chriſtus à mortuis redivivus, ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Pater autem æternus Filium ſuum humana carne indutum miſit ſicut ovem in medium luporum. In illo ſemper eluxit ovis manſuetudo cum innocentia conjuncta, cùm vitæ totius mortalis tempore, tùm maximè Paſſionis, cujus efficaciâ luporum plerique in oves ſunt converſi. Hanc manſuetudinem ſpectans Propheta, ait: *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Divinam illam virtutem imitentur Evangelii Prædicatores, ut animos auditorum flectere poſſint, lupoſque ipſos in oves divini verbi virtute mutare. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Bonus Paſtor lupos gregi ſuo timere non novit: ideoque Diſcipuli non in prædam, ſed ad gratiam diriguntur; ſollicitudo enim boni Paſtoris efficit, ut lupi in agnos audere nihil poſſint. Mittit ergo agnos inter lupos, ut compleretur illud: *Tunc lupi & agni ſimul paſcentur.* Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. *Si unus lupus inter multas oves veniat, quantacumque ſint ovium millia, uno lupo in medio turbabuntur: etſi non omnes laniantur, omnes tamen terrentur. Qualis ergo erat iſta ratio, quale conſilium, qualis poteſtas, nec lupum ad oves admittere, ſed in lupos oves mittere? Erat luporum agmen, oves paucæ. Cùm enim multi lupi occiderent paucas oves, converſi ſunt lupi, & facti ſunt oves.* Quàm pauci Chriſtiani Dominicum illud præceptum implent! Quam multi ſpecie tenùs oves ſunt, intùs lupi! Sunt qui in medio ovium poſiti manſuetudinem & innocentiam ovium ſervant, ab ovili non recedunt, Paſtoris vocem audiunt, in paſcuis optimis & ſaluberrimis placidè paſcuntur: ſed pauci ſunt qui manſuetudinem & innocentiam ſervent in medio luporum, qui injurii non commoveantur, non excandeſcant, qui vim vi ſaltem non repellant, qui juſtam ac permiſſam iram non exiſtiment, quâ in illos exardeſcunt à quibus injuſtè vexantur; qui homines diligant, quorum vitia oderunt, corripiunt, inſectantur; qui linguâ & dentibus maledicis inimicos non lacerent; qui duriora ut minimùm verba non proferant cùm ſe læſos arbitrantur; qui verè dicere poſſint ut Propheta: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.*

Ioann. 20 verſ. 21.

Iſai. 53. 7.

S. Ambroſ lib. 7. in Lucam n. 45.

S. Auguſt. ſerm. 64. aliàs de Diverſis 119. c. 1.

Pſal. 119 7.

10. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Duplex in ſerpente prudentiæ ſpecimen apparet: primum, quod appetitus ab aliquo, cum in capite vitam omnem ſuam reſidere ſentiat, velut interdictum illud veritus, quod propter hominem Deus olim in ſeſe pronuntiavit: Caput ab ipſo cuſtodies, ille à te calcaneum; toto in caput complicato corpore, illudque protegens & occultans, ſumma calliditate reliquum corpus

S. Epiph. Hæreſi 37. n. 8. Gen. 3.

opponit. Sic nos Unigena Dei Filius à Patre progreſſus, ſive hoſte perſequente, ſive quavis ingruente calamitate, jubet noſtra omnia ferro ac flammis exponere, ſolumque tutari caput, hoc eſt, minimè abnegare Chriſtum: quoniam *Caput omnis viri eſt Chriſtus, vir autem mulieris caput eſt; caput verò Chriſti Deus*, ut Apoſtolus loquitur. Ineſt verò & alterum in ſerpente prudentiæ genus, ut de eo Phyſiologi teſtantur. Cùm enim è cavea ſitiens ad aquam bibendi causâ prorepit, virus ſecum non effert, ſed in latibulo relinquit, atque ita ad potum egreditur. Quod quidem nobis imitandum proponitur: ut cùm ad ſanctam Dei Eccleſiam orandi gratiâ, vel ad uſurpanda Dei Myſteria convenimus, nullum nobiſcum ſcelus, voluptatem nullam, nullas cum quoquam ſimultates, nullum denique in animis noſtris improbitatis veſtigium eferamus. Alioqui quomodo columbam imitabimur, niſi malitiæ ſimus expertes? quamquam genus illud avium non omni ex parte laudabile ſit. Eſt enim propenſius in libidinem, imbecillum, & ignavum. Sed quod idem minimè malum, patienſque ſit, nec injuriæ meminerit, tum verò quòd columbæ ſpecie Spiritus Sanctus apparuerit; idipſum quod Spiritui Sancto gratum ac jucundum eſt, innocentis columbæ ſimplicitatem imitari nos Dei Verbum admonuit: ut quod ad bonum attinet, prudentes & callidi; ad malum verò ſimplices eſſe videamur.

1. Cor. 12. 3.

Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Si ſimplicitas columbarum indicta eſt nobis, aſtutia ſerpentis quid facit in columbæ ſimplicitate? Amo in columba quòd fel non habet: timeo in ſerpente quòd venenum habet. Noli ex omni parte horrere ſerpentem: habet quod oderis, habet quod imiteris. Serpens enim cùm fuerit ſenectute prægravatus, & ſenſerit pondus vetuſtatis, coarctat ſe per cavernam, & deponit tunicam veterem ut novus exſultet. Imitare illum Chriſtiane, qui audis Chriſtum dicentem, *Intrate per anguſtam portam.* Et Paulus Apoſtolus tibi dicit, *Exuite vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induite novum. Habes ergo quod imiteris in ſerpente. Noli mori pro vetuſtate, ſed pro veritate. Qui moritur pro commodo temporali, pro vetuſtate moritur. Cùm autem exutus fueris omni illa vetuſtate, imitatus es aſtutiam ſerpentis. Imitare illum & in hoc, ſerva caput tuum. Quid eſt, ſerva caput tuum? Tene apud te Chriſtum. Si fortè aliquis veſtrûm advertit aliquando, cum voluerit colubrum occidere, quomodo pro capite ſuo totum corpus objicit ictibus ferientis. Illud in ſe feriri non vult, ubi ſe novit vitam habere. Et Chriſtus vita noſtra eſt. Ipſe enim dixit*, Ego ſum via, & veritas, & vita. *Audi & Apoſtolum*, Caput viri Chriſtus eſt. *Qui ergo Chriſtum ſervat in ſe, caput ſuum ſervat pro ſe.*

S. Auguſt. ſerm. 104. aliàs de Diverſis 119. c. 2.

Matt. 7. 13.

Coloſſ. 3. 9.

Epheſ. 4. 22. & 24.

Ioan. 14. 6.

1. Cor. 11. 3.

Et ſimplices ſicut columbæ. *Cavenda erant venena ſerpentis; ibi imitatio periclitabatur, ibi erat quod timeretur: columbam verò ſecurus imitare. Attende columbas in ſocietate gaudere: ubique ſimul volant, ſimul paſcuntur, nolunt eſſe ſolæ, communione gaudent, charitatem ſervant, gemitibus amoris murmurant, oſculis filios generant. Nam quando columbæ, quod plerumque advertimus, inter ſe rixantur de cellulis ſuis, quodam modo peccata contentio eſt. Numquid quia rixantur, ſeparantur? Simul volant, ſimul paſcuntur, & ipſa inter ſe pacata eſt rixa. Videte rixam columbarum. Apoſtolus dicit*, Si quis verbo noſtro non obaudit per Epiſtolam, hunc notate, & nolite commiſceri cum eis. *Ecce rixa: ſed attende quoniam columbarum rixa eſt, non luporum. Continuò ſubjecit*, Et non ut inimicum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem. *Columba amat & quando rixatur: lupus odit & quando blanditur.*

2. Theſſ. 3. 14. & 15.

Et ſimplices ſicut columbæ. *Columba ſimplex animal & lætum eſt, non felle amarum, non morſibus ſævum, non unguium laceratione violentum: hoſpitia humana diligere, unius domûs conſortium noſſe, cùm generant ſimul filios edere, cùm commeant volatibus invicem cohærere, communi converſatione vitam ſuam degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, legem circa omnia unanimi-*

S. Cyprianus Tract. de Unitate Eccleſiæ Cathol.

tatis implere. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut mansuetudo & lenitas agnis & ovibus coæquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas, & canum rabies, & venenum lethale serpentum, & cruenta sævitia bestiarum? Gratulandum est, cùm tales de Ecclesiâ separantur; ne columbas, ne oves Christi sæva sua & venenata contagione prædentur. Cohærere & conjungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluvia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas.

Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. *In electorum cordibus debet & simplicitatem columbæ astutia serpentis acuere, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare; quatenus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectûs studio ex simplicitate torpescant.* Ad columbæ simplicitatem pertinet numquam falsa dicere, ad prudentiam serpentis nonnumquam vera reticere. Sicut enim semper dicentem falsitas læsit, ita nonnumquam quibusdam audita vera nocuerunt. Unde coram Discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Admonendi sunt igitur simplices, ut sicut fallaciam semper utiliter vitant, ita veritatem semper utiliter proferant. Ars artium regimen animarum, ob eam maximè rationem, quòd serpentis prudentiam cum simplicitate columbæ conjungere difficillimum sit. Id pauci assequuntur, quia de Christianis virtutibus judicant ex carnalium hominum sensu, à quibus *Deridetur justi simplicitas.* Nam (ut ait S. Gregorius M.) *Hujus mundi sapientia est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt vera ostendere, quæ vera sunt fallacia demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu à juvenibus scitur, hæc à pueris pretio discitur: Hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adeptæ temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multipliciùs reddere; cùm vires suppetunt, nullis resistentibus cedere; cùm virtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiam non valet, hoc in pacifica bonitate simulare. At contra sapientia justorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire; vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere; nullam injuriæ ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc justorum simplicitas deridetur: quia ab hujus mundi sapientibus puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur: & quicquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. Quid namque stultius videtur mundo, quàm mentem verbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas injuriis contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti maxillam alteram præbere? Unde bene hujus mundi dilectoribus ille egregius Dei Sapiens dicit*: Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro. *Oves quippe Ægyptii edere dedignantur: sed quod abominantur Ægyptii, hoc Israëlitæ Deo offerunt: quia simplicitatem conscientiæ, quam injusti quique velut infimam abjectamque despiciant, hanc justi in virtutis sacrificium vertunt, & excolentes recti puritatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes improbi fatuitatem putant.*

9. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & ad Præsides & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus.* Hinc disce, in afflictionibus esse victoriam, & præclara trophæa. Non enim dixit, Luctamini cum illis & concertate, & contra insidiantes insurgite: sed, Ad ultimas afflictiones & pericula venietis. O admirabilem dicentis virtutem! ô sublimem audientium Philosophiam! Valde namque mirandum est, quomodo non statim hæc audientes, fugam ceperunt formidolosi homines atque imperiti, qui nihil ultra stagnum illud, in quo piscabantur, noverant. Quomodo autem non cogitarunt & intra se dixerunt: Quò igitur fugiemus, si omnia judicia hominum in nos præparantur, si Reges nobis adversarii futuri sunt, si Judæorum Synagogæ, si Duces, si populi gentium, si Principes denique & subditi? (Non enim in Judæa solùm hæc futura prædixit, sed in toto terrarum orbe. *Ad Reges* enim & *ad Præsides*, inquit, *ducemini:* Ut ostenderet ad Gentes quoque ipsas illos præcones suo jussu destinari.) Omnem orbem in nos concitasti, omnes terrarum habitatores adversùs nos armasti, populos, Duces, Reges. Sed & longè horribilius est quod sequitur, cùm & fratricidas & parricidas propter nostram doctrinam futuros homines pronunties. *Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filii in parentes & morte eos afficient.* Quomodo igitur cæteri credent, qui propter nos viderint filios interimi à parentibus, fratres à fratribus, cùm sceleribus cuncta repleri senserint? Nonnè ut seductores dæmones; nonnè ut scelestos latrones; & totius orbis corruptores undique nos expellent, cùm viderint cognatorum atque affinium sanguine omnia repleri? Hanc ne pacem ita optabilem, quæ tot tantasque cædes illis inferat, domi suscipientibus retribuemus? Quod si non duodecim, sed numero plures essemus; si non rudes atque indocti, sed sagaces & peritissimi ad dicendum Oratores; si non inopes atque mendici, sed Reges, magnos exercitus, magnas opes possidentes, non possemus adhuc profectò terrarum orbi persuadere, cùm ad intestina civiliaque bella, immò civilibus multò majora inflammare videmur. Nam etsi parum, ut præcipis, de salute nostra curabimus, quis tamen nobis fidem adhibebit? Nihil certè horum cogitaverunt, nihil dixerunt, nec rationes præceptorum temeraria curiositate quæsierunt, sed cedebant libenter atque obsequebantur imperanti: quod non ipsorum solummodo virtutis erat, sed etiam immensæ sapientiæ præcipientis. Cùm autem dixisset, *Ad Reges & Præsides ducemini*, statim addidit, *propter me*, quæ vox magni solatii plena est. Non profectò parva hæc consolatio, ut propter Christum patiaris. Nam Deus etiamsi nullus attendat, ubique tamen quæ sua sunt ineffabili virtute operatur. Hæc ipsos non ideo consolabantur, quoniam, punitionis adversariorum cupidi essent, sed partim quia confidere poterant se ubique ipsum habituros præsentem, qui hæc provideret: partim quia non quasi pernicioso, aut perditi homines, sed altioris dispensatione mysterii hæc paterentur. Quam ob rem *ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati*: & S. Paulus magis gloriabatur vinculis, quàm alii solent Regiis gloriari trophæis. *Paulus* (inquit) *vinctus in Domino..... Mihi absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi.* Gloriam omnem suam collocabant in prædicatione & defensione Evangelii, non solùm sermonis libertate, & admirabilitate factorum, verùm Etiam contumeliarum & tormentorum passione, ut cum Propheta dicere possent: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar.* Id Christi Jesu Sacerdotibus & divini verbi Prædicatoribus imitandum est. Caveant ab hominibus, à mundo, non quidem ut aliàs terrente & persequente, sed blandiente, laudante, applaudente. Sed & si quid propter Deum in sacro ministerio patiendum sit contemptûs, maledicentiæ, insidiarum ab hominibus carnalibus & amatoribus mundi, lubenti & læto animo hunc agonem subeant, *In quo agonothetes Deus vivus est, Xistarches Spiritus Sanctus, corona æternitatis, bravium angelicæ substantiæ politia in cælis, gloria in sæcula sæculorum.* Si desit persecutionis genus omne, sibi magis timeant, & adversùs Mundum ejusque prava instituta & damnatos mores pugnaturi, mortifica-

S. Gregor. M. p. 3. Curæ Pastoralis Admon. 12.

Joh. 12. 4.

S. Gregor. M. lib. 10. Moralium c. 16.

Exod. 23.

S. Ioan. Chrys. Hom. 33. in Matt.

S. Ioan. Chrys.

Act. 5.

Galat. 6.

Psal. 118 46.

Tertull. lib. ad Martyres.

tionem Christi in corpore suo portent, atque in castris Christianæ pœnitentiæ se exerceant, ut Mundum cum omnibus suis erroribus, amoribus, & (si detur occasio) cum omnibus etiam terroribus suis vincere possint per Dominum Jesum. *Nempe enim athletæ segregantur ad strictiorem disciplinam, ut robori ædificando vacent: continentur à luxuria, à cibis lætioribus, à potu jucundiore: coguntur, cruciantur, fatigantur; quantò plus in exercitationibus laboraverint, tantò plus de victoria sperant. Et illi, inquit Apostolus, ut coronam corruptibilem consequantur, nos æternam.* *Tertull. ibidem.*

12. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Hæc promissio in Apostolis & Martyribus impleta est, ut eorum Acta testantur. Spiritus Sanctus per os Petri, Stephani, aliorumque Apostolorum & Martyrum locutus est, cùm rationem Fidei & Religionis suæ coram Principibus & Magistratibus reddiderunt. Puellæ simplices pudore suffuderunt Sapientes sæculi, eorumque eloquentiam mutam, elinguem Philosophiam reddiderunt, cùm tamen solam cordis præparationem, & Spiritûs Sancti in illis inhabitantis dona ad tribunalia judicum attulissent. *Non enim vos estis qui loquimini, Sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Qui noluerunt habere spiritum suum, habebunt Spiritum Dei. Nolite tribuere vobis fortitudinem. Si vestra est, inquit, & mea non est, duritia est, non fortitudo. *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Concionatores etiam spectat hæc sententia, qui comptis ornatisque sermonibus, numerosis sententiis, ita auditoribus placere, & aures eorum demulcere ac tenere student, ut ne apice quidem immutato ea declament quæ multa sollicitudine, studio ac labore paraverunt, nullumque locum Spiritui Sancto relinquunt. Contra quos S. Augustinus ait: *Ipsa horâ jam ut dicat accedens, priùs quàm exserat proferentem linguam, ad Deum levet animam sitientem, ut eructet quod biberit, vel quod impleverit fundat. Cùm enim de unaquaque re quæ secundùm fidem dilectionemque tractanda sunt, multa sunt quæ dicantur, & multi modi quibus dicantur ab eis, qui hæc sciunt, quis novit quid ad præsens tempus, vel nobis dicere, vel per nos expediat audiri, nisi qui corda omnium videt? Et quis facit ut quod oportet, & quemadmodum oportet dicatur à nobis, nisi in cujus manu sunt & nos & sermones nostri? Ac per hoc discat quidem omnia quæ dicenda sunt, qui & nosse vult & docere; facultatemque dicendi, ut decet Virum Ecclesiasticum comparet: ad horam verò ipsius dictionis, illud potiùs bonæ menti cogitet convenire quod Dominus ait,* Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. *Si ergo loquitur in eis Spiritus Sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo, cur non & in eis qui tradunt dicentibus Christum?* Quamvis autem affectatio nimia & immodica sollicitudo in parandis & disponendis quæ dicenda sunt, Oratori Christiano sint vitandæ; ipsa tamen reverentia qua verbum Dei tractare debet, curaque docendi, movendi, ac flectendi auditores, & ob hunc finem ipsis placendi, studium, præparationem, eloquentiam postulant. Unde S. Augustinus ibidem subdit: *Quisquis autem dicit, non esse hominibus præcipiendum quid vel quemadmodum doceant, si Doctores Sanctus efficit Spiritus, potest dicere, nec orandum nobis esse quia Dominus ait,* Scit Pater vester quid vobis necessarium sit, priùs quàm petatis ab eo: *aut Apostolum Paulum Timotheo & Tito non debuisse præcipere quemadmodum præciperent aliis.... Numquid contra se ipsum sentit Apostolus, qui cùm dicat, Doctores operatione fieri Spiritus Sancti, ipse illis præcipit quid & quemadmodum doceant? An intelligendum est & hominum officia ipso sancto Spiritu largiente, in docendis etiam ipsis Doctoribus non debere cessare; & tamen neque qui plantat esse aliquid, neque qui rigat, sed Deum qui incrementum dat?* Et S. Gregorius M. ad Natalem Salonitanum Episcopum, qui se tribulationibus pressum legere non posse dicebat, eamque usurpabat sententiam, cujus in explicatione versamur: *Si verò, inquit, in ea solummodo sententia est fidendum, quâ Dominus dicit:* Cùm tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini, &c. *Sacra ergo ad nos Eloquia frustra mandata sunt, qui repleti Spiritu, verbis exterioribus non egemus. Sed aliud est, Frater charissime, quòd angustiati persecutionis tempore absque dubitatione confidere, aliud quod in tranquillitate Ecclesiæ agere debemus. Oportet enim nos, per Spiritum hunc modo legendo percipere quæ possumus; si contigerit causa, in nobis esse etiam patiendo demonstrare.* *S. August. serm. 4. in Psal. 103.* *S. August. lib 4. de Doctrina Christianæ. 15.* *S. Gregor. M. lib. 2. Epist. 37.*

13. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseveraverit usque in finem, salvus erit.* Quàm longè absunt Christiani ab Apostolorum imitatione, cùm ne minimam quidem tribulationem propter Christum, justitiæque ac pietatis causâ pati velint, sive externam, sive domesticam; nec in odium carnalium hominum incurrere, quorum amicitiam amori Dei præponere non dubitant. Considerent velim illos felices esse, qui propter Christi nomen odio sunt Mundo, cui Christus ipse odio fuit. Attendant, patientiam non minùs esse necessariam Christiano, quàm fidem: utramque Dei donum esse; immò pati pro Christo quiddam esse præstantius, quàm in eum dumtaxat credere, secundùm illud Apostoli: *Vobis donatum est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.* Veri Fideles Christum exspectantes, *fortitudinem sumunt, pennas producunt, quibus ad cælestia subleventur; currentes nesciunt laborem ignorant laborantes esuriem, in tribulatione non patiuntur angustiam, morientes retinent vitam; tristes quidem videntur, tamen semper gaudentes exsultant: divitias pluribus conferunt, & omnia possident dum nihil habere contendunt: Dilectione Christi repleti, carent timore, ab ipso illuminati fatentur se nullum metuere, ipso defensore nequeunt ab aliquo trepidare: de corde eorum turbatio propellitur & formido; gaudent quia vident Mundum à Christo devictum.* Verùm pro Christo pati non satis est, in exercitationibus patientiæ perseverare necesse est usque in finem. *Nolite itaque,* (inquit Apostolus) *amittere confidentiam vestram quæ magnam habet remunerationem: patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est veniet, & non tardabit. Justus autem meus ex fide vivit: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.* Hujus perseverantiæ in malorum graviorum patientia exemplum Fidelibus reliquerunt Apostoli, ex quo Spiritûs Sancti plenitudinem acceperunt: cor eorum dilatatum est charitate perfecta, omnis consummationis finem viderunt, pro veritate certarunt usque ad mortem, pro vero ac summo bono mala omnia tolerarunt: *Cujus consummationis finis est, excellere in Regno Christi, quod non habet finem: & habere ibi sine morte, sine dolore, & cum magno honore vitam, morte hujus vitæ, ac doloribus, & opprobriis acquisitam.* *S. Fulg. lib. 3. ad Trasimundum c. 28.* *Philipp. 1. 19.* *Heb. 10. 35. 36. 37. 38.* *S. August. serm. 21. in Psal. 118.*

Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Est aliqua vox pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum. Quæ est ista vox?* Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in finem; sed non apud eum perseverando, non audit hanc vocem. Venit ad Christum, audit alia & alia verba, illa & illa, omnia vera, sana omnia, inter quæ omnia est & illa vox.* Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Istam qui audierit, ovis est. Si audiebat illam nescio quis, & desipuit, refriguit, audivit alienam. Sed prædestinatus est,* *S. August. Tractatu 45. in Ioannem.*

ad tempus erravit; in æternum non periit. Redit ut audiat quod neglexit; faciat quod audivit. Si enim de his est qui prædestinati sunt, & errorem ipsius Deus præscivit, & conversionem futuram; si aberravit, redit ut audiat illam vocem Pastoris, & sequatur dicentem, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Bona vox, vera, Pastoralis, ipsa est vox salutis in tabernaculis justorum. Nam facilè est audire Christum, facilè est laudare Evangelium, facile est acclamare disputatori: perseverare usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audientium. Tentatio accidit, persevera usque in finem, quia tentatio non perseverat usque in finem. Usque in quem finem perseverabis? Quousque finias viam.*

14. *Cùm autem persequentur vos in civitate ista fugite in aliam, &c.* Persecutio pro Christi nomine, pro justitia, pro pietate imminens, corpore interim fugienda est, non animo. Corpore fugere, interdum prudentiæ; animo fugere, ignaviæ est. *Periit fuga à me.* (inquit David.) *Ab illo periit fuga, qui non fugit. Qui autem non fugit, patitur quicquid potest pro Christo, non fugit animo. Nam corpore fugere licet, Domino dicente,* Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. *Qui* ergo *non fugit animo, periit ab illo fuga. Sed interest quare non fugiat, quia circumclusus est, quia captus est, an quia fortis est. Et à capto periit fuga, & à forti periit fuga. Quæ ergo fuga cavenda est, quæ fuga à nobis pereat? De qua Dominus dicit,* Quia Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus suis. *Talis fuga ab isto perierat, sive ab ipsius capitis persona accipiamus hanc vocem Christi Domini, qui pro omnibus mortuus est; sive à membris ejus Martyribus nostris, quia & ipsi pro fratribus passi sunt. Audi Joannem dicentem:* Sicut enim ille animam suam pro nobis posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere. *Sed cùm illi ponunt, Christus ponit; quia cùm illi patiuntur persecutionem, iste clamat,* Quid *me persequeris?*

S. August. Enarrat. in Psal. 141.

Joan. 10. 11.

1. Joan. 3.

Cùm persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. *Martyr comprehensus debet tenere constantiam, non comprehensus debet fugere persequentem; ut & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicandi. Persecutorem qui provocat, facit, corrigit qui declinat. Orandum est, fugiendum est ut ille qui per ignorantiam furit, sanetur; & ille qui patitur, de patientia palmam habeat, non subeat de temeritate discrimen. Fratres, si Saulum Martyres non fugissent, Paulum non feciissent.*

S. Petrus Chrysol. serm. 151

15. *Sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus; & servo, sicut Dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domesticos ejus?* Christi servi & discipuli sumus, domestici Dei: Christus humilitatis, mansuetudinis, patientiæ Magister est: Discipulorum ejus nomine planè indigni sumus, si doctrinam ejus non discimus, & opere non exercemus. Christianum nomen habemus, & Christum imitari nolumus. Quid nobis tantum nomen proderit? *Quid est aliud sanctum vocabulum sine merito, nisi ornamentum in luto?* Christus contumeliis oppressus, opprobriis saturatus est; Samaritanus, seditiosus, seductor, vini potator, dæmoniacus; minister Beelzebub appellatus: & Christianus leviores injurias, duriuscula verba pro ipso pati refugit, contemni non sustinet, laudes & applausus hominum aucupatur; ad futuræ vitæ gloriam aspirat, & viam tribulationum, quam Christus calcavit, ingredi renuit: sub vexillo crucis militare se profitetur, & crucem nec corde ferre vult, nec corpore. An sortem nostram meliorem esse volumus, quàm Christi Jesu Filii Dei unigeniti, cæli & terræ Domini, Redemptoris, Regis, & Magistri nostri? *Non est discipulus supra Magistrum. Sufficit discipulo ut sit sicut Magister ejus, & servus sicut Dominus ejus.* Quasi dicat, *Ecce porto infirmitatem tuam: Bibe amarum calicem. Tu enim tibi feciisti præcepta illa mea, quæ sano data sunt tam dulcia, tam laboriosa. Contempta sunt, cœpisti laborare: sanari non potes, nisi amarum calicem biberis, calicem tentationum quibus abundat hæc vita, calicem tribulationum, angustiarum, passionum. Bibe, inquit, bibe ut vivas. Et ne responderet ei languidus, Non possum, non fero, non bibo: prior bibit Medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum est in tali poculo, quod ille non biberit? Si contumelia; prior audivit cùm dæmones expelleret, Dæmonium habet, & quòd in Beelzebub ejicit dæmonia. Unde ut ipse consolaretur ægros, ait:* Si patrem-familiâs Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus? *Si dolores amari sunt, ligatus, & flagellatus, & crucifixus est. Si mors amara est, etiam mortuus est. Si genus mortis exhorrescit infirmitas: nihil illo tempore fuit ignominiosius quàm mors crucis. Non enim frustra commendans ejus obedientiam Apostolus addidit:* Factus *obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.*

Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei.

Philipp. 2. 8.

S. August. serm. 88. alias 18. de Verbis Domini c. 7. & 8.

16. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; & occultum quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Carnalis timor excutiendus, qui peccati sæpè causa est, non minùs quàm cupiditas. Diabolus non seducit aut trahit aliquem, nisi quem invenerit ex aliqua parte jam similem sibi. Invenit enim eum aliquid cupientem: & cupiditas aperit januam intranti suggestioni diaboli. Invenit illum aliquid timentem, monet ut fugiat, quod illum invenit timere: monet ut adipiscatur quod illum invenit cupere: & *per has duas januas cupiditatis & timoris intrat.* Claude illas, & imples illud Apostoli: *Nolite locum dare diabolo,* Fratres, si volumus bene vivere, plus amemus quod promittit Deus, quàm quod promittit hic Mundus; & plus timeamus quod minatur Deus, quàm quod minatur hic mundus. Venit tentatio tibi alicujus fraudis, vis facere fraudem, ut acquiras pecuniam: promittit Deus fraudem non facientibus sempiterna Regna cælorum. Sed plus velle terrena, hoc est peccare: plus velle quod præsens est, non credere quod futurum est; plus velle quod videt homo, & non desiderare quod promittit Deus: cùm id quod videt homo etiam ab oculis potest auferri, etiam possessum potest amitti; id autem quod promittit Deus, nec oculo carnis videri interim potest, & cùm quisque ad Dei promissa pervenerit, non timet ne amittat, quia nemo est potentior illo qui dedit. Itaque, Fratres, *Hærete charitate promissis Dei; & non vos superabunt cupiditates sæculi.* Rursum timoris tentatio advenit: Dicit tibi quisque, Dic pro me falsum testimonium. Primò promittit: sed cùm non deceperit, si forte præponas promissa Dei pollicitationi hominum, non vincit cupiditas: per comminationem tentat, & incipit minari horribilia. Potens est fortè in civitate, potens in sæculo, videtur posse facere quod minatur. Vincit te timor præsentis mali: quod & posset à te utique Deus avertere, si hoc illi videretur prodesse tibi: & si nollet avertere, intelligere deberes, quia non tibi permitteret evenire, nisi & hoc sciret prodesse tibi. Avertit ignem à tribus Pueris idem Deus. Numquid mutatus est Deus, quia non avertit gladium à Martyribus? Idem ipse fuit Deus trium Puerorum, qui fuit Machabæorum. Illi de igne evaserunt, illi ignibus cruciati sunt: utrique tamen in Deo sempiterno vicerunt. Non enim aut illi vitâ istâ temporali delectabantur, aut illi minis temporalibus frangebantur. Itaque noli timere hominem minantem tibi. Quid est enim homo? *Vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt.* Aut non tibi nocebit, & ante transibit illa umbra, quàm ad te aculeus ejus transire potuerit; potens est enim Deus: aut si permissus fuerit nocere, *ad tempus nocebit umbræ tuæ, id est, rei transitoriæ tuæ, vitæ temporali tuæ, vitæ veteri tuæ. Usque enim ad ultimum mortis portamus aliquid veteris hominis. Temporalem vitam ille nocere potest, æternam tibi vitam nemo potest auferre. Tollet tibi impedimenta quibus hîc teneris; & hærebis Deo, cui te jam præmissa spe, charitate colligaveras.* Propterea in Psalmis elegantissimè dicitur de homine malo, *Sicut novacula acuta feciisti dolum.* Sic illi insultat Spiritus Dei.

S. Aug. serm. alias 20. de Diversis & 31. ex Homiliis 50. Ephes. 4. 27.

Psal. 51. 4.

" Quid adtendit in novacula? Non quia occidi homines A
" de novacula possunt: sed ad quam rem facta est novacu-
" la. Facta est autem ad radendos capillos. Quid tam su-
" perfluum in corpore quàm capilli? Quantâ instantiâ,
" quanto studio, quantâ cautelâ, quanta intentione acui-
" tur, ut radat capillum? *Sic & homo malus tollit se in par-*
" *tem, cogitat, recogitat, excogitat, ponit fraudem super*
" *fraudem, quærit machinationem, ministros parat, falsos*
" *testes comparat, acuit novaculam. Quid facturus justo,*
" *nisi superflua rasurus?*

Venerab. Beda lib. 4. in Lucam. Nihil est opertum quod non revelabitur, neque absconditum quod non scietur. *Quòd non solùm in futuro, quando cuncta cordium abscondita proferentur ad lucem, sed & in præsenti tempore potest congruenter accipi: Quoniam quæ inter tenebras quondam pressurarum, carcerumque umbras vel locuti vel passi sunt Apostoli, nunc clarificatâ per orbem Ecclesiâ, lectis eorum Actibus publicè prædicantur.* Clariora sunt nomina Piscatorum, *S August. lib. Quæst in Matt. Quæst. 2.* quàm nomina Imperatorum. Admirabiliora illorum gesta, quàm istorum trophea. *Quod dico vobis in tenebris*, id est, *cùm adhuc in timore carnali estis; quia in tenebris est timor:* dicite in lumine, *hoc est, in fiducia veritatis, accepto Spiritu Sancto.* Et quod in aure auditis, prædicate super tecta, *id est, quod in secreto auditis, calcato carnis domicilio prædicate.*

17. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui po-*
" *test & animam & corpus perdere in gehennam.* Timea-
" mus, ut non timeamus. Timor videtur ad ignaviam per-
" tinere: Timor infirmorum videtur esse, non for-
" tium. Sed videte quid ait Scriptura: *Timor Domini*
Prov. 14. 26. " *spes fortitudinis.* Prudenter timeamus, ne inaniter ti-
S. Aug. serm. 65 aliàs 13 inter additos à Parisiensibus. " meamus. Martyres sancti timendo non timuerunt; quia
" Deum timendo, homines contempserunt. Quid enim ab
" hominibus homini metuendum est? Et quid est unde al-
" terum terreat, homo hominem? Terret, & dicit, Occi-
" do te: & non timet; ne cùm minatur, priùs moriatur.
" Occido (inquit) Quis dicit? Cui dicit? Duos audio,
" unum terrentem, alterum metuentem: quorum unus est
" potens, alter infirmus, sed ambo mortales. Quid se ergo
" extollit in honore inflatior potestas, in carne æqualis in-
" firmitas? Securus minetur mortem, qui non timet mor-
" tem. Si verò unde terret, timet; attendat se, & ei cui mi-
" natur comparet se. Inveniat in eo cui minatur, parem
" conditionem; & à Domino simul cum illo petat misera-
" tionem. Homo est enim, & homini minatur, creatura
" creaturæ: sed una inflata sub Creatore, altera fugiens
" ad Creatorem. Dicat ergo fortissimus Martyr, stans ho-
" mo ante hominem: *Non timeo, quia timeo. Tu quod mi-*
" *naris, si ille nolit, non facis: quod autem ille minatur, ut*
" *faciat à nullo impeditur. Deinde tu quod minaris, & si*
" *permitteris, quid facis? Usque ad carnem sævis, anima*
" *tuta est. Non occides quod non vides: visibilis visibi-*
" *lem terres. Habemus ambo invisibilem Creatorem, quem*
" *simul timere debeamus; qui hominem ipsum ex visibili*
" *& invisibili creavit: visibilem de terra fecit, invisibi-*
" *lem flatu suo animavit. Substantia ergo invisibilis, hoc*
" *est, anima, quæ jacentem terram erexit de terra, non*
" *timet cùm percutis terram. Potes ferire habitaculum, num-*
" *quid habitatorem? Fugit percusso vinculo colligatus, &*
" *erit id occulto coronatus. Quid ergo minaris, qui animæ*
" *nihil facere potes? Per meritum ejus cui facere nihil po-*
" *tes, resurget cui facere aliquid potes. Per meritum enim*
" *animæ resurget & caro, & habitatori reddetur, jam non*
" *ruitura, sed mansura.*

" *Sed potiùs timete eum, qui potest & animam & cor-*
" *pus perdere in gehennam.* Potest mori anima, & im-
" mortalis est. Quomodo immortalis est? Quia semper
" aliqua vita est, quæ in illa numquam extinguitur. Quo-
" modo moritur? Non ut non sit vita, sed amittendo vi-
" tam. Etenim anima & vita est alicui rei, & habet etiam
" ipsa vitam suam. *Vita corporis anima est; vita animæ Deus*
" *est. Sicut adest vita corpori, id est, anima, ne moriatur*
" *corpus: sic debet adesse vita animæ, hoc est Deus, ne*
moriatur anima. Corpus quomodo moritur? Anima deserente. Anima, inquam, deserente moritur corpus, & jacet cadaver paulò ante appetibile, modò aspernabile. Insunt membra, oculi, aures: sed hæ fenestræ sunt domûs, habitator abscessit..... Vivit corpus, & impius est, infidelis est, ad credendum durus, ad corrigendos mores ferreus: vivente corpore mortua est anima per quam corpus vivit..... Ambulant pedes, intelligo corpus vivere. Sed quò ambulant? Ad adulterium. Ergo mortua est anima. Sic enim veracissima Scriptura dixit, Mortua est vi- *1. Tim. 5. 6.* dua quæ in deliciis vivit. *Cùm multùm interfit inter delicias & adulterium, quomodo potest anima, quæ in deliciis mortua dicitur, in adulterio vivere? Mortua est.... Cùm audio loquentem, intelligo quia corpus vivit; quæro quid loquatur, utrum & anima vivat? Mendacium lo-*
B *quitur. Si mendacium loquitur, ergo mortua est.* Os quod *Sap. 1. 11.*
mentitur, occidit animam..... *An verò non in te sunt viscera miserationis Christianæ; ut plangas corpus, à quo decessit anima, & non plangas animam à qua recessit Deus?* Hoc tenens Martyr respondeat comminatori: "
Tu vis ferire corpus meum, vis ut cùm timeo ne "
ferias corpus meum, & recedat inde anima mea, "
ego feriam animam meam, & recedat inde Deus "
meus? Non ergo timeas, Martyr, gladium percussoris: "
linguam tuam time, ne tu te percutias, & occidas non "
carnem, sed animam. Inde ergo Dominus, *Qui potest* "
& animam & corpus perdere in gehennam. Quomodo? "
Mors corporis, sempiterna pœna: Mors animæ Dei ab-
sentia. Vis nosse quæ sit mors animæ? Intellige Pro- "*Isai. 26*
phetam dicentem: *Impius non videbit gloriam Dei.* Ti- "*10.*
C meat ergo anima mortem suam, & non timeat mortem "
corporis sui. Quia si timuerit mortem suam, & vixerit "
in Deo suo, non eum offendendo, & à se repellendo, "
merebitur in fine recipere corpus suum; non ad pœnam "
æternam, sicut impii; sed ad vitam æternam, sicut justi. "
Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Hoc est, "
Nolite timere maledictum corporalis mortis, quod tempo- *S. August. lib. 14. cont. Faustum c. 12.*
raliter solvitur: sed timete maledictum spiritalis mortis, per quod anima in æternum cum suo corpore cruciatur.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. *Im-* *S. Hilar Tractatu in Psal. 52.*
pius ergo timor est, cùm quæ non timenda sunt timentur,
& quæ timenda sunt non timentur. Et plerumque nos tam-
quam pro debita officii religione piè adulari Regibus exi-
D *stimamus, quia in corpus nostrum sit his aliquid potestatis:*
quibus nihil ultra de nobis licet, quàm latroni, quàm fe-
bri, quàm incendio, quàm naufragio, quàm ruinæ. His
enim casibus corporum pro summa potestate desæviunt: &
propter brevem dolorem libertatem Ecclesiæ, spei nostræ
fiduciam, confessionem Dei addicimus; punitorem perdi-
toremque in igne judicii & corporis & animæ nostræ
Deum non timentes, & æternis divinæ ultionis pœnis
momentanea atque abolenda supplicia præferentes; dum
placere nos ipsis, & in eorum gratia permanere famulatu
impio gloriamur.

Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Christus non* *S. Augustin Enarrat. in Psal. 69.*
solùm verbo, sed etiam exemplo abstulit omnem timorem.
Verbo dicens, Nolite timere eos qui corpus occidunt;
E *exemplo, faciens quod verbo præcepit; ut nec eorum ver-*
berantium manus vellet devitare, nec alapas percutien-
tium, nec salivas conspuentium, nec coronam de spinis
imponentium, nec crucem interficientium. Nihil horum
vitare voluit, cui nihil opus erat propter eos quibus hoc
opus erat, faciens ægrotis de se ipso medicamentum.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. *Anima tua non morietur,* *S. Augustin. Enarrat. in Psal. 79.*
nisi tu eam volueris occidere. Perimat aliena iniquitas
carnem tuam, dum servet veritas animam tuam. Si autem
à veritate resilieris, quid tibi ampliùs facturus est inimi-
cus, quàm tu tibi ipse facis? Inimicus sæviens carnem po-
test occidere; tu autem dicendo falsum testimonium, ani-
mam occidis.... Itaque ad omne rectè factum amor & timor
ducit. Ut facias bene, amas Deum, & times Deum: Ut
facias malè, amas mundum, & times mundum. Hæc duo

convertantur

convertantur ad bonum : Amabas terram, ama vitam æternam : Timebas mortem, time gehennam. Quicquid tibi iniquo promiserit Mundus, numquid potest dare quantum dabit justo Deus? Quicquid tibi justo minatus fuerit Mundus, numquid potest facere quod facit iniquo Deus ? Benè quidem tu nihil aliud vis quàm ut bene tibi sit ; & in eo quod times, non vis ut malè tibi sit : sed non in ea regione quæris, in qua quærendum est. Bonum est quod vis, sed tolera quod non vis, ut assequaris quod vis.

S. August. Enarrat. in Psal. 54.

Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Vita nostra dilectio est. Si vita dilectio, mors odium est. Cùm cœperit homo timere ne oderit quem diligebat, mortem timet, & acriorem mortem, & interiorem mortem qua occiditur anima, non corpus. Adtendebas hominem sævientem in te ; quid erat facturus contra quem tibi securitatem tuus Dominus dederat, dicens,* Nolite timere eos qui corpus occidunt ? *Ille sæviendo corpus occidit, tu odium habendo animam occidisti : & ille corpus alienum, tu animam tuam.*

18. *Nonnè duo passeres asse væneunt ? Et unus ex illis non cadit super terram sine Patre vestro ? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere multis passeribus meliores estis vos.* Quod vilissimum homines putant, Domini Providentiâ gubernatur, quantò magis homo, præcipua divini ingenii cura ! Quantò magis justi, quos Deus ut amicos habet? Nihil certè detrimenti ipsis inferri ab improbis potest.

S. Augst. lib. de Agone Christiano c. 7.

Nam quod diligunt, & unde beati sunt, auferre illis nemo potest. Cruciatus verò corporis malas animas miserabiliter affligit ; Bonas autem fortiter purgat.

S. Hilar. in c. 10. Matt. n. 18.

Nonnè duo passeres esse væneunt ? &c. Passeres duos tropologicè S. Hilarius interpretatur corpus & animam. *Quæ sub peccato,* inquit, *vendita sunt, redemit ex Lege Christus : ergo quod venditur, corpus atque anima est ; & cui venditur, peccatum est : quia Christus & de peccato redemit, & animæ ac corporis est Redemptor. Qui igitur duos passeres asse væneunt, se ipsos peccato minimo væneunt, natos ad volandum, & ad cælum pennis spiritalibus efferendos. Sed capti pretiis præsentium voluptatum, & ad luxum sæculi venales, totos se talibus actionibus nundinantur. Sed quærendum est, quomodo unum ex illis est, quod sine voluntate Dei non cadet. Dei voluntas est, ut unum ex illis magis evolet, sed Lex ex constitutione Dei profecta decernit unum ex eis potiùs decidere. Quemadmodum autem si evolarent, unum essent, id est, corpus in naturam animæ transisset, & gravitas illa terrenæ materiæ in profectum & substantiam animæ aboleretur, fieretque corpus potiùs spiritale : ita peccatorum pretio venditis, in naturam corporum animæ subtilitas ingravescit, & terrenam contrahit ex vitiorum sorde materiem, fitque unum ex illis quod tradatur in terram. Plurimis autem eos antestare passeribus, cùm dicit, ostendit multitudini Infidelium electionem Fidelium præesse : quia his casus in terram, sit, illis volatus in cælum.*

Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. *Mundus interfector est corporis mei, sed* Dominus susceptor est animæ meæ. *Et quid mihi obest, cùm sit Dominus susceptor animæ meæ, quòd Mundus interfector est corporis mei? Quid perdidi, quid amisi ? Quando Dominus susceptor est animæ meæ, erit & restitutor corporis mei. Quid mihi deerit, si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? Exhortans Martyres suos Christus, ne ab inimicis persecutoribus aliquid formidarent,* Capilli, *inquit,* vestri omnes numerati sunt. *Timebo ergo de damno membrorum, quando securitatem accepi de numero capillorum ? Ergo dicamus, ex fide, dicamus in spe, dicamus flagrantissima charitate. Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. *Quis numerat capillos capitis sui ? Multò minùs peccata, quæ excedunt numerum capillorum. Minuta videntur, sed multa sunt.* Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non

S. August. serm. 334 aliàs 48. de Sanctis

Rom. 8. 31.

A potui ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei. *Præcavisti magna, jam non facis adulterium, jam non facis homicidium, non rapis res alienas, non blasphemas, non dicis falsum testimonium : Moles istæ sunt peccatorum. Magna præcavisti, de minutis quid agis ? An non times minuta? Projecisti molem, vide ne arenâ obruaris.* Venialia peccata veluti capilli sunt, superflui vanique affectus, quibus rebus terrenis nimiùm adhæremus ; sed timendum, si capillos istos crescere & luxuriare sinamus, nec pœnitentiæ novaculâ eradere curemus, ne simile quid nobis contingat casui infœlicis Absalonis. Cùm mulo insidens transiret subter condensam quercum & magnam, cæsaries ejus quercui adhæsit, mansitque suspensus, pertranseunte mulo. Quod cùm Joab Duci exercitus Davidis renuntiatum esset, cucurrit ille ad quercum, tres lanceas ferens in manu sua, & infixit eas in corde Absalon. Idem sæpè contingit homini venialia peccata negligenti. Hæret affectibus suis rei cuipiam terrenæ, velut quercui densæ, & magnæ, ibi suspensus manet inter cælum & terram. Id animadvertens diabolus, tres lanceas in ejus corde figit, gravioribus tentationibus animum ejus pulsat, eique gratiæ vitam eripit.

S. August. Enarrat. in Psal. 39.

2 Reg. 18.

19. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est : Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Non Apostolos tantùm, sed Christianos omnes spectat hæc Domini sententia. Credere satis non est ad salutem, nisi fidem nostram & verbis testemur & factis, *Corde enim creditur ad justitiam : ore autem confessio fit ad salutem.* Heu, quàm lugendi Christiani, qui *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant !* Sunt & qui corde negent, quod verbis & externis operibus confitentur. Hypocritæ, de quibus Deus per Isaiam : *Populus hic labiis me honorat* (inquit) *cor autem eorum longè est à me.* Contra verò David, Deum in spiritu & veritate adorans : *Ecce,* inquit, *labia mea non prohibebo, Domine tu scisti :* Et rursus : *Credidi propter quod locutus sum.* Hoc est, perfectè credidi. Non enim perfectè credunt, qui quod credunt loqui nolunt. Propter hoc locutus est Martyr, quia credidit. Simul enim credidit & quod præmium loquendo sperare, & quam pœnam tacendo timere deberet. *Credidi propter quod locutus sum : Ego autem humiliatus sum nimis.* Passus est enim multas tribulationes propter verbum quod fideliter tenebat, fideliter impendebat, & humiliatus est nimis. Quod illi timuerunt, qui amaverunt gloriam hominum magis quàm Dei. Verùm cur addidit, *Ego autem humiliatus sum nimis,* nisi quia homo humiliari potest ab iis qui veritati contradicunt, non ipsa veritas quam credit & loquitur. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Excessum pavorem dicit, quem comminantibus persecutoribus & impendentibus passionibus cruciatûs, aut mortis, humana infirmitas patitur. Conterritus enim respexit infirmitatem suam, & vidit non de se sibi esse præsumendum. Quantùm enim ad ipsum hominem pertinet, mendax est, sed gratiâ Dei verax effectus est, ne pressuris inimicorum cedens non loqueretur quod crediderat, sed negaret, sicut Petro accidit, quoniam de se præsumserat, & docendus erat de homine non esse præsumendum. Et si de homine non debet quisque præsumere, utique nec de se ipso, quia homo est. Benè ergo iste vidit in pavore suo omnem hominem esse mendacem : quia & illi qui nullo pavore vanescunt, ne persequentibus cedendo mentiantur, muneribus Dei tales sunt, non viribus suis. Proinde verissimè dictum est, *Omnis homo mendax,* sed Deus verax, qui ait, *Ego dixi, Dii estis, & filii excelsi omnes : Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de Principibus cadetis.* Consolatur humiles, & implet eos, non solùm fide credendæ, sed etiam fiducia prædicandæ veritatis, si perseveranter subdantur Deo, nec imitentur unum ex Principibus diabolum, qui in veritate non stetit, & cecidit. Si enim omnis homo mendax, in tantùm

Rom. 10. Tit. 1. 16.

Isai. 29.

Psal. 39. 10.

"S. Aug. "Enarr. "in Psal. "115.

„ non erunt mendaces, in quantùm non erunt homines, „ quoniam Dii erunt, & filii Altissimi. Sed quærit quid „ retribuat Domino, & non invenit nisi ex eis quæ ipse „ Dominus retribuit. *Calicem*, inquit, *salutaris accipiam*, „ *& nomen Domini invocabo*. O homo, peccato tuo men- „ dax, dono Dei verax, & ideo jam non homo, quis tibi „ dedit calicem salutaris, quem accipiens & invocans no- „ men Domini, retribues ei pro omnibus quæ retribuit ti- „ bi? Quis nisi ille qui ait, *Potestis bibere calicem, quem* „ *ego bibiturus sum?* Quis tibi dedit imitari passiones suas, „ nisi qui pro te passus est prior? *Ideoque pretiosa in con-* „ *spectu Domini mors sanctorum ejus*. Emit eam Sangui- „ ne suo, quem prior fudit pro salute servorum, ne pro „ Domini Nomine servi fundere dubitarent, quod tamen „ eorum, non Domini utilitati proficeret. Eorum omninò „ utilitati prodest, quòd Christum coram hominibus con- „ fessi sunt, siquidem Christus eos confitebitur, pro suis „ agnoscet, laudabit, coronabit coram Patre suo in glo- „ ria cælesti. *Tunc laus erit unicuique à Deo.*

1. Cor. 4. 5. *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo.* A Christo negari, idem est ac ab ipso rejici, reprobari, damnari. *Novit enim Dominus qui sunt ejus.* Nunc ergo Christum confiteamur, & sermone & opere, ut Fidem ejus, quam lingua nostra loquitur, etiam moribus vita fateatur. *Dicant labia*

S. Ambros. Enarrat. in Psal. 39. *quod habet cor: hoc contra timorem. Habeat cor quod dicunt labia: hoc contra simulationem. Aliquando enim timor est, & non audes dicere quod nosti, quod credis: Aliquando simulatio est, dicis, & non habes in corde. Consentiant labia tua cordi tuo. Quærens pacem à Deo, tibi ipse esto pacatus: Non sit inter os tuum & cor tuum mala rixa.* Martyres sancti *in Ecclesia Catholica nihil habentes simulationis, compaginati junctura unitatis, confessi sunt Christum, caput quod præcesserat, sicut membra sequi concupierunt. Sed qui concupierunt? In tormentis patientes, in confessione fideles, in sermone veraces. Jaculabantur enim in ora interrogantium se sagittas Dei, & vulnerabant ad iram; multos vulneraverunt & ad salutem.* Hæc omnia proponamus nobis, intueamur, imitari optemus. *Hæc sunt spectacula Christiana, hæc videt desuper Deus, ad hæc hortatur, ad hæc adjuvat, his certaminibus præmia proponit & donat.* Ecce labia non prohibebo. *Vide ne timeas, & prohibeas labia tua.* Domine, tu scisti, *quia est & in corde quod sonat, & in labiis.* In Mundo, in medio nationis pravæ annuntianda Dei justitia, prædicanda veritas est, Lex Dei propugnanda, confessio fidei edenda verbo, & operibus. De Evangelio, de Christiana pietate, de Christi Cruce nequaquam erubescendum est. Cum Propheta dicen-

Psal. 68. 8. dum, *Quoniam propter te sustinui opprobium: operuit confusio faciem meam.* S. Augustinus legit, *Operuit irreverentia faciem meam.* Irreverentia quasi impudentia est.

S. Aug. Enarr. in hunc Psal. Serm. 1. „ Oportet ut habeat Christianus irreverentiam istam, „ quando venerit inter homines quibus displicet Christus. „ Si erubuerit de Christo, delebitur de libro viventium. „ Opus est ergo ut habeas irreverentiam, quando tibi de „ Christo insultatur; quando dicitur, Cultor Crucifixi, „ adoratur malè mortui, venerator occisi: Hîc si erubue- „ ris, mortuus es. Sententiam quippe ipsius vide, qui „ neminem fallit: *Qui me erubuerit coram hominibus, &* „ *ego erubescam eum coram Angelis Dei.* Observa ergo tu, *Frontosus esto, quando audis opprobrium de Christo. Quid times fronti tuæ, quam signo Crucis armasti?* Salvus sum,

Tertull. lib. de Carne Christi c. 5. „ inquit Tertullianus, si non confundar de Domino meo. „ Alias non invenio materias confusionis, quæ me per „ contemptum ruboris probent benè impudentem, & fe- „ liciter stultum. *Crucifixus est Dei Filius: non pudet; quia* „ *pudendum est.*

„ 20. *Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem adversùs patrem suum, & filiam adversùs matrem suam, & nurum adversùs socrum suam. Et inimici hominis, domestici ejus.* Pax alia fructus est charitatis, vera pax, quam dat Christus; alia cupiditatis, falsa pax, quâ homo in rerum terrenarum fruitione, in deliciis carnis, in vitiis conquiescit: hanc destruit Christus, verbi sui gladio nos separans à rebus omnibus, affectibus, personis, etsi conjunctissimis, quæ nobis impedimento sunt ad salutem. *Non veni pacem mittere, sed gladium.* Quia videlicet præcipua singularisque pax tunc præstatur, quando quod tabo vel sanie corruptum est, abscinditur atque projicitur; quando factiosa & improba pars repellitur, aut omninò destruitur: sic certè cælis terra conjungi potest. Nam & Medicus hoc modo reliquum corpus facilè conservat, si quod reduci ad sanitatem non potest, exciderit atque abjecerit: & Militiæ Dux ad solvendam militum conspirationem, alterum in alterum concitat. Sic in turre illa factum videmus, quando perniciosa illa pax per salutarem vocis dissonantiam dissoluta, tranquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui adversùs se conspirabant, dividebat atque dissipabat. Tempore verò ipsius Naboth concordia illa quovis bello fuit atrocior. Nec enim semper concordia laudanda, cùm etiam latrones magnâ inter se concordiâ conspirare sciamus. Non igitur ex proposito Christi, sed ex mente animoque hominum vitioso bellum erumpit Nam ipse certè vellet ut omnes uno consensu veram pietatem amplecterentur: verùm quoniam resistunt atque reluctantur, bellum prorumpit.

„ S. Ioan. Chrys. hom. 36 in Mat. Act. 9. 15. 3. Reg. 2. 1.

Non veni pacem mittere, sed gladium. *Sermo Dei gladius bis acutus. Unde bis acutus? Dicit de temporalibus, dicit de æternis. In utroque probat quod dicit, & eum quem ferit, separat à Mundo. Nonnè ipse est gladius, de quo Dominus dicit,* Non veni pacem mittere in terram, sed gladium? *Attende quomodo venit disjungere, quomodo venit separare. Disjungit sanctos, disjungit impios, separat à te quod te impedit. Filius vult servire Deo, pater non vult: venit gladius, venit sermo Dei, dividit filium à patre. Filia vult, mater non vult: gladio dividuntur ab invicem. Nurus vult, socrus non vult: Veniat gladius bis acutus, afferat promissionem vitæ præsentis & futuræ, consolationem temporalium, æternorum perfruitionem. Ecce gladius ex utraque parte acutus, promittens temporalia & æterna. In quo nos fefellit? Nonnè Ecclesia Dei per totum Mundum non erat? Ecce est. Antea legebatur, & non videbatur: modò sicut legitur, ita cernitur. Quicquid temporaliter nobis promissum est, ad unam partem gladii pertinet: Quicquid in sempiternum, ad alteram partem gladii pertinet. Habes spem futurarum rerum, habes consolationem præsentium, noli retrahi ab eo qui vult retrahere: Pater, mater, soror, uxor, amicus sit, non te retrahat; & utilis tibi erit gladius bis acutus. Utiliter te ille separat, malè te tu conglutinas. Venit ergo Dominus noster ferens gladium bis acutum, promittens æterna, implens temporalia. Duo Testamenta ad gladium bis acutum pertinent: Vetus Testamentum terrena promittit, Novum æterna. In utroque sermo Dei verax inventus est, ut gladius bis acutus, De gladio maligno erue me* (inquit David) De gladio, *non sufficit; addit,* maligno. *Procul dubio est gladius benignus. Quis est gladius benignus? De quo Dominus dicit,* Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. *Separaturus enim erat fideles ab infidelibus, filios à parentibus, & cæteras necessitudines dirempturus, gladio putredinem abscindente, membra autem Christi sanante. Est ergo benignus gladius bis acutus, utroque acumine præpotens Veteris & Novi Testamenti, narratione præteritorum, & promissione futurorum. Est ergo iste gladius benignus: Ille autem malignus est, quo illi loquuntur vanitatem; quia benignus est quo Deus loquitur veritatem.*

Matt. 10. 34. S. August. Enarrat. in Psal. 149.

S. August. Enarrat. in Psal. 143.

Et inimici hominis, domestici ejus. Sæpè saluti nostræ magis nocent, qui nobis intimiùs sunt conjuncti. Parentes sæpè sentimus parricidas. Pater inimicus est filii, cùm institutione & educatione prava, amore inordinato, indulgentiâ nimiâ, ipsum corrumpi sinit, & malos habitus contrahere, cùm vitæ Christianæ officia ipsum docere negligit. Filius inimicus est patris, cùm ip-

si occasio est aut incitamentum ad divitias malis artibus quærendas & congregandas, ut ipsum in sæculo promoveat, ac fortunatum reddat. Mater filiæ inimica est, cùm ipsam Mundi ingenio ac moribus conformat, & in luxu ac vanitate instituit. Filia matris inimica est, cùm ab ea obtinet ut spectacula, choræas, vitorumque cœtus frequentet. Dominus famulorum inimicus est, cùm salutem illorum non curat : Famulùs domini, cùm ejus vitiis & cupiditatibus servit. Sic *Inimici hominis, domestici ejus.* Nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm hæ quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum qui palam est adversarius, facilè vitando cavere possis : hoc verò occultum, intestinum, ac domesticum malum non solùm existit, verùm etiam opprimit, antequam prospicere atque explorare potueris. Propter quod etiam divina vox illa, *Et inimici hominis, domestici ejus*, cum magno dolore cordis auditur : Quia etsi quisque tam fortis sit, ut æquo animo perferat ; vel tam vigilans, ut provido consilio caveat, quæ adversùs eum molitur amicitia simulata : eorum tamen hominum perfidorum malo, cùm eos esse pessimos experitur, si ipse bonus est, graviter excrucietur necesse est ; sive semper mali fuerint, & se bonos finxerint, sive in istam malitiam ex bonitate mutati sint. Si ergo domus commune perfugium in his malis humani generis tuta non est, quid civitas, quæ quantò major est, tantò forum ejus litibus & civilibus & criminalibus plenius, etiamsi quiescant non solùm turbulentæ, verùm sæpius & cruentæ seditiones ac bella civilia, à quorum eventis sunt aliquando liberæ civitates, à periculis numquam ?

S. Aug. lib. 19 de Civitate Dei. c. 5

21. *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus : & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.* Dei amorem omnibus affectibus nostris dominari oportet : Christum, ejusque Legem ac gloriam omnibus necessitudinibus præponi. *Ordinavit in me charitatem* (ait Sponsa.) Hic ordo in omni affectu necessarius est. *Ama post Deum patrem, ama matrem, ama filios. Si autem necessitas venerit ut amor parentum ac filiorum Dei amori comparetur, & non possit utrumque servari, odium in suos, pietas in Deum sit.*

Cant. 2.

S. Hieron. in hunc locum.

Recordare tyrocinii tui diem, quo Christo in Baptismate consepultus, in Sacramenti verba juraſti, pro nomine ejus non te patri parciturum esse, non matri. Ecce adversarius in pectore tuo Christum conatur occidere, ecce donativum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licèt parvulus ex collo pendeat nepos : licèt sparso crine & sciſſis vestibus, ubera quibus te nutrierat, mater ostendat : licèt in limine pater jaceat : per calcatum perge patrem ; siccis oculis ad vexillum Crucis evola. Solum pietatis genus est in hac re esse crudelem ..... Facilè rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contrà, Scriptura præcipit parentibus obsequendum. Sed quicumque eos supra Christum amat, perdit animam suam. Gladium tenet hostis ut me perimat : & ego de matris lachrymis cogitabo ?

Idem Epist. 1. ad Heliodorum.

Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. *Quicumque, non dico uxorem, cujus etiam commixtione carnis ad carnalem utitur voluptatem, sed ipsa quæ ab hujusmodi delectationibus aliena sunt nomina pietatis, humano more carnaliter diligendo, Christo anteponit, non eum habet in fundamento ; & ideo non per ignem salvus erit, sed salvus non erit, quia esse cum Salvatore non poterit, qui de hac re apertissimè loquens,* « *ait :* Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non « est me dignus : & qui amat filium aut filiam super me, « non est me dignus : *Verùm qui has necessitudines sic amat carnaliter, ut tamen eas Christo Domino non præponat, malitque ipsis carere quàm Christo, si ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem salvus erit : quia ex earum amissione tantùm necesse est urat dolor, quantùm hæserat amor. Porrò qui patrem, matrem, filios, filias secundùm Christum dilexerit, ut ad ejus Regnum obtinendum, eique cohærendum illis consulat, vel hoc in eis diligat, quòd membra sunt Christi,* *abſit ut ista dilectio reperiatur in lignis, fœno, & stipula consumenda, sed prorsus ædificio aureo, argenteo, gemmeo deputabitur. Quomodo autem potest eos plus amare quàm Christum, quos amat utique propter Christum?*

S. Augustin. lib. 12. de Civitate Dei c. 26.

Amores duo in hac vita secum in omni tentatione luctantur, amor sæculi, & amor Dei ; & horum duorum qui vicerit, illùc amantem tamquam pondere trahit. Venit Christus mutare amorem, & de terreno facere vitæ cælestis amatorem : homo propter nos factus, qui nos homines fecit ; & assumens homines Deus, ut homines facere Deos ... Hoc amore accensis, vel potiùs ut accendantur, hoc dicit, *Qui amat patrem aut matrem super me, non est me dignus*, &c. Amorem *parentum, uxoris, filiorum, non abstulit, sed ordinavit, Non dixit, Qui amat, sed* Qui amat super me. *Ama patrem, sed noli super Dominum : ama genitorem, sed noli super Creatorem. Pater genuit sed non ipse formavit. Nam quis, aut qualis sibi nasciturus esset, cùm seminaret, ignoravit. Pater nutrivit, sed non de suo pater panem esurienti instituit. Postremò quicquid tibi pater reservat in terra, decedit ut succedas, vitæ tuæ locum faciet morte sua. Pater autem Deus quod tibi servat, secum servat ; ut hæreditatem cum ipso possideas Patre, nec eum decessorem quasi successor expectes, sed inhæreas semper mansuro semper in illo mansurus. Ama ergo patrem, sed noli super Deum tuum. Ama matrem tuam, sed noli super Ecclesiam, quæ te genuit ad vitam æternam. Denique exipsorum parentum amore perpende quantùm diligere debeas Deum & Ecclesiam. Si enim tantùm diligendi sunt qui genuerunt moriturum, quanta charitate diligendi sunt, qui genuerunt ad æternitatem venturum, in æternitate mansurum ? Ama uxorem, ama filios secundùm Deum, ut consulas eis ad Deum colendum tecum : cui junctus cùm fueris, separationem nullam timebis. Ideo non debes illos plus Deo diligere, quos omninò malè diligis, si neglexeris tecum ad Deum ducere. Veniet fortasse hora Martyrii. Tu vis confiteri Christum. Confessus excipies fortasse temporis pœnam, excipies temporalem mortem. Pater, aut uxor, aut filius blandiuntur ne moriaris, & blandiendo efficiunt ut moriaris. Si non efficiant, illic tibi veniet in mentem,* Qui amat *Patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios super me, non est me dignus.* Lege & Epistolam 243. aliàs 38. ejusdem S. Augustini ad Lætum.

S. Augustin. Serm. 344 aliàs 31. ex additis à Sirmondo.

22. *Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Crucem ferre, & Christum imitari, non modò consilium, sed præceptum est ; cujus observatio necessaria planè est ad æternam salutem consequendam. Hanc rejicit impius, accipere videtur Philosophus, sed Christum non sequitur : ipsam verò propter Christum, exemplo Christi accipit, eligit, ferre gaudet, qui verè Christianus est. Christus ut te redimeret, fudit sanguinem suum : Tu mundo, tu peccato mori non vis, renuntiare voluptati renuis, ab injustitia temperare, pœnitentiam agere, cupiditates tuas mortificare, tribulationes à Deo immissas pati, ut redemptionis Christi sis particeps. Habuit Christus sanguinem, unde nos redimeret ; & ad hoc accepit sanguinem, ut esset quem pro nobis redimendis effunderet *Sanguis Domini tui, si vis, datus est pro te : Si nolueris esse, non est datus pro te. Fortè enim dicis, Habuit sanguinem Deus meus, quo me redimeret : sed jam cùm passus est, totum dedit ; quid illi remansit quod det & pro me ? Hoc est magnum, quia semel dedit, & pro omnibus dedit. Sanguis Christi volenti est salus, nolenti supplicium. Quid ergo dubitas, qui mori non vis, à secunda potiùs morte liberari ? Qua liberaris, si vis tollere crucem tuam, & sequi Dominum ; quia ille tulit suam, & quæsivit servum .... Væ generi humano ! Ut liceat illis paululùm vivere, dant etiam illud unde possent semper vivere ... Veniet de transverso inimicus territans, & non tibi dicet, Da mihi pecuniam tuam, ut vivas : sed dicet tibi, Nega Christum, ut vivas. Quod tu si feceris, ut liceat tibi paululùm vivere, perdes unde posses semper vivere, Hoc est*

S. Augustin. Serm. 344 aliàs 31. ex additis à Sirmondo.

amare vitam, qui timebas mortem? Homo bone, quare timebas mortem, niſi amando vitam? Chriſtus eſt vita. Quare appetis parvam, ut perdas ſecuram? An fortè fidem non perdidiſti, ſed quod perderes non habuiſti? Tene ergo unde ſemper vivas. Adtende proximum tuum, quanta faciat ut modicùm vivat. Adtende & illum qui Chriſtum negavit, quantum malum fecit propter paucos dies vitæ. Et tu non vis ipſos paucos dies contemnere vitæ, ut nullo die moriaris, & in ſempiterno vivas die, à Redemptore tuo protegaris, in æterno Regno Angelis adæqueris? Quid amaſti? Quid perdidiſti? Ut ſequereris Dominum, crucem tuam non tuliſti. Accipere crucem ſuam, eſt pati pro Chriſto quicquid intulerit Mun-
1. Petri 2. 9. 20. 21. Et c. 4. 13. 14. 15. 16. dus. Hæc gratia, hoc officium Chriſtianorum. *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei gratiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus .... Communicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exſultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.*

Luc. 9. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* In alio Evangelio legitur: *Qui non accipit crucem ſuam quotidie.* Tota ſcilicet vita Chriſtiani, ſi ſecundùm Evangelium vivat, crux eſt & martyrium.
S. Hieron. in hunc locum. *Ne* igitur *ſemel putemus ardorem fidei poſſe ſufficere, ſemper crux portanda eſt, ut ſemper nos Chriſtum amare doceamus.*

S. Leo Serm. 44. Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Pia vita ſanctorum numquam aliena eſt crucis Chriſti, dum continentiæ clavis deſideria carnis configit, & corporeas cupiditates virtute Spiritus in ſe habitantis interficit.* Apoſtolus ait,
2. Tim. 3. 12. *Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur:* Et ideo *Numquam deeſt tribulatio perſecu-*
S. Leo Serm. 45. *tionis, ſi numquam deſit obſervantia pietatis.* Dominus ipſe in exhortationibus ſuis dicit: *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Nec dubitare debemus hanc vocem, non ſolùm ad Diſcipulos Chriſti, ſed ad cunctos Fideles, totamque Eccleſiam pertinere, quæ ſalutare ſuum in his, qui aderant, univerſaliter audiebat. *Sicut ergo totius eſt temporis piè vivere: ita totius eſt temporis crucem ferre: Quæ meritò unicuique ſua dicitur, quia propriis modis atque menſuris ab unoquoque toleratur. Unum nomen eſt perſecutionis, ſed non una eſt cauſa certaminis: & plus plerumque periculi eſt in inſidiatore occulto, quàm in hoſte manifeſto.* Beatus Job, alternantibus bonis ac malis Mundi
Iob. 7 1. „ hujus eruditus piè veraciterque dicebat: *Nonnè tentatio eſt vita hominis ſuper terram?* Quoniam non ſolis „ doloribus corporis atque ſuppliciis anima fidelis impe- „ titur, verùm etiam ſalvâ incolumitate membrorum, gravi morbo urgetur, ſi carnis voluptate mollitur. Sed cùm „ caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs „ carnem, præſidio Crucis mens rationalis inſtruitur: nec „ cupiditatibus noxiis illecta conſentit, quoniam continentiæ clavis & Dei timore transfigitur. In bono ergo propoſito conſtitutis, inimicitiæ diſſimilium diabolo inſtigante non deſunt, ut facilè in odia prorumpant, quorum „ improbi mores deteſtabiliores fiunt comparatione Juſtorum. Iniquitas cum juſtitia non habet pacem, temperantiam odit ebrietas, falſitati nulla eſt cum veritate concordia: non amat ſuperbia manſuetudinem, petulantia verecundiam, avaritia largitatem: & tam pertinaces habet „ diverſitas iſta conflictus, ut etiamſi exteriùs conquieſcat, ipſa tamen piorum cordium penetralia inquietare „ non deſinant: ut verum ſit, quòd *Qui voluerint in Chriſto „ piè vivere, perſecutionem patientur*: & verum ſit, quòd „

omnis hæc vita tentatio eſt. *Ipſis experimentis ſuis unaſquiſque Fidelis edoctus, Chriſti Cruce armetur, ut Chriſto dignus habeatur.*

Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Suſceptio crucis, eſt interfectio cupiditatum, occiſio vitiorum, declinatio vanitatis, & abdicatio omnis erroris.* S. Leo Serm. 70.

23. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Nimius & inordinatus amor temporalis vitæ, impedimentum eſt pietatis Chriſtianæ. Vita ipſa pro Chriſto contemnenda eſt, & potiùs amittenda, quàm fides abnegetur, aut aliâ quavis ratione Deus offendatur. Vitam non amat, qui vivere in æternum, cùm poſſit non curat. Qui carnis deſideriis & voluptatibus indulgent, qui præſentis vitæ dulcedinem ita diligunt, ut crucis amaritudines deguſtare nolint; qui numquam de morte cogitare volunt, ne mala ipſorum tranquillitas, vel ad momentum interturbetur, animam ſuam in æternum perdent. Qui verò mortificant membra ſua ſuper terram, qui carnem crucifigunt cum vitiis & concupiſcentiis, qui Chriſto patienti ſe conformant, corpuſque ſuum per pœnitentiam offerunt Deo *Hoſtiam viventem, ſanctam*, Eique *placentem*, animam ſuam in vitam æternam cuſtodiunt. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam; & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Nemo poteſt animam ſuam perdere propter Chriſtum, niſi eam priùs invenerit; & nemo poteſt animam ſuam invenire in Chriſto, niſi eam priùs perdiderit. *Inveni, ut perdas: perde, ut invenias. Quomodo eam priùs inventurus es, ut habeas quam perdas? Quando cogitas te ex parte mortalem, quando cogitas eum qui te fecit, & inſufflando animam tibi creavit, & videris eam illi debere, qui dedit; illi reddendam, qui commodavit; ab illo cuſtodiendam, qui inſtituit; inveniſti animam tuam, inveniens eam in fide. Credidiſti enim hoc, & inveniſti animam tuam. Nam perditus eras, antequam crederes. Inveniſti animam tuam: mortuus quippe fueras in infidelitate, revixiſti in fide... Perde eam, & anima tua ſemen tibi ſit. Nam & agricola triturando & ventilando invenit triticum, & rurſus ſeminando perdit triticum. Invenitur in area, quod perierat in ſemente. Perit in ſemente, quod inveniatur in meſſe.* Qui *ergo* invenerit animam ſuam, perdet eam. *Qui laborat colligere, quare piger eſt ſeminare?* Vide tamen ubi invenias, & quare perdas. Unde enim invenires, niſi tibi lumen accenderet ille cui dicitur, *Tu illuminabis lucernam meam Domine?* Jam ergo inveniſti, illo tibi accendente lucernam. Vide quare perdas. Non enim paſſim perdendum eſt, quod tam diligenter inventum eſt. Non ait, Qui perdiderit eam, inveniet eam: Sed, *Qui perdiderit eam propter me.* Naufragi fortè negotiatoris corpus cùm in littore inſpexeris, reddis lacrymas miſeratus, & dicis, Væ huic homini! Propter aurum perdidit animam ſuam. Benè plangis, benè miſeraris. Propter aurum enim perdere animam ſuam potuerit, propter aurum invenire non poterit. Ad damnum animæ ſuæ idoneus fuit, ad eam lucrandam minùs idoneus exſtitit. Non enim cogitandum eſt quod perdidit, ſed quare perdidit. Si propter avaritiam ecce ubi jacet caro, ubi eſt quod erat carum? Et tamen *juſſit avaritia, & propter aurum perdita eſt anima, & propter Chriſtum non perit anima, neque pereat*... Noli dubitare pro Chriſto animam perdere. Fideli creatori commendas, quod diceris perdere. *Tu quidem perdes: ſed ille ſuſcipit, cui nihil perit. Si amas vitam, perde ut invenias: Quia cùm inveneris, jam non erit quod perdas, non erit quare perdas. Ea quippe invenitur vita, quæ invenitur ut omninò perire non poſſit.* S. Auguſt. Serm. 344 aliàs 3. ex additis à Sirmondo.
P Pſal. 17. 29.

Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. *Exhibuiſtis membra veſtra deliciis illicitis, peccatorum ſuavitate ducti eſtis, ut illa faceretis, ducat vos ad recta facta ſuavitas & dulcedo juſtitiæ: Amate juſtitiam, quomodo amaſtis iniquitatem.* Digna eſt juſtitia quæ à vobis S. Auguſt. Serm. 159 aliàs 17. de Verbis Apoſt.

„ impetret ut exhibeatis illi, quod exhibuistis iniquitati: hoc est. Humanum dico, hoc est quod infirmitas vestra „ tolerare adhuc potest. Quid ergo suspendit Apostolus? „ Quid distulit dicere? Dicam si potero. Appende justi- „ tiam & iniquitatem: tantùmne digna est justitia, quan- „ tùm digna fuit iniquitas? Sic amanda est ista, quantùm „ amata est illa? Absit ut sic, sed & utinam vel sic! Ergo „ plus? Plus omnino. *In iniquitate secutus es voluptatem, pro justitia tolera dolorem. Ecce nescio quis ætatis lubricæ impudicus adolescens, suavitate illiciente injecit oculos in conjugem alienam, amavit, cupit pervenire, quærit tamen latere: sic enim amat voluptatem, ut plus timeat dolorem. Quare quærit latere? Timet apprehendi, ligari, adduci, includi, produci, torqueri, occidi. Hæc omnia timendo, in illa appetitione suavitatis suæ latebras quærit: aucupatur absentiam mariti, ipsum adjutorem flagitii sui timet invenire, quia conscio se* B *formidat implicare. Et videmus eum, suavitate duci; sed suavitas illa non est tanta, ut vincat etiam dolorem timoremque pœnarum. Da mihi pulchram justitiam, da mihi fidei pulchritudinem: procedat in medium, ostendat se oculis cordis; inspiret fervorem amatoribus suis. Jam tibi dicitur, Frui me vis? Contemne quicquid te aliud delectat, contemne pro me. Ecce contempsisti, parum est illi. Humanum est hoc propter infirmitatem carnis vestræ. Parum est ut contemnas quicquid te delectabat: contemne quicquid te terrebat, contemne carceres, vincula, equuleum, tormenta, mortem. Hæc vicisti, me invenisti. In utroque gradu amatores justitiæ vos probate. Invenimus forsitan aliquos, qui præponant justitiæ delectationem voluptatibus & delectationibus corpori suo: Qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemque contemnat, putas est aliquis in vobis?.... Millia Martyrum* C *adjacent oculis nostris, ipsi veri amatores perfectæque*

Iacobi 1. 2. „ *justitiæ. De illis dictum est*, Omne gaudium existimate, „ fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis; scien- „ tes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur; pa- „ tientia autem opus perfectum habet. *Quid addi potest,* „ *ut opus perfectum habeat? Amat, ardet, fervet, calcat omnia quæ delectant, & transit: venit ad aspera, horrenda, truculenta, minantia, calcat, frangit, & transit. O amare, ô ire, ô sibi perire, ô ad Deum pervenire!* Qui animam suam amat, perdet illam, & qui perdiderit animam suam propter me, in vitam æternam inveniet illam. *Sic armandus est amator justitiæ, sic armandus est amator invisibilis pulchritudinis.*

Et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Medicinæ præsidium plures refugiunt. Plures enim D *Tertull. Scorpiaci c. 6.* „ stulti, plures timidi, & malè verecundi. Et est planè „ quasi sævitia medicinæ, de scalpello, deque cauterio, de „ sinapis incendio: non tamen secari, & inuri, & extendi, „ idcirco malum, quia dolores utiles affert. Nec quia tan- „ tummodo contristat, recusabitur; sed quia necessariè „ contristat, adhibebitur. Horrorem operis fructus excu- „ sat. Ululans denique ille & gemens, & mugiens inter „ manus Medici, postmodum eadem mercede cumulabit, „ & artifices optimas prædicabit, & sævas jam negabit. „ Sic & Martyria desæviunt, sed in salutem. Licebit & „ Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba „ quæque curare. Sed Medicum quidem miraberis etiam „ in illo, quòd fermè pares adhibet qualitates medelarum E „ adversùs qualitates querelarum, cum quasi de perverso „ auxiliatur, per ea subveniens per quæ laboratur. Nam & „ calores caloribus ampliùs onerando compescit, & ardo- „ res siti potiùs macerando restinguit, & fellis excessus „ amaris quibusque potiunculis colligit, & sanguinis flu- „ xus defusâ insuper venulâ revocat. Deum verò, & qui- „ dem zelotem, culpandum existimabis, si voluit certasse „ cum causa, & injuriæ æmulando prodesse; mortem mor- „ te dissolvere, occisionem occisione dispargere, tormentis „ tormenta discutere, supplicia suppliciis evaporare, vitam „ auferendo conferre, carnem lædendo juvare, animam „ eripiendo servare. Perversitas quam putas, ratio est; quod „ sævitiam existimas, gratia est; ita Deo de momentaneis

Quis ergo non omnibus viribus elaboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Christo statim gaudeat; ut post tormenta & supplicia terrena præmia divina percipiat? Si Militibus sæcularibus gloriosum est, ut hoste devicto redeant in patriam triumphantes: quantò potior & major est gloria, victo diabolo ad paradisum triumphantem redire, & unde Adam peccator ejectus est, illuc prostrato eo qui ante dejecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem devotionis illustrem? Comitari eum. cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri ejus assistere, cùm sederit judicaturus? Cohæredem Christi fieri? Angelis adæquari? Cum Patriarchis,

Aæterna medicante. Magnifica bono tuo Deum tetrum. Incidisti in manus ejus, sed feliciter incidisti. Incidit & ille in ægritudines tuas. Homo semper Medico prior negotium facit. Denique sibimetipse periculum mortis attraxit. Acceperat à Domino suo, ut à Medico, satis utilem disciplinam secundùm legem vivendi, ut omnia quidem ederet, ab una solummodo arbuscula temperaret, quam ipse Medicus importunam interim noverat, Audiit ille quem maluit, & abstinentiam rupit: edit illicitum, & transgressione saturatus, in mortem cruditavit. Dignissimus bona fide in totum perire, qui voluit. Sed Dominus sustentatâ fervurâ delicti, donec tempore medicina temperaretur, paulatim remedia composuit, omnes fidei disciplinas & ipsas æmulas vitio, verbum mortis verbo vitæ rescidentes, auditum transgressionis auditu devotionis limantes. Ita & cùm mori præcipit Medicus ille, veternum mortis excludit. Quid gravatur pati nunc homo ex remedio, quod non est tunc gravatus pati ex vitio? Displicet occidi in salutem, cui non displicuit occidi in perditionem? Nauseabit ad antidotum, qui hiavit ad venenum?.. Evulsum hominem de diaboli gula per fidem, Deus jam & inculcatorem ejus esse voluit per virtutem; ne solummodo evasisset, verùm etiam evicisset inimicum. Amavit qui vocaverat in salutem, invitare & ad gloriam; ut gaudeamus liberati, exultemus etiam coronati.

Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam, Quid est Martyrium? delictorum finis, periculi terminus, dux salutis, iter patientiæ, magister domus vitæ, quo profectò etiam ea occidunt, quæ in futuro discrimine potuissent tormenta reputari..., Non dubium est quantùm à Domino consequantur, qui saluti suæ nomen Dei prætulerunt; ut in illa judicii die meliores cruor faceret, quos sanguis suus Martyres esse monstraret. Mors quippe integriorem facit vitam, mors magis deducit ad gloriam. Sic quotiescumque jacentibus stipulis distenta imbribus frumenta turgescunt, fœcundæ messes coguntur æstate: sic quoties ferro vitis abscinditur erumpentibus pampinis, meliùs uva vestitur; nam & in augmentum proventuri temporis cedit, quicquid injuriâ suâ proficit. Flammas quippe plerumque agris juvit immittere, quo calore vagantis incendii cæca terræ spiramenta laxentur: juvit leves stipulas crepitanti igne torrere, ut se altiùs gravida seges tollere, parturientibus culmis densior valeat arista florere. Igitur talis & Martyrii primò casus, postmodum fructus est, qui morte vitam condemnat, ut vitam morte custodiat.... Charissimi fratres, qui Resurrectionis præmia sustinemus, qui judicii diem quærimus, qui denique cum Christo regnaturos nos esse confidimus, sæculo mortui esse debemus. Nec poteris optare martyrium, nisi ante oderis sæculum; nec pervenire ad Dei præmium, nisi amaveris Christum: Qui autem amat Christum, non amat sæculum; Christus enim abjectus est sæculo, sicut & sæculum Christo; ita ut scriptum est: *Mihi Mundus crucifixus est, & ego Mundo.* Nemini amabilis fuit Mundus, quem non ante damnaverit Dominus; salute potuit frui æterna, qui Mundi gloriatus est vitiâ. Vox est ista Christi dicentis: *Qui in hoc sæculo amaverit animam suam, in futuro perdet illam, qui autem in hoc sæculo oderit illam, in futuro inveniet eam....*

S. Cypr. Tract. de Laude Martyrii.

„ cum Apoſtolis, cum Prophetis, cæleſtis Regni poſſeſſio-
„ ne lætari? Has cogitationes quæ perſecutio poteſt vince-
„ re, quæ poſſunt tormenta ſuperare? Durat fortis & ſtabi-
„ lis religioſis meditationibus fundata mens: & adversùs
„ omnes diaboli terrores & minas Mundi, animus immo-
„ bilis perſtat, quem futurorum fides certa & ſolida corro-
„ borat. Clauduntur cæli in perſecutionibus terræ, ſed
„ patet cælum: Minatur Antichriſtus, ſed Chriſtus tu-
„ etur: Mors infertur, ſed immortalitas ſequitur: Occiſo
„ Mundus eripitur, ſed reſtituto Paradiſus exibetur: Vita
„ temporalis extinguitur, ſed æterna reparatur. Quanta
„ eſt dignitas, & quanta ſecuritas, exire hinc lætum, exi-
„ re inter preſſuras & anguſtias glorioſum, claudere in
„ momento oculos, quibus homines videbantur & Mun-
„ dus, & aperire eoſdem ſtatim ut Deus videatur & Chri-
„ ſtus?

„ 24. *Qui recipit vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* Qui Chriſtum in Prædicatore aut Doctore veritatis; aut in juſto fide intuetur, immò in quovis paupere, Chriſtum ipſum charitate recipit. In ipſis enim Chriſtus eſt ut in legatis, miniſtris, membriſque ſuis; ut in Sacramento latens, aliena ſpecie velatus. Unde *Salvianus* ait: *Chriſtus in omnium pauperum univerſitate mendicat.* Qui recipit Chriſti Jeſu Miniſtros, Eccleſiæ ſcilicet Catholicæ Sacerdotes, Concionatores, Doctores, & temporalia ſubſidia illis ſubminiſtrat, particeps eſt omnium meritorum, quæ illi concionando, docendo, laborando in Evangelio Dei, & in ſacro miniſterio comparant. Qui virum juſtum recipit, particeps eſt meritorum juſti, modò ſolo Chriſti intuitu, non ob temporales aliquas rationes recipiatur. *Æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas* (inquit David) ſic æqualis quodam modo merces apud Deum repoſita eſt illi qui Concionatorem, vel Doctorem veritatis, juſtumve recipit, ac ipſi Concionatori, ipſi Doctori, ipſi Prophetæ, ipſi juſto; quia illis in ſancto miniſterio cooperatur. *Verùm quia poteſt recipi juſtus aliâ intentione, cùm putatur prodeſſe poſſe ad aliquid temporale, fortè ad ſupplendam cupiditatem, fortè ad adjuvandum, ut homo circumveniatur, aut opprimatur; quia tale miniſterium de illo quæris, fortè propterea ſuſcipis: negavit tibi mercedem juſti, niſi cum additamento. Ait enim,* Qui receperit juſtum in
„ nomine juſti, mercedem juſti accipiet; *id eſt, ideo re-*
„ *cipiens quia juſtus eſt.* Et qui receperit prophetam; *non tantùm receperit Prophetam, ſed* in nomine prophetæ, *hoc eſt, in illo honorans quod Propheta eſt. Ad extremum;* Qui dederit calicem aquæ frigidæ uni ex minimis iſtis,
„ tantùm in nomine diſcipuli; *id eſt, propterea quia diſci-*
„ *pulus Chriſti eſt, propterea quia diſpenſator ſacramenti eſt: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

Ad Philippenſes ſcribit S. Paulus: *Bene feciſtis, communicantes tribulationi meæ. Scitis autem & vos, Philippenſes, quòd in Principio Evangelii, quando profectus ſum à Macedonia, nulla mihi Eccleſia communicavit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli: quia & Theſſalonicam ſemel & bis in uſum mihi miſiſtis. Non quia quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione veſtra.* Datum, eſt res ipſa, quam dat qui impertitur hæc neceſſaria, veluti eſt nummus, cibus, potus, veſtimentum, tectum, adjutorium. Fructus, autem bona & recta voluntas datoris eſt .... *Datum eſt, ſuſcipere Prophetam, ſuſcipere juſtum, porrigere calicem aquæ frigidæ diſcipulo: Fructus autem, in nomine Prophetæ, in nomine juſti, in nomine diſcipuli hoc facere. Fructu paſci-*

Atur Elias à vidua ſciente quòd hominem Dei paſceret, & propter hoc paſceret: per corvum autem dato paſcebatur. Nec interior Elias, ſed exterior paſcebatur, qui poſſet etiam talis cibi egeſtate corrumpi. Ideo cùm homines idiotæ atque infideles Chriſti Miniſtros & Prædicatores ſuſcipiunt corporaliter reficiendos, aut in aliquo præſentis vitæ uſu adjuvandos, cùm id quare faciendum ſit, & quò pertineat, ignorent: *Nec illi iſtos paſcunt, nec iſti ab illis paſcuntur: Quia nec illi hæc rectâ voluntate operantur, nec iſti eorum datis, ubi fructum nondum vident, lætantur. Inde quippe animus paſcitur, unde lætatur.*

25. *Et quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine Diſcipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Bonum opus, quamvis minimum, ſi tamen ex charitate fiat, magni apud Deum meriti eſt. Deus cor interrogat, non manum; bonam voluntatem adtendit, non facultatem. Pauperrimi opera miſericordiæ exercere poſſunt, illiſque Deum promereri. Id interpoſito juramento Chriſtus confirmat, ne de illo dubitemus: *Amen dico vobis, Non perdet mercedem ſuam!* O nos beatos, quorum cauſâ Deus jurat. Væ nobis, ſi nec Deo juranti credimus. In ſæculo magna officia magnatibus exhibenda ſunt, ut magna merces obtineatur. Apud Deum minima etiam officia minimis propter ipſum exhibita, magnam mercedem, ſcilicet Deum ipſum & gloriam æternam conſequuntur. Parum habes unde eleemoſynam facies. Habes voluntatem? *Quomodo nihil eſſet quod habes, ſi non adeſſet bona voluntas: ſic & quia non habes, noli eſſe triſtis, ſi eſt tibi bona voluntas. Quid enim ſeminas? Miſericordiam. Et quid metes? Pacem. Numquid autem dixerunt Angeli, Pax in terra divitibus hominibus? Sed, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. In Zachæo magna voluntas, in Zachæo charitas magna. Suſcepit Dominum hoſpitio, gaudens ſuſcepit, & dimidium patrimonii ſui pauperibus promiſit ſe daturum, & ſi cui aliquid abſtulerat, quadruplum ſe redditurum: ut intelligas propterea ſibi eum tenuiſſe dimidium, non ut haberet quod poſſideret, ſed ut haberet unde debita redderet. Magna voluntas, multum dedit, multùm ſeminavit. Ergo vidua illa, quæ duo minuta miſit, parum ſeminavit? Immò tantum quantum Zachæus. Minores enim facultates ferebat, ſed parem voluntatem habebat. Miſit duo minuta de tanta voluntate, de quanta Zachæus dimidium patrimonii ſui. Si adtendas quid dederunt, diverſa invenies: Si adtendas unde dederunt, paria invenies: Quicquid habuit dedit illa, & quod habuit dedit ille. Fac aliquem non habere vel duos nummos: eſt aliquid vilius quod ſeminemus, ut metamus illam meſſem? Eſt.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit diſcipulo, non perdet mercedem ſuam. *Calix aquæ frigidæ non duobus nummis, ſed gratis conſtat: tamen aliquando ſic gratis conſtat, ut habeat illum alius, & alius non habeat: ſi ergo ille qui illum habet, dederit illi qui non habet: tantum dedit, ſi de plena charitate dedit quod dedit, quantum illa in duobus minutis, quantum Zachæus in dimidio rerum ſuarum. Non enim ſine cauſa addidit,* frigidæ, *ut pauperem oſtenderet. Ideo dixit,* Calicem aquæ frigidæ, *ne quis vel inde cauſaretur, quòd lignum non habuerit unde calefaceret aquam.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit uni ex minimis, non perdet mercedem ſuam. *Quid ſi nec hoc habeat? Securus ſit, etſi nec* hoc habet. Pax in terra hominibus bonæ voluntatis: *Tantùm illud timeat, ne habeat, & non faciat. Si enim habet, & non facit, intus gelavit.*

1. Reg. 30. 24.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 102 n. 13.

Philipp. 4. 14. 15.

S. Aug. „ lib. 13. Confeſ. „ ſionum. „ c. 26. „ & 27.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 125. n. 11. 12. & 13.

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

1. Et *factum est, cùm consummasset Jesus præcipiens duodecim Discipulis suis, transiit inde ut doceret, & prædicaret in civitatibus eorum.* Cùm finem præcipiendi ac instruendi Apostolos feciſſet Jesus, datâ operâ ab illis receſſit, ut occasionem haberent exequendi mandata, & legationem à Domino commiſſam obire ſtatim inciperent. Tranſiit autem ut docendi & prædicandi munus, quo nullum præſtantius eſt, non vicariâ tantum Apoſtolorum operâ impleret, ſed ipſe per ſe præſtaret in civitatibus Judæorum.

2. *Joannes autem cùm audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de Diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium exſpectamus?* Quæ hìc, & cap. 14. de Joanne narrantur, ante miſſionem Apoſtolorum contigiſſe, colligitur ex S. Luca cap. 7. verſ. 18. & opinione Herodis de Chriſto, quam S. Matthæus cap. 13 fuiſſe cauſam ſeceſſûs Chriſti in deſertum cum Apoſtolis ex miſſione reverſis teſtatur. Cùm Joannes in carcere detentus ab Herode, audiviſſet Chriſti miracula, cum Prophetici de illo Oraculis congruentia, duos è Diſcipulis ſuis ad eum miſit, tum honoris causâ, tum ut legitimi teſtes eſſent ad reliquos etiam inſtruendos, qui æmulatione quadam pro Magiſtro, quadamtenus à Chriſto alieni erant. Unde & antea ad ipſum accedentes dixerant: *Quare nos; & Phariſæi jejunamus frequenter: Diſcipuli autem tui non jejunant?* Et Joanni olim dixerant ex eodem invidiæ ac livoris ingenio, *Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Miſit autem Diſcipulos ad Chriſtum, & per ipſos interrogavit, an Meſſias ille eſſet à Judæis exſpectatus, & eorum Patribus à Deo promiſſus, non quòd ipſe ea de re ullatenus dubitaret, aut de futura Chriſti morte, & ad inferos deſcenſu, ut nonnullis veterum Patrum viſum eſt, ut quòd Prophetiæ Spiritus in Joanne defeciſſet, tranſlatus ad Chriſtum, ut *Tertulliano* placuit; ſed quòd Joannis Diſcipuli ſub dubitarent num fortè Chriſtum ſibi præpoſuiſſet, ſeque majorem prædicaſſet modeſtiæ causâ, nec illius divinitatem adhuc compertam haberent. Quamobrem operæ pretium duxit illos ad Chriſtum inſtruendos mittere, ut admirabilibus ejus operibus perſuaſi, ipſi crederent, illique adhærerent. *Non quaſi ignorans interrogat* (inquit S. Hieronymus) *ipſe enim cæteris ignorantibus demonſtraverat dicens*: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi: *& Patris vocem audierat intonantis*, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo complacuit mihi. *Sed quomodo Salvator interrogat, ubi poſitus ſit Lazarus; ut qui locum ſepulchri indicabant, ſaltem ſic pararentur ad fidem, & viderent mortuum reſurgentem: ſic & Joannes interficiendus ab Herode, Diſcipulos ſuos mittit ad Chriſtum ut per hanc occaſionem videntes ſigna atque virtutes, crederent in Eum, & Magiſtro interrogante, ſibi diſcerent.* Ita ante S. Hieronymum S. Hilarius: *Joannes detentus in carcere Dominum ignorat? & Propheta tantus Deum ſuum neſcit? Atqui venturum ut præitor nuntiavit, conſiſtentem ut Propheta agnovit, adeuntem ut confeſſor veneratus eſt. Unde tam variæ & tam abundanti ejus ſcientiæ error obrepſit? Sed conſequens de eo Domini teſtimonium ſentiri hoc ita non ſinit. Neque ſanè credi poteſt, Spiritûs Sancti gloriam in carcere poſito defuiſſe, cùm Apoſtolis virtutis ſuæ lumen eſſet in carcere poſitis miniſtraturus ..... Tali igitur Joannes exemplo, non ſuæ, ſed Diſcipulorum ignorantiæ conſulit: ipſe enim Venturum prædicavit. Sed ut ſcirent non alium à ſe prædicatum, ad opera ejus intuenda diſcipulos ſuos miſit: ut auctoritatem dictis ſuis illius opera conferrent, neque Chriſtus alius exſpectaretur, quàm cui teſtimonium opera præſtitiſſent.*

Tu es qui venturus es? Tu-ne Meſſias es promiſſus, ſive Chriſtus, qui venturus exſpectatur ex vaticiniis Prophetarum? Meſſiam namque hoc nomine, *Qui venturus eſt*, ſignificant ſacra Oracula. Geneſ. 49. 10 *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt.* Iſaiæ 35. 4. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos.* Matth. 21. 9. *Benedictus qui venit in nomine Domini* Hebr. 10. 37. *Adhuc enim modicum aliquantulum, Qui venturus eſt, veniet, & non tardabit.*

3. *Et reſpondens Jeſus, ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis, & vidiſtis.* Quòd illos ad Joannem remittat Chriſtus, prudentiæ & caritatis eſt eorum incredulitatem vel ignorantiam diſſimulantis, ne exprobratio vel increpatio eorum animos à notitia veritatis & diſciplina fidei averteret. *Ite, renuntiate Joanni quæ audiſtis:* Mortuorum reſurrectionem non viderant, ſed audiverant: & *vidiſtis:* Alia enim miracula à Chriſto fieri ipſi viderant, ut ex Lucæ cap. 7. compertum eſt. Ubi enim filium unicum viduæ juxta portam civitatis Naim à Chriſto ſuſcitatum retulit, famamque miraculi diffuſam in univerſam Judæam, & in omnem circa regionem; ſtatim ſubdit: *Et nuntiaverunt Joanni diſcipuli ejus de omnibus his. Et convocavit duos de diſcipulis ſuis Joannes, & miſit ad Ieſum dicens: Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?. Cùm autem veniſſent viri, dixerunt: Joannes Baptiſta miſit nos ad te dicens, Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus? (In ipſa autem hora multos curavit à languoribus & plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donavit viſum) Et reſpondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis.* Teſtimonium operum longè certius eſt quàm verborum. Ideo Chriſtus non reſpondit, Ego ſum Meſſias; ſed miraculis id probavit, & Joannis teſtimonium de ſe confirmavit, in ſe impletum oſtendens Iſaiæ de Meſſia vaticinium, *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt.* Et, *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem*, &c. Quia ergo ſicut Deus quamente miſiſſet Joannes, non erat neſcius, cæcos, claudos, alioſque morbis plurimis laborantes illicò curavit: non ut Joannes hæc diſceret: non indigebat enim his ille qui credebat, ſed ut diſcipulos ejus dubitantes attraheret. Ideo poſt curationem multorum, ait: *Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur: & beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me.* Ex quo illis oſtendit non eſſe ſibi occultas cogitationes eorum. Quòd ſi reſpondiſſet, Ego ſum; & offendiſſet illos hoc reſponſum, & dixiſſent, aut certè cogitaſſent, quod Judæi crebrò objecerunt, *Tu de te ipſo teſtimonium perhibes:* idcirco id non ait, ſed ſignis illos ad fidem adducit, ut & omni ſuſpicione doctrina ejus careat, & dilucidior ſit.

Pauperes evangelizantur, Evangelica doctrina pauperibus annuntiatur, Regnum cælorum ipſis promittitur. Quid verò admirabilius, quàm pauperem Regno deſtinari? *Pauperes evangelizantur*, vel pauperes ſpiritu, vel certè opibus pauperes (inquit S. Hieronymus) ut nulla inter nobiles & ignobiles, inter divites & egenos in prædicatione diſtantia ſit. *Hæc Magiſtri rigorem, hæc præceptoris comprobant veritatem: quando omnis apud eum, qui ſalvari poteſt, æqualis eſt.*

4. *Et beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in*

Matt. 9. 14. Joann. 3. 26.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hilar. Tract. 11. in Joann.

Vide & S. Ioan. Chryſ. Hom. 37. in Matt.

“S. Ioan. Chryſ. Hom. 17. in Matt.

“S. Hier. in hunc locum.

me. Beatus, qui offendiculi ac lapsûs occasionem ex me non ceperit; qui statu meo humili & paupere, doctrinæ meæ severitate, passione, mortis ignominiâ absterritus non fuerit quo minùs in me credat. Christus enim *Lapis est offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.* Lapis, inquam, offensionis est, non suo vitio, qui venit & mortuus est ut omnibus fundamentum esset ad fidem, sanctificationem, & salutem, sed hominum malitiâ & infidelitate, ut ab Isaia prædictum est: *Et erit vobis in sanctificationem. In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israël; in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Discipulos autem Joannis ad se missos occultè arguit Christus, & mentis ipsorum affectum sibi notum esse significat, qui scandalum ex ipso sumebant, livore & invidia in transversum acti. Et ne forsitan plebs nesciens, hoc dicto Joannem fugillari arbitraretur, in illius laudes perorat.

1. Petri 2. 8. Rom. 9. 33. Isaiæ 8. 14. 15. S. Joannes Chrysost. Hom. 37. in Matt.

5. *Illis autem abeuntibus*, (ne videretur adulari, Magistrum coram Discipulis commendans; & ne Magistri laudibus efferrentur & superbirent Joannis Discipuli) *cœpit Jesus ad turbas dicere de Joanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* „ Numquid ad hoc in desertum existis, ut videretis hominem instar arundinis ventorum flatu in varias partes inclinari, ut quem ante laudaverat, de eo nunc dubitet; & „ de quo priùs dixerat, *Ecce Agnus Dei*, nunc interroget „ utrum ipse an alius sit, qui vel venerit vel venturus sit? „ Et quia omnis prædicatio falsa, sectatur lucra, & gloriam „ quærit humanam, ut per gloriam nascantur compendia: „ asserit eum, camelorum vestitum pilis, nulli posse adulationi succumbere, & qui locustis vescitur ac melle silvestri, neque opes, neque alias terrenas delicias quærere; „ rigidamque & austeram vitam aulas vitare Palatii, quas „ quærunt, qui purpura, & byssо, & serico, & mollibus „ vestiuntur. Joannem itaque laudat Christus ab animi magnitudine, firmitate, constantiâ, tum à pœnitentia & austeritate vitæ, quæ, uti & præsens ejus carcer, testantur ipsum non ad gratiam cujusquam olim de Christo tam magnificè locutum, & nunc sententiam mutasse. Mores ejus sanctissimos omnino probare quod ejus testimonium verax sit, & sibi constans. Primò itaque Judæorum de Joanne opinionem in medium affert, quod certè maximi ponderis erat, cùm ab ipsis inimicis Jesu ferretur. Deinde arduam & asperam viri vitam ipsis ob oculos ponit. Tertiò, quid de illo sentiat, aperit. Quartò, Prophetæ auctoritate ipsorum ora obstruxit, omnemque levitatis, assentationis, & inconstantiæ suspicionem à Joanne removit. A se ipso igitur seu ex propriæ indolis levitate mutabilem atque inconstantem non fuisse Joannem, totius Judææ ad ipsum concursus demonstrabat. Deliciis verò fractum, corruptum, enervatum non fuisse, testabantur amictus ipsius, eremus, carcer. Si enim deliciis caperetur, non eremum, non carceres, sed regias domos habitasset: poterat enim, si tantummodo silere voluisset, magnos ab Herode honores & sperare, & consequi. Nam si & redarguentē, & vinctum mirum in modum Herodes verebatur, multò magis tacentem coluisset. Qua ratione igitur in suspicionem incidere potest levitatis, qui tantam gestis suis, & totius vitæ tenore constantiā ostendit?

S. Hieron. Epist. 101 ad Algasiam Quæst. 1. S. Joannes Chrysost. Hom. 38. in Matt.

6. *Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.* Ex ipso scilicet matris „ utero vaticinatus est, atque in tenebris abditus & occul- „ tatus, Lumen, quod venerat, minimè ignoravit. Hoc „ autem nomine Prophetis antecellit, quod Eum quoque „ qui prædicebatur, in carne conspexit: quem Patriarchæ „ omnes ac Prophetæ per somnia quidem ac visiones „ quoquo modo informarunt ac declinarunt: reipsa autem „ atque oculis perspicere minimè potuerunt. *Prophetam?* „ *Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.* Quia quem „ cæteri venturum esse dixerant, hic venisse monstravit, dicens, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi:* præsertim cùm ad fastigium Prophetale Baptistæ accesserit privilegium: ut qui dixerat, *Ego à te debeo baptizari*, ipse eum baptisaverit, *non præsumptione majoris, sed obedientia discipuli, ac timore servi.*

S. Isid. Pelusiota lib. 1 Epist. 33. S. Hier. in hunc locum & Epist. 101. Quæst. 1.

7. *Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Hic verè cæteris Prophetis excellentior, de quo illi vaticinati sunt. De Joanne porrò vaticinatus est Malachias, dicens nomine Domini: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum sanctum suum Dominator, quem vos quæritis*, &c. Joannes non naturâ, sed officio Angelus, qui Christum Regem metatoris instar præcessit, atque prænuntiavit advenientem, viamque ipsi paravit prædicatione baptismi pœnitentiæ, & Regni cælorum jam proximi. Joannes Prophetis reliquis excellentior, quia Christo venturo propinquior. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem meam*, id est, ante me.

Malach. 3. 1.

8. *Amen dico vobis, Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in Regno cælorum, major est illo.* Suam de Joanne sententiam Christus aperit. Non exstitit, non est à Deo suscitatus Propheta major Joanne Baptista. Comparatur Joannes Baptista cum Sanctis Veteris Testamenti, quos inter eminebant Prophetæ, non cum Sanctis Novi Testamenti, adeoque consequens non est ut Deiparâ Virgine, vel Apostolis major habendus sit; multò minùs Christo Domino & Lumine Prophetarum Lucæ 7. 26. *Major inter natos mulierum Propheta Joanne Baptista nemo est.* Inter natos mulierum. *His præfertur hominibus, qui de mulieribus nati sunt, & de concubitu viri, non ei qui natus est ex Virgine & Spiritu Sancto. Quamquam in eo quod dixit*, Non surrexit major inter natos mulierum Joanne Baptista. *Non cæteris Prophetis & Patriarchis cunctisque hominibus Joannem prætulit, sed Joannem cæteris exæquavit. Non enim statim sequitur, ut si alii majores eo non sunt, ille major aliorum sit, verùm ut æqualitatem cum cæteris Sanctis habeat.* Huic expositioni gemina est S. Ambrosii interpretatio: *Major janè Prophetâ* (inquit) *in quo finis est Prophetarum: Major Prophetâ, quia multi cupierunt videre, quem ille prophetavit, quem ille conspexit, quem iste baptizavit. Sed tamen numquid & illo major, de quo Moyses dixit, quia* Prophetam vobis suscitabit Dominus noster? *Et de quo dixit:* Erit autem omnis anima quæ non audierit Prophetam illum exterminata de plebe? *Si igitur Christus Propheta, quomodo* major hic omnibus? *Numquid Christum Prophetam negamus? Immò & Dominum Prophetarum confitemur: Joannem autem Prophetam assero, & hunc omnibus dico esse majorem, sed inter mulieris, non Virginis natos. Major enim fuit iis quibus æqualis esse poterat sorte nascendi. Alia ista natura est, nec cum humanis generationibus comparanda. Non potest homini cum Deo esse ulla collatio; suis enim quisque præfertur. Denique eo usque cum Dei Filio non poterat Joannis ulla esse collatio, ut & infra Angelos esse æstimetur.*

S. Hilar. c. 11. in Matt. S. Hieron. in hunc locum. S. August. lib. 2. contra Adversarium Legis & Prophetarum c. 5. S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 110. Deuter. 18. 15. & 19.

Qui autem minor est in Regno cælorum, major est illo. Qui cum Deo regnant Angeli, immò omnis Sanctus qui jam cum Deo est, major est illo qui adhuc in prælio consistit. *Aliud est enim coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie pugnare.* Quamquam verò probabilis ea sit interpretatio, & sancto etiam Ambrosio, aliisque magnis viris probata, verisimilior tamen est illa quæ hæc verba ad Christum refert, ut ita intelligantur: Ille qui Joanne Baptista minor est tum ætate, cùm opinione vestra, major est illo virtute, potestate, divinitate, majestate, claritate. Ita post SS. Hilarium & Joannem Chrysostomum S. Augustinus exponit. *Hæc*, inquit, *verba Domini duobus modis possunt rectissimè intelligi. Aut enim regnum cælorum appellavit eo loco Dominus, quod nondum accepimus, & in quo nondum sumus; unde & in fine dicturus est*, Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum: *& quia ibi sunt sancti Angeli, quilibet in eis minor,*

S. Hieron. in hunc locum. S. Joannes Chrysost. Hom. 31. in Matt. S. August. lib. 2. contra Adversarium Legis & Prophetarum. c. 5. Matt. 25.

minor, major est utique quolibet sancto & justo, portante corpus quod corrumpitur & aggravat animam. Aut si Regnum cælorum in ea sententia illic intelligi voluit, qua & in hoc tempore significatur Ecclesia, cujus filii sunt omnes ab institutione generis humani usque nunc, quotquot justi & sancti esse potuerunt, profectò se ipsum Dominus significavit, quia nascendi tempore minor erat Joanne, major autem Divinitatis æternitate & Dominica potestate. Proinde secundùm priorem expositionem ita distinguitur: *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. Qui autem minor est in Regno cælorum, major est illo.* Secundùm verò posteriorem ita: *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. Qui autem minor est, in regno cælorum major illo est.* Minor nativitate, major divinitate, potestate, claritate: tanquam *In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Minor tempore, major majestate. *Valde inter homines Joannes est magnus, quo solus inter homines major est Christus.*

S. Augustin. Tract. 13. in Ioann. n. 2.

Ioann. 1. 1.

S Augustin. serm. 66.

9. *A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc, Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Christus in prædicatione Regni cælestis posterior Joanne Præcusore suo, illud tamen efficaciâ & fructu longè majore prædicavit. Unde ab eo tempore quo Joannes Prædicatione sua signum primus dedit, & quasi vexillum erexit ad Regnum cælorum rapiendum, velut bravium certaminis, usque ad tempus quo Christus prædicans hæc dicit, Regnum cælorum magno concursu hominum, quasi vi & eruptione facta invaditur: illis qui à Regno prorsus alieni videbantur, ut Gentiles, publicani, & peccatores, in illud irruentibus, illudque rapientibus, Judæis Regni hæredibus culpâ suâ & ignaviâ deturbatis. *Aliis Christus prædicatur, & ab aliis agnoscitur: aliis nascitur, & ab aliis diligitur. Sui eum respuunt, alieni suscipiunt: proprii insectantur, complectuntur inimici. Hæreditatem adoptio expetit, familia rejicit. Testamentum filii repudiant, servi recognoscunt. Itaque vim Regnum cælorum patitur, inferentesque diripiunt: quia gloria Israel à patribus debita, à Prophetis nuntiata, à Christo oblata, fide Gentium occupatur & rapitur.* Regnum cælorum evangelizatur, & *omnis in illud vim facit*, ut loquitur S. Lucas.

S. Hilar. c. 11. in Matt.

Luc. 16. 16.

10. *Omnes enim Prophetæ & Lex, usque ad Joannem prophetaverunt.* Prophetæ omnes, & Lex Moysaica, Christum prædixerunt, promiserunt, & variis figuris adumbrarunt usque ad Joannis Baptistæ prædicationem, quâ manifestari cœpit. *Christus finis legis ad justitiam omni credenti.* Ex eo verò tempore Regnum Dei palam prædicatur omnibus, & præsens annuntiatur. Quamobrem non mirum si vi & eruptione factâ invadatur. Joanne prædicante non est mortua & abolita Lex, sed mori cœpit. *Limes enim quidam fuit Joannes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Judaismus, & à quo inciperet Christianismus: non tamen ut ab alia virtute facta sit sedatio Legis & Prophetarum, & initiatio Evangelii, in quo est Dei Regnum, Christus ipse. Nam etsi probavimus & vetera transitura, & nova successura prædicari à Creatore; si & Joannes antecursor & præparator ostenditur viarum Domini, Evangelium superducturi, & regnum Dei promulgaturi; & ex hoc jam quòd Joannes venit, ipse erit Christus, qui Joannem erat subsecuturus, ut antecursorem; & si desierunt vetera, & cœperunt nova interstite Joanne, non erit mirum quod ex dispositione est Creatoris, ut aliunde magis probetur, quàm ex Legis & Prophetarum in Joannem occasu, & exinde ortu, Regnum Dei.* Legis autem & Prophetarum ordo cessavit in Joanne *per adimpletionem, non per destructionem.*

Tertull. lib. 4. contra Marcionem c. 33.

11. *Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.* His verbis, *Et si vultis recipere*, indicat se figuratè & mysticè loqui, cùm de Joanne ait, *Ipse est Elias.* Non personâ scilicet, sed officio, quia sicut ille Præcursor A venturus est Christi judicis, ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, secundùm Malachiæ Vaticinium: sic iste Præcursor factus est Redemptoris, & Eliæ Spiritu ac virtute donatus à Deo est, ut Angelus testatur, dicens: *Et multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum: & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios*, &c. Ipse est Elias. *Non quod eadem anima & in Elia & in Joanne fuerit, sed quòd eamdem habuerit Sancti Spiritûs gratiam, zona cinctus, ut Elias; vivens in eremo, ut Elias; persecutionem passus ab Herodiade, ut ille sustinuit ab Jezabel: ut quo modo Elias secundi Præcursor adventus est, ita Joannes venturum in carne Dominum Salvatorem, non solùm in eremo, sed etiam in Matris utero salutavit, & exultatione corporis nuntiavit.*

Malach. 4. 5. 6.

Luc. 1. 16 17.

S. August. Tractatu 4 in Ioannem. n. 6.

S. Hieron. Epist. 101 Quæst. 1.

B 12. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Qui donum habet intelligendi quod dico, diligenter attendat. Id confirmat mysticum esse quod mox de Joanne dixit, *Ipse est, Elias*, & egere intelligentia: simulque indicat, non omnes habere donum intelligendi cælestes veritates, nec donum obediendi iis quæ praxim spectant, sed quibus à Deo datur, ut ait Dominus per Prophetam: *Dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient.*

S. Hieron. in hunc locum.

Baruch. 2 31.

13. *Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.* Cui comparabo hoc hominum genus, scilicet Judæos incredulos, Pharisæos & Legisperitos contumaces? Similes sunt pueris morosis, quibus cantilenæ & ludicra sodalium suorum numC quam arridٍent, qui nolunt se illis accommodare, nec socii esse lusûs: sed dum lætum aliquid canitur, se mœstum aliquid malle significant: contra verò lætum, si quid triste & lugubre proponatur. Quibus coæquales clamando exprobrant: Cecinimus vobis læta, & excitari non potuistis ad saltandum; cecinimus lugubria, & commoveri non potuistis ad planctum.

14. *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Propositam similitudinem Judæis accommodat, ostendens, Deum omnem diligentiam ad eorum conversionem & salutem adhibuisse, quam tamen ipsi vitio suo & contumaciâ inutilem reddiderunt. Joannes à Deo D missus pœnitentiæ præco, non manducabat nec bibebat communi hominum more, siquidem locustæ & mel silvestre illi cibus erant, aqua potus. Vinum enim & siceram non bibit. Quamobrem vitæ austeritate, & pœnitentiæ prædicatione, velut carmine lugubri ad plangenda peccata, & mores emendandos commoveret. Dixerunt-que Pharisæi & eorum asseclæ. Dæmonium habet, cujus virtute austeram illam ac duram vitæ rationem ferre potest. Solent enim dæmoniaci intemperiis acti absurdis uti cibis, & aliquando multo tempore nihil manducare aut bibere. Venit Christus, manducans & bibens, id est, promiscuo cibo & potu, more cæterorum hominum usus, & cum ipsis populariter conversatus, ut sua civilitate & comitate velut cantu lætiori illos ad Deum adduceret, atque ad pœnitentiam commoveret, qui Joannis austeE ritate commoti non fuerant. At illi Christi comitatem & popularitatem in contumeliam vertentes & calumniam, ipsum voracem, & vini potatorem appellarunt, hominem qui conviviis & vino indulgeret, publicanorum & peccatorum amicum, perditorum hominum & ganeonum socium, adeoque illis similem.

15. *Et justificata est sapientia à filiis suis.* Cùm utramque viam salutis vobis propositam contempseritis, cùm utramque prædicationem tam exhortationis ad virtutes & bona opera, quàm ad pœnitentiam post peccata spreveritis, nec austerior Joannis, nec popularior Filii hominis disciplina, id est mea vivendi ratio, meaque doctrina tot confirmata miraculis, vobis placuerint: *Justi-*

S. Hieron. in hunc locum.

ficata est sapientia filiis suis; id est, Dei dispensatio, doctrina, consilium. *Et ego qui sum Dei virtus, & Dei sapientia, justè feciſſe ab Apostolis filiis meis comprobatus sum; quibus revelavit Pater quæ sapientibus abscondérat, & prudentibus apud semetipsos.* Sive, æquitas consilii divini tam variis modis ac mediis hominum saluti consulentis, agnita est & laudata ab omnibus veræ sapientiæ cultoribus, qui meæ vel Apostolorum meorum prædicationi crediderunt. In alio Evangelio legi, *Sapientia justificata est ab operibus suis*, S. Hieronymus observat: *Sapientia quippe non quærit vocis testimonium, sed operum.*

16. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.* Missis ad prædicandum Apostolis, cùm & ipse Dominus in civitatibus eorum prædicaret, Corozain, Bethsaida, Capharnaum, earumque cives & incolæ Evangelium recipere noluissent, Christus illis palam exprobravit ingrati animi vitium, infidelitatem, & contumaciam, qui tot miraculis ad fidem adducti, ad pœnitentiam excitati non essent; cùm hic editorum à se signorum, virtutumque finis esset, non ut eorum admirationem ac laudem sibi conciliaret.

17. *Væ tibi Corozain: væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.*

S. Hier. in hunc locum.

„ Vox illa *Væ*, plangentis est hoc in loco, prævidentis, „ non imprecantis. Corozain autem & Bethsaida urbes „ Galilææ à Salvatore planguntur, quòd post tanta signa „ atque virtutes non egerint pœnitentiam: & præferuntur „ eis Tyrus & Sidon, urbes idololatriæ & vitiis deditæ. „ Præferuntur autem ideo quòd Tyrus & Sidon naturalem tantùm legem calcaverint; istæ verò post transgressionem naturalis legis & scriptæ, etiam signa quæ apud „ eas facta sunt, parvi duxerint.

Corozain, civitas est in Galilæa, una ex urbibus Decapoleos, in conspectu Capharnaum, ad alteram, eamque Orientalem Jordanis ripam, in sorte dimidiæ Tribus Manasse. *Bethsaida* Galilææ pariter civitas, in Decapoli, ad Mare Tiberiadis, in sorte Tribus Zabulon. *Tyrus* & *Sidon*, urbes conterminæ Galilææ, Gentiles & idololatræ, in litore Maris Mediterranei sitæ deliciis & luxu non minus celebres quàm mercimoniis. Corozaitas igitur & Bethsaitas magis reos esse Christus declarat Tyriis & Sidoniis, utpotè magis contumaces ac ingratos Dei beneficiis: Quoniam si apud Tyros & Sidonios Evangelium suum prædicasset, miraculaque edidisset; vel si Ezechielis admonitiones, adhortationes, & comminationes, Tyrios & Sidonios spectantes, talibus ac tantis miraculis comitatæ fuissent & confirmatæ, qualia & quanta Christus in Galilæis urbibus ediderat, jamdiu & statim humillimam & severissimam pœnitentiam egissent, cilicio induti, & cinere conspersi. Verùm quod ait Christus, Tyrios & Sidonios pœnitentiam olim acturos fuisse, si apud illos tot & tanta miracula edita fuissent, dixit spectatâ causarum secundarum dispositione, quia minùs contumaces erant minusque indurati, quàm Capharnaitæ & Bethsaitæ; non secundùm præscientiam & prædestinationem Dei. *Facilè est quippe ut infidelitatem accusemus Judæorum, de liberâ voluntate venientem, qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt. Quod & Dominus increpans arguit, & dicit.* Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. *Sed numquid possumus dicere, etiam Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut crediturос non fuisse, si fierent? Cùm eis ipse Dominus attestetur, quòd acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum? Et tamen in die judicii punientur, quamvis minori supplicio quàm illæ civitates, quæ apud se virtutibus factis credere noluerunt.*

S. Augustin. lib. de Dono perseverantiæ c. 9.

S. Augustin. ibid. c. 14.

..... In massa ergo perditionis justo Dei judicio relicti sunt Tyrii & Sidonii, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent. *Sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum. Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant: & tamen si Dei altiore judicio, à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia vel viderent. In eadem perditionis massa relicti sunt etiam Judæi, qui non potuerunt credere factis in conspectu suo tam magnis clarisque virtutibus. Cur enim non poterant credere, non tacuit Evangelium, dicens:* Cùm autem tanta signa fecisset coram eis, non crediderunt in eum, ut sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est? Et ideo non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Excæcavit oculos eorum, & induravit cor illorum, ut non videant oculis, nec intelligant corde, & convertantur, & sanem illos. *Non erant ergo sic excæcati oculi, nec sic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum: quoniam credidissent, si qualia viderunt isti signa vidissent. Sed nec illis profuit quòd poterant credere; quia prædestinati non erant ab eo, cujus inscrutabilia sunt judicia, & investigabiles viæ; nec istis obfuisset quòd non poterant credere, si ita prædestinati essent, ut eos cæcos Deus illuminaret, & induratis cor lapideum vellet auferre*

„ Joann. 12. 37. „ Isai. 53. 5. „ Isai. 6. 10.

18. *Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quàm vobis.* Ut minor est Tyriorum & Sidoniorum culpa, quàm vestra, qui meæ prædicationi & miraculis credere noluistis, & tot ac tanta beneficia contemsistis, ita tolerabilior erit eorum pœna in die judicii. *Severiùs ergo punientur isti, illi remissiùs, sed tamen punientur. Porrò si etiam secundùm facta, quæ facturi essent si viverent, mortui judicantur: profectò quia fideles futuri erant isti, si eis cum tantis miraculis fuisset Evangelium prædicatum, non sunt utique puniendi: punientur autem: Falsum est ergo & secundùm ea mortuos judicari, quæ facturi essent si ad viventes Evangelium perveniret..... Nullus igitur mortuus judicatur ex bonis seu malis, quæ fuerat si non moreretur acturus: alioquin Tyrii & Sidonii non secundùm ea quæ gesserunt pœnas lucrent; sed potiùs secundùm ea quæ gesturi fuerant, si in eis illæ virtutes Evangelicæ factæ fuissent, per grandem pœnitentiam & per Christi fidem consequerentur salutem.*

S. Augustin. lib. de Dono perseverantiæ c. 9.

19. *Et tu Capharnaum, numquid usque in cælum exaltaberis? Usque in infernum descendes: quia, si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem.* Et tu Capharnaum, numquid putas te semper opibus, gloriâ, deliciis florentem fore, & in cælum evehendam, quòd præsentiâ meâ, prædicatione, miraculis nobilitata sis & illustrata? Hîc in Textu Græco, & in Vulgata Versione S. Lucæ sine interrogatione legitur, *Et tu Capharnaum, usque ad cælum exaltata, usque ad infernum demergeris.* Et S. Hieronymus in altero Exemplari se reperisse testatur, *Et tu Capharnaum, quæ usque in cælum exaltata es; usque ad inferna descendes.* Quibus verbis & urbis vastatio, & civium æterna damnatio significatur, quòd prædicationi Christi superbissimè restiterint, & ejus signis atque virtutibus credere noluerint.

„ Luc. 10. 15.

S. Hieron. in hunc locum.

Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem. Fortè, eamdem hîc vim habet ac *utique*. Deus enim certò cognoscit & præscit quæ ipse facturus est: & quæ futura non sunt, non esse futura certò novit. Omnis conjectura & dubitatio à Dei scientia abest. Cùm igitur ait, *fortè*, ad humanum loquendi morem se dimittit, ut Exodi 23. 33. *Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si servieris Diis eorum.* Jeremiæ 26. 2. *Noli subtrahere verbum, si fortè audiant, & convertantur unusquisque à via sua mala.* Psalm. 80. *Si po-*

pulus meus audisset me, Israël si in viis meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem. Lucæ 20. 12. *Mittam filium meum dilectum : forsitan cùm hunc viderint, verebuntur.* Et Joannis 8. 19. *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.* Præclare S. Hieronymus *: Verbum ambiguum,* forsitan, *Majestati Domini non potest convenire ; sed nostro loquitur affectu, ut liberum homini servetur arbitrium : ne ex præscientia ejus, quasi necessitate vel facere quid vel non facere cogatur.* Et S. Augustinus explicans hæc verba Domini, *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis,* ait : *Ille qui omnia scit, quando dicit* forsitan, *non dubitat, sed increpat. Attende enim quomodo increpativè dicatur ipsum* forsitan, *quod videtur esse verbum dubitationis. Sed dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine, ideo dubitante quia nesciente : cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas : Homines enim de his rebus quas certas habent, aliquando increpativè dubitans, id est, verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent : velut si indigneris servo tuo, & dicas, Contemnis me, considera, forsitan Dominus tuus sum. Hinc & Apostolus ad quosdam contemptores suos loquens ait,* Puto autem, & ego Spiritum Dei habeo, *Qui dicit, puto, dubitare videtur : sed ille increpabat, non dubitabat. Et ipse Dominus Christus alio loco increpans infidelitatem futuram generis humani,* Cum *venerit,* inquit, *Filius hominis putas inveniet fidem in terra?*

S. Hieron. in c. 26. Isaiæ.

S. August. Tractatu 37. in Joannem

1. Cor. 7. 40.

Luc. 18. 8.

Verùm, inquiet aliquis : Si Tyrus, Sidon, & Sodoma potuerunt agere pœnitentiam ad prædicationem Salvatoris, signorumque miracula, non sunt in culpa quòd non crediderunt : sed vitium silentii in eo est, qui acturis pœnitentiam noluit prædicare. Facilis & aperta responsio est, *Ignorare nos judicia Dei, & singularum dispensationum ejus sacramenta nescire. Propositum fuerat Domino Judææ fines non excedere, ne justam Pharisæis & Sacerdotibus occasionem persecutionis daret. Unde &* » *Apostolis ante passionem præcepit* : In viam Gentium ne » abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis. *Corozain igitur & Bethsaida damnantur, quòd præsenti Domino credere noluerunt. Tyrus & Sidon justificantur, quòd Apostolis illius crediderunt. Non quæras tempora, cùm credentium intuearis salutem.*

S. Hieron. in hunc locum.

20. *Verumtamen dico vobis, Quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi.* Gravius punientur Capharnaitæ Sodomitis ipsis, cùm gratias majores acceperint.

21. *In illo tempore,* Cùm Discipuli ex missione reversi essent ad Christum, eique narrassent plebem avidè excepisse verbum Dei. (Lucæ 10. 21.) *Respondens Jesus,* id est, incipiens vel cœptum sermonem prosecutus, *dixit : Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à Sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Confiteor, id est, gratias ago tibi, Pater, Domine Coeli et Terræ. Hinc Christi Divinitas & consubstantialitas cum Patre probatur. Deum enim Patrem suum vocat, cœli verò & terræ Dominum, ut se è rerum creatarum numero eximat, *Quia abscondisti hæc Mysteria adventûs mei & Regni cœlorum à Sapientibus & prudentibus hujus Mundi,* ab eis qui ingenio, doctrinâ, & sapientiâ sæculari præstant, abscondisti, inquam, non revelando, non illustrando mentes illorum lumine gratiæ tuæ, ut crederent, & intelligerent, & ad te converterentur : *& revelasti ea parvulis,* simplicibus rudibus, & nullâ sæcularis sapientiæ claritate insignibus. Sapientes & prudentes intelliguntur hoc in loco ; de quibus ait Apostolus, *Ubi Sapiens? Ubi Scriba? Ubi conquisitor hujus sæculi? Nonnè stultam fecit Deus sapientiam hujus Mundi?* Parvuli verò intelliguntur, de quibus dictum est, *Declaratio sermonum tuorum illuminat : & intellectum dat parvulis.* Quem locum S. Ambrosius sic exponit: *Intellectus ergo datus est etiam his qui perfectam sapien-*

S. Hieron.

1. Cor. 1. 20.

Psal. 118 130.

S. Ambros serm. 17. in hunc Psal.

tiam non haberent ; dum muti loquuntur, mortui resuscitantur. His enim signis intellectum est, ab iis qui rudes erant, & adhuc quasi in cunabulis fidei constituti, ut erat populus Nationum ; ipsum venisse qui exspectabatur. Illuminat igitur fidei claritate, resurrectionis suæ gloriâ, & divinorum operum potestate : Et intellectum dat parvulis. *Quibus utique, nisi de quibus in Evangelio gratias agit Patri, in eo quod ipse operabatur Filius, quòd Mysteria sua Deus abscondisset à Sapientibus, & parvulis revelâsset : ostendens citiùs plebem ex Gentibus, vel statûs inferioris viros, quàm Scribas & Principes Judæorum, & divites hujus sæculi credituros?*

22. *Ita Pater : quoniam sic fuit placitum ante te.* Sic fecisti, Pater, & rectissimè quidem, quia consilium, propositum, judicium tuum æquissimum est. Ita fecisti nullâ externâ ratione impulsus, sed mero voluntatis tuæ beneplacito. His verbis ostenditur, credentium à non credentibus, electorum à reprobis ex eadem massâ perditionis discretionem, electionem ad gratiam & ad gloriam, revelationem Mysteriorum, fidem, & cætera dona supernaturalia, in unum Dei beneplacitum, in solam ejus misericordiam, refundenda, non in merita hominis. *Non* enim *volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei,* qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.* Sic tibi placuit. *Blandientis affectu loquitur ad Patrem, ut cœptum in Apostolis beneficium compleatur :* ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. *Tuo placito sunt id quod sunt, non suo merito : nec enim invenis merita, sed prævenis.*

S. Hieron. in hunc locum.

S. Bern. Epist. 146

23. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo novit Filium, nisi Pater : neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Hinc Filii Dei consubstantialitas cum Patre confirmatur. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo per æternam generationem, tota Divinitatis substantia, scientia, potentia & imperium in res omnes. *Ne quid in illo minùs, quàm quod in Deo est, existimaretur, omnia sibi à Patre ait tradita esse, solique se Patri cognitum, Patremque soli sibi notum, vel cui ipse revelare voluisset : revelaturus ei, à quo ut revelare velit oretur. Qua revelatione eamdem utriusque in mutua cognitione esse substantiam docet, cùm qui Filium cognosceret, Patrem quoque cogniturus esset in Filio ; quia omnia ei à Patre sint tradita. Tradita autem non alia sunt, quàm quæ in Filio soli nota sunt Patri. Nota verò soli Filio esse quæ Patris sunt. Atque ita in hoc mutuæ cognitionis secreto intelligitur, non aliud in Filio, quàm quod in Patre ignorabile sit, exstitisse.* Gignendo igitur dedit potentiam Pater Filio, sicut omnia quæ habet in substantia sua, gignendo dedit ei quem genuit de substantia sua. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, non per alienationem, sed per communicationem. Omnes enim operationes Filio cum Patre sunt communes, adeoque & revelatio Mysteriorum parvulis facta, & Sapientum hujus sæculi excæcatio.

S. Hilar. in c. 11. Matt.

S. August. lib. 2. contra Maximinus Arianum c. 12.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, ut quæ per me condidit, etiam per me hominem factum, tamquam Mediatorem, instauraret. Sub iis itaque verbis dispensatio rerum per carnem gerendarum significatur. Postquam enim peccarat & lapsus esset homo, ejusque lapsu perturbatis omnibus mors invaluisset ab Adam usque ad Christum, terraque execrationi data esset, infernus apertus, Paradisus clausus, cœlum infensum, & tandem corrupto & interempto homine diabolus insiluisset in nos, tum demum Deus hominum amator ac nolens perire hominem ad suam imaginem conditum, in hæc verba erupit, *Quem mittam, & quis proficiscetur?* Omnibus tacentibus, locutus est Filius : *Ecce ego, mitte me.* Respondit Pater, *Vade ergo :* Tum dedit illi hominem, ut ipsum Verbum caro fieret, carnemque assumptam in omnibus instauraret. *Tradita enim sunt illi ut Medico, qui sanaret morsum serpentis ; & ut vitæ, quâ excitaret mortuum : & ut luci, quò illuminaret tenebras : & ut ra-*

"S. Ath. "in illud "Omnia "mihi "tradita "sunt à "Patre, "&c.

tioni, quò redintegraret vim rationalem. Postquam igitur tradita illi sunt omnia, & factus est homo, correcta sunt omnia, & perfecta terra pro maledictione benedictionem obtinuit, Paradisus reseratus est, infernus semetu contraxit, monumenta aperta sunt resurgentibus mortuis; portæ cæli elevatæ sunt, ut intraret ille ex Edom. Certè qua ratione sibi omnia tradita essent, indicare volens Salvator, subjunxit, *venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Consentit etiam cum istis dictum illud: *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus.* Dedit enim, *Ut quemadmodum per eum facta sunt, ita in eo omnia refici possent. Non enim ut ex paupere dives fieret; neque ut qui non haberet potestatem, acciperet, assumpsit omnia; sed quò omnia utpotè Salvator instauraret. Decebat enim exordium creaturæ per eum fieri, ut esse posset; & instauration em in eo fieri, ut corrigeretur. Ipse enim patiendo nos resocillavit; & esuriendo aluit; & ad inferos descendendo extulit.*

Ioann. 3. 35.

Et nemo novit Filium, nisi Pater, subintelligendum, & cui voluerit Pater revelare. Dum enim revelat Filius, etiam *Per Filium revelat Pater, tamquam per Verbum suum. Si enim hoc Verbum quod nos proferimus temporale & transitorium, & se ipsum ostendit, & illud de quo loquimur: quantò magis Verbum Dei per quod facta sunt omnia?*

S. August. lib. 7. de Trinitate c. 3.

Neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. His verbis à perfecta Patris & Filii notitiâ creaturæ dumtaxat excluduntur, non Spiritus Sanctus, qui *Omnia scrutatur, etiam profunda Dei:* & per quem Deus sua nobis revelat Mysteria, teste Apostolo: *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum.*

1. Cor. 2. 10. Ibidem.

24. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Venite, affectibus fidei, spei, charitatis, ad me, qui via sum, veritas, & vita, fons omnium bonorum, Salvator vester: omnes qui laboratis sub veteris hominis jugo, qui ambulastis per vias difficiles, qui fatigati estis in via iniquitatis & perditionis, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum: omnes qui gravati & oppressi estis jugo peccatorum, cupiditatum, miseriarum hujus vitæ, oneribus veteris Legis, qui gemitis & suspiratis sub gravissimis illis oneribus: & ego reficiam vos; demam onera, sublevabo & recreabo vos; libertatem, quietem, securitatem per gratiam meam vobis præstabo, quemadmodum ab Isaia prædictum est: *Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian.* Et, *Auferetur onus ejus* (Assur scilicet, qui diaboli typus est) *de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum à facie olei*; virtute Jesu Christi, de quo dictum est, *Oleum effusum nomen tuum.*

S. Hilar. & S. Hier. in hunc locum.

Isai. 9. 4.

Isai. 10. 27.

25. *Tollite jugum meum super vos & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.* Legem meam, Evangelium meum, mandata mea, disciplinam meam suscipite. *Jugum* scilicet imperium, legem, mandata sæpè in Scriptura sacra significat. *Genes.* 27. 40. *Psalm.* 2. 2. *Jerem.* 2. 20. *Actor.* 15. 10. 1. *Joannis* 5. 3. Et experimento comprobabitis, me benignum esse, mansuetum, humilem Dominum ac Magistrum, non tyrannum, qui superbiâ, fastu, morum asperitate, subditis & discipulis molestus sim. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Ne præ superbiâ aut impatientiâ jugum meum refugiatis: vobis enim molestum non erit, si meo exemplo mites & humiles esse discatis, non externâ tantùm specie, sed verâ animi temperantiâ. Istarum exercitatione virtutum, humilitatis & mansuetudinis, *invenietis requiem animabus vestris*, pacem internam, tranquillitatem conscientiæ, etiam in paupertate, in adversitatibus, in persecutionibus.

26. *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Lex mea non asperitate molesta, ut juga jumentis esse solent; neque gravis, ut onera; sed suavis, facilis commoda. Leve est autem Christi jugum multis nominibus, primò comparatè ad veteris Legis onus, de cujus ritualibus præceptis & observantiis Apostolorum Princeps ait, *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices Discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* 2. Quia Lex Evangelii secum adfert ipsa implendi facultatem & facilitatem per subministrationem Spiritûs Sancti & gratiæ Christi. *Lex* enim *per Moysen data est; Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Quamobrem de Evangelica Lege Deus per Jeremiam ait, *Dabo Legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Et per Ezechielem, *Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini.* 3. Quia non tam timore pœnæ cogit, quàm amore Dei & justitiæ volentes ad sui observationem invitat & trahit. *Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.* Gravia enim sunt timori, levia amori. 4. Propter magnitudinem ac certitudinem propositi præmii, propter *Æternum gloriæ pondus*, visionem Dei, gaudium Domini, vitam immortalem & sempiternam, bonum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, Deum diligentibus præparatum. *Novum jugum suave est, & onus leve, propter spem ac mercedem, hujus vitæ molestiis & ærumnis longè uberiorem. Alioqui enim quis non Evangelium legalibus præceptis multo laboriosius atque ærumnosius esse diceret? Nam cùm Lex peccatorum dumtaxat fines prohibeat, nobis ipsæ etiam causæ, propemodum ut actiones, crimini vertuntur. Non adulterium committes, inquit Lex: at tu ne concupiscas quidem, ex curioso ac studioso contuitu animi affectum incendens. Non occides, ait illa, at tu ne, si feriaris quidem, referies; quin potiùs percutienti te ipsum expones. Non junges domum cum domo, ait illa, nec agrum cum agro, tyrannide pauperem opprimens: at tu libenti animo justis etiam rationibus quæsitas opes excuties, atque in pauperum subsidium spoliaberis ut leviter crucem tollas, divitiasque ab aspectu remotas assequaris.*

Act. 15. 10.

Joann. 1.

Ierem. 31. 33.

Ezech. 36. 26. 27.

1. Joan. 5. 3.

S. Gregor. Nazianzenus Oratione 42.

Sensus Moralis.

1. ET *factum est, cùm consummasset Jesus, præcipiens duodecim Discipulis suis, transiit inde ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.* Christus Discipulos suos dimittit, *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans*, ut exercere incipiant Apostolicum munus, ad quod ipsos informaverat. Interim ipse docere pergit & prædicare in Galilææ civitatibus, exemplum præbens Pastoribus Ecclesiæ suæ, ut ipsi velut *Forma facti gregis ex animo*, per se, non per Vicarios dumtaxat, & conductitios opiliones, *Pascant gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum, neque turpis lucri gratiâ, sed voluntariè, neque ut dominantes in cleris*, sed uni gloriæ Dei, & animarum saluti procurandæ, prædicatione, doctrinâ, sacris visitationibus, omnibusque sacri Ministerii functionibus assiduè addicti: *Ut cùm apparuerit Princeps Pastorum*, Christus ipse Dominus, *Percipiant immarcescibilem gloriæ coronam.* Quàm sacrum, quàm sublime, quàm glorioſum prædicandi munus, quòd Jesus per se ipsum exercuit, nec intermisit! Id Episcoporum proprium, ab ipsis per se exercendum, quantùm fieri potest, ut sacra Synodus Tridentina statuit.

Deuteron. 32. 1.

1. Petri 5. 2.

2. *Joannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de Discipulis suis, ait illi: Tu es*

qui venturus es, an alium exspectamus? Joannis exemplum Pastores, Doctores, & Moderatores conscientiarum imitentur: eorum, quos regunt & dirigunt, infirmitati se accommodent, ut illos instruant, charitate & humilitate magistrâ illorum spiritualibus necessitatibus & utilitatibus se totos impendant, Christum respiciant unum *Auctorem & consummatorem fidei nostræ*; illos ad Christum mittant, eique in omnibus adhærere doceant ac parere.

Cùm audisset Joannes in vinculis opera Christi, &c. Visitandi sunt, alendi, redimendi captivi: Id enim opus est misericordiæ à Christo in supremo judicii die munerandum: *In carcere eram, & venistis ad me.* Sed imprimis docendi sunt quis sit verus Liberator & Redemptor, prædicandum illis est Redemptionis Mysterium, docendi sunt quæ sit vera captivitas, quàm lugendus status animæ sub peccati & diaboli servitute captivæ, ut ad Christum Liberatorem confugiant, & captivitate corporis benè utantur ad animæ libertatem & salutem consequendam. *Carnem enim saginari, & spiritum esurire, non prodest. Immò si quod infirmum est curatur, æquè quod infirmius est negligi non debet.* Ipse magis Mundus carcer est. *Majores tenebras habet Mundus, quæ hominum præcordia excæcant. Graviores catenas induit Mundus, quæ ipsas animas hominum constringunt. Pejores immunditias exspirat Mundus, libidines hominum. Plures postremò reos continet, scilicet universum hominum genus. Judicia denique non Proconsulis, sed Dei sustinet.* Herodes igitur libidini suæ, cæterisque cupiditatibus serviens infœlicior est, captivusque magis, quàm Joannes in carcere: Joannes in carcere vinculisque liberior ac felicior est, quàm Herodes in solio. Carcer tenebras habet, sed Joannes lumen est, *Lucerna ardens & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.* Carcer habet vincula sed Joannes solutus est Deo. Triste illic expirat, sed Joannes est odor suavitatis. Judex exspectatur, sed Joannes est de ipsis Judicibus judicaturus. Non multùm discriminis est inter Joannis carcerem & eremum. Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cælo est. Totum hominem animus circumfert, & quò velit transfert.* Joannes vinctus Discipulis suis dux est ad Christum: Herodi ipsi venerationi est & terrori. Audiens opera Christi, gaudet in ergastulo, qui ad ejus præsentiam exultavit in utero: illuminandos & sanctificandos Discipulos suos ad illum dirigit, qui ab ipso illuminatus & sanctificatus est antequam in lucem prodiret.

Matt. 25. 36.

Tertull. lib. Ad Martyres

Joann. 5. 35.

Cùm audisset Joannes in vinculis opera Christi, mittens duos de Discipulis suis, ait illi, &c. Adversis rebus, afflictionibus, & tribulationibus quibuscumque rectè uti Christiani debent: in iis opera Christi, vitam ejus, passionem ac mortem debent meditari, mentem ac voluntatem suam ad Deum erigere, ac in ipsius disciplinam humili summissoque animo se tradere, qui suos in afflictione non deserit, per Prophetam dicens: *Cùm ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.* Noli timere quando tribularis, ne quasi non tecum sit Deus. *Fides sit tecum, & tecum est Deus in tribulatione, Fluctus sunt maris, turbaris in navigio quia dormit Christus. Dormiebat in navi Christus, periebant homines. Si fides tua dormit in corde tuo, tamquam in navi tua dormit Christus, quia per fidem in te habitat. Cùm turbari cœperis, excita Christum dormientem: erige fidem tuam, & noveris quia non te deserit. Sed ideo putas te deseri, quia non quando vis eripit. Eripit tres pueros de igne. Qui eripuit tres pueros, deseruit Machabæos? Absit. Et illos eripuit, & illos: illos corporaliter, ut infideles confunderentur; istos spiritaliter, ut fideles imitarentur.* Sic eripuit & Joannem amicum ac Præcursorem suum, non corporaliter, sed spiritualiter. Tribulatio nos ad Deum revocat: unde de Israëlitis scriptum est: *Cùm occideret eos, quærebant eum & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Tribulatio nos erudit, Christique discipulos facit, si modò ea benè utamur. *Pædagogus noster tribulatio.* Tribulatio cor nostrum dilatat, ut Deum diligamus, ut cælestia desideremus; quod rebus prosperis coarctatum erat, & ad terrena conversum. *In tribulatione dilatasti mihi.* Hinc Apostolus, *Gloriamur*, inquit, *in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Non habet cordis angustias, quamvis extrinsecùs à persequentibus ingerantur. Quid est corde dilatari? *Est jam cordi habere infusum Deum, cum quo intrinsecùs colloquatur.* Sic Joannes in carcere positus, per discipulos suos extrinsecùs cum Christo colloquitur, ipsum interrogans; intrinsecùs autem & immediatè in corde suo, ubi per fidem & charitatem habitat.

S. Joannes Chrysost.

Psal. 4.

Rom. 5. 3. 4. 5.

S. August. Enarrat. in Psal. 4.

Cùm audisset Joannes in vinculis opera Christi, &c. Res adversæ Christianum hominem purgant, & Deo conjungunt, si benè illis utatur. Sagittas arcana significatione jaculabatur in gratiam Davidis intimus ejus amicus Jonathas, & hic quidem sagittarum scopus erat: *Si dixero puero,* inquit, *Ecce sagittæ intrà te sunt, tolle eas: Tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero, Ecce sagittæ ultra te sunt, vade in pace, quia demisit te Dominus.* Si Dei sagittæ ultra peccatorem sunt, de illius salute actum est, dimisit eum Dominus secundùm desideria cordis ejus. At verò si intrà illum sunt, si percussus est & tribulationibus vexatur, pax illi erit, & nihil est mali. Quare? causam opportunè S. Job explicat: *Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum*; id est, quod in me humanum & terrenum erat, interimunt. *Quid enim spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem Domini spiritum hominis ebibunt, cùm supernæ animadversionis sententiâ afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittæ Domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsum trahunt. Sagittarum ergo indignatio justi spiritum ebibit, quia supernæ sententiæ electos quos in peccatis inveniunt, dum vulnerant, immutant, ut duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis confessionis currat.*

1. Reg. 20. 22.

Job 6. 4.

S. Gregor. M. lib. 7. Moralium c. 3.

Tribulationes pro Christo pati, propè divinum est: Deus enim ad eorum qui pro ipso patiuntur, societatem & numerum se adjungit. Unde Daniel sub persona Regis Babylonis ait: *Ecce video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & species quarti similis Filio Dei.* Quem locum S. Joannes Chrysostomus versans: *O quibus,* inquit, *te incorrupta fides triumphis extendis! Adest tibi amica Majestas, ut innocentia liberetur. Patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari.* Non minùs Joanni aderat vincto in carcere.

Daniel. 3. 29.

S. Joannes Chrysost. Hom. de Tribus pueris.

Scitè componit S. Gregorius Nyssenus Sponsam cælestem pro Sponso vulneratam & afflictam, cum petra illa spiritali & mystica, de qua Apostolus ait, *Petra autem erat Christus*, quasi ad hanc sublimitatem per laborum & rerum adversarum tolerantiam fuerit evecta. *Virgam verberantem,* inquit, *sponte sua recipit. Imitatur saxum illud, de quo Vates ait,* Percussit petram, & fluxerunt aquæ. *Viden quantam ad sublimitatem Sponsa pervenerit? Eam nimirum ob causam percussa, velut à Moyse rupes illa feriebatur, ut ad similitudinem illius & ipsa Verbum Dei de vulnere imbris instar effusum pro sitientibus quasi quamdam scaturiginem emittat.* Ut enim scaturigo continuò effundit aquas; ita Anima justi in tribulatione positi verbum Dei continuò parturit, sicut Christus in cruce, quam *Thalamum Sponsi* S. Augustinus vocat, obstetricante lancea peperit Ecclesiam. Sic Joannes in vinculis spiritaliter parit Christum, seu discipulos potiùs suos in Christo, donec in illis Christus formetur. Ideo illos ad Christum mittit.

1. Cor. 10. 4.

S. Gregor. Nyss. Hom. 12. in Canticd.

Psal. 77. 20.

Cùm audisset Joannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, &c. Joannes typus legis

S. Hilar. c. 11. in Matt. „ fuit. Christum porrò Lex annuntiavit, & remissionem
„ peccatorum prædicavit & Regnum cælorum spopondit:
„ & Joannes totum hoc opus Legis explevit. Igitur cessante
„ jam Lege, quæ peccatis plebis inclusa, & populi vincta
„ vitiis, ne Christus posset intelligi, vinculis & carcere
„ continebatur. *Ergo ad Evangelia contuenda Lex mit-*
„ *tit: ut infidelitas fidem dictorum contempletur in factis;*
„ *& quod intra eam peccatorum fraude sit vinctum, per*
„ *intelligentiam libertatis Evangelicæ absolvatur* .....
„ Mittit ergo Discipulos suos ad Christum Joannes, ut
S. Amb. lib. 5. in Lucam n. 95. & 96. „ supplementum scientiæ consequantur, quia *Plenitudo*
„ *Legis Christus est:* ut quoniam plerumque nutant dicta
„ sine factis, & fides plenior gestorum testificationibus,
„ quàm verborum sponsionibus exhibetur, quæ tunc in pe-
„ ctoribus Judæorum velut observata Lege nutabat, ipso
„ spectaculo Dominicæ crucis, & pleno Resurrectionis
„ testimonio panderetur. Duos illos Joannis Discipulos
„ duorum populorum typos esse addit S. Ambrosius; quo-
„ rum unus ex Judæis credidit, alter ex Gentibus, qui ideo
„ credidit, quia audivit. Voluerunt ergo isti videre, pro-
Matt. 13. 16. „ pter illud, *Vestri autem beati oculi quia vident, & au-*
„ *res vestræ quia audiunt.* Sed etiam nos vidimus in Joan-
„ ne: oculis nostris perspeximus in Apostolis: & manibus
„ nostris perscrutati sumus in Thomæ digitis. *Quod* enim
„ *fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis no-*
„ *stris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectave-*
„ *runt de Verbo vitæ: & manifestata est*, &c. Quando
„ manifestata est? Quando vidimus. Itaque & nunc
„ qui Vetus Testamentum recensent antequam cognoscant
„ Evangelium, & quasi quædam Dominici corporis le-
„ gant vestigia, venturum putant, & requirunt utrum ipse
Genes. 18. 20. & seq. & 22. „ sit Christus Dei Filius, qui venturus est. Et cùm legunt
„ quando cum Abraham locutus est, vel quando se Dux
„ militiæ cœlestis ostendit, dicunt utique, *Tu es qui ventu-*
Iosue 5. 14. „ *rus es, an alium exspectamus?* Cùm autem venerint ad
„ Evangelium, & cognoverint illuminari cæcos, ambu-
„ lare claudos, audisse surdos, mundatos esse leprosos, mor-
„ tuos resurrexisse, tunc dicunt: *Vidimus eum & oculis*
„ *nostris perspeximus*, & in vestigia clavorum ejus digitos
„ nostros inseruimus. Videmur enim nobis vidisse, quem
„ legimus, spectasse pendentem, & vulnera ejus, spiritu
„ Ecclesiæ scrutante, tentasse. Aut fortasse in parte qua-
„ dam operatrice corporis nostri omnes videmur investi-
„ gasse Dominicæ seriem Passionis; fides enim per paucos
„ ad plures pervenit. *Lex ergo Christum venturum an-*
„ *nuntiat: Evangelii Scriptura venisse confirmat.*

Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? Heu! Christianorum plurimi ita vivunt, ac si Christus non venisset, ac si alium exspectarent. Judaicè vivunt in Ecclesia. Observantiis exterioribus contenti, de interiori homine nullatenus curant: Deum adorant, sed non in spiritu & veritate: amicos diligunt, sed inimicos oderunt: Dominicos & festos dies celebrant, & à servilibus operibus abstinere videntur, sed quæ omnium maximè servilia sunt, opera peccati sacris illis diebus facere non verentur. Ipsa multorum, qui pietatem profitentur, justitia, non est abundantior justitiâ Scribarum & Pharisæorum.

Judæi propter beneficia terrena Deo serviebant, illum colebant *timore servili, non liberali dilectione.* Christiani paucissimi Deo propter ipsum serviunt, ipsumque amore casto colunt. *Sic ergo Deus non colitur.* S. August. *Hoc enim colitur quod diligitur.* Major pars nec timore judiciorum Dei Legem ejus servat ac mandata. Verùm si illi inexcusabiliter terrenis inhæserunt, quibus ipsum Novum Testamentum nondum fuerat revelatum; quantò inexcusabilius terrena sectantur, quibus jam promissa cœlestia in Novo Testamento revelata sunt? In hoc plerique Christiani pejores Judæis, quòd illi, quamvis præsentia & temporalia, tamen ab uno Deo quærebant; isti verò Ethnicos imitantur, qui non solùm terrena desideraverunt, sed etiam à dæmonibus petierunt; siquidem rapinis, fraudibus, usuris, aliisque malis artibus opes congregant.

3. *Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.* Plenum sanè testimonium, quo Dominus cognosceretur. De illo enim, non de alio Propheta dixerat, *Dominus erigit elisos, Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos.* Qui ista faciet, *Regnabit Dominus in æternum.* Ergo non humanæ ista, sed divinæ virtutis insignia sunt. *Hæc miracula ante Evangelium vel rara, vel nulla. Receperit Tobias oculos, unus est in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medicina, non hominis. Elias mortuum suscitaverit; ille tamen rogavit & flevit: Hic jussit. Elisæus leprosum mundari fecerit; non tamen illic valuit præcepti auctoritas, sed figura Mysterii. Non defecerit ad escam Viduæ esurientis Prophèticis se multiplicans farina præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potiùs eamdem quoque Sacramenti species præfigurata servavit. Sed tamen parva adhuc ista Dominicæ testificationis exempla sunt: Plenitudo fidei, crux Domini, obitus, sepultura est.* Non modò autem corporaliter, sed spiritualiter hæc operatus est Christus, quod Divinitatis ipsius splendidius efficaciusque argumentum est. *Populus enim qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Idololatriæ tenebris, variisque erroribus obcæcatos, ad purum sinterumque veri Dei cultum traduxit. Claudos, & rectis gressibus in via salutis ambulare non valentes, quia cor eorum non erat rectum, nec recti affectus, sed in terram curvi, & obliqui, sanatâ illorum infirmitate ambulare fecit in via Mandatorum Dei rectè, facilè, celeriter, hilariter. Leprâ peccati maculatos *Lavit in sanguine suo, Mundavit lavacro aquæ in verbo vitæ.* Aures interiores hominum ad verba Dei, ad verba salutis, ad verba vitæ æternæ surdorum, aperuit ut audirent, ut intelligerent, ut obedirent. Unius delicto, propriisque peccatis secundùm animam mortuos suscitavit, & in se ipso vivere fecit, vetere homine exspoliatos, & ad vitæ spiritalis, ac cælestis novitatem immutatos. Pauperes, humiles corde, mundi suique ipsius amore vacuos, miseriæ suæ ac impotentiæ conscios, Evangelii veritate & gratia ditavit, implevit. Sic impletum est Isaiæ vaticinium: *Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Et audient mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israël exultabunt.*

Plal. 145

S. Ambros lib. 5. in Lucam. n. 100. & 101.

Isai 9.

Isaiæ 29. 18. 19.

Ex divinis operibus agnoscitur Christus: ex sanctis operibus agnoscitur Christianus. Christianus frustra nominatur, qui Christum minimè imitatur. Christianum putas, qui in tenebris adhuc ambulat, qui à Christo illuminari non vult, qui diligit tenebras magis quàm lucem, qui dicit bonum malum & malum bonum? Christianos putas, qui occludunt aures verbo Dei; surdos ad voces Dei intus ad cor eorum loquentis, ad verba Prophetarum, Apostolorum, ipsius Christi, & Ministrorum ac Prædicatorum ejus tot annos ipsos admonentium, ut convertantur & pœnitentiam agant, ut bona malè parta restituant, ut cum inimicis reconcilientur, ut violatum proximi honorem famamque resarciant; surdos ad voces Christi pœnas æternas comminantis, æternam fœlicitatem, vitamque & gloriam immortalem promittentis? Christianos putas, qui nec à lepra peccati mundari volunt, nec à morte peccati ad vitam suscitari? Qui vel peccata non confitentur, vel proximas eorum occasiones minimè deserunt, vel pravos habitus non expugnant? Quibus illa Isaiæ verba conveniunt: *Populus ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire Legem Dei. Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: Loquimini nobis placentia, videte nobis errores. Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israël.* Non nobis sufficit quòd Christianum nomen accepimus, si opera Christiana non fecerimus. Illi enim prodest quòd Christianus dicitur, qui castitatem diligit, ebrietatem fugit, superbiam detestatur,

Isaiæ 30. 9. 10. 11.

S. Cæs. Arelat. serm. 67 inter „ Augustinianos elim De

Tempore 216. Nunc Appendice 266.

invidiam ut venenum diaboli respuit. Ille verè Christianus est, qui furtum non facit, qui falsum testimonium non dicit, qui nec mentitur, nec perjurat, qui adulterium non committit, qui ad Ecclesiam frequentiùs venit; qui de fructibus suis non gustat, nisi priùs ex ipsis Deo aliquid offerat, qui decimas annis singulis erogandas pauperibus reddit, qui Sacerdotibus suis honorem impendit, qui omnes homines sicut se ipsum diligit. Ille verò non solùm Christianus est, sed & ipse Christus in illo habitat, qui stateras dolosas & mensuras duplices velut gladium diaboli pertimescit: ille bonus Christianus est, qui quando ad Ecclesiam venit, & oblationes exhibet, & pauperibus secundùm quòd vires habet, pecuniam porrigit aut buccellam: qui peregrinos in domum suam excipit, qui hospitibus pedes lavat; qui non solùm lites non concitat, sed etiam discordes ad concordiam revocat: qui majoribus & parentibus honorem & amorem veræ charitatis impendit; qui & ipse castè vivit, & filios & vicinos suos ut castè & sobriè vivant, & verbis admonet, & exemplis docet.

4. *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Ille ex Christo scandalum patitur, qui mundi placitis ac moribus Christi placita, præcepta & exempla postponere non veretur, qui sæculi voluptates cruci & pœnitentiæ, spectacula concioni, orationi, aut piæ lectioni: qui pietatis professionem, Sacramentorum frequentationem, bonorum operum jugem exercitationem, velut mulierculârum occupationes contemnit aut negligit.

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 102.

Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Crux electis etiam scandalum posset afferre: sed *Nullum hoc majus divinæ Personæ est testimonium: Nihil est quod magis esse ultra humana videatur, quàm toto unum se obtulisse pro Mundo; hoc vel solo plenè Dominus declaratur.* Denique sic designatus est à Joanne: *Ecce Agnus Dei: Ecce qui tollit peccata mundi.* Deploranda certè hominum malitia, qui rebus iis abuntur ad suam perditionem, quæ Christus gessit, pertulit, instituit, vel docuit ad eorum salutem. Visis tot signis, tantisque virtutibus, non scandalizari quisquam potuit, sed admirari. Sed infidelium mens grave in illo scandalum pertulit, cùm eum post tot miracula morientem vidit. Unde & Paulus dicit: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam.* Stultum quippe hominibus visum est, ut pro hominibus Auctor vitæ moreretur: *& inde contra eum homo scandalum sumsit. unde ei ampliùs debitor fieri debuit. Nam tantò Deus ab hominibus digniùs honorandus est, quantò pro hominibus & indigna suscepit,* Quid ergo sibi vult, *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me?* Nisi aperta voce abjectionem mortis suæ humilitatemque signare? Ac si dicat: *Mira quidem facio, sed abjecta perpeti non dedignor. Quia ergo moriendo te subsequor, cavendum valde est hominibus ne in me mortem despiciant, qui signa venerantur.*

1. Cor. 1. S. Greg. M. Hom. 6. in Evang.

5. *Illis autem abeuntibus cœpit Jesus ad turbas dicere de Joanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* Arundini meritò comparantur homines carnales, virtutis internæ vacui, fragili se gloriæ sæcularis sublimitate jactantes, quos procellis Mundi hujus obnoxios vita mobilis inquietat, in quibus solidæ justitiæ nullus est fructus. *Arundines sumus; nulla validioris naturæ radice fundati. Et si levis adspiraverit prosperioris aura successus, vago motu proximos verberamus: inopes ad suffragandum, faciles ad nocendum. Arundines fluvios amant, & nos labentia Mundi caducaque delectant.* Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? *Desertum Sancto Spiritu vacuum sentiendum est, in quo habitatio Dei nulla sit. In arundine enim homo talis ostenditur, de gloria sæculi vitæ suæ inanitate speciosus, in se autem fructu veritatis vacuus; exterior placens, & nullus interior; ad omnem ventorum motum, id est, immundorum spirituum flatum movendus, neque ad consistendi firmitatem valens, & animi medullis inanis.* Arundo est vento agitata, homo quilibet levis & inconstans, qui prosperis intumescit, adversis dejicitur, modò in vitium, modò in virtutem propendet; nunc Deo servit, nunc Mundo & diabolo, cujus vita lapsuum & pœnitentiæ vicissitudo perpetua est, sancti propositi nusquam tenax, *Inconstans in omnibus viis suis.* Justus verò non arundo est vento agitata, sed *Lignum* solida radice charitatis firmum, *Quod plantatum est secùs decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo; & folium ejus non defluet, & omnia quæcumque faciet semper prosperabuntur.* Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Arundinem quippe mox ut aura contigerit, in partem alteram inflectit. Et quid per arundinem, nisi carnalis animus designatur? Qui mox ut favore vel detractione tangitur, flatim in partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura favoris flaverit, hilarescit & extollitur, totumque se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde ventus detractionis eruperit, unde laudis aura veniebat, mox eum quasi ad partem alteram ventus furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Joannes non erat: quia hunc nec blandum gratia, nec cujuslibet detractionis ira asperum faciebat. Nec prospera hunc erigere, nec adversa noverant inclinare. Arundo vento agitata Joannes non erat, quem à statûs sui rectitudine nulla rerum varietas inflectebat. Discamus ergo, Fratres charissimi, arundinem vento agitatam non esse; solidemus animum inter auras linguarum positum, stet inflexibilis status mentis. Nulla nos detractio ad iram provocet, ad remissionem inutilis gratiæ nullus favor inclinet. Non nos prospera elevent, non adversa perturbent: ut qui in soliditate fidei figimur, nequaquam rerum transeuntium mutabilitate moveamur.

Jacobi 1. 8.

Psal. 1. 3.

S. Greg. M. Hom. 6. in Evang.

6. *Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Utinam in solis Regum domibus hodie luxus & mollities regnaret? Sed passim mediocris etiam conditionis mulieres sericas vestes tectis per terram verrunt vestigiis, usuisque faciunt ut amictus oneri sit. *Sunt etiam mollia indumenta delicioſi actus, & mores; propter quod nos hortatur Apostolus, ut exspoliantes veterem hominem cum actibus suis, induamus novum, in quo non dulcis illecebra sit, luduſque lasciviæ, sed usus laboris & fructus; eo quòd tenera corporis curâ, luxuque, & lasciviarum cupiditate mollitos nequaquam cœlestis Aula suscipiat, ad quam duris laboriosæ gradibus virtutis ascenditur.* Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt. *Non cœlesti, sed terreno Regi militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt, & solis exterioribus dediti, præsentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt. Nemo ergo existimet in luxu atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Petrus Apostolus feminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens,* Non in veste pretiosa. *Pensate ergo quæ culpa sit hoc etiam viros appetere, à quo curavit Pastor Ecclesiæ & feminas prohibere* ..... Propter hominum conventus, & *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, ut luxuria negotietur, aut gloria insolescat.* Quid existis in desertum videre? Hominem mollibus vestitum? *Joannes mollibus vestitus non fuit, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed vigore asperæ invectionis increpavit, dicens:* Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere à ventura ira? *Unde & per Salomonem dicitur:* Verba sapientum quasi stimuli, & quasi clavi in altum defixi. *Clavis quippe atque stimulis sapientum verba comparantur: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere.* Si luxum & mollis vitæ delicias vitare debent Christiani omnes in cruce geniti, mundo crucifixi, Christoque crucifixo conformandi; multò magis Præsules & Rectores Ecclesiarum, qui Christum crucifixum prædicant. *Qui adulatores sunt, & sectantur lucra, & quærunt divitias, & deliciis affluunt, & mollibus vestiuntur, isti in domi-*

S. Ambros. lib. 5. in Lucam.

Coloss. 3. 9 & 10.

1. Petri 3.

Tertull. lib. de cultu Femin.

Matt. 3.

S. Gregor. M. Hom. 6. in Evang.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hilar. c. 11. in Matt.

bus Regum sunt. Ex quo ostenditur, rigidam vitam, & austeram prædicationem vitare debere Aulas Regum, & mollium hominum Palatia declinare.

7. *Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.* Is nempe non solùm prædicationis voce, sed vitæ austeritate & pœnitentiâ cum vitæ sanctissimæ innocentiâ conjunctis, necnon fide constantissimâ in propugnanda ad mortem usq; veritate, Christum indigitavit. *Omnia Joannis Christo præstruebantur.* Omnis ipsius vita, velut animata prophetia fuit. Et nos totius vitæ nostræ actis Christum prædicare debemus, ejusque & in nobis præsentiam & inhabitationem per fidem & charitatem indicare. Triplex enim est Christi adventus, *Ad homines, in homines, contra homines:* Ejus adventum ad homines prædicavit Joannes: Adventum contra homines prædicabit Elias: Adventum in homines spiritualem & invisibilem per gratiam & charitatem, fidelis mandatorum Dei observantia demonstrare debet. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Qui justè & piè vivit in hoc sæculo, Christum in se venisse indicat, de quo dictum est, *justitia & judicium præparatio sedis tuæ.* Justitia virtus est, unicuique quod suum est tribuens. Tribue ergo tribus quæ sua sunt. *Redde superiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod debes, & dignè celebras adventum Christi, parans ei in justitia sedem suam.*

Tertull. lib. de Baptismo

S. Bern. Serm 3. in Adventu Domini.

Joannis 14.

Psal. 88.

8 *Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Rectè qui nuntiare supernum Judicem mittitur, Angelus vocatur, ut dignitatem servet in nomine, quam explet in operatione. *Altum quidem nomen est, sed vita nomine inferior non est.* Utinam, Fratres charissimi, non ad judicium nostrum dicamus, quia *omnes qui Sacerdotii nomine censentur, Angeli vocantur*, Propheta teste, qui ait: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum est.* Qui viam Domino in Animabus parant, Angeli debent esse scientiâ, vitæ puritate, zelo & ardore pro Dei gloria & salute proximi. Sed & unusquisque Christianus hujus altitudinem nominis, si velit, etiam potest mereri. Nam unusquisque pro virili
" sua parte, in quantum gratiam supernæ aspirationis ac-
" cepit, si à pravitate proximum revocat, si exhortari ad
" bene operandum curat, si æternum Regnum vel sup-
" plicium erranti denuntiat, cùm sanctæ denuntiationis
" verba impendit, profectò Angelus existit. Et nemo
" dicat, Admonere non sufficio, exhortari idoneus non
" sum: quantum potes exhibe, ne malè servatum quod
" acceperas talentum, in tormentis pendere exigaris.
" Neque enim plus quàm unum talentum acceperat, qui
" hoc abscondere magis studuit, quàm erogare. Et scimus
" quòd in Dei Tabernaculo non solùm phialæ, sed præ-
" cipiente Domino etiam cyathi facti sunt. Per phialas
" quippe doctrina exuberans, per cyathos verò parva at-
" que angusta designatur scientia. *Alius doctrinâ veritatis*
" *plenus audientium mentes inebriat: per hoc ergo quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius explere quod sentit non valet, sed quia hoc utcumque denuntiat, profectò per cyathum gustum præbet. In Dei ergo Tabernaculo, id est, in sancta Ecclesia positi, si per doctrinam sapientiæ ministrare phialas minimè potestis; in quantum pro divina largitate sufficitis, proximis vestris boni verbi cyathos date. In quantum vos profeciisse pensatis, etiam vobiscum alios trahite, in via Dei socios habere desiderate. Si quis vestrûm, Fratres, ad forum, aut fortasse ad balneum pergit, quem otiosum esse considerat, ut secum veniat, invitat. Ipsa ergo terrena actio vestra vos conveniat, & si ad eum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis. Hinc etenim scriptum est.* Qui audit, dicat, Veni: *Ut qui jam in corde vocem superni amoris acceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat. Et fortasse panem ut eleemosynam indigenti porrigat, non habet, sed majus est quod tribuere valeat, qui linguam habet. Plus enim est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm vitam morituræ carnis terreno pane satiare. Nolite ergo, Fratres, proximis vestris eleemosynam verbi subtrahere.*

Malach. 2

Exod. 37.

9. *Amen dico vobis, Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in Regno cælorum, major est illo.* Etiamsi Eliam Thesbiten di- "
xeris in cælum assumptum, attamen non est hic major "
Joanne. Enoch translatus est, sed non major est tamen "
Joanne. Moyses maximus legislator, & omnes Prophe- "
tæ, sed non majores Joanne. Non ergo Prophetas Pro- "
phetis audeo comparare, sed ipse Dominus noster & il- "
lorum Dominus Jesus pronuntiavit: *Major inter natos* "S. Cyril. Hierosol. Catech. 3.
mulierum non surrexit Joanne Baptista. Non inter na- "
tos Virginum, sed mulierum. Magni servi ad conservos "
comparatio: Filii verò ad servos minimè comparanda est "
gratia & excellentia. Vides quantum hominem hujus "
gratiæ ducem elegit nihil omnino possidentem, solitu- "
dinis studiosum, sed non inhumanum; locustas mandu- "
cantem, alas parantem animæ; melle vescentem, & "
dulciora melle utilioraque loquentem; veste de pilis ca- "
melorum indutum, & exercitationis typum in seipso "
monstrantem, qui etiam in utero matris cùm gestare- "
tur, à Spiritu-Sancto sanctificatus est. Erat quidem & "
Jeremias sanctificatus, sed non prophetavit in utero: so- "
lus autem Joannes in utero existens exultavit in gaudio, "
& corporeis oculis nihil videns, spiritu Dominum co- "
gnovit. Cùm enim magna sit gratia Baptismi, magno "
quoque præsule seu Ministro egebat. "

Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. Veniat in mentem tibi mensa illius, educatioque, "S. Joan. Chrys. Hom. 31. in Matt.
& mentis altitudo: ita enim in terris, quasi in cælo ver- "
sabatur. Naturæ namque omni necessitate superata, mi- "
rabile quoddam peregit iter. Semper in hymnis, sem- "
per in orationibus fuit. Nulli hominum antequam ad "
baptizandum accederet, Deo autem soli sua semper offe- "
rebat colloquia: Neminem vidit umquam conservo- "
rum, nec ab aliquo visus fuit: Non lacte nutritus, non "
lecto susceptus, non tecto, non foro, non alia re humana "
usus erat: tamen mitis simul & acer, quorum alterum ex "
conversatione sua cum discipulis, alterum ex responsione "
ad Judæos atque ad Regem liberâ facilè perdisces. Me- "
ritò itaque Christus de illo dixit, *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista.* Verùm ne his Joannis laudibus impulsi, Joannem Christo præponerent, subjungit: *Qui autem minor est in Regno cælorum, major est illo.* Quid igitur, inquies, Christus comparatus Joanni major erat? Minimè; sed absolutè & simpliciter major omnibus, nec ulli comparandus. Nec enim Joannes ipse, cùm de Christo ait, *quia fortior me est.* comparando se illi dicit: nec Paulus cum de Christo scribat, *Ampliori gloria præ moyse dignus est habitus*, illum cum Moyse comparat. Ipse etiam Christus, cùm dicit de se ipso, *Ecce plus quàm Salomon hic*, non comparat se Salomoni. Quòd si quis per comparationem id dictum contendat, id accomodatè factum esse respondemus, propter audientium imbecillitatem; qui & semper ante procliviores erant ad Joannem, & tunc partim propter carceres, partim propter fiduciam quâ liberè Regibus loquebatur, clariorem existimabant, satisque erat si ita dictum etiam per comparationem accepissent. Consuevit profectò etiam vetus Scriptura, comparatione eorum quæ inter se comparari non possent, homines ab erroribus liberare, ut Psal. 85. *Non est similis tui in Diis Domine:* & Exod. 8. *Non est Deus sicut Deus noster.* Qui minor est in Regno cælorum, major est illo. *Commendavit Regnum quod desideremus: proposuit civitatem, cujus cives esse cupiamus. Quales ibi cives? Quàm magni cives? Quisquis ibi minor est, Joanne major est, quo nemo major surrexit inter natos mulierum....* Fuerunt Prophetæ ante Joannem, & multi, & magni, & sancti, digni Deo, Deo pleni, Salvatoris prænuntiatiores, veritatis adtestatores. Verumtamen de nullo eorum

S. Augustin. Serm. 66.

dici

S. Ambros. serm. 288 aliàs 23. ex editis à Sirmondo.

dici potuit quod dictum est de Joanne, *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista.* Quid ergo sibi vult ista magnitudo præmissa ante magnum? *Ad testimonium magnæ humilitatis.* Tam enim magnus erat, ut Christus posset putari. Posset Joannes abuti errore hominum, & non laborare ut persuaderet se esse Christum, quia hoc jam illi qui eum audiebant & videbant, illo non dicente putaverant. Non erat ei opus seminare errorem, sed confirmare. *At illo sponsi amicus humilis, sponso zelans, non se pro sponso adulterum supponens, perhibet testimonium amico suo, & eum qui verè sponsus erat, sponsæ commendat: Ut ametur in illo, odit se amari pro illo.* Qui habet sponsam, *inquit*, sponsus est. *Et quasi diceres, quid tu?* Amicus autem, *inquit*, Sponsi stat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Stat, & audit; *Discipulus audit Magistrum; quia audit, stat; quia si non audit, cadit. Hinc magnitudo Joannis maximè commendatur; quia cùm posset putari Christus, maluit Christo testimonium perhibere, illum commendare; se humiliare, quàm pro ipso accipi, & à se decipi.* Discant

S. August. serm. 96. aliàs de Diversis 47.

Christiani se humiliare, si in Regno cœlorum locum habere velint. *Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultrate? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti.*

10. *A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc, Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Bonum est rapere, non ea quæ pereunt, sed Regnum cælorum. Non igitur desidiâ acquiri potest, sed curâ & diligentiâ. Sed quid significat, *Vim patitur?* Vi opus est multâ: *Angusta est via*, robustâ animâ opus est & generosa. *Raptores præoccupare adnituntur, nihil respiciunt,*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 53. in Ioann.

non accusationem, non damnationem, non supplicium: illud solùm curant ut præcurrant cæteros. Rapiamus ergo Regnum cœlorum, quæ rapina non crimini, sed laudi datur: crimen est, si non rapimus, non enim alterius damnoditescimus. Adnitamur ergo: & licèt ira & cupiditas nos perturbet, naturæ vim inferamus, mansuetudini assuescamus, parum laboremus, ut perpetuò quiescamus. Noli aurum rapere, sed divitias quarum comparatione aurum lutum esse apparet. Dic quæso, plumbo tibi & auro proposito, utrum potiùs raperes? Nonnè aurum? Ubi qui rapit punitur, majus honoras: ubi qui rapit honoratur, majus prodis: quòd si utrumque puniretur, num sanè ad hoc magis venisses? Hic nihil tale est, sed beatitudo. Et quomodo potest quis rapere (inquit.) *Disperge quæ habes in manibus. Quousque enim præsentia servas, illa rapere non poteris. Propone tibi hominem plenis argento manibus, quoad id tenuerit, numquid aurum rapere poterit, nisi id priùs projiciat, & expeditus fiat? Rapientem bene expeditum esse oportet, ne quid eum impediat: siquidem etiam nunc contrariæ potestates sunt obviæ, ut id nobis auferant.*

Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Si repetamus Dominicum illud quòd scriptum est*, Regnum Dei intrà vos est; *advertimus in nobis Regnum cœleste solidari, cùm Christus explosо mundani principis regno, fugatisque deliciis sæcularibus, intra nostrorum secreta regnat animorum. Vis igitur menti affertur humanæ; quæ diversis illecebris delinita, laborem fugit, voluptatem expetit; cum vel metu supplicii coërcita, vel præmio provocata, vincere ipsa se nititur: & tamquam exantlatis laboribus, palmam quæ sibi plurimis adversantibus, subtrahebatur, contendit eripere. Rapimus enim ex hoc mundo palmam salutis, & quasi excubantibus obsessos serpentibus fructus pervigili labore decerpimus; ita tamen ut non furtiva sublatio, sed direptio sit triumphalis.* Est & aliud direptionis genus, quando aliis sublata diripimus. Qui sint igitur raptores illi, non laboramus intelligere, cùm de Benjamin lupi rapacis genere nos manare noverimus. Præcesserat Joannes, ut justificaret populum Judæorum: Ipse Dominus venerat ad oves perditas domûs Israël; Apostolos destinaverat, ut fidem populi Judæorum vel disputatione, vel signis miraculisque fundarent: sed cùm illi munera sibi oblata defugerent, publicani & peccatores in Deum credere, in fidem coire cœperunt. Diripit Regnum illa quæ fluxu sanguinis laborabat; nam cùm Dominus ad filiam Principis Synagogæ tenderet, *furtivo quodam tactu sanitatis remedium prælibavit.* Diripit Regnum illa Chananæa, quæ à suis finibus egressa, clamabat dicens, *Miserere mei, Domine, Fili David: filia mea à dæmonio vexatur.* Verè hæc Regnum coëgit, *pertinax in precibus, sapiens in responsis, fidelis in verbis. Prætereuntem revocat, tacentem rogat, excusantem adorat, negantem inclinat. Nonnè tibi videtur eripere, cùm elicit quod negatur, præripere quod aliis reservatur? Negaverit enim Dominus panem filiorum dari canibus oportere: at illa consensit, & consentiendo diripuit, dicens:* Utique Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. *Didicisti quemadmodum regnum cæleste rapiatur. Cogamus igitur & nos, diripiamus illud; nemo enim nisi festinans Pascha manducat. Sed quæ est ista quæ rapit Regnum? Non improbitas, non lascivia, non voluptas: sed illa de qua dicitur, Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Ecce rapuit, quæ quod voluit, impetravit: quod rogavit, extorsit. Rapuit & illa vidua, quæ frequenter orando, si non propter innocentiam, saltem propter importunitatem ut exaudiatur extorquet. Rapuit igitur Ecclesia Synagogæ Regnum. Regnum meum Christus est. Rapio illum Judæis missum sub Lege, natum in Lege, nutritum juxta Legem, ut me qui eram sine Lege, servaret. Rapitur Christus, cùm aliis promittitur, aliis prædestinatur; rapitur Christus, cùm aliis nascitur, alils suffragatur: rapitur Christus, cùm ab aliis occiditur, sepelitur à nobis; rapitur insidiantibus, rapitur dormientibus. Habes ubi ipsi confessi sunt nos rapuisse, se dormisse, dicentes:* Dicite quia Discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. *Surge igitur qui dormis, ne & tu dum dormis, Christum amittas.* Surge qui dormis & exsurge à mortuis. Vices mortuos esse qui dormiunt? *Et ideo non invidemus aliis, sed providemus nobis; non enim mortui poterant servare viventem. Exsurgant vel serò qui dormierunt, etiam qui Christum perdiderunt. Non sic amittitur Christus, ut non revertatur, si tamen requiratur: Sed vigilantibus regreditur, & exsurgentibus præsto est: immò omnibus adest, qui ubique semper est, quia complet omnia. Nulli enim deficit, nos deficimus: nulli, inquam, deficit, superabundat omnibus; Superabundavit enim peccatum, & superabundavit gratia. Gratia Christus est, vita Christus est, Christus est resurrectio: Qui surgit igitur, invenit esse præsentem. Rapitur ergo Regnum cœlorum, cùm Christus à domesticis denegatur, à Gentilibus adoratur; rapitur, cùm ab illis repudiatur, à nobis colitur: rapitur cùm per hæreditatem non agnoscitur, per adoptionem adquiritur.*

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 112. & seq.

S. Gregor. M. Hom. 20. in Evangel.

A diebus Joannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur. Quid est Regnum cœlorum, nisi locus justorum? Solis enim justis cælestis patriæ præmia debentur, ut humiles, casti, mites, atque misericordes ad gaudia superna perveniant. Cùm verò quis vel superbiâ tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundiâ accensus, vel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiam redit, & vitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum. *A diebus ergo Joannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud:* Quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud quàm Regno cœlorum fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo mala quæ fecimus, & nosmetipsos assiduis lamentis atteramus. Hæreditatem justorum, quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult à nobis omnipotens Deus talem violentiam perpeti. Nam Regnum cœlorum rapi vult nostris fletibus, quod nostris meritis nō debetur.

Genes. 49. 27.

11. Omnes enim Prophetæ & Lex usque ad Joannem prophetaverunt. *Videtur Joannes interjectus quidam limes Testamentorum duorum, veteris & novi. Sustinet ergò personam vetustatis, & præconium novitatis. Propter personam vetustatis, de senibus nascitur: prop-*

S. August. serm. 293 aliàs 5. ex editis à Vignerio.

ter perſonam novitatis, in viſceribus matris Propheta declaratur, Vetus Teſtamentum, quòd Lege conſtat & Prophetis, Prophetia fuit, præconium, & figura Novi Teſtamenti : Novum verò Teſtamentum eſt explicatio veteris. LEX ET PROPHETÆ USQUE AD JOANNEM. *Lex enim quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem, quæ poſtea revelata eſt, gratia facta eſt per Jeſum-Chriſtum, per quem ſuperabundavit gratia: ac per hoc impleta eſt per gratiam liberantem, quæ non implebatur per literam jubentem. Item in ipſa Lege univerſa Prophetia, quæ non tantùm verbis, ſed etiam quarumdam actionum figuris Salvatoris promittebat adventum, veritas facta eſt per Jeſum-Chriſtum.* Lex enim per Moyſen data eſt, Gratia autem & veritas per Jeſum-Chriſtum facta eſt. *Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari; quia* Lex & Prophetæ uſque ad Joannem. *Lex, ut reos faceret, qui deſiderarent ſalutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem.* Lex & Prophetæ uſque ad Joannem, *Quaſi præteritæ diſpenſationis limitem quemdam, qui Mediatorem ipſum non aliquâ umbrâ futuri, vel allegorica ſignificatione, vel ulla Prophetica prænuntiatione venturum eſſe ſignificans; ſed digito demonſtrans ait,* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi : *tamquam dicens, Quem multi juſti videre concupierunt, in quem venturum ab ipſius humani generis initio crediderunt, de quo Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, de quo ſcripſit Moyſes, de quo Lex & Prophetæ ſunt teſtes;* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi. *Ab hoc Joanne & deinceps cœperunt de Chriſto fieri præterita vel præſentia, quæ ab illis omnibus anterioris temporis juſtis credebantur, ſperabantur, deſiderabantur futura.* Juſti Veteris Teſtamenti & Prophetæ, miniſtri erant Teſtamenti Veteris, hæredes novi, quia ex fide qua vivimus, unâ eademque vivebant; & ideo tametſi *nondum nomine, ſed re ipſa fuerunt Chriſtiani.* Sed, heu, ex Chriſtianis hujus temporis plurimi ſunt ſolo nomine, non reipſa Chriſtiani; & in ipſo Novo Teſtamento, ad Vetus teſtamentum pertinent, ſub Lege poſiti, non ſub Gratia, *Quia facit eos carnalis timor & cupiditas ſervos, non evangelica fides, ſpes & charitas liberos.*

S. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum c. 8.

Ioann. 1. 17.

S. Auguſt. lib. 3. ad Bonifacium c. 4.

12. *Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt.* Joannes Baptiſta Elias fuit officio, fide, zelo, pœnitentiâ, animi fortitudine. Hunc imitentur Paſtores & Rectores animarum, ut animas ad Chriſti adventum feliciter diſponant. Joannes eſt Elias, non perſonâ, ſed ſpiritu & virtute, ut S. Lucas explicat, *Præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ.* Sanctus enim Elias & virtutem magnam habuit, & gratiam : virtutem, ut ad fidem animos populorum à perfidia retorqueret, virtutem abſtinentiæ atque patientiæ, ſpiritum prophetandi. *In deſerto Elias, in deſerto Joannes: ille corvis paſcebatur, hic dumis; & calcatâ omni voluptatis illecebrâ, parcimoniam prætulit, luxumque contenſit: Ille Achab Regis gratiam non quæſivit, hic ſprevit Herodis: ille Jordanem dimiſit, ad Lavacrum ſalutare convertit: hic cum domino verſatur in terris, ille cum Domino apparet in gloria: hic prioris, ille ſequentis Dominici Præcurſor Adventûs.*

Luc. 1. 17

S. Ambroſ. lib. 1. in Lucam n. 36.

13. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ait Scriptura, *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos.* Putate quia ipſe Dominus noſter Jeſus-Chriſtus ita per Prophetam loquitur: *Audiamus illum ſimul, audite illum per nos. Doceat ergo, præbeamus aurem, præbemus cor. Non aperiamus aures carnis, & cordis claudamus; ſed ſicut ipſe dixit,* Qui habet aures audiendi, audiat. *A quo autem habeant quicumque habent, ipſe Dominus oſtendit, ubi ait,* Dabo eis cor cognoſcendi me & aures audientes. *Aures ergo audiendi, ipſum eſt donum obediendi, ut qui id haberent venirent ad eum, ad quem nemo venit, niſi fuerit ei datum à Patre ipſius. Exhortemur ergo atque prædicamus: ſed qui habent aures audiendi, obedienter nos audiunt: Qui verò eas non habent, fit in eis quod ſcriptum eſt :* Ut audientes non audiant; *audientes videlicet corporis ſenſu, non audiant cordis aſſenſu. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non habeant, hoc eſt, cur illis datum ſit à Patre ut veniant ad Filium, illis autem non ſit datum; quis cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? Aut tu quis es, ô homo, qui reſpondeas Deo?*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 33. Concione. 1. Baruch. 2 31. S. Auguſt. lib. de Dono perſeverantiæ c. 14. Matt. 13. 11.

14. *Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt : Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis : lamentavimus, & non planxiſtis.* Etſi non incongrua hæc puerorum videantur eſſe perſonæ, qui levem corporis motum imprudentiâ adhuc maturioris gravitatis exercent; tamen ad altiorem ſenſum id referri poteſt, eò quòd videantur Judæi nec Pſalmis primò, nec Threnis poſtea Propheticis credidiſſe : *Pſalmis ad præmia provocati, Threnis ab errore revocati.* Cantavit David ut in ſalicibus noſtra ſuſpenderemus organa. Cantavit ipſe & ante Arcam Domini non pro laſciviâ, ſed pro religione ſaltavit. Ergo non hiſtrionicis motibus ſinuati corporis ſaltus, ſed impigra mentis, & religioſa corporis agilitas deſignatur. *Sed non in triumphis, non excidiis Judæorum ſecuta correctio eſt, qui divinæ indulgentiæ muneribus provocati, levare mentem, corpus attollere, terrena deſerere, cæleſtia quærere debuerunt; & injuriis captivitatis adtriti, deflere peccatum, quòd culpa eſſet auctor injuriæ.* Bene ergo dicit, *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Cantavit enim Moyſes quando in Mari Rubro ad tranſitum Judæorum fluctus obriguit, unda circumſtetit, eademque equos Ægyptiorum, adſcenſoreſque refuſa demerſit. Cantavit Iſaias dilectæ vineæ ſuæ canticum, ſignificans aſperam flagitiis fore plebem, quæ fœcundis priùs erat virtutibus fructuoſa. Cantaverunt Hebræi, cùm veſtigia eorum tactu flammæ rorantis humeſcerent, & intus extraque ardentibus omnibus; ſolos tamen ignis innoxius lamberet, nec adureret. Abacuc quoque Cantico publicam doctus mulcere mœſtitiam, prophetavit dulcem Domini fore Fidelibus Paſſionem. *Cantaverunt ergo Prophetæ ſpiritualibus modulis publicæ ſalutis oracula reſultantes. Fleverunt Prophetæ Threnis flebilibus dura Judæorum corda mulcentes.* Nec tamen cæci pervicaceſque Judæi converſi ſunt ad Deum. Idem Chriſtianis potiori jure exprobratur, qui nec lætis concentibus, ſcilicet promiſſis æternorum bonorum atque gaudiorum; nec næniis, nempe minis pœnarum æternarum, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, ſtridoris dentium; nec lætis Chriſti ad homines venientis, & ſalutem illis afferentis; nec lugubribus pro nobis patientis Myſteriis, ad pœnitentiam adduci poſſunt. *cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Docuit nos Scriptura cantare graviter, pſallere ſpiritualiter. Docuit etiam ſaltare ſapienter, dicente Domino ad Ezechiel : *Plaude manu, & percute pede;* neque enim hiſtrionicos fluxi corporis motus Deus morum cenſor exigeret, aut indecoros crepitus viris, plauſuſque femineos imperaret, ut tantum Prophetam deduceret ad ludibria ſcenicorum, & mollia fœminarum. Non congruunt Reſurrectionis revelata Myſteria, & opprobria ſaltationis exacta. Sanè eſt quidam proprius bonorum actuum factorumque plauſus, cujus ſonus in orbem exeat, & bene geſtorum reſultet gloria. Et honeſta ſaltatio, quâ tripudiat animus, & bonis corpus operibus elevatur; quando in ſalicibus organa noſtra ſuſpendimus. Jubetur ergo Propheta plaudere manu, & percutere pede; *Jubetur pſallere, quia Sponſi nuptias jam videbat, in quibus deſponſatur Eccleſia, Chriſtus adamatur. Et bonæ nuptiæ, quando Verbo anima, ſpiritui caro nubit.* In his Propheta David nuptiis ludere nos voluit, ad has invitavit, quia ſuos poſteros copulabat, & ideo lætior quàm cæteri, quaſi in ipſo actu nuptiarum poſitus, nos ad celebritatem feſti muneris adhortatur, dicens : *Exultate Deo adjutori noſtro, jubilate Deo Jacob. Sumite Pſalmum, & date tympanum, pſalterium jucundum cum cythara.* Et alibi : *Pſallam tibi in cythara, ſanctus Iſrael. Gaudebunt labia mea cùm cantavero tibi, & anima mea quam redemiſti.* Audis citharizantium voces, audis ſal-

S. Ambroſ. lib. 6. in Lucam. n. 7. 8. & 9.

Pſal. 136

Exod. 15.

Iſai 5. 1.

Dan. 3. 24.

Abac. 3. 2.

Pſal. 46. 8.

Ezech. 6. 11.

Pſal. 80. 2. & 3.

Pſal. 70. 22. & 23.

tantium crepitus, nuptias crede. *Sume & tu citharam, ut pulsata Spiritus plectro interiorum chorda venarum, boni operis sonum reddat: sume Psalterium, ut harmonia dictorum factorumque tuorum concinat. Sume tympanum, ut organum tui corporis spiritus moduletur interior, factisque operantibus dulcis morum tuorum suavitas exprimatur.... Hoc canticum cecinerunt pueri, nec auditi sunt.* Qui pueri ? de quibus Isaias ait, *Ecce ego & pueri quos dedisti mihi.* Sed hoc canticum non in foro, non in plateis canebatur, sed in Jerusalem : Ipsa est enim dominicum forum, in quo præceptorum cælestium jura conduntur. Canitur in Ecclesia, cujus Jerusalem typus fuit.

S. August. serm. 311 aliàs de Diversis 115.

Cecinimus vobis, & non saltastis ; lamentavimus, & non planxistis. Cantat qui præcipit, saltat qui facit. *Quid est saltare, nisi motu membrorum cantico consonare ?* Quod est canticum nostrum ? Non proferam ego ; non sit meum. Meliùs minister sum, quàm actor. Dico canticum nostrum : *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ : quæ non est ex Patre, sed ex Mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Audistis canticum, audiamus saltantes : *Facite vos congruentiâ morum, quod faciunt saltatores motu membrorum. Intus hoc agite, mores consonent. Cupiditas extirpetur, charitas plantetur. De ista arbore quicquid exit, bonum est. Cupiditas nihil boni potest generare, charitas nihil mali. Et dicitur, & laudatur, & nemo mutatur.*

1. Ioan. 2. 15. & seq.

15. *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt : Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt : Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est Sapientia à filiis suis.* Impii inutile reddunt malitiâ suâ, quicquid Deus pro illorum salute operatur, quemadmodum *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Arancæ ex iis floribus venenum, ex quibus apes mel conficiunt. Ægro stomacho salubriores cibi nocent. Quosdam austerior vitæ ratio perterret, remissior offendit. Bonum ipsum virtutemque vituperant in iis, quos non amant. De Ministris Christi, aut de aliis Christianæ pietatis professoribus temerè judicant, illisque obloquuntur, ut Scribæ ac Pharisæi Joanni, ipsique Christo Domino. Hi superbiæ ac invidiæ fructus. Hæc vitia vitemus, regulamque charitatis ab Apostolo traditam sequamur : *Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet..... Tu quis es, qui judicas alienum servum ? Domino suo stat aut cadit..... Qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.... Non est regnum Dei esca & potus ; sed justitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto..... Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum..* Regnum, inquam, Dei non est in esca & potu, *Sed in æquanimitate tolerandi ; quos nec copia sublevat, nec deprimit egestas.* Unde & Paulus dicebat : *Scio abundare, scio & penuriam pati.* Rectores verò animarum, non admodum curent varia de se hominum sæcularium judicia, modò quæ charitatis & ædificationis sunt, sectentur, & verè dicere cum Apostolo possint : *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.*

Rom. 14. 3.

S. August. lib. 2. Quæst. Evang. c. 11.

Philip. 4. 1. Cor. 9. 22.

Venit Joannes neque manducans, neque bibens, &c. *Venit Filius hominis manducans & bibens,* &c. Id est, oppositis quibusdam itineribus ego & Joannes ad vos venimus, idemque fecimus quod venatores solent facere, qui quando fugacissima captuque difficillima insectantur animalia, non unâ viâ, sed diversis, & non diversis solùm, sed per contraria plerumque ingrediuntur, ut si alterum effugerint, in alterum incidant. Nam quoniam universum pene genus hominum maximè jejunantes solet

S. Joannes Chrys. Hom. 38. in Matt.

A admirari, & duritiem vivendi approbare : idcirco statim à teneris unguiculis dispensatione divinâ durè vixit Joannes, ut ad credendum verbis ipsius populi adducerentur. Sed cur, inquies, hoc iter Christus non est ingressus ? Immò verò hanc quoque viam ipse confecit, cùm quadraginta diebus jejunaverit, & circumiret ita docens, ut non haberet ubi caput reclinaret. Sed tamen etiam aliam iniit vitæ rationem, ut faciliùs omnes lucrifaceret. Idem enim erat, aut etiam majus, testimonio ejus qui durissimâ disciplinâ vivendi fuerat usus, approbari, quàm ipsum jejunare atque austerè vivere, Præterea, præter vitæ sanctimoniam nihil magni Joannes ostendit. *Nullum enim signum Joannes fecit.* Christus verò signorum atque miraculorum testimonio claruit. Illam autem vivendi rationem quæ jejunio claros effecit, Joanni omnino B postea dimisit : ipse autem publicanorum atque peccatorum mensas elegit, ut publicanos & peccatores salvaret. Interrogabimus ergo Judæos, si jejunium admirantur, atque collaudant, cur Joanni jejunanti non crediderunt, cujus verba ad Jesum illos apertissimè adducebant ? Quòd si grave ac triste jejunium ipsis videtur, cur Jesum comedentem atque bibentem repulerunt ? Utraque enim viâ si Joannem & Jesum recepissent, salutem consequebantur. Illi autem quasi crudelis quædam bestia contumeliis utrumque lacerarunt. Non erat ergo culpa eorum quibus non credebatur, sed eorum qui credere nolebant. Nemo enim non insanus contraria simul vituperare ac laudare studet. Ars est artium rigimen animarum. Cælestis medicina est ; variam autem curandi rationem ineunt C periti Medici pro morborum & temperamentorum varietate. Alii duriorem, alii mitiorem disciplinam erga pœnitentes observant. Ad eumdem tamen collineant scopum, modò charitatem magistram sequantur, quæ *Alios parturit, cum aliis infirmatur, alios curat ædificare, alios contremiscit offendere ; ad alios se inclinat, ad alios se erigit ; aliis blanda, aliis severa, nulli inimica, omnibus mater.* Et justificata est Sapientia à filiis suis. *Etsi vos persuasi non estis, me tamen jure incusare non potestis.* Quod & Propheta significat his verbis : *Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.* Quamvis enim Deus sciat nihil boni vos facturos, curâ tamen & providentiâ summâ erga vos utitur : ut ne umbram quidem insulsæ dubitationis impudentissimis relinquat. *Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.* Sapientia Dei Filius est ; Sapientia per naturam, non per profectum. Bene ergo dicitur sapientia, quæ Deus est, ab omnibus filiis suis justificata, *Quia circa omnes justitia servatur ; ut susceptio fiat fidelium, rejectio perfidorum.* Unde plerique Græci sic habent : *Justificata est sapientia ab omnibus operibus suis* ; Quod opus justitiæ sit, circa uniuscujusque meritum servare mensuram.

S. August. lib. de Catechizandis rudibus c. 15.

Psal. 50.

Hebr. 6. 7

16. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.* Christianos etiam spectant graves illæ Salvatoris exprobrationes, qui beneficiis ipsius longè majoribus abuntur, & ad pœnitentiam non flectuntur, *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere Pœnitentiam egissent.* Christianus impœnitens, Ethnico pejor est, cùm Dei verbo, ac miraculis, quibus Religioni conciliavit auctoritatem, pertinaciùs resistat. E Illorum *qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt*, culpa longè gravior, contumacia præfractior, ingrati animi vitium horribilius. Quamobrem gravior ipsos damnatio pœnaque manet in die judicii, quàm Tyrios & Sidonios. Rursus enim crucifigunt & ostentui habent Filium Dei. *Terra enim sæpè venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo ; proferens autem spinas & tribulos, reproba est, & maledictio proxima : cujus consummatio in combustionem.* Graviora omnino peccata sunt :

Christianorum qui Dei Verbum audiunt & non faciunt, A quàm Paganorum qui non audierunt. Nullam enim causari possunt ignorantiam. Nullum ignorantiæ præ-
Tertull. lib. de Pœnitentia c. 5. „ textum tibi patrocinatur, quòd Domino agnito, præ-
„ ceptisque ejus admissis, denique pœnitentiâ delictorum
„ functus, rursus te in delicta restituis. Ita, in quantum ig-
„ norantiâ segregaris, in tantum contumaciæ agglutinaris
„ ... Cùm autem ignorantes Dominum nulla exceptio
„ tueatur à pœna, quia Deum in aperto constitutum, & vel
„ ex ipsis cælestibus bonis comprehensibilem ignorari non
„ licet, quantò cognitum despici periculosum est? Despi-
„ cit porrò qui bonorum ac malorum intellectum ab illo
„ consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fu-
„ git, resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contume-
„ liam facit: respuit datorem cùm datum deserit... Ita in Do-
„ minum non modò contumax, sed etiam ingratus apparet. B

Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Cur autem apud Tyrios & Sidonios miracula non fecerit, scrutetur, qui potest, judiciorum Dei tam magnum profundum, verumtamen caveat præcipitium. Securiùs cum Apostolo exclamamus: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Quam incomprehensi-*
Rom. 11. 33. 34. *bilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Humillimâ ergo animi devotione terribilia Dei
S. Prosper Responsione ad Excerpta Genuensium, cap. 8. judicia adoremus, quæ scrutari curiosè non licet. *De Tyriis & Sidoniis quid aliud possumus dicere, quàm non esse eis datum ut crederent, quos etiam credituros fuisse ipsa Veritas dicit, si talia, qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa vidissent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant si possunt, qui calumniantur, & ostendant cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit. Nos, etiamsi rationem facti, & profunditatem judicii ejus penetrare non possumus, manifestissimè tamen scimus, & verum esse quod dixit, justum esse quod fecit: & non solùm Tyrios & Sidonios, sed etiam Corozain & Bethsaida potuisse converti, & Fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis Dominus voluis-*
Joann. 6. 66. Luc. 8. 10 Matth. 11. 27. Joan. 5. 21. *set operari. Neque enim ulli falsum videri potest quod Veritas ait*, Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo: &, Vobis datum est nosse Mysterium Regni cælorum, illis autem non est datum: & D
„ Nemo novit Filium nisi Pater; neque Patrem quis no-
„ vit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare; & Si-
„ cut Pater vivificat mortuos, ita & Filius quos vult vi-
„ vificat: & Nemo potest dicere Dominum Jesum, ni-
„ si in Spiritu Sancto. *His divinarum vocum auctoritatibus eruditi, gratias agamus Deo, qui dedit nobis Spiritum fidei & virtutis, continentiæ & charitatis, sapientiæ & intellectus, consilii & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris sui. Quæ bona si non dedisset nobis qui omnia operatur in omnibus, prorsus non haberemus in nobis: & cum his qui non cognoverunt Deum, aut cùm cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed hoc ipsum suæ sapientiæ deputantes, stulti facti, & obscurato corde evanuerunt in cogitationibus suis: cum his, inquam, sederemus in tenebris & in umbra mortis, nec querelam habentes de pœna, nec excusationem de ignorantia, nec præsidium de natura.*

S. Gregor. M. lib. 35. Moralium, cap. 5. *In cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* In cilicio quippe asperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem pulvis ostenditur mortuorum. Et idcirco utrumque hoc adhiberi ad pœnitentiam solet, ut in punctione cilicii cognoscamus quid per culpam fecimus, & in favilla cineris perpendamus quid per judicium facti sumus. Confiderentur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens justa pœna vitiorum. Quia enim post peccatum, carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicii superbiendo quid fecit, videat in cinere usquequo peccando
Iob. 42. pervenit. *Ideo Job ait*: Ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

17. *Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? Usque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi.* Frustra gloriabantur Capharnaitæ, Bethsaitæ, Corozaitæ, aliique Judæi, quòd Abrahæ & Jacob filii essent, quod Idolis non servirent ut vicinæ Gentes, quòd Legem à Deo accepissent, quòd missi ad ipsos essent Prophetæ: illos nempe ob superbiam suam, ob luxum, ob divini verbi contemptum, ob contumaciam, ob insignem abusum tot beneficiorum ipsis à Deo collatorum, præsertim in adventu, prædicatione & miraculis ipsius Salvatoris Jesu Christi, graviores pœnas daturos in die judicii Christus denuntiat, quàm execrandos Sodomæ incolas, qui nec Legem acceperunt per Angelos in manu Mediatoris, ut Judæi, nec Prophetas habuerunt, nec prædicationem Evangelii audierunt, nec miracula viderunt. Quantò graviora sunt Christianorum crimina, qui Baptismi sacramentum, pactumque cum Deo in Baptismo initum violare non verentur! Nam cùm *S. Gregor. Nazian. Orat. 40.* ad mutua hominum pacta firmanda Deus medium adhiberi soleat, quantum quæso periculum est, ne fœdera cum Deo ipso contracta perfregisse reperiamur? Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam *Hebr. 10. 26. & seq.* notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam exspectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens Legem Moysi, sine ulla miseratione C duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit. Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Non solùm verò graviùs punientur in terribili judicii die Christiani, quàm Judæi, verùm etiam acerbiùs quàm nefarii illi Sodomorum incolæ. *Terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi*, ingrate Christiane, qui non Legem dumtaxat naturalem, sed & Evangelicam conculcas; qui non Lothi adhortationem, sed ipsius Christi verba contemnis; qui non Angelos solùm, sed Dominum Angelorum graviter offendis. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma sicut feciſti tu, & filiæ tuæ. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et elevatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas, sicut vidisti.* Qui verò per Dei misericordiam piè vivunt, Deo gratias agant, timeant, humilient se coram Deo, de se nihil præsumant, ejus misericordiæ totum se debere agnoscant. *Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus.* Et *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrhæ similes fuissemus.*

Ezech. 16 40. 49. 50. *Thren. 3. 22.* *Rom. 29.*

18. *Respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à Sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis, Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.* Confiteor tibi, Pater. *Confessio non solius est peccatoris, sed etiam aliquando laudatoris.* Confitemur ergo sive laudantes Deum, sive accusantes nos ipsos. *Pia est utraque confessio, sive cùm te reprehendis, qui non es sine peccato; sive cùm illum laudas, qui non potest habere peccatum.* Abscondisti hæc à Sapientibus & prudentibus: *Sive ab illis qui multiplicibus disputationibus & solertissima inquisitione ad investigationem creaturæ pervenerunt, sed Creatorem minimè cognoverunt; sive ab illis qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, & videre perfectè aut salubriter non potuerunt, quia superbi fuerunt.* Abscondisti ergo hæc

S. Aug. Sermo. 67. Aliàs 8. De Verbis Domini: & Ser. 68. Aliàs De Diversis 21.

à Sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. *Quibus parvulis? Humilibus.* Dic super quem requiescit Spiritus meus? Super humilem & quietum, & trementem verba mea. *Hæc verba Petrus tremuit; Plato non tremuit. Teneat Piscator, quod perdidit nobilissimus Disputator.* Abscondisti hæc, &c. *Abscondisti superbis, & revelasti humilibus. Quæ sunt ipsa? Non enim cùm hoc diceret, cælum & terram adtendebat, & quasi manu demonstrabat, cùm diceret hæc. Quis enim non videt hæc? Vident boni, vident mali; quia facit solem suum oriri super bonos & malos. Quæ sunt ergo ista?* Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: ... *Debemus esse parvuli; nam si voluerimus esse magni, quasi Sapientes & prudentes, non nobis illud revelatur.* Qui sunt magni? Sapientes & prudentes. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Habes remedium à contrario. *Si dicendo te esse sapientem, stultus factus es; dic te stultum, & sapiens eris. Sed dic intus: quia sic est ut dicis ... Prorsus quod ad te ipsum pertinet, quod ad tua, tenebrosus es. Quid est enim aliud esse stultum, nisi esse tenebrosum in corde? Dic quia tu tibi lumen non es. Ut multùm, oculus es; lumen non es. Quid prodest patens & sanus oculus, si lumen desit? Ergo dic à te tibi lumen non esse; & clama quod scriptum est, Tu illuminabis lucernam meam Domine; lumine tuo, Domine, illuminabis tenebras meas. Meæ enim nihil nisi tenebræ: Tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me: Non à me lumen mihi existens, sed lumen non participans nisi in te.* Igitur *si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens*; id est, humilis fiat, ut cælesti sapientia à Deo donetur & illuminetur.

Isai. 66. 2.

1. Cor. 3. 18.

Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, &c. Hoc loco gratiæ Christi necessitas, gratuitumque munus adstruitur, ut explicat S. Fulgentius. *Ipsius*, inquit, *ad Patrem directa confessio evidenter ostendit, omnem sapientiam humanæ mentis ad intelligentiam divinæ prædicationis invalidam, nisi Deus qui docet exteriùs per hominem loquentem per se ipsum interiùs docens illuminet atque adjuvet audientem. Ait enim*: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à Sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. *Quomodo gratia omnibus asseritur data, quæ à Sapientibus & prudentibus, teste ipso donante, monstratur abscondita? Nam & in subsequentibus verbis, agnitionem Dei non in humana potestate, sed in divina ostendit revelatione consistere, cùm ait*: Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. *Quis hîc non videat hominem ab homine inutiliter sermonem doctrinæ cælestis audire; nisi ei Magister Deus revelando misericorditer loquatur in corde? Hæc autem revelatio specialis est filiorum Dei, quâ non solum cognitionis donum, sed etiam divinæ dilectionis accipiunt. Non enim talis est ista revelatio sive cognitio, qualis illorum de quibus dicit Apostolus,* Quod notum est Dei, manifestum est illis: Deus enim illis manifestavit; ut sint inexcusabiles, quia cùm Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt *Illa itaque manifestatio qua cognoverunt Deum, qui cognitum non dilexerunt, gratiam non habuit: quâ Deus sic cognoscitur ut ametur ..... Invasis ergo misericordiæ reatus naturalis, humili, quam gratia spiritalis donat, fide & charitate solvitur: In vasis autem iræ superba cognitione nutritur. Per illam cognitionem cæcum cor à semetipso inflatur ad mortem; per hanc autem divinitus illuminatur & humiliatur ad vitam. Illa cognitione cor obscuratur insipiens, dum quod Dei est homo sibi superbus assignat: hâc autem accipit lumen, ut hoc ipsum quòd Deum cognoscit ac diligit, non ex possibilitate naturæ, neque ex auditu Legis, neque ex sua voluntate, sed ex Dei dono sibi inesse non ambigat; semperque humilis esse memineris, ne superbus amittat, quod indignus accepit. Cognitio ergo illa peccato adjicit prævaricationis reatum; ista removet à peccatore supplicium. Illa justè damnat; ista gratis justificat. Illic scientia inflans nutrit augetque peccatum: Hic charitas ædificans cooperit multitudinem peccatorum.* Simul etiam docet Christus summa docilitate divinam ejus doctrinam nos audire oportere. *Quemadmodum pueri, cùm primùm litteras formare discunt, in Præceptorem intenti sunt, ad quod calamum accomodarit, lubenter atque obedienti animo notas excipientes: eodem modo eos quoque qui ad res divinas perdiscendas se conferunt, earum Magistros sequi, atque puerilem simplicitatem, & indubitatum assensum habere oportet. Abscondita enim sunt hæc à Sapientibus & prudentibus, inquit Dominus, & parvulis revelata.*

8. Fulg. lib. 1. de Veritate Prædestinationis & Gratia c. 22. & 23.

S. Isaac Pelusiota, lib. 1. Epist. 440.

19. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. *Nemo discutiat, cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim Gentilitatem miraris assumptam,* Ipso concedente pacem, quis est qui condemnet? *Si Judæam obstupescis perditam,* ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum? *Itaque consilium summæ & occultæ virtutis, satisfactio fit apertæ rationis.* Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. *Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum verò repulsione præsumamus. Cùm enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit, hoc videlicet ostendens, quia injustum esse non potest, quod placuit justo.*

S. Greg. M. lib. 25. Moral. cap. 13. Iob. 34.

20. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo novit Filium nisi Pater: neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Tradita sibi omnia, non cælum & terra, & elementa intelligenda sunt, & cætera quæ ipse fecit & condidit; sed hi qui per Filium accessum habent ad Patrem, & ante rebelles, Deum postea sentire cœperunt. De quibus alibi ait: *Hæc est voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Et, *Quos dedisti mihi non perdidi ex eis quemquam.* Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: potestas omnis revelandi Mysteria salutis & gratiæ thesauros dispensandi, utpotè qui sim *plenus gratiæ & veritatis.* In me sunt *abscónditi omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei:* In me gratiæ omnes, de cujus plenitudine omnes accipiunt. Id enim Sacerdotis & victimæ Patris, Salvatoris & Mediatoris, Capitis, Pastoris & Judicis supremi omnium hominum dignitati & officio convenit.

S. Hieron. in hunc locum.

Ioann. 6. 39. Item Ioan. 18. 9.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Fortè avaritiâ vis omnia possidere? *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo* (inquit) Fortasse dicturus es, Christo sunt tradita, numquid mihi? Audi Apostolum dicentem, audi, ne desperatione frangaris; audi quomodo amatus es non amandus, audi quomodo amatus es turpis, fœdus, antequam esset in te quod amari dignum esset. Amatus es priùs, ut dignus fieres qui amareris. *Etenim Christus,* sicut ait Apostolus, *Pro impiis mortuus est.* An fortè impius amari merebatur? Quæro quid merebatur impius? Damnari, respondes. Christus tamen pro impiis mortuus est. *Desiderabas autem omnia possidere: Noli per avaritiam, per pietatem hoc quære, per humilitatem hoc quære. Si enim ita quæsieris, possidebis. Tenebis enim eum per quem facta sunt omnia, & cum ipso omnia possidebis.* Non hæc nos quasi ratiocinando dicimus. Ipsum audi Apostolum dicentem: *Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non cum illo nobis omnia donavit?* Avare, ecce habes omnia. *Omnia quæ amas, ut non impediaris à Christo, contemne, & ipsum tene, in quo possis omnia possidere. Omnia mihi, inquit, tradita sunt à Patre meo. Si desideras omnia, mecum habebis: si desideras Patrem, per me habebis, & in me habebis. Nemo cognoscit, Patrem, nisi Filius. Noli desperare, veni ad Filium. Audi quod sequitur, Et cui voluerit Filius revelare.*

S. August. Serm. 142. Aliàs 54. De Verbis Domini, & 34 ex Homiliis 50.

21 *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Malignos repellit, laborantes vocat. Dicit illis Jesus: *Discedite à me omnes qui*

S. Ambro. serm. 15 in Psal. 118 n. 25.

„ *operamini iniquitatem*; iſtis ait: *Venite ad me omnes qui*
„ *laboratis, & onerati eſtis.* Non utique malignitate men-
„ tis, ſed infirmitate carnis onerati: onerati, inquam, alie-
„ ni hæreditate peccati. Laborantibus ſubvenio; fraudu-
„ lentis prodeſſe non debeo, ne pluribus noceant. Hos
„ pœna compeſcat, illos emendet gratia. *Malitia enim*
„ *fons peccati eſt: culpa infirmitatis eſt lapſus. Illi debeo*
„ *ſubvenire qui laborat; illum etiam odiſſe qui decipit.*

S. Ambroſ Enarrat. in Pſal. 45. n. 17.

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. *Hanc vocem dedit Altiſſimus, & omnes eum ſecuti ſunt populi nationum, dura peccati Regna fugientes, & perpetuæ mortis atrocitatem, atque intolerabilem flagitiorum omnium ſervitutem; cùm polliceretur feſſis requiem, captivis remiſſionem, ſervientibus libertatem: & decuſſo jugo ferreo Babylonii Regis, jugum ſuum ſuave cervicibus Fidelium ſubrogaret; ne vacua colla Gentilium rurſus inimicus catenis ſuæ iniquitatis adſtringeret. Chriſtus enim quos alligat, liberat; & quos adſtringit, abſolvit. Denique qui ſervus vocatus à Domino eſt, libertus eſt Domini; & qui liber vocatus eſt, ſervus Chriſti eſt. Ideoque in ſuis vinculis* Epheſ. 3. 1. *Paulus gloriatur, dicens*: Paulus vinctus Jeſu. *Quod ſub aliis contumelia, ſub Chriſto gloria eſt.*

S. Aug. ſerm. 69 aliàs 10. de Verbis Domini

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &c. Quare omnes laboramus, niſi quia ſumus homines mortales, fragiles, infirmi, lutea vaſa portantes, quæ faciunt invicem anguſtias? Sed ſi anguſtantur vaſa carnis, dilatentur ſpatia charitatis. Quid ergo dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis*, niſi ut non laboretis? Denique promiſſio ejus in promptu eſt: Quoniam laborantes vocavit, quærerent fortè qua mercede vocati ſunt: *Et ego vos*, inquit, *reficiam*... Amariùs laborant cogitationibus divites, quàm operationibus pauperes. *Nomine quippe ſudoris generalem ſacra Scriptura ſignificavit laborem*, cùm alii laborant operibus duris, alii ſollicitantibus curis.... Deus non ſolos pauperes, verùm etiam divites vocat, dicens, *Venite ad me omnes qui laboratis*. Propter quid autem vocat, niſi quod paulò poſt dicit, *Et invenietis requiem animabus veſtris?* Quando iſtud erit, niſi quando corruptio corporum, quæ nunc aggravat animas, non erit? Nunc verò laborant pauperes, laborant divites, laborant juſti, laborant iniqui, laborant magni, laborant puſilli, à die exitûs de ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. Tam quippe malignum eſt hoc ſæculum, ut niſi exitum hinc fuerit, promiſſa requies nobis adeſſe non poſſit: quamvis per prævaricationem primi hominis labor poſteris ejus advenerit; tamen etiam reatæ prævaricationis illius quem traximus jam ſoluto, ut fidei examen exerceatur, labor remanet ad certamen. Oportet enim nos certare cum vitiis, & in ipſo certamine laborare, donec donetur nobis adverſarium non habere. Quapropter ut boni præliatores perducantur ad præmia, labores vertantur in prælia. Parvulorum quoque, ſoluto reatu originali, propterea labores manent, quamvis ex ipſo reatu doceantur exorti; quia etiam ſic Deo placuit fidem probare majorum, à quibus ei offeruntur ut regenerentur. Qualis & quanta fides eſſet rerum inviſibilium, ſi viſibilis remuneratio continuò ſequeretur; ac non potiùs dilatâ requie quæ promittitur, ageretur fidei negotium cum corde, non cum oculis; ac ſic futurum ſæculum, ubi nulli labores erunt, quod nondum videmus, & crederetur ſinceriùs, & deſiderabiliùs quæreretur? Ac per hoc Deus labores noſtros, id eſt, pœnas noſtras, ad utilitates noſtras mirabili benignitate convertit.

S. Aug. lib. 6. Operis Imperf. contra Julianum c. 29.

S. Aug. ſerm. 30 aliàs de Verbis Apoſtoli 12.

Venite ad me omnes qui laboratis. Audiamus, & veniamus. Quid eſt, Veniamus? Credendo proficiamus, gratias agendo accedamus, perſeverando perveniamus. Veniamus ad eum qui dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis.* Et tu laboras, & ego laboro: Illum audiamus, ad illum veniamus, inter nos quare litigamus? O infœlix infirmitas! Ad ſe vocat Medicus, & litibus occupatur ægrotus. *Venite ad me omnes qui laboratis.* Ubi laboratis, niſi ſub ſarcinis peccatorum, niſi ſub jugo malæ dominæ iniquitatis? Et ego vos reficiam. Ego qui feci, reficiam; quia ſine me nihil poteſtis facere.

S. Greg. M. lib. 20. Moralium c. 16.

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, &c. Ceſſationem Dominus à mundi laboribus imperat, ſanctæ quietis dulcedinem perſuadet: & tamen veſana iniquorum mens plus ſe aſſequi aſpera carnaliter, quàm tenere blanda ſpiritualiter gaudet; plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine paſcitur. Quid apertè in ſeipſo nobis Iſraëliticus Populus oſtendit, qui dum refectionem Mannæ deſuper perciperet, ab Ægypto ollas carnium, pepones, porros, cepaſque concupivit. *Quid enim ſignatur in Manna, niſi eſca gratiæ ſuavè ſapiens, ad refectionem interioris vitæ bene vacantibus deſuper data? Et quid per ollas carnium, niſi carnalia opera vitæ, in tribulationum laboribus quaſi ignibus excoquenda? Quid per pepones, niſi terrenæ dulcedines? Quid per porros & cepas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt, niſi difficultas vitæ præſentis, quæ à dilectoribus ſuis & non ſine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deferentes, cum peponibus ac carnibus, porros cepaſque quæſierunt: quia videlicet perverſæ mentes dulcia per gratiam quietis dona deſpiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laborioſa hujus vitæ itinera, etiam lacrymis plena concupiſcunt: contemnunt habere ubi ſpiritaliter gaudeant; deſideranter appetunt ubi & carnaliter gemant.*

S. Aug. ſerm. 69 aliàs 10. de Verbis Domini

22. *Tollite jugum meum ſuper vos, diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris.* Diſcite à me, non Mundum fabricare, non cuncta viſibilia & inviſibilia creare, non in ipſo Mundo miracula facere, & mortuos ſuſcitare: ſed, *quoniam mitis ſum & humilis corde.* Magnus eſſe vis, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam conſtruere celſitudinis, de fundamento priùs cogita humilitatis. Et, quantam quiſque vult & diſponit ſuperimponere molem ædificii, quantò erit majus ædificium, tantò altiùs fodit fundamentum. Et fabrica quidem cùm conſtruitur, in ſuperna conſurgit, qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo & fabrica ante celſitudinem humiliatur, & faſtigium poſt humiliationem erigitur. Quod eſt faſtigium conſtruendæ fabricæ, quam molimur? Quò perventurum eſt cacumen ædificii? Uſque ad conſpectum Dei. Videte quàm excelſum eſt, quanta res eſt, conſpicere Deum..... Para te videre ſublimiter, à quo viſus es miſericorditer. Sed quia magnum faſtigium eſt, de fundamento cogita. Diſce ab illo quoniam mitis eſt & humilis corde. Hoc in te fodi fundamentum humilitatis, & pervenies ad faſtigium charitatis.....Ad magna tendimus, parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celſitudinem Dei? Cape priùs humilitatem Dei. Dignare eſſe humilis propter te, quia Deus dignatus eſt eſſe humilis propter eumdem te: Non enim propter ſe. Cape ergo humilitatem Chriſti, diſce humilis eſſe, noli ſuperbire. Confitere infirmitatem tuam, jace patienter ante Medicum. Cùm ceperis humilitatem ejus, ſurgis cum illo: non quaſi & ipſe ſurgat ſecundùm quòd Verbum eſt; ſed tu potiùs, ut magis magiſque à te capiatur ..... Arborem adtendite: ima petit priùs, ut ſurſum excreſcat: fugit radicem in humili, ut verticem tendat ad cælum. Numquid nititur niſi ab humilitate? Tu autem ſine charitate vis excelſa comprehendere; ſine radice auras petis? Ruina eſt iſta, non incrementum.

S. Aug. ſerm. 117. aliàs 38 de Verbis Domini.

S. Aug. lib. de ſancta Virginitate c. 35.

Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. O doctrinam ſalutarem! O Magiſtrum Dominumque mortalium, quibus mors poculo ſuperbiæ propinata atque transfuſa eſt! Noluit docere quod ipſe non eſſet, noluit jubere quod ipſe non faceret. Video te, bone Jeſu, oculis fidei, quos aperuiſti mihi, tamquam in concione generis humani clamantem ac dicentem, *Venite ad me, & diſcite à me.* Quid obſecro te, per quem facta ſunt omnia Fili Dei, & idem qui factus es inter omnia Fili hominis, quid ut diſcamus à te, venimus ad te? *Quoniam mitis ſum*, inquit, *& humilis corde.* Huccine redacti ſunt

„ omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi in te, ut
„ hoc pro magno discamus à te quoniam mitis es, & humi-
„ lis corde? Itane magnum est esse parvum, ut nisi à te qui
„ tam magnus es fieret, disci omninò non posset? Ita planè.
„ Non enim aliter invenitur requies animæ, nisi inquieto
„ tumore digesto, quo magna sibi erat, quando tibi sana
„ non erat. Audiant te, & veniant ad te, & mites atque
„ humiles esse discant à te, qui misericordiam & veritatem
„ tuam requirunt tibi vivendo, tibi, non sibi.

S. Gregor. M. l. 4. Epist. 38. ad Ioann. Episcopum Constantin.

Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Ad hoc unigenitus Dei Filius formam infirmitatis nostræ suscepit: ad hoc invisibilis non solùm visibilis, sed etiam despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, illusionum probra, passionum tormenta toleravit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta igitur humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edo- B cendam is qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem mortis factus est parvus? Quia enim originem perditionis nostræ se præbuit superbia diaboli, instrumentum redemptionis inventa est humilitas Dei. Hostis quippe noster inter omnia conditus, videri supra omnia voluit elatus. Redemptor autem noster magnus super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus.

Discite à me quia mitis sum & humilis corde. *Humilitas virtutes alias accipit*, quoniam humilibus Deus dat, gratiam: *servat acceptas*, *quia* Non requiescit Spiritus Domini nisi super quietum & humilem: *servatas consummat*, *nam* Virtus in infirmitate, *hoc est*, *in humilitate*, perficitur.... *Sola denique est de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum esse putavit. Audito quippe ab Angelo*, Ave gratia plena, *quasi solam ex illa ple-* C *nitudine humilitatem in se recognosceret*, *solam rependisse ac respondisse memoratur in gratiam*: Respexit Deus humilitatem ancillæ suæ. *Quid deinde auctor & dator virtutum Christus*, *in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi*, *in quo omnis quoque plenitudo Divinitatis habitat corporaliter: nonnè tamen & ipse de humilitate tamquam summâ suæ doctrinæ suarumque virtutum gloriatus est?* Discite, *ait*, à me, *non quòd sobrius*, *aut castus*, *aut prudens*, *aut aliquid hujusmodi*; *sed*, quia mitis sum & humilis corde. *A me*, *inquit*, *discite. Non ad doctrinam Patriarcharum*, *non ad Prophetarum libros vos mitto: Sed me vobis exemplum*, *me formam humilitatis exhibeo. Inviderunt mihi altitudinem*, *quam habeo apud Patrem*, *Angelus & fœmina: Ille potentiæ*, *illa scientiæ. Vos autem æmulamini charismata meliora*, *discentes à me quia mitis sum & humilis corde.* Discamus à Christo Domino non solùm humilitatem cognitionis, sed humilitatem cordis.

S. Bern. serm. 42. in Cantica

Est enim *humilitas*, *quàm nobis veritas parit*, *& non habet calorem: & est humilitas quam charitas format*, *& inflammat. Atque hæc quidem in affectu*, *illa in cognitione consistit.* Etenim si tu temetipsum intus ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione dijudices: non dubito quin humilieris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamvis necdum fortasse id ipse patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed de opere interim veritatis, & minimè adhuc de operis infusione. *Nam si veritatis ipsius*, *quæ te tibi veraciter atque salubriter demonstravit*, *sicut splendore illuminatus*, *ita affectus amore fuisses*; *voluisses procul dubio*, *quod in te est*, *eamdem de te omnes tenere sententiam*, *quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis.* Sanè quod in te est dixerim, quoniam plerumque non expedit innotescere omnibus omnia quæ nos scimus de nobis, atque ipsa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur palam fieri velle quod noceat agnoscenti. Alioquin si privato amore tui tentus detines pariter intra te judicium veritatis inclusum, cui dubium est minùs te veritatem diligere, cui proprium præfers vel commodum vel honorem? *Vides igitur non esse idipsum*, *hominem de se ipso non altum sapere*, *veritate luminis redargutum*; *& humilibus sponte consentire*, *munere charitatis adjutum: illud* A *enim necessitatis est*, *hoc voluntatis.* Semetipsum exinanivit *Christus* formam servi accipiens, *& formam humilitatis tradens: Ipse se exinanivit*, *ipse se humiliavit*, *non necessitate judicii*, *sed nostri charitate. Poterat nimirum vilem se & contemptibilem demonstrare*, *sed planè non reputare*, *quoniam sciebat seipsum. Voluntate proinde humilis fuit*, *& non judicio*, *qui talem se obtulit*, *qualem se esse nescivit*; *magis autem placuit minimum reputari*, *qui se summum non ignorabat. Denique ait*, Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. *Corde dixit*, *cordis affectu*, *id est*, *voluntate. Itaque necessitatem excluſit*, *qui voluntatem confessus est. Non enim quomodo ego vel tu invenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu*, *dignos suppliciis*, *dignos plagis*; *non*, *inquam*, *ita & ille: quæ tamen omnia expertus est*, *quia voluit*, *tamquam humilis corde*; *humilis videlicet illa humilitate quam cordis suasit affectio*, *non quam extorsit discussio veritatis.*

S. Augustin. Epist. 127 alias 45. ad Armentarium & Paulinam

23. *Jugum enim meum suave est*, *& onus meum leve.* Ibi enim labor, ubi multa quæruntur & diliguntur, quibus adipiscendis atque retinendis voluntas non satis est, quia consequentem non habet facultatem. Justa verò vita, cùm volumus adest, quia eam ipsam plenè velle, justitia est; nec plus aliquid perficienda justitia, quam perfectam voluntatem requirit. Vide si labor est, ubi velle satis est. Unde divinitus dictum est; *Pax interra hominibus bonæ voluntatis.* Ubi Pax, ibi requies: ubi requies, ibi finis appetendi, & nulla causa laborandi. Sed hæc voluntas ut plena sit, oportet ut sana sit. Erit autem sana, si Medicum non refugiat, cujus solius gratiâ sanari potest à morbo desideriorum noxiorum. Ipse est ergo Medicus qui clamat, *Venite ad me omnes qui laboratis*, jugum suum leve, & onus suum leve dicens: Quia diffusa per Spiritum Sanctum charitate in cordibus nostris, profectò amabitur quod jubetur, & non erit asperum nec onerosum, si sub hoc uno jugo, quantò minùs tumidâ, tantò magis libera cervice serviatur. Et hæc est una sarcina, quâ ejus bajulus non premitur, sed levatur.

Luc. 2. 14.

Jugum enim meum suave est, & onus meum leve. *Quid jugo ipsius suavius*, *quid onere levius*, *probabilem fieri*, *scelere abstinere*, *bonum velle*, *malum nolle*, *amare omnes*, *odisse nullum*, *æterna consequi*, *præsentibus non capi*; *nolle inferre alteri*, *quod ipsi sibi perpeti sit molestum*? Contra verò durissimum est peccati jugum, gravissimum onus, de quo Propheta gemens clamat: D *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum*, *& sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Asperrimum est jugum Mundi, de quo S. Gregorius: *Asperum jugum*, *& duræ servitutis pondus est*, *subesse temporalibus*, *ambire terrena*, *retinere labentia*, *velle stare in non stantibus*; *appetere quidem transeuntia*, *sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt*, *quia priùs mentem ex desiderio adoptionis afflixerant*, *postea ex pavore amissionis premunt.* Hoc grave servitutis jugum Dominus vidit sæcularium cervicibus impressum, cùm diceret, *Venite ad me omnes*, *qui laboratis*, *& onerati estis*, *& ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos*, *&c. Jugum enim meum suave est*, *& onus meum leve.* Ab hoc jugo liber dimittitur, qui E calcatis terrenis desideriis, ab appetitione temporalium rerum securitate mentis exoneratur.

S. Hilar. c. 11. in Evang. S. Matt.

Psal 37. 5.

S. Gregor. M. lib. 30. Moralium c. 12.

Jugum meum suave est, *& onus meum leve.* Quomodo leve Christi jugum, cùm illi qui jugum ipsum intrepida cervice subierunt, & illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis exerceantur & agitentur difficultatibus hujus sæculi, ut non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem vocati videantur, cùm & Apostolus dicat, *Omnes qui piè volunt vivere in Christo Jesu persecutionem patientur*? Verùm leve fit jugum Christi charitate, & spe beatitudinis futuræ, Secari se & uri homines patiuntur, ut dolores non æterni, sed aliquanto diuturniores ulceris, acriorum dolorum precio redimantur. In languida & incerta vacationis brevissimæ at-

S. Aug. „ serm. „ 70 alias „ 9. de „ Verbis „ Dom.

„ que ultima vita immaniſſimis bellis miles atteritur, „ pluribus fortaſſe annis in laboribus inquietus, quàm in „ otio quieturus. Quibus tempeſtatibus & procellis, quàm „ horribili & tremenda ſævitia cæli & maris importuni „ ſunt mercatores ut divitias ventoſas acquirant, majo- „ ribus quàm quibus acquiſitæ ſunt, periculis & tempeſta- „ tibus plenas? Quos æſtus, quæ frigora, quæ pericula, „ ab equis, à foſſis, à præcipitiis, à fluminibus, à feris „ perferunt venatores; quem laborem eſuriendi & ſitiendi, „ quantas viliſſimi & ſordidiſſimi cibi & potûs anguſtias, „ ut beſtiam capiant? Et interdum nec ipſius beſtiæ car- „ nes, propter quam hæc tanta patiuntur, ſunt epulis ne- „ ceſſariæ. Quamquam etſi aper cervuſque capiatur, ma- „ giſque ſuave ſit venantis animo quia captus eſt, quàm „ comedentis palato, quia coctus eſt. Quantis cruciati- „ bus propè quotidianarum plagarum tenera puerorum B „ ætas ſubditur? Quantis etiam in ſcholis vigiliarum & „ abſtinentiæ moleſtiis exercentur, non propter diſcen- „ dam ſapientiam, ſed propter opes honoreſque vanita- „ tis, ut numeros, & litteras, & diſertas fallacias eloqui „ diſcant? Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem „ gravia patiuntur: Qui verò amant, eadem quidem, ſed „ non gravia pati videntur. Omnia enim ſæva & imma- „ nia, prorſus facilia & propè nulla efficit amor. Quantò „ ergò certiùs ac faciliùs ad veram beatitudinem charitas „ facit, quod ad miſeriam, quantùm potuit, cupiditas „ fecit? Quàm facilè toleratur quælibet adverſitas tam- „ poralis, ut æterna pœna vitetur, & æterna requies „ comparetur? Non immeritò ille Vas electionis cum Rom. 8. „ ingenti lætitia dixit, *Non ſunt condignæ paſſiones hu-* 18. „ *jus temporis, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in* „ *nobis*. Ecce unde illud jugum ſuave eſt, & ſarcina le- „ vis. Et ſi anguſta eſt paucis eligentibus, facilis tamen „ omnibus diligentibus. Dicit Pſalmiſta, Propter verba Pſal. 16. 4.

A labiorum tuorum, ego cuſtodivi vias duras. Sed quæ dura ſunt laborantibus, eiſdem ipſis miteſcunt amantibus. Pro- „ pter quod ita divinæ pietatis diſpenſatione actum eſt, ut „ interior homo qui renovatur de die in diem, non adhuc „ ſub Lege poſitus, ſed jam ſub Gratia exoneratus ſarcinis „ innumerabilibus obſervationum, quod erat revera grave „ jugum, ſed duræ cervici convenienter impoſitum, faci- „ litate ſimplicis fidei, & bonæ ſpei, & ſanctæ charitatis, „ quicquid moleſtiarum exteriori homini forinſecùs intu- „ liſſet ille Princeps qui miſſus eſt foras, interiori gaudio „ levo fieret. Nihil enim tam facilè eſt bonæ voluntati, „ quàm ipſa ſibi: & hæc ſufficit Deo. „

Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve. *Alia* S. Auguſt. *ſarcina premit & aggravat te, Chriſti autem ſarcina* Enarrat. *ſublevat te: Alia ſarcina pondus habet, Chriſti ſarci-* in Pſal. *na pennas habet. Nam & avi ſi pennas detrahas, quaſi* 59. *onus tollis; & quò magis onus abſtuliſti, eò magis in terra remanebit. Quam exonerare voluiſti, jacet: non volat, quia tuliſti onus: redeat onus, & volat. Talis eſt Chriſti ſarcina: portent illam homines, non ſint pi- gri: non adtendantur illi qui eam ferre nolunt, ferant illam qui volunt, & invenient quàm ſit levis, quàm ſuavis, quàm jucunda, quàm rapiens in cælum, & à terra eripiens.* Igitur *Guſtate & videte quoniam ſua-* Pſal. 33. *vis eſt Dominus.* Experientur qui verè & perfectè fue- 9. rint ad Dominum converſi, quod S. Auguſtinus exper- tus eſt poſt converſionem ſuam. *Quàm ſuave*, inquit, S. Auguſt. *mihi ſubitò factum eſt carere ſuavitatibus nugarum! & lib. 9. quas amittere metus fuerat, jam amittere gaudium erat.* Confeſſ. *Ejiciebas enim eas à me, vera tu & ſumma ſuavitas;* c. 1. C *ejiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, ſed non carni & ſanguini: omni luce clarior, ſed omni ſecreto interior: omni honore ſublimior, ſed non ſubli- mibus in ſe.*

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

I. IN *illo tempore abiit Jeſus per ſata Sabbato: Diſ- cipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas,* Exod. 35. & *manducare.* Sabbatum ibi propriè ſumitur pro die 3. ſeptima hebdomadæ, quo non ſolùm prohibita erant ſervilia opera, ſed & ciborum præparatio. Dicitur au- Luc. 6. tem à S. Luca *Sabbatum ſecundo-primum.* Cujus verbi Deuter. notio ſuo loco explicabitur. Cùm ergo Jeſus per ſata 23. 25. ambularet, ejus Diſcipuli fame urgente, quod præ con- curſu populi cibos pridie parare non potuiſſent, ſpicas Maimoni- vellere cœperunt, quod jure Judaico in agris alienis li- desSabb. cebat: iiſque manu contritis veſcebantur. Spicas confri- c. 8. care, Judæis opus famulum erat. Unde *Phariſæi*, qui carpendi potiùs quàm diſcendi causâ Chriſtum ſeque- bantur, *Dixerunt ei: Ecce Diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis.* Magiſtrum obliquè carpunt, cùm Diſcipulorum factum reprehendunt: quaſi dicant: Ita- ne doces Diſcipulos tuos colere & obſervare diem Sabbati prout Lex jubet? Diſcipulis, non Chriſto id improperaſſe Phariſæos S. Lucas refert. *Quidam au-* E *tem Phariſæorum*, inquit, *dicebant illis: Quid facitis quod non licet in Sabbatis?* Sed nulla eſt inter utrum- que Evangeliſtam diſcrepantia: & Chriſto enim & Diſcipulis id exprobrarunt: vel quod Magiſtro dixe- runt de facto Diſcipulorum, ipſiſmet exprobratum vi- debatur. Diſcipulorum autem ſuorum defenſionem ſuſcipiens Dominus, ex circumſtantiis oſtendit factum illorum ſententiâ Legis non comprehendi.

2. *At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant: Quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus?* Argumento quadruplici Diſcipu- lorum ſuorum innocentiam Chriſtus vindicat. Pri- mum petit à neceſſitate, quæ violantes legem à peccato excuſat; quod non ſolùm in humanis Legibus, ſed & in divinis locum habet, ejus nempe generis quod non natu- râ juſtum eſt, ſed conſtitutione, ſeu quod non ad legem D naturæ, ſed ad legem poſitivam pertinet, Ritus aut Inſti- tuta civilia ſpectantem. Oſtendit igitur Phariſæos, qui de ſcientiâ legis gloriabantur, mentem ſenſumque legis aſſecutos non fuiſſe. Diſcipulos ſuos neceſſitate ſtimulan- tis famis compulſos, vulſiſſe & confricuiſſe ſpicas: id proinde ipſis vitiò iniquè verti à Phariſæis. Non minùs enim ipſos excuſari neceſſitate, quàm David excuſatus ſit, urgente neceſſitate panes coram Domino propoſitos Marci 2. comedens, quorum tamen eſus ſolis Sacerdotibus & Le- 25. vitis licebat. *Non legiſtis*, non attenditis *quid fecerit Da-* Levit. 24. *vid*, quando eſuriit, ipſe & qui in ejus erant comitatu. 9. David vir ille juxta cor Dei, quem reprehendere hac 1. Reg. 21. de re non audetis, cùm Nobem Sacerdotalem urbem accepiſſet, ingreſſus eſt in atrium Tabernaculi, quod ibi tunc erat, (Arcâ Dei interim depoſitâ Cariathiarim, in domo Abinadab) panes ſanctos ab Achimelech Sacerdo- te acceptos ipſe cum ſuis comedit. *Panes propoſitionis* di- cuntur, id eſt, coram Domino propoſiti, duodecim nu- mero, in Tabernaculi parte Septentrionali, ante faciem ſeu conſpectum Arcæ, quæ præſentiam Domini ſignifi- cabat. Unde & *panes facierum*, juxta Textum Hebrai- Levit. 24. cum appellantur. Panum autem coram Domino jugiter 5. 6. propoſitorum myſtico numero ſignificabatur duodecim Tribus Iſrael à Deo ali. Hîc ſuboritur difficultas, quâ ratione hic dicatur, *David, & qui cum eo erant*; cui di- xit Achimelech, *Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum?* Sed facilis eſt reſponſio: & verba Achimelech cum Chri- ſti verbis nullo negotio conciliantur. Solus ibi fuiſſe di- citur David, quia comites alibi ſubſtiterant, quibus panes 1. Reg. 21. dedit, 9.

dedit, quos tamen solus accepit. *Nam & pueris*, inquit, *condixi in illum & illum locum.* Primum igitur istud fuit Christi, ad innocentiam Discipulorum tuendam, ex sacris litteris sumptum argumentum: In pari causa jus idem esse oportet: Lex de observantia Sabbati, & lex de sanctis panibus non edendis, ambæ sunt rituales: David, ejusque comites pari necessitate pressi, quâ nunc Discipuli mei premuntur, fecerunt contra verba legis de panibus propositionis, neque tamen contra legis mentem fecisse censentur; Neque ergo Discipuli mei hoc facto quidquam contra legis sententiam commiserunt.

3. *Aut non legistis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia Templo major est hic.* Alteroargumento à minori ad majus pariter ex Scripturis sumpto, Christus Discipulorum suorum innocentiam tuetur. Lex de observantia cultuque Sabbati eam recipit interpretationem, ut non obstet operibus Templi: nam Sacerdotes in Templo ea opera exercent, quibus secundùm se spectatis, & lege secundùm sonum verborum dumtaxat consideratâ, violari Sabbatum censeretur; opera enim famula sunt, scilicet comportatio lignorum, mactatio & excoriatio victimarum, ignis accensio; circumcisio, &c. Et tamen id ipsis nemo vitio vertit, quia hæc opera ipsis ab eodem Legislatore Deo præscripta sunt & imperata etiam Sabbatis. Excusantur, inquam, à crimine, Sabbatum specie tenus violando, quia Sacerdotali Ministerio funguntur. Multò magis igitur & potiori jure Discipuli mei vellendo & manibus comprimendo spicas, ut sedatâ fame præceptum sibi ministerium in prædicatione Regni Dei, mihi qui major sum, dignior, sanctiorque Templo, utpotè Templi Dominus, exhiberent, irreprehensibiles sunt. *Dico autem vobis, quia Templo major est hic.* Quibus verbis & majorem Templo locum esse docet, qui Dominum Templi teneat.

S. Hieron. in hunc locum.

Num. 28. 9.

4. *Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes.* Tertium argumentum, quo Christus Discipulos à Pharisæorum accusatione defendit, sumitur ex loco de contrariis legibus. Quoties leges collidi videntur, ita ut utraque simul observari non possit, servanda est lex potior: Lex porrò quæ misericordiam & charitatem præcipit, eâ lege potior est quæ ad Ritus pertinet: Deus enim per Oseam dixit, *Misericordiam volo, & non sacrificium*; id est, Misericordiam magis probo, quàm sacrificium, & quemlibet cultum externum: At Discipulos meos fame laborantes prohibere, ne per sata ambulando spicas avellerent & confricarent ad sedandam famem, contrarium esset charitati & misericordiæ: & ipsi dimittendo vel interrumpendo Ministerium sacrum salutis animarum & prædicationis verbi, in quo mihi cooperantur, ut necessarios cibos pridiè pararent, ad legem Sabbati accuratiùs observandam, postposuissent legem charitatis & misericordiæ legi rituali & cultui externo: sententiam igitur Legis secuti non fuissent. Id si vos attenderetis, ô Pharisæi, non damnaretis innocentes. Si misericordiam comprobastis Achimelech, eò quòd fame periclitantem refocillaverit Davidem, & comites ejus, quare Discipulos meos condemnatis?

S. Hieron.

5. *Dominus enim est Filius hominis etiam Sabbati.* Quartum argumentum, quo Christus Discipulorum suorum innocentiam à calumnia vindicat, istud est: Legitima dispensatio Legislatoris, à crimine excusat eos qui legem non observant. Cùm igitur egò sim Dominus etiam Sabbati, conditorque Legis, utpotè naturâ Deus; & me præsente, vidente, permittente, Discipuli mei spicas vulserint & fricuerint Sabbato ad levandam famem: censeri non debent violati Sabbati rei. Non minùs Divinitatem suam supremamque potestatem Christus his verbis indicat, quàm superioribus, quibus se Templo majorem esse significavit. Addidit autem, referente S. Marco; *Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum.* Quæ nova ratio est excusans Discipulorum factum: Salus hominis, cujus causâ lex positiva lata est, præponi debet legis ipsius observationi: Lex porrò de cultu & observantiâ Sabbati latâ est hominis causâ: non debet igitur vitio verti Discipulis meis, quòd paucarum spicarum vulsione & confricatione ad vitam suam servandam, famemque sedandam, Sabbati cultum exteriorem violasse videantur.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 40. in Matt.

Marci 2. 27.

6. *Et cùm inde transisset, venit in Synagogam eorum*; Non eodem die, sed alio quodam Sabbato, ut refert S. Lucas; venit in Synagogam, ut doceret populum eâ die convenientem orationis & verbi Dei audiendi causâ. *Et ecce homo manum habens aridam.* Occurrit ibi, volente Deo, homo mancus, manum *dexteram*, ut S. Lucas notat, habens emortuam, contractam, inanitate arefactam, ad omne opus inutilem. Hunc cæmentarium fuisse, Evangelium Nazaræorum commemorat, hisque verbis Christum rogasse: *Cæmentarius eram, manibus victum quæritans: Precor te, Jesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.* Id etsi non incredibile, haud tamen certum, cùm Evangelium illud apocryphum sit. *Et interrogabant eum, dicentes: Si licet Sabbatis curare? ut accusarent eum.* Christum interrogabant Scribæ & Pharisæi, non ut discerent, sed ut calumniam struerent: Ut si ægrum non curaret, crudelitatis aut imbecillitatis; si curaret, transgressionis, & violatæ religionis Sabbati accusarent. SS. Marcus & Lucas Christum eos interrogasse referunt: sed utrumque verum est. Illi antevertentes Christum interrogabant, & ipse eos denuo (ut in altercationibus fieri solet) immutatâ quæstione interrogabat, ut malignitatem eorum coargueret, ipsosque pudore suffusos silere cogeret. Interrogant illi, Licètne Sabbatis ægrum hominem curare? Interrogat eos Christus: *Licet Sabbatis benefacere, an malè? Animam salvam facere, an perdere?* Quibus verbis ostendit, eum qui proximo indigenti non benefacit, cùm potest, malefacere; & qui infirmitate laborantem non sublevat, ac pereuntem non salvat, non minùs esse reum, quàm si perderet. *Duobus enim modis nocet homo, quantùm in ipso est, aut faciendo miserum, aut deserendo miserum: quia & tu non vis ab alio fieri miser, & non vis deseri ab alio, si miser fueris.* Res autem est permanifesta & explorata, non licere malefacere, aut perdere hominem: perspicuum igitur est, ipsi esse benefaciendum: & curationem adhibendam esse ab illo qui potest. Priùs autem quàm illos interrogaret, constituit in medio mancum hominem, quem fuerat sanaturus, ut narrat S. Lucas: *Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret; ut invenirent unde accusarent eum. Ipse verò sciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam, Surge, & sta in medium: & surgens stetit: Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos si licet Sabbatis benefacere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Illis autem tacentibus, curare hominem Sabbato fas esse confirmavit familiari ovis similitudine.

Luc. 6. 6.

Marci 3. Luc. 6.

S. August. lib. 2. de Consensu Evangelist. c. 35.

S. August. Enarrat. in Psal. 100.

Luc. 6. 7. 8. 9.

7. *Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonnè tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Christi ætate recepta erat apud Judæos sententia, non obstare Sabbati religionem quominus vitæ pecudis consulatur. Hoc enim est quod in veteri Babylonico Hebræorum Jure legitur, *Periculo animæ pelli Sabbatum.* Verba in Misnaioth sunt: *Omne opus prohibetur in Sabbato, nisi sit pro anima.* Adeoque recepta erat apud Judæos hæc exceptio, ut Legi vice interpretamenti adscribi cœperit in multis Codicibus. Sic enim Tertullianus legem citat: *Omne opus servile non facietis in eo, præterquam quod ad animam pertinet.* Et, *non facies omne opus in ea, nisi quod fiet omni animæ.* Et S. Hieronymus: *Lege*, inquit, *præceptum est ne in Sabbato opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco, ut illa tantùm faciamus quæ ad animæ salutem pertinent.* Animæ autem nomine antiqui Interpretes pecudis vitam comprehendebant. Hoc itaque ratiocinio Pharisæorum

Tertull. lib. Adversùs Judæos cap. 4. Adversùs Marcionem lib. 4. c. 12. S. Hieron. ad c. 28. Isaiæ.

inhumanam superstitionem Christus coarguit. Religio Sabbati non cogit ut vel oviculam unam perire sinatis: & si in fossam prolapsa sit die Sabbati, illam educitis & erigitis: quantò magis hominem curare licet, cujus sanitas pecudis vitæ præponderat, cùm homo longè melior sit pecude. Licet igitur Sabbatis benefacere homini indigenti, adeoque & ægros curare. Servile dumtaxat opus, non beneficium, seu opus quodcumque charitatis, lege Sabbati excludi Christus docet. Sic solvit propositam quæstionem, ut interrogantes avaritiæ condemnaret. Si vos, inquit, Sabbato ovem, & aliud quodlibet animal in foveam decidens eripere festinatis, non animali, sed vestræ avaritiæ consulentes; quantò magis ego hominem, qui multò melior est ove, debeo liberare?

S. Hieron. in hunc locum.

8. *Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.* Addit S. Marcus: *Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate eorum*, dicit homini: *Extende manum tuam.* Non contactu, sed solo verbo sanitatem illi restituit, ac integritatem motumque membri, ut calumniæ ansam præcideret; Lege enim Sabbati vetitum esse loqui, ne ipsis quidem Pharisæis in mentem venire poterat, qui Christum interrogabant.

Marc. 3. 5

S. Athan. Homil. De Semente.

9. *Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* E Synagoga exeuntes Pharisæi, conspiratione facta cum Herodianis, ut S. Marcus notat, deliberabant quâ ratione Christum occiderent. *Jesus autem sciens*, cogitationibus scilicet illorum perspectis, *recessit inde*, non impotentiâ, aut imbecillitate fugiens eorum insidias: sed dispensatione, exemplum præbens Discipulis, quibus ante dixerat, *Cùm vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam:* & quia nondum venerat hora ejus, seu tempus passionis & mortis à Deo Patre & ipsomet præfinitum, ut S. Joannes de simili occasione loquitur. Fugit etiam ut Pharisæis ipsis occasione prærepta atrocissimi, quod jam meditabantur, facinoris, illos prædicationis ac miraculorum suorum continuatione, divinaque lenitate ad pœnitentiam provocaret. Inter justæ quippe fugæ rationes hanc S. Gregorius Nazianzenus affert, ut persecutorum saluti consulatur. *Neque enim* (inquit) *Christianos, quantumvis fortes ac singulari tolerantia præditos, sui tantùm rationem habere oportet, sed persecutoribus quoque consulere, ut ne quantùm in ipsis est ad hostile periculum ex se ipsis aliquid conferant.* Recessit autem inde Jesus ad Mare Galilææ, ut scribit S. Marcus. *Et secuti sunt eum multi.* A Galilæa, & Judæa, & ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. *Et curavit eos omnes*, qui sanatione indigebant, & sanitatis beneficium ab illo sibi impendi postulabant quos S. Marcus multos fuisse ait: *Multos enim sanabat* (inquit) *ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habeant plagas.*

Marc. 6.

S. Gregor Naz. Orat. 3.

Marci 3. 7. 8.

10. *Et præcepit eis ne manifestum eum facerent*; tum ne Pharisæorum æmulatio magis exacerbaretur: tum ut ostentationem fugiendam exemplo suo rursus doceret. *Non curationis taciturnitas jubebatur: nam salus unicuique reddita erat sibi ipsa testis, sed jubendo secretum, & gloriandi de se jactantiam declinat, & nihilominus cognitionem sui præstat in eo ipso, dum admonet de se taceri; quia observantia silentii ex re quæ sit silenda proficiscitur.* (inquit S. Hilarius.)

11. *Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem: Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ: Ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium: & in nomine ejus Gentes sperabunt.* Dum hostium furori cederet Jesus, non potentiâ miraculorum ipsis resisteret; dum illorum caveret exacerbationem; dum afflictæ plebi nihilominus benefacere pergeret; dum facilitatem ac mansuetudinem omnibus expositam præ se ferret, dum popularem auram gloriamque contemneret, in illo adimpletum est Vaticinium istud Isaiæ, quo Rex Messias describitur terrenis Regibus longè dissimilis; qui læsi mox injurias ulciscuntur, & hostes perdunt, vulgus aspernantur, subditis dominantur potiùs quàm benefaciant, pompam affectant, quocumque veniunt magnos concitant clamores, oppida tumultu implent & fragore. Sic autem habet Isaiæ oraculum: *Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus complacuit sibi in illo anima mea: dedi Spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet judicium. Non erit tristis neque turbulentus, donec ponat in terra judicium: & legem ejus insulæ expectabunt.* Non solùm in præsenti loco; sed ubicumque de veteri instrumento Evangelistæ & Apostoli testimonia protulerunt, non verba secuti sunt, sed sensum, & ubi Septuaginta ab Hebraico discrepant, Hebræum sensum suis expressere sermonibus, ut S. Hieronymus observat. *Ecce puer meus*, id est, servus meus, juxta dispensationem carnis assumptæ; ille de quo alibi dixit Isaias: *Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum.* Et rursum: *Justificabit ipse justus servus meus multos.* Et filium Dei Jesum *formam servi* accepisse scribit S. Paulus. *Quem elegi*, ut hominem, & inter omnes homines assumpsi, ut Deus esset; speciosum formâ præ filiis hominum, cujus in labiis gratia diffusa est: & quem unxit Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis. Hunc elegi, ut hominum redemptorem, ut mediatorem, ut novi regni, scilicet Ecclesiæ fundatorem, ut verbi mei prædicatorem, cùm ipse secundùm hypostasim Verbum meum esset. Unde ipse ait per Davidem: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Hic est vinea in Sorec, quæ interpretatur electa: *Dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea.* Hic est Filius amantissimus, in quo sibi complacuit anima Dei: non quòd Deus animam habeat, sed quòd in anima omnis Dei monstretur affectus. *In eo sibi complacuisse*, clarâ voce de cœlo edita Deus non semel testatus est, & primùm quidem cùm Dei Spiritus columbæ specie super eum lapsus esset. *Et ponam Spiritum meum super eum*, Spiritum sapientiæ & intelligentiæ, spiritum consilii & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, spiritum timoris Domini, quem non ad mensuram super eum effundam, sed totam plenitudinem Spiritûs in ipso constituam, ut in eo *requiescat & maneat.* ET JUDICIUM GENTIBUS NUNTIABIT, id est Gentes omnes judicabit, de quo in Psalmis scriptum est; *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio regis.* Hinc Jesus ipse de se ait: *Neque enim pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*, secundùm visibilem Majestatis præsentiam exercendum. *Non contendet, neque clamabit.* Tam admirabilis erit ejus mansuetudo, tanta in docendo regendoque lenitas & benignitas, ut cum adversariis non contendat neque clamet, ut homines iracundi & litigiosi solent. Non contendet, neque clamabit, de quo idem Isaias prædixit: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Non contendet in subversionem audientium. Non clamabit, quia Israël non fecit judicium, sed clamorem. *Neque audiet aliquis in plateis vocem ejus*, quemadmodum foris audiri vox iracundorum & clamosorum hominum solet in contentionibus & jurgiis. Regnum sine vi, tumultu, ac fragore propagabit: Modestiâ erit incredibili, ab omni fastu & ostentatione alienus. *Arundinem quassatam non confringet.* Arundinem jam frangi cœptam non confringet omnino, vel conteret; id est, non præcipitabit in ruinam peccatores imbecillitate aliqua lapsos, sed fragilitatis eorum miserebitur. Israëlitæ carnales, calamus fractus, cui si quis inniti voluerit, pertundetur manus ejus. *Qui enim*

Isaiæ 42.

S. Hieron. Epist. 151 ad Algasiam, Quæst. 2.

Isai 49. 5.

Isai 53. 11.

Philipp. 2. 6.

Psal. 44. 3.

Psal. 2.

Matt. 3. 17. & 17. 5.

Isai 11. 2.

Ioan. 1.

Psal. 71. Ioan. 5. 22.

Isai. 53. 7.

S. Hieron. Epist. 151 Quæst. 2. *post adventum Domini Salvatoris, Evangelicæ interpretationis spiritum derelinqens, in Judaicæ litteræ morte requiescet, istius cuncta opera vulneratur.* Subdit Isaias, & Evangelista ejus vaticinium referens, & de Christo Jesu exponens: *Et linum fumigans non extinguet.* Ellychnium lucernæ, proximum extinctioni, in quo fumus aliquod flammæ vestigium refert, quod proindè flammam faciliùs ad se rapit, quàm si planè refrixisset, non extinguet ampliùs quàm extinctum est, imò fovebit & Ibidem. accendet. Linum fumigans, *Populum de Gentibus congregatum* S. Hieronymus interpretatur, *qui, extincto legis naturalis ardore, fumi amarissimi, & qui noxius oculis est, tenebrosæque caliginis involvebatur erroribus, quem non solùm non restinxit & redegit in cinerem; sed è contrario de parva scintilla & penè moriente maxima suscitavit incendia; ita ut totus orbis arderet igne Domini Salvatoris, quem venit mittere super terram, & in omnibus ardere desiderat.* Linum fumigans non extinguet: Modicam fidei scintillam non contemnet in turbis ipsum sequentibus, sed illam doctrina sua & miraculis fovebit & accendet. De Judæis utrumque S. Augustinus exponit: *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Ipsos, inquit, suos persecutores *Judæos, qui calamo quassato perditâ integritate, & lino fumanti amisso lumine comparati sunt, non contrivit, nec extinxit, quia pepercit eis, qui nondum venerat eos judicare, sed ab eis judicari.* Arundinem quassatam non confringet, &c. Id est, tolerabit peccatores, qui propter ipsos venit; ipsis peccata remittet & veniam sperare jubebit, si verè convertantur & pœnitentiam agant. *Donec ejiciat ad victoriam judicium:* id est, donec judicium illud novissimum proferat, quo vincat adversarios. Ille judicium Psal. 18. perduxit ad victoriam, *cujus judicia vera sunt, justificata in semetipsis; Ut justificetur in sermonibus suis, & vincat cùm judicatur*: & tamdiu lumen prædicationis ejus in mundo resplendeat, nulliusque conteratur & vincatur insidiis, donec ponat in terra judicium, & impleatur illud quod scriptum est, *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra.* Perduxit ad victoriam judicium, qui summâ suâ patientiâ & lenitate in malis Judæorum moribus perferendis, suæque in gentem ingratam beneficentiæ continuatione, ac Evangelii apud ipsos prædicatione minimè interruptâ, & miraculis confirmata, doctrinæ suæ veritatem, missionis auctoritatem, summamque potestatem sibi à Patre datam in cælo & in terra ita manifestam fecit, ut quovis judice victoriam referre posset. Sic apud Isaiam Deus referens quanta beneficia vineæ suæ præstitisset, & quantâ cum patientiâ bonas uvas ab ea exspectasset, Isaiæ 5. 3. ad judicium provocat: *Nunc ergo habitatores Jerusalem & viri Judâ judicate inter me & vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod exspectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Ille denique judicium perducet ad victoriam, qui depressis hostibus, subjiciet sibi omnia, & electis suis victoriam atque æternum in vita æterna triumphum de- 1. Cor. 15. cernet. *Cùm* enim *mortale hoc induerit immortalitatem,* 54. 57. *tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria .... Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.* Regnat igitur Christus mansuetudine suâ tolerans peccatores, & exspectans illos ad pœnitentiam, eisque misericordiæ suæ sinum pandens, donec peccatorum cumulo veluti compulsus judicium ejiciat, seu torrentis instar erumpere sinat justitiam suam; hucusque velut quibusdam misericordiæ repagulis retentam. *Oportet autem illum regnare* (inquit Apostolus) *donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors; Omnia enim subjecit sub pedibus ejus.* Interim verò *in nomine ejus gentes sperabunt:* de quo vaticinatus est Jacob, Psal. 2. 9. futurum *exspectationem Gentium*; Cui Pater Æternus ait: *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam.* Isai. 49. 6. Et apud Isaiam: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.*

Hoc Isaiæ Vaticinium Septuaginta Interpretes ad Judaicam gentem videntur deflexisse: sic enim primum Versum capitis reddiderunt: *Jacob servus meus, suscipiam eum: Israël electus meus, suscepit eum anima mea.* Atque ita hunc locum profert S. Justinus in Dialogo adversùs Tryphonem. Sed Hebraico Exemplari Isaiæ, & Chaldaicæ Paraphrasi hæc Versio repugnat, & à S. Matthæo rejecta est. Sed verum tamen sensum retinuit S. Justinus, & Jacobi ac Israëlis nominibus Christum sic signari censuit, quod & ipsos Septuaginta Interpretes intellexisse verisimile est: quemadmodum Jacobi, & Israëlis, & seminis Abraham nominibus affici Christum in Scripturis Theodoretus observat; quod ex Jacob & Abraham prognatus esset: vel potiùs typo pro re signatâ usurpato; Christi enim typus fuit Israël, qui ut adversùs Angelum Dei tota nocte luctatus, neque tamen victus est, sic Christus Dei Patris iræ se opposuit, eaque placatâ quasi victor extitit. Sed & Isaias Christum Israëlis nomine alibi compellat: *Servus meus es tu, Israël, quia in te gloriabor.* Isai. 49. 3. Nemini sanè alteri quàm Salvatori nostro Jesu Christo hæc convenire possunt, *Et legem ejus insulæ exspectabunt*, sive, *In nomine ejus gentes sperabunt.* In solo enim ejus nomine Christianæ gentes speraverunt, quæ etiam ex Religione quam accepere, illius quasi parentis cognomine notatæ sunt: & per eundem ut ipsius oraculi series significaverat, oculi cæcorum, eorum utique qui quondam mente excæcati erant, aperti sunt, neq; eorum modò, sed etiam eorum qui corporis oculos perdidissent. Et qui vinculis & catenis peccatorum constricti in tenebris & ignoratione veræ pietatis priùs versabantur, per eumdem à peccatis soluti, lumen cognitionis, liberatemque apud Deum accipere meruerunt.

Euseb. lib. 9. Demonstrat. Ev. pag. 453.

13. *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.* Circa illud tempus, oblatus est Jesu homo à dæmone vexatus, cæcus & mutus, non naturæ vitio, sed inhabitantis dæmonis maleficio: *& curavit eum*, ejecto dæmone, linguæ usum, expeditamque loquendi facultatem, ac visum illi restituens. *Et stupebant omnes turbæ*, quòd dæmonibus imperaret, eosque obedire cogeret. *Et dicebant, Numquid hic est Filius David?* Messias David à Deo promissus.

12. *Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Pharisæi invidiâ perciti hanc adversùs Christum blasphemiam plebi insusurrabant, ut illius doctrinæ ac miraculis auctoritatem fidemque derogarent. *In principe dæmoniorum*, invocatione Satanæ, qui dæmoniis reliquis præsidet, vique pacti cum illo initi, & incantatione, non divinâ virtute dæmonia ejicit. *In Beelzebub principe dæmo-* 4. Reg. 1. 6. *niorum.* Beelzebub Deus Accaronitarum, à musca nomen habet, *Deum muscam* vocant plerique Veterum, & sub muscæ imagine cultum fuisse censent, scilicet Josephus lib. 9. cap. 1. S. Gregorius Nazianzenus oratione 4. Theodoretus in 4. Regum, Philastrius in Catalogo Hæreticorum qui ante Christum vixerunt. Alii Beelzebub *Dominum muscarum*, aut *Idolum muscæ*, aut *Virum muscarum*, interpretantur, aut *Principem muscarum* scilicet S. Hieronymus in cap. 10. Ecclesiastis, & in c. 10. S. Matthæi, S. Augustinus Tractatu 1. in Joannem, S. Isidorus Hispalensis lib. 8. *Originum*, cap. 11. Græci Deum habuerunt *Myiagron*, sive *Myiodem*, aut *Apomyon*, à muscis abigendis appellatum, sive is Jupiter aut Hercules, seu quis alius fuerit. Huic sacra faciebant, ut à muscarum infestatione liberarentur. Testes sunt hujus rei Plinius libri 10. cap. 28. & libri 19. cap 6. Pausanias in *Arcadicis*, & in *Eliacis prioribus*, Ælianus Historiæ libri 5. cap. 17. & libri 11. cap. 8. Antiphanes Comicus, apud Athenæum, libri 1. cap. 5. & Solinus cap. 1. Sed & in Templo Dei Hierosolymis nullam muscam esse visam, Judæi referunt in *Pirke Aboth*, cap. 5. sectione 5. Quod si verum est; ut solet, fuit hac in parte Dei simia. Pharisæi porrò *Beelzebub* dæmonum principem appellant, quòd Judæi à Moyse & Prophetis edocti, Deos gentium dæmonia esse crederent & oracula quæ ab idolis edebantur, operâ impurorum

Bochartus Hierozoici p. 2. l. 9.

spirituum edi, ad quos proinde omnis cultûs illius honos redundaret. Ideo Christum in Beelzebub dæmonum principe dæmonia ejicere, per summum scelus persuadere plebi nitebantur. Fortè & Deus *Accaron*, quæ Philistæorum urbs erat, seu *Acharon*, (ut apud S. Hieronymum & alios scribitur) Judæi ex ignorantia confuderunt cum Deo *Acherontis*, id est, cum *Plutone*, quem infernis Gentilium fabulosa Theologia præfecit. Hebræos enim posteriores non pauca linguæ suæ vocabula è Græca deduxisse, viri eruditi observant.

14. *Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne Regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit. Et si satanas satanam ejicit, adversùs se divisus est: Quomodo ergo stabit regnum ejus?* Jesus autem perspectam habens Pharisæorum blasphemiam, & invidiæ malitiæque fontem, ex quo prodibat, non ad dicta, sed ad cogitata illis respondit; *Ut vel sic compellerentur credere potentiæ ejus, qui cordis videbat occulta.* Omne regnum (inquit) omnis civitas, omnis domus sive familia intestinis dissidiis dilabitur, & funditùs everti potest. Itaque si satanas tyrannidis suæ in homines firmandæ ac propagandæ studiosissimus, dæmones alios ministros suos meâ operâ ejicit invitos, ut homines diabolicæ potestati penitùs erepti, Deo restituantur, universitas satanica, seu corpus satanæ secum dissidebit, intestinoque bello collidetur: suum ergo ipse regnum satanas evertet: quod certè de hoste hominum vaferrimo incredibile est.

S. *Hieron. in hunc locum.*

15. *Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.* Apud Judæos erant Exorcistæ, qui dæmones ejiciebant, non quidem ipsius Jesu nomine, quod tum nemo faciebat præter discipulos Jesu; sed *per Deum Abraham, Isaac & Jacob*, ut S. Justinus in Dialogo adversùs Tryphonem, & S. Irenæus libro 2. cap. 5. Theophilus Antiochenus, Origenes libris contra Celsum 1. & 4. testantur. Hinc ergo invictissimum contra Pharisæorum calumniam argumentum ducit Christus: In pari causa per judicium fieri oportet; creditis populares vestros ac discipulos dæmonia ejicere vi divinâ; cur de me idem non creditis? Ipsorum certè factum vos blasphemiæ in Deum, & immanis in me invidiæ convincet atque condemnabit. SI EGO IN BEELZEBUB EJICIO DÆMONIA, FILII VESTRI IN QUO EJICIUNT? *Hac voce quid magis portendit, quàm in eo ejicere se in quo & filii eorum? In virtute scilicet Creatoris. Nam si putas sic accipiendum, Si ego in Beelzebule ejicio dæmonia; filii vestri in quo? Quasi illos sugillaret in Beelzebule ejicientes, resistet tibi prior sensus, non posse satanam dividi adversùs semetipsum. Adeo nec illi in Beelzebule ejiciebant; sed, ut diximus, in virtute Creatoris.*

Tertull. lib. 4. Adversùs Marcionem cap. 26.

16. *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Spiritum Sanctum, quem Scriptura *Virtutem altissimi* vocat, spiritui immundo opponit. Si Spiritu Sancto mihi cooperante ejicio dæmones, tot miracula confirmant me à vero Deo missum, verum esse Messiam promissum patribus vestris, doctrinam meam esse veram, planèque divinam; Regnum denique Dei, quod Joannes Baptista prædicavit, & ego, Apostolique mei prædicamus, collabente diaboli Regno stabiliri, & ad vos perveniisse; ac per vos stare quod ad illud non pertineatis, quod illud non rapiatis. *In Spiritu Dei ejicio dæmones*, virtute divinâ, *In digito Dei*, ut habetur apud S. Lucam. *Apud Pharaonem venefici illi adhibiti adversùs Moysen, virtutem Creatoris digitum Dei appellaverunt: Digitus Dei est hoc. Quod significaret etiam modicum, validissimum tamen. Hoc & Christus ostendens, commemorator, non obliterator vetustatum, scilicet suarum, virtutem Dei, digitum Dei dixit; non alterius intelligendam, quàm ejus apud quem hoc erat appellata. Ergo & Regnum ipsius appropinquaverat, cujus & virtus Digitus vocabatur.*

Luc. 11. 20. Exod. 8. 19. Tertull. Ibid.

17. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Non potest quisquam fortis & potentis alicujus bellatoris domum, sive arcem munitam, quam custodit, invadere, & bellica ejus instrumenta, arma, suppellectilem universam diripere, nisi priùs illum debellaverit, & captivum alligaverit. Tunc facilè domum ejus diripiet. Tertium istud argumentum est, quo Christus Pharisæorum impiam calumniam refellit: Qui summum rebus alterius dispendium affert, is ostendit se cum eo non colludere, sed illius hostem, debellatorem ac victorem esse: perspicuum autem est me summum diaboli rebus dispendium afferre, siquidem dæmones ex corporibus animabusque hominum ejicio, & regni ejus propugnacula everto, scilicet idololatriam, vitia, pravas cupiditates. Doctrina enim mea, miracula, exempla, homines ab illis abducunt, & ad purum veri Dei cultum, vitæque sanctimoniam perducunt: Non colludo itaque cum dæmone, nec in Beelzebub ejicio dæmonia: quin imo ipsum ut fortior vici & alligavi alioquin spolia ejus diripere non possem; quod me facere videtis. Alludit Christus ad illud Isaiæ: *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit? Quia hæc dicit Dominus: Equidem & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit à robusto salvabitur.*

Isaiæ 49. 24. 25.

18. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.* Qui non stat à partibus meis, credendo me in Spiritu Dei dæmones ejicere, & Regnum Dei stabilire ac propagare, sed in utramque partem claudicat, & quasi neutrarum partium est, ipsâ suâ indifferentia & incredulitate demonstrat se à diaboli partibus stare, cui tam manifesta Dei opera tribuere non veretur: & qui colligit homines, non ut ipsos in Regnum Dei adducat, mihique adhærere persuadeat, sed ut sibi addicat, diaboli res agit, qui homines dispergere studet, atque à Deo avertere. Ex quo manifestum est, me diaboli hostem esse, cujus operibus omnino contraria sunt opera mea. Ille enim cupit animas hominum tenere captivas: Ego liberare: Ille prædicat idola; Ego unius Dei notitiam & cultum: Ille trahit ad vitia: Ego ad virtutes revoco. Quomodo ergo concordiam habere possunt cum Beelzebub, ejusque virtute dæmones ejicere, cùm tanta sit inter mea illiusque opera diversitas & repugnantia? Hinc etiam ingentis periculi res intelligitur, malè de Christo opinari, cum quo non esse, id ipsum est quod contra esse; & non congregare, dispergere sit. Quod sequenti sententiâ explicat.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 41. in Matt. S. Hieron. in hunc locum.

S. Hilar. cap. 12. in Matt.

19. *Ideo dico vobis: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritûs autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Cùm tam evidens sit admirabilia quæ facio opera, non satanæ, sed Dei virtute fieri, idque vosipsi, si velitis, facilè animadvertatis; videte quam gravem pœnam in vos arcessatis, cùm dicitis ex mera malitia & calumniandi libidine, ista operatione satanæ fieri. *Blasphemia Spiritus*, ea est, quâ manifesta opera Spiritûs Sancti, hoc est, divinæ bonitatis & gratiæ, quæ Spiritui Sancto velut propria adscribuntur, diabolo tribuuntur. Id constat ex collatione cum Marci 3. 28. 29, 30. *Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Sic blasphemiam in Spiritum Sanctum explicat S. Athanasius. *Vir fidelis*, inquit, *cognoscens Domini in genus humanum dilectionem, cùm videt ea quæ sunt Deitatis signa, admiratione veneratur Dominum in corpore latentem. Rursus cùm videt quæ sunt corporis propria, plusquam obstupescit, animadvertens in illis Deitatis virtutem. Istiusmodi cùm sit Ecclesiastica Fides, quidam humana ejus respicientes, videntesque ejus sitim aut fatigationem, aut passionem, obtrectant Salvatori, ut ho-*

S. Athan. in illud Evangelii Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, &c.

mini mero, & magnopere quidem peccant : possunt tamen celeriter pœnitentiam agendo veniam consequi : cùm habeant pro excusatione imbecillitatem carnis. Hæc propriè blasphemia in Filium hominis, quæ pœnitentibus facilè remittetur. *Cæterùm ubi quis Deitatis opera intuens, incipiat dubitare de Incarnatione Domini, & ille quidem maximè peccat : eò quòd cùm videat eum comedentem, patientem, corpus ejus inane spectrum fuisse putat : Verùm & istiusmodi hominibus celeriter resipiscentibus veniam Christus donaverit, eò quòd & ipsi causam erroris sui habeant ex magnitudine operum humanam naturam excellentium. At illi qui amborum istorum inscitiam cæcitatemque transcendunt, quales erant Pharisæi, & Verbum quod in corpore est prorsus abnegant, & Divinitatis opera diabolo ejusque dæmoniis imputant, meritò istius impietatis indeprecabilem pœnam luunt, cùm & diabolum pro Deo accipiant, verumque Deum nihil plus quàm dæmonem operari credant.* Eodem modo blasphe-

S. Hilar. in hunc locum.

miam in Spiritum Sanctum intellexere SS. Hilarius Joannes Chrysostomus, & Hieronymus, cujus ad Marcellam scribentis hæc sententia est: Blasphemiæ in Spiritum Sanctum reum esse, *qui videns in virtutibus Deum, Beelzebub calumniatur in factis.* Et in hunc S. Matthæi locum, Domini sententiam sic explicat: *Qui verbum dixerit contra Filium hominis, scandalizatus carne mea. & me hominem tantùm arbitrans : quòd filius sim fabri, & fratres habeam Jacobum, & Joseph, Judam, & homo vorator & vini potator sim : talis opinio atque blasphemia, quamquam culpâ non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifestè intelligens opera Dei, cùm Dei virtutem negare non possit, eadem stimulatus invidiâ calumniatur, & Christum Dei verbum, & opera Spiritus-Sancti dicit esse Beelzebub; isti non dimittetur neque in præsenti sæculo, neque in futuro. Significare voluit multò minùs cæteris hoc ignosci posse ac veniâ donari.* Non remittetur ergo ita facilè ac cætera peccata, etiam ut ipsa blasphemia in Filium hominis. Non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro, id est, numquam : *Non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti,* ut ait S. Marcus: quia difficillimè & rarò admodum, vel fortè numquam condonatur à Deo; cum divinam bonitatem directè impugnet, adeòque penè invictum pœnitentiæ obicem apponat; quæ dolor est de peccato, ejusque detestatio, eo nomine quòd sit offensa Dei summè boni. His igitur Deus aut rarò admodum aut numquam pœnitentiæ donum impertit, sed in reprobum sensum traditos, & in malo obduratos, æternis suppliciis servat. Verumtamen ipsa blasphemia in Spiritum Sanctum remittitur, si quis de illa pœnitentiam egerit. Nullum igitur peccatum est absolutè irremissibile, nisi impœnitentia finalis, aut hujusmodi impœnitentiæ ratione, ut S. Augustinus docet. Unde quod libro 1. *De Sermone Domini in Monte* scripserat, Peccatum ad mortem, de quo S. Joannes ait, *Non pro illo dico ut roget quis,* esse *cùm quis post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Jesu-Christi quisque oppugnat fraternitatem, & adversùs ipsam gratiam qua reconciliatus est Deo, invidentiæ facibus agitatur;* Id, inquam, hâc additione explicandum censet: *Si in hac tam scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam : quoniam de quocumque pessimo in hac vita constituto non est utique desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.*

S. Joann. Chrysost. Hom. 42. in Matt.

S. Hieron. Epist. 149 & in cap. 12. S. Matth.

S. Joann. Chrysost. Hom. 42. in Matth.

S. August. Serm. 71. Alias 11. De Verbis Domini.

S. August. lib. 1. Retract. cap. 19.

Non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro. *De quibusdam veraciter non diceretur, quòd non eis remittatur neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent quibus etsi non isto, tamen remittetur in futuro,* post pœnas scilicet quas patiuntur in Purgatorio spiritus mortuorum in Christo regeneratorum, quorum nec usque adeò vita in corpore malè gesta est, ut tali misericordiâ judicentur digni non esse, nec usque adeò bene, ut eamdem misericordiam reperiantur necessariam non habere. *De quibusdam* igitur *levibus culpis esse ante judicium Purgatorius ignis credendus est, pro eo quod Veritas dicit,* Si quis in Spiritum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. *In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam, qualiter declinare debeant sciunt; aut in non gravibus rebus error ignorantiæ : quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata.*

S. Greg. M lib. 4. Dialog. cap. 39.

20. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum : aut facite arborem malam, & fructum ejus malum : siquidem ex fructu arbor cognoscitur.* Ex fructibus, de arboris qualitate; ex operibus, de autore fertur judicium : cùm igitur diabolus malus sit, bona opera facere non potest. Si autem bona sunt quæ facta cernitis, nempè dæmonum expulsio, cæcorum illuminatio, omnis generis ægrorum curatio, sequitur à diabolo illa non esse. Neque enim fieri potest ut ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur..

S. Hieron. in hunc locum.

21. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cùm sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona : & malus homo de malo thesauro profert mala.* Paternæ malitiæ hæredes & æmuli, quomodo de me operibusque meis bene loqueremini, cùm intus mali sitis, & cor vestrum superbiâ, odio, invidiâ corruptum sit? Ex eo quod redundat in corde, os loquitur. Quales cogitationes & affectus, talis sermo. *Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?* Non de uno aut altero actu, sed de eo quod plerumque accidit, & quod velut naturale est, intelligitur hæc sententia. Sic Jeremiæ 13. 23. dicitur: *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Homo probus de corde bono, in quo velut in thesauro rectæ cogitationes sanctique affectus reconduntur, bona verba profert : malus homo de corde corrupto verba mala, pravis cogitationibus & affectibus congruentia : non mirum ergo quod ex corde impio, arrogante, odii, & invidiæ veneno tabescente calumnias & blasphemias proferatis.

22. *Dico autem vobis, Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Si de verbo quovis & sermone vano, qui nec ad Dei gloriam, nec ad nostram vel proximi utilitatem aliquid conducit, reddent homines rationem in die judicii : quantò magis vos, qui opera Spiritus Sancti calumniamini, & dicitis me in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia, reddituri estis rationem calumniæ, blasphemiæque vestræ? Ex verbis enim suis, non minùs quàm ex operibus, justus in divino judicio quisque declarabitur, vel damnabitur.

S. Hieron. in hunc locum.

23. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis : Magister, volumus à te signum videre.* Quidam è Scribis & Pharisæis, alii ab iis qui dixerant Jesum operâ diaboli & vi pacti cum illo initi ejicere dæmones, ipsi dixerunt: Magister, optamus à te signum videre, non qualecumque, sed *de cælo*, ut refert S. Lucas. *Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.* Quasi dicerent, Quæ fecisti vides in dubium revocari, edi igitur miraculum aliquod omni exceptione majus, quo missio tua probetur, signum aliquod de cælo, qualia Moyses edidit, manna, tonitru, ignem; ut constet tibi cum Deo, non cum satana consuetudinem esse.

Luc. 11. 15. 16

24. *Qui respondens ait illis : Generatio mala & adultera signum quærit : & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.* Adulterina soboles, quæ se parentes habere Abraham, Isaac, & Jacob gloriatur, cùm

ab eorum virtute degeneraverit, & spiritu non minùs ab illis aliena sit, quàm quos mater ex adulterio concepit. Genus hominum pravum & adulterum, qui dimisso Deo animarum suarum sponso, multis amatoribus, scilicet idolis, & vitiis se copulaverunt. *Signum quærit*, de cælo, ut potentiæ meæ experimentum faciat, & calumnietur; non ut veritatem cognoscat, doctrinæque meæ credat. *Et signum non dabitur illi* pro ejus arbitratu, non dabitur quale petit, de cœlo scilicet, quod similiter calumniari possent, dicentes, Magos etiam in Ægypto signa fecisse de cœlo. *Nisi signum Jonæ Prophetæ.* Sed signum illis dabitur in Jona præfiguratum, Resurrectionis nempè meæ: signum cæteris à me editis aut deinceps edendis longè majus, & ad eorum contumaciam convincendam efficacius; signum quod nec satanas, nec Angeli sancti, nec homines imitari valeant; signum inauditum, soli Deo possibile, quo *Filius Dei in virtute* declarabor, ad eorum incredulitatem plenissimè revincendam; ut nisi in me credant, & pœnitentiam agant, post annos quadraginta pereant, eversâ funditùs illorum civitate; sicut olim Ninivitis excidium Ninives post dies quadraginta à prædicatione Jonæ intentatum est.

Rom. 1. 4.

Jonæ 2. 1. 25 *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Sicut Jonas, postquàm se pro salute navigantium devovisset, ac in Mare submergi ad iram Dei placandam consensisset, absorptus à ceto seu monstro marino, ejusque ventre velut tumulo conditus, tribus diebus & tribus noctibus in eo mansit, quibus elapsis, in terram ejectus est vivus & incolumis, missioneque sua hoc miraculo confirmatâ, pœnitentiam Ninivitis prædicavit: ita Filius hominis tribus diebus & tribus noctibus mortuus sepultusque sub terra jacebit, & *in inferiores partes terræ*, secundùm animam descendet: deinde vivus resurget; eoque Filio Dei resurrectione ex mortuis declarato, pœnitentiæ perversæ huic nationi ad dies quadraginta prædicabitur (die sumpto pro anno) post annos verò quadraginta, Jerusalem excidetur. *Tribus diebus & tribus noctibus.* Trium dierum naturalium, qui die & nocte constant, intervallum, hoc loquendi modo Scripturæ familiari significatur. Christus enim fuit in sepulchro per tres dies naturales, totum sumendo pro parte, quia parte Parasceves, toto Sabbato, ejusque nocte præcedente; denique nocte Dominicæ ibi fuerit. Sic Judæi jejunasse dicuntur *Tribus diebus & tribus noctibus*, (Esther 4. 16.) non quidem integris, nam Esther die tertio Regem adiit, (cap. 5 vers. 1.) Sed duabus tantùm noctibus & die integro. Id Christus ipse exponit Matt. 16. 21. *Quia oportet eum ire Jerosolymam, & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.* Et cùm illud à Propheta prædicitur, post duos dies faciendum prænuntiatur, Osee 6. 3. *Vivificabit nos post duos dies: in die tertiâ suscitabit nos; & vivemus in conspectu ejus.* Sic Lucæ 9. 28. *Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret:* Quod tamen Matth. 17. 1. & Marci 9. 2. factum dicitur *post sex dies*, sex nempè completos, & duos imperfectos. Ita si aliquis hora nona egressus sit de mansione, & alterius diei hora tertia ad mansionem alteram pervenerit, dicitur bidui feciisse iter, quamvis non omnes horas utriusque diei, sed quamdam partem in itinere consumpserit.

Ephes. 4. 9.

S. Hieron. in hunc locum & in Jonæ 2. *S. August. lib.* 1. *Quæst. Evang. Quæst.* 7. *& Epist.* 102. *alias* 49 *Quæst.* 6.

26. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quàm Jonas hic.* Judicium divinum ad humani judicii formam describitur. Ninivitæ surgent in ultimo judicio cum prava ista natione, testium instar, qui ut apud Romanos, sic apud Judæos, surgere solebant ex subselliis, & stare, cùm testimonium adversùs reos dicerent, reis ipsis pariter stantibus, ut constat ex S. Marci cap. 14. 57. *Et condemnabunt eam*; Non quia ipsi judicabunt, sed quia ex ipsorum comparatione isti meritò damnabuntur; seu, ut loquitur S. Hieronymus, condemnabunt eam, *Non sententiæ potestate, sed comparationis exemplo*, quo palam ostendetur suffeciisse ad convertendos ad Deum illorum animos longè minora benficia iis quæ Judæis à Deo per Christum collata sunt. Nam & Barbari erant, & nulla Jonæ Miracula conspexerant, & pauca duntaxat verba audierant, cùm ad pœnitentiam se composuerunt, absque morâ, non exspectato fine quadraginta dierum: quod Judæi non fecerunt, neque facient post Resurrectionem Filii hominis, exspectati licèt per annos quadraginta. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Non solùm persona personæ, sed beneficia beneficiis comparantur. *Jonas, secundùm Septuaginta Interpretes, triduo prædicavit: Ego tanto tempore. Ille Assyriis genti incredulæ: Ego Judæis populo Dei. Ille peregrinis: Ego civibus. Ille voce locutus est simplici, nihil signorum faciens: Ego tanta faciens signa, Beelzebub calumniam sustineo. Plus ergo est Jona hic: id est, impræsentiarum inter vos.* S. *Hieron. in hunc locum.*

27. *Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, Et ecce plus quàm Salomon hic.* Regina Austri, est Regina Saba, cujus Libri Regum & Paralipomenon meminerunt. Æthiopia enim ex qua venit celebris illa Heroina, terra Australis est. Eodem autem modo condemnabit populum Judæorum, quo viri Ninivitæ condemnabunt Israëlem incredulum, comparationis scilicet exemplo; quo modo *condemnat justus mortuus vivos impios, & juventus celeriùs consummata longam vitam injusti.* De quo comparationis judicio *S. Hilarius* ita scribit: *Sancti quique intelligendi sunt esse judices terræ, quorum vita atque fides, infidelium iniquorumque judicium sit. Et hoc Dominus in Evangeliis ostendit dicens*: Viri Nivitæ surgent in judicio, & judicabunt generationem hanc: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ: & ecce major quàm Jonas hìc. Regina Austri surget in judicio, & judicabit generationem hanc, &c. *Tales erunt judices terræ, quorum comparatio fidei ac timoris, impœnitentes impiosque condemnet. Si enim pœnitentia Ninivitarum ex Jonæ prædicatione susceptâ, fructum adepta est pœnitendi; necesse est obediens eorum pœnitentia insolentem horum impœnitentiam judicet. Aut Regina Austri ex ultimis partibus terræ desideratam Salomonis sapientiam audiens, nonnè infidelitatem & incuriam præsentium auditione peregrina damnabit? Cùm tamen in inobedientiæ atque inaudientiæ judicium differens à Salomone atque Jona Christus auctor accumulet.* REGINA AUSTRI, mulier, Ethnica, potentissima, Regni curis distracta, VENIT A FINIBUS TERRÆ, id est, *è longinquâ regione:* Itineri difficillimo se commisit: AUDIRE SAPIENTIAM SALOMONIS, hominis mortalis, eique multa & ampliissima pretiosissimaque munera detulit. *Et ecce plus quàm Salomon hìc*, Christus scilicet Dei virtus & Dei sapientia, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi. Ipse ad vos venit, ut longum iter ipsius causâ suscipi minimè necesse sit, ultrò se offert, & Mysteria Regni Dei exponit omnibus audire volentibus: & ipsum tamen spernitis. Quâ igitur damnatione, quâ pœnâ digni estis? *Cumulat igitur invidiam comparatio, & Judæos sine excusatione facit fides Gentium: ut cùm illi Prophetis, id est, Jonæ Salomonique crediderint, Christo isti non credant Jona Salomoneque potiori. Et idcircò in resurrectione eos judicabunt, quia in his repertus timor Dei fuerit, quibus Lex non erat prædicata: hoc magis indigni veniâ qui ex Lege sunt infideles, quo plus fidei in eis qui legem ignoraverunt sit repertum.* 3. *Reg.* 7. 2. *Paral.* 9. *Sap.* 4. 16. S. *Hilar. Tract. in Psal.* 2. *ad Vers.* 44. *Ierem.* 6. 20. *Ioël.* 3. 8. S. *Hilar.* c. 12. *in Matt.* num. 20.

28. *Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant*

S. *August. lib.* 20. *de Civit. Dei* c. 5.

ibi: & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ. Hâc sententiâ Judæos Evangelii gratiæque divinæ contemptores terret Christus, pœnamque illis omnibus imminentem denuntiat, qui cùm à dæmone fuerint spiritaliter liberati, divinæ gratiæ contemptu & abusu rursùs in priora peccata relabuntur. Humano autem more loquitur de diabolo tamquam de homine ex domo sua exule, de hominis animo velut de domo, cujus habitatione delectatur. Multis translationum luminibus tota hæc domini micat oratio: *Cùm immundus spiritus exierit ab homine.* Cùm diabolus divinâ virtute gratiæque efficacissimâ & potentissima operatione ex homine quovis fuerit expulsus (neque enim sponte exit in hominum perniciem conjuratus hostis) *ambulat per loca arida & inaquosa*, ut apud S. Lucam habetur, per loca deserta & sterilia, in quibus nemo libenter habitet. Talia sunt dæmoni loca omnia extra hominem, eum præsertim qui semel est sanctificatus, ingrata scilicet, tamquam triste exilium, ac deserto simila. Apud Hebræos receptum erat, dæmones locis desertis gaudere, & ob id dici *solitarios*. Jesum in deserto diabolus tentavit, loco sibi conveniente. In locis incultis & desertis sagas plerumque inveniri, experientiâ comprobatum est. Igitur diabolus ex hominis animo tamquam è domo sua pulsus, instar hominis in exilium terræ aridæ & desertæ relegati, *Quærit requiem, & non invenit.* Discruciatur enim quandiu extra homines habitat, quos vindicare sibi nititur ac possidere ut sui juris, Deo per peccatum ereptos, ab initio *Dei æmulus, cujus operatio hominis eversio est.* Tunc dicit, *Revertar in domum meam, unde exivi.* Nullum non movebo lapidem ut revertar in antiquum hospitium; tentationibus meis efficiam ut in peccatum ruente iterum homine, Deus illum deserat, qui in corde illius per gratiam suam habitabat, atque ita in ejus locum succedam à quo fueram expulsus. *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Invenit hominem Spiritu Dei vacuum, otiosum, desidem, ad Deum & ad officia sua non attendentem: Invenit animam hominis præparatam, negligentiâ, & incuria salutis suæ, propensione in malum, pravis cupiditatibus & habitibus, malâ voluntate ipsum allicientem & velut invitantem. *Diaboli opus unum est, tentare quod in te est, an velis. At ubi voluisti, sequitur ut sibi subjungat. Non operatus in te voluntatem, sed nactus occasionem voluntatis.* Hominis autem ad vias suas non attendentis, & cupiditatibus suis, Mundique inquinamentis implicati animus, respectu dæmonis, dicitur *Domus scopis mundata, & ornata*, & ad eum excipiendum idonea, quia pravæ cupiditates & peccata diabolo sunt instar exquisitæ munditiæ, & ornatus, quo sicut porci luto aliisque sordibus, maximè delectatur. *Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se*, multos alios dæmones, velut socios habitationis, ut in corde hominis, quasi in arce, constituto præsidio, securiùs ibi dominetur, neque tam facilè inde possit expelli. *Septem alios spiritus*, oppositos septem illis spiritibus qui in conspectu throni Dei sunt, seu vitia septem donis Spiritûs Sancti opposita. *Septem alios spiritus*; plenitudinem vitiorum. Quicquid enim in suo genere ad plenam mensuram pervenit, septenario numero in Scripturis sacris significatur. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Novissima illius hominis conditio pejor erit priore. *Sic erit & generationi huic pessimæ*, Scribis & Pharisæis, contumacibusque & incredulis Judæis. Immundus spiritus exivit à Judæis, quando acceperunt Legem, & ambulavit per loca arida, quærens sibi requiem. Expulsus videlicet à Judæis, ambulavit per Gentium solitudines, quæ cùm postea Domino credidissent, ille non invento loco in Nationibus, dixit: *Revertar in domum meam, unde exivi*, id est, ad Judæos, quos ante dimiseram. *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Vacabat enim Templum Judæorum, & Christum hospitem non habebat, dicentem: *Dimittetur vobis domus vestra deserta.*

Luc. 11. — Tertullianus, in Apolog. — Tertull. lib. De Exhortatione Castitatis, cap. 2. — Apoc. 1. 4. — Isai 11. 2. — S. Hier. in hunc locum.

A Quia igitur & Dei & Angelorum præsidia non habebant, & ornati erant superfluis observationibus legis, & traditionibus Pharisæorum, revertitur diabolus ad sedem suam pristinam: & septenario sibi numero dæmonum addito, habitat pristinam domum: & fiunt novissima populi illius pejora prioribus. Multò enim nunc majori dæmonum numero possidentur blasphemantes in Synagogis suis Christum Jesum, quàm in Ægypto possessi fuerant ante Legis notitiam: quia aliud est venturum non credere; aliud eum non suscepisse qui venerit. *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Hæc scilicet emundata per Legem, & Prophetarum ornata præconiis, & Christi adventu præparata, vacua invenitur: à qua & custodia Legis abscesserit (quia B omnis *Lex usque ad Joannem* est) & ad habitandum non receptus sit Christus. Atque ita & habitatore vacua est & deserta custodibus; cùm tamen veniente, præeuntium sollicitudine, & mundata sit & ornata. *Septem igitur spiritus nequiores assumuntur; quia tot erant gratiarum munera destinata cum Christo; quæ in eo multiformis illa Dei Sapientia septiformi gloria collocavit: ut tanta iniquitatis fieret possessio, quanta futura fuerat gratiarum... Atque ita novissima hominis illius pejora erunt prioribus: Quia ex Judæis immundus spiritus metu Legis excesserat, nunc autem in eos cum ultione repudiatæ ab eis Gratiæ revertetur.* Non hic allegoricus, sed litteralis sensus est, ut hæc verba Christi probant: *Sic erit & generationi huic pessimæ.*

"S. Hilar "in cap. "12. "S Matt. "Matt. "11. 13.

C 29. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce Mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce Mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.* Fratres Christi, non naturâ, quia nullos habuit, ut contra Helvidium Hæreticum probat S. Hieronymus; quæ fides est Ecclesiæ: non filii Joseph ex priore uxore, ut Græci quidam Patres senserunt: sed consobrini. Cognatos namque fratres vocat Scriptura sacra. Sic Abraham & Loth dicuntur fratres, & Sara dicitur soror Abrahæ. *Stabant foris*, quia præ turba ingredi non poterant in domum. Ipsum autem studiosè quærebant alloqui, & secretò quidem, quia intellectis Pharisæorum adversùs ipsum conspirationibus, eum quovis modo periculo subtrahere volebant. Hoc & series historiæ, & quæ S. Marcus narrat, indicare videntur. D Cùm autem ad eum adire non possent, uno & altero nuntio summisso ipsum importunè monuerunt. Hunc porrò adventum Matris & fratrum, hoc est, cognatorum Christi, S. Lucas refert post Parabolam seminum, temporis ordine non servato.

Genes. 13. 3. Genes. 20. 12. — Mar. 3. 21 — Luc. 8. 19

30. *At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est Mater mea, & qui sunt fratres mei?* Matrem sanctissimam & cognatos non negat, aut spernit, sed duriore responso ostendit negotia divina præferenda esse terrenis, & in Ministerii Evangelici functione nullam habendam esse carnalis affectûs rationem. *Non injuriosè refutantur parentes* (inquit Ambrosius) *sed religiosiores copulæ mentium docentur esse, quàm corporum.*

S. Ambr. lib. 6 in Lucam, n. 56.

31. *Et extendens manum in Discipulos suos, dixit: Ecce Mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.* Discipulos suos manu designans, E spiritalem illorum cognationem carnali se præponere significat: sibi enim conjunctiorem esse, qui sanctior & Deo obsequentior est. Neque hæc ullo modo trahenda sunt ad sanctissimæ Virginis Deiparæ injuriam, quæ Dei voluntatem accuratissimè in omnibus implevit, ut humillima ejus ancilla, & beatior fuit Christum mente concipiendo, quàm carne. *Moralis Magister, qui de se cæteris præbet exemplum, atque ipse præceptor, ipse etiam suorum executor est præceptorum. Præscripturus enim cæteris, quoniam qui non reliquerit patrem & matrem suam non est Filio Dei dignus, sententiæ huic primus ipse se subjicit, non quo maternæ refutet pietatis obsequia (ipsius enim præceptum est: Qui non honoraverit patrem aut matrem, morte moriatur.) Sed quia*

S. Ambr. ibidem.

paternis ſe Myſteriis àmpliùs quàm maternis affectibus debere cognoſcat... Ergo hîc non Mater negatur, quæ de Cruce etiam agnoſcitur, ſed neceſſitudini corporali præſcriptorum cæleſtium forma præfertur. QUICUMQUE *fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt*: id eſt, ipſum fratris, & ſororis, & matris loco habeo, & affectu diligo. *In quo numero profectò etiam ipſam Mariam benignus includit: faciebat enim & illa voluntatem Patris. Ita optimus Magiſter atque divinus, & maternum nomen, quod ei quaſi privatum propriumque nuntiaverant, quia terrenum erat, in comparatione cæleſtis propinquitatis abjecit: & eamdem cæleſtem propinquitatem, in Diſcipulis ſuis commemorans, quo ſibi rurſum conſortio generis, cum cæteris ſanctis Virgo illa cohæreret, oſtendit. Et ne iſto ſaluberrimo Magiſterio, quo contemni carnalem affectum in parentibus docuit, adminiculum error acciperet, quo matrem habuiſſe à quibuſdam negatur, alio loco Diſcipulos monuit, ne ſe patrem in terris dicant habere, ut quomodo illos manifeſtum eſt habuiſſe patres, ſic ſe habuiſſe matrem manifeſtaret, cujus tamen terrena cognatione contemptâ, contemnendarum talium neceſſitudinum Diſcipulis præberet exemplum.*

S. Auguſt. Epiſt. 243 aliàs. 38.

Senſus Moralis.

I. ABIIT *Jeſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas.* Eſurientes Chriſti Diſcipuli in ejus ſocietate panem non habent, & ſpicas vellere & confricare ad levandam famem coguntur. Nemo igitur Chriſtianus illos à Deo derelictos putet, qui rerum temporalium inopiâ laborant, & fame premuntur. In Chriſti Jeſu ſocietate & ſpiritu egere, eſurire, pati multò meliùs atque glorioſius eſt, quàm in Mundi ſervitute bonis omnibus temporalibus abundare. Sors hæc Diſcipulorum Chriſti. Sed pauperes non ſunt, qui Deum poſſident: non eſuriunt, qui juſtitiæ cibo, qui verbo veritatis, qui Angelorum pane reficiuntur. *Quòd plerique pauperes dicimur* (inquit *Minucius Fœlix*) non eſt infamia noſtra, ſed gloria. Animus enim ut luxu ſolvitur, ita frugalitate firmatur. Et tamen quis poteſt pauper eſſe, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives eſt? Magis pauper ille eſt, qui cùm multa habeat, plura deſiderat... Nemo tam pauper poteſt eſſe, quàm natus eſt. Aves ſine patrimonio vivunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt: quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus. Igitur ut qui viam terit, eò fœlicior, quo levior incedit: ita beatior in hoc itinere vivendi, qui paupertate ſe ſublevat, non ſub onere divitiarum ſuſpirat. Et tamen facultates ſi utiles putaremus, à Deo poſceremus. Utique indulgere poſſet aliquantum, cujus eſt totum: ſed nos contemnere malumus opes quàm continere. Innocentiam magis cupimus, magis patientiam flagitamus: Malumus nos bonos eſſe, quàm prodigos.

Minucius Felix in Octavio.

Diſcipuli ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas. *Quòd ſpicas ſegetum manibus confricant, & inediam conſolantur, vitæ auſterioris indicium eſt, non præparatas epulas, ſed cibos ſimplices quærentium.* Diſcipulorum Chriſti abſtinentiam admirare, quomodo nullam corporis curam, nullum ſtudium habeant; ſed ſine præmeditatione aliqua & præparatione menſam ſibi ſic conſtituant, ut continuâ ferè cogantur mediâ premi, neque tamen à Chriſto abſcedant: nam niſi gravi inedia vexarentur, numquam certè illud in Sabbato feciſſent. Apoſtolicam vitæ auſteritatem imitari decet verbi Dei Miniſtros, & in eo totos verſari ut plebs Chriſtiana cæleſtibus Sacramentis & divino verbo reficiatur: non de carnalibus epulis ſibi parandis ſollicitos eſſe, non lautiores menſas deſiderare, ſed opus miniſterii pro Chriſti gloria & animarum ſalute exercere conſtanter *in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate*: ſi Deus occaſionem ipſis præbeat hæc pro ipſo patiendi.

S. Hieron. in c. 12. S. Matt.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 40. in S. Matt.

2. Cor. 11. 27.

Abiit Jeſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus cœperunt vellere ſpicas. Eo tempore quo Deo Patri de data gentibus ſalute gratias egit Jeſus, ambulavit per ſata. Ager mundus eſt, Sabbatum otium eſt, ſeges credituro-rum profectus in meſſem eſt. Ergo Sabbato in agrum profectio, in Legis otio Domini progreſſus in hunc Mundum eſt, ſegetem eam, id eſt, ſationem humani generis inviſens. Et quia eſuritio fames eſt ſalutis humanæ, ſpicas præcerpere ac vellere, ſcilicet ſanctorum ſe ſalute ſatiare Diſcipuli feſtinant. Sacra illa fame, zeloque ſalutis animarum urgeri Paſtores, Sacerdotes, & Concionatores evangelicos oportet: ambulare per ſata cum Domino, id eſt, Scripturarum ſacrarum meditatione delectari: ſpicas vellere, id eſt, ſingulos homines deſideriis ſuis in terra radicatos, à rerum terrenarum amore abſtrahere: ſpicas manibus confricare, id eſt, à concupiſcentia carnis mentes exuere, *Mortificatis membris, quæ ſunt ſuper terram*: grana comedere, id eſt, emundatos in corpus Chriſti trajicere, ut ejus membra fiant. Quod niſi confricatis ſpicis facere non poſſent; *Quia quiſque non tranſibit in corpus Chriſti, niſi carnalibus exſpoliatus fuerit indumentis.* Hinc Apoſtolus ait, *Exuite vos veterem hominem.* Hinc *Circumciſio non manu facta in exſpoliationem carnis.* Id denique Sabbato facere debent, id eſt, intuitu quietis æternæ.

Coloſſ. 3. 5

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. in Evang. S. Matt. Quæſt. 2.

2. *Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce Diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant: quomodo intravit in domum Dei, & panes Propoſitionis comedit, &c.* Phariſæi ſpecie tenus religioſi, revera hypocritæ; Legis zelatores ſecundùm litteram, quæ occidit; Legis, ſecundùm ſpiritum, qui vivificat, prævaricatores: in capitibus nonnullis ad inhumanitatem uſque ſuperſtitioſi; in aliis uſque ad impietatem molles & indulgentes: Chriſti Diſcipulos innocentes accuſant violati Sabbati, tam laborioſos operarios, tam auſteros, tam utiles, quos admirari deberent ac laudare: accuſant, inquam, & calumniantur, ſuperbiâ & invidiâ impulſi. Quot in Eccleſia Phariſæi, ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, ſemidocti, in obſervantiis pleriſque exterioribus ſuperſtitioſi, in iis quæ Chriſtianæ profeſſioni eſſentialia ſunt, charitate ſcilicet, humilitate, & cæteris Legis divinæ capitibus indulgentiores, commodi, faciles, remiſſi, ad alios accuſandos & damnandos propenſi ac prompti? Qui Chriſti diſcipulus eſt, non famem ſolùm & inopiam, ſed & calumniam, pro ejus nomine lubenti animo pati debet, ut innocentes Apoſtoli; ſufficiat autem illi teſtimonium conſcientiæ ſuæ, confidatque Chriſtum innocentiam ejus defenſurum, quemadmodum Apoſtolorum ſuorum innocentiam adversùs Phariſæos defendit. *Quis accuſabit adversùs electos Dei? Deus qui juſtificat, quis eſt, qui condemnet? Chriſtus Jeſus, qui mortuus eſt, immò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Rom. 8. 33. 34.

3. Diſcipulorum innocentiam in cauſâ violati ſecundùm ſpeciem Sabbati, Chriſtus exemplo duplici tuetur, Davidis, & Sacerdotum in Templo Sabbatis operantium: *Ut multò minùs ad ipſum evulſarum Sabbato ſpicarum crimen pertineat, qui verus Rex, & verus Sacerdos eſt, & ideò Dominus Sabbati.*

S. Auguſt. lib. Quæſt Evang. in S. Matt. Quæſt. 10

4. Dominicis, feſtiſque diebus, quæ Sabbata ſunt Chriſtianorum, opera famula ſive ſervilia exercere, Lex Eccleſiæ prohibet. Verùm ita obſervanda Religio, ut ſuperſtitio caveatur. Cibos parare licet, quod Judæis Lege vetitum erat Sabbatis. Manibus operari licet iis, qui aliter ſibi, vel familiæ ſuæ victum procurare non poſſunt, modò id ſine ſcandalo fiat, & poſt auditionem Sacri. Licet fruges recondere aliàs perituras. Licet neceſſarium iter conficere. Licet in bello militaria opera peragere ad expugnationem vel defenſionem urbis vel caſtri; & pugnare opportunitate datâ: quod & Sabbatis licere Judaicæ

Judaicæ Genti, Maccabaicis temporibus declaratum est. Licet omne opus secundùm se honestum & licitum, quod necessitas cogit. Solum, quod nusquam licet, peccatum, Sacrorum dierum religionem sic violat, ut excusari non possit qui diebus illis Dei Legem transgreditur; quin immò gravius sit illius peccatum, quod maximè omnium servile opus est: cùm *qui facit peccatum, servus sit peccati*: Nihilque magis oppositum sit spiritali quieti in Deo nostro, ad quam significandam Sabbatum commendatum est priori populo in otio corporali celebrandum. *Unde non inconvenienter intelligimus, ad amorem excitandum, quo ad requiem tendimus, valere omnia quæ figuratè in Scripturis dicuntur; quandoquidem id solum in Decalogo figuratè præcipitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, sed in solo Deo certa & sancta invenitur.* Sacris igitur diebus præcipuè implendum est, quod Deus per Prophetam præcipit, *Quiescite agere perversè, discite benefacere:* In requiem Dei introeundum est, ut requiescat homo *ab operibus suis, sicut à suis Deus.* Opera autem hominis propria, peccata sunt: bona enim opera agnoscimus illius potius esse, quàm nostra. Hæc sola quies nullam dispensationem recipit; illius violationem nulla necessitas excusat.

S. August. Epist. 55. alàs 119 c. 11.

Isaiæ 1. 16.

Heb. 4. 10

Dominicis Festisque diebus, opera quæcumque religiosa exercenda sunt: & in his potissimùm sita est sanctificatio. Non soli Sacerdotes, ut olim tempore Legis veteris, panes sacros comedere possunt, sed Christiani quilibet sceleris puri, seu per pœnitentiam à peccatis expiati. Christi corpus in Eucharistia, veritas est per panes coram Arca Domini propositos adumbrata. Hoc pane refici Fideles, quos Christus Patri suo Regnum & Sacerdotes fecit in sanguine suo, decet sacris diebus: oportet ut victimas Deo cædant, offerantque, non cruentas illas pecudum, quas olim Sacerdotes mactabant in Templo, Sabbatum sine crimine violantes; sed seipsos, cupiditatesque suas. *Non sacrificium trucidati pecoris, sed contriti cordis.* Illi offerant oportet *Hostiam humilitatis & laudis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis.* Ei suavissimum adoleant incensum, *in ejus conspectu pio amore flagrantes.* His operibus non solùm non violantur, sed maximè sanctificantur Christiana Sabbata, id est, Dominici, Festique dies. Sed, quod dixi de sacri panis, Corporis scilicet Christi illis diebus Communione frequentanda, non solùm conscientiæ puritatem, ex necessitate; sed & corporis munditiem, continentiamque ab opere conjugali, quam à Christianis Apostolus ad tempus exigit ut orationi vacent, ex pietate & decoro postulat. Unde S. Hieronymus in Commentario hujus loci: *Observa* (inquit) *quòd panes Propositionis nec David, nec Pueri ejus acceperunt, antequam se à mulieribus mundos esse responderent.* Si enim aditus immundis vel ad Templum Lege veteri prohibitus erat: *Dico vobis, quia Templo major est hîc.* Quomodo autem, inquit S. Ambrosius, David observator Legis atque defensor panes & ipse manducavit, & dedit iis qui secum erant, quos non licebat manducare nisi tantummodo Sacerdotibus, nisi ut per illam demonstraret *figuram, Sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum? Sive quòd omnes vitam Sacerdotalem debemus imitari: sive quia omnes filii Ecclesiæ Sacerdotes sunt; ungimur enim in Sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spiritales... Quid verò evidentius, quàm quòd in Achimelech domo quinque panes petit David, & unum accipit: demonstrante typo, quòd jam non quinque Libris, sed Christi corpore cibus fidelibus pararetur, ut Christus corpus assumeret, ne quis de fidelibus esuriret?*

S. Hieron. in c. 12. S. Matt.

S. Ambros. lib. 5. in Lucam n. 33. & 37.

Sabbata non violantur, immò sanctificantur operibus charitatis & misericordiæ: hæc Dominicis Festisque diebus nemo nisi superstitiosus & irreligiosus intermittit. In his enim Religionis perfectio posita est. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Misericordiam Sacrificiis præponendam Christus docuit, & eo nomine inhumanam Pharisæorum calumniam refellit, qui ejus Discipulos violati Sabbati iniquè accusabant, quod paucas segetum spicas vulsissent, & manibus trivissent ad levandam famem, cùm parare cibos necessarios pridiè non potuissent, confluentibus ad Christum turbis impediti, quas ad ejus doctrinam præparaverant. *Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non Sacrificium: numquam condemnassetis innocentes.* Hinc apud alium Prophetam: *Quid dignum*, inquit, *offeram Domino? Curvabo genu Deo excelso? Numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Utique facere judicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* In hujus Prophetæ verbis utrumque distinctum est, satisque declaratum, illa Sacrificia per se ipsa non requirere Deum, quibus significantur hæc Sacrificia quæ requirit Deus: *Beneficentiæ & communionis*, (inquit Apostolus) *nolite oblivisci: talibus enim Hostiis promeretur Deus.* Ac per hoc ubi scriptum est, *Misericordiam volo non Sacrificium*, nihil aliud quàm Sacrificio Sacrificium prælatum oportet intelligi: Quoniam illud quod ab omnibus appellatur Sacrificium, signum est veri Sacrificii. Porrò autem *Misericordia verum Sacrificium est. Quæcumque igitur in Ministerio Tabernaculi sive Templi multis modis de Sacrificiis leguntur divinis esse præcepta, ad dilectionem Dei & proximi significandam referuntur.* In his enim duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ. *Proinde verum Sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Unde & ipsa misericordia quâ homini subvenitur, si propter Deum non fit, non est Sacrificium: Etsi enim ab homine fit vel offertur, tamen Sacrificium res divina est... Unde ipse homo Dei nomine consecratus, & Deo votus, in quantum Mundo moritur ut Deo vivat, Sacrificium est: & hoc ad misericordiam pertinet, quam quisque in se ipsum facit. Propterea scriptum est:* Miserere animæ tuæ placens Deo. *Corpus etiam nostrum cùm per temperantiam castigamus, si hoc, quemadmodum debemus propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma justitiæ Deo Sacrificium est. Ad quod exhortans Apostolus ait:* Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra Hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. *Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam instrumento utitur anima, cùm ejus bonus & rectus usus ad Deum refertur, Sacrificium est; quantò magis anima ipsa cùm se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ sæcularis amittat, eique tamquam incommutabili formæ subdita reformetur, hinc ei placens, quod ex ejus pulchritudine acceperit, fit Sacrificium?* His Sacrificiis Dominici Festique dies celebrandi sunt, quia ita statuit Christus *Dominus Sabbati*, non solùm Judaici & typici, sed Christiani & spiritualis.

Osee 6. 6.

Micheæ 6. 6.

Heb. 13. 16.

S. August. lib. 10. de Civitate Dei c. 6. & 7.

Matt. 22. 40.

Eccli. 30. 24.

Rom. 12. 1.

5. *Si sciretis quid est; Misericordiam volo, non Sacrificium; numquam condemnassetis innocentes.* Præclarè in hunc locum S. Hilarius: *Opus*, inquit, *salutis nostræ non in Sacrificio, sed in misericordia est: & Lege cessante, in Dei bonitate salvamur. Cujus rei donum si intellexissent, numquam condemnassent innocentes, id est, Apostolos: quos insimulaturi erant transgressæ Legis invidiâ, cùm Sacrificiorum vetustate cessante universis per eos misericordiæ novitas subveniret.*

S. Hilar. in c. 12. S. Matt.

6. Qui temerè ac facilè alios accusat, judicat, calumniatur, Pharisaicæ malignitatis est hæres: Qui alios excusat, & calumniis impetitos defendit, dominicæ charitatis est imitator. Sed ita excusandi sunt homines, ut peccata nusquam excusentur. *In his enim quæ peccata*

Jacob. 1. 27.

S. Ioannes Chrysost. Hom 40. in S. Mat.

omnino sunt, nulla umquam excusatio inveniri potest. Nam neque homicida, si per iracundiam se fecisse dicet; neque adulter, si per cupiditatem commisisse asseverabit, numquam satisfaciet: nec alia ulla excogitari causa poterit, ut hæc quæ peccata sunt, non esse peccata videantur. Nusquam excusatur, quod Deus damnat. Quamvis autem sanctorum exempla, quæ in Scripturis sacris referuntur, nec improbantur usquam, ad similia facta excusanda valeant; ut ostendit Christus Davidis exemplo factum innocens Discipulorum suorum vindicans à calumnia: *Non legistis quid fecerit David? &c.* Non tamen aliorum hominum, qui vulgò probi & pii habentur, exempla instar regulæ nobis esse debent ad quam mores nostros conformemus, sed Lex una divina: nec legitimè quis excusatur, si aliorum exempla sequi maluerit, quàm ad Legem divinam & sanctos ejus interpretes attendere. *Cùm videris multos non solùm hæc facere, sed etiam defendere atque suadere, tene te ad Legem Dei, & non sequaris prævaricatores ejus. Non enim secundùm illorum sensum, sed secundùm illius veritatem judicaberis.*

S. August. lib. de Catechizandis Rudibus c. 25.

7. *Et ecce homo habens manum aridam; & interrogabant eum, dicentes, si licet Sabbato curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonnè tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Crudelis Pharisæorum invidia, cujus malignitas ipsâ Christi Domini divinâ charitate exacerbatur & nutritur. Christi gloriæ officere malunt, quàm ægroti hominis salutem videre. Illum interrogant, ut accusandi ac reprehendendi nanciscantur occasionem. Ipse autem admirabili benignitate curat, & respondet quàm mitis sit omnibus aperiens, & insidias inimicorum in ipsos convertens. Statuit hominem in medio, ut eos miseriæ ejus intuitu ad misericordiam flecteret: & ne sic quidem facti sunt meliores. Ovis exemplum adhibuit, quam Sabbato in foveam delapsam, inde educere & curare non morabantur: ut multò magis licere Sabbato benefacere homini intelligerent ad serviendum charitati, quàm pecudem è fossa extrahere & curare ad serviendum cupiditati. Non erat enim nescius quanta æris cupiditate vexarentur, & quòd auri multò magis quàm humanitatis essent cultores. Quàm multi vocem cupiditatis audiunt, charitatis vocem non audiunt! Magis dolent jacturam pecudis, quàm miseriam, calamitatem, ægritudinem, mortem hominis: cùm tamen homo longè melior sit pecude, præsertim Christianus homo, frater in Christo noster, Christi membrum, ejusdemque gloriæ cœlestis candidatus.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 41. in Matt.

S. Petrus Chrysolog Serm. 32.

8. *Interrogabant eum; si licet Sabbato curare, ut accusarent eum.* Ad infamiam Judicis & nequitiam cognitoris, quæritur de cura crimen, de pietate accusatio, reatus de virtute, de salute supplicium. Sed mirum non est: semper offendunt bona malos, pia impios, sancta profanos: aut quando non lascivus disciplinam, virtutem vitiosus, innocentiam criminosus accusat? Observabant solliciti Sacerdotes Sabbatis, non si peccaret, sed si curaret: ut accusarent eum. Amatores criminum invigilant, insidiantur in accusatione virtutum: quasi contra salutem, non pro salute Sabbatum sit provisum. Sabbatum non impiè curam denegavit infirmis, sed tota pietate aliquoties quietem præstitit fessis nimio labore mortalibus. Tunc dicit eis, alio Evangelista referente: *Licet Sabbatis benefacere an malè; animam salvam facere, an perdere?* Bonitatem commendat operis sui: & illorum malitiæ conceptæ conscientiam accusat: Quia cùm ille salvum facere hominem corpore animoque gestiret, illi eum accusandi studio perdere moliuntur. *At illi tacebant; & circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum.* Circumspiciens dixit, non conspiciens; id est, non tantùm faciem ut homo intuens, sed ut Deus corpora, corda, mentes, sensus, præterita, præsentia, futura contemplatus. *Iratcitur ut Dominus, contristatur ut parens, dolet ut homo, intuetur ut Deus.*

Marci 3.

9. *Itaque licet Sabbatis benefacere.* Christiana Sabbata, sive Solennitates bonis operibus sanctificari & celebrare oportet. Quotidianum autem & jugè Sabbatum Christianis est, non semel dumtaxat in hebdomade recurrens. Ideo Christus Sabbatum vetus abolevit, impletaque Lege, Sabbati, aliorumque ritualium præceptorum onere Apostolos solvit. *Non enim decebat illos diem unum solemnem agere, quibus tota vita solemnitas est: nec juxta Arcam Dei atque Altare aureum assistere eos, qui Creatorem omnium in se ipsis habebant habitantem: multisque modis, immò verò omnibus ipsos alloquentem: Alloquitur enim Fideles orantes, offerentes, per Scripturas, per misericordiæ officia: &, quod omnia continet, in ipsis habitat. Cur igitur Sabbato illi opus est, qui per totam vitam suam agit solemnitatem, qui cælesti vivit disciplinâ, qui peccatorum immunis virtutes observat & colit? Solemnitatem igitur continuam agamus, nihil omninò malignitatis committentes. Nam tunc solùm veram solemnitatem peragimus, cùm spiritalis vitæ continuò cultum augemus, cùm à terrenis operibus abstinemus, cùm spiritali vacamus otio, manus ab avaritia cohibentes, corpus à superfluis & inutilibus abducentes laboribus. Servitutis enim extremæ sunt hi labores, illisque similes, quibus in Ægypto Judæorum populus vexabatur. Nullum enim inter auri sollicitos collectores, & cœni atque laterum operarios, quique ad paleas colligendas flagellis adigebantur, omninò discrimen est. Nam ut tunc Pharao atrocissimus ille tyrannus, flagellis ad colligendas paleas adigebat Hebræos: sic etiam nunc diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurum est, quàm cœnum, & argentum quid aliud quàm palea? Sicut ergo palea ignem, sic pecuniæ cupiditas avaritiæ flammam incendit, & quasi cœnum aurum ipsum inquinat possidentes. Sed missus est nobis liberator, non Moyses è deserto, sed Filius Dei de cœlo. Quare si post adventum ejus etiam in Ægypto permanebis, Ægyptiorum etiam suppliciis cruciaberis. Sin verò Ægypto spretâ, Israël spiritalem sequeris, miraculorum omnium eris spectator. Nec tamen id solùm ad salutem sufficit: Non enim ab Ægypto tantummodo recedendum est, sed in repromissionis quoque Terram veniendum.* Ad hoc eniti studiis omnibus Christiani debent, ut bonorum operum frequenti & assidua exercitatione, ad Sabbatum æternæ quietis perveniant: sed quia tota vita Christiani, si secundùm Evangelium vivat, Sabbatum est, totâ vitâ benefaciendum est.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 40. in Matt.

10. *Tunc ait homini: Extende manum tuam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera.* Dominus Jesus, qui totum hominem salvum facere disponebat, per singula membra currebat, ut verè diceret, Indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabbato. *Itaque hoc loco* Manum illam quam extendit Adam, & interdictæ arboris poma decerpsit, succis bonorum factorum salutaribus irrigavit; ut quæ crimine aruerat, bonis operibus sanaretur. In quo Judæos redarguit Christus, qui malis interpretationibus Legis præcepta violarent, æstimantes Sabbato etiam à bonis operibus feriandum, cùm Lex in præsentibus formam præfiguraverit futurorum; in quibus utique malorum feriæ futuræ sunt, non bonorum. Nam licèt sæcularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laude requiescere. Audisti Domini verba dicentis, *Extende manum tuam.* In hoc homine omnium hominum imago figuratur: In hoc geritur cura cunctorum. *Aruerat enim manus hominis magis stupore fidei, quàm siccitate nervorum; & plus culpâ conscientiæ, quàm debilitate carnali. Antiqua nimis ista erat, & quæ in Mundi principio contigerat ægritudo, nec arte hominis aut beneficio poterat hæc curari, quæ justâ Dei fuerat indignatione contracta: tetigerat vetita, inconcessa præsumpserat; cùm se ad arborem sciendi bonum malumque porrexerat. Auctore indigebat, non qui maligna imponeret, sed qui*

S. Amb. lib. 5. in Lucam n. 39.

S. Petrus Chrysolog serm. 32.

posset illatam relaxare sententiam, & ignoscendo resolvere, quod religaverat indignando. In hoc homine nostræ tantùm geritur umbra sanitatis: perfecta autem salus nostra reservatur in Christo: quia tunc ariditas nostræ manus miserando dissolvitur, cùm cruore perfunditur dominicæ Passionis; cùm in illo vitali ligno crucis extenditur; cùm carpit fructuosam de dolore virtutem; cùm totam arborem salutis amplectitur; cùm clavis Domini corpus affigitur, quò numquam ad arborem concupiscentiæ, & aridæ redeat voluptatis.

S. Ambros. lib. 5. in Lucam. n. 40.

Extende manum tuam. *Communis ista generalisque medecina est. Et tu qui putas manum habere te sanam, cave ne avaritiâ, cave ne sacrilegio contrahatur. Extende sæpiùs eam, extende ad illum pauperem qui te obsecrat: extende ut proximum juves, ut viduæ præsidium feras, eripias injuriæ, quem vides injustæ contumeliæ subjacere: extende ad Deum pro peccatis tuis. Sic manus extenditur, sic sanatur. Sic Jieroboam manum, cùm idolis sacrificaret, contraxit; & rursus cùm Deum rogaret, extendit.* Orate, Fratres, ut Sola Synagoga tali debilitate fuscetur, nec sit in Ecclesia cujus manum arefaciat cupiditas, contrahat avaritia, rapina debilitet, tenacitas ægrotam constringat: sed si acciderit idipsum, audiat Dominum, & citò eam in opere pietatis extendat, relaxet, & in misericordiâ, in eleemosynis porrigat. *Sanari nescit, qui nescit pauperi fœnerari.*

1. Reg. 13 4. & 6.

S. Petrus Chrysol. serm. 32.

11. *Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* Quàm cæca Pharisæorum invidia! charitatis opera Sabbato exercere nefas esse putant, conjurationem in Christum bonum opus & Sabbato dignum esse volunt. Nullâ injuria vexati, Christo necem moliuntur: adeo perniciosum malum invidia est: *Nec enim alienis solùm, sed domesticis, & illis ipsis qui invident, pestifera est... Invidia intolerabile malum, serpentis documentum, dæmonum inventum, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, Regni cœlorum privatio.* Invidia crimen est non Pharisaicum modò, sed diabolicum. *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum: imitantur autem eum qui sunt ex parte illius.....* Invidia pestiferum malum, *hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immanissimum convertit. Invidiâ prima hominis cædes apparuit, invidiâ fraterna charitas contempta est. Invidiâ factum est, ut hiatu suo terra Dathan, Core, Abiron, universumque illum populum vivos absorpserit. Sed facillimum est, dicet aliquis, invidos accusare: quomodo igitur ne veneno suo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, ut quemadmodum fornicatori nefas est Ecclesiam ingredi, sic invido quoque: immò verò multò magis invidus, quàm fornicator, à cœtu Fidelium exterminandus est.....* Considera te non majorem illi cui invides, quàm tibi ipsi inferre injuriam, cùm te ipsum versùs mucronem impellas. Quid enim incommodi Caïn frater suo Abel intulit? Nonnè illum quidem invitus ad meliorem vitam citiùs transmisit, ac se ipsum ærumnis involvit? Esau verò qua in re mansueto Jacob obfuit, cùm ipse etiam paternâ domo excidit, & post insidias illas in aliena vagabatur regione? Jacob verò multis bonis atque divitiis abundavit. Qua in re fratres sui Joseph infeliciorem reddiderunt? Nonnè, quamquam ad ejus cædem pene venissent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cùm ille Regia potestate in Ægypto potiretur? *Nam quantò majore invidiâ laboras, tantò majora illi offers bona, cui invides. Deus enim qui omnia perspicit, cùm viderit innocentem injurtâ circumventum, extollit multò magis, clarumque illum facit, invidentem autem deprimit.* Interimamus ergo pestiferam hanc bestiam, ac multa ejus capita detruncemus. Multæ quippè invidiæ sunt species. Quòd si qui amantem se diligit, nihil majus publicanis adipiscitur: qui odio innocentem insectatur, quid patietur? Quomodo gehennam effugietis, qui gentibus atque infidelibus deteriores estis? Quibus de causis fit, ut vehementiùs doleam atque crucier, cùm video nos, qui Angelos vel potiùs Angelorum Dominum imitari ex

S. Ioannes Chrysost. Hom. 41. in Matt.

S. Basilius Hom. de Invidia. Sap. 2.

S. Ioannes Chrysost. ibid.

præcepto debemus, diabolum æmulari. *Magna enim etiam in Ecclesia, & in Clero, multòque major quàm in Laicis est invidia.* Penetravit & in claustra, teterrima illa pestis. Qui religiosiores videntur, & à vitiis carnalibus magis remoti, interdum sunt magis invidi: & caritate in se ipsis extinctâ, Jesum in membris suis perdere moliuntur. *Pharisæi consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.*

12. *Jesus autem sciens recessit inde, & secuti sunt eum multi, & curavit omnes: & præcepit eis ne manifestum eum facerent.* Christiana prudentia & charitas jubent, ut quantum in nobis est novorum criminum occasionem inimicis nostris & persecutoribus subtrahamus: ut invidiâ & persecutionibus hominum nequaquam deterreamur à tramite virtutis, à Ministrii nostri sacris functionibus, à curandis morbis spiritalibus hominum, à beneficentia erga omnes exercenda, exemplo Salvatoris nostri. Latêre verò cùm Christo magis amemus, quàm in hominum luce versari. Frequentes in hominum applausus, laudesque, latebras humilitatis quæramus: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Nihil enim magis è jugo justitiæ subducere collum solet, quàm inanis flatus gloriæ, quæ timidos, remissos, adulatores, simulatores homines reddit. Cur putas Christum à Pharisæis dæmoniacum appellatum? Nonnè quia gloriam à multis aucupari cupiebant? Unde autem vulgus rectiùs de Christo sentiebat? Nonnè quia procul ab hujusmodi ægritudine aberat? Nihil certè ita iniquosamentes facit, quemadmodum si ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, adamantis instar infractos homines constituit, quemadmodum inanis gloriæ contemptus.... Quot homines in populo sunt, tot vinculis constringitur, tot dominis subjicitur, qui vulgi laude gaudet.... Inflantur enim voluptate homines, ac extolluntur, & in profundum rursus facilè demerguntur, semper vexati animo numquam in tranquillitate vivunt.

Galat. 5.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 41. in Matt.

13. *Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem: Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam super eum Spiritum meum, & judicium gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus, arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*, &c. Sacerdotale Ministerium, officium curæ Pastoralis, prædicandi munus, Dei vocatione dumtaxat & electione suscipi debent ab eo, qui servum Dei se profitetur, & qui fidelitate suâ, accuratâ mandatorum ejus observantiâ, zelo pro ejus gloria, & Ecclesiæ ejus utilitatibus, dignus est quem constituat Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore; qui Deo dilectus, ipsum ardentissimè diligit, nihilque ipsi præponit, gloriam illius unicè quærens, non quæ sua sunt. *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus.* Spiritu Sancto plenus esse debet Prædicator veritatis, Sacerdos, Pastor & Rector animarum: divinum illum Spiritum à Christo, de cujus plenitudine omnes accipimus, assiduis precibus postulare, ad illum recipiendum se humilitate & animi puritate disponere, ut in illum dona sua effundat abundè, & in illo quiescat & maneat. *Ponam Spiritum meum super eum.* Ut autem Spiritus Dei in illo habitet, necesse est ut abjiciat *Spiritum hujus mundi*, Christi mansuetudinem imitetur: ab ira, contentione, murmuratione, clamore, litibus sit penitùs alienus: *Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus.* Nam *Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati.* Et, *Episcopum oportet irreprehensibilem esse, prudentem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, non litigiosum.* Prælati non sint *dominantes in cleris, sed forma gregis ex animo, providentes non coactè, sed spontaneè, secundum Deum.* Christi mansuetudinem ab Isaia prædictam, ab Evangelista commendatam noverint, ut docerent Ecclesiasticum ministerium,

1 Cor. 2. 12.

2. Tim. 2. 24.

1. Tim. 3. 2.

1. Petri 5.

non esse ministerium superbiæ, dominationis, ac violentiæ; sed humilitatis, moderationis ac mansuetudinis. Caveat Sacerdos & Rector animarum, ne peccatores exacerbet, ne à se repellat, ne agresti quadam & fera severitate ad desperationem compellat; sed divina benignitate, & compatiente charitate à peccato retrahat, & ad Evangelicæ Legis observantiam suaviter adducat. Disciplinæ severitatem, quæ charitati & saluti animarum servire debet, prout charitas exigit, vel stringat, vel prudenter moderetur, quantùm salvâ Dei lege fieri potest. *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Sic jura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat. *Curandum quippè est, ut Rectorem subditis & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina. Atque in hæc sollicitâ circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam disciplina vel misericordia multùm destituitur, si una sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse Rectoribus debet & justè consulens misericordia, & piè sæviens disciplina .... Sit amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæviens: sit pietas, sed non plus quàm expeditat parcens: ut dum se in arce regiminis justitia clementiaque permulcet, is qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reverentiam demulcendo constringat.*

S. Gregor. M. p. 2. Pastoralis curæ c. 6.

Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Mansuetudinem admirabilem cum zelo divino, lenitatem cum justitia semper conjuxit Christus Jesus, de quo dictum est: *Intende, prosperè procede, & regna, propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam.* Hanc mansuetudinem experti Christiani, in odorem unguentorum ipsius cucurrerunt. *Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te, Domine Jesu, audientes quòd non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Chananæam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem Publicanum, non negantem Discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odore horum currimus .... Quis non post illum libenter atque alacriter currat, qui & ab errore liberat, & errata dissimulat, qui deinde merita vivendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excusationem habet, qui in odore horum unguentorum non currit, nisi ad quem fortè odor minimè pervenit? Sed enim in omnem terram exivit odor vitæ: quoniam misericordiâ Domini plena est terra, & miserationes ejus super omnia opera ejus. Ergo qui vitalem hanc sparsam ubique fragrantiam non sentit, & ob hoc non currit, aut mortuus est, aut putidus.*

Psal. 44. 5. S. Bern. serm. 22. in Cantica n. 8.

14. *Et in nomine ejus Gentes sperabunt.* In quem enim alium sperarent, quàm in Salvatorem suum, in Mediatorem Dei & hominum? In nomine Christi sperare, est ab illo salutem, & omnia ad salutem necessaria exspectare. *Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Sperat in Christi nomine, qui mundi promissa bonaque temporalia propter Christum contemnit; qui sola bona cœlestia desiderat, diliget, quærit, id est, Deum solum, *qui omne bonum* nostrum est. Sperat in Christi nomine, qui vitæ hujus miserias, calamitates, privationes, persecutiones, damna quælibet temporalia, lubenti & tranquillo animo patitur spe felicitatis & gloriæ, quam Christus nobis promisit, & acquisivit sanguine suo. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Sperat in Christi nomine, qui in necessitatibus, in angustiis, in periculis ipsum invocat, cujus spes & fiducia non innititur hominibus, baculis scilicet arundineis, quantâvis potestate præcellant, qui propriæ suæ industriæ, ingenio, scientiæ, prudentiæ, divitiis non confidit; sed uni Deo, & ejus gratiæ ac misericordiæ adjutorio. Igitur *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adjutor noster in æternum.*

Act. 4. 12. Rom. 12. Psal. 91. 9.

15. *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur & videret.* In hoc dæmoniaco misera peccatoris hominis conditio adumbratur. Peccatoris animum diabolus possidet, amore peccati devinctum; oculos ejus interiores excæcat, ne videat peccati gravitatem ac fœditatem; Dei, quem offendit, summam & infinitam bonitatem; pœnarum inferni, quarum debitum incurrit, æternam acerbitatem; cælestis gloriæ, quam amisit, felicitatem; Christi ad pœnitentiam vocantis & exspectantis misericordiam. *Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt.* In hujus rei typum cùm Philistæi Samsonem apprehendissent, *statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt in Gazam vinctum catenis, & clausum in carce molere fecerunt.* Denique diabolus mutum efficit peccatorem, ne Dei misericordiam orando imploret, ne peccata sua Deo & Sacerdoti confiteatur. Solus Deus, solus Christus peccatorem curare potest, ut expulso dæmone videat quàm bonus est Dominus, quanta peccati gravitas & fœditas, quàm miseram serviat servitutem peccator diabolo mancipatus, quanta sit pulchritudo justitiæ; quàm gratus esse debeat erga Deum & Christum, qui ipsum à peccati, Diabolique servitute liberat, qui pœnas æternas illi condonavit, qui jus ad cælestem hæreditatem gloriæ filiorum Dei illi restituit. Solus Deus & Christus ipsum illuminare potest, ut videat quæ agenda sunt; ipsum juvare, eadem faciat. Solus peccatoris linguam solvere potest, ut in laudes Dei tacens priùs os laxetur. O Domine, *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversùs eum..... Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam..... Dixit, Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Dixi, *Pronuntiabo, non adversùm Deum, sicut in clamore impietatis quando tacui, sed adversùm me injustitiam meam Domino.* Pronuntiabo, *confessio mea nondum ad os venerat; verumtamen Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, sed auris Dei jam in corde erat.* Tu remisisti impietatem peccati mei: *quia dixi*, Pronuntiabo adversùm me. *Multi enim pronuntiant iniquitatem suam, sed adversùs ipsum Dominum Deum, qui dicunt, Fatum mihi fecit, stellæ meæ fecerunt. Per circuitum volunt pervenire ad Deum accusandum, qui nolunt de compendio venire ad Deum placandum. Quid est fatum? Quid sunt stellæ? certè istæ quas in cœlo conspicimus. Et quis eas fecit? Deus. Quis eas ordinavit? Deus. Ergo vides quòd voluisti dicere, Deus fecit ut peccarem. Ita ille injustus, tu justus: quia nisi ille feciset, tu non peccasses. Tolle istas excusationes in peccatis: Memento illius psalmi*, Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem.... Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi. *Ego peccavi, non fatum, non fortuna, non diabolus; quia nec ipse coëgit, sed ego persuadenti consensi.* Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno, *Pro qua?* Pro ipsa venia peccatorum. *Inde orabit ad te omnis sanctus, quia dimisisti peccata. Nam si non dimitteres peccata, non esset sanctus qui ad te erraret.* In tempore opportuno: *Quando manifestabitur Novum Testamentum, quando manifestabitur gratia Christi.* Cùm autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant redimeret. *Unde redimeret? A diabolo, à peccatis suis, ab eo cui se vendiderant.* Sic à Christo Jesu curatus est homo dæmonium habens, cæcus, & mutus. Liberatus à diabolo, illuminatisque cordis oculis, vidit peccati sui gravitatem: ad Medicum clamavit, misericordiam ejus imploravit; peccata confessus est, liberatus gratias agit, laudatque Liberatoris sui misericordiam & bonitatem, qui *curavit eum ita ut loqueretur, & videret.*

Sophoniæ 1. 17. Judicum 16. 21. S. Hieron. in c. 12. Matt. Psal. 12. 4. 5. Psal. 55. 17. Psal. 31. 5. S. August. Enarrat. 1. & 3. in Psal. 31. Psal. 140. 4.

16. *Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est Filius David? Pharisæi autem audientes*

dixerunt: Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Admirationem, plausumque populi ferre Pharisæi non possunt: Christi beneficentiâ & hominum salute cruciantur. Nam quamvis recessisset, occasionemque ipsis sedandi perturbationes animorum suorum dedisset, inflammabatur tamen rursus illorum animus, quoniam iterum beneficio illius incolumem hominem videbant. Qua ex re dæmone quoque ipso pejores erant. Dæmon quippe ab homine citò recedens fugam arripuit: illi verò modò de Christo interficiendo agitabant consilia; modò calumniis ejus famam proscindere conabantur, & hominum de illo existimationem retundere. Tale certè malum invidia est, quâ nulla unquam malignitas pejor invenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis saltem iniquæ fructum, ut putant, aliquem capiunt, & brevi tempore peccatum committunt. Invidia autem & multò ante se ipsos, quàm quibus invident, perturbant & cruciant, & ita in agendo semper invidendoque sunt, ut numquam peccandi afferant finem: sed quemadmodum sues luti immunditiâ, & dæmones nostris damnis lætantur, sic invidi calamitate proximorum exultant. Invidia, detractionis & calumniæ parens, Invidiâ in Jesum impulsi Pharisæi, illum in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia calumniantur & blasphemant. Ipsorum linguæ diabolus insidet, illamque movet ad immanem illam sacrilegamque calumniam. Verè lingua eorum, & quorumlibet obtrectatorum sive calumniatorum est *Universitas iniquitatis, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna. Omnis natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.* Detractio universale peccatum est, *Universitas iniquitatis:* Universale peccatum, propagatione, ut peccatum Adami: malitiâ, ut peccatum crucifixorum Christi: duratione, ut peccatum diaboli. Propagatur nempe detractionis peccatum conjunctione quadam & copulâ maledicentium linguarum, sicut peccatum originale carnali copulâ sexuum: utrumque væsana libidine; illud procreandi, istud nocendi. A patre in filios traducitur peccatum originis: à principali detrahente in audientes traducitur peccatum detractionis, cùm sponte audiunt, & detractionem approbant, vel ea delectantur, vel repetendo suam faciunt. *Videas ambulare seorsum, convenire sibi & sedare pariter, moxque laxare procaces linguas in detestandum susurrum. Una uni conjungitur, nec spiraculum incedit in eis: Tanta est libido detrahendi, audiendive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam ..... Omnis qui detrahit, primùm quidem se ipsum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus qui se audiunt lingua maledica, & quantùm in se est, necat funditus & extinguit. Non solùm autem, sed & in absentibus universis, ad quos volans verbum fortè per eos qui præsentes sunt, pervenire contigerit. Vides quàm facilè & in brevi ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitiæ hujus inficere possit? Propterea dicit de talibus propheticus Spiritus:* Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem; *Utique tam veloces, quàm velociter currit sermo. Unus est qui loquitur, & unum tantùm verbum profert: & tamen unum illud verbum uno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit.* Detractio & calumnia *Ab uno principe exorta, exinde in traduces linguarum & aurium serpit; & ita modici seminis vitium cætera rumoris obscurat, ut nemo recogitet ne primum illud os mendacium seminaverit; quod sæpè fit aut ingenio æmulationis, aut arbitrio suspicionis, aut non nova, sed ingenitâ quibusdam mentiendi voluptate.* Sic Pharisæi æmulationis ingenio, diabolicæ invidiæ instinctu, Christi Jesu famam dilacerant, & in vulgus disseminant impiam immanemque calumniam, dicentes: *Non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Lingua eorum, & quorumvis hominum maledicorum, *Universitas iniquitatis* est. Detractio nempe & calumnia est universale peccatum, non solùm propagatione & extensione, ut peccatum Adami, sed universale malitiâ, ut peccatum crucifixorum Christi. *Gladius anceps, immò triceps est lingua detractoris.* Lingua eorum gladius acutus. *Nec verò ejusdem linguam ipso etiam mucrone quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere vereatis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clavis ferreis, quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummata Judaicæ Gentis iniquitas infixit. Nisi enim hujus quod nunc pungitur & transfoditur, corporis vitam, sui vitæ corporis prætulisset, numquam illud pro isto, mortis injuriæ, crucis ignominiæ tradidisset.* Denique detractio universale peccatum est duratione, ut peccatum diaboli, quia non remittitur crimen illud nisi fama proximi subversa vel imminuta restituatur & resarciatur: *Non* enim *dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum.* Vix autem fit à maledicis & calumniatoribus restitutio debita famæ proximorum, dum ipsi metuunt ne fama sua hujusmodi restitutione imminuatur. Unde vix peccatorum remissionem obtinent, sed instar Pharisæorum Christo detrahentiû, *Rei sunt æterni delicti.*

17. *Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne Regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit. Et si satanas satanam ejicit, adversùs se divisus est: quomodo ergo stabit Regnum ejus? Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? .... Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Calumniati jam Pharisæi fuerant, quòd in Beelzebub dæmonia ejiceret: sed tunc quidem non increpavit, nec quidquam omnino ad hoc respondit: sed partim multitudine signorum, partim dignitate doctrinæ ad cognoscendam omnipotentiam suam inducebat. Verùm quoniam in nequitia sua perseverantes eadem effutiebant, respondet nunc ut Deitatem suam probet: primò arcana cordium ipsorum, & occulta consilia revelando; tum dæmones facilè ejiciendo. Et quamquam impudens illa calumnia esset, cùm invidi non considerent quid dicant, sed quicquid in buccam venerit temerè proferant, non negligit tamen Christus, sed ipsorum utilitati consulens respondet, ut nos doceat ita mites esse erga inimicos, ut etiamsi adversùm nos ea dicant quæ nulla ratione nituntur, & quorum minimè conscii ac rei sumus, non conturbemur tamen, neque commoveamur, sed æquo animo factorum nostrorum rationem reddamus: non convitia convitiis, calumnias calumniis, detractiones detractionibus repellamus: non ultionem spiremus, & repetamus; sed peccantium consulamus utilitati, studeamus conversioni & emendationi. Divinam Jesu Christi Domini nostri charitatem & mansuetudinem imitemur, qui cùm pœnas à Pharisæis facilè repetere posset, rationibus eos refellere & convincere maluit, tum ut moderationis exemplum præberet; tum ut eos ad iniquitatis emendationem invitaret. Neque verò Scripturæ testimoniis impræsentiarum utitur ut illos refellat, quia Scripturæ sensum pravis expositionibus detorquebant; sed familiaribus similitudinibus illos coarguit. *Omne regnum*, inquit, *divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus contra se divisa non stabit.* Quod regnum tam firmum, quæ civitas vel domus tam stabilis, quæ non odiis ac diffidiis intestinis funditùs possit everti? Concordiâ res minimæ crescunt, discordiâ maximæ dilabuntur. Si ergo vi principis dæmonum ejicio dæmones, seditio jam & pugna inter dæmones est, cùm alter in alterum insurgat. Debilitato autem & diviso dæmo-

S. Joannes Chrysost. Hom. 41. in S. Mat.

Jacobi 3. 6. & 7.

S. Bern. serm. 24. in Cantica.

Psal. 13. „ „

Tertull. Apolog. c. 7.

S. Bern. serm. 17. de Diversis.

S. Joannes Chrysost. Hom. 42. in Matt.

nis Regno, quàm vim habebit ut alios ejicere possit? A est *hujus mundi, Rector tenebrarum harum, Rex super omnes filios superbiæ*, malorum omnium caput. *Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret.* Arx ipsius *Mundus*, qui in *maligno positus est*; Non creatoris dignitate, sed magnitudine delinquentis. Arma ejus, voluptates, divitiæ, honores, luxus, spectacula, tentationes; amores, errores, terroresque mundi. Subditi ejus ac servi, infideles & iniqui omnes, quibus ut tyrannus dominatur. Vasa ejus & nos quondam fuimus. Verùm longè major est Christi Jesu Domini nostri potestas, qui adhuc in cunis positus spolia Samariæ & fortitudinem Damasci Diabolo abstulit, scilicet Magos, qui ad suum præsepe Betheleemum adoraturi, & munera mystica oblaturi venerunt. Satanam secum congredi ausum in deserto vicit, in cruce penitùs debellavit, deleto quòd adversùs non conscripserat chirographo, & affixo cruci: *Et exspolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Alligatus est fortis, & religatus in tartarum, & Domini contritus pede, & direptis sedibus Tyranni, captiva ducta est captivitas.

Iob. 14. 24.

Coloss. 2. 14. 15.

S. August. serm. 71. alias 11. de Verbis Domini c. 1. *Hoc dicens* Christus, *ex ipsorum confessione volebat intelligi, quòd in eum non credendo, in regno diaboli esse deleguissent, quod utique adversùm se divisum stare non posset. Eligant ergo Pharisæi quod voluerint: si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent invenire potuerunt: si autem potest, multò magis sibi prospiciant, & recedant de regno ejus, quod adversùm se divisum stare non potest.*

Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt. De Judæorum Exorcistis id intelligi dixi in expositione sensus litteralis. Quamdiu enim apud Judæos fuit vera Ecclesia, apud illos fuere qui potestatem in dæmones haberent, illosque ab obsessis hominum corporibus nominis Dei invocatione ac virtute expellere possent. Hinc S. Irenæus: *Unus est, inquit, omnium Dominus, & propter hoc Altissimi & omnipotentis appellationi omnia subjecta sunt: & hujus invocatione, etiam ante adventum Domini nostri salvabantur homines & à spiritibus nequissimis & à dæmoniis universis.* Sed constitutâ apud Gentes Ecclesiâ, quam Jesus Christus acquisivit sanguine suo, extra illam nemini potestas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec potestas illos ejiciendi ex animabus, quibus per peccatum dominantur. Hæc veræ Ecclesiæ nota, quam numquam vendicare sibi potuerunt Schismaticæ societates ab Ecclesiæ unitate divisæ, & satanæ mancipatæ. *Filii vestri in quo ejiciunt?* Non spernenda S. Augustini, & quorumdam aliorum Patrum interpretatio, de Discipulis Christi, illius populi filiis, id est, Judæorum conterraneis hunc locum expli-

S. Irenæus lib. 2. c. 5.

S. August. loco mox citato. cantium: *Qui certè Discipuli Domini nostri Jesu Christi bene sibi conscii fuerant, nihil se malarum artium à bono Magistro didicisse, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones.* Ideo, *inquit*, ipsi judices vestri erunt. *Ipsi ignobilia & contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas meæ virtutis appareret, ipsi testes mei, judices erunt vestri.* Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones: *nec aliter possunt & filii vestri ejicere, quibus non malignam doctrinam, sed fidem simplicem dedi: procul dubio pervenit in vos Regnum Dei, quo subvertitur regnum Diaboli, cum quo & vos subvertimini.* Ubi Spiritus Dei, ibi regnum Dei. Regnum diaboli eversio, effectus Incarnationis est. *In hoc* enim *apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.* Dæmonem ab obsessis corporibus Christus ejiciebat, ut miraculis illis visibilibus ostenderet se illum invisibiliter ex animabus ejicere, quas captivas detinebat.

1. Ioannis 3. 8.

18. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Filii, inquit, vestri, qui vel crediderunt in me, vel adhuc crediturí sunt, & ejecturi dæmones non in dæmonum principe, sed in simplici sanctitate, qui certè vel fuerunt, vel hoc sunt quod etiam vos estis, id est, peccatores atque impii; & ideo in domo diaboli, & vasa diaboli, quomodo ab illo possent erui, quos prævalente iniquitate fortiter obtinebat, nisi alligatus justitiæ meæ vinculis, & vasa ejus eriperem quæ erant vasa iræ, & ea facerem vasa misericordiæ? Hoc est quod etiam beatus Apostolus, & quasi de suis meritis gloriantibus increpans dicit: *Quis enim te discernit?* Hoc est, à massa perditionis ex Adam, & à vasis iræ quis te discernit? Et ne quisquam diceret, Justitia mea: *Quid enim habes*, inquit, *quod non accepisti?* Unde & de se ipso dicit, *Fuimus enim & nos aliquando naturaliter filii iræ, sicut & cæteri.* Ergo & ipse vas erat in domo illius malè fortis, cùm esset Ecclesiæ persecutor, blasphemus, injuriosus, in malitia & invidia, sicut fatetur, agens. *Sed ille qui alligavit fortem, eripuit ab eo vas perditionis, & vas electionis effecit.*

S. Aug. serm. 71 aliàs 11. de Verbis Domini c. 1.

1. Cor. 4. 7.

Ephes. 2. 3.

S. Hieron. in c. 12. S. Matt. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem?* &c. Non debemus esse securi: adversarius noster fortis, victoris quoque vocibus comprobatur. *Princeps*

Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, nisi priùs alligaverit fortem? &c. *Venit Christus, & alligavit diabolum. Sed dicit aliquis, Si alligatus est, quare adhuc tantùm prævalet? Verum est, Fratres, multùm prævalet, sed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est enim tamquam innexus canis catenis; & neminem potest mordere, nisi eum qui se ad illum ultrò mortifera securitate conjunxerit. Jam videte, Fratres, quàm stultus homo ille est, quàm canis in catena positus mordet. Tu te ad illum per voluntates & cupiditates sæculi noli conjungere; & ille ad te non præsumet accedere. Latrare potest, sollicitare potest; mordere non potest nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet: nec extorquet à nobis consensum, sed petit.*

S. Cæsar. Arelatensis serm. 188. aliàs inter Augustinianos de Temp 197. nunc in Appendice 37.

19. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.* Hoc dicit Christus, ne putarent increduli & impii adversantes nomini Christiano, propter diversas hæreses & schismata eorum, qui sub nomine Christiano greges colligunt perditorum, etiam Christi Regnum adversùm se esse divisum. *Non ait, Qui non est sub voce nominis mei, aut sub specie sacramenti mei: sed*, Qui non est mecum, contra me est. *Nec ait, Qui non congregat sub voce nominis mei: sed*, Qui non congregat mecum, spargit. *Non ergo est adversùm se divisum Regnum Christi; sed homines conantur dividere quod emptum est pretio Sanguinis Christi.* Novit enim Dominus qui sunt ejus. Et recedat, *inquit*, ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini. *Nam si ab iniqui-*

S. Aug. serm. 71 aliàs de Verbis Domini 11. c. 2.

2. Tim. 2. 9.

tate non recedit, non pertinet ad regnum Christi, etiam nominans nomen Christi. Ut ergo aliqua, exempli gratiâ commemorem, spiritus avaritiæ & spiritus luxuriæ, quia ille contrahit, ille profundit, divisi sunt adversùm se, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Apud Idolorum cultores, spiritus Junonis & spiritus Herculis divisi sunt adversùm se, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Arianus & Photinianus ambo hæretici, & adversùm se ambo divisi. Omnia vitia erroresque mortalium inter se contrarii, divisi sunt adversùm se, & omnia pertinent ad regnum diaboli: ideo non stabit regnum ejus. Justus autem & impius, fidelis & incredulus, Catholicus & hæreticus, divisi quidem sunt adversùm se, sed non ambo pertinent ad Regnum Christi. Novit Dominus qui sunt ejus. Nemo sibi de vocabulo blandiatur, Si vult sibi prodesse nomen Domini, recedat ab iniquitate qui invocat nomen Domini. Qui ab Ecclesia recesserunt, aut in ea schismata & tumultus excitant, aut denique secundùm Evangelium vitam non instituunt, contra Christum sunt, quia non cum ipso; spargunt, quia cum illo non congregant. De his bonus Christianus Prophetæ verba usurpans, ait: *Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi; quoniam inter multos erant mecum.* Quam sententiam egregiè S. Augustinus explicat: *Baptismum habebamus utrique, in eo erant mecum: Evangelium utrique legebamus, erant in eo mecum: Festa Martyrum celebrabamus, erant ibi mecum. Paschæ solemnitatem celebrabamus, erant ibi mecum. Sed non omnino mecum. In schismate non mecum, in hæresi non mecum. In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis in quibus non mecum, non prosunt multà in quibus mecum.* Etenim, Fratres, videte, quàm multa enumeravit Apostolus Paulus: unum dixit, si defuerit frustra sunt illa. *Si linguis hominum loquar & Angelorum,* ait, *si habeam omnem prophetiam, & omnem fidem, & omnem scientiam, si montes transferam, si distribuam omnia mea pauperibus, si tradam corpus meum ita ut ardeat.* Quàm multa enumeravit? *His omnibus multis defit una charitas: illa numero plura sunt, hæc pondere major est. Ergo in omnibus Sacramentis mecum, in una charitate non mecum.* Quoniam inter multos erant mecum. *Qui se separaverunt à me, mecum erant, non in paucis, sed in multis. Etenim per totum orbem terrarum pauca sunt grana, multæ sunt paleæ. Quid ergo ait? In palea mecum erant, in tritico non mecum erant. Et propinquat palea tritico, de uno semine exit, in uno agro radicatur, unâ pluviâ nutritur, eumdem messorem patitur, eamdem triturationem sustinet, eamdem ventilationem exspectat, non in unum horreum intrat.*

Qui non est mecum, contra me est; & qui non congregat mecum, spargit. Hinc olim colligebat contra Pelagianos S. Augustinus, non esse medium locum extra Regnum cœlorum, ubi infantes sine baptismo decedentes vitam beatitudinis æternæ & quietis possidere possent. *Non est,* inquit, *ullus ulli medius locus, ut possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo.*

Ex eadem Christi Domini sententia colligo, nullum esse statum medium inter charitatem & cupiditatem, inter amorem sæculi, & amorem Dei, adeoque inter amorem Dei & inimicitiam cum Deo. Nam *Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi, inimica est Dei! Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Qui *noluerit servire charitati, necesse est ut serviat iniquitati.* Amicitia hujus mundi adultera est. Hominem vult dividi, ut Christi sit ex parte, & mundi ex parte, ut meretrix illa coram Salomone litigans: *Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.* Sed Deus noster *Deus zelotes est.* Totum sibi vendicat hominem, qui totum fecit, totum redemit.

Qui non est mecum, contra me est. Qui Christi fidem, doctrinam, gloriam, Ecclesiam, servos non defendit cùm oppugnantur; qui non servit illis & ad bonum non cooperatur, cùm potest, Christi inimicus est.

32. *Ideo dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritûs autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Agnitæ veritatis sive quæ fidem, sive quæ mores spectet impugnatio, fraternæ charitatis invidentia, obstinatio in peccato, & impœnitentia, verba sunt contra Spiritum Sanctum, quæ difficillimè remittuntur: sed impœnitentia sola blasphemiæ in Spiritum Sanctum genus est, neque in hoc sæculo neque in futuro, id est, numquam omnino remittendæ. Timendum ergo ne peccator, qui cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit; qui nec divinis promissis, nec minis, nec spe præmiorum, nec terrore pœnarum æternarum, nec amore, nec timore, nec internis Dei inspirationibus, nec externis admonitionibus, exhortationibus, correptionibus ministrorum ejus, flectitur ad pœnitentiam, aut ipsam in dies procrastinat, adeoque quotidianæ in Spiritum Sanctum contumeliæ & blasphemiæ reus est: Timendum (inquam) maximè ne peccati sui remissionem numquam obtineat, quia pœnitentiæ donum difficillimè consequetur: si verò (quod hujusmodi impiis utplurimùm contingit) moriatur impœnitens, de illius æterna salute actum est. *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei.* Hanc doctrinam S. Augustinus egregiè ac luculentè explicat: *Quod,* inquit, *commune est Patri & Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem & inter nos & secum, & per illud Donum nos colligere in unum, quod ambo habent unum, hoc est, per Spiritum Sanctum Deum & donum Dei. In hoc enim reconciliamur Divinitati, eaque delectamur. Nam quid nobis prodesset quicquid boni nossemus, nisi etiam diligeremus? Sicut autem veritate discimus, ita charitate diligimus; ut & plenius cognoscamus, & beati cognito perfruamur.* Charitas *porrò* diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. *Et quia peccatis alienabamur à possessione verorum bonorum, charitas cooperit multitudinem peccatorum. Est ergo Pater Filio Veritati origo verax, & Filius de veraci Patre orta Veritas, & Spiritus Sanctus à Patre bono & Filio bono effusa bonitas: omnium est autem non impar Divinitas, nec separabilis unitas. Primum ergo in nos ad accipiendam vitam æternam, quæ in novissimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei, remissio peccatorum. Illis enim manentibus, manent quodammodo inimicitiæ adversùs Deum, & ab illo alienatio, quæ à nostro malo est: quoniam non mentitur Scriptura, dicens,* Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum. *Non itaque nobis infert bona sua, nisi auferat mala nostra. Et in tantum illa crescunt, in quantum ista minuuntur: nec illa perficientur, nisi ista finiantur. Jam verò quòd Dominus Jesus sic in Spiritu Sancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu Sancto dæmones ejicit, hinc intelligi potest, quòd postea quàm resurrexisset à mortuis, cùm dixisset Discipulis suis,* Accipite Spiritum Sanctum, *continuò subjecit:* Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt..... *Contra hoc donum gratuitum,* remissionis peccatorum, *contra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergo impœnitentia est Spiritûs blasphemia, quæ non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum, quo baptizantur quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Ecclesia, ut cui dimiserit peccata, dimittantur ei, verbum valde malum & nimis impium, sive cogitatione, sive etiam linguâ suâ dicit, quem patientia Dei cùm ad pœnitentiam adducat, ipse secundùm duritiam cordis sui, & cor impœnitens, thesaurizat sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundùm opera ejus. Hæc ergo impœnitentia, contra quam clamabant & Præco, & Judex, dicentes,* Pœni-

Psal. 54. 19. — *S. August. Enarrat. in hunc Psal.* — 1. Cor. 13. 1. — *S. August. lib. 1. de peccatorum meritis & remiss. c. 28.* — *Jacobi* 4. 4. — *S. August. in Psal.* 18. — 1. Reg. 3. 26. — Exod. 20. 5. & 34. 14. — Deuter. 4. 24. — Rom. 2. 4. & 5. — *S. August. serm.* 71. *alias* 11. *de Verbis Domini c.* 12. *& seq.* — Rom. 5. 5. — Isai. 59. 2.

tentiam agite, appropinquavit enim Regnum cælorum; *contra quam Dominus os Evangelicæ prædicationis aperuit; & contra quam ipsum Evangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit; ubi posteaquàm resurrexit à mortuis, ait Discipulis*, Oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Jerusalem: *Hæc omnino impœnitentia non habet remissionem neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valeat in futuro. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens quamdiu quisque in hac carne vivit, non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, qui non mortem vult impii, quantùm ut revertatur & vivat.*

Luc. 24. 46.

Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro. *Dicit verbum contra Spiritum Sanctum, qui unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, ubi in Spiritu Sancto fit remissio peccatorum.* Hinc Christus, ubi dixit, *Qui non est mecum, contra me est; & qui non congregat mecum, spargit:* ut illos ostenderet ad se non pertinere, qui extra congregando, nollent congregare, sed spargere; deinde subjunxit: *Ideo dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: Spiritûs autem blasphemia non remittetur. Quid est hoc? Ideo sola Spiritûs blasphemia non remittetur, quoniam qui non est cum Christo, contra ipsum est; & qui non cum illo congregat, spargit? Ideo utique. Qui enim non cum illo congregat, quomodolibet sub ejus nomine congreget, non habet Spiritum Sanctum. Hic omnino, hic nos compulit, non alibi intelligere fieri remissionem omnis peccati, omnisque blasphemiæ, nisi in Christi congregatione quæ non spargit. Congregatur quippe in Spiritu Sancto, qui non est contra se ipsum divisus, sicut ille immundus spiritus. Et propterea omnes Congregationes; vel potiùs dispersiones, quæ se Christi Ecclesiam appellant, & sunt inter se divisæ atque contrariæ, & unitatis congregationi, quæ vera est Ecclesia ejus, inimicæ, non quia videntur ejus habere nomen; idcirco pertinent ad ejus congregationem. Pertinerent autem, si Spiritus Sanctus, in quo consociatur hæc congregatio, adversùm se ipsum divisus esset. Hoc autem quia non est, idco peccatum omne atque blasphemia remittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu Sancto, & non adversùs se ipsum diviso congregat Christus. Ipsius autem Spiritûs blasphemia illa, qua fit ut corde impœnitenti huic tanto Dei dono usque in finem vitæ istius resistatur, non remittetur. Nam etsi quisquam ita sit contrarius veritati, ut Deo loquenti, non in Prophetis, sed in unico Filio, cùm propter nos eum, ut nobis in eo loqueretur, Filium hominis esse voluit, reluctetur, remittetur ei, cùm pœnitendo conversus fuerit ad Dei benignitatem, qui cùm mortem impii nollet, quantum ut convertatur & vivat, dedit Ecclesiæ suæ Spiritum Sanctum, ut quicumque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui verò huic dono extiterit inimicus, ut non illud per pœnitentiam petat, sed ei per impœnitentiam contradicat; fit irremissibile, non quodcumque peccatum, sed contempta vel etiam oppugnata ipsa remissio peccatorum. Atque ita dicitur verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex dispersione ad congregationem numquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Unum ergo suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur, Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, & societas Spiritûs in pacis vinculo custoditur.*

Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Universorum hominum alii & hîc & ibi supplicia dabunt, alii nec in præsenti solummodo vita, alii in futura tantùm; alii nec in præsenti nec in futura. Hîc quidem & illîc, ut illi ipsi de quibus nunc agitur. Nam & hîc ipsos ultus est, quoniam intolerabilia passi sunt, urbe ipsorum vi à Romanis expugnatâ: ibi autem acerbissima eos exspectant tormenta, ut Gomorrhæ ac Sodomorum cives, aliosque complures. Ibi verò solummodo, ut Dives ille, qui in flamma cruciatur, nec guttæ unius aquæ dominus est. Hîc autem tantùm, ut incestuosus ille Corinthius. Neque hîc verò, neque ibi, ut Apostoli, Prophetæ, beatus Job, cæterique Sancti. Non enim ad punitionem hîc passi sunt, sed ut clariùs in agone vicisse cognoscerentur. Demus igitur operam ut in istorum ordine inveniamur. Quòd si istorum sortem assequi propter negligentiam non poterimus, saltem ex illis esse studeamus, qui hîc in vita commissa dissolvunt. Terribile namque illud judicium est, inevitabilis pœna, intolerabilia tormenta. Sed si vis, ut auctor tibi sum, neque hîc aliqua pœna cruciari, tu ipse tibi justus sis Judex, exige à te ipso rationem & correctionem. Audi Paulum dicentem, *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur*: Largos lachrymarum effunde fluvios, ingentes compunctionis gemitus ede, humillimus sis, laboribus ac vigiliis te ipsum afflige, peccata tua per singulas species recole. Non parvus hic est animæ cruciatus; nec quantus sit, ab alio cognoscitur nisi ab eo qui compunctus est. Quamobrem justitiam Deus huic pœnitentiæ in præmium proposuit, dicens: *Dic tu iniquitates tuas prior, ut justificeris.*

21. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor cognoscitur.* Contra illos id dixit Christus, qui putabant se, cùm mali essent, loqui bona posse, vel bona opera habere. Hoc fieri non posse ait. Priùs est enim mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo quod malus est, bona opera habere non potest: si manet in eo quod bonus est, mala opera habere non potest. Quis autem à Domino bonus inventus est, cùm Christus pro impiis mortuus sit? Omnes ergo malas arbores invenit, sed dedit potestatem filios Dei fieri credentibus in nomine ejus. Quisquis igitur homo hodie bonus est, id est, arbor bona, mala inventa est, & bona facta est. Et si quando venit, malas arbores eradicare vellet, quæ remaneret, quæ non esset digna eradicari? Sed venit prærogare misericordiam, ut postea exerceret judicium, cui dicitur. Dedit credentibus remissionem peccatorum, noluit cum eis & de præteritis chartis habere rationem. Distulit securim, dedit securitatem. De hac securi Joannes loquitur, dicens: *Jam securis ad arborem posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Sit ergo unusquisque arbor bona: non se arbitretur habere fructus bonos, si manet arbor mala. Non erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Muta cor, & mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, planta charitatem. Sicut enim radix est omnium malorum cupiditas, sic & radix bonorum omnium charitas, Quid ergo mussitant homines inter se, vel contendunt, dicentes: Quid est bonum? O si scires, quid est bonum! Quod habere vis, non est valde bonum: quod esse non vis, hoc est bonum. Vis enim habere sanitatem corporis; hoc est bonum; nec tamen putes magnum esse bonum, quod habet & malus. Aurum & argentum habere vis; ecce & hoc dico, bonum est; sed si bene usus fueris: bene autem non uteris, si malus fueris. Honorem habere vis, bonum est: sed & hoc si bene utaris. Quàm multis honor occasio exitii fuit? Quàm multis honor ministerium boni operis fuit? Discernamus ergo ista bona, si possumus; quia de bonis arboribus loquimur. Et hîc nihil est quod sic quisque cogitare debeat, nisi ut in semetipsum oculos convertat, in se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inveniat: & quod displicet, nocet: quod placet, optet & plantet. Cùm enim se homo inanem invenerit meliorum bonorum, ut quid est avidus externorum bonorum? Et quid prodest plena bonis arca, inani conscientiâ? Bona vis habere, & bonus non vis esse? Non vides te erubescere debere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habet malum? Quid enim est quod velis habere malum?

S. August. serm. 72. aliàs 12. de Verbis Domini. Rom 5. 6. Ioann. 1, 12.

Matt. 3.

S. Ioan. Chrys. Hom. 42 in 3 Matt.

„ lum? Dic mihi. Nihil omninò; non uxorem, non fi-
„ lium, non filiam, non servum, non ancillam, non villam,
„ non tunicam, postremò non caligam: & tamen vis ha-
„ bere malam vitam. Rogo, te, præpone vitam tuam ca-
„ ligæ tuæ. Omnia quæ circumjacent oculis tuis, elegan-
„ tia & pulchra tibi cara sunt; & tibi ipse vilis es, ac fœdus?
„ Si tibi possent respondere bona, quibus plena est domus
„ tua, quæ habere optasti, perdere timuisti, nonnè & tibi
„ clamarent. Sicut tu nos bona vis habere, sic & nos volu-
„ mus bonum habere dominum? Tacita voce interpellant
„ contra te dominum tuum: Ecce bona tanta dedisti huic,
„ & ipse malus est. Quid ei prodest quod habet, quando
„ eum qui omnia dedit, non habet? Quærit ergo aliquis
„ admonitus his verbis meis, & fortè compunctus, quærit
„ quid sit bonum, quale bonum, unde bonum. Hoc est
„ bonum, quod non potes invitus amittere. Potes enim
„ aurum perdere, & nolens; potes domum, potes honores,
„ potes ipsam carnis salutem: bonum verò quo verè bonus
„ es, nec invitus accipis, nec invitus amittis.

22. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Pravum cor hominis, quid boni parturire potest, nisi Dei gratiâ mundetur? *Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto.* Quanta sit corruptio cordis nostri, verba indicant, arrogantia, dura, levia, scurrilia, impudica, maledica. De Christianis plurimis dici potest, quod de Romanis suæ ætatis Tertullianus dixit: *Ubi religio, ubi veneratio majoribus debita à vobis? Habitu, victu, instructu, censu, ipso denique sermone proavis renuntiastis.* Primi Christiani verba sancta, pudica, verba charitatis & ædificationis proferebant: Christiani hujus temporis verba impudica, scurrilia, maledica, contumeliosa; de malo scilicet thesauro. Cor malum, thesaurus malus: cor bonum, thesaurus bonus. Cor bonum, cor rectum, quod non fit nisi charitate, à quâ nihil mali; sicut cor malum fit cupiditate, à quâ nihil boni. Igitur *In vobismetipsis charitatem habete:* Cor vestrum rectum sit cum Deo: *Quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate:* Hæc & loquimini. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.... Corrumpunt mores bonos colloquia mala:* & ex corde corrupto oriuntur, ex corde venenato, & viperino. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?*

Apologet. c. 6.

Philipp. 4. 8.

Ephes. 4. 29.

23. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Otiosum verbum est, *quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret.* Si ergo de otioso sermone ratio exigitur, pensemus quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur. Sive, ut S. Hieronymus ait, *Otiosum verbum est, quod sine utilitate & loquentis dicitur, & audientis: si omissis seriis, de rebus frivolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissolvit, & aliquid profert turpitudinis: hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus.* Et S. Basilius Magnus: *Omne verbum, quod ad propositum in Domino usum non facit, otiosum est: & adeò magnum est hujusmodi verbi periculum, ut licèt genere ipso de numero bonorum sit, quod dicatur; tamen nisi ad ædificationem fidei dirigatur; nequaquam propterea quòd bonum sit, liber sit à periculo, qui illud locutus sit: Quippe qui ex eo quòd ad ædificationem illud non accommodaverit, contristasse noscitur Spiritum Sanctum Dei, Hoc enim apertè docuit Apostolus, cùm dixit:* Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: „ sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam „ audientibus. *Et subjecit:* Nolite contristare Spiritum

S. Gregor. M. 3. P. Pastoralis Admonitione 15. S. Hieron. in c. 12. S. Matt.

S. Basilius M. in Regulis brevioribus Interrogatione 23.

A Sanctum Dei, in quo signati estis. *Quàm autem perniciosa res sit contristasse Spiritum Sanctum, quid opus est ut dicatur?* Vix quisquam attendit quàm necessaria sit ad salutem linguæ moderatio: ut verba priùs veniant ad limam, quàm ad linguam: ut in lance justitiæ & charitatis ponderentur. Vix aliquis meminit salem ideo in ore baptizandorum poni, ut significetur sermones nostros à corruptione immunes esse debere: *Sermo vester semper in gratia sit sale conditus.* Quamplures *vidi loquendo in peccatum incidisse, vix quemquam tacendo; ideoque tacere nosse quàm loqui difficilius est. Scio loqui plerosque cùm tacere nesciant. Rarum est tacere quemquam, cùm sibi loqui nihil prosit .... Grave malum ut aliquis ore suo condemnetur. Etenim si pro otioso verbo reddet unusquisque rationem, quantò magis pro verbo impuritatis & turpitudinis? Graviora enim sunt verba præcipitationis, quàm otiosa. Ergo si pro otioso verbo ratio poscitur, quantò magis pro sermone impietatis pœna exsolvitur?* Domini est gubernare linguam; ab illo itaque gratiam rectè & Christianè loquendi postulemus. *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.... Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Ori tuo (inquit Sapiens) *facito ostia & seras. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos; & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem;* Alliga sermonem tuum ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior, & ripis suis coërceatur. Citò lutum colligit annis exundans. Sit ori tuo ostium, ut claudatur ubi oportet, & obseretur diligentiùs. Jugum sit verbis tuis, & statera, humilitas atque mensura; ut lingua tua menti subdita sit. Refrænetur habenæ vinculis, frænos habeat suos, quibus revocari possit ad mensuram. *Sermones proferat librâ examinatos justitiæ; ut si gravitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus.* Cùm autem omnibus Christianis sermonis intemperantia prohibita sit Dei Lege; gravius tamen in viris Ecclesiasticis vitium est. *Fugienda otiositas mater nugarum, novercа virtutum. Inter sæculares, nugæ sunt: in ore Sacerdotis blasphemia. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ numquam. Magis interveniendum cautè ac prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non modò utiliter, sed libenter audiant, & supersedeant otiosis. Consecrasti os tuum Evangelio; talibus jam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est.* Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus; *non nugas profectò vel fabulas. Verbum scurrile, quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul & ab aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moveris, fœdiùs moves. Porrò detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim.* Os igitur tuum taciturnitatis honore signatum sit, ut loquitur Tertullianus: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.*

Coloss. 4. 6.

S. Ambros. lib. 1. de Officiis Ministrorum c. 2.

Psal. 140. 3.

Psal. 38. 2.

Eccli. 28. 29.

“ *S. Amb. lib. 1. de Officiis c. 3.*

S. Bern. lib. 2. de Consideratione c. 13.

Malach. 2. 7.

24. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes, Magister, volumus à te signum videre.* Infidelitati, superbiæ, curiositati non sufficiunt invicta credibilitatis argumenta, quibus Christianæ & Catholicæ Religionis veritas demonstratur: sed Fidei simplicitati abundè sufficiunt. *Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium.* Qui nunc signa petit ut credat, Deo injuriam facit ut Pharisæi, pro nihilo habens universa miracula, quæ Christus edidit ad Evangelii confirmationem. Miracula necessaria fuerunt priùs quàm crederet Mundus, ad hoc ut crederet Mundus. *Quisquis ad hoc prodigia ut credat inquirit, magnum est ipse prodigium, qui Mundo credente non credit.* Christus *afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem,*

Tertull. lib. de Præscript Hæret. c. 8.

S. August. lib. 22. de Civitate Dei c. 8.

S. August. lib. de Utilitate credendi c. 14.

vetustate roboravit Religionem: quam non solùm hæreticorum ineptissima novitas fraudibus agens, sed nec gentium quidem veternosus error violenter adversans, aliqua ex parte convelleret.

25. *Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ, &c.* Christi resurrectio maximum illius miraculum, cæterorum omnium, quæ mortalem vitam agens in terris edidit, confirmatio, missionis illius sigillum. Nullo miraculo ad fidem vel pœnitentiam flectetur, cujus infidelitas & obstinatio in peccatis isto miraculo non vincitur. Jonam Christi typum fuisse, Dominus ipse docet. Quæ igitur Jonæ contigerunt, Christi mortem, resurrectionem, & pœnitentiam in nomine ejus Gentibus prædicandam significabant. *Num sicut humana consuetudo verbis, ita divina potentia etiam factis loquitur. Et sicut sermoni humano verba nova vel minùs usitata, moderatè ac decenter adsperſa, splendorem addunt; ita in factis mirabilibus congruenter aliquid significantibus, quodammodo luculentior est divina eloquentia.* Proinde quid præfiguraverit quòd Prophetam bellua illa devoratum tertiâ die vivum reddidit, cur à nobis quæritur, cùm hoc Christus exponat? *Sicut ergo Jonas ex navi in alvum ceti, ita Christus ex ligno in sepulchrum, vel in mortis profundum. Et sicut ille pro his qui tempestate periclitabantur, ita Christus pro his qui in hoc sæculo fluctuant. Et sicut primò jussum est ut prædicaretur Ninivitis à Jona, sed non ad eos pervenit prædicatio Jonæ, nisi postea quàm eum cetus evomuit: ita Prophetia præmissa est ad Gentes, sed nisi post resurrectionem Christi non pervenit ad Gentes.*

S. August. Epist. 102 aliàs 49. ad Deo gratias Quæst. 6.

26. *Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quam Jonas hic.* Jonæ signum ut typus Dominicæ Passionis, ita etiam gravium, quæ Judæi commiserant, testificatio peccatorum est. *Simul advertere licet & Majestatis oraculum, & pietatis indicium. Namque Ninivitarum exemplo & demonstratur supplicium, & remedium demonstratur. Unde etiam Judæi debent non desperare indulgentiam, si velint agere pœnitentiam.* Christianos magis quàm Judæos damnabit in judicio Ninivitarum exemplum, agentium pœnitentiam ad primam prædicationem ignoti Prophetæ, nullum miraculum patrantis, quo Missionem suam probaret; excidium Ninives prædicentis & comminantis, nec spem ullam dantis evadendi. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Prophetarum Dominus, Christus Deus noster, Salvator noster, Judex noster, post tot miracula comminatur nos omnes perituros, nisi pœnitentiam agamus, *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis:* & tamen ipsam agere contemnimus, vel negligimus. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Nam cùm ille servus fuerit, ego Dominus sum. Ille à ceto exiliit, ego à morte resurgam. Subversionem ille urbis futuram prædicavit, ego Regni cælorum Evangelium vobis annuntio. Et Ninivitæ quidem absque signo aliquo crediderunt, cùm vos multa miracula videatis: nec quidquam ante Jonæ verba illi audierunt, cùm vos omnibus sublimioris sapientiæ præceptis instituerim. Jonas quasi Minister ad Ninivitas accessit, ego ad vos Dominus & Creator adveni, non minas intentans, non rationem exigens, sed peccatorum veniam afferens. Accedit quòd illi quidem essent barbari, vos autem inter Prophetas plurimos educati: tum quòd de Jona nemo illis prædixit, cùm de me plurimi prædixerint, & opera prædicationi consonare perspiciatis. Jonam etiam, ne derideretur, fugisse non ignoratis, cùm ego & Crucis patibulum subiturus, & omnes illusiones vestras passurus ultro advenerim. Itaque cùm ille nullum pro Ninivitis opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitatem libenter feram. Et ille advena quidem atque peregrinus erat, & hominibus illis omninò ignotus; ego verò vobis conjunctus secundùm carnem. *Et ecce plus quàm Jonas hic.*

Luc. 13. 3.

S. Joan. Chrys. Hom. 44. in S. Matt.

Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Pœnitentiam egerunt fide subnixam: *Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum*: Compunctione & deprecatione veniæ roboratam: *Et clament ad Dominum in fortitudine*: Humilem: *Et vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad Regem Ninive: & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.* Pœnitentiam duram & austeram: *Et clamavit, & dixit in Ninive, ex ore Regis & Principum ejus, dicens: Homines & jumenta, & boves & pecora non gustent quidquam; nec pascantur, & aquam non bibant.* Pœnitentiam spe ac metu temperatam: *Quis scit si convertatur, & ignoscat Deus; & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?* Pœnitentiam sinceram, non solis vocibus & promissis, quasi foliis, sed operibus, quasi fructibus comprobatam: *Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala.* Eorum pœnitentiam imitemur, ne eorum comparatione damnemur. Sit pœnitentia nostra fidelis, humilis, spe metuque temperata, severa, sincera, prompta. Nullam enim moram inter Prophetæ prædicationem ac pœnitentiæ actionem interposuerunt Ninivitæ: In sacco & cinere pœnitentiam egerunt. *Dignus & victus & habitus pœnitentiæ: ut qui offenderant Deum luxu & ambitione, eorum damnatione placent, per quæ priùs offenderant. Saccus & jejunium arma sunt pœnitentiæ, auxilia peccatorum: ante, jejunium, & sic saccus: ante quod occultum est, & postea quod palam: hoc semper Deo, illud interdum exhibetur hominibus: & si è duobus necessariis unum est subtrahendum, magis jejunium absque sacco, quàm saccum eligam absque jejunio.* Quomodo pœnitentiam agere debeat Christianus post Baptismum in mortale aliquod peccatum lapsus, egregiè S. Ambrosius explicat & docet. *Agendam*, inquit, *pœnitentiam, & tribuendam veniam credere nos convenit; ut veniam tamen tamquam ex fide speremus, non tamquam ex debito; aliud est enim mereri, aliud præsumere. Tamquam ex syngrapho fides impetrat: Præsumptio autem arroganti est propior, quàm roganti. Priùs solve quod debitum est; ut quod speraveris, impetrare merearis... Plura solvendi habet subsidia, qui Deo, quàm is qui homini debet. Homo pecuniam pro pecunia reposcit, quæ non semper debitori præsto est: Deus affectum exigit, qui in tua potestate est. Nemo pauper est qui Deo debet, nisi qui se ipsum pauperem fecerit. Et si non habet quæ vendat, habet quæ solvat. Oratio, lacrymæ, jejunium, debitoris boni census est, multoque uberior, quàm si quis ex pretio fundorum pecuniam fine fide deferat.* Si saccum non induunt, si caput cinere non aspergunt Christiani, qui peccatorum pœnitentiam agere debent, luxum saltem, & ornatum immoderatum deponant. Sed heu! *Videas eos mutata veste incedere, quos lugere & gemere oportebat; quia vestem illam ablutionis & gratiæ sordidarunt: fœminas autem margaritis onerare aures, curvare cervices, quas bene Christo, non auro inclinarent: quæ se ipsas flere debebant, quod margaritam quæ de cælo est, perdiderunt.* Contra hos & illas surgent Ninivitæ in judicio, quia pœnitentiam humilem & severam egerunt in prædicatione Jonæ, nec ipsam procrastinarunt, ut Christiani plerique gravium peccatorum rei, qui *Propositâ spe agendæ pœnitentiæ, licentiam sibi delinquendi propagatam putant; cùm pœnitentia remedium peccati sit, non peccandi incentivum. Vulneri enim medicamentum necessarium est, non vulnus medicamento; quia propter vulnus medicamentum quæritur, non propter medicamentum vulnus desideratur. Infirma deinde spes quæ committitur tempori; cùm omne tempus incertum sit, non omni spes tempori sit superstes.* Peccant omnes, pauci pœnitentiam agunt, pauciſſimi agunt ut oportet. *Faciliùs inveni qui innocentiam servaverint* (inquit S. Ambrosius) *quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quis-*

Ionæ 3.

S. Hieron. in cap. 3. Ionæ.

S. Ambros. lib. 2. de Pœnitentia c. 9. & 10.

quam illam pœnitentiam putat, ubi adquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum sæculo est: somno ipsi minùs indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus: vivendum ita, ut vitali huic moriamur usui: seipsum homo sibi abneget, & totus mutetur: sicut quemdam adolescentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regressum, postea veteri occurrisse dilectæ, quæ ubi se non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens dixerit: Ego sum; responderit ille: Sed ego
Matt. 16. 24. *non sum ego. Unde bene Dominus ait,* Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Etenim qui mortui & sepulti in Christo sunt, non debent iterum velut viventes de hoc Mundo de-*
Coloss. 2. 20. *cernere.* Ne detigeritis, *inquit*, neque gustaveritis, neque contrectaveritis: quæ sunt omnia in interitum ipso usu, *eò quòd ipse hujus vitæ usus corruptela sit integritatis.* Ninivitæ surgent in judicio, & Christianorum teporem ac negligentiam in agenda pœnitentia accusabunt. Fervoris ad pœnitentiam agendam necessarii dederunt exemplum non solùm Ninivitæ, sed & ipse Jonas pœnitentiæ Prædicator. Jonas è ventre piscis post triduum velut è tumulo in terram ejectus, mandatum iteratum à Deo accipit eundi Ninivem, & illius eversionem post
Jonæ 3. dies quadraginta prædicandi. *Et surrexit Jonas, & abiit in Ninivem juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Statim Jonas quod sibi fuerat imperatum, opere perfecit. Ninive autem erat, ad quam pergebat Propheta, civi-
S. Hieron. in cap. 3. Jonæ Prophetæ. tas magna, & tanti ambitus, ut vix trium dierum posset itinere circumiri. *At ille præcepti, & superioris naufragii memor, viam trium dierum unius diei festinatione complevit.* Hunc pœnitentes imitentur, ad divinum præceptum attendant, lapsus suos & naufragia, æternæ mortis ac damnationis pericula, quæ præcedentibus peccatis incurrerunt in memoriam revocent; Dei bonitatem ac misericordiam considerent; harumque rerum consideratione fervorem excitent suum, ac superioris temporis desidiam ac negligentiam pia festinatione & ardore in agenda pœnitentia, & in viâ mandatorum Dei conficienda compensent. Dicant cum Jona:
Jonæ 2. *Abjectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo Templum sanctum tuum... Qui custodiunt vanitates frustra, Misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.* Denique intrà mysticum dierum pœnitentiæ consecratorum numerum evertatur Ninive, pravi habitus penitùs eradicentur, mores iniqui destruantur: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Eversa revera est, sed eversa in malo, ædificata in bono. *Ninivitæ quippe in hac vita egerunt pœni-*
S. August. lib. 21. de Civitate Dei c. 20. *tentiam; & ideo fructuosam, velut in hoc agro seminantes, in quo Deus voluit cum lacrymis seminari, quod postea cum lætitia meteretur: & tamen quis negabit quod Dominus prædixit, in eis fuisse completum, nisi parum advertat quemadmodum peccatores Deus non solùm iratus, verùm etiam miseratus evertat? Evertuntur enim peccatores duobus modis, aut sicut Sodomitæ, ut pro peccatis suis ipsi homines puniantur; aut sicut Ninivitæ, ut ipsa hominum peccata pœnitendo destruantur. Factum est ergo quod prædixit Deus: eversa est Ninive quæ mala erat, & bona ædificata est quæ non erat. Stantibus enim mœnibus atque domibus, eversa est civitas in perditis moribus.*

27. *Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam; quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Et ecce plus quàm Salomon hic.* Regina Saba, extranea, gentilis peregrina, Ecclesiæ figura est. Hæc est, de qua Psal. 44. dicitur: *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam,* &c. Vestitus Reginæ hujus & pretiosus est, & varius est: Sacramenta doctrinæ in linguis omnibus & variis. Quomodo autem omnis varietas vestis in unitate concordat, sic & omnes linguæ ad unam fidem. In veste varietas est, scissura non est. Aurum in varietate vestis, ipsa sapientia. Quælibet sit varietas linguarum, unum aurum prædicatur. Eamdem quippe sapientiam, eamdem doctrinam & disciplinam omnes linguæ prædicant. Varietas in linguis, aurum in sententiis. Verum Salomonem Christum non quæsivit illa, sed ab ipso quæsita est, & per gratiam ejus vocata. Audivit, & vidit; inclinavit aurem suam, & oblita est populi sui, paternæque domûs. Audivit primùm, fide mundans cor suum, unde videre posset. Oblita est populi Babyloniæ, habentis regem patremque diabolum. Et concupivit Rex Dominus Deus ejus, illius speciem ac decorem: formam adamavit, ac pulchritudinem, cujus ipse auctor est. Lavit enim eam à peccatis in sanguine suo: mundavit eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Rex ejus, ipse est sponsus ejus. Regi nupsit Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo sanata. Quicquid habet unde illi placeat, ab illo habet. Christum Salomone longè excellentiorem agnovit, nempe Dei Filium, sapientiam increatam & æternam, Dei virtutem. Mysteria Regni Dei, morumque salutaria præcepta ab ipso audivit, filiisque suis tradidit, & ad finem usque Mundi tradet, Reginâ illâ Austri fœlicior, cùm verum Salomonem Christum semper habeat præsentem, & per Spiritum suum cælestis arcana sapientiæ declarantem & explicantem. *Et ecce plus quàm Salomon hic.* Ecclesiæ mysterium duplici exemplo evidenter à Christo expressum esse S. Ambrosius observat: *Quæ in Ninivi-*
S. Ambros. lib. 7. in Lucam n. 96. *tis per pœnitentiam, & in Regina Austri per studium percipiendæ sapientiæ de totius orbis finibus congregatur; ut pacifici Salomonis verba cognoscat. Regina planè, cujus regnum est individuum, de diversis & distantibus populis in unum corpus assurgens. Itaque Sacramentum hoc magnum est de Christo & Ecclesia: sed tamen hoc majus est; quia illud in figura ante præcessit: nunc autem plenum in veritate Mysterium est; illic enim Salomonis typus, hîc autem Christus in suo corpore est. Ex duobus igitur constat Ecclesia, ut aut peccare nescias, aut peccare desinas; pœnitentia enim delictum amovet, sapientia cavet.* Lege Homiliam Origenis 38. in Lucam, & Sermonem inter Augustinianos olim 253. *De tempore*, nunc 231. in Appendice.

28. *Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Pervicacissimus ille humanæ salutis hostis, numquam malitiæ suæ otium facit. Atquin tunc maximè sævit, cùm hominem plenè sentit liberatum: tunc plurimùm accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiscat necesse est, veniâ peccatorum permissâ, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis suæ retro erasos. Dolet quòd ipsum & angelos ejus Christi servus ille peccator judicaturus est. Itaque observat, oppugnat, obsidet: si qua possit aut oculos concupiscentia carnali ferire, aut animum illecebris sæcularibus irretire, aut fidem terrenæ potestatis formidine evertere; aut à via certa perversis traditionibus detorquere: non scandalis, non tentationibus deficit. His præsertim patet anima arida, quæ gratiæ cælestis benignis imbribus non irrigatur, quia oculos ad Deum non erigit, nec illos in se precatur effundi. Deum non orat, cælum proinde illi æneum est. Non descendit in ipsam Dei miseratio, quia pia ex illius corde & ore non ascendit oratio. Pravi habitus in anima illa suspensi sunt potiùs quàm extincti. Unde diabolus illam semper ut domum suam intuetur,
Tertull. lib. de Pœnitentia.

facileque se illam occupaturum confidit. *Revertar*, inquit, *in domum meam, unde exivi.* Ipsum invitant negligentia, desidia, otium, mundi & voluptatum amor adhuc in corde vivens. *Invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi.* S. Ambros lib. 7. in Lucam. Ut enim justis multiplicatur septiformis Spiritus gratia, ita in eadem peccata relapsis omnis dæmonum cumulatur injuria. Tunc *fiunt novissima pejora prioribus*, quia dæmon in ea velut arce firmiores munitiones exstruit, pravosque habitus magis roborat iteratione peccatorum & verbo Dei aditum claudit, aut certè illius virtuti impedimentum affert. S Gregor. Nazianzenus Oratione 39. *Idem enim verbum & propter naturam suam indignis formidolosum est, & propter benignitatem capi potest ab iis, qui ad ipsum excipiendum sese præpararint. Quo in genere sunt, qui impuro spiritu ex anima depulso, mentibusque agnitionis scopâ mundatis & exornatis, otiosas eas ac desides nequaquam reliquerunt, ne cum majori apparatu à septem vitii spiritibus, hoc est, totidem quot virtutis numerati sunt, rursus occupetur (quod enim difficiliùs expugnatur, studiosiùs atque ardentiùs appetitur) verùm ad vitii fugam virtutis cultum adjungunt, totum Christum, vel certè quàm maximè, in animi domicilium admittentes, ne prava potestas vacuum aliquid offendens, domum rursus impleat, ac novissima prioribus deteriora fiant, tum propter acriorem ac vehementiorem incursionem, tum propter majorem arcis firmitatem, ejusque expugnandæ difficultatem.*

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus, ob gratiæ contemptum, ob ingrati animi vitium, ob comparationem diaboli cum Deo, ejusque præ Deo electionem, ob divini timoris abjectionem. Tertull. lib. de Pœnitentia c. 5. *Nam si idcirco te deliquisse pœnituerat, quia Dominum cœperas timere, cur quod metûs gratiâ gessisti, rescindere maluisti, nisi quia metuere desiisti? Neque enim timorem alia res quam contumacia subvertit ..... Dominum despicit, qui bonorum ac malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contumeliam facit: respuit datorem, cùm datum deserit; negat beneficium, cùm beneficium non honorat. Quemadmodum potest ei placere, cujus munus sibi displicet? Ita in Dominum non modò contumax, sed etiam ingratus apparet. Cæterùm non leviter in dominum peccat, qui cùm æmulo ejus diabolo pœnitentiâ renuntiasset, & hoc nomine illum Domino subjecisset, rursus eumdem regressu suo erigit, & exultationem ejus se ipsum facit, ut denuo Malus, recuperatâ prædâ suâ adversùs Dominum, gaudeat. Nonnè, quod dicere quoque periculosum est, sed ad ædificationem proferendum est, diabolum Domino præponit? Comparationem enim videtur egisse, qui utrumque cognoverit, & judicato pronuntiasse, cum meliorem, cujus se rursus esse maluerit. Ita qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, Diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam satisfaciet; eritque tantò magis perosus Deo, quantò æmulo ejus acceptus.* Fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. 2. Petri 2. 21. 22. Melius enim *erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum; & sus lota in volutabro luti.* Gravior certè illius culpa est, qui peccatum admissum plangit, nec tamen deserit; S. Gregor. M. p. 3. Pastoralis Curæ Admonitione 31. *Quia & ipsam quam flendo potuit impetrare veniam, contemnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum volvit, quia dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ante Dei oculos sordidas etiam ipsas lacrymas facit.* Hujusmodi hominibus in eadem sæpius peccata relapsis convenit illud Sapientis oraculum: Eccli. 14. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus?* Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur » fletibus à peccato; sed post baptisma mortuum tangit, » qui culpam post lacrymas repetit. Admonendi sunt qui » admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut ante districti A Judicis oculos eis se esse similes agnoscant, qui venientes ad faciem quorumdam hominum, magna eis summissione blandiuntur; recedentes autem, inimicitias ac damna quæ valent, atrociter inferunt. Quid est enim culpam flere, nisi humilitatem Deo suæ devotionis ostendere? Et quid est post fletum prava agere nisi superbas in eum quem rogaverat inimicitias exercere?

Deus quidem ad pœnitentiam exspectat peccatores in gravia peccata relapsos: sed absit ut id aliquis ita interpretetur, quasi eo sibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum; Tertull. lib. de Pœnitentia c. 7. *Et redundantia clementiæ cælestis libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior sit, quia Deus melior est, toties delinquendo, quoties ignoscitur.* Evasimus semel, ne iterum periculo damnationis æternæ nos inferamus, etsi iterum evasuri videamur. *Plerique naufragio liberati, exinde repudium & navi & mari dicunt; & Dei beneficium, salutem suam scilicet, memoriâ periculi honorant. Laudo timorem, diligo verecundiam: nolunt iterum divinæ misericordiæ oneri esse; formidant videri inculcare, * quod consecuti sunt: bona certè sollicitudine iterum experiri vitant, quod semel didicerunt timere. Ita modus temeritatis, testatio est timoris. Timor autem hominis, Dei honor est.* * Id est, conculcare

Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Cupiditas enim carnis expulsa per pœnitentiam à consuetis operibus, cùm non invenerit in quibus delectationibus conquiescat: avidiùs redit, & rursus occupat mentem hominis, si cùm pulsa esset, negligentia subsecuta, est, ut non introduceretur tamquam habitator mundatæ domui sermo Dei per sanam doctrinam. Et quoniam non solùm habebit illa septem vitia, quæ septem virtutibus spiritalibus sunt contraria, sed etiam per hypocrysim se ipsas virtutes habere simulabit: propterea assumptis secum septem aliis nequioribus, hoc est, ipsa septenaria simulatione, redit illa concupiscentia, ut sint novissima hominis pejora quàm erant illa prima. "S. Aug. "lib. 1. "Quæst. "Evang. "in S. "Matt. "Quæst. 8.

29. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.* In Ecclesiastici Ministerii functionibus nullam carnalium necessitudinum habendam esse rationem Christus docet. Salutis æternæ Minister temporalia non debet intueri: Dei gloriam utilitatibus & commodis parentum & consanguineorum anteponat necesse est: illos colat; illorum, ut postulat pietas, curam gerat, sed opus Dei non deserat, non negligat illorum importunitate victus. Tertull. lib. 4. Adversùs Marcionem c. 19. Idem lib. de Carne Christi c. 7. *Si Christus matrem & fratres eos fecit qui non erant, quomodo negavit eos, qui erant? Sed in semetipso docuit, qui patrem, aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non esse dignum Dei Discipulum ..... Solet id adimplere Christus, quod alios docet. Quale ergo erat, si docens non tanti facere matrem aut fratres, quanti Dei verbum, ipse Dei verbum nuntiata matre & fraternitate desereret? Negavit itaque parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere.* Qui negotiis sæcularibus ad commoda temporalia consanguineorum suorum procuranda se implicant, qui ex proventibus Ecclesiasticis consanguineorum suorum fortunas augent, & *paupertatem Christi suas suorumque faciunt divitias*, ut ait S. Hieronymus; qui nepotibus indignis Ecclesiastica Beneficia conferunt, aut dignioribus ipsos præponunt in eorum collatione, quibus animarum cura est annexa; qui in sacris Ordinationibus, in dispensationibus, in aliis Ecclesiasticæ Disciplinæ capitibus, commendationi parentum & consanguineorum plus tribuunt quàm Regulis Ecclesiasticis sive sacris Canonibus; hi Christi exemplum & documenta non sequuntur, parentes verbo Dei non præponendos, immò pro Dei opere negandos esse

docentis. *Et extendens manum in Discipulos suos dixit:*

Tertull. ibidem. „ *Ecce mater mea, & fratres mei.* Hæc aliàs figura est
„ Synagogæ in matre abjecta, & Judæorum in fratribus
„ incredulis. Foris erat in illis Israël; Discipuli autem no-
„ vi intus audientes & credentes, & cohærentes Christo,
„ Ecclesiam delineabant, quam potiorem matrem, & di-
„ gniorem fraternitatem recusato carnali genere nuncu-
„ pavit.

S. Ioan. Chrys. Hom. 45. in S. Mat. „ *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Una sola
„ & vera & communis nobilitas atque necessitudo cum
„ Christo est, ut voluntatem Dei facias. Hic propinquita-
„ tis modus multò melior atque præstantior necessitudine
„ carnali. Quæ omnia probè tenentes, nec de filiorum ge-
„ stis gloriemur, nisi virtutes eorum imitemur; nec de pa-
„ rentum nobilitate quidquam nobis arrogemus, nisi pro-
„ bam eorum vitam assequamur. *Quicumque fecerit volun-*
„ *tatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & so-*
„ *ror, & mater est.* O mirabilem honorem! ô virtutis
„ incredibiles vires! quò ducitis rectè viventes homines?
„ Mulieres sanctissimam illam Virginem beatificarunt.
„ Quot purissimum illum uterum admirantur? Quot op-
„ tarent tales fuisse matres, & cætera omnia contemnere,
„ quid verò prohibet? Ecce rectam & facilem viam nobis
„ proposuit, ut non feminis solùm, verùm etiam viris ad
„ hanc dignitatem pervenire liceat, immò verò etiam ad
„ majorem. Multò enim propinquiores Deo sunt qui vo-
„ luntatem ejus faciunt, quàm qui sola carnis necessitudine
„ Christo conjunguntur. Non ergo simpliciter sanctam il-
„ lam propinquitatem desidera, verùm etiam viam capesse,
„ magnoque studio confice, quæ ad hoc desiderium implen-

Adum te perducat. Non est cur Dei Virgines contristen- *S. August. lib. de Sancta Virginitate c. 5. & 6.*
tur, quòd etiam ipsæ virginitate servatâ matres carnis esse non possunt. Illum enim solum virginitas decenter parere posset, qui in sua virginitate parem habere non posset. *Verumtamen ille unius Sanctæ Virginis partus omnium sanctarum virginum est decus. Et ipsæ cum Maria matres Christi sunt, si Patris ejus faciunt voluntatem. Hinc enim & Maria laudabilius atque beatius Christi mater est, secundùm supra memoratam ejus sententiam:* Quicumque facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse mihi frater, & soror, & mater est. *Has sibi omnes propinquitates in populo quem redemit, spiritaliter exhibet: fratres & sorores habet sanctos viros, & sanctas feminas, quoniam sunt illi in cæleste hæredi-* B *tate cohæredes. Mater ejus est tota Ecclesia, quia membra ejus, id est, fideles ejus, per Dei gratiam ipsa utique parit. Item mater ejus est omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundissima caritate, in iis quos parturit, donec in eis ipse formetur. Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodo mater est, spiritaliter autem & soror & mater. Ac per hoc illa una femina, non solùm spiritu, verùm etiam corpore, & mater est & virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est, quia omnes qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, rectè filii Sponsi appellantur: sed planè mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est caritate ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt: corpore verò ipsius capitis* C *mater.* *Legatur & Enarr. in Psal. 127. n. 12.*

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. IN *illo die, exiens Jesus de domo sedebat secus Mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens, sederet: & omnis turba stabat in littore.* Eodem illo die, vel tempore, quo Mater Christi & fratres advenerant, exiit Jesus de domo, quæ auditorum ingentem multitudinem præangustia capere non poterat: & in littore Maris Galilææ docentium more sedebat. Confluentibus autem ad illum turbis, & prementibus, in naviculam ascendit, vice suggesti, ut audiri posset à plebe stante in littore. *Et locutus est eis multa in parabolis.* Locutus est eis, non simplici & perspicuo ser- D mone, sed figurato & obscuro, sub familiarium similitudinum & comparationum involucris; quem morem Syris, & maximè Palæstinis solemnem & usitatum fuisse, S. Hieronymus testatur. Parabolis etiam usus est Magister cælestis, tùm ob rationem infra, versu 13. traditam; tùm ut auditorum attentionem vehementiùs excitaret; cùm ut Sermones ipsius tenaciùs populi mentibus inhærerent; tum denique ut persensibiles similitudines sermo res ipsas significatas velut oculis subjiceret: Quod sermonis genus Prophetis etiam tritum est. Parabolis & ænigmatibus utitur divina Scriptura *Ad exercitationem quærentis, & delectationem audientis..... Sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nu-* E *triat.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 46. in S. Mat.

S. August. lib. 12. contra Faustum c. 7. Et lib. 5. de Genesi ad litteram c. 3.

2. *Ecce exiit qui seminat, seminare.* Satori Deum comparare, frequens est Hebræis. Philo Judæus Lib. De Legum allegoria: *Semen*, inquit, *quod Opifex sevit in fœcundo solo, Anima ratione utente.* Sator exiit ut sementem faceret. *Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.* Dum semen longè lateque spargit, pars seminum cecidit juxta viam publicam & tritam, incultam, duram, & semini suscipiendo ineptam. Terra enim nisi gremio mollito & subacto semen suscipere non potest. Ideo volucres cæli semen terræ gremio minimè conditum, sed in ejus superficie sparsum diripiunt, & comedunt. *Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æstuaverunt; & quia non habebant radicem, aruerunt.* Pars altera seminum cecidit in saxosas agri partes; & cùm terræ defectu deorsum penetrare non possent, vim sursum erexere, & quia non longè aberant à terræ superficie, statim se ostentarunt: & sole ferente sunt torrefacta, quia defecta erant radice, ac propterea etiam humore, qui ex terra per radicem hauritur. Humoris autem penuria, accedente calore externo, efficit ut arescant. *Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.* Pars cecidit in terram spinarum & carduorum feracem: & celeriùs, altiùs, densiusque succrescentes spinæ, bona semina jam in culmos erecta suppresserunt & præfocaverunt. *Alia autem ceciderunt in terram bonam:* cultam, aratam, sartam: *& dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*, pro terræ fertilitate.

3. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Auditorum animos hac loquendi formulâ excitat. Qui à Deo accepit donum intelligendi quæ audit, & obediendi verbo veritatis, attendat ad propositam parabolam, sensum ejus quærat, ex eâ proficiat, ac spiritalem utilitatem carpat. *S. August. lib. de Dono Perseverantiæ c. 14.*

4. *Et accedentes Discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris? Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria Regni cælorum; illis autem non est datum.* Cur turbis obscurè loqueris, ita ut non intelligant, cùm nos perspicuè docere consueveris? Respondit Christus: Ideo obscuriùs ipsis loquor, quia vobis simplicibus, humilibus, docilibus, audiendi simul & intelligendi, atque obsequendi desiderio flagrantibus, singulari gratiâ datum est à Patre luminum, nosse perspicuè, non solùm Evangelica præcepta, quæ verbis apertissimis tradidi, quia illorum cognitio necessaria omnibus est ad salutem; sed etiam Mysteria seu arcana Regni cælorum,

dispensationem Dei admirabilem circa prædicationis Evangelicæ progressum tum apud Judæos, cùm apud Gentes. Illis autem, quorum pars maxima non credit, nisi signa & prodigia viderit; vel sciendi magis curiositate, quam obediendi studio ad audiendum sermones meos ducitur; aut contemnit etiam, irridet, calumniatur, datum non est à Patre æterno ut hæc mysteria noscant & intelligant, quia superbiâ suâ, aliisque peccatis, se indignos hâc gratiâ præbuerunt, maximè Pharisæi, qui sibi sapientes & prudentes videntur. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: & qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Proverbialis locutio est. Qui Dei donis ac beneficiis ornatus est, illisque rectè utitur (quamvis & rectus usus gratiæ à gratia sit) Dei donis magis ac magis cumulabitur, ita ut illis affluat, continuisque gratiarum incrementis ad perfectionem promo veatur. B Econtrario verò, qui non habet, id est, qui non rectè utitur donis ac beneficiis à Deo sibi collatis, & quod habet, seu *videtur habere*, ab eo auferetur ob negligentiam, aut contemptum. Argumentum est à majori. Ingratis, aut qui non utuntur datis, si justè auferri potest quod datum est; aut ex lege communi, aut ex pacto, auferri solet; tantùm abest ut plura accipiant: æquum igitur non est ut istis, quamdiu data Evangelicæ institutionis præcepta fastidiosè respuunt, arcana Regni cælorum explicem.

Luc. 8. 18.

S. *August. lib. 1. de Doctrina Christiana.*

Habenti dabitur, & abundabit; id est, *Deus cum benignitate utentibus eo quod acceperunt, adimplebit atque cumulabit quod dedit.* Dabitur autem ei adauctio fidei, vel intellectûs, seu aliàrum Dei gratiarum ac cælestium donorum, vel salus ipsa. Non habenti autem, quam debet C habere, divinorum donorum æstimationem, non cooperanti gratiæ Dei; quæ jam accepit, auferentur in pœnam contemptûs, & ingrati animi.

5. *Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident & audientes non audiunt, neque intelligunt.* Illis obscuriùs loquor in pœnam incredulitatis, quia divina quæ facio opera, videntes oculis corporis, non vident oculis cordis: & sermones apertissimos, quibus Evangelica præcepta omnibus & singulis ad salutem necessaria trado & explico, audientes *corporis sensu*, non audiunt *cordis assensu*; Nec intelligentiâ assequuntur, quia justo judicio fit, ut qui noluerunt intelligere, cùm possent, intelligere non possint, cùm volunt. Idem significant hæc verba apud SS. Marcum & Lucam: *Ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Ideo obscuriùs ad illos loquor, ne posteriora intelligant, qui priora clarè proposita in animum admittere noluerunt. His itaque verbis exprimitur pœna spiritualis cæcitatis, quâ ob superbiam, & contemptum institutionis Evangelicæ plectuntur. Quod sequentia confirmant: *Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.* Varia lectio est hujus loci Isaiæ in Hebræo Textu, & apud 70. interpretes. Secundùm Hebraicum textum vertit S. Hieronymus: *Vade, & dices populo huic: Auditu audite, & E nolite intelligere: & videte visu, & nolite cognoscere: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus audiat, & corde intelligat, & convertatur, & sanetur.* Sive ut est in Vulgata nostra: *Ut sanem eum.* Septuaginta verò Interpretes per verba futuri temporis verterunt: *Auditu audietis, & non intelligetis*, &c. Versionem 70. Seniorum secuti sunt S. Matthæus hîc, & S. Paulus Actuum 28. referente S. Luca. Imperativus sæpè pro futuro apud Hebræos usurpatur: unde Matth. 23. 32. Christus Judæis ait: *Et vos implete mensuram patrum vestrorum*, non quòd id revera jubeat aut velit, sed futurum prænoscat & prædicat; quasi diceret, Et vos mensuram patrum vestrorum implebitis. Cæterum idem utrobique sensus est. Septuaginta Seniores, S. Matthæus

S. *August. lib. de Dono Perseverantiæ c. 14.*

Marci 4. 12. Luc. 8. 10.

Isaiæ 6. 9. 10.

vel antiquus ejus Interpres, & S. Lucas, significant pœnas excæcationis & obdurationis populi Judaici à Propheta prædictas, ex ipsorum Judæorum culpa & contumacia ortum ducere. Textus autem Hebraicus Isaiæ significat cæcitatem cordis & duritiam ab irato & deserente Deo, gratiamque subtrahente suam, illis infligi. Quem sensum & S. Joannes cap. 12. Evangelii vers. 40. expressit: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.* Et S. Paulus Epist. ad Romanos cap. 11. *Numquid Deus repulit populum suum? Absit..... Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit.... Electio consecuta est: * cæteri verò excæcati sunt, sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis * : oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Dico ergo; Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto salus est Gentibus, ut illos æmulentur. Quòd si delictum illorum divitiæ sunt Mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium, quantò magis plenitudo eorum?.... Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israël salvus fieret.* Ergo, inquit S. Hieronymus, non est crudelitas Dei, sed misericordia, unam perire gentem, ut omnes salvæ fiant; Judæorum partem non videre, ut omnis mundus lumen accipiat. Unde & ipse Dominus in Evangelio sacramentum cæci à nativitate, qui receperat oculos, vertit ad tropologiam, & dicit: *In judicium ego veni in hunc mundum, ut videntes non videant, & non videntes videant.* Et in alio loco Simeon loquitur: *Ecce hic positus est in ruinam & in resurrectionem multorum.* Illis itaque non videntibus, nos videmus; illis cadentibus, nos resurgimus. Quod intelligens Propheta, quodam modo aliis verbis dicit: O Domine, præcipis mihi loqui populo Judæorum: ut audiant, & non intelligant Salvatorem; & videant eum, & non cognoscant. Si vis impleri jussionem tuam, & totum salvari mundum, quod & ego fieri desidero; excæca cor populi hujus, & aures aggrava, & oculos claude, ne intelligant, ne audiant, ne videant. Si D enim illi viderint, & conversi fuerint, & intellexerint, & sanati fuerint, totus mundus non recipiet sanitatem. Ex quo animadvertimus, quamvis grave sit peccatum, si quis convertatur, èum posse sanari. Simulque & hoc intelligendum, quòd pro magnitudine sceleris, etiam pœnitentiâ indigni judicati sint, ipso Domino dicente ad Jerusalem: *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos sub alas; & noluisti?*

Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt. Metaphorica locutio est, significans animos & affectus Judæorum terrenis voluptatibus & secundis rebus obstupefactos, sicut cor nimia pinguedine præfocatur, ad res divinas cœcos, hebetes, & stupidos esse. Pinguis venter sensum tenuem non parit. *Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.*

Et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, &c. Id est, *ipsi causa fuerunt ut Deus eis oculos clauderet.* Alius enim Evangelista dicit, *Excæcavit oculos eorum.* Sed utrum ut numquam videant, an verò vel sic aliquando videant, *cœcitate sua sibi displicentes, & se dolentes, & ex hoc humiliati atque commoti ad confitenda peccata sua, & piè quærendum Dominum.* Sic enim S. Marcus dicit: *Ne quando convertantur, & dimittantur eis peccata.* Ubi intelliguntur *peccatis suis meruisse ut non intelligerent*, & tamen hoc ipsum misericorditer eis factum ut peccata sua cognoscerent, & conversi veniam mererentur. Quod autem Joannes ait: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias:*

S. *August. Quæst. 14 in S. Matt. & Theodoretus in c. 6. Isaiæ*

* *Id est,* Electi ex illo populo consecuti sunt justitiam.

* *Id est,* Stuporis & pertinaciæ.

"S. *Hier. in c. 6. Isaiæ.*

Ioan. 9.

Matt. 23. 15.

Deuter. 33. 15.

Ioan. 12. 40.

S. *August. Quæst. 14 in S. Matt.*

Marci 4. 12.

Ioan. 12. 40.

Excæcavit oculos eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos: adversari videtur huic sententiæ, & omnino cogere, ut quod hîc dictum est, *Ne quando oculis videant*, non accipiatur, Ne vel sic aliquando oculis videant, sed prorsus, Ut non videant. Quandoquidem apertè ita dicit, *Ut oculis non videant*. Et quod ait, *Non poterant credere*, satis ostendit, *Non ideo factam illam excæcationem, ut ea commoti, & dolentes se non intelligere, converterentur per pœnitentiam; non enim possent hoc facere, nisi prius crederent, ut credendo converterentur, conversione sanarentur, sanitate intelligerent: sed ideo potiùs excæcatos, ut non crederent.* Dicit enim apertissimè, *Propterea non poterant credere.* Nec tamen propterea Judæi excusandi sunt, quia Deus excæcavit oculos eorum: immò quia Deus justus est, *Cogimur fateri aliis quibusdam peccatis ita eos excæcari meruisse: qua tamen excæcatione non potuerunt credere. Frustra itaque conamur intelligere, ideo fuisse cæcatos ut converterentur, cùm ideo converti non poterant, quia non credebant, & ideo credere non poterant, quia excæcati erant. An fortè non absurdè dicamus, quosdam Judæorum fuisse sanabiles; sed tanto tamen tumore superbiæ periclitatos ut eis expedierit primò non credere, & ad hoc fuisse cæcatos, ut non intelligerent Dominum loquentem per parabolas, quibus non intellectis, non in eum crederent, non credentes autem cum cæteris desperatis cum crucifigerent; atque ita post ejus Resurrectionem converterentur, quando jam de reatu mortis Domini ampliùs humiliati vehementiùs diligerent, à quo sibi tantum scelus dimissum esse gauderent. Quoniam tanta erat eorum superbia, ut tali humiliatione esset dejicienda.* Quod incongruè dictum esse quilibet
Act. 2. 37. arbitretur, si non ita contigisse in Actibus Apostolorum manifestissimè legerit. Non ergo abhorret quod ait Joannes, *Propterea non poterant credere, quia excæcavit oculos eorum ut non videant*, ab ea sententia qua intelligimus ideo excæcatos ut converterentur, hoc est, *Ideo eis per obscuritates parabolarum occultatas sententias Domini, ut post ejus Resurrectionem salubriore pœnitentia resipiscerent: quia per obscuritatem sermonis excæcati, dicta Domini non intellexerunt, & ea non intelligendo non in eum crediderunt, non credendo crucifixerunt eum; atque ita post ejus Resurrectionem miraculis, quæ in ejus nomine fiebant, exterriti, majore criminis reatu compuncti sunt & prostrati ad pœnitentiam; deinde acceptâ indulgentiâ, ad obedientiam flagrantissima dilectione conversi. Nam quibus non profuit illa cæcitas ad conversionem, quæ per linguam parabolarum fiebat, ita de illis Propheta alio loco dicit.* Quod etiam Apostolus commemoravit cùm de obscuritate linguarum age-
1. Cor. 14. 21. Isaiæ 28. 11. ret: *In aliis linguis, & in aliis labiis loquar populo huic, & nec sic me exaudient, dicit Dominus.* Non enim diceretur, *Nec sic me exaudient*, nisi ad hoc fieret, ut vel sic exaudirent: Id est, *Ut eis ad humilem confessionem, & sollicitam inquisitionem, & obedientem conversionem, & ferventem dilectionem valeret. Est verò etiam ista ratio medicinæ corporalis. Nam & pleraque medicamenta priùs affligunt ut sanent; & ipsa collyria quæ ad oculos pertinent, si ea opus est intrinsecùs infundi, nisi sensum videndi priùs claudant & perturbent, prodesse non possunt.* Denique illos excæcavit Deus qui credere
Exp. 2. 26. primùm noluerant, & nihilominus excæcavit illos malitia illorum. Ita apud Moysem legimus: *Induravit Pharao cor suum*: &, *Induravit Deus cor Pharaonis.*

5. *Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt.* O vos beatos, qui & oculis mentis, & oculis corporis Filium Dei hominem factum, Messiam tam diu desideratum & exspectatum, generis humani Liberatorem & Salvatorem à Deo promissum, præsentem videtis, & loquentem auditis. Huic Domini sententiæ non repugnat illa: *Beati qui non viderunt, &*
Joan. 20. 29. *crediderunt.* Non enim Apostolis meliores atque feliciores prædicantur, qui non viderunt & crediderunt, sed illis A qui fidem oculis metientes, non credunt nisi quod oculis corporis vident, cùm tamen fides sit rerum quæ non videntur, & argumentum non apparentium. Beati prophetæ, & justi, qui mentis ac fidei oculis venturum Messiam, id est, me ipsum viderunt; ut Abraham qui *Exultavit ut videret diem meum; vidit, & gavisus est*: Sed vos beatiores; qui prope videtis, & sensibus usurpatis, quod illi longè; perspicuè, quod illi obscurè; oculis etiam corporis, quod illi spiritu dumtaxat viderunt. Joan. 8. 56.

7. *Amen quippe dico vobis, quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.* Felicitatem Apostolorum commendat, quam non ex meritis, sed ex singulari Dei gratia sibi contigisse, par erat ut æstimarent, majoresque propterea gratias Deo agerent, quòd Dei Filium hominem factum oculis contuerentur, & divinæ dispensationis arcana explicantem, ac salutis præcepta tradentem audirent: quod nec Prophetis, nec antiquis justis, nec Regibus a Deo concessum fuerat. Lucæ 10. *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt*, &c. Multi Prophetæ, multos hic pro omnibus posuit. Multi Prophetæ, qui conscii fuerunt arcanorum cælestium, quibus Deus futuram Filii sui incarnationem & mysteria revelavit, utque cæteris prædicarent, ac litteris ad memoriam sempiternam consignarent, præcepit: justi quibus Deus ita favit, ut illis se familiariter patefaceret; Reges etiam sancti & divinarum promissionum de Messia ex illorum stirpe nascituro, honore insignes, votis ardentissimis exoptarunt videre præsentia quæ vos videtis; & non viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes*, (inquit S. Paulus.) Et S. Petrus: *De qua salute*, inquit, *exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt: scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas quæ in Christo sunt passiones & posteriores glorias: quibus revelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos qui evangelizaverunt vobis, Spiritu Sancto misso de cælo.* Hebr. 11. 13. 1. Petri 1. 10. 11. 12.

8. *Vos ergo audite parabolam seminantis.* Intelligite parabolæ mox à me propositæ significationem. *Omnis qui audit verbum Regni, & non intelligit, venit Malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: Hic est qui secus viam seminatus est.* Cùm aliquis audit verbum de Regno cælorum, verbum Evangelicæ prædicationis, illudque intelligere non curat, non meditatur, non recondit altè in animo, non retinet, non fovet ut fructum virtutum ac bonorum operum ferat: venit diabolus auctor omnis malitiæ, desperatè & immutabiliter malus; & procuratâ divini verbi oblivione, vel distracto & dissipato in sæculares curas animo, rapit semen illud cæleste, quod in cor ejus per aures immissum est. Hic est qui per illam terræ portionem significatur, quæ juxta viam sita semen in se delapsum excepit. *Hic est qui secus viam seminatus est.* Seminari dicitur & semen, & ager: unde & sata dicuntur agri qui seruntur: *Sata læta, boümque labores.* Igitur, *seminatus*, hîc idem est ac semine conspersus.

9. *Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud: non habet autem in se radicem, sed est temporalis; factâ autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur.* Qui designatur per terram petrosam, hic est, qui statim atque Dei verbum audit, libenter & cum gaudio illud recipit, considerat, probat, illius luce, pulchritudine, utilitate, suavitate delectatur: sed radices in corde ejus verbum illud cæleste non agit, ob inconstantiam ejus, animique levitatem. Firmum scilicet ac stabile propositum non habet quærendi Regnum Dei, spretis omnibus aliis, bona opera faciendi, & in illis

perſeverandi, & omnia tolerandi propter juſtitiam: *Sed eſt temporalis:* Ad tempus credit, ut exponit S. Lucas, quouſque opportunum illi videtur, quamdiu nihil detrimenti accipit quoad res temporales. *Facta autem tribulatione*, orta perſecutione & imminente vexatione, ſive publica per Tyrannos & Magiſtratus, ſive privatâ per homines quoſcumque; *Propter verbum*, propter fidei vel juſtitiæ profeſſionem; *continuò ſcandalizatur*, ſolo timore damnorum temporalium offenditur; & à fide, vel juſtitiæac pietatis tramite deficit. Lucæ 8. 15. *Et hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

10. *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt qui verbum audit, & ſolicitudo ſæculi iſtius, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Qui terrâ ſpinarum ferace deſignatur, hic eſt, qui Dei verbum audit, animo concipit, retinet, piis deſideriis Deum quærit; hic eſt in quo ſemen illud cæleſte ſatis altas egit radices, ut bonorum operum fructus inde ſperari poſſet: Verùm *ſolicitudo ſæculi iſtius*, rerum quarumlibet ad ſæculum pertinentium immodicæ & anxiæ curæ, ſtudium rerum quæ in hoc mundo ſplendidiſſimæ videntur, in quo genere excellit honorum & gloriæ cupido, quæ mortalibus noviſſimè exuitur; familiæ decus & incrementum; voluptates, & fallaces ſeductriceſque divitiæ, ſive ſtudium & cupiditas illas acquirendi & conſervandi: (Quæ triplex cupiditas à S. Joanne ſignificatur his verbis, *concupiſcentia carnis*, *concupiſcentia oculorum*, & *ſuperbia vitæ:*) ſpinarum inſtar ſimul cum ſatis exortarum, divini verbi ſemen opprimunt & præfocant; conatus, curas, & affectus omnes vitæ melioris extinguunt; fructum ſalutis emergere, & ad maturitatem perduci non ſinunt. Marci 4. 18. *Hi ſunt qui verbum audiunt, & ærumnæ ſæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.* Lucæ 8. 14. *Quod autem in ſpinas cecidit: hi ſunt qui audierunt, & à ſollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.*

11. *Qui verò in terram bonam ſeminatus eſt, hic eſt qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud verò trigeſimum.* Tandem qui terræ bonæ, in quam ſemen immiſſum eſt, ſymbolo deſignatur, ille eſt qui Dei verbum audit, & intelligit, meditatur, *in corde bono & optimo retinet*, & fructum affert, alius alio uberiorem, pro varietate donorum, quibus Chriſtus cor præparare, excolere, & *incrementa frugum juſtitiæ* promovere dignatur. Deus enim *corda aperit* ut verbum ſalutis obedienter excipiant & intelligant, & *incrementum dat Deus.* Apud S. Lucam habetur, *Et fructum afferunt in patientia*, id eſt, in bonorum operum fructibus edendis & proferendis perſeverant, præmium æternæ vitæ à Deo exſpectantes. Sic patientiæ nomen uſurpatur. Rom. 8. 25. *Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam exſpectamus.* Et Jacobi 5. 7. *Patientes eſtote, fratres, uſque ad adventum Domini. Ecce agricola exſpectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum. Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra.*

Lucæ 8. 15.
Lucæ 24. 45.
Act. 16. 14.
1. Cor. 3. 6. & 7.
2. Cor. 9. 10.

12. *Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: Simile factum eſt Regnum cælorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cùm autem creviſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.* Parabolam aliam præcedenti non abſimilem Chriſtus turbis propoſuit, quâ malos in Eccleſia ſemper bonis permixtos fore ſignificaret. Tale quid accidet in Eccleſia militante, ac ſi homo bonum ſemen ſeviſſet in agro ſuo: inimicus autem ejus clam, noctu, opportuno ſibi tempore; dum nemo vigilaret, venit & lolium ſuperſeminavit. Quod frumento quidem foliis, culmiſque ſimile eſt, ſed tamen ex corruptis frumenti ſeminibus naſcitur ante meſſem. Zizania, hæreticorum, & improborum Chriſtianorum typus; bonum ſemen, proborum Chriſtianorum: ager, mundus; boni ſeminis ſator, Chriſtus; zizaniorum ſator, diabolus. Cùm autem herba creviſſet, & ſpicas, granaque protuliſſet, ex quibus dignoſci bonus aut malus frutex poteſt, tunc apparuerunt & zizania, quæ in primo gramine vix diſcerni poterant. *S. Auguſt. Quæſt. 12 in Matt.*

13. *Accedentes autem ſervi patris-familiâs, dixerunt ei: Domine, nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit.* Chriſtus in hujus parabolæ expoſitione non explicat quid ſignificent ſervi qui ad patrem-familiâs acceſſerunt, ipſum de zizaniorum ortu monituri: fortè quia id non adhibetur ad ſignificandum, tamquam pars parabolæ, ſed ad narrationis contextum, ut emblema quoddam: ſicut enim non omne quod in tabulis pictis delineatur, ita non quicquid in parabolis adhibetur, ſignificationem habet. *Nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo?* Certè tu probum ſemen, non degener in agro tuo ſeminaveras. Unde ergo infelix lolium?

14. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea? & ait: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum. Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: & in tempore meſſis, dicam meſſoribus; Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum.* Vis eamus, & evellamus zizania? Reſpondet Pater-familiâs, Non: mali enim tolerandi ſunt, non è medio tollendi, quamdiu periculum eſt ne tritico ſimul, id eſt probis detrimentum inferatur: quamdiu zizania tritico ita ſimilia ſunt, ut certò cognoſci non poſſint: quamdiu ſchiſmatis periculum eſt, & timendum ne triticum ſimul cum zizaniis revellatur, ne mali ab Eccleſia expulſi plures alioquin bonos, ſed infirmos ſecum in perniciem trahant. *Cùm igitur quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum, intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur; fiat hoc ubi periculum ſchiſmatis nullum eſt: atque id cum ea dilectione, de qua Apoſtolus alibi præcipit, dicens, Ut inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem; Non enim ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quòd ſi ſe non agnoverit, neque pœnitendo correxerit, ipſe foras exiet, & per propriam voluntatem ab Eccleſiæ communione dirimetur. Nam & ipſe Dominus cum ſervis volentibus zizania colligere dixit,* Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: *præmiſit cauſam dicens;* Ne fortè cùm vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. *Ubi ſatis oſtendit, cùm metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certa ſtabilitate ſecuritas manet, id eſt, quando ita cujuſque crimen notum eſt, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorſus vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere; non dormiat ſeveritas diſciplinæ, in qua tantò eſt efficacior emendatio pravitatis, quantò diligentior conſervatio charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & unitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cùm congregationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine, quod anathematur, aliena eſt. Tunc enim adjuvat Præpoſitum potiùs corrigentem, quàm criminoſum reſiſtentem: tunc ſe ab ejus conjunctione ſalubriter continet, non rabie inimica, ſed coërcitione fraterna. Tunc etiam ille & timore percutitur, & pudore ſanatur, cùm ab univerſa Eccleſia ſe anathematum videns, ſociam turbam cum qua in delicto ſuo gaudeat, & bonis inſultet, non poteſt invenire.* *S. Hieron. in c. 13. S. Matt.* *S. Auguſt. lib. 3. contra Parmenianum c. 3.* *2. Theſſal. 3. 15.*

Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Ad conſummationem uſque ſæculi, quæ meſſis typo ſignificatur, malos cum bonis vitam agere, etiam & florere ſinite: & *in tempore Meſſis*, tempore præſtituto, quo triticum à lolio & paleis ſegregandum eſt, electi à reprobis diſcernendi ſupremo judicio: *Dicam meſſoribus*, quo nomine Angeli figuratè ſignificantur: *Colligite primùm zizania:* Malos à bonis, electos à reprobis ſeparate: & *alligate*

in

S. August. Quæst. 12 in S. Mat.

in fasciculos comburendum. Hæreticos & impios secundùm justitiæ divinæ ordinem ita congregate, ut similes similibus colligati pœnas ignis æterni luant: ut non confusè, sed pro modo perversitatis suæ uniuscujusque erroris pertinacia, & criminis malitia puniatur. *Triticum autem congregate in horreum meum.* Electos & sanctos in cœlum inferte.

15. *Aliam Parabolam proposuit eis dicens: Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo: quod minimùm quidem est omnibus seminibus; cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant & habitent in ramis ejus.* Doctrina & prædicatio Evangelii comparatur grano sinapis, quod unum est ex minimis omnium seminibus: cùm autem creverit, unum est ex maximis omnium oleribus, & ligneścit stipes ejus, atque in modum arboris crescit, & in locis calidis supra humanam staturam assurgit: adeo ut volucres cœli sub umbra ramorum ejus requiescant, eaque mirum in modum delectentur. Alteram similitudinis partem intelligendam Christus relinquit: ita Evangelium, quod ex omnibus doctrinis minimum habet splendoris, & pompæ, & quod ita videtur abjectum, ut Judæis scandalum sit, Gentibus autem stultitia, cùm prædicatum fuerit, omnes alias doctrinas celebritate, firmitate, æternitate, sectatorum multitudine doctrinas omnes sæculares superabit: ita ut Reges & Principes, ac universi quibus ad cælestia, volucrum instar tendere ac volare constitutum erit, sub ejus umbra sint victuri. *Prædicatio Evangelii* (inquit S. Hieronymus) *minima est omnibus disciplinis. Ad primam quippe doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum crucis prædicans. Confer hujuscemodi doctrinam dogmatibus Philosophorum, & libris eorum, & splendori eloquentiæ, & compositioni sermonum, & videbis quantò minor sit cæteris seminibus sementis Evangelii. Sed illa cùm creverint nihil mordax, nihil vividum, nihil vitale demonstrat; sed totum flaccidum marcidumque & mollitum ebullit in olera & in herbas, quæ citò arescunt & corruunt. Hæc autem prædicatio, quæ parva videbatur in principio, cùm vel in anima credentis, vel in toto Mundo fata fuerit; non exsurgit in olera, sed crescit in arborem: ita ut volucres cœli (quas vel animas credentium, vel Fortitudines Dei servitio mancipatas oportet intelligi) veniant, & habitent in ramis ejus. Ramos puto Evangelicæ arboris, quæ de grano sinapis creverit, dogmatum esse diversitates: in quibus supradictarum volucrum unaquæque requiescit.*

S. Hieron. in c. 13. S. Matt.

16. *Aliam Parabolam locutus est eis. Simile est Regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.....* Hæc Parabola doctrinæ Evangelicæ vim & incrementum significat. Fermentum, ob diversas ejus proprietates Scriptura sacra interdum in malum, interdum in bonum usurpat. Est enim corruptio quædam massæ nimis calefactæ: & quia conceptum in se calorem fovet, vim etiam habet ea, quibus immiscetur, augendi. Doctrina igitur Evangelii similis est fermento, quod mulier miscuit in farinæ satis tribus. Mulieri potiùs id tribuitur quàm viro, quia pinsere muliebre magis quàm virile opus est. Satum mensuræ genus est juxta morem Provinciæ Palæstinæ, unum & dimidium modium capiens. Sata tria hîc exprimuntur, quòd tantum unica vice pinsi mos esset. Quamquam & mysticos sensus in satis tribus Patres invenerint atque exposuerint. E quibus illum S. Hieronymus non planè probat, qui ad fidem unius in tribus personis Dei commendandam refertur. Quamvis enim pius sit sensus: *Numquam tamen parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia potest ad auctoritatem dogmatum proficere.* Parabolæ igitur sensus est; Sicut modicum fermentum ingenti farinæ massæ admixtum, suo sapore pervadit universam, vique sua auget, attolit, sapidam efficit: ita doctrina Evangelii, quamvis modica & humilis videatur, in paucorum primùm animis abscondita, universum orbem pervadet, afficiet, immutabit.

Matt. 16. 6. 1. Cor. 5. Vers. 6. & 7.

S. Hieron. hîc. Genes. 18 6.

17. *Hæc omnia locutus est Jesus in Parabolis ad turbas, & sine Parabolis non loquebatur eis: ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione Mundi.* Sine Parabolis non loquebatur turbis Christus Dominus in ista Concione, quamvis aliàs sine Parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel, sine Parabolis non locutus dicitur, *Non quia nihil propriè locutus est, sed quia nullum ferè sermonem explicavit, ubi non aliquid per Parabolam significavit, quamvis in eo aliqua & propriè dixerit: ita ut sæpè inveniatur totus sermo ejus Parabolis explicatus, totus autem Propriè dictus nullus inveniatur. Explicatos autem sermones dico, quando ex aliqua occasione rerum incipit loqui quosque terminet quicquid ad ipsam rem pertinet, & transeat ad aliud.* Ideo autem Christus in sermonibus ad turbas Parabolas frequenter adhibebat, quia ad spiritualia Mysteria capienda non erant idonei vel digni: & tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento Parabolarum, doctrinam spiritualium audire, quàm eâ omnino privari. Harum tamen Parabolarum apertam & nudam veritatem Dominus Discipulis exponebat, per quos explicaretur aliis qui digni & idonei essent, secundùm illud Apostoli 2. ad Timotheum 2. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Confer cum S. Marci cap. 4. 33. 34. *Et talibus multis Parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire: sine Parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem Discipulis suis disserebat omnia.* Præterea, frequentibus Parabolis usus est, *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, &c.* Hoc testimonium ex Psalmo 77. sumptum est, qui *Asaph* Prophetæ titulo inscribitur, & in quo describitur egressus Israëlis ex Ægypto, & omnia signa narrantur, quæ in Exodi continentur Historia. Quæ quidem omnia parabolicè scripta sentienda sunt, nec manifestam tantùm sonare litteram, sed abscondita Sacramenta; fuisseque figuras & typos rerum ad Christum ejusque Ecclesiam pertinentium, ut Apostolus confirmat his verbis: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.*

S Iearnis Chrysost. Hom 48. in Evang. S. Matt. S. Augst. Quæst 15 in S. Mat.

S. Thomas 3. P. Q. 42. A. 3.

S. Hieron. in c. 13. S. Matt.

1. Cor. 10 11.

Eructabo abscondita à constitutione Mundi. Effabor, oratione largè erumpente proferam Mysteria ab initio, ab ipsa creatione Mundi abscondita, sed ab æterno in Dei consilio prædefinita. Christi porrò Mysteria, Evangelii doctrinam, Deique circa illam dispensationem, Mysterii abscónditi nomine in Evangelicis & Apostolicis Litteris significari solenne est. Rom. 16. 26. *Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundùm revelationem Mysterii temporibus æternis taciti (quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum, secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti.* Coloss. 1. 26. *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia, cujus factus sum ego Minister secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei: Mysterium quod absconditum fuit à sæculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ, quem nos annuntiamus.* Denique 1. Cor. 2. 7. *Loquimur Dei sapientiam in Mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principium hujus sæculi cognovit.*

18. *Tunc dimissis turbis, venit in domum, & accesserunt ad eum Discipuli ejus, dicentes: Edissere nobis Parabolam Zizaniorum agri.* Dimittit turbas Jesus, & in domum seu hospitium suum revertitur, ut accedant ad eum Discipuli, & secretò interrogent, quæ populus nec audire merebatur nec poterat. Edissere, de-

clara, explica nobis, precamur, quam propoſuiſti de Zizaniis agri Parabolam. *Qui reſpondens ait illis : Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis : Ager autem eſt Mundus. Bonum verò ſemen, hi ſunt filii Regni. Zizania autem, filii ſunt nequam. Inimicus autem qui ſeminavit ea, eſt diabolus : Meſſis verò, conſummatio ſæculi : Meſſores autem, Angeli ſunt.* Boni ſeminis ſator, Chriſtus eſt. Filius hominis, inquit, Ego ipſe, Deus & homo. *Ager Mundus* eſt, ſive Mundi ſimilitudo: ne putetis in ſola Judæa, ut hactenus, verbi cæleſtis ſemen ſpargendum, non apud Gentes toto orbe diffuſas. *Bonum ſemen*, ſive qui bono ſemine conſiti, & ex bono ſemine nati, ſunt *filii Regni*, juſti, ad Regnum cœlorum prædeſtinati, cives & domeſtici Regni, id eſt, Eccleſiæ ſecundùm fœlicem illum ſtatum, in quo *non habet maculam neque rugam*, & de præſentis temporis Eccleſia, non numero tantùm ſunt, ſed merito. Zizania autem figura ſunt improborum Chriſtianorum, filiorum diaboli, cujus malitiam imitantur, quia vel doctrinæ perverſitate, vel pravitate vitæ, ſe & alios perdunt. *Inimicus*, qui zizania ſeminavit, diabolus eſt, qui homines tentationibus ſuis & malis artibus depravat. *Meſſis*, conſummatio ſæculi, ſive judicii univerſalis tempus. Meſſores, Angeli, quorum miniſterio Deus ad ſupremi judicii terribilem apparatum utetur. *Sicut ergo colliguntur Zizania, & igni comburuntur; ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent de Regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem : & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Sicut zizania colliguntur, & ſeparantur à tritico, ita fiet in fine Mundi. *Mittet* Filius hominis, Deus & homo, *Angelos ſuos*, quos condidit, qui ejus voluntati ſerviunt, ejus Mandata exſequuntur: mittet illos in Mundum Univerſum, *& colligent de Regno ejus*, de Eccleſia viſibili, *omnia ſcandala*, omnes ſcandalorum auctores, qui doctrinæ pravitate, aut perverſitate ac turpitudine vitæ aliis cadendi & peccandi occaſionem præbuerint: *& eos qui faciunt iniquitatem:* id eſt, quocumque vitiorum genere corruptos, & in peccatis perſeverantes. Scandalorum nomine, hæreſes, & hæreticos hîc intelligi oportere, colligo ex collatione ſententiæ Chriſti, dicentis, *Neceſſe eſt ut veniant ſcandala*, cum ſententia Apoſtoli ſcribentis, *Nam oportet & hæreſes eſſe.* Idque confirmat Origenes: *Scandali nomen*, inquit, *frequens eſt in iſtis ſcriptis, quod uſurpare ſolemus de iis, qui ſimpliciores & falli faciles à ſana doctrina avertunt.* Hos igitur, & omnes operarios iniquitatis, ut alibi vocat Chriſtus, Angeli Miniſtri ejus ex toto orbe collectos, mittent in caminum ignis, in fornacem cujus ignis numquam extinguetur, quâ concluſi ſupplicium evaderenon poſſunt; in gehennam ignis, in ignem æternum. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*: triſtitia & rabies extrema ob ſupplicium intolerabile. Confer cum Iſaiæ 65. 14. *Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini; Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritûs ululabitis.*

Matt. 18. 7. 1. Cor. 11. 19. Origenes lib. 5. contra Celſum.

19. *Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris eorum*: incomparabilis juſtorum gloria ſolis claritate ſignificatur, quæ tamen pro meritorum diſparitate inæqualis erit. Unde ſcribit Apoſtolus: *Alia claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum, ſic erit Reſurrectio mortuorum.* Gloriâ æternâ fruentur in Regno Dei, à quo ſunt adoptati in filios, & ad immarceſſibilem æternæ gloriæ coronam atque hæreditatem vocati. *Qui habet aures audiendi, audiat.* His verbis ſignificat Chriſtus, quæ dixit, auditorum maximè intereſſe.

1 Cor. 15.

20. *Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro : quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum.* Summum & incomparabile Doctrinæ Evangelicæ pretium hâc Parabolâ ſignificatur. Doctrina & gratia Evangelii ſimilis eſt theſauro abſcondito, quem ſi quis invenerit, tacet, ac occultatum relinquit, ne illius obtinendi elabatur opportunitas. Gaudio igitur incredibili ob inventum affectus, ſtatim facultates omnes ſuas vendit, ac in emptionem agri confert, in quo deliteſcit ille theſaurus, ut illius dominium, firmamque & perpetuam poſſeſſionem obtineat. Hebræo jure theſauri proprietas agri dominum ſecuta videtur. Non ſignificat Parabola emendam Evangelii doctrinam ac gratiam, ſed maximi æſtimandam, & omnium rerum temporalium ſubeundam jacturam, ut illam obtineamus, ſecundùm illud Apoſtoli: *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Jeſu Chriſti Domini mei : propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.*

Philipp. 3. 7. & 8.

21. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventâ autem unâ pretiosâ margaritâ, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Eodem collineat Parabola iſta, ac ſuperior. Idem accidit in doctrina Evangelica, cœleſtique ſapientia & gratia Dei quærenda, ac ſi quis mercator lucri avidiſſimus, gemmas quærens, maximi pretii margaritam ſive unionem venalem invenerit: & ſtatim facultates omnes vendere non dubitaverit, ut illam compararet. Sic rerum cariſſimarum jacturâ comparanda vel ſervanda eſt doctrina Evangelii, gratiaque cœleſtis. *Omnis ex vobis* (inquit alibi Chriſtus) *qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe Diſcipulus.*

Luc. 14. 33.

22. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.* Prædicatio Evangelica, ipſaque militans Eccleſia; ſimilis eſt ſagenæ, à Piſcatoribus miſſæ in mare; quod retis genus, quicquid obvium eſt, ſecum trahit, ideoque à Latinis everriculum vocatur. Cùm autem omni genere piſcium impleta fuerit ſagena, hanc è mari ſubducunt piſcatores, factoque piſcium delectu, bonos mittunt in vaſa; malos autem, inutiles, quiſquilias piſcium abjiciunt. Sic Evangelica prædicatio omne genus hominum congregat in Eccleſiam, quæ bonos & malos complectitur. Delectûs autem tempore, *In conſummatione ſæculi*, in die ſupremi judicii, *Angeli* à me Judice miſſi *exibunt, & ſeparabunt malos*, morti ſecundæ deſtinatos, *de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Ad tempus uſque judicii generalis, mali cum bonis hypocritæ cum ſinceris Chriſtianæ pietatis profeſſoribus permixti ſunt: ſed cùm Evangelica prædicatio completa fuerit, cùm gentium plenitudo introierit in ſagenam, Angeli bonos in vaſis, id eſt, in æternis tabernaculis collocabunt: malos abjicient in æterna tormenta, Ante id tempus ſeparatio omnimoda malorum à bonis non fiet. *Qui ſemel æternum judicium deſtinavit poſt ſæculi finem, non præcipitat diſcretionem, quæ eſt conditio judicii, ante ſæculi finem. Æqualis eſt interim ſuper omne hominum genus, & indulgens, & increpans, communia voluit eſſe & commoda profanis, & incommoda ſuis, ut pari conſortio omnes & lenitatem ejus & ſeveritatem experiremur. Quia hæc ita didicimus apud ipſum, diligimus lenitatem, metuimus ſeveritatem.*

Tertull. Apologet. c. 41.

Simile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, &c. Impleto Jeremiæ Vaticinio, dicentis: *Ecce ego mittam ad vos piſcatores multos*: poſtquam audierunt Petrus & Andræas, & Jacobus & Joannes filii Zebedæi, *Sequimini me, & faciam vos fieri piſcatores hominum*: contexuerunt ſibi ex veteri & novo Teſtamento ſagenam Evangelicorum dogmatum, & miſerunt eam in mare hujus ſæculi: quæ uſque hodie in mediis fluctibus tenditur, capiens de ſalſis & amaris gurgitibus quicquid inciderit, id eſt, & bonos homines & malos, & optimos piſces & peſſimos. Cùm autem venerit conſummatio &

Ieremiæ 16. S. Hier. in c. 13. S. Mat.

„ finis mundi, tunc sagena extrahetur ad littus : tunc ve- A
„ rum secernendorum piscium signum demonstrabitur, &
„ quasi in quodam quietissimo portu, boni mittentur in
„ vasa cælestium mansionum : malos autem torrendos &
„ exsiccandos gehennæ flamma suscipiet.

23. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Apostolos alloquitur Christus : quos vult non audire tantùm sermones suos ; ut populum ; sed planè intelligere ; ut Magistros orbis futuros. *Ideo*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, similis est homini patri-familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Quia Mysteriorum, quæ vobis exposui, intellectum assecuti estis, jam Doctorum munere vos defungi velim. Omnis porrò Doctor Evangelicus, ad Mysteria Regni cœlorum docenda & prædicanda institutus, similis esse debet optimo patri-familiâs, qui de promptuario suo nova & vetera, omne ciborum genus convivis à se invitatis abundè pro- B fert, quibus & eorum necessitati & voluptati fiat satis. Non absimili modo cælestis Regni Doctor, abundè omnibus, quæ scire oportet, instructus sit necesse est, & ex scientiæ thesauro, diuturna meditatione, contemplatione, exercitatione parato, proferat omne doctrinæ genus, Veteris Novique Testamenti locos, omniaque in promptu habeat, tradat, exponat, pro rei, loci, temporis opportunitate, ac pro ingenio & captu auditorum. Sic *Instructi erant Apostoli, Scribæ & Notarii Salvatoris, qui verba illius & præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus, regnorum cælestium Sacramentis, & pollebant opibus Patris-familiâs, ejicientes de thesauro doctrinarum suarum nova & vetera : ut quicquid in Evangelio prædicabant, Legis & Prophetarum vocibus* S. Hieron. in hunc locum. Cantic. 7. *comprobarent. Unde & Sponsa dicit in Cantico Can-* C *ticorum :* Nova *& vetera fratruelis meus servavit tibi.*

24. *Et factum est, cùm consummasset Jesus Parabolas istas, transiit inde.* Ex locis illis maritimis discessit. *Et veniens in patriam suam*, Nazareth, ubi fuerat educatus, *docebat eos in Synagogis eorum ita ut mirarentur, & dicerent : Unde huic sapientia hæc, & virtutes?* Insani! Mirantur unde habeat sapientiam Sapientia, & S. Hier. in h. l. virtutes Virtus. *Unde huic sapientia & virtutes?* Sapientia in his quæ loquebatur, virtutes in his quæ operabatur. Ideoque Apostolus, cùm dixit *Christum Dei* 1. Cor. 1. 24. *virtutem & Dei sapientiam* ; virtutem ad signa retulit propter Judæos; sapientiam autem ad doctrinam propter Græcos, id est, Gentiles. *Nam & Judæi signa petunt,* D *& Græci sapientiam quærunt.*

25. *Nonnè hic est fabri filius? Nonnè mater ejus dicitur Maria, & frater ejus Jacobus & Joseph, & Simon & Judas? Et sorores ejus, nonnè omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo* S. Joseph Christi patrem putatitium & nutritium fabrum fuisse, certum est. Ferrarium fuisse ait Evangelium Hebræum, idemque censent S. Hilarius cap. 14. in S. Matthæum, & S. Petrus Chrysologus Sermone 48. Fabrum lignarium fuisse, communior opinio est, à S. Justino Martyre asserta in Dialogo cum Tryphone Judæo, & à S. Ambrosio lib. 3. in Lucam. Neque aliter veteres Christianos sensisse constat ex responso illius, qui contumeliosè interrogatus à Libanio So- E Theodor. lib. 3 Hist. Eccles. c. 18. phista quid faceret fabri filius, respondit, Eum feretrum Juliano fabricare. Quin Christus ipse faber vocatur Marci 6. 3. *Nonnè hic est faber, Filius Mariæ? &c.* Unde ipsum S. Josephi adfuisse in fabrili opere, & aratra ac juga fecisse, S. Justinus tradit. *Nonnè mater ejus dicitur Maria?* Etiam in Christi matre offendebantur, quam aut nutricem fuisse, aut alio manuum labore victum parantem, Celsus Christianis objicit. Tertullianus lib. *De spectaculis*, de Christo loquens : *Hic est ille fabri aut quæstuariæ filius.*

Et fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon & Judas. Fratres vocant ex materno genere consobrinos; non Josephi ex priore matrimonio filios, ut S. Epiphanius, & alii quidam ex Græcis senserunt. Eadem certè quæ infra S. Matthæo, & similiter S. Marco dicitur *Maria mater Jacobi & Jose*, S. Joanni dicitur *Maria soror Matris Domini*, quæ cum Domini matre & cum Magdalena Cruci Christi adstitit. Quòd si ea est Mater Jacobi & Jose, erit sanè & Simonis & Judæ. Hic ergo est Jacobus, quem *Fratrem Domini*, id est, consobrinum, loquendi genere etiam Græcis & Romanis noto, vocat non S. Paulus tantùm, sed & Josephus in Antiquitatibus Judaicis. Quod autem S. Joannes in Evangelio Joann. 7. 5. narrat, ne ipsos quidem Jesu fratres in eum credidisse, de remotioribus consanguineis, non de consobrinis istis, certè non de omnibus intelligendum est. *Et sorores ejus, nonnè omnes apud nos sunt?* Has sorores S. Epiphanius & Theophylactus Mariam & Salomen vocant. Ut ut est, has sorores, id est, consobrinas, aut alioqui cognatione proximas, pauperculas fuisse, apparet. Nam id quoque Nazarenos offendebat. *Unde ergo huic omnia ista?* cùm domi non potuerit à suis ista discere, quorum nemo sit litteris supra plebem imbutus, nec præceptores habuerit. *Et scandalizabantur in eo.* Ob generis ejus humilitatem, ob parentum conditionem obscuram offendebantur, cùm de divina ejus scientia ac potentia magnificè sentire, eumque non modò admirari, sed revereri deberent.

26. *Jesus autem dixit eis : Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.* Adagium est inter Judæos celebre, cujus sensus est : Nusquam magis quàm inter populares suos viros eximios contemni : tum quia familiaritas contemptum parit ; tum quia homines pluris facere solent peregrina & adventitia, quàm domestica : tum quia *propemodum naturale est cives civibus invidere.*

27. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Propter pertinacem incredulitatem cum contemptu conjunctam, quâ se miraculis indignos præstiterunt. Petentibus enim & credentibus dumtaxat, non curiosis & planè incredulis miracula concedere, seu in eorum gratiam edere solebat Christus, ut fidem jam D inchoatam in ipsis confirmaret. S. Marcus ait : *Et non* Marci 6. *poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos* 5. *impositis manibus curavit : & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Non posse, in Scripturis dupliciter sumi solet, cùm secundùm propriam significationem non sumitur, Primò ut sit idem ac nolle : secundò, ut sit idem ac non convenire, dedecere. Utroque modo sumitur apud S. Marcum. Nolebat enim Christus miracula plurima facere apud suos Nazarenos ; nec decebat ut priora spernentibus plura ingereret. Ut fieri non posse dicatur, quod revera non fit, Hebraismus est Scripturæ sacræ familiaris. Deuteron. 2. 17. *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti*, &c. Id est, Non comedes in oppidis tuis. Genes. 18. 17. *Num celare potero Abraham quæ gesturus sum?* Id est, Num celabo? Marci 9. *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* Id est, si credis. Joannis 5. 19. *Non potest Filius à se facere quidquam :* Id est, Nihil à se ipso facit Filius. Lucæ 16. 2. *Jam non poteris villicare :* Id est, Non villicabis. Joannis 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias*, &c. id est, Propterea non credebant, &c.

S. Gregor. Nazian. Hom. 24. de Fil

Sensus Moralis.

1. EXIENS *Jesus de domo, sedebat secus Mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculum ascendens sederet: & omnis turba stabat in littore.* Prædicator Evangelicus & Sacerdos animarum procurandæ saluti, Ecclesiæ utilitatibus consecratus, Dei per gratiam suam vocantis, Episcopi sui mittentis voci ac jussioni obsequi debet, domumque ac familiam relinquere, si aliò vocetur ad sacrum Ministerium obeundum, exemplo Abrahami, qui Deo vocante, & dicente, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua*, confestim obtemperavit: exemplo Sponsæ, quæ Sponsi vocem obedienter audivit, dicentis; *Obliviscere populum tuum, & domum patris tui*: exemplo Christi, qui exiens de domo, sedebat secus Mare, turbasque stantes in littore docebat. Congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, verbi divini audiendi desiderio ac studio, quod in plebe vehementius & ferventius est, quàm in divitibus, nobilibus, doctisque viris. Christus in navi, turba circum in littore. Imaginem intueor Ecclesiæ, quæ *Grex* est *adunatus Pastori*. Plebs in littore. Prælati, ac Prædicatores Evangelici in Mari, majoribus scilicet ac frequentioribus expositi periculis, quàm auditores. Hinc S. Augustinus: Gaudium (inquit) meum tunc solidum est, quando audio, non quando prædico. Tunc enim securus delector. Voluptas illa non habet inflationem. Non ibi formidatur præcipitium elationis, ubi est petra solidæ veritatis. Et ut sciatis ita esse, audite ubi dictum est: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.* Ibi gaudeo, ubi audeo. Ubi audimus, humiles sumus: ubi autem prædicamus, etsi non elatione periclitamur, certè vel frenamur... Etsi non extollor, periclitor ne extollar. *Et alibi:* Nos, quos in isto loco, de quo periculosa ratio redditur, Dominus secundùm dignationem suam, non secundùm meritum nostrum constituit, habemus duo quædam, unum quòd Christiani sumus, alterum, quòd præpositi sumus. Illud quòd Christiani sumus, propter nos est: quòd autem Præpositi sumus, propter vos est. In eo quod Christiani sumus, attenditur utilitas nostra: in eo quòd Præpositi, nonnisi vestra. Sunt autem multi Christiani, & non Præpositi, qui perveniunt ad Deum, faciliore fortasse itinere, & tantò fortè expeditiùs ambulantes, quantò minorem sarcinam portant. Nos autem excepto quòd Christiani sumus, unde rationem reddemus Deo de vita nostra, sumus etiam Præpositi, unde rationem reddemus Deo de dispensatione nostra. Ad hoc istam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Id significavit Christus, cum à navicula turbas in littore circumstantes doceret: *Prope mare sedens, eos qui in terris erant piscabatur.*

S. Cyprian

S. Aug. serm. 179. alias de Diversis 27.

S. Aug. serm. 46 alias de Temp. 165.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 46. in S. Mat.

2. *Et locutus est eis multa in parabolis.* Ideò sedet in navi, turbis foras stantibus: *Et facti istius genere significat eos, qui extra Ecclesiam positi sunt, nullam divini sermonis capere posse intelligentiam. Navis enim Ecclesiæ typum præfert; intra quam verbum Dei positum & prædicatum hi, qui extra sunt, & arenæ modo steriles atque inutiles adjacent, intelligere non possunt.* Locutus est etiam in parabolis, ut cælestis doctrinæ sublimitatem auditorum captui attemperaret. Ideo Verbum Divinum caro factum. In nobis habitavit, & incarnatione quasi lac factum est, ut à nobis caperetur. *Quomodo fit lac, quo lactantur infantes? Nonnè esca erat in mensa? Sed invalidus est infans ad comedendam escam, quæ in mensa est: quid facit mater? Incarnat escam, & conficit lac de ipsa. Conficit nobis quod capere possimus. Sic Verbum caro factum est, ut lacte parvuli nutriremur, qui ad cibum quidem eramus infantes.* Ideo & in parabolis locutus est Christus; lac dedit parvulis, ut cibum sapientiæ majoribus daret.

S. Hilar. in c. 13. S. Matt.

S. August. serm. 117 alias 38. de Verbis Domini. n. 16.

3. *Exiit qui seminat, seminare*, &c. Unde exiit, qui ubique præsens est, qui omnia replet? Aut qua ratione exiit? Certè non loco, sed habitudine, atque incarnationis dispensatione propinquior nobis factus. Nam quia nos venire ad ipsum non poteramus, peccatorum macerià ingressum atque aditum prohibente, ipse ad nos egreditur. Ad quid igitur exivit? An ut terram vepribus plenam perderet, & ignavos agricolas puniret? Minimè; verùm ut optimo cultu terram arando fertilem faceret, religionis ac pietatis seminibus diligentiùs jactis. Nam semen hîc doctrinam suam, arua verò & campos animos hominum, seminatorem autem seipsum appellat. *Semen est verbum Dei.* Animus noster ager Dei est: *Dei agricultura estis.* Dei est animos nostros gratiæ suæ ac verbi semine conspergere ac fœcundare. Væ illis qui divino illi semini se subtrahunt, verbi Dei auditionem vel lectionem negligentes. *Quid vobis plus esse videtur, verbum Dei, an Corpus Christi? Si verum vultis respondere, hoc utique dicere debetis, quòd non sit minus verbum Dei, quàm Corpus Christi. Et ideo quanta sollicitudine observamus, quando nobis Corpus Christi ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat; tanta sollicitudine observemus, ne verbum Dei quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus aut loquimur, de corde nostro depereat: Quia non minùs reus erit qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui Corpus Christi in terram cadere negligentiâ suâ permiserit.*

Luc. 8. 11. 1. Cor. 3. 9.

S. Cæsar. Arelatensis serm. 95. alias 26. inter Hom. 50. S. August. nunc 300 in Append.

4. *Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Non ait, semen secus viam se projecisse, sed cecidisse secus viam. Cor hominis verbum Dei contemnentis vel audire negligentis instar viæ publicæ est, omnibus latè patens pravis cogitationibus & desideriis, irruentibus undequaque per sensus rerum terrenarum & sæcularium imaginibus, dæmonibus velut prædonibus expositum, vanitatis pulvere coopertum, luto voluptatum inquinatum, peccandi consuetudine induratum, nullâ interioris hominis mortificatione velut aratro scissum ac præparatum, ideòque semen divini verbi non excipit. Secus viam cadit semen illud cœleste, cùm ab illis auditur, qui per viam spatiosam ambulant, quæ ducit ad mortem, per viam iniquitatis & perditionis. Ideo volucres cœli veniunt, rapiunt, consumunt semen. *Venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus.* Dum enim verbum Dei audiunt, & non intelligunt, id est, animo velut terrâ bene cultâ non recondunt, venit diabolus, qui per cœli volucres aptè significatur, tum propter locum in quo versatur, unde vocatur ab Apostolo *Princeps aëris hujus*; tum propter velocitatem, superbiam, & indefessam sedulitatem, quâ divino semini insidiatur, ut fructum ejus impediat. *Omnis spiritus ales. Hoc & angeli, & dæmones. Igitur momento ubique sunt, totus orbis illis locus unus est, quid ubi geratur tam facilè sciunt, quàm enuntiant. Operatio eorum est hominis eversio. Multùm spiritalibus viribus licet, ut invisibiles & insensibiles in effectu potiùs quàm in actu suo appareant.* Diabolus (inquam) semen illud cæleste rapit. Qui Deum audire contemnit, vel negligit, tradi meretur spiritui erroris & seductionis. Hominum negligentia potestatem diabolo in ipsos facit. Verbum itaque Dei, quod homines cùm audiunt contemnunt expendere ac meditari, diabolus etiam è memoria delet: Ita fit ut non credant, aut certè secundùm fidem suam non operentur. *Venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Diabolus semen verbi Dei rapit, sive per seipsum, sive per ministros suos, per membra sua, qui verbum diaboli spargunt, regulas & institutiones Evangelicis veritatibus oppositas, mundi corrupti errores, *doctrinas dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium*, doctrinas *prurientes auribus*, cupiditati faventes, *doctrinas varias & peregrinas*, repugnantes *sanæ & quæ secundùm pietatem est doctrinæ.* Declinate ab illis, Fratres mei: *Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Aures cordis

Tertull. Diabolus divinæ imaginis prædo

Tertull. Apologet. c. 22.

1. Tim. 4. 1.

Rom. 16. 16.

S. Ioan. Chrys. Hom. 46. in S. Mat.

vestri diabolo & ministris ejus si aperiatis, divini verbi semen vobis eripient, efficientque ne in vobis germinet.
2. Cor. 11. 3. Cavete igitur. *Ne sicut serpens Hevam seduxit astutiâ suâ, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo.*

5. *Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continùo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æstuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.* Cor lapideum durumque ad divina, verbi cælestis fructificationi ineptum est. Illius prædicatione nonnumquam delectatur, illius veritatem in animum recipit, credit, in bona desideria, in pios affectus interdum erumpit: Verùm bona illa germina, quæ fructum polliceri videntur, contrariæ cupiditatis ardore, aut tribulationis vel persecutionis æstu brevî arescunt, quia *non habebant radicem.* B
Ephes. 3. 17. Hujusmodi verbi auditores non sunt *In charitate radicati & fundati.* Affectus illi pietatis, piaque desideria, in superficie cordis (ut ita loquar) concipiuntur, intima non penetrant, nec immutant; cor instar lapidis durum manet, ad tempus credit, & erga divina piè afficitur, quandiu scilicet nihil tangitur eorum, quæ intimis & inveteratis affectibus diligit: sed orta tribulatione, sive interiori ex cupiditatum conflictu: sive exteriori ex hominum malitia, continuò, velut ad solis ardorem, tenerum & malè radicatum germen arescit. *Non habet in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur,* & à pietate ac justitiâ deficit: quia cupiditati & persecutioni C *solâ charitate resistitur.* Curate ne petrosa terra semen excipiat, & fructum boni operis sine perseverantiæ radicibus mittat. *Multis enim libet quod audiunt, boni operis initia proponunt; sed mox ut fatigari adversitatibus cœperint, inchoata derelinquunt. Petrosa ergo terra humorem non habuit: quia hoc quod germinaverat, ad fructum perseverantiæ non perduxit. Multi namque dum verbum contra avaritiam audiunt, eamdem avaritiam detestantur; rerum omnium contemptum laudant: sed mox ut viderit animus quod concupiscat, obliviscitur quod laudabat. Multi cùm verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solùm perpetrare non appetunt, sed etiam perpetratas erubescunt: sed mox ut carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra eadem de-* D *sideria deliberatum: & damnanda agit, quæ quicquid egisse se meminit, jam & ipsa damnavit. Sæpè etiam contra culpas compungimur, & tamen post fletum ad easdem*
Num. 23. *culpas redimus. Sic Balaam Israëlitici populi tabernacula contemplatus flevit, eisque se similem fieri in morte depoposcit, dicens:* Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia. *Sed mox ut hora compunctionis transiit, in avaritiæ nequitiam exarsit. Nam propter promissa munera, in ejus populi mortem consilium dedit, cujus morti se fieri similem optavit: & oblitus est quod planxerat, cùm extinguere noluit quod per avaritiam ardebat.*

6. *Alia autem ceciderunt in spinas; & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.* Multi verbum Dei studiosè audiunt E animo recondunt, charitatis radice non sunt destituti, optimè dispositi videntur, ut fructum afferat; bona desideria, sincerum conversionis propositum, ac vitæ secundùm Dei legem instituendæ parit, opera etiam Christianæ pietatis nonnulla profert: Verùm qui dominatur in corde rerum temporalium amor, divitiarum, honorum, splendoris & incrementi familiæ, litium pro terrenis illis rebus susceptio, voluptatum cupiditas succrescentium instar spinarum, sementem verbi divini obruunt & suffocant. Totus enim affectus & conatus animæ in illa incumbit: atque ita extinguitur affectus & propositum vitæ melioris. *Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.* Non divitias sed *fallaciam divitiarum* suffocare sementem verbi dixit S. Evangelista, ostendens esse quidem divitias in rerum mediarum seu indifferentium numero, sed earum plerumque dulcedine homines inescari, seduci, depravari. *Sollicitudo sæculi istius*, idem esse videtur ac *superbia vitæ*, (1. Joannis cap. 2.) *Fallacia divitiarum*, idem quod *concupiscentia oculorum.* Cæterùm cur tertiam causam, quæ pietatis studium pariter suffocare solet, voluptates scilicet corporis, quas S. Joannes vocat *concupiscentiam carnis*, S. Marcus *circa reliqua concupiscentiæ*, S. Lucas *voluptates vitæ*, S. Matthæus omiserit, causa hæc est, quod divitiis nominatis, eas satis existimaverit intelligi, quia divitiæ irritamenta sunt & instrumenta carnalium voluptatum. Rectè spinis divitiæ comparantur. *Spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, & cùm usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.* S. Gregor. M. Quas Dominus rectè fallaces divitias appellat. *Fallacia divitiarum.* Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu manere non possunt: Fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt: Fallaces sunt, quæ blanda spe pollicentur, quod præstare non possunt, veram scilicet quietem ac felicitatem: cùm tamen gravissimæ curæ in earum adquisitione, conservatione incremento; dolor de illarum amissione, & præsentis vitæ quietem ac tranquillitatem maximè turbent, & futuræ beatitudinem sæpiùs impediant. *Non enim sine dolore pereunt, quæ cum amore possessa sunt.* S. August. lib. de octo Dulcitii Quæstionibus Quæst. 1. Lugebat S. Cyprianus quod patrimonii cæcus amor, & dilectæ facultates plurimos à cura salutis suæ, & legis divinæ veneratione & observantia avocassent. Fallacia enim divitiarum verbi divini sementem & pietatis studium suffocat. *Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens vincta, & anima præclusa; ut serpenti terram secundùm Dei sententiam devoranti præda & cibus fierent, qui terrestribus cupiditatibus inhærerent.* S. Cyprianus Tract. de Lapsis. Fallacia divitiarum. *Solæ divitiæ veræ sunt, quæ nos divites virtutibus faciunt. Si ergo divites esse cupitis, veras divitias amate. Si culmen veri honoris quæritis, ad cæleste Regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna Angelorum curia adscribi festinate. Verba Domini quæ aure percipitis, mente retinete. Cibus enim mentis est sermo Dei. Et quasi acceptus cibus stomacho languente rejicitur, quando auditus sermo in ventre memoriæ non tenetur. Sed quisquis alimenta non retinet, hujus profectò vita desperatur. Æternæ igitur mortis periculum formidate, si cibum quidem sanctæ exhortationis accipitis, sed verba vitæ, id est, alimenta justitiæ in memoria non tenetis. Ecce transit omne quod agitur, & ad extremum judicium sine ulla momenti interpositione quotidie volentes nolentesque properatis. Cur ergo amatur quod relinquitur? Cur illud negligitur quo pervenitur?* S. Gregor. M. Hom. 15. in Evangelia.

7. *Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Terra bona, cor bonum & optimum, quod tale non fit nisi gratiâ Dei per Dominum nostrum Jesum Christum. Hanc terram quæ maledicta erat, spinis & tribulis horrida, Christus emit pretio magno, pretio sanguinis sui; terramque benedictam & fertilem operibus bonis effecit. Hanc excoluit, irrigavit pluviâ illâ voluntariâ quam segregat Deus hæreditati suæ. In ea quod se- Psal. 65. minatum est Dei verbum uberem in messem crescit. Fidelis scilicet ac pius animus *audit verbum, intelligit*, id est, ad illud attendit, illud retinet atque meditatur, & *fructum affert.* Varius autem fructus est pro vario terræ ingenio, pro diversitate statuum Christianismi, pro varia donorum Christi mensura. Uberiorem enim Martyres, secundùm illos Virgines; postremò denique conjugati congruentem statui suo sanctitatis & bonorum operum fructum ferunt, si verè Deo fideles sint, ejusque verbum non inaniter audiant. *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Intelligit & interpretatur S. Augustinus *centesimum Martyrum propter satietatem vitæ, vel contemptum mortis: sexagesimum Virginum propter otium interius, quia non pugnant, contra consue-* S. August. lib. 1. Quæst. Evangel. Quæst. 9.

tudinem carnis : solet enim otium concedi sexagenariis post militiam vel post actiones publicas : trigesimum conjugatorum, quia hæc est ætas præliantium : ipsi enim habent acriorem conflictum ne libidinibus superentur. Alii virginalem vitam in centeno fructu, in sexageno vidualem, in triceno conjugalem constituunt. Sed probabilius videtur, quoniam divinæ gratiæ multa sunt munera, & est aliud alio majus ac melius : unde dicit Apo-
1. Cor. 12. 31. stolus : *Æmulamini charismata meliora* : plura intelli-
S. August. lib. de sancta Virginitate c. 45. & 46. genda esse, quam ut in tres differentias distribui possint. Primùm ne continentiam vidualem aut in nullo fructu constituamus, aut ad conjugalis pudicitiæ meritum deponamus, aut virginali gloriæ coæquemus; aut coronam Martyrii vel in habitu animi, etiamsi desit tentationis examen, vel in ipsa passionis experientiâ constitutam, cuilibet illarum trium castitati sine ullo incremento fertilitatis accedere existimemus. Deinde ubi ponimus quòd B multi ac multæ ita custodiunt continentiam virginalem,
Matt. 19. 21. ut tamen non faciant quæ Dominus ait : *Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me* ; nec audeant eorum cohabitationi sociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, sed sunt eis omnia communia ? Nihilne putamus fructificationis accedere Virginibus Dei cùm hoc faciunt, aut sine ullo fructu esse Virgines Dei, etiamsi hoc non faciunt ? *Multa ergo sunt dona, & aliis alia clariora ac superiora, singulis singula. Et aliquando alter fructuosus est donis paucioribus, sed potioribus ; alter inferioribus, sed pluribus. Et quemadmodum inter se vel coæquentur, vel distinguantur, in accipiendis æternis honoribus, quis hominum audeat judicare ? Dum tamen constet & multa esse ista diversa, & non ad præ-* C *sens tempus, sed in æternum prodesse meliora. Sed Dominum tres arbitror voluisse fructificationis commemorare*
Luc. 8. *differentias, cæteras intelligentibus reliquisse. Nam & alius Evangelista solum commemoravit centuplum : Numquid ideo putandus est alia duo vel ignorasse vel improbasse, ac non potiùs intelligenda reliquisse ?* Si tamen
S. Hieron. lib. 1. contra Jovinianum & in c. 13 S. Matt. Hieronymus aliam sententiam elegit, quæ centesimum fructum Virginibus, sexagesimum viduis, & trigesimum castis conjugibus deputat. Quam interpretationem & S. Athanasius olim amplexus erat. Ut ut est, nullus
S. Athan. Epist. ad Ammonium Monachum. Christianæ professionis status sine bonorum operum fructu esse debet, quamvis sint varii sanctitatis, & pietatis Christianæ gradus. Esse in statu omnium perfectissimo, necesse non est ad salutem : sed fidelem esse Deo necesse est in eo ad quem vocati sumus, & omnia illius officia D implere, Deique mandata, & justitiæ Christianæ partes accuratissimè implere. Omnem divini seminis fructum Deo non reddere, injustum est. Nemo non cavet ne terrena agrorum suorum semina pereant ; pauci cavent ne spiritale ac cœleste semen in animam suam à Deo immissum perdatur & inutile fiat.

S. Ioan. Chrys. Hom. 46. in S. Mat. „ 8. Ista de seminibus parabola copiosissimè omni„ bus pietatis doctrinam propositam esse ostendit. Nam „ quemadmodum agricola seminans non discernit cam„ pum, ut in altera parte seminet, in altera verò minimè, „ sed projicit semina in omnem agri partem : ita Salvator „ noster non divitem aut pauperem, non ingeniosum aut „ rudem ; aut fortem aut ignavum, aut diligentem aut de„ sidem discernit ; sed omnibus, quamvis non ignoret fu„ turum exitum, pietatis doctrinam commendat. Sic certè „ licebit ei dicere, *Quid oportuit me facere & non feci ?* „ Quando autem audis exiisse seminantem ut seminet, non „ idem iterari putes. Sæpiùs enim egreditur seminans ad „ aliam quoque rem quàm ad seminandum, putà ut nova„ les scindat, ut pernicioſas herbas amputet, ut vepres evel„ lat, aut tale quid aliud faciat : Ipse autem ad seminandum „ egressus est. Cur igitur major pars seminis amissa est ? „ Non seminantis quippe, sed suscipientis culpa terræ hæc „ est, propter non attendentem aut repugnantem animam. „ Hâc parabolâ Discipulos docuit & exercuit, ut quam„ vis plures eorum qui prædicationem Apostolicam susE „ cepturi erant, perderentur, non caderent animis ; cùm id A Domino ac Magistro pariter contigisse recordarentur: “ Neque tamen ipse, quamvis ita futurum non ignoraret, “ semina spargere neglexit. Sed quomodo, inquies, vir “ prudens inter vepres, inter saxa, & in via publica se- “ minaverit ? In agris certè & in seminibus quæ tetræ “ traduntur, stultè factum videretur : in animis autem “ atque doctrina probè & laudabiliter. Non enim absque “ imprudentiâ agricola illud faceret, cùm non sit possi- “ bile lapides, aut vepres, aut viam quæ publica manet, “ in terram bonam mutari. In animis autem hominum “ non ita se res habet. Possibile enim est ut lapis in terram “ fertilem convertatur, & ut via non conculcetur, nec “ transeuntibus omnibus pateat, sed in feraces agros tra- “ ducta, & à spinis purgata, semina foveat. Quòd si hæc “ mutatio in omnibus facta non est, non seminantis cul- “ pâ, sed audientium inobedientiâ id contigit. Nam ipse “ quidem diligenter eis semina tradidit, si verò illi cor- “ ruperunt accepta, inculpabilis omnino est qui tanta “ benignitate æqualiter in omnes utitur. “

9. Summâ porrò diligentiâ, magnitudine animi, at- S. Ioan. Chrys. Hom. 3. in Epistolam ad Thessalonicenses. “ tentione & labore opus est ut animus noster velut ager à “ Deo benedictus uberes per ejus gratiam eique gratos fru- “ ctus ferat. Sicut enim apud agricolas semina quædam se- “ mel in terram injiciuntur, sed magnâ opus habent cultu- “ râ & diligentiâ, & nisi terrâ vomere prosciſſâ illa conte- “ xerint quæ injecta sunt, seminarunt avibus semina ra- “ pientibus. Ita nos quoque nisi continuâ recordatione “ protexerimus ea quæ in animos nostros immissa sunt di- “ vini verbi ac cœlestis doctrinæ semina, in aërem omnia “ projicimus, & inania atque infrugifera reddimus. Dia- “ bolus enim rapit, & nostra perdit negligentia, & sol ex- “ siccat, & imber obruit, & spinæ suffocant. Quamobrem “ non sufficit semen injeciſſe, sed magna opus est assiduita- “ te, aves abigendæ, evellendæ spinæ, loca petrosa multâ “ terrâ replenda sunt : omne quod damnum affert arcen- “ dum & tollendum est. Sed in terra quidem universum “ est agricolæ : illa enim jacet inanima, ad patiendum so- “ lùm parata. In hac autem terra spirituali nequaquam : “ Non est universum Doctorum & Magistrorum : sed si “ non est pars maxima, dimidium certè est discipulorum. “ Concionatorum quidem est semen injicere, auditorum “ autem est facere quæ dicuntur, bonorum operum fructus “ ostendere, spinas radicitùs evellere. Spinæ enim sunt re- “ vera divitiæ, nullum habentes fructum, visu deformes, “ ad usum injucundæ, eos qui tangunt molestiâ afficientes; “ non solùm infructuosæ, sed alia etiam germina impe- “ dientes. Tales sunt divitiæ : non solùm ipsæ fructum “ non ferunt æternum, sed etiam eos qui volunt possidere, “ impediunt, Camelorum cibus sunt spinæ, ignis pabu- “ lum, ad nihil utiles nisi ad succendendum fornacem. Ta- “ les sunt divitiæ : alunt irrationales animi motus ; rationa- “ les pungunt & fauciant. In locis præruptis, petrosis, “ aridis, humore destitutis nascitur spina : ita cùm aliquis “ est asper, durus, immisericors, in eo spinæ oriuntur, quæ “ cælestis verbi sementem præfocant. Agricola spinas non “ ferro exscindit, sed igne consumit radicitùs, & quasi vi- “ rus ex terræ lumbis extrahit, ipsamque purgat : sic om- “ nem ad divitias affectum, radicemque malorum omnium “ cupiditatem, ignis Spiritûs Sancti consumat, animam “ expurget, terramque cordis nostri renovet necesse est. “ Alioqui Dei verbum inutile redditur iis quibus prædica- “ tur. In Templum, dum sacra concio habetur, venit di- “ ves seu vir seu mulier, non curat quomodo audiat elo- “ quia Dei, sed quomodo se ostentet, quomodo cum fastu “ sedeat, quomodo alias superet vestium magnificentiâ, “ omniumque in se convertat oculos & admirationem : si- “ militer vir dives ingreditur multis servis stipatus, qui tur- “ bam arceant ; amictu superbo velut insultans pauperi. “ Deinde sedentem statim subeunt curæ domesticæ tra- “ hentes in omnem partem ; circumfluit fastus qui obsidet “ animam : existimat se gratificari & Sacerdotibus, & po- “ pulo, & fortassis etiam Deo, quòd intraverit domum “ Dei. Qui autem tanto elatus tumore est, quomodo cu- “ rari umquam poterit ? Dic, quæso, si quis accesserit ad “

» Medici domum, & à Medico gratiam curationis non petat, sed ei se gratificari existimet, & cùm medicamentis & pharmacis opus habeat ad curandum vulnus, circa vestes occupetur, aliquidne boni reportabit? Simile quid continget in divitibus & amatoribus sæculi, cùm in Ecclesiam veniunt, ubi Sacrarum Scripturarum lectio, ubi Dei verbum auditur. Hujus porrò mali causam aperiam. Existimant se ad Sacerdotes & Concionatores adire, cùm in Templum veniunt: existimant se ab illis audire quæ audiunt: non attendunt, non cogitant quòd ad Deum ingrediuntur, quòd ipse cum eis loquitur. Quando enim Lector stans ait, *Hæc dicit Dominus*, &c. & stans Diaconus silentio indicto omnibus os obstruit, non Lectori honorem habens hoc facit, sed Deo qui per illum cum omnibus loquitur. Si scirent Deum per Prophetam hæc dicere, fastum omnem abjicerent. Nam si loquentibus cum eis Magistratibus, non aliò distrahunt animum multò magis Deo loquente. Nos Dei Ministri sumus, ô dilecti. Non nostra dicimus, sed quæ sunt Dei. E cœlo quotidie venientes leguntur Epistolæ. Dic autem, quæso, si quispiam, dum omnes hîc adsumus, ingressus esset, zonam habens auream, erectaque cervice ac superbè incedens, diceret se missum esse à Rege terreno, & ad totam civitatem afferre epistolam de rebus necessariis, nonnè ad eum omnes converteremini? Nonnè etiam non jubente Diacono magnum adhiberetis silentium? Si quispiam veniat à Rege, omnes acceditis: à Deo autem venit; & è cœlis loquitur Propheta: loquitur Evangelista, loquitur Apostolus, Christus ipse æterni Patris Filius loquitur, & nemo est qui attendat.

10. *Et accedentes ad eum Discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse Mysteria Regni cœlorum, illis autem non est datum.* Fides & cognitio mysteriorum, gratuitum Dei donum est, non omnibus datum. Quantas igitur gratias Deo agere debent, qui illo miserante hanc acceperunt, cùm nulla merita haberent, sed tanto beneficio æquè essent indigni, ac illi qui non acceperunt, sed in tenebris ignorantiæ & infidelitatis suæ justo Dei judicio sunt relicti. *Audiunt hæc & faciunt, quibus datum est. Non autem faciunt, sive audiant, sive non audiant, quibus datum non est.* Quia vobis, *inquit*, datum est nosse mysterium Regni cœlorum, illis autem non est datum. *Quorum alterum ad misericordiam, alterum ad judicium pertinet illius, cui dicit anima nostra: Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine.* Lugendum quòd scientiam mysteriorum Regni cœlestis ita negligant Christiani, ac si nullatenus ipsorum interesset; ipsamque humili fide & oratione impetrare à Patre luminum, qui revelat mysteria, non satagant.

S. *August. lib. de Dono Perseverantiæ c. 14.*

Psal. 100 1.

11, *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.* Fides, intelligentia mysteriorum, obedientia, gratiæ omnes ac dona Dei crescunt & augentur in eis qui rectè utuntur; Qui tamen rectus usus donorum Dei, munus est Dei & gratiæ ejus cooperantis nobiscum. *Non* enim *ego, sed gratia Dei mecum.* Ille in nobis operatur ut incipiens, qui volentibus cooperatur ut perficiens. Donorum suorum fructum cum usura Deus exigit: Eorum privatione puniuntur, qui ad ejus gloriam illa impendere negligunt. *Qui non habet charitatem, etsi ad tempus habet hæc dona, auferentur ei. Auferetur ei quod habet, quia quiddam non habet. Et ipsum quiddam hoc non habet, unde cætera teneantur, & ipse non pereat..... Habet gratiam possidendi, sed non habet charitatem utendi: Quia ergo illud non habet, & quod habet auferetur ab eo.*

S. *August. Enarrat. in Psal. 146n. 10.*

12. *Ideo in parabolis loquor eis; quia videntes non vident, & audientes non intelligunt. Et adimpletur in eis Prophetia Isaiæ dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt; Nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.* Sæculi cupiditates, rerum divinarum oblivio, divini verbi fastidium, gradus sunt quibus ad cæcitatem & indurationem cordis pervenitur. Cæcitas & obduratio præcedentium peccatorum pœnæ sunt, subsequentium causæ. Justum Dei judicium timeamus; demus operam ne in nobis etiam terribile istud Isaiæ vaticinium impleatur. *Cæcitas cordis, quam solus removet illuminator Deus, & peccatum est quo in Deum non creditur; & pœna peccati, qua cor superbum digna animadversione punitur; & causa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur.* Firmitas affectuum in malo, seu in rerum temporalium amore, spiritualis cæcitatis causa est. *Incrassatum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt.* Affectant carnales homines ne videant, ne audiant, ne intelligant res divinas, & quæ ad salutem pertinent suam; ne intelligant fœditatem & gravitatem peccati, pœnarum æternitatem, justitiæ pulchritudinem Dei bonitatem ac magnificentiam, beatitudinem sempiternam, & magnitudinem bonorum quæ promisit Deus diligentibus se; Christi mysteria, passionem ac mortem pro peccatis hominum toleratam, & cætera, quorum consideratione abstrahi possunt à terrenis rebus quibus sunt immersi; à voluptatibus, quarum velut pinguedine sunt habitati. Quàm infelix ille, quàm lugendus, qui miseriam suam non videt, non agnoscit! *Noluit intelligere ut bene ageret.* Oculos suos claudit, ne videat lucem justitiæ. *Quomodo homo positus in sole cæcus, præsens est illi sol, sed ipse soli absens est: sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis impius cæcus est corde. Præsens est sapientia, sed cùm cæco præsens est, oculis ejus absens est: non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est.* Illuminari nolunt, nec sanari à morbo desideriorum noxiorum, quibus cor sensim excæcatur & obduratur, ne quæ agenda sunt videant, & ad implenda quæ viderint convalescant. Talis erat Augustini ad Deum nondum conversi status, quem ipse in Confessionibus suis describit: *Ego*, inquit, *adolescens miser, valde miser, in exordio ipsius adolescentiæ etiam petieram à te castitatem, & dixeram; Da mihi castitatem & continentiam, sed noli modò. Timebam enim ne me citò exaudires, & citò sanares à morbo concupiscentiæ, quam malebam expleri, quàm extingui,*

§ *August. lib. 5. contra Iulianum c. 3.*

Psal. 35. 4.

S. *August. Tract. 1 in S. Ioann.*

S. *August. lib. 8. Confessionum. c. 7.*

13. *Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt. Amen quippè dico vobis, Quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.* Longè feliciores, qui cùm oculis corporis Christum non conspexerint, vident Religionem confirmatam ejus resurrectione, omnium gentium fide, omnium sæculorum traditione, Martyrum omnium sanguine, omni miraculorum genere. Quamquam & nos, qui ejusdem corporis membra sumus, cujus præcipua membra fuerunt Apostoli, per ipsos vidisse & audisse censeamur, quæ viderunt ipsi & audiverunt. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ*, &c. Est tamen adhuc quod videre desideremus, ut beati sint oculi nostri. Veteres justi ferventissimis desideriis optaverunt videre Dei Filium in hominis forma; desideremus ipsum intueri in gloria: concupiverunt primum ejus adventum, desideremus secundum, si corde sincero precamur, *Adveniat Regnum tuum.* Desideranda est æterna Dei visio ac fruitio, sempiterna cum Christo Jesu capite nostro in Regno ejus conjunctio. In ipsum desiderant Angeli prospicere: idem & nos desideremus, Angelorum candidati. *Tota vita Christiani boni, sanctum desiderium est. Quod autem desideras, nondum vides: sed desiderando capax efficeris, ut cùm venerit quod videas, implearis. Sicuti enim si velis implere aliquem sinum, & nosti quàm magnum est quod dabitur, extendis sinum vel sacci, vel utris, vel alicujus rei: nosti quantum missurus es, & vides quia angustus est sinus; extendendo facis capaciorem: sic Deus differendo extendit desiderium, desiderando extendit animum, extendendo facit*

1. *Ioan. 2.*

S. *August. Tract. 4 in Epist. 1. S. Ioannis n. 6.*

capacem. Desideremus ergo, Fratres, quia implendi sumus. Videte Paulum extendentem sinum, ut possit capere quod venturum est. Ait enim: Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus sim: Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. *Quid ergo agis in hac vita, si nondum apprehendisti*? Unum autem quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. *Extentum se dixit, & secundùm intentionem sequi se dixit. Minorem se sentiebat ad capiendum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Hæc est vita nostra, ut desiderando exerceamur. Tantùm autem nos exercet sanctum desiderium, quantùm desideria nostra amputavimus ab amore sæculi.* Viri desideriorum simus, ut in nos veniat, & in nobis habitet *Desideratus cunctis gentibus*, ut ostendat nobis faciem suam, & salvi simus, atque in perpetuum exultemus in Deo Jesu nostro.

Philipp. 3. 12.

14. *Simile factum est Regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cùm autem dormitent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit*, &c. Seminis boni sator Christus est: Ipse gratiâ suâ justos homines facit, & filios Regni. *Qui seminat bonum semen, est Filius hominis. Ager autem est Mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii Regni.* Nemo de suo habet nisi mendacium & peccatum. Si quid in se boni habet, à se ipso non habet, sed à Deo, summè bono, omnisque boni fonte. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est, descendens à Patre luminum. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus ..... Nemo potest venire ad me*, inquit, *Christus, nisi Pater meus traxerit eum .... Gratia Dei sum id quod sum* (inquit Apostolus) Et, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* Christus igitur omnis justitiæ & sanctitatis auctor, bonum semen seminat in agro suo. Quamobrem nemo de bonis quæ in se sunt extollatur; nemo de bonis operibus, quæ facit, superbiat; nemo de justitia sua intumescat; sed Dei dona agnoscat humili devotione, gratiasque illi referat, cujus munera sunt, si quæ sunt merita sua. *Quis enim te discernit? quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Si Deus nos desereret, si gratiam suam nobis subtraheret, hominibus nequissimis & sceleratissimis pejores essemus, non triticum, sed zizania. *Nullum est peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector à quo factus est homo.*

Concil. Arausic 2.

Iacobi 1. 17. 18.

Ioann. 6. 44

1. Cor. 15. 10.

1. Cor. 4. 7.

S. August. Serm. 99. aliàs 23. ex Hom. 50.

Sator zizaniorum diabolus est. *Inimicus homo hoc fecit.* Zizania, sunt Hæretici & improbi, filii ac servi diaboli. *Zizania autem filii sunt nequam.* Zizania sunt, quicumque pravis exemplis, consiliis, persecutione bonum semen, Deique frumentum suffocant, impediuntque ne crescat in amore veritatis & justitiæ, & fructum ferat. Quicumque zizania seminat in medio tritici à Deo seminati, Dei inimicus est, cooperator diaboli. Sparsa sunt zizania, *cùm dormirent homines.* Somnus hominum, incuria Pastorum, qui non vigilant quasi rationem pro animabus sibi commissis reddituri, qui sibi & gregi non attendunt, quem acquisivit Christus sanguine suo. *Homines qui dormiunt*, inquit S. Hieronymus, *Magistros Ecclesiarum intellige. Servos Patris familias ne alios accipias quàm Angelos, qui quotidie vident faciem Patris. Diabolus autem propterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desivit. Et in nono Psalmo scriptum est de eo*: Esurge Domine, non confortetur homo. *Quamobrem non dormiat, qui Ecclesiæ Propositus est: ne per illius negligentiam inimicus homo superseminet zizania, hoc est, hæreticorum dogmata*; Pravas contra Moralis Christianæ integritatem opiniones, & peccata. Zizania enim sunt *omnia scandala*, seu scandalorum auctores, & *qui faciunt iniquitatem.*

S. Hieron. in c. 13. S. Matt.

Christus seminavit bonum semen in agro suo. In ipso rerum semine nescit malum conditio Creatoris. *Per ipsum omnia facta sunt; & quod factum est in ipso vita erat..... Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Sed quem Deus faciens vocavit Mundum, inficiens inimicus reddidit immundum: & hominem quem Deus in paradiso deliciarum collocavit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum, quem carni Deus inseruit per naturam, inimicus in parricidium per invidiam commutavit. Ab hoc impulsus Cain primus germano sanguine terram tinxit. Nonnè ex uno homine Deus omnem replevit terram, & semine ex uno pius Sator totum genus hominum tantam multiplicavit ad messem? Sed inimicus mox homines in unum redegit omnes: & superseminándo mala, quod fuerat bene satum delevit diluvio, non rigavit. Sic Legem divinis & veracibus satam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis: ut de Sacerdote fieret persecutor, de Doctore depravator existeret, de defensore Legis redderetur inimicus. Si creatura ad agnitionem condita Creatoris, ut nesciretur Deus, Deo esse mentita est. Hinc sapientes sæculi fecit stultos, speculatores mundi docuit nihil videre, professores scientiæ fecit scientiam non habere, inquisitores rerum omnium dimisit ignaros. Sic evangelicam segetem satam cœlesti semine hæretica zizania superseminando confudit inimicus, ut manipulos fidei gehennæ fasciculos faceret, ne triticum fieret cœlestium horreorum. Et quid plura? Posteaquam ipse est in dæmonem conversus ex angelo, ne qua creatura in suo statu consisteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Superseminavit zizania, non seminavit. *Præcedunt Creatoris bona, mala diaboli post sequuntur; ut malum quod est ex diabolo sit accidens, non natura.* Superseminavit zizania in medio tritici: *Quia diabolus hæreses, inter fideles; inter sanctos, peccatum; inter pacificos, lites; inter simplices dolos; inter innocentes nequitiam gratis serere consuevit: non ut acquirat zizania, sed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quam militem petit; nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes: sic diabolus non peccatores quærit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat, sic laborat.* Superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. *Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, sed posteaquam prostraverit, relinquit: non quærit hominem, sed hominis interitum quærit.*

1. Ioann. 1

«S Petrus «Chrysol serm. 96.

15. *Cùm dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania.* Insidiator nocte latitat, die vigilantes fugit, appetit dormientes: fortis conflictum petit, provocat palam spectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. *Maximæ infirmitatis indicium est, dormientibus irruisse.* Superseminavit zizania. *Ut quid? Ut periret dominica messis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? Nisi quòd invidiæ Spiritus hominum damnum suum computat lucrum?*

«S Petrus «Chrysol serm. 97.

16. *Cùm autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.* Quod latet in herba, manifestatur in spica; & quod celatur in gramine, aperitur in fructu: sic quos credentes putamus pares, fide dispares inveniuntur: *Sic judicii prodit messis, quod Ecclesiæ germen occultat.* A fructibus eorum cognoscetis eos. *Flores multi fructuum multitudinem pollicentur, sed examinati ventorum flabris, ad fructum pauciissimi perseverant: sic credentes in Christum multi Ecclesiæ videntur in pace: ubi autem persecutionis procella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in fructu.*

17. *Domine, nonnè bonum semen seminasti in agro tuo?* Seminasti, non seminavimus. Nos quod per te facimus, tibi semper nostro assignamus Auctori: & tu in iis qui nobis facienda præcipis, ipse operator adsistis. Ergo si nos operis tui facis esse pro tua dignatione consortes, non nobis solis quòd zizania nascuntur, adscribas, Domine: Aut tecum nos munit innocentia: aut nobiscum te reatus attingit. Nos nostro operi non potuimus invidere; magnis sudoribus offensam non potuimus parare.

parare. Tu quod vis, unde vis, quando vis, habes: Nos præter tuam gratiam nihil habemus, per quam stamus, vivimus, movemur, & sumus; & sine qua jacemus, deficimus, & perimus.

18. *Ait Dominus: Inimicus homo hoc fecit*, Sed tu Domine, cùm hæc videres, quare permisisti? Quare? Quia timere fraudes non potest, cui nihil potest perire: & quia majus est reparare perdita, quàm illæsa servare: Simul quia *oportet zizania esse, ut qui probati sunt manifesti fiant.* Deus utique *Melius judicavit de malis bene facere, quàm mala nulla esse permittere.*

S. August. Enchiridii c. 27.

19. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?* Devoti servi indefessum promittunt laborem; nec patiuntur dominicæ messis videre vel temporaliter fœditatem, sed Dominus, quem tempora non fatigant, & quando vult, potest abolere suæ messis injuriam, respondet: *Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem.* Laudabilis zelus, & in Dei Ministris desiderandus, modò præceps non sit, sed scientiâ illuminatus, prudentiâ Christianâ comitatus; qui Dei consilia sequatur, non præveniat; quem charitas moderetur, nulla cupiditas corrumpat, nulla iracundiæ labes, ultionis libido, nullus gloriæ sæcularis appetitus. Longè aliter judicat Deus de bonorum & malorum permixtione in Mundo, & in Ecclesia; aliter homo. Solus ipse novit quæ inde bona sit productus vel ad improborum conversionem, quos admirabili patientiâ ad pœnitentiam adducit, vel ad piorum probationem & sanctificationem. *Boni enim, cùm adhuc infirmi sunt, opus habent in quibusdam malorum commixtione, sive ut per eos exerceantur, sive ut eorum comparatione magna illis exhortatio fiat, ut nitantur ad melius, quibus sublatis altitudo charitatis quasi evulsa marcescat, quod est eradicari. Nam sic ait Apostolus:* Ut in charitate radicati & fundati possitis comprehendere. *An fortè ideo simul eradicatum triticum, cùm auferuntur zizania, quia multi primò zizania sunt, & postea triticum fiunt? Qui nisi patienter, cùm mali sunt, tolerentur, ad laudabilem mutationem non perveniunt: Itaque si evulsi fuerint, simul eradicatur & triticum, quod futuri essent, si eis parceretur.* Malos & fictos in Mundo, in Ecclesia, in omni societate pati oportet, quia & illos patitur Deus, usque ad judicium divinæ patientiæ suæ, & nostræ pœnitentiæ tempus: ut qui se de malo commutaverit in bonum, dominicum deputetur in triticum, cœlestibus horreis aggregandus: qui de fideli infidelis; de bono malus evaserit, atque in malo perseveraverit, gehennæ deputetur incendio. Quid plura? *Si zizaniis Dei patientia non subveniret: nec Matthæum de Publicano Evangelistam, nec Paulum ex persecutore Apostolum Ecclesia possideret. Denique Ananias eradicare triticum tunc quærebat, quando ad Saulum missus, de Paulo talia querebatur:* Domine, quanta mala fecit sanctis tuis? *Hoc est, eradica zizania... Sed cùm Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cùm Ananias persecutorem diceret, tunc Dominus Prædicatorem sciebat, & cùm ille eum zizania judicaret inferni, Christus eum vas electionis, triticum in cœlesti horreo jam ponebat.* Vade, inquit, *quia vas electionis est mihi.*

S. Petrus Chrysol. serm. 97.

Act. 9.

Sinite utraque crescere usque ad messem. Duæ societates ab initio, duæ civitates mysticæ, Jerusalem & Babylonia: illa in Abel, ista in Caïn incœpit. *Omnes qui terrena sapiunt, omnes qui fœlicitatem terrenam Deo præferunt, omnes qui sua sunt quærunt, non quæ Jesu-Christi, ad unam istam civitatem pertinent quæ dicitur Babylonia mysticè, & habet Regem diabolum. Omnes autem qui ea quæ sursum sunt sapiunt, quæ cœlestia meditantur, qui cum sollicitudine in sæculo vivunt ne Deum offendant, qui cavent peccare, quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, sancti, justi, pii, boni, omnes ad unam civitatem pertinent, quæ Regem habet Christum. Illa enim in terra quasi major est tempore, non sublimitate, non honore. Civitas illa prior nata,*

S. August. Enarrat. in Psal. 61. n. 7. & 8.

Civitas ista posterior nata. Hæc duo corpora sub duobus Regibus agentia, ad singulas civitates pertinentia, adversantur sibi usque in finem sæculi, donec fiat ex commixtione separatio, & alii ponantur ad dexteram, alii ad sinistram . . . . . Mala ergo civitas ab initio usque ad finem furit, & bona civitas mutatione malorum conditur. Et sunt istæ duæ civitates permixtæ interim; in fine separandæ; adversus se invicem confligentes, una pro iniquitate, altera pro justitia; una pro vanitate, altera pro veritate. Et aliquando ipsa commixtio temporalis facit, ut quidam pertinentes ad Civitatem Babyloniam, administrent res pertinentes ad Jerusalem; & rursum quidam pertinentes ad Jerusalem administrent res pertinentes ad Babyloniam . . . . Fuerunt Reges magni in Jerusalem . . . Omnes iniqui cives erant Babyloniæ, & administrabant res Jerusalem . . . Tres illos Pueros victus miraculo Nabuchodonosor Regni sui administratores fecit, & administrabant res Babyloniæ cives Jerusalem. Idem agitur in Ecclesia his temporibus. Omnes, de quibus dictum est, *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite*, cives sunt Babyloniæ, administrantes rempublicam civitatis Jerusalem. Toleremus igitur malos, sive Præpositos, sive subditos, sive æquales; toleremus falsos fratres, toleremus eos charitate & patientiâ, quæ opus perfectum habet. Toleremus usque ad tempus messis: spiritu, non corpore ab eis separemur; spiritu (inquam) ne communicemus infrugiferis operibus eorum; non corpore, ut Ecclesiam propter eos deseramus. *Non nos seducant, qui carnaliter intelligunt, & corporalem separationem facientes, ab Ecclesiæ frumentis toto orbe diffusis spiritali sacrilegio separantur. Per totum enim Mundum seminatum est bonum semen. Inimicus autem superseminavit zizania . . . . Numquid Africa est Mundus* (inquiebat S. Augustinus contra Donatistas hæreticos & schismaticos agens) *Numquid messis hoc tempus? Numquid messor Donatus? Per totum orbem terrarum exspectate messem; per totum orbem terrarum crescite in messem; per totum orbem terrarum zizania tolerate usque ad messem. Non vos seducant perversi, paleæ nimis leves quæ evolant ante adventum ventilatoris ex area . . . . Qui deseruerit unitatem, violat charitatem: & quisquis violat charitatem, quodlibet magnum habeat, ipse nihil est. Universa inutiliter habet, qui illud unum quo universis utatur non habet.* Sed nec in his quæ ambigua sunt citò judicium proferamus de personis; ne præcipiti judicio putemus aliquem ad zizania pertinere, qui manifestè malus non est; sed Deo judici terminum reservemus: *Ut cùm dies judicii venerit ille non suspicionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorum cœtu ejiciat.*

S. August. serm. 23. aliàs 15. de Verbis Domini n. 21.

S. Hieron. in c. 13. S. Matt.

20. *Et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: Triticum autem congregate in horreum meum.* Demus operam ne ipsi zizania simus, flore quidem tritico similia, non fructu; speciem pietatis habentes, veritatem autem ejus abnegantes, fructu charitatis vacui, scandalorum auctores, operarii iniquitatis. Quod si fortè sumus, ne Dei patientiâ abutamur nos adhuc tolerantis, & suâ benignitate nos ad pœnitentiam adducentis. Commutemur in triticum divinæ, quæ nobis offertur, gratiæ cooperati. Tempus messis & adventum Messorum præveniamus, qui zizania in fasciculos ad comburendum alligabunt. Talem unusquisque inveniet supremi judicii dies, qualem invenerit ultimus vitæ dies. Non erit amplius misericordiæ tempus, sed judicii. *Sicut ergò colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi. Mittet Filius hominis Angelos suos, & colligent de Regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.* Hæc sors iniquorum & reproborum, qui creaturis spretò Creatore adhæserunt; qui vanis sæculi honoribus intumuerunt, qui congregandis per fas & nefas opibus studuerunt, qui terrenis voluptatibus, Mundique gaudiis sunt

Iob. 21. 13 immersi. *Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt.* Fœlices qui pœnitentiæ lacrymis fletum illum æternum reproborum ac stridorem dentium vitare nituntur! *Tunc justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris eorum.* Qualis immutatio! Hîc latentes & contempti; ibi solis instar splendidi: hîc oppressi & afflicti; illic in thronos gloriæ à Deo subvecti: hîc pauperes; illic hæreditate cœlesti Patris sui, & Regno ejus
S. Hieron. divites, Dei æternâ fruitione fœlices. *In præsenti sæculo fulget lux sanctorum coram hominibus: post consummationem autem Mundi, ipsi justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris sui.* Fulgebunt sine metu eclipsis, noctis, caliginis, tenebrarum Soli justitiæ inseparabiliter conjuncti, Deo similes effecti, quem videbunt sicuti est, *fulgebunt in perpetuas æternitates.*

21. *Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus.* Granum sinapis, Christiana Religio & Ecclesia in exordiis suis minima, sensim verò Christo incrementum dante ita dilatata & amplificata, ut toto orbe diffusa sit, & in ea sapientes ipsi ac Reges requiescant. Impletum est quod Christus
Act. 1. 8 Apostolis prænuntiavit, mox in cœlos ascensurus: *Accipietis virtutem superveni entis Spiritûs Sancti in vos, & eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Totus orbis sensim immutatus est in melius, eversa idololatria; Mosaicæ Legis abrogatæ ceremoniæ; Judæis ac Gentibus in unius Fidei professionem congregatis, Ecclesia ex utrisque coaluit. Judæorum innumera multitudo Christum adoravit ut Deum, quem eorum contribules ut hominem sceleratum interfecerant. Gentiles inanium deorum cultu repudiato, delubris eversis, contritis simulacris, nomen Christo dederunt toto orbe terrarum: Sapientes sæculi, Philosophi, & Oratores Religionem amplexi sunt quæ Mysteria credenda proponit rationi impervia; quam tamen in obsequium fidei captivam duxerunt: Religionem, quæ bellum sensibus, cupiditatibus, voluptatibus, sæculi moribus indicit; quæ professores suos opibus renuntiare, carnem domare, affligere, crucifigere, seipsos abnegare, crucem tollere, inimicos diligere jubet: quæ divites miseros, pauperes beatos prædicat; quæ persecutionem, calumniam, maledicta, mortem ipsam pro Christo, & pro justitia pati præcipit, summæque fœlicitatis loco id ducendum docet. Piscatores duodecim, homines rudes, imperiti, absque armis, absque eloquentia, absque ullo humano subsidio, Principibus, populis, sapientibus sæculi, Judæis, Gentibus in Christi nomen ac Religionem ejusque Discipulos ac professores conjuratis, persecutionesque gravissimas trium sæculorum spatio identidem in illos moventibus, & diris suppliciis, varioque mortis genere in illos sævientibus; Christianam nihilominus fidem in Judæa primùm universa, toto deinde terrarum orbe prædicarunt ac fœliciss imè propagarunt. Impletum est illud Davidis de Christo vaticinium
Psal. 2. 8. Patris Æterni nomine: *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Item illud: *Reminiscentur & convertentur ad*
Psal. 21. 28. & seq. *Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium; quoniam Domini est Regnum, & ipse dominabitur gentium .... Et dominabitur à Mari usque ad Mare, & à flumine usque ad*
Psal. 71. 8. & seq. *terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes*
Isaiæ 2. 2 & 3. *Gentes servient ei,* &c. Item illud Isaiæ: *Erit in novissimis diebus præparatus Mons Domini in vertice montium, & exaltabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jerusalem, & judicabit Gentes, & arguet populos multos.* Quis orbem Christo, Evangelio, Cruci subjecit? Non sapientia, non potentia, non opes, non vires, non nobilitas sæculi, sed duodecim pauperes Piscatores, prædicantes Christum crucifixum, *Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem & Dei Sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt Mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia Mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret.* Recenseatur sacra Actuum Apostolorum Historia, & innotescet quàm parva in exordio suo fuerit sementis Evangelii, quàm fœliciter intra breve temporis intervallum creverit & propagata longè latèque fuerit & apud Judæos & apud Gentes. Legatur Ecclesiastica primorum sæculorum Historia, & innotescet quomodo Christiana Religio inter persecutiones acerbissimas dilatata sit, ac floruerit. Testis Tertullianus in Apologetico. *Hesterni sumus,* inquit, *& vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, concilia-bula, castra ipsa, tribus, decurias, Palatium, Senatum, forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam imparcs copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quàm occidere? Potuimus & inermes nec rebelles, sed tantummodo discordes, solius divortii invidiâ adversùs vos dimicasse. Si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset utique dominationem vestram tot qualumcumque amissio civium, immò etiam & ipsa destitutione punisset. Procul dubio expavissetis ad solitudinem vestram, ad silentium rerum, & stuporem quemdam quasi mortui orbis. Quæsissetis quibus imperaretis. Plures hostes quàm cives vobis remansissent. Nunc enim pauciores hostes habetis præ multitudine Christianorum.* Et infra: *Exquisitior quæque crudelitas vestra, illecebra est magis sectæ. Plures efficimur, quoties metimur à vobis. Semen est sanguis Christianorum.* Quis prohibitus est aut Romulum, aut Herculem, aut alios tales homines Deos dicere, & mori maluit, quàm non dicere? Quis porrò numeret, quàm multi quantalibet sævitia crudelitatis occidi, quàm Christum Deum negare maluerunt? *Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & multiplicabantur.*

Tertull. Apolog. 37.

Idem c. 48

S. August. lib. 22. de Civitate Dei c. 6.

Si Plato viveret, & eum discipulus ejus aliquis interrogaret: cùm sibi ab illo persuaderetur, non corporis oculis, sed pura mente veritatem videri; cui quæcumque anima inhæsisset, eam fieri beatam atque perfectam: ad quam percipiendam nihil magis impedire, quàm vitam libidinibus deditam, & falsas imagines rerum sensibilium, quæ nobis ab hoc sensibili Mundo per corpus impressæ, varias opiniones erroresque generarent: quamobrem sanandum esse animum ad intuendam incommutabilem rerum formam, & eodem modo semper se habentem pulchritudinem, nec distentam locis, nec tempore variatam, quam non crederent esse homines, cùm ipsa verè summèque sit: cætera nasci, occidere, fluere, labi, & tamen in quantum sunt, ab illo uno æterno Deo per ejus veritatem fabricata constare: in quibus animæ tantùm rationali & intellectuali datum est, ut ejus æternitatis contemplatione perfruatur, æternamque vitâ possit mereri: sed dum nascentium atque transeuntium rerum amore ac dolore cruciatur, & dedita consuetudini hujus vitæ atque sensibus corporis, inanibus evanescit imaginibus, irridet eos qui dicunt esse aliquid, quod nec istis videatur oculis, nec ullo phantasmate cogitetur, sed mente solâ & intelligentiâ cerni queat. Cùm hæc ergo à Ma-

S. Aug. lib. de Vera Religione c. 5.

„ giſtro ſibi perſuaderentur, ſi ex eo quæreret ille diſcipu-
„ lus, utrum ſi quiſquam exiſteret vir magnus atque divi-
„ nus, qui talia populis perſuaderet credenda ſaltem, ſi
„ percipere non valerent; aut ſi qui poſſent percipere, non
„ pravis opinionibus multitudinis implicati, vulgaribus
„ obruerentur erroribus, cum divinis honoribus dignum
„ judicaret: reſponderet credo ille, non poſſe hoc ab homi-
„ ne fieri, niſi quem fortè ipſa Dei Virtus atque Sapientia
„ ab ipſa rerum naturâ exceptum, nec hominum magiſte-
„ rio, ſed intima illuminatione ab incunabulis illuſtratum,
„ tantâ honeſtaret gratiâ, tantâ firmitate roboraret, tantâ
„ denique majeſtate ſubveheret, ut omnia contemnendo
„ quæ pravi homines cupiunt, & omnia perferendo quæ
„ horreſcunt, & omnia faciendo quæ mirantur, genus hu-
„ manum ad tam ſalubrem fidem ſummo amore atque au-
„ ctoritate converteret. De honoribus verò ejus fruſtra
„ ſe conſuli, cùm facilè poſſit exiſtimari quanti honores
„ debeantur Sapientiæ Dei, qua geſtante & gubernante
„ ille pro vera ſalute generis humani, magnum aliquid pro-
„ prium, & quod ſupra homines eſſet, mereretur. Quæ
„ ſi facta ſunt, ſi litteris monumentiſque celebrantur, *Si ab*
una regione terrarum, in qua ſola unus colebatur Deus,
& ubi talem naſci oportebat, per totum orbem terrarum
miſſi electi viri, virtutibus atque ſermonibus divini amo-
ris incendia concitarunt: ſi confirmatâ ſaluberrimâ diſ-
ciplinâ, illuminatas terras poſteris reliquerunt: ſi hodie
1. Ioan. 1. 1. „ *per gentes populoſque prædicatur:* In principio erat
„ Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat
„ Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia
„ per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. *Si ad*
hoc percipiendum, diligendum, perfruendum ut anima
ſanetur, & tantæ luci hauriendæ mentis acies conva-
Matt. 6. 19. „ *leſcat, dicitur avaris:* Nolite vobis condere theſauros
„ in terra, &c. *Dicitur luxurioſis:* Qui ſeminat in carne,
Galat. 6. 8. „ de carne metet corruptionem: Qui ſeminat in ſpiritu,
„ de ſpiritu metet vitam æternam. *Dicitur ſuperbis:* Qui
Lucæ 14. 11. „ ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur.
Matt. 5. 39. „ *Dicitur iracundis:* Accepiſti alapam, para alteram ma-
„ xillam. *Dicitur diſcordioſis:* Diligite inimicos veſtros.
Matt. 5. 44. „ *Dicitur ſuperſtitioſis:* Regnum Dei intra vos eſt. *Di-*
Lucæ 17. 21. „ *citur curioſis:* Nolite quærere quæ videntur, ſed quæ
2. Cor. 4. 18. „ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt:
1. Ioan. 2. 15. „ quæ autem non videntur, æterna ſunt. *Poſtremo dicitur*
„ *omnibus:* Nolite diligere Mundum, neque ea quæ in
„ Mundo ſunt: quoniam omne quod in Mundo eſt, con-
„ cupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, &
„ ambitio ſæculi. *Si hæc per totum orbem jam populis le-*
„ *guntur, & cum veneratione libentiſſimè audiuntur. Si*
poſt tantum ſanguinem, tantos ignes, tot cruces Marty-
rum, tantò fertiliùs & uberiùs uſque ad barbaras natio-
nes Eccleſiæ pullularunt. Si tot juvenum & virginum
millia contemnentium nuptias caſtèque viventium jam
nemo miratur. Si hæc ſic accipiuntur, ut quomodo antea
talia diſputare, ſic nunc contra diſputare monſtruoſum
ſit. Si tali pollicitationi atque ſponſioni per omnes ter-
rarum partes quas homines incolunt, ſacra Chriſtiana
traduntur. Si hæc quotidie leguntur in Eccleſiis, & à
Sacerdotibus exponuntur. Si tundunt pectora qui hæc
conantur implere; Si tam innumerabiles aggrediuntur
hanc viam, ut deſertis divitiis & honoribus hujus Mun-
di ex omni hominum genere uni Deo ſummo totam vitam
dicare volentium, deſertæ quondam inſulæ ac multarum
terrarum ſolitudo compleatur. Si denique per urbes at-
que oppida, caſtella, vicos & agros etiam, villaſque
privatas in tantùm apertè perſuadetur & appetitur à
terrenis averſio, & in unum Deum verumque converſio,
ut quotidie per univerſum orbem humanum genus una
pene voce reſpondeat, SURSUM CORDA SE HABERE AD DOMINUM: *Quid adhuc oſcitamus?* &c. Quid agnoſcere dubitamus Religionem Chriſtianam, Evangelicam doctrinam, Eccleſiam, ſimilem eſſe *grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit in agro ſuo? Quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus, cùm autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut vo-*

A *lucres cœli veniant & habitent in ramis ejus.* Aſſumamus & nos pennas columbæ, ut volitantes ad altiora, poſſimus habitare in ramis hujus arboris, & nidulos nobis facere doctrinarum; terrenaque fugientes ad cæleſtia feſtinare. „S. Hier. in c. 13. S. Mat.

Simile factum eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit in agro ſuo, &c. Granum ſinapis, hoc eſt, Regnum Dei accepit homo Chriſtus, quod ſemper habuit Deus Chriſtus: miſit in hortum ſuum, id eſt, in Eccleſiam ſuam, de qua dictum eſt, *Hortus conclauſus ſoror mea ſponſa.* Hortus eſt Evangelii vomere toto orbe cultus, clauſus ſtimulis diſciplinæ, ab omni peſſimo gramine Apoſtolorum labore purgatus, fidelium plantariis, liliis Virginum, roſis Martyrum, Confeſſorum viriditate amœnus, fragrans floribus ſempiternis. „SPetrus Chryſol ſerm. 98.

B Hoc itaque granum ſinapis in hortum ſuum miſit Chriſtus; id eſt, promiſſione Regni ſui, quod radicatum eſt in Patriarchis, natum eſt in Prophetis, crevit in Apoſtolis, in Eccleſia fecit arborem magnam. Multiplices in donationibus ramos expandit, quos enumerat Apoſtolus, dicens: *Alii datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ, alii gratia ſanitatum, alii operatio virtutum, alii Prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum.*

Granum ſinapis ſapore acerrimum eſt, fervidum, minimum, cujus virtus preſſuris accenditur, & tritum vim ſuam exerit, minimum, ad pleroſque morbos curandos, ſeu ad pellenda venena idoneum. Evangelii doctrina ad vitia arguenda acris, ad animos Dei amore inflammandos fervida; minima, ſi cum doctrinis ſæcularibus comparetur, minima (inquam) ſecundùm ſpeciem, & Profeſſores ſuos minimos faciens, id eſt, humiles: Humilitas enim propria Chriſtianæ Religionis virtus eſt: ad curandos animi morbos, & pellenda peccatorum venena vim habet efficaciſſimam: perſecutionibus oppugnata vim ſuam maximè exſerit. Nam & *Chriſtus*, quem grano ſinapis deſignatum S. Hilarius interpretatur, *Ubi à populo comprehenſus & traditus morti, tamquam in agro, ſatione quadam fuit corporis ſepultus, ultra menſuram omnium olerum excreſcit, & univerſam Prophetarum gloriam excedit. Oleris enim vice, tamquam ægroto, Iſraëli data eſt prædicatio Prophetarum. Sed jam in ramis arboris ex ſolo in ſublime prolatæ, cœli volucres inhabitant. Apoſtolos ſcilicet, & Chriſti virtute protenſos, & Mundum inumbrantes, in ramis intelligemus: in quos Gentes in ſpem vitæ advolabunt, & aurarum turbine, id eſt, diaboli ſpiritu flatuque vexatæ, tamquam in ramis arboris acquieſcent.* S. Hilar. c. 13. in Evang. S. Matt. S Auguſt. Quæſt. Evang. lib. 1 Quæſt. 11

Simile eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, &c. *Adam primus homo, Mulier prima Eva, ab arbore ſcientiæ boni & mali ad Evangelicæ ſinapis arborem deducuntur, ut oculos quos illecebroſa arbor aperiendo clauſerat, ſinapis arbor grani ſui collyrio, & acritudine ipſa dum claudit, aperiret, ut ora quæ venenoſæ arboris guſtus infecerat, ſalutaris arbor flammeo guſtus ſui ſapore ſanaret.* S. Petrus Chryſol. ſerm. 99.

Simile eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, &c. Gratia in hominis animo abſcondita ſimilis eſt grano ſinapis, quod vi ſuâ ipſum replet, roborat, Deoque incrementum dante, per occultam virtutis novæ ac Spiritûs Sancti ſubminiſtrationem, in eo fidem, ſpem, & charitatem auget inſtar arboris, volucres cœli ad quieſcendum ſub ramis ſuis invitantis. Creſcere ſemper in gratia debemus, cooperando Chriſto, qui in animis noſtris illam ſeminat. In via Dei non progredi, reverti eſt. *Semita juſtorum quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectam diem.* Ad perfectionem vitæ Chriſtianæ eniti & tendere quiſque debet ſecundùm ſtatum ſuum; creſcere in fide, in charitate, in operibus bonis. *Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus.* Creſcimus autem humilitate: unde Filius Dei non habens quo creſceret, exinanivit ſemetipſum ut exaltaretur, & nomine quod eſt ſuper omne nomen, à Patre donaretur. Proverb. 4. 18. Epheſ. 4. 15.

22. *Simile eſt Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.* Nam ſicut fermentum magnam farinæ copiam in vires ſuas convertit, quamvis modicum ſit; ſic vos univerſum terrarum orbem convertetis. Non igitur opponatis: Et quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim ipſum maximè virtutis veſtræ ſplendorem oſtendet, quòd multitudini orbis immixti non confundemini. Nam & fermentum farinæ non ſolùm appoſitum, ſed immixtum penitùs totam maſſam fermentat: propterea non dicit, Appoſuit, ſed, *Abſcondit.* Sic igitur & vos cùm uniti atque commixti fueritis iis qui vos oppugnant, tunc ipſos ſuperabitis: & quemadmodum fermentum in farina ſubmerſum non deperditur, ſed farinam ſapore ſuo afficit & tranſmutat: pariter in prædicatione Evangelii fiet. Nolite igitur timere, ſi magna pericula futura prædixi: Non enim extinguetur fulgor veſter, ſed omnia ſuperabit. Ubi nunc Gentilium alumni ſunt? Intelligant ſaltem nunc à rerum ipſarum eventu, quàm ineffabilis ſit Chriſti virtus, & utraque ratione ipſum adorandum credant; vel quia rem incredibilem futuram prædixit; vel quia quod prædixit, non aliter quàm prædixerat, adimplevit. Ipſe namque eſt qui tantam fermento vim indidit, & multitudini hominum ita credentes immiſcuit, ut infideles fidei credentium adhærerent: Nemo ergo paucitatem veſtram deploret: magna eſt enim prædicationis virtus. Et quod ſemel fermentatum eſt, fermentum rurſus ad reliqua efficitur. Et quemadmodum favilla cùm in arida ligna inciderit, in flammam ipſa convertit, quæ vi ſua deinde vel viridia ligna facilè incendit: eodem quoque modo prædicatio. Sed cur non dixit igni ſimiles, ſed fermento? Quoniam non ignis virtute totum fit, ſed lignorum quoque ariditate: fermentum verò per ſe ipſum omnia conficit. Si autem duodecim homines totum pene orbem velut farinæ maſſam fermentarunt, diligenter animo verſa, quanta ſit noſtra malignitas atque ignavia, qui cùm jam innumeri ſimus, has Gentium reliquias convertere non poſſumus. Sed Apoſtolos fuiſſe dices? Quid ad rem: nonnè tecum ejuſdem naturæ fuerunt? Nonnè cum hominibus etiam ipſi converſabantur, eaſdem artes profeſſi, eiſdem rebus nutriti? An fortè credis illos angelos naturâ, aut de cœlo lapſos fuiſſe? Non, inquies, ſed miraculis rutilabant. Verùm non propter ſola miracula claruerunt. Quid igitur illos præcipuè magnos effecit? Certè verus ac non ſimulatus gloriæ atque pecuniæ contemptus, & quoniam nullam ſæcularium harum rerum curam habebant. Nam ſi cupiditatibus ſerviſſent, ut nos ſervimus, etiamſi à morte innumeros homines ſuſcitaſſent, non ſolùm inutiles ad omnem profectum ſpiritualem fuiſſent, verùm etiam ſeductorum nomen non effugiſſent. Vivendi ergo diſciplina eſt quæ ubique fulget, quæ Spiritûs etiam gratiam attrahit..... Si morum innocentiâ & ſanctitate vitæ *nova conſperſio* eſſemus, peccatores, quibuſcum vivimus & immixti ſumus ad pœnitentiam & meliorem frugem, bonis exemplis noſtris quaſi fermenti virtute traduceremus: ſed contrarium planè contingit: pravis enim exemplis, *quaſi fermento malitiæ & nequitiæ* alios corrumpimus, aut ab illis corrumpi nos patimur, quia *vetus fermentum* non expurgamus.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 47. in S. Mat.

Simile eſt Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum. Mulier iſta, quæ fermentum accepit, vel prædicatio videtur Apoſtolica, vel Eccleſia quæ de diverſis gentibus congregata eſt. Hæc tollit fermentum, notitiam ſcilicet & intelligentiam Scripturarum; & abſcondit illud in farinæ ſatis tribus; ut ſpiritus, anima, & corpus in unum redacta, non diſcrepent inter ſe; ſed cum duobus & tribus convenerint, impetrent à Patre quodcumque poſtulaverint. S. Auguſtinus *mulierem, ſapientiam* interpretatur; *fermentum, dilectionem*, quod fervefaciat & excitet. *In farinæ* autem ſatis tribus, vel tria illa in homine, *Ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente*: vel tria illa fructifera, *centenum, ſexagenum, tricenum*: vel tria illa genera hominum, *Noë, Daniel & Job.*

S. Hieron. in c. 13. S. Matt.

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evangel. Quæſt. 12.

Mulier *accepit à Deo fermentum fidei, quæ acceperat à diabolo perfidiæ fermentum: abſcondit in menſuris tribus, hoc eſt, in tribus hominum temporibus, quod eſt ab Adam uſque ad Noë, à Noë uſque ad Moyſen, à Moyſe uſque ad Chriſtum: ut mulier quæ corruperat fermento mortis in Adam totam maſſam generis humani, fermento reſurrectionis totam carnis noſtræ maſſam redintegraret in Chriſto: ut mulier quæ confecerat panem gemitus & ſudoris, panem vitæ coqueret & ſalutis: & eſſet omnium viventium mater vera per Chriſtum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc namque Chriſtus naſci voluit, ut ſicut per Evam venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria hujus fermenti implet typum, dum carnem in alvo Virginis cæleſtem totam conſperſit in maſſam.* Secundùm allegoriam, *Mulier quæ fermentum accepit, Eccleſia eſt: fermentum quod accepit, cæleſtis doctrinæ eſt ſacramentum: menſuræ tres in quibus perhibetur abſcondiſſe fermentum, Lex, Prophetæ, Evangelia, ubi divinus ſenſus myſtico abſconditur & celatur in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infidelem. Quod autem dixit,* Donec fermentatum eſt totum, *illud eſt quod Apoſtolus dicit,* Ex parte ſcimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. *In conſperſione ſcientia nunc divina eſt, aſpergit ſenſus, levat corda, incrementat ingenia, & ad ſapientiæ cœleſtis dilatat, ſuſcitat, diffundit augmentum.*

S. Petrus Chryſolog. ſerm. 99.

Corpus Chriſti in Sacra Euchariſtia nobis datum & noſtris corporibus immixtum, divinum fermentum eſt, quo in ipſum Chriſtum mutamur, ipſique concorporales efficimur, & ad cæleſtium æternorumque bonorum amorem evehimur. Hoc fermento conſperſi, Deique Spiritu in corda noſtra effuſo à terrenis rebus elati, *Surſum corda habemus ad Dominum.* Hoc fermento fideles in corpus unum rediguntur, de quo Apoſtolus: *Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno patre participamus.* De hoc Innocentius I. Pontifex Maximus ad *Decentium* ſcribit: *De fermento quod die Dominica per Titulos mittimus, ſuperfluè nos conſulere voluiſti, cùm omnes Eccleſiæ noſtræ intra civitatem ſint conſtitutæ: Quarum Presbyteri, quia die ipſa propter plebem ſibi creditam nobiſcum convenire non poſſunt, idcirco fermentum à nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut ſe à noſtra communione, maximè illa die, non judicent ſeparatos: Quod per Parochias fieri debere non puto, quia non longè portanda ſunt Sacramenta: nec nos per Cœmeteria diverſa conſtitutis Presbyteris deſtinamus.* Fermenti nomine donata eſt Euchariſtia quam ſummus Pontifex Dominicis diebus ad Titulares Urbis Eccleſias mittebat, quam Presbyteri Sacrum celebrantes Hoſtiæ à ſe conſecratæ adjungebant, & particulam ex ipſa in Calicem immittebant: Quia ſicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, maſſam fermentat: ſic unicum illud divinumque Pontificis fermentum, per Titulos miſſum, veluti unam maſſam & corpus fideles unius urbis copulabat.

1. Cor. 10. 17.

Innocentius 1. Epiſt. 29.

23. *Hæc omnia locutus eſt Jeſus in parabolis ad turbas,* &c. Diverſus eſt hominum ſtomachus. Alii amaris, alii dulcibus, alii auſterioribus, alii lenibus delectantur cibis. *Proponit itaque Dominus diverſas parabolas, ut juxta vulnerum varietates, & medicina diverſa ſit.*

S. Hier. in c. 13 S. Mat.

24. *Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro, quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum.* Salus æterna, Dei gratia, ſapientia cœleſtis, bona ſpiritualia, theſaurus ſunt præ rebus omnibus temporalibus æſtimandus. *Accipite diſciplinam meam, & non pecuniam* (inquit Spiritus Sanctus) *doctrinam magis quàm aurum eligite. Melior eſt enim ſapientia cunctis prætioſiſſimis, & omne deſiderabile ei*

Proverb. 8. 10. 11.

Ibid. 18. & 19. *non potest comparari*... Mecum *sunt divitiæ & gloria* (inquit Sapientia cælestis) *opes superbæ & justitia. Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso,* Isaiæ 33. 6. *& genimina mea argento electo*..... Divitiæ *salutis sapientia & scientia* (inquit Isaias) *Timor Domini ipse est thesaurus ejus.* Regnum cælorum thesaurus est, qui gratiâ invenitur, meritis emitur & labore: Gratiam quâ ad illud pervenitur, ipsaque merita quibus comparatur, abscondere debet Christiana humilitas. S. Gregor. M. Hom. 11. in Evang. *Inventus thesaurus absconditur ut servetur, quia studium cœlestis desiderii à malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. In præsenti etenim vita quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident. Deprædari ergo desiderat, qui thesaurum publicè portat in via. Hoc autem dico, non ut proximi* Matt. 5. *opera nostra bona non videant, cùm scriptum sit:* Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum B qui in cælis est: *sed ut per hoc quod agimus, laudes exteriùs non quæramus. Sic autem sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: ut & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem qua Deo soli placere quærimus, semper optemus secretum.* Omnium denique terrenarum rerum cotemptu, & si necesse sit, detrimento & privatione, cælestis ille thesaurus comparandus & conservandus est. S. Hilar. in c. 13. S. Matt. S. August. lib. 1. Quæst. Evangel. Quæst. 13 *Utendi & possidendi hujus thesauri cum agro potestas non potest esse sine pretio; quia cœlestes divitiæ non nisi damno sæculi possidentur.* Simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito. *Thesaurum in agro absconditum dixit duo Testamenta Legis in Ecclesia, quæ quis cùm ex parte intellectûs attigerit, sentit illic magna latere:* & vadit, & vendit universa, & emit agrum illum; *id est, contemptu temporalium comparat sibi otium, ut sit dives* C *cognitione Dei.*

S. August. Enarrat. in Psal. 30. 25. *Simile est Regnum cœlorum homini Negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventâ autem una pretiosa margaritâ, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Christus negotiator cœlestis admirabile commercium cum hominibus inivit. *Hæc mira commutatio facta est, & divina sunt peracta commercia, mutatio rerum in hoc Mundo celebrata à Negotiatore cœlesti. Venit accipere contumelias, dare honores; venit haurire dolorem, dare salutem; venit subire mortem, dare vitam.* Salus æterna, vita immortalis à nobis quærenda est majori studio & ardore quàm gemmæ pretiosissimæ à negotiatoribus quærantur. Nulla non subeunda sunt pericula, nihil non exponendum pro æterna salute; rebus omnibus Deus præponendus est ut ametur, qui solus replere potest in bonis desiderium nostrum, cujus D unius fruitione beati esse possumus. Animam enim Dei capacem quicquid Deo minus est non implebit. S. Basilius in Regulis fusius Disputatis Interrog. 3. *Planum est, pretiosam margaritam cœleste Regnum significare. Quod Regnum nos assequi posse Dominus negat, nisi omnia simul quæ habemus, divitias, gloriam, genus, & si quid sit aliud eorum, quibus plerique ambitiosiùs inhiant, pro eo parando neglexerimus. Deinde illud etiam fieri non posse, ut illud obtineatur quod cupitur studiosius, si mens diversis sit curis distracta, idem Dominus asseruit, cùm dixit*: Nemo potest duobus dominis servire... Non potestis Deo servire & Mammonæ. *Quæ cùm ita sint, sine dubio unum nos deligere thesaurum convenit, nempe illum cœlestem, in quo mentem habeamus* E *defixam. Ubi enim,* inquit, *est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit.* Inventâ autem unâ pretiosâ margaritâ abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. S. August. Tract. 5. in Epist. 1. S. Joannis S. Gregor. M. Hom. 11. in Evang. *Hæc est margarita pretiosa, charitas, sine qua nihil tibi prodest quodcumque habueris: quam si solam habeas, sufficit tibi.* Abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. *Qui* enim *cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognoverit, ea quæ in terrenis amaverat, libenter cuncta derelinquit: in comparatione ejus vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cælestibus animus, nil in terrenis libet, de-*

A *forme conspicitur quicquid de terrenæ rei placebat specie; quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente. De cujus dilectione rectè per Salomonem dicitur,* Fortis est Cant. 8. ut mors dilectio: *quia sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ caritas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.*

26. *Iterum simile est Regnum cælorum sagenæ missæ in Mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione sæculi. Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis.* Mare figura sæculi est: sagena, Ecclesiæ, & prædicationis Evangelicæ: boni & mali, pisces sagenâ capti, bonorum & malorum Christianorum in Ecclesia permixtorum. Littus, Mundi finem designat; separatio piscium, separationem justorum à malis & reprobis in fine sæculi faciendam. S. August. serm. 202. aliàs de Diversis 5. c. 2. *An non est Mare hoc sæculum, ubi se invicem homines quasi pisces devorant? An parvæ procellæ & fluctus tentationis perturbant hoc Mare? An parva pericula sunt navigantium, id est in ligno crucis patriam cœlestem quærentium?* Modò sic mittitur verbum Dei super populos & super gentes, quomodo sagena in Mare jacitur. Idem serm. 362 aliàs de Diversis 121. *Colligit autem modò Sacramentis Christianis & bonos & malos: sed non omnes quos sagena tollit, etiam vasculis reconduntur. Vascula enim sunt sanctorum sedes, & bona vitæ magna secreta, quò non poterunt omnes pervenire, quicumque Christiani appellantur; sed qui sic appellantur, ut sint. Sanè autem boni & mali pisces intra sagenam natant, & boni tolerant malos donec in fine separentur.* Quò enim se separaturus est Christianus, ut non gemat C inter falsos fratres? Quò iturus est? Quid facturus? Solitudines petat, sequuntur scandala. Separaturus est se qui bene proficit, ut nullum omnino hominem patiatur? Quid si & ipsum antequàm proficeret nemo vellet pati? Si ergo quia proficit, nullum hominem vult pati, eo ipso quo non vult aliquem hominem pati, convincitur quòd non profecerit. *Sustinentes invicem,* ait Apostolus, *in dilectione, sata gentes servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Sustinentes invicem. Non habes quod in te alius sustineat? Miror si non est: sed ecce non sit; eò robustior es ad cæteros sustinendos, quo jam non habes quod in te alii sustineant. Non sustineris, sustine cæteros. Non possum, inquis. Ergo habes quod in te alii sustineant. *Sustinentes invicem in dilectione.* Tu deseris res humanas, & segregas te, ut nemo te videat: cui proderis? *Tu ad hoc pervenisses, si nullus tibi profuisset? An quia veloces pedes tibi videris habuisse ad transeundum, præcisurus es pontem?* Separabo me, inquit aliquis, cum paucis bonis, cum illis bene mihi erit. Quid mihi est rationem habere cum turbis? Bene: pauci ipsi boni; de quibus turbis sunt eliquati? Si tamen jam ipsi pauci, omnes boni: tamen bona cogitatio humana, laudabilis, esse cum talibus qui elegerunt vitam quietam; remoti abs strepitu populari, à turbis inquietis, à malignis fluctibus sæculi, tamquam in portu sunt. Jam ergo ibi gaudium illud? Jam ibi jubilatio illa quæ promittitur? Nondum; sed adhuc gemitus, adhuc sollicitudo tentationum. Habet enim aliunde & portus aditum: si portus aditum ex nulla parte haberet, nulla in eum navis intraret; oportet ergo ut ex aliqua parte pateat: *Aliquando autem per eam partem quâ patet, ventus irruit: & ubi scopuli non sunt, naves se invicem collisæ confringunt. Ubi ergo securitas, si nec in portu? Et tamen utcumque feliciores in portu, quàm in pelago, fatendum est. Ament se, naves in portu bene sibi applicentur, non sibi collidantur. Servetur ibi parilitas æquabilitatis, constantia charitatis: & quando fortè ventus ex illa parte quà patet, irruerit, sit ibi cauta gubernatio.* Nam quid dicturus est mihi quisquis talibus locis fortè præest, immò servit Fratribus in his quæ Monasteria dicuntur? Cautus ero, nullum malum admittam, cum paucis bonis

"S. Aug. "Enarr. "in Psal. " 99. " " " " "Ephes. "4. 2. " " " "

bene mihi erit. Ubi cognosces, quem fortè vis excludere? *Ut cognoscatur malus, intus probandus est: quomodo ergo excludis intraturum, qui postea probandus est, & probari nisi intraverit, non potest? Repelles omnes malos? Dicis enim, & nosti inspicere. Omnes nudis cordibus ad te veniunt. Qui intraturi sunt, ipsi se non noverunt, quantò minùs tu? Multi enim sibi promiserunt, quòd impleturi essent illam vitam sanctam, in commune habentem omnia, ubi nemo dicit aliquid proprium, quibus est una anima & cor unum in Deum: missi sunt in fornacem, & crepuerunt. Quomodo ergo cognoscis eum, qui sibi ipse adhuc ignotus est? Excludes malos fratres à conventu bonorum? De corde tuo, quisquis ista dicis, omnes malas cogitationes, si potes, exclude: non intret in cor tuum vel suggestio mala.* In omni igitur congregatione mali tolerandi sunt: exspectandus est sæculi finis, quo mali separabuntur de medio justorum, & in caminum ignis mittentur: & Ecclesia Christo exhibebitur gloriosa, sine macula & ruga. Interim *Caveamus mala opera, nec includentis sagenæ fiduciâ liberè intra Ecclesiam delinquamus; hoc scientes, quia non omnes quos sagena trahit, piscatorum vasa recipient; sed erit cùm ad littus venerint, eligent bonos in vasa, malos autem foras mittent.*

S. Bern. Tract. de Conversione ad Clericos c. 10.

Simile est Regnum cælorum sagenæ missæ in Mare, &c. *Sancta Ecclesia sagenæ comparatur, quia & piscatoribus est commissa, & per eam quisque ad æternum Regnum à præsentis sæculi fluctibus trahitur, ne in æternæ mortis profunda mergatur. Quæ ex omni genere piscium congregat, quia ad peccatorum veniam sapientes & fatuos, liberos & servos, divites & pauperes, fortes & infirmos vocat. Quæ sagena, scilicet Ecclesia tunc universaliter repletur, cùm in fine suo humani generis summa concluditur. Quam educunt, & secus littus sedent: quia sicut Mare sæculum, ita sæculi finem significat littus maris. In quo scilicet fine boni pisces in vasis eliguntur, mali autem projiciuntur foras: quia & electi quique in tabernacula æterna recipiuntur, & interni Regni luce perdita, ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos malosque communiter quasi permixtos pisces fidei sagena nos continet, sed littus indicat Sanctæ Ecclesiæ sagena quid trahebat. Et quidem pisces qui capti fuerint, mutari non possunt: Nos autem boni capimur, sed in bonitate permutamur, cogitemus ergo in captione, ne dividamur in littore.* Sic erit in consummatione sæculi, &c. *Hoc timendum est potiùs quàm exponendum. Aperta etenim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantiæ suæ excusationem recurreret, si quid de æterno supplicio obscurè loqueretur.* Unde & subditur, *Intellexistis hæc omnia?* Et respondent Discipuli, *Etiam Domine..... Ibi erit fletus & stridor dentium.* Hîc igitur, fratres chariſſimi, vanam lætitiam fugite, si illic flere formidatis. *Nemo etenim potest & hîc gaudere cum sæculo, & illic regnare cum Christo.*

S. Gregor. M. Hom. 11. in Evangel.

27. *Ideo omnis Scriba doctus in Regno cælorum, similis est hominis patri-familiâs, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Doctor & Prædicator Evangelicus Scripturas Sacras assiduâ lectione & studio thesaurum suum efficere debet, ac ex utroque Testamento, Novo ac Vetere proferre quæ ad institutionem & ædificationem populi Christiani sunt necessaria & conducibilia: maximè verò ad eradicandam cupiditatem, & inserendam charitatem, qui Sacræ Scripturæ finis est. *Scriptura non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, & ita informat mores hominum.* Ex utroque Testamento velut ex thesauro testimonia proferat ad destruendum errorem, ad inserendam veritatem, ad nutriendam charitatem. *In veteri* enim *Testamento occultatio est Novi: in Novo Testamento manifestatio est veteris.* Scriba doctus in Regno cælorum profert de thesauro suo nova & vetera, non dicendo solùm, sed faciendo. Nam *si dicit ea, & non facit ea; de cathedra profert, non de thesauro cordis sui:* Et similis est Judæorum Scribis toties & tam acriter à Christo reprehensis, qui bona non loquebantur de thesauro malo cordis sui, sed bona loqui poterant de thesauro cathedræ Moysi. Da vocem Scribarum de corde eorum, audis: *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Da vocem de cathedra Moysi, audies, *Non occides, non adulterabis, non falsum testimonium dices: Honora patrem & matrem: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Hoc tu fac, quod per os Scribarum cathedra sonat: non quod per cor Scribarum.*

S. August.

Idem ser. 74.

Omnis Scriba doctus in Regno cælorum similis est homini patri-familiâs, qui profert de thesauro suo nova & vetera. Ille in sancta Ecclesia doctus Prædicator est, qui & nova scit proferre de suavitate Regni, & vetusta dicere de terrore supplicii: ut vel pœnæ terreant, quos præmia non invitant. *Audiat de Regno quod amet, audiat de supplicio unusquisque quod timeat: ut torpentem animum, & terræ vehementer inhærentem, si amor ad Regnum non trahit, vel timor minet.*

"S. Greg. M. Hom 11. in Evang.

28. *Et factum est, cùm consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde. Et veniens in patriam suam, docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic sapientia hæc & virtutes? Nonnè hic est fabri filius? &c. Et scandalizabantur in eo.* Nec de splendore generis & nobilitate gloriari debet Pastor animarum & Minister evangelicus, nec humanam gloriam aucupari: siquidem Christus in patriam suam venit, in eaque ministerium obivit suum, quamvis à civibus suis se contemptum iri prænosceret. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Gratia & virtus, vera nobilitas. Quis nobilior Dei Filio? Ad hanc tamen nobilitatem carnalem homines non attendunt; sed ex sorte & paupertate Matris, ac Josephi ejus sponsi, atque consanguineorum, de Christo Jesu ferunt judicium, quem ex Regibus & Sacerdotibus ortum noviſſent, si vel in humanam ejus originem inquisiviſſent: & Dei Filium, Deumque Patri coæqualem credidiſſent, si ejus sapientiam ac virtutes animo fideli ac docili consideraſſent. Quærunt unde sapientia & virtutes ei qui *Dei virtus est, & Dei sapientia.* Fabri filium vocant eum qui cælos & terram creavit, omnium rerum conditorem & artificem, qui de limo finxit hominem. Et hunc patitur contemptum Dei Filius, ut nos humilitatem doceat. Vera nobilitas in potestate nostra posita est. *Dedit* enim *eis potestatem filios dei fieri, qui credunt in nomine ejus, qui ex Deo nati sunt.* Hæc generis claritas, quam in sanctis Evangelii Prædicatoribus & Ecclesiæ Ministris venerari & optare debemus, non ad eorum carnale genus, & familia ignobilem sortem, obscuritatem, vel paupertatem attendere, ex ea offendi, aut propterea Dei ministros contemnere. Honoranda, amanda, suscipienda veritas est, quam prædicant & docent: non considerandum genus, conditio, vel fortuna Prædicatorum, Pastorum, & Doctorum. *Hæ sunt generationes Noë: Noë vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cùm Deo ambulavit.* (inquit Scriptura Sacra) *Probati viri genus virtutis prosapia est, quia sicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes sunt. Etenim familiæ hominum splendore generis nobilitantur. Animarum autem clarificatur gratia splendore virtutis.* Qui justus est, & cum Deo ambulat, verè nobilis est: quantò magis qui & ipse justus est, & alios ad justitiam sermone & opere erudit? Rebus in bello præclarè gestis nobilitas comparatur: quantò potiori jure nobilis, qui salutis hostes debellavit, qui pravas cupiditates domuit, qui Mundum ac Diabolum vicit?

Isai. 22. 11.

Joann. 1.

Joann. 1.

Genes. 6. 6 S. Ambros. lib. de Noë & Arca c. 4.

29. *Jesus autem dixit eis: Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.* Christum magis inhonorant plerumque qui magis ipsum colere debuissent. Gravius Christianorum qui Christum non audiunt, eique non obediunt, crimen est, quàm Judæorum: cùm majora collata sint nobis à Christo beneficia, quàm Judaicæ Genti. *Cives sanctorum, & domesticos Dei,* immò *filios & hæredes, fratres & cohæredes suos* Chri-

stus nos effecit; Non ex Ægypti solùm servitute, sed ex diaboli captivitate nos eripuit: non Manna tantùm & aquis de petra scaturientibus; sed Corpore & Sanguine suo nos alit: non legem dumtaxat in tabulis lapideis scriptam nobis dedit; sed in cordibus digito Dei vivi, id est Spiritu Sancto, gratiam & charitatem diffundente quâ facilè impleatur. Non per Prophetas solùm nobis locutus est, sed ipse nobis loquitur Prophetarum Magister & illuminator, Propheta summus, de quo Deus ad Moysen: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam* ..... MERUERUNT *priora tempora Prophetas afflatos & impletos Verbo Dei: Meruimus nos Prophetam ipsum Verbum Dei*; (inquit S. Augustinus.) *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* Sive, *Nemo Propheta acceptus est in patria sua* (ut apud S. Lucam habetur.) Hìc non mediocriter invidia proditur, quæ civicæ charitatis oblita, in acerba odia caulas amoris inflectit. Simul hoc exemplo pariter & oraculo declaratur, quod *frustrà opem misericordiæ cæleſtis exspectes, si alienæ fructibus virtutis invideas; Aspernator enim Dominus invidorum est, & ab iis qui divina benificia in aliis persequuntur, miracula suæ potestatis avertit. Non otiosè itaque Salvator excusat quòd nulla in patria sua miracula virtutis operatus sit, ne fortasse aliquis viliorem patriæ nobis esse debere putaret affectum. Neque enim cives poterat non amare, qui amabat omnes: sed ipsi se charitate patriæ, qui invident, abdicarunt.* Charitas enim non æmulatur, non inflatur. *Nec tamen exsors benefi-*

Deuter. 18.

S. August. Tract. 24. in Joann.

Lucæ 4. 24.

S. Ambros. lib. 4. in Lucam n. 46. & 47.

2. Cor. 13. 14.

ciorum patria divinorum est. Quod enim majus miraculum, quàm quòd in ea natus est Christus? Videte igitur quid mali invidia afferat. Indigna propter invidiam patria judicatur, in qua civis operetur, quæ digna fuit in qua Dei Filius nasceretur.

30. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Multa miracula apud concives suos edidit, quia non se ipsum ostentare, sed aliorum utilitatem quærebat. Quia igitur incredulos eos esse videbat, ne majori culpæ obnoxii essent, non multa signa operatus est. Quamquam enim multo tempore post, cùm jam miraculorum fama universam Judæam implevisset, patriam repetiisset, non potuerunt tamen ferre, sed magno igne livoris inflammabantur. Sed cur etiam pauca fecit signa? Ne dicere possent; *Medice, cura te ipsum*, ne inimicum putarent, vel se ab eo despici arbitrarentur: ne denique se excusarent, dicentes; Si facta signa apud nos fuissent, credidissemus: idcirco igitur pauca, non multa fecit, tum ut suas ipse partes expleret, tum ne majoris illi criminis rei fierent.

Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum Incredulitas, verbique divini contemptus, Christum ex hominis animo excludunt, impediuntque ne gratiæ suæ miracula in illo operetur; quemadmodum illum ex patria sua abire compulerunt, prohibueruntque ne signa multa in illa patraret. Fides omnipotentiam Dei in manu hominis quasi collocare: infidelitas Dei manus veluti ligare videtur. *Omnia possibilia sunt credenti* (inquit Christus) *Et non poterat ibi virtutem ullam facere* inquit S. Marcus.

Marci 9. 22.

Marci 6. 5

S. Augustinus lib. 2. de Consensu Evang. c. 43.

"S. Joan. Chrys. Hom. 49. in S. Mat.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1. IN *illo tempore, audivit Herodes Tetrarcha famam Jesu.* Quo tempore peragrabat Jesus Galilæam, docens & patrans miracula, Herodes Antipas Herodis Magni filius, Tetrarcha Galilææ, audivit admirabilia opera, quæ fiebant à Jesu. Hunc Herodem S. Marcus, immò & Matthæus ipse Regem appellat, quia Rex dicebatur quicumque suprema potestate, quamvis non Regiâ præerat. Cùm Regnum in quatuor partes dividebatur, & unicuique Princeps præficiebatur unus, quatuor partes Tetrarchiæ, & Principes Tetrarchæ à Græcis vocabantur. Postea tamen contigit, ut quamvis plures aut pauciores partes essent, eodem tamen nomine Tetrarchiæ dicerentur. Origo nominis ex Galatia, cujus tres partes singulæ quatuor habebant Principes. Indè ad alios gentis alicujus parti imperantes Tetrarchæ nomen transiit. Cur Herodes tam serò Miracula Jesu audierit, non inde contigit, quod Arabico bello contra Regem Aretam distentus esset: tum quia hoc bellum per Legatos utrinque gestum est, teste Josepho; tum quia tardiùs gestum. Causam ignorationis Herodis veriùs statuit S. Joannes Chrysostomus, fastum & incuriam rerum bonarum, à quibus vitiis Principes pauciſſimi omnibus sæculis fuerunt immunes. Accedit improbitas ut plurimùm Aulicorum; qui etiam deditâ operâ persæpè impediunt Reges & Principes, ne ad rerum illarum cognitionem perveniant, quas scire illos plurimùm ipsorum intererat; ut queruntur Lampridius in Alexandro Severo, & Vopiscus in Aureliano. Sæpè etiam Deus justo judicio voluntariam ignorantiam necessitate ignorandi punit.

Marci 6. Matt. vers. 9.

Josephus lib. 18. Antiq.

S. Joannes Chrysost. Hom. 49. in Matt.

2. *Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: Ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Domesticis suis & familiaribus dixit, Hic est Joannes, Baptista dictus: Ipse à Deo revocatus ad vitam est, majorique donatus virtute: & ideo potestas patrandi miracula vim suam in eo exserit, quam ante, dum viveret, in eo non exsercebat. Hinc fidem Resurrectionis apud Judæos communem fuisse constat. Joannem Baptistam à mortuis surrexisse, nec primùm dixit Herodes, nec credidit; sed aliorum opinio fuit id Herodi suggerentium; cujus mens circa id pensilis fuit & hæsitans. Lucæ 9. 7. 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quòd diceretur à quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.* Post hanc autem hæsitationem intelligendus est confirmasse in animo suo, quod ab aliis dicebatur, cùm ait pueris suis, quod S. Matthæus narrat: *Hic est Joannes Baptista, ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Aut ita pronuntianda sunt hæc verba, ut hæsitantem adhuc indicent. Si enim diceret, Numquid-nam hic est, aut, numquid fortè hic est Joannes Baptista? non opus esset admonere aliquid de pronuntiatione, qua dubitans atque hæsitans intelligatur. Nunc quia illa verba desunt, utroque modo pronuntiari potest; ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis, credentem dixisse accipiamus, aut adhuc, sicut Lucas commemorat hæsitantem: præsertim quia & Marcus, qui superiùs dixerat, ab aliis fuisse dictum quòd Joannes à mortuis resurrexit, in extremo tamen ipsum Herodem dixisse non tacet, *Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis resurrexit.* Quæ item verba duobus modis pronuntiari possunt, ut aut confirmantis, aut dubitantis intelligantur.

S. Joannes Chrysost. Hom. 49. in Matt.

S. August. lib. 2. de Consensu Evang. c. 43.

Marci 6. 13.

3. *Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.* Joannis incarcerationem & decollationem ex occasione hîc referunt S. Matthæus, & S. Marcus cap. 6. non servato rerum gestarum ordine, quem nec servavit S. Lucas ejusdem incarcerationis & Marty-

S. August. lib. 2. de Consensu Evangel. c. 44.

rii historiam cap. 3. referens per anticipationem. Herodes scilicet injectâ manu in Joannem per satellites, vinctum detruserat in carcerem, *propter Herodiadem*, id est, in gratiam Herodiadis, sive illius causâ, & impulsu. Hæc filia fuit, non Aretæ Regis Arabum, ut Rufino, S. Hieronymo, & Venerabili Bedæ visum est. (Hujus enim Regis filia, prima fuit uxor Herodis, ut Josephus & Eusebius testantur) sed Aristobuli, fratris Herodis ejusque adeo neptis. Nupserat autem Philippo Herodis fratri, ut S. Marcus testatur: *Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.* Alterius Herodis, Antipæ fratris, uxorem fuisse Josephus scribit, quem binominum fuisse verisimile est & Philippum Herodem appellatum. Hæc enim sola ratio patet Josephum cum Evangelista conciliandi. Ut ut est, Philippus ille alius est à Tetrarcha Trachonitidis cognomine, filio Herodis Magni ex Cleopatra, de quo *Lucæ 3. vers.* 1. sed Herodis Magni filius pariter fuit ex Mariamne Simonis Pontificis filia. Cur autem ab Herode vinctus sit ac detrusus in carcerem S. Joannes, Evangelista noster exponit: *Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.* Nefas est tibi, utpotè homini circumciso, ac proinde ad observationem Legis per Moysen datæ obligato, *Habere uxorem fratris tui.* Dicitur enim in Lege: *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis.* Herodes Romam pergens, cùm in fratris domo hospitio exceptus esset, cùm Herodiade ejus conjuge pactus est, ut ipsa in conjugium ac domicilium suum migraret, statim atque Româ reversus esset; ipse verò suam uxorem, Arethæ Regis filiam repudiaret. Itaque S. Joannes dicens Herodi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, (prout eum dixisse S. Marcus refert.) Herodis adulterium simul & incestum arguit. In abducenda nempe Herodiade duplex fuit Herodis Tetrarchæ crimen. Nam viventi marito uxorem non ab ipso dimissam abducere, raptus atque adulterium erat, hoc insigniore injuriâ, quòd in fratrem committebatur. Accedebat adulterio crimen incesti, tum ex Lege naturæ, tum ex Lege Moysis, quæ unam dumtaxat habebat exceptionem, si maritus mortuus esset sine liberis. Herodiadis autem maritus Philippus & vivebat eo tempore quo ipsam sibi copulavit Herodes, conjugium vocans & hoc prætexens nomine culpam, & filiam ex ipsa habebat *Salomen*, saltatricem illam, cujus hîc fit mentio. Utrumque crimen breviter perstrixit Josephus: *Post cujus* (inquit) *nativitatem* (scilicet Salomes) *illa* (nempe Herodias) *spretis patriæ legibus, Herodi nubit fratri viri sui prioris, à quo vivo discesserat; fratri, inquam, ex patre eodem.* Quamobrem Tertulliano, & nonnullis aliis Patribus qui ipsum hac in re secuti existimarunt Herodiadem Herodi nupsisse post mortem demum prioris mariti, non assentior. Ne assentiar, Josephus prohibet, cujus testimonio derogandum S. Hieronymus non putavit. *Ergo*, inquit, *Joannes Baptista, qui venerat in spiritu & virtute Eliæ, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat & Jezabel, arguit Herodem & Herodiadem, quòd illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre vivente germano uxorem illius ducere: malens periclitari apud Regem, quàm propter adulationem esse immemor præceptorum Dei.* Scripsit quidem S. Augustinus; *Ambiguum est, utrum Herodes mortui duxerit, an vivi fratris uxorem: & ideo non ita claret, quid Joannes ei non licere dicebant.* Sed quamvis id ex sacris litteris certum non sit ac perspicuum, ex Josepho tamen constat, viventis fratris uxorem duxisse: idque in Solemnitate Decollationis S. Joannis canit Ecclesia in Breviario Romano.

Causam alteram Josephus refert, cur Herodes Joannem in carcerem detruserit, quòd scilicet multis ad Joannem undique confluentibus, defectionem populi metueret. Id Evangelio non repugnat. Quamvis enim Herodiadis insidiis & rogatu Joannem vinxerit, & morte affecerit, & quia sancta ejus libertas & vita ipsi flagitia exprobrabat: credibile tamen est, Tyrannum, quò suam in virum sanctissimum crudelitatem excusaret, rumorem in vulgus disseminasse, Joannem res novas moliri, & populum contra se commovere. Josephi verba exscripsit Eusebius libro 1. *Historiæ Ecclasiasticæ*, cap. 11. *Arbitrabantur quidam Judæorum divina ultione periisse Herodis exercitum, Deo cædem Joannis, qui Baptista cognominatus est, vindicante. Quippè hunc Herodes obtruncaverat, cùm esset vir bonus, Judæosque ad virtutis studium excitaret, præcipiens ut justè quidem inter se, erga Deum autem piè agentes, ad lavacrum accederent. Tunc enim demum acceptum fore Deo lavacrum aiebat, cùm eo non ad expiationem criminum uterentur, sed ad corporis munditiem, ut mentibus jam ante per justitiam expurgatis; corporis quoque adderent puritatem. Cùmque multi ad eum undique confluerent (hujusmodi enim sermonibus mirificè delectabantur) Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas subditos ad defectionem impelleret; quippe qui nihil non acturi ex ejus consilio viderentur: satius esse duxit priùs quàm novi aliquid oriretur, illum è medio tollere, quàm mutatione rerum factâ, ipse in maximum discrimen adductus, seram pœnitentiam agere. Vinctus igitur ob hanc Herodis suspicionem, & ad castellum Machæruntem perductus, ibidem cæsus est.*

4. *Et volens illum occidere, timuit populum; quia sicut Prophetam eum habebant.* Herodes Joannem occidere cupiebat, non definitâ voluntate, sed ambiguus animi. Quamvis enim liberum vitiorum suorum censorem odisset, à quo nimirum corripiebatur *de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit:* Quamvis Herodiadi, vitæ Joannis insidianti, placere vellet in omnibus insanus & turpis amator; quamvis sancti viri famæ invideret: populi tamen de se judicia motumque metuebat, si illum occideret, quem ut hominem à Deo missum reverebantur. Illum etiam ob vitæ sanctitatem eximiam & austeritatem magnifacere cogebatur Herodes, & quodam modo revereri, ejusque monitis interdum auscultabat, antequam incestus amor mentem in transversum egisset, ac Herodiadi nihil negare persuasisset. Confer cum *Marci 6.* vers. 19. 20. *Herodias autem* (inquit) *insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Joannem sciens eum virum justum & sanctum: & custodiebat eum* (id est, tuebatur ab insidiis Herodiadis) *& audito eo, multa faciebat, & libenter eum audiebat.* Seditionem populi verebatur propter Joannem, à quo sciebat turbas in Jordane plurimas baptizatas, sed amore vincebatur uxoris, ob cujus ardorem etiam Dei præcepta neglexerat.

5. *Die autem Natalis Herodis, saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.* Cùm solemne convivium in memoriam diei natalis sui Herodes Ethnicorum more celebraret, Herodias opportunitatem nacta ab illo impetrandi ut Joannes è medio tolleretur, filiam suam ex marito relicto susceptam, Salomen nomine intromisit, quæ ad modos musicos coram Rege conviviisque saltavit, lascivis gesticulationibus saltationem animans, & omnes meretrices virgo impudentiâ superans, filia matre scorto digna. Cùm igitur Herodi, simulque recumbentibus placuisset: Rex ait Puellæ: *Pete à me quod vis, & dabo tibi: & juravit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licèt dimidium Regni mei.* Loquendi genus proverbiale est Regibus usitatum, ubi liberrimam optandi facultatem cuiquam faciunt. Sic Rex Assuerus Reginæ Hester dixit: *Quid petis ut detur tibi, & pro qua re postulas? Etiam si dimidiam partem Regni mei petieris, impetrabis.*

6. *At illa prægressa à matre sua, Da mihi, inquit, hîc in disco caput Joannis-Baptistæ.* Illa à matre, ad quam egressa erat, ejus rogatura voluntatem, suborna-

Josephus lib. 18. Antiq. c. 9. Euseb lib. 1. Histor. c. 11.

Marci 6. 17.

Josephus lib. 1. De Bel. Judaico c. 18.

Marci 6.

Levit. 18 16.

Deutern. 25.

Josephus lib. 18. Antiq. c. 7.

Tertull. lib. 4. contra Marcionem

S. Hieron. in c. 14. S. Matt.

S. Augustin. lib. de Fide & Operibus c. 19.

Josephus lib. 18. Antiq.

Lucæ 3.4.

Marci 6.

S. Joannes Chrysost. Hom. 49. in Matt.

Marci 6. 23.

Esther. 5. 6.

Marci 6. 25.

absque mora, *in disco*, tamquam ferculum hoc convivio, his spectatoribus dignum, *Caput Joannis-Baptistæ*. Hæc votorum Herodiadis summa, tum ob metum repudii, si Herodes Joannem audire pergeret; tum ultionis libidine, ut linguæ quæ pellicatum ipsius liberè arguebat ac damnabat, furore muliebri illuderet: *Notumque furens quid fœmina possit.*

7. *Et contristatus est Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari.* Dolorum simulavit, & vultum ita composuit, ut ingratam sibi petitionem significare videretur. *Dissimulat enim mentis suæ malitiam artifex homicida, cùm tristitiam in facie, & lætitiam haberet in mente.* Nam *Volebat eum occidere.* Quidni & verum dolorem, animi pugnantibus affectibus raptati anxietas peperit? Innocentem non esse occidendum ratio dictabat: liberæ censuræ ac reprehensionis memoria iram instigabat, ultionem suadebat: amor eò fervidior quò vetitus, uxori morem genere imperabat: populi metus, infamiæque timor, malum omen cædis geniali festo natalis sui die patrandæ revocabat: pudor ne levitatis insimularetur, ne metuere plebem videretur. *Propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari.* Hanc speciem arripuit concedendi cædem viri sancti. Cùm cogitare debuisset, id quod per se illicitum est, interposito jurejurando licitum fieri non posse: & juramenti verba generaliter enuntiata ita esse interpretanda, ut illiciti nihil comprehendant: *Scelus excusat juramento, ut sub occasione pietatis impius fieret.* Propter eos etiam qui recumbebant, Principes scilicet, Tribunos, & primos Galileæ, ne inconstans & infidus in promissis apud eos haberetur, utque illis se plurimùm tribuere demonstraret, qui, ut mos est Aulæ, captantes Herodiadis gratiam, ancipitem Herodis animum impellebant, jussit dari saltatrici caput Joannis quod postulabat: *digno operi saltationis dignum sanguinis præmium.* Ita convivas *omnes sceleris sui vult esse consortes, ut in luxurioso impuroque convivio cruentæ epulæ deferrentur.*

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum

8. *Misitque & decollavit Joannem in carcere.* Misit speculatorem seu carnificem, qui decollaret Joannem in carcere vicino. Convivium namque Machærunte celebrabatur. Inter epulas consummandæ crudelitatis profertur edictum (quod etiam omnes Barbari horrere consueverunt:) Rapitur ad pœnam Propheta convivali tempore, convivali præcepto, quo non cuperet vel absolvi. Legimus in Romana Historia, Flaminium Ducem Romanum, quòd meretriculæ juxta latus suum accumbenti, quæ numquam se vidisse diceret hominem decollatum, assensisset ut reus quidam capitalis criminis in convivio truncaretur, à Censoribus pulsum curiâ, quòd epulas sanguini miscuerit, & mortem quamvis noxii hominis in alterius delicias præstiterit, ut libido & homicidium pariter miscerentur. Quantò sceleratior Herodes, & Herodias, ac puella quæ saltavit in pretium sanguinis caput postulat Prophetæ: ut habeat in potestate linguam, quæ illicitas nuptias arguebat. *Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & puella attulit matri suæ*: quæ sancto capiti illusit, & sicut olim Fulvia linguam Ciceronis, ita hæc linguam Joannis discriminali acu confodit. Cæterùm Deus justo judicio Herodem per Herodiadem, & hanc per Herodem punivit. Cùm enim ambitiosa mulier ferre non posset ut maritus suus Tetrarcha solùm esset, illum Romam secum proficisci compulit, ut Regium nomen à Caio Cæsare impetraret: verùm tantùm abfuit ut Herodem Cæsar Regem crearet, ut ipsa etiam Tetrarchiâ & bonis omnibus privatum, Lugdunum relegaverit, quò eum secuta est Herodias.

S. Amb. lib. de Virginibus

S. Hier. in c. 14. S. Mat.

S. Hieron. lib. 3. adversus Rufinum.

Josephus lib. 18. antiq. c. 9

9. *Et accedentes Discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.* Joannis Discipuli ad carcerem in quo decollatus fuerat, accedentes, (Eò enim ipsis aditum patuisse constat ex cap. 11. Evangelistæ nostri) corpus ejus tulerunt, ac sepelierunt, non Sebastæ in Samaria, quæ tunc non erat ditionis Herodis, sed Romanorum; sed Machærunte, ubi capite truncatus fuerat. Quamquam postea Sebastam translatum videatur, ubi sepulchrum ejus quarto nominis Christiani sæculo celebrè fuit. *Et venientes nuntiaverunt Jesu* mortem Joannis Baptistæ, & sermones qui de ipso Jesu in Aula Herodis habebantur, ut sibi ab ejus insidiis caveret.

S. Gaudentius serm. 17. Theodor. Histor. Eccles. lib. 3. c. 3.

10. *Quod cùm audisset Jesus, secessit inde navicula, in locum desertum seorsum: & cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de Civitatibus.* Secessit ex eo loco ubi mors Joannis ipsi nuntiata est in locum desertum seorsum, *non timore mortis, sed parcens inimicis suis, ne homicidium homicidio jungerent: vel in diem Paschæ interitum suum differens, in quo propter sacramentum immolandus est Agnus, & postes credentium sanguine respergendi. Sive, ideo recessit, ut nobis præberet exemplum vitandæ ultro tradentium se temeritatis: quia non omnes eadem constantiâ perseverant in tormentis, qua se torquendos offerunt.* Ob hanc causam & alio loco præcipit: *Cùm vos persecuti fuerint in ista civitate, fugite in aliam.* Eleganter quoque Evangelista non ait, *Fugit in desertum locum, sed secessit, ut persecutores vitaverit magis quàm timuerit.* Secessit præterea, ut Apostolis ab evangelica expeditione redeuntibus & fatigatis requiem præberet. Secessit autem in desertum, quod dicebatur *Bethsaidæ*, quia interjecto Mari Galileæ è regione erat. Secessit denique ut credentium fidem probaret. Unde turbæ quæ eum in desertum illud secedere videbant, undique illuc properarunt, multi currendo & præveniendo, multi sequendo, non in jumentis aut diversis vehiculis, sed pedestres, ut ardorem mentis ostenderent. Confer cum cap 6. S. Marci, 9. S. Lucæ, & S. Joannis 6. Sic habet S. Marcus: *Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant. Et descendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illùc, & prævenerunt eos.* Ita S. Lucas: *Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ. Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum.* Ita S. Joannes: *Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis: & sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis.*

Marci 6. 30. 31. 32. 33.

Lucæ 9. 10. 11.

Ioann. 6. 1. 2. & 3.

11. *Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.* Et exiens Jesus è navicula, cùm in montem subiisset, ibique cùm Discipulis suis sederet, circumspiciens vidit turbam multam ad se venientem, & misertus eorum est, *quia erant sicut oves non habentes pastorem*, ut ait S. Marcus; eosque benignè excepit, docuit, & infirmos eorum divinâ virtute ac potestate suâ sanavit.

Marci 6. Lucæ 9.

12. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum Discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.* Cùm dies declinare cœpisset, Apostoli ad Jesum accesserunt, dicentes: Desertus est locus, ubi cibus non suppetit; & refectionis hora jam præteriit, vixque tempus superest, quo se ante noctem recipere possint in castella viciniora. Dimitte igitur illos ut cibos emant, corpusque curent.

13. *Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hîc nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis, Afferte mihi illos hûc.* Apostolos provocat ad frangendos panes & apponendos turbæ, ut illis se non habere testantibus magnitudo miraculi notior fiat: & ad eorum fidem exercendam, ut agnoscentes inopiam suam, ad ipsum confugiant. Ex S. Joanne supplendæ hujus historiæ circumstantiæ, quæ à S. Matthæo prætermittuntur. Jussit Christus ut Discipuli cibos turbis apponerent: atque ut

S. Hieron.

Ioann. 6. vers. 9. & seq. Philippi fidem exploraret, dixit illi: *Unde ememus panes ut manducent hi?* Quod non ex ignorantiâ aut inopia consilii quærebat ab eo Jesus: sed, ut dixi, ad fidem ejus probandam, & excitandam. *Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.* Respondit Philippus, frustra hanc sollicitudinem adhiberi, cùm nec ducentorum denariorum panes tantæ multitudini alendæ sufficerent. Suam autem mentem Philippus expressit vel his verbis quæ S. Joannes refert: *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat*: vel his, quæ apud S. Marcum leguntur, quasi per ironiam dictis: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Tum Jesus dixit Discipulis: *Quot panes habetis? ite, & videte.* Et cùm vidissent, respondit Andreas: *Est puer unus hîc, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces, sed hæc quid sunt inter tantos? ... Nisi fortè nos eamus & emamus in omnem hanc turbam escas?* Hoc audito, jussit Jesus sibi afferri panes, & pisces, quos eo modo multiplicavit, ut omnibus reficiendis non modò sufficerent, sed & duodecim cophini fragmentorum pleni superessent.

S. August. lib. 2. de Consens. Evang. c. 46.

Marci 6. 37. & 38.

Ioannis 6. 9.

Lucæ 9. 13.

14. *Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum benedixit: & fregit, & dedit Discipulis panes, Discipuli autem turbis.* Discipulis jussit ut turbam discumbere curarent super herbam, non confusè, sed ordine collocatam, ut alii Evangelistæ notarunt. Marci 6. 39. *Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes secundùm contubernia super viride fœnum. Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos.* Luc. 9. 14. *Facite illos discumbere per convivia quinquagenos. Et ita fecerunt.* His ita ordinatis, quinque panes & duos pisces accepit, in manibus, coram omnibus, ut miraculum, seque Autorem nemo ignoraret. In cœlum suspexit, ut se suâque omnia Deo Patri accepta referret, à quo cum Divinitate vim etiam patrandorum miraculorum acceperat: utque in omnibus auxilium à Deo, qui fecit cœlum & terram, petendum esse doceret. Æqualem se Patri, ab ipsoque se missum significavit: Æqualitas quidem demonstrabatur, quoniam magnâ potestate omnia faciebat: Missio verò, quia multa cum humilitate ad ipsum referebat admirabilia quæ patrabat opera, ipsum interdum invocans. Non enim semper utrumque præstitit: sed modò summa cum potestate imperii, modò invocans Patrem atque orans, miracula edidit. Et ne Missio repugnare videretur æqualitati, aut gratiarum actio vel invocatio summæ potestati, in cœlum respicit minora peracturus, majora cum potestate facit: ut discamus non idcirco Deum invocasse atque orasse quòd minora non posset peragere, sed ut Patri honorem redderet. Nam quando peccato dimisit, quando paradisum aperuit, & latronem introduxit, quando legem veterem ut autor ejus solvit, quando mortuos quasi à somno excitavit, mare frænavit, secreta cordium revelavit, oculos cæci hominis curavit, quæ nemo nisi Deus facere potest, non oravit, neque invocavit: quando autem panes multiplicavit, quod multò minus erat, tunc in cœlum respexit, *gratias egit* Deo Patri pro beneplacito faciendi tantum miraculum in salutem hominum tam spiritualem quàm corporalem: gratias egit, certus quòd à Patre semper audiretur. Et *benedixit, fregitque* panes, ac illos benedictione sua virtute quasi seminali donavit ut multiplicarentur, sicut occultæ subministratione virtutis de paucis granis segetes creat. *Unde enim multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicavit quinque panes. Potestas enim erat in manibus Christi: panes autem illi quinque quasi semina erant, non quidem terræ mandata, sed ab eo qui terram fecit, multiplicata.* Dedit autem Discipulis panes, & Discipuli turbis, tum ut testes essent certiores miraculi, tum ut illos honoraret, ac cœlestium donorum dispensatores ac ministros, servosque fideles à se constitutos super familiam suam ostenderet, qui darent illi cibum in tempore. *Nondum enim concessum erat Apostolis ad vitæ æternæ cibum cœlestem panem perficere ac ministrare... Dantur Apostolis panes, quia per eos erant divinæ gratiæ dona reddenda.*

S. Joannes Chrysost. Hom. 90.

S. August. Tract. 24. in S. Ioan.

S. Joannes Chrysost. Hom. 51. in Matt.

S. Hilar. c. 14. in S. Matt.

Ioann. 6. 11.

15. *Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Expleta fames, & amor compressus edendi, ad miraculi majorem evidentiam. Manducaverunt quantùm volebant, & quantùm cujusque necessitati satis erat. Et Apostoli collectis fragmentorum quæ supererant ex quinque panibus, & duobus *piscibus*, reliquiis, ne perirent, duodecim cophinos seu canistra ex illis impleverunt. Id admirabilius, quàm quod Moyses in Manna impetraverat, aut in farina Elias. Miraculi veritatem residua fragmenta confirmarunt. Unusquisque Apostolorum cophinum suum plenum retulit. Quod Judæis in deserto mirabile videbatur: dicebant enim, *Numquid & panem poterit dare, & parare mensam in deserto?* Christus opere confecit. *Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.* Discumbentes fuere circiter quinque millia, Joannis 6. 10. *Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia*, exceptis mulieribus & parvulis, quos Judæi numerare non solebant. Unde & in Numerorum libro, quoties Sacerdotes atque Levitæ, & exercitus vel turbæ pugnantium describuntur, servi & mulieres, & parvuli, & vulgus ingnobile absque numero prætermittuntur.

Marci 6. Ioann. 6.

S. Hieron.

Psal. 77.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 50. in Matt.

S. Hieron. in hunc locum.

16. *Et statim compulit Jesus Discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimissâ turbâ ascendit in montem solus orare.* Statim atque satiatis turbis collecta sunt fragmenta quinque panum, ex quibus impleti sunt cophini duodecim, & miraculum multiplicationis panum evidenter illis innotuit, homines illi ipsum pro vero Messia cognoverunt. *Illi ergo homines cùm vidissent quod Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum.* Jesus ergo cum eorum introspectis consiliis cognovisset, quòd cum etiam invitum rapere & aliquò perducere vellent ac Regem constituere & inaugurare spe facilis alimoniæ: *Cùm cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum Regem,* compulit Discipulos suos ascendere in naviculam, & præcedere eum *trans fretum ad Bethsaidam*, ut expeditiùs turbas dimitteret, quæ præsentibus Discipulis semper adhæsissent, Christi ad ipsos reditum exspectantes. Verbum illud, *compulit*, indicat *Discipulos à Domino invitos recessisse; dum amore Præceptoris ne punctum quidem temporis ab eo volunt separari.* Et cùm turbas Jesus dimisisset, in eundem montem, quò ante miraculum secesserat, ascendit secretò, *fugitque solus*, tum ut vim eorum, qui Regem ipsum creare statuerant, declinaret; tùm ut in secessu oraret. *Vespere autem facto, solus erat ibi.* Cùm S. Matthæus ante panum multiplicationem dicat, *Vespere autem facto*, quod tamen aliquot horis ante secundum illum Christi secessum in montem contigit, idemque hoc versu repetat; inde colligunt Interpretes, vespertinum tempus ab Hebræis in duas vesperas divisum unam meridiei, alteram occasui propiorem, quarum initium esset tempus à quo sol incipit in occasum vergere: posteriorem Græcis & Latinis Auctoribus dici *serum vesperum*; quem S. Joannes his verbis significat: *Ut autem serò factum est, descenderunt Discipuli ejus ad mare.*

Ioann. 6. 14. & 15.

S. Hieron.

Marci 6. 45.

Ioann. 16.

17. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.* Cùm Discipuli navem ascendissent, & trans mare seu lacum navigarent Capharnaum appulsuri, navicula in alto fluctibus jactabatur; tenebris, adversisque ventis periculi magnitudinem augentibus, absente Jesu, cujus præsentiâ & imperio tempestatem sedatum iri confidebant. Quod S. Joannes clariùs exprimit: *Et cùm ascendissent navim*, inquit, *venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant; & non venerat ad eos Jesus. Mare autem vento magno flante exsurgebat.*

Ioann. 6. 16.

Ioann. 6. 17. & 18.

18. *Quartâ autem vigiliâ noctis, venit ad eos ambulans super mare.* Cùm jam promovissent remi-

Ioann. 6. 19.

gando quasi stadia viginti quinque aut triginta, ut S. Joannes scribit, postremâ noctis parte, ortui Auroræ vicinâ, venit ad eos Jesus ambulans super mare. Hebræi veteres noctem in tres vigilias dividebant, dum penes ipsos jus armorum fuit, singulas quatuor horarum. Prima dicitur principium vigiliarum, cap. 11. *Lamentationum Jeremiæ*, vers. 19. *Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum.* Qui per hanc noctis partem vigilabant, ibant cubitum cùm pars noctis altera inciperet, hisque succedebant excubitores alii per secundam noctis vigiliam, quæ dicitur media, seu vigilia noctis mediæ, *Judicum* 7. cap. vers. 19. *Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.* Tertia denique vigilia dicitur matutina *Exodi* 16. 24. *Jamque advenerat vigilia matutina*, &c. *S. Lucas* cap. 12. vers. 38. more veteri tertiam vigiliam, pro ultima usurpat. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.* At Romani noctem in quatuor vigilias arte militari dividebant, quòd vigiles quater mutarentur, singulis scilicet ternis horis noctis: cui mori jam à Pompeii temporibus Judæi assueverant. Hæ porrò vigiliæ *Marci* 3. vers. 35. sic explicantur: *Vigilate ergo, (nescitis enim quando Dominus domûs veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane) ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes.* Quartâ igitur noctis vigiliâ, venit Jesus ad Discipulos, ambulans super mare illudque procellosum & sæviens, vi divinâ gravitatem corporis, seu potiùs gravitatis actionem impediente. Quo facto Christus divinam suam potentiam insigniter ostendit, sibique convenire quod de Deo scriptum est *Job.* 9. 8. 10. *Qui graditur super fluctus maris. Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia quorum non est numerus.*

S. Hieron. in hunc. locum.

19. *Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.* Cùm aliquem super undas ambulantem viderent, & Jesum esse non cognoscerent, putabant spectrum esse, aut spiritum humanâ formâ indutum, sive Angelum, sive Dæmonem. Talia aliquando videri, vulgaris opinio erat, Scripturæ sacræ consona, atque à Pharisæis asserta, qui spiritus ut existere per se credebant & propugnabant contra Sadducæos: ita & indutos humanâ formâ hominibus apparere. Metuebant autem Apostoli, tum quia mali spiritus noctu potiùs quàm interdiu ostentare se creduntur: tum quia multis nocuisse aut nocere posse compertum erat; & præsens exitium navigantibus portendere credebantur. *Et præ timore clamaverunt.* Confusus timor, & incerta vox, magni timoris indicia sunt.

Luc. 24. 37. Act. 12. 15.

20. *Statimque Jesus locutus est, dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere.* Ego sum, à quo nihil timere, à quo præsentissimum auxilium & liberationem ex periculo sperare debetis. Quod ait, Ego sum, nec subjungit quis sit, vel ex voce sibi nota poterant tum intelligere, qui per noctis obscuræ tenebras loquebatur: vel ipsum esse reputabant, quem loquutum ad Moysen noverant: *Hæc dices filius Israël*: QUI EST, *misit me ad vos. Ego sum qui sum.* Naturæ divinæ incomprehensibilem cognitionem aptissimo ad intelligentiam humanam sermone eloquitur. *Non enim aliquid magis proprium Deo, quàm esse, intelligitur: quia id ipsum quod est, neque desinentis est aliquando, neque cœpti.* Ego sum qui sum. *Numquid solus Deus erat, & cætera non erant? Utique Angeli, cœlum, terra, maria, & ipse Moyses cui Dominus loquebatur, & Ægyptii ad quos & contra quos princeps & adversarius mittebatur, erant: & quomodo nomen commune substantiæ sibi proprium vindicat Deus? Illâ (ut diximus) causâ, quia cætera ut sint, Dei sumpsere beneficio: Deus verò qui semper est, nec habet aliundè principium, & ipse sui origo est, suæque causa substantiæ, nec potest intelligi aliundè habere quod subsistit.* Nomen *qui est*, illius maximè proprium, *qui erat*, & *est, & erit: quibus significandis temporibus unum nomen impositum est*, QUI EST. Quid est quod est? *Quod æternum est. Nam quod semper aliter atque aliter est, non est, quia non manet: non omnino non est, sed non summè est.* Id Jesu Christo convenit, de quo Apostolus ait: *Jesus Christus heri, & hodiè; ipse & in sæcula.* Et S. Joannes: *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Ideò Apostolis in periculo constitutis ait: *Ego sum, nolite timere.*

S. Hieron. in hunc. locum. *S. August. Enarrat. in Psal. 121.* *Hebr. 13. 8.* *Apocal. 1. 4.*

Exodi 5.

21. *Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas.* De Christi virtute non dubitabat, sed de personâ Petrus. Credebat Christum omnipotentem esse; sed dubitabat num ipse Christus esset qui loquebatur. Petitio illa nec infidelitatis fuit, nec curiositatis, sed fiduciæ in Dominum Jesum. *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas*: Jube, & veniendi virtutem tribue. In omnibus locis ardentissimæ fidei invenitur Petrus. Interrogatis Discipulis quem homines dicerent Jesum, Dei Filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet: & licèt erret in sensu, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem Filium Dei fuerat paulò ante confessus. In montem cum Salvatore inter primos primus ascendit, & in Passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore descenderat, amaris statim abluit lachrimis. Post Passionem, cum essent in Lacu Genesareth, & piscarentur, & Dominus staret in littore, aliis paulatim navigantibus, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo, sive tunicâ, statim præcipitatur in fluctus. *Eodem igitur fidei ardore, quo semper, nunc quoque cæteris tacentibus credit se posse facere per voluntatem Magistri, quod ille poterat per naturam.* Jube me venire ad te super aquas. *Tu præcipe, & illico solidabuntur undæ: leve fiet corpus, quod per se grave est.*

S. Hieron. in c. 14. S. Matt.

22. *Et ipse ait: Veni.* Christi jussione aucta est in Petri mente fides, nata in animo securitas. *Et descendens Petrus de navicula ambulabat super aquam ut veniret ad Jesum.* Exsilivit è navi ut occurreret Domino, *Non gloriæ cupidus, sed obedientiæ præmaturus.* Ambulabat super aquam, jubente ac juvante Christo, ne quis de veritate carnis ejus dubitaret, quasi super molles aquas molle & aëreum corpus incessisset; cùm de Petri naturâ veraque & humana carne nullus sit dubitandi locus.

S. Ambros. lib. de Incarnat. Dom. Sacramento c. 4. *S. Hieron. in hunc locum.*

23. *Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.* Petrum aliquid humani pati, & timore percelli permisit Deus, ut perspectâ fidei suæ teneritudine & infirmitate, nihil sibi, sed omnia Deo & Christo Jesu adscriberet, ejusque auxilium imploraret. *Ardebat animi fides; sed humana fragilitas in profundum trahebat. Paululum ergo relinquitur tentationi, ut augeatur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentiâ Domini conservatum.* Clamavit dicens: Domine, salvum me fac. *Hic Piscator dum turbido agitatur salo, mobili mentes statione nutantes fundavit in petra.*

S. Hieron. in c. 14. S. Matt. *S. Ambros. lib. de Virginitate c. 20.*

24. *Et continuò Jesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quàm exigua, ô Petre, fides tua, quàm infirma! Cur inter fidem ac diffidentiam fluctuasti? *Super mare Petrus ambulans titubavit, non per imbecillitatem jubentis, sed per infirmitatem obedientis.* His Christi verbis Petri fides excitatur, cùm admonetur, non vento & fluctibus, sed ab infirmitate fidei, submersionis periculum ipsi ingruisse.

S. Ambros. lib. de Incarn. Dom Sacramento c. 9.

S. Hilar. lib. 2. de Trinitate *S Hieron. in c. 3. Epistolæ ad Ephes.* *S Clemens Alexand. lib. 1. Pædag. c. 8.*

25. *Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus.* Cùm Jesus in naviculam, quâ cæteri vehebantur Apostoli, ascendisset unà cum Petro, ventus sedatus est, tranquillumque mare factum, ut certò compertum haberent, ejus præsentiâ & imperio stetisse spiritum procellæ, & siluisse fluctus, seque ejus auxilio ereptos è præsenti periculo fuisse. Ait S. Joannes: *Voluerunt ergo cum accipere in navim: & statim navis fuit ad terram in quam ibant.* Quibus verbis non significat Christum non ascendisse in navim, sed Apostolos qui in ea remanserant, & eo absen-

Joann. 6. 21.

te in tanto periculo fuerant constituti, vehementer optasse ut in navim ascenderet, quâ tamen ipsi non erat opus. Ut autem conscendit, non solùm ventorum vis compressa est, & sedata tempestas, sed quasi momento navem appulit in portum quò tendebant. *Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt Deum, dicentes: Verè Filius Dei es*, qualem te ipse prædicas, non adoptione, sed naturâ. Verè Messias es à Deo promissus; non solùm Filius Davidis, sed & Dei, ab æterno genitus, Patrique coæqualis, de quo scriptum est: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hanc autem Divinitatis suæ confessionem, non ab Apostolis modò, sed à nautis & vectoribus editam, tantùm abest ut Jesus improbet, quin potiùs eam novis miraculis confirmat.

Psal. 2.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 51. in Matt.

26. *Et cùm transfretassent, venerunt in Genesareth.* Cùm in ulteriorem ripam trajecissent, venerunt in terram Genesareth, regionem in Tribu Nepthalim sitam juxta locum ejusdem nominis protensam, cis Jordanem, circa urbem Cenereth sive Ceneroth: quæ regio & civitas non est confundenda cum Gerasa urbe in dimidia Tribu A Manasse sita ultra Jordanem, cujus incolæ Christum rogabant ut ab eorum finibus discederet, postquam dæmones in porcorum gregem ingredi permiserat, ut Evangelista noster refert cap. 8. 34.

27. *Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.* Cognoverunt eum rumore, non facie, vel certè pro signorum magnitudine quæ patrabat in populis, etiam vultu plurimis notus erat. Magna certè illorum hominum fides & charitas, qui non suorum tantùm salute contenti sunt, sed mittunt ad alias in circuitu civitates, quò omnes currant ad Medicum. Et rogabant eum, ut vel extremam vestimenti ejus oram ipsos tangere permitteret. Et quicumque cum fide tetigerunt, sanati sunt ab infirmitatibus suis. Vis nempè divina & vivifica ab ejus B divinitate & anima in corpus, & in ipsa vestimenta derivabatur: sicut unguentum quod ex capite Aaron descendebat in oram vestimenti ejus.

S. Hieron.

Sensus Moralis.

I. AUDIVIT *Herodes Tetrarcha famam Jesu: & ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Joannis Baptistæ sanctitatem ipse Herodes illius interfector agnoscit. Tanta vis est virtutis & sanctitatis eximiæ. Sed agnoscit ad pœnam, non ad salutem. *Omnis* enim *inordinatus animus sibi ipsi est pœna.* Peccatoris indurati animo semper imago criminis obversatur. Id Gentiles ipsi agnovere: *Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.* Sed meliùs Sapiens: *Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva perturbata conscientia.* Joannes quem ego decollavi, ipse est, hic resurrexit à mortuis. *Verum dicit: nam sicut in Christo mortui resurgunt, ita in suis ipse patitur Christus.*

S. Augustin.

Sap. 17. 11.

S. Petrus Chrysol. Serm. 171

2. *Herodes* enim *tenuit Joannem, & alligavit eum, & posuit in carcerem, propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.* Impudicus impatienter audit quicquid ejus adversatur cupiditati, quicquid ejus voluptates interturbat. Luxuria omnem boni affectum, extinguit. *Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* Nihil adeo sanctum est, quod suæ libidinis causâ D non violet, non perdat impudicus. Joannes virtutum schola, magisterium vitæ, sanctitatis forma, norma justitiæ, virginitatis speculum, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei disciplina, Joannes major homine, par Angelis, legis summa, Evangelii sanctio, Apostolorum vox, silentium Prophetarum, lucerna Mundi, Præcursor Christi, metator Domini, Dei testis, totius medius Trinitatis, datur incestui, traditur adulteræ, addicitur saltatrici. *Qui vincula solverat peccatorum, peccatoris vinculis alligatur, ut victa venia locum veniæ non relinquat.* Herodes sedet in loco judicis reus, in loco vindicis, innocentiæ persecutor. Joannem alligavit, & in carcerem detrusit, sed veritas captiva non est, *Verbum Dei non est alligatum.* Dicebat enim illi Joannes: *Non licet tibi habere uxorem E fratris tui.* Joannis zelum, fidelitatem, constantiam imitari debet Prædicator Evangelicus & Pastor animarum. Magnates & Principes arguere debet, monere, corripere cum simplicitate, cum modestia, cum prudentia & mansuetudine, ut cum Propheta dicere possit: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar.* Debet esse *in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram, Regibus, Principibus, & populo terræ.* Debet absque ambagibus, absque metu dicere ac prædicare quod divinæ legis est: *Non licet.* HERODEM *Joannes monitis, non accusatione pulsabat, corrigere voluit, non perire: sed Herodes facibus libidinis ardens perire maluit, quàm redire, & uxorem fratris illicitè possidere. Captivis criminum, innocentiæ inimicis odiosa sit semper libertas, virtus contraria otiosis, sacrilegis exosa sanctitas, inimica castitas impudicis, corruptis integritas pœna, crudelibus misericordia, pietas impiis, injustis justitia non ferenda.* Non licet tibi habere uxorem fratris tui. *Ecce unde Joannes offendit, ecce unde Herodes furit: Malos C qui monet, offendit; incurrit odium qui arguit criminosos. Dicebat Joannes quod erat legis, quod justitiæ, quod salutis; certè quod erat non odii, sed amoris: ecce qualem consecutus est ab impio pro pietate mercedem.* Volebat Herodes illum occidere. Lubenter illum audiebat, & audito eo multa faciebat, cùm sermones ejus incestum adulterium ipsius Herodis cum Herodiade non spectabant, non arguebant: sed illum occidere volebat, cùm ejus peccatum publicum, enorme, scandali plenum arguens, dicebat: *Non licet tibi.* Sic multi *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem.*

Iob. 31. 12.

S. Petrus Chrysol. Serm. 127.

S. Petrus Chrysol.

Psal. 118.

Ierem. 1. 18.

S. Petrus Chrysol.

S. Augustin.

3. *Et volens illum occidere, timuit populum: quia sicut Prophetam eum habebant.* Populum offendere timet, non Deum. Mundanus carnalisque timor manum ab externo peccati opere prohibere potest, voluntatem mutare non potest. *Facilè deviat à justitia, qui in causis non Deum sed hominem pertimescit. Hic timor peccandi facultatem differre potest, auferre non potest voluntatem. Solus Dei timor mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam servat.* Solus (inquam) timor castus, non servilis. Servilis timor est, quo times cum diabolo ardere: Timor castus est, quo times Deo displicere.

4. *Die autem natalis Herodis, saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, hîc in disco caput Joannis Baptistæ.* Hæc est mulieris antiqua malitia, quæ Adam ejecit de Paradisi deliciis: Hæc cœlestes homines fecit esse terrenos; hæc humanum genus misit in infernum; hæc vitam abstulit Mundo propter unius arboris pomum. Hoc malum, quod homines ducit ad mortem, fugit Elias Propheta, & cujus lingua clavis facta est cœli, tanquam reus fugit à facie mulieris. *Die natalis Herodis, saltavit filia Herodiadis, & placuit Herodi.* Convivia, choreæ, spectacula, cæteræque sæculi & aulæ voluptates, occasiones sunt & incentiva vitiorum. Extruitur regio luxu ferale convivium, & explorato quando major solito turba convenerit, Reginæ filia intimis mandata secretis in conspectu virorum saltatura producitur. *Quid enim potuit de adultera discere, nisi damnum pudoris? An quidquam est tam pronum ad libidines, quàm inconditis motibus ea quæ vel natura*

S. Petr. Chrysol serm. 127.

S. Ambros lib. 3. de Virginibus c. 6.

abscondit, vel disciplina velavit, membrorum operta nudare, ludere oculis, rotare cervicem, crinem spargere? Meritò inde in injuriam divinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundiæ potest esse, ubi saltatur, strepitur, concrepatur? ..... Quid dicitis vos, sanctæ feminæ? Videtis quid docere, quid etiam dedocere filias debeatis? Saltat, sed qdulteræ filia. Quæ verò pudica, quæ casta est, filias suas religionem doceat, non saltationem . . . Ibi intuta verecundia, illecebra suspecta est, ubi comes deliciarum est extrema saltatio. Nemo, ut dixit quidam sæcularium doctor, saltat sobrius, nisi insanit. Quòd si juxta sapientiam sæcularem, saltationis aut temulentia auctor est, aut amentia; quid divinarum Scripturarum cautum putamus exemplis, cùm Joannes prænuntius Christi saltatricis optione jugulatus, exemplo sit plus nocuisse saltationis illecebram, quàm sacrilegi furoris amentiam?

Idem c. 5. * Cicero

Cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo; etiamsi dimidium Regni. *Vide*, inquit, S. Ambrosius, *quemadmodum sæculares ipsi de sæcularibus suis judicant potestatibus, ut pro saltatione etiam Regna donentur.*

At illa præmonita à Matre sua, Da mihi inquit, in disco caput Joannis Baptistæ. Infelix mater, quæ filiam prava institutione sua in naufragium pudoris impellit! quæ filiam suarum cupiditatum sociam, ultionis instrumentum, Prophetæ interfectricem efficit! *Pete à me quod vis*, inquit, & *dabo tibi*, *Et juravit illi.* Jurat miser, dum quicquid honestatis est & virtutis abjurat. Quid peteret luxuria, nisi castitatis interitum, pudicitiæ necem, mortem sibi contrariæ sanctitatis? *Da mihi in disco caput Joannis Baptistæ.* Serpentis germen caput hominis petit, cui suum caput sententiâ principali sciebat addictum, dicente Deo: *Ipse servabit caput tuum, & tu illius observabis calcancum.* Si caput viri est, juxta Apostolum Christus, jam tunc novello ore antiquissimus serpens Christi Domini tendebat ad mortem. *Volo ut mihi des in disco caput Joannis Baptistæ.* Jam tunc avidus draco in servi capite Domini degustabat sitiens passionem. *Da mihi in disco*: Cur in disco? Cur pretiosè gestas, quem viliter occidis, nisi quia *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus*? Non seorsim accessit ac de cæde Prophetæ collocuta est saltatrix, sed coram cunctis audientibus, velamine abjecto, nudo capite, *Diaboli usa patrocinio petitionem peregit: ille enim effecit ut ipsa saltans placeret, ille mentem Herodis eripuit. Ubi enim saltus lascivus, ibi diabolus certè adest. Non enim ad tripudia pedes nobis præbuit Deus, sed ut modestè incedamus, non ut impudenter camelorum more saliamus: (Nec enim solùm feminæ, verùm etiam cameli turpiter saliunt:) sed ut in Angelorum choris consistamus. Quòd si corpus deforme fit impudenter saliendo, quantò magis animam fœdari credendum est? His tripudiis diabolus saltat, his à dæmonum ministris homines decipiuntur... Lachrymis dignam putemus Herodiadem, & omnes illius imitatores. Multa enim etiam nunc hujusmodi symposia celebrantur, in quibus etsi Joannes non interficitur, Christi tamen membra dilaniantur, multoque graviora committuntur. Non enim caput Joannis qui modò tripudiant, sed animus recumbentium petunt. Cùm enim voluptatum servos efficerint, & illicitis meretricum amoribus occupaverint, non caput à cervicibus, sed animam à Christo disjungunt, adulteros, enerves, ac effeminatos speculatores reddentes.*

S. Petr. Chrysol. serm. 173. & 174.

Genes. 3

S. Joannes Chrysost. Hom. 49. in Matt.

5. Et contristatus est Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari: Sæpè religionis specie gravissima crimina perpetrantur. Humanis rationibus, mundano timori salus immolatur. *Quod dicit*, Rex contristatus est; *non pœnitentia Regis, sed confessio iniquitatis est: quam divinæ habet consuetudo sententiæ, ut qui gesserunt impia ipsi propria confessione se damnent.* Sed propter discumbentes, *inquit, Quia indignius quàm ut homicidium fieri juberet; ne discumbentibus displiceret.* Et propter jusjurandum. *O religionem nemnovam! tolerabiliùs pejerasset. Unde non immeritò Dominus in Evangelio jubet non esse jurandum, ne sit causa perjurii, ne sit necessitas delinquendi. Itaque ne jusjurandum violaretur, percutitur innocens. Tolerabiliora perjuria, quàm sacramenta sunt Tyrannorum . . . . . Sæpè plerique constringunt seipsos jurisjurandi sacramento: & cùm ipsi cognoverint promittendum non fuisse; sacramenti tamen contemplatione faciunt quod spoponderunt, sicut de Herode scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter solvit. Turpe, quòd Regnum pro saltatione promittitur: crudele, quòd mors Prophetæ pro jurisjurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuisset perjurium sacramento? Si tamen perjurium posset dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco Prophetæ caput: & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ fuit.*

Idem lib. 5. de Officiis Ministrorum c. 12.

Et contristatus est Rex: propter jusjurandum autem, & propter circumstantes jussit dari. Sicut famulus improbus herilem reprehensionem metuens, ita Herodes Baptistam metuebat. Verus enim is est Dominus qui officium facit, non is qui purpuram gestat, & armorum robore præditus est. Cùm igitur timori suo quasi velum quoddam obtendisset jurisjurandi religionem, suæque improbæ voluntati præstruxisset periculum quod ex eo impenderet, si perjurium committere videretur, ad cædem processit. Neque enim figuram ac strepitum judicii, sicut à multis (in causa simili) factum est, proposuit, neque accusatores constituit, neque testes mercede conduxit, aut subornavit. Noverat se non eum hominem punire qui iniquè ageret, sed qui injustitiam insectaretur. At ipse quidem eo fine ut reprehensionem occultaret, improvidè & absque judicio scelus illud perpetravit. Joannes autem non tacuit, sed clariùs multò prædicat. Nam hodieque per omnem terrarum orbem ubicumque sol splendet, clamat: *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui.*

"S. Isidor "Pelusiota lib. 4 "Epist. "96.

6. Misitque, & decollavit Joannem in carcere: Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ. Non postulat Herodias ut Joannes coram interficiatur, nec enim etiam ad mortem euntis libertatem ferre potuisset, sed exhorruisset, etiam dum necaretur, vocem illius. Non enim in extremo vitæ fluisset. Ideo, *Da mihi hic*, ait, *in disco.* Magnâ enim inflammata sum cupiditate videndi linguam illam silentem. Non enim effugere solùm illius redargutiones cupiebat, sed insultare quoque ac illudere jacenti. Deus autem sustinuit, nec fulgere combusta impudentissima illa facies est, nec terræ hiatu turpissimum illud est absorptum convivium: ut & justus ille fulgentiores coronas consequeretur, & qui postea injuriam passuri essent, hoc exemplo corroborati, æquiori animo cuncta perferrent. Intelligamus hæc omnes, qui studiosè viventes à pravis vexamur hominibus. Intelligamus Deum tunc sustinuisse illum qui in eremo, cilicio indutus, zonâ polliceâ præcinctus vixerat, Prophetam, & plus quam Prophetam, quo nemo major inter natos mulierum surrexit, à petulantissima puella, & impudentissimo scorto jugulari, præsertim cùm leges divinas defenderet. Hæc cogitantes, magno feramus animo quæcumque patimur.

"S Joan. "Chrys. "Hom. "49. in "Matt.

Fidelis Christi Minister, Pastor, Prædicator, Doctor, ad Martyrium pro defensione Christianæ & Catholicæ veritatis, pro Dei lege, pro virtutis bono subeundum paratissimus esse debet, nec peccatis umquam connivere, aut peccatoribus adulari. *Sacerdos Christi Evangelium tenens, & præcepta custodiens, occidi potest, vinci non potest.* Occisus est Joannes Baptista, non victus ab Herode. *Vestimentum Joseph, cùm adulteram fugeret, dereliquit: Joannes ne videret adulteram, ipsum projecit & corpus. Joseph, ne adulterium faceret, libens carcerem suscepit: Joannes, ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Joseph, somnia dum revelat, evasit ex morte: Joannes, ut Dei Filium revelaret, suscepit & mortem. Joseph, dum panem præparat temporalem, ex auro torquem meruit & honorem: Joannes ut ostende-*

S. Cyprianus.

S. Petrus Chrysol. serm. 174

S. Ambros. Lib. 3. de Virginibus c. 6.

ret cælestem credentibus Panem, martyrii torquem meruit ex cruore. Meritò in natis mulierum cunctis major Joannes; qui non solùm adulteras arguit, sed & licita mulierum consortia virginitatis amore calcavit. Et si Joannes tantus, Joannes talis, tanta eremo separatus à feminis, feminarum pericula non evasit: quis est qui inter feminas vivens, evasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi is qui sancto alitur Spiritu?

7. *Et accedentes Discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.* In omnibus calamitatibus & tribulationibus, in charissimorum nostrorum amissione, ad Jesum eundum, ab ipso uno solatium quærendum est, exemplo Discipulorum Joannis, qui id utique à Sanctissimo Præceptore didicerunt.

8. *Quòd cùm audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum. Et cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.* Christum in desertum abeuntem turbæ majori fervore sequuntur. Cùm à nobis recedere velle Christus videtur, tempore afflictionis, tentationis, desolationis interioris, tunc majori studio & ardore quærendus est: sed in deserto, in sacro secessu, procul à Mundi tumultibus quærendus, ibi invenietur ab anima fideli. *Surgam* (inquit Sponsa) *& circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Non pedibus corporis, sed affectibus mentis de civitate exeundum, de quâ Propheta: *Vidi*, inquit, *iniquitatem & contradictionem in civitate. Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, & labor in medio ejus, & injustitia: & non defecit de plateis ejus usura & dolus.* De medio Babylonis fugiendum, ut Jesum sequamur, & inveniamus.

Cavt. 3. 2. & 3.

Psal. 54. 11. & 12.

9. *Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.* Summus Pastor animarum nostrarum non ægrè fert quòd à turbis in suo secessu interpelletur. Hujus exemplum Sacerdotes imitentur, & otium sacrum, secessum, quietem suam interpellari lubenter patiantur occasione datâ laborandi pro Dei gloria, & animarum salute. *Otium sanctum quærit charitas veritatis: Negotium justum suscipit necessitas charitatis.* Si autem confregit animum tuum alterius actionis, cui tamquam magis necessariæ suspensus eras, omissio, & propterea tristis insuaviter catechizas: cogitare debes, excepto quòd scimus miseri-

S. Aug. lib. 19. de Civitate Dei c. 19.

» corditer nobis agendum esse quicquid cum hominibus

S. Aug. lib. de Catechizandis Rudib. c. 14.

» agimus, & ex officio sinceriss imæ charitatis; hoc ergo excepto, incertum esse quid utilius agamus, & quid opportuniùs aut intermittamus, aut omnino omittamus. Quia enim merita hominum pro quibus agimus, qualia sint apud Deum non novimus, quid eis ad tempus expediat aut nullâ aut tenuissimâ & incertissimâ conjecturâ suspicamur, potiùs quàm comprehendimus. *Quapropter res quidem agendas pro nostro captu ordinare debemus: quas eo modo quo statuimus si peragere potuerimus, non ideo gaudeamus quia nobis, sed quia Deo sic eas agi placuit: si autem aliqua inciderit necessitas qua noster ille ordo turbetur; flectamur facilè, ne frangamur; ut quem Deus nostro præposuit, ipse sit noster. Æquius est enim ut nos ejus, quàm ut ille nostram voluntatem sequatur. Quia ordo agendarum rerum, quem nostro arbitrio tenere volumus, ille utique approbandus est, ubi potiora præcedunt. Cur ergo nos dolemus homines à Domino Deo tantò potiore præcedi, ut eo ipso quo nostrum amamus ordinem, inordinati esse cupiamus? Nemo enim melius ordinat quid agat, nisi qui paratior est non agere quod divina potestate prohibetur, quàm cupidior agere quod humana meditatione meditatur. Quia* MULTÆ *cogitationes sunt in corde viri, consilium autem Domini manet in æternum.*

Proverb. 19. 21.

Exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum. Quantâ miseratione curat Christus infirmitates animarum, si tantâ curat ægritudines corporum? *Si quisquam corpore ægrotaret in civitate, & esset ibi aliquis peritissimus Medicus, amicis ægroti potentibus inimicus: si quisquam ergo in civitate aliquo periculosa morbo ægrotaret, & esset in eadem civitate peritissimus Medicus, amicis, ut dixi, ægroti potentibus inimicus, qui dicerent amico suo, Noli eum adhibere, nihil novit: dicerent autem non judicante animo, sed invidente: nonnè ille pro salute sua removeret amicorum potentium fabulas, & ut paucis diebus plus viveret cum illorum qualibet offensione, pellendo sui corporis morbo Medicum illum, quem peritissimum fama commendaverat, adhiberet? Ægrotat humanum genus non morbis corporis, sed peccatis. Jacet toto orbe terrarum ab Oriente usque in Occidentem grandis ægrotus. Ad sanandum grandem ægrotum descendit omnipotens Medicus. Humiliavit se usque ad mortalem carnem, tamquam usque ad lectum ægrotantis. Dat salutis præcepta, contemnitur: qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cùm dicunt amici potentes, Nihil novit. Si nihil nosset, potentia ejus gentes non impleret. Si nihil nosset, non esset ante quàm apud nos esset. Si nihil nosset, Prophetas ante se non mitteret. Nonnè modò implentur quæ ante prædicta sunt? Nonnè probat Medicus iste artis suæ potentiam promissa complendo? Nonnè per totum mundum pernicios evertuntur errores, & triturâ Mundi domantur cupiditates? Nemo dicat, Antea melior erat mundus quàm modò: ex quo cœpit iste Medicus artem suam exercere, multa videmus horrenda. Noli mirari. Ante quàm aliquis curaretur, munda à sanguine statio Medici videbatur: immò jam tu hoc videns, excute vanas delicias, veni ad Medicum: sanitatis tempus est, non voluptatis. Curemur ergo, Fratres, Si necdum Medicum agnoscimus, non in eum tamquam phrenetici sæviamus: non ab eo tamquam lethargici avertamur. Multi enim sæviendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici sunt, qui non dormiendo insaniunt. Lethargici sunt, qui multùm dormiendo premuntur. Prorsus tales sunt homines. Contra istum Medicum alii sævire in eum volunt, & quoniam ipse jam in cœlo sedet, membra ejus fideles in terra persequuntur. Curat & tales. Multi ex eis conversi, ex inimicis facti sunt amici, ex persecutoribus facti sunt prædicatores. Tales etiam ipsos Judæos, in se ipsum, cùm hic esset, sævientes, tamquam phreneticos sanavit, pro quibus in ligno pendens oravit. Multi eorum sedato furore, tamquam phrenesi oppressa, cognoverunt Deum, cognoverunt Christum. Post Ascensionem misso Spiritu Sancto, conversi sunt ad eum quem crucifixerunt, & in Sacramento credentes sanguinem ejus biberunt, quem sæviendo fuderunt. Habemus exempla. Persequebatur membra ejus jam sedentis in cœlo Saulus: persequebatur graviter in phrenesi mente perdita, morbo nimio. At ille una voce de cœlo clamans ei, Saule, Saule, quid me persequeris? percussit phreneticum, erexit sanum, occidit persecutorem, vivificavit prædicatorem. Etiam lethargici multi sanantur. Ipsis enim similes sunt qui non sæviunt in Christum, nec malitiosi sunt adversùs Christianos, sed tantùm differendo languescunt verbis somnolentis, in lucem oculos extendere pigrescunt, & qui eos excitare volunt, molesti sunt. Recede à me, inquit languidus lethargicus, obsecro te, recede à me. Quare? Dormire volo. Sed morieris inde. Ille amore somni, Mori volo, respondet. Et charitas desuper, Nolo. Plerumque istum charitatis affectum, exhibet filius etiam patri seni morituro post paucos dies, jam utique ætate finita. Si lethargicum videt, & lethargico morbo premi patrem suum à Medico agnoscit, dicente sibi, Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, si vis ut vivat. Adest puer seni, pulsat, vellicat, pungit, pietate molestus est: nec mori citò permittit ipsa senectute citò moriturum, & si vixerit, gaudet filius, ut ali-*

S. Augustin. serm. 87. alias 59. de Verbis Domini c. 10. & 11.

quantò plures dies vivat cum decessuro successurus. Quantò majore caritate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, sed apud Deum in æternum vivamus? Sic misericordiam cælestis Medici Christi Jesu imitabimur.

10. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum Discipuli ejus dicentes, Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas. Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hîc nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis: Afferte illos mihi hûc. Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes; Discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus & parvulis.* Charitas Apostolorum sollicita est de proximorum necessitatibus sublevandis. Illorum charitatem ac piam sollicitudinem imitari debent Pastores & Sacerdotes, nec verbo solùm & exemplo esurientes animas, sed & cibo corpora indigentium pascere, sibique dictum à Christo existimare in Apostolorum persona: *Date illis vos manducare.* Hac sollicitudine *S. Cyprianus* scribebat ad Clerum suum Carthaginensem: *Vice mea* (inquit) *fungamini circa gerenda ea quæ administratio religiosa deposcit. Habeatur interim quantùm potest, & quomodo potest, pauperum cura; sed qui tamen inconcussa fide stantes, Christi gregem non reliquerunt: ut his ad tolerandam penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur, ne quod circa fidem tempestas non fecit, circa laborantes necessitas faciat. Confessoribus etiam gloriosis impertiatur cura propensior: & quamquam sciam plurimos ex his fratrum voto & dilectione susceptos: tamen si qui sunt qui vel vestitu vel sumptu indigeant, subministrentur eis quæcumque sunt necessaria.* Hac sollicitudine S. Ambrosius æstuabat, qui libro 2. *De Officiis Ministrorum*, scribit: *Hoc maximum incentivum misericordiæ, ut compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantùm possumus, juvemus, & plus interdum quàm possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel invidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam; ut nos aliquando in invidiam incidimus, quòd confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus ..... Aurum habet Ecclesia, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus ... Nonnè melius vasa sacra conflant Sacerdotes propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm ut sacrilegus contaminata asportet hostis? Nonnè dicturus est Dominus, Cur passus es tot inopes fame mori?* Hac sollicitudine laborabat S. Exuperius Tolosanus Episcopus, qui & se ipsum & Ecclesiam suam ad summam paupertatem redegerat, ut pauperes juvaret, de quo S. Hieronymus scribit: *Viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui Corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.* Hanc sollicitudinem & caritatem Episcopalis Muneris propriam esse Gallicana Ecclesia agnovit in Concilio Aurelianensi 1. cujus hæc sunt verba: *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum, in quantum possibilitas habuerit, largiatur.* Si multùm habent Ecclesiastici Viri, multùm erogent; si exiguum, libenter impendant. Obediant Domino jubenti: *Afferte mihi hûc.* Afferant Christo quod Christi est; bona quorum dispensatores sunt, non domini: *Patrimonia pauperum, facultates Ecclesiarum.* Christus autem Dominus exiguum illud multiplicabit & augebit in manibus erogantium eleemosynam, sicut multiplicavit benedictione suâ quinque. Panes & duos pisces. Sanè si facultates terrenas non multiplicat, non auget, ut viduæ Sareptanæ aliisque misericordiam exercentibus præstitit, quotidieque præstat, *Auget incrementa frugum justitiæ*: & majora præstantioraque bona reddit iis qui eleemosynas erogant. *Potens* 1. Cor. 9. *est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ne in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Domino*; (inquit Apostolus.) *Fœneratur Domino qui miseretur pauperis* Proverb. 19. 17. (ait Sapiens) *& vicissitudinem suam reddet ei.* Hoc tibi dicit Dominus tuus: Pauca vis dare, & plura accipere: relinque hominem, qui plangit quando exigis; me inveni, qui gaudeo, quando reddo. Ecce adsum: da, & sume; tempore redditionis reddam tibi. Et quid reddam? *Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cœlestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo quod à me accepisti? Quod dederis non reddo, qui unde dares dedi? Qui te ipsum qui dares, dedi; qui tibi Christum cui dares, dedi, qui tibi diceret:* Quando uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti? *Ecce cui das, pascit & esurit propter te, donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: Qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus est accipere.*

11. In hoc miraculo Christi egregium habes divinæ providentiæ documentum, quæ omnium hominum, ac præsertim cultorum & amicorum suorum necessitatibus abundè providet. *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem* (ait Propheta) Psal. 36. 25. *Igitur jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Non dabit: in æternum fluctuationem justo.* Sed Psal. 54. 23. etsi subtrahat aliquando & servis suis cibum temporalem, ad salutem subtrahit. *Novit Medicus quando apponat, quando detrahat, sicut nobis judicat expedire.* Sed S. August. lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 17. tamen & egenis quod necesse est providentiâ suâ subministrat, aut per se ipsum immediatè, aut per divites, quos providentiæ suæ ministros in sublevandis pauperum necessitatibus constituit. Divites enim & pauperes in sinu divinæ providentiæ pariter educantur: *Simul in unum dives & pauper.* Pauperes divitum pro- Psal. 48. 3. videntiæ & curæ à Deo committuntur in hac vita temporali: *Tibi derelictus est pauper.* Divites quoad futuræ Psal. 10. 14. vitæ bona pauperum providentiâ juvantur: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Nec temporalem dum- Luc. 16. 9. taxat, sed spiritualem cibum omnibus affatim Deus tribuit, verbum suum, gratiamque suam. *Non* enim *ex solo pane vivit homo, sed ex omni verbo quod procedit de ore Dei.* Inquirentes autem Dominum non deficiunt Matt. 4. omni bono, sed gustant & vident quia suavis est Dominus, qui ipsos in omni tribulatione consolatur, & reficit. Cœlestem divini verbi alimoniam populo ministrare, Apostolorum officium est, & Episcoporum qui Apostolis successerunt, præcipuum munus, exindeque secundi Ordinis Pastorum & Sacerdotum, qui ab Episcopis velut adjutores in vineæ dominicæ culturâ assumuntur & mittuntur, ministerium. *Date illis vos manducare.* Rationem reddent summo Pastori, gravissimasque dabunt pœnas, si illorum culpâ turbæ patiantur *famem verbi Dei*; si dicatur, *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Fregit & dedit Discipulis pa- Thren. 4. 4. nes, Discipuli autem turbis, & manducaverunt omnes, & saturati sunt. *Hic panis quem frangit Jesus, mysticè verbum Dei est, & sermo de Christo; qui dum divi-* S. Ambros. lib. 6. in S. Lucam n. 86. & seq. *ditur, augetur: de paucis enim sermonibus omnibus populis redundantem alimoniam ministravit. Dedit sermones nobis velut panes, qui in nostro dum libantur ore,*

S. Cyprianus Epist. 6.

S. Ambros. lib. 2. de Officiis c. 28.

S. Hieron. Epist. 4.

S. Bern. & Concilia.

geminantur. Visibiliter quoque panis iste incredibili ratione dum frangitur, dum dividitur, dum editur, sine ulla dispendii comprehensione cumulatur. Nec dubites vel quod in manibus ministrantium, vel in ore edentium crescat; quando ubique nostri operis testimonium ad firmamentum credulitatis adsciscitur .... Conferant Gentiles, si placet, cum Christi beneficiis Deorum suorum non facta, sed ficta. Ferunt certè eorum fabulæ fuisse Regem quemdam, qui quicquid tangebat, aurum fiebat. Sed etiam convivia ipsa feralia; nam & ipsa mantilia digitis apprehensa riguerunt: & cibus in ore crepitabat, ferens non alimenta, sed vulnera: & in gutture potus hærebat, nec penetrare facilis, nec redire. Digna beneficia votis, digna tanto munera precatore, digna liberalitas conferente. Talia sunt idolorum beneficia, ut cùm videntur prodesse, plus noceant: at verò Christi munera parva videntur, & maxima sunt. Testimonia

Psal. 18. 11. „ Domini desiderabilia super aurum & lapidem pretio-
„ sum multum, & dulciora super mel & favum.....
„ Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti.

Psal. 118. 72. *Denique non uni collata, sed populis; nam & cibus edentium in ore crescebat, & videbatur esse corporalis alimoniæ, sed sumebatur salutis æternæ. Nec otiosè quæ turbæ supersunt, à Discipulis colliguntur; quia ea quæ divina sunt, apud electos facilius possis quàm apud populos reperire. Utinam mihi contingat audire: Collige quæ supersunt. Si audiero & fecero, habebo multa quæ turbæ, habebo multa quæ pueri & mulieres edere nequiverunt. Beatus ille qui potest colligere quæ etiam doctis supersunt. Videamus quomodo colligat: Dixit*

Exod. 20. 14. *Matt.* 5. 24. 29. 30. *Lex*, Non Mœchaberis. *Fregit hunc panem Christus, divisit hoc verbum, non aliunde adjiciens; sed de suo partiens:* Qui viderit, *inquit*, mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est eam. *Habes fragmentum de*

Luc. 16. 19. *Galat.* 4. 22. & 24. „ *suo. Addidit*: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue
„ eum. *Habes aliud*. Et si dextera tua scandalizat te, ab-
„ scinde eam. *Et*, Qui dimissam à viro duxerit, mœcha-
„ tur. *Vides ex uno quàm multa fragmenta. Moyses dicit quòd* Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, &
unum de libera. *Paulus dicit*: Hæc sunt duo Testamenta. *Divisit hoc verbum, & invenit mysterium. Beatus ergo qui colligit quæ dividit Christus. Qua ratione autem cophinos duodecim Christus implevit, nisi ut illud populi Judaici solveret:* Quia manus ejus in cophino servierunt?

Psal. 80. 7. *Hoc est, Populus qui ante lutum in cophinis colligebat, hic jam per crucem Christi vitæ cælestis operatur alimoniam, & eò fidei cibum congerit, ubi erat ante cœnum gentilis perfidiæ. Nec paucorum hoc munus, sed omnium est. Nam per duodecim cophinos tamquam tribuum singu-*

Psal. 103. 16. *larum fidei firmamentum redundat.* Panis *enim confirmat cor hominis.*

12. *Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit Discipuli panes, Discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt*, &c. Consecrationis & sanctæ Communionis Eucharistiæ miraculum istud figura est. In hoc nempè Sanctissimo Sacramento, panis Christi benedictione verbisque consecratur, & in Corpus ejus mutatur. Christus Corpus suum, cælestem panem Apostolis in ultima cœna dedit, iisque Novi Testamenti Sacerdotibus inauguratis potestatem fecit illud idem sub specie panis quem ejusdem Domini Jesu mysticis verbis consecrassent, Fidelibus distribuendi. Christi Corpus sacratissimum, idem substantialiter manens, sacramentaliter multiplicatur, seu realem in sacramento præsentiam acquirit pro signorum numero multiplicem. Qui cælestem illum panem, Corpus (inquam) Christi manducant cum debitis animi dispositionibus, spiritaliter eo nutriuntur & satiantur. *Caro Christi Corpore & Sanguine vescitur, ut anima de Deo saginetur.* Sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Non quicumque manducant, spiritaliter reficiuntur & satiantur, nisi spiritaliter comedant, fide, spe, charitate Christo incorpo-

Tertull.

rentur ut vivificentur. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum, vivent corda eorum in sæculum sæculi.* Quæ sunt vota sua? *Sacrificium quod obtulit Deo: Nostis quale sacrificium? Norunt Fideles vota quæ reddidit coram timentibus eum.* Edent pauperes, & saturabuntur. *Beati pauperes, quia ideo esuriunt ut satientur. Qui autem divites sunt, non satiantur, quia non esuriunt. Comedent pauperes. Inde erat piscator ille Petrus, inde erat alius Piscator Joannes, & Jacobus frater ipsius, inde erat etiam publicanus Matthæus. De pauperibus ipsi erant, qui comederunt & saturati sunt, talia passi, qualia manducaverunt. Cœnam suam dedit, passionem suam dedit: ille saturatur, qui imitatur. Imitati sunt pauperes: Ipsi enim sic passi sunt, ut Christi vestigia sequerentur. Edent pauperes. Sed quare pauperes? Et laudabunt Dominum qui requirunt eum. Divites se laudant, pauperes Dominum laudant. Quare sunt pauperes? Quia Dominum laudant, & Dominum quærunt. Dominus est divitiæ pauperum. Ideo inanis est domus, ut cor plenum divitiis sit. Divites quærunt unde arcam impleant, pauperes quærunt unde cor impleant: & cùm impleverint, laudant Dominum qui requirunt eum. Et videte, Fratres, qui verè pauperes sunt, cujus rei divites sint: quia non in arca, non in horreo, non in apotheca:* Vivent *corda eorum in sæculum sæculi.*

Psal. 21. 27.

S. August. Enarr. 11 in Psal. 21.

13. *Et dimissâ turba ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.* Discipulos in naviculam ascendere compulit Christus, & præcedere eum trans fretum, donec turbas dimitteret: cùm ut Discipulos absentiâ suâ magis corroboraret, accuratiori eorum experientiæ miraculum editum multiplicationis quinque panum permittens, cujus monumenta secum trajiciebant, cophinos duodecim fragmentorum: tum ut eorum fidem orta tempestate probaret, exerceret, augeret: tum ut doceret nos, inanem gloriam numquam ancupandam esse, neque semper multitudini adhærendum. Quamobrem & ipse ascendit in montem solus, ut discamus non semper cum multis esse conversandum, neque semper multitudinem fugiendam, sed alternis id faciendum. Sacerdotes & Prædicatores Evangelii, Pastoresque quos Sacri Ministerii necessitas cum turbis versari frequenter compellet, sacrum secessum interdum quærere & eligere debere, deserta loca, solitudinem, Seminaria, Monasteria adire, ac dierum aliquot intervallo in iis morari orationis & spiritali exercitationis causâ. Discamus & nos à mundo, turbisque, à cupiditatum & sæcularium negotiorum tumultu, mente & animo recedendum; ascendendum in montem, cor ad Deum sursum erigendum, solitudinem quærendam, silentium servandum cum hominibus, si cum Deo in oratione rectè ac fructuosè colloqui velimus. *Ascendit in montem solus orare. Et vespere facto solus erat ibi.* Discamus etiam nos Christo adhærere, non corruptibilium rerum amore, ne nobis exprobret, ut Judæis: *Quæritis me, non quia signa videtis, sed quia saturari fuistis ex panibus.* Quapropter nec crebrò istud miraculum multiplicationis panum, sed bis tantùm operatus est, ut doctiores omnes redderet, non esse ventri serviendum, sed jugiter in spiritualibus permanendum. Sic igitur faciamus: quæramus diligenter Panem illum cœlestem, quo accepto, sæcularium omnium rerum curam abjiciamus. Nam si illi domo, patria, propinquis omnibus neglectis, in desertis locis cum Christo morabantur, nec inedia urgente recedebant; quid facere nos oportet, qui in tali tantaque Mensa recumbimus? Majorem certè sapientiam afferre nos oportet, spiritalia semper appetere, necessaria verò ad sustentationem corporis secundo ac minùs præcipuo loco desiderare. Nam illos increpari videmus, non quia propter panes, sed quia propter id solum ac potissimum Christum quærebant. Caveamus igitur: nam si quis magna & mirabilia dona negligit, & parva diligentiùs sectatur, quæ contemnenda censet is qui ea largitur, etiam magna illa perdit:

S. Joannes Chrysost. Hom. 50. *in S. Mat.*

perdit: quemadmodum si illa sectatur, hoc quoque parva sibi accidunt. Magnis enim parva, non econtrà in accessionem data sunt. Hæc autem caduca & instabilia, etiamsi maxima in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur. Non ergo his studeamus, sed tam possessionem, quàm privationem indifferentem arbitremur, Jobum imitati, qui neque cùm hæc adessent, his vehementiùs detinebatur; neque cùm abessent, valde quærebat.

S. Ioannes Chrysost. ibidem.

14. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: Erat enim contrarius ventus*, &c. Tempestate non minori quàm priùs navigantes Apostoli jactantur, hoc discrimine, quod in priori Jesus cum illis erat in navi, nunc verò ab illis navigantibus & in periculo constitutis desideratur. Quod divino ita dispositum est consilio, ut paulatim ad majora perducti, excelso ac forti animo cuncta perferre discerent. Idcirco præsens quidem erat in primo periculo, sed dormiebat, ut non longè salutem abesse crederent. Nunc verò firmiorem illorum animum faciens, cùm omnino absit, in medio Mari tempestatem exoriri sinit, ne aliunde salutis spem exspectent: atque etiam tempestate ipsos per totam noctem laborare permittit: ut tempestatis & temporis terrore perculsi, magis ipsum desiderarent, ac firmam ejus atque perpetuam memoriam retinerent. Quapropter nec confestim periclitantibus succurit, sed quartâ vigilia in Mari ambulans venit ad ipsos; erudiens nos non esse citò solutionem calamitatum quærendam, sed magno animo adversa perferenda. Cùm igitur jam confestim se liberatum iri crederent, tunc majoris calamitatis terrore percussi sunt. Nam *videntes eum super Mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.* Ad tempestatis terrorem non minor à visu terror accessit: neque tenebras omnino dispulit aut se statim manifestavit Jesus, ut periculorum frequentiâ fortiores redderentur. Hoc & in Job factum fuisse videmus. Nam cum tentationi finem Deus allaturus esset, tunc molestiora fieri permisit, non dico liberorum mortem, non stulta verba uxoris, sed servorum atque amicorum exprobrationes. Similiter cùm de afflictione peregrinationis Jacob liberaturus esset, major turbatio accidit: Socer enim eum persecutus mortem minabatur, & paulò post frater successit, qui majorem illi timorem incussit. Id etiam in Abrahamo factum non ignoramus: ultima enim atque terribilis illa tentatio fuit de filii immolatione. Hoc igitur etiam nunc factum videmus. Nec enim priùs se Christus revelavit quàm magnitudine terroris superati omnes una voce inclamassent.

15. *Navicula autem in medio Mari jactabatur fluctibus*, &c. Ecclesia naviculæ instar est, in hoc mundo velut in medio Mari fluctuantis: persecutionum periculis expositi sunt ejus Ministri: ventis tentationum continuò pulsantur ejus filii: sed non deserit eos Jesus, si ipsi fideles sint, in eumque tunc magis sperent, cùm magis destituti, graviusque tentati videntur. Ad illos venit in necessitatibus, in tribulatione, in tenebris, in umbra mortis, si ipsum diligere & gratiæ ejus auxilium implorare non cessent. Christi præsentia in Ecclesia, operatio per gratiam interiorem, per Sacramenta, per Sacerdotes suos in servis suis, cùm fluctibus & procellis tentationum & persecutionum agitantur, pro phantasmate & illusione haberi non potest, quia vox Christi in Scripturis Sacris loquentis præsentiam ejus confirmat: fiduciæ in illorum animis operatio ipsum adesse demonstrat. *Statimque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: Ego sum, nolite timere.* Tamdiu imminens naufragium perseverat, quamdiu Jesus veniat (inquit S. Hieronymus.) In omnibus quæ fecit Dominus, admonet nos quemadmodum hîc vivamus. *Nemo quippe in hoc sæculo non peregrinus est: Quamvis non omnes ad patriam redire desiderent. Ex ipso autem itinere fluctus tempestatesque patimur: sed opus est vel in navi simus. Nam si in navi pericula sunt, sine navi certus interitus.*

S. August. serm. 75. alias de diversis 22.

A *Quantasvis enim vires lacertorum habeat qui natat in pelago, aliquando magnitudine maris victus absorbetur & mergitur. Opus est ergo ut in navi simus, hoc est, ut in ligno portemur, ut Mare hoc transire valeamus. Hoc autem lignum quo infirmitas nostra portatur, Crux est Domini, in qua signamur, & ab hujus Mundi submersionibus vindicamur. Patimur fluctus: sed ille Deus est, qui opituletur nobis.* Quòd enim ascendit relictis turbis solus in Montem Dominus orare, Mons ille alta cœlorum significat. Relictis enim turbis solus post Resurrectionem Dominus ascendit in cœlum, & *Interpellat pro nobis Pontifex & Advocatus precum nostrarum.* Interea navis portans Discipulos, id est Ecclesia, fluctuat & quatitur tempestatibus tentationum; & non quiescit ventus contrarius, id est, adversans ei diabolus, & impedire nititur ne perveniat ad quietem. Sed major est qui interpellat pro nobis. Nam in ista nostra fluctuatione in qua laboramus, dat nobis fiduciam, veniens ad nos & confortans nos: tantùm ne turbati in navi excutiamus nos, & projiciamus in Mare. Quia etsi turbatur navis, navis est tamen. Sola portat Discipulos, & recipit Christum. Periclitatur quidem illa in Mari, sed sine illa statim peritur. Tene te itaque in navi, & roga Deum. Deficientibus enim omnibus consiliis, cùm neque gubernacula suffecerint, & ipsa velorum extensio majori periculo quàm utilitati fuerit, dimissis humanis omnibus adjutoriis & viribus, sola restat nautis intentio deprecandi & voces ad Deum fundendi. *Qui ergo præstat navigantibus ut perveniant ad portum, numquid Ecclesiam suam dimissurus est ut eam non perducat ad requiem?* C Tamen Fratres, *Maxima perturbatio in ista navi non est, nisi in absentia Domini. In Ecclesia constitutus absentem habet Dominum? Quando absentem habet Dominum? Quando vincitur aliquâ cupiditate.* Quomodo enim quodam in loco in sacramento dicitur, *Sol non occidat super iracundiam vestram, neque detis locum diabolo:* Intelligitur autem non de isto sole qui habet quamdam sublimitatem inter cœlestia visibilia, qui communiter videri potest & à nobis, & à bestiis; sed de illa luce, quam non vident, nisi pura corda Fidelium, sicut dictum est, *Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Est ergo lumen verum justitia atque sapientia, quod desinit mens videre, cùm perturbatione iracundiæ fuerit tamquam nubilo superata: & tunc quasi occidit sol super iracundiam hominis. *Sic & in ista navi, cùm absens est Christus, suis quisque tempestatibus quatitur, & iniquitatibus & cupiditatibus suis. Dicit enim tibi Lex, verbi gratiâ, Ne falsum testimonium dicas. Si intelligas testimonii veritatem, lucem habes in mente: si autem turpis lucri cupiditate superatus, statueris animo falsum dicere testimonium, jam incipies absente Christo tempestate turbari, fluctuabis fluctibus avaritiæ tuæ, periclitaberis tempestate concupiscentiarum tuarum, & quasi absente Christo planè submergeris. Quàm metuendum est ne avertatur navis, & retro respiciat? Quod fit, cùm relicta spe cœlestium præmiorum, ad ea quæ videntur & transeunt, detorquente cupiditate quisque convertitur. Nam & tentationibus libidinum qui perturbatur, & tamen in ea quæ intus sunt conspicit, non est usque adeo desperatus, veniam delictis suis deprecans, & intentus evincere atque transmeare rabiem sævientis Maris. Qui verò ita detorquetur à se, ut dicat in corde suo, Non videt Deus; non enim de me cogitat curat ne peccem vertit: proram, fertur procellâ, & unde veniebat impellitur.* Sunt enim multæ cogitationes in cordibus hominum: & fluctibus hujus sæculi, & multis tempestatibus navis Christo absente turbatur.

Ephes. 4. 26.

Ioann. 1.

16. *Quartâ autem vigiliâ noctis, venit ad eos ambulans super Mare.* Quarta vigilia noctis, finis est noctis. Significat ergo quòd jam in fine sæculi subvenit Dominus, & videtur ambulare super aquas. Quamquam enim turbetur tentationum procellis hæc navis, videt tamen glorificatum Christum ambulantem super omnes

S. Aug. ibidem.

„ tumores maris; hoc eſt, ſuper omnes hujus ſæculi Prin-
„ cipatus. Antea enim dictum eſt ex voce paſſionis ejus,
„ quia ſecundùm carnem cùm demonſtraret humilitatis
„ exemplum, adversùs eum intumuerunt fluctus maris,
Pſal. „ quibus ceſſit voluntate pro nobis, ut impleretur illâ Pro-
68. 3. „ phetia, *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demer-*
„ *ſit me.* Non enim repulit falſos teſtes, nec ſævientem
„ clamorem dicentium, *Crucifigatur.* Rabida corda &
„ ora furentium non poteſtate compreſſit, ſed patientiâ
„ toleravit. Fecerunt ei quanta voluerunt: Quia *Factus*
„ *eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.* Po-
„ ſtea quàm verò reſurrexit à mortuis, ut pro Diſcipulis in
„ Eccleſia tamquam in navi conſtitutis, & fide crucis ſuæ
„ tamquam ligno portatis, & tentationibus hujus ſæculi
„ tamquam fluctibus maris periclitantibus, ſolus oraret,
„ cœpit nomen ejus honorari & in hoc ſæculo, in quo
„ contemptus, accuſatus, occiſus eſt; *Ut qui venerat ſe-*
cundùm paſſionem carnis in altitudinem maris, & tempe-
ſtas demerſerat eum, jam ſuperborum cervices tamquam
ſpumam undarum ſui nominis honore calcaret. Sicut nunc
Dominum videmus tamquam ambulantem ſuper Mare,
ſub cujus pedibus totam hujus ſæculi rabiem ſubjectam eſſe
conſpicimus.

17. *Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati*
ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt, & præ timore cla-
S. Aug. „ *maverunt.* Error Diſcipulorum, errorem figurat hæ-
ſerm. 75 aliàs „ reticorum, præſertim Marcionitarum & Manichæo-
de Di- „ rum, qui Chriſtum non fuiſſe natum de Virgine, nec
verſis 22. c. 7. „ verum corpus habuiſſe docebant, ſed oculis apparuiſſe
& 8. „ quod non erat. Dixerunt, *Quia phantaſma eſt*: Sed
„ ille nos adversùs iſtas peſtes ſua voce confirmat, dicens:
„ *Habete fiduciam; Ego ſum, nolite timere.* Hoc eſt, no-
„ lite ſic expaveſcere meam dignitatem, ut mihi velitis au-
„ ferre veritatem. Etſi ſuper mare ambulo, etſi elationes
„ & faſtus ſæculares tamquam rabidos fluctus ſub pedibus
„ habeo, tamen verus homo apparui, tamen verum de me
„ Evangelium meum prædicat, quod ex Virgine natus,
„ quòd Verbum caro factus ſim; quòd verum dixi, *Pal-*
„ *pate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſi-*
„ *cut me videtis habere*: Quòd manus dubitantis vera vul-
„ nerum meorum veſtigia tractaverunt. *Ego ſum, nolite*
„ *timere.* Alium itidem errorem figuravit error Diſcipu-
„ lorum, eorum ſcilicet qui Dominum credunt in aliquo
„ fuiſſe mentitum, & ea quæ minatus eſt impiis, eventura
„ eſſe non credunt. Quaſi in parte ſit verax, & in parte
„ mendax, veluti phantaſma apparens in verbis, quaſi quod
„ eſt & non eſt. Sed qui bene intelligunt vocem dicentis,
„ *Ego ſum; nolite timere:* jam credunt omnia verba Do-
„ mini, ut quemadmodum ſperant præmia quæ promittit,
„ ita pœnas timeant quas minatur. Nam & iſta opinio qua
„ putant homines Chriſtum non vera fuiſſe iniquis & per-
„ ditis comminatum, ex hoc nata eſt, quia vident populos
„ multos & innumerabiles turbas nomini ejus eſſe ſubje-
„ ctas: ut ex eo illis videatur Chriſtus phantaſma eſſe, quia
„ ſuper mare ambulabat, id eſt, ideo videatur mentiri in
„ comminatione pœnarum, quia quaſi non poteſt perdere
„ tam innumerabiles populos, qui nomini ejus & honori
„ ſubjecti ſunt. Sed audiant dicentem, *Ego ſum.* Illi er-
„ go non timeant, qui veracem in omnibus Chriſtum cre-
„ dentes, non ſolùm id quod promiſit appetunt, ſed etiam
„ fugiunt quod minatus eſt: Quia etiamſi ſuper mare am-
„ bulat, id eſt, omnia genera hominum in iſto ſæculo con-
„ ſtituta illi ſubjecta ſunt; tamen non eſt phantaſma, &
Matt. 7 „ ideo non mentitur cùm ait: *Non omnis qui dicit mihi,*
21. *Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum.*

18. *Reſpondens autem Petrus dixit: Domine, ſi tu*
es, jube me venire ad te ſuper aquas. Et ipſe ait, Veni.
Et deſcendens Petrus de navicula ambulabat ſuper aquam
S. Ioan. „ *ut veniret ad Jeſum.* Non dixit Petrus, Ora & de-
Chryſ. „ precare Deum ut venire poſſim: ſed, *Jube ut veniam.*
Hom. „ Vides quàm vehementer arderet? Vides quanta fides
51. in „ ipſius etiam tunc eſſet? Et certè ſæpè numero quia
Matt. „ majora petit quàm vires ſuæ poſtularent, in pericu-
„ lum incidit: & nunc amore, & non oſtentatione im-

A pulſus, immenſa petiit. Nemo enim ita ut ipſe Jeſum
amabat: propterea nec dixit, Jube ut ſuper aquas ambu-
lem: ſed, jube ut ad te veniam. Non ſolùm autem chari-
tatem, ſed fidem etiam oſtendit: Quia enim credebat,
non tantummodo Chriſtum ſuper mare ambulare, ve-
rùm etiam aliis id poſſe concedere, auſus eſt hoc petere,
ut cum eo citiùs eſſe poſſet. *At ipſe ait, Veni. Et de-*
ſcendens Petrus de navicula, ambulabat ſuper aquam ut
veniret ad Jeſum. Videns verò ventum validum, timuit:
& cùm cœpiſſet mergi, clamavit dicens; Domine, ſal-
vum me fac. Cùm deſcendiſſet de navi, ad ipſum ibat,
non tantùm gaudens quòd ſuper mare ambularet, quan-
tùm quòd ad Jeſum itinere mirabili veniebat. Ita quod
majus erat, ſuper maria ſcilicet de navigio confidenter
deſcendere, magno animo fecit: vi autem ventorum, &
impetu fluctuum, quod erat minus, ſuperatus timuit.
B Naturæ quippè humanæ hæc conditio eſt, ut difficilio-
ribus nonnumquam ſuperatis, ſuccumbat in minoribus:
quod etiam Elias ſub Jezabel paſſus eſt, Moyſes in Ægy- 1. Reg.
pto, David in Betſabee: & nunc Petrus terrore tempe- 19. 7.
ſtatis totâ nocte vexatus, magna cum fiducia in aquas Exod. 2.
deſcendit; ad ventorum autem impetum animi magni- 2. Reg.
tudinem retinere non potuit, præſertim cùm jam propè 11.
Chriſtum eſſet. Nihil certè prodeſt loco juxta Chriſtum
eſſe, ſi fide non ſis. *Et continuò Jeſus extendens ma-*
num, apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare
dubitaſti? Sed cur non imperavit ventis ut ceſſarent,
ſed manu extensâ accepit eum. Quia videlicet fide ipſius
opus eſſet. Cùm enim nos ipſi fide deficimus, tunc Dei
patrocinia retardantur. Ut ergo oſtenderet, non à pro-
cellis, neque à ventis, ſed à modica fide ſua ipſum ever-
ti, ait: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Niſi enim
C labefactatus in fide aliquo modo fuiſſet, etiam ventis
facilè reſtitiſſet: idcirco manu comprehendens eum,
confirmavit eum vento ſpirante, qui donec firma fides
erat, nihil nocere poterat. Et ſicut cùm antequam volare
queat, ſi nido pullus exiens in terram decidat, mater ve-
lociter raptum in nidum reſtituit: ſic tunc Chriſtus in
Petro peregit. *Et cùm aſcendiſſent in naviculam, ceſſavit*
ventus.

Videns verò ventum validum timuit: & cùm cœpiſ-
ſet mergi, clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac:
Petrus ſuper aquas ambulat gravi & ſolido corpore. Molis S. Hieron.
unda non cedit: paululum fides dubitat, & ſtatim naturam Epiſt. 62.
ſuam corpus intelligit: ut ſciamus ſuper aquas non corpus
ambulaſſe, ſed fidem.

Modicæ fidei, quare dubitaſti? *Arguitur Moyſes voce* S. Auguſt.
divina, quod ejus fides ad aquam de petra eliciendam lib. 16.
aliquantulum titubaverit; quod ei cum peccato Petri poteſt contra
D *eſſe commune, qui in mediis fluctibus ſimili fidei defectu* Fauſtum
dubitavit. c. 16.

19. Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper
aquas. *Non enim hoc poſſum in me, ſed in te. Agnovit* S. Auguſt.
quid ſibi eſſet à ſe, quid ab illo, cujus voluntate credidit ſerm. 76.
ſe poſſe, quod nulla infirmitas humana poſſit. Ergo, aliàs 13.
ſi tu es, jube: quia cum juſſeris, fiet. Quod ego non de Verbis
valeo præſumendo, tu potes jubendo. Et Dominus, Ve- Domini.
ni, inquit. Et ſine ulla dubitatione Petrus ad verbum ju-
bentis, ad præſentiam ſuſtentantis, ad præſentiam regentis
ſine ulla cunctatione deſiluit in aquas, & ambulare cœ-
pit. Potuit quod Dominus, non in ſe, ſed in Domino....
Fide valuit, quod humana infirmitas non valebat.
E Petrus confidenter ambulans ſuper aquas ut veniat ad
Jeſum, figura eſt firmorum qui ſunt in Eccleſia: Petrus
timens ad flatum venti vehementis, figura eſt infir-
morum. Agendum eſt cum infirmis ut ſint firmi. *Mul-*
tos autem impedit à firmitate præſumptio firmitatis.
Nemo erit à Deo firmus, niſi qui ſe à ſe ipſo ſentit in-
firmum. Pluviam voluntariam ſegregabis Deus heredita- Pſal. 61
ti tuæ, & infirmata eſt; tu verò perfeciſti eam. *Pluviam* 10.
voluntariam ſegregaſti, non attendens hominum merita,
ſed tuam gratiam & miſericordiam. Infirmata eſt
ergo ipſa hæreditas, & agnovit ſe infirmam in ſe, ut
firma eſſet in te. Non firmaretur, ſi non infirmaretur,

ut abs te in te perficeretur. Jube me, *inquit*, venire ad te super aquas. *Homo audeo, sed non hominum rogo. Jubeat Deus homo, ut possit quod non potest homo.* Veni, *inquit. Et descendit, & cœpit ambulare super aquas: & potuit Petrus, quia jusserat petra. Ecce quid Petrus in Domino; Quid in se?* Videns ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac. *Præsumpsit de Domino, potuit de Domino: titubavit ut homo, rediit ad Dominum.* Si dicebam, Motus est pes meus. *Quare motus, nisi quia meus? Et quid sequitur?* Misericordia tua, Domine, adjuvabat me. *Non virtus mea; sed misericordia tua. Numquid enim Dominus deseruit titubantem, quem audivit invocantem? Ubi est illud.* Quis invocavit Deum, & desertus est ab eo? *Ubi est illud?* Et omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit? *Continuò porrigens adjutorium dexteræ suæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem.* Modicæ fidei, quare dubitasti? *De me præsumpsisti, de me dubitasti?*

Eia Fratres; attendite sæculum quasi Mare, ventus validus, & magna tempestas. Unicuique sua cupiditas tempestas est. Amas Deum; ambulas super Mare; sub pedibus tuis est sæculi tumor. Amas sæculum, absorbebit te. Amatores suos vorare novit, non portare. Sed cùm fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Christi Divinitatem. Putatis tunc esse ventum contrarium, quando est hujus sæculi adversitas? Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando pestilentia, quando cuique hominum, etiam singulo evenit privata calamitas, tunc putatur ventus adversus, ibi putatur invocandus Deus. Quando autem temporali felicitate sæculum arridet, quasi non est ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem: interroga, sed tuam cupiditatem. Viae si tranquillitas est in te: vide si non te subvertit ventus interior. Magnæ virtutis est cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne subvertat ipsa felicitas. Magnæ felicitatis est, à felicitate non vinci. Disce calcare sæculum, memento fidere in Christo. Et si motus est pes tuus, si titubas, si aliqua non superas, si mergi incipis, dic, Domine, pereo, libera me. Dic, Pereo; ne pereas. Solus enim à morte carnis liberat te, qui mortuus est in carne pro te.

S. Aug. serm. 75. aliàs de Diversis 22. c. 9.

20. Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. *Gestat Petrus Ecclesiæ plerumque personam. Quid ergo aliud dictum putamus, nisi, Domine, si verax es, clarificetur etiam Ecclesia tua in isto sæculo, quia hoc de te prophetia prædicavit? Ambulet ergo super aquas, & sic ad te veniat illa cui dictum est,* Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. *Sed quoniam Dominum laus humana non tentat, homines autem sæpè in Ecclesiâ humanis laudibus & honoribus perturbantur, & propè merguntur; ideo Petrus trepidavit in mari, magnam vim tempestatis exhorrens. Quis enim non timet illam vocem,* Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, & conturbant semitas pedum vestrorum? *Et quia luctatur animus adversùs concupiscentiam laudis humanæ: bonum est in tali periculo ad orationem & deprecationem convertatur: ne fortè qui laude mulcetur, vituperatione subruatur atque mergatur. In unda exclamet titubans Petrus & dicat,* Domine, salva me. *Porrigit enim Dominus manum, & quamvis increpet dicens,* Modicæ fidei, ut quid dubitasti? *Quare non recto itinere illum intuens ad quem tendebas, non nisi in Domino gloriatus es? Tamen à fluctibus rapit, & confitentem infirmitatem suam atque illius auxilium postulantem perire non sinit. Recepto autem Domino in navi, confirmata fide atque omni dubitatione sublata, sedatisque tempestatibus Maris; ut jam ad terræ stabilitatem securitatemque veniatur, adorant omnes dicentes,* Verè Filius Dei es tu. *Hoc est enim gaudium sempiternum, quo perspicua Veritas, & Verbum Dei, & Sapientia per quam facta sunt omnia, & eminentia misericordiæ ejus, & cognoscitur & amatur.*

21. *Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesar. Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes: Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.* Ardore incredibili quærunt homines salutem corporis: stupendo tepore quæritur, imò prorsus ab hominum parte maxima negligitur salus animi. Qui Christum quærit desiderio & amore hujus vitæ, valetudinis; commodorum temporalium, Deo frui non vult, sed uti; illa amplius quàm Deum & Christum diligit; animo Judæus est, non Christianus. Frui est amore alicui rei inhærere propter se ipsam. Uti; quod in usum venerit, ad id quod amas obtinendum referre. Solo Deo fruendum; mundo, bonisque omnibus temporalibus utendum est. *Quomodo ergo si essemus peregrini, qui beatè vivere nisi in patria non possemus, eaque peregrinatione utique miseri, & miseriam finire cupientes, in patriam redire vellemus, opus esset vel terrestribus vel marinis vehiculis, quibus utendum esset ut patriam, quâ fruendum erat, pervenire valeremus, quòd si amœnitates itineris, & ipsa gestatio vehiculorum nos delectaret, & conversi ad fruendum his quibus uti debuimus, nollemus citò viam finire, & perversa suavitate implicati alienaremur à patria, cujus suavitas faceret beatos; sic in hujus mortalitatis vita peregrinantes à Domino, si redire in patriam volumus, ubi beati esse possimus, utendum est hoc mundo, non fruendum, ut invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciantur, hoc est, ut de corporalibus temporalibusque rebus æterna & spiritalia capiamus.*

S. August. lib. 2. de Doctrina Christiana. cap. 4

Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes. Qui verè Deum cognoscit & diligit, proximos & amicos ad ipsum ducere modis omnibus enititur: In hoc posita charitas est, quam proximo debemus. *Deus fons nostræ beatitudinis, ipse est omnis appetitionis finis. Hoc bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci; & quos diligimus ducere.*

S. August. lib. 10. de Civitate Dei c. 3.

22. *Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent, &c.* Tangamus ergo etiam nos fimbriam vestimenti ejus; vel potiùs, si volumus ipsum totum habeamus. Non enim vestis solùm, sed Corpus ipsius nobis propositum est; non ut tangamus solummodo; sed ut comedamus, & saturemur. Adeamus igitur Christum singuli ægrotantes, magna cum fide. Nam si qui fimbriam vestimenti ejus tunc tetigerunt, omnes convaluerunt: quantò magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non est ut propositum Corpus tantummodo recipias; verùm etiam multò magis ut mundo corde tangas, ut sic adeas quemadmodum ad ipsum Christum.

« S. Ioan. Chrys. Hom. 51 in S. Matth.

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

1. TUNC *acceſſerunt ad eum ab Jeroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes: Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lavant manus ſuas cùm panem manducant.* Sub id tempus, poſtquam tot miracula Chriſtus ediderat, quidam Legis Doctores & Phariſæi, Jeroſolymis ad Chriſtum acceſſerunt, ſeu à Synedrio miſſi, ſeu ſponte & privato nomine, ut Jeſum tentarent & reprehenderent. Ideo autem ab Jeroſolymis venerunt; quia in primaria urbe habitabant partium illarum duces nobiliſſimi, doctiſſimi, & arrogantiſſimi. Phariſæi perfectioris Rituum obſervantiæ exemplum, Scribæ ſcientiæ auctoritatem & omnium doctrinarum cenſuram ſibi vindicabant. Invidiâ igitur impulſi ad Jeſum adierunt, illique exprobrarunt, quòd ejus Diſcipuli Majorum inſtituta violarent. *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum?* Non ipſum Jeſum accuſare auſi ſunt, ſed obliquè ipſum reprehendere, quòd Diſcipuli ejus, non in Dei Legem, ſed in Seniorum conſtitutiones committerent. Traditionum nomine hîc intelliguntur doctrinæ quædam & mandata ſeu Dogma ſeu Ritus ſpectantia, quæ in Dei Lege & Scripturis ſacris non extant, ſed ore tenus tradebantur à Scribis & Phariſæis, quæ *Legis oralis* nomine inſigniverunt, & à Senioribus, id eſt, antiquis Doctoribus ſive Sapientibus accepta jactabant, quamvis pleraque Phariſaicæ ſuperſtitionis inventa eſſent. Traditionum illarum obſervantiſſimi erant Phariſæi & Scribæ: Sadducæi contra obſervanda putabant præcepta ſcripto tradita in Lege, non verò ea quæ ex Majorum traditione vulgabantur, teſte Joſepho lib. 13. Antiquitatum. Nimia Magiſtrorum reverentia inſanas & impias illas ſententias peperit: *Si dixerint Scribæ dexteram eſſe ſiniſtram, & ſiniſtram eſſe dexteram, audi eos.* Item: *Quicquid ſapientes vetant palam fieri, id etiam in penetralibus vetitum eſt.* Nec ſolùm æquaverunt commenta ſua divinis legibus, verùm etiam præpoſuerunt. *Plus eſt*, inquiunt, *in verbis Scribarum, quàm in verbis Legis.* Adultæ ſuperſtitioni color ex mendacio quæſitus. Perſuaſerunt enim credulæ plebi, iſta inſtituta, quamvis in Lege præſcripta non eſſent, attamen à Deo Moyſi data, à Moyſe Joſue, ejuſque Aſſeſſoribus, ab his ad Prophetas manâſſe, ab his tradita Eſdræ; deinceps verò parentum commemoratione tranſiiſſe ad poſteros. Traditionum Hebraicarum genus omne haud eodem ordine habendum eſt. Quædam enim interpretationem continebant eorum quæ in Lege ambigua videbantur, ut illud de Agno paſchali intra duas veſperas Luna 14. immolando. Alia definiebant id quod Lex divina boni viri arbitrio permiſerat, quale illud erat de itinere quod Sabbato facere fas eſſet. Alia erant quæ ipſi vocabant *Sepimenta Legis*, id eſt, cautiones quibus muniti homines à Lege violanda longiùs arcerentur, quomodo Canones Eccleſiaſticos *propugnacula divinæ legis* Juſtinianus appellat. Exempli gratiâ, cùm quadragenas plagas infligi ſontibus, non plures, Lex permitteret, illi unam detraxere, ut triginta novem duntaxat infligerentur. Unde S. Paulus: *A Judæis*, inquit, *quinquies quadragenas unâ minùs accepi.* Alia mera commenta, & ſuperſtitioſi cultus aut futilium obſervantiarum inſtitutiones, ut illud de crebra manuum lotione inter comedendum, quæ Lege Dei præſcripta non erat, ſimilibuſque purificationibus, & lotionibus, de quibus S. Marcus: *Phariſæi enim, & omnes Judæi, niſi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditiones Seniorum: & à foro niſi baptizentur*, id eſt, redeuntes à foro, niſi abluantur, *non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſervare, baptiſmata*, id eſt, lotiones *calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.* De Judæorum Traditionibus S. Epiphanius adversùs Ptolomaïtarum hæreſim diſſerens ita ſcribit: *Seniorum Traditiones, Deuteroſes à Judæis vocantur. Quatuor autem illarum ſunt genera. Primum eſt, quod ſub Moyſis nomine circumferunt. Secundum eſt, quod Rabbi Akibæ tribuunt. Tertium Addæ, ſive Judæ. Quartum ad Aſamonæi filios refertur.* Et S. Hieronymus: *Quantæ Traditiones Phariſæorum ſint, quas hodie vocant Deuteroſes, & quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo, neque enim libri patitur magnitudo: & pleraque tam turpia ſunt, ut erubeſcam dicere. Dicam tamen unum in ignominiam gentis inimicæ. Præpoſitos habent Synagogis ſapientiſſimos quoſque fœdo operi delegatos, ut ſanguinem virginis ſive menſtruatæ, mundum vel immundum, ſi oculis diſcernere non potuerint, guſtu prælibent. Præterea, quia juſſum eſt ut diebus Sabbatorum ſedeat unuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur neque ambulet de loco, in quo habitat; ſi quando eos juxta litteram cœperimus arctare, ut non jaceant, non ambulent, non ſtent, ſed tantùm ſedeant, ſi velint præcepta ſervare, ſolent reſpondere & dicere: Rabbi Akiba, & Simeon, & Hille, Magiſtri noſtri, tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambulemus in Sabbato, & cætera iſtiuſmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei: non quòd dicamus ſedendum ſemper eſſe in Sabbato, & de loco in quo quis fuerit occupatus, non recedendum; ſed quòd id quod impoſſibile Legis eſt, in quo infirmatur per carnem, ſpirituali obſervatione complendum ſit.* Ad has Traditiones pertinet lotio manuum, non ſolùm antè ſumptionem cibi, quæ ruſticitati oppoſita videri poſſet, ſed inter comedendum ſæpiùs repetita definitis geſtibus, & ſanctitatis ergo, non civilis elegantiæ. Unde in nuptiis Cananæis ſex hydrias poſitas *ſecundùm purificationem Judæorum*, S. Joannes commemorat. Phariſaicæ ſuperſtitionis iſtius cauſa hæc erat, quòd arbitrarentur, ſi quis extraneus, aut alioquin juxta Legem impurus cibum ipſum potumve attigiſſet, aut quidquam quod cibum potumve contingeret, putà ipſorum manus quibus cibum ſumpturi erant, aut vaſa in quibus obſonium coqueretur, aut pocula è quibus erant poturi, eum cibum potumve talis inquinamenti contagium ad corpus primùm ſuum, deinde ad animum immittere. Quapropter purificationem repererant crebra & accuratâ lotione, nimirum inanis metûs inane remedium. Hinc Chriſto objiciunt: *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lavant manus cùm manducant.* Qua quidem in re multiplex eorum erat error. Exiſtimabant enim primùm aliquos contactus immundos eſſe ſui naturâ, de quibus Lex Dei nulla extabat; deinde etiam ignorantis animum affici ea impuritate: poſtremo elui poſſe maculam animo inuſtam ritu quem Deus non imperaverat, ſed ipſi erant commenti.

R. Aben Ezra. R. Bechai.

Talmud Ieroſolym Tit. Baba Metziæ & Berachoth.

Marc. 7. 3 & 4.

S. Epiph. Hæreſi 33 N. 9.

S. Hieron. Epiſt. 151 Quæſt. 10

1. Ioan. 2. 20.

2. *Ipſe autem reſpondens, ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* *Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; & : Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur; Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Falſam calumniam vera reprehenſione confutat Chriſtus. Cùm graviſſimæ & æquiſſimæ reprehenſioni obnoxii ſitis, Diſcipulos meos nullius criminis reos reprehendere audetis. Cur legem Dei violare præ ſtudio traditionis veſtræ, nulla vobis eſt religio? De manuum lotione ſtatim non reſpondit, nec dixit rectè ipſos facere, qui non Dei legem, ſed hominum traditionem contemnant; ne re-

S. Hieron. S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 54. in Mat.

prehendendi occasionem illis præberet, ipsorumque majorem invidiam absque necessitate incurreret; neque rursus Discipulos suos rectè ab ipsis argui concessit, ne superstitiosam traditionem approbare videretur: nec Seniores tamquam iniquos & scelestos accusavit, ne ipsum velut convitiatorem aversarentur: sed ipsorum fundamentum convellit, evidentissimo exemplo ostendens, standum non esse Pharisaicis Traditionibus & receptis Seniorum sententiis absque ullâ exceptione, quasi illi erroris omnis expertes esset: siquidem ipsorum Traditiones pleræque à Dei Lege homines abducebant. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter Traditionem vestram?* Non ait, propter traditionem Seniorum, sed, *vestram*, significans & traditiones has nuper ab hominibus adinventas esse, adeòque legis auctoritatem non habere: ipsosque eas tueri non observantiâ Seniorum, non amore veritatis, aut pietatis, sed ambitionis impulsu, ut nempè qui Seniorum jam locum tenerent, parem sibi arrogarent auctoritatem similes pro libito tradendi atque instituendi superstitiosarum observantiarum nugas. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quæ lotis manibus manducare jubebat, aliam legi contrariam in medium adducit, per quam ipsos Dei mandatum sacratissimum violare probat. *Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Decalogi præceptum est in promissione primum. Christus autem promissum à Deo præmium his qui parentes honorant omittit: & terribile supplicium in eos qui parentes contemnunt constitutum ob oculos ponit, ut comminatione Legis perterriti resipiscerent. Quasi dicat: Si qui verbo parentibus injuriam faciunt morte plectuntur ex præscripto Legis: quo supplicio digni estis, qui Dei Mandatum de honorandis parentibus reipsa & opere violatis, & alios violare præ studio traditionum vestrarum docetis? Qui ergo capitali supplicio digni estis, Discipulos meos criminari cur audetis? *Deus dixit, Honora patrem & matrem.* Vox honoris omnia filiorum erga parentes officia complectitur, adeòque & officium honestè alendi parentes: quod etsi Judæi directè & expressè non negaverint, immò præscripserint & ad illud hortati sint, ut ex eorum Pandectis patet: illorum tamen traditio in impiam hanc consequentiam filios pertraxit, ut parentibus egentibus alimoniam negarent. *Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel Matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, & matrem suam.* Hæc una est è traditionibus vestris: Quicumque dixerit patri vel matri, Donum quod à me Deo offertur tibi proderit, quia non pro mea solùm, sed & pro tua felicitate oblatum est, etiamsi patrem vel matrem suam opibus non juverit, & necessaria ipsis non contulerit subsidia, officio satisfecit suo. Vel, Quicquid ex me capere posses utilitatis & commodi, id est, omnes facultates meæ, sunt munus Deo consecratum, & voti lege obligatum: quod proinde nec tibi petere licet, nec mihi concedere fas est: & qui res suas hoc modo devoverit, etiamsi debitum honorem, vitæque necessaria subsidia non conferat parentibus, hunc legem de honorandis parentibus non violare decernitis: & sic irritum facitis Mandatum Dei propter traditionem vestram. Irritum, inquam, feciſtis, quantum in vobis est, Mandatum Dei, cùm traditionem vestram illi præponi vultis. In hac autem specie, votorum quamvis illegitimorum & injustorum executionem urgebant Sacerdotes, quorum pars magna erant Pharisæi, nec juvandos parentes ex bonis Deo consecratis docebant; quia sacro ærario hujusmodi bona vindicabant, cujus obventiones partim in opera Templi, partim in usus pauperum, partim in ipsos Sacerdotes ac Levitas erogabantur. Unde non mirum quòd Pharisæi, qui erant avari, utilitatibus ærarii, suisque adeo commodis, quorumvis hominum justa, & pietatis etiam in parentes officia, Dei lege naturali, & per Moysen datâ præscripta, postponerent. Confer cum Marci 7. 11. *Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me tibi prosucrit: & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.* Rectè S. Hieronymus: *Honor in Scripturis*, inquit, *non tantùm in salutationibus & officiis deferendis, quantùm eleemosynis ac munerum oblatione sentitur.* Honora, *inquit Apostolus*, viduas quæ verè viduæ sunt: *Hic honor donum intelligitur. Et in alio loco*: Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina Dei. *Et per hoc mandatum jubemur bovi trituranti os non claudere: Et dignus sit operarius mercede sua. Præteperat Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum considerans, ut filii honorarent, etiam in vitæ necessariis ministrandis, parentes suos.* Hanc providentissimam Dei legem subvertere non dubitarunt Pharisæi, impietatem sub nomine pietatis inducentes, docentesque, *Ut si quis ea quæ parentibus offerenda sunt, Deo vovere voluerit, qui verus est pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certè ipsi parentes, quæ Deo consecrata cernebant, ne sacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egestate conficiebantur. Atque ita fiebat ut oblatio liberorum sub occasione Templi & Dei, in Sacerdotum lucra cederet.* Meritò Christus redarguit Scribas & Pharisæos cæcos & duces cæcorum, qui à violatione præcepti de honorandis parentibus absolvebant eum, qui debitam parentibus egenis beneficentiam non exhiberet, modò id quo ipsorum inopiam sublevare poterat, Deo devovisset. Jure (inquam) impiam illam traditionem Christus reprehendit: quia Deo res alienæ vovendæ non sunt & consecrandæ, cùm scriptum sit, *Honora Dominum de tua substantia.* Qui porrò Deo vovet partem bonorum, quæ parentibus alendis vel sublevandis necessaria est, alienа vovet. Tantùm abest igitur ut Deum honoret, quin potiùs ipsum graviter offendit, immanique superstitione legem illius ac mandatum de honorandis parentibus transgreditur.

S. Hieron. in c. 15. S. Matt.

Proverb. 3.

Ligfoot Hor. Hebr. in c. 15. S. Matt.

3. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.* Hypocritas appositè Christus vocat Scribas & Pharisæos, qui Dei cultum, hominumque sanctitatem in externo ceremoniarum operumque splendore totam constituebant: & cùm Legis observatores accuratissimi videri vellent, eam in præcipuis præceptis violare non dubitabant. *Hypocritæ, benè de vobis Prophetavit Isaias*, &c. Quæ de Judaico populo Babylonicam obsidionem præcedente dixit Isaias, vobis apprimè conveniunt: *Populus hic labiis me honorat*, ore tenus, & exteriori dumtaxat cultu me laudat, & colit; *cor autem eorum longè est à me*, à me prorsus alienum est; contraria quippè legi meæ ac voluntati cogitat, desiderat, amat, facit; charitate, misericordia, cæterisque virtutibus, quæ veræ Religionis anima sunt, destitutus.

4. *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Frustra autem & sine fructu me colunt: cultus enim exterior sine interiori inanis est: nec Deum promerentur, docentes plebem, quas ipsi sequuntur, doctrinas hominum, observantias futiles & superstitiosas, commenta & mandata hominum, Dei mandatis contraria, ad veram pietatem nihil conferentia. Confer cum Marci 7. vers. 8. *Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum & calicum: & alia similia his facitis multa. Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.* Traditiones quæ sunt alterum fidei nostræ principium ac fundamentum, non sunt doctrinæ & mandata hominum, sed verbum Dei non scriptum, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit; de quibus Apostolus: *Itaque fratres, state, & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* Nemo etiam, nisi hæreticus, traditiones ac mandata Ecclesiæ quæ Spiritu Sancto dirigente instituuntur & conduntur, & interiorem Dei cultum ac veram pietatem, accuratioremque Mandato-

2. Thes. 2. 14.

rum Dei observantiam promovent, doctrinas & manda-
ta hominum vocaverit. Alioquin Christus, qui Ecclesiæ
suæ Spiritum Sanctum promisit & dedit, qui se illi ad-
futurum ad finem usque sæculi promisit, qui præcepit
hominibus ut illam audiant, eique pareant non minùs
quàm sibi, secum ipse pugnaret, doctrinisque & manda-
tis hominum à se improbatis nos addiceret, quod vel co-
gitatu impium est.

5. *Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite,* Relictis Scribis ac Pharisæis, qui præ invidia ac fastu indociles & insanabiles erant, plebem paulò remotiùs stantem advocat, tamquam docilem, & à pravis illis affectibus liberam, ut illam erudiat, & à Pharisaicis superstitionibus revocet. *Audite, & intelligite.* Non auribus solum, sed animo audite, attendite, considerate, expendite. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Nihil quod intrat in os, nullus omnino cibus, quantumvis illotis & sordidis manibus sumptus, per se & naturâ suâ polluit hominem, & reum coram Deo constituit, vel
1. Tim. 4. ejus divinæ Majestati reddit ingratum: quia *Omnis*
4. *creatura Dei bona est,* & munda: Quamvis intempe-
1. Cor. 8. rantia, inobedientia, vel scandalum, quæ cibi potûsque sumptionem comitantur, hominis animum polluant: quod certè Christus non negat. *Non quod intrat in os coinquinat hominem*: modò nihil vitii accedat ab humana voluntate, Dei aut Ecclesiæ legem ac mandatum violante. *Sed quod procedit ex ore,* id est, ab homine; seu quod homo ex se inquinato corde, & malâ voluntate profert cogitando, loquendo, vel operando, *hoc coinquinat hominem,* & reum facit. Quia enim eorum quæ ex mala voluntate procedunt, plurima solent aut ore peragi, ut falsa testimonia, blasphemiæ, calumniæ, &c. aut certè non sine oris adminiculo, quemadmodum ex rixis cædes, ex impudicis colloquiis & lenociniis adulteria & fornications plerumque nascuntur, & furta, fraudesque plerumque conjunctum habent mendacium: ideo Christus hoc addidit, quo evidentior esset oppositio: *Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Confer cum Marci 7. 15. *Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem,* id est, communem reddunt. *Commune* Hebræi pro *profano,* quod promiscuo omnium usu quasi inquinatum est, usurparunt. Act. 10. 14. & 15. ait Apostolus, *Absit Domine, quia numquam manducavi omne commune & immundum. Et vox iterùm secundò ad eum: Quod Deus purificavit, tu communè ne*
S. Hieron. in c. 15. S. Matt. *dixeris.* Unde S. Hieronymus: *Verbum,* communicat, *propriè Scripturarum est, & publico sermone non teritur. Populus Judæorum partem Dei esse se jactitans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines, verbi gratiâ, suillam carnem, lepores, & istiusmodi animantia, quæ ungulam non findunt, nec ruminant, nec squamosa sunt in piscibus. Unde & in Actibus Apostolorum scriptum est:* Quod Deus sanctificavit, tu commune ne dixeris. *Commune ergo quod cæteris hominibus patet, & quasi non est de parte Dei, pro immundo appellatur.*

6. *Tunc accedentes Discipuli ejus, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* Non observasti Pharisæos verbis tuis offensos fuisse, quasi pietati contrariis? Unâ quippe sententiâ superstitionem omnem Judaïcarum observationum eliserat; qui in cibis sumendis abominandisque religionem suam sitam arbitrantur. Offensi erant, quia Traditiones illorum, Rituque superstitiosos, in quibus maximam divini cultûs partem constituebant, & ex quibus præcipuæ sanctitatis famam aucupabantur, futiles esse ac inanes, & plerosque Legi Dei etiam contrarios esse demonstraverat.

7. *At ille respondens ait: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.* Omnis planta, vel germen, quo nomine vel doctrinam, vel homines, qui ratione bonorum aut pravorum affectuum dicuntur plantatio Dei vel diaboli, Patres intelligunt. Omnis doctrina prava, omnesque pravorum dogmatum auctores, omnes quorum corrupti sunt affectus, moresque, eradicabuntur, cùm eos Pater meus cœlestis non severit. De pravorum Dogmatum auctoribus interpretatur S. Ignatius Martyr. *Fugite,* inquit, *malas propagines, generantes fructum mortiferum; quem si gustet quis, statim moritur. Isti enim non sunt plantatio Patris. Si enim essent, apparerent utique rami Crucis, & esset fructus illorum incorruptibilis: per quem, in passione ipsius, advocat vos existentes membra ipsius.* Traditionem hominum interpretatur S. Hilarius, quam Christus mox impugnabat: *Ipse respondit, Omnem plantationem, quæ non sit à Patre, eradicandam, id est, traditionem hominum eruendam, cujus favore, Legis præcepta transgressi sunt: & ideo esse eos duces cæcos, vitæ æternæ iter quod non videant pollicentes, cæcique ipsis & ducibus cæcorum casum in foveam esse communem.* De hominibus prava dogmata docentibus, seu mente & affectu corruptis, S. Hieronymus intelligit, observatque hoc loco abuti Manichæos, qui diversas naturas introducunt, dicentes: Si plantatio quam non plantavit Pater, eradicabitur: ergo quam plantavit ille, non potest eradicari. Sed audiant, inquit, illud Jeremiæ: *Ego vos plantavi vineam veram, quomodo versi estis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantavit quidem Deus, & nemo potest eradicare plantationem ejus. *Sed quoniam ista plantatio in voluntate proprii arbitrii est, nullus alius eradicare poterit, nisi ipsa præbuerit assensum.* Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur; *id est, carnalis cupiditas, secundùm quam sentientes* Pharisæi *offendebantur de prætermissis rerum signis, vel etiam traditionibus suis; & præcepta vitæ non curabant quæ à cupiditate animum purgant.* Sic exponit S. Augustinus. Pharisæos itaque, tamquam homines perditos, & qui suum sensum, traditionesque superstitiosas ac Legi Dei repugnantes, non Dei Spiritum sequebantur, dimittendos innuit Christus, & eorum offensionem non curandam, siquidem veritate offenduntur.

S. Ignatius Epist ad Trallian.

S. Hilar. cap. 15. in Matt.

S. Hieron. in hunc locum. Ierem. 2. 21.

S. Aug. lib. 1. Quæst. Evang. Quæst. 17

8. *Sinite illos:* Missos illos facite, de illorum offensione minimè soliciti sitis. *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Duces plebi se præbere volunt, quales oculatissimos esse oportet; sed tamen cæci sunt, & plebem excæcant ac seducunt potiùs, quàm illuminent ac doceant; à via salutis abducunt potiùs, quàm ad eam ducant. Quamobrem si consuli sibi nolunt, infelici plebi consulamus, quæ tam cæcis ductoribus usa, ipsa quoque cæca in exitium ruet. *Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Hinc illa confirmatur interpretatio, quæ de pravorum dogmatum Doctoribus versum superiorem exponit. *Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devita: sciens quòd perversus sit hujusmodi, & à semetipso damnatus* (ait Apostolus.) *In hunc sensum & Salvator præcipit, Doctores pessimos dimittendos arbitrio suo: sciens eos difficulter ad veritatem posse trahi, & cæcos esse, & cæcum populum in errorem trahere.*

Ad Titum 3.

S. Hieron. in cap. 15. S. Matt.

9. *Respondens autem Petrus dixit ei, Edissere nobis parabolam istam* Confer cùm Marci 7. 17. *Et cùm introisset in domum à turba, interrogabant eum Discipuli ejus parabolam.* Petrus scilicet omnium nomine interrogabat. Et Scripturæ phrasi pluribus ex eadem societate interdum tribuitur, quod ab uno dictum aut gestum est, ut Matth. 26, 10. *Quid molesti estis huic mulieri?* Cùm unus Judas murmuraret. Et Matth. 27. 44. *Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei:* cùm unus tantùm improperaret, ut constat ex Lucæ 23. 39. 40. Sententiam autem de eo quod in os intrat, & ex ore exit, parabolam vocant propter obscuritatem, & quòd aliud significatum putarent, quàm verba præse ferrent, quæ non Traditioni tantùm, sed & Legi ciborum discriminatrici repugnare videbantur. *At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?* Nuncne etiam vos, qui jamdudum à me discere debuistis in quo vera pietas sit, qui privatim

Levit. 11 Deuteron. 14.

S. Hieron. in hunc locum.

à me jam sæpè instituti estis, intelligentiâ caretis, ut sermonis mei propriè accepti sensum non percipiatis? *Quod apertè dictum fuerat, & patebat auditui, Apostolus Petrus per parabolam dictum putat, & in re manifesta mysticam quærit intelligentiam. Corripiturque à Domino quare parabolicè dictum putet, quod perspicuè locutus est. Ex quo animadvertimus vitiosum esse auditorem, qui aut obscura manifestè, am manifestè dicta obscurè velit intelligere.*

10. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?* Nullam esse in cibis naturalem immunditiam, quæ ad cor pertingere possit, inde probat Christus, quòd cibus dum adhuc suis fecibus est permixtus, non ad cor defertur, sed in ventrem, & secretis partibus fæculentis, crassioribus, impuris, homini alendo non idoneis ab eo quod purum est & in hominis substantiam convertendum, hæ per alvum ejiciuntur. Cibus igitur quatenus in eo aliquid esse immundi dici posset, in ventrem vadit, & in secessum emittitur; adeoque cùm animi sedes, ejus præsertim partis quà volumus, ex quâ culpa nascitur, sit cor, ut persuasum erat Judæis, utque hîc supponit Christus; ciborum immunditia quæ ad cor non pervenit, multò minùs pertingit ad animum, ut illum inquinare possit. Confert cum Marci 7. 18. 19. *Non intelligitis quia omne extrinsecùs introiens in hominem, non potest eum communicare: quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?*

11. *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Pleraque eorum quæ de ore exeunt, seu ab homine liberè proferuntur & fiunt, seu mala omnia quæ homines solent corde primùm concipere, deinde ore eloqui, opere demùm perficere, *de corde exeunt*, id est, ex anima & voluntate: & ea hominem reum apud Deum faciunt. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* Ex animo & libera voluntate hæc procedunt, & criminum omne genus. Pravas cogitationes, effectu non secuto, ne apud Deum quidem in crimine poni, Judæi putabant, qui hâc Christi sententiâ refelluntur, sicut illi seu Ethnici seu Hæretici, qui adulterium quidem, sed non fornicationem simplicem, crimen esse censebant. *Hæc sunt quæ coinquinant hominem*: cor enim seu voluntas fons est & origo coinquinationis. Confer cum Marci 7. 21. 22. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.*

S. August. lib. 6. contra Faustum c. 7.

12. *Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Cùm enim cibi *non naturâ, sed significatione* immundi essent, animum bene sibi conscium non poterant inquinare; ac proinde manuum lotionem prætermittere, peccatum non erat. Igitur Discipulis Christi, qui manus quandoque non lavabant ante cibi sumtionem, non ex rusticitate, sed ex necessitate, nempè cùm in deserto manducaverunt, aut spicarum manibus confrictarum grana urgente fame comederunt; neglecta manuum lotio vitio verti non debebat. Hac Christi sententiâ Pharisæorum & Scribarum error confutatur, qui lotionum, tametsi Lege Dei minimè præscriptarum, omissionem, crimen esse docebant fornicatione majus. *Qui manibus illotis panem edit* (inquit R. Jose) *perinde peccat ac si cum scorto cubaret.* Imò *Reus est mortis*, ait R. Akiba: cui in carcere detento cùm aqua ad bibendum simul & ad lavandum præberetur, & pars major casu effusa fuisset, manus lavare maluit, quàm bibere dicens, *Melius esse mori, quàm Majorum traditiones violare.* R. Eleazarus, à Synedrio excommunicatus est, quòd lotionem manuum contemneret, ejusdemque Concilii jussu lapis magnus defuncti feretro impositus. *Unde discas*, inquiunt, *Synedrium lapidare loculum feretralem uniuscujusque excommunicati, qui moritur in*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 52. in Matt.

Lirsens Hens Hebraeus in Matt.

A *excommunicatione sua.* Maimonides ait: *Res est summæ sanctitatis, & via summæ Religionis, ut se homo segreget & separet à vulgo, utque eos nec tangat, nec cum iis comedat, nec bibat. Nam separatio talis inducit in puritatem corporis ab operibus malis: puritas corporis inducit in sanctitatem animæ ab affectibus malis: sanctitas animæ inducit in similitudinem Dei.* Et Hierosol. Berachoth: *Quicumque habitat in terra Israëlis, & cibum suum communem manducat in munditia, & linguâ loquitur sanctâ, & mane & vespere recitat Phylacteria; confidat ille se vitam adepturum Mundi futuri.*

13. *Et egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.* In territorium ipsum Tyri & Sidonis, sive in Phœniciæ regionem Christus B non videtur ingressus, qui Apostolis prohibuerat ne in viam Gentium abirent: sed in fines Tyri & Sidonis secessit, in extremas Galileæ partes; Phœniciæ finitimas, cujus præcipuæ urbes erant Tyrus & Sidon. Confer cum Marci 7. 24. *Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire,* (ea nimirum voluntate quam Theologi voluntatem signi vocant, quia clam domum ingressus est, ut solent facere qui latere volunt,) *& non potuit latere*; quia revera, latere nolebat voluntate absoluta, quam beneplaciti appellant. *Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere.* Cùm de finibus illis egressa sit ut Jesum adiret, fines illos ingressus non est Jesus, sed illos versùs C processit, ad confinia scilicet Phœniciæ. *Mulier Chananæa*, quam *Syrophœnissam* vocans S. Marcus, idem omnino significat. Chananæi namque iidem ac Phœnices: sed alia Syriæ, alia Lybiæ Phœnicia; & Chananæi strictè ac peculiariter dicti Hebræis hi qui Sidonem & Tyrum, & quod adjacet oræ maritimæ habitabant. Num. 13. 30. *Chananæus moratur juxta Mare, & circa fluenta Jordanis.* Et disertè Tyri cives *Chananæos* vocat Isaias cap. 23. vers. 11. Rursum Sidonii accensentur Chananæis Judicum 1. vers. 31. & Philo Byblius ex Sanchoniathone apud Eusebium lib. 1. Præparationis Evangelicæ, cap. 10. ait, *Chana, sive Chanaam primum cognominatum fuisse Phœnicem.* Quòd autem S. Marcus *Gentilem* fuisse dici, seu *Græcam*, ut Textus D Græcus significat, non indicat ipsam fuisse idolorum cultricem sed tantùm Hebræam non fuisse gente, neque Judaicæ Religionis. Cæterùm in Judæa, & in vicinis regionibus, & alibi, erant viri fœminæque verum Deum religiosè colentes extra professionem Judaismi, qualis Cornelius, Lydia purpuraria, & alii, de quibus Actuum 10. 2. & 17. 4. & 17. atque hoc sensu Græcum sæpè dixit S. Paulus, omne humanum genus in Græcos & Judæos dispertiens. Hæc igitur Mulier è finibus illis ad Christi famam egressa ad Jesum adiit, clamavitque: *Miserere mei, Domine Fili David.* Non ait, Miserere filiæ meæ, sed, *Miserere mei:* quia filia sine sensu jacebat, *S. Ioannes Chrysost. Hom. 53. in Matt.* ipsa verò & suum, & filiæ sentiebat dolorem. *Domine, Fili David*, Messia à Deo promisse, qualem ex vicinis Judæis & fama publica audiverat. *Filia mea malè à dæmonio vexatur*, Filiam dæmoniacam ad Dominum adducere ausa non est, nec illum rogare ut in domum suam descenderet, ut ille Regulus, sed calamitate suâ, & filiæ E suæ morbo expositis, cælestis Medici misericordiam implorat.

14. *Qui non respondit ei verbum.* Non de superbia Pharisaica, nec de Scribarum supercilio; sed ut mùlieris fidem excitaret ac patefaceret: tùm etiam ne sententiæ suæ contrarius esse videretur, quâ jusserat Apostolis: *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Nolebat enim occasionem calumniatoribus dare, perfectamque salutem Gentium, Passionis & Resurrectionis tempori reservabat. *Et accedentes Discipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte*

«S. Hier. in hunc locum.

eam, quia clamat post nos. Discipuli misericordiâ commoti Christum rogabant, ut ipsius votis & importunis precibus annueret. Hinc colligitur Sanctorum preces apud unum Mediatorem Dei & hominum Christum Jesum piè ac utiliter adhiberi ad impetrandum Dei beneficia. Hinc etiam patet, quòd licèt in domo fuerit Dominus cùm ad eum Chananæa mulier accessit, teste S. Marco: silentio tamen repulsa, egressum è domo Jesum secuta, ambulantem urgebat perseverantibus precibus, & clamore vehementis desiderii teste.

S. August. lib. 2. de Consensu Evang. cap. 49.

15. *Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël.* Non sum missus à Patre ut Apostolus, nisi ad Judæos, tamquam ad oves perditas & errantes, ut eos in viam salutis reducam doctrinâ & miraculis. Christus quidem erat totius humani generis Redemptor, sed Apostolus tantum Israëlitarum, inde *Minister circumcisionis* dictus: & illis, non Gentibus promissus erat; atque ideo rarò & ægrè Gentibus se præbebat, ut omnino se probaret Judæis Messiam ipsis promissum. *Quid est, Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël, nisi quia præsentiam suam corporalem non exhibuit nisi populo Israël? Ad Gentes non perrexit ipse, ut qui contemnebant majus judicium sumerent, quia & præsentia illis est exhibita. Ipse Dominus ibi fuit, ibi matrem elegit, ibi concipit, nasci, ibi sanguinem fundere voluit, ibi sunt vestigia ejus, modò adorantur, ubi novissimè stetit, unde ascendit in cælum: ad Gentes autem misit: sed fortè aliqui arbitrantur quoniam non ipse ad nos venit, sed misit ad nos, non nos audiisse vocem ipsius, sed vocem eorum quos misit: Absit, pellatur ista cogitatio de cordibus vestris: & in his quos misit ipse erat. Ipsum Paulum audi quem misit; ad Gentes enim præcipuè Paulum misit Apostolum: & ait* » *ipse Paulus terrens non de se, sed de illo*; An vultis accipere experimentum ejus qui in me loquitur Christus? » *Audite & ipsum Dominum*: Et alias oves habeo (*idest,* » *in Gentibus*) quæ non sunt in hoc ovili, (*id est, de populo Israël:*) oportet me & illas adducere: *Ergo & per* » *suos non alter adducit. Adhuc audi:* Vocem meam audient: *Ecce & per suos ipse loquitur, & per eos quos misit, vox ejus auditur.* Ut sit unum ovile & unus Pastor. *Duobus istis gregibus tamquam duobus parietibus factus est lapis angularis.* Chananæam porrò mulierem Christus repellit, non quòd ipsam negligat, sed ut repositum atque absconditum in ejus animo virtutis thesaurum in lucem proferat.

Rom. 15. 8

S. Aug. Tract. 47. in Ioann.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 53. in Matt.

16. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.* Repulsâ fides ejus magis augetur; ideòque propiùs accedit ad Jesum, statque coram eo, & *procidens ad pedes ejus*, ait; Domine, succurre mihi. *Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Non est congrum projicere canibus panem alendis filiis destinatum. Panem vocat gratiam Evangelii, doctrinam & miracula sua. Filiorum nomine Judæos intelligit, quibus promissiones factæ, & ex quibus secundùm carnem Christus: nomine canum Gentiles & extraneos. Loquitur autem & ex Judæorum sententia, qui Gentiles non secùs ac canes aversabantur. *At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Ita quidem se res habet, Domine: verumtamen & catelli seu canes domestici sub mensa dominorum suorum edunt micas seu frustula panis ipsis projecta aut fortè cadentia, sine ullo filiorum detrimento: sic licèt gratiam tuam ac miracula Judæis copiosè proponas quasi filiis, mihi certè velut cani micam impertiri potes, exiguum beneficium, filiæ sanitatem quam supplex postulo. *Scio me filiorum panem non mereri, nec integros posse capere cibos, nec sedere ad mensam cum patre: sed contenta sum reliquiis catulorum, ut per humilitatem micarum ad panis integri veniam magnitudinem. O mira rerum conversio! Israel quondam filius, nos canes. Pro diversitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur*: Circumdederunt me canes multi.

Marci 7.

S. Hieron. in hunc locum.

Psalm. 21

17. *Et respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.* Vox est admirantis & quasi victi precibus mulieris. Magna fides tua de me, officioque meo, & miraculis, de populi Judaici ac Gentilis conditione. Magna est fides tua, quam tot virtutes comitantur & commendant, fervens oratio, impetrandi fiducia vehemens, admirabilis constantia & perseverantia, quam duriora verba & repulsæ non frangunt, summa humilitas, prudentia & modestia singularis. *Mira sub persona mulieris Cananitidis Ecclesiæ fides, patientia, & humilitas prædicatur. Fides, qua credidit sanari posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta in precibus perseverat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat.* *S. Hieron.*

Fiat tibi sicut vis. Ac si diceret, Fides quidem tua majora quàm petis posset impetrare, verumtamen fiat ut vis. Hæc vox illi affinis est, qua dictum est: *Fiat cœlum & factum est cœlum.* Utitur verbo imperantis ad restaurandam sicut ad condendam creaturam. *Et sanata est filia ejus ex illa hora.* Confer cum Marci 7. 30. *Et cùm abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.*

Genes. 1.

Psal. 148. 5.

18. *Et cùm transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ: & ascendens in Montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos: ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israël.* Cùm secessisset Jesus à Phœniciæ finibus, ubi obiter fuit, venit ad stagnum Genesareth, ubi frequens versari solebat: & ascendit in montem, ibique sedebat exspectans Israëlitas ad se confugientes. Et accesserunt ad eum turmatim, adducentes infirmorum omne genus, mutos, cæcos, claudos, mutilos, seu membris captos, quorum scilicet manus vel alia membra, seu naturæ vitio, seu paralysi aliisve morbis debilitata erant, & usui inepta: & eos ad pedes Jesu abjecerunt, ut eum ad commiserationem excitarent. Omnes porrò Jesus sanos fecit seu verbo, seu manuum impositione. Hinc turbarum admiratio, videntium impleri Vaticinium Isaiæ: *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Et laudabunt Deum, qui exhibito Messia Patribus promisso, Israëlem visitavit.

Isai. 35. 5. & 6.

19. *Jesus autem, convocatis Discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Convocatis Discipulis suis, ut eorum attentionem ad miraculum mox edendum excitaret, ait: Miseret me plebis, quæ triduo jam adhæret mihi, doctrinæ miraculisque meis adeò attenta, ut de victu non cogitet, nihilque jam habeat annonæ. Dimittere eos impastos nolo, ne inediâ extenuati, in itinere viribus deficiant; *Quidam enim ex eis de longè venerunt.*

Marci 8. 3.

20. *Et dicunt ei Discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?* Quasi prioris jam obliti miraculi, Discipuli, quorum adhuc infirma fides, quærunt unde panes suppetere possint ad tantam hominum multitudinem satiandam. *Et ait illis Jesus; Quot habetis panes?* Quot panes vobis supersunt in familiæ nostræ annonam repositi? *At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.* In priori miraculo multiplicationis panum, appositi sunt turbis quinque panes, & duo pisces: in isto, panes septem & pisciculi numero pauci, mole exigui. *Qui ait eis: Afferte mihi illos hûc. Et præcepit turbæ ut discumberent*, non super fœnum, ut priùs, sed *super terram. Et accipiens septem panes & pisces, & gratias agens*, sive benedicens, *fregit, & dedit Discipulis suis, & Discipuli dederunt populo*, quemadmodum in priori miraculo multiplicationis quinque panum factum erat. *Et comederunt omnes, & saturati sunt.* Comederunt quantum cuique opus erat,

erat, donec fames impleretur. *Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas*, In superiori miraculo duodecim cophini, hîc septem sportæ implentur fragmentorum reliquiis. Unde sportas habuerint, inutilis quæstio. Sporta major & capacior cophino est. *Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum extra parvulos & mulieres.* In superiori miraculo quinque millia ex quinque panibus: in isto quatuor millia præter pueros & mulieres, ex septem panibus satiata sunt, ut significatur Deo æquè facile esse multos ex A modico ac pauciores ex multo alere.

21. *Et dimissâ turbâ, ascendit in navicularn: & venit in fines Magedam.* Sive; *in partes Dalmanutha*, ut ait S. Marcus. Ex tabula enim Judææ constat eumdem fuisse tractum, in quo vici *Magedam & Dalmanutha*; ita ut ab utrovis denominari is tractus potuerit. Hic S. Augustini sensus est; scribentis; *Eundem locum esse sub utroque nomine.* Addit plerosque Codices non habere etiam secundùm Marcum, nisi *Magedam*. Marci 8. 10. S. August. lib. 2. de Consensu Evang. c. 51.

Sensus Moralis.

1. TUNC *accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quare Discipuli tui transgrediuntur Traditiones Seniorum? Non enim lavant manus suas cùm panem manducant.* Superstitiosarum devotionum, & humanarum traditionum amore Pastoribus, veræque pietatis professoribus obtrectare, & Ecclesiam Christi perturbare, Pharisaicum vitium est. Plurimi sunt qui graviter offenderentur, si viderent aliquem non lotis manibus ad sacram Communionem accedere; & religioni non ducunt Christi Corpus immundo corde sumere & manducare, adhuc in proximis peccatorum occasionibus constituti, nondum cum inimicis reconciliati, restitutione rerum alienarum, bonorum malè partorum, famæ alienæ violate non factâ, non expiatis baptismo lachrymarum gravissimis delictis. Multi qui pii videri volunt, affectum venialium peccatorum; quo infuscatur anima, non deponunt. In nonnullis Ecclesiis (inquiebat S. Joannes Chrysostomus) hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi studeant quomodo manibus loti, candidis induti vestimentis in Ecclesiam ingrediantur; quomodo autem animam atque mentem suam puram atque defæcatam offerant Deo, nullam habent curam. Hæc dico, non quia lavare os aut manus prohibeam; sed quia non aqua solum abluere os velim, verùm etiam, quod æquius est, omni virtutis ornatu. Sordescunt quippe manus homicidio, cæterisque operibus pravis: os autem maledictione, contumeliâ, blasphemiâ, verbis obscœnis atque iracundis, dissoluto risu atque scurrilitate. Si ergo nullius horum tibi conscius es, neque his maculis obscœnus, ingenti accede fiduciâ: sin autem millies his sordibus te fœdasti, cur incassum laboras? Cur aquâ os atque linguam diligenter lavas, pernicio sam verò atque pestiferam vitiorum istorum maculam non abstergis? Si manus stercore, aut cœno illitas haberes, audereſne ita sordidus orare? Minimè, inquies. Hoc tamen nullum tibi damnum afferret, istud omni peste pernicio sius est. Quomodo igitur ea quæ indifferentia sunt vereris: quæ autem certam perniciem habent, ex desidia negligis? Quid igitur, an non est orandum? inquies. Orandum quidem tibi est, sed non sordido, vitiorumque maculis & pravis affectibus fœdato? Sed si casu lapsus fuero, inquies, quid agendum? Deterge maculas tuas diligenter, largas effunde lachrymas, ingemisce, misericorditer pauperibus de tuis facultatibus eroga, si injuriam cuipiam feceris, satisfacias abundè, reconcilia te illi, ne magis Oratione tua Dei iram provoces; deterge linguam tuam oraturus. Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus supplicando tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes hoc habitu Deum orare? Nam qui orat, linguâ quasi manu utitur, qua Dei genua supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: *Si multiplicaveritis deprecationem, non exaudiam vos. Vita enim & mors est in manu linguæ: & ex sermonibus tuis justificaberis, atque ex sermonibus tuis condemnaberis.* Quo die liberis legitimè operam dedisti, quamvis crimen illud non sit, orare tamen non audes: convitiis autem atque contumeliis proximo illatis fœdus, ac gehennæ reus, antequam te ipsum mundes manus ad cœlum tollis. Dic quæso, quomodo non inhorrescis? Annon audisti Paulum dicentem, *Honorabiles esse nuptias, & thorum immaculatum?* Quòd si ab incontaminato surgens lectulo, timeas ad orandum accedere: cùm in diaboli lectulo sis, quomodo nomen Dei audes invocare? Diaboli quippe lectus est, in convitiis & injuriis delectari: & iracundia velut perniciosus adulter occultâ voluptate animam commaculat, & ex pernicioso semine diabolicas inimicitias parit: contraque matrimonii jura omnia peragens, eos qui pacis vinculo in unum coarctantur, in multas dirimit partes, cùm matrimonium duos in una carne conjungat: Nec conjunctos solum dissjungit iracundia, sed ipsum etiam animum scindit & lacerat. Quare ut liberè Deum adire possis, iracundiam, rixas, obtrectationes, convitia devita. *Levantes puras manus*, inquit Apostolus, *sine ira & disceptatione.* 1. Tim. 2. 8.

2. *Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* Cæco falsoque zelo ducuntur, quem Pharisaicum appellare non dubitavero, qui superstitiosas observantias, humanas adinventiones, præposteras devotiones, legi mandatisque Dei, & capitalibus Christianæ professionis officiis anteponunt. Deum colere sibi videntur legem ejus violando, propriamque voluntatem ejus adorandæ voluntati præponendo, idolum falsi zeli colunt in templo cordis sui positum. *Et ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso introitu.* Hos abusus Pastores & Prædicatores verbi Dei palam impugnant ad imitationem Christi, Domini corripientes in spiritu lenitatis, non insultando, sed docendo; non studio partium, & turpis lucri cupiditate, sed studio salutis animarum, & charitate: non ut vincant sed ut veros adoratores Deo acquirant, qui ipsum adorent in spiritu & veritate. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* Inexcusabiles sunt, qui mandata Dei violant, legemque latam à Deo optimo maximo, in homines beneficentissimo, à Deo Creatore, conservatore, Redemptore conditam; cujus observatoribus æternum præmium promisit, seipsum videndum ac fruendum: Legem cujus observatio non solùm possibilis, sed facillima est, Jugum enim ejus *suave est, & onus leve.* Hac de re legatur Liber 4. Theologiæ nostræ Dogmaticæ & Moralis, Cap. 2. Articulis 3. & 4. Ezech. 8. 5.

3. *Deus dixit, honora patrem & matrem; & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum feciſtis Mandatum Dei propter traditionem vestram.* Bene lex quæ præmiserat, *Diliges Dominum Deum tuum*, & *Diliges proximum tuum*, subjecit, *Honora patrem tuum & matrem tuam.* PRIMUS *enim gradus iste pietatis est; namque hos auctores tibi esse voluit Deus. Honora obsequiis, ut abstineas à contumeliis; quia ne vultu quidem lædenda pietas est parentum. Sed parum est non lædere, quid Lex prospexit ne patiantur injuriam:* Qui enim maledixerit patri vel matri, morte morietur: *Tu honorâ ut bonus sis. Aliud est Legis beneficium, aliud pietatis officium. Honora tuos, quia suos Dei Filius honoravit. Legisti enim*, Et erat subditus illis: *Si Deus servulis, quemadmodum tu parentibus? Honorabat igitur Joseph & Mariam Christus, non naturâ debito, sed pietatis officio. Honorabat & Patrem Deum, quemadmodum* S. Ambros. lib. 8 in Lucam n. 72. & seq. Exod. 21. 17. Luc. 2. 51.

S. Joan. Chrys. Hom. 52. in Matt. Psal. 1. Prov. 18. Matt. 12.

nemo potuit honorare; ut eſſet obediens uſque ad mor-
tem. Honora ergo & tu parentes. Eſt autem honor non
1 Tim. 5. 3. *ſolùm honorificentiæ, ſed etiam largitatis*: Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt. *Honor enim eſt deferre pro meritis. Paſce patrem tuum, paſce matrem tuam. Et ſi paveris matrem, adhuc non reddidiſti dolores, non reddidiſti cruciatus quos pro te paſſa eſt: non reddidiſti obſequia quibus te illa geſtavit: non reddidiſti alimenta quæ tribuit tenero pietatis affectu, immulgens labiis tuis ubera: non reddidiſti famem quam pro te illa toleravit, ne quid quod tibi noxium eſſet, ederet; ne quid quod lacti noceret, hauriret. Tibi illa jejunavit, tibi manducavit, tibi illa quem voluit cibum non accepit, tibi quem noluit cibum ſumpſit, tibi vigilavit, tibi flevit, & tu illam egere pateris? O fili, quantum tibi ſumis judicium, ſi non paſcas parentem! Illi debes quod habes, cui debes quod es. Quantum judicium ſi paſcat Eccleſia, quos tu nolis paſcere!* Si quis fidelis, *inquit, aut ſi qua fidelis* habet viduas, ſubminiſtret illis; ut non gravetur Eccleſia, ut his quæ verè viduæ ſunt ſufficiat. *Hoc de extraneis, quid de parentibus? .... Ne commiſeris, fili, ut parentes tuos aliorum fames paſcat: ne commiſeris, fili, ut jejunia pauperum parentibus tuis cibum quærant. Si non propter gratiam & ſalutem, propter verecundiam paſce. Non pudet ſi te ingrediente Eccleſiam, alienis manus ſuas anus mater extendat, & prætermiſſâ filiâ; de extraneis ſtipem poſcat; cùm tu tranſeas ſublimi collo, & nitidis oculorum, trahens veſtem, habens inaures,*
Iſai 3. 16. & ſeq. *& dextralia, & annulos, & reliqua quæ Iſaias dicit? Quid ſi in te ſermonem vertat, repoſcens naturæ debitum, alimentorum pretium, manus tuæ quod genitrici debetur officium? Quid reſpondebis? Dabiſne aliis? quid ſi tibi objiciant: Vade, priùs matrem tuam paſce. Nam etſi pauperes ſunt; impiam tamen non quærunt collationem. Nonnè audiſti ſuprà, quia Dives ille in byſſo & purpura recubans, cujus de menſa micas Lazarus colligebat, pœnis cruciatur æternis, quia pauperi non impertivit alimenta? Si non donare extraneis grave eſt; quantò gravius excludere parentes? Sed dicis te, quod eras parentibus collaturus, Eccleſiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum. Unde reprehendentibus Judæis, quia Diſcipuli Domini manus non lavarent, reſpondit Jeſus:* Quicumque dixerit; Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit, non honorificabit patrem aut matrem.

Et irritum feciſtis Mandatum Dei propter Traditionem veſtram. Judæi cùm hominum traditionem ſequuntur, Dei negligunt: Diſcipuli traditionem Dei præferentes, hominum negligebant, ut manus non lavarent cùm panem manducarent; quoniam, *Qui lotus eſt totus,*
Ioann. 13. 10. S. Amb ibidem n. 78. & 79. *non habet neceſſe ut manus lavet.* Laverat eos Jeſus, lavacrum aliud non quærebant; uno enim Chriſtus baptiſmate omnia ſolvit baptiſmata. Itaque quem laverit Eccleſia, non habet neceſſe iterum lavari. Ergo myſterio intendebant Diſcipuli, non ſui munditiam corporis, ſed animæ requirentes. Hoc reprehendebant Judæi, ſed argutè redarguuntur à Domino, quòd inania obſervent, profutura deſpiciant. Et ideo illis dicit: *Vos quare dicitis patri aut matri, quos Lex præcipit honorari; Munus quodcumque eſt ex me tibi proderit?* Id eſt, cùm petit ad ſumptum aliquid egens pater, aut mater à filio, quia Legem timens Judæus excuſationem non dandi requirit, dicere ſolet: *Munus quod eſt ex me, tibi proderit*; ut dicatam à filiis Deo pecuniam pater religioſus accipere reformidet. Sed hæc traditio hominum eſt excuſationes obtexentium avaritiæ ſuæ. *Cæterùm Dei traditio eſt ut priùs paſcas parentes. Nam ſi juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quantò magis fames quæ morte gravior eſt?* Quo loco inſolentem Dominus infrænat jactantiam. *Multi enim ut prædicentur ab hominibus, Eccleſiæ conferunt, quæ ſuis auferunt; cùm miſericordiâ à domeſtico progredi debeat pietatis officio. Da ergo priùs parenti, da etiam pauperi, da illi Presbytero, quod tibi abundat terrenum, ut ab illo accipias ſpirituale quod tibi deeſt; etenim qui honorat, honorabitur. Vide ergo quia ille cùm accepit tradit: & accipit non quaſi inops, ſed quaſi remuneraturus majore menſura.*

Pietatis igitur officia erga Prælatos, qui Patres ſunt & Paſtores animarum noſtrarum, nec non erga Reges & ſupremos Principes, quorum ſubditi ſumus, hoc Dei Mandatum complectitur: *Honora patrem & matrem.* Ipſis ideo non modò ſalutationes, reverentiam, & obedientiam, ſed & ſubventionem debemus. Igitur *Cui honorem, honorem; cui tributum, tributum; cui vectigal,* Rom. 13. 7. *vectigal.* Iſtius explicationem uberrimam præcepti lege Libro 4. Theologiæ noſtræ Dogmaticæ & Moralis, cap. 6. Articulo 1. Qui ab hoc pietatis officio homines quavis ſpecie pietatis avertit, impius eſt, Phariſæus, Dei & Chriſti inimicus.

4 *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias, dicens: Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Cultus exterior abſque interiori Deo non placet, ad ſalutem inutilis eſt. Animo Deus colendus. Vera pietas in conjunctione cordis cum Deo poſita eſt. S. Auguſt. Epiſt. 14. Edit. noviſſimæ Pariſ. c. 18. *Deus* enim *non colitur niſi amando.* Deus noſter Deus zelotes, cor noſtrum imprimis poſtulat. *Præbe*, inquit, *fili mi, cor tuum mihi.* Abelis Munera Deo accepta fuerunt, diſplicuerunt Munera Caini, non rectè dividentis, quia Prov. 23. 26. *Dans Deo aliquid ſuum, ſibi retinuit ſe ipſum.* Cor noſtrum Dei templum eſt præcipuum, in quo adorandus eſt in ſpiritu & veritate. *Nonnè meliùs in noſtra dedicandus eſt mente, in noſtro imo conſecrandus eſt pectore?* ... S. Auguſt. lib. 15. de Civitate Dei c. 7. C *Cùm ſit litabilis hoſtia bonus animus, & pura mens, & ſintera conſcientia.* Hypocritæ homini convenit illud Sapientis: *Cor ſuum dabit in ſimilitudinem picturæ.* Falſa fucataque pietas picturæ ſimilis eſt, quæ in exterioribus ſiſtit, caput, oculos, labia, manus, pedes, veſtes adumbrat, inde incipit, ibi abſolvit opus ſuum. At vera pietas ſimilis eſt naturæ, quæ ab interioribus incipit corporis partibus, cor, jecur, pulmones, viſcera, cæteraſque partes interiores corporis humani primò fabricatur, deinde ad externa membra progreditur: ſic vera pietas primò format illum *qui abſconditus eſt cordis homo*, primò format *cor rectum, cor novum, cor mundum, contritum, humile, cor bonum & perfectum, cor ſenſatum, cor* D *docile, cor ardens igne fervidæ* charitatis; *illuminatos oculos cordis; bonam voluntatem*, Deique voluntati planè ſubjectam & obedientem *Viſcera miſericordiæ:* deinde ad exteriora progreditur, hominem exteriorem componit, membra corporis *ſervire* facit *juſtitiæ in ſanctificationem*, oculos avertit ne videant vanitatem, à muliere compta, à ſpectaculis; linguam prohibet à malo, & labia ne loquantur dolum; labia in Dei laudes aperit; manus extendit ad pauperem eleemoſynis ſublevandum, pedes avertit à malo, ab occaſionibus peccati, dirigit in viam ſalutis, in Templa ubi Deus oretur, ubi divinum verbum audiatur, ubi Sacramenta percipiantur, in Xenodochia, in carceres, in pauperum tuguria, ubi pauperes, infirmi, captivi juventur. Sed qui hæc pietatis opera exteriùs faciunt ad oſtentationem, aut ob humanas quaſvis rationes, hypocritæ ſunt, dant cor ſuum in ſimilitudi- E nem picturæ, ipſiſque convenit terribilis illa Domini ſententia: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Si illorum cor longè eſt, noſtrum autem cor proximum eſt, quia credimus, quia ſperamus, quia diligimus, quia Chriſto adjuncti ſumus, quia membra ipſius facti ſumus: Numquid membra longè ſunt à Capite? Si eſſent longè & diviſa eſſent, non diceret: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* Si ſeparata eſſent, non de cælo diceret, *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Si non in nobis eſſet, non diceret, *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Et cùm dicerent illi, *Quando te vidimus eſurientem? Reſpondit, Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ecce populus, ecce appropinquans Iſraël: & cum illo modò ſpe, poſtea re: De quo ſcriptum eſt: *Hymnus omnibus Sanctis ejus, filiis Iſraël, populo appropinquanti ſibi.*

S. Aug. Enarr. in Pſal. 149.

5. *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Qui superstitiosas & humanas prorsus devotiones in Ecclesiam introducunt, & peccatori puerilibus illis observantiis occupato blandiuntur, dicentes ei, *Pax, pax*, ubi non est pax, cùm Dei legem propter humanas illas adinventiones & externas observantias illum negligere doceant vel permittant, ministri sunt & procuratores dæmonis ad seductionem eorum quibus inest aliquis Religionis sensus, seu aliqua ad pietatem propensio. Frustrà Deum & Christum se colere gloriantur. Cæcos illos Magistros non excusabit nec ab ira ventura salvabit, pia (ut ipsis videtur) intentio, *Non habebunt mercedem cum veris cultoribus*: Itaque *Non sit Religio in phantasmatibus nostris*: si verè religiosi & pii esse volumus, ut debemus.

Rabanus Maurus.

S. Augustin. lib. de vera Religione.

6. *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem.* unâ sententiâ duo quædam hominis ora complexus est Christus, unum corporis, alterum cordis. Nam utique unde illi hominem putaverant inquinari, in os intrat corporis; unde autem Dominus dixit hominem inquinari, de cordis ore procedit. Nullum autem est absque voluntate peccatum: cùm sit *voluntas faciendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Nemo planè inquinatur peccato, nisi velit. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum est. *Omnis fructus malus est, qui ex radice charitatis non surgit.* Nihil vitio datur in Dei judicio, nisi quod ex cupiditate oritur. Gratiam & charitatem quæ mundum & immaculatum hominem efficiunt, nemo nisi volens amittit.

S. Aug. lib. 15. de Trinitate c. 10.

S. Augustin.

7. *Tunc accedentes Discipuli ejus dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur.* Superbi de terroribus vitiisque suis argui nolunt; nec doceri volunt ut illa emendent: quin & aliis prædicari veritatem, quam ipsi non amant, utpotè antiquis erroribus & cupiditatibus suis repugnantem, ægrè patiuntur. *Veritatem amant lucentem, oderunt redarguentem.* Pharisaicum istud scandalum est, quod Christus Præceptor Optimus contemnendum docet. *Magistra veritas ne in quorumdam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit. Et rursum quia generari scandalum in quorumdam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utiliùs permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur. Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur. Quicquid non est eradicandum, manifestum est à Patre esse plantatum. Bona autem voluntas, omnium virtutum germen est primum. Quæ innixa origini suæ, in illa æterna & incommutabili voluntate requiescit, ut verè sit spiritualis: quoniam* Qui *adhæret Deo, unus spiritus est.* Bona voluntas superni agricolæ prima plantatio est: prava voluntas & cupiditas, plantatio dæmonis est. Imploranda jugiter Dei gratia, ne pravæ voluntati & cupiditati nostræ dimissi, spinæ in agro dominico simus, penitùs eradicandæ, & in fornacem ignis æterni mittendæ. Nam *Humana natura in primi hominis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est proclivior voluntatem, cui committi non est aliud quàm dimitti. Hæc itaque voluntas vaga, incerta, infirma ad efficiendum, facilis ad audendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxia, suspicionibus inquieta, gloriæ quam virtutum avidior, famæ quàm conscientiæ diligentior,* (qualis erat Pharisæorum voluntas) *& per omnem sui experientiam miserior fruendo his quæ concupiverit, quàm carendo: nihil in suis habet viribus, nisi periculi facilitatem; quoniam voluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tantò citiùs propinquat iniquitati, quantò acriùs intenditur actioni. Quandiu ergo homini ea placent, quæ Deo displicent, voluntas ejus animalis est. Quia etiamsi in bonis moribus agat, malè adhuc vivit, si non in Dei gloriam vivit. Hoc est enim præcipuum & proprium piorum, ut in Domino glorientur, nec se nisi in Deo diligant. Bene enim se amant, qui in se opera Dei amant. Nam & Deus hoc amat in nobis quod ipse fecit; & hoc odit quod ipse non fecit. Si ergo opus Dei amamus in nobis, bonam voluntatem rectè amamus.* Hæc enim est plantatio Patris cœlestis, quæ non eradicatur.

Auctor. lib. de Vocatione omnium Gentium lib. 1. c. 6.

Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur. Non solùm Hæreticos & Schismaticos, sed etiam malos Christianos spectat terribilis illa sententia. *Nemo sapiens est, nisi fidelis; nemo major, nisi Christianus; nemo autem Christianus, nisi qui in finem usque perseveraverit. Tu, ut homo, extrinsecùs unumquemque nosti. Putas quod vides, vides autem quousque oculos habes. Sed oculi Domini alti. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur: & ideo cognoscit Dominus qui sunt ejus, & plantam quam non plantavit Pater, eradicat: & de primis novissimos ostendit, & ventilabrum in manu portat ad purgandum aream suam.* Christiani quidem sunt secundùm characterem, secundùm fidem, secundùm præsentem justitiam, qui non perseverant; sed *temporales* sunt, sed Christiani non sunt secundùm prædestinationem æternam, quia Christo veræ viti tamquam palmites non adhærebunt in æternum, nec in ipso manebunt; ideòque ut plantæ inutiles eradicabuntur. Hoc sensu & S. Augustinus ait: *Corpus Domini non est, quod cum illo non erit in æternum.* Illos quoque spectat hæc Domini sententia, qui Ecclesiasticas Dignitates & sacra Ministeria ambitionis impulsu, aut intuitu commodorum temporalium sibi sumunt, à Deo non vocati, à Patre cœlesti in agro Ecclesiæ non plantati. *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur.*

Tertull. lib. de Præscript. Hæret. c. 3.

8. *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Duces cæci sunt, qui divinæ legis, & verbi Dei sive scripti sive traditi lumine non illustrati, secundùm traditiones, opiniones, & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia conscientias moderantur. Hi viam illam arctam, quæ ducit ad vitam, nescientes, & ab ea, cum his quos dirigunt, aberrantes, in foveam æternæ damnationis illos pertrahunt, & cum ipsis pereunt. *Pastorum imperitia meritis congruit sæpè subjectorum, qui quamvis lumen scientiæ sua culpa agente non habeant, districto tamen Dei judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui sequuntur offendant. Hinc Veritas dicit:* Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. *Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis ministerio denuntiat dicens:* Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva. *Oculi quippè sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi providendi itineris officium suscipiunt: quibus bi nimirum qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur: quia cùm lumen scientiæ perdunt qui præeunt; profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curvantur qui sequuntur.* Nec excusabuntur in Dei judicio, qui cæcis ducibus adhæserint, siquidem vitam moresque suos non hominum placitis & opinionibus, sed Dei legi & Evangelii doctrinæ conformare debent. *Sciant igitur errare se, qui Philosophiam putant esse sapientiam: non trahantur auctoritate cujusquam; sed veritati potiùs faveant & accedant. Nullus hic temeritati locus est, in æternum stultitiæ pœna subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit. Homo autem qualiscumque est, si sibi credit, hoc est, si homini credit, (ut non dicam stultus, qui suum non videat errorem) certè arrogans est, qui sibi audeat vindicare quod humana conditio non recipit.* Opinionibus & traditionibus hominum in materia morum, ubi de salute æterna agitur, etiamsi Sapientum & Doctorum nomen obtinue-

S. Gregor. M. Hom. 7 in Ezechielem.

S. Gregor. M. parte 1. Pastoralis c. 1.

Psal. 68.

Lactantius lib. 3. Instit. c. 13.

rint, neglecta Dei lege acquiescere stultissimum est. *Ni-*
Idem cap. 27. *hil* enim *ponderis habent illa præcepta, quia sunt humana, & auctoritate majori, id est, divinâ illâ carent ... Nihil apud eos certi est, nihil quod à scientia veniat: sed cùm omnia conjecturis agantur, multa etiam diversa & varia proferantur; stultissimi est hominis præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera sint an falsa dubitabitur.* Præclarè S. Basilius: *Ne morer*, inquit, *hominum judicia, sed per Evangelica præcepta absolutè instituar, quæ neque cum temporibus, neque cum humanarum rerum circumstantiis mutantur; sed eadem permanent ita perdurantia, ut à veraci ac beato ore prolata sunt. Homines verò similes sunt nubeculis pro ventorum immutatione ad aliam atque aliam aëris partem jactatis.* Nemo igitur ex proprio arbitrio leges sibi aut aliis, ubi de salute agitur, constituat. Nec sibi ex multitudine similiter sentientium plaudat. Nam ut sapienter monet Petrus Cantor Parisiensis: *Non minùs peccas, quia cum multis; sed magis peccas: nec minùs ardebis, quia cum pluribus. Qui per multitudinem, vel Prælatum, excusari à peccato credunt, similes sunt Pilato lavanti aquâ manus suas, & dicenti*, Mundus sum à sanguine hujus: *non Danieli, qui ait:* SANGUINEM *innocentem condemnastis, viri Juda, redite ad judicium.*

S. Basil. M. Epist. 28.

Petrus Cantor, in Verbo Abbreviato.

9. *Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis Parabolam istam. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?* Heu quàm pauci, etiam inter illos qui scientiæ nomine gloriantur, Christianæ Religionis officia, divini cultûs puritatem, Evangelii spiritum intelligunt! Istud intelligentiæ donum à Deo oratione ferventi petendum est, & cum Propheta dicendum: *Da mihi intellectum ut discam Mandata tua.* Si Propheta intellectum dari sibi postulat, quis tam arrogans qui profiteatur in potestate sua esse intelligentiam? *Nisi credideritis, non intelligetis*, ait Propheta. *Proficit ergo noster intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides proficit ad credenda quæ intelligat: & eadem ipsa, ut magis magisque intelligantur, in ipso intellectu proficit mens. Sed hoc non fit propriis tamquam naturalibus viribus, sed Deo adjuvante atque donante; sicut medicinâ fit, non naturâ, ut vitiatus oculus vim cernendi recipiat. Qui ergo dicit Deo*, Da mihi intellectum ut discam Mandata tua, *non omni modo expers ejus est, velut pecus: nec ita quamvis homo, ut in eorum numero deputandus sit qui ambulant in vanitate mentis suæ, obscurati intelligentiâ, alienati à via Dei. Nam si talis esset, nec hoc diceret. Non autem parvi est intellectûs, nosse à quo poscendus sit intellectus. Et cogitandum est quantò sint altiùs intelligenda divina Mandata; quando ad ea discenda sibi adhuc dari intellectum petit, qui jam sic intelligit, & qui eloquia Dei se custodisse ante jam dixit.*

Isai. 7. v. 9. secundùm 70.

S. Aug. serm. 19. in Psalm. 118.

Psal. 118.

10. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, &c.* Corde seu voluntate peccatores vel boni sumus ac justi, Deo vel Mundo, Christo vel diabolo adhæremus. Ex voluntatis nostræ rectis vel pravis affectibus à Deo judicabimur. In corde nostro seu libertate semina sunt peccatorum omnium: in solo Christi corde virtutum omnium principia & semina sunt. Ex nobis ipsis peccatores, ex Christi gratia & misericordia boni ac justi sumus. *Liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono ..... Idonea fuit humana natura per liberum arbitrium vulnerare se: sed jam vulnerata & saucia, non est idonea per liberum arbitrium sanare se.* Tuæ igitur gratiæ deputo, Domine, & quæ feci bona, & quæ mala non feci. *De corde exeunt cogitationes malæ*, &c. *Hæc sunt quæ coinquinant hominem.* Opus igitur externum minimè necessarium est ut apud Deum rei simus; sola cogitatio & voluntas prava sufficiunt. Quàm multi cum diabolo pœnis æternis addicti sunt, qui sola cogitatione prava cum consensu, sola voluntate & affectu peccaverunt! *De corde exeunt cogitationes malæ, &c.* Omni ergo vigilantiâ custodiendum cor nostrum est, ne pravis cogitationibus, si quæ surrepserint, consensum præbeat. *Omni custodiâ serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Gratiam Christi invocemus, quæ corda nostra dirigat in charitate Dei. Cor nostrum inter Christum Salvatorem nostrum, & seductorem diabolum positum, quam voluerit in partem inclinat. Si firmâ charitate adhæserit Liberatori, nullus ad illud aditus patebit seductori. *Diabolus adjutor & incentor malarum cogitationum potest esse, auctor esse non potest.*

Idem cap. 27.

Proverb. 4. 23.

S. Hieron. in cap 15. S. Matt.

11. *Et egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa, clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine, Fili David, filia mea malè à dæmonio vexatur.* Inde novit vocare Filium David, id est, Messiam à Deo promissum, quia egressa jam fuerat de finibus suis, & errorem Tyriorum ac Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiserat. Peccator qui animæ suæ liberationem à dæmonis servitute vult impetrare, miserum animæ suæ statum imprimis agnoscat, suamque doleat calamitatem, longè graviorem quàm puellæ à dæmonio vexatæ, cujus liberationem mater à Salvatore tam humili, tam ferventi prece postulabat. Peccandi deponat affectum, ex occasionibus emergat eaque penitùs dimittat, confugiat ad Medicum, ab una ejus misericordia salutem animæ suæ & liberationem expectet, quæ solius Christi gratiæ opus est. *Miserere mei Domine, sana animam meam quia peccavi tibi.* Oret cum fiduciâ, *postulet in fide nihil hæsitans*, Chananææ exemplo. Egrediatur è sæculi, quasi ex Tyri & Sidonis finibus: Mundi errores, amores, consuetudines, pompas, vanitates dimittat. Orationes suas à Deo non exaudiendas certò sciat, nisi affectus mutaverit, dicente Propheta: *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Et, *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam: Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.* Unde S. Job: *Si iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo injustitia: tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.* INIQUITAS *in manu, est culpa in opere. Injustitia in tabernaculo, iniquitas in mente. Quæ duo si perfectè tergimus, ad Deum statim sine macula faciem elevamus*, &c.

S. Hieron. in hunc locum.

Psalm. 65.

Isai. 1.

Iob. 11.

S. Greg M. lib. 10. Moral. cap. 2.

12. *Qui non respondit ei verbum. Et accedentes Discipuli ejus rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos.* Chananææ mulieris fides ipsam ad orandum impellit. Non enim invocaret, in quem non crederet: & oratio vicissim illius fidem auget & corroborat ut sustinere possit probationem silentii, repulsæ, verborum denique duriorum. *Clamabat ergo avida impetrandi beneficii, fortiterque pulsabat: & dissimulabatur ab ea, non ut misericordia negaretur, sed ut desiderium accenderetur; nec solùm ut desiderium accenderetur, sed ut humilitas commendaretur. Clamabat ergo tamquam Domino non audiente, sed quod facturus erat in silentio disponente.* Pari fide ad Christum liberatorem nostrum clamemus. *Clamavi in toto corde, exaudi me Domine.* EST *autem clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm est in oratione, magnum exprimit desiderandis & petendis affectum, ut non desperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.* Indignos autem nos censere debemus qui à Domino exaudiamur, & Sanctos apud ipsum intercessores adhibere, ut Chananæa Apostolos.

S. Aug. serm. 79. aliàs de Tempore 74. cap. 1.

Idem sermone 29. in Ps. 118

13. *Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël.* Illis enim exhibuit præsentiam suam, pro illis in se sævientibus crucifixus oravit, dicens, *Pater, ignosce illis, quia nesciunt; quid faciunt.* Intelligebat Medicus phreneticos

S. Aug. lib. de Correptione & Gratia, cap. 11. Idem sermone 156 aliàs 13. de Verbis Apostoli.

S. Aug. serm. 67. cap. 3. & 5.

„ mente perditâ Medicum occidentes, & occidendo Me-
„ dicum nescientes, sibi medicamentum facientes. *De Do-*
„ *mino enim occiso omnes curati sumus, illius sanguine*
„ *redempti, pane illius corporis à fame liberati.* Hanc er-
„ go præsentiam Judæis Christus exhibuit. Hoc ergo ait,
„ *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël*:
„ ut illis præsentiam sui corporis exhiberet, non ut oves
„ quas habebat in Gentibus contemneret & præteriret. Ad
„ Gentes enim ipse non ivit, sed Discipulos misit. Et ibi
Psal. 17. 24. impletum est quod Propheta dixit: *Populus quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi.* Inde mulier ista erat: *Ideo non contemnebatur, sed differebatur.*

14. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.* Sine intermissione orandum, quamvis Deus preces nostras repellere videatur, Adorare justitiam ejus debemus, nosque repulsâ dignos agnoscere & fateri. Orationes nostras Deus plerumque non exaudit, quia petimus quod saluti nostræ noxium esset. *Deus bonus, si det quod vis: Quid si malè vis, nonnè erit tibi magis non dando misericors?* .... *Propitius Deus, cùm malè amamus, negat quod amamus. Iratus dat amanti quod malè amat.* Quis sanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ægrotare ei utile est. Potest fieri ut hinc non exaudiaris: *Non tamen exaudiaris ad voluntatem, ut exaudiaris ad utilitatem.* At verò cùm illud petis ut det tibi vitam æternam Deus, securus esto, accipies, si modò non accipis: non enim jam venit tempus ut accipias. *Exaudiris, & nescis: quod petis agitur, etsi nescis in quo agitur. In radice res est, nondum in fructu.* Qui rogat Deum ut à tribulationibus liberetur, & non exauditur, *Intelligat Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem: sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Ad utilitatem non est exauditus Paulus, ad damnationem exauditus est diabolus.* Petiit Job ad tentandum, & concessum est: dæmones petierunt ut irent in porcos, & exauditi sunt. Apostolus rogavit ut auferretur ab eo stimulus carnis, Angelus satanæ à quo colaphizabatur, & non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ infirmitatis. Verum, inquies, peto conversionem meam, profectum spiritalem, pacem & tranquillitatem interiorem: jam dudum oro, & non impetro. Ne idcirco animum despondeas. Non enim negat, sed differt, ut probatio fidei tuæ multò pretiosior auro inveniatur in laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi. *Sicut* enim *igne probatur argentum, & aurum camino, ita corda probat Dominus.* Sic repulit Chananæam, ipsamque contemnere visus est, & negare quod rogabat, ut fidem ejus probaret, fervorem augeret. *Oratio Sanctorum quasi dilatione repellitur, ut tamquam ignis flatu repercussus, inflammetur ardentiùs.* Chananæa *clamando instabat, perseverabat, pulsabat, tamquam jam audiisset, Pete, & accipe; quære, & invenies; pulsa, & aperietur tibi. Institit, pulsavit.* Vera hæc Abrahæ filia, vera Israëlitis, non quidem secundùm carnem, sed secundùm spiritum, quæ Abrahami fidem imitata, *in spem contra spem credidit.* Repulsam enim passa, ferventiùs oravit, dicens: *Domine, adjuva me.* Quid hoc est, mulier? Num plus fiduciæ habes quàm Apostoli? plus gratiæ, plus virium? Fiduciæ quidem, inquit, at virium nequaquam: quin & pudore suffundor: attamen ipsam invercundiam pro supplicatione propono. Meam spero fiduciam & libertatem reverebitur.

15. *Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus.* Sola charitas nos Dei filios efficit, quod in nostra tamen potestate est, ex Dei misericordia nos ex canibus in filios immutante, ut ad mensam
Ioann. 1. suam sedentes, seipso pane cœlesti reficiat. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* At illa dixit: *Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Repulsa non recedit, duriori verbo excepta non despondet animum, se magis humiliat, instat, humilitate & perseverantia Christum vincit. *Illa si recederet post hæc verba, canis accesserat, canis abscesserat: sed pulsando, homo facta est ex cane. Institit enim petendo, & ex ipso voluti convicio humilitatem ostendit, misericordiam impetravit. Neque enim commota est aut succensuit, quòd canis appellata fuerit petens beneficium, rogans misericordiam. Sed ait*: Ita Domine: *Dixisti me canem, planè canis sum, agnosco nomen meum, Veritas loquitur: sed non ideo à beneficio repellenda sum prorsus canis:* Sed & canes edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. *Modicum quoddam & exiguum beneficium desidero: non mensam invado, sed micas quæro.* In hac muliere, quæ de Gentibus veniebat, & typum seu figuram Ecclesiæ gerebat, maximè humilitas commendata est. Etenim Gens Judæa, ut ab Evangelio repelleretur, superbiâ inflata est, quod Legem accipere meruisset, quòd de ipsa Gente Patriarchæ processerint, Prophetæ extiterint, Moyses in Ægypto miracula magna fecerit, per Mare rubrum aquis recedentibus populum duxerit, Legem acceperit, quam ipsi populo dederit. Erat unde extolleretur gens Judæa, *& per ipsam superbiam factum est, ut Christo nollet humiliari auctori humilitatis, pressori tumoris, Medico Deo, qui propter hoc homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina. Hæc medicina si superbiam non curat, quid eam curet nescio. Fit ille homo cùm sit Deus: & non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peccatorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medicum: sed quod est periculosius, sanus sibi videtur.* Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est propter superbiam: & dicti sunt ex arbore oleæ, hoc est de illo populo à Patriarchis creato fracti rami naturales, id est, Judæi, meritò steriles spiritu superbiæ, & in illa olea insertus est oleaster, scilicet populus ex Gentibus. Sic dicit Apostolus quòd oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sunt. *Illi fracti propter superbiam, insertus oleaster propter humilitatem.* Istam humilitatem ostendebat mulier, dicens: *Ita Domine, canis sum, micas desidero.* Hanc humilitatem imitentur Pœnitentes; se pane filiorum indignos existiment, sacram Mensam ne temerè invadant, donec plenè expiati à canina spurcitia fuerint, donec mores caninos deposuerint, donec amore Dei dominante & cupiditatis victore commutati in filios fuerint. Non minor puritas & sanctimonia requiritur ut participes simus micarum Panis Eucharistici, quàm ut totius Panis: siquidem tantum est sub fragmento, quantùm toto tegitur, & sub minima particula specierum, non minùs quàm sub speciebus integris totus Christus. Canes erant de quibus S. Cyprianus scribit: *A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini Corpus invadunt, quando occurrat Scriptura divina, & clamet, & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcumque manducaverit ex carne sacrificii salutaris, quod est Domini, & immunditia ejus super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item pervicacibus & contumacibus comminatur & denunciat, dicens: Quicumque ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & Sanguini.*

Hinc graviorum peccatorum rei diuturnis humillimæ pœnitentiæ laboribus olim probati, antequam ad sacram Eucharistiæ Communionem admitterentur. Probandi sunt & nunc maximè qui ex habitu inveterato peccant, & in eadem crimina sæpè relabuntur, nec temerè absolvendi & ad sacram Mensam admittendi, donec dignos pœnitentiæ fructus fecerint. *Ne Sanctum detur canibus.* Chananææ mulieris humilitatem imitari etiam oportet

S. August. Enarrat. in Psal. 85. Idem in Psalm. 26 S. August. Enarrat. in Psalm. 69. — S. Aug. Serm. 77. cap. 6. & 7. — Prov. 17. 3. — S. Aug. Enarrat. in Psalm. 87. Idem Serm. 77. Alias de Tempore 74. — S. Chrys. Hom. 13. in Matt. — S. Cypr. lib. de lapsis. Eccli. 35.

Christianos omnes, ut eorum orationes Deo sint accep-
Eccli. 35. tæ. *Oratio enim humiliantis se nubes penetrabit.* Odit Deus
S. August. pauperem superbum. *Omnes* porrò *quando oramus, mendici Dei sumus, Ante januam magni Patris-familiàs*
serm. 83. alias 15. de Verbis Domini, *stamus, immo etiam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere; & ipsum aliquid ipse Deus est. Quid à te petit mendicus? Panem. Et tu quid petis à Deo, nisi Christum, qui dicit,* EGO *sum panis vivus qui de cælo descendi?*

Etiam Domine: Nam & catelli edunt de micis quæ
S. Joannes Chrysost. Hom. 53. in Matt. *cadunt de mensa dominorum suorum.* Vides prudentiam & modestiam mulieris? Non de aliorum laudibus doluit, nec quia contemni videbatur, molestè tulit. Vides magnitudinem animi atque constantiam? *Non est bonum*, ipse dicebat: illa, *Utique Domine*, respondebat. Filios ipse Judæos vocavit, illa dominos; & hâc humilitate ex abjectâ canum conditione vendicata, filia facta est. Mirabilis tibi videtur mulieris humilitas, audias
Ioann. 8. & Judæorum jactantiam: *semen Abraham sumus, & nulli umquam servivimus, & ex Deo nati sumus.* Non sic mulier, quæ in schola Christi, in ipsis tyrocinii sui initiis adeò profecerat, ut humilem esse ab ipso humilitatis Magistro didicisset, cujus omnis vita & conversatio humilitatis schola fuit.

16. *Tunc respondens Jesus, ait illi: mulier, magna est fides tua: Fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora.* Victrix mulieris fides ac perseverantia misericordiam à Christo extorquet; Fides totius Christiani ædificii fundamentum est: sed fundamentum pariter ac ædificium Dei opus est. Fidem hujus mulieris per dilectionem operantem, ideoque Christi commendatione dignam, imitemur, ut ab ipso exaudiri mereamur. *Fides* enim *impetrat, quod Lex imperat.* O mulier, magna
S. August. lib. de Fide & Operibus c. 16 est fides tua! *Quia ille cordis inspector mutatam vidit, quam laudavit, ideo non ait: O canis, magna est fides tua: sed,* O mulier, magna est fides tua! *Mutavit vocabulum, quia mutatum vidit affectum, atque illam correptionem ad fructum perveniisse cognovit.* Imitemur & illius in oratione perseverantiam, ut exaudiamur à Domino, & animæ nostræ liberationem ac salutem impetremus, nobisque dicatur: *Fiat tibi sicut vis.* Ut autem fiat nobis sicut volumus, nihil velle oportet ac postulare, nisi quod Deus vult, *sanctificationem nostram*, Nihil desideremus ac petamus, nisi beatitudinem æternam,
Psal. 26. 4. Dei fruitionem: *Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Id si perseveranter petamus, certissimè impetrabimus.
S. August. Epist. 130 alias 121. *Quisquis* enim *illam unam petit à Domino, & hanc requirit, certus ac securus petit.* Verùm orationi subjungenda actio est. *Sunt namque intra sanctam Ecclesiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, sed*
S. Gregor. M. lib. 33. Moralium c. 21. *vitam deprecantium non habent: nam promissa cœlestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt..... Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam perseverantia continui amoris tenet.* Et sanata est filia ejus ex illa hora.
S. Joannes Chrysost. Hom. 53. in Matt. *Cùm nihil ab Apostolis in re mulieris factum fuerit, totum ab ipsa perfectum est. Tantum potest jugis ac fervens oratio: mavult enim nostram Deus, qui rei sumus, quàm aliorum pro nobis orationem.*

17. *Et cùm transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ; & ascendens in Montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & projecerunt eos ad*
S. Joan. Chrys. Hom. 53. in Matt. *pedes ejus, & curavit eos, &c.* Christus nonnumquam
» civitates ac vicos circuit, nonnumquam sedet exspe-
» ctatque laborantes, & claudos ad cacumina montium
» ascendere facit. Nec fimbria vestimenti modò tangi-
» tur, sed sublimiores jam animo, qui adeunt, ad pedes
» ipsius se dejiciunt, & dupliciter fidem suam osten-
» dunt: Quia claudi ascenderunt, & quia nihil aliud
» quæsierunt, sed solùm ad pedes ejus abjecti, sanari se
» posse crediderunt. Et erat ingens omnium admiratio,
» cùm multos qui priùs ab aliis portabantur, jam ambula-
» re viderent, ac cæcos videre, nec ductore opus habere.

A Etenim multitudo eorum qui curati fuerant, & summa « curationis facilitas obstupescere universos cogebat. Di- « gnum verò consideratione est, quòd Chananæam qui- « dem tardiùs, & quasi virtute illius inductus tandem cu- « ravit, hos verò confestim ut ad eum pervenerunt: non « certè quod meliores illa fuerint, sed quoniam istis illa fide « multò fervention. Quamobrem tardior tunc fuit, ut « perseverantia mulieris ostenderetur: istis verò quod pe- « tebant statim concessit, ut Judæorum non credentium « ora obstrueret, & nullus eis defensionis locus relinque- « retur. Nam quò majora quis beneficia consecutus est, « eò majori subjacet culpæ, si in vitio ingrati animi perse- « verat. *Misit Verbum suum, & sanavit eos, & eripuit* Psal. 106. 20. *eos ex omnibus interitionibus eorum.* NON EST *Medicus iste de terris, qui omnes curat infirmitates, &* S. Ambros serm. 3. in Psal. 118. *populos integros sanat.* Quod autem tunc illis præstitit, qui
B omni genere corporalium infirmitatum & languorum laborabant; illis modò præstare non cessat, qui spiritalibus infirmitatibus; quarum illæ figuræ erant, affligebantur: mutis scilicet, qui Deum non laudant, vel non S. August. lib. 1. Quæst. Evang. Quæst. 19 confitentur fidem, aut peccata: cæcis, qui non intelligunt, etiamsi obtemperant jubentibus: surdis, qui non obtemperant, etiamsi intelligunt: claudis, qui præcepta non implent. Verùm ut ab infirmitatibus & languoribus animarum nostrarum curari valeamus, ad Christum in Montem ascendendum est. Quomodo verò ascendere poterimus infirmi? Oratione, quæ mentis ad Deum ascensus est. Ad thronum gratiæ ejus cum fiducia accedamus; ad pedes ejus abjecti, exponamus ipsi miserias nostras, infirmitates, languores hominis interioris, impotentiam videndi & intelligendi quæ ad salutem nostram
C pertinent, nisi illuminet tenebras nostras; difficultatem & impotentiam orandi, *Quid enim oremus sicut oportet, nescimus:* impotentiam ambulandi in viam mandatorum ejus, nisi nos ipse ducat, & gressus nostros dirigat: impotentiam agendi bonum, nisi det ipse *velle & perficere pro bona voluntate.* An studio & ardore minori ad Christum accedent Christiani ut sanentur ab infirmitatibus & languoribus mentis, ut non modò sanitatem, sed plenam immortalitatem per ipsum consequatur; quàm Judæi illi ut curentur ab infirmitatibus corporis? Non minùs amemus vitam æternam, quàm ipsi vitam & salutem temporalem, & nulli parcamus labori. Tandem ubi Christus gratiâ suâ medicinali nos sanaverit, gratias ipsi referamus, magnificemus laudemusque Deum, *Qui sanat omnes infirmitates nostras,*
D *qui redimit de interitu vitam nostram, qui coronat nos in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desiderium nostrum.*

18. *Jesus autem, convocatis Discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum: & non habent quod manducent; & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Consequens erat ut quos à vulnerum dolore sanaverat, eos alimoniis spiritalibus à fame liberaret. Itaque *Nemo cibum accipit Christi, ni-* S. Ambrs. lib. 6. in Lucam n. 70. 71. & 74. *si fuerit ante sanatus. Et illi qui vocantur ad cœnam, priùs vocando sanantur. Si claudus fuit, gradiendi facultatem ut veniret, accepit, Si lumine oculorum privatus erat, domum Domini, nisi refusâ luce, intrare non potuit.* Ubi igitur mysterii ordo servatur; *Ut priùs per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensæ cœlestis exuberet.* Christi gratia, Dei verbum, Christi Corpus, panis est cor hominis
E Christiani confirmans, ne deficiat in via, quâ ad cœlestem patriam tenditur. *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Si quis ergo defecerit, non per Domi- « num Jesum, sed per se deficit: nec habes quid adscri- « bas Domino, qui vincit cùm judicatur; quid enim dicas « ei qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè « ipse te genuit, nonnè ipse te pavit? *Cibus ejus forti-* « *tudo est. Sed si tu negligentiâ tuâ virtutem quam accepe-* « *ras perdidisti, non alimentorum cœlestium, sed tuæ mentis* « *tibi præsidia defuerunt.* Denique Dominus, sicuti super « justos & injustos pluit, ita justos & injustos pascit. Di- «

vidit ergo escas Dominus Jesus. *Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator enim est omnium; sed cùm ille panes frangat, & det Discipulis, si tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi escas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miseretur, & dividit: sed his dividit, qui cum eo etiam in deserto permanent, qui primo & secundo & tertio die non recedunt.* Misereor turbæ, quia jam triduo perseverant mecum. *Quanta dignatio! Quanta ab eo hominibus inspiratur humanitas! Non vult jejunos dimittere; non vult, ne deficiant in via.*

19. *Et dicunt ei Discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?* Mundus desertum est, ubi cor nostrum esurit, variis desideriis quasi fame oppressum; sed nihil ipsum satiare præter Christum & Deum potest. *Animam Dei capacem quicquid Deo minus est non implebit.* Et ait illis Jesus: *Quot habetis panes? At illi dixerunt, septem, & paucos pisciculos.* Indigentiam nostram agnoscamus. Nihil habemus ex nobis, quo sustentari spiritaliter possimus in hujus mundi deserto: sed per Christum in ejus Ecclesia dumtaxat alimenta animæ nostræ invenimus, dum fame pereunt, qui extra Ecclesiam sunt. Christi Jesu Corpus, Spiritus, mysteria, verbum, septem Sacramenta, septem dona Spiritûs Sancti, Scripturæ Sacræ liber septem sigillis signatus; fidelium animarum panes sunt. Doctrina, patrocinia, exempla sanctorum, in humilitate, in aquis amaris afflictionum & pœnitentiæ viventium, pisciculi sunt ad spiritalem refectionem nobis appositi.

20. *Et præcepit turbæ ut discumberent super terram,* &c. Humilitas & quies interior à pravarum cupiditatum motibus, sæculique tumultu, necessaria dispositio est ut Christi Corpus in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento dignè sumamus & manducemus, cujus typum & figuram habemus in hoc miraculo multiplicationis panum. Vide quæ superiori Capite diximus.

21. *Et comederunt omnes, & saturati sunt: & quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas,* &c. Panes septem afferuntur. *Nulla enim ex Lege & Prophetis Gentibus salus sumitur, sed per gratiam Spiritûs vivunt, cujus septiforme munus est. Ergo Spiritus per fidem salus Gentibus est. Quæ in terram recumbunt; nullis enim Legis operibus fuerant ante substratæ: sed peccatorum & corporum suorum origini inhærentes, ad donum Spiritûs septiformis vocantur. Indefinitus piscium numerus, diversorum donorum & charismatum partitiones ministrationesque significat: quibus fides Gentium, gratiarum diversitate satiatur. Sed quod septem sportæ replentur; redundans & multiplicata septiformis Spiritûs copia indicatur, cui quod largiatur exuberet: sitque saturatis nobis ditior semper & plenior. Quòd verò quatuor millia virorum congreguntur, multitudo innumerabilium ex quatuor orbis partibus intelligitur. Ad formam enim futuri in tot partium millia plebs dinumerata satiatur, quotidem de partibus ad cœlestis cibi donum concursura essent millia creditorum.* S. Hilar. cap. 15 in S. Matt.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1 ET *accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut signum de cœlo ostenderet eis.* Pharisæi & Sadducæi, Sectæ inter se contrariæ & capitaliter inimicæ, adversùs Christum Dominum convenerunt, calumniæ occasionem quærentes: & rogarunt ut signum de cœlo ederet, quo ejus missionem & auctoritatem è cœlo esse comprobaretur: signum (inquam) de cœlo, quale ediderunt Josuë, solem sistens; Samuel, tonitrua eliciens; Isaias, umbram reducens; Elias, ignem è cælo advocans; Moyses, Manna obtinens.

2. *At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicetis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & mane, Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.* Vespertinum ruborem sereni temporis, matutinum ruborem subobscurum, signum esse tempestatis, ventorum, pluviæ, quod longa experientia docuit, dicere consueviistis. *Faciem ergo cœli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire?* Indicia prognostica serenitatis vel pluviæ in cœli dispositione, sive specie externa observatis, ut ad ea componatis res vestras, & iter suscipiatis vel differatis; & non attenditis ad Prophetarum oracula, quæ Messiæ adventum prædixerunt, & quæ jam adimpleri evidens est. Qui fit ut non intelligatis hæc signa, nisi quia attendere non vultis finem Hebdomadum Danielis, ablatum Syriæ & Ægypto Regni decus, testimonia de me Angelorum, stellæ, Patris è cœlo, Spiritûs Sancti, Joannis, dæmonum; miracula à me edita, qualia nec antea visa, nec audita, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, ægrotis sanitatem, mortuis vitam reddi, quæ omnia certissima signa sunt adventûs & Regni Messiæ? Confer cum Lucæ 12. 56. *Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quo modo non probatis?*

3 *Generatio mala & adultera signum quærit; & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.* Homines perversi, & spiritaliter adulteri, qui à puro & sincero Dei cultu ad sua figmenta defecêre, signum quærunt, & aliud eis non dabitur præter signum Jonæ Prophetæ. *Jonæ se Dominus comparat, quem ad futuræ passionis effectum in prædicationem pœnitentiæ ad Ninivitas pari specie præmiserat. Namque Jonas ventis desævientibus projectus è navi est, & devoratus à ceto, & post triduum vivus emissus, non retentus à monstro, non cibi conditione defectus: sed contra humani corporis naturam integer & illæsus in auras superas virtute Dominicæ præfigurationis evadit. Hoc ergo potestatis suæ signum constitutum esse demonstrat, ipse remissionem peccatorum per pœnitentiam prædicans, de Jerusalem vel Synagoga, immundorum spirituum dominante, flatu ejiciendus, & Pilati potestati, id est, sæculi judicio tradendus, & à morte tamquam elementi ejusdem monstro glutiendus, & post triduum ex ea, contra conditionem hominis quem assumpserat, non retentus, vivus atque incorruptus emergens. Ea igitur, quæ in homine de conceptu Virginis sumpto divinarum erant plena virtutum, cognosci atque intelligi de se voluit & Prophetæ signo, & hominis exemplo.* Similis loci explicationem lege supra ad Caput 12. *Et relictis illis*, Pharisæis nimirum & Sadducæis, *abiit.* S. Hilar. cap. 16. in Matt.

4. *Et cùm venissent Discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.* Septem sportas, quas ex fragmentis residuis septem panum plenas habuerant, illos pauperibus distribuisse verisimile est. De aliis autem panibus ad iter comparandis, antequam navim cum Christo ascenderent, non cogitaverant. *Qui dixit illis: Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.* Attendite vobis, & cavete à Pharisæorum doctrinâ, qui superstitiosis Traditionibus suis, & falsis interpretationibus Legem corrumpunt; & Sadducæorum, qui negant carnis resurrectionem, spiritum, animæ immortalitatem. Duo igitur dogmatum genera sollicitè vitanda Christus docet, ea quæ præcipuam pietatem ponunt in externa rituum, præsertim ab hominibus inventorum observatione: & ea quæ Religionem transformant in Regnum hujus mundi. *Marci* 8. 15. habetur: *Cavete à fer-*

mento Pharisæorum, & fermento Herodis. Christus A omnium meminit : & aliunde Sadducæi Herodi erant addictissimi, quo vivente ad dignitates maximas pervenerunt, teste Josepho. Quin & ipsorum plurimos Herodianos fuisse, eruditi Interpretes conjiciunt, cujus sectæ homines dicebant Herodem Magnum esse Messiam à Jacobo promissum. Non erat autem, inquiunt, talis opinio aliena ab illis, qui in hujus vitæ felicitate, & florenti Reipublicæ statu spes omnes collocabant. Nam Regni gloria intermissa à captivitatis Babylonicæ temporibus, in Herode quodammodo restituta erat, qui ita comiter observabat Romanam Majestatem ut plena interim Regni jura haberet.

5. *At illi cogitabant intra se, dicentes : Quia panes non accepimus.* Non solùm taciti cogitabant, sed & ea de re secretò inter se colloquebantur, ut constat ex *Marci* 8. 16. Existimabant Jesum, cùm panes illis deesse B sciret, monere ne panem sibi à Pharisæis aut Sadducæis compararent : quasi is panis esset ipsos inquinaturus. Jam scilicet immemores erant sermonis Christi, quo docuerat nullam esse vim in rebus istis ad animum inquinandum. Simul etiam ne panis penuriâ laborarent, anxiè metuere cœperunt; præsertim circumscriptâ, ut existimabant, & in magnas angustias redactâ emendi libertate. *Sciens autem Jesus, dixit : Quid cogitatis intra vos, modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? neque septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis : quare non intelligitis, quia non de pane dico vobis : Cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum?* Sciens Jesus vi Divinitatis suæ quid cogitarent, & inter se colloquerentur, dixit : Quid cogitatis, infirmæ fidei viri, à me ideo dictum quòd panes non habeatis, quasi periculum sit ne fame pereatis, si à Sadducæis & Pharisæis accipere vobis non liceat? Nondum intelligitis me de fermento & pane materiali non loqui? Non consideratis me victui vestro prospicere posse, etiamsi à nemine homine panes comparetis? An jam immemores estis duplicis miraculi multiplicationis panum, à me recens editi? *Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrinâ Pharisæorum & Sadducæorum.* Intellexerunt Christi reprehensione benevola excitati, ipsoque donum intelligentiæ per gratiam suam tribuente.

6. *Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi : & interrogabat Discipulos suos, dicens : Quem dicunt homines esse Filium hominis?* Cùm venisset Jesus in D agrum Cæsareæ, quæ cognominatur Philippi, quòd à Philippo Tetrarcha, Herodis Magni ex Cleopatra filio condita sit in honorem Tiberii Cæsaris, ad radices Libani, & ad fontes Jordanis, distincta ab alia Cæsarea nobiliori ab Herode condita, cui nomen vetus *Stratonis Turris :* interrogabat Discipulos suos, ut ipsos doceret, & adversùs falsas hominum opiniones erroresque muniret : Quænam est de me hominum seu vulgi opinio qui exteriori specie nihil præter hominem de plebe præfero? Confer cum Marci 8. 27. *Et egressus est Jesus & Discipuli ejus in Castella Cæsareæ Philippi : & in via interrogabat Discipulos suos, dicens eis : Quem me dicunt esse homines?* Et Lucæ 9. 18. *Et factum est, cùm solus esset orans, erant cum illo & Discipuli : & interrogavit illos dicens : Quem me dicunt esse turbæ?* De se E autem locutus Christus est in tertia persona, referente S. Matthæo, *Ne jactanter de se loqui videretur.* Alii autem Evangelistæ non verba ipsa, sed sensum expressêrunt.

S. Hieron. in hunc locum.

7. *At illi dixerunt : Alii Joannem Baptistam,* qui resurrexerit à mortuis : quod & Herodes primùm suspicatus fuerat : *Alii verò Eliam,* quem Messiæ præcursorem futurum arbitrabantur, ad primum Christi adventum referentes, quod in Scriptura de secundo prædicitur : *Alii verò Jeremiam,* redivivum, *aut unum ex Prophetis;* id est, novum Prophetam veteribus parem, Marci 8. 28. *Alii verò quasi unum de Prophetis.*

8. *Dicit illis Jesus : Vos autem quem me esse dicitis?* Quid de persona mea, missione, dignitate, auctoritate sentitis? Ab iis qui aliorum Doctores & Evangelii Prædicatores erant constituti, Fidei professionem exigit. *Respondens Simon Petrus,* ex omnium persona, tamquam *os Apostolorum,* & vertex Apostolici Collegii, fideique ardore Collegarum tarditatem præveniens, *dixit : Tu es Christus Filius Dei vivi.* Tu Christus ille es à Lege & Prophetis promissus, à Sanctis omnibus hactenus exspectatus & desideratus, unctus consecratusque à Deo, cujus Filius es, non adoptione, ut Prophetæ, aliique viri sancti, sed naturâ : Filius Dei, non cujuslibet, non fictitii, quales habiti sunt Heroës à Gentibus, Jupiter, Mars, Saturnus, Hercules jam mortui, quorum idola oculos habent, & non vident, aures, & non audiunt; os, & non loquuntur : sed Dei vivi, qui & vitam habet in semetipso, & dat omnibus vitam, & inspirationem, & omnia : in quo vivimus, & movemur, & sumus.

9. *Respondens autem Jesus, dixit ei : Beatus es Simon Bar-jona; quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Ob illam fidei tuæ confessionem beatus es, Simon fili Joannis, quam nemo homo te docuit, nec tu ipse aut perspicaciâ tuâ assecutus es, aut adulationis animo edidisti, sed Pater meus cœlestis, cor tuum illuminans, Fidemque in te, gratiâ suâ operatus, tibi revelavit. Hinc invictum adversùs Arianos & Socinianos colligitur argumentum, cùm Christus Petri confessionem non solùm approbaverit, sed impensè laudaverit. *Non est Evangelica & Apostolica fides, Filium Dei nomine potiùs quàm naturâ credidisse. Si enim* C *adoptionis hæc nuncupatio est, & non idcirco filius est, quia exierit à Deo; quæro unde Beatus Simon Bar-jona est, confessus,* Tu es Christus Filius Dei vivi? *Anne Cùm omnibus potestas sit per Sacramentum regenerationis in filios Dei nasci? Si secundùm hanc nuncupationem Filius Dei Christus est; interrogo quid illud sit, quòd Petro non caro neque sanguis revelavit, sed Pater qui in cœlis est? Generalis professio quid habet meriti, aut quæ revelationis est gloria in publica conscientia? Si ex adoptione filius est; unde hæc in Petro beata confessio est, hoc Filio deferenti quod est commune Sanctorum? Ultra humanam autem intelligentiam se Fides Apostolica protendit. Audierat utique frequenter,* Qui recipit vos, me recipit : & qui me recipit, recipit eum qui me misit. *Missum ergo jam non ignorabat : & quem missum non ignorabat, audierat profitentem?* Omnia mihi tradita sunt à Patre, & nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius. *Quid istud est, quod nunc Petro Pater revelat, quod beatæ confessionis gloriam sumit? Numquid Patris & Filii nomen nesciebat? Atquin frequenter audierat. Sed loquitur quod nondum vox humana protulerat,* Tu es Christus Filius Dei vivi. *Nam tametsi in corpore manens Dei se Filium esset professus; tamen Apostolica fides nunc primùm in eo naturam Divinitatis agnovit. Neque enim Petro tantùm ex confesso honore laus reddita est, sed ex agnitione Mysterii : quia non Christum solùm, sed Christum Dei Filium esse confessus est. Nam utique ad confessionem honoris sufficerat dixisse,* Tu es Christus. Sed inane fuerat Christum ab eo confessum *fuisse, nisi Dei Filium confiteretur. In eo enim quod ait,* Tu es, *virtutem & proprietatem naturalis veritatis explicuit. Et Pater dicendo,* Hic est Filius meus, *Petro revelavit ut diceret,* Hic est Filius Dei. *Quia in eo quod dicitur,* Hic est, *revelantis indicium est; in eo verò quod respondetur,* Tu es, *confitentis agnitio est. Super hanc igitur confessionis Petram Ecclesiæ ædificatio est. Sed sensus carnis & sanguinis, confessionis hujus intelligentiam non revelat. Hoc est divinæ revelationis Sacramentum, Christum Dei Filium non solùm nuncupare, sed credere ..... Ille confessus est Christum Filium Dei : at mihi tu hodie, novi Apostolatûs mendax sacerdotium, ingeris Christum ex nihilo*

S. Hilar. lib. 6. de Trinitate n. 36. & 37.

Matt. 10. 40.

Matt. 11. 25.

Matt. 17. 5.

nihilo creaturam. Quam vim affers dictis glorioſis ? Filium Dei confeſſus, ob hoc beatus eſt. Hæc revelatio Patris eſt, hoc Eccleſiæ fundamentum eſt, hæc ſecuritas æternitatis eſt. Hinc regni cœlorum habet claves, hinc terrena ejus judicia, judicia cœleſtia ſunt. Sacramentum occultum à ſæculis per revelationem didicit, fidem locutus eſt, naturam enunciavit, Dei Filium confeſſus eſt. Hoc qui creaturam potiùs confitens negat, prius eſt ut neget Petri Apoſtolatum, fidem, beatitudinem, Sacerdotium, martyrium; & poſt hæc ſe alienum à Chriſto eſſe intelligat, quia Petrus eum Filium confeſſus hæc meruit.

10. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ego verò tibi vicem rependens, dico tibi, non inani ſermone, ſed quem effectus conſequetur, quia meum dixiſſe, feciſſe eſt: Dico tibi ſoli, non aliis, quia tu es Petrus. ſeu quod idem eſt, Petra. (Nomen enim *Cepha* ſeu *Cipho*, Syriacâ linguâ quâ Chriſtus loquebatur, idem prorſus ſignificat, ſaxum ſeu rupem, Petram) *Tu es Petrus*, Quod tibi nomen impoſui ratione myſterii; quia fide tua & confeſſione Divinitatis meæ promeritus es, ut fundamentum eſſes & quaſi rupes immobilis, ſuper quam Eccleſiam meam ædificabo: Fundamentum, inquam, non præcipuum, non eſſentiale, non primarium, quod mihi lapidi angulari peculiare eſt; ſed ſecundarium ac miniſteriale: non ratione doctrinæ tantùm, ſed ordinariæ ſummæque in Eccleſiæ ipſius regimine auctoritatis. Sic Patrum omnium expoſitiones conciliantur, quorum alii hæc verba, *Et ſuper hanc petram*, expoſuerunt de fide quam Petrus confeſſus eſt; alii de Chriſto ipſo; plerique omnes de ipſo Petro. Una enim interpretatio alteram non excludit: & locutionum dumtaxat diverſitas eſt, non ſententiarum. Super Chriſtum fundata eſt Eccleſia, lapidem angularem, fundamentum præter quod nemo poteſt aliud ponere; & nihilominus ſuper Petrum à Chriſto fundata, propter illius fidem: ſicut in unius hominis fide fundatam eſſe Rempublicam vulgò dicimus, id eſt, in uno homine propter egregiam ejus fidem. S. Auguſtinus librum ſuum contra Epiſtolam Donati recenſens: *In hoc libro*, inquit, *dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in illo tamquam in petra fundata ſit Eccleſia: qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in Verſibus Beatiſſimi Ambroſii, ubi de gallo gallinacco ait* : Hoc, ipſa petra Eccleſiæ, canente, culpam diluit. *Sed ſcio me poſtea ſæpiſſimè ſic expoſuiſſe quod à Domino dictum eſt:* Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: *Ut ſuper hunc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus dicens*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi: *At ſic Petrus ab hac Petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ ſuper hanc Petram ædificatur, & accepit claves regni cœlorum. Non enim dictum eſt illi, Tu es petra; ſed, Tu es Petrus. Petra autem erat Chriſtus, quem confeſſus Simon, ſicut cum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Harum autem quæ ſit probabilior, eligat lector.* Primam expoſitionem cum Eccleſia eligimus, nec alteram tamen repudiamus, quia & in Chriſti primariò ac præcipuè fundata Eccleſia eſt; & confeſſione Divinitatis Chriſti meruit Petrus ut ſuper eum Eccleſia fundaretur à Chriſto. Atque hæc S. Hilarii mens eſt, ſcribentis: *Dignum planè confeſſio Petri præmium conſecuta eſt, quia Dei Filium in homine vidiſſet. O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret!* Et alibi: *Super hanc igitur confeſſionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt. Hæc fides Eccleſiæ fundamentum eſt, per hanc fidem infirmes adversùs eam ſunt portæ inferorum. .... Hæc fides omnium beatitudinum gloriam meruit in Petro*, &c. Et, *poſt Sacramenti confeſſionem Beatus Simon ædificationi Eccleſiæ ſubjacens & claves Regni cœleſtis accipiens.* Et alibi: *Petrum cui claves Regni cœlorum dederat, ſuper quem Eccleſiam ædificaturus erat adversùs quam portæ inferni nihil prævalerent, tali convicio, deteſtantem hoc ſacramentum paſſionis excepit:* Vade poſt me ſatana, ſcandalum mihi es. *Tanta enim ei religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cœleſtis Regni janitorem, & in terreno iudicio judicem cæli, ſatanæ convicio nuncuparet.* Obſervandum interim venit, Orientales Verſiones Chriſti ſententiam ita reddere ut nullum dubium ſupereſſe poſſit, quin ad Petri perſonam hæc verba referenda ſint. *Et ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ita Verſio Syriaca: *Quin etiam dico tibi, Tu es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Perſica: *Et ego dico tibi: Tu es Petra Religionis meæ, & fundamentum Eccleſiæ meæ ſuper te exſtructum erit.* Arabica: *Et ego dico tibi, quia tu es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*, Æthyopica: *Et ego quidem dico tibi, quòd es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo domum meam Chriſtianorum.*

11. *Et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Opponit Chriſtus ædificium ædificio, civitatem diaboli civitati Dei. Portarum verò nomine civitatem ipſam tamquam munitiſſimæ partis nomine ſignificari, ex Scripturarum phraſi notum eſt. Geneſ. 22. 17. *Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Et cap. 24. 60. *Creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Igitur *portæ inferi*, id eſt, poteſtas diaboli, Hæreticorum errores, perſecutiones Tyrannorum, improborum quorumvis hominum molitiones, vitiorum incurſiones & ſcandala non prævalebunt adversùs Eccleſiam, ſive oppugnatam ut eam vincant, ſive expugnantem, ut illi reſiſtant. *Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia catholica, contra omnes hæreſes pugnans, pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tamquam ſarmenta inutilia de vite præciſa: Ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferi non vincent eam.*

12. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Clavium nomine hîc intelligitur ſumma poteſtas & auctoritas, non ſolùm remittendi & retinendi peccata, non docendi ſolùm, ſed regendi; inde ſumpta metaphorâ, quòd claves domûs & civitatis penes dominum vel gubernatorem ſint. Hinc Iſaiæ 22. 20. 21. 22. *Vocabo ſervum meum Eliacim filium Helciæ, & induam illum tunicâ tuâ, & cingulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu ejus..... & dabo clavem domus David ſuper humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.* Et Apocalypſis 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Regni cœlorum nomine hic intelligitur Eccleſia; quâ voce Chriſtus uſus eſt, ut ſignificaret poteſtatem Petro collatam cœleſtem eſſe ac ſpiritualem, quæ tota eò ſpectet ut homines ad Regnum cœlorum ſive ad beatitudinem æternam præparentur, dirigantur, perducantur. Clavium itaque nomine ſignificatur poteſtas omnis ad Eccleſiæ regimen neceſſaria; poteſtas, inquam, recipiendi, expellendi, præcipiendi, prohibendi, puniendi, remittendi peccata, retinendi, diſpenſandi, condendi leges, judicandi, &c.

Et quodcumque ligaveris ſuper terram, &c. Aliâ metaphorâ explicat amplitudinem & excellentiam poteſtatis Petro datæ. Quocumque vinculo aliquem alligaveris, vel ſolveris in terra judicans, & Eccleſiam meam regens, hoc meo judicio ratum in cœlis habebitur, ita ut ille verè ligatus ſit vel abſolutus. Vinculorum autem nomine hîc ſignificantur tum peccata & peccatorum pœnæ; tum præcepta, de quibus ſcriptum eſt, *Alligant enim onera gravia*, &c. Vota denique, juramenta, & quæcumque obligationes, quibus homines à Regno cœlorum conſequendo impediri poſſunt: Horum omnium ſolvendorum auctoritatem ſummam, plenamque pote-

S. Auguſt. lib. 1. Retractat c. 21.

S. Hieron.

S. Auguſt. ſerm. alias lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos.

Matt 23. 4

S. Hilar. c. 16. in Matt.

Idem lib. 6. de Trinitate n. 36. & 37.

Ibid. n. 20

Idem, Tract. in Pſal. 131 n. 4

ſtatem Chriſtus Petro confert tamquam Vicario ſuo, Ecclesiæ ſuæ capiti, & Miniſtro reconciliationis hominum cum Deo; ſive potiùs ſe collaturum aliquando promittit. Claves autem Regni cœlorum, & ligandi ſolvendique poteſtatem, quatenus auctoritatem remittendi vel retinendi peccata ſignificant, Petrus accèpit ſuo Eccleſiæque totius nomine, *Cujus perſonam ſolus geſtabat. Has enim claves non homo unus, ſed unitas accepit Eccleſiæ. Hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipſius univerſitatis & unitatis Eccleſiæ figuram geſſit, quando ei dictum eſt: Tibi trado, quod omnibus traditum eſt. Nam ut noveritis Eccleſiam accepiſſe claves Regni cœlorum, audite in alio loco quid Dominus dicat Apoſtolis ſuis:* Accipite Spiritum Sanctum: ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei; ſi cui tenueritis, tenebuntur. *Hoc ad claves pertinet, de quibus dictum eſt:* Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo, & quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cœlo. *Sed hoc ipſi dixit, ut ſciatis, quia Petrus univerſalis Eccleſiæ perſonam tunc gerebat.* Sed hæc Petri ſingularis excellentia eſt, quòd Eccleſiæ geſſerit in figura perſonam, *propter primatum quem in Diſcipulis habuit.* Quæcumque ligaveris ſuper terram, &c. *Tranſivit quidem etiam in alios Apoſtolos jus poteſtatis iſtius, & ad omnes Eccleſiæ Principes decreti hujus conſtitutio commeavit: ſed non fruſtra uni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideo hoc ſingulariter creditur, quia cunctis Eccleſiæ Rectoribus Petri forma præponitur.* Denique *Petrus claves Regni cœlorum*, à Chriſto *communicandas cæteris, ſolus accepit.* Et quodcumque ligaveris, *&c.* & quodcumque ſolveris, *&c. Actu judiciali, non nudo miniſterio pronuntiandi & declarandi remiſſa eſſe peccata; ligatum erit in cœlis, vel ſolutum.*

S. *Auguſt. ſerm.* 295 *aliàs de Diverſis* 108.

Serm. 149 *aliàs de Diverſis* 24.

Lib. de Agone Chriſtiano c. 30.

Enarr. in Pſal. 108. *n.* 1. *Tract.* 50. *in Ioann. n.* 12. *Tract.* 118. *n.* 4. *& Tract.* 124. 5.

S. *Leo ſerm.* 3. *Optatus Milev. lib.* 1. *Sacra Synodus Tridentina.*

13. *Tunc præcepit Diſcipulis ſuis ut nemini dicerent quia ipſe eſſet Chriſtus.* Hujus ſcilicet enuntiationem veritatis pro ratione locorum & temporum diſpenſandam ſibi Chriſtus ſervavit, quamdiu in terris verſaretur; quam Diſcipuli majore cum fructu palam eſſent prædicaturi poſt ejus Reſurrectionem, in cœlos Aſcenſum, & Miſſionem Spiritus Sancti, virtute ex alto tunc induti ac roborati, ut intrepidè Jeſum eſſe Chriſtum Deique Filium Judæis ac Gentibus prædicarent. 2. Id prohibuit Chriſtus, ut populus ipſum eſſe Meſſiam ſtatueret, non tam ex domeſticis ſuorum teſtimoniis, quàm ex ſermonibus & miraculis ipſius, quibus id demonſtravit. 3. Ne tenella fides hominum animis inſita, imminentis Paſſionis tempeſtate ſubverteretur. Quam rationem indicat S. Lucas his verbis: *Reſpondens Simon Petrus dixit: Chriſtum Dei. At illi increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die reſurgere.* Cujus rei gratiâ mandavit? (inquit S. Chryſoſtomus.) *Ut ſcilicet ſcandalis de medio ſublatis, & Myſterio Crucis, ac Domini Paſſione conſummata, cùm nihil reſtaret quod retundere ac perturbare multitudinis fidem poſſet, ſincera & immobilis opinio de ipſo in audientium animis confirmaretur. Nondum enim clarò ſua virtute effulſerat: qua de cauſa poſt Reſurrectionem, quando rerum veritas erat coruſcatura, & virtus eorum quæ fiebant præcipuè Apoſtolis erat auxiliatura, volebat iſta prædicari.* Non æquale erat in Palæſtina videre
» modò quidem miraculis clarum, modò verò contumeliis
» affectum & agitatum, ac maximè quando Crux miracu-
» lis erat ſucceſſura; & ubique terrarum fide ac adoratio-
» ne certa perſpicere nihil ampliùs tale quale paſſus fuerat
» patientem. Propterea igitur mandavit ne ulli dicerent.
» *Quod enim jam radices egit, ſi evulſum fuerit, non facilè poteſt iterum plantatum pullulare: quod verò poſteaquam ſemel ſatum eſt immobile ac radicatum permanſit, facilè propagatur, & creſcit. Nam ſi Diſcipuli qui plurima viderunt, multaque audierunt arcana ſolo auditu ſcandalizati fuerunt, nec ipſi ſolùm, verùm etiam & vertex omnium Petrus: cogita quid vulgus, qui ſublimiora illa arcana non cognoverunt, nullâ Spiritûs gratiâ ſtabiliti fuere, perpeſſi fuiſſent, ſi quem Filium Dei eſſe didiciſſent, eum crucifigi & omni contumelia exagitari viderent. Si enim Diſcipulis dicebat:* Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò: *Quantò magis reliqua multitudo decidiſſet, ſi ante opportunum tempus hujuſmodi ſummum Myſterium fuiſſet revelatum?* S. Hieronymus legit: *Præcepit Diſcipulis ſuis ut nemini dicerent quia ipſe eſſet Jeſus Chriſtus.* Sed vocem, *Jeſus*, hic omittunt vetuſtiſſima & probatiſſima exemplaria, tam Græca quàm Latina, Verſio qua nunc Eccleſia utitur, Syriaca Verſio, Origenes, Ambroſius, Theophylactus. *Jeſus*, nomen eſt proprium, quo apud omnes noſcebatur; *Chriſtus*, nomen eſt dignitatis: quare, quod nonnulli Codices hìc habent, *Jeſus*, interpretamentum fuit, quod ante Hieronymi tempora è margine irrepſit in textum.

Luc. 9. 20. 21.

S. *Ioannes Chryſoſt. Hom.* 55. *in Matt.*

Ioann. 16.

14. *Exinde cœpit Jeſus oſtendere Diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Jeroſolymam; & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere.* Cùm Jeſus Divinitatem ſuam Diſcipulis declaraſſet, myſteria reparandæ ſalutis humanæ, Paſſionem ſcilicet ac mortem ſuam eos docuit, ne, ſi non præmoniti paſſionem ejus viderent, de illius Divinitate dubitarent. Oſtendit igitur Apoſtolis, oportere ut Jeroſolymam abiret, & multas verborum ac rerum injurias pateretur, & à Judicibus Synedrii Magni, Scribis, & Principibus Sacerdotum conſpiratione factâ, occideretur Gentium Miniſterio; & tertiâ die à ſui occiſione reſurgeret ad vitam immortalem. Docuit ſe pati & mori *oportere*, ut implerentur Prophetarum vaticinia, ut Patris æterni mandato ſatisfaceret, ut conſilium ipſe ſuum de generis humani redemptione perficeret. Jeroſolymis porrò hæc myſteria conſummanda monet, deſtinato ſuæ Paſſioni. Morti, ac Reſurrectioni loco ob convenientiſſimas rationes. 1. Ut ibi rem ipſam exhiberet, veram pro peccatis hoſtiam, ubi umbræ & figuræ, Paſcha ſcilicet, aliaque ſacrificia legalia offerebantur. 2. Ad ſupplicii augmentum, ut probroſiſſimum eſſet. 3. Ad gloriam ejus, ut ex totius Judææ Metropoli faciliùs in orbem univerſum hujus rei fama perferetur. Mortem ſuam prædicit, ne Regnum ſuum terrenum ſperarent: Reſurrectionem, ne animis deficerent.

Marci 8. 32. S. *Hieron. in hunc locum.*

15. *Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens; Abſit à te, Domine, non erit tibi hoc.* Petrus ſeorſim adducens eum, ne coram condiſcipulis Magiſtrum arguere videretur; ſive, *apprehendens eum*, manu, aut veſte, ut amicus amicum ſolet, aliquid ipſi clam dicturus, cœpit increpare eum, non jurgantis animo, ſed vehementer amantis affectu, dicens: *Abſit à te Domine*; ſive, quæ Græci textus vis eſt, *Propitius ſis tibi, Domine: non erit tibi hoc:* aures meæ non ferunt, nec fieri poteſt ut Filius Dei occidendus ſit.

16. *Qui converſus, dixit Petro: Vade poſt me, ſatana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum.* Faceſſe hinc, qui amoris ſpecie te mihi hoſtem peſſimumque conſultorem, & quaſi ſatanæ partes obis, Paſſionis meæ myſterio, adeoque redemptioni hominum impedimentum apponens, quantùm in te eſt. *Schandalum es mihi*, offenſioni mihi es, cùm ab obedientia quam Patri debeo, àconſummatione charitatis & miſericordiæ quam humano generi exhibere decrevi; à conſummatione myſterii, quod mihi glorioſiſſimum erit, me avocas; mihique horrorem cruciatuum, ignominiæ, & mortis injicere conaris. Res æſtimas non ex divinæ ſapientiæ regulis, ex Decreto & voluntate Dei, ſed ex ſenſu carnis & hominum judicio, humana tantùm commoda ſpectas, & mea & tua, poſthabitis Dei negotiis & gloriâ, quæ commodis omnibus, incolumitate corporis, & vita ipſa potiora cuique eſſe debent. Hæc increpatio Chriſti non repugnat primatui Petri. Primatus enim Eccleſiaſticus & ſuprema auctoritas carnalem omnem ſenſum non adimit hominibus in gratia non confirmatis. Nondum Spiritus Sanctus Apoſtolis datus

fuerat, immò nec primatus Petro collatus, sed tantùm promissus, ut scitè S. Hieronymus observat. *Omnia de futuro quæ si statim dedisset ei, numquam in eo pravæ confessionis error invenisset locum.*

S. Hieron. in hunc locum.

17. *Tunc Jesus dixit Discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Postquam carnalem Petri sensum reprehendit Jesus, Discipulos suos à simili affectu & animi dispositione absterruit. Discipulorum nomine hîc intellige non Apostolos tantùm, sed omnes qui Christum sequebantur. Marci 8. 34. *Et convocatâ turbâ cum Discipulis suis, dixit eis*, &c. Lucæ 9. 23. *Dicebat autem ad omnes*, &c. *Si quis vult post me venire*, id est, me sequi, non pedibus corporis, sed affectibus mentis & imitatione; si quis vult meus esse Discipulus, *abneget semetipsum*: sibi ipse renunciet, naturales affectus ergà commoda hujus vitæ, ipsamque vitam, exuat; rerumque omnium ac vitæ ipsius jacturam pro Dei gloria, æternaque animæ suæ salute facere sit paratus. *Et tollat crucem suam.* Quaslibet ærumnas à Deo sibi destinatas, ejusque permissu ab hominibus sibi illatas pietatis causâ; mala quælibet lubenti animo suscipiat & constanter patiatur; & hac ratione, se ipsum nempè abnegando in vitæ periculis, & carnis afflictionibus, quasi non ipse, sed alius pateretur; & crucem suam ferendo, ut ego meam tum portaturus, *sequatur me*, id est, imitetur. Apud S. Lucam habetur explicatiùs: *Tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me.*

18. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Qui voluerit se ipsum servare in hoc sæculo, ac propterea fidem negare, vel Dei legem violare non dubitaverit, se ipsum perdet in futuro sæculo: contra verò qui se ipsum vitamque suam propter me in hoc mundo exposuerit ac perdiderit, meliorem ac immortalem vitam in altero sæculo recipiet. *Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Metaphora est de foro sumpta, in quo si quis de possessione locupleti, simul & de vita litigaret, nihil lucraretur si possessionem quidem obtineret, sed vitam perderet. Quid juvabitur homo si mundum universum in hac vitâ lucretur, animam verò suam, se ipsum perdat in Dei judicio? Aut quid dabit homo quo se ipsum ab æterna perditione redimat, cùm in ipsam incurrerit, cùm de illius salute in judicio Dei actum fuerit? Nihil sanè. Damnum enim prorsus inæstimabile & irreparabile est. Confer cum Lucæ 9. 25. *Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?*

19. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.* Filius hominis, Ego ipse, qui nunc vivo in carne passibili & mortali, veniam aliquando in gloria quæ mihi cum Patre communis est, quasi Unigenito ipsius; non cum paucis Discipulis, sed *cum Angelis*, qui ministri mei sunt æquè ac Patris: & tunc reddam unicuique secundùm meritum operum, non externorum duntaxat, sed internorum præcipuè; præmium bonis, supplicium malis. Quamobrem nullis muneribus aut precibus flecti poterit judex aut corrumpi, nullo personarum intuitu inclinari, ut salvum faciat eum qui seipsum perdere maluit.

20. *Amen dico vobis, Sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo.* Quidam eorum qui hîc adsunt, non morientur, donec videant Filium hominis in ea gloria & Majestate, quâ in Regno suo fulgebit, apparentem. Id in Transfiguratione Christi impletum est, in qua gloriæ ejus specimen, non omnes, sed electi Discipuli, Petrus, Jacobus, & Joannes viderunt in Monte sancto. Vel, donec videant Filium hominis, me qui brevî moriturus sum, potenter regnantem in Ecclesia & in orbe, postquam resurrexero, & in cœlos ascendero, & tamquam Salvatorem mundi, verumque Deum, à multis adoratum & prædicatum. Missò namque Spiritu Sancto, Evangelii propagatio, Domino cooperante, & Apostolorum prædicationem confirmante innumeris miraculis, ipsum jam regnare comprobabat. Atque hunc sensum indicare videtur Christi sententia Marci 8. 39. *Amen dico vobis, Quia sunt quidam de hîc stantibus*, (adstabant autem non Apostoli soli, sed & turbæ) *qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* De hoc Christi Regno S. Petrus in concione ad Judæos loquebatur: *Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus Sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis. Non enim David ascendit in cœlum: dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissimè sciat ergo omnis domûs Israël, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis.*

Origenes S. Hilarius c. 17. in Matt. S. Joannes Chrysost. Hom. 57. in Matt. S. Hieron. in hunc locum. S. Ambros. lib. 7. in Lucam n. 5. S. Augustin. in c. 2. Epist. ad Galat. n. 13. S. Leo Hom. de Transfigur. Act. 2. 32. 33. 34.

Sensus Moralis.

1. *Et accesserunt ad Jesum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut signum de cœlo ostenderet eis.* Sic hæretici & improbi, contrariis erroribus ac studiis inter se dissidentes, adversùs Christum & ejus Ecclesiam, adversùs veritatem ac pietatem conspiratione facta pugnant. *Nihil interest illis diversa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conspirent . . . Hoc negotium illis non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi: Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur.* Deum tentant, antiquis prodigiis & miraculis quibus fides à Christo confirmata est, credere nolunt Athei & Politici, quibus nulla Religio, ut Sadducæis; signa de cœlo volunt, quibus nec fidem adhiberent, *Censores Divinitatis.* Temeraria curiositas gradus est ad hæresim, immò ad atheïsmum. *Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti.*

Tertull. lib. de Præscript Hæret c. 41. & 42.

Tertull. lib 2. Contra Marcionem. Tertull. lib. de Præscript

2. *At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis scire?* Homines terreni de futuris eventibus solliciti sunt, tempora observant, quærunt opportunum tempus res suas temporales agendi: & tempus non arripiunt, quod semper opportunum adest, agendi maximum negotium, *unum necessarium*, salutis suæ. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Præclarè de Mathematicis & Astrologis scripsit S. Augustinus: *Per impiam superbiam deficientes à lumine tuo, tantò ante solis defectum futurum prævident, & in præsentia suum non vident.* Studiosè inquirunt an serenum vel pluvium futurum sit cœlum: & non curant *pluviam illam voluntariam*, quàm segregat Deus hæreditati suæ. Quærunt an tranquillum futurum sit an procellosum mare: & tempestates non curant, pravarum cupiditatum & vitiorum conflicti, tentationumque & occasionum peccati, quibus se exponunt, ventis in corde suo excitatas. *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest; & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.* Facto vespere dicit, Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: *Id est, Sanguine Passionis Christi, in primo adventu, indulgentia peccatorum datur.* Et mane, & hodie tempestas, rubet enim cum tristitia cœlum: *id est, quod secundo adventu, igne præcedente venturus est.* Faciem ergo cœli judicare nostis, signa autem temporum non potestis. *Signa temporum dixit de adventu suo vel passione, cui simile est roseum cœlum vespere: & item de tribulatione ante adventum*

2. Cor. 6. S. Augustin. lib. 4. Confession. c. 3. Psal. 67. 10. Isai. 57. 20. S. Augustin. lib. 1. Quæst. Evang. Quæst. 10

suum futura, cui simile est: manè roseum cum tristitia cœlum. Faciem cœli dijudicare scitis, & signa temporum non potestis. *Vide mitissimum Salvatoris animum: quamvis enim non discendi gratiâ, sed reprehendendi, signum de cœlo quærerent, causam subjecit, quare negavit. Sicut enim in cœlo, inquit, aliud tempestatis, aliud sereni temporis signum est, & nullus signo tempestatis conspecto tranquillitatem exspectat; neque tranquillo tempore tempestatem scrutatur: eodem modo de me cogitare oportet. Aliud enim tempus hujus adventus est, aliud futuri. His miraculis, quæ in terra facio, vobis nunc opus est: quæ verò in cœlo fiunt, illi tempori reservantur. Nunc enim quasi Medicus veni, tunc quasi Judex adero: nunc quasi errabundas oves reducam; tunc verò factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultiùs, tunc verò apertissimè cœlo implicato, Sole abdito, Lunâ obscuratâ veniam; tunc virtutibus cœlorum commotis, quasi fulgor subitò meus adventus omnibus apparebit: sed horum opportunum nunc tempus non est: non enim ad hæc, sed ad Passionem veni atque ad mortem. Non audistis Prophetam dicentem:* Non contendet, neque clamabit, neque audietur foris vox ejus. *Et alium Prophetam rursus,* Descendet sicut pluvia in vellus. *Quòd si quis ea signa commemorat, quæ Pharaonis tempore facta fuerunt, sciat tunc opportunè ad incutiendum hosti terrorem facta fuisse; quibus non eget, qui ad amicos & domesticos venit.* Quomodo autem & magna illa, quæ petitis faciam, cùm parva hæc non credatis? Parva quantum ad ostentationem dico. Nam virtute quidem multò hæc illis majora fuerunt. Quid enim peccatorum remissioni exæquabitur? aut quid majus excogitari potest, quàm mortuos excitare, dæmonia depellere, dissolutum corporis compaginem verbo consolidare?

S. Ioannes Chrysost. Hom. 54. in Matt.

Isai 42. Psal. 72.

3. *Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit.* Miracula & numero & magnitudine sufficientia Christus ediderat, ut Missionem suam ac Divinitatem comprobaret: unum adhuc necessarium erat Resurrectionis ipsius, cujus figura in Jona exhibita fuerat, ut mortis ejus crucisque scandalum tolleretur, ut implerentur Scripturæ, ut Christiana Religio fundaretur, cujus Christus à mortuis redivivus Sacerdos est in æternum, & victima gloriosa, quæ jam non moritur. Hinc Apostolus: *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra.* Et rursus: *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Vide quæ ad similis explicationem sententiæ diximus cap. 12. Non absque consideratione prætereundum est, quod S. Marcus refert, Christum ingemuisse, cùm Pharisæi & Sadducæi tentantes eum, signum de cœlo postularunt; quod misericordiæ ipsius argumentum est erga eos qui beneficiis ejus ac miraculis abutuntur, quos non deserit omnipotens & piissimus Medicus, nisi quia insanabiles malæ voluntatis vitio evaserunt. *Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit?*

1. Cor. 15

Rom. 10.

Marci 8.8

4. *Et cùm venissent Discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.* Quid mirum, siquidem Panem vivum, qui de cœlo descendit, Panem Angelorum quo spiritualiter reficiebantur, secum habebant? Qui Christum sequitur, & gustavit quàm suavis est Dominus, facilè rerum terrenarum obliviscitur, vix ad corporis necessitates attendit, *Deo pastus & saginatus,* ut de Moyse Tertullianus ait.

Tertull. lib. de Jejuniis.

5. *Qui dixit illis: Intuemini & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.* Fermentum Pharisæorum, superbia, invidia, hypocrisis. Ab istorum contagione vitiorum, quæ eò perniciosiùs & periculosiùs grassantur, quò spiritalia sunt, minoremque sui ingenerant horrorem, sibi caveant maximè, qui eruditione, pietate, vitæ austeritate singulares videntur & celebrantur. Vitæ futuræ oblivio æternæque salutis incuria, fermentum Sadducæorum est, qui nec animæ immortalitatem, nec resurrectionem corporis credebant. Quot ex iis qui se Christianos esse profitentur, ita vivunt, ac si neutrum crederent, bonis temporalibus & terrenis voluptatibus penitùs immersi, quasi aliam æternamque vitam non exspectarent. Simplicitas & humilitas Christiana, bonorumque æternorum exspectatio, Christi fermentum est, quo consperса anima crescit in augmentum Dei, & cor fervens dilatatur, sursumque ad Dominum erigitur.

6. *At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Jesus dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?* &c. Apostolorum infirmitas, antequam Spiritus Sancti descensu renovati & confirmati fuissent, ostendit gratiæ Christi necessitatem, ut ejus documenta & præcepta capiamus, memoriâ teneamus, diligamus, impleamus. De corporis quàm de animæ necessitatibus priùs cogitat, magisque sollicitus est infelix homo, de corpore cibis materialibus alendo, magis quàm de anima Dei verbo, Spiritu, gratiâ, Christique Corpore reficienda. Hujus defectûs origo, infirmitas fidei est. Ob hanc acriter, sed amanter Discipulos reprehendit Dominus Jesus, suaque illa increpatione ipsos & à Judaicis observationibus abducit, & editorum à se miraculorum, adeòque gratiarum illis collatarum memoriam renovat, & ipsos ad majorem fidem atque fiduciam excitat, ut jam non formident neque contremiscant si quando sibi deficere panes viderint, sed omnia hæc caduca negligant, ejus providentiæ & bonitati confidentes, qui *dat escam timentibus se; & non affliget fame animam justi.* Nobis etiam documento est increpatio illa Christi, ne subditis semper adulemur, sed eos arguamus, & increpemus, quoties ipsorum saluti expedit, *in spiritu lenitatis, in omni patientia & doctrina:* nec optemus etiam ut nobis semper blandiantur, ac remissiùs molliùsque nobiscum agant. Ne etiam velimus prosperis ac secundis rebus semper uti: quia & adversis erudiri, atque emendari nobis utile est ad salutem; ideo Deus rerum adversarum & secundarum, calamitatum & consolationum vicissitudines amicos suos experiri voluit, ut Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, Job, Apostolos.

Proverb. 10. 3.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 54. in Matt.

Psal. 12.

7. *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum.* Moralis corrupta, fermentum est ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit ac depravat, & longè latèque vim suam pestiferam brevi temporis intervallo diffundit. Moralis corruptæ dogmata rectè cum Tertulliano appellaverim *Doctrinas venenorum.* Pinxit quidam, (si Æliano Varroni fides,) Homerum carmina eructantem, tum alios Poëtas excipientes quæ ille eructasset. Ingeniosum commentum, ut ab eo cæteros Poëticam hausisse significaret. Homeri loco in tabula pingamus Luciferum virulenta dogmata, Moralis Christianæ puritatem corrumpentia evomentem, & molliorum opinionum, quæ hominis libertati, cupiditati, sæculi consuetudini contra Dei Legem favent, Auctores, qui avidè sordes illas lambunt, excipiunt, & ad hominum perniciem effundunt, *Fermentum vetus, fermentum malitiæ & nequitiæ,* quod *totam* Christianæ plebis *massam corrumpit.* His hominibus *Lex mendacium, diabolus religio, sacrificium turpitudo.* Sectæ duæ Moralis Christianæ puritati oppositæ à Judæis ad Christianos pleroſque spiritum suum erroresque transmiserunt. Prima Pharisæorum, qui externa dumtaxat religionis & pietatis opera exercent ad pompam & ostentationem, charitate & humilitate neglectis, quæ sunt Religionis anima. Hi mulierculis similes, quæ cùm naturali careant pulchritudine, fuco sibi fallacem decorem & gratiam arcessunt: Sponsæ Christi longè dissimiles, cujus *Omnis gloria ab intus.* Altera secta Sadducæorum est, qui alia præter temporalia terrenaque bona, aliam præter hujus vitæ felicitatem non credunt, non agnoscunt, aut certè sic vivunt quasi non crederent. Quamobrem iis adulantur & serviunt, qui temporalis prosperitatis arbitri & domini videntur. His apprimè convenit illud Isaiæ: *Et vos qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis Montem*

Tertull. lib. de Præscript. c. 34.

1. Cor. 5.

S. Leo Serm. 15. c. 4.

Psal. 44.

Isaiæ 65. 18.

sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam. Hi Judæos imitantur, qui cùm Ægyptiorum idola adorassent, à Jeremia Propheta reprehensi, Jerem. 44. 16. 17. responderunt: *Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus Reginæ Cœli, sicut fecimus nos, & Patres nostri, Reges nostri, & principes nostri in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.* Achaz Regis Juda impietatem imitantur, qui variis plagis ob scelera sua à Domino afflictus, impietatem auxit, & Assyriorum hostium suorum Diis victimas immolavit, dicens: *Dii* 2 Paralip. 28. 23. *Regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo victimis, & aderunt mihi: cùm è contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israël.*

8. *Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat Discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Jesus: Vos autem, quem me esse dicitis?* Humilitatem & modestiam verbis factisque perpetuò docet Dominus Jesus. Humili Filii hominis nomine vocari amat, ut hominum superbiam jactantiamque damnet, qui vanis honorum titulis in- Psal. 48. 12. tumescunt. *Vocaverunt nomina sua in terris suis.* Non curiositate, non inanis gloriæ studio Christus inquirit quæ sint hominum de se opiniones: non modò enim varios sermones hominum de se noverat, sed & cogitationes illorum. Verùm necessitas instruendi Discipulos suos, ipsosque adversùs Mundi errores & pravas opiniones muniendi, impulit ipsum ut id ab iis quæreret. Sic Pastores animarum & Prædicatores inquirere debent quid populi de Religione, quid de Moralis Christianæ officiis sentiant, ut si qui errores sparsi fuerint, vel obrepserint, eos impugnent ac destruant. de se verò quàm honorificè sentiant, curiosè inquirere non debent, ne gloriam suam, non Dei quærere videantur. Curent tantùm ut in omnibus exhibeant se sicut Dei Ministros, & bonus odor Christi sint in Ecclesia. Utinam Christum imitarentur Ecclesiastici Religiosique viri, nec sæculi rebus se immiscerent, aut de his quæ in sæculo fiunt vel dicuntur, sermones inter se vel cum sæcularibus hominibus haberent, nisi quatenus ad Religionem vel Ministerium suum referuntur! At non Ecclesiasticis modò Religiosisque viris, sed Christianis omnibus curiosæ illæ, otiosæ, vanæ confabulationes sunt interdictæ, qui de omni verbo otioso rationem reddituri sunt in judicio Dei, & loqui debent ut & cogitare *quæcumque sunt* Philipp. 4. 8. *vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ.* Ideo juniores viduas 1. Tim. 5. 13. Apostolus graviter corripit, quæ *otiosæ discunt circuire domos; non solùm otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.* Christianus Dei Spiritu vivens, nonnisi cum Deo, de Deo, & pro Deo loqui debet, ad ejus gloriam, & ædificationem proximi: *Si quis loquitur,* 1. Petri 4. 11. *quasi sermones Dei.* LOQUAMUR *Dominum Jesum quia ipse est sapientia, ipse est verbum Dei. Nam & hoc scriptum est:* Aperi os tuum verbo Dei. *Ipsum spirat, qui sermones ejus resonat, & verba meditatur. Ipsum semper loquamur. Cùm de sapientia loquimur, ipse est: cùm de virtute loquimur, ipse est: cùm de justitia loquimur, ipse est; cùm de pace loquimur, ipse est: cùm de veritate, & vita & redemptione loquimur, ipse est.* Verba sunt S. Ambrosii, Enarrat. in Psal. 36.

Tertull. Lib. ad Nationes *At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii Eliam,* &c. *Varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis.* Non ex humani ingenii conjecturis, non ex vulgi rumoribus, non ex Philosophorum opinionibus, non ex Sapientum & Potentum hujus sæculi arbitrio, sed ex verbo Dei, ex Ecclesiæ doctrina de rebus Religionis judicium ferendum est. *Ubinam veritas collocanda? In conjecturis? sed incerta conceptio est: in fabulis? sed fœda relatio est: in adoptionibus? sed passiva & municipalis adoptatio est. Denique apud Philosophos incerta, quia varia; apud Poëtas omnia indigna, quia turpia; apud populos passiva omnia, quia voluntaria.*

S. Hilar. c. 16. in S. Matt. Vos autem, quem me esse dicitis? *Significat, præter id quod in se videbatur, esse aliud sentiendum. Hæc enim confessionis tenenda ratio est, ut sicut Dei Filium, ita & Filium hominis meminerimus; quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutem.* Vos autem, quem me esse dicitis? *Illis quia homines sunt, humana opinantibus, vos qui estis dii, quem me esse existimatis?* Illos scilicet deos dixit, ad quos sermo Dei factus est. *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes*... adoptione, non gratiâ. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Quamdiu vivimus Mundo, homines dumtaxat sumus: Mundo moriendum est per fidem, per charitatem, per pœnitentiam & mortificationem Christianam, ut Deo viventes, dii simus. Sed heu! malumus Mundo, carnique vivere, quàm dii fieri, quod de Imperatore Tertullianus facetè dixit, quem Ethnici Deum appellabant. *Qui Deum Cæsarem dicitis, & deridetis, dicendo quod non est, & maledicitis, quia non vult esse quod dicitis:* MAVULT *enim* VIVERE, QUAM DEUS FIERI.

S. Hieron. in hunc locum.

9. *Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi. Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Unus Petrus pro omnibus loquitur, ut unitas fidei, unitas Apostolatûs, unitas Ecclesiæ, cujus personam gerit, significetur. *Petrus Ecclesiæ unicæ typus, in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promptissimus, respondet pro omnibus. Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis.* Hanc unitatem diligere ac tueri usque ad sanguinis effusionem debemus. *Non* enim *habet Christi charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem.* Tu es Christus Filius Dei vivi. *Ille dixit se Filium hominis, & Petrus eum dixit Filium Dei vivi. Optimè ille commemorabat quod misericorditer exhibuerat: ille commemorabat quod in claritate permanebat. Verbum Dei commendat humilitatem suam, homo agnoscit claritatem Domini sui... Et revera justum est: humiliavit se propter nos, glorificemus illum nos; non enim Filius hominis propter se est, sed propter nos.*

S. August. serm. 76. alias 13. de Verbis Apostoli.

S August. Tract. 25. in Ioann. n. 11.

10. *Beatus es, Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi,* &c. In cognitione & amore Dei, & Christi posita est beatitudo hominis Christiani; non in divitiis, non in generis claritate, non in terrena sapientia & scientia rerum creatarum. *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Hæc dicit Dominus: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me.* Non in rerum naturalium & humanarum cognitione sita est felicitas nostra. *Infelix enim homo, qui scit illa omnia,* Domine Deus, *te autem nescit. Beatus autem qui te scit, etiamsi illa nesciat. Qui verò & te & illa novit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus est, si cognoscens te sicut Deum glorificet, & gratias agat, & non evanescat in cogitationibus suis... Vanitas est enim mundana ista etiam nota profiteri, pietas autem tibi confiteri.* Beatus es, Simon Barjona, &c. *Ideo beatus es, quia Pater meus te docuit, nec terrena opinio te fefellit, sed inspiratio cœlestis te instruxit: & non caro & sanguis, sed ille me tibi, cujus sum Unigenitus Filius, indicavit.*

Joann. 17. 3.

Jerem. 9. 23.

S. August. lib. 5 Confessionum c. 4. & 5.

S. Leo serm. 3.

11. *Et ego dico tibi, Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Hoc est, *Sicut Pater meus tibi manifestavit Divinitatem meam: ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam.* Quia tu es Petrus: *id est, Cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis qui facio utraque unum, ego fundamentum præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ*

S. Leo ibid.

mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. *Super hanc, inquit, fortitudinem extruam Templum: & Ecclesiæ meæ cælo inferenda sublimitas, in hujus fidei firmitate consurget. Hanc confessionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt: vox enim ista, vox vitæ est: & sicut Confessores suos ad cælestia provehit, ita negatores ad inferna demergit.....* MANET *ergo dispositio Veritatis, & beatus Petrus in accepta fortitudine petræ perseverans, suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit. Sic enim præ cæteris est ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum Regni cœlorum Janitor constituitur, dum ligandorum solvendorumque arbiter, mansura etiam in cœlis judiciorum suorum definitione præficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum ejus mysteria noscceremus. Qui nunc plenius & potentius ea, quæ sibi commissa sunt, peragit, & omnes partes officiorum atque curarum in ipso & cum ipso, per quem est glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur, rectèque discernitur: si quid à misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur; illius est operum atque meritorum, cujus in Sede sua vivit potestas, & excellit auctoritas. Hoc enim obtinuit illa confessio, quæ à Deo Patre Apostolico inspirata cordi, omnia humanarum opinionum incerta transcendit, & firmitatem petræ, quæ nullis impulsionibus quateretur, accepit. In universa namque Ecclesia;* Tu es Christus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magisterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula dissolvit. Hæc eruitos Mundo inserit cœlo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non possunt. Tantâ enim divinitùs soliditate munita est, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec Pagana potuerit superare perfidia.*

S. Leo, serm. 2. cap. 3.

S. Joannes Chrysost. Orat. in S. Petrum & Eliam Tom. 1.

12. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum* Eliæ lingua *clavis cœlorum* fuit: siquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit, & precibus deinde suis excitare. *Vivit Dominus Deus Israël, in cujus conspectu sto, si erit annis his ros & pluvia; nisi juxta oris mei verba.* 3. Reg. 17 Verùm longè major S. Petri quàm Eliæ potestas: illi siquidem Christus ipse potestatem & auctoritatem dedit aperiendi claudendique cœlum peccatoribus, ut spiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret, vel suspenderet. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum.* An non glorificati gloria est, in terra manere, & cœlum claudere? Vitam communiter inter homines vivere, atque supernas cœlorum sedes subditis auctoritate potestatis exhibere?

S. Greg. seu alius Auct. Comment. in 1. Regum lib 2. c. 2.

Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. S. Petro, quatenus Ecclesiæ personam gerit, & omnium Episcoporum caput & forma est, potestas remittendi peccata confertur à Christo, ut innotescat illam extra Ecclesiæ unitatem non esse, aut exerceri non posse. *Columba ligat, columba solvit; ædificium supra petram ligat & solvit. Timeant ligati, timeant soluti. Qui soluti sunt, timeant ne ligentur: qui ligati sunt, orent ut solvantur.* Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur: *& præter hanc Ecclesiam nihil solvitur. Quatriduano mortuo dicitur,* Lazare veni foras. *Et prodiit de monumento institis ligatus manibus & pedibus. Excitat Dominus ut mortuus de monumento prodeat, si cor tangit, ut peccati confessio foras exeat. Sed parùm adhuc ligatus est. Dominus ergo postquam exiit Lazarus de monumento, ad Discipulos, quibus dixerat,* Quæcumque solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo: Solvite, *inquit,* eum, & sinite abire. *Per se excitavit, per Discipulos solvit.* Hac potestate abutuntur Sacerdotes, qui peccatores ligant vel absolvunt contra legem à Christo positam, & contra Regulas Ecclesiæ. Tunc tantùm Ministrorum suorum sententiam Christus in cœlis ratam habet, cùm secundùm Leges verbo ipsius traditas, & Ecclesiæ Decretis explicatas ligant vel solvunt in terris. Hinc S. Ambrosius explicans illum Psalmi 118. Versum, *Et de lege tua miserere mei,* ait: *Lege miseretur, qui cum justitia sapientiaque miseretur; ut ea dimittat, quæ scit jure posse dimitti; ne cùm alterius miseretur, seipsum legi faciat obnoxium.* Et exponens illa verba: *Miserere mei secundùm eloquium tuum;* ait: *In ipsa Ecclesia, ubi maximè misereri decet, teneri quàm maximè debet forma justitiæ; ne quis à Communionis consortio abstentus, brevi lachrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberiobus fletibus Communionem, quam plurimis debet postulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonnè cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi. Hoc eò dictum est, ut sciamus secundùm verbum Dei, secundùm rationem, dispensandam esse misericordiam debitoribus.* Et tibi dabo claves Regni cœlorum, &c. *Istum locum non intelligunt Episcopi & Presbyteri, qui aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur; cùm apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur.* Sed nec in aperiendo verè pœnitentibus nimis difficiles præbere se debent, quibus claves Regni cœlorum sunt commissæ: *Nusquam tam vigere debent viscera misericordiæ, quàm in Catholica Ecclesia, ut tamquam vera Mater nec peccantibus filiis superbè insultet, nec correctis difficilè ignoscat.*

S. Ambros. serm. 4. in Psal. 118 n. 23.

Et serm. 8 n. 26.

S. Hieron. in c. 16. S. Matt.

S. August. lib. de Agone Christiano. c. 30.

13. *Exinde cœpit Jesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.* Divinitatem suam illis primùm revelavit, moxque Passionis suæ, mortis, ac Resurrectionis Mysteria illis declaravit; quia *Christus Crucifixus Judæis,* qui Christi Jesu divinitatem non credunt, *scandalum, Gentibus autem stultitia* solis Christianis *Dei virtus est & sapientia.* Patitur autem & post Resurrectionem Christus, non à Judæis, sed à Christianis; non Jerosolymis, sed in Ecclesia, ipsum siquidem mali Christiani contemnunt, injuriis afficiunt, vitam ejus Evangelio omnino contrariam agentes; ipsum peccatis suis, quantum in ipsis est, crucifigunt; eripiunt illi vitam, non quidem corporis glorioši, cui mors jam dominari non potest, sed vitam spiritualem quâ in justorum cordibus vivit. *Rursum Crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes.* Patitur autem præcipuè à divitibus & potentibus sæculi, à Sacerdotibus ambitioši & avaris, à Doctoribus superbis. Discipulis porrò suis ostendit Christus, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati & occidi, & tertia die resurgere: ut significaret hominem Christianum, qui Spiritu Christi vivit & agitur, qui Dei in cruce pro ejus salute morientis Filius est, ac discipulis, vitam, ærumnas, amaritudines ipsi vitæ adjunctas, tolerare debere cum patientia; mortem obire cum lætitia; resurrectionem exspectare cum fiduciâ. Mortem necessitatis nomine vulgus hominum appellat. Id verò nominis vitæ sancti tribuunt. *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Apostolus *Aliud ad vitæ necessitatem refert, aliud ad mortis utilitatem. Denique & Simeon qui ait,* Dimitte servum tuum, *propter Christum exspectabat. Christus enim Rex noster est, & ideo quod Rex jubet, deserere non possumus aut contemnere. Vivere ergo servo Dei Christus est, & mori lucrum. Quasi servus enim non refugit vitæ obsequium, & quasi sapiens lucrum mortis amplectitur. Lucrum est, evasisse incrementa peccati; lucrum fugisse deteriora, & ad meliora transisse. Et addidit:* Dissolvi enim, & cum Christo esse, multò melius; permanere autem in carne, magis necessarium propter vos. *Aliud melius, aliud necessarium. Necessarium,*

1. Cor. 1.

Hebr. 6. 6.

Philipp. 1

S. Ambros. lib. de Bono Mortis c. 2.

propter fructum operis; *melius*, *propter gratiam & copulam Christi*. Resurrectionis autem exspectationis sustentari debemus & roborari, ut & vitam ejusque ærumnas patienter feramus, & mortem læto animo obeamus.

Tertull. lib. de Resurrectione Carnis c. 1. *Fiducia Christianorum*, *Resurrectio mortuorum*... *Spes Resurrectionis*, *fastidium est mortis*.

14. *Et assumens eum Petrus*, *cœpit increpare illum*, *dicens*: *Absit à te*, *Domine*, *non erit tibi hoc*. Animalis homo non percipit quæ Dei sunt: & de illius tamen consiliis & Mysteriis vult ferre judicium. Deum incarnatum, passum & mortuum fuisse, humana ratio non capit. Sed *Demus Deum aliquid posse*, *quod nos fateamur investigare non posse*. *In talibus rebus tota ratio facti*, *est potentia facientis*. Qui conversus, dixit Petro: Vade post me, satana, scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Idem ipse *Petrus paulò ante beatus*, *postea satanas*, *in momento uno*, *infra pauca verba*. *Miraris differentiam nominum*, *differentias attende causarum*. *Attende causam quare beatus*: Quia non tibi revelavit caro & sanguis, sed Pater meus qui in cœlis est. *Ideo beatus*, *quia tibi caro & sanguis non revelavit*. *Si enim caro & sanguis hoc tibi revelaret*; *de tuo*: *quia verò caro & sanguis non tibi revelavit*, *sed Pater meus qui in cœlis est*; *de meo*, *non de tuo*. *Quare de meo*? *Quia* Omnia quæ habet Pater, mea sunt. *Ecce audisti causam quare beatus*, *& quare Petrus*. *Quare autem illud quod horrescimus*, *& repetere nolumus*? *Quare nisi quia de tuo*? Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum..... *Timuit ne perderet morientem*, *quem confessus fuerat vitæ fontem*. *Turbatus est*, *dicens*: Absit à te Domine, non fiet istud. *Propitius esto tibi*, *Deus*, *nolo te mori*. *Petrus dicebat Christo*, *Nolo te mori*, *sed melius dicebat Christus*, *Volo pro te mori*.... *Hoc intuentes nos Ecclesiæ membrum*, *discernamus quid de Dei*, *quid de nostro*. *Tunc enim non titubabimus*, *tunc in petra fundabimur*, *fixi & stabiles erimus adversus ventos*, *imbres*, *flumina*, *tentationes videlicet præsentis sæculi*. *Illum videte Petrum*, *qui tunc erat figura nostra*: *modò fidit*, *modò titubat*; *modò immortalem confitetur*, *modò timet ne moriatur*: *Proinde quia Ecclesia Christi habet firmos*, *habet & infirmos*; *nec sine firmis potest esse*, *nec sine infirmis*: *in eo quod dixit Petrus*: Tu es Christus Filius Dei vivi, *firmos significat*; *in eo autem quòd trepidat & titubat*, *& Christum pati non vult*, *mortem timendo*, *vitam non agnoscendo*, *infirmos Ecclesiæ significat*. Vade post me, satana, scandalum mihi es, quia non sapis ea quæ Dei sunt. *Tanta ei religio fuit pro humani generis salute patiendi*, *ut Petrum primum Filii Dei confessorem*, *Ecclesiæ fundamentum*, *cœlestis regni janitorem*, *& interreno judicio judicem cœli*, *satanæ convitio nuncuparet*; Quia ipsum à passione, Cruce & morte absterrere voluit.

S. Hilar. Tract. in Psal. 131. n. 4.

S. Bern. serm. 20. in Cantica n. 6. *Vocavit satanam*, *eò quòd saluti etsi nesciens adversaretur*, *qui Salvatorem mori prohiberet*..... *Fuit autem postea fortis ut mors Petri dilectio*, *cùm ex promissione Jesu Christi indutus virtute ex alto tanta cœpit virtute diligere*, *ut in concilio prohibitus prædicare nomen sanctum*, *constanter prohibentibus responderet*: *Obedire oportet magis Deo quàm hominibus*. *Tunc demum tota virtute dilexit*, *cùm nec vitæ suæ pepercit pro dilectione*. Quicumque nos à via Christi, à via Crucis, à via pœnitentiæ & mortificationis Christianæ vult abducere, velut adversarius & inimicus salutis nostræ à nobis habeatur. Falsa & carnalis amicitia est, quæ nos ab amore Crucis avertit, quàm Christum tam vehementer desideravit, tam ardenter dilexit; ut ejus subeundæ causâ, è sinu Patris in terras descenderet, & homo fieret. *Taceo quod figitur*; *in hoc enim venerat*. *Christus mori missus*, *nasci quoque necessariò habuit*, *ut mori posset*. *Forma moriendi*, *causâ nascendi est*.

Tertull. lib. de Patientia & lib. de Carne Christi.

15. *Tunc Jesus dixit Discipulis suis*: *Si quis vult post me venire*, *abneget semetipsum*, *& tollat crucem suam*, *& sequatur me*. Dixisti, Petre, ut me à Passione & cruce subeunda absterreres, *Absit à te Domine*, *non erit tibi hoc*. Ego verò tibi respondeo: Quòd non solùm me impedire & meam passionem ægrè ferre, damno tibi erit, verùm etiam nulla tibi spes salutis supererit, nisi & ipse ad passionem semper paratissimus sis. *Si quis vult post me venire*. Non impello, non cogo, sed liberam singulorum voluntatem alliciens, dico, *Si quis vult*. Non enim ad afflictiones & onera, nec ad supplicia & pœnas, ut cogere mihi opus sit, sed ad ineffabilia bona voco, quorum ea natura est, ut facilè per se ipsam vos invitare possit. His dictis vehementer eos attraxit: nam sicut qui vim affert plerumque avertit animos; sic qui liberos eos relinquit, multò magis attrahit. Potentior enim est mitis oratio, quam violenta. *Si quis vult post me venire*. Magna enim sunt, ait, quæ retribuo, ac talia, ut ultro homines ad ea concursuros minimè dubium sit. Non enim si quis aurum atque argentum proponeret, vim inferret: Quantò igitur magis ubi de cœlestibus bonis agitur, inferenda non est? *Si quis vult venire post me*. Nec verò satis est eo modo me sequi, quo nunc sequimini, mihi adhærentes, sed multi labores tolerandi, multa pericula subeunda. Non enim, ô Petre, quoniam me Filium Dei confessus es, propter hoc solum tibi coronæ expectandæ sunt, & quasi tibi hoc satis fuerit ad salutem, totâque res consummata sit, in otio & voluptate vivendum. Quamvis enim quia Filius sum Dei, omnium te periculorum expertem facere valeam, tui tamen gratiâ nolo, ut & ipse nonnihil de tuo conferas, & illustrior evadas. Quemadmodum enim qui ludicrum instituit agonem, si cui athletarum amicitiâ jungitur, numquam cum ob benevolentiam suam tantùm, nisi etiam descenderit in certamen, coronabit; qui proprium illius videlicet laborem desiderat, & quò magis eum diligit, eò magis victorem videre, adeòque & fortiter ac strenuè certare cupit: Ita Christus quos maximè diligit, eos non solùm auxilio suo, verùm & suis laboribus immortales vult promereri coronas. *Qui certat in agone*, *non coronatur nisi legitimè certaverit*. *Labora ergo*, inquit Apostolus, *sicut bonus miles Christi Jesu*. Si quis vult, sive vir, sive mulier, sive Princeps, sive subditus, hanc viam ingrediatur. *Si quis vult venire post me*, *abneget semetipsum*. Si intelligis quid sit alium abnegare, facilè percipies quid sit abnegare te ipsum. Qui alium jam abnegavit, fratrem puta, aut servum, aut quemvis alium, si cædi eum virgis videat, si arceri vinculis, quidquid aliud mali pati eum conspexerit, non accurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsus ullo modo movetur, ceu qui penitùs ab illo alienatus est. Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere vult, ut neque si cæditur, neque si pellitur, neque si uritur, nec si quid aliud hujusmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, non parcamus: cùm id profectò sit verè parcere? Nam etiam tunc patres filiis maximè parcunt, cum præceptoribus illos tradentes maximè rogant ne parcant. Sic igitur Christus. Non dixit tamen, Ne parcas, sed luculentiùs & expressiùs, *Abnega temetipsum*, pericula subi, certaminibus te offer, & quasi alius hæc patiatur, afficiare.

S. Basilius Regul. fusius Disput. Interrog. 8. *Si quis vult post me venire*, *abneget semetipsum*. Præceptum istud ad plura pertinet, quorum necessaria sit alienatio. *Nam & diabolo imprimis renuntiamus*, *itemque affectionibus carnis*, *consuetudini etiam vitæ quæ perfectioni salutis adversatur*. *Et quod his omnibus magis necessarium est*, *quilibet sibimetipsi renuntiat*, *qui exuit veterem hominem cum actibus suis*. *Postremò affectionibus cunctis mundanis*, *quæ pietatis propositum valeant impedire*, *nuntium remittit*. Christianus seipso, amoreque proprio vacuus, Deo plenus esse debet: Hoc est, abnegare se ipsum. Durum videtur & grave quod Dominus imperavit, ut si quis eum vult sequi, abneget seipsum. *Sed non est durum nec grave quod ille imperat*, *qui adjuvat ut fiat quod imperat*. *Quicquid enim durum est in præceptis*, *ut sit leve charitas facit*. Novimus quanta ipse amor faciat. Plerumque etiam ipse amor reprobus atque lascivus est: quanta homines dura perpessi sunt, quanta indigna & intolerabilia pertulerunt,

S. August. serm. 96. aliàs de Divers. 47. c. 1.

ut pervenirent ad id quod amaverunt? Sive sit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; sive sit honoris amator, qui vocatur ambitiosus; sive sit corporum pulchrorum amator, qui vocatur lascivus. Et quis posset enumerare omnes amores? Considerate tamen quantùm laborent omnes amatores, nec sentiunt quod laborant: & tunc ab eis plus laboratur, quando à labore quisque prohibetur. *Cùm ergo tales sint homines plures, quales sunt amores, nihilque aliud curæ esse debeat quomodo vivatur, nisi ut quod amandum est eligatur: quid miraris, si ille qui diligit Christum, & qui vult sequi Christum, amando negat se ipsum? Si enim perit homo amando se, profectò invenitur negando se. Prima hominis perditio fuit amor sui. Si enim se non amaret, & Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus vellet: non autem converteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem suam. Hoc est enim amare se, velle facere voluntatem suam. Præpone his voluntatem Dei: Disce amare te, non amando te.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 56. in S. Mat.

Et tollat crucem suam. Ne quis putet ad verba usque tantummodo, & contumelias, & opprobria, abnegationem hanc sui fieri oportere, id subjunxit, ut significaret abnegandos nos esse usque ad mortem, & quidem turpissimam: quam designans non dixit, Abneget semetipsum usque ad mortem, sed, *Tollat crucem suam*, mortem ignominiosissimam significans: & non semel, nec bis, sed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circumferas, & ad necem paratissimus sis. Multi pecunias contempsêre, multi delicias vitæ ac gloriam conculcaverunt, mortem autem despicere non potuerunt, sed pericula & dolores formidarunt: Ego verò ad effusionem usque sanguinis volo vos milites meos luctari, & ad necem usque certare. *Ne igitur fatigemini*, Fratres mei, *animis* Hebr. 12. 3. & 4. *vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem re-*
S. Aug. serm. 96 aliàs de Diversis 47. c. 4. *stitistis, adversùs peccatum repugnantes.* Unusquisque vestrûm *Tollat crucem suam*, inquit Christus: Ferat quicquid molestum est, sic *me sequatur.* Cùm enim cœperit me moribus & præceptis meis sequi, multos habebit contradictores, multos habebit prohibitores, multos habebit dissuasores, & hoc de ipsis quasi comitibus Christi. Cum Christo ambulabant, qui cæcos clamare prohibebant. Sive ergo minas, sive blandimenta, sive quaslibet prohibitiones, si sequi vis, in crucem verte, tolera, porta, noli succumbere. Si persecutio est, nonnè pro Christo debent cuncta contemni? *Amatur mundus: sed præponatur à quo factus est mundus. Magnus est mundus, sed major est à quo factus est mundus. Pulcher est mundus, sed pulchrior est à quo factus est mundus. Blandus est mundus, sed suavior est à quo factus est mundus. Malus est mundus, & bonus est à quo factus est mundus.* Tollite crucem vestram, & sequimini Christum. Crucem suam tollit, qui *mortificat membra sua quæ sunt* Coloss. 3. 5 *super terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus... Si enim secundùm carnem vixeritis,* Rom. 8. 13. *moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveri-* Gal. 6. 14 *tis, vivetis.* Hinc idem Apostolus de se ipso ait: *Mun-* Rom. 6. 6. *dus mihi crucifixus est, & ego mundo.* Et alibi: *Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.* Quamdiu ergo id agunt opera nostra ut evacuetur corpus peccati, quamdiu *Exterior homo noster corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem*, tempus est Crucis. Hæc sunt bona opera quidem, sed laboriosa, quorum merces est requies; sed ideo dicitur, *Spe gaudentes*, ut cogitantes requiem futuram, cum hilaritate in laboribus operemur. Hoc modo sequemur Christum, qui *proposito sibi gaudio sustinuit Crucem.* Crux Domini non tantùm illa dicitur, quæ passionis tempore ligni affictione construitur, sed illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur: de qua mihi videtur Salvator dicere: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, tollat Crucem suam, & sequatur me.* Numquid enim omnes Martyres, qui

2. Cor. 4. 16.

Rom. 12. 13.

Heb. 12. 2. S. Max. Hom. de Martyribus cujus fragmentum as-

secuti sunt Dominum, crucifixi sunt cum Domino? Numquid omnes Virgines, qui sequuntur Agnum Dei crucifixi sunt ut sequantur? Numquid Paulus Apostolus crucifixus fuerat, cùm dicebat: *Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus Crucifixus est, & ego mundo?* Hoc autem dicit, ut intelligas *Crucem non ligni esse patibulum, sed vitæ virtutisque propositum. Tota igitur vita Christiani hominis, si secundùm Evangelium vivat, Crux est atque Martyrium.*

"futum "est serm "297. "Augustiniana Appendicis aliàs de Sanctis 82.

Galat. 6 14.

Tollat crucem suam, & sequatur me. In hoc mundo, id est Ecclesia, quæ tota sequitur Christum, universaliter dixit: *Qui vult me sequi, abneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Non enim hoc Virgines debent audire, & maritatæ non debent; aut viduæ debent, & nuptæ non debent; aut Monachi debent, & conjugati non debent; aut Clerici debent; sed universa Ecclesia, universum corpus, cuncta membra, per officia propria distincta & distributa, sequantur Christum.... *Abnegent se, id est, non præsumant de se; tollant Crucem suam; id est, tolerent in mundo pro Christo quicquid intulerit mundus. Ament eum, qui solus non decipit, qui solus non fallitur, solus non fallit. Ament eum, quia verum est quod promittit. Sed quia non modò dat, titubat fides. Dura, persevera, tolera, porta dilationem, & tulisti Crucem.* Sed cùm omnes spectet istud ferendæ Crucis officium, plures tamen Christiani, etiam ex iis qui pietatem profitentur, à Cruce sua feruntur, quàm Crucem suam ferant, ut olim ad *Lætum* scribebat S. Augustinus. *Cùm te* (inquit) *præsens animadverterem domesticis curis à divino studio retardari, ferri te potiùs & duci à Cruce tua, non eam te ferre ac ducere sentiebam. Crucem enim nostram, quam Dominus portari à nobis jubet, ut eum expeditissimi sequamur, quid aliud quàm mortalitatem carnis hujus significat? Ipsa enim nos cruciat, donec absorbeatur mors in victoriam. Crux ergo hæc ipsa crucifigenda est, & crucifigenda est clavis timoris Dei, ne solutis & liberis membris reluctantem portare non possis. Sequi enim Dominum nisi eam portans, omnino non vales. Nam quomodo eum sequeris, si non es ejus?* Qui autem *Christi sunt*, ait Apostolus, Galat. 5. 24. *carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.*

"S. Aug. "serm. "96. c. 7.

S. August. Epist. 243 aliàs 31.

Et sequatur me. Posset enim aliquis talia pati, Christum tamen non sequi, si nihil videlicet propter ipsum pateretur. Latrones quippè, sepulchrorum violatores, dæmonum invocatores, multa plerumque talia patiuntur. Ne igitur credas ipsius passionis naturam per se sufficere, causam ejus subjecit: ut quæ dicta sunt universa faciens atque patiens, ipsum sequaris: ut scilicet propter ipsum omnia sustineas, utque omnem virtutis numerum habeas. Is enim Christum sequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, sed modestiam, humilitatem, & omne sublimioris Philosophiæ genus complectitur. Id enim est rectè Dominum sequi, & ut oportet, si propter ipsum cuncta sufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum sequentes multa patiuntur, & vitam propter ipsum perdunt: quam nos propter Christum, immò verò propter nos ipsos perdamus. Illi hoc faciunt, & tam hîc quàm in futurâ vitâ sibi obsunt: nos autem ut utraque vitâ potiamur, faciamus, obsecro. Summa enim ignavia est non tantam solertiam animæ nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quantam perditi homines ostentant; præsertim cùm nobis Christus adsit atque opituletur, illis verò nemo patrocinium præbeat.

S. Ioan. Chrys. Hom. 56 in S. Mat.

Et sequatur me. Quò sequendus est Dominus? Quò ivit novimus: Resurrexit enim, & ascendit in cœlum: illò sequendus est. *Planè desperandum non est, quia ipse promisit, non quia homo aliquid potest. Longè à nobis erat cœlum, ante quam Caput nostrum iisset in cœlum. Jam quare desperemus, si membra illius Capitis sumus?* Illò ergo sequendus est. Et quis eum nolit sequi ad talem sedem? Maximè quia multum timoribus & doloribus

S. August. serm. 96. aliàs de Divers. 47 c. 3.

laboratur

» laboratur in terra. Quis nolit illò sequi Christum, ubi » est summa felicitas, summa pax, perpetua securitas? » Bonum est illò eum sequi, sed videndum est quà. Etenim verba ista Dominus Jesus non tunc dicebat, quando » à mortuis jam resurrexerat. Nondum erat passus, venturus erat ad crucem, venturus ad exhonorationem, ad » contumelias, ad flagella, ad spinas, ad vulnera, ad insultationes, opprobria, mortem. Quasi exasperata est via: » pigrum te facit, non vis sequi. Sequere. *Asperatum est quod sibi homo fecit, sed contritum est quod Christus redeundo calcavit.* Nam quis non velit ire ad exaltationem? *Omnes delectat celsitudo: sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti.*

16. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* » Si propterea periculosum est ut ames » animam tuam, ne pereat anima tua, ideo non debes illam S. Aug. » amare, quia non vis illam perire. Si autem non vis illam serm. » perire, amas illam. Quid est hoc? Si amo, perdo. Ergo 368. alias 37 » non amem, ne perdam. Sed si non vis eam perdere, non ex Hom. » potes eam amare. Sunt ergo qui perversè animam suam 50. » amant: & hoc vult sermo Dei corrigere, non ut oderint » animam suam, sed ut rectè diligant. Malè enim diligendo perdunt eam, & fit quiddam magnum quasi præposterum & contrarium. Sed ita tamen fit, ut si diligas eam » perversè, perdas illam; si oderis illam rectè, conserves » illam. Est ergo quidam perversus amor ejus, & quoddam rectum odium ejus. Sed amor perversus ab odio, » odium rectum ab amore ejus. Quis est perversus animæ » amor? Quando diligis animam tuam in iniquitatibus. Psal. 10, » Audi quia ab odio venit amor iste perversus: *Qui autem* 6. » *diligit iniquitatem, odit animam suam.* Odium autem » rectum vide, quia ab amore venit: *Qui autem odit animam suam in hoc sæculo, in vitam æternam custodit eam.* » Utique *Quod vis invenire in vitam æternam, multùm amas. Quod enim amas ad tempus, quid prodest? Aut subduceris illi, aut subducitur tibi. Cùm fueris tu subtractus, perit ipse amator: cùm fuerit illud subtractum, periit quod amasti. Ubi ergo aut amator perit, aut quod amatur, non est amandum. Quid est ergo amandum? Quod nobiscum potest esse in æternum. Sed si vis animam tuam in æternum habere salvam, oderis eam ad tempus. Ergo odium rectum ab amore venit, perversus amor ab odio venit.* Quis igitur modus diligendi ani- » mam? Putatis Martyres non amabant animas suas? Videtis certè modò, si cujus vita præsentis sæculi periclitetur, quomodo amici ejus currunt pro ea, quomodo curritur ad Ecclesiam, rogatur Episcopus ut intermittat, si quas habet actiones, currat, festinet? Quare? Pro anima. Et omnes contremiscunt, omnibus cæteris rebus intermissis festinandum esse decernunt. Omnis festinatio laudatur, omnis tardatio accusatur. Quare? Pro anima. Quid est, pro anima? Ne moriatur homo.... Mors hominis iniquitas est. Si curris pro hac vita centum millia, quot millia debes currere pro vita æterna? Et tamen propter hanc pigri sunt homines. Amor ergo perversus animæ abundat, amor autem rectus valde paucorum est. Nam sicut nemo est qui non diligat animam suam, sic nemo est qui non amet carnem suam. Unde fieri potest ut & verum sit quod ait Apostolus, *Nemo unquam carnem suam odio habuit*, & anima non ametur? Discamus ergo Fratres, amare animas nostras. Omnis voluptas sæculi transitoria est. Est amor utilis, est amor noxius. *Amor amore impeditur; amor noxius recedat, & amor utilis succedat. Sed quia homines nolunt illinc recedere, ideo in illos non potest aliud introire: Ut non capiant, pleni sunt; fundant, & capiunt. Pleni sunt enim amore voluptatum carnalium, pleni sunt amore vitæ præsentis, pleni sunt amore auri & argenti, possessionum sæculi hujus. Qui ergo pleni sunt, sic sunt quomodo vasa. Vis ut intret mel unde acetum nondum fudisti? Funde quod habes, ut capias quod non habes. Ideò prima renuntiatio est huic sæculo, & deinde conversio ad Deum. Qui renuntiat, fundit; qui convertitur, impletur: sed si non fiat corpore solo, sed & corde.* »

Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? *Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est. Gravis animæ casus, quæ nonnisi Christi cruce potuit reparari. Si rursum corruerit peccato dumtaxat ad mortem, unde jam reparabitur? Numquid aut alter Christus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa?* S. Bern. Epist. 54.

17. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.* Abnegare se ipsum, crucem ferre, Christum sequi, bona omnia & commoda temporalia, vitamque ipsam propter illum amittere, merum consilium non est, sed præceptum Christianis omnibus impositum: siquidem ex illorum operum & officiorum adimpletione vel omissione unusquisque à Christo judicabitur, ex illisque salus æterna hominis pendet. Ultimum judicium si verè credimus, timeamus; si timemus, ad illud nos quotidiè præparemus: sed timeamus timore casto. *In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii.* Ille autem diligit adventum *Domini, qui cum sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis exspectat*, qui piè vivendo ad diem vitæ suæ novissimum vigilanter se præparat: *Quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in illo die judicabitur.* Quàm salutaris sit & necessaria ultimi judicii recordatio, veteres illi Ægypti Monachi exemplo suo ostendebant, qui in Gratiarum actione post cibi sumptionem, terribilis illius diei mentionem faciebant. Hanc exscribit & explicat S. Joannes Chrysostomus: *Benedictus Deus, qui me pascis à juventute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda, ut semper satis habentes, ad omne bonum opus abundemus in Christo Jesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum Spiritu Sancto in sæcula. Amen. Gloria tibi Domine, gloria tibi Sancte, gloria tibi Rex, quoniam dedisti nobis escas: gaudio & lætitia reple nos in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles*: NEC PUDEFIAMUS QUANDO UNICUIQUE REDDES SECUNDUM OPERA SUA. Ac si dicerent: *Nulla cura est nobis ne verecundemur in conspectu hominum, sed quæcumque de nobis homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur quidem: totum autem hoc certamen nobis est, ne tunc verecundemur. His dictis, ignei tandem fluvii recordantur, & præmiorum mentionem faciunt: nec dicunt, Ne puniamur; sed, Ne pudefiamus: id enim nobis etiam gehennâ ipsâ terribilius est, si videbimur Dominum offendisse, Quod quia multos & rudiores non terret, addunt:* QUANDO *unicuique reddet secundùm opera sua.* 1. Joan. 4. S. August. Epist. 199 alias 80. S. Joannes Chrysost. Hom. 56. in S. Matt.

18. Sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo. *Ex conditione gustatûs, tenuem quamdam Fidelibus libationem mortis ostendit.* "S. Hilar. "c. 17. in "Matt. "

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

S. Joannes Chrysost. Hom. 57. S. Hieron. in Comment. S. August. lib. 2. de consensu Evang. c. 56.

1. ET *post dies sex, assumpsit Jesus Petrum & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos.* Post dies sex integros, non numerato eo quo Christus promissum fecit. Versu ultimo Capitis superioris descriptum, nec illo quo montem adiit cum electis tribus Apostolis. Nam si dies illi numerentur, octo circiter dies intercessere. Confer cum Lucæ 9. 28. *Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.* Tres assumpsit, ut trium testimonio Mysterii veritas constaret. Et sicut futura Christi gloria tres habere testes debebat è cœlo, totidemque de terra, ut habetur. 1. *Joannis* 5. 7. 8. Ita & hoc gloriæ ejus specimen tres quasi de cœlo testes habuit, Patrem Æternum, Moysem, & Eliam: & tres de terra, Petrum, Jacobum, & Joannem, quos arcanorum suorum conscios esse voluit, suscitationis puellæ *Marci* 5. 37. Agonis in Horto, Transfigurationis in Monte; quibus solis inter Apostolos nova imposuit nomina, Petrum Apostolici collegii caput & Principem; Joannem qui post omnes Apostolos superstes testimonium hoc ad sequentem ætatem vivâ voce erat transmissurus; & Jacobum Zebedæi, Joannis fratrem, qui primus ex Apostolis sanguine testimonium erat obsignaturus. Illos itaque duxit in montem excelsum, nempè Thabor, seu Itabyrium, ut Traditio vetus habet. Mons est in media Galilæa situs, non procul à Nazareth. Duxit illos in Montem excelsum seorsum, ut oraret, procul ab hominum tumultu remotus, & ne mysterium, quod vulgari ante Resurrectionem suam nolebat, innotesceret omni populo, sed testibus præordinatis à Deo. *Et transfiguratus est ante eos*, sive coram eis, non mutatione substantiæ, corporis, figuræ, sive faciei, cujus eadem lineamenta Discipulis nota permanserunt, sed externæ dumtaxat speciei. Lucæ 9. 29. *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera.* Sed & S. Matthæus Transfigurationis modum hîc explicat his verbis: *Et resplenduit facies ejus sicut sol*; fulgore illo tum ex Divinitatis Majestate, tùm ex animi beatitudine ac gloria in faciem totumque corpus dimanante, sicut in beatis claritas corporis glorioſi ab animæ claritate derivabitur. *Tam potenti enim naturâ Deus fecit animam, ut ex ejus plenissima beatitudine, quæ in fine temporum sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam, quod est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor.* Qui quidem dotes omnes complectitur. Vestimenta autem ejus *facta sunt alba sicut nix*: Candore coruscante, radiis scilicet ex sacratissimo corpore per vestimenta erumpentibus, sicut radii solis per nubem subjectam prodicant. Confer cum Lucæ 9. 29. *Et vestitus ejus albus & refulgens*, Et Marci 9. 2. *Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.* Et resplenduit facies ejus sicut sol, *&c. Ubi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Certè transformatus est Dominus in eam gloriam, quâ venturus est postea in Regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtraxit.*

S. Hieron. Epist. 27. & in Libello de Locis Hebraicis.

S. Augustin. Epist. 118 aliàs 56.

Videsis S. Thomam 3. p. Quæst. 45 Art. 2.

S. Hieron. in c. 17. S. Matt.

2. *Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.* Elias adhuc superstes, è Paradiso Terrestri seu alio loco in quem à Deo translatus vivit ad secundum usque Christi adventum felicis æternitatis candidatus, in Montem sanctum miraculo advectus, & Moyses redivivus ad tempus ut Mysterio serviret. Apparuerunt Moyses & Elias, ille mediator cui Lex à Deo data per Angelos, iste Legis zelator ardentissimus, ut Christum Legem implere & perficere, non violare, testimonio suo confirmarent contra Pharisæorum calumnias. 2. Ut ambo ostenderent Jesum non esse Eliam, aut unum ex Prophetis, ut vulgus opinabatur, sed Dominum Prophetarum. 3. Ut Moyses Legis typus, Elias Prophetarum omnium personam gerens, significarent Legem & Prophetas œconomiæ & Passioni mortique Christi testimonium perhibere, de qua cum ipso loquebantur, ut explicat S. Lucas *Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias visi in Majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.* Hic scilicet Legis & Prophetarum scopus. 4. Ut Jesum mortis & vitæ pariter habere potestatem, & supernorum ac infernorum Dominum esse probaretur, idcirco Moysen jam mortuum, & Eliam adhuc superstitem in medium adduxit. 5. Ut Moysis & Eliæ colloquio cum Jesu Crucis ejus, passionis ac mortis gloria ostenderetur Petro, qui illum à morte subeunda deterrêre tentaverat, & reliquis qui Passionem formidabant, eorumque animi roborarentur. Cùm autem Jesus oraret, Petrus & alii duo Apostoli *gravati erant somno. Et evigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros qui stabant cum illo*, ut refert S. Lucas.

S. Joannes Chrysost. Hom. 17. in Matt.

S. Hieron. in hunc locum.

S. August. serm. 78. aliàs de Diversis 69.

Lucæ 9. 30. 31.

Lucæ 9. 32. 33.

3. *Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hîc esse: si vis faciamus hîc tria tabernacula, Tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.* Petrus spectaculi admirabilitate & voluptatis magnitudine velut extra se raptus, & nesciens quid diceret, ad Jesum conversus dixit: Domine, bonum est ac jucundum nos hîc permanere, ut aspectu gloriæ tuæ sanctorumque tuorum fruamur. Quamobrem permittere ut hic tria tentoria exstruamus, Tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum. Hoc scilicet pacto Moysen & Eliam, jam parentes discessum, retineri posse putabat: neque considerabat sanctissimos illos felicis æternitatis candidatos terrenis tentoriis ex ramis & frondibus arborum non indigere: nec Christum gloriâ permanenti donandum ante mortem, de qua cum Moyse & Elia colloquebatur: nec ejus Discipulis gloriæ coronam ante certamen conferendam. Inconsiderantiæ autem causa fuêre stupor & timor ex spectaculi admirabilitate protectus. Confer cum Marci 9. 4. *Et respondens Petrus, ait Jesu: Rabbi bonum est nos hîc esse: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum. Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti* Et Lucæ 9. 33. *Et factum est cùm discederent ab illo* (Moyses & Elias) *ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hîc esse: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nesciens quid diceret.*

4. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: Ipsum audite.* Nubes lucida Christum, Moysen, & Eliam cinxit, splendoremque Majestatis & gloriæ Christi Discipulis tribus attemperavit, ut ferre possent. Dei Majestas in Veteri Testamento in nube apparere & loqui solita, Moysi in Tabernaculo, Salomon in Templo: Christus etiam in nube in cælum assumptus, in nube ad judicium venturus: sed nubes quæ Veteris Testamenti tempore Deum præsentem indicabat, caliginosa erat; quæ verò Dei & Christi sedes est tempore Novi Testamenti, lucida est, ad diversam utriusque œconomiam indicandam. Status enim ille umbrarum erat & figurarum: iste verò lucis & exhibitæ veritatis: ille terroris; hic amoris. Quando minatur Deus, tenebrosam nubem ostendit. *Cùm ascendisset*

S. Joannes Chrysost. Hom. 57. in Matt.

Moyses, operuit nubes montem, & habitavit gloria Domini super Sinaï, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis. Et Propheta de minis ejus differens, ait: *Tenebrosa aqua in nubibus aëris.* Hîc verò quia docere, non terrere volebat, nubes lucida videtur. Et Petrus quidem dicebat, Faciamus hîc tria tabernacula: Christus autem tabernaculum nullis factum manibus ostendit, Lux ineffabilis emicat, divina vox intonat: ut autem nulla dubitatio emergeret, quem ex tribus vox Æterni Patris indicaret, & de Christo solo dictum intelligerent, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui:* vox audita est, cùm jam Moyses & Elias disparuissent. Hic Jesus, quem Moyses & Prophetæ prædixerunt, jamque agnoverunt & venerati sunt ut finem Legis & Prophetarum, ut mundi Redemptorem, ut verum Messiam, est B *Filius meus*, non servus ut Moyses & Prophetæ; cæteri: *Filius meus*, non adoptivus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed de mea essentia mihi natus æqualis. *Hic est Filius meus* dilectissimus, utpotè Unigenitus, in quo requiesco & oblector, in quo nihil mihi displicet, per quem mihi justi quique homines placent, per quem unum placari possum & reconciliari peccatoribus. *Hic est Filius meus*, quem à me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternitas, *per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil*; qui unam mecum voluntatem habet: qui eam, quam mecum habet æqualitatem, non rapinâ appetiit, nec usurpatione præsumpsit, sed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequeretur commune consilium, usque ad formam servilem inclinavit communem Deitatem. *Ipsum audite* ceu Doctorem & Legislatorem omnibus datum, in quo Moysis Vaticinium impletum est: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, ut petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar.* Quasi dicatur: Postulastis ne Deus vobiscum signis illis terrorem incutientibus ageret: præstat Deus quod rogastis. *Verbum caro factum est: Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens.* En illum, qui cùm vehementiâ zeli pro domo Dei Eliam vincat, simul mansuetudine Moysen superat. *Ipsum audite*, quem Legis Mysteria prænunciaverunt, quem Prophetarum ora cecinerunt. Ipsum D audite, qui Sanguine suo Mundum redimit, qui diabolum ligat, & vasa ejus rapit, qui peccati chirographum & prævaricationis pacta dirumpit *Ipsum audite*, quia ipse est Veritas & Vita, ipse virtus mea, atque sapientia. *Ipsum audite*, qui viam aperit ad cœlum, & per crucis supplicium, gradus vobis Ascensionis parat ad Regnum. Confer cum 2. Petri 1. 16. 17. 18. *Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem & præsentiam; sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cùm essemus cum ipso in Monte* E *sancto.*

5. *Et audientes Discipuli, ceciderunt in faciem suam,* quasi exanimes præ stupore; & *timuerunt valdè*, triplicem ob causam. Vel quia se erraslè cognoverant: vel quia nubes lucida operuerat eos: aut quia Dei Patris vocem loquentis audierant; quia humana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre non sustinet, ac toto animo & corpore contremiscens, ad terram cadit.

6. *Et accessit Jesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.* Quia illi jacebant, & surgere non poterant, clementer ad eos accessit, & tetigit eos, ut tactu timorem fugaret, & ne spectrum putaretur.

7. *Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Jesum.* Ne si Moyses & Elias cum illo mansissent, Patris vox videretur incerta, cui potissimùm daret testimonium.

8. *Et descendentibus illis de Monte, præcepit eis Jesus, dicens: Nemini dixeritis Visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.* Nemini, nec Condiscipulis quidem vestris, visum istud ac spectaculum admirabile enarrate, donec à mortuis resurrexerim. Noluit autem vulgari ac prædicari gloriam suam ac Divinitatem antequam resurrexisset, ne apud rudes animos sequens crux scandalum faceret; & mysterium istud pro sui magnitudine incredibile videretur. *Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his, quæ viderant.*

9. *Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille respondens ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Audita mentione Resurrectionis Christi, quam non intelligebant, ipsum interrogarunt: Quare eruditi in Lege viri dicunt Eliam priùs venturum quàm Resurrectio fiat, & Messiæ Regnum incipiat, quod ante Resurrectionem non incœpturum nobis innuere videris. Aut si jam cœpit Messiæ Regnum, Te Dei Filio ab Æterno Patre declarato, cur Elias quem venisse arbitrabamur, jam abiit è conspectu nostro? Ex recepta enim eruditiorum sententia in Malachiæ Prophetæ Vaticinio fundata, venire debebat non abiturus, sed omnia emendaturus, docturus populum, monstraturus Messiam, conversurus cor Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres eorum. Confer cum Marci 9. 9. 10. *Et verbum continuerunt apud se, conC quirentes quid esset: cùm à mortuis resurrexerit. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Pharisæi, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?*

At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Elias Propheta venturus est *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & restituet Tribus Jacob*, populum emendabit, adventus ejus & prædicatio signum erit consummationis sæculi, & *Restitutionis omnium* proximè futuræ. Israëlem omnem reliquum ad fidem in me, salutemque adducet, ad Gentium plenitudini uniet.

10. *Dico autem vobis, Quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.* Ne verò Scribæ & Pharisæi populo persuadeant, Messiam D non venisse, quia ipsius adventum præcedere debet Elias: Dico vobis, Eliam, Joannem Baptistam scilicet in spiritu & virtute Eliæ jam venisse, & suo functum esse officio, & non cognoverunt eum Eliam esse secundùm spiritum & virtutem; non cognoverunt eum esse Præcursorem Messiæ quem indigitavit dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi*, &c. & in eum homines impii fecerunt quicquid voluerunt, Deo permittente, ipsumque in carcerem miserunt, & occiderunt: sic & ego passurus sum ab eis, & occidendus, *Tunc intellexerunt Discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis.* Quod Elias venturus sit, & jam venerit, nulla repugnantia est. Cùm enim ait Christus: *Elias venturus est, & restituet omnia*; ipsum Eliam Thesbiten dicit, & eam, quæ tunc futura est, Judæorum conversionem. Cùm verò ait: *Elias jam venit*; ipsum Joannem Baptistam, propter ministerii similitudinem designavit. Nam & Prophetæ unumquemque ex approbatis Regibus David appellabant: & Judæos propter morum depravationem Sodomorum Principes, & filios Æthiopum nuncupabant. Sicut enim ille secundi adventus, ita isti primi Præcursor fuit: quamvis & illa de causa Eliæ nomine Joannem appellet, ut & hunc adventum Vaticinio Prophetæ prædictum ostendat.

11. *Et cùm venisset ad turbam: accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et ob-*

Exod. 24. 16. Psal. 17. Ioan. 1. Deuter. 18. 15. Act. 3. 22. S. Leo serm. 94. sive Hom. de Transfigurat. Domini S. Hieron. S. Ioannes Chrysost. Hom. 58. in Matt. Luc. 9. 36. Malach. 4. 5. & 6. Malach. 4. Eccli. 48. 10. Apocal. 11. 3. 6. Act. 3. 21. S. Hilar. c. 17. in Matt. Matt. 14. S. Ioannes Chrysost. Hom. 58. in Matt. S. Hieron. in hunc locum.

tuli eum Discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Marci 9. 13. Cùm è Monte descendisset Jesus, magnam populi multitudinem circa Discipulos suos congregatam vidit, & Scribas *conquirentes* sive disceptantes cum illis. Unus porrò de turba, quæ magnâ Christi admiratione & reverentiâ afficiebatur, ejus genibus advolutus, ait: Domine, miserere filii mei, qui certis Lunæ intervallis à dæmone vexatur, & patitur quod solent commitiali seu epileptico morbo laborantes. Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, jactatus & allisus à dæmone, qui & illum mutum surdumque fecit ab infantiâ. Et obtuli eum Discipulis tuis sanandum, *& non potuerunt curare eum.* Quod ab infelici patre minimè dictum arbitror ut Christi Discipulos accusaret, sed ut dæmonis malignitatem, malique gravitatem exaggeraret. Scribas tamen inde arripuisse occasionem carpendi Discipulos, & cum ipsis disceptandi, colligitur ex S. Marco.

12. *Respondens autem Jesus, ait: O generatio incredula & perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? Afferte illum ad me.* Marci 9. Hæc objurgatio partim patrem pueri perstringit, cujus fides imbecilla erat, partim & maximè Scribas præsentes & pertinaciter incredulos. Perversum & infidele hominum genus! Quamdiu frustra versor apud vos, nec vestram vinco contumaciam? Usquequo vos feram, qui tot labores meos vobis inutiles redditis, verbisque meis ac miraculis non creditis? Ultima divinæ erga Judæos patientiæ tempora nunc agi ostendit Christus eosque tandem deserendos, Regnumque Dei ad Gentes transferendum. Confer cum Deuteronomii 32. 20. 21. *Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum. Generatio enim perversa est, & infideles filii. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.* Ut autem innotescat Jesum non esse iratum homini, sed vitio, & in illo uno Judæos arguisse infidelitatis, ait: *Afferte illum ad me.* Afferte puerum lunaticum & arreptitium, ut sanem eum. S. Hieron. in hunc locum.

13. *Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.* Non puerum infelicem, sed dæmonem illum vexantem Jesus increpavit. Confer cum Marci 9. 24. *Et cùm videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & ampliùs ne introeas in eum. Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo.* Et Lucæ 9. 43. *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri suo.* Increpatio illa Christi præ se fert ejus imperium in dæmonem tamquam subditum qui obedire cogatur, & indignationem in eum ut hostem, qui hominum vexatione oblectetur.

14. *Tunc accesserunt ad Jesum Discipuli secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?* Cùm Jesus domum ingressus esset, Discipuli veriti ne eorum culpâ factum esset ut dæmonium à puero non ejeciissent, Dominum rogarunt ut causam illis aperire dignaretur, cur illum non potuerant expellere. *Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram.* Ita vocat fidem imperfectam, & longè minorem quàm habere debebant pro ratione diuturnæ institutionis in schola Christi, & muneris Apostolici. *Amen quippe dico vobis: Si habueris fidem, sicut granum sinapis, dicetis Monti huic, Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Si vel tantillum fidei conjunctæ cum fiducia impetrandi ab omnipotente Deo quod petitis ad ejus gloriam, & vestram vel aliorum salutem, habueritis; dicetis Monti huic ante vestros oculos posito, Transi hinc in alium locum, transibit, vestris parens mandatis. Nihil est tam difficile quod non præstetis. Nihil impossibile erit vobis eorum quæ necesse erit vos facere ad Dei gloriam, & Evangelicæ doctrinæ confirmationem. *Si habueritis fidem ut granum sinapis,* &c. Hyperbolica locutio est, quasi dicat: Si minimam fidem habueritis, id est, tantam quantam habere debetis habitâ institutionis vestræ muneriisque ratione, Montes transferre verbo poteritis. Hanc fidem Apostolus maximam vocat efficaciâ & virtute, sive comparatè ad eam quam vulgò habebant Christiani. *Si habuero* (inquit) *omnem fidem*, id est, perfectissimam, *ita ut Montes transferam*, &c. Id revera factum traditur à S. Gregorio Neocæsarienſi Episcopo, cui Thaumaturgo cognomen: & S. Nonnosi precibus ingentis molis saxum à Soracte translatum Martyrologia produnt: & idem ab Episcopo Armenio præstitum instante Calipha Babylonio, anno millesimo ducentesimo-quinto, Auctores non spernendi referunt. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis,* &c. *Fidem hîc signorum dicit, & sinapis meminit, cujus maxima virtus est. Nam cùm minima sit, magnitudine virtutis cæteris omnibus vehementior est. Ut igitur ostenderet sinceræ fidei mimimum ingentia posse, sinapis mentionem fecit.* Apostolos quidem Montes transtulisse non legimus: sed multò majora fecerunt: multos enim mortuos suscitarunt. Majus enim est animam hominis defuncti in corpus revocare, quàm montem transponere. Cumque nonnulli sanctitate multò inferiores Montes transtulerint necessitate postulante; non dubium quin & illi Montes transtulissent si opus fuisset. Quamvis & aliquid tale ab illis fortè factum sit, & non scriptum: non enim omnia miracula Sanctorum, ac ne Christi quidem, litteris mandata sunt. 1. Cor. 13. 2. Euseb. lib. 7. Hist. Eccles. c. 2. S. Ioannes Chrysost. Hom. 58. in S. Mat.

15. *Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem, & jejunium.* Hoc genus dæmoniorum nequissimorum, & ferocissimorum: vel quæ diu hominem possederunt, ut difficillimum est inveteratos curare morbos; non ejicitur nisi per orationem cum jejunio conjunctam, quæ in fidei subsidium accedant. Quamquam S. Joannes Chrysostomus, *Genus hoc* interpretetur *universum dæmonum genus.* S. Ioannes Chrysost. Hom. 58. in Matt.

16. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* Cùm autem Christus & ejus Discipuli in Galilæa versarentur, rursus illis mortis ac Resurrectionis suæ Mysteria inculcavit: tum ut certissimam præscientiam suam, ardentissimumque patiendi desiderium monstraret; tum ne inopinato eventu fides eorum labefactaretur. Filius hominis tradendus est in manus hominum impiorum à Patre, qui permittet ipsum illorum potestati; à seipso, quia volens mortem subibit; à Juda, qui Pontificibus & Scribis ipsum tradet, & illi Pilato, & Pilatus Militibus. Et mœrore gravissimo affecti sunt Discipuli his auditis sermonibus: nec eos spes Resurrectionis Christi solabatur, quia Mysterium illud nondum intelligebant, vel ad illud non attendebant.

17. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui Didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit Didrachma? Ait: Etiam.* Didrachma seu dimidium sicli capitatim Judæis impositum in usum Templi, quotannis solvendum, ab ipsis pensitatum est ad Vespasiani usque tempora, qui expugnatis Jerosolymis, illud Capitolio pendi imperavit. Hujus igitur sacri tributi collectores Petrum conveniunt eumque interrogant num didrachmum solvere soleat, quod ex pietate in Deum solvebant Religionis Judaicæ Professores. Respondit Petrus: *Etiam.* Quòd annis superioribus Magistrum solventem vidisset, aut eum non recusaturum confideret. Exod. 30. 12. 13. 2 Paralip. 24. 5. & 6. Iosephus lib. de Bello Iudaico c. 26.

18. *Et cùm intrasset in domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii.* Cùm Petrus domum ingressus esset, Jesus illum sermone prævenit de eo quod cogitabat: & interrogavit, num Reges à filiis suis Regni hæredibus, tributum vel censum exigerent, an ab alienis. Cùmque Petrus & ex more gentium & ex rationis

naturalis æquitatisque dictamine respondisset, *Ab alienis*: Dixit Jesus: *Ergo liberi sunt filii*, id est, à tributis immunes sunt ipso natalium suorum jure. Similitudinem à Regibus terræ ad cœli Regem deducit hoc modo: Filii Regum immunes sunt à tributis: Quis igitur dubitet, me qui Filius sum unicus Dei, cujus nomine didrachma exigitur Templo inferendum, adeoque major Templo, Templique Dominus, liberum esse à didrachmi pensitatione? Si autem de Tributo sacro hîc non agi, sed de tributo & censu Cæsari debito videatur: nihilominus vim suam habet ratiocinium Christi à minori ad majus. Regum filii tributa ipsis non solvunt: Ego igitur qui sum Regis Regum, Dei scilicet Filius Unigenitus, nemini tributum vel censum debeo.

S. Hilar. c. 17. S Matt. n. 10. & 11.

S. Joannes Chrysost. Hom. 99. in S. Mat.

S. Hieron. in c. 17. Matt.

S August. lib. 1. Quæst. Evang. Quæst. 23

10. *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.* Ne autem ipsis offendiculo simus, cùm me Filium Dei, adeoque à tributo & censu immunem esse nesciant, & nondum scire teneantur, quod & vobis vulgare prohibui: *Vade ad mare*, &c. Nec omnino recusat, nec simpliciter solvi pro se jubet tributum; sed priùs immunitatem suam ostendit tum demum dari jussit: primùm ut Discipulos suos instrueret, alterum ut scandalum impediret. Utque se rerum omnium Dominum esse ostenderet, & maris ipsius ditionem habere, inventum seu potiùs creatum in ore piscis, quem ad primum hami jactum captum iri scivit, staterem, drachmas quatuor valentem, dari jussit pro se ac Petro familiæ capite. *Honoris excellentiam* in Petro S. Joannes Chrysostomus hîc commendat. *Hunc enim locum*, inquit, *Marcus qui Petri Discipulus fuit, ideo non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur. Sed negationem quidem diligentissimè scripsit: hæc verò quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forsan deprecante ne magnifica de eo diceret, omnino siluit.* Pro me, *inquit*, & te: *quoniam & Petrus Primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Christi? Mirare Discipuli etiam fidem, qui ad rem ita naturâ incredibilem illico paruit: cujus quidem fidei retributionem confestim habuit, Christo in tributi solutione conjunctus.*

S. Hieron. in hunc locum.

S. Joannes Chrysost. Hom. 59. in S. Mat.

Sensus Moralis.

I. ET *post dies sex, assumpsit Jesus Petrum & Jacobum, & Joannem fratrem ejus; & duxit illos in Montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos.* Ex Discipulorum numero duodecim Apostolos Christus elegerat. Ex Apostolis tres seligit eximios, quibuscum arcana sua communicet, & quos suæ Majestatis ac gloriæ spectatores & testes faciat: ut singulares gratias, favores, ac dona se pro beneplacito voluntatis suæ tribuere ostendat iis qui Deum magis diligunt, & ab eo magis diliguntur. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Dominus.* Tres assumpsit Jesus magni Mysterii testes, *non quasi cæteros reprobans, sed quoniam in tribus testibus stabit omne verbum.* Nemo Collegarum invidet, quia *charitas non æmulatur.* Tres illi sunt de quibus dixerat: *Sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo.* Promissum implevit: *qualis* enim *futurus est tempore judicandi, talis apparuit.* Duxit illos in Montem excelsum. *Ducere ad Montana Discipulos, pars Regni est. Ducuntur seorsum, quia Multi vocati, pauci verò electi.* Duxit in Montem ut oraret: ut sacrum secessum ac solitudinem, Ascensionem à terrenis rebus & affectibus ad cœlestia, quâ sursum cor habetur ad Dominum, congruas esse ad orationem & contemplationem dispositiones doceret. Mysteria sua & arcana Deus singulariter non communicat, nisi cum iis qui procul à Mundi tumultibus sunt remoti: *Ducam eam in solitudinem*, inquit, *& loquar ad cor ejus.* Cæterùm non omnium est in Montem ascendere, sed eorum qui à Christo assumuntur & ducuntur, qui ipsum sequuntur & imitantur, qui viva Divinitatis ipsius, Passionis, & Resurrectionis fide instructi, ad bibendum Passionis ipsius Calicem parati sunt, qui veterem hominem exuerunt cum actibus suis, & induerunt novum, qui inveniuntur in Christo habentes *illam quæ ex Deo est justitia in fide, ad cognoscendum illum, & virtutem Resurrectionis ejus, & societatem Passionum illius, configurati morti ejus:* qui eorum *quæ retrò sunt obliti, ad anteriora semetipsos extendunt*, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu totis viribus ac studiis contendentes; *Quorum conversatio in cœlis est; unde etiam Salvatorem exspectant Dominum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Ad Montem contemplationis & perfectionis, ad summum orationis & sanctitatis gradum statim non ascenditur. Nemo de repente fit summus. Regnum Dei semini simile est, quod paulatim crescit in messem. *Semita Justorum quasi lux splendens, crescit usque ad perfectam diem.* Quemadmodum gradus pœnitentiæ constituti sunt olim peccatoribus, ita gradus perfectionis justis. Tres vitæ spiritualis status Theologiæ Mysticæ Magistri distinxerunt, incipientium, proficientium, & perfectorum; seu vitæ purgativæ, illuminativæ, & unitivæ. Ad summum gradum nisi per medios non pervenitur. *Quis mihi tribuat ut scribat librum ipse qui judicat;* (inquit Job) *per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.* Vita spiritualis magnus liber est. Ejus enim præcepta in Novo Testamento exarata sunt à Christo summo vivorum & mortuorum Judice; & interiùs in cordibus piorum à Spiritu Sancto describuntur: sed liber ille statim non pervolvitur, per gradus pronuntiandus est. *Nemo enim infima deserens, repente fit summus: quia ad obtinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut Ascensionis cujusdam gradibus pervenitur.*

Tertull. lib. de Præscript c. 22.

S. Hieron. in c. 17. S. Matt.

Luc. 9.

Osee 2. 14

Philipp. 3

Proverb. 4. 18.

S. Gregor. M. lib. 21. Moral. c. 14.

Et transfiguratus est ante eos. *In qua Transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, ut de cordibus Discipulorum crucis scandalum tolleretur, nec conturbaret eorum fidem voluntariæ humilitas Passionis, quibus revelata esset absconditæ excellentia dignitatis. Sed non minore providentiâ spes sanctæ Ecclesiæ fundabatur, ut totum Christi corpus agnosceret, quali esset commutatione donandum: ut ejus sibi honoris consortium membra promitterent, qui in capite præfulsisset. De quo idem Dominus dixerat, cùm de adventus sui majestate loqueretur: Tunc justi fulgebunt sicut sol in Regno patris sui:* Protestante hoc ipsum beato Paulo Apostolo, & dicente: *Existimo enim quòd non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Et iterum: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cùm enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.*

S. Leo M. Serm. 94. sive Hom. de Transfiguratione.

Matt. 13. 43.

Rom. 8. 18.

Coloss. 3. 3

Transfiguratus est ante eos. Æternæ beatitudinis, quæ Sanctis promittitur, levis hæc delineatio & adumbratio fuit, *Non* enim *oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Ostendit Deus in glorioſa Filii sui Transfiguratione finem quò tendimus, & viam quâ tendamus. Finis quò tendimus, beatitudo æterna est, in solius Dei fruitione sita. Ait Epicureus: Mihi frui mea carne bonum est. Ait Stoicus: Mihi frui mea mente bonum est. Dicat Christianus: *Mihi adhærere Deo bonum est.* Dic Epicuree, quæ res faciat beatum? Respondet, Voluptas corporis. Dic Stoice? Virtus animi. Dic Christiane? Donum Dei. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exsultabunt tota die, & in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es.* Virtutem quærebas? dic, *Domine virtus mea.* Beatam vitam quærebas: dic, *Beatus homo quem tu erudieris*

1. Cor. 2. 9.

S. August. Serm. 150 Psal. 88. 16. Psal. 17. 2 Psal. 93. 12.

Domine. Beatus enim populus, cujus non voluptas carnis, cujus non virtus propria, sed beatus populus cujus est Dominus Deus ipsius. Hæc est patria beatitudinis quam omnes volunt, sed non omnes rectè quærunt. Nos autem ad talem patriam non nobis viam quasi corde nostro machinemur, & erraticas semitas moliamur: Venit inde & via. Quid vult enim beatus, quid vult, nisi non falli, non mori, non dolere? Nemo beatus est, nisi qui vivit in æternum, sine ullo timore, sine ulla fallacia. In illa autem patria ad quam tendimus, perennis contemplatio veritatis, siquidem *Deum videbimus non per speculum & in ænigmate, sed sicuti est:* & gaudium sempiternum de veritate, & vita immortalis. Unde cœlestis beatitudo vita simpliciter appellatur. *Si vis ad vitam ingredi*, ait Christus, *serva mandata.* Non ei dixit beatam, quia misera nec vita dicenda est. Non ei dixit æternam, quia ubi mortis timor est, nec vita dicenda est. Ergo vita, quæ hoc nomine digna est, ut vita dicatur, non est nisi beata; & beata non est, nisi æterna. Hanc volumus omnes, veritatem, & vitam. Sed ad tam magnam possessionem, ad tam grandem felicitatem quà itur? Instruxerunt sibi vias erroris Philosophi. Alii dixerunt, Hâc: alii dixerunt. Non hâc, sed hâc. Latuit illos via, quia *Deus superbis resistit.* Lateret & nos, nisi venisset ad nos. Ideo Dominus: *Ego*, inquit, *sum via.* Piger viator, venire nolebas ad viam, ad te venit via. Quærebas quà ires: *Et sum via.* Quærebas quò ires: *Ego sum veritas & vita. Non errabis quando is ad illum, per illum.* Hæc est doctrina Christianorum, non planè conferenda, sed incomparabiliter præferenda doctrinis Philosophorum, immunditiæ Epicureorum, superbiæ Stoicorum. Hanc suæ Transfigurationis Mysterio docuit Christus. *Et transfiguratus est ante eos.* Dominus Discipulos suos, prænuntiatâ Passione suâ, ad ejus imitationem induxerat. Oportet autem ut aliquis directè procedat in via, ut finem prægnoscat quò tendit. Unde Thomas Apostolus, dixit: *Domine nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire?* Et hoc præcipuè est necessarium quando via est difficilis & aspera, & iter laborioſum, finis verò jucundus. Christus autem per suam passionem ad hoc pervenit, ut gloriam obtineret non solùm animæ, quam habuit à principio suæ conceptionis, sed etiam corporis. *Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Ad quam etiam perducit eos qui vestigia suæ passionis sequuntur. *Per multas* enim *tribulationes oportet nos intrare in Regnum cœlorum.* Et ideo conveniens fuit ut Discipulis suis gloriam suæ claritatis ostenderet, cui suos configurabit. *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Unde Venerabilis Beda: *Pia*, inquit, *provisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii ad breve tempus delibatâ, fortiùs adversa tolerarent.* Hinc Moyses & Elias cum Christo transfigurato *loquebantur de excessu quem completurus erat in Jerusalem*, ut Christum per Passionem & mortem gloria & honore & coronandum Apostoli discerent: & nos, si socii fuerimus Passionum Christi, socios etiam resurrectionis & gloriæ futuros. Simus igitur *in tribulatione patientes, spe gaudentes:* Quoniam *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Ad hanc gloriam suspiremus, propter ipsam cuncta faciamus, patiamurque, ejus nos exspectatio in præliis Christianæ militiæ roboret, in adversis consoletur, in via peregrinationis nostræ sustentet. Reposita sit hæc spes in sinu nostro velut clypeus nos protegens, velut sertum nos recreans. *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Quid est illud quod habeo in cœlo? Quid est? Quantum est? Quale est? Et cùm non transit quod habeo in cœlo, *à te quid volui super terram?* Servas mihi tu divitias immortales in cœlo teipsum, & ego volui à te in terra quod habent & impii, pecuniam, aurum, argentum, gemmas, familias, quod habent scelerati multi, quod habent multæ feminæ turpes, multi viri turpes: hæc

Psal. 143. 15.
S. Thomas 3. p. Quæst 45 Art. 1.
Ioann. 14.
Luc. ult.
Act. 14.
Philipp. 3
Beda in Matt.
Rom. 12. 12.
2. Cor. 4. 17.
Psal. 72. 25. 26.
S. Aug. Enarr. in Psal. 72.

A pro magno desideravi à Deo meo super terram; cùm servet sibi in cœlo Deus meus. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Inveniamus divitias nostras, eligat sibi partes genus humanum. Videamus homines cupiditatum diversitate laniari: eligant alii militiam, alii advocationem, alii diversas variasque doctrinas, alii negotiationem, alii agriculturam; istas partes sibi faciant de rebus humanis: clamet populus Dei; *Pars mea Deus meus.* Non ad tempus pars mea; sed *Pars mea Deus in sæcula.* Aurum etsi semper habeo, quid habeo? Deum etsi non semper haberem, quàm magnum bonum haberem? Huc accedit, quia mihi se ipsum promittit, & id me in æternum habiturum promittit. Tantum habeo, & numquam non habeo. Magna felicitas: *Pars mea Deus.* Quamdiu? *In sæcula.* Vide quomodo illum amavit; fecit cor castum: *Deus cordis mei, & pars mea Deus in sæcula.* FACTUM *est cor castum, gratis jam amatur Deus, non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea vult servire Deo; carius facit quod vult accipere, quàm ipsum à quo vult accipere. Quid ergo, nullum præmium Dei? Nullum præter ipsum. Præmium Dei ipse Deus est. Hoc amat; hoc diligit: si aliud dilexerit, non erit castus amor. Recedis ab igne immortali, frigescis, corrumperis.*

2. *Et resplenduit facies ejus sicut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.* Ipse Jesus splenduit sicut sol, se lumen esse significans, quod *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quod est iste sol oculis carnis, hoc ille oculis cordis. *Vestimenta autem ejus, Ecclesia ejus.* Vestimenta enim nisi ab induto contineantur, cadunt. Horum vestimentorum, quædam quasi novissima fimbria Paulus fuit. Ipse enim dicit, *Ego sum minimus Apostolorum.* Et alio loco, *Ego sum novissimus Apostolorum.* In vestimento autem fimbria est novissima & minima. Proinde sicut illa mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, tactâ Domini fimbriâ salva facta est: sic Ecclesia quæ ex Gentibus venit, Paulo prædicante salvata est. Quid mirum si per candida vestimenta signatur Ecclesia, cùm audiatis Isaiam Prophetam dicentem: *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix: quia *Deus lux est*, & *Amictus* est *lumine sicut vestimento.* Et *Nos revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.*

S. Aug. serm. 78 aliàs de Diversis 69.
Isa. 1.
1. Ioan. 1. 5.
Psal. 103 2.
2. Cor. 3. 18.

3. *Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.* Moyses & Elias, id est, Lex & Prophetæ quid valent, nisi cum Domino colloquantur? Nisi Domino perhibeant testimonium, quis leget Legem? Quis Prophetas? Videte quàm breviter hoc Apostolus ait: *Per Legem enim cognitio peccati: nunc autem sine Lege, justitia Dei manifestata est*; ecce sol: *testificata à Lege & Prophetis*; ecce splendor. Sicut per Moysen Lex, per Eliam Prophetæ, sic per Christum Jesum Evangelium significatur. *Christus apparuit medius inter Moysem & Eliam, tamquam Evangelium testimonium haberet à Lege & Prophetis.* Adstipulantur enim sibi invicem utriusque Fœderis paginæ; & quem sub velamine Mysteriorum præcedentia signa promiserant, manifestum atque perspicuum præsentis gloriæ splendor ostendit. Quia, sicut ait beatus Joannes: *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est:* In quo & propheticarum promissio impleta est figurarum, & legalium ratio præceptorum, dum & *veram docet Prophetiam per sui præsentiam, & possibilia facit mandata per gratiam.*

S. Augustin. ibid.
S. Augustin. Tract. 17. in Ioann.

4. *Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hîc esse: si vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.* Delectatus est Petrus, & quem seculi hujus illecebrosa non caperent, gratia Resurrectionis illexit. *Bonum est*, inquit, *nos hîc esse* (Hinc & S. Paulus ait: *Dissolvi enim & esse cum Christo, multò melius,*) Nec laudasse contentus, non solùm affectu, sed etiam factorum devotio-

S. Ambr. lib. 7. in Lucam n. 18.
S. Leo serm. 94 seu Hom. de Transfig. c. 4.

ne præstantior, ad ædificanda tria tabernacula impiger operarius communis obsequii ministerium pollicetur. Et quamvis nesciret quid diceret, tamen pollicebatur officium : quo non inconsulta petulantia, sed præmatura devotio fructus pietatis accumulat. Nam *quod ignorabat, conditionis fuit ; quod promittebat, devotionis. Sed non capit humana conditio in hoc corruptibili, in hoc mortali corpore facere tabernaculum Deo.* Apostole Sancte, *si quæris tria tabernacula, nequaquam servos cùm Domino conferas, sed fac tria tabernacula, immò unum Patri, & Filio, & Spiritui-Sancto, ut quorum est una divinitas, unum sit & in pectore tuo tabernaculum.* Domine, *bonum est nos hîc esse. Si vis, faciamus hîc tria tabernacula.* &c. Huic suggestioni Dominus non respondit, significans non quidem improbum, sed inordinatum esse, quod cuperet : cùm salvari mundus nisi Christi morte non posset, & exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fides, ut licèt non oporteret de beatitudinis promissionibus dubitari, *Intelligeremus tamen inter tentationes hujus vitæ priùs nobis tolerantiam postulandam esse, quàm gloriam : quia tempora patiendi non potest felicitas prævenire regnandi.*

S. Hieron. in c. 17. Matt.

S. Leo Serm. 94.

Domine, bonum est nos hîc esse. Consolationibus & deliciis etiam spiritalibus ne inhæreant animæ piæ, ne Deum amore solùm concupiscentiæ, non amicitiæ diligere ; ne ex favoribus, non ex infinita magnitudine ipsum æstimare ; ne locare cor suum, non dare Deo ; ne negotiari, non gratis colere & amare Sponsum videantur. Utilius est animæ justæ per cruces interiores à Deo probari. *Recedit* interdum Sponsus cœlestis, *ut absens magis desideretur, desideratus avidiùs quæratur, diu quæsitus gratiùs inveniatur. Ne ergo exilium deputemus pro patria, venit Sponsus & recedit vicissim, nunc consolationem afferens, nunc universum statum nostrum in infirmitatem commutans.*

S. Bern.

Domine, bonum est nos hîc esse. Per spirituales consolationes & delicias nos vendicat Deus à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam, nos eripit mundo, sibique devincit. Hinc piæ animæ aiunt : *Meliora sunt ubera tua vino.* Carnis, inquiunt, voluptatem, quâ paulò ante ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis ubera stillant, deliciæ spiritales. *Et pulchrè vino comparant carnalem affectum. Ut enim uva semel expressa non habet jam quid denuo fundat, sed perpetua ariditate damnatur : sic caro in pressura mortis ab omni prorsus sua delectatione siccatur, nec ultra revirescit ad libidines.* Unde *Propheta* : Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus tamquam flos agri. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos. *Et Apostolus* : Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. *Vide autem ne non carni tantùm, sed & mundo competat ista proportio : siquidem & ipse transit, & concupiscentia ejus. Et cùm omnia quæ in mundo sunt, finem habeant, finis eorum non erit finis. Verùm ubera non sic. Hæc enim cùm exhausta fuerint, rursum de fonte materni pectoris sumunt quod propinent sugentibus. Meritò proinde meliora carnis sæculive amore asserunt ubera sponsæ, quæ nullo umquam lactentium numero arescunt, sed semper abundant de visceribus charitatis, ut iterum fluant. Flumina siquidem fiunt de ventre ejus, fitque in ea fons aquæ salientis in vitam æternam.*

S. Bern. Serm. 9. in Cantica.

Isai. 40. Galat. 6.

Domine, bonum est nos hîc esse. Si gaudii cœlestis stillicidio sic extra se rapitur Apostolus, ut nesciat quid dicat, quid fiet, cùm implebitur illud Propheticum, *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos ; quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen?* Cùm accepta fuerit illa ineffabilis lætitia, perit quodammodo humana mens, & fit divina. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabis eos.* Torrens dicitur aqua veniens cum impetu. Impetus erit misericordiæ Dei, ad irrigandos & inebriandos, qui modò ponunt spem sub umbraculo alarum ejus. Voluptas illa quæ est? Quasi torrens inebrians sitientes. Modò ergo qui sitit, habeat spem, inebriatus habebit rem : antequam habeat rem, sitiat in spe. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Quo ergo fonte irrigaberis, & unde currit tantus torrens voluptatis ejus? *Quoniam apud te est fons vitæ.* Quis est fons vitæ, nisi Christus? Venit ad te in carne ut irroraret fauces tuas sitientes : satiabit sperantem, qui irroravit sitientem. *Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Hîc aliud est fons, aliud lumen ; ibi non ita. Quod enim est fons, hoc est & lumen : & quicquid vis illud vocas, quia non est quod vocas ; quia non potes congruum nomen invenire, non remanet in uno nomine. Si diceres, quia lumen est solùm, diceretur tibi, sine causa ergo mihi dictum est ut esuriam & sitiam : Quis enim est qui manducet lumen ? Illud planè rectè mihi dictum est, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* : Si lumen est, oculos meos parem. Para & fauces, quia illud quod lumen est, & fons est : fons quia satiat sitientes ; lumen quia illuminat cæcos. Hîc aliquando alibi lumen, alibi fons. Aliquando enim currunt fontes & in tenebris : & aliquando in eremo pateris solem, non invenis fontem : hîc ergo possunt ista duo esse separata : ibi non fatigaberis, quia fons est ; non tenebraberis, quia lumen est.

Matt. 5. 8.

Matt. 5. 8.

Domine, bonum est nos hîc esse. Vox est eorum qui gustant & vident quàm suavis sit Dominus, quàm beatus vir qui sperat in eo. *Omni* enim *homini converso ad Deum mutatur delectatio, mutantur deliciæ : non subtrahuntur, sed mutantur. Omnes autem deliciæ nostræ in hac vita, nondum sunt in re : sed ipsa spes tam certa est, ut omnibus hujus sæculi deliciis præponenda sit. Sicut scriptum est*, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *Si nondum habes petitiones cordis tui, unde delectaris in Domino, nisi quia tenes certum promissorem, qui se effecit promittendo debitorem?*

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 74.

5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ; ipsum audite. Quia imprudenter interrogaverat Petrus, responsionem Domini non meretur : sed Pater respondet pro Filio, ut verbum Domini compleretur : *Si testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum ..... Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* Vox de cœlo Patris loquentis auditur, quæ & testimonium perhibeat Filio, & Petrum, errore sublato doceat veritatem : imò per Petrum cæteros Apostolos. *Hic est Filius meus dilectus* : Huic figendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est Filius, illi servi sunt. *Moyses & Elias debent & ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino tabernaculum præparare.* Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. *Quia & in Prophetis ipsum audistis, & in Lege ipsum audistis. Et ubi non ipsum audistis? Hoc audito, illi ceciderunt in terram. Jam demonstratur nobis in Ecclesia Regnum Dei. Hic Dominus, hîc Lex & Prophetæ : sed Dominus tamquam Dominus : Lex in Moyse, Prophetia in Elia ; sed ipsi tamquam servi, tamquam ministri. Ipsi tamquam vasa : ipse tamquam fons. Moyses & Prophetæ dicebant & scribebant : sed de illo implebantur quando fundebant.* Loquitur Moyses ; sed *Hunc audite.* Loquitur Elias : sed *Hunc audite.* Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex ; sed *Hunc audite*, vocem Legis, & linguam Prophetarum. Quando Evangelium loquitur, nubem putate : inde nobis vox sonat. Hunc audiamus ; quod dicit faciamus, quod promisit speremus. *Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus.* Ipsum audiamus : *Dominus enim judex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse salvabit nos.* Ipsum audiamus, quem Deus *Testem populis* dedit, *Ducem ac præceptorem Gentibus ..... Doctorem justitiæ, ... Verbum Domini .... Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Ipsum audiamus : *Deus* enim *multis modis olim loquens patribus in Prophetis, novissimè locutus est nobis in Filio.* Ipsum audiamus, qui *Ve-*

S. Hieron. in hunc locum. Ioann. 5.

S. Aug. serm. 79. alias de Diversis 23.

Isai. 2. 3. Isai. 33. 22. Isai. 55 4. Ioel. 223. 1. Cor. 1. 23. 24. Hebr. 1. Ioan. 14. 6 Ioan. 6. 69.

ritas est... Qui *Verba vitæ æternæ habet*. Planè audiam te, Domine Jesu. *Loquere Domine, quia audit servus tuus.* Loquere ad cor meum, & aurem ejus inclina, ut te audiat, & obtemperet tibi.

6. *Et audientes Discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde.* Tunc maximè timendum, cùm supernis consolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, sed timore cum fiduciâ in bonitate ejus conjuncto. Agnoscenda infirmitas nostra est: nihil supra vires nostras audendum, quæ in mysteriorum divinorum cognitione & contemplatione nullæ nobis sunt à nobis. *Scrutator enim Majestatis opprimetur à gloria.* Et *Quantò quis ampliora quæsierit, tantò magis ad inferiora collabitur, si ignoraverit mensuram suam.* Et timuerunt valde. *Timoris magnitudo electæ menti aliquando post ostensionem lætæ visionis incutitur. Quod profectò dum fit, non fit ut mentem ad gloriæ visionem purificet, sed ut custodiat ab elatione. Unde & Petrus, & Jacobus, & Joannes priùs transformati Domini gloriam viderunt; deinde incusso eis timore ceciderc, ne elati perderent, quod humiliter assumpti videre meruissent.* Et accessit Jesus, & tetigit eos; dixitque eis: Surgite & nolite timere. *Quos manu sanaverat, sanat imperio. Primùm timor expellitur, ut postea doctrina tribuatur.* Gratiæ suæ manu interiori Christus nos tangit, verbo suo nos roborat, ut timorem deponamus, ut à terra surgamus, oculosque & animos ad cœlum erigentes, *Aspiciamus ipsum auctorem fidei* nostræ & *consummatorem.* VIDI *visionem grandem hanc* (inquit Daniel) & *non remansit in me fortitudo... Et audivi vocem sermonum ejus: & audiens jacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat, & ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum. Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. Et ait ad me: Noli metuere.* Varius ille Prophetæ situs seu varia corporis positio totum spiritalis profectûs ordinem significat. *Verba enim Dei in terra jacentes audimus, cùm in peccatis positi, terrenæ pollutioni conjuncti, Sanctorum voce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua & super manuum nostrarum articulos erigimur, quia à terrenis contagiis recedentes, quasi jam ab infimis ventrem levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus jacet: ita qui in genibus & manuum suarum articulis incurvatur, inchoante profectu ex magna jam parte à terra suspenditur. Ad extremum verò voce dominica erecti quidem, sed trementes adsistimus, cùm à terrenis desideriis perfectè sublevati, verba Dei quò pleniùs cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi in terra jacet, qui ad cœlestia erigi terrenorum desideriis negligit. Quasi sublevatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Jam verò ad verba Dei erectus adsistit, qui perfectè mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incurvari contemnit. Bene autem trementem se stetisse indicat: quia examen subtilitatis internæ, quò plus ad illud proficitur, ampliùs formidatur. Ubi aptè divina voce subjungitur,* Noli metuere; *quia cùm plus ipsi quod timeamus agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & contemptus noster paulisper transeat in timorem, & timor transeat in charitatem. Ut quia quærenti nos Deo per contemptum resistimus, per timorem fugimus; & contemptu quandoque, & timore postposito, solo ei amore jungamur. Paulisper enim etiam timorem ejus discimus, cujus solius dilectioni inhæremus. Appositis igitur quasi quibusdam gradibus profectûs nostri, mentis pedem priùs per timorem in imo ponimus, & postmodum per charitatem ad alta amore levamus: Ut ab eo, quo quisquæ tumet, reprimatur ut timeat, & ab eo quod jam metuit, sublevetur ut præsumat.* Idem significant trium Apostolorum consternatio, timor, & erectio in monte sancto. *Et audientes Discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit Jesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.*

Proverb. 25. 27. *S. Hieron. in hunc locum.* *S. Gregor. M. seu alius antiquus Auctor Ecclesiasticus Commentar. in lib. 1. Reg. c. 1 S. Hieron.* *Heb. 2. 12* *Daniel. 10. 8. & seq.* *S. Gregor. M. lib. 22. Moralium c. 14.*

7. *Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Jesum.* In Jesum unum erigendi sunt & defigendi oculi, *In quem desiderant Angeli prospicere*; Qui *unus Mediator* noster est, & *Advocatus apud Patrem*; *Auctor salutis* nostræ; *Filius Dei dilectus*, per quem unum Deo placent, quicumque placent; Qui *Dedit potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus*; & *Dei filios congregat in unum*, quos & *fratres* suos vocare, & *cohæredes* gloriæ suæ ac Regni facere dignatur. Erigamus oculos, in Jesum, qui caput nostrum est, si sapientes sumus: *Oculi* enim *sapientes in capite ejus.* Aspiciamus Jesum, non solùm transfiguratum in Monte Thabor, sed in Monte Calvariæ crucifixum pro nobis; si quidem *propter Passionem mortis gloria & honore coronatus est.* Compatiamur morienti, ut congaudeamus & corregnemus triumphanti & regnanti. In omnibus operibus nostris solius Dei & Christi Jesu gloriam & honorem spectemus, qui judex illorum est; non gloriam nostram vel temporalia commoda, non mundum, non homines, in quibus maledictus est qui spes suas collocat. Ut autem solum Jesum videamus, Evangelium legamus, in quo remota nube nobiscum loquitur, nobisque Mysteria sua & præcepta peramanter aperit. *Discipuli vident Jesum stantem ablata nube, & Moysen & Eliam evanuisse: quia postquam Legis & Prophetarum umbra discesserit (quæ velamento suo Apostolos texerat) utrumque in Evangelio reperitur.* Evanuerunt Moyses & Elias: sed Moysis mansuetudinem, & Eliæ zelum in Jesu admirari & imitari debemus.

1. Petri 1. 12. *Ioan. 1.* *Ioan. 11. 52.* *Eccles. 22. 14.* *Hebr. 2. 9.* *S. Hieron. in hunc locum.*

C 8. *Et descendentibus illis de Monte, præcepit eis Jesus dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.* Tempus scilicet loquendi, & tempus tacendi: Tempus latendi & in publicum prodeundi. In his Dei voluntas exploranda est & judicanda ex ejus gloriæ, & utilitatis proximorum fine. Id prædicandum quod utrique conducibile fuerit, locis & temporibus opportunis. Quædam enim alieno tempore & nequaquam opportuno prædicata, magis obsunt interdum quàm prosint. Quamquam enim Deo tempus agendi semper adsit, exemplo tamen suo Christus ostendit œconomiâ & prudentiâ utendum in doctrina & prædicatione, cum Transfigurationis suæ Mysterii, & divinitatis suæ prædicationem Apostolis suis prohibuit, donec à mortuis surrexisset, illisque dicere noluit quæ portare pro tempore non poterant. Cæterùm quod visiones spectat & revelationes D privatas, si quæ spiritualibus viris aut mulieribus contingant, *Secretum Regis abscondere bonum est*, illasque nemini aperire, nisi soli conscientiæ Moderatori, qui de illis judicet utrum ex Deo sint. Viros sanctos legimus revelationes suas numquam aliis aperuisse, nisi charitas posceret, aut Superioris jussio urgeret. Divini Spiritus indicium est ab omni re quæ notabilem hominem faciat, abstinere; de se ipso modestè loqui, nec verba illa arrogantiæ plena usurpare: Hæc mihi Deus locutus est, hæc revelavit. Observet autem conscientiæ prudens Moderator quo fine quis moveatur ad ipsas revelationes manifestandas, levitate-ne, an vanitate; utilitate propria, an aliena; uniusne, an multorum: an aliqua appareat nota cupiditatis, avaritæ, vel propriæ æstimationis: quibus verbis in ipsa narratione utatur, an humilibus & verecundis, an tumidis & inconsideratis: an paucis se expediat, seu potiùs prolixior sit. Illud quoque perpendendum quod sancta Theresia docuit: Rebus scilicet, quæ revelantur, nullam fidem adhibendam esse ex eo præcisè quòd revelatæ sunt; sed si ad fidem pertinent, illis propter fidem credendum est: si aliquid præcipitur, ad Superiorem deferendum, ejusque mandato accedente, ex obedientia peragendum est. Hanc normam secutus est Princeps Apostolorum. Christi enim Transfigurationem enarrans, & vocem à Deo Patre auditam, cùm esset in Monte sancto E

Cardin. Bona lib. de Discretione Spirituum c. 20.

cum

cum Jesu, speculator factus illius magnitudinis; noluit tamen ei revelationi inniti, nisi quatenus Prophetarum oraculis consentanea fuit. *Habemus*, inquit, *firmiorem Propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco:* Ac si apertè diceret: Quamvis vox è cœlo delapsa à Deo Patre revera manaverit, sermo tamen Propheticus certior est & firmior omni scientia, omnique visione & revelatione, quia sensus falli possunt, Scriptura Sacra non potest. In hanc sententiam egregiè Richardus à Sancto Victore: *Suspecta est mihi omnis veritas* (inquit) *quam non confirmat Scripturarum auctoritas, nec Christum in sua clarificatione suscipio, si non assistant ei Moyses & Elias. Si Christus docet me de rebus exterioribus, vel de intimis meis, facilè recipio, utpotè in his quæ comprobare possum proprio experimento. Verùm ubi ad alta mens ducitur, quoniam de cœlestibus quæstio ventilatur: ubi de profundis rebus agitur, in tantæ sublimitatis vertice non recipio Christum sine teste, nec rata poterit esse quælibet verisimilis revelatio sine attestatione Moysis & Eliæ, sine Scripturarum auctoritate.*

2. Petri 1.

Richardus à S. Victore lib. de Præparat. Animæ ad Contempl. c. 2.

9. *Et interrogaverunt eum Discipuli dicentes, Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille respondens ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis*, &c. Deus peccatores intercipere non vult, sed excitare, & vigilantes facere. Ideo præcursores habere voluit cùm prioris adventûs sui ad homines, tum secundi contra homines, Joannem Baptistam, & Eliam. Monet per eos ut homines fugiant ab ira venturâ. *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcûs, ut liberentur dilecti tui.* Omnes pœnitentiæ Prædicatores sunt præcursores Christi, qui omnia restituere nituntur in debitum ordinem, qui zelo pro Dei lege inardescunt & qui adversùs vitia bellum gerunt absque personarum acceptione, ab adulatione & timore pariter alieni, ad persecutionem pro veritate patiendam paratissimi. Hi imminentem mortis judiciique diem hominibus annuntiant, clamantes: *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Væ illis qui Eliam suum non cognoscunt, non audiunt, sed contemnunt, nec ad parandam viam Domini convertuntur.

Psal. 59. 6.

Apocal. 14. 7.

10. *Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et obtuli eum Discipulis tuis, & non potuerunt ejicere eum.* Homo peccator lunaticus est. *Stultus* enim *sicut luna mutatur*, inconstans est in omnibus viis suis. *Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est.* Qui spiritaliter à dæmone possidetur, modò cadit in ignem libidinis & concupiscentiæ, quo exuritur; modò in aquam, cùm ita frigescit cor ejus, ut in eo sensus omnis fraternæ charitatis & misericordiæ extinguatur. Malè patitur, cupiditatum suarum æstu jactatus & allisus. Iræ impetu conturbatur & spumat, odio intùs discerptus, dentibus stridet; invidiâ tabescit & arescit; surdus est ad Dei verbum sive exteriùs sonans per prædicationem, sive interiùs monens per inspirationes; mutus ad confessionem peccatorum & Dei laudes: eò miserior est, quò sui non miseretur. *Nihil enim miserius misero non miserente sibi.* Sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, &c.

Eccl. 27. Thren. 1. 8

S. August.

S. Prosper Carmine de Ingratis.

Manet ergo voluntas
Semper amans aliquid quò se ferat; & labyrintho
Fallitur, ambages dubiarum ingressa viarum.
Vana cupit, vanis tumet, & timet: omnimodaque
Mobilitate ruens, in vulnera vulnere surgit.

Hoc est sæpè cadere in aquam, & crebrò in ignem; in vitia contraria labi, quibus tamen finem malitiæ suæ propositum dæmon consequitur, ut scilicet perdat hominem. In statu autem adeò infelici positus peccator, Ecclesiæ Ministris offertur curandus, & à dæmone liberandus, qui A operam sæpè in eo perdunt; sive quia omnino desertus est à Deo, & in reprobum sensum traditus, occulto Dei, sed justo judicio: sive quia illum sine ministerio hominum ad se convertere vult Christus, & ostendere quod tantum miraculum

Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit. S. Prosper

11. *Respondens autem Jesus ait: O generatio incredula & perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? afferte illum ad me.* Non quòd tædio vel impatientia superatus sit mansuetus ac mitis Dominus, patiens ac multùm misericors; *sed quòd in similitudinem Medici, si ægrotum videat contra præcepta sua gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam? Quousque perdam artis industriam, me aliud jubente, & te aliud perpetrante?* Non irrascitur homini, sed vitio. Duriora videntur verba, cor mansuetudine & charitate plenum est, quam & opere B demonstrat, puerum ad se afferri jubens, ut eum curet. Christum imitentur ejus Ministri, verbi divini Prædicatores, & conscientiarum Moderatores: & cùm peccatores verbis severioribus increpare coguntur, charitatem & mansuetudinem in animo servent, eorumque curationi & liberationi cum patientia adlaborent. *Dilige* (inquit S. Augustinus) *& dic quod voles: nullo modo maledictum erit, quod specie maledicti sonuerit, si memineris senserisque, te in gladio verbi Dei liberatorem hominis esse velle ab obsidione vitiorum.*

S. Hieron. in hunc locum.

S. August. in Expos. Epist. ad Galatas c. 6.

12. *Et increpavit illum Jesus*, ut perduellem, ut hostem in malitiâ ita obduratum ut ad bonum ultra flecti non possit, & ad charitatem redire. *Prævaricatores* enim *Angeli nec mala possunt umquam carere voluntate, nec pœna.* Cùm autem dæmoni comminatus esset Jesus, & C præcepisset ut exiret à puero, nec in eum ampliùs introiret, *exiit ab eo dæmonium*, imperio Christi resistere non valens; *& curatus est puer ex illa hora.* Nescit tarda molimina Christi virtus, solo verbo, sola voluntate integram & perfectam sanitatem uno temporis momento restituit.

S. Fulg. lib. de Fide ad Petrum c. 3.

13. *Tunc accesserunt Discipuli ad Jesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum? Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram.* Metuere debent Christi Ministri, ne labores eorum in peccatorum conversione inanes & infructuosos efficiat fidei ac bonorum operum defectus: sibi ipsis imputare debent quòd nullum vel exiguum fructum faciant: hinc coram Deo humiliari, fidei, spei, & charitatis augmentum ab ipso supplices postulare, orationi & bonis operibus ferventiùs vacare, si quem verò fructum faciant, nihil sibi, sed totum Deo adscribere: *Quia neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat Deus.* Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram. *Si Apostoli increduli, quis fidelis? Quid facient agni, si titubant arietes? Nec tamen eos misericordia Domini despexit incredulos: sed arguit, nutrivit, perfecit, coronavit, nam & ipsi memores infirmitatis suæ, quodam loco in Evangelio dixerunt ei*: DOMINE, *adauge in nobis fidem.* PRIMA *utilitas erat, scire quòd minùs habebant: major felicitas, scire unde petebant.*

D

1. Cor. 3. 6. 7.

S. August. serm. 80. aliàs inter editos à Sirmondo. 34.

14. *Amen quippe dico vobis, Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic. Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Non exigua hæc, sed magna fides, quæ monti possit ut se transferat imperare. Neque enim mediocrem fidem Dominus exigit ab Apostolis, quibus adversùs altitudinem extollentem se nequitiæ spiritalis scit esse certandum..... Granum sinapis certè res est vilis & simplex: si teri cœperit, vim suam fundit. Etiam fides primò simplex videtur: sed si teratur adversis gratiam suæ virtutis effundit, ut alios quoque qui vel audiunt vel legunt, odore sui compleat..... Magnum est quod incipit à fide, sed contemnitur. Fundamentum solet etiam in ædificio ab imperitis contemni. Fossa fit grandis, lapides quoquo modo passim mittuntur, nulla ibi expolitio, nulla pulchritudo apparet; quomodo nec in arboris radice aliqua

E

"S. Amb. lib. 7. in Lucam n. 176. & 177

"S. Aug. Tract. 40. in S. Ioan. n. 8.

pulchritudo apparet: *Totum tamen quicquid te delectat in arbore, de radice surrexit. Sed vides radicem & non delectaris: vides arborem, & miraris. Stulte, quod miraris, inde surrexit quo non delectaris. Parum aliquid videtur fides credentium, non habes stateram unde appendas. Audi ergo quò perveniat, & vide quanta sit:* Si habueritis fidem sicut granum sinapis, &c. *quid humilius, quid vehementius? quid minutius, quid ferventius?* Dicetis Monti huic, Transi hinc illùc, & transibit, &c. *Montis translatio non ejus significatur quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui à Domino translatus fuerat ex Lunatico. Quod enim ait,* Dicetis Monti huic, Transi hinc, & transibit, *de dæmone intelligitur.* Dicetis Monti huic, Transi hinc, &c. *Ne illis miraculis faciendis extollerentur in superbiam, admoniti sunt potiùs per humilitatem fidei, quasi per sinapis granum, elationem terrenam, quæ montis nomine significata est, curare ut transiret.* Spiritum superbiæ ex corde peccatoris expellere, est montem transferre. Id magnæ fidei opus. Hæc autem fidei vis, fructus est orationum multarum atque ferventium, & diuturnæ pœnitentiæ ac mortificationis Christianæ.

S. Hieron. in hunc locum.

S. August. lib. 1. Quæst. Evang. Quæst. 22

14. *Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem & jejunium.* Ad pravos habitus peccatorum vincendos, ac consuetudinem inveteratam peccati eradicandam, ad destruendas cupiditates quæ ab adolescentia hominis invaluerunt, ipsique dominantur, oratione opus est, quâ anima humilietur; & jejunio, quo caro mortificetur. A Confessario pariter & Pœnitente, arma illa Evangelica adhibenda sunt, ut malæ consuetudinis dæmon expellatur. *Nam in omni agone certaminis Christiani, utilitas continentiæ plurimum valet, ita ut quidam sævissimorum spiritus dæmonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium fugantur impertis, sola jejuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino:* Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi in jejunio & oratione. *Grata ergo est Deo, & terribilis diabolo jejunantis oratio: nec latet quantùm acquirat saluti suæ, quæ tantum præstat alienæ.* Nec dicas, quòd absque jejunio aliquando ejecti sunt dæmones. Si enim unus aut alter sic expulit, impossibili tamen est ut qui in deliciis vivit, à dæmonis furore liberetur: hujusmodi enim morbo laborantibus, jejunio maximè opus est. Sed si fide opus est, inquies, cur jejunare oportet? Quia unà cum fide non parvas vires affert jejunium: Angelum ex homine facit, & potestatibus incorporeis mirum in modum reluctatur: quamvis non jejunio solùm, sed oratione quoque opus sit. Qui orat & jejunat ut oportet, is multis rebus non indiget: qui verò multis non indiget, numquam fiet avarus: & qui non est avarus, pronior semper ad misericordiam erit. Qui jejunat, levior est, & vigilanter orat, & cupiditatis incendia extinguens, ac animam suam humilians, facilè Deum placat. Idcirco & Apostoli ferè semper jejunabant. Qui orans jejunat, binas habet alas, quibus ventos ipsos volando prætervehitur: non enim oscitat, nec torpet orando, quod multis contingit; sed igne ardentior & terrâ superior est: quare terribilis hostis dæmonibus redditur. Nihil enim est homine probè orante potentiùs. Nam si mulier crudelem judicem, qui nec Deum timebat, nec hominem verebatur, flectere potuit: multò magis propitium Deum faciet, qui continuæ orationi adhærens, ventrem superat, & delicias spernit. Si verò imbecillis corpore, jejunare semper non potes, non eris tamen ad orandum infirmus, neque ad condemnandas ventris delicias invalidus. Jejunare quidem non potes, sed non vivere in deliciis potes, quod non magno intervallo à jejunio distat. Sed sufficit etiam hoc ad furorem diaboli reprimendum, cui nemo magis amicus est, quàm qui deliciis & ebrietate maculatur. Hic enim fons, hæc mater atque origo vitiorum omnium est.

S. Leo Serm. 85. 2. de Jejunio Septimi Mensis.

S. Joan. Chrys. Hom. 58. in Matt.

15. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* Dictum est Apostolo: *Qui me dilexit, & tradidit semetipsum pro me.* Dictum est de Patre: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Si ergo Pater Filium tradidit, & Filius semetipsum tradidit, Judas quid fecit? Pater tradendo Filium ad mortem pro nobis, bene fecit: Christus tradendo seipsum pro nobis, fecit bene: tradendo Judas Magistrum suum pro avaritia, fecit malè. Non enim quod nobis præstitum est de Passione Christi, malitiæ Judæ deputabitur. Habet ille mercedem malitiæ, Christus laudem gratiæ. *Et contristati sunt vehementer.* De peccatis nostris, quæ causæ fuêre mortis Christi, vehementer dolendum est: adversùs nos ipsos irasci debemus, magis quàm adversùs Judæos & ejus carnifices: mortem ejus in nos ulcisci per pœnitentiam, (Pœnitens enim est Homo sibi ipsi iratus) corpus peccati in nobis destruere, crucique affigere. Dolere debemus supra modum miseriam nostram, quæ tanta est, ut mors Filii Dei ad liberationem nostram ac salutem necessaria fuerit: sed gaudere debemus, quòd tanta sit in nos Dei miseratio, ut nasci & mori dignatus sit pro nobis. *Filius hominis tradendus est in manus hominum,* &c. Numquid iniquitas persequentium Christum ex Dei est orta consilio; & illud facinus quod omni majus est crimine, manus divinæ præparationis armavit? Non hoc planè de summa justitia sentiendum est: quia multùm diversum multùmque contrarium est, id quod in malignitate Judæorum est prænotum, & quod in Christi est Passione dispositum. *Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendi: nec de uno spiritu extitit atrocitas sceleris, & tolerantia Redemptoris. Impias furentium manus non immisit in se Dominus, sed admisit; nec præsciendo quod faciendum esset, coëgit ut fieret; cùm tamen ad hoc carnem suscepisset, ut fieret.*

S. Leo Serm. 65. de Passione Domini 16.

16. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam. Et cùm intrasset domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad Mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; & aperto ore ejus invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.* Humilitas Christi damnat superbiam hominis, pro juribus sive privilegiis temporalibus ardentiori studio fastuque contendentis & litigantis. Genus omne subjectionis non refugit, ut homines subjectionem amare doceat, & Potestatibus parere, gloriamque suam in sola libertate à peccato constituere, quâ libertate Christus nos donavit, quæ *libertas est gloriæ filiorum Dei.* Sicut Circumcisionem accepit, ut Legem impleret, & ad Baptismum venit ut impleret omnem justitiam: ita etiam didrachmum exigentibus solutionem non recusavit, statim staterem pro didrachmo jussit pro se & pro Petro dari. Maluit enim supra Legem solvere, quàm id quod Legis erat, negare. A tributo & censu immunis erat Christus ut Filius Regis Regum, omniumque Dominus, sed *Ut nobis sanæ doctrinæ præberet exemplum, pro capite hominis quo erat indutus, tributum solvere non dedignatus est. Jubentur autem etiam servi Christiani, & boni Fideles dominis suis temporalibus æquanimiter fideliterque servire, quos judicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint; aut cum quibus æqualiter regnaturi sunt, si & illi ad verum Dominum conversi fuerint.*

S. Ambros. Epist. 7. ad Justum.

S. August. lib. de Catechizandis Rudibus c. 21.

Ut autem non scandalizemus eos, &c. Charitatis officium est de juribus suis aliquid remittere, ne infirmi offendantur; cupiditatis vitium est, contempto pusillorum scandalo, pro bonis ac juribus nostris temporalibus vehementiùs contendere. *Multa sunt autem facienda non jubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non im-*

S. August. lib. 1. de Conjugiis adulter. c. 14.

pendere, tamen causâ dilectionis impendimus: unde prior ipse Dominus, cùm se tributum non debere monstrasset, solvit tamen, ne scandalizaret eos quibus ad æternam salutem gerens hominem consulebat.

Invenies staterem: da illis pro me & te. Staterem, id est, quatuor drachmas invenies in ore piscis: *Da eis pro me, & te.* Ecclesiæ enim meæ personam geris, Sponsæ meæ, cum quâ mihi communio bonorum est. *Quid est, pro me & te? Ipse Christus, Petrus, Ecclesia Christi,* A *Ecclesiæ quatuor Evangelia. Mysterium latebat: Christus tamen tributum non debitum persolvebat: sic persolvit & mortem: non debebat, & persolvebat. Ille nisi indebitum solveret, numquam nos à debito liberaret.* Solve debita mea Patri tuo, Domine Jesu, quia solvendo non sum satis: nihil habeo quod meum sit, præter peccata: impotentiam meam supple immensâ charitate & infinitâ misericordiâ tua ex pretio Sanguinis tui, pro me in Cruce effusi.

S. August. serm. 155. alias de Verbis Apostoli 6

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. IN *illa hora, accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: Quis, putas, major est in Regno cælorum?* Cùm Apostoli Christum de Morte & Resurrectione sua frequenter loquentem audivissent, quâ peractâ, Regnum Christi non merè spirituale, verùm etiam adspectabile, quale futurum Judæi omnes sperabant, inchoatum iri arbitrabantur: cùm aliundè Zebedæi filios Christo magis familiares, ut sanguine propinquiores; Petro claves Regni cœlorum viderent singulariter promissas; subierat eorum animas cogitatio, quis eorum major esset: qua de re & in via jam contenderant. Jesus autem eorum cogitationes, & contentionem perspectas habens, interrogavit eos, (cùm venissent Capharnaum, & domi essent) quâ de re tractassent in viâ. Primùm autem præ verecundia tacuerunt, mox confidentiùs proposuerunt quæstionem: *Quis, putas, major est in Regno cœlorum?* Quis in Regno tuo dignitate, auctoritate, honore à te secundus erit, principemque locum obtinebit? Præcipua scilicet Regni munia sibi domesticis Regis conferenda confidebant; sed æmulationis ingenio interrogabant, quis eorum major futurus esset.

Lucæ 9. 46.

Marci 9. 32. 33.

2. *Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Jesus autem desiderium gloriæ ambitionemque volens in animis Discipulorum suorum humilitatis contentione sanare, puerulum advocans, eumque *complexus*, statuit eum in medio eorum, *secus se.* Hâc autem adhibitâ conspicuâ imagine, sententiam quæ sequitur, eorum animis ac memoriæ altiùs imprimit. *Amen dico vobis*, inquit, nisi mutaveritis affectum, & *conversi fueritis* ab ea quæ vos tenet ambitione ad humilitatem: *& efficiamini sicut parvuli*, tales scilicet innocentiâ, simplicitate, modestiâ quales illi ætate, ambitionis omnis & æmulationis expertes; *non intrabitis in Regnum cœlorum.* Tantùm abest ut primas sedes habituri sitis, ne locum, quidem ullum habebitis in Regno cœlorum, in gloria, in quam per Resurrectionem intrabo.

Marci 9. 35.

Luc. 9. 44

3. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Quicumque ab omni fastu, superbiâ, ambitu penitùs alienus fuerit, & de se demissè senserit, talem animi proposito & affectu se exhibens, qualis puer iste naturâ est; hic in Regno cœlorum maximus erit.

4. *Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.* Quisquis hospitio susceperit, vel quovis alio beneficentiæ genere prosecutus fuerit unum ex his qui in me credunt, & qui parvulis humilitate similes sunt, eo nomine quia meus est, ad mei exemplum humiliatus; parem apud me gratiam inveniet, parque præmium referet, ac si me ipsum susciperet. Cùm enim membra mea sint, mihi imputo collata in ipsos beneficia.

5. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Qui uni ex his parvulis, ex fidelibus ad simplicitatem infantiæ reversis, & humilitatis meæ speciem cir- B cumferentibus offendiculo fuerit, eique occasionem ruinæ in via justitiæ quovis modo præbuerit, seu falsâ doctrinâ, seu pravis exemplis, suasione, vi, contemptu, injuriâ qualibet: illi magis expediret, ut prægrandi saxo molæ, quam asinus velatis oculis gyrando versat, ad collum ejus alligato, in mare ad certum interitum mergeretur, quàm ut tale peccatum committeret. Sive autem apud Judæos istud supplicii genus usitatum fuerit, in Palæstina præsertim, ut S. Hieronymo placet; aliis repugnantibus, quòd nulla ejus in Lege mentio extet, solaque quatuor supplicia apud eos nota fuisse ex omni historia appareat, ignem, lapidationem, gladium, strangulationem: sive à vicinis Syris tractum sit hoc loquendi genus: eadem sententiæ Christi vis est, ex gravitate & horrore supplicii, quàm grave peccatum sit scandalum C infirmorum, offendentis. Quamvis autem generalis hæc sententia videatur, & ad omnes pertineat qui proximis offendiculum præbent in via salutis, Apostolos tamen etiam perstrinxisse Christus videtur; qui inter se de dignitate contendentes, interrogabant, quis major esset in Regno cœlorum: *Et si in hoc vitio permansissent, poterant eos quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum Apostolos viderent inter se de honore pugnare.*

S. Hieron. in hunc locum.

6. *Væ mundo à scandalis: necesse est enim ut veniant scandala: verumtamen væ homini per quem scandalum venit.* Mala extrema, summaque pericula humano generi impendent: tum iis qui aliis offendicula creant, eisque præbent occasionem lapsûs & peccati: tum iis qui offensi aliorum improbitate à via salutis & justitiæ defle- D ctunt. Necesse quidem est ut veniant scandala, necesse (inquam) non absolutâ necessitate, sed conditionis & consequentiæ, spectatâ hominum malitiâ, invidiâque diaboli: sed & maxima offendicula à Deo permitti, æquum, rectum, utileque fuerit, ut integri à fictis, constantes à levibus discriminentur. Melius enim judicat ex malis benefacere, quàm mala nulla permittere. Verumtamen gravissimi peccati reus est, gravique pœnæ obnoxius, qui aliis causam vel occasionem ruinæ, impedimentumque salutis objicit: non enim coactus, aut absolutâ necessitate impulsus, sed libero pravæ voluntatis arbitrio id committit. *Necesse est ut veniant scandala.* Quod omnino eventurum est prænuntiat: nec quia futura scandala prædixit, idcirco veniunt; sed quoniam ventura erant, E & à pravis hominibus creanda, idcirco prædixit.

S. Ioannes Chrysost. Hom 60. in Matt.

7. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Argumentum est sumptum à minori ad majus. Præcipua etiam, maximè necessaria, & cariissima corporis membra præcidenda essent, ut æternæ damnationis pœna vitaretur, cùm mortis in hoc sæculo vitandæ causâ id ipsum fieri soleat: quantò magis abjiciendi sunt à nobis, quicumque nos ad peccatum sollicitant, & spiritualis ruinæ no-

bis occasionem præbent, ac impedimento sunt ad salutem, quantumcumque nobis necessarii, vel utiles videantur, nobisque carissimi sint? Vide quæ in similem sententiam diximus superiùs ad Cap. 5. num. 26.

8. *Vide ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, Quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* Cavete ne contemnatis vel minimum è numero fidelium ac justorum. Non solùm ait, ne scandalizetis, ne offendatis; sed *ne contemnatis*: quia ex contemptu proximi, quodlibet offensionis & injuriæ ipsi illatæ genus, & salutis illius negligentia originem ducit. Ne verò leve peccatum esse putetis hujusmodi contemptum: Tanta enim Deo cura est de unoquoque pusillo, ut Angeli singulorum custodiæ à Deo assignati, Deum Patrem meum, *non per speculum*, sed *sicuti est*, semper contemplentur; nec eos à beatâ illa visione ministerium & custodia hominum distrahat usquam & interpellet. Cùm igitur Deo proximi sint & familiarissimi, & in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, velut inter Deum atque homines commeent, ad Deum referentes causam & res illorum, quorum ipsis commissa custodia est: non dubium quin accusent contemptores pusillorum, & Dei vindictam in illos arcessant.

9. *Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.* Mirum videri non debet quòd Deus Angelos singulorum hominum custodiæ deputaverit; siquidem (quod multò majus est, & insignioris beneficentiæ) Filius ipse Dei ad eorum redemptionem & salutem missus sit à Patre. Quòd si Deus Filium suum misit, ut aversos à se homines, peccatoque perditos salvaret; quantò magis non vult eorum saluti offendicula & impedimenta objici, illosque scandalis perire, pro quibus Christus mortuus est?

10. *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, & erravit una ex eis: nonnè relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit. Et si contigerit ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quàm super nonaginta novem, quæ non erraverunt? Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, ut peccat unus de pusillis istis.* Vos ipsos testes appello ac judices: si quis centum ovium grege dives fuerit, & una illarum erraverit, nonnè relinquit nonaginta novem in montibus, ubi pascuntur, alterius custodiæ commissæ & sollicitè quærit errantem? quam si fortè inveniat, majori gaudio afficitur ob illius recuperationem, quàm ob cæterarum possessionem, quamvis totum gregem pluris æstimet illâ unâ quæ erraverat. Ubique enim majus gaudium molestiâ majori præceditur. Ita non vult Pater vester cœlestis ut vel unus ex istis minimis & humilibus pereat. Quamobrem ipsi maximè displicent, eumque graviter offendunt, qui offendicula & scandala illis creant, eosque à tramite veritatis, justitiæ, & salutis avertunt. Nonaginta novem oves plerique veterum Patrum Angelos sanctos intelligunt, qui homines numero incomparabiliter superant, & Deo firmiter ac inseparabiliter in gloriâ cœlesti per Montes figuratâ adhærent: unam ovem, humanum genus, quod peccando erravit. Alii in nonaginta ovibus justorum putant numerum intelligendum; & in una ovicula, peccatorum, secundùm quòd alio loco dixerat Christus: *Non veni vocare justos, sed peccatores: non enim opus habent sani Medico, sed hi qui malè habent.*

S. Hilar. c. 18. in Matt. *S. Ioannes Chrysost. Hom. 68.* *S. Gregor. Hom. 24. &c* *Luc. 5.*

11. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non solùm proximos offendendos, aut contemnendos non esse docet Christus, sed etiam ipsis succurrendum charitatis & prudentiæ Christianæ officiis, ut resipiscant, si quando nos læserint. *Si peccaverit in te frater tuus*: Si Christianus ejusdem tecum fidei ac Religionis professor, injuriam tibi fecerit, seu ex errore & ignorantia, seu ex humana imbecillitate, seu ex malitiâ, *Vade*, ne expectes ut culpam agnoscat, veniamque petat, noli negligere peccatum ejus, aut ad peccati illius divulgationem, aut accusationem, vel vindictam prorumpere; sed cum charitate & benignitate *corripe inter te & ipsum solum*, sine ullis arbitris, ejus pudori, famæque parcens. *Si te audierit*, fraternâque correptione tuâ emendatus, peccati suipœnitentiam egerit, *lucratus eris fratrem tuum*, qui peccando perierat: ipsum, inquam, lucratus eris Deo, à quo alienus erat, & cui eum reconciliasti; sibi, qui salutem æternam, à qua per peccatum exciderat, te monitore & auctore recuperat; tibi, qui ex inimico amicum fecisti, & illum in viam salutis reducendo, æternæ salutis tuæ negotium pariter agis. Non solùm autem in injuriis nobis illatis dominicum illud de fraterna correctione præceptum intelligendum est, verùm etiam in peccatis quæ adversùs alios, & multò magis in iis quæ contra Deum committuntur: sed dixit, *si peccaverit in te*, quia tunc acerbi disertique reprehensores esse solemus, cùm eos qui contra nos peccaverunt, objurgamus. Injuriis enim nostris magis afficimur, quàm alienis: immò, (quæ voluntatis nostræ depravatio est) magis quàm injuriis Deo illatis. Christus igitur ibi nobis frænum sapientissimè injecit, ubi maximum periculum erat ne præcipites in vindictam ageremur: verumtamen ex una peccatorum specie totum genus intelligendum est, nisi quid aliundè obstet quò minus fraterna correptio privatim adhibeatur; ut si levius peccatum sit, aut si grave quidem, sed statim ac sponte resipiscat peccator: vel si ita sit in peccato obstinatus, ut nulla spes affulgeat emendationis: aut peccatum sit publicum. Quæ enim peccantur coram omnibus, ipsa arguenda sunt coram omnibus. *Peccantes coram omnibus argue: ut & cæteri timorem habeant.* 1. Tim. 5. 20.

12. *Si autem te non audierit; adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum.* Si te non audierit, peccatum negans, defendens vel excusans, aut certè in eo perseverans, tecum unum vel duos viros assume, honoris Dei fraternæque salutis studiosos, quos apud eum auctoritate valere putes: ut eorum testimonio se peccasse persuasus, & pudefactus resipiscat; vel Ecclesiæ Tribunal timeat, in quo duorum vel trium testimonio convinci contumaciæ potest, secundùm Legem in qua scriptum est: *Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.* Deuter. 19. 15.

13. *Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Causam ad Ecclesiam refer, sive ad Præsulem & Rectorem Ecclesiæ, cui ligandi solvendique do potestatem, quam exercet ipse & administrat, ut illius personam gerens. Ecclesiæ scilicet rectè declarari & denunciari dicitur, quod ejus Præpositis denunciatur, sicut corpus videre dicitur, cùm soli videant oculi. *Si autem Ecclesiam non audierit*, id est, Pastorem Ecclesiæ monentem & redarguentem, eique non paruerit, sed contumax perseveraverit in peccato: *sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Eo loco habe, quo Judæi Ethnicos & Publicanos, quos Synagogis excludunt, & ne cibum quidem cum ipsis sumunt, sed ab omni eorum consortio, non solùm in negotiis Religionis, sed & consuetudinis hujus vitæ abstinent. Postremus hic est correptionis gradus, quo peccator contumax ab Ecclesia præciditur excommunicationis gladio, Pastoris qui Ecclesiæ præest sententiâ, *& in nomine Domini nostri Jesu Christi, & cum ejus virtute, traditur satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* Ea autem severitas exercetur, cùm ut peccatoris contumaciâ frangatur, & amariore medicinâ sanetur æger penè desperatus; tum ut aliorum membrorum saluti consolatur, auferendo malum, & morbidam ovem, quæ alias facilè inficeret à grege separando: & ne modicum fermentum totam massam corrumpat, 1. Cor. 5.

14. *Amen dico vobis, Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque sol-*

veritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Vobis Apostolis meis, vestrisque in Ecclesiæ meæ regimine successoribus dico ut rem certissimæ veritatis: *Quæcumque alligaveritis super terram*, sive homines, in foro exteriori, Excommunicationis vinculo; sive peccata, in foro interiori Pœnitentiæ, Absolutionis negatione: *erunt ligata & in cœlo*, id est, in Dei judicio, Ministrorum suorum sententiam ratam habentis. *Et quæcumque solveritis super terram*, in utroque Tribunali, peccata vel pœnas remittentes & condonantes potestate clavium, quas Ecclesiæ meæ, & ejus Rectoribus, in Petro illius personam gerente, tradidi, *erunt soluta & in cœlo.* Hino S. Hilarius hunc locum explicans: *Ad terrorem autem metus maximi*, inquit, *quo in præsens omnes continerentur, immobile severitatis Apostolicæ judicium præmisit: ut quos in terris ligaverint, id, est, peccatorum nobis innexos reliquerint, & quos solverint, Confessione videlicet veniæ receperint in salutem; hi Apostolicæ conditione sententiæ in cœlis quoque aut ligati sint aut soluti.* Potestatem igitur Christus tribuit Apostolis, & eorum successoribus, *ut sciant qui à talibus condemnantur, humanam sententiam divinâ sententiâ roborari; & quodcumque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cœlo.* Lazarus processit de monumento vivus, & ambulare non poterat. Et Dominus Discipulis dixit: *Solvite eum, & sinite abire.* Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam majestatem Dei suscitantis. *Increpatur aliquis in mala consuetudine positus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt! Quis ergo agit intus cum illo qui audit? quis vitam inspirat intrinsecùs? quis est qui secretam pellit mortem, secretam dat vitam? Nonnè post objurgationes, post increpationes dimittuntur homines cogitationibus suis, & incipiunt secum volvere quàm malam vitam gerant, quàm pessima consuetudine premantur? Deinde displicentes sibi mutare vitam instituunt. Resurrexerunt isti; revixerunt quibus displicet quod fuerunt: sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc sunt vincula ipsius reatûs. Opus est ergo ut qui revixit, solvatur, & ire permittatur. Hoc officium Discipulis dedit, quibus ait:* QUÆ *solveritis in terra, soluta sunt & in cœlo.*

S. Hilar. c. 18. in S. Matt. n. 8.

S Hieron. in hunc locum.

Ioan. 2. 44.

S. August. serm. 98. aliàs de Verbis Domini 44. c. 6.

15. *Iterum dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est.* Concordiam commendat, quam spectabat correptio: simulque tacitum à minori ad majus argumentum ducit: Si quicquid duo meo Spiritu concordes, non quæ sua sunt, sed quæ Dei quærentes petierint, illud à patre, meo qui in cœlis est, impetrabunt: multò magis Ecclesiæ judicium ratum habebit, ligabitque quæcumque super terram ligaveritis, solvet quæcumque solveritis. Hæc autem de oratione Christus adjecit: quia & ad ligandi solvendique potestatem rectè exercendam necessaria est, & ab Ecclesiæ Ministris præmitti debet sacri judicii administrationi, ad gratiam impetrandam peccatori, quâ convertatur & vivat. Necessaria etiam est ut correptio fraterna sit salutaris ei qui corripitur. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini: multùm enim valet deprecatio justi assidua.* SI DUO *ex vobis consenserint super terram*, ad orationem convenerint unanimes, super terram, ubi necessitas est attolendi oculos in cœlum, unde veniat auxilium à Domino: *de omni re quamcumque petierint*, sive parva sit, sive magna, sive facilis, sive difficilis, *fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est.* Concedetur illis quod petierint. *Si duo ex vobis*, id est, *si vel duo tantùm.* Quamobrem si fratrem in peccato præfractum & contumacem non corrigat vel reprimat Ecclesiæ auctoritas, unicum vobis remedium superest, concors scilicet pro conversione illius oratio.

Iacobi 5. 16.

16. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Ubi plures simul convenerint ad postulandam à Deo vel tractandam rem quamcumque, vel ad judicandum causas Fidei aut Disciplinæ, *in nomine meo*, auctoritate mea, invocato auxilio meo, propter gloriam meam, utilitates Ecclesiæ meæ, animarum salutem: *ibi sum in medio eorum*, eis præsto sum consilio & auxilio. Hinc argumentum eruitur pro legitima Conciliorum in Christi nomine congregatorum auctoritate, quæ sunt *repræsentationes totius nominis Christiani.* Hinc S. Celestinus I. ad Patres Ephesini Concilii Generalis scribebat: *Spiritus sancti testatur præsentiam congregatio Sacerdotum. Verum est enim quod legimus, quia nec potest Veritas mentiri, cujus in Evangelio ista sententia est:* Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum. *Quod cùm ita sit, si nec huic tam brevi numero Spiritus sanctus deest, quantò magis eum nunc interesse credimus, quando in unum convenit tanta turba Sanctorum? Sanctum namque est pro debita sibi veneratione Concilium, in quo utique nunc Apostolorum frequentissimæ illius, quam legimus, congregationis aspicienda reverentia est. Numquam his defuit Magister, quem receperant prædicandum. Adfuit his semper Dominus & Magister, nec docentes à suo Doctore deserti sunt umquam. Docebat ille qui miserat; docebat, qui dixerat quid docerent; docebat qui in Apostolis suis se confirmat audiri.* Et S. Gregorius Magnus: *Ne qua inter Fratres dissensio, ne qua inter Præpositos & subjectos sint fomenta discordiæ, in unum convenire Sacerdotes necesse est, ut & de incidentibus causis disceptatio, & sit salubris de Ecclesiastica observatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiunt, omnipotens ubique Dominus fratrum concordiâ collaudetur. Cujus vobis adesse præsentiam, si hæc observabitis, scitote; quia scriptum est:* Ubi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Si ergo adesse dignatur ubi duo vel tres fuerint, quantò magis non deerit ubi plures convenerint Sacerdotes?*

Tertull. Act. 2. Ephesini Concilii. Act. 5. S. Gregor. lib. 7. Epist. 111.

17. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi, usque septies, sed usque septuagies septies.* Christus fraternæ correptionis præceptum tradens, simul injuriæ condonationem sinceram præcepit, non illam solùm quâ vindictam remittimus, ad quam semper animus Christiani paratus esse debet, sed & eam qua in pristinum amicitiæ gradum restituimus eum qui in nos peccavit, si veniam petat, Luc. 17. 3. 4. *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens; pœnitet me: dimitte illi.* Hinc Petrus occasionem sumpsit interrogandi Christum: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies?* Forsan toties peccet, ut veniâ prorsus indignus videatur, cui indulgentia mea incentivum tribuat delinquendi. Quoties igitur in me peccanti condonare debeo? *Usque septies?* quod Christus infinitè dixit, *septies*, id Petrus definitè intellexit: *usque septies?* Non quotidie septies, ut Christus dixerat, sed septies per totam vitam. Septies enim in die injuriam fratri condonare, plus æquo illi videbatur ex carnis sensu, & ex traditione Judæorum, qui *Homini in alterum peccanti semel remittunt, secundò remittunt, tertiò remittunt, quartò non remittunt.* Respondit autem Jesus Petro: *Non dico tibi, usque septies: sed usque septuagies septies*, id est, ad numerum usque septuagies septenum, sive quadringentis nonaginta vicibus, hoc est, in infinitum: quotiescumque peccaverit, & veniam rogaverit. Cæterùm quod hic de donandis offensionibus à Christo dicitur, ad pœnæ quoque condonationem minimè pertinet. Ordo enim publicæ disciplinæ, justitiæ, immò & charitatis sæpè postulat ut peccator plectatur, ne vel ipsi vel aliis, sed Ecclesiæ maximè vel Reipublicæ nimia indulgentia noceat. *Ignoscendi misericors mansuetudo, propter quam dictum est, non solùm septies, verùm etiam septuagies septies fratri remittenda esse peccata, non ad hoc valet ut sit iniquitas impunitas, aut torpens*

Luc. 17. 4. Bab. Iomas fol. 86 Lipfoot Hor. Hebr in Matt. c. 18. Vers. 21. S. Hieron. in hunc locum. S. August. lib. 1. contra Adversarium Legis & Prophetarum. c. 17.

& dormiens disciplina, quod potiùs obsit quàm diligens vigilansque vindicta. Claves quippe Regni cœlorum sic dedit Christus Ecclesiæ, ut non solùm diceret, Quæ solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis; *ubi apertissimè bonum, non malum pro malo reddit Ecclesia: verùm & adjungeret,* Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata & in cœlo; *quia bona est & vindicandi justitia. Illud enim quod ait,* Si nec Ecclesiam audierit; si tibi tamquam Ethnicus & Publicanus: *gravius est quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subigeretur. Nam ibi quoque subjunxit,* Amen dico vobis, quæ ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis: *ut intelligeretur, quàm gravius sit punitus, qui velut relictus est impunitus . . . Ecce ab hominibus non reddentibus malum pro malo, alligatur homo amariùs & infeliciùs Ecclesiæ clavibus, quàm quibuslibet gravissimis & durissimis ferreis vel adamantinis nexibus.*

18. *Ideo assimilatum est Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. Cùm autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus venundari, & uxorem, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.* Ideo declaro vobis, ita se rem habere in Regno cœlorum, ac si Rex aliquis rationes à servis suis, seu ministris, quibus bonorum suorum administrationem crediderat, exigere voluerit. Et cùm rationes conferre cœpisset, oblatus est ei unus decem millium talentorum debitor, summæ immensæ. Qui cùm solvendo non esset, jussit eum dominus ejus, jure creditoris, & more apud Judæos recepto, venundari cum uxore, & filiis, & bonis universis; & conflatam ex omnium venditione pecuniam in ærarium suum inferri, dispungique debitum.

Quadraginta sex millia millium librarum monetæ Gallicæ.

19 *Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Procidens autem servus ille ad pedes domini, tempus solutionis sibi prorogari supplex orabat. *Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Dominus incredibili miseratione & libertatem, & totum debitum ipsi donavit, plus concedens quàm ipse peteret.

Triginta tres circiter libras monetæ Gallicæ.

20. *Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios,* summam incomparabiliter minorem: *& tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.* Injecta in fauces ejus manu, arctè premebat ac penè strangulabat, ut ad solutionem adigeret. *Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Eadem omnia supplicis officia conservo creditori exhibuit, quæ ipse mox exhibuerat communi domino, & prorogationem pariter postulavit. *Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Non solùm noluit donare debitum, sed ne quidem tempus prorogare: sed abiens, eum in carcerem misit, donec solveret. *Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valde,* tum ob creditoris immanitatem, & ingrati animi vitium, tum ob infelicitatem debitoris: *& venerunt, & narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant.*

21. *Tunc vocavit illum dominus suus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me,* Debitum ingens, non ex parte, sed totum tibi misericorditer donavi, quia supplex misericordiam efflagitasti: *Nonnè ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* Oportuit te servum domini tui clementiam imitari, erga conservum tuum misericordiâ commoveri, cum ipso durè & crudeliter non agere, ut ad minutæ summæ solutionem adigeres. *Et iratus dominus ejus,* nec solùm creditoris jure usus, sed & judicis, *tradidit eum tortoribus,* carcere, aliisque pœnis cruciandum, *quoadusque redderet universum debitum;* quia factæ sibi condonationis beneficium rescindi & auferri sibi meruerat ingrati animi in dominum crimine, & inhumanitate in conservum. Dimittendas fratribus injurias in nos commissas, hâc Parabolâ Christus docet, ex quâ id colligit:

22. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Simili modo se geret erga vos Pater meus cœlestis, pari severitate vobiscum aget, si in remittendis injuriis fratribus vestris, hominibus quibuscumque, qui fratres vestri sunt *Jure naturæ matris unius* omnium; & maximè Christianis, qui *eumdem Patrem agnoverunt Deum, & biberunt eumdem Spiritum sanctitatis,* vos difficiles & duros præbueritis; & non donaveritis offensas plenè, sincerè, ex animo. *Tertull.*

Sensus Moralis.

1. ACCESSERUNT *ad Jesum Discipuli, dicentes: Quis putas, major est in Regno cœlorum?* Cupiditas gloriæ novissima homini exuitur. *Hoc ipso pernicioſior ambitio, quòd blanda quædam est conciliatricula dignitatum; & sæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subvertere, facit ambitio criminosos.* Ardentior plerumque est & impotentior in Ecclesia, & in Monasterio, quod regnum est humilitatis, quàm in mundo quod regnum est superbiæ. Quis non timeat, ubi Apostolos in schola Christi institutos, hâc tentatione concuti videt priùs quàm Spiritum Sanctum accepissent, & contendere quis eorum videretur esse major? Tu verò non solum modo illorum defectum considera, sed illud quoque tecum expende, primùm quòd nulla eis de rebus hujus sæculi quæstio est: deinde quòd postea hac quoque tentatione superata alter alteri in primatu cedebat. Nos verò neque ad hos eorum defectus pervenire possumus, nec quis futurus sit Major in Regno cœlorum, sed quis in terris major sit, quis ditior, quis potentior quærimus. Fumum consectamur, non ignem qui Deus noster est; vanitatem, non charitatem, & ideo deficimus, evanescimus in cogitationibus nostris, & vanâ magnitudine perimus. *Deficientes quemadmodum fumus deficient.* Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipsâ elatione in globum magnum intumescit: sed quanto fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior: *Ab illâ enim magnitudine non fundata & solidata, sed pendente & inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipsam ei obfuisse magnitudinem. Quantò enim plus erectus est, quantò extentus, quantò diffusus undique in majorem ambitum, tantò fit exilior, & deficiens, & non apparens.* Sic ambitiosus in tumorem superbiæ culmine potestatis excrescit, & dum ei honorum & dignitatum desiderio & consecutione animus inflatur, *in luxum superbiæ ipso fastigio lenocinante corrumpitur.* INIMICI *verò Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.*

S. Ambros. lib. 4. in Lucam n. 31.

S. Joannes Chrysost. Hom. 59. in Matt.

Psal. 36. „ *S. Aug. Enar. in Psal. 36. serm. 2.*

S. Greg. M. 1. p. Pastor. c. 3.

2. *Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Non se ipsum, sed parvulum velut exemplar innocentiæ & humilitatis Christus Discipulis proponit. Nos verò ad puerum illum admirabilem fide assurgamus, ad Filium unicum Dei pro nobis incarnatum, de quo scriptum est, *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis*: Qui statuit se in medio nostrûm, qui non venit ministrari, sed ministrare, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Discipulis porrò suis non præcipit ut ætatem habeant parvulorum, sed ut innocentiam, & quod illi per annos possident, hi possideant per industriam; ut malitiâ, non sapientiâ parvuli sint. Sed heu! Christiani plurimi levitate, rerum sensibilium amore, pauciſſimi innocentiâ, simplicitate, ignorantiâ mali,

S. Hieron. in hunc locum.

docilitate, humilitate pueri ſunt. *Fratres, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitiâ parvuli eſtote: ſenſibus autem perfecti eſtote.* Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. *Pueros autem credentes omnes per audientiæ fidem nuncupavit. Hi enim patrem ſequuntur, matrem amant, proximo velle malum neſciunt, curam opum negligunt, non inſoleſcunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, & quod audiunt verum habent. Et hæc omnium affectionum aſſumpta in nobis & conſuetudo & voluntas, cœlorum iter pervium præſtat. Revertendum igitur eſt ad ſimplicitatem infantium: quia in ea collocati, ſpeciem humilitatis Dominicæ circumferemus.* In Chriſtiana infantiâ proficiendum & perſeverandum eſt: numquam illa deponenda & exuenda eſt ut infantilis ætas. Chriſtiani etiam ſenes debent eſſe pueri. *Omnes qui in veritate verſantur, eſſe apud Deum pueros,* Clemens Alexandrinus demonſtrat: *Nos,* inquit, *pueri ſumus.* Quod ipſe Dominus declarat, dicens: *Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum:* Non regenerationem hîc ſignificans, ſed quæ pueris ineſt ſimplicitatem, ut ejus ſimilitudinem referamus, commendans.... *Qui itaque infantes ſumus, humi non ampliùs volutamur, neque ut antea ſerpentum more in terra ſerpimus, toto corpore in ſtultis cupiditatibus provoluti; ſed mente ſurſum erecti, mundoque & peccatis renunciantes, ſuſpenſo pede eatenus terram tangentes, quatenus in mundo eſſe videamur, ſanctam perſequimur ſapientiam. Hæc autem videtur eſſe ſtultitia iis, qui ſe ad calliditatem & verſutiam exacuerunt. Jure ergo ſunt pueri, qui Deum ſolum patrem noverunt, ſimplices infantes, integri ac innocentes.* Niſi efficiami-
" ni ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.
" Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte,
" hic eſt major in Regno cœlorum. *Amat Chriſtus infantiam, quam primùm & animo ſuſcepit, & corpore. Amat Chriſtus infantiam, humilitatis magiſtram, innocentiæ regulam, manſuetudinis formam. Amat Chriſtus infantiam, ad quam majorum dirigit mores, ad quam ſenum reducit ætates; & eos ad ſuum inclinat exemplum, quos ad Regnum ſublimat æternum. Ut autem plenè valeamus agnoſcere, quomodo apprehendi poſſit tam mira converſio, & in puerilem gradum qua nobis mutatione redeundum ſit; doceat nos beatus Paulus, & dicat:* Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote. *Non ergo ad ludicra infantiæ & imperfecta nobis primordia revertendum eſt, ſed aliquid quod etiam graves annos deceat, inde ſumendum eſt, velox commotionum tranſitus, citus ad pacem recurſus. Nulla ſit memoria offenſionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor ſociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Magnum enim bonum eſt, nocere non noſſe, & ad maligna non ſapere: quia inferre ac referre injuriam, mundi hujus prudentia eſt: nemini autem malum pro malo reddere, Chriſtianæ eſt æquanimitas infantiæ.*

3. *Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in Regno cœlorum.* Humilitas gradus eſt ad veram celſitudinem. *Omnes delectat celſitudo, ſed humilitas gradus eſt ..... Ad magna nos tendimus, parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celſitudinem Dei, cape priùs humilitatem Dei. Dignare eſſe humilis propter te, quia Deus dignatus eſt humilis eſſe propter eumdem te: non enim propter ſe.... Magnorum eſt iſta puſillitas; ſuperbia verò fallax infirmorum eſt magnitudo; quæ ubi mentem poſſederit, erigendo dejicit, inflando evacuat, diſtendendo diſſipat. Humilis eſſe non poteſt nocens, ſuperbus eſſe non poteſt innocens. Humilitatem illam loquor, quæ non vult perituris rebus excellere, ſed æternum aliquid veraciter cogitat, quò non ſuis viribus, ſed adjuta perveniat. Hæc malum cujuſquam velle non poteſt, quo nequaquam bonum ejus augetur. Porrò autem ſuperbia continuò parit invidiam. Quis verò ſit invidus, qui non ei malum velit, cujus bono cruciatur? Ergo & invidia parit conſequenter malitiam: unde procedit & dolus, & adulatio, & detractio, & omne opus malum quod pati nolis ab alio. Pia itaque humilitate ſervatâ, quæ in Scripturis ſanctis ſancta probatur infantia, ſecuri eritis de immortalitate beatorum:* TALIUM *eſt enim Regnum cœlorum.* Chriſtus cùm in forma Dei eſſet, naturam humanam aſſumpſit: cùm Sanctus ſanctorum, ſpeciem peccatoris induit: cùm beatus, immò ipſa beatitudo, miſeriis noſtris ſe ſubjecit, humilians ſemetipſum uſque ad mortem crucis. Homo factus eſt, ut nobis communicaret divinitatem ſuam: in forma peccatoris viſus eſt, *factus pro nobis peccatum & maledictum,* ut nobis mereretur gratiam: miſeriis noſtris obnoxius factus eſt, ut nos perduceret ad beatitudinem ſuam. Humilitas igitur neceſſaria eſt ut participes ſimus divinitatis Chriſti, gratiæ Chriſti, beatitudinis Chriſti. *Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in Regno cœlorum.* Primus locus in Regno cœlorum illi promittitur virtuti, quæ omnium facillima eſt, cùm & in nobis ipſis tot rationes ad humilitatem moventes habeamus, culpam, miſeriam, ignorantiam, infirmitatem, concupiſcentiam legi mentis repugnantem, ad omne opus bonum ex nobis ipſis impotentiam: & rebus exteriobus minùs indigeat humilitas ut exerceri poſſit. Quæ igitur erit ſuperbis & ambitioſis excuſatio? *Quatenus te cenſes hominem, eatenus nobis es Deus,* (inquiebat profanus Orator & adulator in Panegyrico Imperatoris.) Id apprimè quadrat Chriſtiano, qui ſe humiliat ſicut parvulus. Humilitate fit quodammodo Deus, certè filius adoptivus Dei, Deo proximus, major in Regno cœlorum. Quid non ſuſcipiunt, quid non agunt, quid non patiuntur ambitioſi, ut optatis honoribus & dignitatibus potiantur? Coram majoribus decreſcunt, ut creſcant; politicam humilitatem affectant, ut exaltentur; *Fœnerando ſervitium, mereantur imperium.* Chriſtianus verò humiliare ſe refugit, ut ſit major in Regno cœlorum. *Illos qui ambitus obeunt capeſſendi Magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantùm, verùm & contumeliis omnibus eniti in causâ votorum ſuorum. Quas non ignobilitates veſtium affectant? Quæ non atria nocturnis & crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum majoris cujuſque perſonæ decreſcentes, nullis conviviis celebres, nullis coneſſationibus congreges, ſed exules à libertatis & lætitiæ felicitate: idque totum propter unius anni volaticum gaudium. Nos quod ſecurium virgarumve petitio ſuſtinet, in periculo æternitatis tolerare dubitamus?* Quid eſt quod permanſura non ambiunt, qui ambiunt tranſitura?

4. *Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.* Chriſtus in pauperum, maximèque juſtorum perſona ſuſcipitur. Sæculares homines honori & gloriæ ducunt Magnates & Potentes ſæculi hoſpitio & mensâ excipere: perfectus Chriſtianus pauperes & humiles lubentiùs ac lætiùs excipiat, non ad oſtentationem, ſed in nomine Chriſti, & ob ejus amorem. *Bona eſt hoſpitalitas, habet mercedem ſuam, primùm humanæ gratiæ, deinde quod majus eſt, remunerationis divinæ. Omnes in hoc incolatu hoſpites ſumus; ad tempus enim habitandi habemus hoſpitium; emigramus properè. Caveamus ne ſi nos duri aut negligentes fuerimus in recipiendis hoſpitibus, etiam nobis poſt vitæ iſtius curſum Sanctorum hoſpitia denegentur..... Sed pauperiem prætendis. Non opes à te hoſpes requirit, ſed gratiam; non ornatum convivium, ſed cibum obvium.* Melius eſt vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum ſaginatum cum odio. *Hæc grata hominibus, & accepta Deo. Unde Dominus Jeſus in Evangelio eum qui-cumque dederit hoſpiti potum aquæ frigidæ, cœleſtium aſſerit præmiorum non exſortem futurum. Denique Jacob oves adaquavit Rachel, & gratiam reperit, & uxorem acquiſivit. Deinde qui ſcis an Deum ſuſcipias, cùm hoſpitem putas? Abraham dum peregrinantibus defert hoſpitium, Deum atque Angelos ejus hoſpitio ſuſcepit: quamvis & cùm hoſpitem ſuſcipis, ſuſcipias Deum, ſi-*

1.Cor.14. 20.

S. Hilar. c. 18. in S. Matt.

S. Clemens Alexand. lib. 1. Pædagogi c. 5.

1.Cor.14. 20.

S. Leo ſerm. 36. de Epiphania 7. c. 3. & 4.

S. Auguſt. ſerm. 96. aliàs de Diverſis 47. Et ſerm. 2. aliàs 38. de Verbis Domini. Et ſerm. 353. aliàs 20. inter 50. Hom.

Plinius junior in Paneg. Trajani.

B Petrus Damiani. lib. 2. Epiſt. 3. Tertull. lib. de Pœnitentia c. 11.

S. Ambroſ. lib. 1. de Abraham c. 5. n. 34. & 35.

" Prov. " 15. 17. "

cut scriptum in Evangelio legis, dicente Domino Jesu: Hospes eram, & collegistis me .... Quod enim uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis ..... Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.

5. *Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis. Neceſſe eſt enim ut veniant ſcandala: verumtamen væ homini illi per quem ſcandalum venit.* Mors violenta minùs timenda eſt, quàm animæ unius perditio. Væ illi qui ponit offendiculum fratri, pro quo Chriſtus mortuus eſt! Væ illi qui conſilio, aut pravo exemplo, ſeu quovis alio modo proximum impellit vel allicit ad peccatum! Organum eſt diaboli, Mundique à Chriſto damnati miniſter, qui ruinæ præbet occaſionem animabus Chriſti ſanguine redemptis. Væ mundo, in quo regnat impunè ſcandalum, id eſt, hominibus qui diligunt mundum! Si vel uni puſillo datum ſcandalum grave peccatum eſt: quantò gravius eſt toti civitati datum ſermonibus impudicis vel impiis, nuditatibus & picturis diſſolutis, librorum & carminum impudicorum, amatorium, vel famoſorum ſcriptione, editione, cantu; Comediæ exhibitione, choræis, larvis, luxu, aleâ, &c. *Væ mundo à ſcandalis! neceſſe eſt enim ut veniant ſcandala*, &c. Nuſquam eſt ſecuritas, neque in cœlo, neque in paradiſo, multò minùs in mundo. *In cœlo enim cecidit Angelus ſub præſentia Divinitatis, Adam in paradiſo de loco voluptatis, Judas in mundo de ſchola Salvatoris.* Verumtamen væ homini illi per quem ſcandalum venit. *Nemini blanditur Veritas, neminem palpat.* Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. *Natus ſanè denuo, natus ad vitam, natus de Spiritu, qui nimirum carne poſtmodum conſummatur. Expedit ei (ſi quis eſt) qui ſcandala ſuſcitat in hac domo, in hac ſancta Deo placita & Angelis ejus admodum grata ac familiari Congregatione, ut ſuſpendatur in collo ejus mola aſinaria, & pro ſuavi jugo & levi onere Salvatoris, gravi mole terrenæ cupiditatis humeris ejus impoſitâ, demergatur in profundum maris hujus magni & ſpatioſi manibus, quod eſt ſine dubio ſæculum nequam. Minùs enim damnabile erat ei in ſæculo magis perire, quàm in Monaſterio. Perire ſi quidem neceſſe eſt hominem, qui charitatem non habet, etiamſi tradiderit corpus ſuum, ita ut ardeat.* Quod Fratribus ſuis S. Bernardus timebat, nemo Chriſtianus eſt, cujuſcumque conditionis, qui ſibi timere non debeat. Sicut enim magis reus eſt Vir Religioſus, qui ſcandalum Fratribus creat, quàm ſæcularis: ſic magis reus eſt Chriſtianus quilibet autor ſcandali, quàm Ethnicus.

S. Bern. ſerm. 30. de Diverſis.

S. Bern. ſerm. 2. in Feſto S. Michaelis.

Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, &c. Multa generantur ad perturbationem hominis: & uxor plerumque decepta ſerpentis inſidiis, animum viri exagitare conatur: & pater fidem filii frequenter irridet: & vir conjugis ſuæ mentem tentat opprobriis. Sed in his omnibus ſuperat juſtus, & dicit: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia ..... an perſecutio?* Quoties ipſa benefacta crimini dantur? Quoties virtus opprobrio ducitur? Quoties ipſa ingrata eſt gratia? Vendidit juſtus facultates ſuas, diſpenſavit pauperibus, nihil ſibi reliquit: contemnitur plerumque in ipſa Eccleſia, quia dives eſſe diſivit. Non ergo moveatur; non enim mercedem hujus ſæculi, nec gratiam, ſed vitæ quæſivit æternæ. Non indignetur quia homines pecuniis magis quàm operibus bonis deferunt. Nam ſi ei propter bonum opus in hoc ſæculo deferatur, & hujus ſtudii fructum hîc adipiſcatur, dicitur de eo: *Percepit mercedem ſuam.* Serva futuris mercedem tuam: & iſtius ſæculi opprobria incrementa mercedis tuæ judica.... Nullis ergo juſtus frangatur injuriis, nullis moveatur periculis, nullis tentetur procellis; ſive mors ingruat, ſive vita, ſive Angeli cœlorum. Neque dejiciatur adverſis, neque extollatur ſecundis. Nuſquam ſit ejus infirmus affectus. *Et mors tentat, & vita tentat; cave ſcandalum. Qui pacem habet, quæ omnem mentem ſuperat, magnus eſt: non eſt de puſillis iſtis. Ideo ſcandalum pati non debet; quia puſillorum eſt exagitari ſcandalo. Unde & Dominus ait:* Quicumque ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis minimis. *Non ſolùm puſillos, ſed etiam minimos dixit, quos perturbant ſcandala; & ideo gravi obnoxius pœnæ eſt, ut legiſti, quicumque turbaverit infirmæ mentis infantiam. Sicut enim graviori dignus ſupplicio eſt, qui perſuaſerit crimen infantulo, & incautam præcipitavit ætatem: ita qui invalidum, & inſipientem, & improvidum circumſcripſerit perſuaſione erroris, aut exagitatione cordis affectum. Vis ſcire quàm infirmus ſit qui ſcandalizatur?* Non manducabo, *inquit*, carnem, ne fratrem meum ſcandalizem. *Quanta infirmitas & quædam infantia animi, ut eum etiam eſca fratris exagitet? Unde non poteſt homini eſſe præcipitium, quando etiam hinc eſt periculum? Et quod pejus eſt, infirmitas hujuſmodi ſerpit in multos*, &c.

1. Cor. 8. 13.

S. Auguſt. ſerm. 81. aliàs 33. ex editis à Sirmondo. Pſal. 108. 163.

Væ mundo à ſcandalis. *Veritas dicit: terret, & monet; non vult eſſe nos incautos; nam non fecit utique deſperatos. Contra hoc.* Væ, *id eſt, contra hoc malum metuendum, tremendum, cavendum, conſolatur nos, & hortatur; & inſtruit illo loco Scriptura, ubi dicitur:* Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Oſtendit hoſtem cavendum, ſed non ceſſavit oſtendere murum munitum. Cogitabas tu audiens,* Væ mundo à ſcandalis, *quo ires extra mundum, ne ſcandala patereris. Ergo propter cavenda ſcandala quò ibis extra mundum, niſi fugias ad eum qui fecit mundum? Quomodo autem ad eum qui fecit mundum fugere poterimus, niſi legem ejus, quæ ubique prædicatur, audiamus? Parum eſt audiamus, niſi diligamus. Securum enim te faciens Scriptura divina contra ſcandala, non ait, Pax multa audientibus legem tuam.* Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum. Sed quia factores legis juſtificabuntur, & fides per dilectionem operatur, *Pax multa*, inquit, *diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* Non res adverſæ hujus ſæculi vocantur ſcandala: ſcandala quæ ſint, advertite. Neſcio quis verbi gratiâ in neceſſitate aliqua conſtitutus urgetur preſſurâ. Non eſt hoc ſcandalum quia preſſurâ urgetur. Preſſurâ & Martyres preſſi ſunt, ſed non oppreſſi. *Scandalum cave, non valde preſſurum. Preſſura premit te, ſcandalum opprimit te. Quid ergo intereſt inter preſſuram & ſcandalum? In preſſura parabas ſervare patientiam, tenere conſtantiam, non relinquere fidem, non conſentire peccato. Hoc ſi ſervas, aut ſi ſervaveris, preſſura tibi ruina non erit: ſed ad hoc valebit illa preſſura, ad quod valet in torculari, non ut oliva opprimatur, ſed ut oleum liquetur. Denique ſi iniſta preſſura laudes Deo dicas, quàm utile prelum, unde à te liquor emanat?..... Quicquid boni facis, non tibi placeat niſi Deus: quicquid mali pateris, non tibi diſpliceat Deus. Hoc fac, & vives; evades quod dictum eſt,* Væ mundo à ſcandalis. *Cui mundo enim* Væ à ſcandalis, *niſi de quo dictum eſt,* Et mundus eum non cognovit? *Non illi mundo de quo dictum eſt,* Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. *Mundus malus, mundus bonus: mundus malus, omnes in mundo mali: & mundus bonus, omnes in mundo boni..... Ergo cùm audis,* Væ mundo à ſcandalis, *noli terreri, dilige legem Dei, non tibi erit ſcandalum.*

Rom. 2. 13. Galat. 5. 6.

1. Joan. 2. 10. 2. Cor. 5. 19.

6. *Si autem manus tua vel pes tuus ſcandalizat te; abſcinde eum, & projice abs te: bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi eſt cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Non hæc de membris dicta ſunt, ſed de amicis ac neceſſariis, quos quaſi membra nobis conjunctos ducimus. Nihil enim ita perniciosum ac peſtiferum, ut conſuetudo pravorum hominum & converſatio: quippe cùm amicitia atque neceſſitudo & ad nocendum, & ad juvandum plus nonnumquam efficiat, quàm neceſſitas potuiſſet: ac ideo

S. Joan. Chryſ. Hom. 60. in Matt.

magna

» magna quadam cum vehementia jussit nocentes à nobis
» propinquos depellere: eos verò amputandos atque proji-
» ciendos esse, consequentia ipsa rerum significat, qui scan-
» dali autores sunt. Vides quemadmodum futurum è scan-
» dalis detrimentum exterminat, tum quia prædixit omni-
» no ventura, ut nullus otio possit marcescere, sed exspecta-
» tione scandali commotus, jugiter vigilet: tum quia osten-
» dit extrema & maxima esse mala: non enim solummodo
» dixit, *Væ mundo à scandalis:* Verùm etiam ut maximam
» ab illis sequi perniciem monstret, autorem scandali
» multò magis quasi miserum deploravit, *Verumtamen Væ*
» *homini illi.* Quibus verbis magnum ostendit supplicium
» illi futurum: nec id satis fuit; sed similium adjectione
» terrorem in majus extulit, & viam monstravit per quam
» hæc scandala fugere possimus. Quæ autem hæc via est?
» Pravi homines, inquit, etiamsi valde tecum amore aut
» necessitudine conjuncti sint, abscindendi sunt ab amici-
» tia tua. Nam si maneant amici, nec illos lucraberis, & tu
» ipse simul peribis: sin verò procul à te illos abjeceris,
» tu saltem salutem consequêris. Quare si cujus conjunctio
» saluti tuæ obest, rejice ipsum abs te. Nam si nostra
» plerumque membra rescindimus, cùm incurabili morbo
» & ipsa tabescunt, & reliquis officiunt: multò magis in
» amicis atque cognatis id faciendum.

Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, &c.

S. Hier. in c. 18. S. Mat. » Omnis affectus, & universa propinquitas amputatur, ne
» per occasionem pietatis unusquisque credentium scanda-
» lis pateat. Si, inquit, ita est quis tibi conjunctus, ut ma-
» nus, pes, oculus, & est utilis atque sollicitus, & acutus ad
» perspiciendum: scandalum tibi facit, & propter disso-
» nantiam morum te pertrahit in gehennam: melius est ut
» & propinquitate ejus, & emolumentis carnalibus careas:
» ne dum vis lucrifacere cognatos & necessarios, causam
» habeas ruinarum. *Itaque non frater, non uxor, non fi-*
lii, non amici, non omnis affectus qui nos excludere potest
à Regno cœlorum, amori Domini præponatur. Novit
unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo sollici-
tetur animus, ac sæpè tentetur. Melius est vitam soli-
tariam ducere, quàm ob vitæ præsentis necessaria æternam
vitam perdere.

Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, erue

S. Aug. serm. 8 aliàs 33. ex editis à Sirmondo. » *eum, & projice abs te*, &c. Scandalum tibi erit ille, qui
» tibi mali aliquid suadere cœperit: fit hoc plerumque non
» malevolentiâ, sed perversâ benevolentiâ Videt enim te
» amicus tuus, qui te diligit, vicissimque à te diligitur, pa-
» ter tuus, frater tuus, filius tuus, conjux tua, videt te in
» malo, & vult te facere malum. Quid est, videt te in ma-
» lo? Videt te in aliqua pressura, pressuram ipsam propter
» justitiam forsitan pateris: ideo pateris pressuram, quia
» non vis dicere falsum testimonium ..... Accedit ami-
» cus, qui non vult te esse in pressura, non vult te esse in
» malo: Rogo te, fac quod tibi dicitur, quid magnum est?
» ..... Jam iste scandalum est. Amicus est, quid facturus
» es? Oculus est, manus est. *Amputa & projice abs te:*
Id est, *Noli consentire. Membra enim nostra in corpore*
nostro consensione faciunt unitatem, consensione vivunt,
consensione invicem connectuntur. Ubi dissensio, ibi
morbus aut vulnus est. Ergo membrum tuum est; dili-
ges eum. Sed scandalizat te? Amputa eum, & projice
abs te. *Quomodo facturus es quod dico, amputaturus,*
» *& abjecturus, & eo fortasse correcturus?* De Lege vo-
» luit suadere mendacium. Ille enim ait, Dic. Et fortasse
» ille non est ausus dicere, Dic mendacium: sed sic, Dic
» quod vult. Tu dicis, sed mendacium est. Et ille, ut ex-
Matth. 115. Sup. 1. 11. » cuset: *Omnis homo mendax.* Et tu contra, frater: *Os*
» *quod mentitur, occidit animam.* Quid mihi facit inimicus
» iste potens, qui me premit, quia miseraris me, & non
» vis me esse in malo; cùm velis me esse malum? Quid mi-
» hi facit potens iste, quid premit? Carnem. Corpus, di-
» cis tu, premit: dico ego, perimit? *Quantò mitiùs mecum*
agit ille, quàm ego, si mentitus fuero? Ille occidit car-
nem meam: ego occido animam meam. Corpus occidit;
morituram erat, etsi non occideretur: Animam verò
quam non occidit iniquitas, in æternum excipit veritas.

A *Serva ergo quod servare potes: pereat quod quando-*
que periturum est .... Hoc ergo responde ei qui dicit,
Mentire, quia scriptum est, *Omnis homo mendax:* Non
mentior, quia scriptum est, *Os quod mentitur, occidit* *Psal. 5. 7.*
animam. Non mentior, quia scriptum est, *Perdes omnes*
qui loquuntur mendacium. Non mentior, quia scriptum
est, *Falsum testimonium non dices.* Urgeat licèt pressu- *Deuter. 5.*
ris carnem meam, cui displiceo in veritate: audio Domi- *20.*
num meum, *Nolite timere eos qui corpus occidunt.*

Vastatur Mundus, calcatur torcular. Eia Christiani, « S. Aug.
cœleste germen, peregrini in terra, qui civitatem in cœ- « ibid.
lo quæritis, qui Angelis sanctis sociari desideratis, intelli- « n. 7.
gite vos sic venisse ut discedatis. Transitis per mundum, «
conantes ad eum qui creavit mundum. Non vos pertur- «
B bent amatores mundi, qui volunt in mundo remanere, «
& velint nolint, coguntur migrare: non vos decipiant, «
non seducant. *Pressuræ istæ sunt, non scandala. Justi* «
estote, & exercitationes erunt. Tribulatio venit: quod
volueris erit, aut exercitatio, aut damnatio. Qualem te
invenerit, talis erit. Tribulatio ignis est: aurum te in-
venit? Sordes tollit. Paleam te invenit? In cinerem
vertit. Ergo pressuræ quæ abundant, non sunt scanda-
la. Sed quæ sunt scandala? Locutiones illæ, verba illa
quibus nobis dicitur, Ecce quid faciunt tempora Chri-
stiana, Ecce quid tibi professio pietatis prodest, quomo-
do res tuæ pereunt, fortuna tua evertitur, filii tui ad
mendicitatem rediguntur, quomodo contemptui & lu-
dibrio hominum honestorum te exponis, &c. *Ad hoc*
C *enim tibi dicitur, ut tu, si amas Mundum, blasphemes Chri-*
stum. Et dicit tibi hoc amicus tuus, consiliarius tuus:
ergo oculus tuus. Dicit tibi hoc minister tuus, coopera-
rius tuus: ergo manus tua. Dicit tibi hoc fortè qui te
sustentat, qui te ab humilitate terrena sublevat: ergo
pes tuus. Abjice, amputa, projice abs te, noli consenti-
re. Responde homini dicenti tibi, Ecce temporibus Chri-
stianis tantæ pressuræ sunt, vastatur Mundus: respon-
de tu: Hoc mihi ante quàm eveniret, prædixit Christus.
Responde dicenti tibi, Ecce quid tibi prodest professio
pietatis, res tuæ pereunt, persecutionem pateris, in con-
temptum venis: responde: *Beati pauperes ... Beati qui*
persecutionem patiuntur propter justitiam ..... Omnes
qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem pa-
D *tientur ..... Non habemus hic manentem civitatem, sed*
futuram inquirimus.

Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c. Post- « S. Bern.
quam ab exterioribus scandalis deterruit nos sermo divi- « serm. 2.
nus asperè satis, consilium dat quid de eo nobis agendum « in Festo
sit scandalo quod interiùs patimur, contrariam inveniens- « S. Mi-
tes legem in membris nostris. Ipse enim cognovit fig- « chaelis.
mentum nostrum, quòd ejusmodi scandalum non tam fa- «
cilè à nobis valeat evitari. Porrò tripliciter fieri scanda- «
lum illud, quotidiano nobis nosse licet experimento. *In-* «
terdum enim est in nobis spiritualis intentionis oculus
simplex, & qui gratiæ magis quàm noster dicendus sit:
sed scandalizat nos oculus noster, & qui verè à nobis est,
dum voluntas nostra aliam minùs castam importunè inge-
rit intentionem. Sed habemus jam super hoc salubre con-
silium Salvatoris: Erue eum, *inquit*, & projice abs te.
E *Hoc autem fiet, si non consentias, si abjicias, si resistas.*
Simili modo de manu ac pede est intelligendum. Cùm
enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere vo-
luntas propria conatur, manus nostra est quæ scandali-
zat nos, sed abscindi debet, & projici à nobis, ut non ei
consentiamus. Sic etiam proficere in sancta conversatio-
ne, & ascendere per gradus scalæ quæ Jacob apparuit,
ac juxta quod ait Psalmista, de virtute in virtutem ire
desiderantes, sæpè scandalum patimur à pede quodam
pusillanimitatis & negligentiæ nostræ, qui nimirum des-
cendere magis ac remissiùs ire conatur: sed abscindi eum
necesse est, ut pes gratiæ qui stat in directo, currere possit
sine offensione, sine scandalo, sine impedimento. Quod
autem dicit: Bonum nobis esse ad vitam intrare cum uno «
oculo, aut manu, aut pede, quàm duos habentes ire in «
gehennam ignis: *Eos notat qui voluntatem suam, sive* «

bona, sive mala sit; æquè sequuntur, & ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala sectantes, secundùm quòd variantur desideria sua. Quibus utilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, & ubi obviat propria voluntas, abscindere, & à seipsis abjicere eam.

7. *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis : Dico enim vobis : Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* Viros pios contemptui habere, grave peccatum est. Ipsis offendiculum apponens in via salutis, providentiæ Dei curam ipsorum gerentis singularem, & de iis mandantis Angelis suis, ut eos in viis omnibus illorum custodiat, ne fortè offendant ad lapidem pedem suum, quantùm in se est adversatur. *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei. *Universæ viæ Domini misericordia & veritas.* Viæ Angelorum ad easdem tendunt. *Cùm enim ascendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua & desiderando satiantur, & satiando desiderant. Cùm verò descendunt, faciunt nobiscum misericordiam, ut custodiant nos in omnibus viis nostris... Fructus angelicarum viarum, quod ad ipsos spectat, sua ipsorum beatitudo, & obedientia est charitatis : quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus divinæ gratiæ, hinc verò custodia viæ nostræ. Siquidem Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus indigentiis tuis, in omnibus desideriis tuis. Alioquin facile est tibi incurrere vias mortis, ut videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut in præsumptionem de cupiditate prorumpas : quæ quidem jam non hominum, sed dæmonum viæ sunt..... Mandavit Angelis suis Deus, non quidem ut amoveant te à viis tuis, sed in eis ipsis te custodiant, & quasi per vias suas te dirigant in vias ipsius. Quonam modo, inquis ? Nempè ut quod Angelus ex sola charitate puriùs agit, tu propriâ saltem necessitate compulsus & admonitus, descendas & condescendas exhibere scilicet proximo misericordiam : & rursum cum eodem Angelo levans desideria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summam & perpetuam Veritatem..... Quæ sunt sanctorum Angelorum viæ ? Profectò illæ quas Unigenitus enarravit, dicens :* Videbitis Angelos ascendentes & descendentes super Filium hominis. *Ascensio igitur & descensio viæ illorum. Ascensio propter se ; descensio, vel potiùs condescensio propter nos. Sic beati illi Spiritus ascendunt per contemplationem Dei, descendunt per compassionem tui, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Ascendunt ad vultum ejus, descendunt ad nutum ejus : quoniam Angelis suis mandavit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriæ fraudantur ; quia semper vident faciem Patris.* Eorum reverentia nos à contemptu pusillorum, quorum custodiæ ex Dei mandato invigilant, revocare debet.

S. Hieron. in hunc locum. S. Bern. serm. 11. in Psal. 90.

Ioan. 1.

8. *Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.* » Noli ergo dicere, aliquem esse fabrum ferrarium, aut » sutorem, aut agricolam, ac ideo quasi rudem atque in» doctum esse contemnendum. Vide quibus argumentis » ad curandam minorum fratrum salutem te Christus hor» tatur. Infantem in medio statuit, & dixit, *Efficiamini* » *ut parvuli :* &, *Quicumque talem susceperit parvulum, me susçipit :* Quicumque hunc scandalizabit, extrema » luet supplicia : & ad terrorem molæ ac submersionis, » *Væ*, adjecit : & scandali autores, etiamsi loco manuum » atque oculorum nobis essent, abscindere jussit. Angelo» rum quoque, qui hos tenues fratres tutantur auctoritate, » ut eos veneremur, impellit : ac demùm à sua voluntate » ac passione hortatur. Nam cùm dicit, *Venit Filius homi» nis salvare quod perierat*, Passionem suam & crucem si» gnificat, sicut & Paulus de fratre scribens dixit : *Noli ci» botuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est... Noli propter escam destruere opus Dei.* Nec sufficerunt hæc » omnia, verùm etiam à dignitate Patris ad hoc ipsum in» ducit, quia nec patri quidem videtur ut unus istorum par» vulorum pereat : & à communi consuetudine hominum, » quia pastor salvis ovibus derelictis, eam quæ erravit di-

S. Ioan. Chrys. Hom. 60. in S. Mat.

Rom. 14. 15. 20.

ligentiùs quærit, & cùm invenerit, summopere de illius » salute lætatur. Si ergo Deus mirum in modum invento » parvulo gaudet, qua tu audes ratione eos contemnere at» que conculcare, qui Deo charissimi sunt ; cùm oporteat » vitam quoque ipsam pro uno istorum tradere pusillorum ? » Ita, inquies, sed abjectus & tenuis est. Hac quidem ra» tione multò diligentiùs tibi omnia facienda sunt ut eum » conserves. Nam & ipse nonaginta novem relictis ovi» bus, ad errantem abiit, nec potuit illarum multarum sa» lus perditionem unius obducere atque offuscare. Lucas » quoque in humeris attulisse ait, & majorem factam » esse lætitiam in uno peccatore pœnitentiam agente, quàm » in nonaginta & novem justis. Ita & quia propter errantem universum dereliquit gregem, & quia magis hâc inventâ lætatus est, magnum studium multamque curam » ejus se habuisse ostendit. Ne igitur talium animas negligamus ; omnia enim ista propterea dicta sunt. Certè minis illis, quibus denunciat nullum ad cœlos perventurum » qui non fuerit sicut parvulus, & mola, & submersione, » tumorem protervorum hominum depressit. Nihil sanè » ita charitati repugnat, sicut superbia & mentis elatio. Quia » verò dixit scandala necessaria fore, vigilantiores eos red» didit. Cumque adjecerit, *Væ illi per quem scandalum venit :* unumquemque cavere hortatur ne culpâ suâ scandalum accidat. Quòd autem præcepit scandalizantes esse » propellendos, salutis iter nobis expeditiùs faciendum ad» monet. Quòd denique injunxerit ne pusillos contemnamus, neque id simpliciter, sed vehementer atque acriter, » cùm dicat : *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis*, quia *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei* : & quia ego propter eos veni : & hæc Patris mei voluntas » est : ad tuendos conservandosque pusillos diligentiores » nos reddidit. Perspicis quàm ingentia in tutelam te» nuium mœnia erexerit, & quantum studium curamque » habeat ne perdantur ; tum quia supremas decipientibus » eos pœnas statuit ; tum quia summam pollicetur merce» dem his qui curam eorum suscipiunt, idque tam suo, » quàm Patris exemplo corroborat. Dominum igitur etiam » nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam » eorum quæ humilia viliaque nimiùm videantur : sed si » ministerio nostro etiam opus fuerit, quamvis tenuis fue» rit & abjectus cui ministrandum fuerit, quamvis ardua » nobis res atque laboris plena esse videatur, quamvis ru» pes præruptaque præcipitia transeunda : omnia hæc pro » fratris salute tolerabilia faciliaque videantur. Tanto enim » studio, tantaque cura Deus dignam esse animam osten» dit, ut neque Filio suo pepercerit. Quare obsecro, sum» mo mane cùm è domo exieritis, hanc unicam intentio» nem habeatis, & hoc ante omnia studium ut è periculis » aliquem liberare possitis. Nec dico à piriculis corporis » solùm : (nam hoc neque periculum quidem verè dici po» test :) sed multò magis à periculo animæ, quod tenta» tione diabolica hominibus inferri solet. Si enim mercator ut rem familiarem amplificet, terroris plena maria na» vigat : si opifices ut rebus suis aliquid adjiciant, duros » tolerant labores : & nos pariter saluti nostræ salutem pro» ximorum adjiciamus : præsertim cùm qui suâ contentus » negligit alienam, nec suam quidem consequi possit. In » prælio enim ac expedita acie, qui sibi solùm consulit mi» les, nec aliud respicit quàm quo modo possit fugiendo » animam suam servare, is cæteros quoque milites secum ad » perniciem trahit : quemadmodum è contra generosus mi» les, cùm alios tutari conatur, se ipsum quoque defendit. » Quoniam igitur bellum quoque nobis indictum est, & » prælio agitur amarissimum, & acie instructâ jam pugna» mus : sic magno animo, ut noster jussit Imperator ad san» guinem & ad necem simus præparati, ut ad salutem om» nium pugnemus, alios cohortatione, alios auxilio ju» vantes. Multi enim in hac acie fratres perfossi atque san» guinolenti jacent, nec ullus invenitur qui medicetur, non » è vulgo aliquis, non Presbyter, non Pontifex, non ami» cus, non frater, non alius quispiam : sed singuli quæ no» stra sunt quærimus ; ac propterea nostra minuuntur. At» qui non ignoramus, magnam inde ad Deum fiduciam, »

» magnam approbationem comparari, si quis quæ sua sunt
» non quærat. Cujus rei oppositum facientes, tam pravis
» hominibus quàm diabolo captu faciliores, imbecillioresque nos ipsos constituimus: non enim alter pro altero
» arma capimus, nec Dei charitate nos communimus, sed
» alios quosdam amicitiæ prætextus quærimus: sic alius affinitate, alius consuetudine, alius consortio, alius vicinià, alius alia quadam ratione: nemo fidei ac religionis
» pietate nobis amicus est.

9. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non consilium dumtaxat, sed præceptum est, necessariumque charitatis officium, correptio fraterna. Id Christo Salvatori debemus, cujus gloriam propagare, cujus propensæ in omnium salutem voluntati cooperari, injurias ejus quasi nostras reputare debemus: *Adversùs publicos hostes, & Majestatis reos omnis homo miles* (inquit Tertullianus) multò magis adversùs peccatum, Dei publicum inimicum: Totis itaque viribus eniti debemus, ut Regnum peccati destruamus, non modò in nobis ipsis, sed in aliis. Ad hoc tendit correctio fraterna. *Deus neminem vult perire*, benignitas ejus & longanimitas peccatorem adducit ad pœnitentiam. Qui fratrem peccantem corripit in spiritu charitatis & lenitatis, divinæ misericordiæ erga ipsum cooperator est. Vir est misericordiæ, illorum imitator, de quibus Spiritus Sanctus: *Illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt.* Coadjutor est misericordiæ peccatorem ad pœnitentiam adducentis: Liberator est misericordiæ in peccatore patientis: particeps est misericordiæ de peccatoris duritie & obstinatione triumphantis. Id officii fratribus debemus. Sumus enim omnes unum corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Porrò ejusdem corporis membra pro invicem solicita sunt. *Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.* Proximo itaque in nos peccanti compati debemus, & salutis ejus curam gerere, adhibendo medicinalem correptionem, *ut strepitu correptionis forinsecùs insonante ac flagellante, Deus in illo intrinsecùs occulta inspiratione operetur & velle.* Id nobis ipsis debemus, siquidem Christi mandatum de fraterna correptione implentes, nostrorum peccatorum remissionem & misericordiam uberem à Deo impetramus. *Fratres mei, Si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum: scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

Eccli. 44. 10.

Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum
» *inter te & ipsum solum.* Debemus amando corripere,
» non nocendi aviditate, sed studio corrigendi. Quare fra-
» trem tuum corripis, quia te doles, quòd peccaverit in te?
» Absit. Si amore tui id facis, nihil facis: si amore illius
» facis, optimè facis. In ipsis Evangelii verbis attende, cu-
» jus amore id facere debeas, tui, an illius. *Si te audierit*, inquit, *lucratus eris fratrem tuum.* Ergo *propter illum fac ut lucreris illum. Si faciendo lucraris, nisi feciſſes, perierat. . . Si neglexeris, pejor es. Ille injuriam fecit, & injuriam faciendo, gravi seipsum vulnere percussit: tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, vel perisse, & negligis? Pejor es tacendo, quàm ille conviciando.* Corripe eum inter te & ipsum solum, *intendens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, & quem vis facere correctiorem, facis pejorem.* Corripe eum inter te & ipsum solum. *Quare? Quia peccavit in te? Quid est, in te peccavit? Tu scis quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit; secretum quære, cùm corrigis quod peccavit. Nam si solus nosti quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor.*

S. Aug. serm. 82 alias 16. de Verbis Domini

10. *Si autem te non audierit; adhibe tecum adhuc unum vel duos, &c. Quòd si non audierit, eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Habere enim *jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Alienus est, profanus est, hostis est.*

S. Augustin. lib. de Correptione & Gratione c. 15

11. *Amen dico vobis: Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Implicatus mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claves Ecclesiæ, quibus solvatur in terra ut sit solutus in cœlo; & audet sibi post hanc vitam, quia tantùm Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri? ..... *Judicet ergo seipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: & tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum: ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus & supplex, id tamen agat quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum. Ut si peccatum ejus non solùm in gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit semper quòd* Super-

S. Cypr. lib. de Unitate Ecclesiæ Catholicæ

Iacobi 4.6

bis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. *Quid enim est infelicius, quid perversius, quàm de ipso vulnere quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura ejus erubescere?* Nemo arbitretur, propterea se consilium salutiferæ hujus pœnitentiæ debere contemnere quia multos fortè advertit & novit ad Sacramenta Altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. *Multi enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi nesciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. Nam plerique propterea nolunt alios accusare, dum se per illos cupiunt excusare.* Plerique autem boni Christiani propterea tacent, & sufferunt aliorum peccata quæ noverunt, quia documentis sæpè deseruntur, & ea quæ ipsi sciunt, Judicibus Ecclesiasticis probare non possunt.

S. Aug. (35 aliàs 50 inter Hom. 50. c. 4.)

Quamvis enim vera sint quædam; non tamen judici facilè credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrentur. *Nos verò à Communione prohibere quemquam non possumus, (quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.*

12. *Iterum dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Deus enim concordiæ & pacis Deus est, non dissensionis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nihil ad orationis efficaciam conducibilius Christianâ concordiâ & unanimitate. Christus his verbis ostendit, non multitudini, sed unanimitate deprecantium plurimùm tribui. *Si duo ex vobis*, inquit, *consenserint super terram*: unanimitatem priùs posuit; concordiam pacis antè præmisit; ut conveniat nobis, fideliter & firmiter docuit. *Quomodo autem potest ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum universa fraternitate non convenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo & ab ejus Evangelio separari? Non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt. Et cùm hæreses & schismata postmodum nata sunt, dum convincula sibi diversa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Ecclesia sua loquitur, & ad hos qui sunt in Ecclesia sua loquitur: ut si ipsi concordes fuerint, si secundùm quòd mandavit & monuit, duo aut tres licèt, collecti unanimiter oraverint, duo aut tres licèt sint, impetrare possint de Dei majestate quod postulant.* Ubicumque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego, *inquit*, cum eis sum, *cum simplicibus scilicet atque pacatis, cum Deum timentibus, & Dei præcepta servantibus.* Cum his, duobus vel tribus licèt, esse se dixit. Quo modo & cum tribus pueris in camino ignis fuit; & quia in Deum simplices atque inter se unanimes permanebant, flammis ambitientibus medios spiritu roris animavit. Quo modo Apostolis duobus in custodia clausis, quia simplices, quia unanimes erant ipse adfuit; ipse resolutis carceris claustris, ut verbum quod fideliter prædicabant, multitudini traderent ad forum, rursus imposuit. Quando ergo in præceptis suis ponit & dicit, *Ubi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum:* non homines ab Ecclesia dividit, qui instituit & fecit Ecclesiam; *sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua voce commendans ostendit magis esse se cum duobus aut tribus unanimiter orantibus, quàm cum dissidentibus plurimis; plusque impetrari posse paucorum concordi prece, quàm discordiosa oratione multorum ..... Pacificos & concordes atque unanimes esse in domo sua Deus præcipit: & quales nos fecit secunda nativitate, tales vult renatos perseverare; ut qui filii Dei esse cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus Spiritus unus est, unus sit & animus & sensus. Sic nec sacrificium Deus recepit dissidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus Deus possit esse pacatus. Sacrificium Deo majus est pax nostra, & fraterna concordia, & de unitate Patris & Filii & Spiritus Sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intuebatur; ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & justus dum Deo sacrificat innocenter; docuit & cæteros quando ad Altare munus offerunt, sic venire cum Dei timore cum simplici corde, cum lege justitiæ, cum concordiæ pace, meritò ille dum in sacrificio Dei talis est ipse, postmodum sacrificium Deo factus; ut martyrium primus ostendens, initiaret Sanguinis sui gloriâ dominicam Passionem; qui & justitiam Domini habuerat & pacem.*

De omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est. Modò tamen boni, bona petant, A benè, & ad bonum. Prima restrictio docetur Joannis 9. 31. *Scimus quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Et 1. Joannis cap. 3. 21. 22. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.* Secunda, Matthæi 7. 11. *Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?* Tertia, Lucæ 18. 1. *Oportet semper orare & non deficere.* Et Jacobi 1. 5. 6. 7. *Si quis autem vestrûm indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui* B *maris, qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.* Quarta, Jacobi 4. 3. *Petitis & non accipitis: eò quòd malè petitis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.* Multi sanè inveniuntur consentientes super terram, qui tamen à Patre non impetrant quicquid petunt; quia multæ causæ sunt non impetrandi. Nam aut inconducibilia postulant, nec mirum est si non exaudiuntur, cùm & Paulus non exauditus audierit: *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur.* Aut indigni sunt qui exaudiantur, nec quidquam boni Deo offerunt: cùm Dominus Apostolorum similes designare videatur, dicens: *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo.* Ex vobis, inquit, qui virtute polletis, qui evangelicam doctrinam rectè vivendo complectimini. Aut adversùs eos qui ipsis dolorem intulerunt, ultionem orantes petunt, quod omnino prohibetur: *Orate*, inquit, *pro inimicis vestris.* Aut misericordiam postulant, cùm nullam egerint pœnitentiam: qua re potiri est penitùs impossibile, etiamsi qui multam ad Deum fiduciam habent, pro eis deprecentur: veluti Jeremias cùm pro Judæis oraret, audivit: *Noli orare pro populo hoc, quoniam non te exaudiam.* Si verò cuncta hæc adfuerint, & conducentia petas, & quantùm in te est, vitam secundùm Evangelium instituas, & concordiam atque charitatem cum proximo serves, impetrabis orando misericordiam Domini. Verùm quoniam, *à Patre meo*, dixit, ut unà cum Patre seipsum quoque postulata largiri ostendat, subjunxit: *Ubi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, sum in medio eorum.* Nonnè igitur sunt duo vel tres in nomine ipsius usquequaque congregati? Sunt quidem rarò, tamen inveniuntur. Tale quippe est quod dicitur: Si quis propter me principaliter charitate proximo conjungitur, cum eo ipse sum, si ad hoc virtutis etiam opus adjecerit. Nunc autem complures videamus alias quasdam causas amicitiæ quærere. Nam alius amat, quia redamatur; alius quia honore afficitur, alius quia utilitati sibi esse aut fore hominem putat: Christi verò causâ difficillimè quemquam invenies, qui amicum ut oportet diligat; sed omnes fere sæcularium vinculo rerum inter se vinciuntur. Ideo instabiles sunt & inconstantes sæculi amicitiæ: quæ verò secundùm Deum est, firma est & constans. Qui enim amat quoniam redamatur, si quid minùs jucundum ipsi ab amico contigerit, finem amandi illico facit: qui verò Christi charitate amicis conglutinatur, numquam ab amando desistit. Ideo Paulus ait: *Charitas numquam excidit*.... Qui amore spiritali diligit, non generis nobilitatem, non præstantiam patriæ, non excellentes divitias, non denique quantùm redametur, attendit; verùm etiam si odio habeatur, si contemnatur, si interficiatur; quoniam sufficiens sibi causa ad amandum Christus est, perseverat in amore. Firmus ergo & constans manet in charitate, ad Christum respiciens; à quo inimici, obtrectatores, persecutores, qui nec videre ipsum æquo animo poterant, supremo amore, quo majorem excogitare non possumus, amati sunt. *Majorem* enim *charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*

13. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in no-*

S. Cypr. lib. de Unitate Ecclesiæ Catholicæ

2. Cor. 12.

S. Ioan. Chrys. Hom. 61. in S. Mat.

Ieremi. 7

S. Cypr. Tract. de Oratione Domini.

Ioan. 5.

mine meo, ibi sum in medio eorum. Multi congregati A sunt in unum; sed in medio illorum non est Christus, quia non conveniunt in Christi nomine. Duæ sunt civitates, una justorum, altera impiorum; una electorum, altera reproborum: in ista congregatur populus Dei, in illa populus diaboli. In medio istius satanas: in medio illius Christus. Socialis est vita Sanctorum. Unde enim ista Dei civitas vel inchoaretur exortu, vel progrederetur excursu, vel apprehenderet debitos fines, si non esset socialis vita Sanctorum? *Jerusalem* cœlestis *ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum.* Prædestinati sunt *populus acquisitionis . . . gens sancta . . . plebs Dei . . Domestici Dei*, quorum in medio Christus, sanctificans eos in hoc sæculo, quos in futuro coronabit & beatificabit. Cives Babylonis ad malum sæpè consentiunt; cives Jerusalem ad bonum. Utraque civitas concordiam & pacem quærit, sed illa terrenam & temporalem dumtaxat, ista cœlestem, quæ sola rationali creaturæ pax habenda atque dicenda est, *Ordinatissima* scilicet *& concordissima societas fruendi Deo, & invicem in Deo . . . Hanc pacem, dum peregrinatur in fide habet; atque ex hac fide justè vivit, cùm ad illam pacem adipiscendam refert quicquid bonarum actionum gerit erga Deum & proximum, quoniam vita civitatis utique socialis est.*

S. August. lib. 19. de Civitate Dei c. 17.

Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo. *Ubi spiritus & anima corpusque consenserint, & non inter se bellum diversarum habuerint voluntatum: carne concupiscente adversùs spiritum, & spiritu adversùs carnem: de omni re quam petierint, impetrant à Patre: Nullique dubium quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus ea vult habere quæ spiritus.*

S. Hieron. in hunc locum.

Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. In tantum humanæ pacis studuit concordiæ, *ut unitatis merito omnia, quæ à Deo precanda sint, impetranda esse confirmet; & ubi duo atque tres parvi spiritu ac voluntate collecti sint, ibi se medium eorum polliceatur futurum. Ipse enim pax atque charitas, sedem atque habitationem in bonis & pacificis voluntatibus collocabit.*

S. Hilar. c. 18. in S. Matt.

14. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo.* &c. Major vis est orationis publicæ, de qua Tertullianus: *Corpus sumus*, inquit, *de conscientia religionis, & disciplinæ unitate, & spei fœdere. Coimus ad Deum, quasi manu facta precationibus ambiamus: hæc vis Deo grata est.* Idem spiritaliter accidit orantibus in communi D Christianis, quod contigit olim visibiliter & corporaliter Christianis militibus imperante Marco Aurelio Cæsare simul orantibus, ut Eusebius refert. Cùm M. Aurelius Cæsar adversùs Germanos & Sarmatas pugnaturus aciem instrueret, & exercitus ipsius siti premeretur: Milites legionis Melitinæ, flexis in terram genibus, preces ad Deum fuderunt. Cujus spectaculi novitate hostibus stupefactis, aliud longè majori dignum admiratione accidit: hinc quidem fulminum jactus, quibus hostium copiæ in fugam versæ atque extinctæ sunt: illinc verò vis imbrium, quibus exercitus eorum qui Deum precati fuerant, jam jam siti periturus, præter spem recreatus est. Hinc legio ipsa, cujus precibus id miraculum perpetratum est, exinde congruo rei vocabulo *Fulminea* cognominata est ab Imperatore. Adscripti sumus omnes in militiam Dei vivi, cùm baptizati sumus, & in Sacramenti verba respondimus. Non adversùs visibiles hostes tantummodo, non adversùs carnem & sanguinem, sed adversùs Principatus & Potestates, adversùs spiritalia nequitiæ, adversùs diabolum, mundi à Christo damnati principem, gloriæ Dei, salutisque nostræ capitalem hostem nobis pugnandum est. In terra deserta & inaquosa positi deficimus præ siti: *Anima nostra sicut terra sine aqua* Domino. Quid facto opus? Turmatim conveniendum in Templa Deo consecrata; vel in Oratoria, preces unanimi devotione ad Deum fundendæ: tunc fulgura & fulmina coruscabunt & tonabunt à Deo ad terrorem dæmonum. *Intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis. Et misit sagittas suas, & dissipavit eos, fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.* Hinc verò pluvia suavissima, pluvia voluntaria, quam segregat Deus hæreditati suæ, pluvia gratiæ consolationumque divinarum, quâ arens & sitiens anima recreetur, decidet, vires que & animos tribuet pugnaturis. *Fulgura in pluviam fecit.*

Tertull. Apolog. c. 39.

Euseb. lib. 5. Hist. Eccles. c. 5

Psal. 17. 14. 15.

Psal. 134. 7.

15. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies.* Enumera quoties peccaverit in te frater tuus. Si potueris pervenire usque ad septuagesimam & octavam culpam, ut transeas septuagies septies, tunc molire vindictam. Ita-ne verum est quod dicit, & verè ita se res habet, ut si peccaverit septuagies septies, ignoscas; si autem peccaverit septuagies octies, jam liceat B tibi non ignoscere? Audeo dicere, ut etsi septuagies octies peccaverit, ignoscas. Et si centies peccaverit, ignosce. Et quid dico, toties & toties? Omnino quoties peccaverit, ignosce. Ait Apostolus: *Donantes vobismetipsis si quis adversùs aliquem habet querelam, sicut Deus in Christo donavit vobis.* Audistis formam. Si septuagies septies peccata tibi donavit Christus, si huc usque ignovit, & ultrà negavit; pone & tu limitem, & ulteriùs noli ignoscere. Si autem Christus multa millia peccatorum invenit, & tamen omnia donavit: noli subducere misericordiam, sed posce illius numeri solutionem. Non enim sine causa Dominus septuagies septies dixit: quia omnino nulla culpa sit, quam non debeas ignoscere. *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi*, subjungit ibidem C Apostolus. *Filius diceris: si respuis imitationem, quare quæris hæreditatem?*

S. Aug. serm. 83 alias 15. de Verbis Domini

Coloss. 3 13.

16. *Ideo assimilatum est Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta*, &c. Christus Rex Regum, cœli terræque Dominus, ab omnibus hominibus servis suis rationem exiget, & post mortem uniuscujusque, & in supremi judicii die. *Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Servus decem millium talentorum debitor, totius generis humani figura est. Deo debitores sumus universi & singuli decem millium talentorum; tum quia beneficia, donaque innumera, cùm ordinis naturalis, tum ordinis supernaturalis, gratiarum copiam inundantem ab D ejus immensa bonitate accepimus: tum quia hujusmodi donis & gratiis abusi, ipsum in multis graviter offendimus. Quot peccata cogitationis, oris, operis; ignorantiæ, cupiditatis, malitiæ; omissionis, & commissionis; propria, & aliena? *Non intres in judicium cum servo tuo, Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* (orabat David.) *Circumdederunt me mala quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.... Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Miser ille servus, de quo Parabola, non habebat unde redderet, solvendo non erat: neque etiam nos aliquid habemus ex nobis unde E debita nostra Deo solvamus, unde illius justitiæ satisfaciamus. Ad extremam redacti sumus inopiam & miseriam, venundati peccato & dæmoni, non à Deo, sed à nobis ipsis. Quid verò Christus? Peccatorem, qui se ipsum servituti dæmonis addixit, qui animam suam æternamque salutem illi vendidit, sub ejus servitute & tyrannide se relicturum comminatur, ut ab eo torqueatur in æternum, cui servire maluit. Deus peccatori minatur, ut resipiscat: irascitur, ut humilianti se ac pœnitenti propitius esse possit. Adhuc differt, tenet manum, arcum interdit, hoc est minas. *Clamaret tantùm feriturum se, si vellet ferire? Differt ergo manum à peccatis tuis: tu noli differre. Converte te ad punienda peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt. Puniendum ergo erit,*

2. Cor. 5. 10.

Psal. 143. 2.

Psal. 39. 3.

Psal. 37. 5.

S. August. Enarrat. in Psal. 34. n. 18.

aut à te, aut ab ipso : tu agnosce, ut ille ignoscat. Servum illum decem millium talentorum debitorem imitare, qui procidens coram Rege domino suo, orabat eum. Miseriam tuam agnosce, inopiam & impotentiam fatere, Dei misericordiam corde contrito & humiliato implora, coram eo procide, supplex ora per Christum Jesum, ne terribiles minas peccatoribus justè intentatas in te exequatur. Ad patientiam ejus cum fiducia confugias : sinceram voluntatem offer satisfaciendi pro viribus ejus justitiæ per pœnitentiam ; tibi non parcendi, ut ille parcat. In ejus immensa bonitate & misericordia confidens, nec non in Christi meritis, infinitoque sanguinis ejus pretio, dic supplex : *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*, prout potero, non de meo quidem, sed de tuo, de tuis donis ac datis. Id si ex odio peccati, & amore Dei sincerè pœnitens feceris, *Deus qui dives est in misericordia*, non modò minas tibi remittet, sed debitum omne condonabit. *Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.*

17. *Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios : & tenens suffocabat eum, dicens : Redde quod debes*, &c. Quod nobis debent conservi, incomparabiliter minùs est iis quæ Deo debemus. Decem millia talenta nobis donat Deus, si centum denarios donemus fratribus. Peccata nostra, quibus debitores sumus ejus justitiæ pœnarum æternarum ; aut certè gravissimarum & diuturnarum, si venialia sint, nobis ea conditione remittit, ut fratribus ignoscamus : & conditionem respuimus. O cæcitatem ! ô duritiam ! *Omnis homo & debitor est Dei, & debitorem habet fratrem suum. Quis est enim qui non sit debitor Dei, nisi in quo nullum potest inveniri peccatum? Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem, nisi in quem nemo peccavit ? Putasne quisquam in genere humano reperiri potest, qui non & ipse aliquo peccato obstrictus sit fratri suo ? Debitor est ergo omnis homo, habens tamen & ipse debitorem. Ideo Deus justus constituit tibi Regulam in debitore tuo, quod facit & ipse cum suo. Duo sunt enim opera misericordiæ quæ nos liberant, quæ breviter ipse Dominus posuit in Evangelio :* Dimittite, & dimittetur vobis, *ad ignoscendum pertinet.* Date & dabitur vobis, *ad præstandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoscendo ; & tu vis tibi ignosci quod peccas, & habes alium cui tu possis ignoscere. Rursus quod pertinet ad tribuendum beneficium ; petit te mendicus, & tu es Dei mendicus, omnes enim quando oramus, mendici Dei sumus : ante januam magni patris-familiâs stamus, immò etiam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere ; & ipsum aliquid ipse Deus est. Quid à te petit Mendicus ? Panem. Et tu quid petis à Deo, nisi Christum, qui dicit*, Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi? *Ignosci vobis vultis? Ignoscite : Remittite & remittetur vobis. Accipere vultis ? Date & dabitur vobis.* Servi illius nequam, de quo Evangelica Parabola, ingrati animi vitium, duritiem, & inhumanitatem imitantur, qui à pauperibus creditoribus, qui solvendo non sunt, debita immisericorditer exigunt, ipsos in carcerem mittunt, ipsos rem omnem familiarem, agellos, ædiculas, supellectilem, vestes vili pretio vendere compellunt, illorum precibus & lachrymis nihil commoti. Considerent quæso, servum illum qui centum denarios exigebat à conservo, alienum non rapuisse, sed debitum exigisse : & tamen justè damnatus est, quia debitum durius exigebat. *Et tenens suffocabat eum, dicens : Redde quod debes. Et procidens conservus ejus rogabat eum, dicens : Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit : sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Servi illius duritiem & inhumanitatem pariter imitantur divites, qui pauperibus mutuum dare nolunt, ob periculum amittendi. Considerent, amabo, illum Deo fœnerari, qui dat eleemosynam vel mutuum pauperi. Da, » & noli te avertere ab eo qui mutuum petit. Sed tantùm » accipe, quantum dedisti. Non ploret cui dedisti ; nam beneficium perdidisti. *Et si hoc ipsum quod datum est, vel quod accepit exigitur, fortè ad manum nondum habet : pertulisti petentem, exspecta non habentem : cùm habuerit, reddet tibi. Noli clamare & dicere, Numquid fœnus quæro ? Tantum peto quantum dedi : quod dedi, hoc accipiam. Benefacis, sed nondum habet. Non es fœnerator, & vis cui præstitisti, ut quærat fœneratorem, ut tibi reddat. Si propterea fœnus non exigis, ne te fœneratorem patiatur ; quare vis ut propter te alium fœneratorem patiatur ? Premis, suffocas : etsi tantum exigis quantum dedisti ; suffocando tamen & angustias faciendo, non beneficium dedisti, sed potiùs majores angustias intulisti. Sed fortè dicis, Habet unde reddat : habet domum, vendat : habet possessionem, vendat. Quando à te petivit, ideo petivit ne venderet : propter te non faciat, qui subvenisti ne fieret. Hoc fiat ita circa homines, hoc jubet Deus, hoc vult Deus.* Denique servi illius duritiem imitatur, qui fratri non vult ignoscere, cùm toties veniam à Deo obtinuerit, & ab illo sibi quotidiana, quæ committit peccata oret ignosci. Quisquis Christum cogitas, & cupis accipere quod promisit, noli esse piger facere quod præcepit. Quid enim promisit ? Vitam æternam. Et quid præcepit ? Dari fratri tuo veniam... Volo ergo te ignoscentem, quia teneo veniam postulantem. Rogaris, ignosce ; tu rogabis ut ignoscatur tibi. Ecce veniet tempus orandi. In verbis quæ dicturus es, teneo te. *Dimitte nobis debita nostra.* Quo jure ? Quo pacto ? Quo placito ? Quo chirographo recitato ? *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Parum est quòd non dimittis : adhuc & Deo mentiris. Conditio posita est, fixa est lex : Dimitte, sicut dimitto. Ergo non dimittit, nisi dimittas. Dimitte, sicut dimitto. Petenti vis ut dimittatur tibi, petenti dimitte. *Preces istas Jurisperitus cœli dictavit : non te fallit, secundùm cœlestem ejus vocem posce : dic*, Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus : *& fac quod dicis. Qui mentitur in precibus, beneficio caret : qui mentitur in precibus, & perdit causam, & invenit pœnam. Et si aliquis mentitur Imperatori, cùm venerit, convincitur quia mentitur : quando autem tu orando mentiris, in ipsa oratione convinceris : non enim Deus ut te convincat, testes ad te quærit. Qui tibi dictavit preces, Advocatus est tuus : si mentiris, testis est : si non te corrigis, Judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras : si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris... ... In oratione dicis, Da ; dicis, Dimitte : ut accipias quod non habes, & relaxetur tibi quod deliquisti. Ergo vis accipere ? da : vis ut dimittatur tibi ? dimitte.* Alioquin tibi Christus duritiem & inhumanitatem in die judicii palam exprobrabit : *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me : nonnè ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* Et iratus Dominus, tradet te tortoribus, dæmonibus scilicet in æternum cruciandum.

18. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Ne dicas linguâ, Ignosco, & corde differas. Supplicium enim ostendit tibi Deus minando vindictam. Novit Deus ubi dicas. *Vocem tuam homo audivit : conscientiam tuam Deus inspicit. Si dicis, Dimitto ; dimitte. Melius est cùm clamas ore, & dimittis in corde, quàm blandus ore, crudelis in corde.* Ita tamen ignoscendum, ut non negligatur disciplina. Corripiamus verbis subditos, & si opus est, & verberibus : sed delictum dimittamus, culpam de corde abjiciamus. Ideo enim Dominus subdidit, *De cordibus vestris*, ut si per charitatem imponitur disciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium, quàm Medicus ferens ferramentum ? Plorat secandus, & secatur ; plorat urendus, & uritur. Non est illa crudelitas, absit ut sævitia Medici dicatur. *Sævit in vulnus, ut homo sanetur : quia si vulnus palpetur, homo perditur. Sic Fratres nostros qui peccaverint, omni modo diligamus, de corde nostro charitatem in eos non dimittamus, & disciplinam cùm opus*

S. Augustin. serm. 83. aliàs 15. de Verbis Domini 6. 2.

Luc. 6. 37.

Joan. 6. 52

S. Aug. serm. 239. aliàs de Temp. 146. c. 4.

"S. Aug. "serm. "114. Edit. "novissi- "mæ Pa- "risiensis

Deut. 24. 1.

est, demus, ne per solutionem disciplinæ crescat nequitia. Id tamen cum mansuetudine agendum est. Unde Apo-
Galat. 6. 1. stolus ait: *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.*

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

I. ET *factum est, cùm consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Judææ trans Jordanem: & secutæ sunt eum turbæ multæ, &*
Marci 1. *curavit eos ibi.* Consummatis sermonibus capite superiori descriptis, migravit Jesus à Galilæa; & per loca ultra Jordanem sita, venit in fines Judææ, Jerosolymam ascensurus ad Festum Scenopegiæ: *& secutæ sunt eum turbæ multæ,* quas *ibi*, scilicet in Judææ finibus, docuit; ut habetur Marci 10. 1. & curavit à variis infirmitatibus.

2. *Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini uxorem suam dimittere, quacumque ex causâ?* Non discendi studio, ad Jesum accesserunt, illumque interrogaverunt, sed calumniandi, ut ex quæstionis tunc apud Judæos controversiæ definitione ipsi inimicitias conciliarent, & obtrectandi invenirent materiam tum apud eruditos, tum apud plebem hujus aut illius sexûs. *Si licet homini dimittere uxorem*, id est,
Deuter. 24. 1. repudiare, è thoro ac domo in perpetuum ejicere, soluto matrimonii vinculo, ita ut aliam ducere possit, quamvis ob culpam, immò quamvis ob causam, & pro suo arbitrio? Eo consilio interrogant, ut quodcumque respondeS. Hier. in hunc locum. » rit, captioni pateat. Si dixerit dimittendas esse uxores » qualibet ex causa, & ducendas alias, pudicitiæ prædica- » tor sibi videbitur docere contraria. Si autem respon- » rit, non omnem ob causam debere dimitti: quasi sacri- » legii reus tenebitur, & adversùs doctrinam Moysi, im- » mo Dei, facere judicabitur. Igitur Dominus sic respon- » sionem temperat, ut decipulam eorum transeat, Scriptu- » ram sanctam adducens in testimonium, & naturalem » legem: primamque Dei sententiam secundæ opponens, » quæ non voluntate Dei, sed peccantium necessitate con- » cessa est.

3. *Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem,*
Genes. 1. *& adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Vos qui de Legis scientia gloriamini, non legistis, Deum, qui hominem condidit in prima rerum institutione, masculum unum uni feminæ, Adamum & Evam condidisse & in matrimonium conjunxisse? Porrò si virum unum plures uxores habere voluisset, vel priori pro arbitrio repudiatâ, alteram ducere, non unam, sed plures feminas primùm condidisset. *Et dixit* Deus per Adamum suo Spiritu afflatum: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem*, quoad cohabitationem, & vitæ societatem: *& adhærebit uxori sui*, individuo scilicet vitæ consortio. Unde Psal 45. 11. dicitur: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam; & obliviscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet Rex decorem tuum.* Arctissima quidem conjunctio est inter parentes & liberos: at longè arctior est ex instituto divino inter conjuges. *Et erunt duo in carne una*; sive, secundùm vim Græci Textus, *in carnem unum.* Erunt duo, non plures; quasi unus homo, una caro, unum corpus, non facto tantùm, sed mutuo ipsorum corporum jure & potestate; unum generationis principium ex institutione Dei 1. Cor. 7. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

4. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Unum
Lib. 7. Constitut. Apostol. c. 3. » sunt, inquit Auctor Constitutionum Apostolicarum, » unum sunt vir & uxor naturâ, consensu, concordiâ, pro- » posito, vitâ, moribus: distincti figurâ & numero. Duo » non pluribus opponit, sed uni. Ante fœdus matrimonii A duo erant, postea pro uno censentur legis interpretatione & corporum conjunctione ad procreationem filiorum. Hinc Apostolus scribit: *Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit; sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.* S. August. lib. 2. Operis Imperf. contra Julian. c. 59. Ephes. 5. 28 & seq.

5. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Cùm ergo duo per matrimonium ex Dei institutione & conjunctione in unam carnem coaluerint, quod Deus conjunxit, *homo non separet:* nemo homo, non vir, non uxor, non judex, non legislator quidlibet divortio aut repudio dividat conjunges, sive matrimonii legitimi vinculum solvat. Ostendit itaque & præter naturam, & contra Legem esse repudium: præter naturam quidem, quia una caro dividitur ac discerpitur: contra Legem verò, quia cùm Deus conjunxerit ac separare prohibuerit, Judæi contra Legis præceptum facere ausi sunt. S. Joannes Chrysost. Hom. 63. in Matt.

6. *Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* Quare ergo Moyses præcepit nobis dare libellum repudii uxoribus quas dimitteremus? *Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.* Moyses, auctore Deo, cujus Legem promulgabat, vobis quidem non præcepit, ut dicitis, sed permisit, id est, non severè prohibuit, sed toleravit ut uxores vestras scripto libello repudii dimitteretis, propter duritiam cordis vestri, quod adversùs æquitatem à natura Deoque præscriptam obdurueratis. Id quippè vobis indulgere, hâc erga vos uti conniventiâ opus fuit ne majora mala perpetraretis, uxoricidia, veneficia, apostasiam ac defectionem à cultu veri Dei, repudium prohibentis; ne denique in uxores vestras sæviretis. Verùm ab initio mundi & institutionis matrimonii, permissum non fuit homini ut uxorem suam dimitteret. Revocat eos Christus ad primævam matrimonii institutionem, quæ lex est ipsius naturæ, ideòque ut recta est & perfecta, ita & inviolabilis. Deuter. 24. 1. S. Hieron. in c. 19. S. Matt.

7. *Dico autem vobis, Quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Quicumque uxorem suam à thoro & cohabitatione in perpetuum abjecerit (quod ob solum adulterium licet) & aliam duxerit illa superstite, mœchatur: & qui dimissam duxerit viro superstite, mœchatur; quacumque ex causâ dimissâ sit, etiam adulterii. Confer cum Marci 10. 10 11. 12. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Et Lucæ 16. 18. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Et 1. Cor. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari.* Rom. 7. 2. *Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus soluta est à lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio*

viro. Generales sententiæ sunt, huic S. Matthæi loco A lucem afferentes. Exceptio igitur ista, *Nisi ob fornicationem*, ad solam quæ proximè antecedit, dimittendi licentiam restringenda est. *Sola fornicatio est* (inquit S. Hieronymus) *quæ uxoris vincat affectum : immò cùm illa unam carnem in aliam diviserit, & se fornicatione separaverit à marito, non debet teneri ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura :* Qui adulteram tenet, stultus & impius est: *Ubicumque est igitur fornicatio, & fornicationis suspicio, liberè uxor dimittitur. Et quia poterat accidere ut quis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret : sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam prima vivente non habeat.* Ideo autem Dominus causam fornicationis interposuit, dicens : B *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur :* quia illud quod majus est commemorare voluit. Majus enim adulterium esse quis negat, uxore non fornicante tunc dimissâ alteram ducere, quàm si fornicantem quisque dimiserit, & alteram duxerit? Non quia & hoc adulterium non est; sed quia minus est, ubi fornicante dimissâ, altera ducitur. Nam simili locutione usus etiam Apostolus Jacobus ait : *Scienti igitur bonum facere, & non facienti peccatum est illi.* Numquid ideo non peccatum est illi etiam qui nescit bonum facere, & ideo non facit? Utique peccatum est, sed hoc gravius, si etiam sciat & non faciat: nec illud ideo nullum, quia minus. *Ut ergo eodem modo utrumque dicamus : Sicut quicumque dimiserit uxorem, exceptâ causâ fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur : ita quicumque scit bonum facere & non facit, peccat. Sed quemadmodum hîc rectè dici non potest, Ergo si nescit, non peccat ; sunt enim etiam peccata ignorantium ; quamvis minora quàm scientium: ita nec illic rectè dici potest, Ergo si causâ fornicationis dimiserit, & aliam duxerit, non mœchatur ; est enim mœchatio eorum etiam qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus ; sed utique minor quàm eorum qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.* Potest quippè sicut dictum est, *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi* ; eodem modo & illud dici, Dimittenti uxorem sine causâ fornicationis, & aliam ducenti, mœchatio est illi. *Quemadmodum igitur si dixerimus, Quicumque mulierem à marito præter causam fornicationis dimissam duxerit, mœchatur, procul dubio* D *verum dicimus ; nec tamen ideo illum qui propter causam fornicationis dimissam duxerit, ab hoc crimine absolvimus, sed utrosque mœchos esse minimè dubitamus : ita eum qui præter causam fornicationis uxorem dimiserit, & aliam duxerit, mœchum pronuntiamus ; nec ideo tamen eum qui propter causam fornicationis dimiserit & alteram duxerit, ab hujus peccati labe defendimus. Ambos enim, licèt alterum altero gravius, mœchos tamen esse cognoscimus.*

8. *Dicunt ei Discipuli ejus : Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.* Si ea est mariti conditio, ut uxorem dimittere non possit, nisi ob causam fornicationis, satius esset uxorem non ducere. *Qui dixit* E *illis : Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* Non omnes huic rei sufficiunt, non omnes pares sunt sublimi proposito servandæ continentiæ : hæc enim Dei donum est. Confer cum Sapientiæ 8. 21. *Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum ; adii Dominum, & deprecatus sum illum.* Versio Syriaca : *Si talis est rigor inter virum & uxorem suam, non expedit ducere uxorem. Ipse verò dixit eis : Non quilibet capax est hujus sermonis, sed is cui datum est.* Persica : *Haud quivis homo huic idoneus est, sed is cui datum fuerit.* Arabica : *Non quilibet tolerat hæc verba, sed ii qui donati sunt.* Hinc S. Clemens Romanus : *Qui carne*, inquit, *castus est, ne insolescat, cùm sciat alium esse qui continentiæ donum ipsi tribuat.*

9. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt*, naturâ quodammodo casti, saltem secundùm corpus, non virtute : *& sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus*, per violentiam scilicet, quo modo Valesii Hæretici se ipsos hospitesque suos castrabant: *Et sunt eunuchi qui se ipsos castravernnt propter Regnum cœlorum*, non in corpore, ut Origines, iidemque Valesii malè interpretari sunt, *sed in ipsa concupiscentiæ radice, cœlestem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes* ; Castitatis proposito, aut etiam voto sui sexûs velut obliti : idque propter regnum cœlorum, non ob præsentis vitæ commoda, idololatriam, Philosophiam, laudem hominum, sed propter Deum, ut puriùs illi serviant, ea *cogitantes quæ Domini sunt, ut sint sancti corpore & spiritu.* De his S. Justinus Martyr ad Imperatores scribebat : *Permulti sexûs utriusque, & sexaginta & septuaginta nati annos, qui à pueritiâ Christi disciplinam sunt assectati, & apud nos incorrupti & cœlibes perdurant. Et glorior me per omne genus hominum nostrorum tales commonstrare posse.* Tertullianus : *Nos*, inquit, *ab isto eventu* (incestûs saltem fortuiti) *diligentissima & fidelissima castitas sepsit, quantumque ab stupris, & ab omni post matrimonium excessu, tantùm & ab incesti casu tuti sumus. Quidam multò securiores totam vim hujus erroris virgine continentiâ depellunt, senes pueri.* Minucius Felix : *Unius matrimonii vinculo libenter inhæremus. Cupiditate procreandi aut unam scimus, aut nullam.... Plerique inviolati corporis virginitate perpetuâ fruuntur potiùs quàm gloriantur.*

10. *Qui potest capere, capiat.* Qui tam sublimi eximioque dono instructus à Deo est ut in perpetuum C continere possit, & cœlebs manere, maneat Dei gratiâ favente. Versio Syriaca : *Qui potest capax esse, capiat.* Persica : *Quicumque voluerit præstare, præstet.* Arabica : *Qui potest tolerare, toleret.* Æthiopica : *Qui potest perficere illud, perficiat.* Confer cum 1. Cor. 7. 7. *Volo enim omnes vos esse sicut me ipsum : sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Dico autem non nuptis, & viduis : Bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant.*

11. *Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.* Oblati sunt Christo *infantes* à parentibus & nutritiis *ut eos* Luc. 18. *tangeret*, manuumque impositione & oratione eis bene- 19. diceret. Pro pueris eo ritu preces concipi solitas constat ex *Genes.* 48. 14. 15. & 16. ubi Jacob hoc modo benedixit filiis Joseph. Hinc mos apud Hebræos invaluit, ut ad eos qui sanctimoniâ cæteris præstare crederentur, pueros deferrent, ipsorum precibus per manuum benedictionem Deo commendandos: qui mos à Synagoga in Christianam etiam Ecclesiam transiit. Hunc enim approbavit Christus, ut isti etiam ætati prodesse aliorum fidem ac preces ostenderet. Discipuli autem prohibebant eos, & duriusculis verbis repellebant, ut minùs honorificè Dominum observantes, cujus dignitati non convenire existimabant circa pueros occupari. *Jesus verò ait eis : Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire : talium est enim Regnum cœlorum.* Ne molesti sitis pueris, & his qui ipsos afferunt vel adducunt, & ne illis aditum ad me prohibeatis, cùm designati sint sanctitati & saluti, & benedictione mea sanctificandi, ut Regnum cœlorum consequantur. Huic Christi dicto inter cætera innititur mos infantes baptismo tingendi, quem & Traditio contra Anabaptistas vindicat. Non dixit porrò, Istorum est Regnum cœlorum, sed *talium*, ut non solis ætate parvulis, sed & adultis, qui morum innocentia, simplicitate & humilitate parvulis similes essent, Regnum cœlorum destinatum ac promissum ostenderet. Confer cum Marci 10. 15. & Lucæ 19. 17. *Amen dico vobis : Quicumque non acceperit Regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.* Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. Jesum illos complexum S. Marcus addit.

12. *Et ecce unus accedens, ait illi : Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam ?* Unus, non

S. Hieron. in hunc locum. Legatur & Epistolis 30. & 147. Proverb. 18.

Jacob. 4, 17.

S. Augustl. lib. 1. de Conjugiis adult. c. 9.

S. Clemens Rom. Epist. 1. ad Corinthios.

S. Augustl. lib. de Sanctâ Virginitate c. 24.

1. Cor. 7. 34.

S. Justinus Apolog. ad Impp.

Tertull. in Apolog.

Minucius Felix in Octavio.

S. Cypr. Epist. ad Fidum. S. Augustl. passim in libris contra Pelag. S. Bern. Epist. 241 & Serm. 66. in Cantica S. Hieron. in Hunc locum.

non Legisperitus ille, qui tentandi animo eandem quæstionem Christo proposuit *Lucæ* 10. 25 sed *Princeps*, id est, vir præcipuæ dignitatis & potentiæ inter Judæos, de quo *Lucæ* 18. 18. qui sincero corde & cum reverentia ad Jesum accessit, cùmque interrogavit. Marci 10. 17. *Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genuflexo ante eum, rogabat eum: Magister bone*, &c. Quibus verbis Christi benevolentiam captare voluit. Quibus autem operibus ad vitam perveniatur æternam, interrogat, quam Judæis tenuiter cognitam, apertè à Christo prædicare audiebat.

13. *Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva Mandata* Duplex hîc lectio, prior quam vulgata nostra exhibet ex Græcis plerisque Codicibus derivata, & SS. Hieronymi & Augustini auctoritate confirmata, nec non Syriacæ Versionis Altera Codicibus Græcis longè pluribus consentiens, quam Origenes, S. Hilarius, S. Joannes Chrysost. S. Gaudentius, & alii quidam sequuntur, (quamquam Origenes utramque lectionem referat) *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.* Ita legitur Marci 10. 18. & Lucæ 18. 19. ex quibus in nonnullos S. Matthæi codices hæc lectio traducta est. Idem est utriusque sensus: *Quid me interrogas de bono?* id est, Quid me interrogas bonum appellans? Vel *Quid me dicis bonum? Unus est bonus Deus.* Et, Nemo bonus præter unum Deum, per se, & naturâ suâ, ut fons omnium bonorum, quamvis & alia sint participatione bona. quemadmodum & *solum Deum habere immortalitatem* S. Paulus dixit, cùm tamen & Angelos, & Animas nostras immortales esse constet immortalitatis divinæ participatione. Unum verò Deum bonum asserendo, tantùm abest ut se Deum esse negaverit, & per se bonum; quin potiùs juvenem interrogantem, qui ipsum bonum vocaverat ut Magistrum Legis, dicendo, *Magister bone*, ad notitiam divinitatis suæ, ac summæ bonitatis perducere voluerit. *Quare* (inquit S. Joannes Chrysostomus) *Christus neminem esse bonum respondet? Quoniam eum ad hominem nudum, & unum è multis Judæorum Magistris adiit, idcirco etiam ipse quasi homo ei respondet. Sæpiùs enim ad mentem interrogantium orationem accommodat, ut quando dicit:* Nos adoramus quod novimus: &, Si ergo testor de me ipso, testimonium meum non est verum. *Cùm igitur nullum bonum dicit, non se excludit à bonitate, absit. Non enim dixit, Quid me dicis bonum? Non sum bonus: sed, Nullus bonus, hoc est, nullus hominum. Neque tamen cùm hoc dicit, omnino humanum genus bonitate privatum esse affirmat, sed comparatione divinæ bonitatis neminem bonum esse asserit, ac ideo subjunxit,* Nisi unus, Deus. *Nec intulit, nisi Pater meus: ut discas quod se illi non revelavit: sed eum sensim ad altiora adducere voluisse: ut ab adulationis vitio liberatus, & à terrenis abductus, solum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorum omnium esse cognosceret, eique gloriam referret.* Fidem itaque imperfectam interrogantis arguit, non boni nomen sibi tributum. *Ita arguit se Magistrum bonum dici, ut fidem interrogantis potiùs, quàm vel Magistri in se vel boni nomen argueret. Juvenis enim insolens per observantiam Legis, & finem Legis, qui Christus est, nesciens, & justificatum se in operibus existimans, & non intelligens venisse eum ad oves perditas domûs Israël, & impossibile esse Legi per fidem justificationis salvare credentes: tamquam communium præceptorum & in Lege scriptorum Magistrum interrogat Dominum Legis, & Unigenitum Deum. Detestatus itaque Dominus hanc de se irreligiosæ fidei professionem, quòd tamquam Magister Legis interrogaretur, respondit,* Quid me vocas bonum? *Atque ut significaret quatenus intelligendus & profitendus bonus esset; subjecit,* Nemo bonus nisi unus Deus; *non respuens bonitatis nomen, si sibi hoc tamquam Deo reputaretur. Denique ostendens se Magistri in se boni, per fidem ejus qui tamquam hominem interrogabat, nomen arguere, post jactantiam juvenis, &*

S. August. lib. 1. de Trinit. c. 18. S. Gaud. Tract. 7 in Exod.

1. Tim. 6. 16.

S. Joannes Chrysost. Hom. 63. in Matt

Joann. 3.

S. Hilar. lib. 9. de Trinitate n. 16. 17. 18.

gloriam Legis impletæ, ita respondit: Unum tibi deest, vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo; & veni, sequere me. *Non refugit bonitatis de se nomen, qui cœlestem thesaurum polliceretur: nec Magistrum se non vult videri, qui ducem se perfectæ hujus beatitudinis præstat. Terrenæ autem de se opinionis fidem arguit, bonitatem in solo Deo dicens esse. Et ut se & Deum & bonum significaret; bonitatis est usus officio, cœlestes thesauros pandens, & se ad eos prævium tribuens. Ita & quæ sibi tamquam homini tantùm deferebantur, detestatur; neque se ab his quæ Deo deputabat, professus alienum est: cùm unum Deum bonum confitens, ea ipse loqueretur atque ageret, quæ unius Dei virtutis, bonitatis, atque naturæ sunt. Quàm igitur non bonitatis nomen refugerit, sed neque Magistri honorem recusaverit, sed fidem ejus qui nihil in se nisi corporeum & carnale sapuisset, arguerit: hinc intelligitur, quòd aliter ad Apostolos Magistrum se confitentes locutus est, dicens*, Vos me vocatis Magistrum & Dominum, & bene dicitis; sum etenim; & *cùm alibi dixisset*, Ne vocemini Magistri, quia Magister vester Christus est. *Ubi cum fide Magister est, ibi adeò laudat, ut & profiteatur hoc nomen: hîc verò boni Magistri nomen non recognoscit, ubi nec Dominus intellectus est esse, nec Christus: solum unum Deum bonum prædicans, non se utique à Deo secernens, qui & Dominum se professus & Christum, ducem thesauri cœlestis ostendat.*

"Joan. 13. 13. "Matt. 23. 10.

Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. Si vitæ æternæ, quæ sola vitæ nomine digna est, iter ingredi velis, serva mandata Dei, non aliqua dumtaxat, sed omnia, tum quæ fidem, tum quæ opera spectant. Proverb. 7. 1. 2. *Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili, serva mandata mea, & vives.*

14. *Dixit illi: Quæ?* Id quærit juvenis, quia à Jesu novo Doctore nova mandata Discipulis suis proponi putabat. *Jesus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis; Non facies furtum; Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: &, Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Jesus illi mandata Legis enumerat, non Ritualia, sed Moralia, non ad solos Judæos, sed ad Christianos etiam pertinentia. Enumerat autem præcepta secundæ Tabulæ tantùm, quòd notiora essent, & quòd ex illis primæ Tabulæ præcepta intelligantur, cùm dilectio proximi sit *plenitudo Legis*, & amoris erga Deum signum certissimum. Conter cum *Rom.* 13. 8. 9. *& Jacobi* 2. 8. 2. ubi factâ mentione Legis, sola secundæ fabulæ præcepta exempli gratiâ pariter proponuntur.

15. *Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?* Omnia hæc servavi ab ineunte ætate, à primo rationis usu. Si quid mihi defuerit, illud suscipere & exequi paratus sum. Quamvis autem *arrogantiùs quàm veriùs* responderit juvenis ille: candido tamen animo respondit, nec mentitus esse dicendus est: servaverat enim omnia, saltem quod ad externam & civilem justitiam attinet. Unde S. Marcus narrat, Christum ipsi post ingenuam illam professionem benevolentiæ signa exhibuisse. *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei*, &c.

S. August. Epist 157 alias. 89.

16. *Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, & sequere me.* Si perfectiorem viam ingredi velis, sublimiusque vitæ genus profiteri & amplecti, vade, facultates & bona tua vende, & da pauperibus: ut divitiarum impedimentis, curisque & affectibus rerum terrenarum expeditus, ad propositum æternæ vitæ finem faciliùs tendas atque pervenias: & majores divitias, thesaurum non deficientem in cœlo, gloriam ampliorem consequêris, quàm si sola mandata observes. *Et veni, & sequere me.* Discipulus meus esto, mihi individuus adhære, vitam meam omnibus conspicuam virtutibus imitare. Evangelicorum perfectionem consiliorum hîc demonstrat Christus, non commune præ-

ceptorum iter, de quo superiùs dixit: *Si vis ad vitam* A *ingredi, serva mandata.* Hic autem non ait, *Si vis ad vitam ingredi*, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, sed, *Si vis perfectus esse . . . . & habebis thesaurum in cœlo*, quandam egregiam gloriam, *non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuendam, cui consequendæ parum est liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi Liberatori voveatur, quod non sit criminis non vovisse, sed vovisse ac reddidisse sit laudis.*

S. August. lib de Sancta Virginitate c. 14.

17. *Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.* Temporalium bonorum, quæ plurima possidebat, amor immodicus, effecit ut se imparem eorum abdicationi sentiret: ideo tristis abiit, quòd tam arduum perfectionis iter ipsi Christus præter exspectationem proposuisset.

18. *Jesus autem dixit Discipulis suis: Amen dico vo-* B *bis, Quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes enim ut plurimùm sunt irritamenta malorum, aut certè bonorum impedimenta. Divites quippè solent plerumque divitiis suis confidere, & quasi in illis ponere summam boni *Radix* autem *omnium malorum cupiditas:* & *qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum.* Confer cum Marci 10. 24. *Filioli, quàm difficile est confidentes in pecuniis, in Regnum Dei introire.* Psalm. 51. 9. *Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum: sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua* Eccli 31. *Qui aurum diligit, non justificabitur . . . . . Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum. Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. Beatus dives, qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris. Quis est hic & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.* Colos. 3. 5. *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulachrorum servitus: propter quæ venit ira Dei in filios inredulitatis.*

1. Tim. 6.

19. *Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acûs transire; quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Non de camelo rudente seu fune nautico, sed de camelo animali Christus loquitur. Proverbium est de re quæ nullo modo, aut difficulter admodum fieri potest, D usitatum apud Tamuldistas, de elephanto. Sub initio Gemaræ: *Dicunt homines, Non est elephas qui intret per foramen acûs.* Ibidem, cùm aliquis incredibilia narrat, respondent: *Fortè ex Pombedithanis es, qui introducere possunt elephantem per foramen acûs.* Bab. Berachot, fol. 55. *Non ostendunt homini palmam ex auro, nec elephantem incedentem per foramen acûs.* Ubi Glossa: *Rem quam non solitus est videre, nec de qua umquam cogitavit.* Christus autem elephanti loco substituit camelum, animantis genus in Syria vulgò notius. Quò autem absurdius & impossibilius videtur hoc de camelo sumptum proverbium, eo verior est Christi sententia, eoque aptius est ad summam difficultatem vel impossibilitatem moralem salutis divitis significandam. In talibus enim adagiis nihil necesse est accuratam inter E partes collatas comparationem instituì, cùm ornari soleant hyperbolis. Tale est Illud Jeremiæ 13. 23. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Eleganter autem dives turgens ac tumens opibus, quæ ipsi sæpè magis oneri sunt, quàm usui: quippè quas aliis potiùs bajulat quàm sibi, camelo comparatur; & angusta porta quâ intratur ad vitam foramini acûs. Æquè impossibile est divitem cum amore & cupiditate divitiarum salvari, ac camelum intrare per foramen acûs. Naturæ enim viribus cupiditas & amor divitiarum cæteraque impedimenta quæ afferunt ad æternam salutem, superari ac removeri nonpossunt.

Ligfoot Hor. Hebr. in c. 19. S. Matt. Vers. 28.

S. Hieron. in hunc locum.

20. *Auditis autem his, Discipuli mirabantur valde,* Marci 10. *dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?* Discipuli 26. stupore percussi, *ad semetipsos* dicebant summissâ voce: Cùm ita se res habeat, quis divitum poterit salutem æternam consequi? immò quis hominum? Qui enim censu pauperes sunt, plerumque divites sunt affectu, & bonis temporalibus inhiant. *Aspiciens autem Jesus dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Jesus benignè Discipulos intuitus, ut eorum cogitationes, & secretam collocutionem sibi notas esse ostenderet, anxiumque ipsorum animum sedaret, dixit illis: Viribus quidem humanis impossibile est divitibus abrumpere vincula quibus eorum affectus illigatur, impossibile est removere impedimenta quæ divitiæ afferunt ad salutem, impossibile est vitare contagium B divitiarum, & vitia ex illarum possessione & affectu plerumque emergentia; sicut impossibile est ut camelus humana arte, industria, viribus transire possit per foramen acûs: verùm Deo possibilia sunt omnia. Ille igitur gratiæ suæ auxilio divites præstare potest immunes à contagio divitiarum, efficere ut qui *habentes sunt, sint tamquam non habentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur,* ut non *sublime sapiant,* id est, non efferantur divitiis, quarum vermis est superbia; neque *sperent in incerto divitiarum, sed in Deo vivo: ut bene agant, divites fiant in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

1. Cor. 7.

1. Tim. 6.

21. *Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* C Duo quæ Christus à juvene exegerat, Petrus à se condiscipulisque suis præstita ait, scilicet omnia reliquisse ut Christum sectarentur: quosdam divitias, ut Matthæum; alios naviculam, & artem cujus usu fructuque vitam suam sustentare solebant; plura relicturos, si plura suppetiissent. Ideoque cum fiducia interrogat: *Quid ergo erit nobis?* Quid nobis dabis præmii? *Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis, Quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim Tribus Israël.* Vos, qui relictis omnibus, in disciplinam meam vos tradidistis, mihique individui comites adhæsistis, in regeneratione hominis novissima, in Resurrectione mortuorum, cùm ego vivos & mortuos judicaturus veniam in nube cum potestate magna & Majestate, sedebitis & vos super sedes duodecim, D proximum mihi Regi ac Judici locum & honorem obtinebitis, meæque consortes eritis potestatis & gloriæ in supremo illo ac universali judicio. Alludit autem ad veterem Israëlitici Regni statum, in quo Tribuum Principes proximè ad Regiam Majestatem accedebant, & in publicis cætibus juxta ejus solium sedebant in sellis curulibus: vel ad communem morem, quo Regi judicanti selecti ab ejus Majestate Consiliarii assident. *Sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israël.* Duodenario numero universa quædam significata est judicantium multitudo. Alioquin quoniam in locum Judæ Traditoris Apostolum Mathiam legimus ordinatum; Apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laboravit, ubi ad judicandum sedeat, non habebit: Qui profectò cum aliis sanctis ad numerum judicum se pertinere demonstrat, cùm dicit: *Nescitis quia Angelos judicabimus?* De ipsis quoque judicandis in hoc numero duodenario similis causa est. Non enim quia dictum est, Judicantes duodecim Tribus Israël, Tribus Levi, quæ tertiadecima est, ab eis judicanda non erit, aut solum illum populum, non etiam ceteras gentes judicabunt. Sed duodecim solùm Tribus nominari plerumque solent, quia Tribus Levitica nullas habebat sedes seorsim, ac proinde nec proprium Tribûs Principem. Ideo autem Christus duodecim Tribuum dumtaxat meminit, quia his primùm ac disertè promissus est, & non venit nisi ad oves quæ perierant domûs Israël, nec Evangelium Gentibus prædicandum erat, nisi à Judæis contemptum,

« S. Augl « lib. 20. « de Civit. Dei « c. 5. « 1. Cor. 6 « 3.

Rom. 11. 17. 19. & Gentes, tamquam oleaster, Judæis, tamquam *oleæ*, A inserendæ essent, & *Israël Dei* futuræ, *non secundùm carnem*, sed *secundùm spiritum*. Hac etiam de causa S. Joannes in Apocalypsi omnium prædestinatorum numerum ad duodecim Tribus revocavit. *Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni Tribu filiorum Israël. Ex Tribu Juda duodecim millia signati, &c..... Et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cœlo à Deo. .... Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim : & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim Tribuum filiorum Israël.* Quod autem ait, *in regeneratione*, proculdubio mortuorum resurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi. *Sic enim caro nostra regenerabitur* B *per incorruptionem, quemadmodum est anima nostra regenerata per fidem.*

Apocal. 7. 4. 5. & 21. *Vers.* 12.

S. *August. lib.* 20. *de Civitate Dei c.* 5.

22. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Et quicumque aliquid reliquerit propter me, seu amore mei, sive domum, sive fratres, vel sorores, sive patrem, aut matrem, sive uxorem, aut agros, & quævis temporalia bona, potiùs quàm me, aut fidem meam, aut mandata mea deserat, ejuret, violet: (non enim conjugia, & necessitudines dirimi Christus jubet; sed spiritualia carnalibus, scilicet uxori, cæterisque affectibus, immò & ipsi vitæ anteponi.) *Centuplum accipiet*: centies tantumdem pro singulis relictis, C in hoc sæculo recipiet. Numerus certus pro incerto ponitur. Multò plura recipiet quàm reliquerit. Et vitam æternam possidebit in futuro sæculo. Confer cum Marci 10. 29. *Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres & filios, & agros, cum persecutionibus*; id est, in mediis persecutionibus, cùm ad suos deserendos compellitur, & omnium auxilio destitui videtur: *& in sæculo futuro vitam æternam.* Et Lucæ 18. 29. *Amen dico vobis, Nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter Regnum Dei, & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.* Ex hac Domini sententia quidam olim mille annorum plenissimam in terris felicitatem post Resurrectionem intulerunt, dicentes, tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam æternam esse reddendam: non intelligentes quòd si in cæteris digna sit repromissio, in uxoribus appareat turpitudo: ut qui unam pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergo iste est: *Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet: quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi si parvo numero centenarius numerus comparetur. Unde dicit Apostolus, qui unam tantùm domum, & unius provinciæ parvos agros dimiserat: Quasi nihil habentes, & omnia possidentes.* Meritum bonorum operum hâc Domini sententiâ luculenter adstruitur & confirmatur, *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

"S. *Hier. in c.* 19. *Matt.*

2. *Cor.* 6.

23. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.* Multi qui primi sunt in hoc sæculo, novissimi erunt in futuro: & multi novissimi in hoc sæculo, primi erunt in gloria. Multi, inquam, qui in hoc sæculo primi sunt temporali dignitate, auctoritate, opibus, viribus, scientiâ Legis, opinione sanctitatis, &c. ut Scribæ, Pharisæi, ac Judæorum pars maxima, in futuro sæculo ultimi erunt, contemnentur, à gloria rejicientur: & Gentiles Judæis ob Legem ac promissiones superbientibus æquissimo Dei judicio præferentur: & inter Judæos hi qui ob prioris vitæ peccata erant contemtissimi, ut Publicani & meretrices, Pharisæos & Scribas scientiâ Legis, & legalis justitiæ opinione inflatos, cæterùm incredulos, superbos, obduratos, pœnitentiæ remedium contemnentes, præcedent in Regnum Dei, quò illi nusquam pervenient. Ait autem, *Multi erunt primi novissimi*, &c. non omnes, quia quidam, sed numero pauciores, & hîc, & in futuro sæculo primas tenent.

Sensus Moralis.

I. ET *accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, &* D *dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? Qui respondens ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* &c. Deus conjugalis societatis autor nuptiarum fœdus vinculumque conjugale omnino indissolubile esse voluit, duos in carne una, multoque magis animo uno esse dixit; conjuges, relictis parentibus, sibi mutuò individuâ vitæ societate, bonorum, honorum, secundarum adversarumque rerum communione ad mortem usque alterutrius adhærere præcepit; figuram & imaginem conjunctionis Christi cum Ecclesia in eo exhibuit. Moyses Judæis permisit E dare libellum repudii uxoribus, illasque dimittere: repudium toleravit, reddiditque difficilius imperatâ conditione, ut scripto libello fieret. Christus matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit: *Sacramentum hoc magnum est, in Christo dico & in Ecclesia:* repudii licentiam sustulit, rebus ad naturæ legem, primamque Dei institutionem redactis; moralem suam non tempori, non hominum cupiditati accommodans, sed Dei voluntati & mandato ut supremæ & indeficienti regulæ conformans; idque Dei gloriæ, hominum naturæ & utilitati convenientius esse docens & conducibilius, quod Deus ab initio instituit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Usque adeò fœdus illud initum nuptiale cujusdam Sacramenti res est, ut nec ipsa separatione irritum fiat. Quandoquidem vivente viro, à quo relicta est, mœchatur si alteri nupserit; & ille hujus mali causa est qui reliquit. *Itaque interveniente divortio, non absolvetur illa confœderatio nuptialis: ita ut sibi conjuges sint, etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterùm aliter se habere jura Gentilium, quis ignorat, ubi interposito repudio sine reatu aliquo ultionis humanæ, & illa cui voluerit nubit, & ille quam voluerit ducit? Cui consuetudini simile aliquid, propter Israëlitarum duritiam, videtur permisisse Moyses de libello repudii. Qua in re exprobratio quàm approbatio divortii magis apparet.* Quamobrem *sicut conjunctio à Deo, ita divortium à diabolo. Sed propterea in causa fornicationis licet uxorem dimittere, quia ipsa esse uxor prior noluit, quæ fidem conjugalem marito non servavit.*

S. *August. Tract.* 9 *in Ioann.*

Ephes. 5. 32.

S. *Aug. lib. de Bono Conjugali c.* 7.

Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. *Ergo ubi nuptiæ, harmonia: ubi harmonia, Deus jungit. Ubi harmonia non est, pugna atque dissensio est: quæ non est à Deo, quia Deus charitas est. Noli ergo uxorem dimittere, ne Deum tuæ copulæ dissitearis autorem. Etenim si alienos, multò magis uxoris debes tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus*: Qui dimittit mulierem, facit eam mœchari. *Et enim cui non licet vivente viro mutare conjugium, potest obrepere libido peccandi. Itaque qui auctor erroris, etiam reus culpæ est. Quò cum parvulis fœta dimittitur? Quò tituhanti vestigio grandæva detruditur? Durus, si excludas parentem, pignora teneas, ut contumeliam charitatis*

"S. *Amb. lib.* 8. *in Lucam n.* 4. *& seq.*

addas etiam pietatis injuriam : durus, si propter matrem etiam filios simul pellas ; cùm magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculosum, si fragilem adolescentulæ ætatem errori offeras ! Quàm impium, si ejus destituas senectutem, cujus defloraveris juventutem ! Ergo inhonoratis stipendiis & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperii sui possessione detrudat : & rusticum laboris sui effœtum agro suo propulset agricola ? An quod in subditos nefas est, in comparem fas est ? Dimittis ergo uxorem quasi jure, sine crimine ; & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet : sed divina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum verere. Audi Legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt : Quæ Deus conjunxit, homo non separet. *Sed non solùm hîc cœleste præceptum, sed quoddam etiam opus Dei solvitur. Paterisne, oro, liberos tuos, vivente te, esse sub vitrico ; aut incolumi matre degere sub noverca ? Pone, si repudiata non nubat. Et hæc viro tibi debuit displicere, cui adultero fidem servat ? Pone, si nubat. Necessitatis illius tuum crimen est : & conjugium quod putas, adulterium est. Quid enim refert, utrum id aperta criminis confessione, an mariti specie adulter admittas ; nisi quod gravius est legem criminis feciisse, quàm furtum ? Sed fortasse dicit aliquis :* Quomodo Moyses mandavit dari librum repudii, & dimittere uxorem ? *Qui hoc dicit, Judæus est : qui hoc dicit, Christianus non est. Et ideo quia objicit quod objectum est Domino, respondeat ei Dominus :* Ad
» duritiam, *inquit*, cordis vestri permisit vobis Moyses dare
» librum repudii, & dimittere uxores : ab initio autem non
» fuit sic. *Moyses permisit, inquit, non Deus jussit : ab initio autem Dei lex est. Quæ est lex Dei ?* Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt ambo in carne una. Ergo qui *dimittit uxorem, carnem suam scindit, dividit corpus.* Ferenda uxor quam elegisti, etsi deformis & fœda, etsi temulenta, etsi iracunda, etsi vaga, etsi jurgatrix, etsi maledica : nec sustinenda tantùm, sed & diligenda est, *sicut Christus dilexit Ecclesiam* : & ex charitate & cum mansuetudine emendanda est ut socia, non conculcanda & verberanda ut serva, multò minùs ejicienda aut dimittenda. Ideo enim Deus conjugem Adamo formavit, non ex capite, quia imperiosa mulier esse non debet, neque dominari viro, sed subdita esse ; neque ex pedibus, quia non debet à viro contemni, conculcari, & duriùs tractari ; sed ex ejus costa & latere, ut ab eo diligi ac foveri debere ut individuam vitæ sociam ostenderet. Verùm ut pax & concordia inter conjuges perennis sit, incundum est ex charitate matrimonium, non ex cupiditate ; uxor bona, casta, pia, prudens, à Deo petenda est, cujus munus est : *Domus enim & divitiæ dantur parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.* Virtus magis quærenda est, quàm bona fortunæ. Viri diligere debent uxores ut corpora sua, illarum infirmitatibus compati, *quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam & cohæredibus gratiæ vitæ.* Uxor similiter infirmitates & defectus viri sustinere debet charitatis compatientis affectu, ipsum *casta conversatione*, & *incorruptibilitate quieti & modesti spiritûs qui est in conspectu Dei locuples*, Domino lucrifacere, ipsi subjecta esse, *sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans :* patientiâ, mansuetudine, precibus ad meliorem frugem revocare, si quando à tramite pietatis & via mandatorum Dei deflectat ; Dei magis injurias dolere, quàm suas.

Proverb. 19. 14.

1. Petri 3. 7.

2. Christus animabus nostris per gratiam suam copulatur, patrem non relinquens, à quo tamen exivit, & venit in mundum, ut Ecclesiam sibi uxorem jungeret mundatam lavacro aquæ in verbo vitæ, ipsamque sibi desponsaret in fide, in justitia & in sempiternum. Patrem, inquam, non dimittit, sed secum adducit, & cum Spiritu Sancto, quo se, nosque diligunt, ut mansionem apud nos faciat. Non Spiritu solùm nobis adhæret, præstatque ut ipsi adhæreamus, & unus cum eo spiritus efficiamur : *Qui* enim *adhæret Domino, unus spiritus est :* sed *carne se nobis reipsa commiscet* per sacram Eucharistiæ Communionem, ut *simus unum Christi corpus, & una caro.* Et erunt duo in carne una. Christi fœdus & conjunctio cum animabus nostris ex ipsius intentione æterna est ; Qui enim prior dilexit nos non deserit nisi deserentes : nonnisi vitiis nostris dirimitur sacra illa conjunctio, quæ nos divinitatis ejus, omniumque bonorum participes facit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Non dimittit nos *nisi ob fornicationem*, cùm scilicet à Deo aversi, aliis amatoribus adhæremus, carni, mundo, terrenis rebus, earum fruitione cupiditates nostras explere malentes, quàm Deo fideles permanere, eoque frui. Sicut enim Deus Synagogam non dimisit nisi infidelem : sic animas nostras sibi desponsatas non dimittit, nisi fidem ipsi debitam violent, & spiritaliter fornicentur, lethalique peccato se coinquinent & polluant. *Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam ? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Quia veni, & non erat vir : vocavi, & non erat qui audiret.* Cum Apostolo igitur dicat Anima Christiana : *Quis nos separabit à charitate Christi ?* &c.

Lege Origenem in hunc locum S. Matt. Isaiæ 50. 1. & 2.

3. *Dicunt ei Discipuli ejus : Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis : Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt : & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus : & sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cœlorum. Qui potest capere capiat.* Nec matrimonium inire debent, aut perpetuum quemlibet vitæ statum, nisi ad illum sint à Deo vocati, & divinam voluntatem sedulò exploraverint, antequàm illum eligant & amplectantur. Matrimonii incommoda, sollicitudines, onera, servitus, fastidia, tribulatio, aliæve rationes humanæ, deterrere à nuptiis non debent illos, qui ad hunc statum vocantur, qui continere non possunt, quorum adeò infirmitati necessarium est matrimonium, ne in fornicationem & immunditiam cadant. *Melius est enim nubere, quàm uri.* Cœlibatus quidem perfectior est ac præstantior conjugio status : sed qui hunc eligit & in eo manet absque Dei vocatione maximis periculis salutem suam exponit. Multi sicut Loth in monte polluuntur, qui innocentiam suam in parva urbe Segor conservassent. Multi pereunt & damnantur cœlibes, qui salutem consecuti fuissent conjugati. Qui igitur Religiosum vel Ecclesiasticum statum amplectuntur, vel castitatem in sæculo vovent, vires suas, vocationem suam, proprium donum priùs explorent. *Non* enim *omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est* à Deo rebellis concupiscentiæ motibus non cedere, cogitationes & desideria carnalia mox opprimere, & allidere parvulos Babylonis ad petram, quæ Christus est, ne si eis consentiatur, iniquitas dominetur ; mortificare membra sua, quæ sunt super terram ; carnem abstinentiâ, jejuniis, cibi potûsque parcitate castigare ; frænare lascivientem, domare. His enim modis Deus donum istud tribuit, quibus tribuit. Inspirat quippè eis non solùm ut casti esse velint ; sed etiam ut possint, hoc est, ut magna & robusta voluntate velint. *Quibus enim non est datum, aut nolunt, aut non implent quod volunt : quibus autem datum est, sic volunt, ut impleant quod volunt. Itaque ut hoc verbum, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & Dei donum est, & liberum arbitrium.* Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. *Nemo putet sub hoc verbo vel fatum vel fortunam introduci, quòd hi sint virgines quibus à Deo datum sit ; aut quos quidam ad hoc casus adduxerit : sed his datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt.* Omni enim *petenti dabitur, & quærens inveniet, & pulsanti aperietur*.... Perfectam igitur in cœlibatu & castitate munditiem, egregium videlicet donum iis largietur Deus, qui ex animo, & cum fide, & precibus illam continuis postulabunt.

1. Cor. 6. 17.

S. Ioannes Chrysost.

S. August. lib. de Gratia & lib. Arbitrio c. 4.

S. Hieron. in c. 19. S. Matt.

Matt. 7.

« Origenes. «

4. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt : & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus : &*

S. Hilar. c. 19. in Matt. *sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cœlorum*, &c. Triplex eunuchorum genus Christus distinxit. In uno posuit naturam, in altero necessitatem, in tertio voluntatem: naturam in eo qui ita nascitur; necessitatem in eo qui ita factus est; voluntatem in illo qui spe Regni cœlestis talis esse decreverit: *Cui nos similes effici, si tamen possimus, admonuit.* Id autem possunt opitulante Dei gratia, qui eadem inspirante castitatem voverunt; verèque dicere possunt cum Apostolo. *Omnia possum in eo qui me confortat.* Id illi dumtaxat eunuchi dicere possunt, qui castitatem vovent in Ecclesia Ethnicorum enim, Hæreticorum, & Schismaticorum virginitas & continentia inanis est. *Et tibi reddetur votum in Jerusalem* (inquit Propheta) quibus verbis, *Omnia superstitionum genera quæ extra religionem Dei sint, condemnat. Plures enim sunt in demersissimo erroris profundo locati, qui doctrinæ suæ perversitatem quadam inanis laboris probitate commendent. Cernimus namque nudis Philosophos corporibus algere: ipso etiam conjugiorum usu magistri * abstinent: Hæretici sicco panis cibo vivunt. Sed qui tandem otiosi hujus propositi professus est? Totum hoc inane atque ridiculum est, & cum ipsis superstitionum causis miserabile. Deo ergo vovenda sunt contemptus corporis, castitatis custodia, jejunii tolerantia. Atque ideo ait:* Et tibi reddetur votum in Jerusalem. *Vota enim tantùm Ecclesiasticæ religionis utilia sunt. Quæ cùm & dignis Deo cantionibus, & propositæ in Ecclesia observantiæ studio probabuntur, tum digni erimus pro quibus Deum Spiritus Sanctus interpellet.* De Sanctis illis eunuchis, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cœlorum, Deus apud Isaiam ait: *Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum; & nomen melius à filiis & filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Sublimior utique gloriæ gradus in cœlesti Regno virginibus & continentibus utriusque sexus promissus est, qui non necessitate, sed boni appetitione melioris virginitatem vel continentiam servant. *Pergite itaque Sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac feminæ, cœlibes & innuptæ, pergite perseveranter in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitatis uberiùs: sperate feliciùs, cui servitis instantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs.* Lumbis accinctis, & lucernis ardentibus exspectate Dominum, quando veniat à nuptiis. Vos afferetis ad Nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris, non utique tale quale cantat universa terra, sed tale quale nemo poterit dicere nisi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam præ cæteris dilectus ab Agno. Ipse vos vidit duodecies duodena millia Sanctorum citharedorum illibatæ virginitatis in corpore, inviolatæ veritatis in corde: & quia sequimini Agnum quocumque ierit, scripsit ille de vobis. Quò ire putamus hunc Agnum, quo nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos? Quò putamus eum ire? in quos saltus & prata? Ubi credo sunt gramina gaudia, non gaudia sæculi hujus vana, insaniæ mendaces, *nec gaudia qualia in ipso Regno Dei cæteris non virginibus erunt, sed à cæterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudium virginum Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Gaudia propria virginum Christi, non sunt eadem non virginum, quamvis Christi. Nam sunt aliis alia, sed nullis talia.* Ite, in hæc sequimini Agnum, quia & Agni caro utique virgo. Meritò eum sequimini virginitate cordis & carnis, quocumque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari? Hunc in eo quisque sequitur, in quo imitatur... & multa in illo ad imitandum omnibus proponuntur, virginitas autem carnis non omnibus; non enim habent quid faciant ut virgines sint, in quibus jam factum est ut virgines non sint. Sequantur itaque Agnum cæteri fideles qui virginitatem corporis amiserunt, non quocumque ille ierit, sed quousque ipsi potuerint. Possunt autem ubique, præter cùm in decore virginitatis incedit. *Beati pauperes spiritu*; imitamini eum qui propter vos pauper factus est, cùm dives esset. *Beati & humiles corde. Beati lugentes*; imitamini eum qui flevit super Jerusalem. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam*; imitamini eum qui dixit, *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me. Beati misericordes*; imitamini eum qui vulnerato à latronibus & in via jacenti semivivo desperatoque subvenit. *Beati mundicordes*; imitamini eum *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Beati pacifici*; imitamini eum qui pro suis persecutoribus dixit, *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*; imitamini eum qui *pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Hæc qui imitantur, in his Agnum sequuntur. Sed certè etiam conjugati possunt ire per ista vestigia, etsi non perfectè in eadem forma ponentes pedem, verumtamen in eisdem semitis gradientes. Sed ecce ille Agnus graditur itinere virginali, quomodo post eum ibunt qui hoc amiserunt quod nullo modo recipiunt? Vos ergo, vos ite post eum virgines ejus; vos & illuc ite post eum, quia propter hoc unum quocumque ierit, sequimini eum: ad quodlibet enim aliud sanctitatis donum quò eum sequantur, hortari possumus conjugatos, præter hoc quod irreparabiliter amiserunt. *Vos itaque sequimini eum, tenendo perseveranter, quod vovistis ardenter. Facite cùm potestis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cui facere nihil potestis ut redeat. Videbit vos cætera multitudo Fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non potest: videbit, nec invidebit: & collætando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis:* Nam & illud canticum novum proprium vestrûm dicere non poterit; audire autem poterit, & delectari vestro tam excellenti bono. Sed vos qui dicetis & audietis, quia & hoc quod dicetis, à vobis audietis, *feliciùs exsultabitis, jucundiusque regnabitis. Præsumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vovetis & redditis Domino Deo vestro vota perpetuæ continentiæ, non propter præsens sæculum, sed propter Regnum cœlorum. Vos etiam qui hoc nondum vovistis, qui potestis capere, capite; perseveranter currite ut comprehendatis. Neque enim sicut,* Non mœchaberis, Non occides, *ita dici potest, Non nubes. Illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiant ista, laudantur: nisi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum impetrat vobis: in his autem si quid amplius erogaveritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud est, in muro ejus locum nominatum meliorem multò quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo & sperando & amando, potuistis conjugia non devitare prohibita, sed transvolare concessa.*

5. *Qui potest capere, capiat.* Unusquisque consideret vires suas, utrum possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, & quemlibet ad se alliciens. Sed considerandæ sunt vires, ut qui potest capere, capiat. *Quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis. Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugnet, superet, ac triumphet.*

6. *Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Jesus verò ait eis: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere: talium est enim Regnum cœlorum.* Non invidæ in pueros mentis asperitate increpabant offerentes Apostoli, sed sedulæ servitutis obsequia Domino ferebant, ne comprimeretur à turbis. Denique alibi scriptum est: *Magister comprimunt te turbæ.* RESPUENDA *quippè est utilitas nostra, ubi Divinitatis injuria est.* Quod Apostoli ex reverentiâ & observantiâ erga Dominum faciunt, plerique hominum ex animi corrupti pravitate & malitia præstant; pueros ad Christum venire prohibent, ejusque benedictionem & gratias consequi; prohibent (inquam) pravis exemplis, coram eis facientes opera

* *fortè* magi abstinent *ut in Mss. Regio.*

S Hilar. Tract. in Psal. 64. n. 3.

Isaiæ 56. 3. 4. 5.

S. Augustin. lib. de Sancta Virginitate c. 29.

S. Augustin. ibidem c. 30.

S. Hier. in Mat. 19.

S. Amb. lib. 8. in Lucam n. 60.

aut proferentes verba contraria legi Dei, & laudantes in A eis tyrocinia malitiæ. Exiget, exiget Deus à parentibus pravæ institutionis rationem. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere; talium est enim Regnum cœlorum.* Atqui
S. Amb. ibid. n. 57. „ ætas hæc infirma est viribus, invalida ingenio, immatura consilio: non ergo ætas præfertur ætati, alioquin „ obesset adolescere. Quid votis opus est ut ævi maturitas „ consequatur, si mihi meritum Regni demtura cœlestis „ est? Ergo Deus vitæ processum ad vitia dedit, non ad „ incrementa virtutis? Et cur ipse Apostolos non puerilis, „ sed provectioris elegit ætatis? Cur autem pueros aptos „ Regno dicit esse cœlorum? Fortasse *quia malitiam nesciant, fraudare non norint, referire non audeant, scrutari ignorent opes, honorem, ambitionem non appetant. Sed ignorare ista virtus non est, sed contemnere; nec continentia laus, ubi infirmitatis integritas; non igitur pueritiæ,* B *sed æmula puerilis simplicitatis bonitas designatur. Non enim virtutis est non posse peccare, sed nolle, atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, usus imitetur naturam.*

Sinite parvulos venire ad me, talium enim est Regnum „ *cœlorum* Quamobrem si cœlorum hæredes constitui vo„ lumus, hanc parvulorum virtutem consequi studeamus. „ Hoc enim supremum Philosophiæ culmen est, ut cùm „ prudens sis, nihil ficti, nihil simulati adscisças: id Ange„ lorum vita est. Ab omnibus enim passionibus anima par„ vulorum munda est: his qui dolorem intulerunt, nullas „ ultionis vices reservant, & quasi nihil actum esset, velut „ ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, „ tantò magis eam quæritant, atque cæteris omnibus eam „ anteponunt. Nam etiamsi Regina cum diademate atque „ purpura sibi afferretur, non præponerent eam matri, C „ quam cum sordido habitu aspicere malunt, quàm Regi„ nam ornatu aureo decoratam. Quod enim suum aut alie„ num est, non copiâ & inopiâ rerum, sed amicitiâ & fami„ liaritate discernunt: nec ultra necessitatem aliquid quæri„ tant, sed cùm lacte repleti fuerint, statim relinquunt ma„ millam: non dolent pecuniarum, aliarumque hujusmodi „ rerum jacturam, sicuti grandiores; non venustas formas „ admirantur. Ideo dicebat, *Talium est Regnum cœlorum:* „ ut ea nos volentes faciamus, quæ ingenita parvulus at„ que insita duce natura facit.

7. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Juvenes qui certum vitæ genus ac statum eligere volunt & amplecti, Deum adire oportet cum fiducia, ut Patrem ac Magistrum optimum; lumen ferventi ac humili oratione postulare, quò in tanti momenti negotio dirigantur: nihil aliud quærere quàm *unum* illud *necessarium*, ut Deo accepti sint, & salutem suam operentur: Deum ut omnis boni fontem, plenitudinem, exemplar, finemque intueri. Nemo enim bonus est, nisi plenitudinis istius adoS. August. lib. 8. de Civitate Dei c. 10. ratione, fontis hujus participatione, exemplaris hujus imitatione, finis hujus intentione. Unus ipse, *Principium nostrum, lumen nostrum, bonum nostrum: A quo & natura nobis est, quâ facti ad ejus imaginem sumus; & doctrina, quâ eum nosque noverimus; & gratia, quâ illi cohærendo beati simus.* Eo cognito reperimus *ubi sit causa constitutæ universitatis, & lux percipiendæ veritatis, & fons bibendæ felicitatis.* Generalis via salutis, est observatio mandatorum Dei. Quisquis statum aliquem aut conditionem eligit in quo ea servare non possit, certum in discrimen ac periculum salutem suam æternam adducit. In hujusmodi statu vel conditione qui manserit, ad vitam æternam se numquam ingressurum certò sciat, cùm immutabilis sit Veritatis sententia: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, non aliqua dumtaxat, sed omnia; non externo tantùm opere, sed animo, ex charitate serva, propter Deum serva, in eorum observantia persevera. *Quicumque totam Legem ser*Iacobi 2. 10. 14. *vaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides, quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor Legis.... Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?* Non diceret Dominus, *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, si etiam his non servatis, ad vitam per solam fidem veniri posset. *Quis est qui nolit vitam? Et tamen quis est qui velit servare mandata? Si mandata servare non vis, quare vitam quæris? Si ad opus piger es, quare ad mercedem festinas? Dixit se ille dives adolescens servasse mandata: audivit præcepta majora:* Si vis perfectus esse, unum tibi deest, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: *nec perdes, sed* habebis thesaurum in cœlo; & veni, sequere me. *Nam quid tibi prodest, si feceris, & non sequaris me? Quod audivit ille, audivimus & nos: os Christi Evangelium est. In cœlo sedet, sed in terra loqui non cessat. Nos non simus surdi, nam ille clamat: Nos non simus mortui, nam ille tonat. Si majora non vis facere, minora fac: Onus majorum ad te multum est, vel minora prende. Quid ad utraque piger es? Quid utrisque adversaris? majora sunt,* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & seque„ re me. *Minora sunt*, Non homicidium facias, Non „ adulteres, Non falsum testimonium quæras, Non fu„ reris. Honora patrem & matrem, Diliges proximum „ tuum tamquam te ipsum. *ista fac. Quid ad te clamo, ut vendas res tuas, cui extorquere non possum ne rapias alienas? ... Aliquando sitii malum, & pro mercede exige bonum. Bona habere vis, & bonus esse non vis: contraria est vita tua votis tuis. Si magnum bonum est habere villam bonam: quantum malum est habere animam malam?*

S. Augustin. ser. 87. alias de Tempore 205.

8. *Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc deest? Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, Vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me. Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.* Non sibi blandiatur adolescens de puerilium annorum innocentiâ, non de viribus suis præsumat, sibi timeat caveatque à laqueis, tentationibus, erroribus, amoribus, & terroribus mundi: nondum se quod præcipui momenti est, feciisse intelligat, nondum Christianæ vitæ officia planè cognoviisse; statûs & conditionis ex quibus tota vitæ ratio, & salutis æternæ pendet negotium, electionem in Spiritu Dei faciendam. Postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter D sapientiam & gratiam, ad id sibi necessariam, & dabitur ei. In fide nihil hæsitans postulet, & Deum interroget: *Quid adhuc mihi deest?* Ipsi respondebit intus per Spiritum suum, & loquetur ad cor ejus. Audiat & inclinet aurem suam; sed ut verba Dei & inspirationes obedienter audiat, avellatur ab uberibus mundi, lac voluptatum terrenarum non quærat. *Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus.* Isai 28. 9.

Si vis perfectus esse, Vade, vende quæ habes, & da pauperibus, &c. *Non dixit, Da filiis, da fratribus, da propinquis, quos etiam haberes, jure iis Dominus præferretur; sed, Da pauperibus, imò, da Christo, qui in pauperibus pascitur, qui cùm dives esset, pro nobis pau*S. Hieron. Epist. 150 Quæst. 1. *per factus est.* Vade, vende omnia quæ habes, da pauE peribus. *Christus non nobis præcepit ut perderemus, sed locum ostendit ubi poneremus. Nemo enim potest nisi cogitare de thesauro suo, & quodam cordis itinere divitias suas sequi. Si ergo in terra obruuntur, ima petit cor: si autem cœlo reservantur, sursum erit cor. Si ergo volunt facere Christiani, quod norunt se profiteri: (neque enim hoc omnes qui audiunt noverunt; atque utinam non frustra noverint, qui noverunt;) qui ergo vult cor sursum habere, ibi ponat quod amat; & in terra positus carne, cum Christo habitet corde: & sicut Ecclesiam præcessit Caput ejus, sic Christianum præcedat cor ejus. Eamus ergo hinc ex qua parte possumus: sequetur totum nostrum, quò præcesserit aliquid nostrum.*
S. August. serm. 86. alias de Diversis 43.

Domus terrena ruinosa est ; domus cœlestis æterna est. Quò venire disponimus, ante migremus. Audivimus divitem quemdam à bono Magistro quærentem consilium adipiscendæ vitæ æternæ. Magnum erat quod amabat, & vile erat quod contemnere nolebat. Itaque perverso corde audiens quem jam dixerat Magistrum bonum, majore amore utilitatis, possessionem perdidit charitatis. Nisi vitam æternam consequi vellet, consilium de habenda Vita æterna non requireret. Quid ergo est, Fratres, ut verba ejus quem Magistrum bonum ipse dixerat, de fideli doctrina sibi deprompta respueret ? Magister ille bonus est ante quàm doceat, cùm docuerit malus ? Ante quàm doceret, dictus est bonus. Non audivit quod voluit, sed audivit quod debuit : desiderans venerat, sed tristis abscessit. Quid si ei diceretur, Perde quod habes ? quando tristis abscessit, quia dictum est. Bene serva quod » *habes.* Vade, *inquit*, vende omnia quæ habes, & da pau- » peribus. *Fortè times ne perdas ? Vide quid sequitur :* Et » habebis thesaurum in cœlo. *Custodem tibi thesaurorum tuorum fortè servulum aliquem posuisses : custos auri tui erit Deus tuus. Qui dedit in terra, ipse servat in cœlo. Fortassis non dubitasset ille Christo commendare quod habebat, & ideo contristatus est, quia dictum est ei,* Da pauperibus : *Tamquam in corde suo dicens ; Si diceres, Da mihi, ego tibi in cœlo servabo ; non dubitarem dare Domino meo, Magistro bono : nunc autem dixisti :* Da pauperibus. *Nemo timeat erogare pauperibus, nemo putet cum accipere cujus manum videt. Ille accipit, qui jussit ut dares.*

9. *Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis : erat enim habens multas possessiones.* Aliud est quod jussit Christus, aliud quod promisit. Faciamus quod jussit, ne impudenti fronte desideremus quod promisit : ne dicat nobis in judicio suo, *Fecisti enim quod jussi, ut expetas quod promisi ?* Quid ergo jussisti Domine Deus noster ? dicit tibi, ut sequereris me ? Consilium vitæ petiisti ? Cujus vitæ, nisi de qua dictum est, *Apud te est fons vitæ ?* Audivit quidam, *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo : & veni, sequere me.* Tristis abscessit, non est secutus : *Quæsivit Magistrum bonum, interpellavit Doctorem, & contempsit docentem : tristis abscessit, ligatus cupiditatibus suis : tristis abscessit, habens grandem sarcinam avaritiæ super humeros suos. Laborabat, æstuabat, & qui ab illo sarcinam deponere voluit, non est sequendus putatus, sed deserendus. Postea verò* » *quàm Dominus per Evangelium clamavit,* Venite ad » me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam » vos ; tollite jugum meum super vos, & discite à me quia » mitis sum & humilis corde : *Quàm multi fecerunt audito Evangelio, quod ex ore ipsius auditum dives ille non fecit ? Ergo modò faciamus, sequamur Dominum ; solvamus compedes quibus impedimur sequi. Et quis idoneus solvere tales nodos, nisi ille adjuvet, cui dictum est,* Psal. 115. 17. *Dirupisti vincula mea ?* De quo alius Psalmus, *Dominus solvit compeditos, Dominus erigit elisos.* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Psal. 145. 8. *Præcepta summa quæ capiunt spiritales, non capiunt carnales ; & de quibus gaudent spiritales, contristantur carnales.* Sermo iste quàm dulcis in ore Ecclesiæ ! *Ab omnibus spiritalibus factum est. At verò carnali cuicumque dixeris, Fac hoc : faciliùs à te tristis recedit, sicut ille dives à Domino, quàm facit quod dictum est.*

S. Augustin. Tract. 34. in Ioann.

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 44.

» 10. *Jesus autem dixit Discipulis suis : Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes scilicet malorum omnium irritamenta sunt, & impedimenta plerumque virtutum. *Nemo virtuti favet, nisi qui sequi potest : sequi autem non facile est omnibus : ii possunt, quos paupertas & rerum indigentia exercuit, & capaces virtutis effecit. Nam si virtus est tolerantia malorum, non capiunt ergo virtutem qui semper in bonis fuerunt, quia mala neque experti sunt, neque ferre possunt assuetudine ac desiderio bonorum, quæ sola noverunt. Eo fit ut pauperes & humiles Deo*

Lactantius lib. 7. Divin. instit. c. 1.

A *credant faciliùs, qui sunt expediti, quàm divites, qui sunt impedimentis plurimis implicati ; immò verò catenati & compediti serviunt ad nutum dominæ cupiditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irretivit, nec possunt in cœlum aspicere, quoniam mens eorum in terram prona, humique defixa est. Virtutis autem via non capit magna onera portantes. Angustus admodum trames est, per quem justitia hominem deducit in cœlum. Hunc tenere non potest, nisi qui fuerit expeditus & nudus. Nam isti locupletes multis & ingentibus sarcinis onerati, per viam mortis incedunt, quæ latissima est, quoniam latè perditio dominatur. His acerba sunt, bis venena, quæ Deus ad justitiam præcepit .....* Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Non est itaque quòd competere quisquam aut non obesse divitias Religioni putet. Impedimenta hæc sunt, non adjumenta :* B *onera, non subsidia. Possessione enim & usu opum non suffulcitur Religio, sed evertitur, secundùm illud quod Dominus ipse dixit :* Sollicitudo istius sæculi, & fallacia divitiarum suffocant verbum, & sine fructu efficitur. *... Et Apostolus ait :* Habentes victum & vestitum, iis contenti sumus : nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum diaboli. *Ergo in rebus tantùm necessariis est salus, in superfluis laqueus : in mediocritate Dei gratia, in divitiis diaboli laqueus. Denique quid statim Apostolus subdit ?* Quæ demergunt, *inquit*, hominem in interitum & in perditionem. *Ergo si divitiæ interitum in se habent, evitemus opulentiam, ne in interitum corruamus. Ampla ac locuples facultas perditionem inferre dicitur : refugienda est ampla possessio, ne consequatur profunda perditio. Ac per hoc, sive sexus, sive ætas, sive infirmitas, necessaria victui* C *requirant, sufficientibus debent esse contenti ; ita ut quicquid temporarium excedit usum, religiosum assumat officium.*

Salvianus lib. 2. ad Ecclesiam Catholicam.

Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Ubi enim aurum placet, ibi & vitium.* Aurum & argentum *Principes materiæ*, divitem cupiditatum ac vitiorum servituti plerumque addicunt. *Aurum naturâ grave, gravius fit avaritiâ : plus habentem deprimit, quàm ferentem ; & vehementiùs aggravat corda, quàm corpora. Nascitur in terra profunda, sectatur ipsa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis discurrit anfractibus : & dum suam semper repedat ad naturam, cœlestes animos ad inferna deponit .... Auri fervor ardentiùs humano fervet in pectore, quàm caminus totus ignescit incendiis, & acriùs homines dissolvit in terra, quam* D *solvitur calore flammarum. Crudelitatis dominus, sævus hostis, amando lædit, nudat ditando, ipsum etiam captivat aspectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, suadet fraudes, imperat latrocinium.* Aurum Patriarcharum stirpem, progeniem sanctam adeò corrupit, & totius reddidit pietatis extorrem, ut Joseph Ægyptiis, fratrem barbaris, innocentem noxiis, ingenuitatem traderent servituti. Sic siccavit mentes, sic corda depressit, sic quod in eis fuerat humani sensûs ferinam in rabiem commutavit, ut non offensam Dei, non patris dolorem, non proprii sanguinis sensum meminisse permiserit. Intuere quid auro gravius, quod cùm mores E hominum perdit, perdit & naturam. Aurum Judaicum populum sic suo captivavit aspectu, vicit illecebris, specie decepit, ut hoc esse Deum crederent, & Deum verum, Deum tot beneficiis cognitum denegarent : sic convertit homines in jumenta, ut vituli caput, caput suum esse crederent, & omnium rerum capiti caput pecudis anteferrent. Attendite quàm sit pernicies ista fugienda, quæ cùm mores hominum, honestatem, vitamque perdiderit, ipsum quoque Deum voluit homini & contendit auferre. Hoc est quod Judam fecit proditorem, ut hominem cogeret Deum negare, & ipsum sanguinem taxare pretio, quem Dominus nostrum largiturus erat in pretium t..... *Aurum erogare, bonum ; reponere, malum ; contemnere, validum ; fugere, per-*

S. Gregor. M. lib. 7. Epist. 115

Tertull. lib. de Habitis muliebri c. 5

S. Petrus Chrysolog. serm. 29.

securum: quod sicut vincere virtutis est, ita felicitatis est evasisse.

11. *Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Propriè dives est, qui avaritiæ servit, qui in divitiarum suarum virtute confidit, qui justitiam deserere & amittere mallet, quàm pecuniam, qui cupiditate in-
3. *Ambros* flatur, quæ est *Venenum charitatis*, qui divitiarum possessione intumescit, & superbè sapit. Hic in Regnum cœlorum intrare non potest. Avaritia enim fons est omnis nequitiæ. *Amos* 9. scriptum est: *Vidi Dominum stantem super Altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium.* Præmiserat Propheta: *In illa die deficient virgines pulchræ*, quas S. Hieronymus oraculum istud exponens, virtutes interpretatur. Ex quo intelligimus, dominante avaritiâ facilè *perire pudicitiam, castitatem mo-*
1. *Tim.* 6. *ri, omnes abire virtutes.* Ideo *Radix omnium malorum cupiditas* ab Apostolo dicitur. Nullum quippe peccatum est, ad quod committendum avarus paratus non sit, ut divitias acquirat, vel malè partas augeat, aut perituras conservet. 1. *Reg.* 8. 3. ubi secundùm Vulgatam Versionem legimus, *Declinaverunt post avaritiam:* secundùm Versionem 70. Interpretum legimus, *Declinaverunt post consummationem:* quasi avari sint in omni ge-
S. Paulin. Epist. 2. nere improbitatis consummati. Hinc S. Paulinus scribit, Avaritiam non arcu, telo, & sagittis, sed criminibus armatam, hominum animos expugnare, hoc unum vitium dæmonis malitiam, & studium eripiendæ nobis salutis æquare. *Qua una*, inquit, *omnibus armata criminibus, vel si sola nos capiat, & zabulo ad malitiam, & homini ad mortem sufficit.*

S. August. Epist. 153 aliàs 54. *Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Si tam difficilè salvantur, qui sua cupidè possident, quantò difficilius qui aliena rapiunt & retinent? Impossibile est illos salvari nisi restituant. Nam *Si res aliena, propter quam peccatum est, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Ad rapinam porrò gradus est,
S. Ambros lib. de Abel. Prov. 28. 20. Michæa 6 10. Isai. 2. 34 immoderata cupiditas possidendi. *Rapiendi nullus modus, ubi nulla mensura cupiendi.* Hinc à Sapiente dictum: *Qui festinat ditari, non erit innocens.* Et à Propheta: *Ignis in domo impii, thesauri impietatis.* Et ab altero: *In alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum.* Quorumdam fortuna, ut ita loquar, pedestris est, multo labore ac longo tempore congregant opes, iisque non injustè partis cupidiùs inhærent: aliorum fortuna alata est, paucis annis immensas opes congerunt, jungunt domum ad domum; nasturtio similes, quæ herba id proprium habet, ut sibi uni omnium humorem attrahat, eòque vicinas plantas defraudet; ita ut illæ pereant dum hæc crescit. Usuris, rapinis, monopoliis, fraudibus, aliisque malis artibus eorum fortuna non tam progreditur, quàm volat: sed si eorum alæ excutiantur, invenietur in eis sanguis viduarum & lachrymæ orphanorum. Divitum abundantiam sub elegan-
Item. 12. 1. & 2. ti plantæ luxuriantis metaphorâ Propheta describit: *Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum.....* Et mox eamdem plantæ metaphoram prosecutus, vicinorum destructionem subjungit: *Usquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea?* Hi certè divites in Regnum cœlorum non intrabunt.

S. Hier. in c. 19. Mat. *Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Dives ille, qui in-
» star cameli portabat pondera divitiarum, noluit Domini
» audire consilia, nec exonerari, ut abjectâ sarcinâ, alis co-
» lumbæ volaret ad cœlum: propterea tristis abiit. *Divi-*
S. Hilar. c. 19. Commentarii in Matt. *tias* quidem *habere criminis non est, sed modus in habendo retinendus est. Nam quomodo impertiendum est, quomodo communicandum, si impertiendi & communicandi materia non relinquatur? Ergo nocenter magis habere, quàm illud ipsum habere sit crimen. Sed periculosa aura est, velle diteſcere: & grave onus innocentia subit, incrementis opum occupata. Res enim sæculi, famulatus Dei non sine sæculi ipsius vitiis assequitur. Hinc difficile est divitem Regnum cœlorum adire. Atque etiam, quia uti plures his quæ habent rectè possent, ea in sermone Domini ratio servata est, ut non absolutè Regnum cœlorum nemo introire posset; sed intelligi posset futurorum raritas ex difficultate.* Divitem qui divitiis malè utitur, in Regnum cœlorum intrare, non magis possibile est, quàm camelum transire per foramen acûs. Si *Apud 70. Proverb. 17. post Vers. 6.* prudenter intueamur quod scriptum est, *Fidelis hominis totus mundus divitiarum est, infidelis autem nec obolus:* Nonnè *Omnes qui sibi videntur gaudere licitè conquisitis, eisque uti nesciunt, aliena possidere convincimus?* *S. August. Epist. 113 aliàs 54.* *Hoc enim certè alienum non est, quod jure possidetur, hoc autem jure quod justè, & hoc justè quod bene. Omne igitur quod malè possidetur, alienum est: malè autem possidet, qui malè utitur. Cernis ergo quàm multi debeant reddere aliena, si vel pauci quibus reddantur, reperiantur: qui tamen ubi sunt, tantò magis ista contemnunt, quantò ea justiùs possidere potuerunt. Justitiam quippe & nemo malè habet, & qui non dilexerit, non habet. Pecunia verò & à malis malè habetur, & à bonis tantò meliùs habetur, quantò minùs amatur.*

12. *Auditis autem his, Discipuli mirabantur valde dicentes: Quis ergo poterit salvus esse? Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Cùm pauci sint di-
S. August. lib. 1. Quæst. Evangel. Quæst. 26 vites in comparatione multitudinis pauperum: intelligendum est quòd Discipuli Christi, omnes qui terrenas opes cupiunt, in divitum numero haberi animadverterint. Ex Christi autem responsione perspicuum est, singulari Dei gratiâ opus esse divitibus ut salutem æternam consequi possint: gratiâ (inquam) & auxilio potentiori, quo *A cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur.* Apud homines hoc impossi-
Et lib. 2. Quæst. 47 *S. Ambros Serm. 2. in Psal. 118, n. 18.* bile est, *Quia divites non custodiunt mandata Dei: si autem custodiant, fit possibile quod impossibile videbatur. Hic est camelus qui intrat per angustam viam; quæ illum ante capere non poterat concupiscentem, jam capit custodientem mandata divina.* Divitiæ scilicet, aspirante Dei gratiâ, bonorum operum & virtutum instrumenta esse possunt, & frænatis cupiditatibus utiles esse possunt ad salutem. Contra verò, nihil proderit abjicere divitias, *S. Clemens Alexandrinus lib. Quis dives salvandus sit.* & iis carere, nisi cupiditates præfocentur. Abjectis quis sæcularis fastûs divitiis, vitiorum adhuc ac affectuum segete dives esse potest, tametsi terrena substantia ei non suppetat. Nihil planè ei profuit, qui egenus divitiis factus est, qui vitiis & affectibus dives sit. Non enim ea abjecit quæ abjicienda erant, sed quæ promiscui usus: ac sibi quidem servitia abstulit, innatam verò libidinis vitiique materiam exteriori penuriâ succendit. Renuntiandum ergo facultatibus quæ noxiæ sint, non iis rebus, quibus si quis rectè usus fuerit, conducere etiam possunt. Conducunt verò quæ prudentia comite & sobrietate ac pietate dispensantur. Porrò ea summovenda, quæ noxia sunt; quæ autem foris sunt ea nihil damni afferunt. Sic igitur Dominus etiam exteriorum usum insinuat, jubens ponere non ea quibus vita sustentatur, sed quæ illis malè utantur ægritudines animi, vitiaque, seu pravi affectus. Horum copia ipsa quidem suppetens, cunctis mortifera est, & si pereat, salutis causa est. Ab ea mundam, hoc est, pauperem nudamque animam præstare decet, sicque jam Salvatorem audire dicentem: *Veni, sequere me.* Via enim ipse tunc fit habenti cor purum: in impuram enim animam Dei gratia non subit. Impura autem est, quæ desideriis dives est, multisque amoribus, iisque sæcularibus fœta. Nam qui possessionibus locuples est, aurumque & argentum & domos tamquam Dei dona habet, Deoque largitori in hominum salutem ex eis obsequitur; novitque

» novitque fratrum potiùs causâ, quàm in sui gratiam hæc à se possideri; animoque quàm pro illorum possessione » præstantior, non ut servus hisque mancipatus, ea possidet; neque animo circumfert, nec eis vitam suam desinit » ac circumscribit; sed & honesti aliquid operis atque divini in laboris partem semper assumit; &, si quando necesse fuerit illis privari, placido animo, parique hilaritate jacturam eorum ferre potest ac abundantiam; hic ille » est qui à Domino beatus prædicatur, & pauper spiritu » vocatur, expeditus hæres Regni cœlorum, non qui divitiarum impatiens, earum cultu vivere non potest. At qui » fert opes in animo, & loco Spiritus Dei, fert aurum in » corde, sive agrum, nulloque iis modo adhibito, prædia » & possessiones semper auget, ac quotidie alia pluraque » animo cogitat & concupiscit, in terram pronus, mundique laqueis irretitus; unde is Regni cœlorum desiderio » accendatur, ac ejus curâ affici possit? Homo scilicet qui » non cor, sed agrum aut metallum gerat, quem planè necesse sit in iis deprehendi, quoniam amore captus exstitit. » Ubi enim est mens hominis, ibi & thesaurus ejus est.

13. *Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim Tribus Israël.* Relinquere omnia, & Christum non sequi, virtus Philosophorum est: Christum sequi, & temporalia bona non deserere, communis Christianorum status est: omnia relinquere, & Christum sequi, Apostolica virtus & perfectio est, cui centuplum in vitâ æternâ promittitur, mundum judicandi potestas, gloriæ Christi consortium. *Ecce nos reliquimus omnia.* Apostoli gloriantur quòd omnia dimiserint, & secuti sint Salvatorem. Certè præter retia & navem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri judicis coronantur, quia *se afferentes, totum dimiserant quod acceperant* .... Totum *mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere dimittit* .... Affectum in hac re debemus potiùs pensare, quàm censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit, & qui quamlibet parum, totum deseruit. *A sequentibus enim tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt.* Nemo igitur etiam cùm quosdam conspicit multa reliquisse, apud D semetipsum dicat: Imitari mundi hujus contemptores volo, sed quod relinquam non habeo. Multa, fratres, relinquitis, si desideriis terrenis renunciatis. Exteriora enim nostra Domino quantumlibet parva sufficiunt. *Cor namque & non substantiam pensat; nec perpendit quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur.* Nam si exteriorem substantiam perpendamus, ecce sancti negotiatores nostri perpetuam Angelorum vitam datis retibus & navi mercati sunt. *Æstimationem quippè prætii non habet: sed tamen Regnum Dei tantùm valet, quantum habes.* Valuit namque Zachæo dimidium substantiæ, quia dimidium aliud ad hoc quod injustè abstulit restituendum in quadruplum reservavit. Valuit Petro & Andreæ dimissis retibus & navi. Valuit viduæ duobus minutis. Valuit alteri calice aquæ frigidæ. *Pensate quid vilius cùm emitur, quid carius cùm possidetur ..... Ante Dei oculos numquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate.* Hinc Psalmista dicit: *In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Ac si apertè dicat, Etsi exteriùs munera offerenda non habeo, intra memetipsum tamen invenio quod in ara laudis impono: quia qui nostra datione non pasceris, oblatione cordis meliùs placaris. *Nihil quippè offertur Deo ditius bona voluntate.* Voluntas autem bona est, sic adversa alterius sicut nostra pertimescere; sic de prosperitate proximi sicut de nostro profectu gratulari; aliena damna nostra credere; aliena lucra nostra putare: Amicum non propter mundum, sed propter Deum diligere; inimicum etiam amando tolerare: nulli quod pati non vis, facere; nulli quod tibi justè impendi desideras, negare: Necessitati proximi non solùm juxta vires succurrere, sed prodesse etiam ultra vires velle. *Quid ergo isto holocausto locupletius, quando per hoc quod Deo immolat in ara cordis, anima semetipsam mactat? Sed hoc bonæ voluntatis sacrificium numquam plenè persolvitur, nisi mundi hujus cupiditas perfectè deseratur.*

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, &c. Non ei dixit Dominus, Oblitus es paupertatem tuam, quid dimisisti, ut totum mundum acciperes? Multùm dimisit, fratres mei, multum dimisit. Quid? Non solùm dimisit quicquid habebat, sed etiam quicquid habere cupiebat. Quis enim pauper non turgescit in spem hujus sæculi? Quis non quotidie cupit augere quod habet? *Ista cupiditas præcisa est. Ibat in immensum; accepit modum; & nihil divisum est? Prorsus totum Mundum dimisit Petrus, & totum Mundum Petrus accepit.* Quasi *nihil habentes, & omnia possidentes.*

Ecce nos reliquimus omnia. Benè, optimè; & non ad insipientiam tibi. Nam & *Mundus transit, & concupiscentia ejus*; & relinquere hæc magis expedit, quàm relinqui. ..... *Exultavit ut gigas ad currendam viam*; nec currentem sequi poteras oneratus. Sed nec inutilis commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse. Nam & simul cum eo donantur omnia, & ubi apprehenderis eum, erit unus ipse omnia in omnibus, qui pro ipso omnia reliquerunt. Omnia sanè dixerim, non tantùm possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maximè: plus enim concupiscentia mundi, quàm substantia nocet.

Et secuti sumus te. Temporalium bonorum relictio, non decursus stadii, sed ingressus; nec ut meta, sed janua est. Non enim athleta tum vincit, cùm exuitur; qui ideo nudatur ut incipiat dimicare, cùm legitimè certaverit coronandus. Et natator amnem interpositum superaturus exuitur: nec tamen hoc tanto apparatu quòd se despoliaverit, transnatabit, nisi totius corporis nisu, & omnium scita mobilitate membrorum, & propulsu pedum, & remigio brachiorum, & lateris illapsu, torrentis impetum scindat, & laborem natationis exhauriat. Hujus rei typum in Patriarcha Jacob habemus, qui postea quàm torrente transmisso, præmissis curarum suarum oneribus, id est, facultatum corporalium, & necessitudinum impedimentis, solus in tabernaculi loco remanserat, cùm Deo luctatus, benedictionem extorsit, & illud cœlo terrisque sacratum Israël nomen accepit. *Itaque ad corripiendam vitæ viam, cupiendumque Dei verbum, & prævalendum in Regnum cœlorum, quod à diebus Joannis vim patitur à diripientibus, idonei esse non possumus, nisi omnia, quæ vel amore vel curâ, si in itinere istius sæculi nobis adhæreant, impediunt & retardant, ante obitus nostri vesperam præmittamus: & inde per totam hujus sæculi noctem apprehendere & tenere Christum sollicitâ spiritalium operum ac studiorum contentione luctemur; nec divellamur à charitate Christi, sicut Jacob ab ejus amplexu, nisi extorqueamus benedictionem* ..... Ideo Christus propter nos obediens factus usque ad mortem crucis, viam vitæ nobis perfectionemque virtutis, non in vendendis tantùm prædiis, & pretiis erogandis, sed in sui sectatione proposuit. Et qui dixerat, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia ad me trahan*, ideo dicit, *Veni sequere me.* Beatus qui tam proximo intervallo sequitur, ut dicat: *Adhæsit anima mea post te.* Quod illa tantùm charitas dicere potest, quæ *Finis præcepti, & plenitudo legis est*, id est, *de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*, se ita inserit & affigit Deo, ut nihil extra Deum amans dicat: *Et ego semper tecum.* Quare *Totus labor, & plenum opus nobis in observantia & exspoliatione cordis nostri est: cujus tenebras, vel abstrusas in eo inimici latebras videre non possumus, nisi defæcato ab externarum rerum curis animo, & intus ad semetipsum converso.* Non enim frustra dictum est: *Omni custodiâ serva cor tuum.*

In regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos, &c. Felix regeneratio.

S. Hieron. Epist. 34.
S. Aug. Epist. 117 alias 89
S. Greg. M. Hom. 5. in Evangelia.
Psal. 55.
S. Aug. Serm 3. in Psal. 103.
S. Bern. Declamat. in Evang. Ecce nos reliquimus omnia 3. 2.
S. Paulinus Epist. 2.
Psal 62.9
Rom. 5. 10.
1. Tim. 1. 5.
Psal. 72. 23.
Proverb. 4. 23.

S. Bern. in Ev Ecce nos reliquimus omnia.

„ Quando enim renascar ad sessionem, miser homo natus „ ad laborem? O si umquam sedero totus, cujus modò ne „ minima quidem portio sedet, in quo nihil tranquillum, „ nihil quietum, sedatum nihil umquam in eodem permanens statu. *Sedebitis & vos.* Quis mihi tribuat sessionis „ hujus imperturbatâ frui requie, quam desidero, quam cupio, quam requiro? Ecce enim nihil in me sedet, sed „ cuncta in motu sunt. Ubi enim concupiscit adhuc caro „ adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem, quidnam hominis sedere videtur? Nec sola jam concupiscentia pacem turbat, impedit sessionem, vetat esse sedatum; sed duplex quoque secundùm corpus miserum hominem contritio vexat, præsentis videlicet sensus doloris, & metus mortis futuræ: nimirum cùm & passibile sit, „ & mortale. Duplex nihilominus animam agitare sollicitudo videtur, spei utique & timoris. Inter hæc nempè B „ fluctuat jugiter, donec peccati corpus inhabitat, ascendens usque ad cœlos, & iterum usque ad abyssos descendens: tabescens in malis, & ad bona nihilominus inardescens. *In regeneratione sedebitis & vos.* Sedebit corpus, & „ immortalitatis & impassibilitatis gemina quadam felicitate dotatum, liberum ab omni necessitate, ab omni corruptione securum, alienum & immune ab omni concupiscentia, plenum gloria, configuratum denique claritati „ corporis Christi. Sedebit & anima, sicut nihil metuens, „ sic nec cupiens ultra, nimirum plena beatitudine, & secura plenitudine fruens, nullos jam cogitationum fluctus; „ nullos tentationum conflictus, nullos affectionum sentiens motus: sed æternæ illi incommutabilitati prorsus „ immersa, & sic adhærens Deo, ut unus jam spiritus sit „ facta cum eo. Sed quando hæc, aut quibus hæc erunt? „ *Vos*, inquit, *qui secuti estis me, cùm sederit Filius hominis in „ sede Majestatis suæ, sedebitis & vos.* Jam quidem sedet Filius hominis in sede Majestatis: siquidem ascendens in „ cœlum, sedet à dextris Dei. Sed, *cùm sederit*, dictum est, hoc est, cùm apparuerit sedens, sicut Apostolus ait:

Coloss. 1 2. „ *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.* An magis audebimus dicere & ipsum adhuc stare quodammodo, utpotè cujus nec„ dum sedes consummata videtur, necdum pedibus ejus „ scabello suppositò, quod à Patre promissum est? *Non „ quòd illi plenitudini quidpiam desit, sed quòd membra „ Caput exspectet. Cæterum in regeneratione corporum sedebit in sede Majestatis, qui pro animarum regeneratione stetit in ignominioso supplicio crucis: ... Sedebitis & „ vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus „ Israel* Quid glorioSius? Judicent nunc & præjudicent D „ superbiæ filii, cum Rege suo sedeant, qui sibi latera Aquilonis elegit. Exaltentur & eleventur sicut cedri Libani. „ Transibimus, & ecce non erunt. Opprimant nunc quos „ possunt, blasphement, congerant maledicta, veniant super nos opprobria exprobrantium Christo, quoniam merces nostra copiosa est in cœlis..... *Hæc est perfectorum gloria singularis, inter ipsos etiam eminere Fideles, & cæteris quoque salvandis præeminere auctoritate judiciariæ potestatis*, ut *sedeant super domum David.* Quid illud miseriæ est, quòd ad tantæ promissionis verbum negligentia humana dormitat?

15. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Omnia necessitudinum vincula, amicitiarum fœdera, potiùs abrumpenda sunt, omnia bona temporalia potiùs deserenda, quàm Deus deseratur. Nihil omnino ejus cultui, amori, & mandatis anteponendum est. *Quid sibi volunt ista præcepta? Nisi quia occurrit aliquando necessitatis articulus, ubi aut uxor dimittatur, aut Christus: ut alia omittam, si uxori maritus displicuerit Christianus, eique proposuerit aut à se divortium, aut à Christo. Hic ille quid eligat, nisi Christum? Hoc & de filiis atque parentibus, hoc de fratribus & sororibus intelligitur, propter Christum omnes esse dimittendos, cùm proponitur ista conditio, ut Christum dimittat, si illos secum habere desiderat. Hoc ergo & de domo atque agris, hoc de iis rebus quæ jure pecuniario possidentur, hoc loco accipiendum est. Similiter enim etiam de his non ait: Quicumque vendiderit propter me quæcumque licitum est vendere, sed quicumque dimiserit. Fieri enim potest ut dicatur Christiano ab aliqua potestate, Aut Christianus non eris, aut si in hoc permanere volueris, domum possessionesque non habebis. Tunc verò etiam illi divites, qui in suis divitiis sic statuerant permanere, ut ex earum bonis operibus promererentur Deum, hæc dimittant potiùs propter Christum, quàm propter hæc Christum, ut accipiant in hoc sæculo centuplum, cujus numeri perfectione significantur omnia. Fidelis quippè hominis totus mundus divitiarum est; fiuntque hoc modò quasi nihil habentes, & omnia possidentes: & in futuro sæculo possideant vitam æternam, ne propter ista dimisso Christo, in mortem præcipitentur æternam. Hac quippè lege & conditione, non illi tantùm qui mentis excellentiâ perfectionis consilium receperunt, ut vendita sua pauperibus distribuerent, & humeris ab omni sæculi hujus sarcina liberioribus levem Christi sarcinam ferrent; sed etiam quisquis infirmior, & illi glorioSissimæ perfectioni minùs idoneus, qui tamen meminerit se veraciter esse Christianum, cùm audierit sibi proponi, quòd, nisi hæc omnia dimiserit, dimissurus est Christum, apprehendet potiùs turrim fortitudinis à facie inimici: quia cùm eam in sua ædificaret fide, computavit sumptus quibus perfici posset, id est, eo animo accessit ad fidem, ut huic sæculo non solùm verbis renuntiaret: quia etsi emit aliquid, tamquam non possidens erat; etsi utebatur hoc mundo, tamquam non utens erat, non sperans in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* C *Cùm enim omnis qui renuntiat huic sæculo, sine dubio renuntiet omnibus quæ sunt ejus, ut possit Christi esse Discipulus: profectò renuntiat etiam divitiis suis, si quas habet; aut sic ut eas omnino non diligens totas distribuat indigentibus, & superfluis exoneretur sarcinis: aut sic ut plus diligens Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ita utatur illis ut facilè tribuens & communicans, thesaurizet in cœlo; paratusque sit quemadmodum parentes & filios, & fratres, & uxorem, hoc modo & istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit, ut nisi dimisso Christo eas habere non possit. Nam si aliter huic sæculo renunciat quando accedit ad fidei sacramentum, facit quod de Lapsis beatus Cyprianus ingemit, dicens,* Sæculo verbis solis renuntiantes, & non factis. *De hoc quippe dicitur, cùm veniente tentatione* D *magis ista metuit amittere, quàm Christum negare, Ecce homo qui cæpit ædificare, & non potuit perficere. Ipse est etiam qui cùm adhuc longè esset adversarius ejus, misit legatos quærens pacem; id est, nondum affligente, sed adhuc imminente ac minante tentatione, ut iis non careat, quæ plus diligit, ad relinquendum Christum negandumque consentit. Et multi sunt tales, qui etiam putant sibi ad augendas opes suas, & multiplicanda delectamenta terrena, Religionem suffragari debere Christianam, Sed non sunt tales divites Christiani, qui licet ista teneant, non tamen ab eis ita tenentur, ut hæc Christo anteponant; quia veraci corde sæculo renunciarunt, ut nullam spem in talibus ponant. Hi uxores & filios, universasque familias ad Christianam Religionem tenendam sanâ erudiunt disciplinâ. Horum Domus hospitalitate ferventes, recipiunt justum in nomine justi, ut mercedem justi accipiant. Frangunt esurienti panem suum, nudum vestiunt, captivum redimunt, thezaurizant sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Et si fortè pro fide Christi pecuniaria damna perpetienda sunt, oderunt divitias suas: si suorum orbitates vel separationes pro Christo minatur hic mundus, oderunt parentes, fratres, filios, uxores: postremò si de ipsa hujus corporis vita cum adversario paciscendum est, ne desertus deserat Christus, oderunt insuper animam suam. De iis quippe omnibus mandatum acceperunt, quòd aliter discipuli Christi esse non possint.*

S. August. Epist. 157 alias 89. c. 4.

Luc. 14. 30.

16. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores*, &c. *propter me, centuplum accipiet*, &c. Habetis, filii Adam, promissionem vitæ quæ nunc est, pariter & futuræ, ut obstruatur os loquentium iniqua, & *confundantur omnes iniqua agentes supervacuè*. An non supervacuè penitùs agit iniqua; qui non modò fructuosiùs, sed & jucundiùs; non modò salubriùs, sed & suaviùs Deo poterat servire quàm mundo?..... Quid insaniæ est, quòd cunctantur homines relinquere simpla pro centuplis? Ubi est cupidus, ubi ambitiosus, ubi conquisitor hujus sæculi? Quid ad fidele negotium & nundinas quæstuosissimas avaritia intepuit & obdormivit humana? Cui Judæo id negares, ô homo, qui in vanum accepisti nomen Domini nostri Jesu Christi? Cui sacrilego dare quicquid habes pro centuplo cunctareris? Sed execrabilis tibi est manus Domini ut nullam ab eo commutationem recipere, non ei in ratione dati vel accepti communicare penitùs acquiescas. An fortè non ex odio, sed ex incredulitate detrectas? Nam id mihi, fateor, credibilius est. Nemo enim perire magis optaret minimæ cujuspiam consolationis obtentu, quàm maxima cum exsultatione salvari. Sed non est omnium fides, ne eorum quidem qui nomine tenus sunt fideles..... *Centuplum accipiet*, &c. Sed quomodo, inquis, possunt hæc fieri? Qua ratione accipit centuplum, qui nihil sibi reliquit ex omnibus? *Tollite*, inquit, *jugum meum super vos*, & *invenietis requiem*. Mira novitas, sed ejus qui nova omnia facit. Jugum tollens, invenit requiem: relinquens omnia, centuplum habet. Noverat hoc & ille nimirum homo secundùm cor Dei, qui ei loquebatur in Psalmo: *Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto*? Annon fictus in præcepto labor, onus leve, suave jugum, crux inuncta? Hujus rei sacramentum est, quòd in Dedicatione Ecclesiarum, depictas in pariete cruces oleo sancto Pontifex linit. Sic & olim quando Abrahæ dictum est, *Tolle filium tuum, quem diligis Isaac, & offeres mihi eum in holocaustum*, labor fictus est in præcepto. Oblatus siquidem *Isaac sanctificatus est, non mactatus*. Et tu igitur si vocem Domini audieris intus in animo, & dicatur tibi ut offeras tuum Isaac, tuum quodcumque est gaudium immoles Deo, fideliter & constanter obedi. Quicquid affectus proprius judicet, securus esto: *Non Isaac, sed aries morietur; non peribit tibi lætitia, sed contumacia*. Sed multi, inquies, relinquunt omnia, qui centuplum non accipiunt. Examinet seriò, qui centupli gratiam sibi deesse causatur, an perfectè omnia reliquerit. Neque enim potest solvi Scriptura, quæ tam certa veritate subnixa, omnibus id sine exceptione promittit. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, Dominicæ vocis obliti, qui non suam venit facere voluntatem, & in ipsis quoque Sanctorum collegiis proprio aut desiderio, aut fortasse consilio importuniùs adhærentes, sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinentes, quos penitùs abnegasse, & divinæ providentiæ, ac obedientiæ Patrum, consiliis quoque spiritualium virorum debuerant commisisse. Sunt qui propinquis retinent & amicis, quod abjiciunt à semetipsis, pro eorum prosperitate præsenti, inani prorsus & sæculari solicitudine æstuantes: crudeles planè, qui nec proximos diligant tamquam se: crudeles, inquam, vel in se, vel in suos, imò quod verius est, in utrosque. Nemo ergo cùm se videt non omnia reliquisse, centuplum non accepisse miretur. *Pretiosa siquidem divina consolatio est, nec omnino tribuitur admittentibus alienam.*

Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

Psal. 24. S. Bern. in Ev. Ecce nos reliquimus omnia.

Psal. 93.

Genes. 22.

S. Bern. ibid.

A Illud enim in via, hæc in patria est: imò hæc patria, illud via: illud consolatio præsentis laboris, hæc futuræ felicitatis consummatio est. Sic nimirum & operariis hujus sæculi cibus in opere, merces in fine dari: sic militantibus & stipendia ministrantur pro necessitate temporis, & novissimè donativum majus erogatur pro quantitate laboris. Sic & filiis Israël donec terram promissionis intrarent, in deserto Manna non defuit: & ab Ecclesia, post quæsitum Regni cœlestis adventum, quotidianus panis quotidie petitur in Oratione quam ipse Salvator instituit. At fortè ad hæc sæcularis adhuc quispiam dicat: Ostende mihi centuplum quod promittis, & libens universa relinquo. Ut quid ostendam? Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. An potiùs homini ostendenti, quàm Veritati crederes B promittenti? Nisi credideris, non intelliges. Manna absconditum est, quod in Apocalypsi vincenti promittitur. Novum nomen est, quod nemo scit, nisi qui accipit. Videtur enim fortè nonnullis præsentem Sanctorum communionem facultatum pariter & voluntatum, hoc loco centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed non adeò generalis ut possit universaliter omnibus convenire. Quantos enim Sanctorum, aut voluntariè eam deseruisse, ut Anachoretas; aut violentiâ persecutionis, ut Martyres exilio relegatos, humana consolatione novimus caruisse? Datum optimum est centuplum, hoc, desursum descendit à Patre luminum. Annon denique omnia possidet, cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritu Sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi C quòd longe plus quàm centuplum est visitatio Paracleti Spiritûs, & præsentia Christi. *Quàm magna*, inquit, *multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te? Perfecisti eis qui sperant in te.* Hoc centuplum adoptio filiorum est, libertas & primitiæ Spiritus, diliciæ charitatis, gloria conscientiæ, Regnum Dei, quod intra nos est, non utique esca vel potus, sed justitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Gaudium sanè non modò in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus... ..... Hæc gratia devotionis, & unctio docens de omnibus, quàm expertus novit, inexpertus ignorat, quoniam nemo scit nisi qui accipit, Utinam hîc filiorum hominum concupiscentia vigilet, utinam vel curiositas excitetur, ut dicant in cordibus suis: Non videtur D hoc verbum adinventionis humanæ, cui sic consonant uno ore testimonia Scripturarum. Quod si ita est, sine dubio vehementer erramus. Probare libet an hæc ita se habeant, gustare quid hoc absconditum manna sapiat, experiri quod sit hoc centuplum, quale gaudium in Spiritu Sancto. Cras profectò respondebit ei justitia sua, qui id studiosè quæsierit. Confestim ut gustaverit, videbit quoniam suavis est Dominus, non modò tenenti, sed quærenti se, animæ speranti in se.

18. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.* In Christianis enim non coronantur initia, sed finis: & *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*, Nemo se alteri præponat, non innocens pœE nitenti, non pœnitens peccatori. Nemo altum sapiat, sed timeat. *Qui stat, videat ne cadat.* Teneat quod habet, ne coronam ejus alius accipiat. Humiliet se in conspectu Dei, memineritque *Maximum fidei nostræ opus esse humilitatem.* Cum animi celsitudine cordis humilitatem conjungat. *Tenendus* enim *humilitatis & altitudinis modus est: ut corde humiles, sensu verò & animâ simus excelsi.*

Psal. 30.

S. Hilar. in Psal. 130.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

I. SIMILE *est Regnum cœlorum homini patri-familiâs, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam.* Istius parabolæ finis est explicatio superioris sententiæ, *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.* Unde Textus Græcus & Syriaca Versio causalem habent particulam, qua parabolæ istius connexio cum sententia superiori exprimitur hunc in modum, *Simile enim est Regnum cœlorum homini patri-familiâs.* Id confirmat parabolæ conclusio eorumdem constans repetitione verborum : *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi.* Simile est Regnum cœlorum homini patri-familiâs, &c. Ita se habet divinæ dispensationis æquitas in Regno cœlesti, ac siquis pater-familiâs ante solis ortum prodiret in publicum sive in forum, ubi stant operarii conductorem exspectantes, ut eos ad vineæ suæ cultum vocaret atque conduceret. *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.* Argenteum pactus in dies singulos, ut stipendium laboris eorum, misit illios in vineam suam, ut illam colerent.

S. Hieron. Comment in S. Mat.

2. *Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis : Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis.* Circa horam tertiam, quæ Gallico numerandi modo nonæ matutinæ respondet, iterum prodiens, vidit alios in foro stantes & tempus terentes, quos pariter conduxit, non certâ præstituta mercede ; (his enim denarius non debebatur, cùm dies integra non esset) sed indefinita promissione ejus quod æquum erat.

3. *Iterum autem exiit circa sextam, & nonam horam,* id est, circa meridiem, nostro computandi more, & circa tertiam horam pomeridianam ; *& fecit similiter* : id est, stantes operarios pariter conduxit, justâ mercede promissâ, quam ipsius æquitati ac fidei committerent.

4. *Circa undecimam verò*, serò admodum, die ad occasum vergente, *exiit, & invenit alios stantes* in foro, pariter otiosos, *& dicit illis*, exprobrantis & increpantis voce : *Quid hic statis tota die otiosi?* Illi verò ab ignaviæ labe se purgantes, *dicunt ei : Quia nemo nos conduxit.* Per nos non stetit quin operas nostras locaremus, parati eramus ad laborem : sed nemo nos conduxit. Nostra infelicitas est, quòd aliis vocatis fuerimus prætermissi, non ignavia. *Dicit illis* : Ut ut se res habeat, *Ite & vos in vineam meam.*

5. *Cùm serò autem factum esset*, cùm sol occidisset, quo tempore finis est operarum, juxta illud : *Ortus est sol.... Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam*, dicit Dominus vineæ *Procuratori suo*, seu Præfecto domûs : *Voca operarios*, quorum mercedem apud me manere nolim usque in crastinum contra præceptum Legis : *& redde illis mercedem*, seu diurnum stipendium, *incipiens à novissimis usque ad primos* ; ab iis qui ultimi advenerunt, usque ad illos qui primi omnium sunt conducti ; id est, nullo inter ipsos facto discrimine.

Psal. 103 22.

Levit. 19 13.

6. *Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios*, æquale stipendium, singuli denarium accepêre. *Venientes autem & primi*, qui primo diluculo in vineam vocati, solida die laboraverant, *arbitrati sunt quòd plus essent accepturi*, quòd majori mercede donandi essent, *acceperunt autem & ipsi singulos denarios*, parem iis, qui novissimi venerant, mercedem. *Et accipientes murmurabant adversùs patrem-familiâs*, obloquebantur, (ut hujusmodi hominum mos est in similibus rerum circumstantiis) dicentes : *Hi novissimi unâ horâ fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus.* A Hi qui novissimi omnium in vineam venêre, unâ dumtaxat horâ fecerunt opus, & pari mercede illos numerasti, ac nos qui die solida laboravimus, & meridianum fervorem sustinuimus.

7. *At ille respondens uni eorum*, pro omnibus, illique fortè qui cæteris impotentiùs murmurabat, *dixit* : *Amice, non facio tibi injuriam : nonnè ex denario convenisti mecum?* Reddidi quod debebam, pacta mercede te non fraudavi ; quæ igitur tibi conquerendi ratio? *Tolle quod tuum est, & vade : volo autem & huic novissimo dare sicut tibi.* Nihil tua refert, si huic novissimo ex mera liberalitate mea æqualem mercedem rependere velim ac tibi, quamvis brevissimo tempore laboraverit. *Aut non licet mihi quod volo facere?* Secundùm textum Græcum intelligendum est, *in meis*, seu de meis rebus : quod & Syriaca Versio sic exprimit : *Nonnè mihi licet quod volo facere iis quæ ad me pertinent?* Persica : *In administratione opum mearum ipse arbiter sum, ut quicquid volo faciam ; vobis verò de negotio meo arbitrium nullum est.* Arabica : *An non datur mihi ut faciam quod volo de bonis meis?* Æthiopica : *An non licet mihi quod volui facere cum substantia mea?*

An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Meamne liberalitatem aliis invides? Malus oculus invidiam significat, quòd ex oculis invidia potissimùm eluceat. Confer cum *Proverb.* 33. 6. *Ecclesiastici* 31. 14. & *Marci* 7. 21.

8. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi.* Ita fiet in regeneratione seu in die Resurrectionis & Judicii generalis, ut multi qui hoc in mundo abjectissimi fuerunt, & ob paupertatem, humilemque conditionem contemptui habiti, vel etiam ob præcedentia peccata, primi fiant in cœlesti gloria : è contrario qui primi fuerant in hoc mundo, ut Scribæ, Pharisæi & similes, fiant novissimi, & à vita æterna excludantur. Sive, Judæi qui *primi* erant in promissionibus & vocatione, erunt *novissimi*, ceu reprobi foras expellentur : Gentiles verò, tametsi posteriùs vocati, *erunt primi* ac beatitudinis æternæ mercede donabuntur. Hoc sensu Pharisæis dicitur infra, Cap. 21. *Amen dico vobis, Quia Publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei.* Quibus verbis significatur, Publicanos & meretrices, qui Joanni viam justitiæ demonstranti crediderunt, & pœnitentiam egerunt, Regno Dei donandos esse : Pharisæos verò qui non crediderunt ei, nec pœnitentiam egerunt, à Regni cœlestis possessione excludendos. Eodem sensu *Lucæ* 13. 28. Judæis ait : *Cùm videritis Abraham & Isaac & Jacob & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro, & accumbent in Regno Dei. Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi.* Parabolæ itaque istius finis ac scopus in eo positus videtur, uti Christus demonstrat, Regni cœlestis, & æternæ salutis adipiscendæ modum ac rationem ex humanis judiciis non æstimari : neque ex eo quod in usu hominum & consuetudine versatur : sed sola Dei gratuita voluntate, ac pro ejus arbitrio totum illud administrari : fierique sæpissimè ut quos quisque idoneos maximè putet ad æternam felicitatem obtinendam, & ad eam jure suo quodam admittendos ; ii tamen præter omnium opinionem ab ea excidant : contra verò, quos illius beatitudinis ac regni numquam participes futuros haberet humana suspicio, eos præter omnium opinionem compotes fieri. Hunc esse Parabolæ sensum ac finem, clausula illa nos docet : *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Hinc enim perspicuum esse colligunt Interpretes eruditi, solos ibi electos opponi reprobis, cùm omnes vocati fue-

rint, nec de majori aut minori gloria electorum agi. Cætera quæ isti Parabolæ inseruntur, ad illius sensum & finem non pertinere, sed solùm ad ornatum, velut emblemata quædam & circumstantias minimè necessarias ad significationem. Parabolas scilicet non omnibus suis partibus rei significatæ respondere; nec oportere omnia quæ continent verbatim scrutari; sed scopum intelligere ad quem institutæ sunt, eoque percepto & usurpato nihil ampliùs inquirere; tradunt Tertullianus, S. Joannes Chrysostomus, & S. Augustinus. Quamobrem non adeò anxiè scrutandum est, quid significet unus omnibus datus denarius, quid laboris operæque dispar mora, quid maturiùs conductorum quærela & murmuratio, & id genus alia, quæ adornandæ & instruendæ similitudini serviunt, quâ id unum quæritur, ut intelligant totum salutis Regnique cœlestis negotium ex Dei arbitrio & voluntate pendere. Apostoli testimonio ac suffragio mysterii istius fides confirmatur. *Gratiâ*, inquit, *salvati estis per fidem: & hoc non ex vobis. Dei enim donum est: non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Neque tamen merita bonorum operum propterea excluduntur: sed cùm & *bona ipsa vita, cui æterna vita redditur, Dei gratia sit, & ipsa æterna vita gratis datur, quia gratis data est illa cui datur*; (inquit S. Augustinus libro *De Gratia & Libero Arbitrio*, cap. 8.) Alludit autem potissimùm Christus ad Judæorum abdicationem, qui filii Regni vocantur, & adoptionem Gentium? Unde Judæis infra comminatur: *Ideo dico, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Illi enim (inquit S. Hieronymus) *juxta vocationis ordinem primi fuerunt, & appellabantur caput: nos secundi, qui dicebamur cauda, versi sumus in caput, & Dei appellamur filii.* Sanè S. *Augustinus* libro 2. *De Peccatorum Meritis & Remissione*, cap. 18. parabolam istam sic accepit, ut quos temporiùs conduxit Pater-familiâs, & quibuscum pactus est de denario, reprobos intelligat, quibus Deus ex justitia reddit quod merentur; novissimos autem, electos, quibus gratiam & misericordiam indulget. *Quare autem* (inquit) *illos velit convertere, illos pro aversione punire: quamquam & in beneficio tribuendo nemo justè reprehendat misericordem, & in vindicta exercenda nemo justè reprehendat veracem: sicut in illis Evangelicis operariis, aliis placitam mercedem reddentem, aliis etiam non placitam largientem, nullus justè culpaverit: consilium tamen occultioris justitiæ penes ipsum est.*

Tertull. lib. de Pudicit. c. 9. S. Ioannes Chrysost. Hom. 64. in Matt. S. August. lib. 22. Contra Faustum c. 94. & lib. 16. de Civit. Dei c. 11. Ephes. 2. 8.

Matt. 21. 43. S. Hieron. in c. 11. Isai.

9. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Multi exteriùs, per Evangelii prædicationem; interiùs etiam per gratiæ subministrationem ad fidem & charitatem vocati; pauci autem ex illis electi sunt ad regnandum cum Christo. Quicumque enim electi, sine dubio etiam vocati; non quicumque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi, qui *secundùm propositum vocati*, qui etiam prædestinati atque præsciti. Electi sunt ad regnandum cum Christo; non quomodo electus est Judas ad opus cui congruebatur. Ab illo quippè electus est, qui novit bene uti etiam malis, ut & per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur. Cùm itaque audimus, *Nonnè ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est?* Illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum Regnum suum, illum ad fundendum sanguinem suum ..... *Horum fides quæ per dilectionem operatur, profectò aut omnino non deficit, aut si qui sunt quorum deficit, reparatur ante quàm vita ista finiatur, & deletâ, quæ intercurrerat iniquitate, usque in finem perseverantia deputatur. Qui verò perseveraturi non sunt, ac sic à fide Christiana & conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat; procul dubio nec illo tempore, quo bene pièque vivunt, in istorum numero computandi sunt. Non enim sunt à massa illa perditionis præscientiâ Dei & prædestinatione discreti; & ideo nec secundùm propositum vocati; ac per hoc nec electi: sed in eis vocati, de quibus dictum est*, Multi vocati; *non in eis de quibus dictum est*, pauci verò electi. *Et tamen quis neget eos electos, cùm credunt, & baptizantur, & secundùm Deum vivunt? Planè dicuntur electi à nescientibus quid futuri sint, non ab illo qui eos novit non habere perseverantiam quæ ad beatam vitam perducit electos, scitque illos ita stare, ut præscierit esse casuros.*

Rom. 8.

Ioann. 6. 71. S. August. lib. de Corrept. & Gratiâ c. 7.

10. Ut ut verò explicetur illa parabola, in cujus interpretatione antiqui Patres non omnino conveniunt, ex denarii tamen æqualitate qui omnibus operariis, quamvis inæquali labore functis pariter datus est, perperam colligebat Jovinianus æternæ compensationis & gloriæ, proindeque & meritorum, in beatis omnibus æqualitatem. *Unus enim denarius non unum est præmium; sed una vita, & una de gehenna liberatio.* Æqualis omnium Sanctorum salus; licèt salutis pro labore diversa sit gloria. *Hoc denario vita significatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vivit; quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates.* Alia est *enim* gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum: stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. *Tamquam stellæ Sancti diversas mansiones, diversas claritates tamquam in cælo sortiuntur in Regno: sed propter unum denarium nullus separatur à Regno; atque ita Deus erit omnia in omnibus: ut quoniam* Deus charitas est, *per charitatem fiat, ut quod habent singuli commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cùm amat in altero quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.*

S. Hieron. lib. 2. contra Iovinianum & Epist. 146. S. August. Tract. 67. in Ioann. 1. Cor. 15.

11. *Et ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim Discipulos secretò, & ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.* Ex Ephrem civitate, quò secesserat post Resurrectionem Lazari, ut Pharisæorum invidiam declinaret, & ubi cum Discipulis suis aliquandiu moratus est, ascendit Jesus Jerosolymam, ultimum vitæ suæ Pascha celebraturus: dum porrò iter faceret, duodecim Discipulis suis à comitatu pauliper segregatis & subductis, passionem ac mortem suam prædicit, ut eos ad tentationem præparet, ne ex Passione sua & Crucis ignominiâ scandalizentur. Tribulatio enim fit levior cùm expectantibus & paratis advenit, quàm si repentina opprimeret. Crebrò autem hanc illis prædictionem repetit, ut discant ipsum Passionis & mortis suæ prætium, eam sponte ac liberè suscepisse. *Ecce*, contestantis est ut memoriam præscientiæ hujusmodi in cordibus recondant. *Ascendimus:* Videte quia voluntariè vado ad mortem, meque ipsum offero, quia volo, ut Prophetia impleatur; *Oblatus est, quia ipse voluit.* Cùm ergo me in Cruce pendentem videritis, ne putetis me hominem esse tantùm: nam etsi posse mori hominis est; velle tamen mori, hominis non est. *Ecce*, jam imminet tempus, quod sæpè vobis prædixi. *Et Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis.* Tradar ego ab uno ex Discipulis & domesticis meis, Principibus Sacerdotum, qui sanctimoniâ: & Scribis, qui eruditione & scientia Legis præcellere cæteris deberent: qui tamen *condemnabunt* me *morte.* Damnarunt autem, non sententiam judiciali potestate pronunciando, sed præjudicio auctoritatis suæ, declarando & conclamando *Reum mortis.* Marci 14. v. 64: *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam, quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.* Confer cum *Matth.* 27. 1. 2. & 3. Non alio quàm Crucis supplicio Christus mori volebat, ut implerentur Prophetarum oracula. Hoc autem supplicii genere ipsum afficere Judæi non poterant, cùm usitatum apud illos non esset. Unde Pilato illis permittenti ut Christum secundùm Legem suam judicarent, responderunt (ut S. Joannes observat) *Nobis non licet interficere quemquam. Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus*: Scilicet,

Ioann. 11. 54. S. Hieron. in hunc locum. S. Ioannes Chrys. Hom. 66. in Mat. Auctor Operis imperf. in Matt. Isai. 53. 7. Ioann. 18. 31. 32.

Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Tradent Pilato, ejusque Consilio & Satellitio. Act. 10. 27. *Convenerunt enim verè in civitate ista adversùs Sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius-Pilatus, cum Gentibus, & populis Israël, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.* Ostendit autem Christus facinoris indignitatem, quòd ad se perdendum illorum operâ usuri essent, quorum etiam contactum defugiebant. Sic Davidis facinus in URIÆ nece ostenditur 2. Regum. 12. 9. *Et interfecisti eum gladio filiorum Ammon.* Tradent eum Gentibus illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Quamvis enim Judæi disertis verbis à Pilato non petierint ut Christus flagellaretur, id tamen ipsis gratum fuit, & eum tradendo malorum omnium, pœnarum, & opprobriorum quæ passus est, authores fuerunt. *Et tertia die resurget.* Spe Resurrectionis suæ mœsta Discipulorum corda solatur. Apostolos hanc prædictionem Christi tunc non intellexisse, S. Lucas observat. *Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis: & non intelligebant quæ dicebantur.* Non quòd verba Christi non intelligerent, sed quòd mortis & resurrectionis ejus nondum caperent Mysteria. Unde S. Marcus illos obstupuisse & timuisse notat. *Erant autem*, inquit, *in via ascendentes Jerosolymam: & præcedebat illos Jesus, & stupebant, & sequentes timebant.* Quomodo timore, stupore, tristitiâ afficiebantur, si non intelligebant? Morte quidem acerbissima & probrosa damnandum intelligebant (quæ verborum Christi erat significatio) sed Mysterium dispensationis hujus non intelligebant, quòd nempe morte sua universo hominum generi salutem esset allaturus. Neque etiam Resurrectionis ejus Mysterium, & quæcumque per eam admirabiliter operaturus erat, intelligebant. Nam alios quidem ab aliis excitatos audierant, & ab ipso Jesu à morte ad vitam revocatos viderant: quòd verò quisquam se ipsum à morte excitasset, ita ut in posterum non moreretur, inauditum erat, eorumque captum superabat.

Luc. 18. 34.

Marci 10. 32.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 66. in Matt.

13. *Tunc accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in Regno tuo.* Cùm Salomone Mater Jacobi & Joannis Christum brevi moriturum, & tertiâ die resurrecturum, Regnique possessionem aditurum audivisset, pro filiis sollicita, cum illis ad ipsum accessit, & coram ipso procumbens, significavit se aliquid pro ipsis petere, quod jure propinquitatis se impetraturum confideret; scilicet ut Regni illius, quod temporale futurum existimabant, primi proceres essent, dignitate & auctoritate ipsi Jesu proximi. Accessit autem, & petiit incrementum filiorum, tum ipsorum instinctu, tum affectu motuque proprio. Et quidem quòd filii matrem impulerint ut ad Jesum accederet, & pro ipsis rogaret, S. Marcus ostendit, ipsos accessisse & petiisse commemorans; *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Jesus autem dixit eis*, &c. Narrat & S. Matthæus, Christum filiis respondisse, non matri, quòd *ejus preces ex filiorum descendere voluntate* intelligeret, ut S. Hieronymus observat. Ambitûs quidem rei fuisse videntur & filii, & mater, tametsi venialis. *Postulat mater errore mulicbri, & pietatis affectu, nescions quid peteret* (inquit S. Hieronymus.) Matri pro filiorum honore sollicitæ *immoderatior quidem, sed tamen ignoscenda mensura voterum est. Etsi error, pietatis tamen error est*; (inquit S. Ambrosius.) *Nesciunt enim materna viscera patientiam. Etsi voti avara, tamen veniabilis cupiditas, quæ non pecuniæ est avida, sed gratiæ. Nec inverecunda petitio, quæ non sibi, sed liberis consulebat. Matrem considerate, matrem cogitate ..... Considerate feminam, hoc est sexum fragiliorem, quem Dominus propria nondum confirmaverat passione. Considerate Evæ illius primæ mulieris hæredem transfusa in omnes immoderatæ cupiditatis successione labentem, quam Dominus adhuc proprio sanguine non redemerat, nondum inolitam affectibus omnium immodici contra fas honoris appetentiam suo cruore diluerat. Hæreditario igitur mulier delinquebat errore.*

Marci 10. 35.

S. Hieron. in hunc locum. & S. August. lib. 1. de Cons. Evang. c. 64.

S. Ambros. lib. 3. de Fide ad Gratianum c. 5.

14. *Respondens autem Jesus, dixit: Nescitis quid petatis.* Multiplici errore implicita est petitio vestra. Regnum enim meum temporale non est ac terrenum, ut existimatis, sed spirituale; & ipsis Virtutibus Angelicis sublimius. Neque hoc statu idonei estis possessioni primariisque sedibus Regni mei. Sed nec jure cognationis, aut precum ambitu, sed meritis, & laboribus impetratur. Pugnandum ac vincendum est, ante triumphum & coronas. *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Satne virium habetis, ut eamdem sortem subeatis passionum, & mortis, quam ego subiturus sum? Hæc enim via est, qua Regni mei possessio, primæque in eo sedes possunt impetrari. Observant eruditi Interpretes calicis nomine in Scripturis significari sortem, quæ decernente ac moderante Deo cuique obtingit, sive prospera sit, sive adversa: prospera quidem Psalm. 15. vers. 6. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei*, &c. Psalm. 22. vers. 5. *Et calix meus inebrians quam præclarus est!* Adversa verò Psal. 10. 7. *Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Psalm. 115. 13. 14. 15. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Isaiæ 51. 17. *Elevare, elevare: consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad feces.* Jeremiæ 26. 15. *Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israël: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te*, &c. Matth. 26. 39. *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste.* Metaphoram sumptam notant vel ab antiquo more, quos damnatis ad mortem porrigi solebat poculum veneno plenum, ut eo epoto extinguerentur: vel à more conviviorum, ubi pater-familiâs vel honoratissimus quisquis convivio præsidebat, bibendi leges ferebat, & præscribebat quantùm quisque biberet, & quomodo temperatum: quæ leges molestæ erant convivis, & iis liberari magnæ gratiæ loco ducebatur. Unde illud Horatii:

Prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis.

Lib. 2. Satyr. 6.

Hinc nomen *calicis* ad pœnam significandam translatum & usurpatum est apud profanos & Sacros Scriptores. Nonnulli Codices Græci, & Syriaca Versio, & Arabica, & Persica, & Evangelium secundùm Hebræos, hoc loco habent post hæc verba, *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* ET BAPTISMATE, QUO EGO BAPTIZOR, BAPTIZARI? Verùm melioris notæ Codices hanc sententiam non habent, à Vulgata nostra Versione Latina abest, nec eam agnoscunt SS. Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, nec ipsis antiquior Origines Tom. 16. in Matthæum, ubi cùm illam ex S. Marco citet, argumento est in Codices nonnullos Græcos irrepsisse; ex margine translatum in Textum ab imperitis librariis; cùm nota marginalis ex marci 10. capite accepta esset, ubi sic loquitur Christus Vers. 38. *Potestis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Baptismi porrò nomine idem significat quod nomine calicis, passionem scilicet ac mortem; metaphoricâ locutione, quâ res adversæ & calamitates in Scriptura Sacra sæpè comparantur gurgitibus aquarum, quibus veluti submerguntur qui vexantur. Duas martyrium significationes comprehendit, quarum altera *calix salutaris* appellatur; alia autem *baptisma*: & quatenus labores aliquis sustinet, calix est ab eo ebibitus, qui illata sibi

Psal. 8. Vers. 1. 2. & 3. Origenis Tom. 16. in Matth. Edit. Huetii

„ omnia perfert, dolores suscipit ac veluti haurit, eosque
„ nec repellit, nec ejicit, vel evomit: Baptisma autem est,
„ quatenus remissionem peccatorum adipiscitur qui mala
S. Ioan. Chrys. Hom. „ sustinet, ut exponit Origenes. Suum autem baptisma
66. „ Christus vocat, ut magnam orbi futuram expiationem per
„ passionem suam significet.

14. *Dicunt ei: Possumus.* Parati sumus tecum mori. Non intelligebant, quod se posse tam confidenter affirmabant. Id pollicebantur non tam ex fiducia suæ fortitudinis, quàm ex ignorantiâ suæ fragilitatis: sicut enim bellum dulce inexpertis videtur, ita & martyrium.

Auctor. Operis Imperf. in Matt.

15. *Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Martyrii gratiam & coronam ipsis promittit. Idque impletum
Act. 12. Tertull. lib. de Præscript c. 36. S. Hieron. in hunc locum & lib. 1. cont Iovin. & in Catal. Script. Eccles. in Ioanne Eusebius lib. 3. Histor. Eccles. c. 31. est, cùm Jacobus gladio cæsus est jussu Herodis: Joannes autem ejus frater propter martyrium missus est Romæ in ferventis olei dolium, & in Pathmos insulam relegatus, ubi multas calamitates passus est: unde bibit calicem confessionis, quamvis sanguinem revera non fuderit. Certè Policrates Ephesiorum Episcopus in Epistola ad Victorem Romanum Episcopum, cujus fragmentum refert Eusebius, Joannem Apostolum *Doctorem & Martyrem* appellat. *Calicem quidem meum bibetis*, patiemini pro fide & confessione nominis mei. *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis*; quatenus homo sum. Rogatus enim à muliere quasi homo, ut ad dexteram vel ad sinistram filios ejus sedere pateretur; quia illa quasi hominem rogaverat, & Dominus quasi tantummodò homo de sua passione
S. Ambros lib 5. de Fide c. 6. respondit: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Itaque quia secundùm carnem de passione sui corporis loquebatur, *demonstrare voluit quòd secundùm carnem quidem subeundæ passionis nobis exemplum ac similitudinem derelinqueret, secundùm humanam autem conditionem non sedis supernæ consortia donaret. Hoc est enim quod dixit*, Non est meum, *sicut alibi*, Mea doctrina non est mea: *quia quæ divina sunt, non sunt carnis eloquia.* Vel, *non est meum dare vobis.* Quamquam enim meæ sit potestatis & officii sedes & præmia in cœlesti Regno dare; non est tamen meum dare vobis quia petitis, aut quia cognati mei estis, non est meum dare vobis qui nondum meruistis, sed quibus paratum est à Patre meo, propter merita conferendum. Non
S. Hieron. in hunc locum. enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit. *Non est enim acceptio personarum apud Deum: sed quicumque talem se præbuerit ut Regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet, quod non personæ, sed vitæ paratum est. Si itaque tales estis qui consequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphantibus & victoribus præparavit, vos quoque accipietis illud.*

His igitur verbis, *Non est meum dare vobis*, non significat Christus ad se non pertinere cœlestium distributionem præmiorum, immò potiùs sui esse officii, suæque potestatis hos præ illis in primariis Regni sui sedibus collocare, non tamen immeritos, sed à Patre prædestinatos ut per merita primas in Regno cœlorum obtineant.
Ioann. 5. 22. Quemadmodum ergo Patri non derogat, cùm ait: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*: ita
Luc. 22. 29. nec sibi aliquid derogat, cùm dicit; *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*: siquidem aliàs Regnum cœleste se illis daturum pollicetur: *Ego*, inquit, *dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo, & sedeatis super thronos judicantes duodecim Tribus*
Ioan. 14. 2 & 13. *Israël.* Et rursus ait: *Ego ad Patrem vado, & quodcumque ab eo petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Sacrilegum itaque est asserere quòd Filius dare non possit quòd Pater dare potest; & quòd non possit facere quicquid Pater in nomine ejus fuerit obsecratus. Non ergo dixit,
S. Ambros lib. 5. de Fide c. 5. *Quibus paratum est à Patre meo*, ut tantummodo à Patre poscatur; nam omnia quæcumque à Patre fuerint postulata, se donare memoravit. Quod paratum est à Patre, & à Filio, qui Dominus ac Rex est gloriæ, paratum est: quia ipse & Pater unum sunt. In Trinitate enim quod de singulis dicitur, omnium est, propter inseparabilem operationem unius ejusdemque substantiæ. Cùm igitur ait, *sed quibus paratum est à Patre meo*; cùm Patre intelligi voluit parare sedes gloriæ quibus vellet. *Non est meum dare*, secundùm formam servi; *Non est humanæ potestatis hoc dare, per quod Deus æqualis est Patri.* Non est meum dare; *id est, non humana potestate ista do*, sed quibus paratum est à Patre meo: *sed jam tu intellige, quia si omnia quæ habet Pater mea sunt, & hoc utique meum est, & cum Patre ista paravi.*

S. August. lib. 1. de Trinitate c. 12.

16. *Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus*, Æmulatione carnali, qualis inter Aulicos Principum hujus mundi fervere solet. Nec mirùm cùm nondùm in eos Spiritus Sanctus descendisset, cujus virtute à terrenis illis cupiditatibus purgati sunt. *Jesus autem vocavit eos ad se*, ut eos saluberrimis documentis sanaret, suæque humilitatis exemplo ad modestiam revocaret. Et ait: *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Ab affectando Regni cœlestis seu Ecclesiæ Principatu Discipulos suos Christus deterret, proposito discrimine sæcularis principatus & dominationis, qualem Gentium Deum ignorantium Reges exercebant, & Ecclesiastici Regiminis, cui Apostoli, & eorum successores Episcopi destinati erant. Sæcularia imperia ambitiosiùs appeti mirum non est, ut quæ ad imperantiam utilitates, factum, ac voluptates converti soleant. Qui autem in Regno meo excellendi desiderio tenentur, illi sciant sibi majus quàm cæteris onus ministerii ac servitutis incumbere; non propria, sed eorum quibus præsunt, commoda quærere; se ipsos pro eorum animabus & salute devovere ac lubenter impendere debere. Hinc S. Paulus
2 Cor. 12. 14. ait: *Non quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 66.

17. *Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Qualis Rex, tales sint qui Præfecturas primarias in Regno gerunt. Exemplum igitur meum imitari vos oportet. Ego enim Rex & Dominus omnium non veni in hunc Mundum ut hominum satellitio & ministerio utar ad splendorem & pompam, non ut meis rationibus serviam, non ut opes & delicias consecter, non ut subditos pro gloria & magnitudine mea tuenda morti exponam, ut sæculi Reges solent: sed ut hominum saluti & utilitati serviam, laboribus, peregrinationibus, prædicatione, miraculis, ipsa sanguinis mei effusione ac vitæ oblatione serviam, ipsam ut pretium redemptionis tradendo *pro multis*, sive pro omnibus, qui simul multi sunt. 2. Corinth. 5. 14. & 15. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Et 1. ad Timoth 2. 6. *Unus enim Deus: Unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Maluit tamen hîc *pro multis*, quàm pro omnibus sanguinem suum effundendum in redemptionem dicere, ut mortis ac redemptionis suæ fructum in multos redundaturum significaret, qui in ipsum crediturí erant, non Judæos solùm, sed & Gentiles. Unde infra cap. 26. Sanguis Christi dicitur effundendus *pro multis in remissionem peccatorum.* Et Joannis 11. 52. Jesus *moriturus dicitur pro Gente, & non tantùm pro Gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Et ad Hebræos 9. 8. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Quod Isaiæ 53. 11. & 12. prædictum est: *In scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.... Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* In hunc sensum S. Hieronymus: *Non dixit ani-*
S. Hieron. in hunc locum.

mam suam redemptionem dare pro omnibus, sed pro multis, id est, pro his qui credere voluerint.

18. *Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa.* Jesum cum Discipulis suis Jericho exeuntem magna populi frequentia secuta est. *Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Jesus transiret: & clamaverunt dicentes, Miserere nostri, Fili David.* Una & eadem Historia est, quam & S. Marcus cap. 10. & S. Lucas cap. 18. commemorant. Unum enim miraculum à tribus Evangelistis narrari, ex circumstantiis compertum est. Quia porro duorum illorum cæcorum alter erat altero notior, unius tantùm meminerunt duo posteriores Evangelistæ, cujus & nomen appellat S. Marcus *Bartimæum, filium Timæi.* Ait quidem S. Lucas miraculum istud factum esse cùm Christus appropinquaret Jericho; alii Evangelistæ, cùm Jericho exiisset. Sed tamen nulla inter illos discordia est, nulla miraculi diversitas. Ut enim Viri Eruditi observant, τὸ *appropinquare* non semper motum ad locum, sed sæpè distantiam tantùm significat; ut Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquasset Bethphage & Bethaniam*: & tamen Bethaniam jam transierat. Sensus ergo est: cùm Jesus non procul distaret ab oppido Jericho, *Cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cùm audiret turbam præteruntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quòd Jesus Nazarenus transiret. Et clamavit dicens: Jesu fili David, miserere mei.*

S. August. lib. 2. de Consensu Evang. c. 16.

Luc. 18. 35.

19. *Turba autem increpabat eos ut tacerent*, quia vel putabant eos stipem tantùm rogasse mendicorum instar cæterorum, vel eorum clamorem Jesu nihil responderi molestum fuisse. *At illi magis clamabant dicentes, Domine miserere nostri, Fili David.* Clamabant fortius, ut supra turbæ strepitum à Jesu exaudirentur; ac geminato clamore, invictæ fidei & ardentis desideriis specimen præbentem. *Miserere nostri, Fili David*, tu qui Davidi promissus es, ex semine David secundùm carnem nasciturus, verus Messias, mundique Salvator. *Et stetit Jesus, & vocavit eos*, seu, *vocari præcipit*, ut SS. Marcus & Lucas referunt. *Et ait: Quid vultis ut faciam vobis?* Non ignorans interrogat, sed ut supplicantium fides manifesta fieret, evidensque ac fructuosum esset miraculum. *Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.* Quod præstare, Dei proprium opus est. Genes. 20. 19. *Aperuitque oculos ejus Deus.* 4. Regum 6. 17. *Cumque* orasset Elisæus, ait: *Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit.* Psal. 145. *Dominus illuminat cæcos.* Isaiæ 35. *Deus ipse veniet, & salvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum.* Jesum itaque Messiam & Deum agnoscunt, qui ipsum supplices orant ut eorum oculos aperiat. *Miserius autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum.* Tetigit ut homo, sanavit ut Deus. *Præstat enim Artifex quod natura non dederat; aut certè quod debilitas tulerat, Misericordia donat.* (inquit S. Hieronymus.) *Et confestim viderunt.* Natura enim paulatim, Deus momento producit opus. Statim itaque ac vivifica Christi manu tacti sunt, visum recepere, *& secuti sunt eum*: ut gratum animum erga benefactorem suum testarentur, ejusque potentiam prædicarent.

Marci 10. 49.

Lucæ 18. 40.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 67. in Matt.

S. Hieron. in hanc locum.

Sensus Moralis.

S. Gregor. M. Hom. 19. S. August. serm. 87.

1. SIMILE *est Regnum cœlorum homini patri-familiâs, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*, &c. Pater-familiâs Deus Optimus Maximus, Vineam habet, universalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel justo usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Exiit Deus primo mane, & per creationem, & per Incarnationem Filii sui, & omnes homines, maximè verò Fideles vocavit ad laborem in vinea sua exercendum, justitiæ scilicet Christianæ opera. Singulis autem horis diei, id est, singulis vitæ hujus mortalis ætatibus vocantur & conducuntur ad laborem Tamquam primâ horâ vocati, qui recentes ab utero matris incipiunt esse Christiani; quasi tertiâ pueri, quasi sextâ juvenes, quasi nonâ vergentes in senium, quasi undecimâ omnino decrepiti; unum tamen vitæ æternæ denarium omnes accepturi. *Exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.* Ad erudiendam Dominus plebem suam, quasi ad excolendam vineam suam, nullo tempore destitit operarios mittere; quia & priùs per Patres, & postmodum per Legis Doctores & Prophetas, ad extremum verò per Apostolos, dum plebis suæ mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laboravit. Operator ergo mane, horâ tertiâ, sextâ, & nonâ, antiquus ille Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio dum recta fide Deum studuit colere, quasi non destitit in vineæ culturâ laborare: Ad undecimam verò Gentiles vocantur, quibus & dicitur; *Quid hic statis totâ die otiosi?* Qui enim transacto tam longo mundi tempore, pro vita suâ laborare neglexerant, quasi tota die otiosi stabant. *Nemo*, inquiunt, *nos conduxit.* Nullus vitæ vias nobis prædicavit. Nullus quippe ad eos Patriarcha, nullus Propheta venerat.

S. Gregor. M. ibid.

S. August. serm. 87. alias 19. de Verbis Domini.

Simile est Regnum cœlorum homini patri-familiâs, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Colimus Deum, & colit nos Deus. Sed non sic Deum colimus, ut nos eum meliorem colendo faciamus. Colimus enim eum adorando, non arando. *Ille autem colit nos tamquam agricola agrum. Quod ergo nos ille colit meliores nos reddit; quia & agricola agrum colendo facit meliorem: & ipsum fructum in nobis quærit, ut eum colamus. Cultura ipsius est in nos, quòd non cessat verbo suo exstirpare semina mala de cordibus nostris, aperire cor nostrum tanquam aratro sermonis, plantare semina præceptorum, exspectare fructum pietatis. Cùm enim istam culturam in cor nostrum sic acceperimus, ut eum bene colamus, non exsistimus ingrati agricolæ nostro, sed fructum reddimus quo gaudeat. Et fructus noster non illum ditiorem facit, sed nos beatiores.*

2. *Quid hic statis totâ die otiosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit.* Cùm arguantur otiositatis ipsi quoque quos nemo conduxit: qui jam conducti sunt si otiosi inventi fuerint, quid merentur? *Fides quippe sine operibus mortua est.* Ergo *dum tempus habemus, operemur bonum . . . . . Venit nox, quando nemo potest operari.* Tempus breve est, quo laborare in vinea Domini possumus, æterna merces quam speramus. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Post hanc vitam *Tempus non erit amplius* operandi & merendi, sed in æternum quiescendi & gaudendi, vel sine fine patiendi. Caveamus ne servi inutiles simus. Otiosa vita, damnationis æternæ causa. Homo lege creationis; peccator lege pœnitentiæ; Christianus lege redemptionis & adoptionis suæ ad laborandum pro salute sua tenetur. Vocat nos Deus ad vineam suam colendam omni horâ, in pueritiâ, in juventute, in ætate virili, in senectute. Nisi nos gratiâ suâ vocaret atque præveniret, salutem nostram operari non possemus. Priùs agit in nobis sine nobis, ut sub sequente consensu nostro, bonum quod agimus agat nobiscum. Voluntas quam gratia Dei non prævenit, lumen non habet, sed errat in tenebris, ambages dubiarum ingressa viarum; ardorem non habet, nisi ut in vitia præceps omnimoda mobilitate ruat; vires non habet, nisi ut in vulnera vulnere surgat. Omnis enim mali ex se capax, ad omne bonum impotens est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. *Ite & vos in veneam meam.* Nisi Christus nos quærat, vocet, conducat, applicet ad opus, aut in otio torpescemus, aut opera tenebrarum faciemus; vanitatis causâ, non æternitatis, non salutis æternæ, non Dei intuitu laborantes. *Sine me* (inquit) *nihil potestis facere.* Nihil possumus in negotio salutis nostræ nisi per Christum *creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.*

S. Bern. serm. 2. de purificat. B. Mariæ Virgin.

Gal. 6. 10

Ioan. 9. 4.

S. Augustin.

S. Prosper.

Ioan. 15. 5

Ephes. 2. 10.

3. *Cùm sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos. Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.* Immensa Dei bonitas vult nostra esse merita, quæ sunt ipsius dona. Unus denarius vita scilicet æterna, omnibus qui in ejus vinea laborarerint, in fine vitæ persolvitur, simul omnibus beatæ resurrectionis mercès conferetur. *Erimus in illa mercede omnes æquales, tanquam primi novissimi, & novissimi primi: quia denarius ille vita æterna est, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minùs: quod tamen ad vitam æternam attinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est: quod non habet finem, nec tibi habebit, nec mihi. Alio modo ibi erit castitas conjugalis, alio modo ibi erit integritas virginalis: alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona passionis. Illud alio modo, illud alio modo: tamen quantùm pertinet ad vivere æternum, nec ille plus vivet illo, nec ille plus illo. Pariter enim sine fine vivunt, cùm in suis quisque claritatibus vivat: & ille denarius vita æterna est. Non murmuret ergo qui post multum tempus accepit, contra eum qui post modicum tempus accepit. Illi redditur, illi donatur; utrisque tamen una res donatur.*

S. *August. serm.* 57. *aliàs* 59. *de Verbis Domini.*

„ Cavendum tamen, ne ideo quisque differat venire „ ad vineam, & in ea laborare, quia securus est, quo„ niam quandocumque venerit, ipsum denarium acce„ pturus est. Securus est quidem quod ipse denarius illi „ promittitur, sed differre non jubetur. Numquid enim „ & illi qui sunt ad vineam conducti, quando ad illos „ exibat Pater-familiâs, ut conduceret quos invenit „ horâ tertiâ, & conduxit, dixerunt, Non imus nisi ho„ râ sextâ? aut quos invenit horâ sextâ, dixerunt, Non „ imus nisi horâ nonâ? aut quos nonâ invenit, dixerunt, „ Non imus nisi undecimâ? Omnibus enim tantumdem „ daturus est: quare nos ampliùs fatigamur? *Quid ille daturus sit, & quid facturus sit, penes ipsum consilium est; tu quando vocaris, veni.* Merces enim cunctis æqua„ lis promittitur: sed de ipsa hora operandi magna quæ„ stio est. Si enim illi, verbi gratiâ, qui vocati sunt horâ „ sextâ, in hac ætate corporis constituti, ubi juveniles an„ ni fervent, sicut ipsâ horâ sextâ fervet; si dicerent illi „ juvenes vocati, expecta, audivimus enim in Evangelio, „ quia omnes unam mercedem accepturi sunt, cùm senes „ facti fuerimus horâ undecimâ veniemus, tantumdem „ accepturi, quare laboraturi? Responderetur eis: *Laborare non vis, qui utrum vivas usque ad senectam nescis? Sextâ horâ vocaris, veni. Pater-familiâs tibi quidem etiam undecimâ venienti denarium promisit; sed utrum vivas usque ad septimam, nemo tibi promisit. Non dico usque ad undecimam, sed usque ad septimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide ne fortè quod ille tibi daturus est promittendo, tu tibi auferas differendo.* Si hoc rectè dicitur de infantibus, tamquam ad horam primam pertinentibus; si rectè dicitur de pueris, tamquam ad horam tertiam pertinentibus; si rectè dicitur de juvenibus, tanquam in horæ sextæ flagrantiâ constitutis: quanto magis rectè de decrepitis dicitur, Ecce jam hora undecima est, & adhuc stas, venire piger es? An fortè non exiit ad te vocandum pater-familiâs? Si non exiit, quid est quod loquimur? Nempe nos servi de familia ipsius sumus, conducere operarios missi sumus. Quid ergo stas? *Finisti annorum numerum, festina ad denarium.* Æternæ salutis causâ tota die, & usque ad vesperam, id est, toto vitæ tempore, & usque ad mortem laborandum est, nusquam quiescendum, nusquam otio indulgendum. Quidni laboremus, cùm Christus toto vitæ suæ mortalis decursu, & ad mortem usque crucis, nostri causâ laboraverit? Momentum quidem temporis sufficit ad promerendum vitam æternam, si peccator animo sincero ad Deum conversus fuerit, peccatum oderit, Deum toto corde dilexerit; sed temerariæ præsumptionis reus est, qui in extremo momento divinam misericordiam sibi adfuturam pollicetur, quam toto vitæ tempore contempsit, cùm ad pœnitentiam vocaret, sinumque expanderet. Neque tamen peccator omnium notarum in mortis articulo constitutus ultimum illud momentum elabi sinat, sibique à dæmone præripi desperatione & diffidentiâ de bonitate & misericordia Dei. Nam qui vel horâ undecimâ in vineam domini venerunt, & in ea laboraverunt, eamdem mercedem accipiunt, si laboris brevitatem fervore charitatis compensaverint.

4. *Venientes autem & primi arbitrati sunt quòd plus essent accepturi, & acceperunt singulos denarios. Et accipientes murmurabant adversùs patrem-familiâs, dicentes: Hi novissimi unâ horâ fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstûs. At ille respondens uni eorum dixit: Amice, non facio tibi injuriam ..... Tolle quod tuum est, & vade: Volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi.* Non in laboris diuturnitate, non in propriâ justitiâ, sed in solâ Dei misericordia fidendum est. De nostro minimè gloriandum, cùm nostrum nihil sit. Quid enim habemus, quod non acceperimus? Non vocationis prioritas, non diuturnitas laboris, non austeritas vitæ, non difficultas, aut splendor operum; sed charitas, humilitas, & fidelitas, quam Deus in cordibus per Spiritum-Sanctum secundùm consilium voluntatis suæ diffudit, divinæ liberalitatis mensura est. Christus dona sua singulis membris suis dividit prout vult. Mensurâ quisque suâ sit contentus: proprii doni, gratiæque quam accepit fructus cum fœnore Deo offerat; aliis verò non invideat, se ex seipso nihil mereri certus, & de suo nihil habere præter mendacium & peccatum. *An non licet mihi quod volo facere?* (inquit pater-familiâs.) *Recolamus illos operarios in vinea, qui toto die laboraverunt, & eos qui horâ uni* (inquit S. Augustinus) *nempè causa diversa est impensi laboris, & tamen idem judicium in redditione mercedis. Numquid & hic audierunt murmurantes à patre-familiâs, nisi, Hoc volo? Ita quippe ejus erga alios fuit largitas, ut erga alios nulla esset iniquitas. Et isti quidem utrique in bonis sunt: Verumtamen quantùm ad justitiam spectat & gratiam, potest & de reo qui liberatur, rectè dici reo qui damnatur,* Tolle quod tuum est, & vade; huic autem volo *quod non debetur* donare. An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? *Hic ille si dicat, Cur non & mihi? meritò audiet,* O homo tu qui es, qui respondeas Deo? *Quem certè in uno vestrûm benignissimum largitorem, in te exactorem justissimum, in nullo tamen cernis injustum. Cùm enim justus esset, etiamsi utrumque puniret: qui liberatur, habet unde gratias agat; qui damnatur, non habet quod reprehendat .... In hac re sicut justa est ira ejus, sicut magna est misericordia ejus, ita inscrutabilia judicia ejus.*

S. *August. lib. de Dono perseverantiæ c.* 8.

5. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Qui segni & inerti animo in vinea Domini operantur, & negotium salutis suæ languenti charitate agunt, quamvis à puericia vel juventute Deo se consecraverint, non solùm novissimi fiunt in Regno cœlorum, sed periculo damnationis æternæ se exponunt. Contra verò pœnitentes videmus, qui cùm juvenilibus annis in summa Dei oblivione vixerint, ac suis cupiditatibus abrepti, voluptatum illecebris allecti, in peccata ruerint præcipites; ad Deum tamen maturâ aut etiam inclinante in senium ætate conversi, tanto charitatis fervore ipsi serviunt, ut in ejus Regno primos gloriæ gradus mereantur & consequantur præ illis qui jugum Domini ab adolescentia portaverunt. Ne igitur justus se extollat supra peccatores quantumvis obduratos; sed infra omnes Christiana humilitate se dejiciat; videat ne cadat; teneat quod habet, ne alius coronam ejus accipiat; peccatorem illum, hominem illum nequissimæ & profligatissimæ vitæ, sinceræ pœnitentiæ conatibus, charitatis fervore, se sanctiorem fortè evasurum cogitet,

atque in Regno Dei priorem. Sola humilitas impedire A potest, ne primi fiant novissimi; aut divinam misericordiam & gratiam advocare & obtinere, quâ novissimi fiant primi. *Parum est, ut illud quod in te est bonum agnoscas quod à Deo sit, nisi etiam inde non te extollas super illum, qui nondum habet; qui fortasse cùm acceperit, transiet te. Quando enim erat Saulus Stephani lapidator, quàm multi erant Christiani quorum erat ille persecutor? Tamen quando conversus est, omnes qui se præcesserant superavit.* S. August. Enarrat. in Psal. 70. serm. 1.

Multi sunt vocati, pauci verò electi. Non vocatione, non justitiâ temporali, sed unâ perseverantiâ, quæ Dei donum est omnino gratuitum, innotescunt electi. *Qui* enim *perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Paulus quidem Apostolus fideles omnes complecti videtur sanctorum, electorum, & prædestinatorum nomine. B Nimirum quia latet homines, qui verè sint electi, piè sentiendum est omnes esse, qui fidei & pietatis speciem præ se ferunt, & imagini filii Dei se conformes exhibere S. August. lib. de Corrept. & Grat. c. 9. student. Unde S. Augustinus? *Appellamus ergo eos & electos Christi Discipulos, & Dei filios, quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus; sed tunc verè sunt quod appellantur, si manserint in eo propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo quod cœperunt esse non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt: apud eum enim hoc non sunt, cui notum est quod futuri sunt, id est ex bonis mali.* Paucitas electorum, præ ingenti numero reproborum, salutarem nobis timorem incutiat, cùm nesciamus an amore, an odio digni simus.

6. *Ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte*, &c. Veris tantùm Christi Discipulis datum est nosse mysterium, virtutem, ac fructum Crucis Christi; ideo Christus Jerosolymam ascendens, assumpsit duodecim Discipulos secretò, & cùm illis de Passione sua, & præcipuis ejus circumstantiis, necnon de sua Resurrectione collocutus est. Narravit autem adeò nitidè quomodo tradendus esset primùm Principibus Sacerdotum & Scribis, deinde Gentibus, *ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum*, ut ejus sermo historia magis quàm Prophetia videretur. Passionem suam ac mortem non præscivit solùm, sed ardentissimè desideravit: *Baptismo* (inquit) *habeo baptizari, & quomodo coarctor usque dum perficiatur?* De opprobriis suis, contumeliis, flagellis, cruce, ac morte, non tranquillo tantùm, sed læto animo cogitabat & loquebatur. Ascendamus & nos Jerosolymam cum Salvatore nostro. Passionis ejus, Crucis, mortis, ac Resurrectionis mysteria meditemur. Compatiamur & condoleamus, ut Apostoli, cùm peccata nostra causam fuisse constet, cur traditus sit, contumeliis affectus, crudelissimè flagellatus, morte damnatus, crucifixus. Christi contumelias honoribus sæculi, flagella deliciis ac voluptatibus, crucem bonis omnibus perituris præponamus. Spes resurrectionis, quam nobis à mortuis tertia die resurgens dedit, nos in adversis consoletur, & ad damna quæque, orbitates, ægritudines, contumelias, persecutiones, tormenta, mortem ipsam, si opus fuerit, pro ejus nomine ac gloria forti animo tolerandam accendat & confirmet. *Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in Auctorem fidei & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contemptâ, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversùm semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes: & obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se* Luc. 12. 50. Hebr. 12. 1. 2. 3.

Deus: quis enim filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filii estis.

7. *Tunc accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dicit ei, Quid vis? Ait illi: Dic, ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dextram tuam, & unus ad sinistram, in Regno tuo.* Ambitiosi se humiliant specie tenus, ut ad honores irrepant; ad occursum majoris cujusque decrescunt, ut extollantur: *Fœnerando servitium, mercantur imperium.* Ambitionis vilitatem duo illi Apostoli Jacobus & Joannes non ignorarunt, qui primas in Christi Regno sedes petituri, tempus illud observarunt quo Christus assumpsit duodecim Discipulos secretò, imò seorsim à reliquis Discipulis Christum Dominum convenerunt. Cur honorem ac dignitates petituri, solitudinem quærunt, fugiunt arbitros & testes? *Cùm humano more id facerent, coram omnibus erubescentes dicere, seorsum ab aliis Discipulis Christum convenientes interrogaverunt. Præcesserunt enim, ut remotis arbitris occultiùs loquerentur.* Vides quàm indecora sit ambitio, quæ coram testibus erubescit. Et ne in recessu quidem & solitudine ambitiosum desiderium aperire ausi sunt, sed matrem præmiserunt, quæ pro ipsis Christo supplicaret. *Pudore victi, matris patrocinium assumpserunt.* Quin etiam ipsa mater accedens erubuit postulare, quod pro filiis ambitiosiùs optabat: & fortè penitus obmutuisset, nisi ad loquendum excitaretur à Christo interrogante, *Quid vis?* AMBITIO *mater hypocrysis, latebras amat & tenebras, lucis impatiens est. Ambitio spurcum vitium in imo jacet: videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit. Nec mirum: optato namque necesse est careat, nisi caveat arbitros. Quò enim gloria plus affectatur, eò minùs apprehenditur, ubi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi?* Duplex est ambitio; una nuda & impudens, quæ palam Ecclesiasticas dignitates & sacra ministeria petit & affectat. Talis fuit Thebulis ambitio, qui Ecclesiæ integritatem hæresi sua violavit, propterea quòd *in petitione Episcopatûs repulsam tulerat.* Talis ambitio Valentini, de quo Tertullianus lib. adversùs Valentinianos, cap. 9. *Speraverat Episcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio: sed alium ex Martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Ecclesia authenticæ Regulæ abrupit (ut solent animi pro prioratu exciti præsumptione ultionis accendi) ad expugnandam conversus veritatem.* Talis ambitio Diotrephis, de quo S. Joannes Epist. 3. vers. 9. *Scripsissem forsitan Ecclesiæ; sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos*, &c. S. Joannes Chrysost. Hom. 66. in Matt. S. Bern. Epist. 126 ad Episcopos Aquitaniæ. Hegesippus apud Euseb. lib. 4. Hist. Eccles. c. 21. Tertull. lib. de Habitu muliebri c. 9.

" Alia est ambitio sobria & quodammodo oculata, ut loquitur S. Bernardus, moliens saltem cautè, etsi non castè. " Si valet proficere, clam negotia sua curat. Sin verò; manet in se, & pudoris umbram non deserit. Equidem talis " etsi Deum nondum metuit ad salutem, pro ingenita tamen verecundia honestatem interim retinet, quòd homines reveretur, & publicum erubescit. Talis erat ambitio " filiorum Zebedæi. Ideo Christus interrogat quid velint, non ignorans certè, sed *Ut respondere compulsi, ulcus aperiant, quod sanare Christus intendebat.* Ulcus sanè periculosum ambitio, sic appellata, quòd *concupiscentiâ apud animum ambiente nascatur ad gloriæ votum. Grande scilicet votum, quod non natura, nec veritas, sed vitiosa animi passio concupiscentia commendavit.* S. Joannes Chrysost. Tertull. lib. de Habitu muliebri c. 9.

8. *Respondens autem Jesus dixit: Nescitis quid petatis.* Nesciunt quid petunt, qui Ecclesiasticas dignitates & ministeria sive beneficia ob honorem, opes, & commoda temporalia quærunt, non ob opus sanctum ac laborem suscipiunt. Nesciunt quid petunt parentes, qui filios suos Ecclesiastico statui destinant, non curantes an sint à Deo vocati. Nesciunt quid petunt, qui hæreditate sanctuarium Dei possidere, sive jure cognationis obtinere conantur. De Christo Propheticè scriptum est: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Cur non secundùm ordinem Aaron? Quia, ut ait S. Leo S. Leo serm. 2. in Anniversar. Assumptionis suæ

Magnus, *cùm hujus divini Sacerdotii Sacramentum ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus Sanctus præparavit; ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratiæ gignat Antistitem.* Nesciunt quid petunt, qui absque vocatione, & meritis, ad Ecclesiasticas Dignitates, Sacerdotia, & Ministeria quærunt promoveri. De illis conqueritur Deus Osee 8. 4. *Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi.* Ex se namque, & non ex arbitrio summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potiùs quàm assequuntur. Nullus magis dignus est Ecclesiasticis Dignitatibus, quàm qui se indignum censet. *Meriti prærogativa, est honoris repulsa.* Hinc S. Hieronymus de Nepotiano Sacerdotium recusante: *Quantò magis* (inquit) *repugnabat, tantò magis in se studia omnium concitabat, & mercebatur negando, quod esse nolebat; eoque dignior erat, quò magis se clamabat indignum.* Cœlestis sponsus ter repetitis vocibus sponsam vocat, *Veni de libano sponsa, veni de Libano, veni.* Cur non ad unicam sponsi vocem accurrit? Nimirum quia ad coronam & imperium vocat: *Veni coronaberis.* Prudenter venire metuit, quæ lapsûs periculum non ignorat honoribus & dignitatibus annexum. *Mora hæc non est contumaciæ, sed cautelæ.* Imprudentem & cæcam ambitionem damnat illud sponsæ cœlestis exemplum. *Non exspectantes vel semel vocari, ultro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.*

S. Gregor. M. Pastor. p. 2. c. 1.

Author Serm. sub Eusebii Emiss. nomine editorum Serm. in laudem S. Maximi.

S. Hieron. Epist. 3. ad Heliodorum.

Cantic. 4.

Gilbertus Abbas in Cant.

9. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.* Illi Discipuli gloriam requirebant, qui volebant sedere unus ad dexteram ejus, & alter ad sinistram; *Attendebant quò, & non videbant quà: Dominus eos ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelsa est enim patria, humilis via. Patria est vita Christi, via est mors Christi: patria est mansio Christi, via est passio Christi. Qui recusat viam, quid quærit patriam? Denique & illis hoc respondit quærentibus altitudinem.* Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? *Ecce quà venitur ad celsitudinem quam desideratis. Calicem quippè commemorabat humilitatis atque passionis.* Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? ... *Dominus non illis sedes invidit, sed convallem priùs plorationis ostendit, quasi diceret: Illuc vultis venire, ubi sum ego? Venite quà ego. Quid est, venite quà ego? Per humilitatem. Ego de sublimi descendi, & humiliatus ascendo: Vos in terra inveni, & ante vultis volare quam pasci; priùs nutrimini, educamini, ferte nidum. Quid enim ait? Quomodo illos revocavit ad humilitatem, jam quærentes altitudinem?* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Et illi, etiam in hoc superbi,* Possumus. *Quomodo Petrus,* Tecum usque ad mortem. Fortis vir, donec femina *diceret,* Et iste cum illis erat. *Sic & isti,* Possumus. *Et ille:* Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis. *Non est meum dare superbis. Modò quibus loquor, superbi estis: ideo dixi? Non est meum dare vobis. Sed fortè dicerent, Erimus humiles. Non ergo eritis vos. Ego,* Vobis, *dixi. Non dixi, non dabo humilibus: sed, Non dabo superbis. Qui autem ex superbo fit humilis, non erit qui erat.*

S. August. Tract. 28. in Ioann. n. 5.

S. August. Enarrat. in Psal 103 serm. 3. n. 9.

Calicem quidem meum bibetis. *Duo sunt Martyrii genera, unum in mente, aliud in mente simul & actione. Itaque esse Martyres possumus, etiamsi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippè à persequente, Martyrium in aperto opere est: ferre verò contumelias, odientes diligere, martyrium est in occulta cogitatione.* Jacobus & Joannes, non uterque per Martyrium occubuit, & tamen quòd uterque calicem biberet, audivit. *Et nos igitur sine ferro esse possumus Martyres, si patientiam veraciter in animo custodimus.*

S. Gregor. M. Hom. 10. in Evang.

Si, non dico primas sedes, sed locum aliquem in Regno cœlorum habere volumus, via humilitatis & crucis ineunda est, quam Christus monstravit, aperuit, calcavit. *Quis non velit ire ad exaltationem? Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere: A gradu incipe, & ascendisti.*

S. August. serm. 96. aliàs de Diversis 47.

10. *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Non impotentiam suam, sed justitiam his verbis significat. Quod ut clarius fiat, exemplo rem ante oculos ponamus. Ad editorem munerum atque certaminis, quò multi atque præclari athletæ confluant, duos quosdam ipsi præcipuâ familiaritate conjunctos accessisse fingamus, qui amicitiâ Principis freti, postulare audeant, ut victores ipsi præconio declarati coronentur: quibus illi respondeat, Non est meum id dare, sed quibus labore ac sudore præparatum est. An illum impotentem esse dicemus? Nequaquam, sed justitiam ejus admirabimur, & quoniam non personam, sed rem respicit, laudabimus. Ita Christum dixisse intelligamus: *Sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Discipulos hortabatur, in gratiâ Dei primùm, deinde in laboribus propriis omnem salutem & gloriæ spem reponere: ideo dixit, *Quibus paratum est.* Nam si alii præstantiores videbuntur, si excellentiora quàm vos opera facturi sunt, quo modo illis præponemini? An quia mei Discipuli estis? Nisi igitur primis sedibus dignos vos exhibueritis, bibendo calicem passionis & humilitatis meæ, frustra speratis vos ad illas provehendos.

S. Ioanne Chrysost. Hom. 66.

11. *Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.* Ambitio radix æmulationis & murmurationis. Hinc aliorum peccata majori sæpè peccato ab iis damnantur, qui spirituales videri volunt, cùm tamen carnales sint, ut Apostolus ait: *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonnè carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* Apostoli adhuc carnales erant, nondum in viros spirituales per adventum Sancti Spiritûs immutati. *Jesus autem vocavit eos ad se,* ut eorum tumorem sanaret doctrinâ & exemplo humilitatis suæ, & ait.

1. Cor. 3. 3.

12. *Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit minister vester, & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Ecclesiastica potestas tota in humilitate fundatur, charitati tota consecratur. Pastores Ecclesiæ à fastu sæcularium Principum & imperioso agendi modo alieni esse debent, Christi charitatem & mansuetudinem imitari, subditorum servos per Jesum se exhibere, non dominos. *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.* Se totos gregi devovere, labores suos, tempus, bona, vitam ipsam, si necesse sit, gregis utilitati consecrare: Christi paupertatem, humilitatem, zelum pro animarum salute imitari. *In domo justi viventis ex fide, & adhuc ab illa civitate cœlesti peregrinantis, etiam qui imperant, serviunt eis quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbiâ, sed providendi misericodiâ.* Christus Apostolis suis Ecclesiastici Regiminis formam ac modum præscribens, eorum Successores docet; Ecclesiæque regimen dominationem non esse demonstrat, sed ministerium ac servitutem. *Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. Ergo & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te illorum exceptum numero putes, de quibus queritur Deus:* Ipsi regnaverunt, & non ex me. *Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum.* Se Christi ministrum, se fidelium ser-

1. Petri 5. 3.

S. August. lib. 19 de Civit. Dei c. 14.

S. Bern. lib. 2. de Consideratione c. 6.

vum profitebatur Apostolus, non de principatu, sed de humiliationibus, opprobriis & periculis gloriabatur. *Ministri Christi sunt? (ut minùs sapiens dico) plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.* O præclarum ministerium! Quo non id glorioſius Principatu? *Si gloriari oportet, forma tibi sanctorum præfigitur, Apostolorum proponitur gloria, parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat similem fieri in gloria sanctorum?* *Clamat Propheta:* Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. *Clamat Apostolus*; Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi. *Hoc glorieris, opto semper optimo genere gloriæ, quod Apostoli, quod Prophetæ delegere sibi, reliquere tibi. Agnosce hæreditatem tuam in Christi Cruce, in laboribus plurimis.* Erubesce, superbe cinis; Deus se humiliat, & tu te exaltas? *Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis Auctori? Utinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit Apostolo:* Vade post me satana, quia non sapis ea quæ Dei sunt. *Quoties enim hominibus præesse desiderio, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ Dei sunt.*

2 Cor. 11. 23.

S. Bern. ibidem.

Psal. 138

Gal. 6. 14.

S. Bern. Hom. 2. super Missus est.

Matt. 15.

13. *Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa: & ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Jesus transiret: & clamaverunt dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.* De una cæcitate cordis nemo pene conqueritur, vix ab ea petit aliquis liberari. Illorum deploranda magis cæcitas, qui interiorem illam cæcitatem minimè cognoscunt, imò se maximè perspicaces putant. *Clausi sunt oculi cordis, transit Jesus ut clamemus. Quid est, transit Jesus? Agit temporalia Jesus, agit transitoria Jesus.* Attendite & videte quanta ejus gesta transierint. Natus est de Virgine Maria, numquid semper nascitur? Infans lactatus est; numquid semper sugit? Per ætates cucurrit usque ad juventutem; numquid semper corporaliter crescit? ipsa etiam quæ fecit miracula transierunt, leguntur, & creduntur. Quia enim talia scripta sunt ut legi possent, transibant cùm fierent. Postremò, ne in multis moremur, crucifixus est: numquid semper pendet in cruce? Sepultus est, resurrexit, ascendit in cœlum: jam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur: & divinitas ejus semper manet, & immortalitas jam corporis ejus numquam deficiet. Sed tamen illa omnia quæ temporaliter ab eo gesta sunt, transierunt; & legenda scripta sunt, & credenda prædicantur. In illis ergo omnibus transiit Jesus. Duo cæci juxta viam, duo populi ad quos sanandos venit, unus Judæorum, alius Gentium. *Dominus transibat, cæci clamabant. Quid est, transibat? Transitoria opera faciebat. Secundùm hæc opera fides nostra ædificatur. Credimus enim in Filium Dei, non tantùm quia Verbum Dei est, per quem facta sunt omnia: si enim semper in forma Dei manens æqualis Deo, non semetipsum exinaniret formam servi accipiens; nec sentirent cæci ut possent clamare, Sed cùm operaretur transitoria, id est, humiliaret se, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, clamaverunt duo cæci,* Miserere nostri, fili David. *Quia & hoc ipsum quòd Dominus & Creator David, etiam filius David esse voluit, in tempore hoc egit, transiens hoc fecit.*

S. August. Serm. 88. aliàs 18. de Verbis Domini, c. 10. 11. & 12.

Et clamaverunt dicentes, Domine miserere nostri. *Quid est clamare ad Christum, nisi gratiæ Christi concrucre bonis operibus: Quis est qui clamat ad Christum, ut pellatur interior cæcitas transeunte Christo, id est, dispensante nobis temporalia sacramenta, quibus admoneamur ad æterna capienda? Quis est qui clamat ad Christum? Qui contemnit mundum, clamat ad Christum. Qui spernit sæculi voluptates, clamat ad Christum. Qui dicit non linguâ, sed vitâ,* Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, *clamat ad Christum. Qui dispergit, & dat pauperibus, ut justitia ejus maneat in sæculum sæculi, clamat ad Christum.*

S. August. ibidem.

14. *Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant dicentes: Miserere nostri, fili David.* Turba quæ cum Domino erat, compescebat clamorem quærentium sanitatem. *Bonos Christianos, verè studiosos, volentes facere præcepta Dei, quæ in Evangelio scripta sunt, Christiani mali & tepidi prohibent. Turba ipsa quæ cum Domino est, prohibet clamantes, id est, prohibet bene operantes, ne perseverando sanentur. Clament illi, non deficiant, neque ducantur quasi auctoritate turbarum; nec eos qui priores Christiani facti sunt, malè viventes, & bonis operibus invidentes imitentur. Non dicant, quomodo isti vivunt tam multi, sic vivamus. Quare non potiùs quomodo dicit Evangelium? Quare vis vivere secundùm increpationem turbæ prohibentis, & non secundùm vestigia Domini transeuntis? Insultabunt, vituperabunt, revocabunt: Tu clama quò usque pervenias ad aures Jesu. Nam qui perseveraverint in faciendo talia qualia præcepit Christus, & non attenderint turbas prohibentes, neque magni penderint quòd Christum videntur sequi, id est, quòd Christiani appellantur; sed plus amaverint lucem quam Christus est redditurus, quàm timuerint strepitum prohibentium: nullo modo separabuntur, & stabit Jesus, & sanabit eos. Quomodo enim sanantur oculi nostri? Quomodo per fidem sentimus Christum transeuntem temporali dispensatione, sic intelligamus Christum stantem in commutabili æternitate. Ibi enim sanatur oculus, quando intelligitur Christi Divinitas.*

S. August. ibid. c. 14.

15. *At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.* Quò plura sunt impedimenta conversionis & bonæ voluntatis, eò magis augendus est fervor orationis. Cujus assiduitate per Christi gratiam omnes contradictiones cessabunt, ut tranquillè Deo serviatur. Cum quisque Christianus cœperit bene vivere, fervere bonis operibus, mundumque contemnere; in ipsa novitate operum suorum patitur reprehensores & contradictores frigidos Christianos. Si autem perseveraverit, & eos superaverit perdurando, & non defecerit à bonis operibus, iidem ipsi jam obsequentur, qui ante prohibebant. Tamdiu enim corripiunt, & perturbant, & vetant, quamdiu sibi cedi posse præsumunt. Si autem victi fuerint perseverantiâ proficientium, convertunt se, & dicere incipiunt, Magnus homo, sanctus homo, felix cui Deus concessit. Honorant, gratulantur, benedicunt, laudant: quomodo illa turba quæ cum Domino erat, ipsa prohibebat ne cæci clamarent: sed post quàm illi ita clamaverunt ut mererentur audiri, & impetrare misericordiam Domini, ipsa turba rursùm dicit, *Vocat vos Jesus.* Jam & hortatores fiunt, qui paulò ante corripiebant ut tacerent.

S. August. ibid. c. 17.

Matt. 10.

16. *Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis faciam vobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.* Christus orantes ad se trahit & consolatur. Ascendit oratio, & descendit miseratio. Excitat Deus desideria nostra, ut nos præparet ad recipienda dona sua. Voluntatem nostram non explorat, nisi quam ipse præparavit ut illi obediat. Nostrum consensum exspectat, sed quem ipse per gratiam suam formavit in nobis. Prima gratia est apertio oculorum cordis, ad morbum nostrum miseriamque cognoscendum, ad implorandum auxilium cœlestis Medici & Liberatoris. Cæci dumtaxat visum corporis postulant: sed jam illuminari incipiunt, qui lumen animæ à Deo rogant, qui cæcitatem suam oderunt, qui ejus curationem ferventi oratione postulant. *Domine, ut aperiantur oculi nostri.* Cæci à Domino non aurum, sed lucem quærunt: *Quia etsi habere cæcus quodlibet potest, sine luce videre non potest quod habet. Imitemur eos, quos & corpore & mente illuminatos à Christo videmus. Non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores à Domino, sed lucem quæramus: nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ à nobis communis cum pecoribus cernitur: sed lucem quæramus, quam videre cum solis Angelis possimus, quam*

S. Gregor. M. Hom. 2. in Evang.

nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profectò lucem via fides est. Unde rectè & illuminando cæco protinus respondetur: Respice, *fides tua te salvum fecit.*

17. *Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.* Dei miseratio amor ejus est erga peccatorem; amor Dei fons gratiæ: gratia operatio omnipotentis Dei: hujus operationis effectus, videre quæ agenda sunt, & facere; Deum cognoscere, & amare; credere in Deum, & secundùm fidem operari; oculos aperire, & conjicere in Christum, ejus vitam & præcepta intueri; illum tandem sequi & imitari. *Videt & sequitur, qui bonum quod intelligit, operatur. Videt autem & non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bona operari contemnit. Si ergo* S. Gregor. M. ibid.

A *cæcitatem jam nostræ peregrinationis agnoscimus: si credendo in Redemptoris Mysterium juxta viam sedemus: si exorando quotidie ab Auctore nostro lucem petimus: si eamdem lucem jam per intellectum videndo, illuminati post cæcitatem sumus; Jesum quem mente cernimus, opere sequamur. Aspiciamus quà graditur, & ejus vestigia imitando teneamus. Jesum etenim sequitur, qui imitatur..... Qui ergo in Christum jam credidit, sed adhuc avaritiæ lucra sectatur, in superbiâ honoris extollitur, invidiæ facibus inardescit, libidinis se immunditiâ polluit, prospera quæ in mundo sunt, concupiscit, Jesum in quem credidit, sequi contemnit. Diverso quippè itinere ambulat, si gaudia delectationesque appetit, cui Dux suus viam amaritudinis ostendit.*

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1. Et *cùm appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad Montem Oliveti: tunc Jesus misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi; & si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, & dimittet eos.* Id factum in confiniis Bethaniæ, Bethphage, & Jerosolymorum. Unde Marci 11. 1. scriptum Marci. 11 Lucæ 19. est, *Cùm appropinquarent Jerosolymæ & Bethaniæ.* & Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquassent ad Bethphage & Bethaniam.* Cùm ergo in confiniis horum vicorum esset Jesus, atque in agrum Jerosolymis vicinum perveniret, misit duos è Discipulis suis, quorum nomina ignorare nos voluerunt Evangelistæ sancti, dicens eis: Ite in castellum è regione seu in conspectu situm: & statim invenietis asinam alligatam cum pullo, cui nemo adhuc in- C sedit: solvite, mihique adducite. Et si quis vos interrogaverit cur id faciatis, & cujus mandato: respondete, Dominus his opus habet. Non ait: Dominus noster, sed simpliciter *Dominus*, Rex scilicet universi, cujus & conditor est. Et statim herus, cujus hæc jumenta sunt, ea sponte mittet ad meos usus.

2. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinum, & super pullum filium subjugalis.* Hac pompâ Christus Jerosolymam ingredi voluit, tum ut Regni sui naturam sic adumbraret, quod pacificum & humile est, & ab hujus sæculi Regum fastu maximè alienum: tum ut D Prophetæ vaticinium in se impletum ostenderet, seque verum esse Messiam, Regem & Salvatorem Judæis à Deo promissum, & tamdiu exspectatum. Prophetam qui hîc citatur, quidam putant Isaiam esse, ut Nonnus in Paraphrasi S. Joannis, & S. Matthæi Æthiops interpres. Nempè hæc habentur Isaiæ 62. 2. *Dicite filiæ Sion, Ecce Salvator tuus venit.* Ad quæ S. Matthæus ita videtur alludere, ut etiam è recentioribus nonnulli velint verba quæ citat, ex parte saltem ex Isaia esse deprompta. Zachariæ 9. Sed is unum Prophetam citat, non plures: *Ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam.* Quem esse Zachariam nemo negaverit, hæc apud illum legens: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Unde si non omnia, saltem quæ ad rem maximè erant, descripserunt SS. Evangelistæ Matthæus & Joannes, mutatis aliquot verbis, sed eodem sensu servato. His enim Zachariæ, *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem,* Joann. 22. 15. respondent ista S. Matthæi, *Dicite filiæ Sion;* & hæc S. Joannis, *Noli timere filia Sion.* Nempè filia Sion sunt Jerosolymitani, qui viso Rege Christo, in quo uno salutis spes erat sita, cum lætitia & jubilo alii aliis dixe-

B runt verba plena fiduciæ & gaudii. Quod porro hîc supponit uterque Evangelista, Zachariam de Christo Jesu hæc prædixisse, locus ipse palam evincit, & quòd res ibi prædictas solus Christus impleverit, ut non immeritò exclamat S. Joannes Chrysostomus: *Interrogetur Judæus, quisnam Regum asinâ vectus Jerosolymam intravit: Neminem profectò præter Christum dicere poterunt.* Sed & agi de Christo Jesu, patet ex iis, quæ sequuntur ibidem de pace per illum Regem restituenda, & ita ut curribus & equis & armis bellicis ampliùs non sit opus; & de imperio ejus à Mari ad Mare, atque ad extrema terrarum propagando, de captivis denique per sanguinem testamenti ab ipso liberandis. Frustra igitur hunc locum ad Zorobabelem pertinere vult Grotius in Notis ad Zachariam, quem egregiè ac luculenter refellit Bochartus libro C 2. Hierozoici, cap. 17. Sed & à Theodoreto illud Grotii commentum Judaïcum jampridem confutatum est. Theodoret in c. 9. Zachar. *Ego vero* (inquit) *Judæorum stuporem admiror, qui impudentissimè hanc Prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæstinam tenuisse, sed solam Judæam, ipsimet Judæi confitentur: Propheta autem prædixit, eum qui pullo insedit toti orbi imperaturum. Accedit quòd Christum pullo usum fuisse novimus: Zorobabel verò id fecisse nemo ad hunc diem dixit ex his qui divina conscripserunt. Quòd si Christus Dominus juxta Prophetiam pullo usus est, & imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus esse creditur & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Israël, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia sine dubitatione ad finem pervenit.*

Dicite filiæ Sion, civitati sive populo Jerusalem, supra Montem Sion ædificatæ: *Ecce Rex tuus*, Messias tibi promissus, *venit tibi*, jam ad te missus à Deo est, & apud te versatur, ut tibi salutem impertiat. *Mansuetus*, non ferox, ut Reges gentium, sed benignus & facilis, non perdens peccatores, sed absolvens, levans, & recreans; non ultionem inimicis inferens, sed beneficentiam & misericordiam in ipsos exercens. Vox Hebraica apud Prophetam significat *pauperem*: Septuaginta Interpretes *mansuetum* reddiderunt, affini significatione: pauperes enim spiritu & humiles, qualis Christus fuit, etiam mansueti E esse solent. Mansuetudo porrò & humilitas chariſſimæ Christi virtutes fuerunt, quas præsertim homines docuit: *Discite* (inquam) *à me, quia mitis sum & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.*

Sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Non est existimandum, Christum primò asinæ, deinde pullo insedisse. Non enim ejus Majestate dignum videtur ut tam breve iter duobus jumentis confecerit, & ex uno in alterum insiliverit, ut desultorii equites. Hîc igitur agnoscenda est numeri enallage, quâ pluribus indefinitè tribui- S. Hieron in c. 21. Matt.

tur, quod illorum uni convenit, ut Genes. 8. 4. *Requievitque arca super montes Armeniæ*, id est, super unum montium. Genes. 19. 29. *Liberavit Loth de subversione urbium in quibus habitaverat*, id est, in quarum unâ habitaverat. Genes. 23. 6. *In electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum*: id est, in uno sepulchrorum nostrorum, quodcumque eligere visum fuerit. Josuë 7. 1. *Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate*; id est, Israëlitarum unus Achan. Matth. 26. 8. *Videntes autem Discipuli indignati sunt*; id est, Discipulorum unus Judas. Matth. 27. 44. *Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*; id est, latronum unus. Ita hîc, sedens super asinam & pullum, id est, uni illorum insidens, scilicet pullo injugi & indomito.

3. *Euntes autem Discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesus. Et adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua*, ut commodiùs sederet, *& eum desuper sedere fecerunt*, scilicet super pullum. Marci 11. *Et duxerunt pullum, & imponunt illi vestimenta sua, & super eum sedit.* Lucæ 19. 34. *Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum.* Joannis 12. 14. *Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ.* Non per se, sed per Discipulos à se missos invenit. Marci 11. 4. *Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio; & solvunt eum.* Syrus Interpres hunc Matthæi locum ita reddit: *Et adduxerunt asinam & pullum, & posuerunt super pullum vestes suas, & equitavit super eum Jesus.*

4. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via.* Plurimi è turba, quæ Jerosolymam venerat ad diem festum Paschæ, vestimenta sua viæ ornandæ, & lætitiæ expromendæ causâ sternebant; cæsisque ramis olearum & palmarum, tentoriola quædam ex vestibus suis, ac ramis frondentibus construebant. Sic Regiam Christi Jesu potestatem honorarunt, more apud gentem recepto, ut ex 4. Regum 9. 13. constat, ubi de inauguratione Jehu Regis Israël: *Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tubâ, atque dixerunt: Regnavit Jehu.* Addit S. Joannes, turbam accepisse *ramos palmarum*, & Christo Jesu obviàm processisse. In signum publicæ lætitiæ id præstiterunt. Is ritus in Festo Tabernaculorum usurpatus Septembri mense, ex præscripto legis, Levitici 23. 40. *Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro.* Cùm autem Judæi certò persuasum haberent, festos dies non solùm Ægyptiaci exitûs memoriam, sed & præsagium temporum Messiæ continere, ut vir eruditus observat, plebis illa pars quæ miraculis ejus adducta hunc verum esse Messiam credebat, velut impleto præsagio, ritum gestationis ramorum usurpat. In nova dedicatione Templi sub Machabæis, eadem lætitiæ publicæ signa usurpata legimus. Exhibenda multò magis erant, cùm Templi Dominus triumphali pompa Jerosolymam ingressus est, cùm novum Templum, scilicet Ecclesia Christi excitari ac dedicari ab ipso cœpit, primo longè augustius, secundùm Aggæi Vaticinium: *Veniet desideratus cunctis Gentibus; & implebo domum istam gloriâ, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domûs istius novissimæ plus quàm primæ.* Hoc etiam ritu adumbratum est, quod S. Joannes Apocalypsis 7. 9. visum à se memorat: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.* Agno Dei quem Joannes demonstravit, qui ab origine mundi occisus est, qui proximè immolandus erat pro totius mundi peccatis, vocibus festivis, hymnoque gratulatorio populus acclamat & bene precatur.

Joan. 12. 12.

1 Machab 13. 51. & 2. Machab. 10. 7.

5. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis.* Hosanna, vox Hebraica, significat, *Salva quæso.* Exultantium acclamatio est, ac Jesu tanquam vero Messiæ bene precantium, quasi dicerent: *Serva quæso Regem nostrum*: non dissimilis illi apud nos usitatæ: *Vivat Rex*; sumpta est ex Psalmo 117. qui manifestè de adventu Salvatoris scriptus est, in quo inter cætera hæc quoque legimus: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput Anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hæc dies quam fecit Dominus, exsultemus & lætemur in ea.* Statimque subjungitur: *O Domine salvum me fac, ô Domine bene prosperare: Benedictus qui venit in nomine Domini*, Hosanna filio David, Serva quæso filium David, prosperet Deus Regnum ejus. *Hosanna in altissimis* audiatur. Festis vocibus in honorem Messiæ editissima loca personent. *Hosanna filio David*, Salva nos quæso, Deus, per Messiam, quem salutis autorem in hunc mundum misisti. *Hosanna in altissimis*; tuo siquidem nomine venit, tuo decreto, & potestate visitans populum tuum *Ortens ex alto*, ut terrena jungat cœlestibus. Verbum Hebraicum *Hosianna*, sive (ut nos loquimur media vocali litterâ elisâ, *Hosanna*) sacri Evangelistæ servarunt, sicut in *Alleluia* & in *Amen*, & in plerisque factum videmus. Solus Lucas hoc verbum tacuit, sensum nihilominus exprimens turbarum Jesu tanquam novo Regi & vero Messiæ acclamantium. Confer cum Marci 11. 9. 10. *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis.* Lucæ 19. 37. *Cœperunt omnes turbæ Discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis*, Joannis 12. 13. *Acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviàm ei, & clamabant: Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israël.*

S. Hieron. in Comment. & Epist. 145 ad Damasum.

6. *Et cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Jesus Propheta à Nazareth Galilææ.* Jerosolymitani cives commoti sunt, admirati frequentiam, nescientes veritatem. Populi autem, non Jerololymitani, sed advenæ, simplices & recti, dicebant: Hic est Jesus, quem hactenus ut Prophetam agnovimus, nunc ut verum Regem & Messiam veneramur. Hic Propheta, de quo à Moyse scriptum est: *Prophetam de genere tuo & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audies.* Dicitur autem *A Nazareth Galilææ*, quia ibi fuerat educatus.

Deuter. 18. 15.

7. *Et intravit Jesus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: & dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Regni sui in hominum animis novum specimen edit Jesus, cùm ædem paternam à profanis commerciis purgat, nullâ vi externâ fretus, solâ virtute divinâ venerabilis: sui etiam Regni ingenium ostendit, quòd Rex proclamatus, non ad Arcem Sion, non ad Domum Regiam, sed ad Templum adeat, potestatem suam & imperium eò tendere demonstrans, ut homines ad Deum adducat. *Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo*, in atrio scilicet exteriori, in quo aut Gentes, aut Judæi immundi orabant. Ibi Sacerdotes emporium constituerant & tabernas, in quibus boves & oves, cæteraque sacrificiis necessaria vendebantur, tum ut offerentium commodis servirent, tum ut ipsi quæstum ma-

jorem facerent, certum pro concesso loco tributum exigentes; aut ipsi famulorum suorum operâ vendentes. Ejecit autem illos vi adhibitâ, ut *Joannis* 2. 15. facto quasi flagello de funiculis, quamvis non sit eadem, sed similis historia. Bis enim vendentes & ementes è Templo Christus ejecit. *Et mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* Numularios pariter in exterius atrium Templi Sacerdotes admiserant, qui mutuam sub cautione darent pecuniam inopibus. Sed quia Lege præceptum erat, ut nemo usuras acciperet; & prodesse non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum sortem perderet, ex numulariis collybistas fecerunt, qui pro usuris varias species accipiebant, & quod in nummo non licebat: in his rebus exigebant, quæ nummis coëmuntur: quasi utrumque ad usuram non pertineat, & à Deo vetitum non sit *Ezechielis* 22. dicente: *Usuram & superabundantiam non accipietis.* Mensas etiam habebant in Templo trapezitæ, ut pecunias permutarent, siclos aut hemisiclos Lege præscriptos, aut more pendi solitos Templo (*Exod.* 30. 15.) dantes pro aliis speciebus, & lucrum ex hujusmodi permutatione captantes. Vel etiam pecuniam in locis remotioribus pensitatam, Jerosolymis reddebant, ut viatores & molestiâ ferendæ pecuniæ, & amittendæ periculo levarent. Horum mensas Jesus evertit, necnon cathedras vendentium columbas, quas offerebant pauperes vice majorum victimarum, ut patet ex Lege, & ex *Lucæ* 19. 46. *Et dicit eis*, graviter increpando, ut auctoritatem habens: *Scriptum est*, (Isaiæ 56. 7. & Jeremiæ 7. 11.) *Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Domus mea, Templum Dei cultui & orationi consecratum est: Vos autem, quantum in vobis est, in speluncam latronum illud convertistis. *Latro enim est, & Templum Dei in latronum convertit specum, qui lucra de Religione sectatur: cultusque ejus non tam cultus Dei, quàm negotiationis occasio est.*

8. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos.* Miraculis divinam suam auctoritatem probavit, ac Templum piis operibus sanctificavit, quod Sacerdotes & Pharisæi sordido & impio quæstu violaverant.

9. *Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hosanna filio David; indignati sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt?* Plerique (inquit S. Hieronymus) arbitrantur maximum esse signorum; quòd Lazarus suscitatus est, quòd cæcus ex utero lumen acceperit, quòd ad Jordanem vox audita sit Patris, quòd transfiguratus in monte gloriam ostenderit triumphantis. Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur mirabilius, quòd unus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis ut postea crucifigeretur, Scribis & Pharisæis contra se sævientibus, & videntibus lucra destrui sua, potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, mensasque subvertere, & cathedras confringere; & alia facere quæ infinitus non fecisset exercitus. *Igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis ejus, & Divinitatis majestas lucebat in facie.* Cùmque manum non audeant injicere Sacerdotes, tamen opera calumniantur; & testimonium populi atque puerorum; qui clamabant, *Hosanna filio David*, vertunt in calumniam: quòd videlicet hoc non dicatur nisi soli Filio Dei. Audis (inquiunt) quomodo isti tibi ut Regi ac Messiæ acclamare etiam in Templo non cessant? Cur puerile ac vanum præconium non compescis? Cur silentium illis non imponis? Num te delectant inanes tituli? *Jesus autem dixit eis: Utique numquam legistis: Quia ex ore infantium & lactentium perfeciti laudem?* Vultis ut os claudam ætati parvulæ, cui Spiritus Sanctus aperuit, & jam olim aperiendum prænuntiavit per os Davidis prophetæ? *Ex ore infantium & lactentium*, ô Deus, laudem omnibus numeris perfectam expressisti. Quæ verba S. Joannes Chrysostomus ita edisserit: *Quamnam ob causam aliis omissis miraculis, mortuorum resurrectione, leprosorum mundatione, dæmonum expulsione, nunc puerorum miraculi meminit? Quoniam illa quidem etiam ante facta sunt, etsi non sic. Suscitatus est enim mortuus sub Elisæo, & leprosus mundatus, & dæmon per Davidem expulsus est, quando Saül invadebatur à dæmone. Chorus autem infantium & lactentium nunc primùm locutus est. Ne ergo impudenter se gereret Judæus, asserens hæc de iis dicta esse quæ sunt edita in veteri Lege, elegit signum quod tunc primùm & solùm factum est. In aliis, etsi præter rationem, aliqua tamen suspecta habebant qui sunt impudentes: hic autem nihil potuerunt dicere, cùm ipsa per se nuda natura contenderet.*

10. *Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam; ibique mansit.* Vespere venit in Bethaniam vicum quindecim stadiis Jerosolymis distantem, ibique pernoctavit, ut omnem affectati à se Regni terrestris suspicionem amoveret, quam fovere poterat urbs per se populosa, concursus frequentissimus ad Festum Paschæ, & nocturnum tempus hujusmodi conatibus opportunum. *Mane autem revertens in civitatem* (Jerusalem) *esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam; & nihil invenit in ea nisi folia tantùm, & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.* Non finxit Jesus, nec ignoravit arborem illam fructus non ferre, sed humano more se gessit, fructus in ea quærens, quos polliceri videbatur, ut aliquid significaret. S. Marcus observat, *Marci* 11. 13. *Tempus ficorum non fuisse.* Rationem reddere videtur, cur Christus ad istam arborem potiùs quàm ad aliquam aliam accesserit, quòd nempe in ea videret folia, atque inde spem ficuum. Verùm ea folia non erant præsentis veris; nam ea vix, aut ne vix, adhuc in rerum natura; sed aut erant anni præteriti, quæ hyeme tota ficui adhæserant; aut erat hæc arbor de eo ficuum genere, quæ fructus pariter ac folia per biennium aut triennium appendentia habuit, antequam fructus ad maturitatem perducerentur. Habuisse ergo hæc arbor videtur folia quæ ficus promitterent; aliæ non ita: quæ si omnes ejusdem fuissent generis, omnes pariter spem fructuum prudentibus hominibus fecissent. At cùm reliquis vento & hyeme excussa essent folia anni præteriti, præsentisque non essent producta, mense scilicet Martio, hæc sua retinuit, pro natura & genere suo, & æstate, & hyeme. Itaque S. Marcus non stricte & solùm rationem reddit, cur Jesus in hac arbore ficus non invenerit; sed rationem reddit totius actionis, cur nempe in monte isto ficubus abundanti unam tantùm viderit foliis ornatam, eamque è longinquo conspectam adierit, ab ea sola ficus exspectans: *Non enim erat tempus* ordinarium *ficuum.* Quod si fuisset, à ficubus aliis undique circumstantibus decerpere potuisset; sed cùm non esset, ab ea sola erat exspectatio, quæ de genere earum ficuum esse videbatur, quæ numquam foliis ac fructibus caruerunt. Produxit, verbi gratiâ, hujus generis ficus hâc æstate fructus, qui hyeme totâ ramis hæserant; produxit & alios æstate proxima, eæque & priores hyeme sequenti ramis etiam hæserunt; tertia æstate tertium fructum edidit, & primi anni fructus ad maturitatem decoxit: & sic in perpetuum: ita ut nullo tempore plurium annorum fructu vacua videretur. Minùs ergo mirum est, si ficus à Christo conspecta, quæ istius generis esse videbatur ipsâ frondentium ramorum specie, ut duorum saltem annorum fructum promitteret, adeò autem spem fefellit, ut ne unam quidem ficum exhiberet, à Domino justam patiatur vindictam, emblema pœnæ Judæis infligendæ ob eorum spiritualem sterilitatem ac hypocrisim: *Arborem intelligimus Synagogam, & conciliabulum Judæorum; juxta viam, quia non credebat in viam*, id est in Christum. *Venit ad eam, nihilque invenit in ea nisi folia tantùm, promissionum strepitum, traditiones Pharisaicas, & jactationem Legis, & ornamenta verborum*

S. Joannes Chrysost. Hom. 68. in Matt.

S. Hieron. Comment. in hunc locum.

S. Hieron.

S. Joannes Chrysost. in Psal. 8.

S. Hier. in hunc locum.

Psal. 8.

Lightfoot in Horis Hebraicis.

S. Hieron. in hunc locum.

absque ullis fructibus veritatis.

11. *Et videntes Discipuli* postridie mane quomodo
Marci 11. ficus arida facta esset à radicibus, *mirati sunt dicentes: Quomodo continuò aruit?* Respondens autem Jesus ait eis: *Amen dico vobis; si habueritis fidem*, illam præstantissimam, quam grano sinapis alibi comparavi, & *non hæsitaveritis*, diffidentiâ, operisque difficultate territi; vel, (quæ Græci textus vis est) *non dijudicaveritis*, id est, non discreveritis inter facile & difficile, certò confisi non viribus vestris, aut sanctitate, sed Dei omnipotentiâ, & bonitate faciendum, quicquid ad ejus gloriam fieri expediet: *Non solùm de ficulnea facietis*, ipsam verba arefacientes, ut ego arefeci: *Sed & si monti huic dixeritis, tolle, & jacta te in mare, fiet.* Fidei omnipotentia supplex his verbis demonstratur. Frustra impii objiciunt hujusmodi miraculum ab Apostolis patratum non fuisse. Non enim scriptis mandata sunt omnia quæ edidere miracula. Sanè Gregorium illum Taumaturgum nuncupatum, Episcopum Neocæsareensem, Montem fidei suæ virtute transtulisse, Ecclesiasticæ Antiquitatis monumenta testantur: quidni igitur id fecerint sancti Christi Apostoli, si opus fuit ad Dei gloriam, & fidei confirmationem? *Et omnia*
S. Ioann. 9. 14. *quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Non solùm miracula, sed & quævis alia ad Dei gloriam, Ecclesiæ ædificationem, vestram, aliorumque salutem necessaria petieritis à Deo, *secundùm voluntatem ejus*, in oratione, quam firma & viva fides formaverit, obtinebitis.

12. *Et cùm venisset in Templum, accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum, & Seniores populi, dicentes: In quâ potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?* Jesum publicè docentem in Templo adierunt summi Sacerdotes, Judices populi, ac Legisperiti, Synedrii seu Concilii magni legati, quod omnem sibi auctoritatem in rebus ad Religionem pertinentibus arrogabat. Adierunt autem Jesum, inito ante consilio quomodo ei perniciem accersere possent, irritati ob traductam ac damnatam suam in Templo nundinationem, ut S. Marcus observat: *Quo audito*, (inquit)
Marci 11. 18. Luc. 19. *Principes Sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent, timebant enim quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus.* Interrogarunt autem, Quo jure, quâ auctoritate publicè doces & evangelizas?

13. *Respondens Jesus, dixit eis: Interrogabo & ego vos unum sermonem; quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.* Unam vobis quæstionem proponam, cui si responderitis, quod res est, & ego vestræ quæstioni satisfaciam. *Baptismus Joannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus?* Baptismi nomine totam Joannis prædicationem, & doctrinam intelligit, quemadmodum nomine circumcisionis tota Lex Moysi intelligebatur. Qua auctoritate
Galat. 5. 3. (inquit Christus) Joannes baptizabat, & pœnitentiæ baptismum prædicabat? An Dei, an hominum? A Deo missus erat, an ab hominibus? Vel temerè docendi & prædicandi munus usurpabat? Hanc quæstionem ita Christus proponit, ut manifestum fiat justas ipsum causas habuisse ipsorum interrogationi non respondendi. Quomodo enim credidissent respondenti, quod res erat, se missum à Deo, & ejus nomine, auctoritate ac mandato docere & facere quæcumque docebat & faciebat, qui Joanni non crediderant; quem tamen à Deo missum apertè diffiteri non audebant? Sua igitur vel sententia, vel silentio erant damnandi. *At illi cogitabant inter se*) apud se ratiocinabantur) *dicentes: Si dixerimus, E cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi*, tum in cæteris; tum præsertim in testimonio quod de me perhibuit, quem constanter Christum esse testatus est, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?* Et cur ab ipso baptizati non estis? *Si*
Luc. 20. 6. *autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam*, quæ Joannis dignitatem & missionem è vestigio vindicabit, A nosque lapidabit. *Omnes enim habebant Joannem sicut Prophetam.* Confer cum Lucæ 20. 6 *Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim Joannem prophetam esse.*

14. *Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus.* Humilitatis verbo, quo nescire se dicerent, usi sunt ad insidias coaptandas. *Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.* Illi in eo quod nescire se responderant, mentiti sunt: consequens ergo erat juxta responsionem eorum Dominum quoque dicere, Nescio: sed mentiri Veritas non potest. Ait ergo, *Nec ego dico vobis.* Ex quo ostendit & illos scire, sed respondere nolle; & se nosse, sed ideo non dicere, quia illi, quod sciunt, tacent. S. Hieron. in hunc locum.

15. *Quid autem nobis videtur? Homo quidam habebat* B *duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentiâ motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, Domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem Patris? Dicunt ei: Primus.* Quid sentitis de parabola quam subjicio? An adhuc ignorantiam prætexetis vos, qui clavem scientiæ vos habere gloriamini? Quis ex duobus illis filiis mandatum patris implevit? Responderunt, Primus: quia nempè solis verbis restiterat primùm patris imperio, re ipsa autem illi paruerat: alter verò verbis quidem paratum se exhibuerat ad obediendum patri, reipsa verò mandatum ejus spreverat.

Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani & meritrices præcedent vos in Regnum Dei. Viri ava- C ritiâ & rapinis, feminæ luxuriâ infames, vobis exclusis, in Regnum Dei introducentur: sive, vobis qui religionis professione insignes videri affectatis, & justitiam verbis promittitis, duces sunt itineris ad Regnum cœlorum, pœnitentiæ ac virtutis semitam demonstrantes, quâ gradiendum esset ut ad illud perveniretis. Duo S. Hilar. c. 21. in Matt. itaque Judæorum genera Christus hâc parabolâ indigitat. Prior filius typus est plebis Judaicæ, & publicanorum ac peccatorum, qui etsi primò verbis & factis mandata Dei repulerint, postea tamen ad prædicationem Joannis & Christi resipuerunt: posterior filius typus est Scribarum & Pharisæorum, qui Legis observationem accuratissimam profitebantur, sed eam minimè servarunt, neque Joannem aut Christum, salutaribus præceptis monentem audiverunt. Hunc esse parabolæ sen- D sum apparet ex ejus applicatione ad ipsos Pharisæos & Scribas: *Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ*, incedens, sive, justitiæ viam vobis indicans prædicatione pœnitentiæ, & demonstratione Messiæ; id est, mei qui vera sum justitiæ via: *& non credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei:* Mente scilicet operibusque fidei congruentibus pœnitentes, baptismum suscipientes; Christo, quem indicaverat, adhærentes; Regnum cælorum, quod proximum prædicaverat, vi factâ rapientes. *Vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.* Vos tam præclara finceræ conversionis & pœnitentiæ videntes exempla, ea secuti non estis, sed obstinati mansistis in incredulitate.

16. *Aliam Parabolam audite. Homo erat pater-* E *familiâs, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est. Cùm autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus. Et agricolæ apprehensis servis ejus, alium cæciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Novissimè autem misit ad eos filium suum dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: Hic est heres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus. Et apprehensum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.*

Hanc

Hanc Parabolam hoc loco Sacerdotibus Christus proposuit, plebi verò *Lucæ* 20. id est, Sacerdotibus imprimis, sed circumfusâ & audiente plebe. Pater-familias iste, Dei Patris typus est, qui mundum universum maximè verò humanum genus providentiâ suâ regit, & bonitate fovet. Vinea, Judaici populi typus, de quo scriptum est Isaiæ 5. 7. *Vinea Domini Sabaoth domus Israël est:* & Psalm. 79. 9. *Vineam de Ægypto transtulisti, ejecisti Gentes, & plantasti eam.* Sepes vineæ circumdata, vel murus Urbis, vel Angelorum custodia. Torcular, Altare holocaustorum sanguine, quasi musto redundans: vel lex urgens & premens, ut unusquisque justitiæ fructum referat. Turris, Arx Sion, aut Templum, de quo Micheæ 4. 8. *Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion.* Vel sepis, torcularis, & turris nominibus significat se vineam necessariis omnibus instruxisse; ut meritò per Prophetam dixerit, *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Sic porrò instructam & munitam vineam excolendam dedit Regibus, Sacerdotibus, Legis Doctoribus, Judicibus populi, ut unusquisque pro officio suo in ea laboraret: *Et peregrè profectus est*, non loci mutatione, qui nusquam abesse potest, sed quod subtractis admirabilibus illis præsentiæ suæ signis, quæ olim exhibuerat, cùm per se populum regeret, se tanquam absentem gesserit, permisso regimine populi sui illorum arbitratui ac fidei. Sive, *Abire videtur à vineâ, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat.* (inquit S. Hieronymus.) Fructus, sunt opera justitiæ, cultus Dei, obedientia præceptis Legis. Et tempus quidem fructuum semper fuit; sed sic peculiariter vocatur, quo nulla potuit afferri excusatio quominus fructum ferrent. Servi ad agricolas missi ut fructus vineæ exigerent, sunt Prophetæ, quos illi apprehensos vel cecideruntut Jeremiam; vel occiderunt, ut Isaiam; vel lapidaverunt, ut Zachariam, quem interfecerunt inter Templum & Altare. *Iterum misit alios servos plures prioribus*, longanimitate suâ certans cum illorum malitiâ, ut illos ad pœnitentiam adduceret. *Misi ad vos* (inquit Jerem. 7. 25.) *omnes servos meos Prophetas per diem consurgens diluculo:* sed frustra; similiter enim illos exceperunt. Quorum sortem Apostolus describit cap. 11. Epistolæ ad Hebræos, 1. vers. 56. *Alii verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt.* Quem verò novissimè ad eos misit filium suum, Jesus Christus est, Filius Dei unigenitus: filius, non adoptione, ut justi quique homines vel Angeli sancti, sed naturâ: non servus, ut Prophetæ, sed Dominus unus omnium cum Patre. Nam *Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant: Christus verò tanquam filius in domo sua*, ut loquitur Apostolus. Hunc novissimè Deus misit ad Judæos, ut finem Legis & Prophetarum dicens: *Verebuntur filium meum.* Ratio postulat ut revereantur. Quibus verbis eorum officium magis indicat, quàm rei eventum. Apud S. Lucam habetur: *Mittam Filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur.* Quod verbum, *forsitan*, non de ignorantiâ venit, quid enim nesciat pater-familias, qui hoc loco, ut dixi, Deus Pater intelligitur? sed dubitationis verbum Deo tribuitur, ut humanæ jura libertatis illæsa servari significentur. *Agricolæ autem videntes filium*, cognoscentes ex Joannis testimonio, ex miraculis Jesu ipsum esse Messiam & Filium Dei, sed invidiâ se ipsos excæcantes, dixerunt intra se: *Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus*; vineam scilicet nobis locatam: liberum merumque nobis erit in populum Israël dominium, cùm nunc iste honorem nostrum, quæstumque prohibeat. Confer cum Joannis. 11. 47. 48. & 49. ubi Pontifices & Pharisæi coacto Concilio dixisse referuntur: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius dixit eis: Vos nescitis quidquam: nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Apprehensum igitur Christum Dei Filium *ejecerunt extra vineam*, id est, extra civitatem Jerusalem, *extra castra*, tanquam alienum à Regno Israël, adeòque populi communione indignum. Confer cum Apostolo, ad Hebræos, cap. 13. 12. 13. scribente: *Propter quod & Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

17. *Cùm ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?* Interrogat eos Dominus, non quòd ignoret quid responsuri sint, sed ut propria responsione damnentur. *Aiunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.* Malos malâ morte plectet, excidetque: (quod excidium Judæis per Titum Imp. Romanum illatum est) & cultum suum, verbum promissionis, Regnum Dei, ad Gentes transferet: vel, Ecclesiam suam ex reliquiis Israël & Gentibus congregatam, Apostolis & eorum successoribus excolendam & regendam tradet, qui fructum ipsi reddent statutis atque opportunis temporibus. Hæc verba, *Malos malè perdet*, &c. Sacerdotibus & Senioribus populi tribuit S. Matthæus: SS. verò Marcus & Lucas ipsi Christo tribuunt. Quo audito, ipsos respondisse S. Lucas observat: *Absit.* Tam infaustum omen Deus à nobis avertat. Facilè autem conciliantur Evangelistæ, si Sacerdotes id primò respondisse dicamus, ut Matthæus narrat: deinde Christum eorum responsum approbasse, ita tamen ut ipsis exitium illud inferendum significaret, quia Dei Filium, se ipsum nempè, qui illos alloquebatur, brevî erant occisuri. Christus verò Prophetæ testimonio id futurum confirmavit.

18. Dicit illis Jesus: *Numquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?* Psalmum citat, quem ipsi de Messiæ rebus scriptum intelligebant. Mutatâ porrò metaphorâ, confirmat quod prædixit. Idem enim sunt ædificantes, qui superiùs agricolarum nomine sunt designati; idem ædificium, quod vinea; idem lapis reprobatus, qui filius seu hæres occisus. Ædificantes igitur hoc loco, sunt Sacerdotes ac Principes populi, qui docendo, regendoque Synagogam, Dei domum ædificabant. Quo sensu & Apostolus se *sapientem architectum* vocat: ipsum verò populum, *Dei agriculturam, Dei ædificationem.* Lapis quem reprobaverunt ac rejecerunt Sacerdotes & Pharisæi, ut ineptum & inutilem, Christus est: lapis dictus, & fundamentum cui spiritale Ecclesiæ ædificium totum innititur, & à quo stabilem firmitatem accipit: Lapis qui duos Ecclesiæ parietes, Judaicum scilicet populum ac Gentilem, in se ipso indissolubili junctură connectit. Lapis ille à Sacerdotibus Judæorum, Pharisæis & Scribis reprobatus, *factus est in caput anguli*: spiritalis ædificii lapis præcipuus, & honoratissimus, Ecclesiæ caput & sustentaculum. Tam admirabilis rerum conversio non humana industriâ aut virtute, sed Dei potentiâ facta est. Hic est de quo Isaiæ 28. 16. scriptum est: *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum,* De hoc S. Petrus confidenter scribit Epist. 1. cap. 2. 4. & seq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum: propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis*

Isaiæ 5. 4.

Hebr. 3. 5. 6.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum.

Marci 12. 9.

Lucæ 21. 16.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 69. in Matt.

Psal. 117.

S. Hieron. in c. 21. Matt.

1. Cor. 3. 10.

offensionis, & *petra scandali*, *his qui offendunt verbo*, *nec credunt*, *in quo & positi sunt*.

19. *Ideo dico vobis*: *Quia auferetur à vobis Regnum Dei*, & *dabitur genti facienti fructum ejus*. Ideo, quia hunc lapidem reprobastis, quia filium & hæredem patris-familiâs ad vos missum, mox ejicietis extra vineam, & occidetis, auferetur à vobis regnum Dei, apud vos ampliùs non regnabit Deus, non eritis ampliùs Populus ejus; auferentur à vobis Scripturæ Sanctæ, notitia divinæ Legis, verbum Dei, doctrina Evangelii mei; auferentur (inquam) à vobis omnibus, tam à Sacerdotibus, Judicibus, Legisperitis, Pharisæis, ceu totius mali auctoribus, quàm à plebe pariter degenere & impia: & *dabitur genti facienti fructus ejus*: ad Gentes transferetur gratuitâ Dei gratiâ vocandas, quæ fructus Regno Dei convenientes, fructus bonorum operum, fructus justitiæ, fructus Spiritûs edant. Confer cum *Actuum* 13.46. & *Rom.* 11. 25. & *seq.*

20. *Et qui ceciderit super lapidem istum*, *confringetur*: *Super quem verò ceciderit*, *conteret eum*. Qui in lapidem istum impinget, cui Christus adhuc in terra ambulanti & viventi offensioni erit & scandalo, quod fit ab illis qui in Christum non credunt; vel cùm in eum crediderint, deserunt, vel malè vivendo contemnunt; & injuriis afficiunt, *confringetur*, sive conquassabitur; id est, lapidi non nocebit, sed sibi ipsi gravissimum damnum inferet, instar vasis figuli supra grande saxum cadentis vel ad illud illisi: non tamen omnino conteretur, quandiu in hoc mundo vivit; reparari enim poterit per pœnitentiam ad salutem. *Super quem* verò pondere suo ex alto *ceciderit* lapis iste, super quem Christus toto pondere iræ suæ ac ultionis incubuerit, quod fiet cùm veniet incredulis & impiis, omnibusque in peccato suo morientibus desuper in judicio cum pœna perditionis, *conteret eum*, tam funditùs peribit, quàm vas fragile, in quod saxum ingens ex loco sublimi devolvitur, ita ut nulla spes reparationis illi supersit. *Non enim resurgent impii in judicio*, *neque peccatores in concilio justorum*: non resurgent (inquam) ad gloriam, sed ad supplicium æternum: & erunt *tanquam pulvis quem projicit ventus à facie terræ*. *Psal.* 1.

12. *Et cùm audissent Principes Sacerdotum & Pharisæi Parabolas ejus*, *cognoverunt quòd de ipsis diceret*. Parabolas illas ac minas sententiasque Christi contra se dirigi intelligebant: ideo in ipsum manus injicere meditabantur ut eum occiderent: quod tamen nondum ausi sunt exsequi popularis tumultus metu, quia plebs ipsum venerabatur ut Prophetam. *Et quærentes eum tenere*, *timuerunt turbam*; *quoniam sicut Prophetam eum habebant*.

S. August. lib. 1. Quæst. Evangel. Quæst. 30

Sensus Moralis.

1. ET *cùm appropinquassent Jerosolymis*, & *venissent Bethphage ad montem Oliveti*, *tunc Jesus misit duos Discipulos*, *dicens eis*: *Ite in castellum quod contra vos est*, & *statim invenietis asinam alligatam*, & *pullum cum ea*: *solvite*, & *adducite mihi*, &c. Ingressus triumphalis Christi Hierosolyma, figura est Regni ejus in Ecclesia & in animis fidelium ac justorum. Ingreditur pompâ humili, apparatu modesto, in Urbem in qua post dies aliquot morte crucis afficiendus est. Morte scilicet suâ regnabit, humiliatione vincet, cruce triumphabit de mundo, peccato, & diabolo. Asina alligata cum pullo, duplicis populi typi sunt; Judaici, jugo Legis assueti; & Gentilis, qui jugum illud non tulit. Ex utroque congregata est Ecclesia: ad utrumque Christus Apostolos suos misit, ut eos à jugo Legis; & à vinculis peccatorum solverent, traditâ sibi ab ipso potestate ligandi atque solvendi super terram, eosque ad ipsum Dominum adducerent, triumpho gratiæ ejus servituros. S. Marcus pullum dixit ligatum ante januam, quia *Extra Christum quicumque est*, *foris est in via*: *qui autem in Christo est*, *foris non est*. In transitu, *addidit*, *ubi nullius certa possessio*, *non præsepe*, *non alimenta*, *non stabulum*. *Misera servitus cui vagum jus est*, *plures enim Dominos habet*, *qui unum non habet*. *Alieni alligant ut possideant*; *iste solvit*, *ut teneat*: *vehementiora enim dona novit esse*, *quàm vincula*. Solvite, & adducite mihi. *Non poterat solvi*, *nisi jussu Domini*: *solvit eum manus Apostolica*: *talis actus*, *talis vita*, *talis gratia*. *Esto talis*, *ut & tu possis ligatos solvere*. Discipuli verò cùm solverunt pullum, numquid suis verbis usi sunt? Minimè: sed dixerunt sicut dixerat illis Jesus; ut agnoscas quòd *Non suo sermone*, *sed Dei verbo*; *nec proprio*, *sed Christi nomine fidem populis infudere gentilibus*, *atque adversariæ potestates quæ sibi nationum obsequia vindicabant*, *mandato cessere divino*. Sacerdotes quibus sacra illa solvendi animas & ad Christum adducendi provincia commissa est, Dei legem ac verbum accuratè & fideliter sequi debent, ejusque unius, non hominum judicia in divina illa functione vereri. Spoliare se debent propriis vestimentis temporalibus commodis & utilitatibus renuntiare, quæstum non arbitrari pietatem; quæ sua non quærere, sed quæ Christi sunt; omnia arbitrari ut stercora, ut animas Christo lucrifaciant, ad eumque ut Regem suum suscipiendum disponant: illarum tegere peccata inviolabili silentio; fragilitatem affectu compatiente; pudorem præveniente charitate, ut Christi jugum ferre assuescant. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua*: & *eum desuper sedere fecerunt*. Vestimenta *virtutes sunt*, quibus Apostoli credentium animas emolliunt & adornant, ut Christum gestent, à quo & portantur. *Disce gestare Christum*, *quoniam priùs te ille gestabat*, *cum pastor errantem reduceret ovem*: *Disce esse sub Christo*, *ut possis esse supra mundum*. *Non quicumque facilè vehit Christum*, *sed ille qui potest dicere*: INCURVATUS & *humiliatus sum nimis*, *rugiebam à gemitu cordis mei*. Nec animo solùm sed & corpore Christum portare debemus, duplici illa parte per jumentum utrumque adumbratâ, quarum una servit Legi Dei, altera Legi peccati. Servitutis illius infelicis vincula jussu suo gratiaque solvet Christus, & membra quæ servierunt iniquitati, servire faciet justitiæ in sanctificationem. Sic adimplebitur quod monet Apostolus: *Glorificate & portate Deum in corpore vestro*.

S. Ambros lib. 9. in Lucam.

S. Ambros.

1. Cor. 6. 20.

2. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via*: *alii autem cædebant ramos de arboribus & sternebant in via*. Ut Christum Regem sequi possimus, via Sanctorum vestimentis strata est, Apostolorum & martyrum exemplis munita; in his figendum est vestigium: *Ut tu sine offensione gradiaris*, *Discipuli Domini amictu se proprii corporis exuentes*, *inter adversa turbarum viam tibi suo stravere martyrio*. Arborum rami, id est, mundi vanitas & inanis gloria resecanda est & calcanda, ut velut novæ arbores ex vetustis, non steriles ramos, sed fructuosos germinare possimus. *Jam securis ad radices arborum posita est*, *quæ sub adventus Domini salutaris infœcunda succidat*, & *infructuosarum inanem gloriam Gentium solo sternat*, *fidelium pedibus proterendam*; *ut renovatæ mentis spiritu nationes*, *velut novellarum arborum stirpes de vetustis possint germinare caudicibus*. Palmarum ramos turbam accepisse, & obviam Jesu processisse, scribit S. Joannes, ut illius nempe victoriam de mundo & diabolo honorarent. Palma justitiæ victricis symbolum est. *Justus* enim *ut palma florebit*. Ideo adventante Christo, *erigebantur jam supra humeros hominum vexilla justitiæ*, & *insignia triumphorum*.

S. Ambros ibid.

3. *Turbæ autem quæ præcedebant*, & *quæ sequebantur*, *clamabant dicentes*: *Hosanna filio David*: *Benedictus qui venit in nomine Domini*: *Hosanna in altissimis*. Turbæ præcedentes & sequentes, Judaicum Gentilemque populum designant. *Præcessit quippe Julem.*

S. Gregor. M. Hom. 17. in Ezechiel.

daicus populus, secutus est Gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judæa esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatorem Dei & hominum crediderunt, & credunt, qui præeunt & sequuntur, Hosanna clamant. Hosanna, *Latinâ linguâ*, Salva nos, *dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt, & præsentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi exspectatâ Passione ac Resurrectione ejus sanati sunt, ita nos præterita Passione illius ac permanenti in sæcula Resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, eum nos & venisse credimus & amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur.*

4. Hic ingressus Regis est, Victoris, Victimæ pro totius Mundi peccatis immolandæ. *Ingressus Dei mei, Regis mei qui est in Sancto.* Sic Propheticum oraculum impletur: *Dicite, filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum subjugalis.* Non solùm Rex est, sed Rex noster, omniumque hominum & Angelorum. *Rex noster ante sæcula*, qui in plenitudine temporum *operatus est salutem in medio terræ.* Rex jure nativitatis, utpotè Regis æterni filius. Unde. Propheta canit: *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio*, &c. Rex jure hæreditatis: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus..... Postula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Rex jure victoriæ, principem enim hujus mundi foras expulit, fortem armatum vicit ipse fortior, universa ejus arma abstulit in quibus confidebat, & spolia ejus distribuit: A terra exaltatus, omnia ad se traxit, *Exspolians principatus & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Rex noster est emptionis jure: nos enim pretioso sanguine suo redemit, & *fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo, Princeps Regum terræ.* Rex noster est jure electionis: ipsum enim in baptismo elegimus, & fidelitatem atque obedientiam legibus ejus spopondimus ac vovimus: *Tu es ipse Rex meus & Deus meus..... Testes vos estis, quia ipsi elegeritis Dominum ut serviatis ei.* Ecce Rex tuus venit tibi. *Totus mihi datus, totus meos expensus in usus;* (inquit S. Bernardus) Venit tibi. *Se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium.* Sui ipsius præ hominum amore prodigus fuit. *Pertransiit benefaciendo & sanando omnes.* Seipsum dedit redemptionem pro omnibus. Venit tibi Mansuetus, nihil aliud desiderans quàm in cordibus hominum regnare, nihil ab eis exigens præter amorem, leges illis imponens adeò faciles, adeò suaves, ut amando impleantur: *Ama, & fac quod vis.* Apud ipsum non est personarum acceptio; non divites pauperibus, non nobiles ignobilibus, non doctos imperitis, non Principes subditis anteponit: *Omnibus æqualis, omnibus Rex* (inquit Tertullianus.) Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. *Quid fuit Domino Regem esse Israël? Quid magnum fuit Regi sæculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex Israël Christus ad exigendum tributum, vel ad exercitum ferro armandum, hostesque visibiliter debellandos: sed Rex Israël quòd mentes regat, quòd in æternum consulat, quòd in Regnum cœlorum credentes, sperantes, amantesque perducat. Dei ergo Filius æqualis Patri, Verbum per quod facta sunt omnia, quòd Rex voluit esse Israël, dignatio est, non promotio: miserationis indicium, non potestatis augmentum.* Venit mansuetus ad illos qui sunt in perniciem ipsius conjurati, & cogitant quomodo ipsum interficiant.

Non solùm ut Rex, sed ut victor & triumphator ingreditur, qui de se ipso dixit: *Confidite, ego vici Mundum.* Sed victoria ejus completa non est, nisi & in nobis mundum, peccatum, cupiditates, diabolumque vincat, ut & nos per ipsum, in ipsoque vincamus, qui est fortitudo nostra: ut *non regnet peccatum in nostro mortali corpore, ad obediendum concupiscentiis ejus: sed sicut peccatum regnavit in mortem; ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.* Nihil igitur gratiæ ejus resistat in nobis, nihil hostibus faveat. Victoriæ illius cooperemur; in ejus castris, sub crucis ejus vexillo fortiter dimicemus, si ex beatorum illorum pugilum numero esse velimus, qui in cœlesti Jerusalem stant in conspectu Agni amicti stolis albis, & *palmæ in manibus eorum*, & clamant: *Salus Deo nostro qui sedet super thronum, & Agno.* Rom. 6. 12 & c. 5. 21

Ingreditur denique ut victima, ut Agnus paucos infra dies immolandus. Salutem, quam vox *Hosanna* significat, aliter non dabit. *Usque ad Passionem effectus est victima* (inquit Tertullianus.) Ingressus ille velut sacrificii præludium, quasi victimæ præparatio est, via ad crucem, progressus ad mortem. Qui hodie clamant, *Hosanna filio David*, brevî clamabunt, *Crucifigatur.* Brevî ipsum Barabæ seditioso ac homicidæ postponent, qui vestimenta sua sternunt incedenti, propriis ipsum vestimentis exuent ut flagelletur & crucifigatur: qui benedictum prædicant, contumeliis, opprobriis & blasphemiis lacessent: qui ramos arborum cædunt honoris causâ, illum in arbore suspendent, clavisque configent in medio latronum. Quot Christiani nunc Christum adorant, sequuntur, laudant, ut Regem suum ac victorem colunt, qui paulò post ipsum deserunt & *rursus crucifigunt in semetipsis?*

Venit sedens super asinam, & pullum subjugalis. Pauper illo & humili apparatu ostendit, Regnum suum non esse de hoc mundo. Eò magnificentior est ejus ingressus, quo Mundi magnificentiam, fastumque contemnit, & contemptum ejus exemplo suo docet. *Simul & Prophetias adimplebat, & dogmata veritatis tradebat, & vivendi præcepta exemplis firmabat. Regulas enim nobis præbet, ne majora quàm necessarius usus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur. Sic Discipulos non oratores aut sapientes, nec genere aut fortunâ claros, sed inopes valde atque ignotos. Mensa ejus hordeaceis quandoque panibus, nonnumquam quos Discipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in fœno: vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat. Pedibus iter faciebat, & ita faciebat, ut labore quandoque conficeretur. Non in sede, nec in pulvinari, sed in ipsa superficie terræ, modò quidem in monte, modò verò apud fontem solus sedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur. Mediocritatem in omni vivendi ratione constituit, ut quousque progrediendum esset non ignoraremus. Quibus etiam nunc quoniam jumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis aut mulis junctis sublimes feramur, sed asino, quando res cogit, insidere, neque ulteriùs progredi, sed ubique necessitatis usum terminare.* Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super asinam, & pullum subjugalis: *non currus, ut Reges cæteri agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore; non satellitibus stipatus, sed magnam undique monstrans humilitatem.* S. Joannes Chrysost. Hom. 67.

5. *Et cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens, quis est hic?* Nascente Jesu, ad Magorum adventum commotus est Herodes, & omnis Jerosolyma cum illo: triumphante Jesu, ad illius ingressum commota est universa civitas. Hujus commotionis causa, Sacerdotum, Pharisæorum, & Scribarum invidia, cæterorum infidelitas. Quid mirum si commoveantur impii, præsente Rege, qui eorum vitia & cupiditates improbat & arguit? Quid mirum si commoveatur Mundus reprobus præsente Judice, qui ipsius errores, pravosque mores damnat? Sic turbantur impii, cùm severa veritas ipsis prædicatur, cùm arguuntur, & ad offi-

S. August. cium compelluntur. *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem*: & Dei, Christique ac Mysteriorum ejus, post tot beneficia, post tot miracula adeò sunt immemores, ut adhuc quærant *quis sit*, quasi illum numquam nossent: *Quis est hîc?* Ad Christi ingressum commovetur & turbatur fidelis anima, sed alia ratione. Salutari scilicet timore concutitur & configitur ad pœnitentiam. Commoventur etiam justi piis affectibus ad Luc. 1. Christi adventum, sicut turbata est Maria, cùm ab Angelo gratiâ plena salutata est; sicut commota est, turbataque Sponsa ad vocem cœlestis Sponsi, ut ipsum quæreret, amaretque ferventiùs.

Cantic. 3. & 5.

6. *Et intravit Jesus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Et dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Cogitâ quàm gravia peccata sint profanantium verum B Templum Dei, scilicet Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo, rerum sacrarum nundinatione, simoniacis beneficiorum resignationibus & permutationibus fraudulentis, quæstu & avaritia specie religionis velata Dignitatum & Beneficiorum Ecclesiasticorum impetratione per obsequia & adulationes; collationibus, nominationibus electionibus alio intuitu factis quàm gloriæ

S. Ambros. Enarrat. in Psal. 1. Dei, & utilitatis Ecclesiæ. *Has Cathedras de Templo Salvator ejecit eorum qui se honore jactarent, primatus quærerent dignitatum: eorum qui Sacerdotio vel primatu honoris uterentur ad quæstum: eorum qui indulgentes gulæ, nequaquam debitam continentiæ præstarent custodiam.* Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo. *Deus Templum suum non mercatoris vult esse diversorium,* C *sed domicilium sanctitatis. Generaliter docuit sæculares à Dei Templo abesse debere contractus.* Et Cathedras

S. Ambros. lib. 9. in Lucam. n. 19. vendentium columbas evertit. *Admonet dominici formabaptismatis, quando descendit Spiritus Sanctus in columba, typo ejectorum de Templo hujusmodi mercatorum, in Ecclesia Dei consortium eos habere non posse, qui Sancti Spiritûs gratiam nundinentur.* Gratis enim, *inquit*, ac-

Matt 10. 8. Act. 8. 20. cepistis, gratis date. *Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putavit posse conferri, respondit Petrus,* Pecunia *tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possideri. Non est tibi pars neque sors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram Deo.* Cathedras vendentium columbas evertit. *Qui in Templo Dei columbas vendere præsumpse-*

S. Gregor. M. lib. 5. Epist. 7. *runt, eorum Deo judice cathedræ ceciderunt. Qui error* D *in subditis cum augmento propagatur. Nam eo ipso quòd quisque ad sacrum Ordinem perducitur, jam in ipsâ provectûs sui radice vitiatus, paratus est aliis vendere quod emit..... Cùm Sacerdotalis Ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit.*

7. *Domus mea domus orationis vocabitur, & vos fecistis illam speluncam latronum.* Si Templo typico tanta debebatur reverentia, quanta debetur Templo verò; scilicet Ecclesiæ, in qua non Arca fœderis, sed Christus Jesus verus Deus in Eucharistiæ Sacramento realiter præsens adoratur? Indignatus est Christus negotiatoribus, quòd licitis alioquin commerciis in Domo Patris sui vacarent: & facto quasi flagello de funiculis, eos

Psal. 68. Joan. 21. 13. ejecit, zelo gloriæ Dei succensus, sicut scriptum est: *Zelus domus tuæ comedit me.* Iram ultionemque divinam metuant & in hoc sæculo, & in futuro, qui Templorum Christianorum sanctitatem violare non verentur immodestiis suis, impudicis aspectibus & colloquiis,

S. Joannes Chrysost. Hom. 74. in Matt. luxu, vanitate. *Ecclesia nihil differt à foro; & si non sit dictu audacius, fortè nec à fornice aut prostibulo.* Tantùm abe st ut mulieres in Templo Sancto Dei velent caput propter Angelos, ut potiùs *propter mutuum videre ac videri*, pompas omnes mundi muliebris proferant in

Tertull. lib. de cultu muliebri. publicum. *Fode parietem, videbis abominationes majores,* Ezech. 8. *.... Ecce ibi mulieres sedentes plangebant Adonidem.* Quid de hypocritis dicam, qui solam speciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, cupiditatum & A vitiorum omnis generis idola in corde suo colunt, etiam cùm in Templo versantur? *Et ecce omnis similitudo reptilium & animalium, abominatio & universa idola domûs Israël depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domûs Israël, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat.* Nec abominationum finis. Ibi Sacerdotes dorsa vertentes contra Templum Domini, & faciem ad Orientem, adorantes ad ortum solis; qui scilicet sacrum Ministerium implere non curant, qui in Ecclesiis ac Beneficiis suis non residents, sed in Aulas Principum maximam anni partem manent, favorem aucupari, beneficia congerere in sacrorum Canonum contemptum gestiunt. *Aulæ magis quàm Ecclesiæ Sacerdotes*, abusu bonorum ac redituum S. Athan. Ecclesiæ, quæ *patrimonia pauperum, oblationes fidelium, pretia peccatorum*, à Patribus & consiliis meritò appellantur, domum Dei in speluncam latronum convertentes. *Inter vestibulum & Altare quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem, & adorabant ad ortum solis.* Sacrilegos illos Templi sui violatores Deus zelotes ab Ecclesia suâ invisibiliter ejiciet, à corpore suo penitùs segregabit, in æternum abscindet. *Numquid leve est hoc domui Juda, ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hîc; quia replentes terram iniquitate, conversi sunt ad irritandum me? Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.*

8. *Domus mea domus orationis vocabitur.* Quamvis in omni loco Deus orari possit ac debeat, qui ubique præsens est, quemdam tamen speciatim ad id destinatum consecratumque locum sibi Dominus elegit, ad quem Fideles conveniant, ejus Majestati supplicaturi; non quòd ipse loco indigeat, sed ut nos per corporalem domum, quæ *Domus orationis*, & *Domus Dei* singulari quadam ratione dicitur, & in qua omnia ad pietatem provocant, ad ferventiùs orandum excitet. Quòd si Templum Salomonis Deus sanctificavit, ibique oculos suos & cor suum futurum promisit, ut populi sui preces exaudiret: si Apostoli accepto etiam Spiritu Sancto, Templum illud orationis gratiâ frequentant, multò magis Templis nostris benedicit, in quibus Jesu Christi Corpus 3. Reg. 8. & 9. offertur, consecratur, sumitur, asservatur. Si *Ubi duo* Act. 2. & 3. *vel tres congregati sunt in nomine* Christi, ipse *in medio eorum est*: Multò magis cùm tota ad eum orandum & Tertull. Apolog. 39. laudandum convenit Ecclesia. Major certè vis est orationis, quæ à multis offertur Deo in domo ejus. *Coimus ad Deum, quasi manu-facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata est.*

Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum, *Ecclesias vel potiùs Templa atque Altaria Dei, minori reverentiâ quidam* Salvianus lib. 3. de Gubernatione Dei *habent, quàm cujuslibet minimi ac municipalis judicis domum. Siquidem intra januas non modò illustrium Potestatum, sed etiam Præsidum aut Præpositorum, non omnes passim intrare præsumunt; nisi quos aut Judex vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipsa honoris proprii dignitas introire permiserit: ita ut si quispiam fuerit in-*E *solenter ingressus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliqua verecundia, atque existimationis suæ labe mulctetur. In Templa autem vel potiùs sacraria atque Altaria Dei passim omnes sordidi ac flagitiosi sine ulla penitus reverentia sacri Honoris irrumpunt: Non quia non omnes ad exorandum Deum currere debeant, sed quia qui ingreditur ad placandum, non debet egredi ad exacerbandum. Neque enim ejusdem officii est indulgentiam poscere, & iracundiam provocare. Novum siquidem monstri genus est: eadem pene omnes faciunt, quæ fecisse se plangunt. Et qui intrant Ecclesiasticam Domum ut mala antiqua defleant, exeunt; & quid dico, exeunt? in ipsis pene hæc orationibus suis ac supplicationibus moliuntur. Aliud quippè ora hominum, aliud*

corda agunt : & dum verbis præterita mala plangunt, sensu futura meditantur : ac sic oratio eorum auctrix est magis criminum, quàm exoratrix. Ut vera illa in eis Scripturæ maledictio impleatur ; ut de oratione ipsa exeant condemnati, & oratio eorum fiat in peccatum. Denique si vult quispiam scire quid in Templo hujusmodi homines cogitaverint, videat quid sequatur : sequidem consummatis solemnitatibus sacris, statim ad consuetudinaria omnes studia discurrunt : alii scilicet ut furentur, alii ut inebrientur, alii ut fornicentur ; ut evidenter appareat hoc eos esse meditatos, dum intra Templum sunt, quod postquam egressi fuerint, exsequuntur.

Domus mea domus orationis vocabitur : & vos fecistis illam speluncam latronum. *Quod de Ecclesiis diximus, unusquisque de se intelligat. Dicit enim Apostolus :* Vos estis templum Dei, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. *Non sit in domo pectoris nostri negotiatio, non ementium vendentiumque commercia, non donorum cupiditas ; ne ingrediatur Jesus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito ; ut de spelunca latronum, & de domo negotiationis, domum faciat orationis.*

S. Hieron. inc. 21. Matt.

9. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos.* In Templo Dei, in Ecclesia, quotidie cæci illuminantur, claudi sanantur, & gressus eorum diriguntur verbo Dei, Sacramentis, Sacro sancto Sacrificio Corporis & Sanguinis Christi, precibus Sacerdotum, omniumque Christianorum justè ac piè viventium, quibus ipsis gratia medicinalis Christi Salvatoris impetratur.

10. *Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hosanna Filio David, indignati sunt.* Cæcitas & obstinatio Sacerdotum & Doctorum, plerumque sunt avaritiæ, ambitionis, superbiæ & invidiæ, quibus dediti sunt, effectus. Qui gloriam & opus Dei promovere magis tenentur ex officio, ipsum plerumque acriùs & pertinaciùs impediunt. *Et dixerunt ei, Audis quid isti dicunt ? Jesus autem dixit eis : Utique numquam audistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem ?* Qui simplicitate & innocentia morum pueris similes sunt, Deo perfectam laudem canunt, à Spiritu Sancto in eorum ore formatam. Non alios possumus hic intelligere infantes atque lactentes, quàm eos quibus dicit Apo-

1. Cor. 3. S. Aug. Enarr. in Psal. 3.

stolus, *Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum* » *dedi, non escam.* Quos significabant illi qui Dominum » præcedebant laudantes. Non ait autem, *Fecisti*, sed, » *perfecisti laudem.* Sunt enim in Ecclesiis etiam hi qui » non jam lacte potantur, sed vescuntur cibo, quos idem

1. Cor. 2. 6. » Apostolus significat dicens, *Sapientiam loquimur inter* » *perfectos :* sed non ex his solis perficiuntur Ecclesiæ ; » quia si soli essent, non consuleretur generi humano. Con- » sulitur autem cùm illi quoque nondum capaces cogni- » tionis rerum spiritalium atque æternarum, nutriuntur fi- » de temporalis historiæ, quæ pro salute nostra post Pa- » triarchas & Prophetas, ab excellentissima Dei Virtute » atque Sapientia suscepti hominis sacramento adminis- » ta est, in qua salus est omni credenti : ut auctoritate com- » motus, præceptis inserviat, quibus purgatus unusquis- » que, & in charitate radicatus atque fundatus, possit cur- » rere cum sanctis, non jam parvulus in lacte, sed juvenis » in cibo, comprehendere latitudinem, longitudinem, al- » titudinem & profundum, scire etiam supereminentem » scientiam charitatis Christi.

11. *Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam : & nihil invenit in ea nisi folia tantùm, & ait illi : Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea. Et videntes Discipuli mirati sunt, dicentes : Quomodo continuò aruit ?* Quid arbor fecerat, fructum non afferendo ? Quæ culpa arboris infœcunditas ? Sed sunt qui fructum voluntate dare non possunt. *Illorum est culpa sterilitas, quorum fœcunditas est voluntas.* Erant ergo Judæi habntes verba Legis, & facta non habentes, pleni foliis & fructus non ferentes. Venis ad Judæos, & apud eos invenis omnia eloquia Prophetarum : sed ista folia sunt. Christus esurit, fructum quærit ; sed ideo in eis fructum non invenit, quia se in eis non invenit. *Non enim habet fructum, qui non habet Christum. Non autem habet Christum, qui Christi non tenet unitatem, qui non habet charitatem.* Fructus *autem spiritûs charitas.* ..... Arbor secùs viam, Christianus mundi tentationibus expositus ; sola verba, inania promissa, sterilia desideria, fidem sine operibus Christo exhibens. *Virtutes sine fide, folia sunt : videntur virere, sed prodesse non possunt. Agitantur vento, quia non habent fundamentum. Quanti Gentiles habent misericordiam, habent sobrietatem : sed fructum non habent, quia fidem non habent ? Labuntur citò folia, ubi ventus flaverit. Et aliqui Judæi habent castimoniam, sedulitatem in lectione multam, & diligentiam : sed sine fructu sunt, & versantur ut folia. Hæc fortè sunt folia, quæ Salvator in illa ficu reperit, sed fructum non invenit.* Christi maledictionem timeat Christianus, qui fructus bonorum operum non profert, æternam metuat ariditatem, igne æterno damnandam, si Christus salutem nostram esuriens, fidem operibus bonis destitutam in illo inveniat, cùm gratiarum & donorum suorum fructus exiget in hora mortis. Tempus fructuum, vita præsens est. *Pascamus* hîc *Christum bene vivendo, & pascet nos in æternum nobis vivere donando.*

Idem serm. 89. aliàs 9. inter edit. ex Mss. Carthusiæ Majoris. Galat. 5. 22. S. Ambros Enarrat. in Psal. 1. n. 41.

S. August. Enarrat. in Psal. 127.

12. *Respondens autem Jesus, ait eis : Amen dico vobis : Si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet. Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Mons diaboli typus est. Christianæ igitur fidei firmitati perfectam de diabolo victoriam Christus Dominus promittit. *O ingens fidei præmium, cujus merito in tantum potestas credentium extollitur, ut judicaturi universos, pari severitatis sententiâ in damnationem sæculi diaboli celsitudinem molemque demergant.* Vel aliter : Arbor gens Judæa, arbor sterilis, reprobata, arida. Mons, Christus ; Mare, sæculum hoc omnibus Gentibus. Apostoli in Actibus Apostolorum loquuntur ad Judæos contradicentes, & verbo veritatis resistentes, hoc est, folia habentes, & fructum non habentes, & dicunt illis : *Vobis primùm oportebat annuntiare verbum Dei : sed quoniam repellitis illud :* Prophetarum verba loquimini, & non agnoscitis quem prænuntiarunt Prophetæ, hoc est, folia habentes : *ecce convertimur ad Gentes.* Hoc enim etiam per Prophetam prædictum est : *Ecce posui te in lucem Gentium, ut sis salus mea ab extremis terræ.* Ecce aruit arbor ; & Christus ad Gentes, mons translatus in mare.

S. Hilar. in c. 21. Matt.

S. August. in Serm. 98. aliàs 44. de Verbis Domini. c. 3.

S. August. serm. 89.

Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. *Fides fons orationis, nec potest ire rivus ubi caput aquæ siccatur. Ergo ut oremus, credamus ; & ut ipsa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat ipsi fidei firmitatem.*

S. Augst. serm. 115 aliàs 36. de Verbis Domini.

13. *Et cùm venisset in Templum, accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum & Seniores populi dicentes : In qua potestate hæc facis : Respondens Jesus dixit eis : Baptismus Joannis unde erat, &c. At illi cogitabant inter se dicentes ; Si dixerimus, E cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi ? Si autem dixerimus, Ex hominibus timemus turbam : omnes enim habebant Joannem sicut Prophetam.* Quod Christus Sacerdotum & seniorum quæstionem altera quæstione eludat, non est astutiæ, sed summæ sapientiæ. Dei sapientia omnem sæculi prudentiam confundit, omnem hominum malitiam evertit. Pia & laudabilis est industria, quæ malas artes repellit impiorum aut superborum hominum, qui fidei aut pietatis progressum impedire nituntur ; aut Ecclesiasticam Disciplinam, morumque emendationem prohibere litibus quas legitimis Pastoribus intentant ; quasi jurisdictionem usurpent, aut eâ abutantur. *In qua potestate hæc facis ?* Sed quantumvis invidiâ aut alio pravo affectu sanctis consiliis, conatibus & statutis Prælatorum adversentur exteriùs, iniquitatem ipsi suam interdum agnos-

cunt, turbantur intus & dissecantur cogitationibus suis, A propriæque conscientiæ judicio damnantur. Malis artibus utuntur ut Superiorum suorum jurisdictionem; & impositam ab iis disciplinam declinent & excutiant: & pejora molirentur adversùs veritatem & justitiam, nisi plebem timerent, nisi hominum judicia magis quàm Dei vererentur. *Si dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam.* Perspicis cordis eorum perversitatem? (inquit S. Joannes Chrysost.) *Deum ubique contemnunt; & cuncta propter homines peragunt. Nam & Joannem, non quia tantum virum vererentur, sed multitudinis opinione perterriti metuebant. Christo quoque ipsi propter homines, ne minores viderentur, credere nolebant: omnia denique hinc eorum mala oriebantur.* Duæ januæ peccati, amor & timor mundi.

S. Joannes Chrysost. Hom. 68.

14. *Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit: Fili, B vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentiâ motus, abiit. Acciedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait: Eo, Domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus.* Primò dicitur Gentilium populo per naturalis legis notitiam; *Vade & operare in vinea mea*; hoc est, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Qui superbè respondit, *Nolo.* Postea verò in adventu Salvatoris, actâ pœnitentiâ, operatus est in vinea Dei, & sermonis contumaciam labore correxit. Secundus autem filius, populus Judæorum est, qui respondit Moysi: *Omnia quæcumque dixerit Dominus, faciemus*: & non ivit in vineam, quia interfecto patris-familiâs filio, se putavit hæredem... Justitia Christiana in promissis inanibus & ostentatione C zeli studiique ardentis ad Legem Dei observandam posita non est, sed in ejus observantia humili, accuratâ, perseverante. *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Duæ dumtaxat ad cœlum viæ, innocentia & pœnitentia. Qui innocentiam amiserunt violando Legem Dei, solâ pœnitentiâ voluntatem ejus implent. Sed (inquit Sanctus Ambrosius) *Facilius inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. Renunciandum sæculo est; somno ipsi minùs indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus: vivendum ita ut vitali huic moriamur usui, se ipsum sibi homo abneget, & totus mutetur: sicut quemdam D adolescentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regressum, postea veteri occurrisse dilectæ, quæ ubi se non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens dixerit, Ego sum; responderit ille: sed ego non sum ego.* Sic mutetur necesse est filius contumax, qui priùs jubenti patri ut in vinea sua operaretur, ut legem suam servaret, ut animam suam omni virtutum genere excoleret, superbè respondit, *Nolo.* Contumaciam obedientiâ, negligentiam diligentiâ & vigilantiâ, languorem fervore compenset. Siquidem sanctos imitari non potest, qui innocentiâ vitæ ad mortem usque constanter servatâ, ad Regnum cœlorum pervenerunt; vel illos imitetur, qui illud pœnitentiâ rapuerunt, ne cum Pharisæis audiat: *Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.* Conversio publicanorum & meretricum, magnum solatium est insignium peccatorum, si & ipsi Deo ad pœnitentiam vocanti pareant: sed Sacerdotum Judaicorum, Pharisæorum & Legisperitorum qui Christum ipsum prædicatorem audiebant, & miracula innumera videbant operantem, cæcitas & obstinatio, timorem incutere debet iis, qui dignitate suâ vel doctrinâ elati, necnon Pharisaica justitiæ specie, à viâ Regni cœlorum aberrant avaritiâ suâ, ambitione, superbiâ, invidiâ, aliisque vitiis occultis. *Quid patimur? Quid est hoc? Quid audisti?* (inquiebat Augustinus A Alypio suo) *surgunt indocti, & cœlum rapiunt, & nos doctrinis nostris, sine corde ecce volutamur in carne & sanguine. An quia præcesserunt pudet sequi, & non pudet nec saltem sequi?*

S. Hieron. in c. 21. Matt. Exod. 24.

S. Ambros. lib. 2. de Pœnit. c. 10.

S. August. lib. 8 Confess. c. 8.

15. *Homo erat pater-familiâs, qui plantavit vineam &c.* Plantata est vinea, lege datâ in cordibus Judæorum. Missi sunt Prophetæ, quærentes fructum, bonam vitam eorum; Prophetæ ab eis contumeliis affecti & occisi sunt. Missus est & Christus unicus Filius. Patris-familiâs; & ipsum occiderunt hæredem, & ideo perdiderunt hæreditatem. In contrarium eis vertit malum consilium. *Ut possiderent, occiderunt: & quia occiderunt, perdiderunt.* Vinea est & Ecclesia, vinea electa, quam Christus acquisivit & emit pretio magno, sanguine suo. Sæpè illam munivit, scilicet fide quâ discernitur à Judæorum Synagogis, & conventiculis Hæretiorum. Illam torculari instruxit, scilicet Sacramentis & Sacrificio, quibus Christi Sanguis & virtus Passionis ejus diffluit. Turri ipsam protegit, præsentiâ suâ usque ad consummationem sæculi, virtute nominis sui, adversùs quam infernorum portæ ac vires prævalere non possunt. Agricolæ, Pastores. Regio longinqua, cœlum, quò Christus ascendit, postquam Apostolos misit. Sed & agricola quisque vineæ Dei, id est, animæ suæ, quam Deus plantavit, quam Christus Sanguine suo rigavit, eique per Spiritûs Sancti, gratiarumque illius ac donorum subministrationem, incrementum dedit. Fructus à nobis jure exspectat & exigit mysteriis suis, verbo suo, exemplis suis ac miraculis. Sed heu! ingrati, Judæisque pejores, Christum è corde nostro ejicimus, & quantùm in nobis est, occidimus, *Rursum crucifigentes Filium Dei.* Eò graviora sunt Christianorum peccata, eòque gravior ipsos manet damnatio, quò majores gratias receperunt. Ad ipsos magis quàm ad Judæos dirigitur illa Dei per Prophetam querela: *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod exspectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: Auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem. Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.... Exspectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & justitiam, & ecce clamor.* A Deo deseri, ejusque gratiis, verbo, Sacramentis privari, atque dæmonibus in direptionem permitti, metuendum maximè supplicium est, æternæque damnationi proximum: sic enim à Deo derelicti peccatoris finis, interitus & æterna combustio. Nam, ut ait Apostolus, *Terra sæpè venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem.* Nam (ut S. Hieronymus interpretatur) *Tollitur Dei auxilium ab iis qui indigni sunt: ut, quia non senserunt Deum per beneficia, sentiant per supplicia.*

S. Augustin. in c. 5. Isai.

16. *Dicit illis Jesus: Numquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris: ideo dico vobis, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.* Incarnatio Verbi Dei, opus Domini est, voluntate Patris, cooperante Spiritu Sancto, à Filio ipso carnem nostram assumente peractum. Christum Jesum prædestinatum Filium Dei in virtute, Judæi rejecerunt & crucifixerunt: Pater à mortuis suscitavit: caput & fundamentum Ecclesiæ suæ constituit: pacem nostram, *qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua: legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. Superædificati sumus super*

Ephes. 2. 14. & seqq.

S. Hieron. in c. 5. Isai.

fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu : in quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum Domino. Verùm si Judæorum infidelitatem & malitiam imitemur, si Christum contemnamus, & injuriis afficiamus malè vivendo, non ut decet cives Sanctorum, domesticos Dei, membra Christi, Templa Spiritûs Sancti; justo Dei judicio auferetur à nobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus; gratiæ suæ dona Deus à nobis auferet, aliisque tradet, qui fideliter coope- A rando, pœnitentiæ ac bonorum operum fructus facient. *S. August. serm. 91. aliàs de Tempore 234.*

17. *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem verò ceciderit conteret eum.* Quando enim in eum offenditur, humilis jacet: *Jacendo humilis, quassat offendentem, veniendo excelsus conterit superbientem.* Jam ergo Judæi illâ offensione quassati sunt: restat ut ejus præclaro adventu etiam conterantur; nisi fortè, cùm vivunt, agnoverint, ne moriantur. Patiens enim est Deus, & illos quotidie invitat ad fidem.

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

1. ET *respondens Jesus, dixit iterum in Parabolis* B *eis, dicens : Simile factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.* Perrexit Jesus in sermone, novam illis proponens Parabolam. Simile quid accidit in parando Regno cœlorum, sive in colligenda ex hominibus Ecclesia, in qua Deus Regnum suum inchoat in terris, postea completurus in cœlis; ac si Rex quispiam nuptiale convivium pararet filio suo uxorem ducenti. *Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & noluerunt venire.* Misit servos suos, ut eos qui priùs invitati fuerant ad nuptias, certiores facerent de hora & die præstitutis. At illi convivio adesse noluerunt. *Iterum misit alios servos, dicens : Dicite invitatis : Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt; venite ad nuptias :* Humanitatis, amorisque sui novum dedit argumentum, missis aliis C servis, qui rursus ipsos ad nuptiale convivium omni ciborum genere splendidè instructum nomine suo invitarent : *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.* Sibi factum honorem parvi fecerunt, & rei familiaris curam, compendiaque sua nuptiarum gaudio præposuerunt: *Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.* Servos ejus in carcerem truserunt, & contumeliis affectos morti tradiderunt immaniter ingrati. *Rex autem cùm audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos,* internecione delevit, & *civitatem illorum succendit. Tunc ait servis suis : Nuptiæ quidem paratæ sunt,* nuptiale convivium instructum D est : *Sed qui invitati erant, non fuerunt digni :* eo honore se indignos præstiterunt. *Ite ergo ad exitus viarum,* in compita, plateasque publicas, & quoscumque inveneritis pauperes, viatores, nullo facto discrimine gentis, generis, conditionis, *vocate ad nuptias. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt,* ex omni hominum genere, nullo facto delectu, *bonos & malos,* honestos & sordidos, dignos & indignos : *& impletæ sunt nuptiæ discumbentium,* & locus nuptialis convivii impletus est hominibus, qui ad mensam Regis accubuerunt. *Intravit autem Rex ut videret discumbentes,* ut convivas spectaret, utrum omnia pro nuptiarum excellentiâ, sponsique ac sponsæ dignitate agerentur : *& vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali :* E non ornatum veste quæ nuptias & festum diem deceret : *Et ait illi : Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Quâ fronte in aulam & convivium nuptiarum te intrusisti absque ornatu nuptiis conveniente, cum veste pannosâ & sordidâ, quæ in meum, sponsique & sponsæ contemptum ac dedecus cedat? *At ille obmutuit,* suâ ipse conscientiâ damnatus. *Tunc dixit Rex ministris :* iis qui convivis ministrabant; vel, ministris justitiæ suæ : *Ligatis manibus,* ne se defendere valeat, *& pedibus ejus,* ne fugere; *mittite eum in tenebras exteriores,* extra aulam nuptialis convivii ejicite, & in carcerem obscurum, ubi rei quasi præsentis mortis imagine in extremam tristitiam & desperationem aguntur : *Ibi erit fletus, & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Multi ita vocati sunt, ut verè pareant vocanti, & ad nuptias veniant : pauci verò electi, ut nuptiarum gaudio fruantur, & inter amicos sponsi numerentur. Parabolæ sensus obvius est. Rex qui fecit nuptias filio suo, Deus omnipotens est. Fecit autem nuptias Domino nostro Jesu Christo & Ecclesiæ, quæ tam ex Gentibus quàm ex Judæis congregata est; quam *Christus dilexit, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.* De qua & in Apocalypsi dicitur: *Vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cœlo à Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo..... Et venit unus de septem Angelis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam uxorem Agni, &c.* Nuptiale convivium, est sacer ille doctrinæ Evangelicæ, Sacramentorum, gratiarum, & spiritalium donorum apparatus, quibus, tanquam exquisitis ferculis, Deus hominum animas per fidem sibi copulatas pascit, & beatæ vitæ gaudiis in æternum refecturus est. Primò vocati ad nuptias, ad Christi fidem, Ecclesiam, spiritale convivium, Judæi sunt, fœderatus Deo Populus; quibus adventus Regni Messiæ primò per Moysen & Prophetas, deinde in plenitudine temporis per Joannem & Christum ipsum annuntiatus est, ut se per pœnitentiam illi Regno, nuptiisque Regiis præpararent. Cùm autem illi ad nuptias venire, in Christum credere, ejus Ecclesiæ inseri, mystici convivii participes fieri noluissent; misit Deus post mortem ac resurrectionem Christi alios servos, duodecim Apostolos, & eorum adjutores, qui Judæos iterum ad prandium nuptiale invitarent, in quo spiritalium genus omne bonorum, ad mentes in præsenti vita reficiendas paratum est. Illi autem terrenarum & caducarum rerum studio æterna bona posthabentes, veritatem Evangelicam respuerunt. Reliqui verò missos ad se Apostolos contumeliis affecerunt, ut Petrum & Joannem, Paulum quoque non semel; & occiderunt, ut Stephanum & Jacobum utrumque. Rex autem, scilicet Deus optimus maximus, tantum gratiæ suæ contemptum, servorumque suorum contumeliam, ac cædem ulcisci decrevit, & missis exercitibus suis, scilicet Romanis, sub Tito & Vespasiano Impp. homicidas illos fame, peste, gladio delevit; & prævaricatricem civitatem succendit. Cùm autem pertinaciter Evangelium sibi annuntiatum respuissent, Deus Apostolos misit in universum mundum, ut Gentes omnes Evangelii prædicatione ad fidem Christi, & ad cœlestis convivii participationem vocarent, nemine cujuscumque nationis, tametsi barbaræ; cujuscumque conditionis, etsi infimæ; cujuscumque vitæ, etsi pessimæ, excluso. A generali enim beneficio neminem Deus voluit ullo præjudicio excluSum. *Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.* Per exitus viarum, significantur hoc loco variæ Philosophorum opiniones, & diversi superstitionum ritus, in quos nationes relictis viis ab Adamo & Noë monstratis deflexerant. *Deus*

S. Hieron. in c. 22. Matt. Ephes. 5. 25. 26. 27. Apocal. 21. 2. & 9.

Iosephus lib. 7. de Bello Iudaico c. 17.

Act. 14. 15.

enim *in præteritis generationibus dimiserat omnes gentes ingredi vias suas*, non missis scilicet ad eos Prophetis, ut ad Judæorum gentem facere solebat, cùm alioqui naturalibus testimoniis illos quotidie conveniret, *Benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda* ipsorum : nec clausus illis esset majoris profectûs aditus, præsertim ex quo Judæorum multiplex dispersio orbem impleverat, & divina Lex, Prophetæ, & Psalmi Græco sermone legebantur. Judæorum ergo *delicto, salus est Gentibus; ut illos æmulentur*, & æmulatione stimulati, ac ægrè ferentes salutem sibi præripi à Barbaris, ad fidem tandem con-
Rom. 11. vertantur eorum reliquiæ. *Quod si delictum illorum divi-*
11. 12. *tiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quantò magis plenitudo eorum? ... Cæcitas ex parte contigit in*
S. August. lib. de Fide & Operibus c. 17. *Israël, donec plenitudo Gentium intraret, &c.* Congregaverunt autem Apostoli in Ecclesiam *bonos & malos*, non qui se malos perseveraturos professi sunt; sed *malos*, sive qui laterent probitatem simulantes, sive qui jam adducti & intromissi in convivium nuptiarum, apparerent sæculo verbis tantùm, non factis renunciasse. Sive, *bonos & malos* dictum est secundùm quamdam humanam conversationem, in qua etiam ii qui nondum crediderunt, vel laudari vel vituperari solent. Unde est etiam & illud quod Dominus monet Discipulos, quos ad prædicandum Evangelium primitus mittit, ut in quamcumque venerint civitatem, quærant quis illic dignus sit, ut apud eum habitent, donec inde proficiscantur. Profectò ille dignus, quis erit, nisi qui existimatione suorum civium bonus habebitur ? Et quis indignus, nisi qui eis malus innotuerit? Ex hoc utroque genere veniunt ad Christi fidem, & sic adducuntur boni & mali : quia & illi mali à mortuis operibus pœnitentiam non recusant. Si autem recusant, non intrare cupientes repelluntur, sed ab introitu ipsi aperta contradictione discedunt: sic impleta est Ecclesia, locus nuptialis convivii. Ingressus Regis ut convivas spectet, adventum Christi significat in Judicii die, ut examinet ac judicet quinam vocatione sua dignè se gesserint. Vestis nuptialis, Christus est, quem per charitatem, cæteraque virtutes charitatis comites induimus. Nam ut Christus & Sacerdos, & victima, & Altare, & Templum diverso respectu vocatur, quòd iis velut typis fuerit adumbratus; ita hoc loco & sponsus est, & cibus, & vestis, distinctâ aptâque comparatione: Sponsus, quia Ecclesiam sibi desponsavit in *justitia, in fide, & in sempiternum*, eamque velut novam Evam ex suo latere in cruce eductam sibi copulavit; & justorum animas sibi quasi sponsas copulat. *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*; (inquit Apostolus) Cibus, quia Corpus & Sanguinem suum nobis manducandum & bibendum in mensa Eucharistica apponit. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Vestis, quia nuditatem nostram ac vitiositatem justitia suâ tegit, non extrinsecùs dumtaxat nobis imputatâ, qua ille justus est, sed nobis communicata, & inhærente, ut peccatis nostris non tectis solummodo, sed absterfis & abolitis, gratia & charitate per Spiri-
Rom. 13. tum Sanctum in cordibus nostris diffusa justi simus. *In-*
14 *duimini Dominum Jesum Christum... Quotquot in Christo*
Gal. 3. 27 *baptizati estis, Christum induistis.... Deponere vos*
Ephes. 4. 22. 23. 24. *secundùm pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis ..... Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundùm imaginem ejus qui creavit illum.* Qui Christum hoc modo non induit, in die judicii propriæ conscientiæ testimonio convictus, interrogationi & exprobrationi Christi respondere non poterit: sed ligatis manibus & pedibus ejicietur ex Sanctorum cætu, & à luce æterna in æternum excluſus, in tartara detrudetur.

2. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Multi, non solùm Judæi, qui venire ad Nuptias Agni, & in Christum credere noluerunt; sed etiam ex Gentibus plurimi, vocati sunt à Deo: *pauci verò electi*, ut cœnam æternam deguſtent, ac cœlesti beatitudine fruantur; illi scilicet qui Christum per gratiam sanctificantem & charitatem induerunt, ac in justitia perseverantes, ea quasi nuptiali veste ornati invenientur, cùm ad judicium veniet. Non omnes vocati, secundùm propositum sunt vocati, ipsi ergo secundùm propositum vocati, qui electi ante constitutionem mundi. Omnium itaque reproborum typus est ille, qui vestem nuptialem non habens, mandato Regis ejectus est extra aulam convivii, & missus in tenebras exteriores, ubi fletus, & stridor dentium. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Ostendit his S. August. verbis Christus, causam cur Gentes credant, non esse lib. de Gestis Pelagii c. 3. ipsorum præ Judæis præstantiam, non præclaras naturæ dotes, non merita vocationem præcedentia, non quæ futura prævisa sint à Deo, sed Dei electionem gratuitam, ideoque non esse cur glorientur. Secundò, etsi Gentes in Judæorum locum successerint, non omnes tamen ex iis salvos fore; quamobrem illos monet ne se efferant, sed Deo dignè vivant. *Si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem* Rom. 11. *cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis &* 17. & *pinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adversùs ramos.* seqq. *Dices ergo : Fracti sunt rami ut ego inserar : bene; propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas : noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit : ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei : in eos quidem qui ceciderunt, severitatem : in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.*

3. *Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent eum in sermone.* Pharisæi conspiratione facta adversùs Jesum, inter se deliberarunt quo pacto aliquod responsum insidiosè ab illo elicerent, quo vel Populum, vel Cæsarem offendisse videretur, ut eum rerum novatarum apud Romanorum Præsidem accusare possent. Confer cum *Lucæ* 20. *vers.* 20. *Et observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui, & potestati Præsidis.*

4. *Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes : Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo : non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur: Licet censum dare Cæsari, an non?* Quosdam è discipulis suis miserunt, quasi Christo ignotos, & in Sermonibus ejus infrequentes, ut coram eis Christus securiùs loqueretur. Adjunxerunt autem illis milites, servos, seu domesticos Herodis. Sic enim vocem, *Herodianos* interpretantur Evangelium Hebræum, Syriaca Versio, Sanctus Chrysostomus & S. Hieronymus: S. Hieron. in c. 22. Matt. vel cum iis qui Romanis tributa sponte solvebant, & solvenda docebant, quos Pharisæi *Herodianos* vocabant, & non divino cultui deditos. Herodes enim Magnus impensè faverat Romanorum tributis, quibus olim præfuerat; cujus studia imitatum Herodem Antipam ejus filium, nemo dubitaverit. Pharisæi verò favebant Judaicæ libertati, & Herodis erant adversarii. Josephus lib. 18. Antiq. c. 2. & Eusebius lib. 1. Hist. c. 5. Sanè Pharisæorum quosdam Judam Gaulonitem secutos, sensisse nefas esse Judæis parere Potestati à Lege divina extraneæ, & pendere tributum, aut censum solvere, testes sunt Josephus & Eusebius. Illud scilicet, *Uni Deo servies*, ita intelligi volebant, non quasi cum quovis imperio summo, puta Saülis, Davidis, Salomonis pugnaret; sed quasi adversaretur imperiis profanarum Potestatum: quò & illud Deuteronomini 17. 15. trahebant : *Regem constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.* Cum Herodianis igitur discipulos suos ad Christum allegarunt Pharisæi, qui eum quasi judicem vel arbitrum controversiæ inter eos ortæ interpellarent, num scilicet Cæsari solvendum esse tributum, necne:

ut

ut si solvendum esse responderet, ipsum plebi odiosum redderent, velut publicæ libertatis hostem: si negaret, ipsum Herodiani accusarent ut seditiosum, & Romani Imperii inimicum; ut per summam calumniam accusarunt coram Pilato, *Lucæ* 23. 2. *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dare Cæsari.* Honorificâ autem præfatione usi sunt, quam tamen ab eis non reverentia, sed adulatio insidiosa expressit. *Magister, scimus quia verax es*, amator & doctor veritatis tam privatim, quàm publicè: *& viam Dei in veritate doces:* Legem divinam ac præcepta, secundùm quæ Deus vitam vult à nobis institui, doces, tradis, exponis verè, fideliter, sincerè, absque omni fuco, & pravi affectûs corruptelâ: *Et non est tibi cura de aliquo.* Non curas aliquem, ita ut ejus gratiâ, vel odio, aut metu commotus, veritatem prodas vel dissimules: *Non enim respicis personam hominum.* Non externam hominum speciem, divitias, paupertatem, nobilitatem, ignobilitatem, potentiam, sed unum Deum, veritatem, justitiam attendis. Marci 12. 14. *Nec enim vides in faciem hominum.* Lucæ 20, 21. *Et non accipis personam.* Non es ex iis qui metu Cæsaris aut Pontii Pilati aperire non audent quid sentiant. *Dic ergo* nobis, quid tibi videtur de illa quæstione quæ conscientiam nostram torquet, & gravem scrupulum nobis injicit. *Licet*, salvâ Religione & Lege Dei, *censum dare Cæsari*, homini profano & peregrino, qui à nobis extorquet quæ vult, & plura fortè deinceps extorquebit. *An non licet?* Nam aliud aliis sentientibus, hæremus ancipites & dubii. Tu nos doce. Censûs nomen & ad prædiorum, & ad capitum onera refertur, ut videre est in Codice Justiniani, Tit. *De censibus*, ubi Cæsareensibus narratur remissum à Vespasiano tributum capitis. Ammianus Marcellinus de Juliano Augusto scribit: *Partes eas* (Galliarum) *ingressus, pro capitibus singulis tributi nomine vicenos quidem aureos reperit flagitari; discedens verò septenos tantùm.* Tertullianus: *Agri tributo onusti viliores; hominum capita stipendio censa ignobiliora.* Hinc discimus Provincias Romani Imperii non agrorum tantùm pependisse tributum, sed & humanorum capitum, extra colonias, municipia, & civitates Italici juris. Censûs igitur nomine hîc tributum in capita singula indictum, quæ Cæsaris mandato recensita fuerant & descriptione comprehensa, intelligi potest, secundùm Syriacam Versionem: *Licet dare pecuniam capitationis Cæsari, necne?* & Persicam: *Fas est ut censum capitis Cæsari demus, an non?* Atque hanc interpretationem firmat illud Ulpiani Leg. 3. Digest. De Censibus: *In Syriis à quatuordecim annis masculi, à duodecim feminæ, usque ad sexagesimum quintum annum, tributo capitis obligantur.* Marci tamen 12. 14. & Lucæ 20. 22. *tributi* nomen simpliciter habetur.

5. *Cognitâ autem Jesus nequitiâ eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Ostendite mihi numisma censûs. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* Jesus cognitâ versutiâ & fraudulentâ hypocrisi tam Pharisæorum mittentium, quàm illorum quos ad ipsum miserant, ait illis: Quid me insidiosa interrogatione implicare nitimini, hypocritæ, crudele consilium specie religionis velantes? Ostendite mihi nummum aliquem ejus monetæ, in qua tributum seu capitatio exigi & pendi solet. Obtulerunt ei denarium Romanum, argenteum. Ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & inscriptio nummo incisa? Quærit autem, non quòd nesciret, sed ut solutionem quæstionis ex ipsorum verbis extorqueret. Nummus enim Tiberii Cæsaris imagine signatus testabatur illum summum in Judæam imperium reipsa obtinere, idque à Judæis nummo illo utentibus agnosci. Cùm autem respondissent, imaginem & inscriptionem Cæsaris esse, eorum quæstionem solvit Jesus, dicens: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* Persolvite Cæsari, non quasi A gratuitum munus, sed quasi debitum ratione supremi dominii temporalis, patrocinii ac defensionis, pecuniam quæ tribuit vel capitationis nomine vobis indicta est, & quæcumque Cæsariani sunt juris. Tributi enim pensitatio non solùm divinæ Legi non repugnat, sed ab ea imperatur, cùm honorem, timorem, obedientiam Principibus exhiberi præcipiat. Cæterùm, reddite etiam Deo, quæ ipsi debetis; Cæsari censum, Templo siclum persolvite: Cæsari tributa, Deo animum, cultum, amorem super omnia. At si quid Cæsar, aut alia Potestas Legi divinæ contrarium jubeat, Deo potiùs quàm hominibus parendum noveritis. Quod enim pietati ac Dei Legi adversum est, non Cæsaris, sed diaboli tributum est. Ita Christus sapientissimo responso, & seditionis, & violatæ religionis calumniam in quæstione insidiosa effugit, & Potestatis utriusque limites definivit. *Et audientes mirati sunt* tam prudens responsum, quo nec Cæsar, nec Populus offendi posset: *& relicto eo abierunt.* *S. Joannes Chrysost. Hom. 71. in Matt.*

6. *In illo die, accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse Resurrectionem: & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est, & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius, usque ad septimum. Novissimè autem omnium & mulier defuncta est. In Resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam?* Sadducæi nullam substantiam esse extra Deum præter res sensiles contendebant, *neque Angelum, neque Spiritum:* quod illius erroris fundamentum erat, quo negabant Resurrectionem mortuorum. Animas igitur hominum per se subsistere posse & immortales esse inficiabantur; & in nihilum redire corporibus destitutas asserebant. Hinc sequebatur non esse Resurrectionem, quæ permansionem & immortalitatem animorum requirit. Hi quæstionem proposuerunt Jesu, ex ipsa Lege Moysis, quam solam recipiebant, petitam, contra Resurrectionem & vitam æternam quam prædicabat: ex quibus dogmatibus rem absurdam sequi, carnales homines putabant. Magister, Lege Moysis sancitum est, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, frater ejus, eodem patre natus, & proximus ætate, ducat Viduam defuncti, ex qua filium procreet, qui in nomen defuncti transeat. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ductâ defunctus est sine liberis, & reliquit uxorem fratri suo, pari jure ac hæreditatem. Idem contigit secundo ac tertio, & cæteris usque ad septimum. Eamdem enim uxorem, ex qua nemo illorum prolem susceperat, alter alteri reliquit; eamque singuli successivè duxerunt; Legi obtemperantes. Cujus ergo erit uxor in Resurrectione? An plures eamdem simul habebunt uxorem? An unus præ cæteris, cùm tamen par videatur esse jus omnium? Pharisæi vitam quidem felicem post Resurrectionem sperabant, sed huic nostræ in multis similem. Unde Josephus Pharisaicam sententiam comparat iis quæ apud Græcos de Fortunatis Insulis canebantur. Nam bonis dari ait: *Vitam ultra Oceanum, & loca nec imbribus, nec nivibus, nec æstibus obnoxia, sed quæ lenis ex Oceano Zephyrus afflans mulceat.* In eundem sensum Horatius, Homerum secutus cecinit: *Act. 23. 8.* *Grotius Annot. in Matt.*

Nos manet Oceanus circumvagus; arva beata,
Petamus arva, divites & Insulas.
Pleraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis.

Hinc verisimile videtur erudito viro, Pharisæos mansurum quoque conjugii usum post Resurrectionem sibi persuasisse: quod Mahometes, ut plurima alia figmenta & deliria, in Alcoranum suum ex Traditionibus Judaicis transtulit. Sadducæi autem Pharisaicæ doctrinæ ac sectæ hostes, Resurrectionem à Christo doceri putabant secundùm Pharisæorum hypothesim, sed Christus eos errare ostendit.

6. *Respondens autem Jesus ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Non nequitiæ, non fraudis, ut Pharisæos; sed erroris & crassæ intelligentiæ eos arguit, quòd Scripturas Sacras non legerent, vel malè intelligerent: nec attenderent ad virtutem infinitam & omnipotentiam Dei, quæ animis hominum extra corpora sustentandis par est, & iisdem iterum conjungendis cum corporibus: quo fit ut Resurrectio impossibilis non sit, nec incredibilis. Causam erroris duplicem Christus indicat, ignorantiam scilicet Scripturarum, & omnipotentiæ Dei, quam ingenio suo metiuntur. Confer cum Marci 13. 24. *Nonnè ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?* Tum eorum objectioni erroneo fundamento nixæ Christus respondet: *In Resurrectione enim neque nubent neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* In futuro illo beatitudinis statu, post resurrectionem corporum, neque nuptiæ erunt, neque nuptiarum opus. Habent enim filii resurrectionis in se Spiritum vivificum, seu vim internam ex qualitatibus gloriæ ab anima in corpus dimanantem, quæ corpus conservet in perpetua incorruptione. Unde tale corpus non jam *animale*, sed *spirituale* dicitur ab Apo-
1. Cor. 15. 53. stolo. Nam *corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem oportet, absorptâ morte in victoriâ.* Cùm igitur corpora ista non sint morti obnoxia, sicut nec Angeli, quos omnis Scriptura commemorat, ut mirum sit Sadducæos in tanta luce cæcutire: sequitur nuptiis & earum usu homines post Resurrectionem non indigere, sive ad sobolem propagandam, sive ut singulis pereuntibus universitas conservetur. Confer cum Lucæ 20. 34. 35. 36. *Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias: Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei; cùm sint filii resurrectionis.* Feminas in muliebri sexu non resurrecturas senserunt Tertullianus lib. 1. de *cultu Fem. cap.* 2. Origenes in Matth. Edit. Huetii p. 487. Hilarius cap. 25. in Matth. quam opinionem etiam S. Hieronymo exprobrat Rufinus ex dictis ipsius in cap. 5. Epist. ad Ephes. Ille tamen sese ab ea purgat Apol. cap. 6. & Epist. 27. ad Eustoch. cap 11. S Augustinus autem Lib. 22. De Civit. Dei, cap. 17. *Corporibus*, inquit, *vitia detrahentur, natura servabitur.*

7. *De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Hoc argumento invictè probatur à Christo & animorum immortalitas, & resurrectio corporum. Significatur enim his verbis Dei ad Moysen, Deum peculiariter & eximiè esse Deum Abraham, Isaac, & Jacob, ob singularem scilicet ipsorum fidem atque obedientiam; atque ipsis singulari quadam & præcellenti ratione benefacere. Id verò de hac vita mortali dumtaxat intelligi non potest, in qua commoda quidem aliqua, sed multis incommodis permixta illis acciderunt. Multi enim improbi aut minùs probi, in Ægypto, Cananæa, & alibi, vitam haud paulò feliciùs egere. Sequitur ergo Deum ipsorum Deum fuisse, non solùm cum in terris agerent, sed etiam cùm ad Moysen ista loqueretur; sicque ipsos fuisse meliore sui parte superstites, quod probat immortalitatem animorum. Imò cùm Deus non sit mortuorum, sed viventium Deus & benefactor, sequitur Abrahamum, Isaac, & Jacob (quæ nomina non solùm animum significant, sed personam constantem ex animo & corpore, cui mors & vita, propriè tribuitur) sequitur, inquam eos Dei respectu vivere, id est, decrevisse Deum illos vitæ reddere; ex quo sequitur restitutio corporum, quæ cum animabus bona, malave gesserunt. Confer cum Lucæ 20. 37.
S. Hieron. in c. 22. Matt. 38. *Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secùs rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes vivunt ei.* Confer & cum Apostolo cap. 11. Epistolæ ad Hebræos ℣. 13. & seqq. *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem,* In æternum permansuram.

8. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus,* sive doctrinam ejus planè cœlestem, dicendique modum promptum, clarum, efficacem. *Pharisæi autem audientes quòd silentium imposuisset Sadducæis,* quòd eos tacere & cedere cum dedecore coëgisset, *convenerunt in unum,* gestientes de Sadducæorum confusione; interimque novas insidias struentes Jesu.

9. *Et interrogavit eum unus ex eis Legis Doctor,* sive *Scriba, tentans eum,* volens ampliùs experiri quàm peritus esset Scripturarum. Id enim innuit S. Marcus: *Accessit,* inquit, *unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam bene illis respondit, interrogavit eum,* &c. *Magister, quod est mandatum magnum in Lege?* Maximum & *primum omnium mandatum? Ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Præmittitur apud S. Marcum, ut Deuteron. 6. *Audi Israël, Dominus Deus tuus Deus unus est*; primum est enim ut unum tantùm credamus Deum, deinde eum ex toto corde diligamus. Qui enim plures credit, amorem dividit, nec unum ex toto corde diligit. Utramque sententiam pronunciavit Christus, responsoque suo complexus est: sed posteriorem dumtaxat S. Matthæus refert, in qua prior implicitè continetur. Quòd autem præcipitur, Deum *ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente* diligendum, significat nos teneri ad Deum diligendum, quantùm, possumus, ad illi impendendum quicquid valemus. *Diliges Dominum Deum tuum,* non effectivo dumtaxat amore, seu factis externis, cætera ejus mandata servando; sed affectivo, & interiori actu, ac sæpius exercendo & in vita, & in morte, & quàm frequentiùs à te fieri potest. Diliges Dominum Deum tuum propter se, super omnia, & præ omnibus rebus creatis, si non actu semper (quæ beatorum felicitas est, ad quam currere debemus) saltem habitu, ut omnia tua ad honorem ejus referas, quidvis potiùs pati paratus, quàm aliquid facere quod sancto ejus amori adversetur. Diliges *ex toto corde*, ut tota intentio tua feratur in Deum: *ex tota mente*, ut mens tua & intelligentia tota subdatur Deo maximè per fidem: *ex tota anima*, ut appetitus tuus inferior secundùm Deum omninò regatur. Addit S. Lucas; *& ex omnibus viribus tuis:* ut omnes actus exteriores tui obediant Deo. *Hoc est maximum & primum mandatum*: 1. Ratione dignitatis, cùm de Deo præcipiat. 2. Ordinis naturæ, siquidem ex dilectione Dei manat dilectio proximi. 3. Officii, quia Deus illud præcipuè requirit: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* 4. Virtutis & fœcunditatis, quia in eo omnia mandata continentur. *Plenitudo* enim *Legis est dilectio.* 5. Ratione finis, quia omnia mandata ad illud tamquam ad finem referuntur: *Finis* enim *præcepti est charitas.* 6. Ratione efficaciæ, quia per illius observantiam Deus regnat in homine, & homo Deo intimè conjungitur.

Marci 12. 28.

Marci 12. 28.

Isai

S. Thom. secunda secundæ Q. 44. Art. 5. Luca 10. 27. Prover. 23. 26. Rom. 13. 10. 1. Tim. 1. 5.

10. *Secundùm autem simile est huic,* officio; cùm dilectionem pariter præcipiat: amplitudine; cùm omnia secundæ tabulæ præcepta pariter contineat, ut illud primæ, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Diliges,* interno affectu, quem & externis indiciis atque effectis comprobabis: *Proximum tuum,* omnem hominem, utpotè tibi conjunctum naturæ societate, ad imaginem Dei pariter conditum, felicitatis æternæ pariter capacem. *Sicut te ipsum.* Similiter ac te diliges, verè & sincerè, ac propter Deum, non propter tua commoda. Confer cum Rom. 13. 10. & seqq. *Qui diligit proximum, legem*

implevit. Nam non adulterabis : Non occides : Non furaberis : Non falsum testimonium dices : & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur : Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis est dilectio.

11. *In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ.* In his duobus sita est, & ad hæc duo collineat universa Lex & Doctrina Prophetarum. Ad hunc finem refertur quicquid Lex præcipit, quicquid Prophetæ docuerunt ad morum emendationem pertinens. In his firmitatem & consistentiam habent universa quæ in Lege & Prophetis continentur, iis appensa sunt, & in iis hærent, numquam inde divellantur. Metaphora sumpta est à rebus suspensis, quæ quandiu non demuntur, hærent in ea re cui appensæ sunt, ibique firmitatem & consistentiam suam habent; ut Isaiæ 20. 24. & 25. Vel, universa Lex & Prophetæ ad hæc duo mandata tradenda, inculcanda & firmanda conspirant.

12. *Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus, dicens : Quid vobis videtur de Christo ? Cujus filius est ? Dicunt ei : David. Ait illis : Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis : donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum ? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est ?* Quid de Christo censetis, de Messia vobis promisso ? Vobisne hominis filius videtur, an Dei ? Responderunt, *David :* ex Isaiæ vaticinio quo tanquam notissimo Gabriel Archangelus mysterium Incarnationis Mariæ annuntians usus est. Sed Messiam Davidis filium esse ita intelligebant non solùm Judæorum vulgus, sed etiam Pharisæi & Legisperiti, ut magnificentiùs de illo nihil sentirent, quàm terrenum Regem fore de stirpe Davidica, inter adoptionis divinæ filios Deo charissimum, qui Judæos dispersos in temporalem assereret libertatem, Regnum Davidis collapsum restitueret, & usque ad terræ fines, debellatis Gentibus dilataret. Hunc igitur errorem Christus corrigit prolato Psalmi 109. oraculo, quem quidem Psalmum de Messia vaticinari certissimum erat apud Judæos. Quomodo ergo David Spiritûs Sancti afflatu vocat eum Dominum, dicens : *Dixit Dominus*, Deus Pater, *Domino meo*, Christo : *Sede à dextris meis* : Sede ad dextram meam ut æqualis mihi agnoscaris naturâ, majestate, gloriâ, imperio, etiam donec omnem vim tibi adversam, Gentiles, Judæos, Regna, Imperia, mortem ipsam, dæmones ita tibi subjiciam, ut instar scabelli eos conculces & proteras. Hinc invictè probatur Christi divinitas. Unde Apostolus ad Hebræos scribens cap. 1. hoc eos urget argumento : *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te ? ... Ad quem autem Angelorum dixit aliquando : Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum ?* Verbum *donec*, exprimit illud tempus, quo maximè videri poterat Christus ad Dei dexteram non sedere, tempus scilicet quo mortalem vitam egit in terris, dispensationem à Patre sibi traditam exercens; & intelligendum relinquit absque dubio postea sessurum. Non enim *præsentium promissio est futurorum exceptio.* Confer cum Apostolo ad Hebræos 10. 12. *In sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero exspectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.* Et 1. ad Corinthios 15. 24. *Deinde finis ; cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem Principatum & potestatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors : Omnia enim subjecit sub pedibus ejus.* Et tamen in æternum regnaturum, & Regni ejus nullum finem fore, Prophetæ & Evangelium testantur. Quanquam autem constitutum ad dexteram Patris in cœlestibus post Resurrectionem Apostolus scribat, *Ephes.* 1. 20. quia tunc res fieri dicitur Scripturæ phrasi cùm innotescit : ipsâ tamen Incarnatione Christus æqualem Patri gloriam accepit, post Resurrectionem Ascensionemque suam in cœlos gentibus omnibus declarandam. Philipp. 2. 6. *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens .... Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum & donavit illi nomen, quod est super omne nomen : ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum : & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.*

Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est ? Quomodo hæc consistunt ? Si Christus merus homo est, ut vos censetis errantes, si ita sit filius David, ut non sit etiam naturâ Filius Dei, quomodo David vocat eum Dominum ? *Quomodo*, cum dicit, *verbum quærentis est, non negantis : tanquam si hoc eis diceret, Bene quidem dicitis Christum filium David, sed ipse David Dominum eum dicit ; quem ille dicit Dominum, quomodo est Filius ?* Dicerent Judæi, si contra Evangelium corda non clauderent ; quoniam *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum :* ecce quomodo est Dominus David. Sed quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, ecce quomodo est Filius David. Sed nescientes obmutuerunt, nec ore saltem clauso aures aperuerunt, ut quod respondere non potuerunt interrogati, nossent edocti. *Et nemo poterat ei respondere verbum : neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.*

Isaiæ 9. 7.

Hebr. 1. 5 13.

Sensus Moralis.

I. Simile *factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo*, &c. Tunc Deus Pater Deo Filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humanæ naturæ conjunxit. Filio nuptias fecit, cùm ei per Incarnationis Mysterium Sanctam Ecclesiam sociavit. Uterus autem genitricis Virginis, hujus sponsi thalamus fuit. Unde & Psalmista dicit : *In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.* Tanquam sponsus quippè de thalamo suo processit, quia ad conjungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero Virginis exivit. Misit ergo servos suos, ut ad istas nuptias amicos invitarent. Misit semel, misit iterum ; quia Incarnationis Dominicæ Prædicatores, & priùs Prophetas, & postmodum Apostolos fecit. Bis itaque servos ad invitandum misit : quia Incarnationem Unigeniti & per Prophetas dixit futuram, & per Apostolos nunciavit factam.

S. Greg. M. Hom. 38. in Evang.

Judæi primùm, deinde Gentiles ad fidem Incarnationis vocati sunt. Filius Dei non solùm cum Ecclesia sua, sed cum anima uniuscujusque nostrûm nuptias contrahit, ut cum illo per fidem & charitatem conjungamur. Nuptiale illud fœdus Dei cum anima justi initur in via, consummatur in patria. Nullam ex se dotem affert sponso, cùm pauper ipsa sit, nullaque propria bona habeat ; sed eam donis suis auget sponsus, divitiis gratiarum suarum cumulat ; magnifica & pretiosa promissa illi donat, ut divinæ sit consors naturæ. *Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit ; ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Sacrum illud fœdus æternum esse debet. Per Deum non stat quin æternum sit, si fideles ipsi simus, si ab ejus amore non deficiamus, si non abeat anima nostra post amatores multos, ac spiritaliter fornicetur ; sed amore casto semper adhæreat cœlesti Sponso. *Neminem Deus deserit, nisi priùs ab eo deseratur .... Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet* infidelitate sua. Tria nuptiarum bona in hoc mystico connubio inveniantur, *fides, proles, Sacramentum.* Fides, ut nullum sit adulterium ; Sacramentum, ut nullum sit divortium ; proles fructusque nuptiarum, sint opera virtutum. Ad istas nuptias invitatur homo, non cogitur : ne-

2. Petri 1. 4.

S. August. Concil. Trid.

mo enim credere, & diligere Deum, ipsique hoc modo conjungi potest, nisi volens. Maxima pars hominum divinam vocationem negligit, cùm exteriorem, tum interiorem, voluptatibus sæculi illecta, lucris temporalibus addicta. *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.* In villam ire (inquit S. Gregorius) est labori terreno immoderatè incumbere; in negotiationem verò ire, est actionum sæcularium lucris inhiare. *Quia enim alius intentus labori terreno, alius verò mundi hujus actionibus deditus, Mysterium Incarnationis Dominicæ pensare, & secundùm illud vivere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens venire ad Regis nuptias recusat.* Et plerumque, quod est gravius, nonnulli vocantis gratiam non solùm respuunt, sed etiam persequuntur, vim Prædicatoribus & Doctoribus veritatis inferentes, aut ipsis insidias struentes. *Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos.* At Deus ultionum Dominus *perdit homicidas illos.* Homicidas perdit, quia persequentes interimit. Civitatem eorum succendit, quia illorum non solùm animæ, sed & caro quoque in qua habitaverant, æterna gehennæ flamma cruciatur. Mundus ipse quem dilexerunt, in die judicii igne conflagrabit. *Missis* verò *exercitibus suis* extinxisse homicidas dicitur, quia in hominibus omne judicium per Angelos exhibetur.

S. Gregor. M. Hom. 38. in Evang.

2. *Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum & quoscumque inveneritis, vocate ad Nuptias.* Nuptiæ paratæ sunt omnibus, gratia Christi omnibus oblata: nemo à cœlesti convivio, nisi indignus excluditur, licèt nemo per se dignus sit qui ad illud admittatur. Ne convivium nuptiale frustra paratum esset, Judæis venire renuentibus substitutæ sunt Gentes: pessimis Christianis gratiâ Dei abusis alii substituuntur operanti Deo fideliter cooperaturi. *Verbum meum quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum,* (ait Dominus) si apud hos fructum non referat, quem volui, ad alios transferetur, qui ferant. Auferetur *à vobis Regnum Dei* (inquit Christus) & *dabitur genti facienti fructum ejus..... Tene* igitur *quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Magis rei sunt Christiani, qui cùm gustaverint cœleste convivium, incomparabiles illius delicias fastidiunt, quàm Judæi qui non cognoverunt. *Qui invitantem se contemni conspicit, Regis filii sui nuptias vacuas non habebit. Ad alios mittit, quia etsi apud aliquos laborat, quandoque tamen sermo Dei inventurus est ubi requiescat.*

Isaiæ 55.

Apocal. 3. 11.

S. Gregor. M. Hom. 38.

3. *Et egressi sunt servi ejus in vias, & congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.* Apparatus Mensæ Dominicæ omnium est voluntati propositus. Interest autem quomodo quis accedat, cùm accedere non vetatur. Scripturæ quippe sanctæ docent nos duo Dominica esse convivia, unum quò veniunt boni & mali, alterum quò non accedunt mali.... Omnes qui se ab hoc convivio excusaverunt, mali sunt, sed non omnes qui intraverunt boni sunt. In hoc convivio boni discumbunt, quicumque attendunt quod dictum est: *Quicumque manducat & bibit indignè, judicium sibi Manducat & bibit ..... Multi ab Oriente & ab Occidente venient.* Quò venient? Ad illud convivium in quod boni & mali intrant. De alio convivio locutus adjunxit: *Et recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in Regno cœlorum.* Illud est convivium quò non accessuri sunt mali: *Hoc quod modò est, dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.* In Ecclesia boni & mali. Extra nulli boni: intus mali tolerandi.

S. August. serm. 90. aliàs 14. ex editis à Sirmondo.

1. Cor. 9. 29.

Matt. 8. 11.

4. *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali,* &c. Quæ est vestis nuptialis? Procul dubio illa vestis est, quam non habent nisi boni, in convivio relinquendi servandi ad convivium quò nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi. Quæramus inter fideles, qui sunt qui habent aliquid, quod mali non habent, & ipsa erit vestis nuptialis. *Si Sacramenta dixerimus, videte quemadmodum sint malis bonisque communia. Baptismus est? Sine baptismo quidem nemo ad Deum pervenit: sed non omnis qui habet baptismum, ad Deum pervenit. Non ergo possum intelligere baptismum esse vestem nuptialem, id est, ipsum Sacramentum; quam vestem video in bonis, video in malis. Fortè Altare est, vel quod accipitur de Altari? Videmus quia multi manducant, & judicium sibi manducant & bibunt. Quid ergo est? Jejunatur? Jejunant & mali. Ad Ecclesiam concurritur? Concurrunt & mali. Postremò miracula fiunt? Non solùm boni faciunt & mali, sed aliquando non faciunt boni.....* Quæ est ergo vestis illa nuptialis? *Finis præceptiest charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Hæc est vestis nuptialis. Interrogate vos, si habetis illam, securi estis in convivio Dominico. *Duæ sunt in homine uno, charitas & cupiditas. Charitas nascatur in te, si nondum nata est; & si nata est, alatur, nutriatur, crescat. Illa verò cupiditas, etsi in hac vita extingui penitùs non potest; quia si dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: in quantum autem est in nobis cupiditas, in tantum sine peccato non sumus: charitas, crescat; cupiditas decrescat: ut aliquando illa perficiatur, hoc est charitas, cupiditas consumatur.*

5. *Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.* In Dei judicio peccator obmutescet præ confusione, propriæ conscientiæ testimonio convictus, nec terribili judici respondere quidquam poterit. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.* Vestis nuptialis (inquit S. Hieronymus) præcepta sunt Domini & opera quæ complentur ex Lege & Evangelio, novique hominis efficiunt vestimentum. Si quis igitur in tempore judicii inventus fuerit sub nomine Christiano non habere vestem nuptialem, hoc est, vestem supercælestis hominis, sed vestem pollutam, id est, veteris hominis exuvias, hic statim corripitur, & dicitur ei: *Amice, quomodo huc intrasti?* Amicum vocat quòd invitatus ad nuptias est: arguit impudentiæ, quòd veste sordida munditias polluerit nuptiales. At ille *obmutuit.* In tempore enim illo *non erit locus pœnitentiæ, nec negandi facultas, cùm omnes Angeli, & Mundus ipse testis sit peccatorum.* Publicam illam confusionem præveniamus ac vitemus peccatorum confessione ac pœnitentiâ: à sacro Eucharistiæ convivio nos humiliter subtrahamus, donec induti simus veste nuptiali. *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ constituat se ante faciem suam, ne hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori dicens,* Arguam te, & statuam te ante faciem tuam. *Atque ita constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lachrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo judicet participatione Corporis & sanguinis Domini: ut qui separari à Regno cœlorum timet per ultimam sententiam summi judicis, per Ecclesiasticam Disciplinam à Sacramento cœlestis panis interim separetur. Versetur ante oculos imago futuri judicii; ut cùm alii accedunt ad Altare Dei, quò ipse non accedit, cogitet quàm sit contremiscenda illa pœna, quâ percipientibus aliis vitam æternam, alii in mortem præcipitantur æternam. Ad hoc enim Altare quod nunc in Ecclesia est in terra positum, terrenis oculis expositum, ad Mysteriorum divinorum signacula celebranda, multi etiam scelerati possunt accedere: quoniam Deus commendat in hoc tempore patientiam suam, ut in futuro exserat severitatem suam. Ad illud autem Altare quò præcursor pro nobis introiit Jesus, quò caput Ecclesiæ præcessit, membris cæteris secuturis, nullus eorum accedere poterit, de quibus dicit Apostolus,* QUONIAM *qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt.*

Joh. 9. 31.

S. Hier. in c. 22. Matt.

Psal. 49. 21.

S. August. serm. 391 aliàs 50. inter Hom. 50.

6. *Tunc dixit Rex ministris: Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit*

fletus & stridor dentium. His verbis funestus damnatorum status significatur, qui ad Dei misericordiam currere, ab ejus ira fugere ampliùs non possunt: bonum operari, mala commissa expiare ampliùs non valent: salutari lumine penitùs destituti, quo Deum officiaque sua cognoscant. *Quid est ipsa manuum pedumque ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio?* In tenebras exteriores. *Amando tenebras, in tenebris remanebis, & remanendo in tenebris, etiam in tenebras exteriores projicieris; ibi erit fletus & stridor dentium. Si nihil in te faciebat amor lucis, faciat timor doloris.* In tenebras exteriores mittentur, qui interiora, spiritualia, æterna bona non dilexerunt. *Non ergo amemus magis exteriora, sed interiora. De interioribus gaudeamus: in exterioribus autem necessitatem habeamus, non voluptatem.* Ibi erit fletus & stridor dentium. *Quia enim volentes injustè utuntur bonis, justè nolentes cruciabuntur malis.*

7. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Non solùm multi, sed omnes sufficienter vocati per legem naturalem, per legem scriptam, per prædicationem Evangelicam, per voces & testimonia creaturarum, per internas inspirationes. *Nam ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia, quæ post Domini nostri Jesu Christi resurrectionem ubique diffusa est, & de qua scriptum est: Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, defuit mundo. Quamvis enim speciali curâ atque indulgentiâ Dei populum Israëliticum constet electum, omnesque aliæ nationes suas vias ingredi, hoc est, secundùm propriam permissæ sint vivere voluntatem, non ita se tamen æterna Creatoris bonitas ab ullis hominibus avertit, ut eos ad cognoscendum se atque metuendum, nullis significationibus admoneret. Cœlum quippè ac terra & mare, omnisque creatura quæ videri atque intelligi potest, ad hanc præcipuè dispositа est humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot specierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem sui imbueretur Auctoris.* Pauci electi. *Tam multos creando nasci voluit.* Deus, *quos ad suam gratiam non pertinere præscivit, ut multitudine incomparabili plures sint illis, quos in sui Regni gloriam filios promissionis prædestinare dignatus est, ut etiam ipsâ multitudine rejectorum ostenderetur, quàm nullius momenti sit apud Deum justum quantalibet numerositas justissimè damnatorum. Atque ut hinc quoque intelligant, qui ex ipsa damnatione redimuntur, hoc fuisse debitum massæ illi universæ, quod tam magnæ parti ejus redditum cernerent, non solùm in eis qui originali peccato multa addunt malæ voluntatis arbitrio, verùm etiam in tam multis parvulis, qui tantummodo vinculo peccati originalis obstricti, sine gratia Mediatoris ex hac luce rapiuntur. Tota quippè ista massa justæ damnationis reciperet debitum, nisi ex ea faceret non solùm justus sed etiam misericors figulus alia vasa in honorem secundùm gratiam, non secundùm debitum; dum & parvulis subvenit, quorum nulla merita dici possunt, & majores prævenit, ut habere aliqua merita possint.*

8. *Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent Jesum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces,* &c. Facilè capiuntur in sermone, qui linguam suam non frænant, qui non ponunt custodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labiis suis. Volat irrevocabile verbum. Ponderandi sunt sermones nostri, atque ad prudentiæ, veritatis & charitatis regulas dirigendi; ut priùs veniant ad limam, quàm ad linguam. Cavendum ne diabolus, Mundus propriaque cupiditas nostra nos in sermone capiat. *Magister, scimus quia verax es,* &c. Laudes hominum insidiosæ ac fallaces. Qui illas amat, tentationem & periculum amat: qui periculum amat, in illo peribit. *Semper insidiosa, callida, blanda est adulatio, pulchrèque apud Philosophos definitur, blandus inimicus.* Duo sunt genera persecutorum, vituperantium, & adulantium. *Plus persequitur lingua adulatoris, quam manus interfectoris.... : Magister, scimus quia verax es,* Hic veri Doctoris character, ut veritatem unicè diligat, sincerè & absque fuco Dei viam, legem, ac voluntatem doceat: ad eam attendat, non ad opiniones aut studia hominum: nullo hominum respectu, gratiâ, aut metu ab officio & libertate asserendæ & prædicandæ veritatis deflectat.

9. *Dic ergo nobis quid tibi videtur, Licet censum dare Cæsari, an non? Cognitâ autem Jesus nequitiâ eorum ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census,* Blandæ & fraudulentæ interrogationi Christus asperè respondet: illi blandiuntur ut noceant; Jesus increpat ut prosit. *Utilior est homini Deus iratus, quàm homo propitius.* Hypocritis detrahenda est larva pietatis, ne pietati noceant. Calumniatorum & invidorum nequitia detegenda, cùm specie pietatis abutuntur ut veritati, Religioni, Ecclesiæ Prælatis, Prædicatoribus ac Doctoribus noceant. *Ait illis Jesus: Cujus est imago hæc & superscriptio?* Ita se gerit Christus, ac si ignota illi esset monetæ species, ut divitiarum contemptum doceat; ut spiritales viros à sæculi negotiis alienos esse debere significet; ut inimicos suos proprio eorum responso confutet & confundat. *Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo.* Regibus debita officia & tributa reddenda Christus docet, Apostolus confirmat. *Ideo* (inquit) *necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis: Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* O plenam miraculi responsionem, & perfectam dicti cœlestis absolutionem! Ita omnia inter contemptum sæculi, & contumeliam lædendi Cæsaris temperavit, ut curis omnibus & officiis humanis devotas Deo mentes absolveret, cùm Cæsari quæ ejus essent redhibenda decernit. *Si enim nihil ejus penes nos resederit, conditione reddendi ei quæ sua sunt, non tenebimur. Porro autem si rebus illius incubamus, si jure potestatis suæ utimur, & nos tamquam mercenarios alieni patrimonii procurationi subjicimus; extra querelam injuriæ est, Cæsari redhiberi quod Cæsaris est; Deo autem quæ ejus sunt propria reddere nos oportere, corpus, animam, voluntatem. Ab eo enim hæc profecta atque aucta retinemus; & proinde condignum est, ut ei se totum reddant, cui debere se recolunt & originem & profectum.*

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. *Moneta Dei sumus: nummus à thesauro oberi avimus. Errore detritum est, quod in nobis fuerat impressum. Venit qui reformet, quia ipse formaverat. Quærit & ipse nummum suum, sicut Cæsar nummum suum: ideo ait,* Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt; & Deo, quæ Dei sunt: *Cæsari nummos, Deo vos ipsos.* Reddite quæ sunt Dei, Deo. *Benignus exactor est, non egenus; & qui non crescat ex redditis, sed in se crescere faciat redditores. Huic ergo quod non redditur, perditur: quod autem redditur, reddenti additur: immò verò in eo cui redditur, ipse reddens servatur. Idipsum quippè erit redditum & redditor, quia id ipsum erat debitum & debitor. Deo namque se ipsum debet homo, eique reddendus est ut beatus sit, à quo accepit ut sit.*

Reddite quæ sunt Dei, Deo. *Si me totum debeo pro me facto, quid addam jam & pro refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus. Si quidem non solùm de me, sed de omni quoque quod factum est, scriptum est:* Dixit, & facta sunt. *At verò qui me tantùm & semel dicendo, fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantùm dura, sed & indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere mihi dedit, in secundo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiamsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum.*

S Bern. lib. de Gratia & libero Arbitrio c. 9.

S. August. Tract. 18. in Joann.

Idem Enarrat. in Psal. 139.

Idem Epist. 140 alias 120.

Auctor lib. de Vocatione Gentium inter. S. Prosper Opera exitorum lib. 2. c. 4.

S. August. Epist. 190 alias 157.

S. Hieron. lib. 1. contra Pelagianos.

S August. Enarrat. in Psal. 69.

Autor Operis Imperf. in Matt.

Rom 13. 6. & 7.

S. Hilar. c. 23 in Matt.

S. August. Tract 40. in Joann.

Idem Epist. 127 alias 45.

S. Bern. Tract. de diligendo Deo c. 5.

Tertull. 10. *Acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe Reſurrectionem*, &c. Politici & impii, *Cenſores Divinitatis*, Reſurrectionem & immortalitatem animorum impugnant, quibus everſis, *inanis* eſſet *fides noſtra*, *inanis* Chriſti & Apoſtolorum *prædicatio*. Pauci quidem ex iis qui Chriſtiano nomine gloriantur, divina hæc dogmata negant; ſed multi ita vivunt, ac ſi nec Reſur-
Sapient. 2 rectionem corporum, nec animorum immortalitatem crederent, nec alteram vitam ſperarent. Dixerunt enim *cogitantes apud ſe non rectè: Exiguum & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reverſus ab inferis: quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus eſt in naribus noſtris, & ſermo ſcintilla ad commovendum cor noſtrum, quâ extinctâ, cinis erit corpus noſtrum, & ſpiritus diffundetur tanquam mollis aër, & tranſibit vita noſtra tamquam veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſolvetur, quæ fugata eſt à radiis ſolis, & à calore illius aggravata: & nomen noſtrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum noſtrorum. Umbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reverſio finis noſtri: quoniam conſignata eſt, & nemo revertitur. Venite ergo, & fruamur bonis quæ ſunt, & utamur creaturâ tamquam in juventute celeriter. Vino pretioſo & unguentis nos impleamus: & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis antequam marceſcant: nullum pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo noſtrûm exors ſit luxuriæ noſtræ: ubique relinquamus ſigna lætitiæ: quòniam hæc eſt pars no-*
1. Cor. 5. *ſtra, & hæc eſt ſors..... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Reſurrectionem mortuorum, & vitam futuri ſæculi cogitemus, ne præſenti vitæ, caduciſque & tranſituris bonis inhæreamus: Utamur hoc mundo, tanquam non utamur. Jejunemus, vigilemus, oremus, ut ad vitam feliciorem tranſeamus, & beatæ reſurrectionis participes ſimus. *Fiducia Chriſtianorum, Reſurrectio mortuorum.*

Tertull. lib. de Reſurrectione Carnis. 11. *Reſpondens autem Jeſus, ait illis: Erratis, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Scriptura Sacra diligenter, fideliter, humiliter legenda eſt, in qua Deus ipſe nos docet quid credere debeamus. Virtus & omnipotentia Dei conſideranda, non humana ratio audienda, ubi de Fidei Chriſtianæ Myſteriis & dogma-
S. Auguſt. lib. de Moribus Eccleſ. cathol. c. 2. tibus agitur. *Quia caligantes hominum mentes conſuetudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum vitiorumque velantur, perſpicuitati ſanctitatique Rationis aſpectum idoneum intendere nequeunt, ſaluberrimè comparatum eſt, ut in lucem veritatis aciem titubantem & veluti ramis humanitatis opacatam inducat auctoritas.* In Scripturis
Lactant. lib. 3. Inſtitut. c. 1. (inquit Lactantius) *Divina tradita ſunt breviter ac nudè. Nec decebat aliter, ut cùm Deus ad hominem loqueretur, argumentis aſſereret ſuas voces, tamquam fides ei non haberetur; ſed ut oportuit eſt locutus quaſi rerum omnium maximus Judex, cujus non eſt argumentari, ſed pronuntiare verum.*

12. *In Reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur: ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* Connubia ſunt humanæ indigentiæ & mortalitatis ſolatia. Cùm Deus hominem in ſuam æternitatem admiſerit, cùm ejus deſideria in bonis repleverit, cùm abſorptum fuerit quod mortale eſt à vita; tunc omne ſocietatis & conjunctionis genus cum ea feliciter confundetur, quæ Sanctis
S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 65. cum Deo in perpetuum intercedet. *Demonſtravit* Chriſtus *quòd ibi ſit neceſſaria ſucceſſio, ubi doletur deceſſio: ibi quia deceſſores non erunt, nec ſucceſſores quærentur.* Angelis ſemper cognata virginitas. *Virgines in terris*
Tertull. *non nubendo, de familia angelica deputantur.* Hinc
S. Auguſt. ſerm. 132. aliàs 46. de Verbis Domini. S. Auguſtinus ad Virgines: *Qui jam voviſtis, corpus arctiùs caſtigate, & concupiſcentiæ frenos nec ad ipſa quæ permiſſa ſunt patiamini relaxare; ut non ſolùm à concubitu illicito divertatis, ſed etiam licitum contemnatis aſpectum. Mementote in quocumque ſexu ſitis, ſive mares, ſive feminæ, Angelorum vitam ducere vos in terra. Angeli enim non nubunt, neque uxores ducunt. Hoc erimus, cùm reſurrexerimus. Quantò vos meliores, qui quod erunt homines poſt Reſurrectionem, hoc vos incipitis eſſe ante mortem? Servate gradus veſtros; ſervat enim Deus vobis honores veſtros.*

13. *De Reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob: non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.* Non dixit, Eram Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob; ſed, *Sum*, eorum ſcilicet qui ſunt & vivunt. Quemadmodum enim Adam, quamvis viveret, poſtea quàm de vetito ligno comedit, ſententiâ tamen prolatâ mortuus erat: ſic profectò iſti etſi mortui erant, pollicitatione tamen Reſurrectionis vivebant; quomodo igitur alibi dicit, *ut & mortuis & vivis dominetur*? Non eſt hoc illi contrarium. Mortui namque hîc illi, qui victuri ſunt, appellantur. Novit autem Scriptura aliam mortem, de qua ait: *Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Verùm quoniam Reſurrectionem futuram credimus, jam vivere incipiamus ut *filii reſurrectionis*, ut felicis æternitatis candidati. *Tempus breve*
1. Cor. 7. 29. *eſt: reliquum eſt ut & qui habent uxores, tamquam non habentes ſint: & qui flent tamquam non flentes: & qui emunt, tamquam non poſſidentes: & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.* Fidem & obedientiam Abraham, Iſaac, & Jacob imitemur: in hoc mundo *tamquam in terra aliena* ha-
Hebr. 11. bitemus, ut *peregrini & hoſpites ſuper terram, meliorem* patriam appetamus & inquiramus, *id eſt cœleſtem.*

14. *Magiſter, quod eſt mandatum magnum in Lege? Ait illi Jeſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum.* Si Deum ex toto corde diligere eſt ipſum quærere, illi adhærere, illo uno propter ipſum frui velle, in illo quieſcere: nullam rem appetere & quærere, nulli rei adhærere, in nulla re delectari, niſi quatenus ejus voluntati conſentanea eſt, quatenus ad ejus gloriam referri poteſt, quatenus ad ſalutem noſtram vel proximi vel ad Eccleſiæ bonum conducibilis eſt; pauciſſimi certè Deum ex toto corde diligunt. Nulla cogitatio in mente; nullum deſiderium, nullus affectus in voluntate; nullum opus, nullum negotium in tota vitæ ſerie eſſe debet, quod ab amore Dei non ſit, ut à principio, quod ad ejus gloriam ceu ad finem non referatur. *Tunc eſt quippè optimus homo, cùm tota*
S. Auguſt. lib. 1. de Doctrina Chriſtiana c. 22. *vita ſua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi: ſi autem ſe propter ſe diligit, non ſe refert ad Deum, ſed ad ſe ipſum converſus, non ad incommutabile aliquid convertitur. Et propterea jam cum defectu aliquo ſe fruitur; quia melior eſt cùm totus hæret atque conſtringitur incommutabili bono, quàm cùm inde vel ad ſe ipſum relaxatur. Si ergo te ipſum non propter te debes diligere, ſed propter illum ubi dilectionis tuæ rectiſſimus finis eſt, non ſuccenſeat alius homo, ſi etiam ipſum propter Deum diligis. Hæc enim regula dilectionis divinitus conſtituta eſt*, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: *Ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipſa quæ confers. Cùm autem ait*, toto corde, totâ animâ, tota mente, *nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, ut alia re velit frui, ſed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Quiſquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipſe toto corde, totâ animâ, totâ mente diligat Deum. Sic enim cum diligens tamquam ſeipſum, totam dilectionem ſui & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à ſe rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur.*

15. *Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Amor Dei, principium & regula dilectionis proximi. *Ut enim homo ſe ſe diligere noſſet, conſtitutus eſt ei finis, quò referret omnia*
S. Auguſt. lib. 10. de Civit. Dei c. 3. *quæ agitet, ut beatus eſſet. Non enim qui ſe diligit*

aliud esse vult quàm beatus. Hic autem finis est adhærere Deo. Jam igitur scienti diligere seipsum, cùm mandatur de proximo diligendo sicut se ipsum, quid aliud mandatur, nisi ut ei quantùm potest, commendet diligendum Deum? Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita servitus.

S. Bern. serm 50. in Cantic.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Proximus, quem verè te oportet diligere tamquam te ipsum, ut tibi & ipse sapiat prout est; haud aliud profectò sapiet tibi, quàm tu tibi, qui hoc est quod tu; est enim homo. Qui itaque te non diligis, nisi quia diligis Deum, consequenter omnes qui similiter diliguat eum, diligis tamquam te ipsum. Porrò inimicum hominem, quoniam nihili est, pro eo quòd non diligit Deum, non potes quidem diligere tamquam te ipsum, qui Deum diligis: diliges tamen ut diligat. Non est autem idipsum diligere ut diligat, & diligere quia diligit. Proinde ut tibi & ipse sapiat prout est, sapiet tibi non quidem quod est, qui utique nihili est, sed quod futurus forsitan est, quod est prope nihili, quippè quod adhuc pendet sub dubio. Etenim de quo constat quòd ad amorem Dei non sit deinceps rediturus, sapiat tibi necesse est non prope jam nihil, sed nihil ex toto, utpotè quod in æternum nihili est. Illo igitur excepto, qui non modò jam non diligendus, insuper & odio habendus est, secundùm illud:* Nonnè qui oderunt te, Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? *De cætero nulli vel inimicissimo homini negari quantulumcunque affectum charitas sanè in hac parte ambitiosa permittit. Da mihi hominem qui ante omnia quidem ex toto se diligat Deum: se verò & proximum in quantum diligunt ipsum, inimicum autem tamquam aliquandò forsitan dilecturum; porrò parentes carnis suæ germaniùs propter naturam, spirituales verò eruditores suos profusiùs propter gratiam: atque in hunc modum ad cætera quæque Dei ordinato intendat amore, despiciens terram, suspiciens cœlum, utens hoc mundo tamquam non utens, & inter utenda & fruenda intimo quodam mentis sapore discernens, ut transitoria transitoriè, & ad id duntaxat quod opus & prout opus est curet: æterna desiderio amplectatur æterno: talem, inquam, da mihi hominem, & ego audacter illum sapientem pronuncio; cui nimirum quæque res revera sapiunt prout sunt, & cui in veritate atque securitate competit gloriari & dicere:* Quia *ordinavit in me charitatem.*

Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Proximum sicut se ipsum diligit, qui nemini invidet, qui in aliis hominibus, etiam consanguinitate sibi conjunctis, non diligit nisi spiritualia bona, qui inimicos ipsos charitate complectitur, qui præstat omnibus quod potest. *Qui amat id solum, quod amanti eripi non potest, ille indubitanter invictus est, nec ullâ cruciatur invidiâ. Id enim diligit, ad quod diligendum & percipiendum quantò plures venerint, tantò eis uberiùs gratulatur. Diligit enim Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente; & diligit proximum tamquam se ipsum. Non ergo illi invidet, ut sit quod ipse est; immò adjuvat etiam quantùm potest. Nec potest amittere proximum, quem diligit quantùm se ipsum; quia neque in se ipso ea diligit quæ oculis subjacent, aut ullis aliis corporis sensibus. Ergo apud se ipsum habet, quem diligit tamquam se ipsum. Ea autem est regula dilectionis, ut quæ sibi vult homo provenire, & illi velit; & quæ accidere sibi mala non vult, & illi nolit. Nam erga neminem operandum est malum.* Rom. 13. 10. Et dilectio proximi malum non operatur. *Diligamus ergo, ut præceptum est, etiam inimicos nostros, si verè invicti esse volumus. Non enim per se ipsum quisquam hominum invictus est, sed per illam incommutabilem legem, cui quicumque serviunt, soli sunt liberi. Sic enim eis quod diligunt auferri non potest; quæ res una invictos facit & perfectos viros. Nam si vel ipsum hominem homo dilexerit, non tamquam se ipsum, sed tamquam jumentum aut balneas, aut aviculam pictam vel garrulam, id est, ex eo aliquid temporalis voluptatis vel commodi capiat, serviat necesse est, non homini, sed, quod est turpius, tam fœdo & detestabili vitio, avo non amat hominem sicut homo amandus est. Quo vitio dominante, usque ad extremum vitam, vel potiùs mortem perducitur. Sed nec sic quidem ab homine homo diligendus est, ut diliguntur carnales fratres vel filii, vel conjuges, vel quique cognati, vel affines, aut cives. Nam & dilectio ista temporalis est. Non enim ullas tales necessitudines haberemus, quæ nascendo & moriendo continuat, si natura nostra in præceptis & imagine Dei permanens, in istam corruptionem non relegaretur. Itaque ad pristinam perfectamque naturam nos ipsa Veritas vocans, præcipit ut carnali consuetudini resistamus; docens neminem aptum esse Regno Dei, qui non istas carnales necessitudines oderit. Neque hoc cuiquam inhumanum videri debet. Magis enim est inhumanum, non amare in homine quod homo est, sed amare quod filius est: hoc est enim non amare illud quod ad Deum pertinet, sed amare illud quod ad se pertinet. Quid ergo mirum si ad Regnum non pervenit, qui non communem, sed privatam rem diligit? Immò utrumque, ait quispiam: Illud unum, dicit Deus. Dicit enim verissimè Veritas:* Nemo potest duobus dominis servire. Matt. 16. *Nemo enim potest perfectè diligere quò vocamur, nisi oderit unde revocamur. Vocamur autem ad perfectam naturam humanam qualem ante peccatum nostrum Deus fecit: revocamur autem ab ejus dilectione quam peccando meruimus. Quare oderimus oportet, unde ut liberemur optamus. Oderimus ergo temporales necessitudines, si æternitatis charitate flagramus. Diligat homo proximum tamquam se ipsum. Certè enim sibi ipsi nemo est pater, aut filius, aut affinis, aut aliquid hujusmodi, sed tantùm homo. Qui ergo diligit aliquem tamquam se ipsum, hoc in eo debet diligere, quod sibi ipse est. Corpora verò non sunt quod nos sumus: non ergo in homine corpus est expetendum aut desiderandum. Valet enim ad hoc etiam quod præceptum est:* Non concupiscas rem proximi tui. *Quapropter quisquis in proximo aliud diligit, quàm sibi ipse est, non eum diligit tamquam se ipsum. Ipsa igitur natura humana sine carnali conditione diligenda est, sive sit perficienda sive perfecta. Omnes sub uno Deo patre cognati sunt, qui eum diligunt, & faciunt voluntatem ipsius. Et invicem sibi sunt & patres, cùm sibi consulunt, & filii cùm sibi obtemperant, & fratres maximè, quia eos unus Pater testamento suo ad unam hæreditatem vocat.*

S. August. lib. de vera Religione c. 46

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Sicut si quisquam diligat bene cantantem, non hunc aut illum, sed tantùm bene cantantem quemlibet, cùm sit cantator ipse perfectus; ita vult omnes tales esse, ut tamen ei non desit quod diligit; quia ipse bene cantat. Nam si cuiquam invidet bene cantanti, non jam illud diligit, sed aut laudem, aut aliquid aliud, quò bene cantando vult pervenire; & potest ei minui vel auferri, si & alius bene cantaverit. Qui ergo invidet bene cantanti, non amat bene cantantem: sed rursus qui eo indiget, non bene cantat. Quod multò accomodatiùs de bene vivente dici potest, quia invidere nulli potest: Quò enim perveniunt bene viventes, tantumdem est omnibus, nec minus fit cùm plures habuerint. Et potest esse tempus quo bonus cantator cantare non decenter queat, & indigeat voce alterius, quâ sibi exhibeatur, quod diligit; tamquam si alicubi convivetur, ubi eum cantare turpe sit, sed deceat audire cantantem: bene autem vivere semper decet. Quare quisquis hoc & diligit & facit, non solùm non invidet imitantibus, sed & his se præbet libentissimè atque humanissimè quantùm potest; nec tamen eis indiget. Nam quod in illis diligit, in se ipso habet totum atque perfectum. Ita cùm diligat proximum tamquam se ipsum, non invidet ei, quia nec sibi ipsi: præstat ei quod potest, quia & sibi ipsi; non eo indiget, quia nec se ipso: tantùm Deo indiget, cui adhærendo beatus est. Nemo autem illi eripit Deum.... Hic vir quamdiu est in hac vita, utitur amico ad rependendam gratiam; utitur ini-*

S. August. ibid. c. 47.

mico ad patientiam; utitur quibus potest ad beneficentiam; utitur omnibus ad benevolentiam.

S. Augst. lib. de Moribus Eccl. Catbol. c.26

Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. *Te autem ipsum salubriter diligis, si plus quàm te diligis Deum: quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo est, hoc est, ut ipse etiam perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tamquam te ipsum, si non ad id bonum ad quod ipse tendis, adducere satagis. Illud est enim unum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non fit angustum. Ex hoc præcepto nascuntur officia societatis humanæ, in quibus non errare difficile est. Agendum autem in primis est, ut benevoli simus, id est, ut nullâ malitiâ, nullo dolo malo adversùs hominem utamur. Quid enim homini homine propinquius?* Dilectio proximi malum non operatur. *Sed cùm duobus modis peccetur in homine, uno si lædatur, alio si cùm potest non adjuvetur; eaque ipsa sint quibus mali homines esse dicantur, quorum neutrum qui diligit, facit: satis quod volumus demonstrat ista sententia,* Dilectio proximi malum non operatur. *Et si ad bona pervenire non possumus, nisi mala operari destiterimus, ista sunt quasi cunabula charitatis Dei, quibus diligimus proximum . . . Nullus certior gradus ad amorem Dei, quàm hominis erga hominem charitas.*

S. Augst. lib. de Perfectione justitiæ hominis c. 5.

16. In his duobus mandatis universa Lex pendet & Prophetæ. *Dominus in duobus præceptis dixit Legem Prophetasque pendere; ut intelligeremus quicquid aliud divinitus præceptum est, in his duobus habere finem, & ad hæc duo esse referendum. . . . Quicquid ergo Dei Lege prohibemur, & quicquid jubemur facere, ad hoc prohibemur & jubemur, ut duo ista compleamus.* Ut enim alibi S. Augustinus ait: *Scriptura non præcipit nisi charitatem, nec damnat nisi cupiditatem, atque ita informat mores hominum.* Huc virtutum omnium officia revocantur. *Si enim Deus est summum hominis bonum, sequitur profectò, quoniam summum bonum appetere, est bene vivere, ut nihil aliud sit bene vivere, quàm toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere: à quo existit, ut incorruptùs in eo amor atque integer custodiatur, quod est temperantiæ; & nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis; nulli alii serviat, quod est justitiæ; vigilet in discernendis rebus, ne fallacia paulatim dolusve subrepat, quod est prudentiæ. Hæc est hominis una perfectio, quâ solâ impetrat ut veritatis sinceritate perfruatur: hæc nobis Testamento utroque concinitur, hæc nobis hinc atque inde suadetur.*

Idem lib. de Moribus Eccl. Catbol. c. 25.

In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ. *Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia involucra sermonum evolvere, omnia Scripturarum secreta penetrare; tene charitatem, ubi pendent omnia: Ita tenebis quod ibi didicisti; tenebis etiam quod nondum didicisti. Si enim nosti charitatem, aliquid nosti; unde & illud pendet quod fortè non nosti, & in eo quod in Scripturis intelligis, charitas patet; in eo quod non intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet & quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus.*

S. Augst. serm. 350 alias de Tempore 39.

17. *Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei, David: Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis,* &c. Non se filium David negavit Christus, sed modum quæsivit. Hanc verò per Apostolum solvit quæstionem, qui scripsit ad Timotheum: *Memor esto Christum Jesum resurrexisse à mortuis ex semine David, secundùm Evangelium meum.* Ecce Christus Filius est David. Quomodo est & Dominus David, alibi explicat: *Qui cùm in formâ Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Filius David unde? *Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens,* &c. Dominus David semper, Filius David ex tempore: Dominus David natus ex substantia Patris: Filius David natus ex Maria Virgine, conceptus de Spiritu Sancto. Utrumque teneamus. *Unum nobis erit æterna habitatio: alterum nobis est à peregrinatione liberatio. Dominus enim noster Jesus Christus, nisi dignatus esset fieri homo, periisset homo. Factus est quem fecit, ne periret quem fecit. Qui confitetur Deum æqualem Patri Christum, & hominem verum, habet patriam, habet viam. Habet patriam:* In principio erat Verbum. *Habet patriam:* Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. *Habet viam:* Verbum caro factum est. *Habet viam:* Semetipsum exinanivit formam servi accipiens. *Ipse est patria quò imus; ipse via quâ imus. Per ipsum ad ipsum eamus, & non errabimus.*

2. Tim. 2. 8.

Philipp. 2 6.

S. Augst. serm. 92. alias de Temp. 235

CAPUT XXIII.

Sensus Litteralis.

I. TUNC *Jesus locutus est ad turbas, & ad Discipulos suos, dicens: Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt.* Pietatis larvam Scribis & Pharisæis Christus detrahit, ne populus duces cæcos & improbos imitaretur. Pharisæi, inquit, & Legis Doctores Legem, doctrinamque Moysis pro muneris sui ratione vobis prælegunt, tradunt, explicant; vosque regendi ac judicandi potestatem habent: omnia ergo quæcumque dixerint vobis sive præceperint Legis Mosaicæ consentanea, non verò ejus præceptis, ipsique pietati contraria, (quale est illud de Corbona parentum sustentationi & levamini præponenda) servate & facite; ipsis omninò parete, donec Lege abrogatâ fuerint exautorati. Mores verò & opera illorum imitari nolite; quia eorum doctrinæ non congruunt. Lex & doctrina Moysis, quam tradunt & interpretantur, bona & sancta est; vita illorum prava. Muneri ac ministerio dignitatem suam ac reverentiam servat Christus, personarum vitia graviter reprehendit, ne fermento suo, id est hypocrisi, & superbâ in impugnando Evangelio contumaciâ populum inficiant; Cathedra non ipsorum, sed Moysis, cogit eos docere etiam bona non facientes. *Agunt sua in vita sua: docere autem sua, cathedra illos non permittit aliena.*

S. Augst. lib 4 de Doctr. Christi. c. 27.

2. *Alligant enim onera gravia, & importabilia & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.* Methaphora sumpta est à sarcinis, quæ ut in jumenta aut hominum humeros imponantur, in fasciculum colligi ac ligari solent. Congerunt igitur Pharisæi & Scribæ, imponuntque hominibus onera gravia, scilicet præcepta ritualia Legis quæ duriùs interpretantur, & quorum severam observantiam exteriùs exigunt; cultus præterea superfluos, & traditiones plurimas & molestas, minimè necessarias ad pietatem & Dei cultum: nec exemplo tamen suo alios impellunt ad ea onera alacriter ferenda. Confer cum Act. 15. 10. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices Discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?*

3. *Omnia verò opera sua faciunt ut videantur ab hominibus.* Si quid boni faciunt, & ad Legis præscriptum, non id faciunt ut Deo placeant, sed ut gloriam hominum aucupentur: *Animalia gloriæ:* quod de antiquis Philosophis ethnicis eleganter à Tertulliano dictum est. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.* Cùm Dominus mandata Legis per Moysen dedisset

Deuter. 5. » dedisset, subjunxit: *Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos.* Et est sensus: Præcepta mea sint » in manu tua, ut opere compleantur: sint ante oculos tuos, » ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisæi malè in- » terpretantes, scribebant in membranis Decalogum Moy- » si; id est, decem verba Legis: complicantes ea & ligantes » in fronte, & quasi coronam capiti facientes, ut semper Num. 15. » ante oculos moverentur. Aliud quoque jusserat Moy- » ses: ut in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fim- » brias facerent, ad Israëlis Populum dinoscendum: ut » quomodo in corporibus circumcisio signum Judaicæ » Gentis daret; ita & vestis haberet aliquam differentiam. S. Hieron. in c. 23. Matt. *Superstitiosi Magistri captantes auram popularem, atque ex mulierculis sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & acutissimas in eis spinas ligabant: ut videlicet ambulantes & sedentes interdum pungerentur, & quasi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, & ministeria servitutis ejus.* Quia ergo dixerat Dominus, *Omnia opera sua faciunt ut videantur ab hominibus*, quod generaliter » accusaverat, nunc per partes dividit. Membranulas illas, » in quibus descripta erant Decalogi præcepta, phyla- » cteria vocabant, quod quicumque illa habuisset, quasi » ob custodiam & monimentum sui haberet: non intel- » ligentibus Pharisæis, quòd hæc in corde portanda sint, » non in corpore: alioquin & armaria & arcæ habent li- » bros, & notitiam Dei non habent.

4. *Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Locum honoratiorem in solem- nibus conviviis tamquam ingens bonum expetunt, atque etiam data occasione velut jure suo sibi vendicant, & primarum sedium honores in Synagogis & conventi- bus ambiunt & affectant: & salutationes in locis fre- quentibus, honorem à pluribus & coram pluribus sibi exhiberi gestientes: & honorifico Doctoris ac Magistri nomine compellari.

5. *Vos autem nolite vocari Rabbi: Unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.* Vos autem, Discipuli mei, ne glorioſum illud nomen affectetis aut eo gloriemini, atque ad ostentationem vobis sumatis. Unus est enim Magister vester Christus: solus ille Magi- ster vester principaliter & per excellentiam: 1. Scientiâ, quia solus ipse novit omnia, doctus à nemine: *Plenus* Joan. 1. Coloss. 2. 1 *gratiæ & veritatis:* & *in ipso omnes thesauri sapientiæ sunt absconditi.* 2. Docendi auctoritate, quàm à se ipso habet: *Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.* 3. Effi- caciâ, quam & ipse habet & aliis impertit. Unde Matt. 7. 29. 1. Cor. 3. 5. 6. 7 1. Apostolus: *Quid igitur est Apollo? Quid verò Paulus? Ministri ejus cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat, Deus.* Omnes S. Joannes Chrysost. Hom. 73. in Matt. autem vos ut naturâ, ita & doctrinâ unius Christi Magisterio acceptâ, fratres estis, & condiscipuli: nec alter altero præstantior, quoniam nihil est quod à se ipso sciverit.

6. *Et Patrem nolite vocare vobis super terram: Unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.* Qui Sapientem aliquem; tamquam scholæ principem sectabantur, & velut in nomen ejus juraverant, ejus filii vocabantur, ut vir eruditus observat, illum Patrem vocabant, sed quia Patris nomen dignius erat quàm Magistri, ideo Christus istud sibi, illud Patri æterno vindicat. Ne quemquam Patrem vocetis, eo sensu quo Judæi Sapien- tes suos Patres vocant, quasi dogmatum suorum auc- tores, aut principes Sectæ: unus est enim vestræ familiæ Princeps, & dogmatum auctor Deus, qui per Filium suum unigenitum vobis omnia ad salutem necessaria re- velavit. Joannis 6. 45. *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Cæterùm Patres optimo sensu vocamus, qui nos per Evangelium genuerunt. 1. Cor. 14. 15. *Non ut confundam vos hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia Pædagorum habeatis in Christo, sed non multos Patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.*

7. *Nec vocemini Magistri: quia Magister vester unus est Christus.* Eamdem humilitatis doctrinam repe- tit & inculcat, ut altiùs memoriæ commendetur. Apo- stolus quidem se *Doctorem Gentium* dixit; Viri Reli- gioſi in Monasteriis se invicem Patres vocant; nec ta- men in hoc præceptum Christi Apostolus peccavit, aut peccant illi. Nam *Aliud est esse naturâ Patrem vel Magistrum, aliud indulgentiâ. Nos si hominem Patrem vocamus, honorem ætati deferimus; non auctorem nostræ ostendimus vitæ. Magister quoque dicitur ex consortio veri Magistri. Et quomodo unus per naturam Deus, & unus Filius non præjudicat cæteris, ne per adoptio- nem dii vocentur & filii: Ita & unus Pater & Magi- ster non præjudicat aliis ut abusivè appellentur Patres & Magistri.* Non prohibet igitur absolutè Christus ne S. Joannes Chrysost. Hom 73. ullum in terris Patrem vocent, sed ne ignorent quem principaliter Patrem vocare oporteat *Nam quemadmo- dum nemo principaliter Magister est; sic nec Pater præter illum, qui tam magistrorum, quàm patrum om- nium causa est.*

8. *Qui major est vestrûm, erit minister vester.* Qui inter vos in Ecclesia Dei præstantior est officio, di- gnitate, eruditione, aliisve Dei donis, nihil inde sibi præ cæteris arroget aut vindicet, præter humilis ministerii oblationem & sedulitatem; gloriam omnem ad Deum referat, non plus imperii sibi concessum, sed plus oneris sibi impositum noverit à Deo, cui redditurus est ratio- nem de talentis, officiis, & honoribus. *Qui autem se exaltaverit, humiliabitur; & qui se humiliaverit, exal- tabitur.* Qui se superbè extulerit, magnificè de se sense- rit, se aliis præposuerit; honores & dignitates, auram- que popularem expetiverit, aut iis vanè fuerit delectatus, à Deo deprimetur. Et qui se humiliaverit, de se demis- sè sentiens, nihil de Dei donis sibi tribuens, non aliis se præponens, ut aliorum ministrum & conservum se ge- rens; exaltabitur à Deo & in futura vita ipsius humili- tatem per se ipsum munerante, & in præsenti homines ad eum honorandum movente. Confer cum Proverb. 16. 18. *Contritionem præcedit superbia: & ante rui- nam exaltatur spiritus.* Et 29. 23. *Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.* Item Proverb. 15. 33. *Gloriam præcedit humilitas.*

9. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ; quia clauditis Regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec introëuntes sinitis intrare.* Væ vobis, quia Regnum cœlorum, quod adventu meo, prædicatio- ne & doctrina, atque miraculis patefeci, clauditis coram hominibus ad Christum accurrentibus, & ad ingressum paratis: veram interpretationem locorum Scripturæ in quibus agitur de Messia, ejusque doctrina, fide, charitate supprimentes, doctrinamque meam ac miracula calum- niis vestris impugnantes. Vos enim non intratis, quia doctrinæ meæ, ac miraculis missionem meam à Patre ac Divinitatem confirmantibus non solùm credere non vul- tis, verùm etiam vestris consiliis, pravis exemplis, fal- sâ interpretatione Legis, traditionum inutilium aut im- piarum onere, minis ac terroribus, à fide mihi præben- da revocatis; & jam veluti pedem habentem in limine ab ingressu Regni cœlorum arcetis & prohibetis. Idem paulò aliis verbis exprimitur. Lucæ 11. 52. *Væ vobis Le- gisperitis, quia tulistis clavem scientiæ; ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.* Metaphora sumpta est ab ædium dominis, qui cùm neminem domum ingredi volunt nisi jussu suo, clavem secum auferunt. Pharisæos itaque clavem scientiæ tulisse Christus ait, ut significet illos ita scientiam Legis sibi usurpasse, ut plebi persuade- rent neminem nisi ipsis aperientibus & viam Regni cœ- lorum indicantibus ac docentibus intrare posse.

10. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia co- meditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Græcus Evan-

geliorum indiculus, quem Canonem vocant, hunc Versum in S. Matthæo non habet; nec illum Origenes & S. Hieronymus interpretantur. Cùm tamen illum habeant Græci, Syriaci, & Latini Codices universi, illumque S. Chrysostomus exponat, & quod caput est, à SS. Marco & Luca, alio licèt ordine, referatur, in hunc S. Matthæi locum irrepsisse nequaquam censendum est. Væ vobis, Legisperiti & Pharisæi hypocritæ, qui viduarum ob sexûs infirmitatem fraudibus vestris magis patentium facultates captatis, hauritis, devoratis, assumptâ pietatis larvâ, & prolixiorum orationum specie, quas stantes in Templo, Synagogis & angulis platearum fundere vos simulatis. Propter duplex illud crimen, simulationem scilicet pietatis, & immanem avaritiam, majorem damnationem subibitis. Confer cum Lucæ 20. 47. *Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.*

Marci 12. 40. Lucæ 20. 47.

11. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplò quàm vos.* Terram ac mare lustrare, omnem adhibere diligentiam videmini, ut ethnicum aliquem & advenam ad Judaicam Religionem pertrahatis, vestrumque discipulum magis quàm Dei cultorem faciatis: & cùm feceritis, æternâ damnatione dignum redditis multò magis quàm vos. Duplex erat proselytorum genus. Quidam relicto Idolorum cultu, uni Deo & communibus humani generis Legibus se addicebant, non Mosaicæ Legis Sacramentis & ritibus: alii circumcisionem suscipiebant, & totius Legis Judaicæ observantiæ se obstringebant. Priores dicebantur *proselyti portæ*, quibus inter Judæos vivere concessum erat. Posteriores vocabantur *Proselyti justitiæ*, sive fœderis, omnibus Judæorum privilegiis donati. De posteriori proselytarum genere hîc sermo est. Ait autem Christus, factum à Pharisæis & Legisperitis proselytum majori damnationi obnoxium reddi quàm ipsos: tum quia non solidâ pietate ipsum imbuebant, sed externos tantùm mores formabant, non tam in maximis & præcipuis Dei mandatis, quàm in Traditionibus & Ritibus propriis: tum quia fucatæ dumtaxat sanctimoniæ, revera autem malæ vitæ exemplum illi præbebant. *Pharisæi totum lustrantes orbem propter negotiationes, vel diversa lucra à Discipulis captanda, quasi per imaginem sanctitatis studium habebant de Gentibus facere proselytum, id est, advenam & incircumcisum miscere Populo Dei. Sed qui antè, dum esset ethnicus, simpliciter errabat, & erat semel filius gehennæ, videns Magistrorum vitia, & intelligens destruere eos opere quod verbis docebant, revertitur ad vomitum suum; & Gentilis factus, quasi prævaricator pœna majori dignus erit. Filius autem vocatur gehennæ, quomodo filius perditionis, & filius hujus sæculi. Unusquisque enim cujus opera agit, ejus filius appellatur.*

S. Hieron. in c. 23. Matt.

12. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil est*, nullius momenti juramentum est, reus non est, si promissum non solverit: *Qui autem juraverit in auro Templi, debet.* Si verò juraverit per aurum Templo oblatum, præstare tenetur. *Stulti & cæci! Quid enim majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* Fatua & absurda opinio vestra. Aurum enim sanctum non censetur, nisi propter Templum cui oblatum est, & cujus usibus consecratum: Templum autem non est sanctum propter aurum, sed propter Deum inhabitantem. *Et quicumque juraverit in Altari, nihil est:* qui per Altare juraverit religione juramenti non tenetur, nec reus est perjurii, si non præstiterit: *Quicumque autem juraverit in dono quod est super illud, debet.* Quicumque juraverit per dona seu victimas super Altare oblatas, jurejurando tenetur, & persolvere debet quod juravit. *Cæci! Quid enim majus est, donum, an Altare quod sanctificat donum?* Altare namque per se & ex institutione sua Deo dedicatum est: victimæ verò sanctæ non sunt antequam super altare imponantur, Deo offerendæ. *Qui ergo jurat in Altari*, seu per Altare, jurat in eo, *& in omnibus quæ super illud sunt*: per illud & per omnia dona & sacrificia super illud oblata jurare censendus est, ac proinde æquè tenetur præstare quod juravit. *Et quicumque juraverit in Templo, jurat in illo, & in Eo qui habitat in ipso.* Qui per Templum jurat, censendus est & per Deum jurare, qui in Templo colitur. *Et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in Eo qui sedet super eum.* Et qui per cœlum jurat, censendus est & per Deum jurare, cujus cœlum sedes est. Pharisæi & Legisperiti duplicis generis juramenta distinguebant, alia magna, alia parva. Magna per Deum ipsum; quo in censu etiam juramenta per *Corban* ponebant, id est per donum Deo sacrum. Id autem erat duplex; aut donum quod Altari superponebatur; aut pecunia missa in gazophylacium, quod *Corbonam* vocat S. Matthæus. Per utrumvis horum si quis jurasset, per Deum ipsum jurasse ab ipsis censebatur. Juramenta autem per Templum & Altare minoribus juramentis accensebantur: cùm tamen qui per ea jurat, respectu divini nominis juret. Istorum igitur juramentorum gratiam facilè faciebant Judæi Doctores, nec reos habebant perjurii qui illa violassent: sed si quis jurasset per aurum aut dona Templo oblata, illum non minùs teneri censebant ad præstandum quod juraverat, quàm si per Deum jurasset. Hâc sententia serviebant avaritiæ suæ & quæstui, cujus intererat dona illa haberi quàm sanctissima, etiam præ Templo & Altari, quasi Deus illis præcipuè gauderet. Sic enim Populus ad ea dona frequentiùs & copiosiùs offerenda excitabatur: ex quibus Sacerdotum, qui Pharisæi vel Legisperiti utplurimùm erant, crescebant emolumenta. *Arguit ergo eos Dominus & stultitiæ, & fraudulentiæ: Quòd multò majus sit Templum, quàm aurum quod sanctificatur à Templo; & Altare, quàm hostiæ, quæ sanctificantur ab Altari. Totum autem faciebant non ob Dei timorem, sed ob divitiarum cupiditatem.* (inquit S. Hieronymus.)

S. Hieron. in c. 23. Matt.

13. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum: & reliquistis quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Decimas minutiorum olerum scrupulosè solvitis, ut minutias observando, religiosissimi Legis observatores videamini; dum quæ majoris sunt momenti in Lege, officia scilicet præcipua erga Deum & proximum, quæ Lex ante omnia requirit, & ab omnibus, negligitis, scilicet judicium, seu justitiam, quâ jus cuique suum redditur; & misericordiam, seu beneficentiam, quâ proximo indigenti succurritur: & fidem in Deum, quæ per dilectionem operatur. Hæc summo studio & præcipua religione servare oportuit; & leviora illa non omittere, quandoquidem has decimationis minutias Lege præceptas censetis. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Nonnè cæci estis, qui tam anxiè & superstitiosè leviora servatis, & gravissima Legis capita, sine quibus pietas sincera non consistit, absque ullo scrupulo prætermittitis? Ita vos gerentes ac si quis vinum percolaret ad eximendum culicem in illud fortè delapsum, & grandius animal securè deglutiret. Minutiæ scilicet illæ in quibus adeò accurati ac religiosi videri studetis, gravioribus illis præceptis; quæ securè negligitis, tantò leviores sunt, quantò culex camelo minor est. Proverbialis est locutio, similis illi quâ Christus Matthæi 7. 5. dixit: *Vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Quibus verbis non significat trabem in oculo posse latere, sed vitia illa, quorum alios arguunt hypocritæ, iis criminibus, quæ in se ipsis securè præter-eunt, tantò esse leviora, quantò festuca levior est trabe.

14. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapinâ & immunditiâ.* Exteriorem superficiem calicis, ex quo potus, & paropsidis, ex qua cibus sumitur, studiosè mundatis, non curantes interiorem munditiem. Parabolicus sermo est. Cùm corporis frequentes lotiones affectatis, & animum purgare negli-

gitis, tantumdem agitis ac si diligenter lavaretis patinas & pocula, cùm interim cibi & vinum impuræ fecis & sordium plena essent. Sicut enim id ad sanitatem corporis non prodesset; ita nec illud ad animæ salutem. Ut autem sermonem parabolicum intelligerent, statim transit ad proprium: *Intus autem, pleni estis rapinâ & immunditiâ, sive iniquitate,* (ut apud S. Lucam legitur.) Quæ vox omne vitiorum genus significat. *Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.* Munda priùs ea quæ calice & paropside continentur, da operam ut cibum & potum justè acquiras, & iis temperanter fruaris: ut deinde mundes calicem & paropsidem quibus illa sumuntur. Allegoricus sermo est, quo significat Christus legitimum ordinem postulare ut priùs animus & conscientia mundetur, tum actiones omnes externas mundas fore, quia pura mens legalibus immunditiis inquinari non potest: (quæ falsa erat Pharisæorum persuasio.)

Luc. 11. 39.

15. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitiâ.* Similes estis sepulchris opere tectorio inductis, calce & gypso illitis, marmore forinsecus vestitis, ac splendidis: quæ tamen cadaverum & vermium immunditiâ plena sunt. *Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi: intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Justitiæ quidem ac pietatis specie hominibus imponitis; intus autem in animo turpes estis & immundi ob hypocrisim & iniquitatem.

16. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum; & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt.* Prophetarum, aliorumque justorum monumenta vetustate collapsa reficitis, ut vos à sceleribus patrum vestrorum, qui illos injustè & crudeliter occiderunt, alienos esse probetis, & persuadeatis plebi vos sanctorum hominum virtutes colere; majorum vestrorum, qui illos persecuti sunt, vitia execrari. Verùm frustra id facitis; si quidem opere ipso demonstratis vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt, non naturâ solùm, sed imitatione; dum me persequimini, & longè atrocius crimen meditamini occisionis meæ. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Pergite imitari majores vestros. Quod illis defuit, vos adimplete. Illi interfecerunt servos, vos Dominum crucifigite: illi Prophetas, vos eum qui à Prophetis prædicatus est. *Implete mensuram patrum vestrorum.* Non imperantis vox est, sed prædicentis. Deus qui peccatorum auctor non est, sed ordinator & vindex, certum criminibus terminum modumque statuit, quò cùm pervenerint, vindictam peccatoribus infligit. Dei bonitas & patientia dissimulat peccata hominum, ut eos ad pœnitentiam adducat: sed læsa ejus patientia fit furor, ut Scriptura Sacra loquitur tribuendo Deo humanos affectus, & tarditatem supplicii gravitate compensat: quod non solùm in hominum singulorum, sed & in populorum puniendis peccatis Deus facit. Hic peccatorum modus à Deo exspectatus, *mensura* aut *complementum iniquitatis* dicitur. Genes. 15. 16. *Necdum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.*

S. Hieron. in hunc locum.

17. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* Malorum parentum pejores filii: quomodo fieri potest ut gravissimum non hujus tantùm sæculi, sed & futuri supplicium vitetis? Unica fugæ via pœnitentia est: cui obstat pertinax & in naturam vobis sponte versa malitia.

18. *Ideo ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris.* Quia mensuram patrum vestrorum, progenies nequior, impleturi estis: Ego *Sapientia Dei*, mittam ad vos *Apostolos* & Prædicatores Prophetiæ dono illustres, & sapientiâ non humanâ, sed cœlesti instructos, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii; & divinæ Legis peritissimos: & quosdam ex illis occidetis, Stephanum, Jacobum utrumque, &c. & crucifigetis, ut Petrum & Simeonem Cleophæ; & flagellabitis, ut Paulum. *Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidistis inter Templum & Altare.* Ut in caput vestrum redundet pœna genti vestræ debita pro cæde justorum omnium ab Abele usque ad Zachariam. Quis ille Zacharias fuerit, non omnino compertum. Quidam Zachariam patrem Joannis Baptistæ intelligi volunt, qui propterea occisus sit quòd Domini prædicaret adventum: sed id velut ex apocryphorum somniis acceptum rejicit S. Hieronymus. Alii Zachariam, qui in duodecim Prophetis minoribus undecimus est. Hic enim *filius Barachiæ.* Quam opinionem adstruxi & probavi in Historia Veteris Testamenti, Ætate 6. Dissertatione 6. Articulo 2. S. Hieronymus, & alii, Zachariam filium Joiadæ, quem occisum inter Templum & Altare legimus 1. Paralipomenon 24. 22. & de quo ab eo moriente dictum est, *Videat Deus, & judicet.* Obstat quidem S. Hieronymi sententiæ patris nomen: nam iste Zacharias patrem habuit Joiadam, non Barachiam. Sed respondent hujus sententiæ vindices, vel Joiadam binomium fuisse, vel ob eximiam sanctitatem sic fuisse cognominatum, quasi *benedictum Domini*; vel Joiadæ patrem vocatum *Achiam*, ita ut *Barachias* idem sit ac *filius Achiæ.* Alii denique Zachariam filium Baruch intelligunt, quem Josephus paulò ante novissimam Jerosolymorum obsidionem à Judæis zelotis in atrio Templi occisum commemorat, cùm à 70. Judicibus fuisset absolutus: Christum porrò Prophetice narrasse velut præteritum, quod futurum erat. Sed hæc contorta: & vix persuadebitur Barachum idem esse cum Barachia. In Codice Hebræo Nazaræorum pro nomine Barachiæ, nomen Joiadæ scriptum S. Hieronymus testatur. Vetustatem tamen lectionis nostræ magno consensu tuentur Græci, Latini, Syri Codices, & Patres antiqui. Dicitur, *quem occidistis*, propter unitatem populi, cujus unitatis ratione facta majorum filiis imputantur, & contra. Sic Abrahæ data dicitur Terra Chanaan, sed in posteris ejus. Sic Judæis tempore Judith viventibus in ejus Historia tribuitur habitatio in Mesopotamia, descensus in Ægyptum, transitus per Mare Rubrum & desertum, quæ majoribus eorum contigerant. Ratione istius unitatis fit ut peccata majorum filiis imputentur, & in illis puniantur, cùm prava illorum opera imitantur, & mensuram ab illis inchoatam implent & cumulant. Sic Amalecithæ excisi sunt propter facta parentum ab annis quadringentis patrata. 1. *Reg.* 15. 2. & 3. Sic Judæis, cùm cædes Prophetarum & justorum à parentibus suis perpetratas imitati essent, & mensuram eorum sceleribus à Deo præstitutam atrocioribus Christi & Apostolorum cædibus & Ecclesiæ nascentis persecutione complevissent, non solùm propria, sed & Majorum peccata imputata sunt, & totius gentis excidio punita. Hic prædictionis Christi sensus est: *Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.*

S. Hieron. in c. 23. Matt.

Zacharia 1.

Josephus lib. 5. de Bello Judaico c. 1.

19. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Viri Jerosolymitæ, Judæique omnes, quorum Metropolis Jerusalem; qui Prophetas occidere consuevistis, ut Isaiam, & alios; & lapidare viros sanctos qui ad vos legati à Deo mittuntur: quoties volui, & quod in me erat præstiti, ut vos peccatis errantes per Prophetas, aliosque viros justos, ac novissimè per me ipsum revocarem, in sinum meum colligerem multis adhortationibus, comminationibus, miraculis ad veram pœnitentiam & fidem perducerem, & ab imminente ira divina liberarem, eo affectu quo gallina pullos suos sub alas congregat, fovet, à milvo protegit ac tuetur: & noluistis? Paternum loquendi genus Filius, imago Pa-

Luc. 11. 49.

tris, exprimit. Sic enim loquitur Deus Proverb. 1. 24. *Vocavi, & renuistis.* Isaiæ 65. 12. *Vocavi, & non respondistis; locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis.* Jeremiæ 7. 13. 14. *Quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus; & locutus sum ad vos mane consurgens & loquens, & non audistis: & vocavi vos, & non respondistis: faciam domui huic in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo.* Ezech. 24. 13. *Mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis.* Ne tamen quis sibi fingat voluntatem Dei ab homine impediri potuisse: *Absit ut impediatur ab homine Omnipotentis & cuncta præscientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non sufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente non posse. Sicut certum est Jerusalem filios suos ab illo colligi noluisse; ita certum est eum, etiam illa nolente, quoscumque eorum voluit collegisse. Deus enim, sicut homo Dei dixit Ambrosius, quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit.*

3. *August. lib. 1. Operis novissimi contra Julianum.*

20. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* A Templum, Urbs, Gens tota, me ac Patre meo præsentiam, tutelamque nostram subtrahentibus, mox vastabitur, & in solitudinem vertetur. Confer cum Psalm. 68. 26. *Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.* Et cum Jeremiæ 12. 7. 8. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam..... Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam.*

21. *Dico enim vobis; Non me videbitis amodo donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ab hoc, quod imminet, Paschate, non me videbitis, ad usque secundum adventum meum, cùm vivos & mortuos judicaturus veniam. Tunc vel inviti agnoscetis & experiemini me esse Messiam ac verum Deum. Et quod indignati estis mihi à pueris acclamari, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: ipsi non ore quidem ad laudem & confessionem, sed animo ad confusionem dicetis. Vel: *Nisi* B *pœnitentiam egeritis, & confessi fueritis me ipsum esse, de quo Prophetæ cecinerunt, Filium omnipotentis Patris; meam faciem non videbitis. Habent Judæi datum sibi tempus pœnitentiæ; confiteantur benedictum qui venit in nomine Domini, & Christi ora conspicient.*

S. Hieron. in hunc locum.

Sensus Moralis.

1. SUPER *cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Doctrina veritatis, quam in cathedra unitatis Christus posuit, nullum ex malis moribus Ministrorum ejus, id est, Sacerdotum, & Pastorum, detrimentum patitur. Servanda sunt & facienda quæ dicunt & prædicant, cùm sua non dicunt, sed Christi. Tunc enim vos non pascunt ipsi, sed Deus: quia velint nolint Pastores, ut perveniant ad lac & lanam, verba Dei dicturi sunt. *Qui prædicas non furandum, furaris*, dicit Apostolus ad eos qui bona dicunt, & mala, faciunt. Tu audi prædicantem, ne tureris; noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipse te pascit facto suo: tibi venenum subministrat, non cibum. Si verò hoc ab illo audis, quòd non dicit de suo, sed de Dei; non potest quidem uva de spinis legi: (Nam & ipsa Domini sententia est, *Nemo colligit de spinis uvam, aut de tribulis ficus*:) Nec ideo tamen quasi calumnieris Domino tuo, & dicas; Domine noluisti me, quia fieri non potest, de spinis legere uvam: & rursus dixisti mihi de quibusdam, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Nempè mala facientes utique spinæ sunt. Quomodo vis de spinis me colligere uvam verbi tui? Respondebitur: *Non est illa uva spinarum: sed aliquando increscens sarmentum implicat se in sepem, & pendet uva inter densa spinarum, sed non surgit de radice spinarum. Tu si esurieris, & aliud non habes unde sumas, cautè manum mitte, ne lacereris à spinis, id est, ne facta imiteris malorum; & lege uvam inter spinas pendentem, sed de vite nascentem. Ad te perveniat botri alimentum: spinis servatur ignis tormentum.* Nihil interest ad aquæ puritatem, & irrigationem horti, an aureus sit vel lapideus canalis per quem aqua transfunditur. Verbum Dei aqua sapientiæ salutaris: per Ministros & Pastores Ecclesiæ velut per canales transfunditur ad irrigandas horti divini plantas, ut flores virtutum, bonorumque operum fructus ferant. Quidam ex his canalibus sunt ex auro puro, divina charitate splendidi & ardentes, de qua *Apoc. 3* scriptum est: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*: Alii terreni sunt & lapidei propter cupiditates & duritiem cordis, *Lapides sanctuarii dispersi in capite omnium platearum, petræ scandali*: Quæ tamen per illos derivatur aqua verbi divini, origine cœlestis est. Et mel & aquam de petra durissima Deus eduxit, ut populum suum in deserto ambulantem satiaret. *Quæcumque ergo dixerint vobis, servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.* His auditis, oves Christi etiam per malos Doctores vocem ipsius audiunt, & unitatem illius non relinquunt: quia *bonum quod eos audiunt dicere, non est ipsorum, sed illius. Et ideo securæ oves pascuntur, quia & sub malis Pastoribus pascuis dominicis nutriuntur. Non autem faciunt malorum facta Pastorum, quia talia opera non sunt illius, sed ipsorum. Quos autem bonos vident, non solùm audiunt bona quæ dicunt, sed* C *etiam imitantur bona, quæ faciunt. De talibus erat Apostolus qui dicebat: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Et quia non sua quærebat, sed quæ Jesu Christi; quamvis ad imitationem suam, quos per Evangelium genuerat, hortatur: tamen corripit graviter eos, qui per Apostolorum nomina schismata fecerunt; & objurgat illos qui dicebant, *Ego sum Pauli. Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Hinc intelligimus & *bonos Pastores non sua quærentes, sed quæ Jesu Christi; & bonas oves, quamvis imitentur facta Pastorum bonorum, tamen in eis non ponere spem suam, quorum ministerio sunt congregatæ; sed in Domino potiùs cujus sanguine sunt redemptæ: ut quando fortè incurrerint in Pastores malos, doctrinam illius prædicantes, & sua mala opera facientes, quæ dicunt, faciant; quæ autem faciunt, non faciant; nec propter filios iniquitatis pascua deserant unitatis.* Non ex personis fidem, sed ex fide judicamus personas. Sacerdotes & Pastores colendi, diligendi, audiendi sunt ut *Ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: Ministerium & auctoritas reverenda, quamvis mala sit vita. Ecclesiastici 7. *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & Ministros ejus ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes.* Tantò magis honorandi sunt novæ Legis Sacerdotes quàm Mosaicæ, quantò excellentius Sacerdotium est? Mosaicæ Legis Sacerdotibus si quis obedire superbè recusaret, capitali supplicio plectebatur. Deuteron. 17. *Qui autem superbierit, nolens obedire Sa-* E *cerdotis imperio, morietur homo ille.* Gravioribus certè pœnis digni sunt in foro divinæ justitiæ, qui novæ Legis Sacerdotibus non obediunt. *Quæcumque dixerint vobis, servate & facite.* Omnibus enim Pastoribus & Rectoribus animarum in persona Discipulorum Christi ab ipso Salvatore dictum est: *Qui vos audit, me audit; Luc. 10* *& qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.* Auctoritas enim, ministerium, & doctrina illorum à Deo est. *Præcepta* igitur *Præsidentium ad cathedram pertinentia* debent *obedienter impleri, etiamsi tales sint, quales erant Pharisæi. Si verò ea præcipiant quæ sint contra doctrinam Evangelicam vel Apostolicam, ibi non esse eis obediendum, exemplo*

S. August. Epist. 208 aliàs 209. ad Felicem.

S. Ivo Carnotens. Epist. 233.

docemur Pauli Apostoli, qui Petro sibi prælato non rectè incedenti ad veritatem Evangelii in faciem restitit. Non tamen abjiciendi sunt Præpositi ab inferioribus, nec eorum auctoritas spernenda. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*, si quid homines divinæ legis contrarium præcipiant : aliàs servandum illud Domini præ-
Hebr. 13. ceptum ab Apostolo prædicatum. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis : ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Rationem reddunt de ovibus & Pastores mali, sed malam, si vel errantes oves neglexerint, vel, quod multò deteriùs est, in errorem impulerint, vel pravâ doctrinâ, vel malâ vitâ. Oves Domini occidunt, quantùm in ipsis est, Præpositi mali: nam etsi fortes sunt oves in verbo Domini, &
S. August. tenent illud quod audierunt à Domino suo, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite : tamen qui in*
Edit. postremæ Parisiensis. *conspectu populi malè vivit, quantùm in illo est, eum à quo adtenditur occidit. Non sibi ergo blandiatur, quia ille non est mortuus. Et ille vivit, & ille homicida est.* Quando cùm lascivus homo intendit in mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo : sic omnis qui malè vivit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantùm in ipso est, occidit & fortes oves. *Qui ergo imitatur Præpositum malum, moritur; qui non imitatur, vivit; tamen, quantùm ad illum pertinet, ambos occidit.* Culpa nihilominus suâ moritur, qui malos Præpositos imitatur, siquidem admonenti Domino parere negligit. *Secundùm opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.* Lugenda certè illorum insania est, qui ex pravis moribus Præpositorum & Ministrorum Ecclesiæ vitiis suis quærunt auctoritatem.
S. August. serm. 351 aliàs 50. inter Hom. 50. *Tam sunt isti absurdi, & præposteri, & miseri, qui præpositorum suorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos prædicata Domini præcepta servare; quàm si quisquam viator remanendum sibi esse existimet in itinere, cùm viderit milliaria lapidea litteris plena viam docere, & non ambulare. Cur enim non potiùs, si pervenire desiderat, tales comites intuetur & consequitur, qui & viam bene demonstrant, & in ea perseveranter atque alacriter ambulant? Quòd si isti desint, vel potiùs minùs appareant, nam deesse non possunt : non enim sic quærunt homines charitate studiosa quod prædicent ad imitationem, quomodo quærunt iniquitate suspiciosa quod murmurent ad deceptionem, partim non inveniendo bonos, dum ipsi mali sunt; partim timendo invenire, dum mali esse semper volunt. Sed tamen concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione. Quisquis hoc putas, mente Dominum intuere, qui homo factus est, ut hominem vivere doceret. Si habitat Christus in interiore homine per fidem in corde tuo, recor-*
1. Joan. 2. 6. „ *dariſque illud quod Joannes ait*, Qui dicit se in Christo „ manere, debet quemadmodum ille ambulavit & ipse „ ambulare : *Ita nec tibi deerit quem sequaris, & cùm te alius viderit, de bonorum inopia conqueri desinet. Si enim non nosti quid sit rectè vivere, divina præcepta cognosce. Fortassis enim multi rectè vivunt; sed propterea tibi nullus rectè vivere videtur, quoniam quid sit rectè vivere ignoras. Si autem nosti, age quod nosti; ut & tu quod quæris habeas, & aliis quod imitentur ostendas. Christum animo attende, attende Apostolos, quorum novissimus est ille qui dicit*, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. *Attende animo tot Martyrum millia. Ibi videbis non solùm viros, sed etiam feminas, postremò pueros & puellas, nec imprudentiâ decipi, nec iniquitate perverti, nec periculi timore frangi, nec sæculi amore corrumpi. Ita te non invenientem quod excuses, non solùm præceptorum inevitabilis rectitudo, sed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circumdabit.* Ad illos adtende, non ad malos Ecclesiæ Ministros & Pastores, similes Pharisæis, qui *dicunt, & non faciunt*, & quod verbis ædificant, vitæ pravitate destruunt: cùm
S. August. lib. 4. de Doctrina Christ. c. 27. tamen, *Ut quis obedientur audiatur, quantacumque granditate dictionis majus habeat pondus vita dicentis.*

2. *Alligant enim onera gravia & importabilia in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Secundus hic est Pharisaicæ hypocrisis character. Erga alios severi, sibi ipsis indulgentes. Disciplinæ veteris observantiam, sacrorum Canonum executionem, Pœnitentiæ publicæ instaurationem clamant; cùm ipsi mollem vitam agant, commodis suis studeant, avaritiæ serviant, Christi mortificationem verbis tenus noverint. Onus tamen grave & importabile nemo Christianus arbitretur pœnitentiam gravitati criminum respondentem secundùm legem Dei & Ecclesiæ regulas peccatoribus impositam. Nemo præceptorum Evangelicorum accuratam observantiam inter onera gravia censeat: *Jugum* S. August. enim Christi *suave est, & onus ejus leve. Alia sarcina pondus habet, Christi sarcina pennas habet. Alia sarcina premit te, Christi sarcina sublevat te. Omnia fiunt facilia charitati, cui uni Christi sarcina levis est.* Onera gravia & importabilia sunt, quæ Pharisaica durities contra legem Evangelicam, aut Evangelii Spiritum infirmis imponit. Prudentiâ, mansuetudine, compatiente charitate, bono exemplo Pastores & Rectores animarum, Moderatoresque conscientiarum insignes esse debent, ut peccatores recèns conversos, Pœnitentes infirmos Christi jugum subire, amare, ipsique ferendo assuescere doceant. Nimia severitas æquè ac nimia lenitas in Administratione Sacramenti Pœnitentiæ & Regimine Animarum vitanda. Ovis errans ad summum Pastorem animarum nostrarum reducenda, omnique ratione, pro morborum qualitate, circumstantiis, dispositione ipsius Pœnitentis curanda est interdum per acriora & adstringentia remedia; interdum per molliora & leniora medicamenta: nusquam verò per desperationis præcipitia inconsultâ severitate impellenda est. Hanc regulam tradiderunt Ecclesiæ Orientalis Antistites in Concilio Trullano, Canone ultimo, S. Gregorius M. in Pastorali, S. Carolus Borromæus in Instructionibus, & S. Franciscus Salesius.

3. *Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus:* Tertius hic Pharisaicæ hypocrysis character, justitiæ & virtutis ostentatio. Opera bona coram hominibus, quibus præest, Pastor facere debet ad eorum ædificationem, non ad ostentationem. Exemplo prælucere illis debet, sed humilitatis, non minùs quàm virtutum cæterarum. *Ego non quæro gloriam meam..... Si ego* Joan. 10. *glorifico me ipsum, gloria mea nihil est*; inquit Christus.) *Neque enim* (inquit Apostolus) *aliquando fuimus* 1. Thessal. 2. *in sermone adulationis, sicut scitis; neque in occasione avaritiæ, Deus testis est: nec quærentes ab hominibus laudem, neque à vobis, neque ab aliis.* His exemplaribus conformare se debent Pastores & Rectores Ecclesiæ. Constat inter omnes veraciter pios, *Neminem sine vera* S. August. *pietate, id est, veri Dei vero cultu veram posse habere* lib. 5. de Civitat. Dei c. 19. *virtutem; nec eam veram esse, quando gloriæ servit humanæ.* Inanis gloriæ vitium tam est inimicum piæ fidei, si major in corde sit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus diceret: *Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem exspectantes, & gloriam quæ à solo Deo est, non quærentes.* Item de quibusdam qui Joan. 9. in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Evangelista: *Dilexerunt gloriam hominum magis quàm* Joan. 11. *Dei.* Non mirum igitur quòd Pharisæi & Scribæ inanis gloriæ cupidi, non solùm non crediderint, sed Veritatem ipsam Christum, ejusque doctrinam ac miracula impugnaverint.

4. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Et hi sunt Pharisaicæ superbiæ characteres; singularitas in habitu exteriori, ad captandam hominum existimationem ac laudem; honoratioris loci in Ecclesiasticis aut civilibus conventibus affectatio, & amor publicæ reverentiæ ac honoris forensis: nominum & titulorum illustrium ac magnificorum ambitiosum studium. Lugenda illorum vanitas, qui

humilitatis & pœnitentiæ habitu intumeſcunt. Melior A eſt palliata ſeu pallio ornata humilitas, quàm tunicata ſuperbia; (inquit S. Bernardus.) Sponſam in Canticis
Cant. 6. 12. cœleſtis Sponſus in hunc modum compellat: *Revertere, revertere Sulamitis, revertere ut intueamur te.* Quater dicit *Revertere*, propter quadruplicem ſuperbiam, per quam averſa à Domino non videbatur. Eſt enim *ſuperbia cordis, ſuperbia oris, ſuperbia operis, ſuperbia habitûs.* Superbia cordis eſt, quando homo in oculis
S. Bern. ſerm. 47. ſuis magnus eſt. Contra quam Sapiens orat dicens: *Ex-*
Eccli. 22. *tollentiam oculorum meorum ne dederis mihi:* Et alibi:
Iſai. 5. *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris.* Superbia oris vel linguæ, quæ & jactantia dicitur, eſt quando homo non ſolùm magna de ſe ſentit, ſed etiam loquitur. Unde
Pſal. 11. Pſalmiſta: *Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, & linguam magniloquam.* Superbia operis eſt, quando homo exteriori quadam ſuperbia, ut magnus appareat, B
Pſal. 100. agit; De qua idem Pſalmiſta ait: *Non habitabit in medio domûs meæ, qui facit ſuperbiam.* Superbia habitûs eſt, quando homo ut glorioſus videatur, pretioſis ſe ornat veſtibus: Unde Paulus: *Non in veſte pretioſa.* Et Do-
1. Tim 2. minus: *Qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt,* ubi ſuperbia abundat. Sed & ex veſtium vilitate, inelegantia & neglectu interdum vana gloria naſcitur. Sæculi moribus contradicitur, ut ſæcularis gloria habitûs ſingularitate captetur: vanitas ſperni ac fugillari videtur, ſed ſecretiori vanitate: faſtus calcatur, ſed alio
S Bern. Tract. de gradibus humilitatis. faſtu, ut de Diogene Plato dicit, & Tertullianus; *Diogenes*, inquit, *lutulentis pedibus ſuperbos Platonis choros aliâ ſuperbiâ deculcat.* Externum humilitatis cultum ſæpè aſſumit ſuperbia. *Glorioſa res humilitas, quâ ipſa* C *quoque ſuperbia palliare ſe appetit, ne vileſcat.*

5. *Vos autem nolite vocari Rabbi: unus eſt enim Magiſter veſter: omnes autem vos fratres eſtis.* Eccleſia ſchola veritatis, ubi Chriſtus unus Magiſter: Sacerdotes & Paſtores miniſtri. Eorum lingua loquitur, eorum verba audiuntur; ſed Chriſti doctrina docetur, in ejus verbo reperitur, ejus auctoritate prædicatur, ejus Spiritu diſcitur. Quamvis ſint in Eccleſia Paſtores & Doctores; apud Chriſtum tamen omnis docendi auctoritas reſidet, ab illo velut à fonte veritatis omnis & ſcientiæ derivatur, qui docet hominem ſcientiam. Verba enim mera ſigna ſunt, quæ admonent tantùm ut quæ-
S Auguſt. lib. de Magiſtro c. 11. ramus veritatem, non exibent ut noverimus. *De univerſis autem quæ intelligimus, non loquentem qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem conſulimus veritatem, verbis fortaſſe ut conſulamus admoniti. Illi autem qui conſulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus eſt Chriſtus; id eſt, incommutabilis Dei Virtus atque ſempiterna Sapientia: quam quidem omnis rationalis anima conſulit, ſed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam ſive bonam ſive malam voluntatem poteſt. Et ſi quando fallitur, non fit vitio conſultæ Veritatis: ut neque hujus, quæ foris eſt, lucis vitium eſt, quòd corporei oculi ſæpè falluntur: quam lucem de rebus viſibilibus conſuli fatemur, ut eas nobis, quantùm cernere valemus oſtendat.* Hunc audiamus & ſequamur Doctorem juſtitiæ; non coacervemus nobis Magiſtros prurientes auribus, à veritate auditum avertentes, ad fabulas autem converſi. Veritatem & verbum Dei ut commune patrimonium Chriſti Teſtamento nobis relictum ſuſcipiamus, totum poſſideamus ſinguli, ſine in-E
Tertull. Apolog. 39. vidiâ cum fratribus communicemus. *Omnes enim vos fratres eſtis.* Fratres ſumus, non naturâ tantùm, ſed gratiâ & diſciplinâ. *Fratres ſumus jure naturæ matris unius. At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum Patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt ſanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejuſdem ad unam lucem expaverunt veritatis?*

6. *Et patrem nolite vobis vocare ſuper terram: Unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Eccleſia una familia eſt, cujus Deus Pater eſt, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Hujus filii ſumus, *Dedit* enim nobis *poteſtatem filios Dei fieri*, credentibus in nomen ejus. Verbo illius & Spiritu Sancto in ſinu Sponſæ ejus regenerati ſumus in vitam novam Patres tamen noſtri ſunt, illoſque ut tales honorare debemus, qui poteſtatis ejus, auctoritatis, & charitatis participes, filios illi generant & inſtituunt in ordine naturæ, in ordine civili, in ordine gratiæ. Hoc nomine magis compellari ament Eccleſiæ Principes & Paſtores, quàm Domini. *Gratius ſiquidem nomen pietatis, quàm poteſtatis*, iis qui Apoſtoli monitum ſecuti, *Non dominantur in Clero.* Tertull.

7. *Nec vocemini magiſtri: quia Magiſter veſter unus eſt Chriſtus:* Nos inſtituens exteriùs verbo ſuo, præceptis, conſiliis, flagellis; interiùs Spiritu Sancto ſuo, docens nos omnem veritatem ejuſque amorem inſpirans, ut non ſolùm videamus quæ agenda ſunt, ſed eo adjuvante faciamus. Docet nos ut Verbum Patris, ut Veritas & Sapientia æterna, ut *Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ipſum audiamus in Scripturis ſuis, in Eccleſia ſuâ, in Sede S. Petri per Vicarios ſuos; in ſingulis Eccleſiis per Epiſcopos & Paſtores noſtros docentem, de quibus in perſona Apoſtolorum dixit: *Qui vos audit, me audit.* Ipſum audiamus intus in cordibus noſtris per inſpirationes gratiæ ſuæ loquentem ac docentem, ut verè ſimus *Docibiles Dei:* ubi non littera docet, ſed Spiritus; non lectio, ſed unctio; non diſputatio, ſed exercitatio in mandatis Dei. *Loquere Domine, quia audit ſervus tuus. .... Juſtificationes tuas doce me... Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua.*

8. *Qui major eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.* Humilitas gratias à Deo acceptas cuſtodit; charitas in proximorum utilitatem effundit. Dignitas Eccleſiaſtica miniſterium eſt, non dominatio. *In domo juſti viventes* S. Auguſt. lib 19. de Civitat Dei. c. 14. *ex fide, & adhuc ab illa cœleſti vitâ peregrinantes, etiam qui imperant, ſervunt eis quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, ſed officio conſulendi; nec principandi ſuperbiâ, ſed providendi miſericordiâ.* Multò magis qui Eccleſiæ bene præſunt, de nobilitate, de dignitate, de eruditione, de gradu minimè gloriantur: ſed ut ſervos Jeſu Chriſti, & omnium, quibus præſunt, *ſervos per Jeſum* ſe gerunt. Quò majores ſunt, eò magis ſe humiliant in omnibus. *Nec poteſtate dominante, ſed charitate ſerviente* felices ſe exiſtimant. Si fortè errent aut labantur, monitores admittunt, exemplo S. Petri, qui nec à S. Paulo, quamD quam inferiore, dedignatus eſt reprehendi: *Quatenus qui primus erat in Apoſtolatûs culmine, primus fieret in humilitate.* S. Auguſt. S. Auguſt.

9. *Qui autem ſe exaltaverit, humiliabitur: & qui ſe humiliaverit, exaltabitur.* Humilitas ſecurus eſt ad veram celſitudinem gradus: humiliatio & abjectio certa & inevitabilis ſuperbiæ pœna: *Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Quippe tanquam contumeliæ ſuæ propulſator, veluti quoddam ſuſcipit adverſûs ſuperbiam ſpeciale certamen. Cætera vitia contra Deum pugnant fugiendo; ſuperbia ad ipſius ſimilitudinem indebito modo accedere tentando. Hinc Deus ſuperbis reſiſtit, ſuamque contumeliam propulſat. *Dominus qui aliis donat*, inquit S. Ambroſius, *ſuperbis reſiſtit, & tamquam congreditur iis qui ſe exaltant; ſibique hoc certamen vindicat.* DEJECISTI *eos dum allevarentur* (inquit Propheta.) *Non dixit, Dejeciſti eos, quia elati ſunt: non quaſi poſtea quàm elati ſunt dejeciſti illos; ſed in eo ipſo quòd elati ſunt, dejecti ſunt. Sic enim efferri, jam cadere eſt.* Quomodo facti ſunt in deſolationem? Subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam..... Deficientes quemadmodum fumus deficient. *Verè quomodo fumus, qui dum extollitur, deficit, defecerunt.... Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit: ſed quantò fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior: ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pendente & inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem.* Ita S. Auguſt. S. Ambroſ. ſerm. 3. in Pſal. 118. Pſal. 72. 18. "S. Aug. "in hunc "Pſal. & "ſerm. 2. "in Pſal. "36.

superbi, qui magnificè de se sentientes, in suis cogitationibus evanescent; qui *ambulant in magnis & mirabilibus super se; qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur; qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt: quis noster Dominus est?* Pergit Rex Propheta; Psalm. 62. vers. 20: *Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Homo in somnis videt se invenisse thesaurum: dives est, sed donec evigilet. Pauper dormierat, dives in somnis factus fuerat: si non evigilasset, dives esset: evigilavit, invenit ærumnam, quam dimiserat dormiens. Et isti invenient miseriam quam sibi comparaverant. Cùm evigilaverint de hac vita, transit illud quod quasi in somno tenebatur. *S. Aug. Enarr. in Psal. 72.* *Velut somnium surgentium.* Et ne diceretur, Quid ergo, parva tibi videtur claritas eorum, parva tibi videtur pompa eorum, parvi tibi videntur tituli, imagines, statuæ, laudes, cunei clientium? *Domine* (inquit) *in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Quicumque ista non habetis, non cupiatis: quicumque habetis, non in eis præsumatis. Non dico, Damnamini si habetis; sed, Damnamini, si de talibus præsumatis, si de talibus inflemini, si propter talia magni vobis videamini, si propter talia pauperes non agnoscatis, si generis humani conditionem communem propter excellentem vanitatem obliviscamini. Tunc enim necesse est Deus retribuat in novissima, & in civitate sua imaginem ipsorum ad nihilum redigat. *Qui se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.*

10. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ; quia clauditis Regna cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introëuntes sinitis intrare.* Octo beatitudines Evangelicæ justis à Christo prædicatæ ac promissæ: octo imprecationes ac maledictiones ab eodem contra Sacerdotes, Pastores, & Directores hypocritas, quorum typi erant Scribæ & Pharisæi, prolatæ. *Væ vobis*, &c. *S. Gregor. M. Hom. 9 in Ezech. Isai. 3. 11* Væ *in Scriptura sæpius de æterno luctu, quàm de præsenti solet intelligi. Unde scriptum est*: Væ *impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.* Væ illis qui Christi opus, animarum salutem, vel profectum impediunt, utilibus operariis invidentes, & sancto eorum labori suis calumniis derogantes! Magna infelicitas est, in Regnum cœlorum, cujus januam nobis Christus aperuit, intrare nolle: cumulus infelicitatis, alios ab introitu prohibere vel avertere, quibus esse duces ad Christum verbo & exemplo deberes, qui dixit: *Ego sum ostium: per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* *Joan. 10. 9.* Regnum cœlorum ante homines claudunt, qui nimiùm arctant viam salutis, vel nimis emolliunt jugum Christi.

11. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Hypocritæ sua quærunt, non quæ Jesu Christi: Religione ad quæstum abutuntur: Orationem, Sacramentorum frequentationem, Deum ipsum avaritiæ suæ servire faciunt. A viduis, à devotis matronis, à virginibus quarum incautæ simplicitati specie Religionis facilius illudunt, extorquent munera, donationes, fundationes, pia legata. Devotiones & Exercitia Pietatis apud ipsos magis sancta, quæ magis quæstuosa: ut hîc locum habere videatur illud Tertulliani contra Ethnicorum superstitiones: *Dii qui magis tributarii, magis sancti; immò qui magis sancti, magis tributarii. Majestas quæstuaria efficitur, circuit cauponas Religio mendicans. Exigitis mercedem pro solo Templi, pro aditu sacri. Non licet Deos nosse gratis; vænales sunt.* *Tertull. Apolog. 13.* Ut hypocritarum Clericorum & Monachorum avaritiam coercerent olim Imperatores Christiani, Leges condiderunt, quibus ipsis hæreditates capere vetabatur, de quibus S. Hieronymus: *Provida severaque legis cautio, & tamen nec sic refrenatur avaritia. Per fideicommissa legibus illudimus; & quasi majora sint Imperatorum scita quàm Christi, leges timemus, Evangelia contemnimus .... Ignominia Sacerdotis est propriis stu-* *S. Hieron. Epist. 2.*

dere divitiis. Simulatores sanctitatis maximè circa mulieres negotiantur, quia nec intelligere ita facilè eorum simulationes possunt, & facilè ad eorum dilectionem inclinantur Religionis causâ: præcipuè tamen circa viduas: primò quidem quia mulier non facilè decipitur habens consiliarium virum: deinde quia non facilè de facultatibus suis aliquid dat, cùm sit in potestate viri. Propterea ergo Dominus, dum Judaicos Sacerdotes confundit, Christianos monet ne cum viduis mulieribus ampliùs commorentur quàm cum cæteris; quia etsi voluntas mala non sit, tamen suspicio mala est. *Comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Qui enim à religione causam accipit nequitiæ, graviori pœnæ obnoxius est. *Propter hoc amplius accipietis judicium*: Primò, quia iniqui estis: secundò, quia larvam assumitis sanctitatis: & quasi præstatis diabolo arma Dei, ut ametur iniquitas, dum pietas æstimatur,

12. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam ut faciatis proselytum unum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ, duplo quàm vos.* *S. Joannes Chrysost. Hom. 74. in Matt.* Qui propter quæstum aut vanam gloriam, non propter gloriam Dei, & ex sincera charitate, zeloque salutis animarum sacra ministeria obeunt, inutiles sunt ad aliorum salutem, quia spiritualis fœcunditatis principium, scilicet Spiritum Sanctum non habent: unde vix multo labore quemquam ad Deum adducere possunt; & ad pœnitentiam ac professionem pietatis trahere: & si fortè quempiam traxerint, in eis spiritum pœnitentiæ ac pietatis conservare nequeunt: cùm eos pravis principiis, opinionibus, exemplis deteriores faciant. Magistris scilicet deteriores fiunt discipuli. Ea enim est naturæ nostræ corruptela, ut probos Doctores vix imitemur: improbos autem, quoniam procliviores ad mala sumus, etiam superemus. Pastores & Directores hypocritæ similes sunt Struthioni, quæ *Relinquit in terra ova sua,* ut Job 39. scriptum est? *Quid enim per ova, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fovenda est ut ad vivum volatile perducatur? Ova quippè insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in vivis volatilibus convertuntur. Ita nimirum parvuli auditores ac filii certum est quòd frigidi insensibilesque permaneant, nisi Doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua Doctorum voce fovendi sunt, quousque valeant & per intelligentiam vivere, & per contemplationem volare. Quia verò hypocritæ quamvis perversa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt; bene autem loquendo in fide vel conversatione filios pariunt, sed non bene vivendo nutrire non possunt, rectè de struthione dicitur:* Quæ derelinquit in terra ova sua. *Curam namque filiorum hypocrita negligit; quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit, in quibus quantò magis extollitur, tantò minùs de prolis suæ defectu cruciatur. Ova ergo in terra dereliquisse, est natos per conversionem filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspendere. Ova in terra dereliquisse, est nullum cœlestis vitæ filiis exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viscera non calent, de torpore prolis editæ, id est, de ovorum suorum frigore nequaquam dolent: & quantò se libentiùs terrenis actibus inserunt, tantò negligentiùs eos, quos generant, agere terrena permittunt.* *S. Gregor. M. lib. 31. Moral. in Job. c. 5.*

13. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil est: qui autem juraverit in auro Templi, debet. Stulti & cæci: quid enim maius est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* &c. Juramenti per creaturas facti vinculo non minùs adstringitur homo, quàm si expresso Dei nomine jurasset, cùm juramentum omne Dei respectu fiat ad quem referuntur creaturæ; quædam propriùs, aliæ remotiùs. Omnis juratio periculosa, si frequens sit, cùm viam sternat perjurio, & debitis sit conditionibus destituta, quæ ad juramenti religionem requiruntur, ut scilicet fiat *in veritate,*

in judicio & in justitia. Lege quæ in Theologia nostra Dogmatica & Morali diximus, lib. 4. Tom. 9 ad secundum præceptum Decalogi.

Quid majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum? Avarus pluris facit aurum, quàm Templum; pluris dona, quàm Altare. Cupiditate sua religionis & rerum ad illam pertinentium magnitudinem & sanctitatem metitur. Quid mirum? Aurum pro Deo habet *Avaritia simulacrorum servitus*. Deum pecuniam coluere veteres Ethnici sine Templo, ut canit Poëta:

Juvenalis

——— *Etsi funesta pecunia Templo*
Nondum habitas, nullas nummorum extruximus aras.

Quò detestabilius avarorum scelus, qui pecuniæ Templum in animo suo dicant; ut de ipsis auro & argento servientibus dici possit, quod Tertullianus contra illos urget qui idola fabricabant: *Colis non spiritu nidoris alicujus, sed tuo proprio, nec animâ pecudis impensi, sed animâ tuâ. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis: diligentiâ tuâ Nomen illorum est. His saginatiorem, & auratiorem, & majorem hostiam cædis salutem tuam.* Judas Iscariotes pretium ex sacrilega Magistri venditione comparatum in Templum projecit. Non projecit in sterquilinium, sed in Templum: nimirum *Talibus semper Diis Templum suum devoverat*: aurum illi pro Deo fuerat.

Tertull. lib. de Idolat.

Drogo Hostiensis serm. de Passione Domini.

Quid enim majus est, donum, an Altare, quod sanctificat donum? Omnis victima per altare; Christi humanitas per divinam ejus personam non modò sanctificatur, sed adoratione digna redditur. Deus per Christum Jesum adorandus est in spiritu & veritate. Nihil Deo dignum, quod per istud Altare sanctificatum non fuerit. Nihil Deo acceptum esse potest, quod per unionem cum Christo Jesu Filio ejus consecratum non fuerit. Fide & charitate animi offerentis hæc unio perficitur. *Intelligendum templum & altare ipsum Christum: aurum & donum, laudes & sacrificia precum, quæ in eo per eum offerimus. Non enim ille per hæc, sed ista per illum sanctificantur.*

S. August. lib. 1. Quæst. Evang. Quæst. 34

14. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Qui in exterioribus observantiis diligens ac scrupulosus est, & essentialia maximèque necessaria religionis ac pietatis Christianæ officia sine scrupulo prætermittit, pietatem ac religionem à fundamentis evertit. Hæc eorum frequens & maximè periculosa tentatio, qui devotionem profitentur. Externa devotionis exercitia, formulæ precum proprio arbitrio selectæ, pleraque arbitrariæ devotionis crepundia sexûs utriusque religiosiores occupant ac detinent, dum generalia Christianæ professionis, & propria sui cujusque status ac vocationis officia negligunt, interioris hominis reformationem, justitiæ & charitatis erga proximum, fidei, religionisque erga Deum officia necessaria, immobilia, indispensabilia. Falsa conscientiæ teneritudo, quæ superbiam ac vanitatem fovet, peccatorem specie boni decipit. Humanitus instituta, & proprio arbitrio suscepta pietatis exercitia anxiè observat, dolet vehementer, si prætermiserit; nec tamen pravos iræ, maledicentiæ sive detractionis, calumniæ, mendacii, luxûs, &c. habitus emendare, aliasve malas cupiditates domare curat. Minimum quid ac leve proximo furari nollet: sed tamen pauperibus magnam pecuniæ vim ponduque furatur avaritiâ, immodicis ac vanis sumptibus, redituum Ecclesiasticorum abusu & effusione. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Verùm (inquient) eleëmosynas obviis pauperibus stipem mendicantibus, panem ostiatim petentibus largimur; sicque Dominicum præceptum implemus: *Date eleëmosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Sed dabant & Pharisæi, è quibus erat ille, qui in Templo orans cum Publicano dicebat: *Jejuno bis in Sabbato, decimas omnium bonorum meorum do pauperibus.* Eleëmosynas dabant illi, qui mentham & anethum, & cyminum, & rutham, & minima quæque olera decimabant. Sed relinquebant *graviora Legis, judicium, & misericordiam, & fidem*. Non est hoc facere eleëmosynam. *Hæc oportuit facere* (inquit Christus) *& illa non omittere*. Quæ facere? Judicium, & charitatem, & justitiam, & misericordiam. *Facite illa, sed ista præponite*. Numquid verò (inquies,) non facimus misericordiam, qui eleëmosynam erogamus? Si intelligis quid sit facere misericordiam, à te incipe. *Quomodo es misericors alteri, si crudelis sis tibi? Mendicat ante te anima tua, redi ad conscientiam tuam. Quicumque malè vivis, quicumque infideliter vivis, redi ad conscientiam tuam: & ibi invenis mendicantem animam tuam, invenis egentem, ærumnosam, invenis fortè nec egentem, sed egestate obmutescentem. Nam si mendicat, esurit justitiam. Quando inveneris talem animam tuam, fac priùs misericordiam cum illa.* Miserere animæ tuæ placens Deo. *In judicio & charitate fac eleëmosynam cum anima tua. Quid est in judicio? Respice, & inveni; displice tibi, pronuntia in te. Et quid est charitas?* Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: Dilige proximum tuum tamquam te ipsum. *Et fecisti misericordiam priùs cum anima tua, in conscientia tua. Hanc autem eleëmosynam si prætermittis, da quodvis, dona quantùm vis; retrahe de fructibus tuis, non decimas, sed dimidias; novem partes da, & unam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es. Anima tua vescatur, ne fame pereat. Da illi panem. Quem panem? Ipse tecum loquitur. Tu si audires, & intelligeres, & crederes Domino, ipse tibi diceret:* Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi. *Nonnè istum panem primùm dares animæ tuæ, & faceres cum illa eleëmosynam? Si ergo credis, debes facere ut priùs pascas animam tuam.*

S. Augustin. serm. 106 alias 30. de Verbis Domini.

Eccli. 30. 24.

Joan. 6. 42.

15. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.* Animus virtutum & vitiorum sedes est: eo grati vel invisi Deo sumus. Hypocritæ frustra conantur ejus immunditiam hominibus occultare, ut famæ suæ consulant, & probitatis opinionem laudemque consequantur: cùm revera immundus sit coram Deo affectu peccati, pravisque desideriis. Contrà, verè Pœnitens animum purgare studet amore Dei & odio peccati, qui certæ ac veræ pœnitentiæ characteres sunt: & ab hominibus *peccator omnium notarum* haberi non refugit, temporali verecundia confusionem æternam redimens. *Munda priùs quod intus est, &c.* Munditia exterior ab animo in corpus, à conscientia in superficiem exteriorem operum derivatur. Nisi charitas hujusmodi operum principium sit, finis una Dei gloria, hypocrisis & falsæ justitiæ folia sunt, non veræ justitiæ pietatisque fructus. *Quid prodest quia caro munda est, & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus est in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, sicut Dominus dicit*, Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. *Ista est coinquinatio spiritûs. Quando autem fit perfecta sanctificatio? Quando est & carnis & spiritûs. Sunt enim homines qui temperant se à factis, & non temperant se à cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, & non faciunt mundationem spiritûs. Tales ideo non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inveniri & expompari. Ergo incoinquinata videtur caro, sed non est perfecta sanctificatio: quia quid dicit Apostolus?* Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis & spiritus: *Ut quomodo te temperas à malis factis, sic te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, & mundas te à coinquinatione carnis: à mala voluntate abstine te, & mundas te à coinquinatione spiritûs.* Et sequitur: Perficientes sanctificatione in timore Dei. *Magnificè, addidit,*

Matt. 5.

S. August. serm. 45. aliàs 12. ex additis à Sirmondo.

2. Cor. 7. 1.

addidit, in timore Dei. *Non perficit homo sanctificationem, nisi in timore Dei. Quæ est perfecta sanctificatio? Sanctificatio corporis & spiritûs. Si sit corporis, & spiritûs non sit, imperfecta est. Esse corporis & non esse spiritûs, potest: esse spiritûs, & non esse corporis non potest. Qui enim est mundus spiritu, operari flagitia non potest. Unde hoc? Ex corde enim procedunt, ait Dominus, adulteria, homicidia. Homo enim non potest perpetrare per membra; quod non sibi in corde dixerit: Verbum in corde concepit, & deputatum est in opus. Ideo Dominus*, Mundate quæ intus sunt, *ait*, & quæ foris sunt, munda erunt. *Non dixit mundate quæ foris sunt. Si à corpore inciperet, restabat ut moneret nos, ut mundaremus & animum: Si autem ab animo, non opus est ut mundemus corpus; quia animi munditiam sequitur corporis munditia.... Quis facit sanctificationem corporis, & non facit animæ? Qui homines timet, & non Deum. Nam qui in timore Dei est, perficit sanctificationem. Ideo certè noluisti perpetrare adulteria, ne sciret homo: timore hominum tenuisti carnem à commissis malis: ideo noluisti committere ubi videt homo. Si & Deum times, noli & ibi, ubi videt Deus, & perfeciſti sanctificationem.*

Matt. 15. 19.

16. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitiâ. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi: intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Justorum corpora templa sunt, quorum inhabitator Deus est, quem adorant in spiritu & veritate. Corpora peccatorum sepulchra sunt mortuorum; quia anima eorum mortua est deserente Deo, sicut corpus moritur anima deserente. Ipsi vivi funus suum circumferunt. *Sepulchrum patens est guttur eorum*, &c. Peccatores quorum iniquitas exteriùs apparet, patentia sepulchra sunt: Hypocritæ verò sepulchra dealbata. Externam enim dumtaxat justitiæ ac pietatis speciem habent, non veritatem, non interiorem spiritum: quibus dici possit: *Scio opera tua: nomen habes quòd vivas, & mortuus es.* Mortua sunt revera hypocritarum opera, tametsi vitæ spiritalis nomen habeant. Moventur ut cadavera; externum est motûs illorum principium, scilicet hominum timor, spes commodorum temporalium, studium inanis gloriæ: Interius vitæ motusque principium non habent, scilicet charitatem: Intus pleni sunt spurcitiâ, & ossibus mortuorum, vitiis occultis, pravis affectibus, quibus coram Deo fœtent, corruptæ intentionis putredine, malæ conscientiæ vermibus. *Pleni sunt ossibus mortuorum.* Ossa viventium firma & fortia sunt: ossa mortuorum inutilia, & ad corruptionem vergentia. Affectus & virtutes justorum similes sunt ossibus viventium. Unde Propheta ait: *Non est occultatum os meum à te, quod feciſti in occulto.* Os hujusmodi firmitas quædam est interior: quia in ossibus firmitas & fortitudo intelligitur. *Est ergo quædam animæ interior firmitas, ubi non frangitur. Quælibet tormenta, quælibet tribulationes, quælibet hujus sæculi adversitates undique sæviant, illud quod Deus in abscondito fecit firmum, in nobis frangi non potest, non cedit.* Quæ verò hominibus videntur bona opera hypocritarum, similia sunt ossibus mortuorum, arida sunt, inutilia, corrupta: nulla est in eorum animo interior firmitas, quâ mundi amoribus & terroribus resistere valeant. *Intus autem plena sunt ossibus mortuorum.* Quid prodest pietatis opinio, justitiæ species, fucata virtus, umbra sanctitatis, si animus plenus sit fallacia & dolo, avaritiâ superbiâ, immundis affectibus, omni hypocrisi, omni genere iniquitatis? Cùm exterior illa albedo, colores, ornatus, quibus paries inductus & linitus est, deleti fuerint in supremi judicii die, & animus hypocritæ velut sepulchrum omnibus patebit, quid proderit homines decepisse occultando ejus putredinem, simulando sanctitatem? Major erit illius confusio, terriblior damnatio. *In fine hominis denudatio operum illius.*

Psal. 138. 15.

S. August. Enarrat. in Psal. 138.

Eccli. 11. 29.

17. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum*, &c. Pharisæis similes sunt, qui præteritorum temporum Sanctos colunt, præsentis temporis persequuntur; defunctos lubenter laudant, superstites calumniis appetunt. Impiorum facta te damnare simulas, si imiteris. Pios occidit, qui calumniatur. *Homicidium non in sola sanguinis profusione, & animæ ereptione reputandum. Homicidium enim in verbo maledicti vel convitii judicat Deus;* (inquit Tertullianus.) *Linguas acuiſtis in gladios, quas moviſtis in mortes non corporum, sed honorum. Jugulaſtis non membra, sed nomina. Quid prodest quia vivunt homines, & occisi sunt honores à vobis? Valent quidem membris, sed ereptæ portant funera dignitatis;* (inquit S. Optatus Milevitanus.) Dimittes filios qui bona usuris, rapinis, fraudibus, monopoliis, iniquis exactionibus, concussionibus, oppressione pauperum, & quibuslvis malis artibus à parentibus quæsita possident, nec restituere curant: satis esse putantes, cæcorum fortè Directorum consilio, si aliquid ad Sacrarum Ædium & Altarium ornamentum conferant; si Capellas dotent, aut Anniversaria Sacra fundent, ad ostentationem potiùs quàm ad satisfactionem: testimonio ipsi suo convincuntur, quòd filii sint eorum qui pauperes oppresserunt & spoliarunt. *Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt.*

Tertull. lib. de Idololatria c. 2.

Isaiæ 5.

18. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Divina misericordia statuit mensuram gratiarum, divina justitia mensuram terminumque peccatorum. Metuendum est ne duritie cordis impœnitentis exhauriamus mensuram gratiarum ejus; & addentes peccata peccatis, scelerum mensuram cumulemus. Vita impii concatenatio quædam est peccatorum, quorum postremum reprobationis ejus veluti sigillum est: *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum*, &c. Nullum quidem peccatum irremissibile est, si agatur ex animo pœnitentia: sed vix agitur ab eo qui Pharisaicam vitam agit, qualem hic descripsit Christus. Deseritur enim luce veritatis, quâ destitutus utique fit cæcus: & Dei misericordia, omnibusque Christi donis & gratiis tam exterioribus, quàm interioribus abusus, verbi Dei prædicatione, Sacramentis, bonis exemplis, salutaribus monitis, & correptionibus piorum & sapientum, contemnit Dei patientiam quæ illum ad pœnitentiam invitat & diu exspectat, & divitias longanimitatis ejus: ac propterea *Thesaurizat sibi iram in die iræ & justi judicii Dei.* Implete mensuram patrum vestrorum. *Unicuique homini supplicium fieri de peccato suo, & ejus iniquitatem in pœnam converti;* hinc intelligere debemus: *Ne putemus illam tranquillitatem & ineffabile lumen Dei de se proferre unde peccata puniantur; sed ipsa peccata sic ordinare, ut quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, sint instrumenta punienti;* (ut loquitur Sanctus Augustinus.)

Rom. 2. 5.

S. August. Enarrat. in Psal. 7.

19. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* &c. Severas illas & publicas increpationes mansuetissimi Salvatoris meruit Pharisæorum hypocrisis & superbia. Hinc cogita quàm terribilis futura sit exprobratio & sententia, quâ impios in die judicii conteret. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum liberè egit.* Neminem timuit, quia Deus ultionum est. *Ideo non parcebat in verbo, ut essent postea quibus parceret in judicio: quia si nollent accipere verbi medicinam, incursuri erant utique & inventuri Judicis sententiam. Qui in verbo non pepercit passurus, parcet in Sententia judicaturus? Qui neminem timuit in humilitate, timebit quemquam in claritate? Ex eo quòd jam fidenter egit, cogita quomodo sit acturus in fine sæculi.*

S. August. Enarrat. in Psal. 93.

20. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Infidelis & crudelis Jerusalem, peccatoris typus, cujus Deus *non vult mortem, sed ut convertatur & vivat.* Non paterno dumtaxat, sed

materno affectu illi misericodiam suam & protectionem offert. *Expandit alas suas in protectionem* : non modò ut *Aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans*; sed ut gallina congregans pullos suos sub alas. Hæc avis majorem præ cæteris affectum in pullos exhibet, pro quibus veluti infirmatur. Rauce scit illi vox, fit hispidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ: *Et ea est materna charitas, quæ invenitur infirmitas.* Ideo Christus se gallinæ comparavit. *Mater nostra Sapientia Dei per carnis susceptionem infirmata est quodammodo. Unde & Apostolus dicit*: Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. *Protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo, ne nos rapiat. In qua defensione, quòd illa adversùs milvum conatur affectus; hæc adversùs diabolum perficit potestate.* Vult nos sub alas congregare misericors Salvator, sicut gallina congregat pullos suos, & nolumus, cùm illius vocationi & gratiæ resistimus. Quid verò nobis, continget, si redire ad illum nolumus, & sub ejus alis congregari? Ab eo deseremur, ejus protectione & gratiâ destituemur; *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*: & Dei visione in perpetuum privabimur. *Non me videbitis amodo.* Claudentur amodo oculi fidei, ne Christum, ne salutares Evangelii veritates, ne officia nostra videamus. Claudentur & obtenebrescent oculi mentis, ne unquam Deum ut in se est videant, quæ Sanctorum felicitas est. Summam illam, quam Christus impiis minatur miseriam ut vitemus, ut fugiamus ab ira ventura, ad Deum per pœnitentiam confugiamus, ipsi per charitatem adhæreat anima nostra: sub ejus alis securi quiescamus, velut pullos Sapientiæ matris nos semper gerentes. Dicamus ex animo cum Rege Prophetа: *Et in velamento alarum tuarum exsultabo, adhæsit anima mea post te.* Hilarescо in bonis operibus, quia super me est velamen alarum tuarum. Si me non protegas; quia pullus sum, milvus me rapiet. *Parvuli sumus; ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum. Quid cùm majores facti fuerimus? Bonum est nobis ut & tunc protegat nos, ut sub illo majore semper nos pulli simus. Semper enim ille major est, quantumcumque creverimus. Nemo dicat, Protegat me cùm parvulus sum: quasi aliquando ad tantam magnitudinem possit pervenire, quæ sibi sufficiat. Sine protectione Dei nihil es. Semper ab illo protegi velimus: tunc semper in illo magni esse poterimus, si semper sub illo parvuli simus.* Et in velamento alarum tuarum exsultabo: Adhæsit anima mea post te. *Gluten charitas est. Charitatem habe, quo glutine adglutinetur anima tua post Deum. Non cum Deo, sed post Deum, ut ille præcedat, tu sequaris. Qui enim voluerit Deum antecedere, consilio suo vult vivere, & non vult sequi præcepta Dei.* Me susce pit dextera tua *Quis pertinens ad Christum non variis tentationibus agitatur, & quotidie agit cum illo diabolus & angeli ejus, ut pervertatur qualibet cupiditate, qualibet suggestione, aut promissione lucri, vel terrore damni, vel promissione vitæ, vel terrore mortis, aut alicujus Potentis inimicitiis, aut alicujus Potentis amicitiis? Omnibus modis instat diabolus quemadmodum dejiciat: sed non timeamus. Sic sunt diabolus & Angeli ejus quasi milvi: sub illius gallinæ alis simus, & non nos potest contingere. Gallina enim quæ nos protegit; fortis est. Infirma est propter nos: sed fortis est in se Dominus noster Jesus Christus, ipsa Sapientia Dei.*

Psal. 62.

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 62.

S Augustin. Enarrat. in Psal. 58. conc. 1

Idem lib. 1. Quæst. Evang. Q. 36.

1. Cor. 1. 25.

CAPUT XXIV.

Sensus Litteralis.

1. ET *egressus Jesus de Templo, ibat*, versus montem Oliveti, unde optimus erat Templi prospectus, quòd subjecta ei monti pars murorum Templi depressior esset partibus cæteris. *Et accesserunt Discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes Templi*: admirantium in modum, sive etiam commiserantium affectu, quia Templi eversionem futuram à Christo proximè audiverant, dicente: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Quod à Discipulis factum S. Matthæus memorat, Sanctus Marcus ab uno factum scribit, sive per enallagem numeri multis tribuatur quod actum ab uno est, sive unus id fecerit reliquis præsentibus; Marci 13. 1. *Et cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex Discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.* Luc. 21. *Et quibusdam dicentibus de Templo quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit*: &c. De Templi à Zorobabele & Judæis è Captivitate Babylonica redeuntibus excitati, & ab Herode Magno innovati magnifica structura, legi potest Josephus.

Josephus lib. 6 de Bello Iudaico c. 6. & lib. 15. Antiq. c. ultimo.

2. *Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Videtis hæc, & obstupescitis? Non relinquetur lapis lapidi adhærens, qui non dissolvatur. Proverbialis locutio est, quâ summa vastatio significatur. Et certè Templum, ut Christus, hìc prædixerat, planè dirutum est, nullâ ejus parte servatâ; cui etiam aratrum inductum est Turno Rufo, quem Hebræi sæpè, & cum infamiâ memorant, inter alios Maimonides, *Taanith cap.* 5. Et quamvis incendium Templi Titus prohibuisset, Milites tamen ejus edictum non reveriti, sed *Divino quodam moti impetu* illud incenderunt, Josepho teste: & Juliano Apostata Imperante, quicquid vetustarum supererat ruinarum ac fundamentorum excussum est, cùm Judæi Templum excitare conarentur (inquit Socrates,) *Cùm Imperator igitur sumptus operi præberi ex publico jussisset, brevi parata sunt omnia: materia scilicet, lapides, lateres cocti, argilla, calx, & quæcumque alia ad ædificandum necessaria. Quo quidem tempore Cyrillus Jerosolymorum Episcopus, memor vaticinii Danielis Prophetæ; quod Christus etiam in sacris Evangeliis confirmavit, palam multis adstantibus prædixit, futurum brevi ut in eo Templo lapis super lapidem non maneret, sed Servatoris oraculum compleretur. Cùmque hæc dixisset Episcopus, noctu ingens terræ motus exortus, lapides ex veteribus Templi fundamentis avulsos sursum excussit, & cunctos unà cum contiguis ædificiis dispersit. Terror ex eo non mediocris invasit Judæos; famaque ejus miraculi plures exciti, ex regionibus ad eum locum convenerunt. Cùm igitur quamplurimi adessent, aliud denuo prodigium accidit. Ignis enim subitò ex fundamentis erumpens multos consumpsit, & omnia artificum instrumenta depastus est.*

Scaliger Can. Isag. p. 304. Lightfoot in Horis Hebr. ad c. 24. Matt.

Socrates lib. 3. Histor. Eccles. c. 20.

Sozomen lib. 5 c. ultimo. Theodoret lib. 3. c. 15 Ammian. Marcel. lib. 23.

3. *Sedente autem eo super Montem Oliveti, accesserunt ad eum Discipuli secretò dicentes: Dic nobis quando hæc erunt? Et quod signum adventûs tui, & consummationis sæculi?* Cùm sederet Jesus in Monte Olivarum *contra Templum*, quatuor ex Discipulis ejus, ipsi præ cæteris familiares, *Petrus, Jacobus, Joannes & Andreas* ipsum interrogarunt seorsim ab aliis, & secretò, humana curiositate ducti, futura, maximèque ea quæ patriam suam, seque ipsos spectarent, prænoscendi. Interrogarunt autem de tribus quæstionibus, scilicet de tempore eversionis Templi, de signis adventûs ejus ad ultimum judicium, & finis mundi. Et Apostoli quidem excidium Templi & finem mundi conjuncta fore existimabant: neque hanc illis opinionem excutere impræsentiarum Christus voluit; ne post Templi eversionem in longum expectationem porrigentes securi essent. Sicut ergo tres quæstiones confusè proposuerunt, sic ad eas Christus confusè respondit, ut finis mundi judiciique tempus ignotum maneret. Sed tamen intelligendum & explicandum est, quoad poterit, quæ ad Jerosolymitanum excidium,

S. Gregor. Nazianz. Orat. 8. cont. Iul. S. Ioannes Chrysost. Orat. 3. adversùs Iudæos. S. Ambros. Epist. 29. ad Theodosium.

S. Augustin. Epist. 199 aliàs 80. c. 9.

quæ ad finem Mundi pertineant. *Interrogantibus enim Dominus ea respondit, quæ jam ex illo tempore fuerant secutura, sive de excidio Jerusalem, unde orta est ipsius interrogationis occasio; sive de adventu suo per Ecclesiam, in qua usque ad finem venire non cessat. In suis enim veniens agnoscitur, dum ejus quotidie membra nascuntur: sive de ipso fine in quo apparebit vivos judicaturus & mortuos. Cùm itaque signa dicat, quæ ad ista tria pertinent, id est, ad excidium illius Civitatis; ad adventum ejus in corpore suo, quod est Ecclesia; ad adventum ejus in capite Ecclesiæ, quod est ipse: quod eorum signorum ad quod horum trium referendum sit, diligenti consideratione cernendum est, ne fortè quod pertinet ad eversionem Jerusalem, ad finem sæculi referendum putemus; aut è contrario, quod ad fidem sæculi pertinet, affirmemus ad civitatis illius excidium pertinere; aut* B *quod pertinet ad ejus adventum in corpore suo, quod est Ecclesia, dicamus pertinere ad ejus adventum novissimum in corpore suo, quod est caput Ecclesiæ; aut rursus quod pertinet ad adventum ejus novissimum per se ipsum, ad eum pertinere asseveremus adventum qui est per Ecclesiam, in quibus omnibus sunt quædam manifesta, quædam verò sic obscura, ut vel laboriosum sit ea dijudicare, vel temerarium, quando non intelliguntur, de his aliquid definire.*

4. *Et respondens Jesus dixit eis: Videte ne quis vos seducat.* De tempore excidii Jerosolymitani, & finis Mundi curiosè & anxiè quæritis: de vobis ipsis solliciti estote: cavete vobis ne quis vos à fide dimoveat, & in errorem inducat. *Multi enim venient*, & antè Templi excidium, & ante finem Mundi, *in nomine meo*, nomen meum, officium, dignitatemque usurpantes, *dicentes* C *Ego sum Christus, & multos seducent.* Talis Theodas, de quo Gamaliel Act. 5. 36. *Ante hos enim dies extitit Theodas dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est: & omnes qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.* Tales illi impostores, qui Felice Judeæ Procuratore, prætextu afflatus divini imponebant hominibus, persuadentes iis ut se in solitudinem sequerentur, signa & miracula maxima conspecturi. Talis Ægyptius ille Magus, qui cùm opinionem atque auctoritatem Prophetæ sibi conciliasset, usque ad triginta hominum millia, quos præstigiis suis deceperat, congregavit. Quos cùm ex solitudine ad montem usque Olivarum perduxisset, inde in Urbem irrumpere statuerat, depulsoque Romanorum præsidio dominationem occupare. Verùm Felix Judææ Procurator conatum hominis prævenit, adversùs eum progressus cum Romanis militibus. De quo S. Lucas D Act. 21: Josephus lib. 2. Histor. Eusebius lib. 2. c. 21. Talis Simon Magus, qui se magnam Dei Virtutem prædicabat; & Dositheus, qui sibi Christi titulum vindicabat, de quo Origenes Lib. 2. adversùs Celsum, & Tractatu 27. in Matthæum. Talis Bencosba, qui se Barcocheba *Filium stellæ* nominabat, dicens se *Stellam* illam esse *ex Jacob orituram*, de qua Num. 24. 17. Tales multi finem Mundi, & adventum Christi ad ultimum Judicium præcedent, inter alios ille de quo Apostolus 2. Thessal. 2. 8. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

Vide Josephum lib. 18 & 20. Antiq. & lib. 7. de Bello Judaico S. Hilar. c. 25. in Matt.

5. *Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum; videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis.* Audituri estis ante Jerosolymitanum excidium, & ante Mundi finem, prælia & bella tum externa, tum domestica & *seditiones* (ut apud S. Lucam habetur) cædesque popularium vestrorum, & rumores bellorum: sed ne propterea moveamini ac perturbemini, ita ut à fidei meæ sive retinendæ, sive aliis prædicandæ constantia discedatis. Hæc enim fieri oportet, posità hominum malitiâ, positoque Dei decreto, quo Judæos punire statuit: cùm tamen ista fient, nondum erit finis malorum, quæ Judaicæ genti ante Jerosolymitanum excidium, vel humano generi ante finem mundi sunt eventura. Hæc enim velut præludia sunt & prænuntia malorum graviorum. *S. Joannes Chrysost. Hom. 76. S. Hieron. in hunc locum.*

6. *Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Judæos, & qui aliarum gentium in iisdem civitatibus commorantes, mutuis inter se cædibus collidendos significat, Tetrarchias & Provincias apertis bellis in se mutuò sævituras. Hæc ante excidium Jerosolymitanum contigêre: Cæsareensium scilicit, Scythopolitarum, Ascalonitarum, Ptolemeensium, Tyriorum, Gadensium, Alexandrinorum, Damascenorum bella in Judæos: Judæorum in Peræa habitantium bellum adversùs Philadelphenos ob finium controversiam, Cuspio Fado Procuratore: Judæorum & Galilæorum bellum adversùs Samaritas, Procuratore Cumano; bellum primùm à Sicariis, quos vocabant, deinde ab universa Judæorum gente adversùs Romanos & Agrippam, alioque Romani Imperii socios, quod initium habuit Gessio Floro Procuratore. Item, fames magna, ab Agabo prædicta, Claudii Imp. tempore Judææ incubuit *Act.* 11. 28. Horrendi terræ motus Claudii Neronique Impp. temporibus, variis in locis contigerunt, in Creta, Smyrnæ, Mileti, Chii, Sami, paulò ante excidium Jerosolymitanum: Item in Asia, ubi Laodicea, Hierapolis, & Colossæ terræ motu corruerunt. *Josephus lib. 20. Antiq. & in lib. de Bello Judaic. Euseb. in Chron. Philostrat in Vita Apollonii.*

7. *Hæc autem omnia initia sunt dolorum.* Sed ea, quæ jam memoravi, mala, scilicet bella, pestilentiæ, fames, terræ motus, adeo suprema non erunt sive Jerusalem mox diruendæ, sive orbis conflagraturi & judicandi; ut primis demum doloribus parituræ mulieris conferri debeant, quos dolor multò gravior in ipso partu sequitur.

8. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos; & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Interea, imò *ante hæc omnia*, (ut apud S. Lucam habetur) Judæi tradent vos, & rapient ad Synedria, ad Præsides, ad Reges, & efficient ut carcerem, flagra, contumelias, aliaque id genus vexationes vobis inferant Apostolis ac Discipulis meis, aliisque Religionis Christianæ Professoribus: & efficient ut quidam vestrûm interficiantur, sive populari tumultu, sive judicii specie. Priori modo Stephanus, altero Jacobi duo, hic ab Herode gladio percussus, ille à Synedrio morte damnatus. *Et eritis odio*, non modò Judæis, sed *omnibus gentibus*, ob Fidei Legisque meæ professionem. Tertullianus in Apologetico: *Christianum* (inquit) *hominem omnium scelerum reum, Deorum, Imperatorum, Legum, morum, naturæ totius inimicum existimas, & cogis negare ut absolvas, quem non poteris absolvere, nisi negaverit..... Cùm igitur in omnibus nos aliter disponitis quàm cæteros nocentes, id unum contendendo ut de eo nomine excludamur, (excludimur enim, si facimus quæ faciunt non Christiani) intelligere potestis non scelus aliquod in causa esse, sed nomen, quod quædam ratio æmulæ operationis insequitur, hoc primùm agens ut homines nolint* E *scire pro certo, quod se nescire pro certo sciunt, ideo & credunt de nobis quæ non probantur; & nolunt inquiri, ne probentur non esse, quæ malunt credi esse, ut nomen illius æmulæ operationis inimicum, præsumptis non probatis triminibus, de sua sola confessione damnetur. Ideo torquemur confitentes, & punimur perseverantes, & absolvimur negantes, quia nominis prælium est.... Christianus si nullius nominis crimen est, valde ineptum si solius nominis crimen est. Quid quod ita plerique clausis oculis in odium ejus impingunt, ut bonum alicui testimonium ferentes, admisceant nominis exprobrationem? Bonus vir Cajus Sejus, tantùm quòd Christianus. Item alius, Ego minor Lucium sapientem virum repente fa-* *Luc 21.* *Tertull. Apol. c. 2. & 3.*

Etum Christum . . . . . Alii quos retro ante hoc nomen vagos, viles, improbos noverant, ex ipso denotant quo laudant. Cæcitate odii in suffragium impingunt. Quæ mulier! Quàm lasciva! Quàm festiva! Quis juvenis! Quàm lusius! Quàm amasius! Facti sunt Christiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus suis cum odio isto paciscuntur, contenti injuriâ, dum ne domi habeant quod oderunt. Uxorem jam pudicam maritus jam non zelotypus ejecit. Filium jam subjectum pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Ut quisque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non est bonum, quanti est odium Christianorum . . . . . Census istius Disciplinæ, à Tiberio est. Cum odio sui cœpit veritas simul atque apparuit inimica esse. Tot hostes ejus quot extranei, & quidem propriè ex æmulatione Judæi, ex concussione milites; ex natura ipsi etiam domestici nostri. Quotidie obsidemur, quotidie prodimur: in ipsis plurimùm cœtibus & congregationibus nostris opprimimur.

Ibid. c. 7.

9. *Et tunc scandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.* Et multi hac occasione, conspectò scilicet omnium gentium adversùs Christianos odio, metu mortis, & vexationum illis illatarum, à Christianæ Religionis professione deficient: & alter alterum odio habebit, & persecutoribus tradet; nimirum falsi fratres qui à Christianismo deficiunt, illos qui perseverant. Nulli enim pene in veram Religionem crudeliores, quàm qui veræ Religioni repudium miserunt.

10. *Et multi Pseudoprophetæ surgent, & seducent multos.* Multi qui se Evangelicæ Veritatis Doctores mentientur, multos decipient; & à fide veraque Religione, quam vos prædicabitis, abducent. His verbis omnes Hæretici designantur, qui Jerosolymitanum excidium præcesserunt, & Mundi finem erant anteceSSuri. Quorum alii omnem Religionis usum auferre conati sunt, ut Hymenæus & Philetus, qui dicebant *Resurrectionem jam esse factam.* Alii cultum omnem externum indifferentem esse docebant; à quibus id hauserunt Elxai & Elcesaitæ. Ex hoc dogmate ortum est illorum crimen, qui in Idoliis unà cum cæteris accumbebant: de quibus Apostolus 1. *Cor.* 8. 4. & 10. 19. adversùs quos est illa admonitio 1. Joannis 5. 21. *Filioli, custodite vos à simulacris.* Alii Christianam Religionem cum Paganismo miscere aggrediebantur, ut Simon Magus, Carpocrates, & Gnostici, & ex Imperatoribus Tiberius, Adrianus, Severus, Heliogabalus, qui Christum cum Diis gentium coli peroptarunt. Alii cum Judaismo, ut Cerinthus & Ebion. De primis Timotheum suum monet Apostolus: *O timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* Et ad Colossenses scribit ut ab iis sibi caveant: *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa Mundi, & non secundùm Christum.* De postremis ad Galatas scribit: *Quicumque voluit placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Christi persecutionem non patiantur.* Hi omnes, horumque similes sunt, quos Christus vocat *Pseudoprophetas*, S. Paulus *perversa loquentes* (Act. 20. & 30.) & *Pseudoapostolos* (2. Cor. 11. 13.) quorum dogmatibus multorum fides eversa est.

1. Tim. 6. 20. Coloss. 2 8 Galat. 6. 12.

11. *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Propter sævitiam persequentium scandalum desertorum & apostatarum, errores falsorum Doctorum, extinguetur ac deficiet multorum charitas, qua erga Deum, Christique cultores fervebant: ita ut vix aliquis eos excipere ac juvare audeat. Id in se expertus est S. Paulus Apostolus, qui ad Timotheum suum scribit: *In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.*

2 Tim. 4. 16.

12. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Qui tot mala à me prænuntiata constanti animo in finem usque pertulerit, nec ullis seductionibus, persecutionibus ac vexationibus, publicis hominum odiis, scandalisve fractus, in fide & charitate firmus permanserit, æterna salute & beata immortalitate donabitur. Confer cum Marci 13. vers. 13. *Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.*

13. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.* Hæc tamen mala & pericula ex bellis, seditionibus, fame, pestilentiâ, terræ motibus, seductoribus, pseudochristis, falsis fratribus, apostatis, omnium gentium in Christianos odio, & persecutione, non impedient quin Evangelium meum in universo orbe, & quidem cum fructu prædicetur, in testimonium salutis per Christum partæ, cujus participes erunt qui Evangelio crediderint & obedierint; à qua exsortes & alieni, qui non crediderint. *Et tunc veniet consummatio*, sive finis Judaicæ Reipublicæ per Jerosolymitanum excidium, sive finis Mundi. Primum sensum S. Hilarius & S. Joannes Chrysostomus: secundum S. Hieronymus & venerabilis Beda adstruunt. Utraque interpretatio vera. Nam & ante Jerosolymitanum excidium in universo orbe prædicatum fuisse Evangelium; quia in maxima orbis noti parte suo tempore jam factum fuerat, testatur Apostolus Rom. 1. 8. *Fides vestra annuntiatur in universo Mundo.* Et cap. 10. 18. *Sed dico, numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Et Coloss. 1. 4. 5. & 6. *Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes, propter spem quæ reposita est vobis in cœlis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii, quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis & cognovistis gratiam Dei in veritate.* Et vers. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.* Porrò si unus Paulus ab Jerosolymis ad Illyricum usque Evangelium Christi pertulit, & (ut quidam existimant) etiam in Hispanias, quid de omnibus aliis Apostolis, & tot eorum adjutoribus existimandum est? Exemplo certè gentium etiam barbararum Judæos Deus invitare voluit ad obedientiam Evangelii, & non obedientes contumacis incredulitatis apud omnes populos convincere, antequam in eos iram suam effunderet. SS. Hilarii & Chrysostomi interpretationem juvat S. Marcus cap. 13. 10. *Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Evangelium. Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Sanctus.*

14. *Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat.* Primæ Apostolorum quæstioni de excidio Jerusalem hîc respondere Christus incipit, usque ad Versum. 23. Cùm videritis signum abominandum futuræ desolationis stans in Templo, *ubi esse non debet*: qui legit Danielis oraculum, illud tunc adimpletum intelligat. Danielis 9 26. legitur: *Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo; & finis ejus vastitas: & post finem belli statuta desolatio..... Et erit in Templo abominatio desolationis, &c.* Abominatio porrò quàm prædicit Christus, est sceleSSissima illa profanatio Templi per zelotas, seu per ingentem latronum manum, qui in Jerusalem irrumpentes, pollutis pedibus Templum ingressi, eoque seu castro, & tyrannidis præsidio adversùs populum usi sunt. Tot verò cædibus innocentium simul ac nocentium illud repleverunt, sive inter se digladiati, sive cum populo pugnantes, ut per atria divina diversorum sanguis cadaverum stagnum faceret, nec posset ampliùs manere Dei locus, quod tot domesticorum funerum sepulchrum erat. Facta est hæc Templi profanatio paulò post circumdatam ab exercitu

Marci 13.

Cestii, & liberatam Jerusalem, duravitque usque ad ejus excidium per tres circiter annos cum dimidio. De hac scribit Josephus lib. 6. *De bello Judaico*, cap ultimo: *Puto, si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ devorandam fuisse civitatem, aut diluvio perituram, aut fulminum, aut Sodomæ incendia passuram.* Quin & Titus ipse seditiosos aliquoties rogavit ut à tam nefaria profanatione desisterent, se illius causam non esse contestatus, ut idem Historicus refert. Qui & alibi testatur veterem fuisse sermonem, tunc demum civitatem expugnatum iri, & Sancta flammis exurenda, cùm seditio exorta fuisset, ac Templum Dei Judæorum ipsorum manibus violatum: *Quibus* (inquit) *zelotæ nihil de eorum verborum fide dubitantes, se ministros præbuerunt.* Obsessæ porrò ab exercitu Cestii civitatis tempus spectant S. Lucæ verba cap. 20. vers. 20. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus.* Obsidionem ejus à Tito non spectant, quo tempore non erat fugæ locus. Unde Josephus lib. 2. *De bello Judaico*, cap. 25. scribit: *Post Cestii casus adversos, nobilium Judæorum multi, tanquam ex navi pessum itura, & ex civitate enatarunt.* Non me latet, Veterum nonnullos *abominationem desolationis stantem in loco sancto*, Antichristum interpretari, qui extollet se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, *ita ut in Templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus*; ut S. Paulus ad Thessalonicenses scribit, sed cum S. Augustino sentire malim, qui hæc ad excidii Jerosolymitani tempus referenda probat ex supra citato S. Lucæ loco.

Iosephus lib. 7. de Bello Iudaico c. 4. & lib. 5. c. 2.

S. Irenæus lib. 5. c. 25 & S. Hil. in hunc locum.

2. Thessal. c. 2. v. 4.

15. *Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.* His locutionibus hyperbolicis festinatio fugæ præcepta significatur. Ut primùm hæc videritis, qui in Terra Israëlis sunt, quæ tota ante ultimam Jerosolymorum obsidionem & excidium debellabitur & vastabitur, fugiant in loca invia & tuta: & qui in tecto, sive solario domus (quæ pars ædium in Palæstina plana erat, & obeundis negotiis vel deambulationi oportuna) non descendat in domum suam ad sumendum aliquid ad iter aut ad subsidium vitæ necessarium: & qui in agro fuerit, vèl ambulandi vel laborandi causâ, non revertatur in domum, pallium accepturus. Confer cum Lucæ 21. vers. 21. ubi hæc aliis verbis exprimuntur, quæ ad Jerosolymitanum excidium, non ad mundi finem, hæc referenda esse secundùm sensum litteralem confirmant. *Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam*, (scilicet Jerosolymam:) *quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.* Huic monito Christi obedientes Christiani, ex Jerosolymis totaque regione migrarunt trans fluvium in urbem Pellam, quæ Regi Agrippæ, amico & adjutori Romanorum parebat. Ita & Regia Urbe, & universâ Judæâ viris sanctis destitutâ, tum demum divina illos ultio ob tot admissa tum in Christum, tum in ejus Apostolos scelera corripuit, totamque illam impiorum sobolem funditus delevit. Ita refert *Eusebius* lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 5.

S. August. Epist. 199

16. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Miserabilior erit prægnantium & nutricum status, quæ uteri vel puerorum sarcinâ gravatæ, ad fugam expeditæ non erunt. *Orate autem ut non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Deum qui tempora disponit, & impedimenta removet, orate ne fugiendi necessitas vos premat hyeme, ob temporis importunitatem, viarum difficultatem, brevitatem dierum: vel Sabbato, quo iter prohibitum est. Cùm tamen non omnem ambulationem Sabbato vetitam esse constaret, siquidem eo die ad Sanctuarium ex castris iri solebat, ut habetur Levitici 23. 3. Sapientes Hebræi bis mille cubitis spatium Sabbatici itineris definierunt, quod alii quinque, alii septem stadiis metiuntur. Orandum igitur, ait Christus, ne in Sabbatum incidat fugæ necessitas, ostendens longè ultra bis mille cubitos fugiendum. Et quamquam vitæ periculo cessaret lex Sabbati, ea tamen exceptio omnibus probata non erat. Vulgus enim Judæorum ad superstitionem usque Sabbatum etiam in necessitate observasse, variis in locis testatur Josephus.

Exod. 16. 29.

17. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet.* Non frustra vos præmoneo, ut tunc fugam capessatis. Elapsa enim fugæ opportunitate, mala Judaicæ genti imminebunt malis omnibus humanis graviora; talis calamitas, qualem nulla gens aut civitas ab orbe condito passa est, aut unquam patietur. Nec mirum; extremum enim scelus nempè Deicidium, extremis tribulationibus ac pœnis plectendum erat. Confer cum Lucæ 21. 23. 24. *Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jerusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.* Consentit Josephus lib. 6. cap. 21. scribens: *Neque ullam urbem unquam passam talia, neque ab omni ævo fuisse nationem ullam malitia ferociorem.*

18. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro. Sed propter electos breviabuntur dies illi.* Nisi æterno Dei decreto dies illi tribulationis & calamitatis incredibilis ad parvum numerum redacti fuissent, vel mala ipsa breviori tempore durassent, Deo Urbis expugnationem per Romanos accelerante, nullus Judæorum tunc mortem evasisset, sed quotquot erant in Terra Israël mutuis cædibus, aut fame, aut hostili gladio concidissent. Sed propter eos qui ex Judæis ad æternam beatitudinem electi sunt, Deus bello & calamitatibus infandis finem citiùs imponet. *Non debemus ambigere* (inquit S. Augustinus) *quando eversa est Jerusalem, fuisse in illo populo electos Dei, qui ex Circumcisione crediderant, sive fuerant credituri, electi ante constitutionem mundi, propter quos breviarentur dies illi, ut tolerabilia mala fierent. Nam quidam convenientiùs intellexisse videntur, mala ipsa significata nomine dierum, sicut dicti sunt dies mali in aliis divinæ Scripturæ locis. Neque enim dies ipsi mali sunt, sed ea quæ fiunt in eis. Ipsa ergo dicta sunt breviari, ut Deo donante tolerantiam minùs sentirentur, ac sic quæ magna essent, brevia fierent. Sed sive isto modo intelligenda sit illa dierum breviatio, sive quòd ad paucitatem redigerentur, tamen Lucas Evangelista & hanc dierum breviationem, & abominationem desolationis, ad eversionem Jerusalem docuit pertinere.* Divinâ porrò providentiâ factum ut obsidio spe omni celeriùs finem haberet, liquidò apparuit. Nam & obsessi ambustis frumentis famem accelerarunt, & munitissima præsidiorum fatali vecordia deseruerunt. Unde ipse Titus expugnatis Jerosolymis & inspectis munitionibus dixit: *Planè Deo adjuvante pugnavimus; & Deus erat qui detraxit ab istis munitionibus Judæos.* Idemque rejectâ coronâ sibi oblatâ, professus est, se talium operum auctorem non fuisse, sed Deo iram suam in Judæos effundenti manus præbuisse. Cæterùm scitè observat eruditus Interpres, divini consilii dispensatione factum esse, ut inter Christi, veri Paschatis, immolationem, & amissionem Terræ Promissæ à Judæis anni totidem intercederent, quot inter Ægyptiacum Pascha, & ejusdem Terræ adeptionem interfuerant: ipsisque pro diebus quadraginta, qui dati erant Ninivitis ad pœnitentiam, annos totidem fuisse concessos.

S. August. Epist. 199 alias 80.

Iosephus lib. 7. de Bello Iudaico c. 16 Philostratus in Vita Apollonii Grotius in hunc locum.

19. *Tunc si quid vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.* Transit Christus, ad tertiam quæstionem, de qua ipsum interrogaverant Apostoli, scilicet ad finem mundi, adventusque sui ad judicium signa. Tunc, post excidium scilicet Jerusalem usque ad finem mundi, si quis vobis dixerit, hoc vel illo loco apparuit Messias à Deo promissus, qui Judæos à calamitatibus liberet, qui fausta vobis prosperaque omnia Regno suo faciat, nolite credere. Unus enim Christus

est, qui jam venit, Ego ipse, præter quem Judæi frustra alium expectant.

20. *Surgent enim Pseudochristi, & Pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Orientur qui se Christos mentiantur, qui Messiæ nomen usurpent: & Pseudoprophetæ seu falsi Doctores, & signa magna prodigiaque edent, sed mendacia, Christi, ac verorum Prophetarum æmuli, qui veris miraculis, quasi Dei sigillis, missionem, doctrinam & vaticinia sua confirmarunt. Illa autem edent vi dæmonum naturales causas adhibentium, aut sensibus humanis illudentium. Tanta porrò erit mendacium hujusmodi prodigiorum cum veris miraculis similitudo, ut ipsi electi ad gloriam æternam secundùm propositum divinæ voluntatis in errorem traherentur, eoque perirent in perpetuum, si possibile esset ut vitio humano vel aliqua re creatâ vinceretur Deus; & ut quisquam de manu Christi raperet oves quas Pater illi dedit. Pseudo-Christi & Pseudoprophetæ sunt Hæretici, de quibus S. Joannes scribit Epist. 1. cap. 2. *Filioli, novissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus quia novissima hora est.... Quis est mendax, nisi qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic Antichristus, qui negat Patrem & Filium.* Et cap. 4. 3. *Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.* Illi verò præ cæteris convenit Antichristi nomen, quem S. Paulus *Hominem peccati* & *Filium perditionis* vocat, qui revelabitur suo tempore, scilicet paulò ante mundi finem ultimumque judicium, *cujus est adventus in omni operatione satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus: quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventûs sui:* quem S. Joannes in Apocalypsi indigitat nomine bestiæ, cui *draco dedit potestatem*, cui *datum est os loquens magna & blasphemias. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant. Et est datum illi bellum facere cum sanctis; & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adoraverunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni qui occisus est ab origine mundi.* De qua idem Joannes scribit: *Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore Pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim spiritus Dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad Reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.*

S. August. lib. de Corrept. & Gratia c. 7.
Joan. 10. 25.
Apoc. 13.
Apoc. 16. 13.

21. *Ecce prædixi vobis.* Futura salutis pericula vobis prædixi, ut illa solicitè caveatis. *Si ergo dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere.* Si dixerint vobis aliqui, Christus in deserto est, nolite exire ad eum audiendum vel videndum, ne in errorem inducamini. Si dixerint, Ecce in conclavibus seu locis ædium abstrusioribus est, nolite credere. *Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.* Sicut fulgur promicans è nubibus in Oriente positis subitò per universum orbem cernitur: sic ultimus Adventus meus, subitus quidem & inexpectatus, sed tamen toti orbi conspicuus & manifestus erit. Non enim quemadmodum primus apud Bethleem fuit, in angulo videlicet orbis minimo, nec ullo id hominum sciente, sic & secundus: sed manifestè adeò, ut nuntio res non indigeat. Sicut fulgur non indiget præcone aut nuntio, sed in momento temporum omnibus apparet: sic adventus ille statim propter gloriæ splendorem ubique videbitur.

S. Joannes Chrysost. Hom. 77. in Matt.

Aristot. Hist. lib. 9 c. 32. Plin. lib. 10. c. 3. Bochart. lib 2. Hieroz. c. 2.

22. *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Alludit Christus ad illud Job 39. 30. *Pulli ejus lambent sanguinem, & ubicumque cadaver fuerit, statim adest.* Quod ad certum aquilæ genus pertinere agnoscunt Historiæ naturalis interpretes. Significat igitur Christus, Adventum suum ad judicium latere posse neminem: quia sicut aquilæ statim advolant ad cadaver, quod naturali sensu & mirâ sagacitate deprehendunt ubicumque fuerit, etiam trans maria: sic ad locum ubi erit Christus, qui se ipsum cadaveri propter mortem quam passus est, comparavit, homines congregabuntur universi, ab illo judicandi. Sive sanctos aquilarum instar raptum iri in nubibus obviàm Christo in aëra significat. *Sanctos* (inquit S. Hilarius) *de volatu spiritalis corporis aquilas nuncupavit: quorum, congregantibus Angelis, conventum futurum in loco passionis ostendit. Et dignè illic claritatis adventus exspectabitur, ubi nobis gloriam æternitatis passione corporeæ humilitatis operatus est.*

S. Hilar. c. 25. in Matt.

23. *Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur.* Statim autem post calamitosa illa Ecclesiæ tempora, & Antichristi persecutionem, sol tenebris ut velo operietur, luna lumen non dabit, obtenebrato sole, utpotè quæ luce lucet alienâ. Stellæ de cœlo cadere videbuntur, tum quia subitò destituentur lumine; tum quia cometæ in aëre accensi decident. Virtutes cœlorum commovebuntur: vires cœlorum in luce & influxibus sitæ deficient. Vel, Angelicæ Virtutes ad tantam rerum perturbationem admiratione concutientur. Hæc mundi occasûs imminentis symptomata, & secundi Adventûs Christi signa prænuntia, de quibus veteris novique Testamenti Prophetæ: Isaiæ 13. 9. 10. 11. *Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisque ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea. Quoniam stellæ cœli, & splendor earum non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo. Et visitabo super orbis mala; & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.* Joëlis 2. 30. 31. *Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Apocal. 6. 12. 13. & seq. *Et vidi cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis: & stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, cùm à vento magno movetur. Et cœlum recessit sicut liber involutus: & omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt: & Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in petris montium: & dicunt montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni: quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?* Confer cum Lucæ 21. 25. *Et erunt signa in sole, luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitûs maris & fluctuum: arescentibus hominibus præ timore, & exspectatione, quæ supervenient universo orbi. Nam virtutes cœlorum movebuntur,*

24. *Et tunc parebit signum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & majestate.* Sole obscurato, & lunâ non dante lumen, apparebit signum quo Christus mundo & hominibus, fidelibus & infidelibus notus ac celeber est, signum scilicet crucis sole fulgentioris, ceu vexillum trophæumque Regis, ac Judicis. Et tunc omnes nationes dolorem serum & inutilem pectoris tunsione testabuntur, quòd judicem illum suum olim crucifixerint, vel crucifixum contempserint. Confer cum Zachariæ 12. 10. *Et aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum: & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.* Et cum Apocal. 1. 7. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, &*

S. Hilar. Chrysost. Hier. & Eccles. canens Hoc signum crucis erit in cœlo cum Dominus ad judicandum veniet.

qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ. Et videbunt corporeis oculis Christum ad judicandum vivos & mortuos venientem, nubibus quasi curru triumphali vectum, seu quasi in throno gloriæ in illis sedentem. Sic venturum Angeli confirmarunt Apo- Act. 1.11 stolis: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.* Venientem porrò videbunt homines universi ab eo judicandi cum *virtute multa*, id est, cum magna potestate, & majestate sive gloriâ, non cum illa infirmitate & humilitate quâ nunc me circumdatum intuentur. Virtutem seu potestatem demonstrabit ignis ante ipsum præcedens, & inflammans in circuitu inimicos ejus, mundi conflagratio & innovatio, momentanea mortuorum resurrectio: Majestatem corporis claritas, nubis lucidissimæ amictus, Angelorum stipantium multitudo, gloria, & reverentia. Potestatem ac Majestatem Christi ad judi- B Apoc. 19. cium venientis paulò aliter describit S. Joannes: *Et vidi*, inquit, *cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum justitia judicat, & pugnat. Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in vestimento, & in femore suo scriptum: Rex Regum, &* Apoc. 20. *Dominus dominantium.* Et rursus: *& vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inventus in eis. Et vidi mortuos, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ, & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundùm operâ ipsorum. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.*

25. *Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à summis cœlorum usque ad terminos eorum.* Et mittet Angelos suos Christus Jesus, Angelorum & hominum Dominus efficaci imperio, quod vocis & tubæ nomine significatur, metaphorâ sumptâ vel à bello ubi tuba adhibetur tum ad convocandum milites, tum ad terrendum hostes: vel ex more Judæorum, qui tubâ & populum D convocabant, & dies festos indicebant. Dicitur autem hæc tuba modò Christi, ceu Regis, cujus edicta cum tubæ clangore promulgantur: modò Angelorum, tamquam accensorum Christi aut præconum. Et Congregabunt electos ejus à quatuor ventis cardinalibus, id est, à quatuor mundi plagis, ab uno orbis extremo usque ad alterum. Confer cum Joannis 5. 25. *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint vivent..... Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Confer cum S. Paulo 1. Cor. 15. 51. 52. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Et 1. ad Thessalon. 4. 15. *Ipse Dominus in jussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœ-* Apoc. 4. vers. 1. & c. 8. vers. 6. *lo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.* Angelos cum tubis S. Joannes in Apocalypsi exhibet, quòd Dei mandata velut ejus ministri significent & exequantur.

26. *Ab arbore autem fici discite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, Ascitote quia prope est in januis.* Ex arbore fici, quæ his in regionibus notissima & obvia erat, Christus similitudinem arcessit. Sicut vicinam æstatem esse nostis, cum fici ramus mollis fuerit & succo plenus, gemmasque & folia protrudere cœperit: ita cùm videritis hæc omnia fieri, quæ huc usque dixi vobis, certi estote jam proximum esse vobis Regnum Dei plenum illud & pacatissimum, quod post judicium in sanctis revelabitur.

27. *Amen dico vobis, Quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Non peribit humanum genus, vel Judæorum natio non omnino interibit, donec omnia fiant quæ vobis prædico. Judæorum enim reliquiæ post Gentis excidium mansuræ erant ubique dispersæ, usque ad ultimum Christi adventum. *Cœlum & terra transibunt:* non abolitione sui, sed innovatione: *Verba autem mea non præteribunt*; non tallent, non inania erunt, sed certissimè implebuntur.

28. *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater.* Diem porrò consummationis sæculi & adventûs Christi ad judicium, nemo novit (Angelos ipsos non excipio) præter Patrem. Filius non excluditur: sed dicens Patrem solum nosse, *in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater filii nomen est.* Cùm omnia tempora fecerit Jesus, hoc est Verbum Dei: *Omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil:* in omnibus autem temporibus etiam dies judicii sit: quâ consequentiâ potest ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Deinde quid est majus, notitia Patris, an judicii? Si majus novit, quomodo ignorat quod minus est? Scriptum legimus: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Si omnia Patris Filii sunt, qua ratione unius sibi diei notitiam reservavit, & noluit C eam communicare cum Filio? Additur tamen Marci 13. 32. *Neque Filius:* & in quibusdam etiam Latinis Codicibus hîc legi S. Hieronymus observat. Nescit scilicet Christus illum diem ex eo quod est homo; quamvis sciat ex eo quod simul est Filius Dei. Scit in naturâ humanitatis, non ex naturâ humanitatis. Nescit, quia nescientes nos facit. Id nempe ita sciebat, ut tunc Discipulis indicare nollet. Sic Apostolus ait: *Non judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum.* Hoc scilicet inter ipsos nesciebat, quod per illum scire non poterant, cùm tamen *sapientiam inter perfectos* loqueretur. Sic Christus Joannis 15. ait: *Omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Omnia scilicet quæ ipsis nosse expediret, & quorum cognitionem ferret ipsorum infirmitas. Loquitur igitur Christus hîc tamquam Dei Legatus, qui non sic à Patre diem illum didicerat ut cuiquam eorum ad D quos fuerat legatus, illum aperire deberet: ita ut illum sibi sciret, non aliis. Hinc Apostolus de Christo scribit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscondit.* Quare absconditi? Quia hominibus non expedit plura nosse. Unde ab Apostolis post Resurrectionem de die judicii interrogatus, respondit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate.* Quando dicit, *Non est vestrum scire*, ostendit quòd ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis. Alioqui qua ratione diem illum ignorare fingi potest, *Qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum:* & qui omnia ad illum diem pertinentia prænuntiavit?

29. *Sicut autem in diebus Noë, ita erit & adventus Filii hominis.* Sicut factum est in diebus Noë, ita E continget in adventu Christi. *Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes, & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noë in Arcam, & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes; ita & erit & adventus Filii hominis.* Sicut enim temporibus Noë, imminente diluvio, homines genio indulgentes, & voluptatibus immersi, vivebant absque metu & sollicitudine futuri exitii: nec illud cognoverunt donec diluvium improvisò advenit, & omnes submersit ac extinxit: ita Christus ad judicium improvisus & inexpectatus adveniet hominibus, nihil minùs quàm ejus adventum cogitantibus. Aliam similitudinem addit

S. Hieron. in hunc locum.

S. Athan. Orat. 4. cont. Arianos.

S. Ambros. lib. 8. in Lucam. S. August. lib. 1. de Trinitate c. 11. & lib. Quæst. 83. Quæst. 60. S. Gregor. M. Epist. 42. lib. 8.

apud S. Lucam : *Similiter sicut factum est in diebus* A *tres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur*
Luc. 17. 28.29.30 *Loth : edebant, & bibebant ; emebant, & vendebant ; plantabant & ædificabant : qua die autem exiit Loth à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cœlo, & omnes perdidit : secundùm hæc erit quâ die Filius hominis revelabitur.*

30. *Tunc duo erunt in agro, unus assumetur, & unus relinquetur.* Duo erunt in agro uno, socii operæ & mercedis, unus assumetur ad Filium hominis, in Regnum ejus ; alter relinquetur in inferos detrudendus. *Duæ molent in mala ; una assumetur, & una relinquetur.* Duæ ancillæ erunt in pistrino : una assumetur, altera deseretur peritura. Apud S. Lucam additur : *In illa nocte erunt duo in lecto uno : unus assumetur, & alter relinquetur.* Ex duobus conjugibus, aut familiaribus, unus velut apprehensa manu è communi exitio salvabitur : alter deseretur. Eadem verba in plures Codices hûc irrepserant ex S. Luca, & retinuerat in Editione sua Sixtus V. sed consultiùs expunxit Clemens VIII.

31. *Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.* Diem igitur judicii præ oculis semper habete ; ea sollicitudine vivite, ut ad reddendam operum vestrorum rationem parati semper sitis : quia nescitis quo tempore Dominus vester Christus venturus sit ad judicium. Confer cum Marci 13. 33. 34. 35. *Videte, vigilate, & orate : nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit ut vigilet. Vigilate ergo (nescitis enim quando Dominus domûs veniat ; serò, an mediâ nocte, an galli cantu, an mane) ne cùm venerit repente, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico : Vigilate.*

32. *Illud autem scitote, quoniam si sciret pater-familiâs quâ hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.* Si sciret pater-familiâs quâ horâ noctis fur venturus esset, vigilaret certè, nec domus suæ parietes perfodi sineret : sed quia id scire non potest, cùm id sit furis ingenium ut captet horam quâ non exspectatur, & improvisus irrepat : omni tempore illi vigilandum est : *Ideo & vos estote parati : quia nescitis quâ horâ Filius hominis venturus est.* Solliciti estote ut Deo semper placeatis : quia Christus venturus est quâ non exspectatis horâ, ad judicium sive universale in fine mundi, sive particulare, in uniuscujusque morte. Confer cum 1. ad Thessallon. 5. *Dies Domini, sicut fur* D *in nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint, Pax & securitas ; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat : omnes enim vos filii lucis estis ; & filii diei : non sumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus, sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii simus.* Conter & cum Apocalypsi 16. 16. ubi Dominus ait : *Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.*

33. *Quis, putas, est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore ?* Quisnam ille servus est, quem Dominus fâmiliæ suæ dispensatorem constituit, cæterisque servis præficit ? Ille nimirum quem fidelem esse novit ac prudentem, ut det illis cibum tempore statuto, seu *tritici mensuram* (ut habetur apud S. Lucam.) Ad antiquum Luc. 12. 14. morem alludere videtur Christus Dominus ; quo servi B quolibet mense certam frumenti mensuram ad victum accipiebant, quod *demensum* à demetiendo appellatum est. *Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus ejus,* scilicet Christus, *invenerit sic facientem* : ministerio suo ac officio fideliter ac prudenter functum. *Amen dico vobis, Super omnia bona sua constituet eum :* ut scilicet ea administret, primusque illis utatur ac fruatur. Vigilantiam Pastorum & Rectorum Ecclesiæ hæc spectant, quos singulari quadam ratione exspectare adventum suum Dominus jubet, fideliter scilicet ac prudenter obeundo ministerium suum, dignè tractando & dispensando verbum veritatis, & in omnibus exhibendo se *operarios inconfusibiles.*

34. *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo : Moram facit Dominus meus venire : & cœperint percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis :* C *veniet dominus servi illius in die quâ non sperat, & horâ quâ ignorat : & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium.* Si autem servus ille à Domino super familiam ejus constitutus malus factus fuerit, & ex longiori morâ domini occasionem sumpserit malè tractandi conservos suos, & in illos sæviendi ; comessationibus autem & voluptatibus indulgeat : dominus servi illius improvisò adveniet, & eum è familia sua ejiciet, ab officio amovebit, paremque sortem ipsi dabit, parem ipsi pœnam infliget sorti ac pœnæ hypocritarum seu impiorum. Lucæ 12. 46. *Partem ejus cum infidelibus ponet* ; æternæ damnationi addicet. Damnatorum enim pœna duplex significatur his verbis : pœna damni, & separatio æterna à Deo, & à societate sanctorum. *Dividet eum* : & pœna sensus : *Illic erit fletus & stridor dentium.*

Sensus Moralis.

I. VIDETIS *hæc omnia ? Amen dico vobis, Non relinquetur hîc lapis super lapidem, qui non destruatur.* Templi excidium Deus ex justitia decrevit propter Judæorum peccata : ex misericordia, ne in Judaismo manerent, sed ut plerique post Templi & Urbis eversionem crederent in Christum, & Reliquiæ Israël salvæ fierent : & propter mysterium, ut vetera sacrificia E abolita, cultumque Judaicum abrogatum esse significaret. Si Deus Templo suo non pepercit, putas parcet ædificiis profanis ex pauperum sanguine, ex rapinis coag-
Ierem. 22. mentatis, erectis, & ornatis : *Væ qui ædificat domum suam in injustitia, & cænacula sua non in judicio : amicum suum opprimet frustra, & mercedem ejus non reddet ei. Qui dicit : Ædificabo mihi domum latam, & cænacula spatiosa : qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.... Terra, terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus : Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur.* Non habemus hic manentem civitatem, futuram inquiramus, *Domum non manufactam, æternam in cœlis.*

2. Templum Jerosolymitanum magnificentiâ incredibili exstructum, laminis aureis, & candidissimis lapidibus exteriùs fulgens, intus ad miraculum ornatum, ex quo Judæi in tantam efferebantur superbiam, volente Deo destructum est. Nihil enim est opere & manu factum, quod non aut vetustas conficiat, aut vis subruat, aut ignis exurat. Quid de domibus luteis corporum nostrorum aliquando fiet ? Corpus vides staturâ nobili, formâ eleganti, circum ornatum ut similitudinem templi quod specie sua omnium alliciat & præstringat oculos : cogita illud per mortem funditus destructum iri, intra breve tempus. *Non relinquetur hîc lapis super lapidem* 2. Cor. 5. *qui non destruatur.* Et ut Apostoli verbis utar, *Terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvetur.* Hæc cogitatio mulierum vanitatem emendet, de elegantia formæ superbientium, aut de mundi cultusque muliebris apparatu gloriam captantium. Hæc cogitatio corrigat profanos amatores terrenæ formæ lenociniis captos, quorum oculi pleni sunt adulterii & incessabilis delicti. Vides (inquiunt) quales oculi, quale os, qualis facies, qualis statura, quàm pulchra, quàm elegans, quàm amabilis ! admirantur, laudant, inardescunt, depereunt, opportunitates quærunt impudicæ fruitionis : cogitent non solùm fallacem esse gratiam, vanam pulchritudinem, marcescere

cescere ut florem agri: sed totum illud corpus amatæ suæ destruendum, & in cineres resolvendum.

3. Corpora nostra Dei Templa sunt. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti?* Si illa polluamus, gravior nos pœna manet, gravius exitium quàm Judæos. *Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est quod estis vos.* Templum Dei omnes & singuli sumus, quotquot sumus in Christo Baptizati: ideo materialis Templi magnificâ structurâ non est commotus Christus ad ejus eversionem prohibendam. *Templum enim æternum ad habitationem sancti Spiritûs consecrabatur; homo scilicet per agnitionem Filii & confessionem Patris, & præceptorum obedientiam, Deo fieri dignus habitaculum.* Superædificamur ut lapides vivi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: *In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino.* Templi hujus & ædificii spiritalis lapides charitate compaginantur & connectuntur. Credendo enim quasi de sylvis & montibus ligna & lapides præciduntur: cùm verò catechizantur, baptizantur, formantur, tanquam inter manus fabrorum & opificum dolantur, collineantur, complanantur. Verumtamen *Domum Domini non faciunt, nisi quando charitate compaginantur.* Ligna ista & lapides si non sibi certo ordine cohærerent, si non se pacificè innecterent, si non se invicem cohærendo sibi quodammodo amarent, nemo huc intraret. Denique quando vides in aliqua fabrica lapides & ligna benè sibi cohærere, securus intras, ruinam non times. Volens ergo Dominus Christus intrare, & in nobis habitare, tamquam ædificando dicebat, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis.* Veteres enim eratis, domum mihi nondum faciebatis, in vestra ruina jacebatis. *Ergo ut eruamini de vestræ ruinæ vetustate, vos invicem amate.* Deum amemus propter ipsum, & nos in ipso, tamen propter ipsum. *Ille enim veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo.* Si charitatem in nobis destrui sinamus, spiritale funditùs concidet ædificium.

S. Hilar. c. 25. in Matt.

Ephes. 2. 20. & 21.

S. August. serm. 336 aliàs de Tempore 256.

4. *Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum adventûs tui & consummationis sæculi?* Triplex Christi adventus hîc intelligitur: primus in ira, ad punitionem Judæorum, regnumque Legis finiendum: secundus in misericordia, ad formandam Ecclesiam, regnumque Evangelii & gratiæ inchoandum: tertius in gloria, ad judicandum homines, Regnumque Dei in sanctis consummandum. De tempore finis Mundi, & die judicii, quem Deus latere nos voluit, curiosè ne inquiramus: sed ad finem vitæ nostræ, ad diem & horam mortis, ad particulare judicium Christianâ sollicitudine & vigilantiâ nos præparemus. *In quo enim quemque invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo judicabitur.*

S. August. Epist. 199 aliàs 80.

5. *Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo: dicentes, Ego sum Christus, & multos seducent.* Multi ab omni ævo seductores, Pseudochristi, Pseudoapostoli, Pseudoprophetæ seu Doctores, falsi Pastores, falsi Directores. *Multi Seductores exierunt in mundum.... Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet.... Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.* Judæi seducti sunt sæpiùs ab impostoribus qui se Christos mentiebantur. Permisit Deus ut falsitatem reciperent, quia non receperunt veritatem. Sæpè etiam permittit ut in seductorum laqueos incidamus, quia boni Pastoris & sapientis atque Evangelici Directoris ductum contempsimus. Achabum Regem Israëlis Rex pius Josaphat invisit, & priùs quàm ad bellum cum eo se conferret, an essent ibi Prophetæ rogavit. *Dixit autem Josaphat: Non est hic Propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum? Et ait Rex Israël ad Josaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum, sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla. Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita Rex. Vocavit ergo Rex Israël Eunuchum quemdam, dixit ei: Festina adducere Michæam. Rex autem Israël & Josaphat Rex Juda sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi Prophetæ prophetabant in conspectu eorum..... Nuntius verò qui ierat ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones Prophetarum ore uno Regi bona prædicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque ad Regem, & ait illi Rex: Michæa, ire debemus Ramoth Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende & vade prosperè, & tradet eam Dominus in manus Regis. Dixit autem Rex ad eum: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est in nomine Domini. Et ille ait: Vidi cunctum Israël dispersum in montibus, quasi oves non habentes Pastorem, & ait Dominus: Non habent isti Dominum: Revertatur unusquisque in domum suam in pace.... Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris: & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Israël, ut ascendat & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.* Neporrò seducamur, vigilandum est, orandum, probandi spiritus, si ex Deo sint.

3. Reg. 22. 7. & seq.

6. *Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum: Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Prælia & opiniones præliorum, aliique orbis casus, in hominibus carnalibus excitant tumultus cupiditatum ambitionis, vindictæ, curiositatis, desiderii novorum eventuum perturbationes. Justus verò divinam inter tot adversos casus providentiam adorat, ingemiscit ob peccata quæ bellum aliaque Dei flagella accersunt, & quibus bellum vicissim occasionem præbet. Justitiam divinam in hominesarmatam videns, contremiscit: tot animarum in bello pereuntium æternam perditionem luget: bella, famem, pestem, terræ motus, aliaque id genus Dei flagella, imagines seu potiùs umbras pœnarum futuri sæculi esse cogitat, necnon vitiorum quibus animi nostri agitantur, tabescunt, spiritaliter intereunt. Quamobrem illas prævenire, hæc emendare per pœnitentiam & ipse statuit, & aliis persuadet. Verùm inter hæc metuit ut filius, non ut servus, Deo arctiùs adhæret, ac in ejus amore magis firmatur. Si fractus illabatur orbis, impavidum feriunt ruinæ. Christi quippe monitis munitus, *Videte ne turbemini:* tot inter casus & tumultus tranquillus est. *Agnoscere se debet qui Deo militat, qui positus in cœlestibus castris divina jam sperat, ut ad procellas & turbines Mundi tribulatio nulla sit in nobis, nulla cunctatio, quando hæc ventura prædixerit Dominus providæ vocis hortatu instruens & docens, & præparans atque corroborans Ecclesiæ suæ populum ad omnem tolerantiam futurorum, bella, & fames, & terræ motus, & pestilentias per loca singula exsurgere prænuntiavit & docuit. Et ne inopinatus nos & novus rerum infestantium metus quateret, magis ac magis in novissimis temporibus adversa crebescere ante præmonuit. Fiunt ecce quæ dicta sunt; & quando fiunt quæ ante prædicta sunt, sequentur & quæcumque promissa sunt,*

S. Joannes Ep. 2.

S. Cypr. lib. de Mortalit.

Domino ipſo pollicente & docente : Cùm autem videritis hæc omnia fieri, ſcitote quoniam in proximo eſt Regnum Dei. *Regnum Dei, fratres dilectiſſimi, cœpit eſſe in proximo : præmium vitæ, & gaudium ſalutis æternæ, & perpetua lætitia, & poſſeſſio paradiſi nuper amiſſa, mundo tranſeunte jam veniunt : jam terrenis cœleſtia & magna parvis, & caducis æterna ſuccedunt. Quid hîc anxietatis & ſollicitudinis locus eſt ? Quis inter hæc trepidus & mœſtus eſt, niſi cui ſpes & fides deeſt ? Ejus eſt enim mortem timere, qui ad Chriſtum nolit ire : ejus eſt ad Chriſtum nolle ire, qui non ſe credat cum Chriſto incipere regnare.... Murmurandum non eſt in adverſis, ſed patienter & fortiter quicquid acciderit ſuſtinendum, cùm ſcriptum ſit* : Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. „ *In Deuteronomio quoque moneat per Moyſen Spiritus* „ *Sanctus, & dicat* : Dominus Deus tuus vexabit te, & „ famem injiciet tibi, & cognoſcetur in corde tuo ſi bene „ cuſtodieris præcepta ejus, ſive non. *Et iterum* : Tentat „ vos Dominus Deus veſter, ut ſciatis ſi diligitis Dominum „ Deum veſtrum ex toto corde veſtro, & ex tota anima „ veſtra. *Sic Abraham Deo placuit, quia ut placeret Deo, nec amittere filium timuit, nec gerere parricidium recuſavit. Qui filium non potes & lege & ſorte mortalitatis amittere, quid faceres ſi filium jubereris occidere ? Ad omnia te paratum facere timor Dei & fides debet. Sit licèt rei familiaris amiſſio, ſit de infeſtantibus morbis aſſidua membrorum & cruenta vexatio : ſit de uxore, de liberis, de excedentibus charis funebris & triſtis avulſio ; non ſint tibi ſcandala iſta, ſed prælia : nec debilitent aut frangant Chriſtiani fidem, ſed potiùs oſtendant in colluctatione virtutem ; cùm contemnenda ſit omnis injuria malorum præſentium, fiduciâ futurorum bonorum. Niſi præceſſerit pugna, non poteſt eſſe victoria : cùm fuerit in pugnæ congreſſione victoria, tunc datur vincentibus & corona. Gubernator in tempeſtate dignoſcitur, in acie miles probatur. Delicata jactatio eſt, cùm prælium non eſt : conflictatio in adverſis probatio eſt virtutis. Arbor quæ alta radice fundata eſt, ventis incumbentibus non movetur : & navis quæ forti compage ſolida eſt, pulſatur fluctibus ; nec foratur : & quando area fruges terit, ventos grana fortia & robuſta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur.*

7. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum*, &c. Publicum ac generale omnium odium, mundi perſecutio, domeſticorum fidei ſcandala, proditiones & inſidiæ falſorum fratrum ob cauſam religionis ac pietatis, tentationes ſunt graviſſimæ. Verumtamen juſtus inter hæc non turbabitur, Chriſti verbis ac præſidio munitus : immò ſe felicem exiſtimabit, attendens ad illam 1. *Petri* 4. 13. 14 15 16. S. Petri ſententiam. *Communicantes Chriſti Paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini in Nomine Chriſti, beati eritis : quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat ; glorificet autem Deum in iſto nomine.* In mundi odium incurrere, ſors eſt diſcipulorum Chriſti, Joan. 15. qui mundo verbis, & factis renuntiant. *Si mundus vos odit*, (inquit Chriſtus) *ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret : quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Si qua S. Cypr. lib. de Mortalit. conditione, qua lege crediderit Chriſtianus, noſcat & teneat, *ſciet plus ſibi quàm cæteris in ſæculo laborandum, cui magis ſit cum diaboli impugnatione luctandum*, (inquit S. Cyprianus.) *Chriſtianus, quia Chriſtianus eſt, plus aliquid paſſurus eſt in hoc ſæculo* (inquit S. Auguſtinus.) Etenim, ait Apoſtolus, *Omnes qui volunt in Chriſto piè vivere, perſecutionem patientur.* 2. Tim. 3. 12.

Eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum : *In quibus* ſcilicet *Gentibus nondum eſt Eccleſia, oportet ut ſit ; non ut omnes qui ibi fuerint credant : omnes enim Gentes promiſſæ ſunt, non omnes homines omnium Gentium. Non enim omnium eſt fides. Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi ſunt ante conſtitutionem mundi : in cæteris non credit, & credentes odit. Quomodo enim & illud implebitur*, Eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum, *niſi in omnibus Gentibus ſint & qui oderint, & qui non oderint ?* S. Auguſt. Epiſt. 199 aliàs 80.

8. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum *Quantum* enim *Regnum cupiditatis minuitur, tantùm charitatis augetur* ; & contra. In noviſſimis autem diebus regnabit maximè cupiditas. *Erunt enim homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti ; ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei : habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* CUPIDITAS *venenum charitatis.* Divinum illum ignem, quem Chriſtus venit mittere in terram, & quem vult jugiter ardere, in nobis extingui, ſanctum illius fervorem refrigeſcere non ſinamus ; iniquitatem & cupiditatem prævalere non permittamus : immò quo magis abundat in mundo iniquitas, in nobis creſcat, & firmiores radices agat charitas ; ut cum Apoſtolo dicere poſſimus : *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti ? Tribulatio !* Rom. 8. *An anguſtia ? An fames ? An nuditas ? An periculum ? An perſecutio ? An gladius ? (Sicut ſcriptum eſt : quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.) Sed in his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes ; neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Refrigeſcit charitas cùm non operatur. Dilectio vacare non poteſt. Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, niſi amor ? Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem. Flagitia, adulteria, facinora, homicidia, luxurias omnes nonnè amor operatur ? Purga ergo amorem tuum ; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi. Non vobis dicitur, nihil ametis. Abſit. Pigri, mortui, deteſtandi, miſeri eritis, ſi nihil ametis. Amate, ſed quid ametis videte. Amor Dei, amor proximi, charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus ſæculi, cupiditas dicitur. Cupiditas refrenetur, charitas excitetur.

S. Aug. Præſat. Pſal. 31. S. Auguſt. ſerm. 46. aliàs de Temp. 165.

9. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* In Chriſtianis enim non coronantur initia, ſed finis. Merum Dei donum perſeverantia eſt. Mereri illud non poſſumus, orando impetrare poſſumus. Si fideles Deo ſimus, ſi illum non deſeramus, qui neminem deſerit niſi priùs deſeratur ab eo ; ſi cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur, ſi nos tanto dono indignos exiſtimemus, ſi non in noſtris viribus confidamus, nos perſeveraturos ſperemus. Qui in nobis incœpit opus ſalutis, illud perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. Timeamus, oremus, laboremus non deficientes. *Vos ipſam obediendi perſeverantiam à Patre luminum, à quo deſcendit omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſperare debetis, & quotidianis orationibus poſcere, atque hoc faciendo confidere, non vos eſſe à prædeſtinatione populi ejus alienos ; quia etiam hoc ut faciatis, ipſe largitur. Abſit autem à vobis ideo deſperare de vobis, quoniam ſpem veſtram in ipſo habere jubemini, non in vobis. Maledictus enim omnis qui ſpem habet in homine : & Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in homine ; quia Beati omnes qui confidunt in eum. Hanc ſpem tenentes, ſervite Domino in timore, & exſultate ei cum tremore : quoniam de vita æterna, quam filiis promiſſionis promiſit non mendax Deus ante tempora æterna, nemo poteſt eſſe ſecurus, niſi conſummata fuerit iſta vita, quæ tentatio eſt ſuper terram : ſed fa-* S. Auguſt. lib. de Dono perſeverantiæ c. 22.

ciet nos perseverare in se usque in ejus vitæ finem, cui quotidie dicimus, Ne nos inferas in tentationem. Utile est autem omnibus, aut pene omnibus propter humilitatem saluberrimam, ut quales futuri sint, ignorent. Ad
1. Cor. 10. 11. S. Aug. Epist. 207. alias 107. hoc dicitur: *Qui videtur stare, videat ne cadat.* Propter hujus timoris utilitatem, ne regenerati & piè vivere incipientes, tamquam securi alta sapiamus, quidam non perseveraturi perseveraturis, Dei primissione vel provisione ac dispositione miscentur; quibus cadentibus territi, cum timore & tremore gradiamur viam justam, donec ex hac vita, quæ tentatio est super terram, transeamus ad aliam, ubi jam non sit elatio comprimenda, nec contra ejus suggestiones tentationesque luctandum.

10. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus Gentibus: & tunc veniet consummatio.* Magnum Divinitatis Christi, & veritatis Religionis Christianæ argumentum est, quòd Evangelium tot persecutionibus, hominum odiis, hæresibus, scandalis adversùs veritatem ejusque Prædicatores conspirantibus & sævientibus, ubique prædicatum fuerit, & Veritas tot contradictiones, tot impugnatores, multitudine, sapientiâ sæculari, potentiâ insignes passa, nihilominus apud omnes Gentes triumphaverit. Hæc est scilicet efficacia verbi Dei. *Vivus est enim sermo Dei*
Hebr. 4. *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem spiritûs & animæ, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.* Hoc triumphali verbo armati Apostoli, Gentes omnes Christo subegerunt, & captivas duxerunt in obsequium fidei: Christique Regnum sive Ecclesiam in orbe universo fundaverunt, nullis umquam vicissitudinibus aut casibus, aliorum instar Imperiorum concutiendam aut defecturam, sed in terris mansuram usquead consummationem sæculi, æternumque in cœ-
Daniel. 7. 26. 27. & 14. lis regnaturam. *Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat usque in finem. Regnum autem & potestas & magnitudo Regni, quæ est subter omne cœlum, detur Populo Sanctorum Altissimi: cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes Reges servient ei, & obedient... Potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus quod non corrumpetur.* Regnabit in domo Jacob in æternum: *&*
Luc. 2. *Regni ejus non erit finis.*

Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus. In testimonium bonitatis & misericordiæ Dei, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. In testimonium Sanguinis Christi pro omnibus hominibus effusi. In testimonium patientiæ & longanimitatis Dei, qui omnes non modò invitat, sed exspectat ad finem & ad pœnitentiam: in testimonium incredulitatis & contumaciæ Judæorum, qui Gentibus credentibus credere noluerunt. In testimonium veritatis Oraculorum Propheticorum, & promissionum Christi. In testimonium contra eos qui Christianam Religionem amplecti noluerunt: (Qui enim crediderunt, contra illos surgent in judicio, & condemnabunt eos.) In testimonium denique contra eos qui non vixerunt ut crediderunt, seu opera
Ioan. 12. 48. fide digna non fecerunt. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.* Postquam autem prædicatum fuerit Evangelium in universo orbe, tunc erit consummatio operis Christi; tunc erit consummatio Regni Dei, quod ut adveniat quotidie in Oratione Dominica supplicamus: consummatio victoriarum Salvatoris
1. Cor. 15 24. & seqq. in corpore ejus mystico. *Deindè finis: cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem: oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cùm autem subjecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subjectus erit ei qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* Tunc erit consummatio gloriæ ac beatitudinis in omnibus electis, per resurrectionem corporum. Tunc erit consummatio charitatis & pacis in Ecclesia: consummatio pulchritudinis ejus, quia non habebit amplius maculam neque rugam. Tunc denique erit consummatio iniquitatis in Babylone, sed & consummatio justitiæ Dei in damnatis illius civibus. *Et tunc veniet consummatio.*

11. *Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto; qui legit, intelligat.* Non movent nos signa desolationis Jerusalem, quia præterita sunt. Vix movent nos signa terribilia desolationis Ecclesiæ per Antichristum, quia futura & longè remota videntur: moveat nos saltem desolatio animæ per peccatum: cujus tot exempla præsentia videmus, cujus principium in nobis gerimus, cujus abominationem Scripturarum Sacrarum oracula
Psal. 13. 1 nobis describunt. *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Abominationis nomine idola, & cultus idolorum in Scriptura sacra designantur. Nonnè verò idololatriæ spiritalis reus est, quicumque lethaliter peccat, siquidem finem ultimum in creaturâ constituens, Deoque illam præponens, & illi præ Deo serviens, illam sibi Deum facit? *Confitentur se nosse Deum, factis*
Ad Titum 1. *autem negant: cùm sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.* Idololatriæ rei sunt peccatores, tametsi nullum simulacrum colant. *Serviunt enim cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel spectaculi.* Aut carnalibus gaudiis subditi sunt, aut potentiam vanam fovent, aut aliquo spectaculo delectati, insaniunt. *Ita nescientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem exspectent. His autem rebus quibus quisque beatus vult effici, serviat necesse est. Nam quocumque duxerint, sequitur, & quisquis ea visus fuerit auferre posse, metuitur.* Hæc est abominatio desolationis in loco sancto. *Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.* Osee 9. 10
Locus Sanctus anima nostra unctione Spiritus Sancti in Baptismo Deo consecrata. *Templum Dei sanctum est,* 1. Cor. 3. 17. *quod estis vos.*

Abominatio desolationis stans in loco sancto, profanatio rerum sanctarum, frequens Sacramentorum abusus, Communiones sacrilegæ, verbi divini contemptus, Ministerii sacri ab indignis Sacerdotibus usurpatio & executio: Abominatio desolationis *Pastor & Idolum,* Zachar. 11. 17. *derelinquens gregem*; Pastor qui pascit semetipsum, qui quærit quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, qui gregem verbo & exemplo non pascit, qui Ecclesiasticis reditibus abutitur, nec fidelis est illorum dispensator, sed prodigus in luxum ac voluptates suas dissipator, non confiderans Ecclesiæ bona *pauperum* esse *patrimonia.*

12. *Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.* Divinorum judiciorum timor ad mundi fugam compellere nos debet, in quo innumeræ sunt peccandi occasiones; innumera pericula, qui Dei inimicus est, qui à Christo judicandus & damnandus. Impiorum societatem, mundi errores, moresque pravos, pompas, vanitates, insanias fugiamus. *Fugite de medio Ba-* Ieremiæ 51. 6. *bylonis, & salvet unusquisque animam suam. Nolite tacere super iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis est à Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei.* Sed fugiendum in montes æternos, è quibus Deus mirabiliter illuminat; ad perfectionem evangelicam contendendum est, ad montem ubi Christus docet, rectèque vivendi præcepta tradit. *Ne* verò *quisque tribulationi-* S. August. Epist 199 alias 80. *bus* mundique terroribus vel amoribus *devictus ad carnalem vitam de spiritali sublimitate descendat, aut qui profecerat in anteriora se extendens, deficiendo in posteriora respiciat.* Et qui serit in agro Scripturarum sacrarum, ut fructum capiat ex eo, seu qui virtutes in agro animæ suæ colit à Deo satas, ipso incrementum dante: (Dei enim agricultura sumus:) non descendat in terrestrem domum hujus habitationis, quæ dissolvitur: corporeis affectibus, veteris hominis exuviis, quibus se per

carnis mortificationem exspoliavit, ne superveſtiatur : Pallium dimittat instar Eliæ ad cœlum festinantis, id est terrenos omnes affectus, & quæcumque vitæ Christianæ & salutis impedimenta.

13. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Animæ molles & effœminatæ, carnalibus desideriis prægnantes, corpori blandientes ut nutrix infanti; ipsius concupiscentiam deliciis & voluptatibus quasi cupediis & bellariis quibusdam nutrientes, Dei judicia fugere, extra Judæam in montes se recipere non possunt, corporis & cupiditatum sarcinâ prægravatæ. Igitur *curam carnis ne feceritis in desideriis..... Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram.* Parvuli Babyloniæ suffocentur & elidantur. Quid sunt parvuli Babyloniæ? Nascentes malæ cupiditates. *Quando nascitur cupiditas, antequam robur faciat adversùm te mala consuetudo, cùm parvula est cupiditas, nequaquam pravæ consuetudinis robur accipiat, cùm parvula es elide illam. Sed times ne elisa non moriatur: ad petram elide.* PETRA *autem erat Christus.*

14. *Orate autem ut non fiat fuga vestra in hyeme vel Sabbato.* Orate ne refrigescat fides vestra vel charitas, otiosique in opere Dei torpeatis virtutum sabbato & inutilitate. Orate ne hujus vitæ curis, ne sæculi voluptatibus impediamini, quominùs mundum, peccatum, Deique judicia fugiatis. *Ad hyemem* enim *pertinens curæ hujus vitæ: ad sabbatum verò crapula & ebrietas. Curæ quippè tristes sunt velut hyems: crapula verò & ebrietas, carnali lætitiâ luxuriaque cor submergit atque obruit: quod malum sabbati nomine propterea significatum est, quia hæc erat jam, sicuti & nunc est, Judæorum pessima consuetudo, illo die deliciis affluere, dum spiritale Sabbatum ignorant.* Fugiendum est à Deo irato ad Deum placatum, ab ejus justitia ad misericordiam, sed fugiendum tempore opportuno. Dum tempus habemus, pœnitentiam agamus, operemur bonum: quæcumque saluti nostræ obstant impedimenta sine mora fugiamus. Tempus opportunum non erit hyems languentis & frigidæ senectutis; tempus extremi morbi, quo infirmum & corruptioni proximum corpus aggravabit animam. Tunc frigida erit voluntas, quæ toto vitæ hujus curriculo in Dei amore & mandatorum ejus observantiâ se non exercuit. Tunc operibus bonis vix apta erit, quæ semper à bonis operibus feriata est. Metuendum ne impotens ad bonum fiat justo Dei judicio, illoque deserente; qui noluit cùm poterat Deo invitante & succurente. *Peccator quando vult non potest, quia quando potuit noluit, & per malum velle perdidit bonum posse.....* Pœnitentiam si quis positus in ultimâ necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit: sed non præsumimus quia bene hinc exit. *Agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum.... Vis te dubio liberare? Vis quod incertum est evadere? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam, dum sanus es, & invenerit te novissimus dies, curre ut reconcilieris: si sic agis, securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiam eo tempore quo & peccare potuisti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipsam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiserunt, non tu illa.... Ergo dimitte incertum, tene certum.*

15. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro : sed propter electos breviabuntur dies illi.* Propter electos ex Judæis misericors Dei providentia tempus obsidionis & vastationis Jerosolymorum contraxit, ne supra vires tentarentur, & in tentatione deficerent. Hi electi sunt servi illi Dei ex Tribubus 12. quos in Apocalypsi Angelus narratur obsignasse antequam adveniret dies ille iræ divinæ. Illa enim obsignamus, quæ rectè custodita volumus. Pari erga electos noviſſimorum temporum providentiâ, Regnum & persecutio Antichristi contrahentur. Eadem Dei misericordiâ tentationes & tribulationes attemperantur in gratiam electorum. *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Eadem bonitate alios hujus vitæ periculis & tentationibus subtrahit, ne in illis deficiat ipsorum infirmitas. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius..... Placita erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum, quoniam gratia Dei & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.* Hanc Dei curam, misericordiam, amorem, vigilantiam precibus nostris ac fidelitate impetrare ac mereri studeamus.

16. *Tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, aut illic : nolite credere. Surgent enim Pseudochristi & Pseudoprophetæ : & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Extra Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam, Christus, veritas, salus æterna, inveniri non potest. Falsa doctrina est in materia fidei, quæ ex Scripturarum Sacrarum aut Apostolicæ Traditionis fonte non ducitur, sive dogmata, sive mores spectet. Unus Mediator, unum Evangelium, una Ecclesia, una fides, una Fidei Regula invariabilis & irreformabilis, quam *Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit. Adversùs Regulam nihil scire, omnia scire est.* Quæcumque ergo signa & prodigia jactentur ad peregrinarum vel novarum doctrinarum, quæ in desertis aut latebris docentur, non in luce, non supra montem ubi posita Ecclesia est, confirmationem, mendacia sunt & præstigiæ. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Ne igitur circumferamur omni vento doctrinæ palearum instar, sed firmas radices habeamus in fide, ut frumentum Christi. Quis possit singulas quasque sectas & hæreses enumerare gentium singularum? *Si autem Christi Ecclesia canonicarum Scripturarum divinis & certissimis testimoniis in omnibus gentibus designata est; quicquid attulerint, & undecumque recitaverint qui dicunt,* Ecce hic est Christus, ecce illic : *audiamus potiùs, si oves ejus sumus, vocem Pastoris nostri dicentis,* Nolite credere. *Illæ quippe singulæ in multis gentibus, ubi ista est, non inveniuntur : Hæc autem, quæ ubique est, etiam ubi illæ sunt, invenitur. Ergo in Scripturis sanctis canonicis eam requiramus. Totus Christus caput & corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne una. Quicumque de ipso capite ab Scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicumque de ipso Capite Scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia; quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt..... Non est obscura quæstio in qua vos fallant, quos ipse Dominus prædixit futuros atque dicturos,* Ecce hic est Christus, ecce illic : Ecce in deserto, *quasi ubi non sit frequentia multitudinis :* Ecce in cubiculis : *quasi in secretis traditionibus atque doctrinis. Habetis Ecclesiam ubique diffundi. Habetis civitatem, de qua ipse qui eam condidit, ait :* Non potest civitas abscondi supra montem posita, *Ipsa est ergo quæ non in aliqua parte terrarum, sed ubique notissima est.*

Ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. *Ista dubitatio Dominici sermonis ex electorum cordibus designatio tentationis fuit; quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc enim quod dicitur,* si fieri potest, *hoc exprimitur, quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo,* si fieri potest, *quia trepidabunt : & tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio itaque sermonis à Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos*

1. Cor. 10. 13.

Sap. 4. 11, 14. 15.

Tertull.

Galat. 1, 8.

S. Augustin. lib. de unitate Eccles. c. 3 & 4.

Ibidem c. 25.

S. Gregor. M. Hom. 9. in Ezech.

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 136.

1. Cor. 10. 4.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Augustin. in lib. 2. de Consensu Evangelist. c. 77.

Rom. 13. 14.

Psal 136.

S. Augustin.

S Augustin. serm. 391 alias 41. ex Hom. 50.

Apocal. 7.

& electos nominat, quia cernit quòd in fide & bono opere perſiſtunt. Hos in fide, quæ per dilectionem operatur, perſeveraturos non ſolùm præſcivit Deus, ſed prædeſtinavit. In his Chriſtus ſervat, quam dedit in fide ac pietate fortiſſimam, liberrimam, invictiſſimam & perſeverantiſſimam voluntatem.

17. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit adventus Filii hominis.* Adventus Chriſti ad judicium, fulguris inſtar manifeſtus;
Pſal.59 6 ſubitus, & terribilis erit. Nunc admonet miſericors Deus ut fugiamus ab ira ventura: *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant à facie arcûs, ut liberentur dilecti tui:* Tunc ſubitò & improviſò feriet ac conteret reprobos. *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Ad Chriſtum convolabunt Sancti, *qui diligunt adventum* ejus, ad corpus Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi, ſed qui dignus fuit accipere divinitatem, & fortitudinem, & gloriam, & honorem, & benedictionem, & qui ſedet in throno judicaturus gentes: ad catholicam Patris æterni victimam in ara crucis prò peccatorum totius humani generis expiatione immolatam, cum fiduciâ, & fervore incredibili volabunt ſpiritales illæ aquilæ; ejuſque immortali & glorioſo
S. Hieron. in hunc locum. corpori in beata æternitate ſociabuntur & conjungentur. *Aquilæ appellantur Sancti, quibus innovata eſt juventus ut aquilæ: & qui juxta Iſaiam plumeſcunt, & aſſumunt alas, ut ad Chriſti veniant Paſſionem.* Si irrationabiles volucres naturali ſenſu, tantis terrarum ſpatiis, & maris fluctibus ſeparatæ parvum cadaver ſentiunt ubi jaceat: quantò magis nos, & omnis multitudo credentium debet ad Chriſtum feſtinare, Paſſionem ejus adorari & meditari, ad ſanctiſſimum Corpus ejus in venerabili Euchariſtiæ Sacramento adorandum, & dignè manducan-
S. Joannes Chryſoſt. dum congregari? Sed ut dignè manducemus, aquilarum inſtar ad alta contendere debemus, & nihil cum terra habere commune, neque ad inferiora trahi & repere; ſed ad ſuperiora ſemper volare, & Solem juſtitiæ propiùs intueri. Aquilarum enim, non graculorum eſt hæc menſa.

18. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de cœlo: & Virtutes cœlorum commovebuntur.* Signa illa terribilia venturi judicis iram demon-
Sap. 5. ſtrabunt, cùm *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum, ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Juſtè porrò qui creaturis abuſi ſunt ad Creatoris offenſam, per creaturas puniri incipient. Sol, Luna, & Stellæ lucis ſuæ uſuram negabunt impiis, ex illa nocte deficientes mundi ad æternas inferorum tenebras tranſituris. Sed & Sol juſtitiæ illis in perpetuum obſcurabitur: & occidet, ſine ſpe luminis, quo in viam ſalutis, à qua erraverunt, reduci umquam poſſint. *Sol obſcurabitur.* Fides, quæ modò lucet ut Luna in tenebris, non recreabit illos lumine ſuo: Dei notitiam non habebunt, niſi ad cumulum deſperationis, ut acerbior illis ſit damnatio, dum ſemper cogitabunt quale quantumque bonum culpâ ſuâ amiſerint. Deipara Virgo, quæ *pulchra ut Luna* prædicatur, nullum reprobis patrocinium in judicii die præſtabit. Eccleſia nullum ſuffragium, nullum auxilium iis impertiet, qui ad Chriſti corpus non pertinebunt, & in perpetuum ab eo excommunicabuntur. *Et Luna non dabit lumen ſuum.* Sancti, qui velut Stellæ in firmamento lucent, illos non juvabunt, immò illos judicabunt cum Chriſto, & in iræ ac juſtitiæ ejus affectum tranſibunt, lavantes
Pſal.140. manus ſuas in ſanguine peccatorum. *Abſorpti ſunt juncti Petræ judices eorum.* Angeli quondam ipſorum cuſtodes illos accuſabunt, quòd tot Dei beneficiis, illorum curâ, monitis, protectione tam indignè abuſi ſint. *Et Virtutes cœlorum commovebuntur.*

19. *Et tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa & majeſtate.* Crux Chriſti quæ nunc ſignum eſt contradictionis impiis & carnalibus hominibus, in die judicii ſignum illis erit ruinæ & damnationis. Quantus erit terror *Inimicorum crucis Chriſti, quorum finis iuteritus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt,* cùm ſignum crucis in nubibus coruſcare videbunt inſtar ſolis? Quod ſolatium, quæ lætitia electorum, qui crucem ſuam ferentes, ſecuti ſunt Chriſtum, cruci cum ipſo confixi? Plangamus nunc peccata noſtra ex vera ſinceraque contritione, ne tunc plangamus ex deſperatione: cruci Chriſti nunc adhæreamus ad ſalutem, ne illam tunc videamus ad confuſionem. Si tuleris crucem in hac vitâ, ſi Chriſtum crucifixum fueris imitatus, tunc ad vocem tubæ paventibus impiis, tu
S. Hieron. Epiſt. 1. gaudebis. *Judicaturo Domino lugubre mundus immugiet; tribus ad tribum pectora ferient: potentiſſimi quondam Reges nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum prole ſua verè tunc ignitus Jupiter: adducetur & cum ſuis ſtultus Plato diſcipulis: Ariſtotelis argumenta non proderunt: tunc tu exultabis, & videbis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus: ecce Judex, qui obvolutus pannis in præſepio vagiit: hic qui Matris geſtatus ſinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic veſtitus coccino: hic ſentibus coronatus. Cerne manus, Judæe, quas fixeras: cerne latus, Romane, quod foderas: videte corpus an idem ſit, quod dicebatis nocte ſuſtuliſſe Diſcipulos.* Tunc ſignum redemptionis *Lucæ 21.* tuæ cum fiducia & gaudio conſpicies: *Reſpicite & le-* *28.* *vate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra* (inquit Chriſtus.) Hinc judicii dies à Tertulliano vocatur *Dies Chriſtianæ exultationis.*

Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & majeſtate. Ipſe videbitur terri- *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal.* bilis, qui viſus eſt contemptibilis. *Demonſtrabit potentiam, qui demonſtravit patientiam. In cruce patientia* *85.* *erat; in judicio potentia erit. Apparebit enim homo judicans, ſed in claritate: quia ſicut eum vidiſtis ire, dixerunt Angeli, ſic veniet. Forma ipſa veniet ad judicium; ideo videbunt illum & impii: nam formam Dei non videbunt. Apparens in hominis forma dicet,* Ite in ignem æternum, *ut impleatur quod dixit Iſaias,* Tollatur impius, ut non videat claritatem Domini: *Tollatur ut non videat formam Dei.* O Domine, *Fac mecum ſignum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur.* In judicio confundentur perniciosè, qui modò nolunt confundi ſalubriter. *Præbet illis Deus modò aditum ſalubris confuſionis, ſi non contemnant medicinam Confeſſionis. Si autem modò nolunt confundi, tunc confundentur, quando deducent eos ex adverſo iniquitates eorum. Quomodo confundentur? Quando dicent,* Hi ſunt « *Sap. 4.*
quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudi- «
nem improperii: nos inſenſati vitam illorum æſtima- «
bamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: ecce «
quomodo computati ſunt inter filios Dei. Quid no- «
bis profuit ſuperbia? *Tunc dicent: modò dicant, & ſa-* «
lubriter dicunt. Convertatur enim unuſquiſque ad Deum humilis, & modò dicat, Quid mihi profuit ſuperbia? & audiat ab Apoſtolo, Quam enim gloriam habuiſtis *Rom. 6.* in his, in quibus nunc erubeſcitis? *Videtis eſſe & mo-* *22.* *dò confuſionem ſalubrem in loco pœnitentiæ; tunc autem ſeram, inutilem, infructuoſam.* Quid nobis profuit ſuperbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia tamquam umbra. *Quid enim, quando hìc vivebas, non videbas quia tranſibant omnia iſta tamquam umbra? Tunc relinqueres umbram, & eſſes in luce: non poſtea diceres,* Tranſierunt omnia velut umbra, *quando ab umbra in tenebras iturus es.*

20. *Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus.* &c. In electorum ſocietate nemo locum habebit, niſi qui membrum fuerit Eccleſiæ Catholicæ toto orbe diffuſæ, & ſecundùm ejus mores, Chriſtique legem vixerit. Ad hanc vocant Angeli viſibiles, Prædicatores Apoſtolici cum tuba &

Isai. 58.1 voce magna verbi Dei: quibus Dominus ait: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* Qui ad hujus tubæ vocem non excitatur, qui Domino exercituum non paret; qui contra hostes salutis nostræ, carnem, mundum, diabolumque non pugnat; qui in castris pœnitentiæ Christianæ, sub vexillo crucis non meretur, ad Ecclesiam electorum in voce novissimæ tubæ non congregabitur.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 78. in Matt. 21. *Ab arbore autem fici discite parabolam: Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia prope est in januis.* Prædicit æstatem tunc spiritalem, tranquillitatemque à fluctibus hujus vitæ justis hominibus futuram, quorum vita spiritalis tempore mortalis hujus vitæ abscondita est, ut arborum vita hyberna

Coloss. 3.3 tempestate. *Mortui enim estis* (inquit Apostolus) *& vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Reprobis autem è contrario hyemem ac terribiles tempestates post æstivam tranquillitatem venturas prænuntiat: quod paulò post confirmavit, dicens, lascivè illis viventibus diem illum esse venturum. *Sicut autem in diebus Noë, ita erit & adventus Filii hominis,* &c. Lugendus hominum stupor qui Dei & judiciorum ejus immemores, vitæ præsentis curis ita implicantur, voluptatibus sic immerguntur, ut nec prædictionibus, nec adhortationibus, nec promissionibus, nec minis excitentur ad cogitandum seriò de novissimis suis, de morte, de judicio; de impiorum æterna damnatione, de sanctorum æterna beatitudine.

Psal. 9. *Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua à facie ejus.....*

Eccli. 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Jam tunc novissimæ tubæ clangore, quem in Evangelio audimus, excitati, Deum timeamus, illumque ut par est colentes, & mandata ejus fideliter servantes, ad judicium nos præparemus. *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Timeamus, sed timore casto, qui cum summo desiderio & amore cohæret, quo pii cujusque pectus accenditur. Reposita est mihi corona justitiæ, (inquit Apo-

2. Tim. 4. stolus) *quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus.* Ille autem diligit adventum Domini, *qui cum sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis exspectat:* Qui piè vivendo ad diem vitæ suæ novissimum

S. August. Epist. 199 *aliàs* 80. se præparat. Ideo adventûs sui ad judicium diem & horam Christus hominibus ignotam esse voluit, ut eorum sollicitudinem & vigilantiam excitaret, semperque ad comparendum coram ejus tribunali, & ad reddendam de operibus suis rationem parati essent. *Tunc enim unicuique veniet dies ille, cùm venerit dies ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus*

Lucæ 21. 34 35. 36 *dies.* Quamobrem *Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa: tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.*

22. *Sicut enim erant in diebus Noë ante diluvium, comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, usque ad eam diem quo intravit Noë in Arcam, & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.* Quid ergo? Peribuntne

S. Aug. Enarr. in Psal. 120. omnes qui ista faciunt? Non, sed qui de istis præsumunt; sed qui ista Deo præferunt; sed qui propter hæc Deum offendere citò parati sunt. At verò *qui istis omnibus aut non utuntur, aut utuntur tamquam non utentes, plus præsumentes de illo qui dedit, quàm de his quæ data sunt, & intelligentes in his ejus consolationem & misericordiam; & non sunt occupati donis, ne à Donatore ruant; qui tales sunt, non illos inveniet imparatos hora illa sicut fur.*

23. *Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola: una assumetur, & una relinquetur.* Ex omni statu & conditione quantumvis obscurâ & vili, Deus aliquos eligit & assumit ad Regnum gratuito misericordiæ suæ dono; alios relinquit in massa perditionis justo semper judicio. Nec rude ingenium, nec despecta conditio cuiquam obstat quò minùs ad cœli gloriam aditus ei pateat, modò mandata Dei servet, eumque ex toto corde diligat, sua conditione bene utatur, laboresque manuum suarum offerat Deo ut media pœnitentiæ & salutis. *Duo in agro: duæ in mola,* &c. Molendi ac pinsendi tritici cura propria erat ancillarum. Ostendit itaque Christus Regni sui discrimen à Regnis terrenis. Nam in Regnis mundi, feminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ sunt; servi verò multò magis: at Christus mulieres, etiam servas, ad Regnum suum assumit. *Omnes filii Dei estis per fi-* *Galat.* 3. 26. 28. *dem quæ est in Christo Jesu.... Non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.* In omni conditione & statu salus æterna speranda; in nullo statu, nulla in conditione præsumendum, sed cum timore & tremore Christianæ vitæ, illiusque statûs & conditionis officia, secundùm Christi legem implenda sunt. *Duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola: una assumetur, & una relinquetur.* Addit Christus apud S. Lucam: *Erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & unus relinquetur.* Quoniam diem novissimum scimus « *S. Aug.* venturum, utiliter autem scimus venturum, & utiliter « *Enarr.* ignoramus quando venturus sit, paratum cor habeamus « *in Psal.* bene vivendo, & non solùm timeamus venturum illum « *36. serm. 1.* diem, sed & amemus. Dies quippe ille sicut infidelibus « laborem auget, sic fidelibus finit. Quid autem horum « duorum esse velis, antequam veniat, nunc est in potestate; cùm venerit, non erit. Elige ergo cùm tempus est: « quia Deus quod misericorditer occultat, misericorditer « differt. Jam verò quia in quocumque genere vitæ, quod « habet aliquam professionem, non omnes inveniuntur « probi, non omnes reprobi, ex hoc apparet, quia de quibusdam hominum generibus, quæ per similitudines in « Evangelio proposita audivimus, sic concluditur: *Unus assumetur, & unus relinquetur.* Assumetur bonus, re- « linquetur malus. Videntur duo in agro; eadem professio « est, sed non idem cor. Professionem vident homines, cor « novit Deus..... *Videntur mihi in agro laborare qui* « *præsunt Ecclesiis: sicut Apostolus dicit,* Dei agricultu- « ra, Dei ædificatio estis. *Nam & Architectum se dicit:* « *1. Cor. 3.* Ut sapiens architectus fundamentum posui: *& agricolam, cùm dicit:* Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus « *9. & 10.* incrementum dedit. *In molendino duas dixit, non duos;* « *Ibid. 6.* *credo, quòd hæc figura ad plebes pertineat: quia Præpositi regunt, plebes reguntur. Et molendinum puto dictum mundum istum; quia rotâ quadam temporum volvitur, & amatores suos conterit. Sunt ergo qui de actionibus mundi non recedunt: sed tamen & ibi alii bene operantur, alii malè: alii sibi amicos faciunt de mammona iniquitatis, à quibus recipiantur in tabernacula æterna, quibus dicitur,* Esurivi, & dedistis mihi manducare: *alii ista negligunt, quibus dicitur,* Esurivi, & non « dedistis mihi manducare. *Proinde, quia de his qui versantur in negotiis & operibus hujus mundi, alii diligunt benefacere indigentibus, alii negligunt: tamquam de duabus in molendino una assumetur, & una relinquetur. Lectum autem positum arbitror pro quiete: quia sunt qui neque actiones mundi pati volunt, sicut sunt conjugati homines habentes domos, familias, filios; neque aliquid in Ecclesia agunt, sicut Præpositi velut in agricultura laborantes; sed velut ad hæc infirmi, secedunt ad otium, & quieti esse diligunt; veluti memores infirmitatis suæ, non se committentes magnis actionibus, & quodammodo in strato infirmitatis rogantes Deum. Et ipsa professio habet bonos habet fictos: proinde etiam ex his unus assumetur, & unus relinquetur. Ad quamcumque professionem te converteris, para te pati fictos:*

alioquin si te non paraveris, invenies quod non sperabas, & deficies aut perturbaberis. Ad omnia ergo te paratum facit qui tibi loquitur, cùm tempus est illi loquendi, nondum judicandi, & tibi audiendi, nondum frustra pœnitendi.

24. *Vigilate ergo, quia nescitis quâ horâ Dominus vester venturus sit*, &c. Quàm vigilantes sumus ad acquisitionem & conservationem bonorum temporalium! Quàm desides, quàm somnolenti ad æternorum adeptionem, ad gratiæ & donorum spiritualium conservationem! Vigilemus ne nos ultimus dies imparatos inveniat. Non otiosa sit, sed actuosa vigilantia nostra; vigilantia examinis peccatorum nostrorum, illa ut per pœnitentiam emendemus; vigilantia attentionis ad officia nostra, ut illa impleamus; vigilantia applicationis ad bona opera, ut illis Deum promereamur, & per illa vocationem nostram certam faciamus. Ne dicas, Faciam quod volo, Deus bonus est, quando me convertero, ignoscet mihi. Ità planè dic tibi, Si crastinus dies certus est tibi. Nonnè ad hoc te admonet Scriptura; dicens: *Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem; subitò enim veniet ira ejus, & in tempore iracundiæ disperdet te.* Ecce ad utrumque vigilavit pro nobis providentia Dei. *Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.*

S. August. serm. 352 aliàs 27. inter Hom. 50.

Eccli 5. 8. & 9.

25. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Quamvis omnes vigilare debeant, ut servi dominum suum exspectantes, multò magis tamen Christi & Ecclesiæ Ministri, quorum officia hîc describit Dominus. Quæ est hujus Domini familia? Illa est, quam ipse de manu inimici redemit, & suo domino mancipavit, Ecclesia scilicet Catholica, quæ per orbem terræ copiosa fertilitate diffunditur, & redemptam se pretioso Domini sui sanguine gloriatur. *Filius enim hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Grex ergo boni Pastoris, ipsa est familia Redemptoris. Dispensatores, Apostoli: & eorum successores Episcopi. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* (inquit Apostolus) Et, *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem.* Horum officia sunt, 1. Ut super familiam Domini ab ipso constituantur, non intrudantur, non irrepant, non ambiant sacrum principatum: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret.* 2. Se tanquam servos gerant, non dominos in Ecclesia. *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratiâ, sed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* 3. Fidelis sit & prudens servus: Fidelis, ut fallere nolit: prudens, ut falli non possit. Fidelis, qui non sua, sed Domini lucra, gloriam, & familiæ ejus utilitates quærat: prudens, qui cum judicio illud faciat, mediisque utatur idoneis. Fidelis in omnibus, & in modicis & in magnis: prudens in consiliis, in verbis, in operibus; non prudentiâ carnis, sed Spiritûs. 4. Conservis cibum dispenset, non ex propria penu, sed ex cellario Domini, ex Scripturis sacris & Traditione. Verbum enim Dei cibus est animarum. *Non aliud est spiritale triticum, quàm Christianæ Fidei venerabile Sacramentum. Hujus tritici mensuram vobis in nomine Domini damus, quoties illuminati dono gratiæ spiritalis secundùm regulam veræ fidei disputamus: & eamdem tritici mensuram per dominicos dispensatores accipitis, cum quotidie per Dei famulos verbum veritatis auditis. Ex ipsa, sicut Deus dividit, universi pascamur, inde alimenta bonæ vitæ sumantur, ut ad æternæ vitæ præmia pervenire possimus, in illum credentes, in illo sperantes, illum præ omnibus & in omnibus diligentes, qui se ipsum nobis & alimentum præstat, ne deficiamus in via: & præmium servat, ut gaudeamus in patria.* 5. Conservis det cibum *in tempore.* Tempus autem semper opportunum est, semper urget. Ministerio verbi, Sacramentorum administrationi, Doctrinæ Christianæ traditioni, procurationi salutis animarum, continuâ vigilantiâ, studioque indefesso incumbendum est: quia omni hora plurimos deficere potest tempus ex cujus bono usu pendet beata æternitas. *Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem,* in sacro ministerio assiduum, vigilem, ferventem, fidelem, prudentem; unius Domini gloriam quærentem; illi uni placere studentem, cui se probavit. *Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Quænam bona? Deus ipsemet, *Omne bonum.* Æquum est ut illi nos totos devoveamus, illique alacriter serviamus omni tempore, qui se ipsum nobis præmium daturus est in æternitate.

S. Fulg. serm. de Dispensatoribus Domini. Matt. 20.

1. Cor. 4. Ad Tit. 1.

Hebr. 5. 4.

1. Petri 5. 2. & 3.

26. *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & horâ qua ignorat: & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium.* Mali Ministri & prælati onus angelicis humeris formidandum, sine metu, ne dicam sine fide judiciorum Dei & adventûs Christi, subeunt: multos annos sibi pollicentur; nec Pastorum Principi cogitant se reddituros esse de cura gregis, Domino de dispensatione & administratione familiæ rationem. 2. Officium ac Ministerium sacrum negligere parum illis est: in Clero dominari volunt, suâque auctoritate in aliorum injurias ac tyrannidem abuntur. Non sunt *forma gregis*, nisi violenta, quæ in subjecto non manet, nisi ad ejus perniciem ac destructionem: cùm è contrario forma naturalis (cui boni Prælati similes sunt) in subjecto sponte diuque resideat ad ejus perfectionem. 3. Voluptatibus suis ac genio indulgent, luxuque, lautitiâ, conviviis, ludis celebres, cum hominibus sui similibus societatem ineunt, seque in illorum consuetudinem ac familiaritatem penitùs immergunt, patrimonium Crucifixi profundentes ac decoquentes. Pascunt semetipsos; incrassati, impinguati, dilatati recalcitrant, Superiores contemnunt, æquales fastidiunt, opprimunt inferiores; obliviscuntur Dei Creatoris sui, Christi Redemptoris, & magni Pastoris animarum; omniumque officiorum suorum. Verùm Dominus qui fideles prudentesque Ministros magnis præmiis donat, pravos terribilibus pœnis afficiet. 1. Oblivionem judiciorum Dei, & infidelitatem in sacro ministerio, improvisâ morte, repentina iræ ac furoris sui oppressione vindicabit. 2. Abusum Auctoritatis Ecclesiasticæ plectet æterna separatione à societate Ecclesiæ triumphantis & consortio Sanctorum. 3. Mollem voluptariâmque vitam æterno fletu ac stridore dentium ulciscetur. *Quamquam ergo in commune nos ad indefessam vigilantiæ curam* Dominus *adhortetur, specialem tamen populi Principibus, id est, Episcopis, in exspectatione adventuque suo sollicitudinem mandat. Hunc enim servum fidelem atque prudentem, præpositum familiæ significat, commoda atque utilitates commissi sibi populi curantem. Qui si dicto audiens, & præceptis obediens erit, id est, si doctrinæ opportunitate & veritate infirma confirmet, disrupta consolidet, depravata convertat, & verbum vitæ in æternitatis cibum alendæ familiæ dispendat, atque hæc agens hisque immorans deprehendatur, gloriam à Domino tamquam dispensator fidelis & villicus utilis consequetur, & super omnia bona constituetur; id est, in gloria Dei collocabitur, quia nihil sit ultra quod melius sit. Quòd si contemnens longam Dei patientiam, quæ in profectum humanæ salutis extenditur, adversùm conservos insolescet, & sæculi malis, vitiisque se tradet, presentium tantùm curam in cultu ventris exercens: desperata die Dominus adveniet, eumque à bonis quæ spopondes-*

S. Hilar. c. 27. in Matt.

S. Eugent

rat dividet, portionemque ejus cum hypocritis in pœnæ æternitate conſtituet, quia adventum deſperaverit, quia mandatis non obtemperaverit, quia præſentibus ſtuduerit, quia vitâ gentium vixerit; quia deſperatione judicii commiſſam ſibi familiam fame, ſiti, cæde vexaverit.

CAPUT XXV.

Senſus Litteralis.

1. TUNC *ſimile erit Regnum cœlorum decem virginibus; quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviàm ſponſo & ſponſæ.* Cùm improviſus ad judicandum vivos & mortuos venero, Eccleſia mea ex hoc mundo collecta ſimilis erit decem Virginibus. Parabola ſumpta eſt ab antiquo ritu, quo ſicut ſponſo juvenes, ita ſponſæ virgines honoris causâ adjungebantur, quæ ipſa nocte nuptiarum in ſponſæ ædibus adventum ſponſi exſpectabant, & ſponſo in domum ſponſæ venienti cum facibus nuptialibus occurrebant, qui eam inde cum ſociis virginibus in domum ſuam, vel aliam duceret, ubi nuptiarum pompa celebraretur. Per *virgines* hîc omnes ſolique Chriſtiani ſignificantur, propter integritatem fidei, & quòd hujus ſæculi pollutionibus ſe renunciare in baptiſmo profeſſi fuerint. *Decem* dicuntur, quia vix pauciores erant in nuptiis Hebræorum. Per *lampades* fides ſignificatur, quæ accenditur, cùm operibus bonis quoquo modo lucet. *Sponſus Chriſtus eſt.* Exiiſſe dicuntur obviàm ſponſo & ſponſæ per anticipationem; quando enim in occurſum iverint, inferiùs narratur. His verbis, *& ſponſæ*, nihil eſt in Textu Græco quod reſpondeat; ſed ſponſo dumtaxat occurriſſe dicuntur. *Et ſponſæ*, addunt Vulgata noſtra Latina, & Syriaca Verſio: atque ita legiſſe videtur Origenes. Suſpicantur viri eruditi omiſſum ab his qui non videbant quomodo virgines, id eſt, fideles, dicerentur *ſponſæ occurrere*, cum ipſi ſint Eccleſia, id eſt ſponſa, de quibus Apoſtolus ſcribit: *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Sed id neminem movere debuit. In parabolis enim & comparationibus non ſunt premendæ & ſcrupuloſiùs examinandæ partes ſingulæ, ſed intuendus parabolæ ſcopus ac finis, cujus reſpectu quædam ſignificant, aliæ verò acceſſionum & ornamentorum loco ſunt habendæ. Scopus autem hujus parabolæ eſt, quem Chriſtus ipſe indicat his verbis: *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam.* Debere nos ſcilicet ſemper eſſe ſollicitos de vita rectè inſtituenda, & ad reddendam illi de operibus noſtris rationem paratos. *Sponſus & ſponſa Dominus noſter Deus* (inquit S. Hilarius) *Nam ut ſpiritus carni, ita ſpiritui caro ſponſa eſt. Sed tuba excitante, ſponſo tantùm obviàm proditur: erant enim jam ambo unum, quia in gloriam ſpiritalem humilitas carnis exceſſerat.*

Judit. 14. 11. *Pſal.* 45. *Cant. Cantic.* *S. Hieron. in hunc locum.* 1. *Cor.* 2. 2.

2. *Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.* Pars eorum erant fatuæ, pars prudentes. Bonis enim mali ſunt permixti in Eccleſia, donec ad nuptiarum aulam, quod cœlum eſt, pervenerit. Illarum porrò imprudentia in eo poſita fuit, quòd oleum ſibi non comparaverint, quod lampadibus, moram faciente ſponſo, infundi poſſet, earumque lucem fovere ac perennem ſervare. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Per *oleum* quod cæteris ſupernatat liquoribus, charitas ſignificatur. Per *vaſa* indicantur corda, in quibus diffunditur charitas per Spiritum ſanctum. Fatuæ ergo virgines non ſumpſerunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus, quod prudentes fecere: quia ſatis ipſis viſum eſt, ſi lampades earum externo ſplendore bonorum operum, quæ ſive timore, ſive cupiditate rerum temporalium, ſive deſiderio gloriæ, & laudis humanæ ediderunt, lucerent coram hominibus: ſibi autem non providerunt ut charitatem intùs haberent, quâ ſine fidei lampas Chriſtianis non ſufficit ut in occurſum Chriſti pergant, ab eoque ad nuptiale convivium admittantur.

S. Auguſt. ſerm. 93. *aliàs* 23. *de Verbis Domini item Epiſt* 140. *aliàs* 120. *c.* 31 *& lib. Quæſt.* 83 *Quæſt.* 59

3. *Moram autem faciente ſponſo, dormitaverunt omnes, & dormierunt.* Sponſo, ultra quàm ſperabant, adventum ſuum in ædes ſponſæ ad eam ducendam differente, nictare cœperunt omnes oculis gravatis, & tandem ſopore victæ omnino dormierunt. Chriſto adventum ſuum ad judicium protrahente, omnes in varias ægritudines & languores mortis prænuntias inciderunt, & tandem ſomno mortis dormierunt. Quo de ſomno Apoſtolus ſcribit: *De dormientibus nolo vos ignorare, fratres, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent.* De dormientibus, id eſt, de his qui mortui ſunt. Quare enim dormientes vocantur, niſi quia ſuo die reſuſcitantur? Ergo dormierunt omnes. Fatua ſit virgo, prudens ſit virgo, ſomnum mortis omnes patiuntur. Moram ſponſi, pœnitentiæ ſpatium S. Hilarius interpretatur.

2. Theſſal. 4. 12. *S. Hilar. c.* 27. *in Matt.*

4. *Mediâ autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obviàm ei.* Nocte profundiſſimâ, horâ inexpectatâ, clamor factus eſt, qui nocte latiùs auditur: *Ecce ſponſus venit*, &c. Quando non ſperatur, quando non creditur, Chriſtus ad judicium venit. *Nocte mediâ clamor, cunctis ignorantibus tubæ vox eſt Domini præcedentis adventum, & univerſo ut obviàm ſponſo exeant excitantis.* Nox igitur ibi poſita eſt pro ignorantia. *Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades ſuas.* Omnes canente noviſſima tuba, reſurrexerunt. *Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent: & præcedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Lampadum compoſitio & ornatus, præparatio qualiſcumque eſt ad reddendam operum ſuorum rationem, quæſitâ boni operis conſcientiâ, velut luce in corporum lampadibus lucente. Quam ſibi deficere cùm tardiùs animadvertiſſent, *Fatuæ ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.* Charitate veſtra & meritis nobis ſuccurrite, cùm boni operis conſcientia, quæ charitatis effectus eſt, nos deficiat: & opera quæ ſplendere hominum oculis videbantur, charitatis igne deſtituta, in conſpectu Dei tenebræ ſint.

S. Hilar. *Ioan.* 5. 20.

5. *Reſponderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.* Non deſperationis, ſed piæ humilitatis vox iſta eſt, *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis.* In tremendo enim Chriſti judicio vix ipſa ſibi ſufficit bona conſcientia ut ſibi teſtimonium perhibeat. *Quis enim gloriabitur mundum ſe habere cor*, in conſpectu ejus qui *juſtitias judicabit.* VÆ *etiam laudabili hominum vitæ, ſi remotâ miſericordiâ diſcutias eam* (Domine) Iſta verò verba, *Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*: non conſilii, ſed ironiæ & obliquæ exprobrationis verba ſunt. Cùm in mundo eſſetis, ante ſponſi adventum, tempus erat emendi olei, merita comparandi: nunc tempus non eſt ampliùs. Ite ergo ad eos quorum gratiam & laudem quærebatis, vel à quibus commoda temporalia ſperabatis; ite ad eos, quibus ut placeretis, bona aliqua feciſtis opera, exteriùs dumtaxat micantia non igne charitatis, non oleo Sancti Spiritûs accenſa.

Proverb. 20. 8. 9. *S. Auguſt.*

6. *Dum autem irent emere, venit ſponſus; & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua.* Dum autem alienam opem & ſolatium fruſtra quærerent, venit ſponſus ad ſponſæ domum, & quæ paratæ erant, adornatis & accenſis lampadibus, teſtimonium ſcilicet perhibente bona conſcientiâ, fide non fictâ,

&

& charitate ardente in corde puro, intraverunt cum eo in domum convivii nuptialis, in gaudia æterna: & ingressis omnibus *ad cœnam nuptiarum Agni*, glorificatâ cum Christo Ecclesiâ, membris omnibus ad totum collectis, & cum glorioso capite in æternum conjunctis, clausa est janua, nemini umquam aperienda. *Non enim post judicium patet precum aut meritorum locus.*

Apoc. 19.

S. August. lib Quæst 83 Quæst. 59.

7. *Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. Ait ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.* Novissimè verò, cùm olei emendi, cùm meritorum comparandorum tempus præteriisset, fatuæ virgines, Christiani charitate & meritis destituti, præ angustia spiritus gementes, Dei misericordiam frustra implorarunt dicentes, *Domine, Domine, aperi nobis....* Non enim (inquit alibi Christus) *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, ipse intrabit in Regnum Cælorum.* Illis itaque respondebit, *Nescio vos.* Non habeo vos ut meas, nuptiisque meis, ac æterna felicitate dignas.

8. *Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam,* quâ Sponsus veniet. In quibusdam Codicibus Græcis habetur, *In quâ Filius hominis veniet:* Quod interpretamentum ex margine in textum irrepsisse, melioris notæ Codices, Latina Versio Vulgata, Syriaca, & Arabica, quæ illud non habent, manifestè probant.

9. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem, & profectus est statim.* Eumdem esse hujus parabolæ scopum ac finem, qui præcedentis, hæc indicat conjunctio, *Sicut enim*: Ut scilicet Apostoli & Christiani omnes intelligerent quâ sollicitudine & diligentiâ parare se deberent ad reddendum Christo judici, in novissimo die, omnium operum suorum, acceptorumque à Deo donorum rationem. Eademne sit, an distincta parabola, quàm S. Lucas cap. 19. alio loco, aliâ occasione, aliis etiam verbis à Christo narrat propositam, sacri dissentiunt Interpretes. Diversam S. Joannes Chrysostomus; eamdem SS. Ambrosius & Hieronymus censent: hanc quæstionem S. Augustinus in libris *De consensu Evangelistarum* non attingit. Utut est, idem est finis utriusque. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos*, &c. id est: Sic agetur cum hominibus in novissimo judicio, sicut ageret homo nobilis, qui in regionem longinquam proficiscens vocavit servos suos, & distribuit illis bona sua ut negotiarentur & lucrum illi parerent; redux verò ab illis rationem exegit. Homo peregrè proficiscens, Christus est in Cœlum ascendens, unde nonnisi longo post tempore, in fine scilicet sæculorum, est rediturus: Abiens verò inæqualia dona servis suis, Ecclesiæ ministris; immò fidelibus omnibus dedit, quæ vel in aliorum, vel in propriam salutem, semper autem in utilitatem ac gloriam Domini, qui illa contulit, impendentes, fidelitatem suam, industriam, ac studium in re ejus amplificandâ illi probarent. Confer cum 1. ad Corinthios cap. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus: & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundùm eumdem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu: alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult..... Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Numquid omnes Apostoli? Numquid omnes Prophetæ? Numquid omnes Doctores*, &c. Et ad Ephesios. 4. *Unicuique nostrùm data est gratia secundùm mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus..... Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores; ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Distribuisse autem dicitur *unicuique* talenta *secundùm propriam virtutem*, seu capacitatem; humano more loquens: quia sic homines facere solent, nec bona sua servis temerè & æqualiter, sed pro cujusque industriâ, virtute, & fide distribuunt. At Dei donum sicut gratuitum est, sic nonnisi per alteram gratiam eo bene utimur, secundùm Apostolicam illam sententiam: *Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:* & capacitas omnis etiam naturalis, multò magis supernaturalis, Dei munus est. Et licèt in gratiarum, quas gratis datas vocamus, distributione Deus plerumque capacitatem attendat, dotesque etiam naturales quas dedit ipse, ingenii, scientiæ, eloquentiæ, industriæ ac solertiæ; id tamen non esse perpetuum vel unius Jeremiæ exemplum evincit. In gratiæ verò, quam gratum facientem vocamus distributione, Deum naturæ vires, aut liberi arbitrii merita non spectare, nec bonum usum gratiæ, qui ex gratiâ Christi non sit, dogma fidei est.

Coloss. 1i

10. *Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.* Qui plura & præstantiora dona à Christo acceperat, negotiatoris instar industrii & diligentis, qui commissâ sibi pecuniâ maximum lucrum facit, iis usus est ad Dei gloriam, suique & aliorum salutem promovendam, ita ut fructum referret uberrimum. Similiter & qui pauciora minoraque dona acceperat, pro mensurâ donationis Christi illa egregiè impendit, illisque fructum etiam uberem fecit, seu novarum gratiarum & donorum accessionem bono usu priorum promeritus est: quemadmodum S. Augustinus ait, *Spiritum sanctum habere qui Deum diligit, & habendo mereri ut plus habendo plus diligat.*

S. August. Tract. 74. in Ioann.

11. *Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.* Qui unum talentum acceperat, donum aliquod seu magnum seu modicum, quod & ipse ad gloriam Domini, ad proximorum utilitatem, ad propriam salutem impendere poterat & debebat, ex pusillanimitate & inertiâ otiosum illud habuit, & inutile fecit. Idem significat S. Lucas cùm ait, servum illum mnam sibi creditam in sudario alligasse, & abscondisse pecuniam domini sui.

12. *Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.* Post longum illud temporis intervallum, quod à Christi in cœlos Ascensione, usquead finem mundi intercedit, veniet Christus ad judicium, & rationem acceptorum donorum gratiarumque tum ab Ecclesiæ Ministris, tum à Christianis omnibus exigit. Qui quinque talenta accepit, alia quinque talenta offert Domino in fidei suæ ac virtutis testimonium, fructum scilicet uberrimum bonorum operum ac meritorum, quæ gratia peperit; vel salutis animarum, quam procuravit. *Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque* supra sortem *ex eis lucratus sum. Ait illi dominus ejus: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.* Euge, vox est laudantis & congratulantis, quasi dicat, Bene habet; probitas fidesque tua mihi probata est, eamque præmio dignam judicio. Quia igitur in paucis, quæ tuæ fidei commiseram, fuisti fidelis: (*Omnia enim quæ in præsenti habemus, licèt magna videantur & plurima, tamen comparatione futurorum*

S. Hieron. in hunc locum.

parva & pauca ſunt:) ſuper multa te conſtituam. *Omnia* ſcilicet *bona* mea (ex ſuperiori cap. verſ. 47.) tibi adminiſtranda & poſſidenda jam trado, ut ſis *cohæres* meus, & *hæres Dei*, ut poſſideas *Hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem*, tibi *conſervatam in cœlis*. Ejuſdem gaudii particeps eſto cum Domino tuo, ejuſdem regni, ejuſdem gloriæ. *Intra in gaudium domini tui*. His verbis tota beatitudo ſignificatur ; his verbis ſignificatur. *Quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum*.

2. Petri 1. 4.

1. Cor. 2. 9

13. *Acceſſit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo ſuperlucratus ſum. Ait illi dominus ejus: Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.* Æquè laudat eum qui ex duobus talentis, ac eum qui ex quinque duplum lucratus fuerat ; æquè illi gratulatur: quia pariter oſtendit iſte ſe à domino principium & occaſionem operationis ac lucri accepiſſe, & gratiam habere, & totum ipſi imputare. Quamobrem illum pariter in gaudium domini, in æternam beatitudinem intrare jubet. *Deus* enim *cor interrogat, non manum*. Non tam opera ipſa ponderat (ad quæ facienda non pares omnibus vires, non occaſiones eædem, non tantumdem temporis) quàm affectum & fidele ſtudium. Quamvis ergo ſæpè ſit in tenui labor, at tenuis non gloria, quæ pro menſura charitatis & fidelitatis datur.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 79. in Matt.

S. Auguſt.

14. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo auſterus es, metis ubi non ſeminaſti, & congregas ubi non ſparſiſti: & timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum eſt.* Noveram te durum & aſperæ indolis hominem, qui non ſolùm nihil remittas debitorum tuorum, ſed amplius exigas : ideo pecuniam tuam exponere nolui negotiationi, ne minùs lucri faciendo quàm ſperabas, aut ſortem ipſam amittendo, in tuam indignationem incurrerem. Conſultiùs itaque ac ſecuriùs duxi talentum tuum integrum tibi ſervare, quàm lucrum aliquod venari cum periculo ſortis. Ecce quod tuum eſt ; nihil tibi debeo. Hæc pars non videtur parabolæ, ſed ſupplementum ad ejus explicationem. Damnatorum enim aliquem ita Chriſto judici reſponſurum credibile non eſt, cùm accuſante illos & convincente propriæ conſcientiæ teſtimonio nihil habeant quod juſto judici reſpondeant : ſed veroſimile fuit negligentem ſuperbumque ſervum, *ad excuſandas excuſationes in peccatis*, ita reſponſurum fuiſſe domino traditæ pecuniæ rationem ab illo exigenti, ut negligentiæ ſuæ culpam in illum rejiceret, & ſuam inertiam domini ſeveritate excuſaret. Veriſimilem itaque ſervi pigri reſponſionem ſubjunxit Chriſtus ad parabolæ complementum : quæ ſi quid ſignificat, id ſignificat unum, nullam excuſationem habituros qui vel minimum talentum, minimamque gratiam à Deo acceperunt, quod eâ non rectè ſint uſi ad ſuam vel aliorum ſalutem, Dominique gloriam.

15. *Reſpondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, ſciebas quia meto ubi non ſemino, & congrego ubi non ſparſi: oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepiſſem utique quod meum eſt cum uſura*. Non concedit dominus quod ſervus calumniator ad illius accuſationem ſuæque negligentiæ excuſationem dixerat, ſed ex ejus opinione loquitur, propriiſque verbis ipſum coarguit, ut expreſſit S. Lucas ; *De ore tuo te judico, ſerve nequam*, &c. Si, inquit, durum & crudelem eſſe me noveras, & aliena ſectari, ibique metere ubi non ſeverim : quare non tibi iſtiuſmodi cogitatio timorem incuſſit, ut ſcires me mea diligentiùs quæſiturum : & dares pecuniam meam numulariis ſeu trapezitis, ne otioſa maneret : Et ego veniens cum aliquo fructu & incremento recepiſſem quod meum eſt ? Uſuram non approbat, ſed ſtultitiam, & negligentiam mali ſervi damnat. Metaphorica locutio eſt, ſumpta ex more pecunioſorum & avarorum hominum, qui cùm honeſtâ negotiatione uti nolint ad incrementum pecuniæ, propter pericula amittendæ ſortis, eam fœneratoribus credunt, ut cum uſurâ recipiant. Significat igitur uſura hoc in loco ſuperabundantiam bonorum ſpiritualium, quam exigit Deus, volens ut in bonis ab eo acceptis ſemper proficiamus, quod non in ejus utilitatem, ſed in noſtram redundat.

Luc. 19. 22.

S. Thomas ſecunda ſecundæ Quæſt. 78 A. 1.

16. *Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta*. Dei dona ab illis auferri ſignificat Dominus, qui illis abutuntur ; in iis verò qui bene utuntur augeri. Fructus porrò donorum & gratiarum Dei ſunt à Deo & à nobis : quamvis ipſa dona in nobis ſint à Deo ſine nobis. Cæterùm hæc Domini juſſio preſſiùs accipienda non eſt, quaſi in judicio auferantur Dei dona à reprobis, eademque electis tribuantur : ſed id dixit Chriſtus, quia inter homines ita fieri ſolet, ut pecunia ab infideli & negligenti ſervo ablata, fideli ac diligenti tradatur. Idque unum (ut dixi) ſignificat, juſto Dei judicio gratiam indignis quotidie auferri ; Dei miſericordiâ gratiam dignis augeri.

17. *Omni enim habenti dabitur, & abundabit : ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo*. Omni qui donorum gratiæque Dei recto uſu, & bonorum operum fructibus, eorum incrementum obtinuit, gratia uberior à Deo dabitur : omni autem qui gratiam quam accepit, cooperatione ſua & labore non curat augeri à Deo omnibus fideliter cooperantibus incrementum dante, ſed eam otioſam habet ac vacuam, ea ipſa, quam videtur habere, quia inutiliter habet & ſine fructu, gratia auferetur. *Quod non habet, auferri non poteſt ; ſed aliud non habet, ut meritò auferatur quod habet : non habet charitatem utendi, ut auferatur quicquid aliud habet, quod ſine charitate non prodeſt*.

S. Auguſt. lib. 2. de Diverſis Quæſt. ad Simplicianum Quæſt. 1.

18. *Et inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores : illic erit fletus & ſtridor dentium*. Inutilem ſervum detrudite in locum ſupplicii, ubi perpetuæ tenebræ, fletus, & ſtridor dentium. Similem ſententiam expoſuimus cap. 8. verſ. 12.

19. *Cùm autem venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ : & congregabuntur ante eum omnes gentes: & ſeparabit eos ab invicem, ſicut Paſtor ſegregat oves ab hœdis : & ſtatuet oves quidem à dextris, hœdes autem a ſiniſtris*. Cùm autem venerit ad judicium Filius hominis, rationes à ſervis exacturus, cùm venerit Chriſtus eâ ipſâ formâ viſibili in qua nunc contemnitur, ſed tunc majeſtate & gloriâ circumdatus, quæ illi ceu vero Dei Filio debetur ; & omnium Angelorum ſuorum magnifico ſtipatus ſatellitio ; ſedebit in throno gloriæ ſuæ. Similitudo ſumpta eſt à Regibus, qui cùm res maximas tractant, cùm generalia Regni comitia celebrant, aut judicia exercent, inſident magnifico ac ſublimi ſolio. Solium Chriſti ad judicium venientis, nubes ſplendidiſſima. Et congregabuntur ante eum, ad certum aliquem ac definitum locum, (putà Vallem Joſaphat circumſtantemque regionem, Chriſti converſatione, prædicatione, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione ſanctificatam) omnes utriuſque ſexûs, omnium ætatum, omnium temporum, omnium gentium homines, vivi & mortui, ab illo judicandi, qui *conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum*. Et ſeparabit eos ab invicem in duos veluti greges, Angelorum miniſterio, ſicut paſtor ſerò ex agro reverſus ſegregat oves ab hœdis, qui mixtim paſti fuerint in agro, in diverſis ſtabulis collocandos. Bonos & electos ovibus comparat ob vitæ innocentiam, ſimplicitatem, obedientiam, patientiam, manſuetudinem, & utilitatem, ſeu beneficentiam. Malos & reprobos hircis comparat ob vitæ immunditiam, fœtoremque peccatorum, pronam in rixas indolem, & libidinem quâ præ cæteris animalibus fervent. Et ſtatuet oves quidem, id eſt, bonos & electos à dextris ; hœdos autem, id eſt, malos & reprobos à ſiniſtris. Dextra virtutes, ſiniſtra vitia notat. Eccleſiaſtis 10. 2. *Cor ſapientis in dextera ejus, & cor ſtultis in ſiniſtra illius*. Jonæ 4. 11. *Et ego non parcam*

S. Hieron. in hunc locum.

Ninive civitati magnæ, in qua sunt plusquam viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam? Rursum dextera benedictionem, sinistra maledictionem indicat. Ideo benedictiones, Legis pronuntiatæ sunt obverso vultu ad montem Garizim, qui situs erat ad meridiem: Hebræi porrò meridiem *dextram* vocant. Maledictiones verò prolatæ sunt ore obverso ad montem Hebal, qui ad Aquilonem, id est, ad sinistram positus erat. Dextera denique vulgò honoratior sinistrâ apud omnes gentes habetur. Convenienti igitur sibi loco electi à dexteris, reprobi à sinistris Christi judicis statuentur. Duo tantùm erunt ordines: qui non erunt ad dexteram, erunt ad sinistram, medius locus non erit.

20. *Tunc dicet Rex his qui à dexteris erunt; Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi.* Qui Filium hominis se ante dixerat, nunc Regis nomen assumit: quia Regis est in sui Regni consortium & possessionem alios admittere, alios è Regno proscribere & excludere. Ab electorum remuneratione judicium incipiet, quia ad benefaciendum quàm ad puniendum, ad salvandum quàm ad perdendum pronior & promptior est. Sponte benefacit, quasi invitus punit, cui proprium est misereri & parcere, de suo bonus, de nostro justus. *Venite benedicti Patris mei.* Accedite, vos mihi adjungite, quibus in me benedixit Pater meus omni benedictione spirituali in cœlestibus: *Possidete Regnum*, hæreditario stabilique jure, ut filii Patris, ut hæredes ejus, cohæredesque mei: Regnum, inquam, cœlorum, *Paratum vobis à constitutione mundi*, ab æterno prædestinatum, ex mera gratiâ & misericordiâ, vestris tamen meritis jam retribuendum. *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.* Esurivi enim & sitivi in membris meis, quibuscum unus sum Christus, & me fame pressum vel siti afflictum, cibo vel potu dato refecistis. Peregrinus & exsul fui, & hospitio me suscepistis. Nudus, & induistis. Infirmus, & me vestris facultatibus, vel operâ, vel solatio recreastis. Captivus, & ad me venistis sive redimendum sive sublevandum, aut consolandum. Non erit quidem una omnino salutis vel perditionis omnium causa; sed Christus unum genus bonorum operum, scilicet misericordiæ, quæ veras inter virtutes eminet, loco omnium posuit, quemadmodum in exemplis fieri solet. Id autem bonorum operum genus præcipuè commemoravit. 1. Ut operum misericordiæ necessitatem dignitatemque commendaret. 2. Quia hæc opera sunt aliis notiora, & electis omnibus communia. 3. Ut ea sibi gratissima esse significaret. 4. Ut Discipulos consolaretur, quibus vexationis genus omne prædixerat; doceretque se in illis esurire & sitire, peregrinum & hospitem, captivumque esse, cùm famem, sitim, exsilii, carcerisque molestias propter nomen ejus paterentur: & numquam defuturos qui illos esurientes pascerent, hospitio exciperent, captivos sublevarent & solarentur.

21. *Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem & pavimus te? sitientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?* Ista inter Christum judicem, & electos collocutio non fiet verbis ultrò citròque habitis: nec enim ignorabunt se Christum in membris suis paviisse, &c. sed parabolica descriptio est, justorum admirationem gratique animi sensum significans, quòd Christus opera misericordiæ ab ipsis edita tantâ benignitate susceperit, ut tam parva charitatis officia quasi sibi præstita habere dignetur ac remunerare possessione Regni æterni. *Non enim sunt condignæ passiones* (neque actiones) *hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Rom. 8.

22. *Et respondens Rex dicet illis: Amen dico vobis, Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Eo ipso quo hæc misericordiæ officia, aut aliquod eorum præstitistis uni ex his fratribus meis, quibus nimirum dedi potestatem filios Dei fieri, quos, paupertate & humili conditione non obstante, ego Rex & Dominus universorum, fratrum loco habui & dilexi; id perinde habeo ac si mihi indigenti præstitum esset. *Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te..... Et extendens manum in Discipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.* Hebr. 2. 11. 12. Matt. 12. 49. 50.

23. *Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* Discedite procul tamquam mihi prorsus dissimiles, ut numquam faciem meam videatis. Discedite à me, qui sum justitia, sanctitas, vita, lux, salus, summum bonum, beatitudo. Sustinere vos diutius non possum in conspectu meo, maledicti, Deo odiosi & exsecrati. Non ait, *Maledicti Patris mei*, sicut justis dixerat, *Benedicti Patris mei*: Nam *benedictionis quidem ministrator est Pater; maledictionis autem sibi unusquisque est auctor, qui maledictione digna est operatus.* Discedite in ignem æternum. His verbis, *Discedite*, pœna damni significatur. *In terra Sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.* His verò verbis, *in ignem æternum?* significatur pœna sensûs. *In ignem*, non metaphoricum, sed verum, realem, corporeum, *miris, sed veris modis*, animas corporaque cruciantem: non diuturnum dumtaxat, sed *æternum*, nusquam finiendum supplicium. In ignem æternum, qui malorum Angelorum Principi Lucifero, & defectionis ejus sociis dæmonibus reliquis paratus est. Dicitur autem *paratus Diabolo & Angelis ejus*, potiùs quàm hominibus reprobis, (quamvis & istis ob peccata paratus sit) 1. Quia paratus fuit ante hominis peccatum, immò ante illius creationem. 1. Joannis 3. 8. *Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat.* 2. Ne se impii effugere posse sperent, eodem illos supplicio cum diabolo damnari & affici significat, quem certum est sine omni spe liberationis stagno ignis addictum esse. Confer cum Apocal. 20. 9. *Et Diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris. ubi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum... Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Et cum Epist. S. Judæ ℣ 6. *Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.* 3. Ut tacitè impiis exprobret, quod ad spem salutis conditi, & à Christo redempti & vocati, cum Satana perire maluerint, quàm Deo adhærere. 4. Ut intelligatur summus Dei erga homines amor, qui bonorum omnium cumulum hominibus nondum creatis præparavit, unâ suâ bonitate & misericordiâ ductus. At cruciatum nullum destinavit antecedenter ad prævisionem peccati: sed extorquente malitia, primùm quidem Angelorum rebellium, deinde impiorum hominum, qui alienam culpam imitati, ad pœnitentiam insuper invitati (quod Angelis peccantibus non contigit) Diaboli & Angelorum ejus supplicium in se traxerunt. Denique *Dominus iniquos & impios prædestinavit ad supplicium justum, non ad opus injustum; ad pœnam, non ad culpam: ad punitionem, non ad trangressionem: ad interitum quem ira justi judicis peccantibus reddit, non ad interitum quo in se iram Dei peccantium iniquitas provocavit.*

Origen. Tract. 35. in Matt. — Isaiæ 26. 10. — S. Augustin. lib. contra Priscill. & Orig. & lib. 21. de Civit. Dei c. 17. & seq. usque ad finem lib. — S. Joannes Chrysost. Hom. 80. in Matt. — S. Fulg. lib. 1. ad Monimum c. 26.

24. *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me.* Quare isti percepturi Regnum? *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare.* Quare isti ituri in ignem æternum? *Esurivi enim & non dedistis mihi manducare.* Quid est hoc, rogo; Video de his qui percepturi sunt Regnum, quia dederunt

S. Aug. serm. 60 aliàs de

Tempore 50. c. 9. & 10.

„ tamquam boni & fideles Chriſtiani, verba Domini non
„ contemnentes, & cum fiducia promiſſa ſperantes, fece-
„ runt hoc; quia ſi non feciſſent, vitæ ipſorum bonæ ſte-
„ rilitas iſta non utique conveniſſet. Fortè enim caſti erant,
„ non fraudatores, non ebrioſi, abſtinentes ſe ab operibus
„ malis. Si hoc non adderent, ſteriles remanerent. Feciſ-
„ ſent enim, *Declina à malo*: non feciſſent, *Et fac bonum*.
„ Verumtamen etiam ipſis non ait, *Venite, percipite Re-*
„ *gnum*; caſtè enim vixiſtis, nulli fraudem feciſtis, nemi-
„ nem pauperem oppreſſiſtis, limitem nullius invaſiſtis,
„ neminem jurando fefelliſtis. Non dixit hæc, ſed, *Perci-*
„ *pite Regnum*, quia eſurivi, & dediſtis mihi manducare.
„ Quantùm hoc excellit, quando cætera tacuit, & hoc ſo-
„ lùm Dominus nominavit? Rurſus ad illos, *Ite in ignem*
„ *æternum, qui præparatus eſt Diabolo & Angelis ejus.*
„ Quàm multa poſſet in impios dicere, ſi quærerent, quare
„ imus in ignem æternum? Quare, quæris adulter, homi-
„ cida, fraudator, ſacrilege, blaſphemator, infidelis? Ni-
„ hil horum: ſed, *quia eſurivi, & dediſtis mihi manduca-*
„ *care*. Mira res. Hujus autem admirabilis rei rationem
Eccli. 3 „ colligo ut poſſum. Scriptum eſt, *Sicut aqua extinguit*
33. „ *ignem, ſic eleëmoſyna extinguit peccatum*. Item ſcri-
Dan. 4 „ ptum eſt, *Conſilium meum audi, Rex, & peccata tua*
24. „ *eleëmoſynis redime*. Item, *Include eleëmoſynam in corde*
Eccli. „ *pauperis, & ipſa pro te deprecabitur Dominum*. Et alia
29. 15. „ multa ſunt divini eloquii documenta, quibus oſtenditur
„ multùm valere eleëmoſynam ad extinguenda & delenda
„ peccata. Proinde illis quos damnaturus eſt, immò plus
„ illis quos coronaturus eſt, ſolas eleëmoſynas imputabit,
„ tamquam dicens: Difficile eſt ut ſi examinem vos & ap-
„ pendam vos, & ſcruter diligentiſſimè facta veſtra, non
„ inveniam unde vos damnem: ſed, *Ite in Regnum: eſu-*
„ *rivi enim, & dediſtis mihi manducare. Non ergo itis*
„ *in Regnum, quia non peccaſtis; ſed quia veſtra peccata*
„ *eleëmoſynis redemiſtis*. Rurſus & illis, *Ite in ignem æter-*
„ *num, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus*. Et illi
„ tamquam noxii, olim rei, ſerò trementes, adtendentes
„ peccata ſua, quando auderent dicere immeritò ſe dam-
„ nari, immeritò à ſe hanc depromi à judice tam juſto ſen-
„ tentiam? Conſiderando conſcientias ſuas, conſiderando
„ omnia vulnera animæ ſuæ, quando auderent dicere, Injuſtè damnamur? De quibus antè in Sapientia dictum eſt,
„ *Traducent eos ex adverſo iniquitates eorum*. Sine dubio
videbunt ſe juſtè damnari pro ſceleribus & criminibus
Sap. 4. 20 ſuis: & quaſi eis diceret; *Non, non unde putatis, ſed quia*
eſurivi, & non dediſtis mihi manducare. Si enim ab illis
omnibus veſtris factis averſi, & ad me converſi, illa om-
nia crimina atque peccata eleemoſynis redemiſſetis, ipſæ
eleëmoſynæ modò liberarent vos, & à reatu tantorum cri-
minum abſolverent. Beati enim miſericordes, quoniam ipſi
miſericordiam conſequentur. Modò autem ite in ignem
æternum. Judicium ſine miſericordia, ei qui non fecit mi-
ſericordiam.

25. *Tunc reſpondebunt ei & ipſi dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtravimus tibi?* Impii ad excuſandas excuſationes in peccatis ex ſuperbia proni ſunt: ſed tamen conſcientiæ ſuæ teſtimonio ſatis convincentur Chriſtum in pauperibus contempſiſſe. Hæc igitur ſermocinatio verbis ultrò citròque non fiet, ſed ſummo judici & reprobis tribuitur parabolicè (ut dixi) ad Chriſtianorum eruditionem: ut ſcilicet doceantur, Chriſtum duritiem & inhumanitatem divitum in pauperes perinde execrari ac punire, ac ſi ſibi ipſi eſurienti, ſitienti, aut hoſpiti, aut infirmo, aut nudo, aut peregrino, aut captivo, miſericordiæ officia impendere neglexiſſent vel recuſaſſent. *Amen dico vobis, Quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

26. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.* Non inanis erit ſententia juſti judicis; abſque mora, abſque appellatione, abſque ulla remiſſione ſeu imminutione pœnæ, executioni mandabitur. Reproborum pœna æterna erit ſicut electorum vita, felicitas & gloria æterna. Confer cum Danielis 12. 2. *Et multi de illis qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant ſemper.* Sunt (inquit S. Gregorius M.) qui idcirco peccatis ſuis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura ſuperſe judicia ſuſpicantur. Quibus breviter reſpondemus: *Si quandoque finienda ſunt ſupplicia reproborum, quandoque finienda ſunt ergo & gaudia beatorum. Per ſemetipſum namque Veritas dicit,* Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam. *Si igitur hoc verum non eſt quod minatus eſt, neque illud verum eſt quod promiſit.* At, inquiunt; Ideo æternam pœnam peccantibus minatus eſt, ut eos à peccatorum perpetratione compeſceret: quia creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs reſpondemus: *Si falſa minatus eſt ut ab injuſtitia corrigeret: etiam falſa pollicitus eſt ut ad juſtitiam provocaret. Et quis hanc eorum veſaniam tolleret, qui dum promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri aſſerunt, aſſertione ſua etiam electorum præmia remunerationeſque confundunt? Quis hanc eorum veſaniam tolleret, qui conantur adſtruere verum non eſſe quod Veritas de æterno igne minata eſt, & dum ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem?* At, inquiunt, Sine fine puniri non debet culpa cum fine.... quibus citiùs reſpondemus: Quòd rectè dicerent, ſi judex juſtus non corda hominum, ſed facta penſaret. *Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt: quia cum fine vixerunt. Voluiſſent quippe ſine fine vivere, ut ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quàm vivere: & ideo hîc ſemper vivere cupiunt, ut numquam deſinant peccare cum vivunt. Ad diſtricti ergo judicis juſtitiam pertinet, ut numquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis.*

S. Gregor. M. lib. 34 Moralium, c. 16.

Senſus Moralis

I. TUNC *ſimile erit Regnum cœlorum decem Virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviàm ſponſo & ſponſæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes; ſed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Chriſtianus omnis ad Nuptias Agni ſe aſpirare profitetur. Nunc deſponſationis tempus eſt: *Æmulor*
2. Cor. 11 2. *enim vos Dei æmulatione: deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* In beata æternitate tempus erit nuptiarum. *Nunc deſponſata eſt Eccleſia*
S. Auguſt. lib. 83. Quæſt. 59 *& virgo eſt ad nuptias perducenda*; (inquit S. Auguſtinus) *id eſt, cùm ſe continet à corruptione ſæculari. Illo autem tempore nubet, cùm univerſa mortalitate in ea pereunte, immortali conjunctione fruetur.* Quinque „ Virgines ſignificant quinquepartitam continentiam à „ carnis illecebris. Continendus eſt enim animi appetitus à voluptare oculorum, à voluptate aurium, à voluptate olfaciendi, guſtandi, tangendi: ſed quia iſta continentia „ partim coram Deo fit, ut illi placeatur in interiori gaudio conſcientiæ; partim coram hominibus tantùm, ut „ gloria humana capiatur, quinque dicuntur ſapientes; & „ quinque ſtultæ, utræque tamen virgines, quia utraque „ continentia eſt, quamvis diverſo fomite gaudeant. Ad „ iſtam continentiam pertinet quod ſcribit Apoſtolus: „ *Timeo autem ne ſicut Serpens Evam ſeduxit aſtutiâ ſuâ,* 2. Cor. 11. 2. *ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.* Paucorum eſt virginitas in carne, omnium debet eſſe in corde. *Virginitas carnis, corpus intactum: virginitas cordis, fides incorrupta.* Sed S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 147. verſ. 13. fides non ſufficit, lampades manibus ferendæ ſunt. Matt. 5. 16. Lampades, opera bona. De quibus operibus Dominus Luc. 12. 35. dicit: *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis*

est. Item: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*. In lumbis accinctis, virginitas: in lucernis ardentibus, opera bona. *Fides sine operibus mortua est*. Ad nuptias Agni sola Fide *quæ per dilectionem operatur*, anima Christiana disponitur. Lampades habere non sufficit quoquo modo ardentes, opera quæ lucere coram hominibus videantur, nisi oleum in vasis, charitas in cordibus habeatur, *excellentior* illa & eminentior *via* quam demonstrat Apostolus, quam qui non habet, *Factus est tanquam æs sonans, & cymbalum tinniens*, etiamsi linguis hominum loquatur & Angelorum. Hoc oleum solus Deus cordibus infundit per Spiritum Sanctum: Spiritus ipse Sanctus oleum est lætitiæ, quo vita cordis nostri foveri perenniter æternumque debet. Hujus olei plenitudinem solus Christus habet, qui Spiritum ad mensuram non accepit, unctus à Deo oleo lætitiæ præ participibus suis: De cujus plenitudine omnia ejus membra accipiunt, secundùm mensuram donationis ejus. Supereminens via, id est, charitas meritò oleo significatur. Omnibus enim humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, & superinfunde oleum, oleum supereminet. Mitte oleum, superinfunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem servaveris, vincit; si ordinem mutaveris, vincit. *Charitas numquam excidit*. Hujus olei comparandi tempus, vita præsens. Cùm hoc oleo obdormiunt prudentes Virgines quæ perseverant usque in finem. Non eis obrepsit frigus charitatis, non in eis refriguit charitas, usque in finem fervet. Hac instructæ, obviàm eunt Sponso. Oleum in vasis suis habent, bonæ conscientiæ testimonium, qui charitatis fructus est, intus portantes. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*, (inquit Apostolus.) Fatuæ Virgines, quæ bonis operibus volunt hominibus placere, non sumpserunt oleum secum. Si ideo abstines ab illicitis, & facis opera bona ut ab hominibus lauderis, non est intus oleum. Cùm cœperint homines non laudare, lampas deficit & extinguitur. Ante quàm dormirent illæ Virgines, lampades illarum extinctas esse Christus in parabola non ait: *Sapientium lampades ardebant de oleo interno, de conscientiæ securitate, de interiore gloria, de intima charitate. Ardebant tamen & illarum fatuarum. Quare tunc ardebant, quia non deerant laudes hominum*. Post Resurrectionem verò aptaverunt lampades suas, se quoquo modo, sed inutiliter præparaverunt ad reddendam operum suorum rationem, & ipsæ fatuæ: Verùm extinctis lampadibus, oleum non invenerunt quo illas accenderent. *Quia tunc nemo est qui laudet, omnis homo causæ suæ vacat, tunc nemo est qui de se non cogitet; Non ergo erant qui oleum venderent; cœperunt deficere lampades*: & converterunt se fatuæ ad prudentes, dicentes, *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur*. Hoc quærebant quod consueverant, id est, *alieno oleo lucere, ad alienas laudes ambulare*. At prudentes responderunt: *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*. Irridentium responsio est. In illis scilicet loquebatur Sapientia, quæ peccatoribus ait, *In interitu vestro ridebo, & subsannabo vos*. Ite ad vendentes, & emite vobis: quæ non solebatis bene vivere, nisi quia vos homines laudabant, qui vobis oleum, id est, laudes vendebant. Qui vendunt laudes, nisi adulatores? Si illorum laudibus delectatæ non estis, si propter inanem gloriam bona vestra opera non fecissetis; si dixissetis, *Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*, alienum oleum non quæreretis cùm Sponso obviàm eundum est. *Quid est oleum peccatoris, nisi blandimenta adulatoris?* Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis, sicut facere consuevistis. Nos autem vobis non damus, *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis*. In judicio Dei trepidat ipsa bona conscientia. Rege sedente in solio judicii, *Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Fatui certè sunt, qui ad horam mortis olei spiritalis, charitatis scilicet comparationem differunt. Non emitur oleum illud, sed à Deo gratis donatur. Cùm in lampadibus nostris ac vasis, cùm in cordibus defecit culpâ nostrâ, cùm frequentibus actibus dilectionis Dei, operibusque bonis ex ipsa charitate propter unam Dei gloriam factis, oleum illud augere, perennem lampadum lucem conservare non curavimus: vix erit ut in morte oleum invenire possimus, quo lux lapadum deficiens exsuscitetur ac foveatur. Piis legatis, anniversariis sacris, seris eleëmosynis, Sanctorum meritis & intercessionibus tunc oleum nos empturos, ne confidamus. Non desperamus illorum salutem, qui in extremis pœnitentiam agunt, sed securitatem dare non possumus. Possunt adhuc impetrare charitatem quâ boni Latronis instar peccata detestentur, pœnitentiam agant, corda sua impleant: adhuc tempus est, sed serum est. Esaü meminerint, qui *non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrimis inquisisset eam*. Meminerint Antiochi, qui à Deo percussus, & in extremis positus, ex gravi superbia ad agnitionem sui deductus, has in voces erupit: *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire*. Et pollicitus est se Judæos, quos immaniter persecutus fuerat, æquales Athenienſibus facturum; & Templum sanctum, quod priùs exspoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & sumptus sacrificiorum de bonis suis præstiturum, insuper & Judaicam Religionem professurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & potestatem Dei prædicaturum. Et his tamen promissis oleum quod emeret, non invenit: *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus*. Deus in thesauro suo charitatem habet, & erogat gratis: sed *Thesauro suo invigilat, nec sinit obrepere indignos*.

Qui autem sine charitate hinc exeunt, alienis meritis ac precibus juvari ampliùs non poterunt. Frustra quærent aliena suffragia & solatia, qui conscientiæ bonæ testimonio destituentur. Veniet Sponsus ad judicium, occurrent illi electi, intrabunt cum eo ad nuptias; claudetur janua; frustra pulsabunt, qui ad illius adventum se, ut par erat, non præparaverunt, qui illum non exspectarunt cum oleo charitatis, & bonorum operum lampadibus de oleo illo interiore semper ardentibus, qui non dilexerunt adventum ejus. Pulsandum est modò, cùm tempus est misericordiæ: *Pulsate & aperietur vobis*: tunc inutiliter pulsabitur, cum tempus erit judicii. *Et clausa est janua*: clausis portis nullus intrabit, nullus exibit. Frustra inclamabitur, *Domine, Domine aperi nobis*. Illis enim qui in se, non in Domino gloriantur; illis qui sæcularem gloriam, favorem vulgi, commoda temporalia bonis operibus exteriùs lucentibus aucupati sunt, pietate ad quæstum abusi, sponsus respondebit, *Nescio vos*. Quid est, *Nescio vos*? Improbo vos, reprobo vos. *In arte mea non vos agnosco, ars mea nescit vitia*; hoc est autem magnum, & *nescit vitia, & judicat vitia. Nescit faciendo, judicat arguendo*. Satagamus quando tempus habemus, ut Deo innotescamus. Illos solos agnoscit, id est approbat, ac pro suis habet, qui charitatem habent. Sola charitas sapientes virgines à fatuis, filios Dei à filiis diaboli discernit. *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam*. Diem omnem, atque horam spectate, ac si novissima dies & hora esset vitæ vestræ. Vigilate, ne peccati somnus obrepat; ne vos blanda voluptas seu Dalila Samsonem in sinu suo dormientem, abrasis septem crinibus, id est, septem donis Spiritus sancti, in quibus hominis justi fortitudo sita est, detractis, in manus Philisthæorum, id est, dæmonum tradat. Vigilate ut prudentes illæ virgines in exspectatione sponsi. Ad reddendum Deo omnium operum vestrorum rationem parati semper estote. *Quisquis paratus est usque ad somnum; id est, usque ad mortem, quæ omnibus debetur; paratus etiam invenietur cùm illa vox media nocte sonuerit, quâ omnes evigilaturi sunt*. Heu! quot Christiani in peccato, & noxiis voluptatibus dormiunt, immemores Dei, immemores judiciorum ejus, de novissimis suis, de salute sua nequidem cogitantes! Quot letar-

1. Cor. 12. & 13.

3. August. serm. 93. alias 23. de Verbis Domini.

2. Cor. 12.

Psal. 140. 5.

Proverb. 20. 8. 9.

Heb. 12. 17.

2. Mach. 9

Tertull. lib. de Pœnit.

S. August. Ibidem.

S. August. lib. 83. Quæst. Quæst. 59

gici sunt, qui nec monitionibus amicorum, nec adhortationibus Superiorum, nec voce Prædicatorum & evangelicæ tubæ clangore, nec Dei minis & flagellis excitantur! Quot penitùs mortui, in quibus nullus est amplius pietatis sensus, in quibus obtenebratus est oculus fidei, obsurduerunt aures interioris hominis, os clausum est omnino ad Confessionem peccatorum, Deique laudes, pulsus ac motus omnis ad Deum; charitas, quæ vita cordis est, defecit; Spiritus sanctus in ipsis extinctus est. Ephes. 5. 14 *Surge qui dormis, & exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus*, si surgas tempore opportuno, & ambules deinceps ut filius lucis. 1. Thessal. 5. & seqq *Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei* (inquit idem Apostolus) *non sumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii sumus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis: quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum, qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.* Veniet hora, & quando nescimus veniet, vigilate. Corde vigila, fide vigila, spe vigila, charitate vigila, operibus vigila & cùm somno mortis dormieris, veniet tempus ut surgas, & adornatâ ardenteque lampade, oleo charitatis in corde recondito, occurras Sponso, ipsumque incorporeis nexibus amplectaris, & ab illo introducaris in domum æterni convivii, ubi numquam dormias, ubi numquam tua lampas possit extingui, numquam excidere charitas valeat.

2. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem, &c.* Ministri & servi Christi vocati sunt ad res ipsius agendas, non suas. Unum illorum negotium, una cura esse debet, ne aliud curent quàm Domini gloriam. Quæcumque talenta habent sive naturalia, sive supernaturalia, Domini bona sunt, ab illo accepta. Qui illa sibi tribuit, usurpator est. Qui de illis gloriatur, injustus. 1. Cor. 4. 7 *Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Servus à Domino pecuniam accepit, non ingenium, non industriam, non diligentiam: Christi verò Ministri, & Christiani quilibet non solùm à Deo talenta accipiunt, sed & bonum usum talentorum, bonam voluntatem, gratiam & bonum usum gratiæ. S. August. Itaque *Totum Deo detur: qui voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Non viribus naturæ, aut meritis, sed cujusque statui, conditioni, vocationi, secundùm æternum providentiæ suæ consilium, Deus gratias suas & dona commensurat. Fidelis, gratus, & diligens esse debet quicumque Christianus, sive plura, sive pauciora, sive magna, sive mediocria à Deo accepit, eaque ad ejus gloriam, ad Regnum ejus in se & in aliis stabiliendum & amplificandum conferre. S. Joan. Chrys. Hom. 79. in Matt. „ Talenta hîc pro eo „ quod unusquisque facere potest, accipimus, sive auctori- „ tate protegere, sive pecuniis juvare, sive doctrina admo- „ nere, sive alia quapiam re proximis prodesse queas. Nemo „ dicat, Cùm unum talentum habeam, nihil possum effice- „ re: potest profectò ex una re sola comprobari. Non es „ pauperior illâ viduâ; non es Petro atque Joanne rusticior, Luc. „ qui quamvis rudes & illiterati fuerint, quoniam magno „ studio communem utilitatem amplexi fuerant, cœlorum „ Principes facti sunt. Quippe nulla res Deo gratior est, quàm ut universam vitam ad commune commodum conferas. Nullus est qui duo saltem talenta non acceperit. 1. Intelligentiæ, ut Deum cognoscat. 2. Voluntatis, ut Deum diligat, eique adhæreat. Magnum lucrum faciet, si in ejus cognitione & amore ita proficere satagat, ut ad beatam Dei visionem, consummatamque charitatem recto duorum illorum talentorum usu perveniat. Qualecumque verò sit quod accepimus talentum, sic illud impendamus, sic operemur, quasi Deo rationem accuratissimam reddituri. S. Greg. M. Hom. 9 in Evang. Nullus piger ab hac talenti acceptione securus, à ratione reddenda pro talento accepto immunis est. *Nullus est qui veraciter dicat, Talentum minimè accepi, non est unde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accipit intelligentiam, prædicationis ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, sed tamen didicit artem qua pascitur, ipsa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum assecutus est, sed tamen fortasse familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam, vigilet ne à misericordiæ largitate torpescat: habens artem quâ regitur, magnopere studeat ut usum illius atque utilitatem cùm proximo partiatur: habens loquendi locum apud divitem, damnationem pro retento talento timeat, si cùm valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Tantum quippe ab unoquoque nostrûm venturus jūdex exiget, quantum dedit.* Quidam talenta latiùs patentia & splendidiora, alii angustiora & obscuriora accepere: omnes tamen pariter obnoxii sunt reddendæ rationi: omnes ideo incumbere officiis suis debent, eaque fideliter implere: omnes æterno creditori fructum & lucrum accepti talenti repræsentare tenentur. Qua de re S. Bernardus ad Balduinum Reatini Monasterii Abbatem scribebat: *Nec sterilis verecundia grata est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem considerationè officii, age ut magister. Novus es, sed debitor. Et ex tunc te noveris debitorem, ex quo te alligasti. Numquid novitas excusabit apud creditorem damna lucrorum? Numquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non sum, inquies, ad ista sufficiens. Quasi verò devotio tua accepta non sit ex eo quòd habes, non ex eo quòd non habes. De solo tibi credito talento respondere para, securus de reliquo. Si multum accepisti, da multum. Quod si modicum est, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non est, nec in maximo. Totum da, quia totum repetendus es usque ad novissimum quadrantem: sed sanè quod habes, non quod non habes.* S. Bern. Epist. 201

3. Si talentis à Deo datis & commissis rectè utamur, si ea ad ejus gloriam, ad nostram ac proximorum salutem impendamus, à Christo in die judicii audiemus: *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Laudem ac plausus hominum ne quæramus, si Dei laude digni esse velimus, qua suorum electorum opera probare & commendare dignabitur. *Et tunc laus erit unicuique à Deo.* Nullam operum nostrorum mercedem ab hominibus exspectemus, si volumus ut Deus ipse sit merces nostra, prout Abrahæ promisit: *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Deum amemus purè & castè. *Non est castum cor, si Deum ad mercedem colit. Quid ergo? Mercedem de Dei cultu non habebimus? Habebimus planè, sed ipsum Deum quem colimus. Ipse nobis merces erit, quia videbimus eum sicuti est. Adtende quia mercedem consequêris. Amatoribus suis Dominus noster Jesus Christus quid dicit?* Qui diligit me, mandata mea custodit, & diligetur à Patre meo, & diligam eum. *Quid illi ergo dabis?* Et ostendam me ipsum illi. *Si non amas, parum est: si amas, si suspiras, si gratis colis eum à quo gratis emptus es, si consideratis in te ejus beneficiis suspiras, & inquietum habes cor desiderio ejus; noli extra eum aliquid ab eo quærere, ipse tibi sufficit. Quantumlibet sis avarus, sufficit tibi Deus. Etenim avaritia terram quærebat possidere totam, adde & cœlum: plus est qui fecit cœlum & terram. In istis humanis conjugiis considerate cor castum quale sit ad Deum: certè humana conjugia sunt, non diligit uxorem suam, qui propter dotem illam diligit: non maritum castè diligit, quæ propterea diligit, quia aliquid donavit, aut quia multùm donavit. Et dives manens, & pauper factus, ma-*

1. Cor. 4. 5

Genes. 15. 1.

S. August. Enarrat. in Psal. 96.

Joan. 14. 23.

ritus est. Quàm multi proscripti à castis uxoribus ampliùs dilecti sunt? Probata sunt multa casta conjugia calamitatibus maritorum: ne aliud amare quàm maritum putarentur, non solùm non deseruerunt, sed ampliùs obsecutæ sunt. Si ergo maritus carnalis gratis diligitur, si castè diligitur; & uxor carnalis gratis diligitur, si castè diligitur: Deus quomodo diligendus est, verus & verax animæ maritus, ad prolem sempiternæ vitæ fœcundans, & steriles nos non esse permittens? Illum ergo sic diligamus, ut aliud præter ipsum non diligatur. Denique ne in vana gaudia effundamur, ne nobismetipsis inaniter placeamus, aut hominibus placere magis quàm Deo studeamus, ne indigni simus gaudio Domini. *Serve bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Gaudia sæculi intrant in cor nostrum, quia major est capacitas cordis nostri quàm ut illis repleatur: sed cor nostrum intrat in gaudium Domini, quia Deus *major est corde nostro.* Animam ergo Dei capacem quicquid Deo minus est non implebit. *Magnum penetrale, & dulce secretum. O secretum sine tædio, sine amaritudine malarum cogitationum, sine interpellatione tentationum & dolorum! Nonnè illud secretum est quò intrabit ille, cui dicturus est Dominus servo bene merito,* Intra „ in gaudium Domini tui..... *Et quid est intus?* Quo„ niam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus „ lumen. *Non foris extra te, sed intus apud te, ibi est fons vitæ. Ideo intrare debemus, ut vivamus, non quasi nobis sufficere ut pereamus, non quasi de nostro velle satiari ut arescamus: sed os ad ipsum fontem ponere, ubi aqua non deficit.* Ne ergo derelinquamus Deum *fontem aquæ vivæ,* & fodiamus nobis *cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas:* sed unum Deum sitiamus ac desideremus, in eoque uno semper gaudeamus, dicentes. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?*

1. Ioan. 3. 20.

S. August. Tract. 25. in Ioann.

Psal. 35.

Ierem. 2. 13.

Psal. 41. 1. & 2.

4. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti: & timens abii, & abscondi talentum tuum in terra,* &c. Ut se excuset peccator, nec calumniæ parcit nec blasphemiæ. Pigritiæ suæ causam in Deum rejicere non erubescit, dicere quòd nimis severus sit, cui servire sit difficile; qui reprobet quos voluerit; qui graviora jubeat, quàm infirmæ & imbecillæ hominis vires ferant; qui gratiam neget ad obediendum & operandum necessariam; atque ita metere velit, ubi non seminavit, & congregare ubi non sparsit. O stupendam cæcitatem! ô immàne ingrati animi vitium! Deum optimum & beneficentissimum inhumanitatis & injustitiæ accusare, qui nihil à nobis exigit, nisi quod ad salutem nostram utile est; qui peccata in se commissa gratis condonat; qui bona opera, quæ ipse in nobis per gratiam suam operatur, liberaliter & magnificè remunerat; qui neminem vult perire, qui omnes exspectat & invitat ad pœnitentiam; qui numquam instat præcepto, nisi præcurrat auxilio; qui jugum mandatorum suorum suave, & onus leve amore facit, quo redametur amans. & amore quem conferit ipse est; qui gratiam suam omnibus offert, stans ad ostium cordis nostri & pulsans, bona sua omnibus servis suis liberaliter tradens, unicuique secundùm propriam virtutem, quam ipse sufficientem præstat, ut ea augere possint. Frustra verò Dei timorem obtendit servus malus & piger ad inertiam suam excusandam. Talentum sibi creditum ad gloriam Domini, ad suam & proximi salutem impendere & conferre debuit. *Nulli prodesse, impium & crudele est. Nonne hoc docuit Dominus? Non enim damnavit servum qui intervertit quod accepit, sed qui non erogavit. Intelligatur pœna interversoris ex pœna pigri.* Serve nequam & piger, *ait Dominus damnans. Non ait, Intervertisti pecuniam meam; non ait, Dedi tibi, & non mihi quod dedi integrum reddidisti: quia non crevi, quia non erogasti, inde, inquit, te puniam. Avarus est Deus salutis nostræ.* Divini verbi ministerium, talentum est Ecclesiæ Rectoribus, Doctoribus, & Prædicatoribus à Domino creditum ad illius gloriam & proximorum utilitatem ab illis erogandum: sed usuræ illius ab auditoribus exigentur. Non ita tamen ad Prælatos & Doctores pertinet cœlestis illius talenti dispensatio, & erogatio, ut Christiani omnes ad eam privato non teneantur officio. *Nos dispensatores sumus, nos erogamus, vos accipitis. Lucra quærimus: bene vivite. Lucra enim erogationis nostræ ista sunt. Sed etiam ad vos nolite existimare non pertinere erogationem. Non potestis erogare de isto loco superiore, sed potestis ubicumque estis. Ubi reprehenditur Christus, defendite: murmuratoribus respondete, blasphematores corripite, ab eorum vos societate alienate. Sic erogatis, si aliquos lucramini. Agite vicem nostram in domibus vestris. Episcopus inde appellatus est, quia superintendit, quia intendendo curat. Unusquisque ergo in domo sua si caput est domui suæ, debet ad eum pertinere Episcopatus officium, quomodo sui credant, ne aliqui ipsorum in hæresim incurrant:* Quomodo vivant, ne in gravia crimina incidant, ne Christianam professionem pravis moribus inhonorent; *ne uxor, ne filius, ne filia, ne ipse servus, quia tanti est emptus. Disciplina Apostolica præposuit dominum servo, servum subdidit domino: Christus tamen pro ambobus unum pretium dedit. Minimos vestros nolite contemnere, domesticorum vestrorum salutem omni vigilantiâ procurate. Hæc si facitis, erogatis: pigri servi non eritis, damnationem tam detestandam non timebitis:* Tollite ab eo talentum..... & inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. *Quisquis enim charitatem non habet, etiam dona quæ percepisse videbatur, amittit.* Charitas autem vera est, amicum in Deo diligere, & inimicum propter Deum, eorumque saluti cooperari. *Unicuique* enim *mandavit Deus de proximo suo.* Hanc charitatem quisquis non habet, omne bonum amittit quod habet, talento quod acceperat privatur, & in exteriores tenebras mittitur. *Per pœnam quippe in exteriores tenebras cadit, qui per culpam suam sponte in interiores tenebras cecidit: & illic coactus patitur tenebras ultionis, qui hîc libenter sustinuit tenebras voluptatis.*

S. Augustin. Enarrat. in Psal. 99.

S. August. serm. 94. alias 51. de Sanctis

S. Gregor. Hom. 9. in Evang.

5. *Cùm autem venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem sicut pastor segregat oves ab hœdis: & statuet oves quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.* Quale spectaculum, quàm Christiano dignum, qui fidei oculis Christi mysteria hîc contemplatur! quàm terribile illis qui non crediderint, aut secundùm fidem suam non vixerint! *Quale spectaculum in proximo est, adventûs Domini jam indubitati, jam superbi, jam triumphantis? Quæ illa exsultatio Angelorum, quæ gloria resurgentium sanctorum? Quale Regnum exinde justorum? Qualis civitas nova Jerusalem? At enim supersunt alia spectacula, ille ultimus & perpetuus judicii dies, ille nationibus insperatus, ille derisus, cùm tanta sæculi vetustas, & tot ejus nativitates uno igne haurientur. Quæ tunc spectaculi latitudo? Quid admirer? Quid rideam? Ubi gaudeam? ubi exsultem? tot spectans Reges, qui in cœlum recepti mentiebantur, cum ipso Jove & ipsis suis testibus in imis tenebris congemiscentes? Item Præsides, persecutores Dominici nominis, sævioribus quàm ipsi contra Christianos sævierunt flammis insultantibus liquescentes; præterea sapientes illos Philosophos coram discipulis suis una conflagrantibus erubescentes, quibus nihil ad Deum pertinere suadebant, quibus animas aut nullas, aut non in pristina corpora redituras affirmabant; etiam Poëtas non ad Rhadamanti, nec ad Minois, sed ad inopinati Christi tribunal palpitantes. Tunc magis tragœdi audiendi, magis scilicet vocales in sua propria calamitate. Tunc histriones cognoscendi solutiores multò per ignem..... Nisi quòd ne tunc quidem illos velim visos, ut qui malim ad eos potiùs conspectum insatiabilem conferre, qui in Dominum desævierunt. Hic est ille (dicam) fabri*

Tertull. lib. de Spectaculis c. ult.

aut quæstuariæ filius, sabbati destructor, Samarites, & dæmonium habens. Hic est quem à Juda redemistis. Hic est ille arundine & colaphis diverberatus, sputamentis dedecoratus, felle & aceto potatus. Hic est quem clam discentes * *subripuerunt, ut resurrexisse dicatur. Ut talia spectes, ut talibus exsultes, quis tibi Prætor, aut Consul, aut Quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? Et tamen hæc jam quodammodo habemus per fidem spiritu imaginante repræsentata.* Tunc videbitur Christus ut Deus in sua majestate ut Rex in throno, ut judex in tribunali, ut Pastor in medio ovili, segregans oves ab hœdis. Deus miserator, dives in misericordia, benefaciens, magnificus electis; Deus ultionum reprobis. Judex justis propitius; iniquis severus, terribilis, implacatus. Rex subditos obedientes ad Regni sui consortium, B æternamque felicitatem vocans & admittens: perduelles ut vas figuli confringens, conterens, perdens, æternisque tormentis damnans. Pastor oves colligens in ovile æternum, ubi pascet eas in pascuis uberrimis, in montibus æternitatis, se ipso pane vitæ, & potabit eas aquâ sapientiæ, quâ fiet ut non sitiant in perpetuum: hœdos putidos ejiciens & in prædam lupis, id est, dœmonibus relinquens. Satagamus ut oves simus innocentiâ, simplicitate, humilitate, docilitate, mansuetudine. Qualis quisque ex hac vita migraverit, talis in judicio & in æternum erit, aut ovis, aut hœdus. Veniet Filius hominis in majestate contra peccatores, qui ad ipsos venit in humilitate; veniet cum potestate magna, qui venit in infirmitate multa: veniet judicaturus, qui venit judicandus. Vidit S. Joannes in divina sua Apocalypsi *similem Filio hominis*, omnem C quippè erga iniquos affectum humanitatis, bonitatis, & commiserationis exuet: *Ut sicut in eo aliquando Divinitatis gloriam occultaverat humanitas; ita nunc humanitatis ejus abjectio à Majestatis gloriâ absorpta videatur.* Nunc affectus patris, benefactoris, sponsi, Salvatoris respectu hominum induit: in ultimo verò judicio tenerrimos illos affectus exuet penitùs ac deponet respectu peccatorum, unamque irati judicis severitatem assumet exercebit. Tunc impii in desperationem acti, Christum deinceps patrem suum, sponsum, benefactorem, Salvatorem vocare non ausi, dicent: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manûs tuæ adversaris mihi.* Solum digitum (ut ita loquar) adhibet Deus ut peccatores in hoc sæculo puniat. Unde magi Pharaonis terribiles Ægypti plagas considerantes dixêre: *Digitus Dei est hic.* In judicio verò & in futuro sæculo totam D vim manus suæ, totam brachii sui potentiam & pondus ad reproborum punitionem adhibebit. *Ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam, & scient quia nomen mihi Dominus.* Deum modò non cognoscunt peccatores, solam quippè ejus misericordiam intuentur; sed tunc & justitiam infelici experientiâ cognoscent, quæ est *plenitudo divinitatis.* Tunc continebit in ira suâ misericordias suas. Nunc misericordiæ tempus est, tunc regnum erit justitiæ. Nunc misericordia justitiam continet ne peccatores perdat; tunc justitia misericordiam continebit ne peccatoribus subveniat. *Porrò Triumphator in Israël non parcet & pœnitudine non flectetur.* Viam faciet semitæ iræ suæ, & non parcet à morte animabus eorum. Accipiet armaturam zelus illius: contemptus amor in furorem adversùs reprobos convertetur. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.* De ore ejus gladius utraque parte acutus exibit, & facies ejus sicut sol lucebit in virtute sua. Nunc ægrè punit. *Justitia opus à Deo peregrinum,* (inquit Tertullianus) Non in perpetuum irascitur, neque in æternum comminatur. Irascitur, & propitius est. *Misericors Dominus & justus, & Deus noster miseretur.* Deus *post tot ac tanta humanæ temeritatis delicta à principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum sæculi dote, post ejectum paradiso mortique subjectum, rursus ad suam misericordiam maturavit.* At in judicio cum lætitia incredibili vindictam repetet: *Consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Nullus erit ampliùs misericordiæ locus. *Judicium sine misericordia.... Non addam ultra misereri.* Falli non potest summus ille judex, quia sapientia est: corrumpi non potest, quia veritas: appellari ab ejus judicio non poterit, quia Dei Filius est, cui Pater omne judicium dedit. Sententiæ ab ipso latæ executio retardari non poterit, quia omnipotens est. Absque personarum acceptione judicabit pusillos & magnos, nobiles & ignobiles, principes & subditos, pauperes & divites. Nemo homo judicium ejus effugiet. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Nec facta solùm, sed & prava consilia, pravos affectus, cogitationes pravas judicabit. Nihil illum latebit, qui pertingit usque ad divisionem spiritûs & animæ, compagum quoque & medullarum, & nihil est invisibile in conspectu ejus. *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Uniuscujusque conscientia pellucida erit. Libri aperientur, & judicabuntur mortui ex iis quæ scripta erunt in libris, secundùm opera ipsorum. Uniuscujusque conscientia liber est, in quâ peccatorum, aut bonorum operum characteres describuntur; sed clausus est, quamdiu hîc vivimus, soli Deo patet, non Angelis, non hominibus. Ille solus scrutator cogitationum cordis, quod alioquin inscrutabile: At in ultimo judicio libri aperientur, conscientiæ patebunt, non solùm Christo summo judici, sed omnibus Angelis & hominibus: *Et manifestabit consilia cordium.* Nullus erit excusationi, aut defensioni, nullus tergiversationi locus, sed æternæ confusioni, quâ reprobi induentur. *Tunc mens super gehennæ incendio suo gravius igne cruciabitur* (inquit S. Gregorius Magnus.) Lege quæ in Theologia nostra diximus ad illum Symboli Articulum: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos.* Judicium Dei timeamus, sed timore casto: Adventum Christi ad judicium diligamus; in die judicii fiduciam habeamus. *Novissimus dies terribiliter venturus auditur eis, qui securi esse bene vivendo nolunt, & malè vivere diu volunt.* Bonis verò optandus est & amandus ob gloriam Christi, ob finem peccati, ob adeptionem Regni. Judicium securi exspectabimus, si bonam conscientiam habeamus. *Quando Deus judex erit, alius testis quàm conscientia tua non erit. Inter judicem justum & conscientiam tuam, noli timere nisi causam tuam.* Cæterùm ut securus stes ante Tribunal Christi, judicium ejus in te D præveni. *Ascende tribunal mentis tuæ, èsto tibi judex, torqueat te timor, erumpat à te confessio, & dic Deo:* Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. *Quod erat post te, fiat ante te: ne tu ipse postea à Deo judice fias ante te, & non sit quò fugias à te.* Præveni faciem ejus in confessione. *Tuam iniquitatem confitere, gratiam Dei confitere: te accusa, illum glorifica: te reprehende, illum lauda: ut & ipse veniens inveniat te punitorem tuum, & exhibeat se tibi Salvatorem tuum..... Confiteri times Deo, ne confessum damnet? Si non confessus lates, confessus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo esse non potes occultus: damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus.* Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. *Et quia confitentur,* Lætentur & exsultent gentes quoniam judicas populos in æquitate. E *Nemo te fallit: gaudeat judicandus, qui timuit judicaturum. Prævidit enim, & prævenit faciem ejus in confessione: ille autem cùm venerit, populos in æquitate judicabit. Quid ibi valebit calliditas accusatoris, ubi est testis conscientia, ubi tu eris & causa tua, ubi judex non quærit testem? Advocatum misit tibi: propter illum, & per illum confitere; age causam tuam, & defensor est pœnitentis, & petitor veniæ confitentis, & judex innocentis. Verè timere poteris causam tuam, ubi Advocatus tuus erit Judex tuus?* Lætentur & exsultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate. *Sed timere poterunt ne malè judicentur: dent se corrigendos, dent se dirigendos ei qui videt judicandos. Hic corrigantur, &*

* Discipuli

Apocal. 1. 13. & c. 14. *vers.* 14. *Abbas Joach. in Apoc.*

Iob. 30. 21.

Exod. 8. 19.

Ierem. 16. 21.

Tertull.

1. *Reg.* 15 29.

Psal. 77. 50

Psal. 95. 3

Apocal. 1. 16.

Tertull.

Ierem. 1. 24.

Iacobi. 2. 13. *Osee* 1. 6.

Apoc. 20.

2. *Cor.* 5. 10.

1. *Cor.* 4 5

S. August. Enarrat. in Psal. 36. *serm.* 1.

Idem Enarrat. in Psal. 37.

Idem Enarrat. in Psal. 49.

S. August. Enarrat. in Psal. 66.

non

non timeant cùm judicabuntur. Vide quid dicat in alio Psalmo: Deus in nomine tuo salvum me fac, & in virtute tua judica me. *Si non me priùs salvas in nomine tuo, debeo timere cùm me judicabis in virtute tua: si autem me priùs salvas in nomine tuo, quid timebo judicantem in virtute, cujus salus præcessit in nomine?*

6. *Tunc dicet Rex his qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Qui in hac mortali vita positus, vero, sincero, ardenti Dominici Adventûs Regnique
Apoc. ult. desiderio sæpè dixerit, *Veni Domine Jesu*, in eoque affectu obierit; & qui non verbis tenus, sed operibus, fidelitate, & charitate dixerit, *Domine Jesu, posside cor meum. Tu scis* enim *quia amo te:* in ultimo judicio suaB
S. August. Tract. 68. in Ioann. Apocal. 5. 10. & c. 22. 5. vissima hæc verba à Christo audiet, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum*: id est, *Qui regnum eratis, & non regnabatis, venite, regnate: ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis.* Sancti sunt Regnum Dei, quatenus in iis regnat Deus per charitatem. *Fecisti nos Deo nostro regnum.* Ideo in Regni æterni possessionem vocantur & mittuntur. *Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.* Nunc Regnum Dei adhuc congregatur, adhuc ædificatur, adhuc paratur. In illo erunt mansiones sicut adhuc parat eas Dominus: in illo jam sunt sicut jam prædestinavit Dominus. Dominus nos sibi parat, & se nobis parat; quoniam locum parat & sibi in nobis, & in se nobis. Dixit enim, C
Ioann. 15 4. *Manete in me, & ego in vobis.* Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. *Tunc locus paratur,*
S. August. ibid. *si ex fide vivatur. Creditus desideretur, ut desideratus habeatur: Desiderium dilectionis, præparatio est mansionis.* Nunc *Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui*
Apoc. 22. 17. *audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.*

S. Aug. serm. 261. aliàs de Diversis 12. *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare.* Ad dexteram statutis non dicet, Illa & illa magna feciſtis: sed, *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Ad sinistram staturis non est dicturus, Illa & illa mala feciſtis: sed, *Esurivi, & non dedistis mihi manducare.* Illi pro eleëmosyna in vitam æternam: isti propter sterilitatem in ignem æternum. Modò eligite aut dexteram, aut sinistram. Nam rogo vos, quam habere poterit spem salutis piger in remediis, creber in morbis? *Aperi sinum* D
pietatis, excipe donum felicitatis. Peccata tua eleëmosynis redime. Fortè contemnebas nescio quem pauperem aut egenum: noli contemnere Christum in cœlo sedentem, in terra egentem. Ipse dat, ipse accipit; dat de cœlo, accipit in terra. *Quasi fœnus trajectitium facis.*
Idem serm. 42. aliàs Hom 29. ex 50. Hîc das, ibi recipis: hîc das res perituras, ibi recipis res sine fine mansuras. *Esurivi enim, & dedistis, mihi manducare. Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cælestia sume; temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo quod à me accepisti? Quod dederis non reddo, qui unde dares dedi? Qui te ipsum qui dares dedi, qui tibi Christum cui dares dedi. Ecce cui das, pascit, & esurit propter te: do-*
Idem serm. 38. aliàs 245. de Temp. *nat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquo-* E
que paupere temporaliter dignatus est accipere. Et consilium dat quò migres. Migra de terra in cœlum, ne perdas. Si fortè tibi aliquis diceret, Migra divitias tuas ab Occidente in Orientem, si non vis ut pereant, æstuares, laborares, satageres, attenderes quanta essent quæ haberes, videres te multiplicitate rerum tuarum in longinqua facilè migrare non posse: & fortè fleres, quia ire cogereris, & quomodo tecum tolleres quod collegeras, non invenires. In longinquiora te migrare jussit, qui non ait, Migra de Occidente in Orientem; sed, Migra de terra in cœlum. Æstuas, quasi difficultatem majorem tibi videris pati, & dicis: Si non inveniebam jumenta & naves, quibus ab Occidente migrarem ad Orientem; quomodo inveniam scalas, quibus à terra migrem in cœlum?

A Noli, inquit tibi Deus, noli laborare: *Qui te divitem feci, qui tibi quod dares dedi, laturarios tibi pauperes feci.* Si invenires aliquem inopem de trans mare, aut quò ire velles, invenires inde civem alliquem necessitatem patientem, diceres tibi: Civis iste inde est quò ego volo ire: eget hîc, do illi quod ibi mihi reddat. *Ecce eget hic pauper, civis est Regni cœlorum: quid dubitas facere trajectitium?*

7. *Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine quando te vidimus esurientem, & pavimus te? Et respondens Rex dicet illis: Amen, amen dico vobis, Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Da Deo, & ut recipias conveniris. Certè in terra quæ- *S. August. serm. 81. aliàs de Diversis 43.*
rebas debitorem tuum: quærebat & ille, sed ubi se abB sconderet à facie tua. Adieras judicem, & dixeras, Jube illum debitorem meum conveniri. Ille audito hoc, discedit, & nec salutare te quærit, cui fortè egenti salutem commodando præstiteras. Habes ergo cui eroges. Da Christo, ipse te convenit ultro, ut recipias, & mirantem quia aliquid à te recepit. *Convenit debitor, & creditores excusant. Non vult eos fidelis debitor falli. Recipere dubitatis? Accepi, & ignoratis. Non accepi per me, accepi per meos. Quod illis datum est, ad me pervenit: securi estote, non perdidistis. Minùs idoneos adtendebatis in terra: idoneum habetis in cœlo. Ego, inquit, accepi, ego reddam. Terram accepi, cœlum dabo: temporalia accepi, æterna restituam: Panem accepi,* C
vitam dabo. Immò etiam hoc dicamus; panem accepi, panem dabo: potum accepi, potum dabo: hospitium accepi, domum dabo: æger visitatus sum, salutem dabo: in carcere visus sum, libertatem dabo. Panis quem dedistis pauperibus meis consumptus est: panis quem ego dabo, & reficit, & non deficit. Det ergo nobis panem Panis ille qui de cœlo descendit. Cùm panem dabit, se ipsum dabit.

Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Quid potuit nobis majus Christus edicere? "S. Cypr. "in Tract "de Opere & "Eleëmos "synis.
Quomodo magis potuit justitiæ ac misericordiæ nostræ opera provocare; quàm quòd præstari dixit sibi, quicquid egenti præstetur & pauperi: & se dixit offendi, nisi egenti præstetur & pauperi, ut qui respectu fratris in Ecclesia non movetur, vel Christi contemplatione moveatur: & qui non cogitat in labore atque in egestate conservum, vel dominum cogitet in illo ipso quem despicit D
constitutum. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Super egenum & pauperem intelligit, qui Christum in paupere fidei oculis intuetur. Sacramentum quoddam est pauper. Panni quos videmus, quasi species sunt, sub quibus Christus latet, dives in misericordia, verus Deus. Christi Domini verbis Corpus ejus & Sanguinem in Altaris sanctissimo Sacramento substantialiter præsentia esse credimus: *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus.* Ejusdem Salvatoris nostri verbis illum in paupere moraliter præsentem esse credamus: *Quamdiu* (inquit) *fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Solus *tantummodo Christus est, qui in omnium pauperum universitate mendicat.* Eucharistia sacrificium pariter & Sacra- *Salvian. lib. 4. ad Ecclesiam Catholicam.*
mentum est: pauper quasi Sacramentum est, Christum continens ac repræsentans; eleëmosyna quasi sacramentum est, Christum pascens in paupere: simul & sacrificium est propitiatorium, & impetratorium eleëmosynas erogantibus: quia & remissionem peccatorum, & ubertatem ipsis impetrat gratiarum *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci* (inquit Apostolus) *talibus enim* *Hebr. 13. 16.*
hostiis promeretur Deus, Sacrilegus est qui indignè tra- *S. Cypr.*
ctat Eucharistiam: *Vis infertur Corpori & Sanguini Domini.* Sacrilegii cujusdam reus est, qui Christum in paupere despicit, conculcat, occidit. *Non pavisti, occidisti.* Indignè communicans, judicium sibi manducat *Citatur sub nomine.*
& bibit: qui pauperem non juvat, maledictionem & *S. Ambros in collectione Gratiani c. Pasce Dist. 86.*
damnationem æternam sibi arcessit. Dicet enim Christus his qui à sinistris erunt:

8. *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum,*

qui paratus est diabolo & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c. *Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem*, &c. *& non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis dicens: Amen dico vobis: Quandiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.* Si in ignem mittitur, qui esurienti non dedit panem suum; putas ubi mittendus est, qui tulit alienum? Si in ignem mittitur qui nudum non vestivit, ubi mittendus est qui vestitum exspoliavit? Si cum diabolo damnatur, qui hospitibus non præbuit domum suam; putas ubi mittendus est, qui tulit alienam? Si periturus est qui in carcere non visitavit; quid de illo fiet, qui fortè injustè in carcerem misit? Rogo vos, Fratres, hîc adtendite, quam spem habere possunt qui mala faciunt; quando illi perituri sunt qui bona non faciunt? Denique & alio loco Dominus terribiliter nos admonet, dicens, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Non dixit, quæ facit fructum malum, sed quæ non facit fructum bonum. Hinc ergo possumus evidenter agnoscere, quas pœnas arbor spinosa in die judicii patietur; quando illa quæ fructum non dederit, excidetur, & in ignem mittetur.

S. Cæsarius serm. 31 inter August. alias 58 de Sanctis nunc in Appen. 77.

Matt. 7. 19.

Discedite à me maledicti, in ignem æternum qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Regnum ego vobis; ignem autem non vobis, sed Diabolo & Angelis ejus præparavi, in quem quoniam vos sponte injecistis, vobis ipsis id imputate. *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Si enim inimicus fuissem, nonnè ad immisericordes etiam flectendos mitigandosque suffecissent passiones illæ, inedia scilicet, frigus, vincula, nuditas, ægritudo, aut quia ubique sine tecto pervagatus sum? Hæc enim etiam inimicos movere possent: vos autem neque amico hæc contulistis, & Domino, & benefactori. At canem plerumque fame premi videntes, compatimur, & belluarum inediâ movemur: Tu verò Domino famem patiente non moveris? Qua ratione hæc poterunt excusari? Nam etsi illud solummodo spectaretur, nonnè magni præmii loco habendum esset, Christum pascere? Non dico, ut vocem illam. *Venite benedicti*, &c. à sedente in Patris solio, orbe terrarum præsente audias, & Regnum consequaris: sed ipsum opus nonnè sibi ad retributionem sufficit? Te autem insuper coram universis, cùm apparuerit ineffabilis illa gloria, laudibus extollit & coronat, patronumque ac hospitem profitetur. Perpende autem non unum, aut duo, sed omnia misericordiæ opera & officia reprobos contempsisse. Non enim solùm esurientem non cibarunt, & nudo vestem non præbuerunt, sed (quod facillimum erat) nec ægrotum visitarunt. Et vide quàm facilia præcipit. Non enim dixit: In carceribus eram, & liberastis me: aut ægrotus fui, & sanitatem procurastis: sed, *Visitastis, & venistis ad me.* Sed nec esurienti famem levare difficile: non enim lautam quæsivit mensam, sed eam dumtaxat quæ necessitati sufficeret: quodque majus est, non in principis viri, sed in humilis habitu servi quæsivit: quorum singula ad improborum condemnationem sufficiunt: petitionis scilicet facilitas, & dandi potestas; panis enim petitur: petentis miseria, quia pauper atque mendicus: præmii magnitudo; Regnum enim promittitur: terror pœnarum; gehenna enim intentatur: accipientis dignitas; Deus enim pauperum manibus accipit: honoris cumulus, quia tantùm descendere dignatus est: jus exigendi; summa enim justitia est de suis ei tribuere. Verùm ad hæc omnia ipsos adtendere prohibuit cupiditas & avaritia; nec pœnarum minas timuerunt; cùm & his qui pauperibus non subveniunt, graviora quàm Sodomis minatus sit, & hic expressè dicat: *Quandiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.* Quid ais, Domine? si fratres tui sunt, quomodo minimos appellas? Imò verò ideo fratres, quia humiles, quia pauperes & abjecti. Hos enim maximè in fratres adoptat: non dico Monachos dumtaxat, qui montes habitant, sed fideles singulos esurientes, nudos, ac peregrinos: eosque nobis curæ esse jubet. Fratres enim nostri baptismate constituti sunt, & ineffabilis Mysterii participatione.

S. Ioan. Chrys. Hom. 80. in Matt.

Discedite à me maledicti in ignem æternum. Infelicem illum Esaü cogitate, qui translatâ Isaac Patris sui, cum primogeniti juribus, justo Dei judicio, ad fratrem suum natu minorem Jacob benedictione, *Irrugiit clamore magno, & consternatus ait, Benedic etiam & mihi, pater mi .... Numquid non reservasti & mihi benedictionem? Num unam tantùm benedictionem habes, Pater? Obsecro mihi quoque benedicas.* Frustrà verò benedictionem postulabunt. Noluerunt, dum hîc viverent, benedictionem, & elongabitur ab eis. *Non novi vos*; (inquiet Christus) *vos ex patre diabolo estis.* Discedite à me, *operarii iniquitatis, genimina viperarum, servi nequam, non populus meus*; Discedite à me. Et quò, Domine, *ibimus à spiritu tuo? Quò à facie tuâ fugiemus?* Discedite *in ignem.* Numquid verò hujus ignis ardorem clementia tua non moderabitur? Non stillam aliquam roris immittet? Immò verò illum accendet justitia mea, ut numquam extinguatur. *In ignem æternum*, Angelorum & hominum maledictionibus onerati, Dei ipsius maledictione percussi, ut hœdi emissarii ejicientur, tradenturque dœmonibus in inferno sine fine cruciandi. Nullum vel minimum solatium in sempiterna calamitate habebit infelix anima. *Non est qui consoletur eam ex omnibus caris ejus.* Æternitate tota inclamabit, Deus ultionum, cur me diris malæ conscientiæ morsibus, omnium creaturarum exprobrationi, dœmonum furori, igni devoranti, supplicio æterno traditum reliquisti? Avertat à nobis hoc Deus, Fratres charissimi, & ab auditu malo nos liberare dignetur, ut in nobis impleatur quod scriptum est: *In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit.* Hoc enim erit auditum malum, quod audituri sunt impii, *Discedite à me maledicti, in ignem æternum.* Irrevocabilis enim sententia erit, quæ à piissimo Deo multò ante prædicitur, ut à nobis totis viribus caveatur. Si enim nos Deus noster vellet punire; non nos ante tot sæcula commoneret. Invitus quodam modo vindicat, qui quo modo evadere possimus multò ante demonstrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, Observa. *Dedisti metuentibus te significationem* (inquit Propheta) *ut fugiant à facie arcûs, ut liberentur dilecti tui.* Dei natura, bonitas; *justitia opus peregrinum ab eo: De suo bonus, de nostro justus..... Nisi homo deliquisset, optimum solummodo Deum nosset ex naturæ proprietate; at nunc etiam eum justum patitur ex causæ necessitate.* Hinc apud alterum Prophetam ait Dominus: *Ecce furor meus & indignatio mea conflatur super locum istum.* Conflari proprium est instrumentorum, quæ separata Philosophi vocant, quæ partes non sunt agentis, nec ad ejus substantiam & integritatem pertinent. Non conflatur cor generosum, non manus fortes & industriæ, non pedes veloces, non corpus agile; sed conflantur enses, lanceæ, sagittæ, clypei, quæ arma naturalia non sunt bellatori Deus itaque iram & indignationem suam conflari ait, ut significet affectus illos à naturâ suâ alienos esse, vimque sibi fieri peccatis nostris ut irascatur. *Ecce furor meus & indignatio mea conflata est*, sive *stillavit, super locum istum* (ut vertit S. Hieronymus.) quasi dicat: *Ego quidem naturaliter non irascor, sed illi ita agunt ut me ad iracundiam provocent: & meam videar mutare naturam. Sentiant igitur iratum, quod quantum in se est, facere conantur.* Misericordia torrentibus comparatur, qui improvisò ex montibus in valles descendunt, & cursu præcipiti omnia evertunt. Justitia verò pluviæ, quæ prænuntiis vaporibus & nubibus obscuris casum ante suum significat, nec impetu labitur, sed guttatim fluit: sic gratiarum aquæ à montibus æternis impetu fluunt in valles, id est, in humiles animas, ut in iis evertant & ejiciant quicquid terrenum est: sed felices illæ inundationes divinæ misericordiæ ipsis improvisæ sunt & inexpectatæ. *Et torrentes inundaverunt.* Justitia verò sensim præparatur ad vindictam, peccatoribus materiam subministrantibus, &

Genes. 27. 34. 36. 38

Threnor. 1. 2.

Psal. 57.

"S. Cæsarius "serm. "31. in "Augus. "Append "77. " " "Psal. 59 6.

Tertull.

Ierem. 7. 20.

S. Hieron. lib. 2. Commentar. in Ieremiam

peccata sua velut atros vapores in altum emittentibus. *Præparabitur veritas tua in eis.* Horum multiplicatione nubes addensatur; modò in diluvium aquæ, modò in dilùvium ignis resolvenda: sed sensim decidit, nec absque signis, quibus peccatores moneantur, & ad pœnitentiam ultimò invitentur. *Et pluit Dominus super Sodomam ignem & sulphur à Domino de cœlo .... Furor meus & indignatio mea stillavit super locum istum.* Gen. 19. 24. Psal. 7. 20. S. Hieron. Pulchrè non ait, *Effusus est furor meus, sed stillavit, ut moderatam pœnam significet. Si autem in stilla furoris tanta duritia est, quid fiet si omnis imber fuerit effusus? sed & conflata indignatio sic intelligi potest; ut quod diu facere noluit, peccatorum multitudine facere compellatur.* Et succendetur *furor Domini*, & non extinguetur: *quia non agit populus per quæ possit extingui.* Bonis operibus, & precipuè eleëmosynis extingui furor Domini potest. Qui illum peccatis suis provocaverit, & extinguere in hoc mundo neglexerit; pondus ejus in judicio sustinebit, & terribilem vocem audiet: *Discedite à me maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, &c. Deum suum amittent, & omnia: & quantùm glorificaverunt se & in deliciis fuerunt, tantum patientur tormentum & luctum. *Si non amas cum Christo esse, time sine illo esse. Quare, time sine illo esse? Quia cum diabolo eris, si cum Christo non fueris. Et ubi erit diabolus? Audi ipsum Christum:* Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. *Si ignem cœli non accenderis, ignem time gehennarum. Si non amas esse inter Angelos Dei; time esse inter angelos diaboli. Si non amas esse in Regno, time esse in camino ignis ardentis, inextinguibilis, sempiterni. Vincat in te priùs timor, & erit amor. Timor pædagogus sit, non ipse in te remaneat, sed te ad charitatem, quasi ad magistrum perducat.* S. August. serm. 349 alias de Tempore 51.

9. *Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam*, Dignitas infinita Dei offensi, ex qua malitia peccati infinita repetitur; & voluntas peccatoris, qui æternùm peccaret, si posset, infert æternitatem supplicii. *Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia verò justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, suâ quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt: scilicet ut justi omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ evaserunt: quatenus tantò magis in æternum gratiæ divinæ debitores sè esse cognoscant, quantò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ ejus adjutorio vicerunt.* Inferni pœnas, sempiterna damnatorum supplicia sæpè cogitemus, ut à peccatis quæ illa merentur, abstineamus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Æternitatem meditemur hinc tormentorum, hinc gaudiorum. Æternitas! æternitas! æternitas! quàm citò dicitur, & numquam finitur! Quatuor syllabis constat, & fine caret. Quandiu Deus durabit, tamdiu durabunt supplicia damnatorum; tamdiu ardebit ignis in furore ejus succensus usque ad inferni novissima: *Sapiens ignis*, qui *membra urit, & reficit, carpit & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Etnæ, & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec crogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesâ corporum laceratione nutritur.* Æterni illius supplicii meditatio, innocentiæ custos. *Enimvero nos qui sub Deo omnium speculatore disponimur, quique æternam ab eo pœnam providemus, meritò soli innocentiæ occurrimus, & pro scientiæ plenitudine, & pro latebrarum difficultate, & pro magnitudine cruciatûs, non diuturni, verùm sempiterni eum timentes, quem timere debebit & ipse qui timentes judicat; Deum, non Proconsulem timentes.* S. Gregor. lib. 4. Dialog. c. 44. Minutius Felix in Octavio. Tertull. Apologet. 48.

10. *Justi autem in vitam æternam.* Hæc simpliciter vita est, cujus in perpetuitate beatitudo est, in qua scilicet Deus videtur, amatur, & laudatur, & certum est nos in ea semper esse mansuros. *Beata vita si non amatur, non habetur. Porrò si amatur & habetur, cæteris omnibus rebus excellentiùs necesse est ut ametur. Quoniam propter hanc amandum est, quicquid aliud amatur. Porrò si tantùm amatur, quantum amari dignè est, fieri non potest ut eam qui sic amat, non æternam velit. Tunc igitur beata erit, quando æterna erit ..... Illa vita sola est, quæ nec beata esse potest, nisi fuerit æterna. Cùm pervenerimus ad vitam, certum nobis erit in ea nos semper futuros. Nam si erimus ibi, & utrum ibi semper futuri simus, incerti erimus, etiam ibi erit timor. Et si erit timor, cruciatûs erit, non carnis, sed, quod pejus est, cordis. Ubi autem cruciatus, quæ beatitudo? Erit ergo nobis certum quia in illa vita semper erimus, & illam finire non poterimus: quia in illius Regno erimus, de quo dictum est:* Et Regni ejus non erit finis. *Ibi esse nostrum non habebit mortem; ibi nosse nostrum non habebit errorem; ibi amare nostrum non habebit offensionem.* Hanc nobis donare vult Deus, qui neminem vult perire, sed omnes salvos fieri: sed ea conditione ut mandata ejus servemus. Ideo Christus Legisperitò interroganti, Quid faciendo vitam æternam possidebo? Respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Quam Domini sententiam Ecclesia in Ordine & Ritibus baptismi baptizandis per sponsores declarat. S. N. *Quid petis ab Ecclesia Dei?* P. *Fidem.* S. *Fides quid tibi præstat?* P. *Vitam æternam.* S. *Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum sicut te ipsum.* Meritis, charitate, eleëmosynis æterna vita comparatur. Obdurationi adversùs misericordiam æterna pœna infligitur. Hæc cogita quisquis opibus abundas, quisquis habes substantiam hujus mundi, & claudis tua viscera fratribus necessitatem patientibus. Dispensatorem te pecuniarum tuarum esse noveris, non minùs quàm Rectores Ecclesiarum. Quemadmodum igitur illi non habent potestatem ea quæ à vobis collata sunt pauperibus, temerè dispergendi, quandoquidem ad alimenta pauperum constituta sunt; pari tu quoque jure non debes tua temerè consumere. Nam etsi paternam hæreditatem accepisti, atque ea ratione quæcumque habes tua sunt: Dei tamen sunt universa. Deinde si tu diligenter quæ dedisti vis dispensari, Deum autem non arbitraris accuratiorem à nobis rationem dispensationis petiturum, sed toleraturum ut bonis tuis abutaris, & in voluptates, in ludos, in luxum temerè effundas; falleris, non ita est. Ideo enim te divitem fecit, ut pauperibus alimenta subministres. Sicut igitur tu servo ad dispensandum dedisti, sic Dominus tibi ut opportunè impendas. Cumque possit auferre, reliquit tamen, ut virtutis exercendæ habeas facultatem; utque altero alterius egente, ferventiore omnes inter se charitate vinciret. Tua, immò te ipsum Christo redde, mercedem vitæ æternæ tibi donaturo. Ego, inquit; ipse sum pater, ego frater, ego domus, ego sponsus, ego nutritor, ego vestis, ego radix, ego fundamentum. Quicquid volueris, ipse sum, nulla re indigebis, ego tuus ero. Ipse amicus sum, membrum, caput, frater, soror mater, universa ipse sum, modò meus (ut decet) efficiaris. Ego pauper propter te, in cruce propter te, in sepulchro propter te. Patrem in cœlis pro te interpello, qui ad inferiora pro te à Patre missus descendi. Omnia tu mihi es, frater, cohæres, amicus, membrum. Quid vis ampliùs? Quid aversaris amantem? Quid caduco huic mundo laboras? Cur perforato dolio aquam ingeris? Cur frustrà curris? Nonnè uniuscujusque artis finis quidam est? Ostende mihi secularis hujus studii finem. *Vanitas vanitatum: & omnia vanitas.* Christo labora, Christo milita, ad bravium curre tibi ab ipso propositum, ad summi boni, id, est, ipsiusmet Dei possessionem. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas. Tu autem hæc fuge: sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam,* S. August. lib. 14. de Civit. Dei c. 25. Idem lib. 11. de Civit. Dei c. 13. Luc. 1. S. Joannes Chrysost. Hom. 78. in Matt. Idem. Hom. 77. in Matt. 1. Tim. 6.

mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es. Discant divites hujus sæculi, *Non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

CAPUT XXVI.

Sensus Litteralis.

1. ET *factum est cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Munere Doctoris hucusque impleto, consummatisque sermonibus, non modò superiori capite, sed toto Evangelio ad hunc usque locum recensitis, Jesus Redemptoris & Sacerdotis munus aggreditur: & quos doctrinâ suâ & prædicatione instituit, exemplis ædificavit, miraculis convicit, sanguine suo redimere, sacrificio suo mox sanctificare parat. Scitis, inquit, ut rem publicè notam, imminere Festum Paschatis, primam scilicet diem Azymorum, solemnem, in qua Paschalis Agnus ex præscripto Legis immolandus est, eamque *post biduum* celebrandam, Feria nimirum sexta. Quamobrem id in fine diei Martis à Christo dictum videtur. *Et filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Infra tam breve tempus tradar gentibus (ut vobis prædixi) ut ipso Paschatis die crucifigar.

2. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi, in atrium Principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent, & occiderent.* Sub id tempus quo Christus mortem suam prædixit, nempe postridie mane seu Feria quarta, primarii Sacerdotes, id est, capita 24. familiarum Sacerdotalium, seu qui aliquando summi Pontifices fuerant (summus enim Pontificatus non jam perpetuus ut olim, sed annus erat) & Judices seu Magistratus præcipui, qui populum in civilibus regebant; nec non Scribæ seu Legisperiti, (ut addunt SS. Marcus & Lucas) ex quibus magnum Synedrium constabat, cujus summum erat de Religione judicium, summo Pontifice præside: convenerunt in Aulam Principis Sacerdotum, seu Pontificis, cui nomen Caiphæ. *Josephum Caipham* vocat Josephus. Is *erat Pontifex anni illius*, ut S. Joannes observat, institutus scilicet à Valerio Grato Judææ Præside. Penes Reges Hebræorum olim potestas fuerat diligendi summum Pontificem ex familia ei muneri destinata, ut constat ex libris Regum & Paralipomenon. Liberâ Republica idem jus fuisse penes Synedrium, notat Maïmonides. Postea qui Judæis imperarunt Syro-Macedones, deinde Romani, eodem jure licentiùs usi sunt. In ædibus igitur Caiphæ consilium habuerunt Sacerdotes & Magistratus Jerosolymitani, ut deliberarent quâ ratione Jesum, non palam & vi, sed clam & per insidias capere possent, & Romano Præsidi tradere, palam occidendum. Confer cum Psal. 2. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus.*

3. *Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in Populo.* Non in die festo occidatur, inquiebant, veriti popularem tumultum. Insignes rei plecti solebant in Festis, ut etiam Talmudici observant, quò exemplum ad plures perveniret, quo tempore Judæi Religionis ergo frequentiores Hierosolyma conveniebant. Sic Herodes Petrum ad supplicium statim *post Pascha producere populo decreverat*, ut habetur *Act.* 12. 4. id est, intrà illos septem dies Paschalis solemnitatis, quorum primus dumtaxat & ultimus à servilibus operibus liberi erant. Synedrio igitur visum est, à recepto more esse recedendum, & occisionem Jesu differendam extra festos dies, *Ne fortè tumultus fieret in populo.* Plebs enim in Jesum erat propensior, Galilæi præsertim ipsius populares: multi ex plebe in eum credebant, vix ullus erat qui non illum veneraretur ut Prophetam, ut benefactorem. Paschæ dies festivus erat & lætus, quo vel noxii liberabantur, ideoque cædi innocentis minimè opportunus. Timebant ergo ne id plebi displiceret, occasioque seditionis esset: præsertim cùm ob leviores longè causas eo tempore seditiones oriri solitæ essent ex frequenti populi concursu: quibus reprimendis vel impediendis Romani Præsides militum cohortem supra Templi porticus constituebant, Josepho teste, Dei autem singulari providentiâ factum est, ut Principes Sacerdotum & Magistratus ab hoc consilio discederent non occidendi Jesum festo die oblatâ per Judam opportunitate, ut appareret plus divinum decretum & Christi prædictionem, quàm Judæorum consilia valuisse; illumque mortis genus, locum, & diem elegisse, ac circumstantias omnes definivisse. 2. Ut mors Christi plures testes haberet, magisque ignominiosa esset. 3. Ut innotesceret fidelibus Christum per Agnum Paschalem adumbratum fuisse, & ipso die festo legalis Paschatis immolaretur *Pascha nostrum*, Agnus sine macula, ad tollenda totius mundi peccata, utque non de captivitate Ægypti unus populus, sed de captivitate Diaboli totum genus humanum eruetur. *Itaque divino intelligimus dispositum esse consilio, ut sacrilegi Judæorum Principes, & impii Sacerdotes, qui sæviendi in Christum occasiones sæpè quæsiverant, non nisi in solemnitate paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem. Oportebat enim ut manifesto implerentur effectu, quæ diu fuerant figurato promissa mysterio, ut ovem significativam ovis vera removeret, & uno expleretur Sacrificio variarum differentia victimarum. Nam omnia illa quæ de immolatione agni divinitus per Moysen fuerant præstituta, Christum prophetaverant, & Christi occisionem propriè nunciaverunt. Ut ergo umbræ cederent corpori: & cessarent imagines sub præsentia veritatis, antiqua observantia novo excluditur Sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festivitas dum mutatur impletur.*

4. *Cùm autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.* Cùm esset Jesus Bethaniæ, quod castellum erat seu vicus Mariæ & Marthæ sororum Lazari, ubi hospitari solebat, & à Simone Leproso fuisset ad cœnam invitatus, accessit ad eum mulier habens vas seu pixidem ex alabastrite lapide, continentem liquorem odoriferum magni pretii, quod effudit super caput ipsius Jesu recumbentis, in honoris & reverentiæ testimonium. Non fuit spissum & tenax, sed liquidum, ex herbis odoriferis expressum unguentum, præsertim ex spicis nardi, cujus odor maximè commendatur. *Cantic.* 1. 12. Unde S. Marcus *Nardum spicatum vocat*, S. Joannes *Nardum pisticum*, seu fidelem, id est sincerum, minimèque adulteratum. Una & eadem mulier hæc est, unctrix capitis & pedum Christi apud quatuor Evangelistas, Maria Magdalena soror Lazari. Matthæo & Marco omnia conveniunt. Matthæo, Marco & Lucæ convenit quòd hæc gesta in convivio, quò mulier adventat habens *Alabastrum unguenti*, quo Jesum perfundit. Non alia unctrix, licet unctio diversa ab ea quam describit S. Lucas:

Josephus lib. 20. Antiq.

S. Leo serm. 56. de Pass. Dom. 7.

Marci 14. Luæ 7. Ioann. 12.

S. August. Epist. 36. alias 86. ad Casularum ubi Feriam 4 olim jejunio deputatam observat quod eâ Consilium de morte Jesu habitum sit.

Josephus lib. 18. Antiq. c. 3

b. August. lib. 2. de Consensu Evang. c. 78. S. Gregor. M. Hom. 25. in Evang.

Matthæo, Marco, & Joanni convenit, quòd hæc gesta in Bethania, in convivio, quòd unguentum à muliere allatum maximi erat pretii; quòd reprehensa est hoc nomine mulier ab uno Discipulorum (Judam Joannes nominat) velut prodiga, hoc obtentu quòd rectiùs is sumptus factus esset in pauperes; quòd Christus mulierem defendit, interpretatione benignâ ad pollinctu ram suam hunc honorem referri declarans. Rursus Lucæ cum Joanne convenit, quòd hæc mulier pedes Christo perfudit, & capillis extersit. Præterea Joannes Mariam Lazari sororem hâc velut peculiari notâ describit: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis.* Hic autem proprius non fuit Mariæ sororis Lazari caracter, si aliæ mulieres Christum pariter unguento perfuderunt. Quod verò hæc ipsa sit Maria Magdalena, id probat, quòd Christi pollinctu ram hoc pietatis officio prævenerit, quia post mortem Jesu ad ejus sepulchrum itura ut illius corpus ungeret, illud inventura non erat, utpotè jam à mortuis redivivum. Mariam autem Magdalenam unam fuisse ex sanctis mulieribus quæ ad Christi monumentum valdè manè una Sabbatorum, seu prima hebdomadæ die cum aromatibus venerunt, ut Jesum ungerent, probat summus Evangelistarum consensus. Nec refert quòd apud Matthæum & Marcum capitis Christi ab illa muliere unguento perfusi, apud Joannem pedum est mentio. Quid enim vetat credi priùs pedes perfusos, deinde caput? Nec etiam refert, quòd apud Lucam *Mulier peccatrix* ungit pedes Jesu, Mariæ autem sororis Lazari pietas commendatur. Nam distinguenda sunt tempora. Vixerat olim dissolutiùs, ideo peccatrix dicta; mox delicta vitæ prioris pœnitentiâ expiavit, quam ad Christi pedes in domo Simonis Pharisæi professa fuerat. Eadem igitur mulier, quamvis non sit idem factum vel eadem unctio, quæ à S. Luca, & aliis tribus Evangelistis narratur. Quæ enim à S. Luca commemoratur, biennio ante Christi Passionem contigit: quæ verò ab aliis, *ante sex dies Paschæ*, ut expressè observat S. Joannes. SS. autem Matthæus & Marcus hanc historiam temporis ordine servato non referunt, sed per recapitulationem, occasione datâ, ut notent quid Judam ad proditionem impulerit. Simon Leprosus dicitur, non quòd tunc leprâ laboraret, alioquin illi interdictum fuisset hominum commercio, sed quòd Leprosus fuisset, atque à Christo mundatus, seu quòd cognomen id fuerit ejus familiæ, aut casu inditum, aut quia aliquis majorem ipsius leprâ infectus fuerat; sicut aliis familiis cognomina fuerunt Cocles, Rufus, Niger, Claudus, &c. An idem ille fuerit ac Simon Pharisæus, dubium est. Alius visus est S. Augustino.

Tertull. lib. de Pudicitia c. 11.

S. Ambros in Lucam

S. August. lib. 2. de Consensu Evang. c. 78. & 79.

5. *Videntes autem Discipuli, indignati sunt dicentes: Ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multò, & dari pauperibus.* Discipuli quidam videntes pretiosi unguenti effusionem, indignatione commoti sunt in mulierem, dicentes, Quorsum ista profusio? Offerre poterat Domino pretium hujus unguenti, quod pauperibus erogari jussisset. Discipulorum nomine unus Judas significatur, locutione sacris Scripturis usitatâ, ut pluralis numerus pro singulari interdum usurpetur. Confer cum Joannis 12. 4. 5. & 6. *Dixit ergo unus ex Discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Potest etiam intelligi quod & alii Discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthæus & Marcus etiam verbis expresserint; sed Judas propterea dixerit, quia fur erat, cæteri verò propter pauperum curam: Joannem autem de solo illo id commemorare voluisse, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem significandam duxit.

S. Hieron. in hunc locum. S. August. lib. 2. de Consensu Evang. c. 79.

6. *Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.* Jesus eorum indignationem, tametsi occultam cognoscens, piæ mulieris defensionem suscepit. Quid, inquit, huic mulieri molestiam exhibetis? Ipsam temerè accusatis, Opus enim bonum operata est, ungentum effundendo in caput meum ut me honore afficeret. Opus, (inquam) humanitatis, grati animi, magnæ fidei, eximiæ pietatis, ardentissimæ charitatis. Frustra verò pauperum curam prætexistis: *Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.* Pauperes semper habebitis, quibus benefaciendi præsto semper erit occasio: me autem non semper habebitis vobiscum visibili modo præsentem, quo modo nunc in omni convictu & familiaritate: siquidem brevî sum moriturus. Ita conciliantur hæc verba Christi, cum iis quæ Discipulis dixit post Resurrectionem: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Atque eodem sensu Apostolus ait: *Etsi cognovimus secundùm carnem Christum, sed nunc non novimus.* Sensus igitur est; Non ero semper vobiscum ita præsens, ut similia mihi exhiberi possint humanitatis officia; pauperes autem vobiscum semper habebitis. Respicit Christus illud Deuteronomii 15. Vers. 2. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ:* quod minimè pugnat cum Versu 4. ubi scriptum est: *Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos.* Nam hoc præcipientis est, illud prædicentis. *Non erit*, id est, *Ne sit.* Erunt igitur qui egant, in tanto quippe populo; sed cæteri pati non debent ut in egestate permaneant, sed eorum inopiam pro viribus sublevare. Quem sensum apertè satis indicant Vers. 7. *Si unus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas civitatis tuæ, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi,* Et vers. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.* Confer. cum Marci 14. 7. *Semper enim pauperes habetis vobiscum; & cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.*

Matt 26. Cor 5.

S. Hieron. in hunc locum.

Tertull. lib. 4 adversus Marcionem.

7. *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Perditionem ac profusionem esse perperam existimatis, quòd hæc mulier corpus meum pretioso unguento perfudit: atqui si is sumptus ad pollinciendum mortuum impensus esset, nemo improbaret, cùm id ex pietatis officio, & ad amorem erga defunctos significandum, & ad spem Resurrectionis testificandam apud vos frequentetur: qui igitur honos mortuo laudabiliter impenderetur, cur eum viventi, sed brevî morituro exhiberi ægrè fertis? *Ad sepeliendum me fecit:* quasi ad me pollinciendum & funerandum. Cùm enim mortem meam imminere intellexerit, me jam velut mortuum spectat, & solemne illud pietatis officium modico tantùm tempore antevertit. Hunc sensum S. Marcus clariùs exprimit his verbis: *Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam.* Id est, cùm me jam propinquum morti esse noverit, quod jam sæpè prædixi vobis, fecit quod in se erat ut hoc mihi officium vivo impenderet, verita ne mortuo non posset ob furorem inimicorum meorum. Quòd autem sancta illa mulier Christi mortem fide præviderit, sepulturam ejus officio prævenerit, Spiritus Sancti impulsu, confirmatur ex cap. 24. S. Lucæ vers. 6. & 7. ubi Angeli sanctis mulieribus, quarum hæc una erat, corpus Jesu in monumento quærentibus, aiunt: *Recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus.* Quem sensum S. Marcus clariùs expressit, S. Joannes paulò obscuriùs innuit; secundùm Latinam Versionem nostram vulgatam. *Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud.* Sive secundùm vim Græci Textûs, quam & Syriaca Versio exprimit, *In diem sepulturæ meæ servavit illud.* Idem enim Vulgatæ nostræ Versionis sensus est: Sinite ut non frustra hoc unguentum ad pollinctu ram meam servaverit;

Marci 14. 8.

Ioan. 12. 7.

meſcilicet nunc perfundendo, quod poſt mortem meam non poterit.

8. *Amen dico vobis, Ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus.* Ubicumque Evangelium meum, doctrina mea, vitæque & prædicationis meæ Hiſtoria prædicabitur: (quæ quidem prædicatio orbem pervagabitur univerſum:) pium iſtud mulieris hujuſce factum ac laudem ipſius ſempiternam narrabitur & celebrabitur.

9. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.* Congregato primariorum Sacerdotum & civilium Magiſtratuum, Legiſque peritorum concilio, ut de morte Jeſu deliberarent, Judas Iſcariotes B unus ex duodecim Apoſtolorum ejus Collegio, Chriſti reprehenſione irritatus, & unguenti pretio, cui inhiabat, fruſtratus, abiit, non coactus, non invitatus, ſed ſponte, ut avaritiæ ſuæ damnum quoquo modo compenſaret, ad Principes Sacerdotum, tunc in Aula Pontificis Caiphæ congregatos: & ait illis: Quid mihi dabitis, & ego vobis eum tradam, ut cum eo pro arbitrio veſtro agatis? At illi ſe ipſi daturos pacti ſunt *triginta argenteos* ſiclos, quanti caput ſervi æſtimatur. *Exodi* 21. 32. (Libellæ ſunt circiter quadraginta quinque monetæ Gallicæ.) Vilitatem pretii oſtendit Zachariæ locus: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.* Nec obſtat quòd ex eâ pecuniâ emptus ſit ager figuli ad ſepulturam peregrinorum, qui tam vili pretio emi potuiſſe non videtur. Non conſtat enim quantus fuerit C ager: parvum fuiſſe veriſimile eſt, eumque infœcundum & vilem, cujus ubertas omnis ad figulina opera exhauſta fuerat. Deinde non conſtat an eâ tantum pecuniâ emptus fuerit, an aliquid ſuperadditum, quantum ad juſtum pretium conficiendum neceſſe erat. Tertio, rariore tunc temporis pecuniâ, res minoris emebantur. Denique, *Jerem.* 32. 9. ager non malus emitur ſeptemdecim ſiclis. Pretii porrò vilitas Judæ animum oſtendit ita avaritiæ mancipatum, ut quovis vel exiguo lucro ad ſcelus immane proditionis Chriſti impelli potuerit. Unum ex duodecim Apoſtolis Chriſti illum fuiſſe hîc obſervat Evangeliſta, tum ad criminis gravitatem indicandam, tùm ad ſignificandam perſonam idoneam proditioni, utpotè domeſticam.

Zachar. 11. 12.

10. *Prima autem die Azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Die decimâ quartâ menſis Niſan, quâ immolabatur Paſchalis agnus inter duas veſperas, & fermentum omne è domibus abjiciebatur, azymique panes manducari incipiebant in cœna ad eſum agni, & eorum uſus ad diem uſque vigeſimam primam incluſivè perſeverabat ſecundùm Legem, *Exodi* 12. 18. Confer cum Marci 14. 12. *Et primo die Azymorum quando Paſcha immolabant, dicunt ei Diſcipuli, &c.* Et Lucæ 22. 7. *Venit autem dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Quibus locis inter ſe collatis evincitur Paſcha eo anno celebratum à Judæis, quo oportebat die ſecundùm Legem; atque à Chriſto pariter celebratum legitima die cum vulgo Judæorum. Miſit itaque Chriſtus Petrum & *Lucæ* 22. Joannem, ut Paſchalem Cœnam pararent. At illi de hoſpitio ſolliciti, quòd propriam domum Jeroſolymis non haberet Jeſus; & quòd difficile videretur invenire hoſpitium in Urbe ob hominum ex tota gente ad Feſti celebrationem eò confluentium frequentium; & quòd illum ad mortem quæſitum vix ab ullo exceptum iri veroſimile eſſet; aut certè nullus eſſet tutus ſatis locus: *Dederant enim Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit, indicet, ut apprehendant eum.* Hæc igitur *Ioan.* 11. 56. cùm noſſent Petrus & Joannes, dixerunt: *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?*

11. *At Jeſus dixit: Ité in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis.* Ite Hieroſoly-

mam ad talem, ſive ad certum quemdam hominem cujus domum indicabit vobis homo lagenam aquæ portans, qui vobis in ipſo civitatis ingreſſu occurret. Eum forte non nominavit Jeſus, ne Judas myſticam cœnam turbaret, vel legalem, ut Euthymius & Theophylactus, Commentariis in Lucam, conjiciunt. Cæterùm divitem & honeſtum fuiſſe, cui domus commoda, cœnaculum grande aulæis ſtratum & ornatum eſſet; ac Jeſu familiarem, ejuſque diſcipulum fuiſſe oportet, cujus domum ad ultimam ſuam cœnam, ſponte, non invitatus elegit. Idque hæc verba auctoritatis indicant, *Magiſter dicit:* Tempus diſceſſus mei ex hoc mundo proximum eſt: apud te celebrare decrevi cœnam Paſchalem cum duodecim Diſcipulis meis. *Et fecerunt Diſcipuli ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha.* Hinc perſpicuum eſt, Chriſtum tempus legitimum Paſchatis non prævenisſe, nec alia die celebraſſe quàm cæteros Judæos. Agnus enim die 14. menſis Niſan Jeroſolymis in Templo, inter duas veſperas mactandus & ſacrificandus erat interveniente Sacerdotum operâ, qui ſanguinem agni excipere, & ex eo Altare aſpergere, victimamque Altari imponere, ac deinde offerentibus familiis reddere ſolebant, ut colligitur ex Joſepho, qui Sacerdotes Ceſtio quærenti, Quis numerus eſſet Judeorum Jeroſolymam convenientium, exactè dixiſſe refert quot fuiſſent agni ſacrificati, quod profectò dicere exactè non potuiſſent, niſi ipſi interveniſſent mactationi ſive ſacrificio. Operam autem ſuam non navaſſent, niſi ſtato tempore.

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. ultimo Marci. 14. Lucæ 22.

12. *Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis.* Poſt occaſum Solis, horâ eſui agni deſtinatâ, Jeſus ad menſam acceſſit cœnaturus cum Diſcipulis ſuis. Agnum quidem ſtantes manducaſſe ſecundùm Ritum lege præſcriptum veriſimile eſt, ſed vocem uſitatam retinuerunt ac uſurparunt Evangeliſtæ; ſicut etiam hodie Latinè menſæ accumbere dicimur, cùm tamen ſedeamus. Et poſt cœnam legalem ſeu manducationem agni Paſchalis, Chriſtum cum Diſcipulis diſcubuiſſe more ſolito ad cœnam juſtam, nihil prohibet ut intelligamus. Numerus autem Diſcipulorum exprimitur, ut Chriſtum cum totâ ſuâ familia Paſchalem Agnum comediſſe, cœnamque myſticam celebraſſe ſignificetur: & neminem præter Apoſtolos 12. utrique cœnæ adfuiſſe, neminem ex iis ab alterutrâ ſummotum & excluſum, ne quidem Judam proditorem. Veteres Patres, uno pene D Hilario excepto, ſummo conſenſu affirmant. *S. Joann. Chryſ. Hom.* 82. *in Matth. & Hom. De Proditione Judæ S. Hieronymus in hunc locum, S. Auguſt. Tract.* 62. *in Joann. Theodoretus in cap.* 11. *Epiſt.* 1. *ad Corinth. S. Leo Serm.* 56. *de Paſſ. Dom.* 7.

13. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, Quia unus veſtrûm me traditurus eſt.* Inter cœnandum, dixit illis Jeſus: Unus ex vobis, quos in familiam meam cooptavi, quos amicitia mea dignatus ſum, quos Apoſtolos meos creavi, quos tot tantiſque beneficiis affeci, me proditurus eſt hoſtibus meis. Id prædixit Chriſtus, ut ſe non invitum, ſed ſcientem volentemque mori oſtenderet. Proditoris autem nomini pepercit & honori, ne irritaretur, immò potiùs ut flecteretur ad pœnitentiam, cogitationes ſuas & occulta conſilia Chriſto plenè perſpecta eſſe intelligens: tum etiam ut doceret peccatores occultos non eſſe mox publicè traducendos. Hæc autem de proditore narrata per anticipationem à S. Matthæo videntur, quæ nonniſi poſt Euchariſtiæ inſtitutionem facta ſunt, ut colligitur ex S. Luca c. 22. v. 20. & 21. *Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix Novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Quibus connectendum eſt id quod Joannes narrat c. 13. v. 26 de buccella panis intincti Judæ à Chriſto porrecta, quo ſigno eum Joanni ſupra pectus ſuum recumbenti indicavit. Vel dicendum, Jeſum ſemel & iterum de proditore ſuo ſermonem feciſſe; ante, & poſt inſtituta traditaque Myſteria. Primum à S. Matthæo, ſecundum à SS. Luca & Joanne narratum.

S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 1.

14. *Et contristati valde, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum, Domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Christi prædictione ac declaratione vehementer afflicti Apostoli tum ob atrocitatem facinoris, tum ex metu fragilitatis & infirmitatis suæ (plus enim credebant Magistro quàm sibi) interrogarunt de peccato, cujus conscientiam non habebant. *Numquid ego sum Domine?* Essemne ita miser, ita ingratus, ita infidelis & impius? Respondit Jesus: Qui intingit mecum buccellam, quam manu tenet, in paropside, hic me tradet. Judas prope Christum accubuisse videtur, ita ut cùm plures essent in mensâ catini, ille ex eodem ederet ex quo edebat Christus. Ita enim facilius fieri potuit, ut Christus illi interroganti an ipse esset de quo loquebatur, submissè & plerisque non audientibus responderet: *Tu dixisti*; utque eo non audito, Joannes à Petro monitus, quærens quis ille esset qui tantum scelus meditaretur & perpetraturus esset, certum à Christo Jesu signum acciperet; eum hunc esse cui ipse Jesus daturus esset de catino tinctam jure offulam. Accidit quòd S. Marcus cùm priùs dixisset, *Unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*, postea subjecit: *Unus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino.* Quare cùm bis idem dictum censeri non debeat, sequitur in posteriori Versu restrictiorem esse descriptionem. *O mira Domini patientiâ! Primùm dixerat, Unus vestrûm me traditurus est. Perseverat proditor in malo: manifestiùs arguit, & tamen nomen propriè non designat. Judas cæteris contristatis, & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo, temeritate & impudentiâ quâ proditurus erat, etiam manum cum Magistro mittit in paropsidem, ut audaciâ bonam conscientiam mentiretur.*

S. Hieron. in hunc locum. *Marci 14. 18. 20.* *S. Hieron. in hunc locum.* *S. Hieron. ibid.*

15. *Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei si natus non fuisset homo ille.* Mortem oppeto non fortuitò, non inopinatò, non invitus, non inimicorum potentiâ in me prævalente, sed sciens volens, ut Dei Patris mei obtemperem voluntati ac decretis, utque impleantur quæ in Lege, Psalmis, & Prophetis de me scripta sunt, secundùm quæ oracula oportet Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ne tamen ideo se minùs reum, aut mitiùs puniendum à Deo existimet Proditor: sapientissimum enim divinæ permissionis decretum, Deique præscientia cùm nullam imponat sceleris necessitatem, cujus auctor non est Deus, sed ordinator, neque culpam elevat, neque pœnæ meritum minuit. Maledictus æternùm ille qui me tradet: melius esset illi, si natus non fuisset. Non quòd bene esse ei possit, qui non sit, sed quòd Judæ & similium impiorum æternæ damnationi addictorum pœnæ tam graves, tam atroces sint ac futuræ sint, ut optabilius ipsis esset non esse. Scilicet *Multò melius est non subsistere, quàm malè subsistere.* Proditoris igitur pœna his verbis prædicitur: *Ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia.*

16. *Respondens autem Judas, qui tradidit eum dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.* Judas, ne tacendo se prodere videretur, blandientis verbo Jesum interrogat: Num ego ille sum, de quo tale scelus suspicaris? Magistrum vocat hypocrita impudens, ut Jesum cæteris condiscipulis magis honorare videretur. Nam *Domini* nomen etiam plebeis, *Rabbi* verò seu *Magistri*, solis Doctoribus apud Hebræos tribuebatur. Respondit Jesus, Ita est; tu es ille proditor. Hanc Christi responsionem vel non audiverunt cæteri Apostoli, vel non intellexerunt. Unde Petrus Joanni innuit, ut à Jesu quæreret quis esset Proditor. Itaque cùm Joannes recubuisset supra pectus Jesu, dixit ei: *Domine, quis est? Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam introivit in eum Satanas*; plenius scilicet illum possessurus, cujus cor jam occupaverat. Unde Joannes præmisit: *Et cœnâ factâ, cùm Diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas, &c.* Sicut ergo Apostoli, qui jam acceperant Spiritum sanctum, quando eis post Resurrectionem Jesus insufflavit, dicens, *Accipite Spiritum sanctum*, postea eum die Pentecostes plenius acceperunt: ita è contrario, Diabolus qui jam ante cor Judæ occupaverat, illi persuadens ut Christum traderet; illum sibi plenius subjecit, postquam Jesus illi buccellam intinctam porrexit.

Joan. 13. 24. 25. 26 *Ibid. vers. 2.* *S. August. lib. 3. de Consensu Evang.*

17. *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: accipite, & comedite: Hoc est corpus meum.* Cùm adhuc mensæ accumberent, cœna legali, usualique, peractâ: unde S. Lucas & S. Paulus calicem à Christo acceptum, benedictum, datumque Apostolis scribunt, *postquàm cœnavit*; quod & in Canone Missæ exprimitur: Accepit Jesus panem, azymum utique, cum à prima die azymorum ad octavam usque nullus esset fermentati usus, & ad cœnam, in qua Paschalis Agnus comedebatur, azymos panes adhiberi Lex juberet. Et gratias agens Patri, *benedixit* pani; quo modo nos calici benedicere S. Paulus ait: *Calix* (inquit) *benedictionis: cui benedicimus, nonnè communicatio Sanguinis Christi est?* Et fregit in tot partes quot erant convivæ; *deditque Discipulis suis*, in manus, dicens, *Accipite, & comedite: Hoc* quod vobis porrigo, & quod à me comedendum accipitis, *est corpus meum*, non typus dumtaxat & figura corporis mei, ut Agnus Paschalis, quem manducastis; sed ipsum Corpus meum verum, quod pro vobis in cruce immolandum est, & modò mysticè immolatur in sacrificio incruento, cujus vos participes esse volui. Quem sensum SS. Lucas & Paulus exprimunt his verbis, *quod pro vobis datur, quod pro vobis tradetur.* Corpus autem ipsum Christi, pro nobis traditum & sacrificatum est, non figura corporis. Figuratam locutionem in his verbis, *Hoc est corpus meum*, non magis licet comminisci, quàm in his Patris Æterni verbis: *Hic est Filius meus dilectus.* Utrobique Veritas perspicuè loquitur: verba ejus intelligenda sunt secundùm eum quem præ se ferunt sensum. Figuram à Melchisedecho præmonstratam hîc implet Christus, Pascha verum instituit in agno Paschali adumbratum: an quæso figuris figuram obscuriorem, non veritatem ipsam substituisset? *Postquam* (inquit S. Hieronymus) *typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ transgreditur Sacramentum, ut quomodo in præfiguratione ejus Melchisedech summi Dei Sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque veritatem sui Corporis & Sanguinis repræsentaret*; id est, præsentem exhiberet; quo sensu & Tertullianus repræsentandi verbo utitur, dicens, Patrem Æternum Filium suum in Monte Thabor repræsentasse, cùm ait: *Hic est Filius meus dilectus.* Hæc verba, *Accipite, & comedite: Hoc est Corpus meum*; cùm Christiani cultûs institutionem, novæ Legis conditionem, veri fœderis contractum, testamentum Patris morientis, mandatum Domini, substitutionem veritatis omnibus veteris Legis umbris, omniumque figurarum finem significent & exprimant, in sensu figurato & metaphorico explicari non debent; cùm ratio jusque postulent ut, in his occasionibus & circumstantiis sermo clarus sit, nullique æquivocationi obnoxius. *Tamdiu contenditur de hæreditate mortuorum, quandiu testamentum proferatur in publicum, & cùm prolatum, tacent omnes ut tabulæ aperiantur & recitentur, Judex intentus audit, Advocati silent, Præcones silentium faciunt, universus populus suspensus est ut legantur verba mortui non sentientis in monumento. Ille sine sensu jacet in monumento, & valent verba ipsius: Sedet Christus in cœlo, & contradicitur testamento ejus? Aperi, legamus. Fratres sumus, quare contendimus? Qui fecit testamentum, vivit in æternum: audit voces nostras, agnoscit suam. Legamus, quid litigamus? Ubi inventa fuerit hæreditas, ipsam teneamus.* Quis pro domo vel prædio sibi à patre moriente testamento le-

Luc. 22. 20. & 1. Cor. 11. 25. *1. Cor. 10. 16.* *Luc. 22. 19.* *1. Cor. 11. 24.* *S. Hieron. in hunc locum.* *S. August.*

gatis, figuram domûs vel prædii in charta delineatam tradi pateretur? Quis non amentem inclamaret hominem, qui sic testamentum interpretaretur? Christus Jesus Dominus noster morti proximus testamentum condidit: nobis Corpus & Sanguinem suum legavit, dicens: Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus. Quid pro Corpore & Sanguine Christi figuras Corporis & Sanguinis ipsius nobis supponere conantur Calviniani & Zuingliani Hæretici? *Confirmatum testamentum nemo spernit aut superordinat.* Denique trium Evangelistarum in referendis Christi Eucharistiam instituentis verbis summus consensus, & S. Pauli cum illis concordia, non permittit ut ad sensum figuratum & metaphoricum trahantur. *De veritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra, verè caro est, & verè sanguis est: & hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, ut Christus in nobis sit.*

Galat. 3. 15.

S. Hilar. lib. 8. de Trinit.

18. *Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.* Et accipiens calicem vino plenum aqua mixto, cùm gratias egisset Deo Patri, ipsique calici seu contento in eo elemento benedixisset, dedit illis in manus, jubens ut in orbem omnes ex eodem isto calice biberent, quod S. Lucas his verbis expressit, *Dividite inter vos:* Syrus Interpres ad solos Apostolos Christi jussionem refert: *Bibite vos omnes.* S. Marcus statim impletum esse illud Domini mandatum observat: *Et biberunt* (inquit) *ex eo omnes*, scilicet præsentes Apostoli; quos proinde solos, & Sacerdotes sacrificium offerentes mandatum illud spectat. Apostoli enim in ultima cœna Novi Testamenti Sacerdotes à Christo sunt inaugurati his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex hoc itaque loco perperam colligunt Heterodoxi Communionem sub utraque specie divini esse juris respectu singulorum & omnium fidelium, qui sunt Eucharistiæ participes. Unde nec Sacerdotes ipsos, quando non offerunt sacrificium, sed Sacramentum simpliciter sumunt ut fideles cæteri, spectat illud Christi mandatum, ut probat collatio cum ipsius Domini verbis à S. Paulo relatis: *Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.*

Marci 14. 23.

Lucæ 22. 19.

1. Cor. 11. 25.

19. *Hic est enim Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Quod enim vobis exhibeo bibendum in calice, Sanguis meus est, quo novum fœdus & Testamentum, æternæ hæreditatis promissiones filiis Dei, per gratiam ejus prædestinatis, factas continens, prænuntiatum à Prophetis, à me revelatum & prædicatum, & veluti morte Testatoris jamjam futurâ, & hoc ipso sanguine, qui mysticè jam funditur, representatâ confirmatur. *Hic est Sanguis meus*, verus & proprius, loco scilicet sanguinis veterum victimarum substitutus, quem Moyses respersit in populum, dicens: *Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.* Hic est Sanguis meus Novi Testamenti, qui *pro multis effundetur.* Apud S. Lucam, *pro vobis.* Utrumque à Christo dictum conjunxit Ecclesia in Canone Missæ: *Qui pro vobis & pro multis effundetur.* Maluit autem *pro multis dicere*, quàm *pro omnibus:* (quamvis omnibus sufficiat ad pretium redemptionis, & pro omnibus illum effuderit, Patrique obtulerit Christus, qui & pro inimicis rogavit:) quia sacrificii fructum & efficaciam respexit. Hic est Sanguis meus, qui pro vestra & multorum salute *effunditur*, & salvabit omnes quotquot præordinati sunt ad vitam æternam. Trium Evangelistarum, & S. Pauli Textus Græcus uniformiter habet, τὸ ἐκχυνόμενον *qui effundetur*, id est, nunc offertur Deo, & libatur in sacrificio incruento, ut mox effundetur in sacrificio crucis, cujus istud figura est, *in remissionem peccatorum.* Piaculare enim & propitiatorium sacrificium est. Confer cum Apostolo cap. 9. Epistolæ ad Hebræos ℣. 13. & seqq. *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quantò magis Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi? Et ideo Novi Testamenti Mediator est; ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. Lecto enim omni mandato Legis à Moyse universo populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo; ipsum quoque librum & omnem populum aspersit, dicens: Hic sanguis testamenti quod mandavit ad vos Deus. Etiam tabernaculum, & omnia vasa ministerii similiter aspersit: & omnia penè in sanguine secundùm Legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio. Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis.*

20. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei.* Ex. S. Luca perspicuum est id dictum à Christo ante panis & vini consecrationem. Sed quia vini mentio hîc præcesserat, visum est S. Matthæo id dictum hîc subtexere. Genimen ergo vitis non vocatur quod benedictio consecravit, sed quod natura formavit. Sic autem habet S. Lucæ Textus: *Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in Regno Dei. Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos. Dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis, donec Regnum Dei veniat. Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnavit, dicens: Hic est calix, Novum Testamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Horum igitur verborum sensus est: Hæc ultima cœna est, quam vobiscum facio, hoc ultimum Pascha quod vobiscum celebro. Non bibam in posterum de hoc vino quod in cœna & in Paschali calice bibimus, donec bibam illud longè alterius generis, longè præstantius atque jucundius in cœlo. *Vinum novum*, lætitiam scilicet immortalem, quæ per vinum adumbrata est in Psalmis: *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ & torrente voluptatis potabis eos, &c.* Quam & his verbis Christus significavit, quibus compellavit Apostolos post sacrorum Mysteriorum dispensationem: *Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo.* Non est autem inusitatum ut idem nomen duobus sensibus serviat in eadem oratione, proprio & methaphorico, ut in ista Domini sententia, *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos:* Priori parte *mortui* metaphoricè, posteriori verè mortui appellantur. Et in illa: *Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum:* Primùm *aqua* propriè, deinde metaphoricè sumitur. Ita & hîc: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei:* priori parte sententiæ *genimen* seu fructus *vitis* propriè sumitur; posteriori verò parte metaphoricè pro cœlestibus immortalis vitæ deliciis.

Lucæ 22.

Lucæ 22. 29.

Matt. 6. 2

Ioan. 4. 14. 24.

21. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti.* Cùm hymnum in gratiarum actionem dixissent Jesus & ejus Apostoli, excepto Juda qui jam abierat, exierunt versùs Montem Olivarum. Nam Getsemani erat inter Torrentem Cedron & montem ipsum, ad radicem montis. Hymnum consuetum à Christo recitatum, verisimile est. Non alium fuisse quàm Psalmos centesimum decimum quartum & sequentes usque ad centesimum

resimum decimum octavum, censent interpretes eruditi. Hunc hymnum Paschate cani solitum, quem vocabant *Hymnum magnum*, seu *Halleluia magnum*. Censent alii hunc Hymnum fuisse orationem ipsam, quam Christus ad Patrem fudit sublevatis oculis in cœlum, *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*, &c. quæ Joannis 17. referuntur. Quibus descriptis, S. Evangelista continuò subdit: *Hæc cùm dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & Discipuli ejus.* Solebant scilicet Hebræi pro re nata ex tempore hymnos componere & ad Deum fundere nullis numeris adstrictos, qualia sunt Cantica Deboræ, Annæ, Zachariæ, Mariæ, &c. & oratio illa Petri & Joannis ac reliquorum Discipulorum sive Christianorum, quæ legitur Actuum 4. vers. 24. usque ad 31. Hunc morem primi Christiani servarunt: ut colligitur ex cap. 5. Epistolæ ad Ephesios vers. 19. & ex cap. 3. Epistolæ ad Colossenses vers. 16. De hoc more Tertullianus in Apologetico: *Post aquam manualem*, inquit, *& lumina, ut quisque de Scripturis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere.*

22. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.* Omnes ab officio discipuli verique amici deficietis, minùs dignè de me sentientes, me deserentes, ignavo & mundano timore fugientes, in fide Divinitatis meæ vacillantes ista nocte, occasione eorum quæ mihi evenient, cùm me ab inimicis captum, rapi ad supplicium videbitis. Tunc fiet quod scriptum est: Percusso Pastore dispergentur oves gregis. Zachariæ vaticinium secundùm sensum citat, non verbis tenus, sibique accommodat. Confer cum Joannis 16. 31. 32. ubi narrat S. Evangelista, cùm Apostoli dixissent, *In hoc credimus quia à Deo existi*, responsisse eis Jesum: *Modò creditis? Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergaminiunusquisque in propria, & me solùm relinquatis.* Id est, *Tunc ita perturbabimini, ut etiam quod modò creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam desperationem, & suæ pristinæ fidei, ut ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopa, qui post ejus Resurrectionem cum illo se loqui nesciens, & quid ei contigerit narrans*, Nos, *inquit*, sperabamus quòd ipse redempturus fuerat Israël. *Ecce quomodo eum reliquerant, deserendo etiam ipsam fidem quà in eum ante crediderant.* Futuræ igitur infirmitatis Discipulos admonuit, & nocte eadem *omnes metu atque infidelitate turbandos*: se tamen resurgentem in Galilæam eos præcessurum esse promittit, ut infirmitatem eorum sponsione reditus sui & Resurrectionis consolaretur. *Omnes vos scandalum patiemini.* Prædicit quod passuri sunt: ut cùm passi fuerint, non desperent salutem, sed agentes pœnitentiam, liberentur. *Postquam autem surrexero, præcedam vos in Galilæam.* Præcedam vos in Galilæam patriam vestram, de qua repetenda cogitabitis, ut à Judæorum odiis & metu liberati securiùs vivatis; vobis præibo, ut Pastor gregi, vosque dispersos colligam.

23. *Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalisabor.* Ex ardenti quidem erga Dominum affectu & charitate hæc Petrus dixit, sed imbecillitatem suam, & fidem verborum Christi non attendens, de viribus suis præsumendo peccavit. *Ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.* Mirè emphatica sunt Christi verba. Negaverat Petrus se ab officio discessurum: ostendit Christus discessurum, non leviter, sed graviter, id est, non solùm fugâ, sed Magistri abdicatione. Dixerat Petrus, *Numquam*: Christus docet facturum eum, quod se facturum negabat, ea ipsa nocte antequam dies oriretur, & facturum non semel, sed ter: quod signum erat non qualiscumque infirmitatis, sed exspectoratæ constantiæ. *Antequam gallus cantet, ter me negabis.* Bis canit gallus, primùm medinoctio, deinde sub adventum lucis. Posterior cantus ut A nobilior atque alacrior, propriè vocatur gallicinium. De isto loquuntur SS. Matthæus, Lucas, & Joannes, de utroque S. Marcus: *Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.* Tota Petri negatio, trina negatio est. Hæc ante primum galli cantum cœpta, ante secundum completa est: quamquam & affectione animi, & timore Petri ante primum tota concepta sit. Sicut ergo jam mœchatus est mulierem in corde suo qui eam viderit ad concupiscendum; sic Petrus quandocumque verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare posset usque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est, quo eum trinæ negationi sufficiens timor invasit: ex quo etiamsi post primum galli cantum inciperent pulsato interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, B nec sic absurdè atque mendaciter ante galli cantum ter negasse diceretur, quando ante galli cantum tantus timor obsederat mentem, qui cum posset usque ad tertiam negationem perducere. Multò minùs igitur movere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus ante galli cantum cœpta, etsi non ante primum galli cantum peracta est.

24. *Ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes Discipuli dixerunt.* Bona fide, bono animo id dixit Petrus, boni propositi sibi conscius, sed neque virium suarum imbecillitatem, neque periculi ingruentis magnitudinem, neque Christi verba satis considerans. *Et Petrus de ardore fidei promittebat, & Salvator quasi Deus futura noverat.* Christi tamen prædictione *non cogitur* Petrus *ad negandum, sed instruitur ad cavendum.... Magnam* C *charitatem*, quâ Dei mandata fiunt, *Petrus nondum habuit, quando timore ter Dominum negavit.* Timor *enim* non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. *Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino:* Animam meam pro te ponam: *Putabat enim se posse, quod se velle sentiebat. Et quis istam etsi parvam dare cœperat charitatem, nisi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Par voluntas, bona quidem, sed imperfecta erat cæteris Discipulis, qui Petro ardore fidei, & animi constantiâ videri noluerunt inferiores: *Similiter & omnes Discipuli dixerunt.*

25. *Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Getsemani, & dixit Discipulis suis, Sedete hîc donec vadam illuc, & orem.* Venit Jesus cum Apostolis in prædium seu agrum, cui nomen Getsemani, id est *Torcular olei*, propter Montem Olivarum, ad cujus radices situs erat. Et dixit Discipulis suis, Manete hîc, in anteriore scilicet horti parte, dum paulò ulteriùs secedam orationis gratiâ. *Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi*, Jacobo & Joanne, (quibus arcana sua lubentiùs credebat, & qui gloriam ejus in Transfiguratione viderant) *cœpit contristari, & mœstus esse*; vehementer angi, & animo pene deficere, *tædere & pavere*, ut habet S. Marcus; sive *obstupescere*, secundùm vim Græci verbi, id est, metu gravissimo imminentium malorum agitari & concuti. *Cœpit contristari, & mœstus esse.* Non subitò animum Christi invaserunt mortifera illa tristitia, anxietas, metus; non præter voluntatem (ut nobis accidit) sed sponte, ad imperium rationis, cujus se- E renitatem ne minimùm quidem obnubilarunt; quando, quomodo, & quantùm voluit. *Non animi infirmitate, sed potestate turbatus est, ne nobis desperatio salutis oriatur, quando non potestate, sed infirmitate turbamur. Non ergo aliquo est cogente turbatus, sed turbavit semetipsum, quod de illo evidenter expressum est, quando Lazarum suscitavit..... Affectum quippe humanum, quando oportuisse judicavit, in se ipso potestate commovit, qui hominem totum potestate suscepit.* Ut veritatem probaret assumpti hominis verè quidem contristatus est, sed ne passio in illius animo dominaretur, *per propassionem cœpit contristari.* Denique *Hos motus ita cum voluit*

Matt. 14. 30.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 3.

Zachar. 13. 7.

S. Hieron. in hunc locum. S. Ambros. lib. 10. in Lucam. 1. Joan. 4. 18. Joan. 13 37.

S. August. Tract. 103. in Joannem.

Luc. 24. 1.

S. Hilar. in hunc locum.

S. August. lib. de Gratia & lib. Arbitrio c. 17.

S. Hieron. in hunc locum.

S. August. Tract. 60. in Joann.

S. August. lib. 14. de Civitate Dei c. 9.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hilar. in hunc locum.

S. Joannes Chrysost. Hom. 83. in Matt.

animo susceptit humano, sicut cùm voluit factus est homo : & *ejus infirmitas fuit ex potestate.*

26. *Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hîc, & vigilate mecum.* Mortiferâ tristitiâ animus meus undequaque obsessus est, dolores mortis
Psal. 116. in animum meum penetrarunt. *Circumdederunt me dolores mortis.* Ita vocantur dolores maximi, & quales in procinctu mortis esse solent, quibus non immeritò comparatur horror ipse mortis, & quidem tam acerbæ, tam ignominiosæ. Manete hîc, & vigilate mecum, ut vigilantiæ & orationis societas vobis præsidio sit adversùs tentationem imminentem ; præsentia vestra mihi sit solatio. Manete hîc, & vigilate, ut eorum quæ mihi accidunt suo tempore testes sitis.

27. *Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Et progressus pusillum etiam à tribus illis selectis Apostolis, (more hominum quos pudet æstuantis animi motus in oratione coram aliis effundere ;) ita tamen ut ab his videri audirique posset, procidit in faciem suam, ut corporis habitu summam animi demissionem ac humilitatem, & extremam inferioris appetitus desolationem
Heb. 5. 7. Luc. 22. 42. significaret. Orabat autem *cum clamore & lachrymis*, hunc in modum : *Pater mi, si possibile est*, si tua decreta ferunt ut alio modo tuæ gloriæ hominumque saluti consulatur: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.*... Abba, *Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me.* Hæc igitur verba, *Si possibile est*, dubitationem Christi de rei possibilitate aut de Patris
Marci 14. 36. S. Aug. lib. 3. de Consensu Evang. c. 4. omnipotentiâ non exprimunt: non enim dixit, *si facere potes* ; sed, *si fieri potest:* fieri autem potest quod ille voluerit. Sic itaque dictum est, *si fieri potest*, ac si diceretur, *si vis.* Manifestavit enim Marcus quo sensu accipiendum sit, *si fieri potest*, quando Christum dixisse refert, *Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt.* Hæc enim ostendunt, non ex impossibilitate, sed ex Patris voluntate dictum esse, *Pater mi, si possibile est transeat à me calix iste* ; Acerbissimæ mortis genus à me averte. Naturæ desiderium & inferioris appetitus repugnantiam exprimit. Naturalis enim appetitus refugit mortem: sed rationali voluntate naturale illud desiderium, ac repugnantiam sentientis appetitûs subjicit divinæ voluntati. In Christo itaque contraria desideria non fuerunt, sed diversa: primum naturale, & quidem conditionatum, quo secundùm affectum sentientis appetitûs, & infirmitatem assumptæ carnis, optasset à morte acerbissima & ignominiosissima liberari, si Pater voluisset: alterum rationale & absolutum, quo voluntatem suam Patris decreto penitùs submisit, factus obediens usque ad mortem crucis: quam animi summissionem, voluntatisque suæ ad voluntatem Patris accomodationem perfectissimam hac postrema orationis suæ parte significat:
S. Hieron. in hunc locum. *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu* vis, fiat. *Revertens in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter renuerat, ex Dei Filiique confirmat.* Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. *Non, inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tuâ voluntate descendi.*

28. *Et venit ad Discipulos suos: & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis unâ horâ vigilare mecum? Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Id Petro præcipuè dixit, quasi cæterorum capiti, & ei qui de se nimis pollicendo aliis præiverat: in ipso tamen omnibus Discipulis eorum ignaviam exprobrando dixit: Ita ne? Non potuistis unâ horâ vigilare mecum? Siccine promissa vestra tam magnifica impletis? Me non solùm vigilante, sed orante, sanguineo sudore perfuso, cum morte luctante, tranquillè dormitis, qui me dormiente vigilare pro me debebatis. Vel propter vos vigilate, & orate, ut vigilantiâ precibusque vestris impetretis potentius ac robustius gratiæ victricis auxilium, in his gravissimæ tentationis angustiis vobis necessarium, ne à satana oppugnati, succumbatis. *Impossibile est humanam animam non tentari. Unde & in oratione Dominica dicimus* : Ne nos inducas in tentationem, *quam ferre non possimus. Non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes.* Ergo & impræsentiarum non ait: *Vigilate & orate ne tentemini*, sed, *ne intretis in tentationem*: hoc est, *ne tentatio vos superet & vincat, & vos intra cassès teneat.* Rationem porrò subdit, cur ipsis timendum sit, gratiæque robustioris auxilium implorandum: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Animo quidem benè in me affecti estis, & ex gratiæ meæ dono prompti estis & alacres ad resistendum tentationi, sed carnis infirmitatem cogitate, quæ ad affectus naturales & spiritali voluntati contrarios edomandos, scilicet vitæ curam dolorumque fugam, nullas per se vires habet. B Hanc infirmitatem carnis pulchrè describit Apostolus Rom. 8. 3. *Nam quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.*

S. Hieron.

29. *Iterum secundò abiit, & oravit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hæc oratio eadem est quæ prior, quamvis aliqua in verbis varietas esse videatur: unde S. Marcus ait: *Et iterum abiens, oravit, eumdem sermonem dicens:* Pater mi, quandoquidem decrevisti ut hunc calicem bibam, ut hæc patiar omnia, idque mortis genus C subeam, tua circa me voluntas, precor impleatur. *Et venit iterum* ad Discipulos suos, ut eos officii sui admoneret, *& invenit eos dormientes* Præ tristitia, ut explicat S. Lucas. Ex mœrore enim torpor somnolentus oritur. *Erant enim oculi eorum gravati.* Et *relictis illis iterum abiit, & oravit tertiò, eumdem sermonem dicens.* Oravit tertiò, ut perseverandum in oratione exemplo suo doceret. Ternarius numerus in precibus iterandis solemnis. 2. Cor. 12. 8. *Propter quod ter Dominum rogavi.* Idem numerus rei perfectioni & constantiæ declarandæ servire solet. Unde Joannis 21. Christus ter Petrum interrogat, *Simon Joannis diligis me plus his?* Ter Petrus respondet, *Tu scis Domine, quia amo te.* Oravit autem *eumdem sermonem dicens*, hoc est, in eamdem D sententiam, & eamdem rem petens.

Luc. 22. 45.

30. *Tunc venit ad Discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Tempus præteriit quo vigilando poteratis mihi esse solatio: dormite jam, & requiescite, per me licet. *Sufficit* quod Marci 14. S. Augustin. lib. 3. de Consensu Evang. c. 4. hucusque vigilastis. Quæ verba exprobrantis potiùs sunt quàm permittentis. Cæterùm jam vos satis excitabit periculum præsens. Imminet articulus temporis à Deo definitus, quo tradar in manus flagitiosorum hominum, Gentilium, Militum Romanorum, Sacerdotum & Magistratuum Judæorum, qui mortem meam decreverunt. *Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.* Obviàm illis eamus, ut comprehensionem meam S. Hieron. in hunc locum. divinæ dispensationis esse pateat, non humanæ infirmitatis ; ipsique hostes me ultro ad mortem pergere agnoscant, meaque confidentiâ & intrepidi animi tranquillitate confundantur. Jam appropinquat Proditor.

31. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi.* Vix sermonem compleverat, cùm Judas unus ex duodecim Apostolis, non merito, sed numero, & ex Apostolo jam factus proditor Magistri, & dux sceleratorum hominum, in conspectum se dedit, & cum eo Præfectus Vigilum, seu Tribunus Romanæ cohortis ad Templi custodiam per festos dies destinatæ, cum sua cohorIoan. 18. 2. te, & *ministri* sive satellites à Sacerdotibus & Pharisæis missi ; simul & aliqui *Principes Sacerdotum, & Magistratus Templi, & Seniores.* Milites autem & mi- Luc. 22. 52.

nistri missi erant à Synedrii magni Senatoribus, quibus Pilatus Præses Romanus cohortem illam concesserat, permisso pro Paschali tempore in eam custodiam imperio. Armis autem muniti erant, metuentes ne Christi Discipuli vim vi repellere conarentur, illumque de manibus illorum eriperent.

32. *Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum.* Judas proditor dedit illis signum, præcipuè militibus Romanis, qui Jesum non noverant, ne in persona errarent, aut Jesus nescientibus eis pertransiret, quod & aliàs fecit; & tunc factum esset, si voluisset. Duas in Christo fuisse formas seu figuras Origenes ait, idque velut ex Traditione acceptum refert: unam secundùm quam eum omnes videbant; alteram secundùm quam transfiguratus est coram Discipulis in monte, & unicuique apparuisse sicut erat dignus: propter hujusmodi ergo transfigurationes ejus illos indiguisse signo. Verùm quænam sit hæc Traditio, non liquet, nec videtur consentanea veritati, vel ad hunc locum pertinere, cùm unam tantùm Christi figuram Judas vidisset ac nosset. Ait quidem S. Hieronymus, quòd *quia eum fortè audierat in monte transfiguratum, timebat ne simili transformatione nunc è manibus ministrorum elaberetur.* Sed unde audierat Judas, quòd revelari prohibuerat Christus, donec à mortuis resurrexisset? Quemcumque *osculatus fuero, ipse est* quem quæritis, *tenete eum*; &, ne fortè elabatur, *ducite cautè* (ut apud Marcum habetur.) Hoc autem signum elegit partim ficta in Magistrum reverentiâ, partim *Discipuli verecundiâ*, non eum palam tradere ausus hostibus, sed simulato officio. Osculum enim Hebræis non solùm valedicentibus, aut post longam absentiam redeuntibus erat usitatum, verùm etiam dilectionis pignus. Unde Christus Simoni Pharisæo ait: *Osculum mihi non dedisti.* Eaque *osculi pacis, osculi sancti* consuetudo apud veteres Christianos mansit, ut discimus ex Apostolo *Rom.* 16. 16. & alibi passim, & ex *Act.* 20. 37. ex Justino Martyre in Apolog. Tertulliano lib. *De Oratione*, & lib. 2. *Ad Uxorem*, & aliis.

S. Joannes Chrysost. hom. 82. in Matt.

Origenes in Matt.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hieron.

Lucæ 7. 45.

33. *Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Juda, quem etiamnum diligo, cui bene volo, cujus perditionem doleo, ad quid venisti? Cur osculum libas, proditor? Cur dux factus es hostium meorum, si amicum te simulabas? Lucæ 22. 48. *Juda, osculo Filium hominis tradis?* Tunc Judas qui cohortem paululùm anteverterat, ad eam regressus est, eaque contigerunt quæ Joannes narrat de turbis prostratis, dicente Jesu, *Ego sum.* Si enim ante osculum contigissent, osculi signo non fuisset opus. *Tunc accesserunt*, propria Christi voce edocti quòd ille esset, quem quærebant, Jesus Nazarenus, & eo permittente ac eorum viribus cedente, manus in eum injecerunt, & *tenuerunt eum.*

Joan. 18.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 5.

34. *Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus.* Petrus, qui gladium ad Christi defensionem sumpserat, occasione verborum ejus, *Qui* gladium *non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, & responsionis ejus ad verba Discipulorum dicentium, *Domine ecce duo gladii hîc*: quibus dixit Jesus, *Satis est*: Petrus, inquam, eo quo fervebat animi ardore, gladium exemit, ictumque direxit in caput servi Principis Sacerdotum, qui cæteris audacior & ferocior primus in Jesum irruebat: sed Deo ictum moderante, servoque declinante, illius auriculam *dexteram* dumtaxat amputavit, quem contactu suo sanavit Christus auriculâ restitutâ. Servo nomen *Malchus.*

Lucæ 22.

Lucæ 22. 36. & 38.

Luc. 22.

35. *Tunc ait illi Jesus*, Petro scilicet: *Converte gladium tuum in locum suum*, in vaginam reconde. *Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Omnes qui gladium privatâ auctoritate distrinxerint, digni sunt qui gladio pereant. *Ille utitur gladio* (inquit S. Augustinus) *qui nulla superiore ac legitima potestate vel jubente vel concedente, in sanguinem alicujus armatur. Nam utique Dominus jusserat ut ferrum Discipuli ejus ferrent, sed non jusserat ut ferirent. Quid ergo incongruum, si Petrus post hoc peccatum factus est Pastor Ecclesiæ, sicut Moyses post percussum Ægyptium factus est Rector Synagogæ? Uterque enim non detestabili immanitate, sed emendabili animositate justitiæ regulam excessit: uterque odio improbitatis alienæ; sed ille fraterno, iste Dominico, licèt adhuc carnali, tamen amore peccavit. Re-* secandum *hoc vitium vel eradicandum; sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ità ferendis virtutibus excolendum.*

S. August. lib. 22. contra Faustum c. 70.

36. *An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum? Quemodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Si mortem fugere vellem, si hostibus meis resistere, nonnè possem rogare Patrem meum, ut mihi Angelos mittat auxilio; & absque morâ pro vobis duodecim Discipulis meis, hominibus infirmis & imbellibus, exhiberet mihi, non duodecim Angelos dumtaxat, sed duodecim legiones Angelorum? Alluśit ad Militiam Romanam, in qua duodecim legiones justum constituebant exercitum. Legio apud Romanos sex hominum millia continebat. Duodecim legiones pro ingenti numero Angelorum positæ. Verùm si hostium meorum me comprehendere, vincire, & morti tradere volentium consilia & conatus impediantur, *Quomodo implebuntur Scripturæ*, quæ docent, *quia sic oportet fieri?* id est, me capi, & ad mortem duci. Isaiæ 53. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

Vegetius. S. Hieron. in hunc locum.

37. *In illa hora dixit Jesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis.* Conversus Jesus ad turbas, præcipuè verò ad Duces, quibus & alii aderant è Sacerdotum & Senatorum numero, dixit: Siccine ad me capiendum intempesta nocte, ac si homo facinorosus essem, ac latro cum armatâ manu existis? Si talis sum, quare me non cepistis apud vos quotidie docentem in Templo, ubi facilè & sine strepitu id fieri posse videbatur; se Dei providentia id tunc inhibuit; quod modò sapientissimo consilio permittit. Confer cum Lucæ 22. 53. *Cùm quotidie vobiscum fuerim in Templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.*

38. *Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum*: ut exitum haberet decretum Patris de Christi Passione & morte Per Prophetas pridem enunciatum. *Et utique Sacramentum passionis ipsius, figurari in prædicationibus oportuerat: quantoque incredibile, tanto magis scandalum futurum si nudè prædicaretur: quantoque magnificum, tanto magis obumbrandum, ut difficultas intellectûs gratiam Dei quæreret.*

Tertull. lib. Adversùs Judæos c. 10.

39. *Tunc Discipuli omnes, relicto eo, fugerunt*; alii citiùs, alii seriùs, timore humano ne à Judæis caperentur. Sic impletum est Prophetæ vaticinium, ipsius Christi verbis paulò ante confirmatum: *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis.*

40. *At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant.* Jesum ad Annam Caiphæ socerum primùm ductum fuisse S. Joannes testatur: inde duxerunt ad Caipham anni illius Pontificem, cujus in ædibus congregatum erat Concilium. *Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.* Petrus charitate in Dominum, quamvis parvâ & infirmâ tractus, illum sequebatur, sed à longè, quia cùm perfecta charitas non esset, foras non mittebat timorem. Secutus est autem eum

usque in aulam Principis Sacerdotum: & introductus ab ostiariâ, precibus illius Discipuli qui notus erat Pontifici, ut refert S. Joannes, sedebat ad ignem cum ministris, dolorem premens, & simulans audaciam, ne notaretur.

41. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium, quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Novissimè autem venerunt duo falsi testes. Et dixerunt: Hic dixit, Possum destruere Templum Dei, & post triduum reædificare illud.* Quæstionem habentes in caput Jesu, conabantur à testibus aliquid elicere quod ad eum damnandum valeret. Et neminem invenerunt, qui adversùs ipsum aliquid proferret, quod capitale posset videri. Tandem duo falsi testes accesserunt, ut non unius, sed duorum ore, velut sufficienti ac legitimo testimonio damnari posset. Verè falsi testes appellantur ob depravata Christi verba: neque enim dixerat Christus, *Possum destruere Templum hoc* MANUFACTUM, ut addit S. Marcus; sed, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud:* neque de Templo Jerosolymitano dixerat, sed *de templo corporis sui.* Hinc S. Marcus observat, *conveniens non fuisse testimonium illorum*, sive ad Christi damnationem sufficiens, ne illud quidem quod maximè pertinebat ad invidiam illi conflandam: nihil enim mali Templo ominatur qui demoliturum se dicit, si se mox restituturum addat; neque pollicitatio utcumque vana, capite luenda fuisset.

Ioan. 2. 19. & 21.

Marci 14. 59.

42. *Et surgens Princeps Sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea quæ isti adversùm te testificantur? Jesus autem tacebat.* Ira præceps & impatiens non inveniens calumniæ locum excutit de solio Pontificem. Quantò Jesus tacet ad indignos responsione suâ falsos testes, & Sacerdotes impios; tantò magis Pontifex furore superatus eum ad respondendum provocat, ut ex qualibet occasione sermonis locum inveniat accusandi. Nihilominus Jesus tacebat. Sciebat enim quasi Deus, quicquid respondisset, torquendum ad calumniam. *Jesus autem tacebat*, ut impleretur Isaiæ vaticinium: *Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

S. Hieron. in hunc locum. S. Ioannes Chrysost. Hom. 85. in Matt.

Isaiæ 53. 7. Act. 8. 32.

43. *Et Princeps Sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei.* Præcipio tibi Dei veri nomine & auctoritate, cujus sum Minister, ut veritatem proferas, cujus ille testis sit & judex: ut dicas nobis, si tu es Messias, Rex Israël, nobis promissus & expectatus; & Filius Dei, non adoptione tantùm, ut viri justi, sed naturâ. Eò tendebat illa adjuratio, ut Christum blasphemiæ reum damnaret, si Filium Dei se esse responderet, ut sperabat responsurum, si divini nominis religione premeretur.

Lucæ 22. 66.

44. *Dicit illi Jesus: Tu dixisti. Verumtamen dico vobis: Amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris Dei, & venientem in nubibus cœli.* Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non silet ampliùs Christus, sed respondet Pontifici, tum ne divini nominis interpositam auctoritatem contemnere videretur; tum ne silendo negare censeretur veritatem, cui ut testimonium perhiberet, illamque prædicaret, in mundum venerat; veritatem pro cujus confessione tot Martyres sanguinem fundere debebant; cujus fides erat fundamentum Ecclesiæ. In eòdem concilio repetitæ interrogationi respondit Jesus, primùm, quod Lucas refert: *Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.* Deinde cùm per Deum vivum à Pontifice adjuratus esset: *Tu dixisti*, Vel ut Lucas refert: *Vos dicitis, quia ego sum.* Quæ responsio expressa ac perspicua fuit, æquivalens illi, *Ego sum*, quam his ipsis verbis exprimit S. Marcus. Verumtamen licèt mihi affirmanti me Filium esse Dei non credatis, id tandem aliquando agnoscetis vel inviti, cùm id reipsa demonstrabo universo hominum generi. Deinceps enim me, quem modò ut vilem homuncionem contemnitis, judicatis, & morti addicitis, post Resurrectionem & Ascensionem in cœlos meam, ex effectis cognoscetis & experiemini à dextris Dei sedere, naturâ, imperio, potestate, honore, Majestate Deo æqualem. Id verò tùm maximè cognoscetis, cùm me in fine mundi venientem in nubibus cœli videbitis, ut vivos & mortuos judicem, ac inter illos vos qui hic judices sedetis, ad quorum tribunal habitu rei nunc sto & respondeo. Alludit ad duo Scripturæ oracula de Filio Dei, Psalmo scilicet 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* Et Dan. 7. 13. *Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat.*

Lucæ 22. 67.

45. *Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi responderunt: Reus est mortis.* Scidit vestimenta sua, quasi in horrorem blasphemiæ, cujus reum declarabat Jesum. Hic autem mos vestimenta scindendi vel in signum doloris, vel in execrationem blasphemiæ, Judæis solemnis fuit, Scripturâ teste. Eruditi quidam interpretes, cùm antiqui, tum recentiores observant, nullo umquam casu licuisse summo Pontifici vestem lacerare, idque ex *Levitici* 21. 10. colligunt. Verùm illa prohibitio ad causam funebrem dumtaxat pertinet, ut consequentia ostendunt. Alioqui in luctu publico etiam Pontifex Maximus discindebat vestimenta, ut constat ex 1. *Machab.* 11. 71. & ex Josepho. Hunc tamen Levitici locum S. Leo respexit, Sermone 55. scribens: *Caiphas ad exaggerandam auditi sermonis invidiam, scidit vestimenta sua: & nesciens quid hâc significaret insaniâ, sacerdotali se honore privavit. Ubi est, Caipha, rationale pectoris tui? Ubi continentiæ cingulum? Ubi superhumerale virtutum? Mystico illo sacratoque amictu ipse te spolias, & propriis manibus Pontificalia indumenta discerpis, oblitus præcepti illius quod legeras de Principe Sacerdotum*: De capite suo cidarim non deponet, & vestimenta sua non dirumpet. *Tu verò à quo jam alienabatur hæc dignitas, ipse tibi es executor opprobrii, & ad manifestandum finem veteris Instituti, pertinet eadem diruptio Sacerdotii.* Eadem cogitatio S. Hieronymi mentem ante subierat: *Scidit autem vestimenta sua,* (inquit) *ut ostendat Judæos Sacerdotii gloriam perdidisse, & vacuam sedem habere Pontifices.* Et certè eadem mystica significatio scissæ vestis, ablationem Regni portendit Saüli 1. *Reg.* 15. 28. & Regni divisionem Salomoni 3. *Reg.* 11. 31. Judices porrò restes facit Pontifex iniquissimus, accusator ipse & judex. *Quid adhuc*, inquit, *egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam*, siquidem & Christum & Filium Dei se profitetur. At quærere oportuit, an non in ipsum vaticinia Prophetarum congruerent, an non apertissimis miraculis probasset se Christum & Dei Filium esse. His illi præteritis pro manifesto sumunt, Jesum, Christum & Filium Dei esse non posse: & sententias à Caipha rogati, iniquissimo præjudicio respondent dignum esse morte: *Reus est mortis.* Quæ quidem sententia etsi capitalis non esset, cùm à Judæis capitalium judiciorum potestatem Augustus abstuliisset; eò tamen spectabat ut Judæi Senatores salva religione Jesum accusare possent apud Romanum Præsidem, ejusque supplicium flagitare, Legem contra blasphemiæ reos pœnam capitis decernentem *Levit.* 24. 16. allegantes.

Genes. 37. 29. 34. & c. 44. 13. Num. 14. 16. Iudic. 11. 35. 4. Reg. 19. 1 Ierem. 36. 24. Act. 14. 13. S. Hieron. in hunc locum.

Levit. 21. 10.

46. *Tunc exspuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt: dicentes, Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit?* Cùm hoc præjudicatum in Jesum audissent *qui tenebant illum*, ut ait S. Lucas, & quidam etiam Senatores, ut Marcus innuit, & Ministri, exspuerunt in sacram ejus faciem, quod genus contumeliæ gravissimum, signumque summi contemptûs & abominationis, *Numer.* 12. 14. & *Deuteron.* 25. 9. *Et colaphis eum cæciderunt*, contracto pugno caput ejus & tempora ferientes. Alii autem alapas illi impingebant planâ palmâ. Hinc totum Christi caput tuber, tota facies livida.

Velatis porrò ejus oculis, ne percutientes videret, illi in-
Marci 14. sultabant, dicentes: *Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit?* Prophetiçæ illius dignitati illudebant. Tu qui Prophetæ & Christi nomen tibi arrogas, dicas nobis quis hanc alapam vel hunc colaphum tibi impegit. *Prophetiza* (inquiunt) Prophetarum enim erat non tantùm futura prædicere (quod propriè vos significat) sed & alia aperire quæ naturali cognitione sciri nequibant. Confer cum Isaiæ 1. vers. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem non averti ab increpantibus & conspuentibus in me.... Posui faciem meam ut petram durissimam.* Et cap. 53. 2. 3. 4. & 5. *Non est species ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus, & despectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.*

47. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.* Dum hæc agerentur, Petrus erat in aula Principis Sacerdotum, deorsum, ut observat S. Marcus, in inferiori parte ædium, sedens ad ignem cum ministris, ut rei exitum videret. Et accessit ad eum ancilla summi Sacerdotis janitrix, dicens: Et tu sectator eras & discipulus Jesu Galilæi. Contemptûs causâ Galilæum vocabant, quòd in Galilæa ut plurimùm versatus esset, & plerique ejus Discipuli Galilæi essent. Sic Julianus Apostata Christum *Galilæum*, & Christianos *Galilæos* per contemptum appellare solebat. Petrus verò palam & coram omnibus negavit se Jesu discipulum esse, dicens: *Nescio quid dicis.* Sive, ut Marcus refert: *Neque scio, neque novi quid dicas.*

48. *Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem.* Cùm Petrus *foras* exiret *ante atrium*, gallo primùm cantante nullatenus commotus est. Quem euntem & redeuntem cùm alia ancilla intuita esset, circumstantibus dixit: *Et hic erat cum Jesu Nazareno.*
Marci 14. 68. S. Lucas secundam illam negationem Petri referens,
Lucæ 22. 58. ancillæ non meminit, sed ait: *Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo, non sum.* Utrumque contigit. Ancilla id dixit ministris ad focum sedentibus: tum alius ancillæ monitione excitatus Petrum ipsum compellavit dicens: *Et tu de illis es.* Eamdem negationem Joannes refert his
Joan. 18. 25. verbis: *Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.* Ex quo paret, non illam tantùm alteram ancillam, quam Matthæus & Marcus commemorant, sed & alium quem commemorat Lucas, ea cum Petro egisse, quæ illi Evangelistæ referunt. Et liquidò colligitur collatis hac de re omnium
S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 6.
Evangelistarum testimoniis, non ante januam secundò Petrum negasse, sed intus in atrio ad ignem. Matthæum verò & Marcum, qui commemorarunt eum exiisse foras, regressum ejus brevitatis causâ tacuisse. Mendacii porro & negationis repetitæ gravitatem perjurio cumulavit Petrus. Sic peccatum suo pondere ad aliud trahit.

49. *Et post pusillum accesserunt qui stabant; & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cœpit detestari & jurare quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.* Post breve temporis intervallum, *quasi unius horæ*, ut S. Lucas notat, accesserunt qui stabant ad ignem, Malchi cognato præeunte, ut ex S. Joanne discimus, & dixerunt Petro: Tu certe ex discipulis es hominis illius: nam pronuntiatio tua te Galilæum esse docet. Alius scilicet Galilæis erat pronuntiandi modus, alia dialectus quàm Jerosolymitis, eaque durior, rudis, & incondita. Accedebat & aliud indicium à cognato Malchi, qui Petrum à se in horto visum meminerat, & affirmabat. *Tunc cœpit detestari*, id est, se diris omnibus devovere, sibi anathema imprecari, *& jurare quia non novisset hominem*, tantùm abesse ut discipulus ejus esset. Et continuò, *adhuc eo loquente*, ut Lucas refert, gallus *iterum* cantavit; ut Christi prædictionem veram esse appareret. Petri crimen gravissimum nonnulli nimis elevant, quosdam Patres (ut illis videtur) secuti, inter alios S. Ambrosium libro 10. in Lucam, ubi multa habet oratorio stylo ad extenuandum Petri peccatum; & S. Leonem Sermone 58. Contra, S. Hieronymus Epist. 149. ad Marcellam, Petrum cum ancillæ interrogatione perterritus Dominum negavit, in Filium hominis, non in Spiritum sanctum peccasse ait, & *ridiculam* eorum *interpretationem* vocat, qui non Christum eum negasse, sed hominem asserunt; & mendacem illos facere Salvatorem, qui se, hoc est Filium Dei, à Petro negandum prædixerat. Eamdem interpretationem luculentè refellit S. Augustinus Tractatu 66. in Joannem.

50. *Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.* Simul & galli cantu, & Domini aspectu excitatus ad pœnitentiam est: *Conversus* enim *Dominus respexit Petrum* (inquit S. Lucas) non corporis oculis, siquidem Petrus erat in exteriore atrio, Jesus autem in superioribus ædium partibus, in interiori aula audiebatur, illudebatur, & cædebatur. Quod igitur à S. Luca scriptum est, *Respexit eum Dominus: intus actum est, in mente actum est, in voluntate est. Misericordiâ Dominus latenter subvenit, cor tetigit memoriam revocavit, interiore gratiâ suâ visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lachrymas movit & produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adjuvando adest voluntatibus & actionibus nostris: ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis.*
S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 6. & lib. de Gratia Christi c. 45.

Et egressus foras, extra Caiphæ domum, ad declinandum impiorum consortium, per quod lapsus erat; & ut in secessu erumpentibus ubertim lachrymis, & dolori, quo amor pœnitens cor ejus compungebat, locum daret, *flevit amarè.*

Sensus Moralis.

I. ET *factum est, cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Post sermonem quo venturum se Dominus ad judicium in gloria & majestate dixerat, nunc passurum se admonet, *Ut Sacramentum crucis admixtum esse gloriæ*
S. Hilar. c. 28. in Matt. *æternitatis agnoscerent.* Per crucem scilicet ad gloriam pervenitur. *Certa atque secura est exspectatio beatitudi-*
S. Leo serm. 46. *nis, ubi est participatio dominicæ passionis.* De cruce sua ac passione loqui amat Jesus, & tranquillo sedatoque animo loquitur, ut crucem amare, Christi passionem jugiter meditari, de illa frequenter loqui discamus, ad ejus amorem in nostris ac proximorum cordibus accendendum, *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confu-* Heb. 12. 2. *sione contemptâ, atque in dextera sedis Dei sedet.* Præsertim verò Paschatis celebrationi crucis amor, & præparatio ad res quaslibet adversas tolerandas, quibus nos Deus probare voluerit, conjungi debent. Duo Paschata Christus conjungit, typicum & verum. *Scitis quia post biduum Pascha fiet*, (inquit Apostolis) *& Filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Non ait, Pascha veniet, ne legale Pascha dumtaxat his verbis designare videretur, sed, Pascha fiet; verum scilicet ac novum, quod per vetus illud adumbratum est; de quo Apostolus scribit:

1.Cor.5.7 *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Post duos dies clarissimi luminis, veteris ac novi Testamenti, verum
Exod. 12. pro mundo Pascha celebratur. Pascha nominatur à transitu, eo quòd Exterminator videns sanguinem in foribus Israëlitarum, pertransierit, nec percusserit eos.
S. Hieron. in hunc locum. *Transitus autem noster, id est Phase, ita celebratur, si terrena & Ægyptum dimittentes, ad cœlestia festinemus.* Quoties sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum sumimus, toties Pascha celebramus: sed ut dignè celebremus, dare debemus operam ut Christo commorianur & configamur in cruce, ut carnalis vitæ mortificatione
1. Cor. 9. 26. in nobis impleatur quod Apostolus scribit: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Tradat nos amor Deo ut victimam, tradat veterem nostrum hominem crucifigendum; tradat sicut Deus Filium suum pro nobis tradidit. *Et Filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Non dixit à quo tradendus esset, ut verbum illud ad omnes referatur qui eum tradituri erant. Sed non omnes
Origenes Tract. 35. in Matt. eodem proposito tradiderunt. *Deus enim tradidit eum propter misericordiam circa genus humanum, quòd unico Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: Judas propter avaritiam: Sacerdotes propter invidiam: Diabolus propter timorem ne avelleretur de manu ejus genus humanum per doctrinam ipsius; non advertens quoniam magis eripiendum erat per mortem ipsius. Traditus*
Col. 2. 15. *est enim ad crucifigendum, ut exuens principatus & potestates, de illis triumphet in ligno.*

2. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi,* &c. *& concilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.* Concilium istud confirmatio fuit alterius præcedentis, quod S. Joannes commemorat cap. 11. Evangelii sui, vers. 46. & 47. *Collegerunt* (inquit) *Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.* Prudentia carnis huic tenebrarum concilio præsidebat, sed adversùs se ipsam agebat incauta. Mala scilicet quæ vitare volebant Judaici Sacerdotes & Magistratus, in ca-
Psal. 9. 16 put ipsi suum ac perfidæ gentis arcessebant. Sic *infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.* Quàm multi etiamnum, adversùs Jesum concilium faciunt ut eum dolo teneant, & occidant! 1. Hæretici, qui verborum fallaciis homines decipiunt, *Interfectores veritatis*, (ut loquitur Tertullianus.) 2. Catholici, etiam Sacerdotes, qui adversùs Doctores & Prædicatores Moralis Evangelicæ, adversùs Ecclesiasticæ Disciplinæ vindices, adversùs impugnatores indulgentiorum & molliorum opinionum, quæ animas interficiunt, & viam salutis dilatant, quam angustam & arctam Christus esse docuit, persecutiones movent, calumniis ipsos vexantes, crucem illis figentes: quibus illud Prophetæ con-
Psal. 49. 19. venit: *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos: sedens adversùs fratrem tuum loquebaris, &*
Rom. 1, 18 *adversùs filium matris tuæ ponebas scandalum.* Hi Christum tradunt religionis specie, dolo tenere volunt, *Veritatem in injustitia detinentes*, dum impedire conantur malis artibus ne liberè doceatur & prædicetur: Christum occidunt in ejus Ministris, quos linguæ gladio jugulant,
Optatus Milevit. *Fundentes sanguinem non corporis, sed honoris.* 3. Concilium faciunt adversùs Jesum, ut illum occidant, & rursus crucifigant in semetipsis, quicumque mali Christiani, sed illi præsertim dolo agunt in Jesum, qui Religionem suis utilitatibus & cupiditatibus servire facientes, opportunitate datâ leges Dei sacratissimas violare non verentur: si quando verò manus cohibent à pravo opere, dum intus iniquitas vivit in mente, non abstinent nisi humano timore, infamiæ metu, timore pœnæ, non amore justitiæ; ut Sacerdotes & Senatores Judæi, qui solo metu popularis tumultus occisionem Christi post Paschale tempus differre decreverant. *Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.* Incipiente Festivitate Paschali, qui ornare Templum, mundare vasa, victimas providere, & legitimis purificationibus sacratiorem diligentiam adhibere debuerant, parricidalis odii furore concepto, ad unum opus vacant, & in unum facinus simili crudelitate conjurant. Quid assecuturi supplicio innocentiæ, condemnatione justitiæ, nisi ut & nova mysteria non apprehenderent, & antiqua violarent? *Providentibus ergo Principibus ne in die sancto tumultus oriretur, non devotioni, sed facinori studebatur: nec religioni serviebat hæc cura, sed crimini. Diligentes enim Pontifices & solliciti Sacerdotes, seditiones turbarum fieri in præcipua solemnitate metuebant, non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet.*

3. *Cùm autem esset Jesus in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem Discipuli, indignati sunt, dicentes: Ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multò, & dari pauperibus.* Laudabilis profusio, quam pietas & charitas in Dei honorem, cultumque imperat. Illa tantùm perduntur, quæ cupiditas aut vanitas effundunt. Christus Jesus paupertatis amator, à luxu & deliciis prorsus abhorrens, effusionem unguenti pretiosi à pia muliere factam super caput suum, honoris & reverentiæ causâ, gratam habet, magnumque mysterium bono illo opere significat ad eruditionem nostram. *In omnibus* quippe *talibus rebus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Neque ullo modo quisquam sobrius crediderit, Domini pedes ita unguento pretioso à muliere perfusos, ut luxuriosorum & nequam hominum solent, quorum talia convivia detestamur. Odor enim bonus, fama bona est, quam quisquis bonæ vitæ operibus habuerit, dum vestigia Christi sequitur, quasi pedes ejus pretiosissimo odore perfundit. Ita quod in aliis personis plerumque flagitium est, in Divina vel Prophetica persona magnæ cujusdam rei signum est.* Ecclesiæ typum hæc mulier gerebat. Unguentum illud figura erat boni odoris Domi-
2. Cor. 2. 15. ni, de quo Apostolus dicit: *Christi bonus odor sumus in omni loco.* Unguentum super caput Jesu effudit. *Caput*
S. August. Præfat. in Psal. 111. *Christi Deus est. Unguentum boni operis fructus est.* Unguentum propter corporis curam mulierem sexui maximè gratum est. Igitur unguentum super Christi caput ille effundit, qui *Omnem curam corporis sui, & totum prætiosæ mentis affectum in honorem Dei laudemque transfundit.* Maria & Christi caput unxit, & pedes, capillisque suis extersit, capillitii curam immodicam & criminosam, & unguentorum abusum, quæ ad luxum adhibuerat, sumptibus non parcens ut hominibus placeret, ad peccatorum expiationem, Christique cultum convertens. *Quod sibi turpiter exhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter offerebat..... Quot in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta. Convertit ad virtutum numerum, numerum criminum: ut totum Deo serviret in pœnitentia; quicquid ex se Deum contempserat in culpa.*
S. Hilar. c. 29. in Matt. S. Gregor. M. Hom. 23. in Evang. Hinc edocemur, ut pœnitentia nostra Deo grata sit, nobisque fructuosa, implendum esse quod Apostolus
Rom. 6, 19 monet: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Visibile sacrificium invisibilis sacrificii signum est: unguenti pretiosi effusio super caput Jesu, signum est effusionis cordis co-
Psal. 61. 9 ram illo per amorem & orationem. *Effundite coram illo corda vestra.* Pretiosum certè unguentum charitas est, quæ sola bonis operibus pretium & meritum omne confert.

4. *Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Bonum enim opus operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Mariæ defensor est ac
S. Bern. serm. de fragmentis septem misericordiarum. patronus adversùs Judæ murmurationem, qui fidei, charitatis, & pietatis illius & judex est & testis. *Quis accusavit Mariam, & pro se eam oportuit respondere? Si Pharisæus murmurat, si Martha conqueritur, si scanda-*

lizantur Apostoli, Maria tacet; Christus excusat, etiam & laudat tacentem. Ille verè probatus est, quem Deus commendat. Bonum opus Mariæ prædicat; fidem laudat ac pietatem, quâ sepulturam ejus prævenit impulsu Spiritus sancti; gloriam illi ac laudem decernit tamdiu duraturam, quàmdiu prædicabitur Evangelium. Verè monumentum ære perennius, quod non tempus edax, non Aquilo impotens possit subruere. *Sic honorabitur quemcumque Rex* Christus *voluerit honorare.* Impleta Christi prædictio & promissio est. *Ubicumque prædicatur Evangelium in toto mundo, dicitur & quod hæc fecit in memoriam ejus.* Et regum quidem multorum & ducum victoriæ silentur: & multi qui civitates condiderunt, & gentes multas imperio suo subjecerunt, ne ex nomine quidem sunt cogniti. Quia autem hæc mulier oleum effudit super caput Jesu in domo Leprosi cujusdam, duodecim viris præsentibus, hoc omnes prædicant per orbem terrarum. Tempus tantum elapsum est, & memoria operis ejus non est abolita, nec porrò umquam abolebitur. Piæ mulieris devotionem & charitatem imitemur. Ungamus Domini caput, ungamus & pedes. Opera bona quæ ad Dei gloriam dumtaxat prosunt, ut orationes, jejunia, castitas, & actus imprimis fidei, spei, charitatis, religionis; adoratio Christi in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, & quæcumque ad Dei cultum pertinent, tam interiorem, quàm exteriorem, unguenta sunt pretiosa, quibus Domini caput perfundimus, quorum odore tota repletur Ecclesia. Sic ungere caput Christi, perfectorum est: aut ad perfectionem tendentium. Opera bona quæ ad hominum utilitatem propter Deum fiunt, ut eleëmosynæ, & alia misericordiæ opera, unguenta pretiosa sunt, quibus Domini pedes ungimus. Pauperes enim & quicumque indigent opis nostræ, sunt Domini pedes. Et hæc pedum unctio propria est pœnitentium, qui eleëmosynis aliisque misericordiæ operibus peccata sua redimere satagunt. *Peccator ad pedes, justus ad caput.*

Esther. 6.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 81. in Matt.

Origenes Tract. 35. in Matt.

S. Ambros. lib. 6. in Lucam.

Christiani bono odore sanctitatis & operum suo nomini suæque professioni convenientium, Christi caput perfundere debent, ipsique pretiosi hujus unguenti, nardi pistici, fidei scilicet per charitatem operantis fragrantiâ redolere, illudque adhibere non ad sepulturam Jesu, qui post Resurrectionem suam jam non moritur, sed ad carnalium affectuum suorum & cupiditatum, veterisque hominis sepulturam, ut novus tantùm homo in eis vivat. *Spirat odor, redolet unguentum in corpore, si quis possit (atque utinam ego possim!) confidenter loqui, Mihi crucifixus est mundus: non amanti divitias, non amanti honores sæculi; non amanti quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; non amanti quæ videntur, sed quæ non videntur: non cupido vitæ, sed ei qui festinat dissolvi, & cum Christo esse, crucifixus est mundus. Hoc est enim crucem tollere, & sequi Christum, ut & nos commoriamur, & consepeliamur cum eo, ut unguentum quod ea mulier in sepulturam ejus misit, olere possimus.*

S. Ambros. lib. 6. in Lucam.

5. Quid molesti estis huic mulieri? .... Semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis. *Semper tecum pauperem habes, & ideo benefac. Num igitur differre pauperem debes, quia tecum semper est, cùm tibi Propheta dicat:* Ne dixeris pauperi.... Cras dabo? *Sed ille de sola misericordia locutus est: hic autem misericordiæ fidem prætulit, quæ tunc habet meritum, si fide præcedente conferatur.* Mittens enim unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. *Non ergo unguentum Dominus, sed charitatem dilexit, fidem suscepit, humilitatem probavit. Et tu si desideras gratiam, charitatem auge: mitte in corpus Jesu fidem Resurrectionis, odorem Ecclesiæ, communis charitatis unguentum; & ita progrediens pauperi dabis. Plus tibi pecunia illa proderit, si non tamquam affluentem tribuas, sed tamquam profuturam Christi nomine largiaris: si ita eam conferas pauperi, ut deferas Christo.* Pauperes sibi substituit Christus è mundo discedens, tamquam visibilis præsentiæ suæ ad excipienda nostræ charitatis officia vicarios. *Tibi derelictus est pauper*, ut in ipso benefacias Salvatori tuo. *Tibi pauper relictus est ut Deo.... Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando.* Pro tot tibi collatis beneficiis, Christo in ejus membris subveni, cibum præbe, detritum pannum porrige, medicamentum adhibe, vulnus alligi, de calamitate aliquid percunctare, ad patientiam hortare. Ne experiri velis Deum adversùs eos qui cervicem attollunt, ac pauperes prætereunt, manus extendentem. Egenti parvum aliquid tribue. Neque enim parvum est ei qui omnibus rebus caret, imò ne ipsi quidem Deo, si viribus par sit. Summi muneris loco animi promptitudinem dona: si nihil habes, illachryma-re. Magnum calamitoso remedium est miseratio ex animo collata. Pauperes fratres nostri secundùm Deum sunt, ex eodem luto compacti, ex quo primùm creati sumus, qui divinam imaginem perinde ac nos acceperunt, & meliùs fortasse, quàm nos, tuentur atque conservant; qui eumdem Christum secundùm internum hominem induerunt, atque idem Spiritûs pignus fidei suæ commissum habent; qui earumdem nobiscum legum participes facti sunt, eorumdem oraculorum, testamentorum, conventuum, mysteriorum, ejusdem spei, pro quibus Christus æque mortem obiit: qui cœlestis vitæ cohæredes sunt, qui cum Christo sepeliuntur, ac cum eo ad vitam redeunt; siquidem compatiuntur, ut & conglorificentur. Quid autem nos, qui Christi discipuli sumus, mitis & benigni, qui infirmitates nostras portavit, qui propter nos carnis hujus atque terreni tabernaculi paupertatem subiit, & nostrâ causâ in doloribus & languoribus versatus est, ut nos Divinitatis opes consequamur? Quid nos, inquam, qui tantum misericordiæ exemplum accepimus? An pauperes contemnemus? An præteribimus? Duorum alterum faciendum est, ut vel omnia propter Christum deponamus, quò verè atque sincerè sublatâ humeris cruce ipsum sequamur, ac leves & expediti, nec ab ulla re in diversum tracti, ad supernum Mundum convolemus, Christumque loco rerum omnium lucremur, propter humilitatem elati, propter egestatem locupletati: vel certè cum Christo opes nostras partiamur, ut ipsæ honestè possessæ, & cum pauperibus communicatæ sanctitate quadam imbuantur. *Pauperes semper habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis:* Non habebitis visibiliter conviventem & conversantem vobiscum; sed in pauperibus habebitis, ut mihi in illis egenti subveniatis. Christum igitur alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus non mensâ solùm, ut quidam; nec unguentis, ut Maria; nec sepulchro dumtaxat, ut Joseph Arimathæus; nec rebus tantùm ad sepulturam accommodatis, ut ille dimidia tantùm ex parte Christum amans Nicodemus; nec denique auro, thure, & myrrha, ut Magi ante eos omnes: sed quoniam omnium Dominus Misericordiam vult, non sacrificium, hanc per pauperes ipsi conferamus; ut cùm hinc excesserimus, in æterna tabernacula nos recipiant.

S. Gregor. Nazianz. Orat. 7. de pauperum amore.

6. *Pauperes semper habebitis vobiscum, &c.* Quid tam aptum fidei, quid tam conveniens pietati, quàm egentium juvare paupertatem, infirmorum curam recipere, fraternis necessitatibus subvenire; & conditionis propriæ in aliorum labore meminisse? In quo opere quantum quis possit, quantumque non possit, solus veraciter ille discernit, qui novit quid quibusque contulerit. *Non solùm enim spiritales opes & dona cælestia Deo donante capiuntur, sed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipsius largitate proveniunt, ut meritò rationem eorum quæsiturus sit, quæ non magis possidenda tradidit, quàm dispensanda commisit. Muneribus igitur Dei justè & sapienter utendum est, ne materia boni operis fiat causa peccati. Nam divitiæ, quod ad ipsas species earum atque substantias pertinet, bonæ sunt, & humanæ societati plurimùm prosunt, cùm à benevolis habentur & largis, nec illas aut luxuriosus prodigit, aut avarus abstrudit, ut tam pereant malè conditæ, quàm insipienter expensæ. Quamvis autem laudabile sit intemperan-*

S. Leo serm. 22.

tiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates suas dedignentur occulere; & in copia affluentes vilem atque sordentem horreant parcitatem: non est tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas, si ipsis tantùm propriæ opes serviunt; si eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; si de magnarum abundantia facultatum, non captivus redemptionem, non peregrinus solatium, non exul sentit auxilium. Hujusmodi divites egentiores sunt omnibus egenis. Perdunt enim illos redditus, quos possunt habere perpetuos: & dum brevi, nec semper libero incubant usui, nullo justitiæ cibo, nulla misericordiæ suavitate pascuntur; foris splendidi, intus obscuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipsi animas suas fame afficiunt, & nuditate dehonestant, qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil thesauris cœlestibus intulerunt.

7. *Quid molesti estis huic mulieri? Bonum enim opus operata est in me.* Mariam imitemur, non curemus hominum contra nos calumnias & murmurationes; non vereamur Mundi judicia, cùm Christo servimus, & pietatis atque charitatis opera exercemus: humano timore ab illis ne abducamur. Sufficiat nobis testimonium conscientiæ nostræ, Deique intuitus, qui nos judicat & defendit. *Si Deus pro nobis, quis contra nos? ... Quis accusabit adversùs electos Dei? Deus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus Jesus qui mortuus est, immo qui & resurrexit, qui est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Rom. 9. 31. 33. 34

8. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.* Abiit unus ex duodecim, *Numero, non merito; specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis socius unitate.* Hinc discimus in omni professione necesse esse pati fictos & malos, siquidem Christus traditorem in familia sua, in Apostolorum suorum collegio toleravit. *Meritò de arca missus est corvus, & non est reversus: missa est columba, & reversa est: illas duas aves misit Noë. Habebat ibi corvum, habebat & columbam, utrumque hoc genus arca illa continebat: & si Arca figurabat Ecclesiam, videtis utique quia necesse est ut in isto diluvio sæculi utrumque genus contineat Ecclesia, & corvum & columbam. Qui sunt corvi? Qui sua quærunt. Qui columbæ? Qui ea quæ Christi sunt, quærunt.* Corvus ergo Judas, *Explorator Pastoris, insidiator Salvatoris, venditor Redemptoris*, quia sua adeò quæsivit, ut vili pretio Dominum venderet. *Quid vultis mihi dare? Et ego vobis eum tradam.* Certam summam non postulat: *sed quasi vile tradens mancipium, in potestate mentium posuit quantum vellent dare.* At illi constituerunt ei triginta argenteos. *Joseph* Patriarchæ fratres invidia & odio in illum perciti, vendiderunt illum Ismaëlitis negotiatoribus *viginti argenteis*: Judas Jesum Judæis vendidit triginta argenteis: *Neque enim pretiosior poterat esse servas: quàm Dominus.* Ad omne nefas impellit avaritia & *cupiditas, radix omnium malorum.* Nullum peccatum sine cupiditate committitur, & omnis illicitus appetitus, istius aviditatis est morbus. *Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit; nullumque est in illo corde justitiæ vestigium, ubi avaritia sibi fixit habitaculum. Hoc perfidus Judas inebriatus veneno, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum: & tam stultè impiùs fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet & Magistrum.* Et exinde quærebat opportunitatem ut Jesum traderet. Vix crimen corde conceptum imperfectum manet. Consummandi peccati occasio vix deest quærentibus: Hanc Diabolus mundusque ultro offerunt. *Unusquisque tentatur à concupiscentiâ sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.* Qui cum mundo pacíscitur, ejusque munera quærit, ac promissis movetur, conscientiam suam oppigneravit, salutem suam vendidit.

S. August. Tract. 61. in Ioann.

Idem Tract. 6. in Ioann.

Idem. Tract. 55.

S. Hieron. in hunc locum.

Genes. 37 28.

S. Hieron. in hunc locum.

1. Tim. 6. 10.

S. Leo Serm. 68.

Iacobi 1. 15.

9. *Prima autem die Azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? At Jesus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis. Et fecerunt Discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis.* Christiani Paschatis celebratio, sive Corporis & Sanguinis Christi perceptio, quod Pascha nostrum est, sedulam præparationem postulat. Ad Christum accedendum est, non gressibus corporis, sed affectibus mentis. Per fidei, spei, & charitatis actus conveniendus est. Exquirenda humiliter ejus voluntas, & obedienter implenda. *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Et fecerunt Discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha.* Parandum & comedendum est in Ecclesia, in Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, in quam ascenderunt tribus Domini ad confitendum nomini Domini. *Ite in civitatem.* Domum in qua Pascha parari debet, ostendit homo lagenam aquæ portans. Hujus mysterii conscius & particeps esse non potest, nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, de cujus ventre fluxerint aquæ vivæ, Spiritum sanctum significantes. Domus quæ parari debet ad faciendum Pascha, uniuscujusque Christiani animus & corpus est, ut cor & caro ejus exultent in Deum vivum. Cœnaculum grande postulat, cor dilatatum charitate: cor enim latum charitas, angustum cupiditas facit. Cœnaculum stratum & ornatum, animum & corpus ab omni inquinamento mundum, utrumque congruè dispositum, virtutum apparatu, continentiæ ornamento. Discipulus Jesu esse debet, in ejus doctrina & fide institutus, illum relictis omnibus sequens, quocumque ierit, ut Pascha cum illo manducare dignus sit: verbis ejus credere, in ejus promissis sperare, ejus mandata diligere. Agnum sine macula, Christum, qui tollit peccata mundi pro nobis occisum, nunc viventem, & numquam ampliùs moriturum, in sacrificio tamen incruento à Sacerdotibus oblatum & immolatum comedere debemus cum azymis, purâ conscientiâ, absque fermento malitiæ & nequitiæ, absque fictione & hypocrisi. *Expurgate vetus fermentum,* (inquit Apostolus) *ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis.* Ad Mensam Eucharisticam accedere debemus *in simplicitate cordis, & sinceritate Dei.* Ad id significandum, panis azymus adhibetur ad Eucharistiæ consecrationem. Agnus ex Legis præscripto comedebatur cum lactucis aggrestibus, & panibus azymis. *Panes quippe sine fermento comedit, qui recta opera sine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibet: ne perversè diripiat, quòd quasi rectè dispensat. Hoc peccati fermentum bonæ suæ actioni miscuerant, quibus Prophetæ voce per increpationem Dominus dicebat:* Venite ad Bethel, & impiè agite.... & sacrificate de fermentato laudem. *De fermentato namque laudem Deo immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Lactucæ verò aggrestes valde amaræ sunt. Carnes ergo agni cum lactucis aggrestibus sunt edendæ: ut cùm Corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus; quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho perversæ humorem vitæ.* Comedendus erat agnus renibus accinctis. Qui Pascha comedit, habere renes accinctos debet: *Ut qui solemnitatem Resurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni jam per vitia nulla subjaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria restringat.* Comedendus erat agnus cum calceamentis in pedibus, cum baculo in manu, festinanter, tamquam ab hominibus accinctis ad iter, moxque ex

1. Cor. 5. 7 & 8.

2. Cor. 1. 12.

S. Gregor. M. Hom. 22 in Evang.

Amos 4.

Ægypto

Ægypto discessuris ad Terram promissam. Eucharistia sumenda est à Christianis, qui se peregrinos & hospites super terram esse meminerint, non habere hîc manentem civitatem, sed futuram inquirere; qui cum Christo dicant, *Tempus meum prope est*: Qui Christi Corpus manducent, ut ad terram promissam, ad terram viventium migraturi, qui ad sacram Communionem accedant cum præparatione tam accurata, tam sedula, ac si ultima Communio esset, ac si *Viatici ultimi* nomine perciperetur. *Festinantes Pascha comedete, id est, ad solemnitatem patriæ cœlestis anhelate. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat.* Denique *vespere facto*, quia *Fidei mysterium est*, discumbere debemus cum Jesu, qui *Ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur.* Caput enim & membra unus est Christus. Ad terribilem Mensam cum debita reverentia, cum congrua vigilantiâ accedamus. Nullus ibi Judas reperiatur, nullus malignus accedat, nec insidiæ mente condantur. Nullus fictus accedat, nullus fucato animo. Pura sit mens, pura cogitatio, quia & sacrificium purum est.

S. Hieron. Epist. 150 Quæst. 2.
S. Ioannes Chrysost. Hom. de Proditione Judæ.

10. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis quia unus vestrûm me traditurus est. Et contristati valde, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine? Ad ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*, &c. Notam sibi Proditoris sui conscientiam Dominus demonstravit, *Non asperâ nec apertâ eum increpatione confundens, sed leni ac tacita admonitione conveniens: ut facilius corrigeret pœnitudo, quem nulla deformasset abjectio, Cur, infelix Juda, tantâ benignitate non uteris? Ecce parcit ausibus tuis Dominus, & nulli te, nisi tibi indicat Christus: nec nomen tuum, nec persona detegitur. Sed veritatis & misericordiæ verbo cordis tantùm tui arcana tanguntur. Non Apostolici ordinis honor, non sacramentorum tibi communio denegatur. Redi in integrum, & deposito furore resipisce. Clementia invitat, salus pulsat, ad vitam te vita revocat. Ecce immaculati & innocentes condiscipuli tui ad significationem facinoris expavescunt, & omnes sibi, non edito impietatis auctore formidant. Contristati enim sunt non de conscientiæ reatu, sed de humanæ mutabilitatis incerto: timentes ne minùs verum esset quod in se quisque noverat, quàm quod ipsa Veritas prævidebat. Tu autem in hac trepidatione Sanctorum, abuteris Domini patientiâ, & abscondi te tuâ credis audaciâ. Addis impudentiam sceleri, nec signo evidentiore terreris. Cumque se à cibo alii, in quo judicium Dominus posuerat, continerent: tu manum non retrahis à paropside, quia animam non avertis à crimine.* Christi exemplo docemur, peccatores occultos tolerandos esse, eorum correctionem ita procurandam, si fortè ad pœnitentiam adduci possint, ut eorum nomini famæque parcatur. *Ille videbat Traditorem suum, & elegit illum magis ad opus necessarium. Illius malo magnum bonum operatus est: & tamen inter duodecim electus est, ne ipse duodenarius tam exiguus numerus esset sine malo. Hoc ad exemplum nostræ patientiæ, quoniam necesse erat ut inter malos viveremus: necesse erat ut malos, sive scientes, sive nescientes toleraremus: exemplum patientiæ præbuit ne deficias, cùm cœperis inter malos vivere.* A divino illo patientiæ exemplari quàm longè absumus, qui malos non solùm tolerari nolumus, cùm ipsi qui mali fortè sumus, tolerari velimus; non solùm peccatores occultos non corripimus in spiritu lenitatis, nosmetipsos considerantes, ne & ipsi tentemur: sed cùm lateat nos aliena conscientia, de his qui fortè boni & justi sunt, plerumque malè judicamus & loquimur. Alienæ famæ detrahimus, non opera dumtaxat, (quamvis media sint, & binas (ut dicitur) ansas habeant; dextram, secundùm quam bona & laudabilia videri; sinistram, secundùm quam mala & vituperatione digna censeri possunt) sed intentionem ipsam damnantes. Si charitas Christi regnaret in cordibus nostris, omnia qua fieri potest, in partem interpretaremur benigniorem; intentionem saltem excusaremus, cùm opus non possumus. Charitas enim benigna non tantùm virtutes amat, sed & simulacra virtutum; & si quid in modo agendi vitii est, condonat agentis affectui. Si verò tale sit opus, quod nec excusari per se possit, quia ex genere suo malum est; nec rectâ intentione factum præsumi possit; infirmitati humanæ condolendum est, ingemiscendum, orandum, non insultandum peccatoribus. Immò trepidare debemus, ne in similia vel graviora prolabamur peccata, Deo deserente. Quis non timeat, cùm Apostolum in avaritiæ laqueum incidisse audit, ex avaritiâ in proditionis voluntatem, ex proditionis voluntate in sacrilegium, ex sacrilegio in ipsum opus traditionis Magistri, Domini, benefactoris, & Dei sui; ex traditione in desperationem? Noverant undecim Apostoli quàm alieni essent à Magistri proditione, se nihil tale cogitare noverant, conscientiæ testimonium, horror sceleris ipsorum perturbationem sedare posse videbatur: timent nihilominus, & *pertimescentes fragilitatem suam*, Christum tristes interrogant, *Numquid ego sum Domine?* Et nos timeamus, cùm alios in gravia peccata labi videmus: timeamus (inquam) ne fortè peccatum in corde nostro lateat, tametsi nobis nihil conscii simus. Timeamus casum, tentationibus expositi, in periculis amittendi Dei nostri constituti; thesaurum gratiæ (si fortè habeamus) *in vasis fictilibus* portantes. *Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector à quo factus est homo.*

S. Hieron.
S. August. Serm. 99. aliàs 231. ex Hom. 50.

11. *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Davidis vaticinium impletum est: *Homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Non minoris sceleris rei sunt, quicumque Christi corpus in Eucharistiâ indignè suscipiunt. Judas sacrorum Mysteriorum particeps fuerat; illum Jesus à communione corporis & sanguinis sui non removerat, ut ostenderetur nullâ injuriâ exasperatus, qui in voluntaria erat impietate præscitus. Ipse enim sibi materia fuit ruinæ, & causa perfidiæ, sequens diabolum ducem, & nolens Christum habere rectorem. Cæteri Apostoli *Manducabant panem Dominum: ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.* Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, judicium sibi manducat & bibit: & Reus erit Corporis & Sanguinis Domini. *De his erat sermo, cùm hoc Apostolus diceret, qui Domini Corpus velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenterque sumebant. Hic ergo si corripitur qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum corpus; quo modo damnatur qui ad ejus mensam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, quâ pœnâ percutitur venditor invitantis?* Per buccellam tinctam atque porrectam Christus suum indicat proditorem, fortassis per panis tinctionem illius significans fictionem. Buccella in paropside jusculo tincta Corpus Christi non erat, quod antea Judæ cum reliquis Apostolis distribuerat: sed Judæ hypocrisim & ingrati animi vitium arguebat. *Quid erat panis Traditori datus, nisi demonstratio cui gratiæ fuerat ingratus?* Post buccellam autem introivit in eum Satanas, ut S. Joannes commemorat; non quia malum accepit: (Non enim buccella dominica venenum fuit Judæ:) sed quia bonum malè malus accepit. Et cùm accepisset buccellam, exivit continuò, proditionis opus consummaturus. *Ingrediebatur ut videret, vana loquebatur: cor eius congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur.* Ingrediebatur Judas exploraturus Salvatorem, ut videret quid ageret, quidve loqueretur; ut eum caperet in sermone, & Judæis nuntiaret: sed nihil inveniebat, qui nihil intelligebat. Bene ait Scriptura, Quia intus cum Jesu non erat, qui de doctrina ejus recesserat, & institutiones ejus reliquerat. Volebat intrare, sed penetrare non poterat; quia eum sua excludebat perfidia. *Omnis enim impudicus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei.* Non solùm ergo ingredi moliebatur, & non ingrediebatur; sed

S. August. Tract. 59. in Ioan.
1. Cor. 2. 27.
S. August. Tract. 62. in Ioan.
Psal. 40.
S. Ambros Enarrat. in Psal. 40.

etiam volebat videre, & non videbat. Loquebatur Jesus in parabolis; sed non audiebat Judas. Denique divina non videbat Mysteria; non enim omnes audiunt verbum, qui sibi videntur audire. Nam si omnes audirent, non diceret Jesus: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Et ideo quia non audiebat, neque videre poterat, loquebatur vana pro veris, & putabat quòd Jesum falleret. Doctorem appellabat, à cujus magisterio deviabat. Cor ejus sibi congregabat & augebat iniquitates. Sibi enim erat injustus, sibi iniquus, sibi delinquebat, qui intra se dolum meditabatur, qui latere non poterat. Non enim circumveniebatur Jesus, qui prodebatur volens, & testificabatur: *Unus ex vobis me tradet.* Denique cùm Dominum & ipse interrogasset, *Numquid ego sum, Rabbi?* & respondisset Dominus, *Tu dixisti*: Judas cæcus & in peccatis suis obduratus non intellexit quòd Jesus illius B crimen agnosceret, illius conscientiam perspectam haberet: sed nihilominus *Egrediebatur foras & loquebatur.* Foris lupi, foris prædones: intus Moyses in nube cum Jesu foris Judæi: intus Zacharias Sacerdos in Templo, foris multitudo: intus Spiritus sanctus in cordibus nostris clamat ad Patrem, foris adversarius noster sicut leo pervigilat ad rapinam: foris infideles, intus fideles. Et ideo eos qui foris sunt, judicabit Deus: eos autem qui intus sunt, Christus absolvit. Egrediebatur itaque Judas, & loquebatur: *Egrediebatur de fide: egrediebatur de concilio & numero Apostolorum: egrediebatur de convivio Christi ad latrocinium diaboli: egrediebatur de gratia sanctificationis ad laqueum mortis, qui vana ad perfidos loquebatur: egrediebatur foras, qui vitæ internæ mysteria relinquebat: egrediebatur foras, qui Scripturæ anteriora non noverat.* Non manebat ergo cum Apostolis proditor Judas, qui foras exibat, & cum perfidis susurrabat. *Homo pacis meæ*, cui pacem meam dederam, cui pacem meam relinquere volueram, persecutoribus me tradidit, & fallere me voluit, *in quo speravi.* Speravit se dicit Christus, quod membra ejus sperabant. Sperare enim licebat, ut qui sanctificandi alios munus acceperat, ipse in se sanctitatis gratiam custodiret, & sinceritatis inhæreret officiis. *Qui edebat panes meos*, qui verbi cœlestis alimoniam sumebat, qui Corpus meum manducavit & Sanguinem bibit; qui in familia mea, ad mensam meam alebatur, levavit contra me calcaneum suum, *magnificavit contra me supplantationem.* Qui supplantat, dolum facit, quo adversarium elidit D aut vulnerat. Ideo & Judas supplantasse dicitur, quia osculo suo vulnus infixit, quo invadendi Salvatoris signum persecutoribus demonstravit. Supplantavit ergo quasi serpens; quia serpens suo ore venenum infundit, & vulnerat dente calcaneum. Judam imitantur mali Sacerdotes, quotquot Christi Corpus indignè offerunt & sumunt, vel peccatoribus non verè pœnitentibus tradunt: aut illos in peccatis suis fovent negligentiâ, ignorantiâ, ignaviâ, cupiditate, adulatione. *Homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.*

12. *Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.* Perpende ineffabilem Christi in arguendo lenitatem. Non enim acriter, sed commiserando orationem profert quasi tenebris obductam. Et certè non superior solùm vecordia, sed posterior impudentia omnem indignationem merebatur. Postquam enim ita reprehensus fuit, interrogavit dicens; *Numquid ego sum, Rabbi?* Quærit de his quorum sibi conscius erat. Nam & Evangelista ex admiratione impudentiæ illius hæc refert. Quid porrò ad hæc mitissimus Jesus? *Tu dixisti.* Ita quamquam dicere potuisset: Scelerate, tanto tempore hoc malum parturiens, & nunc diabolicis factis conciliis, pecuniam ex pacto habiturus, audes à me reprehensus, quasi nullius tibi conscius criminis interrogare? Nihil tamen horum dicere voluit; sed, *Tu dixisti.* Ita nobis terminos ac regulas tolerantiæ & oblivionis injuriarum præscripsit.

S. Joannes Chrysost. Hom. 82. in Matt.

Qui Judæ cæcitatem & obdurationem audit, expavescat, & timeat ne & ipse in cæcitatem & obdurationem incidat merito priorum peccatorum, ac inprimis avaritiæ, & indignarum communionum. Quæris quid sit cor durum? Si non expavisti, tuum hoc est. *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem umquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit abeo, juxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum oblivisens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit; præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi fortè ad ulciscendum prospectio seu præparatio est. Et ut brevi cunctæ horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.* *S. Bern. lib. 1. de Consideratione c. 2.*

13. *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Sacramentum pietatis, vinculum unitatis, corporis & sanguinis sui sacrum mysterium Christus in illis rebus commendavit & instituit, quæ ad unum aliquid maximè rediguntur. Ex multis enim granis unus panis conficitur, & ex multis acinis unum confluit. Id documento est, nos per divinam Eucharistiam unum cum Christo, unum etiam inter nos esse debere: Christo *consubstantiales* & *concorporales* fieri, *cum ipso commisceri*, & *reipsa unum fieri corpus, & unam carnem.* (ut SS. Patres loquuntur.) Panem illum Angelorum, panem vivum qui de cœlo descendit, nos in substantiam nostram non mutare, sicut cibos carnis nostræ, sed in illum mutari, & cum illo unum fieri, sicut ipse unum est cum Patre, non morali tantùm, sed naturali unitate; ut S. Hilarius docet. *Si enim verè Verbum caro factum est, & verè nos Verbum carnem cibo Dominico sumimus; quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui* E *& naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim unum sumus, quia in Christo Pater est, & Christus in nobis, unum in his esse nos faciens... Hæc vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habeamus: victuris nobis per Eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem.* Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter me. *S. Hilar. lib. 8. de Trinitate num. 12. & seq.* "Joan. 6."

Sed & mutuæ inter nos unitatis Eucharistia ea ratione Sacramentum est: *Unus panis*, inquit Apostolus; *unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Hoc igitur divino Sacramento *populus noster ostenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum* E *collecta, & commolita, & commixta panem unum faciunt: sic in Christo, qui est panis cœlestis, unum sciamus esse corpus, cui conjunctus sit noster numerus & adunatus.* Hinc S. Augustinus: *Si bene accepistis, vos estis quod accepistis. Commendatur vobis in isto pane quomodo unitatem amare debeatis. Numquid enim panis ille de uno grano factus est? Nonnè multa erant tritici grana? Sed antequam ad panem venirent, separata erant: per aquam conjuncta sunt, & post quamdam contritionem. Nisi enim molatur triticum, & per aquam conspergatur, ad istam formam minimè venit quæ panis vocatur. Sic & vos ante jejunii humiliatione & Exorcismi sacramento quasi molebamini. Accessit baptismum* 1. Cor. 10. 17. S. Cypr. Epist. 63. ad Cæcilium. S. August. Serm. 227 alias de Diversis 83.

& aquâ; quasi consperci estis, ut ad formam panis ve- A *niretis. Sed nondum est panis sine igne. Quid ergo significat ignis? Hoc est Chrisma. Oleum etenim ignis nostri, Spiritus sancti est sacramentum..... Inspirat enim charitatem quâ ardeamus in Deum, & contemnamus mundum, & fœnum nostrum exuratur, & cor quasi aurum purgetur. Accedit ergo Spiritus sanctus, post aquam ignis:* Idem Serm. 229 *& efficimini panis, quod est Corpus Christi..... Quomodo unum videtis esse quod factum est, sic unum estote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam spem, individuam charitatem.*

Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum, cujus Manna Israëlitis in deserto datum figura fuit. Accipite munus salutis, pignus immortalitatis. Accipite suprei- Joan. 13. mum charitatis in vos meæ argumentum: *Cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Accipite corpus quod pro vobis assumpsi, quod pro vobis offero B & immolo; corpus à Spiritu sancto formatum, in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis, corpus meum quod pro vobis mox tradetur, crucifigetur, morietur, & tertia die resurget. Accipite ut fideles Discipuli, mundâ conscientiâ: non ut Judas ille proditor, cujus cor occupavit satanas. Accipite id quo nihil majus ac pretiosius donare vobis possum, Corpus meum, Animam, Divinitatem, Me ipsum totum quantus sum. Accipite, & comedite, non in Sacramento tantùm, quod & multi mali, S. August. Tract. 27. in Joan. *sed usque ad Spiritûs participationem*, ut in in meo corpore tamquam membra maneatis, ut meo Spiritu vegetemini. Comedite cibum qui non perit, panem qui vos Tertull. alit in vitam æternam, comedite, *ut anima* vestra *de Deo saginetur*. Comedite cum fide, spe, charitate, cum S. August. Tract. 26. in Evang. S. Joan. fraterna concordia. *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur ut vivificetur. Non abhorreat à compage membrorum, non sit putre membrum, quod resecari mereatur; non sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum, hæreat corpori, vivat Deo de Deo: nunc laborat in terra, ut postea regnet in cœlo.* Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? Accipite, et S. Joannes Chrysost. Hom. 83. in Matt. comedite: Hoc est corpus meum. *Quis Pastor umquam membris suis oves suas nutrivit? Multæ matres post partum aliis nutricibus infantes dederunt, quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi conjungit atque conglutinat.*

14. *Et accipiens Calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes: Hic est enim Sanguis meus*, &c. Bibite pretium salutis vestræ, sanguinem quo Novum Testamentum sancitur. Bibite ex calice, de quo D Dominus per Prophetam ait: *Calix meus inebrians quàm præclarus est!* Ebrietas Dominici calicis & sanguinis non S. Cypr. Epist. 63. est talis qualis vini sæcularis: cùm *Calix dominicus sic bibentes inebriet, ut sobrios faciat, ut mentes ad spiritalem sapientiam redigat, ut à sapore isto sæculari ad intellectum Dei unusquisque resipiscat: & quemadmodum vino isto communi mens solvitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur; ita epoto Sanguine Domini, & poculo salutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conversationis pristinæ sæcularis, & mœstum pectus ac triste, quod priùs peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitiâ resolvatur.* Christus Corpus & Sanguinem suum victimam fecit sacrificii nostri: nos vicissim victima ejus simus; sacrificium ejus E sacrificio interioris & exterioris hominis honoremus; hominem interiorem Deo immolemus per adorationem, orationem, fidem, spem, charitatem, gratiarum actionem; hominem exteriorem immolemus per pœnitentiam, mortificationem, continentiam. *Bibite ex* S. Joan. Chrys. Hom. 83. in Matt. „ *hoc omnes: Hic est enim sanguis meus.* Non videtis quan„ tâ infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua pres„ sione papillis infigunt labia? Non minori cupiditate „ nos quoque ad hanc mensam, & ad hujus calicis spiri„ talem accedamus papillam: immo verò majore deside„ rio, quasi lactentes pueri gratiam Spititûs sugamus: „ unus sit nobis dolor si hoc alimento spirituali privamur.

Bibite: Hic est enim sanguis meus. Bibite sanguinem meum, si ad Novum Testamentum pertinetis, in quo cœlestia & æterna, non temporalia & terrena bona promittuntur. Ad hanc mensam accedite, si vos ipsos probastis, si mundi estis. *Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini.* Nullus itaque Judas, nullus avarus adsit. " Qui Discipulus non est, secedat: qui tales non sunt, ab " hac Mensa excluduntur. *Cum Discipulis*, inquit, *meis* " *facio Pascha.* Hæc enim illa, non alia Mensa est; hæc " nulla re minor quàm illa est. Hoc est illud cœnaculum, " ubi tunc Christus cum Discipulis erat. Hinc ad Montem " Olivarum exivit. Hinc & nos ad manus pauperum " exeamus: ibi enim Mons Olivarum est. Olivæ quippè " in domo Dei plantatæ, multitudo pauperum est: hinc " stillat illud guttatim oleum, quo nobis opus erit, ut cum " lampadibus ardentibus obviàm Sponso progrediamur. " Adeat nullus crudelis, nullus immisericors, nullus im- " purus..... Multò dœmoniaco pejor est, qui peccati si- " bi conscius accedit: illi enim quoniam à dæmone vexan- " tur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis " tradentur tormentis. "

15. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei.* Communio Corporis & Sanguinis Christi, pignus est communionis cœlestis, quâ pane & vino electorum, increatâ Veritate in æternum pascemur, sicut pascuntur Angeli. Sed Angelorum pane, ut in se est, hîc ali non poteramus: necesse fuit ut quemadmodum mater cibum incarnat, & in lac convertit, ut nutriat infantem solidioribus cibis sumendis imparem; sic Increata Veritas, Deus Verbum carnem assumeret, panemque ac vinum in Corpus & C Sanguinem suum converteret ad homines spiritaliter alendos, quorum pater, & mater, pædagogus & altor est. *Oportebat ut Mensa illa lactescere, ut ad parvulos perveniret.* Eucharistia pignus est gloriosæ Resurrectionis, & beatæ immortalitatis. Unde S. Irenæus ex Eucharistiæ participatione Resurrectionem corporum contra Hæreticos probat. *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum est ejus?... Quemadmodum lignum vitis depositum in terra suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram & dissolutum, multiplex surgit per spiritum Dei qui continet omnia, quæ deinde per sapientiam in usum hominibus veniunt, & percipientia verbum Dei Eucharistia fiunt, quod est Corpus & Sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terram, & resoluta in ea, resurgent suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante in gloriam Dei Patris.* S. August. S. Irenæus lib. 5. cap. 11.

16. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti.* Post Communionem gratiæ Deo agendæ sunt de tanto beneficio. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* Quid retribuam Deo pro se, qui *se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium?* Solido die Commu- S. Thomas nionis in gratiarum actione manendum est. Gratiarum actio novam gratiam trahit. Sacramentum Altaris ab actione gratiarum nomen sumpsit, *Eucharistia.* Post Communionem Corporis Christi, à sæcularibus socie- tatibus secedendum, orationi vacandum, operibus charitatis & misericordiæ incumbendum est; à ludis & deliciis sæcularibus abstinendum; sursum cor habendum ad Dominum; in spiritu gratiarum actionis manendum est. Deus nobis Caput dedit & Spiritum Deum; cibum his congruentem nobis dedit, Divinum: gratias igitur agamus Deo Patri per Filium ejus in Spiritu sancto; diem Communionis transigamus in hymnis & canticis spiritualibus, Christum sequamur in Montem Olivarum, cùm ipso vigilemus & oremus.

17. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, &c. Respondens autem Petrus ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te,*

ego *numquam scandalizabor*. Plures Christum sequuntur, & Deo serviunt, sed usque ad tempus tentationis, quâ urgente deficiunt: in pace leones, in bello cervi. Christum in gloria sequi volunt, illique adhærent lubenter quandiu prospera sunt omnia; illum sequi nolunt patientem, illius Passione & Cruce offenduntur; *Verbum crucis* illis *stultitia est*, à Christo deficiunt in tribulationibus; nec attendunt quòd ea demùm conditione participes erimus gloriæ ipsius, *Si compatimur*: si crucem feramus: & *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Amicorum auxilium, præsentia, societas individua, compassio, supremum est infelicium & calamitosorum solatium. *Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur*. Hoc solatium Christo in passione sua defuit. *Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me. Fratres mei prætergressi sunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus*. Denique *Discipuli omnes relicto eo fugerunt*. Hanc suorum desertionem patiendo, mundanarum, amicitiarum abusus expiavit. Qui sunt illi abusus? Amicorum dilectio propter lucrum, propter privatum commodum, propter voluptatem, propter peccatum. Rectus usus, dilectio amicorum propter Deum, & ad salutem æternam. *Quæ est vita æterna? Vera salus. Et si amicum tuum videris, quem amabas in hoc sæculo ut salvus esset, quia tu jam talem salutem desideras quæ æterna est, ad ipsam salutem diligis amicum tuum, & totum quicquid vis amico tuo præstare, ad hoc vis præstare, ut illam tecum teneat salutem. Amas enim justitiam, vis illum esse justum. Amas sub Deo esse, vis illum esse sub Deo. Amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo ergo amicus hujus sæculi secundùm sæculum amans animam suam, febrem vult expellere de amico suo, quem similiter amat ut se, propter præsentem salutem: sic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, sic coneris expellere morbum animæ, quomodo amicus sæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias quod & tu es: & erit in te perfecta charitas.*

Respondens autem Petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. Ait illi Jesus: Amen dico tibi, Quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Superbus omnia se posse præsumit, cùm nihil possit: omnibus se præstare confidit, cùm nulla in re præstet: omnia pollicetur, & nihil implet. Nihil homini se ipso ignotius est, nihil ipsi minùs perspectum quàm propria infirmitas & egestas. *Deus scit in nobis, & quod ipsi nescimus in nobis. Nam infirmitatem suam Petrus nesciebat, quando à Domino quòd ter esset negaturus audiebat, & æger se ignorabat, Medicus ægrum sciebat*. Petrus non noverat se, quando dixit Medico, TECUM SUM USQUE AD MORTEM. *Medicus noverat venâ inspectâ, quid intus ageretur in ægroto; ægrotus non noverat. Venit accessio tentationis, & probavit Medicus sententiam suam, perdidit æger præsumptionem suam*. Petri, non minùs quàm Davidis, vox illa esse potuit: *Ego dixi in abundantia mea, non movebor in æternum*. Dixerat quippe & ipse in abundantiâ suâ: *Animam meam pro te ponam*, sibi festinando tribuens, quod ei fuerat à Domino postea largiendum. *Avertit autem ab illo faciem Dominus, & factus est conturbatus*: ita ut eum mori pro illo metuens, ter negaret. Sed rursus convertit ad eum faciem suam Dominus, & culpam lachrymis diluit. Quid est enim aliud, *Respexit eum*, nisi faciem suam, quam paululum ab illo averterat, revocavit ad eum? *Factus ergo fuerat conturbatus: sed quia didicit non de se ipso fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: quia secundùm propositum vocatus erat, ut nemo posset eum eripere de manu Christi, cui datus erat*. Sic diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, usque adeò prorsus omnia, ut si qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia *Humiliores redeunt atque doctiores*. Discunt enim in ipsa via justa cum tremore se exsultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia sua, Non movebimur in æternum. Propter quod eis dicitur: *Servite Domino in timore, & exsultate ei cum tremore, nequando iratscatur Dominus, & pereatis de via justa*. Commonentur qui jam ambulant in via justa, ut non altum sapiant, sed timeant; non superbiant, sed humiles sint; exsultent Deo, sed cum tremore; in nullo gloriantes, quando nostrum nihil sit; ut qui gloriatur, in Domino glorietur, ne pereant de via justa, in qua ambulare cœperunt, dum sibi hoc ipsum assignant quod in ea sunt.

18. *Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: Sustinete hîc, & vigilate mecum*. Jesus in tristitiæ suæ societatem vocat, quos magis diligit. Extremam tristitiam pro peccatis nostris subit, ut vana gaudia expiet quibus Deum offendimus; ut dolorem & contritionem, quâ pro delictis nostris deberemus compungi, in se ipso experiatur. Pro nobis tristis est Jesus usque ad mortem: & nos propter ipsum sæculi voluptatibus & gaudiis privari nolumus. Quicquid nobis triste contigerit, propter ipsum bono animo subeamus, illum oremus ut mœrores nostros, tædia, cruces interiores, extremæ quam passus est propter nos tristitiæ merito sanctificet; ut nobis *tristitiam* donet quæ *pœnitentiam in salutem stabilem operatur*; summum horrorem odiumque peccati, summum amorem Dei, amorem pœnitentem, quo cum illo vigilemus & perseveremus. *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Nusquam magis Christi Jesu pietatem majestatemque demiror, quàm cùm ipsum pavere, tædere, usque ad mortem contristari audio. *Minùs enim contulerat mihi, nisi meum suscepisset affectum. Ergo pro me doluit, qui pro se nihil habuit quod doleret: & sequestrata delectatione Divinitatis æternæ, tædio meæ infirmitatis afficitur. Suscepit enim tristitiam meam, ut mihi suam lætitiam largiretur: & vestigiis nostris descendit usque ad mortis ærumnam, ut nos suis vestigiis revocaret ad vitam. Confidenter ergo tristitiam nomino, quia crucem prædico; neque enim speciem Incarnationis suscepit, sed veritatem. Debuit ergo & dolorem suscipere, ut vinceret tristitiam, non excluderet. Neque enim habent fortitudinis laudem, qui stuporem magis vulnerum tulerint quàm dolorem. Virum dolorum* (inquit Propheta) *& scientem infirmitatem. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit*. DOLES, ergo Domine, *non tua, sed mea vulnera: non tuam mortem, sed nostram infirmitatem: & nos æstimavimus te esse in doloribus, cùm tu non pro te, sed pro me doleres... Sed quid mirum si pro omnibus doluit, qui pro uno flevit? Et quid mirum si moriturus pro omnibus tædeat, qui Lazarum resuscitaturus illachrymat? Sed & ibi piæ sororis lachrymis commovetur; quia mentem humanam tangebant: & hîc alto operatur affectu; ut quia in carne sua peccata nostra perimebat, mœrorem quoque animæ nostræ suæ animæ mœror aboleret. Et fortasse ideo tristis est, quia post Adæ lapsum tali transitu nobis erat ex hoc sæculo recedendum, ut mori esset necesse*: Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum, *& ideo fastidit quod ipse non fecit..... Tristis videbatur, & tristis erat, non pro sua passione, sed pro nostra dispersione. Tristis erat, quia nos parvulos relinquebat. Cæterùm quàm constanter se morti obtulerit, Scriptura declarat: quandoquidem quærentibus occurrit, turbatos confirmavit, trepidos provocavit, proditorem osculi dignatione suscepit. Nec illud distat à vero, si tristis erat pro persecutoribus suis, quos sciebat immanis sacrilegii pœnas daturos. Et ideo dixit*: Tranfer hunc calicem à me, *non quia Dei Filius mortem timebat, sed quia vel malos perire nolebat. Denique ait*: Domine, ne statuas illis hoc peccatum, *ut Passio sua esset omnibus salutaris*.

Ego numquam scandalizabor. Matt. 26. 33.
Tu es Petrus. Matt. 16. 18.
Act. 14. 22.
Proverb. 17. 17.
Joh. 6. 13. 15.
Matt. 26. 56.
S. August. serm. 385 alias 38. inter 50. Hom.
S. August. Tract. 32. in Joan.
Idem. Enarr. in Psal. 43.
S. Aug. lib. de Correptione & Gratia c. 9.
2. Cor. 7.
S. Ambros. lib. 10. in Lucam.
Isaiæ 53. 4 & 5.
Sap. 1. 13.
Luc. 22. 42.
Luc. 23. 34.

Tristis est anima mea usque ad mortem. *Vox capitis nostri, vox nostra. In illo enim eramus, quando dixit:* Tristis est anima mea usque ad mortem. *Non enim timebat mori, qui venerat mori; aut recusabat mori, qui potestatem habebat animam suam ponendi, & iterum sumendi eam: sed loquebantur membra in capite, & loquebatur caput pro membris.* Christus *pœnitentiam in semetipso dedicavit*, peccatis nostris oneratus. *Posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrùm.*

S. August. Enarrat. in Psal. 40.

Tertull. Isaiæ 53.6

19. *Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Oratio Christi forma est orationum nostrarum, sicut tristitia ejus exemplar est pœnitentiæ nostræ. In agonia positus orat, cùm opus redemptionis nostræ ab ipso proximè consummandum est, ut doceat nos operibus vitæ nostræ difficillimis, & quæ majoris sunt ad salutem æternam momenti, orationem præmittere debere, ut voluntatem Dei exquiramus, ut gratiam ejus ad optimam electionem, & ad facilem executionem nobis necessariam impetremus. Prolixiùs orat in agonia constitutus, ut ferventiùs ac perseverantiùs orandum doceat, cùm violentiùs ac periculosiùs tentamur, aut acerbiùs affligimur. Prostratus in faciem orat, ut Deum orandum esse doceat summa cum reverentia, humilitate & timore filiali: unde & Patrem appellat. Orat ut voluntas Patris impleatur potiùs quàm sua; ut voluntatem nostram divinæ semper conformandam, ac in omnibus subjiciendam esse discamus: nec rem ullam temporalem ab illo postulandam in oratione, nisi sub ejus beneplacito, & ea conditione ut ejus gloriæ, nostræque saluti sit conducibilis. A Discipulis avulsus & pusillùm progressus orat, ut in secessu & solitudine orandum esse intelligamus. *Procidit in faciem suam orans.* Peccata enim nostra portabat, gravissimum onus. Gravia in centro non gravitant, ut loquuntur Philosophi. Grave non est peccatum in corde peccatoris, quia in centro suo est. Bibit sicut aquam iniquitatem: sed peccata nostra Christo velut victimæ piaculari imposita, sunt extra centrum; ipse enim peccatum non fecit, sanctus est, innocens, impollutus. Ideo illi gravissima sunt; & oneris instar gravissimi in terram ipsum prosternunt. *Et sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Pudeat nos irreverentiæ nostræ, elationis, & ignaviæ cùm oramus. *Orat Misericordia, & non orat miseria: orat Charitas, & non humiliatur iniquitas: prostratus in terra orat Medicus & non humiliatur ægrotus.* Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste.

Psal. 37.5 S. Augst.

S. Hilar. c. 31. in Matt.

Qui ut à se transeat rogat, non ut ipse prætereatur orat, sed ut in alterum id quod à se transit excedat. Numquid possibile erat non pati Christum? Atquin jam à constitutione Mundi sacramentum hoc in eo erat nostræ salutis ostensum. Numquid pati ipse nolebat? Atquin superiùs fundendum in remissionem peccatorum corporis sui sanguinem consecraverat. Quomodo ergo ait, Pater, si possibile est? *& quomodo*, Non sicut ego volo, sed sicut tu vis? *Totus igitur super his qui passuri erant metus est: atque ideo, quia non est possibile se non pati, pro his rogat qui passuri post se erant, dicens:* Transeat calix à me: *id est, Quomodo à me bibitur, ita ab his bibatur, sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Ideo autem,* si possibile est: *quia & carni & sanguini horum gravis terror est, & difficile est eorum acerbitate corpora humana non vinci. Quod autem ait*, Non sicut ego volo, sed sicut tu vis: *vellet quidem eos non pati, ne fortè in passione diffidant, sed cohæreditatis suæ gloriam sine passionis difficultate mereantur. Non ergo ut non patiantur rogat, dicens*, Non ut ego volo: *sed ut ait, quod Pater vult, bibendi calicis in eos ex se transeat firmitudo: quia ex voluntate ejus non tam per Christum vinci diabolum, quàm etiam per ejus Discipulos oportebat.*

Pater mi, si possibile est, &c. verumtamen non sicut ego volo. *Prima petitio infirmitatis est, secunda virtutis*, (inquit S. Leo) *illud optavit ex nostro, hoc elegit in proprio. Quod erat hominis, divinam desiderii, potentiam; quod erat Dei, ad causam respexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas cessit inferior, & citò demonstratum est quid possit à trepidante orari, & quid non debeat à Medente concedi.*

Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Petrum antea increpuerat, cùm à passione illum averteret, eumque non illa sapere quæ Dei, sed quæ hominum essent, dixerat. Volebat enim hoc ipsum quod deprecabatur, ut qui ejus rei gratiâ venerat. Cæterùm ut ejus erat id velle, ita carnis erat expavescere, ac proinde ut homo hanc vocem edidit: utrumque tamen ab eo dicebatur, ut ostenderet se Deum esse, quatenus mortem volebat; hominem autem quatenus mortem gestaret metu concitatam, propter quam attemperavit suam voluntatem humanæ infirmitati, ut metu mortis abolito, audacem redderet hominem adversùs mortem. Certè beati Apostoli postea hinc animati ita mortem contempserunt, ut non curarent Judices à quibus damnabantur, sed dicerent obediendum esse magis Deo quàm hominibus. Alii item Martyres eâ fiduciâ audaciâque fuêre, ut crederent se potiùs ad vitam transire, quàm mortem sustinere. Quî (quæso) non absurdum fuerit, famulos Verbi ob fortitudinem admirationi esse: Verbo autem ipsi timiditatem adscribere, cujus vi & ope ita mortem contempserunt? Cæterùm ex Sanctorum Martyrum tolerantissimo proposito & fortitudine ostenditur Deitatem non timuisse, sed nostrum illum fuisse timorem quem sustulit Salvator. Ut enim morte mortem destruxit, ita pavore, quem suscepit ut homo, nostrum pavorem ademit, effecitque ne homines mortem timerent. *Transeat à me calix iste*, calix amaritudinis, calix meri doloris, nullo solatio temperati. In Christo enim tempore Passionis *Omnis gloria Divinitatis militabat ad pœnam.*

"S. Ath. "Orat. 4. "contrà "Arianos.

S. Laur. Justinian.

20. *Et venit ad Discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis unâ horâ vigilare mecum? Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Multi vigilant cum mundo, vix aliquis vigilat cum Christo. Filii & filiæ sæculi facilè noctes insomnes ducunt, ut choræis, ut ludis indulgeant, ut serviant voluptati: ægrè vigilarent vel unâ horâ cum Jesu, pœnitentiæ, charitatis, & pietatis animo, illum patientem adoraturi, & in passionum ejus societatem venturi. Pudeat Christianum dormire in sinu voluptatis, in medio tentationum vehementium, in summo salutis discrimine, non audire vocem gratiæ ad cor clamantis, *Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem:* dum Christus pro nobis vigilat & orat. *Unusquisque contrà suam concupiscentiam dimicans oret, ne intret in tentationem, id est, ne sit ab illa abstractus & illectus. Non autem intrat in tentationem, si voluntate bona vincat concupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humanæ, nisi à Domino victoria concedatur oranti, ne intret in tentationem. Quid verò evidentiùs quàm Dei ostenditur gratia, ubi quod oratur accipitur? Si enim dixisset Salvator noster*, Vigilate ne intretis in tentationem, *admonuisse videretur tantummodo hominis voluntatem. Cùm verò addidit*, & orate, *ostendit Deum adjuvare ut non intretur in tentationem.... Homo ergo gratiâ juvatur, ne sine causa voluntatis ejus jubeatur.* Vigilantia Christiana, & humilis oratio, origo est fortitudinis nostræ. Illa inutiles reddit diaboli adversùm nos vigilantiam & insidias: ista Dei vigilantiam & protectionem nobis impetrat. *Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israël.*

S. August. lib. de Gratia & lib. Arbitrio c. 4.

Psal. 120.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Omnium caro infirma, non omnium promptus spiritus est. Sanctorum dumtaxat spiritus promptus est; infidelium, peccatorum, sæcularibus desideriis æstuantium hominum spiritus segnis est: omnium caro infirma. Hominum pars maxima, prompti sunt, ferventes, alacres ad ea quæ mundi sunt, ad lucra & commoda temporalia, ad cupiditates explendas; segnes verò & desides ad ea quæ sunt Dei, ad spiritalia & æterna. Est autem sata-

gendum ut caro nostra infirma sit alio genere infirmitatis; ut nempè infirma sit ad malum, non ad bonum: quod demùm fiet, si spiritu prompto carnis opera mortificemus; carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigamus. Nam *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Tunc verè dicemus: *Cùm infirmor, tunc potens sum.* Vigilent & orent spiritales viri & perfecti, quia solliciti esse debent, ne quò præstantius est illorum bonum, eò gravior sit eorum lapsus. Vigilent sollicitiùs, orentque ferventiùs imperfecti, quia vires eorum infirmiores sunt & fragiliores; adeòque majori indigent gratiæ auxilio. Temerarius est & præsumptor, qui de fervore animi, ac piis quibusdam affectibus sibi blanditur, ideoque ad vigilandum piger, ad orandum segnis est. Igniculi illi pietatis, initia bonæ voluntatis facilè extinguuntur & evanescunt, nisi vigilantiâ Christianâ & humili oratione fovcantur, ut in magnam & firmam charitatem crescant, quæ totum sibi subjiciat animum, & terrenas cupiditates consumat. *Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus.* Spiritus promptus est, &c. *Propterea prædixit spiritum promptum esse, ut ostenderet quid cui debeat esse subjectum; scilicet ut caro serviat spiritui, infirmior fortiori, ut ab eo etiam ipsa fortitudinem assumat. Colloquatur spiritus cum carne de communi salute.*

Origenes in Matt. — *Rom 8.13* — *2. Cor. 12 10.* — *S. Hieron. in hunc locum.* — *Tertull. lib. ad Mart. cap. 4.*

21. *Iterum secundò abiit, & oravit dicens, Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Urgente mortis metu, imminentibus periculis, præsentibus malis, ferventiùs orandum, divinæque voluntati nostra penitùs subjicienda & conformanda est. *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* Humana voluntas ex se prava & distorta, ad bonum particulare, sensibile, temporale propensa; ut recta fiat, necesse est ut Regulæ, scilicet Dei voluntati conformetur. *Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui.* Si non potest hîc calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. *Hæc vox capitis, salus est totius corporis: hæc vox omnes Fideles instruxit, omnes Confessores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis Mundi odia, quis tentationum turbines, quis posset persecutorum superare terrores, nisi Christus in omnibus & pro omnibus diceret Patri*: Fiat voluntas tua? *Discant igitur hanc vocem omnes Ecclesiæ filii magno pretio redempti, gratis iustificati; & cùm adversitas violentæ alicujus tentationis incubuerit, præsidio potentissimæ orationis utantur; ut superato tremore formidinis, accipiant tolerantiam passionis.*

S. August. Tract. 52. in Ioan. — *Psalm. 39* — *S. Leo Serm. 56 de Pass. Domini 7.*

22. *Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati. Et relictis illis iterum abiit, & oravit tertiò eundem sermonem dicens.* Christus solus orat pro omnibus, sicut & solus patitur pro universis. Bonus pastor pro ovibus vigilat. Erant oculi eorum gravati, non tam corporum, quàm animarum. *Nondum* enim eis *Spiritus datus.* Langueścebant & opprimebantur Apostolorum oculi negatione vicinâ (inquit S. Hieronymus.) Pastoris vocem audiamus dicentis, *Surge qui dormis.* Propter Deum, pro salute nostra vigilemus, & cùm oculi corporis somno gravati sunt, cor ad Deum semper vigilet, ut dicere cum cæleśti Sponsa possimus: *Ego dormio, & cor meum vigilat*; Et cum Propheta: *Memor fui nocte Nominis tui Domine.* Si studentes igitur doctrinis sæcularibus perparum somno indulgent; quantò magis qui Deum cupiunt cognoscere, non debent somno corporis impediri, nisi quantùm naturæ satis est? David per singulas noctes lectum suum lachrymis diluebat: surgebat etiam noctis medio ut Domino confiteretur; & tu totam noctem sopori existimas deputandam? *Tunc magis tibi orandus est Dominus, tunc præsidia postulanda, culpa cavenda, quando videtur haberi secretum: tunc, maximè quando tenebræ in circuitu meo, & parietes me operiunt, considerandum quia Dominus omnia intuetur, abscondita.* Ne dixeris ergo, Circumfusus sum tenebris, quis me videt? & quem

S. Hieron. in hunc locum. — *Cantic. 5. 2.* — *Psal. 118. 55.* — *S. Amb. expos. in Ps. 118. Serm. 7.*

vereor septus parietibus & inclusus? Quia *Vultus Domini super facientes mala.* Deinde si arbitrum non vides, te ipsum non vides? Tuæ conscientiæ testimonium non vereris? *Nescis illam caliginem noctis non opertorium, sed incentivum esse peccati? Cum somno & cibo fervent corpora, tunc etiam viget mentis sopore laxatur, somno resolvitur: tunc irrepit impuri libido concubitus: tunc pertubatur cor, squallor immunditiæ non videtur, castitatis puritas non consideratur, pudicitiæ gloria non recensetur. Nox erat quando Judas prodidit, quando Petrus negavit. Illo igitur præcipuè tempore justificationes Dei animo retexendæ sunt, relegenda mandata hortatoria. Illa de castitate præcepta non absint: his occupata mens flagrantiam libidinis, carnis restinguat ardorem. Tene illud animo,* Lavabo per singulas noctes lectum meum. *Quis enim stupro deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum? Nescit flere qui flenda committit; & cùm sit ipse lachrymabilis, non habet pœnæ lacrimas suæ. At ille qui castigat corpus suum, & sui sollicitus gubernator est, atque ingemiscens & dolens lapsus superioris offensæ quærit quomodo abluat eam fletibus pœnitentiæ, hic lavat per singulas noctes lectum suum. Non dormiamus ergo totis noctibus: sed maximam partem earum lectioni & orationibus deputemus.* Audi Ecclesiæ vocem quærentis etiam in noctibus Christum: *In lectulo*, inquit, *meo per noctem quæsivi quem diligit anima mea.* Quæsivit in noctibus orando, deprecando, etiam lachrymis deplorando... Quæsivit in noctibus, in persecutionibus & adversis, in tribulationibus & laboribus duris... *Non magnum ergo si tunc Domino gratias agas, quando in prosperis & secundis es: sed si tunc adhæreas Christo, quando te persecutor exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amisisti filium? In illo dolore, in illa nocte, in illa destitutione memento Domini Dei tui; ne quasi non exauditus, ingratus sis, & in tua prævariceris ærumna. Pulsus es in exilium? Memento Domini Dei tui; ne nox te egestatis abducat à devotionis affectu. Hoc est enim mandatum legis, ut in nocte magis quæras, quando magis exaudiris à Domino, & possis dicere*: In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine. *Sed nec quærere perfunctoriè abundat ad gratiam, sed ut insistas, & intendas muneri.* Qui ita non quærunt, nocte dormiunt: & cùm venit ad illos Jesus, *invenit eos dormientes. Oculi enim eorum sunt gravati.*

Psalm. 33. 17. — *Psal. 6. 7.*

Et relictis illis iterum abiit, & oravit tertiò eundem sermonem dicens: Non absurdè intelligitur, propter trinam tentationem ter Dominum orasse. Sicut enim tentatio cupiditatis trina est, ita etiam tentatio timoris trina est. *Cupiditati quæ in curiositate est, opponitur timor mortis. Sicut enim in illa cognoscendarum rerum est aviditas, ita & in ista metus amittendæ talium notitiæ. Cupiditati verò honorum vel laudis opponitur timor ignominiæ & contumeliarum. Cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Non absurdè ergo intelligitur propter trinam tentationem passionis ter Dominum orasse ut transiret calix; sed ita ut potiùs impleretur voluntas Patris.* Docuit etiam ter repetitâ oratione, debere nos peccatis præteritis veniam, à præsentibus malis tutelam, à futuris periculis cautelam orare: & omnem orationem nostram dirigendam ad Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, *Ut integer spiritus noster, & anima & corpus servetur sine quærela in adventu Domini nostri Jesu Christi.* Ex oratione Christi discamus orationis humilitatem, simplicitatem, perseverantiam. *Ab oratione absit multa locutio, sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio. Plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu.*

S. August. lib. 1. Quæst. Evang. Quæst. 47 — *1. Thess. 5. 23.* — *S. August. Epist. 130 aliàs 121 cap. 10.*

23. *Tunc venit ad Discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Quòd iterum reversus reperit dormientes, ostendit *absentiæ suæ tempore plures quodam fidei somno* detinen-

S. Hilar. cap. 21 in Matt.

dos. Sed rursus oravit, idem repetens: reversusque, qui vigilare jusserat, qui consopitos objurgaverat, ait, *Dormite jam & requiescite.* Post orationem frequentem, post discursus recursusque multiplices, metum demit, securitatem reddit, in requiem adhortatur, voluntatem Patris jam de nobis securus exspectat, dicens, *Fiat voluntas tua*: quia *transiturum in nos calicem bibens, infirmitatem corporis nostri, & timoris sollicitudinem, & ipsum dolorem mortis absorberet.* Quòd autem ad eos revertens dormientesque reperiens, primùm reversus objurgat, secundò silet, tertiò quiescere jubet: ratio ista est, quòd primò post Resurrectionem dispersos eos & diffidentes ac trepidos reprehendet: secundò, misso Spiritu Paracleto, gravatis ad contuendam Evangelii libertatem oculis, visitabit. Nam aliquamdiu legis amore detenti, quodam fidei somno occupati sunt. Tertiò verò, id est claritatis suæ reditu, securitati eos quietique restituet. Veram quietem in creaturis invenire non possumus, sed in Deo solo. *Fecisti nos, Domine, ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Perfecta requies non erit, nisi ubi summa pax, & de æterna Dei fruitione firma securitas. *S. August.*

Ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Jure merito indignamur quòd Sanctus sanctorum in manus peccatorum traditus sit: sed indignationem nostram in nos ipsos convertamus, si quidem peccata nostra Jesum in manus peccatorum tradiderunt. *Sed & nunc in manus peccatorum traditur Jesus, quando hi qui videntur in Jesum credere, habent eum in manibus suis, cùm sint peccatores. Sed & quotiescumque justus habens in se Jesum, in potestate factus fuerit peccatorum, Jesus est traditus in manus peccatorum, facientium ei quod possunt.* Cùm peccatoribus in proxima peccati occasione, vel affectu hærentibus, aut necessaria restitutione ac possibili nondum functis, aut quorum conversio post frequentes in gravia peccata relapsus, ac sæpè frustrata melioris vitæ promissa, post scandala publica, non satis probata est morum emendatione, & satisfactoriis operibus: cùm (inquam) hujusmodi peccatoribus præpropera Absolutio & communio datur, tunc Jesus traditur in manus peccatorum. Cùm indigni ad Sacerdotium, ad Episcopatum, ad qualecumque regimen animarum promoventur, tunc Jesus in manus peccatorum traditur, qui faciunt ei quod possunt; nec per ipsos stat quin iterum crucifigatur. *Rursus crucifigentes.* *Origenes in Matt.*

24. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Jesus à Juda domestico suo, & familiari, Apostolo, proditur ac venditur hostibus suis, triginta denariis, osculo traditur. O perfidiam execrandam! Proditiones Cain, fratrum Josephi, Dalilæ, Saülis, Amnon, Joab, quæ tetris coloribus in Scriptura depinguntur, ad Judæ perfidiam non accedunt. Cain Abelem fratrem innocentem occidit, cùm illum in agrum ad deambulandum simulatâ amicitiâ invitasset. Judas patrem ac magistrum tradit Principibus Sacerdotum, Pharisæis, Legisperitis, Senatoribus Judæis, qui eum interficere decreverant. Fratres Josephi vendunt illum Ismaëlitis viginti argenteis: Judas vendit Dominum suum triginta argenteis, pretio quo servorum capita æstimabantur. Dalila Samsonem tradit Philistæis, qui molæ & columnæ illum alligarunt, illique illuserunt: Judas Jesum, qui arcana sua illi revelaverat, Judæis tradit, qui illum columnæ alligatum, crucique affixum, opprobriis, flagellis, & plagis onerant. Amnon filius David sororem suam Thamar simulatâ ægritudine rogat ut paret illi cibos, & stupro ipsi illato, eam ignominiosè ejicit: Judas Christi Corpore & Sanguine in ultima ejus cœnâ pastus, hostibus tradit, non modò ejiciendum, sed crucifigendum extra civitatem. *Tu verò homo unanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Saül necem Davidi molitur, ipsumque lancea conatur configere, cùm cithara coram eo luderet ad dæmonem, quo vexabatur, expellendum: Judas à diabolo spiritualiter possessus, qui in cor ejus intraverat, Jesum tradit, qui illum liberare paratus erat, & qui *Sanguinem ei, quem vendidit, offerebat in remissionem peccatorum, si tamen impius existere noluisset.* Joab Amasam amicè salutat, dicens, *Salve mi frater*, & libato osculo, percutit eum in latere, & occidit; cujus sceleris vindictam ob politicas rationes dilatam David moriens Salomoni filio præcepit: quia *Joab effudit sanguinem belli in pace.* Perfidus Judas signo pacis, osculo Dominum suum, benefactorem, Magistrum ac Deum suum tradit. Venenum in corde, melore gerens, salutat dicens, *Ave Rabbi: & osculatus est eum.* Spiritu oris Jesu abutitur, ut Jesum tradat. *Juda, osculo Filium hominis tradis?* Hoc est, *Venenum infundis osculo, quo gratia charitatis infunditur: osculo, quod sacræ pacis insigne est: osculo, quo amicitia fida firmatur: osculo, quo fides sancta signatur? Hoc ergo osculo tradis periculo, quem propter osculi commercium venerari deberes? Et tradis Filium hominis homo, qui propter hominum salutem descendit de cœlo. Filium hominis tradis, qui te ex peccatore Apostolum fecit: Filium hominis tradis, qui venit, ut in sanguine suo omnium peccata diluëret? Ego osculum non nego: ipse videris qui violaveris osculi sanctitatem. An non legisti, quòd utilia sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici? Nec immeritò graviore telo tantæ dignationis percussus est Judas, quàm si eum fulmine perculisset.*

Et osculatus est eum. Osculum proditori benignissimus Jesus non negavit. *Huic ne criminis causam aliqua præberet offensio, nulla est negata dignatio.* Osculum dedit, non quo simulare nos doceat, sed ut neque proditionem refugere videretur, *& plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret.* Scriptum est enim: *Cùm his qui oderunt pacem, eram pacificus.* Osculum Judæ non respuit: *Ut doceremur inimicos omnes, eosque quos sciremus desævituros in nos esse, diligere.* Hac Christi Jesu benignitate & clementiâ damnantur, qui inimicos ad se redeuntes, reconciliari volentes, & sincerè pœnitentes nihilominus refugiunt, nec ullum eis humanitatis officium exhibere volunt. *Et osculatus est eum. Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Traditorem ab immanitate concepti sceleris, & beneficiis revocare dignatus est & verbis, assumendo in Discipulum, provehendo in Apostolum, monendo signis, consecrando mysteriis, ut cui nihil benevolentiæ deesset ad correctionem, nihil occasionis supereresset ad crimen. Sed tu, impiissime homo, semen Chanaam & non Juda, nec jam vas electionis, sed filius perditionis & mortis, utiliora tibi diaboli incitamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardesceres, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etsi non putabas credendum esse promissis: quæ fuit ratio ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptis? Imperabas dæmoniis, medebaris infirmis, honorabaris cum Apostolis, & ut famem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum avidum, quod minùs licuit, ampliùs incitavit, *Nec tam placuit quantitas prætii, quàm magnitudo peccati. Unde facinus commercii tui non ideo detestandum est, quia Dominum viliter æstimasti: sed quia Redemptorem etiam tuum, ne tibi parceres, vendidisti.*

25. *Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & tenuerunt eum:* Sed Dominum omnium Mysteria non arma tenuerunt. Denique locutus est, & ceciderunt retrorsum. Quò mihi legiones Angelorum, quò cœlestis exercitus? *Vox Domini sola plus terret.* Hanc ille ad demonstrandum divinæ majestatis indicium, qui in pectore Christi recumbebat, eligit. *Volenti ergo injicit manus turba, nectuntur vincula.* Capitur Jesus & ligatur,

Gen. 4. 8 — Gen. 27. 21. — Exod. 21. 32. — Judic. 16. — 2. Reg. 13 — 1. Reg. 19 — Psal. 54. 14. — S. Joannes Chrysost. Hom. de proditione Judæ. — 3. Reg. 2. 5 — Lucæ 22. — S. Ambros. Enarrat. in Psal. 39. — Proverb. 27. — S. Leo serm. 74. de Pass. Dom. 5. — S. Ambros. lib. 10. in Lucam n. 64. — Psal. 119. 7. — S. Hilar. c. 32. in Matt. — S. Leo serm. 65. de Pass. Dom. — S. Ambros. lib. 10. in Lucam. — Ioan. 18. 6 — Tertull. lib. ad Martyres.

ut malùm usum nostræ libertatis expiet sua captivitate: ut captivitas ejus sit solatio captivis, sive justè, sive injustè detineantur. Qui carceri addictus, Christum cogitat, eique adhæret, liber est. Via illi patet, quæ ad Deum ducit. Christus enim via est, veritas & vita. *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cœlo est.* Jesus fortiùs constringitur *vinculis charitatis suæ*, quàm vinculis militum.

Tertull. lib. ad Mart.

26. *Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus. Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c.* Cæcum & imprudentem Petri pro defensione suâ ardorem Jesus non probat. *Noluit persecutorum vulnere defendi, qui voluit suo vulnere omnes sanare.* Prudentiæ, mansuetudinis, charitatis, patientiæ documenta dedit: vim publicâ auctoritate illatam, vi non esse repellendam ab iis qui Rempublicam non gerunt, etiamsi Religionis causâ inferatur, persecutionem patiendam, Religionis veritatem patientiâ & martyrio propugnandam esse docens. Certè in Religionis negotio talem vim, quæ infertur à sublimiori potestate, patienter ferendam, docet nos ipse Petrus à Christo & à Spiritu sancto edoctus. *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus super vos requiescit. Nemo autem vestrûm patiatur ut homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.... Itaque & hi qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.* Idem docet primæ ferventisque Christianitatis exempla. Audiamus Tertullianum: *Sed absit ut aut igni humano vindicetur divina Secta, aut doleat pati in quo probatur. Si enim & hostes exsertos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum & copiarum? Externi sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum, Forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam Disciplinam magis occidi liceret, quam occidere?* Audiamus & S. Cyprianum? *Inde est*, inquit, *quòd nemo nostrûm quando apprehenditur reluctatur, nec se adversùs injustam violentiam vestram, quamvis nimius & copiosus sit noster populus, ulciscitur. Patientes facit de secutura ultione securitas. Innocentes nocentibus cedunt.* Atque hoc argumentum nobis maximè patientiam commendare debet, quòd sciamus Deum illatas cultoribus ac servis suis injurias severè vindicaturum. *Non vosmetipsos defendentes, charissimi,* (inquit Apostolus) *sed date locum iræ: Scriptum est enim, Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.* Et Joannes in divina Apocalypsi: *Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides Sanctorum.* Enimvero *satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam deposueris penes eum, ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est. Quantùm patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem?* Ideo Christus armis defendi noluit, jussitque Petro ut gladium reconderet in vagina, nec Deo præriperet ultionem concitatiore & imprudente zelo. Non tam igitur servum illum, cujus auriculam gladio suo abscidit, quàm patientiam Jesu vulneravit. *Patientia Domini in Malcho vulnerata est.*

S. Ambros. lib. 3. de Officiis c. 4.

1. Petri 4. 14 15. 16 19.

Tertull. in Apolog.

Ad Rom. 12. 19.

Apocal. 13. 10.

Tertull. lib. de Patientia.

Tertull. Ibid.

27. *An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Qui Dei providentiæ, omnipotentiæ, & bonitati confidit, in medio inimicorum in suam perniciem conjuratorum tranquillus est, aitque: *Si consistant adversùm me castra, non timebit cor meum.*

Psal. 26. 3

A Neque enim calamitates & angustiæ nostræ sapientiam Dei latere possunt, nec bonitatem Patris non movere; nec vim Omnipotentis, ut eis medeatur, sive bonum gloriæ suæ, ac salutis nostræ ex eis eliciat, superare. *Per patientiam* igitur *& consolationem Scripturarum spem habeamus.* Divinæ providentiæ ac voluntatis circa nos resque nostras consilia ac decreta impleri oportet. Illis servire, glorioſum; se illis subjicere, perfectum; numquam ab illorum ordine deficere, beatum.

Rom. 15. 4

28. *In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis.* Suam in passione Divinitatem ostendit inimicis ipsis, qui, nisi cæci essent, ad tam fulgentes cœlestis veritatis radios oculos mentis aperirent. Se volentem capi, vinciri, & ad judices trahi probat. *Occcupant paratum teneri, & trahunt volentem trahi: qui si vellet obniti, nihil quidem in injuriam ejus impiæ manus possent, sed mundi redemptio tardaretur, & nullum salvaret illæsus, qui pro omnium salute erat moriturus.* Mansuetudinem Jesu mirare, & adora, qui & inimicis suis prodesse vult, & eos in infidelitatis ac impietatis suæ nocte illuminare. Salvatoris tui charitatem & benignitatem in similibus occasionibus imitare.

B

S. Leo serm. 57. de Pass. Dom. 8.

29. *Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc Discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Legis figuræ, Prophetarum oracula, Christum prælocuta sunt & prænuntiarunt, qui Finis est Legis & Prophetarum. Argumentum divinitatis Scripturarum & Prophetiarum, eventus est seu adimpletio rerum & Mysteriorum eo quo prænunciata sunt modo. Hinc veritas Christianæ Religionis mirificè confirmatur. Deo gratias humillimas agamus, qui nos ad eam vocavit, & in Scripturis divinis, ac Prophetis loqui nobis dignatur, ut perfecti simus, & non solùm in fide instituti, sed ad omne opus bonum instructi. Laudemus autem illum impensiùs, quòd nobis locutus sit in Filio, & quòd *Ab omnipotenti Medico duplex nobis remedium præparatum* sit, *cujus aliud est in sacramento, aliud in exemplo, ut per unum conferantur divina, per aliud exigantur humana. Quia sicut Deus justificationis est auctor, ita homo devotionis est debitor. Meritò Dominus ipse factus est nobis via, quia nisi per Christum non itur ad Christum. Per ipsum autem ad ipsum tendit, qui per semitam patientiæ & humilitatis ejus incedit.*

C

S. Leo serm. 65. de Pass. Dom. 16.

Tunc Discipuli omnes relicto eo fugerunt. Sic multi Christum sequuntur in prosperis, in adversis verò ubi ob causam pietatis aliquid patiendum est, ubi aliquid ab hominibus timetur, relicto Jesu fugiunt. *Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum, conversi sunt in die belli.* Amicorum Jesu defectio & fuga, non minima passio cordis ejus. *Considerabam ad dexteram, & videbam, & non erat qui cognosceret me.... Et sustinui qui simul mecum contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inveni.*

D

Psal. 77. 9

Psal. 141. 3.

Psal. 68. 21.

30. *At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant.* Summus Sacerdos, Legis Novæ Doctor, Rex Judæorum, omniumque gentium, Judex vivorum & mortuorum, coram Judæorum Sacerdotibus, Legisperitis & Senatoribus sistitur judicandus. Utinam & nunc ab improbis Sacerdotibus immolandus non sisteretur in Altari! Utinam veritas ejus non damnaretur umquam, aut captiva detineretur ab eis qui illius defensores ac vindices esse deberent! Honor nihilominus Sacerdotio & auctoritati deferendus est in improbis etiam Sacerdotibus.

E

31. *Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingressus intro sedebat cum ministris, ut videret finem.* Petrus amore Domini impellebatur ad eum sequendum: sed amor parvus erat & languidus, nec humano prævalebat timori: ideo sequebatur à longè. Et ingressus in Aulam Caiphæ, sedebat cum ministris Pontificis. Quid mirum si in

servorum

servorum comitatu, libertatem justitiæ, libertatem filiorum Dei per negationem Domini ac Magistri sui amittit? Malorum societas, occasionesque peccati, exitiales saluti. Illas infirmi, qualis erat Petrus, vitare sollicitè debent; Christum propriùs sequi, gratiam quà id possint, humiliter implorare. *Cum sancto sanctus eris* (inquit
Psal. 17. 27. Propheta) *& cum perverso perverteris.*

32. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent: & non invenerant, cùm multi falsi testes accessissent*, &c. Christus, qui Veritas est, falsis testimoniis accusatus & prædamnatus silet, ut os ejus *taciturnitatis honore signatum* venerati, convitia, maledicta, calumnias improborum & invidorum patienter
Tertul. feramus, nec aperiamus os absque necessitate, innocentiam nostram, si opus sit, servatâ charitate, mansuetudine, & humilitate defendentes; non convitia convitiis; calumnias calumniis repellentes. Dicat Christianus aliquando, cùm tacendi tempus est, cùm stultis convitiatoribus aut calumniatoribus non est respondendum secundùm stultitiam illorum, quod à Propheta, in per-
Psal. 38. 2 & 3. sona etiam Christi dictum est: *Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversùm me: obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis.* Siluit Christus, numquid semper silebit? Siluit judicandus: *Sicut ovis ad occisionem* ductus est. *Sicut agnus coram tondente se* obmutuit.
Isaiæ 53. Non silebit judicaturus. *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit.* Christi Jesu silentium confundit superbiam filiorum Adam, qui se & cum justè accusantur ac reprehenduntur, purgare & excusare semper vo-
Psal. 49. lunt, parati semper *ad excusandas excusationes in peccatis.*

Cæterùm Jesus à Principe Sacerdotum per Deum vivum adjuratus, ut dicat si Christus sit Filius Dei, ita esse palam fatetur. Tempus enim tacendi, & tempus loquendi. Veritatem dissimulandam non esse, cùm de illa à publica potestate secundùm juris ordinem interrogamur, exemplo suo docet; maximè verò veritatem fidei, quantumvis odiosa sit fidei hostibus; sed & verbi, & sanguinis ad mortem usque profusi confessione ac testimonio consignandam. Hæc confessio Martyres facit & consecrat. Sic divini nominis gloriæ militatur. Hoc nomine Christus *primus Martyr* à Patribus appellatur. Sicut
S. Gregor. Nazianz. Orat. 18. Jesus se Christum esse confessus est; ita Christianus se Christi Discipulum esse verbis, operibusque fateatur, & toto, si opus est, profuso sanguine pro fide, pro justitia, pro
Tertull. Apolog. c. 1. cujusvis Christianæ virtutis bono confirmet. *Christianus si denotatur, gloriatur; si accusatur, non defendit; interrogatus, vel ultro confitetur; damnatus, gratias agit. Quid hoc mali est, quod naturalia mali non habet, timorem, pudorem, tergiversationem, pœnitentiam, deplorationem? Quid hoc mali est, cujus reus gaudet, cujus accusatio votum est & pœna felicitas?* Gaudebant Martyres, cùm ab Ethnicis ut blasphemiæ in Deos rei cruciabantur, aspicientes *in auctorem fidei & consummatorem Jesum*, qui cùm *splendor gloriæ Dei* esset, & *figura substantiæ ejus*, unumque ei studium fuisset ut homini, honorificare Patrem suum, & ejus nomen hominibus manifestare, nihilominus ab impio & injusto Pontifice ut blasphemiæ reus damnatus est; & patientissimè tulit pro salute nostra illatam sanctitati suæ adeò atrocem injuriam. *Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur?* Caiphas actor est & judex. Senatores adversùs Jesum magis commovet seditioso præjudicio, nullo juris ordine servato, nullo causæ examine, nullâ prævià doctrinæ, vitæ, ac miraculorum Christi inquisitione, nulla Propheticorum oraculorum collatione factâ, iniquorum & conjuratorum Judicum sententias rogat. *Quid vobis videtur? At illi dixerunt, Reus est mortis.* Auctor vitæ, & vitæ quidem æternæ, mortis reus pronuntiatur. Qui mortuos ad vitam revocavit; morti devovetur.

33. *Tunc exspuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?* Injuriarum atrocium genus omne pro nobis Christus summa cum mansuetudine patitur, nobis patientiæ in ferendis, charitatis in condonandis injuriis documentum præbens. *Deus spiritum suum in Filio cum totâ patientiâ collocavit. Taceo quod figitur: in hoc enim venerat. Numquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides! Qui hominis figurâ proposuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maximè, Pharisæi, Dominum agnoscere debuistis. Patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret.* Atroces maximè sunt injuriæ, quæ hominem in facie dehonestant, fœdant, vulnerant. Facies pars hominis præcipua, templum rationis, simulacrum animæ, gloria corporis, sedes honoris & pudoris. *Totus homo in vultu est.* Verbera in facie illata maximè contumeliosa sunt, liberis præsertim hominibus. *Non enim plaga repræsentat contumeliam* (inquit Demosthenes) *sed dedecoratio.* Hinc Constantinus Augustus lege latâ sancivit, ne in facie eorum qui ad metalla damnati essent, pœna damnationis inscriberetur: *Quò facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata, minimè maculetur.* Hinc Tertullianus: *Quæ in stadio geruntur, indigna conspectui tuo non negabis, pugnos, & calces, & colaphos, & omnem petulantiam manus, & quamcumque humanioris, id est divinæ imaginis depugnationem.* Christus colaphos & alapas, aliosque insultus contumeliossimos pro nobis patitur: nos verò pro ipso nihil pati volumus: immò injuriam pro injuria, contumeliam pro contumelia, persecutionem pro persecutione, pro verberibus verbera rependimus. Tantùm abest ut patiamur in spiritu Evangelii, & ad præbendam alteram maxillam ei qui nos in dextera percutit, parati simus, secundùm Christi præceptum, potiùs quàm charitatem amittamus: quin imò charitatem amittere, & Evangelium conculcare pro nihilo ducimus, ut ulciscendi libidinem expleamus. Quid aliud istud est, quàm faciem Christi Jesu colaphis & alapis cædere? Siquidem insultus, contumelias, & injuriarum genus omne membris suis illatum, sibi illata reputat. Unde Saulum è cœlis alloquens, persecutorem suum vocat: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Sputa, colaphos, alapas, aliosque petulantium militum insultus in facie sua sacratissima Christus Jesus patitur, ut muliebris præsertim sexûs peccata expiet, cultu nimio faciei nimio studio formæ ac nitoris perpetrata. *In Deum enim delinquunt, quæ cutem medicaminibus urgent, genas rubere maculant, oculos fuligine porrigunt. Displicet nimirum illis plastica Dei: in ipsis se nimirum arguunt & reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim cùm emendant, cùm adjiciunt, utique ab adversario artifice sumentes additamenta. Is est diabolus. Nam quis corpus mutare monstraret, nisi qui & hominis spiritum malitiâ transfiguravit? Ille indubitatè hujusmodi ingenia concinnavit, ut in vobis pateat manus vos quodammodo Deo inferre*, &c.

Tertull. lib. de Patientia.

Apuleius à Demost. citatus L. Aut facta D. de pœnis. L. Si quis C. eodem sit. Tertull. lib. de spectac. c. 18.

Tertull. lib. 2. de Feminarum cultu

34. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicis. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla. Et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novit hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè tu ex illis es.... Tunc cœpit detestari & jurare, quia non noviset hominem. Et continuò gallus cantavit.* Unusquisque tentatur à concupiscentiâ sua: hæc ancilla est, cujus voce ad negandum Christum sollicitatur. Quantas tenebras in mente? Quantam infirmitatem & corruptelam in voluntate? Quantam oblivionem gratiarum & promissorum Dei, officiorumque hominis in memoria parit? Cohibenda illa & coër-

cenda est, ne menti dominetur. Si enim semel succubuerimus tentationi, & statim auxiliante Deo pœnitentiam non egerimus, primum peccatum semen erit alterius peccati; secundum, semen tertii; tertium, pœna præcedentium: quod in Petro contigisse videmus, qui ex negatione Christi in perjurium labitur, se novisse negat, quem Dei vivi Filium fuerat confessus, à quo tot affectus fuerat beneficiis, Apostolici Senatûs Princeps, Ecclesiæ suæ caput, amorisque sui ac auctoritatis Vicarius in ejus regimine constitutus, *prior in donis, major imperio*, ut Jacob Patriarcha de primogenito suo ait. Non solùm negat, sed cùm execratorio juramento, non à judicibus interrogatus, & ad mortem quæsitus, sed à servis notatus. Ad unius auræ flatum Ecclesiæ columna concussa est: quid debiles arundines non timeant? Petri lapsum considerando admonemur, *Ne homo quisquam de humanis viribus confidat. Nam quid aliud pertinuit ad Doctorem Salvatoremque nostrum, nisi ut nobis nequaquam de se quemquam præsumere debere, in ipso primo Apostolorum demonstraret exemplo?* Infirmitatem suam Petrus nesciebat, quando à Domino quòd ex negatione negaturus audiebat, æger se nesciebat, Meditor esset cus ægrum sciebat. Sunt ergo quædam quæ Deus novit in nobis, nescientibus nobis. Petrum cadere permisit Deus, ut ejus præsumptionem, & arrogantiam curaret. Hinc discimus 1. Voluntatem hominis sibi non sufficere, nisi gratiæ Christi auxilio roboretur. 2. Inutile nobis fieri culpâ nostrâ gratiæ cœlestis auxilium, si voluntas nostra repugnet: quorum alterum Petri, alterum Judæ confirmat exemplum. Hic enim etsi gratiam Christi in se erat cooperari, nullam inde consecutus utilitatem est: Ille verò, etsi bene animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio non stetit. Totum igitur ita Deo tribuamus, ut tamen oscitandum dormiendumque non putemus: nec rursus, si vigilamus, laboribus nostris ac vigilantiâ rem totam confici arbitremur. Nam nec desides jacere nos vult Deus, ac ideo nonnihil à nobis petit: nec arrogantiâ corrumpi atque in nobis ipsis confidere & gloriari; ideo totum nobis non commisit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, nostræ consuluit utilitati. Hanc ob rationem Verticem quoque Apostolorum labi permisit, humiliorem ipsum faciendo, & ad majorem charitatem perducendo: *Cui enim plus donavit, magis diligit.* Propterea ter à Christo post Resurrectionem interrogatus est: *Petre, amas me?* Cordis inspector interrogat, & vult audire quòd ametur & parum est semel; interrogat hoc prope cum tædio ipsius Petri: miratur enim à præscio se toties interrogari, cùm semel sufficeret respondere etiam nescienti. *Sed tamquam tibi diceret Dominus, Exspecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.*

S. Augustin. Tract. 66. in Ioan.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 83. in Matt.

Luc. 7.

S. Augustin. serm. 35. aliàs 27. ex Hom. 50.

Nimius amor sui, nimius vitæ præsentis amor, Petrum ad negationem Christi impulit. Et hæc omnium penè peccatorum nostrorum origo est. *Duas Apostoli tenemus voluntates. Unam qua voluit non mori, penitus inculpabilem; alteram & multùm laudabilem, quâ sibi complacebat quòd esset Christianus. In qua ergo culpatur? An in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc planè voluntas reprehensione digna fuit, quia corporis magis quàm animæ voluit servare vitam.* Os nempe quod mentitur, occidit animam. *Et peccavit ergo: & non absque consensu propriæ voluntatis, infirmæ quidem & miseræ, sed plenè liberæ. Peccavit autem, non spernendo aut odiendo Christum, sed se nimis amando. Nec in hunc perversum amorem sui, voluntatem metus ille subitus compulit, sed esse convicit. Jam tunc procul dubio talis erat, sed nesciebat, cùm ab illo quem latere non poterat, audivit:* Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. *Illa itaque voluntaria infirmitas per concussum amorem nota, non orta, notum fecit quatenus se, quatenus Christum amaverit, notum autem non Christo, sed Petro. Nam Christus & ante sciebat quid esset in homine. Quatenus ergo Christum diligebat, vim passa est illa voluntas, ut contra se loqueretur: quatenus verò se, voluntariè proculdubio consensit ut pro se loqueretur. Si Christum non amasset, non negasset invitus. Verùm si se amplius non amasset, non aliquatenus negasset.*

S. Augustin. serm. 35. aliàs 27. ex Hom. 50.

S. Bern. lib. de Gratia & lib. Arbitrio c. 12.

35. Petrus ex infirmitate periculum negationis incurrit, ob hoc *hæsitare permissus, ut in Ecclesiæ Principe remedium pœnitentiæ conderetur; & nemo auderet de sua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuisset evadere.* Cadere permissus est, ut humanam in se expertus infirmitatem, peccantibus compati, cosque in spiritu charitatis & lenitatis corripere disceret. *Et recordatus est Petrus verbi Jesu quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.* Dominus Jesus, qui intra Pontificale Concilium solo corpore tenebatur, trepidationem Discipuli foris positi divino vidit intuitu: & paventis animum mox ut respexit, erexit. *Felices, Sancte Apostole, lachrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem habuere sacri baptismatis. Adfuit enim dextera Domini Jesu Christi, quæ labentem te, priùs quàm dejicereris, exciperet, & firmitatem standi in ipso cadendi periculo recepisti.*

S. Leo serm. 68. de Pass. Dom. 9.

Et egressus foras, flevit amarè. *Quis ita evanescat, ut existimet Apostolum Petrum hoc habuisse in corde, quod in ore, quando Christum negavit? Nempè in illa negatione intus veritatem tenebat, & foris mendacium proferebat. Cur ergo lachrymis diluit quod ore negaverat, si saluti sufficiebat quòd corde credebat? Cur loquens in corde suo veritatem, tam amaro fletu punivit mendacium quod ore deprompsit; nisi quia magnam vidit esse perniciem, quòd corde quidem credidit ad justitiam, sed ore non est confessus ad salutem?* Magna pariter Christianorum pernicies, qui Christum & *Deum se nosse confitentur, factis autem negant.*

S. Augustin. lib. contra Mendacium c. 6.

Ad Titum c. 1. 16.

Petrus flevit, postquam Jesus illum respexit. *Præsumptor periisset, nisi Redemptor respexisset.* Flevit. *Maluit enim* ipse suum accusare peccatum, ut justificaretur fatendo, quàm gravaretur negando. Petrus doluit & flevit, quia erravit, ut homo. *Non invenio quid dixerit: invenio quòd fleverit: lachrymas ejus lego, satisfactionem non lego:* (id est, excusationem seu defensionem:) *sed quod defendi non potest, ablui potest. Lavent lachrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri. Et veniæ fletus consulunt, & verecundiæ. Lachrymæ sine horrore culpam loquuntur: lachrymæ crimen sine offensione verecundiæ confitentur: lachrymæ veniam non postulant, & merentur. Inveni cur tacuerit Petrus, ne tam citò veniæ petitio plus offenderet. Ante flendum est, sic precandum. Bonæ lachrymæ, quæ lavant culpam. Denique quos Jesus respicit, plorant; Negavit primò Petrus, & non flevit, quia non respexerat Dominus. Negavit secundò, non flevit, quia adhuc non respexerat Dominus. Negavit & tertiò, respexit Jesus, & ille amarissimè flevit. Respice, Domine Jesu, ut sciamus nostrum deflere peccatum, lavare delictum. Flevit ergo & amarissimè Petrus, flevit ut lavaret delictum: & tu si veniam vis chrymis suum posset lavare delictum tuam: eodem momento, eomereri, dilue lachrymis culpam tuam: eodem momento, eodem tempore respicit te Christus. Si in aliquo fortasse labaris; quia secretorum tuorum adstitit testis, respicit ut recorderis, & fatearis errorem. Imitare Petrum dicentem alibi tertiò;* Domine, tu scis quia amo te. *Etenim quia tertiò negaverat, tertiò confitetur: sed negavit in nocte, confitetur in die.*

S. Augustin. serm. 288

S. Ambros lib. 10. in Lucam.

Ioan. 21. 15.

Et recordatus est Petrus verbi Jesu..... Et egressus foras, flevit amarè. Ad veram conversionem tria esse necessaria Petrus exemplo suo docet. 1. Ut verbi Jesu recordemur, ut legis & mandatorum Dei, ut Evangelii memores simus. *Lex* enim *Dei immaculata, convertens animas.... In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* 2. Occasiones peccati deserendæ. Ubi negat Petrus? Non in monte, non in Templo, non in sua domo; sed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non est; ibi negat, ubi

Psal. 18. 8
Psal. 118. 11.

Christus captus, ubi Jesus ligatus est. Ideo egressus est foras, ut pœnitentiam inchoaret, ac fletibus peccatum expiaret. Didici cavere alloquia perfidorum. Petrus inter Judæos negavit, Salomon contubernio Gentili deceptus erravit. 3. Flenda sunt peccata, & amarâ cordis contritione eluenda. *Quàm magna deliquimus, tam granditer desleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit; pœnitentia crimine minor non sit.* Quis stupris deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum? *Nescit flere, qui flenda committit: & cùm ipse sit lachrymabilis, non habet pœnæ lachrymas suæ.*

S. Cypr. lib. de Lapsis.

S. Ambros Enarrat. in Psal. 118. serm. 7.

Et egressus foras, flevit amarè. Sequens per omnia vestigia Christi Petrus conturbatur, & negat: respicitur & plorat; fletus tergit, quod timor infecerat. *Non fuit illa Petri desertio, sed eruditio.* Amare quippe Dominum interrogatus in corde suo præsumpserat se pro eo moriturum. Viribus suis hoc tribuerat; *Nisi paulisper à regente desereretur, non sibi demonstraretur.* Ausus est dicere, *Animam meam pro te ponam.* Animam suam pro Christo præsumptor se positurum esse jactabat, pro quo nondum posuerat Liberator. Denique cùm timore turbatur, sicut Dominus prædixerat, ter negat eum, pro quo se promiserat moriturum. Respexit illum Dominus. At ille amarè flevit. *Amara erat recordatio negationis, ut dulcis esset gratia redemptionis. Nisi desertus, non negaret: nisi respectus, non fleret. Odit Deus præsumptores de viribus suis, & tumorem istum in eis, quos diligit, tamquam Medicus secat. Secando quidem infert dolorem, sed firmat postea sanitatem.* Flevit amarè. *Flevit errorem suum Petrus, & meruit ut aliorum aboleret errores.* Da, Domine, lachrymas Petri, nolo lætitiam peccatoris.

S. Ambros lib. 5. in Hexaëmeron. c. 25.

S. August. serm. 285 aliàs 4. inter editos ex Mixtis.

CAPUT XXVII.

Sensus Litteralis.

1. Mane *autem facto, consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum & Seniores Populi adversùs Jesum, ut eum morti traderent.* Cùm dies illuxisset, Principes omnes Sacerdotum; & Senatores magni Synedrii qui in ædes suas recesserant, dissoluto nocturno conventu, in quo falsi testes auditi fuerant adversùs Jesum, rursus convenerunt, & Jesum, quem in manibus militum reliquerant illudendum, concilio suo, cui nemo Senatorum deerat ob celebritatem causæ, iterum sisti jussum interrogaverunt (ut S. Lucas) narrat *dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dexteris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus.* Post istam igitur solemniorem interrogationem Jesu in frequentissimo, diurnoque concilio, cùm eum in confessione Divinitatis suæ persistentem unanimi suffragio reum mortis pronuntiassent, deliberarunt qua ratione omnium commodissima, facillima & expeditissima, sententiam capitalem in ipsum exequerentur, quo mortis genere illum è medio auferrent. Quia verò expeditius illis esse visum est, ut publico judicio affigeretur cruci: cùm illis adempta esset à Romanis capitalium judiciorum auctoritas, ut eorum verba apud Joannem testantur: *Nobis non licet interficere quemquam*: Illum Pilato judicandum tradiderunt. *Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi*, seu Procuratori Judææ pro Cæsare, qui potestatem vitæ ac necis à Tiberio acceperat. Expetierunt autem Pilatum Sacerdotes & Senatores Judæorum executorem magis sævitiæ, quàm arbitrum causæ. Offerebant enim Jesum duris nexibus vinctum, colaphis & alapis frequentibus cæsum, sputis oblitum, clamoribus prædamnatum, ut inter tot præjudicia, quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere.

Lucæ 22. 66. & seqq.

S. Leo serm. 57. de Pass. Dom. 8.

2. *Tunc videns Judas, qui cum tradidit, quòd damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens Sanguinem Justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit: & abiens laqueo se suspendit.* Videns Judas quòd Jesus Synedrii præjudicio morti destinatus elabi non posset, mœrore ac pudore peccatum consequente cruciatus, conscientiæ stimulis dilaniatus, pœnitentiâ ductus, sed falsâ & inutili, triginta argenteos, proditionis mercedem restituit primariis Sacerdotibus & Senatoribus Judæorum, dicens: Peccavi, tradens hominem insontem. At illi responderunt: Factum tuum solus expende: nostrâ nihil interest. Et projectis argenteis in ea parte Templi, in qua considebat Synedrium, abiit, & laqueo se suspendit. Fracto porrò laqueo præceps corruit vel in saxum asperum, vel in ligni truncum acutum, & fisso ventre intestina illi effusa sunt. Vel, suspensus ita intumuit, ut crepuerit illi venter, & viscera ejus omnia effusa sint. Ita conciliatur S. Matthæus cum S. Petro. Ille desperationis & mortis Judæ initium, hic exitum describit, supplens quod Matthæi narrationi deerat.

Act. 1.

3. *Principes autem Sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.* Acceptis argenteis in Templum à Juda projectis, quos antea recipere noluerant, ne venditionem rescindere viderentur, dixerunt: Non licet hanc pecuniam in Thesaurum sacrum sive in Ærarium Templi inferri, quia pretium est quo homo venditus est ad cædem, & turpe lucrum Templo offerri vetitum. *Deuteron.* 23. 18. At apud Hebræos cultus Idolorum, stuprum, cædes velut paria censentur. At homicidium etiam justum id extendunt, ea forsan ratione, quæ 1. *Paralipom.* 22. 8. exprimitur, ubi Dominus dixisse memoratur Davidi: *Multum sanguinem effudisti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me*: Sed eadem, immò potiori ratione ipsi Sacerdotes qui sanguinem effuderant, arceri debebant ab offerendis Deo sacrificiis, quæ pecuniariis illis donis longè erant sanctiora. Damnant itaque se ipsos impii Sacerdotes, cùm in venditore id facinus execrantur, cujus ipsi emptores erant

4. *Concilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem.* Deliberatione factâ in quem usum pecunia illa expendi posset, emerunt ex ea certum agrum, *figuli* nuncupatum, sive quod alicujus figuli proprius esset, sive quòd testarum fragmenta in illum projicerentur, sive quòd ejus uber omne ad figulina opera exhaustum esset, ita ut nullus inde fructus sperari posset. Illum autem agrum sepulturæ peregrinorum destinarunt, sive Judæorum, qui ex remotis regionibus Hierosolyma adventabant Religionis causâ, ac morte occupati propriam sepulturam non habebant: sive, quod verisimilius est, Ethnicorum, qui Hierosolymis præsidii causâ tunc ingenti numero habitabant, ne promiscuè cum Judæis sepelirentur. Pretium sanguinis in mortuos & immundos impendi conveniens judicarunt. Propter hoc vocatus est ager ille à vulgo, *Ager sanguinis*, id est, emptus pretio sanguinis, ad perennem proditionis Judæ, sceleriscque Judæorum memoriam. In Petri oratione *Act.* 1. Judas hunc agrum acquisivisse dicitur ex mercede iniquitatis non tamquam rem suam, sed tamquam æternum infa-

miæ monumentum. Dicebat enim populus præteriens: Hic est ager ille emptus ex pecunia pro qua Judas Magistrum suum vendidit.

5. *Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Israël: & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.* Locus ille in Jeremiæ Prophetia non invenitur, sed in Zacharia minorum Prophetarum undecimo, cujus sensum, non verba S. Matthæus expressit. Sic autem habet Zacharias ex persona Christi: *Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos; & projeci illos in Domum Domini ad statuarium.* Christus per Prophetam mercedem petit à Judæis pro beneficiis quibus eos affecerat. At Principes Sacerdotum loco mercedis appenderunt triginta argenteos Judæ proditori, ut eis ad mortem traderetur. Projecti sunt autem à Juda in domum Domini, id est, in Templum, *ad statuarium*, Hebraicè *figulum*, ut scilicet per Sacerdotes ad manus statuarii seu figuli eo pretio vendentis agrum suum pervenirent. Hoc igitur Zachariæ vaticinium tunc impletum esse S. Matthæus observat, cùm Judas triginta argenteos restituit Principibus Sacerdotum, & in Templum projecit, ex iisque ager figuli emptus est. *Et acceperunt* Principes Sacerdotum *triginta argenteos* in Templum projectos, *pretium appretiati* Messiæ, quem tanti æstimaverunt filii Israël, ad quos missus erat: & eos dederunt ad emendum agrum figuli, sicut Dominus Zachariæ jusserat.

S. Hieron. in hunc locum.

Zachariæ 11. 12. 13

Verùm cur *Jeremiæ* nomine citat Evangelista, quod apud Jeremiam non invenitur, sed apud *Zachariam*? Id à Jeremia dictum revera, quamvis non scriptum quidam respondent. Et certè S. Hieronymus ostensum sibi testatur à Nazarenæ sectæ homine librum apocryphum, in quo id sub Jeremiæ nomine extaret. Quod à Jeremia dictum erat, Zachariam usurpasse, qui Jeremiæ locutiones imitari sic amat, ut propterea dicere soliti sint Hebræi, *Jeremiæ spiritum in Zacharia fuisse*. Illud S. Matthæum citasse sub nomine Jeremiæ à quo primitus dictum ex traditione noverat, vel ex revelatione Spiritûs sancti. Respondent alii Scribarum errore irrepsisse in S. Matthæi Textum *Jeremiam* pro *Zacharia*, cùm adscriptum esset compendiariis notis, Ζριου id est, Ζαχαριου. & ab iis oscitantibus lectum esset Ιριου, id est, Ιερεμιου. Syrum Interpretem nullius Prophetæ nomen habere, uti nec Persicum; sed, *Tunc impletum est quod dictum fuerat per Prophetam.* In ora marginali adscriptum abbreviatis characteribus Prophetæ nomen, ab Exscriptoribus falsa lectione deceptis in Textum intrusum fuisse, *Jeremiam* pro *Zacharia*. Quæ conjectura & Eusebii Cæsareensis auctoritate nititur. Sed & nonnullos Codices Latinos suo tempore habuisse, *Quod dictum est per Prophetam*, tacito *Jeremiæ* nomine, S. Augustinus testatur: quamvis hæc ei responsio non placeat. Alii Jeremiam in volumine Prophetarum primum locum olim obtinuisse ex Rabbinorum Traditionibus observant, & primum propterea nominari Matt. 16. 14. *Alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis.* Matthæum ergo verba ex volumine Prophetarum citasse tantùm sub illius nomine, qui primus eo in volumine occurrebat. Simile illud Lucæ 24. 44. *In Lege, Prophetis, & Psalmis.* In Psalmis, id est in Libro Hagiographorum, in quo Psalmorum liber primum locum obtinebat.

Euseb. lib. 10. Demonstrat. Evang. pag. 481.

Hunc nodum aliter solvit S. Augustinus. Respondet primò, secretiore consilio Providentiæ Dei, qua mentes Evangelistarum sunt gubernatæ, factum ut *Jeremiæ* nomen pro *Zacharia* scriberetur. Potuisse fieri, ut animo Matthæi Evangelium conscribentis pro Zacharia Jeremias occurreret, ut fieri solet, quod tamen sine ulla dubitatione emendaret saltem ab aliis admonitus, qui illo adhuc superstite hoc legere potuerunt, nisi cogitaret memoriæ suæ, quæ Spiritu sancto regebatur, non frustra occurrisse aliud pro alio nomen Prophetæ; sed quia Dominus ita scribi constituit, ut doceret, ita omnes sanctos Prophetas uno Spiritu locutos mirabili inter se consensione constare, ut hoc multò amplius sit, quàm si omnium omnia Prophetarum uno unius hominis ore dicerentur: *Et ideo indubitanter accipi debere quæcumque per eos Spiritus sanctus dixit, & singula esse omnium, & omnia singulorum.* Propter hanc Prophetarum admirabilem concordiam, inquit S. Augustinus, non absurdè, immò congruentissimè etiam Jeremiæ deputatur, quod per Zachariam dictum reperitur.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 7.

Alia S. Augustini Responsio est, ex duobus locis Propheticis conflari hoc testimonium, Jeremiæ, & Zachariæ. Illud autem usitatum est, ut cùm verba aut testimonia duorum sunt, aut altero omisso alter tantùm nominetur; aut totum testimonium, quasi unius tantùm esset, significetur. Prioris exemplum est *Marci* 1. 2. & 3. ubi prior testimonii pars Malachiæ est, posterior Isaiæ, & tamen omisso Malachia unus nominatur Isaias. Posterioris, *Matth.* 21. 5. ubi testimoniis duorum Prophetarum connexis, dicitur tamen *scriptum per Prophetam.* Quod de pretio hîc dicitur, est ex Zacharia; quod de agro empto, ex Jeremia. *Est apud Jeremiam, quòd emerit agrum à filio fratris sui, & dederit ei argentum, non quidem sub hoc nomine pretii quod positum est apud Zachariam, triginta argenteis; verumtamen agri emptio non est apud Zachariam. Quod autem Prophetiam de triginta argenteis ad hoc interpretatus sit Evangelista, quod modò de Domino completum est, ut hoc esset pretium ejus, manifestum est; sed ad hoc pertinere etiam illud de agro empto, quod Jeremias dixit, hinc potuit mysticè significari, ut non hic Zachariæ nomen poneretur, qui dixit triginta argenteis, sed Jeremiæ qui dixit de agro empto; ut lecto Evangelio atque invento nomine Jeremiæ, lecto autem Jeremia & non invento testimonio de triginta argenteis, invento tamen agro empto, admoneatur lector utrumque conferre, & inde sensum enucleare Prophetiæ, quomodo pertineat ad hoc quod in Domino impletum est. Nam illud quod subjecit huic testimonio Matthæus cùm ait*: Quem appretiaverunt filii Israël, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus, *nec apud Zachariam, nec apud Jeremiam reperitur. Unde magis ex persona ipsius Evangelistæ accipiendum est eleganter & mysticè insertum, quia hoc ex Domini revelatione cognoverit, ad hanc rem, quæ de Christi pretio facta est hujusmodi pertinere Prophetiam. Liber quippè empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, & tenetur hîc de pretio Domini ager figuli, & hoc ad sepulturam peregrinorum, tamquam ad permansionem quietis eorum, qui in hoc sæculo peregrinantes consepeliuntur Christo per baptismum. Nam & illam emptionem agri hoc significare Jeremiæ dixit Dominus, Quia erit permansio de captivitate liberatorum.*

Jerem. 32. 14.

6. *Jesus autem stetit ante Præsidem: & interrogavit eum Præses, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.* Jesus ante Præsidem stetit in Prætorio, ut reus, Judæis remanentibus foris, ut non contaminarentur. Interrogavit autem eum Pilatus an Rex esset Judæorum: quia Sacerdotes & Senatores Judæi illum cum hoc elogio Pilato tradiderant, hoc crimen affectati Regni maximè valiturum existimantes ut Jesum morti adiceret. Confer cum Lucæ 23. 2. *Cœperunt autem* (inquit) *illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse.* Hinc cum interrogavit Pilatus: *Tu Rex es Judæorum?* Tu tam vilis, tam pauper, Rex es Judæorum? Respondit illi Jesus, *Tu dicis*: Ita res habet. Rex quidem sum ego: sed terrenum & temporale non est Regnum meum. Confer cum Joannis 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset Regnum meum, Ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc au-*

S. Hieron. *tem Regnum meum non est hinc.* Sic respondit ut & verum diceret, & sermo ejus calumniæ non pateret. Cæterùm Regnum suum spiritale omnino esse significat, prædicatione veritatis inchoatum. *Ego*, inquit, *in hoc natus* Joan. 18. 37. *sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.*

7. *Et cùm accusaretur à Principibus Sacerdotum, & Senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversùm te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer.* Cùm vidissent Pontifices Pilatum priori criminatione non multùm moveri, secundam accusationem coram ipso, Jesu more Romano intentarunt, quòd nempe populum commoveret docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque Jerusalem. Pilatus Jesum urget ut causam suam agat, innocentiam suam tueatur. Jesus non respondet ei ad ullum verbum. 1. Quod ac- Lucæ 23. 5. cusationum inanitas per se satis perspicua & explorata esset vel ipsi judici. 2. Quod supervacuam defensionem omnem fore Christus prænosceret, Pilato Judæorum clamoribus importunis, ac Cæsaris timori cessuro. 3. Quòd mortem crucis pro generis humani redemptione pati decrevisset. *Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer*, hominem insontem, sapientem, eloquentem, in capitis periculo silere. Mirabatur ejus patientiam, fortitudinem, mortis contemptum, integritatem, modestiam, At ex silentio Jesu nullum adversùs ejus innocentiam præjudicium fieri poterat. Nam in capitalibus causis, non modò tacentes, nisi certissimis convicti testimoniis damnari non possunt; sed ne confessio quidem perire volentium admittenda est.

8. *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.* Mos invaluerat, ex Augusti (ut probabile est) concessione, ut tempore Festi Paschatis populo Judaico vinctum unum seu reum mortis Præses dimitteret, quemcumque postulassent. Sic Imperatores Christiani Valentianus, Theodosius, & Arcadius, generali Lege judicibus mandarunt, ut primo die Paschali omnium in carcere clausorum, nisi ob certa crimina, quæ Lex excipit, vincula dissolverentur. Habebat autem tunc vinctum sceleribus *insignem*, *latronem*, ut ex S. Joanne constat, ex iis scilicet qui publicas vias obsident, seditionis insuper & homicidii in civitate perpetrati reum, ut S. Lucas refert, nomine *Barabbam*. Congregatis ergo Sacerdotibus & Senatoribus Synedrii, adstante populo, Pilatus præveniens postulationem populi, & liberandi Jesum, cujus innocentiam perspectam habebat occasionem quærens, dixit: *Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?* Sceleratum, an insontem? Seditiosum, an pacificum? Latronem, an benefactorem vestrum? Homicidam, an ægrorum vestrorum curatorem, mortuorum suscitatorem? hominem famosum, an Jesum, qui à multis creditur Messias vobis promissus? Christum non multis opponit Præses, sed uni, eique homicidæ, seditioso, latroni publico, omnibus odioso, ceu communi civitatis hosti, ut sic Christum eligere fere cogerentur. Sciebat enim Pilatus, tum ex fama, tum ex modestia Jesu, tum quòd nulla in eum crimina probarentur, quòd per invidiam eum tradidissent Principes Sacerdotum & Senatores, Pharisæi, Legisperiti. Invidiam non dissimulabant, qui dixerant nuper: *Quid facimus,* Joan. 11. 47. 48. *quid hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum..... Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.*

9. *Sedente autem illo pro Tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & Justo illi: multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* Non de ultima cognitione hîc agitur quâ Christus cruce damnatus est post flagellationem, sed de alia priore. Aliquoties enim Pilatus sedit in Tribunali, pro more judicum, ad examen causæ. Cùm igitur in Tribunali sederet, internuncium ad eum misit uxor ejus, dicens: Nihil agas adversùs Justum illum; liberum illum dimitte. Multos enim terrores & angores passa sum hodie mane in somnis propter eum. A Deo scilicet patefacta illi fuerat per somnium Jesu innocentia, fortè & mala quæ Pilatum, Urbemque ex injusta damnatione manebant. Uxori autem hoc somnium immissum est, non Pilato, sive quia illa minùs indigna erat, sive quia Pilatus illud non declarasset, vel ipsi creditum non fuisset. Mulier igitur videt, ut manifestum fiat, nec solùm videt, sed patitur multa, ut judicem à sententiâ ferenda paululùm cohiberent tener erga uxorem affectus & compassio. S. Joannes Chrysost. Hom. 86. in Matt.

10. *Principes autem Sacerdotum & Seniores persuaserunt populis*, per emissarios suos huc illuc discurrentes & insusurrantes, *ut peterent Barabbam* dimitti, *Jesum verò perderent*, seu ad mortem deposcerent. *Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam.* Uxoris denuntiatione territus Præses, aut magis inflexus, vehementiori cum studio instat & urget ut Christus liberetur, illumque cum Barabba proponit. Ignominiosissima certè comparatio, sed longè iniquior & ignominiosior postulatio Judæorum, Barabbam Jesu præponentium. Criminis hujus atrocitatem illis exprobrat S. Petrus *Act.* 3. 14. *Vos autem sanctum & justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis: Auctorem verò vitæ interfeciſtis.* Petitionis iniquæ ac insolentis pertinaciâ attonitus Pilatus iterum instat. *Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?* Sic autem urgebat, *volens dimittere Jesum*, ut S. Lucas observat. *Dicunt omnes*, & Principes Sacerdotum, & populus, etiam qui *Hosanna* paulò ante acclamaverant: *Crucifigatur*, ut seditiosus, & læsæ Majestatis reus. Ad supplicium ignominiosissimum & acerbissimum Christum deposcunt innocentem & sanctum. *At illis Præses: Quid enim mali fecit?* Non faciam. Quid enim mali commisit? Stupenda pertinacia vestra est, qui insontem ad supplicium omnium maximè infame & atrox deposcitis. *At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur.* Quem calumniis, & falsis testimoniis opprimere non poterant, insanis ac tumultariis vociferationibus ad crucem deposcunt, ut quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere. *Videns autem Pilatus quia nihil proficeret*, ac frustra tentasset liberationem Jesu, *sed magis tumultus fieret*, Judæis clamantibus, *Nos Legem habemus, & secundùm Legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*, ut refert S. Joannes; politicus Præses seditionem popularem metuens, fortè & defectionem à Romanis, hoc periculum innocentis damnatione redimere voluit, & populo gratificari decrevit. Postquam igitur Jesum flagellari Joan. 19. jussit, spinis coronari permisit, populo produxit ad commiserationem eorum excitandam, obstinatos eorum animos in morte ipsius urgenda cognoscens ex seditiosis clamoribus; *acceptâ aquâ, lavit manus coram populo*, ad Deutern. 21. contestationem innocentiæ suæ hac in causa, seu ex more Judæorum, quos inter versabatur, seu ex aliarum gentium solemni ritu, *dicens: Innocens ego sum à sanguine Justi hujus: vos videritis.* Non mihi, sed vobis justi cædes imputabitur, qui hanc à me violentis ac pertinacibus suffragiis & clamoribus extorquetis. Ad hoc attendite. *Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Populus universus, qui magno numero Hierosolyma confluxerat Paschalis solemnitatis causâ, & hîc aderat ut causam Jesu audiret, se filiosque devovit & obstrinxit vindictæ divinæ pro illius cæde. Sanguis ejus, inquiunt, id est, Pœna, si quæ propter sanguinem ejus effusum à Deo irroganda est, super nos, & posteros nostros veniat. Ne sollicitus sis, Præses, culpam in nos suscipimus, à nobis luendam. *Perseverat usque in præsentem diem hæc imprecatio super Judæos, & sanguis Domini non auferetur ab eis.* S. Hieron.

11. *Tunc dimisit illis Barabbam : Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.* Violentis ac pertinacibus populi votis ac impotenti vociferationi clamantium, *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*, ut S. Joannes refert, cessit tandem Pilatus, & Barabbam illis dimisit, prout flagitabant. Jesum autem Militibus Romanis tradidit crucifigendum, petitioni & clamoribus Judæorum annuens. *Excessit quidem Pilati culpam fatinus Judæorum, qui illum nomine Cæsaris territum, & invidiosis vocibus increpatum, ad effectum sui sceleris impulerunt: sed nec ipse evasit reatum, qui cooperatus seditiosis, reliquit judicium proprium, & in crimen transivit alienum.... Non purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aquâ digitis expiatur quod famulante impia mente committitur.* Jesum autem crucifigendum tradidit Pilatus, postquam eum flagellari jussisset. Quamvis porrò flagellationem crucifixioni præmittere moris esset, non eo tamen animo Jesum flagellari jusserat Pilatus ut crucifigeretur, sed potiùs ut Judæorum animos hoc tormento mitigaret. Nam & post flagellationem ipsum à crucis supplicio liberare conatus est; & quo animo eum flagellis addiceret, significaverat his verbis : *Nullam causam inveni in homine isto ex his in quibus eum accusatis.... Emendatum ergo illum dimittam.... Nullam causam mortis invenio in eo : corripiam ergo illum, & dimittam.* Quæstionis in modum sæpè inflicta flagellatio, aliàs supplicii causâ. Aliud virgis, aliud flagellis verberari, ut patet etiam ex 2. ad Corinthios 11. 24. 25. *A Judæis quinquies quadragenas, unâ minùs accepi. Ter virgis cæsus sum.* Flagellis verberari, ignominiosius & atrocius erat, quàm virgis cædi. Alligatus columnæ Jesus, quæ cruore illius infecta, etiamnum Romæ in Templo Sanctæ Praxedis videtur, à Romanis Militibus flagellis diriſſimè cæsus est, ictuum numero, quem Lex Mosaica Judæis excedere vetuit, quadraginta uno minùs, non observato. Viliores dumtaxat & tenuioris conditionis personas flagellis cædi, Romanæ Leges permittunt, *honestiores* hoc supplicio affici vetant. *D. Tit. De Pœnis.* Ignominiosum ergo flagellationis supplicium, servis, ignavis & contumacibus, desertoribus, & latronibus infligi solitum. Notum illud Ciceronis in Verrem: *Facinus est vincire civem Romanum, scelus verberare, prope parricidium necare : quid dicam in crucem tollere ? verbo satis digno res tam nefaria exprimi nullutenus potest.* Flagellationis Christi acerbitas prædicta est à Prophetis. Psal. 21. *Dinumeraverunt omnia ossa mea.* Psal. 34. 15. *Et adversùm me lætati sunt, & convenerunt : congregata sunt super me flagella, & ignoravi.* Psal. 128. 3. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.* Isaiæ 50. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, &c.* Isaiæ 53. 3. & seq. *Despectum & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem : & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.*

A nonnullis in dubium revocatur utrum Pilatus permiserit dumtaxat Judæis Jesum, an more judicis damnaverit. Prolatam à Pilato sententiam negant, Lactantii auctoritate fulti Libro quarto Institutionum, cap. 8. & S. Joannis Chrysostomi Oratione secunda De Eleëmosyna. Sed contrarium multa evincunt. 1. Locus Tribunalis in quem processit Pilatus, & in quo *adjudicavit fieri petitionem illorum*, id est, Jesum crucifigi, prout illi violentis ac pertinacibus suffragiis flagitabant, ut loquitur S. Cyprianus lib. adversùs Demetrianum. 2. Quòd per solos Milites Romanos exactum supplicium; ipsa pœna propria Romani juris: nam crux Judæis Legibus ignota: titulus crucis à Pilato dictatus: corpus ab eo postulatum aliæque circumstantiæ. 3. Quòd jam ante, cùm Pilatus dixisset: *Accipite eum vos, & secundùm Legem vestram judicate eum*, Judæi responderunt sibi judiciorum capitalium ademptam potestatem: *Nobis non licet interficere quemquam :* & omnes insecuti clamores non aliò tendebant, quàm ut Pilatus sua voce latâque sententiâ Jesum damnaret. Atque hoc est in quo populo furenti contra jus & æquum, & proprium mentis suæ judicium ignavè gratificatus est. 4. Christus de se ipso dixit: *Tradetur Gentibus ad crucifigendum.* 5. Catholicorum & Quartodecimanorum provocatio ad Acta Pilati, ostendit rem judicii specie gestam. 6. Tacitus Romanus Historicus id confirmat. *Auctor*, inquit, *nominis ejus Christus, qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat.*

12. *Tunc Milites Præsidis suscipientes Jesum in Prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Judæorum. Et exspuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Tunc Milites Romani, Pilati Præsidis lictores, quatuor numero, duxerunt eum *in atrium Prætorii*, & congregatâ universâ cohorte suâ, ut communi petulantiâ Jesu insultarent, Regiæque illius illuderent Dignitati, exuerunt eum vestibus propriis, quibus eum post flagellationem toto corpore vulneratum & sanguine suo perfusum iterum induerant: & chlamydem coccineam, quæ purpuræ colorem referebat, detritum scilicet aliquod Militis pallium, regalis instar paludamenti illi aptaverunt. Et spinis è rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes, imposuerunt eam super caput ejus, diadematis instar regii, in ludibrium simul ac supplicium. *Certè præter figuram, contumelia in promptu est, & turpitudo, & dedecoratio, & his implexa sævitia, quæ tunc Domini tempora & fœdaverunt & lancinaverunt.* Et arundinem in dextera ejus posuerunt, loco sceptri. Et genuflexo specie adorationis, illudebant ei ceu ludicro Regi, dicentes: *Ave Rex Judæorum*; affectationem Regni simulatæ salutationis ludibrio illi exprobrantes. Sputa & verbera addiderunt tributi loco. *Et exspuentes in eum, acceperunt arundinem*, quam manu gestabat, & *percutiebant caput ejus*, tamquam morionis, spinas altiùs in caput illius sacrosanctum adigentes. Crudelis hæc scena, spineæque coronæ impositio, illusio, contumeliæ, permittente Pilato, non jubente, facta sunt. Unde Tertullianus coronationem illam Jesu vocat. *Romanorum Militum commentum.* Agrippam Regem Judæorum postea simili ferè modo ab Alexandrinis illusum in persona morionis cujusdam, cui nomen *Carabæ*, testis est *Philo Hebræus* lib. in *Flaccum.* Quod in vindictam illusionis Christi factum piè credi potest. *Stragulo*, inquit, *quale in terra sternitur corpus ejus cæterum pro chlamyde obvelant; papyrum extensam vice diadematis capiti ejus imponunt. Pro sceptro fragmentum papyri indigenæ humi porrectum quis videns ei tradidit. Postquam verò tamquam in theatricis mimis insignia Regni accepit, & in Regem ornatus est, accessere postea alii quidam ut salutaturi. Post hæc circumstante multitudine vox sonuit ridicula, Marin vocantium: sic aiunt à Syris Dominum appellari.* Sed hæc Agrippæ in aliena persona, morionis scilicet illum velut in scena repræsentantis illata sunt ludibria; Christo in propria persona; Agrippæ homini mero; Christo homini Deo: Agrippæ Regi Judæorum à Tiberio creato; Christo Regi non Judæorum dumtaxat, sed omnium gentium nato, cœli terræque Domino: Agrippæ sine tormento; Christo cum acerbissimis punctionibus spinarum sacram ejus cervicem & tempora configentium, cum verberibus, alapis, & sputis.

13. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.* Multa prætermittit S. Matthæus,

Ioan. 19. 13.

S. Leo serm. 57. de Pass. Dom. 8.

Luc. 23. 16. 22. Act. 22. 24. L. Nullam C. Tit. Ex quibus causis infamia irrogetur. S. Ioannes Chrysost. Orat. 13. de Statuis

S. Hieron. Epist. 27.

Luc. 23. vers. 24.

Ioan. 19. 22. Marci 15. 16.

Tertull. lib. de Corona c. 14.

quæ ex S. Joanne supplenda sunt. In isto scilicet ludicri Regis habitu Judæis est ostensus, iterum examinatus, rursum productus foras, tandemque illis traditus ut crucifigeretur. Traditus autem est militibus per quos exigebatur supplicium à magistratibus Romanis, etiam extra castra. Unde Tertullianus Christiano Militiam dissuadens : *Et vincula*, inquit, *& crucem, & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum ?* Quatuor igitur milites Jesum chlamyde coccinea exuerunt, & propriis indutum vestimentis eduxerunt extra civitatem, ut crucifigerent. Qua de re Apostolus ad Hebræos scribit : *Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

Joan. 19.

Heb. 13. 11.12.15

14. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem : hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.* Jesum è Prætorio eductum crucem suam per Urbem tulisse, constat ex S. Joanne : *Et bajulans sibi crucem*, inquit, *exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus.* Idque more Romano, quo qui cruci affigendus erat, crucem priùs per urbem portabat. Unde nomen *furcifer*, proverbiale evasit. Sed in ipso portæ civitatis egressu, obvium habuerunt hominem Cyrenæum, ex Lybiæ scilicet Pentapoli Cyrenaica oriundum, cujus mentio fit. *Act.* 2. 11. & 6. 9. Judæum, an Gentilem, incertum, *venientem de villa, Patrem Alexandri & Rufi*, ut S. Marcus observat. Hunc milites coëgerunt ut tolleret crucem Jesu, tum ut viam citiùs conficerent, tum quia vires Jesu erant exhaustæ. Crucem totam, non partem ejus, Simonem tulisse extra urbem, usque ad montem Calvariæ, sicut totam Jesus per urbem tulerat, significat S. Lucas his verbis : *Et imposuerunt illi crucem portare post Jesum :* & S. Augustinus confirmat. Isaac ligna sacrificii sui portans in montem, typus Christi fuit crucem in qua immolandus erat, in Calvariæ monte, bajulantis.

Joan. 19. 17.

Marci 15. 21.

Luc. 23. 26.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 10. Origenes in Matt. S. Ambros. lib. 10. in Lucam. S. Epiph. Hæresi 46

15. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus.* Golgotha dicitur euphoniæ causâ pro *Golgoltha*, quòd Syriacè significat *Calvariam.* Sic appellatus mons est, quòd ibi decollari homines solerent. Veterum Patrum nonnulli ita vocarum volunt, quòd ibi Adam generis humani Caput sepultus esset, ut scilicet ibi mortem Christus pateretur, ubi radix mortis requiesceret, ac Redemptoris sanguis rigaret cineres primi Peccatoris. Hanc sententiam refellit S. Hieronymus. *Audivi*, inquit, *quemdam exposuisse Calvariæ locum, in quo sepultus est Adam : & ideo sic appellatum esse, quia ibi antiqui hominis sit conditum caput*, & *hoc esse quod Apostolus dicat*, Surge qui dormis, & exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus. *Favorabilis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbem enim & foras portam loca sunt, in quibus truncantur capita damnatorum, & Calvariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus : ut ubi priùs erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla Martyrii. Et quo modo pro nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus est, & crucifixus : sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quispiam contendere voluerit, idco ibi Dominum crucifixum, ut sanguis ipsius super Adæ tumulum distillaret ; interrogemus eum quare & latrones in eodem loco crucifixi sint ? Ex quo apparet, Calvariam non sepulchrum primi hominis, sed locum significare decollatorum : ut ubi abundavit peccatum, superabundet gratia. Adam verò sepultum juxta Hebron & Arbec, in Jesu filii Nave Volumine legimus.*

S. Hieron. in hunc locum. Ephes. 5.

Josue 14.

16. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cùm gustasset noluit bibere.* Vinum thure aut myrrhâ conditum recepto more dabatur ad supplicium damnatis, & jam morituris, ut eo exhilarati mortem minùs considerarent, & faciliùs tolerarent. Moris hujus, cujus testes sunt Rabbinici Libri, fundamentum habetur *Proverb.* 31. 6. ubi Salomon ait : *Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo : bibant & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.* Ex more itaque milites Christo dederunt *Vinum myrrhatum*, ut S. Marcus narrat, sed corruptum, acidum, & *felle mixtum*, ut ejus amaritudine palatum & gustum Jesu affligerent & cruciarent. Sic impleta Prophetia est : *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Sed cùm gustasset, noluit bibere, ut ostenderet se placidè mori, & ad ferendos dolores medicamento non egere : vel pro nobis mortis amaritudinem gustare, sed tertia die surrecturum.

Marci 15. 23.

Psal. 68. 22.

S. Hieron. in hunc locum.

17. *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes, ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem : Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Post-quam crucifixerunt eum, non funibus, sed clavis manus ejus & pedes configentes cruci, tribus dumtaxat, an pluribus, incertum : Milites vestimenta ejus partiti sunt, dùm in cruce nudus penderet : sortem mittentes, non solùm super tunicam inconsutilem, quam non diviserunt, sed aleâ addixerunt victori, sed etiam super vestes illas divisas, quis quid tolleret. *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem : Diviserunt sibi vestimenta mea, &c.* Hæc verba ex S. Joanne adjecta hoc loco Viris Eruditis videntur, cùm non extent in Græcis optimæ notæ Codicibus, nec in plerisque Latinis, nec in Versione Syriaca, nec legerit Origines. Retinenda sunt tamen, cùm in Vulgata Versione, quæ usu Ecclesiæ consecrata est & auctoritate firmata, reperiantur : cui auctoritati & usui prævalere non debent Eruditorum conjecturæ. Evangelica certè verba sunt à Spiritu sancto inspirata S. Joanni, quamvis à S. Matthæo prætermissa essent.

Psal. 21. 19.

Joan. 19. 24.

Marci 15. 25.

18. *Et sedentes servabant eum.* Centurio & Milites ejus Jesum in cruce pendentem servabant more Romano, donec sententia executioni mandata esset, morsque secuta ; ne qui fortè amicorum vivum de cruce deponerent & efferrent.

19. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam* : Hic est Jesus Rex Judæorum. Sive *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*, ut habetur apud S. Joannem. Brevibus verbis causa supplicii indicari solebat, scripto aut præconis voce. Milites igitur titulum seu causam supplicii à Pilato scriptam seu dictatam, in summa cruce, vel in tabella ei affixa posuerunt. Matthæus, Marcus & Lucas inscriptionis sensum retuleruht : Joannes verba ipsa descripsit. *Jesus*, proprium nomen. *Nazarenus*, patria, quâ vulgo notus erat. *Rex Judeorum*, causa supplicii. Tribus linguis scriptum titulum S. Joannes observat ? Hebraicâ, ob locum in quo supplicium sumebatur ; Græcâ, ob maximam turbam Hellenistarum, sive Judæorum in Græcia dispersorum, & Græco idiomate loquentium, quæ ad Pascha convenerat ; Latinâ, ob Imperii Majestatem.

20. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones : unus à dextris, & unus à sinistris.* Quod factum & Dei consilio, ut illud Prophetæ vaticinium impleretur : *Et cum sceleratis reputatus est* : & consilio Pilati, ut velamentum, iniquitati suæ obtenderet, ne dum innocentem occideret, sceleratis parcere videretur, & ut Jesus in medio duorum maleficorum crucifixus, maleficorum princeps haberetur : consilio denique Judæorum, ut mors ejus ignominiosior esset. Atque de Christo in medio duorum latronum crucifixo hæc verba Habacuc Prophetæ cap. 3. vers. 2. *In medio duorum animalium cognoscêris*, secundùm Versionem 70. Interpretum (aliter enim habet Vulgata Versio Latina) SS. Hieronymus & Augustinus sunt interpretati, quamquam & alias explicationes adjunxerint. Bonum Latronem ad dextram Christi crucifixum, malum ad sinistram, S. Hilarius scripsit, idque præsumi potest, non certò probari.

Isaiæ 53. 12.

S. Hieron. in c. 3. Habacuc S. August. lib. 18. de Civitate Dei c. 32. S. Hilar. c. 33. in Matt.

21. *Prætereuntes autem blasphemabant eum moven-*

tes capita sua, & dicebant: Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum. Si Filius Dei es, descende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: si Rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim: Quia Filius Dei sum. Idipsum autem & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. Judæorum viâ publicâ prætereuntium, sive circa Crucem circumcursantium spectaculi causâ vulgus blasphemiis Divinitatem Christi Jesu lacessebat: & moventes capita sua in signum contemptûs, irrisionis, & insultationis, quod à Propheta prædictum; dicebant: Tu qui gloriabaris te destructurum Templum Dei, & triduo illud instauraturum: salva temetipsum, si adeò potens es. Si Filius Dei es, ut palam docuisti, & in judicio confessus es, descende de Cruce. Nè te egregium Templi instauratorem, qui nec temetipsum à supplicio liberare vales. Similiter & Principes Sacerdotum dignitatis, & ministerii sui obliti (cùm nec eos suppliciis interesse, multò minus morientibus insultare deceret) cum Scribis & Senioribus illudentes ei, dicebant: Si verè alios salvos fecisset, veris miraculis, Dei virtute editis; non autem ut Impostor & Magus ope Beelzebub dæmoniorum principis operatus hominum oculis illusisset, aut præstigiis insolita & admirabilia opera edidisset, se ipsum certè nunc salvum faceret. Si Rex Israël est, si Messias & Christus à Deo promissus, qualis credi voluit, descendat nunc de Cruce, & fidem ei habebimus. Fiduciam in Deo, Patre, ut jactat, suo, habere se, ad ostentationem dixit: liberet nunc eum Deus, si illum ut Filium suum agnoscit ac diligit. Dixit enim se Filium Dei esse: Impossibile autem est ut Deus Filium suum derelinquat, qui neminem in se sperantem deserit. Confer cum Psal. 21. 7. 8. 9. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Et cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus Justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat... Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima Justorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissimâ condemnemus eum.*

Idipsum autem, inquit Evangelista noster, *& latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei:* nempè, *Si tu es Christus, salvum fac temetipsum & nos*, ut S. Lucas exprimit. Latrones improperasse Jesu, eumque convitiis affecisse scribunt Matthæus & Marcus: sed enallage numeri sive syllepsis est, qua unus è multis plurali numero significatur, cujus figuræ & alia sunt in Scripturis exempla. Sic autem intelligendam Matthæi & Marci locutionem, ex S. Luca constat, qui blasphemias & convitia uni tantùm latronum tribuit, & hunc à socio reprehensum commemorat. *Unus autem*, inquit, *de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es. Et nos quidem justè; nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.* Sic sacros Evangelistas conciliat S. Augustinus. Origenes, Cyrillus Hierosol. S. Hilarius, S. Chrysostomus, utrumque latronem initio blasphemasse & convitiatum fuisse Jesu censent; alterum deinde ingruentibus tenebris, terrâ commotâ, saxisque disruptis, Christique patientia & mansuetudine attentiùs consideratis conversum, & ex latrone confessorem Christi factum, socium increpuisse. Utramque expositionem amplectuntur SS. Ambrosius & Hieronymus.

Psal. 21. 8

Psal. 108. 25.

Luc. 23. 39. & seq.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 15.

Orig. Tract. 35. in Matt. Cyrillus Hierosol. Catech. 13. S. Joannes Chrysost. Hom. 88. in Matt. S. Hilar. c. 33. in Matt. S. Hieron. in hunc locum. S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 15.

22. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam.* A media die, quâ circiter horâ crucifixus est Jesus, secundùm S. Joannem, *Horâ quasi sextâ*, seu *Horâ tertiâ*, ut ait S. Marcus, secundo scilicet diei trihorio ad exitum vergente, tenebræ factæ sunt, non solùm in Judæa, sed super universam terram, sole scilicet obscurato, ut docet S. Lucas, non interpositâ Lunâ, ut quæ tum plena esset, neque nube obducta, sed modo admirabili, hominibus ignoto, supernaturali. Stupendi illius Solis deliquii meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus libro 13. Olympiadum. *Quarto anno*, inquit, *Olympiadis ducentesimæ secundæ factum est deliquium Solis omnibus cognitis majus, & nox facta est horâ diei sextâ, ita ut & stellæ in cœlo conspicerentur: præterea terræ motus per Bithyniam magnam partem Nicææ urbis evertit.* Terræ motûs locum nominat, tenebrarum non nominat, & cùm majores ante visis memorat, ita ut meridie velut nox esset, satis demonstrat non per Judæam solùm, sed per universam terram fuisse. Thallum quoque Gentilem scriptorem lib. 3. Historiarum, hujus deliquii meminisse testis est Julius Africanus. Meminit & Tertullianus, & illud subductæ diei, cùm meridies esset, miraculum in Archivis Romanis consignatum notat. *Tamen*, inquit, suffixus, *multa mortis illius ostendit insignia. Nam spiritum cum verbo sponte dimisit, prævento carnificis officio. Eodem momento dies, medium orbem signante sole, subducta est. Deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christo prædicatum non scierunt. Et tamen eum mundi casum relatum in Archivis vestris habetis.* Duravit autem Ecclipsis illa prodigialis per tres horas, à sexta hora scilicet usque ad horam nonam, id est, à meridie usque ad tertiam pomeridianam: cùm naturales ecclipses brevissimo durent tempore, quoad Luna Solem transeat. Ad hanc solis in meridie admirabilem & terribilem defectionem pertinet illud Amos vaticinium: *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis.... & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.* Quem locum S. Hieronymus ita commentatur: *Possumus hunc locum & in Domini intelligere passione, quando sol horâ sextâ retraxit radios suos, & pendentem in cruce Dominum suum spectare non ausus est: quando tenebris cuncta complentibus festivitates eorum & cantica, Vespasiano Titoque superantibus, in planctum luctumque mutata sunt: quando lachrymarum, & pœnitudinis, & ciliciorum repleta sunt omnia, & capita habuere calvitium, quæ priùs Nazaræorum decorata cæsarie comam Domino nutriebant. Tunc primogenitus filius Dei populus Israel, qui in unigenitum & verè Filium Dei miserat manum, æterno luctui traditus est, & novissima hujus, sive qui cum eo erant, amaritudine repleta.* Sol itaque retraxit radios, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur.

Tertull. in Apolog. c. 21.

S. Hieron. in hunc locum.

Amos 8. 9 10.

S. Hieron. lib. 3. in Amos ad hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum.

23. *Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Voce magna clamavit, ut vocis contentione non solùm doloris acerbitatem testaretur, sed ex potestate & voluntate, non ex infirmitate se mori significaret. Non modò enim morientes, sed & gravi timore perculsos vox deficit. Psalmi autem 21. qui totus illum spectat, verbis Patrem invocat: *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* Cur me persecutorum sævitiæ, tormentorum omnium acerbitati dereliquisti, omni solatio destitutum, externo, interno, corporis, animi, sive à ratione humana, sive à visione

visione beatificâ, sive ab ipsa Divinitate mea derivando? Cur consolationem omnem suspendisti, & omnes fluctus tuos induxisti super me? Naturæ humanæ, in quâ patiebatur, vox ista fuit; vox capitis omnia in se corporis sui membra transformantis. *Vox ista, doctrina est, non querela. Nam cùm in Christo, Dei & hominis una persona sit, nec ab eo potuerit relinqui, à quo non poterat separari; pro nobis trepidis & infirmis interrogat, cur caro pati metuens exaudita non fuerit. Instante enim passione, ad sanandum & corrigendum nostræ fragilitatis metum dixerat;* Pater, si possibile est, transeat à me calix iste..... *Qui ergo trepidatione carnis evicta, jam in paternam transierat voluntatem, & toto mortis terrore calcato opus suæ constitutionis implebat: cur in ipso tantæ victoriæ exaltatus triumpho, causam & rationem, quâ sit relictus, id est, non exauditus, inquirit: nisi ut ostendat alium esse illum affectum, quem ad humanæ formidinis excusationem recepit, alium illum, quem ex æterno Patris consilio præclegit? Unde ipsa vox non exauditi, magni est expositio sacramenti, quòd nihil humano generi conferret Redemptoris potestas, si quod petebat, nostra obtineret infirmitas..... Ideo ergo Jesus voce magna clamabat, dicens:* Quare me dereliquisti? *ut notum faceret, quare oportuerit eum non erui, non defendi, sed sævientium manibus derelinqui, hoc est, Salvatorem mundi fieri & omnium hominum Redemptorem; non per miseriam, sed per misericordiam; nec amissione auxilii, sed definitione moriendi..... Unde tradi Dominum Passioni tam fuit paternæ quàm ipsius voluntatis: ut eum non solùm Pater relinqueret, sed etiam ipse se quadam ratione desereret, non trepida discessione, sed voluntaria cessione. Continuit enim se ab impiis crucifixi potestas; & ut dispositione uteretur occultâ, uti noluit virtute manifestâ. Nam qui mortem & mortis Autorem sua venerat passione destruere, quomodo peccatores salvos faceret, si persecutoribus repugnaret?*

S. Leo serm. 65. & 66. 16. & 17. de Pass. Dom.

S. Hieron. in hunc locum.

24. *Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant, Eliam vocat iste.* Id dictum à Romanis militibus sermonis Hebraici ignaris, qui *Eliam* pro *Eli* intellexerint, quidam conjiciunt. Verisimilius est id dictum à Judæis Hellenistis, qui cùm Hebraica verba non intelligerent, Eliæ nomen sibi notum audire sibi visi sunt. Romani enim Milites nihil de Elia noverant. Fortè & Judæi Hierosolymitani verba Christi ex industria perverterunt, ut ipsi illuderent. *Et continuò*, cùm Jesus dixisset, Statio, currens unus ex eis, Romanis scilicet militibus, *acceptam spongiam* implevit aceto, *& hyssopo* circumpositam, ut aceti acore cum hyssopi amaritudine mixto potus fieret ingratior, *imposuit arundini* ut ad os Christi in cruce pendentis pertingere posset: *& dabat ei bibere*, simulque illusit eum, cum aliis dicens: *Si tu es Rex Judæorum, salvum te fac*, ut refert S. Lucas. *Cæteri* verò dicebant: *Sine, videamus an veniat Elias liberans eum:* Quod ab ipso milite spongiam aceto plenam porrigente dictum S. Marcus observat: *Potum dabat ei dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.* Sic impleta Prophetia est: *Et in siti mea potaverunt me aceto.*

Joan. 19. 28.

Luc. 23. 37.

Marci 15. 36.

Psal. 68. 22.

25. *Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.* Cùm accepisset acetum, & dixisset: *Consummatum est*, ut S. Joannes refert, clamore magno proferens suprema illa verba: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*, ut S. Lucas refert, *inclinato capite*, ut S. Joannes observat, *emisit spiritum*, sponte, non necessitate; voluntate, non infirmitate. *Quod enim emittitur, voluntarium est; quod amittitur, necessarium.* (inquit S. Ambrosius.) *Crucifixus prævento carnificis officio*, spiritum sponte dimisit (inquit S. Cyprianus.) Confer cum Isaiæ 53. 12. *Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* Horâ tertiâ sententiam acceperat Jesus à Pilato, A horâ quasi sextâ crucifixus; horâ nonâ, scilicet tempore sacrificii vespertini, mortuus est.

S. Ambros. lib. 10. in Lucam. S. Cypr. lib. adversus Demetrianum. S. Ignat. in Epist. ad Smyrnenses.

26. *Et ecce velum Templi scissum est in duas partes, à summo usque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt.* Statim atque Jesus spiritum emisit, velum Templi scissum est; an exterius, quod oppansum erat foribus Templi, an verò interius, quod oppansum erat penetrali sive Sancto Sanctorum, incertum. De velo exteriori hunc locum intelligunt Origenes, S. Hieronymus, alii è Veteribus. De interiori, SS. Cyrillus Alexandrinus, Leo, & alii. Hoc scissi veli miraculo significatum est: 1. omnia Legis Sacramenta, quæ priùs tegebantur, jam Christi morte esse patefacta, nec amplius velo tegenda, ut docet Apostolus 2. ad Corinthios 3. 14. *Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione Veteris Testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur.)* 2. Significatum est eo miraculo, Sancta Sanctorum ab indignis Sacerdotibus recessisse. *Velum* (inquit S. Leo) *cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à summo usque ad ima diruptum est, & sacrum illud mysticumque secretum, quod solus summus Pontifex jussus erat intrare, reseratum est, ut nihil jam esset discretionis, ubi nihil resederat sanctitatis. Repudiatos itaque vos* (ô Judæi) *debuistis agnoscere, & omne jus Sacerdotii perdidisse, quia verum erat quod Veritas vobis dixerat:* Si crederetis Moysi, credideretis & mihi. *Meritò ergo vos Testamentum utrumque condemnat, & gratiâ vacuatos, & lege privatos, qui ideo resistitis novis, quia non credidistis antiquis.* 3. Hoc miraculo significatum est, jam *propalatam esse sanctorum viam, priore Tabernaculo non amplius habente statum.* Christum scilicet *Pontificem futurorum bonorum, per proprium sanguinem* ingressum *in Sancta, æterna redemptione inventâ*, id est, *in ipsum cœlum* per *sancta manufacta* adumbratum, aditum ad illud justis veteris novique Testamenti aperuisse. *Terra* insuper *mota est, & petræ scissæ sunt* ex terræ motu, quo significatur apud Prophetas alicubi rerum mutatio, alibi Dei majestas, alibi ira divina ob hominum scelera. Sanè Centurio ita interpretatus est hoc prodigium. Inde enim colligebat Jesum iniquè damnatum. Lucæ 23. 47. *Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo justus erat. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.* In damnationem Judaici sceleris unam tulerunt omnia elementa sententiam. Horruit terra immane scelus, ut solet homo horrens contremiscere. *Velum scinditur, quo vel duorum populorum divisio, vel mysteriorum Synagogæ profanatio declaratur. Scinditur ergo velum vetus, ut Ecclesia nova fidei suæ vexilla suspendat. Synagogæ velamen aufertur, ut Religionis interna mysteria, revelato mentis cernantur obtutu. Denique jam etiam Centurio Dei Filium quem crucifixerat, confitetur. O duriora saxis pectora Judæorum! Finduntur petræ, sed horum corda obdurantur. Judex arguit, crédit minister, proditor scelus suum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reserantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet orbe concusso.*

Origenes in Matt. S. Hieron. Epist. 115 Quæst. 8. S. Cyrillus Alexand. lib. 12. in Ioan.

S. Leo serm. 10. de Pass. Dom.

Ioan. 5.

Hebr. 9. 8.

Psal. 18. 7 & 8.

Ioël. 3. 16.

S. Ambros. lib. 10. in Lucam n. 128.

27. *Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post Resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.* In ipso mortis Christi articulo monumenta aperta sunt, quo clariùs appareret illum mortem subiisse, *Ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.* Et multa corpora sanctorum, qui mortui fuerant, surrexerunt, non statim post mortem Christi, sed post ejus Resurrectionem, qui est *Primogenitus ex mortuis*, tamquam *Appendices Dominicæ Resurrectionis*, seu tamquam testes & socii Resurrectionis Domini, *surrexerunt*, & exeuntes è sepulchris, quæ extra

Hebr. 2. 14.

Apocal. 1. 5.

Tertull. lib. de Anima c. 33.

urbem erant, venerunt Hierosolyma, quæ *sancta civitas* appellatur propter Templum & Sancta Sanctorum, & ob distinctionem aliarum urbium in quibus idola colebantur: & quia Redemptionis nostræ Mysteria in ea peracta sunt, indèque Evangelium in universum mundum coruscavit: *& apparuerunt* multis, qui cernere merebantur, id est, fidelibus, & à Christo Jesu non alienis. Utrum verò ad vitam immortalem surrexerint, an postea mortui sint iterum, sicut Lazarus, incertum est, Origenes & Eusebius, in opinione fuerunt priori. Posterior sententia placuit SS. Joanni Chrysostomo, Ambrosio, Augustino, Theodoreto, Avito Viennensi, & S. Thomæ. Probabilior tamen nobis videtur S. Augustini sententia, quam fulcit primò his S. Petri verbis *Act.* 2. 29. in concione ad Judæos dicentis: *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus est & sepultus: & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem.* Id autem ait, ut ostendat hæc verba Davidis, *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*, non de ipso Davide, sed de Christo esse intelligenda. Argumentum autem ex monumento Davidis petitum convincens non fuisset, si corpus ejus ibi jam non erat: *Quia si & ante in recenti sua morte resurrexisset, nec caro ejus vidisset corruptionem, posset nihilominus illud monumentum manere. Durum autem videtur, ut David non fuerit in illa Resurrectione justorum, si eis jam æterna donata est, cujus Christus ex semine tam crebrò, & tantâ evidentiâ, tantâque honorificentiâ commendatur.* 2. Id confirmat ex eo quod ab Apostolo de justis antiquis scriptum est: *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Quod certè periclitabitur, *si jam in illa Resurrectionis incorruptione constituti sunt, quæ nobis perficiendis in fine promittitur.*

Origenes in Cantic. Euseb. lib. 10. Demonstrat. Evang. S. Joannes Chrysost. Hom. 28. in Epist. ad Hebr. S. Ambros. lib. 6. in Lucam n. 60. S. August. Epist. 164 alias 99. Theodoret in c. 2. Epist. ad Hebræos. Avitus in Fragm. S. Thomas 3. p. q. 53. A. 3 ad 2. Hebr. 11. 39. 40.

28. *Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Verè Filius Dei erat iste.* Centurio supplicio præpositus, & milites Jesum custodientes, etiam mortuum, ne quis ad sepulturam corpus ejus detraheret sine Præsidis licentiâ, viso terræ motu, cæterisque prodigiis mortem ejus comitantibus vel secutis, scilicet quòd statim post validum clamorem spiritum emisisset, Solis caligine, &c. iram vindictamque Dei in se ipsos timuerunt, dicentes: *Verè Filius Dei erat iste.* S. Lucas Centurionem dixisse refert, *verè hic homo justus erat.* Vel utrumque dictum à Centurione intelligere debemus; vel Lucam exprimere voluisse sententiam Centurionis, quomodo dixerit Jesum Filium Dei. Fortè enim non eum Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat, sed ideo Filium Dei dixerat, quia justum crediderat, sicut multi justi dicti sunt filii Dei.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 20.

29. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.* Stabant ibi religiosæ mulieres, quæ diffugientibus Apostolis ad triste spectaculum morientis Domini accesserant, si quam opem illi ferre possent, vel certè adessent tamquam testes gestorum, *juxta crucem quidem*, ut S. Joannes observat, sed *à longè*, quia crucem attingere non poterant, quæ militum turbâ cingebatur. Hæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei de facultatibus suis, eique servientes. Inter illas præcipuæ fuerunt Maria Magdalene & Maria Jacobi Minoris & Joseph seu Josis mater, quam Joannes vocat *Mariam Cleophæ*, sic à patre vel à marito appellatam, qui & *Alphæus* cognominatus est, Mariæ Matris Jesu soror; & mater filiorum Zebedæi, Jacobi Majoris & Joannis.

30. *Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.* Post horam nonam, die jam ad occasum inclinante, Joseph ab Arimathæa civitate oriundus, civis tamen & *nobilis Decurio* Hierosolymitanus, cui dignitas & divitiæ facilem ad Pilatum accessum præbuerunt, *audacter* illum adiit, & petiit ab eo corpus Jesu, cujus discipulus erat, *occultus* tamen, *propter metum Judæorum.* Pilatus autem vocato Centurione, & interrogato utrum Jesus jam obiisset, jussit reddi corpus Josepho: qui acceptum involvit in sindone munda. Quamquam verò sudarium unum nominat S. Matthæus, præcipuum videlicet quo corpus involvebatur, plura tamen fuisse certum est: quare *lintea* sepulchralia dixit S. Joannes cap. 19. 40. & 20. 6. inter quæ erat & sudarium velando capiti, quod à reliquis operimentis distinguit. Sepultum porrò cum aromatibus, Nicodemo piam opem ad pollincturam Jesu ferente, Joseph sacrum Corpus posuit in monumento novo, quod exciderat in petra, in horto prope montem Calvariæ sito. Novum fuisse monumentum, in quo nondum quisquam positus erat, Evangelistæ observarunt, ne post Resurrectionem cæteris corporibus remanentibus, resurrexisse alius fingeretur. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, ut sine auxilio plurimorum non potuisse reserari exploratum esset. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria* Jacobi & Joseph mater, *sedentes contra sepulchrum*; observantes ubi & quomodo à piis illis viris sepeliretur, ut ipsæ redirent elapso Sabbato, & corpus pariter ungerent.

Marci 15. 43. Joan. 19. 38. Videri potest Chiffletius lib. de Linteis Sepulcralibus Christi. S. Hieron. in hunc locum. Luc. 23. 55.

31. *Altera autem die, quæ est post Parasceven, convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor iste dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne fortè veniant Discipuli ejus, & furentur eum, dicant plebi: Surrexit à mortuis; & erit novissimus error pejor priore.* Postridie, nempè magno die Sabbati, Principes quidam Sacerdotum & Pharisæi Pilatum adierunt, Sabbati posthabita religione, dicentes: Domine, recordamur quia ille impostor & præstigiator (his enim convitiis & doctrinam & miracula Jesu calumniati sunt) dixit dum viveret, se tertiâ post mortem die resurrecturum. Jube ergo muniri sepulchrum, usque in diem tertium, militum præsidio, qui diligenter observent ne fortè Discipuli ejus veniant, & furtim auferant corpus ejus, & imperitæ multitudini persuadeant ipsum resurrexisse: qui error periculosior esset priore, quo se Christum & Filium Dei haberi voluit. Ait illis Pilatus: *Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.* Habetis cohortem, quæ hoc tempore ad omnes tumultus prohibendos vestro imperio commissa est; eâ utimini pro arbitrio & prudentiâ vestrâ. *Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.* Munierunt sepulchrum, duplici modo, primùm obsignantes lapidem, quo claudebatur ostium, publico sigillo, ut fraus omnis sive Discipulorum, sive corruptorum custodum caveretur. Sic lapis super os laci positus, in quem Daniel detrusus erat, Annulo Regis Darii obsignatus est. 2. Sepulchrum munierunt adhibito militum præsidio, ne quis sepulchrum adire & ingredi posset. Quantùm in illis fuit, manum opposuerunt resurgenti, ut diligentia illorum fidei nostræ proficeret. Quantò enim ampliùs reservatur, tantò magis Resurrectionis virtus ostenditur. Unde & in monumento novo, quod excisum fuerat in petra, conditus est: ne si ex multis lapidibus ædificatum esset, suffossis tumuli fundamentis, ablatus furto diceretur. Prædicta est sepultura Jesu ab Isaia: *Et dabit impios pro sepultura* (inquit) *& divitem pro morte sua:* id est, Posuit cum impiis sepulchrum ejus, & cum divite monumentum ipsius. Mortem scilicet passus est Christus Jesus eo loco, quo scelerati supplicio afficiebantur, illicque idem quod alii sepulchrum erat habiturus: at in

Dan. 6. 17. S. Hieron. in hunc locum. Isaiæ 53. 9.

Josephi Arimathæi, hominis divitiis monumentum novum, ipsius atque Nicodemi viri optimatis manibus sacrum ejus corpus illatum est. Eodem spectat illud Jeremiæ: *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.* Publico autem sigillo obsignatus est lapis, ut res anteactæ res Christi undique adumbrarent: & quemadmodum publicâ sigilli fide constitit Danielem nullâ ope humanâ è lacu leonum liberatum, ita simili fide constaret Christi corpus nullâ humanâ manu exemptum sepulchro.

Thren. 3. 53.

Sensus Moralis.

1. Mane *autèm facto, consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum, & Seniores populi adversùs Jesum, ut eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi.* Jesus innocens ut sceleratus ligatur, Sanctus Sanctorum ut profanus brachio sæculari à Principibus Sacerdotum traditur: Vita morti destinatur: qui missus à Deo in mundum est, *Ut prædicaret captivis indulgentiam, & clausis apertionem*, vinctus ad Pilatum adducitur, sistitur ad Tribunal Judicis, vivorum & mortuorum Judex. Alexander ille Macedo *Solâ gloriâ minor*, ut Tertullianus ait, in femore sagittâ vulneratus, alligari sibi femur à Chirurgis refugit, dicens: *Non decet Regem vinciri.* Christus ipsâ gloriâ major, *Dominus virtutum, ipse Rex gloriæ*, vinctus adducitur à peccatoribus. *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Sed nullum vinculum Filium Dei tenere potuisset, si charitatis vinculum defuisset. David plangens Abner exercitûs sui Ducem, à Joab & Abisaï fratre ejus cæsum, ait: *Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti.* Christus Jesus non patitur, nec moritur ut pati & mori solent ignavi: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Moritur ut mortem vincat, ut diabolum debellet, ut *Expoliet principatus & potestates, palam triumphans illos in semetipso:* & tamen manus ejus ligatæ sunt, pedes ejus compedibus sunt aggravati. Nostrorum scilicet peccatorum pœnas subit, ut ab eorum vinculis nos solvat, ut *in libertatem gloriæ filiorum Dei* nos restituat, ut liberum nostrum arbitrium, quod sub peccati servitute captivum erat, per ejus gratiam liberatum & sanctificatum, Redemptori ac Liberatori suo canat: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

Isaiæ 61. 1.
Psal. 118. 61.
2. Reg. 3. 33. 34.
Coloss. 2. 15.
Psal. 115. 16. & 17.

2. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentiâ ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens Sanguinem Justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit: & abiens laqueo se suspendit.* Nulla pœnitentia salutaris, nisi quæ ex Christi gratia & amore procedit. Peccati cognitio, horror, confessio, restitutio, veram pœnitentiam non faciunt, nisi Spe Christiana, & amore Dei formentur, animentur, dirigantur. Judas peccati horrore perculsus, crimen publicè confitetur, *Peccavi, tradens Sanguinem Justum*: Sacrilegæ venditionis pretium restituit: pœnitentia tamen ejus falsa est, pœnitentia reprobi est, quia ad Dei misericordiam per Christum non confugit, quia Deum sibi per Christum propitium fore non sperat: quia solo pœnæ timore, ut servus; non amore justitiæ, ut filius, pœnitentiam profitetur. *Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia ejus.* Timuit Judas traditor Christi, sed non speravit in misericordiâ ipsius. *Peccavi*, inquit, *tradens Sanguinem Justum.* Bene quidem timuisti; sed si sperares in misericordia ejus quem timuisti. Ille desperando abiit, & laqueo se suspendit. *Ergo sic time Dominum, ut speres in misericordia ejus. Si times latronem, ab alio speras auxilium, non ab eo quem times: poscis auxilium ab eo quem non times, adversùs eum quem times. Si sic times Deum, & ideo times Deum quia peccator es, à quo accepturus es auxilium adversùs Deum? Quò iturus es? Quid facturus? Vis fugere ab irato? Fuge ad placatum. Placabis autem cum, si speres in misericordia ipsius; atque ita de cætero peccare caveas, ut de præteritis depreceris ut tibi dimittantur à Domino.* Judas ad remedium pervenire non potuit, cùm diceret, *Peccavi tradens Sanguinem Justum*; quia *alienum ignem volvebat in pectore suo*, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non in intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulò gessit pœnitentiam: *Tantæ enim pietatis est Dominus Jesus, ut & ipsi donaret veniam, si Christi exspectasset misericordiam.* Salubris conversio duplici in ratione consistit, (inquit S. Fulgentius) *Si nec pœnitentia sperantem, nec spes deserat pœnitentem*; ac per hoc si ex toto corde quisquam renunciet peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo. Etenim nonnumquam aut spem pœnitenti homini Diabolus adimit, aut speranti pœnitentiam tollit. Unum dum onerat, comprimit; alterum dum elevat, dejicit. Judas qui Christum tradidit, peccati sui pœnitentiam gessit; sed salutem perdidit, quia indulgentiam non speravit. Dignè quidem pœnitentiam gessit, quia peccavit tradens Sanguinem Justum: sed *Ideo sibi fructum pœnitentiæ denegavit, quia peccatum traditionis suæ ipso, quem tradidit diluendum Sanguine non speravit.* Ad generalem indulgentiam à Christo, suis etiam crucifixoribus in cruce oblatam, traditor Judas pervenire non potuit, quoniam perditionis filius, cui diabolus stabat à dextris, priùs in desperationem transiit, quàm Sacramentum generalis Redemptionis Christus impleret. *Nam mortuo pro omnibus impiis Domino, potuisset etiam fortè hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.* Sed maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus commerciis occupato, nihil umquam documentorum misericordiæ Salvatoris insederat, nec piis acceptaverat auribus verba Domini dicentis: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Et, *Filius hominis venit quærere & salvare quòd perierat.* Nec intellexerat clementiam Christi, qui non solùm corporeis infirmitatibus medebatur, sed etiam vulnera debilium curabat animarum, dicens paralytico: *Constans esto, fili, remissa sunt tibi peccata tua.* Dicens & oblatæ sibi adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade & amodo noli peccare*: ut per omnia opera sua ostenderet, in illo adventu suo, Salvatorem mundi se venisse, non judicem. A quo intellectu alienatus impius Traditor, insurrexit in semetipsum, *Non judicio pœnitentis, sed furore pereuntis: Ut qui vitæ Autorem interfectoribus vendidisset, in augmentum damnationis suæ etiam moriendo peccaret.* Pati Christus venerat, & punivit per quem passus est. Nam Judas traditor punitus est, & Christus crucifixus est: sed *Nos redemit sanguine suo, & punivit illum de pretio suo. Projecit enim pretium argenti quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium quo ipse à Domino redemptus erat.* Et abiens laqueo se suspendit. *Quod fecit in corpore suo, hoc factum est in anima ipsius.* Spiritus dicitur etiam iste ventus aëris hujus. *Quomodo ergo qui collum sibi ligant, deinde se occidunt, quia non ad eos intrat spiritus aëris hujus: sic illi qui desperant de indulgentia Dei, ipsâ desperatione intus se suffocant, ut eos Spiritus sanctus visitare non possit.*

S. Ambros. Epist. 67. Edit. Paris. 8.
S. Fulg. Epist. 9. ad Venantiam c. 5.
Matt. 9. 13.
Luc. 5. 31.
Matt. 9. 2
Joan. 8. 11
S. Leo serm. 60. de Pass. Dom. 12.
S. August. Enarr. in Psal. 68. Conc. 2.
S. August. serm. 352 alias 27. inter Hom. 50.

3. *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum*, &c. Hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes; pretium sanguinis in sacrum ærarium inferre verentur, & effusi sanguinis crimine conscientiam suam polluere non formidant. Sic plerique Sacerdotes in rebus mediis seu indifferentibus ad superstitionem usque scrupulosi

S. Hieron. in hunc locum.

sunt; cùm tamen de avaritiâ, ambitione, calumnia, aliisque vitiis nullos scrupulos patiantur. Dei autem providentiâ dirigente, pretium Sanguinis Christi ad emendum agrum in sepulturam peregrinorum impensum est: *Ut pretium Salvatoris non peccatoribus sumptum præbeat, sed peregrinis requiem subministret; non sacrilegis sit ad luxum, sed defunctis sit ad sepulchrum: ut jam exinde Christus & vivos sanguinis sui passione redimat, & mortuos pretiosa possessione suscipiat.* Ager Christi sanguine emptus, mundus est. *Scientes* (inquit Apostolorum Princeps) *quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis; sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati.* Figulus hujus agri dominus, Deus est, qui vascula corporis nostri fecit ex limo, „ qui *Fecit hominem de limo terræ*: Ipse est figulus qui car- „ nium nostrarum cænosum lutum vapore sui spiritûs ani- „ mavit, & materiam fluidam atque terrenam igneo calo- „ re decoxit: ipse qui nos per manus suas formavit ad vitam, „ per Christum suum reformavit ad gloriam, sicut ait A- „ postolus: *In eamdem imaginem reformamur à claritate in* „ *claritatem*: scilicet ut qui à priore facturâ propriis vitiis „ corruimus, in secunda nativitate figuli hujus misericor- „ diâ reparemur: hoc est, qui per Adæ transgressionem in „ mortem cecidimus, per Salvatoris gratiam denuò resur- „ gamus. Ipse est figulus, de quo dicit Apostolus: *Num-* „ *quid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare me finxisti* „ *sic?* Et, *Numquid non habet potestatem figulus luti ex* „ *eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud* „ *verò in contumeliam?* Ex eodem enim luto corporis no- „ stri Deus, tamen pro meritis singulorum, alios custodit „ ad Regnum, alios reservat ad pœnam. Istius itaque figu- „ li ager Christi sanguine emptus est peregrinis: peregri- „ nis, inquam, qui erant sine domo, sine patria, & toto „ orbe exsules jactabantur, requies Christi sanguine pro- „ videtur: ut quibus non est in mundo possessio, his in „ Christo sit sepultura..... Ideo autem peregrinis Christi „ sepultura promittitur; ut qui se à carnalibus vitiis tan- „ quam peregrinum & alienum custodierit, hic Christi „ requiem mereatur. Sepultura enim Christi, quid est aliud „ nisi requies Christiani? Nos ergo peregrini in hoc mun- „ do sumus, & tamquam hospites in hac luce versamur, „ sicut ait Apostolus: *Etenim dum sumus in corpore pere-* „ *grinamur à Domino.* Peregrini, inquam, sumus, & nobis „ Salvatoris sanguinis pretio empta est sepultura. *Conse-* „ *pulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem.* Bap- „ tismus igitur Christi nobis est sepultura, in quo peccatis „ morimur, criminibus sepelimur, & veteris hominis con- „ scientiâ resolutâ, in alteram nativitatem redivivâ infantiâ „ reparamur. Baptismus, inquam, Salvatoris nobis est se- „ pultura: quia ibi perdimus quod ante viximus, & ibi de- „ nuò accipimus ut vivamus. Magna igitur sepulturæ hujus „ est gratia, in qua nobis & utilis mors infertur, & utilior „ vita donatur. Magna hujus gratia sepulturæ, quæ & pu- „ rificat peccatorem, & vivificat morientem.

S. Maximus Taurinensis Episcopus serm. inter Augustinianos olim de Tempore 128. nunc in Append 80.

1. Petri 1. 18.

Genes. 2. 7.

2. Cor. 3. 18.

Rom. 9. 21.

2. Cor. 5. 6. Rom. 6. 4.

4. *Jesus autem stetit ante Præsidem: & interrogavit eum Præses, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis. Et cùm accusaretur à Principibus Sacerdotum & Senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversùm te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer.* Jesus à Præside interrogatus an Rex Judæorum esset, se Regem esse confessus est. Hanc confessionem prædicat Apostolus ad Timotheum scribens. *Præcipio tibi*, inquit, *coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem: ut serves mandatum sine macula*, &c. Hac confessione Christi Jesu, quâ & se Regem esse, & tamen Regnum suum non esse de hoc mundo, coram Pilato professus est, ejus Divinitas, virtus crucis, regnum veritatis, & gratiæ declaratur. Jesum Regem Regum & Dominum dominantium adoremus, & Judæorum perduellium perfidiam detestati, qui dixerunt, *Nolumus hunc regnare super nos*; Illi dicamus ex animo: *Rex meus, & Deus meus.* Tu Domine Jesu, Rex cordis mei, in illo regna, fac ut non dominetur mei omnis injustitia, ut non regnet in me peccatum: Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui. *Da quod jubes, & jube quod vis.* Traxisti omnia ad te: hæc crucis tuæ virtus, de qua prædixeras, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum:* Trahe me ad te omnipotenti vi gratiæ tuæ, ut post te curram in odorem unguentorum tuorum; ut virtutes imitari studeam, quarum tam divina exempla nobis in passione tua tribuisti, præsertim verò patientiam, modestiam, tranquillitatem, & imperturbatum in persecutione atrocissima, inter calumnias, convitia, falsorum testium accusationes, opprobria, dolores, & in mortis imminentis certo periculo animum: quæ virtutes ipsi Pilato admirationem moverunt. *Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer.* Et revera *Magno miraculo* par videbatur Præsidi, *ut exhibitus Christus ad criminale judicium imperturbatus staret ante mortem, quæ apud omnes homines terribilis æstimatur.* Admirabilius est silentium Jesu, celebratissimis Græcorum Sapientum Apothegmatibus: *Silentium Jesu inter flagra & contumelias multò majorem ostendit constantiam & patientiam, quàm omnes voces Græcorum in rebus adversis.* Quid admirabilius silentio Verbi?

S. August. Joan. 12. 32.

Origenes in Matt.

Origenes contra Celsum.

5. *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum..... At illi dixerunt: Barabbam.... Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur.* Contumeliosissima comparatio innocentis cum latrone, seditiosi cum pacifico, homicidæ cum Auctore vitæ! Quæ comparatio *justitiæ cum iniquitate, lucis cum tenebris? Quæ conventio Christi cum Belial?* Eorum arbitrio Jesum permittit iniquus Judex, quos illum per invidiam tradidisse certissimè novit. Inclamant, *Barabbam.* Jesum verò ad crucem & ad mortem deposcunt: *Crucifigatur.* Quid aliud agit peccator, cùm Christum & evangelium ejus, mundo, cupiditati suæ, voluptati, peccato, dæmoni postponit? *Comparationem enim videtur egisse, qui utrumque cognoverit; & judicato pronuntiasse eum meliorem cujus se rursus esse maluerit.* Diabolus *Divinæ imaginis prædo*, ut Tertulliani verbis utar; *Homicida ab initio*; qui seditionem in cœlo adversùs Deum movit, & in terris movere non cessat, Christo Redemptori nostro, Domino, Magistro, Mediatori, Benefactori, *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio*, à peccatore præponitur: nec modò præponitur, sed morti addicitur, privaturque vitâ quâ in illo spiritaliter vivebat per gratiam & charitatem, ut dicere posset: *Vivit verò in me Christus.* Non mirum quòd homo ethnicus, præses politicus, Judex ignavus, dubitaverit quâ ratione ageret cum Jesu. *Quid igitur faciam de Jesu qui vocatur Christus?* Sed stupendum est quòd Christiani ancipites hæreant & deliberent quid faciant de Jesu. Nesciunt scilicet Jesum: nesciunt quibus illum officiis colere debeant; oneri illis est Christus Jesus; gravia illis sunt doctrina, Evangelium, mandata, & Crux Jesu. Pro nihilo ducunt Sanguinis ejus effusionem, cùm Judæis clamantes, opere, si non voce: *Sanguis ejus super nos.....* Sit, Domine, super nos pretiosus Sanguis tuus, non ad reatum, sed ad redemptionem & indulgentiam. Sit nobis lavacrum quo mundemur à peccatis nostris, sit nobis in pharmacum, sit in potum. *Bibunt* enim *credentes, quod fuderunt sævientes.* Sanguis Christi sit super corda & corpora nostra, ut illa expiet, ut typicus ille passeris sanguis in Lege veteri ad leprosi mundationem adhibebatur: sit super cogitationes & desideria nostra, ut illa sanctificet: sit super opera nostra, ut illa consecret, & faciat nos *Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo*, Ma-

2. Cor. 6. 14. 15.

Tertull. lib. de Pœnitentia c. 5. Joan. 8.

1. Cor. 1. 30.

S. August. serm. 28. de Levit. 14. 14.

Apocal. 1.

nus abluit Pilatus, & se effusi sanguinis justi reum non esse profitetur, frustra: *Non enim purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aqua digitis expiatur quod famulante impia mente committitur.* Mendaciter dicitis peccatores: *Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.* Rei estis sanguinis & mortis Christi. *Autorem vitæ interfeciſtis. Hunc Jesum crucifixistis. Pœnitemini igitur & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Contritis cordibus dicite, ne oratio vestra fiat in peccatum: *Propitius esto populo tuo, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui.* Stupenda cæcitas Judæorum, qui se puros sceleris arbitrantur, quia in prætorium non introierunt, nec manibus propriis Jesum crucifixerunt, cùm tamen illum Pilato tradiderint, & ejus damnationem ac mortem pertinacissimis clamoribus ab illo extorserint, dicentes: *Crucifigatur.* Horum *Dentes, arma, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Frustra enim à crucifigendo majestatis Domino manus proprias continebant, in quem lethalia vocum spicula, & venenata verborum tela jaciebant. Vobis, vobis, ô falsi Judæi, & sacrilegi Principes populi, totum facinoris istius pondus incumbit: & licèt immanitas sceleris & Præsidem obligarit, & Milites; omnis tamen facti summa vos arguit. Et quicquid in supplicio Christi, vel Pilati peccavit judicium, vel cohortis obsequium, hoc vos facit humani generis odio digniores: quia *Vestri furoris impulsu, nec illis innocentes esse licuit, quibus iniquitas vestra non placuit.* Si qui imperio, consilio, adulatione, illecebris, precibus, terrore ac minis, alios ad peccandum impellunt, non proprii dumtaxat rei sunt peccati, sed alieni participes; & sanguinem pereuntium per ipsos animarum de manibus illorum Deus requiret.

6. *Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.* Cùm Judæi clamassent, non Jesum sibi à Pilato dimitti velle per Pascha, sed Barabbam latronem; non Salvatorem, sed interfectorem; non datorem vitæ, sed ademptorem: *Tunc apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit.* Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem sævire desisterent. Sic implebantur quæ de se prædixerat Christus. Sic Martyres informabantur ad omnia, quæ persecutori libuisset facere, perferenda. *Sic paulisper occultatâ tremendâ potentiâ, commendabatur priùs imitanda patientia. Sic Regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat. Sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumeliâ, ut mirabili pallularet gloriâ.* Traditus est Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax, flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat, *Multa flagella peccatorum*, illo flagellato nos à verberibus liberaremur: dicente Scripturâ ad virum justum: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Flagellatio latronum, servorum contumacium, desertorum & transfugarum supplicium erat. Quàm iniquè ergo Pilate, flagellationi Jesum addicis, Christum Dei Filium, justum, Regem gloriæ, qui in mundum venit ut homines à peccati servitute liberaret? Qui benefecit omnibus? Qui Patris æterni voluntatem semper implevit? Nos flagella meruimus. Latrones scilicet sumus, filii & imitatores primorum generis humani parentum, qui superbiâ suâ *rapere voluerunt divinitatem, & perdiderunt felicitatem.* Desertores sumus, qui à Deo sæpè defecimus, ut diabolo nos addiceremus. Servi sumus contumaces, qui cognovimus Domini voluntatem, & non paruimus illi, ideoque vapulare debemus plagis multis. Flagella passus est Jesus, ut hominum libidines & impudicitiæ peccata expiaret. Supra dorsum ejus fabricaverunt peccatores, omnia ossa ejus dinumeraverunt, ut pœnas peccatis carnis debitas sacratissimi corporis sui laceratione, plagisque lueret innumeris & atrocissimis, *Vir dolorum.* Respice in me Domine, & miserere mei, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. *Iniquitates meæ*, fateor, *supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me. Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. In te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus:* Quoniam ego in flagella paratus sum, *& dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Attende ad Passiones Christi: attende ad illum sine ullo peccato, quæ non rapuit exsolventem: attende ad Scripturam dicentem tibi: *Flagellat autem omnem filium quem recipit*, & para te flagellari; aut certè non quæras recipi. *Si exceptus à passione flagellorum, exceptus à numero filiorum.* Itane, inquies, flagellat omnem filium? *Prorsus ita flagellat omnem filium, ut & Unicum. Unicus ille de Patris substantiâ natus, æqualis Patri in forma Dei, Verbum per quem facta sunt omnia, non habebat unde flagellaretur: ad hoc carne indutus est, ut sine flagello non esset. Qui ergo flagellat Unicum sine peccato, numquid relinquit adoptivum cum peccato? Adoptionem filiorum accepimus, ut essemus Unici cohæredes, essemus etiam hæreditas ejus*, postula, *inquit*, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. *Exemplum nobis proposuit in passionibus suis... Christi Passiones imitandæ sunt, non à Christiano delicìæ conquirendæ. Ad confortandum cor tuum venit Christus pati, venit mori, venit sputis illiniri, venit spinis coronari, venit opprobria audire, venit postremò ligno configi: Omnia hæc ille pro te; tu nihil pro illo, sed pro te.* Domine, hìc non parcas, ut in æternum parcas. *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.* Quis dolor? Fortè de flagello. Flagella sua dolent homines, quare flagellantur non dolent. Nescio quis si damnum patitur, proclivior est ut dicat, Indignè passus sum, quàm ut consideret quare passus sit, *dolens damnum pecuniæ, non dolens justitiæ. Si peccasti, thesaurum tuum interiorem dole.* Nihil habes in domo, sed fortè inanior es corde: si autem plenum est cor bono suo, Deo tuo; quare non dicis, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum?* Unde ergo iste dolebat? de flagello quo flagellabatur? Absit. *Et dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Ecce unde dolor. *Non de flagello dolor: de vulnere, non de medicina. Nam flagellum medicamentum est contra peccata.* Audite Fratres; Christiani sumus: & tamen plerumque *si filius cujusquam moriatur, plangit illum; si peccet, non illum plangit:* Tunc plangeret, tunc doleret, cùm peccantem videret; tunc modum imponeret, tunc normam vivendi doceret, disciplinam daret: aut si fecit, & ille non audivit, tunc erat plangendus; tunc pejùs mortuus luxuriosè vivens, quàm moriendo luxuriam finiens: tunc ergo quando ista faciebat in domo tua, non solùm mortuus erat, sed putebat. *Hæc dolenda sunt, illa sustinenda: illa ferenda, ista plangenda.*

7. *Tunc milites Præsidis suscipientes Jesum in prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exeuntes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei.* Exuitur Christus, ut illudatur, ut patiatur: exuitur, ut justitiâ suâ nos induat. Exuitur, ut dissolutas lasciviasque nuditates pœnâ suâ expiet, quarum radix impudicitia vel superbia; quarum fructus crimen & scandalum est. Exuitur, ut vestium luxui & vanitati debitas pœnas luat. *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, aut ut luxuria negotietur, aut gloria insolescat..... Quid alteri periculo sumus? Quid alteri concupiscentiam importamus? Quam si Deus ampliando legem, facto stupri non discernat à pœna, nescio an impune habeat, quæ alicui fuerit causa perditionis. Perit enim ille simul ut tuam formam concupuerit, & facta es tu gladius illi..... Nunc non sit timenda dignitas formæ, ut nec possidentibus gravis, nec appetentibus exitiosa, nec conjunctis periculosa; non exposita*

S. Leo serm. 57. de Pass. Dom. 8.

Deuter. 21. 7.

Act. 2. & 3.

Deuter. 21. 8.

Psal. 56. 5 S. Leo serm 57 de Pass Dom. 8.

S. August. Tract. 116. in Joannem

Psal. 31. S. Hieron. in c. 27. Matt.

S. August. Luc. 12. 47.

Psal. 37.

Hebr. 12. 16.

S. August. serm. 46. alias de Temp. 165 c. 5.

Psal. 2. 8.

S. August. Enarrat. in Psal. 37.

Job. 1. 22.

Tertull. lib. 2. de cultu Fœminarum c. 2.

Ibid. c. 23

tentationibus, non circumdata scandalis existimetur: sufficit quòd Angelis Dei non est necessaria. Nam ubi pudicitia, ibi vacua pulchritudo .... Viderit quem juvat de carne gloriari. Nobis autem primò quidem nullum gloriæ studium est: quia gloria exaltationis ingenium est. Porrò exaltatio non congruit professoribus humilitatis ex præscriptis Dei. De hinc si omnis gloria vana, quanto magis quæ in carne? Nam etsi gloriandum est, in spiritûs bonis, non in carne placere velle debemus, quia spiritalium sectatores sumus. Quibus operamur, illis gaudeamus. De his gloriam carpamus, de quibus salutem speramus. Planè gloriabitur Christianus etiam in carne, sed cùm propter Christum lacerata duraverit, ut spiritus in ea coronetur, non ut oculos & suspiria adolescentum post se trahat .... Projiciamus ornamenta terrena, si cœlestia optamus. Jesum intuemini amictu irrisoriæ vestis pro nobis indutum, ancillæ Dei vivi, conservæ & sorores meæ, & de luxu vestium vestrarum, ac ornamentorum affectatione erubescite. *Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpurâ pudicitiæ.* Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei. *Indumenta Christi, merita sanctorum sunt: jam tunc itaque Martyrum sanguine in illo colore perfunditur.*

Ibid. c. 13

S. Cæsar. Arelat. Hom. 6.

8. *Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Judæorum. Et exspuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Maledictio in spinis cœpit, in spinis desiit. Christus *Lilium convallium inter spinas* cernitur. Aries hærens vepribus, quem pro filio Isaac Abraham immolavit, Christi, qui se victimam pro nobis substituit, & spinis coronatus est, insignis typus fuit. Sacrificiis quæ Deo offerebant veteris Testamenti Patres, Christum significabant, in his Christum fide intelligebant. *Sacramenta sunt mutata, non fides. Signa mutata sunt quibus aliquid significabatur, non res quæ significabatur. Pro Christo aries, pro Christo agnus, pro Christo vitulus, pro Christo hircus, totum Christus. Aries, quia ducit gregem: ipse est inventus in vepribus, quando Pater Abraham filio jussus est parcere, nec tamen sine oblato sacrificio inde discedere. Et Isaac Christus erat, & aries Christus erat. Isaac sibi ligna portabat: Christus crucem propriam bajulabat. Pro Isaac aries, non tamen pro Christo Christus. Sed in Isaac & aries & Christus. Tenebatur cornibus in vepre aries: interroga Judæos unde tunc Dominum coronaverint.* Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus. *Mysterium erat corona.* Mysterium erat contumeliæ, & dedecoris; ex quo Christi gloria: Mysterium infirmitatis, ex quo Ecclesiæ robur & fortitudo: Mysterium doloris, ex quo fidelium lætitia. Mysterium istud contumeliæ ac dedecoris, gloriam Christo parit immortalem; illam quippe gerit ut Rex, ut Sacerdos, ut mundi Diabolique victor. *Data est ei corona, & exiit vincens ut vinceret.* Illi coronæ, tametsi spineæ, convenit illud Isaiæ: *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui.* Mysterium illud infirmitatis incredibilem Ecclesiæ fortitudinem, divinumque robur confert. Hâc enim coronâ protecta, hostibus suis, dæmonibus scilicet, *Terribilis* est *ut castrorum acies ordinata.* Mysterium doloris est, quod Fidelibus solatium & gaudium parit. *Erit Dominus corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.* Militibus qui coronam spineam capiti Jesu imposuerunt, Davidicum illud accommodari potest: *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis.* Sicut enim apes mel conficiunt, non sibi, sed hominibus profuturum: sic persecutores & tortores Christi Jesu sacro illius capiti coronam imposuerunt, quæ spiritalis solatii, suavitatis incomparabilis, & gaudii fons esset, non illis, sed Fidelibus. *Ipsum Dominum caput Ecclesiæ* (inquit S. Augustinus) *rectè accipimus*

S. Cyrill. Hierosol. Catech. 15.

Apoc. 6. 2.

Isai. 62. 3.

Cant. 6. 10.

Isaiæ 28. 5. 6.

Psal. 117. 12.

S. August. in hunc Psal.

circumdatum à persecutoribus, sicut circumdant apes favum. Quid enim ab ignorantibus gestum sit mysticâ subtilitate Spiritus sanctus loquitur. Mel quippe apes operantur in favis. Nescientes autem persecutores Domini, fecerunt nobis ipsa passione dulciorem: ut gustemus & videamus quàm suavis est Dominus, qui mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. In umbra spinarum Christi Jesu requiescamus; ejus opprobria honoribus & vanitati sæculi præponamus, in quo *Omnia imaginaria, & nihil veri.* Dolores & pœnas Jesu præ terrenis voluptatibus & deliciis eligamus. Cogita *quale sertum vir Ecclesiæ Christus Jesus pro utroque sexu subiit, ex spinis & tribulis, in figuram delictorum, quæ nobis protulit terra carnis, abstulit autem virtus crucis, omnem aculeum mortis in Dominici capitis tolerantiâ obtundens ..... Christi coronam æmuleris, quia & favos post fella gustavit; nec ante Rex gloriæ à cœlestibus salutatus est, quàm Rex Judæorum proscriptus cruci; minoratus primò à Patre modicum quid citra Angelos, & ita gloriâ & honore coronatus. Si ob hæc caput ei tuum debes, tale si potes ei repende, quale suum pro te obtulit: aut nec floribus coroneris, si spinis non potes.* Ne dicas cum amatoribus mundi: *Coronemus nos rosis antequam marcescant*, &c. Corona spinea Domini Jesu pudore suffundat Christianas mulieres, quæ ornando capiti alienis crinibus, auro, gemmis, exquisito curiosæ vanitatis artificio, opes & tempus impendunt. *Quid tanta ordinandi crinis operositas ad salutem subministret? Quòd crinibus vestris quiescere non licet, modò substrictis, modò relaxatis, modò suscitatis, modò elisis? Aliæ gestiunt in cincinnos coërcere, aliæ ut vagi & volucres elabantur, non bona simplicitate. Affigitis præterea nescio quas enormitates capillamentorum: nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicum retro suggestum. Mirum quòd non contra Dominica præcepta contenditur. Ad mensuram neminem sibi adjicere posse pronuntiatum est. Vos verò adjicitis ad pondus colluras quasdam, vel scutorum umbilicos cervicibus astruendo. Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti: ne exuvias alieni capitis, forsan immundi, forsan nocentis & gehennæ destinati sancto & Christiano capiti supparetis. Immò omnem hanc ornatûs servitutem à libero capite depellite. Frustra laboratis ornatæ videri: frustra peritissimos quosque structores capillaturæ adhibetis. Deus vos velari jubet ..... Oro te sive mater, sive soror, sive filia virgo, vela caput: si mater, propter filios: si soror, propter fratres: si filia, propter patres. Omnes in te ætates periclitantur. Induc armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiæ, murum sexui tuo strue, qui nec tuos emittat oculos, nec admittat alienos:* Hac saltem ratione spineam Domini coronam æmulare.

Psal. 33. 8. Rom. 4. 23.

Tertull. lib. de Corona.

Sap. 2. 8.

Tertull. lib. 2. de Cultu Feminarum.

Lib. de Virginibus Velandis c. 16.

Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus. Præclaram Apologum legimus in Sacro Libro Judicum, huic loco convenientem. *Ierunt ligna, ut ungerent super se Regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis. Quæ respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, quâ & Dii utuntur, & homines, & venire ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos, & ire ut inter cætera ligna promovear. Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis. Quæ respondit eis: Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoveri? Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos. Quæ respondit eis: Si verè me Regem vobis constituistis, venite, & sub umbra mea requiescite. Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.* Christus Jesus spinis coronatus nos ad suum comitatum, ad imitationem suam vocat, ut Rex noster. Sed respondet avarus: Te sequi non possum, Regem nolo pauperem: de-

Judicum 9

ferendæ essent opes, animo & affectu amplectenda pauperтas evangelica, modus ponendus desiderio habendi & congerendi bona temporalia: *Numquid possum deserere pinguedinem meam?* Dicit luxuriosus: Te sequi non possum, Regem nolo, spinas, fel, opprobria, dolores crucem subditis suis offerentem: sæculi voluptatibus, vitæ molli & delicatæ, terrenis deliciis renuntiandum esset: *Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos?* Dicit ebriosus, & lautiorum epularum amator: Te sequi non possum: Regem nolo, qui pro vino acetum sitiens bibit, qui austeram sobrietatem imperat: *Numquid possum deserere vinum meum?* Veri fideles, & amatores Jesu ad pedes ejus provoluti dicunt ei: *Veni, & impera super nos.* Sed vult ille experiri an sincera sit illorum postulatio. *Si verè*, inquit, *me Regem vobis constituitis, venite, & sub umbra mea requiescite.* Spinas meas rosis sæculi anteferte. *Si autem non vultis*, B *egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani:* Superbos dominationem imperiumque meum refugientes ultio divina consumat, & in cineres redigat. Heu, quot Dominum Jesum se adorare simulant impii, hypocritæ, mali Christiani, qui divinæ ejus Majestati revera illudunt!

9. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigeretur.* Exuamus veterem hominem cum actibus suis, & novum induamus, Dominum Jesum Christum, illum sequamur in Calvariæ montem; *Eamus & nos, ut moriamur cum eo.* Gratiæ ejus ductum sequamur, carnem nostram configentes Cruci ejus *cum vitiis & concupiscentiis*, si verè Christi sumus. Crucem feramus post Jesum, verborum ejus memores: *Qui vult* C *venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

Joan. 11. 16. *Galat.* 5. 24. *Matt.* 16. 24.

10. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem; hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.* Ibat ergo ad locum ubi fuerat crucifigendus, portans crucem suam Jesus. *Grande spectaculum: sed si spectet impietas, grande lubibrium; si pietas, grande mysterium: si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande fidei munimentum: si spectet impietas, videt Regem pro virga Regni lignum sui portare suppliciis; si pietas, videt Regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum: in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda Sanctorum. Dicturo enim Paulo*, Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri D Jesu Christi, *ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat; & lucernæ arsuræ quæ sub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat.* Euntibus autem cum Jesu turbis ad locum pœnæ, Simon quidam Cyrenæus inventus est, in quem lignum supplicii transferretur à Domino: ut etiam tali facto præsignaretur Gentium fides, quibus crux Christi non confusio futura erat, sed gloria. *Non ergo fortuitum, sed figuratum & mysticum fuit, ut Judæis in Christum sævientibus, ad compatiendum ei peregrinus occurreret, dicente Apostolo*, Si compatimur, & conregnabimus: *Ut sacratissimo Salvatoris opprobrio, non Hebræus quisquam, aut Israëlita, sed alienigena subderetur. Per hanc enim translationem à circumcisione ad præputium, à filiis carnalibus ad filios spiritales, immaculati Agni propitiatio, & omnium Sa-* 1 Cor. 5. 7 *cramentorum plenitudo transibat. Siquidem* Pascha nostrum immolatus est Christus, *qui se novum & verum* E *reconciliationis sacrificium* offerens Patri, *non in Templo cujus jam finita erat reverentia, nec intra septa civitatis ob meritum sui sceleris diruendæ, sed foris & extra castra crucifixus est, ut veterum victimarum cessante mysterio, nova hostia novo imponeretur altari, & crux Christi non Templi esset ara, sed Mundi.* Ex ea- *Hebr.* 13. mus *igitur ad eum extra castra, improperium ejus por-* 13. 1 *tantes.* Ne caro repugnans & invita crucem Christi ferat, spiritu facta carnis mortificemus. Si minùs ferventes sumus ut crucem eligamus & sponte feramus ex fervore charitatis, à Deo saltem nobis impositam patienter toleremus affectu animi pœnitentis, & Christo compatientis.

S. August. Tract. 117. in Joannem. *Galat.* 6. 14. *S. Leo Serm. 57. de Pass. Dom. 8.* *Rom.* 8. 17.

11. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus.* Ibi crucifixerunt Jesum. Quod mortis genus ut eligeret pro nobis pati, ratio multiplex fuit. Primò quidem propter exemplum virtutis. Nam "*S. Thom.* sapientia Dei hominem ad exemplum quo rectè vivere- "*3. 3. p. q.* mus suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, quæ non "*46. a. 4.* sunt metuenda, non metuere. Sunt tamen homines, qui " quamvis mortem ipsam non timeant, genus tamen mor- " tis horrescunt. Ut ergo nullum genus mortis rectè vi- "*S. Aug.* venti homini metuendum esset, illius hominis cruce "*lib.* ostendendum fuit. Nihil enim erat inter omnia genera "*Quæst.* mortis illo genere execrabilius ac formidabilius. Secun- "*83. Quæst.* dò, quia hoc genus mortis maximè conveniens erat sa- *25.* tisfactioni pro peccato primi parentis, qui peccavit manum extendendo ad pomum ligni vetiti contra Dei mandatum: & ideo conveniens fuit ut Christus pro illo peccato Deo satisfacturus, seipsum ligno affigi pateretur, quasi restituens quod Adam abstulerat, secundùm illud Psalmi: *Quæ non rapui, tunc exsolvebam.* Quod justè *Psal.* 68. debebat Adam, Christus injustè mortem suscipiendo per- "*Autor* solvit: Ille manum expandit ad pomorum dulcedinem; "*serm.* iste ad crucis amaritudinem: Ille arborem necis, iste sa- "*inter* lutis ostendit: Adam universis mortem intulit, & Chri- "*Augu-* stus vitam omnibus reparavit. Tertiò in alto moritur, "*stinia-* ut innotescat illum morte suâ nobis aditum ad cœlum "*nos olim* parare. *Et ego*, inquit, *si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Quartò, ut ipsâ figurâ Cru- *Joan.* 12. cis in quatuor extremâ porrectæ ostendatur illum pro totius Mundi salute passum & mortuum esse, virtutemque & providentiam ejus ubique diffusam. Quintò, ex- *S. Gregor. Nyss. Orat* pansis in cruce manibus moritur, ut altera manu Israë- *1. de Re-* liticum populum, altera Gentilem trahat; ut S. Atha- *surrect.* nasius commentatur. Sextò, hoc genere mortis diversæ *Christi.* virtutes designantur. *Non frustra tale genus mortis ele-* *S. Athan.* *git, ut latitudinis, & altitudinis, & longitudinis, & lib. de In-* *profunditatis*, de quibus loquitur Apostolus, *Magister carnat.* *existeret.* Nam latitudo est in eo ligno, quod transver- *Verbi.* sum desuper figitur: hoc ad bona opera pertinet, quia *Ephes.* 3. ibi extenduntur manus. Longitudo in eo quod ab ipso 14. ligno usque ad terram conspicuum est; ibi enim quodam- "*S. Aug.* modo statur, id est persistitur & perseveratur; quod "*Epist.* longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, "*140.* quæ ab illo quod transversum figitur, sursum versùs re- "*alias* linquitur, hoc est, ad caput crucifixi; quia bene spe- "*120. ad* rantium superna exspectatio est. Jam verò illud ex ligno "*Honor.* quod non apparet, quod fixum occultatur, unde totum "*c. 26.* illud exsurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. " Denique *Lignum in quo fixa erant membra morientis,* *S. August.* *etiam Cathedra fuit Magistri docentis.* Sed & genus il- *Tract.* lud mortis vetéribus figuris respondet. Ex diluvio scilicet *119. in* humanum genus arca lignea liberavit. Moyses mare vir- *Joannem* gâ divisit, & Pharaonem prostravit. Idem missò in aquam ligno, ex amara dulcem effecit: & petram virgâ percussit ut ex ea fluerent ubertim aquæ salutares: & expansis in monte manibus Amalecithas vicit. Cæterùm exaltato in monte Calvariæ per crucem Christo, non illa tantùm species aspectui mentis occurrat, quæ fuit in oculis impiorum, quibus per Moysen dictum est. *Et erit pen-* *Deuteron* *dens vita tua ante oculos tuos, & timebis die ac nocte,* 28. 66. *& non credes vitæ tuæ.* Isti enim nihil in crucifixo Do- S *Leo* mino præter facinus suum cogitare potuerunt, haben- *Serm.* 57. tes timorem, non quo fides vera justificatur, sed quo *de Pass.* conscientia iniqua torquetur. Noster verò intellectus, *Domini* 8. quem Spiritus veritatis illuminat, gloriam crucis cœlo terraque radiantem puro ac libero corde suscipiat, & interiore acie videat, quale sit, quod Dominus cùm de Passionis suæ loqueretur instantia, dixit: *Venit hora* *Joan.* 12. *ut clarificetur Filius hominis.... Nunc anima mea tur-* 23. 27. 28 *bata est, & quid dicam? Pater, salva me ex hac hora.* 30. *Sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica Filium tuum.* Et cùm vox Patris venisset è cœlo dicens,

Et clarificavi, & iterum clarificabo: Respondens Jesus circumstantibus dixit: *Non propter me vox hæc facta est, sed propter vos. Nunc judicium mundi est, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me.* O admirabilis potentia Crucis, ô ineffabilis gloria passionis: *In qua & Tribunal Domini, & judicium mundi, & potestas est crucifixi.* Crux Jesu *Omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum: per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* Ascendamus in palmam, & apprehendamus fructus ejus. *Cant.7.8.*

12. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.* Gustavit, ut nullus in eo sensus à dolore immunis esset; bibere noluit, ne dolor levior eo potu fieret. Pati enim voluit, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Hujus potûs amaritudine peccata quæ homines per gustum committunt, vina exquisitissima, liquores omnis generis suavissimos, cibos delicatos, cupedias, cæteraque gulæ irritamenta conquirentes, expiavit. Epulones & ebriosi, qui alios ad bibendum cogunt, & in conviviis certant quis bibendo præcellat, vinum propinant cum felle mixtum, peccatum felle amarius cum vino propinantes. *Fel draconum vinum eorum.* Unde illud S. Ambrosii contra ipsos usurpare liceat: *Rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem: invitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum: Cibos promittis, tormenta irrogas: vina prætendis, venena suffundis.....* Dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. *Quid tam delectabiliter sugitur, si amarus tibi factus est mundus? Implevit Deus amaritudinibus mundum, & inhias tu, incumbis tu, sugis tu; nonnisi inde & inde voluptatem capis. Quamdiu? Quid si dulcis esset, quomodo amaretur? Ama Deum, contemne ista, despice res humanas, quandocumque hinc iturus: non enim hic futurus semper. Et tamen sic quomodo malus est, quomodo amarus est mundus, quomodo calamitatibus plenus est mundus, si dictum tibi esset à Deo quòd semper hìc esses, lætitiâ te non caperes, exsultares, gratias ageres. Unde? Quia miseriam non finires. Ipsa est major infelicitas quæ se amari cogit. Minor esset, si non amaretur: tantò pejor est, quantò plus amatur.* *Deuter. 32. 13. S. Ambros. Lib. de Elia & jejunio c. 14. S. August. serm. 311 aliàs de Diversis 115.*

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Tunc impletum est, quod Propheta ex persona Christi dixit: *Dederunt in escam meam fel.* Christi esca, unitas est corporis ejus, quam Apostolus commendavit, dicens: *Unus panis, unum corpus multi sumus.* In hanc escam suavem quis est qui dat fel, nisi contradictores Evangelii, tamquam illi persecutores Christi? *Minùs enim peccaverunt Judæi crucifigentes in terra ambulantem, quàm qui contemnunt in cœlo sedentem.* Quod ergo fecerunt Judæi, ut in escam quam jam acceperat darent bibendum amarum illum potum, hoc faciunt qui malè vivendo scandalum inferunt Ecclesiæ. Hoc faciunt hæretici amaricantes: sed non exaltentur in semetipsis. Dant fel super tam jucundum cibum. Sed quid facit Dominus? Non admittit ad corpus suum. Hoc sacramento ipse Dominus, quando illi obtulerunt fel, gustavit, & noluit bibere. *Si non eos pateremur, nec omnino gustaremus. Quia verò necesse est eos pati, necesse est gustari. Sed quia in membris Christi tales esse non possunt, gustari possunt, recipi in corpus non possunt.* In siti mea potarunt me aceto. *Sitiebam, & acetum accepi; id est, fidem illorum desideravi, & vetustatem inveni.* *1. Cor. 10. 17. S. August. Enarrat. in Psal. 68. Concione 2.*

13. *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes*, &c. Vestimenta Christi, sacramenta ipsius: potuerunt dividi per hæreses, sed erat ibi Vestimentum quod nemo divisit. *Erat ibi tunica desuper contexta.* Ergo de cœlo, ergo à Patre, ergo à Spiritu sancto. Quæ est ista tunica, nisi charitas, quam nemo potest dividere? Quæ est ista tunica, nisi unitas? In ipsam sors mittitur, nemo illam dividit. *Sacramenta sibi hæretici dividere potuerunt, charitatem non diviserunt. Et quia dividere non potuerunt, recesserunt; illa autem manet integra. Sorte obvenit quibusdam: nemo illam movet de Ecclesia Catholica.* Non pertinet ad quoslibet, sed occultâ Dei gratiâ tamquam sorte donatur. Unde Simoni qui baptismum habebat, & sinceram fidem, quæ per dilectionem operatur unitatis integritatem, non habebat, à Petro dictum est, *Non est tibi sors neque pars in sermone isto.* *Joan. 19. S. August. Enarrat. in Psal. 21. Conc. 2.* *Act. 8. 21.*

14. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est Jesus Rex Judæorum.* Jesum crucifigendo, Regem Gentium fecerunt; dedit enim illi Pater Gentes hæreditatem: nec tamen Judæi Regis sui dominationem evertere potuerunt. Rex est Judæorum & ipsis contradicentibus. *Rex ille virgam ferream gerit, qua & regit, & frangit. Quos regit? Quos conterit? Regit obedientes, conterit resistentes.* Rex Judæorum est non solùm vivens, sed mortuus, & à mortè redivivus, Unde Psalm. 2. ait: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Crucis titulus scriptus est literis Hebraicis, Græcis, & Latinis, Deo dirigente, ut more Imperatorum, Christi crux præferret titulos gentium, nondum quidem subactarum, sed brevî subigendarum. Ille enim in cruce pendebat, cui credere debebat Religio Judaica, eruditio Græca, robur Latinum. *Quamvis in illis tribus linguis Christo subjuganda universitas gentium omnium monstraretur: non tamen illic scriptum est,* & Rex Gentium, *sed tantummodo* Judæorum; *ut commendaretur origo seminis in proprietate nominis.* Lex *enim* de Sion exibit, & verbum Domini de Jerusalem. *Pilatus quidem Regem Judæorum scripsit, non Regem Græcorum aut Latinorum, quamvis Gentibus regnaturum. Et quod scripsit, scripsit, neque infidelium suggestione mutavit: cui tantò ante prædictum erat in Psalmis.* Tituli inscriptionem ne corrumpas. *Omnes gentes credunt in Regem Judæorum: omnibus gentibus regnat, sed tamen Rex Judæorum. Tantum valuit illa radix, ut insertum oleastrum in se possit ipsa mutare, oleaster autem olivæ nomen non possit auferre.* *S. August. Enarrat. in Psal. 58. S. August. serm. 218. aliàs de Diversis 76. Isaiæ 2. 3. Psal. 36. 1 37. 1. &c.*

15. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris.* Jesus sceleratos inter medius crucifigitur & pendet, ut se propter peccatores mori & sanguinem fundere ostendat. Quicumque exteriùs cum Christo patiuntur in Ecclesia, vel ejus Passionis per Sacramentorum Communionem sunt participes, non propterea passionis ejus fructum interiùs per gratiam sanctificantem & charitatem percipiunt. Quid & quantum quis patiatur non tam spectandum est, quàm qua de causa patiatur. Unde scriptum est, *Judica me Deus, & discerne causam meam.* Martyrem pœna non discernit, sed causa. *Tres cruces in uno loco erant; in una, latro liberandus; in alia, latro damnandus; in media, Christus, alterum liberaturus, alterum damnaturus: Quid similius istis crucibus? Quid dissimilius istis pendentibus?* Christus inter iniquos reputatus est. Latro evasit: Christus damnatus est. Accepit indulgentiam criminosus, damnatus est qui omnium crimina confitentium relaxavit. *Tamen & ipsa crux*, si attendas, *Tribunal fuit: in medio enim Judice constituto, unus latro qui credidit liberatus, alter qui insultavit damnatus est. Jam significabat quod facturus est de vivis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram: similis ille latro futuris ad sinistram, similis alter futuris ad dexteram. Judicabatur, & judicium minabatur.* *Psal. 42. 1 S. August. Epist. 93. aliàs 48. S. August. Tract. 31. in Joann.*

Crucifixi sunt cum eo duo latrones. Duo latrones cum Domino Jesu crucifixi, omnem humani generis universitatem vocari ad sacramentum Passionis Domini ostendunt: sed quia per diversitatem fidelium & infidelium, fit omnium secundùm dexteram sinistramque divisio; unus ex duobus ad dexteram ejus situs fidei justificatione salvatur. Unus blasphemat, alter blasphemantem corripit, Jesum reveretur, misericordiam rogat. Cor dumtaxat & linguam libera habet, utrumque offert Deo, corde credens ad justitiam, ore confessus ad salutem. Fidem habet, *S. Hilar. c. 33. in Matt. S. Greg. M. lib. 18. Moral. c. 13.*

habet, qui reguaturum Dominum credit, quem secum morientem videt. Spem habet, qui Regni ejus aditum postulat. Charitatem habet, qui latronem alterum pro simili scelere morientem ob blasphemiam increpat, & ei vitam, quam non noverat, prædicat. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum ex humana infirmitate morientem, quando Apostoli negabant eum, quem miracula viderant divina virtute facientem. Sic utendum est cruce, sic in tribulationibus actus fidei, spei, charitatis ferventiùs exercendi. Ita cruce, calamitatibus, infirmitatibus, damnis, persecutionibus, ipsa morte utuntur electi.

16. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de Cruce*, &c. Jesus crucifixus etiamnum, & ad finem usque sæculorum, blasphemiis, ludibriis, contemptui impiorum expositus est. Scandalum est iis, qui carnis dumtaxat oculis illum intuentur. Summus Sacerdos, qui vult destruere Templum Dei; Salvator, qui non salvat semetipsum de cruce descendens; Filius Dei crucifixus, & mortuus in cruce inter duos latrones: hæc sunt quæ Judæos, & impios quosvis offendunt. Summus verò Sacerdos, qui veteres figuras umbrasque dissipat, ut Religionis stabiliat veritatem, & sanctuarii cælestis sit Pontifex: Salvator qui mortem subit ut sit victima salutis omnium hominum; Filius Dei qui potentiam suam includit in cruce, ut fidei justitiam constituat; hæc sunt quæ verus Christianus adorat; hæc in quibus confidit. *Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientia. Quænam stulta sunt? Conversio hominis ad cultum veri Dei? rejectio erroris, disciplina justitiæ, pudicitiæ, patientiæ, misericordiæ, innocentiæ? Omnia hæc quidem stulta non sunt.* Stulta dixerit sapientia secularis, quæ pertinent ad contumelias & passiones Dei? Verùm *quid indignius Deo? Quid magis erubescendum, nasci, an mori? carnem gestare, an crucem? circumcidi, an suffigi? educari, an sepeliri? In præsepe deponi, an in monumento recondi? Non eris sapiens, nisi stultus in sæculo fueris, Dei stulta credendo..... Parce unice spei totius orbis. Quid destruis necessarium dedecus fidei? Quodcumque Deo indignum est, mihi expedit, Salvus sum, si non confundar de Domino meo. Crucifixus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum est. Et mortuus est Dei Filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit: certum est, quia impossibile est.*

Tertull. lib. de Carne Christi c. 5

S. Augustt. Tract 37. in Ioann.

Si Filius Dei es, descende de cruce. *Non descendit* Christus *ut eis suam potestatem descendendo monstraret: quia patientiam docebat, ideo potentiam differebat. Si enim quasi commotus ad eorum verba descenderet, victus conviciorum dolore putaretur. Prorsus non descendit, fixus permansit, quando vellet abscessurus. Nam quid ei magnum fuit de cruce descendere, qui potuit de sepulchro resurgere?* Non vestræ cæcitatis arbitrio, ô stulti Scribæ, & impii Sacerdotes, ostendenda erat potentia Salvatoris, nec secundùm blasphemantium linguas humani generis redemptio debebat omitti; cùm si deitatem Filii voluissetis agnoscere, innumera opera ejus videretis, quæ vos ad eam, quam fallaciter promittitis, fidem confirmare debuerint. Si autem, ut ipsi profitemini, verum est quòd alios salvos fecit, cur illa tot & tanta miracula, quæ sub publico facta sunt conspectu, in nullo cordis vestri duritiam mollierunt: nisi quia ita semper Spiritui sancto resistitis, ut omnia vobis beneficia Dei in perniciem verteretis? Nam etiamsi descenderet Christus de cruce, vos semper hæreretis in crimine. *Spreta ergo sunt vanæ insultationis opprobria, & misericordiam Domini perdita & collapsa reparantem, nullæ contumeliæ, nulla convitia à sui via propositi removerunt. Offerebatur enim Deo pro salute mundi Hostia singularis, & occisio Christi veri Agni, per tot sæcula prædicata, promissionis filios in libertatem fidei transferebat. Confirmabatur quoque Testamentum Novum, & Christi sanguine æterni Regni scribebantur hæredes. Ingrediebatur summus Pontifex Sancta Sanctorum, & ad exorandum Deum immaculatus Sacerdos per velum suæ carnis intrabat.*

S. Leo serm. 66. de Pass. Dom. 17.

17. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam.* Prodigiales illæ tenebræ Judæis ostendere debebant, Jesum esse lumen mundi, solem justitiæ, quem quia secuti non erant, sed rebelles fuerant lumini, merito suæ infidelitatis & immanitatis, deserebantur in errore & tenebris, quæ peccatoribus concreata sunt. *Stultis ac blasphemis vocibus vestris, ô Judæi, reddunt omnia elementa responsum, & unam in vos sententiam ferunt cœlum, terra, sol, sideraque, indignos vos suo ministerio protestantes terribili motu, insolitoque defectu, tenebras mundo vestræ cæcitatis ostentant.*

S. Leo serm. 59. de Pass. Dom. 10.

18. *Et circà horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lammasabactani! hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Vox ista, *Membrorum ipsius vox erat, non capitis. Corpus enim suum gerebat, id est, Ecclesiam.* Sancti in quibus vetus homo Cruci Christi confixus est, similem interdùm vocem in tribulationibus & persecutionibus emittunt. Spiritus amat crucem, illamque *proposito gaudio* cum Jesu sustinet, sed caro conqueritur, inferior appetitus clamat, *Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me?* Clamat sæpè & ratio, & orat: *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Et cùm non exauditur, se derelictam à Deo anima adhuc infirma putat. Verùm attendant, non minùs intimè Deum unitum fuisse Christo, cum se ab illo derelictum clamabat: *Erat* enim *Deus in Christo mundum reconcilians sibi:* & pro Mundi reconciliatione tunc exaudiebatur à Patre, ut Apostolus docet: *Qui in diebus carnis suæ*, inquit, *preces supplicationesque ad Eum qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*, Sed, inquies, justi sæpè clamant ad Deum in tribulatione, & non exaudiuntur. Id etiam à Propheta in persona Christi prædictum de illius membris. *Clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.* Multi clamant in tribulatione, & non exaudiuntur; sed ad salutem, non ad insipientiam. Clamavit Paulus ut auferretur ab eo stimulus carnis; & non est exauditus ut auferretur; & dictum est, *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Ergo non est exauditus, sed non ad insipientiam, sed ad sapientiam: *Ut intelligat homo Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem, sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: Non audit Medicus ad voluntatem, sed ad sanitatem* Non ideo tamen derelinquit Deus sanctos suos. *Tu autem in sancto habitas, laus Israël.* Quare ergo illos non exaudit? *Quia in tribulatione positus Christianus probatur, si non dereliquit Deum suum. Nam quando bene est homini, desertus est sibi Christianus. Ignis intrat in fornacem, & fornax aurificis magni sacramenti res est. Ibi est aurum, ibi est palea, ibi ignis in angusto operatur. Ignis ille non est diversus, & diversa agit; paleam in cinerem vertit, auro sordes tollit. In quibus autem habitat Deus, utique in tribulatione meliores fiunt, tamquam aurum probati.* Et si fortè petierit inimicus diabolus aliquem probandum, & concessum illi fuerit à Deo: sive aliquo dolore corporis, sive aliquo damno, sive amissione rerum suarum, *Fixum cor habeat in illo qui se non subtrahit; & si quasi subtrahit aurem ploranti, sed apponit misericordiam deprecanti. Novit quid agat qui nos fecit, novit & reficere nos. Bonus est structor qui ædificavit domum; & si aliquid ibi ceciderit, novit resarcire.* Eruit clamantes ad se, cùm expedit illis ad salutem. *In te speraverunt Patres nostri, speraverunt & liberasti eos.* Eruit populum Israël de terra Ægypti; eruit tres pueros de camino ignis; Danielem de lacu

S. Augusti Enarr. in Psal. 21.

2. Cor. 5. 19.

2. Cor. 5. 19.

2. Cor. 12. 9.

leonum; Susannam de falso crimine: omnes invocaverunt, & eruti sunt. Numquid defecit Filio suo, ut in cruce pendentem non exaudiret? Quare autem modò non eruitur? Dominus flagellabatur, & nemo subveniebat; sputis fœdabatur, & nemo subveniebat; colaphis cædebatur, & nemo subveniebat; spinis coronabatur, nemo subveniebat; affigebatur cruci, nemo subveniebat. Clamat, *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?* Non subvenitur. Quare? Qua mercede tanta passus est? *Omnia ista quæ passus est, pretium est.* Pretium est redemptionis & salutis nostræ, Deo Patri oblatum, quo illius justitiæ accuratè, plenè, uberrimè factum est satis. Ne ex illorum numero simus, de quibus Christus apud Prophetam ait: *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti, ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.* Ne impios imitemur, qui Christi passioni & morti præsentes, ejus pœnas & dolores suis insultibus & crudeli malitiâ augebant. *Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.*

Psal. 61. 5

Psal. 68. 31.

19. *Quidam autem illic stantes & audientes dicebant: Eliam vocat iste. Et continuò currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Cæteri verò dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum.* Crux Christi Judæis scandalum & opprobrium, mihi virtus est, per quam adversarium repello, sæculum vinco. Mihi sapientia, per quam insipientiæ laqueos evado. Hoc opprobrium thesauris Ægypti Moyses prætulit. *Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi.* Si opprobrium tuum gloria est, Domine Jesu, quanta est gloria tua? Tuæ igitur gloriæ participatione quid erimus, cujus sumus opprobrio glorioši? Denique scriptum est: *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.* Hoc opprobrium auferri à nobis nolumus, opprobrium crucis Domini Jesu, quo nostra auferuntur opprobria. Sicut enim maledictum factus est, ut nostra maledicta deleret: homo factus est ut levaret hominis infirmitates: ita opprobrium factus est, ut omnium auferret opprobria. Verùm cùm opprobrium nostrum per baptismum virtute passionis suæ abstulerit, opprobrium ipsi fecimus, & facere non desistimus, post baptismum peccando, Spiritui gratiæ contumeliam facientes, sanguinem testamenti, in quo sanctificati sumus, pollutum ducentes, Filium Dei & ejus passionem ludibrio & ostentui habentes. Nostram salutem sitit, & illi acetum propinamus, veteris hominis actus pravos.

S. *Amb. serm.* 8. *in Psal.* 118. Heb. 11. 26. *Psal.* 33. 6.

Qui vitam verè Christianam & pœnitentem, quæ crux est & martyrium, ducere constituunt, multos plerumque patiuntur illusores, impiorum, & sæculo penitus addictorum hominum sarcasmis, ludibriis, contradictionibus tentat eos diabolus, ut ab arcta viâ dimoveat, quæ ducit ad vitam, & in latam ac spatiosam abducat, quæ ducit ad mortem. Verùm hac pulsatus tentatione, quæ certè gravis est incipientibus, *Ibi se constituat Christianus, quò eum secum sustulit Christus, & ad id dirigat omnem viam suam, ubi scit humanam salvatam esse naturam. Passio enim Domini usque ad finem producitur mundi: & sicut in sanctis suis ipse diligitur, & in pauperibus ipse pascitur, ipse vestitur; ita in omnibus qui pro justitia adversa tolerant, ipse compatitur: nisi fortè æstimandum est, multiplicata per orbem fide, & rarescente impiorum numero, omnes persecutiones, & omnia quæ adversùs beatos Martyres sævierunt, finita esse certamina, tamquam suscipiendæ crucis illis tantùm necessitas incubuerit, quibus ad expugnandam Christi dilectionem atrocissima sunt illata supplicia. Sed aliud servientium Deo pietas experitur, aliud etiam Apostoli prædicatio protestatur, qui dicit:* Omnes qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patiuntur. *Quâ sententiâ nimis tepidus & segnis ostenditur, qui nulla persecutione pulsatur. Pacem enim cum hoc Mundo nisi amatores mundi habere non possunt: & nulla unquam iniquitati cum æquitate communio, nulla mendacio cum veritate concordia, nullus est tenebris cum luce consensus. Quia etiamsi pietas bonorum cupiat malos corrigi, conversionemque multorum per gratiam Dei miserentis obtineat: malignorum tamen spirituum adversùs Sanctos insidiæ non quiescunt, & sive occulto dolo, sive aperto prælio, in omnibus fidelibus propositum bonæ voluntatis infestant.*

S. *Leo serm.* 68. *de pass. Dom.* 19.

2. Tim. 3. 12.

20. *Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.* Sic ostendit, quod ante dixerat, potestatem habere se ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, non necessitate, sed charitate se mori. *Quis ita dormit quando voluerit, sicut Jesus mortuus est quando voluit? Quis ita vestem ponit quando voluerit, sicut se carne exuit quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cùm voluit obiit? Quanta speranda vel timenda potestas est judicantis, si apparuit tanta morientis?* Cogitate quis, pro quibus moritur. Filius Dei pro servis: justus pro impiis, ut illos à servitute diaboli, & ab æterna morte redimat. *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversùs semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes, Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes.* Sed heu! *Justus perit, & non est qui recogitet in corde suo.* O cæcitatem! ô ingrati animi vitium! In peccatum arma sumamus; quod mortem Christo intulit, illud in nobis destruamus. Animam corpusque nostrum, vitam nostram Deo in holocaustum offeramus cum Christo Jesu in ara crucis ejus, ei compatientes & commorientes, ut cum illo vivere possimus. Nobis mundus crucifixus sit, nosque mundo vicissim crucifixi simus. Christi Jesu mortem continuo meditemur, ut benè moriendi modum ab illo discamus. Mors nostra felix non erit, nisi morti illius sit conformis; nisi ipsam humiliter subeamus, pœnam peccati in sacrificium convertentes, ejusque cruci per amorem pœnitentem confixi, animam Creatori reddamus.

S. *August. Tract.* 119. *in Joannem.*

Heb. 12. 3. & 4.

Isaiæ 57. 1.

21. *Et ecce velum Templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum, & terra mota est; & petræ scissæ sunt. Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post Resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: Verè Filius Dei erat iste.* Velum peccati, quod inter nos & misericordiam Dei interjectum erat, nesanctuarium cœleste videre & ingredi possemus, Christi morte disruptum est: De quo velo Isaiæ 59. 2. dicitur: *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum. & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret.* Terra mota est, & petræ scissæ sunt, &c. *Contremiscat in Redemptoris sui supplicio terrena substantia, rumpantur infidelium mentium petræ, & qui mortalitatis gravabantur sepulchris, discussâ obstaculorum mole prosiliant. Appareant nunc quoque in civitate sancta, id est, in Ecclesia Dei, futuræ Resurrectionis indicia: & quod gerendum est in corporibus, fiat in cordibus. Nulli infirmorum crucis est negata victoria: nec quisquam est, cui non Christi auxilietur oratio. Quæ si multis in ipsum sævientibus profuit, quantò magis eos qui ad ipsum convertuntur, adjuvit? Sublata est ignorantia, temperata est difficultas, & igneam illam, qua vitæ regio erat inclusa, romphæam sacer Christi sanguis extinxit. Veræ luci antiquæ noctis cessit obscuritas. Invitatur ad paradisi divitias populus Christianus, & cunctis regeneratis ad amissam patriam patefactus est reditus: si nemo viam illam facit claudi, quæ fide Latronis potuit aperiri.* Centurio, & qui cum eo erant, timuerunt valde, dicentes: Verè Filius Dei erat iste. *Centurio agnoscit alienum, Levita non recognoscit suum: Gentilis veneratur, Hebræus abjurat.* Sed non excusantur Principes Sacerdotum quia nesciunt, cùm nescire noluerint quod debuerant cognoscere: Centurionis conversio fructus orationis Christi pro persecutoribus & crucifixo-

S. *Leo serm.* 62. *de pass. Dom.* 13.

S. *Ambros. lib.* 1. *de Interpellat. Iob.* 1. 5.

ribus suis fuit. Conversio ejus, primitiæ vocationis gentium ad lumen Evangelii. Timore salutari cor ejus concussum est ad pœnitentiam, ut misericordiam consequeretur. In tenebris mundi & erroris ipsum illuminavit Sol justitiæ. Quàm oculata fides, quæ Deum in patibulo pendentem videt! A timore spiritum concepit: sed postea perfecta charitas foras misit timorem. Adeò enim in fide & charitate profeciſſe dicitur, ut postea martyrium pro Christo obierit.

S. Chrys. Hom. 8.

22. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei*, &c. Piarum mulierum admirabilis constantia est. Jesum sequebantur usque ad extrema pericula, omnia fideliter observabant, quæ in ejus morte facta sunt miracula, ut de illis opportuno tempore testimonium perhiberent. Discipuli fugerunt, mulieres ad Crucem Jesum remanserunt, compassæ morienti, lachrymas suas cum ejus sanguine pretioso miscentes, ut quæ deerant passionum Christi in se ipsis adimplerent. Ideo ipsum à morte redivivum videre priores meruerunt. *In Christo Jesu non est masculus, neque femina.* Sexus infirmior plerumque per Dei gratiam fortior est.

Coloss. 1. 24. Galat. 3. 28.

23. *Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæâ, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. Et posuit illud in monumento suo novo*, &c. Hunc Joseph Matthæus divitem, Lucas justum dixit. Ditior erat fide & justitiâ, quam censu & pecunia. Discipulus erat Jesu, justus erat, hæ magnæ divitiæ. *Fideli totus mundus divitiarum est.* Cæterùm dives qui justus sit, & periculo divitias suas propter Christum exponat, eique crucifixo adhæreat, rara avis. *Sequi Christum quomodo possunt, qui patrimonii vinculo detinentur? aut quomodo cœlum petunt, & ad sublimia & alia conscendunt, qui terrenis cupiditatibus degravantur? Possidere se credunt, qui magis possidentur; census sui servi, nec ad pecuniam suam domini, sed magis pecuniæ mancipati.* Verè opum suarum dominus est, qui illas in Christi honorem erogat & impendit in opera pietatis & charitatis. Verè dives Joseph, qui accepit corpus Jesu, in quo tametsi mortuo, *habitabat plenitudo divinitatis.* Nam *Quî potest pauper esse, qui Deo dives est?* Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. Corpus Christi, non mortuum, sed vivum & glorioſum in Eucharistia recipimus: illud purâ conscientiâ, mundo corde suscipiamus; odore virtutum, velut aromatibus ungamus: novum sit quo illum recipimus hospitium, non sepulchrum; simus homines novi per charitatem, in novitate vitæ ambulantes; non ex eorum numero, de quibus à Propheta dictum est: *Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum in labiis eorum.* In petra excisum sit conditorium in quo Christi corpus deponimus, id est, in fidei firmamento, de qua veri Israëlitæ dulcedinem mellis, & oleum spiritale suxerunt. Lapidem admoveamus, ne pateat; diligenter Christum custodiamus, ne eum perdamus, neve per fidiæ sit ingressus. Corpus Jesu non sepeliunt nisi justi, ejusque discipuli. Christi corpus in Sacramento dignè suscipere non possumus, nisi justi simus, nisi fideles ejus discipuli simus, illi in vita & in morte adhærentes, ejusque Passioni communicantes.

S. Cypr. lib. de Lapsis.

Minutius Felix in Octavio

Psal. 5. 11

S. Ambros. in Lucam.

Joseph Christi corpus deponit in monumento suo novo. Christus in sepulchro etiam suo nobis paupertatem prædicat. Natus est pauper, *Propter nos egenus factus cùm dives esset, ut illius inopiâ divites essemus.* Pauper vixit, non habens ubi reclinaret caput suum, nudus in cruce mortuus est. Sepulchrum denique proprium non habuit, nec sindonem quâ involveretur: Josephi & Nicodemi pietate & charitate sacrum ejus corpus pollinctum est. Verùm & alia ratio fuit, cur proprium sepulchrum non habuerit Christus Jesus, sed in monumento novo Josephi Arimathæi sepultus sit. Alii quippe

2. Cor. 8. 9

A mortui in regione umbræ mortis habitant, sepulchrorum sunt inquilini; *Et sepulchra eorum domus illorum in æternum.* At Christus Jesus solus *inter mortuos liber*, in regione mortis peregrinus est, per illam transit, die tertiâ resurrecturus, & in gloriam suam intraturus: *Singulariter sum ego donec transeam.* Ideo in sepulchro alieno, tamquam in hospitio deponitur; novo tamen & in quo nemo umquam sepultus fuerat, quia novus homo, novæ nativitatis dedicator, novus in morte, quia mortis triumphator, vitæque novæ instaurator. *Non habebat Christus tumulum suum; etenim tumulus his paratur qui sub lege sunt mortis: victor mortis tumulum suum non habet. Quæ enim communio tumulo & Deo? Specialis igitur præter communem omnium mortem mors Christi est: & ideo non cum aliis sepelitur, sed solus tumulo includitur; omnia enim in similitudinem hominum* B *habuit Incarnatio Domini, sed similitudo erat cum differentia. Natus est ex Virgine, similitudine generationis, dissimilitudine conceptionis. Curabat ægros, sed imperabat. Aquâ Joannes baptizabat, Hic Spiritu, Et mors ergo Christi communis secundùm naturam corporis, specialis secundùm virtutem.* Baptismus in quo sumus *Christo consepulti*, in quo & resurreximus, nobis legem imposuit moriendi mundo, vivendi Deo.

Psal. 48. 12. Psal. 27. 6

Psal. 140. 10.

Coloss. 2. 12.

24. *Erat autem ibi Maria Magdalenè, & altera Maria sedentes contra sepulchrum.* Fortis ut mors dilectio. Qui Christum ardenter diligunt, in meditatione mortis ejus perseverant; vitam suam cum Christo abscondunt in Deo, ad pietatis officia prompti sunt, in iisque constantes. Quamvis religiosæ mulieres à longè stent, locum tamen ubi Christi corpus deponitur, diligenter observant, ut unguenta afferant & superfundant. *Sollicitæ & à monumento posteriores recedunt, & ad monumentum priores revertuntur; etsi deest constantia, non deest diligentia. Sexus nutat, devotio calet.* Immò nec constantia omnino deest: nam *Resurrectionis tempore præsto sunt, & cùm viri fugarentur, solæ tamen ab Angelo ne timeant admonentur.*

S. Ambros. lib. 10. in Lucam n. 144.

S. Ambros. lib. 10. in Lucam n. 149.

25. *Altera autem die quæ est post Parasceven, convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam: jube ergo custodiri sepulchrum usque ad diem tertium*, &c. Ubique error & impostura seipsam confodit, & veritati nolens suffragatur. Credere oportuit Jesum mortuum esse, sepultum esse, resurrexisse: hæc omnia inimici ejus explorata reddunt. *Recordati sumus*, inquiunt, *quòd impostor ille adhuc vivens dixerat.* Mortuus igitur est. *Jube ergo muniri sepulchrum.* Igitur sepultus est. *Ne fortè veniant Discipuli ejus & furentur eum.* Munito & obsignato sepulchro, fraus aliqua intervenire non potuit. Si nullus esse potuit fraudi locus, & sepulchrum nihilominus repertum est vacuum, perspicuum est quòd sine dubio resurrexerit. Discipulorum candor hinc apparet, quòd nihil eorum quæ ab adversariis Jesu in illum dicebantur, fileant, quamvis probrosissima essent. Principes autem Sacerdotum & Pharisæi, sepulchrum adhibitis custodibus obsignaverunt & munierunt. Quomodo corpus Jesu furari potuerunt ejus Discipuli, sepulchro obsignato, munito, à Militibus Romanis custodito? Quando furati sunt? an Sabbato? Sed non licebat accedere ad sepulchrum festo die. Quòd si Legem contempsissent, quomodo plebi potuissent persuadere illum resurrexisse? Qui viventem adhuc, statim atque comprehensus est, deseruerunt, & fugerunt homines timidi, nonnè ab illo penitùs alienati fuissent jam mortuo, si spem suam de illius Resurrectione post triduum, frustratam vidissent, tamquam ab illo decepti, & in extrema propter illum pericula adducti? Quomodo verò, nisi vera fuisset Resurrectio, eam fingere ac persuadere potuissent? Qua enim re freti id ausi fuissent? An eloquentiâ? At rudes erant ac imperiti. An opibus? Nec baculum, nec calceamenta habebant. Generisne claritate? Ignobiles erant piscatores. Suâne multitudine? Pauciſſimi erant, undecim dumtaxat, & illi

S. Joannes Chrysost. Hom 90. in Matt.

quidem dispersi. Num promissionibus Magistri? Nullius apud ipsos firmitatis ac roboris fuissent, si non resurrexisset.

Recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens, &c. Qui viventem comprehenderant, mortuum, verentur. Atqui si purus homo erat, quid ipsis metuendum fuit? Sed ut compertum omnibus fiat illum sponte passum ac mortuum: en & sigillum, & lapis, & custodes, nec tamen ipsum retinere potuerunt: sed id unum effecerunt ut sepultura publicaretur, & Resurrectio crederetur. Ecclesiæ inimici fidem ejus confirmant. Prudentia carnis inimica Deo, ejus consiliis vel invita servit. *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Ideo Principes Sacerdotum & Pharisæi *cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.* Scriptum est, *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonnè stultam fecit Deus sapientiam hujus Mundi?* Metus furandi corporis, & sepulchri custodia atque obsignatio, stultitiæ atque infidelitatis testimonium est, quod signare sepulchrum ejus voluerint, cujus præcepto conspexissent de sepulchro mortuum suscitatum.

Recordati sumus quia seductor ille, &c. Christum Jesum non modò viventem, sed & mortuum persequuntur, & convitiis proscindunt Principes Sacerdotum & Pharisæi. Seductorem vocant impii. *Hoc appellatur nomine ad solatium servorum suorum, quando dicuntur seductores.* Dominum nostrum imitemur, si cùm ejus gloriam & Ecclesiæ utilitatem promovere studemus, convitiis & detractionibus maledicorum hominum petimur. Induamus sicut ipse, decore & fortitudine; decore, respectu eorum quibus placent bona quæ Deus in nobis & per nos operatur; fortitudine, respectu eorum qui nos vituperant, nobisque detrahunt. *Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem.* Cùm Christus prædicaret Evangelium Regni, A prædicationemque suam miraculis confirmaret, *Alii dicebant, Quia bonus est: alii dicebant, Non, sed seducit turbas.* Alii ergo bene loquebantur: alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. *Ad eos* ergo *quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus displicebat, fortitudinem induit. Imitare Dominum tuum, ut possis esse vestis ipsius: esto cum decore ad eos quibus placent bona opera tua: esto fortis adversùs detractores.* Audi Apostolum Paulum imitantem Dominum suum, quomodo & ipse habuit decorem, habuit fortitudinem. *Christi bonus odor sumus*, inquit, *in omni loco, in iis qui salvi fiunt, & in eis qui pereunt.* Quibus enim placet bonum, salvi fiunt: qui detrahunt bono, pereunt. Quod suum erat, ille odorem habebat bonum, immò bonus odor erat: sed væ miseris, qui & bono odore moriuntur. Non ait, Illis bonus odor sumus, illis malus odor sumus, sed, *Christi bonus odor sumus in omni loco; & in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.* Quibus erat odor vitæ in vitam, decorem induerat: quibus erat odor mortis in mortem, fortitudinem induerat. Si autem tunc gaudes, quando te laudant homines, & placent illis bona opera tua; cùm autem vituperaverint, deficis in bonis operibus, & quasi fructum bonorum te perdidisse arbitraris, quia invenis reprehensores; non stetisti immobilis, non pertines ad orbem terrarum qui non commovebitur. De ipso decore & fortitudine alibi ait Paulus: *Per arma justitiæ à dextris & à sinistris: per gloriam & ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: ut seductores & veraces*, &c. In gloria decorus, in ignoC bilitate fortis. Apud alios glorioſus prædicabatur, apud alios ignobilis contemnebatur. Decorem afferebat eis quibus placebat, fortitudinem adversùs eos quibus displicebat. Veri igitur perfectique Christiani ad utrumque parati esse debent; gaudere cum laudantibus, fortes esse adversùs vituperantes: *Non mollescere linguis laudantium, nec frangi linguis vituperantium.*

Ioan. 7. 12. 40.

S. August. Enarr. in Psal. 92.

2. Cor. 2. 15.

2. Cor. 6. 7.

Proverb. 21. 30.

Psal. 20. 12.

1. Cor. 1. 19. & 20.

S. Hil. c. 33. in Matt.

S. August. Enarr. in Psal. 63. v. 9.

Psal. 92. 1

CAPUT XXVIII.

Sensus Litteralis.

I. VESPERE *autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre Sepulchrum.* Sub exitum Sabbati, sive nocte Sabbati desinente in primam hebdomadæ diem, eaque illucescere incipiente, primo scilicet *diluculo*, cùm nondum omnino discussæ essent noctis *tenebræ*, Maria Magdalene, & altera Maria Cleophæ filia vel conjux, Mater Jacobi & Josæ, cum aliis, venerunt ad Sepulchrum Jesu, sacrum ejus corpus unctura. Confer cum Marci 16. 1. *Et cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. Et valde mane una Sabbatorum,* (id est prima die hebdomadæ, quæ Christianorum Dominica est) *veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Græci verbi Aoristus exactum tempus non significat, sed adhuc durans. S. Augustinus legit, *Oriente jam Sole*, id est, cùm cœlum ab Orientis parte jam albesceret; E quod non fit utique nisi Solis orientis vicinitate: ejus enim est ille fulgor, qui nomine auroræ appellari solet: Quod ergo ait S. Matthæus, *Vespere Sabbati quæ lucescit in prima Sabbati*, venisse pias mulieres ad sepulchrum Jesu, hoc nomine *vespere* non intelligitur initium noctis, sed ipsa nox quæ luce incipit terminari. *Et usitatus loquendi modus divinæ Scripturæ est à parte totum: à vespere ergo noctem significavit, cujus extremum est diluculum. Diluculo enim venerunt illæ mulieres ad monumentum, ac per hoc ea nocte venerunt, quæ significata est nomine vesperi. Tota enim significata est eo nomine, & ideo quacumque ejus noctis parte venissent, ea utique nocte venissent: cùm ergo venerunt parte ejus noctis extrema, D ea procul dubio nocte venerunt. Vespere autem quæ lucescit in primam Sabbati, non potest nisi tota ipsa nox intelligi: eo igitur vespere venerunt, quæ ipsa nocte venerunt: ipsa autem nocte venerunt, quæ noctis ipsius quamvis extrema parte venerunt.* Sub finem igitur noctis primo diluculo surrexerant mulieres: dum alia aliam expectat, dum parata accipiunt aromata, dum progrediuntur per Urbem & extra Urbem ad sepulchrum, facilè tantùm temporis transiit, ut cùm ad sepulchrum ventum esset, aliquid jam Solis appareret. Addit S. Hieronymus S. Matthæum non scripsisse *vespere*, sed *serò*, id est, *tardè*, & interpretem verbi ambiguitate deceptum non *serò* interpretatum esse, sed vespere.

2. *Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum. Erat autem aspectus ejus* E *sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.* Terræ motus factus est, ut signum esset secuturæ Angelorum apparitionis. Id significant verba sequentia; *Angelus enim Domini*, &c. Præsentem certè Dei virtutem, & secuturam visionem sæpè significat in Scripturis terræ motus, *Psal.* 67. 8. 9. 98. 113. 7. Secundò, terra mota est, ut custodes, qui dormiebant, excitarentur & Resurrectionis Christi testes esse cogerentur. Tertiò, ut indicaretur totum orbem Christi prædicatione commovendum. Terræ autem motus, devolutio lapidis, fuga custodum, evenerunt dum mulieres in itinere essent; neque id ex mulierum testimonio notum videtur, sed ex militum relatu, qui, acceptâ pecuniâ, silentii fidem, quam Sacerdotibus promiserant, non servaverunt, & ex

Luc. 24. 1. Ioan. 20. 1

S. Hieron. Epist. 150 q. 4.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 24 n. 65.

revelatione sanctis Evangelistis factâ. Id colligitur ex Marci 16. 4. *Et respicientes viderunt revolutum lapidem:* Devolvi non viderunt: neque ausæ fuissent accedere, si monumentum obseptum vidissent militari custodia. Antequam ergo ad monumentum perveniissent terra eo in loco vehementer concussa est, & Angelus Domini descendit de cœlo, à Deo missus ut omnes Judæorum fraudes anteverteret, ne illi, cùm audissent Christum resurrexisse, alium ejus loco supponerent, ut non resurrexisse videretur. Duos Angelos nominant Lucas & Joannes, unum dumtaxat Matthæus & Marcus, quia unus ille & propior, & pro duobus verba fecit, quod solemne notant Hebræi ex *Genes.* 18. 1. 3. Unus scilicet sedebat ad caput, & unus ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Vel, primùm quidem unum dumtaxat Angelum viderunt sedentem super lapidem, qui extrorsum erat devolutus, tamquam accepto in custodiam sepulchro. Deinde cùm sepulchrum intrassent, nec invenissent corpus Jesu, idque rènuntiassent Petro & Joanni, illique comprobata mysterii veritate à sepulchro recessissent, sanctæ Mulieres ibi remanentes duos Angelos viderunt. Quòd autem Angelos sedisse alii Evangelistæ scribant, S. Lucas stetisse, nulla contradictio est. Standi enim verbum in Scriptura sacra non semper situm, sed aliquando solam præsentiam vel solam quietem significat, ut *Matt.* 16. 28. *Marci* 2. 25. *Lucæ.* 7. 38. & 17. 11. *Joannis* 1. 26. Revolutus autem sepulchri lapis est, non ut Christus resurgeret, sed ut Resurrectio ejus manifesta fieret. Qui enim clauso Virginis utero venit in mundum, clauso sepulchro resurrexit. (a) Erat porrò facies Angeli fulguri similis, vestes verò candidæ ut nix, facies fulgida & radians, ut Angelus ipsa specie humanam superante videretur; vestes ad talos demissæ, sive *stola*, ut vocat Marcus, candore cum nive certans, in signum puritatis & sanctimoniæ: & quòd splendidus habitus nuntio Resurrectionis glorioſæ Christi, & gaudii quod illa paritura erat Ecclesiæ, conveniret. Duplex crypta erat in sepulchro Jesu, quæ etiamnum visitur: præcipua una & intima, in qua reconditum fuit sacrum ejus corpus: extima altera & tamquam aditus ad aliam, & vestibulum. Angeli sacellum appellant, quod illic Angelus super lapidem sedens Christum resurrexisse mulieribus nuntiârit. (b)

3. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut. mortui.* Angeli conspectu custodes exterriti sunt, non humano tantùm timore, ne pœnas luerent sepulchri negligenter custoditi, sed divino, ne divinitus punirentur aut dehiscente terra, aut immisso fulmine, ut qui Judæorum sceleri operam præstarent. Et facti sunt velut exanimes præ timore: quod & sancto Danieli, cùm Angelum vidisset, contigisse legimus.

4. *Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim quòd Jesum qui crucifixus est, quæritis: non est hîc: surrexit enim sicut dixit. Venite & videte locum ubi positus erat Dominus. Et citò euntes dicite Discipulis ejus quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.* Sanctæ mulieres timore etiam correptæ fuerunt, non servili, quem improba conscientia parit, sed eo quem naturæ imbecillitas ad visum cœleste, insolitum, inespectatum patitur, & quem verecundia simul ac reverentia pariunt. Unde S. Lucas eas vultum in terram demisisse observat. Eas porrò consolari cœpit Angelus his verbis: *Nolite timere vos*, quæ bono ac religioso animo hûc accessistis. Apprimè novi vos quærere Jesum, qui crucifixus est, vosque venisse ut illum honoraretis: Non est in hoc sepulchro; neque tamen alio translatum est corpus ejus: sed surrexit victâ morte, sicut prædixerat. Venite, introspicite in locum ubi positum erat corpus ejus: & si non meis verbis, oculis vestris credite. Et absque mora ite ad Discipulos ejus, ut nutantes confirmentur, lugentes recreentur tam fausto lætoque nuntio, & dicite illum resurrexisse. Quantumcumque verò A postea festinetis in Galilæam, illuc vos præcedet, ibi eum videbitis frequentiùs & familiariùs. Experientiâ comprobabitis eventum prædictioni meæ respondere.

Quæsierat Hedibia à S. Hieronymo, quomodo Matthæus & Marcus scribant, Apostolis mandatum per mulieres, ut irent in Galilæam Dominum revisuri; cùm Lucas & Joannes Hierosolymis ab illis visum esse perhibeant? Respondit: Aliud esse, undecim se offerre Discipulis, qui propter metum Judæorum absconditi erant, quando ad eos clausis ingressus est januis: & putantibus quòd videretur in spiritu, manus & latus obtulit, clavis & lanceâ vulneratum: aliud, quando, secundùm Lucam, præbuit se eis in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei, & convescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed B exspectarent promissionem Patris. In altero enim pro consolatione timentium videbatur, & videbatur breviter, rursumque ex oculis tollebatur: In altero autem tanta familiaritas erat & perseverantia, ut cum eis pariter vesceretur. Unde & Apostolus Paulus refert cum quingentis simul apparuisse Discipulis. Et in Joanne legimus, quòd piscantibus Apostolis in littore steterit, & partem assi piscis, favumque comederit; quæ veræ resurrectionis indicia sunt. In Jerusalem autem nihil horum feciſſe narratur.

5. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.* Absque mora parentes Angelo, exierunt de Monumento, quod ingressæ fuerant eo invitante, & fulgore locum illustrante; timore simul & gaudio magno affectæ: timore, C ob insuetam Angeli visionem: tum ne spectro delusis obtrusum esset mendacium: gaudio, ex amore Jesu, & Angeli verbis ac promissis. Festinabant autem ut Discipulis ejus nuntiarent quæ viderant & audierant.

6. *Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accessérunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Cùm Maria Magdalene ea quæ primùm viderat, lapidem scilicet è monumento sublatum, & quod inde conjecerat, scilicet corpus Jesu sublatum, Petro & Joanni renuntiasset, regressa statim ad monumentum est cum comitibus; cùm interim Petrus & Joannes illuc perveniissent, & sepulchro inspecto, linteaminibusque sepulchralibus seorsim positis, comprobassent facti veritatem. Rediit autem non sola, sed in aliarum D mulierum comitatu, quarum dux erat & nobilitate, & pietatis fervore. Cùm autem rursus inspecto sepulchro redirent, Maria Magdalene paululum subsistit, hæsitque foris plorans, & dum rursus inclinaret se in monumentum, apparuit ei *primò* Jesus; dixitque ei; *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*: Satis tibi superest temporis ut pedes meos amplectaris: *Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.* Hac visione recreata, cùm mandato Christi & charitate alas addente, socias mulieres in itinere assecuta esset, illæque simul redirent, Jesus occurrit illis, ut hîc S. Matthæus narrat, dicens: *Avete:* Pax vobis: salutem ipsis optat, quàm morte ac resurrectione suâ peperit. Illæ autem cùm ipsum Jesum esse certò noviſſent, ad pedes ejus advolutæ, eos cum reverentiâ complexæ sunt, & *adoraverunt eum.* E

7. *Tunc ait illis Jesus: Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* Timorem ex naturæ infirmitate ad visum insolitum & naturam ipsam superans, profectum pellit Dominus, ut mente pacatâ possent, quæ dicturus erat, percipere. *Ite*, inquit, *nuntiate fratribus meis*, Discipulis quos fratrum loco habeo, ut eant in Galilæam, ubi congregari & conversari tutò poterunt, nihil à Judæis ibi metuentes: ibi visione mea & conversatione fruentur. Confer cùm cap. 2. Epist. ad Hebræos vers. 10. 11. 12. *Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare. Qui enim sanctificat, & qui san-*

Luc. 24. 4. Joan. 19. 12.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang.

(a) S. Hier. Epist. 150 Quæst. 6. Autor Respons. ad Orthod inter S. Justini Opera Quæst. 117.

(b) Alii manus lib. 1. de situ Terræ Sanctæ Joannes Phocas in ejusd. Descript.

Daniel 10. 8

Luc. 24. Joan. 20.

S. Hieron. Epist. 150 Quæst. 7.

1. Cor. 15. Joan. 21.

S. August. lib. 3 de Consensu Evang. c. 24.

Marci 16. 9. Joan. 20.

tificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non A *confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.* Primùm autem mulieribus apparet post Resurrectionem suam Christus, vultque Mysterium istud per illas Apostolis nuntiari: *Ut quia à sexu isto cœpta mors esset, ipsi primùm Resurrectionis gloria, & visus & fructus & nuntius redderetur.*

Psal. 21. 23.

S. Hilar. c. 23. in Matt.

8. *Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite quia Discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à Præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciet. At illi acceptâ pecuniâ, fecerunt* B *sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.* Cùm à sepulchro discessissent mulieres, quidam è militibus custodiæ sepulchri præpositis, præcipui scilicet cæterorum nomine, venerunt in civitatem, & Principibus Sacerdotum nuntiaverunt omnia quæ contigerant, scilicet terræ motum, visum cœleste, devolutum nullâ humanâ operâ lapidem, corpus Jesu non repertum. Hæc autem simpliciter narrarunt, ut fidem suam probarent. Principes autem Sacerdotum cum Senatoribus in Synedrio congregati, nummos non paucos dederunt militibus, quibus mendacium ab illis redemerunt, suadentes ut illud spargerent in vulgus, Discipulos scilicet Jesu noctu venisse, & dormientibus custodibus, corpus ejus furatos fuisse. Et si, inquiunt, ea res apud Præsidem agatur, nimirùm malè curatas excubias, & desertam stationem, nos suadebimus ei rem ita se habuisse, vosque indemnes & immunes à pœna præstabimus. Et divulgatum est figmentum istud apud Judæos, sparsusque ab iis omni studio hic rumor, Discipulos Jesu noctu venisse ad sepulchrum ejus, dum custodes dormirent, & corpus ejus abstuliisse, illosque hominibus imponere, asserendo illum resurrexisse. Non potuit tamen ita celari scelerata illa inter Sacerdotes & milites mendacii nundinatio, ut non aliquam rimam inveniret veritas, per quam in publicum manaret. Nam ad Pilatum quoque perveniisse videtur hujus doli notitia, cùm Tertullianus scribat: *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tum Tiberio nuntiavit.* Et certè facillimè cognosci potuit mendacii insolentia & nequitia. Quî enim credi potuit à viris prudentibus, & rem istam consideratâ ratione expendentibus, Apostolos, viros simplices, rudes, imperitos, inermes, meticulosos, & ad satellitum adventum vel D ad ancillæ vocem paulò ante trepidantes, tantum ausos esse facinus, ut corpus Jesu Christi subriperent? Quis credat tantum ipsis fuisse otii, ut ingentem lapidem sepulchri ostio appositum amovere, ac sudarium & institas corpori Christi unguentis delibuto inhærentes explicare & disjungere possent, dum prope erant semisomni satellites, quos vel leviissimum murmur poterat excitare? Quis sibi persuadere possit, neminem militum, vigiliis assuetorum, sepulchro circumfusorum, strepitu devoluti saxi, Discipulorum accedentium & efferentium corpus, excitatum, sed jacuisse omnes quasi lethargo sepultos? Quis adeo insaniisse censeat Discipulos Jesu, ut nullo proposito operæ pretio fraudem universo hominum generi, sibique ipsis struere vellent, & vitam pro mendacio, cujus sibi fuissent conscii, & vana Religione pacisci ac profundere? Quis fingat sibi tot homines in periculosum adeo flagitium, cujusmodi erat raptio corporis Christi, falsamque de eo redivivo opinionem spargendam conspirasse? Denique quomodo sopiti homines deprehendere per somnum potuerunt, corpus Jesu ab Apostolis fuisse subreptum? Quî id resciverunt, quod insciis ipsis & incautis factum est? Qua fide id testari valuerunt? *Quis est qui dicit testimonium? Qui dormiebat. Talibus ego narrantibus non crederem, nec si somnia sua mihi indicarent. Stulta insania: si vigilabas, quare permisisti? Si dormiebas, unde sciisti?*

Justinus in Dial. cum Tryphone.

S. Joannes Chrysost. Hom. 91. in Matt.

Tertull. in Apolog.

S. Joannes Chrysost. Sodulius.

S. August. Enarr. in Psal. 36. serm. 2.

9 *Undecim autem Discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Jesus. Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.* Undecim Apostoli abierunt in Galilæam, quò & reliqui Discipuli Jesu se receperant, & secesserunt in montem, ipsis à Christo constitutum. Quando id ipsis dixerit Jesus, aut quis fuerit mons ille, scriptum non est. Montem fuisse Thabor, in quo gloriam suam tribus olim selectis Discipulis patefecerat, probabiliter conjicitur. Eo in monte congregatis quingentis & ampliùs Discipulis conspicuum se præbuit. Cæteras apparationes Christi redivivi præterit S. Matthæus, hanc unam celebriorem commemorans. 1. Cor. 15. 6. Et videntes eum adoraverunt, ut verum Deum glorioſa Resurrectione suâ declaratum, ut scribit Apostolus ad Romanos cap. 1. vers. 4. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri.* Quidam autem dubitaverunt, non tunc, siquidem illum adorasse absque exceptione dicuntur, & undecim, quibus ante Jerosolymis apparuerat, Resurrectionem ejus tunc credidisse certum est; sed ante: id est, & videntes eum adoraverunt, tametsi quidam eorum antea dubitaverint, scilicet Thomas. Theophyl.

10. *Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Data est mihi à Patre tamquam victori mortis, & hominum Redemptori summa auctoritas, summum imperium super omnem creaturam. Hanc potestatem, hoc imperium Christus ab æterno habuit ut Deus; habuit ab incarnatione, ut homo; sed non exservit nisi post Resurrectionem. Usum quippe illius suspenderat in statu mortali, plenè exercuit C in statu glorioso, propter Passionem & mortem gloria & honore coronatus. Atque per Resurrectionem innotuit ea Christi Jesu auctoritas & imperium, seu jus Ecclesiam ex toto orbe colligendi, constituendi & regendi. Confer cum Psal. 2. 8. *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et ad Philip. 2. 8. 9. 10. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Tunc Christo dictum à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ut Apostolus interpretatur: *Et nos* (inquit) *vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans* D *Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Per Resurrectionem scilicet glorioſam Christi Jesu declaratum est mundo ipsum esse verum Dei Filium, ab æterno genitum à Patre.

Psal. 2. Act. 13. 32. 33.

11. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Hac igitur auctoritate, cujus vos administros, vicarios, & legatos constituo, à me missi, ite, non in Judæam solùm, ut priùs, sed *in Mundum universum*, docete omnes gentes, instituite in doctrina fidei, quam à me accepistis, non Judæos tantùm, sed omnium gentium homines? *Prædicate Evangelium omni creaturæ.* Quos autem feceritis discipulos, qui doctrinam fidei susceperint, initiate baptismo, aquâ abluite, auctoritate & virtute Patris & Fi- E lii & Spiritus sancti, triumque personarum nomine expresso & invocato. His igitur verbis: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, consecratur baptismus. Non dicit, *In nominibus*, sed *in nomine*, ut veteres Patres observant, quia trium personarum una deitas est, una potestas, virtus, auctoritas. Moris fuit apud Judæos ut baptizarentur, qui se à falsorum Deorum cultu ad cultum unius & veri Dei convertebant. Apud gentes etiam profanas usurpatum antiquitus fuit, ut qui initiari vellent, priùs toto corpore abluerentur, haud dubiè eo ipso propositum innocentiæ quodammodo testati.

Marci 16. 15.

Christus Jesus neminem in Ecclesiam suam introduci voluit nisi post fidei professionem lavacro mystico expiatum, & in vitam spiritualem regeneratum, in Deique filium adoptatum. Hujus lavacri seu baptismi formam Apostolis suis hîc præscripsit. Baptizantes *eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti. Docentes eos servare*, non hæc aut illa, sed universim & indiscriminatim *omnia quæcumque mandavi vobis.* Non solùm quæ scripto mandabuntur, sed quæcumque viva voce vobis præcepi, etiamsi scripto exarata deinceps non fuerint: omnia quæ vobis observanda tradidi & præcepi, sive dum mortalem vitam vobiscum agerem, & prædicarem Evangelium Regni, sive à Resurrectione mea usque in hanc diem per dies quadraginta vobis apparens & loquens de Regno Dei.

20. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Ne autem timeatis infirmitatis vestræ conscii, quasi impares sitis sustinendæ tanti negotii moli. Vobis enim opportunè adero, non solùm Spiritu, quem mittam vobis à Patre, cùm in cœlum assumptus fuero, sed auctoritate, favore, virtute, in omnibus difficultatibus, tempestatibus, periculis. Nec vobis tantùm, sed successoribus vestris in veritate Fidei prædicanda & declaranda, & in Ecclesiæ meæ regimine semper adero, *omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Quâ Jesu Christi promissione Ecclesiæ perpetuitas, indefectibilitas, & infallibilitas seu indeficiens judicium in dogmatibus constituendis, sive in controversiis fidei dirimendis comprobatur. Ex hoc quòd Christus Apostolos miserit ad prædicandum, colligit optimè Tertullianus, *Alios non esse recipiendos prædicatores, quàm quos Christus instituit: quia nec alius Patrem novit nisi Filius, & cui Filius revelavit; nec aliis videtur revelasse Filius quàm Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis revelavit. Quid autem prædicaverint, id est, quid illis Christus revelaverit, & hîc præscribam non aliter probari debere nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tum viva voce, quàm per Epistolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id sine dubio tenentem quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei:* præsertim verò contra Fidem & Traditionem Romanæ Ecclesiæ, *Unde nobis auctoritas præsto est, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt. Videamus quid didicerit, quid docuerit.... Legem & Prophetas cùm Evangelicis & Apostolicis Litteris miscet, & inde potat fidem eam, aquâ signat, sancto Spiritu vestit, Eucharistiâ pascit, Martyrio exhortatur; & ita adversùs hanc institutionem nemi-nem recipit.* *Tertull. lib. de Præscript. c. 21.*

Sensus Moralis.

I. Vespere *autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum.* Mariam Magdalenam, aliasque sanctas mulieres amor ducit ad sepulchrum Jesu, ut eum quem viventem dilexerunt, pietatis officiis prosequantur. *Fortis ut mors dilectio.... Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Sicut enim mors corpus interimit, sic ab amore rerum temporalium æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit. Magdalenæ, aliarumque sanctarum mulierum amorem, zelumque erga Christum Jesum imitemur: nulla pericula, nulla adversa, persecutiones nullæ ab eo nos separent. Dicamus cum Apostolo: *Quis nos separabit à Charitate Christi?* &c. Ad crucem & sepulchrum ejus per fidem accedamus, Jesu pro nobis crucifixo adhæreamus amore tenero, ardente, constante. Mane surgamus ante lucem, quia promisit Dominus coronam vigilantibus. *Maturiores habet fructus accelerata devotio.* Adhuc quidem tenebræ sunt, sed tamen Sol justitiæ ortus est nobis. Per fidem ambulamus, & non per speciem: sed tamen nobis vesper lucescit, Christus, cujus *Oriens nomen ejus*, nos illuminat ad agnitionem suam: & *nox sicut dies illuminabitur.* Resurgente Christo fidelibus lucescit vesper, dies infidelibus tenebrescit: Discipulis nox mutatur in diem; Judæis dies vertitur & mutatur in noctem. Per noctem quæramus quem diligit anima nostra. Non in lectulo, non in deliciis, non in otiosa mollique vivendi ratione; non in civitatis plateis & vicis, non in negotiorum & societatum sæcularium tumultu, sed in sepulchro, in secessu sancto, in passionis & mortis ejus piâ meditatione, per sensuum nostrorum mortificationem, & veteris hominis sepulturam, Jesum quæramus cum Maria. *Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum.* Quæ de paradiso perfidiam sumpserat, festinat fidem sumere de sepulchro: contendit rapere de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Venit videre sepulchrum: ut quam deceperat arboris visus, visus repararet sepulchri; & quam prostraverat illecebrosus aspectus, aspectus salutaris attolleret. Venit *prima Sabbati*, ut quâ die de septem creatio inchoata est, eadem & nova creatio per Christi Resurrectionem compleretur. Venit *Vespere Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati*: quia illuminatur per Christum Sabbatum, non deletur. Non enim venit solvere legem, sed adimplere. "Illuminatur, ut in die Dominico luceat; clarescat in "Ecclesia, quod in Synagoga Judæis obscurantibus fuscabatur. Ea præsertim die, Dominica (inquam) quæ "*Dies Resurrectionis Christi* ab antiquis, & præsertim à "S. Leone appellatur; Jesum quæramus, conveniamus ad Ecclesiam, ut Corpus ejus adoremus & sumamus, non mortuum, sed vivum & glorioſum; non in sepulchro, sed in Sacramento, hîc tamen etiam absconditum, & immolatum in Mysterio quo mors ejus commemoratur, fructusque illius nobis applicatur. Si fide contemplemur hoc mysterium, ut Maria sepulchrum Jesu, dicere poterimus de Salvatore nostro: *Vidi Agnum stantem, tamquam occisum.* Ibi enim est in statu quidem gloriosæ immortalitatis; *Vidi Agnum stantem*: sed tamen in statu victimæ: *tamquam occisum.* Palla linea, in qua Christi Corpus consecratur, quam Corporale vocamus, Christi sepulturam, & sindonem, quâ Jesu Christi Corpus à Joseph involutum est, nobis repræsentat & in memoriam revocat. Unde S. Isidorus Pelusiota scribit: *Pura illa sindon, quæ sub divinorum Donorum ministerio expansa est, Josephi Arimathensis est ministerium. Ut enim ille Domini Corpus sindone involutum sepulturæ mandavit, per quod universum mortalium genus Resurrectionem percepit: eodem modo nos propositionis Panem in sindone sacrificantes, Christi Corpus sine dubitatione reperimus.* Denique ad sepulchrum Domini venire debemus, non solùm ut videamus, sed ut illi pietatis officia exhibeamus, quemadmodum sanctæ mulieres cum aromatibus venerunt, ut sacrum corpus ejus ungerent. Aromata, sunt bona opera. Aromata, sunt orationes Justorum. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Viginti quatuor Seniores visi sunt sancto Joanni cadere coram Agno, *habentes singuli phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.* Aromata sunt eleëmosynæ, quas Apostolus vocat. *Odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.* Aromata sunt bona quævis opera, quæ mundo corde & pura intentione Deo offerimus. *Oblatio justi impinguat altare & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.* Et nos ergo in Christum Jesum Dei Filium pro nobis mortuum & sepultum credentes, si odore virtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominum quæ-

Cant. 8. 6. 7.

S. Greg. M.

Rom. 8. 35.

S. Ambros.

Psal. 138.

S. Petrus Chrysol. serm. 75

Cant. 3.

S. Petrus Chrysol. serm. 74.

S. Leo Epist. ad Turribium

Apoc. 5. 6.

S. Isidorus Pelus. Epist. 123

Psal. 160. 2.

Apoc. 5.

Philipp. 4. 18.

Eccli. 35. 8.

S. Greg.

„ rimus, ad monumentum illius cum aromatibus venimus. A
„ Illæ autem mulieres Angelos vident, quæ cum aromati-
„ bus venerunt: quia illæ mentes supernos cives aspiciunt,
„ quæ cum virtutum odoribus ad Dominum per sancta de-
S. Bern. serm. 10. & 12. in Cantica. sideria proficiscuntur. Ad Jesum adeamus cum aromati-
bus contritionis, devotionis, & pietatis seu misericordiæ.
Prima species unguenti conficitur ex peccatorum no-
strorum recordatione, & divini amoris igne in corde no-
stro coquitur. Altera ex divinorum beneficiorum recor-
datione. Tertia, de omnibus quorumlibet miserorum
ærumnis, etiamsi fuerint inimici. Felix mens, quæ talium
„ collectione aromatum sese ditare & impinguare curavit,
„ infundens ea oleo misericordiæ, & ardore decoquens cha-
„ ritatis. Quis putas est *Jucundus homo qui miseretur &*
„ *commodat?* Pronus compati, subvenire promptus, dare
„ quàm accipere beatius judicans, ignoscere facilis, diffi-
„ cilis irasci, ulcisci penitùs non acquiescens, & per om-
„ nia proximorum æquè ut proprias respiciens necessitates.
„ Quæcumque sic affecta es anima, pretiosa aromata ad se-
„ pulchrum Domini Jesu attulisti.

2. *Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.* Commota est & contremuit terra, non solùm quia Angelus descendit de cœlo, sed maximè quia ex inferis Dominator ascendit. Ut Christus in nobis resurgat, seu ut in Christo à morte peccati ad vitam gratiæ resurgamus, terra cordis nostri moveatur timore salutari, timore filiorum, non servorum; timore reverentiæ, timore casto, quo sponsa timet sponso displicere. *A facie Domini mota est terra.* Tum Angelus Domini, Sacerdos, conscientiæ prudens & pius Moderator, Pastor Angelo similis, cujus conversatio in cœlis sit, qui Deum semper intueatur, qui ad homines non accedat nisi divinæ charitatis condescensu, ut Dei legatione fungens, ut illorum saluti consulat; Visibilis, inquam, ille Angelus Domini, conversatione & ipso habitu corporis sui sanctitatem mysteriorum, quorum dispensator est & nuntius ostendens, ministerium exhibeat suum ad revolvendum lapidem vitiosorum habituum, pravarumque consuetudinum, ne gratiæ aditum animæ iterum occludant. Lapis magnus est, ipsum revolvere difficile, & infirmis impar naturæ viribus.
Marci 16. 4. *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Sola gratia revolvere potest. Dei unius opus est & beneficium,
1. Cor. 3. 5. 9. 2. Cor. 5. 20. visibilis Angeli, scilicet Sacerdotis ministerium. *Christi* enim *cui credidistis, Ministri, Dei adjutores sumus* (inquit Apostolus) *pro Christo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos.* Angelus descendit de
S. Petrus Chrysol. serm. 34. cœlo. *Resurgente Christo, morte pereunte, terrenis redditur cœleste commercium: & mulieri, cui fuerat cum diabolo lethale consilium, cum Angelo colloquium fit vitale.* Et accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum. *Sedebat ut fidei doctor, ut Resurrectionis magister: sedebat super petram, ut soliditas sedis daret credentibus firmitatem. Ponebat Angelus super petram fundamenta fidei, super quam Christus erat Ecclesiam fundaturus, qui dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Erat autem aspectus ejus sicut fulgur,
S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang. & vestimentum ejus sicut nix. *In fulgure terror timoris est; in nive blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus & terribilis peccatoribus, & blandus est justis: rectè testis Resurrectionis ejus Angelus & in fulgore vultûs, & in candore habitûs demonstratur; ut de ipsa sua specie & terreret reprobos, & mulceret pios.*
Exod. 13. *Unde rectè quoque populum per deserta gradientem columna ignis in nocte, & columna nubis præibat in die. In igne enim terror est, in nube visionis blandimentum: Dies verò vita justi, nox vita peccatoris. Unde conversis peccatoribus Paulus dicit:* Fuistis aliquando tenebræ,
Ephes. 5. nunc autem lux in Domino. *In die ergo per nubem columna monstrata est, & in nocte per ignem, quia omnipotens Deus & blandus justis, & terribilis apparebit injustis. Istos in judicio veniens per lenitatis mansuetudinem demulcet, illos verò per justitiæ districtionem terret.*

3. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.* Exsurgat Deus, & dissipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum à facie ejus. In libro Judicum legimus, quòd cùm Samson Gazam civitatem Philistinorum fuisset ingressus, Philistæi ingressu ejus cognito, civitatem repentè obsederunt, custodes ad portas posuerunt, ne fugere & elabi posset: jamque fortissimum Samsonem se comprehendisse gloriabantur & gaudebant. At ille mediâ nocte surgens, portas civitatis abstulit, & montis verticem ascendit. Samson typus est Christi Jesu Salvatoris nostri; Gaza civitas, tartari; Philistæi, Judæorum: qui cùm mortuum Dominum viderent, ejusque corpus in sepulchro jam positum, custodes illico deputaverunt, & eum qui auctor vitæ claruerat, in inferni claustris retentum, quasi Samsonem in Gaza se deprehendisse lætati sunt. Samson verò media nocte non solùm exiit, sed etiam portas tulit, quia *Redemptor noster ante lucem resurgens, non solùm liber de inferno exiit, sed & ipsa etiam inferni claustra destruxit. Portas tulit, & montis verticem subiit: quia resurgendo claustra inferni abstulit, & ascendendo cœlorum Regna penetravit.* Si tantum terrorem Angelus Christi resurgentis nuntius & minister militibus sepulchri custodibus incussit, quantum terrorem Christus ipse mortis inferique victor tartareis legionibus intulit?

Psal. 67. 1. Judicum 15. S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang.

4. *Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quòd Jesum, qui crucifixus est, quæritis. Non est hîc: surrexit enim sicut dixit. Venite, & videte locum ubi positus erat Dominus.* Paveant illi, qui non amant adventum supernorum civium. Pertimescant, qui desideriis carnalibus pressi, ad eorum societatem se pertingere posse desperant. Vos autem cur pertimescitis, quæ vestros concives videtis? *Nolite timere vos.* Nihil timendum iis qui Jesum hunc crucifixum quærunt amoris pœnitentis affectu, qui crucem amant, tantùm abest ut oblatam vel impositam refugiant; qui viæ mortificationis insistunt, qui Christianæ vitæ ac pietatis officia sedulò implent, hominum contradictione ac persecutione spretâ; qui nullis difficultatibus, nullo timore humano à via perfectionis evangelicæ dimoventur. Hi Jesum crucifixum sincerè quærunt. *Scio enim quòd Jesum qui crucifixus est quæritis.* Hi solatio & gaudio Resurrectionis ejus fruuntur; hi fructum Resurrectionis ejus in hac vitâ, & pignus Resurrectionis ad gloriam percipiunt. Nolite timere vos, qui Jesum crucifixum ita quæritis. Christus enim *Traditus est propter delicta nostra, resurrexit propter justificationem nostram*, ut adoptionem filiorum Dei, ac cœlestis gloriæ hæreditatem exinde reciperemus. Nolite timere vos. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba* (*Pater.*) *Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur.* Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam: oportet Christianum ipsi compati, ut gloriæ illius sit particeps. *Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus.*

S. Greg. M. Rom. 4. 23. Ibid. c. 8. 16. 17. 2. ad Tim. 2. 11.

Non est hîc; surrexit enim sicut dixit. Venite & videte locum ubi positus erat Dominus. Ne quæratis in sepulchro mortis victorem, qui ex eo exiit velut ex utero quondam virginali, clauso, & inviolato sigillo: sed longè dispari conditione: in uterum enim Virginis descendit immortalis, ex eo natus est mortalis: in sepulchro depositus est mortuus, ex eo surrexit redivivus, immortalis, glorioſus. *Mutatur hic ordo rerum: mortem non mortuum devorat hîc sepulchrum; domus mortis mansio fit vitalis: uteri nova forma, mortuum concipit, parit vivum.* Surrexit, sicut dixit. *Duæ vitæ erant, quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una quippe mortalis est, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera resurrectionis sed*

S. Petrus Chrysol. serm. 64. S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang.

venit

venit Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Unam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio. In novitate igitur vitæ ambulemus. Crucifixus est Dominus Jesus Christus, ut in cruce ostenderet veteris hominis nostri occasum: & resurrexit ut in sua
Coloss. 3. 1 vitâ ostenderet nostræ vitæ novitatem. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Si bene vivimus, mortui sumus, & resurreximus. Qui autem nondum mortuus est, nec resurrexit, malè adhuc vivit: & si male vivit, non vivit; *Moriatur, ne moriatur; mutetur, ne*
S. August. *damnetur.* Sed quid est, bene vivere? Quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram. Si verè cum Christo surreximus, de nobis dicatur; *Surrexit, non est hîc.* Morum mutatione, vitæ novitate spiritalem resurrectionem nostram comprobemus. Quid hunc Christianum quæritis cum mortuis sæculi in occasionibus peccati? Surrexit, non est hîc. Quid hunc quæritis in theatris, in spectaculis, in choræis? Surrexit, non est hîc. Quid hunc quæritis in mulierum periculosâ conversatione & familiaritate? Surrexit, non est hîc. Quid hunc quæritis in ludis, in comessationibus & compotationibus? Surrexit non est hîc. *Filii hominum, usquequo gravi corde? Ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Beati esse vultis: sed unde homo beatè vivit, quærere non vultis. Divitias quæritis, honores & pompam sæculi quæritis, voluptates terrenas quæritis: sed nulla res terrena vos beatos facit. *Usquequo gravi corde?* Non vultis esse graves corde, qui terrâ oneratis cor vestrum? Quousque fuerunt graves corde homines? Antequam veniret Christus, antequam resurgeret Christus, fuerunt homines graves corde. *Ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Volentes beati esse, eas res quæritis, unde miseri sitis. Fallit vos quod quæritis: mendacium est
Psal. 4. 3. quod quæritis. *Scitote quia Dominus Sanctum suum mirificavit.* Venit Christus ad miserias nostras, passus est, mortuus, sepultus, resurrexit tertia die, finito labore, mortua morte. Oculos mentis in ejus Resurrectione defige; quia Deus ita magnificavit Sanctum suum, Filium suum Jesum, ut eum suscitaret à mortuis, & ad dexteram suam in cœlis collocaret. Ostendit tibi quid debeas sapere, si
S. August. serm. 231 aliàs de Tempore 141. vis beatus esse: hic enim beatus esse non potes. Bonam rem quæris, sed terra ista non est regio ejus rei quam quæris. Si habuit hîc Christus, habebis & tu. In regione mortis tuæ quid ille invenit, nisi quod hîc abundat? Manducavit tecum quod abundat in cella miseriæ tuæ. Acetum hîc bibit, fel hîc habuit. Sed ad magnam mensam suam te invitavit, mensam cœli, mensam Angelorum, ubi ipse panis est. Vitam suam promisit nobis: mortem suam prærogavit nobis, tamquam diceret, Ad vitam meam vos invito, ubi nemo moritur, ubi verè vita beata est, ubi cibus non corrumpitur, ubi reficit, & non deficit. Ecce quò vos invito, ad regionem Angelorum, ad amicitiam Patris & sancti Spiritûs, ad cœnam sempiternam, ad fraternitatem meam; postremò ad me ipsum, ad vitam meam vos invito. *Non vultis credere quia dabo vobis vitam meam? Tenete pignus mortem meam. Modò ergo cùm in ista carne corruptibili vivimus, morum mutatione cum Christo moriamur, amore justitiæ cum Christo vivamus: beatam vitam non accepturi, nisi cùm ad illum venerimus, qui venit ad nos, & cum illo esse cœperimus, qui mortuus est pro nobis.*

5. *Et citò euntes, dicite Discipulis ejus, quia surrexit; & ecce præcedet vos in Galilæam; ibi eum videbi-*
S. Petrus Chrysol. serm. 77. *tis, ecce prædixi vobis.* Mulieres fiunt Apostolorum Apostolæ, nuntium vitæ & resurrectionis ferunt, quæ mortem intulerant & ruinam. Revertere ad virum, mulier jam sanata, & suade fidem, quæ perfidiam suasisti: refer homini Dominicæ Resurrectionis indicium, cui ante tentationis & ruinæ consilium detulisti. Si verè cum Christo resurreximus, Resurrectionem ipsius aliis nuntiare debemus, alios ad ejus cultum, confessionem, & laudem adducere, dicentes cum Propheta: *Venite* Psal. 94. *adoremus, & procidamus ante Deum: ploremus coram Domino qui fecit nos. Quoniam Deus magnus Dominus,* & *Rex magnus super omnes Deos..... Omnes gentes* Psal. 46. 2 *plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram.... Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum omnes populi.* Sponsus sponsæ, pater filio, dominus servo dicat: *Memor esto Dominum Jesum* Psal. 106. *Christum resurrexisse à mortuis.* Adnitendum nobis est, 1. ut Resurrectionis Christi simus consortes, & de mor- 2. Tim. 2. te ad vitam, dum in isto sumus corpore, transeamus. 8. Unicuique enim homini, qui ex alio in aliud aliqua conversione mutatur, finis est, non esse quod fuit; & ortus, esse quod non fuit: sed interest cui quis moriatur aut vivat: quia *Est mors quæ causa est vivendi; & est vita,* S. Leo serm. 69. de Resurrect. Dom. 1. *quæ causa est moriendi. Moriendum ergo est diabolo, & vivendum Deo: deficiendum iniquitati, ut justitiæ resurgatur. Occumbant vetera, ut oriantur nova. Et quoniam, sicut ait Veritas, Nemo potest duobus Dominis servire: dominus sit non ille qui stantes impulit in ruinam, sed ille qui dejectos erexit in gloriam.*

6. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare Discipulis ejus. Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Dixerat illis Angelus, *Nolite timere vos.* Exierunt nihilominus de monumento cum timore & gaudio magno. *Timor non ablatus est, sed mutatus. Malus timor cul-* S. Petrus Chrysol. *pæ, bonus reverentiæ timor. Adam datum perdiderant: ne perderent ipsum redditum, pertimescebant.* Cum timore & gaudio magno. *Scriptum est,* Servite Domino Psal. 2. in timore, & exultate ei cum tremore..... Timor Do- Psal. 18. mini sanctus permanet in sæculum sæculi. *In sanctitate ergo manet, qui Dei permanet in timore.* Quò majoribus donis & gratiis cumulantur sancti, eo magis timent, de indignitate sua persuasi, suæque infirmitatis sibi conscii. Illusiones timent, timent ne Angelus tenebrarum se fortè transfiguraverit in Angelum lucis, timent *à timo-* Psal. 90. *re nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.* Timent ne gratiæ minùs fideliter & minùs dignè respondeant. *Et ecce Jesus occurrit eis, dicens: Avete.* Fideliter currentibus occurrit Christus, ut quod fide credidérant, agnoscerent visu: & firmaret præsentia, quas adhuc trepidas habebat auditus. *Occurrit ut Dominus;* S. Petrus Chrysol. *salutat, ut parens; affectu animat, servat timore: salutat, ut per amorem serviant, non fugiant per timorem.* Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus. *Haberi se voluit, qui passus est teneri.* Tenuerunt pedes ejus: *Ut scirent in capite Christi virum esse, se esse in pedibus Christi: & datum sibi virum sequi, non præire per Christum.* Quod in Christo videtur infimum, amplectuntur; quod sublimius est, adorant. Ad pedes procidunt, humilitatem professæ, quam à Christo didicerunt. Via scilicet ad cœlestium Mysteriorum cognitionem à Deo obtinendam compendiaria, humilitas. *Non aliam tibi* (inquit S. Augustinus) *ad capessendam & obtinendam veritatem viam munias, quàm quæ munita est ab illo qui* S. Aug. Epist. 118 aliàs 56. n. 22. *gressuum nostrorum tamquam Deus vidit infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares hoc dicerem, non quò alia non sint præcepta, sed nisi humilitas omnia quæcumque bene facimus & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia.*

7. *Tunc ait illis Jesus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.*

S. Petr. Chrys. „ Quod dixerat Angelus, dicit & Dominus; ut quas fir-
„ maverat Angelus, Christus redderet firmiores. *Ite, nun-*
„ *tiate fratribus meis*, &c. Resurgens Christus à mortuis
„ resumpsit hominem, non reliquit: vocat ergo fratres,
„ quos corporis sui fecit esse germanos: vocat fratres, quos
„ Patris sui adoptavit in filios: vocat fratres, quos beni-
„ gnus hæres sibi præstitit cohæredes in gloria cœlesti, ubi
1. Joan. 3. 2. *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Re-
posita est hæc spes mea in sinu meo. *Quid enim mihi est*
in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis
mei, & pars mea Deus in æternum.... Mihi adhærere
Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.

8. *Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus ve-*
nerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sa-
cerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum
Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt
militibus, dicentes: Dicite quia Discipuli ejus nocte ve-
nerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus, &c. Im-
pletum est quod prædictum est à Propheta Psalmo
Psal. 65. 3 65. qui *Psalmus Resurrectionis* inscribitur: *In multitu-*
dine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. Magnitudo
potentiæ Domini secundùm quod homo factus est, in
virtute Resurrectionis apparet. Hanc commendat Apo-
Philipp. 3 9. 10. stolus, cùm ait: *Non habens meam justitiam, quæ ex*
lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex
Deo est justitia in fide, ad cognoscendum illum, & vir-
S. August. Enarr. in Psal. 65. *tutem Resurrectionis ejus.* Et alibi: *Nam etsi crucifixus*
est ex infirmitate; sed vivit ex virtute Dei. Cùm ergo
magna ista potentia Domini in Resurrectione intelliga-
tur, quid sibi vult, *In multitudine virtutis tuæ mentien-*
tur tibi inimici tui, nisi ut sic intelligas, Ideo tibi men-
tientur inimici tui ut crucifigaris, ideo crucifigêris ut re-
surgas. Mendacium ergo illorum ad commendandum
multam potentiam tuam valebit. Quare solent inimici
mentiri? ut potentiam cujusque minuant, de quo men-
tiuntur. Tibi, inquit, contra accidit. Nam minùs appa-
reret potentia tua, si tibi illi non mentirentur. Falsi testes
mentiti sunt tibi in Passione tua, creditum est eis, op-
pressus es, crucifixus, depositus in sepulchro, additi cu-
stodes ne corpus tuum Discipuli tui furarentur, resurgis
occultus, appares manifestus. Nonnè in multitudine vir-
tutis tuæ mentiti sunt tibi inimici tui? Mentiti sunt &
sepulchri custodes à Judæis corrupti, dixerunt: Cùm
dormiremus, venerunt Discipuli ejus, & abstulerunt
eum de monumento. O verè stultitia dormiens! Aut
vigilabas, & prohibere debuisti; aut dormiebas, &
quid sit gestum nescisti. Accesserunt & ipsi mendacio
inimicorum: *Auctus est numerus mentientium, ut auge-*
retur merces credentium: quia *in multitudine virtutis tuæ*
mentientur tibi inimici tui. Apparuisti contra mendaces
veracibus & apparuisti eis veracibus, quos tu veraces fe-
cisti. *Omnis terra adoret te & psallat tibi, psallat nomini*
tuo Altissime. Paulò ante humillime, modò Altissime:
humillime inter manus mentientium inimicorum; Al-
tissime super verticem laudantium Angelorum. *Venite,*
& videte opera Domini. O Gentes, ô ultimæ nationes,
relinquite Judæos mentientes, venite confitentes. *Ter-*
ribilis in consiliis super filios hominum. Machinati sunt
filii hominum consilium ad crucifigendum Christum,
excæcavit crucifigentes. Quid ergo fecistis, filii homi-
num, machinando consilia adversùs Dominum vestrum,
in quo latebat majestas, & apparebat infirmitas? *Vos*
machinati estis consilia perdendi, ille excæcandi & sal-
vandi; excæcandi superbos, salvandi humiles: ad hoc
autem superbos ipsos excæcandi, ut cæcati humiliarentur,
humiliati confiterentur, confessi illuminarentur. Terribi-
lis in consiliis super filios hominum. *Ecce cæcitas ex par-*
te Israël facta est: ecce Judæi, ex quibus natus est Chri-
stus, foris sunt: ecce Gentes quæ contra Judæam erant,
in Christo intus sunt.

Pecuniam copiosam dederunt Militibus, dicentes: Di-
cite quia Discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt
eum vobis dormientibus. Avaritia, & rerum tempora-
lium falsorumque bonorum amor, Christo Jesu per-
secutores semper peperit. Avaritia Sacerdotum, Phari-
sæorum, & Scribarum persecuta est viventem: Avaritia
Judæ morientem: Avaritia militum resurgentem: Ava-
ritia Virorum Ecclesiasticorum in cœlis regnantem, ad
finem usque mundi persequitur. Nec avaritia tantùm,
sed & malus usus bonorum Ecclesiæ. *Custodes miracu-* S. Hieron. in c. 28. Matt.
lum confitentur, ad urbem citò redeunt, nunciant Princi-
pibus Sacerdotum quæ viderint, quæ facta compererint.
Illi qui debuerant converti ad pœnitentiam, & Jesum
quærere resurgentem, perseverant in malitia, & pecu-
niam quæ ad usum Templi data fuerat, vertunt in re-
demptionem mendacii, sicut antea triginta argenteos de-
derant Judæ proditori. Omnes igitur qui stipe Templi,
& his quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ, abutuntur in
aliis rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes
sunt Scribarum & Pharisæorum redimentium menda-
cium, & sanguinem Salvatoris.

Pecuniam copiosam dederunt militibus, &c. *Qui* S. Petrus Chrysol. serm. 80. *dant pecuniam, non perdenda comparant, sed servanda.*
Judæi vendente Juda emerunt, ut perderent, Christum:
nunc pecuniam copiosam, ut se, Legem, Templum, Pa-
triam perderent, effuderunt. Viri sanguinum & dolosi
statuunt pretium falsitatis, perfidiæ conficiunt instrumen-
tum: commercio crudeli fraudem fidei, veritatis latroci-
nium nundinantur: corrumpunt milites, ut furtum vocent
quod erat Resurrectionis arcanum. Dicite, quia Discipu-
li ejus nocte venerunt, & furati sunt eum. *Non con-*
tenti interfeciisse Magistrum, quomodo Discipulos possent
perdere, moliuntur: Discipulorum crimen esse faciunt vir-
tutem Magistri. Planè amiserunt milites perdiderunt Ju-
dæi: sed Discipuli Magistrum suum, non furto, sed fide;
virtute, non fraude; sanctitate, non crimine; vivum,
non mortuum sustulerunt. Hinc est quòd in Galilæam,
ut eum possint videre, mittuntur, quia Deus in loco
perfidiæ non videtur.

9. *Undecim autem Discipuli abierunt in Galilæam,*
in montem ubi constituerat illis Jesus. Christo vocanti &
invitanti citò & alaciter parendum est, vitanda malo-
rum societas, de medio Babylonis fugiendum, conten-
dendum est in montem evangelicæ perfectionis, ubi con-
stituit nobis Jesus. *Sursum corda*: iis enim quorum ani-
mus, in terra, rebusque terrenis defixus est, Christus Je-
sus conspicuum se non præbet, cum illis familiariter non
versatur. Nemo est qui Christum resurgentem sequi no-
lit: sed heu, quàm pauci qui crucifixum & morientem
sequi velint. Nemo est Christianus, qui gaudia Resurre-
ctionis ejus non amet, non desideret. Sed quàm pauci
qui ejus opprobria, passiones, & crucem ament ac de-
siderent, quàm pauci qui non refugiant. Christum resur-
gentem adoremus cum ejus Discipulis. Fides nostra pa-
riat adorationem, spem, & amorem. Fides resurrectionis
Christi nos discernit à paganis, qui crucifixum fatentur,
resurrexisse negant: adoratio & charitas discernat nos à
dæmonibus, qui Christum resurrexisse credunt, & Fi-
lium Dei agnoscunt, & contremiscunt; non adorant,
nec diligunt. Dæmones Jesum Filium Dei confessi sunt,
& audierunt ab illo: *Obmutescite*: Petrus Filium Dei S. August. Serm. 234 alias 87. de Diversis.
vivi confessus est, & audivit: *Beatus es.* Quod discer-
nebat illos, discernat & nos. Unde dæmones clama-
bant? *Timendo.* Unde Petrus? *Diligendo. Eligite, dili-*
gite. Fides quæ per dilectionem operatur, quæ bona o-
pera adjuncta habet, Christianos à dæmonibus discernit.
Quomodo distinguimur fide, sic distinguamur & moribus,
sic distinguamur & operibus, accensi charitate, quàm dæ-
mones non habebant. Ardete igne charitatis, ut à dæmo-
nibus vos discernatis. Ardor iste sursum vos rapit, sursum
tollit, in cœlum levat.

10. *Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data*
est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Resurrectio
Christi, status est potestatis, ad quem prædestinatus est
ab æterno; quem sponte abdicavit, dum mortalem inter
homines vitam ageret; cujus possessionem adiit per glo-
riosam Resurrectionem suam. *Qui prædestinatus est Fi-* Rom. 1. 4.
lius Dei in virtute secundùm Spiritum sanctificationis

ex Resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri. Resurrectionis Christi Jesu fructus est, novum jus, nova potestas, quam in cœlo Christus habet mittendi Spiritum sanctum ut novam creaturam formet, ac renovet faciem terræ. Hinc S. Petrus in concione publica ad Judæos ipsa die Pentecostes, quâ super Discipulos effusus
Act. 2. & 34. est Spiritus sanctus, habitâ, ait: *Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus. Dexterâ igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.* Resurrectionis Christi fructus est, potestas Christo data in cœlo, ut illuc membra sua è terris trahat, ut ibi sanctos suos perenni beatitudine, gloria, immortalitate donet, coronet. Resurrectionis Christi fructus est, jus congregandi populum, quem acquisivit sanguine suo, ex omnibus ter-
Psal. 2. ræ finibus. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Resurrectionis Christi fructus est, summum imperium quod exercet in Angelos & homines ut caput Ecclesiæ.
Coloss. 1. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est Principium, primo genitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt.* Crucis & Resurrectionis Christi fructus est, potestas omnis illi data in corda seu voluntates hominum, ut illas victricis gratiæ suæ efficaciâ convertat, dirigat, trahat, agat quocumque voluerit. Illi potestas data est, qui paulò ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui mortuus jacuerat, qui postea resurrexit. In cœlo autem & in terra potestas data est, ut qui ante regnabat in cœlo, per fidem credentium regnet in terris. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Quamvis ergo magnum sit & arduum, quod vobis impono ministerium, humanasque vires superans, ne despondeatis animos, immò potiùs confidite: Ego siquidem Filius unigenitus Dei, cœli ac terræ Dominus, mortis victor, triumphator inferni, Rex à Patre constitutus super Sion montem sanctum ejus, hæres universorum, sub quo curvantur qui portant orbem, vos elegi, vosque mitto ad hoc opus.

11. *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Missio Apostolorum in mundum universum, vocatio omnium gentium, Ecclesiæ fundatio; electorum, quos nemo rapiet de manu ejus, acquisitio, sunt effectus novæ potestatis Christi Jesu, & Passionis ejus præmia. *Euntes ergo docete omnes gentes*, quia Christus *Vult omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*; & pro omnibus mortuus est. Potest omnes ad se convertere, ipsique volenti salvum facere, nullum humanum resistit arbitrium. Docere adultos omnes Regulam Fidei & doctrinæ cœlestis, quam à me accepistis. Docete quid credere, quid sperare, quid timere, quid agere, debeant. Tum rectè institutos, credentes, pœnitentes, baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Baptismus sit fidei doctrinæque ab ipsis receptæ signaculum & professio. Abluantur, non Ethnicorum more, qui sacris quibusdam per lavacrum initiantur, & impunitatem perjuriorum sibi spondent, sed *Viduis aquis*, id est sterilibus ac virtute destitutis, *sibi mentiuntur*. Non ritu Judæorum, qui proselytos per lavacrum initiant, & jugo Mosaicæ Legis subjiciunt: sed ritu novo, mystico, singulari, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ad omnium *peccatorum remissionem*, spiritalemque *regenerationem*, ac *renovationem*, ad interioris hominis *Illuminationem*: ut scilicet *Undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersâ, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infundat*. Baptizantes eos *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ut quorum una est divinitas; una sit largitio; & ut credentes eumdem esse intelligant suæ regenerationis auctorem, qui generationis & creationis est auctor, Deum unum in essentia, & trinum in personis, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Ut denique innotescat, hominem per baptismum fieri filium adoptivum Patris, membrum Filii ejus Jesu Christi, templum Spiritus sancti, Deoque uni & trino consecrari ut eum adoret eique serviat in spiritu & veritate secundùm Evangelium. *Ablutio* itaque *delictorum obsignatur* in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, *sub quibus & testatio fidei, & sponsio salutis pignerantur.*

Tertull. lib. de Baptismo.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Baptizati estis infantes, doceri ante baptismum non potuistis: sed ex quo rationis usum habuistis, studiosè discere debuistis omnia ad salutem necessaria, quæ olim Catechumeni ante baptismum docebantur. Lugendum quòd Christiani plerique in Fide & Lege Christi sint ita rudes ac si neutram profiterentur. Sed esto Fidei symbolum, Legisque mandata memoriâ teneant: maxima pars ignorat, aut certè non attendit quanta sit baptismi gratia, quanta sit Christiani dignitas, quàm *magna & pretiosa* dona per baptismum nobis Christus contulerit, ut simus *consortes divinæ naturæ, ut filii Dei nominemur & simus*. Nihil majus, nihil magis æstimandum gratiâ baptismatis, Christiani dignitate. Nulla nobis præterire debet vitæ nostræ dies, quâ pro tanto beneficio nobis à Deo sine ullis meritis nostris collato gratias non agamus. *Non fecit taliter omni nationi.* Quàm pretiosum fidei donum! Quàm magna & incomparabilis baptismi gratia! *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Sed præterea discendum quænam sint Christiani hominis officia; quibus legibus, præceptis, votis observandis nos in baptismo obligaverimus.

Galat. 3. 27.

12. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Quisquis baptizatus est, omnis Christianus, debitor est totius Legis Evangelicæ implendæ. Fides ante baptismum, observantia Legis Evangelicæ post baptismum exigitur. *Fides* enim *sine operibus mortua est.* Cùm puer offertur Ecclesiæ baptizandus, Sacerdos interrogat: *Quid petis ab Ecclesia Dei?* Patrinus respondet: *Fidem.* Sacerdos: *Fides quid tibi præstat?* Patrinus: *Vitam æternam.* Tum Sacerdos: *Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata: Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Baptismo igitur obligamur ad servandum mandata Dei & Christi, non aliqua solùm sed omnia. *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Nam *Quicumque totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus.* Christi præceptum est: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Et si quis cætera præcepta impleverit, si tamen sæculi voluptatibus se immerserit, si carnis desideriis indulgere, si nihil eorum quæ cupiditatem fovere ac roborare possunt, negare illi voluerit, votorum baptismi infractor, legisque evangelicæ transgressor est. *Qui* enim *Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Ideo in sacris baptismi Ritibus crux imprimitur fronti & pectori baptizandi, ut doceamur de cruce Domini Jesu non esse erubescendum, sed eandem amandam. *Accipe signum crucis tam in fronte, quàm in corde: sume fidem cœlestium præceptorum, & talis esto moribus, ut templum Dei jam esse possis.* Christi præceptum est, in omnibus se humiliare: *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur.* Qui cætera præcepta observat, sed tamen se non humiliat, defectus suos ac miserias non agnoscit, se omnium postremum coram Deo, se peccatorum maximum non sentit ac profitetur; violator ille est votorum baptismi sui, & totius Legis Evangelicæ transgressor. Qui inimicos non diligit, qui injurias non ignoscit, qui maledicentibus sibi non benedicit: quamvis cætera legis capita servaverit, votorum baptismi, divinæque legis violator est. Qui sæculi pompis non renunciat, sed luxum in vestibus, in supellectili, in curribus & equis, in satellitio sectatur, qui ludos, choreas, spectacula diligit, sectatur, frequentat,

Iacobi 2. 20. *Iacobi* 2. 10. *Matt.* 16. 24. *Galat.* 5. *Matt.* 18. & 23.

pactorum ac votorum quibus ſe Deo in baptiſmo obſtrinxit, totiuſque legis Evangelicæ tranſgreſſor eſt. *Docentes eos ſervare omnia quæcumque dixero vobis.*

13. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Id eſt, cùm ſicut oves introieritis in medium luporum, nolite de veſtra infirmitate trepidare, ſed de mea poteſtate confidite; qui vos uſque ad conſummationem ſæculi in omni hoc opere non derelinquam: non hoc ut nihil patiamini, ſed quòd multò majus eſt præſtiturus, ut nullâ ſævientium crudelitate ſuperemini. In mea enim poteſtate prædicabitis, & per me fiet ut inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filii de lapidibus ſuſcitentur. Ego inſinuabo quod docui, ego faciam quod promiſi.... *Implet Jeſus proprietatem nominis ſui: & qui aſcendit in cœlos, non deſerit adoptatos: qui ſedet ad dexteram Patris, ipſe totius habitator eſt corporis: & ipſe deorſum confortat ad patientiam, qui ſurſum invitat ad gloriam.* Nobiſcum eſt Chriſtus, & cum Patre eſt; quia nec Patrem dimiſit, cùm ad nos deſcendit; nec nos deſeruit, cùm ad Patrem aſcendit. Nobiſcum eſt ad conſummationem uſque ſæculi, ſecundùm præſentiam majeſtatis, ſecundùm providentiam, ſecundùm ineffabilem & inviſibilem gratiam. *Totus Chriſtus caput & corpus: corpus autem ejus eſt Eccleſia; non iſta aut illa, ſed toto orbe diffuſa: nec ea quæ nunc eſt in hominibus qui præſentem vitam agunt; ſed ad eam pertinentibus etiam his qui fuerunt ante nos, & his qui futuri ſunt poſt nos uſque in finem ſæculi. Tota enim Eccleſia conſtans ex omnibus Fidelibus, quia Fideles omnes membra ſunt Chriſti, habet illud caput poſitum in cœleſtibus, quod gubernat corpus ſuum: etſi ſeparatum eſt viſione, ſed annectitur charitate. Quia ergo totus Chriſtus caput eſt & corpus ejus, propterea in omnibus Pſalmis ſic audiamus voces capitis, ut audiamus & voces corporis. Noluit enim loqui ſeparatim, quia noluit eſſe ſeparatus, dicens:* Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. *Si nobiſcum eſt, loquitur in nobis, loquitur de nobis, loquitur per nos; quia & nos loquimur in illo: & ideo verum loquimur, quia in illo loquimur. Nam quando in nobis, & ex nobis loqui voluerimus, in mendacio remanebimus.*

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi. Præſens eſt nobis adjutorio gratiæ ſuæ, qui præivit exemplis vitæ ac Paſſionis mortiſque ſuæ, in Evangelio ſuo nobis relictis. *Semper ante te habes quem ſequaris. Dominus exemplum in terra poſuit, cùm Evangelium tibi reliquit. In Evangelio tecum eſt. Ergo ſequere Dominum. Quid eſt, Sequere Dominum? Imitare Dominum. Quid eſt, imitare Dominum?* Diſcite à me quoniam mitis ſum & humilis corde. Quia ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.....

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi. Hæc Salvatoris noſtri promiſſio ſolatium eſt omnium ſanctorum, qui pro fide ac juſtitia aliquid patiuntur. Hinc de S. Cypriano Martyre ſcribit S. Auguſtinus: *Quòd pro fide Confeſſionis Chriſti in exilium Curubim miſſus eſt, non ſancto Cypriano aliquid nocitum, ſed multùm illi præſtitum eſt civitati. Quo enim ipſe mitteretur, ubi ille non eſſet propter cujus teſtimonium mittebatur? Chriſtus ergo qui ait:* Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi, *in omni loco membrum ſuum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O ſtulta infidelitas perſequentis! Si quæris exilium quò Chriſtianus jubeatur ire; priùs ſi potes, inveni unde Chriſtus cogatur exire. De patria ſua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Chriſto nuſquam exulem, in carne ubique peregrinum.*

Auctor lib. de Vocatione omnium Gentium lib. 2. c. 2.

S. Leo ſerm. 70. de Reſurrect. Dom. 2.

S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 56.

S. Auguſt. ſerm. 142 aliàs 34. inter Hom. 50.

S. Auguſt. ſerm. 309 aliàs 12. inter additos à Pariſienſibus.

Finis Expoſitionis S. Evangelii ſecundùm Matthæum.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRISTI *Evangelium secundùm Marcum.*

SANCTUS MARCUS Evangelista, cum Joanne Marco S. Barnabæ consobrino, & S. Pauli discipulo minimè confundendus, Christi Jesu discipulus non fuit, (a) ut Papias apud Eusebium, Tertullianus, S. Joannes Chrysostomus, S. Augustinus, Theodoretus, & Venerabilis Beda agnoscunt: sed S. Petri discipulus, quem Apostolorum Princeps Epist. 1. cap. v. 13. filium suum vocat. (b) Judæus fuisse videtur, Cyrenensis, ex Lybiæ Provincia, cui nomen Pentapoli. Ex genere Sacerdotali fuisse (c) Beda sensit, ex iis de quibus scriptum est Actuum 6. 7. *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei.* Tot testibus postponendi sunt S. Epiphanius, (d) Procopius Diaconus, & Dialogus Adamantii contra Marcionitas, qui S. Marcum Christi discipulum fuisse dicunt. Ex iis fuisse scribit Epiphanius, qui ob Sermonem illum dispersi sunt, quem Dominus elocutus fuerat (Joan. 6.) *Nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem, non est me dignus:* Verùm Petri operâ reversum. At nemo veterum præter Epiphanium id scripsit. Evangelium scripsit Romæ, rogantibus Christianis, prout à S. Petro prædicante & narrante audiverat, ut tradunt (e) Sanctus Irenæus, Origines, Eusebius, S. Hieronymus. Evangelium à Marco scriptum S. Petrus approbavit, & Ecclesiæ legendum suâ auctoritate tradidit. Ideo S. Petro à nonnullis tributum est. (f) *Licèt & Marcus quod edidit, Petri adfirmetur, cujus interpres Marcus* (inquit Tertullianus) *nam & Lucæ Digestum Paulo adscribere solent. Capit Magistrorum videri, quæ discipuli promulgarint.* Et rursùs: *Constituimus imprimis, Evangelicum Instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Evangelii promulgandi ab ipso Domino sit impositum: si & Apostolicos, non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos. Quoniam prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio, si non adsistat illi auctoritas Magistrorum, immò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique nobis fidem ex Apostolis Joannes & Matthæus insinuant: ex Apostolicis, Lucas & Marcus instaurant, iisdem regulis exorsi, quantùm ad unicum Deum attinet Creatorem, & Christum ejus, natum ex Virgine, Supplementum Legis & Prophetarum.* Hinc Sanctus Athanasius seu alius Auctor in Synopsi Scripturæ Sacræ, Evangelium secundùm Marcum à S. Petro dictatum tradit. Scripsit post S. Matthæum, cujus utplurimum abbreviator est, anno post Christi Passionem circiter 45. cùm S. Petrus Romam secundò profectus esset, postquam de manu Herodis & de omni exspectatione plebis Judæorum liberatus est. Unus è Veteribus S. Irenæus (g) scripsit, Marcum Discipulum & Interpretem Petri post exitum Apostolorum Petri & Pauli Evangelium scripsisse. Verumtamen Eusebius (h) ex Clemente Alexandrino refert in sexto Institutionum libro, quòd extincto atque deleto Simone Mago, *Tantis veritatis fulgor emicuit in mentibus eorum qui Petrum audierant, ut parum haberent semel audisse, nec contenti essent cœlestis verbi doctrinam viva voce, nullis traditam scriptis accepisse: sed Marcum Petri sectatorem cujus hodieque extat Evangelium, enixè orarent ut doctrinæ illius quam auditu acceperant, scriptum aliquod monumentum apud se relinqueret. Nec priùs destiterunt quàm hominem expugnassent, auctoresque scribendi illius, quod secundùm Marcum dicitur, Evangelii extitissent. Quod cùm Petrus per revelationem sancti Spiritûs cognovisset, delectatus ardenter hominum studio, librum illum auctoritate sua comprobasse dicitur, ut deinceps in Ecclesia legeretur.* Non Clementis Alexandrini dumtaxat, sed &

(a) *Papias apud Euseb. lib. 3. c. 39. Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 2. S. Joan. Chrys. Hom. 19. in Acta. S. Aug. lib. 1. de consensu Evang. c. 1. & l. 17. cont. Faustum 3. Theodoret Præfat. in Histor. Relig.*
(b) *S. Hieron. in Catal. script. Eccles.*
(c) *Beda in Marcum.*
(d) *Epiph. Hær. 51. n. 6.*
(e) *S. Iren. l. 3. c. 1. Orig. apud Euseb. lib. 5. c. 25. Euseb. lib. 2. c. 15. S. Hieron. in Catal. script. Eccles.*
(f) *Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 5. ibid. c. 2.*
(g) *S. Irenæus lib. 3. c. 1. & apud Euseb. lib. 5. c. 8.*
(h) *Euseb. l. 2. c. 15.*

Papiæ Hierapolitani Episcopi testimonio id probat Eusebius, quod & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum confirmat.

Ex Papia refert Eusebius, *Marcum Petri Interpretem, quæcumque memoriæ mandaverat, diligenter perscripsisse: non tamen ordine pertexuisse quæ à Domino aut dicta aut gesta fuerant. Neque enim ipse Dominum audiverat aut sectatus fuerat unquam: sed cum Petro postea versatus est, qui pro audientium utilitate, non verò ut sermonum Domini historiam contexeret, Evangelium prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marcus, qui nonnulla ita scripsit, prout ipse memoriâ repetebat. Id quippe unum studebat, ut ne quid eorum quæ audierat prætermitteret, aut ne quid falsi eis assingeret.* Græcè scripsit S. Marcus, quemadmodum & alii Evangelistæ, S. Matthæo excepto, ut S. Hieronymus (a) & S. Augustinus (b) asserunt. Neque contrarius est huic sententiæ S. Gregorius Nazianzenus (c) qui S. Marcum Italis scripsisse Evangelium testatur: nam & S. Joannem gentibus universis scripsisse ait, quem tamen linguis omnibus scripsisse minimè consequens est. Sanè Græca lingua Romæ adeò vulgaris & usitata erat eâ ætate, ut vel infimæ sortis feminæ Græcè loquerentur, teste Juvenali.

Lib. 3. Histor. c. 39.

(a) S. *Hier. Præf. in Evv.*

(b) S. *Aug. lib. 1. de Consensu Evang. c. 1.*

(c) S. *Gregor. Nazianz. Carm. de quatuor Evang.*

Juven. sat. 6.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

1. INITIUM *Evangelii Jesu Christi Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Exordium prædicationis Christi Jesu, Filii Dei non adoptivi, sed proprii & naturalis, tale fuit, quale futurum principium prædicationis Messiæ venturi prædixit Isaias. *Ecce ego mitto Angelum meum.* In pluribus Exemplaribus Græcis lectum, ἐν τοῖς προφήταις, *In Prophetis*, testes sunt S. Irenæus, Euthymius, Theophylactus. Sed longè plures & melioris notæ Codices Græcos, omnesque Latinos habere, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, certum est ex objectione Porphyrii, & ex S. Hieronymo. Verba illa, *Ecce ego mitto Angelum meum*, &c. non sunt Isaiæ, sed Malachiæ. Cur ergo Isaiæ nomine illa citat S. Marcus? Optima Responsio est, Prophetas omnes in uno Codice descriptos fuisse, cumque in eorum ordine primus occurreret Isaias, ejus nomine interdum citata aliorum Prophetarum oracula, quorum libri eodem volumine, suo quisque ordine, continebantur. Addi potest, hæc verba S. Marci, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, ad priorem illam sententiam non referri, *Ecce ego mitto Angelum meum*; sed ad sequentem: *Vox clamantis in deserto.* A voce enim Joannis, ad quem usque Lex & Prophetæ, Evangelii seu prædicationis Christi, cui viam Joannes præstruxit, repetendum initium est. Quod ut probaret S. Marcus, citavit illud oraculum Isaiæ: *Vox clamantis in deserto*, &c. sed quia verba Malachiæ congruam vaticinii Isaiæ expositionem subministrabant, illa subjunxit, ut Isaiæ testimonium Malachiæ verbis illustraret; atque ita ex utroque testimonio unum contexuit: & quia tota vis probationis erat in Isaiæ oraculo, ideo unum Isaiam appellavit. In utraque sententia, inquit Venerabilis Beda, similiter paranda via Domini prædicatur. Ideoque non fallitur Evangelista, qui hoc dictum ab Isaia scribit, quod etsi non eisdem verbis, eodem tamen sensu ab ipso scriptum invenit. Mitto quod à S. Augustino occasione simili dictum, & à Beda hîc usurpatum, Dei voluntate unius pro alio Prophetæ nomen ab Evangelista positum, ut innotesceret omnes Prophetas *uno Spiritu locutos*, mirabili inter se consensione constare: & ideo indubitanter accipi debere quæcumque per eos Spiritus sanctus dixit, *& singula esse omnium, & omnia singulorum.*

S. Irenæus lib. 3 c. 11

S. Hieron. lib. de optimo genere interpretandi Malach. 3

Beda Commentar in Marc.

S. August. lib. 3. de Consensu Evang. c. 7.

Ecce ego mitto Angelum meum. Angelus Joannes vocatur, non naturæ societate, juxta Originis errorem, sed officii dignitate: quia *Missus fuit à Deo ut testimonium perhiberet de lumine*, & venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirum si Angelus nominetur ille, quo nemo surrexit major inter natos mulierum, cùm Sacerdotes qui evangelizandi officio ritè funguntur, Angeli à Propheta appellentur: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.* *Malach. 2. 7.*

Vox clamantis in deserto audita est. Christus Verbum Patris, Joannes adventum Domini præcurrens vox dicitur, quia per ejus ministerium Verbum Patris ab hominibus auditur. Quid verò clamat? *Parate viam Domini, &c.* Messiæ, Redemptoris, Domini Deique vestri, mox ad vos venturi. *Joannes*, (inquit Tertullianus) *limes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Judaismus, & à quo inciperet Christianismus. Si Joannes antecursor & præparator viarum Domini, Evangelium superducturi & Regnum Dei promulgaturi; ex hoc jam quòd Joannes venit, ipse erit Christus, qui Joannem erat subsecuturus, ut antecursorem; & si desierunt vetera, & cœperunt nova interstite Joanne, non erit mirum quod ex dispositione est Creatoris, ut aliunde magis probetur, quàm ex Legis & Prophetarum in Joannem occursu, & exinde ortu, Regnum Dei.* Hoc Marci propositum in ipso Evangelii sui exordio.

Tertull. lib. 4. contr. Marcion. c. 33.

2. *Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Baptismum pœnitentiæ, cujus scilicet susceptio, publica erat pœnitentiæ professio, cùm peccata sua confiterentur, ac detestarentur, qui ad illum accedebant, & vitæ novæ inchoationem pollicerentur. *In remissionem peccatorum*, non à Joanne, & per ejus baptismum, sed per Christum, & Christi baptisma, cujus figura erat illud Joannis,

tribuendam. *Agebatur itaque baptismus pœnitentiæ quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ.* (inquit Tertullianus) *Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enuntiatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare: qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed alii perficiendum procurat.* Tertull. lib. de Baptismo c. 10.

3. *Venit fortior me, post me.* Qui post me veniet, me potentior est, utpotè Dei virtus & Dei sapientia, Dominus omnium, novæ Legis lator, Messias promissus, Agnus Dei qui mundi peccata sublaturus ac deleturus est, *cujus non sum dignus procumbens*, pro more famulorum, *solvere corrigiam calceamentorum ejus.* Divinam autem virtutem, quà mihi infinitè antecellit, B inde cognoscite quòd cùm ego baptizem vos aquâ, externas dumtaxat sordes abluens, quò peccatorum abstersionem, & emundationem animæ significem ac prænuntiem; *Ille baptizabit vos Spiritu sancto*, quem effundet in vos abundè, fide in nomen suum per dilectionem operante, & baptismo suo purificans corda vestra. Scîlicet *Baptismi carnalis actus quòd in aqua mergimur: spiritalis effectus, quòd delictis liberamur.* Sicut ergo Joannes ante Præcursor Domini fuit, præparans vias ejus: Ita *& Angelus baptismi arbiter superventuro Spiritui sancto vias dirigit ablutione delictorum, quam fides impetrat obsignata in Patre, & Filio, & Spiritu sancto.* Tertull. lib. de Baptismo c. 7

Ille verò baptizabit vos Spiritu sancto. Jesum Christum Deum aut Dei Filium auditoribus suis nondum manifestè prædicat Joannes; nondum enim capere poterant rudes homines Incarnationis sacramentum, sed C paulatim per agnitionem glorificatæ humanitatis introducendi erant ad fidem divinæ æternitatis: tamen quasi velato sermone hunc verum esse Deum declarat, dum eum Spiritu sancto baptizaturum esse confirmat. Cui enim dubium est, neminem alium gratiam sancti Spiritûs dare posse, nisi Deum? Postea verò cùm auditores suos capaciores jam per Dei gratiam factos videret ad intelligendum mysteria; etiam Filium Dei Jesum Christum illis apertè prædicavit, dicens: *Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.*

4. *Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos: & Spiritum tamquam columbam descendentem, & manentem in ipso.* Ut illum esse demonstraret, de quo ab D Isaia prædictum est: *Et requiescet super eum Spiritus Domini*: & de quo Deus Joanni dixerat: *Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Stetit columba super illum, ne vox Patris ad Joannem factâ, non ad ipsum Jesum putaretur. *Et vox facta est de cœlis*, unde Christus descenderat, Secundus homo de cœlo cœlestis: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui.* Apud Matthæum habetur: *Hic est Filius meus dilectus.* Apud Lucam ut apud Marcum: *Tu es Filius meus dilectus.* Alii Evangelistæ verba, alii sensum retulêre. Utri verba, incertum. Isai. 2. 2. Joan. 1. 33

5. *Et statim Spiritus expulit eum in desertum.* Brevi post baptismum temporis intervallo, Spiritus sanctus E qui in Eum descenderat, in eoque manebat, ipsum impulit ut in desertum secederet. Idem Lucæ sensus est: *Et agebatur à Spiritu in desertum*, ab eo utique quo plenus regressus est *à Jordane. Eratque cum bestiis.* Quibus verbis desertissimam fuisse solitudinem, S. Evangelista significat. *Et Angeli ministrabant illi.* Inter bestias commoratur ut homo, Angelico ministerio utitur ut Deus. Accesserunt autem Angeli Christo ministraturi, postquam diabolum debellavit, ut non Angelorum ope, sed propriâ virtute, victoriam de Satana retulisse demonstraretur. Luc. 4. 1.

6. *Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium Regni.* Temporum ordinem S. Marcus non servat. Non enim traditio Joannis in carcerem statim post jejunium quadraginta dierum & tentationem Domini contigit. Sed antequam Joannes in carcerem mitteretur & multa docuit, & miracula fecit Jesus, ut constat ex Joannis 3. 24. *Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Evangelio.* Appropinquavit tempus illud à Deo præordinatum, de quo Apostolus: *Postquam autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant redimeret.* Pœnitentiam prædicat Jesus, quemadmodum Joannes ejus præcursor, ut ostendat se ejusdem Dei esse Filium, cujus ille Prophe- V. Bedæ
ta est.

7. *Et erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo.* Homo à dæmone vexatus, qui spiritus immundus appellatur, tum propter obstinatam in malitia mentem, tum quòd peccatis & obscœnis operibus hominum vehementer delectetur. *Et exclamavit, dicens: Quid nobis, & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos.* Quid tibi nobiscum rei & causæ? Venisti perdere nos, prohibendo ne hominibus noceamus, nostram in homines potestatem auferendo, & imperium destruendo, nosque in abyssum detrudendo. *Scio qui sis, Sanctus Dei.* Jam experimento novi, & planè persuasus sum te esse *Sanctum Sanctorum*, Sanctum illum à Prophetis prænunciatum, hominibus à Deo promissum & exspectatum, *Filium Dei.* Clarum est in his verbis, inquit S. Augustinus, *quòd in eis & tanta scientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippe suam formidabant ab illo, non in illo justitiam diligebant. Tantùm verò eis innotuit, quantùm voluit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. Sed innotuit, non sicut Angelis Sanctis, qui ejus secundùm id quod Dei Verbum est participatâ æternitate perfruuntur; sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica quodam modo potestate fuerat liberaturus prædestinatos in suum regnum & gloriam semper veracem & veraciter sempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod est vita æterna, & lumen incommutabile quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo est, corda mundantur; sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta & occultissimæ signa præsentiæ, quæ angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potiùs quàm infirmitati hominum possent esse conspicua.* Victor Atiochenus in Marc. Dan. 9. 34. Marci 3. 12. Luc. 4. 41. S. Aug. lib. 9. de Civit. Dei c. 21.

Et comminatus ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine. Comminando præcepit ut taceret, nec manifestaret illum. Silentium autem indixit dæmonibus, nec permisit ut ejus divinitatem, quam ex metu, ex adulatione, ex odio, & invidia confitebantur, prædicarent; tum ne cum illis commercium habere & colludere putaretur, quod postea per calumniam & blasphemiam dicere non dubitarunt Pharisæi: tum quia veritatem à patre mendacii testimonium accipere non decebat. *Increpuit illum Jesus, planè ut invidiosum & in ipsa confessione petulantem & malè adulantem,* (inquit Tertullianus) *quasi hæc esset summa gloria Christi, si ad perditionem dæmonum venisset, & non potiùs ad hominum salutem; qui nec Discipulos de subactione spirituum, sed de candida salutis gloriari volebat..... Christus ab hominibus, non à spiritibus immundis, volebat se Filium Dei agnosci. Ille Christus dumtaxat cui hoc congruebat: quia præmiserat per quos posset agnosci, & utique digniores prædicatores. Illius erat præconium immundi spiritus respuere, cui Sancti abundabant.* Denique ostendit aures dæmoni præbendas non esse, licèt veri aliquid suis verbis admisceat: *Ne quis dum prædicantem audit, sequatur errantem. Improbus enim magister est diabolus, qui falsa veris sæpè permiscet, ut specie veritatis testimonium fraudis obtexat* (inquit S. Ambrosius.) Marci 3. 12. Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 7. & 6. S. Ambros. lib. 6. in Luc. N. 102.

Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo. Diabolus miserum hominem violentis convulsionibus agitans, & in terram jactans, ac

ac incondito ejulatu rabiem suam ac dolorem indicans, quòd ex ejus corpore discedere cogeretur, exiit ab eo. Confer cum Lucæ 4. 34. *Et cùm projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.* Christus *jussu & increpitu dæmonia expellens, non suasu quâ bonus, timendum se exhibebat* (inquit Tertullianus.

Tertull. lib. 4. cont Marcion.

8. *Quænam doctrina hæc nova? Quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.* Quænam doctrina tam efficax, & cum tanta potestate conjuncta, ut qui eam tradit non divini nominis invocatione dæmones ejiciat, ut Exorcistæ nostri, sed pro imperio illos fuget?

9. *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis.... Decumbebat autem socrus Simonis febricitans, & statim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam apprehensâ manu ejus: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Tria miracula insignia hoc in capite narrat S. Marcus, dæmonis expulsionem, curationem mulieris, sanationem leprosi. Quoniam enim *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum*, Ideo contra ipsum mortis auctorem primò debuit medicina salutis operari; primò lingua serpentina ne ultra virus spargeret, occludi: deinde femina, quæ prima seducta est, à carnalis concupiscentiæ febre curari: tertiò vir qui malè suadentis dicta conjugis audivit, ab erroris sui lepra mundari, ut idem ordo restaurationis à Domino servaretur, qui fuerat casûs in primis parentibus.

10. *Vespere autem facto, cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & curavit multos*, &c. Nemini ex iis qui offerebantur; optatæ negavit beneficium sanitatis, qui *pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo*.... Sed multos curasse dicitur, quia omnes qui illi offerebantur ægroti & dæmoniaci, multi erant. Ita Christi sanguis *pro multis* effusus dicitur, qui pro omnibus effusus est.

Act. 18. 45.

V. Beda.

9. *Et venit ad eum Leprosus deprecans eum, & genuflexo dixit; Si vis, potes me mundare.* Idem ille leprosus est, quem S. Matthæus à Christo mundatum esse commemorat statim atque celebri illo Sermone in monte habito descendit.

Matt. 8. 1.

Et comminatus est ei, statimque ejecit illum. Severè præcepit, additis minis, ne vulgaret miraculum in se factum, & dimisit eum.... *Vade, ostende te Principi Sacerdotum, & offer pro emundatione tua quæ præcepit Moyses*, &c. Ostendere se Sacerdoti jubetur, ut intelligeret Sacerdos eum non legis ordine, sed gratiâ Dei supra legem esse curatum: offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus se legem non solvere, sed adimplere; qui secundùm legem gradiens, supra legem sanaret eos quos remedia legis non sanaverant. *Quantùm ad gloriæ humanæ aversionem pertinebat, vetuit eum divulgare*, (inquit Tertullianus) *quantùm autem ad tutelam legis, jussit ordinem impleri.* Vade, ostende te Sacerdoti, &c. *Argumenta enim figurata utpotè Prophetatæ Legis adhuc in suis imaginibus tuebatur, quæ significabant hominem quondam peccatorem, verbo mox Dei emaculatum, offerre debere munus Deo apud templum, orationem scilicet & gratiarum actionem apud Ecclesiam, per Christum Jesum Catholicum Patris Sacerdotem. Itaque adjecit*, Ut sit vobis in testimonium. *Sine dubio, quo testabatur se Legem non dissolvere, sed adimplere; quo testabatur se ipsum esse, qui morbos & valetudines eorum susceperturus annuntiabatur.*

Tertull. lib. 4. cont Marcion.

Sensus Moralis.

I. Ecce *ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Prædicatorum Evangelicorum exemplar normaque Joannes Baptista. Prædicator Evangelicus Angelus esse debet morum puritate, cœlesti conversatione, qui dicere possit: *Nostra autem conversatio in cœlis est*: Missione, ministerio: ingerere se ipsum non debet in munus Evangelicum, nec illud ambitiosè aucupari, sed legitimam exspectare missionem à Deo per Ecclesiæ Pastores. *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* Angeli esse debent in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis: Angeli qui semper videant faciem Patris cœlestis, tametsi in hominum salute procuranda versentur. Sit rector & prædicator divini verbi *singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus.* In id studiis omnibus incumbere debet ac eniti, ut in hominum animis paret viam Domino, rectas faciat semitas ejus, illos ad pœnitentiam verbis & exemplis adducendo. Totus sit vox necesse est, qui audiatur magis quàm videatur: cujus *etsi eloquium quiescat, habitus sonet*: qui *ab occursu suo vitia suffundat*. Vox clamantis, non palpantis & adulantis: vox fortis & severa contra errores & vitia, pravasque consuetudines; non mollis, timida, languens, effeminata. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* Vox clamantis in deserto, à sæculi scilicet affectionibus, tumultibus, negotiis alieni. *Nemo enim militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit.* Solitudinis & sacri secessus amator sit oportet, humilitatem & mortificationem Christi sectetur, & in corpore suo portet; non se ipsum prædicet, sed Jesum Christum. Sic Joannes fuit *in deserto baptizans & prædicans baptisma pœnitentiæ. 2. Erat vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas, & mel silvestre edebat.* 3. Se humiliabat ac deprimebat, Christi potentiam atque virtutem prædicabat, dicens: *Venit fortiorem post me, &c. Ego baptizavi vos aquâ, ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.*

Philipp. 9 20.

Rom. 10. 15.

S. Gregor. M. Pastor. Cur. c. 5.

Tertull. lib. de Pallio.

Isaiæ 58. 1.

2. Tim. 2. 4.

2. *Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, &c. & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua.* Conscientiæ sapiens piusque moderator & Director eligendus & adeundus est iis qui sincerè ad Deum convertuntur; ejusque consilia audienda & sequenda sunt. Deus Israëlitis jussit ut Moysi parerent ad terram promissam post Maris Rubri transitum illos per desertum ducenti, quamvis Deus ipse in columna nubis & lucis illos præcederet; ut agnoscamus quòd *plebs quæ Præpositos suos studet audire, Deum sequitur, & per Deum hominem pervenit ad salutem.* Dux ad salutem initio conversionis eligendus, qui pœnitentiæ ordinem præscribat. 2. Apud ipsum deponenda sunt peccata, ejusque consilio in lachrymarum & laboriosorum operum flumine abstergenda & expianda. *Confessio satisfactionis consilium est: dissimulatio, contumaciæ.... Exomologesis est quâ delictum Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentiâ nascitur, pœnitentiâ Deus mitigatur.* Lachrymæ & satisfactionis opera, quæ *laboriosum baptismum* pœnitentiæ efficiunt, quæ ardorem cupiditatis extinguunt, quæ cor nostrum ab operibus mortuis emundant, quæ instar fluminis animarum nostrarum sordes abluunt, longèque à nobis auferunt, Spiritu sancto & Dei amore animatæ esse debent, ut remissionem peccatorum consequamur. *Ille vos baptizabit Spiritu sancto.* Sine Spiritu sancto & igne divini amoris viduæ sunt aquæ, steriles lachrymæ, pœnitentia mendax. *Viduis aquis sibi mentiuntur* (inquit Tertullianus.)

S. Cæsar. Arelat. Hom 4. de Pass.

Tertull. lib. de Pœnitent.

Tertull. lib. de Baptisma c. 5.

3. *Venit Jesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Joanne in Jordane.* Joannem ad se non vocat Jesus ut ab eo baptizetur, sed Joannem adit in Jordane baptizantem: cum vulgo peccatorum se miscet Pontifex innocens, sanctus impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cœlis, ut nos humilitatem doceat, ne nos de

pietatis & pœnitentiæ operibus erubeſcamus, aut laborem fugiamus adeundi ſpirituales viros, Eccleſiæ Miniſtros, templa & Sacramenta frequentandi, ut Spiritum quo baptizati ſumus, in nobis excitari & manere à Deo impetremus, ut cœlum nobis aperiri obtineamus, ſpeque jam paradiſi cives ſimus, Chriſto habitante per fidem in cordibus noſtris, & charitate in iis diffusâ per Spiritum ſanctum.

Et ſtatim aſcendens de aqua vidit cœlos apertos, & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo, & vox facta eſt de cœlis: Tu es Filius meus. Id factum eſt inviſibiliter in baptiſmo noſtro, in quo adoptionem filiorum Dei recipimus, deſcendente in nos Spiritu ſancto: & Regni cœleſtis nobis reſeratus eſt aditus. *Tunc ille Sanctiſſimus Spiritus ſuper emundata & benedicta corpora lubens à Patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas, tamquam priſtinam ſedem recognoſcens conquieſcit, columbæ figurâ delapſus in Dominum, ut natura Spiritus ſancti declararetur per animal ſimplicitatis & innocentiæ: quòd etiam corporaliter ipſo felle careat columba. Ideoque* ESTOTE, *inquit*, ſimplices ſicut columbæ. *Ne hoc quidem ſine argumento præcedentis figuræ. Quemadmodum enim poſt aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum (ut ita dixerim) mundi, pacem cœleſtis ire, præco columba terris adnuntiavit, demiſſa ex arca, & cum olea reverſa: eadem diſpoſitione ſpiritalis effectus, terræ, id eſt, carni noſtræ emergenti de lavacro poſt vetera delicta, columba Sancti Spiritûs advolat, pacem Dei afferens, emiſſa de cœlis, ubi Eccleſia eſt Arcâ Dei figurata.*

Tertull. lib. de Baptiſmo.

4. *Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum*, &c. Sæpè efficaciſſimo Spiritûs ſancti & divinæ gratiæ impulſu Chriſti membra, homines ſuæ ſalutis ſtudioſi à mundo abſtracti in ſolitudinem expelluntur, ut diabolo fortiùs reſiſtant. Nec tamen ibi à tentationibus immunes ſunt; quinimò graviùs interdum tentantur. Ibi ſunt *cum beſtiis*, variis ſcilicet cupiditatibus, quas intus gerunt, quibus domandis continuò invigilare debent ne ipſis noceant. Id autem conſequuntur gratiâ Chriſti, qui nobis pugnavit & vicit, Dei Spiritu quo aguntur filii Dei, verbo Dei quo nutriuntur, cœleſtibus inſpirationibus Dei ad cor ipſorum loquentis, ſecundùm illud Prophetæ: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus*: Angelorum denique in miniſterium miſſorum propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, protectione, quibus mandavit ut cuſtodiant eos in omnibus viis ſuis, ne umquam offendant ad lapidem pedem ſuum Baptizatus Dominus expellitur in deſertum à Spiritu, & tentatur à ſatana, ut exemplum vitæ ſuis Fidelibus præbeat; qui poſt acceptam in baptiſmo remiſſionem peccatorum, non ſolùm ad exercenda opera virtutum, verùm etiam ad tolerandam propter juſtitiam perſecutionem ſunt accingendi. Secedit enim in deſertum, ut nos doceat relictis mundi illecebris, & ſocietate pravorum, divinis per omnia ſervire mandatis. Tentatur ſolitarius à diabolo, ut nobis inſinuet quòd *Omnes qui volunt piè vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patiuntur*: & quòd *per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Tentatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ut indicet quòd quamdiu viventes hîc Domino ſervimus, ſive proſpera blandiantur (quod ad dies pertinet) ſeu nos adverſa feriant (quod noctis figuræ congruit) ſemper ambulantibus in lege Domini adſit toto orbe adverſarius, qui iter noſtrum tentando impedire non ceſſat.

Oſee 2. 24

Beda in Commentar

5. *Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Evangelio.* Tempore prædefinito à Patre, adumbrato in Lege per multiplices variaſque figuras, à Prophetis prædictum, ab ipſo Deo promiſſum hominibus Regnum appropinquavit. Regnaverat antea peccatum ſub Lege: regnavit deinceps Deus ſub gratia & per gratiam. Regnum iſtud pœnitentiâ præparatur, fide inchoatur, charitate perficitur. *Pœnitemini, & credite Evangelio.* Credite, fide quæ per charitatem operatur. Credite Evangelio, quod Chriſti doctrinam, exempla, promiſſa complectitur: doctrinam cœleſtem tot miraculis confirmatam: exempla virtutum omnium à Filio Dei homine propter nos facto nobis data: promiſſa pretioſa & magnifica bonorum æternorum. Credite Evangelio, quod non ſolùm aufert ignorantiam docendo, ſed adjuvat ad faciendam juſtitiam per gratiam Spiritûs Sancti. Homo enim ſub gratia conſtitutus, præter doctrinam qua ei præcipitur quemadmodum vivere debeat, accipit Spiritum ſanctum quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt, etiam nunc cùm per fidem ambulatur, nondum per ſpeciem: ut hâc ſibi velut arrâ datâ gratuiti muneris inardeſcat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis; ut ex illo ei bene ſit, à quo habet ut ſit. *Nam neque liberum arbitrium quidquam niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via; & cùm id quod agendum, & quò nitendum eſt, cœperit non latere, niſi etiam delectet & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non bene vivitur. Ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, non per arbitrium liberum quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.*

S. Auguſt. lib. de ſpiritu & Liter. c. 3.

6. *Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo: & exclamavit dicens: Quid nobis & tibi, Jeſu Nazarene: veniſti perdere nos? Scio qui ſis, Sanctus Dei. Et comminatus eſt ei Jeſus, dicens: Obmutesce, & exi de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Dæmonis ſilentio luculentiùs probatur omnipotentia & divinitas Chriſti, quàm præconio. Ipſum imperio ſuo exire cogit ab infelici homine quem vexabat. Hinc innoteſcit, veniſſe Filium Dei ut everteret imperium diaboli, & hominum animas communi illi humani generis hoſti per infidelitatem & peccatum mancipatas ab illius ſervitute liberaret. Per os Apoſtolorum & Virorum Apoſtolicorum juſſit immundo ſpiritui ut ex illis exiret, Deoque legitimo Domino illos ſervire ſineret. Quantis interim vexationibus corpus Eccleſiæ agitavit, concuſſit, diſperſit! Sed nocere non potuit Chriſti membris, è quibus ejectus eſt foras; quia *Sanguis Martyrum, ſemen Chriſtianorum.*

Tertull.

7. *Erat homo in ſpiritu immundo.* Homines per impudicitiam ſibi magis ſubjicit diabolus, ſibi arctiùs obſtringit. Difficilior illorum converſio. *Non dabunt cogitationes ſuas ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Potentiore Salvatoris gratia opus eſt ad eorum liberationem.

Oſee 5. 4.

8. *Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Quid eſt (inquit S. Gregorius M.) quòd obſeſſum hominem antiquus Hoſtis quem poſſeſſum non diſcerpſerat, deſerens diſcerpſit, niſi quòd *plerumque dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm priùs excitaverat, quando hoc quietus poſſidebat?* Unde & Iſraëlitæ ad Moyſen & Aaron dicunt: *Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium ut occideret nos.* In Moyſe enim & Aaron Lex & Prophetæ figurati ſunt. *Et ſæpè apud ſe infirmus animus quaſi contra ſacra Eloquia murmurat: quia poſtquam verba cœleſtia audire & ſequi cœperit, Regis Ægyptii adverſitas, id eſt, maligni ſpiritus tentatio excreſcit.*

S. Greg. Naz. Hom. 12. in Exech.

Exod. 15.

9. *Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam apprehenſa manu ejus: & continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.* In Eccleſia, quæ Chriſti corpus eſt, ſi patitur unum membrum compatiuntur cætera membra. Infirmus corpore aut animâ vera charitas pro viribus ſuccurrit. Pro illis ſaltem Deum orat, ſi aliud non poſſit. Domus Petri eſt Eccleſia Catholica. Nemo in ea eſt qui peccatorum aut concupiſcentiæ febri non laboret. Cupiditas animæ febris eſt: charitas, animæ ſanitas eſt. In ſola Eccleſia Catholica pro remiſſione peccatorum, & extin-

ctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur. Extra domum veritatis, charitatis, & unitatis nulla est Animarum infirmarum & languentium medicina. Ad infirmos accedat necesse est per gratiam suam cœlestis Medicus, illos tangat, datâque manu auxiliatrice illos erigat atque roboret; Pravis habitibus, socordiâ, languore penitùs depulsis ac dissipatis, & inspiratâ charitate, quæ numquam otiosa est, sed Domino servit in lætitia. Bona igitur opera seu pietatis & grati animi in Deum, seu charitatis in pauperes signa sunt febris ab anima depulsæ, & sanitatis per gratiam Christi medicinalem animæ languenti restituræ. *Et continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Sic membra quæ servierant immunditiæ ad iniquitatem ut fructificarent morti, serviunt justitiæ in vitam æternam.

Rom. 6. 19.

10. *Et venit ad eum Leprosus deprecans eum: & genu-flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo, mundare.* Leprâ peccatorum fœdi ad Christum accedamus, & coram eo supplices procidamus, de illius potestate minimè dubitantes, de illius misericordia & bonitate non diffidentes. Fide, humilitate, oratione misericordiam ejus imploremus. Dicamus cum fiducia: *Domine, si vis, potes me mundare ..... Miserere mei Domine, quia infirmus sum: sana animam meam quia peccavi tibi..... Salvum me fac propter misericordiam tuam. Omnes iniquitates meas dele. Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.* Piæ orationis exemplum nobis præbet iste Leprosus. Nos impetraturos emundationem & sanctificationem animarum nostrarum ne dubitemus, si oremus sicut oportet. *Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur.* Credendum autem est curationem & justificationem nostram opus esse gratuitæ misericordiæ ac voluntatis Dei: hanc operari Christum auctoritate supremâ, sacrosanctam ejus humanitatem instrumentum esse operationis Dei in cordibus nostris: Ejus voluntate vim sanguinis ejus ac merita nobis applicari. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.* Incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, & per gratiæ suæ vim medicinalem intus operante, sanantur homines secundùm animam leprosi, & cum Apostolis audiunt: *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis:* Deique Templum ingredi non solùm illis conceditur, sed fiunt ipsi templum Dei, ut Apostolus ait: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Sed quamvis fortè Christo per gratiæ suæ efficaciam nos tangente, & amorem pœnitentem nobis inspirante mundati fuerimus à lepra peccatorum nostrorum antequam ad Sacerdotem adeamus, conveniendus tamen est Sacerdos eique aperienda conscientia, confitenda peccata, secundùm Christi præceptum; *Vade ostende te sacerdoti.* Offerenda pro emundatione satisfactio, sacrificium bonorum operum, in testimonium animi pœnitentis & mundati. *Exhibete corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. Et nolite conformari huic sæculo,* ne lepram pejorem iterum contrahatis: *sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Mundati autem & liberati à peccato, enarrate & prædicate laudes & gloriam Salvatoris & Medici animarum vestrarum Jesu Christi, in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipsum.*

Psal. 6.
Psal. 50.
Iacobi 1.5 6.
Venerab. Bedа in Marc.
Ioan. 15. 3.
1. Cor. 3. 17.
Rom. 12. 1
Coloss. 3. 17.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

Superiori capite.

1. ET *iterum intravit Capharnaum post dies* aliquot. Inde enim discesserat in proximos vicos & civitates, ut missione sua fungeretur, prædicans in synagogis Galilææ, & dæmonia ejiciens. *Et auditum est quòd in domo esset.* Id vulgatum ab aliquo è domesticis, aut vicinis. Clam enim ingressus erat, cùm non posset manifestè ingredi civitatem ob populi ad ipsum turmatim concurrentis frequentiam. *Et* convenerunt multi, *ita ut non caperet neque ad januam.* Ita ut nec domus, neque vestibulum ipsum capiendæ plebis ad Jesum convenientis multitudini sufficeret. *Et loquebatur eis verbum* Dei. Non solùm Capharnaïtæ cives, sed ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Jerusalem convenerat ingens hominum multitudo, Christum audiendi & admirabilia ejus opera spectandi avida.

Luc. 5.

2. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à quatuor portabatur.* Plures ægrotum adduxerunt, quatuor autem bajulabant; quòd observatum est ab Evangelista ad morbi gravitatem significandam. Hominem scilicet ita fuisse membris omnibus dissolutum, ita totius corporis impotentem, ut eum à quatuor bajulis portari necesse fuerit. *Et cùm non possent offerre eum illi præ turba,* cùm appropinquare non possent ad Jesum præ turba domum implente & circumstante, *nudaverunt tectum ubi erat,* detexerunt tectum domus; *& patefacientes, submiserunt grabatum in quo paralyticus jacebat.* Demiserunt lectum ante pedes Jesu. *Cùm autem vidisset Jesus fidem illorum,* qui ægrotum illi curandum offerebant, *ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.* Morbi radicem excidit divinus Medicus, se missum docet ut animarum ægritudinibus imprimis medeatur, ut interiorem sanet paralysim, cujus exterior illa paralysis figura erat. *Missum est Verbum quod est Deus, qui Medicus est peccatoribus, qui Magister rerum arcanarum jam purgatis* (inquit Origines.)

Origenes contra Celsum.

3. *Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? Blasphemat: Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Quod S. Matthæus dictum à Legisperitis dixerat, *Hic blasphemat,* à S. Marco uberiùs explicatur. Remissionem peccatorum esse Dei propriam, Lex & Prophetæ passim testantur. Exod. 24. 6. 7. *Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax..... Qui aufers iniquitatem & scelera atque peccata.* Job. 14. 4. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonnè tu qui solus es?* Isaiæ 43. *Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Hanc potestatem homini cuiquam communicatam nusquam legebatur. Hinc Legisperiti Christi hostes, ex ejus verbis occasionem calumniæ nacti, ipsum blasphemiæ tacitè damnant. Horum malitiâ usus Jesus, in testimonium potestatis dimittendi peccata, sibi ut Deo convenientis, atque etiam ut homini sibi à Patre concessæ, insigne miraculum edit; immò duplex: nam & adstantium cogitationes sibi apertissimè cognitas ostendit, quod non minùs Dei proprium esse quàm peccata condonare, Sacræ Litteræ docent: & Paralyticum sanat. *Quo statim cognito Jesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?* Cognovit, non ut Prophetæ, per afflatum, sed *suo Spiritu,* id est, plenitudine Divinitatis in se corporaliter habitantis: *suo Spiritu,* per se ipsum, qui Dei sapientia, virtus, spiritus passim à veteribus appellatur. *Quid est facilius, dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?* Lege quæ

1. Reg. 16 7.
1. Paral. 28. 9.
Psal. 7. 10
Ierem. 17. 10.
S. Iustin. Apol. 2.
S. Iren. l. 4 c. 36.
Tertull. in Apolog. li. adverſ. Marcion. & de carne Christ
Lactant. l. 4. de Sapientia c. 6. & 8. & alii

diximus in cap. 9. S. Matthæi.

4. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores simul discumbebant cum Jesu, & Discipulis ejus*, &c. Cùm Jesus ad partes maritimas iturus ut populum doceret, per portam maritimam Capharnaum transiret, ubi telonium erat, vidit ibi sedentem Matthæum Levin appellatum, ipsumque vo-
Luc. 5. cavit. Ille verò sine mora obtemperans vocanti, relictis omnibus, secutus est Jesum. Atque ingrati animi significationem, utque amicorum suorum & familiarium qui vectigalibus exigendis, colligendis, rationibus describendis, sub ipso aut cum ipso navabant operam, conversionem procuraret, convivium Christo paravit in domo B sua, quæ in urbe erat, plurimosque Publicanos simul cum Jesu & discipulis ejus manducaturos invitavit. *Et Scribæ & Pharisæi videntes quia manducaret cum Publicanis, & peccatoribus, dicebant Discipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?* Inde offenduntur Pharisæi, unde ædificari deberent. Quamvis enim convivere peccatoribus, vitandum
S. Thom. secunda secundæ Quæst. 25. A. 6. in Resp. ad 5. sit infirmis, propter periculum quod eis imminet, ne ab eis subvertantur: perfectis tamen, de quorum corruptione non timetur, laudabile est quòd cum peccatoribus conversentur, ut eos convertant. Sic Dominus cum peccatoribus manducabat & bibebat. Convictus autem peccatorum quantùm ad consortium peccati, vitandus est omnibus. Et sic dicitur 2. ad Corinthios 6. *Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis*, scilicet secundùm C peccati consensum.

Luc. 5. 33 5. *Et erant Discipuli Joannis & Pharisæi jejunantes*, jejunabant frequenter. Et veniunt, *& dicunt illi: Quare Discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem Discipuli non jejunant?* Diverso forsan tempore venerunt; idque diversa ratione & intentione Christo dixerunt: Pharisæi, ut calumniarentur, Discipuli Joannis ut docerentur. *Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii nuptiarum quamdiu sponsus cum illis est, jejunare?* Hæc interrogatio vim negandi habet. Non decet eos jejunare quamdiu cum illis est sponsus. Lege quæ diximus in cap. 9. S. Matthæi.

6. *Et factum est iterum cùm Dominus sabbatis ambularet per sata, & Discipuli ejus cœperunt progredi & vellere spicas.* Et *iterum*, actionem Jesu iteratam non signifi- D cat, quasi bis contigerit quod hîc refertur ab Evangelista; sed novam calumniæ occasionem à Pharisæis arreptam.

7. *Et ait illis: Numquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esuriit ipse, & qui cum eo erant? Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar Principe Sacerdotum, & Panes propositionis manducavit*, &c. Confer cum Matthæi 12. & nostrum in eum locum commentarium lege. Narratur historia 1. *Regum c.* 21. ubi tamen Panes propositionis dati dicuntur Davidi esurienti & comitibus ejus ab *Achimelech Sacerdote*, non ab *Abiathar Principe Sacerdotum*. Hinc recentiores quidam interpretes, ut Marcum Evangelistam cùm Auctore sacro libri 1. Regum concilient, Achimelecho nomen fuisse *Abiathari*, & Abiathari ejus filio vicissim nomen fuisse *Achimelecho* dicunt, & colligunt ex 1. Paralip. 18. vers. 16. & c. 24. vers. 6. Planior & *Beda in Marc.* probabilior utrumque conciliandi ratio est Marcum sub Abiathare Pontifice factum dixisse, quod sub Achimelecho Pontifice Maximo ejus patre contigit: tum quia nomen Abiatharis notius erat ob Ephod allatum ad Davidem (1. *Reg.* 23. 6.) & ob diu gestum sub Davide Pontificatum: tum quia & ipse Pontifex erat cùm hæc gesta sunt, Patris scilicet Vicarius, ut cui in Pontificatum Maximum successit; & rei gestæ adfuerat, ipseque cùm patris, tum Davidis factum probaverat.

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. Sabbatum institutum non fuit ut homo periret, sed ut animo & corpore salvus esset. Animo quidem, quia lex illa otii die septimo statuta est ad colendam religionem, & ad profitendam fidem creati à Deo mundi, & ne ullius operis obtentu conventus & actus pietatis negligerentur, quod salutem spectat animæ. Corpore verò, quia etiam institutum est diei septimæ otium, ut hominibus assiduo sex dierum labore *Exod. 23. 12.* fatigatis, aliquantulum respirare & requiescere liceret: quod dominorum durities vix erat famulis concessura. *Itaque Dominus est Filius hominis etiam sabbati.* Omnium enim hominum caput potestatem habet rerum omnium quæ ad hominum salutem pertinent: cùm itaque sabbatum propter hominem factum sit, etiam sabbati jure suo dominus est: adeòque violati sabbati noxâ non tenetur propterea quòd ejus Discipuli spicas aliquot sabbato vulserint urgente fame. Atque sabbati se dominum esse apertiùs olim demonstrabit, cùm illud, & quicquid D legalium ceremoniarum est, abrogabit. *

* *Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 16. Dominus & Sabbati & legis & omnium paternarum dispositionum Christus.*

Sensus Moralis.

1. ET *iterum intravit Capharnaum post dies. Et auditum est quòd in domo esset: & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.* Curato Capharnaumi Leproso, Jesus in deserta loca secesserat, ibique convenientibus ad se turbis prædicabat verbum Dei: quo significatur, Veritatem tumultuosis carnalium mentibus apertam sui manifestationem non exhibere, sed iis suorum lucem donorum largiùs infundere, quos ab illecebris rerum temporalium viderit esse discretos, & à rerum sæcularium tumultu longè positos. Verùm quia nec carnales & sæculi cupiditatibus implicitos Dei misericordia omnino deserit; quin etiam iis gratiam suæ visitationis, per quam & ipsi spi- E rituales effici valeant, indulget, post aliquot dies in civitatem redit Dominus, multisque eodem convenientibus verbum Dei prædicat, ac sanato Paralytico, pluribus occasionem internæ sanationis tribuit, quam ipse in illis per fidem operatur. Quàm admiranda Christi Jesu benignitas, tam stupenda Capharnaitarum cæcitas & obduratio, qui Christo apud illos tam frequenter prædicanti, & tot ac tanta patranti miracula non credunt! Christum docentem lubenter audiunt, & mirantur, sed non convertuntur. Curiositate & utilitate temporali ducti ad illum turmatim concurrunt, non veritatis & justitiæ amore, non pœnitentiæ ac melioris vitæ studio. Sic ple-
1. Thess. 1. 2. 13. rique Christiani verbum Dei audiunt, quasi *Verbum hominum*, non *sicut est verè verbum Dei*; non ut *Verbum veritatis, verbum vitæ, verbum reconciliationis, verbum salutis.* Quid mirum? cùm à Ministris verbi non ea ratione plerumque prædicetur, qui loquuntur placentia, compto sermone pruriunt auribus, Christi crucem evacuantes, semetipsos prædicantes, non Christum crucifixum. Timeant Christiani qui verbi divini prædicatione, cæterisque Dei beneficiis abutuntur, nec jugi Dei misericordiâ ipsos ad pœnitentiam invitante meliores fiunt, ne illis contingat quod Capharnaumi civibus Christus comminatur: *Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergêris.* *Luc. 10. 15.*

Ita passim in nove Testamento vocatur.

Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam. Non ad eos solùm qui in domo erant, id est in Synagoga; non ad Judæos tantùm, sed ad Gentes verbum salutis misit Dominus, eosque Evangelii sui participes fecit, in unam domum, scilicet Ecclesiam colligens utrumque populum. *Nos* enim qui *eramus longè*, extra januam, alienati à Christo, qui vitæ æternæ ostium est, *facti sumus propè in sanguine Christi. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.* Virtutes igitur annuntiemus ejus qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum, & pro tantis beneficiis gratias immortales agamus. *Ephes. 2. 13. 2. Petri 2. 10.*

2. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à*

quatuor portabatur. Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat: & patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat. Hujus Paralytici curatione salvatio designatur animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis: quæ imprimis indiget ministris qui eam sublevent, & Christo offerant; id est, bonis Doctoribus, Prædicatoribus, conscientiæ Moderatoribus, qui spem salutis suggerant; opem intercessionis ferant, omnemque adhibeant industriam ut cœlesti Medico sistatur. Quatuor bajulorum numerus non est absque mysterio: quatuor enim sancti Evangelii libros significat, quibus omnis Prædicantium virtus, omnis sermo firmatur. Designat & quatuor Virtutes cardinales, quibus anima ad promerendam salutem erigitur, quæ nihil aliud sunt quàm Amor Dei quadripartitus, seu quatuor divini amoris affectus, secundùm S. Augustinum, quibus omnia perrumpuntur obstacula, quæ impediunt ne ad Christum accedamus. Temperantia enim est amor Deo sese integrum incorruptumque servans: Fortitudo, amor omnia propter Deum facilè perferens: Justitia, amor Deo tantùm serviens, & ob hoc bene imperans cæteris quæ homini subjecta sunt: Prudentia, amor bene discernens ea quibus adjuvetur in Deum, ab iis quibus impediri potest. Has virtutes Dei Sapientia, id est Dei Filius homines docuit, quibus languentes animæ ad Deum ferrentur. *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Sæpè anima post desidiam resipiscens, gratiæque cœlestis remedio cupiens innovari, priscæ consuetudinis & pravorum habituum nondum destructorum reliquiis retardatur. Sed hæc impedimenta vincit Evangelii gratia, vincit amor Dei quadripartitus, vincunt quatuor Virtutes Animam ad Christum ferentes.

S. Augustin. lib. de Moribus Ecclesiæ Cathol. c. 15

Sap. 8. 7.

Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat. Sæpè in ipsa orationis dulcedine, cùm anima in lectulo Dilectum suum quærit, turba cogitationum interveniens, aciem mentis, ne videatur, impedit. Quid facto tunc opus? In infirmis, aut ad januam non est remanendum, ubi turbæ tumultantur, ubi creaturæ, ubi sensus, ubi cupiditates aditum ad Christum impediunt: sed tectum domûs in quâ Christus docet, ascendendum est: sacræ Scripturæ sublimitas appetenda, lex Domini diu noctuque meditanda. *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos.* Et, *Lex Domini immaculata, convertens animas.* Et, *Nisi quod Lex tua meditatio mea est, tunc fortè periissem in humilitate mea.* Tecto denique patefacto, æger ante Jesum dimittitur, quia reseratis Scripturarum mysteriis ad notitiam Christi pervenitur, de quo scriptum est in Lege & Prophetis: & ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Cum grabato demittitur infirmus ante Jesum: quia salvi esse non possumus, nisi in corpore isto mortali positi fidem explicitam in Jesum Christum habeamus, in quo Deus est mundum reconcilians sibi, in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui *Unus est Dei & hominum Mediator, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Aspiciens ergo infirmus homo in auctorem fidei & consummatorem Jesum cum Apostolo dicat: *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filii Dei qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Hæc fides impetrat remissionem peccatorum, & restitutionem in libertatem gloriæ filiorum Dei. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua.*

Psal. 118

Psal. 18. 8

Psal. 118.

1 Tim. 2. 5

Galat. 2. 20.

3. *Quid est facilius dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula?* Omnia Deo æquè facilia sunt, qui solo verbo, sola voluntate universa quæ ipsi placent operatur: sed visibilibus miraculis, invisibilibus fidem conciliat. Priùs autem peccata dimittit, deinde corporis infirmitati medetur, ut pleraque corporum infirmitates propter peccata evenire significet. Hinc Apostolus ad Corinthios scribens, ubi crimen indignè manducantium & bibentium Corpus & Sanguinem Domini exposuit, continenter subdit: *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi;* id est, moriuntur. Quinque de causis corporis morbos & infirmitates Deus infligit. 1. Ad meritorum incrementum per patientiam, ut Job, Tobiæ, aliisque Sanctis in utroque Testamento. 2. Ad virtutum custodiam, ne superbiæ tentatione dispereant. Sic Apostolo datus est stimulus carnis illum colaphizans, ne magnitudo revelationum ipsum extolleret. 3. Ad cognitionem & emendationem peccatorum nostrorum. Sic Maria soror Moysis Aaron in deserto leprâ percussa est ob verba temeritatis & superbiæ: & Paralyticus noster nonnisi dimissis peccatis fuit à Christo sanatus. 4. Ad gloriam Dei manifestandam, ut cæcus natus, de quo Christus ait: *Neque hic peccavit; neque parentes ejus, quia cæcus natus est, sed ut manifestentur opera Dei in illo.* 5. Ad inchoationem damnationis æternæ, quæ reproborum pœna est, ut Antiochi & Herodis. Quibus congruit illud Prophetæ: *Et duplici contritione contere eos.* Cùm igitur corporis infirmitates, aut alias calamitates temporales patimur, ad Deum ante omnia convertamur, pœnitentiam agamus, ipsasque pro nostrorum expiatione peccatorum illi offeramus.

1. Cor. 2. 30.

Beda.

Idem. 27.

Dum toto furore Balaam raperetur jumento insidens, ut Dei populo malediceret, occurrit illi Angelus, strictoque gladio jumenti oculis objecto detinet procedentem, qui nec gladium advertit evaginatum. Asina verita mucronem, sistit in via, nec ultra progreditur. In illam stomachatur Vates, ejusque latera fuste percutit: non magis illa procedit. Asinæ inter angusta parietis compulsæ mortem minitatur. Tum illa sessorem compellans, ait: *Quid feci tibi? Cur percutis me jam tertiò?* Statim Deus oculos aperuit Balaamo, viditque Angelum stringentem gladium, quo territam detinebat asinam, ne ipse maledicturus Populo Dei proficisceretur. Hominem videmus languidum, ejusque carnem qua velut jumento spiritus vehitur, gravi infirmitate collabentem: unde nec cœptum ambitionis, avaritiæ, vindictæ, voluptatis iter prosequi potest; carnem venarum apertione, purgationibus, medicaminibus, velut fustium ictibus repetitis convellit, eo quòd suis favere nolit consiliis. Verùm oculos aperiat infelix, conspiciet non carnem esse quæ ipsum remoratur, sed Angelum, divinam scilicet Misericordiam, quæ corpus affligit infirmitate, ut gradum figat, nec malitiæ conceptum facinus ad exitum perducat. *Prohibitione immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt,* (inquit S. Gregorius) *quia plerumque caro per molestias tarda flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem, qui sibi obviat, innotescat.*

Num. 22.

S. Gregor. M. p. 3. Pastor. Admonit. 13.

4. *Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata* (*ait Paralytico*) *Tibi dico, surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Sic gratia Medicinalis Christi animam peccatoris terrenis rebus adhærentem, in creaturâ quiescentem, pravis habitibus & mala consuetudine detentam, facultatibus omnibus velut membris interioris hominis dissolutam, momento sanat.

——— *Omnipotens hominem cùm gratia salvat,*
Ipsa suum consummat opus, cui tempus agendi
Semper adest, quæ gesta velit, nec moribus illi
Fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis.
Hunc itaque affectum, quo sumunt mortua vitam,
Quo tenebræ fiunt lumen: quo immunda nitescunt,
Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt,
Nemo alii dat, nemo sibi, non litera Legis,
Nec naturalis sapientia; quæ semel acta
In præceps labi novit, consurgere nescit.

S. Prosper Carm. de Ingratis.

5. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me.* Magna gratiæ vis, quæ ex Publicano Apostolum facit. Difficilis hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum conversio. S. Gregorius Nazianz. divites vocat *compeditos terræ.* Multos in persecutione patrimonii cæcus amor & dilectæ facultates à cura salutis suæ, legumque divinarum observantia avocarunt, ut S. Cyprianus lugens scribit: *Illa fuerunt remanentibus vincula quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens victa, & anima præcluſa.* Ad hujusmodi vincula dirumpenda gratiâ fortissimâ est opus. Illa dirupit Christi misericordia Levin seu Matthæum respiciens & vocans, ut dicere posset in familiam ejus ac scholam cooptatus: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.* Difficilior Publicanorum conversio, qui *Exactionis publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterunt, & indictiones tributarias prædas suas esse fecerunt: qui in similitudinem immanium bestiarum non rexerunt traditos sibi, sed devorarunt: nec spoliis tantùm hominum, ut plerique latrones solent, sed laceratione etiam, & (ut ita dicam) sanguine pascebantur* (ait Salvianus.) Magna Dei misericordia, qui Matthæum ex conditione adeo saluti æternæ periculosa vocavit.

S. Gregor. Nazianz. Orat. in Nativit. Domini.

S. Cypr. Tract. de Lapsis.

Psal. 115.

Salvian. lib. 5 de Gubernat Dei.

6. *Et factum est cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores simul discumbebant cum Jesu & Discipulis ejus.* Multi ad Deum recèns conversi de pietatis professione in societatibus hominum sæcularium erubescunt. Non erubuerunt de peccato, erubescunt de pœnitentia & emendatione. Hos damnat Matthæi exemplum, qui se Discipulum Christi coram publicanis & peccatoribus palam profitetur; illos ad Jesum adducit, eaque etiam de causa illos ad convivium cum Domino & Magistro invitat. Hunc imitentur qui Dei gratiâ ex peccato & peccati occasionibus emerserunt, amicos suos ad Christi & Apostolorum mensam vocent, ad doctrinæ à Christo traditæ & ab Apostolis mundo prædicatæ gustum & observantiam; qua de mensa S. Prosper:

S. prosper. Epigram. 8.

Exueret Deus ut tetra caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apostolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans pueros, pane cibans validos.
Non tempus, non sexus huic, non causa resistit,
Omnes curat, alit, justificat, vegetat.
Sumite quæ magnæ appposuit Sapientia mensæ,
Et variis pasci discite deliciis.
Quarum pars totum est epulum quo quisque juvatur
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Hanc mensam fastidire, quàm periculosum? quàm mortiferum?

Nam quid erit quod dira procul fastidia pellat,
Cùm se ipso refugit mens saturare Deo?

7. *Et erant Discipuli Joannis & Pharisæi jejunantes, & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?* Invidi alienæ vitæ moribusque observandis ac reprehendendis magis student, quàm propriæ vitæ moribusque emendandis. Vitium istud Pharisaicum est. Ex Pharisaica etiam superbia descendit temerarium judicium quo alios verè religiosos, pios & devotos non judicamus, nisi nostris vivendi formulis ac rationi sese accommodent; nisi exteriora, quæ proprio sæpè judicio elegimus, & quibus amore proprio adhæremus, opera & exercitia sectentur. Varia sunt divinæ gratiæ dona; variis viis ad spiritualis vitæ perfectionem pervenitur. Verendum ne ad ostentationem pertineat externus ille operum, quibus devoti indigitantur, apparatus. Vera pietas in Dei amore, & sincera humilitate consistit. Hæc *ad omnia utilis: corporalis autem exercitatio*, nisi anima sit in charitate & humilitate *radicata*, (ut Apostoli verbis utar) *ad modicum utilis est.* Pharisaicum etiam vitium est, nos ipsos, nostramque vivendi rationem commendare; de aliis loqui, ut de nobis loquendi, nosque ab illis discernendi occasionem habeamus. *Quare Discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Sæpè accidit ut qui extraordinaria jejunia & supererogationis observat, imperfectior sit eo qui minùs jejunat, quia spiritalibus abstinens bonis, jejuno corde tabescit.

1. ad Tim. 4. 8.

8. *Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum. Itaque Dominus est Filius hominis, etiam Sabbati.* Omnes Religionis observantiæ, universaque instituta ad illius finem qui Dei honor est, & utilitas hominum, referenda sunt. Veræ Religionis proprium est nihil in se habere quod homini non sit utile ad salutem. Hac ratione Deus ostendit se non ex indigentia coli velle, sed ex bonitate, ut homines beatos faciat. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Spiritale Sabbatum in eo positum est, ut homo in Deo requiescat, ut à suis cessetet operibus, scilicet à peccatis, quæ solius hominis opera sunt; Deique operibus vacet. Qua de re S. Prosper scribit:

Psal. 15.

Non recto servat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos;
Omnia conveniunt tempora justitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia sancta,
Tantùm à peccatis libera corda vacent.

Lege quæ diximus ad Caput nonum S. Matthæi.

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1. ET *introivit iterum*, altero die Sabbati, *in Synagogam*, Capharnaum, *& erat ibi homo habens manum aridam.* Confer cum Matthæi 12. & Lucæ 6. *Et observabant eum*, (Pharisæi) *si Sabbatis curaret, ut accusarent illum.* Refert S. Matthæus, illos *interrogasse Christum: Si licet Sabbatis curare?* quæ nequaquam pugnant. Pharisæi enim primò observarunt Jesum animo illum accusandi ut violatæ religionis reum, si ægrum hominem Sabbato curaret: deinde illum interrogarunt, *Si licet Sabbatis curare?* Quibus respondit hac illis propositâ quæstione, quâ illorum ora occlusit: *Licet Sabbatis benè facere, an malè? Animam salvam facere, an perdere?* Anima sumitur ibi pro vita. Hac interrogatione ostendit Jesus, hominis curationem Sabbati sanctificationi contrariam non esse, cùm sit opus bonitatis & omnipotentiæ Dei, cujus cultui dicatum est otium Sabbati: sed nihil magis illius diei sanctificationi repugnare quàm Pharisæorum malignitatem & immanem invidiam, qui cum Herodianis conspirabant ut Jesum perderent.

Et circumspiciens eos cum ira ad rationis imperium excitata, & secundùm moderationem divinæ virtutis

temperatà, *contristatus super cæcitate cordis eorum*, sive (quæ vis est Græci Textus) πωρώσει καρδίας *callum cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.* Quod Græcus Textus habet, ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη *sana sicut altera*, interpretationis loco adjectum ex S. Matthæo videtur.

2. *Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare*, ut Pharisæorum & Herodianorum in illum conspirantium insidias vitaret, quia nondum venerat hora ejus. *Et multa turba à Galilæa & Judæa secuta est eum, & ab Jerosolymis*, tametsi plures in urbe illa Principe inimicos haberet, Pharisæos nimirum, Scribas & Senatores; & ab *Idumæa*, quamvis Idumæi homines Gentiles essent, & perpetui Judæorum hostes; & *trans Jordanem*; & à regione quæ trans Jordanem dicebatur, quia venientibus ab Ægypto Judæis ultra Jordanem erat: *Et qui circa Tyrum & Sidonem*, nobilissimas civitates, sive Decapolitæ Tyriorum & Sidoniorum vicini, *multitudo magna, audientes que faciebat, venerunt ad eum.* Miraculorum ejus famâ commoti, frequentes ad eum concurrerunt. *Et dixit Discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbas, ne comprimerent eum. Multos enim sanabat.* Naviculam sibi parari jussit, quâ uteretur quoties stagnum cum selectis Discipulis trajicere vellet, ne turbis ad ipsum concurrentibus opprimeretur. Ideo autem tantus hominum undique concursus ad Jesum fiebat, *quia multos sanabat, ita ut irruerunt in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.* Desiderio recuperandæ sanitatis in eum irruebant, ut eum tangerent, quovis morbi genere afflicti. *Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei.* Energumenos impellebant ut coram eo prociderent: *& clamabant dicentes: Tu es Filius Dei.* Divinitatis ejus confessione, & subjectionis signo supplicium suum deprecabantur. *Dæmones credunt, & contremiscunt.* Jesus autem adjunctis minis vehementibus eis præcipiebat ne declararent quis esset. *Jacob. 2. 19.*

3. *Et ascendens in Montem*, orationis causâ, *vocavit ad se* ex Discipulis suis *quos voluit ipse*: non quia meruerunt. Unde apud Joannem ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Hinc S. Paulus *Apostolum per voluntatem* Dei se inscribit. *Et venerunt ad eum*, statim atque vocati fuêre. *Et fecit ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos prædicare*; elegit duodecim Apostolos ex Discipulorum numero, quos mitteret ad prædicandum Evangelium, cùm ipsi oportunum videretur. *Et imposuit Simoni nomen Petrus.* Vide quæ diximus ad cap. 10. S. Matthæi. *Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui.* Ex *Benereen*; seu, (ut viri Hebraicè periti emendari volunt) *Bene rahham*, factum Boanerges à Notariis linguam Hebraicam ignorantibus, S. Hieronymus non semel observat. Respexisse videtur Christus hoc illis nomen imponens, ad illud Aggæi vaticinium: *Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes.* Quod de Evangelii prædicatione Apostolus exponit. Ad hanc ergo maximam rerum mutationem Zebedæi filios eximios sibi ministros fore significat, cùm illos *Filios tonitrui* vocat. Aptè (inquit Venerabilis Beda) Filii tonitrui sunt cognominati, quorum unus è cœlestibus intonans vocem illam theologicam, quam nemo priùs edere noverat, emisit: *In principio erat Verbum*; & cætera. Quæ tantæ virtutis pondere gravida reliquit, ut si aliquandoplus intonare voluisset, nec ipse capere mundus posset. Sed & ambo sæpè seorsum & in montem à Domino duci, & aliquando sonum è nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.* *Aggæi 2. 7.* *Hebr. 12. 26.*

4. *Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.* Cùm Christus domum rediisset cum Apostolis, tantus ad ipsum factus est hominum concursus, ut nec ipse Christus, nec Apostoli cibum capere possent, obstante turbâ, quam docere, & ægros curare pergebat Christus, qui aliàs ait: *Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris... Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.* Cùm audissent cognati Jesu illum discipulos adlegere, turbas ad illum confluere, ipsum insolita docere mira operari, Pharisæos & Legis Doctores ipsi invidere & perniciem ejus meditari; exierunt ut eum domi tenerent, id sibi juris legibus aut consuetudine convenire arbitrati. Dicebant enim illum esse mentis impotem, sive id verè crederent, sive id simularent, metuentes ne quid illi aut sibi periculi à Pharisæis, Scribis, & Herodianis, aut ab iis qui Rem publicam gerebant, crearetur. Quod autem dicebant, *Quoniam in furorem versus est*, non est necesse ut ad Christi Matrem sanctissimam, aut ad omnes ejus cognatos referatur, de quibus vers. 31. scribit Evangelista: *Et veniunt mater ejus & fratres, & foris stantes miserunt ad eum, vocantes eum.* Satis enim fuerit aliquem ex cognatis Jesu dixisse ipsum in furorem versum esse, ut id omnibus tribuatur per syllepsim, figuram in sacris Litteris frequentem. Sic Discipulos ob effusum in Christi caput unguentum indignatos murmurasse S. Matthæus scribit, cùm solum Judam indignatum fuisse & murmurasse compertum sit ex S. Joanne. Sic Matthæus scribit Latrones, qui unà cum Christo crucifixi erant, blasphemasse, cùm ex S. Luca certum sit non blasphemasse nisi unum. Dissimulare non possum, Viros quosdam Eruditos ita vertendum existimare: *Dicebant enim, Eum à se exisse* ὑπ' ἰδίων, quod animi defectum seu deliquium cordis significat, tum ex inedia, tum ex circumstantis aëris tepore, quem facit nimius turbæ concursus, sequi solitum. Atque hanc interpretationem juvat Arabica Versio: *Et exierunt sui, egressique sunt ut tenerent ipsum*, (sive ut eum contingerent & curam ejus gererent) *dicentes, Eum in deliquium cordis incidisse.* Verumtamen aliæ Versiones Orientales cum Vulgata nostra conveniunt. Syriaca: *Dicebant enim eum extra mentem suam exiisse.* Persica: *Et amici ejus audientes egressi sunt ut eum prehenderent: eò quòd dixerunt: Hic quidem ex intellectu suo excessit.* Æthiopica: *Et audientes cognati ejus venerunt prehendere eum, quia dementem dicebant eum fuisse.* *Matt. 27. 8. & 54. Joan 4. 5. Lucæ 23. 39.* *Victor Antioch. in Marc.* *Grotius Annotat. ad Marc.*

4. *Et Scribæ qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant, quoniam Beelzebub habet.* Dæmonum Princeps in eo est, per eum operatur. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: *Quomodo potest satanas satanam ejicere?* Id nequaquam verisimilè, imò contradictorium est. *Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.* Concordiâ enim familiæ & imperia firmantur, discordiâ pereunt. *Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet.* Satanas hoc loco sumi videtur pro tota universitate malorum spirituum, quomodo Homo pro genere humano aut natura humana. Si dæmon insurrexerit in dæmonem, concidet regnum ejus, & penitùs dissolvetur. *Nemo potest vasa fortis*, variam supellectilem, possessiones, *ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.* Tunc demùm domum ejus prædabitur, cùm ipsum alligaverit.

6. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint.* Hominibus ex ignorantia, vel ex infirmitate peccantibus remitti poterunt peccata quæ commiserint & blasphemiæ quas protulerint. *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum*; in Deum, diabolo tribuens opera Dei, *non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.* Numquam remissionem consequetur, aut certè vix & difficillimè: sed delicti sui pœnas æternas dabit. *Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Hac comminatione usus est Christus, quia dicebant ipsum à spiritu immundo agi, & diabolo ejus opera ex invidia & odio tribuebant. Cæterùm ob id peccatum hoc veniâ indignum dicitur, quia ex se veniæ causam non affert: At verò blasphemiam in Filium, cum altera illa collatam, veniâ dignam affirmat. Nam etsi re ipsa Deus esset, vulgò tamen tenuis sortis, obscurique generis homo *Victor. Antioc. in Marc.* *Joan. 4. 34.*

„ habebatur. At gravius cenſetur peccatum quod com-
„ mittitur in Deum, quàm quod committitur in hominem.
„ Itaque miracula, quæ ſolius Spiritus ſancti, id eſt, ſo-
„ lius Dei opera ſunt, ſatanæ attribuere, nefarium ma-
„ nifeſtumque blaſphemiæ crimen eſt, & quidem ejuſ-
„ modi, ut nullum ex ſe veniæ locum reliquum faciat.
„ Hæc autem cùm de blaſphemiæ peccato Servator noſter
„ differit: neque convitium in Filium abſolutè remiſſibi-
„ le, neque blaſphemiam rurſus in Spiritum Sanctum
„ ſimplicitet irremiſſibilem definire vult: quaſi nullus
„ prorſus ejuſmodi blaſphemis hominibus (dummodo
A ad ſanam mentem redire in animum induxerint) pœni-
tentiæ locus relictus ſit: verùm comparatione quadam
inter hanc & illam contumeliam factâ, indicat eam quæ
cadit in Filium, tamquam quæ in hominem proximè fer-
ri videatur, multò minorem cenſeri illâ quæ temerario
nefarioque auſu effunditur in Spiritum ſanctum.

7. *Et veniunt mater ejus & fratres*, id eſt, cogna-
ti; *& foris ſtantes*, (quia non poterant eum adire præ turba, ut obſervat S. Lucas) *miſerunt ad eum, vocantes eum.* Continuatio eſt hiſtoriæ cœptæ Verſu ſecundo iſtius capitis. Vide quæ diximus ad cap. 12. S. Matthæi. Luc. 8. 19

Senſus Moralis

I. ET *erat ibi homo habens manum aridam.* Qui fidem habent, & bona opera non faciunt, qui puras manus non levant in oratione, qui manus ſuas non extendunt ad pauperem, illis manus arida eſt. *Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides ſalvare eum? Si autem frater & ſoror nudi ſunt & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: non dederitis autem eis quæ ſunt neceſſaria corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.* Manum habent aridam Magiſtratus, qui pauperes, pupillos, viduas quibus ſuccurrere tenentur ex officio, à magnatibus & potentibus opprimi patiuntur. Sola medicinali gratiâ Salvatoris manus arida ſanari poteſt, cùm hujuſmodi morbus ex animo oriatur. *Licet Sabbatis bene facere, an malè? animam ſalvam facere, an perdere?* Dominicis præſertim & Feſtis diebus exercenda miſericordiæ opera. Hæc ſacros & ſolemnes dies ſanctificandi ratio. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt: Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Sic Eccleſiæ naſcentis Chriſtiani Dominicam diem ſanctificabant. 1. ad Corinthios 16. 1. *De collectis autem, quæ fiunt in Sanctos, ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam Sabbati unuſquiſque veſtrûm apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non cùm venero, tunc collectæ fiant.* Hoc alterum ſacrificii genus. Unde idem Apoſtolus: Hebr. 13. 16. *Beneficentiæ autem & communionis nolite oblivi ſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Nam *Miſericordia verum ſacrificium eſt.* Et *ſacrificium eſt omne opus quod fit ut ſanctâ ſocietate inhæreamus Deo, relatum ad illum finem unde beati eſſe poſſimus*, ſcilicet ad ipſummet Deum per ejus amorem.

Iacobi. 2. 14. 15.

Iacobi 1. 27.

S. Auguſt. lib. 10. de Civit. Dei c. 5 6.

2. *Et circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt manus illi.* Ita ſe gerere debent Rectores animarum. Vitiis indignari debent, non hominibus, ſicut Chriſtus ſuperbiæ & invidiæ Phariſæorum indignatus. Hæc *Ira per zelum, non per vitium.* 2. Illorum cæcitati condolere debent, qui Dei verbo & gratiæ reſiſtunt, aut quod longè gravius, aliorum converſionem impediunt. 3. Animarum ſibi creditarum ſaluti procurandæ ſedulò incumbere debent, eoſque hortari, & Chriſti auctoritate illis præcipere ut manus extendant ad Deum, miſericordiam ejus & quotidianum gratiæ adjutorium ſibi in omni opere neceſſarium poſtulaturi. *Expandi manus meas ad te: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Ad inimicos, ipſos ut fratres in Chriſto amplexuri, & carbones ignis ſuper eorum capita ferventi charitate congeſturi, ut reconciliati eadem charitate ardeant. Ad pauperes denique, ut eorum miſeriam ſublevent. *Sananda manus arida jubetur* (inquit Venerab. Beda) *quia infructuoſæ debilitas animæ nullo meliùs ordine quàm eleëmoſynarum largitate curatur* Unde S. Joannes Baptiſta turbis ſciſcitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc ſolùm præcipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet eſcas, ſimiliter faciat,*

S. Gregor. 5. Moral. c. 33.

Pſal. 142. 6.

Beda in Commentar.

B Hinc Spiritus ſanctus per os Sapientis ait: *Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.* FRUSTRA *enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus expanderit.* 4. Miniſterium ſuum exercere, ac ſalutem animarum, Deique gloriam viis omnibus procurare debet Rector animarum & Prædicator, inſuperhabitis falſorum fratrum, aut ſæcularium hominum & impiorum motibus, invidiâ, calumniis. *Exeuntes autem Phariſæi ſtatim cum Herodianis conſilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent.* Murus ferreus ſit Paſtor, Doctor & Prædicator, nihil curans niſi ut miniſterium ſuum impleat, & Deo probetur. Quicquid in ipſum carnales homines molientur, arguat, obtecret, increpet in omni patientia & doctrina; dicens: *Si conſiſtant adversùm me caſtra, non timebit cor meum: ſi exſurgat adversùm me prælium, in hoc ego ſperabo.* 5. Chriſti Jeſu patientiam & bonitatem Rector animarum imitetur; omnibus affabilem ſe præbeat, nuſquam moroſum; omnes recipiat qui ejus doctrina, conſilio, ope indigent, etſi importuni ſint ac moleſti; etſi ſpe temporalis ſubſidii, potiùs quàm pœnitentiæ & pietatis animo, ac deſiderio Regni Dei & juſtitiæ ejus ipſum adire videantur. *Multos enim ſanabat, ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.* 6. Laudes & adulationes carnalium hominum rejicere debet ac ſpernere. *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifeſtarent illum.* 7. Ne credat omni ſpiritui, ſed diſcernat & probet Spiritus ſi ex Deo ſint.

Eccli. 4. 36.

Pſal. 26. 3.

D Hypocritæ enim humiliant ſe exteriùs, cùm intus ſuperbi ſint ſicut dæmones: orant, ac gemunt, *timore pœnæ, non amore juſtitiæ*; confitentur, non convertuntur. *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes: Tu es Filius Dei.*

3. *Et aſcendens in montem, vocavit ad ſe quos voluit ipſe, & venerunt ad eum, & fecit ut eſſent duodecim cum illo.* Mons in quo Apoſtolos elegit Dominus, altitudinem deſignat juſtititiæ qua inſtituendi erant, & quam prædicaturi hominibus. Nam quia miſſurus erat eos ad prædicandum Evangelium Regni cœleſtis, meritò per ſublimitatem loci in quo electi ſunt, admonere voluit eos non in infimis deſideriis animum diſſolvere, ſed ad ſuperna deſideranda & quærenda ſemper erigere

Beda in Marc.

E debere. Sic etiam Legem daturus priori populo ſuo in monte apparuit, de monte quæ agenda eſſent intonuit. Verùm quia necdum erat tempus ut diceretur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*: ſed tantùm dicebatur, *Honora patrem & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*: nequaquam populus loquenti in monte Domino appropinquare voluit, ſed ex inferiori loco quæ dicerentur audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda myſteria aſcendere noverat; ſoluſque Moyſes, quia Legem ſpiritaliter intelligebat, montis in quo loquebatur Deus verticem conſcendit.

Et aſcendens in montem, vocavit ad ſe quos voluit ipſe, &c. Chriſti Jeſu Apoſtolos vocantis exemplum imitentur, qui Epiſcopos Eccleſiis præficiunt, aut præficiendos

ficierdes eligunt vel reminant: & qui beneficia quælibet Animarum curam annexam habentia conferunt. Ascendant in montem, nullam personarum rationem habeant, non opes, non nobilitatem, non potentiam, non temporales necessitudines, amicitias, commendationes spectent, sed dotes dumtaxat regendæ Ecclesiæ necessarias: non carnem & sanguinem, sed Deum unum consulant. Deum orent ut ostendat quos elegit ipse, digniores Apostolici muneris successores, utiliores Ecclesiæ Ministros. Non iis Dignitates Ecclesiasticas, & Animarum curam commendent, qui se ingerunt, qui postulant, qui ambiunt. *Nec* enim *quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Quàm aliena à carne & sanguine esse debeat Episcoporum & inferiorum etiam Ecclesiæ Pastorum electio inde ostenditur, quòd non secundùm ordinem Aaron, sed secundùm ordinem Melchisedech, Novi Testamenti Sacerdotium à Christo institutum est. *Cùm hujus divini Sacerdotii Sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus sanctus præparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas Sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratiæ gignat Antistitem.*

Heb. 5. 1. 4. — S. Leo M. serm. 2.

Episcopi & Presbyteri ad Sacerdotium Christi vocantur, & unus fiunt cum ipso Sacerdos, ut Sacerdotio ejus in terra velut Ministri fungantur. *Ad Trinitatis instar*, inquit Symmachus Papa, *cujus una est atque individua potestas, unum est per diversos Antistites Sacerdotium.* Unum (inquam) Sacerdotium Christi veri & æterni Antistitis, cujus administratio nec commutationem potest habere, nec finem. *Et fecit ut essent cum illo.* 2. Vocantur ad verbi divini prædicationem, præcipuum Episcoporum munus, vel ut populos doceant Dei mysteria ac Legem, sub Episcoporum moderamine gregem pascentes verbo veritatis, & erogatione Sacramentum. *Et ut mitteret eos prædicare.* 3. Vocati sunt ut sint Animarum Medici, earumque plagis & infirmitatibus medeantur. *Et dedit illis potestatem curandi infirmitates.* Hinc S. Gregorius Nazianz. *Divinæ*, inquit, *Animarum medicinæ nos ministri & adjutores sumus, quicumque aliis præsidemus.* 4. Vocati sunt ut continuum adversùs dæmonem bellum gerant, & ad ejus imperium destruendum viribus omnibus enitantur. Quamvis enim in hoc bello cuncti Christiani milites sint, vocati ad militiam Dei vivi cùm in Sacramenti verba responderunt; Sacerdotes tamen sunt hujus belli duces, sub Christo summo Imperatore, qui in hoc apparuit ut dissolvat opera diaboli, & qui in membris suis quotidie pugnat & vincit. *Et ejiciendi dæmonia.*

Symmachus P. Epist. ad Æonium Arelat. Episc.

4. *Et imposuit Simoni nomen Petrus.* De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: *Ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* Tu es Petrus; *Id est, cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* S. Petri primatus jure divino institutus, & in Romanos Pontifices Petri Successores transfusus, vinculum ac centrum Sacerdotalis unitatis, typus unitatis fidei, unitatis capitis & corporis Ecclesiæ. Synagoga Ecclesiæ figura est; populus Judaicus, figura populi Christiani; duodecim Tribuum capita, duodecim Apostolorum; promissa temporalia, promissorum spiritualium. Quæ promissa ut impleantur, institutum novæ Legis Sacerdotium est, & duodecim Apostolis primò communicatum, ut duodecim Tribus intelligerent in Christo & ejus membris Regnum quod exspectabant implendum esse, & Ecclesiæ filios esse filios promissionis. *Non enim omnes qui ex Israël sunt, ii sunt Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahæ omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis æstimantur in semine..... Nos autem, fratres, secundùm Isaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc is qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum qui secundùm spiritum: ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ; quâ libertate Christus nos liberavit.*

Rom. 9. 7. 8. — Galat. 5. 28. 29. 30 31.

5. *Et veniunt ad domum.* Electos in monte Apostolos Christus ad domum reducit, quasi tacitè eos admonens ut post acceptum Apostolatûs gradum ad conscientiam suam redeant, & quò ampliorem docendorum curam susceperunt populorum, eò solertiùs ipsi habitacula mentium suarum considerando penetrent: & ne quid ibi fortè quod occulti inspectoris oculos offendat inveniatur, sedulâ examinatione perquirant; Sic etenim quisque proximum ritè regit, si à suo priùs corde studiosa exploratione quicquid inerat pravitatis expurget. *Sit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet proximis non impendat.* Non totum actioni dandum, sed aliquid considerationi sui ipsius. *A te incipiat tua consideratio*, scribit S. Bernardus ad Eugenium Papam; *non solùm autem, sed & in te finiatur. Quocumque evagetur, ad te eam revocaveris cum salutis fructu. Tu primus tibi, tu ultimus. Sume exemplum de summo omnium Patre, Verbum suum & emittente & retinente. Verbum tuum consideratio tua. Quæ si procedit, non recedat; sic progrediatur, ut non regrediatur; sic exeat, ut non deserat..... Et hæc tui consideratio in tria quædam dividitur, si consideres quid, quis, & qualis sis. Quid in natura, quis in persona, qualis in moribus.... Monstrosa res gradus summus, & animus infimus; sedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otiosa; sermo multus, & fructus nullus; vultus gravis, & actus levis, ingens auctoritas, & nutans stabilitas..... Volo glorieris testimonio conscientiæ tuæ, sed non minùs ut eodem ipso humilieris. Rara vox est,* Nihil mihi conscius sum. *Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Noveris te, ut scias quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat.... Vigilanter discerne, qualis ex te & qualis sis dono Dei, & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem nisi fideliter partiens, tua tibi, & quæ sunt Dei Deo sine fraude resignes. Ex te mala, bona à Domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sanè inter considerandum qualis sis, etiam qualis fueris, ad memoriam revocandum. Conferenda posteriora prioribus*, &c.

"Beda in "Comm. — S. Gregor. M. Pastoralis Curæ p. 2. c. 7. — S. Bern. lib. 2. de Consideratione. — 1. Cor. 4.

Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. Non solùm nobilibus, potentibus, & divitibus sæculi, sed hominibus vulgi & pauperibus impendere se debet Rector animarum, ac superimpendere pro animabus eorum. *Quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.* Hinc Jacobus Apostolus: *Nolite*, inquit, *in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido ha-*

1. Cor 1. 26. 27. — Jacobi 2.

S. Leo serm. 3.

bitu, & intendatis in eum qui indutus est veste præclara, dixeritis ei: Tu sede hic, bene: pauperi autem dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonnè judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum? Nonnè Deus elegit paupères in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni, quod repromisit Deus diligentibus se? Vos autem exhonorastis pauperem. Omnibus accomodare se debet Pastor & Rector animarum, omnibus facilem se præbere ac benignum, proprii etiam corporis curam negligere, si
1. Cor. 8. 19. necesse sit, ut proximorum saluti serviat. *Omnium me servum feci* (inquit Apostolus) *ut plures lucrifacerem.*

6. *Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim quoniam in furorem versus est.* Sic à suis tractatur *Christus Dei virtus & Dei sapientia.* Confundantur superbi, qui sapientes videri volunt, quia prudentiâ carnis, prudentiâ hujus sæculi fortè sunt insignes, cùm secundùm Deum insipientissimi sint. Gaudeant pii, quos pœnitentia, pietas, alienatio à pravis sæculi moribus, austeræ ac Deo penitùs devotæ vitæ professio, velut stultos & imprudentes à propinquis suis
1. Cor. 3. 18. 19. & amicis contemptui & ludibrio haberi facit. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum.* Sic Paulus à Festo Proconsule insanus vocatus est, cùm Christum crucifixum & à mortuis redivivum prædicaret. *Insanis, Paule, multæ te litteræ ad insaniam convertunt.*
Act. 26. 24. Qui patientissimè tulit, quòd stultus propter Christum haberetur, & ministerium suum obire pergens, pari modestia ac magnanimitate respondit: *Non insanio, optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor.*

7. *Et Scribæ, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Pastores, Christi Ministri, Doctores veritatis, calumnias non timeant. Famam non minùs sacrificent quàm vitam, si pro ejus gloria
Matt. 10. 25. & animarum salute necesse sit. *Si patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?* Ipsos non turbent calumniæ, contumeliæ, convitia; sed Deo
2. Cor. 6. serviant *per infamiam & bonam famam.* Atque ita animo sint affecti, ut cum Apostolo dicere possint: *Ma-*
1. Cor. 4. 12. *ledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus; tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Exultent, exemplo Christi, & pro ejus nomine calumniam & injurias passi, *Qui cùm maledicere-*
1. Petri 2. 23. & 4. 14. *tur, non maledicebat. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.*

8. *Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.* Filius Dei in mundum ingressus, diabolum alligavit, id est, ab electorum suorum seductione compescuit; domum ejus & vasa diripuit, homines scilicet, quos ex ejus servitute & tyrannide liberatos sibi subjecit, Ecclesiæque suæ adunavit. *Diabolum vult intelligi*
3. August. lib. 20. de Civit. Dei c. 7. *fortem, qui genus humanum potuit tenere captivum, vasa verò ejus quæ fuerat erepturus, fideles suos futuros, quos ille in diversis peccatis atque impietatibus possidebat.* Ut ergo alligaretur hic fortis, propterea vidit S. Joannes
Apocal. 20. 1. in Apocalypsi *Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam in manu sua. Et apprehendit* (inquit) *draconem illum, serpentem antiquum qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille: & misit eum in abyssum, & clausit, signavit super illum, ut non seducat amplius Gentes, donec consummentur mille anni:* Hoc est, ejus potestatem ab eis seducendis ac possidendis, qui fuerant liberandi, cohibuit atque frænavit. Mille anni pro annis omnibus hujus sæculi ponuntur. Et misit illum in abyssum, quo nomine significata est multitudo innumerabilis impiorum, quorum in malignitate adversùs Ecclesiam Dei multùm profunda sunt corda: non quia ibi diabolus ante non erat; sed ideo dicitur illuc missus, quia excluSus à credentibus plus cœpit impios possidere. *Plus namque possidetur à diabolo, qui non solùm alienatus est à Deo, verùm etiam gratis odit servientes Deo.* Et clausit super eum, id est, exire ac transgredi vetuit. Et signavit: quia occultum esse voluit qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippe in sæculo isto prorsus latet: quia & qui videtur stare, utrum sit casurus, & qui videtur jacere, utrum sit surrecturus, incertum est. Ab eis autem Gentibus seducendis hujus interdicti vinculo & claustro diabolus prohibetur atque cohibetur, quas pertinentes ad Christum seducebat antea vel tenebat. Has enim Deus elegit ante mundi constitutionem eruere de potestate
Ephes. 1. 4. Coloss. 1. 13. tenebrarum & transferre in Regnum Filii charitatis suæ. Nam seducere illum Gentes etiam nunc, & secum trahere in æternam pœnam, sed non prædestinatos in æternam vitam, quis fidelis ignorat? Nec moveat, quòd sæpè diabolus seducit etiam illos, qui jam regenerati in Christo vias ingrediuntur Dei. *Novit enim Dominus qui sunt ejus*: ex his in æternam damnationem neminem
2. Tim. 2. 19. S. August. c. 2. libri laudati. ille seducit. Igitur *Alligatio diaboli, est non permitti exercere totam tentationem, quam potest vel vi vel dolo ad seducendos homines, in partem suam cogendo violenter, fraudulenterve fallendo.*

9. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.* Magna Dei misericordia in homines qui ex ignorantia vel ex infirmitate peccant. Nullum est adeo grave peccatum, quòd verè pœnitentibus non remittatur. Remissionis pignora habemus promissionem Dei, & Sanguinem Christi. *Si impius egerit pœnitentiam ab*
Ezech. 18. *omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam; vitâ vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.... Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis: & facite vobis cor novum & spiritum novum. Et quare moriemini, domus Israël?* At justitiæ divinæ severitas in eos qui ex mera malitia peccant, metuenda est. *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam exspectatio judicii, & ignis æmulatio quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Verumtamen nec peccatum & blasphemia in Spiritum sanctum absolutè irremissibilis est. Nam & Pharisæos ipsos qui Christi opera dæmoni tribuerant, & Simonem Magum blasphemiæ in Spiritum sanctum reum, Petrus Apostolus ad pœnitentiam invitavit. Sola igitur impœnitentia finalis remitti non potest. Vide quæ diximus ad cap. 12. Sancti Matthæi.
Hebr. 10. 26.

10. *Et respondens ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?* Rectores animarum & Ecclesiastici viri consanguineos ignorare debent, cùm ipsos ab officio suo, & sacro ministerio avocant. Illorum amore sæcularibus negotiis immergere se non debent, avaritiæ ac turpi lucro studere, opes congerere, pauperum curam negligere, ex Ecclesiæ reditibus consanguineos ditare; indignis aut minùs dignis beneficia cum Pastorali cura conferre, prætermissis & posthabitis dignioribus; non audire dicentes: *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.*
Conc. Trident. Sess. 25. c. 1. de Reform.
Psal. 82. 13

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

1. ET *iterum cœpit docere ad mare*, postquam Capharnaumo exiisset, ubi totâ die in domo Petri docuerat, ut ex cap. 13. S. Matth. vers. 1. colligitur. *Et congregata est ad eum turba multa*, quæ secuta erat eum, & quæ ad littora maris mercaturæ gratiâ confluere solet. *Ita ut navim ascendens sederet in mari*, seu (quod idem est) mare ascendens, in navi sederet, ne à turba comprimeretur, utque ab omnibus audiretur. *Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua*, juxta suum docendi genus: *Audite: Ecce exiit seminans ad seminandum. Et quando exortus est sol, exæstuavit*, nimio ejus fervore exustum, & exaruit, quia non habebat radicem. *Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem*, è terra, firmâ radice nixum, & *crescentem*, ad plenam usque maturitatem, & *afferebat unum triginta, unum sexaginta, & aliud centum.* Et afferebat fructum, unum trigesimum; unum sexagesimum, & aliud centesimum. Numerandi ordinem commutat Matthæus, dicens: *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Evangelistæ scilicet historiæ veritatem, non ordinis seriem servare sæpè studerunt.

2. *Et cùm esset singularis*, solus, seorsim à turba, *interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim*, Apostoli, *Parabolam*; quis esset parabolæ sensus. *Et dicebat eis: Vobis datum est nosse Mysterium Regni Dei.* *Ephes. 2. 8* Vobis datum est à Deo. *Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Humana merita hic conticescant. *Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt.* Alienis à mea disciplina, extraneis, Regni Dei Mysteria Parabolis velata proponuntur: *Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.* Non verba ipsa Prophetarum, sed sensum comminationis S. Marcus expressit: futurum scilicet, ut qui oculis videntes, & auribus audientes, animo attendere & intelligere noluerunt, postea nec intelligere possint ea quæ ad ipsorum conversionem pertinebant. S. Marcus non eventum tantùm, sed & causam refert cur Christus infidelibus & reprobis auditoribus in parabolis loquatur, ut qui alieno sunt à veritate animo, ipsamque studiosè repellunt & impugnant, justo Dei judicio destituantur lumine & gratiâ ad illam intelligendam, cùm præsertim obscurè proponitur, necessariâ, atque ita fiat ut non convertantur, nec dimittantur eis peccata. Confer cum Matthæi 13. 15.

3. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonnè ut super candelabrum ponatur?* Numquid accenditur lucerna & infertur in domum, ut sub modio aut lecto, seu alio vase concavo ponatur, quo abscondatur lumen? Nonnè potiùs ut super candelabrum collocata, luceat omnibus qui in domo sunt, sive conclavi? Ne igitur existimetis meæ mentis esse ut parabolæ & mysteria iis obvelata sic occulta maneant & obscura hominibus, ut lucerna sub modio posita: illa certè Judæis non solùm proponerem, sed exponerem quemadmodum & vobis, nisi aliud ordo justitiæ divinæ exigeret, nempè ut qui salutaris doctrinæ luci claudunt oculos, eâ priventur. *Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut palam fiat.* Ideo hæc vobis explicui, quæ & vos tempore opportuno populis prædicetis & exponatis, viâ per mortem & resurrectionem meam propalatâ, quia nihil est occultum quod aliquando revelari non debeat: nec factum est adeò absconditum, quod non aliquando manifestum fiat.

4. *Et dicebat illis: Videte quid audiatis.* Etiam atque etiam considerate quid & quale sit quod auditis, ut pro rei magnitudine intendatis animum: *In quâ mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.* Popularis sententia, & à Christo non semel usurpata. Quantùm attentionis in audiendo verbo Dei, quantùm diligentiæ, fidelitatis & zeli in servando & prædicando adhibueritis, tantùm inde utilitatis & præmii referetis. Negligentes autem & infideles verbi auditores aut ministros pœna manet à justo judice infligenda. *Qui enim habet, dabitur illi; & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.* Vide quæ diximus ad cap. 25. S. Matthæi.

5. *Et dicebat: Sic est Regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille.* Sic agitur in Ecclesia mea colligenda & regenda, quemadmodum si homo in terram jacta semente transigat securus noctes & dies, nunc negotiis suis vacans, nunc quiescens, & interea nesciente patre-familiâs sive agricola semen germinet per se, naturâ suâ, ac vi propria. *Ultrò enim terra fructificat*, seu frugem affert, sensim tamen & per gradus, *primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum*, id est, perfectum in spica. *Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.* Cùm maturum fuerit granum, statim agricola mittit messores cum falce, qui segetem succidant & colligant. Hæc parabola non extat apud S. Matthæum. Regnum Dei, est Ecclesia. Sementis, prædicatio Evangelii. Ager, auditorum animi. Homo qui sementem fecit, verbi Dei Prædicator. Messis, mors, aut finis mundi. Messor, Deus. Falx, Dei decretum, quo hunc vel illum hominem demeti, id est mori statuit ac jubet. Parabolæ scopus est, ut doceat Christus, tantam esse vim & efficaciam verbi Dei, ut si in bonam terram, id est, in cor optimum inciderit, per se ipsum germinet, crescat, & fructum afferat: sed quemadmodum terra non ita sponte fructum profert, jacto in eam semine, ut necessaria non sit pluvia sementem irrigans, solis influxus fovens, Dei concursus & providentia causas secundas regens & adjuvans: ita verbum Dei in corde optimo, & ab ipso Deo parato seminatum, non ita per se fructum affert, quin necessarium sit continuum gratiæ divinæ auxilium, voluntatem à Deo paratam adjuvantis. *Non enim qui plantat* aut seminat, *est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Nihil autem urget ut ad Christum referamus hæc verba: *Et dormiat, & exurgat nocte, & die.* Non enim hæc necessaria pars est parabolæ, ut agricola dormiat & exurgat nocte & die, & semen germinet eo nesciente, & nihil ampliùs in agro operante, sed accessio est & ornatus, ad parabolæ finem significatione suâ nihil conferens. Quamquam & Christi absentia ab agro eatenus significari possit usque ad tempus Messis, quia modo adspectabili non adest, quamvis invisibiliter per protectionem suam, per gratiam, & continuam Spiritûs submini strationem sit nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. *1. Cor. 3. 7*

6. *Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?* Quâ similitudine ipsius incrementum declarabimus? *Sicut granum sinapis*, &c. Lege quæ diximus ad cap. 13. S. Matthæi.

7. *Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum: Transeamus contra.* Non eadem die quâ Christus præcedentia docuerat, sed quadam die. Confer cum Lucæ 8. 22. *Factum est autem in una dierum, & ipse ascendit in naviculam, & Discipuli ejus, & ait ad illos: Transeamus trans stagnum.*

Et facta est procella magna venti, & fluctus mitte-

bat in navim, ita ut impleretur navis. Et ipse Jesus *erat in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet quia perimus?* Non tibi cura est de extremo in quo versamur periculo? Psal. 134. 7. *Et exurgens comminatus est vento*, ut Dominus qui producit ventos de thesauris suis, & qui fecit ventis pondus; Job. 28. 25. *Et dixit Mari: Tace, obmutesce.* Sedare, tranquillum esto. *Et cessavit ventus, & facta est tranquillitas magna*, subitò, cùm alioqui diu soleat mare agitari postquam ventus cessavit. *Dixit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus ejus. Ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat ..... Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam ejus in auram, & siluerunt fluctus ejus. Et lætati sunt quia siluerunt, & deduxit eos in portum voluntatis eorum.* Psal. 106.

Sensus Moralis.

1. Ecce *exiit seminans ad seminandum*, &c. Episcopi, inferiores Pastores ac Prædicatores Evangelii missi sunt à Deo ut semen verbi ejus in agro ipsis commisso ac destinato seminent. In eo igitur agro Pastores 1. Cor. 9. 16. residere debent. 2. In eo seminare. *Si evangelizavero* (inquit Apostolus) *non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi est si non evangelizavero.* Act. 20. 20. Et, *Vos scitis, à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim .... Quomodo nihil subtraxerim utilium, quò minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè & per domos, testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.* 3. Bonum semen, quale ipsis à cœlesti Patre-familiâs traditum est, seminare debent, non adulteratum, non corruptum; sanam doctrinam tam fidei, quam morum. Tit. 2. *Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam ..... Verbum sanum, irreprehensibile:* ait Apostolus Titum informans. Et Timotheum suum instituens: 1 Tim. 1. 8. 13. *Collabora* (inquit) *Evangelio secundùm virtutem Dei ... Formam habe sanorum verborum quæ à me audisti in fide & in dilectione, & in Christo Jesu.* Non humanas opiniones, cogitationes & conceptus prædicet, sed Scripturam divinitus inspiratam. 2. Tim. 3. 16. 17. quæ *Utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* S. August. de Doctr. Christ. Quæ *non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, & ita informat mores hominum .... Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi,* 1. Tim. 6. 3. *& ei quæ secundùm pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum.* 4. Affectare non debent Concionatores, dispersionem seminis *secus viam*: id est, conciones habere nolle nisi in magnis urbibus, in nobilioribus exedris, coram auditoribus, & auditricibus nobilitatis primariæ, plausum, non fructum quærentes, & *quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi.* 5. Lapides auferre, spinas evellere debent ex agro, ut semen verbi Dei in eo radices agat, & fructum ferat, ne suæ in agro colendo negligentiæ dent pœnas in judicio Dei. 6. Operam dare debet Pastor & Rector Animarum, ut terra bona, ut Anima Christiana in qua verbum Dei seminatum est, fructum afferat spiritualem secundùm mensuram gratiæ sibi datæ, vel trigesimum, vel sexagesimum, vel centesimum; illam excitans & adjuvans ut proficiat in via Dei, & crescat in charitate. S. Gregor. M. p. 3. Pastor. c. 1. *Ars artium regimen Animarum.*

2. *Interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.* Cùm Scripturam sacram legimus, aut verbum Dei audimus, loquitur Deus ad cor nostrum. Ipse dat aures audiendi, cor scilicet docile & obediens. 1. Mach. 1. 4. Id ab ipso petendum. Rogandus est ut *adaperiat cor nostrum in lege sua & in præceptis suis*, sicut *Aperuit cor Lydiæ intendere his quæ à Paulo dicebantur*: sicut Discipulis duobus euntibus Emmauntem *Aperuit sensum ut intelligerent Scripturas.* Act. 16. 14. Luc. 24. 45. Ut det intellectum ut scrutemur legem ejus, & custodiamus illam toto corde. Nostro non fidamus sensui & ingenio, sed Spiritum Dei humiliter interrogemus. Obscura enim Scriptura est, quod provisum est divinitus *Ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio revocandum, cui facile investigata plerumque vilescunt.* S. August. lib. 2 de Doctrin. Christ. c. 6 & 7. Ut autem ad sacrarum Scripturarum intelligentiam perveniamus, opus est 1. *Dei timore converti ad cognoscendam ejus voluntatem, quid nobis appetendum fugiendumque præcipiat.* 2. *Mitescere pietate, neque contradicere divinæ Scripturæ sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, sive non intellectæ, quasi nos melius sapere, meliusque præcipere possimus; sed cogitare potius & credere id esse melius & verius quod ibi scriptum est, etiamsi lateat, quàm id quod per nosmetipsos sapere possumus.* Sic pervenitur ad scientiam, in qua se exercet omnis Scripturarum divinarum studiosus: *Nihil aliud in eis inventurus quàm diligendum esse Deum propter Deum, & proximum propter Deum. Necesse est ergo ut primò se quisque in Scripturis inveniat amore hujus sæculi, hoc est, temporalium rerum implicatum, longè sejunctum esse à tanto amore Dei, & tanto amore proximi, quantum Scriptura ipsa præscribit. Tum verò ille timor quo cogitat de judicio Dei, & illa pietas quâ non potest nisi credere & cedere auctoritati sanctorum librorum, cogit eum se ipsum lugere.* 4. Fortitudine opus est, ne animus vitiorum suorum & infirmitatis suæ conscius desperatione frangatur, sed esuriat & sitiat justitiam. *Hoc enim affectu ab omni mortifera jucunditate rerum transeuntium sese extrahit, & inde se avertens convertit ad dilectionem æternorum.* 5. Opus est consilio quo *purgat animam tumultuantem quodammodo atque obstrepentem sibi de appetitu inferiorum conceptis sordibus.* 6. Opus est purgatione interioris oculi cordis, *Quo videri Deus potest quantùm potest ab iis qui huic sæculo moriuntur quantùm possunt. Nam in tantum vident, in quantum moriuntur huic sæculo; in quantum autem huic vivunt, non vident. In hoc autem gradu ita purgat oculum cordis, ut veritati ne ipsum quidem præferat aut conferat proximum, ergo nec se ipsum, quia nec illum quem diligit sicut se ipsum. Erit ergo iste sanctus tam simplici corde atque mundato, ut neque hominibus placendi studio detorqueatur à vero, nec respectu divitandorum quorumlibet incommodorum suorum, quæ adversantur huic vitæ.* Sic ascendit ad *sapientiam*, qua pacatus tranquillusque perfruitur, quæ mysteria revelat parvulis.

3. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonnè ut super candelabrum ponatur? Non est enim aliquid absconditum quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.* Mendacium & peccatum, opera diaboli, tenebras amant; veritas & virtus, opera Christi, lucem. *Abscondat se serpens quantùm potest, totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitet, in cæca detrudatur, per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostræ columbæ etiam domus simplex, in editis semper & apertis ad lucem. Amat figura Spiritus sancti Orientem, Christi figuram. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi.* Tertull. Advers. Valentin. c. 3. Testimonium igitur veritati datâ oportunitate perhibendum, nec illa umquam in injustitia detinenda est. Sed & fides nostra per bona opera probanda & manifestanda est, per opera lucis, de quibus Christus Dominus aliàs ait: *Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.* Joan. 3. 20. 21.

4. *Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur*

vobis. Qui enim habet, dabitur illi, & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo. Attendite ad excellentiam verbi quod auditis, quia non est verbum hominum, sed Dei. Videte quid à vobis postulet Deus exteriùs loquens per os Concionatoris, interiùs loquens ad cor per vocem inspirationum & gratiarum suarum: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Præmium respondebit fidelitati. Diligamus eum sine modo, serviamus ei sine mensura, qui se totum in præmium sine mensura nobis dabit. Serviamus ei sine exceptione & restrictione temporis, qui merces nostra futurus est non solùm magna nimis, sed æterna. Prout homines verbum Dei, & saluti maximè necessaria documenta ac monita grato ac fideli animo accipiunt; prout divinis inspirationibus fideliter respondent, ita in eos magis magisque divina bonitas divitias gratiæ suæ effundit. Audientibus, inquam, quomodo audire oportet, beneficia ulteriora & dona potiora largitur. *Non enim qui beneficiorum terrestrium mos est, in capessendo munere cœlesti mensura ulla vel modus est, profluens largiter Spiritus nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantùm sitiat pectus & pateat; quantùm illuc fidei capacis afferimus, tantùm gratiæ inundantis haurimus.*

Psal. 94. Hebr. 4. 7.

S. Cypr. Epist. 1. ad Donatum.

5. *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille*, &c. Christus Jesus verbi sui sementem ipse jecit, ex qua orta est ejus Ecclesia, quam & ipse formavit prædicatione Apostolorum, & sanguine Martyrum. *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Dormire interim videtur Christus, dum formari pergit Ecclesia sensim sine sensu, die ac nocte, tempore prosperitatis & adversitatis; quo ad ipsum fides clamat: *Exurge, quare obdormis Domine? exurge & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, obliviscéris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ? Exurge Domine, adjuva nos, & redime nos propter nomen tuum.* Vigilat tamen, *Ecce* enim *non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel*: & per occultas gratiæ suæ subministrationes & operationes Ecclesiam suam & fideles animas ad perfectionem perducit. *Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est, tu verò perfeciti eam.* Ipsa gratia, pluvia voluntaria, quia nullis præcedentibus operum meritis gratis datur. Hanc pluviam segregavit Deus hæreditati suæ. *Et infirmata est.* Agnovit enim non esse se aliquid per se ipsam; non viribus suis, sed gratiæ Dei tribuendum esse quod est. Agnovit quod dictum est, *In infirmitatibus meis gloriabor.* Agnovit quod dictum est, *Noli altum sapere, sed time.* Agnovit quod dictum est, *Humilibus autem dat gratiam.* Tu verò perfeciti eam, quia *Virtus in infirmitate perficitur.* Etenim *benedictionem dabit Legislator; ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Benedictionem dabit, qui Legem dedit: Legem quâ terreat de humanis viribus præsumentem; benedictionem quâ liberet in Deum sperantem. Tu ergo perfeciti Deus hæreditatem tuam; quia infirmata est in se, ut perficeretur abs te. Ibunt de virtute in virtutem, de virtutibus actionis, ad virtutem æternæ contemplationis. Virtutes actionis, prudentia, temperantia, justitia, fortitudo. Istæ virtutes nunc per Dei gratiam dantur nobis, & augentur in nobis: sed in æterna illa felicitate necessaria non erit ista prudentia, ubi nulla mala occursura sunt quæ vitemus. Non ista justitia, ubi nulla erit cujusquam indigentia cui subvenire debeamus. Non ista temperantia, ubi nulla erit libido refrænanda. Non ista fortitudo, ubi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus hujus actionis, ibimus in virtutem illius contemplationis quâ Deum videamus sicuti est. Augentur illæ, crescitque charitas illarum forma, donec occurramus in virum perfectum, in ætatem plenitudinis Christi. Sic *Totum Christi corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.* Sic Domino dante benignitatem, terra cordis nostri dat fructum suum, primùm herbam proferens, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Cùm autem dignus Deo fructus ad perfectam maturitatem pervenerit, Christus ipse qui sementem fecit, messem faciet in judicio universali, & triticum in horreum suum, electos in Regnum congregabit. Caveamus ne messis veniat ante segetis maturitatem, mors ante cordis conversionem, judicium ante bona opera. Iis qui simplicem herbam, aut spicam imperfectam protulerint, quàm terribilis erit illa vox? *Adest messis.*

Iacobi 1. 18.

Psal. 43.

Psal. 120. 4.

Psal. 66.

S. August. Enarr. in Psal. 67.

2. Cor. 12. 9.

Rom. 11. 20.

Iacobi 4. 6

2. Cor. 12. 9.

Psal. 83.

S. August. Enarr. in Psal. 83.

Sic est Regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, &c. Semen homo jactat in terra, cùm cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit; quia in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit ac die; quia inter adversa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad perfectum ducitur. Et ultro terra fructificat: quia præveniente se gratiâ, mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam deinde plenum frumentum producit in spica. *Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba pervenit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum autem frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. At cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cùm unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm verò operari rectè incipimus, herba sumus. Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cùmque in ejusdem boni operis perfectionem solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemptorem, sed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in spicam surrexerat, quando eum quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo, in Galilæa viventem videbat. Sed tunc plenum granum in spicam pervenerat, quando veniente desuper Spiritu, & suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium cæsus despiceret, & Redemptorem suum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat.*

"S. Gregor. "M. Hom. 15. in "Ezech. "
"Bedà in Comm. "S. Marci

5. *Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.* Ecclesia procellis hæresum exteriùs agitatur, corruptelâ morum velut fluctibus subeuntibus, & navim ipsam implentibus periclitatur. Christus in puppi, ut navis rector, obdormire videtur cùm nos tentari sinit; cùm fidei splendorem obtenebrescere; spei celsitudinem contabescere; charitatis flammam refrigescere. Dormit enim timidis, vigilat perfectis. Dormit, sed cor ejus vigilat. Ad ferendam opem Discipulis suis paratus est, Tantùm vult excitari clamore cordis, fervore charitatis & orationis. Factâ verò tranquillitate per Dei gratiam, nobis ipsis infirmitatem fidei nostræ exprobremus. *Quid timidi estis? Necdum habetis fidem?* Intueamur cum timore periculum ex quo sumus à Christo liberati. *Et timuerunt timore magno.* Illius erga nos misericordiam laudemus, potentiam & bonitatem adoremus, gratias agamus Liberatori nostro, enarremus mirabilia ejus. *Et dicebant ad alterutrum: Quis est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?*

Coloss. 2. 19.

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

1. ET *venerunt trans fretum maris*, in ulteriorem ripam, secundùm Textum Græcum, *in regionem Gerasenorum. Et exeunti ei*, JESU, *de navi, occurrit de monumentis homo in spiritu immundo*; à spiritu immundo vexatus. Duos dæmoniacos fuisse S. Matthæus narrat: unius tantùm, qui ferocior erat, & fortè notior in ea regione, meminit S. Marcus. Addit, illum cujus liberationem commemorat, ita furiosum fuisse, ut *neque catenis jam quisquam posset eum ligare: quoniam sæpè compedibus & catenis vinctus dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus. Videns autem Jesum à longè, cucurrit & adoravit eum.*

Et clamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi, Jesu, Fili Dei altissimi? Adjuro te per Deum, obtestor *ne me torqueas*, ex ista regione quæ jure mea est, utpotè ethnica, me expellendo, aut in tartarum detrudendo.

Et interrogabat eum, Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Legio apud Romanos 6000. Milites continebat. Hîc numerus certus pro incerto usurpatur: numerosum cœtum indicat immundorum spirituum.

2. *Cùmque ascenderet navim* JESUS, *cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo*; ut sibi liceret illum sequi, illique perpetuo adhærere ut discipulus. Cum Christo esse voluit, sive grati animi sensu, ut liberatori suo serviret, sive timens ne absente Christo in dæmonum tyrannidem recideret. *Et non admisit eum* JESUS, *sed dit illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.* Noluit ipsum Dominus in numerum Discipulorum suorum cooptare & in suum comitatum admittere, tum ut ostenderet se etiam corpore absentem præsidio esse in se confidentibus, & præsentem virtute: tum ne testem miraculi jactabundus circumduxisse videretur: tum denique quia majore cum Dei gloria apud suos maneret, prædicatione miraculi Decapolitas ad fidem præparaturus. *Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus, & omnes mirabantur.* Vide quæ diximus ad cap. octavum S. Matthæi.

3. *Et cùm transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum*; cùm rediisset unde venerat, in Galilæam scilicet, urbemque Capharnaum: *convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.* Cùm ad littus maris esset, turba multa ad eum confluxit. *Et venit quidam de Archisynagogis*, Synagogæ Principibus, *nomine Jayrus, & videns eum procidit ad pedes ejus, & deprecabatur eum multùm, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manum tuam super eam, ut salva sit, & vivat.* Lege quæ diximus ad caput nonum Sancti Matthæi.

4. *Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpessa à compluribus Medicis, & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat, cùm audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salvà ero.* Mulier quæ ab annis duodecim obnoxia erat profluvio sanguinis. Morbi qualitas, diuturnitas, & curationis per naturæ vires & Medicorum artem impossibilitas describitur. Exhaustæ vires corporis gravitate & diuturnitate morbi: facultates exhaustæ impensis. Tantùm abest ut relevata esset medicamentis, ut contrà deteriùs se haberet. Omni igitur humana spe destituta, ad cœlestem Medicum accessit, sanari se posse credens & confidens si vel fimbriam vestimenti ejus tetigisset, quamvis nec ipsi manum imponeret Jesus; ut cæteris ferè infirmis, nec eam videret. *Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.* Sistente sanguinis fluxu, & restitutis subitò viribus, sanatam se esse sensit.

5. *Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, ajebat: Quis tetigit vestimenta mea?* Virtutem quæ exierat de illo, populari loquendi genere vocat effectum virtutis, id est, Mulieris sanationem, quam omnipotentiâ sua & misericordi voluntate liberrimè fuerat operatus. *Non alium putemus illum de Christo virtutis exitum, nisi divinæ curationis effectum. Tunc enim ad mulierem virtus Salvatoris exivit, quando in se virtutem divinæ curationis agnovit.* Denique *Gratia processit ut illa sanaretur, non ut ille minueretur* (inquit Sanctus Augustinus.) S. Fulg. lib. 2. ad Trasamundum. S. August. serm. 245 aliàs de Tempore 155.

6. *Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat*, non quasi ignorans eam cui tantam fidem donaverat, quam ad se traxerat, quam sanitate donaverat; sed humano se habebat more, ut mulier interrogatione & circumspectione perculsa se ipsam proderet, ac miraculum palam fateretur, quò fieret celebrius, & omnibus innotesceret. *Mulier verò timens & tremens*, quòd præter opinionem detecta esset, quòd beneficium quasi suffurari voluisset, quòd immundum munda tetigisset: *sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit*, tibi salutem impetravit, tam corporis, quàm animæ. *Vade in pace, & sana esto à plaga tua.* Fruere sanitate quam tibi reddidi.

7. *Adhuc eo loquente, veniunt ab Archisynagogo*, domestici Jayri Principis Synagogæ, qui jam ad Jesum accesserat, ex ejus ædibus veniunt, dicentes: *Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?* Noli Magistro molestus esse: nullum jam remedium sperandum est. *Jesus autem audito verbo quod dicebatur, ait Archisynagogo: Noli timere, tantummodo crede*, me tibi subvenire posse, quod mox experieris. *Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.* Tres selectos testes mox edendi miraculi assumpsit, quot ejus veritati probandæ sufficiebant: plures noluit, ideòque ejecit omnes ex loco ubi puella defuncta jacebat, præter patrem & matrem illius, ut ostentationis fugiendæ præberet exemplum. Vide quæ diximus ad Cap. nonum S. Matthæi.

Sensus Moralis.

1. OCCURRIT *ei de monumentis homo in spiritu immundo, &c.* Luxuria & impudicitia dæmonium est, à quo totum cor hominis possidetur. Impudicus habitat in monumentis, vivum ipse sepulchrum est, putredine vermibusque scatens, fœtorem intolerandum circumquaque exhalans, scandalum creans omnibus qui crimen ejus norunt, factus multis *odor mortis in mortem:* 2. Cor. 2. 16. Cor ejus conglutinatum est cordi meretricis, quæ sepulchrum est dealbatum. *Fovea profunda est meretrix* ..... Prov. 23. 27. *An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?* Cum mortuis amat commorari, cum peccatoribus sui similibus. *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori,* 1. Cor. 6. 16. Psal. 87. 6

in tenebrosis, & in umbra mortis. Impudicus catenas dirumpit, compedes comminuit, & nemo eum domare potest. Salutares sapientiæ compedes & vincula dissolvit, de quibus scriptum est: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: subjice humerum tuum & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ: decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.* Removeri ab illo possunt occasiones peccati, manibus pedibusque ligari potest exteriùs, sed à nemine homine domari potest. *Et nemo poterat eum domare.* Quamquam durissimis vinculis intus constrictus sit, cupiditatis nimirum ac libidinis suæ. Noctu diuque inquies ac furiosus, operum fœditate quasi in monumentis jacet, superbiæ fastu errat in montibus, verba præcipitationis, scurrilitatis, impietatis effundens, clamat, gravitate criminis ultionem divinam provocante. Clamat eo clamore de quo scriptum est: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* In se ipsum sævit, seque ipsum concidit lapidei cordis duritiâ. Non unus dæmon, sed multi possident impudicum. Multa vitia luxuriam comitantur. Magdalena septem dæmonia habuit, quia vitiis universis plena fuit; numero enim septenario universitas designatur. Idololatria, blasphemiæ, homicidia, fraudes, proditiones, furta, comessationes & ebrietates, superbia, invidia, contentiones, inimicitiæ, omnium Dei & Ecclesiæ mandatorum, totius juris divini humanique violatio & contemptus. Vitiorum genus omne perpetrare paratus est impudicus, suam ut expleat libidinem. *Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.* Nemo liberare potest impudicum, præter Dominum Jesum. Necesse est ut illum salutari gratiæ suæ lumine præveniat, illique longè à se remoto videndum se præbeat, illum ad se trahat, illusque gressus dirigat ac misericordiâ suâ currere faciat ad Medicum, & Salvatorem suum adorandum. *Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum.* Ab impudicitiæ dæmonio liberatus, sedet ad pedes Jesu: fixa mentis intentione Salvatoris sui vestigia, quæ sequatur, intueri amat. Sessio designat sancti propositi constantiam. Vestes resumit, id est, virtutum studia, quæ vesanus perdiderat, jam sana mente recipit. Unde filius luxuriosus & prodigus rediens ad patrem stolâ primâ induitur, annulo ornatur, mentis sanitatem & tranquillitatem sibi restitutam ipso habitu ostendit. *Et veniunt ad Jesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.* Verumtamen sibi ipsi diligenter attendere debet homo à spiritu immundo liberatus. Vitet occasiones omnes, cum cupiditate ne paciscatur, amorem impudicum in familiaritatem honestam, in amicitiam insontem mutatum iri ne confidat. Diabolus ex anima expulsus pristinam possessionem recuperare speret, si vel in regione sensuum toleretur. *Et deprecabatur eum multùm ne se expelleret extra regionem.* Refert Tertullianus exemplum mulieris quæ Theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit. Itaque in Exorcismo cùm oneraretur immundus spiritus, quòd ausus esset fidelem aggredi; *Et justissimè*, inquit, *feci, in meo eam inveni. Quot utique & alia documenta cesserunt de his qui cum diabolo apud spectacula communicando, à Domino exciderunt? Nemo enim potest duobus Dominis servire. Quid luci cum tenebris? Quid vitæ & morti?* Tandem qui verè conversus est; qui verè pœnitens, Christum sequi debet, ei se penitus addicere, cantare misericordias Domini, enarrare mirabilia ejus apud suos, ut sicut *odor mortis fuit in mortem* per scandala vitæ veteris; ita sit *odor vitæ in vitam*, per sancta exempla & bona opera vitæ novæ. *Cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo, Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus.*

Eccli. 6. 25. & 30

Genes. 18 20.

S. Gregor.

Tertul. lib de Spectaculis c. 26

2. *Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim*, &c. *cùm audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.* Circumstantiæ morbi & curationis Hemorrhoissæ à Christo Domino, typi sunt morborum animæ; & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem. Quò morbus diuturnior est, & majores radices egit, eò periculosior est, eò difficilior curatio. Quàm miserandus status hominis ex habitu inveterato, ex diuturna consuetudine peccantis! Inutilia illi fuêre omnia spiritualis Medicinæ remedia. Ad Pœnitentiæ Sacramentum, ad sacram Communionem à tot annis accessit, toties Dei verbum audivit, nec tamen sanatus est à morbis vitiorum. Complures Medicos habuit, multos conscientiæ Moderatores, qui fortè ignorantiâ suâ vel imprudentiâ, pravis consiliis, adulatione, nimiâ facilitate & indulgentiâ, præcipitatis Absolutionibus, morbos spirituales auxerunt, gravioresque fecerunt. *Et fuerat multa perpessa à compluribus Medicis.* De his S. Cyprianus: *Imperitus est Medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum virus inclusum dum servat, exaggerat. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Operiuntur morientium vulnera: & plaga letalis altis & profundis visceribus infixa dissimulato dolore contegitur.* Ita dum indulgetur faciliùs peccatoribus inveteratis, qui *pro salutiferis dilationum remediis exitiosa deposcunt properatæ communionis venena*, eorum morbi ingravescunt, quia *Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi.* Conscientiarum Moderatores eleëmosynas interdum imperant, nihil peccatoribus profuturas, quorum non est sincera conversio qui peccati occasiones proximas non relinquunt, qui malè parta non restituunt. Hi eleëmosynas erogare videntur, ut obtineant delinquendi commeatum, utque Judicem supremum, si possibile esset, corrumpant. *Eleëmosynæ illis prosunt* (inquit S. Augustinus) *qui vitam mutaverunt. Das enim Christo egenti, ut peccata tua redimas præterita. Nam si ideo das ut liceat tibi semper impunè peccare; non Christum pascis, sed Judicem corrumpere conaris.* Omnes facultates suas pauperibus erogarent, qui peccatis animo sincero non renunciant, & ad Deum amore pœnitente non convertuntur, & tamen nihil ipsis ad salutem proficeret. *Et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat.* Anima tamen suis exhausta viribus & opibus spiritualibus omnino destituta, sanabitur gratiâ medicinali Christi Salvatoris sui, si in nemine homine spem habens, neque adeo confidentes in se ipsa, extremæ suæ conscia miseriæ, ad eum viva cum fide & profunda humilitate accedat, suamque justificationem & salutem à Deo solo per Jesum Christum speret, qui factus est nobis justitia & sanctificatio & redemptio: Eique supplex dicat: *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.* IMPLEAT *me Spiritus tuus, quia defecit spiritus meus. ... Ipsa est causa ut citò exaudias, quia defecit spiritus meus. In quo enim vivit spiritus ejus, superbus est, spiritu suo extollitur contra Deum. Fiat in illo quod bene alibi scriptum est*; Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum convertentur: *ut confitentes dicant: Memento quia pulvis sumus.* Necesse est ut charitas sistat fluxum cupiditatis, continuam cordis in creaturas effusionem, ut animus intra se ipsum collectus vires pristinas recuperet, ac sibi testimonium perhibente conscientiâ, sentiat se verè mutatum & ad Deum conversum. *Et sensit quia sanata esset à pliga.*

S. Cypr. Tract. de Lapsis.

S. Cypr.

S. Ambros.

S. August. Serm. 39. aliàs 13. ex Hom. 50. c. 4.

Psal. 143. 12.

S. August. Enarr. in hunc Psal.

Psal. 103 29.

Psal. 102. 14.

3. *Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conversus ad turbam aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? Et dicebant ei Discipuli sui; Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me te-*

S. Augustin. serm. 62. aliàs 6. de Verbis Domini.

tigit? Quasi diceret Dominus: *Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc est corpus ejus, id est, Ecclesia ejus. Tangit eam fides paucorum, premit turba multorum. Caro eam premit, fides tangit.... Estote ergo corpus Christi, non pressura corporis Christi. Habetis vestimenti fimbriam quam tangatis, ut à profluvio sanguinis, id est, carnalium voluptatum fluxu sanemini. Vestem putate Apostolos, sub textura unitatis adhærentes lateribus Christi. In his Apostolus erat tamquam fimbria, minimus & novissimus Paulus. Tange, si fluxum sanguinis pateris: exiet virtus de illo cujus vestis est, & sanabit te.... Non premant Christiani, si premunt Pagani. Corpus Christi premebatur & non tangebatur. Tolerabat ille prementes, quærebat tangentes.*

4. *Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella, tibi dico, Surge. Et confestim surrexit puella, & ambulabat..... Et dixit dari illi manducare.* Puellæ istius suscitatio typus est quotidiani miraculi quod Deus in peccatorum animabus operatur. Manum illis porrigit, auxilio & virtute omnipotenti gratiæ suæ illas præveniens. Vitam illis restituit verbo suo & imperio. *Amen amen dico vobis* (inquiebat aliàs) *quia venit hora, & nunc est, quando mortui qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent.* Ut autem spiritualis hujus resurrectionis veritas omnibus appareat, necesse est primò ut surgant, ut cor in terra priùs jacens ad cœlum sanctis desideriis & affectibus erigant. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Secundò, necesse est ut per charitatem ad Deum tendant, & ambulent in via mandatorum ejus. *Estote imitatores Dei, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis.* Tertiò necesse est ut panem cœlestem manducent, ut sacram Eucharistiam frequentent ad vitam animæ sustentandam & conservandam. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* In hujus rei typum Angelus Eliam sub umbra juniperi dormientem tangens & excitans, *dixit illi: Surge, comede: grandis enim tibi restat via. Qui cùm surrexisset, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus usque ad Montem Dei Horeb.* Vitæ cibus mortuis dari non debet, peccatoribus non est porrigendus, nisi per Dei gratiam suscitatis, & qui conversionem suam ac resurrectionem ambulando in via mandatorum Dei comprobaverint.

Coloss. 3. 1.

Ephes. 5. 1

Ioan. 6. 54.

3. Reg. 19.

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1. ET *egressus inde, abiit in patriam suam; & sequebantur eum Discipuli sui.* Egressus è domo Jairi Synagogæ Principis, quæ erat Capharnaumi, abiit Nazareth, ubi fuerat educatus. *Et facto Sabbato, cœpit in Synagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina ejus.* Doctrinam ejus admirabantur, quòd nullo humano magisterio institutus Prophetarum verba summâ perspicuitate exponeret, ipsisque Legis Doctoribus sacrâ eruditione longè antecelleret. Sapientiam illi divinitus datam non dubitabant, uti & vim patrandi miracula, quibus doctrinam suam confirmabat. *Unde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Vide quæ diximus ad Caput 13. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 4.

2. *Et vocavit duodecim* Apostolos, & cœpit eos mittere binos, tum ad plenam testimonii fidem, tum ut collatâ operâ se mutuo juvarent. *Et dabat illis potestatem spirituum immundorum*; id est, expellendi spiritus immundos. *Et præcepit eis ne quid tollerent in via*, &c. Ne quid ad iter secum ferrent, præter ea quæ usûs erant quotidiani, ne temporalium sollicitudo illos à susceptæ legationis functionibus & verbi ministerio avocaret. Lege quæ diximus ad Cap. 10. S. Matthæi.

Post hæc verba Versus 11. *Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis*: Græcus Textus habet, in nonnullis Codicibus, *Amen dico vobis, &c.* ut Matthæi 10. 15. eamque sententiam ibi legerunt & interpretati sunt Euthymius & Theophylactus; sed hîc intrusa videtur ex Matthæo, cùm in Vulgata desit, tametsi habeatur in Syriaca, Persica, Æthiopica, & Arabica Versionibus. *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent.* Hæc summa prædicationis Joannis Baptistæ, Christi, & Apostolorum. *Et dæmonia multa ejiciebant*, Christi Jesu virtute & auctoritate, *Et ungebant oleo multos ægros, & sanabant*, non virtute oleo insitâ, sed miraculorum dono sibi à Christo dato, cujus se ministros esse hoc symbolo indicabant, ejusque nomine agere, qui *Unctus esset oleo lætitiæ præ consortibus suis.* Quamquam hoc loco & Apostolico illo ungendi ritu, Unctionis Extremæ Sacramentum *insinuatum* & significatum fuerit, quod à Christo Domino institutum, & à Jacobo Apostolo promulgatum est.

Psal. 44. 8
Isai 61. 1.
Lucæ 4. 18.
Hebr. 1. 9.
Concil. Trid. Sess. 14.
Iacobi 5. 14.

3. *Et audivit Rex Herodes.* Fama Jesu ad illum pervenit, & de operum ejus admirabilitate aliquos in Aula sua loquentes audivit. *Et dicebat, Quia Joannes Baptista surrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo. Alii verò dicebant: Quia Propheta est, quasi unus ex Prophetis.* Euthymius in quodam Exemplari se legisse notat cum articulo, ὁ προφήτης, *Ille Propheta*, de quo scilicet Moyses Deuteronomii 28. vaticinatus fuerat, scilicet Christus, aut tamquam unus Prophetarum. *Ipse enim Herodes misit ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam, &c.* Vide quæ diximus ad Caput 14. S. Matthæi. *A primordio justitia vim patitur* (inquit Tertullianus) *statim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio sortita est..... Ipse clausula Legis & Prophetarum, nec Prophetes sed Angelus dictus, contumeliosa cæde truncatur in puellæ psalticæ lucra*, id est, in præmium saltatricis.

Euthymius in Evangel.

Tertull. Scorpiaci c. 8.

4. *Et exiens vidit turbam multam Jesus..... Et respondens, ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Seriò loquitur Jesus. Nec ullus ex Apostolis, qui tot Miracula facientem viderant, & ejus auctoritate tanta recèns ediderant, dubitavit, quin miraculum esset editurus ad tot hominum millia satiandum; at cùm esset *obcæcatum cor eorum*, Domini verba non intellexerunt, sed humano more accipientes, quasi rem impossibilem juberet, dixerunt ei, quasi per ironiam: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Id est, non tanta nobis suppetit summa pecuniæ, ut panes tantæ multitudini reficiendæ necessarios comparare possimus. Impendemus tamen, si jubes, quantùm apud nos est pecuniæ; sed quid summa tam modica ad annonam tam ingenti hominum numero coëmendam? *Et dicit eis; Quot panes habetis? Ite & videte. Et cùm cognovissent, dicunt: Quinque, & duos pisces.* Humano more interrogat, quem nihil latebat, ut miraculi mox patrandi magnitudinem consideratiùs attenderent. *Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes secundùm contubernia*, id est, per turmas, & quasi per distinctos convivarum ordines, *super viride fœnum. Et discubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.*

Vers. 52.

Ducenti Denarii monetæ Gallicæ circiter 77. Libellæ.

Et

Et discubuerunt in sodalitia singula numero centum aut quinquaginta, tum ut omnia ordinatè & sine tumultu fierent: tum ut ex hujusmodi distributione manducantium numerus citò percipi posset ab Apostolis: & ut ipsi etiam manducantes meliùs adverterent miraculi magnitudinem & veritatem. Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 9. & Joannis 6.

5. *Et cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra: & videns eos* (Discipulos) *laborantes in remigando* (*Erat enim ventus contrarius eis*) *& circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, & volebat præterire eos.* Ita se gerebat ac si præterire voluisset, quæ signi, non beneplaciti voluntas erat (ut cum Theologis loquar.) Hinc S. Bernardus: *Quasi volens præterire eos, nec tunc quidem istud volebat, sed magis probare fidem, & elicere precem.* Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi. *S. Bern. serm. 74. in Cantic.*

Sensus Moralis.

I. Non *est Propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit.* Patriæ suæ, familiæ, cognationi Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei, carnalis affectûs vinculis nimis adstringi periculosum est; id sacri Ministerii fructum evacuat. Nam si nobiles habent cognatos, invident illi eis, & propterea contemnunt. Sin autem ignobiles, iterum propter ignobilitatem contemptui habentur. Quantum malum invidia, quæ bona semper obscurat, nec illa ab invidis videri sinit! Ita interioris hominis oculos excæcat. Quàm pestilens malum, judicare secundùm carnem, & secundùm externa! Hoc judicio factum est ut Nazareni divinitatem Jesu agnoscere non possent; quam tamen ejus miracula & doctrina apertissimè declarabant. Humilitate generis illius offenduntur, qui cùm ex Deo Patre natus sit ante sæcula, & cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus, homo factus est ut homines Deos faceret; pauper & egenus, ut divitiis gratiæ suæ illos cumularet. Nazarenos infideles imitantur, qui conciones, & concionatores audiunt, sed verbum Dei non recipiunt, non amant, non conservant, ad praxim non redigunt; quia concionatorum censores esse malunt quàm discipuli; & eorum vitia & defectus observant & scrutantur, ex iisque offensionis & excusationis occasiones sumunt, ne convertantur. Hinc evenit ut justo Dei judicio Dei gratiis priventur, nec interiùs curentur, propter illorum incrudelitatem. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Sic agit Deus cum his qui rebelles sunt lumini. Aufertur illis regnum Dei, & datur genti facienti fructum ejus. Non potuit Christus apud Nazarenos suos facere signa, non quòd ille infirmus esset, sed quòd illi increduli. *In virtutum* enim *operationibus opus est ejus qui facit virtute, & eorum qui suscipiunt fide. Quia autem illic defuit alterum, nempè sanandorum fides, non potuit illic signum facere Jesus. Ita enim intelligere debemus: Non potuit, id est, non capaces erant.* Majora sunt miracula quæ Christus per gratiam suam operatur in conversione & sanctificatione animarum, quàm exteriora illa quæ operabatur in curatione corporum. Sed quia *Qui creavit te sine te, non te justificat sine te*, & pauci fidem habent per dilectionem operantem, quâ *Credant ut oportet*, & *Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant*; ideo pauci admodum convertuntur, ob defectum dispositionis, & quia Spiritui sancto resistunt. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Incredulitas enim & ingrati animi vitium vim faciunt divinæ misericordiæ; Deo velut manus ligant ne divitias bonitatis suæ in homines effundat; redundantiam divinæ benignitatis impediunt.

Theophyl. in Comm.

S. August. Concil. Trident. Sess. 6.

2. *Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum*, &c. Binos mittit Apostolos Christus, ut Ministrorum Ecclesiæ & Prædicatorum Evangelii concordiam ad Evangelii propagationem, & spiritalem fructum salutis animarum ferendum esse necessariam significet. In fide & Christiana morum Disciplina consentiant: opiniones suas, & visiones cordis sui populis non prædicent, sed in ponendo fidei fundamento, & Moralis Christianæ superstruendo ædificio, ut sapientes architecti consentiant. Ipsis mens una, lingua sit una. *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia.* Binos Apostolos Dominus misit, quia duo sunt præcepta charitatis. Misit illos in vicos & castella, ut Sacerdotes & Concionatores discant *Parvas non despicere, neque semper magnas quærere civitates, sed & in contemptis oppidulis prædicent, seminando sermonem* Dedit eis potestatem super spiritus immundos. Finis quippe Ministerii Evangelici & functionum Pastoralium & Sacerdotalium, est destruere imperium diaboli. Destruitur autem, exscindendo cupiditatem, & inserendo charitatem. *Quantò enim regnum cupiditatis minuitur, tantò regnum charitatis augetur.* Et præcepit eis ne quid tollerent in via, ne datum requirere viderentur, non fructum: utque exemplo suo rerum terrenarum contemptum docerent. Quis enim viso Apostolo qui neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas tollat, neque aliquid eorum quæ ad commeatum necessaria sunt, non bene afficeretur, & se ad contemptum divitiarum pararet? Longum iter per verba, breve per exempla. Ad omnium rerum temporalium detrimentum damnumque subeundum paratus esse debet Pastor & Prædicator Evangelicus, omnia arbitrari ut stercora, ut Christum & animas lucrifaciat, ut ministerium suum impleat, ut veritatem annuntiet. Debet autem prædicare quæ maximè necessaria sunt ad salutem, & ad vitam æternam consequendam, & in primis pœnitentiam, *Quæ mundam pectoris domum Spiritui sancto paret, quo se ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissâ. Hæc pœnitentiæ causa, hæc opera, negotium divinæ misericordiæ curans, quod homini profecit. Deo servit.* *Theophyl. in Marc.* *S. August.* *Tertull. lib. de Pœnitent. c. 2*

3. *Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem.* Injusta crudelisque libido censores pati non potest, veritatem odit redarguentem, impatienter audit, *Non licet tibi*: Vult enim sibi licere quicquid libet. Desideriis cordis sui traditus impudicus, in peccati occasione cum scandalo perseverat, meretrici, concubinæ, adulteræ ad omne criminis genus opsequitur. Innocentes & sanctos persequitur & vexat, si mulier malè amata postulet: honorem illi suum, conscientiam, salutem devovet, sacrificat. Sanctus Pastor & Prædicator publicis peccatoribus metuendus ac reverendus est. Sanctitas etiam à peccati mancipiis honoratur. Sed ut primùm Dei Ministri pravis sæcularium hominum, & Principum præsertim ac Potentum moribus contradicunt; statim atque gladio Spiritus, quod est verbum Dei, armati, bellum indicunt illorum cupiditatibus: statim atque Disciplinæ Ecclesiasticæ severitatem, cùm opus est, in illos exercere parant, contemnuntur, calumniis appetuntur, vexantur. *Herodias insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum.*

4. *Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit Principibus & Tribunis*, &c. Convivia, choreæ, spectacula, conceptis opportuna criminibus. *Appendices gulæ lascivia atque luxuria....* Extructum Amphiteatrum Baccho & Veneri Pompeius dedicavit. *Duo namque ista dæmonia conspirata & conjurata inter se sunt, ebrietatis & libidinis.* In festivis sæculi conventibus tuta non est innocentia, ubi sensibus à voluptate obsessis, occupatâ ratione, abstractâ voluntate,

Tert. lib. de jejun. *Idem lib. de spectaculis.*

concupiscentia fervente, Dei memoria, Christiana vigilantia & modestia procul amandantur. Infelices, qui cœtus illos frequentare amant ; qui ab illis non abstinent, cùm possint, Animam oderunt suam. Qui adesse aliquando compulsi, cor suum non præmùniunt contra sæcularis lætitiæ, & noxiarum voluptatum contagionem, omnium hominum imprudentissimi. Convivia per domos faciebant filii Job, & tres sorores suas vocabant ut
Iob. 1.4.5 comederent & biberent cum eis. *Cùmque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis.* Vir quippè sanctus *noverat quia celebrari convivia sine culpa vix possint : noverat quia magna purgatione sacrificiorum diluendæ sunt epulæ conviviorum : & quicquid in semetipsis filii convivantes inquinaverant, pater sacrificium immolanda tergebat. Nonnulla quippè* B *sunt vitia, quæ à conviviis aut separari vix possunt, aut certè nequaquam possunt. Pene enim semper epulas comitatur voluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.*
Exod. 32. Unde scriptum est : *Sedit populus manducare & bibere,*
Apol. c. 39 *& surrexerunt ludere.* Imitanda primorum Christianorum in conviviis modestia, de qua Tertullianus: *Si honesta causa est convivii, reliquum ordinem disciplinæ æstimate qui sit, de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodestiæ admittit. Non priùs discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantùm esurientes cupiunt : bibitur quantùm pudicis est utile. Ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Æquè oratio convivium dirimit. Inde disceditur non in eruptiones lasciviarum, sed ad eandem curam inodestiæ & pudicitiæ ; ut qui non tam cœnam cœnaverint, quàm disciplinam.*

5. *Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis : Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillùm.* Apostolorum exemplum imitari debent Concionatores Evangelici, & Missionis suæ rationem reddere Episcopis à quibus missi sunt. Sed & ministerium suum ita implere debent, quasi rationem sermonum suorum, & rerum gestarum Domino Jesu reddituri. Post prædicationem & actionem, ad Deum redire debent per contemplationem, à turbis secedere ut cum Jesu in sacro secessu quiescant, & illius in schola instituantur ; cum illo in sacrorum lectione librorum & oratione colloqui, ut postea de illo & ejus Mysteriis ac præceptis ad populum loquantur. *Apostoli postquam prædicaverunt*, D *congregantur apud Jesum, ut & nos discamus, si quando in ministerium mittamur, ne nos totos ab eo qui mittit abripiamus, & adversùs ipsum insurgamus, sed illum sciamus caput, & ad illum redeamus, annuntiemusque ei omnia quæ vel docuimus vel fecimus. Neque enim satis est si doceamus, nisi & fecerimus. Quiescere autem facit Christus Discipulos, ut sciant Prælati, laborantes in verbo &*
Theophylactus in hunc locum.

doctrina dignos quibus detur sua quies. Porrò in locum desertum secedit, ut inanis gloria vitetur.

6. *Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cœlum, benedixit & fregit panes, & dedit Discipulis suis ut ponerent ante eos : & duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes & saturati sunt.* In cœlum respiciens, docet petendum à Deo cibum, qui dat escam in tempore ; non à diabolo, quod faciunt qui prædis & rebus malè partis, injustisque lucris vivunt. *Benedixit & fregit panes.* Quinque panibus alitur Christianus. 1. Christo Jesu & ejus Mysteriis per fidem apprehensis. Joannis 6. 27. *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus.* 2. Dei verbo cum reverentia audito. Matth. 4. 4. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* 3. Christi corpore dignè manducato. Joan. 6. 58. *Hic est panis de cœlo descendens : ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum : & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* 4. Christi gratiâ. Hebr. 9. *Optimum est gratiâ stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Joan. 4. 10. *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi : Da mihi bibere : tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Joan. 7. 37. *Stabat Jesus, & clamabat dicens : Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* 5. Dei voluntate & justitia, illam faciendo & implendo. Matth. 5. 6. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Et Joan. 4. 34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus* C *ejus.* Duo pisces, sunt exempla Christi & Sanctorum, qui pisces sunt mystici, in baptismi aquis geniti, tribulationum & mortificationum amaritudine nutriti, in silentio viventes, in mari sæculi hujus absconditi. Ezech. 47. 9. *Et erunt pisces multi satis postquàm venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur, & vivent omnia ad quæ venerit torrens. Et stabunt super illas piscatores.* Præcipit Jesus Apostolis, ut accumbere faciant omnes secundùm contubernia super viride fœnum. Diversa convivantium contubernia, distinctos per orbem Ecclesiarum designant conventus, qui unam Catholicam faciunt. Viride fœnum, carnis symbolum. Scriptum quippè est : *Omnis caro fœnum.* Et illi super viride fœnum discumbentes Dominicis pascuntur alimentis, qui per studium continentiæ calcatis carnalium concupiscentiarum illecebris ; audiendis implendisque Dei verbis operam impendunt. *Et manducaverunt omnes, & saturati sunt* Plures panem Christi sive panem Christum manducant, qui tamen non saturantur. In cognitione enim Dei, non in ejus amore proficiunt : Dei verbum audiunt, vel legunt, nec meliores evadunt : Christi Corpus in Eucharistiæ Sacramento frequenter sumunt, sed non *usque ad Spiritûs participationem* manducant, ut in Domini corpore tamquam membra maneant.
Beda in hunc locum.
S. August. Tract 27. in Joann.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

I. ET *conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jerosolymis.* Non proficiendi studio, nec merâ curiositate ducti, sed ut Christum diligenter observantes, occasionem aliquam arriperent doctrinam ejus & conversationem seu vivendi modum calumniandi, Jerosolymis in Galilæam venerunt quidam Legis Doctores & Pharisæi, Legis atque Traditionum scientiam præ cæteris sibi arrogantes. *Et cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus, communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt.* Communia dicuntur ; Hebraico loquendi more, quæ sancta non sunt, quòd liceat ea communiter ab omnibus & Judæis & Gentilibus, & mundis & immundis contrectari. Ideo Sanctus Evangelista metuens ne Phrasis Hebraica non satis à Græcis intelligeretur, expositionem subjunxit. Discipulis itaque Jesu vitio verterunt Pharisæi & Scribæ, quòd manibus ab omni rerum profanarum contactu non lotis usque ad cubitum, secundùm instituta & traditiones majorum, cibum sumerent. *Theophyl.*

Pharisæi enim & omnes Judæi, qui illos ut Magistros, & Legis ac Traditionum Judaicarum ferventiores observatores venerantur, *nisi crebrò laverint manus*, summo studio, nec semel, sed pluribus vicibus inter pran-

dendum, *non manducant: tenentes traditionem Seniorum. Et à foro*, venientes, ubi genus omne hominum, Gentiles pariter & Judæi, mundi & immundi versantur, quos attingere & alloqui contingit, & ex quorum contactu immunditia legalis rebus venalibus adhæret, *nisi baptizentur, non comedunt.* Nisi totum corpus mergendo purgaverint, cibum non sumunt. *Et alia multa sunt quæ tradita sunt illis servare.* Aliæ sunt apud ipsos observantiæ, scilicet *baptismata calicum*, poculorum lotiones, *& urceorum, & æramentorum*, vasorum æneorum, *& lectorum*, in quibus ad mensam accumbitur.

Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ: Quare Discipuli tui non ambulant juxta traditionem Seniorum? Vitam non instituunt secundùm traditiones majorum, sed eas negligere, imò & contemnere frequenti transgressione videntur. *Sed communibus*, id est, impuris & illotis manibus *manducant panem?* cibum sumunt.

2. *Nihil est extra hominem introiens in eum*, & conscientiam ejus animamque non attingens, *quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem*, id est, immundum faciunt, invisumque Deo.

3. *Non intelligitis quia omne extrinsecùs introiens in hominem, non potest eum communicare*, inquinare; *quia non intrat in cor ejus*; in animum, ex quo omne peccatum est, cùm nullum sit sine voluntate peccatum: *sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas.* Puriorem & defœcatiorem ciborum succum ad alimentum relinquens, cùm solæ feces alvo ejiciantur. *Dicebat autem, Quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.* Nihil hominis animum inquinare potest, nisi quod ex ipso ortum habet. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ*, seu malitiæ ac fraudes, *dolus, impudicitiæ, oculus malus*, seu invidia, *blasphemia, superbia, stultitia*, seu inconsideratio cum pravo affectu conjuncta, ex quo rerum ad salutem animæ pertinentium incuria oritur. Stultitiam convitium in homines Theophylactus interpretatur. *Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.* Omnes illæ affectiones pravæ, quæ factis se produnt, ab anima oriuntur, & hominem verè inquinant, Deoque invisum reddunt. Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

4. *Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis; & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere.* Abiit in extremos Palestinæ fines, quibus à Tyro & Sidone dirimitur. Et ingressus domum ut paululum quiesceret, Discipulis suis prohibuit ne adventum ejus & præsentiam Syrophœnicibus manifestarent: ne de industria Gentiles ad se allicere videretur posthabitis Judæis, atque ita sibi ipsi contradicere, qui Discipulis Jusserat ne *in viam Gentium* abirent. Attamen latere non potuit, quia præsentiæ ejus fama vulgata est, ejus prohibitione non obstante. Quod igitur neminem scire voluit, signi voluntas fuit, non beneplaciti. Latere enim potuisset, si absolutè voluisset. *Matt.* 10. 5.

Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit in domum, *& procidit ad pedes ejus.* Cui cùm Jesus ne verbum quidem respondisset, silensque statim è domo egressus esset, mulier illum secuta est, & frustra pro ipsa intercedentibus Discipulis, & Christo respondente: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël:* Illa nihilominus Christum humili & perseveranti prece sollicitavit, iterum ad pedes ejus provoluta, & clamans: *Domine, adjuva me.* Confer cum Matthæi cap. 15.

5. *Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.* Quo modo Christus venit per Sidonem, qui vetuerat Apostolis ne civitates Gentium ingrederentur? Deinde è finibus Tyri ad Mare Galilææ non est iter faciendum per Sidonem, sed contrà potiùs è Sidone per fines Tyri iter fieret ad Mare Galilææ. Nulla est difficultas secundùm A Textum Græcum S. Marci, in quo nihil respondet his Latinorum Codicum verbis, *Venit per Sidonem:* sed simpliciter vertitur: *Et iterum exiens de finibus Tyri & Sidonis, venit ad Mare Galilææ*, consentiuntque Syriaca & Persica Versiones. Quod autem dicitur Jesus venisse ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, non significat Mare Galilææ esse inter medios fines Decapolis; sed Christum per medium finium Decapolis transisse, ut ad Mare Galilææ se conferret, quemadmodum ex Græco Textu perspicuum est. Decapolis regio partim cis, partim ultra Jordanem, à Libano Monte ad Mare Galilææ, à decem suis præcipuis civitatibus ita nominata. Illæ autem erant, Cæsarea Philippi, Asor, Cedes-Nephtali, Sephet, Corozain, Capharnaum, Bethsaïda, Jotapata, Tiberias, & Bethsan, quæ B Græcis Scythopolis est appellata.

6 *Et adducunt ei surdum & mutum.* Diversa est hæc historia ab ea quam S. Matthæus cap. 9. & S. Lucas cap. 2. commemorant. Nam ille mutus à dœmonio vexabatur, qui ipsum mutum fecerat; iste verò energumenus non erat, sed naturæ infirmitate in surditatem & linguæ impedimentum inciderat. Planè enim fuisse mutum eruditi Interpretes non censent, ac proinde non à natura surdum, sed ex accidente. Sanè Græcus Textus habet, μογιλαλον, *ægrè loquentem.* Et latina versio curationis ejus miraculum commemorans, ait: *Et solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.* Quo significari videtur, priùs quidem loqui potuisse, sed non rectè, nec expeditè. Accedit, quòd si naturâ surdus fuisset ac mutus, nec sublato quidem linguæ vinculo adhuc C loqui potuisset, nisi priùs didicisset: aut hanc miraculi circumstantiam distinctiùs & clariùs explicuisset Evangelista.

Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: & expuens, tetigit linguam ejus; & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, Adaperire. Apprehendit eum seorsum à turba, ne popularem laudem captare videretur, nosque inanem gloriam fugere doceret. Immisit digitos suos in auriculas ejus, ut clausos meatus quasi perterebraret. Et in digitum suum expuens, linguam ejus palato adhærescentem salivâ suâ velut irrigavit, ut volubilitatem ac motum recuperaret. Qui solo verbo ac imperio hoc miraculum operari poterat, contactum carnis salivæque suæ adhibuit, ut carnem suam vivificum esse divinitatis D in ea inhabitantis & personaliter unitæ instrumentum testaretur. Suspexit in cœlum, ut à Patre suo omnia se habere, ad eum omnia referre doceret. Ingemuit, humanæ miseriæ condolens, quòd merito peccati in has ærumnas homo incidisset. Et ait illi, Ephpheta, id est, Adaperitor. Istud quasi Sacramentum fuit omnipotentiæ divinæ. Signis enim sensibilibus imperiale verbum adjunxit Jesus, ut Sacramenta nostra adumbraret. *Accedente enim verbo ad elementum, fit Sacramentum.* Ex hoc autem Christi facto originem habet antiquissima baptismi ceremonia, ut baptizandorum aures & nares digitis salivâ Sacerdotis perfusis contingantur, eademque illa verba usurpentur, quæ Christus protulit: *Ephpheta, quod est, Adaperire.* *S. August.*

7. *Et præcepit eis ne cui dicerent*: ne miraculum E vulgarent. *Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant.* Quantò magis eis præcipiebat ut rem celarent, tantò magis prædicabant ejus beneficentiam & potentiam, divinæ magnanimitatis & humilitatis incomparabilis esse cognoscentes, quòd laudem & gratiam pro collato beneficio nullam exigeret: cæterùm sui esse officii gratiam eò ampliorem etiam invito, (ut humano more loquamur) rependere. *Et eò amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.* Græcus Textus habet, ποιεῖ, *facit*, quo significatur ejus potentia ad similia miracula facienda quoties voluerit. Bene omnia fecit, quod Dei, non meri hominis proprium est. Nam *Opera Domini universa bona valde.* *Eccl.* 39. 21.

Sensus Moralis.

1. *ET cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Pharisæi enim & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus non manducant. Et à foro, nisi baptizentur, non comedunt.* Non in exterioribus solùm observantiis, sed in pietate & Dei cultu per fidem, spem, & charitatem, Religio præcipuè consistit: non in lotione corporis, sed in ablutione cordis per aquam illam mundam, quàm se Deus super nos effusurum pro-
Ezech. 36 25. mittit, id est, per Spiritum sanctum. *Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri.* Cœlesti hâc aquâ abluendum est cor nostrum, quando cibos sumimus, ab oblivione beneficiorum Dei, qui dat escam omni carni, qui nos pascit à juventute nostra; abluendum est ab intemperantia, à desiderio lautiorum epularum, exquisitiorum ciborum, à verbis scurrilibus & otiosis, ab inani lætitia, à vitiis quæ in hac hominis animalis actione frequenter surrepunt, nisi nobismetipsis attendentes, in Dei nomine & Spiritu comedamus & bibamus, amorem seu libidinem edendi & bibendi coërcentes, quæ nos ad cibum & potum sumendum, non *necessitate refectionis, sed appetitu carnalis voluptatis* impellit. Hæc libido *contraria est dilectioni sapientiæ, hæc virtutibus inimica.* Ille amor edendi, non edendo, sed continendo est comprimendus. Sed & à foro revertentes, id est, à negotiis terrenis, à sæcularibus conversationibus; conscientiam examinare coram Deo, & mundare debemus, ne quid terrenarum sordium, quod frequentissimum est, nobis adhæserit. *Superstitiosa est hominum traditio, semel lotos ad manducandum panem crebriùs lavare & à foro, nisi baptizentur, non comedere. Sed necessaria est doctrina veritatis, quæ jubet eos, qui cum pane vitæ descendente de cœlo participare desiderant, crebrò eleëmosynarum, lachrymarum, aliorumque justitiæ fructuum lavamento sua opera purgare, ut casto corde & corpore cœlestibus valeant communicare Mysteriis. Necessarium est inquinamenta quæ ex temporalium negotiorum curis quisque contraxerit, subsequenti bonarum cogitationum & actuum pernundet instantiâ, si internæ refectionis cupit epulis perfrui.* Non calices, urceos, æramenta, & lecta superstitiosè abluenda sunt, sed animæ sordes abstergendæ fonte lachrymarum, *fons numquam deficit, aqua tutus est, ablutio in arbitrio est; sanctificatio in solertia est, remissio in rore est lachrymarum. Fons est in homine consecratus perpetua pœnitudo. Noli jam quærere neque Joannem, neque Jordanem: ipse tibi esto baptista.* Manus, id est, operum sordes, abluendæ sunt eleëmosynis, non semel, sed frequenter. Hæ sunt velut quotidianum baptisma. Nam baptisma semel mundat, & semel a peccato liberat: *Eleemosynam autem quotiescumque feceris, totius veniam promereris*; (inquit antiquus Pater.) Hæc ablutio frequentanda est cùm ad mensam sedemus. *Mittite partes his qui non præparaverant sibi.*

S. August. lib. 4. contra Iulianum c. 14.

Beda in hunc locum.

S. Laur. Novariensis Hom 1.

2. Ephes. 3. 10.

2. *Mulier statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.* Ad pedes Jesu curramus & procidamus, ut animam nostram à peccato, & à dæmonio, qui per peccatum eam sibi subjicit; misericordiâ suâ & gratia medicinali liberet. Orationem nostram formet fides, comitetur humilitas, perseverantia sustentet. Indignos nos judicemus Pane filiorum, cùm in mortale peccatum incidimus, præcipuè verò cùm in eadem peccata frequenter sumus relapsi, velut canes ad vomitum redeuntes. Misericorditer actum nobiscum existimemus, si de micis puerorum sub mensa cadentium comedamus, piis lectionibus, auditione verbi Dei pascamus animam, humiliemus nosmetipsos, orationibus, lachrymis, jejuniis, eleëmosynis Dei misericordiam exorantes, divinæ justitiæ satisfacientes, cupiditates nostras & pravos habitus, radices peccatorum nostrorum exscindere satagentes; dantes operam ut verè filii Dei simus, conformes imagini unigeniti Filii ejus, Spiritum ejus habentes in nobis clamantem, Abba, Pater, mandata ejus implentes, non timore pœnæ, ut servi, sed amore justitiæ, ut filii, antequam sumamus panem filiorum. *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ... Constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lachrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui seperari à regno Cœlorum timet per ultimam sententiam summi Judicis, per Ecclesiasticam Disciplinam à Sacramento cœlestis panis interim separetur... Judicet ergo se ipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ, sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: & tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum: ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus & supplex, id tamen agat quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum.* Mulier statim ut audivit de eo, intravit, & procidit ad pedes ejus. Christiani qui Evangelium audiunt, qui Christi verbis & miraculis credere se profitentur; qui interiori gratiæ ejus voce admonentur ut resipiscant à diaboli laqueis, in quibus tenentur captivi ad ejus voluntatem, corda sua obdurant, pœnitentiam differunt, dicunt, Modò & modò, & illud modò non habet modum. Mulier illa Gentilis rogabat Jesum ut dæmonium ejiceret de filia ejus. Mulieres pleræque Christianæ dæmonem in animas filiarum suarum introducunt: dæmoni vanitatis & impudicitiæ, principi hujus mundi, per sæculi amorem atque mores, per luxum, choræas, spectacula, aditum pandunt in cor filiarum suarum.

S. August. serm. 351 aliàs 50. inter 50. Hom.

Tertull. lib. de Spectaculis.

Theatrum omnium dæmonum templum est, privatum consistorium impudicitiæ... Quòd si nobis omnis impudicitia execranda est, cur liceat audire quæ loqui non licet; cùm etiam scurrilitatem, & omne vanum verbum judicatum a Deo sciamus? Cur æquè liceat videre, quæ facere flagitium est? Cur quæ ore prolata communicant hominem, ea per oculos & aures admissa non videantur hominem communicare: cùm spiritui appareant aures & oculi, nec possit mundus præstari, cujus apparitores inquinantur? Habes igitur & theatri interdictionem de interdictione impudicitiæ..... Pudicitiam ediscet attonitus in mimos? Immò in omni spectaculo nullum magis scandalum occurret, quàm ille ipse mulierum & virorum accuratior cultus, ipsa consensio, ipsa in favoribus aut conspiratio aut dissensio inter se de commercio scintillas libidinum conflabellant. Nemo denique in spectaculo incundo priùs cogitat nisi videri & videre. Sic mors per fenestras, sic inimicus per portas intrat.

3. *Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus. Et suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, Adaperire.* Surdus iste & mutus hominis peccatoris typus est, qui Dei ad cor loquentis vocem non audit, quia interioris hominis aures obturatas habet in modum aspidis adversùs sapientis incantatoris vocem; & linguam habet invisibili vinculo ligatam, ne proprias infirmitates cœlesti Medico aperiat, & divinam misericordiam ac bonitatem imploret. Hic igitur ad Jesum adducendus est, & ad Ecclesiæ Præpositos, qui Christi Jesu vice in

terris funguntur. Hi in primis illum apprehensum à turba adducere debent, id est, à pravorum hominum consortio, societate, à sæculari conversatione, à proximis peccandi occasionibus, à turbulentis cogitationibus, sermonibus, operibusque inordinatis, atque à latâ viâ, per quam multi ambulant, avocare. Digitos deinde suos in aures ejus inserere debent Christi ministri, illum à fiducia rerum terrenarum & fluxarum abducere, ad fidem vivam in Christum & studium doctrinæ cœlestis, quæ est ex auditu, adhortari: salivâ sapientiæ Evangelicæ ita afficere palatum ejus ac linguam, ut ei sapiant quæ Dei sunt, & de rebus meliùs quàm antea judicet. Suspiciat præterea in cœlum Pastor & Rector animarum, ad quem surdus ille & mutus adducitur, agnoscat nihil se posse in ejus curatione, nisi Deus dederit, oret, ingemiscat, ut Christus jubeat ipsi adaperiri aures mentis, & solvi linguæ vincula, ut peccata sua confiteatur, & quæ Dei sunt palam prædicet.

Misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus. Quid per digitos Redemptoris, nisi dona sancti Spiritûs designantur? Unde cùm in alio loco ejecisset dæmonium, dixit: *Si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Qua de re per alium Evangelistam dixisse narratur: *Si in Spiritu Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Ex quo utroque loco colligitur, quia digitus Dei Spiritus vocatur. *Digitos ergo in auriculas mittere, est per dona Spiritûs sancti mentem surdi ad obediendum aperire.* Quid est verò quod expuens linguam ejus tetigit? *Saliva nobis est ex ore Redemptoris, accepta sapientiâ in eloquio divino. Saliva quippè ex capite defluit in ore. Eâ ergo Sapientiâ, quæ Ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.* Suspiciens in cœlum ingemuit: *Non quòd ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat; sed nos ad eum gemere, qui cœlo præsidet, docuit: ut & aures nostræ per dona Spiritûs sancti aperiri, & lingua per salivam oris, id est, per scientiam divinæ locutionis, solvi debeat ad verba prædicationis.* Cui mox *Ephpheta*, id est, *Adaperire*, dicitur: *Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus.* Propter clausas aures dictum est, Adaperire. *Sed qui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, etiam linguæ ejus vinculum solvitur: ut bona quæ ipse fecerit, etiam facienda aliis loquatur.* Unde subditur: *Et loquebatur rectè.* Ille enim rectè loquitur, qui priùs obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse facienda.

Luc. 11.

Matt. 12.

S. Gregor. M. Hom. 10. in Ezech.

4. *Et præcepit eis ne cui dicerent: quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant.* Docet Christus exemplo suo fugere plausus populares: docet turba miraculi testis, Dei beneficia prædicare, & justorum laudes, illis etiam invitis, celebrare, de salute proximorum gaudere, & Deum in omnibus laudare, qui bene omnia fecit.

Theophyl. in hunc locum.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

1. IN *diebus illis*, sub id tempus, *iterum cùm turba multa esset*, triduo solido cum Jesu versata in deserto, illique tam ardenti studio adhærens, ut cibi & potus oblivisceretur: convocatis Discipulis, ait illis: *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me:* mecum perseverant ut audiant verbum Dei. *Et si dimisero eos jejunos, deficient in via:* vires eos deficient, deliquium patientur; *quidam enim ex eis de longè venerunt.* Quod narraturus hîc est miraculum multiplicationis panum secundâ vice à Christo factum Evangelista significat hoc adverbio, *iterum.*

Et responderunt ei Discipuli sui: Unde illos quis poterit hîc saturare panibus in solitudine? Ubi poterunt hîc inveniri panes, unde comparari, cùm desertus sit & inhabitatus locus? Stupenda Discipulorum tarditas & diffidentia, qui cùm prioris miraculi spectatores fuissent ac ministri, illius quasi jam obliti, vel nondum intelligentes Dominum, quandocumque vellet, semper posse quod semel potuit, quærunt *Unde quis poterit saturare* turbas panibus *in solitudine?* Nondum scilicet advenerat tempus quo induerentur virtute ex alto. *Nondum Spiritus erat datus, quia nondum Jesus erat glorificatus.*

Joan. 7. 39.

Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Non quasi ignorans, sed ut eorum animos ad suæ virtutis ac potentiæ considerationem excitaret. *Qui dixerunt: Septem.* Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

2. *Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo*, altercari, quærentes ab illo signum de cœlo, ad exemplum Moysis, Josuë, Eliæ, Isaiæ, ut periculum facerent num Doctor esset à Deo missus, & in cœlo haberet potestatem: *tentantes eum. Et ingemiscens spiritu*, intra se, ex intimis præcordiis, *ait: Quid generatio ista signum quærit?* quasi non sufficiant tot ac tanta quæ jam edidi miracula ad missionem meam ac veritatem doctrinæ comprobandam. *Amen dico vobis, Si dabitur generationi isti signum.* Non dabitur ipsi signum è cœlo. Sic Psal. 88. dicitur: *Semel juravi in Sancto meo, Si David mentiar:* id est, Davidi non mentiar. Aliud primi adventûs tempus deposcit, aliud secundi. Primo adventui conveniebant signa terrena, posteriori cœlestia servantur. Nunc tamquam Medicus occultè venit: tunc tamquam judex venturus cum gloria & claritate, pœnasque ab improbis exacturus est. Quapropter in priori adventu miracula non edidit nisi ad hominum utilitatem, qui propter nos homines & propter nostram salutem de cœlis descendit: in secundo autem adventu signa edet de cœlo ad improborum terrorem, ad ultionem inimicorum suorum, & creaturam suam armabit contra insensatos.

Victor Antiochenus in hunc locum.

3. *Et præcipiebat eis dicens: Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.* A doctrina Pharisæorum, & Herodianorum, quæ dicitur Herodis, quia Herodi honorem deferebant qui Messiæ debebatur: vel aulicorum Herodis, qui Sadducæi erant, ut eorum Princeps. *Et cogitabant ad alterutrum dicentes: Quia panes non habemus*, &c. Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

4. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.* Qui cæcum adduxerunt, credebant Jesum illi restituere posse visum, sed eorum fides infirma fuisse videtur, qui non alio modo Jesum sanare posse infirmos putabant, nisi contactu. Quamquam fortè simplici animo rogabant ut illum tangeret, quòd scirent consuevisse Christum iis quos curabat manum imponere. *Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.* Eduxit eum extra vicum, extra Bethsaidam, quæ vicus vocatur ex usu veteri, tametsi nuper jus civitatis accepisset, Josepho teste: Unde & à S. Joanne *civitas* vocatur. Eduxit eum extra civitatem, ut coram paucis miraculum faciens, popularem plausum & jactantiam fugere nos doceret. Interrogavit eum si quid videret. Statim cæcum perfectè illuminare poterat, sed potentiam suam ac fidem ipsius adhuc imperfectam moderari voluit. Juxta fidei enim magnitudinem & sanitas datur. Itaque fidem ejus, quam dederat, sensim perfecit Jesus, sensim illum intus illuminavit, sicut visum corporis illi sensim restituit. *Et aspiciens ait* cæcus ille jam videre incipiens: *Video homines velut arbores ambulantes.* Video homines ambulantes, sed arborum instar mihi apparent: id est, Formam quidem

Joan. 1. 44

Theophylactus in hunc locum.

Beda in hunc locum.

corporum inter umbras aspicio, sed nulla membrorum lineamenta, visu adhuc caligante, discernere valeo, quales condensæ arbores à longè spectantibus, vel certè in luce nocturna solent apparere, ita ut non facilè arbor an homo sit, possit cognosci. *Deinde iterum imposuit Jesus manus super oculos ejus, & cœpit videre*, oculis juxta fidei incrementum illuminatis: *& restitutus est ita ut clarè* eminùs, dilucidè *videret omnia*: nihilque deesset visûs illius perfectioni. *Et misit illum in domum suam*, quæ ab oppido dissita erat, *dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum* (Bethsaidam) *introieris*, illac transeundo, *nemini dixeris*, Miraculum in tui gratiam factum nemini oppidanorum dixeris, Bethsaitæ scilicet indigni erant, qui Christi miracula deinceps viderent, vel audirent, qui ejus verba & miracula hucusque contempserant. Ideòque væ illis dixit ob incredulitatem. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quàm vobis.*

Matt. 2. 21.

5. *Et egressus est Jesus, & Discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat Discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines?* Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

6. *Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari*, nihili pendi, abiici tamquam Judæi nomine indignum, *à Senioribus & à Summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere*, id est, tertio post die, ut illud Vaticinium impleatur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.*

Psal. 118. 22.

7. *Et apprehendens eum Petrus*, seorsum abducens, *cœpit increpare eum*, amantis affectu. *Qui conversus, & videns Discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me, Satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Crucis sacramentum & resurrectionis meæ mysterium non capis: Ideò me arguere audes quasi temerè morti me offeram, cùm possim passionem & mortem vitare si velim. Recede à me, qui instar satanæ mihi adversaris, & consilio meo de passione & morte propter salutem hominum subeunda obluctaris. Petri confessionem, & promissionem supremæ in Ecclesia potestatis ligandi atque solvendi animas illi factam à Christo S. Marcus prætermittit, quam S. Matthæus commemoravit: *Quia cùm unus Spiritus impleat, alter ab altero, ille in docendi, iste in scribendi studio non discordat. Sicut enim Petrus à propria sua laude cohibuit: ita veridicus illius interpres ab ea, quam in Magistro non didicit, suæ descriptionis articulum refrœnavit. Ad magnum quippè est nostræ ædificationis exemplum, ut & ille de se non efferenda, sed reprehendenda proferret; & iste sic per veritatis lineam rectus incideret, ut ne ad Magistri quidem favorem aliquatenus declinaret..... Hi planè libenter alios laudibus efferunt, qui laudem ab adulatoribus quærunt. Cæterùm qui recusat accipere, dedignatur offerre. Enim verò ex Matthæi libro, qui jam utique fuerat editus, Beati Petri laudes Marcus addiscere potuit, quas in ejus relationibus non audivit: sed morigeratus est Magistro; & qui non delectabatur suis, laudibus abstinuit alienis.* S. Petrus Damian. serm. 14.

8. *Et convocatâ turbâ cum Discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Quasi dicat: Tu me reprehendis, Petre, quòd Passioni Crucis & morti me exponam: Ego autem tibi significo, quòd nisi quis semetipsum abneget, crucemque tollat suam, indignus est qui meus sit discipulus. Vide quæ diximus ad 16. cap. S. Matthæi.

Qui enim me confusus fuerit & verba mea, in generatione ista adultera & peccatrice: & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris sui cum Angelis Sanctis. Qui me erubuerit, & confiteri nomen meum noluerit coram hominibus istis spuriis & peccatoribus, neque hunc ego pro meo agnoscam in ultimo meo adventu, cùm veniam in statu glorioso mundum judicaturus.

9. *Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* Ut autem cognoscatis vana non esse quæ de gloriâ mea vobis prænuncio, sunt aliqui ex hîc stantibus (scilicet Petrus, Jacobus & Joannes) qui non morientur, donec eis ostendero in Tranfiguratione mea, quantâ cum gloriâ venturus sim olim. Nihil enim aliud erat Transfiguratio, quàm secundi Adventûs significatio. Sic enim tunc & ipse fulgebit, & sancti ejus. Theophyl. in hunc locum.

Sensus Moralis.

I. MISEREOR *super turba: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent.* Electorum turba ante Legem, tempore Legis, & tempore Gratiæ Evangelicæ, quasi tridui spatio, Christo semper adhæsit per fidem, spem, & charitatem. Veteres justi ferventissimis desideriis ad Christum panem cœlestem, panem vivum, panem Angelorum, qui se panem nostrum quotidianum fecit, suspirarunt. Judæi carnales non habebant quod manducarent, cùm figuras dumtaxat & umbras Panis vivi qui de cœlo descendit, haberent, & victimas animalium, quæ animam alere non poterant. *Umbram enim lex habens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinentur, numquam potest accedentes perfectos facere.* Gentiles verò in cultu suo & falsa Religione nihil habebant quod gustatum mortem non afferret. *Esurientes & sitientes, anima eorum in malis tabescebat.... Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.*

Hebr. 10. 9.

Psal. 106. 5. 18.

Et si dimisero eos jejunos, deficient in via; quidam enim ex eis de longè venerunt. Quamdiu in vitæ hujus itinere ambulamus, ex hujus mundi deserto ad cœlestem patriam dimittendi, fides debilitatur, spes languescit, charitas refrigescit, in iis præsertim hominibus qui de longè venerunt, qui è regione umbræ mortis, ex infidelitatis aut mortalis peccati statu & diuturna consuetudine accesserunt ad Jesum verba ejus audituri, & mandatis ejus obtemperaturi, nisi quotidiano gratiæ suæ auxilio vires ipsis addat. Misericordiâ erga eos afficitur qui verbum ejus audiunt, & esuriunt justitiam. *Esurientes implevit bonis... Misericors & miserator Dominus escam dedit timentibus se*, quâ vivere possint corda eorum in sæculum sæculi. *Christus nullum vult dimittere jejunum, omnes enim vult deliciis suorum donorum alere, & maximè eos qui triduo apud se manent, hoc est baptizatos.* Quia enim baptismus tribus mersionibus, & trium Sanctissimæ Trinitatis personarum invocatione perficitur, cum Jesu quasi triduo manent qui per baptismum illuminantur. Accepit septem panes, spirituales scilicet sermones. Numerus enim septenarius Spiritus sancti symbolum est, qui perficit omnia. Comedunt autem per baptismum illuminati, & saturantur, & reliquiæ supersunt. Neque enim omnes verborum divinorum & sacrorum librorum sensus edere valent. Comedunt quantùm ipsis sufficit, quantùm capere valent; & plures sportæ reliquiarum supersunt, sensus scilicet magis spirituales & profundiores. Comedunt viri, mulieres, parvuli, Pastoribus cœlestem panem frangentibus, & apponentibus, Christo benedicente, modò humilitatem & docilitatem afferant. Nam *Scriptura sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat.* Luc. 1. 53 Psal. 110. 5 Theophyl. in hunc locum. S. Aug. lib. 5. de Genesi ad Litteram, c. 3.

2. *Quidam enim ex eis de longè venerunt.* Peccatoribus qui diu à Deo procul fuerunt, in cœno vitiorum

in occasionibus peccati, in pravis consuetudinibus multo tempore permanentes, Eucharistia porrigenda non est, nisi ante probatis, Dei verbo pastis, & ad Christi Corpus manducandum ante præparatis, in ejus comitatu perseverantibus, rerum temporalium præ ardore Jesum sequendi & audiendi oblitis, & esurientibus, id est, ferventi charitatis desiderio ad cœlestem mensam aspirantibus. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Ad te, *panem desiderabilem.* Ad te qui nos solus reficere & satiare potes: *Qui optat, honorat* (inquit Tertullianus) *Desiderium honor rei desideratæ. Desiderium* (inquit S. Thomas) *quodammodo facit desiderantem aptum & paratum ad susceptionem desiderati.* Amor castus Dei, necessaria dispositio est ad sacram corporis Christi communionem. *Ex amore* autem *provocatur desiderium sumendi.* Hinc Eucharistia Ecclesiastico loquendi more olim *Desiderata* vocabatur.

Psal. 41. 1

Tertull. lib. de Pœnitentia.

1. p. q. 12 a. 6.

3. p. q. 80. Art. 10. ad 3.

3. *Et responderunt ei Discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?* Res terrenæ, temporales & caducæ cor hominis sustentare, sanare, satiare non possunt. Illud sustentat Spiritus sanctus virtute suâ, septemque donis, quasi septem panibus; sanat illud. Christus gratiâ suâ: satiabit Deus gloria suâ. Animam Dei capacem quicquid Deo minus est, non implebit. Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Solus Christi cibus animam satiare potest. *Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.* Hinc etiam discimus, nos iis quibus indigemus contentos esse debere, nec de crastino sollicitos. Turbæ enim non abstulerunt secum reliquias panum, sed Discipuli has collegerunt, pauperibus utique erogandas: siquidem vers. 14. dicitur: *Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.* Unus panis quem secum habebant in navi, mysticè ipsum *Panem vitæ*, Dominum Salvatorem designat: *Cujus amore quia semper intus reficiebantur in corde, minùs de terreno pane quo corpus pasci solet, curabant.*

S. August.

Psal. 16. 15.

Theophyl. in hunc locum.

Beda in hunc locum

4. *Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.* Fermentum Pharisæorum, est hypocrysis. Hoc fermento infecti sunt, qui speciem habent pietatis, virtutem autem ejus abnegant. Fermentum Pharisæorum est, decreta Legis divinæ traditionibus hominum postponere, Legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum Pharisæorum, est doctrina falsa Hæreticorum, illorum præsertim qui ab Ecclesia Catholica palam & exteriùs secessionem non faciunt, ut Quietistæ, quorum fermentum eò periculosius, quò videtur spiritualius: *Modicum fermentum totam massam corrumpit* (inquit Apostolus.) Fermentum Herodis, est Aulicorum ambitio, sunt malæ Politicorum artes, qui fruuntur Mundo, ut utantur Deo, qui Religionem privatis commodis aut Reipublicæ temporalibus utilitatibus subjiciunt, & servire faciunt: qui cùm effrenem circa Religionis delectum libertatem ament, nihilominus Religionem Principis exteriùs profitentur. Sic Jeroboam Princeps politicus Religionem ad suas utilitates accommodavit, & vitulos aureos decem Tribubus Israëlitarum adorandos proposuit in Montibus Dan & Bethel, Altari, Sacerdotibus, & solemnitate constitutis, ne si Hierosolyma Religionis & sacrificiorum ergo ascenderent, ad Roboami Regis Juda obedientiam reverterentur. *Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur Regnum ad domum David, si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem: & convertetur cor populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem. Ecce Dii tui, Israël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.* Sic Achaz Rex Juda Rempublicam pessum ire videns, Deo ob ejus scelera irato, & ab Assyriis primùm, deinde ab Israëlitis vastatam Judæam, immolavit Diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: *Dii Regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi.* Sic Judæi, qui in Ægyptum fugerant, à Jeremia de Idololatria reprehensi, obstinate responderunt sanctissimo Prophetæ, se in cultu Reginæ cœli perseveraturos, quem rebus suis commodum & opportunum experiebantur. *Sermonem quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore, ut sacrificemus Reginæ cœli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri in urbibus Juda & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.* Sic in Religionis externa professione moribus hominum, inter quos vivit, accommodare se debere, & Principum legibus obsequi Mundi sapientem & politicum sentiebat Seneca falsò sapiens & infeliciter politicus, teste S. Augustino lib. 6. De Civitate Dei, cap. 10. *In his,* (inquit) *Sacris Civilis Theologiæ has partes potiùs elegit Seneca Sapienti, ut eas in animi Religione non habeat, sed in actibus fingat. Ait enim:* QUÆ *omnia Sapiens servabit tamquam legibus jussa, non tamquam Diis grata... Omnem istam ignobilem Deorum turbam, quam longo ævo longa superstitio congessit, sic adorabimus, ut meminerimus cultum ejus magis ad morem quàm ad rem pertinere.* Sic iste quem Philosophia quasi liberum fecerat, tamen quia illustris Populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat adorabat.

2. Paral. 28. 23.

Jerem 44. 16. & seq.

5. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret, Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.* In hoc cæco paulatim à Domino curato designatur illuminatio cordium stultorum, longèque à via veritatis aberrantium. Rogandus est Christus ut ea gratiæ suæ potentissimâ & efficacissimâ virtute tangat. Apprehendit manum cæci, ut eum ad executionem bonæ operationis confortet. Educit extra vicum, ut à vita vulgari segregatus, voluntatem sui Conditoris, quâ illuminari mereatur, liberiùs sedulo corde scrutetur. Quisquis enim lumen æternitatis videre desiderat, non exempla turbarum, sed ducatum Redemptoris sui sequatur, necesse est. Cæcum hunc paulatim Christus curat, quem subitò poterat curare, ut humanæ cæcitatis gravitatem ostendat, quæ sensim & per quosdam profectuum gradus ad agnitionem Dei pervenire solet: seu ut suæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam singula nostræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid possint, nec deficiant, adjuvat. Sputum oris Domini, gratiam Spiritus ejus designat. Tactus manuum ejus, virtutem adjutorii ipsius. Expuens ergo in oculos cæci Dominus, imponit manus suas ut videat, quia *Cæcitatem generis humani & per invisibilia divinæ pietatis dona, & per exhibita foris Sacramenta assumptæ humanitatis abstersit.* Primùm autem is qui curabatur, videbat homines quasi arbores ambulantes. Primus nempè cuique virtutis introitus est, hominum vitam, moresque cæterorum inspicere, ut quicquid uspiam boni viderit, imitetur, quicquid mali, caveat ac detestetur. Sed quisquis ita desipit, ac longi temporis obscuritate depressus est, ut inter bonum & malum, fidem & perfidiam, sincera pietatis opera, & simulationem justitiæ adhuc discernere nesciat, quasi ambulantes homines instar arborum cernit, quia facta multitudinis absque luce discretionis videt. Perfectè demùm illuminatur, cùm gratia Christi vim illi confert discernendi quæ maximè hominum vita sequenda, quorum sit audienda doctrina. *Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & cœpit videre, & restitutus est, ita ut clarè videret omnia.* Clarè videt omnia qui cæcus fuit, cùm is qui illuminari intus meruit, manifestè didicit quomodo credendum; qualiter vivendum, quæ pro fide veritatis atque operatione justitiæ præmia in fu-

Beda in hunc locum.

turo speranda sint. *Et misit illum in domum suam.* Hinc admonentur omnes qui agnitione veritatis illustrantur, ut ad cor suum redeant, & quantum sibi donatum sit considerent, collatisque sibi à Deo beneficiis dignâ bonorum operum executione respondeant.

Et apprehensâ manu cæci, eduxit eum extra vicum, & exspuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, &c. Apprehensâ manu ejus, eum de domo infidelitatis educit, *ut ante fidem quàm oculos daret ..... Divino ore luciferam dat salivam, ut sancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris.* Et imposuit illi manus. *In faciendo, in reparando, in componendo hominem, Dominicæ manus curatrices hominibus semper adsunt.* Manus *tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me.* Et interrogavit eum si aliquid videret. Interrogat ut homo, operatur ut Deus. Interrogat ut præsentes scirent, futuri cognoscerent, cæcitatis hujus non esse simplicem, sed mysticam curam. Respondit qui curabatur: Video homines sicut arbores ambulantes. Qui à Christo curari incipit, videt res omnes terrenas transire, arescere, ad tempus plantatas esse, non post multùm temporis eradicandas. Iteranda est cura Christi, ut perfectè illuminati cordis oculi futura, certa, manentia videant & æterna. *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Jesu ..... Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna.*

Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, &c. Cæcus iste est Judæus, qui in Synagoga, hoc est, in perfidiæ domo, & in vico, hoc est in conventu malignantium, ignorantiæ cæcitate tenebatur, & sedebat oppressus. Hinc est quòd non veniebat ad Christum, sed venit ad eum Christus, & apprehendit manum ejus, ut *Dono vocantis, non beneficio Legis*, non proprio curatum se gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, *Ut in Ecclesia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui sub Legis velamine nil videbat.* Imponit ei primùm manum, *Ut videat transire umbram Legis*: ut Sacerdotes, Scribas, Pharisæos, & figuram totam Judaicæ observantiæ videat velut arbores præterire, quæ ut nascuntur, virescunt, florescunt, fructificant in tempore, sic senescunt, pereunt, evanescunt. Iterum imponit ei manum, *Ut resurgens non jam caduca videat, sed æterna*; & videat quicquid est luminis, honoris, & gloriæ; sicut ille magnus ex ipsis Paulus, qui extra vicum, & in via Judæus cecidit, ut resurgeret Christianus, & cæcatus est in Lege, ut videret in Gratia. *Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat ..... Et Abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via quâ veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit.*

Et misit illum in domum suam dicens: Vade in domum tuam. Quamdiu in hoc pago, id est, mundo agimus, animâ sumus cæci: educti autem è mundo & sæcularibus negotiis, à Christo sanamur. Postquam autem sanati fuerimus, dicit nobis ne ultra revertamur in pagum, sed in domum. *Domus autem uniuscujusque nostrûm cœlum, & mansiones quæ illic sunt.*

6. *Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Petrus dixit: Tu es Christus.* A solis Veritatis discipulis, in Schola Christi, id est, in Ecclesia Catholica, Dei revelatione, ejusdem Christi Domini ac Salvatoris nostri mysteria cognoscuntur, divinitas & humanitas, passio & resurrectio, crux & gloria. Divinitatis suæ fidem in Discipulorum suorum animis firmari voluit Jesus antequam illis passionis & crucis suæ mysteria revelaret: contra verò pati priùs voluit & crucifigi quàm Divinitas sua Judæis ac Gentibus prædicaretur: ut crucem iter esse ad gloriam ostenderet. *Et comminatus est eis ne cui dicerent de illo. Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari à Senioribus, & à summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & post tres dies resurgere.* Felices nos, si Christo compatiamur ut corregnemus, si configuremur morti ejus, si cum ipso configamur cruci. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus: simul & resurrectionis erimus. Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo.... Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Qui à Christi cruce, qui à mortificatione Christiana nos abducit, ille à nobis habeatur ut Satanas, quamvis propinquus, quamvis, amicus: *Vade retro me Satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Animalis ille homo est, Spiritum Christi non habens. *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Spiritum Christi non habet, qui crucem Christi non amat, non fert, non ad eam amandam & ferendam alios adhortatur.

6. *Et convocatâ turbâ cum Discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Non Apostolos solùm, sed turbas, id est, Christianos omnes spectat hoc præceptum, quod totius Moralis Evangelicæ compendium quoddam jure dixerimus. Abnegandus omnino vetus homo cum actibus suis. Abnegandum, rejiciendum, extirpandum est, quicquid in intellectu nostro, in voluntate, in memoria, in affectibus nostris contrarium est Evangelio & Cruci Christi. *Tunc nosmetipsos abnegamus, cùm vitamus quod per vetustatem fuimus, & ad hoc nitimur, quò per novitatem vocamur.* Sic seipsum S. Paulus abnegaverat: *Vivo* (inquit) *jam non ego, vivit verò in me Christus.* Extinctus nempè fuerat sævus ille persecutor, & vivere cœperat pius Prædicator. Igitur *Nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est non appropinquat: Nec valet apprehendere quod ultra ipsum est, si nescierit mactare quod est.* Duobus autem modis crux tollitur, cùm aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Utroque modo S. Paulus crucem suam ferebat: *Castigo*, inquit, *corpus meum, & in servitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiat.* Ecce crucem carnis. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Ecce crucem mentis. Perfectus scilicet Prædicator, ut exemplum daret abstinentiæ, crucem portabat in corpore. Et quia in se trahebat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde.

7. *Qui enim me confusus fuerit, & verba mea, & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris.* Non sufficit mentalis fides, sed oris etiam confessio exigitur. Nam quia duplex est homo, duplex fiat & sanctificatio. Sanctificatur quidem anima per fidem, corpus autem per confessionem. Quem igitur puduerit crucifixum confiteri Deum suum, illius & ipsum pudebit. Persecutionis tempore erubescere poterant Christiani facultatibus spoliari, dignitatibus dejici, verberibus affligi. Pacis autem tempore, quia hæ nobis occasiones desunt, est aliud quo nobis ostendamur. Veremur sæpè à proximis despici, dedignamur injurias tolerare. Si contingat jurgium cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit. Nonnè hoc est de Christo & ejus Evangelio erubescere?

S. Petrus Chrysol. serm. 176

Psal. 118.

2. Cor. 4.

S. Petrus Chrysol.

Act. 9. 8. 17.

Theoph. in hunc locum.

Rom. 6. 3. 8.

Act. 14. 21.

Rom. 8. 9.

Beda hunc locum.

1. Cor. 9. 27

2. Cor. 2. 19.

Theophyl.

Beda.

CAPUT IX.

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

Vide Euthym.

1. ET *post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit illos in Montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.* Lucas post dies octo accidisse commemorat quæ sequuntur. Verum hæc non pugnant. Ille enim diem quo Dominus dixit: *Sunt quidam de hîc stantibus qui non gustabunt mortem*, &c. & illum rursum quo Petrum, Jacobum, & Joannem secum assumpsit, cæteris connumerat: Marcus autem sex illos dumtaxat qui inter duos extremos intercesserunt. Ducit illos in montem excelsum, quòd montis celsitudo quamdam cum majestatis illius celsitudine cognationem haberet. Transfiguratus est, non mutatione formæ naturalis, sed redundantiâ cœlestis claritatis ab animæ gloriâ in corpus. *Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Jesu.* Lex & Prophetæ cum Evangelio consentiunt, & ad Christi Jesu divinitatem & mysteria hominibus patefacienda conspirant. Vide quæ diximus ad cap. 17. S. Matthæi.

2. *Et verbum continuerunt apud se*: silentium à Christo indictum de Transfigurationis historia servaverunt: *conquirentes quid esset, cùm à mortuis resurrexerit.* Ab invicem quærentes quis esset sensus verborum Jesu, & quomodo Regnum suum per Resurrectionem esset aditurus, cùm nondum Elias venisset. *Et interrogabant eum* (Jesum) dicentes: *Quid ergo dicunt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?* Priùs quàm Messiæ Regnum adveniat. *Qui respondens, ait illis: Elias, cùm venerit primò, restituet omnia.* Cùm Elias in terras redierit ex loco in quem translatus est, Judæorum reliquias ad Christi agnitionem & adorationem convertet: prædicatione sua efficiet ut in me credant, ceu verùm Messiam quem à tot sæculis exspectabant, sicque omnia in rectum statum & ordinem restituet, *& quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur.* Prophetarum vaticinia de me edita Judæis explicabit, quæ Messiam multa passurum, & contemptum iri à patribus eorum prænuntiarunt, & per passionem ac mortem ad gloriam Regni sui perventurum. Vel, cùm Elia agent homines reprobi sicut mecum agunt & acturi sunt: Illum secundi mei adventûs sanctum Præcursorem contemnent & vexabunt. Confer cum Apocalypsis 11. cap. ubi de Enoch, & Elia scriptum est: *Et cùm finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssо, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatus spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de tribubus & populis & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos qui habitabant super terram.*

Apoc. 2. 8 9. 10.

Luc. 1. 17.

Sed dico vobis, Quia & Elias venit, Joannes Baptista, in spiritu & virtute Eliæ. Vide quæ diximus ad cap. 17. S. Matthæi.

3. *Et veniens ad Discipulos suos*, cùm è monte descendisset, *vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes*, seu disceptantes *cum illis*, occasione pueri lunatici & à dæmone vexati, quem curare non potuerant. *Et confestim omnis populus*, præter spem suam *videns Jesum, stupefactus est, & expaverunt* præ reverentia & auctoritate ejus: vel fortè quòd vultus ejus ex Transfiguratione proximè factâ solitò augustior & clarior esset, ut Moysi ex monte descendenti contigit. *Et interrogavit eos*, Scribas scilicet: *Quid inter vos conquiritis?* Quid altercamini cum Discipulis meis? Cur ipsos tam petulanter lacessitis?

Exod. 34. 29. 30.

4. *Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum:* vexatum à Dæmone, qui ipsum mutum efficit: *Qui ubicumque cum apprehenderit*, juxta ignem, aquam, &c. *allidit illum*, dejicit & vexat: & spumat infelix puer, ut epilepticis accidit, *& stridet dentibus, & arescit*, deficit, contabescit. *Et dixi Discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt. Qui respondens eis*, cùm patri pueri, tum Scribis qui Discipulis ipsius Jesu insultabant, *dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? Quamdiu vos patiar?* Quamdiu cum vestra pertinacia luctabor? Quamdiu vos tolerabo tam incredulos, tam ingratos? *Afferte*, adducite illum ad me. *Et attulerunt: & cùm vidisset eum*, cùm puer Jesum vidisset, *statim spiritus conturbavit illum*, horribilem in modum concussit, vexavit, præsentiam Debellatoris sui ac Judicis abhorrens: *& elisus interram volutabatur spumans. Et interrogavit patrem ejus: Quantùm temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia.* Ille quem nihil latet, interrogat patrem pueri, ut malì adeo inveterati gravitatem, & curationis difficultatem adstantes intelligant, ac de omnipotentia Dei convincantur. Interrogat, ut pater energumeni cordis sui vulnus, scilicet incredulitatem patefaciat: quæ causa fuerat simul cum infirma Discipulorum fide, ne puer à dæmonis vexatione liberaretur. *Sed si quid potes* (inquit) *adjuva nos misertus nostri. Jesus autem ait illi: Si potes credere*, si me dæmonem ejicere, & filium tuum curare posse credis, ne dubites te impetraturum quod postulas. Siquidem *omnia possibilia sunt credenti.* Merito fidei nihil negat Deus. *Et continuò exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Supple quod fidei meæ deest: Fidem perfice quam dedisti. *Et cùm videret Jesus concurrentem turbam*, miraculum maturavit, ut populares vitaret applausus *Comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus: ego præcipio tibi: exi ab eo; & amplius ne introeas in eum.* Surdum & mutum spiritum ab effectu vocat: quia autem secundùm Lunæ incrementa & decrementa puerum vexare magis solebat, aut vexationem remittere, (unde *Lunaticus* à Matthæo dicitur) atque ita exire & redire per intervalla videbatur, præcipit Jesus ut recedat à puero, nec umquam in eum redeat. *Et exclamans, & multùm discerpens eum*, convulsionibus vehementissimis agitans & contundens, *exiit ab eo, & factus est* puer *sicut mortuus; ita ut multi dicerent Quia mortuus est.* Sic autem à dæmone mox recessuro vexari, elidi, & pene exanimem relinqui permisit Christus, qui spiritum immundum imperiali verbo statim expellere poterat, ut dæmonis odium & rabidum furorem in homines, simul & supremum suum in dæmones imperium ostenderet. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum & surrexit, perfectâ sanitate ac viribus illi contactu suo restitutis. Vide quæ diximus ad caput 17. S. Matthæi.

5. *Et inde profecti*, scilicet ex loco ubi dæmonem ejecerat, ad radicem montis posito, in quo fuerat transfiguratus, *prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam scire* quo in loco diversabatur, cùm occultè iter faciens Hierosolyma versùs, quotidie locum mutaret. *Docebat autem Discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertiâ die resurget.* Discipulos suos mysterium mortis suæ jam imminentis docebat, seque Jerusalem velut obviàm morti procedere, ut eum non invitum, sed sponte ac liberè mori intelligerent: nec morte ejus offenderentur, quem tertia die resurrecturum certissimè noscent. *At illi ignorabant verbum:* Non

intelligebant quomodo moriturus esset antequam Regni sui possessionem adiret, quod proximè futurum ipsis toties dixerat; maximè cùm paulò ante significasset, quosdam ex ipsis non ante morituros, quàm ipsum in Regno suo vidissent. *Et timebant interrogare eum.*

6. *Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi essent*, Petri, apud quem diversabatur Christus, cùm illa in Urbe erat: *interrogabat eos: Quid in via tractabatis?* Quæ de re disceptabatis inter vos? *At illi tacebant*, præ pudore; *siquidem in via disputaverant quis eorum major esset* futurus in Regno cœlorum. *Et residens*; sedens, *vocavit duodecim* Apostolos, ut eos rem maximè necessariam doceret, eorumque ambitioni cauterium adhiberet. *Et ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.* Si quis in Regno meo maximus esse cupit merito, honore, auctoritate, gloriâ, minimus ille sit ac omnium novissimus sensu suo & affectu. Hæc enim Regni mei conditio est, ut summus in illo principatus ministerium sit, & humilitas certissima sit rectissimaque ad gloriam via. *Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum*, ut simplicitatis & humilitatis exemplum ipsis ob oculos poneret: *quem cùm complexus esset* in signum amoris, ut ostenderet quàm sibi grata sit morum simplicitas & innocentia ab omni ambitione aliena: *ait illis: Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit:* Quisquis unum receperit ex his qui hujusmodi pueris morum innocentiâ & simplicitate similes sunt, propter me, in iis me recipit: *& quicumque* me susceperit, *non me suscipit* solùm *sed* & *eum, qui me misit*, Patrem Æternum: *Quia solus non sum: sed ego, & qui misit me Pater..... Ego in Patre, & Pater in me est.*

Ioan. 8. 16.

Ioan. 14. 10.

7. *Respondit Joannes dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.* Joannes ad loquendum aggressus, facti speciem Christo proponit, dubius an rectè fecissent ipse & ejus Condiscipuli. Vidimus quemdam dæmonibus in nomine tuo imperantem ut ab obsessis hominum corporibus exirent, & eos revera ejicientem; qui non est ex nostro Collegio, cui non dedisti potestatem ejiciendi dæmonia, quemadmodum dedisti nobis. Et prohibuimus eum, ne id facere pergeret, facultate à te non acceptâ. Fortè Christum fide sequebatur, non corpore: fortè nec fide, nec corpore. Nullam enim legem sibi Christus præscripserat quin secretò aut publicè, præsentibus aut absentibus, Discipulis suis, aut à Schola sua alienis dona sua & gratias gratis datas conferre posset, quò magis nominis sui vis & auctoritas cognosceretur, & prædicatio dilataretur etiam per indignos. Jesus autem ait: *Nolite prohibere eum* deinceps. *Non est enim qui faciat virtutem*, miraculum, *in nomine meo, & possit citò malè loqui de me*, tanto à me devinctus beneficio: imò cùm re ipsa experiatur quanta sit nominis mei virtus & potestas, spes est eum citò in me credituram, si fortè nondum credit. *Qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.* Accedit, quòd in eumdem vobiscum scopum collineet, nominis mei gloriam propagando; unde à vobis ut adversarius haberi non debet. Repugnare prima fronte videtur hæc Domini sententia alteri illi apud S. Matthæum. *Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, spargit.* Sed re vera non pugnant. Hæc enim de dæmonibus intelligitur, & de illis qui dæmonum instar student à divinis hominesabstrahere, & quæ Dei sunt dispergere: Hæc verò de hominibus qui ad Deum alios adducunt per miraculorum operationem. *Quid enim* (inquit Paulus) *dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur? & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Christus igitur duplici illâ sententiâ significat, in tantum non esse cum illo aliquem, in quantum est adversùs illum; & in tantum adversùs illum non esse, in quantum cum illo est. Sic iste qui in nomine Christi virtutes faciebat & in societate Discipulorum Christi non erat, in quantum operabatur virtutes in illius nomine, in tantum cum ipsis erat, & adversùs eos non erat; in quantum verò eorum societati non adhærebat, in tantum cum ipsis non erat, & adversùs eos erat. Sed quia Apostoli hoc eum facere prohibuerant, in quo cum ipsis erat, dixit eis Dominus: *Nolite prohiberè.* Illud enim prohibere debuerunt quod extra eorum erat societatem, ut illi unitatem Ecclesiæ suaderent; non illud in quo cum illis erat, nomen scilicet Magistri & Domini eorum in dæmoniorum expulsione commendans. Sicut Catholica Ecclesia facit, non improbans in Hæreticis Sacramenta communia; in hoc enim nobiscum sunt, & adversùs nos non sunt: sed improbat & prohibet divisionem ac separationem, vel aliquam adversam paci veritatique sententiam; in hoc enim adversùs nos sunt, quia in hoc nobiscum non sunt, & nobiscum non colligunt, & ideo spargunt.

Matt. 12. 30

Theophyl.

Philipp. 1 18.

S. Aug. lib. 4. de Consensu Evang. c. 5.

8. *Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis; Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Alio loco hoc à Christo dictum S. Matthæus refert: sed ea repetitum occasione quam S. Marcus hoc in capite commemorat, credibile est. Docuerat Evangelii negotium modis omnibus promovendum; addit, ut id confirmet, etiam minima beneficia à quovis homine, etiam non rectæ fidei, ei negotio impensa, mercedem suam à Deo habitura: & contra, non impunè laturum qui vel minimum impedimentum ei negotio præstiterit; & alicui credentium obstaculo fuerit ne salutem consequatur, & à viâ salutis pravâ doctrinâ vel exemplo illum abstraxerit. *Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus*, lapis molaris, qui ab asino versatur, *& in mare mitteretur.*

Matt. 18. 6.

S. August. lib. 4. de Consensu Evang. c. 6.

Theophyl.

9. *Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam*, &c. Vide quæ diximus ad caput 5. & 18. S. Matthæi.

Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis; in infernum, *ubi vermis eorum*, scilicet damnatorum, *non moritur*, ut vermes corporei, qui occisorum in bello cadavera depascunt. Spiritalis enim ille est, scilicet conscientia peccati miseram animam perpetuò, arrodens, *& ignis*, miris, sed veris modis torquens, *non extinguitur*, furore Domini succensus. Confer cum Isaiæ 66. 24. *Et egredientur, & videbunt cadavera virorum qui prævaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Ubi metaphorâ sumptâ ex cladibus quæ in bello fieri solent, perpetuæ damnatorum pœnæ describuntur. Confer & cum Ecclesiastici 7. 19. *Vindicta carnis impii, ignis & vermis.*

Levit 2. 13.

10. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.* Alludit Christus ad Levitici locum, ubi scriptum est: *Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies.* Ignem igitur inferni damnatorum corporibus instar salis futurum significat, ut illos tamquam devotas justitiæ suæ victimas conservet, æternumque cruciet. *Nec tormentis modus ullus aut terminus. Illic sapiens ignis membra urit, & reficit: carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Ætnæ & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.*

Minucius Felix in Octavio.

11. *Bonum est sal: quòd si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis?* Salis mentione factâ, aliam Christi sententiam obiter Marcus adjecit. Sale nihil utilius: sed si virtute suâ destituatur, quodnam aliud ad ipsius conservationem adhiberi poterit condimentum? Ita si Doctores, Prædicatores, & Pastores, qui hominibus à doctrinæ morumque corruptione vindicandis verbo & exemplo destinati sunt, insulsi fuerint, id est, cœlesti sapientia destituti, & doctrinâ, affectibus operibusque corrupti, quod supererit remedium ad corruptionem avertendam? *Habete in vobis sal*, sapientiam cœlestem, prudentiam spiritûs, quâ juxta præscriptum meum & do-

ceatis, & vivatis: *& pacem habete inter vos*, cujus æmulatione, contentionibus de primatu, ullo umquam tempore turbetur.

Sensus Moralis.

1. Et *post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.* Post sex hujus mundi ætates, juge ac æternum Sabbatum celebrabitur in monte Domini, in loco sancto ejus, ubi Christus & omnes ejus Sancti, quos Deus elegit conformes fieri imagini Filii sui, transfigurabuntur in gloria. Hæc totius Christi perfecta transfiguratio est. *Unus* enim *homo caput & corpus, unus homo Christus & Ecclesia, vir perfectus, ille sponsus, illa sponsa.* Nobiscum est in terra divinitate, bonitate, unitate: nos cum illo sumus in cœlo fide, spe, charitate. In Christo passi sumus, & patitur ipse in nobis; in illo resurreximus, & ipse resurget in nobis. Ob mysticam illam Christi & membrorum ejus unitatem, nunc in persona propria, nunc in persona membrorum suorum loquitur apud Prophetas. Qui enim non dedignatus est assumere nos in se, nec dedignatus est transfigurare nos in se, & loqui verbis nostris. Perfecta Christi transfiguratio fiet, cùm *Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*, cùm *immutabimur, corruptibili* hoc corpore *induente incorruptionem, & mortali induente immortalitatem: cùm rapiemur in nubibus obviàm Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.* Ibi sancti *fulgebunt sicut Sol in Regno Patris eorum.* Id splendor vestimentorum Christi in ejus Transfiguratione designat. *Et vestimenta ejus facta sunt splendentia & candida nimis velut nix.* Vestimenta namque Domini rectè Sancti ejus intelliguntur; teste Apostolo, qui ait: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Quæ vestimenta, Christo secundùm corpus suum mysticum adhuc in terris consistente despecta, aliorumque similia videbantur; sed ipso montem petente novo candore refulgent, quia *nunc* quidem *filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quia cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Hæc vestimenta nunc abluuntur pœnitentiæ lachrymis, & satisfactoriis operibus, in Christi cruce extenduntur, christianâ mortificatione premuntur, à sordibus & maculis quas in terra contrahunt absterguntur, mundantur à Christo cœlesti fullone, qui igne amoris sui & sanguine suo animas purificat. *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & purgabit filios Levi.* Ille est cui dicimus orantes cum Prophetâ pœnitente: *Amplius lava me ab injustitia mea: & à delicto meo munda me. Asperges me hyssopo, & mundabor, lavabis me, & super nivem dealbabor.* Cùm justos in Regnum suum recipiet, quò nihil intrat coinquinatum, tunc perfectus erit illorum candor, cùm ad Ecclesiam primitivorum *gloriosam* in cœlis aggregabuntur, *non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ut sit sancta & immaculata.* In cœlesti beatitudine non per speculum & in ænigmate, sed totus sine involucris, sine umbris revelabitur, & videbitur Deus sicuti est. *Nunc* enim *ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum,* Ibi regnabit perfecta & numquam defectura charitas, quam Lex docuit & ordinavit. *Plenitudo Legis dilectio.... Charitas numquam excidit*: ibi æternum erit *Gaudium de veritate*, quod est beata vita. *Inebriabuntur* sancti *ab ubertate domûs* Dei, nec jam stillicidiis, sed *torrente voluptatis* suæ *potabit eos; quoniam apud* illum *est fons vitæ, & in lumine* ejus *videbunt lumen.* Ibi sancti in æternis mansionibus & tabernaculis pro meritorum diversitate dispositi Deum laudabunt, & in mentis excessu sempiterno dicens: *Domine, bonum est nos hic esse.... Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Absconditi erunt in abscondito faciei Dei, luce illa amicti quam Deus inhabitat. *Et facta est nubes obumbrans eos.* In Dei sinum subeuntes, Filium ejus videbunt cum Spiritu sancto, illum à Patre genitum, hunc ex Patre Filioque procedentem: vocemque illam Patris æternùm audient: *Hic est Filius meus charissimus, audite illum.* Hæc Veritas subsistens, immutabilis, æterna, quam desiderasti, quæsivisti, & feliciter invenisti: Hanc audi, hâc fruere, hâc satiare, hâc beatus estò. *Et erunt omnes docibiles Dei.* Tunc Prophetiæ evacuabuntur, linguæ cessabunt, scientia destruetur, Scripturæ consummabuntur, nullis Codicibus opus erit, siquidem Ecclesia, id est, tota prædestinatorum societas neminem videbit ampliùs nisi Jesum Christum in Deo, & Deum in Jesu Christo, *In quem desiderant Angeli prospicere*, & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui est caput omnis principatûs & potestatis*, in quo *Repleti* sunt sancti *omni benedictione spirituali in cœlestibus*, & per cujus Sanguinem *introierunt in sancta æterna redemptione inventa*: qui novæ cœlestisque Jerusalem templum & lumen est. *Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus. Et civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.* Quòd si æterna beatitudo absque visione & amore Jesu Christi perfecta non esset, dici absque hæresi non potest perfectam hujus viæ contemplationem & orationem à Jesu Christi consideratione & intuitu abstrahere debere, omnemque de illo cogitationem repellere; ac imperfectorum esse *Aspicere in auctorem Fidei nostræ, & consummatorem Jesum*, & illius mysteria meditari, qui vita nostra, salus nostra, & redemptio nostra est. Damnatus Quietistarum error est. *Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Jesum tantùm secum.* Jesum tantùm hic intueamur, desideremus, diligamus; ut in monte sancto, illius, Patrisque & Spiritus sancti visione, amore, & fruitione æterna beati simus. Ipse Denim ait: *Ego sum via, veritas & vita*; hoc est, *Per me venitur, ad me pervenitur, in me permanetur. Cùm enim ad ipsum pervenitur, etiam ad Patrem pervenitur; quia per æqualem ille cui est æqualis agnoscitur, vincente & tamquam adglutinante nos Spiritu sancto, quo in summo atque incommutabili bono permanere possimus. Ex quo intelligitur quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire; ne rebus temporalibus, quamvis pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter, sed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dextram Patris; provehi atque pervehi mereamur.*

2. *Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum.* In hoc dæmoniaco à Domino curato salus omnium fidelium designata est, qui originalis peccati reatu adstricti veniunt in mundum, nec nisi unius Redemptoris Jesu Christi fide & gratiâ salvandi sunt. Per baptismum ejicitur à Christo spiritus immundus: sed heu! sæpius in hominem baptizatum redit, ubi janua cordis ejus per mortale peccatum ipsi patet. Plerumque ab infantia penè id contingit, malitia ætate præveniente, bonæ etiam institutionis defectu, parentum negligentiâ, infidelitate, pravis exemplis. Sic filios suos diabolo offerunt & mancipant parentes parricidæ. *Et obtulerunt filios suos & filias suas dæmoniis.* Dæmon eorum quos possidet, obstruit aures, ne Dei verbum audire possint; ne divinis inspirationibus interiorem admoveant auditum: linguam ligat, ne peccata sua confiteri

S. August. in Psal. 18 & alibi passim.
Ephes. 4. 13. *1. Cor. 15 52. 54.* *1. Thessal. 4. 16.* *Matt. 13. 43.* *Galat. 3. 27.* *1. Joan. 3 1. 2.* *Malachiæ 3. 2.* *Psal. 50.* *Ephes. 5. 27.* *1. Cor. 13. 9. & seq.* *Rom. 13. 10.* *1. Cor. 13. 10.* *S. August.* *Psal. 35. 9* *Psal. 83. 5*
Joan. 6. *1. Petri 1. 12* *Coloss. 2. 9 10.* *Ephes. 1. 3* *Hebr. 9. 12.* *Apoc. 21. 22. 23.* *Hebr. 12. 9.* *Joan. 14. 16.* *S. August. Lib 1. De Doct. Christ. cap. 34.* *S. Petrus Chrys. Serm. 51.*

valeant. Illos conturbat variarum cupiditatum æstu. Ad terram allidit, in terrena impellit objecta novarum tentationum, & ipsarum cupiditatum, quas vehementiùs accendit, impetu. Spumat irâ, stridet odiô, tabescit invidiâ, in ignem libidinis & impudicitiæ; in aquas mendaces voluptatum peccator mittitur, quibus animæ robur dissolvitur; in aquas turbidas, quibus inquinatur, quibus immersa languet, arescit, deficit, aquis destituta quas dat Christus, quæ saliunt in vitam æternam. Unde in hoc statu dicere posset infelix homo, si miseriam suam cognosceret: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.* Psal. 142. 6. 7. Verùm id dicere non poterit homo à spiritu immundo possessus, nisi ad Jesum adducatur, ac dæmon ejus verbo & gratiâ expellatur ab anima quam tenet captivam. Ad hanc porrò gratiam præparandus est peccator fide, oratione, jejunio. Difficilis est expulsio spiritus immundi ab iis quos possidet ab adolescentia, à juventute: si tamen ad Deum convertantur per fidem spe & charitate animatam, *omnia possibilia sunt credenti.* Sed & oratio fervens, & jejunium adjungenda sunt ut pravi habitus Beda. eradicentur, ut effrenes cupiditates domentur. *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & jejunio.* Jejunium autem generale est, non solùm ab escis, sed à cunctis illecebris carnalibus abstinere, & ab omnibus vitiorum se continere passionibus. Oratio generalis non in verbis solùm posita est, quibus divinam clementiam invocamus, sed in omnibus etiam operibus, quæ in Dei honorem & obsequium, fidei per charitatem operantis devotione agimus. Quò spectat illud Apostoli: *Semper gaudentes, sine intermissione orate.* 1. Thessal. 5. 17.

Ne verò miremur quod Christo præsente diabolus magis conturbet puerum, magisque in ipsum sæviat: his enim furentis dæmonis motibus significatur, sæpè nos dum converti ad Dominum post peccata conamur, Beda. majoribus novisque antiqui hostis pulsari insidiis. Quæ illius astutia est, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. Hinc in sanctæ Ecclesiæ primordiis tot persecutionum inferebat certamina, quòd imperio suo tot animas eripi doleret. Jussu tamen Domini ac judicis sui exire cogitur spiritus immundus. *Surde*, inquit, *& mute spiritus, ego tibi præcipio ut exeas ab eo, & amplius ne introëas in eum.* Quò Domini præcepto edocemur, illum veraciter à dominatione dæmonis liberari, qui ad peccata à quibus semel pœnitendo mundatus est, vitat malè vivendo reverti. Plerumque verò cùm diabolus de corde hominis expellitur, acrioribus illum tentationibus impugnat quàm priùs cùm ejus animam quietus possidebat. *Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo.* Exeunte hoste, mortuus videtur homo, & revera mundo mortuus est, mortuus peccato, & vita ejus abscondita est cum Christo in Deo: mortuus est homo vetus, vivit novus. *Et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est.* In novitate autem vitæ ambulat, quia Jesus manum ejus tenet, ipsumque erigit, & in viam mandatorum suorum deducit, in viam salutis dirigit. S. Petrus Chrys. serm. 52. *Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.* Fugato denique diabolo patescunt clausa, vincula solvuntur, sermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & solus diabolus deflet diuturna se possessione detrusum.

3. *Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.* Nulla major celsitudo, quàm vanæ celsitudinis contemptus. Ecclesiasticis Honoribus ille solùm dignus est, qui nec ipsos postulat, nec desiderat. Ille dignior, qui humilior. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiasticis Viris aspirare licet. *Christus amputavit* S. Cypr. Tract. de zelo & livore. *omnem æmulationem responso suo. Omnem causam & materiam mordacis invidiæ eruit & abscidit. Exaltationis apud nos non potest esse contentio, de humilitate ad summa crescimus, didicimus unde placeamus.* Sacerdoti non sufficit humilitas otiosa, utilem se præstare deber in domo Dei. Non satis est ut se omnium novissimum existimet, necesse est ut omnibus serviat, quantùm in ipso est, ad eorum salutem promovendam. *Erit omnium novissimus, & omnium minister.* Cùm Samuël Regnum Saüli prænuntiaret, respondens Saül, ait: *Numquid non filius Jemini ego sum, de minima Tribu Israël, & cognatio mea novissima inter omnes familias de Tribu Benjamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?* 1. Reg. 9. 21. Non acquievit Samuël dictis Saülis Regnum deprecantis: quò enim aliquis ab honore & dignitate capessenda se magis excusat, eò dignior judicatur. At verò postquam regnare cœpit, quantùm mutatus ab illo Saüle est? *Saül in tumorem superbiæ culmine potestatis excrevit; per humilitatem prælatus, per superbiam reprobatus.* S. Gregori M. 1. p. Pastor. c. 3. Cœlestis sponsus ter sponsam vocat ad coronam. *Veni de Libano, sponsa, veni de Libano, veni, coronaberis.* Cur ad primam sponsi vocem non accurrit? *Mora hæc non est contumaciæ, sed cautelæ.... Et forsitan sponsæ mora festinationem nostram sugillat & arguit, qui nimis prompti & parum providi, vires nostras minùs pensantes, festinamus ingredi in labores prælationis, in sollicitudinum molestias & materiam lapsûs: nec exspectantes vel semel vocari, ultro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.* Cant. 4 8. Gilbertus Abbas serm. 29. in cantica Sanè honorem & dignitatem Episcopatûs non esse appetendam, ab iis autem qui ad hanc promoti sunt dignitatem sedulum ministerium omnibus sibi subditis ovibus exhibendum, disertè ostendit S. Isidorus Pelusiota hanc Apostoli sententiam explicans: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Non dixit Apostolus, Unusquisque Episcopatum desideret: non præcepit, non imperavit, non lege sanxit. Verùm quoniam multos esse norat, qui dominandi cupiditate, velut ebrietate quadam correpti tenerentur; ac virtutem quidem minimè expeterent, imperium autem affectarent, atque Episcopatus labores & sudores ac pericula, curasque & vigilias minimè perspicerent..... Ut periculosum eorum impetum reprimeret, eosque ne munus, quod plerorumque captum ac facultatem excederet, temerè aggrederentur, moneret, his verbis usus est: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* OPUS *est hæc res, non ludus atque animi oblectatio: cura, non luxus: munus referendis rationibus obnoxium, non imperium ab omni censura liberum atque immune: paternæ procuratio, non tyrannica licentia; dispensatoria præfectura, non ejusmodi potestas quæ sub reddendarum rationum necessitatem minimè cadat. Ego Episcopatûs opus mirificè laudo, divinum enim est: ipsius autem amorem minimè laudo, periculosus enim est. Non dico, Benefacit: neque enim ne probatissimos quidem viros hunc amorem in animo alere, verùm pro viribus expellere oportet. Vide quemadmodum Apostolus eos qui imperia ambiunt, ut harum palæstrarum expertes & imperitos, atque honorem solum ob oculos sibi proponentes, metu terreque afficiat. Si quis, inquit, Episcopatum desiderat, labores intueatur, atque illud spectet ne ferendis illis par esse queat. Pericula conspiciat, non honorem solum animo perpendat. Mortes contempletur, non delicias. Insidias & curas conspiciat, non in voluptatem animique remissionem oculos conjiciat, &c.* "S. Isid. Pelusiota lib. 3. Epist. 216. ad Palladium.

4. *Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Christum non piguit uno loco eadem verba iterum dicere: *Quem non terreat ista repetitio, & illius pœnæ comminatio tam vehemens ore divino?* Peccatum brevi tempore perpetratum pœnâ punitur æternâ, nec tamen injustus est Deus. Nullius enim umquam justitia legis attendit, ut tantâ morâ quisque puniatur, quantâ morâ temporis unde puniretur admisit. Damnum enim, ignominia, exsilium, servitus, cùm plerumque sic infliguntur, ut nullâ veniâ relaxentur, nonnè pro hujus vitæ modo similia pœnis videntur æternis? Ideo quippè æterna esse non possunt, quia nec ipsa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum: & tamen peccata, quæ vindicantur longissimi temporis pœnis, brevissimo tempore S. August. lib. 21. de civit. Dei cap. 9. 11. & 12.

" perpetrantur; nec quisquam exstitit qui censeret tam citò nocentium finienda esse tormenta, quàm citò factum est " vel homicidium, vel adulterium, vel sacrilegium, vel " quodlibet aliud scelus, non temporis longitudine, sed " iniquitatis & impietatis magnitudine metiendum. Qui " verò pro aliquo grandi crimine morte multatur, num- " quid morâ quâ occiditur, quæ perbrevis est, supplicium " ejus Leges æstimant, & non quòd eum in sempiternum " auferunt de societate viventium? *Quod est autem de ista Civitate mortali homines supplicio primæ mortis, hoc est de civitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre. Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus; sic nec illius, ut in vitam revocetur æternam secunda morte damnatus..... Sed pœna æterna ideo dura & injusta sensibus videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum sensuum deest ille sensus altissimæ purissimæque sapientiæ, quo sentiri possit quantum nefas in illa prima prævaricatione commissum sit. Quantò enim magis homo fruebatur Deo, tantò majore impietate dereliquit Deum, & factus est malo dignus æterno, qui hoc in se premit bonum, quod esse posset æternum. Hinc est universa generis humani massa damnata: quoniam qui hoc primitus admisit, cum ea quæ in illo fuerat radicata sua stirpe punitus est, ut nullus ab hoc justo debitoque supplicio, nisi misericordiâ & indebitâ gratiâ liberetur; atque ita dispertiatur genus humanum, ut in quibusdam demonstretur quid valeat misericors gratia, in cæteris quid justa vindicta. Neque enim utrumque demonstraretur in omnibus: quia si omnes remanerent in pœnis justæ damnationis, in nullo appareret misericors gratia redimentis: rursum si omnes à tenebris transferrentur in lucem, in nullo appareret severitas ultionis. In qua propterea multò plures quàm in illa sunt, ut sic ostendatur quid omnibus deberetur. Quod si omnibus redderetur, justitiam vindicantis nemo justè reprehenderet: quia verò tam multi exinde liberantur, est unde agantur maximæ gratiæ gratuito muneri liberantis.* Quisquis proximum scandalizat, quisquis manum, pedem, oculum, quæ ipsi impedimento sunt ad æternam salutem, non abscindit, non eruit, non projicit à se, id est, occasiones peccati non deserit, officiis, actibus, negotiationibus, quæ sine peccato exerceri nequeunt, non renuntiat, in gehennam ignis mittetur, *ubi vermis* damnatorum *non moritur, & ignis non extinguitur.* Hæc verba ter à Salvatore nostro & Judice repetita, tres velut monitiones sunt, ut extremam, maximam, generalem, æternam excommunicationem vitemus, quæ reprobos à summo bono, quod Deus est, à Sanctorum societate, ab omnibus bonis, ab omni solatio & subsidio corporis & animæ in sempiternum separabit: & malis omnibus internis, externisque, gravissimis, per vermem & ignem designatis, æternumque duraturis addicet. Tam salutares monitiones audiamus: vermem illum contritione cordis, amore Dei pœnitente nunc conterere, ignem illum lachrymis extinguere licet. Post mortem *Tempus non erit amplius.*

5. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.* Multiplicitatem, gravitatem, æternitatem pœnarum inferni consideremus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Cruciari semper, & non posse mori: comburi semper, & non posse consumi: immolari semper, & numquam posse sanctificari, hæc sors æternarum justitiæ divinæ victimarum. *Omnis enim igne salietur.* Dei victimæ esse debemus, illique æternùm immolari, aut igne inextinguibili justitiæ vindicis, aut igne æternæ charitatis. In hoc mundo victimæ Dei per charitatem & pœnitentiam simus, ne in altera vita ex numero infelicium illarum victimarum simus, quæ igne æterno salientur. *Ille veraciter victima Domini exstitit, qui suum corpus & animam à vitiis emundando per amorem sancti Spiritûs Deo consecrat. Nec salùm victima talis sale aspergitur, sed & igne consumitur, quando non peccati tantùm contagio pellitur, sed ab electorum mente ipsa etiam vitæ præsentis, quæ in carne est, delectatio tollitur, & futuræ vitæ magis conversatio intenta mente suspiratur.* An non hostia sacro igne salita erat, qui dicebat: *Nostra autem conversatio in cœlis est. Unde etiam expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Qui enim spe certissima futuræ immortalitatis, quasi jam reformatum in similitudinem Dominicæ Resurrectionis corpus suæ fragilitatis intuebantur, quasi sacraræ igne spirituali victimæ vivebant, secundùm illud Apostoli: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Beda. Philipp. 3. 20. Rom. 12. 1.

6. *Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.* Habete in vobis cœlestem sapientiam, quâ bona vestra opera ab omni corruptione vanæ laudis, cæterisque pravis affectibus serventur. Sal mysticum habete, quo Mundi corruptionem vitetis. *Quis sapiens & disciplinatus inter vos? ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversùs veritatem. Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus & contentio; ibi inconstantia & omne opus pravum. Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordiâ, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione. Fructus autem justitiæ in pace seminatur, facientibus pacem.* Jacobi 3.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. ET *inde exurgens* Jesus, scilicet ex domo Petri, quæ Capharnaumi erat, *venit in fines Judææ ultra Jordanem*, id est, per loca ultra Jordanem sita, sive, secundùm littora Jordanis: & *conveniunt iterum turbæ ad eum, & sicut consueverat, iterum docebat illos. Et accedentes Pharisæi interrogabant eum. Si licet viro uxorem dimittere*, quavis ex causâ, *tentantes eum. At ille respondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyses?* Moysis auctoritatem pro divortiorum promiscuo jure afferebant. Christus urget ut ipsa Moysis verba recitent, quibus ipsos sancti Legislatoris menti, Legique repugnare doceat. *Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere. Quibus respondens Jesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum, istud.* Ad duritiam cordis, utque gravius malum impediretur, permisit vobis Moyses dimittere uxores vestras; simulque præcepit, ut qui uxores suas repudiare vellent, id aliter non facerent quàm scripto libello.

2. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem*, id est, de eadem re sive quæstione *interrogaverunt eum.* Et ait illis: *Quicumque dimiserit uxorem suam*, nisi ob fornicationem, *& aliam duxerit*, ipsa superstite, *adulterium committit super eam*; isto facto quod in injuriam ejus committit, adulter est. *Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Si relicto viro, alteri adhærere & corporis sui potestatem specie matrimonii tradere ausa fuerit, & ipsa adultera est. Nam secundùm Evangelii legem, vir & uxor pares sunt quoad pudicitiam conjugalem, fidem thori, cæteraque conjugii jura. *Domini dictum secundùm sententiæ consequentiam ex æquo &* S. Basilius Etist. 1 ad Amphiloch. can. 9.

viris & mulieribus convenit, quòd non liceat à matri- A *monio discedere, præterquam propter fornicationem. Consuetudo autem* (inquit S. Basilius) *non ita habet, sed in mulieribus quidem multùm accuratè & diligenter observari invenimus, cùm Apostolus quidem dicat,* QUI *adhæret meretrici, fit unum corpus. Consuetudo verò etiam adulterantes viros, & in fornicationibus versantes, jubet à mulieribus retinere..... Crimen hic attigit mulierem quæ dimisit, quamnam ob causam à conjugio discessit. Si enim pulsata, & verbera non ferens, pati satius erat, quàm à conjuge separari: sive jacturam in pecuniis non ferens, nec ipsa est justa excusatio. Sin autem quòd ipse vivat in fornicatione, non habemus hanc observationem in Ecclesiastica constitutione, sed etiam infidelis viri jussa est mulier non separari, sed remanere* B *propter incertitudinem eventus. Quid enim scis, mulier, an virum sis servatura? Quare quæ relinquit, est adultera, si ad alium virum accessit.* Vide quæ diximus ad caput 19. S. Matthæi.

3. *Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos*, ut illis benediceret imponendo manus. *Discipuli autem comminabantur offerentibus.* Offerentes durioribus verbis repellebant. *Quos cùm videret Jesus, indignè tulit.* Id cùm videret facientes Discipulos, displicere sibi significavit hanc illorum agendi rationem & morositatem. *Et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium est enim Regnum Dei*, illorum scilicet qui parvulis morum innocentiâ & simplicitate similes sunt. *Amen dico vobis: Quisquis non receperit Regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Quisquis non receperit Evangelium ea docilitate quâ parvulus, qui est velut tabula rasa, cum simplicitate & modestia, non intrabit in Regnum Dei quod per Evangelium annuntiatur. *Et complexans eos*, in signum benevolentiæ, *& imponens manus super illos, benedicebat eos.* Vide quæ diximus ad cap. 19. S. Matthæi, ubi & quæ sequuntur explicuimus, de divite scilicet qui mandata Legis à juventute observaverat, & qui Christi consilium de rebus omnibus divendendis & pauperibus erogandis non est secutus: qua occasione divitum periculum Dominus exposuit.

4. *Et cœpit Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Respondens Jesus ait: Amen dico vobis: Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.* Centuplicem compensationem etiam in hoc sæculo promittit Christus his qui propter ipsum res omnes temporales dimiserint, & A in ipsis etiam persecutionibus promittit, & in futuro vitam æternam. Numquid & in hoc sæculo uxores centum accipiet, qui unam propter Christum & Evangelium reliquerit? Id quidem tano sensu intelligi potest, quamvis irriserit Julianus Apostata. Uxoris enim jactura supplebitur restitutione omnium officiorum quæ ab uxore præstantur, excepto eo quod nisi ab uxore præstari non potest. Quid enim confert uxor domui viri? Omnino curat ut vir habeat quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Hæc itaque officia etiam Apostolis in hoc sæculo restituta videre licet. Quot mulieres fuêre quibus cura erat de amictu & esu illorum, & quæ ministrarunt eis qui nihil horum curabant, sed solum sermonem & doctrinam? Similiter matres & patres multos habuerunt Apostoli, qui illos diligerent: & Petrus qui unam domum reliquerat, postea omnium Discipulorum suorum domos habebat. Et quod majus est, hæc omnia in persecutionibus possident sancti, id est, persecutionem passi & malè affecti atque afflicti. Unde & qui ultimi in hoc sæculo videntur propter afflictiones & persecutiones, erunt primi propter spem in Deum. Sed & Pharisæi qui videntur primi, facti sunt postremi. Qui autem relictis omnibus secuti sunt Christum, facti sunt primi. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.*

Theophin hunc locum.

5. *Erant autem in via ascendentes Jerosolymam, & præcedebat illos Jesus*, alacriter ducis instar intrepidi se mortem non timere ostendens, sed expetere: *& stupebant* Discipuli: magnam illam animi fortitudinem certæ morti se offerentis admirabantur: *& sequentes timebant*, C proprio videlicet periculo. *Et assumens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei eventura: Quia ecce ascendimus Jerosolymam*: Postremo hoc iter agimus, de quo sæpè locutus sum vobis: *& Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum*, &c. Vide quæ diximus ad caput 20. S. Matthæi.

6. *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes*, ore materno: *Magister, volumus*, optamus, obsecramus, *ut quodcumque petierimus, facias nobis*, concedas. *At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?* In vestri gratiam. *Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dextram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua*, &c. Hæc explicuimus ad caput 20. S. Matthæi.

D 7. *Et veniunt Jericho, & proficiscente eo de Jericho, & Discipulis ejus, & plurima multitudine*, quæ illum sequebatur, Dei verbum ex ore ejus auditura, *filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat juxta viam mendicans.* Duos cæcos à Christo juxta Jericho illuminatos S. Matthæus commemorat, unum utpotè notiorem S. Marcus nominat. Vide quæ diximus ad caput 20. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

1. ET *accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere? tentantes eum. At ille respondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyses?* E Pharisæos imitantur Moralis corruptæ doctores, qui erroneas & scandalosas quæstiones in Ecclesia excitant & propugnant, ut Pastores plebemque tentent. Sed ad Scripturam & Traditionem sunt remittendi; quæ regulæ ac principia sunt ad quæ omnia dogmata sive fidem, sive mores spectantia examinari, & secundùm illa judicari debent. Non mores hominum, non consuetudo, etiam tolerata, sed Lex Dei, Evangelium, Apostoli, SS. Patres, sacri Canones in doctrina morum consulendi sunt; omniaque ad originem revocanda. Hanc homines docendi & instituendi in eis quæ ad salutem pertinent rationem Christus habuit, Apostoli secuti sunt.

S. Irenæus lib. 3. c. 51 *Qui enim ad inventionem missi erant errantium Apostoli, & ad visionem eorum qui non videbant, & ad medicinam languentium, utique non secundùm præsentem opinionem colloquebantur eis, sed secundùm veritatis manifestationem. Nec enim quilibet homines rectè facient, si cæcos jamjamque per præcipitia ferri incipientes, adhortentur insistere illi periculosissimæ viæ, quasi verè rectæ, & quasi bene perventuri sint. Quis autem Medicus volens curare ægrotum, faciet secundùm concupiscentias ægrotantis, & non secundùm quod aptum est medicinæ? Quoniam autem Dominus Medicus venit eorum qui malè habent ipse testificatur dicens:* Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus.... *Quomodo ergo qui malè habent confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent? Utrum perseverantes in iisdem ipsis? An è contrario magnam commutationem & transgressionem prioris conversationis accipientes, per quam ægrotationem non modicam, & multa peccata sibimetipsis importaverunt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem vacuatur. Agnitionem verò faciebat Dominus Discipulis suis, per quam & curabat laborantes, & peccatores à peccato coërcebat. Non igitur jam secundùm pristinam opinionem loquebatur eis, neque secundùm suspicionem interrogantium respondebat eis: sed secundùm doctrinam salva-*

rem, & sine hypocrisi, & sine personæ acceptione.

2. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Indissolubilis conjunctio viri & uxoris; indissolubilis unio Verbi & naturæ humanæ; Christi & Ecclesiæ: Dei & electorum in cœlis. Indissolubilis & unio Dei cum Anima justi, quantùm ex parte Dei est, qui *hominem semel justificatum non deserit, nisi priùs deseratur ab eo.* Et, *Nisi tu ab illo feceris casum, ille à te non facit occasum.* Fœdus æternum cum anima Deus vult inire. *Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide.* Sed peccata nostra nos à Deo dividunt. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Concil. Trid. S. August. Osee 2. 19. 20.

3. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Gravissimum crimen est violare fidem matrimonii, cujus Deus auctor est, Christus exemplar, Spiritus sanctus vinculum: quam fidem Matrimonii finis, liberorum educatio, pax familiæ, bonum Reipublicæ necessariò, religiosè, inviolabiliter servari jubent. Adulteri infidelitate sua, impudicitiâ, & justitiâ Christum & Ecclesiam singulariter inhonorant, Matrimonium violantes, quod unionis Christi & Ecclesiæ Sacramentum est & imago. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & in Ecclesia.* Nolite ergo viri mœchari post uxores vestras, quia non vultis ut mœchentur post vos uxores vestræ. Nolite ire vos, quò eas sequi non vultis. Sine causa vos excusare conamini, quando dicitis: Non est uxor aliena ad quam vado. Numquid vis dicatur tibi, Non est vir alienus ad quem vado? Absit ut dicat hoc illa. Meliùs enim dolet te, quàm imitatur te. *Illa enim casta & sancta femina, & verè Christiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, sed dolet propter charitatem; non ideo non vult ut facias, quia & ipsa non facit, sed quia tibi non expedit.* Nam si propterea non facit, ut tu non facias; si feceris, faciet. Si autem Deo illud debeat, si Christo illud debeat quod tu exigis, & ideo reddat, quia jubet ille; etsi fornicatur vir, castitatem femina illa Deo exhibet. Christus enim loquitur in cordibus bonarum feminarum, loquitur intus ubi non audit vir, quia nec dignus est, si talis est: loquitur ergo ille interiùs, & filiam suam consolatur hujusmodi verbis: De injuriis viri tui torqueris, quid tibi enim fecit? Dole, sed noli ipsum imitari ut malè facias, sed ipse te imitetur in bono. Nam in eo quod malè facit, noli eum putare caput tuum, sed me Deum tuum. Nam si & in eo quod male facit, caput est, & secuturum est corpus caput suum, eunt ambo per præceps. Ut autem non sequatur malum caput suum, teneat se ad caput Ecclesiæ Christum: huic debens castitatem suam, huic deferens honorem suum absens sit vir, præsens sit vir, non peccat illa: quia numquam est absens, cui debet ut non peccet.... Porrò quàm fœdum, quàm turpe est, ut vir dicat, Non posse fieri, quod facit femina. Scelus est, ut vir dicat, Non possum. Quod potest femina, vir non potest? Quid enim, illa carnem non portat? Prior à serpente decepta est. Castæ uxores vestræ ostendunt vobis, fieri posse quod non vultis facere. Sed fortè dices, Ideo illam faciliùs facere posse, quia multa illi custodia est, Legis præceptum, diligentia maritalis, terror etiam legum publicatum; est etiam verecundiæ & pudoris illius magnum munimentum. Multæ custodiæ faciunt feminam castiorem, virum castum faciat ipsa virilitas. Nam ideo mulieri major custodia, quia major infirmitas. *Illa erubescit viro, tu non erubescis Christo? Tu liberior, quia fortior: Quia facilè vincis, ideo tibi commissus es. Super illam & diligentia viri, & terror legum, & mansuetudo morum, & verecundia major: & Deus super te, tantùm Deus.* Invenis enim facilè pares viros, quibus non timeas erubescere, quia faciunt illud multi. Et tanta est perversitas generis humani, ut aliquando metuendum sit ne castus erubescat inter impudicos. Si quis inter vos faciat homicidium, quod avertat Deus, pellere illum vultis de patria, & continuò, si fieri potest, excludere. Si quis faciat furtum, odistis illum, nec videre vultis. Si quis dicat falsum testimonium, abominamini, nec vobis homo videtur. Si quis concupiscat alienas res, raptor & injustus deputatur. Si quis volutatur cum ancillis suis, amatur, blandè accipitur? convertuntur vulnera in joca. Si quis autem exsistat qui dicat se castum, non facere adulterium, notum autem sit quòd non faciat, erubescit accedere ad illos non sui similes, ne insultent, ne irrideant, ne dicant non esse virum. *Ad hoc delapsa est humana perversitas, ut vir habeatur victus à libidine, & vir non habeatur victor libidinis.* Triumphantes exsultant, & non sunt viri: jacent prostrati, & viri sunt? Si spectares, ille tibi videretur fortior, qui jaceret sub bestia, quàm qui perimeret bestiam?

Ephes. 5. 32.

S. August. serm. 9. de decem chordis c. 9.

4. *Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Non merum consilium, sed præceptum est. Regnum cœlorum non intrabit, quisquis Evangelicas Veritates, sive fidem, sive morum institutionem spectantes, non receperit ut parvulus, qui Christi verba non audierit & fecerit cum docilitate, simplicitate, & obedientia pueri. Ad Christianam infantiam redeundum est, si Christi amore, complexu, benedictione, Regno digni esse velimus. Quid verò est infantia Christiana? Status ab omni superbia, ambitione, impudicitiâ, ultionis libidine, cupiditate, omni denique malitia alienus. *Nolite pueri effici sensibus, sed malitiâ parvuli estote; sensibus autem perfecti estote.*

Beda.

1. Cor. 14. 20.

5. *Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam?* Flexis genibus cordis nostri Christum Jesum rogemus ut doceat nos facere suam Patrisque voluntatem, ut det nobis scientiam salutis, ut deducat nos in semitam mandatorum suorum. Id quippe solus præstare potest, qui *Via* est, *Veritas, & Vita*, solus bonitas infinita. Præcepta nosse, Dei donum est; sed magis reos facit & graviori damnationi obnoxios cognitio legis & mandatorum Dei, nisi infirmitatis nostræ conscii ad Christum procurramus, & oratione supplici atque humili gratiam ejus imploremus, ad mandata legis implenda, ut oportet, necessariam. *Deus per legem ostendit homini infirmitatem suam, ut ad ejus misericordiam per fidem confugiens sanaretur. De sapientia quippe ejus dictum est, quòd* Legem & misericordiam in lingua portet: *Legem scilicet quâ reos faciat superbos; misericordiam verò quâ justificet humiliatos.... Lex ergo data est ut gratia quæreretur: Gratia data est, ut lex impleretur.* Mandatum bonum lex habet in littera demonstrante, non in adjuvante Spiritu: *Quod mandatum si fit timore pœnæ, non amore justitiæ, serviliter fit, non liberaliter; & ideo non fit. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit. Porrò autem si adsit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei secundùm interiorem hominem, quæ delectatio non litteræ, sed Spiritus donum est. Hæc gratia in Testamento vetere velata latitabat, quæ in Christi Evangelio revelata est.... Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus est, hîc in cordibus hominum. Ibi ergo lex extrinsecùs posita est, quâ injusti terrerentur: hîc intrinsecùs data est quâ justificarentur.* Nam *Plenitudo legis est charitas, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Felix qui suave divinæ legis jugum portavit ab adolescentia suâ. Magnas gratias Deo agere debet, cui juventutem, ad malum per se proclivem, in observantia mandatorum Dei transigere datum est. *Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.* Dona sua Deus diligit in nobis, qui & ipsa augere misericorditer paratus est cooperantibus nobis. *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deest: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, & sequere me.* Immolanda Deo cupiditas, malorum omnium radix.

S. August. lib. de Spiritu & Littera. Proverb. 3. 16. sec. 70.

Divitiis bene utendum, ex his erogandæ pauperibus A ritas, Deus ipse, quo dives est, qui omnia propter ipsum & propter Evangelium reliquit, bonis omnibus & necessitudinibus temporalibus longè præstant. *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti.* Nonnè gratis amatur, cui cætera postponuntur? Nonnè habetur jam ab eo qui sic ipsum amat? Nonnè jam in hac vitâ merces illius est? Hæc est altitudo crucis, de qua S. Augustinus : *Si vis*, inquit, *habere crucis altitudinem; nosce quid audias, & ubi audias, Sursum cor? Quid est, Sursum cor? Ibi spera, ibi ama, inde pete virtutem, ibi exspecta mercedem. Nam si bene operaris, & hilariter tribuis, videris habere latitudinem... Latitudo enim charitas est, quæ sola bene operatur. Si in iisdem bonis operibus usque in finem perseveraveris, videris habere longitudinem. Sed si omnia hæc non propter supernam mercedem facis, altitudinem non habebis; & illa jam nec latitudo erit, nec longitudo. Quid est enim habere altitudinem, nisi cogitare Deum, amare Deum, & gratis amare ipsum Deum adjutorem, ipsum spectatorem, ipsum coronatorem, ipsum præmii largitorem, postremò ipsum præmium deputare, non aliud ab ipso quàm ipsum exspectare? Si amas, gratis ama : Si verè amas, ipse sit merces quem amas.* Hoc est centuplum nunc in tempore hoc, & in sæculo futuro vita æterna. In hujus centupli partem veniunt persecutiones. *Cum persecutionibus.* Hæc beata sors Christianorum in hoc sæculo, & futuræ beatitudinis pignus. Nam *Christianus, quia Christianus, aliquid plus passurus est in hoc sæculo..... Christianorum est pati mala temporalia, & bona sperare sempiterna.* Præcedit Jesus Jerosolymam, *proC posito sibi gaudio* pergit ad *crucem, confusione contemptâ.* Aspiciamus igitur in auctorem fidei & consummatorem Jesum : Illius vestigia sequamur : quid Deo ac Domino nostro duce timeamus? *Et præcedebat illos Jesus, & stupebant, & sequentes timebant.*

Psal. 118.

S. Augustin. serm. 165 aliàs 7. de Verbis Apost.

S. Augustin. serm. 46. c. 5. & serm. 296 aliàs de Divers. 166. c. 5. Hier. in 2.

11. *Jesus autem ait eis : Nescitis quid petatis : potestis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor baptizari?* Cæca est ambitio, nescit quid cupiat, quid petat, quid agat, cùm nec rationem consulat, nec fidem. Ad veram celsitudinem per crucem, humilitatem & mortificationem pervenitur. Cruces aliæ sunt interiores per potionem amaram calicis significatæ; aliæ exteriores per baptismum designatæ. Per utrasque iter est ad gloriam. Illis quos delectat culmen honoris, priùs Beda. D via exercenda est laboris. Qui desiderant regnare sublimiter cum Christo, pati priùs debent humiliter pro Christo. *Sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.* Non personæ paratum est, sed vitæ. *Non est enim personarum acceptio apud Deum.* Si itaque tales estis qui Rom. 2. 11. consequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphatoribus & victoribus præparavit, vos quoque illud accipietis. *Non est meum dare vobis.* Non est meum dare superbis & ambitiosis. Si ergo vultis ad illud pervenire, nolite esse quod estis. Aliis paratum est; & vos alii estote, & vobis paratum est. Quid est, Alii estote? Priùs humiliamini, qui jam vultis exaltari.

10. *Jesus autem vocans eos, ait illis : Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis : & E Principes eorum potestatem habent ipsorum. Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister.* Aliter dominari debent subditis suis Christiani, quàm Ethnici Principes. Neque enim nos Christianos quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Reipublicæ domuerunt, vel inimicos cives adversùs se insurgentes & cavere & reprimere potuerunt. *Sed felices eos dicimus, si juste imperant, si inter linguas sublimiter honorantium & obsequia nimis humiliter insultantium, non extolluntur, sed se homines esse meminerunt; si suam potestatem ad Dei cultum maximè dilatandum, Majestati ejus famulam faciunt; si Deum timent, diligunt, colunt; si plus amant illud Regnum ubi non timent habere consortes; si*

S. Aug. lib. 5. de Civitat. Dei c. 24.

tardiùs

Beda.

Proverb. 5. 9. S. Augustin. Epist. 15. aliàs 113. Beda.

6. *Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos : Et quis potest salvus fieri?* Quò pertinet ista responsio, cùm incomparabiliter major sit turba pauperum, quæ divitibus perditis potuerit salvari? Nisi quia intellexerunt Apostoli cunctos qui divitias amant etiamsi adipisci nequeant, in divitum numero deputari. Sunt enim pauperes censu, cupiditate verò & affectu divites. *Et intuens illos Jesus. ait : Apud homines impossibile est, sed non apud Deum : Omnia enim possibilia sunt apud Deum.* Non quòd divites cum suis cupiditatibus & superbia admitti possint in Regnum cœlorum, sed quòd possibile sit Deo ut per verbum ejus, sicut etiam factum esse, & interdum fieri videmus, à cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa superbia ad saluberrimam humilitatem convertantur.

7. *Et cœpit Petrus dicere ei? Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.* Piscatores, vocante Domino, quòd naviculas & retia dimiserunt, omnia se dimisisse, & Dominum secutos esse, etiam commemorando lætati sunt. *Et reverà omnia contemnit, qui non solùm quantùm potuit, sed etiam quantùm voluit, habere contemnit.* Sed in eo quod cupiebatur, oculi Dei testes sunt, in eo quod habebatur, & hominum. Nescio autem quo modo, cùm superflua & terrena diliguntur, arctiùs adepta quàm concupita constringunt. Aliud est enim nolle incorporare quæ desunt, aliud jam incorporata divellere. *Illi velut cibi repudiantur, illa velut membra præciduntur.* Porrò non sufficit divitias contemnere aut relinquere, quod & quidam Mundi sapientes fecerunt ut liberiùs philosopharentur : immò servare divitias, & iis Christianè uti, non superbè sapere, libenter communicare seu erogare pauperibus, divites fieri operibus bonis, melius est & utilius ad salutem, quàm opes ex superbia relinquere, & mundi fastum calcare alio fastu. *Utilius terrena opulentia tenetur humiliter, quàm superbè relinquitur.* Sed Christum præterea sequi necesse est. Faciliùs enim sacculus contemnitur quàm voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus est. Qui enim se in Christum credere profitetur, debet quomodo ille ambulavit & ipse ambulare.

S. Augustin. Epist. 31. aliàs 34

S. Augustin. ibid. Beda.

8. *Respondens Jesus ait : Amen dico vobis : Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.* Filius Dei loquitur, dogma fidei est, illum qui propter fidem, veritatem, justitiam, virtutem, ac perfectionem quam ab illo Deus exigit, parentes & bona temporalia relinquit, vel eorum jacturam patitur, centuplum in hac etiam vitâ accipere. Spiritalia enim bona, scilicet gratia, cha-

tardiùs vindicant, facilè ignoscunt... Si luxuria tantò eis est castigatior, quantò posset esse liberior; si malunt cupiditatibus pravis, quàm quibuslibet gentibus imperare: & si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ: si pro suis peccatis humilitatis, miserationis, & orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cùm id quod exspectamus advenerit. Quòd si ita se gerere debent Christianarum Gentium Principes temporales, si ea moderatione regere debent subditos: quanta charitate & humilitate Christianum populum regere debent Ecclesiæ Principes Episcopi, & Sacerdotes? Servire debent iis quibus præsunt, seque totos spiritualibus eorum utilitatibus devovere, non honorem quærere, aut commoda temporalia, sed labores, unámque animarum salutem propter Dei gloriam. *Sit Rector* Ecclesiæ *bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus; ut & bonis in nullo se præferat, & cùm pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratûs agnoscat.* Prælatos quidem timeri necesse est à subditis, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam tamen ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. *Sed plerumque Rector eo ipso quo cæteris præeminet, elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur; dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis autem nulla auctoritate contradicunt; dum plerumque laudant etiam quod reprobare debuerant, seductus ab his quæ infra suppetunt, super se animus extollitur; & dum foris immenso favore circumdatur, intus veritate vacuatur: atque oblitus sui in voces se spargit alienas, talemque se credit, qualem se foris audit, non qualem intus discernere debuit. Subjectos despicit, eosque æquales sibi naturæ origine non agnoscit; & quos forte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit. Cunctis se æstimat amplius sapere, quibus je videt amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui æquâ cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur:* Sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est: *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiæ.* Qui singulare culmen appetens, & socialem Angelorum vitam despiciens; ait: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo.* Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. *Apostatæ quippe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus similis esse dedignatur.... Petrus auctore Deo sanctæ Ecclesiæ principatum tenens à bene agente Cornelio. & sese ei humiliter prosternente, immoderatiùs venerari recusavit, seque illi similem recognovit,* dicens: *Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum.* Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quantâ potentiâ super cæteros excreviisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam Spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram bene agentibus fratribus non agnovit. *Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hîc zelus ultionis jus aperuit potestatis.* Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri.* Atque illico adjunxit: *Fide enim statis.* Ac si id quod protulerat, aperiret, dicens: Ideo non dominamur fidei vestræ, quia fide statis: æquales enim vobis sumus, in qua vos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cùm diceret: *Facti sumus parvuli in medio vestrûm.* Et rursum: *Nos autem servos vestros per Jesum.* Sed cùm culpam quæ corrigi debuisset, invenit, illico Magistrum se esse recoluit, dicens: *Quid vultis? In virga veniam ad vos. Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præest vitiis potiùs quàm fratribus dominatur.... Teneant Rectores exteriùs quod pro aliorum utilitate suscipiunt: servent interiùs quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles etiam subjecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum quod formident videant, & de humilitate quod imitentur agnoscant. Studeant igitur sine intermissione qui præsunt, ut eorum potentia quantò magna exteriùs cernitur, tantò apud eos interiùs deprimatur: ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne jam sub se mens eam regere non possit, cui se libidini dominandi supponit.* Hinc à Sapientie dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis:* Hinc etiam S. Petrus ait: *Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis:* Hinc per semetipsam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit: *Scitis quia Principes Gentium dominantur eorum.... Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister,* &c.

S. Gregor. M. 1. 1. Pastoralis Curæ c. 6.

Eccli. 32.

Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus. Nam & Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret & daret animam suam redemptionem pro multis. Ambitio simia charitatis. Omnibus servit ambitiosus: omnibus servit Ecclesiæ fidelis & sanctus Prælatus. Ille servit omnibus, ut præsit ac dominetur: iste ministrat omnibus ut magis ac magis prosit. Illa cupiditatis, ista charitatis servitus est. Illa diaboli, ista Christi imitatio, qui ad hoc in mundum venit, ut servis suis Dominus omnium ministraret, ac pro illis moreretur. Felices Pastores, si Pastorem summum animarum nostrarum Christum Jesum imitentur, ovibus suis in rebus æternæ salutis serviendo, & pro illis, si opus fuerit, moriendo.

11. *Cæcus sedebat juxta viam mendicans. Qui cùm audisset quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare & dicere: Jesu Fili David, miserere mei.* Cæci & egeni sumus. Miseri, si nec cæcitatem nostram, nec inopiam cognoscamus; nobisque dicat testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei: *Quia dicis: Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Divinam vocem & consilium audiamus dicentis. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos ut videas.* Ad Jesum Dominum nostrum, qui cæcos illuminat, & inopes ditat, clamemus; in una ejus misericordia confidamus: ad illum clamemus toto corde, voce magna charitatis. *Est* enim *clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm est in oratione, magnum exprimit desiderantis & petentis affectum, ut non desperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.... Fragrantia charitatis, clamor cordis.* Perseveranter oremus, nec eos audiamus, qui nos à Dei misericordia imploranda, ab invocando auxilio Jesu, ab oratione, cæterisque pietatis & pœnitentiæ operibus avocare conantur. *Comminabantur ei multi ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Audiamus viros Dei, Pastores, verbi Dei Prædicatores, pios amicos, qui nos hortantur ad Jesum vocantem ut accedamus cum spe & fiducia. *Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior esto: surge, vocat te.* Occasiones peccati, & quæcumque nostræ conversionis impedimenta, veteris hominis exuvias procul à nobis projiciamus, cum fervore & gaudio accedamus ad Jesum. *Qui projecto vestimento suo exiliens venit ad eum.* Unum à Salvatore misericordissimo postulemus, ut oculos interioris nostri hominis illuminet. *Cæcus autem dixit ei: Raboni, ut videam.* Tantum beneficium fides impetrabit. *Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit.* A Christo denique illuminati, Christum sequamur, in via mandatorum Dei ambulemus, illi uni placere studeamus, ut abundemus magis. *Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.*

Apoc. 3. 17. 18.

S. August. Enarr. in Psal. 118. serm. 29. & alibi.

Iob. 4. Isai. 14.

Act. 10.* Act. 5.

1. Cor. 2.

1. Thessal. 2.

2. Cor. 4

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

Matt 21. 1. Luc. 19. 29. Jean. 11. 18. Joan. 12. 11. Matt. 21.

1. ET *cùm appropinquarent Jerosolymæ & Bethaniæ ad Montem Olivarum, mittit duos ex Discipulis suis.* Cùm ad eum tractum Montis Olivarum perveniſſent, ubi ſe mutuò contingunt Bethania & Betphage. 15. ſtadiis ſeu duobus milliaribus diſtantem ab Hieroſolymis, quinto die ante ultimum Paſcha quod Jeſus celebravit, miſit duos ex Diſcipulis ſuis. *Et ait illis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt*: In vicum qui vobis ante oculos verſatur: *& ſtatim introëuntes illuc, invenietis pullum ligatum*, cum aſina matre; *ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite.* Animantia nondum humanis uſibus mancipata, nullum paſſa jugum, ad ſacros uſus adhiberi ſolita, viri eruditi obſervant. 1. *Regum* 6. 7. *Nunc ergo arripite & facite plauſtrum novum unum; & duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitum jugum, jungite in plauſtro, & recludite vitulos earum domi. Tolletiſque Arcam Domini, & ponetis in plauſtro.*

Et ſi quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite, Quia Domino neceſſarius eſt: & continuò illum dimittet huc. A vobis huc adduci ſinet. *Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio*, duas inter vias: *& ſolvunt eum. Et quidam de illic ſtantibus dicebant illis: Quid facitis ſolventes pullum?* Quorſum pullum ſolviſtis? *Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis Jeſus, & dimiſerunt eis. Et duxerunt pullum ad Jeſum: & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum. Multi autem veſtimenta ſua ſtraverunt in via, alii autem frondes cædebant de arboribus*; ramos frondentes, *& ſternebant in via*, quaſi Regem & Triumphatorem ſolemni ritu excepturi. *Et qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna:* Salus & gloria. *Benedictus qui venit in nomine Domini: benedictum quod venit Regnum Patris noſtri David*, jam diu exſpectatum: *Hoſanna in excelſis.* In ſummo cœlorum, unde Meſſias venit. Vide quæ diximus ad Caput 21. S. Matthæi.

2. *Et introivit Jeroſolymam in Templum*, gloriam omnem triumphi ſui relaturus ad Patrem: *& circumſpectis omnibus*, ut abuſus emendaret divini cultûs putitati contrarios, *cùm jam veſpera eſſet hora*, ſerotinum tempus, *exiit in Bethaniam cum duodecim* Apoſtolis, ut ibi pernoctaret.

3. *Et alia die*, poſtero die, *cùm exirent à Bethania,* Cant. 2.3 *eſuriit; cùmque vidiſſet à longè ficum habentem folia, venit, ſi quid fortè inveniret in ea*, aliquem fructum. Vernum enim tempus erat quo ficus profert groſſos ſuos. Acceſſit, non ignorans nullum eſſe fructum in arbore, ſed humano more ſe gerens, ut aliud ſignificaret ad Diſcipulorum inſtitutionem opportunum. *Et cùm veniſſet ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum*; non erat tempus anni quo ficus fructus ferret. *Et reſpondens dixit ei:* imprecatus eſt arbori, dicens: *Jam non amplius in æternum ex te fructum quiſquam manducet.* Maledictionis ſententia non arboris causâ lata eſt, ſed ſignificationis. Non minùs enim culpâ caret arbor ſi infrugifera ſit vernâ aut æſtivâ, quàm hyberna tempeſtate. Emblema ergo eſt pœnæ Judæis infligendæ ob ſpiritualem eorum ſterilitatem & hypocriſim. Sicut enim parabolas loquitur Chriſtus, ita operatur. Beda.

4. *Et veniunt Jeroſolymam. Et cùm introiſſet in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo: & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit*, In atrio gentium campſores & mercatores ſedebant, quaſi in loco profano negotiationem exercentes. Templum autem ſecundùm partes ſuas omnes ſanctum eſſe Chriſtus docuit, utpotè veri Dei adorationi, & orationi dicatum. *Et non ſinebat ut quiſquam transferret vas per Templum.* Prohibuit ne quiſquam ſupellectilem ullam profanam, aut inſtrumentum profanis uſibus ſerviens, ſeu ad quæſtum faciendum pertinens per Templum transferret, quaſi per viam compendioſiorem & commodiorem. *Et docebat dicens eis: Nonnè ſcriptum eſt: Quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Vide quæ diximus ad cap. 21. S. Matthæi,

5. *Et reſpondens Jeſus ait illis: Habete fidem Dei*; fidem magnam in Deum. *Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: tollere*, recede hinc, *& mittere in mare; & non hæſitaverit in corde ſuo, ſed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat*, Dei virtute omnipotenti, ſi ad ejus gloriam & Eccleſiæ ædificationem opus fuerit, *fiet ei.* Quod poſtulaverit in fide nihil hæſitans, ſecundùm voluntatem ejus operabitur Deus, qui voluntatem timentium ſe faciet, quantumvis hominibus impoſſibile videatur. Confer cum 21. capite S. Matthæi, & lege quæ in eum locum annotavimus.

6. *Et cùm ſtabitis ad orandum*; cùm vos ante Deum ſiſtetis oraturi; *dimittite ſi quid habetis adversùs aliquem*: Si jus habetis conquerendi de aliquo propter injuriam vobis illatam, dimittite offenſam: *ut & Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quòd ſi vos non dimiſeritis ex animo, nec Pater veſter, qui in cœlis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.* Nam ſine charitate dimitti non poſſunt. *Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.... Si quis dixerit, Quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Vide quæ diximus ad caput 6. S. Matthæi. 1. Joan. 3 15. 1. Joan. 4. 20.

7. *Et veniunt rurſus Jeroſolymam*, ex Bethania quò pridie ſeceſſerant. *Et cùm ambularet in Templo*, non otioſus utique, ſed docens; *accedunt ad eum ſummi Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores*, Doctores Legis, & Senatores: *& dicunt ei: In qua poteſtate hæc facis?* Quâ auctoritate publicè doces, & ea reformas ac prohibes quæ in Templi atrio fieri conſueverant? Qua poteſtate ægrotos omnis generis curas, nullo dierum ac locorum habito diſcrimine? *Jeſus autem reſpondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & reſpondete mihi: & dicam vobis in qua poteſtate hæc faciam. Baptiſmus Joannis de cœlo erat, an ex hominibus? Reſpondete mihi.* Aperta reſponſione inimicorum calumniam Dominus refutare poterat, ſed prudenter interrogat, ut ſuo vel ſilentio vel ſententiâ condemnentur. Hunc locum explicuimus ad caput 21. S. Matthæi. Se neſcire mentiti ſunt quòd optimè noverant, Baptiſmum Joannis de cælo fuiſſe, quia Joannes miſſus fuit à Deo ut prædicaret pœnitentiam, & populum baptizaret in nomine Meſſiæ cujus erat Præcurſor: quamobrem meritò repulſi à Chriſto, confuſique abſceſſerunt. Tunc impletum eſt quod Deus per Prophetam in Pſalmis ait: *Paravi lucernam Chriſto meo*, Id eſt, Joannem, qui fuit *Lucerna ardens & lucens*, & venit ut teſtimonium perhiberet quia Jeſus eſt Filius Dei: *Inimicos ejus induam confuſione: ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea*, Pſal 131. 17. Joan. 5. 35.

Sensus Moralis.

1. Invenietis *pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.* Pullus injugis & indomitus populi Gentilis typus fuit, qui sine jugo, sine lege, sine Deo erat in hoc mundo, idololatriæ, aliorumque peccatorum vinculis alligatus. Missi sunt Apostoli ut illum auctoritate Christi Domini solverent, & ad illum adducerent. *Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, & solvunt eum.* Janua Christus est, qui de se ipso ait: *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Pascuis illis saluberrimis pullus iste, id est, populus Gentilis carebat, cùm adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat, non certam vitæ fideique viam tenens, sed plures dubiosque sectarum calles sequens, in varios distractus errores, & ad simulacra muta vadens, prout ducebatur. Prædicatoribus sanctis primùm obstiterunt errorum Magistri, sed nomine Domini Jesu audito, qui magis habet in potestate sua hominum voluntates, quàm ipsimet suas, credentium cœtum ad Deum adduci permiserunt, quem in corde portarent. Ut verò ad Christum Regem ac victorem suum, victimamque Catholicam Patris, cujus sanguine sunt redempti, gestandum illos disponerent, virtutum indumentis ipsos ornarunt. *Et imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.* Pullo Dominum portante, *Multi vestimenta sua straverunt in via*, quia sancti Martyres propriæ se carnis amictu exeuntes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine paraverunt, ut inoffenso gressu mentis ad supernam Jerusalem, quò Christus prævivit ac ducit, incederent. Vestimenta sua sternit in via Christo triumphanti, qui bona omnia temporalia arbitratur ut stercora ut Christum lucrifaciat; qui rerum omnium detrimentum pati paratus est, ne Deum offendat. Frondes cædit de arboribus, & sternit in via Christo cordis sui victori, qui spes omnes sæculi inanes ducit, & Dei fruitioni postponit, cujus Regnum præ rebus omnibus desiderat, in se per charitatem inchoatum, in gloria consummandum. *Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit Regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis.*

Ioan. 10. 9.

Beda.

2. *Cùmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid fortè inveniret in ea: & cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et respondens dixit ei: Jam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet.* Ficulneam Dominus non sine causa maledictione devinxit, verùm ut ingratis Judæis ostenderet se eam vim habere, quæ inferendo quoque supplicio par esset. Quoniam enim eum in omnibus miraculis nullam cuiquam molestiam intulisse perspexerant, idcirco eum prodesse tantùm posse existimabant, non verò improbos malo afficere. Quamobrem à substantia animæ experte, populum ingratum admonet, *Se ulcisci quidem ipsius scelera posse, sed pro sua bonitate nolle. Exaruit igitur arbor, ut hominibus terrorem incutiat.* Christus esurit salutem nostram, justitiæ fructus in nobis quærit; si nullos inveniat in hora mortis nostræ, arborem infructuosam æterna maledictione feriet. Tunc tempus fructuum non erit; tunc impii erunt *sicut fœnum tectorum, quod priusquàm evellatur exaruit, de quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit..... Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.*

S. Isidorus Pelusiota Epist. 51. lib 1. ad Theopompum Tribunum.

Psal. 128. 6.

Eccles. 11. 3.

3. *Et cùm introisset in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo.* Corda nostra templa sunt Dei, ad illius adorationem per baptismum consecrata. Cavere igitur debemus ne aliquid profanum in ea inferatur; hinc eliminandæ avaritia, cupiditas, ambitio. Gratis colendus est Deus: Nihil aliud quærendum est in ejus cultu præter ipsum. Qui enim propter humanam gloriam, aut temporalia commoda Deum colit, mercator A est, turpis lucri cupidus; non Christianus Deum in spiritu & veritate adorans. *Charitas non quærit quæ sua sunt.* Dicendum cùm Propheta: *Voluntariè sacrificabo tibi.* Quod sacrificium? De quo Deus ait per eundem Prophetam: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Quare voluntariè? *Quia gratis amo quod laudo.* Laudo " Deum, & in ipsa laude gaudeo: ipsius laude gaudeo, quo " laudato non erubesco. Non enim quemadmodum laudatur à studiosis theatricarum nugarum vel auriga, vel " venator, vel quilibet histrio, & à laudatoribus suis invitantur alii laudatores, exhortantur ut pariter clament, & " cùm omnes clamaverint, plerumque illo victo omnes " erubescunt. Non ita est Deus noster: *Laudetur voluntate, ametur charitate; gratuitum sit quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? Ipse propter se, non propter aliud: si enim laudas Deum ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubescerès si te uxor tua propter divitias amaret; & fortè si tibi paupertas accideret, de adulterio cogitaret. Cùm ergo te à conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es à Deo, ô avare? Non tibi terram, sed se ipsum servat qui fecit cœlum & terram.* Voluntariè sacrificabo tibi. *Si propter aliud laudas Deum, ex necessitate laudas. Si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Laudas Deum verbi gratiâ, ut tibi det amplam pecuniam: si haberes aliunde, non à Deo, numquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas: quia præter illum nescio quid aliud amas..... Ipsum gratis dilige: quia melius ab eo non invenis quod det, quàm se ipsum; aut si invenis melius, hoc pete.* Voluntariè sacrificabo tibi. *Quare voluntariè? Quia gratis. Quid est gratis?* Et confitebor nomini tuo, Domine quoniam bonum est: *Ob nihil aliud, nisi quia bonum est. Numquid ait, Confitebor nomini tuo, Domine, quia das mihi fructuosa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas divitias, amplam pecuniam, excellentissimam dignitatem? Non. Sed quid?* Quoniam bonum est. *Melius nihil invenio quàm nomen tuum:* Ideo *Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.*

S. August. Enarr. in Psal. 53.

4. *Et non sinebat ut quisquam transferret vas per Templum.* Huc referendus est præclarus S. Basilii locus. *Verùm neque nundinationes illæ, quæ in Martyriis celebrari solitæ sunt, convenire nobis putandæ sunt: Neque enim ullam aliam ob causam adesse decet Christianos in Martyriis, aut istis contigua loca invisere, quàm orandi causâ, & ut Sanctorum constantiæ admoniti, in qua illi ne pietatem amitterent, ad necem usque fortiter perseveraverunt, ipsi quoque ad similis fortitudinis æmulationem incitentur. Nimirum memoriâ tenendum est illud, quàm terrificâ & formidabili irâ olim exarserit Dominus, qui cùm semper & ubique mansuetus & humilis corde fuerit, in eos tamen solos flagellum intendit, qui circum Templum vendendis emendisque mercibus operam dabant; quippè quasi nundinatio illa orationis domum in latronum speluncam converterit.* Et docebat, dicens eis: *Nonne scriptum est: Quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus?* (non enim est distinctio Judæi & Græci apud Deum: nam idem est Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.) *Vos autem fecistis illam speluncam latronum* Domum Dei speluncam latronum faciunt, qui non intrant per ostium quod est Christus, sed absque illius vocatione in Statum Ecclesiasticum & Beneficia irrepunt; qui Canonicum Officium attentè & devotè non persolvunt, qui sacratissimam Residentiæ legem violare non verentur, qui plura Beneficia aut Pensiones coacervant contra sacros Canones, cùm unum ad honestam sustentationem sufficit; qui in Templo deambulant & confabulantur: *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.*

S. Basil. M. in Regulis fusiùs Disputatis interrogat 40.

Rom. 10. 12.

5. *Dico vobis : Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.* Oratio, omnipotentia supplex. Deus omnia promittit orationi, nihil excipit, quia *Spiritus* sanctus *postulat pro nobis gemitibus* Rom. 8. 26. 27. *inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus; quia secundùm Deum postulat pro sanctis.* Dei voluntatem in omnibus & præ omnibus impleri Christiana postulat oratio : cùm igitur Dei voluntas semper impleatur, oratio verè Christiana semper exauditur. Etsi non exaudiamur semper ad voluntatem, numquam non exaudimur ad utilitatem: semper exaudimur ad vitam æternam, si fideliter, humiliter, perseveranter oremus; si postulemus. *In fide* Rom 10. *nihil hæsitantes*, plenissimè persuasi *Quia quæcumque* Rom. 4. *promisit Deus, potens est & facere.* Si ergo non exaudimur orantes, id fidei nostræ defectui imputemus. B *Nam si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat quod* S. August. Serm. 115. aliàs 36. de Verbis Dom. *non credit ? Unde & Apostolus, cùm ad orandum exhortaretur, ait :* Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. *Et ut ostenderet fidem fontem esse orationis, nec posse ire rivum, ubi caput aquæ siccatur, adjunxit, atque ait :* Quomodo autem invocabunt in quem non crediderunt? *Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea* Luc. 22. *Dominus ait :* Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. *Quid est in tentationem intrare, nisi à fide exire ? In tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit; & in tantum tentatio deficit, in quantum fides proficit.*

6. *Et cùm stabitis ad orandum; dimittite si quid habetis adversùs aliquem : ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis; nec Pater vester qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra.* Remissio peccatorum soli conceditur charitati. Orare nos pro debitis & peccatis Christus docuit, paternam misericordiam promisit, & veniam secuturam, sed legem adjunxit, certa nos conditione & sponsione constringens ut sic nobis dimitti debita postu-

Alemus, secundùm quòd & ipsi debitoribus nostris dimittimus. *Excusatio tibi nulla in die judicii superest, cùm secundùm tuam sententiam judiceris : & quod feceris, hoc & ipse patiaris, Pacificos enim & concordes atque unamines esse in domo sua Deus præcipit : & quales nos fecit secunda nativitate, tales vult renatos perseverare; ut qui filii Dei esse cœpimus, in Dei pace maneamus, & quibus Spiritus unus est, unus sit & animus & sensus. Sic nec sacrificium Deus recipit dissidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus & Deus possit esse placatus. Sacrificium Deo majus est pax nostra, & fraterna concordia, & de unitate Patris, & filii, & Spiritus sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intuebatur : ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & justus dum Deo sacrificat innocenter; docuit & cæteros quando ad Altare munus offerunt, sic venire cum Dei timore, cum simplici corde, cum lege justitiæ, cum concordiæ pace : Meritò ille dum in sacrificio talis est ipse, postmodum sacrificium Deo factus est; ut martyrium primus ostendens, initiaret sanguinis sui gloriâ Dominicam Passionem, qui & justitiam Domini habuerat & pacem. Tales denique à Domino coronantur; tales in die judicii cum Domino vindicabuntur. Cæterum discordans & dissidens, & pacem cum fratribus non habens, secundùm quòd Beatus Apostolus & Scriptura Sancta testatur, nec si pro nomine Christi occisus fuerit, crimen dissensionis fraternæ poterit evadere, quia sicut scriptum est :* Qui fratrem suum odit, homicida. *Non potest esse cum Christo, qui imitator Judæ maluit esse,* C *quàm Christi. Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest ablui? Quale crimen est, quod Martyrio non potest expiari?* Qui non vult dimittere fratri, Deum non habebit propitium; Deum non habebit patrem, nec hæreditatem consequetur, quæ Deus ipse est : qui patrem non habebit, inimicum & judicem experietur. Qui ultionem de proximo suo vult repetere, iræ & ultionis divinæ pondus æternum sustinebit. S. Cypr. Tract. de orat. Dom.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

1. ET *cœpit illis in parabolis loqui.* Multas proposuit D parabolas, quarum unam dumtaxat S. Marcus recenset. *Vineam plantavit homo*, plantavit, *& circumdedit sepem, & fodit lacum*, torcular, *& ædificavit turrim*, ad ejus custodiam ac defensionem; *& locavit eam agricolis, & peregrè profectus est*, in regionem longinquam abiit. *Et misit ad agricolas in tempore*, quâ tempestate colligi fructus solent, *servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ*, ut reditus reciperet. *Qui apprehensum eum cæciderunt*, verberaverunt, *& dimiserunt vacuum*, &c. Hanc parabolam, & quæ sequuntur de lapide reprobato ab ædificantibus, & facto in caput anguli, explicuimus ad cap. 21. S. Matthæi.

2. *Et Mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, & He-* E *rodianis, ut eum caperent in verbo*, ut propositâ quæstione ipsi insidiarentur, calumniandi occasione ex illius responsione arreptâ. *Qui venientes* dicunt ei: *Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam*, nullam habes rationem personarum : *nec enim vides in faciem hominum :* externas qualitates extra causam & rem in docendo & judicando non spectas; *Sed in veritate viam Dei doces*, viam quæ ducit ad Deum. *Licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?* Debemusne solvere, vel non debemus ? *Qui sciens versutiam illorum*, simulationem & hypocrisim, *ait illis : Quid me tentatis ? Afferte mihi denarium* argenteum, *ut videam. At illi attulerunt ei. Et ait illis : Cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Respondens autem Jesus dixit illis : Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari : & quæ sunt Dei Deo.* Cæsari solvite quæ debetis tributa : Deo quæ debetis officia. Imperatori pecuniam ejus imagine signatam, Deo animam ejus imagine insignitam. Lege quæ diximus ad cap. 22. S. Matthæi; ubi & quæ sequuntur de quæstione à Sadducæis Christo proposita explicuimus, & de statu Resurrectionis, in quo homines erunt similes Angelis, & uxores non habebunt, nec mulieres viros; quia nulla in *angelificata carne* (sic loquitur Tertullianus) erit necessitas propagationis, ubi nullus erit defectus corruptionis.

3. *De mortuis autem quòd resurgant, non legistis in* Exodi 3. 6 E *libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob ; Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Promisit Deus sanctis illis Patriarchis se mercedem eorum futurum & hæreditatem, & hac ratione se Deum illorum singulari ratione dixit, etiam postquam ex hoc mundo migrassent : non potest autem Deus ab iis qui non sunt amplius, possideri; nec mortuorum, sed viventium præmium, hæreditas & beatitudo est. *Fide demoratus est* Hebr. 11. Abraham *in terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Jacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem : cujus artifex & conditor Deus.* Sancti illi Patriarchæ *juxta fidem defuncti sunt, non*

acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Cum igitur fidelis sit Deus in promissionibus suis, & *impossibile* sit illum *mentiri*, ipsaque promissiones juramento confirmaverit, *volens ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui*, alteram vitam ab ista mortali esse necesse est, in quâ hæredes promissionum Dei ipsas revera consequantur, & secundùm animam quâ homines sunt; & secundùm corpus, sine quo homines non sunt, quoque velut organo ad omnia opera bona sanctus usus est Spiritus. Hinc animam esse immortalem consequens est, corpusque resurrecturum, ut totus homo æterna hæreditate, hoc est ipso Deo fruatur.

4. *Et accessit unus de Scribis*, Doctoribus Legis, *qui audierat illos conquirentes*, conferentes, seu disputantes: *& videns quoniam bene illis respondit*, Jesus Sadducæis; *interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum*, maximum ac præcipuum. *Jesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israël: Dominus Deus tuus, Deus unus est.* Unius Dei cognitio & confessio, veræ Religionis fundamentum est. *Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Unum porrò Deum nosse non sufficit, nisi colatur & glorificetur ut Deus. *Non colitur* autem *nisi amando.* Hoc est primum mandatum. *Secundum autem simile est illi*, ad dilectionem & charitatem pariter pertinet, primo illi congruit, & ex eo consequitur. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Majus horum aliud mandatum non est.* Non est aliud mandatum his duobus majus atque præstantius. Lege quæ diximus ad cap. 22. S. Matthæi.

S. August. Epist. 29.

5. *Et ait illi Scriba: Bene Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam se ipsum, majus est omnibus holocaustomatibus & sacrificiis.* Præstantius est, Deoque gratius omni genere sacrificiorum legalium, sive sint holocausta, sive pacifica, aut pro peccato; toto denique cultu ceremoniali excellentiora sunt hæc duo præcepta charitatis. *Jesus autem videns quod sapienter respondisset*; ac misericordiam atque charitatem Deo magis placere intelligeret quàm sacrificia, dixit illi: *Non es longè à Regno Dei.* Non longè abes à fide, gratia & veritate Evangelii. *Tendebat felici cursu, etsi ignoranti, & prælata omnibus dilectione Dei, & charitate proximi suæ ipsius dilectioni exæquatâ. Cùm tamen ei ipsi proximi charitati amorem Dei prætulisset, jam non holocaustomatum & sacrificiorum præscriptis continebatur. Non erat longè istud ab Evangelico sacramento..... Sed admonetur sud ipsius professione, cur sacramentum Legis ignoret, & Christum Dominum Filium Dei nesciat per nativitatis naturam in fide unius Dei confitendum. Et quia per unius Domini secundùm legem professionem, Dei Filio ut in unius Domini Sacramento maneret, non relinqui videbatur, Scribam admonet, quomodo Christum David filium esse diceret, cùm David eum Dominum suum esset professus; nec natura sineret ut qui tanto Patriarchæ esset filius, esset & Dominus. Hoc ideo, ut se Scriba, secundùm carnem & partum Mariæ quæ ex David esset solùm eum intelligens, Dominum potiùs, secundùm spiritum, David meminisset esse, quàm filium; & id quod dictum est,* Audi Israël, Dominus Deus noster Deus unus est, *à Domini unius sacramento Christum non separaret, cùm tantus Patriarcha & Prophetes eum, qui ante luciferum ex utero Domini genitus fuisset, Dominum sibi profiteretur: non utique immemor legis, neque ignorans Dominum alium non confitendum, sed eum qui naturalis sacramento nativitatis ex incorporalis Dei utero substitisset, absque violatæ legis fide Dominum esse intelligendum; cùm unus ex uno, per unius Domini naturam, haberet in se naturale quod Dominus est.* Sic explicat S. Hilarius quæstionis sequentis connexionem cum præcedentibus.

S. Hilar. lib. 9. de Trinit. n. 25. 26.

6. *Et respondens Jesus dicebat, docens in Templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium David? Ipse enim David dicit in Spiritu sancto*, Spiritu sancto afflatus: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus?* Qua igitur ratione fieri potest ut ejusdem sit Dominus & filius? *Et multa turba*, magna pars plebis, *eum libenter audivit*, Pharisæis, Legisperitis, & Senatoribus ejus doctrinam contemptui habentibus.

7. *Et dicebat eis in doctrina sua*, inter docendum: *Cavete à Scribis*, à Legisperitorum superbia, fastu, hypocrisi, avaritia, *qui volunt in stolis ambulare*, affectant incedere cum veste talari, eleganti, magnifica, ad pompam & ostentationem; *& salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis*: quæstum facientes pietatis specie: *Hi accipient prolixius judicium*, graviorem damnationem. Vide quæ diximus ad cap. 23. S Matthæi.

8. *Et sedens Jesus contra gazophylacium*, juxta arcam in quàm mittebantur nummi Templo oblati, *aspiciebat quomodo turba*, populus, *jactaret æs in gazophylacium: & multi divites jactabant multa*, magnam pecuniam jactabant ad ostentationem. *Cùm venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta*, duos minutulos nummos æreos, *quod est quadrans*, quarta pars solidi. *Et convocans Discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*, si ejus animus, pietas & charitas spectentur, ex quibus oblationes & eleëmosynæ apud Deum æstimantur. *Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt*: ex eo quod illis redundabat, ex superfluo: *Hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit misit, totum victum suum.* Nihil prorsus sibi reservavit: sed quod sibi ad diurnum victum necessarium erat, totum obtulit religiosa liberalitate.

Confer cum Lucæ 21. Vers. 1. 2. 3. 4.

Sensus Moralis.

I. Vineam *plantavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est*, &c. Vinea Domini, tropologico sensu, Anima est. Hanc plantavit creando, & in corpus infundendo, ac sanctificando per baptismum quo nova in Christo creatura facta est. Sæpè circumdedit eam Mandatorum suorum: Fodit in ea lacum seu torcular, Sacramenta nempè & Sacrificium, ex quibus in eam fluit Christi sanguis. Turris est Ecclesia, ubi Anima à terra per orationem evecta, & ab hostibus suis tuta, invenit clypeos & omnem armaturam fortium ad victoriam de illis reportandam. Animæ nostræ Domini non sumus, sed coloni. Dominus ejus Deus est, cui fructus justitiæ & bonorum operum per ejus gratiam provenientes reddere debemus. Misit servum suum, sanctas scilicet inspirationes & pios motus, ut fructum seu proventum vineæ suæ exigeret: sed missus servus cæditur & vacuus dimittitur, cùm sanctæ inspirationes rejiciuntur, cùm bonæ cogitationes & pia desideria vitio nostro inutilia & vacua fiunt. Servum alterum mittit, videlicet Scripturas sacras, quarum lectionem negligimus, vel ore Pastorum & Concionatorum eas audire minimè curamus, aut secundùm illas vitam nostram instituere nolumus. Plures alios servos

Beda.

mittit, Sanctos, quorum exempla non imitamur. Mittit demum Filium charissimum in incarnatione, in Eucharistia, quæ extensio Incarnationis est, ut cor nostrum sibi vendicet, ut gratiarum suarum fructus exigat; sed nec illum veremur, imò conculcamus, occidimus, quantùm in nobis est, *rursus crucifigentes* & extra vineam ejicientes. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet in hora mortis & judicii, & perdet malos colonos: interimque donum gratiæ quod spernunt superbi, humilibus datur. Caveamus, Fratres, ne quis nostrûm desit gratiæ Dei, ne Spiritui sancto nos ad bonum moventi & excitanti contumeliam faciamus, ne Filium Dei mortaliter peccando conculcemus & occidamus, moralem vitam quâ in cordibus nostris per charitatem vivit, illi eripientes.

B 2. *Reddite igitur quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei; Deo.* Parendum Regi propter Deum, solvenda ipsi tributa, ad ejus Imperium contra publicos hostes pugnandum: sed si quid contra Dei Legem vel Rex ipse juberet, Deo magis quàm hominibus obedire oportet. *Tertull. in Apologet.* Pro Regibus orandus est Deus, ut det illis *Vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum.* Sed Deo in primis obedire debemus, illum timere, colere, amare. *Imperatorem necesse est suspiciamus, ut eum quem Dominus noster elegit. Et meritò dixerim, Noster est magis Cæsar, à nostro Deo constitutus. Itaque & in eo plùs ego illi operor in salutem, quòd non solùm ab eo postulo eam qui potest præstare; aut quòd talis postulo qui merear impetrare: sed etiam quòd temperans Majestatem Cæsaris infra Deum, magis illum commendo Deo, cui soli subjicio. Subjicio autem cui non adæquo.* C *Non enim Deum Imperatorem dicam, vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum velet dici. Si homo sit, interest homini Deo cedere. Satis habet appellari Imperator. Grande & hoc nomen est quod à Deo traditur.... Esto religiosus in Deum, qui vis illum propitium Imperatori.* Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. *Beda.* *Quemadmodum Cæsar exigit à nobis impressionem imaginis suæ, sic & Deus; ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo reddatur anima lumine vultûs ejus illustrata atque signata.* Unde Psalmista: *Signatum est* (inquit) *super nos lumen vultûs tui, Domine. Hoc lumen est totum hominis, & verum bonum, quod non oculis, sed mente conspicitur.* Signatum autem dixit in nobis, tamquam denarius signatur Regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem & similitudinem D Dei, quam peccando corrupit. *Bonum ergo ejus est verum atque æternum, si renascendo signetur.* Adeo in nobis imago divina per peccata gravia quæ committimus, detrita, obscurata & deformata est, ut dicere liceat: *Cujus est imago, & superscriptio?* Quemadmodum igitur, *portavimus imaginem terreni* hominis, *sic portemus imaginem cœlistis.* *1 Cor. 15. 40.*

3. *De mortuis autem quòd resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Non est mortuorum Deus, sed viventium.* Lugendum quòd plerique Christiani vivant, quasi alia vita futura non esset, operibus, sin minùs verbis dicentes: *Venite, & fruamur bonis quæ sunt, & utamur creaturâ tamquam in juventute celeriter. Coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* *Sap. 2. 1. Cor. 15. 32.* Deo vivamus, ut sit Deus noster & merces æterna: rebus omnibus creatis bene utamur, ut Deo nostro fruamur. Laboremus æternitati. Quid temporalibus & transitoriis rebus inhæremus, felicis æternitatis candidati?

4. *Primum omnium mandatum est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Manifestè nos docuit Dominus, neminem posse duobus dominis servire. Et hoc igitur loco docemur, *Dilectionem non partiri in Deum & aurum, in Deum & uxorem, in Deum & liberos, in Deum & amicos: sed totam dilectionis vim Creatori Deo consecrare. Deinde secundùm Creatorem quæ unicuique conveniant impartiri; & parentibus; & uxori, & liberis, & fratribus, & amicis. Siquidem pertinet ad dilectionem Dei hæc etiam præstare. Qui enim diligit me,* inquit, *mandata mea servabit.* Mandata verò, Dei ista præcipiunt. Deum ex totò corde non diligit, imò verè non diligit, qui ejus beneficia magis quàm ipsum diligit. Quemadmodum si sponsus faceret sponsæ suæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret quàm sponsum, qui illi fecit annulum, nonnè in ipso dono sponsi adultera anima deprehenderetur, quamvis hoc amaret quod dedit sponsus? Si diceret: Sufficit mihi annulus iste, jam illius faciem nolo videre: qualis esset? Quis non detestaretur hanc amentiam? Quis non adulterinum animum convinceret? Amas aurum pro viro, amas annulum pro sponso. Si hoc est in te ut ames annulum pro sponso tuo, & nolis videre sponsum tuum, ad hoc tibi arrham dedit, ut non te opigneraret, sed averteret. *Ad hoc utique arrham dat sponsus, ut in arrha sua ipse ametur. Dedit tibi Deus omnia ista, ama illum qui fecit. Plus est quod tibi vult dare, id est, se ipsum qui ista fecit. Si autem amaveris hæc, quamvis Deus illa fecerit, & neglexeris Creatorem, & amaveris mundum, nonnè amor tuus adulterinus deputabitur?* In dilectione Dei reperitur quicquid verè hominem ornare & nobilitare potest. Si ornet ac nobilitet virtus; in hac vita *Virtus non est, nisi diligere quod diligendum est.* Si ornet ac nobilitet sanitas: *Charitas est sanitas; tunc plena sanitas, quando plena Charitas.* Si ornet potestas; *quem regnare delectat, uni omnium regnatori Deo subditus hæreat, plus eum diligendo quàm se ipsum.* Si ornet sapientia; *Summa & vera sapientia est in præcepto illo primo,* DILIGES *Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua: Ac per hoc sapientia est charitas Dei.* Si ornet ac nobiliter pulchritudo: *Anima nostra fœda est per iniquitatem,* amando Deum pulchra efficitur. *Qualis amor est, qui reddit pulchram amantem? Quantùm in te crescit amor, tantùm crescit pulchritudo, quia ipsa charitas est animæ pulchritudo.* Primum omnium mandatum est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Deo igitur obedientes, illud diligentissimè præcaveamus, quod Deus nos super omnia præcavere voluit, ut ipsum ex toto corde diligamus. *Hoc tantùm diligentissimè præcavete, ut diligatis Dominum* D *Deum vestrum.* Adde charitatem, prosunt omnia: detrahe charitatem, nihil prosunt cætera. Sed quia te amare non possum, Domine Deus meus, nisi amorem tuum dederis mihi: *Totum cor meum flamma tui amoris accendat: nihil in me relinquatur mihi, nec quo respiciam ad me ipsum; sed totus in te æstuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tamquam inflammatus abs te.*

Theodoret Interrog. 3. in Deut.

S. Aug. Tract. 2 in Epist. Joann.

S. Augustin. Epist. 52. ad Macel.

S. Augustin. Tract. 9. in Epist. Joan.

lib. de Perfect. Justit. c. 3.

lib. de vera Relig. c. 18. Epist. 120. c. 11.

Josue 23. 11.

S. Augustin. Serm. 5. de Verbis Dom.

S. Augustin. in Psal. 137. n. 2.

5. *Secundùm autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam teipsum. Majus horum aliud mandatum non est.* Verè proximum sicut nos ipsos diligimus, si immunitatem ab iisdem malis, à quibus immunes esse volumus, & bonorum eorumdem possessionem, præsertim verò fruitionem summi, immutabilis æternique boni ipsi pariter optemus. *Mandatum novum do vobis* (inquit Christus) *ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* E Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus: & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quicquid est aliud hîc habemus. *Discernitur quippè ista dilectio ab illa dilectione qua se invicem diligunt homines* sicuti homines: nam ut discerneretur, adjunctum est, SICUT DILEXI VOS. *Ut quid enim diligit nos Christus, nisi ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus à cæteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt: ideo ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in*

S. Augustin. Tract. 83. in Joan.

omnibus hominibus : pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus. Qui sanctè & spiritualiter diligit proximos, eos amat aut quia justi sunt, aut ut justi fiant. Sic enim & se ipsum amare debet, aut quia justus est, aut justus ut sit. Sic enim diligit proximum tanquam se ipsum sine ullo periculo. Qui enim aliter se diligit,
Beda in c. 13. Epist. ad Rom. injustè se diligit, quoniam ad hoc se diligit, ut sit injustus, ad hoc ergo ut sit malus, ac per hoc jam non se diligit : *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui* proximum hoc modo *non diligit, manet in morte.* Diligamus ergo, *non verbo, neque linguâ, sed opere & veritate*, nempè eleëmosynarum largitione, hospitalitate, consilio, aliisque beneficentiæ & dilectionis officiis. Sine Dei proximique amore sincero & actuoso ne ipsa
1. Ioan. 3. quidem sacramenta prosunt. *In hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli. Omnis qui non est justus*, nocendo B nemini, & cui potest benefaciendo, *non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.* Igitur *Dilectio sola, discernit*
Beda. *inter filios Dei, & filios diaboli.*

6. *Cavetè à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis : Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis : Hi accipient prolixius judicium.* Doctores & directores hypocritæ velut pestes fugiendi. His autem characteribus agnoscuntur. 1. Externorum quorumdam operum vel signorum singularitate spectabiles videri volunt. 2. Hominum existimationem, laudem, & quicquid ad pietatis opinionem illis conciliandam conducere potest, ambiunt & affectant. 3. In omnibus quæ Religionem spectant, cæ- C teris amant anteponi. 4. In publicis conventibus reliquis omnibus eminere. Humilitatem verbis tenus profiteri, ut altiùs ascendere compellantur. Contemplationem & prolixiores orationes simulare. Hac arte pecunias piarum mulierum emungere. Tales sunt nostris temporibus.
2. Tim. 3. Quietistæ, *Homines se ipsos amantes, incontinentes, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei; habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita : ex his enim sunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis. Hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient : insipientia enim eorum manifesta erit omnibus.* Isti homines *existimant quæstum esse*
2. Tim. 6. 5. *pietatem.* Hos egregiè describit piissimus Vitæ Spiritualis Magister *Joannes Taulerus*, Sermone 2. in Domi- D nica 1. Quadragesimæ. Se, inquit, contemplatores vocant
" eosque cognoscere licebit ex naturali illa quiete, quam
" intra se otio dediti sentiunt. Hi se à peccatis immunes,
" Deo sine medio unitos, omnibus & divinis & humanis
" solutos legibus, & ad nulla demum opera bona obligatos
" arbitrantur; hoc errore seducti, quòd putent otium illud
" cui vacant, pro sui nobilitate ac excellentia nullo pacto
" esse interturbandum impediendumque. Hinc enim repu-
" diant subjectionem, nec quicquam omnino sursum vel
" deorsum operantur; ac velut instrumentum artificem
" præstolatur, nihil sine illo efficiens, ita & ipsi divinam
" exspectant operationem, nihil ipsi penitus agentes. Pu-
" tant enim sua actione divinum opus tore præpediendum.
" Nihil itaque penitus in virtutibus sese exercent, sed otio
" vanissimo tradunt. Non gratias agere, non Deum laudare, E
" nihil habere, nihil cognoscere, nihil amare, nihil orare,
" nihil desiderare volunt. Hæc omnia tamquam noxia
" postponunt. Quicquid enim orare possent, jam habere
" se putant : & ita paupertatem spiritus sibi arrogant, cùm
" ab omni propria voluntate alieni sint, ut ipsis videtur,
" omnemque proprietatem & electionem abdicarint. Jam
" quod ad Ecclesiæ leges attinet, ea omnia non modò con-
" secutos, sed & transcendisse se credunt, ob quæ cuncta
" Sanctæ Ecclesiæ præcepta, ritus, consuetudines, ceremo-
" niæ rationabiliter institutæ sunt. Ad hæc, persuasum ha-
" bent, neminem, nec ipsum Deum quicquam sibi vel da-
" re posse, vel auferre, cò quòd exercitia omnia, cunctas-
" que virtutes ad extremum usque patiendo superarint,
transcenderintque, ut ipsis videtur, atque ad meram sive " puram quamdam vacuitatem seu otium pertigerint, sint- " que ab omni virtute absoluti seu expediti. Huc autem, " ut ita à virtutibus aliquis expediatur seu efficiatur liber, " atque ad illud vacuum pertingat otium, plus requiri la- " boris inquiunt, quàm ad ipsas virtutes consequendas. " Hac de causa tantam sibi libertatem usurpant, ut nulli " prorsus obedire velint, neque Papæ, nec Episcopis, nec " Pastoribus suis. Et quamvis interdum extrinsecùs obedi- " re se simulent, intus tamen nulli omnino subjiciuntur, " nec voluntate, nec actione. Ab omnibus sanctæ Ecclesiæ " consuetudinibus ac legibus immunes & exempti esse vo- " lunt, palam asserentes, quòd quamdiu aliquis virtutibus " assequendis navat operam, tamdiu adhuc imperfectus " sit : quidque sit vera spiritus paupertas, & otium sive va- " cuitas ista, prorsus ignoret. Insuper credunt omnia tam " Angelorum quàm hominum merita se vicisse, nec dein- " ceps ullum posse vel virtutis augmentum capere, vel ad- " mittere peccatum, eâ de causâ quòd absque voluntate vi- " vant, ut ipsis videtur, spiritumque suum quieti ac otio " tradiderint, & in seipsis annihilati, unum cum Deo ef- " fecti sint. Proinde cunctis naturæ desideriis absque pec- " cato liberè se satisfacere posse stultissimè credunt, utpotè " qui summam adepti sint innocentiam, quibusque lex nul- " la posita sit. Breviter ergo ne spiritûs otium, quies & li- " bertas ullum patiatur impedimentum, cunctis naturæ af- " fectibus & concupiscentiis indulgent & obsequuntur. " Nulla eis vel de jejuniis, vel de Festorum observatione, " vel de aliquo præcepto cura est, nisi quatenus hac in par- " te hominum facies verentur, aut hominibus placere ap- " petunt. Nullam enim de re quacumque conscientiam ha- " bent. Asseverare non dubitem, latrones quosque & om- " nes in manifestis sceleribus vitam agentes, ejusmodi ho- " minibus meliores esse. "

Aliud Pseudocontemplantium genus Taulerus describit, qui pariter persuasum habent, se nulli virtutum actioni adstrictos, sed ab omni operatione expeditos & otiosos, Deique instrumentum esse, in quo ille quicquid velit " operetur, solumque passivos esse, sive patientes absque " omni actione. Dicunt autem, ea opera quæ Deus cum " ipsis perficit & operatur, multò excellentiora, magis- " que meritoria esse, quàm cujuslibet alterius hominis " opera, qui hæc per se ipsum agit, licèt in gratiâ Dei : " Seque Dei patientes nuncupant, eò quòd Dei sustineant " seu patiantur opera, quæ ipse (ut putant miseri) in eis " operatur. Verùm quamvis nihil ipsi intus agant, quamvis " otium sectentur & quietem, mercede tamen frustrari no- " lunt. Attamen quicquid agant, nihil se peccare arbitran- " tur, cùm Deus id per eos efficiat, ut ipsi dicunt, & quic- " quid ipse velit, id per eos fiat, nec prorsus aliud aliquid. " Humilitatem quamdam præ se ferunt in conversatione " & actibus suis, facileque adversa omnia tolerant ea de " causa quòd se Dei instrumentum esse arbitrentur, per " quod ille pro gratissimâ sua voluntate operetur. Sunt igi- " tur isti veris Dei amicis admodum similes in multis : sed " in hoc nimiùm oberrant, quòd omnia ea ad quæ intus " moventur, sive bona sint, sive mala, à Spiritu sancto pro- " cedere & fieri putant. Cæterùm difficulter agnosci " queunt, quod vitam suam & vitæ modum optimè tueri, " & glossis quibusdam ordinare sciant. Est tamen in quo " agnosci poterunt, ipsorum videlicet propria voluntas, " putà quòd mortem potiùs obirent, quàm aliquid vel mi- " nimum eorum abnegarent, desererentve, quæ cum pro- " prietate possident. Hæc Taulerus. "

7. *Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*, &c. Moraliter Dominus instituit universos, ne quis à collatione ministerii paupertatis amore revocetur : nec sibi divites blandiantur, quòd plus videantur conferre quàm pauperes. *Uberior est enim nummus è parvo; quia non quantùm detur, sed quantùm relideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quàm quæ nihil sibi reliquit.... Spectat vos Dominus semper, cùm ad gazophylacium accedit, & de bonorum operum mercedibus stipem putatis.*
S. Ambros. lib. de Viduis c. 4

egentibus conferendam. Quantum est igitur ut æra tua conferas, & Christi corpus acquiras? Noli ergo vacua prodire in conspectum Domini Dei tui, vacua misericordiæ, vacua fidei, vacua castitatis; non enim inanes Dominus, sed virtutibus opimas spectare Jesus & laudare consuevit.

S. Cypr. Tract. de Opere & eleemosynis.

Vidua ista plus omnibus misit. *Multùm beata mulier & gloriosa, quæ etiam ante diem judicii meruit Judicis voce laudari. Pudeat divites sterilitatis atque infidelitatis suæ: Vidua, & inops vidua in opere larga invenitur. Cùmque universa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut sciamus quæ pœna sterilem divitem maneat, quando hoc documento operari etiam pauperes debeant. Atque ut intelligamus hæc opera Deo dari, & eum quisquis hæc faciat, Dominum promereri; Christus illud Dei dona appellat, & in dona Dei viduam duos quadrantes misisse significat, ut magis ac magis possit esse manifestum, quia qui miseretur pauperis, Deum fœnerat .... Porrò si Deus eleëmosynis pauperum fœneratur, & cùm datur minimis; Christo datur, non est quòd quis terrena cœlestibus præferat, nec divinis humana præponat.* Sic Vidua illa tertio Regnorum libro, cum in siccitate & fame consumptis omnibus de modico farre & oleo quòd superfuerat, feciſſet subcinericium panem, quo assumpto moritura cum liberis esset; supervenit Elias, & petiit sibi priùs ad edendum dari; tunc quod superfuisset, inde illam cum filiis suis vesci; nec obtemperare illa dubitavit, aut Eliæ filios mater in fame & egestate præposuit. Fit immo in conspectu Dei quod Deo placeat; promptè ac libenter quod petebatur, offertur: *nec de abundantia portio, sed de modico totum datur,* & esurientibus liberis alter priùs pascitur, neque in penuria & fame cibus antequam misericordia cogitatur, ut dum in opere salutari carnaliter vita contemnitur, spiritaliter anima servetur. Elias itaque typum Christi gerens, & quod ille pro misericordia vicem singulis reddat, ostendens, respondit, & dixit: *Hæc dicit Dominus, Fidelia farris non deficiet, & capsaces olei non minuetur usque in diem quo dabit Dominus imbrem super terram.* Secundùm divinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt viduæ & cumulata quæ præstitit, & operibus justis ac misericordiæ meritis augmenta & incrementa sumentibus, farris & olei vasa completa sunt. *Nec filiis abstulit mater quod Eliæ dedit, sed magis contulit filiis quod benignè & piè fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta ejus audierat: non cruce & passione ejus redempta, cibum & potum pro sanguine rependebat; ut ex hoc appareat, quantùm in Ecclesia peccet, qui se & filios Christo anteponens, divitias suas servat, nec patrimonium copiosum cum indigentium paupertate communicat.....* Sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium. *Quale munus est, cujus editio, Deo spectante celebratur? Si in Gentilium munere grande & gloriosum videtur, Proconsules vel Imperatores habere præsentes, & apparatus ac sumptus apud munerarios major est, ut possint placere majoribus: quantò illustrior muneris & major est gloria Deum & Christum spectatores habere? Quantò isthic & apparatus ubertor, & sumptus largior exhibendus est, ubi ad spectaculum conveniunt cœlorum virtutes, conveniunt Angeli omnes; ubi muneratio non quadriga vel Consulatus petitur, sed vita æterna præstatur; nec captatur inanis & temporarius favor vulgi, sed perpetuum præmium Regni cœlestis accipitur?*

S. Cypr. ibid.

Vidua ista plus omnibus misit. *Dicat pauper, Deus meus; dicat dives, Deus meus: minùs ille habet, plus hic habet; sed argentum, non Deum. Ut perveniret ad Deum Zacchæus dives, dedit dimidium patrimonii sui; ut perveniret Petrus, retia & navem dimisit; ut perveniret vidua, duo minuta dedit; ut perveniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret penitus pauper & egenus; solam bonam voluntatem tribuit. Diversa dederunt, sed ad unum pervenerunt, quia non diversa amaverunt.*

S. Augst. serm. 17. de Verbis c. 16.

Luc. 21. 4. Omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei.

3. Reg. 17.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. ET *cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex Discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.* Cùm inter se colloquerentur Discipuli de magnificentia structuræ donorumque Templi, unus cæterorum nomine Christum rogavit, ut lapides ac structuram consideraret. Confer cum Matth. 24. 1. & Lucæ 21. 5. *Et cùm sederet in Monte Olivarum contra Templum,* è regione Templi, *interrogaverunt eum separatim Petrus & Jacobus, & Joannes & Andreas: Dic nobis quando ista fient; & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari.* Quando erunt proximè consummanda. *Et respondens Jesus cœpit dicere illis: Videte ne quis vos seducat.* Cavete à seductoribus. *Multi enim venient in nomine meo,* nomen meum usurpantes, *dicentes, Quia ego sum,* Christus Judæis promissus & exspectatus.

2. *Videte autem vosmetipsos.* Vobis ipsis prospicite & cavete. *Tradent enim vos,* ante Urbis Templique excidium, *in Conciliis, & in Synagogis vapulabitis, & ante Præsides & Reges stabitis propter me, in testimonium illis,* ut testimonium de Divinitate mea, & Evangelii veritate coram illis perhibeatis. Vide Commentarium nostrum in caput 24. S. Matthæi.

3. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam,* post illos dies tribulationis, post calamitosa Ecclesiæ meæ tempora, & Antichristi persecutionem, *sol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum.* Vide quæ diximus ad cap. 24. S. Matthæi.

4. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.* Nescit Filius, ut homo, quamvis enim diem illum nusquam ignoraverit Christus Jesus, illius tamen scientiam non habuit ratione humanitatis, sed divinitatis. Vel, nescivit ut Patris legatus & interpres, ut nobis revelaret. *Hoc nescit, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat ut tunc Discipulis indicaret: sicut dictum est ad Abraham,* Nunc cognovi quòd timeas Deum, *id est, Nunc feci ut cognosceres; quia & ipse sibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud utique dicturus erat Discipulis tempore opportuno, de quo futuro tamquam præterito loquens ait:* Jam non dicam vos servos, sed amicos. Servus enim nescit voluntatem Domini sui: Vos autem dixi amicos quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota vobis feci: *Quod nondum fecerat, sed quia certò facturus erat, quasi jam feciſſet locutus est. Ipsis enim ait:* Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modò, *inter quæ intelligitur* & De die & hora. *Nam & Apostolus:* Neque enim judicavi me, *inquit,* scire aliquid in vobis nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum. *Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Christi Deitate non poterant. Quibus etiam paulò post dicit,* Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. *Hoc ergo inter illos nesciebat, quod per illum scire non poterant. Et hoc solùm se scire dicebat, quod eos per illum scire oportebat. Denique sciebat inter perfectos, quod inter parvulos nesciebat. Ibi quippe ait,* Sapientiam loquimur inter perfectos. *Eo namque genere locutionis nescire quisque dicitur quod occultat, quo dicitur fossa cæca*

S. Cyrill. Alexand. lib. 9. de Trinitate. S. Augst. lib. 1. de Trinitate cap. 12. Gen. 22. 12. Joan. 15. 15. 1. Cor. 2. 2. 1. Cor. 3. Joan. 16. 12. 1. Cor. 2.

cæca quæ occulta est. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur; quia utique hominibus loquuntur. Vide S. Joannem Chrysostomum Homilia 78. in Matthæum.

5. *Videte*, attendite vobismetipsis, *vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit* judicii, seu generalis, seu privati uniuscujusque. *Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit ut vigilet.* Perinde se habet Filius hominis ac pater-familiâs, qui peregrè profectus, domum suam administrandam servis suis reliquit, certam functionem sive ministerium singulis demandans. *Et janitori* præsertim *præcepit* ut custodiæ domûs invigilet, ne hostes intrent, ne fures omnia diripiant, ne domestici officio suo desint. *Vigilate ergo (nescitis enim quando Dominus domûs veniat: Yerò, an media nocte, an galli cantu, an mane)* Nescitis quo tempore, vel quâ vitæ præsentis ætate quæ nocti similis est (quia per fidei obscuritatem hoc in mundo ambulamus) ego qui dominus vester sum ac mundi, venturus sim ad judicium. *Ne cùm venerit repente, inveniat vos dormientes.* Vigilate (inquam) ne subitò adveniens, quâ non cogitatis horâ, vos imparatos inveniam. *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Non vestrâ tantùm, sed omnium interest, vigilare, si salutem æternam consequi velint.

Sensus Moralis.

I. Vides *has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Templum Jerosolymitanum, Ecclesiæ figura, Ecclesiâ per Christum fundatâ, & per Apostolorum prædicationem in Gentibus propagatâ, eversum est, Ecclesia æternùm duraturâ, quæ ex lapidibus vivis in Christo ceu fundamento & lapide angulari superædificatis constructa est, non terrena, sed spiritalis domus. Lapides à summo & sapientissimo Architecto electos, & à Spiritu sancto per charitatem compaginatos nihil dissolvet, nihil destruet. Nihil enim illos separabit à charitate Christi, in qua fundati sunt. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis.* 1. Petri 1. Hoc in Templo non carnales victimæ animantium, sed spiritales hostiæ adorationis, laudis, humilitatis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis offeruntur Deo, qui in spiritu & veritate adoratur. *Offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Justi temporales, qui secundùm prædestinationem lapides non sunt Templi illius æterni, in quo videbitur Deus Deorum in Sion, destruentur & dissolventur, quia deficient à charitate, & in finem usque non perseverabunt. Hi à Christo Templi Domino deseruntur, quem priùs deseruerunt. Seducuntur à spiritu mendacii, à magistris erroris; sanam doctrinam non sustinent, sed à veritate auditum avertunt, atque ad fabulas convertuntur. Mundi vanitas, fallaces divitiæ, carnis ac voluptatum illecebræ, media sunt quibus diabolus ad illorum seductionem abutitur, qui Christum non sequuntur ut Viam, non audiunt ut Veritatem, non amant & servant intra se ut Vitam. *Multi venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & multos seducent.* Dissidiis, bellis, diversarum prælis cupiditatum, studiorumque conflictibus perturbantur, scinduntur. Cor illorum, velut terra instabilis movetur, concutitur timore inordinato malorum hujus vitæ. Famem patiuntur bonorum temporalium in quibus spes inanes collocant. *Exurget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum, & terræ motus erunt per loca.* Tradit illos Deus in desideria cordis illorum: & hoc damnationis æternæ initium est. *Initium dolorum hæc.*

2. Interim electi persecutionem patiuntur propter Christum, cui verbis atque operibus testimonium perhibent: carnalibus hominibus plerumque sunt odio propter nomen Christi, propter professionem pietatis, ob doctrinæ veritatem ac vitæ sanctimoniam. De mundo enim non sunt: nam si essent de mundo, mundus quod suum esset, diligeret; sed quia vocati sunt de mundo, ejusque mores damnant conversatione suâ, propterea illos odit mundus. *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* A cognatis & domesticis sæpè tentantur, vexantur, affliguntur. Sæpè frater fratri, filio pater, filii parentibus in scandalum fiunt, & morte illos afficiunt, quantum in ipsis est; interficiunt animas quæ non moriuntur, cùm illos à Deo avertere conantur. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parentes, & morte afficient eos.* Verùm tamen mundum cum suis erroribus, amoribus, & terroribus per Christi gratiam vincentes, & in justitia perseverantes, salutem æternam consequuntur. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

3. *Cùm autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet ..... Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes.* Peccatum mortale abominatio desolationis est. Stat ubi non debet, in loco sancto, cùm à Clericis & Monachis, aut etiam à Christianis quibuscumque, quorum nomen sanctum est, professio sancta, *Vocatis sanctis*, committitur. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?* Impietas, sacrilegia, sacramentorum abusus, *abominatio desolationis....* Quid *est quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa?* (inquit Dominus per Prophetam.) Nos verò cùm abominationem desolationis stare viderimus ubi non debet, hoc est, hæreses & flagitia regnare inter eos qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati, cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sanguinum & dolosos, quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicumque in Judæa, hoc est, in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infirmisque actibus mancipari, sed tantò altiùs virtutum culmen debemus ascendere, quantò plures ampla & errabunda vitiorum itinera sequi videmus. *Tunc qui super tectum est*, hoc est, *qui excedens animo carnalia, tamquam in aura libera spiritaliter vivit, ne descendat ad infimos actus pristinæ conversationis, neque ea quæ reliquerat mundi carnisve desideria repetat.* Domus namque nostra vel mundus hic, vel ipsa in qua degimus nostra intelligenda est caro, de qua dicit Apostolus: *Scimus quòd si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus.* 2. Cor. 5. Et qui operatur in Ecclesia, ac sicut Paulus & Apollo plantat & rigat, non respiciat spem sæcularem, cui renunciavit, nec retinacula vitæ labentis, quibus se ut nudus Christum sequeretur, exuerat, resumere incautus præsumat.

Thren. Ier. 4. Ier. 11. 15. Beda.

4. *Orate verò ut hyeme non fiant.* Ne fides nostra & charitas in Christum, abundante iniquitate refrigescat, neque otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato, sive cessatione ab actibus virtutum, quibus ad Dei fruitionem pervenitur, siquidem *Omnia agenda complectitur virtus, omnia optanda felicitas.* S. August. lib. 4. de Civit. Dei c. 21.

5. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli erunt decidentes, & virtutes quæ in cœlis sunt, movebuntur.* Impius, qui dum viveret, Christo non adhæsit, de Christo in hora mortis non cogitabit: *Sol contenebrabitur.* Qui ex fide non vixit, fidei lumine in extremis non irradiabitur ut ad Deum redeat: *Et luna non dabit splendorem suum.* Cœlestes illustrationes & inspirationes divinæ illi justo Dei judicio subtrahentur, qui ipsis tam frequenter abusus est. Deerit gratia ei, qui tam sæpè gratiæ defuit. Lumen ipsum naturale obscurabitur, cadet, deficiet. Moriens obliviscetur sui, qui dum viveret, oblitus est Dei. *Et stellæ cœli erunt decidentes.*

Quantus erit tremor in judicii die, cùm *Virtutes* ipsæ *quæ sunt in cœlis movebuntur* ? De quibus Sanctus Job
Job.26.11 ait : *Columnæ cœli contremiscunt & pavent ad nutum ejus.* Quid facient tabulæ, quando trement columnæ ? Quid virgula deserti patietur, cùm cedrus paradisi concutietur ? *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria.* Quomodo impius, qui secundùm duritiam suam & impœnitens cor thesaurizavit sibi iram in die iræ ; Christi judicis sustinebit adventum ? Qui venientem ad se, & intra se Filium Dei suscipere noluit ; qui Incarnationis ejus beneficio abusus est, qui justificationis beneficio fuit ingratus, qui gratiam sanctificantem per lethalia peccata amisit, nec recuperare per pœnitentiam curavit, contra se venientem videbit, non jam salvatorem, sed judicem. Triplex Christi adventus, *Ad homines*, *in homines*, *contra homines*. Primus olim ad omnes in Incarnatione. Secundus, non in
S. Bern. Serm. 3. de Adventu omnes, in justificatione. Quot enim filii iræ manserunt, B in infidelitate mortui, baptismo non regenerati ? *Non fecit taliter omni nationi.* Tertius nec contra omnes, sed solùm contra impios & reprobos. Primus in infirmitate, secundus in charitate & suavitate. *Dominus* enim *dat benignitatem & terra nostra dat fructum suum.* Tertius in gloria & multa virtute. *Quis mihi tribuat* (inquit S.
Job.14.13 Job) *ut in inferno protegas me ; & abscondas me donec pertranseat furor tuus ; & constituas mihi tempus in quo recorderis mei* ? Abscondere se non poterit impius à furore æterni judicis ; furoris illius pondus æternum in inferis sustinebit ; non pertransibit umquam indignatio Dei in reprobos, quia numquam desinent eorum peccata : *Numquam carebunt supplicio, qui numquam voluerunt*
S. Gregor. M. *carere peccato.* Nusquam illorum recordabitur, sed continebit in ira sua sempiterna misericordias suas. *Tempus non erit amplius.* Non erit amplius tempus miserendi. Æternùm dicent ad Deum desperantes : *Mutatus es*
Job.30.21 *mihi in crudelem, & in duritia manûs tuæ adversaris mihi.*

6. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.* Post Resurrectionem interrogatus ab Apostolis de die judicii, seu restitutionis regni Israël, respondit : *Non est vestrum scire tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate.* Quando dicit, *Non est vestrum scire*, ostendit quòd ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis : *Ut semper incerti de adventu Judicis, sic quotidie vivant, quasi die alia judicandi sint.* S. Hieron. in c. 24. Matt.

7. *Videte, vigilate, & orate : nescitis enim quando tempus sit.* Cor vestrum examinate antequam veniat qui scrutabitur Jerusalem in lucernis ; cogitationes, desideria, verba, opera, intentiones vestras considerate ; quicquid mali fecistis, quicquid boni omisistis : Recogitate omnes annos vestros in amaritudine animæ vestræ. *Videte*, cavete diligenter ne mors intret per fenestras, ne peccatum per sensus irrepat, ne inimicus intret per portas Jerusalem. Omni sollicitudine cor vestrum expurgate, & immaculatum servate. *Vigilate.* Sed quia nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam ; protectionem Dei cœli, & misericordiam invocate. *Orate.* Sic ad judicium seu generale, seu particulare se comparare Christianus quisque debet. *Statutum est* enim *omnibus hominibus semel mori, post hæc autem judicium.* Hebr. 9. 27. Mors certissima, incertum qua ætate, quo mortis genere, quâ die, quâ hora morituri simus. Semel mori, magnum oraculum ; quando mori, magnum arcanum : malè mori, magnum & irreparabile malum. *Mors peccatorum pessima. Vigilate, nescitis enim quando tempus sit .... Tunc autem unicuique veniet dies ille, tùm venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die.* Psal. 33. 22. S. Augus. Epist. 199 alias 80. C Ideo latet nos ille dies, ut à nobis observentur omnes dies. Videamus itaque, ut sciamus quid nobis desit ; vigilemus, ne intremus in tentationem ; oremus semper, & non deficiamus, *Exspectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi : qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Tit. 2. 13.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1. ERAT *autem Pascha, & Azyma post biduum.* Post D biduum à Sermone capitis præcedentis inchoatum, celebrandus erat dies festus Paschæ & Azymorum. Ipsa enim die qua Paschalis agnus immolabatur & comedebatur ad vesperam incipiebat Azymorum usus in cœna Paschali. *Et quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum*, scilicet Jesum, *dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem : Non in die festo* id fieri oportet, *ne fortè tumultus fieret in populo.* Ne populus in Jesum propensior, in ejus liberationem conspiraret.

2. *Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi*, quem olim Jesus à lepra mundaverat ac sanaverat : *& recumberet*, ad mensam ; *venit mulier*, Maria Lazari soror, quæ & Magdalene, *habens alabastrum unguenti*, E vas aromaticum ex alabrastrite lapide, *nardi spicati pretiosi*, continens unguentum seu liquorem odoriferum ex spicis nardi sinceriſſimæ ac præstantissimæ confectum : *Et fracto alabastro*, fracto vasis orificio, ut unguentum non gustatim stillaret, sed ubertim flueret, *effudit super caput ejus*, scilicet Jesu.

3. *Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes : Ut quid perditio ista unguenti facta est* ? Pluralis numerus pro singulari usurpatur, ut aliàs in Scriptura. Unus enim Judas id indigne tulit. Vide quæ diximus ad cap. 26. S. Matthæi.

4. *Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant*, die 14. Lunæ ad vesperam, *dicunt ei Discipuli : Quò vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha* ? Propriam enim domum non habebat Jerosolimus. *Et mittit duos ex Discipulis suis*, Petrum & Joannem ; & *dicit eis : Ite in civitatem*, Jerusalem ; *& occurret vobis homo*, quidam servus patris-familiâs, *lagenam aquæ bajulans*, hydriam fictilem aquæ plenam : *sequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domûs, quia Magister dicit : Ubi est refectio mea*, locus refectionis, *ubi Pascha cum Discipulis meis manducem* ? *Et ipse demonstrabit cœnaculum grande*, cameram in altiori ædium parte, situ & magnitudine commodâm, & instructam omni supellectile ad epulas necessariâ : *& illic parate nobis* Paschale convivium. Luc. 22. 18.

5. *Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait Jesus : Amen dico vobis, Quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.* Unus ex vestro Collegio, Coapostolus vester, ejusdem mensæ mecum particeps, tradet me hostibus meis occidendum. Vide quæ diximus ad cap. 26. S. Matthæi.

6. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis*, scilicet duodecim Apostolis secum discumbentibus, ne Juda quidem excepto, *& ait : Sumite, Hoc est Corpus meum.* Quod vobis porrigo manducandum, est corpus meum. *Et accepto Calice, gratias agens dedit eis : & biberunt ex illo omnes*, ut eis Dominus jusserat, idque ordine, ut credere par est, initio facto ab eo cui Dominus proximè accumbenti calicem præbuerat. *Et ait illis : Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.* Ait illis, cùm Calicem ipsis propinaret, non postquam biberunt (ut

ostendit collatio Marci cum Matthæo) Anticipatione igitur usus est Marcus, hæc verba præmittens: *Et biberunt ex illo omnes.* Hysterologia verò est, seu narratio posterior ejus quod priùs factum est, in his verbis: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur.* Aptissimè nominavit Christus Testamentum propter appropinquantem mortem. Condunt enim Testamentum qui moriuntur. *Itaque sicut Vetus Testamentum hostias & sanguinem habebat: ita sanè & Novum, corpus videlicet & sanguinem Domini. Non dixit autem: Hæc sunt signa Corporis & Sanguinis mei: sed, Hæc sunt Corpus meum, & Sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum quæ proponuntur aspicere, sed ad virtutem eorum. Quemadmodum enim supernaturaliter assumptam carnem deificavit (si ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter transmutat in ipsum vivificum corpus suum, & in ipsum pretiosum sanguinem suum, & in gratiam ipsorum.* Quod autem ait, Sanguinem suum pro multis effusum iri, spectat eos qui per sanguinis ejus efficacissimam virtutem perventuri erant ad vitam æternam aut certè remissionem peccatorum accepturi: quamvis sufficiens esset pretium pro omnium redemptione sufficienter etiam Patri oblatum. Fides enim catholica docet, *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt; & pro omnibus mortuus est Christus; ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.*

Euthymius in Matt.

2. Cor. 5. 15.

7. *Dederat autem Traditor ejus,* Judas Iscariotes, *signum eis,* Sacerdotibus scilicet, Scribis & Senatoribus dicens: *Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.* Miserum Judam à fide defecisse S. Hieronymus existimat, nec Jesum Dei Filium jam credidisse, quem crediderat olim in ejus nomine miracula faciens, & ex ore ipso dæmonum audiens, illum esse Christum, Sanctum Dei, Filium Dei. *Eadem infidelitate quâ Magistrum & Dominum tradidit, putabat signa quæ Salvatorem viderat facientem, non Majestate divinâ, sed magicis artibus facta.* Significat igitur similibus præstigiis ex eorum manibus elabi posse, ideo ait, *Et ducite cautè.* Primùm bonam conscientiam repulit cupiditate & avaritiâ suâ, deinde circa fidem naufragium fecit, ut de quibusdam aliis ait S. Paulus: *Bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt.*

2. Tim. 1. 19.

8. *Unus autem quidam de circumstantibus;* Quidam qui unus erat ex comitatu Jesu, scilicet Simon Petrus, *Qui animosiore constantiâ Domino cohærebat, & contra violentorum impetus fervore sanctæ charitatis exarserat,* (inquit S. Leo) *educens gladium, percussit servum summi Sacerdotis,* ferociùs instantem, *& amputavit illi auriculam.*

S. Leo serm. 1. de Pass. Dom.

9. *Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum. At ille rejecta sindone, nudus profugit abeis.* Hunc adolescentem fuisse Jacobum fratrem Domini, ut S. Epiphanio venit in mentem, aut Joannem Evangelistam, quod sensit S. Gregorius M. prorsus improbabile est, cùm neuter adolescens esset, ac Sanctus Marcus versu præcedente scripserit: *Tunc Discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.* Nec etiam fuisse videtur è domo ubi Jesus cum Discipulis Pascha comederat; sola enim sindone amictus ex urbe non exiisset: sed verisimilius est fuisse ex villa proxima Getsemani, tumultuque excitatum è lecto prosiliisse curiositate impulsum. Sindonem autem quâ tectus erat, non fuisse vestem adversùs frigus comparatam, aut pallium è lino vel byssо; sed linteum quo erat in lecto involutus, ex eo patet, quòd rejectâ sindone, quâ tegebatur, nudus profugit à militibus & servis, qui ipsum lacessebant, & tenebant, Discipulum esse Jesu suspicati.

S. Epiph. Hæresi 78. S. Gregor. M. l. 14. Moral. c. 23.

10. *Summi verò Sacerdotes, & omne Concilium, quærebant adversùs Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant. Multi enim testimonium falsum dicebant adversùs eum, & convenientia testimonia non erant.* Non erant congruentia, nec tam gravia ut votum Sacerdotum æquarent, quærentium testimonia ad pœnam capitis decernendam sufficientia.

11. *Rursum autem summus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus Filius Dei benedicti?* Tu-ne Christus es à Deo promissus, ipsiusque Dei Filius? *Jesus autem dixit illi: Ego sum.* Ego revera Filius sum Dei, cui Angeli & homines benedicunt, cujus nomen benedictum in æternum: *& videbitis Filium hominis,* me quem nunc ut reum interrogatis & judicatis, *sedentem à dextris virtutis Dei,* in majestate & potentia quâ Deo Patri sum coæqualis, *& venientem cum nubibus cœli.* Nubibus lucidissimis velut throno insidentem. Ex hoc loco Christi divinitas contra Socinianos invictè probatur. Non enim adoptivum se Filium Dei Christus esse respondit, sed naturalem & æqualem Deo Patri: & ita intellexit summus Sacerdos, qui eum damnavit blasphemiæ. *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur?*

12. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere:* Illum velut morte prædamnatum excipientes. Cùm enim aliquis mortis reus judicatus erat, Judex ipsum dimittebat lictori qui faciem ejus velaret, Romano more. *I, lictor, colliga manus, caput obnubito:* Quin & Persico, unde Helter c. 7. vers. 8. de Aman dicitur: *Necdum verbum de ore Regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus.*

Cætera quæ hîc non attingimus, exposita sunt ad caput 26. S. Matthæi.

Sensus Moralis

1. ERAT *autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.* Sacrilegi Sacerdotes, in quorum animis Religionis sensus; improbi Doctores, in quorum cordibus Veritatis amor extinctus est, utramque suis cupiditatibus, occasione datâ, immolare non dubitant. Non sacrorum dierum solemnitas, non sacramentorum sanctitas à criminibus avertit, quia epulantur *in fermento malitiæ & nequitiæ,* non *in azymis sinceritatis & veritatis.* Et si palam cupiditates suas non explent, solo timore servili, non amore justitiæ à malis operibus cohibentur. *Dicebant autem, Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.* Tales erant Judæorum Sacerdotes & Doctores, quærentes opportunitatem capiendi Jesum & occidendi, timentesque seditiones turbarum in præcipua Solemnitate fieri, non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet.

1. Cor. 5. 8.

S. Leo serm. 7. de Pass. Dom.

2. *Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro effudit super caput ejus.* Pietas & charitas generosæ sunt & magnificæ, ubi de Dei honore & cultu agitur. Sumptibus non parcunt, profundunt opes, ut omnium bonorum suorum Auctorem glorificent, ut grati animi vicem Christo rependant, qui sanguinem suum pro nobis effudit. Beati, quos amor Dei liberales & magnificos; miseri, quos amor sæculi, quos vanitas & voluptas prodigos faciunt. Hæc devotio Mariæ unguentum pretiosum super Christi corpus effundentis, fidem ac pietatem sanctæ Ecclesiæ designat, quæ in Amoris Cantico ait: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Id juxta literam Mariæ manibus perfecit, & quotidie in omnibus membris suis spiritaliter implere non desinit, quæ toto orbe diffusa in Domino gloriantur, & dicunt: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestas per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo.* Quæ cùm potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre

Cant. 1. 11.

2. Cor. 2. 14.

Beda.

est, digna reverentia confitetur, laudat, & prædicat caput, illius unguento pretioso perfundit. Cùm verò assumptæ Mysteria humanitatis æquè dignâ reverentiâ suspicit, pedes Domini unguento nardi pistici perfundit, quia illam ejus naturam, quâ terram contingere, hoc est, inter homines conversari dignatus est, piâ prædicatione commendat, ac devotis veneratur obsequiis. Unguentum contritionis super pedes Jesu mulier peccatrix effudit: unguentum devotionis super ejus caput Maria jam sancta & contemplatrix. Primum unguentum ex multis & variis peccatorum suorum speciebus intra pectus suum decoxit
Psal. 38. igne pœnitentis amoris, dicens cum Propheta: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.*
S. Bern. serm 10. *in Cantic.* Nec tamen Deo vile est, quamvis ex vilibus speciebus confectum sit hoc unguentum, quia cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Peccatricis manibus distillabatur, & extremis membris corporis, id est, pedibus fundebatur: & tamen non usquè adeò contemptibile aut vile fuit, quin totam domum vis aromatum & suavitas repleret odoris. Quòd si attendamus quantâ in unius peccatoris conversione fragrantiâ respergatur Ecclesia, & quantis fiat odor vitæ ad vitam quivis pœnitens, si publicè perfectèque pœniteat, profectò & de hoc pronuntiabimus; *Domus impleta est ex odore unguenti.* Denique & supernas beatorum mansiones attingit pœnitentiæ odor, ita ut (teste ipsa Veritate) *Gaudium sit inter Angelos*
Luc. 15. *Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Sed pretiosius devotionis unguentum est, quod fit de divinis beneficiis humano generi collatis, quæ cùm fuerunt in vasculo pectoris, pistillo crebræ meditationis contusa atque contrita, deinde igne sancti desiderii decocta simul omnia, & demum impinguata oleo lætitiæ, erit unctio longè pretiosior excellentiorque priore. *Sacrificium laudis honorificabit me* (inquit Deus)
Psal. 49. non dubium autem quin excitet ad laudandum beneficiorum recordatio. Hoc unguentum Maria effudit super caput Jesu. Si enim in Christo caput ad Divinitatem referendum est, dicente
1. *Cor.* 2. Paulo, *Caput Christi Deus*, procul dubio caput ungit qui gratias agit, quoniam Deum tangit, non hominem. Non quia non sit homo, qui Deus est, siquidem Deus & homo unus est Christus: sed quia omne bonum à Deo, non ab homine est, etiam ipsum quod per hominem ministratur.
Ioan. 6. *Item.* 17 Profectò enim *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam.* Propterea & *Maledictus, qui spem suam ponit in homine:* quoniam etsi spes nostra tota meritò pendet ex homine Deo, non tamen quia homo, sed quia Deus est. Itaque illud pedibus, hoc capiti exhibetur; quoniam & humiliatio contriti cordis humilitati congruit carnis; & Majestatem decet glorificatio.

3. *Et mittit duos ex Discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domûs, quia Magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum Discipulis meis manducem? Et ipse demonstrabit cœnaculum grande, stratum, & illic parate nobis.* Veri Paschatis, seu Sacrificii & Communionis Paschalis præparatio ad Apostolorum successores, & ad proprios Christianorum Pastores pertinet. Aquæ lagena in signum à Christo data, baptismi & pœnitentiæ symbolum est. Hâc aquâ purificatos esse oportet, qui Christianum Pascha celebrant. Manducari Pascha legitimum non potest extra Jerusalem civitatem sancti, extra Ecclesiam Catholicam. Paranda est Anima ad Christum excipiendum in sacra Communione. Cœnaculum seu camera superior esse debet, pars domus à terra
Coloss. 31. remotior. *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Cœnaculum grande, cor per charitatem dilatatum. Constringitur enim cupiditate, dilatatur charitate. *Viam*
Psal. 118. 32. *mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* Cor-
S. August. serm. 10. *de hunc Psal.* DIS *dilatatio, justitiæ est delectatio. Hæc munus est Dei, ut in præceptis ejus non timore pœnæ angustemur, sed dilectione & delectatione justitiæ dilatemur.* Denique Cœnaculum stratum, cor variis ornatum virtutibus esse debet, ut Pascha dignè manducetur. Humilitate ornata sit Anima, ut Deum suscipiat qui in Incarnatione sua, in morte, in ipso Eucharistiæ Sacramento semetipsum pro nobis humiliavit & exinanivit. Christiana mortificatione, qua terrenas fastidiat voluptates, instructa sit, ut Christum pro sua, omniumque hominum salute crucifixum suscipiat. Paupertate spiritûs conspicua sit, quâ radix omnium malorum cupiditas exscinditur, ut Deum suscipiat, qui pro nobis egenus factus est, cùm dives esset ut illius inopiâ divites essemus.

4. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, Hoc est Corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur.* In umbra illius legalis Paschæ non unus agnus occidebatur, sed plures. Singuli occidebantur per domos: nam unus sufficere non poterat universis, quoniam figura erat, non proprietas Dominicæ Passionis. Ergo in hac veritate quâ sumus, unus pro omnibus mortuus est: & *Idem per singulas Ecclesiarum domos in Mysterio panis ac vini reficit immolatus, vivificat creditus, consecrantes sanctificat consecratus. Hæc Agni caro, hic sanguis est... Credas quia quod accipis, corpus est illius Panis cœlestis, & sanguis est illius sacræ Vitis..... Nescit mendacium Veritas.... Pariter universa quemadmodum tradita sunt credamus, non infringentes os ipsius illud solidissimum*, Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus. *Si quid autem superfuerit etiam nunc in uniuscujusque sensu, quod expositione ista non coperit, ardore fidei concremetur: Quoniam Deus noster ignis consumens est.* Panem in suum Corpus Christus transmutat, ut nos in se ipsum transmutet, nosque secum unum efficiat corpus & unam carnem. Quis loquetur potentiam, magnificentiam, & bonitatem Domini? Christi sanguis ejus bonitate & amore fit in Eucharistiæ Sacramento lac filiorum, nexus & vinculum membrorum ipsius, fœderis æterni sigillum, redemptio pretiumque servorum & captivorum. At illis qui sacrilegum & perfidum Judam imitantur, fit venenum mortiferum, gladius separationis à Christi corpore, sigillum reprobationis, causa æternæ captivitatis. Lac filiorum est. Videtis quantâ promptitudine parvuli papillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus infigunt? *Accedamus cum tanta nos quoque alacritate ad hanc mensam: quin immò cum longè majori trahamus, tanquam infantes lactanei, Spiritûs gratiam, & unus sit nobis dolor hâc escâ privari.* Nexus ac vinculum membrorum Christi est sacra Eucharistia. Qui ad illam accedit, non abhorreat à compage membrorum; *Non sit putre membrum, quod resecari mereatur: non sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.* Eucharistia fœderis æterni sigillum est, hoc fœdus nusquam violemus. *Testes vos estis*, (ait Josuë ad
Iosuë 24. populum Israël) *quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviatis ei.* Respondentque: *Testes. Nunc ergo*, ait, *auferte Deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel. Dixitque populus ad Josuë: Domino Deo nostro serviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.* Ita simus & nos affecti, cùm ad sacram Communionem accedimus. Eucharistia redemptio est pretiumque captivorum: eâ refectus noli te diaboli iterum servituti subjicere.

S. Gaud. Tract. 3. *in Exod.*

S. Ioan. Chrysost.

S. Augustin. Tract. 26. *in Ioann.*

5. *Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.* Quid ais, Petre? Propheta dixit, *Quia oves dispergentur*, & Christus dictum confirmavit, & tu negas? Ideo Christus illum cadere permisit, ut & illius præsumptio & nostra superbia sanaretur. *Si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se se seducit.* Dicere debebat: Opem nobis feras ne scandalizemur: è contrario nimiùm sibi arrogans, ait: *Etsi omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.* Cùm igitur Petrus Christi verbis non crederet, à rebus ipsis

Galat. 6. *S. Ioannes Chrysost. Hom.* 83. *in Matt.*

eruditur. Duplex nempè ipsius crimen erat: primum, quòd Christo prædicenti repugnavit, nimiâ de suis viribus fiduciâ; secundum quòd cæteris seipsum præposuit: immò & tertium, quòd sibi totum tribuit. Magnum profectò dogma hinc discimus, quia *Nullo modo voluntas hominis sufficit, nisi auxilio superiore roboretur: Et quia nihil lucrari poterimus, si voluntas nostra repugnat: quorum alterum Petrus, alterum Judas confirmat: Hic enim etsi præsidium Christi largum habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quæ ab ipso erant conferre, nullam inde utilitatem consecutus est: Petrus verò, etsi bene animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio, stare non potuit.* Ne igitur totum Deo ita tribuatis, ut

Non potuit id est noluit

„ oscitandum dormiendumque vobis putetis: nec rursus si „ vigilatis, laboribus vestris rem totam effici arbitremini. „ Neque enim desides ac resupinos jacere nos vult Deus, B „ ac ideo nonnihil à nobis petit: nec arrogantiâ vult nos „ corrumpi: & ideo totum nobis non commisit. Ita ex „ utraque parte incommodo remoto, quod utile est ad sa„ lutem nobis reliquit. His rationibus Verticem quoque „ Apostolorum labi permisit, humiliorem ipsum faciendo, „ & ad majorem charitatem erigendo.

„ 6. *Et assumit Petrum & Jacobum, & Joannem secum: & cœpit pavere, & tædere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic & vigilate.* Tristitiæ pelago immersus est, uno intuitu considerans proditionem Judæ, negationem Petri, scandalum & dispersionem Apostolorum, populi Judaici reprobationem, excidium Jerusalem; omnium hominum crimina, Christianorum præsertim sacrilegia, sanguinem ejus pretiosum conculcantium; justitiæ divinæ peccatis totius humani generis, quæ in se ipso portabat, imminentis C severitatem; ipsorum peccatorum deformitatem ac gravitatem. *Quasi tumentes super me fluctus timui Deum,* Iob. 31. 23 *& pondus ejus ferre non potui.* Tristis sit anima nostra cum anima Jesu, sed tristis sit usque ad mortem peccati Psal. 68. 21. in nobis; ne Christus etiam nunc nobis dicat: *Et sustinui qui simul mecum contristaretur, & non fuit: consolantem me quæsivi, & non inveni.* Tristes quidem erant Apostoli de Christi morte, sed cum Christo tristes non erant. Contristabantur enim illi carnaliter de via mortali, quæ mutanda fuerat morte, & reparanda resurrectione: hinc erat illa tristitia. *De illis enim esse debuit, qui cæci Medicum occiderunt, qui tamquam perniciosè febrientes phrenetici, faciebant injuriam à quo illis fuerat salus allata. Ille volebat curare, illi sævire: hinc tristitia Medico.* Quære utrum invenerit hujus tristitiæ S. August. Enarr. in Psal. 68. serm. 2. comitem. Non enim ait, Sustinui qui constristaretur, & D non fuit; sed, *qui simul contristaretur*, id est, ex ea re, qua ego, contristaretur, *& non inveni.* Ergo in tristitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus oravit, *Pa-* Luc. 23. 34. *ter ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt:* nullum comitem invenit. *Consolantem me quæsivi, & non inveni.* Qui sunt consolantes? *Proficientes.* Ipsi enim nos consolantur, ipsi sunt solatio omnibus prædicatoribus veritatis. *Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Hoc ipsum quòd non inveni consolantes, hoc ipsum quòd non inveni qui simul mecum contristaretur, hoc fuit fel meum, hoc mihi amarum, hoc acetum fuit: *amarum propter mœrorem, acetum propter eorum vetustatem.*

7. *Et dixit: Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me: sed non quod ego volo, sed quod tu,* Afflictiones & cruces à Deo impositas, sive exteriores, sive interiores, carne licèt repugnante, suscipere debemus; & nostram divinæ conformare ac planè subjicere voluntatem, dicentes: *Non quod ego volo, sed quod tu.* Liberationem quidem à malis temporalibus, à morbis corporis, à calamitatibus tam publicis quam privatis, ab angustiis & desolationibus animi postulare à Deo possumus, sed conditionatæ esse debent his de rebus preces nostræ, si ita Deo placitum sit, cujus voluntas nobis carior esse debet quàm nostra, si vere eum diligimus. Sed æternam beatitudinem, & omnia bona spiritualia ad eam perducentia & promoventia à Deo petere absolutè debemus, scilicet gratiam, charitatem, cæteraque virtutes, perseverantiam, &c. quia *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio nostra.* In nostræ voluntatis cum divina conformitate posita est rectitudo cordis. Rectus est Deus, & ideo distortum cor illi non adquiescit. Divina voluntas regula est immutabilis, indeficiens, suprema: ad illam igitur conformanda est voluntas nostra ut recta sit, utque ex eorum numero simus, de quibus ait Propheta: *Quàm bonus Israël Deus his qui recto sunt corde.* Filius Dei unicus portans infirmitatem tuam, & præfigurans in se passionem tuam, tamquam caput gestans personam etiam corporis sui, cùm appropinquaret passioni, ex homine quem gerebat contristatus est, ut te lætificaret; contristatus est ut te consolaretur. Potuit enim sine tristitia esse Dominus iturus ad Passionem. Si potuit miles, non potuit Imperator? Quomodo potuit Miles? Attende Paulum exultantem appropinquantem passioni: *Ego autem,* inquit, *jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* Videte quemadmodum exultat venturus ad Passionem. Ergo gaudet coronandus, contristatur coronaturus. Quid igitur portabat? Infirmitatem quorumdam, qui veniente tribulatione vel morte contristantur. Sed vide quomodo eos ducit in directionem cordis. Ecce tu volebas vivere, non volebas tibi aliquid accidere; sed Deus aliud voluit, *Duæ voluntates sunt; sed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava est enim tua, regula est illa: fiet regula, ut quod pravum est, ad regulam corrigatur.* Vide quomodo hoc docet Dominus Jesus Christus. *Tristis est anima mea usque ad mortem*: &, *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste.* Ecce ostendit humanam voluntatem, sed vide rectum cor: *Verùm non quod ego volo, sed quod tu.* Hoc ergo fac, gaudens in his quæ tibi accidunt: & si venerit dies ille ultimus, gaude. Aut si subrepit humanæ cujusdam voluntatis fragilitas, citò dirigatur ad Deum: ut sis ex eis quibus dicitur: *Gloriamini omnes recti corde.* Quàm pauci illi sunt? *Hæc est enim in hominibus magna & usitata perversitas, quia cùm debeant vivere ipse secundùm voluntatem Dei, Deum volunt vivere secundùm voluntatem suam: & cùm ipsi nolunt corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes quod ille vult, sed quod ipsi volunt.* S. Augustin. Enarr. in Psal. 48.

8. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem, Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.* Multi succumbunt tentationi, quia nec vigilant nec orant. Orandum ut vigilemus, vigilandum ut oremus: vigilandum simul & orandum ne in tentationem intremus. Si Petrus vigilasset & orasset, metu mortis & amore temporalis vitæ Dominum non negasset. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus: sed tamen, secundùm Apostoli doctrinam, *Spiritu facta carnis mortificemus.*

9. *Dederat autem Traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum... Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.* Quisquis proximum prodit, Christum prodit. Quot traditores in mundo, quos avaritia vel alia cupiditas ad arcana proximi in ejus perniciem revelanda, ad fortunam ejus evertendam impellit? Quot fraudes, quot simulationes, quot infidelitates, amicitiæ velo obtectæ? Ab ingratis domesticis, amicis, qui nos produnt, vel fiduciâ nostrâ quoquo modo abutuntur, hæ patiendæ sunt injuriæ sine amaritudine, sine murmuratione, adorando Christi Jesu bonitatem, & charitatem imitando, qui Traditori osculum non negavit.

10. *Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil respondit.* Verbum æternum silet, innocens & sanctus

pro defensione sua os coram judice non aperit, opprimi se patitur ac damnari ut nos justificet. Nostram reparat innocentiam, non tuendo suam. Causam nostram agit ut advocatus & mediator apud Patrem, negligendo suam
Isai. 53.6 apud injustum judicem. Ducitur ut Agnus mansuetus ad occisionem, & non aperit os suum, ut Prophetia impleatur: *Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Domini Jesu silentium honoremus, cùm ab hominibus maledicimur, & convitiis afficimur. Ipsos ut flagella iræ Dei intueamur, quomodo David intuebatur Semei sibi maledicentem Deo permittente, & ejus maledicta ac insultus ad ipsius Regis expiationem & exercitationem or-
2. Reg. 16 dinante. *Dimittite eum ut maledicat juxta præceptum Domini: si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* Sed magis Christum intueamur, qui passus est pro nobis, & nobis reliquit exemplum, ut sequamur vestigia ejus:
1. Petri 2. 23. *Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injustè.*

11. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cædebant.* Imago Dei invisibilis, splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, Christus Dei Filius, cœli terræque Dominus, atrocissimis injuriis inhonoratur & immanissimè læditur. In quinque sensibus suis patitur, ut sensuum nostrorum expiet peccata & voluptates. Visus patitur, velatâ facie; auditus, horrendis blasphemiis; odoratus, fœtidis sputis; tactus alapis & colaphis; gustus, sanguine in os sacratissimum ex contusione & vulneribus faciei manante. Cùm tam indigna propter nos passus sit Christus, pudeat nos sensuum voluptates sectari; pudeat Christianas mulieres oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & opus Dei & facturam ejus adul-
S. Cypr. Tract. de Disciplina & Habitu Virginum. terare. *Manus Deo inferunt, quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare contendunt; nescientes quia opus Dei est omne quod nascitur; diaboli quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex vultum alicujus & speciem & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato jam consummatoque simulacro manus alius inferret, ut jam formata, jam picta quasi peritior reformaret; gravis prioris artificis injuria & justa indignatio videretur. Tu te existimas impunè laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? Ut enim impudica circa homines & incesta fucis lenocinantibus non sis; corruptis violatisque quæ Dei sunt, pejor adultera detineris. Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est ista divini operis, prævaricatio est veritatis.*

12. *Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi Sacerdotis: & cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras. At ille negavit dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.* Christus in Domo Caiphæ alapis & colaphis visibiliter cæsus est à ministris Satanæ; Petrus in atrio Caiphæ invisibiliter cæsus est colaphis ab ipso Satana. Quod in suo corpore passus est Christus, hoc in anima sua patitur à diabolo peccator. *Feci sti mihi*, Domine Jesu *de corpore tuo speculum animæ meæ. Nesciebam contumelias & terrores, & colaphizantem me incessanter Satanam, nisi viderem artem medicinæ tuæ similia similibus curantem, & appenderem in statera hinc calamitatem tuam, illinc iniquitatem meam. Dedisti corpus tuum percutientibus, & genas tuas vellentibus; faciem tuam non avertisti à conspuentibus in te, ut alapæ tuæ alapas meas removeant, & flagella flagellis expientur, & opprobria exprobrantium quæ ceciderunt super te, auferant à me opprobrium sempiternum. Hæc sunt linteamenta mundissima carnis tuæ, quibus vulnera mea alligasti, ô Samaritane misericors, ut imponeres me super jumentum tuum, & perduceres in stabulum, quoniam verè languores nostros ipse tulisti, & dolores nostros ipse portasti, cujus livore sanati sumus. In domo ergo Principis Sacerdotum velatâ facie colaphizatur Christus, quia in domo conscientiæ cæcatâ mente colaphizatur Christianus. Quod enim Christus in publico, ego patior in occulto; quod ille foris à ministris Caiphæ, ego intus à negotiis Satanæ: quia super dorsum meum fabricaverunt peccatores, faciem mihi velaverunt, faciem meam in terra defixerunt, & dorsum incudem suam fecerunt: sed adhuc intra domum contineor, ubi puella moritur & suscitatur. Nam & ibidem Petrus negavit, dicens:* Neque scio, neque novi quid dicas. Nescio hominem istum. *Nonnè tibi Petrus in his verbis velatam habuisse faciem videtur? Unde tertiò colaphizatus est, quia tertiò negavit. Et Paulus tertiò rogavit Dominum ut auferret à se Angelum Satanæ qui eum colaphizabat. Uterque ergo Apostolus colaphizatus est, uterque naufragium passus; ille intus, iste foris. Voluisset quidem Satanas (si tamen licuisset) tamdiu Petrum colaphizando cribrare sicut triticum, donec omnem ab eo fidei medullam excussisset, sed Ego* (inquit Christus) *rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Unde respexit Christus, & egressus foras flevit amarè. Tamdiu faciem habuit velatam Petrus, donec respexit eum Christus. Sed numquid non etiam priùs respiciebat? Etiam: sed Petrus respicientem se Christum non respiciebat, quia velatam faciem habebat.* Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat Jesus: *Recordatio Petri, respectus fuit Christi. Ergo cùm peccatorum flendo recordaris, à Christo videris; imò sublato velamine Christum vides.* Et egressus foras. *Propterea negabat, quia intus esse nolebat; & tamen quando negavit, foras egressus est. Unde foras? De domo Christi, de domo fidelium. At ubi de domo Caiphæ foras egressus est; in domum Christi intromissus est. Quot sunt hodie qui dicunt, Nos sumus de domo Ecclesiæ, & sunt de domo Caiphæ, hoc est hypocrisis? Quod Petrus negando, hoc isti faciunt affirmando: sed nisi confitendo exeant foras & amarè fleant, non intrant in Ecclesiam Christi. Amaritudo fletuum, velamen diluit oculorum.* Petri negatio magnæ pietatis dispensatione à Deo permissa est, *Ut is qui futurus erat Pastor Ecclesiæ in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. Priùs itaque eum ostendit sibi, & tunc præposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma tolleraret.*

Drogo Ostiensis Jerem. de Passione Domini.

S. Greg. M. Hom. 21.

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

1. ET *confestim manè consilium facientes summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, & universo Concilio*: Pleno Senatu consilium ineuntes, *vincientes Jesum*, jam reum mortis ab ipsis proclamatum, *duxerunt* ad Tribunal sæculare, & *tradiderunt Pilato* Judææ Præsidi à Cæsare constituto judicandum. *Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.* Ego sum. *Et accusabant eum summi Sacerdotes in multis. Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? Vide in quantis te accusant. Jesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.* Alia quidem Pilato dixit, scilicet, Regnum suum non esse de hoc mundo. Joan. 18. & 19.
se ad hoc natum esse ut testimonium perhiberet veritati;

nullam illum potestatem habiturum in ipsum Jesum, nisi data illi esset desuper, &c. Sed nihil respondit Jesus ad accusationum capita: tum quia id minimè necesse erat ad innocentiam suam Præsidi comprobandam. *Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum summi Sacerdotes*: tum quia evidentes erant calumniæ, nec sufficiebant testimonia ad eum morte damnandum. Unde Præses palam declaravit se nihil dignum morte in eo invenire: tum quia mortem, quam pro omnium hominum salute pati decreverat, vitare noluit, suaque defensione à seipso avertere. Hæc Præsidi causa fuit admirationis. *Accusatur Dominus, & tacet, & bene tacet, qui defensione non indiget. Ambiant defendi qui timent vinci. Quid timeret, qui non ambiret salutem? Salus omnium suam prodidit, ut acquirat omnium.*

Infra Vers. 10.

S. Ambros. lib. 10. in Lucam n. 97.

2. *Per diem autem Festum*, in Festo Paschatis, quod monumentum erat liberationis Populi Israel ex Ægyptiaca servitute, *solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petiissent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium. Et cùm ascendisset turba* in locum Prætorio vicinum, *cœpit rogare* ut gratiam alicui vinctorum faceret, *sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem vestrum? ... *Pontifices autem concitaverant turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis*, Populum commoverunt, ut Peteret dimitti Barabbam, non Jesum. Sic in Scripturis comparativa interdum usurpantur in sensu negante, ut Psalm. 117. 8. *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.* Luc. 18. 14. *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo.* Joan. 3. 19. *Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.*

Joan. 18. 28.

3. *Pilatus autem volens populo satisfacere*, ad populi desiderium se accommodans, *dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum ut crucifigeretur.* Ante flagellis cædi jussit, quàm morte damnaret, ut odia eorum in Christum expleret. *Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorii, & convocant totam cohortem, & induunt eum purpurâ, & imponunt ei plectentes spineam coronam.* Et coronam de spinis plexam capiti ejus imposuerunt, Regiæ ejus dignitati impudenter illudentes & insultantes. Lege quæ diximus ad Caput 27. S. Matthæi.

4. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.* Coëgerunt Simonem, quem nonnulli cum Simone qui cognominatus est Niger (*Act.* 13. 1.) perperam confundunt, rure venientem, Patrem Alexandri & Rufi, qui tunc in Ecclesia Christiana celebres fuisse videntur, cùm Evangelium scriberet S. Marcus: hunc (inquam) coëgerunt ut tolleret crucem Jesu sub gravissimo pœnalis ligni pondere fatiscentis. Alexandri meminit S. Lucas *Act.* 19. 33. Rufi meminit S. Paulus *Rom.* 16. 13. Sed incertum est an illi ipsi sint Simonis Cyrenæi filii.

5. *Erat autem hora tertia*, more Judæorum, mox tamen finienda, hora sexta imminente (ut ex *Joannis* 19. 14. colligitur.) & *crucifixerunt eum.*

6. *Et horâ nonâ exclamavit Jesus voce magna dicens: Eloi, Eloi, Lamma sabactani.* Vetera Exemplaria non omnia ita habuisse observat Vir Eruditus. Idem tamen significat ac *Eli*, quod apud S. Matthæum habetur, solum pronuntiationis discrimen. *Eloi* Græcâ inflexione scriptum pro Hebraico *Elohim*, *Deus.*

7. *Jesus autem emissa voce magna expiravit:* Quænam vox illa fuerit, expressiùs commemorat S. Lucas: *Et clamans voce magna Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* *Luc.* 23. 46.

8. *Et cum jam sero esset factum*, primæ diei Azymorum, quâ passus est Christus (*quia Parasceve erat quod est ante Sabbatum*) (dies præparationis seu pervigilium Sabbati, quo præparabantur, & fiebant omnia opera quæ Lex vel consuetudo Sabbato fieri non patiebantur.) *Venit Joseph ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipse erat exspectans Regnum Dei*, VIR *bonus, & justus*, Senator Hierosolymorum, qui non consenserat *consilio & actibus* cæterorum in Jesum, cujus *Discipulus* erat, licèt *occultus, propter metum Judæorum.* Mortuo tamen Jesu timorem deposuit, *& audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus ejus.* Vide quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi. *Luc.* 23. 50. 51. *Joan.* 19. 38.

Sensus Moralis.

1. PONTIFICES *autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Judæorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.* Infideles & ingrati Judæi, qui tot Christi beneficiis crucem rependunt, sed longè magis ingrati Christiani, qui majoribus ab optimo Salvatore beneficiis affecti, illum rursus criminibus suis crucifigunt. Nonnè Barabbam præponunt Filio Dei, qui mundi errores ejus veritati; mundi amores ejus charitati; mundi terrores ejus promissis; voluntatem suam ejus mandatis; commoda sua Religionis officiis anteponunt?

2. *Pilatus autem volens Populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum ut crucifigeretur.* Quot crimina simul committit iniquus Judex! Populo displicere & à gratia Cæsaris excidere magis timet quàm jus omne naturale, humanumque violare. Seditiosum & homicidam absolvit. Auctorem vitæ illi postponit, innocentem voluntati inimicorum ejus tradit, crudeliter flagellari jubet. Flagellatum denique cruci addicit. *Traditus est itaque Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt. Hoc autem factum est ut quia scriptum erat*, Multa flagella peccatorum, *illo flagellato nos à verberibus liberaremur, dicente Scriptura ad virum justum: Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Flagella Dei ne refugiamus, adversùs flagellantem ne murmuremus. Dulcia nobis sint flagella Patris, ne sit amara sententia Judicis. *Non tantùm misericordia vocantis est, sed & verberantis & flagellantis. Quis est enim filius cui non dat disciplinam pater ejus? Det disciplinam, dum non auferat misericordiam.* Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: misericordiam autem meam non auferam ab eo. *Cædat contumacem, dum tamen reddat hæreditatem. Tu si promissa Patris bene agnovisti, non timeas flagellari, sed exhæredari:* Quem enim diligit Dominus corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. *Peccator filius dedignatur flagellari, cùm sine peccato videat unicum flagellatum?* *Hebr.* 12. 16.

S. Hieron. in Matt. fol. 31. Psal. 90.

S. Augustin. Enarr. in Psal. 88. serm. 2.

3. *Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.* Chlamydem coccineam induitur à militibus, & purpuream tunicam: *In altera designans martyrum palmas, in altera Regiæ potestatis insignia; quòd caro ejus fusum toto terrarum orbe sanguinem susceptura esset pro nobis, & passio regnum paritura de nobis. Corona quoque de spinis capiti ejus adnexa, quid aliud quàm divini operis manus ostendit, quòd de peccatoribus mundi, tamquam sæculi spinis triumphalis gloria Deo quæreretur? Nec flagella vacant, quia flagellatus est ipse, ne nos flagellaremur.* Homo *enim* in plaga, & sciens ferre infirmitates, *à nobis qui Deum antea fugiebamus, flagella detorquens; tam patiens Dominus ut fugitivorum vinculis proprias manus, fugitivorum flagellis suum corpus offerret. Detestabili itaque mentis affectu, honoratum tamen Judæi exitum produnt; nam etsi compungentes coronant, illudentes adorant: etsi corde non credunt, quem perimunt, confitentur. Illis defuerunt boni operis affectus, Deo tamen suus non defuit honor: qui salutatur ut Rex, coronatur ut victor, quasi Deus & Dominus adoratur.* Christum

S. Ambros. lib. 10. in Lucam n. 104. & 105.

Isai. 53. 3 & 4.

Regem nostrum, superbiam, luxum, ambitionem hominum expiantem adoremus. Utinam Christianorum nemo ipsi & mysteriis ejus illuderet, idque in ipsa ejus Regia, in templo ejus cultui consecrato!

4. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, ut tolleret crucem ejus.* Cruces nobis Deo volente impositas, sive ab ipso, sive ab hominibus, Iponte, patienter, tranquillè feramus: Christum sequamur, qui traditus sævientium voluntati, ad irrisionem Regiæ Dignitatis, supplicii sui jussus est esse gestator; ut impleretur quod Isaias Propheta prævideratdicens:
Isai. 9. *Ecce natus est puer, & datus est nobis filius, cujus imperium super humerum ejus.* Cùm ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi converteret potestatis, *erat quidem hoc apud impiorum oculos*
S. Leo serm. 8. de Pass. Dom. c. 4. *grande ludibrium, sed manifestabatur fidelibus grande mysterium; quia glorioſissimus diaboli victor, & inimicarum virtutum potentissimus debellator, pulchra specie triumphi sui portabat trophæum, & invictæ patientiæ humeris, signum salutis adorandum Gentibus omnibus inferebat: tanquam & tunc ipsa operis sui imagine omnes imitatores suos confirmaret & diceret:* Qui *non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.*

5. *Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.* Bona Ecclesiastica vestimenta sunt Christi, cùm sint patrimonia pauperum. A militibus dividuntur, cùm inaniter effunduntur, vel avarè servantur à Clericis, qui non
S. Bern. sunt eorum domini, sed dispensatores dumtaxat. Hîc autem *quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur.* Clamant *pauperes: Nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur, quod à vobis inaniter effunditur.*

6. *Erat autem hora tertia; & crucifixerunt eum.* Crux victoriæ Christi instrumentum & trophæum:
S. Leo serm. 10. in Pass. Domini. *Exaltatus* enim *Christus Jesus in ligno, retorsit mortem inmortis auctorem, & omnes principatus, adversasque virtutes, per objectionem passibilis carnis elisit, admittens in se antiqui hostis audaciam, qui in obnoxiam sibi sæviendo naturam, etiam ibi exactor ausus est esse debiti, ubi nullum potuit vestigium invenire peccati. Evacuatum est igitur generale illud venditionis nostræ & lethale chirographum, & pactum captivitatis in jus transiit Redemptoris. Clavi illi, qui manus Domini pedesque transfoderant, perpetuis diabolum fixere vulneribus, & sanctorum pœna membrorum inimicarum fuit interfectio potestatum: sic suam Christo consummante victoriam, ut in ipso & cum ipso omnes, qui in eum crederent, triumpharent.* Quis adhuc crucem timeat? In cruce enim
Drogo Ostiensis serm. de Pass. Dom. pendet omnis fructus vitæ, quia ipsa est arbor vitæ, quæ est in medio Paradisi. Ipsa est altitudo, latitudo, sublimitas & profundum: ipsa bonos colligit & remunerat, malos disperdit & condemnat; ipsa est mœstorum consolatio, esurientium refectio, perfectorum gloriatio. Circuire possum, Domine, cœlum & terram, & mare & aridam, & nusquam te inveniam nisi tantùm in cruce: ibi dormis, ibi pascis, ibi *cubas in meridie.* Crux enim tua fides est, cujus latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo spes, profundum timor. In hac cruce te invenit quicumque te invenit, in hac cruce anima suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit; in hac cruce Domino suo adhærens dulciter decantat: *Susceptor meus es tu, gloria*
Psal. 3. 4. *mea, & exaltans caput meum.* Nullus ergo te quærit, nullus invenit nisi crucifixus. *O gloriosa crux, radicare in me, ut ascendam in te.*

7. *Et erat titulus causæ ejus inscriptus, Rex Judæorum.* Christi enim morte Regnum ejus firmatum est. *Dominus regnavit à ligno* super Israël Dei: & morte sua Gentes accepit in hæreditatem. Amore suo regnet in nobis Jesus crucifixus, nihil ipsi repugnet in nobis. Ex
Luc. 19. 14. eorum numero ne simus qui dicunt: *Nolumus hunc regnare super nos.*

S. Augst. 8. *Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dextris, & alium à sinistris ejus, Et impleta est Scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.* Quòd duo cum Jesu ab utroque latere crucifixi sunt; ostendit alios sibi dextros, alios sinistros esse passuros; dextros, de quibus dicitur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Sinistros autem de quibus dicitur, *Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Per crucem Christi pervenitur ad ejus Regnum: per crucem mundi & diaboli descenditur in infernum. *Nemo autem vestrûm patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine.*

Serm. 28. alias de Diversis 76. Matt. 5. 10. 1. Cor. 13. 3. 1. petri 4. 15.

9. *Similiter & summi Sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit: seipsum non potest salvum facere. Christus Rex Israël descendat nunc de Cruce, ut videamus, & credamus.* Crux Christi, confusio sapientium mundi. Omnem namque sensum humanæ mentis excessit divini altitudo consilii:
1. Cor. 1. 21. *Complacuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes;* Ut *mirabilior fieret constantia fidei ex difficultate credendi.* Inconsequens enim & irrationabile
S. Leo serm. de pass. Dom. videbatur recipere animo, quòd Creatorem omnium naturarum in substantia veri hominis Virgo intemerata peperisset, quòd æqualis Patri Filius Dei, qui impleret omnia, contineret universa, furentium manibus comprehendi, iniquorum judicio condemnari, & post dedecora illusionum, cruci se permisisset affigi. *Sed in iis omnibus simul sunt & humilitas hominis, & celsitudo Deitatis; nec misericordiæ ratio majestatem miserentis obscurat: quia de ineffabili potentia factum est, ut cùm homo verus in Deo inviolabili, & Deus verus est in carne passibili, conferretur homini gloria per contumeliam, incorruptio per supplicium, vita per mortem.* Cùm
„S. Leo „serm. „10. de „pass. „Domin. Dominus crucifixi corporis elevatione sublimis, reconciliationem mundi exequeretur in quadam arce supplicii, Latronemque conversum ad paradisi vocaret habitaculum, vos, Principes Judæorum, Legisque Doctores, nec conscientiæ impietate compuncti, nec affectu sceleris mitigati, fixuris clavorum addebatis tela linguarum, dicentes: *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Si Rex Israël est, descendat nunc de cruce, & credimus ei.* Sed his vocibus vestris stultis atque blasphemis reddunt omnia elementa responsum, & unam in vos sententiam ferunt cœlum, terra, sol, syderaque, indignos vos suo ministerio protestantes terribili motu, insolitoque defectu, tenebras mundo vestræ cæcitatis ostentant. Quòd si ad arguendum vos, nec cœlestia nec inferna sufficiunt, & crucem Christi magis potuerunt petræ atque monumenta, quàm corda vestra sentire, saltem quod in Templo actum est advertite. Velum cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à summo usque ad imum diruptum est, & sacrum illud mysticumque secretum, quod solus summus Pontifex jussus fuerat intrare, reseratum est, ut nihil jam esset discretionis, ubi nihil resederat sanctitatis. Repudiatos itaque vos debuistis agnoscere, & omne jus Sacerdotii perdidisse, quia verum erat quod Veritas vobis dixerat: *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi.* Meritò ergo vos Testamentum utrumque condemnat, & gratiâ vacuatos, & lege privatos, qui ideo resistitis novis, quia non credidistis antiquis.

„ „ „ „

mori, dum illi vivant, & te patrocinante non pereant, nec erubescas, nec formides; altitudinem tuam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majestatem evacuans, ut redeant dispersi, & respirent derelicti. *Hæc est causa quare derelictus sis, ut colligeret & revocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui sine Deo fuerant dum dominaretur eis peccatum, reducti ad justitiam, conformes Christi, & Christi efficerentur & Dii.* Unde scriptum est: *Ego dixi, Dii estis.* In nobis quærenda causa derelictionis, superbia, negligentia orandi, vigilantiæ defectus, &c.

11. *Jesus autem emissa voce magna expiravit.* Clamor peccatorum nostrorum Christo Jesu mortem infert; Clamor Christi morientis, mortemque suam Patri offe-
1. Petri 4. 19. rentis nos ab æterna morte liberat. Ad Deum cum Jesu & per Jesum Filium ejus Dominum nostrum clamemus, *Fideli Creatori commendantes animas nostras in benefactis.*
S. August. Enarr. in Psal. 37. Toto corde clamemus, ut exaudiri mereamur. *Flagrantia charitatis, clamor cordis est. Frigus charitatis, silentium cordis est.*

12. *Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius*
S. Bern. serm. 28. in Cant. *Dei erat.* Auditus invenit, quod non visus; oculum species fefellit; auri veritas se infudit, oculus pronuntiabat infirmum, oculus fœdum, oculus miserum, oculus morte turpissima condemnatum; auri Dei Filius, auri formosus innotuit. Erat illi Centurio incircuncisus, sed non aure, qui ad unam expirantis vocem sub tot infirmitatis indiciis Dominum majestatis agnovit: ideoque non despexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, sed ex eo
Rom. 10. quod audivit, quia *Fides ex auditu.*

13. *Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum, involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.* Verè dives Joseph, qui totam Domini personam compositam reportarit. Verè dives, qui duplicem Christi substantiam à Pilato accepit. Planè dives, qui inæstimabilem margaritam referre meruit. Quomodo enim non dives, qui mundi vitam & salutem nactus sit? Quomodo non dives, qui dono acceperit eum qui alit omnia, & omnibus dominatur? Verè dives es, ô Joseph, si perfectè nosti quem tenes. An Orientem sepelis velut mortuum, qui orientis omnis Oriens existit, Jesum? Num tuis digitis, ut mortuo convenit, Jesu claudis oculos, qui immaculato digito cæci aperuit oculum? Os ei concludis, qui muto os aperuit? Manus obvolvis ejus, qui extendit arefactas manus? Pedes colligas ejus, qui pedibus motu destitutis incessum reddidit? Unguenta cœlesti Unguento affundis, quod se ipsum effudit, & sanctimoniâ replevit? Divini Jesu corporis adhuc sanguine fluens latus audes abstergere, qui profluvio sanguinis laborantem sanavit? Num aquis abluis corpus hominis Dei qui omnes abluit? Quas verò faces accendes veræ luci, illuminanti omnem hominem? Quales illi cantabis funebres nænias, qui sine ullo silentio laudatur ab omni cœlesti exercitu? Num lachrymas pro eo fundis ut mortuo, qui lachrymatus mortuum quatriduanum resuscitavit? Beatas tuas manus, quibus portasti portantem omnia. Joseph & Nicodemus Cherubim antecesserunt, Deum Cherubim in se ipsis extollentes & gestantes. Antecesserunt senis alis præditos ministri Dei effecti, qui non alis, sed sindonibus Dominum contexerunt & honorarunt. Josephi ab Arimathæa pietatem imitemur, Christi corpus non jam mortuum, sed vivens & glorioſum in sacra Eucharistiæ Communione suscepturi. Cum Christo moriamur peccato, mundo corde Christum suscipiamus. Cor nostrum sit velut sepulchrum novum, recordatione & imitatione Passionis & mortis Christi. Sit excisum in petra, id est, in Christo fundatum & radicatum firmâ fide & charitate. Ejus ostium occlusum sit mundo & ejus amoribus, terrenis desideriis, cunctisque occasionibus peccati, per sacrum secessum & silentium. Sit Christus ipse verbo suo & gratiâ lapis vivus, qui viventis illius monumenti ostium claudat tentationibus diaboli & mundi. *Et advolvit lapidem ad ostium monumenti.*

S. Epiph. Hom. in Christi Jesu sepulturam

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

MIRUM est quòd de hujus capitis authentia quidam dubitaverint, quòd in pluribus Codicibus non inveniretur, ut refert S. Hieronymus in Epistola ad Hedibiam, Quæstione 3. cùm S. Irenæus Apostolorum proximus ætati illud ceu Canonicum agnoverit lib. 3. adversùs Hæreses cap. 2. agnoverint & Patres cæteri; nec omissam à S. Marco Resurrectionis Christi historiam sit verisimile. In omnibus, qui nunc extant, Codicibus Græcis habetur, illudque habent Syrus, Arabs, Æthiops, Persa, & Latinus Interpretes.

1. *Et cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Hîc, *Emerunt*, usurpat S. Marcus pro, *emerant*, inclinante enim die Parasceves comparaverant aromata ad ungendum corpus Jesu, ut statim atque Sabbatum transiisset, hoc pietatis officio perfungerentur, ut colligitur ex S. Luca. *Et dies erat Parasceves* (inquit) *& Sabbatum illucescebat. Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus. Et revertentes paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum. Unâ autem Sabbati, valde diluculo, venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata.*

2. *Et valde manè unâ Sabbatorum*, prima die hebdomadæ, quæ deinceps Dominica apud Christianos appellata est, *veniunt ad monumentum orto jam sole.* Aoristus primus pro tempore præsenti hîc, ut alibi sæpè usurpatur. ἀνατείλαντος τῦ ἡλίου *oriente jam sole*; cùm primùm solis lumen affulgere incipiret multis adhuc mixtum tenebris. *Et dicebant ad invicem*, in itinere, ignorantes appositam esse monumento custodiam: *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes* versùs sepulchrum, viderunt *revolutum lapidem* ab Angelo; quod ipsis commodè accidit; *Erat enim magnus valde.* Lapidisque moles & grave pondus ipsas tenebat sollicitas. Et introëuntes *in monumentum*, in speluncam in qua excisum erat sepulchrum, *viderunt juvenem*, Angelum juvenis specie, *sedentem in dextris, coopertum stolâ candidâ, & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hîc, ecce locus ubi posuerunt eum.* Vacuum videte sepulchrum & sudaria quibus corpus ejus involutum fuerat antequam tumulo conderetur. Ne igitur hîc ultra moram faciatis: sed ite, *dicite Discipulis ejus, & Petro* imprimis Apostolici Collegii duci, *quia præcedet vos in Galilæam*, ibi eum videbitis redivivum, *sicut dixit vobis. At illæ exeuntes* è monumento (*invaserat enim eas tremor & pavor*) ex terræ motu, ex Angelica visione, ex eventûs novitate & admirabilitate: *& nemini* eorum quos obvios fortè habuerunt, *quidquam dixerunt: timebant enim* Judæos: sed citò Apostolis renuntiarunt quod viderant & audiverant.

3. *Surgens autem mane, primâ Sabbati*, id est, hebdomadæ, *apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de*

qua ejecerat septem dæmonia. Apparuit illi soli, sub hortulani specie, cùm paululùm recessisset à monumento, & à cæteris mulieribus, quæ ad sepulchrum remanserant. *Illa vadens* citò *nuntiavit his qui cum eo*, scilicet Jesu, *fuerant, lugentibus & flentibus* amissum Dominum & Magistrum. *Et illi audientes quia viveret* Jesus, & visus *esset ab ea, non crediderunt* ejus relationi.

Luc. 24. 4. *Post hæc autem duobus ex his*, qui fuerant cum Jesu, quorum unus erat Cleophas, *ambulantibus ostensus est in alia effigie*, ut ipsis quidem videbatur. *Oculi enim eorum tenebantur, ne eum agnoscerent* (inquit S. Lucas) *euntibus in villam*, cui nomen Emmaüs. *Et illi euntes nuntiaverunt cæteris* Discipulis: *qui nec illis crediderunt.*

Luc. 24. vers. 36. Joan. 20. 19. 5. *Novissimè* post apparitiones memoratas, *recumbentibus illis undecim*, mensæ accumbentibus, ipsa Resurrectionis die *apparuit*. Quamvis abesset Thomas, dicuntur *undecim*. Hoc scilicet numero Apostolica societas tum nuncupabatur. *Et exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis qui viderant eum resurrexisse non crediderunt*; scilicet Mariæ Magdalenæ, cæterisque mulieribus, Petro & Joanni, & duobus illis Discipulis, quibus Emmaüntem euntibus apparuit.

S. August. lib. 3. de consensu Evang. c. 25.

6. *Et dixit eis*, non tunc, sed postea in Monte Galilææ, *Euntes in mundum universum*, non in solam Judæam, ut hactenus, sed quocumque volueritis & poteritis, quà latè patet orbis terrarum, vos & successores

Matt. 28. 16. 17. 18. 19. vestri, *Prædicate Evangelium omni creaturæ.* Omnibus hominibus, nullo discrimine sexûs, nationis, conditionis, omnibus Gentibus; deinceps enim Edictum illud vos non obligabit, quo olim prohibueram ne *in viam*

Matt. 10. *Gentium* abiretis. Restringitur ab Evangelista creaturæ nomen ad homines, quo modo viventis vocabulum restringitur, cùm Eva dicitur *Mater viventium*; & vox carnis, cùm profitemur in Symbolo *carnis resurrectionem.* Confer cum Epist. ad Colos. cap. 1. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura quæ sub cœlo est.*

7. *Qui crediderit* Evangelio fide per dilectionem operante, fide quæ sic appellatur, ex eo quòd fiat id quod dicitur, fide quam innocentia morum, aut pœnitentia, & obedientia divinis mandatis comitantur; & *baptizatus fuerit, salvus erit*, vitam æternam consequetur, si in fide & observantiâ divinæ legis perseveret. *Qui verò non crediderit*, ut oportet, fidem suam Evangelicæ Legis observantiâ & sanctis operibus ostendens, condemnabitur Dei judicio, æternis suppliciis addicetur, gravioribus quàm illi quibus Evangelium non est prædicatum. Non repetit alterum membrum, & *baptizatus non fuerit*, sed tantùm, *qui non crediderit*, *condemnabitur*, innuens interdum fidem sufficere ad

Rom. 10. 10. S. August. lib. 4 de Baptismo c. 22 salutem, & sine ipsa sufficere nihil. *Quantùm* namque *valeat etiam sine visibili Sacramento baptismi, quod ait Apostolus, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem; in sancto Latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cùm ministerium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.*

8. *Signa autem*, id est, miracula, charismata à Deo tamquam sigilla & testimonia veritatis, ejus missione, afflatu, auctoritate annunciatæ data, *eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo*, id est, invocato nomine meo; aût, virtute mea ac potentiâ *dæmonia ejicient, linguis loquentur novis*, alienis, peregrinis, quas antea non noverant, nec didicerant. *Serpentes tollent.* Venenata animalia auferent ex locis quibus infesta erant, quin etiam prehendent impunè: sic Paulus viperam quæ manum ejus invaserat, illæsus in ignem excussit (Act. 28. 4.) *Et, si mortiferum quid biberint*, sive fortuitò,

1 Cor. 12. 4. 5. 6. & 7. sive coacti à persecutoribus, *non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Hæc autem promissio signorum & gratiarum (ut Theologi vocant) Agratis datarum, non pertinet ad omnes & singulos Fideles, sed ad aliquos tantùm, nunc plures, nunc pauciores, prout Christo visum fuerit ad fidem stabiliendam & propagandam. Credentibus autem indefinitè hæc promittit, quia quæ aliquibus data sunt, ad omnium utilitatem data sunt. Neque etiam ad omnia tempora & loca hæc promissio pertinet, quasi semper & ubique fiant ab iis qui crediderint, sed quòd non defutura sint Ecclesiæ hæc dona & signa, cùm opus fuerit. Per Apostolos autem & Apostolicos Viros factum est ut non essent necessaria posteris. *Cùm enim Ecclesia Catholica per totum orbem diffusa atque fundata sit, nec miracula illa*, eadem & tam frequentia, *in nostra tempora durare* permissa sunt, *ne animus semper visibilia quæreret, & eorum consuetudine frigesceret genus humanum, quorum novitate flagravit: nec jam nobis dubium esse oportet iis esse credendum, qui cùm ea prædicarent, quæ pauci assequuntur, se tamen sequendos populis persuadere potuerunt.* Signa ista necessaria in exordio Ecclesiæ fuerunt. *Ut enim ad fidem cresceret, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbusta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quousque ea in terra jam coaluisse videamus: & si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc Paulus ait: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus.*

S. August. lib. de Vera Relig. c. 25.

S. Gregor. M. Hom. 29. in Evang.

1. cor. 14.

9. *Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis*, de Regno Dei, quæcumque dicta voluit & oportuit, per quadraginta dies à Resurrectione gloriosa eis frequenter apparens, *assumptus est in cœlum*, ut homo, virtute propriâ Divinitatis suæ & Animæ beatæ, corpus glorificatum, prout vult moventis: *& sedet à dextris Dei*, ad paternæ gloriæ, majestatis, imperii consortium exaltatus, ut ipsi in omnibus æqualis. Quæ æqualitas per glorioſam ejus Resurrectionem & Ascensionem supra omnes cœlos nobis innotescit. Unde S. Paulus: *Deus*, (inquit) *Domini nostri Jesu Christi Pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus; illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem Principatum & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus qui omnia in omnibus adimpletur.* Sedet à dextris Dei, ut æqualis Patri in gloria divinitatis, in possessione beatitudinis, in Regia & judiciaria potestate. Sessio autem quietem, æternamque glorioſi status immobilitatem significat.

Ephes. 1.

S. Thom. 3 p. Q. 58. Art. 2.

10. *Illi autem profecti* in mundum universum, sicut eis Jesus præceperat; non tamen statim post Ascensionem ejus, sed post Missionem Spiritus sancti die Pentecostes; *prædicaverunt evangelium ubique*, non in Judæa tantùm, sed in variis orbis terrarum plagis, quò eos ducebat Spiritus sanctus; *Domino cooperante*, intrinsecùs per gratiam suam simul operante Jesu Christo cum Prædicatoribus & cum auditoribus qui Evangelio credebant: illis dans verbum virtute multa, & sapientiam cui non possent resistere adversarii eorum: his cor aperiendo, & fidem inspirando, quæ Dei donum est. *Et sermonem*, Evangelii prædicationem, legitimam Prædicatorum missionem, doctrinæ veritatem, extrinsecùs *confirmante* & obsignante *sequentibus signis.* Miraculis, quæ solâ Dei virtute fieri possunt, qui falsitatem, errorem, mendacium approbare non potest, cùm sit prima & summa Veritas, quæ nec fallere potest, nec falli. Christus igitur afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, *Miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem.*

S. August. lib. de Utilitate credendi c. 14.

Post Christi Passionem, Resurrectionem, & Ascensio-

nem in cœlos, descensumque Spiritûs sancti, nomen Christi Jesu per Apostolorum prædicationem ubique propagatum est, & Gentes ad veri Dei notitiam per gratiam ejus adductæ, quæ antea verum Deum ignorabant universæ. *Ante Resurrectionem Christi notus tantùm in Judæa Deus, in Israël magnum nomen ejus: & ipsi qui noverant eum, tamen ad inferos trahebantur: Ubi tunc totius orbis homines, ab Indiâ usque ad Britanniam,* A *à rigida Septentrionis plaga usque ad fervores Atlantici Oceani tam innumerabiles populi, & tantarum Gentium multitudines.... Velut muscæ & culices conterebantur: absque notitia enim sui Creatoris omnis homo pecus est. Nunc verò Passionem Christi & Resurrectionem ejus, cunctarum gentium & voces & litteræ sonant.*

S. Hieron. Epist. 3. de Morte Nepotiani

Sensus Moralis.

1. ET *cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata ut venientes ungerent Jesum.* Sanctarum Mulierum pietatem imitari debemus, ad monumentum Domini cum aromatibus proficisci, id est cum fragrantiâ charitatis, cum odore virtutum & bonorum operum, cum sanctis, desideriis. Oratio & eleëmosyna pretiosa sunt aromata, quorum odor Deo gratissimus est. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (inquit Propheta) *Repletus sum acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo* (ait Apostolus) *Oblatio justi* (inquit Sapiens) *impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.* Qui carnem suam per castitatem, per mortificationem Christianam Deo consecrat, pretiosum unguentum ad Christi monumentum affert. *Sacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & feras & aridas escas, & appendices hujus officii sordes, caro de proprio suo incommodo instaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modesta in occulto matrimonii dissimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis adolentur.* Cum aromatibus ad Christi Jesu monumentum venient mulieres Christianæ, si orent *In habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.* Si maximè sollicitæ sint de cultu & ornatu ejus *Qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.*

S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang. B *Psal. 160. 2. Philipp. 4. 18. Eccli. 35. 8. Tertull. lib. de Resurrectione carnis c. 7. 1. Tim. 2. 9. 10. 1. Petri 3. 4. 5.*

Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. Christus in sepulchro, fides mortua est in animo. Quid faciemus ei? Quod fecerunt sanctæ mulieres. *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Numquid ut suscitarent? Et nos scimus quia suscitare nostrûm non est, sed ungere nobis incumbit, ne fœteat qui hujusmodi est, ne sit cæteris odor mortis, ne pereffluat & penitus dissolvatur. *Emant proinde aromata sua tres mulieres mens, lingua, manus. Quærat igitur mens aromata sua, ante omnia compassionis affectum, deinc rectitudinis zelum, & inter hæc discretionis spiritum non omittat. Linguæ* quoque *aromata tria sunt, Modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo.* Quia verò consequens est ut cujus vita despicitur, ejus etiam prædicatio contemnatur, oportet ut & *Manus habeat aromata sua, continentiam in carne, misericordiam in fratre, patientiam in pietate.* Unde Apostolus ait: *Sobriè, & justè, & piè vivamus.* Hæc enim tria sunt conversationi nostræ maximè necessaria, quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium Deo. Plura dabit S. Bernardus.

S. Bern. serm. 1. pro Temp. Paschali. D *Tit. 2.* E

2. *Et valde manè una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Nescit tarda molimina Spiritûs sancti gratia. Amor nescit moras, cùm officia exhibenda sunt dilecto. Sponsa citò de lecto surgit, ut quærat dilectum. Qui Christum vocantem continuò non sequuntur, sed retro respiciunt, & terrenis affectibus nimis tribuunt, non sunt apti regno Dei. Igitur *valde mane* ad Christi monumentum conferre nos debemus, ejus nos obsequiis devovere, ipsi commori & cum ipso resurgere quantocyus, statim atque Sol justitiæ per gratiam suam nobis affulget. *Orto jam Sole.* Non differenda conversio, non adolescentia & juventus mundo, vanitati, voluptatibus devovenda, provectior & serior ætas Deo reservanda. Non imitandi Judæi, qui neglectâ domo Dei, propria ædificia curabant, & ad Templum Dei excitandum nullo zelo movebantur, quam ob causam Deus illis sterilitatem immisit. *Populus iste dicit: Nondum venit tempus domûs Domini ædificandæ.* *Aggæi 1. 2.*

3. *Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.* Nullis difficultatibus exterretur amor, omnia impedimenta perrumpit charitas. Peccatori ante conversionem, aut initio conversionis difficile videtur revolvere lapidem pravæ consuetudinis, removere sæcularis conversationis impedimenta: *Quis*, inquit, *revolvet nobis lapidem?* Sed si in amore Dei crescat & confirmetur, si in ejus gratia confidat, videbit revolutum lapidem. Testis S. Cyprianus, id in se ipso expertus. *Cum* (inquit) *in tenebris atque in nocte cæca jacerem, cumque in solo jactantis sæculi nutabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ad durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuo posset; atque in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatus, quòd priùs fuerat, exponeret; & corporea licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis, aiebam, tanta conversio; ut repente ac perniciter exuatur, quod vel geninum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? Altâ hæc & profundâ penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? Et qui pretiosa veste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebeium se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest. Hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cùm solus est. Tenaciùs semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, violentia invitet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpè mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicitus tenebar, quibus exui me posse non crederem, sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis favebam. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersâ, in expiatum pectus ac purum desuper lumen infudit; postquam cælitus Spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit; mirum in modum protinùs confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa: facultatem dare quod priùs difficile videbatur; geri posse, quod impossibile putabatur, ut esset agnoscere terrenum fuisse quod priùs carnaliter delictis obnoxium viveret; Dei esse cœpisse quod jam Spiritus sanctus animaret.* *S. Cypr. Epist. 1. ad Donatum.*

4. *Jesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.* Crucifixus est, & surrexit. Passione & morte in cruce promeritus est gloriam resurrectionis, vitam immortalem. *Sic* enim *oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam,* CHRISTUS *factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super omne* *Luc. 24.* *Philipp. 2. 8.*

nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Christo compati & commori debemus, si cum ipso vivere, æternùmque regnare velimus. *Cohæredes* sumus Christi, per ejus gratiam quâ filii Dei, & consequenter hæredes facti sumus: sed audi conditionem: *Si tamen compatimur, ut & conglorificemur... Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus.*

Rom. 8. 17.

Surrexit, non est hîc. Quid viventem inter mortuos quæritis? Aliorum sepulchra mortuorum domus illorum sunt usque in diem resurrectionis generalis. *Sepulchra eorum domus illorum in æternum.* Christi sepulchrum velut hospitium est, ubi triduo quievit, tertiâ die ad vitam immortalem transiturus. *Singulariter sum ego donec transeam.* Quidam à Prophetis, ab ipso Christo, ab Apostolis, ab aliis Sanctis suscitati sunt iterum morituri, & in sepulchrum rursus inferendi: *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur ..... Semper vivit ad interpellandum pro nobis.... Et Regni ejus non erit finis.* Hujus gloriæ consortium, hujus Regni unà cum ipso possessionem nobis promittit, si spiritaliter resurgamus, si verè moriamur peccato, & vivamus Deo, si deinceps non moriamur, Deum deserentes qui est vita nostrarum animarum, si ad æterna bona ferventissimis desideriis suspiremus, & per bona opera nostram ad illa vocationem certam facere satagamus. Ut futuram vitam nobis ostenderet, ad eamque aspiraremus & tenderemus, Christus resurrexit. *Duæ etenim vitæ erant* (inquit S. Gregorius) *quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una quippe mortalis est, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera resurrectionis. Sed venit Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Unam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo quod nobis promisit in præmio.*

Psal. 48. 12. Psal. 140. 10. Rom. 6. Hebr. 7. 25. Luc. 1. 33. S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang.

5. Sed ite, dicite Discipulis ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Præit semper Jesus illis qui ipsum crucifixum quærunt, præit gratiâ suâ illos confirmans & recreans, ac spe beatitudinis æternæ consolatur, in quâ ipsum videbunt glorioſum. Christi gloria aliis enarranda, ut ad ejus amorem accendantur. *Ite, dicite Discipulis ejus & Petro.* Petrus vocatur ex nomine, ne desperaret ex negatione.

S. Gregor.

6. At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor. Pœnis & crucibus interioribus consolationes cœlestes pii promerentur. Mariæ Magdalenæ quæ juxta crucem Jesu perseveraverat magnâ constantiâ & fidelitate, quæ à sepulchro Domini amore ejus succensa non recedebat, primò apparuit. Hæc est de qua septem dæmonia ejecerat. Ubi abundaverat delictum, superabundavit & gratia. Apostolis *lugentibus & flentibus* Christi Resurrectio nunciatur. In illis impletur illud Domini Jesu promissum: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Statim non credunt, ut eorum incredulitas stabiliendæ fidei Resurrectionis Jesu serviat, eisque postmodum ipsam prædicantibus faciliùs credatur.

7. Et dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit. Fortasse aliquis dixerit: Ego jam credidi, salvus ero. Verum dicit, si fidem bonis operibus probat & ornat. Verè enim fidelis est, qui his quæ verbis dicit, moribus non contradicit. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per charitatem operatur,* (inquit S. Paulus.) *Quid proderit,* (inquit S. Jacobus.) *si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? Si autem frater & soror nudi sunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa .... Tu credis quoniam unus est Deus: Bene facis; & dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire, ô homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster nonnè ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? .... Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Hinc de quibusdam falsis Fidelibus Paulus dicit: *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Joannes ait: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Quod cùm ita sit, fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. *Tunc enim veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus implemus. In die quippè baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promisimus. Itaque unusquisque vestrûm ad considerationem suam mentis oculos reducat: & si servat post baptismum quod ante baptismum spopondit, certus jam quia fidelis est, gaudeat.* Sed ecce quod promisit, minimè servavit: si ad exercenda prava opera, ad concupiscendas mundi pompas dilapsus est, videamus si jam scit plangere quod erravit.

Galat. 5. 6. Iacobi 2. Tit. 1. 16. 1. Ioan. 2. S. Gregor. M. Hom. 29. in Evang.

8. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, &c. Sancta Ecclesia quotidie spiritaliter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat. Nam Sacerdotes ejus cùm per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia ejiciunt? Et fideles quique qui jam vitæ veteris sæcularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, conditoris sui laudes & potentiam, quantùm prævalent, narrant, quid aliud faciunt nisi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minimè pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, & exemplo suæ operationis illorum vitam roborant qui in propria actione titubant; quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt, ut bene habeant? Quæ miracula tantò majora sunt, quantò spiritalia: tantò majora sunt, quantò per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. Hæc signa, Fratres charissimi, auctore Deo, si vultis, facitis. Corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non faciunt: hæc verò spiritalia, quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui nisi boni non possunt. Unde de quibusdam Christus ait: *Multi mihi dicent in die illa: Domine, Domine, nonnè in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis; Quia non novi vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Nolite ergo amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia: sed hæc, quæ modò diximus, *Charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tantò securiora sunt, quantò & occulta: & de quibus apud Dominum eò major fit retributio, quò apud homines minor est gloria.* Non multùm absimilis est S. Bernardi tropologia. Non difficile arbitror, inquit, nosse quemadmodum intelligi signa possint præsentia, ut sint indubitata signa credulitatis, ac per hoc & salutis. *Primum* enim *opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiciuntur dæmonia, cùm eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cùm jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetustâ protoparentum linguâ loquuntur, declinan-*

Idem ibidem. Matth. 7. S. Bern. serm. 1. de Ascensione Dom.

tium in verba malitiæ ad excusationes in peccatis. Ubi verò compunctione cordis, & oris confessione priora sunt delicta peccata, ne recidivam patiantur, & jam sint posteriora pejora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est, ut venenatas suggestiones extinguant. Quid tamen agendum, si qua fortè radix pullulat, quæ tam velociter nequeat extirpari, sed stimulat animum concupiscentia carnis? Profectò si mortiferum quid biberint non eis nocebit: *Quoniam juxta Salvatoris exemplum, cùm gustaverint, nolent bibere; id est, cùm senserint, nolent consentire. Sic enim non eis nocebit,* (quia nulla damnatio est his qui sunt in Christo Jesu) *concupiscentiæ sensus absque consensu. Quid tamen? Molesta certè & periculosa est sic corruptæ & infirmæ affectionis lucta: Sed* Qui crediderint, super ægros manus imponent, & bene habebunt: *Id est, ægras affectiones bonis operibus varient, & hoc remedio curabuntur.*

9. *Et Dominus quidem Jesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dexteris Dei.* Dominus noster Jesus Christus ascendit in cœlum, ascendat cum illo & cor nostrum: Qui de cœlo descendit, non nobis invidet cœlum, sed quodammodo clamat, Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum. In hoc ipsi interim roboremur, in hoc votis omnibus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod computamur in cœlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc exuamus animi vetustatem. Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum.... *Manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexteram Patris assumptus, & assistit nunc vultui Dei pro nobis.* Sedet autem habens in dextera misericordiam, in sinistra judicium: & misericordiam multam nimis, & judicium multum nimis: in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenens. Et quidem corroboravit misericordiam suam super timentes se secundùm altitudinem cœli à terra: & misericordia hæc ab æterno & usque in æternum super timentes eum; ab æterno per prædestinationem, in æternum per glorificationem. Similiter & in reprobis terribilis est super filios hominum, & utrinque stat fixa sententia æternitatis, & in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Ascensiones in corde nostro disponamus in valle lachrymarum, in loco quem Deus posuit ut vitam æternam promereamur. Nihil ex nobis possumus, sed *Benedictionem dabit Legislator*, ut eamus *de virtute in virtutem*, & videamus Deum Deorum in Sion. Deo serviamus in sanctitate & justitia, in charitate & humilitate omnibus diebus nostris; ut per humilitatem ad sublimitatem gloriæ æternæ ascendamus, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potius quàm ascendit; quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. *Christus enim cùm per naturam divinitatis non haberet quo cresceret vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est, per descensum quomodo crescere invenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum. Propter quod Deus exaltavit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet à dexteris Dei.* Vade & tu fac similiter. Neque enim ascendere potes, nisi descenderis, quia ut æterna lege fixum est: *Omnis qui se humiliat exaltabitur.* O perversitas, ô abusio filiorum Adam! quia cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leviter ascendunt, & difficiliùs descendunt, parati ad honores & celsitudines graduum Ecclesiasticorum ipsis etiam Angelis formidandos. Ad sequendum autem te, Domine Jesu, vix inveniuntur qui vel trahi patiantur, qui velint duci per viam mandatorum tuorum.

Assumptus est in cœlum. Christi in cœlum assumptio, gloriæ ejus, nostræque salutis consummatio est. *Ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.* Ascendit, ut viam nobis pararet. *Vado*, inquit, *parare vobis locum.* Prophetæ vaticinium impletum est: *Ascendit pandens iter ante eos.* Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quò caput præcessit. *Ut ubi ego sum* (inquit) *& vos sitis.* Quamobrem *Ascendens in cœlum, captivam duxit captivitatem.* Justorum animas in limbo detentas antequàm cœlum passione ac morte sua reserasset, captivitate solvit, in cœlumque triumphans reduxit, utpotè per victoriam suam acquisitas. Secundò sicut Pontifex in Veteri Testamento intrabat Sanctuarium, ut coram Deo staret pro populo: ita & Christus intravit in cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipsa enim repræsentatio sui ex naturâ humana, quam in cœlum intulit, est quædam interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturam sic exaltavit in Christo, etiam eorum misereatur pro quibus Filius Dei humanam naturam assumpsit. *Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius Tabernaculum non manu factum, id est, non hujus creationis; neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa.... Non enim in manu facta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum; sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Tertiò assumptus est, ut in cœlorum sede quasi Deus & Dominus constitutus, exinde divina dona hominibus mitteret. *Ascendens in altum, dedit dona hominibus.* Quartò assumptus est in cœlum, ad fidem nostram augendam atque confirmandam, cujus objectum ea sunt quæ non videntur. Unde ipse Dominus Discipulis suis ait, quòd Spiritus sanctus adveniens *arguet mundum de justitia*, eorum scilicet qui credunt. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Unde subdit: *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* Beati enim qui non vident & credunt. *Erit itaque vestra justitia quâ mundus arguetur, quia vado ad Patrem, & jam non videbitis me: Quoniam in eum quem non videbitis creditis in me: & quando me videbitis, quod tunc ero, non videbitis me quod sum vobiscum modò; non videbitis humilem, sed excelsum; non videbitis mortalem, sed sempiternum; non videbitis judicandum, sed judicaturum: & de hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum.* Quintò, Dominus Jesus assumptus est in Cœlum, ad spei nostræ provectionem Per hoc enim quòd humanam naturam assumptam in cœlo collocavit, dedit nobis spem illuc perveniendi: quia *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquilæ.* Unde ipse Christus ait: *Si abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad me ipsum: ut ubi ego sum, & vos sitis.* Sextò, Dominus Jesus assumptus est in cœlum ad erigendum charitatis affectum in cœlestia. *Quæ sursum sunt quærite* (inquit Apostolus) *ubi Christus est in dextera Dei sedens: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Nam *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Thesaurus autem noster in cœlis est Christus Jesus. Et quia Spiritus sanctus amor est nos in Cœlestia rapiens, ideo Discipulis suis ait: *Expedit vobis ut ego vadam: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Quasi diceret: *Expedit vobis ut hæc forma servi auferatur à vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis; sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis; si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritûs non eritis.* Intellectu & affectu planè purgatis, ut sicut bonum novimus, sic & velimus, quod solum perfecta Religio est, utroque Christum in cœlos ascendentem prosequamur. Meminerimus Elisæi, cui cùm Elias dixisset, ut in discessu vel ascensu suo postularet quod vellet, respondit: *Oro ut fiat spiritus tuus duplex in me.* At ille: *Rem difficilem postulasti: attamen si videris quando tollar à te, erit quod petisti.* Quis spiritus iste duplex qui quæritur, nisi illuminatio intellectûs, & affectûs purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est qui illum habere mereatur, ut soli Deo vivens non noverit nisi Deum; nec cupiat nisi Deum. *Attamen,* inquit, *nisi videris quando tollar à te, erit quod petisti.*

X. *Illi verò profecti prædicaverunt ubique,* Domine

cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Præceptum obedientia; obedientiam verò signa secuta sunt. Profecti Apostoli prædicaverunt ubique ut Domi-
Psal. 18. 5 ni mandatum implerent, & ut Prophetia impleretur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Ipsis cooperatus est Dominus, ut promissa sua impleret, utque compertum haberent, quia
1. Cor. 3. 7 *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Deus qui velle operatur in nobis ut incipiens, volentibus cooperatur ut perficiens; ut compertum habeamus, *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit, & Totum Deo detur, qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Sed & nos ipsi Deo cooperemur necesse est, ne gratia Dei vacua sit in nobis. Prædicemus ubique Christum Jesum, & hunc crucifixum, ipsum glorificemus, non verbis modò, sed operibus & sancta conversatione, & ad ejus amorem atque obedientiam, quantùm in nobis est, alios accendamus & adducamus.

S. Cypr.

S. August.

Finis Expositionis Sancti Evangelii secundùm Marcum.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRISTI *Evangelium secundùm Lucam.*

LUCAS patriâ Antiochenus, professione Medicus, *Proselytus* fuisse (a) traditur, sive ex Paganismo ad Judæorum Religionem transierit, quæ communior est vocis istius significatio, sive ex Gentilibus conversus fuerit ad Christum, quod verisimiliùs colligitur ex Epistolâ ad (b) Colossenses, ubi eum nominat S. Paulus seorsim ab iis *qui sunt ex Circumcisione*. Ad Christi fidem adductus fuisse creditur à S. Paulo, cujus filium spiritualem illum nominat S. (c) Hieronymus. Ejusdem Apostoli cognatum fuisse, quem ad Romanos (d) scribens, *Lucium* appellat, inflexa paululùm nominis pronuntiatione, existimavit Origenes. E numero 70. Discipulorum Christi non fuit, ut S. Epiphanio (e) visum est; nec proinde unus ex duobus quibus ipsa die Resurrectionis suæ euntibus Emmaüs Dominus apparuit, quod S. (f) Gregorius conjecit: sed Apostolorum discipulus, præsertim S. Pauli, cujus peregrinationum comes & laborum Apostolicorum socius fuit, ut S. (g) Irenæus, (h) Tertullianus, (i) Eusebius, SS. (k) Hieronymus & (l) Augustinus testantur. Scripsit Evangelium post SS. Matthæum & Marcum, in Achaiæ Bæotiæque partibus, anno Christi circiter 53. quædam altiùs repetens quàm priores Evangelistæ, & audita magis quàm visa describens, ut ipse in Procemio confitetur. De illo hunc locum (m) Apostoli plurimi (n) Veterum intelligunt: *Misimus cum illo* (Tito scilicet) *Fratrem cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias: non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram.* S. Paulum cùm de suo loquitur Evangelio, (*Rom.* 2. 16. *&* c. 16. 25. *&* 1. *Thessal.* 1. 5.) intelligere Evangelium S. Lucæ quidam existimarunt; quod à S. Paulo dictatum, & à Luca scriptum Auctor Synopsis Scripturæ Sacræ S. Athanasio attributæ ait. Quod quidem eo sensu explicandum est quo S. Irenæus Libro 3. cap. 1. scripsit: *Lucas sectator Pauli, Evangelium à Paulo prædicatum litteris mandavit.* Et (o) Tertullianus: *Lucas non Apostolus, sed Apostolicus; non magister, sed discipulus, utique magistro minor; certè tantò posterior quantò posterioris Apostoli sectator, Pauli sine dubio: ut & si sub ipsius Pauli nomine Evangelium Marcion intulisset, non sufficeret ad fidem singularitas instrumenti, destituta patrocinio antecessorum: exigeretur enim id quoque Evangelium quod Paulus invenit, cui fidem dedit, cui mox suum congruere gestiit.... Paulus illuminator Lucæ..... Eadem auctoritas Ecclesiarum Apostolicarum, cæteris quoque patrocinabitur Evangeliis, quæ proinde per illas & secundùm illas habemus, Joannis dico & Matthæi; licèt & Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. Nam & Lucæ Digestum Paulo adscribere solent. Capit Magistrorum videri, quæ Discipuli promulgarunt.* Græcè scripsit Evangelium S. Lucas, & stylo quidem elegantiori, quàm Evangelistæ cæteri.

(a) S. Hieron. in Catal. scr. pt. Eccles. & in Epist. ad Galat. p. 226.
(b) Coloss 4.
(c) S. Hieron. in c. 65. Isai.
(d) Rom. 16. 21.
(e) S. Epiph. Her. 51.
(f) S. Gregor. l. 1. Mor. c. 1
(g) S. Irenæus lib. 1. c. 20.
(h) Tertull. lib 4. cont. Marcion. c. 2.
(i) Euseb. lib. 3. c. 4.
(k) S. Hieron. in Catal. & prol. in Matt.
(l) S. Aug. lib 1. de consens. Evang. c. 1.
(m) 2. Corint. 8. 18.
(n) Orig. Hom. 1 in Luc. S. Chrysost. Hom. 10. in 2. Tim. & Hom. 1. in Act. S. Hieron. in Cat. script. Eccles. Euseb. lib. 3. Hist. c. 4.
(o) Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 2. & 5.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM LUCAM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

1. QUONIAM *quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum.* Quatuor primi capitis istius versus rationem habent præfationis ab ipsomet sancto Evangelista conscriptæ, ut consilium suum exponeret, fidemque Historiæ à se conscribendæ conciliaret. Multi (inquit) huc usque conati sunt, non malo animo, quamquam privato consilio & humanâ industriâ, scribere historiam rerum quæ à Christo Jesu gestæ sunt, ad implendum Vaticinia Prophetarum, eo quo gestæ sunt ordine. His certè verbis, *Multi conati sunt*, nec Matthæum & Marcum perstringit, qui non solum conati sunt scribere Evangelium, sed feliciter id sunt executi; neque pseudoapostolos, quos eo tempore falsa, fabulosa, hæretica Evangelia jam scripsisse certum non est, & quos reprehendisset ac damnasset divinus Evangelista. Quosdam igitur Apostolorum discipulos indigitare videtur, qui à Magistris prædicantibus & docentibus audita in pugillares retulerant, ac deinde continuam rerum, quarum certa & explorata erat cognitio, narrationem ex collectaneis suis contexere & adornare aggressi erant, irrito nihilominus conatu, ut S. Ambrosius interpretatur. *Qui ordinare conatus est*, inquit, *suo labore conatus est, nec implevit. Sine conatu enim sunt donationes & gratia Dei, quæ ubi se infuderit, rigare consuevit; ut non egeat, sed redundet scriptoris ingenium.* Non conati sunt SS. Evangelistæ; *sed divino Spiritu ubertatem dictorum, rerumque omnium ministrante, sine ullo molimine cœpta complerunt.* Quod autem vertit Vulgatus Interpres, *narrationem quæ in nobis completæ sunt rerum*, Græcè πεπληροφορημένων verti etiam posse notat S. Ambrosius, *quæ in nobis redundant*; quod enim redundat, nulli deficit, & de completo nemo dubitat, cùm fidem effectus adstruat, exitus prodat. Nonnulli verterunt, *Rerum quæ nobis abundè probatæ sunt*, quarum ita certa & explorata nobis veritas est, ut de illis ambigi non possit.

S. Ambros. lib. 1. in Luc. n. 3.

2. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Multi conati sunt gestorum Christi historiam texere, Mysteriorum, sermonum, ac miraculorum ejus scribere narrationem, sicut nobis tradiderunt qui testes illorum fuerunt, Virgo præcipuè Deipara, & Apostoli; hæc enim ab initio nativitatis & conceptionis Christi, & Præcursoris ejus Joannis plenam omnium fidem fecerat, Apostoli verò ab initio prædicationis ipsius, seu Sermonis Evangelici rerum omnium à Christo gestarum, & traditæ ab eo doctrinæ non modò testes fuerant, verùm etiam ministri sermonis, id est, Prædicatores Evangelii à Domino Jesu electi & constituti. *Quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonstratur. Cujus primi Prædicatores Apostoli fuerunt, qui Dominum ipsum & Salvatorem nostrum Jesum Christum etiam præsentem in carne viderunt. Qui non solùm ea quæ ex ore ejus audita; vel ab illo sub oculis suis operata, dicta & facta meminerant; verùm etiam quæ priùs quàm illi per discipulatum adhæserant, in ejus nativitate vel infantia; vel pueritia, divinitus gesta, & digna memoriâ, sive ab ipso, sive à parentibus ejus, sive à quibuslibet aliis; certissimis indiciis & fidelissimis testimoniis requirere & cognoscere potuerunt, imposito sibi evangelizandi munere, generi humano annuntiare curaverunt.*

S. Augus. lib. 1. de Cons. Evang. c. 1.

Qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, id est, Verbi incarnati. Unde S. Joannes Epistolâ 1. scribit: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.*

S. Ambros.

3. *Visum est & mihi, assecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile*, Visum est & mihi, Spiritu tamen sancto inspirante, quemadmodum Apostoli in Actis aiunt, *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Non igitur consilio tantùm humano, & propria voluntate atque electione S. Lucæ visum est Evangelium scribere, sed sicut placuit ei qui in ipso loquebatur Christus; qui ut id quod bonum est, nobis quoque bonum videri possit, operatur. Sicut ergo cùm aliquis interrogatus cur voluerit esse Christianus, respondet, *Visum est mihi*, non negat Deo visum, à quo præparatur voluntas hominum: ita Sanctus Evangelista cùm ait, *Visum est & mihi*, non negat Spiritus sancti afflantis inspirationem, revelationem, & impulsum. Sed nec piam diligentiam excludit in perveſtigandis rebus, & judicium in seligendis quæ scriptis commendaret. *Visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter*, id est, rebus omnibus quæ ad historiam & Vitam Christi Jesu pertinebant

S. Ambros. ibid. n. 10

pertinebant ab origine repetitis, & accuratè perve-
gatis, ea scribere, quæ Spiritu sancto afflante & diri-
gente scribenda judicavi. Assecuto enim omnia, visum
est non omnia scribere; quia quæ fecit Jesus si scriban-
tur omnia, nec ipsum capere mundum posse arbitror
(ait S. Joannes) Elegit igitur ex omnibus quæ judica-
vit apta, & sufficere officio dispensationis suæ: unde
etiam plurima ab aliis scripta prætermisit, *Ut diversa
in Evangelio gratia refulgeret, & propriis quibusdam
singuli libri mysteriorum gestorumque miraculis eminerent*;
ait S. Ambrosius. Scribere autem se testatur *ex or-
dine*, id est, sigillatim ac distinctè, servatoque etiam
quoad præcipua Historiæ capita ordine temporis quo res
gestæ sunt; non quòd in omnibus planè rebus ac verbis
temporis ordinem accuratè magis servaverit, quàm cæ-
teri: ut in Harmonia Evangelica reliqui ad Lucam ac-
commodandi omnino censeantur: quod Neotericis qui-
busdam Commentatoribus visum est. *Theophilo* porrò
suum Evangelium Lucas inscribit, quo nomine etsi
quemlibet hominem Deum diligentem, aut Deo dile-
ctum ab illo designari Origenes, S. Epiphanius &
S. Ambrosius existimaverint, certum tamen ac defini-
tum hominem eo nomine significari communior est opi-
nio, hoc imprimis argumento nixa, quòd *optimus* salute-
tur, *optime Theophile*, qui titulus nonnisi illustribus &
primariæ dignitatis atque auctoritatis viris tribui con-
sueverat, ut Festo & Felice in Actis Apostolorum. Con-
fer cum Act. vers. 1.

Joan. 21. 25. S. August. lib. 4. de Cons. Evang. c. 8. S. Ambros lib. 1. in Luc. n. 11.

Orig. Hom 1. in Luc. S. Epiph. Hæresi 52 S. Ambros lib. 1. in Luc.

4. *Ut cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es ve-
ritatem*. Ut rerum de quibus viva voce, sive ante sive post
baptismum institutus es, veritatem, firmamque certi-
tudinem recognoscas, hanc legendo Historiam. Quod
tamen non in unius Theophili, sed in totius Ecclesiæ
omniumque Christianorum utilitatem & salutem à san-
cto Evangelista susceptum & executioni mandatum est
.... Sic Evangelicæ Historiæ suæ præfatus Lucas, il-
lius exordium ducit à Joannis Præcursoris Christi nati-
vitate admirabili, in quo adimpletum Malachiæ vati-
cinium: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit
viam ante faciem meam. Et statim veniet ad Templum
sanctum suum Dominator quem vos quæritis, & Ange-
lus Testamenti quem vos vultis.*

Malach. 3 1.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos
quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & uxor il-
lius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeth.* Quia
Religionis instar est fidem de temporibus asserere, ut
scitè dixit Tertullianus, S. Evangelista tempus Nati-
vitatis Joannis & Christi Domini accuratè describit, ut
fidem Historiæ conciliet, ac vaticinium celebre Jacob
morientis, & Judæ filio suo benedicentis, *Non auferè-
tur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec
veniat qui mittendus est, & ipse erit exspectatio gentium*,
tunc temporis impletum esse significet. *Fuit in diebus
Herodis* Magni, alienigenæ, utpotè Idumæi, *Regis Ju-
dææ*, Terræ Israëliticæ à Judæis habitatæ. Hoc scilicet
titulo ab Herode Tetrarcha Galilææ distinguitur Hero-
des Magnus, quem Romani subactis Judæis Regem præ-
fecerunt, & per quem adulterata Regum sive Ducum è
Judaico genere successio prærogativam supremæ digni-
tatis & potestatis amisit.

Genes. 49. 10.

S. August. *Zacharias* sancti Præcursoris Pater summus Sacerdos
non erat, quod S. Augustino visum, aliisque nonnullis;
summus enim Sacerdos vices stationesque minimè obser-
vabat, sed ipsi omni tempore sacris operari jus fuit. 2.
Luc. 3. 2. Act. 4. 6. Lucas summum Sacerdotem *Pontificem* vocare solet. 3.
Summus Sacerdos adolebat incensum in Sancto Sancto-
rum, die solemni Expiationis (*Levit.* 16. 29. & 30.)
1. Paral. 23. 6. & c. 24. 5. 6. 7. 8. 2. Paral 23. 8. Ioseph. Antiquit. lib. 7. c. 11. Zacharias verò in altari thymiamatis, quod erat extra
velum, qualibet hebdomadæ die. Erat igitur simplex
Sacerdos *de vice Abia*, quæ inter familias & classes Sa-
cerdotales octava erat. Cùm scilicet Aaronidæ Sacer-
dotes in magnum olim numerum excrevissent, & simul
omnes sacro fungi non possent officio, ad vitandum
confusionem ac dissensionem in ministerio Templi, di-
stribuit eos David in viginti quatuor classes, quæ per vi-
ces suas & hebdomades in Templo ministrarent, jacta
sorte. Octava porrò ephemeria Abiæ & ejus familiæ
contigit. De Sacerdotalibus istis classibus plura Scali-
ger in Canone Isagogico, ad Chronicon Eusebii, & in
Appendice ad Librum de Emendatione Temporum, &
Ligfoot in Horis Hebraicis.

Et uxor illius de filiabus Aaron. Uxores quidem
nonnisi Hebræis parentibus natas ducere Sacerdotibus
licebat, *ut genus Sacerdotale purum semper impermix-
tumque maneret* (inquit Josephus) Verùm extra genus
Aaronis & Leviticam Tribum uxorem ducere licebat
non minoribus dumtaxat Sacerdotibus, sed ipsi Pon-
tifici, (tametsi Philoni aliter visum.) Nam Joiada con-
jugem habuit Regis Jorami filiam, Achaziæ sororem,
ex Tribu Juda (4. *Reg.* 11.) & Barzillaius secundi
ordinis Sacerdos uxorem duxit ex Tribu Galaad (*Es-
dræ* 2. 61.) Quod Scriptura sacra non reprehendit.
Quod igitur Zachariam de filiabus Aaron uxorem
duxisse narrrat S. Lucas, non significat obsequium Legi
hac in re præstitum, sed Joannis nobilitatem ex utroque
parente commendat, ut observat S. Ambrosius. *Non
solùm à parentibus, sed etiam à majoribus Sancti Joannis
nobilitas propagatur, non sæculari potestate sublimis, sed
religionis successione venerabilis: ut non repente conceptam,
sed à majoribus acceptam, & ipso infusam jure naturæ
fidem prædicare Dominici videretur adventûs.*

Levit. 21. 13. Ioseph. contra Appionem lib. 1.

Philo lib. 2. de Monarchia.

S. Ambros lib. 1. in Luc. n. 16.

6. *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in
omnibus mandatis & justificationibus Domini sine quere-
la.* Verâ justitiâ sinceraque pietate & sanctimoniâ Deo,
qui corda novit & probat, grati & accepti erant; non
pietatis simulatione & externa specie hominibus impo-
nentes, sed recti corde coram Deo; omnia ejus manda-
ta, & imprimis maximum & primum charitatis manda-
tum observantes, omnesque Legis ceremonias & statu-
ta, famæque integerrimæ, ut à nemine jure reprehendi
possent. *Justificationes* porrò passim in Scriptura vo-
cantur mandata Dei, quòd eorum accurata observatio
cum fide conjuncta justum hominem faciat, ejusque ju-
stitiam magis ac magis augeat & demonstret. *Non enim
auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis
justificabuntur....* Et, *Ex operibus justificatur homo,
non ex fide tantùm.* Cæterum inde colligi non potest
Joannis parentes omnis prorsus expertes peccati etiam
levioris vixisse, quod privilegium uni Virgini Deipa-
ræ vindicat Ecclesiæ doctrina. Zacharias enim Sacer-
dos fuit: omnes autem tunc Sacerdotes necesse habe-
bant ex Lege Dei primitus *pro peccatis suis offerre sa-
crificium, deinde pro populi.* Sicut *ergo nunc per ora-
tionis sacrificium convincimur non esse sine peccato, quo-
niam jussi sumus dicere*, Dimitte nobis debita nostra:
*ita & tunc per sacrificia victimarum animalium convin-
cebantur Sacerdotes sine peccato non esse, qui pro suis pec-
catis jubebantur offerre.* Sed quoquo modo se habeat
ista quæstio, utrum homo in hac vita sine peccato esse
possit per adjutorium gratiæ & Spiritus Dei, citra sin-
gulare privilegium, quod posse fieri S. Ambrosius sen-
sit, in hunc sensum explicans quod de S. Joannis pa-
rentibus hîc scriptum est: *Nobis sufficit quòd nullus in
Ecclesia Dei fidelium reperitur in quolibet provectu ex-
cellentiaque justitiæ, qui sibi audeat dicere non necessa-
riam precationem orationis dominicæ*, Dimitte nobis
debita nostra; *& dicat se non habere peccatum, ne se
ipsum decipiat, & veritas in eo non sit, quamvis jam
sine querela vivat. Non enim qualecumque etiam tenta-
tionis humanæ, sed grave peccatum est quod in querelam
venit.* Dicti sunt igitur Zacharias & Elisabeth *sine que-
rela*, id est, sine crimine: nulla enim querela justa est
de his in rebus humanis, qui non habent crimen, quod
est *peccatum grave, accusatione & damnatione dignissi-
mum*, ut definit S. Augustinus.

Rom. 2. 13. Iacobi 2. 24.

Levit. 9. 7. Hebr. 7. 27. S. August. Epist. 174 alias 95.

Legatur & lib. 2 de peccatorum meritis c. 13. & lib. de Perfectione justitiæ hominis c. 17.

S. August. Tract. 41. in Ioan. n. 9.

7. *Et non erat illis filius, eò quòd esset Elisabeth ste-
rilis, & ambo processissent in diebus suis.* Duplicem or-
bitatis causam S. Evangelista commemorat, natura-

lem infœcunditatem Elisabethæ, illiusque & Zachariæ A senectutem, ut magnitudo miraculi commendetur.

8. *Factum est autem cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, secundùm consuetudinem Sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in Templum Domini.* Cùm in Templo ante Arcam sacris operaretur Zacharias secundùm ordinem Classis suæ, id est familiæ Abia, & inter se sortiti essent hujus familiæ Sacerdotes quæ pars sacri ministerii cuique obtingeret, sorte consecutus est munus adolendi thymiamatis, quod Sacerdotum unus quotidie mane & vespere Deo offerebat. Itaque ut hoc munus obiret, ingressus est in interiorem Templi partem, quæ *Sanctum*, sive Sanctuarium vocabatur, in quo erat Altare suffitus, velo diremptum à Sancto Sanctorum, ubi quondam fuerat Arca.

Exod. 30. 7. 8.

10. *Et omnis multitudo populi erat orans foris horâ B incensi.* Plebs omnis, quam spontanea devotio adduxit, vel debitum pietatis & publici cultûs officium (dies enim fortè erat Sabbati) in atrio exteriore Templi orabat dum Sacerdos thymiama offerret, preces suas illius precibus adjungens. Quò fortè alluditur Apocalypsis 8. 3. 4. *Et alius Angelus venit, & stetit ante Altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.*

11. 12. *Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris Altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.* Angelus Gabriel à Deo missus, Zachariæ thus adolenti subitò & improvisò apparuit, stans à dextris Altaris thymiamatis, fausto prorsus omine. *Veri* scilicet *Sacerdotis adventum, sacrificii universalis mysterium, cœlestis doni gaudium* nuntiaturus à Deo veniebat, ut ait Venerabilis Beda.... Deus homo, & Virgo Mater, magna Mysteria paulò post perficienda, quæ *paraturam desiderabant ut credi possent* (ait Tertullianus) Incarnationi Filii Dei fidem conciliabant Angelorum in humana specie apparitiones tempore veteris Legis factæ: Virginis fœcunditati, mulierum sterilium & vetularum conceptiones. Gabrielis igitur apparitio Zachariæ facta ut Elisabetham ejus conjugem, sterilem licèt ac vetulam, ipsi parituram filium nuntiaret, mentes hominum ad credendum Dei Incarnati & Virginis Matris complenda paulò post mysteria præparabat. Visu autem repentino turbatus Zacharias, & timore vehementi correptus est. Perturbari enim solemus, & à nostro alienari affectu, quando præstringimur D alicujus superioris potestatis occursu, ut scitè S. Ambrosius observat: & ejusmodi apparitiones improvisas Angelorum similes affectus aliàs habuisse legimus. (*Judicum* 6. 22. *Daniel* 10. 8.)

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem.* Se prospera nuntiare Angelus indicat verbis suavissimis Zachariam compellans, *Ne timeas, quoniam exaudita est oratio tua*. De precibus ob impetrandam prolem hîc agi, frustra quidam interpretes comminiscuntur. Non enim verisimile est ut cùm pro populi peccatis, salute, redemptione ille offerret, siquidem populus eum exspectabat offerentem, quod potuerit relictis publicis votis homo senex, uxorem habens anum, pro accipiendis filiis orare: præsertim quia nemo orat ut accipiat, quod se E accepturum esse desperat: usque adeò autem ille jam se habiturum filios desperabat, ut hoc Angelo promittenti non crederet. Ergo quod ei dicitur, *Exaudita est oratio tua*, pro populo intelligendum est: cujus populi quoniam salus & redemptio & peccatorum abolitio per Christum futura erat, ad hoc nuntiatur Zachariæ filius nasciturus, quia Præcursor Christi destinabatur. *Et uxor tua pariet tibi filium.* Orationis tuæ exauditæ signum est quòd uxor tua pariet tibi filium, qui Messiam indigitabit Agnum Dei qui tollit peccatum mundi. *Et vocabis nomen ejus Joannem*, Hebraicè *Jochanan*, hoc est, *gratiosum*; tum quia Dei gratiâ, non vi naturæ in utroque parente effœtæ nasciturus erat: tum quia dandæ mox per Messiam gratiæ nuntius & præco erat futurus. *Habent hoc merita Sanctorum ut à Deo nomen accipiant.* S. Ambros. Sic Abraham, Jacob, Petrus, à Deo nomen accepêre.

S. August. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 1.

14. 15. *Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt.* Gaudium non solùm privatum & domesticum, sed publicum erit ex ejus nativitate, utpotè publico bono nati. *Erit enim magnus coram Domino.* Hæc gaudendi causa præcipua, filii nascituri eximia secundùm Deum dignitas, & magnitudo singularis. Erit magnus virtute, donis, ministerio, ut Prophera, ut Præcursor & Baptista Domini. *Et vinum & siceram non bibet*; Omne quod inebriare potest, toto vitæ suæ tempore non bibet, ut verus Nazaræus Deo in perpetuum tempus consecratus: *Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ.* In ipso matris utero adhuc existens sanctificabitur; donisque Spiritûs sancti replebitur tantâ copiâ; ut in alios foras redundet gratiæ illius plenitudo, scilicet in matrem, cui Domini evangelizavit adventum. Cùm enim ad illam accessisset sancta Dei mater Maria, ait illa: *Ecce ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Nondum erat illi spiritus vitæ, sed spiritus gratiæ, ait S. Ambrosius. Alius est spiritus vitæ hujus, alius gratiæ: ille nascendo sumit exordium, moriendo defectum: iste non temporibus, non æratibus coërcetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur. Jeremiæ Dominus ait, *Priusquam exires de* C *vulva sanctificavi te.* De Joanne idem probat hic locus. *Et Spiritu sancto*, gratia sanctificante, donisque eximiis, & speciatim Prophetiæ dono, *replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Hunc locum ita intellexere S. Cyprianus, Origenes, S. Ambrosius, aliique Patres.

Num. 6. 3. & *Levit.* 13 9. Tertull. lib. de Jejuniis c. 9. S. Ambr. lib 1. in Luc. n. 33 *Ierem.* 1. 5 S. Cypr. Epist. 76. Orig. Hom 4. & 7. in Luc.

16. *Et multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum.* Multos ad Christum Jesum convertet, pœnitentiæ prædicatione & exemplis efficaciter suadens ut illi credant ac pareant. Non enim se ipsum, sed Christum prædicabat: *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus:* Et discipulos suos ad Christum mittebat ut illi tamquam Magistro adhærerent, die quo dicebat: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Multos filiorum Israël convertet, non omnes. Omnes enim non crediderunt Joannis prædicationi, nec pœnitentiam egerunt, nec Christum quem præ- D dicabat receperunt. *Omnis populus audiens, & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis. Pharisæi autem & Legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.*

Matt. 3. 6 *Joan.* 3. 30.

17. *Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum, parare Domino plebem perfectam.* Et ipse Joannes præcedet ante Christum Dominum ut præco ante Regem mox venturum; præcedet (inquam) in fervore, zelo, & potentia Eliæ Prophetæ, quem *potentiâ nemo vicit.* Sicut Elias Christi Judicis Præcursor & præco in secundo ejus adventu futurus est, sic Joannes Præcursor erit Christi Redemptoris in primo adventu jam imminente, Eò autem spectatura est ejus legatio, ut Judæos in varias sectas divisos, Pharisæorum, Sadducæorum, Essenorum, dogmatibus moribusque plurimùm dissidentes, quin & Samaritanos pariter exspectantes Messiam, in cognitione & adoratione Christi Jesu adunet, velut oves dispersas sub uno Pastore, sicque pacem inter patres & filios, opinionum, rituum ac morum dissimilitudine turbatam componat. *Et incredulos* atque immorigeros filios *ad prudentiam justorum*, id est, ad veram sapientiam, quâ præditi sunt viri justi & pii, seu quæ ad veram justitiam adducit, convertet. Hic missionis ejus finis: *Parare Domino plebem perfectam*, ex fide scilicet viventem, spe bonorum æter-

Eccli. 48. 13.

norum Deo servientem, Regno cœlorum aptam.

S. Aug. lib. 20. de Civ. Dei c. 9. *Ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam*, sive intelligentiam *justorum*, exponendo Legem spiritaliter, quam tunc Judæi carnaliter intelligebant. Efficiet igitur Joannes prædicatione sua, quod ante judicium ultimum facturus est Elias, ut etiam filii sic intelligant Legem, id est Judæi, quemadmodum patres eam intellexerunt, id est Prophetæ, in quibus erat & ipse Moyses. Sic enim cor patrum convertetur ad filios, cùm intelligentia patrum perducetur ad intelligentiam filiorum; & cor filiorum ad patres eorum, dum in id quod senserunt illi, consentient & isti, credendo in Christum Deum, ipsumque adorando ut Redemptorem Israël totiusque mundi.

18. *Et Dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.* Quo argumento, quo signo id noscam, cùm & ego, & uxor mea annos excesserimus procreandæ sobolis? De promissi divini veritate paululum dubitavit Zacharias rei magnitudine perculsus, nec attendens ad Abrahami exemplum, & ad visi cœlestis circumstantias. Cogitatio non absimilis mentem Abrahami subierat, cùm Deus illi filium promisit. *Putas-ne* (inquit) *centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Sed repentinam illam cogitationem firmitate fidei superaverat, nec Dei promissioni ullatenus diffidens, qui *vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt:* immò *contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundùm quod dictum est ei: Sic erit semen tuum. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, & emortuam vulvam Saræ: in repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentiâ, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: plenissimè sciens, quia quæcumque promisit, potens est & facere. Ideo & reputatum est illi ad justitiam.* Non ita se gessit Zacharias; nascentem incredulitatis & diffidentiæ motum non statim repressit, signum petiit, & ad suam uxorisque provectam ætatem oculos mentis intendens, ad potentiam Dei promittentis non attendit.

Genes. 17. 17. Rom. 4. 19 20. 21. 22

19. 20. *Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, usque in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.* Ego sum Gabriel, cujus nomen *virtutem Dei* significat, qui adsto in conspectu Dei cùm aliis Spiritibus primariis ejus Ministris, ad ejus mandata capessenda & legationes obeundas: & qui à Rege sæculorum mitti soleo quoties miræ virtutis aliquid nuntiandum est; qui olim Danieli Christi adventum & mortem post septuaginta hebdomades futuram ad delenda hominum peccata patefeci, missus sum ad te ut Dei nomine hæc tibi fausta nuntiarem, de quibus immeritò dubitas. Quamobrem in pœnam incredulitatis tuæ, simul & in signum divinæ promissionis implendæ, surdus eris & mutus usque in diem nativitatis pueri. Græcam vocem σιωπῶν, quam Vulgatus Interpres reddidit, *tacens*, Græci Commentatores & Viri plerique inter recentiores eruditi, exponunt, *eris surdus*; ne idem ab Angelo bis repetitum absque necessitate videatur. Idem est enim esse mutum & non posse loqui. Cæterùm Zachariæ audiendi simul & loquendi facultatem ad tempus ademptam fuisse satis ex eo apparet quòd infra *Vers.* 12. amici & cognati ejus ipsum nutibus dicuntur allocuti. *Innuebant patri ejus quem vellet vocari eum.* Ad quæ verba S. Ambrosius: *Zacharias* (inquit) *nutu interrogatur, quia incredulitas ei affatum eripuerat & auditum.*

Daniel 9. 21. Euthym. Titus Bostrensis Theophyl. S. Ambros. lib. 1. in Luc. n. 32

21. *Et erat plebs exspectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret ipse in Templo.* Plebs quæ precandi causâ convenerat, exspectabat donec peracto thymiamatis sacrificio egrederetur Sacerdos, ipsique solemni more benediceret. Unde ipso longiorem quàm solebat moram faciente, cùm ob Angeli sermonem, tum ob stuporem quo correptus ac detentus est, plebs tacita cogitabat quænam causa esse posset moræ diuturnioris.

N. 6. 24.

22. *Egressus autem, non poterat loqui ad illos*, pœnam sentiens incredulitatis. Et videntes ipsum attonitum, & nutibus loquentem, *cognoverunt quòd visionem vidisset in Templo*, conjecerunt ipsi apparuisse Angelum. Vultus enim immutatio, intercluso spiritus, impedimentum vocis, visorum insolitorum signa sunt. *Et ipse erat innuens illis* quod sibi contigerat: *& permansit mutus*, secundùm prædictionem Angeli.

23. *Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.* Mutus licèt, permansit in Templo, functiones suas exercens, donec impleta ministerii sui hebdomada in domum suam rediit. Sacerdotes enim Ministerii sui tempore in exedris Templi habitabant ab uxoribus separati, & à rei familiaris curis liberi, ut Deo expeditiùs vacarent. S. Hieron. lib. 1. in Iovinian.

24. *Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Causa occultationis, pudor, quòd vetula concepisset. Hunc autem affectum illi Deus indidit, ne quid de Joanne palam innotesceret antequam certis testimoniis constaret de Christi conceptione, propter quem Joannes nascebatur. Interim Elisabeth Deum laudabat ob acceptum beneficium & benedictionem singularem, ablatumque sterilitatis opprobrium. Partus igitur sui erubescebat ætatem, & gaudebat tamen quòd sterilitatis probro liberata esset benigno Dei miserentis ingenitu. Probrosa apud Judæos sterilitas, tum quòd alicujus & quidem gravis peccati pœna videretur: tum quòd fœcunditas uteri singularis erat Dei benedictio Israëlitis promissa: tum quia Deus Abrahæ numerosam prolem, & Christum ex ipsius genere nasciturum promiserat: ideo alienas à benedictione populi Dei mulieres steriles censebant, quæ ad ejus propagationem, futurique Messiæ generationem nihil conferrent. At quamvis carnalium Judæorum opione sterilitas probrosa semper esset, non tamen apud Deum qui sanctas mulieres diu steriles olim esse voluit, Saram, Rebeccam, Rachelem, Annam Samuëlis matrem, & matrem Samsonis. Res enim adversæ non minùs quàm prosperæ justorum respectu beneficia sunt, illæ erudientis, probantis, & purgantis; hæc verò consolantis Dei. S. Ambros. lib. 1. in Luc. n. 43. Genes. 20. 18. 1. Reg. 1. 6. Osee 9. 14 15. Exod. 23. 26. Deuter 7. 14. Gen. 22. 17. 18.

25. 26. *In mense autem sexto*, ab eo tempore quo conceperat Elisabeth, *missus est Angelus Gabriel à Deo*; immediatè, non per intermedios spiritus, sive superiorum ordinum Angelos, *in civitatem Galilææ*, inferioris, cui nomen *Nazareth*, in tribu Zabulon sitam, duabus leucis à Monte Thabor, trium dierum itinere ab Hierosolymis distantem; *ad Virginem desponsatam*, sed incognitam *viro*: de qua scilicet vaticinatus erat Isaias Propheta, *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Viro *nomen erat Joseph.* Hic autem *de domo* seu familia *David* oriundus erat, ex qua & Virgo quæ illi nupserat secundùm legem. Confer quæ ad cap. 1. S. Matthæi dixi de Mariæ matris Christi desponsatione. Quod autem desponsata dicatur Joseph, non quasi promissa tantùm esset, sed nondum nupta, confirmat Evangelista cap. 2. vers. 5. ubi eodem modo *desponsatam* vocat, cùm jam esset prægnans & in mariti potestate. Desponsatam verò, de qua natus est, Virginem esse voluit Christus, ut ejus famæ consuleretur. *Maluit enim aliquos de suo ortu, quàm de Matris pudore dubitare: nec putavit ortûs sui fidem matris injuriis adstruendam. Et nomen Virginis Maria:* quod SS. Patres *Dominam, illustratam, Myrrham maris, & stellam Maris* interpretantur. Hæc antonomasticè *Virgo* semper à fidelibus appellata est; ut S. Epiphanius Hæresi 78. observat. *Quis umquam* (inquit) *aut in qua generatione sanctæ Mariæ nomen ausus est appellare, qui non sciscitanti statim vocabulum Virginis adjunxit?* Isaiæ 7. 14. N. 36. 89. S. Ambros. lib. 2. in Luc. n. 1. S. Epiph. Orat de laudibus Deiparæ Virginis S. Bern. Hom. 2. in Evang. Missus est

28. *Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave, gratiâ plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.* Ad eam accessit Angelus, cùm sola in conclavi (ut cre-

dere par est (contemplationi vacaret. *Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret, sola sine comite, sola sine teste, ne quo de genere depravaretur affatu, ab Angelo salutatur.*

Ave, gratiâ plena. Vox est salutantis & gratulantis. Ave, gratiâ plena, Deo acceptissima, eximiè sancta per gratiam quâ major cogitari secundùm hominis Dei gratiam non potest, ut Dei mater electa sis. *Dominus tecum.* Tibi Dominus singulari prorsus ratione favet, ad incomparabilem te provehens dignitatem. *Benedicta tu in mulieribus*, sive inter mulieres, ob Filii qui super omnia Deus est benedictus in sæcula futurum mox conceptum, ob fœcunditatem cum virginitate perpetua conjunctam, ob partum doloris expertem.

29. *Quæ cùm audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio.* Ob conspectum Angeli in peregrina specie virilis sexus apparentis, & insolitam, neminique mortalium antea auditam salutationem, verecundiâ & subito pavore turbata est, & cogitabat quid sibi vellet ista salutatio. *Et ideo cum verecundia; quia pavebat: cum prudentia; quia benedictionis novam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, nusquam ante comperta. Soli Mariæ hæc salutatio servabatur. Bene enim sola gratiâ plena dicitur, quæ sola gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratiæ repleretur Auctore.* S. Ambros lib. 2. in Luc. n. 8.

30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.* Proprio nomine eam compellat Angelus; ut sibi notam indicet, ac de sua legatione certiorem faciat. *Invenisti gratiam apud Deum:* nulla tibi timendi ratio est, siquidem ad te missus sum à Deo, cui summopere places, & cujus gratiâ consecuta est quicquid est in te meritorum. Huic uni gratiæ debes supremam, ad quam electa es, Matris Dei dignitatem.

31. *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Mox concipies ex propria tua substantia, ex purissimo sanguine, & paries filium, ut in te impleatur quod olim ab Isaia Propheta prædictum est: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* His verbis, *concipies in utero*, refelluntur Hæretici, qui Christo corpus ex cœlesti vel siderea substantia, non ex materna carne formatum tribuerunt, & per uterum Virginis tamquam per canalem in mundum transisse dixerunt. Quem errorem & Prophetæ & Angeli verba refellunt. Quomodo enim Virgo Dei mater, nisi quia Christus Deus in utero ejus fuit? Quomodo mater, si Christus nihil ex utero ejus accepit quod matrem eam faceret? *Matris uterum non appellat nisi filia uteri caro. Filia uteri porro non est, si sibi nata est.* In utero ejus conceptus est Filius, qui ex ea carnem accepit. *Sine causa eò se intulit, unde nihil extulit. Sed non sine causa descendit in vulvam: ergo ex illa accepit. Quia si non ex illa accepit, sine causa in illam descendit, maximè ejus qualitatis caro futurus, quæ non erat vulvæ, id est, spiritualis.* Isai. 7. 14. Tertull. lib. de Carne Christi c. 21. Ibid. c. 19

Et vocabis nomen ejus Jesum. Præcipientis verba sunt: Ipsi nomen impone, *Jesus*; utpotè qui salvum facturus est populum suum à peccatis eorum. Isaias dixerat, *Emmanuël*, Angelus quasi interpretis vice fungens, *Jesum*, dixit. Eadem enim est utriusque nominis significatio. *Emmanuël*, id est, *nobiscum Deus*; mundum autem redimere liberando genus humanum à peccatis suis nemo tantùm homo poterat, sed Deus homo. Matt. 1.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: & regnabit in domo Jacob in æternum; & regni ejus non erit finis.* Hic erit absolutè & omni modo magnus, quia Filius Dei unigenitus & consubstantialis non tantùm erit, qualis est ab æterno, sed credetur celebrabitur, coletur, *manifestatus in carne, declaratus in virtute, potens opere & sermone.* Dictum est quidem de Joanne ab Angelo, *Erit magnus:* sed ille quasi homo magnus, hic autem quasi Deus magnus. *Magnus enim Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* 1. Tim. 3. 16. Rom. 1. 4. Luc. 24. 19. Psal. 144. S. Ambros lib. 2. in Luc. n. 10

A Hic est *quem* Deus pater *constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula: qui cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis: tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Hebr. 1. 2. 3. 4. 5.

Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus. Hunc eumdem qui sit Filius Altissimi & Davidis filium confitetur. Una igitur in Christo persona, unus filius, non alter Dei & hominis filius, ut impius Nestorius commentus est. Dabit illi Dominus ut vero Messiæ Davidi promisso, ejusque nepoti, solium seu Regnum cujus B temporale regnum Davidis typus fuit, Regnum non unius Judææ finibus coërcendum, sed in universum terrarum orbem diffundendum, secundùm Prophetarum oracula. Psal. 131. *Propter David Servum tuum, non avertas faciem Christi tui. Juravit Dominus & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Isaiæ 9. 6. 7. *Parvulus natus est nobis; & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, consiliarius; Deus fortis, pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super solium David, & super Regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodo & usque in sempiternum.* Hinc Christus *Rex David* vocatur, Jeremiæ 30. 8. 9. *Non dominabantur ei amplius alieni: sed servient Domino Deo suo, & C David Regi suo, quem suscitabo eis.* Ezechielis 34. 22. 23. 24. *Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo, super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David; ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & servus meus David Princeps in medio eorum.* S. Irenæus lib. 3. c. 8.

Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus. Eum qui naturâ Rex est, utpotè verus Deus, Regem declarabit, secundùm ipsius Davidis vaticinium: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Psal.

Et regnabit in domo Jacob in æternum. Non uni dumtaxat aut alteri Tribui, sed duodecim Tribuum universitati, & Gentibus merito fidei in familiam Jacob adscitis, & velut oleastro in olivam insertis, toti denique Ecclesiæ veri Israëlis domui Christus Rex dominabitur, non per annos tantùm quadraginta, non relicto successoribus regno, non cladibus & longa duraque captivitate interrupto, sed *in æternum*; Confer cum Isaiæ 14. 1. *Prope est ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Israël, & requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Jacob: & possidebit eos domus Israël super terram Domini in servos & ancillas.* Isai 44. *Et nunc audi Jacob serve meus, & Israël quem elegi.... Effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas. Iste dicet: Domini ego sum: ille vocabit in nomine Jacob, & hic scribet manu sua: & in nomine Israël assimilabitur.* Isaiæ 49. 6. Et dixit: *Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob & fæces Israël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.... Reges videbunt, & consurgent Principes, & adorabunt, propter Dominum quia fidelis est, & sanctum Israël qui elegit te.* Rom. 4. Ephes. 4. 11. 12. 13. 14. 15. 16 Apocal. 7. 4. & seq.

Et regni ejus non erit finis. Ne quisquam *æternum* acciperet pro longo temporis intervallo, quo sensu interdum in Scripturis usurpatur, addit Angelus; *Et Regni* S. August. lib. contra

Prisill. ad Orosium c. 7. & lib. 22. de Civit. Dei. 1.

ejus non erit finis. Quo charactere Christi regnum ab humanis imperiis distinguitur, quæ omnia caduca esse & temporaria tum Historiæ docent, tum nobilissimorum Regnorum exempla (Daniel. 7.) ubi de Christi Regno subdit idem Propheta Vers. 27. *Regnum autem & potestas & magnitudo regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi, cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient.* Et vers. 13. 14. *Et ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipsi servient: potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur; & regnum ejus quod non corrumpetur.*

1. Cor. 15. 24.

S. August. lib. contra Origen. & Prisill c. 7.

Verbis Angeli contraria ne quis existimet Apostoli verba: *Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri.* Ibi enim *finem non consumentem, sed perficientem* significat; sicut cùm dictum est; *Finis legis Christus ad justitiam omni credenti*, quo lex perficiatur, non quo aboleatur. Sensus ergo istorum verborum est; Cùm perduxerit sanctos suos, qui sunt regnum ejus, ad contemplationem Patris, utique & ad suam, secundùm id quod Deus est æqualis Patri. Non enim sic tradit ut ipse amittat: quia & *Pater dedit Filio habere vitam in semetipso*; nec utique amisit ipse.

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud; quoniam virum non cognosco?* Vox ista, *quomodo?* non dubitantis est ac diffidentis, sed inquirentis & admirantis. *Non de effectu dubitavit, sed qualitatem ipsius quæsivit effectus.... Incredibilis & inaudita generatio ante audiri debuit, ut crederetur. Virginem parere, divini est signum mysterii, non humani.* PROPTER *hoc*, inquit Isaias, *ipse Dominus dabit vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium....* Legerat hoc Maria, ideo credidit futurum: sed quomodo fieret, ante non legerat; *Non enim quemadmodum fieret vel tanto Prophetæ fuerat revelatum. Tanti namque mandati mysterium non hominis fuit, sed Angeli ore promendum.* De re certa erat, modum inquirebat, non curiositatis, sed piæ admirationis affectu. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Et hactenus viro intacta sum, & virum cognoscere mihi non licet, cùm perpetuæ virginitatis voto sim adstricta. Quomodo ergo concipere possum & parere? Beatæ Mariæ Virginitas (inquit S. Augustinus) *ideo gratior & acceptior, quia non eam conceptus Christus viro violaturo quam conservaret ipse præripuit, sed priùs quàm conciperetur jam Deo dicatam de qua nasceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi fœtum annuntianti Angelo Maria reddidit.* Quomodo, *inquit*, fiet istud, quoniam virum non cognosco? *Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se ante vovisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores ante recusabant, desponsata est viro justo, non violenter ablaturo, sed potiùs contra violentos custodituro, quod illa jam voverat. Quamquam etiamsi hoc solum dixisset*, Quomodo fiet istud, *nec addidisset*, quoniam virum non cognosco, *non quæsisset utique promissum sibi filium quomodo femina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & juberi virgo permanere, in quâ Dei Filius formam servi congruenti miraculo acciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, virginitatem Deo dicavit, cùm adhuc quid esset conceptura nesciret, ut in terreno mortalique corpore cœlestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto; amore eligendi, non necessitate serviendi. Ita Christus nascendo de Virgine, quæ antequàm sciret quis de illa fuerat nasciturus, virgo statuerat permanere, virginitatem sanctam approbare maluit quàm imperare.*

S. Ambros. lib. 2. in Luc. n. 14 15.

Isaiæ 7. 14.

S. August. lib. 16. de civitate Dei c. 24.

S. Gregor. Nyss. Orat in Nativ. Christi.

S. August. lib. de sanct. Virgin. c. 4.

Beda in hunc locum.

S. Bern. Hom. 4. in Evang. Missus est

35. *Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Quæris quomodo fieri possit ut salva virginitate concipias & parias? Scito id Spiritus sancti desuper in te novo & incomprehenso modo venientis virtute & efficacia, viri generationem supplente, admirabiliter perficiendum. *Et virtus Altissimi*, Christus *Dei virtus & sapientia*, objecto corpore quasi umbra quadam te obteget, ut splendorem illum inaccessibilem sese castissimis tuis visceribus infundentem ferre possis. Quis (inquit S. Bernardus) excepta fortassis illa quæ hoc sola in se fœliciss imè meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit, & ut illa inaccessibilem ad se ferre potuisset, de portiuncula ejusdem corporis, cui se animatæ contemperavit, reliquæ massæ umbraculum fecerit.

S. Chrys. Hom. 49. in Genes. S. Gregor. lib. 16. Moral. c. 12. & Hom. 33. in Evang. Beda & Theophyl. in hunc locum. S. Bern. Hom. 4. super Missus est

B Vel potiùs, *Virtus Altissimi*, ipse Spiritus sanctus, de cujus, non substantiâ, sed potentiâ concipietur quem paritura es, Filius, te fœcundabit, te proteget ac juvabit ut sine ulla contaminatione, sine ullo æstu libidinis, concipias & parias. Confer cum verbis Christi Lucæ 24. 49. *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Et Act. 1. 8. *Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos*, & cum verbis ejusdem Lucæ Act. 10. 38. *Jesum à Nazareth: Quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto & virtute.* Spiritus sanctus te virtute sua teget ac fovebit, quemadmodum avis ova sua fovet ut pulli gignantur & vitali calore excludantur.

S. Hilar. lib. 2. de Trinit. n. 26. S. August. Epist. 187 aliàs 57. Quæst. 2. c. 9. S. Gregor. lib. 33. Moral. c. 3. Theophyl. in hunc locum. S Athan. Epist. ad Epictetum. S. Gregor. lib. 18. Moral. c. 27. p. 545. & 546.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Et propter admirabilem illam Spiritus sancti operationem, sancta illa proles ex substantia tua sancto & ineffabili modo concepta, vocabitur, sicut & verè erit, Filius Dei. *Quamvis enim ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine* (inquit S. Gregorius) *non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre, ipse qui fecit, ipse qui factus est. Ipse ante sæcula de Patre sine matre; ipse in fine sæculorum de matre sine Patre. Ipse conditoris templum, ipse conditor templi; ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus.*

C

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum: Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinitè *sanctum*, quia quicquid illud sit quod Virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritûs sanctificationem, & per Verbi assumptionem.

D

S Bern. Hom. 4. super Evang. Missus est.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto concipies; non solùm qui de sinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei, quemadmodum & is qui à Patre est ante sæcula genitus, tuus quoque amodo reputabitur Filius. *Sic autem & quod natum est ex ipso Patre erit tuus, & quod nascetur ex te erit ejus; ut tamen non sint duo filii: sed unus. Et licèt aliud quidem ex te, aliud ex illo sit, jam non tamen cujusque suus, sed unus utriusque erit Filius.*

S. Athan. lib. de Incarnat. S. Cyrill. Alexand. Epist. 1. ad Reginas ante concil. Ephes. S. August. serm 214. Edit. pp. Benedict. in traditione Symboli 3. n. 7. Consilium Francofordiense can. 1. &

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur absolutè, propriè, Filius Dei; non adoptione, sed naturâ; tam verè, tam propriè Dei Filius, quàm verè & propriè filius David, quàm verè & propriè filius Mariæ Virginis vocatur & est, quia ejusdem naturæ cum Deo, quia æterno Patri consubstantialis. *Filius Dei vocabitur*, non ratione tantùm conceptionis admirabilis ex Spiritu sancto, ut Sociniani commentantur, sed ratione æternæ generationis ex Deo, & unionis hypostaticæ naturæ assumptæ cum persona Verbi, ut Ecclesia credit & confitetur. Hoc igitur verbum, *Ideoque*, causam hîc non exprimit cur Christus sit Filius Dei, sed signum & argumentum; id est, conceptio de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, causa non est cur Jesus Christus sit Filius Dei, ut impiè contendunt Faustus Socinus, Volzogus, Episcopius, alii-

E

Libellus Episcoporum Italiæ contra hæresin Felicis & Elipandi.

que Sociniani: sed ineffabilis illa conceptio signum est, & argumentum convenientiæ probans quod Deus sit verus: quia talis conceptio talisque partus Deum decebat. Sicut resurrectio Jesu Christi signum est quòd Filius Dei sit, non causa: & invictum tamen argumentum ex divinâ convenientia Mysterii resurrectionis ejus ad probandum quòd verus, proprius ac naturalis Dei Filius sit, Apostolus petit. *Resuscitans Jesum, sicut scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Divinam illam convenientiam conceptionis Filii Dei unigeniti ex Virgine S. Cyrillus Hierosolymitanus exponit Catechesi 17. *Cùm enim*, inquit, *Christus Filius Dei unigenitus nasci deberet, virtus Altissimi obumbravit ipsi, & Spiritus sanctus in illam veniens sanctificavit eam: quò posset eum per quem sunt omnia suscipere.* Maldonatus vir cæteroquin eruditus hoc loco impegit, ansamque dedit Socinianis abutendi suâ interpretatione, quæ vel eo nomine rejicienda est quòd nova sit, & contra Regulam à sacra Synodo Tridentina præscriptam de Scripturæ sacræ interpretatione non admittenda contra unanimem consensum Patrum, & contra eum sensum quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia. Ex verbis suis judicetur Maldonatus: *Alii omnes*, inquit, *quos viderim, ita interpretantur, quasi de Christo ut Deo, aut certè ut homine in unam cum Deo personam assumpto, loquatur Angelus.... Quamobrem antiqui illi Auctores Nestorii hæresin duos in Christo filios, sicut duas personas fingentis, ex hoc loco refutarunt, ut Gregorius & Beda. Quamquam ego quidem alium arbitror esse sensum, ut non de Christo quà Deus, neque quà homo personæ conjunctus divinæ, sed de sola conceptione humanaque generatione hoc intelligatur*, &c.

Act. 13. 33.

Psal. 2.

Maldonat Comment in Luc. c. 1

36. 37. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua; & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis; quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* En præsens ac domesticum exemplum quo docearis Deum novâ & supra omnem naturæ ordinem agendi ratione effecturum ut Filium ejus concipias. Elisabeth cognata tua filium concepit jam anus; & tam compertum est ipsam esse prægnantem, cùm mensis à conceptu ejus sextus numeretur, quàm vulgo notum erat eam esse sterilem. Deus ergo qui duplici impedimento non obstante, senectutis scilicet ac sterilitatis, ipsam matrem fecit, te salva virginitate Matrem Filii sui efficiet. Nulla enim res Deo impossibilis est. Dixit & facta sunt: quæ promisit, potens est & facere. Non ait Angelus, Non erit impossibile apud Deum omne factum, sed omne verbum; quia quàm facilè possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere possunt, tam facilè, immò incomparabiliter faciliùs valet Deus opere implere quicquid illi verbo valent exprimere. Multùm interest inter loqui & facere, sed apud homines, non apud Deum: soli Deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle, meritò non erit impossibile apud Deum omne verbum. Potuerunt prævidere & prædicere Prophetæ Virginem vel sterilem concepturam ac parituram, sed numquid facere ut conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis posse prævidere, quàm facilè potuit tunc quod voluit per illos prædicere, tam facilè potuit nunc quando voluit, per se ipsum quod promisit implere. Siquidem *Apud Deum nec verbum dissidet ab intentione, quia veritas est; nec factum à verbo, quia virtus est; nec modus à facto, quia sapientia est.*

S. Bern. Hom. 4. *super* Missus *c.* 7.

Vocat autem Angelus Elisabeth cognatam Mariæ, tum sensu generali, quia Judæa erat, sicut Apostolus Israëlitas omnes cognatos suos secundùm carnem appellat: tum maximè quia genere materno erat ex tribu Juda & familia David, quamvis paterno genere esset ex tribu Levi & filiabus Aaron.

Rom. 9. 1. *S. Ambros lib.* 3. *in Luc. n.* 5.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.* Maria verbis Angeli credens ait: *Ecce ancilla Domini.* Consentio ut in me humillima ancilla sua operetur quod decrevit ac promisit, qui jure suo facere de creatura sua, & in illa potest quicquid voluerit: quin etiam id vehementer opto, tantâ licet gratiâ me indignam agnoscens. *Fiat mihi secundùm verbum tuum.* Vide humilitatem, vide devotionem. *Ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur; nec repentino exaltata promisso est. Simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogativam tantæ gratiæ vindicavit, quæ faceret quod juberetur. Mitem enim humilemque paritura, humilitatem debuit etiam ipsa præferre.* Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. *Habes obsequium, vides votum.* Ecce ancilla Domini, *apparatus officii est*: Fiat mihi secundùm verbum tuum, *Conceptus est voti.* Tunc obumbrante Virginem altissimi virtute, Filii Dei conceptio in castissimo ejus utero peracta est, ipso momento quo discessit Angelus ab ea, peractâ legatione.

S. *Ambros lib.* 2. *in Luc. n.* 16

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda: & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.* Paucis post diebus, quos in tanti contemplatione mysterii, & gratiarum actione insumpsit (ut credere par est) exurgens Maria, Spiritus sancti impulsu festinanter profecta est in montanam Judææ regionem, quæ ab Emmaüs seu Nicopoli paulatim ad montem usque oliveti consurgit, & ad Austrum Hierosolymorum versùs Hebron extenditur: in civitatem tribus Juda, quæ fortè erat ipsa Hebron, urbs Sacerdotalis. Ipsam porrò non curiositas, sed charitas impulit ad iter, ut Elisabethæ congratularetur, eique prægnanti officium exhiberet. Statim atque ab Angelo didicit Elisabetham concepisse, non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nuntio, nec quasi dubitans de exemplo, sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festina pro gaudio, in montana perrexit. Mariam quæ ante sola in intimis penetralibus versabatur, non à publico virginitatis pudor, non à studio asperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardavit. In montana virgo cum festinatione, virgo officii memor, injuriæ immemor, affectu urgente, non sexu, relicta perrexit domo.

S. *Ambros lib.* 2. *in Luc. n.* 18.

40. *Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeth.* Statim atque salutantis Mariæ verba audivit Elisabeth, præ gaudio subsiliit infans in utero ejus, ita ut Mariæ salutatio causa fuerit exultationis Joannis. Exultavit autem ille non motu modoque naturali, sed Spiritus sancti illustratione & motione, quo eum ab utero matris suæ repletum iri Gabriel Archangelus prædixerat, Christum, cujus Præcursor futurus erat, in utero Mariæ Virginis præsentem agnoscens, credens, adorans, & quasi demonstrare jam tunc incipiens. Non solùm ergo sanctificatus est in utero Joannes, sed à Christo ex matris Virginis utero operante Propheta inauguratus. Mariæ autem salutatione quasi signo sensibili usus est Christus ad Spiritum sanctum Joanni communicandum: Joannis verò exultatione ad eumdem Spiritum in Mariam refundendum. *Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth.* Hanc quidem exultationem non de fide, vel religione, vel qualicumque rationali cognitione venisse, Sanctus Augustinus opinatus est; frequentioribus tamen Patrum suffragiis contraria vincit sententia, quæ Joannem in utero Christum agnovisse, rationis usu & Spiritus sancti illustratione raptim & transeuntis in modum donatum asserit. *Ipse erat Christus, quem Joannes, cùm adhuc in ventre matris suæ esset, & ille in vulva Mariæ, Dominum cognoscens, exultans salutabat.* (inquit S. Irenæus) *Elisabeth Prophetam portans, jam Domini sui conscium infantem, & insuper Spiritu sancto adimpleta* (inquit Tertullianus) *Ut Maria locuta est verbum quod Filius Dei in ventre matris suggesserat, exultavit infans in gaudio, & tunc primùm Præcursorem suum Prophetam fecit Jesus... Sancta erat Anima beati Joannis, & adhuc in matris utero clausa, venturaque in mundum, quasi per experientiæ sensum sciebat quæ Israël ignorabat. Unde exilivit in gaudio. Senserat enim venisse Dominum suum,*

S. *Irenæus lib.* 3. *c.* 18 *Tertull. lib de Carne Christi c.* 21. *Origenes Hom.* 7. *in Luc.*

ut sanctificaret servum suum, antequam de matris utero procederet. Utinam mihi eveniat ut ab infidelibus stultus dicar qui talibus credidi! (inquit Origenes.)

S. Ambros lib. 2. in Luc. n. 23

Vocem prior Elisabeth audivit, sed Joannes prior gratiam sensit: illa naturæ ordine audivit, iste exultavit ratione Mysterii: illa Mariæ, iste Dominus sensit adventum... Istæ gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus; duplicique miraculo prophetant matres Spiritu parvulorum. Exultavit infans, repleta est mater. Non prius mater repleta, quàm filius: sed cùm filius esset repletus Spiritu sancto, replevit & matrem (ait S. Ambrosius) In eadem sententia fuere SS. Cyrillus Hierosolymit. Joannes Chrysost. Hieronymus, Petrus Chrysologus, Bernardus.

SS. Cyrill. Hierosol. Catech. 3. Chrysost. Hom. de S. Joann. Bapt. Hieron. Dial. adv. Jus Lucifer. Petr. Chrysol. serm. 84. Bern. serm. in Nativit. S. Joann. n. 10. S. August. Epist 117 alias 57. ad Dardanum Quæst. 2. c. 7.

Quod S. Augustinum spectat, exultationem Joannis planè inusitatam & novam fuisse fatetur, quia in utero, & ad ejus adventum quæ hominum Salvatorem fuerat paritura: ideoque hanc exultationem, & tamquam matri Domini redditam salutationem, sicut solent miracula fieri, factam esse *divinitus in infante, non humanitus ab infante*; communi tamen sententiæ non præjudicat. *Quamquam* (inquit) *etiamsi usque adeo est in illo puero acceleratus usus rationis & voluntatis, ut intra viscera materna jam posset agnoscere, credere, consentire, quod in aliis parvulis ætas exspectatur ut possint, etiam hoc in miraculis habendum divinæ potentiæ, non ad humanæ trahendum est exemplar naturæ.... Quocirca nec quod factum est in Joanne contemno, nec inde regulam quid sentiendum sit de parvulis figo: immò id in illo propterea mirabiliter prædico, quia in aliis non invento.*

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Prophetiæ Spiritu repleta Elisabeth, ipsa verba Angeli Mariam salutantis usurpat, ut ab eodem Deo motam appareat. *Novit sermonem suum Spiritus sanctus, nec unquam obliviscitur. Et Prophetia non solùm rerum completur miraculis, sed etiam proprietate verborum.* Ideo autem Maria præ omnibus mulieribus benedicta est, quia fructus ventris ejus Jesus Christus Deus est benedictus in sæcula: in quo Mariam singulari & excellenti modo, & nos omnes Pater æternus *Benedixit omni benedictione spirituali in cœlestibus, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.*

S. Ambros lib. 2. in Luc. n. 24

Ephes. 1. 3

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Dei ejusque Matris dignationem admiratur Elisabeth, Dei Filium in utero Mariæ Virginis incarnatum agnoscit & confitetur. *Unde hoc mihi?* Unde mihi contigit tanta gratia, tantus honor, tanta felicitas? Non quasi ignorans dicit, scit enim esse Spiritus sancti gratiam & operationem ut Mater Prophetæ à Matre Domini ad profectum sui pignoris salutetur: sed quasi non humani hoc meriti, sed divinæ gratiæ munus esse cognoscat, dicit, *Unde hoc mihi?* Hoc est, Quantum bonum mihi accidit, ut Mater Domini mei veniat ad me? Non cognosco meum. *Unde hoc mihi?* Qua justitia, quibus factis, pro quibus meritis? Miraculum sentio, cognosco Mysterium.

S. Ambros lib. 2. in Luc. n. 25

" " " " " " " " " "

44. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Ut primùm ad aures meas pervenit vox salutationis tuæ, infans quem in utero gesto præ gaudio vehementi subsiliit. Hoc signo cognovit Elisabeth, Spiritu sancto revelante, Mariam esse Matrem Domini, & in castissimis visceribus suis Filium Dei concepisse, cujus suus infans Præcursor erat futurus.

S. August. Epist. 187 alias 57. ad Dardan. c. 7.

45. *Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur quæ dicta sunt tibi à Domino.* O te felicem, quæ credidisti rebus humanæ rationis comprehensionem excedentibus! ô te beatam, siquidem perficientur quæ tibi ab Angelo, Dei nomine nuntiata & promissa sunt. Hæc Elizabethæ verba eam de præterito, præsenti, atque futuro per Prophetiæ spiritum vaticinatam fuisse demonstrant, quæ Mariam Virginem & promissionibus Angeli credidisse cognovit: & Matrem Domini nominans, quòd Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit; & cùm omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit.

S. Gregor. Hom. 1. in Ezech.

46. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.* Maria Virgo Spiritu sancto afflata, carmen istud propheticum edidit, quod primum Novi Testamenti Canticum est. Ex intimi, inquit, pectoris affectu, totis animi viribus Dei magnitudinem laudo, illi pro immenso, quod mihi contulit, beneficio immortales gratias ago.

47. *Et exultavit spiritus meus, in Deo salutari meo.* Non in me ipsa, sed in Domino gloriabor, meumque Salvatorem summa cum exultatione laudabit anima mea. Uni enim illius misericordiæ & gratiæ, non meis meritis acceptam fero, quam consecuta sum dignitatem & felicitatem.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quia parvitatem, sive humilem indignamque personam & vilem abjectamque conditionem ancillæ suæ propitius respexit, meque favore incomparabili prosecutus est: deinceps me beatam prædicabunt omnium ætatum & sæculorum fideles.

Euthymius & Theophyl. in hunc locum.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus. Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Mirabilia in me operatus est Omnipotens, cujus nomen sanctum est & adorandum, præstando ut Filium ejus unigenitum sancti Spiritûs operatione conciperem, ut mater fierem ac virgo permanerem. Id non solùm omnipotentiæ ejus miraculum sed & misericordiæ infinitæ summum beneficium, quam in omnes cultores fidelesque divinæ suæ Majestatis servos per omnes ætates exercet, ut in Psalmis scriptum est: *Misericordia Domini ab æterno & usque in æternum super timentes eum.*

Psal. 102. 17.

51. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* Exserto brachio potentiam suam ostendit. Humano modo loquitur. Magna Dei efficacia per digitum, major per manum, maxima per brachium in Scripturis indicatur. Cogitationes & Consilia hominum superborum Deus omnipotens dissipavit, ostenditque quàm inania essent ac vana, Sennacherib, Holofernis, Antiochi, aliorum dejectione ac punitione, qui veram religionem, populumque Dei destruere & excidere moliti sunt. Confer hunc locum cum verbis Psalmi 89. 11. *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.* Et Psalm. 33. 10. *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum.*

Exod. 15. 16. Iob. 4. 9. Psal. 77. 15. & 89. 13. & 98. 1. Isaiæ 40. 10. & 62. 8.

52. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Reges ac Principes quorum potentiam populi verentur, superbiæ merito è solio deturbat, & in eorum locum humilis sortis, & modesti mitisque animi homines evehit, quod Saülis & Davidis exemplo comprobatum. Confer cum verbis Psalmi 112. 6. 7. 8. *Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui,* Et Ecclesiastici 10. *Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.*

1. Reg. 16 2. Reg. 6. 21.

53. *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Pauperes locupletare, esurientes bonis implere potest ac solet Deus, & eos qui divites erant à se dimittere vacuos & ad inopiam redigere. Confer cum Psal. 33. 11. *Divites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono:* & cum verbis Annæ matris Samuëlis 1. Reg. 2. 5. *Repleti priùs pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt.*

54. *Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.* Israëlitis servis suis subvenit, & sicut eos olim eduxit ex Ægypto, ita nunc Filio suo ad eorum, & to-

Dux fuisti in misericordia tua populo.

quem redemisti & portasti eum, in fortitudine tua ad habitaculum sanctum suum. *Exod.* 15. 13.

tius generis humani redemptionem misso in mundum, A porrectâ misericorditer manu eduxit è tenebris ignorantiæ, ex umbra mortis, ex peccati servitute, in quibus tot sæculis jacebant. Misericordiæ suæ recordari dicitur Deus figuratâ locutione, cùm homines longis gravibusque malis oppressos insigni beneficio sublevat. Confer cum verbis Psalmi 98. 3. *Recordatus est misericordiæ suæ & veritatis suæ domui Israël*: & 2. Paralip. 6. 42. *Domine Deus, ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui.*

55. *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula.* Fœdus sempiternum cum Abraham, Isaac & Jacob pepigit Deus, perpetuam illis & eorum posteris misericordiam promisit, in eo positam quòd Christus ex eorum semine nasciturus esset. Fœdus illud sacratissimum cum Davide renovavit. Anni bis mille pene effluxerant à tempore promissionis Abrahamo patri credentium factæ, cùm Christus venit in mundum. Tunc ostendit se decrevisse revera. Israëlitas semper eximia quadam misericordia prosequi, & promissiones suas immutabiles ac irretractabiles esse, cùm Messiam ex ipsis nasci, & cum ipsis conversari voluit, & illis ante cæteras nationes verbum salutis, multis magnisque miraculis confirmatum, nuntiari. *Fidelis Deus in omnibus verbis suis*, & *verax*: nec *incredulitas* populorum *fidem Dei* umquam *evacuabit* .... *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.* Confer hunc locum cum Micheæ 7. 19. 20. *Revertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ juraști Patribus nostris à diebus antiquis.*

Psal 144. 13. *Rom.* 3. 3. 4. & c. 11 29.

56. *Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam.* Non solùm officii causâ tamdiu apud Elisabetham mansit, sed ut Joannes præsente Domino, quem olim demonstraturus erat, novis gratiæ proficeret incrementis. Mansit autem cum illa quasi mensibus tribus, ante partum ejus discedens, nono scilicet nondum expleto mense, quod Euthymius & Theophylactus ex Evangelista colligunt, Nativitatem & Circumcisionem Joannis post Mariæ discessum referente. Quamquam recentiores quidam respondeant Lucam hæc verba interjecisse *& reversa est in domum suam*, ut historiam Visitationis Mariæ absolveret: neque Beatæ Virginis charitatem permisisse putent ut cognatam periculo proximam desereret. In re obscura silere malim, quàm sententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curiosiùs inquirendum est.

S. Ambros lib. 2. in Luc.

57. 58. *Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium*, à Deo promissum. *Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa*, magnam erga illam misericordiam exercuit, ingens ei beneficium præstitit ablato sterilitatis opprobrio, datoque filio effœtâ jam ætate: *& congratulabantur ei.*

59. 60. *Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes.* Die octavo, qui Circumcisioni infantium masculorum Lege præstitutus erat, cognati & amici Zachariæ in domum ejus venerunt, ut huic ceremoniæ interessent, quam in ipsa domo celebratam ostendit puerperæ præsentia. Qui autem aderant, puero Zachariæ nomen paternum imponendum, honoris solatiique causâ, suggerebant. Mater verò, docente Spiritu sancto, Joannem vocandum declaravit.

Gen. 17. 12.

61. 62. *Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.* Quamvis olim ab aliquo eventu nomina imponerentur infantibus; ea tamen ætate consuetum erat parentum vel cognatorum nominibus illos vocare. *Innuebant autem patri ejus, Quem vellet vocari eum.* Zachariam patrem ejus utpotè surdum ac mutum nutibus & signis rogabant, ut ortam de filii nomine controversiam derimeret, declarando quomodo illum vocari vellet.

63. *Et postulans pugillarem scripsit, dicens: Joannes est nomen ejus.* Cùm loqui non posset, codicillum seu tabellam postulans, scripsit in hæc verba: *Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.* Qua de re Tertullianus: *Manibus suis* (inquit) *à corde dictat, & nomen filii sine ore pronuntiat: loquitur in stylo, auditur in cera manus omni sono clarior.* Hinc innotuit, Matri non nomen alicujus displicuisse degeneris, sed id sancto infusum Spiritu, quod ante Zachariæ fuerat prænuntiatum. Et quidem ille mutus intimare vocabulum filii nequivit uxori: sed per Prophetiam didicit Elisabeth, quod non didicerat à Marito. *Joannes est nomen ejus.* Hoc est, Non nos ei nomen imponimus, qui jam à Deo nomen accepit. Habet vocabulum suum quod agnovimus, non quod elegimus.

Tertull. lib. de Idololat. c. 13. S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 31.

64. *Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus*: Restitutus ei miraculo vocis usus, & lingua ejus *quam vinxerat incredulitas, fides solvit: Et loquebatur benedicens Deum*, id est, gratias agens, non ob privata tantùm beneficia, scilicet ob divinas revelationes, redditam vocem, acceptum filium; sed ob publica longèque sublimiora, ob impleta scilicet promissa Patribus facta, ob Filii Dei incarnationem, & redemptionem Israël, totiusque mundi per Christum proximè futuram.

S. Ambros lib. 2. in Luc. n. 32.

65. *Et factus est timor super omnes vicinos eorum.* Magnam religionem ac reverentiam omnium vicinorum animis tam admirabiles eventus ingenerabant: *& super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc:* id est, res omnes quæ in Joannis conceptu ortuque contigerant.

66. *Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit? Etenim manus Dei erat cum illo.* Et omnes qui audiverant vulgante famâ, conservabant corde, cogitantes quid hæc signa portenderent. Quis, inquiebant, & quantus vir futurus est iste puer, cujus conceptus & ortus tantis miraculis factus est celeber? Hæc autem non fortunâ vel casu, sed Dei singulari providentiâ & virtute gerebantur. *Etenim* (ait Evangelista) *Manus Dei erat cum illo.* Manus Dei, potentia Dei. Suam in Joanne potentiam tam insignibus miraculis Dominus declarabat.

67. *Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto, & prophetavit dicens*, Prophetiæ lumine, quod Spiritûs sancti donum est, illustratus ac impletus, in has voces erupit:

68. *Benedictus Dominus Deus Israël; quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ.* Laudetur & prædicetur tamquam omni gloriâ dignus, Dominus Deus Israël, omnium quidem Dominus, sed Israëlis præcipuè ac piorum omnium à quibus colitur. Tunc temporis autem soli Israëlitæ verum Deum colebant, cæteris Gentibus in tenebris Idololatriæ versantibus. Unde verus Deus vocabatur *Deus Israël*, quâ notione distinguebatur ab Idolis, à Diis gentium, de quibus scriptum est: *Omnes Dii gentium dæmonia.* Deus etiam Israël singulari ratione dicitur ob fœdus cum Abraham & semine ejus initum, & Moysis tempore renovatum. Unde Israël *Populus Dei* semper est appellatus.

Quia visitavit, non ut judex, sed ut Salvator, non ut puniat, sed ut beneficiis & gratiis cumulet; non per Prophetas, aut Angelos tantùm, sed per seipsum, carne indutus, homo factus, *Plebem suam*, longa infirmitate tabescentem, venditam sub peccato, sub jugo diaboli captivam, ut eam redimat, non vi, ut olim ex Ægypto; non cum bona hostium gratiâ, ut olim ex Babylone, sed justo & superabundante pretio, sanguine scilicet suo, pretio infinito, persoluto Deo Patri. Redemptionem autem factam prædicat, non quòd perfecta jam esset redemptio, quæ nonnisi morte ac resurrectione Christi consummanda erat, sed quòd inchoata esset adventu Redemptoris: & quòd more Prophetarum res proximè futura quasi præterita enuntietur propter certitudinem Prophetiæ. Dicitur autem venisse Christus ad redemptionem

nem plebis suæ Israël, quia licèt redemptionem semetipsum dederit pro omnibus gentibus, primùm tamen venit ut redimeret plebem suam Israël, ex qua nasci, & apud quam conversari, prædicare Evangelium suum, illudque innumeris miraculis confirmare dignatus est; Quamobrem *Non se missum*, ait, *nisi ad oves quæ perierant domûs Israël.* Et Samaritanæ mulieri ait: *vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.*

Matt. 15. 14. *Ioan.* 4. 22.

Hinc S. Paulus: *Viri fratres, filii generis Abraham. & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est. . . . Et nos vobis annuntiamus eam quæ ad Patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum.* Et alibi: *Israëlitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio & obsequium, & promissa: quorum patres, & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus Benedictus in sæcula.* Et rursus: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus.*

Act. 13. 26. 32. *Rom.* 9. 4. *Act.* 13. 46.

69. *Et erexit cornu salutis nobis in Domo David pueri sui.* Cornu Hebraico loquendi more potentiam, aliàs etiam regnum significat, (*Daniel* 7. 20. *& seq. &c.* 8. 21. *& Zachar.* 1. 18. 19.) Sensus igitur horum verborum est: Deus erexit nobis potentem Salvatorem in familia David servi sui, cujus regnum spirituali modo in Jerusalem renovabit. Confer cum verbis Annæ Matris Samuëlis: *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui:* & Psal. 131. 17. *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.*

1. *Reg.* 2. 10.

70. *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Sicut prædixit & promisit per os sanctorum suorum Prophetarum, qui ab antiquis temporibus fuerunt. Confer cum Lucæ 24. 27. ubi de apparitione Jesu redivivi & glorioši duobus Discipulis Emmaüntem euntibus sermonem faciens Evangelista noster ait: *Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.*

71. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Potentem Salvatorem nobis dedit Deus, ut nos, quemadmodum promiserat, ex inimicis nostris liberaret, non carnalibus, sed spiritualibus, quorum illi à quibus temporaliter oppressi olim sumus & nunc opprimimur, typi sunt.

72. 73. 74. 75. *Ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti: jusjurandum quod juravit ad Abraham Patrem nostrum daturum se nobis; ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi, in sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Potentem Salvatorem nobis suscitans Deus misericordiam suam Patribus nostris per gratiam & fidem Christi salvatis, & eorum filiis per eamdem gratiam & fidem salvandis exhibuit: & se memorem esse demonstravit fœderis sancti cum Abraham initi, & jurejurando firmati, ut ex potestate inimicorum nostrorum, peccati scilicet, mundi, carnis, diaboli per Christi gratiam & passionis ejus ac mortis virtutem liberati, Deo serviamus sine timore, hostium salutis nostræ debilitatis fractisque viribus per cornu salutare, seu potentem illum, quem celebro, & fide in utero Virginis Matris intueor, Salvatorem. Per hunc (inquam) fiet ut Deo in sanctitate & justitia, non Judaica, legali, & externa tantùm, sed spirituali, verâ, sincerâ, interiore serviamus; ipsum unum præ oculis habentes, idque perseveranter, ad finem usque vitæ nostræ.

Act. 15. 11.

A Confer cum verbis S. Petri Act. 3. 22. & seq. *Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes Prophetæ à Samuël & deinceps qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testamenti quod disposuit Deus ad Patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua.* *Deuteron.* 28. 16. *Genes.* 17.

76. 77. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad* B *dandam scientiam salutis plebi ejus in remissionem peccatorum eorum.* Hucusque de Christo, nunc de Joanne filio suo recèns nato vaticinatur Zacharias, per elegantem apostrophem (quâ figurâ & res non intelligentes, immò & inanimes interdum compellantur) conversa oratione. *Et tu puer* eris aliquando *Propheta Altissimi*, præibis enim ante Christum *Dominum*, jam in carne præsentem, quam propter nos assumere dignatus est, ut pares vias ejus prædicando populo pœnitentiam, & scientiam salutis illi dando, cùm illos docebis Jesum Christum seu Messiam à Deo promissum, ab illis exspectatum, esse, verumque Salvatorem, & *Agnum Dei qui tollit peccata mundi:* sic proderit illis scientia salutis ad *remissionem peccatorum eorum* virtute Sanguinis Christi consequendam. In hunc sensum Apostolus ait; *Gra-* C *tias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum Filii dilectionis suæ: in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum.* *Ioan.* 1. 29. *Coloss.* 1. 12. 13.

78. 79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto.* Remissionem peccatorum ad intimam Dei misericordiam refert, quâ Christus Sol justitiæ oriens ex alto, nempè ex sinu Patris æterni, ad nos visitandos venit: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent:* Ut illuminare homines in summis ignorantiæ tenebris, & horrendo peccati statu, quod D mors est animæ, & mortis æternæ quasi vestibulum; jacentes. *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Ut affectus actusque nostros dirigat in viam veritatis & justitiæ, quâ tenditur & pervenitur ad pacem æternæ beatitudinis. Confer cum Zachariæ 6. 12. *Ecce vir Oriens nomen ejus*, Malach. 4. 21. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus.* Isaiæ 9. 2. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, Lux orta est eis.*

80. *Puer autem crescebat* corpore & ætate, *& confortabatur Spiritu*, sapientiâ & virtute proficiebat, Spiritu sancto animum ejus roborante, & postquam à parentibus est educatus, secessit in deserta, ibique austeram vitam duxit, ut dignus pœnitentiæ prædicator, Christique præco fieret, seque ad tantum ministerium, sub E unius Dei oculis, procul ab hominum consortio disponeret, *usque in diem ostensionis suæ ad Israël:* id est, donec veniret tempus quo Spiritu sancto impellente prodiret in publicum, suumque ministerium palam obiret, pœnitentiam Israëli prædicans, & Christum annuntians.

S. Paulin. Carm. 5. *S. petr. Alexand. c.* 13. *S. Hieron. Dial. adv Lucifer. c.* 3. *p.* 138 *S. Ioan. Chrysost. Hom.* 3 *in Matt.*

In desertis nutritum & educatum à Matre, quæ vitandæ persecutionis Herodianæ in infantes causâ eò fugerat, Patrum nonnulli, quorum auctoritas reverenda, scripsere.

Sensus Moralis.

I. QUONIAM *quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Nihil iis quæ in Evangelio narrantur, credibilius; cùm à diversis scriptoribus, nullo patrocinio humano, nullo principium aut Magnatum favore fultis, nulla ingenii aut scientiæ sæcularis claritate celebribus, nulla spe mercedis aut præmii temporalis, nullâ cupiditate, nullâ ambitione ductis, diversis temporibus ac locis scripta sint, cùm Judæi Evangelio maximè reniterentur, è quibus tamen contrarium scribere nemo ausus est, atrocissimâ persecutione in Christianum nomen grassante. Quæ autem S. Evangelistæ scripserunt, aut viderunt ipsi, aut ab oculatis testibus acceperunt: eorumque veritas innumeris confirmata miraculis, toto terrarum orbe prædicantibus Apostolis, & Apostolicis Viris agnita & recepta est. *Testimonia tua* Domine, *credibilia facta sunt nimis.* Eoque majori digna sunt fide, quò id *quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, redditum atque completum in Evangelio demonstratur.*

Psal. 92. 5

S. *August. lib. de Consensu Evangel. c.* 1.

Sicut tradiderunt nobis qui ab initio viderunt, & ministri fuerunt sermonis. Et nos Jesum, spiritalibus oculis videmus, auribus cordis audimus, cùm Evangelio credimus. Sed videre & audire non sufficit, nisi Apostolorum exemplo ministri simus Verbi, id est, Christo serviamus, quia *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.... Estote ergo factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos.* Gemina virtus est in homine perfecto, intentio & actio. Utramque virtutem Apostolis S. Lucas tribuit, *Qui ab initio viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Intentio ad visionem, ministerium ad actionem pertinet. Finis intentionis est actio: principium actionis intentio. Utriusque virtutis plenitudo quærenda est, ne aut inanis sit actio sine recta intentione, aut inanis intentio sine bono opere.

Rom. 2. 13 *Iacobi* 1. 22.

S. *Ambros. lib.* 1. *in Luc.*

2. *Visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile.* Theophilus, quem Deus diligit, & qui diligit Deum. Si Deum diligis, ad te scriptum est Evangelium: si ad te scriptum est, suscipe munus Evangelistæ: pignus amici in penetralibus animi diligenter asserva. *Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum qui habitat in nobis:* frequenter inspice, lege, meditare. *Fides pignori prima debetur: fidem sequitur diligentia; ne commissa tibi pignora aut ærugo aut tinea consumat....* Evangelium in animo tuo consumit tinea, si quod bene egeris, malè credas. Tinea hæreticus est. Scindit vestimentum, qui separat à Deo Verbum, ut Socinus. Scindit vestimentum, qui res à Deo revelatas in Scriptura sacra, vel Traditione quæ prior Scripturâ est, & ad discretionem canonicarum & verarum Scripturarum à falsis necessaria, & ab Ecclesia Catholica propositas dividit, quod vult credens, quod non vult rejiciens, ut Lutherus & Calvinus. *Qui enim in Evangelio quod vultis creditis, quod non vultis non creditis, vobis potiùs quàm Evangelio creditis* (inquit S. Augustinus) Evangelium in animo tuo consumit ærugo, cùm sæculatium sordibus cupiditatum animæ puritas infuscatur, fides decoloratur. Ærugo mentis est rei cupiditas familiaris: ærugo mentis incuria est, ærugo mentis est ambitio dignitatum.

S. *Ambros. n.* 12.

1. *Tim.* 1. 14.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias.... & uxor illius de filiabus Aaron.* S. Joannis nobilitatem non parentum divitiæ, non sæcularis potestas, sed illorum pietas commendat, avorumque Deo consecratorum longa series. Nobilitas inanis sine pietate. Primi nobiles, *filii Dei* appellati. Nostræ electionis non est ut nobiles nascamur. At ex Deo renati per baptismum, nobiles sumus, si volumus, siquidem *magna nobis & pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ....*

2. *Petrit.* 4.

Ut filii Dei nominemur & simus. Joannes Sacerdotali genere paterno & materno progenitus. Et Christiani omnes, licèt conjugati, commune quoddam Sacerdotium habent. *Regale Sacerdotium, gens sancta.* Hinc Apoc. 1. de Jesu Christo dicitur: *Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo; & fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo.* Cor igitur nostrum Deo sit consecratum, animum à rebus temporalibus abstrahamus, castitatem colamus, legem Dei fideliter observemus, in oratione simus assidui, omnibus religionis officiis dediti, in sancto sacrificio ferventes. Offeramus *spirituales hostias Deo, acceptabiles per Jesum Christum.*

1. *Ioan.* 3. 1.

1. *Petri* 2. 5.

1. *Petri* 2.

6. *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.* Non omnis qui justus est ante homines, pariter justus est apud Deum. Aliter enim vident homines, aliter Deus: homines faciem, Deus cor intuetur: & ideo fieri potest ut aliquis affectata bonitate, justus nobis videatur, tametsi justus coram Deo non sit, si justitia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. Soli Deo notus est, *qui absconditus est cordis homo.* Perfecta igitur laus est in conspectu Dei *justum esse.* Solus ille justus qui ab eo probatur qui falli non potest, & qui idem est arbiter mentis & facti. Vera autem justitia in observantia omnium mandatorum Dei per charitatem posita est. *Incedentes in omnibus mandatis.* In viâ mandatorum Dei semper incedere & proficere, numquam stare & quiescere debemus, quamdiu in hac via sumus. Justi verò non sumus, si in aliquibus tantùm, non in omnibus Domini mandatis incedamus. *Quicumque enim totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis dixit &, Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.* Sed & providendum est ad plenitudinem justitiæ, ne ulli demus justè de nobis conquerendi occasionem: *Providentes bona, non tantùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Hoc est, *incedere sine querela.* Nulla enim querela est, ubi & mentis bonitas concordat, & facti. Et plerumque justitia durior hominum querelam excitat (inquit S. Ambrosius.)

S. *Ambros. lib.* 1. *in Luc. n.* 17.

1. *Petri* 4.

Iacobi 2. 10. 11.

Rom. 14. 17.

8. 9. 10. *Factum est autem cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, secundùm consuetudinem Sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in Templum Domini: & omnis multitudo populi erat orans foris horâ incensi.* Sacerdotes Christi omnes functiones Ecclesiasticas obeant tamquam Deo præsente, cum reverentia & fervore charitatis, à sæcularibus negotiis, mundi vanitatibus, insaniis falsis, & voluptatibus alieni, in Templo assidui, non per vices, sed omnibus vitæ suæ diebus Deo ministrent, orationi vacent, Christi bonum odorem virtutum suarum fragrantiâ ubique diffundant, ordinem & consuetudinem, ritusque Ecclesiæ religiosè servent, ne perturbato ordine pax Ecclesiæ turbetur. Puriores verò, devotiores, ferventiores se sistant coram Domino, cùm ad ejus Altare accedunt, non incensum dumtaxat aut victimas legales oblaturi, sed corpus & Sanguinem Christi Jesu, cujus Sacrificii vetera illa typi erant. Sed & Laici fideles adsint horâ incensi, divino interfint Sacrificio & officiis Ecclesiæ, preces suas Sacerdotum orationibus, intentionem suam eorum intentioni adjungant, Christum simul offerant Deo Patri victimam propitiationis pro suis peccatis; stent in ordine suo quâ par est reverentiâ & humilitate, non intra cancellos Altaris, immò nec in Choro, sed extra, secundùm sacros Canones & Ecclesiæ disciplinam. *Et omnis multitudo populi erat foris orans horâ incensi.* Angelos ibi adesse, tempore incruenti Sacrificii venerabundos, certissimum est, illosque illuminati fidelis cordis oculi intuentur. *Angelus à Zacharia videtur in Templa, quia veri Sacerdotis jam nuntiabatur adventus, & Cœleste Sacrifi-*

Rom. 14. 17.

S. *Ambros. lib.* 1. *in Luc.*

ficium parabatur, in quo Angeli ministrarent. ... Apparuit Angelus, & nunc præsto est, sed non videtur; neque etiam in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen, etsi potestas non est videndi, est gratia promerendi ut videre possimus.... Non dubites adsistere Angelum, quando Christus adsistit, quando Christus immolatur.

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium.* Oraverant olim Zacharias & Elisabeth ut filium à Deo obtinerent, nec tamen exauditi videbantur. Verùm Angelus certiorem facit Zachariam quòd non solùm præsens ejus oratio pro salute Israëlis, sed & ea quam olim fuderat ad filium impetrandum exaudita sit. Non diffidat itaque Christianus, non turbetur, cùm aliquid petit à Deo in oratione quod statim non impetrat. Multa enim negari videntur, quæ ut congruo dentur tempore differuntur. Sed & sæpè non exaudimur, quia petimus quod nobis non expedit. *Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies, & nocte & non ad insipientiam mihi.* Id est, *Non exaudies ad temporalia, ut intelligam à te desideranda sempiterna. Non ergo relinquit Deus, & cùm videtur relinquere, tollit quod malè desideraſti, & docet quid debeas bene desiderare.* Deus non exaudit ad voluntatem, sed ad sanitatem. Christianus fideliter Deo serviens multa deprecatur secundùm sæculum, & non exauditur, ad vitam autem æternam semper exauditur. Quis enim sanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ei ægrotare utile est. Petit alter filios, cui fortè orbitas utilior est ad salutem. *At verò cùm petis ut det tibi vitam æternam Deus, securus esto, accipies, si modò non accipis. Exaudiris, & nescis: quod petis agitur, etsi nescis in quo agitur. In radice res est, nondum in fructu.*

Psal. 43. S. August. Enarr. in hunc Psal.

S. August. Enarr. in Psal. 59.

Uxor tua Elisabeth pariet tibi filium. Deo gratias agant parentes non minùs pro ortu, quàm pro meritis filiorum: non enim mediocre munus est Dei, dare liberos propagatores generis, successionis hæredes Divinum munus fœcunditas est parentis. Agant itaque patres gratias quia generaverunt: filii quia generati sunt: matres quia conjugii præmiis honorantur. Filios educent in disciplina & timore Domini.

S. Ambros lib. 1. in Luc. n. 30

14. 15. *Et multi in nativitate ejus gaudebunt; & erit magnus coram Domino.* In Sanctorum natali gaudendum, *Sanctus enim non solùm parentum gratia, sed etiam salus est plurimorum:* sed gaudendum, non lætitia sæculari, sed gaudio spirituali, qui Spiritus sancti fructus est cum charitate conjunctus. Gaudendum in Domino, non cum mundo, non in comessationibus & compotationibus, non in ludis, non in spectaculis, sed in hymnis & canticis spiritualibus, quibus gratias agamus Deo qui Sanctos donis cœlestibus cumulavit; & misericordiæ ejus auxilium ad illorum imitationem per eorum merita & intercessionem rogemus. Parvifaciamus sæcularem magnitudinem, ut Christiani desideriis indignam. Magnitudinem animi, virtutis, pietatis, charitatis, humilitatis, castitatis, pœnitentiæ, assequi cum Dei gratia contendamus, ut magni simus coram Domino. Sic enim magnus S. Joannes, non quòd fines alicujus propagaverit Imperii; non quòd triumphos aliquos bellici certaminis adoreis præoptaverit; sed quòd in deserto prædicans, delicias hominum, corporisque lasciviam magnâ animi virtute depresserit. Parvulus ergo in sæculo, magnus in spiritu. Hanc solam, quæ coram Domino vera est, magnitudinem Angeli annuntiant & commendant. Joannes magnus coram Domino pœnitentiâ, Spiritus sancti plenitudine, zelo pro gloria Dei & Filii ejus Jesu Christi, fidelitate & magnanimitate quâ vitia reprehendit Herodis, Pharisæorum, Judæorum omnium, ac indefessam dat operam ut Patriarcharum Spiritus in filiis reviviscat, ut via Domini in omnium cordibus præparetur.

S. Ambros lib. 1. in Luc. n. 32

Venerab. Beda in c. 1. S. Lucæ.

18. *Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? Ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.* Zacharias Sacerdotii Judæorum, Elisabeth A Legis typus est, quæ Sacerdotum doctrinis exercita, quasi auxilio virili fulta, Spiritales Deo filios gignere debebat, sed quasi ob sterilitatis injuriam minimè valebat. Quamvis enim multi & ante Legem, & in Lege perfectissimæ vitæ fuerint: tamen neminem ad perfectum adduxit Lex, quæ regnum cœlorum reserare nisi Christo præcedente non potuit. *Zacharias & Elisabeth erant justi ambo ante Deum:* Ita bona est Lex, & mandatum sanctum, & justum, & bonum; ita etiam Sacerdotium legale pro dispensatione temporis illius sanctum, bonum, & justum est. Ambo processerant in diebus suis. Nam Legis quasi adolescentia vel juventus Mosaicis temporibus & deinceps efflоruit: eam verò imminente Salvatoris adventu senectus incurvavit, quando & Sacerdotii ordo per ambitionem & contentiones Pontificum confusus, & ipsa Lex per Pharisæorum traditiones discissa, minùs apta ad gignendum Deo filios effecta est. Senescente Lege, natus est Joannes; orta est gratia, sine quâ homines in Christum credere, illumque suscipere non poterant, neque justitiam Legis implere. *Lex data est ut gratia quæreretur: gratia data est ut Lex impleretur. Neque enim suo vitio non implebatur Lex, sed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.* Nam *Quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio Legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum.*

S. August. lib. de Spiritu & Littera c. 19.

Rom. 8. 3.

20. *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis.* Si ob veniale diffidentiæ peccatum Zachariam hominem justum, amicumque suum tam graviter castigat Deus, quàm gravibus pœnis plectet eos qui gravia lethaliaque peccata committunt? *Si in viridi ligno* hæc fiunt, *in arido quid fiet?* Hinc cogites peccatum impunitum permanere non posse. Puniendum est aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente. *Præveni illum: non vis ut ipse puniat, tu puni. Tu agnosce, ut ille ignoscat. Differt manum à peccatis tuis, tu noli differre.* Cùm verò temporalibus flagellis peccata tua castigat, ne obmurmures: cum reverentia, humilitate & patientia suscipe flagellum Patris ideo corripientis & emendantis, quia diligentis. Divinam ejus manum adorando osculare, ora ut hic urat, hic secet, hîc non parcat, ut in æternum parcat. Pater filios suos ob minimas culpas corripit & emendat, in illos exercet severitatem, quibus parat hæreditatem: extraneos verò & à familia sua penitus alienos negligit ac relinquit. Ne dicas, ergo, *Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.* Time neab ejus familia, ne ab electorum ejus grege alienus sis, qui te dimittit desideriis cordis tui, & in præsenti non punit, ut sine fine in futuro sæculo puniat. *Dominus vindicans vindicabit*, reprobos qui dies suos in bonis duxerunt, *congregans quasi gregem ad victimam, & sanctificans eos in die occisionis.* Hinc Scriptor sacer libri 2. Machabæorum, cap. 6. *Multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultionem adhibere, magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus, Dominus patienter exspectat, ut eas, cùm judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripiens verò in adversis populum suum non derelinquit.* Immò consolatur & fovet, flagellorum tempus contrahens, ipsisque beneficia & gratias permiscens, cùm pio & filiali animo tolerantur, ut hîc in Zacharia factum videmus, qui post novem mensium surditatem & silentium erepto linguæ usu, seu loquendi facultate, ab Angelo Dei Legato impositum, simul filium cœlestibus donis insignem, auditum, linguæ usum, prophetiam à Deo accepit, & domestici publicique gaudii ob talis ac tanti filii ortum, degustavit suavitatem.

Luc. 23. 31.

S. August. Enarr. in Psal. 44.

Eccli. 5. 4.

Jerem. 12.

22. *Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt quòd visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus.* Zacharias Populi Judaici typus, ex quo jam sene Christus natus est secundùm carnem. Mutus erat tunc temporis, cùm Prophetas amplius non haberet. *Lex* enim *& Prophetæ usque ad Joannem*: signis dumtaxat sacrificiorum, aliarumque figurarum de Christo loquebatur. *Cessatio sacrorum; & silentium Prophetarum, taciturnitas Prophetæ, & taciturnitas Sacerdotis est.* Ecce, inquit Isaias, *dominator Dominus exercituum auferet à Jerusalem & à Juda Judicem & Prophetam, consiliarium & sapientem...* Verbum *in utero, Lex in silentio.... Ab Angelo jubetur tacere Zacharias, ab Angelo vox premitur Judæorum. Non enim humanæ, sed divinæ hoc potestatis imperium est; ut non loquatur Deo, qui non credidit Christo...* Credamus ergo ut loquamur. Credat Judæus ut loqui possit. Loquamur in Spiritu mysteria, intelligamus rationem sacrificiorum veterum, ænigmata Prophetarum. *Mutus est qui non intelligit Legem, mutus est qui non intelligit divinarum seriem Scripturarum. Vox enim nostra fides est.*

S. Ambros lib. 1. in Luc. n 42

Isai. 3. 1.

23. *Et factum est ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.* Visione licèt Angelica, & filii promissione recreatus, surditate licèt vocisque privatione à Deo afflictus, è templo non recessit, nec in domum suam rediit, ut doceamur nihil nos ab officio & Dei obsequio separare debere, non prosperitatem, non adversitatem, non rei familiaris respectum, &c. *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia?..... Certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei.*

Rom. 8. 35. 38. 39

26. *In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph de domo David, & nomen Virginis Maria.* Malus Angelus nostræ perditionis auctor fuit colloquendo cum Eva; Sanctus Angelus nostræ reparationis nuntius fuit, colloquendo cum Virgine Maria. Diabolus suâ dumtaxat invidia impulsus, non mittente, sed tantùm permittente Deo, Evam seduxit: sanctus Angelus à Deo missus, qui solus reparationis nostræ auctor esse potuit, hanc reparationem nunciavit. Angelum mitti decuit ad nuntiandum generis humani redemptionem, siquidem Angeli sunt *administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.* Angelum mitti decuit ad nuntiandum incarnationem Filii Dei, per quem Angelorum ruinæ restaurandæ essent. *Proposuit* Deus *in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis & quæ in terra sunt in ipso.* Mitti decuit præ cæteris Gabriëlem, cujus nomen significat fortitudinem Dei, ad illius Incarnationem nuntiandam qui principatus & potestates, rectores tenebrarum debellaturus erat, de quo scriptum est: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio: Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.*

Hebr. 1.

Ephes. 1. 10.

Venerab. Beda.

Psal. 23.

Missus est in Civitatem Galilææ. Ex ea scilicet Provincia nasci voluit Christus, in qua Judæi simul & Gentiles habitabant, quia populi utriusque Salvator futurus erat, & propter utriusque redemptionem veniebat. Civitati nomen Nazareth. Parvulam hanc & contemptam civitatem Christus conceptu suo nobilem fecit, & ab ea Nazarenus appellari voluit, de quâ Nathanaël dixit: *A Nazareth potest aliquid boni esse?* In Judeæ Metropoli crucifigi, in exiguis & obscuris oppidulis concipi & nasci voluit, ut superbiam hominum confunderet humilitatis Magister. Humilitatem ama, ut Christum in anima tua concipias. In *Nazareth*, quod nomen *florem* significat, eum concipi conveniens fuit, qui sponsam alloquens ait: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Flos campi, non hortorum: quia flores hortorum humanâ industriâ & diligentiâ coluntur & nascuntur: flores autem camporum è terra oriuntur solo cœlo operante: sic Christus in Virginis utero solius Spiritûs sancti virtute conceptus est. *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Flos ille divinus est, de quo Propheta: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet.*

Isai. 9. 1.

Cant. 2. 1

Ioan. 1.

Psal. 84.

Isai. 11. 1.

Missus est ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph. Virgo hæc tam venerabilis ut salutetur ab Angelo; tam humilis, ut desponsata sit fabro. Si non potest virginitatem humilis, imitare humilitatem Virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis necessaria humilitas. Illa consulitur, ista præcipitur. De illa dicitur: *Qui potest capere, capiat*: De ista dicitur: *Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Illa remuneratur, ista exigitur. Potest denique sine virginitate salvari, sine humilitate non potes. Potest, inquam, placere humilitas quæ virginitatem deplorat amissam: sine humilitate autem nec virginitas Mariæ placuisset. *Et si placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit: & ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit.* Si virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. *Quòd si & virgo, & humilis es; quisquis es, magnus es.* Missus est Angelus ad Virginem: *Quia semper est Angelis cognata virginitas. In carne præter carnem vivere non terrena vita est, sed cœlestis. Esse angelum felicitatis est, virginem esse, virtutis.*

S. Bern. Hom. 1. super. Missus.

Matt. 19.

Matt. 18.

S. Petr. Chrys. serm. 143

Ad virginem desponsatam Joseph. Virgo desponsata Ecclesiæ typus, quæ est immaculata & innupta. *Concepit nos virgo de Spiritu, parit nos virgo sine gemitu.* Maria alii nupta ab alio repleta, scilicet à Spiritu sancto; quia *singulæ Ecclesiæ Spiritu quidem replentur & gratiâ; junguntur tamen ad spiritalis speciem Sacerdotis.*

S. Ambros lib. 1. in Luc. n. 7.

28. *Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratiâ plena; Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.* In Actibus Apostolorum legimus & Stephanum plenum gratiâ, & Apostolos fuisse repletos Spiritu sancto, sed longè dissimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu sancto quomodo Maria. In Apostolis, in Stephano, cæterisque Sanctis fuit plenitudo sufficientiæ, ut vocationis suæ officia dignè implerent. *Idoneos nos fecit ministros novi Testamenti* (inquit Apostolus) In Maria Virgine fuit plenitudo excellentiæ, quam ipsi Angelus gratulatur, quia Christo gratiæ auctori, de quo scriptum est, *Gratia & veritas per Jesum Christum facta est*, propinquissima fuit. In Christo est plenitudo redundantiæ: quia caput est gratiam in omnia membra corporis mystici influens: *De cujus plenitudine omnes nos accepimus.*

S. Bern. Hom. 3. super. Missus.

1. Cor. 3. 6.

Ioan. 1.

S. Thomas 3. p. q. 27. a. 5.

1 Ioan. 16

Ave, gratiâ plena. In hac voce oblatio est muneris, non simplex salutationis officium. *Ave plena gratiâ*, hoc est, Accipe gratiam. *Hæc est gratia quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo salutem sæculis redditura.* Ave gratiâ plena; *Quia singulis gratia se est largita per partes; Mariæ verò simul se totam dedit gratiæ plenitudo.*

S. Petr. Chrys. serm. 143

Dominus tecum. Deus qui ubique æqualiter totus est per suam simplicem substantiam, aliter tamen est in rationalibus creaturis, quàm in cæteris: & aliter in bonis quàm in malis est per efficaciam. Ita sanè est in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidem capi potest per cognitionem, sed à bonis tantùm capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, ut etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Singulariter tamen est cum Maria, cumquâ tanta ei consensio fuit, ut illius non solùm voluntatem, sed etiam carnem sibi conjungeret, ac de sua Virginisque substantia unus Christus fieret; *Qui etsi nec totus de Deo, nec totus de Virgine, totus tamen Dei, & totus*

S. Bern. Hom. 3. super Missus.

Virginis esset, nec duo filii, sed unus utriusque filius.

Ibidem. Dominus tecum. *Pater tecum, qui Filium suum facit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum, miro modo & sibi referat genitale secretum & tibi servat virginale signaculum. Spiritus sanctus tecum, qui cum patre & Filio tuum sanctificat uterum.*

S. Petr. Chrys. Dominus tecum, *Præcessit nuntium suum Deus*; jam erat in Virgine qui ad eam Angelum misit.

Ave gratiè plena, Dominus tecum. Cum homine justo necesse est ut novo modo sit Dominus per gratiam prævenientem, adjuvantem, operantem, cooperantem, efficaciter & insuperabiliter moventem ad singulos actus bonos, ut divina impleat mandata, & ut in accepta gratia perseveret. Necesse est ut custodiat dona sua in nobis; quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.*

Psal. 126. 2.

Benedicta tu in mulieribus. Dei benedictio beneficentiam ejus & donorum collationem significat. Mundi Reges & Principes, etsi maximas dignitates ampliſſimaque munera subditis suis vel amicis conferre possint; illos tamen dignos istis muneribus sive honoribus efficere non possunt. Deus Beatæ Virgini dignitatem quodam modo infinitam conferre volens Matris Dei, illam tantæ dignitati fecit idoneam gratiarum copiâ, virtutum, & donorum plenitudine. Unde potiori jure benedicta quàm

Judith. 13. 23. Judith, quam Ozias Princeps populi his verbis laudavit: *Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram.*

Benedicta tu in mulieribus, quia concipies & paries Filium Dei, Messiam Israëli promissum, *Qui est super omnia Deus Benedictus in sæcula.* Benedicta tu in mulieribus, quæ generalem illam maledictionem evasisti,

Genes. 3. Exod. 23. Deuter. 7. quâ dictum est, *In tristitia paries filios*, & nihilominus illam quâ dictum est, *Maledicta sterilis in Israël:* ac singularem consecuta es benedictionem, ut nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Ne suspectam habeas fœcunditatem, quia non aufert integritatem. Concipies, sed sine peccato, Gravida eris, sed non gravata: paries, sed non cum tristitia: nesciens virum, & gignes filium. Illius eris mater, cujus Deus est pater. Filius paternæ claritatis, erit corona tuæ castitatis; sapientia paterni cordis erit fructus uteri virginalis. Deum paries, & de Deo concipies.

Benedicta tu in mulieribus. Deus prævenit nos in benedictionibus dulcedinis. Si benedictionibus ejus & gratiis non cumulamur; culpa nostra est. Deus paratus est dare, os cordis operiamus, & Spiritum attrahamus. *Dilata os tuum, & implebo illud* (inquit) *Et non audivit*

Psal. 80. 11. *populus meus vocem meam.* Offer Deo cor mundum, cor terrenis affectibus, mundique amore vacuum, & illud benedictionibus suis Dominus implebit. Id typicè ostendit Elisæus Propheta, Viduæ imperans ut omnia vasa vacua oleo impleret; cùmque clauso ostio implevisset omnia, etiam ab omnibus vicinis commodata, dixit fi-

4. Reg. 4. lio, *Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo, stetitque oleum.* Deus gratiæ suæ oleum in cor nostrum infundere non desinit, si terrenis affectibus vacuum fuerit; si clauso ostio bonam voluntatem, rectam intentionem, puras preces, cor immaculatum, corpus castum, sancta opera illi offeramus: quæ quidem omnia ipsius

Psal. 84. 13. munera sunt. *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Auferetur à nobis sterilitatis maledictio & opprobrium; Spiritus sancti virtute Christus formabitur in nobis: sine dolore pariemus fructus bonorum operum, cum delectatione & suavitate, quia ex charitate; cùm è contra peccatorum animæ steriles

Psal. 7. 15 sint in bono, & malum cum dolore pariant. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.*

29. *Quæ cùm audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio.* Angeli apparatione

S. Ambros. lib. 2. in Luc. n. 8. & novâ salutationis formulâ, nusquam lectâ, nusquam antea compertâ, Virgo castissima & prudentissima turbatur. *Trepidare virginum est, ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri...* Discant mulieres propositum pudoris imitari, verborum vitare lasciviam Maria etiam salutationem Angeli verebatur. *S. Bern. Hom. 3. super Missus, n. 9.*

Turbata est in sermone ejus. Quòd turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quòd non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitavit, prudentiæ. *Cogitabat qualis esset ista salutatio.* Sciebat prudens Virgo sæpè Angelum satanæ transfigurare se in Angelum lucis: & quia humilis & simplex erat, nihil tale penitus à sancto Angelo sperabat: ideo turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Beatæ Virginis modestiam imitemur, laudibus ne extollamur humanis, immo potiùs illis turbemur, vanæ glorias insidias metuentes. Imitemur & Beatæ Virginis prudentiam, ne credamus omni spiritui, sed probemus spiritus, si ex Deo sint: cùm nos laudant homines & honore prosequuntur, indignitatem nostram, defectus nostros, vitia nostra taciti cogitemus & consideremus. *Et cogitabat qualis esset ista salutatio.* Virginis denique fortitudinem imitemur, ne cor nostrum quibuslibet eventis perturbetur; quod consequemur, si in Deo fixum firmumque sit. *1. Joan.*

30. 31. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Insolitâ salutatione, & benedictione quam tibi à Deo annuntio, ne turberis. In ejus enim gratia fundata est laus quâ te exorno. *Invenisti gratiam apud Deum:* non qualemcumque gratiam, sed plenam, quæ scilicet *largo imbre totam funderet & infunderet creaturam.* Hæc cùm dicit, & ipse Angelus miratur, aut feminam tantùm, aut omnes homines vitam meruisse per feminam; stupet Angelus totum Deum venire intra virginalis uteri angustias, cui tota simul angusta est creatura. Hinc est, quòd remoratur Angelus, hinc est quod virginem vocat de merito, de gratia compellat, vix causam prodit audienti, & an sensum promoveat, vix longâ trepidatione componit. *S. Petr. Chrys. serm. 142.*

Ne timeas, invenisti enim gratiam apud Deum. Ut quid indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ invenisti gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem.

Ecce concipies, & paries filium. In hoc posita est gratia illa singularis quam apud Deum invenisti; 1. Quòd ab æterno electa fueris ut sis Dei Mater. 2. Quòd in utero tuo Filius Dei mox concipiendus sit, ac de substantia tua carnem sumpturus. 3. Quòd illum ipsum paritura sis, quem Deus Pater ex sinu suo in splendoribus Sanctorum ab æterno genuit. 4. Quòd illi nomen Jesu sis impositura, quem hominibus Salvatorem per te dabit. *Et vocabis nomen ejus Jesum*, nomen salutis & gratiæ. *Ipse enim*, ut ait alius Evangelista, *salvum faciet populum suum à peccatis eorum.*

Ne timeas, invenisti enim gratiam apud Deum. Timeat peccator judicem vindicemque Deum. Non timeat justus, qui gratiam invenit apud Deum. Quid filio timendum, nisi ne patri displiceat, ne ab ejus gratia excidat? Cæteroqui bonæ conscientiæ fiduciâ lætus est. *Fugit impius nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit... Dominus salus mea* (inquit Justus) *quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* *Proverb. 28. 1.* *Psal. 26. 1. 2.*

Et vocabis nomen ejus Jesum. Vis ut Christus tibi sit Jesus, id est Salvator? Satage ut sis de populo ejus. *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Multi se profitentur de populo ejus, quos tamen pro populo suo non agnoscit. Plerique sunt qui paulò religiosiores videntur, quibus aliquando dicet; *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Novit Dominus qui sunt ejus, novit & quos elegerit à principio. *Quid me vocatis*, ait, *Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fac quæ dicit Jesus, & computabit te in populo suo. Fac quæ jubet in Evangelio, in Lege & Prophetis, quæ jubet per Ministros suos qui in Ecclesia præsunt; disce ab ipso Jesu quia mitis est & humilis cor- *S. Bern. Hom. 3. super Missus. Matt. 15. 8.*

de; & eris de beato populo ejus, quem elegit in hæreditatem sibi.

32. 33. *Hic erit magnus: & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Magnus ab æterno Deus, magnus homo, magnus Doctor, magnus Propheta erit in tempore. *Quia Propheta magnus surrexit in nobis*: de quo à minori Propheta prædictum est: *Ecce veniet Propheta magnus, & ipse renovabit Jerusalem.* Hic erit magnus, quia magnificabit eum Deus in conspectu Regum, adeo ut adorent eum omnes Reges terræ, omnes gentes serviant ei. Tam magnus erit, ut Filius Altissimi vocandus sit, ut revera erit, non rapinam arbitratus se esse æqualem Deo. Filius Altissimi, non adoptione, sed naturâ, ut nos adoptivos Dei filios per gratiam suam efficiat. *Filius Altissimi vocabitur*, etiam quà homo. Nam *Jesus Christus non sic est Dei Patris Filius, sicut nos sumus. Ille est enim proprius, nos redempti; ille natus, nos facti; ille verus, nos adoptivi. Ille autem qui verus est filius, ipse etiam verus est Deus; non adoptione generatus, sed de Patre naturaliter natus.* Hinc Cassianus: *Domini Salvatorisque nostri inde est origo, unde conceptus: & cùm descendente in Virginem totius divinitatis plenitudine natus sit, filius esse hominis non poterat, nisi priùs Filius Dei fuisset. Et ideo missus ad annuntiandam sacri ortûs nativitatem Angelus Dei, cùm sacramentum conceptionis ante dixisset, partui ipsi nomen imposuit, dicens, Ideo & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei; hoc est, illius Filius nuncupabitur, quo generante est generatus. Dei ergo Filius Jesus Christus, quia & à divinitate genitus, & à divinitate conceptus.*

Hic erit magnus. Magnificetur & à nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus est parvulus. *Parvulus* enim *natus est nobis: & filius datus est nobis.* Nobis natus est, non sibi, qui ante tempora multò nobiliùs natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis, qui cùm magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo datus, nobis natus, quia nobis necessarius. Utamur nostro in nostram utilitatem: de Salvatore salutem operemus. Studeamus effici sicut parvulus iste: discamus ab ipso humilitatem & cordis mansuetudinem; *Ne magnus Deus sine causa factus sit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus.*

Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus; non typicam, sed veram; non temporalem, sed æternam; non terrenam, sed cœlestem; in qua non unius regionis populo, ut David, sed omnibus gentibus imperabit, Spiritus-sancti unctione, & gratiæ suæ virtute omnipotentissimâ sibi eorum corda subjiciens. *Et regnabit in domo Jacob in æternum*: non in illa domo Jacob exasperante, quæ impiè illum abnegavit, & insipienter respuit ante faciem Pilati clamans, *Non habemus regem nisi Cæsarem*: non apud carnales, sed spirituales Israëlitas. *Non enim omnes qui ex Israël sunt, ii sunt Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis æstimantur in semine*, Solos igitur qui in fide Jacob perfecti inveniendi sunt, reputa in domo Jacob, vel potiùs ipsos noveris fore spiritualem & æternam domum Jacob, in qua regnabit Dominus Jesus in æternum. Quis ex nobis est, qui juxta interpretationem nominis Jacob, supplantet diabolum de corde suo, luctetur cum vitiis & concupiscentiis suis, ut non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Jesus, & nunc quidem per gratiam, & in æternum per gloriam? Christianus in hac vita fit naturæ divinæ particeps in Christo Jesu, & filiationis ejus consors per adoptionem Patris: in altera vita regni ejus æterni consors erit. *Visita nos*, Domine, *in salutari tuo; ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum hæreditate tua.* Veni interim, Domine Jesu, & aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, ut tu solus regnes in ea. Venit enim avaritia, & vendicat in me sibi sedem; jactantia cupit dominari mihi; superbia vult mihi esserex; luxuria dicit, Ego regnabo: ambitio, detractio, invidia & iracundia certant in me ipso de me ipso, cujus potissimùm esse videar. Ego autem, quantùm valeo, resisto; renitor, quantùm juvor; Dominum meum Jesum invoco; ipsum mihi Deum, ipsum mihi Dominum teneo dicens: Non habeo Regem nisi Dominum Jesum. Veni ergo, Domine, disperge hostes tuos, meosque, in virtute tua, ut in me regnes in perpetuum, quia *Tu es ipse rex meus & Deus meus, qui mandas salutes Jacob.*

33. *Et regni ejus non erit finis.* Qui hoc in Symbolo canimus & profitemur, æternùmque cum Christo Jesu nos regnaturos speramus, quid caducis, terrenis, perituris que rebus inhæremus? Quid æternis temporalia præponimus?

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Maria virginitatis vexillifera & Magistra, Virgo fidelis, quam Deo voverat & consecraverat virginitatem tam constanti fide servare decreverat, ut Matris Dei incomparabilem dignitatem potiùs recusare parata esset, quàm virginitatis detrimentum pati, & fidem Deo voti religione obstrictam violare, si Dei mater fieri & Virgo permanere non potuisset. Et nos in votis Deo reddendis ejus exemplo fideles simus. *Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea.* Commune votum quo Deo per ora patrinorum & fidejussorum nostrorum in baptismo promisimus nos mandata ejus servaturos; quo mundo, satanæ & pompis ejus abrenuntiavimus, fideliter & accuratè impleamus. Si quid nobis suggeratur officio nostro & voto contrarium, illud rejiciamus; cogitationes nostras, corda nostra convertamus ad Deum, & in illo figamus. Carnem suam puram custodiant Christiani, castitatem servent sive virginalem, sive conjugalem, sive vidualem, qui per baptisma facti sunt membra Christi, & templa Spiritus sancti. Spiritu Christi matres esse debent, & spiritu virgines, quotquot ad Dei possessionem aspirant. *Sola* quidem *Maria spiritu & corpore mater & virgo, & mater Christi, & virgo Christi: Ecclesia verò in sanctis regnum Dei possessuris, spiritu quidem tota mater Christi est, tota Virgo Christi; corpore autem non tota, sed in quibusdam virgo Christi, in quibusdam mater, sed non Christi. Et conjugatæ quippe fideles feminæ & Virgines Deo dicatæ, sanctis moribus & charitate de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, quia voluntatem Patris faciunt, Christi spiritaliter matres sunt.*

35. *Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Spiritus sanctus superveniet in te, qui potentia suâ fœcundabit te: & illum modum quo de Spiritu sancto concipies, Dei virtus & Dei sapientia Christus sic in suo secretissimo consilio obumbrando conteget & occultabit, quatenus sibi tantùm notus habeatur & tibi. Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Scies, & feliciter scies, sed illo doctore, quo & auctore.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei, ipsa divinitate naturam humanam immediatè sanctificante, & perungente oleo exultationis præ consortibus suis. *Posteaquam Dei Filius sicut pluvia in vellus, toto divinitatis unguento nostram se fudit in carnem, ab unguento nuncupatus est Christus: & hujus nominis extitit solus auctor, qui sic Deo perfusus est & infusus, ut homo Deusque, esset unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen effudit in nos, qui à Christo dicimur Christiani, & impletum est illud quod cantatur in Canticis Canticorum, Unguentum effusum nomen tuum.*

Spiritus sanctus superveniet in te, &c. *Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Mo-

Deut. 33. 29.

S. Fulg. ad Donat.

Cassianus lib. 2. de Incarnat. c. 6.

Luc. 7. 6.

Isai. 9. 6.

S. Bern. Hom. 2. super Missus n. 14.

Rom. 5.

S. Bern. Hom. 4. super Missus.

Psal. 105. 4.

Psal. 43. 5

Psal. 65.

S. August. lib. de Sancta Virgin.

S. Bern. Hom. 4. super Missus.

S. Petrus Chrysolog. serm. 60.

S. *Aug. Enchir. c.* 80. dus iste quo natus est Christus de Spiritu sancto, insinuat nobis gratiam Dei quâ homo nullis præcedentibus meritis, in ipso exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantam personæ unitatem, ut idem ipse esset Filius Dei, qui Filius hominis, & Filius hominis qui Filius Dei; ac sic in naturæ humanæ susceptione fieret quodammodo ista gratia illi homini naturalis, quæ nullum peccatum possit admittere.

S. *Leo serm.* 4 *in Nativit. Dom.* Nobis hæc incumbit obligatio ut sancti simus, quia Christiani, & de Spiritu sancto renati. Nam *Omni homini renascenti aquâ baptismatis instar est uteri virginalis: eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit & Virginem.* Gratia regenerationis non solùm Christiani cum Christo capite unum corpus efficiuntur, sed unus Christus, & unus Dei Filius. *Sicut enim corpus unum est,* (inquit Apostolus) *& membra multa habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum est corpus, ita & Christus.* Non ait, ita & Christus & corpus; sed corpus unum membra multa, ita & Christus. *Totum ergo Christus. Tenete hoc fixum, & omnino commendate memoriæ, tamquam filii Ecclesiasticæ eruditionis & fidei catholicæ, ut cognoscatis Christum caput & corpus, eumdemque Christum Verbum Dei unigenitum, æqualem Patri; & inde videatis quantâ gratiâ pertingatis ad Deum, ut ipse voluerit esse nobiscum unus, qui est cum Patre unus.*

S. *August. Enarr. in Psal.* 142.

36. 37. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua*, &c. Ad bona licèt opera, ad opera meritoria vitæ æternæ sterilis per se natura sit; Dei tamen promissis credendum est, & in ejus gratia confidendum, quæ veterem hominem renovare, & naturæ liberique arbitrii vires effœtas, infirmas, steriles, victrici virtute roborare & fœcundare potest; quod exemplis quotidianis demonsttavit, ex quo propter nostram salutem incarnatus est sexta mundi ætate. Hoc primum religionis fideique Catholicæ fundamentum; quia voluntas Dei omnipotentissima principium est omnium gratiæ ac misericordiæ ipsius operationum. Gratiæ namque œconomia & efficacitas, confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur. Quamvis enim velle & nolle sit in hominis potestate, Deo tamen volenti salvum facere nullum humanum resistit arbitrium, cùm certa sit immutabilis, & efficacissima Dei voluntas, qui *Omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra .... Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit, & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ confessionis initium, quâ nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Hoc Angeli verba complectuntur: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

S. *August. Enchirid. c.* 96.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* O insignis gratia! ô felix obedientia, quæ dum fidem humiliter dedit, cœli in se Opificem corporavit! *Sic Evæ inobedientiæ nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligavit virgo Eva per incredulitatem, hoc Virgo Maria solvit per fidem .... Quemadmodum enim illa per Angelicum sermonem seducta est ut effugeret Deum, prævaricata verbum ejus: ita & hæc per Angelicum sermonem evangelizata est, ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et sicut illa seducta est ut effugeret Deum, sic hæc suasa est obedire Deo, uti virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per Virginem, solvatur per Virginem: æqua lance dispositâ virginalis inobedientia per virginalem obedientiam.*

S. *Irenæus lib.* 3. *c.* 33

Idem *lib.* 5. *c.* 19.

S. *Bern. Hom.* 4. *super* Missus *est.* *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Semper solet esse gratiæ divinæ familiaris humilitas. *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Humiliter ergo respondit Virgo sanctissima, Aut sedes gratiæ præparetur. Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, insolescere gloriâ nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam se nominat. Non magnum est esse humilem in abjectione; *Magna prorsus & rara virtus humilitas honorata.*

Fiat mihi secundùm verbum tuum. His verbis affectus exprimitur desiderantis. Quidni & orantis? *Nemo quippe orat, nisi quod credit & sperat.* Vult autem à se requiri Deus quod pollicetur. Et ideo fortè *Multa quæ dare disposuit, priùs pollicetur, ut ex promissione devotio excitetur, sicque quod gratis daturus erat, devota oratio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes vult salvos fieri, merita nobis extorquet à nobis; & dum nos prævenit tribuendo quod retribuat, gratis agit ne gratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando prævenienti se muneri gratuitæ promissionis, junxit meritum suæ orationis.*

Dei super nos consiliis, providentiæ, voluntati, cum fide, humilitate, obedientia, propriique nostri sensus abdicatione subditi simus, sub visibilis Angeli, prudentis scilicet ac pii Directoris moderamine Domino dicentes: *Fiat mihi secundùm verbum tuum.* Divinæ gratiæ fideliter consentiamus, & cùm consenserimus, nihil nobis, ne ipsum quidem consensum, sed totum Deo tribuamus, qui voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam, & quem exigit consensum efficit; quem postulat, ut jura servet humanæ libertatis, donat; ut supremum dominium & vim omnipotentissimam divinæ suæ voluntatis & gratiæ ostendat, suamque misericordiam commendet, consensum nostrum non exspectantem, nec ab eo dependentem: Quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Rom. 9. 16.

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, & intravit in domum Zachariæ & salutavit Elizabeth.* Maria Verbo incarnato fœta, Deo plena, pergit in montana Judææ cum festinatione, ut Spiritum sanctificationis per suum æternique Patris Filium abundè effundat in Joannem. Dei Matrem imitentur fideles omnes, qui Christum per fidem suis in cordibus conceperunt; imitentur Sacerdotes, qui Christum in animabus pariunt. Deo pleni, qui charitas est, charitatem ipsam, Spiritum Dei transfundere curent in proximos, peccatores quærant ut illis Spiritum afflent sanctitatis, ut eos ad Deum ducant, ut Dei amorem in illis accendant. Nullis difficultatibus à salute proximorum procuranda deterreantur; non tepidè, non lentè, sed ardente zelo & cum festinatione in Dei opere procedant. *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.* S. *Ambros. lib.* 2. *in Luc.*

Exurgens Maria, &c. Discant Christianæ mulieres sedulitatem quam prægnantibus & infirmis debeant exhibere cognatis. Discant virgines non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones: Maria in domo seria, festina in publico, mansit apud cognatam suam tribus mensibus, non quòd domus eam delectaret aliena, sed quia frequentiùs videri in publico displicebat. Nec solùm pudorem Mariæ, sed humilitatem discant Virgines. Venit propinqua ad proximam, junior ad seniorem: nec solùm venit, sed etiam prior salutavit; *Decet enim ut quantò castior virgo, tantò humilior sit. Noverit honorem deferre senioribus; sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis.* Est & causa pietatis, est etiam norma doctrinæ. Contuendum est enim quia superior venit ad inferiorem, ut inferior adjuvetur: Maria ad Elisabeth, Christus ad Joannem. Hæc eorum qui Christum annuntiant & portant norma sit. Idem *n.* 21.

41. *Et factum est ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeth.* Gratiæ suæ primam communicationem per Mariam Virginem Matrem suam Christus operatus est. Tunc primùm Mediatrix hominum à Deo per Christum & secundùm Christum instituta, Mediatrix (inquam) apud Mediatorem, Mediatrix intercessionis apud Mediatorem redemptionis & propitiationis,

Ad ipsam ergo confugiamus, ut ejus patrocinio repleamur Spiritu sancto, & gaudio spirituali: *Quia sic est voluntas ejus qui totum nos habere voluit per Mariam.*

S. Bern. serm. in Nativ. B. Virgin. Mariæ.

Et factum est ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, &c. Sic Christus in Ecclesia & Ministris ejus invisibili modo residens, in Animabus sanctificationem earum operatur ministerio verbi cum fide auditi. *Os Mariæ ministravit Filio Dei, qui in utero ejus erat. Vox Virginis vox erat incarnati in illa Dei, & idcirco etiam Præcursorem in utero gratiâ prosecutus est, & Prophetam fecit.*

Theophyl. in Luc.

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Ex abundantia cordis os loquitur: Anima Spiritu sancto repleta linguam movit ad Dei laudem. Deum in Maria incarnatum laudat Elisabeth. *Benedicta tu inter mulieres*, benedictione singulari & eximia. Nulla enim mulier sive in veteri, sive in Novo Testamento gratiam habuit uberiorem, virtutes copiosiores, & perfectiores, majora dona, ampliora privilegia quàm Virgo Maria. Fons autem gratiarum & benedictionum ejus, fructus ventris ejus. *Dominus* enim *redempturus mundum, operationem suam inchoavit à Maria; ut per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore.*

S. Ambros. lib. 2. in Luc. n. 17

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Et unde hoc nobis ut Dominus noster veniat ad nos per Incarnationis suæ Mysterium, veniat in nos per Eucharistiæ Sacramentum, per gratiæ suæ beneficium? Nostram indignitatem agnoscamus: humilitate non solùm speculativa, sed affectiva nos disponamus ad fructum Incarnationis ejus, & Eucharistiæ, quæ Incarnationis extensio est, capessendum. Sed & Beatæ Mariæ Virginis Matris misericordiæ, nos in nostris necessitatibus spiritualiter visitantis beneficentiam admirati, in laudes ipsius erumpamus, & gratias agamus benedicto fructui ventris ejus Christo Jesu, qui per illam ceu aquæductum de paradiso exeuntem, aquam vivam gratiæ suæ in nos derivat. Dicamus piæ humilitatis affectu: *Domine, quid est homo, quid innotuisti ei, aut filius hominis quoniam visitas eum?.... Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?*

Psal. 8. 5.

44. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Joannes adhuc in utero Matris positus, Verbi Incarnati per Mariam loquentis auditor est. Nos verò ab eo tempore quo rationis usum attigimus, quoties Christum per gratiæ suæ, per Concionatorum ac Ministrorum suorum voces ad cor nostrum loquentem non audivimus? *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

Psal. 94. 8

45. *Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.* Beatior quia fide Christum concepit, quam carne; quem & carne propterea concepit, quia Dei Verbo per Angelum nuntiato humiliter credidit. Et nos beati, si crediderimus. *Quæcumque enim crediderit anima, & concipit & generat Dei Verbum, & opera ejus agnoscit.... Si secundùm carnem una mater est Christi; secundùm fidem tamen omnium fructus est Christus. Omnis enim anima accipit Dei Verbum, si tamen immaculata & immunis à vitiis, intemerato castimoniam pudore custodiat.*

S. Ambros. lib. 2. in Luc. n. 26

46. 47. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum: exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Propriis laudibus non extollitur humilis anima; nullum in se meritum agnoscit: Dei dona in suum refundit Auctorem, totum Deo tribuit, nihil sibi, penitus infixam habens animo illam sancti Martyris & Episcopi Cypriani sententiam: *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* Ita suos avertit oculos ne videant vanitatem, Dominum in donis suis benedicens. *Magnificat anima mea Dominum.* Sit in singulis Mariæ anima ut magnificet Deum: sit in singulis spiritus Mariæ ut exultet in Deo. Magnificatur autem Dominus, non quòd humana voce aliquid Deo possit adjungi, sed quia magnificatur in nobis. Imago enim Dei Christus est; & ideo si quid justum fecerit anima aut religiosum, illam Imaginem Dei, ad cujus est similitudinem creata, magnificat. Et ideo dum magnificat eum, magnitudinis ejus quadam participatione sublimior fit; ut illam imaginem splendido bonorum colore factorum, & quadam æmulatione virtutis in se videatur exprimere. Magnificat autem Anima Mariæ Dominum, & exultat spiritus ejus in Deo, eo quòd & anima & spiritu Patri Filioque devota, unum Deum ex quo omnia, & unum Dominum per quem omnia, pio veneretur affectu.

S. Bern. serm. in Cant. Magnificat.

Magnificemus Dominum affectu, voce, opere, amando, laudando, propter ejus gloriam omnia bona opera quæ ipse in nobis operatur dans velle & perficere, agendo. Magnificet anima nostra Dominum qui ad imaginem suam illam creavit; qui in Adam miserabiliter deformatam mirabiliùs renovavit. *Magnificavit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes.* Nemo seipsum magnificet, sed Dominum; à quo omnia bona accepit. *Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?.... Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Qui se ipsum magnificavit Lucifer; quantùm in ipso fuit, Deum exhonoravit, ideo non se exaltavit, sed præcipitavit.

Psal. 125. 3. 2. Cor. 4. 7 & 1. 31

Magnificat anima mea Dominum, ejus reverita Majestatem: *& exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*, ejus gustans bonitatem & misericordiam. Ex toto corde, & ex tota voluntate Deum laudo, & de salute quam generi humano præparari nunc video, totis præcordiis exulto. Nunc enim video de me assumi, quod credo pro me debere offerri. Vel certè secundùm verborum distinctionem, convenienter animam suam magnificare Dominum, & spiritum suum in Deo salutari suo exultare ait Virgo sanctissima. Sæpè namque in Scripturis per animam affectus quidam & teneritudo mentis designatur: & ideo dum se ex anima magnificare asserit, nequaquam timore servili, sed dilectionis affectu Deum se venerari ostendit: & cùm spiritum suum in Deo salutari suo exultare declarat, non esse salvationem hanc significat, de qua caro gaudeat, sed æternam potiùs & in bonis invisibilibus præparatam; de qua spiritus exultat.

Hugo à Sancto Victore Tract. in Magnific.

S. Bern.

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Non in me, sed in Deo meo exultavit spiritus meus, cognitione & amore ipsius fervendo, idque non per me, sed mediante & operante Jesu filio meo, & Salvatore singulariter meo. Omnium quidem & mei conditor est, sed mei solius in temporali generatione sua filius est, & me mediante omnium salus est, quia carnem & sanguinem ex me dignatur assumere, quæ pro salute omnium offerat Patri. Meritò in ipso exulto, quia ab ipso est quòd exulto: & quia ejus dona propter ipsum diligo, ideo in ipso exulto.

Hugo à S. Victore.

A Matre sua discant Christiani in solo Deo & propter solum Deum de donis ejus exultare. Ut enim eos missos faciam qui in carnis voluptate exultant, qui *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis*; sunt qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter salutem animæ data sunt, ad cupiditatis usum & gloriam sæculi convertunt. Isti etsi à Deo habere videantur unde gaudent, nequaquam tamen in Deo gaudent: quia nec in Deo, nec propter Deum diligunt quod à Deo perceperunt. Qui autem gratiâ perceptâ ad amorem Dei convertunt quod ab ipso accipiunt; illi à Deo & in Deo exultant, datorem magis diligentes quàm donum. In donis igitur Dei velut in fine quiescere non debemus, nec de ipsis propter ipsa, sed propter Deum & in Deo gaudere; illis non frui, sed uti ut ad Deum perveniamus: illa diligere ut arrhas sponsi, ut munera amici, ut beneficia Domini.

proverb. 2.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Beatam prædicaverat Elisabeth, meritum fidei ejus commendaverat. *Beata* (inquit) *quæ credidisti!* Maria verò in Dei misericordis intuitum suum omne meritum refundit, suamque profitetur indignitatem. Non auderet vilis ancilla

cilla Domini oculos ad eum levare, nisi ipse prior ad ancillam suam misericordes oculos convertere dignatus esset. Plenitudine gratiarum donata, benedictionibus cumulata, ad incomparabilem Matris Dei evecta dignitatem, firmissima posuit humilitatis fundamenta, ubi tantæ magnitudinis ornamenta firmiter exciperet ac tutò servaret. Omnium enim Dei donorum, gratiarum, ac virtutum custos humilitas. Et tu, Christiane, *Quantò major es, humilia te in omnibus*, exemplo beatissimæ Virginis; quia Dominus *humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Eccli. 3. 20. 37. 6.

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Omnes electi, non homines solùm, sed Angeli, per divinum uteri mei fructum benedicendi omni benedictione spirituali in Cœlestibus, ideo beatam me prædicabunt, quia respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus. Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Quod futurum agnosco ut omnes generationes beatam me prædicent, absit ut meis tribuam meritis: totum id Deo acceptum refero, qui magna & mirabilia in me operatus est; nec mirum, cùm sit omnipotens; & sanctum sit nomen ejus. Propter nomen suum, non propter meum meritum tam magna mihi dona contulit. Nomen ejus bonitas ejus; nomen ejus sanctitas ejus; nomen ejus misericordia ejus; in me singulari & eximiâ ratione effusæ ac declaratæ. Adoremus in incarnati Verbi Mysterio cum Maria Virgine Dei omnipotentiam, sanctitatem, misericordiam. Omnipotentiam, quâ ima summis, hominem Deo in unitate personæ copulavit; ita ut Deus homo factus sit, ut homo fieret Deus: quâ Virginem Filii sui Matrem sine detrimento virginitatis fecit: quâ puellam infirmam per se & abjectam elegit, ut serpentis antiqui caput contereret, & fortem armatum debellaret. In eo manifestavit omnipotentiam suam, in quo pro nobis infirmus factus est: quia *quod infirmum est Dei fortius est hominibus.* Laudemus in hoc mysterio Dei sanctitatem, qui ex virgine & Spiritu sancto corpus Filio suo aptavit; ut in assumpta carne *materiam* haberet *medicaminis*, non *vulnus prævaricationis.* In hoc Mysterio nominis Dei sanctitas singulariter eluxit, quia *cùm in omnibus matribus non fiat sine peccati sorde conceptio*, Maria Virgo *inde purgationem traxit, unde concepit. Quò enim paterni seminis transfusio non pervenit, peccati se illic origo non miscuit. Inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, substantiam ministravit. Assumpta est de Matre Domini natura, non culpa. Creata est forma servi sine conditione servili: quia novus homo sic contemperatus est veteri, ut & veritatem susciperet generis, & vitium excluderet vetustatis.* Laudemus sanctum Dei nomen in hoc Mysterio, in quo sanctificata est humanitas à Verbo assumpta substantivâ Dei sanctitate illam undique immeante, ut *Pontificem* haberemus *sanctum, innocentem, impollutum, segregatum à peccatoribus*, qui *nobis factus est sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio.* Sanctum est in se Dei nomen, & in nobis sanctificatur, dum ipsi in nomine ejus sanctificamur. Fides ejus, cognitio ejus, nomen ejus. Hoc nomen sanctum est, quia glorificatur à sanctis & benedicitur, à perversis blasphematur. *Et nomen Dei per vos blasphematur in gentibus.* Dei ergo, qui magna fecit, nomen sanctificatum est, quia dum Verbum in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per Verbum in hominibus declaratur. *Pater*, inquit, *manifestavi nomen tuum hominibus, & ideo te clarificavi super terram.* Dicamus ergo cum Maria Virgine Deum laudantes: *Fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.*

S. Aug. lib. 10. de Gen. ad Lit. c. 20. S. Leo serm. 21 in Natali Domini 2. Hebr. 7. 26. 1. Cor. 1. Rom. 2. Joann. 17.

Laudemus denique & adoremus Dei misericordiam in Incarnati Verbi mysterio, quàm in Mariam primùm effudit eximia quadam singularique ratione, cùm Salvatoris Matrem effecit, & consequenter in homines universos, quibus Filium suum propitiatorem & victimam dedit pro ipsorum salute sibi offerendam. *Ipse est* enim *propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Incarnatio proprium bonitatis & misericordiæ opus, quo Pater Filium tradit ut servum redimat, quo Filius se naturæ humanæ intimè communicat, & personali substantivaque unione conjungit, quo se ipsum ad miserias & infirmitates nostras inclinat, easque in se suscipit, ut nos sanet; quo carnem & sanguinem pro nobis assumit, ut in pretium nostræ redemptionis impendat: *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio: & ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus ejus.* Misericordiæ porrò Domini fructum illi soli percipiunt qui eum timent, non servili timore, sed timore casto & filiali. Non est personarum acceptio apud Deum: Judæus & Græcus, Barbarus & Scytha, servus & liber, masculus & femina, in omni gente & progenie, si *timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi.* A timore incipitur, ut ad amorem perveniatur. Non desperent adhuc timentes pro peccatis suis, quia misericordia illius super timentes eum. Misericordia ejus remittit peccata timentibus eum; remissio peccatorum nutrit amorem sitientibus eum: qui autem diligunt eum, nomen ejus agnoscunt. Amor ipse notitia est; sed quantò adhuc à notitia ejus distamus; tantò etiam minùs amamus. Si autem nondum illum perfectè amare possumus, quia nec perfectè novimus, vel cum amore timeamus. *Qui autem sine amore timet, non filius, sed servus est: & hic timor pœnam habet, non notitiam.* 1. Joann. 2. 2. Psal. 119. 7. Coloss. 1. 2. S. Bern. in Cant. B. Virg.

51. *Fecit potentiam in brachio suo; dispersit superbos mente cordis sui.* In Verbi Incarnati Mysterio divinâ potentia maximè eluxit, penes quam solam erat jus & ars & virtus opicii sui redintegrandi. *Nemo nisi artifex operis sui potens est: & figulo tantùm in argillam suam jus est. Ita Dominus omnium, qui omnes fecerat, dignatus est ad nostra descendere, nosque suscipere in corpore suo, ut reficeret eadem arte, vel potestate qua fecerat.* Rerum creatio tyrocinium dumtaxat (si ita loqui fas est) fuit omnipotentiæ Dei; at in Verbi Incarnatione absolutissimum sui documentum exhibuit, tota erupit; omnia supra naturam molita est: ibi in creatæ naturæ angustias; hîc in se ipsam Deitas vim suam quodammodo est experta. *Quod omnipotens natura potuerit descendere ad humilitatem humanitatis, id potestatem magis ostendit quàm magna & quæ naturam superant miracula. Nam quod magnum quippiam & excelsum effectum sit à divina virtute, est quodammodo secundùm naturam & consentaneum. Ad id autem quod est abjectum & humile descensus, est quædam insignis & redundans copia potestatis, quæ minimè impeditur in iis quæ sunt præter naturam:* Cœlos terrasque condere, ornare, regere, hominem creare, opus est manuum Dei. *Opera manuum tuarum sunt cœli.... Manus tuæ fecerunt me & plasmaverunt me.* Mysterium verò Incarnationis, & per illud generis humani reparatio, opus est exerti brachii Dei. *Fecit potentiam in brachio suo.* S. Paulinus Epist. 1. ad Amandum. S. Greg. Nyssenus orat. cdtechet.

Per primi parentis defectionem suo frustratus consilio videbatur Deus, omnique in homines, quos tot beneficiis sibi adstringere curaverat, & potestate & exspectatione excidisse. Diabolus ex adverso suam propagasse potentiam, divinam irritasse sententiam, nec hominis tantùm, sed Dei se victorem extitisse gestiebat. Omnipotentiori ergo consilio auxilioque opus fuit ad victricem potestatem diaboli comprimendam, & ad salutem hominis inexpugnabili præsidio firmandam. *Omnis dispositio salutis* (inquit S. Irenæus) *quæ circa hominem fuit, secundùm placitum fiebat Patris, ut non vinceretur Deus, neque infirmaretur ars ejus. Si enim qui factus à Deo fuerat homo ut viveret, hic amittens vitam læsus à serpente qui depravaverat eum, jam non reverteretur ad vitam, sed in totum projectus esset morti: victus esset Deus, & superasset serpentis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam Deus invictus & magnanimus est, magnanimum quidem se exhibuit ad correctionem hominis....* S. Irenæus lib. 3. cap. 33.

Per secundum autem hominem alligavit fortem, & diripuit ejus vasa, & evacuavit mortem, vivificans eum hominem qui fuerat mortificatus.

Fecit potentiam in brachio suo. Brachium ejus, Filius ejus est. Potentiam in brachio suo fecit: quia per id quod factum est in ipso, redemptum est quod factum est ab ipso. *Fecit potentiam*, fecit infirmitatem, & ipsa infirmitas potentia fuit; quia per illam victus est diabolus, & homo de ejus potestate ereptus. *Hugo à Sancto Victore in Cant. B. Mariæ Virg.* *Dispersit superbos mente cordis sui.* Profundo consilio suo dispersit eos. Profundum erat consilium, ut pro homine Deus homo fieret, & pateretur innocens, ut redimeretur nocens. Tam altum enim consilium diabolus prævidere non poterat. Sed captus est hamo Leviathan, & potentia sapien- B tiaque Dei dispersit superbum. Hoc *Mysterium* est *æternis temporibus tacitum*, hæc *Sapientia Dei in Mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit: Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Deus itaque *fecit potentiam in brachio suo*, & *dispersit superbos mente cordis sui:* quia per Incarnationem Filii sui & potenter dæmones devicit, & prudenter supplantavit. *Rom.* 16. 25. 1. *Cor.* 2. 7. 8.

S. Bern. in Cantic. B. Virgin. Mariæ. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Ab initio mundi tam Angeli quàm homines superbi dispersi sunt. Projectus est de cœlo draco magnus qui vocatur satanas, Lucifer & Angeli ejus. Qui in unitate veritatis stare noluerunt, in sua vanitate dispersi sunt. Sed & homines su- C perbi qui turrim Babel ædificabant, dispersi sunt, unitate linguæ eorum divisâ. Omnis superbus eo ipso quòd superbit, dispersus est: Quid enim superbia nisi pulvis in altum sublatus, & in ventum dispersus? *Dispersit superbos mente cordis sui:* Quia ex omni genere superborum quosdam conterit ut in æternum pereant, & quosdam humiliat ut ad vitam redeant.

Hugo à Sancto Victore. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Judæos qui gloriabantur se esse de genere Abraham, & de sua justitia præsumebant, & propterea justitiæ Dei non erant subjecti, abjecit, & per orbem in signum maledictionis dispersit. Per Filium suum scilicet in carne venientem ex operibus Legis neminem justificari posse docuit, sed per fidem quæ ex Deo est. Judæos (inquam) qui opera Legis contra Dei justitiam defendere conati sunt, & humilem D Christi adventum superbè contempserunt, à gratia sua, in qua stare videbantur, abjecit; & Gentes peccata sua humiliter confitentes, Deique justitiam præferentes assumpsit.

52. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Pravos Angelos è cœlo dejecit: humiles homines ad eorum sedes implendas elegit. Deposuit potentes de sede, quando pervenit sermo ad Regem Ninive, hoc est, usque ad Imperatores hujus sæculi, & descendit de solio suo indutus sacco & cinere, & humiliavit se ut iram Dei placaret. Deposuit Saül & exaltavit David. Deposuit & superbum Achab de sede: *Nonnè*, inquit, *vidisti humiliatum Achab coram me?* Sed quia in humilitate non permansit, ideo non exaltavit humilem, sed superbum damnavit. Deponit etiam quotidie potentes hujus sæculi, alios quidem ad supplicium æternum, alios ad humilita- E tis regnum. Habet in manu sua stateram suam, *cujus vult miseretur, & quem vult indurat.* Cur autem hunc depositum damnat, & hunc repositum salvat, *altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ* ipsius est: quia *incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.* Unum scire licet: *Si non humiliamur, non salvamur.* *Ionæ* 3. 2. *Reg.* 6. 3. *Reg.* 12. *S. Bern.* *Rom.* 9. *Rom.* 11.

53. *Esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes.* Eos qui in hac vita esuriunt & sitiunt justitiam, veris bonis, id est, Spiritus sancti donis implet, eos in Regno suo ad mensam suam Angelorum pane, id est, sui ipsius æterna contemplatione & possessione satiaturus. Esurientes implentur, non fastidientes; pauperes saturantur, id est, qui se vero bono, Dei gratiâ indigere cognoscunt; divites, id est, qui superbi sunt & elati, & se præ aliis gratiarum donis abundare existimant, dimittuntur inanes. Sicut ergo humiles modestè de se sentiendo majorem gratiam merentur accipere: ita superbi de se præsumendo, ea quæ acceperant, justo Dei judicio amittunt. *Numquam ergo tibi plenus & dives videaris, ne inanis & vacuus dimittaris.* Dic semper Domino Deo tuo: *Egenus & pauper sum ego.* Alioqui dicet tibi Dominus: *Quia dicis: Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* *S. Bern.* *Psal.* 69. *Apocal.* 3. 17.

54. 55. *Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula.* Suscepit Israël servum suum, de terra longinqua venientem, laboribus & ærumnis fatigatum, jam ad videndum faciem Patris suspirantem. Suscepit nutriendum, perficiendum, & us- *S. Bern.* que ad faciem suam perducendum. Suscepit naturam, suscepit causam, suscepit negotium ejus; suscepit Pater Filium suum; suscepit in Filio puerum suum, id est, totum corpus ejus, à primo justo usque ad novissimum. Suscepit hominem, sicut medicus ægrum, ut sanaret infirmum, ut redimeret captivum, ut justificaret impium, ut salvaret justum: *Recordatus misericordiæ suæ*, quam olim promiserat, diu distulerat; tandemque promissionum suarum memor exhibebat in plenitudine temporis mittens Filium suum *natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret.* Causa verò quare suscepit, sola misericordia ejus est, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. Humana hîc merita conticescant. *Galat.* 4.

57. *Elisabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium, &c.* Elisabeth Ecclesiæ typus, quæ cùm sterilis esset, pariendi virtutem aperto Christi latere in cruce accepit. Apertum est latus Christi morientis, & fluxerunt Sacramenta Ecclesiæ militantis. Multos deinceps filios per baptismum peperit. Hinc Angelorum gratulatio. Isaiæ 54. *Lauda sterilis, quæ non paris: decanta laudem & hinni quæ non paries: quoniam multi filii desertæ magis quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.* Et cap. 60. 4. *Leva in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: Filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis, & affluës; & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, &c.*

Cùm anima priùs sterilis, per gratiam Dei fœcundata, bona opera parit, ipsi justi omnes gratulari debent. Bonum namque unius membri alia membra suum per charitatem censere debent, ac de eo in commune lætari, quia uno corpore continentur, cujus caput Christus est; uno Spiritu vegetantur. *Si amas unitatem, etiam tibi habet quisquis in illa habet aliquid. Tolle invidiam, & tuum est quod habeo. Tollam invidiam, & meum est quod habes. Livor separat, charitas jungit.* Bonorum operum editio, salutis fructus, animæ sterili datur ex mera Dei misericordiâ. *Audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.* *S. August. Tract.* 32. *in Ioan.*

Octavo die venerunt circumcidere puerum. Christiani quamvis justi sint, Pœnitentiæ tamen Sacramentum negligere non debent; spiritalem circumsionem in se ipsis per quotidianam pœnitentiam, & mortificationem cupiditatum debent exercere. Quæ circumcisio perfectè non adimplebitur nisi die octavo, id est, in resurrectione, cùm Deus glorioſam sibi Ecclesiam exhibebit, *Ephes.* 5. sine macula & ruga; nullumque amplius peccatum committetur, nulla cupiditas, nullus superfluus aut vitiosus affectus resecandus remanebit: & *Nomen Dei & Agni* *Apoc.* 22. *erit in frontibus eorum* qui scripti sunt in libro vitæ.

63. *Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.* Qui gratiæ Auctorem, misericordiæ victimam, Agnum Dei qui tollit peccatum mundi debebat indigitare, qui tempus Legis claudere & gratiæ tempus incipere; qui *Regnum Dei*, & *pœnitentiam prædicare* debebat, convenienter vocatus est Joannes, quod nomen gratiam & misericordiam significat. In Evangelico Prædicatore omnia

gratiam spirare; omnia virtutem indicare debent. Non veteris hominis Adam illius terreni nomen & affectus præ se ferre debet; sed novi hominis, secundi Adam, de cœlo Cœlestis.

Mirati sunt universi nominis novitatem & mysterium, utriusque parentis in illius impositione consensum propheticum. Ante adventum Christi novum videbatur gratiæ nomen. *Nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.* Nam *Lex per Moysen data est: Gratia & veritas per Jesum Christum facta est*, cujus Joannes præco missus est & testis. Joann. 1. 17.

Mater contradicit & repugnat cognatis & vicinis suggerentibus ut filius patris sui nomine vocetur Zacharias, & ait: *Nequaquam, sed vocábitur Joannes.* Sæculi prudentiam consulere, vocem carnalium hominum audire parentes non debent, cùm de statu, conditione, B seu professione filiis eligenda agitur; sed Dei vocatio consulenda, voluntas Dei exquirenda est. Non quod secundùm naturam, aut familiæ utilitatem, sed quod secundùm gratiam convenientius est, & ad salutem æternam conducibilius, præeligendum est; ac præponendum. Hac in re, sicut & in educatione sancta filiorum, pater & mater consentiant, ut Deum promereantur, & hominibus admirationem moveant. Eccli. 25. 1. 2. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.*

64. *Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.* Dona Dei in ejus laudem convertenda sunt. Acceptâ gratiâ, bono opere edito, statim os aperiendum, lingua ad gratiarum actionem solvenda est. Zacharias typus peccatoris pœnitentis, cui gratia & misericordia Dei succurrit, auditumque interiorem restituit, & os aperit ad confessionem peccati. Ut primùm autem gratias in ejus anima orta est, gratias Deo liberatori suo agat. *Et loquebatur benedicens Deum.* Zachariæ linguam fides solvit. *Credamus & nos, ut loquamur, ut lingua nostra quæ incredulitatis vinculis est ligata, rationis voce solvatur: scribamus spiritu mysteria, si volumus loqui: scribamus prænuntium Christi non in tabulis lapideis; sed in tabulis cordis carnalibus.* Gratiam loquamur, loquamur Christum: *Credidi propter quod locutus sum.* S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 32. Psal. 111 1.

66. *Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes, Quis putas puer iste erit?* Quis Joannes? Quæstioni respondet Angelus: *Erit magnus coram Domino.* Respondet pater: Propheta: *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis.* Respondet Joannes: *Ego vox clamantis in deserto.* Respondet Christus: *Plus quàm Propheta.* Matt. 11. Angelus, Præcursor Domini sui. *Quid existis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquàm Prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Angeli responsio vitæ sanctimoniam, ex qua vera magnitudo apud Deum æstimatur, significat. Responsio Zachariæ, sapientiæ, divinique luminis in Joanne perfectionem. Responsio Joannis, ejus humilitatem probat. Responsio Christi, demonstrat celsitudinem Ministerii quod Joanni commissum est.

67. 68. *Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, & prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ.* Vide (inquit S. Ambrosius) quàm bonus Deus; & facilis indulgere peccatis: non solùm ablata restituit, sed etiam insperata concedit. Ille dudum mutus prophetat; hæc enim Dei gratia maxima, quòd eum qui negaverant, confitentur. Nemo ergo diffidat, nemo veterum conscius delictorum præmia divina desperet. *Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.* S. Ambrof. lib 2 in Luc. n. 33.

Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ, &c. Gratias agit Deo Zacharias ob publicum Incarnationis Christi, & redemptionis omnium hominum per ipsum beneficium. Benedictus *Dominus* omnium jure possessionis; *Deus* omnium, jure creationis; *Deus Israël*, jure singularis protectionis & beneficentiæ. *Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Dominum timeamus, Deum honoremus, colamus, adoremus: Domini Deique nostri mandatis obediamus. *Filius honorat patrem, & servus Dominum suum: si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* Benedictus quia visitavit plebem suam infirmam, redemit captivam, exaltavit abjectam, liberavit oppressam. *Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est causa medicinæ. Si venit de cœlo magnus Medicus, magnus per totum orbem terræ jacebat ægrotus. Ipse ægrotus genus humanum est.* Domine, *quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum.* Deuteron. 32. 2. Malach. 1. 6. S. Aug. Serm. 175 aliàs 9. de Verbis Apostoli.

Non solùm infirmos visitavit & curavit Christus Dominus cœlestis Medicus, sed captivos redemit, *non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine suo.* Fecit redemptionem copiosam plebi suæ; non Judæis tantùm, sed omnibus gentibus, quas plebem suam fecit, cùm antea non essent. *Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit: In loco ubi dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei.* Sic redempti, nostri non sumus, sed C Christi qui nos redemit. Nos illi totos debemus. *Non estis vestri. Empti enim estis pretio magno.* 1. Petr. 1. Osee 2. 24 Rom 9. 25. 26. 1. Cor. 6 20.

Benedictus Dominus, qui Christum Jesum potentem Salvatorem nobis dedit, *Mediatorem Dei & hominum*, qui *traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram*: & utroque passionis & resurrectionis suæ Mysterio firmam nobis salutem peperit. *Et erexit cornu salutis nobis.* Exaltatione porrò sua in gloria, nos priùs ob peccata abjectos exaltavit; in possessionem suam ac hæreditatem nos accipiens, regnum suum in præsenti nos faciens, ut cum illo in æternum regnemus. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super* D *Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* At salutem extra domum David, id est, extra Ecclesiam Christi consequi non possumus. In hac enim *erexit cornu salutis nobis*, Qui *factus est ex semine David secundùm carnem.* Rom. 4, 25. Psal. 2. 6. 7. 8. Act. 13. 33. Rom. 1.

70. *Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt Prophetarum. ejus.* Quod veteribus typus seu figuris, & vaticiniis delineavit ac prænuntiavit Deus de Messia, Salvatore ac Redemptore populi sui & omnium gentium, jam tandem exhibuit, *Fidelis in omnibus verbis suis.* Adimplevit quod ab initio sæculi promisit per os sanctorum, qui factus aut verbis de Christo prophetaverunt uno Spiritu, summâque consensione, & quasi uno ore: *Per os sanctorum qui à sæculo sunt, Prophetarum* E *ejus.* Falsorum scilicet Prophetarum ora varia & diversa, quia mendacia: Prophetarum verò sanctorum unum os, quia per eos loquitur Dominus. Unde Isaiæ 30. 2. Judæos increpans quòd à Prophetis sanctis consilium non exquisivissent; *Os meum* (inquit) *non interrogastis.* Vetus omne Testamentum. Prophetia novi. Psal. 144

71. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Christus Salvator nos ab inimicis nostris liberavit, à diabolo, morte, peccato; quos inter magis timendum peccatum est, cùm diabolus sit extra nos, mors in carne, peccatum in anima & voluntate. *Et vos cùm mortui essetis in delictis & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & exspolians principatus & potestates,* Coloss. 2. 13. 14.

Coloss. 1. 13. 14. *traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Gratias igitur agamus Deo Patri, *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ; in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum.* Gratias agamus Filio, qui ad hoc venit in mundum, *ut dissolvat opera diaboli*, 1. Joan. 3. 8. ut inimicam mortem novissimè destruat, quam absorpsit in victoria per gloriosam resurrectionem suam; ut denique nos abluat à peccatoris nostris in sanguine suo.

72. *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.* Ex mera misericordia promissus est patribus Christus redemptor, liberator, & mediator; ex mera misericordia datus est: ex mera denique misericordia nobis incarnationis ejus & redemTit. 3. 4. 5. ptionis per ipsum factæ virtus nobis applicatur. *Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs sancti quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum: ut justificati gratiâ ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.* MISERENDI *nostri causam Deus nisi in sua bonitate non habuit: & mirabilior est secunda hominum generatio, quàm prima conditio; quia plus est* S. Leo serm. 62. de Pass. Dom. 13. *in novissimis sæculis reparasse Deum quod perierat, quàm à principio fecisse quod non erat. Libertatem itaque innocentiæ naturalis, quam primorum parentum prævaricatione perdidimus, nulla per se sanctorum præcedentium merita receperunt: quia lata in transgressores sententia, omnem progeniem captivæ posteritatis obstrinxit, & nemo extitit exors à damnatione, quia nullus fuit liber à crimine. Sed redemptio Salvatoris destruens opus diaboli, & rumpens vincula peccati, ita magnæ pietatis suæ disposuit sacramentum, ut usque ad consummationem quidem mundi præfinita generationum plenitudo decurreret, sed renovatio originis per justificationem indiscretæ fidei ad omnia retro sæcula pertineret. Incarnatio quippe Verbi, & occisio ac resurrectio Christi, universorum fidelium salus facta est, & sanguis unius Justi, quem nobis Pater donavit, qui eum pro reconciliatione mundi credimus fusum, hoc contulit patribus, qui similiter credidere fundendum.*

73. *Jusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis.* Promissiones suas juramento firmare dignatus est Deus, per semetipsum jurans. Felices nos, quorum causâ Deus jurat! Væ nobis, si nec Deo juranti credamus! Credidit Abraham Dei promissionibus quamvis post viginti centurias annorum adimplendis: & sunt adhuc qui non credant adimpletis, ac miraculorum auctoritate, tot sæculorum fide confirmatis, dicente Domino, *Cùm exaltatus fuero, omnia traham ad me*, Nihil legalium institutionum, nihil Propheticarum resedit figurarum, quod non totum in Chri- S. Leo. sti sacramenta transierit. *Nobiscum est signaculum circumcisionis, sanctificatio chrismatum, consecratio sacerdotum. Nobiscum puritas sacrificii, Baptismi veritas, honor templi, ut meritò cessarint nuncii, postquàm nunciata venerunt. Nec vacuatur reverentia promissionum,* Rom. 11 *quia plenitudo manifestata est gratiarum.* Verùm quia 25. sicut ait Apostolus, *Cæcitas ex parte in Israel facta est:* Rom. 9. *nec qui filii carnis, ii filii sunt promissionis*: ineffabilis 26. misericordia Dei Israëliticum sibi populum in omnibus nationibus fecit, & saxeo illo Gentilium cordium rigore mollito, veros Abrahæ filios de lapidibus excitavit: ut conclusis omnibus sub peccato, qui carne nati sunt spiritu renascantur: nec intersit quo patre sit quisque genitus cùm per indiscretam unius fidei confessionem, & fons baptismatis faciat innocentes, & electio adoptionis confirmet hæredes. Sic *jusjurandum* adimpletur, *quod* Deus *juravit ad Abraham patrem nostrum*, omniumque credentium, *daturum se nobis.*

74. 75. *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi: In sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris.* Hic incarnationis Filii Dei finis ac fructus est, ut ab inimicorum salutis nostræ jugo & tyrannide liberati, à servitute scilicet peccati & dæmonis, per gratiam Jesu Christi, Deo serviamus, *sine timore*, qui *spiritus* est *servitutis*: sed in dilectione & charitate, qui *spiritus* est *adoptionis filiorum.* Rom. 8. 15. Hæc enim *brevissima & apertissima differentia duorum* S. August. lib. cont. *testamentorum, timor & amor: illud ad hominem vete-* Adimant. *rem, hoc ad novum hominem pertinet.* Amore casto, non c. 17. timore servili fit ut Deo serviamus sanctitate verâ, interiore, spirituali, mundo corde, puro corpore: *in sanctitate*: neminem in negotio circumvenientes, nemini facientes injuriam, non malum pro malo reddentes, sed diligentes sicut Christus dilexit nos; & unicuique quod suum est reddentes: *& justitia*: non quæstum specie pietatis quærentes, non gloriam ab hominibus desiderantes & captantes, sed rectâ sincerâque intentione, oculo simplici, unius Dei intuitu, utque ipsi placeamus: *coram ipso*: non per vices, ad tempus, certisque diebus, vitam nostram Deum inter & mundum dividentes; sed perpetuò, sine intermissione, perseveranter: *Omnibus diebus nostris.* Hæc vitæ Christianæ officia paucis etiam verbis complectitur Apostolus. *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo*; sobriè scilicet respectu nostri; justè, respectu proximi; piè, respectu Dei: in bono usque ad finem vitæ nostræ perseverando: *Exspectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Tit. 2. 11. 12. 13.

76. 77. *Et tu puer, Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum.* Gratiæ Deo agendæ & ob publica, & ob privata beneficia, exemplo Zachariæ. *Et tu puer*, cujus ortum mihi dum sacris operarer in Templo nunciavit Angelus, qui miraculo conceptus, in matris utero sanctificatus, cum publico gaudio natus divino omine à gratia Joannes appellatus, *Propheta Altissimi vocaberis*, præsentem indigitans Salvatorem, quem priores Prophetæ, de quibus scriptum est, *Lex & Prophetæ usque ad Joannem*, venturum prædixerunt. *Præibis enim ante faciem Domini*, Præcursor eris Christi, qui & *Dominus* & *Altissimus* est, ad parandum *vias ejus.* Viam scilicet misericordiæ, quâ Deus venit ad nos; & viam pœnitentiæ quâ imus ad Deum, Joannes paravit Baptismo suo, prædicatione Pœnitentiæ, Regni cœlorum annuntiatione; conversationis seu vitæ severioris austeritate. Ad hoc exemplar se conforment Concionatores Evangelici & Directores seu Moderatores conscientiarum, quorum officium ac ministerium est vias Domini in Animabus parare.

Ministerii verò ipsorum, sicut & S. Joannis fructus est, 1. hominibus Christum prædicare, non se ipsos. 2. Cor. 4. *Non nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Do-* 5. *minum nostrum.* 2. Illos præparare ut scientiam salutis à Christo accipiant, qui interioris hominis oculos solos illuminat. Scientia enim salutis non ex hominibus est, sed ex Deo, per Jesum Christum Salvatorem nostrum, *Per hominem commemoratio aliqua signis verborum fieri* S. Augst. *potest; docet autem unus verus Magister, ipsa incorrup-* contra *tibilis Veritas, solus Magister interior. Qui etiam exterior* Epist. *factus est, ut nos ab exterioribus ad interiora revocaret;* Fundamenti *& formam servi accipiens, ut ejus sublimitas surgentibus* c. 36. *innotesceret, jacentibus humilis apparere dignatus est* (ait S. Augustinus) *Si enim* (ut alibi scribit) *natura nostra esset à nobis, profectò & nostram nos genuissemus sa-* Idem. lib. *pientiam, nec eam doctrinâ, id est, aliunde discendo per-* 11. de *cipere curaremus; & noster amor à nobis profectus, & ad* Civitate *nos relatus, ad beatè vivendum sufficeret; nec bono alio* Dei c. 25. *quo frueretur ullo, indigeret. Nunc verò quia natura nostra ut esset Deum habet Auctorem, proculdubio ut vera*

sapiamus, ipsum debemus habere doctorem; ipsum etiam, ut beati simus, suavitatis intimæ largitorem. Scientia salutis haberi sine fide non potest, quam fundaturus Filius Dei carnem assumpsit, & homines docuit, eamdemque per gratiam suam eorum mentibus instillat. *Quia ipsa mens, cui ratio & intelligentia naturaliter inest, vitiis quibusdam tenebrosis & veteribus invalida est non solùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renovata atque sanata fiat tantæ felicitatis capax: fide primùm fuerat imbuenda atque purganda. In qua ut fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus Dei Filius homine assumpto, non tamen Deo consumpto, eamdem constituit atque fundavit fidem; ut ad Deum iter esset homini per hominem Deum.* Ad scientiam igitur salutis à Christo recipiendam præparare Præcursor, Concionator, Director potest; scientiam salutis dare non potest. *Non Doctor, neque Discipulus, sed gratia sola.* Id Christi beneficium, *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio: ut qui gloriatur, in Domino glorietur.* Scientiam illam salutis, heu quàm pauci habent! Quàm pauci ad eam à Christo obtinendam se præparant, Concionatores Evangelicos, & doctos piosque Directores frequenter & obedienter audiendo! Scientiam prudentiamque sæculi, carnalem, diabolicam multi habent; pauci sapientiam desursum descendentem à Patre luminum. Eccur? Quia scientiam salutis non habent nisi qui Christi sunt. *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum.* Ejusdem est scientiam salutis, & remissionem peccatorum dare, Dei & Domini nostri Jesu Christi: Concionatores & Directores Ministri sunt dumtaxat Evangelii & reconciliationis. Remissionem peccatorum Joannes non dabat, sed ad eam per Christum recipiendam homines præparabat. *Agebatur baptismus pœnitentiæ, quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ. Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enunciatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare: Qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed alii perficiendum procurat. Ipse profitetur sua non esse cœlestia, sed Christi, dicendo:* Qui *de terra est, de terra loquitur: Qui de supernis venit, super omnes est. Item in sola se pœnitentia tingere, venturum mox qui tingeret in Spiritu & igne.*

S. August. c. 2. ejusdem libri.

Tertull. lib de Baptismo c. 10.

78. 79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Incarnatio, cæteraque Christi Mysteria: prima quæ mentibus nostris affulget fidei lux, & omnium gratiarum, quæ salutem nostram operantur, concatenatio, effectus sunt misericordiæ Dei, qui cùm sit *dives in misericordia, propter nimiam charitatem suam quâ dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cujus gratia estis salvati) & conresuscitavit, & consedere fecit in cælestibus: ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu. Gratiâ enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est; non ex operibus, ut ne quis glorietur.*

Ephes. 2.

Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, &c. Sol justitiæ, oriens ex alto, Filius Dei nos visitavit assumptâ carne, 1: Ut ignorantiæ, peccati, mortisque tenebras dispelleret. Ipse enim lux mundi est, *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* 2. Ut corda nostra & affectus ad Deum dirigeret, via nostra factus. *Ego sum via, veritas & vita.* Viam veritatis, viam justitiæ, viam rectam, viam novam, viam sanctorum, non solùm nobis ostendens, sed in ea nos dirigens & ducens, ne aberremus; nos adjuvans & roborans, ne deficiamus. *Ad dirigendos pedes nostros.*

Ioan. 1.

Ioan. 14. 6.

Dicamus ergo cum Davide: : *Exspectans exspectavi Dominum, & intendit mihi: Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos.* 3. Visitavit nos Dei Filius Incarnatione sua, ut pacem evangelicam nobis daret per Spiritum sanctum, & ad pacem æternæ beatitudinis nos perduceret; ad quam tendimus & quam prægustamus per gratiam ejus cor nostrum Deo subjicientem ad observantiam mandatorum ejus: & corpus animæ per mortificationem sanctam membrorum nostrorum, Quatuor status hominis, ante legem, sub lege, in gratia, & in pace. Primus est, cùm in altissimis ignorantiæ tenebris nullâ resistente ratione secundùm carnem vivitur. Secundus, cùm per legem factâ cognitione peccati, & divino Spiritu nondum adjuvante, secundùm legem volens vivere vincitur, & sciens peccat, peccatoque subditus servit: id agente scientia mandati, ut peccatum operetur in homine omnem concupiscentiam, cumulo prævaricationis adjecto, atque ita quod scriptum est impleatur; *Lex subintravit, ut abundaret delictum.* Tertius, cùm respiciente Deo, & ad implenda quæ mandat adjuvante, spiritus hominis, qui Dei Spiritu agitur, concupiscit adversùs carnem fortiori robore charitatis; ut quamvis adhuc sit quod homini repugnet ex homine, nondum tota infirmitate sanata, ex fide tamen justus vivat, justèque vivat, in quantum non cedit malæ concupiscentiæ, vincente delectatione justitiæ. In hoc statu si piâ perseverantiâ quisque proficiat, postrema pax restat, quæ post hanc vitam in requie spiritûs, deinde in resurrectione etiam carnis implebitur. A primo & secundo statu Christus nos eduxit magisterio suo & adjutorio, doctrinâ Euangelicâ & gratiâ. *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* In tertio statu nos constituit. *Lex* enim *per Moysen data est, Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Unde Apostolus: *Non sumus sub lege, sed sub gratiâ.... Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* In vita autem æterna summa pax est & perpetua, quæ quartus est status, ad quem Christus nos dirigit & perducit. *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Heu! quàm ingrati sunt homines Verbi incarnati visitationi & misericordiæ! quàm rebelles lumini! *Dilexerunt magis tenebras quàm lucem*; exurgere à mortuis nolunt ut eos Christus illuminet: dirigentem in viam rectam sequi contemnunt: & *viam pacis non cognoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum.*

Psal. 39. 1. 2.

"S. Aug. "Enchir. "c. 118.

Rom. 5. 20.

Ioan. 1.

Rom. 6. 14. 22.

Ioan. 3. 19.

Psal. 13.

80. *Puer autem crescebat, & confortabatur Spiritu: & erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israël.* Joannem imitetur Prædicator pœnitentiæ: hoc modo se disponat ad sacrum verbi ministerium obeundum. In pietate & charitate crescat, oratione & virtutum exercitationibus proficere satagat, donec vir factus in vita spirituali, evacuaverit quæ erant parvuli. *Puer autem crescebat.* Scripturæ sacræ, & SS. Patrum assidua lectione ac studio scientia ejus zelusque roborentur, ne conceptus inanes & steriles, & verborum exquisitorum fumos effundat, non panem frangat esurientibus animabus. Spiritum Dei, scientiam & veras regulas Christianæ vitæ ac salutis ex sacris Codicibus & sanctorum Doctorum operibus hauriat. *Et confortabatur Spiritu.* In sacro secessu, ac silentio maneat, ab hominum secundùm sæculum viventium societate (Quantùm fieri potest) & moribus alienus ac remotus, ante pœnitentiam agens quàm prædicans. *Et erat in desertis.* Non se ingerat, non propriâ electione, aut præcipiti zelo prosiliat ad sacrum verbi ministerium, sed Dei vocationem, & Episcopi sui mandatum exspectet. *Usque ad diem ostensionis suæ ad Israël.* Caro infirma. *Confortanda est itaque spiritu:* Spiritus enim promptus est. *Multi confortantur carne: Athleta Dei spiritu roborandus est, ut sapientiam carnis elidat. Unde recessit fugiens tumultum urbium, populi frequentiam. Erat in desertis, ubi familiarior Deus.*

Origenes Hom. 11.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

1. FACTUM *est autèm in diebus illis, exiit Edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.* Paulò post Joannis nativitàtem, Cæsar Augustus Edicto promulgato jussit ut census per totum orbem Romanum ageretur, tam capitum, quàm facultatum uniuscujusque. Eò autem pertinebat universalis ille census, ut nosset Imperii vires, subditorum omnium, etiam feminarum ac puerorum nominibus & facultatibus in publicas tabùlas relatis, quæ in Archivis Imperii asservabantur. Censum ter egit Octavianus Augustus. Primum ac tertium cum Collega, medium solus. Primum cum M. Agrippa; tertium cum Tiberio; medium qui hîc commemoratur, solus. Hunc autem imperando censum divinæ providentiæ consilio ac decreto nesciens serviebat Augustus. Sic enim ab æterno Deus constituerat, ut Prophetiarum exitus & adimpletio de Christi Jesu nativitate in Bethleem Juda ex tabulis ipsis censualibus probari posset.

Sueton. in Octavian. cap. 27. S. Justinus Martyr. Apolog. ad Anton. Pium p. 75. Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 7. & 19.

2. *Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino.* Secundùm Græcum Textum præpositio *à* redundat, quam Versiones Syriaca, Persica, Æthiopica, Arabica pariter omittunt. *Prima* hæc fuit totius Imperii Romani *descriptio* universalis; Numquam enim antehâc ita pacatum fuit ut census universalis peragi posset: vel *prima* quam Romani in Judæa egerint, ut S. Justinus Martyr in *Dial. adversùs Tryphonem* interpretatur. Præfuit autem censui negotio Cyrinus, seu Quirinus vir Consularis cum extraordinaria potestate ab Augusto missus, cui adjunctum Sentium Saturninum tunc Syriæ Præsidem publicæ censûs tabulæ à Tertulliano citatæ probant. Duplicem à Quirino Censum peractum Viri quidam Eruditi observant; primum sub Herode Magno, alterum Archelao relegato: illum pacificè peractum; istum seditionis occasionem fuisse duce Juda Gaulonita factæ, negantibus seditiosis tributum alienigenis, quales erant Romani, salva religione persolvi posse. Primum à Quirino extra ordinem delegato; alterum ab eodem Præside Syriæ peractum. Primi sanctum Lucam; alterius Josephum meminisse. *Hæc* itaque *descriptio prima facta est* à Quirino, qui postea Syriæ Præses fuit. Hoc autem sensu commonebantur Judæi, sceptrum à Juda defeciisse, cùm & Herodi alienigenæ & Augusto, Cæsari, & Quirino ad censum peragendum extra ordinem Syriæ Præfecto vel inviti subessent.

Joseph. lib. 18. Antiq. c. 1.

3. *Et ibant omnes ut profiterentur: singuli in suam civitatem.* Et omnes se conferebant in civitatem quæ familiæ illorum caput erat, & ad quam ratione originis pertinebant, ut nomina sua ac familias darent, & publicè apud Acta denunciarent, simul ac facultates; atque ita suam Romano Imperio subjectionem profiterentur. Romani scilicet in singulis Provinciis morem censendi antiquitùs ibi usurpatum servarunt: Judæorum autem mos erat ut census fieret per Tribus & familias.

4. 5. *Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Joseph ex Nazareth Galilææ civitate, in qua habitabat, profectus est in Judæam, in Bethleem Davidis gentilem civitatem, eo quòd ex domo & familia David esset oriundus: ut cum Maria uxore suâ gravida, tametsi intacta, nomen daret. Joseph enim & Sponsa castissima ex eadem tribu, ex eademque Davidis Regis stirpe erant.

6. *Factum est autem cùm essent ibi, impleti sunt dies* naturales & legitimi, *ut pareret*: novem (inquam) mensis & sex dies, ab octavo Kalendas Aprilis quo conceptus

S. August. lib. 4. de Trinit. c. 5.

Adcredirur Christus Jesus, ad octavum Kalendas Januarias quo natus, computati, *sicut à majoribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit auctoritas.*

7. *Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.* Peperit Virgo, inviolato virginitatis signaculo, sine dolore, libera à maledictione Evæ; enixa est sine ope obstetricis *filium suum primogenitum*, & unigenitum, quem Evangelista primogenitum appellat, id est, nascendi ordine primum, ante quem nullum alium genuerat, quamvis nec alium postea genuerit Virgo perpetua. Et pannis sive fasciis eum involvit, ut recèns natis infantibus fieri solet. *Et reclinavit eum in præsepio.* In spelunca Bethleemo vicina, sive in suburbio Bethleemi sita, ad quam Pastores agere pecora sua soliti essent, sanctissima Virgo filium suum peperit, & pannis involutum reclinavit in præsepi: quia nullam invenire poterat domum in qua hospitarentur, tum ob turbam hospitum, cum ob paupertatem odiosam, & partum imminentem.

S. Hieron. cont. Helvid. S. Justin. dial. cont. Thryp. p. 304. Orig. lib. 1. contr. Celsum. S. Hieron. in Epitaph. Paulæ. Euseb. lib. 7. Demonst. Evang. c. 5. S. Epiph. Hær. 20. Pastores in regionibus calidis hyeme pernoctant & stabulare in agris mos est; unde contrà Natale Domini mense Decembri frustrà hinc arguimentum ducunt Scaliger & Grotius

8. 9. *Et Pastores erant in regione eadem*, ubi Turris Ader (id est, Gregis) *Vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum*, sub dio excubantes ad curam gregis: *& ecce Angelus Domini stetit juxta illos*, illis vigilantibus cælitùs apparuit: *& claritas Dei circumfulsit illos*: Splendor eximius circùm illos cœlo fulsit, quo & noctis tenebræ dispellerentur, & divinitùs missum nuntium intelligerent: *& timuerunt timore magno*: quæ hominum infirmitas est, ad subitas Angelorum apparitiones attonitorum.

Isai. 62. 11. Zachar. 9. 9. Matthæ 5. 2. Psal. 134 11.

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum*, seu gaudii magni objectum vobis annuncio, quod non ad vos tantùm privatim, sed ad omnem populum Israël spectat: *Quod erit omni populo.*

11. *Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Vobis Israëlitis natus est Salvator à Deo per Prophetas promissus, tamdiu desideratus & exspectatus, verus missias, Dominus & Deus vester, *in civitate David*, Bethleem, ut prædixit Michæas, & ut palam innotescat hunc esse ex genere Davidis, cui facta promissio est.

12. *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* Hoc signum habete, quo Salvatorem Israëli promissum, & hâc horâ Bethleemi natum internoscetis: invenietis illum fasciis puerilibus involutum, & in præsepi jacentem, Angelum Pastoribus locum designasse credibile est, Sanctum Lucam verò omnia Angeli verba non retulisse, sed ea tantùm in quibus aliquid esset mysterii; vel Pastores interno Spiritûs sancti afflatu ductuque cognovisse locum in quo natus erat & positus Deus infans.

Num quid non est numerus militum ejus? Job. 25. 3.

13. 14. *Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in Altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et subitò magna sanctorum Angelorum multitudo se adjunxit Gabrieli tam faustum nuncium Pastoribus revelanti. Huic autem cœlestium spirituum multitudini militiæ nomen datur, ob ingentem numerum; ob præclaram Hierarchiarum & Ordinum dispositionem; ob potentiam & virtutem, quâ ad nutum Dei summi Imperatoris, *Domini virtutum*, *Domini exercituum*, hostes visibiles vel invisibiles, dæmones scilicet debellant. Deum autem hunc in modum laudabant ob collatum humano generi Incarnationis & Nativitatis Christi Domini Salvatoris nostri beneficium: *Gloria in altissimis Deo*: Laus, honor, gratiarum actio Deo debetur:

An putas quia non possum rogare Patrem & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim Legiones Angelorum? Matt. 26. 53.

ejus itaque potentiam, sapientiam, bonitatem, cœlestes omnes Ordines concelebrent, quæ in hoc nati Salvatoris hominum mysterio maximè promicant: *& in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, hominibus quos Deus dilexit, & in quibus sibi ab æterno complacuit. *Pax* enim illa cœlestis, reconciliatio cum Deo, & salus per Incarnationem Filii Dei & secuta mysteria, quam Angeli hominibus exoptant, non ex meritis hominum, sed ex gratuita Dei benignitate & misericordia provenit. *Pax hominibus bonæ voluntatis*, à Deo secundùm propositum bonæ voluntatis suæ vocatis & electis. Ad electos enim Incarnationis & sequentium mysteriorum fructus imprimis & præcipuè derivatur. *Pax hominibus bonæ voluntatis*; qui bonam voluntatem habent, sinceris fidelibus, Deo gratis & probatis, quod totum est divinæ misericordiæ, divini erga homines amoris, gratiæque munus. Confer cum Apostoli verbis ad Ephesios c. 1. 3. 4. & seq. *Benedictus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemas sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum secundùm propositum voluntatis suæ; in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia: ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt in ipso: in quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum ejus; qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.*

15. *Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cœlum*, statim atque peractâ functione se receperunt in cœlum, unde missi à Deo fuerant, & ubi coram ejus adoranda Majestate perenniter adsistunt illum videntes, amantes & laudantes: *Pastores loquebantur ad invicem*, his verbis se mutuò invitabant: *Transeamus usque Bethleem & videamus*, experimento probemus *hoc verbum quod factum est*, rem seu mysterium, *quod Dominus ostendit nobis*, per Angelos revelavit ac patefecit.

16. *Et venerunt festinantes*, ne increduli vel ingrati divino beneficio viderentur: *& invenerunt Mariam & Joseph, & Infantem positum in præsepio* quemadmodum illis nuntiaverat Angelus.

17. *Videntes autem cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc.* Experimento comprobarunt quod illis Angelus dixerat: ut quod S. Joannes postea scripsit, dicere & illi possent Fidei lumine illustrati: *Quod* 1. *Ioan.* 1. *fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ: & Vita manifestata est, & vidimus & testamur.*

18. *Et omnes qui audierunt, mirati sunt: & de his quæ dicta erant à Pastoribus ad ipsos.* Et omnes qui audierunt Pastores, narrantes quomodo sibi apparuissent Angeli, & quid de Puero nuntiassent, vehementer admirati sunt: *& de his*, id est, *de his, &c.* Præpositio *&* deest in Textu Græco & in Syriaca Versione.

19. *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Maria observabat & memoriæ mandabat res omnes in Christi nativitate gestas, & quæ à Pastoribus narrabantur de Angelis à se visis auditisque, diligenter secum expendens, conferensque præsentia cum præcedentibus, cum dictis Gabrielis, Elisabethæ, Zachariæ, rebusque circa se, circa Joannem & ejus parentes gestis, omnia tandem quæ secum sunt acta à Domino, comparans cum his quæ noverat à Prophetis scripta de Domino, summamque omnium consensionem animadvertens. Conferebat in corde, nihil in vulgus indicans & jactans Virgo prudentissima & modestissima.

Beda in hunc, totum.

S. Ambros. lib. 2. in Luc. n. 54

20. *Et reversi sunt Pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.* Reversi sunt ad custodiam gregis, glorificantes & laudantes Deum de omnibus quæ audierant, non solùm ab Angelis, sed à Maria & Joseph; & quæ oculis ipsi suis viderant, certiores facti experientiâ suâ omnia congruere dictis Angeli.

21. *Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priùsquàm in utero conciperetur.* Impleto tempore quod ex Lege Circumcisioni erat præstitutum, cujus temporis dies ultimus erat à natali octavus, circumcisus est Puer, ut observandæ Legis daret exemplum, qui Legem solvere non venit, sed adimplere; & qui ut de muliere nasci, sic fieri sub Lege dignatus est, Legis Auctor licèt ac Dominus.

Circumcisionis Christi causas & rationes S. Epiphanius fusiùs exponit. Primùm ut se carnem revera induisse monstraret, propter Manichæum, cæterosque qui similitudine quadam ac specie dumtaxat apparuisse docuerunt. Deinde ut corpus divinitati consubstantiale non esse demonstraret, ut Appollinaris existimat: nec è cœlo delatum in terras, qui Valentini error fuit. Tum ut cujus olim Circumcisionis auctor fuerat, eam ad adventum usque suum observatam fuisse meritò comprobaret, atque ut omnem Judæis excusationem eriperet. Nisi enim circumcisus foret, hoc ad sui purgationem, sive excusationem afferre potuissent: Nos Christum præputio præditum probare nequivimus. Præterea verò eum oportebat, qui Abrahamo circumcidendi sui mandatum dederat, ut ad veri & aspectum fugientis adumbrandam imaginem apparens illud signum & aspectabile præ se ferret, ratum illud sua Circumcisione facere. Circumcisionem denique sponte subiit, ut ea perfunctus nihil jam esse necessariam ostenderet, sed aliam longè illa præstantiorem, scilicet Circumcisionem cordis.

S. Epiph. Hæresi 30. n. 28.

Cùm autem in solemni Circumcisionis ritu nomina pueris imponerentur, *Vocatum est nomen ejus Jesus*, à Joseph & Maria, non casu aut humano consilio, sed divina jussione, illis, antequam conciperetur, ab Angelo significata. *Quod vocatum est ab Angelo priùs quàm in utero conciperetur.*

22. 23. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundùm Legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in Lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.* Postquam impleti sunt dies quibus Maria purganda videbatur, secundùm Legem Moysi, cui tamen hac in parte subdita non erat, cùm immunda non esset, tum quia non suscepto semine, sed ex Spiritu sancto Virgo conceperat, non hominem purum, originali peccato obnoxium quod ex concupiscentia traducitur; sed hominem Deum, Sanctum Sanctorum, Filium Altissimi: tum quia sine corruptione, sine dolore, sine immunditiis partum mulierum vulgò consequentibus; Purificationis autem Legem subiit Virgo purissima ad obedientiæ & humilitatis exemplum; & ne scandalum paterentur qui conceptionis & partûs ejus divinum Mysterium ignorabant. Simul autem duabus Legibus paruit, uni quæ erat de Purificatione puerperæ; alteri quæ erat de præsentatione primogeniti in templo, ejusque redemptione. *Tulerunt illum* (puerum scilicet Jesum Parentes ejus, Maria & Joseph) *ut sisterent*, id est, offerrent *eum Domino*, tamquam debitum & sacrum: *sicut scriptum est in Lege Domini*: Quia *omne masculinum adaperiens vulvam*, id est, quod primum nascitur, *sanctum Domino vocabitur*, id est, dicatum atque consecratum: Nam primogenita mundorum animalium Deo immolabantur: primogenitum verò hominis redimebatur quinque siclis, eo quòd Levitæ loco primogenitorum sacris Templi ministeriis mancipati essent. Legi primogenitorum Christus subditus non erat, tum quia Legis conditor & Dominus; tum quia vulvam Matris non

Levitici 12.

S. August. lib. 3. in Levit. Quæst. 4.

Exod. 13. 2.

aperuit, sed clauso virginis utero egressus est. Virgo enim non solùm ante partum & post partum, sed & in partu S. Maria permansit, quæ Ecclesiæ fides est, traditione Patrumque summo consensu firmata, scilicet S. Ambrosii in Epistola ad Siricium Papam contra Joviniani hæresim, & Lib. de Institutione Virginis cap. 7. S. Hieronymi in cap. 44. Ezechielis, S. Augustini Epistola 137. aliàs 3. ad Volusianum, Libro de Hæresibus ad Quodvultdeum cap. 82. Lib. 1. contra Julianum cap. 2. in Enchiridio cap. 24. & alibi, S. Paulini Epist. 4. S. Gaudentii Brixiani Episcopi cap. 9. S. Leonis Sermone 1. & 2. de Nativitate Domini, S. Petri Chrysologi Sermone 142. de Annuntiatione B. Mariæ Virginis; S. Ephrem in Oratione de margarita pretiosa; S. Procli Constantinop Episcopi Oratione 1. in Deiparam; Theodori Ancyrani Homil. in Natalem Domini; Theodoreti Dialogo 11. S. Fulgentii Lib. 1. de veritate Prædestinationis, cap. 2 Auctoris Sermonum sub Eusebii Emisseni nomine editorum Sermone 2. de Nativitate Domini, Gennadii Libro de Dogmatibus Ecclesiasticis cap. 69. Hormisdæ Romani Pontificis Epist. 79. ad Justinum Imperatorem, Pelagii 1. in Confessione Fidei Epistolæ 16. ad Childebertum Regem subjecta; S. Hildephonsi Toletani Episcopi Libro de Virginitate sanctæ Mariæ; Venerabilis Bedæ in hunc locum; S. Joannis Damasceni Libro 4. de Fide cap. 15. S. Anselmi Lib. de Sacramento Altaris cap. 3. S. Petri Damiani Opusculo 36. de Dei omnipotentia, cap. 10. S. Bernardi Sermone 33. in Cantica. Quòd si qui Veterum Christum vulvam Matris aperuisse aiunt, & quidem solum, minùs propriè locuti sunt, & ita sunt explicandi, ut de apertionis effectu, non de re ipsa; seu de apertione verâ uteri & signaculi virginalis reseratione locuti intelligantur. Significare, inquam, voluerunt Christum ex clauso exisse utero quemadmodum si apparuisset; atque matris fœcunditatem probasse: solum autem apperuisse matris uterum, quia solus clausum invenit; quod enim clausum non est, propriè non aperitur; nam nec alii infantes propriè aperiunt, cùm corruptâ jam matris virginitate apertum inveniant. Hic S. Isidori Pelusiotæ Epistola 23. libri primi sensus est. *Quod in sacra*, inquit, *scriptura dictum est, quòd omne primogenitum aperiens vulvam, sanctum est Domino; non de omni primogenito dicitur: non hoc arbitrentur imperiti: sed de uno illo qui cum partu ederetur, vulvam aperuit. Siquidem vulvam omnem viri consortium & concubitus aperit. Quæ verò Dominum nostrum Jesum Christum peperit, ipse sine semine conceptus eam prodiens aperuit, & rursus obsignatam reliquit.* Idem est sensus S. Amphilochii in Oratione de Occursu Christi, ubi subdit: *Quantùm attinet ad virginalem naturam, nullo modo patefactæ sunt virginales portæ. Si in Domini qui natus est potentiam respicias, nihil ei clausum est, sed aperta sunt omnia: nihil est quod obstet, nihil quod negotium faciat: siquidem omnia Domino reserata sunt.* Sic denique intelligendus S. Hieronymus Dialogo 2. adversùs Pelagianos p. 431. postquam enim dixit illud, *Omnis qui aperit vulvam, sanctus Domino vocabitur*, ad Christum pertinere, subdit: *Omnes hæretici erraverunt, non intelligentes Mysterium Nativitatis ejus; magisque ad specialem Nativitatem Salvatoris, quàm ad omnium hominum referri potest hoc quod dicitur*: Qui aperit vulvam, sanctus vocabitur Domino. *Solus enim Christus clausas portas vulvæ virginalis aperuit, quæ tamen clausæ jugiter permanserunt. Hæc est porta orientalis, per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est.*

Ezechiel. 44.

14. *Et ut darent hostiam, secundùm quod dictum est in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Profecti sunt etiam in Jerusalem ut in Templo Domini hostiam offerrent pro peccato, id est, immunditia legali, non filii (ut S. Augustinus & S. Leo putaverunt) sed matris, in lege præscriptam, scilicet *par turturum, aut duos pullos columbarum*, quæ pauperum erat oblatio, agnum offerre non valentium. Geminarum autem columbarum, aut turturum una offerenda erat in holocaustum, ad gratiarum actionem pro felici partu; altera in sacrificium pro peccato, id est, ad expiationem immunditiæ legalis; quæ tamen in Deipara Virgine nulla fuit, ut superiùs diximus: Unde hac defuncta oblatione est *propter consuetudinem legis, non propter necessitatem*, (ut S. Augustini verbis utar.)

S. August. Quæst. 40 in Levit. S. Leo Epist. 16. aliàs 4. cap. 2. Levit. 12 6.

25. 26. *Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus & timoratus: exspectans consolationem Israël, & Spiritus sanctus erat in eo: & responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem nisi videret Christum Domini.* Tunc temporis homo justus & Deum timens, cui nomen Simeon (quem Laicum fuisse probabiliùs censent Euthymius & Theophylactus, quàm Sacerdotem Auctor Libri de communi essentia Patris & Filii apud S. Athanasium, & Auctor libri de Vitis Prophetarum apud S. Epiphanium, cum Græculis recentioribus, atque Pictoribus, repugnante S. Lucæ silentio) Hierosolymis erat. Hic adventum Messiæ exspectabat, & ferventibus votis desiderabat, ut finem acciperet peccatum, & adduceretur justitia sempiterna: Is enim adventus Christi Domini finis, hæc veri Israël consolatio: de qua Isaiæ 49. 13. *Laudate cœli, exulta terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus Populum suum, & pauperum suorum miserebitur.* Et cap. 52. 9. *Gaudete & laudate simul deserta Jerusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem.* Et cap. 62. 13. *Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.* Et Jeremiæ 31. 11 13. *Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.... convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos.* Hæc consolatio Israël, quam Simeon vir pius ac religiosus exspectabat, spiritualia Messiæ beneficia, plebisque Israël, & totius humani generis à servitute peccati, dæmonisque jugo per Christum Dominum redemptio. *Et Spiritus sanctus erat in eo*, non solùm per gratiam sanctificantem & charitatem quam in ejus corde diffuderat, sed etiam per donum Prophetiæ. Et Spiritu sancto revelante cognoverat, se non moriturum, *nisi videret*, non solùm oculis fidei, ut justi ac Prophetæ cæteri, sed oculis corporis, *Christum Domini*, Messiam promissum, à Domino ungendum oleo lætitiæ præ consortibus suis, id est, totâ plenitudine Spiritus sancti, ipsaque substantiâ Deitatis.

Vide Allatium Diatribâ de Simeonibus.

27. 28. *Et venit in Spiritu in templum*: afflatu & impulsu Spiritus sancti. *Et cùm inducerent puerum Jesum parentes ejus.* Cùm Maria Mater Jesu, & Joseph qui putabatur & jure conjugii erat ejus pater, illum inferrent in Templum, ut quod ex præscripto Legis fieri solebat pro primogenitis, pro eo implerent, offerendo illum Domino solemni ritu: *accepit eum Simeon* ex manibus Virginis *in ulnas suas*, eumque summa devotione & charitate complexus, *benedixit Deum*, gratias agens quòd promissa sua impleviset: *& dixit:*

29. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace.* Domine, qui vitæ ac mortis supremum jus habes, qui me senem & maturum ævi hactenus in vita detinuisti ut promissum erga me tuum impleres, nunc servum tuum dimittis, & hujus corporis vinculis solvis lætum ac voti compotem ad meliorem vitam, ad pacem æternam. Jam lætus morior, pace inter divinam Majestatem tuam & homines per Christum tuum conciliatâ.

S. Cypr. lib. de mortalit. Origen. homil. 15 in Luc. S. Greg. Nyss. & Chrysost. orat. de Occursu Domini.

30. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum*: Christum salutis Auctorem olim à te promissum, jam verò missum atque exhibitum.

31. 32. *Quod parasti ante faciem omnium populorum.* Quem ab æterno paratum, exposuisti sub oculis non Judæorum tantùm, sed omnium populorum, ut in eum credentes salutem æternam consequantur. *Lumen ad revelationem gentium.* Hunc (inquam) in modo oriri fecisti, ut lumen revelandum gentibus in summa Dei ignorantia versantibus: *& gloriam plebis tuæ Israël:*

&

& ut singulare decus ac ornamentum Israël Populi tui, ex quo secundùm carnem progenitus, cui promissus, à quo exspectatus, apud quem victurus, prædicaturus; & Miracula editurus est. Confer cum Psalmo 97. 2. 3. *Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium revelavit justitiam suam. Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israël.* Et Isaiæ 49. 6. *Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fœces Israël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Ad Romanos 9. 4. Israëlitæ, *quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum Patres, & ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus Benedictus in sæcula.* Et ad Ephesios 2. *Memores estote vos gentes.... quia eratis in illo tempore sine Christo, alienati à conversatione Israël, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Jesu vos qui aliquando eratis longè, facti estis prope in sanguine Christi.... Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longè fuistis; & pacem iis qui propè.* Priùs autem commemoratur revelatio Gentium quàm Israëlis gloria: quia cùm plenitudo Gentium introierit, tunc omnis Israël salvus fiet.

V. Beda Rom. 11. 25. 26.

33. *Et erant pater ejus & mater*, Joseph & Maria, *mirantes super his quæ dicebantur de illo*; à prima ejus conceptione; id est, quæ de illo dicta erant ab Angelo, ab Elisabeth, Zacharia, Simeone. Omnia enim simul collata admirationem augebant. Joseph Christi Patrem rectè appellat Evangelista, quamvis ab eo non geniti, sed ex Maria Virgine de Spiritu sancto concepti, *Quia & virum Mariæ rectè intelligimus sine commixtione carnis ipsa copulatione conjugii; & ob hoc etiam Christi Patrem multò conjunctiùs, qui ex ejus conjuge natus sit, quàm si esset aliunde adoptatus.*

Origenes hom. 10.

S. August. lib. 2. de consensu Evang. c. 1.

34. *Et benedixit illis Simeon:* Joseph & Mariæ simul gratulatus est, ac beatos prædicavit qui talem filium haberent. Tum ad Mariam, quam à Spiritu sancto edoctus matrem esse Christi sine patre credebat, conversò sermone: *Ecce*, inquit, *positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicetur:* Scito hunc infantem expositum esse à Deo, cui sic placet gloriæ suæ consulere, ut sit multis ex populo Israël occasio ruinæ, scilicet reprobis culpâ suâ pereuntibus; multis verò causa & auctor resurrectionis sive salutis, scilicet electis: & veluti signum in quod omnes jaciant sagittas contradictionis suæ, ejus doctrinam spernentes & impugnantes, miracula dæmoni tribuentes, calumniis, blasphemiis, tormentis atrocissimis opprimentes, morte turpissima condemnantes. Confer cum 1. Petri cap. 2. vers. 4. & seq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini..... Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.* Et 2. ad Corinthios 2. 14. 15. *Deo autem gratias... qui odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam.* Observandum porrò quòd Simeon Christum paratum *ante faciem omnium populorum salutare*, & *lumen* absolutè dixit, quia *divinum* * *propositum est salus & deificatio singulorum*: in ruinam autem, & resurrectionem multorum, quia nec omnes salvantur, nec omnes pereunt. Quòd autem multi salvantur, salvantis est donum, quòd plures pereunt, pereuntium est meritum.

**Nomine autem propositi, generalem, conditionatam, ineffica-cem salutis omnium voluntatem intelligit: non specialem, absolutam, & efficacem, quam S. Paulus electionem secundùm propositum vocat. S. Greg. Nyss. à S. Thoma in Catena citatus.*

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Et tuam, ô benedicta Mater, animam vis acerbissimi dòloris, quasi gladius acutissimus penetrabit, cùm Filium tuum in cruce confixum & perfossum videbis, tum ferro clavorum & crudelis lanceæ, tum gladiis linguarum blasphemantium. Gladius igitur non alius hîc intelligendus est, quàm tribulationis, quo materna anima vulnerata est doloris affectu. Ipse fuit gladius in ore persecutorum, de quibus in Psalmo dicitur: Et *gladius in ore eorum.* Ipsi enim erant *filii hominum, quorum dentes arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Nam & ferrum quod pertransiit animam Joseph, pro dura tribulatione positum mihi videtur. Apertè quippe dicitur: *Ferrum pertransiit animam ejus, donec veniret verbum ejus*, id est, tamdiu fuit in dura tribulatione, donec fieret quod prædixit. Hinc enim magnus est habitus, & ab illa tribulatione liberatus.

S. Augusti Epist. 149 alias 59. Quæst. ult. n. 33 Psal. 58. 8. Psal. 56. 5. Psal. 104 15.

Cave ne cum Origene homil. 17. & S. Chrys. hom. de occursu Dom. Auctore Quæstionum Veteris & Novi Test. inter S. August. opera editarum, &c. gladium dubitationem in Christi Passione interpreteris. S. Augst Epist. 149 Quæst. ult. 2 Paralip. 11.

Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Hæc verba ad præcedentem Versum referuntur, non ad istam Prophetiæ partem, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*; sensus igitur iste est: *Positus est Christus in ruinam & in resurrectionem multorum, & in signum cui contradicetur; ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Id est, ita fiet ut quod in multorum cordibus latuerit, manifestum fiat: ut cognoscatur quo quisque in Christum fuerit animo, dum alii ipsi adhærebunt & in eum credent; alii illum deserent vel oppugnabunt: aliorum malignitas & *insidiæ*, scilicet *Judæorum*; aliorum *infirmitas*, scilicet *Discipulorum* per ejus passionem patebit.

36. 37. *Et erat Anna Prophetissa, filia Phanuël de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis; & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.* Erat etiam tunc temporis Hierosolymis mulier Prophetiæ dono insignis, filia Phanuël de tribu Aser; quæ quidem tribus cum novem aliis abducta erat in captivitatem, sed tamen multi ex iis tribubus cum tribubus Juda & Benjamin permixti remanserant religionis causâ, cùm primùm regnum sub Roboamo divisum est, & tribuum illarum fortunam deinceps secuti fuerant. Erat autem tribus Aser in Galilæa. Inde ortum ducebat Anna, quæ de magno Propheta Christo Jesu prophetavit, ut omnis sexus, omnis ætas, omnisque professio ipsum mundi redemptorem esse à Deo promissum testaretur. Hæc verò mulier provectæ admodum erat ætatis, & à prima sua pubertate, id est, ab anno circiter duodecimo quo nuptui data fuerat, septem annos vixerat cum viro, ac deinceps ad annum usque octogesimum quartum ætatis vidua manserat, insigni continentiæ laude, ut sequenti Versu Evangelista commemorat, additque eam eximiæ fuisse sanctitatis, ut ejus testimonium omni esse exceptione majus ostendat. *Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die.* Templum assiduè frequentabat, jejuniis & orationibus sine intermissione Deum colens. *Anna* igitur *& stipendiis viduitatis, & moribus talis inducitur, ut digna planè fuisse credatur, quæ Redemptorem omnium venisse nuntiaret.*

S. Ambr. lib. 2. in Lucam. n. 62.

38. *Et hæc ipsâ horâ superveniens, confitebatur Domino.* Eodem temporis momento quo Christus in Templo offerebatur, opportunè veniens, eodem scilicet afflata Spiritu quo Sanctus Simeon, Christum Dominum vicissim laudabat, & gratias agebat pro communi beneficio: *& loquebatur de illo omnibus qui exspectabant redemptionem Israël*; omnibus præsentibus & occurrentibus, vel omnibus Hierosolymitis, fidelibus, qui redemptionem Israël secundùm Prophetarum vaticinia jam imminentem majori devotione ac fervore exspectabant, declarabat Puerum Jesum esse Messiam ac redemptorem à Deo promissum, ac omnium Dominum.

39. *Et ut perfecerunt omnia secundùm Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth.* Ut perfecerunt omnia quæ de matris Purificatione, & pueri primogeniti oblatione ac redemptione Lex præscribit, *reversi sunt in Galilæam*, non immediatè,

sed interpositâ fugâ in Ægyptum, quæ non ex Nazareth A rum suum sibi præponit ex reverentia & humilitate.
inita fuit, sed vel ex Jerusalem, vel ex Bethleem, vel ex
Matt. 2. 22. itinere Bethleem versùs. Unde S. Matthæus narrat Joseph ex Ægypto in Judæam, non verò in Galilæam redire cogitasse, quòd argumento est ex Judæa, non ex Galilæa fugisse in Ægyptum. Galilæam autem nominat ibi S. Lucas, ut ad sequentem transeat historiam, prætermissâ fuga Christi in Ægyptum, de qua S. Matth.

40. *Puer autem crescebat*, staturâ & robore corporis *& confortabatur*, spiritu; animi dotes, vis ingenii, judicii, memoriæ; quin & Spiritus sancti dona paulatim in eo emicabant: verumtamen *plenus* erat *sapientia*, ab initio, *& gratia Dei erat in illo*. Cùm itaque gratia & sapientiâ stabili & nullius incrementi capace plenus B esset, sola hominum opinione crescebat sapientiâ & corroborabatur spiritu, quatenus divina dona se in eo magis magisque temporis progressu exerebant ac manifestabant, qui *Dei virtus & sapientia est*, & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*.

41. *Et ibant parentes ejus*, Maria & Joseph, *per omnes annos in Jerusalem*, ad Templum Domini, *in die solemni Paschæ*. Joseph ter per annos singulos in Templum proculdubio veniebat, secundùm præscriptum
Deuteron. 16. 16. Legis jubentis ut omnes masculi ter in anno se coram Domino sisterent, scilicet in Paschate, in Pentecoste, & in solemnitate Tabernaculorum. Cùm autem venisset in die solemni Paschæ, eumque Maria Virgo sanctissima conjux religionis causâ pro more comitata esset, ea contigerunt quæ de Jesu puero duodecenni mox narrantur. C

42. 43. *Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam secundùm consuetudinem diei festi: consummatisque diebus* Azymorum, *cùm redirent in* Galilæam, *remansit puer Jesus in Jerusalem*, non errore, non casu, sed divino consilio: *& non cognoverunt parentes ejus*. Insciis parentibus
Venerab. Beda. remansit. *Non otiosè suorum perhibetur immemor extitisse parentum, sed ut nos instruat, quia non solùm antequam parentes ipsi, verùm etiam antequam Abraham fieret, ipse est, in civitate potiùs ac templo Dei, quasi paterno jure residere delectatur.*

44. 45. *Existimantes autem illum esse in comitatu*, cum familiaribus & amicis, quibuscum iter quasi turmatim faciebant; *venerunt iter diei*; securi quòd in communi hospitio sub vesperam eum invenirent, iter diei confecerunt. Exspectatione verò sua frustrati, *requirebant eum inter cognatos, & notos. Et non invenientes, regressi sunt* die sequenti *in Jerusalem*, maxima sollicitudine *requirentes eum*.

46. *Et factum est post triduum invenerunt illum:* tertia die invenerunt, *in templo, sedentem in medio Doctorum audientem illos, & interrogantem eos*. instar discipuli quæstiones proponentem de iis quæ ab illis docentibus audiebat, sive de Lege ac Prophetis, quasi discere velle videretur quæ ad Religionem pertinebant. Sedebat autem non in eodem quo Doctores ordine ac subsellio, sed inferiùs inter auditores, modestiæ in omnibus præbens exemplum, & decorum servans pro ratione ætatis.

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus*. In admirationem rapiebantur quicumque illum audiebant tantâ prudentiâ, tam E intelligentis judicii vi dubia proponentem, & ad quæstiones ipsi à Doctoribus propositas vicissim respondentem.

48. *Et videntes*, parentes ejus, tam insolitum eventum, *admirati sunt*, non prudentiam & sapientiam ejus quem æternam Sapientiam, & Dei Filium esse certissimè noverant. *Et dixit mater ejus ad illum*: non publicè, ut credere par est, sed privatim, ne tali filio gloriari videretur: *Fili, quid fecisti nobis sic?* Cur nobis insciis remansisti, quos tui desiderio non posse non angi probè noveras? *Ecce Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*. Maria Christum interrogat tanquam filii summo dolore amissi, & incredibili gaudio inventi, potiori jure mater, verumtamen Josephum vi-

Patet tuus, & ego dolentes quærebamus te, quia tenerrimo affectu amantes.

49. *Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Non erat cur me tam anxiè quæreretis, siquidem cogi- *Orig. hom* 20. *S. Epiph. Hæres.* 30 *Theophyl.*
tare poteratis me in domo Patris mei, scilicet in Templo, quærendum; & in ejus negotiis, in ejus gloria procuranda versari oportere; pro ratione ministerii officiique mei, quo ad hoc veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati, ut doctrinam salutis hominibus tradam, ut glorificem Patrem meum cælestem, qui me misit. Parentes igitur his verbis non reprehendit Jesus, sed docet nullum ipsis jus esse in ea quæ ministerii sui sunt.

50. *Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos*. Quamvis Jesum Deum & Christum esse certò scirent ac firmiter crederent: tunc temporis tamen plenè non intellexerunt verbi illius sensum ac mysterium; id est, quænam essent illa quæ dicebat Patris sui negotia, in quibus eum versari oportebat, docendo primùm homines, ac deinde pro illis moriendo. Tres partes ministerii Christi, *Facere, docere, pati & mori*.

51. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis*. Descendit cum eis, & ipsos in domum secutus est, illisque adhæsit & paruit, ne se emancipasse videretur, & postea, ut Patris cœlestis negotiis vacaret, parentum obedientiam neglexisse. Non necessitate porrò, sed dignatione terrenis parentibus subditus D fuit. *Non infirmitatis, sed pietatis erat ista subjectio.* *S. Ambr. lib. 2. in Lucam*

Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo: omnia dicta & facta Christi Virgo Mater singulari diligentiâ observabat, & memoriâ retinebat, etiamsi nondum omnium rationem intelligeret, eorumque meditatione pascebat animum, fidemque suam alebat; Filii facta & dicta non muliebri loquacitate & jactantia divulgans, sed ea scribens in tabulis cordis, ut ea cùm Deus vellet, ad ejus gloriam, & Ecclesiæ utilitatem Discipulis ejus vulganda & prædicanda, sive etiam scriptis mandanda narraret, ut S. Lucæ narravit.

52. *Et Jesus proficiebat sapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum, & homines*. Proficiebat sapientiæ & D gratiæ operibus, effectis, signis, quæ Scripturæ sacræ usu *Sapientia* & *Gratia* vocantur. (*Lucæ* 11. 31. *Jacobi* 3. 13. *Psal.* 44. 3.)

Non profecit sapientiæ & scientiæ habitu ac donis *Coloss. 2. 3. Ioann. 1.*
cùm ab initio conceptionis fuerit *Plenus gratiæ & veritatis*, & in ipso *omnes thesauri sapientiæ & scientiæ* sint *absconditi*. Proficiebat dumtaxat sapientiâ seu scientiâ usu acquisita & experimentali, non infusa; proficiebat exteriori sapientiæ ostensione & gratiæ manifestatione secundùm proportionem ætatis. Quemadmodum sol ab ortu in meridiem progrediens claritate proficere dicitur, non quòd illa in se crescat, sed in effectu tantùm, quia majorem lucem apud nos sensim diffundit. Sic explicat S. Gregorius Nazianzenus, anathema dicens iis, *S. Greg. Nazianz. orat. 1. ad cledonium orat. 20. de Laudibus Basilii.*
qui Christum asserunt ex operibus perfectum: *Quod enim*, inquit, *initium habuit, aut proficit, aut perficitur, non est Deus: tametsi hæc idcirco de eo dicantur, quòd paulatim sese patefecerit.* Et alibi: *Ille*, inquit, *proficiebat ut ætate, ita sapientiâ & gratiâ; non quòd incrementum ista caperent. Quid enim eo quod ab initio perfectum extitit, posset esse perfectius? Sed quòd hæc paulatim aperirentur, ac sese proderent.* Ita S. Cyrillus *S. Cyrill. Alexand. lib. 3. cont. Nestor.*
Alexand. *Credimus ex ipso ventre uteroque Virginis, Emmanuelem ipsum, qui Deus erat, hominem prodiisse, plenum omnino sapientiâ & gratiâ, quæ illi naturaliter inerat. Quodnam igitur incrementum caperet ille in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, qui cœlestis gratiæ unà cum Deo Patre largitor est? Quomodo igitur profeciisse dictus est? Nimirùm quòd Deus Verbum cum incremento & ætate corporis sui, divinorum bonorum significationem commensus fuerit.* Ita Theodoretus: *Meritò*, *Theodoret lib. 5. Heret. Fabul. 13.*
(inquit) *cum ætatis incremento conjunxit profectum*

sapientiæ. Nam pro mensura ætatis corporeæ, divina natura propriam revelabat sapientiam. Ità S. Hieronymus in commentariis Jeremiæ, hæc verba explicans, *Femina circumdabit virum*, quæ de Christo interpretatur, *Qui juxta incrementa quidem ætatis, per vagitus & infantiam proficere videbitur sapientiâ & ætate, sed perfectus vir, in ventre femineo solitis mensibus continebitur.* Ubi perfectum virum nonnisi sapientiâ fuisse significat, in qua nullum progressum habuit. Ita Titus Bostrensis: *Implebatur* (inquit) *sapientiâ & gratiâ, non quòd ejus accessionem ullam caperet: semper enim ex divinitate quod plenum & perfectum est, habebat: verùm ideo quòd Deus Verbum unà cum corporis ætate, paulatim sapientiæ atque gratiæ ostensionem explicaret.* Ita Theophylactus: *Proficiebat sapientiâ*, &c. *Non quòd sapiens proficiendo factus fuerit, sed quòd paulatim sapientiam suam detexerit.... Emicatio sapientiæ ejus, protectus ipsius est.* Ita S. Bernardus: *Neque enim minùs habuit sapientiæ, vel potiùs non minor fuit sapientia Jesus conceptus quàm natus; parvus quàm magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in præsepio, sive grandiusculus interrogans Doctores in templo, sive jam perfectæ ætatis docens in templo, æquè profectò plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacumque ætate sua, quâ de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in utero vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur, sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectûs, spiritu consilii & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis; & spiritu timoris Domini.* Mox illud S. Lucæ de profectu Christi declarans, subdit: *Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundùm quòd erat, sed secundùm quod apparebat, intelligendum est; non quia videlicet aliquid ei novum accideret, quod ante non haberet, sed quòd accidere videbatur, quando volebat ipse ut videretur. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantùm vis, proficis: sed te nesciente, tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Jesus qui disponit tuam, ipse disponebat & suam, & quando volebat, & quibus volebat, sapiens apparebat; quando & quibus volebat, sapientior; quando & quibus volebat, sapientissimus; quamquam in se numquam esset nisi sapientissimus. Similiter & cùm semper omni gratiâ plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio eam nunc plus, nunc minùs ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat.*

S. Hieron. in cap. 31 Jerem.

Titus Bostr. in cap. 2. S. Lucæ

Theophyl. in hunc locum.

S. Bern. hom. 2. in Evang. Missus est

De sapientiæ seu scientiæ experimentalis, non infusæ, multò minùs beatificæ aut divinæ profectu intelligendus S. Ambrosius. *Profectus est* (inquit) *ætatis, & profectus sapientiæ, sed humanæ est. Ideo ætatem ante præmisit, ut secundùm hominem crederes dictum. Ætas enim non divinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat sapientiâ hominis. Sapientia autem sensu proficit, quia à sensu sapientia. Jesus autem proficiebat ætate & sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo & ipse susceptus est. Si divinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, utique mutatur in melius. Sed quod divinum est, non mutatur.* Quòd autem hunc Isaiæ locum ibidem explicans, *Priùsquàm sciat puer patrem, aut matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ*, subdit: *Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia, per humanam utique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat:* Id unum significat, Christum ita se gessisse ac si agnitionis expers esset; ac sapientiâ profecisse secundùm ostensionem & aliorum hominum opinionem; ne si in puerili ætate perfectam sapientiam ostenderet, non ejusdem nobiscum naturæ, sed monstri similis videretur.

S. Ambr. lib. de Incarnat.

Proficiebat apud Deum & homines, id est, non simulatè, non fictè, sed verè ac sincerè, Deo hominibusque testibus, judicibus, approbatoribus.

Sensus Moralis.

1. Exiit *Edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis*, &c. Divinum ibi Mysterium declaratur, & divinæ dispensationi ac decretis nesciens servit Cæsar Augustus. Dum enim professio sæcularis obtenditur, spiritalis impletur, non terrarum Regi dicenda, sed cœli. *Professio ista fidei, census est animorum; abolitio enim Synagogæ censu vetusto, novus census Ecclesiæ parabatur, qui tormenta non exigeret, sed auferret: & spiritaliter in typo plebs sua jam Christo nomina conferebat. Non hic spatia terrarum, sed mentium animorumque censentur: nec describuntur limites, sed proferuntur: nec ætas ulla distinguitur, sed omnis adscribitur: nullus enim ab hoc immunis est censu, quia omnis ætas munifica Christo est, quem vagientes pueri martyrio confitentur, quem intra uterum positi exultatione testantur. Nihil in hoc censu vereare terribile, nihil immite, nihil triste; sola unumquemque fides signat. Vis Christi audire censores? Jubentur censere sine virgis: nec terrore, sed gratiâ plebem quærere: recondere gladium, non possidere aurum. Talibus censoribus adquisitus est orbis. Denique ut scias censum non Augusti esse, sed Christi, totus orbis profiteri jubetur. Quis poterat totius orbis professionem exigere, nisi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Augusti, sed Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo.... Hæc est professio prima, sed mentium; cui omnes profitentur, quia nullus excipitur; non præconis evocatione, sed Vatis, qui multò ante prædixit:* Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis; quoniam Deus magnus, terribilis, rex magnus super omnem terram. *Denique ut scias censum esse justitiæ, veniunt ad eum Joseph & Maria, hoc est, justus & Virgo: ille qui Verbum servaret, ista quæ pareret. Ubi confitentur justus & Virgo, nisi ubi nascitur Christus?* omnis *enim* spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, de Deo est. *Ubi autem secundùm altiorem rationem nascitur Christus, nisi in corde tuo, & in pectore tuo?* Prope *est* enim *Verbum in ore tuo, & in corde tuo.*

S. Ambr. lib. 2. in Lucam n. 36. 37 & 38.

Psal. 23. 2.

Psal. 46. 2. 3.

1. Joan. 4. 2.

Rom. 10. 8.

Exiit Edictum à Cæsare Augusto, &c. Orbe pacato nascitur Rex pacificus. Sub id tempus orbis describitur, quia ille apparebat in carne, qui electos suos adscriberet in æternitate. Ad hunc censum ut pertineamus, opera justitiæ faciamus; ascendamus de Galilæa, quæ *transmigrationem* significat; à mundi vanitate & corruptione transeamus *in civitatem Juda*, id est, *confessionis & laudis*; devotionis nostræ tributum æterno Regi solvamus. A justitiæ semitis ne declinemus umquam, à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu, ne excidamus; ne fortè simus de numero reproborum, qui ad censum illum divinum non pertinent, ut ait Propheta: *Deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur.*

S. Greg. M. hom. 8. in Evang.

Psal. 68. 29.

4. 5. *Ascendit autem & Joseph.... ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Exemplo Salvatoris nostri, qui describi voluit, antequàm nasceretur, cum Joseph & Maria, discamus *subjecti* esse *omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tamquam præcellenti, sive Ducibus tamquam ab eo missis: quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciamus imprudentium hominum ignorantiam.* Deus homini Imperatori se subditum profitetur: & homo se à Christo & Deo Rege Regum independentem esse vellet, ac ejus Lege solutum! ô superbiam & contumaciam puniendam.

1. Petri 2. 15.

6. 7. *Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret: & peperit Filium suum primogenitum; & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio; quia non erat eis locus in diversorio.* Peperit Virgo Ma-

ria suum Deique Filium in *Bethleem*, quod nomen Domum *panis* significat. *Hic est* enim *panis vivus, qui de cœlo descendit*. Civitas in qua nasciturus erat, divino consilio *Bethleem*, quasi domus panis appellata est. Nomen id habebat omen; quia futurum erat ut ille ibi in carne appareret, qui electorum mentes interna satietate reficeret. Non in parentum domo, sed in via nascitur, ut ostendat se per humanitatem assumptam quasi in alieno nasci. Alienum dico, non secundùm potestatem, sed secundùm naturam. Nam de potestate ejus scriptum est: *In propria venit*. In natura enim sua ante tempora genitus: in nostra ex tempore natus. Qui ergo æternus permanens, temporalis apparuit, alienum est quò descendit. In via natus est, quia venit ut nos errantes in patriam, quæ cœlum est, & in viam quâ illuc pervenitur, reduceret. Natus in præsepio reclinatur, qui cœlos inclinavit, & ad nos descendit, ut fideles omnes, quasi sancta animalia, carnis suæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Joan. 6. *S. Gregor. hom. 8.* *Joann. 1.*

Pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio. Hic lectulus, ille amictus Novi Salomonis. *Ille parvulus, ille infantulus fuit; ut tu vir possis esse perfectus: ille involutus in pannis, ut tu mortis laqueis sis absolutus: ille in præsepibus, ut tu in altaribus: ille in terris, ut tu in cœlis: ille alium locum in eo diversorio non habebat; ut tu plures haberes in cœlestibus sedibus mansiones.* Qui cùm dives esset, propter vos egenus factus est, ut illius inopiâ divites essetis. *Meum ergo paupertas illa patrimonium est; & infirmitas Domini mea est virtus. Maluit sibi egere, ut omnibus abundaret. Me illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lachrymæ illæ delicta laverunt. Plus igitur, Domine Jesu, injuriis tuis debeo quòd redemptus sum, quàm operibus quòd creatus sum. Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset.* Erubescat homo esse superbum, pro quo humilis factus est Deus.

S. Ambr. lib. 2. in Lucam n. 41. *2. Cor. 8. 9.*

8. *Et Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos*, &c. Non Sacerdotibus Jerusalem, non Pharisæis & Doctoribus, non nobilioribus, & ditioribus Judææ, sed simplicibus, & pauperibus, nativitatis Filii sui Mysterium Deus primùm revelat. Hoc *abscondit à sapientibus & prudentibus, & revelavit parvulis.* Hujus rei si quæras rationem, nullam invenies nisi ejus beneplacitum, qui infirma mundi elegit ut confundat fortia; & stulta mundi, ut confundat sapientes; & ignobilia & contemptibilia, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret; ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus. *Ita Pater* (inquit Christus) *quoniam sic fuit placitum ante te.* Qui piscatores Apostolos fecit, Pastores ortûs sui primos Evangelistas esse voluit. Vigilantibus, & super greges suos excubantibus Angelus apparuit, & claritas Dei circùm illos fulsit: Episcopis enim, & omnibus animarum Rectoribus cœlestis luminis claritatem Deus infundit, si vitæ innocentiâ, assiduâ mansione, & vigilantia pastorali super greges suos, ac ferventibus orationibus illam impetrare satagant. *Grex populus, nox sæculum, Pastores sunt Sacerdotes*; quibus dicitur: *Esto vigilans & confirma cætera quæ moritura erant.* Pastoribus primùm nativitatem suam nuntiari voluit bonus Pastor, de quo scriptum est: *Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas, sicut visitat Pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum, sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerint in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terræ. In pascuis uberrimis pascam eas.... Salvabo gregem meum, & non erit ultera in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem.*

Luc. 10. 21. *1. Cor. 1. 27. 28. 29.* *Venerab. Beda in hunc locum.* *Apoc. 3. 2.* *Ezechiel. 34. 11. & seq.*

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Exortum est in tenebris lumen rectis corde: nulla igitur vobis est timendi ratio. Abscedat timor, succedat amor, quia *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Gaudium suum habet mundus, sed vanum, breve, vitiosum; quod illum indignum facit gaudio magno, sancto, perpetuo quod affert Christi nativitas. Qui enim de illius nativitate mundus gaudeat, quem non cognovit? Gaudium erit omni populo fideli, populo Dei, populo acquisitionis, veris Israëlitis, hæredibus & imitatoribus fidei Abraham. Gaudium est omnibus qui gaudii illius magni voluerint esse participes. His communis est lætitiæ ratio; quia Dominus noster peccati mortisque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exulter sanctus, quia appropinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam. Animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Gaude quisquis Christiano nomine piè & fideliter gloriaris. Tibi enim quondam abjecto, tibi extruso à Paradisi sedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem dissoluto, cui jam non erat spes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi potestas data est ut de longinquo ad tuum revertaris Auctorem, recognoscas parentem, liber efficiaris ex servo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renascaris, & obtineas per gratiam quod non habebas per naturam: ut si Dei Filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Gaudete in Domino, iterum dico, gaudete, quia *Generatio Christi origo est populi Christiani, & natalis capitis, natalis est corporis..... Universa summa fidelium fonte orta baptismatis, sicut cum Christo in Passione crucifixi, in Resurrectione resuscitati, in Ascensione ad dexteram Patris collocati, ita cum ipso sumus in hac Nativitate congeniti. Quisquis enim hominum in quacumque mundi parte credentium regeneratur in Christo intercisо tramite originalis vetustatis, transit in novum hominem renascendo, nec jam in propagine habetur carnalis patris, sed in germine Salvatoris, qui ideo filius hominis est factus, ut nos filii Dei esse possimus. Nisi enim ille ad nos humilitate descenderet, nemo ad illum ullis suis meritis perveniret.*

Joan. 3. *S. Leo serm. 1. in Nativ. Dom. & serm. 2. in eadem solemnit.* *Idem serm. 6.*

11. *Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Natus est in tempore per quem condita sunt tempora. *Natus* est *hodie* ex Virgine matre, qui ab æterno genitus est à Patre in splendoribus sanctorum. Natus est hodie in forma servi nobis consubstantialis, qui ab æterno genitus est in forma Dei Patri coæqualis. *Natus est vobis* hominibus; propter vos & propter vestram salutem de cœlis descendit, incarnatus est & homo factus, hodieque ex Virgine natus. *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.* Natus est Rex magnus, Filius *David*, promissionum verus hæres, *in Civitate David.* Hodie impletum est Michææ vaticinium: *Et tu turris gregis, nebulosa filia Sion, usque ad te veniet; & veniet potestas prima, regnum filiæ Jerusalem. Nunc quare mœrore contraheris? Numquid Rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?.. Et tu, Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israël, & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Natus est vobis *Salvator*, cujus misericordia & bonitas infinita, apud quem copiosa & superabundans redemptio; qui non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine suo, vos & universum hominum genus redimat. Natus est vobis *Christus*, in quo Spiritus sancti plenitudo requievit: non enim ipsi dedit Pater Spiritum ad mensuram. Natus est vobis *Dominus*, fortis & potens, cujus jugum suave est, & onus leve; cui

Hebr. 2. 16. 17. *Michæa 4. 8. & 9.* *Mich. 5. 2.*

servire regnare est. A Salvatore cujus summa bonitas, cujus infinita potentia est, & qui potentiam suam sub nostrarum infirmitatum involucro abscondit, ut suam erga nos bonitatem exerceat, quid non sperare debemus? *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?*

Rom. 8. 31. 32.

12. *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* In præsepi jacet, sed mundum continet: ubera sugit, sed Angelos pascit: pannis involvitur, sed immortalitate nos vestit: lactatur, sed adoratur: locum in diversorio non invenit, sed templum sibi in credentium cordibus facit. Ut enim fieret fortis infirmitas, infirma facta est fortitudo. *Et hoc vobis signum*, &c. Ibi agnoscamus tantæ propter nos celsitudinis humilitatem. Inde accendamus charitatem, ut perveniamus ad ejus æternitatem.

S. August. serm. 190 alias de Divers. 61.

Et hoc vobis signum, &c. In signum positi sunt panni tui, Domine Jesu, sed in signum cui à multis usque hodie contradicitur. Nonnè luxus vestium, quo aut luxuria negotiatur, aut gloria insolescit, pannis Salvatoris contradicit? Nonnè exquisita à divitibus hujus sæculi ædium & variæ pretiosæque supellectilis magnificentia contradicit judicio Salvatoris in stabulo & præsepi nascentis? Cur, putas, stabulum elegit, cujus est orbis terræ & plenitudo ejus? Planè ut reprobet gloriam, damnet sæculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, & quæcumque de eo sunt, clamant, prædicant, evangelizant: ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi judicium arguitur, subvertitur, confutatur. Ipse est promissus per Isaiam parvulus, *sciens reprobare malum, & eligere bonum.* Bonum ergo humiliatio, abjectio, exinanitio; malum gloriæ, celsitudinis, & potentiæ sæcularis appetitus; bonum paupertas; malum divitiarum cupiditas: bonum afflictio & mortificatio corporis; malum voluptas: siquidem illa reprobat, hæc elegit Puer sapiens, Verbum infans. O homo, si nihil præter carnem vis audire, ecce Verbum caro factum est, illud audi vel in carne, Fuge voluptatem, ambitionem, avaritiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præsepe clamat, hoc membra illa infantilia manifestè loquuntur, hoc lachrymæ & vagitus evangelizant.

S. Bern. serm 3. & 4. in Nativit. Dom.

Isai. 7.

13. 14. *Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ Cœlestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Angelos Deum infantem adorantes ac laudantes imitemur. Venite, adoremus & procidamus ante Deum; ploremus coram Domino qui mirabiliter fecit nos, & mirabiliùs pro nobis nascendo & moriendo reparavit nos. Præsepe ejus, panni ejus, sicut & crux, *Judæis* quidem *scandalum*, *Gentibus autem stultitia*; fidelibus autem Christianis *virtus Dei* sunt *ad salutem:* Angelis objectum adorationis & laudis. *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum*, &c. Et nos Angelorum, si meruerimus, candidati, cum ipsis voces nostras jungamus, & ad laudem Deo in perpetuum dicendam nos admitte supplices oremus. Illorum interea sequamur exemplum, ut quoties verbum salutis, doctrina & sermo pietatis nobis traditur, prædicatur, legitur; vel ipsi quæ pietatis sunt, in memoriam Deo præveniente & operante revocamus, *Deo statim laudes corde, ore, & opere reddamus.* Simul laudant Angeli, quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant. Simul laudant, quia *dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent impleri.*

Venerab. Beda in hunc locum. S. Gregor. M. lib. 28 moral. c. 7.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria Dei, & hominis cum Deo reconciliatio, præcipuæ sunt Incarnationis & Nativitatis Christi rationes. Videbant Angeli opus curationis hominum, quod eis creditum fuerat, implere se non posse, absque Deo Salvatore: & medicinam suam parem non esse curandis hominum vulneribus. Unde sicut si veniat peritissimus Medicus, & qui priùs sanare nequiverant videntes sub Magistri manibus putredines cessare vulnerum, cicatrices obduci, redire sanitatem, non invideant, sed in laudem sapientis Medici erumpant, & Dei præsertim qui sibi ac ægrotis tantæ scientiæ hominem miserit; sic multitudo Angelorum de Christi adventu, de magni Medici ad ægrotos in terris jacentes, & nullâ nisi ipsius arte & virtute sanari valentes, descensu Deum laudant, ejusque gloriam festivo jubilo prædicant. Laudant Angeli competenter, laudemus & nos obedienter. Sunt illi nuntii ejus, sumus & nos pecora ejus. Implevit in cœlo mensam ipsorum, implevit in terra præsepe nostrum. Plenitudo mensæ ipsorum est, *Quia in principio erat Verbum, & Deus erat Verbum.* Plenitudo præsepii nostri est, quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Ut enim panem Angelorum manducaret homo, Creator Angelorum factus est homo. Illi laudant videndo, nos credendo: illi fruendo, nos petendo: illi capiendo, nos quærendo: illi intrando, nos pulsando.

S. August. serm. 94. alias de Temp. 25.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Priùs quàm Redemptor noster carne nasceretur, discordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate atque munditia per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta longè distabamus. *Quia enim peccando extranei eramus à Deo, extraneos nos à suo consortio deputabant Angeli cives Dei: sed quia nos cognovimus Regem nostrum, recognoverunt nos Angeli cives suos. Quia enim cœli Rex terram nostræ carnis assumpsit, infirmitatem illa jam Angelica celsitudo non despicit.* Hinc homines coram se procidere ante Christi adventum patiuntur, coram se prosterni postea refugiunt, & se hominum conservos profitentur: *Nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum.* Curemus ergo ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præscientia & Dei cives, & Angelis ejus æquales sumus.

S. Greg. M. hom. 8. in Evang.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quam adprecantur pacem Angeli, ea est Deo in gratiarum actionem pro dato nobis Filio suo Principe pacis offerenda: Quia *Non aliter piè colitur, nisi id ei, quod ipse tribuit, offeratur.* Quid enim in thesauro dominicæ largitatis ad honorem dominici Natalis tam congruum possumus invenire quàm pacem, quæ in Nativitate Domini prima est angelico prædicata concentu? *Ipsa est enim quæ parit filios Dei, nutrix dilectionis, & genitrix unitatis, requies beatorum, & æternitatis habitaculum; cujus hoc opus proprium & speciale beneficium est, ut jungat Deo, quos secernit de mundo. Unde Apostolus ad hoc bonum nos incitat, dicens:* Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum. *Cujus sententiæ brevitate omnium fere mandatorum continetur effectus: quia ubi fuerit veritas pacis, nihil ibi potest deesse virtutis. Quid est autem pacem habere ad Deum, nisi velle quod jubet, & nolle quod prohibet? Si enim humanæ amicitiæ pares animos, & similes expetunt voluntates, nec umquam diversitas morum ad firmam potest pervenire concordiam: quomodo divinæ particeps erit pacis, cui ea placent, quæ Deo displicent, & iis appetit delectari, quibus illum novit offendi? Non est ille animus filiorum Dei, nec talem sapientiam recipit adoptiva nobilitas. Genus electum & regium regenerationis suæ respondeat dignitati. Diligat quod diligit Pater, & in nullo ab Autore suo dissentiat, ne iterum dicat Dominus:* Filios *genui & exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.*

S. Leo serm. 25 in Nativ. Dom. 6.

Rom. 5.

Isai. 1. 4.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hominibus bonæ voluntatis quietem omnimodam Angeli non annuntiant, sed pacem. Totus enim mundus in maligno positus est, & insidiante diabolo & angelis ejus, hoc innumeris tentationibus laboratur, ut hominem ad superna nitentem aut adversa terreant, aut secunda corrumpant: sed major est qui in nobis est, quàm qui adversùs non est: & pacem cum Deo habentibus, ac semper Patri toto corde dicentibus: *Fiat voluntas tua*, nulla prævalere certamina, nulli possunt nocere conflictus. *Accusantes enim nosmetipsos confessionibus nostris, & consensum animæ*

S. Leo ibid. c. 3.

carnis concupiscentiis denegantes, inimicitias quidem adversùm nos ejus, qui peccati auctor est, commovemus: sed inexpugnabilem cum Deo pacem, gratiæ ejus serviendo firmamus: ut Regi nostro non solùm obedientiâ subjiciamur, sed etiam judicio copulemur. Quoniam si in eadem sententia sumus, si quod vult volumus, & quod improbat improbamus; ipse jam pro nobis omnia bella conficiet, ipse qui dedit velle, donabit & posse: ut simus cooperatores operum ejus: & propheticum illud tum fidei exultatione dicamus: Dominus illuminatio mea & salus Psal. 26. 1. *mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, à quo trepidabo?*

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Natalis *Domini, natalis est pacis.* Ait enim Apostolus: *Ipse est* S. Leo ibid. cap. 5. *pax nostra, qui fecit utraque unum*: Quoniam sive Ju- Ephes. 1. dæus sive Gentilis, *per ipsum habemus accessum in uno* 14. 18. *Spiritu ad Patrem*; Qui ante passionis diem voluntaria dispositione præelectum, Discipulos suos hac præ- Joan. 14. cipuè doctrinâ suâ informavit: *Pacem meam do vobis,* 27. *pacem meam relinquo vobis.* Et ne sub nomine generali pacis suæ qualitas lateret, adjecit: *Non quemadmodum mundus dat, ego do vobis.* Habet enim mundus amicitias suas, & multos facit perverso amore concordes. Sunt etiam in vitiis pares animi, & similitudo desideriorum, æqualitatem gignit affectuum.... *Pax autem spiritalium à supernis veniens & ad superna perducens, cum amatoribus mundi nulla nos vult communione misceri, sed omnibus obstaculis resistere, & ad vera gaudia à perniciosis delectationibus evolare.*

Et in terra pax bonæ voluntatis. Sine charitate, sine Isai. 57. justitia, non est vera pax. *Non est pax impiis*: sed *Pax multa diligentibus legem tuam* (Domine.)

15. 16. *Pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes: Et invenerunt Mariam & Joseph, & infantem positum in præsepio.* Cùm sancta suspiratione gratiæ suæ Deus ad aliquod bonum opus nos excitat, à pio affectu transeundum est ad opus. *Transeamus usque Bethleem*, &c. Sine mora gratiæ excitanti respondendum, & affectûs devotioni fervor in executione sancti operis jungendus est, nihil negligendum ubi de promerendo Deo, de inveniendo Jesu agitur. *Et venerunt festinantes.* Nobis satis esse non debet bonum operâri, sed & alios ad bonum hortari & accendere pro viribus debemus; *Pastores loquebantur ad invicem.* Vides festinare Pastores; nemo enim cum desidia Christum requirens invenit. Vides Pastores Angelo credidisse: & tu Patri, Filio, Spiritui sancto, Angelis, Prophetis & Apostolis crede. Psal. 118 Non mediocre fidei tibi hoc videatur exemplum, non S. Ambr. vilis persona pastorum. Certè quò vilior ad prudentiam, lib. 2. in Lucam n. eò pretiosior ad fidem. *Simplicitas quæritur, non am-* 53. *bitio desideratur.* Cum festinatione & fervore Bethleem veniamus, in domum Panis vivi, quæ est Ecclesia: ibi Christum ipsum, quem in præsepi invenerunt & adoraverunt Pastores, in Altari fidei oculis videbimus reipsa præsentem in Eucharistiæ sacramento, speciebus panis velatum & quasi involutum, verè Deum absconditum. S. Joan. Chrysost. hom. 31. de S. Philogonio. *Si cum fide accesserimus, proculdubio videbimus illum in præsepi jacentem. Siquidem hæc mensa vicem explet præsepis.* Christo Domino ibi adsistamus ut Maria & Joseph; purâ mente, casto corpore, bonis operibus fœcundi; justitiâ quæ communis est virtus, conspicui, simplicitate morum ornati, absque fuco, absque dolo, ut Pastores: fide vivâ, charitate fervidâ intueamur, adoremus, sumamus panem Domini, immò *Panem Dominum*: admiremur divitias bonitatis Christi Jesu, qui se nascens dedit nobis socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium. Quæ à Pastoribus, à Concionatoribus verbi Dei audimus, quæ in piis libris legimus de Mysteriis Christi Jesu, conservemus & conferamus in corde, ut Maria Virgo sanctissima. *Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Eorum meditatione pascamus animam, ut munda animalia ruminantes; eorum virtutem & gratiam piis meditationibus percenseamus, colligamus. Deum denique post Communionem, post sacram Concionem, post sanctam meditationem glorificemus, laudemus, ipsique gratias agamus ob collata nobis beneficia. *Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.*

21. *Et postquam consummati sunt dies octo ut circumciderétur puer, vocatum est nomen ejus Jesus.* Christi Jesu obedientiam & humilitatem imitemur, qui *Factus* Galat. 4. 4. *est sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Notam ac remedium peccati suscipere non est dedignatus, qui *similitudinem carnis peccati* assumpsit, ut peccatores salvos faceret, Sanctus Sanctorum, Agnus sine macula, Pontifex impollutus & à peccatoribus segregatus, Dei Filius unigenitus. Nec vestigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non sic impii, non sic: non S. Bern. sic agit perversitas elationis humanæ. Erubescimus vul- serm. in nerum ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam glo- Circumc. riamur. Quem nemo potest arguere de peccato, ipse Domin. peccati remedium austerum pariter & verecundum, sine ulla necessitate suscepit. Nos è contra inverecundi ad obscœnitatem culpæ, erubescimus agere pœnitentiam, quod extremæ dementiæ est, malè proni in vulnera, pejus in remedia verecundi.

Vocatum est nomen ejus Jesus, id est, Salvator. Statim atque Jesus vocatur, Salvatoris officium exercet, sanguinis sui pro nobis offerendo primitias. Illi soli salutis nomen accipiunt, illi soli vocantur salvandi & electi, qui sunt spiritualiter circumcisi; circumcisione non manufactâ: quod quidem nomen, non solùm ante conceptionẽ suam in utero, sed ab æterno in Dei præscientia & prædestinatione, secundùm misericordiam ejus acceperunt.

22. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino*, &c. Deipara Virgo primum templum est & altare, in quo se æterno Patri Christus obtulit, ipse Sacerdos & victima. *Ingrediens mundum,* Hebr 10. *dicit; Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem apta-* 5. & seq. *sti mihi: holocautomata & pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi, Ecce venio. In capite libri scriptum est de me: Ut faciam Deus voluntatem tuam.* Sed & se offert summus Sacerdos, & offertur à parentibus, tempore à Lege præscripto. Redimitur Redemptor omnium: Sistitur in Templo Dominus Templi: subit legem supremus Legislator, ut Legi parere ab ipso discamus, & per ipsum nos spirituales hostias offerre Deo in odorem suavitatis, in Spiritu sancto quo uncti & consecrati sumus in baptismate. Offeramus igitur Christum cum Maria Virgine; & ut dignè offeramus, purificemus nos ipsos humili pœnitentiâ, offeramus castitatem mentis & corporis, & mansuetudinem cum amoris pœnitentis gemitibus: cujus oblationis typi fuere par turturum aut duo pulli columbarum pro Christo secundùm Legem oblati. Sive fortia quis opera, seu infirma ediderit, Venerab. quæ masculi ac fœminæ vocabulis in Lege designantur, Beda in ut hæc legitimè Domino valeant consecrari, ovem ne- hunc lo- cesse est innocentiæ, & turturem pariter sive columbam cum. compunctionis offerat. Quia enim volucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lachrymas humilium designant, quibus plurimùm in ipsis etiam bonis operibus indigemus: Quia etsi bona esse quæ agimus noverimus, quâ tamen districtione à Domino examinanda, quâ à nobis perseverantia sint consummanda nescimus. Qui verò divitias virtutum non habendo, de quibus ad Corinthios Apostolus scribit, *Quia in omnibus divites fa-* 1. Cor. *cti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia*; agnum 1. 5. vitæ innocuæ in actuum suorum grege non invenerit, duos saltem turtures, aut duos columbæ pullos offerat, hoc est, ad lachrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et bene *unum pro peccato, & alterum in holocaustum:* Levit. Quia duo sunt genera compunctionis. Deum namque 12. 1

sitiens anima priùs timore compungitur, post amore. Priùs enim sese in lachrymis afficit, quia dum mala sua recolit, pro his perpeti æternâ supplicia pertimescit. At verò cùm longâ mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur. Qui ergo priùs flendo, ne duceretur ad supplicium, turturem pro peccato offerebat, de altero facit holocaustum, cùm postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur à Regno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in gemitu suo, lavat per singulas noctes lectum suum, hoc est, per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bona, in quibus requiescere debeat, lachrymis abluere non cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriæ cœlestis absentiam deflentes aiunt: *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recordaremur tui, Sion.*

Psal. 136 1.

25. *Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus & timoratus, exspectans consolationem Israël, & Spiritus sanctus erat in eo: & responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini, & venit in Spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum.* Vir justus & religiosus fide, spe & charitate Christo occurrit, eumq; complectitur; Spiritus sancti inspirationem & impulsum in omnibus operibus suis sequitur: *Qui enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei.*

Rom. 8. 14.

In illo Spiritus Dei habitat, spiritu vivit, spiritu ambulat, spiritu loquitur; desideria carnis non perficit, sed mortificat: mundi hujus spiritum non habet, pravos mores non sequitur: non terrena bona concupiscit; sed diem Domini, adventum Christi in gloria & majestate. Hæc enim veri Israël consolatio: Hæc *Dies Christianæ exultationis*, ut loquitur Tertullianus. *Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum* (inquit justus) *quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Deum timet justus, timore casto, non servili: timet ut filius, ne patrem offendat: timet ut sponsa, ne sponso displiceat. Felix Simeon, quia Christum videre meruit: felicior qui credidit. Felices & nos si credamus fide per dilectionem operante. *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Cogita qualem fructum sanctus Senex perceperit ex visione & complexu Christi Salvatoris. Fimbriam vestimenti Jesu mulier tetigit, & sanata est. Si illa ad extremam partem vestimenti tantum emolumentum habuit, quid putandum est de Simeone, qui in suas ulnas accepit infantem, & brachiis tenens lætabatur atque gaudebat, videns parvulum à se gestari, qui ad vinctos venerat resolvendos. Non minorem fructum te percepturum speres, si cum pari fide, spe, charitate, humilitate, fervore ad Altare sanctum communicaturus accedas. *Ecce Christum vides, ipsum tangis, ipsum manducas*: ipse tibi concedit *non tantùm videre, verùm & tangere, & manducare, & intra te sumere. Igitur accedat nemo cum nausea, nemo resolutus, omnes accensi, omnes ferventes.* Ad templum adeas, sacrosancto Missæ sacrificio & divinis officiis adsis in Spiritu, justi Simeonis exemplo; non curiositate, non cupiditate ductus, non ut hominibus placeas, non ut mori satisfacias; sed ut Jesum fide & charitate complectaris, adores, æterno Patri offeras cum Sacerdote, propitiationis & salutis victimam; ut Deum benedicas & laudes. *Et venit in Spiritu in Templum.... Et ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum.* Christum in ulnas suas accipere nihil Simeoni profuisset, nisi ipsum corde gestasset.

Lib. 2. de cultu Feminar. c. 7.

Psal. 41.

Origenes Hom. 15. in Luc.

S. Chrys.

29. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace; quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Si quis jacturam fieri arbitratur cùm ex hac vita disceditur, hic nondum in fide perfectus est, justus cupit corporeæ carcere molis ac fragilitatis exsolvi, cupit dissolvi & esse cum Christo: quod multò melius esse fide intelligit. Ejus est mortem timere, qui ad Christum nolit ire: ejus est ad Christum nolle ire, qui se non credat cum

S. Chrys. hom. de Occursu Dom.

A Christo incipere regnare. Non sic Simeon qui verè justus fuit, qui fide plena Dei præcepta servavit; cui cùm divinitùs responsum fuisset, quòd non ante moreretur quàm Christum vidisset, & Christus infans in templum cum matre venisset; agnovit in Spiritu natum esse jam Christum, de quo sibi fuerat ante prædictum, quo viso scivit se citò moriturum. Lætus itaque de morte jam proxima, & de vicina accersitione securus, accepit in manus Puerum, & benedicens Deum, exclamavit & dixit: *Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace*, &c. Probans scilicet atque contestans, *Tunc esse servis Dei pacem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portum petimus, quando expuncta hac morte ad immortalitatem venimus; illa est enim nostra pax, illa fida tranquillitas, illa stabilis & firma, & perpetua securitas.*

S. Cyprianus lib. de mortalit.

Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace, &c. Christum videre vehementer optabat sanctus Senex & tamen ab illo tam citò separari consentiebat, illi secundùm divinitatem, quàm secundùm carnem magis adhærens, per istam transiens ad illam; & Spiritûs sancti Magisterio edoctus, Christum jam secundùm carnem non nosse, aut ei sensibiliter adhærere, quod Apostolus postea professus est: *Et si cognovimus secundùm carnem Christum, nunc jam non novimus.* Hæc perfectionis regula, quam Verbo caro factum nos docuit, se *Viam* dicens, *veritatem & vitam.* Docuit ante Simeonem ad cor ejus loquens. *Intelligamus* & nos *quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire: ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter, sed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipsum qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.*

2. Cor. 5 16.

Ioan. 14. 6.

S. August. lib. 1. de Doctrin. Christian cap. 34.

31. *Quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.* Christus Jesus ad salutem omnium à Deo paratus & datus. Neque eos quos in cilicio & cinere pœnitentiam acturos ait, si apud illos miracula fecisset, injustè noluit salvos fieri, cùm *possent salvi esse si vellent*; non ex se ipsis, sed Deo voluntates eorum in bonum misericorditer convertente, cui *volenti salvum facere nullum humanum resistit arbitrium; quia velle & nolle sic in volentis vel nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.* Et *Quantælibet sint voluntates Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel illud quod Deus, vel aliud volentes quàm Deus, Omnipotentis voluntas semper invicta est, quæ mala esse numquam potest; quia etiam cùm mala irrogat, justa est. Deus igitur omnipotens sive per misericordiam cujus vult misereatur, sive per judicium quem vult obduret, nec iniquè aliquid facit, nec nisi volens quidquam facit, & omnia quæcumque vult facit.* Salus igitur per Christum parata est ante faciem omnium populorum, quia ex omni gente, & ex omni hominum genere, sexu, professione, Deus per Christum salvat quos elegit in ipso ante mundi constitutionem ut essent sancti: & quia nemo fit salvus, nisi quem per Christum salvum fieri velit; & ideo sit rogandus ut velit; quia necesse est fieri si voluerit: quia denique Christus sanguinem suum pro omnibus fudit. *Habuit ille sanguinem unde nos redimeret, & ad hoc accepit sanguinem, ut esset quem pro nobis redimendis effunderet. Sanguis Domini Dei tui, si vis, datus est pro te: si nolueris esse, non est datus pro te.. .. Sanguis Christi volenti est salus, nolenti supplicium.* Gentibus ac Judæis ortus est Christus, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis*; sed Judæi pro maxima parte *dilexerunt tenebras magis quàm lucem; ipsi fuerunt rebelles lumini*; unde Gentes ad lucem Evangelii vocatæ sunt, & credi-

S. August. in Enchir. & alibi

S. August. serm. 344 Edit. p.p. Benedict.

derunt in lucem, ut filii lucis essent. Christus igitur Israëlitici populi gloria, ex quo natus est, apud quem vixit, prædicavit, miracula fecit: sed ejusdem populi dedecus est, & condemnatio, quia ab eo repulsus & crucifixus. Timeant Christiani, qui luce Evangelii abutuntur, & secundùm eam non vivunt, mundi & peccati tenebras magis diligentes, ne idem ipsis contingat quod Judæis: ne ab ipsis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructum ejus. *Matt.* 21. 43.

33. *Et erant pater ejus & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo.* Si Maria & Joseph discunt à Pastoribus & à Simeone, cur tu discere dedignaris à Sacerdotibus? Si superioris ordinis & sanctitatis animas, amplioribusque Spiritus sancti donis cumulatas Deus non immediatè docet omnia, sed interdum per alias inferioris longè sanctitatis & virtutis illuminat, ut Mariam & Joseph per Pastores, Zachariam, Simeonem: cur tu qui nullius es coram Deo meriti, à Pastoribus Ecclesiæ, & viris sapientiâ, scientiâ sanctorum, & pietate conspicuis, refugis audire & discere quæ Dei sunt? Auditum interiorem admove ad ea quæ de Deo dicuntur. Fide attende ad Dei opera, ad Christi Jesu Mysteria, & in eis novum semper aliquid miraberis, ut ejus magnitudinem, sanctitatem & misericordiam, bonitatis divitias, & adinventiones exquisitas amoris immensi quo nos dilexit, confitearis & laudes.

34. *Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israël: & in signum cui contradicetur.* In resurrectionem multorum positus est; in hoc enim à Deo missus ut multi in ipsum credant, & qui crediderint, salvi fiant. *Ego*, inquit, *sum resurrectio & vita. Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet: & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum.* *Joan.* 11. 25. 26. Et alibi: *Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant* In ruinam verò multorum positus, qui in illum non credentes, aut adventûs ejus beneficio, ejusque Mysteriis & gratiis abusi, & sanguinem testamenti pollutum ducentes in quo sanctificati sunt, inde sibi ruinam & damnationem arcessent, unde vitam & salutem haurire debuerant. *Si non venissem* (inquit; *& locutus eis fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo* Hoc sensu à Propheta dictum est: *Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pavor vester, & ipse terror vester. Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis & in petram scandali duabus domibus Israël, in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur & capientur.* Quo testimonio usus est Apostolus, causam docens incredulitatis Judæorum. *Gentes*, inquit, *quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem quæ ex fide est. Israël verò sectando legem justitiæ in legem justitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis, qui credit in eum, non confundetur.* Dolos autem Israël appellavit Propheta propter divisionem regni, & unà designavit tum domum Ephraïm, tum domum Judæ. Et hi enim & illi progenitorem habuerunt Jacob. Docet autem eos qui Domino crediderint, ipsum habere ducem, qui omnes viæ difficultates faciles reddet: incredulos verò tamquam in laqueo quodam, vel fovea, vel obice, secundùm Aquilam; vel scandalo, secundùm alios, manere in Jerusalem, ubi eos Romanum bellum prorsus atteret, & velut in laqueo comprehendet. Pro *impotentes erunt*, Symmachus dixit *offendent*, Aquila *scandalizabuntur*. Offendentes enim ad Crucem Domini & ceciderunt, & contriti sunt, captique ab hostibus, tamquam intra rete quoddam comprehensi in civitate. Quantò graviores pœnas luent Christiani, qui vitam non ducunt fidei Christi congruentem, quam in baptismo sunt professi; & Christi Evangelio pravis moribus contradicunt? *Et in signum cui contradicetur.... Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Si Christus in signum contradictionis positus est, ne conturbentur qui Christo sincerè serviunt, si eis à mundo, id est, ab hominibus qui diligunt mundum, vel à fictis & falsis fratribus, quos in omni societate pati necesse est, quotidie contradicitur. *Non est discipulus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Non conturbentur Pastores animarum, & evangelici Prædicatores, si eis contradicitur ab impiis, à peccatoribus cupiditates suas præ Dei lege audientibus. *Si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt.* *Joan.* 15. 20.

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, &c. Beatæ Virginis animam vis doloris in Christi Passione pertransivit, ut plus quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in quâ nimirum corporeæ passionis sensum excesserit compassionis affectus. Ut Christus corpore moreretur, fecit charitas, quâ majorem nemo habuit: Ut Maria corde commoreretur, fecit & charitas, cui post illam similis non fuit. Cogita dolorem Agar cum Ismaële puero in deserto errantis, quæ pane & aqua deficientibus, abjectoque filio subter arborem dixit, *Non videbo morientem puerum*, contentâque voce clamavit & flevit. *Genes.* 21 Cogita Sephoram Moysis uxorem ob filii sui circumcisionem, vulnusque acutissimâ petrâ infanti inflictum gementem, & Moysi dicentem, *Sponsus sanguinum tu mihi es.* *Exodi* 4 Cogita Noemi mortuo marito filiisque ad summam paupertatem redactam, dicentemque amicis mulieribus, *Ne vocetis me Noemi* (*id est, pulchram*) *sed vocate me Mara* (*id est amaram*) *quia amaritudine valde replevit me omnipotens.* *Ruth* 1. Cogita Respha, quæ filiis suis à Gabaonitis in monte crucifixis; cilicium subtravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aquâ super eos de cœlo, & non dimisit aves lacerare eos per diem neque per noctem. *2. Reg.* 21 Cogita vocem in excelso auditam lamentationis, luctus & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt: & Mariæ dolorem in Passione & morte filii tanto acerbiorem fuisse considera, quantò major erat vis charitatis quâ suum Deique Filium diligebat mater sanctissima. Amissum uno funere sponsum parentem, Dominum, & Filium à Matre quæ sine viri consortio concepit, quæ totam corporis substantiam sola Filio ministravit; quæ infinitam ejus excellentiam, bonitatem, sanctitatem, beneficentiam erga Judæos mortis ejus auctores optimè novit, expende, & vide si est dolor similis Beatæ Virginis Mariæ dolori. Sic summa gaudia quæ partus tempore persensit, & quibus cumulata est videns honores Filio suo ab Angelis, à Pastoribus, à Magis, à sancto Sene volente Deo delatos, excepit prædictio & denunciatio doloris acerbissimi, quem in ejus Passione ac morte passura erat. Ita cum electis suis & amicis agit Deus, eorumque gaudia tribulationibus, amaritudinibus, lachrymisque miscet. *Jerem.* 31 15.

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Gladius verbi Dei, quem Christus Jesus venit mittere in terram, pertransit animas electorum, easque à rerum terrenarum amore separat, amoremque proprium & cupiditates in illis interficit. *Vivus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum & discretor cogitationum & intentionum cordis.* Sic probantur qui ex Deo sunt, sic revelantur ex multis cordibus cogitationes. *Hebr.* 4. 12.

37. 38. *Et erat Anna Prophetissa..... Quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc, ipsâ horâ superveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus qui exspectabant redemptionem Israël.* Docet Anna quales deceat esse viduas, quæ immaturo mariti obitu destituta, maturæ tamen adoream laudis invenit: non minùs religionis officio, quàm studio castitatis intenta. Vidua, inquit, octoginta & quatuor annorum, vidua quæ non discederet de templo, vidua quæ jejuniis & obsecrationibus nocte

S. Bern. serm. in hæc verba Apocal. Signum magnum

S. Ambrosius lib. de Viduis cap. 4.

nocte ac die serviret. Vides qualis vidua prædicetur, unius viri uxor, ætatis quoque jam probata processu, vivida religioni & effœta jam corpore: *Cui diversorium in templo, colloquium in prece, vita in jejunio: Quæ dierum noctiumque temporibus indefessæ devotionis obsequio, cùm corporis agnosceret senectutem, pietatis tamen nesciret ætatem.* Sic instituitur à juventute vidua, sic prædicatur in senectute veterana: quæ viduitatem non occasione temporis, non imbecillitate corporis, sed virtutis magnanimitate servaverit.

Et vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor, &c. Anna univira vidua Ruth bis conjugatâ beatior fuit, quia & prophetissa Christi esse meruit: quam credendum est, etiamsi filios nullos habuit, quos quidem Scriptura reticendo reliquit incertum, eo Spiritu prævidisse Christum ex Virgine proximè venturum, quo potuit agnoscere & parvulum: undemeritò etiam sine filiis, si tamen eos non habuit, secundas nuptias recusavit; quia noverat jam tempus esse, quo Christo non officio pariendi, sed studio continendi, nec conjugalibus fetandis visceribus, sed castificandis viduálibus moribus meliùs serviretur.

S. Aug. lib. de Bono Viduit. c. 7.

Non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte. Sic in oratione & jejunio perseverans, Deum promerebatur. Hoc viduarum Christianarum exemplar, de quibus Apostolus: *Quæ autem verè vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die. Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.* Deliciæ igitur spirituales deliciis carnalibus in sancta castitate succedant, lectio, oratio, psalmus, bona cogitatio, bonorum operum frequentatio, spes futuri sæculi, & cor sursum, atque de his omnibus gratiarum actio Patri luminum, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendit. Nam quando pro deliciis nuptarum, quas in carne virorum habent, aliarum carnalium deliciarum tanquam in solatium usus assumitur, quid ego dicam quæ sequantur mala, cùm breviter Apostolus dixerit, viventem mortuam esse viduam, quæ in deliciis vivit?

1. Tim. 5. & 6.

40. *Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.* Crescere vult Christus in membris corporis sui mystici, incremento gratiæ & sanctitatis, donec occurramus omnes in virum perfectum: *Veritatem* igitur *facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem junctúram subministrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate,*

Ephes. 4. 15. & 16.

42. *Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam secundùm consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cùm redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, & non cognoverunt parentes ejus.* Sanctis Animabus ad perfectionem tendentibus, interdum se Jesus abscondit, eisque sensibiles consolationes subtrahit, illarum ut fidem exerceat, piaque augeat desideria: *Revertere*, ait sponsa cœlestis dilecto suo. *Ideo* nempe *subtraxit se, quo avidiùs revocaretur; teneretur fortiùs.* Nec statim atque revocatur, ad ipsam revertitur. *In lectulo meo*, inquit, *quæsivi per noctes quem diligit anima mea, quæsivi illum, & non inveni.* Cur verò non revertitur ad vocem & votum revocantis? *Ut desiderium crescat, ut probetur affectus, ut exerceatur amoris negotium.*

Cant. 2. S. Bern. serm. 74. in Cant. & serm. 75.

44. 45. *Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum. Et factum est post triduum invenerunt illum in Templo.* Quæramus Jesum sine mora, fideliter, perseveranter, in Jerusalem, in Ecclesia. Tres sunt causæ cur quærentes frustrari solent, 1. *Cùm non in tempore quærunt*: 2. *Aut non sicut oportet*: 3. *Aut non ubi oportet.* Nullibi meliùs quæritur quàm in Templo, in domo orationis.

S. Bern. Ibid.

46. *Et factum est post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.* In medio Doctorum sedet Jesus quasi fons sapientiæ; sed quasi exemplar humilitatis, audire priùs & interrogare Doctores, quàm instruere quærit indoctos. Ne etenim parvuli à senioribus erubescant discere, & ipse ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus auscultare non erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer doceri interrogando voluit, qui per Divinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit. Christum Jesum in Evangelio suo docentem humiliter audiamus, simus docibiles Dei. Sacram Scripturam cum pietate legamus, & quæ non intelligimus, oremus Deum ut intelligamus: Doctores interrogemus, audiamus Ecclesiam cui Spiritus sanctus verum Scripturarum sensum revelavit. *In multitudine Presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.* Noli contendere verbis, sed audi primùm cum docilitate & pietate; deinde interroga cum modestia, non ex curiositate, sed ex pio affectu discendi cor Dei in verbis Dei. *Audi tacens simul & quærens.* Et cùm didiceris quòd ignorabas, Christo gratias age, qui te intus docet. *De universis* enim *quæ intelligimus non loquentem qui personat foris, sed intus ipsi menti præsidentem consulimus veritatem, verbis fortasse ut consulamus admoniti. Ille autem qui consulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus est Christus, id est, incommutabilis Dei virtus atque æterna sapientia: quam quidem omnis rationalis Anima consulit, sed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam sive malam sive bonam voluntatem potest.*

S. Greg. 3. P. Pastor. c. 26. & Beda in hunc locum.

Eccli. 6. 35.

Eccli. 32. 9

S. August. lib. de Magistro c. 11.

47. *Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.* Prudentiam & responsa pueri Jesu mirabantur, qui illum Deum esse & Dei sapientiam ac virtutem ignorabant: sed nobis major est admirandi ratio, quòd annos triginta latere voluerit, sapientiamque suam propter nos abscondere. Vitam absconditam Christi Jesu adoremus, & humilitatis ejus imitatores facti, nesciri & latere magis amemus, quàm in publicam lucem prodire; & hominum sermonibus celebrari

48. *Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce Pater tuus & ego dolentes, quærebamus te.* Christus amissus non invenitur sine dolore & lachrymis. Amor doloris mensura est. Quò magis Deum amamus, cum dolore majori quærimus. *Amor non potest esse sine dolore. Nam & ille amat & non dolet, qui habet quod amat; qui autem amat, & nondum habet quod amat, necesse est ut in dolore gemat. Inde illud in persona Ecclesiæ sponsa Christi in Cantico Canticorum, Quoniam vulnerata charitate ego sum. Vulneratam seduxit charitate: amabat enim quiddam, & nondum tenebat; dolebat quia nondum habebat. Ergo si dolebat, vulnerata erat: sed hoc vulnus ad veram sanitatem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram sanitatem non potest pervenire.*

S. Aug. in Psal. 37.

Cant. 2. 5. & 5. 8.

49. *Et ait ad illos: Quid est quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse?* Verbo & exemplo docet nos Christus, Dei cultui, amori, obsequio nihil esse præponendum; non humana negotia, non rei familiaris curam, non parentum societatem, utilitatem, consolationem. Unde alibi ait: *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me.* Ipse priùs observare voluit, quod nobis observandum postea tradidit: *Qui amat patrem suum, aut matrem plus quàm me, non est me dignus.* Hoc scilicet *Unum est necessarium*; hoc est, *omnis homo*, Deum diligere, & mandata ejus servare. Discant Ecclesiastici Viri sæcularibus negotiis non se immiscere, quia illos Christo consecratos in ejus negotiis totos & semper versari oportet. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

Ioan. 4. 34.

Matt. 10. 37.

51. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.* Exempla pietatis agnosce. Disce quid

S. *Amb. in hunc locum.* parentibus debeas Christi Jesu exemplo, reverentiam & obedientiam, nec solùm parentibus secundùm carnem, sed Superioribus qui nobis sunt instar patrum. Si Jesus Filius Dei subjicitur Joseph & Mariæ, ego non subjiciar Episcopo, qui mihi à Deo ordinatus est pater? Non subjiciar Presbytero, qui mihi dignatione Domini præpositus est? Intelligebat Joseph quia major se erat Jesus qui subjiciebatur sibi, & sciens Majorem esse subjectum, trepidus moderabatur imperium. Videat ergo unusquisque, quòd sæpè melioribus præpositus sit inferior, & nonnumquam accidat ut ille qui subjectus est, melior sit eo qui sibi videtur esse præpositus. Quod cùm intellexerit dignitate sublimior, non elevabitur superbiâ ex eo quòd major est; sed sciet ita sibi meliorem esse subjectum, quomodo & Jesus subjectus fuit Joseph.

Origenes *hom. 20. in Luc.*

S. Bern. *hom. 1. in Evang. Missus est.*

„ *Et erat subditus illis.* Quis? quibus? Deus hominibus; Deus (inquam) cui Angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ: nec tantùm Mariæ, sed etiam Joseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige quid ampliùs mireris, si Filii benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Utrinque stupor, utrinque miraculum. Et quòd Deus feminæ obtemperet, humilitas absque exemplo; & quòd Deo femina principetur, sublimitas sine socio. Disce homo obedire, disce terra subdi, disce pulvis obtemperare. Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis Auctori... Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo, & non sapio ea quæ Dei sunt. De ipso namque dictum est: *Et erat subditus illis.* Si hominis imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum sequi Auctorem tuum. Si non potes forsitan sequi eum quocumque ierit, dignare vel sequi quò tibi condescendit. Si non potes sublimem incedere semitam virginitatis, sequere vel Deum per tutissimam viam humilitatis.

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1. 2. ANNO *autem quinto-decimo Imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ Tetrarcha, sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.* Quia religionis instar est fidem de temporibus asserere, (ut ait alicubi Tertullianus) S. Lucas, ut fidem Historiæ Evangelicæ conciliet, epochas omnes accuratè notat, & non modò Imperatoris, sed Principum subalternorum & Magistratuum, necnon Sacerdotum qui Judæis præerant, cùm Joannes Christi Præcursor ministerium suum obire cœpit. Is erat annus Imperii Tiberii Cæsaris, qui Augusto successit, decimus-quintus. Regem præter Cæsarem Judæi non habebant, Judæâ jam redactâ in Provinciam, & Syriæ attributâ. Judæam strictè sumptam, prout à Galilæa distinguitur, post mortem Herodis, ex ejus testamento, & Cæsaris Augusti beneficio, ethnarchiæ nomine obtinuerat Archelaus ejus filius: quo relegato Viennam Galliæ urbem, Pontius Pilatus Tiberii Imperatoris vice ac nomine hanc Provinciam procurabat ac moderabatur ut Præses sub Præfecto Syriæ, cum gladii potestate. Reliquæ terræ promissæ partes subalternis parebant Dominis seu Tetrarchis, sub supremo Imperatoris dominio principalem quidem, sed tamen præcariam exercentibus in sua ditione potestatem. *Galilææ Tetrarcha* erat *Herodes* Antipas, Herodis magni filius, ad cujus Tetrarchiam Peræa etiam pertinebat. *Philippus* Herodis Magni filius alter, Antiphæ frater, *Tetrarcha* erat *Iturææ*, quæ Batanæam & Auranitidem complectebatur, & *Trachonitidis*. Patrem Tetrarchiæ Zenodori Josephus addit. Abilinæ, dictæ ab urbe Abila in monte Libano sita, quæ pars principalior fuisse videtur possessionis Zenodori, *Tetrarcha* erat, seu Dynasta *Lysanias*, alterius fortè Lysaniæ nepos, cujus meminit Josephus.

Lib. 15. Antiq. c. 13. & lib. 19. c. 4.

Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha. Pontificatu Maximo tunc fungebatur Caiphas, teste Josepho; sed Annam Caiphæ socerum, summæ auctoritatis virum, patre Pontifice genitum, & ante Caipham Pontificatu Maximo functum S. Lucas adjunxit, & Sacerdotum Principem pariter nominavit; sicut & Josephus semel functos Pontificatu solet *Summos Pontifices* appellare. Nec improbabilis est eruditorum quorumdam Interpretum conjectura, eo tempore quo omnia vænalia erant apud Romanos, Judæosque, Pontifices contra Dei institutionem crebrò fuisse mutatos, & duos interdum fuisse, qui alternis annis summo Pontificatu fungerentur. Idque indicare S. Joannem, ubi ait: *Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, &c.* & alio in loco: *Et adduxerunt eum ad Annam primùm, erat enim socer Caiphæ qui erat Pontifex anni illius.* *Joan. 11. 49. & 18. 13.*

Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto. Joannes Zachariæ filius, qui in deserto versabatur, Præcursoris muneri se præparans, missus est, & mandatum accepit à Deo prædicandi ac baptizandi.

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis*, id est in regionem circa Jordanem sitam, *prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Confer cum Matth. 3. & Marc. 1.

4. *Sicut scriptum est in Libro Sermonum Isaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus*: complanate vias per quas venturus est. *Isai. 40. 3.*

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.* De Judæorum reductione ex captivitate Babylonica auctore Cyro Persarum Rege, secundùm litteram intelligitur hæc Isaiæ Prophetia, typicè verò de Christo universum hominum genus à diaboli & peccati servitute liberaturo. Metaphorica autem locutio est à Regum consuetudine derivata, qui quoties, cum exercitu præsertim iter faciunt, præmittuntur qui vias complanent, solident, æquent, & per devia compendium faciant, ne quid itineri obstet, aut moram faciat. Sic venturo Christo viam per pœnitentiam, cæteraque virtutes ac bona opera parandam Joannes monebat; ut nullâ pravitate affectuum; nulla asperitate morum, nullâ fœditate vitiorum, nullo superbiæ tumore, nullâ pusilli animi abjectione ac desperatione, nulla virtutum vacuitate offenderetur.

6. *Et videbit omnis caro salutare Dei.* Omnis homo corporeis oculis salutis Auctorem à Deo missum conspiciet.

7. 8. 9. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura irâ? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Confer cum Matthæi cap. 3. ubi hæc interpretati sumus.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo*

facicmus ? Interrogabant eum quid facto esset opus, ut dignos pœnitentiæ fructus facerent, & vitarent excidium iramque venturam.

11. *Respondens autem dicebat illis : Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat.* Commune omnibus dat præceptum, ut ex superfluis suis, seu vestimentis, seu cibis, pauperum inopiæ succurrant; ne putent ablutionum & victimarum ceremoniis, aliisque id genus ritibus se posse evadere iram divinam, sed veris animi virtutibus, & præcipuè *charitate*, quæ *operit multitudinem peccatorum.* Simile consilium Nabuchodonosor Regi dedit Daniel : *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum : forsitan ignoscet delictis tuis.* Quicquid corpori nostro tegendo sufficere potest, & humanæ succurrere imbecillitati, hoc una tunica ; & quicquid in præsentibus alimentis necessarium est, hoc unius diei victus appellatur.

1. Petri 4. 9. Daniel 4. 24. S. Hieron. Epist. ad Hedib. Q. 1.

12. 13. *Venerunt autem & Publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum : Magister, quid faciemus ? At ille dixit ad eos : Nihil amplius quam quod constitutum est vobis, faciatis.* Judæi Romanorum socii in exactione tributorum Cæsaris, vel publici redemptores, ad Joannem accedentes ut baptismo pœnitentiæ initiarentur, interrogarunt quid facto esset opus ad iram Dei fugiendam. Respondit divinus Præcursor : Nihil ampliùs exigatis, quàm quod vobis à Principe constitutum est. Publicorum redemptionem non prohibet, sed exactiones illicitas, rapinam, injurias.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes, Quid faciemus & nos ? Et ait illis : Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis : & contenti estote stipendiis vestris.* Judæi, qui vel Herodi Antipæ, vel Philippo Tetrarchis, vel Romanis militabant, in præsidiis præsertim, ubi salva religione tutiùs militiam profitebantur, Joannem pariter interrogabant quid agere deberent ad iram Dei fugiendam. Respondit sanctus Præcursor : *Neminem concutiatis*, id est, vi ac terrore pecuniam aut quid simile ne alicui extorqueatis : *Neque calumniam faciatis*, falsa crimina impingendo tanquam insidiatoribus, aut fautoribus hostium, aut constitutorum subsidiorum fraudatoribus, &c. Solent enim milites interdum injuriis causas aliquas, quantumvis falsas atque absurdas prætexere, ut Provinciales impunè opprimant. *Et contenti estote stipendiis vestris*, obsoniis, seu annonæ præbitione, secundùm Textum Græcum, quo nomine omnia præmia militibus publicitus constituta significantur.

15. *Existimante autem populo*, sive *exspectante* (secundùm vim Græci Textus) id est, exspectatione dubitationeque suspenso, & *cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne fortè ipse esset Christus.* (Id enim ut suspicarentur, ejus sanctitas, admirabilis vitæ ratio, & officium baptizandi permovebat) Unde & Senatores Judæorum, Populi sermonibus excitati, Legatos ad illum miserant interrogaturos quis esset, ut narrat S. Evangelista Joannes.

Joan. 1. 19.

16. 17. *Respondit Joannes, dicens omnibus : Ego quidem aquâ baptizo vos : veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus : Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni : cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Confer cum Matthæi 3. nostrumque ad illud caput commentarium vide. *Veniet fortior me*, incomparabiliter major dignitate, efficaciâ doctrinæ, sanctitate, miraculis, baptismi virtute, divinâ omnipotentiâ, novæ Legis quam laturus est, regnique spiritualis duratione. Ille vos baptizabit & purgabit in Spiritu sancto, qui *ignis* est, seu charitas, & quem sub ignis specie mittet : Non in aqua sola, ut ego, sed *in aqua & spiritu* vos baptizabit. Quid autem ventilabri, areæ, tritici, paleæ, horrei metaphora significet, ad Matthæi cap. 3. exposuimus. Eruditis quibusdam Interpretibus videtur areæ nomine Judaicam Synagogam intelligi, de qua apud Isaiam dicitur : *Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo Israël, annuntiavi vobis.* Nomine ventilationis, excidium Urbis Jerusalem ac Templi, gentisque ruinam, ac dispersionem, secundùm illud Jeremiæ : *Et dispergam eos ventilabro in portis terræ : interfeci & disperdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi.* Ira Versum 17. S. Lucæ cohærere notant cum 7. & 9. de ira Genti illi superventura, & de securi ad radicem arborum positâ. Nomine tritici, electos, quos in Ecclesiam suam, deinde in cœlum, velut in horreum Christus congregabit : nomine palearum reprobos, quos in ignem æternum mittet.

Isai. 21. 10. Jerem. 15 17.

18. *Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo.* His verbis argumentum Prædicationis S. Joannis compendio se narrasse Evangelista significat.

19. *Herodes autem*, Antipas, Herodis magni filius, frater Philippi, *Tetrarcha, cùm corriperetur ab illo*, scilicet à Joanne, *de Herodiade uxore fratris sui* Philippi, quàm eo vivente duxerat, repudiatâ uxore legitimâ Aretæ filia : cùm (inquam) de adulterio & incestu publico, *& de omnibus malis quæ fecit*, à sancto Præcursore corriperetur *Herodes : adjecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.* Priora scelera novo hoc scelere cumulavit. Confer cum *Matthæi* 14. *vers.* 8. *& seq.* & *Marci* 6. *vers.* 17. *& seq.* Hæc eo quo gesta sunt ordine temporis à S. Luca non commemorari, manifestum est.

Carcerem Herodianum, quo Joannes inclusus est, Evangelista noster commemorat, sicut Matthæus & Marcus : alia enim Joannis vincula non noverat, quæ modernus novæ Concordiæ Evangelistarum Auctor confinxit. Ea verò servato temporis ordine non commemorat, ut jam monui : & interdum ab Evangelistis res gestas narrari non servato temporum ordine (quod & à profanæ Historiæ Scriptoribus fieri solitum est) S. Augustinus observat Lib. 2. de Consensu Evangelistarum cap. 5. *Cognoscendum est* (inquit) *quod deinceps ad cætera talia valeat, ne similiter moveant animumque conturbent, sic unumquemque Evangelistam contexere narrationem suam, ut tamquam nihil prætermittentis series digesta videatur : tacitis enim quæ non vult dicere, sic illa quæ vult dicere, illis quæ dicebat adjungit, ut ipsa continuò sequi videantur : sed cùm alter ea dicit quæ alter tacuit, diligenter ordo consideratus indicat locum ubi ea potuerit, à quo prætermissa sunt, transilire, ut ea quæ dicere intenderat ita superioribus copularet, tamquam ipsa nullis interpositis sequerentur.*

21. *Factum est autem cùm baptizaretur omnis Populus*, id est, Judæi omnium ordinum viri : *& Jesu baptizato, & orante*, non ex necessitate, sed exempli causâ, ut omnem justitiam impleret : *apertum est cœlum*, aëreum scilicet, id est, nubes scissæ sunt ac divisæ :

22. *Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum ; & vox de cœlo facta est ; Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Vide Matth. 3. 16. 17. Descendit autem Spiritus sanctus in Jesum, sub signo sensibili, 1. propter ipsum, ut eo inauguratus & unctus, Sacerdos, Rex, & Propheta significaretur, & in eo impletas esse Prophetias palam declararetur. Confer cum Isaiæ 11. 1. & 2. *Et egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & requiescet super eum Spiritus timoris Domini.* Et c. 61. 1. *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me : ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem.* 2. Propter Joannem descendit, ut eo indicio Christum cognosceret, quem antea ex vultu non noverat, & de illo testimonium perhibere posset, dicens : *Quia vidi Spiritum descendentem, quasi columbam de cœlo, & mansit super eum. Et ego nesciebam*

eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: A *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.*

3. Ut mysterium Trinitatis quod in mundi creatione obscuriùs fuerat revelatum; initio novi Mundi & novæ Legis manifestiùs patefieret.

23. *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat.* Verbum illud, *incipiens*, ad annos ætatis minimè refertur, quasi Christus trigesimum ætatis annum tunc ingrederetur, cùm à Joanne baptizatus est, sed ad ministerium Christi, qui tunc incipiebat palam prodire, & Messiam agere, ut notarunt S. Justinus in Dialogo cum Tryphone, Origenes, Beda, Euthymius, & alii; ac ferè plerique omnes viri eruditi consentiunt. Quin & B ipse Lucas *Act.* 1. 22. satis mentem suam aperit, ubi de vita publica & ministerio Jesu loquens, eodem verbo utitur: *Incipiens* (inquit) *à baptismate Joannis.* Quod verò spectat annum quasi trigesimum hîc notatum, non determinatur præcisè his verbis, *quasi annorum triginta*, quotum ageret annum ætatis Jesus, cùm baptizatus est. Illa enim particula, *quasi*, aliquam semper permittit libertatem cùm additur numeris, præsertim rotundis, alioqui frustra apponeretur. Sic cùm apud Matthæum cap. 17. & apud Marcum cap. 9. legas, Christum *post dies sex*, ab instituto scilicet sermone, esse transfiguratum, Lucas tamen hâc iterum ulus particula, refert id factum esse post hæc verba, *quasi dies octo.* Unde non tam certum ætatis Christi Jesu annum hîc præcisè definire voluisse videtur S. Lucas, quàm illam C decadem à qua tum propiùs aberat Christus, indicare. Sanè quàm sit usitatum rotundo numero utentibus, aliquos annos omittere, nemo ambigit. Id autem præcipuè ab Auctoribus sacris usurpatum S. Augustinus observat Quæst. 47. in Exodum: *Scriptura* (inquit) *solet tempora ita nuncupare, ut quod de summa paulatim aut excedit, aut infra est, non computetur.* Hic itaque locus non cogit ut Jesum annos præcisè triginta, & non paulò plures natum fuisse credamus, cùm suum obire ministerium incœpit.

Qui fuit Heli, qui fuit Mathat, Joseph filium Jacob Matthæus, filium Heli appellat Lucas, quos ita conciliant Interpretes, Julium Africanum, Eusebium, SS. Augustinum & Hieronymum secuti, ut alter secundùm D naturam, alter secundùm Legem ei pater fuerit. Jacob scilicet & Heli fratres uterinos fuisse, illum filium naturalem Mathan ex Estha conjuge, istum filium naturalem Heli ex eadem. Cùm autem Heli mortuus esset sine liberis, viduam ejus uxorem duxisse Jacob ad suscitandum semen fratri suo; ex quo conjugio natus est Joseph filius naturalis Jacob & filius legalis Heli. Systemati suo fidem conciliat Africanus ex veteri Traditione, quam se accepisse scribit ab iis qui orti erant ex Jesu Christi Domini nostri cognatione. Adversùs tam graves Auctores & tam antiquam Traditionem audiendi non videntur recentiores quidam Interpretes, qui naturalem successionem à Luca, legalem à Matthæo exhiberi putant, quia Lucas scribebat Gentibus, quibus minùs nota erat legalis successio; Matthæus verò Hebræis, quibus magis accommodata erat genealogia legalis. Humanas enim rationes in scribenda Christi genealogia non attendisse sanctos Evangelistas, sed unum sancti Spiritus afflatum secutos, persuasum habere debent Christiani, & humiliter fateri se ignorare cur hunc vel illum scribendi ordinem SS. Evangelistæ secuti sint, cur hic legalium, ille naturalium parentum seriem exhibuerit. Sanè hæc verba, *Jacob genuit Joseph*, naturalem; hæc verò, *Jesus ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi*, legalem successionem exprimunt, ut Julius Africanus observavit. *Neque enim* (inquit) *poterat disertiùs exprimi illa generandi ratio quæ est secundùm Legem.* Cæterum omnes quos recenset S. Lucas, patres legales non sunt, sed secundùm naturam plerique, ut David pater Nathan, quem ex Betsabee genuit, sicut & Salomonem; Jesse pater David, Booz pater Obed quem ex Ruth Moabitide genuit, idemque patet in sequentibus generationibus usque ad Adamum.

Julius Africanus Epist. ad Aristidem, apud Eusebium lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 7. S. Hieron. in cap. 1. S. Matth. S. August. lib. 2. de consensu Evang. cap. 3. Et 2. Retract. c. 7. S. Ambr. lib. 3. in Luc. &c.

24. 25. *Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph; qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Heli, qui fuit Nagge.* Cùm S. Irenæus in Genealogia Domini secundùm Lucam generationes dumtaxat septuaginta duas agnoscat, & nunc septuaginta sex numerentur; cùm aliunde Julius Africanus nullum inter Joseph, Heli & Melchi gradum intermedium recenseat, sed Joseph Heli, hunc Melchi fuisse filium scribat, sine ulla vel Matthat, vel Levi mentione; recentiores quidem audaciori conjecturâ putant duos illos Levi & Mathan in Textum S. Lucæ insertos esse à Librariis. Sed S. Hieronymus qui Novum Testa- B mentum jussu Damasi Græcæ fidei reddidit, Matthat & Levi in S. Lucæ textu agnovit & servavit: & S. Augustinus *septuaginta septem personas, secundùm generationes quas Lucas secutus est, inveniri* docet; & *Lucam à Domino usque ad David quadraginta tres generationes enumerare:* Quod constare non posset, si Matthat & Levi expungerentur. Quamquam & S. Irenæi numerus constare potest, si verba ejus exclusivè accipiantur, non connumeratis terminis duobus, Christo & Adamo, Joseph etiam prætermisso & parenthesi incluso, ut sic intelligenda sit genealogica S Lucæ descriptio: *Jesus* (qui *putabatur filius Joseph*) erat filius Heli, *qui fuit Matthat, qui fuit Levi*, & expuncto *Kainan*, quem expungendum in Luca, ceu intrusum, doctiores ex Scri- C ptura Veteris Testamenti probant. Videri potest Spanhemius Dubio Evangel. 24. cujus licèt Heterodoxi non possum quin modestiam hoc loco commendem. *Solis* (inquit) *hominum suffragiis nihil in Sacra Scriptura loco movendum. Et sanè sine Moysis & Scriptoris Paralipomenon auctoritate nec Kainan excenturiandus fuisset, Religiosè enim in religiosis versandum & summa reverentia adhibenda circa ea quæ Dei majestatem nobis repræsentant.*

S. August. lib. 2. de consensu Evang. c. 5. & 6.

26. 27. *Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semæi, qui fuit Joseph, qui fuit Juda, qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri.* An Salathiel & Zorobabel de quibus S. Lucas, diversi sint à Salathiele & Zorobabele, de qui- D bus S. Matthæus, an iidem sint apud utrumque Evangelistam; & linea utraque Salomonis & Nathanis coaluerit sive per nuptias, sive aliqua alia ratione legali, in Salathiele vel Zorobabele: post Zorobabelem verò rursus decussetur, & S. Matthæus texat genealogiam Joseph ex Abiud filio Zorobabelis, S. Lucas ex Resa filio Zorobabelis altero, anceps quæstio, circa quam variæ sunt Interpretum sententiæ. Diversos Salathieles & Zorobabeles fuisse, nullum argumentum solidè probat. In rebus autem tanti momenti suis nimiùm indulgendum non est conjecturis.

28. 29. 30. 31. *Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui* E *fuit David.* Stemma genealogicum Jesu Christi ex Davide pariter ducunt SS. Matth. & Lucas, sed per diversam lineam; Matthæus per Salomonem; Lucas per Nathan Salomonis ex eodem patre eademque matre fratrem

32. 33. 34. 35. 36. *Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ, qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech.* Sale ab Arphaxad immediatè genitum, constat ex Hebræo fonte Ge-

nes. 10. *vers.* 24. & 1. *Paralip. cap.* 1. *vers.* 18. insi- A tus itaque est *Kainan* aliena manu ex corrupta Versione Septuaginta Interpretum. Abest non solùm ab Hebraico Textu, sed à Samaritano, & à Chaldaicis Paraphrasibus; à Vulgata Versione Geneseos & Paralipomenon, nec apud Josephum occurrit. Vide Dissertationem nostram quartam in Historiam Veteris Testamenti, secundæ Mundi Ætatis.

37. 38. *Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoc, qui fuit Jared, qui fuit Cainan, qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* S. Matthæus ab Abrahamo descendit ad Jesum Christum, S. Lucas à Christo Jesu ascendit ad Adamum: quia Matthæo propositum erat ostendere Christum esse filium Abrahami & Davidis antonomasticè, adeoque verum Messiam, cùm pro- B missio Adamo in genere data, post ad semen Abrahæ & familiam Davidis fuerit restricta à Deo. Lucas verò Christi genealogiam ascendendo perduxit ad Adamum, ut doceret beneficia Messiæ non solùm pertinere ad Abrahamum, & ejus posteros, sed ad ipsum etiam Adamum, cui prima promissio facta fuit. Secundò, id à Luca factum, ut suppleret quod prætermissum fuerat à Matthæo, & perfectam omnibus modis genealogiam Christi texeret, primique ac secundi Adami originem referret ad Deum, à quo ille per creationem temporariam, iste per generationem æternam, & missionem œconomicam in plenitudine temporis. *De ipso Adam,* S. Ambr. lib. 3. in Luc. *qui juxta Apostolum figuram accepit Christi, quid pulchrius potuit convenire, quàm sacrosancta generatio à* C *Dei Filio inciperet, & usque ad Dei filium deduceretur; creatusque præcederet in figura, ut natus in veritate sequeretur: ad imaginem factus præiret, propter quem Dei imago descenderet?*

Non mirum autem quòd ab Abraham plures secundùm Lucam generationes sint usque ad Christum, pauciores secundùm Matthæum, cùm aliæ sint in utroque stemmate genealogico personæ. Potest enim fieri ut alii longævam transegerint vitam, alterius verò generationis viri immaturâ ætate decesserint; cùm videamus complures senes cum suis nepotibus vivere, alios verò viros statim filiis obire susceptis.

Quamquam verò eruditis quibusdam viris visum sit Lucam Mariæ genealogiam, Matthæum Josephi texere; & *Heli* qui idem sit ac *Eliakim* seu *Joachim*, patrem fuisse naturalem Beatæ Virginis, civilem Josephi, utpotè generi, ratione veri Matrimonii cum Maria contracti, & hac factâ hypothesi facilior appareat utriusque Evangelistæ conciliatio: novæ tamen ex adverso difficultates occurrunt: nec videtur Lucas contra consuetudinem egisse Scripturarum genealogias feminarum numquam texentium ut viri alicujus genus ostendatur. Et hac in re, ut in cæteris, Veteres sequi malim quàm recentiores Auctores. *Cur Joseph magis quàm Mariæ generatio describatur* (inquit S. Ambrosius) S. Ambr. lib. 3. in Luc. *cùm Maria generaverit Christum, & Joseph à generatione Domini videatur alienus, dubitare possemus, nisi consuetudo nos instrueret Scripturarum, quæ semper viri originem quærit... Viri enim persona quæritur, qui etiam in Senatu & reliquis Curiis civitatum generis asserit dignitatem.... Noli mirari quòd Joseph origo descripta est. Etenim secundùm carnem natus, usum debuit sequi carnis: & qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi; maximè cùm in Joseph origine etiam origo sit Mariæ. Nam cùm vir justus fuerit Joseph, utique ex Tribu sua & ex patria sua* (seu familia) *accepit uxorem: nec potuit* C *justus facere contra id quod Lege præscriptum est.* Uterque igitur Evangelista stemma genealogicum Joseph exhibet, non Mariæ Virginis. Nec aliena à Christo censenda est origo Josephi, cùm natus sit Christus ex ea quam Josephus duxerat uxorem ex eadem Tribu & familia David.

Sensus Moralis.

1. Anno *quintodecimo Imperii Tiberii Cæsaris*, &c. *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Quo tempore Christi Præcursor ministerii sui obeundi mandatum à Deo acceperit, memorato Romanæ Reipublicæ Principe, & Judææ D S. Gregor. M. hom. 20. Regibus indicat Evangelista. Quia enim illum præcurrebat & prædicare veniebat Joannes, qui & ex Judæa quosdam, & multò plures ex Gentibus redempturus erat, per Regem Gentium & Principes Judæorum Prædicationis ejus tempora designantur. Et in Prophetico quidem sermone solis Judæis prædicato solum Judæorum Regnum describitur his verbis: *Visio Isaiæ, in diebus* Origen. hom. 21. Isaiæ 1. *Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Juda.* At in Evangelio quod universo mundo prædicandum erat, Tiberii Cæsaris Imperium, qui totius orbis Romani dominus erat, describitur. *Quia autem Gentilitas colligenda erat,* S. Gregor. M. ibid. *& Judæa pro culpa perfidiæ dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni Principatus ostendit, quoniam & in Romana Republica unus præfuisse describitur, & in Judææ Regno per quartam partem plurimi principabantur.* Voce etenim Redemptoris nostri dicitur: *Omne* Luc. 11. *regnum in se ipsum divisum desolabitur.* Ad finem ergo regni Judæa pervenerat, quæ tot Regibus divisa subjacebat. Nec solùm sub quibus Regibus, sed & sub quibus Sacerdotibus prædicare cœperit Joannes, notatur, quia illum prænunciabat, qui Rex simul erat & Sacerdos.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 68. 2. *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Factum est verbum ut Sanctus Baptista Joannes pœnitentiam prædicaret. Joannes typus Legis, eo quòd *Lex peccatum denuntiare potuit, donare non potuit.* Lex enim unumquemque qui viam gentium sequebatur, revocat ab errore, restringit à crimine; pœnitentiam suadet ut gratiam consequatur. *Lex autem* Luc. 16. *& Prophetæ usque ad Joannem:* Joannes verò prænuntius Christi. Ita *Lex Ecclesiæ prænuntia, & gratiæ pœnitentia est.* Bene itaque S. Lucas compendio usus est ut Joannem declararet Prophetam dicens: *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto.* Unum dixit, & omnia declaravit.

Joannem imitentur Sacerdotes & Doctores, è deserto non exeant ad Ministerium evangelicæ prædicationis, ad regimen Animarum, nisi à Deo vocati, jejuniis & oratione ad divinum opus præparati. Mundum non cognoscant nisi in ordine ad Deum; solum Deum intueantur, cùm ejus Evangelium ac Doctrinam mundo annuntiant. Quid Concionatoribus Evangelicis, Animarum Rectoribus, & Christi Sacerdotibus cum mundo, id est, cum hominibus qui diligunt mundum, cum sæcularibus societatibus, & conversationibus, cum ludis, conviviis, deliciis? Verbum Dei audiant in Scripturis docens, ad cor interiùs loquens, ut eo pleni, eructare possint exteriùs verbum bonum. *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto.*

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Pœnitentia baptismus lachrymarum, *Laboriosus baptismus à* Patribus, & à Sacra Synodo Tridentina appellatur. Hunc baptismum in regione Jordanem circumjacente Joannes prædicavit, & plurimis ad eum venientibus dedit, sed tamen baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. *Quia* ergo Joannes *Baptismum quod peccata solveret, dare non potè-* S. Greg. M. hom. 20. *rat, prædicabat: ut sicut incarnatum Verbum Patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptismum pœnitentiæ quo peccata solvuntur, præcurreret suo baptismate quo peccata solvi non possunt: ut quia ejus sermo præcurrebat præsentiam Redemptoris, ipsum quoque ejus baptisma præcedendo fieret umbra veritatis.*

Prædicans baptismum pœnitentiæ. Inter omnia Chri-

stianæ vitæ officia prædicanda maximè pœnitentia est. Hoc scilicet Christianæ pietatis fundamentum. Hanc non diligit Mundus, sed Deus imperat ut ejus saluti necessariam. *Deus* scilicet *post tot & tanta delicta humanæ temeritatis à Principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum sæculi dote, post ejectum paradiso, mortique subjectum: cùm rursus ad suam misericordiam maturavisset: jam inde in semetipso pœnitentiam dedicavit, rescissa sententiâ irarum pristinarum, ignoscere pactus operi & imagini suæ. Itaque & populum sibi congregavit, & multis bonitatis suæ largitionibus fovit; & ingratissimum toties expertus, ad pœnitentiam semper hortatus est, & prophetando universorum Prophetarum emisit ora: mox gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum suum universo orbi illuminaturus esset, præire intinctionem pœnitentiæ jussit, ut quos per gratiam vocaret ad promissionem semini Abraham destinatam, per pœnitentiæ subsignationem ante componeret. Non tacet Joannes: Pœnitentiam initote, dicens; jam enim salus nationibus appropinquabit, Dominus scilicet afferens, secundùm Dei promissum. Cui præministrans, pœnitentiam destinabat purgandis mentibus propositam: uti quicquid error vetus inquinasset, quicquid in corde hominis ignorantia contaminasset, id pœnitentia verrens & radens & foras abjiciens, mundam pectoris domum superventuro Spiritui sancto paret, quò se ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissa. Hæc pœnitentiæ causa, hæc opera, negotium divinæ misericordiæ curans, quod homini profecit, Deo servit.*

Tertull. lib. de Pœnitentia c. 2.

4. *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini.* Animo secedat in desertum, affectu recedat de mundo necesse est, qui sinceram vult agere pœnitentiam, fugiat de medio Babylonis. Spiritus enim sæculi, & spiritus pœnitentiæ sibi è regione adversantur. Spiritus mundi, cupiditas & vanitas: spiritus pœnitentiæ charitas & humilitas. Quis in mundo pœnitentiæ locus, ubi quicquid est, *concupiscentia carnis* est, *concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*; ubi *esse inter nocentes innoxium, criminis est*; ubi *malos quisquis non imitatur, offendit*; ubi *consensere jura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est?*

S. Cyprianus Epist. 1.

5. *Omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.* Pusillanimitas omnis ac desperatio in spem divinæ gratiæ erigatur: omnis præsumptio propriæ sapientiæ ac justitiæ, omnisque superbia deprimatur: omnis pravitas & asperitas vitæ in mores rectos, seu æternæ legi consentaneos, tractabiles, mansuetos, per Incarnationem Christi, per Incarnati Verbi virtutem mutetur. Hæc mutatio dexteræ excelsi. Hoc opus Salvatoris, ad quem corda per fidem, spem, & charitatem erigere debemus. *Et videbit omnis caro salutare Dei.*

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Quid vallium nomine (inquit S. Gregorius) nisi humiles? Quid montium & collium, nisi superbi homines designantur? In adventu ergo Redemptoris valles impletæ, montes verò & colles humiliati sunt; quia juxta ejus vocem, *Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & omnis qui se humiliat, exaltabitur.* Vallis etenim impleta crescit, mons autem & collis humiliatus decrescit: quia nimirum *In fide Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Jesu & Gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Judæa per errorem perfidiæ hoc unde tumebat, perdidit. Omnis enim vallis implebitur, quia corda humilium sacræ doctrinæ eloquio virtutum gratiâ replebuntur.* Unde scriptum est: *Qui emittis fontes in convallibus..... Et valles abundabunt frumento.* A montibus aqua dilabitur, quia *superbas mentes veritatis doctrina deserit.* Fontes in convallibus surgunt, quia *mentes humilium verbum prædicationis accipiunt.* Et erunt prava in directa, & aspera in vias planas. *Prava directa fiunt, cùm malorum corda per injustitiam detorta, ad justitiæ regulam diriguntur. Et aspera in vias planas immutantur, cùm immites atque iracundæ mentes per infusionem supernæ gratiæ ad lenitatem mansuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit. Sed cùm mens iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam, correptionis vel exhortationis verbum recipit, ibi planam viam Prædicator invenit, ubi priùs præ asperitate itineris pergere, id est, prædicationis gressum ponere non valebat.*

S. Greg. M. hom. 20.

8. *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Qui sint digni pœnitentiæ fructus, S. Gregorius M. explicat. *Quisquis, inquit, illicita nulla commisit, huic jure conceditur ut licitis utatur, sicque pietatis opera faciat, ut tamen si noluerit, ea quæ mundi sunt non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod est gravius, in adulterium lapsus est, tantò à se licita debet abscindere, quantò se meminit & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus boni operis esse debet ejus qui minùs, & ejus qui ampliùs deliquit: aut ejus qui in nullis, & ejus qui in quibusdam facinoribus cecidit, & ejus qui in multis est lapsus.* Cùm ergo dicitur, *Facite fructus dignos pœnitentiæ*: uniuscujusque conscientia convenitur: *Ut tantò majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò graviora sibi intulit damna per culpam.*

S. Greg. M. hom. 20.

Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Ædificationem surgentis Ecclesiæ prænunciat Joannes, quæ non rupeis saxis, sed vivis lapidibus exstructa, in habitaculum Dei & fastigium templi conversione nostrorum surrexit animorum. Etenim parabat Deus lapidea gentium idolis servientium corda emollire, & de lapidibus offensionis excitare cultores Religionis, qui per fidem Christi, veri essent Abrahæ filii: de quibus Apostolus: *Omnes vos unum estis in Christo Jesu. Si autem vos Christi; ergo semen Abrahæ estis, secundùm promissionem hæredes*: nec solùm Abrahæ, sed Dei filii: *Omnes enim filii Dei estis per fidem quæ est in Christo Jesu.* De his qui olim lapides insensibiles erant per duritiam cordis, nunc per Christi gratiam admirabiliter mutatis ait S. Petrus: *Et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis.*

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 5.

Galat. 3.

1. Petri 2.

9. *Jam enim securis ad radicem arborum posita est.* Utinam fœcundarum usum arborum possimus imitari, meritisque crescentibus longævæ humilitatis radice fundati, sublimes ab humo, decori ad speciem, adultos fructuosorum operum vertices erigamus, ne Evangelica securis agricolæ trunci radicem sylvestris excidat. *Ad radicem securis est posita, faciat fructum qui potest gratiæ, qui debet pœnitentiæ. Adest Dominus qui fructum requirat, fœcundos vivificet, steriles reprehendat. Anni tres sunt ex quo venit, & fructum in Judæis invenire non potuit: utinam inveniat in nobis! Jussurus est succidi infructuosos, ne terram occupent. Sed qui adhuc non habet fructum, conetur ut afferat in futurum.* Bonus ille cultor agri interveniet pro nobis infœcundis, pro nobis infructuosis; ut detur spatium, patientia deferatur; ne fortè & nos aliquem fructum ferre Deo possimus.

S. Ambr. ibid. n. 76

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Misericordia commune omnibus officium ac præceptum est. *Misericordia* enim *plenitudo virtutum est.* Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura servatur, ut non sibi unusquisque totum eripiat: sed quod habet, cum paupere partiatur.

S. Gregor. M. hom. 20. in Evang.

Qui habet duas tunicas, det non habenti. Exemplum in tunica ponit, quæ usui nostro magis necessaria est quàm pallium. *Ad fructum* enim *dignum pœnitentiæ pertinet, ut non solùm exteriora quæque & minùs necessaria, sed ipsa valde necessaria dividere cum proxi-*

mis debeámus, scilicet vel escam qua carnaliter vivimus, vel tunicam qua vestimur. Quia enim in lege scriptum est. Diliges próximum tuum sicùt te ipsum: *minùs proximum amare convincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sibi sunt necessária partitur.* Superflua quippe divitum, necessaria pauperum.

12. *Venerunt autem & Publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm quod constitutum est vobis faciatis.* Prædicator Evangelicus cavere debet ne pubblicam turbet tranquillitatem, & laqueum injiciat Animabus, invehendo in conditiones quasdam & functiones reipublicæ necessarias. Prudentiam Joannis imitetur, vitæ crimina ab ipso vitæ genere discernentis. Sine tribu-
Luc. 20. 26. tis & vectigalibus Respublica defendi non potest. Ideo
Rom. 13. 7. tributa Regibus persolvi, jubet Christus. *Reddite*, inquit, *quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Et Apostolus: *Necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Sed injustæ exactiones divina lege prohibentur. Sicut enim publica potestas, ita & tributa, non ad usum hujus aut illius, sed ad bonum commune sunt constituta. Publica igitur onera cum publicis necessitatibus æquanda sunt: ita quidem ut liceat his qui Reipublicæ præsunt ex publicis obventionibus se suosque pro dignitatis ratione sustentare: non item modum exigendi petere à suo & aulicorum luxu ac libidine; aut ex publicanorum malis artibus & adinventionibus. Regibus igitur plus exigere nefas quàm lex Dei permittit, cujus est in omnes Principes summum Imperium: Publicanis plus exigere nefas, quàm à publica Potestate constitutum est. *Nihil amplius quàm quòd vobis constitutum est, faciatis.* Moderata & justa sancti Præcursoris responsio, ut & iniquitas locum non habeat, & constitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: sed, Nihil amplius exigatis. Unde intelligimus quòd apud Deum non tam exactio, quàm exactio iniqua damnetur. Igitur *Quod Cæsar præcipit, ferendum est; quod Imperator indicit, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat.*

Antiquis Auctor Sermonis inter Augustinianos olim de Verbis Domini 19. nunc in Appendice 82. fortè S. Maxim. Taurin.

Qui tributa, vectigalia, publica onera redimunt, aut Regis vel Reipublicæ nomine exigunt, aut imponunt, quæ Cæsaris sunt, reddant Cæsari, quæ Dei, Deo. Cæsari tributa, Deo timorem: timorem cùm dico, avaritiam prohibeo. Misereantur conservorum, ut & ipsi misericordiam à Deo consequantur. Sciant Dominum eadem mensurâ quâ mensi fuerint, remensurum. *Satis superque grave est liberis hominibus servitute premi, tantùmque inter eos qui ex eadem terræ massa coagmentati sunt, interesse, ut alii imperent, alii Imperio teneantur: alii tributa constituant, alii tributi causâ describantur: alii injuriam inferre, maloque afficere impunè possint; alii ne quid patiantur, laborent ac precibus contendant: eaque circa unam & eamdem imaginem, circa unam & eamdem dignitatis præstantiam contingere, circa ejusdem vitæ hæredes, & pro quibus Christus æquè mortuus est. Satis, inquam, hæc liberis hominibus molesta sunt: ne quid huic jugo ponderis addatur, ne quid pœnæ illi, quâ primum nostrum peccatum mulctatum est, acerbitatis accedat.*

S. Gregor. Nazianz. orat. 9. ad Iulianum tributorum æquatorem

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumnium faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.* Si Christiana Disciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus consilium salutis petentibus in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque omnino militiæ subtraherent. Dictum est autem eis, *Neminem concutiatis*, &c. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit. *Proinde qui doctrinam Christi adversam dicunt esse Reipublicæ, dent exercitum talem quales doctrina Christi esse milites jussit, dent tales provinciales, tales maritos, tales conjuges, tales parentes, tales filios, tales dominos, tales servos, tales Reges, tales judices, tales denique debitorum ipsius fisci redditores & exactores, quales esse præcepit doctrina Christiana, & audeant eam dicere adversam esse reipublicæ; immo verò non dubitent eam confiteri magnam, si obtemperetur, salutem esse reipublicæ.* Quid enim culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? hoc reprehendere timidorum est; non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia hæc sunt quæ in bellis jure culpantur; quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse constringit. Alioquin Joannes, cùm ad eum baptizandi milites venirent, dicentes, *Et nos quid faciemus?* respondet eis, Arma abjicite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnerate, prosternite. Sed quia sciebat eos, cùm hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis, & non ultores injuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores; respondit eis; *Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum.* Sed quia Manichæi Joannem apertè blasphemare consueverunt, ipsum Dominum Jesum Christum audiant hoc stipendium jubentem reddi Cæsari, quod Joannes dicit debere sufficere militi. *Reddite* (inquit) *Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ Dei sunt.* Et *Ad hoc enim tributa præstantur, ut propter bella necessario militi stipendia præbeantur.* Qui leguntur milites ut adversùs publicos hostes Rempublicam defendant; Animarum suarum hostibus ne succumbant. Qui cives, provinciales, & paganos ab hostili violentia tueri debent; illis ne violentiam inferant aut calumniam. Qui publicas injurias ulciscuntur, ne injuriâ afficiant Creatorem suum ac Redemptorem. Qui excubias agunt in præsidiis, & castris, sollicitè vigilent & orent ne à diabolo intercipiantur & captivi ducantur, caveant ne graventur corda sua à crapula & ebrietate, Animam suam à peccato diligenter custodiant, divinam gratiam assiduis precibus jugiter implorent, quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.*

S. Aug. lib. 22. contra Faust. cap. 74

Matth. 22. 21.

16. *Ego quidem aquâ baptizo vos.... Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Cùm ex duabus naturis constet homo, anima & corpore, visibile per visibile elementum; invisibile per invisibile mysterium consecratur. *Aqua enim corpus abluitur, Spiritu animæ delicta mundantur. Aliud agimus, aliud invocamus; licèt etiam in ipso fonte sanctificatio divinitatis aspiret.... & ideo aliud fuit baptisma pœnitentiæ, aliud gratiæ est* Illud Joannes administrabat: istud confert Christus. Illius in nomine, auctoritate, virtute, invisibili manu, operatione, Spiritu peccatores baptizantur, animæ abluuntur & mundantur, peccata omnia remittuntur, Christiani ex omni gente Deo consecrantur. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Baptismum nostrum jugiter in memoriam revocemus, ob collatum nobis à Christo tantùm beneficium gratias agamus omnibus diebus vitæ nostræ. Christi membra effecti, filii Dei, Christi cohæredes, vitam ducamus Christiano dignam nomine. Frumentum esse studeamus, mundo & pravis cupiditatibus moriamur ut fructum afferamus; Quia *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Si triticum simus, in horreum cœleste nos inferet Christus; si palea simus, id est, si bonis operibus vacui, in ignem projiciemur qui non extinguetur; in ignem qui paleas semper comburet, numquam consumet. Hic per verbum & gratiam Christi frumenta invisibiliter discernantur à paleis. Non enim seipsos discernunt fideles ab infidelibus, peccatores à justis, electi à reprobis, siquidem totum à Deo acceperunt per Jesum Christum Dominum no-

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 79

S. August. Epist. 138 alias 5. ad Marcellin. n. 2.

Ioan. 12. 24.

strum. Ille in nobis incipit bonum opus & perficit; ille dat velle & perficere, sine quo nihil possumus. *Quis te discernit* (inquit Apostolus) *Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Sed in extremo judicio ultima discretio & separatio frumentorum à paleis fiet. *Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabri indicio (inquit S. Ambrosius) discriminandorum Dominus declaratur jus habere meritorum; eò quòd dum frumenta in area ventilantur, plena à vacuis, ab inanibus fructuosa veluti quodam auræ spirantis examine separantur. Per hanc igitur comparationem ostenditur quòd Dominus judicii die solidæ merita fructusque virtutis ab inanis jactantiæ, exilium-que factorum infructuosa levitate discernat: perfectioris meriti viros locaturus in mansione cœlesti. *Ipse enim perfectior fructus est, qui meruerit ejus esse conformis, qui sicut granum tritici cecidit, ut plurimos fructus afferret in nobis, invisus paleis, inanibus meritis non amicus.*

1. Cor. 4. 7.

S. Ambr. ibid. n. 82.

21. *Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato & orante, apertum est cœlum.* Baptizatus est Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas; ut ablutæ per carnem Christi immaculatam, baptismatis jus haberent. Et ideo qui ad Christi lavacrum venerit, peccata deponit. O divinum humilitatis exemplum! Sub Joannis manu caput inclinat verus Dei Filius; Sanctus Sanctorum, Auctor gratiæ, cum peccatoribus in Jordanem descendit, baptisma pœnitentiæ non refugit. *Si pro nobis Christus lavit, immo nos in corpore suo lavit; quantò magis nos nostra delicta lavare debemus! Quo magis opere, quo magis mysterio Deus quàm hoc probatur, quando per totum mundum, quà generis humani conditio diffunditur, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetusti erroris abolevit, gratiam regni cœlestis effudit? Unus enim mersit, sed elevavit omnes: unus descendit, ut ascenderemus omnes: unus omnium peccata suscepit, ut in illo omnium peccata morerentur. Purificate igitur vos, quia purificavit se ille pro nobis, qui purificatione non eguit.* Christi humilitatem imitemur, cum illo descendamus, ut cum illo pariter ascendamus. Ejus exemplo vacemus orationi, quia etsi peccata dimissa sunt in baptismo, nondum tamen concupiscentia & infirmitas carnis sublata est, novorum radix & fomes peccatorum. Mare Rubrum transivimus, necatos gratulamur Ægyptios; sed in deserto mundanæ conversationis hostes alii occurrunt, Christi gratiâ, nostroque labore vincendi. Ideo *Oportet semper orare*, donec ad promissam vitæ æternæ patriam, ad terram viventium perveniamus, & *numquam deficere.*

Venerab. Beda in hunc locum.

Luc. 18. 1.

23. *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta*, &c. Triginta annorum tempus exspectar temporis conditor, ut suum palam obeat ministerium. Annos triginta delitescit. Vitam ejus absconditam & silentium honoremus, humilitatem imitemur. Ad publicas Ecclesiastici ministerii functiones, ad prædicationem & regimen Animarum nemo prosiliat, sed in latebris, in sacro secessu Deo probatus, non solùm tempus legitimum & maturam ætatem exspectet, sed Dei voluntatem exquirat, sibi per Ecclesiæ Præsides, & sapientes ac sanctos conscientiarum Moderatores significandam.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

1. 2. JESUS *autem plenus Spiritu sancto*, qui super eum requieverat, & se in omnibus ejus actionibus magis quàm antea demonstrabat, ita ut non solùm ejus descensu sub visibili specie Filius Dei declaratus, non solùm ejus donis cumulatus, sed totâ divinitatis ejus plenitudine inunctus probaretur, *regressus est à Jordane* ubi fuerat baptizatus, & *agebatur à Spiritu in desertum.* Non suasione tantùm, & suggestione, sed efficaci ejusdem Sancti Spiritus impulsu ducebatur in desertum Judææ: *diebus quadraginta* ibi mansit, & *tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*: toto illo temporis intervallo nihil penitus manducavit: & *consummatis illis diebus esuriit.*

3. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.* Solo verbo ac imperio quemvis circumjacentium lapidum in panem converte.

Deuteron. 8. 3.

4. *Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est, Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei*; id est, eo omni cui Deus alendi virtutem indiderit; sive Dei virtute, sine qua nec alimenta corporea prodessent, sustentatur.

5. 6. *Et dixit*, sive sustulit *illum diabolus in montem excelsum*, id permittente Christo; & *ostendit illi omnia regna orbis terræ* in momento temporis. *Et ait illi* spiritus mendax: *Tibi dabo potestatem hanc universam*, totum illud quà latè patet imperium; & *gloriam illorum* regnorum; *quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa.* Sic loquitur diabolus, quasi Deus curam suam à rebus humanis avertisset, cœloque contentus, summum illi in res terrenas imperium reliquisset: quæ opinio hinc atheismi, hinc idololatriæ fons est. Dissimulat Malignus, quòd intelligit ac experimento novit, *Quòd dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud*: & per eum Reges regnant, & Domini est terra & plenitudo ejus: & *Potestas ejus potestas æterna & regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxtà voluntatem enim suam fecit tam in virtutibus cœli quàm in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei, Quare fecisti?*

Daniel. 4.

7, 8. 9. 10. 11. 12. *Tu ergo si adoraveris coram me* prostratus, *erunt tua omnia*, me donante. *Et respondens Jesus dixit illi: Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* In Deuteronomio scriptum est, *timebis*: sed timor Dei, quo nomine summa reverentia significatur, omnia hominis erga Deum officia complectitur.

Deuteron. 6.

Et duxit illum in Jerusalem, per aëra sustulit, *& statuit eum super pinnam Templi*, in summo Templi fastigio; *& dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim: Quòd Angelis suis mandavit de te, ut conservent te*; *& quia in manibus tollent te*, super brachia te gestabunt seu sustentabunt ambulantem, *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Jesus ait illi: Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Confer cum Matthæi 4. & Marci 1.

Deuteron. 6. 16.

13. *Et consummata omni tentatione*, omni tentatione visibili & invisibili, omni tentationis genere, quo pro tunc aggredi permissus est Jesum, *tentatum per omnia pro similitudine absque peccato*, diabolus *recessit ab illo usque ad tempus*, à Deo constitutum, scilicet usque ad tempus Passionis, quo ipsum per se & per ministros apertè oppugnaturus erat. Luc. 22. 53. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*, & Joannis 14. 30. *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.*

Hebr. 4. 15.

14. *Et regressus est Jesus in virtute Spiritus*, afflatu & impulsu Spiritus sancti, non humano ductus affectu, *in Galilæam*, undè venerat priùs in Judæam ut baptizaretur à Joanne: *& fama exiit per universam regionem de illo.*

15. *Et ipse docebat in Synagogis eorum*, ut Prophetа jam miraculis celeber, *& magnificabatur ab omnibus*

bus: apud omnes in magna æstimatione & honore erat.

16. *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus,* seu educatus, *& intravit secundùm consuetudinem suam,* prout mos ejus erat à sui manifestatione & ab initio Ministerii sui; *& surrexit legere,* ut legeret aliquem Scripturæ locum, quem postea populo exponeret.

Isai. 61. 1 17. 18. 19. *Et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ,* jussu Archisynagogi. *Et ut revolvit librum, invenit* divino consilio, proprioque delectu, *locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me* requievit, *propter quod unxit me:* quia super me requievit invisibiliter à primo conceptionis meæ instanti, non ad mensuram mihi datus, *Joan.* 3. 34. sed plenè in me effusus, cum gratiæ, virtutum, donorumque infinitâ copiâ, ideo me inauguravit & consecravit ad munus prædicationis. *Evangelizare pauperibus misit me.* Misit me ut evangelium annuntiarem pauperibus spiritu, iis qui se viles & miseros agnoscunt, ac veris opibus destitutos, propriâ justitiâ vacuos, misericordiâ & gratiâ Dei in omnibus egentes. *Sanare contritos corde:* ut sanem fractos animo, desperabundos ob gravia peccatorum suorum vulnera, vulneribus peccatorum suorum contusos & contritos. *Prædicare captivis remissionem.* Ut annuntiem & afferam captivis liberationem à servitute peccati & diaboli, longè excellentiorem ac magis optandam ea libertate quam Judæi carnales exspectant, sperantes sub Messia Rege se jugum Romanorum, & cujuscumque alienigenarum Principatûs excussuros. *Et cæcis visum:* ut sedentes in ignorantiæ & peccatorum tenebris Evangelicâ doctrinâ illuminem, Dei cognitione, fidei luce illustrem. *Dimittere confractos in remissionem:* Ut eos qui in summis horrendæ ac durissimæ captivitatis C angustiis versantur, libertate donatos dimittam. Quod ad majorem explicationem à Christo vel ab Evangelista additum est, ad alium Isaiæ locum alludentibus, & ad Psalmi 146. vers. 3. *Prædicare annum Domini acceptum.* Veri Jubilæi annum, tempus quo divina bonitas gratiam suam in homines uberrimè profundet, antiqui Jubilæi anno typicè significatum, qui buccinæ sonitu per præconem publicum solebat indici; & quo libertate donabantur qui servi facti erant, condonabantur debita, in pristinas possessiones restituebantur qui ex iis fuerant ejecti. *Levit* 25. 10. Non ad annum primum dumtaxat prædicationis Christi hæc verba referenda sunt cum S. Epiphanio, sed ad totum tempus Legis gratiæ, à Christi adventu usque ad sæculi finem intercedens, ut S Irenæus explicat. *Et diem retributionis,* sive ultionis de inimicis generis humani, diabolo scilicet & angelis ejus, ejiciendis foras, & pa- D lam debellandis, & exspoliandis. Hæc postrema verba in codicibus Græcis & Syriaca Versione desunt, sed in Hebræo fonte Isaiæ leguntur. S. Irenæus *diem retributionis* intelligit diem ultimi judicii, in qua retribuet Dominus unicuique secundùm opera ejus. Refellit autem Valentinianos, qui Christum uno tantùm anno prædicasse & mense duodecimo passum asserebant, illo Isaiæ loco abusi.

Dimittere eos qui confracti sunt liberos. *Isai.* 58. 6

Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. *Psal.* 146. 3.

S. Epiph. Hæres. 51 Annus autem Domini acceptabilis tempus hoc in quo vocantur ab eo qui credunt ei, & acceptabiles fiunt Deo: hoc est omne ab adventu ejus tempus, usque ad consummationem, in quo ut fructus eos qui salvantur, acquirit. S. Irenæus lib. 2. c. 38

Hunc Isaiæ locum in quo clarissima de Christo Prophetia continebatur, Christus evoluto libro, qui tunc in Synagoga legebatur, & quem ipsi tradiderat minister, selegit ut missionem suam ac legationem probaret. Et hæc quidem de Christo prophetiçè, & ad litteram etiam longè excellentiùs quàm de Isaia dicta erant. Sicut enim liberatio ex captivitate Babylonica & imago & pignus E fuit liberationis animarum per Messiam; ita annuntiatio ejus ab Isaia facta typus fuit annuntiationis per Christum faciendæ, qui tanti beneficii non modò prædicator, sed auctor fuit. *Non solùm enim remissionem peccatorum nobis largitus est, & à diaboli tyrannide nos exemit, divinumque lumen demonstravit: sed futuram quoque vitam promisit, & justum judicium interminatus est. Annum enim Domini acceptabilem, priorem ejus adventum appellari arbitror: diem verò retributionis, diem judicii* (inquit Theodoretus.)

Theodoret in c. 61. Isaiæ. 20. *Et cùm plicuisset librum, reddidit Ministro* Synagogæ, à quo acceperat, *& sedit,* munus Doctoris suo A sibi jure vindicans. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes,* seu defixi, *in eum.*

21. *Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris.* Hæc Scriptura, hoc Prophetæ oraculum, quod modò me legente audivistis, hodie coram vobis impletur. Quibus verbis se Messiam esse palam profitetur ac declarat.

22. *Et omnes testimonium illi dabant* sapientiæ & doctrinæ, & *mirabantur in verbis gratiæ.* Alludit ad Versum 2. Psalmi 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis,* &c. *Quæ procedebant de ore ipsius:* stupefacti ob gratiam, vim & efficaciam sermonum ejus, *dicebant: Nonnè hic est filius Joseph,* pauperis fabri concivis nostri?

23. *Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura teipsum.* Tritum proverbium: Tuos priùs cura quàm alienos; in tuam primùm patriam, B quæ multis tibi cara debet esse nominibus, beneficentiam exerce. *Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.* Admiranda illa opera quæ te patrasse audivimus apud Capharnaitas, fac in gratiam concivium tuorum. Miracula postulabant Nazareni non ut crederent, sed partim ex ambitione, se digniores existimantes beneficiis Christi, eaque jure sibi deberi putantes: partim ex incredulitate, quia se in dubium revocare significabant miracula quæ alibi à Christo patrata celebrabantur, nisi similia in patria sua faceret. Unde S. Matthæus: *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* *Matt.* 13. 58.

24. *Ait autem: Amen dico vobis, Quia nemo Propheta acceptus est in patria sua.* Nemo Propheta popularibus & concivibus suis gratus est. Quasi dicat, Vobis imputate, quòd hîc non edam miracula, quia me contemnitis; tantùm abest ut mihi credatis. Vide ad Matthæi 13. 57. Quòd autem superbia sua & incredulitate se indignos miraculis & beneficiis divinis Nazareni præstarent, cùm alioqui Dei bonitas ad benefaciendum non solùm Judæis, verùm etiam Gentibus, proclivis sit, probat duobus exemplis ex Scriptura Sacra petitis: primum est Viduæ Sareptanæ: alterum Naamani Syri. Illius fidei, veneration erga Eliam Prophetam, & charitati: Istius pariter fidei in Deum Israëlis, reverentiæ & obedientiæ qua Elisæum Prophetam prosecutus est, miracula concessa sunt, quæ cæteris apud quos sancti illi Prophetæ versabantur & prædicabant, ob incredulitatem negata sunt.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in* 3. *Reg.* 17 18 *vers.* 1 *Jacobi* 5. 17. 25. 26 *diebus Eliæ in Israël,* egestate & fame extrema laborantes, quando clausum est cœlum, pluviam non dans, *annis tribus & mensibus sex; cùm facta esset fames magna in omni terra:* adeo ut fames per universam terram grassaretur: *&* tamen *ad nullam illarum missus est Elias nisi in Sarepta Sidoniæ,* urbem regionis ac ditionis Sidoniorum, cujus incolæ gentiles erant, *ad mulierem viduam.* Summam porrò temporis in veteri Testamento non expressam, ex traditione vel ex propria scientia Christus addidit.

27. *Et multi leprosi erant in Israël sub Elisæo Pro-* 4. *Reg.* 5. *pheta,* id est, tempore Elisæi: *& nemo ex illis mundatus est* à pollutione lepræ, *nisi Naaman Syrus.*

28. *Et repleti sunt omnes in Synagoga irâ hæc audientes.* Quòd scilicet illos miraculis indignos tacitâ ipsisque odiosâ comparatione argueret, quâ alienigenis, quin etiam crediturís postponebantur.

29. *Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.* Populari seditione & impetu Jesum non solùm extra Synagogam, sed extra civitatem ejecerunt ut hostem, & quasi reum mortis traxerunt.

30. *Ipse autem transiens per medium illorum ibat.* Seu divina virtute factus turbæ furenti inconspicuus, sive mutatis subitò eorum voluntatibus, sive mentibus obstupefactis, sine vi, sine fugâ per medium illorum ambulans, elapsus est.

Tertull. lib. cont. Marcion. c. 7. S. Epiph. Hæresi 42

31. *Et descendit in Capharnaum, civitatem Galilææ, ibique docebat illos Sabbathis.* Marcion mus ille Ponticus, Evangelii & Apostoli corrosor, omissis omnibus quæ apud S. Lucam ad hunc usque locum legimus, sic Evangelium istud auspicabatur: *Anno quintodecimo Principatus Tiberiani, Deus descendit in civitatem Galilææ Capharnaum*: subtexens deinde illud quod Nazarethæ factum mox recensuimus, cæteris quæ præcesserunt deletis.

32. *Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.* Rationem modumque docendi ipsius qui potestatem & auctoritatem divinam præ se ferret, vehementer admirabantur.

Marci 1. 23. & seq.

33. 34. 35. 36. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna, dicens: Sine, quid nobis & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio te quis sis: Sanctus Dei. Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo.* Et cùm *projecisset illum*, quem vexabat hominem, *dæmonium in medium*, seu in terram coram omni populo prostravisset, *exiit ab illo, nihilque illum nocuit.* Illæsum reliquit. *Et factus est pavor in omnibus*, adstantibus, *& colloquebantur ad invicem, dicentes: Quid est hoc verbum*, quid hoc rei est, *quia in potestate & virtute imperat spiritibus immundis, & exeunt*, ad ejus imperium, sine mora? *Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.* Nomen ejus celebre factum est in omni circumquaque regione. Lege Commentarium nostrum in *cap. 1. S. Marci.*

38. 39. *Surgens autem Jesus de Synagoga, introivit in domum Simonis*, Petri, *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam*, propiùs ad illam accedens, *imperavit febri, & dimisit illam* febris. *Et continuò surgens, ministrabat illis*, Jesu scilicet ac Discipulis ejus. Confer cum *Matthæi* 8. 14. & *Marci* 1. 30. nostrosque in hæc loca vide commentarios.

Matt. 8. 14. Marci 1. 30.

40. 41. *Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus* afflictos, *ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos. Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tues Filius Dei, & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.* Vide Commentarium nostrum in cap. 8. S. Matth. & in cap. 1. S. Marci.

Marci 1. 34.

42. *Facta autem die egressus, ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum, ne discederet ab eis:* apud se retinere conabantur, commodorum temporalium causâ quæ ex ejus miraculis percipiebant.

43. 44. *Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei; quia in hoc missus sum*, à Deo Patre meo. Hic præcipuus missionis meæ scopus, non ut miracula faciam, quæ ad missionis tantùm meæ, doctrinæque confirmationem, velut sigilla adhibeo. *Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.*

Sensus Moralis.

S. Ambros lib. 4. in Luc. n. 4.

1. 2. JESUS *autem plenus Spiritu sancto regressus est à Jordane; & agebatur à Spiritu in desertum diebus quadraginta & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*; Meritò Dominus noster Jesus Christus jejunio suo nos atque deserto adversùs voluptatum informat illecebras, & tentari se à Diabolo Dominus omnium patitur; ut in illo omnes vincere disceremus. Tria autem à Domino ad salutem nostram principaliter ordinata Sanctus Evangelista descripsit. *Tria sunt enim quæ ad usum proficiunt salutis humanæ, sacramentum, desertum, jejunium.* Nemo coronatur, nisi qui legitimè certaverit: *Nemo autem ad certamen virtutis admittitur, nisi priùs ab omnibus ablutus maculis delictorum, gratiæ cœlestis munere consecretur.* Quisquis igitur per sacramenta mundatus est, & Spiritu Dei sanctificatus, mundum affectu saltem relinquat, ne thesaurus, quem portat in vase fictili, corrumpatur & amittatur. Spiritus Dei amorem sacri secessûs inspirat, in quo Deus ad cor loquitur; & sacer secessus Dei Spiritum in homine conservat. *Scimus quoniam ex Deo sumus; & mundus totus in maligno positus est.* Sæpè nautæ, maximè in tempestate, fugiunt terram; & tamen cùm eam fugiunt navigantes, ipsa potiùs fugere videtur à navigantibus. Et tu si fugias mundum hunc, & ipse te effugiet: si prætercas terram hanc, & ipsa te præteribit. Et tu in mari hoc navigas, & in hoc sæculo fluctuas: fuge terram; saxa habet, lapides habet.... Fuge sæculi mare, & naufragium non timebis. Et si frequenter arborum vertices spirantium verberent flabra ventorum; solidatis tamen radicibus nullus occasus est: at in mari furentibus ventis, etsi non omnium naufragium, omnium tamen periculum est. Ita enim adversis flatibus nequitiæ spiritalis, nullus in arena, vel in solo tutus est, & naves Tharsis vehementi sæpè spiritu conteruntur.

1. Joan. 5. 19.

S. Ambr. in Psal. 36. & lib. 4. in Luc. n. 32.

S. Ambros lib. 4. in Luc. n. 6.

Et consummatis illis diebus esuriit. Omnibus omnia factus est Jesus, pauper pauperibus, dives divitibus, flens flentibus, esuriens esurientibus, sitiens sitientibus, profluus abundantibus. *In carcere cum paupere est, cum Maria flet, cum Apostolis epulatur, cum Samaritana sitit: in deserto esurit; ut cibus primi hominis, quem prævaricatione gustaverat, jejunio Domini solveretur. Nostro periculo Adam scientiæ boni & mali famem solvit, nostro emolumento famem ille suscepit.* Primus Adam gulâ victus est in paradiso voluptatis; secundus Adam abstinentiâ & jejunio quadragenario vicit in deserto, in loco horroris & vastæ solitudinis. Arma nostra sunt jejunia. Jejunio præterita peccata expiantur, tentationes præsentes divino hoc scuto repelluntur, futuræ caventur, omnes eliduntur. Christus innocens carnem suam sanctam quadragenario jejunio mortificat, homo peccator carnem suam spiritui Deoque rebellem castigare & domare refugit: imò saginat eam ad peccatum, quasi ad hoc conditus sit ut secundùm carnem vivat.

2. Tim. 2. 5.

3. 4. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant; & respondit ad illum Jesus: Scriptum est, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei*, &c. Tria docemur esse præcipua tela diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis consuevit armari: gulæ unum, aliud jactantiæ, ambitionis tertium. *Indè* autem *cœpit, unde jam vicit. Et ideo inde incipio in Christo vincere, unde in Adam victus sum.* Discamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum est diaboli. Laqueus tenditur, cùm opiparum convivium præparatur, lautæ epulæ, quæ constantiam sæpè mentis inclinant. Sumamus igitur scutum fidei, loricam abstinentiæ: sed vide arma Christi, quibus tibi, non sibi vicit. Nam qui majestate sua lapides in panem posse converti naturæ alterius transfusione monstravit, docet nihil tibi pro diaboli arbitrio, nec declarandæ virtutis contemplatione faciendum. Caveamus igitur vaferrimi hostis insidias, qui sæpè falsa boni imagine, falsa pietatis specie nos decipit, ea suggerens quæ ad Dei gloriam tendere videantur, & in Angelum lucis se transfigurans nostram ut sibi conciliet fiduciam. Quibus armis tentationes vincantur, Christus docet. 1. Verbo Dei. 2. Ejus humili adoratione & religiosæ servitutis illi soli debitæ officio. 3. Viarum extraordinariarum, quæ in vita Christiana & spirituali frequentibus illusionibus obnoxiæ sunt, declinatione. Christus enim Jesus non utitur potestate quasi Deus, sed quasi homo commune sibi arcessit auxilium; ut divinæ pabulo lectionis intentus, famem corporis negligat, alimentum verbi cœlestis acquirat. Huic intentus Moyses panem non desideravit: huic intentus Elias famem prolixioris non sensit jejunii. *Non enim potest qui Verbum sequitur, panem desiderare terrenum, cùm substantiam panis cœlestis accipiat.*

S. Ambros lib. 4. in Luc. n. 17. 18.

S. Ambros lib. 4. in Luc. n. 19.

7. *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Dæmonem superbi utriusque sexus imitantur, qui potentiam suam, generis claritatem, pulchritudinem, auctoritatem, aliasve dotes jactant, ut se ab aliis quasi adorari impetrent. Nabuchodonosoros, Amanem, aliosque cogita diabolicæ superbiæ imitatores: fortior hæc quàm libidinis tentatio. Herodes enim dimidiam dumtaxat regni sui partem stultâ promissione obtulit impudicæ saltatrici: superbi verò & ambitiosi plerique ita comparati sunt ut adoratoribus suis omnia promitterent, ut diabolus. Quid de superbis illis mulieribus dicam, quæ formæ illecebris abusæ, varia cultûs & luxûs lenocinia, varias artes adhibent, ut plurimos sibi adoratores devinciant? Monstra sunt ipso diabolo magis timenda, qui studium placendi per decorem invitatorem libidinis illis inspirat, qui omnem cultûs muliebris habitûsque luxum subministrat, quo luxuria negotiatur aut gloria insolescit. Favores omnes, ac voluptates adoratoribus suis & impudicis amatoribus pollicentur. *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Periculosissimæ tentationis tela Christi clypeo repellat vir Christianus: *Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Verbi Dei lectio & meditatio armamentarium est contra tentationes omnes. *Quisquis intus verbo Dei pascitur, non quærit in ista eremo voluptatem. Qui uni Deo tantùm subjectus est, non quærit in monte, id est, in terrena elatione jactantiam. Quisquis æterno spectaculo incommutabilis veritatis adhæresit, non per fastigium hujus corporis, id est, per hos oculos præcipitatur, ut temporalia & inferiora cognoscat*; (inquit S. Augustinus Lib. De vera Religione.)

Daniel. 3. *Judith* 3. 15. *Esther* 3.

8. *Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum super pinnam Templi*, &c. Heu quàm multi in summum Templi fastigium, ad Ecclesiasticas Dignitates à diabolo ducuntur, ut lapsu graviore ruant! Non Dei vocatione, sed diabolica ambitione provehuntur. Quos Deus vocat, & in sacris Ordinibus ac Dignitatibus sive Ministeriis Ecclesiasticis constituit, hos gratiâ suâ conservat, sustentat & protegit, ne cadant. Quos verò diabolus ducit & evehit, qui ambitione, superbiâ, cupiditate, otiosæ vitæ amore feruntur, hos certa manet ruina. Quî enim præcipites non ruerent, quibus nullæ sunt vires nisi ex præsumptione, nulla vigilantia nisi ex cæcitate, nullum auxilium nisi ex propria infirmitate?

13. *Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.* Prope omnium criminum fontes hæc tria genera demonstrantur esse vitiorum (inquit S. Ambrosius) carnis delectatio, vana gloria, ambitio. Neque enim consummatam omnem tentationem Scriptura dixisset; nisi in his tribus esset omnium materia delictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis est cupiditatum; quia causæ tentationum causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ.* His exhaustis tentationibus, diabolus, cui mille nocendi artes, etsi invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari. Sed recedit usque ad tempus, graviùs postmodum impugnaturus. Semper ergo vigilandum est. Semper ad nova certamina sustinenda munire nos Christianorum virtutum præsidio debemus. Non unum telum diabolus habet, ut tentatio sancti viri Job demonstravit; frequentat spicula, ut aut præmio vincat, aut tædio. Primò cupiditate vulnera, secundò pietate, tertiò sanitate; mentis enim pariter & corporis pugnat ulceribus. Diversitas quoque ipsa tentationum pro diversitate certantium est. Avaritiæ damno dives urgetur, pater dispendio filiorum, homo doloribus, corpus ulceribus. Quanta hæc tela! unde Dominus noluit habere quod perderet, & ideo pauper hùc venit, ne diabolus haberet quod auferret. *Venit* (inquit) *Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Noluit etiam paucorum esse pater, ut esset omnium. Frustra autem corporis tentaretur ulceribus, qui contemneret omnes corporis passiones. Fortitudine fidei opus est in his

S. *Amb. lib. 4. in Luc. n. 39.*

Joan. 14. 30.

A Christianæ militiæ præliis. Non enim contra carnem & sanguinem, sed contra insidias spiritales nobis est certamen. Vides magnificentiam Christiani viri, qui certat cum rectoribus mundi; & licèt constitutus in terris, adversùs spiritalia nequitiæ, quæ sunt in cœlestibus, animi virtute decernit. Non enim de terrenis contendimus, ut dimicemus in terra: sed spiritalibus propositis præmiis, de regno Dei & Christi hereditate, necesse est spiritalia priùs impedimenta superentur. Corona proposita est; subeunda certamina sunt. Nemo potest, nisi vicerit, coronari: nemo potest vincere, nisi ante certaverit. Ipsius quoque coronæ major est fructus, ubi major est labor. *Arcta* enim *& angusta est via, quæ ducit ad vitam.* . . . *Lata verò & spatiosa, quæ ducit ad mortem.* Et ideo tentationem timere non debemus; est enim causa victo- B riæ, materia triumphorum.

S. *Amb. ibid. n.* 37.

17. 18. *Et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum*, &c. Christus plenitudine Spiritus sancti ad sacerdotium æternum consecratus, & velut unguento perfusus, de quo scriptum est: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Oleum lætitiæ dixit Spiritum sanctum, ne creaturam putares. Olei enim hujusmodi natura est, ut nequaquam naturæ alterius humido misceatur. Lætitia quoque non corpus ungit, sed intima cordis illuminat. Et bene oleum letitiæ dicitur quo unctus est Christus. Neque enim usitatum fuit ei oleum & commune quærendum, quo aut vulnera curantur, aut æstus levatur: cùm fomentum vulnerum suorum salus mundana non quæret, nec refectionem corporis fatigati virtus sempiterna C deposceret. *Nec mirum si habet oleum lætitiæ, qui fecit exultare morituros, tristitiâ mundum exuit, mœstæ fœtorem mortis abolevit. Ergo unguentum Christi est Spiritus.* Ab hoc unguento Jesus nuncupatus est Christus, qui sic Deo perfusus est & infusus, ut homo Deusque esset unus Deus. Ad hoc autem unctus est Spiritu sancto, ut illum in nos effunderet, ac per ejus gratiæ medicinalis, illuminatricis, liberatricis ineffabilem efficaciam Animarum nostrarum vulnera sanaret, nos à morte ad vitam, à servitute in perfectam libertatem, è tenebris ad lucem, summa miseria ad supremam æternamque felicitatem revocaret, nosque interim divitiis spiritualibus repleret. *Evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem & cæcis* D *visum, dimittere confractos in remissionem.* Hoc quo unctus est Spiritus sancti unguento & substantivâ atque increatâ sanctitate membra sua perfundens Christus, non solùm nos Christianos effecit, gentem sanctam, regale Sacerdotium, sed Christos. *Non solum caput nostrum unctum est, sed & corpus ejus nos ipsi* (inquit S. Augustinus) *Concorporans nos sibi, faciens nos membra sua; ut in illo & nos Christi essemus. . . . Inde autem apparet Christi corpus nos esse, quia omnes ungimur, & omnes in illo & Christi & Christus; quia quodam modo totus Christus caput & corpus.* Tantis Christi Domini beneficiis ne simus ingrati: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, quos annuntiavit Christus; dies iræ & fu- E roris Domini sequetur, dies ultionis & judicii, in quo adstabimus omnes ante tribunal Christi, ut referat unusquisque retributionem vel beatitudinis vel pœnæ æternæ secundùm operum suorum merita. Ad terribilem illum diem nos præparemus, audientes Christi vocem nobis prædicantis: *Annum Domini acceptum, & diem retributionis.* Mentes & corda in ipsum defigamus. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum.* Deo gratias agamus perennes, qui nos ad Christianam Religionem vocavit, quam solam esse veram cognoscimus ex prophetiarum adimpletione in Christo & in Ecclesia, & ex Miraculis quibus Evangelii prædicatio obsignata & confirmata est. *Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris.*

Psal. 44. S. *Amb. lib. 1. de Spiritu Sancto c. 9.*

S. *Aug. in Psal. 26.*

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, &c. & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Vidua censu pauper, fide dives; corporalis panis egens, sed invisibilis cibi verbi Dei, quo anima vivit, magis avida; alienigena, omni solatio temporali destituta, cæteris præfertur, & Prophetæ hospitio, solatioque recreatur, ut farina & oleo multiplicatis sustentetur ipsa & filii ejus trium amorum & sex mensium spatio, quibus fames magna fuit in omni terra. Vidua hæc Ecclesiæ typus, de qua scriptum est: *Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & exclama, quæ non parturis; quoniam multi filii desertæ magis quàm ejus quæ habet virum.* Ad hanc, cùm fames esset verbi divini in omni terra, missus est Christus, qui aridam terram rore cœlesti Evangelii Gratiæquæ suæ rigavit, & clausum cœlum reseravit. Hydriam farinæ & vas olei non defectura spopondit: *perpetuitatem* nempe *sacramentorum* promisit *cœlestium, & non defuturam spiritalis exultationis gratiam; munimenta vitæ, fidei signacula, dona virtutum*, largitus est. *Descendit* Verbum divinum *sicut pluvia in vellus*, ut paulò post exsiccato vellere, terram irroraret universam: *Et sicut stillicidia stillantia super terram.* Nam primò intra Judæam divini cœpit ros sermonis humescere (*Notus* enim *in Judæa Deus*) cùm arida fidei totius orbis universa terra maneret. Sed ubi Josephi greges Deum negare cœperunt, & ausu vario immanium delictorum contrahere divinitatis offensam, tunc per omnes terras fuso imbris rore cœlestis, populus Judæorum æstu perfidiæ suæ cœpit arescere, cùm Ecclesiam sanctam ex omnibus terrarum partibus congregatam propheticæ nubes, & salutaris imber Apostolicus irrigarent. Viduæ igitur Sareptanæ, ad quam, Viduis Israëlitibus prætermissis, Elias à Deo missus est, exemplo ostenditur ac typo, *Quòd ad instaurandam Ecclesiam Dei Filius humani corporis sacramenta susceperit, abdicato populo Judæorum, quibus consiliarius & Propheta, beneficiorumque adempta sunt miracula dominicorum; eo quòd invito quodam invidiæ nævo in Dei Filium credere noluerunt.*

3. Reg. 17. Isaiæ 54. 1.

S. Ambros. lib. de Viduis c. 3.

Iudic. 6.

Psal. 71. 6.

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ &c. *& ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Heroicum in Sareptana illa muliere charitatis exemplum non solùm mirentur, sed imitentur Christiani. Mulier erat alienigena, vidua, omni destituta subsidio, cui alendorum cura incumbebat liberorum; pugillus tantùm farinæ reliquus erat, quo deficiente mors exspectatur; nihil tamen horum illam ab eroganda Prophetæ eleemosyna prohibuit, retardavit, quamvis ille peregrinus esset, ipsi ignotus, & religione ab ipsa separatus. Cùm igitur neque paupertate, neque alendorum sollicitudine filiorum, neque gravi fame, neque tanta egestate, neque mortis imminentis metu fuerit ab hospitalitatis & beneficentiæ officio impedita, quæ Christianis divitibus erit excusatio? Sed dicet fortasse quispiam: Adducito mihi Prophetam, & eadem benevolentiâ illum suscipiam. Non solùm Prophetam, sed ipsum Prophetarum Dominum tibi adducam, communem Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum: ipse enim ait: *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Si viduæ illius charitatem imiteris, si eleemosynam pauperibus, non dico ex necessario tuo, sed saltem ex superfluo erogaveris, parem, imò longè majorem benedictionem consequêris. Non hydria farinæ, neque lecythus olei, indeficientes ad breve tempus, sed vita æterna mercedis loco tibi reddetur, Dei misericordia, esca spiritualis. *Si enim Eliàs exiguæ farinæ annonam consecutus, quòd mulierem majorem sui quàm filiorum rationem habuisse perspexit, aream in viduæ domo, torcularque instruxit, ac ex inexhaustis vasis vicem reddidit, alens quæ se aluisset vicaria hospitalitatis mercede, cogita quantam Eliæ Dominus gratiam sit initurus, si unà cum filiis hæredem ac curatorem ipsum reliqueris.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. in Eliam & Viduam Tom. 5. Ducæi.

Idem. in Catena Græcor. Patrum.

27. *Et multi leprosi erant in Israël sub Elisæo Prophetâ; & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.* Cur non curabat fratres, non curabat cives, non sanabat Propheta consortes; cùm saneret alienos, sanaret eos qui observantiam Legis, & Religionis consortium non habebant: nisi quia *Voluntatis est medicina, non gentis: & divinum munus votis eligitur, non naturæ juri defertur? Disce, Christiane, rogare quod cupias impetrare: fastidiosos viros cœlestium profectus munerum non sequuntur..... Nemo sanatus ostenditur, nisi qui religioso officio studuit sanitati. Non enim dormientibus divina beneficia, sed observantibus deferuntur.*

S. Ambros. lib. 4. in Luc. n. 49.

Naaman Gentilis Populi typus alter; ejus ad Elisæum Prophetam accessus, figura vocationis Gentium; lepræ mundatio cùm Jordane corpus abluit, figura remissionis peccatorum per baptismatis gratiam salutaris. Per mundationem Naaman Syri à lepra, significata est emundatio nationum in Christo lumine earum, quæ septem maculis capitalium delictorum inhorrebant, idololatriâ, blasphemiâ, homicidio, adulterio, stupro, falso testimonio, fraude. Quapropter septies quasi per singulos titulos in Jordane lavit... Quia *unius lavacri vis & plenitudo Christo soli dicabatur, facturo in terris sicut sermonem compendiatum, ita & lavatrum.* A puella juniore ex captivis monitus Naaman, esse in terra Israël qui posset eum à lepræ contagione mundare, ad Regem Israël venerat, à quo missus ad Elisæum mandatum acceperat ut septies in Jordane mergeretur. Tunc ille secum tractare cœpit meliores aquas habere se in patria, in quibus sæpè se mersisset, nec tamen à lepra esset mundatus; eaque revocatus cogitatione ac diffidentiâ, non obediebat mandatis Prophetæ: sed admonitione & persuasionibus servorum adquievit, ac mersit. Mundatusque statim intellexit, *Non aquarum esse quòd unusquisque mundatur, sed gratiæ.* Illa porrò ex captivis junior puella, typus est Ecclesiæ Domini ex gentibus congregatæ, & antea depressæ captivitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat; cujus consilio vanus ille Populus Nationum verbum audivit Propheticum, de quo ante diu dubitavit; postea tamen ubi credidit exequendum, ablutus est ab omni contagione vitiorum. *Et ille quidem dubitavit antequam sanaretur; tu jam sanatus es, & ideo dubitare non debes.* Ille Syrus septies mersit in Lege: tu autem baptizatus es in nomine Trinitatis, confessus es Patrem, recordare quid feceris: confessus es Filium, confessus es Spiritum sanctum, mundo mortuus es, & Deo resurrexisti; & quasi in illo mundi consepultus elemento, peccato mortuus, ad vitam es resuscitatus æternam. Gratias age Domino Prophetarum Christo Jesu Salvatori nostro, ad quem missus es, & à quo mundatus es à lepra peccati per aquam Baptismatis. Beneficii magnitudinem cogita: non enim omnes leprosi ab ipso mundati sunt, non omnes baptismate purgati, longè plures in infidelitate & peccato relicti, occulto, sed tamen justo Dei judicio pereunt. Gratuitam in te Dei misericordiam agnosce: *Non fecit taliter omni Nationi.* Cum Naaman Syro dicas: *Non faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimam Diis alienis, nisi Domino soli.*

S. Ambros. lib. 4. in Luc. n. 42.

Tertull. lib. 4 cont. Marcion. c. 9.

S. Ambros. lib. de Mysteriis sive de Initiandis c. 3. & 4.

4. Reg. 5.

29. *Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem*, &c. In Evangelio completum est quod per Prophetam de se prænuntiavit Dominus; *Retribuebant mihi mala pro bonis.* Nam cùm Christus beneficia in Judæos diffunderet, illi injurias irrogabant. Nec mirum si perdiderunt salutem, qui ejecerunt de suis finibus Salvatorem. Dominus enim nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejicientibus reluctatur, nec rogantibus deest. Inhumanum, ingratum, sacrilegum Nazarenorum facinus execramini, qui Christum è civitate sua ejecerunt, & duxerunt in supercilium montis ut præcipitarent eum: sed longè magis detestanda Christianorum ingratitudo, qui per fidem cognoscentes illum esse Filium Dei, longèque majoribus ab illo affecti beneficiis, è cordibus suis illum per mortale peccatum ejiciunt.

Psal. 34. 12.

S. Ambros. lib. 4. in Luc.

30. *Ipse autem transiens per medium illorum ibat.*

S. Ambros. lib. 4. in Luc. n. 36

Hinc intellige, non ex necessitate, sed liberè passum Dominum Jesum, nec captum à Judæis, sed à se ipso oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur. Hîc seditiosæ & ingratæ turbæ se subduxit, quia *Malebat adhuc Judæos sanare quàm perdere*; *ut inefficaci furoris exitu desinerent velle, quod implere non possent.* Vides igitur (ait S. Ambrosius) & hîc divinitatis esse quod operatus est, & illic voluntatis esse quod captus est. Nam quemadmodum à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? *Sed noluit sacrilegium esse multorum; ut in auctores culpæ crucis invidiam retorqueret; atque à paucis quidem affigeretur, sed pro toto orbe morereretur.* O incomparabilem Salvatoris amantissimi bonitatem!

S. *Ambr. lib. 4. in Luc. n. 36*

33. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum*, &c Impudici, adulteri, fornicatores, molles, dæmonium immundum habent, à quo illorum Animæ miserum in modum possidentur. Christi verbis & mandatis torqueri se putant, Concionatorum & Pastorum, piorumque hominum admonitiones & increpationes impatientissimè ferunt; sanctas inspirationes, quibus à voluptatibus carnis revocantur, rejiciunt; cùm putant, quòd falsa illorum pax turbetur, quòd ad pœnitentiam ante tempus senectutis invitentur, quòd separatio ab occasionibus proximis peccati illis imperetur. Etsi Christum ore confitentur, ut dæmones, factis tamen negant, ejus puritatem & sanctimoniam renuentes imitari, & membra ejus facientes membra meretricis, quæ summa est Dei injuria. *Sine, quid nobis & tibi Jesu Nazarène? Venisti perdere nos? Scio te quis sis: Sanctus Dei.* Cùm impudici homines Christianis mulieribus adulantur, blandisque sermonibus, laudibus, verbis amatoriis illarum insidiantur castitati, silentium illis protinus imponant, Christi potestatem & virtutem invocent, ut immundum ab illis dæmonium expellat, supplices orent ne sibi noceat. *Obmutesce & exi*, Qui de impudicitia tentantur, Christo Jesu adhæreant, ejus gratiam invocent, cujus virtute pravi concupiscentiæ motus refrænantur. *In potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt.*

38. *Surgens autem de Synagoga, introivit in domum Simonis: Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea.* Cùm aliquis in Christiana familia febribus corporis vexatur, vota Deo nuncupantur, novemdiales devotiones in Memoriis Sanctorum pro ejus valetudine fiunt: cùm animi febribus, quæ pravæ cupiditates & vitia sunt, tenetur, cùm mors irrepit sceleris effectu, tentante diabolo, carne suadente, salus ejus negligitur, supernus Medicus non quæritur, non invocatur, Sanctorum preces apud divinam Majestatem non adhibentur. Et tamen longè vehementior, longè periculosior est animæ quàm corporis febris. Huic nemo homo mederi potest, sed nec Angelus. Filium Dei descendere oportuit ut febribus humani cordis mederetur. *Et stans super illam, imperavit febri.* Corda in rerum terrenarum amore defixa ad se sursum evexit; infirmi animi motus per gratiam suam medicinalem ordinatos, suæque Legi subjectos, in obsequium suum convertit, eorum immutatis objectis, ut membra quæ olim serviebant iniquitati, justitiæ cum alacritate servirent. *Et continuò surgens ministrabat illis.* Nemo putet obsequium se præstare Deo, cùm aliqua opera ex se bona facit in statu & in affectu peccati; à febre peccati curari necesse est, ut opera nostra grata sint Deo. *Imperavit febri, & dimisit illam: & continuò surgens ministrabat illis.*

Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibere membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. *Rom.* 6.

40. *Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos.* Omnes quibus erant infirmi corporaliter, ducebant illos ad Jesum: modò pauci sunt qui suos spiritualiter infirmos ad eum ducant: immò pravis plerumque consiliis & exemplis ab eo abducunt, prohibentes ne pœnitentiam agant, ne mundo renuncient, ne Deo se devoveant. *Noli prohibere benefacere eum qui potest* (inquit Sapiens) *Velle debemus ut omnes nobiscum diligant Deum, & totum quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum est. Si enim in theatris nequitiæ qui aliquem diligit histrionem, & tamquam magno vel etiam summo bono ejus arte perfruitur, omnes diligit qui eum diligunt secum, non propter illos, sed propter eum quem pariter diligunt; & quantò est in ejus amore ferventior, tantò agit quibus potest modis ut à pluribus diligatur, & tantò pluribus cupit eum ostendere, & quem frigidiorem videt, excitat cum quantùm potest laudibus illius; si autem contravenientem invenerit, odit in illo vehementer odium dilecti sui, & quibus modis valet, instat ut auferat: Quid nos in societate dilectionis Dei agere convenit, quo perfrui, beatè vivere est; & à quo habent omnes qui eum diligunt, & quod sunt, & quod eum diligunt; de quo nihil metuimus ne cuiquam possit cognitus displicere; & qui se vult diligi, non ut sibi aliquid, sed ut eis qui diligunt æternum præmium conferatur, hoc est, ipse quem diligunt?* Infirmi sunt quicumque illum non amant. Animæ enim sanitas, charitas est. Ab ea quid deficit, languescit. Infirmos itaque nostros secundùm animam, domesticos, familiares, cognatos, amicos, omnes ducamus ad Jesum, ut sanentur. Medicus est potentiâ in sanandis omnis generis languoribus; sapientiâ in cognoscendis; clementia ac bonitate in suscipiendis infirmis nulli comparandus. *Omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos.*

Proverb. 3. 27. S. *August. lib. 1. de Doctrina Christ. c.* 29.

42. *Facta autem die egressus, ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis.* Piam turbarum illarum sollicitudinem imitemur: Christum Jesum fide quæramus: *Sentite de Domino in bonitate & in simplicitate cordis quærite illum.* Ad eum spe tendamus & veniamus; *Dirige viam tuam, & spera in illum.... Qui timetis Dominum, sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia.* Ipsum teneamus charitate, ne unquam à nobis discedat: *Inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.*

Sap. 1

Eccli. 2. 6. & 9.

Cant. 3.

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

1. & 2. Factum *est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth, & vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, & lavabant retia.* Quadam die, cùm Jesus staret ad littus Lacus Genesaretici, sive Maris Tiberiadis, aut Galilææ, ut aliàs in historia Evangelica appellatur, & à turbis magno concursu ad audiendum verbum Dei confluentibus premeretur, vidit naves duas ad stagni littus quiescentes; Piscatores autem quidam descenderant, & lavabant retia; alii resarciebant, alii qui remanserant in navibus, experiebantur num aliquid capere possent, mittentes retia in Mare, ut constat ex hujus loci collatione cum *Matthæi cap.* 4. *vers.* 18. & 21. & *Marci* 1. *vers.* 16. & 19. eandem historiam narrantibus, cujus plures circumstantias hîc S. Lucas commemorat. Vide quæ ad Matthæi cap. 4. diximus.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simo-*

nis Petri, ne à turba opprimeretur; *rogavit eum à terra reducere pusillum*, navim paululum è littore subducere: *& sedens docebat de navicula turbas.*

4. *Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum*, navigium tuum provehe in altum Mare, sive in profundiorem stagni locum: *& laxate retia vestra in capturam.* Retia jacite ad piscandum.

5. 6. *Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Solo tuo verbo ac imperio fretus, cùm cætera omnia spei nostræ adversentur, rete cum fiducia jaciam. *Et cùm hoc fecissent, concluserunt* uno jactu retis *piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum.*

7. *Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos.* Signo eos vocarunt, quia longiùs aberant, quàm ut vox eò pervenire posset. *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas* piscibus captis, *ita ut pene mergerentur* præ onere.

8. 9. *Quod cùm vidisset Simon Petrus*, divina virtute id fieri intelligens, suamque tenuitatem agnoscens, *procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Indignus sum consortii tui honore & gratiâ, & ut in navicula mea maneas. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant*; id est ob prodigialem piscationem.

10. *Similiter autem Jacobum & Joannem filios Zebedæi*, qui erant socii *Simonis* in piscatione, stupor occupaverat. *Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere*, bono animo esto: hujus piscationis miraculum omen est piscationis alterius, quam brevi exercebis: *ex hoc jam eris homines capiens*, ad vitam (Hæc enim vis est verbi Græci ζωγρῶν qui hucusque cepisti pisces ad mortem. Non tibi autem capies, sed Deo.

11. *Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.* Relictis omnibus, navi, retibus, piscibus, sociis, familiâ, se illi ut discipulos & comites perpetuos adjunxerunt.

12. 13. 14. *Et factum est, cùm esset in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: volo, Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi ut nemini diceret; sed, Vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit* Marci 2. *Moyses, in testimonium illis.* In agro Capharnaum miraculum istud à Christo editum est. Christus tunc temporis in civitate degebat, ex eaque egressus, obvium habuit hominem leprâ obsitum, & ab hominum societate propterea separatum, urbeque pulsum: qui prostratus adorationis causâ, oravit eum magna fide dicens: *Domine, si vis, potes me mundare*: Non tantùm mundum pronuntiare, ut Levitici Sacerdotes. Idque solâ voluntate potes. Confer cum *Matthæi* 8. & nostrum Commentarium lege.

15. 16. *Perambulabat autem magis sermo de illo*: fama illius magis ac magis diffundebatur celebrius evadebat nomen ejus: *& conveniebant turbæ multæ ut audirent* docentem, *& curarentur* ejus virtute *ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in desertum, & orabat*; non quòd infirmus esset, oratione que & secessu indigeret, sed ut exemplum præberet.

17. *Et factum est in una dierum*, quadam die, *& ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi sedentes, & Legis Doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ & Judææ, & Jerusalem: & virtus Domini erat ad sanandum illos.* Cùm ipse Jesus sedens doceret, & Pharisæi B Legisque Doctores qui ex omnibus oppidis & pagis Galilææ & Judææ, & Jerosolymis venerant, illum audituri & observaturi, juxta illum sederent, virtus Domini ad sanandum infirmos, non illi data ad tempus, ut Prophetis, sed congenita, eo tempore se exerebat.

18. 19. 20. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes quâ parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum. Quorum fidem, ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua*, quæ morbi causæ. Confer cum *Matthæi* 5. & *Marci*, nostrumque videsis Commentarium.

C 26. *Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et impleti sunt timore*, seu Dei reverentiâ, *dicentes; Quia vidimus mirabilia hodie.* Rem admirandam. Populus meritò judicabat, non tam quòd ægro sanitas esset à Christo reddita (quod contigerat sæpius) quàm quòd eo miraculo probasset Jesus sibi jus esse ac potestatem condonandi peccata, in cujus rei fidem Paralyticum curaverat.

27. 28. *Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi*, qui & Matthæus, *sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus*, opibus, quæstuoso vivendi genere, & quod ex rationibus ipsi debebatur, familiaribus, sociis, amicis, *surgens secutus est eum* confestim & absque mora. Confer cum *S. Matthæi cap.* 9. nostrumque Commentarium in eum locum lege. D Confer & cum 2. cap. S Marci.

33. 34. *At illi dixerunt ad eum; Quare Discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt? Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?* ad jejunandum compellere. *Venient autem dies cùm ablatus fuerit ab illis Sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus.* Confer cum cap. 9. S. Matthæi, & cap 2. S. Marci, nostrosque lege in utrumque Commentarios.

Sensus Moralis.

1. FACTUM *est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, &c.* Magnus ad audiendum Christum Judaici populi concursus, fructus exiguus. Christianorum plurimi Dei verbum audiunt, Sacramenta frequentant, pauci convertuntur. Pia desideria, & transitoriæ devotionis affectus ad salutem non sufficiunt sine bonis operibus ac perseverantia in eis.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.* Navis Petri, Ecclesia Catholica Romana, cui nisi Ecclesiæ cœteræ communione jungantur, schismaticæ sunt. Hanc fidei puritas, doctrinæque morum integritas à terra dimovet, cœlo conjungit. In ea sola Christus residet: hæc *Schola unitatis*, in qua posuit *Cathedram veritatis.* In ea docet, hanc S. August. sanctificat, regit, tuetur, Ministris suis in ea cooperatur ad consummationem usque sæculi. Vult autem superiores Ministros non typho superbiæ inferioribus imperare, E sed humili charitate servire: *Non dominantes in cleris, sed formam fieri gregis ex animo:* Nimiâ cum sæcularibus hominibus familiaritate sese contemptui & oblocutionibus turbarum non exponere, sed vita sanctiore, & à Laicorum moribus sejunctâ conciliare sibi auctoritatem & reverentiam populorum. *Rogavit eum à terra reducere pusillum.* Denique significat temperatè utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic à terrenis in profundiora Sacramentorum recedatur, ut ea penitùs non intelligant.

1. Petri 5. 3. S. August. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 21

4. *Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Prædicationis Evangelicæ retia sine Christi auctoritate, vocatione, ejusque ac Vicariorum ipsius missione minimè laxanda sunt. *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* Rom. 10. Ut verò cum hominibus conversari, & illis loqui ac præ- 14.

dicare cessavit Christus, id est, post ejus Passionem, Resurrectionem, & gloriosam Ascensionem, Ecclesia apud omnes Nationes diffusa est, & in altum mare quasi provecta per Apostolos & eorum Successores, quibus in persona Petri dictum est: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Petrus enim ob suum in Ministerio Ecclesiastico Primatum, personam Ecclesiæ gerebat. Una hæc navis est, quæ Christum Jesum vehit ad remotissima orbis novi gentes. Huic uni, non Schismaticis Sectis credita est gratia convertendi populos ad Christum. *S. Augus.*

5. *Et respondens Simon dixit: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Animarum conversioni frustra Prædicator Evangelicus adlaborat, nisi Dominus gratiæ suæ benedictione labores ejus præveniat & prosequatur. Non eloquentiæ suæ aut doctrinæ viribus, sed uni divinæ gratiæ auxilio, quæ Doctorem & discipulum in benedictionibus dulcedinis prævenit, confidere debet. *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Piscatio duplex, noctis, & diei. Prima infructuosa & inanis, sine lumine, sine missione, sine Christi verbo, absque benedictione, in navi à qua abest. Hæc Hæreticorum & Schismaticorum prædicatio est, qui verbum Dei adulterant, qui Christi mandatum ex ore legitimorum Pastorum, qui Apostolis per continuam Ordinationum seriem in Ecclesiæ regimine successerunt, non exspectant. Altera fructuosa & felix est, quæ fit in lumine fidei, affulgente Sole justitiæ, in Christi verbo, ab Ecclesiæ Catholicæ Ministris, qui sunt filii diei, non noctis, neque tenebrarum; in veritatis manifestatione, cùm divinæ protectionis certissima fiducia, quam Christus in verbis suis fidelis, Ecclesiæ suæ non defuturam promisit usque ad consummationem sæculi. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* *Matt. 28. 20.*

6. *Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.* Ne scandalizentur infirmi, cùm Ecclesiæ rete rumpi vident. Hæc enim calamitas multitudinem sequitur. Rete Ecclesiæ rumpunt Hæretici, cùm verbum Dei, fideique puritatem corrumpunt: Schismatici, cùm Ecclesiæ scindunt unitatem: mali Ministri, cùm ejus auctoritatem contemnunt, nec Prælatis subesse & parere, & ordinem Hierarchicum, sancitamque Sacris Canonibus, Sedis Apostolicæ Decretis, & Episcoporum Statutis ac Mandatis disciplinam servare nolunt: pravi Christiani, cùm clavium Apostolicarum spernunt potestatem, vel sanctitatem Ecclesiæ indignis moribus contaminant & inhonorant. *Quòd retia rumpebantur piscium copiâ* (inquit S. Augustinus) *& naviculæ impletæ sunt, ita ut mergerentur, significat hominum carnalium multitudinem tantam futuram in Ecclesia, ut cum disruptione pacis, exeuntibus inde hæresibus & schismatibus tanta remaneret & tanta esset futura illi amissio fidei & bonorum morum, ut Christo dicere videatur talis Ecclesia,* Exi à me, quia homo peccator sum: *tamquam turbis carnalium repleta, & eorum moribus pene submersa, regimen spiritualium, in quibus maximè Christi persona eminet, à se repellat quodammodo. Non enim hoc voce linguæ dicunt homines bonis Ministris Dei, ut eos à se repellant: sed voce morum & actuum suorum suadent à se recedi, ne per bonos regantur: & eò vehementiùs quò deferunt eis honorem, & tamen factis suis à se recedere admonent: ut honorificentiam eorum significaverit Petrus, cadens ad pedes Domini; mores autem in eo quod dixit,* Exi à me Domine, quia homo peccator sum. *Quod tamen quia non fecit Dominus; non enim recessit ab eis, sed eos subductis navibus ad littus perduxit: significat in bonis & spiritalibus viris non esse oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quò quasi securiùs tranquilliusque vivant, Munus Ecclesiasticum deserant.* S. Augustin. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 2.

8. *Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Pastor & Prædicator humilis vix concipere potest quomodo illius ministerio Deus uti velit in Ecclesiæ regimine, in dispensatione Sacramentorum, in prædicatione verbi Dei, in conversione animarum. Quamvis probè noverit gloriam gratiæ ejus eò magis elucescere, quò infirmiora & viliora sunt instrumenta, quibus uti dignatur. *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Christum honorant, qui ad illum per frequentem communionem accedunt cum fiducia: honorant pariter, qui rariùs accedunt ex humilitate, indignitatem suam cum summa Dei Majestate & infinita sanctitate comparantes. Sed magis honorant, qui corde puro, conscientiâ bonâ, & fide non fictâ ad sacram Mensam frequenter accedentes, piam fiduciam, sanctumque fervorem cum humilitate conjungunt, procidentes ad genua Jesu, & dicentes: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.*

9. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant.... Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.* Obstupescit ac timet fidelis Dei Minister, cùm per eum Christus magni quidpiam in sacro Ministerio & Animarum conversione ac regimine operatur. Hinc Dei potentiam, bonitatem ac misericordiam admiratur & celebrat: hinc hominum laudes applaususque timet, superbiamque suis laboribus & operibus insidiantem. *Ne cùm aliis prædicaverim* (inquit Apostolus) *ipse reprobus efficiar.* Sed timorem ejus sedat Christus, & illius animum piâ fiduciâ confirmat, cùm unam ejus gloriam quærit, cùm studiis omnibus & toto fervore charitatis enititur ut homines illi capiat, & ad ejus cognitionem, amorem, obedientiam adducat: cùm tandem relictis omnibus, illum sequitur & illi adhæret. *1. Cor. 9. 27.*

12. *Et ecce vir plenus leprâ, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.* Lepra, peccati præcipuè carnalis figura est. Impudicus, vir plenus leprâ, quæ corpus pariter animumque fœdat, membra interioris hominis consumit, illos qui cum ipso familiariter conversantur, periculosa contagione inficit, à civitate Sanctorum infirmum excludit. Morbi tamen tam fœdi, tam horrendi, tam periculosi non desperanda curatio est, si infirmus Jesum respiciens oculis fidei, suam indignitatem agnoscat, in faciem coram cœlesti Medico procidat, humiliter ipsum deprecetur, de illius summa potestate minimè dubitans, in infinita bonitate confidens, ab ejus misericordissima voluntate sanitatis beneficium exspectet, de profundis clamans ad Dominum, & in eum sperans, quia apud ipsum misericordia, & copiosa apud eum redemptio, qui vult omnes salvos fieri, neminem perire. *Domine, si vis, potes me mundare.* Peccatorem contritum & humiliatum Christus non despicit, gratiæ suæ manum super illum extendit, illum ad Sacerdotes mittit ut peccata confiteatur. Illorum ministerio, Christi verò voluntate & potestate in Sacramento Pœnitentiæ mundatur. *Vade, ostende te Sacerdoti.* Satisfactio salutaris subjungenda, munus offerendum quo divina justitia placetur, peccatum expietur, ac in futurum caveatur. *Et offer pro emundatione tua.* Sic lepra peccati in oculis Domini confestim disparebit. *Et confestim lepra discessit ab eo.*

16. *Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.* Sacerdotibus suis & Evangelii Ministris exemplum præbuit Christus, ut interdum in sacram solitudinem secedant, unique orationi & Christianarum veritatum meditationi vacent: se purgare studeant à sordibus & imperfectionibus quas in hominum societate contraxerunt, ut suum Ministerium sanctiùs exerceant; impleri Deo & ejus veritatibus, non sterili dumtaxat speculatione, sed pio affectu, intimoque gustu, ut illas in populorum salutem abundantiùs profundant. Priùs conchæ fiant,

quàm canales: cùm Deo colloquantur, ipsumque audiant in secessu, ut de illo & pro illo fructuosiùs ad populum loquantur in promptu. Contra vanam gloriam, quæ ex hominum applausu, & talentorum excellentiâ sæpè nascitur, & bonis operibus insidiatur, oratione se muniant ac humilitate.

18. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.* Falsis amicis plenus est mundus, qui nos in pravis cupiditatibus & animi morbis adulatione sua, iniquis consiliis, officiis & exemplis fovent: pauci sunt qui salutem animæ nobis procurare satagant. Id tamen est veræ amicitiæ officium. Christiana amicitia charitas est, quâ propter Deum amicus diligitur, eique verum ac summum bonum expetitur & pro viribus procuratur, scilicet bonum salutis & beatitudinis æternæ, quod est omnis appetitionis finis. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere (inquit S. Augustinus.) Verus amicus amicum ab occasionibus proximis peccati, à via perditionis revocat, ad Christum trahit, in domum ejus infert, quæ est Ecclesia, admonitionibus suis, rectis consiliis, orationibus, bonis exemplis ponit ante Jesum. Multa licèt ac pene insuperabilia impedimenta ejus conversioni obesse videantur, omnia tentat charitas ut eum cum lecto pravæ consuetudinis in quo tranquillè, sed lethaliter quiescit, omnipotenti Medico sistat, ejusque misericordiam pro infirmo eò infeliciore, quo suam infirmitatem non sentit, obtineat. Piorum amicorum precibus sæpè annuit Jesus. *Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.*

Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Anima per diuturnam illecebræ carnalis inertiam velut paralytica, Ecclesiæ Ministris, bonis Pastoribus ac Doctoribus, qui eam sublevent, & Christo offerant, eique spem sanationis suggerant, opem intercessionis tribuant, committenda est. Quatuor viros Paralyticum portantes S. Marcus commemorat. Quatuor scilicet virtutum cardinalium subsidio ad Deum fertur anima, de quibus in æternæ Sapientiæ laude dicitur: *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & justitiam & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Ad Deum fertur peccator timore, fide, spe, charitate. His ponitur anima in medio ante Jesum.

Venerab. Beda in hunc locum.

Sap. 8. 7.

Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum per tegulas. Et summiserunt illum cum lecto in medium ante Jesum. Sæpè anima ad Deum resipiscens, supernæque gratiæ remedio cupiens innovari, consuetudinis impedimento retardatur. Sæpè inter ipsas orationis secretæ delicias, & suave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens, mentis aciem intercludit, ne Christus videatur. Inter hæc quid agendum? Cor sursum levandum est; in tectum domûs in qua Christus docet, ascendendum: *Scriptura Sacra*, Lex Domini diu noctuque meditanda est. *In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.*

Psal. 18.

26. *Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat: & abiit in domum suam magnificans Deum.* Veræ conversionis hæc signa sunt. 1. Dei mandatis fideliter & promptè obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias pro viribus destruere; quicquid nos ad peccatum pellexit, removere & abolere. 3. In interiori secessu, immò & exteriori, quantùm fas est vivere, & vitare societates quæ ad peccatum inducere possunt. *Sanus qui languebat, lectum reportat domum, cùm anima peccatorum remissione accepta, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne post veniam quid unde iterum justè feriatur, admittat.* 4. Deo gratias agere, omniaque opera nostra ad ejus gloriam referre.

Beda.

27. *Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.* Respexit Deus ab æterno Levi publicanum oculis misericordiæ suæ, eumque gratis elegit ut esset sanctus, Apostolus, & Evangelista Jesu Christi Filii sui. *Vidit*, non casu, sed secundùm consilium & propositum voluntatis suæ. Vocavit illum sedentem ad telonium, negotiis animæ saluti periculosis implicatum, avaritiæ laqueis irretitum: *& ait illi, Sequere me.* Justificavit, obedientiæ gratiam ipsi tribuens. *Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Cœlestis convivii, id est, æternæ gloriæ pignus illi tribuit, cùm ejus convivio assidere dignatus est. *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.*

Et relictis omnibus surgens, &c Qui verè conversus ad Deum est, 1. E peccato surgit sine mora, omnibus peccandi occasionibus relictis. 2. Christum sequitur, bona opera faciendo, *secutus est eum*: sequi enim, imitari est: ideoque ut pauperem Christum non tam gressu quàm affectu consectari posset Levi, reliquit propria, qui rapere solebat aliena, perfectamque nobis abrenunciationis sæculi formam tribuens, non solùm lucra reliquit vectigalium, sed & periculum contempsit à sæculi Principibus imminens; quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas relinquebat. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in ullo prorsus hujus vitæ respectum vel cogitationem sibimet reservaverit. 3. Peccator verè conversus grati animi significatione misericordiam beneficentissimi Salvatoris prosequitur. *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.* 4. Se Christi discipulum palam profitetur, & alios ad ipsius comitatum invitat & adducit. *Et erat turba multa Publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.*

Vide Bedam.

31. 32. *Non egent, qui sani sunt, Medico, sed qui malè habent. Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Morbus animæ, peccatum est; sanitas, justitia; Medicus, Christus Jesus; remedium, Pœnitentia. Sanitas animæ per gratiam Christi cognoscitur, desideratur, quæritur: per eam Pœnitentiæ salubris medicina diligitur, recipitur, operatur. Qui Pœnitentiæ remedium respuunt, aut phrenetici sunt, qui se infirmos non putant; aut desperati, qui sanari se posse non existimant: aut stulti, qui sanitatem non curant; aut temerarii, qui remedio sibi opus esse non censent: aut delicati supra modum & effeminati, qui remedii amaritudinem ferre nolunt; aut imprudentes, qui peritioribus Medicis curam salutis suæ committere renuunt.

33. *At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt?* Hi sunt hypocritarum characteres, 1. Alios contemnere. 2. Propria opera ostentare & commendare. 3. Externa Legis opera pluris facere quàm interiorem sanctitatem. 4. Se iis assimilare quorum nomen est ob famam virtutis celebrius 5. Aliis obloqui & insultare, eorumque virtutibus ac meritis detrahere. Contra qui verè sunt humiles, bene & honorificè de aliis sentiunt. 2. Propria opera abscondunt. 3. Interiorem sanctimoniam pluris faciunt quàm externa Legis opera, tametsi hæc minimè negligant. 4. Sese infra omnes deprimunt: in aliis commendant quicquid vel speciem habet virtutis: culpas & defectus aliorum excusant, vel pia compassione tolerant, vel denique fraterna charitate corripiunt.

34. 35. *Numquid potestis filios Sponsi, dum cum illis est Sponsus, facere jejunare? Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponsus, tunc jejunabunt.* Christus Jesus amicos suos à Pœnitentiæ laboribus non dispensat, sed per Spiritus sancti gratiam præparat. Corda primùm renovat, diffusa in illis charitate, ut deinde jejuniis & obsecrationibus assiduè vacent, & mortificationem ejus in corporibus suis portent. Nunc tempus est adimplendi ea quæ desunt Passionum Christi in carne nostra mortali, siquidem cœlestis Sponsi visibili præsentia destituti sumus, &

& ad eam in cœlis consequendam suspiramus & contendimus, ubi sedet ad dexteram Patris, & regnat in æternum. Cum ipso nos regnaturos in gloriâ speramus, si tamen compatimur, & cœlorum regno vim faciamus per pœnitentiam, & austerioris vitæ exercitationes. Pœnitentiæ ergo Ministri dispensare pro arbitrio pœnitentes non possunt à jejuniis, orationibus & mortificationibus carnis; sed Evangelicas & Ecclesiasticas Regulas sequi A tenentur. Verumtamen pœnitentiæ remedia generibus & qualitatibus morborum, viribusque ægrotantium accommodare & attemperare debent; & aliter cum imperfectis & incipientibus, aliter cum proficientibus vel perfectis agere, ne similes illis sint qui commissuram panni novi assuunt vestimento veteri, aut mittunt novum vinum in utres veteres; quod sine dispendio non fit. *Ars artium, regimen animarum.* S. Gregor M.

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1.2. FACTUM *est autem in Sabbato secundo-primo cùm transiret per sata, vellebant Discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Pharisæorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in Sabbatis?* Sabbatum secundo-primum erat illud quod proximè contingebat Festum Pentecostes. Sabbatum namque quod proximè Festum Paschatis contingebat, vel in quod ipsa Phaschæ solemnitas incidebat, vocabatur *Magnus dies Sabbati*, seu primum Sabbatum. Sabbata quæ proximè contingebant Festa Pentecostes, & Tabernaculorum apud Judæos secundùm Pascha proximè solemnia, dicebantur etiam Magna sive prima Sabbata simili ratione. Legimus enim apud Josephum Lib. 2. de bello Judaico cap. 37. Sabbatum quod incidebat in Festum Tabernaculorum, vocari *Sabbatum maximè honoratum.* Atque ita cùm tria essent Sabbata prima, id est, maxima, distinctionis causa Sabbatum Paschale quod ordine temporis prius est, dictum est πρώτοπρώτου, *primorum-primum:* Sabbatum Pentecostes, δευτεροπρώτου, *primorum-secundum:* Sabbatum Festi Tabernaculorum, τριτοπρώτου, *primorum-tertium.*

Joan. 19. 31.

3.4.5. *Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cùm esuriisset ipse, & qui cum illo erant: Quomodo intravit in domum Dei,* in Templum: *& panes propositionis,* id est, ibi in mensa expositos & Domino consecratos, *sumsit & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare nisi tantùm Sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis, etiam Sabbati.*

1. Reg. 21.

Hæc ad Christum Jesum non pertinere, neque ipsum nomine Filii hominis significari, Crellius & Volzogen. Sociniani, eodemque spiritu afflatus Grotius impiè negant, & eo nomine quemlibet hominem, seu genus humanum indicari contendunt contra manifestum Evangelii sensum & antiquam perpetuamque Traditionem ab Apostolis ad nos propagatam & in Ecclesia conservatam. *Non alterum Filium hominis novit Evangelium nisi hunc qui ex Maria, qui & passus est* (inquit S. Irenæus) *De Filio hominis,* (inquit Tertullianus) *duplex est nostra præscriptio, neque mentiri posse Christum ut se Filium hominis pronuntiaret, si non verè erat: neque Filium hominis constituti, qui non sit natus ex homine, vel patre, vel matre; atque ita discutiendum cujus hominis filius accipi debeat, Patris, an matris. Si ex Deo Patre est, utique non ex homine. Si non & ex homine, superest ut ex homine sit matre. Si ex homine, jam apparet quia ex Virgine.* Et infra: Christus *Dominus Sabbati dictus, quia Sabbatum ut rem suam tuebatur. Quod etiam si destruxisset, meritò, quà Dominus magis ille qui instituit.* Et rursus: *Evangelium nomen Christianorum, utique à Christo deductum, odio futurum contestatur propter Filium hominis, quod est Christus.* S. Hilarium, S. Joannem Chrysostomum, cæterosque Patres hìc subjungere minimè necesse est, cùm veritas evidentissima sit; & soli olim Prodici hæretici asseclæ qui Gnosticorum nomen sibi sumebant, nomen *Domini Sabbati* usurparent, illud Christo detrahentes, ut refert S. Clemens Alexandrinus Libro 3. Stromatum. p. 438.

S. Irenæus lib. 3. c. 18

Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 10 12. & 14

6.7.8.9.10.11. *Factum est autem & in alio Sabbato ut intraret in Synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus ejus dextera erat arida.* Erat ibi homo, cujus manus dextera erat arida. *Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret, ut invenirent unde accusarent eum:* quasi violati Sabbati reum, si curaret; quasi immisericordem vel impotentem, si non curaret. *Ipse verò sciebat cogitationes eorum:* quod veræ divinitatis argumentum est. Corda enim scrutari, & cogitationes intelligere, Dei proprium est. *Et ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium,* ne ullum adstantium lateat infirmitas tua, & miraculum in tui gratiam nunc à me patrandum. *Et surgens stetit,* ut jusserat Jesus. *Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos si licet Sabbato bene facere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Vitam homini servare, an eripere? *Et circumspectis omnibus,* ipsoque oculorum nutu illis invidiam & pronum ad calumnias animum exprobrans, *dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus ejus,* sana facta est sicut altera. *Ipsi autem repleti sunt insipientia,* furore perciti: *& colloquebantur ad invicem quidnam facerent Jesu?* Quid contra Jesum agerent. Confer cum Matthæi 12.

12.13.14 *Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* De Ecclesia sua sollicitus, cui mox electurus erat Pastores, & doctrinæ suæ summam expositurus, totam noctem duxit in oratione ad Deum, ut tanti momenti negotium illi commendaret. *Et cùm dies factus esset, vocavit Discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit,* quasi missos, sive legatos, qui operum ejus, doctrinæ ac resurrectionis testes essent, & Ecclesias per totum orbem fundarent. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3. Summus autem est inter Matthæum & Lucam consensus, quamvis eundem non servent narrationis ordinem. Sermonem enim Domini in Monte vocationi Apostolorum ille præmittit, ille postponit.

17.18.19. *Et descendens cum illis, stetit in loco campestri,* in planitie, *& turba Discipulorum ejus,* eorum qui ipsum assiduè sectabantur, ex quibus Apostolos elegerat: *& multitudo copiosa plebis ab omni Judæa & Jerusalem, & maritima, & Tyri & Sidonis:* & ora maritima, in qua sunt Tyrus & Sidon: *Qui venerant ut audirent eum* docentem, *& sanarentur* ejus omnipotenti virtute *à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur.* Dæmones enim ex eorum corporibus ejiciebat. *Et omnis turba quærebat eum tangere; vel fimbriam vestimentorum ejus attingere, quia virtus* illi ingenita ratione divinæ naturæ *de illo exibat,* se exerebat, *& sanabat omnes,*

20.21.22. *Et ipse elevatis oculis in Discipulos suos, dicebat;* ad eos præsertim sermonem suum dirigens: *Beati pauperes,* spiritu, qui divitias mei causâ contemnitis, tenui sorte vestra contenti; *quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc esuritis,* qui famem toleratis, non quavis de causa, sed quia summo divinæ justitiæ in vobis aliisque propagandæ desiderio tenemini, qui propterea injustæ damnati bona vestra perdidistis, qui bona vestra recuperare non potestis, nec jus vestrum obtinere, quia justi estis & pii. Beati (inquam) estis qui

hanc esuriem patimini propter regnum cœlorum, *Quia saturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*: Luctus brevis æterno gaudio munerabitur. *Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm separaverint vos, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum propter Filium hominis*: cùm vos ex suo consortio & civili & sacro, tamquam abominandos ejecerint, & nomen vestrum tamquam sceleratorum expunxerint ex Populo Dei. Beatitudines Evangelicas pleniùs refert S. Matthæus, cap. 5. contractiùs hic describit S. Lucas. Nostrum in Matthæum Commentarium lege.

23. *Gaudete in illa die, & exultate, ecce enim merces vestra multa est in cœlo.* Cùm hæc patiemini, vehementer exultare debetis, certâ spe mercedis quæ vobis in cœlo parata est; *secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.* Talem fuisse Prophetarum, qui ad Judæos missi sunt, sortem cogitate; similem coronam vobis post hujus vitæ stadium paratam esse confidentes, interim gaudete.

24. 25. 26. *Verumtamen væ vobis divitibus*, qui in terrenis opibus fiduciam, amorem, felicitatem vestram collocatis, *quia habetis consolationem vestram*, non veram, sed vestram, quam exoptatis, in qua conquiescitis: non alia vobis exspectanda felicitas est. *Væ vobis, qui saturati estis*, qui splendidè epulamini, qui crapulæ indulgetis, *quia esurietis*, in futuro sæculo, omnis veri boni æternam egestatem patientes. *Væ vobis, qui ridetis nunc*, qui omnes gaudii carnalis occasiones captatis in hac vita, in qua mille causæ lugendi: *Quia lugebitis & flebitis*, in perpetuum, in tenebras exteriores amandati, ubi erit fletus & stridor dentium. *Væ cùm benedixerint vobis homines*, cùm vobis homines sæculo dediti applauserint: *Secundùm hæc enim faciebant Pseudoprophetis patres eorum*, id est, Judæorum hujus temporis Majores. Dogmata quippe sua & vaticinia Pseudoprophetæ Procerum & Populi cupiditatibus accommodabant, loquentes placentia.

27. 28. 29. *Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* Diligite homines, non errores; personas inimicorum, non vitia: immò inimicitiam & odium in eis pro viribus destruite, benefaciendo. *Benefacite*, eorum necessitatibus, cùm ope vestra indigent, succurrite. Probatio enim dilectionis, exhibitio est operis. *Benedicite maledicentibus vobis.* Apprecamini bona his qui famæ vestræ clam detrahunt, vel apertè vobis insultant & convitiis vos impetunt: *& orate* Deum *pro calumniantibus vos*, seu falsa crimina vobis imponentibus. *Et qui te percusserit in maxillam, præbe illi & alteram: & ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Ita sis animo præparatus, ut potiùs alteram maxillam præbeas, & tunicâ etiam spoliari sinas, quàm ut ulciscaris injuriam: maleficia quælibet ab inimicis illata, sive in persona, sive in rebus, sustine potiùs quam ut violes charitatem. Vide commentarium nostrum in *Matthæi* 5.

30. *Omni autem petenti te tribue*, sive amico, sive inimico; sive concivi, sive extraneo, pro modo illius indigentiæ, tuarumque facultatum: *& qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.* Si quis quod tuum est, aut tibi debetur, usurpet, injustèque retineat, noli adversùs eum litigando jus tuum rigidè urgere cum charitatis detrimento.

S. *Ambros lib. 5. in Luc. n. 74*

31. *Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.* Ne videatur Dominus Legem dissolvere, in beneficiis vicem servat, quam negligit in injuriis. Cùm enim duo sint Legis naturalis universalia præcepta, negativum unum, affirmativum alterum: negativum, quod imperfectius est, in Lege veteri ponitur, Tobiæ 4. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.* Affirmativum, quod majoris est perfectionis, adeoque novæ Legi convenit, hîc positum est.

32. *Et si diligitis eos*, tantùm, *qui vos diligunt, quæ vobis est gratia?* Quam potestis ex hoc facto gratiam, seu mercedem à Deo exspectare? *Nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his, solummodò, qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia, siquidem & peccatores hoc faciunt?* Confer cum *Matthæi* 5. 46. & 47.

34. *Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere* mutui beneficii vicem, *quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur*, seu mutuum dant, *ut recipiant æqualia.* Id est, parem mutui vicem, si fortè indiguerint, seu fœnus sorti congruum, aut ipsam sortem, seu tantumdem quantum datum est.

35. 36. *Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes*: Nullum fœnus, nullum par aut simile beneficium ex mutuo sperantes, immò ne ipsam quidem sortem. Mutuum date solo charitatis impulsu, non spe proprii cujusvis commodi ab eo, cujus necessitati succurritis, recipiendi: immò liberaliter date, quamvis spem recuperandæ sortis nullam vel exiguam habeatis, *& erit merces vestra multa*, à Deo; *& eritis filii Altissimi*, ejus benignitatem ac beneficentiam imitando, *quia ipse benignus est super* sive erga *ingratos & malos. Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Nomine Patris Deum indigitat veteris novique Testamenti Scriptura. *Numquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Nomen hoc Deo maximè conveniens, de quo Tertullianus: *Tam pater nemo, tam pius nemo.* Deut. 32. 6

37. 38. *Nolite judicare* temerè, vitæ alienæ censores maligni ne sitis, *& non judicabimini. Nolite condemnare* alios, *& non condemnabimini. Dimittite*, condonate injurias, *& dimittemini*; & vobis Deus peccata condonabit. *Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Hæc metaphora, quâ merces æterna secundùm mensuram & proportionem charitatis à Deo conferenda significatur, ab eorum consuetudine petita est, qui res aridas metiuntur, ut triticum; solent enim ea quæ metiuntur comprimere, deinde modium succutere, postremò cumulare, ita ut aliquid redundet. *Dabunt in sinum vestrum.* Præmium incomparabiliter majus operibus vestris, benignitate vestra & charitate in sinum vestrum à Deo effundetur, Deus ipse æternùm fruendus. Phrasis Hebræa est, ex more Orientalium petita, qui vestes laxas & sinuosas gerebant, ut commodum illis esset sinu excipere quæ in copia dabantur. *Eadem quippe mensurâ, quâ mensi fueritis, remetietur vobis.* Quales erga proximum fueritis, talem & vos Deum experiemini judicem, rigidum & severum, si inhumani; benignum & clementem, si benigni & clementes fueritis. Confer cum *Matthæi cap.* 7. 1.

39. *Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? Nonnè ambo in foveam cadunt?* Pharisæos perstringit duces cæcos, quibus præceptoribus Judæi utebantur: quorum institutionem ac mores si sequi pergant, eosque imitari, cum illis in præcipitium ruent. Confer cum *Matthæi* 15. 14.

40. *Non est Discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut Magister ejus.* Majorem in discipulo quàm in magistro perfectionem nemo expectat. Quare tu, Pharisæe, qui te ducem ac præceptorem præbes fratri cæco, imperito, vitioso, cæcus pariter ac vitiosus, illum doctiorem ac meliorem non reddes. Confer cum *Matthæi* 10. 24. & *Joannis* 13. 16.

41. 42. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?* Quid leviora delicta in proximo tuo observas & acriter reprehendis, graviora autem in te ipso non consideras? Alios corripere vis, superbe censor, & te ipsum negligis? *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns?* Cæcus es, qui trabem in oculo tuo non vides, id est, gravius peccatum; arrogans, qui alios reprehendere præsumis levioribus delictis obnoxios. *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.* Hypocrita,

quem simulatio sanctitatis, non dilectio justitiæ, ad alienæ vitæ censuram impellit, ejice primùm trabem de oculo tuo, ut oculus tuus purgatus proximi oculum sine perturbatione pravoque affectu videre possit, ac illum corripere valeas in spiritu lenitatis & charitatis. Confer cum *Matthæi* 7. 3.

43. 44. *Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala faciens fructum bonum.* Arbor bona, voluntas bona; arbor mala, voluntas mala. Arbor in radice celatur, in ramis declaratur, in pomo magis enitescit; sic voluntas bona vel mala ex bonis vel malis operibus. *Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.* Confer cum Matth. 7. 18.

45. *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.* Sicut ex thesauro ea sola depromi possunt quæ recondebat; sic ex corde casto & recto casti rectique sermones; ex corde pravo sermones pravi, & mala opera proferuntur.

46. *Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Frustra me Dominum vocatis, si præcepta mea non servatis.

47. 48. 49. *Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos; ostendam vobis cui similis sit: similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum,* qui profundè fodit, *& posuit fundamentum super petram: inundatione autem facta illisum est flumen domui illi, & non potuit eam movere,* concutere: *fundata enim erat super petram, Qui autem audit & non facit, similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluvius, & continuò cecidit, & facta est ruina illius magna.* Firmum ædificii fundamentum nisi ponatur, procellis & fluctibus irruentibus resistere non potest; sed concutitur & diruitur: ita nisi doctrina Evangelii, studiumque pietatis alto corde recondantur, & ad praxim redigantur, totum ædificium spiritale concutietur procellis tentationum, & adversitatum, penitusque corruet. Confer cum *Matthæi* 7. 21.

Sensus Moralis.

2. Quid *facitis quod non licet in sabbatis?* Comessationibus & ebrietati indulgere Christianis quovis tempore vetitum est: sed Dominicis Festisque diebus multò magis vetitum, quibus Animæ suæ sanctificationi maximè incumbere debent, in Deo quiescere, Dei charitatem imitari, qui sex creationis diebus omnia propter hominem produxit, & septimæ diei quietem ad ipsius hominis utilitatem ordinavit: Apostolorum exemplo, spicæ divinarum Scripturarum colligendæ, & piâ meditatione confricandæ, ut in iis latentia Mysteria, sensusque eruantur, ad animam esurientem reficiendam: non lautiores epulæ, sed simplices cibi & facilè parabiles corpori quærendi; bona opera his maximè diebus exercenda, manus ad pauperum inopiam sublevandam extendendæ. *Et circumspectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam.* Puræ manus ad Deum tota die levandæ & expandendæ, ut remissio peccatorum, & divinæ gratiæ adjutorium impetretur. In cœlum suspicientes Christiani *manibus expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus; sine monitore, quia de pectore, oramus* &c. *Tertull. Apologet. c. 30.* Legenda Sanctorum Acta, virtutesque sectandæ. *Nec hoc legistis quod fecit David cùm esurisset ipse, & qui cum illo erant.* Ecclesia frequentanda, sumendum de manibus Sacerdotum Christi corpus, cujus typi erant panes propositionis: domestici ad sacram communionem verbis & exemplis frequenter inducendi: curandum ut in hunc finem mundi sint, præsertim à mulieribus. *Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant,* &c. *Isai. 58. 13. 14.* Benedictionibus spiritalibus illi soli cumulantur, qui voluntatem suam Dominicis Festisque diebus non faciunt, & in viis suis pravis non ambulant, sed in viis mandatorum Dei, & faciunt voluntatem ejus, quæ est eorum sanctificatio. *Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua ut loquaris sermonem: tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Jacob patris tui.* (Ait Dominus per Prophetam.) Quem locum explicans S. Hieronymus: „ Lege (inquit) præceptum est, ne in Sabbatis opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco; ut illa tantùm faciamus opera, quæ ad animæ salutem pertinent. Quod si juxta litteram accipiamus, penitus impleri non potest. Quis enim potest hoc facere, ut tota die ac nocte sedens in Sabbato, de uno loco non recedat, immo ne leviter quidem se commoveat, quod si fecerit, transgressor Legis sit? Ex uno igitur mandato, quod juxta litteram impossibile est, & cætera coguntur spiritualiter intelligere, *Ne faciamus ser-* *Ioan. 8.*

vile opus, & perdamus animæ libertatem. Qui *enim facit peccatum, servus est peccati.* Ne onus portemus in Sabbato, quod portabat ille qui dicit: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Ne iniquitas; quæ sedet super talentum plumbi, in nobis habeat potestatem: ne nos voluptas corporis & libido succendat..... Qui sic quiescit in Sabbato, & lavat inter innocentes manus suas, nec movet pedes ut suas faciat voluntates, iste celebrat Sabbata Domini delicata. Qui *sabbatismus* repromittitur nobis in cœlestibus, & gloria præparatur, dum non facimus vias nostras in Sabbato, nec invenitur voluntas nostra ut loquamur sermonem: quò scilicet nec opere, nec sermone peccemus. Alioquin si hæc tantùm prohibentur in Sabbato, ergo in aliis sex diebus libertas nobis tribuitur delinquendi. Quod si stultum est credere, *superest ut Sabbatum, quod interpretatur requies, omni tempore sanctificandum sit à fidelibus, dum non carnis, sed animæ faciunt voluntates.* *Ieremi. 17.* „ *Psal. 37.* „ *Zachar. 5.* „ *Hebr. 4.* „

12. 13. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies factus esset, vocavit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit.* Non omnis qui orat, ascendit in montem, (est enim oratio quæ peccatum facit) sed qui benè orat, à terrenis ad superiora progrediens, verticem curiæ sublimis ascendit. *At ille non ascendit in montem, qui de sæculi divitiis aut de honore sollicitus est: non ascendit in montem, qui fundi jus optat alieni. Ascendit ille qui Deum quærit, ascendit ille qui cursûs sui dominica adjumenta deposcit. Omnes magni, omnes sublimes montem ascendunt; non enim cuicumque Propheta dicit:* Ascende in montem excelsum, qui evangelizas Sion. *Non vestigiis multis corporalibus, sed factis sublimioribus in hunc montem ascendas. Sequere Christum, ut ipse esse mons possis.* Montes *enim* in circuitu ejus. *Quære in Evangelio, invenies solos cum Domino montem ascendisse Discipulos.* S. *Ambros lib. 5. in Luc. n. 41* *Isai. 40.* *Psal. 114*

Et erat pernoctans in oratione Dei. Christus ad functiones Sacerdotii sui, & ad bona opera se præparans vigiliis, secessu, oratione, nobis præbet exemplum. *Orat Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit Pater in potestate Filii, Filius tamen ut hominis formam impleret, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster.... Obedientiæ Magister ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo.* Advocatum habemus apud Patrem. *Si advocatus est, debet pro meis intercedere peccatis.* Et erat pernoctans in oratione Dei. *Species tibi datur, forma præscribitur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cùm vis aliquod* S. *Ambros ibid. n. 43.* *1. Ioan. 2. 1.* 2.

pietatis officium adoriri, quando Christus missurus Apostolos oravit priùs, & solus oravit? In electione Episcoporum, secundi Ordinis Sacerdotum, aliorumque Ecclesiæ Ministrorum, Dei voluntas exploranda & consulenda in oratione est, ut ii eligantur & consecrentur, quos ipse elegerit, vocaverit, miserit. *Neque* enim *quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* Hebr. 5.

20. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.* Quatuor benedictionibus Evangelicis, pro numero virtutum cardinalium; S. Lucas octo complexus est, quas S. Matthæus recensuit. *Beati pauperes spiritu.* Habes temperantiam, quæ à peccato abstinet, sæculum calcat, illecebrosa non quærit. *Beati qui esuriunt & sitiunt*: Qui enim esurit, esurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit justus; quia *Justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Unde in Matthæo sitim & famem intelligimus spiritalem, quâ cibus justitiæ desideratur aut potus, quia virtus quasi materia quædam virtutum est, ut justus æqualem se inferioribus præstat, dolum excludat, veritatem requirat. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.* Habes prudentiam, cujus est flere occidua, & ea quæ æterna sunt quærere: lugere sæcularia, quæ seipsa compugnent: Deum pacis inquirere, qui stulta mundi elegit, ut confundat sapientes: & qui ea quæ non sunt destruat, ut quæ sunt, possit adipisci. *Beati eritis cùm vos oderint homines.* Habes fortitudinem, sed eam quæ non odium mereatur ex crimine; sed persecutionem patiatur ex fide; sic enim ad passionis pervenitur coronam, si gratiam hominum negligas, divinam sequaris.

S. Amb ibid. n. 64. 65. 66. 67. Psal. 3.

24. *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.* Non quoscumque divites divina hæc maledictio ferit, sed *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur*, qui terrenis opibus abutuntur, qui Deo gratiam non referunt de bonis quæ acceperunt; divites avaros, qui censum ad communem usum datum ad sublevandam pauperum inopiam non impendunt: quibus dominantur divitiarum cupiditas & amor cum charitate Dei pugnans. *Non census igitur, sed affectus in crimine est.* Timeant ergo divites, qui cor suum à terrenis opibus non abstrahunt, qui terrenis bonis utuntur ut cupiditatibus suis satisfaciant, ut voluptates consectentur, ut præsentis vitæ sæculique deliciis tranquillè fruantur, & Christi crucem ac mortificationem rejiciant ac vitent. Væ illis, quia habent consolationem suam, temporalem scilicet ac inanem. *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Et quamquam tota ætate custodiæ miserabilis sollicitas avara mens tendat excubias, quo nulla pœna gravior est, successorum profutura compendiis anxio timore servare; tamen quoniam avaritiæ studia & desideria congerendi, inani quadam voluptate pascuntur: qui consolationem vitæ præsentis habuerunt, remunerationem perpetuam perdiderunt. Igitur *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Nam *Qui confidit in divitiis suis, corruet.* Divites avari, superbi, ingrati, in pauperes inhumani, timete. *Agite nunc divites, plorate, ululantes in miseriis vestris quæ advenient vobis.*

S. Ambros. ibid. n. 69. Psal. 75. 6. Psal. 61. 11. Proverb. 2. 18. Iacobi 5.

25. *Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis! Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Vita præsens tempus est famis, abstinentiæ, jejunii, non saturitatis: tempus est fletûs & lachrymarum, non risus & gaudii: tempus est interimendi crimina, mortificandi cupiditates, corpus spiritui subjiciendi: tempus lugendi propria alienaque peccata, & exilium à patria cœlesti. Dives ille purpuratus saturabatur epulans quotidie splendidè, sed dirum *væ* sustinebat esuriens, quando de Lazari, quem despexerat, digito guttam aquæ quærebat. *Væ qui opulenti estis in Sion... Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti: Qui canitis ad vocem psalterii.... Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.* Verùm, ait Dominus, extrema gaudii vestri luctus æternus occupabit. *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: Ecce servi mei bibent, & vos sitietis: Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* Non cibo solùm & potu, sed universim omni bono egebitis. *Divites egucrunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Amos. 6. 1. 4. 5. 6. Isai. 65. 13. 14. Psal. 33. 11.

26. *Væ cùm benedixerint vobis homines: secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.* Quatuor vitia in mundo regnantia terribilibus maledictionibus ferit Christus. 1. Cupiditatem lucri terreni: *Væ vobis divitibus!* 2. Curam immoderatam corporis proprii: *Væ vobis qui saturati estis!* 3. Abundantiam inanis lætitiæ & sæcularis gaudii: *Væ vobis, qui nunc ridetis!* 4. Amicitiam favoremque mundi: *Væ cùm benedixerint vobis homines*, non tantùm boni, sed & mali, vobis adulando, vosque laudando. Væ vobis si laudes eorum & applausus aucupemini, dissimulando veritatem, loquendo eis placentia, cupiditatibus eorum favendo, ut olim Pseudoprophetæ, de quibus scriptum est: *Stupor & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis; & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?* Hanc maledictionem timeant Sacerdotes & Ministri Domini, Doctores, & conscientiarum Moderatores: & cum S. Paulo dicant: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* Ieremi. 5. 30. 31. Galat. 1. 9. 10.

26. *Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos vestros*, &c. Inimicos diligere corde, verbo, & opere, novæ Legis perfectio, Christi præceptum, Christiani proprius character est. *Amicos diligere, omnium est: inimicos, solorum Christianorum.* Benefacite his qui oderunt vos. *Quoniam autem homo constat ex animo & corpore: quod quidem ad animum attinet, inimicos diligemus castigando, admonendo, & omnibus modis ad sanitatem revocando: quod verò ad corpus attinet, beneficiis ipsos sublevando, cùm aliqua re egeant ad vitam necessariâ.* Quòd autem id fieri possit, Dominus ostendit, ac docuit, qui charitatem Patris & suam, servatâ usque ad mortem obedientiâ declaravit, idque pro inimicis, non pro amicis. *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cùm adhuc inimici essemus secundùm tempus, Christus pro nobis mortuus est.... Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi; & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Tertull. lib. Ad Scapulam S. Basilius in Regulis brevioribus interrog. 121. Rom. 5. 8. Ephes. 5. 1. 2.

Benedicite maledicentibus vobis; benedicite, & nolite maledicere, *& orate pro calumniantibus vos*, Christum crucifixum, Stephanum protomartyrem pro inimicis orantes imitati, necnon patientiam & mansuetudinem Davidis Semei maledictis & conviciis ne verbulum quidem acerbius respondentis. *Et qui percutit in maxillam, præbe illi & alteram.* Sic Christus *cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè.* Sic agendo, ab homine quidem victus videris, sed diabolum vicisti, iram superasti, immò vincis inimicum. Sic enim indignantis impetus frangitur, ira sedatur, homo peccator ad pœnitentiam invitatur. Perfectio igitur Evangelicæ Legis non in hoc solo posita est ut ab inimico percussus non repercutiat, sed ut ad novas & graviores injurias perferendas paratus sit ut procuret salutem fratris. Quod ad misericordiam pertinere hi maximè sentiunt, qui eis, quos multùm diligunt, tamquam filiis vel quibusdam dilectissimis suis ægrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, à quibus multa sæpè patiuntur. Et si eorum salus id exigat, præbent se etiam ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus Medicus animarum curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum, quorum saluti consulere vel- Petri. 1. c. 2. 21. "Beda in hunc locum.

lent, imbecillitates æquo animo tolerarent?

35. *Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.* Finis Legis charitas, quam sæpè Christus inculcat. Non affectu solùm, sed effectu diligendus proximus. Mutuum dandum absque usurarum exactione, maximè pauperibus. *Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris.* Hoc Legis præceptum, sed ultra progreditur Evangelii perfectio. Jubet Christus, ut cùm mutuum damus, id faciamus nihil ex mutuo seu ratione mutui, non exigentes modò, sed sperantes; immo ut mutuum demus pauperi, etsi nulla spes sit recipiendæ sortis: jubet ut sors pauperi, qui solvendo non est, misericorditer remittatur. *Date mutuum iis à quibus non speratis vos, quod datum fuerit, recepturos. Nullum hîc damnum est, sed compendium. Minimum datis, multum recipietis: in terra datis, & id vobis solvetur in cœlo: fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis: fœneratores esse desinitis, filii eritis Altissimi: eritis misericordes, qui vos Patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vos delectat & usurarum vocabulum. Id quoque non invideo. Docebo quomodo boni fœneratores esse possitis, quomodo bonas quæratis usuras. Dicit Salomon:* Fœnerat Domino qui miseretur pauperi, secundùm datum autem ejus retribuet ei.... *Putatis quòd hominem subtraham vobis debitorem? Deum provideo, Christum subrogo, illum demonstro qui fraudare non possit.... Ille scribit quicquid egenus acceperit: Evangelium ejus cautio est: ille promittit pro omnibus indigentibus: ille dicit fidem, quid dubitatis dare? Si quis vobis dives hujus sæculi offeratur, qui fide promittat sua pro aliquo debitore, statim numeratis pecuniam: pauper est vobis Dominus cœli & conditor mundi hujus; & adhuc deliberatis quem quæratis fidejussorem.*

Mutuum date, nihil inde sperantes. In veteri Lege usuram prohibuit Deus: in nova sortem ipsam remitti jubet pauperi reddere non valenti. *Prius igitur fuit, ut fructum fœnoris eradicaret, quo facilius assuefaceret hominem ipsi quoque fœnori, si fortè, perdendo, cujus fructum didicisset amittere. Hanc enim dicimus operam Legis fuisse procurantis Evangelio. Quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum disciplinæ Christianæ nitorem, primis quibusque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.* Quidam Christianæ illius disciplinæ radii promicant Ecclesiastici 29. 10. & seq. *Multi non causâ nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleëmosyna non trahas illum. Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum.*

36. *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Homo innocens magnitudinis & potestatis Dei gerebat imaginem, accepto in creaturas inferiores imperio. Homo lapsus, & similis jumentis insipientibus per peccatum factus, cui nasci culpa, vivere pœna, mori necessitas, propriæ miseriæ semper & ubique portat imaginem. Homo reparatus, qui misericordiæ Dei opus est, divinam illam perfectionem debet imitari. *Estote misericordes* &c. *Summa Religionis, imitari quem colas,* Deum colimus summè misericordem, non solùm erga bonos, sed etiam erga malos & ingratos benignum & beneficum. Filii ejus sumus per gratiam adoptionis: illius itaque misericordiam debemus imitari. 1. Non judicando temerè de proximo, in partem benigniorem opera ejus interpretando, si dubium sit quo fine fiant; neminem nobis ipsis non præponendo coram Deo. *Nolite judicare, & non judicabimini.* 2. Misericordiam in proximum exercere debemus, non condemnando cum acerbitate eos ipsos A quorum peccata manifesta sunt, non exaggerando eorum culpas, non vulgando; sed minuendo, excusando, celando, quantùm veritas & justitia patiuntur. *Nolite condemnare, & non condemnabimini.* 3. Misericordiam in proximum exercere debemus, injurias nobis illatas ipsi remittendo: Quod quidem medium omnino necessarium est ad remissionem peccatorum nostrorum obtinendam, *Dimittite, & dimittemini.* Quod proximo dimittimus, leve est; quæ nobis à Deo remittuntur injuriæ, gravissimæ sunt, infinitæ sunt. Nonne rationi fideique renuntiasse videtur, qui commutationem sibi tam opportunam respuit? 4. Misericordiam in proximum exercere debemus dando indigentibus. Dare non cunctetur charitas, quod se reddituram promittit Veritas. *Date, & dabitur vobis.* Tanta Dei bonitas est, ut cùm imperare jure suo possit ut indigenti proximo subveniamus, ad id officii nos invitare dignetur promissione mercedis amplissimæ, pretiosissimæ, infinitæ, æternæ, quæ non alia quàm ipse est. *Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Gloriam suam cum nostra utilitate & suprema felicitate conjunxit.

39. *Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? Nonnè ambo in foveam cadunt?* Quis ignarum Medicum? Quis imperitum in rebus suis gerendis Procuratorem eligat? Salutem suam non diligit, qui conscientiam suam cæco Directori committit. Ignorantia divinæ legis nec Pastores, nec oves, nec Directores, nec eos qui ab ipsis diriguntur absolvit, ambo in foveam cadunt. Esto, nesciant esse peccata quæ faciunt, scire tamen tenentur, & absolutè possunt. Volentes igitur peccant, tametsi ignorantes. *Quia voluit fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit: ita nec peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati, quod tamen factum peccatum fait; hoc enim factum est quod fieri non debuit.* Et cæci ducis, & cæci qui ducitur, ignorantia, & peccatum est, & causa peccati, & pœna peccati, quia Deus justo judicio pluit super peccatores laqueos: & *Lege infatigabili spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

Cæcus est 1. Qui suam priùs quàm alienam vitam non discutit. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est, non consideras?* 2. Qui seipsum priùs quàm alterum non redarguit: *Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns?* 3. Qui se priùs quàm alium non emendat: *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.*

43. *Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructus bonos.* Ex fructibus de arbore judicare licet: ex vita & operibus de Directore. Opera manifestè mala, verba seductionis, doctrina & opiniones Ecclesiæ Fidei & sanctiori morum Disciplinæ contrariæ, trabem in oculo esse indicant, nec tutum esse talem sequi ducem. Contrà verò, bonos Pastores & Directores probat doctrinæ sanitas & integritas morum. Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Fructus cordis carnalis sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, dissensiones, iræ, invidiæ, ebrietates, comessationes, &c. Fructus cordis spirituales sunt charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, continentia, castitas, &c. Boni fructus non sunt præclari sermones, aut insignia quædam & per se laudabilia opera, sed totum corpus (ut ita loquar) operum, totius vitæ tenor, quæ bonum Christi odorem circumquaque diffundit: & Spiritum ejus demonstrat. A Deo assiduis precibus petenda est prudentia spiritus, attentio, vigilantia, fidelitas, puritas cordis ad cognoscendum homines Dei, & discernendum spiritus, utrum ex Deo sint. Cùm revelatur hypocrysis, cùm cupiditas foras prodit, cùm ad peccatum provocat, aut in peccato fovet Director, cùm per viam latam ducit, illi credere, illum sequi, cæcam illi obedientiam exhibere, illusio est, cæcitas est.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

1.2.3. CUM *autem implesset omnia verba sua in au-* A
4.5. *res plebis*, cùm superiorem sermonem ad populum absolvisset, *intravit Capharnaum... Centurionis autem cujusdam servus malè habens erat moriturus*, proximus morti: *qui illi erat pretiosus*, imprimis charus. *Et cùm audisset de Jesu*, quòd in urbem advenisset, & miracula plurima ederet, *misit ad eum Seniores Judæorum*, Magistratus, aut Præpositos Synagogæ, *rogans eum ut veniret* in ædes suas, *& salvaret servum ejus. At illi cùm venissent ad Jesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi præstes*, quod postulat beneficium. *Diligit enim gentem nostram*, ob cultum unius veri Dei, cujus nos populum & adoratores esse novit: *& Synagogam*, suis sumptibus, *ædificavit nobis*.

6.7.8.9.10. *Jesus autem ibat cum illis. Et cùm jam* B
non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari, ne te fatiges; *non enim sum dignus ut sub tectum meum intres. Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te*: ne quidem me dignum existimavi qui coram te me sisterem, & ipse tibi supplicarem, sed patronos & intercessores adhibui: *Sed dic verbo, & sanabitur puer meus.* Solo verbo & imperio servum meum sanare potes. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.* Licet enim homo sim majoribus Potestatibus subjectus, Militibus tamen, qui mihi subditi sunt, & servo meo jubeo; & illi ad nutum mihi protinus obediunt; quanto magis tibi, C
qui Deus es, parebit morbus ut fugiat, sanitas perfecta ut statim succedat? *Quo audito, Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, Nec in Israël tantam fidem inveni.* Verè non inveni tantam fidem, etiam in Israël, ita illuminatam, ita humilem, ita actuosam & efficacem. Confer cum *Matthæi* 8. ubi hæc uberiùs exposita.

11. *Et factum est deinceps, die sequenti, ibat in civitatem, quæ vocatur Naim*: sitam in Tribu Issachar, in finibus Tribus Zabulon, quam torrens Cisson alluit ad Aquilonem, in secundo milliario montis Thabor ad Meridiem, non procul à Nazareth & Endor: *& ibant cum eo Discipuli ejus, & turba copiosa.*

12. 13. *Cùm autem appropinquaret portæ civitatis,* D
ecce defunctus efferebatur, ad sepulchrum (nam Judæorum sepulchra extra urbes erant) *filius unicus matris* *Ierem. 6. 26. Zachariæ 12. 20.* *suæ, & hæc vidua erat*, cui nulla ampliùs spes prolis. Quæ quidem circumstantiæ ad luctus magnitudinem significandam pertinent. Tritum apud Hebræos proverbium: *Luctus sicut in morte primogentti. Et turba civitatis multa cum illa*, quæ funus prosequebatur. *Quam cùm vidisset Dominus, misericordiâ motus super eam*, illi pio compatiens affectu, *dixit illi: Noli flere.*

14. 15. *Et accessit*, ultro, non rogatus: *& tetigit loculum*, seu lectum in quo mortuus efferebatur. *Hi autem qui portabant* feretrum, *steterunt. Et ait: Adolescens,* E
tibi dico, Surge. Non orat, sed imperat, se mortis & vitæ supremum Dominum ostendens. *Et resedit*, statim suberecto corpore sedit in feretro, *qui erat mortuus, & cœpit loqui*, se redivivum evidentibus indiciis ostendens. *Et dedit illum matri suæ*, quæ lugebat amissum, ut illam in viduitate solaretur & adjuvaret.

16. 17. *Accepit autem omnes*, huic miraculo præsentes, *timor* reverentiæ erga Deum, *dicentes*, quo affecti dicebant: *Quia Propheta magnus*, ille à Deo promissus, potens opere & sermone Messias, *surrexit in nobis*, inter nos apparuit: *& quia Deus visitavit plebem suam!* Redemptorem dando tamdiu desideratum & exspectatum. *Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo; & in omnem circa regionem.* Hujus miraculi fama in Judæam universam, finitimasque regiones propagata est.

18. 19. 20. *Et nuntiaverunt Joanni*, qui ab Herode detinebatur in carcere (alia enim Joannis vincula, quibus à Synedrio jussus sit alligari Hierosolymis, frustra quidam comminiscuntur) Nuntiaverunt (ait Evangelista noster) Joanni Baptistæ *Discipuli ejus de omnibus his*, quæ de Jesu & admirandis ejus operibus audiverant. *Et convocavit duos de Discipulis suis Joannes* (illis nempe aditus ad præceptorem ab Herode non negatus, qui Joannem reverebatur) *& misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exspectamus?* Minimè dubitabat quin Jesus esset Messias à Deo promissus, verusque Deus: non enim ignorabat, quem ex matris utero in utero Virginis cognoverat: non ignorabat, super quem Spiritum sanctum descendentem in specie columbæ viderat in baptismo, & vocem Patris audiverat dicentem: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Non ignorabat: quem indigitaverat Agnum Dei tollentem peccata mundi: de quo prædicaverat Judæis: *Qui post me venit, prior me est: ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*: &c. *Medius vestrûm stetit, quem vos nescitis*: Hanc igitur interrogationem in ore Discipulorum suorum posuit, ut à Christo erudirentur, ac ipsiusmet testimonio & miraculis discerent, Messiam esse à Deo promissum Israëli, præter quem alius non erat exspectandus. *Cùm autem venissent ad eum viri*, missi à Joanne, *dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exspectamus?*

21.22.23. *In ipsa autem hora multos curavit à languoribus & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.* Miraculis ostendens quis esset. *Et respondens dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis & vidistis: quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:* ut revocari in dubium jure non posset, Prophetarum vaticinia de Messia venturo in me fuisse completa. *Et beatus est, quicumque non fuerit scandalizatus in me*, qui scandali & lapsus occasionem ex me, id est, ex tenui conditione mea, ex paupertate, ex imminentibus vexationibus, ex acerbitate & ignominia mortis, non sumpserit. Confer cum *Matthæi cap.* 11. ubi hæc uberiùs exposita. *Isai. 35. & c. 61.*

24.25.26.27.28. *Et cùm discessissent nuntii Joannis, cœpit de Joanne*, id est, in Joannis commendationem, *dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?* hominem levem & inconstantem? *Sed quid existis videre, hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis*, qui vestibus pretiosis & magnificis induti sunt, & in deliciis vivunt, *in domibus Regum sunt:* non in deserto quærendi. *Sed quid existis videre, Prophetam? Utique dico vobis, & plus quàm Prophetam:* antiquis omnibus Prophetis præstantiorem. *Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam,* *Malach. 3. 1.* *qui præparabit viam tuam ante te.* Non iisdem omnino verbis, eodem tamen sensu Malachiæ vaticinium citarunt Christus Dominus & Evangelista noster. *Dico enim, Major inter natos mulierum Propheta Joanne Baptista nemo est; qui autem*, (ut existimatis) *minor est in regno Dei, major est illo.* Ego, quem vos parvifacitis, & minorem Joanne putatis, major sum Joanne, ut ipsemet palam testatus est Regnum Dei annuntians. Confer cum *Matthæi* 11.

29. 30. *Et omnis populus audiens, & Publicani justificaverunt Deum*, Dei consilium justum esse prædica-

runt, summamque ejus bonitatem ac misericordiam grato animo collaudarunt, *baptizati baptismo Joannis*, in pœnitentiæ indicium, cujus præco missus erat Joannes, *Pharisæi autem & Legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.* Propositum Dei, quo clementer decreverat Judæos per Joannem ad pœnitentiam excitare, certa fide facta priores culpas se misericorditer condonaturum, admirati sunt rudes & vitæ minùs probatæ homines, promiscuum vulgus & publicani: contra verò aspernati sunt in semetipsis Pharisæi, qui cæteris doctiores & sanctiores videbantur, freti ritibus & factis quibusdam speciosis. Hæc esse Christi verba, non Evangelistæ probabilius est.

31. 32. 33. 34. 35. *Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis hujus*, istius temporis, *& cui similes sunt?* Hæc verba, *Ait autem Dominus*, in multis veteribus Codicibus Græcis, Latinisque non habentur, nec ea legerunt S. Ambrosius, Theophylactus, Syrus & Arabs Interpretes. *Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis* lætiora, *& non saltastis: lamentavimus*, lugubria cecinimus & quasi lamentati sumus, *& non ploraştis. Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum*; cibo vulgari & communi non utens, austeritate vitæ, velut lugubri cantu, gentem hanc ad pœnitentiam excitaturus; *& dicitis, Dæmonium habet. Venit Filius hominis*, ego ipse, *manducans & bibens*, cibo communi usus, omnibus se accommodans, ut facili conversatione & comitate sua, quasi lætiore tibiarum cantu, ad cœlestis patriæ amorem omnes alliceret: *& dicitis: Ecce homo devorator & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.* Nec Joanni viro austero, nec mihi credidistis, sed & illum, & me calumniis atrocissimis impetivistis. *Et justificata est Sapientia ab omnibus filiis suis.* Et sapientissimum Dei consilium, quo Joannem præconem pœnitentiæ miserat primùm, victu multò severiore quàm esset Pharisæorum qui vitæ austeritate gloriabantur, deinde Jesum facili conversatione & comitate sese hominibus accommodantem, approbatum est & laudatum ab omnibus qui per gratiam facti sunt filii Sapientiæ, quibus Increata & Incarnata Sapientia Jesus Christus *dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* *Joan. 1.*
Confer cum Matthæi 11. ubi hæc uberiùs exposita.

36. *Rogabat autem illum quidam de Pharisæis*, Simon, *ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi, discubuit*, mensæ accubuit, in lecto stratus pro more regionis. *Marc. 14. 3.*

37. 38. *Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix; ut cognovit quòd Jesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti: & stans retro secus pedes ejus lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulier *quæ erat in civitate*, sive Naim, sive potiùs Jerusalem, quæ antonomasticè civitas dicta, cujus veluti suburbium erat Bethania, ubi erat Mariæ sororis Lazari & Marthæ domus. *Peccatrix*, vitæ parum pudicæ; famosa, quæ omnibus erat scandalo ob luxum & amatores multos, moresque meretricios. Unde Veterum plurimi ipsam ex illis feminis fuisse censent, de quibus Jesus ait Principibus Sacerdotum & Senioribus Populi: *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei*, ipsamque *meretricem* appellare non dubitant. Inter alios S. Joannes Chrysostomus Homilia 61. in Joannem, S. Hieronymus Præfatione in Osee Prophetam, & Commentario in cap. 26. Sancti Matthæi: Sanctus Ambrosius lib. 6. in Lucam; Sanctus Augustinus in Psalmum 125. Sanctus Gregorius M. Homilia 33. Venerab. Beda Lib. 3. in Lucam cap. 1. &c. Peccatricem ergo ea solùm ratione ab Evangelista nostro nuncupatam, quòd non satis accurata esset ac religiosa in servanda Lege Sabbati, & quòd capillos suos diebus Sabbati intorqueret atque componeret, ac *Magdalenam* appellatam à voce *Magdela*, vel *Megaddela*, quæ plicatricem muliebrium capillorum significat, recens figmentum est ex Libris Talmudicis derivatum. Quænam fuerit mulier illa peccatrix, an eadem cum Maria Magdalena, & cum Maria Lazari sorore, an ab utraque, vel ab alterutra diversa, quæstio est eruditorum virorum Dissertationibus vexata. Græcos Patres pene omnes Peccatricem mulierem de qua hîc Evangelista noster, à Maria Lazari sorore distinguere: Latinos Patres contrariam plerumque propugnare sententiam, & Mariam Lazari sororem cum Peccatrice confundere: neutram opinionem Scripturæ Sacræ palàm apertèque repugnare: eidem tamen magis esse consonam Latinorum Patrum sententiam, olim ostendi Dissertatione 17. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 1. Nec ab ea me dimovent assertione Dissertationes à Viris ingenio doctrinâque clarissimis eo de argumento nuper editæ. Horum enim argumenta me occupasse ac diluisse confido. In his porro *Si quis contentiosus videtur esse, nos hanc consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* 1. Cor. 11. 16.
Cur ergo (inquies) hæc Peccatrix ab Evangelista nostro proprio nomine non vocatur Maria Lazari soror, vel Maria Magdalena? Respondeo, ibi nomen ejus poni, ubi sola laus ejus prædicatur, hîc subticeri, ubi prioris vitæ fit mentio; quomodo & proprium notiusque Matthæi nomen retinent SS. Marcus & Lucas, ubi de Publicani vocatione agitur.

Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Sic vocati non ex præsenti statu, sed ex vita anteacta, probabile est, ut ad Galatas 2. 15. *Nos naturâ Judæi, non ex gentibus peccatores.* Vel peccatricem vocari opinione vulgi, cui nondum nota erat illius conversio; cùm tamen antea & à dæmoniis ipsam corporaliter vexantibus, & à peccatis liberata fuisset à Christo Jesu. Sic verbum, *erat*, accepit Syrus Interpres: *Iste si esset Propheta, nosset quænam sit, & qualis rumor ipsius: siquidem peccatrix est mulier quæ tetigit ipsum.* Hæc *ut cognovit quòd Jesus accubuisset in domo Pharisæi*, opportunitatem captans, quamvis non invitata, intravit in domum, domino, domesticisque ob nobilitatem ac viciniam nota; afferens *alabastrum unguenti*, seu vasculum ex alabastrite plenum unguento pretioso. Et manens retrò juxta pedes ejus, præ pudore & sensu indignitatis suæ, lachrymis pedes ejus rigavit; peccata deflens sua eorumque remissionem à Christo his vocibus quovis sermone eloquentioribus petens. Et capillis capitis sui tergebat, ut eos Christi obsequio consecraret, quibus ad laqueos profanis amatoribus struendos abusa fuerat. *Et osculabatur pedes ejus*, in casti amoris argumentum. *Et unguento ungebat*, ex more Orientalium, non caput tantùm, quòd fieri honoratis hominibus solebat, sed ipsos etiam pedes, ne quid ad summam animi demissionem testandam deesset.

39. *Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum* ad convivium, *ait intra se, dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Sciret cujus vitæ ac famæ, nec ab ea se tangi permitteret. Pharisæorum enim hoc erat scitum, Flagitiosorum hominum contactu, non minùs quàm leprosorum se contaminari, quod falsum erat. Et ut vera fuisset Pharisaica illa traditio, ad emendatos non debebat extendi. Errabat igitur Simon, non in eo solùm capite, sed & in eo quòd Jesum Prophetam non esse judicaret ex eo quòd nosse non videretur quæ & qualis esset mulier. Quasi vero Prophetæ omnia noverint, non ea tantùm quæ placet Deo illis revelare, ut probat exemplum Elisæi 4. *Reg.* 4. 17. Ideo Jesus, cui interiores Pharisæi cogitationes erant perspectæ & exploratæ, temerarium ejus judicium emendat. *S. Petrus Chrysol. serm. 94.*

40. 41. 42. 43. *Simon, habeo tibi aliquid dicere: at ille ait: Magister dic.* Loquendi veniam comiter petit ab hospite, ejusque captat attentionem, ut illi salutaris sit instructio & correctio: tum propositâ parabolâ ostendit sibi notum esse quæ & qualis esset femina, quis & qualis Pharisæus, non in exteriori tantùm conversatione, sed & in intimis cordis penetralibus. Ita se non modò Prophetam, sed Deum esse & divino consilio permisisse demonstravit, ut ad eum mulier peccatrix ac-

cederet, illumque tangeret ad pietatis officia.

Duo debitores erant cuidam fœneratori, seu creditori (inquit Jesus,) *unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta*; ille plus decuplo quàm iste. *Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque*: debitum utrique liberaliter remisit: *Quis ergo eum plus diligit?* Secundùm Textum Græcum; *Quis ergo eum plus diliget?* Christus, secundùm Vulgatam lectionem de dilectione prævia remissioni debiti, & cujus intuitu majus debitum condonaverit misericors creditor, interrogasse videtur: secundùm Textum Græcum, de dilectione debiti remissionem consequente, & ad gratiarum agendarum officium pertinente; ut magis diligere debeat creditorem, cui magis debitum gratis condonatum est. *Respondens Simon dixit: Æstimo, quia is* plus diligit, *cui plus donavit.* Rationi consentaneum responsum Christus summa æternaque Ratio approbat. *Rectè* (inquit) *judicasti.*

Hujus Parabolæ finis est ostendere Pharisæo, Mulierem illam, quam despiciebat seu peccatricem, & cujus contactu Christum contaminari judicabat, ipso Simone longè sanctiorem esse siquidem plus Christum Deum & hominem diligebat, cui ardentioris amoris signa exhibuit. Fœnerator seu creditor in illa Parabola Deus est, sive Christus Jesus: duo debitores ob peccata, Simon & Mulier. Plus illa debebat, quia magis peccatrix: Huic ergo majus debitum condonabat Deus, ac proinde magis diligebat Deum; quin & ardentiùs erat inposterum dilectura ob beneficium remissionis peccatorum, ex quo dilectio quæ donante Deo, qui prior dilexit nos, præcesserat, augetur, ut aucta perfici mereatur.

44. 45. 46. 47. *Et conversus ad mulierem*, quæ retro ad pedes ejus erat provoluta, *dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis* abluendis *non dedisti*, ut hospitibus peregrè advenientibus fieri solet: *Hæc autem lachrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit*, in signum amoris pœnitentis, & periculum animæ suæ ex peccatis imminens lugentis, ut olim Esther Regina, de qua scriptum est: *Confugit ad Dominum, pavens periculum quod imminebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletûs & luctûs apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis cinere implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniaque loca in quibus antea lætari consueverat, crinium laceratione complevit. Et deprecabatur Dominum Deum Israël.* Pergit Christus: *Osculum mihi non dedisti*: Ne uno quidem oris osculo me venientem excepisti: *Hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.* Oleo, etiam communi, *caput meum non unxisti*, quod perfunctoriæ fuisset amicitiæ officium: *Hæc autem unguento* (pretioso) *unxit pedes meos.* Convivis oleum affundi solitum, Psalmi 23. verba probant. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Causam remissionis peccatorum Christus indicat: Charitas enim est quæ cooperit multitudinem peccatorum. Dilectioni Dei peccata condonantur: sine vero Dei amore non remitterentur. *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Mensura remissionis peccatorum, dilectio Dei est. Multa dimittuntur ei qui magis diligit: minùs ei dimittitur, qui minùs diligit: nihil ergo dimittitur ei qui non incipit saltem diligere Deum, ut omnis justitiæ fontem, ut loquitur sacra Synodus Tridentina. *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Ille minùs diligit, qui se minùs peccatorem, immo justum existimans, nec Christi gratiâ sibi opus esse confidens, ut qui Legis operibus sit justificatus, ut præsumebat Pharisæus ille, modica aut prope nulla dilectionis signa Christo exhibet. *Dictum est hoc propter Pharisæum illum, qui vel nulla vel pauca se putabat habere peccata. Non enim Dominum invitaret, nisi aliquantum diligeret. Sed quàm parum erat? Non osculum dedit, non saltem aquam ad pedes, & si non lachrymas: non illo obsequio prosecutus est, quo illa mulier, quæ noverat quid sanaretur, & à quo sanaretur. O Pharisæe, ideo parum diligis, quia parum tibi dimitti suspicaris: non quia parum dimittitur; sed quia parum putas esse quod dimittitur.*

Impinguasti in oleo ca- *Psal. 23. 5* put meum, & calix meus inebrians quàm præclarus est.

S. August.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Hæc verba summa cum potestate dicta, quorum sensus est, Per me tibi condonantur, qui cum hac potestate in mundum veni. S. August. serm. 99

49. *Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* Quis aut quantus hic est, qui jus dimittendi peccata, quod Dei proprium est, sibi arrogat? Et discumbentes, & mulier illa noverant hominem non posse peccata dimittere. Cùm ergo omnes hoc nossent, illa quæ credidit eum dimittere posse peccata, plus quàm hominem esse intellexit

50. *Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit.* Hujus fidem opponit incredulitati convivarum. Fides tua, quâ credidisti me tibi posse remittere peccata; fides per dilectionem operans, fides pœnitentiam operata, te salvam fecit à peccatis tuis. Hunc locum sic explicat Tertullianus libro 4. adversùs Marcionem, cap. 18. ex hujus historiæ serie probans Dominicæ carnis veritatem. *Illius autem peccatricis feminæ argumentum* (inquit) *eò pertinebat, ut cùm pedes Domini osculis figeret lachrymis inundaret, crinibus detergeret, unguento perfunderet, solidi corporis veritatem, non phantasma inane tractaverit. Et ut peccatricis pœnitentia, secundùm Creatorem meruerit, veniam præponere solitum sacrificio. Sed etsi pœnitentiæ stimulus ex fide acciderat, per pœnitentiam ex fide justificatam, ab eo audiit, Fides tua te salvam fecit, qui per Abacuc pronuntiarat: Justus ex fide sua vivet.* Abi secura de remissione peccatorum; tranquillo animo esto: *Vade in pace.*

Sensus Moralis.

2. 3. CENTURIONIS *cujusdam servus malè habens, erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Et cùm audisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus.* Dominus pretiosa sit servorum vita temporalis, pretiosior animæ salus. Curam illorum gerant in infirmitate; illis provideant ut patres; non propter sua commoda eos diligant, sicut diligunt equos & canes, sed propter Christum communem Dominum: illorum conversioni consulant & sanctificationi, pro illis Christo supplicent, Sanctorum & in terris viventium, & cum illo regnantium precibus ipsos commendent: illos denique tractent ut *carissimos in Domino fratres.* Sapientem audiant, immò Spiritum sanctum per os ejus dicentem: *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua... Ne defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.*

S. Paulus Epist. ad Philemonem. Eccli. 7. 23.

6. *Non sum dignus ut sub tectum meum intres.* Christum in cor nostrum invitet oratio plena fide, humilitate, fiduciâ. Nemo Christi gratiâ dignus est, nisi qui se indignum sincerè existimat; qui gratiæ ejus omnipotentissimam virtutem agnoscit & confitetur ad sanandum animas à morbis cupiditatum noxiarum. Christum in domo corporis nostri per Communionem Sacramentalem recipere nihil prodest; contra, obest plurimùm, nisi per communionem spiritualem, per fidem charitate formatam recipiatur etiam in corde.

12. *Cùm appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ*, &c. Adolescens ille defunctus, peccatoris typus est, nondum tumulo pravi habitus & perversæ consuetudinis sepulti. Illi interdum misericorditer occurrit Christus, loculum quo mortua effertur Anima, id est corpus, gravibus morbis, aut aliis calamitatibus tangit, ut impetum cupiditatum & carnalium voluptatum sistat, quibus in abyssum damnationis effertur. Sed frustra corpus tangeret, nisi loqueretur ad cor, & imperiali atque efficacissima voce gratiæ suæ spiritaliter mortuum suscitaret. *Adolescens, tibi dico, surge.* Tribus mortuis, quos Christum suscitasse in Evangelio

S. August. serm. 98. alias 44. de Verbis Domini.

Evangelio legimus, tria peccatorum genera figurata A sunt, quos hodieque suscitat Christus. Filia enim Principis Synagogæ intus erat in domo, nondum erat elata in publicum Ibi intus suscitata est, viva parentibus reddita. Filius Viduæ nostræ jam quidem non in domo, sed tamen nondum in sepulchro, parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Lazarus jam erat sepultus, immo fœtebat quatriduanus in monumento. Sunt ergo qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliquâ concupiscentiâ. Dicit enim Dominus: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Nondum accessit corpore, consensit corde: mortuum intus haber, nondum extulit Et ut fit, aliquando audito verbo Dei tanquam Domino dicente, *Surge*: condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit in cogitationis B secreto. Facta est ita resurrectio animæ mortuæ intus intra latebras conscientiæ, tamquam intra domesticos parietes. Alii post consensum eunt in factum, tanquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid illi desperati sunt? Nonnè & illi juveni dictum est, *Tibi dico, Surge?* Nonnè & ille redditus est matri suæ? Sic ergo & qui jam fecerit, si fortè commonitus & commotus verbo veritatis ad Christi vocem resurgit, vivus redditur. Qui autem faciendo quod malum est, etiam malâ consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non sinat eos videre quia malum est; fiunt defensores malorum factorum suorum, irascuntur cùm reprehenduntur; hi consuetudine maligna pressi, C tamquam sepulti sunt. Quo quisque modo mortuus sit, celeriter à peccato resurgat. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, & non processit in factum, pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intus, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviscat: non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed fortè jam urgetur consuetudinis pondere, nec ipse desperet: profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecùs per seipsum vivificare; solvendum Discipulis tradere.

Matt. 5. 28.

Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit D *illum matri suæ.* Vidua hæc adolescentis mater, typus est Ecclesiæ, quæ Sponsi sui præsentia visibili destituta in terris, quodammodo vidua est. Luget non unum filium, sed plurimos spiritaliter mortuos per peccatum; unumquemque plangit quasi filium unigenitum; ita singulos amat, ita chara illi est singulorum salus. Nihil per seipsum potest mortuus, pro illo flet Ecclesia; piæ matris lachrymis cor Jesu movetur, illum suscitat verbo suo; surgit mortuus, loquitur per confessionem, dat vitæ signa, redditur Matri. *Etsi grave peccatum est quod pœnitentiæ tuæ lachrymis ipse lavare non possis, fleat pro te mater Ecclesia, quæ pro singulis tamquam pro unicis filiis vidua mater intervenit; compatitur enim quodam spirituali dolore naturæ, cùm suos liberos lethalibus vitiis ad mortem cernit urgeri.* Viscera sumus de visceribus ejus... Doleat igitur pia mater, turba multa compatiatur bonæ parenti. Jam resurges à funere, jam liberaberis à sepulchro: stabunt illi ministri tui funeris, incipies vitalia loqui, timebunt omnes; unius enim exemplo plurimi corrigentur. Laudabunt etiam Deum, qui tanta nobis remedia vitandæ mortis indulserit.

S. *Ambros lib.* 5. *in Luc. n.* 92

16. *Accepit autem omnes timor, & magnificaverunt Deum, dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitavit plebem suam.* Conversio peccatorum, Incarnationis Filii Dei fructus & argumentum est. Has conversiones fidelis admirantur, carnales homines non solùm irridենt, sed timent. *Accepit autem omnes timor.* Timent (inquam) ne gratia & misericordia Dei illos à sæculi voluptatibus & pravarum cupiditatum objectis avellat.

19. *Et convocavit duos de Discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exspectamus?* Pastores, Doctores, Concionatores, Moderatores conscientiæ, discipulos suos ad Jesum mittere & ducere, non sibi ipsis illigare & devincire debent. Tunc Animarum salus rectà procuratur, cùm Dei & Jesu Christi verbo, inspirationibus, voci fidei, documentis, miraculis, exemplis attentæ redduntur. Scientia Joannis & Discipulorum ejus in eo posita erat ut venturum Redemptorem exspectarent. Exspectabant authorem fidei Christum, nos eumdem in secundo adventu exspectamus fidei ac justitiæ consummatorem & remuneratorem.

22. *Euntes renunciate Joanni quæ audistis & vidistis,* &c. Missionem suam, quæ extraordinaria est, Christus Jesus miraculis confirmat, quæ non modò in corporibus, sed & in animabus operatur. 1. Mentes illuminat, *Cæci vident*, 2. Voluntates dirigit: *Claudi ambulant.* 3. Peccatorum maculas emundat: *Leprosi mundantur.* 4. Cordis aures aperit ut gratiæ vocem audiant: *Surdi audiunt.* 5. Peccatoribus maximè induratis animæ viram restituit: *Mortui resurgunt.* 6. Pauperibus, humilibus, mansuetis, divitias fidei, & Evangelicarum veritatum intelligentiam communicat: *Pauperes evangelizantur.*

24. *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* Ut quis in deserto, in solitudine, in Monasterio Deo fidelis sit; nec arundini vento agitatæ similis, necesse est ut sancti Præcursoris exemplo. 1. Gratiæ vocationem sequatur. 2. Ut Dei verbo nutriatur, ac rerum cœlestium meditationibus pascatur. 3. Gratiæ Christi unicè innitatur, in eaque confidat. 4. Vitam pœnitentem agat, & à luxu deliciisque sæculi penitus alienam. 5. Nullam cum hominibus secundùm carnem & pravos sæculi mores viventibus foveat societatem. 6. Christum exspectet venturum in gloria, ejusque adventum exspectans, omnium præsentis sæculi consolationum privationem patienter sustineat. 7. Ex sacro secessu non exeat nisi Christi impulsu, & propter ejus negotia & gloriam procurandam. 8. Nihil à mundo exspectet præter persecutiones, exemplo Joannis aliorumque Sanctorum. Vita Religiosa tutior. In Monasteriis Deo consecrati vivunt puriùs, cadunt rariùs, resurgunt frequentiùs, moriuntur securiùs.

26. *Sed quid existis videre? Prophetam? Utique dico vobis, & plus quàm Prophetam*, &c. Pastor animarum & conscientiarum Moderator S. Joanni Baptistæ similis esse debet. 1. Lumine divino sit illustratus, Dei verbo plenus, in viis Dei eruditus, Evangelicis documentis, & Ecclesiasticæ disciplinæ regulis instructus: *Prophetam.* 2. Luci jungat ardorem, fide viva & per dilectionem operante conspicuus sit, Christum Jesum non procul videat, sed quasi digito demonstret, ejusque imaginem omnibus vitæ suæ operibus exprimat, ut S. Joannes: *& plus quàm Prophetam.* 3. Legitimè vocatus & missus sit à Deo per potestatem Ecclesiæ à Christo traditam & ab Apostolis continua successione derivatam. *Ecce ego mitto.* 4. Angelus sit innocentia vitæ, castitate morum; in cœlum ascendat oratione & cœlestium bonorum amore, in terris versetur humilitate, charitate, E zelo in procurandis Ecclesiæ utilitatibus & salute animarum: *Angelum meum.* Una illius cura sit, unum negotium, viam Jesu Christi in animabus parare, illas docere verbo veritatis, purgare Pœnitentiæ operibus & sacramento, probare an sincerè in viis Dei ambulent, antequam ad Communionem corporis Christi admittantur. *Qui præparabit viam tuam ante te.*

39. *Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quòd accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti. Et stans retrò secus pedes ejus, lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulierem quæ non peccatrix solùm sed totius civitatis facta fuerat ipsa peccatum, Christus pœnitentem recipit in gratiam, ut nemini peccatori de salute desperandum

ostendat, modò veram agat pœnitentiam, cujus imaginem in hujus conversione Peccatricis Evangelista noster describit. 1. Peccator cognoscere debet per fidem, Christum Salvatorem nostrum nos ad pœnitentiam invitare, expectare, & ad peccata remittenda & delenda venisse. *Ut cognovit quòd Jesus accubuisset in domo Pharisæi.* 2. Per orationem & pia desideria quærendus est. 3. Sine mora quærendus, ne salutis opportunitas amittatur: *Ut cognovit.* 4. Fide vivâ ad Jesum accedendum est. 5. Cordis motibus & affectibus Deo supplicandum. 6. Cum verecundia & humilitate accedendum, *Stans retro secus.* De culpa, non de pœnitentia erubescendum est coram hominibus. Imitanda mulier peccatrix, quæ non invitata irruit convivio ubi suus Medicus recumbebat, & quæsivit piâ impudentiâ sanitatem. Quæ frontosa fuerat ad perditionem, frontosior facta est ad salutem. 7. Ad pedes Domini procumbendum. Locus hîc peccatori verè pœnitenti opportunus, ut qui malè ambulavit, vestigia recta quærat, & in illo compleatur quod à Rege Pro-
Psal. 36. pheta dictum est: *A Domino gressus hominis dirigentur. & viam ejus volet.* 8 Nulla prætermittenda occasio est deflendi peccata, & Christi pedes lachrymis rigandi, ut laborioso pœnitentiæ baptismate omnia vitæ præcedentis delicta abstergantur. *Lachrymis cœpit rigare pedes ejus.* Pœnitentiæ lachrymæ incipere debent, non finiri, quia
S. *Petrus Chrysolog serm.* 93. tota vita Christiani perpetua pœnitentia esse debet. *En mutatur ordo rerum: pluviam terræ cœlum dat semper: ecce nunc rigat terra cœlum: immo super cœlos, & usque ad ipsum Dominum imber humanarum profilit lachrymarum*: ut juxta Psalmistam & de aquis fletuum cantetur illud: *Et aquæ omnes quæ super cœlos sunt laudent nomen Domini. O quanta vis in lachrymis peccatorum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divinæ indignationis sententiam. . . . . In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut suo fonte mulier in novum baptisma suorum dilueret illuviem peccatorum.*

9. Omnia quibus ad Deum offendendum abusus est peccator, sive animi, sive corporis, sive fortunæ bona,
Rom. 6. 19. ad satisfaciendum Deo convertere debet. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem* (ait Apostolus) *ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Hoc mulier peccatrix in conversione sua præstitit. *Lachrymis cœ-*
S. *Gregor. M. Hom.* 33. *in Evang.* *pit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Oculis terrena concupiverat, sed hos jam per pœnitentiam conterens, flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed jam capillis pedes Domini tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculata, os in Redemptoris sui vestigiis figebat. *Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta: convertit ad virtutum numerum, numerum criminum; ut totum serviret Deo in pœnitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa.* Capillis capitis sui tergebat, ut juxta Psalmistam, verticem capilli quo perambulaverat in delictis suis,
S. *Petrus Chrysolog* in sanctitatem tali verteret servitute. *Et osculabatur pedes ejus.* Præcesserant intervenientes lachrymæ, ut osecula devota sequerentur, quia *Lachrymæ satisfactionis sunt documenta: oscula sunt reconciliationis indicia.* 10. Pedes Domini ungendi; misericordiæ unguentum in pauperes effundendum. Superflua egenis impendenda. Capilli superflua corporis: ex iis quæ abundant, succurrendum indigentibus. *Superflua divitum, necessaria*
S. *August.* *pauperum. Tibi superflua sunt, sed Domini pedibus necessaria sunt.*

Peccatricis hujus penitentiam imitemur: ad pedes Jesu procumbamus; nondum enim possumus ad caput venire; quia *peccator ad pedes, justus ad caput.* Sicut
S. *Ambros lib.* 6. *in Luc.* torrentem lachrymas fundamus die ac nocte, & non taceat pupilla oculi nostri. *Quàm magna deliquimus, tam*
S. *Cypr.* *granditer defleamus: alto vulneri longa & diligens medicina non desit; pœnitentia crimine minor non sit.*
Idem lib. de Lapsis. VENITE *adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos.* Lamentari eum putamus ex toto corde, jejuniis, fletibus, planctibus Dominum deprecari, qui ex primo criminis die lavacra quotidie celebrat, qui epulis affluentibus pastus, & sagina largiore distentus, cruditates suas postridie ructat, nec cibos & potus suos cum pauperum necessitate communicat? Qui hilaris ac lætus incedit, quomodo mortem suam deflet? An illa ingemiscit & plangit, cui vacat cultum pretiosæ vestis induere, nec indumentum Christi, quod perdidit, cogitare? accipere pretiosa ornamenta, & monilia elaborata, nec divini & cœlestis ornatus damna deflere? Tu licèt ornamenta peregrina & vestes sericas induas, nuda es. Auro te licèt & margaritis, gemmisque condecores, sine Christi decore deformis es. Et quæ capillos tuos inficis, vel nunc in doloribus desine. Et quæ nigri pulveris ductu oculorum lineamenta depingis vel nunc lachrymis oculos tuos ablue. Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidisses, ingemisceres dolenter & fleres. Facie inculta, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris ostenderes. Animam tuam misera perdidisti, spiritaliter mortua supervivere hîc tibi, & ipsa ambulans funus tuum portare cœpisti, & non acriter plangis, non jugiter ingemiscis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abscondis;

Unguento pedes Christi Jesu ungamus, *Christi bonus* 2. *Cor.* 2. *odor simus Deo*, bonorum operum exemplis proximos ædificantes, quos pravis exemplis offendimus. Offeramus Deo spiritales hostias in odorem suavitatis.

Capillis pedes Christi tergamus, pauperum miseriam sublevantes. Rigat namque lachrymis Redemptoris pedes, sed capillis suis non tergit, qui utcumque proximorum dolori compatitur, sed tamen eis ex his quæ sibi superfluunt, non miseretur. Plorat, & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, sed non ministrando quæ
Jacob. 2. 15. desunt, vim doloris minimè abscindit. *Si frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini; non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.* Pedes Jesu osculemur, pedes ejus, misericordia & justitia: *Omnes viæ Domini misericordia & veritas.* Timore justitiam, amore misericordiam osculemur & complectamur. *Osculum mutui amoris* S. *Ambros* *indicium est, osculum pignus est charitatis.* *lib.* 6. *in Luc.*

39. *Videns autem Pharisæus qui vocaverat eum, ait intra se: Hic si esset Propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Superbus peccatoribus insultat, in Deum irreligiosus, in peccatores immisericors est. Mulier peccatrix irrupit in domum, quò non erat invitata: sed vulnera habebat, & illuc venerat ubi Medicus recumbebat. *Ille autem qui invitaverat* S. *Aug. in* *Medicum, sanus sibi videbatur, propterea non curabatur.* *Psal.* 125.

41. *Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon dixit: Æstimo quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicasti.* Væ illi qui Deum non amat etiam post plurima & ingentia beneficia, & multorum condonationem peccatorum! Quantò plus Deo debent Judæi quàm Pagani; Christiani quàm Judæi; Catholici quam Hæretici; Ecclesiastici Religiosique Viri aut Deo consecratæ Virgines, omnesque de mundi corruptione vocati & segregati, quàm sæculares homines ac feminæ? Debita quibus apud Deum gravamur, & ad pœnas dandas tenemur, peccata sunt. Multùm in eo genere debet, qui de sua justitia præsumens, seque aliis peccatoribus superbè comparans, se minùs debere arbitratur. Multùm semper debet homo divinæ misericordiæ, sive remittenti peccata, sive prævenienti, & ab iis servanti. Hic multa commisit, & "S. *Aug* multorum debitor factus est: ille gubernante Deo "*serm.* pauca commisit. Cui deputat ille quod dimisit, huic & "99 *aliàs* iste deputat quod non commisit. Adulter non fuisti in "23. *ex* "*Hom.* 50.

„ illa tua vita præteritâ plenâ ignorantia, nondum illumi-
„ natus, nondum bonum malumque discernens, nondum
„ credens in illum qui te nescientem regebat. Hoc tibi di-
„ cit Deus tuus: *Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suasor defuit, ut suasor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit, & ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus: ut non consentires ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus cui debes & quòd non admisisti. Mihi debet iste quod factum est, & dimissum vidisti: mihi debes & tu quod non feciisti. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector à quo factus est homo.*

1. Cor. 11 46. *Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.* Caput Domini, divinitatem allegoricè significat, *Caput Christi Deus:* pedes, mysterium Incarnationis designant. Utrumque viva fide credendum ut justificemur. Judæi, quorum personam gerebat Pharisæus, Christi caput non unxerunt, quia Jesum esse Deum non crediderunt. Peccatrix, quæ Gentilium ad Christum conversorum typus fuit, pedes ejus unxit, quia Incarnationis ejus Mysterium credidit, & Divinitatis plenitudinem in eo corporaliter habitantem: Unde postea unxit & caput, ut ait S. Ambrosius. *Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.* Osculum dilectionis est signum. Judaicus populus osculum Domino non dedit,
„ quia ex charitate eum amare noluit, cui ex timore ser-
„ vivit. Vocata autem Gentilitas Redemptoris sui vesti-
„ gia osculari non cessat, quia in ejus amore continuò suspirat. Unde hæc Sponsæ vox: *Osculetur me osculo oris sui.* Osculum Sponsi desiderat, quæ ad ejus obsequium
S. Amb. „ se per amorem parat..... Quis est populus iste qui am-
lib. 6. in „ pliùs debet, nisi nos, quibus ampliùs creditum est? Il-
Luc. n. 25. „ lis credita sunt eloquia Dei, nobis creditur partus Virgi-
26. „ nis. Creditus est Emmanuël nobiscum Deus, credita
„ Domini crux, mors, resurrectio. Et si Christus pro om-
„ nibus passus est, pro nobis tamen specialiter passus est;
„ quia pro Ecclesia passus est. Itaque non est dubium quòd
„ plus debeat, qui plus accepit. Et secundùm hominem
„ plus fortasse offendit, qui plus debuerit: sed per miseri-
„ cordiam Domini causa mutatur, ut ampliùs diligat qui
„ ampliùs debuit; si tamen gratiam consequatur. *Gratiam*
„ *enim & qui reddit habet; & qui habet in eo ipso quod habet, solvit; nam & reddendo habetur, & habendo redditur.* Et ideo quoniam nihil est quod dignè Deo referre possimus (Quid enim referamus pro susceptæ carnis
„ injuriâ? Quid pro verberibus, quid pro cruce, obitu, se-
„ pultura?) *Væ mihi si non dilexero!* Audeo dicere: Non
„ reddidit Petrus, & ideo plus dilexit: Non reddidit Pau-
„ lus? Reddidit quidem mortem pro morte; sed alia non
„ reddidit, quia multa debebat. Audi ipsum dicentem quia
„ non reddidit: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?*
„ Reddamus licèt crucem pro cruce, funus pro funere,
„ numquid reddimus quod ex ipso, & per ipsum, & in ipso
„ habemus omnia? *Reddamus ergo amorem pro debito, charitatem pro munere, gratiam pro sanguinis pretio; plus*
„ *enim diligit, cui donatur ampliùs.*

47. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Misericordiæ divinæ & remissionis peccatorum mensura, Dei dilectio est. Absque sincero Dei amore, nulla remissio. *Cœlestis debitor totum debitum charitate compensat, & ad incrementum totius fœnoris amoris solius exigit & requirit usuram. Plectendus debitor, qui dilectione sola suam negligit redimere cautionem.* Vis scire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum est: quod es rationis capax, Dei fœnus est; quòd discretionem boni malive possides, accepisti: & quòd vivendi normam acceperis per chirographum legis stipulanti Deo spopondisse te, non potes diffiteri. Sed dum te per vitia carnis in lutum instar suis demergis, & quadrupedum more vivens qua præditus es ratione privaris, & divinæ legis substantiam dissipas, mundana voluptate captivus, factus es glorioso fœnoris debitor luctuosus: cui deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur usura. Sed licèt in hac re cecideris, licèt fueris in ista devolutus, vide ne desperes: homo, remansit tibi unde piissimo satisfacias creditori. *Absolvi vis? Ama. Charitas cooperiet multitudinem peccatorum..... Ama ergo homo Deum, & ama totus, ut possis omnia sine labore vincere peccata. Teneræ militiæ, delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam.* Quid est autem quod subjunxit Christus? *Cui minùs dimittitur, minùs diligit?* Ergo ad peccandum satis est ut major charitas comparetur? Absit. *Charitas de præteritis subvenit, non liberat de futuris: charitas nescit peccare cùm diligit: non est charitas si delinquit: charitas Dei custos est sanctitatis.*

S. Petrus Chrysolog serm. 94.

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Quid dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Ait ergo Jesus: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm*, ac si apertè diceret: *Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet valde per amoris ignem. Tantò namque ampliùs peccati rubigo consumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.*

S. Gregor. Hom. 33. in Evang.

Dilexit multùm. Ecclesia speciem accipit peccatricis, sicut Christus formam peccatoris accepit. *Et ideo nemo tantùm potest diligere, quantùm illa quæ in pluribus diligit.* Nec Petrus ipse qui dixit; *Domine tu nosti quia amo te*; quia Ecclesia dilexit in Petro. Nec Paulus ipse, quia Paulus quoque ejus est portio. Et tu plurimùm dilige, ut & tibi plurimum remittatur,

S. Ambros. lib 6. in Luc. n. 22.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Idem verè pœnitentibus dicit Christus, cùm illos per Ecclesiæ suæ Ministros absolvit, quibus potestatem dedit remittendi peccata. Hæreticorum vox est, *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* Daturus erat Dominus hominibus Spiritum sanctum, & ab ipso Spiritu sancto fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum, volebat intelligi. Quod ut evidentiùs ostenderet, post Resurrectionem suam ait: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. hoc est, *Spiritus dimittit, non vos. Spiritus autem Deus est. Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid estis vos?* Nescitis quia Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Deus ergo habitat in templo sancto suo, hoc est, in sanctis suis fidelibus, in Ecclesia sua: per eos dimittit peccata, quia viva templa sunt. Sed qui dimittit per hominem, potest dimittere & præter hominem. Neque enim minùs idoneus est per se dare, qui potest per alium dare.*

Ioan. 20. 22. S. August. serm. 99. aliàs 23. ex Hom. 50.

1. Cor. 5. 16.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

S. Hieron. Comment in c. 27. S. Matth.

1. 2. 3. ET *factum est deinceps, & ipse* JESUS *iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei: & duodecim* Apostoli *cum illo* erant. *Et mulieres aliquæ* ipsum comitabantur, pro more gentis antiquo (consuetudinis enim Judaicæ fuit, ut mulieres de bonis suis victum atque vestitum præceptoribus ministrarent) *quæ erant curatæ* & liberatæ *à spiritibus malignis*, illas corporaliter possidentibus & vexantibus, *& infirmitatibus* corporis: *Maria quæ vocatur Magdalene*, sic dicta aut à voce Syriaca *Magdaletha*, id est, *Magnifica, florida, crescens*, aut à verbo Hebraico *Gadal*, unde *Magedal*; vel *Magdala*, id est, *Excelsa, Turrita*. Hanc ipsam esse censeo peccatricem, de qua superiori capite Evangelista noster: *de qua septem dæmonia exierant*, quibus Deus in peccatorum pœnam eam corporaliter vexandam tradiderat, à quibus per Jesum liberata, pœnitentiam egit, à peccatis absoluta est, illumque in grati animi significationem secuta est è Bethania in Galilæam, per civitates & castella prædicantem, & inde in Bethaniam regressa est, & cum Lazaro & Martha fratre sororeque sua vixit, verbum Domini jugiter audiens, de qua S. Joannes cap. 11. 2. ait: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater erat Lazarus.* Quæ *Ante sex dies* Paschæ, quod ultimum fuit prædicationis Christi, *accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis*, ut refert S. Joannes cap. 12. & partem *super caput ipsius recumbentis effudit*, ut S. Matthæus cap. 26. commemorat: cujus denique defensionem contra murmurationem Judæ proditoris Jesus suscepit, dicens: *Quod habuit hæc fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam* (Marci 14. 8.) Quia scilicet ungere non potuit Jesum post mortem, qui resurrectione suâ religiosum illius officium prævenit (*Marci* 16. 3. 2.) & illi primò redivivus & glorioſus apparuit, ut refert ibid. S. Marcus Vers. 9. *Surgens autem mane prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem dæmonia*, Quam proprio nomine vocans, *Maria*, Resurrectionem suam Discipulis nuntiare jussit, cùm ad pedes ejus sese inclinanti, ut eos pro more oscularetur, dixit: *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum*, &c. (Joan. 20.) Illam quidem corporaliter à dæmonibus non possessam & vexatam Interpretes quidam S. Gregorio M. præeunte existimant, per malignos spiritus vitia intelligentes, quæ Judæi dæmonia vocant, ut in Tractatu Talmudico Joma; *Malus affectus est Satan*; in Gittim, *Ebrietas est dæmonium*; sed hæc minùs probabilis opinio. Inter has mulieres, quæ Christum civitates & castella Galileæ peragrantem, & Evangelium suum prædicantem sequebantur, *erat & Joanna uxor Chusæ Procuratoris Herodis*, id est, Herodis Tetrarchæ domui & facultatibus Præfecti. An vidua esset, an permittente marito à pietate & fide Christi non alieno Christum sequeretur, incertum: *& Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis.* Quem locum Tertullianus lib. 4. *Adversùs Marcionem*, cap. 19. sic illustrat: *Quòd divites Christo mulieres adhærebant, quæ & de facultatibus suis ministrabant ei, inter quas & uxor Regis Procuratoris, de Prophetia est. Has enim vocabat per Isaiam: Mulieres divites exsurgite, & audite* Isai. 32. 9 *vocem meam, ut discipulas primò, de hinc ut operarias & ministras ostenderet. Filiæ in spe audite sermones meos. Dies anni mementote cum labore in spe. Cum labore enim quo sequebantur, & ob spem ministrabant.*

4. 5. 6. 7. 8. *Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum* magnâ frequentiâ auditores, doctrinæ ejus admirabili efficaciâ, & miraculorum famâ excitati, *dixit per similitudinem*; hanc parabolam proposuit pro concione, ut ad populi captum sermonem suum accommodaret. *Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est* à transeuntibus, *& volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram*, in terram petrosam: *& natum aruit*, cùm germinare cœpisset, statim exaruit, *quia non habebat humorem*, sive radicem. Humor enim radice hauritur; radix profundam terram postulat. *Et aliud cecidit inter spinas*, pars alia seminis cecidit in terram spinarum feracem; *& simul exortæ spinæ* cum bono semine, *suffocaverunt illud* jam in culmos assurgens. *Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* NON enim *audiebant ultro* (inquit Tertullianus) *qui aures habebant, sed ostendebat aures cordis necessarias.* Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 19.

9. 10. *Interrogabant autem eum Discipuli ejus, quæ esset hæc parabola?* quis esset parabolæ sensus? *Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, arcana doctrinæ evangelicæ quam expono; *cæteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Cæteris autem, quibus non est datum à Deo ut Evangelio credant, in parabolis proponuntur, ad quarum finem cùm animum non advertant, videntes similitudinem sensibilem, non vident latentem sensum: & auribus corporis audientes, non intelligunt quid significent parabolæ, ob cæcitatem suam ac pertinaciam, ut prædixerat Isaias. Isai. 6. 9.

11. 12. 13. 14. 15. *Est autem hæc parabola.* Hic est sensus & significatio parabolæ quam mox proponebam. Rom. 11. 8. 9. 10. *Semen est verbum Dei. Qui autem secus viam*, qui designantur portione seminis secus viam cadentis, *hi sunt qui audiunt; deinde venit diabolus*, tanquam avis rapax, *& tollit verbum de corde eorum*, oblivionem & incuriam inducendo, *ne credentes salvi fiant. Nam qui supra petram*; qui designantur parte seminis in terram petrosam cadentis, hi sunt, *qui cùm audierint* Evangelii prædicationem, *cum gaudio suscipiunt verbum; & hi radices non habent*, similes sunt segeti quæ radices non habet; *quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt* à fide aut vera pietate. *Quod autem in spinas cecidit*; qui designantur semine inter spinas cadente, *hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.* Cùm in iis divinum semen proficere & matureſcere videatur, negotium sæcularium curis, divitiarum amore, & voluptatum carnalium illecebris suffocatur, & sterilem exitum habet. *Quod autem in bonam terram*; qui denique semine in bonam fertilemque terram cadente designatur, *hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*, inter adversa spe bonorum æternorum constantes & perseverantes. Confer cum *Matthæi* cap. 13 ubi hanc parabolam exposuimus.

16. 17. *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase*, seu modio, *aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes domum videant lumen: Non est enim occultum, quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur; & in palam veniat.* Nihil occultum est quod non manifestari debeat, & palam cognosci. Confer cum *Matthæi* 5. 15. *& Marci* 4. 21.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, quo affectu, & quo fructu sermones meos audiatis, vos per quos doctrina mea mundo prædicanda est: *Qui enim habet dabi-*

tur illi; & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. Quid *dabitur?* (inquit Tertullianus) *Adjectio fidei, vel intellectûs, vel salus ipsa. Quid auferetur? Utique quod dabitur.* Confer cum *Matth.* 13. 12.

Tertull. lib. 4. contra Marcion. c 19.

19. 20. 21. *Venerunt autem ad illum mater, & fratres ejus;* consobrini; *& non poterant adire eum præ turba: & nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre,* seu alloqui. *Qui respondens, dixit ad eos,* qui id nuntiabant: *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.* Hoc abutebantur loco Marcionitæ, ut Christum verè natum non fuisse, veram carnem non habuisse probarent; contra quos Tertullianus: *Venimus ad constantissimum argumentum omnium qui Domini nativitatem in controversiam deferunt. Ipse, inquiunt, contestatur se non esse natum, dicendo, Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? Ita semper hæretici aut nudas aut simplices voces conjecturis quò volunt rapiunt; aut rursus conditionales & rationales, simplicitatis conditione dissolvunt, ut in hoc loco. Nos contrariò dicimus, primò non potuisse illi annuntiari, quòd mater & fratres ejus foris starent quærentes videre eum, si nulla illi mater, & fratres nulli fuissent, quos utique norat qui annuntiaret, vel retro notos, vel tunc ibidem compertos, dum eum videre desiderant, vel dum ipsi nuntium mandant. Ad hanc primùm propositionem nostram solet ex diverso responderi, Quid enim si tentandi gratiâ nuntiatum est ei? Sed hoc Scriptura non dicit, quæ quantò significare solet ex tentatione quid factum: Ecce Legis Doctor assurrexit tentans eum: & de tributi consultatione, Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum; tanto ubi non facit tentationis mentionem, non admittit tentationis interpretationem.... .... At verè mater & fratres ejus foris stabant. Superest & dispicere sensum non simpliciter pronuntiantis, Quæ mihi mater aut fratres? quasi ad generis & nativitatis negationem, sed & ex causæ necessitate & conditione rationali. Tam proximas enim personas foris stare extraneis intus defixis ad sermones ejus, ampliùs & avocare cum à solemni opere quærentes, meritò indignatus est. Non tam abnegavit, quàm abdicavit. Atque adeo cùm præmisisset, Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? subjungens, Nisi qui audiunt verba mea & faciunt ea? transtulit sanguinis nomina in alios, quos magis proximos pro fide judicaret. Nemo autem transfert quid nisi ab eo qui habet id quod transfert. Si ergo matrem & fratres eos fecit qui non erant, quomodo negavit eos qui erant? meritorum scilicet conditione, non ex primorum negatione, in semetipso docens, Qui patrem aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non esse dignum discipulum. Cæterùm ex hoc magis matrem & fratres confitebatur, quòd illos nolebat agnoscere, quòd alios adoptabat, confirmabat quos ex offensa negabat, quibus non ut veriores substituit, sed ut digniores. Denique nihil magnum si fidem sanguini præposuit, quem non habebat,* Confer cum Matthæi cap. 12. 46. & nostris in eum locum Commentariis.

Ibidem.

Matt. 19. 3.

Matt. 22. 35.

22. 23. 24. 25. *Factum est autem in una dierum,* quadam die, *& ipse* Jesus *ascendit in naviculam, & Discipuli ejus, & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum,* lacum Genesareth. *Et ascenderunt,* solverunt è littore. *Et navigantibus illis obdormivit* Jesus, *& descendit procella venti in stagnum,* ventus procellosus commovit lacum, *& complebantur;* adeo ut eorum navicula fluctibus impleretur, *& periclitabantur;* periculum erat ne mergerentur. *Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit.* Dormiebat Jesus, & cor ejus vigilabat. Vento & fluctibus imperavit minacibus verbis, ut se maris & ventorum Dominum esse ostenderet, de quo scriptum est: *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.* Eo porrò imperante, sedata est tempestas: *& facta est tranquillitas. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra?* Quàm modica! *Qui timentes, mirati sunt ad invicem dicentes,* cùm Discipuli, tum homines alii qui erant in navi, reverentia & stupore correpti, quasi Deo præsente, dixerunt: *Quis putas hic est,* qualis & quantus? Deus certè: *quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei.* Agnorant *substantiæ Auctorem suum, quæ famulis quoque ejus obedire consueverant* (inquit Tertullianus libro 4. contra Marcionem, caput 20) *Inspice Exodum, Marcion, aspice Mari Rubro vasticari super omnia stagna Judææ, virgam Moysi imperantem, ut funditus proscissum, & pari utrimque stupore discriminis fixum, sicco populum pede, intestino itinere transmitteret, rursusque sub ejusdem virgæ nutu redeunte natura, Ægyptium exercitum undarum concordia obrueret: in quod opus & Austri servierunt. Lege & sortes familiæ dirimendæ, in transitum ejus Jordanis machæram fuisse, cujus impetum atque decursum planè & Jesus docuerat Prophetis transmeantibus stare. Quid ad hæc? Si tuus Christus est, non erit potentior famulis Creatoris. Sed his solis exemplis usus essem, si non etiam prædicatio marinæ istius expeditionis Christum antecessisset. Nam cùm transfretat, Psalmus expungitur: Dominus, inquit, super aquas multas: cùm undas freti discutit, Abacuc adimpletur: Dispargens, inquit, aquas itinere: cùm ad minas ejus eliditur mare, Naum quoque absolvitur. Comminans, inquit, Mari, & arefaciens illud, utique cum ventis quibus inquietabatur.* Confer cum Matthæi 8. 23. & nostris ad eum locum Commentariis.

Psal. 28. 3

Habacuc 3. 10.

Naum. 1. 4.

26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. *Et navigaverunt,* Jesus & Discipuli ejus, *ad regionem Gerasenorum* (seu Gadarenorum, secundùm Græcum Textum) *quæ est contra Galilæam,* in opposita ripa Galilææ, cujus incolæ præcipui Gentiles erant. *Et cùm egressus esset* Jesus *ad terram,* cùm è navi descendisset *occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis,* qui à longo tempore possidebatur & vexabatur à dæmone; *& vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Is ut vidit Jesum, procidit ante illum, & exclamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei altissimi?* Quid mihi molestus es? *Obsecro te ne me torqueas,* ante judicii tempus. *Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine; multis enim temporibus arripiebat illum,* frequenter illum invadebat & vexabat. *Et vinciebatur catenis & compedibus custoditus; & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta:* Licèt catenis & compedibus vinctus custodiretur, à dæmonio tamen ruptis vinculis agebatur cum impetu, instar furentis equi in deserta. *Interrogavit autem illum Jesus, dicens, Quod tibi nomen est? At ille dixit; Legio, quia intraverant dæmonia multa in eum,* in infelicem illum hominem. *Et rogabant illum,* Jesum scilicet, cujus divinam potestatem erant experti, *ne imperaret illis ut in abyssum irent;* ne illos imperio suo detruderet in tartara. *Erat autem ibi grex porcorum multorum, pascentium in monte; & rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi, & permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est,* aquis. *Quod ut viderunt factum qui pascebant* gregem, *fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem* Gergesam vel Gadaram, *& in villas,* circumjacentes. *Exierunt autem,* incolæ, *videre quod factum est: & venerunt ad Jesum, & invenerunt hominem sedentem, à quo septem dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes ejus,* illius sermones audientem, *& timuerunt,* facti admirabilitate stupefacti. *Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione,* quomodo liberatus à legione dæmonum ipsum possidentium & vexantium. *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur,* ne Jesus damna aliqua temporalia illis inferret, qui porcos à dæmonibus submergi permiserat. *Ipse autem ascendens navim, reversus est.* Ascendit navim ut Capharnaum re-

verteretur. *Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset*, sive ut eum sequeretur. *Et dimisit eum Jesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus*, quanta in tui gratiam Deus operatus est. *Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.* Liberatori suo fideliter paruit, ejusque divinam potentiam, & beneficentiam, quas fuerat expertus, grato animo prædicavit, non familiaribus dumtaxat, cognatis, amicis, aut vicinis suis, sed universæ civitati. Confer cum *Matthæi cap.* 8. & Marci 5. nostrosque lege Commentarios.

40. 41. 42. *Factum est autem cùm rediisset Jesus*, Capharnaum, *excepit illum turba; erant enim exspectantes eum.* Gratanter eum susceperunt, cujus magno desiderio tenebantur. *Et ecce venit vir cui nomen Jairus, & ipse Princeps Synagogæ erat: & ipse cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus; quia unica filia erat ei fere annorum duodecim*, ideòque charior, quia jam grandior, ætate florens, nuptiis matura; *& hæc moriebatur*, morti vicina erat. *Et contigit dum iret, à turbis comprimebatur*, dum quisque loquentem audire, observare, aut ejus benignitatem ac virtutem beneficentissimam in variorum curatione morborum experiri desideraret.

43. 44. 45. 46. 47. 48. *Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis*, sanguinis profluvio laborans, *ab annis duodecim, quæ in Medicos erogaverat omnem substantiam suam*, omnes facultates, *nec ab ullo potuit curari*; Morbus erat pertinax & incurabilis: *accessit retrò*, præ pudore, ob legalem immunditiam, *& tetigit fimbriam vestimenti ejus*; vel hoc uno contactu se recepturam sanitatem confidens: *& confestim stetit fluxus sanguinis ejus. Et ait Jesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant*, Discipuli Jesu: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt*, elidunt, *& dicis: Quis me tetigit? Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exiisse. Videns autem mulier, quia non latuit*, videns se latere non potuisse, *tremens*, & pudore suffusa quòd mundum immunda tangere ausa esset, *venit, & procidit ante pedes ejus, & ob quam causam tetigerit eum indicavit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit.* Indignitatem suam simul & virtutem omnipotentis Medici coram omni populo confessa est ac prædicavit, exponens quam ob causam Jesum tangere ausa esset, & quomodo statim à morbo incurabili fuisset perfectè sanata, nulla debilitate manente. *At ille dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit*, Fidei tuæ data sanitas, quæ tamen fides tibi priùs data fuerat à Deo: *Vade in pace.* Hunc locum illustrat Tertullianus libro 4. contra Marcionem, cap. 20. *Cur quasi ignorans loquebatur* Christus? *Ut confessionem certè provocaret, ut timorem probaret. Sic & Adam aliquando quæsierat quasi ignorans, Adam ubi es?* Fidem porrò mulieris remuneravit miraculo. *Fides hæc fuit primò, quia Deum suum confidebat misericordiam malle quàm sacrificium: quæ eum Deum certa erat operari in Christo: quâ sic eum tetigit, non ut hominem sanctum, nec ut Prophetam, quem contaminabilem pro humana substantia sciret; sed ut ipsum Deum, quem nullâ spurcitiâ pollui posse præsumpserat. Itaque non temerè interpretata est sibi Legem, ea contaminari significantem, quæ essent contaminabilia, non Deum quem in Christo confidebat. Sed & illud recogitavit, ordinarium & solemnem menstrui vel partualis sanguinis fluxum in Lege taxari, qui veniat ex officio naturæ, non ex vitio valetudinis. Illa autem ex vitio valetudinis redundabat, cui non modum temporis, sed divinæ misericordiæ auxilium necessarium sciebat. Atque ita potest videri Legem non irrupisse, sed distinxisse. Hæc erit fides, quæ contulerat etiam intellectum. Nisi credideritis, inquit, non intelligetis. Hanc fidem probans Christus ejus feminæ, quæ solum credebat Creatorem, ejus fidei se Deum respondet, quam probavit. Nec illud omittam, quòd dum tangitur vestimentum ejus, utique corpori, non phantasmati, inditum corpus quoque demonstrabatur.... Si enim non erat veritas corporis, phantasma utique contaminari, qua res vacua, non posset.* Confer cum *Matt.* 9. nostrisque in eum locum Commentariis.

49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. *Adhuc illo loquente, venit quidam ad Principem Synagogæ*, ex domesticis ejus, *dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum*, noli molestus esse Magistro, nec illum urgere ut in ædes tuas veniat. *Jesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere*, bono animo esto, *crede tantùm, & salva erit.* Crede me tibi subvenire posse, & vivet. *Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem & matrem puellæ. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit, Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.* Mors ejus quasi somnus est, à quo brevi excitabitur. *Et deridebant eum* domestici, *scientes quòd mortua esset*, nec eum intelligentes. *Ipse autem tenens manum ejus, clamavit dicens: Puella, surge. Et reversus est spiritus ejus*, imperiali verbo obediens puellæ anima, in corpus ejus reversa est: *& surrexit continuò; & jussit illi dari manducare.* Illi cibum dari jussit Jesus, quo non solùm vitæ, sed & optimæ valetudini restitutam demonstraret. *Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat*, modestiæ & humilitatis præbens exemplum. Confer cum *Matthæi* 9. nostrosque in eum locum lege Commentarios.

Sensus Moralis.

1. 2. ITER *faciebat per civitates & castella, prædicans & Evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus*, &c. Hæc Missionum Evangelicarum forma. Ipsis cooperari possunt divites & piæ mulieres, & meriti Operariorum Evangelicorum participes fieri, necessaria subsidia ipsis ministrando ex facultatibus suis. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* (inquit Apostolus) *ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* 1. Cor. 8. Hæc subsidia Christus à piis mulieribus recepit, ut paupertatis Evangelicæ præberet exemplum; ut à suis creaturis recipiendo necessaria corpori, seipsum humiliaret; ut Patris sui providentiæ secundùm naturam assumptam se subditum profiteretur; ut charitati & grato animo earum quas curaverat, locum daret; ne denique oneri esset illis quibus regnum Dei prædicabat. Christi exemplum Apostoli cæteri sunt imitati, Paulus manibus suis laborare maluit, quàm ea potestate uti, vivendi scilicet ex Evangelio. *Non usi sumus*, inquit, *hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi*.... Mulieres Christum prædicantem sequebantur: omnis enim sexus Christum sequi potest, apud quem non est discretio maris & feminæ. Anima sexum non habet. Regno Dei non minùs aptæ sunt mulieres quàm viri, modò retro non respiciant, ut uxor Loth, modò verbum Dei audiant, & faciant; modò ministræ sint caritatis, sicut Apostoli & Evangelici Prædicatores ministri sunt veritatis.

Jesum continuò sequi debent, illique semper adhærere, qui curati sunt ab infirmitatibus suis, & à malignis spiritibus liberati: ejus enim perenni egent adjutorio, ut restituta illis Animæ sanitas conservetur, & vires ad resistendum dæmoni subministrentur. *Sicut enim oculus corporis, etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic & homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æternâ luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus non solùm* S. Augustin. lib. de Natura & Gratia c. 26.

ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam ne peccemus.

5. *Exiit qui seminat seminare semen suum*, &c. Verbum Dei semen est; Dei voluntas est ut fructum pariat; cordis humani vitium est quòd in eo sine fructu maneat. 1. Quia verbum Dei negligit aut conculcat, pravis cupiditatibus ambulans juxta viam sæculi, superbiâ elatus, & gloriæ sæcularis amore, quasi volucrum ore divinum semen diripi sinens. Qui diligit mundum, Dei verbum non amat; qui non amat, non custodit. 2. Quia cor ejus durum est, pœnitentiæ lachrymis non emollitum, & humore salutifero destitutum, quo veritatis amor nutritur, & sancta desideria in segetem bonorum operum erumpunt. Quid est cor durum? Si non expaviscis, tuum hoc est. *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem unquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus abstulit ab eo juxta Prophetam cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina: præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi fortè ad ulciscendum prospectio seu præparatio est. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.* 3. Divini verbi fructum impedit cupiditas seu divitiarum & voluptatum amor. Spinæ illæ semen cœleste suffocant, nisi citò evellantur. Cupiditas venenum charitatis. Cor optimum, in quo verbi divini semen fructum refert, atque ad maturitatem pervenit, illud est in quo charitas dominatur, & cupiditate fortior est. Verbum Dei audit & excipit cor bonum & optimum: non solùm audit, sed retinet: non solùm retinet, sed fructum affert, Deo qui seminavit incrementum dante. *Quod autem in bonam terram; hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* Ad fructum ferendum cœlo dignum, patientia seu perseverantia necessaria est. 1. In oratione. 2. In omni opere bono usque in finem. 3. In probationibus, in rebus quibuslibet adversis, in persecutionibus. Semper orandum Christiano. *Sine intermissione orate.* Semper certandum: *Usque ad mortem certa pro justitia.* Semper laborandum & in bonis operibus proficiendum. *Deus enim reddet unicuique secundùm opera ejus: iis quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.*

S. Bern. lib. 1. de Consider. c. 1.

1. Thessal. 5. 17. Eccli. 4. 33. Rom. 2. 7.

16. *Nemo lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit, sed supra candelabrum, ut intrantes videant lumen.* Mandatum lucerna est, & lex lux. Nomine lecti quies prosperitatis temporalis designatur. Veritatem occultare, vel dissimulare numquam debent Pastores, Doctores, Prædicatores, sive de fidei dogmatibus, sive de Christiana morum disciplina agatur; nec rerum adversarum timor, nec amor prosperarum, illos deterrere debet quo minùs eam publicè, clarè, constanterque doceant, profiteantur, defendant. Sint ipsi candelabra fidei & scientiæ sublimitate, morum innocentia & conversationis sanctitate, ut Ecclesiam ædificent, & ejus membris lucem præferant.

Proverb. 6.

17. *Non est enim occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur.* Dies Domini omnia cordium arcana manifesta faciet. Homines simulatæ sanctitatis imagine falli possunt in hac vita mortali, sed Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; sinistras omnes intentiones Dei lumen revelabit, Dei veritas judicabit, justitia condemnabit, æternumque puniet hypocritas.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, utrum cum debitis dispositionibus accedatis ad audiendum Dei verbum, cum fide, docilitate, cum ipsius verbi amore, cum rerum æternarum desiderio, seu fame & siti justitiæ; videte ne ex humana curiositate audiatis; ne cum negligentia, attendite ne sine fructu: videte quem & quantum fructum retuleritis ex tot quas audistis concionibus. Cogitate quàm accuratam à vobis rationem exiget Christus de verbo illius conculcato, neglecto, suffocato. Considerate quàm gravibus pœnis verbi sui & gratiarum abusum plectet justus Judex. *Quienim habet, dabitur illi:* habenti meritum, dabitur præmium; habenti gratiam & perseverantiam, dabitur æterna gloria: ei autem qui habere se existimat de propriis viribus præsumens, qui naturalibus talentis, aut supernaturalibus etiam donis abusus est, inutilia erunt omnia. Lux in tenebras æternas illi convertetur. *Et quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab eo.*

23. *Navigantibus illis obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur*, &c. Mundus iste stagnum est, turbinibus & procellis tentationum agitatum, quod nobis transfretandum est ut ad vitam æternam perveniamus. Corruptio sæculi, velut aqua, per sensus, quasi per rimas sensim in cor nostrum se insinuat, & completur, & periclitatur. Nobis dormire videtur Christus, cùm fides nostra, & vigilantia per negligentiam & desidiam veluti dormit. Excitandus est fidei actibus, orationis fervore, gratiæ ejus auxilium implorandum, ut ejus omnipotenti virtute redeat tranquillitas. Si enim nos nobismetipsis relinquat, & gratiæ suæ nobis semper indebitæ adjutorium vel ad momentum subtrahat, actum est, *perimus.*

27. *Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*, &c. Dæmoniacus ille, typus est impudicorum. Servi sunt peccati & dæmonis, duriori quidem, magis pudenda, & quæ difficiliùs excuti possit, servitute. Majoris enim adhæsionis est crimen illud: *Habebat dæmonium jam temporibus multis.* Non *dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum.* 2. Luxuria omnibus gratiæ donis, omnique pudore hominem exuit: *& vestimento non induebatur.* 3. Illum in domo conscientiæ suæ manere non sinit, sed errare facit & vagari post objecta concupiscentiæ suæ: cor autem ejus quod templum esse debet Spiritus sancti, in sepulchrum fœtore & mortuorum ossibus plenum convertit: *Neque in domo manebat, sed in monumentis.* 4. Impudicus nullum cum Jesu Christo Virginis filio & Virginum sponso, castitatis amatore & præceptore vult habere commercium; ab ipso velut ab hoste abhorret, metuit ne à carnalibus voluptatibus illum per gratiam suam abstrahat; liberationem suam ceu tormentum formidat: *Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei Altissimi, obsecro te, ne me torqueas.* 5. Leges omnes violare pro nihilo ducit, monitiones omnes contemnit, ad increpationes & minas obdurescit: ferreæ voluntatis suæ, pravæque consuetudinis vinculis ligatus, divinæ legis vincula confregit, à Deo fugit, à dæmone agitur in deserta, in loca invia, inaquosa, in regionem peccati & umbræ mortis, velut equus indomitus: *Et vinciebatur catenis & compedibus custoditus, & raptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.* 6. Luxuria plurimorum aliorum vitiorum comitatu stipata est. Sensus omnes corporis, facultates omnes animi à dæmonibus obsessas habet impudicus. Oculis spectacula, & speciosas formas libidinem irritantes ille proponit; iste cantionibus amatoriis aures pasci curat; hic obscœnis phantasmatibus imaginationem implet; unus delicata fercula submini-strat & vina exquisita, ut libidinem accendat; linguam movet alter ad verba adulationis, ad amatoria colloquia, quibus castitas tentatur & expugnatur: alius prava desideria excitat in corde; alter luxum inspirat; alius prodigalitatem, ut imbre saltem aureo flectatur & vincatur Danaë. *Interrogavit illum Jesus: Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legio; quia intraverant dæmonia multa*

Osee 5. 4.

in eum. 7. Abyssum pœnarum timet impudicus, abyssum peccatorum non timet. Non peccare metuit, sed ardere; timet ut diabolus; Deum injustum esse vellet, ut impunè peccare, & in peccato perseverare posset. *Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.* 8. Nova identidem objecta venatur impudicus ut libidinem suam expleat; obscœnitatibus omnibus, quas nec nominare licet, corpus suum animamque contaminat. *Erat ibi grex porcorum: & rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi.* Justo Dei judicio tradit illum Deus in desideria cordis sui, quibus agitur in præceps, & cum peccati sui conciis in æternum perit: *Et impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.* 9. Impudici conversio, gratiæ miraculum. Veræ conversionis in eo signa sunt, 1. Mens sana: mentis enim compotes non sunt impudici, amentes sunt, brutis similes. 2. Pudor, & indumenta virtutum. 3. Amor divini verbi. 4. Desiderium sequendi Jesum. 5. Secessus. 6. Amotio scandali. 7. Divinæ misericordiæ laus & gratia pro liberatione sua. *Et invenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum ac sana mente, ad pedes ejus, & timuerunt.... Et rogabat illum vir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.*

Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 20.

29. *Præcipiebat spiritui immundo ut exiret ab homine.* Spiritales hostes spiritalibus armis debellaturum Christum Prophetæ prædixerunt. *Cùm invenis in uno homine multitudinem dæmonum, legionem se professam, utique spiritalem; disce & Christum expugnatorem spiritalium hostium, spiritaliter armatum, & spiritaliter bellicosum intelligendum; atque ita ipsum esse, qui cum legione quoque dæmonum erat dimicaturus; ut de hoc bello* Psal. 23. 8 *Psalmus possit videri pronuntiasse: Dominus validus, Dominus potens in bello. Nam cum ultimo hoste morte præliatus, per trophæum Crucis triumphavit. Cujus autem Dei Filium Jesum legio testata est? Sine dubio cujus tormenta & abyssum noverant & timebant.*

43. *Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim*, &c. Concupiscentia per hunc morbum figurata morbus est pudendus, inveteratus, continuus, ex originali peccato ortus, quem neque Lex, nec Philosophia, nec liberi arbitrii vires sanare possunt, sed sola gratia medicinalis Jesu Christi. Ad ipsum ergo accedamus cum pudore & humilitate, cum spe & fiducia in bonitate & misericordia Salvatoris: sanctam humanitatem ejus viva fide tangamus, ut mulier fimbriam vestimenti ejus, & sanabimur à morbis desideriorum noxiorum: procidamus ad pedes ejus, infirmitatem nostram simul & indignitatem confiteamur, ut concupiscentiâ hic sanari cœptâ, & debilitata, & tandem per charitatem consummatam perfectè curatâ & ablatâ, plena pace in vita immortali fruamur. Plena enim pax, plenæ justitiæ

S. August. lib. de Perfectione justitiæ

fructus est. *Tunc erit plena justitia, quando plena sanitas; tunc plena sanitas, quando plena charitas; plenitudo enim legis charitas: tunc plena charitas, quanda videbimus eum sicuti est. Neque enim erit quod addatur ad dilectionem, cùm fides pervenerit ad visionem....* Infirmi semper sumus in hac mortali vitâ, quantumvis justi, & ideo clamamus, *Libera nos à malo*, quod non perficitur, quamdiu corpus quod corrumpitur, aggravat animam. Sed hoc agitur gratiâ per fidem, ut aliquando dicatur, 1. Cor. 15 55. Ubi est mors contentio tua? Ubi est mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis peccatum, virtus verò peccati lex. Quoniam *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, nisi diffundat Spiritus charitatem, quæ plena & perfecta tunc erit, cùm videbimus facie ad faciem.* Infirmi sumus quandiu peregrinamur in corpore mortis hujus, ubi caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem, ut non ea quæ volumus faciamus. *De quo corpore mortis hujus non omnis liberatur qui finit hanc vitam, sed qui in hac vita susceperit gratiam, & ne in vanum suscipiat, bonis operibus egerit. Aliud est enim exire de hoc corpore, quod omnes homines dies vitæ hujus ultimus cogit; aliud est autem liberari de corpore mortis hujus, quod sola Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum sanctis & fidelibus ejus impertit.*

52. *Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.* Flenda magis mors animæ, quàm corporis. Lachrymas in propinquorum nostrorum morte fides eliciat, non carnalis affectus. Lachrymæ fundantur intuitu peccati, per quod mors intravit in mundum. Nolite flere, nolite contristari, sicut Gentiles qui spem non habent. Gaudendum est Christianis intuitu mortis, quæ ipsis finis est peccati & concupiscentiæ, si in Domino moriantur, si in gratia & charitate hinc transeant. Christianis qui piè vixerunt, mors revera sumnus est, transitus ad vitam meliorem, immortalem, æternam, omni ex parte beatam. *Quomodo mors mala* (inquit S. Ambrosius) *si aut secundùm Gentiles sensu caret, aut secundùm Apostolum lucrum Christus est, cum quo esse multò melius? Quomodo igitur mors nobis malum, si nullus post mortem sensus est? Ubi enim nullus sensus, nullus utique injuriæ dolor, quia dolor sensus est. Aut quia est post mortem sensus, est etiam vita post mortem, & superstes mortis est anima, quæ sensu utitur, & vitâ fungitur. Cùm autem manet post mortem vita atque anima, manet bonum, nec morte amittitur, sed augetur: nec ullo impedimento mortis retardatur anima: sed operatur magis, quia operatur quæ sua sunt, sine ulla societate corporis, quod animæ majori oneri quàm usui est. Quid igitur mali est animæ, quæ puritatem suam custodierit, & virtutum disciplinam servaverit? Aut si non servaverit, non mors malum, sed vita; quia vita non fuit. Quæ est enim vita vitiis peccatisque obsita? Quid igitur accusamus mortem, quæ aut vitæ pretium luit, aut abolet ejus dolorem atque cruciatum? Itaque mors aut suæ quietis bono utitur, aut malo alieno laborat. Nunc illud spectа: si vita oneri, mors absolutioni: si vitâ supplicio, mors remedio: aut si judicium post mortem, etiam vita post mortem. Vita igitur hîc non est bona, aut si hîc vita bona, quomodo mors illic non est bona, cùm ibi nullus superfit terribilis judicii metus? Sed ipsa hîc vita bona si est, quibus rebus bona est? Virtute utique & bonis moribus. Non ergo secundùm animæ & corporis copulam bona est: sed quia per virtutem quod malum est suum repellit; quod autem bonum est mortis, adipiscitur; ut quod animæ est, magis quam id quod contubernii & conjunctionis operetur. Quod si vita bona, quæ animæ se à corpore separantis est speculum, & si anima bona, quæ se elevat atque abducit à corporis contubernio; & mors utique est bonum, quæ animam à societate carnis hujus absolvit & liberat. Omnifariàm igitur mors est bonum, & quia compugnantia dividit, ne se invicem impugnent; & quia portus quidam est eorum qui magno vitæ istius jactati salo, fide quietis stationem requirunt; & quia deteriorem statum non efficit: sed qualem in singulis invenerit, talem judicio futuro reservat, & quiete ipsa fovet, & præsentium invidiæ subducit, & futurorum exspectationi componit. Accedit eò, quòd frustra homines mortem timent quasi finem naturæ. Nam si recolamus quòd Deus mortem non fecerit: sed postquam homo lapsus in flagitium est prævaricationis & fraudis, sententia eum comprehenderit, ut in terram suam terra remearet, inveniemus mortem finem esse peccati, ne quò esset vita diuturnior, eò fieret culpa numerosior. Passus est igitur Dominus subintrare mortem, ut culpa cessaret. Sed ne iterum naturæ finis esset in morte, data est resurrectio mortuorum; ut per mortem culpa deficeret, per resurrectionem autem perpetuaretur natura. Ideoque mors hæc transitus universorum est. Opus est ut constanter transeas. Transitus autem à corruptione ad incorruptionem, à mortalitate ad immortalitatem, à perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur nomen te mortis offendat, sed boni transitûs beneficia delectent. Quid est enim mors, nisi sepultura vitiorum, virtutum suscitatio?*

Lib. de Bono Mortis c. 4.

Nolite

S. Cypr. lib. de Mortalitate.

„ *Nolite flere.* Fratres nostri non sunt lugendi, accer-
„ sitione dominica de sæculo liberati, cùm sciamus eos non
„ amitti, sed præmitti, recedentes præcedere, ut profi-
„ ciscentes, ut navigantes solent; desiderari eos debere, non
„ plangi: nec accipiendas hîc esse atras vestes; quando illi
„ ibi indumenta alba jam sumpserint: occasionem dandam
„ non esse Gentilibus, ut nos merito ac jure reprehendant,
„ quòd quos vivere apud Deum dicimus, ut extinctos &
„ perditos lugeamus, & fidem quam sermone & voce de-
„ promimus, cordis & pectoris testimonio non probemus.
„ Spei nostræ ac fidei prævaricatores sumus, simulata, fi-
„ cta, fucata videntur esse quæ dicimus. *Nihil prodest vo-*
„ *bis proferre virtutem, factis destruere veritatem.* Impro-
„ bat denique Apostolus Paulus, & objurgat, & culpat,
1. Thess. 4. „ si qui contristentur in excessu suorum: *Nolumus*, in-
„ quit, *ignorare vos fratres de dormientibus, ut non con-*
„ *tristemini sicut & cæteri qui spem non habent. Si enim*
„ *credimus quòd Jesus mortuus est & resurrexit: sic & Deus*
„ *eos qui dormierunt in Jesu, adducet cum illo.* Eos con-
„ tristari dicit in excessu suorum, qui spem non habent.

A Qui autem spe vivimus, & in Deum credimus, & Chri-
stum passum esse pro nobis & resurrexisse confidimus,
in Christo manentes, & per ipsum atque in ipso resur-
gentes, quid aut ipsi recedere iltinc de sæculo nolumus,
& nostros recedentes quasi perditos plangimus ac dole-
mus?

Non est mortua puella, sed dormit. Justus mortem etsi non cavet, tamen non pavet. Moritur quidem, sed securè: quippe cujus mors ut præsentis est exitus vitæ, ita introitus melioris. Bona mors, si peccato moriaris, ut justitiæ vivas. Hæc mors necesse est præcurrat, ut se-quatur illa secura. In hac vita quamdiu durat, compara tibi illam quæ semper durat. Dum vivis in carne, mo-rere mundo, ut post mortem carnis Deo vivere inci-pias. Quid enim si conciderit mors saccum corporis tui, dum te subinde circumdet lætitia? *Bona mors justi pro-pter requiem, melior propter novitatem, optima propter securitatem. Econtra: Mors peccatorum pessima. Mala siquidem est in mundi amissione, pejor in carnis separa-tione, pessima in vermis igniſque duplici contritione.*

S. Bern. Epist. 105.

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1.2.3. 4.5.6. Convocatis *autem duodecim Apostolis*, simul, ut qui in Apostolatu fratres essent & Collegæ, *dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia*, in omne genus dæmonum, ad eos coercendos, & ex-pellendos; *& ut languores curarent*: & virtutem curandi morbos quantumvis inveteratos, & secundùm vires na-turæ & artis incurabiles. *Et misit illos prædicare regnum Dei*, Evangelium quod viam Regni cœlestis osten-dit, illudque pœnitentibus & mandata Dei servantibus promittit: *& sanare infirmos*, ut miraculis Evangelicæ prædicationis veritatem confirmarent. *Et ait ad illos*; *Nihil tuleritis in via*, nihil rerum temporalium, quæ cursus & ministerii Apostolici impedimenta essent, non adjumenta: *Neque virgam*, causâ defensionis; *neque pe-ram*, ut cibos in crastinum cum sollicitudine reserve-tis, *neque panem*, quem quotidie petentibus Pater ve-ster cœlestis subministrabit; *neque pecuniam*, ut vi-ctum vel indumenta ematis; *neque duas tunicas habea-tis*, id est vestimenta superflua. *Et in quamcumque do-mum intraveritis*, hospitii causâ, *ibi manete*, ne leviter mutetis hospitium; *& inde ne exeatis*, quamdiu in ur-be vel oppido manendum vobis erit ministerii vestri obeundi ratione. *Et quicumque non receperint vos?* si ne-mo in eo loco ad quem diverteritis, vos recipere, ser-moneſque vestros audire voluerit, *exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testi-monium supra illos*; in testimonium contra illos, quia noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis, *Egressi autem*, secundùm Christi Jesu mandatum, *circuibant, per castella, evangelizantes*, prædicantes Evangelium, *& curantes ubique* infirmos. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3.

7. 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*, scilicet à Jesu, admirabilia opera, & *hæsitabat*, inter populares de illo opiniones suspenso & ancipiti animo; quamvis in illorum sententiam pro-pendere magis videretur, qui Joannem à mortuis redi-vivum esse suspicabantur; hæsitabat (inquam) *eo quod diceretur à quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Hero-des: Joannem ego decollavi*, jussu meo decollatus est, Joannes: *Quis est autem ille de quo ego talia audio*, tam stupenda, tam insolita opera; & de quo populus tam variè, sed tam magnificè sentit? An ipse Joannes est? *Et quærebat videre eum*, curiositatis impulsu, ut ex vultu aliisque indiciis agnosceret an Joannes esset. Con-fer cum *Matthæi* 14. & *Marci* 6.

10. 11. *Et reversi Apostoli*, post octo fere dies, ad Jesum; ut rationem illi redderent ministerii ac prædica-tionis suæ, *narraverunt illi quæcumque fecerunt. Et as-sumptis illis secessit in locum desertum, qui est Bethsai-dæ*: duxit illos solos in locum incultum & remotum; qui erat in dominio municipum Bethsaidensium. *Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum; & excepit eos* solidâ benignitate & charitate; *& loquebatur illis de regno Dei; & eos qui curâ indigebant, sanabat*; spi-ritualibus & corporalibus eorum necessitatibus consu-lens; mentes illuminans, curans corpora; Præceptor & Medicus. In eo quippe completum est celebre illud va-ticinium: *Misit verbum suum, & sanavit eos, & eri-puit de interitionibus eorum.* Psal. 106. 20.

12.13.14.15.16.17. *Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim* Apostoli, *dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque, quæ circa sunt*, in pagos circumjacentes, *divertant*, recipiant se in di-versoria, *& inveniant escas, quia hic in loco deserto su-mus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare*, ci-bos illis apponite. *At illi dixerunt: Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces*, quod ad eorum refectionem non sufficit: *Nisi forte nos eamus, & ema-mus in omnem hanc turbam escas*; quod nobis impossi-bile est ob inopiam. *Erant autem fere viri quinque mil-lia*, exceptis mulieribus & parvulis, ut S. Matthæus scri-bit. *Ait autem ad Discipulos suos: Facite illos discum-bere per convivia quinquagenos.* Curate ut discumbant super gramen certis ordinibus dispositi, ita ut singulæ convivarum turmæ quinquagenos ut minimùm com-plectantur. In partes enim discubuisse per centenos & quinquagenos S. Matthæus observat. *Et ita fecerunt, & discumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque pa-nibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedi-xit illis, & fregit, & distribuit Discipulis suis, ut po-nerent ante turbam*, per ordines dispositam & discum-bentem. *Et manducaverunt omnes* ex panibus & pisci-bus Christi benedictione & omnipotenti virtute mul-tiplicatis, *& saturati sunt.* Omnium & singulorum im-pleta fames, & amor compressus edendi. *Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.* Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Joannis* 6.

18.19.20.21.22. *Et factum est, cùm solus esset orans*, cùm seorsim oraret Jesus in secessu, *erant cum illo & Discipuli ejus, & interrogavit illos dicens: Quem me dicunt esse turbæ?* Interrogavit eos, non in loco oratio-

nis, sed inde egressus, cùm in agros Cæsareæ Philippi cum illis iter faceret. Interrogavit autem, non ignorans quod ab illis quærebat, sed ut eorum fidem exploraret, ac divinitatis suæ confessionem ab eis eliceret. *At illi respondérunt & dixerunt*: *Joannem Baptistam* quidam te esse existimant, qui revixerit: *alii autem Eliam*, quem iterum venturum credunt ad præparandas Christi vias: *alii verò quia unus Propheta de prioribus surrexit*: alii te unum saltem ex antiquis & insignioribus Prophetis redivivum esse censent. *Dixit autem illis*: *Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus*, pro omnibus, *dixit*: *Christum Dei*, Messiam à Deo unctum plenitudine divinitatis in te corporaliter inhabitantis, Patribus nostris promissum à Prophetis prædictum, tot sæculis exspectatum, verum Dei Filium. *At ille increpans illos*, *præcepit ne cui dicerent hoc*, scilicet ipsum esse Christum, antequam à mortuis resurrexisset: (suam autem divinitatem palam prædicari nolebat antequam pateretur, quia si Judæi cum Dominum gloriæ esse cognovissent, non crucifixissent) *dicens*: *Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere.* His autem Mysteriis adimpletis, opportunum erit tempus omnibus prædicandi me *Christum Dei* esse. Confer cum *Matthæi* 16.

23. 24. 25. 26. *Dicebat autem ad omnes*, qui verbum ejus audiebant, non ad solos Apostolos; *si quis vult post me venire*, discipulus meus esse, *abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me*; nec vitæ commoda, nec vitam ipsam curet, sed paratus sit ad omnes calamitates, res adversas, persecutiones, causâ fidei ac pietatis perferendas, quavis occasione datâ, ceu qui ad crucem portandam compelluntur, cui sunt mox affigendi. Quod in illis cogit necessitas, hoc discipulis meis imperet charitas. Verbum illud, *quotidie*, tametsi in Complutensi Editione, & in nonnullis Codicibus antiquis non legatur, nec in aliis Evangelistis, retinendum tamen est ut Christi verbum, cum Vulgato Interprete Latino, Syro, Arabe, Persa, Æthiope. *Qui enim voluerit animam suam*, id est, vitam *salvam facere*, in præsenti, *perdet illam*, in futuro sæculo. *Nam qui perdiderit animam suam*, seu vitam, & vitæ commoda, *propter me*, *salvam faciet illam*: in cœlo salvam habebit, meliore & æterna vita donabitur. *Quid enim proficit homo si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? Nam qui me erubuerit, & meos sermones*, qui pudore, sive opprobriorum metu à mandatorum meorum observantia, & fidei pietatisque constanti professione fuerit deterritus, *hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum*: hunc ego agnoscere ut meum refugiam, cùm venero vivos & mortuos judicaturus, & unicuique secundùm opera ejus redditurus. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 8.

27. *Dico autem vobis verè*: *Sunt aliqui hîc stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei*; Regnum Dei hîc vocat specimen gloriæ suæ, regnique imaginem, in Transfiguratione sua, de qua S. Petrus scribit: *Speculatores facti illius magnitudinis.*

2. Petri 1. 16.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Factum est autem post hæc verba fere dies octo, & assumpsit Petrum & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.* Octo pene diebus post hunc sermonem elapsis, Jesus cum selectis tribus illis Apostolis, qui rerum gerendarum testes, & Mysterii conscii essent, in Montem oraturus ascendit. Agnosco formam loci. *Nam & pristinum populum apud montem & visione & voce sua Creator initiarat. Oportebat in eo suggestu consignari novum Testamentum, in quo conscriptum vetus fuerat, sub eodem etiam ambitu nubis* (inquit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 22.)

Et facta est dum oraret, species vultus ejus altera. Mutatus est vultus ejus, splendore cœlesti coruscans: *& vestitus ejus, albus & refulgens* apparuit. *Et ecce duo viri loquebantur tum illo; erant autem Moyses & Elias, visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.* Agebant de ejus passione & morte proximè complenda Hierosolymis. *Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant somno: & evigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros*, Moysen nempè & Eliam; *qui stabant cum illo. Et factum est cùm discederent ab illo*, hi felicis æternitatis candidati, *ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hic esse*, hîc manere melius est, quàm tam citò discedere: *Et faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ*, ut commodè hîc manere possitis; *nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes* lucida, *& obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem*, subito pavore sunt correpti, cùm se nube circumdatos viderunt. Hic Græci Textus sensus est, necnon Arabicæ & Æthiopicæ Versionis. Vulgatus vero Interpres Latinus videtur hunc locum sic accepisse, ut timuerint Apostoli Moyse & Elia in nubem intrantibus. Sic etiam intellexit Syrus: *Et timuerunt cùm vidissent Moysen & Eliam ingressos nubem.* Sic intellexit Persa: *Cumque viderent, timuerunt; Moyses autem & Elias in nubem ingressi sunt.* Pergit Evangelista noster: *Et vox facta est de nube, dicens; Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Et dum fieret vox*, dum ex nube erumperet, *inventus est Jesus solus*: ne alium designasse Deus crederetur; *& ipsi tacuerunt*, jubente Jesu; *& nemini dixerunt in illis diebus*, quandiu scilicet mortalem cum illis vitam egit, *quidquam ex his quæ viderant.* Hunc locum Tertullianus urget contra Marcionem, qui Christum Jesum Creatoris filium esse negabat, & Prophetis ac Legi contrarium asserebat. *Et hoc*, inquit, *vel maximè erubescere debuisti, quòd illum cum Moyse & Elia in secessu montis conspici pateris, quorum destructor advenerat. Hoc scilicet intelligi voluit vox illa de cœlo*: Hic est Filius meus dilectus, hunc audite: *Id est, non Moysen jam & Eliam. Ergo sufficiebat vox sola sine ostentatione Moysi & Eliæ. Definiendo enim quem audirent, quoscumque alios vetuisset audiri. Aut numquid Isaiam & Jeremiam, cæterosquecunque non ostendit, permisit audiri, si vetuit quos ostendit? Nunc etsi præsentia illorum fuit necessaria, non utique in colloquio ostenderentur, quod familiaritatis indicium est; nec in consortio claritatis, quod dignationis & gratiæ exemplum est: sed in sordibus aliquibus, quod destructionis argumentum est, immò in tenebris Creatoris, quibus discutiendis erat missus: longè etiam discreti à claritate Christi, qui voces & litteras ipsas eorum ab Evangelio suo erat separatus..... Sed quid tam Christus Creatoris, quàm secum ostendere Prædicatores suos: cum illis videri, quibus in revelationibus erat visus: cum illis loqui qui eum fuerant locuti: cum illis gloriam suam communicare, à quibus Dominus gloriæ nuncupabatur: cum principalibus suis, quorum alter populi informator aliquando, alter reformator quandoque, alter initiator Veteris Testamenti, alter consummator Novi?* Confer cum *Matthæi* 17. & *Marci* 9.

Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 20.

37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de Monte*, ubi transfiguratus fuerat, *occurrit illis turba*, quæ illos descendentes à longè conspexerat. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum*, ejusque miserere, *quia unicus est mihi*; & ideo vexatio ejus mihi molestior est, quia persona mihi carior. *Et ecce spiritus* malus seu dæmonium *apprehendit*, arripit *eum*, *& subitò clamat*, vi doloris horrendum ejulatum exprimente, *& elidit*, seu prosternit, *& dissipat eum cum spuma*, spumantis membra jactat, *& vix discedit dilanians eum.* Et vix ab eo discedit dæmonium, postquam ipsum adegit ad caput cæteraque membra atterenda & dilanianda convulsionum horrendarum motibus. *Et rogavi Discipulos tuos ut ejicerent illum*, spiritum illum malum, *& non potuerunt. Respondens autem Jesus, dixit*, patrem pueri ob fidei imbecillitatem, Judæos præ-

sentes ob incredulitatem & perversitatem increpans, quâ se miraculis novis indignos præbebant, cùm jam editis ab illo non adducerentur ad fidem: *O generatio infidelis & perversa, usquequo ero apud vos, & patiar vos?* Se Filium Creatoris hac increpatione demonstrat: illis enim incredulitatem hoc modo non exprobraret, *si non olim apud illos in Lege, in Prophetis, in virtutibus & beneficiis diversatus, incredulos semper fuisset expertus,* (ait Tertullianus) Converso verò ad patrem pueri sermone, ait Jesus: *Adduc huc filium tuum. Et cùm accederet* puer infelix, *elisit illum dæmonium, & dissipavit.* Prostratum horrendis convulsionibus agitavit. *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.* Confer cum *Matthæi* 17. & *Marci* 9.

Lib. 4. contra Marcion. c. 23.

44. 45. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei.* cujus omnipotentiam hoc miraculum demonstrabat. *Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat,* cùm Discipuli ejus, & populus pariter mirarentur divina ejus opera; *dixit ad Discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos:* Ad id quod vobis jam dicturus sum attendite, nec auribus solùm audite, sed corde retinete: *Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.* Ego, cujus potestatem omnes admirantur, tradar in manus hominum impiorum, qui me omni injuriarum genere, ac morte demum turpissimâ afficient. *At illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud,* ut non caperent; *& timebant eum interrogare de hoc verbo.*

46. 47. 48. *Intravit autem cogitatio in eos,* animos eorum subiit cogitatio, quæ in contentionem etiam erupit, cùm revertentur Capharnaum, *quis eorum major esset* futurus in regno Christi. *At Jesus videns cogitationes cordis illorum,* quod divinitatis ipsius invictum argumentum est, *apprehendit puerum,* obvium puerum advocavit, & complexus est; *& statuit illum secus se,* juxta se posuit: *& ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit:* Qui susceperit huic parvulo similes, ab omni ambitione alienos, simplices, humiles, mansuetos, propter me, hic me recipit? id scilicet officium mihi præstitum reputo: *& quicumque me receperit, recipit eum qui me misit,* Deum scilicet Patrem meum: *Nam qui minor est inter vos omnes,* qui humilior; qui se omnibus inferiorem existimat, & infra omnes demittit, *hic major est,* in regno cœlorum. Confer cum *Matthæi* 18. & *Marci* 9.

49. 50. *Respondens autem Joannes, dixit:* interpellavit eum Joannes dicens: *Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo,* virtute nominis tui *ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur* te *nobiscum,* non est è discipulorum tuorum numero. *Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere* illum: *Qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.* Aliter Magi faciunt miracula, aliter boni Christiani, aliter mali Christiani, (inquit S. Augustinus Lib. Quæst. 83. quæst. 79.) Magi per privatos contractus, boni Christiani per publicam justitiam, mali Christiani per signa publicæ justitiæ. Nec mirum est quòd hæc signa valent cùm ab eis adhibentur, quando etiam cùm usurpantur ab extraneis, qui ommino suum nomen ad istam militiam non dederunt, propter honorem tamem excellentissimi Imperatoris valent. Ex quibus fuit ille de quo Discipuli Domino nuntiaverunt quòd in nomine ejus ejiceret dæmonia, quamvis cum eis non sequeretur.

51. 52. 53. 54. 55. 56. *Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus,* cùm immineret tempus quo è mundo per mortem migraturus, & in cœlum per glorioſam Ascensionem recipiendus erat, *& ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem:* firmiter sibi proposuit ire Jerosolymam, ubi pati & mori debebat, idque sibi statutum ac definitum esse toto exteriori habitu ac gestu præ se tulit. *Et misit nuntios ante conspectum suum,* aliquos ex Discipulis, qui adventum ejus nuntiarent: *& euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut parerent illi* diversorium. Civitas hæc Samaria mihi intelligenda videretur, nisi Græcus Textus haberet, εἰς κώμην, id est, in vicum Samaritanorum. *Et non receperunt eum,* negaverunt illi hospitium, *quia facies ejus erat euntis in Jerusalem,* præ se ferebat speciem euntis Jerosolymam; illùc ipsum cum Discipulis proficisci adorationis causâ, imminente Paschate, manifestum erat. Ideo illi hospitium negarunt. In Monte enim Samariæ, non in Templo Hierosolymitano adorandum esse Deum, illique offerenda sacrificia Samaritani censebant: & hoc præcipuum erat controversiæ caput Samaritanos inter & Judæos. Quamobrem Judæos turmatim euntes Hierosolymam religionis ergo, excipere hospitio nolebant, ut colligitur ex Josepho. *Cùm vidissent ergo Discipuli ejus Jacobus & Joannes,* Magistrum suum à Samaritanis repelli, *dixerunt: Domine, vis dicamus,* jubeamus auctoritate & virtute nominis tui, *ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos?* Quemadmodum olim è cœlo descendere jussus est ab Elia Propheta, ut duos quinquagenarii agminis Duces cum eorum Militibus consumeret. *Et conversus* Jesus, *increpavit illos dicens: Nescitis cujus spiritus estis;* ad quem spiritum pertineatis, & à me vocati sitis, nempe ad spiritum Evangelii; charitatis, non ultionis. Vel, nescitis quo agamini spiritu. Non enim zelo justitiæ, ut Elias, non divina motione; sed privato affectu, iræ & ultionis impulsu, cogitatis de igne in Samaritanos excitando. *Filius hominis non venit animas,* homines, *perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.*

Joseph. lib 20. Antiq c. 5. & lib. de bello Iudaico c. 20.

4. Reg. 1.

Hunc locum S. Lucæ egregiè tractat S. Hieronymus Epistola 51. ad Algasiam, Quæstione 5. *Festinus Dominus pergere Jerusalem,* (inquit) *ut complerentur dies assumptionis ejus, & Pascha celebraret, de quo dixerat:* Desiderio desideravi hoc Pascha comedere vobiscum antequam patiar, *& biberet calicem de quo ait:* Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? *omnemque doctrinam suam patibulo roboraret, juxta illud quod scriptum est:* Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum: *obfirmavit faciem suam ut iret in Jerusalem. Obfirmatione enim & fortitudine opus est ad passionem sponte properanti.* Et misit nuntios antè faciem suam: cumque ingressi essent vicum Samariæ, ut præpararent illi, non susceperunt illum, quia facies ejus erat vadens in Jerusalem. *Hostili inter se Samaritani atque Judæi discordant odio: & cùm omnes oderint Gentes, proprio contra se furore bacchantur, dum utrique de Legis possessione contendunt, & in tantum se mutuò persequuntur, ut postquam Judæi de Babylonia sunt reversi, ædificationem Templi Samaritani semper impedirent. Cùmque vellent & ipsi cum eis ædificare Templum, responderunt Judæi:* Non licet nobis & vobis ædificare Domum Domini. *Denique pro summa injuria Pharisæi exprobabant Domino:* Nonnè dæmonium habes, & Samaritanus es? *Et in Parabola de Jerusalem descendentis Jericho, Samaritanus pro signo atque miraculo, quòd malus benefecerit: & ad puteum Samaritanæ scriptum est:* Non enim coûtuntur Samaritani Judæis. *Videntes ergo Samaritæ Dominum Jerusalem pergere, id est ad hostes suos, quod audierant à Discipulis ejus, qui ad parandum hospitium venerant, Judæum esse cognoscunt, & quasi Judæum atque alienum, & eum qui ad inimicos pergeret, suscipere noluerunt. Quamquam & alia nobis subjiciatur intelligentia, quòd voluntatis Domini fuerit non suscipi à Samaritis, quia festinabat ire in Jerusalem, ibique pati & sanguinem fundere; ne occupatus susceptione Samaritica, & doctrinâ gentis illius, Passionis differret diem ad quam venerat sustinendam. Unde dicit & in alio loco:* Non veni nisi ad oves perditas domûs Israël. *Et Apostolis præcepit:* Civitates Samaritanorum non intrabitis: *volens tollere omnem occasionem persecutionis Judaicæ, ne postea dicerent, Crucifiximus eum, quia se inimicis nostris & hostibus junxerat. Facies igitur ejus erat pergentis Jerusalem: & idcirco juxta aliam intelligentiam,*

1. Esdræ 4.

Ioan. 8. Luc. 10.

Matt. 15. 10.

non receperunt eum Samaritæ, quia festinabat ingredi Jerusalem. Ut autem eum non reciperent, fuit Dominicæ voluntatis. Denique Apostoli in Lege versati, in qua tantum justitiam noverant, Oculum pro oculo, dentem pro dente, *ulcisci nituntur injuriam, & imitari Eliam, ad cujus vocem duos Pentecontarchos militum ignis absumpserat: dicuntque ad Dominum*: Vis dicimus ut ignis descendat de cœlo, & consumat eos? *Pulchrè*, vis, *inquiunt*, dicimus? *Nam & Elias dixerat*: Si homo Dei sum, ignis de cœlo descendat super vos. *Ergo ut Apostolorum sermo efficientiam habeat, voluntatis est Domini. Nisi enim ille jusserit, frustra dicunt Apostoli*, Ut ignis descendat super eos: *& quodammodo verbis aliis hoc loquuntur: Si ad servi Eliæ injuriam ignis descendit de cœlo, & non Samaritas, sed Judæos consumpsit incendium: quantò magis ad contemptum Filii Dei, in impios Samaritas debet flamma sævire? E regione Dominus, qui non ad judicandum venerat, sed ad salvandum; non in potestate, sed in humilitate; non in Patris gloria, sed in hominis vilitate, increpat eos quòd non meminerint doctrinæ suæ, & bonitatis Evangelicæ, in qua dixerat*: Qui *te percusserit in maxillam, præbe ei & alteram. Et* Diligite *inimicos vestros.*

Levit. 24 Deuter. 19.

Eundem locum paucis contra Marcionem Tertullianus urget: *Repræsentat Creator ignium plagam Elia postulante.... Agnosco judicis severitatem; è contrario Christi lenitatem increpantis eamdem animadversionem destinantes Discipulos super illum viculum Samaritarum. Agnoscat & Hæreticus ab eodem severissimo judice promitti hanc Christi lenitatem.* Non *contendet, inquit, nec vox ejus in platea audietur. Arundinem quassatam non comminuet, & linum fumigans non extinguet. Talis utique multò magis homines non erat crematurus. Nam & tunc ad Eliam:* Non *in igne (inquit) Dominus, sed in spiritu mitis.*

Isai. 42.

3. Reg. 19

57. 58. 59. 60. 61. 62. *Factum est autem ambulantibus illis in via*, quodam tempore, Jesu cum discipulis iter agente, *dixit quidam*, Legisperitus, *ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Ego verò non habeo proprium certumque domicilium aut cubile ubi caput reclinem; summam paupertatem profiteor: frustra igitur quæstus & temporalium commodorum causâ me sequi optas. *Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine, permitte mihi primùm ire, & sepelire Patrem meum:* cum Patre meo manere, illiusque curam A gerere, donec vixerit; & cum ei justa persolverò, tunc te sequar. *Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui*, viri sæculi, qui viventes mortui sunt, *sepeliant mortuos suos; tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Ministerio enim Evangelico, & Christianæ pietati, omnis postponendus est carnalis affectus. *Et ait alter: Sequar te, Domine, sed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi sunt*, de rebus meis disponere, domesticis saltem meis valedicere. De personis enim potiùs quàm de rebus id intelligendum vis verbi Græci, Versionesque Syriaca & Arabica docent. *Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.* Similitudo est ab agricultura sumpta. Sicut enim arator debet non solùm manum admovere stivæ, sed & oculos in anteriora intentos habere, alioquin vel opus arandi intermittit, vel infructuosè laborat, sulcos ducens nec rectos, nec profundos: sic qui Ministerio Evangelico, aut Christianæ pietatis professioni se devovet, oblivisci debet quæ retrò sunt, & ad anteriora intendere, memor uxoris Loth, quæ Sodomam versùs oculos convertens, non impunè tulit, sed in statuam salis conversa est. Ex hoc loco probat Tertullianus contra Marcionem, Christum omnino consentire Creatori. *At enim humanissimus Deus, cur recusat eum, qui se tam individuum illi comitem offert? Si quia superbè ex hypocrisi dixerat*, Sequar te quocumque ieris; *ergo aut superbiam aut hypocrisim recusandam judicando, judicem gessit. Et utique damnavit quem recusavit, non consecuturum scilicet salutem. Nam sicut ad salutem vocat, quem non recusat, vel etiam quem ultro vocat; ita in perditionem damnat quem recusat. Illi autem causato patris sepulturam, cùm respondet*, Sine, mortui sepeliant mortuos suos. Tu autem vade, & annuntia regnum Dei, *utramque legem Creatoris manifestè confirmavit, & de Sacerdotio in Levitico prohibentem Sacerdotes supremis etiam parentum interesse*; Super omnem, *inquit*, animam defunctam Sacerdos non introibit, & super parentem suum non contaminabitur: *Et de devotione in Arithmis: nam & illic qui se Deo voverit, inter cætera jubet, ne super ullam animam introeat defunctam, ne super patris quidem aut matris, aut fratris. Puto autem & devotioni & Sacerdotio destinabat, quem prædicando regno Dei imbuerat. Aut si non ita est, satis impius pronuntiandus, qui nulla ratione Legis intercedente sepulturas parentum despici à filiis imperabat. Cùm verò & tertium illum priùs suis valedicere parantem, prohibet retrò respectare, sectam Creatoris exequitur: Hoc & ille noluerat fecisse quos ex Sodomis liberarat.* Confer cum *Matth.* 8.

B

C

D

Philipp. 3 14.

Lib. 4. cont. Marcion. c. 23.

Levit. 22.

Num. 6.

Sensus Moralis.

1.2.3. 4.5. Convocatis *autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei.... Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, &c.* Functiones Apostolicas, & Evangelicum Ministerium exercere nemo debet, 1. Sine Dei vocatione vel ordinaria, vel extraordinaria. 2. Sine Hierarchica potestate. 3. Sine Missione. 4. Sine instructione & doctrina. Missio extraordinaria Miraculis probatur. Operarii Evangelici in id unum intenti sint. 1. Ut prædicent regnum Dei, pœnitentiam, quæ regni cœlestis clavis est. 2. Ut omnes animarum languores & infirmitates verbo Dei, Ecclesiasticæ Disciplinæ saluberrimis medicamentis, Sacramentorum Christi opportunâ & fideli dispensatione curent. 3. Ut omnia dæmonia ejiciant, omne vitiorum genus exterminent, omnia scandala eliminent, pravis omnibus consuetudinibus, occasionibus universis, quibus ad peccatum proximè pelliciuntur & trahuntur homines, bellum indicant. 4. Ut sacrum ministerium non exerceant quæstûs gratiâ, ab omni cupiditate & ambitione alieni sint; ab omni rerum terrenarum sollicitudine liberi, ut exemplo non minùs quàm verbo prædicent. *Nihil tuleritis in via, &c.* Rerum etiam corpori necessariarum sollicitudinem abjiciant, qui à superfluorum amore & cupiditate abstrahere debent auditores. Arcta est via, exoneremus nos: angusta est porta, humiliemus nos: & aliis exemplum sese exonerandi & humiliandi præbeamus, ut expeditius currant in via salutis. Sequi enim non possumus onerati. Eum qui exultavit ut gigas ad currendam viam. 5. Ne per domos circumcursent operarii Evangelici, ditiorum mensas quærentes, & omnia vitæ commoda, sed vitæ austeritate, & paupertatis amore sese diligendos pauperibus, venerandos divitibus exhibeant. 6. A publicis peccatoribus, qui sanam doctrinam non recipiunt, qui scandalo sunt Ecclesiæ, qui Pastores persequuntur; nec pœnitentiam agere volunt, nihil recipiant Operarii Evangelici, ad eorum domos non divertant; cum ipsis non manducent, nisi scandalum amoverint. *Etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.* Vitent præsertim hæreticos & impios, si Catholicæ fidei prædicationem & institutionem pertinaciter respuat, si res divinas contemnant & irrideant, si nulla spes probabilis sit conversionis illorum. *Nam sicut corporeas infirmitates*

E

S. Ambros. lib. 6. in Luc. n. 68

Populi fidelis susçipere in se debet Evangelii Prædicator, & tamquam propriis inania gesta pulveri comparanda allevare atque abolere vestigiis, juxta quod scriptum est: Quis infirmatur & ego non infirmor? *Ita si qua est* 1.Cor.11. 29. *Ecclesia*, vel familia, seu persona, *quæ fidem respuat, nec apostolicæ prædicationis fundamenta possideat; ne quam labem perfidiæ possit aspergere, deserenda est. Quod* Tit. 3.10. *Apostolus quoque evidenter asseruit, dicens: Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita.* 7. Qui prædicationis talentum à Christo acceperunt, majores civitates, insigniores Ecclesias, nobiliora auditoria quærere non debent ut nomen sibi faciant, sed oppida & pagos etiam circumire, ut pauperibus Dei verbum annuntient, apud quos fructum refert ampliorem. *Egressi autem circuibant per castella, evangelizantes & curantes ubique.*

16. 17. *Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit Discipulis suis, ut ponerent ante turbas, & manducaverunt omnes, & saturati sunt, &c.* Summi Pastores, scilicet Episcopi, oves sibi commissas magnâ benignitate & charitate excipere debent, facilem omnibus aditum præbere, qui ipsos quærunt, eorum consilium, solatium, auxilium, in spiritalibus & temporalibus necessitatibus imploraturi, absque personarum acceptione: *Et excepit eos.* 2. Omnes ad amorem Dei, virtutumque cæterarum officia adhortari, ad spem & desiderium cœlestium bonorum, ad rerum terrenarum contemptum accendere: *Et loquebatur illis de regno Dei.* 3. Illorum Animabus curandis omnem operam adhibere: *Et eos qui curâ indigebant, sanabat.* 4 Verbi cœlestis alimoniam per se illis ministrare: *Vos date illis manducare.* 5. Scripturas Sacras & SS. Patrum opera accipere, legere, meditari: *Acceptis autem quinque panibus & duobus piscibus.* 6. In rerum cœlestium, divinarumque contemplatione sæpè versari: *Respexit in cœlum.* 7. Oratione assidua & sanctis operibus, Dei benedictionem in populum suo regimini commissum advocare: *Et benedixit illis.* 8. Doctrinæ Christianæ, verbi divini panem frangere turbis per convivia discumbentibus, singulas Diœcesis suæ Parochias canonica Visitatione lustrare, ubique prædicare, & ad captum Christianæ plebis accommodare sermonem: *Et fregit.* 9. Quod per se ipsum facere non possunt, per sanctos & eruditos Sacerdotes & Missionarios exequi: *Et distribuit Discipulis suis ut apponerent turbæ.* 10. Ordinem & Disciplinam Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum servare: ut Corpus Christi non ægris, sed sanis distribuatur, & iis qui Christum sequi amant, & esuriunt justitiam in hujus vitæ deserto. *Nemo enim Cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus.* 11. Pauperes pascant & reficiant corporalibus etiam alimentis. Ecclesiasticos enim reditus ideo possident Episcopi, Abbates, Priores, Canonici, Parochiarum Rectores, ut pauperes alant. Bonorum Ecclesiasticorum dispensatores sunt, non domini. *Hîc jam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur.* Bona Ecclesiæ sunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum.* Ex illis ergo cùm frugalem victum & vestitum acceperint Pastores, & Beneficiati quilibet, quod reliquum est pauperibus dispensent. *Vos date illis manducare.* Sed fortè major est pauperum numerus, quàm ut subvenire omnibus possit pius Pastor: *Nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.* Animum non despondeat, faciat quod potest, Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis. In divina providentia confidat, divites hortetur ne communionis & beneficentiæ obliviscantur, quibus hostiis promerentur Deum, pauperes ut Deo fideliter serviant, & regnum ejus imprimis quærant, & certi quòd inquirentes eum, illiusque mandata servantes non deficient omni bono.

S. *Ambros lib. 6. in Luc. n. 70*

Iulianus Pomerius Concilia.

Verùm etsi justis quandoque cibus corporalis deficiat; nemini tamen deficit cibus spiritualis, nisi ejus vitio. Miseretur Dominus ne quis deficiat in via. *Si quis ergo defeterit, non per Dominum Jesum, sed per se deficit: nec habes quod adscribas Domino qui vincit cùm judicatur. Quid enim dicas ei qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè ipse te genuit, nonnè ipse te pavit? Cibus ejus virtus est, cibus ejus fortitudo est: sed si tu negligentiâ tuâ virtutem quam acceperas perdidisti, non alimentorum cœlestium, sed tuæ mentis tibi præsidia defuerunt. Denique Dominus sicuti super justos & injustos pluit: ita etiam injustos pascit & justos. Nonnè in escæ virtute, cùm jam deficeret in via sanctus Elias, quadraginta ambulavit diebus & quadraginta noctibus, & illam escam Angelus dedit? Si autem te paverit Jesus, & acceptam escam servaveris, ambulabis non quadraginta diebus & quadraginta noctibus, (sed audeo dicere Scripturæ fretus exemplis) quadraginta annis: & egredieris ab Ægyptiis finibus, donec perveniat in terram fluentem lac & mel, quam juravit Dominus daturum se Patribus nostris. Hujus terræ tibi virtus requirenda est, quam possidet mitis. Non istam terram dico quæ arida est, sed illam quæ Christi confirmatur alimentis, quæ sub imperio constituta Regis æterni, Sanctorum incolatibus frequentatur. Dividit ergo escas Dominus Jesus. Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator enim est omnium: sed cùm ille panes frangat: & det discipulis, si tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi escas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miseretur & dividit, sed his dividit qui cum eo etiam in deserto permanent, qui primo, & secundo & tertio die non recedunt. Sic enim* S. *Ambros lib. 6. in Luc. n. 74 75.76.77.* 3.Reg.19. 8.

habes alibi: Misereor hujus turbæ; quia triduum est jam quòd perseverant mecum. *Quanta dignatio, quanta ab eo hominibus inspiratur humanitas! non vult jejunos dimittere, non vult, ne deficiant in via. Noli ergo deficere à disciplina Domini, neque fatigeris cùm ab eo increparis. Non fatigeris nunc, ne postea fatigeris. Quid enim respondebis ei, aut quomodo te excusabis, si escæ virtutem quam ministrat, amiseris? Non potes dicere quia escam non dedit, quia dat omnibus. Non potes dicere quia bonum te noluit facere, ante quem posuit bonum & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. . . . Consideremus ergo quia stabimus ante tribunal Christi, & si opus nostrum arserit, non habebimus quod excusare possimus. Dicet etenim quod jam per Prophetam locutus est:* Populus meus, quid feci tibi, aut in quo molestus fui tibi, responde mihi *Dicet & ei qui in via defecerit: Qua ratione defeciſti in via? Nonnè panes fregi? nonnè benedixi? nonnè jussi dari? Sed cur tu accipere noluisti?* Matt. 15. 32. Mich.6.3.

18. 19. *Quem me dicunt esse turbæ? At illi responderunt & dixerunt: Joannem Baptistam, alii autem Eliam. . . . Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.* Turbarum errores de Christo ostendunt fidem esse donum Dei, pro quo gratias illi agere debemus omnibus diebus vitæ nostræ. Cur autem Jesum Eliam opinabantur? Fortè quia Elias raptus ad cœlum est. Sed non Elias est Christus: ille rapitur, iste regreditur: ille, inquam, rapitur; iste rapinam non arbitratus est esse se æqualem Deo: ille petitis ignibus vindicatur, hic persecutores suos maluit sanare, quàm perdere. Cur autem Jeremiam putabant? Fortasse quia sanctificatus in vulva est. Sed non hic Jeremias: ille sanctificatur, iste sanctificat: illius sanctificatio cœpit ex corpore, hic Sanctus ex Sancto. Cur etiam Joannem populus putabat; nisi fortè quia in Matris utero positus, Domini præsentiam sentiebat? Sed non hic est Joannes: ille adorabat in utero, hic adorabatur: ille baptizabat in aqua, Christus in Spiritu: ille pœnitentiam suadebat, hic peccata donabat. Et ideo Petrus non exspectavit populi sententiam, sed suam promisit dicens, *Christum Dei*: qui & semper est, nec cœpit ut esset, & esse non deficit. In uno hoc nomine & Divinitatis & Incarnationis expressio, & fides Passionis est. S. *Ambros lib 6. in Luc. n. 93 & 90.*

21. 22. *At ille increpans illos, præcepit ne cui dice-*

rent hoc, dicens: *Quia oportet Filium hominis multa pati*, &c. Multis ex causis jubet tacere discipulos. 1. Ut fallat Principem mundi. 2. Ut declinet jactantiam, doceat humilitatem. 3. Ne rudes & imperfecti adhuc Discipuli maximæ prædicationis molibus opprimantur. Non statim prædicandus est Gentibus Christus Dei Filius, sed primùm ipsis prædicandus est unus Deus, mundi & omnium quæ in eo sunt conditor, gubernator & Dominus, in quo vivimus & sumus & movemur, cujus & genus sumus; ut non solùm propter munera lucis & vitæ, verùm etiam propter cognationem quamdam generis diligendus à nobis sit. Deinde opinionem illam, quæ est de idolis, destruamus; ut non possit auri argentique vel ligni materia vim in se habere divinam. Cùm unum Deum esse persuaseris, tunc indicio ejus adstrues per Christum nobis salutem datam; incipiens ab illis quæ gessit in corpore, & ea divina describens, ut plusquam homo fuisse videatur, victam unius virtute mortem, mortuumque ab inferis suscitatum; paulatim enim fides crescit, ut cùm supra homines fuisse videatur, Deus esse credatur. Hunc prædicationis ordinem servavit Paulus apud Athenienses. Cæterum, Christus Prædicandus est catechumenis, & quidem crucifixus, nec ad baptismum admittendi sunt sine fide expressa Incarnationis & Passionis Christi, &c. ut docet ibidem S. Ambrosius: quod Operariis Evangelicis ad Sinas, Japonios, aliosque Gentiles missis observandum omnino, nisi se ab Apostolica doctrina alienos haberi velint. Hic ergo *prohibentur*, Apostoli Jesum *evangelizare Dei Filium, ut evangelizarent postea crucifixum.* Quia oportet Filium hominis multa pati, &c. *Hæc est fidei gloria, si verè intelligas crucem Christi. Aliæ cruces nihil mihi prosunt, sola crux Christi mihi utilis est, & verè utilis*, per quam mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. *Si mihi crucifixus est mundus, scio quia mortuus est, non diligo eum: scio quia præterit, non concupisco eum: scio quia corruptela consumit hunc mundum, quasi fœtidum vito, quasi luem caveo, quasi nociturum relinquo.*

S. Ambros. ibid. n. 101. 104. 107.

Galat. 6. 14.

23. *Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* In omnibus Christi membris impleri necesse est Passionis ejus Mysterium. Cum ipso crucifigi oportet, qui cum ipso resurgere; cum illo mori, qui cum ipso vivere æternùm volunt. Veteris hominis actibus renunciandum, cum pravis cupiditatibus pugnandum est, caro crucifigenda cum vitiis & concupiscentiis per continuam pœnitentiam. Christi mandatum est, non merum consilium; non perfectos dumtaxat, sed omnes omnino Christianos spectat, sine dispensatione; omnes vitæ dies sine exceptione. *Dicebat ad omnes... quotidie.* Qui quotidie sunt in deliciis, viventes mortui sunt, à Christo alieni sunt. Caro regenerati, corpus est crucifixi.

24. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.* Omnes beati esse, & in æternum vivere cupiunt: sed alii vitam æternam & beatam cruce & mortificationibus hujus vitæ quasi momentaneis redimunt: *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Alii transitoriam & quasi momentaneam felicitatem numquam finiendis cruciatibus & æterna morte sibi procurant.

2. Cor. 4. 17.

An illi se ipsos verè amare censendi sunt? *Nescio quo inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non se ipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se. Non ergo se amat, qui ne vivat se amat. Cùm verò ille diligitur de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat de quo vivit.*

S. August. Tract. 125. in Ioann.

Tertull. lib. 4. cont. Marcio. c. 21.

„ *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam, &c.* Certè Filius hominis hanc sententiam
„ emisit. Perspice igitur & tu cum Rege Babylonio fornacem ejus ardentem, & invenies illic tamquam Filium
„ hominis (nondum enim verè erat, nondum scilicet natus ex homine) jam tunc istos exitus constituentem. Salvas facit animas trium fratrum, qui eas pro Deo perdere
„ conspiraverant; Chaldæorum verò perdidit, quas illi per idololatriam salvas facere maluerant. Quæ est ista nova doctrina, cujus vetera documenta sunt? Quamquam & prædicationes martyriorum tam futurorum, quam à Deo mercedem relaturorum decucurrerunt. *Vide*, inquit Isaias, *Quomodo perit justus, & nemo excipit corde, & viri justi auferuntur, & nemo considerat.* Quando magis hoc fit quàm in persecutione Sanctorum ejus? Utique non simplex, nec de naturæ lege communis, sed illa insignis & pro fide militaris; in qua qui animam suam propter Deum perdit, servat illam: ut & hîc tamen judicem adcognoscas, qui malum animæ lucrum perditione ejus, & malum animæ detrimentum salute ejus remuneraturus.

Isai. 57. 1

26. *Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua.* Id Dominus noster Jesus Christus meritò pronuntiavit, Minoratus à Patre modicò citra Angelos: Vermis, & non homo; ignominia hominis, & nullificamen populi, quatenus ita voluit ut livore ejus sanaremus, ut dedecore ejus salus nostra constaret. Et meritò se pro suo homine deposuit, pro imagine & similitudine sua, non aliena: *Ut, quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorare, eadem constantiâ non confusus de Christo, pro impudentia idololatriæ satis Deo faceret per impudentiam fidei.*

Tertull. ibidem.

27. 28. *Sunt aliqui hîc stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei. Factum est autem post hæc verba fere dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.* Semper Dominus sicut ad præmia erigit futura virtutum, atque utilem sæcularium rerum docet esse contemptum: ita etiam infirmitatem mentis humanæ præsentium remuneratione sustentat. Arduum quippe est crucem tollere, & animam periculis, morti corpus offerre: negare quòd sis, cùm velis esse quòd non sis, raroque quamvis excelsa virtus, futuris præsentia commutat. *Difficile quippe videtur hominibus, ut spem periculis emant: damnoque præsentium futuræ lucrum mercentur ætatis.* Ideo Christus, ne quis desperatione frangatur aut tædio, quoniam vitæ dulcis illecebra constantem quoque mulcet affectum, continuos vivendi successus fidelibus pollicetur. Non habes igitur quod queraris, non habes quod excuses: *Arbiter omnium dedit & virtuti præmium, & infirmitati remedium; ut præsentibus sustineatur infirmitas, virtus futuris. Si fortis es, contemne mortem: si imbecillis es, fuge. Sed nemo potest fugere mortem, nisi vitam sequatur. Vita tua Christus est, ipsa est vita quæ mori nescit.* Itaque si volumus mortem non timere, stemus ubi Christus est; ut & de nobis dicat: *Verè sunt aliqui hîc stantes, qui non gustabunt mortem.* Non satis est stare, nisi ubi Christus est, stetur; soli enim non queunt gustare mortem, qui possunt stare cum Christo.

S. Ambros. lib. 7. in Luc. n. 11.

29. *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera, &c.* Ut Christi Mysteria rectè cognoscantur, in montem cum illo ascendendum est, à terrenis rebus assurgendum, in secessu ferventer orandum est; gratiæ ipsius beneficium est, ut cum illo ascendat cor nostrum in montem sanctum, ut ibi orando mutetur homo interior & veluti transfiguretur, ut exteriùs etiam in mortificatione sensuum, in simplicitate & modestia, in conversationis candore, in morum innocentia, transfigurationis spiritualis vestigia appareant: *Et vestitus ejus albus & refulgens.* In oratione & Filii Dei majestatem, & excessum amoris ejus, quo mortem crucis pro nobis subire non dubitavit, oculis fidei considerantes, & cum illo intrantes in nubem, transformamur in eamdem imaginem, tamquam à Domini Spiritu & Christum crucifixum velut fasciculum myrrhæ in sinu nostro gerentes, ad ejusdem contemplationem in gloria ascendimus, ut

incomparabili suavitate perfusi, & corde corporeque nostro in Deum vivum exultantibus, dicamus cum Petro: *Præceptor, bonum est nos hic esse.* Dei vocem de nube, de fidei umbra lucem obscuritati admixtam habente, in oratione audimus, dicentem: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.* Audite, non Moysem jam & Eliam, sed Filium meum dilectum, novæ Legis, Gratiæque auctorem, revelatorem ac Doctorem veritatis, immò Veritatem ipsam, fidei vestræ consummatorem. Multis modis vobis loquentem in Evangelio suo, per Ecclesiam suam, per servos suos Novi Testamenti Ministros, Pastores vestros; vitâ suâ, morte, mysteriis omnibus, arcanis inspirationibus vobis loquentem. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Illum unum intueamur ut exemplar nostrum, ut Legislatorem nostrum, ut Sacerdotem nostrum, ut Magistrum nostrum, omnium Prophetarum illuminatorem, omnium Prophetiarum complementum. *Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus.* Revelemus igitur nos faciem nostram, ut revelata facie gloriam Dei speculantes, in eamdem imaginem reformemur.

S. *Amb. lib. 7. in Luc. n.* 12.

" Ascendamus in montem, deprecemur Dei Verbum, ut in
" specie & pulchritudine sua nobis appareat, & confortetur
" & prosperè procedat, & regnet. Et hæc enim mysteria
" sunt, & altiùs referuntur; etenim pro tua possibilitate aut
" minuitur tibi Verbum, aut crescit, ac nisi altioris pruden-
" tiæ cacumen ascendas, non tibi apparet Sapientia, non
" tibi apparet Mysteriorum cognitio; non tibi apparet
" quanta sit gloria, quanta sit species in Dei Verbo: sed Dei
" Verbum quasi quodam apparet in corpore, non habens
" suam speciem neque decorem..... Sed si dum hominem
" esse consideras, de Virgine credas generatum, & paula-
" tim aspiret fides, quòd de Spiritu Dei natus sit, incipis
" montem ascendere. Si in cruce positum triumphantem
" de morte videas, non peremptum: si videas quòd terra tre-
" muit, sol refugit, tenebræ offusæ sunt oculis perfidorum,
" monumenta aperta sunt, mortui surrexerunt, ut esset in-
" dicio quia Gentilis populus qui mortuus erat Deo, tam-
" quam reseratis sui corporis tumulis, infuso crucis lumine
" resurrexit: si hoc videas Mysterium, in excelsum ascen-
" disti montem, alteram Verbi gloriam cernis.

" 38. 39. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum, cum spuma, & vix discedit, dilanians eum.* Puer iste arreptitius, typus est peccatoris ab adolescentia mortali peccato & diaboli servituti addicti. 1. Spiritus malus apprehendit eum peccati

Osee 4. 19 suggestione, delectatione, consensu. *Ligavit eum spiritus in alis suis.* 2. Subito clamat, ardens peccati desiderium, libidinem vehementem in corde & corpore illius accendens, & ad opera mala, ad peccata publica, quæ scandalum Ecclesiæ creant, instigans. *Clamor Sodomorum &*

Genes. 18. 20. *Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* 3. Elidit illum, & in nova peccata identidem præcipitem agit, ut terræ magis ac magis adhæreat. *Peccatum* enim *quod pœnitentia non diluit, mox suo pondere in aliud trahit.* 4. Dissipat eum, pravarum

S. *Greg. M. lib.* 17. 13 cogitationum varietate. *Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum*, 4. Spumas libidinum in eo excitat per crapulam & ebrietatem. Venter enim escis repletus & vino æstuans, facilè spumat in libidines. 5. Vix ab eo discedit, dilanians eum, peccati consuetudine & pravis habitibus legi mentis repugnantibus. *Adolescens juxta*

Proverb. 22. 6. *viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Ut sanetur peccator sic à dæmone arreptus, necesse est. 1. Ut Dei misericordiam imploret clamore magno, clamore cordis, desiderio vehementi, fide magna, fervente oratione. *Exclamavit dicens; Magister, obsecro te, respice in filium meum, & quia unicus est mihi.* Respice in animam meam, quæ mihi unica est, oculis misericordiæ tuæ. *Respice in me & miserere mei, quia unicus*

Psal. 24. 16. 17. 18 *& pauper sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborem meum; & dimitte universa de-*

A *licta mea.* 2. Accedat ad Jesum per pœnitentiam, accedat affectu cordis contriti & humiliati: *Adduc hùc filium tuum.* 3. Mirum non videatur si dæmonium elidat & dissipet accedentem: quia sæpè conversi ad Deum post peccata, majoribus novisque antiqui hostis pulsantur insidiis, agentis videlicet ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 4. Dæmonem increpat Jesus per os pii conscientiæ Moderatoris, & omnipotenti gratiæ suæ virtute ejicit ex anima peccatoris, quem sanum & justificatum reddit Patri spirituali, pane vivo, se ipso scilicet nutriendum; & verbo suo educandum. *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit*

B *puerum, & reddidit illum patri ejus.*

Venerab. Beda in hunc locum.

Eccli. 2. 1.

44. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei; omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad Discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.* Magnitudo Dei non solùm in miraculis admiranda, sed & in passione Filii sui. Quod dæmonia spiritu suo ejecerit, admirabile certè opus; quòd carne passus sit, longè admirabilius. Illud potentiæ, istud amoris erga homines miraculum. Dæmonia ex hominibus nonnullis, quos corporaliter vexabant, ejecit tempore ministerii sui: dæmonia ex cordibus omnium electorum suorum passione ac morte sua expulit. *Nunc*

Ioan. 12. 31. *Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Verus Christianus passionem Christi non solùm memoriâ recogitare ac

C meditari debet, sed ejus vulnera corde impressa gerere: *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos.* Christo compati, & commori debet Crucifixi filius, in cruce genitus, ad imaginem & similitudinem ejus reformandus. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu.* Hoc My-

Philipp. 2. 5. sterium non capit animalis & carnalis homo. Timet quippe ne in Christi Jesu passione obligationem inveniat cum illo patiendi, & carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendi: *At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.*

48. *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit... Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.* Ambitiosis cogitationibus in mentes Discipulorum à diabolo immissis medetur Magister cœlestis, ipsis suadendo ut puero, quem ob eorum oculos juxta se statuit, mores suos conforment, ut instar innocentiæ puerilis simplicitatem sine arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia conservent. Unde subjungit: *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me suscipit.* Ut formam virtutis, quam naturâ duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, ejus gratia præveniente & adjuvante sequantur. *Qui minor est*, inquit, *inter vos omnes*, humilitate, *hic major est* dignitate. Id carnales homines non capiunt: Veritas tamen fidei est, doctrinæ Christi principium. Gradus ad veram celsitudinem humilitas, simplicitas, mansuetudo, innocentia, & infantia Christiana, qua sine regnum cœlorum consequi non possumus. In diabolo mundique victoria Christi magnitudo eluxit; hanc verò victoriam humilitate reportavit. *Tota victoria Salvatoris, quæ &*

Venerab. Beda in hunc locum.

S. Leo serm. 36. *diabolum superavit & mundum, humilitate est concepta,* E *humilitate est confecta.* Non alio modo vincemus, non alio modo exaltabimur.

51. *Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem.* Obfirmare animum suum fide & oratione adversùs imminentes tentationes & calamitates debet vir Christianus. Metus mortis eos frangere non potest, qui illam intuentur ut viam in cœlestem Jerusalem. Dies mortis eorum, dies est assumptionis ad Deum. *Christiani*

Tertull. *hominum genus morti expeditum.* Mori timeat, sed qui ex aqua & Spiritu non renatus, gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secundam mortem de hac

"S. *Cypr.* "*lib. de* "*Mortalitate.*

» more transibit: mori timeat, quem de sæculo receden- » tem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori » timeat, cui hoc mora longiore confertur, ut cruciatus » ejus & gemitus interim differatur.... Si in Christum » credimus, fidem verbis & promissis ejus habeamus, & » non morituri in æternum, ad Christum, cum quo & vi- » cturi & regnaturi semper sumus, læta securitate venia- » mus. Quod interim morimur, ad immortalitatem mor- » te transgredimur: nec potest vita æterna succedere, nisi » hinc contigerit exire: Non est exitus iste, sed transitus, » & temporali itinere decurso, ad æterna transgressus.

53. *Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem.* Non mirum quòd cives Samariæ qui à vera pietate defecerunt, veræ pietatis professores Jerusalem euntes, in domum Domini properantes ad confitendum nomen ejus, ad eum adorandum in spiritu & veritate, refugiant & rejiciant. Qui Deum quærunt, illique uni placere volunt, Mundo placere non possunt. *Si mundus vos odit* (inquit Christus) *scitote quia me priorem vobis odio habuit: si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret; quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei: Non est major servus Domino suo.* Joan. 15. 18.19.20

54. 55. *Cùm vidissent autem Discipuli ejus Jacobus & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos? Et conversus increpavit illos dicens: Nescitis cujus spiritus estis.* Cavendum Ecclesiæ Ministris ne in eorum animos zelus amarus irrepat, & ne specie Ordinis Hierarchici tuendi, Ecclestiasticæ Disciplinæ fovendæ, ultionem exerceat. Christi mansuetudinem & charitatem imitentur: adversùs vitia, non contra homines irascantur: ignem excitent consumentem peccata, & peccatores sanctificantem, quem Christus venit mittere in terras, & ardere vult in omnium animis, ignem divini amoris, non ignem zeli præcipitis & amari, homines sæpè perdentem, in quos exercetur, & qui exercent. Quòd Discipulos increpavit Jesus, quia ignem in Samaritanos, qui illum non receperant, volebant è cœlo evocare, ostendit nobis non semper in eos qui peccaverint vindicandum; quia *Nonnumquam ampliùs prodest clementia tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur. Simul disce quia recipi noluit ab his quos sciebat non simplici mente conversos; nam si voluisset, ex indevotis devotos fecisset.... Discipuli recipi intra Samariam gestiebant: sed Deus quos dignatur vocat, & quos vult religiosos facit.* Non est autem commotus Dominus adversùs Samaritas illum inhumanè repellentes, ut ostenderet quia non habet ultionis studium perfecta virtus: nec ulla est iracundia, ubi plenitudo est charitatis. *Dilectio summum fidei sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quam Apostolus totis viribus Spiritus sancti commendat, cujus nisi patientiæ disciplinis eruditur?* CHARITAS *patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum.... Omnia suffert, omnia sustinet.* Quamobrem si zelus rectitudinis quandoque exigit ut Rector animarum erga subditos sæviat, *furor ipse de amore sit, non de crudelitate: quatenus & jura disciplinæ foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat, quos foris quasi insequendo castigat.* S. Ambros lib. 7. in Luc. n. 27. Tertull. lib. de Patientia. 1. Cor. 13. 4. 5. S. Greg. M Hom. 17. in Evang.

57. *Ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Humana præsumptio Christum quocumque ierit, se posse sequi gloriatur: Christiana humilitas nihil boni cogitare, loqui, operari propriis viribus se posse confitetur; non posse sequi nisi vocantem, prævenientem, trahentem, gressus suos in via Mandatorum Dei & in beneplacito ejus dirigentem. Eam gratiam nullis suis meritis consequi se posse agnoscit: per misericordiam Dei, & gratiam Domini nostri Jesu Christi omnia se posse confidit, Christum sequi pauperem, humilem, crucifixum, in prosperis & adversis, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, in vita & in morte. Omnia se posse confidit in eo tantùm qui se confortat: nec eum qui se offert, recipi; nec eos omnes qui se non offerunt repudiari: quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Rom. 9.

59. *Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem ait: Domine, permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum. Dixitque ei: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos,* &c. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo vocanti fideliter ac prompto animo pareamus. Pietatis officium prohibere putandus non est pietatis Magister, sed ab eo tantùm prohibetur Discipulo paterni funeris cura, *Ut intelligas humana posthabenda divinis. Bonum studium, sed majus impedimentum; nam qui partitur studium, derivat affectum: & qui dividit curam, differt profectum. Ergo priùs obeunda quæ maxima sunt; nam & Apostoli, ne occuparent studium dispensandi, Ministros pauperibus ordinarunt: & ipsis, cùm à Domino mitterentur, neminem in via salutare præscriptum est: non quòd benevolentiæ displiceret officium, sed quòd persequendæ devotionis intentio plus placeret.... Non ergo paterni funeris sepultura probibetur, sed necessitudini generis divinæ religionis pietas antefertur: illud consortibus relinquitur, hoc mandatur electis.* Sæcularia sæcularibus Ecclesiastici Religiosique Viri relinquant; ne pietatis specie se negotiis sæcularibus implicantes, à Ministerio suo & Clericalis aut Religiosæ Vitæ officiis avocentur, & gratiæ suæ fideliter respondere prohibeantur, unique Deo militare ac placere, cui se singulari consecratione devoverunt. S. Ambros lib. 7. in Luc. n. 34. 41.

62. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.* Qui ad regnum Dei, ad Ecclesiasticum Ministerium, ad Christianam perfectionem vocatus, ad ea quæ post tergum sunt respicit, humanam gloriam, opes, dignitates, sæculi voluptates, non est aptus regno Dei. In Pythagoricorum præceptis erat: *Qui ad Templum veneris, ne gressum converte:* Quod Simplicius ad Epictetum sic interpretatur: *Qui sese ad Deum contulerit, eum in dubio hærere, aut humana curare non decet.* Melius S. Paulus, ut divino Spiritu afflatus: *Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu.* Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. Philipp. 3. 13. 14. Vide S. August. de Verbis Dom.

Vocat te Oriens, & tu attendis Occidentem.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. 2. POST *hæc autem designavit Dominus*, ad Evangelium suum prædicandum, è numero credentium in eum, & *alios Septuaginta duos*, Discipulos. Græci vulgò Codices & Syriaca Versio, multique veterum Patrum, rotundo numero Septuaginta, numerant. Apostolis in Ecclesiæ Hierarchia successerunt Episcopi, Septuaginta duobus Discipulis secundi ordinis Sacerdotes, curam Animarum sub Episcopis gerentes. *Et misit illos binos ante faciem suam: in omnem civitatem & locum quò erat ipse venturus*, Binos & binos misit ante se, tum ad mutuam opem, tum ad testimonii firmitatem; ut populum sanationum beneficiis delinirent, & Evangelii prædicatione

prædicatione ad Christum excipiendum præpararent. *Et* A *dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci.* Unde mirum vobis esse non debet, quòd Operariorum Evangelicorum numerum electione vestra auxerim. *Rogate ergo Dominum Messis*, Deum, *ut mittat operarios in messem suam*, ut novos Prædicatores mittat, ad finem usque sæculi in Ecclesia sua laboraturos. Nemo enim in messe absque Domini missione & gratia laborare potest. Confer cum *Matthæi* 9. 37. 38. nostrisque in hos Versus Commentariis.

3.4.5.6.7.8.9.10.11.12. *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos*, inermes, mansuetos, ut nemini nocere, omnibus prodesse, vestro etiam periculo studeatis. *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.* Temporalium rerum sollicitudini, quæ Ministerii Evangelici impedimentum est, renuntiate: & *neminem* B *per viam salutaveritis*: ne longiùs protracta salutationis officia moram festinantibus afferant. Sic Elisæus mittens Giezi servum suum cum baculo ut puerum suscitaret: *Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi.* Vide Tertullianum lib. 4. Contra Marcionem, cap. 24. *In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis*, vir pace dignus, quæ veræ justitiæ comes & Spiritus sancti fructus est; dignus (inquam) non suis meritis, sed æterna & gratuita Dei miserentis electione; *requiescet super eum pax vestra*, vestræ precationis effectum consequetur: *sin autem, ad vos revertetur.* Vestræ charitatis fructum & præmium referetis. *In eadem autem domo manete*, in qua primùm C fueritis benevolè excepti, *edentes & bibentes quæ apud illos sunt*, cibis vulgaribus quæ ab illis vobis apponuntur, contenti, nec lautiora convivia quærentes: *Dignus est enim operarius mercede sua*, sive cibo suo. Cibus quem vobis apponunt, non est gratuitus, sed debitus. Si spiritalia illis seminatis, non magnum est si temporalia eorum metatis. *Nolite transire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, manducate quæ apponuntur vobis.* Pharisaicas de ciborum delectu traditiones ne anxiè observetis: omnibus utimini cibis permissis, communi frugalique apparatu. *Et curate infirmos qui in illa sunt*, eo quod vobis confero sanationum dono; *& dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.* Brevî accedet ad vos Messias olim patribus nostris promissus, & nobis à Deo datus. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint* D *vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem qui adhæsit nobis*, à pedibus nostris, *de civitate vestra, extergimus* sive excutimus *in vos*, ut sit contra vos in testimonium in die judicii. *Tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.* Vobis tamen significamus advenisse tempus Messiæ: nec per nos stetisse quin in illum crederetis, & credendo ad regnum Dei perveniretis. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa* judicii novissimi *remissius erit quàm isti civitati.* Civitas hæc graviores pœnas dabit quàm Sodoma. Confer cum *Matthæi.* 10.

4. Reg. 4. 29.

1. Cor. 3.

13. 14. 15. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida; quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt vobis*, si apud Tyrios & Sidonios facta fuissent miracula, quæ apud vos edita sunt à me, Discipulisque E meis, *olim in cilicio & cinere* sedentes pœnitèrent: *Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio quàm vobis.* Acerbiora quàm illos vos manent supplicia, utpotè magis obduratos & magis ingratos bonitati & gratiæ Dei. *Et tu, Capharnaum, usque ad cœlum exaltata*, tua magnitudine, pulchritudine, divitiis tam elata, tàm celebris, *usque ad infernum demergêris*, evertêris ob incredulitatem tuam, civesque tui demergentur in infernum. Nec mirum esse debet si urbes incredulæ tam graves ob spretum & repudiatum Evangelium, cujus vos Prædicatores instituo, daturæ sint pœnas: *Qui* enim *vos audit*, ô dilecti Discipuli, *me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.* Confer cum *Matthæi.* 11.

17. 18. 19. 20. *Reversi sunt autem septuaginta duo* Discipuli ad Jesum *cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo*: cùm illis auctoritate tuâ & invocatione nominis tui jubemus ut ex hominum quos vexant, corporibus egrediantur, protinus parere coguntur. *Et ait illis: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.* Nihil mihi novi aut inexpectati refertis. Intuebar enim Satanæ regnum & imperium in homines mira celeritate eversum iri, & dissolutis operibus suis, falsisque religionibus quibus illos illigaverat, tam citò casurum, quàm citò è cœlo cecidit superbiâ sua. Quod in casu regni Babylonici adumbratum est. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram qui vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, supra astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Isai. 14. 12. 13. 14. 15.

Pergit Christus: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.* Serpentum & scorpionum nomine dæmoniorum omne genus hîc intelligitur, ut Psal 91. 13. *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem:* Omnem potestatem diaboli, omnem ejus exercitum calcabitis & virtute nominis mei conteretis: *& nihil vobis nocebit.* Promissionem probavit eventus. Unde Tertullianus: *Nobis fides præsidium, si non & ipsa percutitur diffidentiâ signandi statim & adjurandi, & urgendi bestiæ calcem: hoc denique modo etiam Ethnicis sæpè subvenimus, donati à Deo ea potestate quam Apostolus dedicavit, cùm morsum viperæ sprevit... At tu, fides si vigilat, ibidem scorpio pro solea anathema inlidito, & relinquito in suo sopore morientem. Verumtamen in hoc nolite* præcipuè vel nimiùm *gaudere, quia spiritus mali vobis subjiciuntur:* Quod etsi magnum, non tamen maximum donum est, utpotè ad aliorum utilitatem, non ad vestram sanctificationem vobis concessum; nec eos, quibus confertur, Deo gratos, justos, sanctos & electos efficiens: *Gaudete autem quia nomina vestra scripta sunt in cœlis*, in libro vitæ: quod sperare & confidere potestis ex æterno & immutabili Dei miserentis & eligentis proposito. Tertull. Scorpiaci c. 1.

21. 22. *In ipsa hora exultavit* Jesus *Spiritu sancto* illum movente & impellente, *& dixit: Confiteor tibi* D *Pater, Domine cœli & terræ*, gratias ago, *quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus*, ab hominibus qui prudentes & sapientes sunt secundùm suam & aliorum sæculo servientium opinionem; *& revelasti ea parvulis*, Discipulis meis, viris simplicibus & humilibus. *Etiam, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.* Ita certè, hoc laude dignissimum est, siquidem sapientissimo consilio & proposito voluntatis tuæ id decrevisti, & istos præ aliis elegisti, quibus regni tui Mysteria revelares. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Sermonem ad Discipulos convertit. Omnium Mysteriorum cognitionem, totamque scientiæ suæ plenitudinem mihi Deus Pater meus communicavit. *Et nemo scit quis sit filius, nisi Pater; & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Non hoc humana ratio, aut innata hominibus Dei notio, sed sola revelatio, sola fides docere potuit. *Edocuit Dominus, quoniam Deum scire nemo possit, nisi Deo docente, hoc est, sine Deo non cognosci Deum.* Confer cum *Matthæi* 11. 25. S. Irenæus lib. 4. c. 43.

23. 24. *Et conversus ad Discipulos suos, dixit: Beati oculi, qui vident* & credunt, *quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis*, Christum scilicet omnium Prophetarum exspectationem ac desiderium, *& non viderunt: & audire quæ auditis:* illius nempè coram loquentis doctrinam, & sermones, *& non audierunt.* Confer cum *Matthæi* 13. nostrumque in Versus istos lege Commentarium.

25. 26. 27. 28. *Et ecce quidam Legisperitus*, quem

alium fuisse ab eo cujus interrogationem S. Matthæus cap. 22. 35. commemorat, probabilius S. Augustino visum est; *surrexit* è subsellio fortè Synagogæ, in quo honoris causa sedebat, *tentans illum*, experiri volens an aliquid Legi, aut Magistrorum interpretationibus contrarium Jesus responderet; *& dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?* Quid me facere oportet, ut quam prædicas & promittis, vitam æternam consequar? *At ille dixit ad eum: In Lege quid scriptum est? Quomodo legis?* Quodnam primum & maximum mandatum? Quæ totius legis summa? Quomodo legis eo loco qui nunc oculis tuis observatur? *Ille respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum sicut te ipsum. Dixitque illi* JESUS *Rectè respondisti:* Verba Legis rectè protulisti: *hoc fac, & vives.* Superest ut opere impleas quod legis, & vitam consequêris æternam.

S. August. lib. 2. de consensu Evang. c. 73.

29. *Ille autem volens justificare seipsum*, volens ostendere se justitiam legis & apprimè nosse, & accuratè implere, *dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?* Maximum & primum dilectionis Dei mandatum se implevisse existimabat superbus Doctor, diligenter observando Legis ceremonias, & externa opera, secundùm interpretationes Magistrorum. Quia verò dubitari poterat quàm latè pateret nomen proximi, ea de re Christi sententiam rogat, ut si responderet Dominus ex recepta Legisperitorum opinione, proximum esse quemlibet Israëlitam, non alium, illud quoque præceptum, adeoque totam Legem se impleviisse gloriaretur.

S. Hieron. in cap. 20 S. Matth. & Epist. 27.

30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. *Suscipiens autem Jesus*, loquendi vices, dixit: *Homo quidam* natione Judæus, *descendebat ab Jerusalem in Jericho*, quæ via erat latrociniis infamis, ubi collis *Adomim* dictus à viatorum cruore ibi effuso; *& incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, & plagis impositis abierunt, semivivo relicto*, in statu tam deplorando, ut certissimè perituros esset, si nemo succurret. *Accidit autem ut Sacerdos quidam descenderet eadem viâ, & viso illo præteriit*, ex adverso, nullo misericordiæ sensu commotus, *similiter & Levites, cùm esset secus locum*; cùm appropinquasset ad locum, ubi jacebat infelix ille homo, *& videret eum, pertransiit*, de sublevanda ejus miseria minimè curans. *Samaritanus autem quidam, iter faciens, venit secus eum*, & ad eum propiùs accessit, *& videns eum*, genere licèt ac religione alienus, *misericordia motus est: & appropians alligavit vulnera ejus; infundens oleum & vinum:* Oleo & vino, quæ viatici loco terebat, in ejus vulnera infusus, ea ut abstergeret, ac dolorem interim leniret, fasciis ea constrinxit; *& imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum*, in diversorium, *curam ejus egit. Et altera die*, sequenti die abiturus, *protulit duos denarios, & dedit stabulario*, hospitii domino, *& ait: Curam illius habe*, donec sanus fuerit; *& quodcumque supererogaveris*, sive ad alimenta, sive ad medicamenta, *ego cùm rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones?* Quis erga illum implevit proximi officium? An Sacerdos; an Levites, qui viso illo præterierunt? An Samaritanus qui illi succurrit? At ille dixit: *Qui fecit misericordiam in illum*, nempè Samaritanus. Admirabili prudentiâ usus est Christus, ut Legisperitum fateri cogeret contra pravam, sed tamen vulgatam Judæorum opinionem, omnem hominem quamvis religione alienum, esse alteri homini proximum, illique omnia dilectionis officia esse impendenda secundùm Legem Dei; nec audiendos qui solos Israëlitas nomine proximi intelligerent. Hic illius seu historiæ seu parabolæ finis. *Et ait illi* Jesus: *Vade, & tu fac similiter.* Agedum, Samaritanum illum imitare, & quod ille præstitit Judæo, tu Judæus ne dubites præstare etiam extraneo; imò si res ita ferat, etiam Samaritano. Id nisi præstiteris, te proximum diligere, & Legem implere ne existimes. Probatio enim dilectionis, exhibitio est operis.

38. 39. 40. 41. 42. *Factum est autem, dum irent* Jesus & Discipuli ejus Hierosolyma; *& ipse intravit in quoddam castellum*, seu oppidulum, Bethaniam scilicet: *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam.* Christum excepisse Martha dicitur, quamvis Lazarus & Maria simul in eadem domo cum illa habitarent, sive quòd illa major natu esset, sive quòd rei familiaris procuratione & administratione quasi mater-familiâs haberetur. *Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini*, more discipulorum, quietè, diligenter, assiduè, *audiebat verbum illius*, huic uni rei incumbens. *Martha autem satagebat circa frequens ministerium*, sollicita in variis ministeriis, rerumque Christo & discipulis ejus excipiendis, & reficiendis necessariarum præparatione. *Quæ stetit & ait*; quæ coram Domino se sistens, ait: *Domine, non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adjuvet*, ut mecum partem laboris subeat. *Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima*, variis curis distrahe-ris, & hùc illùc inquieta discursas: *porrò unum est necessarium.* Una tamen res est ad salutem necessaria, cui omnia hominum studia, curæ omnes incumbere & intendere debent. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Maria meliorem ac præstantiorem functionem elegit, studium scilicet audiendi doctrinam salutis, & res divinas contemplandi, quæ futuræ beatitudinis prægustatio est, in altera vita perficienda, non auferenda.

Ioann. 11 21.

Sensus Moralis.

1. POST *hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam*, &c. Mystica est illa Discipulorum combinatio. *Quòd binos mittit, sacramentum est charitatis* (ait S. Augustinus) sunt enim duo charitatis præcepta, dilectio Dei & proximi; nec minùs quàm inter duos exerceri charitas potest. Regnum itaque quod in mundo instituere venit Dominus, totum in charitate fundatum esse ostendit, cùm binos & binos ante faciem suam Discipulos mittit.

S. August. lib. 2. Quæstion. Evang. cap. 14.

3. 4. *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, nèque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis.* Absque missione & vocatione divina, nullus sperandus est Evangelicæ Prædicationis, Ecclesiasticique Ministerii fructus. Orandus igitur Dominus est, precibus, gemitibus, jejuniis exorandus, ut dignos, quos solus ipse facit Ministros & operarios in messem suam mittat; agnos in medium luporum, ut lupos ipsos ab innata feritate convertant patientiâ, mansuetudine, caritate, bonorum operum exemplo, non minùs quàm verbi ministerio. In una autem Dei providentia, qui se Ministris Evangelii sui regnum Dei purè ac fideliter prædicantibus & quærentibus, subventurum promisit, non in mediis humanis, non in prudentiæ humanæ politicis artibus confidere debent Evangelici Operarii & Missionarii. Hanc enim formam in Apostolis ac septuaginta duobus Discipulis Christus illis tradidit. *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis.* Tanta Prædicatori debet in Deo esse fiducia, ut præsentis vitæ sumptus quamvis non provideat, tamen sibi hos non deesse certissimè sciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minùs aliis provideat æterna.... Quis prædicationis officium suscipit, dignum non est ut onus sæcularium negotiorum portet, ne dum ejus collum deprimit, ad prædicanda cœlestia non assurgat.

Venerab. Beda.

10. 11. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos*, &c. Væ illis qui doctrinam salutis,

qui cœlestia documenta; qui Evangelicam Veritatem non amant, non audiunt, non recipiunt. Auferetur ab illis verbum Dei, auferetur ab illis Sacerdos & Propheta; Prædicator & Pastor illis deerunt in tempore necessitatis & angustiæ. Eò major hæc pœna, quò minùs peccatores solis rebus sensibilibus deditos movet ac terret. Timeamus ne veritates Evangelicæ quæ nobis ut media salutis æternæ prædicantur, in testimonium contra nos convertantur coram Deo propter duritiam nostram & cor impœnitens. Caveamus ne Christi & Prædicatorum ejus, Pastorumque nostrorum vocem audientes, obduremus corda nostra. Ob contemptum, repudiatum, neglectum verbum veritatis, graviùs damnabuntur ac punientur Christiani quàm Judæi, immò quàm Sodomitæ: non enim in Angelos dumtaxat irruunt ut isti, non in Christum passibilem adhuc & mortalem sæviunt ut illi; sed Christum Jesum jam glorioſum, immortalem, ad dexteram Patris sedentem oppugnant, Spiritui ejus sancto resistunt, Sanguinem ejus conculcant, Mysteria ejus irrita ducunt, præcepta illius violare non metuunt. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissiùs erit quàm illi civitati.... Tyro & Sidoni remissiùs erit in judicio quàm vobis.* Si Gentibus infidelibus tantæ gratiæ factæ essent, quantæ vobis collatæ sunt, in cilicio & cinere pœnitentiam fortè egissent. Cur illis factæ non sint, vobis autem collatæ? *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ* Rom. 11. *Dei! Quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Impœnitentiam tamen vestram eo graviùs puniendam scitote, quò majores gratiæ fuerunt, quibus fideliter respondere noluistis. Et quò magis vos extuleritis per superbiam, & ambitionem, eò profundiùs vos in infernum demergendos ne dubitetis. Major elatio graviori casui, præcipitio ac ruinæ obnoxia est. Cui multum datum est, multùm quæretur ab eo. Potentes potenter tormenta patientur. *Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergêris.* Quàm grave sit autem eorum peccatum, qui non obediunt Evangelio, qui veritati contradicunt, qui Prædicatores Evangelicos & Pastores animarum suarum in Christi nomine ipsos docentes, pro eo legatione fungentes, ejus auctoritate ipsos regentes non audiunt, sed spernunt, ex eo compertum est, quòd in Christum ipsum hæc injuria, contemptusque redundet. Eadem enim increata æternaque Veritas in Patre est per essentiam, in Filio per generationem æternam, eadem in Christo incarnata, eadem Apostolis per Spiritum sanctum inspirata & tradita, eadem ad Episcopos Apostolorum successores per traditionem Apostolicam continuâ successione derivata. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.*

17. 18. *Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cælo.* Cavendum ne de donis Dei superbiamus, ne nobis ipsis propter hæc dona placeamus, ne ab aliis propterea magnifieri & laudari gaudeamus. Superbia enim & vana in seipsis complacentia Angelos de cœlo dejecit. Sua, inquam, potestate delectati, velut bonum suum sibi ipsi essent, à superiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis fastum pro excelsissima æternitate, vanitatis astutiam pro certissimâ veritate, studia partium pro individua charitate, superbi, fallaces, invidi effecti sunt. *Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo.* Timeant homines superbi, siquidem *Deus Angelis peccantibus* 2. Petri 2. *non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.*

20. *Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.* De sola Dei in nos misericordia gaudendum, non de donis quæ bonis & malis communia esse possunt. Quid enim prodesset nobis potestas expellendi dæmones in Christi nomine ex aliorum corporibus, si animis nostris per pravas cupiditates & vitia A dominentur? Vidit Dominus quòd Discipulos suos tentaret superbia ex potentia miraculorum, & ille qui Medicus venerat sanare tumores nostros, & ferre infirmitates nostras, continuò ait: *Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia vobis subjecta sunt: sed gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo.* Non omnes Christiani boni dæmones ejiciunt; omnium tamen nomina scripta sunt in cœlo; non secundùm prædestinationem æternam, sed secundùm præsentem justitiam, & piam Christianæ spei fiduciam. Non eos voluit gaudere ex eo quod proprium habebant, sed ex eo quòd cum cæteris salutem tenebant. Inde voluit gaudere Apostolos, unde gaudes & tu.... Nullus fidelis habet spem, si nomen ejus non est scriptum in cœlo. Omnium fidelium qui eligunt Christum, qui B ambulant viam ejus humiliter, quam ipse docuit humilis, nomina scripta sunt in cœlo. Cujusvis contemptibilis in Ecclesia, qui credit in Christum, & diligit Christum, & amat pacem Christi, nomen scriptum est in cœlo; cujuslibet quem contemnis. Et quid simile ipsi & Apostolis, qui tanta miracula fecerunt? Et tamen Apostoli reprimuntur ex eo quòd de bono proprio gaudebant, & jubentur gaudere unde gaudet & ille contemptibilis. Non in nobis ergo, sed in Domino gaudeamus, non de magnitudine donorum, ex quibus rationes reddendæ crescunt; sed de Dei erga nos charitate, nostraque in ipsum mutuâ dilectione; de quâ licèt præsumere non debeamus, piè tamen confidere possumus, si non reprehendit nos cor nostrum; si mandata Dei custodimus, si Christi vestigia sequimur, si terrena bona, mundique C gloriam bonis æternis & Dei gloriæ postponimus. *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi* Psal. 130 *mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me: si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam.* Humiliare se debet anima ne Deo displiceat, & meditari quod dictum à Sapiente est Spiritu sancto inspirante: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, &* Eccli. 3 *coram Deo invenies gratiam.* Hoc sacrificio Deus colen- 20. dus. *Humilitas cordis sacrificium est.* Quandiu hîc vivi- S. August. mus, perfecti esse non possumus, sed ad perfectionem tendere continuò debemus per viam humilitatis, quæ sanctorum hîc militantium perfectio est. *Ipsa est perfectio nostra humilitas.*

21. *In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia ab-* D *scondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis: etiam Pater, quoniam sic placuit ante te.* Adoranda Dei erga electos ejus consilia, propter quos omnia Incarnati Filii sui Mysteria ab æterno decrevit, in tempore implevit. Hos elegit secundùm propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, ut essent sancti & immaculati in conspectu ejus; ut essent hæredes regni; elegit immeritos & creavit in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit ut in illis ambularent: non elegit intuitu meritorum, quia ejus gratiâ est omne meritum; & dum merita coronat, sua dona coronat in nobis. Nulla est præelectionis eorum ratio, nisi beneplacitum æterni Patris: *Etiam Pater, quoniam sic placuit ante te.* His ita revelantur salutis nostræ Mysteria, ut ea cognitio in iis inanis & infructuosa non sit, sed bono- E rum operum fructus pariat, & salutem operetur. Plurima sciunt prudentes & sapientes sæculi, speculativam fortè Mysteriorum Religionis nostræ cognitionem excellenter habent, de Deo, rebusque divinis præclarè disserunt; sed scientiam sanctorum, scientiam salutis non habent, quia nec Dei magnitudinem, nec rerum terrenarum vanitatem, nec hominis vilitatem, indignitatem, nihilum; nec bonitatem & amorem infinitum Christi in homines, quo tanta pro eorum salute & gessit, & docuit, & pertulit; nec horrendam peccati deformitatem satis norunt. Sapientes sunt in oculis suis, sed revera cæci; acuti ad vana, hebetes ad æterna; oculos habent, quibus non vident; aures quibus non audiunt salutis Mysteria, æternæ vitæ verba, Auctorem & consummatorem fidei, Mediatorem & viam salutis, victimam reconciliationis

S. August. lib. 10. de Civitate Dei c. 1.

nostræ, principium omnis gratiæ, omnisque boni quod cogitamus, loquimur, & operamur, Jesum, in quo benedixit nos Pater omni benedictione spirituali in cœlestibus. Hæc solis humilibus revelantur. *Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* S. *August. Epist.* 118 *alias* 56. Hinc scitè S. Augustinus ait: *Via ad capessendam & obtinendam veritatem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas. Non quo alia non sint præcepta: sed nisi humilitas omnia quæcumque bona facientes & præcesserit, & committetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intueamur, & apposita cui adhæreamus, & imposita qua reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia.*

26. *In Lege quid scriptum est? Quomodo legis?* Lex Dei, Evangelium, vitæ nostræ regula est, à Spiritu sancto dictata; hanc legere, hanc discere, hanc meditari, secundùm hanc vivere debemus, non secundùm opiniones hominum, vel secundùm mores sæculi. Viam aliam quærere, errare est. Secundùm Dei legem judicabimur in novissimo die. Tunc à nobis quæret justus Judex: *In Lege quid scriptum est?* Quid in Evangelio legisti? Cur præcepta mea non impleviśti adeo facilia, adeo salutaria; quorum observatoribus præmium æternæ beatæque vitæ promissum est? *Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.* *Joan.* 12. 48.

27. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & proximum tuum sicut te ipsum.* Hæc Christianæ summa Religionis, Deo tanquam ultimo fini prædominante amore conjungi, subdi ac servire, eumque supremo honore colere, quod non fit nisi amando. *Hoc* enim *colitur quod diligitur: unde quia Deus rebus omnibus major aut melior invenitur, plus omnibus diligendus est ut colatur.* S. *Aug. in Psal.* 77. Ex toto corde diligendus Deus zelotes, quem minùs amat, qui cum ipso aliquid amat, quod propter illum non amat. Non autem segnis & iners esse potest amor Dei. Amor operatur magna, si est; si autem non operatur, amor non est. *Dilectio vacare non potest.* Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, nisi amor? *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem.* *Idem Præfat. in Psal.* 31. Flagitia, adulteria, homicidia, facinora, luxurias omnes, nonnè amor operatur? *Purga ergò amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi.* Non vobis dicitur, Nihil ametis, absit. Pigri, mortui, detestandi mihi eritis, si nihil ametis. Amate, sed quid ametis videte. Amor Dei, amor proximi charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus sæculi cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitetur.

Diliges Dominum Deum tuum ex corde tuo. Nemundum ametis, ut eum qui fecit mundum liberè ametis. *Obligata enim anima amore terreno, quasi viscum habet in pennis, volare non potest. Mundata verò ab affectibus* S. *August. Præfat. in Psal.* 121. *sordidissimis sæculi, tamquam extensis pennis, & duabus alis resolutis ab omni impedimento, id est, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi volat. Quò nisi ad Deum ascendens volando, quia ascendit amando? Quod antequam possit, gemit in terra, si jam inest ei volandi desiderium,* & dicit: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* Quò autem volabit? De mediis scandalis, ubi gemebat etiam ille cujus hæc vox est, à commixtione malorum hominum, à paleis quibus grana commixta sunt, volare vult, ubi non patiatur conjunctionem & societatem iniqui alicujus: sed vivat in sancta societate Angelorum, civium in æterna Jerusalem.

Et proximum tuum sicut te ipsum. Qui sanctè & spiritaliter diligit proximum, aut eum amat quia justus est, aut ut justus fiat. Sic enim & seipsum amare debet, aut quia justus est, aut justus ut sit. Sic diligit proximum tamquam seipsum sine ullo periculo. Qui enim aliter se diligit, injustè se diligit, quoniam ad hoc se diligit ut sit injustus, ad hoc ergo ut sit malus, ac per hoc jam non se diligit: *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam suam.* Nemo autem proximos diligere potest, aut quia justi sunt, aut ut justi sint, nisi Deum etiam diligat tamquam omnis justitiæ fontem. Nam quemadmodum nemo alterum diligere potest, aut quia Musicus est, aut ut Musicus sit, nisi Musicam præcipuè diligat: ita impossibile est ut proximus ametur, vel quia justus est, vel ut sit justus, nisi æterna justitia, quæ Deus est, præcipuè diligatur.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Quæ disputationes, quæ litteræ quorumlibet Philosophorum, quæ leges quarumlibet civitatum, duobus his præceptis sunt ullo modo comparandæ? Hîc Physica, quoniam omnes omnium naturarum causæ in Deo Creatore sunt. Hîc Ethica, quoniam vita bona & honesta non aliunde formatur, quàm cùm ea quæ diligenda sunt, quemadmodum diligenda sunt, diliguntur, hoc est Deus & proximus. Hîc Logica, quoniam veritas lumenque animæ rationalis nonnisi Deus est. Hîc etiam laudabilis Reipublicæ salus: neque enim conditur & custoditur optimè civitas, nisi fundamento & vinculo fidei, firmæque concordiæ, cùm bonum commune diligitur, quod summum ac verissimum Deus est, atque in illo invicem sinceriśimè se diligunt homines, cùm propter illum se diligunt, cui, quo animo diligant, occultare non possunt. S. *August. Epist.* 137 *alias* 3. *c.* 5.

28 *Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc fac, & vives.* Fac, Domine, ut faciam, sine quo nihil facere possum. Præbe vires efficaciśimas infirmæ & languenti voluntati. *Da mihi te, Deus meus, redde te mihi, te enim amo, & si parum est, amem validiùs. Non possum metiri quantùm desit mihi amoris ad id quod sat est, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur donec abscondatur in abscondito vultus tui Hoc solùm scio, quia malè mihi est præter te, non solùm extra me, sed & in me ipso, & omnis copia quæ Deus meus non est, egestas est.* S. *August. lib.* 13. *Confess. c.* 8. Fac ut vivam immortaliter diligendo te, & proximum propter te, qui mortuus sum diligendo mundum, meque ipsum amando plusquam te. Nam *Qui non diligit, manet in morte.*

29. *Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?* Quam latè pateret nomen proximi, non erat Veteris Testamenti tradere. *Inchoatio ergo quædam facta est sub pædagogo, ut Magistro perfectio servaretur: cùm tamen idem Deus & pædagogum parvulis dederit, Legem illam scilicet per famulum suum; & Magistrum grandioribus, id est, Evangelium per Unicum suum.* S. *Augst. lib. de Diversis Quæst. octoginta tribus Quæst.* 53

30. *Suscipiens autem Jesus dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones,* &c. *Homo quidam* intelligitur Adam, & totum in eo genus humanum. *Jerusalem*, civitas pacis illa cœlestis, à cujus beatitudine lapsus est. *Jericho*, mortalitatem nostram. *Latrones*, diabolum & angelos ejus designant, qui hominem spoliaverunt immortalitate: *& plagis impositis*, peccata suadendo, reliquerunt *semivivum*: quia ex parte qua potest intelligere & cognoscere Deum vivus est homo; ex parte qua peccatis contabescit & premitur, mortuus est, & ideo semivivus dicitur. *Sacerdos* autem & *Levita*, qui viso eo præterierunt, Sacerdotium & ministerium veteris Testamenti significant, quæ non potuerant prodesse ad salutem. *Samaritanus* Custos interpretatur, & ideo ipse Dominus significatur hoc nomine. Alligatio vulnerum, est cohibitio peccatorum. *Oleum*, consolatio spei bonæ, propter indulgentiam datam ad reconciliationem pacis. *Vinum*, exhortatio ad operandum ferventissimo spiritu. *Jumentum* ejus est caro, in qua ad nos venire dignatus est. Imponi jumento, est in ipsam Incarnationem Christi credere. *Stabulum* est Ecclesia, ubi reficiuntur viatores de peregrinatione redeuntes in æternam patriam. *Altera dies* est post Resurrectionem Domini. *Duo denarii*, sunt vel duo præcepta charitatis, quam per Spiritum sanctum acceperunt Apostoli ad evangelizandum cæteris; vel duo Testamenta, quæ imaginem in se habent æterni Regis expressam, quorum pretio vulnera nostra curantur. Redempti enim sumus pretioso sanguine, ut ultimæ mortis ulcera vitaremus. Hos ergo duos denarios accipit *stabularius*, Apostolus, Pastor, Origenes *Hom.* 34. *in Lucam* S. *August. lib.* 2. *Quæst. Evang. Quæst.* 19 & *serm.* 171. *alias* 37. *de Verbis Domini c.* 2. 3. S. *Ambros. lib.* 7. *in Luc. n.* 73 & *seq.*

S. *August. apud Venerab. Bedam in c.* 13. *Epist. ad Rom.*

ut curàm habeat hominis vulnerati. Huic Christus mercedem promittit se redditurum, cùm revertetur, in die scilicet Judicii. Ergo quoniam nemo magis proximus quàm qui vulnera nostra curavit, diligamus eum quasi dominum, diligamus eum quasi proximum; nihil enim tam proximum quàm caput membris. Diligamus etiam eum qui imitator est Christi: diligamus eum qui inopiæ alterius corporis unitate compatitur. *Non enim cognatio facit proximum, sed misericordia; quia misericordia secundùm naturam. Nihil enim tam secundùm naturam, quàm sanare consortem naturæ.*

S. August. lib. 1. de Doctrina Christ. c. 30.

36. 37. *Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac similiter.* Ut videlicet eum esse proximum intelligamus, cui vel exhibendum est officium misericordiæ, si indiget; vel exhibendum esset, si indigeret. Ex quo est jam consequens, ut etiam ille à quo nobis hoc vicissim exhibendum est, proximus sit noster. Proximi enim nomen ad aliquid est, nec quisquam esse proximus nisi proximo potest. Nullum autem exceptum esse, cui misericordiæ denegetur officium, quis non videat? Quando usque ad inimicos etiam porrectum est eodem Domino dicente; *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos:*

41. 42. 43. *Martha, Martha, sollicita es; & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessarium, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Repetitio nominis, indicium est dilectionis, aut fortè movendæ intentionis, ut audirer attentiùs, bis vocata est; Martha, Martha, audi. Sollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessarium, unum illud supernum, unum ubi Pater & Filius, & Spiritus Sanctus sunt unum. Ad hoc unum non nos perducit, nisi multi habeamus cor unum. Bona sunt Mysteria circa pauperes, & maximè circa Sanctos servitia debita, obsequia religiosa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apostolo: *Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus?* Bona sunt, exhortamur ad hæc: melius est tamen quod elegit Maria. Illud enim habet ex necessitate occupationem: istud ex charitate suavitatem. Vult homo occurrere quando ministrat; & aliquando non potest: quæritur quod deest, paratur quod adest, distenditur animus. Nam si Martha ad illa sufficeret, adjutorium Sororis non poscceret. Multa sunt, diversa sunt, quia carnalia sunt, quia temporalia sunt: etsi bona sunt, transitoria sunt. Marthæ autem quid ait Dominus? *Maria meliorem partem elegit.* Non tu malam, sed illa meliorem. Audi unde meliorem: *Quæ non auferetur ab ea:* At te *auferetur aliquando onus necessitatis; æterna est dulcedo veritatis.* Non auferetur ab ea quod elegit. *Non aufertur, sed tamen augetur. In hac autem vita augetur, in alia vita perficietur; numquam auferetur.* Cæterùm tu Martha, in bono ministerio benedicta, pro isto labore tuo mercedem quæris, quietem. Modò occupata es circa multum ministerium, pascere vis mortalia corpora, licèt Sanctorum: Numquid cùm veneris ad illam patriam, invenies peregrinum, quem suscipias hospitio? Invenies esurientem, cui panem frangas? Sitientem, cui potum porrigas? Ægrum quem visites? Litigantem quem concordes? Mortuum quem sepelias? Omnia ista ibi non erunt: sed quid ibi erit? Quod Maria elegit: ibi pascemur, non pascemus.

S. August. serm. 102 aliàs 26. de Verbis Dom.

1. Cor. 9. 21.

Hoc ibi erit plenum atque perfectum, quòd hîc elegit Maria: de illa mensa opulenta, de Verbo Domini micas colligebat. Nam vultis nosse quid ibi erit: Dominus ipse dicit de servis suis: *Amen dico vobis, quia faciet eos recumbere, & transibit, & ministrabit illis.* Recumbere quid est, nisi vacare? Recumbere quid est, nisi requiescere? Quid est, *Transibit, & ministrabit illis?* Priùs transit, & sic ministrat. Sed ubi? In illo convivio superno de quo dicit: *Amen dico vobis, Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Jacob in regno cœlorum. Ibi Dominus pascit, sed priùs hinc transit. . . .* Venit Dominus, fecit

Luc. 12. 34.

Matt. 8. 11.

A divina, passus est humana. Numquid adhuc conspuitur? Numquid adhuc flagellatur? Numquid adhuc spinis coronatur? Numquid adhuc crucifigitur? Numquid adhuc lanceâ vulneratur? Transivit. Unde Evangelium ait: *Cùm venisset hora ut Jesus transiret de hoc mundo ad Patrem.* Ille transivit ut pascat; nos sequamur, ut pascamur.

Joan. 13. 1.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Intenta erat Martha quomodo pasceret Dominum; intenta Maria quomodo pasceretur à Domino. A Martha convivium Domino parabatur, in cujus convivio Maria jam epulabatur. *In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum: & Deus erat Verbum:* Ecce quod Maria audiebat. *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis:* Ecce cui Martha ministrabat. Ergo *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Hoc enim elegit, quod semper manebit. Circa unum se voluit occupari. Jam tenebat: *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Sedebat ad pedes Capitis nostri. *Quantò humiliùs sedebat, tantò ampliùs capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis: denatat de tumoribus collis.* Non ergo Dominus opus reprehendit, sed munus distinxit. *Sollicita es, & turbaris erga plurima: Porrò unum est necessarium.* Jam hoc sibi Maria elegit. *Transit labor multitudinis; & remanet charitas unitatis.* Ergo quod elegit, non auferetur ab ea. A te autem, quod elegisti, auferetur; sed bono tuo, ut quod melius est detur. Auferetur à te labor, ut requies detur. Tu navigas, illa in portu est.

S. August. serm. 104 aliàs 27. de Verbis Dom.

Psal. 72. 28.

Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.... Maria optimam partem elegit. In his duabus mulieribus, quæ ambæ fuerunt Domino gratæ, ambæ amabiles, ambæ discipulæ, duæ vitæ figuratæ sunt, præsens & futura, laboriosa & quieta, ærumnosa & beata, temporalis & æterna. In Martha erat imago præsentium, in Maria futurorum. Quod agebat Martha, hoc sumus: quod agebat Maria, hoc speramus. Hoc agamus bene, ut illud habeamus plenè.

S. August. ibid.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Studeamus igitur & nos habere, quod nemo nobis possit auferre, non ut perfunctoria; sed ut diligens audientia & religiosa mentis intentio verbo Dei deferatur, solent enim etiam ipsius semina verbi cœlestis auferri, si secus viam sint seminata. Agat te sicut Mariam desiderium sapientiæ; hoc enim majus, hoc perfectius opus.

S. Ambros lib. 7. in Luc. n. 85

Unum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Otium *sanctum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit necessitas charitatis. Quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omni modo veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimat ista necessitas.*

S. August. lib. 19. de Civit. Dei c. 19.

Unum est necessarium. Varias inter vitæ hujus occupationes & curas quibus turbatur, plurima inter negotia quibus detinetur, de uno illo necessario, quod est æterna salus, frequentiùs cogitet Christianus homo. Laboret ut Martha, sed propter Christum; omnia sui status officia religiosè impleat; omnia opera sua pia intentione & charitate ferventi sanctificet, Christo serviendo, & ad Dei gloriam totam actionum suarum & officiorum seriem referendo: Christum suscipiat, eique necessaria ministret in pauperibus. *Quod* enim (inquit) *uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Verùm cor identidem sursum erigat ad Deum. Curet, quantùm potest, ut à sæcularibus curis, sollicitudinibus, & turbulentis negotiis expeditus & liber, colligat se intra se, ad cor redeat; de Deo cogitet, Deo vacet, Deum adoret. *Vacate, & videte quoniam ego sum Deus.* Hoc unum, & maximè necessarium negotium. Non sollicitudo temporalium, non varietas negotiorum, non multiplicitas curarum sæcularium nobis dominetur; non cor nostrum ita impleat, ita occupet ac distrahat, ut ab æternorum bonorum co-

gitatione & desiderio nos avertat. Provideamus Dominum in conspectu nostro semper, gemamus & suspiremus ad cœlestem patriam, ubi unum negotium nostrum erit Deum videre, amare, & laudare in æternum.

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

1. ET *factum est, cùm esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex Discipulis ejus ad eum:* Accidit aliquando, ut cùm oraret Jesus in quodam loco, postquam orandi finem fecit, unus ex Discipulis ejus, illius exemplo ad orandum impulsus, diceret ei, suo & condiscipulorum nomine: *Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes Discipulos suos.* Doce nos optimum orandi modum, solemnem aliquam orandi formulam nobis præscribe, quemadmodum Joannes Discipulis suis præscripsit.

2. 3. 4. *Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum.* Agnoscatur, prædicetur ac laudetur ab omnibus hominibus, sicut ab Angelis laudatur, nominis tui sanctitas. *Adveniat regnum tuum*; regnum gratiæ, & gloriæ, quo in electorum tuorum corpore Christo Capiti adunato, tibique planè subjecto, æternùm regnabis. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Panem necessitatis nostræ da nobis in singulos dies. *Et dimitte nobis peccata nostra.* Ne punias peccata nostra, sed ea nobis misericorditer parce, culpam dele, pœnam condona; *siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis.* Nam & nos, ex tuo præcepto, injurias nobis illatas condonamus, spe veniæ sub hac conditione per Filium tuum nobis promissæ. *Peccatum* notione Linguæ Syræ, qua loquebatur Christus, peculiari, *debitum*, & peccatores dicuntur *debitores*, ut eruditi Interpretes ante nos observarunt. *Et ne nos inducas in tentationem.* Ne nos vinci permittas à tentatione, aut tentari supra quàm possumus, sed à periculis tentationum nos eripe, & da vires, gratiæ tuæ auxilium potentissimum, efficacissimum & maximè necessarium tribue, ut tentationi resistere, & insidias satanæ vincere possimus. Confer cum *Matthæi* 6. ubi eadem orationis formula plenius habetur, duabusque petitionibus auctior, quæ tamen in aliis continentur, ut S. Augustinus observat. *Apud Evangelistam Matthæum* (inquit) *septem petitiones continere Dominica videtur Oratio, quarum tribus æterna poscuntur, reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna consequenda sunt necessaria. Nam quod dicimus*, Sanctificetur nomen tuum, Adveniat Regnum tuum, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra (*quod non absurde quidam intellexerunt in spiritu & corpore*) *omnino sine fine retinenda sunt; & hic inchoata quantumcumque proficimus, augentur in nobis; perfecta verò, quod in alia vita sperandum est, semper possidebuntur. Quod verò dicimus*, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, *Quis non videat ad præsentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita futura, ubi nos semper speramus futuros, & nominis Dei sanctificatio, & regnum ejus, & voluntas ejus in nostro spiritu & corpore perfectè atque immortaliter permanebunt. Panis verò quotidianus ideo dictus est, quia hîc est necessarius, quantus animæ carnique tribuendus est; sive spiritaliter, sive carnaliter, sive utroque intelligatur modo. Hic est etiam quam poscimus remissio, ubi est commissio peccatorum; hic tentationes quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impellunt; hîc denique malum unde cupimus liberari: illic autem nihil istorum est. Evangelista verò Lucas in Oratione Dominica petitiones non septem, sed quinque complexus est: nec ab isto utique discrepavit, sed quomodo istæ septem sint intelligendæ, ipsa sua brevitate commonuit. Nomen quippe Dei sanctificatur in spiritu, Dei autem regnum in carnis resurrectione venturum est. Ostendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum superiorum esse quodammodo repetitionem, magis eam prætermittendo facit intelligi. Deinde tres alias adjungit, de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At verò quod ille in ultimo posuit,* Sed libera nos à malo; *iste non posuit, ut intelligeremus ad illud superius quod de tentatione dictum est, pertinere. Ideo quippe ait,* Sed libera; *non ait, Et libera, tanquam unam petitionem esse demonstrans. (Noli hoc, sed hoc) ut sciat unusquisque in eo se liberari à malo, quòd non infertur in tentationem.* Quæ igitur in Græco S. Lucæ Textu hîc supplentur Petitiones duæ, ex S. Matthæo additæ sunt & intrusæ.

S. *August. Enchir. c.* 115. & 116.

Tertull. lib. 4. *contra Marcion. c.* 27.

Hunc Evangelistæ nostri locum Tertullianus urget contra Marcionem, ut alium Deum à Creatore non orari ex Christi instituto demonstret. *Sed quia*, inquit, *& Joannes novum aliquem orationis ordinem induxerat, ideo hoc & à Christo postulandum Discipulus ejus non immeritò præsumpserat, ut & illi de proprio Magistri sui instituto, non alium, sed aliter Deum orarent. Proinde nec Christus ante orationis notitiam discipulo contulisset, quàm Dei ipsius. Ita & ipse in eum docuit orationem, quem Discipulus usque adhuc noverat. Denique sensus orationis quem Deum sapiant recognosce. Cui dicam, Pater? Ei qui me omnino non fecit? A quo originem non traho? An ei qui me faciendo & instruendo generavit? A quo spiritum sanctum postulem? A quo nec mundialis spiritus præstatur? An à quo fiunt etiam Angeli spiritus? Cujus & in primordio Spiritus super aquas ferebatur. Ejus regnum optabo venire, quem numquam regem gloriæ audivi? An in cujus manu etiam corda sunt regum? Quis dabit mihi panem quotidianum; qui nec milium mihi condit, an qui etiam de cœlo panem Angelorum quotidianum populo suo præstitit? Quis mihi dilecta dimittet? Qui ea non judicando non retinet? An qui si non dimiserit, retinebit ut judicet? Quis non sinet nos deduci in tentationem? Quem poterit tentator non timere, an qui à primordio tentatorem Angelum prædamnavit? Hoc ordine qui alii Deo supplicat, & non Creatori, non orat illum, sed infamat.*

5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Et ait illis: Quis vestrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes?* Exemplo familiari & sensibili, ab eo quod cuique accidere potest petito, Discipulos ad orandum humiliter, ferventer & perseveranter, Christus excitat. Si quis vestrûm haberet amicum, & illum adiret intempesta nocte, horâ nequaquam opportunâ, & diceret illi: Amice, da mihi mutuò tres panes: *Quoniam amicus meus venit de via ad me*, imbre aut nocte impulsus in domum meam divertit, eumque excipere debeo; & reficere defessum ac esurientem; *& non habeo quod ponam ante illum*, nec emere sera nocte licet. *Et ille de intus respondens*, de interiore conclavi, seu cubiculo, dicat: *Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est*, quod aperire non possum sine incommodo, fortè nec sine periculo: *& pueri mei*, filii mei, *mecum sunt in cubili* & quiescunt: *non possum surgere, & dare tibi* panes. *Et si ille perseveraverit pulsans; dico vobis, etsi non dabit illi surgens*, etsi non surgeret ad dandum illi, *eo quòd amicus ejus sit: propter improbitatem tamen ejus surget*, propter assiduam & importunam ejus postulationem, *& dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite* à Deo, *& dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Instate orationi, & in ea perseverate, & vos impetraturos confidite quod oratis. Si enim importunus fla-

gitator tantum obtinet ab homine amico, quid non à Deo Patre optimo supplex & assiduus precator obtinebit? *Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petat panem, numquid lapidem dabit illi* loco panis? *Aut piscem*, aut si piscem petierit, *numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Piscem cum serpente, ovum cum scorpione confert, propter similitudinem. Nam ut de anguilla taceam, quæ est angui simillima, omnis piscis repit in aquis, ut ita loquar, quomodo serpens in terra. Et scorpionis corpus est ovo simile, maximè si sit album, quale habet scorpionum prima species apud Nicandrum, Ælianum, Avicennam, & alios. Nec mole ab ovo scorpiones plurimùm distant in Judæa, ut probat Bochartus. *Si ergo vos, cùm sitis mali, nostis bona data*, res bonas, *dare filiis vestris, quantò magis Pater vester de cœlo*, Pater vester cœlestis *dabit Spiritum bonum petentibus se?* Dona Spiritus sancti, ad quæ impetranda præcipuè directa est dominica oratio. Confer cum *Matthæi* 7. 9. *& seq.*

Bochart. Hierozoic lib. 4. c. 29 p. 641.

14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. *Et erat* JESUS *ejiciens dæmonium, & illud erat mutum*, hominem mutum fecerat. *Et cùm ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Non ejicit dæmonia nisi auxilio Beelzebub illorum Principis. *Et alii tentantes signum de cœlo quærebant ab eo*, ut exploratum haberent eum Dei virtute, non ope Satanæ dæmones ejicere. *Ipse autem* JESUS *ut vidit cogitationes eorum*, quod divinitatis ejus argumentum erat, *dixit eis: Omne regnum in se ipsum divisum*, adversùs se ipsum divisum *desolabitur*, destruetur: *& domus supra domum cadet*, & omnis domus adversùs se divisa, seu dissidens, corruet. *Si autem & Satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus?* Nonnè discordiâ intestinâ dilabetur? *Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.* Videte ergo quàm absurdum sit quod dicitis me auxilio Beelzebub ejicere dæmonia, quasi ipse adversùs se ipsum pugnet. *Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri*, qui Exorcistas agunt, *in quo ejiciunt?* An ope Beelzebub? Id certè non putatis. *Ideo ipsi judices vestri erunt*, vosque blasphemiæ convincent, qui divina opera Principi dæmoniorum tribuere non veremini. *Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei.* Si divinâ potentiâ, si Spiritu Dei ejicio dæmonia, certissimum argumentum est Messiæ tempus advenisse, illumque jam apud vos agere, qui diaboli opera destructurus & regnum eversurus est. Sicut enim digitus Dei in Moyse operans mirabilia, magnalia, terribilia, signum erat proximæ liberationis Populi Israël ex Ægypto: ita nunc digitus Dei per me dæmones ejiciens, aliaque edens miracula, signum est liberationis humani generis à diaboli peccatique servitute. Confer cum *Matthæi* 12. 24. *& seq.* & *Marci* 3. 22. *& seq.*

Act. 19. 13. Josephus lib. 8. Antiq. c. 1

Exod. 18. 19.

21. 22. 23. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum*, palatium suum, domum suam, *in pace sunt omnia quæ possidet*, omnia bona ejus in tuto sunt, his tranquillè fruitur. *Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus*, id est, supellectilem omnem, *distribuet.* Fortiorem se dæmone significat Christus, & in mundum se venisse ut vires ejus frangat & imperium evertat, utque expoliet principatus & potestates, palam triumphans illos in semetipso. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.* Confer cum *Matthæi* 12.

24. 25. 26. *Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulans per loca inaquosa*, arida, inculta, deserta, *quærens requiem*, quærens locum ubi habitet & quiescat: *& non inveniens*, quia unica ejus quies est hominibus nocere, & eos evertere, *dicit: Revertar in domum meam unde exivi* invitus & coactus. *Et cùm venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam*, præparatam ad eum excipiendum. *Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, dæmones innumeros se nocentiores; *& ingressi habitant ibi*, in domo scilicet sive homine à quo fuerant expulsi: *& fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Postremus hominis illius status pejor est priore.

27. 28. 29. *Factum est autem cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter qui te portavit, & felicia ubera quæ suxisti.* O beatam, quæ te peperit, lactavitque Matrem! *At ille dixit: Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Ex hoc loco contra Marcionem probat Tertullianus Christum verè natum ex muliere, verè matrem habuisse. *Rursus proinde felicitatem ab utero & uberibus matris suæ transtulit in Discipulos; à quâ non transtulisset, si eam non haberet.*

Lib. 4. contra Marcion. cap. 26.

29. 30. 31. 32. *Turbis autem concurrentibus, cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est.* Pharisæi isti & Scribæ, homines perversi: signum quærit novum de cœlo, *& signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Nam sicut fuit Jonas signum* sive ostentum *Ninivitis*, quo agnoverunt Deum ad Ninivem subvertendam, extremasque pœnas illis inferendas paratum esse, nisi pœnitentiam agerent; *ita erit & Filius hominis generationi isti*: Sic ego signum ero genti huic peccatrici. *Regina Austri surget in judicio cum viris*, seu adversùs viros *generationis hujus, & condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire Sapientiam Salomonis & ecce plusquam Salomon hic*, ego scilicet qui vos alloquor. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ; & ecce plusquàm Jonas hic.* Confer cum *Matthæi* 12. & nostros in hunc locum lege Commentarios.

3. Reg. 10. 1. 2. Paralip. 9. 1. Jonæ 3. 5.

33. 34. 35. 36. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant.* Quamobrem etsi non plerique sapientiâ meâ, prædicatione, miraculis moveantur, neque convertantur, sapientiam tamen meam, & doctrinam salutis abscondere non debeo, nec à prædicatione regni Dei cessare. *Lucerna corporis tui, est oculus tuus.* Omnium affectionum operumque tuorum quasi lucerna est oculus mentis tuæ. *Si oculus tuus fuerit simplex*, purus, nullis pravis affectibus excæcatus, *totum corpus tuum lucidum erit*: omnia opera tua lucida erunt & recta: *si autem nequam fuerit* oculus mentis tuæ, *etiam corpus tuum tenebrosum erit*: omnia opera, quibus velut membris constat vita tua, tenebrosa erunt, veræ sapientiæ luce destituta. *Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint*, ne mens tua, judiciumque obtenebretur illicitarum cupiditatum nubilo, quibus fiet ut de rebus divinis, de rebus ad salutem animæ tuæ pertinentibus non rectè judices, quia prout unusquisque affectus est, sic judicat. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Si ergo affectiones tuæ omnes, omniaque opera, illustrentur, regantur, imperentur ab oculo sive corde simplici, puro, ac recto, quod nulla ex parte obnubilent tenebræ cupiditatum carnis, totum quod in te est interiùs exteriusque lucidum erit; omnes tuæ facultates, actiones omnes lucidæ & rectæ erunt; totus vitæ tuæ tenor lucidus erit, sicut corpus quod lucernæ fulgore illustratur. Confer cum *Matthæi* 5. 15. *&* 6. 22

37. 38. 39. 40. *Et cùm loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus ut pranderet apud se*: & ingressus in domum invitantis, *recubuit. Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere*, sive cogitare, *quare non baptizatus esset ante prandium?* Cur manus more Judaico non abluisset, totas mersando, vel aquâ perfundendo cum brachii parte cubito tenus? *Et ait Dominus ad illum: Nunc vos, Pharisæi, quod deforis est calicis & catini mundatis*: cùm exterioribus ablutionibus adeò scrupulosa religione seu potiùs superstitione studetis, similes estis illi qui

exteriorem calicis aut catini superficiem mundaret, & A sordes ex interiori abstergere non curaret: corpus diligenter abluitis, animum purgare negligitis: *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nonnè qui fecit quod deforis est, etiam id quod de intus est fecit?* Nonnè Deus qui condidit corpus, creavit & animum? Ac proinde animi cura non minor gerenda est quàm corporis, imò major, utpotè nobilioris, & Deum propiùs attingentis.

41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.* Verumtamen ex iis quæ habetis, pro modo facultatum vestrarum, date eleemosynam, & sordes omnes ab animis vestris abstergentur, purgatisque & sanctificatis animis, nihil vobis erit immundum.

42. 43. 44. *Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutham, & omne olus*, qui decimas persolvitis, & persolvendas esse docetis ex herbis nullius pre- B tii, ut mentha, rutha, & omni olerum genere, quorum decimatio Lege Domini præscripta non est: *& præteritis judicium, & charitatem Dei:* & prætermittitis æquitatis naturalis officia, & Dei mandata, imprimisque præcepta charitatis, in quibus summa divinæ Legis est. *Hæc autem oportuit facere*, quæ Lege Dei præscripta sunt, *& illa non omittere*, nimirum spontaneas oblationes decimarum, quas in moribus habetis. *Væ vobis Pharisæis, quia diligitis* & ambitiosè affectatis *primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro:* publicè salutari amatis, honoris & reverentiæ causâ. *Væ vobis, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes supra nesciunt.* Similes estis sepulchris, nullo signo distinctis, super quibus homines incautè ambulantes legalem contrahunt immunditiam: animum vi- C tiis scatentem & fœtidum habetis, quamvis speciem pietatis hominum oculis exhibeatis, hypocritæ.

Maimonides Tract. de Decimis c. 2.

45. *Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.* Decretis ac observantiis fœderati erant Pharisæi & Legisperiti. Pharisæi Legisperitorum decreta & traditiones accuratissimè observabant: Legisperiti Pharisæorum sanctimoniam magnis laudibus efferebant. Hinc quod illis injuriosum videbatur, illi quoque sibi contumelioſum censebant; maximè cùm plerique Legisperiti Pharisæi essent.

46. *At ille*, JESUS, *ait: Et vobis Legisperitis væ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt*, statutorum vestrorum gravissimis oneribus opprimitis homines: *& ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas:* & ne digitum quidem admovere velletis ad sublevandos homines sub earum sarcinarum pondere. D

47. 48. 49. 50. 51. *Væ vobis qui ædificatis monumenta Prophetarum, Patres autem vestri occiderunt illos. Profectò testificamini* operibus vestris *quòd consentitis operibus patrum vestrorum*, & eorum facinora reipsa approbatis: *Quoniam ipsi quidem eos occiderunt: vos autem ædificatis eorum sepulchra*, specie quidem pietatis, animo tamen non absimili, & in sanctorum persecutionem ac cædem æquè propenso. Prophetæ magno scilicet, quem Moysesapud vos surrecturum prædixit, Prophetarum illuminatori & fini, mihi, qui vobis loquor, insidias struitis, & mortem inferre meditamini. *Propterea & Sapientia Dei dixit*, id est, ego qui sum Sapientia Patris, dico: *Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur: ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione Mundi, à generatione ista*; ut à gente ista pœnæ repetantur ob effusionem sanguinis omnium Prophetarum ab orbe condito; *à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter Altare & Ædem*; inter altare holocaustorum situm in medio atrii Sacerdotum, & inter ipsam ædem sacram Templi, illud scilicet ædificium quod Sanctum & Sancta Sanctorum complectitur. *Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.* Profectò gens ista pœnas dabit ob sanguinem Justorum ab ea effusum. Confer cum *Matthæi* 23.

52. *Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis.* Sustulistis, & vobis arrogastis clavem scientiæ, potestatem interpretandi Legem & Prophetas, cujus in possessionem mitti clave data cum pugillaribus, solemnis mos est: *ipsi non introistis* in Prophetiarum sensum, non illum attigistis, cæcitate vestra præpediti; non intellexistis, quod ex Prophetarum oraculis perspicuum est, Messiæ tempus advenisse, meque Christum esse à Deo promissum: & eos qui ad introëundum, id est ad credendum in me parati videbantur, prohibuistis, avocantes eos à sermonibus meis audiendis, ex quibus me verum esse Messiam intelligere potuissent. Confer cum *Matthæi* 23.

53. 54. *Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti graviter insistere*, illum multis quæstionibus captiosè propositis urgere, *& os ejus opprimere de multis*, & instare ut ad multa simul responderet, *insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.* Responsa ejus insidiosè aucupabantur, si quid fortè ex ore ejus elicerent, quod in malam partem verti posset, & argui vel accusari quasi contrarium Dei honori, Legi, Seniorum scitis, vel Cæsaris juribus.

Sensus Moralis.

Tertull. lib. de Oratione.

1. DIXIT *unus ex Discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare.* Docuerat & Joannes discipulos suos adorare, sed omnia Joannis Christo præstruebantur, donec ipso aucto, sicut idem Joannes prænunciabat illum augeri oportere, se verò diminui, totum præministri opus cum ipso spiritu transiret ad Dominum. Ideo nec exstat in quæ verba Joannes docuerit adorare, quòd terrena cœlestibus cesserint. *Deus solus docere potuit, ut se vellet orari. Ab ipso igitur ordinata religio orationis, & de Spiritu ipsius jam tunc cùm ex ore divino ferretur, animata, suo privilegio ascendit in cœlum, commendans Patri quæ Filius docuit.*

Tertull. ibid.

2. *Cùm oratis, dicite: Pater, Sanctificetur nomen tuum, Adveniat regnum tuum*, &c. Hæc oratio quantùm subtringitur verbis, tantùm diffunditur sensibus. Neque enim propria tantùm orationis officia complexa est, venerationem Dei, aut hominis petitionem, sed omnem penè sermonem Domini, omnem commemorationem disciplinæ, ut revera in oratione *Breviarium totius Evangelii* comprehendatur.... *Compendiis paucorum verborum quot attinguntur edicta Prophetarum, Evangeliorum, Apostolorum, sermones Domini, parabolæ, exempla, præcepta? Quot simul expunguntur officia? Dei honor in Patre, fidei testimonium in nomine, oblatio obsequii in voluntate, commemoratio spei in regno, petitio vitæ in pane, exomologesis debitorum in deprecatione, sollicitudo tentationum in postulatione tutelæ.*

Pater, sanctificetur nomen tuum. Ordo petitionum ordinem indicat desideriorum; ordo verò desideriorum, ordinem charitatis, quâ Deus colitur. Non timore servili, sed filiali dilectione Deus colendus, adorandusque in spiritu & E veritate. Propter seipsum expetendus, quærendus ac diligendus est. Illo uno fruendum, id est, amore illi inhærendum propter seipsum. Primum ergo cordis nostri desiderium debet esse Dei gloria, sanctificatio Nominis ejus & regnum gratiæ ejus. *Sanctificetur nomen tuum.* Desiderium alterum ferri debet in adventum regni Dei per gloriam ejus, quæ perfectio erit divinæ adoptionis, plenitudo cognitionis Dei & Christi Jesu, consummatio charitatis, electorum omnium ceu membrorum unio sempiterna Christo capiti, Sabbatismus æternus populi Dei. *Adveniat regnum tuum.* Tertium desiderium est sanctificationis

nostræ

nostræ, & quotidiani gratiæ ejus adjutorii ad illam maximè necessarii. Panis noster quotidianus, Dei gratia est; patrimonium, gloria... Illa necessaria est ne deficiamus in via: illam petere in oratione debemus, donec ad patriam pervenerimus, in quâ pane cœlesti ipso Deo satiabimur. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Quartum desiderium est remissionis peccatorum nostrorum per misericordiam Dei. Viatori quippe non solùm necessarius est cibus quo sustentetur, sed & impedimenta removeri oportet, quibus ejus iter prohiberi vel retardari potest, solvenda debita, finiendæ lites, conciliandi inimici. Quæ omnia tibi facilia sunt, Christiane, si charitatem habeas per Spiritum sanctum in corde diffusam. Si verò non habes, hanc à Deo postula, qui rectè petentibus dare paratus est. *Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis.* Quintum desiderium est perseverantiæ in amore Dei super omnia. Quid autem est petere ne tentationi succumbamus, quàm donum perseverantiæ petere? Peregrinamur in hoc mundo, thesaurum gratiæ portantes in vasis fictilibus, inter medios hostes, à dextris & à sinistris insidiantes ut pretiosum illum thesaurum nobis eripiant. Sollicitè ergo vigilandum & orandum est ne eorum insidiis capiamur, ne insultibus succumbamus. *Et ne nos inducas in tentationem.* Hæc primaria & fundamentalia Christiani hominis desideria, cætera accidentia sunt. *Præmissa legitima & ordinaria oratione, quasi fundamento, accidentium jus est desideriorum, jus est superstruendi extrinsecùs petitiones.*

Tertull. lib. de Orat.

§. 8. *Et ait ad illos: Quis vestrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes?.... Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quòd amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis; Petite, & dabitur vobis; quærite & invenietis: pulsate & aperietur vobis.* Quis nobis magis amicus Deo, qui nobis Filium suum unigenitum dedit? Quis magis amicus Christo, qui pro nobis Corpus suum tradidit? Patet semper janua misericordiæ ejus. Nullum intempestivum tempus est ipsum adeundi & orandi. Paratus est, non ad commodandum tantùm, sed ad donandum, non tres panes materiales, sed seipsum panem vitæ æternæ. Nullum intempestivum tempus est accedendi cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. Ab hoc media nocte David panes petiit, & accepit; petiit quando dicebat: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*; ideo meruit hos panes quos appositi nobis edendos. Petiit, cùm dicit, *Lavabo per singulas noctes lectum meum*; neque enim timuit ne excitaret dormientem, quem scit semper vigilantem. Nusquam illi molesti sumus orando, nusquam importuni: immò optat maximè ut orantes ab illo cœlestia dona petamus, donec obtinuerimus; placet ut perseverantiâ nostra in oratione vim illi inferamus. *Hæc vis Deo grata est.* Sine intermissione igitur oremus; in oratione perseveremus. *Dominus noster Jesus Christus inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos tantùm hortaretur ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia: Plus vult ille dare, quàm nos accipere: plus vult ille misereri, quàm nos à miserta liberari..... Pulsa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut ampliùs desideres dilatum, ne vilescat citò datum. Cùm autem perveneris ad tres panes, hoc est, ad cibum & intelligentiam Trinitatis, habes & unde vivas, & unde pascas.... Cibus & Panis æternus, & Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Disce & doce; vive & pasce. Deus qui tibi dat, nihil melius quàm se tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? Aut si aliud petas, quid tibi sufficit, cui Deus non sufficit;*

S. Ambros. lib. 7. in Luc. n. 87

Psal. 118. 62.

Isai. c. 7.

Tertull. lib. de Orat.

S. August. serm 105. aliàs 29. de Verbis Dom.

Amice, commoda mihi tres panes. Amicum cum uxore & mancipio advenisse cogita, ut suum cuique panem apponere velit amicus. Ego quidem amicum venientem ad me non alium intelligo quàm me ipsum. Nemo quippe charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cùm transitoria deserens, ad cor redeo

S. Bern. serm. de tribus Panibus in Rogat.

A Deinde tunc verè sibi quisque amicus est, cùm de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam. A die itaque conversionis meæ de via venit mihi amicus. Venit de regione longinqua, ubi pascere porcos, & ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborans; ego mendicus, & in domo mea non est panis. Festina, inquit, discurre, suscita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, sed neque substantiam ampliorem. Quære, pete, pulsa; quia omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur. Clama & dic: *Amice, commoda mihi tres panes.* Qui sunt isti panes? Panis *veritatis*, Panis *charitatis*, Panis *fortitudinis*. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, cum uxore & mancipio. Deficit quippe ratio mea præ ignorantia veritatis, languet voluntas præ inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minùs intelligit quæ agenda sunt; & voluntas minùs diligit intellecta; & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ut non quæcumque volumus, hæc faciamus. *Artuit cor meum*, etiam & corpus meum, *quia oblitus sum comedere panem meum.* Neque enim paterer hunc defectum, si jugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice, Deus meus, Salvator meus, qui mihi inimico tuo amicus fieri dignatus es, *Commoda mihi tres panes*, ut intelligam, ut diligam, ut faciam voluntatem tuam. *Sic* enim *vivitur, & in talibus vita spiritus mei*, dicente Scriptura: *Quoniam vita in voluntate ejus.* *Psal. 29*

11. *Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Opus est ut habeamus charitatem, fidem, spem, ut nobis dulce sit quod à Deo datur. Et hæc ipsa dona Dei sunt, fides, spes, charitas. Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, *major autem horum est charitas.* Panis, qui pisce & ovo major est, symbolum est charitatis. Propterea pani lapidem opposuit, quia duritia contraria est charitati. Hæc autem cordis duritia, non est à Deo, sed ab hominis malitia. Piscis symbolum est fidei. Ut enim piscis inter fluctus vivit: ita inter fluctus tempestatesque hujus sæculi vivit pia fides; sævit mundus, & integra est. Tantùm contrarium fidei serpentem antiquum observa, de quo ait Apostolus: *Timeo autem ne sicut serpens Hevam seduxit astutiâ suâ, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo*; id est, quæ est in fide Christi. *Habitare* inquit, *Christum per fidem in cordibus vestris.* Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piscem. Pius Pater piscem petentibus, fidei rogantibus incrementum, serpentem non immittet, nec illum nocere sinet orantibus. Ovum symbolum est spei, de qua scribit Apostolus: *Spe enim salvi facti sumus: Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam exspectamas.* Quod enim videt quis, quid sperat? Ovum est, pullus nondum est. Et testudine tectum est, non videtur, quia operitur: cum patientia exspectetur, fervescat, ut excludatur & vivat pullus. Intende, extendere in anteriora, obliviscere præterita. *Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna.* Noli retro respicere. Ovo tuo scorpium time. Vide quia de cauda percutit, quam retrò habet. Non ergo scorpius perimat ovum tuum, mundus iste spem tuam veneno contrario. Quanta tibi loquitur mundus, quanta post dorsum strepit, ut retrò respicias, id est, ut in rebus præsentibus spem tuam ponas; & ab eo quod promisit Christus, sed nondum dedit, avertas animum tuum, & velis requiescere in mundo pereunte? Ovum petenti non porriget scorpium pius Pater, sed ipse retrò respiciens, te scorpioni, id est, mundo percutiendum offers.

S. August. serm. 105.

2. Cor. 13. 13.

2. Cor. 11. 2. & 3.

Ephes. 3. 17.

Rom. 8. 24. & 25.

2. Cor. 4. & 13.

13. *Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quantò magis Pater vester de cœlo dabit*

Spiritum bonum petentibus se? Spiritus bonus, divini amoris spiritus est, quem Deus jubet ut ab illo petamus. Solum hoc donum Deo dignum est, & illis quibus Filium suum dedit. Nihil frequentiùs, nihil ferventiùs petere debemus. Sed heu, nihil infrequentiùs, nihil frigidiùs petitur. Vota nuncupant Christiani, Missas celebrari curant, novemdialia precum offerunt, pias peregrinationes suscipiunt ob valetudinem recuperandam, ob evincendam litem, ob temporalium bonorum conservationem vel adeptionem, ob prosperum negotii cujusvis exitum: quotusquisque est qui Spiritum bonum à Deo petat?

14. 15. *Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum..... Quidam autem ex iis dixerunt: In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quorumdam linguam ligat dæmon, illosque mutos efficit, ut eos sub imperio suo, & miserabili servitute retineat, impediens scilicet ne peccata confiteantur Sacerdoti, quod necessarium est ad excutiendum Satanæ jugum, & ad Dei misericordiam obtinendam; vel ne confiteantur integrè. Ligat autem eorum linguam humani timoris, & pudoris mali vinculis, ut remedium timeant, qui morbum peccati non timent: ut erubescant ulcus peccati ostendere Medico ad cutationem, qui non erubescunt ante Deum ob ipsius peccati fœditatem. Confessionem fugiunt ut publicationem sui, *pudoris magis memores quàm salutis; velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.* Ut hujusmodi muti loquantur, ut peccata sua integrè, sincerè, contrito corde confiteantur, ejiciendus est dæmon ex eorum animo, quod sola gratia Dei per Jesum Christum operari potest. Solus Christus in Spiritu Dei ejicere potest dæmonem ex corde peccatoris, inspirando illi amorem pœnitentem, auferendo arma in quibus dæmon confidebat, scilicet amorem voluptatum, cupiditatem divitiarum, & superbiam vitæ, seu honorum & gloriæ sæcularis desiderium ac ambitionem. Franguntur vires dæmonis, arma ejus auferuntur, cum vincitur ac destruitur cupiditas fortiori robore charitatis.

Tertull. lib. de Pœnitentia.

Aliorum linguam solvit dæmon ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent blasphemiis in Deum, calumniis & detractionibus in Dei servos. *Quidam autem ex eis dixerunt: in Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Nonnè eorum linguam solvit, movetque dæmon, qui Sacerdotes quosdam velut Ecclesiæ inimicos infamant, quos in asserenda & propugnanda doctrinæ ejus veritate, in sanctiore morum disciplina tuenda & firmanda, in ejiciendis errorum & peccati dæmoniis occupatos conspiciunt ac suspiciunt omnes quibus simplex est oculus, nullaque invidiæ nebula obtenebratus. Verùm qui calumnias hoc modo patiuntur, sorte sua se felices putent, Deo nihilominus & Ecclesiæ servire non desinant: meminerint sermonis Domini: *Non est discipulus supra Magistrum. Si Patrem-familiàs Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?*

Matt. 10. 24.

22. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, &c.* Christus Jesus forti armato infinitè fortior, illum tamen non potestate solâ, sed justitiâ debellavit. Homini quasi jure dominabatur diabolus, qui se ejus imperio volens subdiderat: unde ut justè vinceretur, de homine vincendus fuit. Ideo Filius Dei homo factus est, ut diabolum debellaret. *Superbia hostis antiqui non immeritò sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos à mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque justè amitteret originalem deditii generis servitutem, nisi de eo quem subegerat vinceretur.* Habebat ergo diabolus justam quodammodo in homines potestatem, non tamen justam illos captivos detinendi & excarnificandi voluntatem. Unde non diabolus qui invasit, non homo qui meruit, sed justus Dominus qui exposuit. Non enim à potestate, sed à voluntate justus injustusve quis dicitur. Hoc ergo diaboli quoddam in hominem jus, etsi non jure acquisitum, sed nequiter usurpatum, justè tamen permissum. Sic itaque homo justè tamen captivus tenebatur, ut tamen nec in homine, nec in diabolo illa esset justitia, sed in Deo. Quamobrem incarnatus Dei Filius diabolum non solâ potentiâ, sed & justitiâ maximè debellavit, hominesque ab ejus tyrannide eripuit. Præclarè differentem ea de re S. Augustinum audiamus. *Non autem diabolus potentiâ Dei*, inquit, *sed justitia superandus fuit. Nam quid Omnipotente potentius, aut cujus creaturæ potestas potestati Creatoris comparari potest? Sed cùm diabolus vitio perversitatis suæ factus sit amator potentiæ, & desertor oppugnatorque justitiæ; sic enim & homines eum tantò magis imitantur, quantò magis neglectâ vel etiam perosâ justitiâ, potentiæ student, ejusque vel adeptione lætantur, vel inflammantur cupiditate; placuit Deo, ut propter eruendum hominem de diaboli potestate, non potentiâ diabolus, sed justitiâ vinceretur: atque ita & homines imitantes Christum, justitiâ quærerent diabolum vincere, non potentiâ. Non quòd potentia quasi mali aliquid fugienda sit, sed ordo servandus est, quo prior est justitia. Nam quanta potentia potest esse mortalium? Teneant ergo mortales justitiam, potentia immortalibus dabitur.*

S. August. lib. 13. de Trinit. c. 13.

26. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Dæmon ex hominis animo expulsus, revertendi voluntatem non deponit. Novit unde cor minùs munitum sit, unde faciliùs possit impugnari: *Januas* observat per quas intret, *cupiditatis, & timoris.* Si qui justificatus est, minùs vigilet, de suâ victoriâ securus, si bonis operibus & assiduâ ferventique oratione suam cum Deo reconciliationem non confirmet; si velut in propria justitia, & fulgido virtutum ornatu sibi complaceat, ac in se, non in Domino glorietur, in talem animam velut *scopis mundatam & ornatam* cum gaudio redit. *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. Ei fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Si enim Judæi ex Ægypti servitute liberati, & Dei Populus per fœdus Legis effecti, cui factæ sunt promissiones, & ex quo Christus secundùm carnem, in pejorem longè statum inciderunt, rejecto Christo, mortique tradito; sine Templo, sine sacrificiis & Sacerdotibus, extorres è patria, vagi, servi, omnibus invisi: quantò deterior status est Christiani, qui à divina adoptione excidit, amissâ Baptismi gratiâ, Christi sanguine conculcato, Spiritu sancto rejecto, & spiritu immundo in locum ejus introducto? *Irritam quis faciens Legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?.... Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Frequenti in eadem vel nova crimina relapsu fit ut homo sibi dimissus, sibique donatus induretur, induratus in finali impœnitentia moriatur. *Nec seipso quippe homo divina voluntate contempta, nisi perniciosè uti potest. Se quippe amans, donatus est sibi.* Hinc Deus per Prophetam ait: *Populus meus non audivit vocem meam, & Israël non intendit mihi. Et dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.*

S. Aug. Serm. 31. alias 20. de Divers.

Hebr. 10. 28.

S. Aug. lib. 15. de C. vit. Dei c. 2.

Psal. 80.

S. Leo serm. 2. in Nativit. Dom.

S. Bern. Epist. 190

27. 28. *Quædam mulier de turbâ dixit illi: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Quid aliud his verbis docet nos Christus, nisi carnali cognationi genus nostrum spiritale præponere: nec inde beatos esse homines, si justis & sanctis carnis propinquitate junguntur, sed si eorum doctrinæ ac moribus obediendo atque imitando cohæresçunt? *Beatior ergo Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.* Denique fratribus ejus, id est, secundùm carnem cognatis, qui non in eum crediderunt,

S. Aug. lib. de sancta Virgin. c. 3.

quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset.*

33. 34. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit &c. Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Duo sunt ad vitam rectè instituendam necessaria, lucerna fidei, & bonæ intentionis oculus. Fides lucerna est, in caliginoso quidem loco lucens, sed tamen interiorem hominem illuminans, ne in via offendat. Hanc accendit Deus in cordibus nostris, non solùm ut luceat, sed ut ardeat per charitatem. Lumen porro fidei abscondi non debet à nobis, sed foras erumpere, & per opera bona quasi super candelabrum poni, ut qui ingrediuntur, lumen videant, & impleatur quod præcipit Christus: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Bona autem omni ex parte non sunt opera, nisi rectâ intentione fides dirigatur. *Bonum* scilicet *opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Pura & recta intentio, Christianæ vitæ oculus est. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.* Quid per oculum exprimitur (inquit S. Gregorius M.) nisi opus suum præveniens cordis intentio? Quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit contemplatur? Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis. *Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:* Quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamsi minùs bonum esse videatur. *Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit:* quia cùm perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Judicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint.* Quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus; quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse etiam cùm agimus non ignoramus; Etsi ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus: quâ cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nil temporale in his quæ agit appetat, totam se in soliditate æternitatis figat: ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terrâ dehiscente solvatur. Unde Job 38. dicitur: *Super quo bases illius solidatæ sunt?* Bases quippe uniuscujusque sunt animæ intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*; tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassùm verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantoque graviora ruinæ super se damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cùm æternæ vitæ præmiis non intendunt, quò plus se quasi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foveam profundiùs cadunt.

S. August. — S. Greg. lib. 28. Moral. c. 6. — 1. Cor. 3.

36. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum.* Si universitas operum tuorum omni ex parte lucida fuerit, ut scilicet bona sit operatio, & recta puraque operantis intentio, nullaque pars tenebrarum alterutram obnubilet, id est, nulla peccata quibus obscuratur oculus hominis interioris, nempe vel tumor superbiæ, vel lutum luxuriæ, vel pulvis avaritiæ, de quibus Apostolus ait, *Abjiciamus ergo opera tenebrarum*: omnis vitæ tuæ tenor lucidus erit, & te splendidum fulgidumque reddet, tum in præsenti vita, splendore gratiæ: *Justorum* enim *semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem:* tum in futuræ splendore gloriæ. *Tunc* enim *fulgebunt justi sicut Sol in regno Patris eorum.* — Rom. 13. — Proverb. 4. 8. — Matt. 13. 43.

39. *Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini mundatis; quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate.* Christus ad prandium invitatus, non pepercit ei cujus ad mensam recumbebat. Quinimo *Magis objurgando pepercit, ut correcto injudicio parceret.* Hinc discant Sacerdotes & Concionatores non esse parasitos, non adulari ut ad epulas invitentur, veritatem non dissimulare, publicos peccatores coram omnibus arguere; privatos privatim docere & corripere: missionis suæ finem hunc esse meminisse, *Ut destruatur corpus peccati.* — S. August. serm. 106 alias 30. de Verbis Dom.

Summa stultitia est, externa dumtaxat pietatis officia, morum gravitatem, modestiam in ornatu, frugalitatem in mensa præ se ferre; conscientiæ verò munditiem, animæ sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum, negligere. Quid proderant Pharisæis superstitiosæ ante prandium lotiones, cùm sordidas & immundas animas haberent? *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate?* Et quid prodesset Christianis Baptismus ipse sine interiori sanctificatione, & fide quæ cor mundat, sine conscientiæ bonæ interrogatione? *Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi, qui est in dextera Dei.* Quàm stultum est pietatis speciem & larvam præ se ferre ut hominibus placeas, à quibus æterna felicitas tua non pendet; pietatis veritatem non sectari ut placeas Deo, qui te solus beatum sui fruitione facere potest? Curam gerere corporis, non animæ, secundùm quam ad imaginem Dei creatus es, & cujus dumtaxat sanctitate, puritate, pulchritudine ex gratiâ, charitate, cæterisque virtutibus comparatâ, ejus oculis placere potes! *Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod de intus est, fecit?* — 1. Petri 3.

41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.* Eleemosyna scilicet animo pœnitente erogata peccata expiat, & pro illis satisfacit: *Misericordia & veritate redimitur iniquitas* (inquit Salomon) *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum* (ait Daniel Regi Nabuchodonosor) *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna est coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam* (ait Tobias.) *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis* (ait Siracides.) *Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Eleemosyna genus quoddam baptismatis est. Nam *Sicut Lavacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleëmosynis atque operibus justis delictorum flamma sopitur. Et quia semel in Baptismo remissio peccatorum datur, assidua & jugis operatio Baptismi instar imitata, Dei rursus indulgentiam largitur . . . . . Misericors docet ac monet misericordiam fieri; & quia servare quærit quos magno pretio redemit, post Baptismi gratiam sordidatos docet denuo posse purgari. Agnoscamus itaque, fratres charissimi, divinæ indulgentiæ munus salubre, & emundandis purgandisque peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiæ vulnere esse non possumus, medelis spiritalibus vulnera nostra curemus.* — Proverb. 16. 6. — Daniel. 4. 24. — Tobiæ 4. 11. 12. — Eccli 3. 33. & c. 29. 15. — S. Cypr. Tract. de Opere & Eleemos.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis

1.2. MULTIS *autem turbis circumdantibus* JESUM, 3. *ita ut se invicem conculcarent, cœpit dicere ad Discipulos suos: Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis:* Cavete à Pharisæis, eorum vitate commercium, ne mores eorum noxios imitemini, qui virtutis & sanctitatis simulatione populum devinciunt, ut in errorem inducant. *Nihil autem opertum est, quod non reveletur, neque absconditum, quod non sciatur.* Perversi Pharisæorum mores non semper latebunt; sed detractâ larvâ sanctitatis, eorum vitia dies Domini revelabit. Vel, Evangelium, quod nunc opertum est; & à cujus fide populum avocant, quantùm possunt Pharisæi & Legisperiti, prædicatione vestra orbi revelabitur universo. *Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.* Quæ clam & secretò dixistis metu Pharisæorum, Legisperitorum, Senatorum, palam & apertè dicentur, ut omnes audire possint; cùm Spiritus sanctus, quem mittam vobis, dederit vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri.

4. 5. *Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus,* qui mortem corpori possunt inferre, & qui publica potestate ad piorum persecutionem abutuntur, *& post hæc non habent amplius quid faciant,* cùm animæ nocere non possint, quæ in Dei manu est: *Ostendam autem vobis quem timeatis,* Quem timere meritò debeatis: *Timete eum, qui postquam occiderit* corpus, *habet potestatem mittere* animam superstitem *in gehennam,* æternis suppliciis, si rea fuerit, cruciandam. *Ita dico vobis, Hunc timete.* Hic vobis præcipuè timendus est: homines autem qui vitam corporis vobis eripere possunt, ne ita timeatis, ut metu malorum quæ vobis inferre possunt, ab officio vestro, & obedientiâ Deo debita vel minimùm unquam recedatis. Confer cum *Matthæi* 10. 28.

6. 7. *Nonnè quinque passeres væneunt dipondio,* id est, duobus assariis, sive duobus assibus minutis, *& unus ex illis non est in oblivione coram Deo?* & tamen cùm apud homines sint ita viles ut multi simul tam exiguo pretio vendantur; singulos tamen novit Deus; & singulorum providam curam gerit. *Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* Sed vestri Deus longè majorem curam gerit, quàm passerum, vobis amore singulari prospicit, ut pater amantissimus & providentissimus; adeò ut capillorum capitis vestri numerum noverit, quemadmodum homines possessionum suarum. Novit à fortiori Deus & disponit omnia quæ vobis eveniunt. *Nolite ergo timere.* Quæ enim vobis inferentur ab hominibus mala, vobis non nocebunt, sed proderunt plurimùm ad probationem virtutis, ad salutem & gloriam. *Multis passeribus pluris estis vos.* Deus vos pluris facit quàm infinitos passeres, & quæ ad vestram utilitatem pertinent, providentiâ & dilectione singulari procurat.

8. 9. *Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Qui hominum timore postposito meam fidem corde & ore palam & apertè confessus fuerit, seque meum esse discipulum verbis & operibus declaraverit, & ego illum esse meum fatebor, & tanquam meum recipiam & remunerabo coram Angelis Dei in supremo judicio. Secundùm Græcum Textum, *Quicumque confessus fuerit in me*; quam lectionem Tertullianus in Scorpiaco, & S. Chrysostomus homil. 35. in Matthæum sequuntur. Sed revera idem sensus est, quamvis τὸ *in me*, sensum singularem exprimere Chrysostomus censeat, neminem scilicet confiteri posse Christum, nisi per gratiam ipsius. Verùm S. Cyprianus libro 3. Testimoniorum ad Quirinum, cap. 16 eodem modo legit hunc locum, quo nos in Vulgata nostra. *Qui autem negaverit me coram hominibus; negabitur coram Angelis Dei.* Qui metu damnorum temporalium vel tormentorum se meum discipulum esse negaverit ore vel opere, coram hominibus; hunc etiam negabo meum esse, hunc repellam à me, & rejiciam in ultimo judicio, inter hædos, maledictos, flammis æternis damnatum. Confer cum *Matthæi* 10. 32.

Tertull. Scorpiaco. fit interpret. Quicumque Christi est, in Christo

fit necesse est: si in Christo est Christo utique confitetur, cùm se Christianum confitetur.

10. *Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.* Illis qui convicium in me dicunt quatenus homo sum, meque non cognoscentes, opera humanitatis meæ calumniantur, me seductorem propter novitatem doctrinæ, potatorem vini propter vitam communem, filium fabri propter paupertatem appellant, faciliùs convitium illud & blasphemia remittetur: utpotè qui ex ignorantia peccent. Qui autem opera divinitatis meæ considerantes, quàlia sunt, dæmonia ejicere, morbos curare, & adhuc non credentes illa calumniantur, dæmonisque operationi adscribunt, quæ nonnisi Spiritûs sancti virtute possunt effici, hoc peccatum illis difficiliùs remittetur, utpotè ex malitia & pertinacia blasphemantibus, & claudentibus sibi viam per quam perveniatur ad veniam. Confer cum *Matth.* 12. 22. nostrumque in hanc Domini sententiam Commentarium lege.

11. 12. *Cùm autem inducent vos in Synagogas,* cùm in Conventus Judæorum *& ad Magistratus, & Potestates* trahemini propter confessionem nominis mei, & Evangelii prædicationem, *Nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis;* Nolite anxiè cogitare de rebus aut verbis, quæ respondere debeatis; & quâ ratione propugnare debeatis Evangelii doctrinam, quam pernicioſæ novitatis nomine accusant & impugnant. *Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.* Hunc locum contra Marcionem Tertullianus profert, ut Christum Jesum non alio quàm Creatoris nomine locutum & operatum fuisse probet. *Perductos* (inquit) *ad Potestates, prohibet ad interrogationem cogitare de responsione: Sanctus enim* (inquit) *Spiritus docebit vos ipsâ horâ quid eloqui debeatis. Si ejusmodi documentum Creatoris est, ejus erit & præceptum, cujus præcessit exemplum. Balaam Prophetes in Arithmis accersitus à Rege Balac ad maledicendum Israëlem, cùm quo prœlium inibat, simul Spiritu implebatur, non ad quam venerat maledictionem, sed quam illi ipsâ horâ Spiritus sanctus suggerebat, benedictionem pronuntiabat, ante professus apud nuntios regios, mox etiam apud ipsum, id se pronuntiaturum quod Deus ori ejus indidisset.*

Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 21.

Numer. 22. 23. & 24.

13. 14. *Ait autem ei quidam de turba,* ipsum interpellans ut judicem vel arbitrum: *Magister, dic,* jube *fratri meo,* eâ quâ polles auctoritate, *ut dividat mecum hæreditatem,* ne plus justa parte detineat, sed jure mihi debitam portionem mihi det. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Respondet ad mentem interpellantis, qui non tam illum rogabat, quàm hanc velut officii ejus functionem expostulabat, de terrenis bonis, quàm spiritualibus & æternis magis sollicitus: Quis mihi munus illud tribuit vel demandavit judicandi lites de rebus terrenis exortas, vel familiæ erciscundæ, seu dividendarum hæreditatum? Quasi dicat: Non hic missionis meæ finis, ea potestate uti nolo, neque id munus exercere, quod regni spiritalis Legislatorem, & cœlestis doctrinæ Magistrum non decet. *Bene terrena declinat, qui propter divina descenderat: nec Judex esse dignatur litium, & arbiter facultatum,*

S. Ambros. lib. 7. in Luc. n. 128

vivorum habens mortuorumque judicium, arbitriumque meritorum. Non ergo quod petas, sed à quo postules intuendum est: nec coram majoribus intento animo putes minoribus obstrependum. Unde non immeritò refutatur hic frater, qui Dispensatorem cœlestium gestiebat corruptibilibus occupare.

15. *Dixitque ad illos*, nempe ad Discipulos suos, & ad cæteros omnes qui tunc adstabant: *Videte, & cavete ab omni avaritia:* Considerate præsens factum: fratrem scilicet discordiam propter hæreditatem, & cavete ab omni cupiditate & studio immodico bonorum temporalium; non solùm ab ea quâ retinetur alienum, sed etiam ab ea quâ plus nimio quæritur quod suum est: *Quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet.* Non constat vita hominis ex opum abundantiâ, nec ideo quisquam diutius vivit, quia ditior est.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Dixit autem similitudinem ad illos, dicens:* Hanc doctrinam propositâ parabolâ illis explicuit, ut meliùs caperent, & firmiùs retinerent. *Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?* Ditior factus, simulque avarior, anxiè cogitabat ubi novos fructus reponeret, quia veteribus plena erant horrea. Et dixit, *Hoc faciam: Destruam horrea mea*, quæ minùs capacia sunt, *& majora faciam*, & ædificabo ampliora: *& illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi*, uberes agrorum meorum fructus proximè colligendos, *& bona mea:* scilicet fructus veteres in veteribus horreis reconditos. *Et dicam animæ meæ*, mihi ipsi: *Anima, habes multa bona posita in annos plurimos.* Seipsum alloquitur: Hæc autem compellatio familiaris est Hebræis, & vehementiam affectûs indicat, quo homo seipsum excitat ad actum aliquem eliciendum. *Requiesce, comede, bibe, epulare.* Requiesce jam depositâ sollicitudine, bonis partis fruere, indulge voluptati, jam gaude securus, nihilque sensibus tuis nega, quo possint oblectari. Dixit autem illi Deus, *Stulte*, qui confidis in multitudine divitiarum tuarum; *hac nocte animam tuam repetunt à te:* Hac ipsa nocte, quâ hæc animo tuo versas, repetetur à te anima tua, quæ non tui, sed alieni juris est; reposcetur vita tua, quam ut depositum accepisti, non ut censum. Jam mors est in januis. *Quæ autem parasti*, & tantâ cupiditate collegisti in annos plurimos, *cujus erunt?* Cui cedent? Non tibi, qui nihil tecum ex hoc mundo auferes præter opera tua, secundùm quæ à Deo judicandus es: sed aliis, à quibus forte maximè abhorres. *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.* Sic illi eveniet qui solis divitiis temporalibus acquirendis & accumulandis est occupatus, & non laborat ut veras divitias sibi pariat, ut dives fiat operibus bonis, quibus Deum promeremur; ut thesauros habeat in cœlo repositos.

Psal. 42. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? & Psal. 102. Benedic anima mea Domino.

22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. *Dixitque ad Discipulos suos: Ideo dico vobis: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* Quia nimia sollicitudo necessariorum facilè animum ad avaritiam inclinat, ideo dico vobis ut ab omni sollicitudine etiam necessariorum caveatis. *Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum.* Deus qui sine sollicitudine vestra dedit vobis corpus & animam, quæ majora sunt, dabit in eo confidentibus minora, scilicet escam & vestimentum. *Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos*, victum illis providet: *Quantò magis vos pluris estis illis?* Quantò magis vobis necessaria subministrabit, cui potior cura de vobis est? Si deformes aves, & inconditæ vocis, & infausti ominis, tamen alere non dedignatur Deus; quantò magis alimenta tribuet hominibus à quibus colitur & invocatur? Scriptores Hebræi & Arabes fabulantur pullos corvorum albos in lucem prodire, quos cùm ita sui dissimiles vident parentes, illos deserunt: illi autem ora aperiunt, & Deus muscas, similesque bestiolas illis immittit, quæ in ora eorum ingressæ, cibi ipsis sunt, donec nigrescant; & tum demum parentes in nidum regressi alunt eos: ideo (inquiunt) in illis avibus potissimum elucet Dei providentia. Hanc fabulam, quam Patres etiam nonnulli suis Commentariis inseruerunt, egregiè retellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 11. *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis?* Minùs est cubiti unius ad staturam corporis adjectio, quàm vitæ ipsius conservatio. Si ergo primum non est in vestra positum potestate, multò minus alterum. Vitæ vestræ conservatio & prorogatio in Dei manu est, qui æterna curantibus non patietur deesse temporalia. Quid igitur solliciti estis de his quæ ad vitæ conservationem necessaria sunt, cùm Deus illa servis suis providè & amanter subministret? & si desint ordinaria subsidia, mediis extraordinariis illis subveniat? *Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, Nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem fœnum quod hodie est in agro*, herbam quæ hodie in agro floruit, *& cras* arefacta *in clibanum mittitur*, Deus sic vestit, *quantò magis vos pusillæ fidei?* Quantò majorem vestimenti vestri curam geret, pusillæ fidei homines? *Et vos nolite quærere* cum anxietate *quid manducetis aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:* Ne animo suspendamini, & inquieti sitis, ne hujusmodi curis distrahamini. *In sublime tolli*, prorsus nihil aliud dicit quàm distractionem, & mentis instabilem versionem, nunc hoc, nunc illud cogitantis, & ab hoc in illud salientis, & semper sublimius quiddam imaginantis secum. Hanc igitur sollicitudinem, hoc est, ita in sublime tolli, quia à Deo abducit, prohibet Dominus. *Hæc enim omnia gentes mundi*, id est, huic mundo addictæ, nec alium curantes, *quærunt* cum sollicitudine. *Pater autem vester*, Deus quem agnoscitis pro patre, *scit quoniam his indigetis.* In eum ergo cogitationes, curasque vestras jactate, & ipse vos enutriet, nec dabit in æternum fluctuationem justis. *Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Confer cum *Matthæi* 6.

S. Chrys. serm. de Elia Olympiodorus in Iobum. S. Gregor. lib. 30. in Iob. S. Isidorus lib. 12. Originum c. 7. Cassiodorus in Psal. 146. Autor Comment. in Psal. inter Opera. S. Hieron. in eumdem Psal. Syriacæ Versio. Theophyl. in hunc locum.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Discipulos ac fideles suos alloquitur, quos gregem vocat, ut Deum non communi tantum modo, sed peculiari suum esse pastorem meminerint, pusillum autem gregem, id est, contemptum, ignobilem, pauperem, temporalibus præsidiis destitutum. *Nolite timere*, ne vitæ necessaria vobis desint. Deus enim pater vester ultro & pro benignitate sua merè gratuita, & amore erga vos singulari, constituit dare vobis regnum cœleste & æternum: quantò magis ergo dabit vobis temporalia subsidia?

33. 34. *Vendite quæ possidetis, & date eleëmosynam.* Hoc animo estote, ut si res postulet, omnes possessiones vestras vendatis, & venditionis pretium pauperibus erogetis, ut Christum lucrifaciatis. *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*, crumenas è quibus pecunia perdi non potest, *thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropiat; neque tinea corrumpit.* Divitias non perituras, scilicet bonorum operum merita in cœlis congregate, quem thesaurum nec fur subripit, nec tinea corrumpit. *Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.* Confer cum *Matthæi* 6. 20.

35. 36. 37. 38. 39. 40. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Qui dominum exspectant, & ad ministerium obeundum parati sunt, altè cincti esse debent, ne impedimento sit vestium onus & prolixitas, cùm vestes sunt oblongæ, quales erant apud Orientales: & si nox est, lumina debent habere parata, ne quid in mora sit, cùm dominus advenerit. *Et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis*, à nuptiali convivio, quod nocte celebrabatur: *ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi, quos cùm venerit Dominus, invenerit vigilantes*, & ad illum excipiendum paratos. Ita & vos felices, si Christus vos vigilantes invenerit, &

bonis operibus deditos, fidei lucerna præcunte, cùm ad januam pulsaverit horâ mortis vestræ.

Amen dico vobis, quòd præcinget se in morem ministri, *& faciet illos discumbere* ad mensam suam, *& transiens*, mensam circumiens, *ministrabit illis*. Illos summo honore afficiet, novas & inexpertas delicias manifestæ contemplationis suæ, sub convivii symbolo significatas, illis subministrabit in cœlo. *Et si venerit in secunda vigilia*, intempestâ nocte, *& si in tertia vigilia venerit*, post mediam noctem (quæ in tres aut quatuor vigilias olim dividebatur) *& ita invenerit*, vigilantes & paratos ad illum excipiendum, *beati sunt servi illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater-familiâs quâ horâ fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam* à furibus nocturnis. *& vos estote parati, quia quâ hora non putatis, Filius hominis veniet*: Ego ipse veniam ad judicium sicut fur nocturnus. Semper ergo vigilate, ne improvisus veniam. Confer cum *Matthæi* 24. 43 & 44.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Ait autem Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* An nos tantùm spectat, qui te sequimur, an omnes qui salvi fieri volunt? *Dixit autem Dominus: Quis putas est fidelis dispensator & prudens*, fidelis & prudens œconomus, *quem constituit Dominus supra familiam suam*, supra famulitium suum, *ut det illis in tempore tritici mensuram*; quæ singulis in diem destinata est? *Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem*. Pastores Ecclesiæ propriè spectat hæc parabola. Beatus ille, quem Dominus invenerit prudenter & fideliter munus suum obeuntem. *Verè dico vobis, Quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum*. Magno & excellenti præmio illum munerabit, fruitione sui, æterna beatitudine, quæ status est omnium bonorum aggregatione perfectus. *Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire*, & interim ejus absentiâ fretus, *cœperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus servi illius in die quâ non sperat, & hora quâ nescit, & dividet eum*, è numero servorum suorum fidelium segregabit, *partemque ejus cum infidelibus ponet*, & damnabit illum ac puniet ut servos infideles. *Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit*, & paratum se non exhibuit ad eam exequendam, *& non fecit voluntatem ejus, vapulabit multis*, gravius plectetur. *Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis*, qui peccavit ex ignorantiâ non affectatâ, *vapulabit paucis*, leviùs punietur. *Omni autem cui multùm datum est, multùm quæretur ab eo: & cui commendaverunt multùm, plus petent ab eo*. Pro acceptorum proportione rationem à Deo exigendam Christus significat. Cui multa dona collata sunt à Deo, major ab eo ratio exigetur: & cui plura commendata sunt, plurium ratio ab eo reposcetur. Prior sententiæ pars spectat dona in usus proprios & ad propriam cujusque sanctificationem à Deo collata: posterior, dona collata in usus alienos, sive ad aliorum utilitatem, qui ejus institutioni, curæ, gubernationi sunt commissi.

49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* Ignem charitatis in terram missurus veni, per Spiritum sanctum in cordibus hominum diffundendum, quo illustrentur, purgentur, inflammentur: & quid opto vehementiùs quàm ut ardeat? Vel, ignem persecutionis, quæ Evangelii prædicationem sequetur, non ex ejus natura, sed ex hominum malitia, quia cùm doctrina Evangelii eversura sit idololatriam & scelera omnia, inde commovebuntur homines terreni adversùs cœlestem illam doctrinam, & ejus Prædicatores. *Et quid volo nisi ut accendatur?* Id est, Utinam jam ardeat ignis ille exploraturus & purgaturus Christi gregem! *Ipse meliùs interpretabitur ignis illius qualitatem, adjiciens: Putatis venisse me pacem mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem. . . . Igitur & ignem eversionis intendit, qui pacem negavit. Quale prælium, tale & incendium; qualis machæra, talis & flamma* (inquit Tertullianus.)

Tertull. lib. 4. Adversùs Marcion. c. 29.

50. *Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur?* Priùs quàm ignis ille toto orbe accendatur, passionem & mortem subire me oportet, in qua meo ipse sanguine perfundar, ut morientis Jacob vaticinium illud in me impleatur: *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*: Angor autem vehementer præ desiderio baptismum illum perficiendi, & mortem subeundi. Anxius sum propter moram passionis & mortis, quam pro generis humani redemptione subire decrevi. Hujus enim vehementi desiderio teneor, ut homines redimam, & in redemptorum cordibus divinum illum charitatis ignem accendam, quo consummatur iniquitas. *Genes. 49.*

51. 52. 53. *Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem: Erunt enim ex hoc quinque in domo una* seu familia *divisi, tres in duos*, seu contra duos, *& duo in tres dividentur*, dissidebunt, quia prout hi aut illi Evangelicam Fidem & vitam profitebuntur vel rejicient, contraria scindentur in studia, partes in contrarias abibunt. *Pater in filium* insurget religionis causa, *& filius in patrem suum: mater in filiam, & filia in matrem, & socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam*. Confer cum *Matthæi* 10. 34.

54. 55. 56. 57. *Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis, Nimbus venit*, statim prævidetis pluviam futuram: *& ita fit: & cùm Austrum flantem, dicitis, Quia æstus erit: & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ex signis quibusdam sensibilibus in cœlo aut in terra apparentibus observatis & cognoscitis quale futurum sit tempus, an pluviosum, an siccum & calidum: & tamen hoc tempus adventûs Messiæ tot ac tantis signis à Prophetis prænunciatum ac demonstratum, non cognoscitis & probatis; nec observatis signa illa esse in me, ac meo ad vos adventu impleta? *Quid autem & à vobis ipsis non judicatis quod justum est?* Cur ex rebus quæ apud vos geruntur, non judicatis? Non estis tam imprudentes ut in judicio contendere velitis cum eo qui certam habet actionem nulla exceptione elidendam, nulla tergiversatione frustrandam. Quòd si talem creditorem opportuno tempore placandum vobis censetis, antequam in jus vocemini, nepostea deterius vobis contingat sententiâ judicis, quid cunctamini cum Deo transigere dum licet, dum bonas conditiones per me vobis clementer offert? Hunc sensum confirmat sequens Versus. Confer cum *Matthæi* 16. 2.

Terræ promissionis mare erat ad Occidentem, ideò nubes ab occasu ortæ signum erat illis pluviæ.

58. 59. *Cùm autem vadis cum adversario tuo ad Principem*, seu Magistratum, sive cùm ab eo in judicium vocaris, *in via da operam liberari ab illo*; compone cum eo negotium, *ne fortè trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori*, seu lictori, *& exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, Non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas*, novissimum obolum: donec totum debitum restitueris. Ita nisi conscientiam tuam cum Deo componere per pœnitentiam cures, quandiu in hoc sæculo quasi in via ambulas, severissimum in te judicium exercebitur: dæmonibus justitiæ Dei ministris tradêris, & detrudêris in carcerem tartareum unde numquam exeas, quia numquam solves debitum infinitum, quo illius justitiæ obstringeris. Confer cum *Matthæi* 5. 25.

Sensus Moralis.

Ven. Beda in hunc locum.

1. Attendite *à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.* Hypocrisis appositè fermento comparatur, nam sicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, massam corrumpit, universamque mox conspersionem suo sapore commaculat; ita simulatio, cujus semel animum imbuerit, tota virtutum sinceritate & veritate fraudabit. Cavenda itaque hypocrisis, non solùm ne hypocritas imitemur sub larva pietatis & justitiæ crimina occultantes; sed ne ab ipsis decipiamur, & in errorem inducamur vel contra fidem, vel contra Christianam morum disciplinam. De hoc fermento vitando
2.Cor.5.8 monet etiam Apostolus: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis.* Frustra autem hominibus illudere specie sanctitatis conantur hypocritæ: illorum occulta crimina, cogitationes ipsæ, & intentiones cordis supremum judicem Deum non latent, & in ultimo
Job. 20.5. judicio palam revelabuntur. *Laus impiorum brevis est, & gaudium hypocritæ adinstar puncti. Si ascenderit usque ad cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.* In fine perdetur, qui in principio florere videbatur. Momentaneum gaudium est hypocritarum in hac vita de mundi gloriolâ, de inani fama probitatis & sanctitatis quam aucupantur; æternus luctus, & cruciatus erit in altera vita ob hypocrisim, cæteraque vitia. *Gaudium hypocritæ adinstar puncti.* Laus hominum quam ambiunt, vana est, brevis
2.Cor.4.5 est; laus Dei & merces, quam amittunt, æterna. Illuminabit enim Deus abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo. *Nihil autem opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur.*

4. 5. *Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis*, &c. Timenda est, non mors corporis, quod tandem post breve tempus moriturum est, sed mors animæ, quæ ad vitam æternam creata est. Quàm stultum est vitam animæ propter vitam corporis conservandam amittere, cùm è contra vita corporis propter animæ salutem exponenda sit. Inimicus homo, tyrannus quem times, sub cujus comminationibus expalleseis, non potest occidere animam tuam: usque ad corpus sævit, tu noli sævire in ani-
S. Aug. serm. 161. aliàs 18 de Verbis Apostoli. Sap. 1. 11. „ mam tuam. Ab illo occidi non potest, à te potest; non „ lanceâ, sed linguâ. Inimicus qui te percutit, finit hanc „ vitam: os autem quod mentitur, occidit animam. Ex „ his ergo quæ in hoc tempore homines timent, conjiciunt „ quæ timere debeant. Timet enim carcerem, & non „ timet gehennam? Timet quæstionarios tortores, & non „ timet infernales angelos? Timet cruciatum temporalem, „ & non timet pœnas ignis æterni? Timet ad modicum „ mori, & non timet in æternum mori? ..... Vita „ corporis anima est, vita animæ Deus est.... Sæviat igi„ tur inimicus, minetur mortem, faciat si permittitur, ex„ cludat de carne animam tuam: anima tua non excludat à „ se vitam suam. Si rectè plangis, & putas te miserabiliter „ dicere potenti inimico tuo, Noli ferire, parce sanguini „ meo: non tibi dicit Deus: *Miserere animæ tuæ placens „ Deo?* Cùm occiditur corpus, migrat anima: ubi erit? „ Si non efflavit vitam suam, id est, Deum suum, in illo „ erit quem non perdidit, in illo erit quem non à se exclu„ sit. Si autem obtemperas infirmitati animæ tuæ, dicenti „ tibi: Ferit inimicus, & dimitto te: non times Deum di„ centem tibi: Peccas, & dimitto te? De timore vano ti„ morem utilem capiamus. Timor vanus est omnium ho„ minum timentium amittere temporalia, quandoque mi„ graturorum, & migrare trepidantium, volentium semper „ differre quod non possunt auferre.... Hinc increpandi, „ hinc objurgandi, hinc plangendi homines timentes mo„ ri, & nihil aliud agentes nisi seriùs mori.... Habes quid „ agas ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam. Vita tua Deus est, via tua Christus est, vita tua Spiritus sanctus est. Non illi places malè agendo. Templum ruinosum non inhabitat, templum sordidum non ingreditur. Sed geme ad illum, ut mundet sibi locum; geme ad illum ut ædificet templum sibi: quod tu destruxisti, ipse construat; quod tu exterminasti, ipse reformet; quod tu dejecisti, ipse erigat ... Et cùm timorem correxeris, & utiliter timere cœperis, non temporales cruciatus, sed æterni ignis supplicia, & ideo adulter non fueris, nondum laudandus es: non quidem ita dolendus ut ante, sed tamen nondum laudandus. *Quid enim magnum est, timere pœnam? Magnum est, sed amare justitiam.*

Ne terreamini ab his qui occidunt corpus.... Ostendam autem vobis quem timeatis, &c. Cùm Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, absit ut dicam, Malè times. Planè time, nihil est quod magis timere debeas. Sed interrogo te, Si non te videret Deus quando facis, nec quisquam te convinceret in judicio illius, faceres? Inspice te ipsum. Si faceres, ergo pœnam times; castitatem nondum amas, charitatem nondum habes: *Serviliter times, formido est mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut ista formido custodiat te, ut perducat ad dilectionem. Timor enim iste quo gehennam times, & ideo mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animum interiorem non sinit. Est enim quidam custos timor, quasi pædagogus legis; littera est minans, nondum gratia juvans. Custodiat tamen te timor iste, dum non facis timendo, & veniet charitas: intrat in cor tuum, & quantùm illa intrat, tantùm timor exit. Timor enim id agebat, ne faceres: charitas id agit ut nolis facere, etiamsi impunè possis admittere.* Intrat charitas, pellit timorem. Non autem intrat & ipsa incomitata. Habet secum suum timorem, quem introducit ipsa, sed illum castum, permanentem in sæculum sæculi. *Servilis timor est, quo times cum diabolo ardere: timor castus est, quo times Deo displicere.* Considerate, & ipsos humanos interrogate affectus. Timet servus offendere dominum suum, ne jubeat eum verberari, jubeat in compedes mitti, jubeat carcere includi, jubeat eum pistrino conteri. Hæc timens servus non peccat: sed quando senserit absentes oculos domini tui, nec habuerit testem à quo possit convinci, facit. Quare facit? Quia pœnam timebat, non justitiam diligebat. *Vir autem bonus, vir justus, homo liber, delectatur ipsâ justitiâ, & si possit sine teste peccare, testem reformidat & Deum: & si possit audire Deum dicentem sibi, Video te cùm peccas, non te damnabo, sed displices mihi: ille nolens displicere oculis Patris, non formidolosi Judicis, timet, non ne damnetur, non ne puniatur, sed ne offendat gaudium paternum, ne displiceat oculis amantis. Si enim amat ipse, & amantem sui Dominum sentit, non facit quod displicet amanti se.* Lubricos & inhonestos amatores attendite: Si quis amore feminæ lascivus & nequam vestit se aliter quàm illi placet, aut ornat se aliter quàm illi placet: illa dixerit, Nolo habeas talem byrrhum; non habet: si per hyemem illi dicat, In lacerna te amo; eligit tremere, quàm displicere. Numquid illa cui displicet, damnatura est? Numquid in carcerem missura? Numquid tortores adhibitura? Hoc solùm ibi timetur, Non te videbo: hoc solùm ibi contremiscitur, Faciem meam non videbis. *Si hoc impudica dicit, & terret: Deus dicit & non terret? Sanè plurimum, sed si amamus. Si autem non amamus, non inde terremur, sed terremur ut servi, de igne, de gehenna, de atrocissimis tartareis minis, de exaggeratissimis diaboli Angelis, ejusque suppliciis. Vel inde terreamur. Si illud minùs amamus, vel illa timeamus.*

S. Augustin. lib. c. 8. 9. 10.

7. *Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis vos.* Providentia Dei, consolatio justorum est. Sollicitudinis, anxietatis, & humani timoris radix, defectus est

fidei & fiduciæ in divina providentia nostro bono invigilante. Nec Dei sapientia falli, nec omnipotentia vinci, nec paternus amor seipsum negare potest: quid timeamus, quid diffidamus? *Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet; non dabit in æternum fluctuationem justo.* Solus Deus scit quanti valeamus, quia solus scit quanti nos amet: inde enim tantùm æstimandi, unde ab illo amati. Homo *divini ingenii cura* (inquit Tertullianus) Studium igitur Deo placendi sit una hominis cura. Vigilat jugiter Deus ut homini benefaciat; vigilet jugiter homo ut Deo serviat, illique gratias agat. Redamare illum non pigeat se amantem, & seipsum in præmium amoris illius promittentem. *Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis vos.*

Psal. 54. 23.

8. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Quantum præmium confitentis? *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Quanta pœna negantis? Cujus enim esse potest, nisi diaboli, qui à Christo rejicitur, & negatur? Christus porro confitendus corde, ore & opere. *Corde* enim *creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem.* Sed væ illis qui *confitentur se nosse Deum, factis autem negant, ad omne opus bonum reprobi.* Ad vitam cum sanguine profundendam paratus esse debet omnis homo Christianus, potiùs quàm Christi fidei renunciet, vel ejus mandata transgrediatur; quantò magis ad cætera bona temporalia amittenda, ne Christi jacturam faciat? *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu.*

Rom. 10. 10.

Ad Tit. 1. 16.

Rom. 8. 35 *& seq.*

13. *Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem.* Bonorum temporalium cupiditas occasio est dissensionum, litium, scandalorum: sacratiores necessitudines dirimit. Christiano indignum terrenis bonis inhærere. *Ex substantia familiari fratres sumus* (inquiebat Tertullianus, Ethnicos alloquens) *quæ penes vos fere dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus.* Christianus pro rebus terrenis litigare non debet, cùm prudentis & probi arbitri, vel arbitrorum judicio controversia quæ illi cum proximo intercedit, componi potest: periculo amittendi charitatem exponere se litigando non debet: si litigare cogatur alterius improbitate compulsus, ita comparatus sit ut res temporales amittere malit, quàm violare fraternam charitatem. *Servum Dei non oportet litigare* (inquit Apostolus) Putari posset judicium habere adversùs alterum non esse peccatum, sed tantummodo id extra Ecclesiam velle judicari, nisi secutus adjungeret: *Jam quidem omnino delictum est inter vos quòd judicia habetis.* Et ne quisquam hoc ita excusaret, ut diceret, Justum se habere negotium, sed iniquitatem se pati, quam velit à se judicum sententiâ removeri, continuò talibus cogitationibus vel excusationibus occurrit atque ait: *Quare non magis injuriam patimini?* Sic locum Apostoli S. Augustinus interpretatur. Et alibi: *Sunt alii* (inquit) *qui rebus infirmitati concessis inhærent aliquantùm dilectione. Non rapit villam alienam, sed sic amat suam, ut si perdiderit, conturbetur. Non tollit aliena, sed repetit sua, & habet cum fratre suo judicium. Talibus enim dicitur, Jam quidem omnino delictum est in vobis, quia judicia habetis vobiscum. Verùm ipsa judicia in Ecclesia jubet agi, non ad forum trahi, tamen delicta esse dicit. Contenait enim Christianus pro rebus terrenis amplius quàm decet eum cui promissum est regnum cœlorum. Non totum cor sursum levat, sed aliquam partem ejus trahit in terra.*

Tertull. Apolog. c. 39.

2. Tim. 2. *1. Cor.* 6. 7

S. August. Enchirid. c. 78. *Videsis & S. Ioan. Chrysost. Hom.* 16. *in* 1. *ad Corinth.* 1. *Cor.* 6. 7 *S. Aug. in Psal.* 80.

Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem. Non ei dixit Dominus, Veniat frater tuus. Sed nec misit ut adesset, aut cùm adfuisset, interpellari dixit, Proba quod dicebas. *Petebat dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam: in cœlo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quàm ille postulabat.*

S. August. serm. 107 *alias de Tempore* 196. *& de Divers.* 28.

14. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Homo, *qui enim pro magno habes istam hæreditatem, quid es nisi homo? Volebat illum facere aliquid plusquàm est homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat avaritiam tollere?* Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes. *Ecce quod eum volebat facere, inter Deos numerare, qui avaritiam non habet.*

Psal. 41. 6

15. *Dixitque ad illos: Videte & cavete ab omni avaritia.* Fortè tu avarum & cupidum diceres, si quæreret aliena: ego autem dico, *Cupidè & avarè non appetas nec tua.* Hoc est, *ab omni.* Non leviter habendum est, quando Dominus noster, Redemptor noster, Salvator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum pretium dedit ut redimeret nos; Advocatus noster, Judex noster dicit, *Cavete.* Novit ille quantum mali sit: nos non novimus, illi credamus. *Cavete ab omni avaritia.* Meum servo (inquis) non alienum tollo. *Cavete* &c. *Non solùm avarus est qui rapit aliena: sed & ille avarus est qui cupidè servat sua. Sed si sic culpatur qui cupidè servat sua, quomodo damnatur qui rapit aliena?* Cavete ab omni avaritia; quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet. *Multa qui recondit, quantùm inde tollit ut vivat? Cùm tulerit inde, & quodam modo cogitatione separaverit quod sufficiat unde vivat, videat cætera cui remaneant: ne fortè cùm servas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Christus, ecce Veritas, ecce severitas.* Cavete, *dicit Veritas:* Cavete, *dicit severitas. Si non amas veritatem, time severitatem.* Non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet. *Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis, Immò in abundantia hominis est vita ejus ex his quæ habet. Ille non te fallit: tu te fallis.*

S. August. ibid.

16. *Dixit autem similitudinem ad illos: Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?* Quis non misereatur sic miserè curis obsessi? Ipsa fertilitate miser erat ac trepidus. Miserabilis præsentibus & paratis bonis, miserabilior ob ea quæ adhuc exspectabat. Num enim proventus ei fert terra? Gemitus ei producit. Non fructuum copiam colligit? Imò curas, dolores, & graves anxietates. Peræque enim ac egestate pressi, miser affligitur & ejulat. Nonne enim ejusmodi vocem edit, cujusmodi solet emittere qui angustia pressus mendicat? Quid faciam? Quod cæteros lætitia perfundere solet, id angit & excruciat avarum. Ex his enim omnibus quibus affluit, nihil decerpit gaudii: quin ipsæ potiùs undique àffluentes divitiæ ejus pungunt & lancinant animum, ne ad externos fortè vel transcursim aspiciens, in egenos cogatur nonnihil conferre subsidii. *Quid faciam?* (inquit) Parata tibi erat responsio (dives avare) hoc inire consilium debebas; Esurientium animas explebo, aperiam horrea, & omnes indigos vocabo: imitabor Joseph præconio exhibitæ hominibus benignitatis celebrem: vocem emittam magnificam; Quicumque panibus indigetis, venite ad me, participes futuri gratiæ à Deo mihi collatæ. At longè à tam sano consilio dives avarus: *Destruam* (inquit) *horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea.* Quantas sollicitudines pariunt divitiæ? Contra verò mentis tranquillitatem & pacem parit Christiana mediocritas, vel Evangelica paupertas. Quàm imprudenter bona vocantur, quorum ipsa copia hominem quiescere non sinit; quæ sine labore servari non possunt, nec sine dolore ab iis, qui illis adhærent, amittuntur? immò illis in supplicia vertuntur amittendi metu? Vera bona sunt, quæ Deus paravit & promisit diligentibus se; bona cœlestia, quæ sanctis desideriis multiplicantur

S. Basil. hom. de avaritia in illum S. Luc. locum. Destruam horrea mea.

tur

tur, quæ animo recunduntur, illumque tantò ampliùs dilatant, quantò magis augentur; quæ facilè servantur, modò semper amentur. Nova semper consilia init divitum hujus sæculi cupiditas, terram invertunt, colligunt, erigunt homines terreni, & bona vocant quæ momento perire, ipsisque eripi possunt; de bonis æternis non cogitant, non curant.

Destruam horrea mea, & majora faciam. Iniquitatis horrea procul dubio digna sunt quæ diruantur. Everte miser tuis ipse manibus quod malè ædificasti. Solve horrea, unde nullus unquam solatium ac levamen consecutus est. A fundamentis excidito avaritiæ custodem, educ & disperde pauperibus absconditas in malum domini sui divitias. *Destruam horrea mea, & majora faciam.* Ubi verò & ista frumento adimpleveris, quid amplius cogitabis? An rursus destrues & ædificabis? Habes, si vis apotechas, domos pauperum; thesauriza tibi thesauros in cælo, quos fur deprædari non potest, nec tinea vel ærugo corrumpere. Ne dixeris, Erogabo pauperibus, cùm nova horrea complevero. Vitam tibi insipienter polliceris, non ut sis in pauperes liberalior, sed ut instantem mendicum à te propulses, atque ab eroganda eleemosyna te excuses. Quid prohibet quominùs nunc liberaliter eroges? Nonne inops adest? Nonne plena sunt horrea? Nonne merces à Domino parata? Nonne mandatum manifestum? Spiritum sanctum audi per os Salomonis dicentem: *Ne dicas, Vade & revertere, cras tibi dabo, cùm statim possis dare.* Nescis enim quid superventura paritura sit dies. Qualia præcepta contemnis? Quantam te Deo beneficentissimo gratiam habere, quàm hilarem datorem ac munificum in egenos esse oportebat, quòd non ipse pro foribus alienis cogeris obstreperus esse & querulus, sed tuas alii occupant? Nunc autem tristis es & petentibus difficilis: occursum pauperum vitas, ne fortè aliquid vel modicum erogare cogaris. Non habeo (inquis) non dabo: nam & pauper ego quoque sum: Pauper es profectò, & omnium egens bonorum: pauper, (inquam) charitate, pauper benignitate in indigos, pauper fide erga Deum, pauper æterna spe. Quamobrem frumenti quodcumque possides, fratres tuos fac participes. Cras fortè marcescet. Hodie egenti da. Avaritiæ genus pessimum est, nolle ne ea quidem quæ facilè corrumpuntur, inopi dare. Verùm, ais: Cui facio injuriam, si mea retineo, conservoque? quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta? Perinde facis ac si quis in theatro locum spectandi mox ut antevertit aliis arripere, cæteros arceat ab ingressu, suo unius usui id vindicans, quod ad communem omnium usum propositum est. Tales divites existunt. Communia namque cùm priores obtinuerint, propria faciunt occupando. Nam si tantum quisque usurparet, quantùm ad propriæ necessitatis solatium sufficit, superfluumque tribueret egentibus, nemo dives, nemo pauper esset. Unde tibi hæc bona? Si à casu dixeris, impius es, eum non agnoscens qui te condidit, neque ei qui dedit, rependens gratiam. Quòd si ex Deo te illa habere fateris, dic mihi quamobrem hæc sortitus es? Non enim justus est Deus, qui ea quæ sunt ad victum inæqualiter nobis diviserit. Cur tu dives es, ille pauper? Non ob aliam certè causam, nisi ut tu benignitatis ac fidelis administrationis mercedem accipias, ille verò patientiæ præmiis honoretur. Tu verò insatiabilis avaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis privans, neminem te lædere putas. Quis est avarus? Ille qui necessariis non est contentus. Quis peculator? Ille qui ad se unum transfert quæ singulorum sunt. Tu ergo non avarus? non tu peculator, cùm ea quæ ad dispensandum recepisti, tibi propria facis? Esurientis est panis, quem retines: nudi vestis, quam in arca custodis; egentis argentum, quod terræ infossum possides.

19. 20. *Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.* O dementiam! Si porcinam habuisses animam, quid aliud ipsi enunciare potuisses? *Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cujus erunt?* Superat æternam pœnam irrisio ista stultitiæ. Stulte, qui tibi sapiens videris, Anima cui dixisti, *Habes multa bona*, hodie à te repetitur, & nullum habet bonum. *Contemnat hæc bona, & sit ipsa bona, ut quando repetitur, exeat secura. Quid enim iniquius est homine, qui multa bona habere vult, & bonus ipse esse non vult?*

21. *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.* Dives avarus divitias non suis aut pauperum necessitatibus sublevandis congregat, sed ut illis velut ultimo suo fine fruatur, ut illarum possessione delectetur, ut illas Dei vice diligat; ut illas possideat quasi suas; non ut dispenset quasi bona Dei sui, quorum est œconomus constitutus. Maledicti divites, qui divitiarum suarum usum ad Deum & ad salutem æternam non referunt, qui illas secundùm voluntatem legemque Dei non dispensant, qui non studeant *divites fieri in operibus bonis facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Qui superflua bonorum suorum per manus pauperum in cœlum non trajicit, summæ Veritatis judicio stultus est.

22. *Dixitque ad Discipulos suos: Ideo dico vobis: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* A rerum temporalium sollicitudine facilis in avaritiam lapsus est. Vitanda igitur sollicitudo, ut avaritia omnis caveatur. In Dei providentia confidendum. Creator noster est, Pater noster, Dominus noster: nos opus ejus, populus ejus, & oves pascuæ ejus. Dedit nobis corpus, vitam, & omnia. Potens est, benignus, beneficus: quid timemus ne in iis quæ corpori sustentando, & conservandæ vitæ necessaria sunt, nobis deficiat ejus providentia, quæ nec vilissimis animalibus deest? In nostra industria, in hominum amicitia & promissis confidimus: in Dei optimi, potentissimi, beneficentissimi providentia & promissis confidere dubitamus? Diffidentia & sollicitudo animum suspendens, vitium est Infidelium: Fiducia in Deo, virtus est Christianorum, *Hæc omnia gentes mundi quærunt: Pater autem vester scit quoniam his indigetis. Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Insipiens est qui primùm quærit quod minoris momenti est, quod vilius, quod homini cum animantibus commune est; illud verò negligit quod excellentius, quod magis necessarium, quod hominis proprium summumque bonum. *Indecorum est homines curare de cibo, qui militant regno. Novit Rex quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat.* Christianus de vita, de regno, de immortalitate certus, de pastûs & vestitûs non debet necessitate pulsari, cùm videat Deum hodie nato, & perituro in crastinum germini tantam vestitûs gloriam contulisse: sed sicut aridi tati ista, sicut clibani deputantur incendio, ita mortis, ita gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi à Deo præstari dubitant, cùm futura sibi jam sentiunt contributa.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Pro magnitudine certaminis præmii proponitur magnitudo. Hinc est quòd Discipulis suis Christus Regnum ceu præmium proponit ac promittit, ut in certamine non cedant periculis, non timori: pericula despicit qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus nescit timere. *Nolite timere, pusillus grex.* Pusillus grex mundo, magnus Deo. Pusillus, quia quos elegit ad gloriam, ad ovium innocentiam & mansuetudinem Christianam instituit. Pusillus grex, qui non de magno minuitur, sed crescit de pusillo. *Pusillus grex*: nascentis Ecclesiæ sic designat infantiam, quam ad Regni sui venire insulas incrementis cœlestibus mox promittit. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Vos ad regnum prædestinavit secundùm propositum voluntatis suæ, secundùm divitias gratiæ suæ, ut essetis sancti & immaculati in conspectu ejus; non quia sancti eratis, non vestrorum intuitu meritorum; quia per gra-

S. Basil. ibidem. — B — Proverb. 3. 28. — C — S. Basil. ibid. — D — E

S. Basil. ibid. — 1. Tim. 6. 18. — S. Augustin. serm. 107. — S. Ambros. lib. 7. in Luc. n. 130. — S. Petr. Chrysol. serm. 163. — S. Petrus Chrys. serm. 22. & 23.

tiam & misericordiam ejus donatur vobis omne meritum. *Nolite timere, pusillus grex.* Vox est boni Pastoris, qui animam suam pro ovibus posuit, illis ut cœleste Regnum procuraret. *Tibi* ergo *Rex* Christus, *tibi Sacerdos, tibi Pastor, tibi sacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus est, qui fecerat totum. Et qui sibi numquam, tibi toties immutatur, propter te varias monstratur in formas, qui manet unica suæ Majestatis in forma. Et quid plura? Dat se tibi Deus homo, ut ferre potes, quia ut est non potes sustinere.*

S. Petr. Chrys. serm. 23.

Nolite timere, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum. Promissionem Regni sine timore servus non audit: qui enim libertate indignus est, capere non potest quâ ratione vocari possit ad Regnum. *Dominus ergo servorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promissi regni prosternat auditus. Regnum velle servum, crimen est; adire, periculum; temeritas, non timere.*

Idem serm. 22. & 23.

33. *Vendite quæ possidetis, & date eleëmosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, &c.* Non potest dominari omnibus, nisi is qui propriis non tenetur. Dejectæ mentis est, qui familiaris rei meminit cùm vocatur ad Regnum: jacens animus plebeius nummulum thesauris regalibus anteponit: pauper sensus parvis incubans perdit magna, & inhians temporalibus, deserit sempiterna. Abjicere debet habitum servitutis qui se Regem credit divinitus consecratum. Est consuetudinis, est animi felicis, ut adscitus ad Regnum, quod fuit proprium, quod privatum, mox parentibus, propinquis, civibus indigentibus eroget, ne sit mendicus animo, qui sensu dives factus est & honore. Tali ergo providentiâ Dominus, consilio tali vilia & caduca jubet ut vendamus, ut largiamur, ut donemus, qui in cœlesti regno Deum nostrum & omnia in ipso volumus possidere.

S. Leo serm. 8.

„ *Vendite quæ possidetis, & date eleëmosynam.* Cibus
„ egeni, regni cœlestis est pretium: & largitor tempora-
„ lium hæres efficitur æternorum. Unde autem exigua ista
„ impendia tantâ æstimari taxatione meruerunt? Nisi quia
„ pondera operum charitatis lance pensantur, & cùm ama-
„ tur ab homine quod Deus diligit, meritò in ejus ascen-
„ ditur Regnum, in cujus transitur affectum.

Idem serm. 9.

Vendite quæ possidetis, & date eleëmosynam. Quamvis laudabile sit intemperantiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates suas dedignentur occulere, & in copia affluentes vilem atque sordentem horreant parcitatem: non est tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas; si ipsis tantùm propriæ opes serviant, si eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; si de magnarum abundantia facultatum non captivus redemptionem, non peregrinus solatium, non exul sentit auxilium. *Hujusmodi divites egentiores sunt omnibus egenis. Perdunt enim illos reditus quos possunt habere perpetuos: & dum brevi nec semper libero incubant usui, nullo justitiæ cibo, nullâ misericordiæ suavitate pascuntur; foris splendidi, intus obscuri; abundantes temporalium, inopes æternorum. Quia ipsi animas suas fame afficiunt, & nuditate dehonestant, qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil thesauris cœlestibus intulerunt.*

Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum
„ *non deficientem in cœlis.* Pater iste ditare vult filios, non
„ nudare. Novo modo, immò cœlesti modo, qui hunc au-
„ dit, vendendo comparat, recondit erogando; dum amit-

S. Petr. Chrysol. serm. 25.

„ tit, acquirit. *Facite vobis sacculos qui non veterascunt.*
„ Qui thesaurizantes temporaliter arguebat, ad totum cu-
„ piditatis fomitem jubet sacculos sine fine perquiri.
„ Christe, quò te pertrahit amor tuorum? Ut avarum lu-
„ crifacias, facis eum quod desiderat, non quod oportet au-
„ dire: sacculos imperas; æternos thesauros, qui non de-
„ ficiant, vis parari, ut avarus dum consueta percurrit ad
„ lucra, aut virtutem capiat, aut à virtute capiatur. Verè
„ Pater es, qui cum tuis quibuscumque parvulis sic agis.
„ Namque & nos interdum nostris parvulis petentibus no-
xia ingerimus salutaria sub specie noxiorum; fallentes insipientiam, non decipientes affectum. *Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesauros non deficientes in cœlo.* Sacculus cur paratur? Quid ibi claustra, ubi ipsa custos est innocentia? Quid signaculum, ubi fraudis suspicio non habetur? Si & in cælo sacculis opus est, cura non amittitur, sed mutatur. Domine, tu vidisti quia in thesauris tota fides, tota spes in sacculis sit avaris; & ideo imputribiles in cœlis sacculos vis parari, ut qui te non sequitur ad cœlum, sequatur saltem sacculos suos. Avare, fac tibi sacculos, & fac jubente Deo, quia votis tuis annuit divina Majestas. Sed fac tibi sacculos erogando, quia quicquid pauper acceperit, Pater cœlestis suscipit. Et ubi recondit? In cœlo. Et ne fortè perdidisse te doleas vel usuram, centuplum in cœlesti fœnore recipies, quicquid in cælos paupere transmiseris perfe-
rente. *Usura mundi centum ad unum: Deus unum accipit ad centum: & tamen homines cum Deo nolunt habere contractum. Sunt forsitan de cautione solliciti? Quare? Nonne homo homini exiguæ chartulæ obligatione constringitur? Deus tot & tantis voluminibus cavet; & debitor non tenetur? Sed dicis; Esto quod debeat; quo exigente restituet? Se ipso, quia non potest ille mentiri; idem ipse est & executor & debitor. Non erit in reddendo durus, qui profusus est in largiendo. Crede homo Deo quod tibi Deus dedit: majora reddere vult, cùm vult debere largitor.*

35. 36. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum, quando revertatur à nuptiis.* Cautos nos facit Christus; & vult esse expeditos ad exspectanda novissima: ut post novissima quæ sunt in hoc sæculo metuenda, succedat requies quæ non habet finem. Erunt tunc securi, qui modò non sunt securi: & iterum tunc timebunt; qui modò timere nolunt. *Ad hanc exspectationem, & propter hanc spem Christiani facti sumus. Ab amore sæculi hujus vocati sumus, ut aliud sæculum speremus & diligamus. In hoc abstinere nos debemus ab omnibus illicitis concupiscentiis, hoc est, lumbos accinctos habere debemus: & fervere & lucere in operibus bonis, hoc est, lucernas ardentes in manibus habere.* Unde alibi Dominus ait: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt..... Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.* Quid est lumbos accinctos habere? *Declina à malo.* Quid est, lucernas ardentes in manibus habere? *Et fac bonum.* Quid est quod adjunxit Christus, *Et vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum, quando revertatur à nuptiis:* nisi quod in illo Psalmo sequitur, *Inquire pacem, & persequere eam?* Hæc tria, hoc est, abstinentia à malo, & operatio boni, & spes præmii æterni, commemorata sunt in Actibus Apostolorum, ubi scriptum est, quia docebat eos Paulus *de continentia, de justitia, & spe vitæ æternæ.* Ad continentiam pertinet, *Sint lumbi vestri præcincti.* Ad justitiam pertinet, *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Ad exspectationem Domini, quæ est spes vitæ æternæ, pertinet, *Et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis.* Priùs declina à malo, deinde fac bonum: priùs accinge lumbos tuos, & tunc accende lucernam: & cùm hoc feceris, securus exspecta Dominum, venienti dicturus: *Feci quod jussisti, redde quod promisisti.* Vestes oblongas & diffluentes accingebant servi, ut expediti essent ad ministrandum; viatores, ut expediti essent ad iter agendum; milites, ut essent expediti ad pugnandum. Christianus servus est Dei, miles Christi, viator in mundo: ideo illi merito dicitur:

S. Aug. serm. 101 alias 39. de Verbis Domini.

Act. 24. 25.

Psal. 33. 15.

Sint lumbi vestri præcincti. In lumbis est tota corporis causa, ex lumbis tota carnis negotia suscitantur; in lumbis tota est humani lapsus, humanæ fragilitatis occasio. *Constringenda est ergo caro continentiæ cingulo, ne effusa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, super-*

S. Petri Chrys. serm. 24.

nis & cœlestibus insistere non possit incessibus. Huc spe-
Coloss. 3. 5 ctat quod ait Apostolus: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus.*

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus exspectantibus dominum suum. Duo sunt quæ jubentur, & lumbos re-
S. Greg. M. Tom. 13. in Evang. stringere, & lucernas tenere: ut & munditia sit castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Redemptori enim nostro unum sine altero placere nequaquam potest, si aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit; aut is qui castitate præeminet, necdum se per bona opera exercet. Nec castitas ergo magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquid sine castitate. Sed si utrumque agitur, restat ut quisquis ille est spe ad supernam patriam tendat, & nequaquam se à vitiis pro mundi hujus honestate contineat. Quia etsi quædam bona aliquando pro honestate inchoat, in ejus tamen intentione non debet permanere, nec per bona opera præsentis mundi gloriam quærere; sed totam spem in Redemptoris sui adventum constituat.

Et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Christianus non solùm ad Dei voluntatem faciendam paratus semper esse debet ut servus vigil & fidelis; non solùm fidei lampadem lectione & meditatione verbi Dei semper lucentem, amore Dei & proximi semper ardentem, oleo bonorum operum semper plenam habere; verùm etiam Dominum semper exspectare, qui à nuptiis revertetur, cùm electarum animarum, quas sibi desponsavit, completo numero, veniet ad judicium, & earum felicitatem resurrectione corporum consummabit; vel cùm ex præsenti sæculo justorum animas eripiet, ac in fide & justitia sibi jam desponsatas, in sempiternum sibi copulabit in gloria.
S. Gregor. ibid. *Venit Dominus cùm ad judicium properat: pulsat verò, cùm jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre eum, quem se contempsisse meminit, judicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit: quia lætus judicem sustinet: & cùm tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis Hilarescit.* Vigilemus igitur in vitæ Christianæ officiis, & attendamus ne graventur corda nostra in crapula & ebrietate, in voluptatibus carnis, in curis & deliciis hujus sæculi. Observemus omnes dies, imò omnia momenta, quia nescimus quando viniat ultimus dies, ultimumque vitæ nostræ momentum, ex quo pendet æternitas.

37. *Beati servi illi, quos cùm venerit Dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet: Vigilat, qui servat operando quod credit: vigilat, qui à se torporis & negligentiæ tenebras repellit: Hinc Apostolus ait: *Evigilate justi, & nolite pec-*
1. Cor. 15. 34. *care:* &, *Hora est jam nos de somno surgere.* Deo in hoc mundo vivamus, ut ad mensam ejus in ejus regno sedentes, in ipso & de ipso vivamus. *Amen dico vobis, quòd*
Rom. 13. 11. *præcinget se,* id est ad retributionem præparabit; *& faciet illos discumbere,* id est, æterna quiete renovari. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Unde alibi Dominus ait: *Venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob.*
Matt. 8.

38. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.*
S. Greg. ibid. Prima vigilia, primævum tempus est, id est pueritia; secunda, adolescentia vel juventus; tertia, senectus. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam: ut qui converti à pravitatibus suis in pueritia neglexit, ad vias vitæ saltem in tempore juventutis evigilet: & qui evigilare in secunda vigilia noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat: ut qui in juventute ad vias vitæ non evigilat, saltem in senectute resipiscat.... Non est quid homo excusationis inveniat. Deus despicitur, & exspectat; contemni se videt, & revocat; injuriam de contemptu suo suscipit, & tamen quandoque revertentibus etiam præmia promittit. Sed nemo hanc ejus longanimitatem negligat: quia tantò districtiorem justitiam in judicio exiget, quantò longiorem patientiam ante judicium prærogavit. *Ignoras* (inquit S. Paulus) *quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei.* Rom. 2. 4.

42. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* &c. Pastores vigilare præ cæteris debent, fideles esse, in opus ministerii ad mortem usque incumbere; dona Domini sibi ipsis non tribuere, nec ad quæstum, aut gloriam propriam convertere, sed ad ipsius Domini gloriam, ad familiæ ejus, id est, Ecclesiæ utilitatem & animarum salutem, prudenter, in tempore, ad mensuram omnibus & singulis curæ suæ commendatis dispensare. Ad laborem ipsos excitet, & ne deficiant in laboribus, sustentet promissa merces. Quæ verò merces? Omnia bona Dei, Deus ipse summum bonum. *Verè dico vobis, Quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.*

45. 46. *Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus: & cœperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.* Improbi Pastores qui superbè & violenter in Clero dominantur, & dignitate sua aut beneficio abutuntur ut lautè vivant, ut otio ac voluptati serviant, divini judicii severitatem experientur; mortem præmaturam, subitam, vel improvisam: *Veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit:* æternam à Deo separationem; *& dividet eam:* tormenta sine fine cum diabolo & reprobis: *partemque ejus cum infidelibus ponet.*

47. 48. *Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Tantò magis reus homo est, graviorique pœnæ obnoxius, quantò majorem Dei, Legisque illius ac mandatorum cognitionem habet. *Cùm etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur à pœna* (inquit Tertullianus) *Quia Deum in aperto constitutum, & vel ex ipsis cœlestibus bonis incomprehensibilem ignorari non licet) quantò cognitum despici periculosum est? Despicit porrò, qui bonorum & malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contumeliam facit.* Qui autem non cognovit voluntatem Domini, legem ejus, mandata ejus, officiaque sua, quæ nosse poterat ac debebat, nihilominus reus est, cùm ejus mandata transgreditur, æternæque pœnæ obnoxius, quamvis mitiori. Ostendit itaque Dominus graviùs peccare hominem scientem quàm nescientem. *Nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur,* Noluit intelligere ut bene ageret. *Sed & illa ignorantia quæ non est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit quia non audivit omnino quod crederet, sed fortasse ut mitiùs ardeat. Non enim sine causa dictum est:* EFFUNDE *iram tuam ingentes quæ te non noverunt.* Et quod ait Apostolus: *In revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam iis qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini.*
Tertull. lib. de Pœnitentia c. 5.
S. August. lib. de Gratia & libero Arbit. c. 3.
Psal. 35.
Psal. 78. 6
2. Thess. 1. 8.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. ADERANT *autem quidam ipso in tempore*, quo Christus populum docebat, nuntiantes illi ceu rem novam, quæ tum fortè Hierosolymis acciderat, *de Galilæis*, Judæ Gaulonitæ seu Galilæi Sectatoribus, *quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis eorumdem*; quòd scilicet seditiosam doctrinam prædicti Judæ secuti, qui tributum Cæsari non solvendum, nec alium Dominum præter Deum agnoscendum vulgaverat, quo tempore Quirinus Judæam descripsit, ideoque malè perierat, res novas contra Romanum Imperium, & obsequium Cæsaris moliebantur, cùm tempore Paschatis Hierosolymam ad offerendum sacrificium veniebant.

Act. 5.37 Joseph. lib. 18. Antiq. c. 1 & lib. 20. c. 3. Item lib. 2. de Bello Judaico c. 17 & lib. 7. c. 28.

2. *Et respondens dixit illis* (JESUS,) *Putatis quòd hi Galilæi*, quos occidi jussit Pilatus, *præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?* Existimatis ipsos flagitiosiores fuisse cæteris illius Nationis & sectæ hominibus, quasi graviorum & plurium semper sint rei peccatorum, quos Deus magnis calamitatibus opprimi sinit, aut mala morte plectit? *Non, dico vobis:* Non ita se res habet. Sæpè enim ex magna malorum turba Deus paucos seligit, quorum pœnam cæterorum admonitionem & exemplum esse velit, sicut in legionum decumatione ab Imperatoribus exercitus fieri solet. *Sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*, sive in præsenti sæculo, calamitatibus & pœnis vobis imminentibus oppressi, sive in futuro, sive in utroque.

4. 5. *Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë*, ad fontem Siloë, unde aquæ ductus in Urbem ferebatur, ad quem fontem magnus erat hominum concursus, vel ut se purificarent, vel ut sanationem languorum suorum, post motum & turbationem aquæ ab Angelo, exspectarent. *Putatis quia & ipsi* decem & octo homines, qui turris illius ruinis nuper sunt oppressi, *debitores fuerint*, rei hujusmodi pœnæ & mortis, *præter omnes homines habitantes in Jerusalem?* præ omnibus incolis Jerusalem? *Non, dico vobis*; non ita est, *sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.*

Isaiæ 8.6. Joan. 9.7. S. Hieron. in c. 8. Isai.

6. 7. *Dicebat autem, & hanc similitudinem*, seu Parabolam: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Pater ille familiâs, Deus est; vinea, Judaicus populus; ficus Hierosolymitani cives, ad spirituales fructus proferendos per Prophetas & Sacerdotes exculti. Confer cum Isaiæ 5. 7. *Vinea Domini exercituum, domus Israël est: & vir Juda germen ejus delectabile: & exspectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas; & justitiam, & ecce clamor.* Venit Dominus quærens fructum justitiæ, pietatis, bonorum operum, & non invenit, sed inania tantùm legalium ceremoniarum folia. Quærebat autem Dominus, non quia fructum ficulneæ deesse nesciret, sed ut ostenderet in figura quia fructum jam Synagoga habere deberet. (inquit S. Ambrosius.)

S. Ambros. lib. 7. in Luc. n. 160. & seq. 2. Petr. Chrys. serm. 106

8. *Dixit autem ad cultorem vineæ*, Christum Dominum, qui doctrina & miraculis Judæos velut vineam suam electam excoluit: *Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio; succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Ficus frugiferæ ultra tertium annum fructus non differunt: jam verò plures sunt anni, ex quo venio quærens fructum in Synagoga, & jam tertius est annus quo frustra ipsam excolis, Fili mi, (tertius enim tum agebatur annus prædicationis Christi) *Succide ergo illum*, & eradica, ut quid etiam terram occupat, & otiosam inutilemque reddit, quæ si fertilem arborem gestasset, usum sui præbuisset?

9. *At ille*, cultor scilicet vineæ, *respondens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora*, ut extremam curam, & omnia opportuna adhibeam ad fertilitatem ei procurandam (quod anno ultimo prædicationis Christi, & Passionis ejus, per ipsummet; sequentibus autem per Apostolos factum est) *& si quidem fecerit fructum*, bene est: *sin autem, in futurum*, cùm tibi placuerit, *succides eam.* Non dixit: Si fecerint fructum, permanebunt ut erant: sed, Si fecerint fructum, suspensa sententia est, ut subaudiatur, transferes eos in Ecclesiam Gentium & in alteram vineam transplantabis. Venit Dominus tertiò, & non invenit in eis fructum. Dedit primùm Legem per Moysen, secundò locutus est per Prophetas: tertiò ipse descendit. Et post passionem datis ad pœnitentiam quadraginta quatuor annis, quia non fecerunt fructum, quartò subversi sunt.

S. Hieron. in c. 3. Habacuc ad illum Versum, Ficus enim non florebit & non erit germen in vineis

10. 11. 12. 13. *Erat autem* (JESUS) *docens in Synagoga eorum Sabbatis*, quibus Judæi frequentes conveniebant in Synagogas, ut Legem edocerentur, & precarentur. *Et ecce mulier quæ habebat Spiritum infirmitatis annis decem & octo*, quæ ab annis octodecim patiebatur morbum à spiritu malo immissum, *& erat inclinata*, capite in pectus contracto, corpore in terram curvato, præ frequentibus convulsionibus, *nec omnino poterat sursum respicere. Quam cùm videret Jesus, vocavit eam ad se*, ultro, non rogatus, propensissimâ ad benefaciendum & succurrendum miseris voluntate; *& dixit illi; Mulier, dimissa es ab infirmitate tua*, soluta & liberata à vinculis infirmitatis, quibus te Satanas tenebat alligatam. *Et imposuit illi manus.* Operatorio sermone, contactuque vivifico perfectam illi sanitatem restituit. *Et confestim erecta est, & glorificabat Deum.* Dei gloriam, potentiam, misericordiam prædicabat, Christo gratias agens.

Ador. lib. de Multis Evangeliis.

14. *Respondens autem Archisynagogus, indignans quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari; in his ergo venite, & curamini, & non die Sabbati.* Princeps quidam Synagogæ, religionis zelique speciem invidiæ, quâ in Christum urebatur, pretexens, ipsumque Jesum per latus petens, ait turbæ in Synagoga congregatæ: Sex dies sunt operibus & labori manuum destinati; illis diebus venite, & præbete vos curandos, & non Sabbato, quod quiete & cessatione ab omni opere sanctificandum est.

15. 16. *Respondens autem ad illum Dominus*, aliosque ipsi similes unà coarguens, *dixit: hypocritæ*, qui aliud sermone ostentatis, scilicet zelum Legis; aliud corde premitis, scilicet invidiam ob operum meorum admirabilitatem, *unusquisquë vestrûm Sabbato non solvit bovem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare?* Nonne unusquisque vestrûm Sabbato solvit bovem suum aut asinum à præsepio cui alligati sunt, & adaquatum ducit? *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solvi à vinculo illo die Sabbati?* quantò magis licitum est, imò religiosum ac pium, homini subvenire die Sabbati, & præsertim iis qui ex genere Abrahæ censentur, cum quo & posteris ejus Deus fœdus iniit? Cùm ergo Satanas hanc Abrahæ filiam per annos octodecim insanabilis morbi vinculo detineret alligatam, an Sabbati religionem violavi, cùm vinculum illud verbò & impositione manûs solvi? Num servile hoc opus censendum est?

17. *Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis quæ gloriosè fiebant ab eo.* Adversarii ejus pudore suffundebantur, populus gaudebat quòd tam admirabilia, tamque glorioſa opera ederet.

18. 19. 20. 21. *Dicebat ergo: Cui simile est regnum cœlorum, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano si-*

napis, quod acceptum homo misit in horreum suum, & A *crevit, & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieverunt in ramis ejus. Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum.* Confer cum Matthæi 13. ubi utramque illam Parabolam exposuimus.

22. *Et ibat per civitates & castella, docens, & iter faciens in Jerusalem?* ut Festum aliquod secundùm Legem celebraret, quod quale fuerit, Interpretres non conveniunt. Neque enim certum & exploratum habetur ex Evangelica Historia, quo tempore hæc gesta & dicta sint à Christo Domino.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur?* Circa hanc quæstionem varia erant *Ligfoot in Horis Hebraicis.* Magistrorum placita. R. *Resh. Lachish*, ait: *Quid dereliquit statutum unum non observatum, judicabitur in gehenna.* Contra verò R. *Jochanan* ait: *Ne sic judices de Israële: nam etiamsi non didicerit nisi statutum unum, evadet gehennam.* Ex adverso R. Rabba dicit: *Duo tantùm introierunt in terram Chanaan de sexaginta myriadibus: sic etiam erit in diebus Messiæ.* Christus curiosæ quæstioni respondendum non duxit, nihil enim interest ad salutem scire quot salventur, sed quales esse oporteat, & qualem viam inire debeant, qui salutem æternam consequi volunt. Id docet eo loci Christus. *Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam: quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Omnibus studiis & viribus enitimini, ut per arctam illam vivendi rationem, quæ secundùm Deum & virtutem est, quæ ardua est & difficilis, in Dei regnum C intretis. Metaphora est sumpta à domo, cujus janua angusta est, quam non subit, nisi qui vires contendit. Multi quærent intrare in regnum cœlorum, inefficacibus desideriis id optabunt: quotusquisque enim est, qui beatus esse non optet? *Sed non poterunt*, quia gratiæ Dei deerunt, ad viam illam arduam illos invitanti, nec tanti illis erit vita æterna, ut propter ipsam hujus ævi commodis carere velint.

25. 26. 27. 28. *Cùm autem introierit Pater-familiàs & clauserit ostium*: cùm elapsum fuerit tempus post quod in domum suam cœlestem nullum ampliùs admittere Dominus decrevit, frustra exspectatis quos invitaverat; *incipietis foris stare, & pulsabitis ostium*; stabitis foras, frustra contendentes intrare, & inutiliter *dicentes: Domine aperi nobis; & respondens dicet* D *vobis: Nescio vos unde sitis.* Pro ignotis vos habeo. *Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.* Tecum familiariter viximus; cibum tecum sumpsimus, te audivimus apud nos docentem, discipulique tui fuimus. *Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis: Discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Hæc verba, *operarii iniquitatis*, habitum dumtaxat ac studium seu consuetudinem totius vitæ, non unum aut alterum actum significare, Volzogenius Socinianus commentator, & Grotius falsò, temerè, erroneè asserunt; ut propter solum peccati habitum & consuetudinem, non propter unum aut alterum crimen seu voluntate, seu opere perpetratum, hominem E à regno cœlorum excludi, & in tenebras exteriores ejici, id est, in infernum detradi innuant, secundùm Socinianæ Moralis principia. *Ibi erit fletus, & stridor dentium: cùm videritis Abraham & Isaac & Jacob, & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras.* Cœlesti & æterna domo, regnoque exclusi, & tenebroso carcere, suppliciisque sempiternis damnati, flebitis & stridebitis dentibus; cùm præsertim videritis Abraham, Isaac, Jacob, & omnes Prophetas, ex quorum genere vos esse gloriamini, in regno cœlesti felicem in æternum vitam agentes.

29 30. *Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone, & Austro*, à quatuor mundi plagis homines, *& accumbent in Regno Dei*; cujus vos solos hæredes fore ob generis prærogativam, & Legem à Deo acceptam, præsumebatis. *Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi.* Gentiles qui nunc à Deo alienissimi, & hospites testamentorum vobis videntur, & quos tanquam ultimos omnium mortalium contemnitis, erunt primi in regno cœlorum: vos autem qui nunc primi estis Dei cognitione, patrum genere, promissionum jure, regni cœlorum exspectatione; omnium novissimi eritis, à Regno cœlorum in perpetuum excluſi.

31. *In ipsa die*, quâ superiorem Christus habuit concionem, *accesserunt quidam Pharisæorum*, benevolentiam erga ipsum simulantes, & *dicentes illi. Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere*; idque Herodis ipsius instinctu Pharisæos illos fecisse Christi responsum ostendit, ad Herodem, à quo missi erant, directum. Herodes scilicet politicis artibus & vafritie insignis, Jesum interficere veritus, ne populum offenderet, injecto tamen metu illum finibus Tetrarchiæ suæ arcere voluit, quia Joannis innocentiæ testimonium magna auctoritate & libertate passim perhibebat. Ideo Pharisæos misit, qui Christo metum incuterent mortis ab illo imminentis, suaderentque ut secessu & fugâ saluti suæ consuleret.

32. *Et ait illis: Ite, dicite Vulpi illi* (sic Herodem vocat propter insignem astutiam cum timiditate conjunctam) *Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & sequenti die consummor.* Herodi renuntiate, me terrore mortis non commoveri, nec impediri posse quominus opus, quod dedit mihi Pater, perficiam. Dæmonia ergo ejicere, & infirmos curare pergam, & nunc & in posterum, quamdiu mihi libuerit, & brevi moriar. Mortem suam *consummationem* vocat, quia per eam opus redemptionis nostræ perfecit. Confer cum Hebr. 2. 10 *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem salutis eorum per passionem consummare.* *Videsis S. Aug. in Psal. 63. ad illum Vers.* Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt: *& serm. 2. in Psal. 88. n. 7.*

33. *Verumtamen oportet me hodie & cras, & sequenti die ambulare*, liberè operari, & munus peragere meum sine metu Herodis, & cujuscumque alterius, hîc hærere, vel aliò migrare, cùm voluero. Trepidare vulpis est, non Leonis de Tribu Juda. Non est metuendum ne mihi mors in Galilæa, vel in Peræa inferatur, *quia non capit*, non contingit, non expedit *Prophetam perire* seu morte affici *extra Jerusalem*, ubi Synedrium magnum est, à quo Prophetæ judicantur. Unde *Ligfoot in Horis Hebraicis.* in Tractatu *Sanhedrim*, c. 1. habetur: *Non judicant Tribum, nec Pseudoprophetam, nec summum Pontificem, nisi Hierosolymis, & judicio Septuaginta unius.* Fuere quidem Prophetæ nonnulli extra Jerusalem occisi, sed pauci præ iis qui ea in Urbe trucidati erant.

34. 35. *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te*; id est, quæ occidere & lapidare soles, &c. reprehensionis vitiorum ac scelerum tuorum impatiens; *quoties volui congregare filios* E *tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Urbs vestra excidetur, omnisque regio vicina sic vastabitur ut remaneat deserto similis. *Dico autem* vobis: *Quia non videbitis me donec veniat cùm dicatis:* Non videbitis me Hierosolymis usque ad diem illum, quo Urbem ingrediar sedens super asinam, ut impleantur Vaticinia Prophetarum, & mihi velut Regi & Triumphatori cum palmis seu ramis olivarum occurrentes & acclamantes dicetis: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Confer cum Matthæi 23. 37. 38. & 39. *Vide Josephi lib. 7 de Bello Iud. c. 1.*

Sensus Moralis.

2. PUTATIS *quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt? Non, dico vobis.* Humanorum judiciorum temeritatem Christus Dominus compescit. Plerumque enim judicant homines, graviorum peccatorum reos esse, qui à Deo magis in hoc mundo afliguntur, vel subitis calamitatibus opprimuntur. Ita judicabant amici Job: *Utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex ejus, & intelligeres quòd multò minora exigeris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.* Sic judicabant barbari Insulæ Melitensis incolæ, cùm viperam S. Pauli manum invasisse viderunt. *Utique* (inquiebant) *homicida est homo hic, qui cùm evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.* Sic judicabant, qui Galilæorum illorum casum nuntiabant, quorum sanguinem Pilatus cum sacrificiis illorum miscuerat, flagitiosiores fuisse cæteris Galilæis: judicabant plerique de turba quæ Christum audiebat, tum hos Galilæos, tum decem & octo homines, qui repentina Turris Siloë ruinâ nuper fuerant oppressi, præ cæteris omnibus conterraneis vel concivibus suis peccatores fuisse & Deo invisos. Rem porrò non ita se habere Christus declarat, ut doceat non esse temerè judicandum de iis qui à Deo affliguntur & temporaliter puniuntur. Quamvis enim in futuro sæculo pro mensura peccatorum puniat reprobos; in præsenti tamen sæpè peccatores castigat ut erudiat, ut emendet, ut ad pœnitentiam adducat, ut salvet; interdum ut paucorum exemplo terreat cæteros, & vel timore pœnarum à peccato cohibeat: sæpè justos, ut probet, ut purificet; sæpè reprobos temporali prosperitate frui sinit, graviores in futuro sæculo pœnas daturos. *Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.... Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt .... Quia in diem perditionis servatur malus, & in diem furoris adducetur.* Hinc David: *Mei autem* (inquit) *pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Quia non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia*, &c. Et alter Propheta: *Justus quidem es, Domine, si disputem tecum: verumtamen justa loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui prævaricantur & iniquè agunt? Plantasti eos & radicem miserunt; proficiunt, & faciunt fructum.... Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.* Temeraria igitur judicia quisque caveat, cor suum, actusque scrutetur & recogitet, primum peccatorum se coram Deo reputet, graviores se divinæ justitiæ pœnas debere humiliter agnoscat, placare illam satagat pœnitentiæ gemitibus & operibus. *Væ* enim *etiam laudabili hominum vitæ, si remotâ misericordiâ discutiat eam Deus.*

Iob. 25. 5. 6.

Act. 28. 4.

Jerem. 12.

S. August.

3. *Sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Impunitum à Deo relinqui peccatum non potest, cùm justus sit: aut à Deo puniatur necesse est, aut ab homine pœnitente, contrito, & sibimetipsi irato, quòd Deum graviter offenderit. Pœnitentiam agere peccatoribus, non consilii tantùm res est, sed præcepti omnes omnino spectantis. Omnes qui pœnitentiam non egerint, postquam in mortale peccatum lapsi sunt, certa manet damnatio. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis; etsi non eodem mortis genere quo Galilæi illi homines vel Judæi, eo certè quod omnium maximè timendum, de quo scriptum est: *Mors peccatorum pessima.* Mala siquidem est in mundi amissione, pejor in carnis separatione, pessima in vermis ignique duplici contritione. Hæc secunda mors, quæ non fit separatione animæ & corporis, sed in æternam pœnam potiùs utriusque complexu. Hæc malorum omnium maximum. *Numquam* enim *erit homini pejus in morte, quàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Hoc malum solâ pœnitentiâ declinari potest. *Si de Exomologesi retractas* (ait Tertullianus) *gehennam in corde considera, quam tibi Exomologesis extinguet: & pœnæ priùs magnitudinem imaginare, ut de remedii adeptione non dubites.*

Psal. 33. 22. *S. Bern. Epist.* 105 *S. August. lib.* 13. *de Civit. Dei c.* 11.

Tertull. lib. de Pœnit.

6. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vineâ sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Arbor ficulnea, moraliter genus humanum est. Triennium, tria sunt tempora: unum ante Legem, alterum sub Lege, tertium sub Gratia. Hos appellat Christus in hac arbore, qui per omne tempus fructum dare noluerunt: & propter hoc imminebat securis radicibus arboris infructuosæ. Intercedit colonus, *differtur supplicium, ut adhibeatur auxilium.* Qui intercedit colonus, « est omnis sanctus; qui intra Ecclesiam orat pro eis qui « sunt extra Ecclesiam. Et quid orat? *Domine, dimitte* « *illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides eam:* quando scilicet venies judicare « vivos & mortuos. Interim tempore isto sub gratia, « parce peccatoribus, parce infidelibus, parce sterilibus, « parce infructuosis. *Usque dum fodiam circa illam, &* « *mittam stercora.* Quid est circumfodere, nisi humilitatem & pœnitentiam docere? Fossa enim humilis terra « est. Stercora similiter in bono intellige. Sordes sunt, « sed fructum dant. *Sordes cultoris, dolores sunt peccatoris.* « Qui agunt pœnitentiam, in sordibus agunt: si tamen « intelligant, & veraciter agant. Eia arbor infructuosa, non « derideas, quia parcitur tibi: dilata est securis, noli esse « secura: veniet ad judicium Dominus, & amputaberis. «

S. Aug. serm. 110. *alias* 3. *de Verbis Domini.*

Arborem fici habebat quidam plantatam in vineâ sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit. Per baptismum Christo insiti, & in vinea ejus, scilicet Ecclesia Catholica plantati, fructum quem à nobis exspectat, in tempore suo dare debemus. Tempus fructuum, id est, bonorum operum, totus vitæ nostræ cursus est. Christianus catholicus, qui fidem habet, charitatem verò & bona opera non habet, ficus sterilis est. Jam multos annos fructum Mysteriorum suorum, verbi sui, Sacramentorum, gratiarum suarum, flagellorum, infirmitatum, calamitatum, quibus nos veluti ablaqueat & stercorat, à nobis exspectat Dominus. Patientiâ Dei quousque abutimur? Ut quid locum in Ecclesia occupamus? Inutiles certè in ea sumus, immò aliis nocemus degeneri conversatione & pravis exemplis. Timeamus ergo securim jam ad radicem positam. *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* Infructuosa arbor intricat cespitem, exhaurit terræ vires, cultorem conficit damno, afficit tædio possidentem; excidere istam lucrum est, commodum non habere. Sic homo qui naturæ donum, munus animæ, « rationis beneficium, excellentiam sensus, judicium mentis, artis industriam, culturæ bonum, per steriles atque « inopes actus evertit, occupat, mergit, Auctori fructum, « cultori gratiam negat: sicut arbor è terra, sic iste è vita « meretur excidi. Et sicut infecunda arbor, si fuerit in vinea, dum fundit mortiferam subjectis vitibus umbram, « inimica non sibi soli, sed etiam palmitibus fit fœcundis: « ita homo deses & ignavus, si præsit populis, non sibi soli « fit noxius, sed multis, dum sequentes se suo vitiat & perdit exemplo. *Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Quod de Judæis dictum, omnibus, & nobis maximè cavendum est, ne fœcundum Ecclesiæ locum vacui meritis occupemus; qui quasi malogranata benedicti, « fructus ferre debemus internos, fructus pudoris, fructus « conjunctionis, fructus mutuæ charitatis & amoris, sub « uno utero Ecclesiæ matris inclusi; ne aura noceat, ne « grando decutiat, ne æstus cupiditatis exurat, ne humoris imber elidat. «

S. Petr. Chrysol. serm. 1. *&* 6.

S. Amb. lib. 7. *in Luc. cap.* 13.

7. *Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & siquidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides illam.* Cùm Dominus ad Synagogam fructum quæsiturus ve-

nisset per Legem, per Prophetas, per se ipsum, adhuc Evangelici temporis annum concessit, *annum placabilem Domino*, de quo Isaias. Toto illo tempore, quod ad ultimum usque adventum Christi currit, operarii Evangelici ficum infructuosam colunt, circa illam fodiunt, illamque stercorant. Quid est circa ficulneam fodere, nisi infructuosas mentes increpare? Omnis quippe fossa in imo est: & nimirum increpatio dum mentem sibi demonstrat, humiliat. Quoties ergo aliquem de peccato suo corripimus, toties ex culturæ debito circa infructuosam arborem fodimus. Quoties ad ejus memoriam vitia anteacta revocamus, quasi infructuosæ arbori cophinum stercoris versamus, ut ad compunctionis gratiam quasi de fœtore pinguescat. *Cùm* enim *se per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, & ad bonæ operationis gratiam reformat, quasi per tactum stercoris redit ad fœcunditatem operis radix cordis. Plangit quod feciſſe se meminit; displicet sibi qualem se fuisse recolit, intentionem contra se dirigit, atque ad meliora animum accendit. Ex fœtore ergo ad fructum revivisçit arbor, quia de consideratione peccati ad bona opera se resuscitat animus.*

Isai. 61. 1.

S. Greg. M. Hom. 31. in Evang.

10. 11. 12. 13. *Erat autem docens in Synagoga eorum Sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cùm vidisset Jesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manum, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.* Quàm clemens Dominus, quàm pius in utroque, cùm aut misereretur, aut vindicat! In Synagogæ typo arborem excidi jubet, in typo Ecclesiæ feminam salvat. Mulier (inquam) infirma, Ecclesiæ figura est, quæ cùm mensuram Legis & resurrectionis impleverit, in illa quiete perpetua in sublime erecta fastigium, inclinationem nostræ infirmitatis sentire non poterit.

S. Amb. lib 7. in Luc. n. 173. & 175.

Ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, &c. Curva erat, sursum respicere non poterat; quia *Sursum cor*, sine causa audiebat. Qui curvus est, terram intuetur; terrenâ felicitate lætatur, istam solam putat esse vitam beatam, ubi beatus esse possit, aliam non credit. Quicumque tam curvus est, erigatur. Si per se ipsum non potest, invocet Deum. Numquid enim & mulier illa per se ipsam erecta est? Væ illi esset, si manum ille non porrexisset.

S. Aug. serm. 110. aliàs 31. de Verbis Domini.

Et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. In corpore corruptibili anima constituta terrenâ quadam contagione constringitur, & tali onere quodammodo depressa curvatur, ut in imo multa, quàm in summo unum facilius concupiscat & cogitet. Nam hoc etiam sancta Scriptura ita dicit: *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Sed ideo venit Salvator noster, qui mulierem illam in Evangelio per decem & octo annos curvam, quæ fortasse hoc significabat, verbo salutis erexit, ut anima Christiana non frustra audiat, *Sursum cor*: nec frustra respondeat, *se habere ad Dominum.*

Idem Epist. 131. aliàs 156. Sap. 9. 15.

Et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Omnis peccator terrena cogitans, cœlestia non requirens, sursum respicere non valet: quia dum desideria inferiora sequitur, à mentis suæ rectitudine curvatur, & hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat. Ad corda vestra redite, fratres charissimi, quid horis omnibus in cogitationibus vestris volvatis, aspicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab status sui rectitudine flectitur. Et quia ad cœleste desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata sursum respicere nequaquam potest.

S. Greg. Hom. 31. in Evang.

Hanc cùm vidisset Jesus, vocavit ad se, &c. Vocavit, & erexit: illuminavit, & adjuvit. *Vocat, sed non erigit, quando per ejus gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis*, seu peccatis, *adjuvari non possumus. Plerumque enim videmus quæ agenda sunt, sed opere non implemus. Nitimur, & infirmamur. Mentis judicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit: quia nimirum jam de pœna peccati est, ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur contingat per meritum repelli. Usitata enim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia ubi sponte diu perstitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit.* Bene de hac nostra incurvatione ex typo humani generis per Psalmistam dicitur: *Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem.* Unde curvatus est? Quia elatus erat. Si fueris humilis, erigêris; si fueris elatus, curvaberis: non enim deerit Deo pondus unde te curvet. Illud erit pondus, fascis peccatorum tuorum: hoc replicabitur in caput tuum, & curvaberis. Quid est autem curvari? Non se posse erigere. Talem invenit Dominus mulierem per decem & octo annos curvam: non se poterat erigere. Tales sunt qui in terra cor habent. De his alius Prophetа, malignos spiritus in typo hostium populi Dei designans, ait: *Quid dixerunt animæ tuæ, Incurvare, ut transeamus.* Recta quippe stat anima, cùm superna desiderat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed maligni spiritus cùm hanc in sua rectitudine stare conspiciunt, per eam transire non possunt. Transire namque eorum, est immunda illi desideria spargere. Dicunt ergo, *Incurvare, ut transeamus:* quia si ipsa se ad ima appetenda non dejicit, contra hanc illorum perversitas nullatenus convalescit. Nos ergo viam malignis in nobis spiritibus damus, cùm ad temporalia appetenda curvamur. Gibbosos à Sacerdotio Lex vetus repellebat, quia *Quisquis solis terrenis intentus est, membrum summi Sacerdotis non est*: nec in eorum numero dignus est censeri, de quibus ait Apostolorum Princeps: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta.*

Psal. 37. 7.

S. Aug. in hunc Psal. n. 10.

Isai. 51. 23.

S. Greg. Hom. 31. in Evang.

Levit. 21.

1. Petri 2. 9.

Hanc cùm vidisset Jesus, vocavit ad se, &c. Vidit, prædestinando per gratiam; vocavit, illustrando per doctrinam; imposuit manus, spiritalibus donis adjuvando; erexit, ad glorificandum Deum in operibus bonis usque in finem firmam provehendo. *Quos* enim *prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Ven. Beda. Rom. 8. 30.

Et imposuit illi manus. Ab iis quos Christus misericordiâ suâ respexit, & per gratiam suam vocavit, & tetigit, diabolum expellit Ecclesia per impositionem manuum Sacerdotalium, & Absolutionis Sacramentalis verba. Sic ab invisibilibus vinculis solvuntur, quos alligavit Satanas.

14. *Respondens autem Archisynagogus, indignans quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati.* Fallitur Archisynagogus. Magister in Israël ignorat opera tantùm servilia & mercenaria, non opera charitatis, non opera Dei sabbatis prohiberi. Religionis enim & charitatis operibus in Deo requiescitur, quæ maximè quies sabbato præcipitur. *Lex in sabbato non hominem curare, sed onera ferre, hoc est, peccatis gravari prohibuit.* Dominicis maximè Festisque diebus animam nostram curare debemus; vinculorum, quibus à diabolo sumus alligati, solutionem; spiritualium nostrarum infirmitatum sanationem quærere in Ecclesiæ Sacramentis, & auditione verbi Dei; mentes ad cœlestia erigere per orationem; Deum glorificare, illique pro acceptis beneficiis gratias agere.

Ven. Beda.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam.* Pauci sunt qui salvantur in comparatione multorum perituroruм. Nam ipsi pauci magnam massam facturi sunt. Cùm venerit ventilator ferens ventilabrum in manu sua, mundabit aream suam, frumenta recondet in horreum: paleas autem comburet igni inextinguibili. Tanta massa processura est de hac area, ut impleat horreum cœli. Non enim contrarius sibi esset Dominus Christus, qui dixit: *Pauci sunt qui intrant per angustam portam, multi per latam viam pereunt*; & qui alio loco dixit: *Multi ab Oriente &*

S. Aug. serm. 111. aliàs 32. de Verbis Domini. Matt. 8. 11.

„ *Occidente venient*. Non ergo alii pauci, alii multi: sed
Apoc. 7. „ ipsi pauci, qui multi: pauci in comparatione perditorum,
9. „ multi in societate Angelorum. Audite Apocalypsim: *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu Agni; amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum.* Hæc est massa sanctorum. Ut cum ipsis partem aliquam & societatem habeamus in vita immortali & æterna, eniti & contendere debemus ut intremus per angustam portam. Nec enim ignavi & desides, qui viribus omnibus eniti nolunt in causa salutis, nec per angustam portam ingredi, & arduam Evangelii viam sequi; nec quid de propriis viribus vel Dei gratia in finem usque præsumunt, salutem æternam consequentur. Deo ejusque misericordiæ & gratiæ tempus agendi semper adest, nec moribus illi fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis: verumtamen contemplandum est ne quis nostrûm desit gratiæ Dei; tempore accepto, diebus salutis utendum, cùm janua patet, cùm adhuc nos invitat & patienter exspectat Dominus; ne tempus veniat cùm clamabimus, & non exaudiemur, sicut scelestis ille Antiochus, qui Dei vindice manu attritus illum rogabat, *à quo non erat misericordiam consecuturus*. Justo Dei judicio fit, ut qui rectè vivere cùm posset noluit, amittat posse cùm voluerit. Justum est ut qui Christum ceu præceptorem suum agnoscere, ut exemplar suum imitari noluerunt, ab eo ut ignoti A rejiciantur. *Nescio vos unde sitis*. Frustra dicent qui secundùm Evangelii regulam non vixerunt, qui per arctam viam non sunt ingressi, se Sacramenta frequentasse, se verbum Dei audivisse, Christianam fidem fuisse professos. *Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti*. Nihil illis proderunt verbi Dei auditio, Christianæ fidei professio, Corporis & Sanguinis Christi participatio, qui Evangelicam Legem vel quoad unum caput violaverint, qui opera fide Christiana digna non fecerint, & ad mortem usque in justitia & charitate non perseveraverint. *Et dicet vobis, Nescio vos unde sitis: discedite à me omnes operarii iniquitatis.*

32. *Ite, dicite Vulpi illi, Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor: Verumtamen oportet me hodie & cras, & sequenti die ambulare*. Vulpinas diaboli fraudes semper observare, ab iisque summa vigilantia cavere debemus, ne blan-
B ditiis & illecebris voluptatum & rerum temporalium, vel incommodorum & mortis etiam terrore ab officio nostro dimoveri umquam possimus. Operi Dei semper incumbendum ad consummationem usque vitæ nostræ, bona opera continuò exercenda; ac si tres dumtaxat vitæ dies nobis supererent; in via Dei semper ambulandum & progrediendum est, & ad cœlestem Jerusalem tendendum, ubi consummabitur charitas, quia nulla erit cupiditas.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1. 2. ET *factum est, cùm intraret Jesus in domum cujusdam Principis Pharisæorum Sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum*. Intravit Jesus die Sabbati in domum cujusdam è primariis Pharisæis, ut cibum sumeret. Pharisæi autem qui eidem convivio intererant, observabant num fortè aliquid facturus esset alienum à ritibus ad sabbati religionem pertinentibus, quos Legisperitorum auctoritas & usus introduxerat. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum*. Stans spe recuperandæ sanitatis à potentissimo & beneficentissimo Salvatore.

3. 4. 5. 6. *Et respondens Jesus dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare* Legisperitis & Pharisæis simul recumbentibus quæstionem juris controversi proposuit, illos interrogans, utrum sabbato morbos curare liceret? *At illi tacuerunt*, non approba-
D tione veritatis, sed metu confusionis, falsam, quam propugnabant, sententiam dissimulantes, ne palam à Christo refellerentur. Sentiebant enim non licere, nisi mortis periculum ex curationis dilatione immineret. *Ipse verò apprehensum sanavit eum*, manu apprehendens, solo contactu sanavit, *ac dimisit. Et respondens ad illos*, rursus eos compellans, *dixit: Cujus vestrûm asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati?* Argumentum est à minori ad majus quasi diceret, Si tantam geritis curam pecudis, ne submergatur; quantò major cura gerenda est hominis hydropici, ne aquâ suffocetur? *Et non poterant ad hæc respondere*.
E Tanta vis erat veritatis à Christo cum auctoritate expositæ, ut eos silere cogeret.

7. 8. 9. 10. 11. *Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos*. Ad animum convivarum attendens, qui primas sedes eligere & ambire soliti erant, propositâ parabolâ spiritalem in illis hydropisim, scilicet superbiæ tumorem, sanare aggressus est. *Cùm invitatus fueris ad nuptias*, sive ad convivium nuptiale, *non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te*, tibique merito præponendus, *sit invitatus ab illo*, à quo vocatus es, *& veniens is qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum debitum*, quem contra ordinem & decorum occupas; *& tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere*, & tunc pudore suffusus, in novissimum locum descendere compellaris. *Sed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco*, quàm potes humillimum locum elige: *ut cùm venerit qui te invitavit*, ordinem spectans convivarum, *dicat tibi: Amice, ascende superius*; loco honoratiori sedeas. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur*. Commune erat adagium, cujus veritas in omni actionum genere, etiam civilium, comperta. Confer cum Proverbiorum 25. 6. & 7. ubi Spiritus sanctus per Salomonem ait: *Ne gloriosus appareas coram Rege, & in loco Magnorum non steteris. Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc: quàm ut humilieris coram Principe.*

12. 13. 14. *Dicebat autem & ei qui se invitaverat*; D alterum in illius animo hydropem, scilicet avaritiam sanare volens: *Cùm facis prandium aut cœnam, noli solùm vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio*. Ne (inquam) ipsos invites spe vicis recipiendæ: sic enim mercedem beneficentiæ tuæ in hoc sæculo recipiens, præmium in futuro sæculo sperare non poteris. *Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos*, omnes qui opis indigent *& beatus eris, quia non habent retribuere tibi*, non ha-
E bent unde tibi vicem rependant: *retribuetur enim tibi* longè excellentior fructuosiorque merces, juge convivium in regno Dei, *in resurrectione justorum*. Non prohibet Christus honesta inter divites convivia, in testimonium amicitiæ, in fomentum & firmamentum concordiæ, in grati animi significationem, ad gaudii etiam, quod secundùm Deum est, demonstrationem; sed ne retributionis & mutuæ ad convivium vocationis intuitu, vel amicitiæ carnalis affectu, vel aliis de causis seu divinæ legi contrariis, seu indifferentibus, adornentur convivia: & opera misericordiæ non solùm negligenda non esse, sed imprimis exercenda & præferenda docet, ut quæ sine spe humanæ vicis & temporalis retributionis, Dei causâ & amore præstantur.

præſtantur. Benefacere ſine ſpe humanæ retributionis non ſolùm vitæ Chriſtianæ, ſed civilis honeſtatis officium eſt, Ethnicis ipſis Philoſophis lumine naturali cognitum. *In collocando beneficio* (inquit Cicero) *hoc maximè officii eſt, ut quiſque maximè opis indigeat, ita ei maximè opitulari. Quod contra fit à pleriſque: à quo enim plurimùm ſperant, etiamſi ille his non eget, tamen ei potiſſimùm inſerviunt.* Et Plinius: *Volo* (inquit) *eum qui ſit verè liberalis, tribuere amicis, ſed amicis dico pauperibus: non ut iſti qui iis potiſſimùm donant, qui donare maximè poſſunt.*

Cicero lib. 1. de Officiis.

Plinius lib. 9. Epiſt. 30.

15. *Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in Regno Dei:* id eſt, qui ad cæleſte illud æternumque convivium admittetur, ubi juſti inebriabuntur ab ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potabuntur. Ex hujus hominis exclamatione occaſionem ſumpſit Jeſus explicandi propoſitâ parabolâ, cur Judæorum plurimi à fœlici illa ſorte excludendi eſſent.

16. 17. 18. 19. 20. *At ipſe dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.* Homo quidam typicè Deum; ſervus, Chriſtum Dominum deſignat; cœna, beatitudinem æternam, quæ poſt finem vitæ mortalis, tamquam diei, electis exhibenda eſt; multi vocati, Judæorum populum. *Et miſit ſervum ſuum.* Sic unigenitum Filium Dei ob ſuſceptam ſervi formam Scriptura vocat, de quo illud Iſaiæ oraculum intelligendum eſt: *Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero ſervum ſibi, ut reducam Jacob ad eum, & Iſraël non congregrabitur: & glorificatus ſum in oculis Domini, & Deus meus factus eſt fortitudo mea. Et dixit, Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fæces Iſraël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Hunc itaque ſervum ſuum, in quo complacuit ſibi anima ejus, *ſervum* ſuum *David*, ex Davidis ſcilicet genere & familia natum, *Orientem* appellatum, miſit Deus *horâ cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata ſunt omnia.* Judæi per Legem & Prophetas invitati, à Chriſto Jeſu noviſſimè vocantur ſtatuto tempore ad cæleſte convivium, diciturque eis ut veniant per fidem & Evangelii ſuſceptionem.

Iſai. 49. 5. 6.

Iſai. 42. 1.

Ezech. 34. 23. 24.

Zachar. 3. 8.

18. 19. 20. *Et cœperunt ſimul omnes*, ad unum quaſi ex compacto, *excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſè habeo exire*, è civitate, *& videre illam*, ut videam & diſponam illam: *rogo te habe me excuſatum.* Et alter dixit: *Juga* ſeu paria *boum emi quinque, & eo probare illa*, an apta ſint aratro: *rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit: Uxorem duxi: & ideo non poſſum venire.* Illam relinquere non poſſum. Significat hæc pars parabolæ, Judæorum Magiſtratus, Legiſperitos, Phariſæos, olim per Prophetas, poſtea per Joannem, noviſſimè per Chriſtum Jeſum ad pœnitentiam & ad cæleſte regnum vocatos, propter amorem ſæculi ejus vocationi parere recuſaſſe.

21. 22. 23. 24. *Et reverſus ſervus nunciavit hæc Domino ſuo. Tunc iratus pater-familiâs, dixit ſervo ſuo: Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.* Cùm primores Judæorum Chriſti ſalutaria monita deſpexiſſent, ſecundùm Patris decretum ac mandatum citò, ante paſſionem ſcilicet ſuam, Judæam percurrens, plebeios, idiotas, piſcatores, publicanos, quin & feminas vitæ antea diſſolutæ, ad cæleſte convivium invitavit, plurimique vocanti paruerunt, & in domum Dei, id eſt, in Eccleſiam ſunt admiſſi. Et ait ſervus: *Domine factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt.* Nondum ex ſolo Iſraële numerus electorum, immò nec crediturorum Evangelio impletus eſt. Et ait Dominus ſervo: *Exi in vias & ſepes*, extra civitatem, extra Judæam, ad Gentes errantes ac palabundas, & quaſi ſepibus interpoſitis à veri Dei cognitione, ac fœdere ſecluſas, *& compelle intrare*, virtute Spiritûs ſancti, miraculorum auctoritate, gratiæ invictiſſimè tametſi ſuaviſſimè trahentis & moventis efficaciâ, *ut impleatur domus mea*: ut, quod vehementer opto, numerus electorum impleatur. *Dico autem vobis quòd nemo virorum illorum*, qui tam honorificè, tam amanter vocati venire recularunt, *guſtabit cœnam meam*; ad cæleſte (inquam) convivium nemo illorum admittetur.

Hanc parabolam egregiè Tertullianus ediſſerit adversùs Marcionem. *Cœnæ paratura*, inquit, *vitæ æternæ ſaturitatem figurat. Dico primo extraneos & nullius juris affines invitari ad cœnam non ſolere; certè faciliùs ſolere domeſticos & familiares. Ergo Creatoris eſt invitaſſe, ad quem pertinebant qui invitabantur, & per Adam quà homines, & per Patres quà Judaïci, non ejus ad quem neque naturâ pertinebant, neque prærogativâ. Dehinc ſi is mittit ad convivas qui cœnam paravit; ſic quoque Creatoris eſt cœna, qui miſit ad convivas admonendos, ante jam vocatos per Patres, admonendos autem per Prophetas: non qui neminem miſerit ad monendum, nec qui nihil priùs egerit ad vocandum, ſed ipſe deſcenderit ſubitò: tantùm quòd innoteſcens, jam invitans; tantùm quòd invitans, jam in convivium cogens; eadem faciens horam cœnandi & ad cœnam invitandi. Excuſant ſe invitati. Si ab alio Deo, meritò, quia ſubitò invitati. Si non meritò, ergo nec ſubitò. Si autem non ſubitò invitati, ergo à Creatore, à quo olim. Cujus denique declinaverant vocationem tunc primò dicentes ad Aaronem:* Fac nobis Deos qui præeant nobis: *atque exinde*, Aure audientes & non audientes, *vocationem ſcilicet Dei; qui pertinentiſſimè ad hanc parabolam per Jeremiam*, Audite, *inquit*, vocem meam & ero vobis in Dominum, & vos mihi in populum, & ibitis in omnibus viis meis quaſcumque mandavero vobis. *Ecce invitatio Dei.* Et non audierunt (*inquit*) neque adverterunt iram ſuam. *Ecce recuſatio populi.* Sed abierunt in iis quæ concupierunt corde ſuo malo. Agrum emi, & boves mercatus ſum, uxorem duxi. *Et adhuc ingerit:* Et emiſi ad vos omnes famulos meos Prophetas. *Hic erit Spiritus ſanctus admonitor convivarum die & ante lucem.* Et non audiit populus meus, & non intendit auribus ſuis, & obduravit collum ſuum. *Hoc ut Patri-familiâs renunciatum eſt, motus tunc (bene quòd & motus; negat enim Marcion moveri Deum ſuum, ita & hoc meus eſt) mandat de plateis & vicis civitatis facere ſubtectionem. Videamus an eo ſenſu rurſus per Jeremiam:* Numquid ſolitudo factus ſum domui Iſraelis? aut terra in incultum derelicta? Id eſt, *Numquid non habeo quos adlegam aut unde adlegam?* Quoniam dixit populus meus, Non venimus ad te. *Itaque miſit ad alios vocandos ex eadem adhuc civitate. Dehinc loco abundante, præcepit etiam de viis & ſepibus colligi; id eſt, nos jam de extraneis gentibus: illa ſcilicet æmulatione, quâ in Deuteronomio:* Avertam faciem meam ab eis, & monſtrabo quid illis in noviſſimis, *id eſt, alios poſſeſſuros locum eorum:* Quoniam genitura perverſa eſt, filii in quibus fides non eſt. Illi obæmulati ſunt me in non Deo, & provocaverunt me in iram in idolis ſuis: & ego obæmulabor eos in non natione, in natione inſipienti provocabo eos in iram; *in nobis ſcilicet, quorum ſpem Judæi gerunt, de qua illos guſtaturos negat Dominus; derelicta Sione tamquam ſpecula in vinea & in cucumerario caſula, poſteaquam & noviſſimam in Chriſtum invitationem recuſavit..... Interea qui cœnæ iſtius vocationem in cæleſte convivium interpretaris ſpiritalis ſaturitatis & jucunditatis, memento & terrenas promiſſiones vini & olei & frumenti, & ipſius civitatis, æquè in ſpiritalia figurari à Creatore.*

Tertull. lib. 4. Adverſ. Marcion. c. 32.

Exod. 32. 1. Jerem. 5. 21.

Jerem. 7. 23. 24. 25. 26.

Jerem. 2. 31.

Duter. 38. 20. 21.

Breviùs S. Auguſtinus parabolæ iſtius ſenſum aperit lib. 2. Quæſtionum Evangelicarum, Quæſtione 30. *Quod de civitate* (inquit) *adducit invitatos ad Cœnam, de ipſa gente Judæorum qui crediderunt ſignificat debiles peccatis; non habentes ſuperbiam quaſi juſtitiæ, quæ mendax primates eorum à gratia prohibebat. Quòd autem de ſepibus & viis alios adduci juſſit, cùm adhuc locus eſſet, gentes ſignificat, propter diverſas vias ſectarum, & ſpinas peccatorum*

25. 26. 27. *Ibant autem turbæ multæ cum eo.* Ingens A hominum multitudo Jesum sequebatur, quorum variè affecti erant animi : & *conversus dixit ad illos : Si quis venit ad me*, seque meam sectari velle doctrinam ac disciplinam profitetur, & *non odit* comparativè, id est, si præ me diligat, si mihi meorumque observationi mandatorum præponat *patrem suum*, & *matrem*, & *uxorem*, & *filios*, & *fratres*, & *sorores*, *adhuc autem* & *animam suam*, id est, vitam suam, *non potest meus esse discipulus. Et qui non bajulat crucem suam*, & *venit post me* ; qui molesta quæque, persecutiones, tormenta, crucem ipsam pro Evangelio meo ac Disciplina perpeti non est paratus, *non potest meus esse Discipulus.* Confer cum Matthæi 10. 37 & 38. Duabus autem similitudinibus declarat Jesus quàm seriò explorare debeat animi sui dispositionem & affectum, qui Christianam professionem aggreditur, utrum scilicet ad incommoda & pericula quæ illam comitari solent, offensas propinquorum, bonorum jacturam, vitæ discrimina, mortem ipsam patiendam sit paratus, potius quàm deserat fidem & justitiam.

28. 29. 30. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare*, *non priùs sedens* ad mensam vel abacum, *computat sumptus qui necessarii sunt*, *si habeat ad perficiendum?* si habeat omnia quæ ad operis consummationem sunt necessaria. *Ne posteaquam posuerit fundamentum*, & *non potuerit perficere* quod aggressus est, *omnes qui vident* ædificii initia *incipiant illudere ei*, *dicentes* : *Quia hic homo cæpit ædificare*, & *non potuit consummare.* O virum imprudentem !

31. 32. 33. *Aut quis Rex iturus commitere bellum adversùs alium Regem*, *non sedens priùs cogitat*, id est, maturo consilio perpendit, *si possit cum decem millibus occurrere ei*, cum illo prælio confligere, *qui cum viginti millibus venit ad se?* *Alioqui illo*, cui bellum indixit, *adhuc longè agente*, *legationem mittens*, *rogat ea quæ pacis sunt* ; id est, Legatos de pace mittit. *Sic ergo omnis ex vobis*, *qui*, animi præparatione & affectu, *non renunciat omnibus quæ possidet*, nec paratus est amittere omnia bona temporalia, necessitudines omnes carnales postponere, vitam ipsam devovere, si salva fide & pietate retineri nequeant, *non potest meus esse discipulus* ; non potest officium implere Christiani, tantoque indignus nomine est.

34. 35. *Bonum est sal : si autem sal evanuerit*, *in quo condietur ?* Si virtutem suam amiserit, à quo illi restituetur condiendi vis & efficacia? *Neque in terram*, *neque in sterquilinium utile est*, *sed foras mittitur.* Nec per se fructus profert, neque alteri ad fructum prodest. Nam res sale conspersæ sterilescunt ; & urbes quasdam irâ victorum sale seminatas legimus, ne aliquod ex eis germen oriretur. *Qui habet aures audiendi*, *audiat*, intelligat nihil quidem melius esse ac præstantius quàm Fidem & Disciplinam Christianam profiteri : Verùm si Christianus amore mundi captus perdat saporem gratiæ & sapientiæ Dei quâ imbutus fuerat, & vitam ab Evangelio alienam duxerit, nec sibi, nec aliis prodesse poterit, sed foras projicietur in gehennam.

Sensus Moralis

1. CUM *intraret Jesus in domum cujusdam Principis Pharisæorum Sabbato manducare panem*, & *ipsi observabant eum.* Pharisæorum domos ingredi, eorumque fieri conviva dignatur Jesus, ut præsentibus verbo & miraculis prosit. Conversationis ejus inter homines regula, caritas est & beneficentia erga homines. Divino illi Exemplari conformare se debent Sacerdotes & Rectores animarum ; cum sæcularibus conversari, eorum conviviis interesse non debent, nisi compellat necessitas, urgeat caritas, ut eos doceant, Christo lucrifaciant, auctoritate sua, gravitate, modestiâ, temperantiâ illos ædificent. Meminerint Ecclesiasticos Viros à sæcularibus observari ; sibi ipsis ergo attendant, illudque Apostoli monitum animo tenus gerant impressum : *Nemini dantes ullam offensionem*, *ut non vituperetur ministerium nostrum.*

2. Cor. 6. 3.

2. 4. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.... Ipse verò apprehensum sanavit eum ac dimisit.* Pharisæorum metu sanitatem à Christo postulare non audebat Hydropicus propter Sabbatum, sed solum antè oculos ejus stabat, ut Medici Optimi Maximi misericordia intuitu miseriæ illius ad illi succurrendum excitaretur. Prævenit enim Misericordia preces miserorum, illisque etiam non rogata subvenire solet. Ille porro Hydropicus divitis avari typus est. *Sicut enim ille quantò magis abundat humore inordinato*, *tantò ampliùs sitit* ; *sic iste quantò est copiosior divitiis*, *quibus non bene utitur*, *tantò ardentiùs talia concupiscit.* Unde avaro hæc Sancti Job verba rectè accommodantur : *Tenebitur planta illius laqueo : & exardescet contra eum sitis.* Impio quippe sitire (inquit S. Gregorius M.) est hujus mundi bona concupiscere. Unde Redemptor noster ante Pharisæi domum hydropicum curat, & cùm contra avaritiam disputaret, scriptum est : *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi*, *qui erant avari*, & *deridebant illum.* Quid est ergo quòd ante Pharisæi domum hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quò ampliùs biberit, & ampliùs sitit, omnis avarus ex potu sitim multiplicat : quia cùm ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia ampliùs anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit. Salvatoris manu, gratia efficacissima & robustissima omnipotentis Medici tangatur & apprehendatur dives avarus necesse est, ut ab eo tollatur *radix omnium malorum cupiditas* ; ut amor nummi extinguatur tantùm crescens, quantùm ipsa pecunia crescit ; ut bene uti discat divitiis, & lubenter pauperibus erogare ; ut denique liber dimittatur à captivitate & servitute idolorum. *Avaritia* enim *est simulacrorum servitus* (ait Apostolus) *Ipse verò apprehensum sanavit eum ac dimisit.*

S. August. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 29. Job. 18.

S. Greg. lib. 14. Moral. c. 6. Luc. 16.

1. Tim. 3.

5. *Cujus vestrûm asinus aut bos in puteum cadet*, & *non continuò extrahet illum die sabbati?* Pharisæorum errorem & malignitatem sapientiâ convincit Jesus, caritate emendat ; victis non insultat, sed benignè docet, propositam à se quæstionem competenti solvit exemplo, ut convincantur se violare sabbatum *opere cupiditatis*, qui Dominum sabbati arguere non verebantur quòd eum violaret *opere caritatis.*

Beda in hunc locum.

8. 10. *Cùm invitatus fueris ad nuptias*, *non discumbas in primo loco.... Sed cùm vocatus fueris*, *recumbe in novissimo loco*, &c. Primum locum sibi indebitum optare, quærere, usurpare, ambitio est : sibi debitum aut tributum ratione dignitatis, antiquitatis, consuetudinis, amare, vanitas ; pertinaciter recusare, occulta plerumque superbia. *Ex præcepto Domini æquè ad omnes pertinet novissimum locum occupare. Verumtamen pugnax nimis ea de re damnanda contentio est : nempe ut quæ modestiæ inimica ordinem tollat*, & *perturbationem ac tumultum inducat. Quin etiam si in eo pervicaces simus*, *neque sit qui alteri cedat*, *simile quiddam eveniet planè*, *ac si de principe loco pugnaremus. Quamobrem cognito quid nos facere decorus sit*, *loci assignationem arbitrio permittamus illius apud quem sumus*, *sicut Dominus videtur admonuisse*, *quando dixit pertinere ad patremfamiliàs hujusmodi locorum distributionem. Hoc enim modo & inter nos vicissim supportabimus in caritate*, *honestè omnia & secundùm ordinem facientes* ; & *demonstrabimus*, *omissa vehementi atque obstinata illa contentione*, *neutiquam nos ostentationis*, *aut captandæ causa gloriæ popularis humilitatem consectari. Quin cedendo potiùs*, *parendòque ad veram humilitatem perveniemus : quandoquidem majus superbiæ signum est nimis præfractè contendere*, *quàm principem locum in subselliis tenere*, *quandocumque id facere jussi*, *obtemperamus.*

S. Basilius in Regulis fusius disputat. 21.

Genes. 13. *Recumbe in novissimo loco.* Abrahami modestiam & humilitatem imitemur, qui cessit nepoti suo Loth, juniori senex, magnis gratiis à Deo cumulatus, omnibusque virtutibus egregius homini nulla in re eximio. Non igitur ils tantùm qui nobis superiores sunt, vel æquales, sed iis qui minores videntur, ac deteriores existimantur, cedamus, eosque honore præveniamus. Quòd si rectè sapiamus, nullos nobis inferiores coram Deo, sed omnes superiores arbitrabimur. *Nihil per contentionem, neque* Philip. 2. 3. *per inanem gloriam* (ait Apostolus) *sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.* Neque solùm nobis id incumbit officii, qui innumeris peccatis obruti sumus: sed & si quis plurimorum sibi conscius est meritorum, nisi se omnium extremum putaverit, nullum commodum ex tantis meritis & virtutibus reportabit. Hæc enim S. Joannes Chrysost. Hom. 33. in Genes. vera humilitas & modestia est, cùm quis occasionem habens ut extollatur, se ipsum deprimit & humiliat. His enim gradibus ad verum conscendet immortalis gloriæ fastigium, secundùm promissionem Domini. *Qui se humiliat, exaltabitur.* Igitur *Quantò magnus es, humilia* Eccli. 3. 20. *te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Psal. 118. 107. Prophetam audi dicentem: *Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundùm verbum tuum.* Quibus verbis significat, ita se à Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humiliter sentiat. *Ut cùm venerit* Venerab. Beda in c. 14. S. Lucæ. *qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superiùs.* Veniens Dominus, quem humilem invenerit, amici nomine beatificans, superiùs ascendere præcipiet. *Quicumque enim humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in Regno cælorum.*

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Ne nunc quærere incipias, quod tibi servatur in fine. *Here-* Proverb. 20. 21. *ditas enim ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Veruntamen in hac etiam vita qui recumbit in novissimo loco, qui verè humilis est, Domino veniente exaltatur, quia quotidie Dominus Jesus suas Nuptias intrat, quotidie mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, & superbos despiciens, humilibus sæpè tanta sui Spiritûs præstat munera, ut eos meritò simul discumbentium, hoc est, in fide quiescentium cœtus unanimi admiratione glorificet, stupensque in Auctoris sui laudem prosiliat, dicens: *Mihi autem nimis* Psal. 138. 17. *honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum.*

S. Bern. serm. 37. in Cant. ea. *Recumbe in novissimo loco.* Non est periculum quantumcumque te humilies, quantumcumque te putes minorem quàm sis, hoc est, quàm te veritas habeat. Est autem grande malum, horrendumque periculum, si vel modicè plus vero te extollas; si vel uni in tua cogitatione te præferas, quem fortè parem tibi Veritas indicat, aut etiam superiorem. Quemadmodum enim si per ostium transeas, cujus superliminare nimis depressum sit, non nocet quantumcumque te inclinaveris; nocet autem si vel transversi digiti spatio plus quàm ostii patitur mensura, te erexeris, ita ut impigas, & capite quassato collidaris: sic in anima non est planè timenda quantalibet humiliatio; horrenda autem nimiumque pavenda vel minima temerè præsumpta erectio. Quamobrem *Noli te, homo, comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni.* Quid scis enim si unus ille quem fortè omnium vilissimum atque miserrimum reputas, cujus vitam sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres, & propterea illum putas spernendum, non modò præ te, qui fortè jam sobriè, justè, & piè vivere te confidis, sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis tamquam omnium sceleratissimum: quid scis, inquam, si melior te & illis mutatione dexteræ Excelsi in se quidem futurus sit, in Deo verò jam sit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter novissimos locum eligere nos voluit: sed, *Recumbe*, inquit, *in novissimo loco*: ut solus videlicet omnium novissimus sedeas, neque nemini non dico præponas, sed nec comparare præsumas.

Isai. 14. 13. 11. *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur*, detrudetur in profundum inferni, sicut rex ille superborum Lucifer. *Vidi impium superexaltatum, & elevatum* Psal. 36. 35. *sicut cedros Libani. Et transivi, & ecce non erat; & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.* Sic humiliabuntur omnes, qui sua sorte, & loco in quo Deus eos constituit, non contenti, locum superiorem desiderant, & assequi studiis omnibus nituntur. Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ &c. adhibebuntur ad defensionem, ubi cœperint accusare conscientiæ, & conscientiarum arbiter judicare. *Quæ hic hono-* S. August. Epist. 23. alias. 203. *rant, ibi onerant; quæ hic relevant, ibi gravant.* Quantus erit superborum pudor, quanta confusio, quanta humiliatio, cùm illos irridebunt justi in extremo judicio dicentes: *Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem* Psal. 51. 9. *suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum; & prævaluit in vanitate sua.*

Et quicumque se humiliat, exaltabitur. Tantò enim quisque Deo propinquior est, quantò humilior. In rebus visibilibus, ut excelsa quisque contingat, in excelsum erigitur: Deus autem cùm sit omnium excellentissimus, non elatione, sed humilitate contingitur. Unde Prophetа ait: *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Illa respicit, ut attollat; ista cognoscit, ut dejiciat. Non ergo se arbitretur ab oculis Dei abscondi superbia: Deus enim excelsa cognoscit. Nec se rursus Deo conjunctam putet, excelsa enim à longè cognoscit. Quisquis itaque pœnitentiæ recusat humilitatem, Deo propinquare non cogitat. Aliud est enim levare se ad Deum; aliud est, levare se contra Deum. Qui ante illum se projicit, ab illo erigitur: quiadversùs illum se erigit, ab illo projicitur. *Alia est enim* Psal. 83. 2. *soliditas magnitudinis, alia est inanitas inflationis. Qui foris tumescit, intus tabescit.* Qui *eligit abjectus esse in domo Dei magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum*; eligit illum Deus ut inhabitet in atriis ejus, & nihil sibi assumentem ille in sedem beatitatis assumit. Unde in Psalmo suavissimè & verissimè canitur: *Beatus vir cujus* Ibid. *est assumptio abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum, in loco quem posuit.* Hoc est, *Qui se humiliat, exaltabitur.* Sicut enim ascensus exaltationem indicat; ita vallis humilitatem, & convallis plorationes.

Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & quicumque se S. August. *humiliat, exaltabitur.* Qua ratione id fiat etiam in hac vitâ, egregiè S. Augustinus exponit *Pia humilitas facit* lib. 14 de Civitate Dei c. 13. *subditum superiori; nihil est autem superius Deo: & ideo exaltat humilitas quæ facit subditum Deo. Elatio autem quæ in vitio est, eo ipso quo respuit subjectionem, & cadit ab illo, quò non est quidquam superius, & ex hoc erit inferius*, & fit quod scriptum est: *Dejecisti eos dum allevarentur.* Non enim ait, cùm elati fuissent, ut priùs extollerentur, & postea dejicerentur; sed cùm extollerentur, tunc dejecti sunt. *Ipsum quippe extolli, jam dejici est.* Quapropter quod nunc in civitate Dei, & civitati Dei in hoc sæculo peregrinanti maximè commendatur humilitas, & in ejus Rege, qui est Christus, maximè prædicatur; contrariumque huic virtuti elationis vitium, in ejus adversario qui est diabolus, maximè dominari sacris litteris edocetur: profectò ista magna est differentia, quâ civitas utraque discernitur; una scilicet societas piorum hominum, altera impiorum, singula quæque cum angelis ad se pertinentibus, in quibus præcessit hâc amor Dei, hâc amor sui. Ad civitatem igitur Dei nemo pertinet, nisi qui se humiliat.

12. *Dicebat autem & ei qui se invitaverat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites.... Sed voca pauperes debiles, claudos & cæcos. Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.* Instruere convivia, & ad illa amicos, fratres, cognatos, vicinos invitare, cupiditatis, voluptatis, vanitatis, aut carnalis amicitiæ instinctu, peccatum est: fovendæ caritatis & Christianæ amicitiæ causâ eos vocare, laudabile est. Caritas porrò

non quærit quæ ſua ſunt; benefica & liberalis eſt, ſine intuitu retributionis & commodi temporalis. Ad convivia caritatis vocantur qui non poſſunt retribuere, pauperes invitantur, mittuntur partes iis qui non præparaverunt. Ex hoc Chriſti monito natæ ſunt agapæ ſeu convivia primorum Chriſtianorum, quibus divites Chriſtiani pauperes fraternè excipiebant; quem morem corruptum, cùm ſeorſim divites epularentur, caſtigat S. Paulus 1. *ad Corinthios* 11. 20. 21. 22. De his conviviis Tertullianus Apologetici cap. 39. *Cæna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit. Id vocatur quod dilectio penes Græcos. Quantiſcumque ſumptibus conſtet, lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum. Siquidem inopes quoſque refrigerio iſto juvamus, non qua penes vos paraſiti affectant ad gloriam famulandæ libertatis ſub auctoramento ventris inter contumelias ſaginandi, ſed qua penes Deum major eſt contemplatio mediocrium.*

S. *Ambroſ. lib. 7. in Luc. n.* 195. *Voca pauperes debiles*, &c. Sic hoſpitalitas exercetur in Sacris Litteris adeò commendata: *Nam hoſpitalem remuneraturis eſſe, affectus avaritiæ eſt.*

S. *Auguſt.* *Noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, ſed voca pauperes*: in his enim reperies, illumque habebis debitorem. Promiſſorum ſuorum nobis chirographum fecit. Non mutuò accipiendo, ſed promittendo, ſe nobis debitorem fecit. Non poſſumus ei dicere, Redde quod accepiſti; quod enim pauperibus damus, Domino offerimus de ejus donis ac datis: ſed dicere poſſumus: *Redde quod promiſiſti*, ſiquidem cautionem nobis reliquit in Evangelio, dicens: *Retribuetur enim tibi in reſurrectione Juſtorum.*

16. 17. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos. Et miſit ſervum ſuum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata ſunt omnia.* Deus qui bonorum noſtrorum non eget, qui ſeipſo beatus eſt, nos invitat ad delicias gloriæ ſuæ, ad participationem lætitiæ ſuæ, ad ubertatem domus ſuæ, ad æternam ſui fruitionem, nos invitat viliſſimos homines, miſerrimos peccatores. Judæos vocavit olim per Prophetas ſuos. Sæpè miſſi ſunt, ſæpè vocaverunt, ut ad horam cœnæ venirent. Illi autem invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt. Prophetas legerunt, & Chriſtum occiderunt. Sed quando occiderunt, tunc nobis cœnam neſcientes præparaverunt. Paratâ jam cœnâ, immolato Chriſto poſt reſurrectionem Chriſti commendatâ, quam ſciunt fideles, cœna Domini, ejuſque manibus & ore firmata, miſſi ſunt Apoſtoli, ad quos miſſi fuerant ante Prophetæ. Venite ad Cœnam, *quia jam parata ſunt omnia.* Omnia quæ ad noſtram ſalutem pertinent Chriſtus Jeſus conſummavit: ſumptus fecit convivii, ſanguinem ſuum dedit, gratiam nobis meruit & gloriam; aſcendit in cælum, ut pararet nobis locum. Toto igitur fidei, ſpei, & caritatis fervore ad cæleſtem illam cœnam properemus.

18. 19. 20. *Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi.* In villa empta dominatio notatur; ergo ſuperbia caſtigatur. Habere enim villam, tenere, poſſidere, homines ſibi in alia ſubdere, dominari deſiderat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Quid eſt dominari, niſi propria poteſtate gaudere? Eſt major poteſtas, illi ſubdamur, ut tuti eſſe valeamus. *Villam emi, rogo te, habe me excuſatum.* Inventa ſuperbia venire noluit.

S. *Auguſt. ſerm.* 12 *aliàs* 33. *de Verbis Domini.*

S. *Gregor. M. Hom.* 36 *in Evang.* *Villam emi.* Quid per villam, niſi terrena ſubſtantia deſignatur? Exit ergo videre villam, qui ſola exteriora cogitat propter ſubſtantiam. Divites ergo qui toti circa bona temporalia occupantur, ad cæleſte convivium per divini verbi prædicatores, per Dei gratiam corda illorum pulſantem invitati, ſe excuſant. *Rogo te*, inquiunt, *habe me excuſatum.* Humilitas ſonat in voce, ſuperbia in actione. Nam dum illis dicimus, Ad Deum convertimini, ſuperbè ne ſapiatis, in divitiis ne confidatis, ex illis benefacite pauperibus, facilè tribuite, inanibus ſumptibus parcite, ſtudete divites fieri operibus bonis, theſauros non deficientes, non perituros, in cælo congregate, animo ſaltem renuntiate omnibus quæ poſſidetis; nonne illos ad dominicam cœnam vocamus? Cùm verò reſpondent, Converti non poſſum, vivere debeo ut vivunt divites in hoc ſæculo, non poſſum renuntiare divitiis, eleemoſynas erogare prohibent ſumptus in villarum emptione, in novis ædificiis, in varia ſupellectili, in curribus & equis, in veſtium pompa, in conviviorum apparatu, in filiorum & filiarum educatione & collocatione faciendi: verumtamen ora pro me, quia peccator ſum; dum (inquam) ita reſpondent, nonne rogant & excuſant? Nonne humilitatem præ ſe ferunt in voce, & ſuperbiam exercent in actione?

Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excuſatum. Quinque juga boum, ſenſus carnis hujus; quia per iſtos terrena requiruntur. Boves enim terram verſant. Sunt autem homines remoti à fide, terrenis dediti, carnalibus occupati: nolunt credere aliquid niſi ad quod ſui corporis ſenſu quinquepartito perveniunt. Per corporales igitur ſenſus, quia interna comprehendere neſciunt, ſed ſola exteriora cognoſcunt, rectè curioſitas deſignatur. Quæ dum alienam vitam quærit diſcutere, ſemper ſua intima neſciens, ſtudet exteriora cogitare. Grave namque eſt curioſitatis vitium, quæ dum cujuſlibet mentem ad inveſtigandam vitam proximi exteriùs ducit, ſemper ei ſua intima abſcondit, ut aliena ſciens, ſe neſciat: & curioſi animus quantò peritus fuerit aliena meriti, tantò fiat ignarus ſui. Propter hoc ait: *Eo probare illa:* quia aliquando probatio ad curioſitatem pertinere ſolet.

S. *Auguſt.* “ “ “

invitantur, & veniunt, sed *peccatores superbi respuuntur, ut peccatores humiles eligantur. Hos elegit Deus, quos despicit mundus.* Pauperes, & debiles, cæci & claudi vocantur, & veniunt: quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti plerumque tantò celeriùs vocem Dei audiunt, quantò & in hoc mundo non habent ubi delectentur.... Veniant mendici, quia ille invitat, qui *propter nos pauper factus est cùm dives esset, ut illius paupertate* mendici *ditaremur.* Veniant debiles, quia *non est opus sanis medicus, sed malè habentibus.* Veniant claudi qui ei dicant: *Dirige gressus meos in semitis tuis.* Veniant cæci qui dicant: *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte.* Tales venerunt ad horam, illis priùs invitatis sua excusatione reprobatis.

S. Aug. serm. 112. 2. Cor. 3. 9. Psal. 16. 5.

22. 23. *Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Alii vocantur, & venire contemnunt; alii vocantur & veniunt; alii compelluntur ut intrent. Vocantur & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eumdem intellectum operibus non sequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Sic vocantur, ut etiam compellantur, qui mundi adversitate ad Deum ducuntur. Sæpè namque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabescunt, aut afflicti injuriis concidunt, aut percussi gravibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de ejus voluptate debuerunt; seque ipsos in suis desideriis reprehendentes ad Deum corda convertunt. De his Dominus per Prophetam dicit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet: & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: quæret, & non inveniet eos, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem, quia bene mihi tunc erat, magis quàm nunc.* Postquam enim peccatrix anima vias suas spinis septas, mundi delectationes amaritudinibus permixtas, desideria sua duris obicibus & difficultatibus vidit impedita, relictis amatoribus suis ad amorem viri prioris redit. *Quia plerumque postquam in hoc mundo obtinere non possumus quæ volumus, postquam in terrenis desideriis de impossibilitate lassamur, tunc ad mentem Deum reducimus: tunc placere incipit qui displicebat, & is cujus nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescit in memoria; & peccatrix anima quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis conjux. Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desideriis corriguntur, quid nisi compelluntur ut intrent?*

S. Greg. Hom. 26. in Evang. Osee 4. 2. 6.

24. *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Vocat nos Deus per se, vocat per Angelos, vocat per Prophetas, vocat per Apostolos, vocat per Pastores, vocat plerumque per miracula, vocat per flagella; vocat aliquando per mundi hujus prospera, vocat aliquando per adversa. *Nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cùm voluerit intrare non valeat.*

S. Gregor. M.

28. 31. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum, &c. Aut quis Rex iturus committere bellum adversùs alium Regem; non sedens priùs cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? &c.* Sumptus ad turrim ædificandam, vires ad discipulatum Christi obtinendum; & decem millia præliaturi cum rege qui habebat viginti millia, simplicitatem Christiani dimicaturi cum duplicitate diaboli; hoc est, cum dolis & fallaciis ejus, in affectu constituit renuntiantis omnibus quæ sunt ejus. Ita enim concludit: *Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ sunt ejus, non potest meus esse discipulus.* Inter quæ omnia etiam ipsa temporalis vita intelligatur necesse est, quam oportet sic possidere ad tempus, ut non te impediat ab æterna, qui eam fuerit minatus auferre. Sicut autem de turri non perfecta per opprobrium detetruit dicentium; *Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare*: sic in rege cum quo dimicandum est, ipsam pacem accusavit, cùm ait: *Adhuc illo longè agente legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt*: Significans etiam minas imminentium à diabolo tentationum non sustinere homines qui non renuntiant omnibus quæ possident, & pacem cum eo facere consentiendo illi ad committenda peccata. Turrem quippe ædificare, & contra Regem illum dimicare, esse discipulum Christi est: habere autem sumptus ad perficiendam turrim, & habere fortia decem millia contra viginti millia regis, renuntiare est omnibus quæ sunt ejus.

S. Aug. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 31.

Ut Christianæ vitæ turrim super fidei fundamentum ædificemus & erigamus, cujus culmen ad cælum pertingat, computandi sunt sumptus necessarii; in oratione, omnibusque operibus bonis perseverandum, Christus sequendus & imitandus; vita nostra ad Evangelii leges ac regulas exigenda, crux quotidie ferenda est; contra diabolum, mundum, carnem & cupiditates sine intermissione pugnandum est; pax cum his hostibus numquam ineunda; omnibus renuntiandum propter Christum. Omnia relinquere ut Christum sequamur, consilium perfectionis est, & apostolica virtus: renuntiare omnibus, præceptum est, resque ad salutem omnino necessaria. Omnibus renuntiat, qui nulli rei temporali corde adhæret, qui ad omnia relinquenda & amittenda animo paratus est, si Deus jusserit, si Christianæ vitæ officiis impedimento sint; qui hujus mundi rebus utitur ut *viatico itineris*, non ut *illecebrâ mansionis*. Id non minùs necessarium ut boni Christiani simus, quàm pecuniæ vis ad turrim perficiendam, & copiæ ad bellum feliciter gerendum.

S. Ambr.

34. *Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur? &c.* Si Christianus pravis moribus fuerit, si à Christianæ Legis observantia, quam in baptismo vovit, deficiens, cupiditatibus suis servierit, corruptionem sæculi secutus fuerit, vitam duxerit Christiano nomine & professione indignam, Deo magis displicet quàm Paganus; salis instar evanidi, ac penitus inutilis, terraque & sterquilinio pejoris, contemnitur à Christo, à facie ejus projicietur, conculcabitur: quia propter illum nomen Christi blasphematur inter gentes.

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

Tertull. lib de Pudicit. S. Hieron. Epist. 146. ad Damasum.

1. 2. Erant *autem appropinquantes ei publicani & peccatores* publici, ut *audirent illum* vitæ melioris præcepta tradentem, pœnitentiam, regnumque cælorum prædicantem: *& murmurabant Pharisæi & Scribæ* semper ad calumniam parati, *dicentes*: *Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Peccatores ad colloquium & familiaritatem admittit, & cum illis cibum sumit, quos velut immundos vitare deberet, si vir sanctus esse ac Propheta, Legisque Mosaicæ studiosus observator. Publicanos autem illos Judæos fuisse, non Gentiles, contra Tertullianum probat S. Hieronymus.

3. 4. 5. 6. 7. *Et ait ad illos Parabolam istam, dicens.* Jesus illorum calumniæ propositis tribus Parabolis sive similitudinibus sequentibus respondet. *Quis ex vobis homo* est, *qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto* pascentes, *& vadit ad illam* quærendam, *quæ perierat,*

seu quæ amissa erat aberrando ab ovili, *donec inveniat eam*: *& cùm invenerit eam*, tardigradam & teneram oviculam *imponit in humeros suos gaudens* quòd illam recuperaverit: *& veniens domum*, *convocat amicos & vicinos*, gaudiumque suum cum illis communicat, *dicens illis*: *Congratulamini mihi*, *quia inveni ovem meam quæ perierat*? Id est, quam amiseram. *Dico vobis*, *quòd ita gaudium erit in cælo* inter Angelos, *super uno peccatore pœnitentiam agente*, ob unum peccatorem serio pœnitentem, verèque ad Deum conversum, *quàm super nonaginta novem justis*, quàm ob ingentem justorum numerum, *qui non indigent pœnitentia*; etiamsi tantus esset numerus hominum qui à Deo ejusque lege non recesserunt.

Drachma quarta pars sicli sacri octo circiter asses monetæ Gallicæ valebat.

8. 9. 10. *Aut quæ mulier habens drachmas decem*, *si perdiderit drachmam unam*, tametsi modici valoris, *nonne accendit lucernam*, *& everrit domum*, *& quærit diligenter*, *donec inveniat*: *& cùm invenerit*, *convocat amicas & vicinas*, ut lætitiæ suæ participes efficiat, *dicens*: *Congratulamini mihi*, *quia inveni drachmam quam perdideram*? *Ita dico vobis*, *gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Cùm vel unus peccator sinceram pœnitentiam agit. Tantùm igitur abest ut peccatores qui spem faciunt emendationis, aversari debeamus; quin potiùs de illorum conversione gaudere decet, ad eamque procurandam illorum colloquium, & convictum non refugere, ut Dei misericordiæ affectum imitemur. Similitudines sumptæ suntab eo quod hominibus evenire solet, quibus cariores fiunt res deperditæ, cùm recuperantur, majorique inde gaudio afficiuntur, quàm ex reliquorum possessione bonorum, tametsi majoris illa sint pretii.

11. 12. 13. *Ait autem* Jesus, tertiam proponens Parabolam, quæ in eumdem scopum collineat; divinæ scilicet benignitatis & misericordiæ erga peccatores resipiscentes ostensionem & commendationem: *Homo quidam habuit duos filios*, *& dixit adolescentior ex illis*, minùs sapiens, mente inconstantior, paterni imperii jugum impatienter ferens, & ad malesanam aspirans libertatem, dixit, inquam, patri: *Pater*, *da mihi portionem substantiæ quæ me contingit.* Da mihi ratam meam partem bonorum tuorum, quæ ad me reditura est in partitione hæreditatis. *Et divisit illis substantiam.* Facultates suas inter illos partitus est. *Et non post multos dies*, *congregatis omnibus* quæ à patre acceperat, *adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam*, à paterna domo longè dissitam, *& ibi dissipavit substantiam suam*, bona sua dilapidavit, *vivendo luxuriosè.* Per seniorem filium significari populum Judaicum, per juniorem Gentes, S. Augustinus, aliique è Veteribus sentiunt: alii convenientius & ad litteram, per priorem justos, per alterum peccatores.

S. *August. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 52.*

S. *Ambros. lib. 2. de Pœnit. c. 3.*

14. 15. 16. *Et postquam omnia consummasset* seu consumpsisset, *facta est fames valida in regione illa*, *& ipse cœpit egere*, ad extremam redactus est egestatem, ita ut victus ipsi deficeret, ingravescente annona. *Et abiit*, *& adhæsit uni civium regionis illius*, operam illi suam ad qualecumque ministerium offerens: *& misit illum in villam suam*, *ut pasceret porcos*, quo nullum erat vilius servitium. *Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis*, *quas porci manducabant*, de cibis vilissimis, de fructibus siliquiferarum arborum, quales sunt glandes & castaneæ, quibus rusticanos pauperes vesci non novum, ut testis est Horatius: *Vivit siliquis*, *& pane secundo*: & Persius: *Invigilat siliquis*, *& grandi pasta polenta*: sed tam vilis cibus in summa annonæ difficultate juveni ganeoni dispensabatur ad mensuram, *& nemo illi dabat*, ad saturitatem.

S. *Hieron. Epist.* 146. Ubi tamen Judæos etiam & Gentiles in typo duorum filiorum mystico sensu appositè exponit.

17. 18. 19. *In se autem reversus*, ad sanam mentem rediens, pristinæque pœnitens insipientiæ, intemperantiæ, & luxuriæ, *dixit*: *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus*, *ego autem hic fame pereo!* Quàm multi in domo patris mei servi sunt mercede conducti, quibus suppetit cibus ad satietatem; ego autem hîc ad vilissimam ac miserrimam servitutem redactus, fame pereo, minùs pastus quàm porci. *Surgam & ibo ad Patrem meum*, veniam exoraturus, *& dicam ei*: *Pater*, *peccavi in cælum*, in Deum, cæli Dominum, in Deum cujus cælum sedes est, *& coram te*: & in te: *Jam non sum dignus vocari filius tuus*, degeneri conversatione, luxuriâ, patrimonii dilapidatione factus sum indignus filii nomine ac juribus: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Habe me in domo tua quasi mercenarium.

20. 21. *Et surgens venit ad patrem suum.* Itineri se accinxit ut ad patrem rediret. *Cùm autem adhuc longè esset* à paterna domo, *vidit illum pater ipsius*, & misericordiâ motus est, *& accurrens*, benignè præveniens eum, *cecidit super collum ejus*, tenero complexus est affectu, *& osculatus est eum*, in signum reconciliationis. *Dixitque ei filius*, prout corde conceperat: *Pater*, *peccavi in cælum*, *& coram te*; *jam non sum dignus vocari filius tuus.*

22. 23. 24. *Dixit autem pater ad servos suos*, immemor injuriarum, memor clementiæ, paternæque bonitatis, quam unam consuluit hac in occasione: *Citò proferte stolam primam*, id est, pristinam, quam antegesserat, & decoxerat, vestem honoris, & filiis peculiarem, quâ discernebantur à servis, *& induite illum*, *& date annulum in manum ejus*, notam ingenuitatis & dignitatis; *& calceamenta in pedes ejus*, quibus adversùs offendicula muniantur: *& adducite vitulum saginatum*, *& occidite*, *& manducemus*, *& epulemur*: Lautius & hilarius solito convivium parate: *Quia hic filius meus mortuus erat* mihi, & *revixit*, ipsum recuperavi; *perierat & inventus est*: perditus erat, & mihi restitutus est.

25. 26. 27. 28. *Erat autem filius ejus senior in agro*, *& cùm veniret*, *& appropinquaret domui paternæ*, *audivit symphoniam & chorum*, concentum, & choros saltantium. *Et vocavit unum de servis*, *& interrogavit quid hæc essent*, id est, quid significarent. Senior filius justorum, sed tamen imperfectorum typus est: filius junior ad Patrem reversus, figura peccatorum pœnitentium. *Isque dixit illi*: *Frater tuus venit*, *& occidit pater tuus vitulum saginatum*, in signum lætitiæ, *quia salvum illum recepit. Indignatus est autem*, non de fratris reditu & reconciliatione, sed de insolito convivii hanc ob causam apparatu, & de gaudii demonstratione tam solemni; *& nolebat introire* in triclinium aut autlam convivii, ut communis lætitiæ particeps esset. *Pater ergo illius egressus*, *cœpit rogare illum*, ut ad convivium introiret, & cum tota familia collætaretur.

29. 30. *At ille respondens dixit patri suo*: *Ecce tot annis servio tibi*, *& nunquam mandatum tuum præterivi* sive transgressus sum, *& numquam dedisti mihi hœdum*, *ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic* prædilectus, *qui devoravit substantiam suam cum meretricibus*, qui bona sibi à te data, patrimonium suum per luxuriam obligurivit, *venit*, sive rediit cogente miseria & extrema egestate, *occidisti illi*, id est, propter illum, *vitulum saginatum.*

31. 32. *At ipse dixit illi*: *Fili*, *tu semper mecum es*, *& omnia mea tua sunt*, Nihil circa te novi accidit, quod extraordinariæ solemnisque lætitiæ causa fuerit; mensæ quotidie assides meæ; omnibus bonis meis communiter mecum uti potes: *epulari autem & gaudere oportebat*, *quia frater tuus hic mortuus erat*, *& revixit*; *perierat*, *& inventus est.*

Sensus Moralis.

1. Erant *autem appropinquantes ei Publicani, & Peccatores, ut audirent illum.* Christus Jesus trahit ad se peccatores ut verbum ejus audiant, qui primus est ad conversionem gradus. Prima gratiæ medicinalis Salvatoris operatio est ut infirmi quærant Medicum; ut cæci accedant ad lucem; ignari ad veritatem; miseri ad misericordiam appropinquent. Nemo appropinquare potest nisi adducatur; nemo venire, nisi trahatur.

S. Prosper. Carm. de Ingratis p. 2. in fine.

Hæc ut cujusquam studio affectuque petatur,
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se,
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.
Ergo ad iter per iter ferimur: sine lumine lumen
Nemo videt; vitam sine vita inquirere, mors est.

Ad Christum Jesum per fidem, per orationem, per amorem, per verbi ejus meditationem appropinquemus, illique adhæreamus, si salvi esse volumus. *Erant appropinquantes publicani & peccatores, ut audirent illum.*

S. Petrus Chrysologus serm. 168.

» 2. *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ dicentes: Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis.* Murmurabant Pharisæi, non minùs invidi quàm superbi; malitiam de dominica bonitate capiebant: de pietate Dei impii reddebantur; fiebant de Christi miseratione crudeles; sumebant de cælesti curatione languorem, & pœnitentium veniam vertebant in Judicis reatum. *Peccatores recipit*: sed peccatores esse non sinit, quos recipit. Peccator Deum non violat appropinquans: Deus peccatorem sanctificat, cùm appropinquat. Christus peccata non recipit, cùm recipit peccatorem. Attendere debebant Pharisæi, non quales venerant, sed quales redibant peccatores. Paulus missus est ab illis persecutor, rediit prædicator.

S. Greg. M. Hom. 34. in Evang.

Et murmurabant Pharisæi, &c. Vera justitia compassionem habet, falsa justitia dedignationem: quamvis & justi soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiæ; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur etenim, sed non dedignantes: desperant, sed non desperantes: persecutionem commovent, sed amantes: quia etsi foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per caritatem servant. Præponunt sibi in animo ipsos plerumque quos corrigunt; meliores existimant eos quoque quos judicant. Quod videlicet agentes, & per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos. At contra hi qui de falsa justitia superbire solent, cæteros quosque despiciunt, nullâ infirmantibus misericordiâ condescendunt: & quò se peccatores esse non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt. De quorum numero Pharisæi extiterunt, qui dijudicantes Dominum quòd peccatores susciperet, arenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita ut se ægros esse nescirent; quatenus quod erant agnoscerent, cælestis eos Medicus blandis fomentis curat, benignum paradigma objicit, & in eorum corde vulnerum tumorem premit.

4. 5. 6. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam: & cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens? &c.* Lætantur cæli, & qui illîc Angeli, pœnitentiâ hominis. *Heus tu peccator, bono animo sis: videbis ubi de tuo reditu gaudeatur. Quid illa similitudinum dominicarum argumenta nobis volunt? Quòd mulier drachmam perdidit, & requirit, & reperit, & amicas ad gaudium invitat, nonne restituti peccatoris exemplum est? Errat & una Pastori ovicula, sed grex unâ carior non erat: una illa conquiritur, una pro omnibus desideratur, & tandem invenitur, & humeris Pastoris ipsius refertur: multùm enim errando laboraverat.* Tanta vis istius Parabolæ antiquis Ecclesiæ Pastoribus visa est ad excitandum in animis fidelium tenere pietatis affectum, ut eo fine in sacris Calicibus boni Pastoris amissam ovem humeris reportantis imaginem insculpi & exprimi curaverint, teste Tertulliano, Libro *De Pudicitia.*

Tertull. lib. de Pœnit. c. 8.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Homo habens oves centum, Christus est. Pastor bonus, Pastor pius, qui in una ove, hoc est, in Adam, posuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœna paradisi, hanc in regione vitalis Pascuæ collocaverat: sed illa vocem Pastoris oblita, dum lupinis ululatibus credidit, & caulas perdidit salutares, & tota lethalibus fauciata est vulneribus. Hanc ergo Christus veniens quærere in mundum, in utero Virginis invenit. Venit suæ nativitatis in carne, & in crucem levans, humeris suæ imposuit Passionis, & gaudens toto Resurrectionis gaudio, per Ascensum ad cælestem tulit mansionem *Et vocavit amicos, & vicinos*; hoc est, Angelos, dicens illis: *Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Congratulantur & congaudent Christo Angeli de ovis dominicæ reditu, nec indignantur sibi præsidere in solio Majestatis, quia de celestibus invidia cum diabolo fuerat fugata, nec poterat per Agnum qui peccata mundi tulerat, in superna ampliùs invidiæ penetrare peccatum. Christus nos quæsivit in terra, nos illum quæramus in cælis. Ille nos portavit ad suæ divinitatis gloriam, nos illum nostro portemus in corpore. *Glorificate* (inquit Apostolus) *& portate Deum in corpore vestro.* Ille Deum in corpore suo portat, qui nullum portat in suæ carnis operatione peccatum.

"S. Petrus Chrysologus serm. 168. 1. Cor. 6. 20.

Anima peccatoris ovis est perdita, drachma est amissa. Nec ad gregem redire suis viribus potest ovis errans, nisi à bono Pastore quæratur & portetur; nec drachma, seu anima illius imagine insignita, & peccato perdita, illi restitui, nisi diligenter quæratur in domo. *Erravi sicut ovis quæ periit, quære servum tuum Domine* Ovis perdita quæratur, ovis perdita vivificetur, propter quam Pastor ejus nonaginta novem dimisit in montibus, & eam quærens Judaicis laceratus est vepribus. Sed adhuc quæritur, adhuc quæratur, ex parte inventa adhuc quæratur. Ex ea namque parte qua dicit Propheta, *Mandata tua non sum oblitus*: inventa est; sed per eos qui mandata Dei eligunt, colligunt, diligunt adhuc quæritur, & per sui Pastoris sanguinem fusum atque dispersum, in omnibus gentibus invenitur.

Psal. 118. 176. "S. Aug. serm. 32 in hunc Psalm.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Boni Pastoris officia erga peccatores in hac Parabola designantur. Ipsos quærere debet pia sollicitudine, ac perseverante diligentia: *Nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?* 2. Illorum infirmitates portare, illisque compati prudenti commiseratione & benignitate; ita tamen ut secundùm Legem Dei benignitas illius dirigatur. 3. Nullis parcere debet laboribus ut illos ad Deum revocet. *Et cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens.* 4. Suam erga illos caritatem gaudii de illorum conversione concepti significationibus demonstrare; gaudium illud ad Christum referre, cujus gratiæ opus est animæ peccatricis conversio, quam *Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit*; nec sibi ipsi plaudere, in se ipso gloriari, aut vano gaudio affici, sed Christo Domino summo Animarum Pastori gratias agere; alioque ad Deum propterea collaudandum excitare in domo ejus, id est in Ecclesia, cujus lacrymis, gemitibus & precibus conversio peccatorum à Deo donatur. *Et veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat.*

Aut quæ mulier habens drachmas decem, &c. Perditionis animarum causa triplex. 1. Ignorantia Legis Dei, & officiorum suorum; fideique defectus & imbecillitas. 2. Moralis Christianæ corruptio, morumque depravatio. 3. Negligentia Pastorum. Tria ergo præstanda sunt

ad conversionem animarum. 1. Accendenda lucerna fidei verbi Dei prædicatione, & piorum lectione librorum. *Nonne accendit lucernam?* 2. Everrenda domus seu Ecclesia, & à pernicios corruptæ Moralis opinionibus, quas privati quidam doctores invexerunt, & à pravis moribus ac scandalis purganda: *& everrit domum?* 3. Pastores pii, eruditi, & gloriæ Dei zelo flagrantes Ecclesiis præficiendi sunt, qui ad conversionem & sanctificationem animarum curis & laboribus indefessis incumbant: *& quærit diligenter donec inveniat eam?* Sed & nos ipsi demus operam cum gratia Dei; ut ejus imago terrenorum affectuum & peccatorum fimo ac sordibus in nobis obscurata & obruta reformetur; eam ob rem accendamus lucernam fidei in cordibus nostris; conscientiam nostram everramus ab operibus mortis; quæramus tandem quæ drachma, quæ virtus nobis desit; quia nihil prosunt reliquæ si vel una deficiat. *Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc, caritatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Hæc drachma est sedulò requirenda, si fortè amissa sit; eaque inventâ vicinæ seu contubernales animæ facultates congratulari debent ac in Domino gaudere, omniaque in Dei gloriam operari. *Et cùm invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram.*

S. Gregor. Nyss. lib. de Virginit. c. 12.

Coloss. 3. 12. 13. 14.

10. *Ita dico vobis, gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Gaudium majus in cælo est de conversis peccatoribus, quàm de justis stantibus, quia plerumque cautiores, humiliores, & ferventiores resurgunt: & quotidiano experimento novimus quòd plerumque hi qui nullis se peccatorum molibus oppressos sciunt, stant quidem in via justitiæ, sed tamen ad cælestem patriam anxiè non anhelant; tantòque sibi in rebus licitis usum præbent, quantò se nulla illicita perpetrasse meminerunt. Et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valde securi sunt quòd nulla commiserint mala graviora. At contra nonnumquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt in amorem Dei, seseque in magnis virtutibus exercent, cuncta difficilia sancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagranti desiderio ad cælestem patriam anhelant: & quia se errasse à Deo considerant, damna præcedentia lucris sequentibus compensant. Majus ergo de peccatore converso, quàm de stante justo gaudium fit in cælo, quia & Dux in prælio plus cum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam ampliùs terram amat, quæ post spinas, uberes fruges profert, quàm eam quæ numquam spinas habuit, & numquam fertilem messem producit.

S. Greg. M. Hom. 34. in Evang.

11. 12. *Homo quidam habuit duos filios: & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.* Sub adolescentis typo significatur insipientia peccatoris. Ea scilicet ætas magis ad vitium lubrica esse consuevit. *Habet enim pueritia innocentiam, senectus prudentiam, ipsa vicina adolescentiæ juventus bonæ existimationis intuitum, & verecundiam delinquendi: adolescentia sola est invalida viribus, infirma consiliis, vitio calens, fastidiosa monitoribus, illecebrosa delictis.* Unde David totius temporis ejus veniam sibi à Domino postulavit, dicens: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas, ne memineris, Domine*; quia tunc maximè calor corporis fervet, & æstu sanguinis vaporantis ignescit. Quæ major hominis insipientia, quam divinæ dominationis imperio, obedientiæ jugo eximi velle, sui juris esse, suo arbitratu vivere, à se ipso regi? Væ peccatori, si superbum illud cordis ejus desiderium exaudiens, illum sibi ipsi relinquat Deus, ac dimittat propriæ voluntati! Quid est voluntas hominis, quàm levis, quàm improvida, quàm inconstans, nisi à suprema, sapientissima, & immutabili Dei voluntate regatur? Cùm ejus directionem & moderamen excussit, perdita est, quamvis sana, & robusta; quid nunc eveniet si ab ejus imperio se subtrahat, cùm infirma est, cæca, languens, invalida? Petiit peccator, ut sibi pars substantiæ quæ eum tangeret, daretur à Patre, *Tamquam anima potestate sua delectata, id quod illi est vivere, intelligere, meminisse, ingenio alacri excellere, omnia ista divina sunt munera, quæ in potestatem accipiens per liberum arbitrium, quia divisit pater liberis substantiam, minor filius in regionem longinquam profectus est, malè utendo naturalibus bonis, eo ipso quòd Patrem deseruit cupiditate fruendi creaturâ, relicto ipso Creatore.* Substantia Dei est omne quod vivimus, sapimus, cogitamus, loquimur. Hæc Deus universis æqualiter & in commune largitus est. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Iste est dexter oculus, qui à scandalis observandus est, hæc lucerna corporis, hoc talentum quod non est in sudario colligendum, id est delicatè otiosèque tractandum, nec in terra defodiendum, terrenis scilicet cogitationibus obscurandum. Substantiæ ergo seu bonorum nomine, quæ Deus homini dedit, intelliguntur omnia dona & talenta, sive naturæ, sive gratiæ, quorum usus libero illius arbitrio commissus est, ut virtus & meritum locum haberent.

S. August. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 13.

S. Hieron. Epist. 146.

13. *Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè.* Primus peccatoris gradus ad malorum cumulum, recessus à Deo est. Infinita distantia est inter amorem Dei & amorem sui: momento tamen temporis ab uno ad alterum pertransitur. Statim atque regnare cessat in corde caritas, necesse est ut regnet cupiditas, & totum operum corpus corrumpat. Qui se ipsum perversè amat, spiritales animæ suæ divitias penitus dissipat. Donorum Dei custos caritas est. Donorum ejus maximum. Spiritalia bona solus ille conservare potest, qui dedit. *Non multos post dies peregrè profectus est in regionem longinquam*, &c. Quia *Non multò post institutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre secum quamdam velut potentiam naturæ suæ, & deserere eum à quo condita est, præfidens viribus suis; quas vires tantò consumit citiùs, quantò eum deserit à quo datæ sunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere atque spatiari pompis exterioribus, intus inanescentem, cùm ea quisque sequitur quæ ab illa procedunt, & relinquit eum qui sibi est interior. Regio itaque longinqua, oblivio Dei est.* Dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè. *Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus; perdit omnem substantiam patris, & ad præsens voluptate deliniens, futuram non sinit cogitare paupertatem.*

S. Augst. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 33.

S. Hieron.

14. 15. *Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere. Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.* Famem patitur peccator qui à Deo recessit, ejusque bona dilapidavit: Famem non epularum, sed bonorum operum; quæ sunt miserabiliora jejunia. *Etenim qui recedit à verbo Dei, esurit: quia Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. Qui recedit à fonte, sitit; qui recedit à thesauro, eget; qui recedit à sapientia, bebetatur; qui recedit à virtute, dissolvitur. Meritò ergo iste egere cœpit, qui thesauros sapientiæ & scientiæ Dei, divitiarumque cælestium altitudinem dereliquit. Egere ergo ideo cœpit, & famem pati, quia nihil prodigæ satis est voluptati. Semper famem patitur, qui alimentis cælestibus nescit impleri.* Quanta inanitas in mente, cui deest panis veritatis! Quanta fames in corde, cui deest cibus caritatis!

S. Ambros. lib. 7. in Luc. n. 2. 15.

Et adhæsit uni civium regionis illius, Principi hujus mundi, rectori tenebrarum harum, diabolo, qui misit illum

S. Hieron.

lum in villam suam, ut pasceret porcos. Porcus animal immundum est, quod cœno & sordibus delectatur. Talis est dæmonum multitudo, quæ per idola manufacta, cruore pecudum & victimis pascitur; & novissimè saginatiore quadam hostia, ipsius hominis morte saturatur. Misit ergo eum in possessionem suam, id est, fecit eum suum esse famulum, ut pasceret porcos, inmmolans ei animam suam. Qui Deo servire noluit, fit mancipium diaboli. Nulla durior, fœdior, miserabilior servitus, peccati, carnalium cupiditatum, dæmonis servitute.

16. *Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.* Peccator bonis spiritualibus privatus, famem suam pascit inanibus & fœdis terrenorum bonorum & carnalium voluptatum B desideriis, in his cupiditatem suam alere cupit; sed famem non explet, magis inflammatur cupiditas. Voluptates sæculi, sunt porcorum cibus, in luto se volutantium, & in terram semper pronorum. *Dæmonum cibus est ebrietas, luxuria, fornicatio, & universa vitia. Hæc blanda sunt, & lasciva, & sensus voluptate demulcent, statimque ut apparuerint, ad usum sui provocant. Quibus ideo luxuriosus adolescens non poterat saturari, quia semper voluptas famem sibi habet, & transacta non satiat: & satanas, cum aliquem sua arte deceperit, & proprium ei imposuerit jugum, ultra ad abundantiam vitiorum non procurat, sciens esse jam mortuum.* In miseris illis diaboli mancipiis oraculum illud Propheticum impletur: *Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & mercedes non accepisti,* C

S. Hieron. Epist. 146.

Ezech. 16. 33.

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis. Siliquæ porcorum, libri obscœni, fabulosæ Romantiorum (ut vulgò loquimur) historiæ, amorem profanum excitantes & alentes, amatoria comædorum carmina; quæ sæcularium & carnalium mentes suavitate sua delectant, & pectoris interna devinciunt: verùm ubi cum summo studio fuerint perlecta, nihil aliud nisi inanem sonum, & sermonum strepitum suis lectoribus & auditoribus tribuunt, nullam saturitatem veritatis, nullam justitiæ refectionem tribuentes.

17. *In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hîc fame perco!* Primus ad peccatoris conversionem gradus est extremæ suæ miseriæ consideratio, & comparatio infeli- D cissimi status sui cùm felici statu justorum, qui Deo servientes, gratiæ suavitate abundè reficiuntur. Ut huic salutiferæ considerationi vocare incipiat peccator, ad se revertatur necesse est, tamquam expergiscens ab ebrietate aut gravi somno. Ad se revertitur, qui à se longè recesserat, cùm à Deo recessit. Revertitur quandoque adversitate urgente, & vexatione (ut ita loquar) dante intellectum, qui prosperitate inflante, exul cordis sui factus erat. Revertitur ut miseriam status sui cognoscat, divinæ gratiæ luce præveniente. Quando peccamus, extra nos sumus; desipimus, extra mentem nostram & cor nostrum ferimur; cùm autem resipiscimus, in nos ipsos revertimur. *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Discrimen est inter servos, mercenarios, & filios in domo Dei. Servi pœnæ E timore à peccato abstinent. Mercenarii spe mercedis peragunt opera à Deo injuncta, legi ejus ac mandatis obediunt. Filii ex amore filiali Deo serviunt, nihil magis timent quàm ne patrem offendant, ne patri displiciant; nihil magis optant quàm ut patris gratiâ, amore, præsentia & societate fruantur. Mercenarii justi sunt & misericordes, non ob ipsam justitiam, & ipsum misericordiæ bonum, sed ut à Deo terrenæ felicitatis, vel etiam æternæ, quatenus aliquid præter Deum esse intelligitur, bonum consequantur. Qui autem sic affecti sunt, spe compelluntur ad obsequium præceptorum, ne eorum prævaricatione, quæ jussa sunt, careant concupitis. Qui autem perfecta charitate diligit, ut filius, non ideo imperata custodit, quia aut timore pœnarum, aut præmii aviditate compellitur; sed quia hoc ipsum quod à Deo jubetur, est optimum. Servos, qui solo pœnæ timore non peccant, cùm revera sint inimici justitiæ, Deus amplecti refugit, ac famelicos & inanes spiritualium bonorum dimittit, quæ non desiderant, cùm non ament. Mercenariis verò, quamquam non pleno integroque desiderio; omnino tamen pietati & divinorum mandatorum observantiæ animum adjungentibus, mercedem Deus tribuit, ac spiritalem cibum dat in tempore; verbi sui, sacramentorum suorum alimentis, gratiæ suæ suavitate illos sustentat. *Quanti mercenarii in domo patris mei panibus abundant, ego autem hîc fame pereo!* O quantis meipsum bonis privavi! ô quantis meipsum malis implicui? Cur è paterna domo discessi, jugum excutiens quasi juvenculus indomitus? Cur Dei donis abusus sum; cur gratias & virtutes amisi, dissipavi? Cur me dæmonis addixi servituti, tam duræ, tam turpi, mortiferæ? Spiritualis alimoniæ extremam patior inopiam. Experientiâ didici humanam mentem ad imaginem Dei conditam nullis bonis temporalibus, nulla terrenâ voluptate, sed uno Deo impleri & satiari posse. *Væ animæ audaci, quæ speravit, si à te recessisset, se aliquid melius habituram. Versa & reversa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia. Et tu solus requies. Et ecce ades; & liberas à miserabilibus erroribus, & constituis nos in via tua, & consolaris, & dicis; Currite, ego feram, & ego perducam, & ibi ego feram.*

S. Augustin. lib. 6. Confess. cap. 16.

18. 19. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum, & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Secundus conversionis gradus est, propositum renuntiandi peccatis, illaque & occasiones illorum sincerè & absque mora deserendi; bona & non ficta voluntas ad Deum redeundi, paternæ illius bonitatis & misericordiæ intuitu, quo in spem veniæ peccator erigitur. *Surgam*, qui peccatorum pondere gravatus & oppressus jaceo: surgam, quia loquentem ad cor meum audio: *Surge qui dormis, & exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Revertar bene, undè malè discessi, redibo ad patrem meum, conditorem, dominum, curatorem & provisorem; revertar ad illum qui solet exspectare & prævenire peccatores. *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Quâ spe? Quâ fiduciâ? Illâ quâ pater est. Ego perdidi quod erat filii: ille quod patris est non amisit. *Apud patrem non intercedit extraneus, intus est in patris pectore ipse qui intervenit & exorat affectus. Urgentur patris viscera iterum filium genitura per veniam.*

S. Petrus Chrysol. serm. 2.

Tertius conversionis gradus est, odium & detestatio peccati ex amore Dei concepta, quâ peccator illi ut patri summè bono se displicuisse dolet, ac peccatum humiliter confiteri proponit. *Pater, peccavi in cælum, & coram te.* Amoris nomine Deum appellat, quia veræ pœnitentiæ fundamentum, Dei amor est. *Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati, & amor Dei* (ait S. Augustinus.) Humiliat se pœnitens tamquam divinâ gratiâ & misericordiâ indignum. Per Spiritum adoptionis jus habemus vocandi Deum patrem nostrum: sed eo jure excidimus, cùm Spiritum sanctum à nobis recedere compulimus per mortale peccatum. *Jam non sum dignus vocari filius tuus.* Indignitatis propriæ confessio, humiliationis peccatori debitæ acceptio est. Hanc amat, quisquis divinæ justitiæ ordinem amat: divinæ autem justitiæ ordinem diligit, quisquis Deum ipsum diligit. Hinc pœnitentiæ laboribus humiliter se subjicit peccator sincerè conversus: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.*

Pater, peccavi in cælum, & coram te Peregrè profectus est, & in regionem longinquam fugit; sed accusatores suos, & testes suos, divini Patris oculos, non refugit. In se itaque reversus agnoscit quod David pœnitens: *Quo ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades*, &c. Videt per totum mundum nuda Dei oculis delicta consistere: non cælum, non terram, non maria, non abyssum, non ipsam noctem, Deo posse ve-

Psal. 138. 7. 8.

lare peccata. Sentit quantum sit sceleris in Dei peccare conspectu: *Peccavi*, inquit, *in cælum, & coram te. Jam non sum dignus vocari filius tuus.* Eò magis gratiæ donis sum indignus, quò donis ipsis naturæ sum abusus. Eò magis sum indignus in gratiam tuam recipi, quòd primam gratiam in baptismo acceptam amisi. *Fac me sicut unum ex mercenariis tuis*, ut tota die, id est, quandiu vitam mihi commodaveris, opus tuum agam, donec optata veniat, sicut mercenarii, dies mea; nec umquam negare valeam tibi debitam tot titulis servitutem. *Qui* scilicet *penes extraneum servam senserat libertatem, penes patrem credit sibi futuram liberam servitutem.*

S. Petrus Chrysol. *Non sum dignus vocari filius tuus; fac me sicut unum ex mercenariis tuis.* Operabor & ego in vinea tua; putabo & ego Spiritûs falce interiores meæ vitis rationalis superfluos palmites, crimina, cupiditates, carnalia desideria resecabo. Excolam dulcem caritatis botrum; mandatis tuis sepiam animam meam, ne eam humi hærentem serpens deprædetur. *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Humeris meis crucis tuæ aratrum impone, colam sulcum animæ meæ, effodiam vomere, exscindamque spinas ferentia & noxia Maligni germina, superseminabo cælestia semina. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.*

20. *Et surgens venit ad patrem suum.* E peccato surgere, & ad Deum redire toto corde suo non tardat verè pœnitens. Conversionis proposito statim opus adjungit. Eò majore fiducia venit, quò majori dolore de Patris offensa compunctus est. Deum fide quærens per dilectionem operante, sibi mox invenit esse præsentem.

S. Petrus Chrysol. serm. 3. *Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordiâ motus est, & occurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.* Sic Deus prævenit peccatorem. Venit ad pœnitentiam nondum pervenit ad gratiam. Venit ad Patrem, & adhuc longè est. Videt illum venientem *qui in altis habitat, & humilia respicit,* Psal. 112. 5. *& alta à longè cognoscit.* Videt illum Pater à longè, ut & ipse Patrem possit attendere, fugata obscuritate quæ circumfusa fuerat de reatu; de qua Propheta ait: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem ... Iniquitates meæ gravatæ sunt super me: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.* Psal. 39. 13. Psal. 37. 5. Lumen illud peccator non recuperaret, nisi Deus illum misericorditer respiceret ac præveniret. Videt illum Deus, quia se diligere incipientem diligit. Ante oculos enim haberi nonnisi qui diliguntur dici solent. *Et misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus,* ut erigeret jacentem, *ut amoris onere onus tolleret peccatorum,* ut leve & suave Evangelii jugum ejus cervici imponeret. *Venite ad me,* inquit, *omnes qui laboratis & onerati estis. Tollite jugum meum super vos: jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Videtis quia *filius juvatur istius Patris onere, non gravatur.*

S. Augustin. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 33. S. Petrus Chrysol. Matt. 11. 27. *Et osculatus est eum.* Osculum, symbolum reconciliationis, pignus veniæ. *Consolari verbo gratiæ Dei ad spem indulgentiæ peccatorum, hoc est post longa itinera remeantem mereri à Patre osculum caritatis.*

21. *Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.* Certant in animo pœnitentis humilitas & fiducia, verecundia & amor. Filii nomine & privilegiis indignum se fatetur, & tamen Deum patrem confidenter appellat, qui *Misit Spiritum Filii sui* in cor ejus *clamantem, Abba* (*Pater*) Quàm misericors, quàm pius, qui nec offensus patris nomen dedignatur audire! *Pater peccavi in cælum & coram te.* Hæc est prima confessio apud Auctorem naturæ, præsulem misericordiæ, arbitrum culpæ. Sed etsi Deus novit omnia, vocem tamen tuæ confessionis exspectat. *Ore* enim *confessio fit ad salutem:* Quia allevat pondus erroris quisquis ipse se onerat; & accusationis excludit invidiam, qui accusatorem prævenit confitendo *Justus* enim *in primordio sermonis accusator est sui.* Frustra autem velis occultare quem nihil fallat: & sine periculo prodas, quod scias esse jam cognitum. Confitere magis, ut interveniat pro te Christus, quem advocatum habemus apud Patrem; roget pro te Ecclesia, illachrymet populus. Nec vereare ne non impetres. *Advocatus spondet veniam, patronus promittit gratiam, reconciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur assertor. Crede, quia Veritas est; acquiesce, quia Virtus est.* Habet causam ut pro te interveniat, ne pro te gratis mortuus sit. Habet & causam ignoscendi Pater, quia quod vult Filius, vult & Pater.

S. Aug. lib. 2. Quæst. Evang. *Jam non sum dignus vocari filius tuus.* Hoc vult fieri per gratiam, quo se indignum esse per merita confitetur. Non addit quod in illa reditûs sui ac pœnitentiæ meditatione dixerat, *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Cùm enim panem non haberet, vel mercenarius esse cupiebat: quod post osculum patris generosissimè jam dedignatur.

22. *Dixit autem pater ad servos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus.* Quo magis se deprimit peccator, omnibusque Dei donis se agnoscit indignum, eo majoribus gratiis à Deo cumulatur. Christo Jesu, ejusque justitiâ, meritis, virtutibus induitur ejus nuditas. Spiritum promissionis sanctum accipit, quo velut annulo signatur novum fœdus reconciliationis: accipit annulum in manus, ad opera justitiæ jam paratas: novis auxiliis munitur, per calceamenta significatis, ut ambulet sine offensione in via mandatorum Dei; ut conculcet leonem & draconem, ut dæmonem & tentationes ejus vincat.

S. Ioan. Chrys. Hom. de Filio Prodig. Certant peccatoris humilitas & Dei clementia. Ait peccator, *Non sum dignus vocari filius tuus.* Ne me tamen abigas ab aulâ tuâ, Domine, ne me inventum hostis errantem velut captivum abducat: neque me prope tremendam & mysticam Mensam tuam sistas! non enim audeo apertis oculis intueri Sancta Sanctorum. Sine me cum Catechumenis intra Ecclesiæ fores consistere, ut contemplatus quæ in ea perficiuntur Mysteria, rursus eorum participem fieri sensim concupiscam: ut divinis laticibus perfusus, turpium animæ vestium sordes abstergam; ut cùm tuas margaritas* à piis viris abripi videro, manus & ipse dignas quæ tale munus accipiant, habere desiderem. Peccatorem pœnitentem ita affectum videns Deus, jubet servis, scilicet Sacerdotibus, ut stolam primam proferant, primam scilicet baptismatis dignitatem, reparatam justitiam Absolutionis beneficio; & dent annulum, divitiarum indicem, thesauri custodem, signaculum Spiritûs: & calceamenta in pedes ejus: hoc est, ut sermonibus Evangelicis ejus animæ vestigium omni ex parte adstringant, ne serpens ejus insidiatus calcaneo, in priorem illum peccati errorem pertrahat. Dari jubet calceamenta in pedes ejus, ut *calceatù pedes in præparationem Evangelii pacis*, sanctæ vitæ exemplo Ecclesiam ædificet, Christumque prædicet, non verborum, sed operum eloquentiâ. *Stola spiritale indumentum, & vestimentum est nuptiale. Annulus quid est aliud, nisi sinceræ fidei signaculum, & expressio veritatis? Calceamentum, Evangelii præparatio est, ad cælestium cursum dirigens præparatos, ut non in carne ambulemus, sed in spiritu.*

*Sic Euchristiam vocat. Ephes. 6. 15. S. Ambr. lib. 7. in Luc. n. 231.

23. 24. *Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus est. Et cœperunt epulari.* Peccator reconciliatus, sacrificii Christi fit particeps, carne ejus nutritur, cujus communio sigillum est reconciliationis; gustat donum cæleste, gustat & videt quàm suavis est Dominus, & beatus vir qui sperat in eo. Ex hinc vitam agit hominis inventi, hominis novi, hominis à morte peccati redivivi. Nec mundo vivit ampliùs, in quo perditus est; nec peccato, quod ipsi mortem attulit; nec sibi ipsi, qui nec seipsum invenire perditum, nec mortuum resuscitare valuit; sed Deo, qui *Sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam:* Christo, qui à summo cælo egressus est, &

Joann. 3. 16.

S. Amb. lib. 7. in Luc. n. 225. Rom 10. 10. Prov. 17. 18.

exultavit ut gigas ad currendam viam, ut illi occurreret; qui carne assumptâ super collum ejus cecidit, eumque complexus & osculatus est; qui mortuus est ut illum suscitaret; qui Corpus & Sanguinem suum in Eucharistiæ sacramento sistit & abscondit, ut illum nutriat.

S. Ioan. Chrys. Hom. in Parab. de Filio Prodigo

Et adducite vitulum saginatum, & occidite. Vitulus saginatus, Christi Jesu Domini nostri typus pro peccatis nostris immolati. Adducite, immolate vitulum, qui peccati jugum non sustinuit, virginem & ex Virgine natum, qui sequitur eos qui illum sequuntur, non ex necessitate, sed sponte; qui non utitur robore suo, neque cornibus, sed promptè cervicem inclinat iis qui mactare ipsum volunt. Occidite eum qui sponte occiditur, qui sanctificat immolantes; qui mysticè occisus jam non moritur; qui comeditur ab iis qui ipsum norunt, & numquam consumitur, qui comedentes beatos efficit. *Et manducemus, & epulemur*, &c. *Nostis spirituales delicias* B *qui eas degustatis*, (ait S. Joannes Chrysostomus) *& recordamini tremendorum Mysteriorum, ac Ministrorum sacri officii*, (nempe Diaconorum) *imitantium Angelorum alas tenuibus suis lineis velis quæ sinistris humeris insident, & qui in Ecclesia discurrunt, clamantque*: Ne qui ex Catechumenis *ne quis eorum qui non edunt, nullus ex exploratoribus; ne quis eorum, qui non possunt intueri vitulum qui comeditur; neve quis eorum qui spectare non possunt cælestem sanguinem, qui effunditur in remissionem peccatorum; ne quis indignus hostia vivente; ne quis non initiatus; ne quis eorum qui non possunt impollutis labiis tremenda Mysteria attingere. Deinde subjunguntur voces Angelorum collaudantium de cælis, & dicentium: Sanctus Pater, qui voluit mactari vitulum saginatum, qui peccatum non novit. Sanctus Filius simul & vitulus qui semper occiditur sponte,* C *& semper vivit: Sanctus paracletus Spiritus sanctus, qui sacrificium perficit.*

S. Amb. lib. 7. in Luc. n. 132. 123.

Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur. Occiditur vitulus saginatus, ut carnem Domini spiritali opimam virtute per gratiam sacramenti Mysteriorum consortio restitutus epuletur. Nemo enim nisi qui timuerit Deum (quod est initium sapientiæ) nisi signaculum spirituale vel custodierit, vel receperit, nisi Dominum prædicaverit, Sacramentis debet interesse cælestibus. *Manducemus, & epulemur.* Epulantem patrem inducit, ut ostenderet quoniam *Paternus cibus est salus nostra, & paternum gaudium nostrorum redemptio peccatorum est.*

S. Aug. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 33. n. 5.

Citò proferte stolam primam, &c. Stola prima, est dignitas quam perdidit Adam. Servi qui eam proferunt, reconciliationis Prædicatores. Annulus in manu, pignus D Spiritus sancti propter gratiæ partitionem, quæ digito bene significatur. Calceamenta in pedes, præparatio evangelizandi *ad non tangenda terrena*. Vitulus saginatus ipse idem Dominus, sed secundùm carnem satiatus opprobriis. Quòd autem imperat ut adducant eum, quid aliud nisi ut prædicent eum, & annuntiando venire faciant in exhaustâ fame viscera filii esurientis? Nam etiam ut occidant eum jubet, hoc est, ut mortem ejus insinuent: tunc enim cuique occiditur, cùm credit occisum. *Et epulemur* (inquit) *quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.* Istæ epulæ atque festivitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Ecclesiâ dilatatâ atque diffusâ. *Vitulus enim ille in Corpore & Sanguine Dominico & offertur Patri, & pascit totam domum.*

Tertull. lib. de Pœnit. c. 8.

Manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. Prodigum filium revocat, & post inopiam pœnitentem libens suscipit, immolat vitulum præopimum, convivio gaudium suum exornant. Quidni? Filium enim invenerat, quem amiserat; cariorem senserat, quem lucrifecerat. Quis ille nobis intelligendus pater? Deus scilicet. *Tam pater nemo; tam pius nemo. Is ergo te filium suum, etsi acceptum ab eo prodegeris, etsi mundus redieris, recipiet, quia rediisti: magisque de regressu tuo, quàm de alterius* A *sobrietate lætabitur. Sed si pœniteat ex animo, si famem tuam cum saturitate mercenariorum paternorum compares, si porcos immundum relinquas pecus, si Patrem repetas vel offensum: Deliqui, dicens, nec dignus ego jam vocari tuus. Tantùm relevat confessio delictorum: quantùm dissimulatio exaggerat.*

25. 26. 27. 28. 29. 30. *Erat autem filius ejus senior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & chorum: & vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent. Isque dixit illi, Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, & nolebat introire: Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.* Qui verè justi sunt, Deo gratias agere, & congratulari ac congaudere debent, non solùm de reditu & conversione peccatorum, sec de gratiis, favoribus, B & consolationum spiritualium abundantia, quibus sæpe pœnitentes cumulat præ justis, qui semper in ejus obsequio perseverarunt. Nemo sibi plus quàm alteri à Deo deberi existimet; immò nihil sibi: & cùm diu servierit, & omnia fecerit, dicat adhuc: *Servi inutiles sumus.* In ea civitate, in eo regno, in ea familia, in eo corpore se esse meminerint, ubi unius bona sunt omnium & singulorum per caritatem. *Ut enim cupiditas nihil sine angustia, ita nihil cum angustia caritas tenet.* Patrem colere, illi servire, & in omnibus obsequi tantùm pergamus, de illius hereditate securi, si perseveraverimus in ejus obedientiâ. *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.* Cùm beatitudinem æternam, quæ Deus est, obtinuerimus, *nostra erunt ad videndum superiora, nostra, erunt ad convivendum æqualia, nostra erunt ad dominandum inferiora.* Caveamus ne invidia in corda nostra surrepat. *Invidia malum vetustum, prima labes, antiquum virus, sæculorum venenum, causa funeris. Hæc* C *in principio Angelum dejecit de cælo. Hæc de paradiso hominem principem nostræ generationis exclusit. Ipsa hunc seniorem fratrem paterna seclusit è domo. Hæc Abrahæ progeniem, populum sanctitatis, ad Auctoris sui cædem, ad mortem sui Salvatoris armavit. Invidia intestinus hostis, non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed in ipsam cordis arietat arcem, & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit, & adducit inclusam. Si ergo volumus cælestem mereri gloriam, si æterni Patris inhabitare domum, invidiam totis armorum cælestium viribus comprimamus: quia sicut nos Deo jungit charitas, à Deo invidia sic sejungit.*

Lil. 2. Quæst. Evang. Quæst. 33. n. 10.

S. Petrus Chrysol. serm. 4. de Filio Prodigo.

Erat autem filius ejus senior in agro, &c. Allegorico *Exod. 4. 22.* sensu, duo filii, duo sunt populi, senior & major Judaicus, de quo Dominus ait: *Filius meus primogenitus Israël* junior, Gentilis; qui religione ac moribus longiùs recessit à Deo, & cum meretricibus substantiam suam dissipavit, quo nomine superstitiones intelliguntur: relicto scilicet uno connubio legitimo veri Dei, cum turba dæmoniorum cupiditate turpissima fornicatus est. Tandem fame veritatis stimulante, in se reversus est & pœnitentiam egit vocante & occurrente Deo per Evangelii prædicationem. Redeuntem suscepit cælestis Pater, fide & justitiâ donatâ, gratiaque Spiritus sancti in eum effusa. Eucharistiæ Sacramento, Christi, tamquam vituli saginati, carne refectus est. Festivo gaudio totus orbis resonuit ob vocationem & conversionem gentium, quia *Quierant longè, facti sunt prope in sanguine Christi.* Intea senior filius, populus Israël secundùm carnem, qui non est in domo, sed in agro, id est, in ipsa hereditaria opulentia Legis & Prophetarum, terrena potiùs operatur, & pro terrena hereditate Deo servit, audiens illam Ecclesiæ gentium lætitiam, & Spiritu sancto plenos Apostolos seu Viros Apostolicos vocibus consonis Evangelium prædicare: audiens etiam concorditer conversantium cor unum & animam unam in Dei laudes conspirantem; vocat unum de servis, & interrogat quæ illa sint; legit aliquem Prophetarum, & quærit cur ista festa in Ecclesia celebrentur. Respondet ei servus Patris, Prophe-

S. Augustin. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 33. Vide & S. Hieron. Epist. 146.

ta: *Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.* Sed indignatur etiam nunc Judæus, & adhuc non vult introire in Ecclesiam; sibi præpositas gentes queritur; paterni gaudii, & convivii dedignatur esse participem. Cùm ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore Pater ejus, ut & jam omnis Israël salvus fiat, cui ex parte cæcitas facta est velut absentia in agro, donec plenitudo filii minoris longè in idololatria gentium constituti redux ad manducandum vitulum intraret. Erit enim quandoque aperta vocatio Judæorum in salutem Evangelii. Quam manifestationem Evangelii tamquam egressum patris appellat ad rogandum majorem filium.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1, 2. DICEBAT *autem* JESUS *& ad Discipulos suos* hanc parabolam, cùm tres præcedentes ad Pharisæos & Scribas contra se murmurantes direxissent: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*, sive œconomum, cui totius rei familiaris, omniumque bonorum suorum administrationem ac dispensationem crediderat; *& hic diffamatus est*, delatus sive accusatus *apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum*, non leviter credens quod fama loquebatur, *& ait illi: Quid hoc audio de te?* Quid est quod de te audio? *Redde rationem villicationis tuæ*, seu administrationis: *jam enim non poteris villicare.* Non patiar te deinceps administrare bona mea, nisi tempore, quod præstituo, rationes reddideris.

3, 4. *Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus aufert*, sive auferre decrevit *à me villicationem? Fodere non valeo*, cùm labori manuum assuefactus non sim, neque duris operibus pares sint vires corporis mei: *mendicare erubesco*, quia in hunc usque diem honoratus vixi. Deficiam proculdubio in rationibus reddendis, & à munere meo amovebor: in his angustiis unde mihi victum comparabo? *Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suos.* Dibitores domini mei beneficiis mihi devinciam, ut cùm amotus fuero à munere meo, recipiant me in domos suas, victumque mihi alternis liberaliter subministrent.

5, 6, 7. *Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados*, seu batos *olei.* (Quisque cadus viginti-septem circiter pintas Parisienses continebat.) *Dixitque illi: Accipe cautionem tuam*, schedulam seu chirographum, *& sede citò, & scribe quinquaginta.* Scribe aliam, quâ fatearis te debere quinquaginta. *Deinde alii dixit: Quantum debes domino meo? Qui ait: Centum coros tritici.* (Corus mensura erat quasi sextarium continens.) Ait illi: *Accipe litteras tuas, & scribe octoginta.* His combustis aut laceratis, ne quis te ad solvendum cogere possit, scribe alias, quibus te fatearis octoginta cororum debitorem. Sic uni quinquaginta cados olei, alteri viginti coros tritici remisit: & similiter egit cum reliquis proportione servata, ut parabola subintelligitur.

8. *Et laudavit dominus*, seu herus, homo ille dives, *villicum iniquitatis*, injustum & infidelem œconomum, *quia prudenter fecisset:* Non facti improbitatem, & fraudem, sed solertiam & industriam infidi œconomi, quamvis læsus laudavit: quòd scilicet eâ solertiâ & industria, quam hujus sæculi homines prudentiam vocant, rebus suis in futurum prospexisset: *Quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.* Homines huic sæculo dediti, ejusque legibus ac moribus servientes, sagaciores sunt, magisque industrii in rebus suis gerendis, in genere suo, in iis quæ ad hujus mundi commoda sibi procuranda spectant, quàm homines vitæ melioris cognitione illustrati in veris, spiritualibus, æternisque bonis sibi procurandis. Prudentiores dixit, non absolutè, nec verè ac reipsa, sed prudentiâ carnis, prudentiâ falsâ, prudentiores in rebus caducis & temporariis; *in generatione sua.*

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mamona iniquitatis*, de divitiis injustis, quas scilicet soli iniqui divitias reputant, veras & solidas divitias negligentes: Facite vobis amicos de divitiis hujus mundi, quæ cælestibus comparatæ, falsæ sunt & adulterinæ: conciliate vobis amicos ex divitiis, quæ plerisque sunt iniquitatis instrumenta, fomenta avaritiæ, satellites voluptatis, irritamenta malorum: *ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ut cùm vita vos defecerit, & ratio administrationis vestræ Deo reddenda fuerit, sit qui vos recipiat in cælestes mansiones; Christus scilicet, qui sibi factas eleemosynas reputat, quæ pauperibus eroganter: vel ut vos in cælum precibus suis introducant justi & sancti pauperes, quorum necessitatibus sublevandis terrena bona impendistis.

10, 11. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est*, ut plurimùm *& in majori iniquus est. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?* Si in falsis divitiis administrandis & dispensandis fideles non fuistis, sed iis abusi estis ad luxum, aut avarè servastis, contra mentem ac mandatum Domini, pauperibus non eroganter; quis veras & cælestes divitias vobis credet? *Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?* Si fideles non fuistis in dispensatione bonorum quæ à vobis aliena sunt, quæ extra vos sunt, quæ ad animum vestrum non pertinent; quæ vobis invitis eripi possunt, & ad alios transire; quis dabit vobis spiritalia & cælestia bona, quæ animum attingunt, & totum hominem beatum efficiunt, spe in hoc sæculo, reipsa in futuro? Quis dabit vobis bona consentanea, intima, æterna? Quis dabit opes divinæ gratiæ, dona Spiritus sancti, quæ invitis eripi non possunt, quæ fidelibus servis numquam auferuntur à Domino? Quis dabit vobis mercedem vestram, thesaurum non deficientem in cælis? Divitiæ temporales res sunt parvi pretii, modici valoris, æternorum comparatione bonorum. Qui ergo in iis dispensandis infidelis est, in usu spiritualium donorum multò magis infidelis erit. Quemadmodum ergo probant homines servos suos, & quos in rebus minoris pretii ac momenti fideles invenerint, iis majoris momenti bona vel negotia credunt & committunt: contra verò iis quos infideles compererint in minimis, majora non credunt: ita Deus infidelibus temporalium suorum bonorum dispensatoribus spiritalia & cælestia bona non donat.

Eadem vocabula in linguis Hebraica Syriaca & Arabica *Iustitiam & veritatem* eadem pariter *mendacium & iniquitatem* significant. Interdum etiam ἀδικία, Hellenistæ ad significandam *falsitatem* usurpant uti aliquot exemplis ex Versione 70. Virii Eruditi probant.

13. *Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammonæ*, id est, divitiis. Serviunt Mammonæ, quibus præcipuum circa divitias studium est, quod studium radix est illiberalitatis & immisericordiæ. Confer cum *Matthæi* 6. 24.

14. *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, & deridebant illum*, gestu quodam narium adhibito contemptum significantes: quæ vis est verbi Græci ἐκμυκτηρίζω. Sic vertiginosis nihil stare videtur. Sic palato corruptis nihil rectè sapit. Sic *Amara sunt vitiosis & malè viventibus præcepta justitiæ.* Lactant.

15. *Et ait illis: Vos estis qui justificatis vos coram hominibus*; justi videri justitia legali & externa studetis & affectatis: *Deus autem novit corda vestra*, in quibus nihil

est veræ sanctimoniæ & justitiæ: *Quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* Quod secundùm opinionem ac judicium hominum sublime & eximium est, quale est esse divitem, honoratum, magnam sanctimoniæ speciem præseferre, Deo est horrori & abominationi, si absit vera animi probitas, si avaritia, superbia, hypocrisis regnent in corde.

16. *Lex & prophetæ usque ad Johannem* durarunt, Messiamque venturum prænuntiarunt, ac rudimenta quædam pietatis apertè propossuerunt, reliqua sub generalibus terminis & figurarum mysticis involucris occultantes, & temporalia bona veri Dei cultoribus promittentes. *Ex eo regnum Dei evangelizatur*: Ab eo tempore, scilicet à diebus Joannis Baptistæ, regnum Dei prædicatur; *& omnis in illud vim facit.* Infinita hominum multitudo in illud intrare nititur, sibique vim facit ut illud adeat. Quamobrem terrenorum bonorum contemptu, & profusa in pauperes distributione, aliisque veræ justitiæ operibus ad illud enitendum est. Confer cum *Matthæi* 11. 12.

17. *Facilius est autem cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem*, minimam literulam, *cadere.* Suis præceptis non aboleri legem docet, sed impleri. Evangelica enim perfectio finis est Legis. Lex velut pædagogus manuduxit ad divitiarum contemptum, quarum quidem usum, non amorem permisit. Lex terrenæ felicitatis & bonorum temporalium promissione bonacæleslia & æternam felicitatem adumbravit, in spemque illorum veros Israëlitas, Abrahæ filios secundùm spiritum excitavit. Præceptis igitur Evangelicis præcepta Legis perficiuntur & implentur; regni cælorum promissione legis promissiones consummantur. Confer cum *Matt* 5. 18.

18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit*, superstite marito, *mœchatur.* Confer cum *Matthæi* 5. 32. & *Marci.* 10. 11. Divortium justis de causis Lex probavit: aliam uxorem ducere, illâ vivente cui datus fuerat repudii libellus, non probavit, sed toleravit, cùm à carnalibus & duri cordis hominibus aliud impetrari non posset. Christus divortium permisit in causa fornicationis; uxorem aliam ducere prohibuit priori superstite; matrimonii jus ad primam originem revocans, quo Adamus & Eva, vir & uxor, indissolubili fœdere sunt conjuncti. *Manet matrimonium, quod non rite diremptum est. Manente matrimonio nubere, adulterium est. Ita si conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit, & quod non prohibuit in totum, permisit aliàs ubi causa cessat ob quam prohibuit. Et jam non contrarium Moysi docet, cujus præceptum alicubi conservat; nondum dico confirmat.* Joannis autem, cujus proximè meminerat, & Herodis occasione hanc à Christo prolatam fuisse sententiam, qui & suam uxorem Arethæ Regis filiam dimiserat, & Philippi fratris sui uxorem contra Legem duxerat, existimavit Tertullianus. *Facta igitur mentione Joannis Dominus, & utique successus exitus ejus, illicitorum matrimoniorum & adulterii figuras jaculatus est in Herodem: adulterum pronuntians etiam qui dimissam à viro duxerit: quo magis impietatem Herodis oneraret, qui non minùs morte quàm repudio dimissam à viro duxerat, & hoc fratre habente ex illa filiam, & vel eo nomine illicitè; ex libidinis, non ex Legis instinctu, ac propterea Prophetam quoque adsertorem Legis occiderat.*

Tertull. lib. 4. contra Marcion. cap. 34.

19. *Homo quidam erat dives, qui indùebatur purpura & byssо*, vestibus pretiosis & mollibus: *& epulabatur quotidie splendidè*; genio & deliciis non per intervalla, sed quotidie indulgens, cui ad epularum splendidum & exquisitum apparatum nihil deerat. Ad argumentum unde sermonem incœperat Christus regreditur, de usu scilicet divitiarum: & exemplo, exituque dissimili duorum hominum, unius divitis, alterius pauperis, divitias ad regnum cælorum capessendum obesse magis quàm pauperum sublevandas necessitates non eroget: contra verò plurimùm juvare paupertatem, si quis illam æquo animo patiatur.

20. 21. *Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus*, in via publica, sub dio, prope januam divitis, in ipsius conspectu, ut ignorantiam causari nullatenus posset; *ulceribus plenus*, cujus totum corpus ulcus videbatur: *cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi dabat.* His verbis duo significantur, & divitis inhumanitas, qui de penu tam locuplete, de mensa tot ferculis instructa nihil pauperi miserit, ne frustulum quidem panis, & eximia Lazari patientia, cui summa votorum fuerit tantum accipere ad vitam ægrè sustentandam, quantum canibus projici solet: *sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus*, sanie & sanguine quasi projecti cadaveris illecti. Hæcne sit historia, an parabola, non constat, Interpretibus in varias sententias divisis. Veterum tamen præcipui historiam esse sentiunt; tum quòd in parabolis personarum nomina exprimi non solcant, hic autem *Lazarus* proprio nomine designetur: *Ut quid illic Lazari nomen*, inquit Tertullianus, *si non in veritate res est?* Tum quòd nullam parabolam ex rebus quæ in altera vita fiunt, sed ex rebus, quæ sensibus sunt obviæ, Christus sumpserit. Quòd autem divitis nomen Christus non expresserit, divinâ ejus moderatione factum volunt, ne illi infamiam, sibi invidiam conflaret. S. Joannes Chrysostomus in Homil. de Divite & Lazaro, & S. Cyrillus Alexand. in Catena Græcorum Patrum, ex qua ejus testimonium profert S. Thomas, & Theophylactus parabolam vocant. Auctor Quæstionum & Responsionum ad Orthodoxos inter opera S. Justini, nec historiam, nec parabolam esse censet (Quæst. 60.) sed hypothyposim. Ita vocant Eloquentiæ Magistri figuram orationis, qua res vera coloribus verisimilibus depingitur, oculis & veluti subjicitur. Eorum qui parabolam esse volunt, opinionem juvat vetustissimus Codex Græcus quo Beza utebatur, & aliud manuscriptum Exemplar, in quibus sic legitur: *Dixit autem & aliam parabolam: Homo quidam erat dives*, &c. Hanc præfationem Robertus Stephanus ex vetustissimo exemplari ab amicis in Italia collato, ad marginem hujus loci etiam adjecit in Græca, quam adornavit, Novi Testamenti Editione. Quod Lazari nomen spectat, mendico cuilibet hominum ope destituto apprimè convenit. Significat enim *Adjutorium Dei.*

S. Irenæus lib. 4. c. 44. Tertull. lib. de Anima c. 7. S. Ambros. lib. 8. in Luc. n. 13.

22. *Factum est autem ut moreretur Mendicus, & portaretur*, ejus anima cui totius nomen per synecdochen tribuitur, *ab Angelis in sinum Abrahæ*, id est, in locum quietis & salutis, in quem Abraham credentium pater post hujus vitæ procellas receptus est. Phrasis illa Hebraica sumpta est vel à puerulis, qui parentibus sunt charissimi, quos illi in sinu sive gremio fovent, in quo etiam suaviter interdum quiescunt & dormiunt: vel ab antiquo more conviviorum, in quibus dilectissimi & honoratissimi solebant recumbere in sinu ejus qui convivii princeps esset. Unde Christus piorum fœlicitatem sub convivii figura describens ait: *Dico autem vobis quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cælorum.* His ergo verbis, *& portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*, summus Lazari significatur honos, qui in illa quietis & felicitatis justorum regione Abrahæ proximus esset, cujus eximiam fidem, & invictam in malis perferendis constantiam fuerat imitatus. *Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno*; in locum tormentorum oculis nostris subtractum detrusus est, ubi *subterraneus ignis arcani ad pœnam thesaurus*, qui *non absumit quod exurit, sed dum erogat reparat*, & in æternum cruciabit impios. De hujusmodi tamen ignis naturâ, qualitatibus, & loco, non est operosiùs disputandum. *Quis ignis* (inquit S. Augustinus) *cujusmodi, & in qua mundi vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi fortè cui divinus Spiritus ostendit.*

Synop. Critic. Matt. 11. Tertull. in Apolog. S. August. lib. 20. de Civit. Dei cap. 16

23. 24. *Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Oculi, & eorum elevatio, Abrahami conspectus, clamor, lingua, & ejus refrigeratio, hîc metaphoricè in-

telligenda. Christus scilicet futuræ vitæ statum accommodatè ad captum hominum describens, animabus tribuit à corpore solutis, quod hominibus in hac mortali vitâ convenit, & evenire solet; sicut Deo membra & actus corporei metaphoricè adscribuntur. *Elevans oculos suos*, considerationem suam ad ea quæ supra se erant, dirigens, *cùm esset in tormentis*, quæ multiplicis sunt generis in inferno damnatorum, *vidit Abrahàm à longè*, in loco scilicet quietis, à quo ipse longè remotus erat; *& Lazarum in sinu ejus*, felicitatis illius consortem. Miror quòd alieni à Romanæ Ecclesiæ communione Interpretes, nostrorum de limbo Patrum sententiam sugillent, cùm S. Augustinus antiqui & novi Testamenti Sanctos comparans, scripserit: *Si non absurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret, profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti, prorsus inferos nesciunt, donec etiam receptis corporibus bona recipiant quæ merentur.* S. *Augusti lib.* 20. *de Civit. Dei c.* 15.

24. *Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham*; Patrem vocat, quia eo generis auctori gloriari solebant Judæi, ex quibus fuerat Dives ille epulo: *Miserere mei, & mitte Lazarum*, quem tecum in beata illa regione video placidè quiescentem, quantum mutatum ab illo, qui ad januam meam jacebat, cujus nulla commiseratione tactus fui, cui nec micas panis de mensa mea cadentes mittere sum dignatus: mitte, precor, *ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Sensus est, Divitem qui olim Lazarum comtempserat, nunc libenter illi supplicaturum, si aliquod vel minimum tantorum cruciatuum levamentum impetrare posset. *Crucior in hac flamma.* Dicerem quidem sic arsuros sine ullo suo corpore spiritus, sicut ardebat apud inferos ille Dives (inquit S. Augustinus) nisi convenienter responderi cernerem, talem fuisse illam flammam, quales oculi quos levavit, & Lazarum vidit; qualis lingua cui humorem exiguum desideravit infundi, qualis digitus Lazari de quo id sibi fieri postulavit: ubi tamen erant sine corporibus animæ. Sic ergo incorporalis & illa flamma qua exarsit, & illa guttula quam popposcit; qualia etiam sunt visa dormientium sive in extasi cernentium res incorporales, habentes tamen similitudinem corporum. Nam & ipse homo cùm spiritu, non corpore, fit in talibus visis, ita se tamen tunc similem suo corpori videt, ut discernere omnino non possit. *At verò gehenna illa, quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, ut & hominum & dæmonum, solida hominum, aëria dæmonum; aut tantùm hominum corpora cum spiritibus, dæmones autem spiritus sine corporibus, hærentes sumendo pœnam, non impertiendo vitam, corporalibus ignibus. Unus quippe utrisque ignis erit, sicut Veritas dixit.* S. *Aug. lib.* 21. *de Civit. Dei cap.* 10.

25. 26. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur*, solatio, quiete, certa beatitudinis exspectatione magnis interim gaudiis sustentatâ fruitur, *Tu verò cruciaris.* Textus Græcus habet: ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου: *Recepisti bona tua*: id est, bona tibi à Deo destinata: *Bona tua*: non tam verè quàm opinione tua bona: illa quæ tu vera, immo summa bona duxisti; quibus usus es non ut tibi creditis sub certa lege ac modo, sed ut planè propriis; in quibus denique fiduciam tuam posuisti. *Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Sic bonorum malorumque vices à Deo sunt constitutæ, ut quibus hîc optimè est, iis plerumque in altera vitâ pessimè sit. *Et in his omnibus*, præterea, *inter nos & vos magnum chaos firmatum est*, abyssus magna, *immensa distantia sublimitatis ac profunditatis* (ut loquitur Tertullianus.) *Ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare*: Ut impossibile sit sortis nostræ mutationem fieri: & nos ex loco quietis & beatitudinis ad locum tormentorum descendere ut vobis opem feramus; aut vos ex inferis emergere & ad superas sedes ascendere. Omne inter nos & vos commercium magna voragine intercluSum est.

27. 28. *Et ait* Dives: *Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum*, nempe Lazarum, *in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis*, ut eos commonefaciat ut certus & oculatus testis eorum quæ hic aguntur, *ne & ipsi* meum exemplum secuti *veniant in hunc locum tormentorum.*

29. *Et ait illi: Habent Moysen & prophetas*, id est, scripta Mosis & Prophetarum: quæ per omne Sabbatum in Synagogis leguntur, & de vita rectè instituenda, bonorumque & malorum finibus satis superque illos docent, illis credant, & obediant.

30. At *ille dixit: Non, Pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* Non audient illos; sed si aliquem audiant à mortuis redivivum, credent ejus verbis, & mores perditos emendabunt. Privato sui amore, magis quàm fratrum, pro illis rogat Dives, metuens ne ex eorum consortio, quos ad similem morum dissolutionem & immisericordiam exemplo suo provocaverat, tormenta sua augerentur. S. *Greg. lib.* 4. *Dialog. c.* 33.

31. Ait autem illi: *Si Moysem & prophetas non audiant*, si illis non credunt, quorum sacrosancta auctoritas est, utpotè qui Spiritu sancto inspirante locuti sunt; *neque si quis ex mortuis resurrexerit*, eosque commonefaciat de bonorum & malorum sorte in altera vita, *credent*; tantum abest ut mores in melius sint emendaturi. Quod Abraham dicit: *Habent Moysem & prophetas*, non istos Evangelio præposuit; sed quia Evangelium, sicut dicit Apostolus, testimonium habet à Lege & prophetis, illis credendo posse eos significat ad Evangelium pervenire. Sicut alio loco ipse Dominus dicit, *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: ille enim de me scripsit.* Denique ad hoc pertinet quod dicit: *Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Quia eum prænuntiaverunt Moyses & prophetæ qui surrexit à mortuis, hoc ipsum etiam de illo quòd resurrecturus esset à mortuis, quibus non credendo utique nec Christo volunt credere. Multò minùs ergo cuilibet possunt credere qui à mortuis resurrexerit, quando ei non credunt, cujus resurrectionem Moyses & Prophetæ prædicaverunt, quibus credere nolunt. "S. *Aug. lib.* 2. "*Quæst. Evang.* "*Quæst.* "38. n. 4. *Rom.* 3. 21. *Joan.* 5. 46. *Luc.* 16. 31.

Sensus Moralis.

1. 2. HOMO *quidam erat dives, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.* Dei villici & œconomi sumus. Nostra non sunt talenta, nostra non sunt bona, quæ nostræ fidei credidit, ut illis ad salutem nostram & sanctificationem, quæ voluntas ejus est, uteremur. Solus ille verè dives est, cujus est aurum, argentum, orbis terræ, & plenitudo ejus; à quo acceperunt, quicumque bona aliqua habent, cujuscumque sint generis, animi, corporis, fortunæ, naturæ, gratiæ. Qui bonis illis non utuntur secundùm ejus voluntatem, & legem ab eo præscriptam, dissipant bona domini sui. De illorum usu rationem exiget accuratam in hora mortis nostræ: *Redde rationem villicationis tuæ.* Nunc orandum, nunc laborandum est, ut talentis, bonis, divitiis nobis creditis rectè utamur; quia tunc tempus non erit amplius orandi, & laborandi: *Venit* enim *nox in qua nemo operari potest.* Bonis omnibus in perpetuum privati, à domo Domini extorres, æternam patiemur egestatem, ad impotentiam rectè agendi & orandi redacti. *Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.* Curam Animæ nostræ geramus, illi consulamus in futurum. Bona Domini nostri in nostram utilitatem arte innoxiâ & sanctâ convertamus; pauperes, qui

ejus sunt amici, nobis conciliemus. Ipsorum est præcipuè regnum cælorum, patrimonium illorum est & hæreditas: intercessione sua apud Dominum efficient, ut ad illius possessionem & nos admittamur, si illorum inopiam sublevemus. Prudentiam infidelis œconomi imitemur. Utamur lumine fidei nostræ in negotio & periculo æternitatis & salutis nostræ, sicut ille suæ rationis lumine usus est in negotio temporali: prudentia Spiritûs utamur, sicut ille usus est prudentiâ carnis, prudentiâ sæculi. Vera prudentia est, sic temporalibus uti bonis, ut consequamur æterna: vera prudentia est divitiis uti ceu mediis & instrumentis ad salutem. *Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis.* In hac Parabola non omnia debemus ad imitandum sumere. Non enim aut Domino nostro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus: aut eos à quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tamquam debitores Dei & Domini nostri fas est intelligi; cùm justi & sancti significentur hoc loco, qui eos introducant in tabernacula æterna, qui necessitatibus suis terrena bona communicaverint: de quibus etiam dicit, quòd si quis alicui eorum calicem aquæ frigidæ dederit tantùm in nomine discipuli, non perdet mercedem suam: sed etiam è contrario ducuntur istæ similitudines, ut intelligamus si laudari potuit illeà Domino qui fraudem faciebat, quantò ampliùs placeant Domino Deo, qui secundùm ejus præceptum illa opera faciunt. *Redde rationem villicationis tuæ.* Rationem petit Dominus, non ut exigat, sed relaxet: petit ut petatur: petit hic, ne petat ibi: petit in sæculo, ne petat in judicio: petit citò, ne pœnarum tempus satisfactionis tempus excludat. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Venit finis vitæ, tempus mortis, jam te apparitio superna constringit, jam judicium vocat. Festina ergo, ne satisfactionis tempus perdas, qui tempus operis perdidisti. *Redde rationem.* Hoc est, compone rationem, compone tua, ne reddas mea.... *Ait intra se, Quid faciam?* Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit. *Ait intra se.* Quærit intra se consilium, qui foris, unde sibi jam succurreret, non habebat. *Fodere non valeo.* Non vires isti, sed tempora defecerant ad laborem. *Mendicare erubesco.* Confusionem futuri judicii pertimescit, in quo jam non pœnitendi tempus est, sed pœnarum: & ubi *reus plus de conscientia, quàm de gehennæ erubescit incendio.* MENDICARE ERUBESCO. Et quis non erubescit in cælestibus mendicare? *Miser, quem temporalitas habuit divitem, mendicum sempiternitas possidebit: & habebit hunc nudum tartarus, quem locupletum suscipere cælum potuit.*

S. Aug. lib. 2. Quæst. Evang. Quæst. 34.

S. Pet. Chrysol serm. 125.

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Divitiæ plerumque sunt vel fructus, vel semina iniquitatis & injustitiæ; per eleemosynam fiunt fructus caritatis, & semina æternæ gloriæ. De illis inimici fiunt, cùm avarâ manu reconduntur & retinentur vel in sumptus inanes, illegitimos, vitiosos effunduntur: De illis fiunt amici, qui nos in æterna tabernacula recipiant, cùm liberali manu in pauperes eroganter. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Largiendo pauperibus, Angelorum nobis, cæterorumque Sanctorum gratiam comparemus. *Non Domini* sumus, *sed potiùs alienarum villici facultatum.* Pulchrè autem iniquum Mammona dixit; quia variis divitiarum illecebris nostros avaritia tentat affectus, ut velimus servire divitiis.

S. Ambr. lib. 7. in Luc n. 245

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui sunt qui habebunt tabernacula æterna, nisi Sancti Dei? Et qui sunt qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentiæ serviunt, & quod eis opus est, hilariter subministrant? Recordemur in novissimo judicio Dominum esse dicturum eis qui stabunt ad dexteram ejus: *Esurivi, & dedistis mihi manducare, &c.*

S. Aug. serm 113. alias 35. de verbis Domini

Et cùm illi quærerent quoando ei obsequia ista præbuissent, respondit, *Quando uni ex minimis meis feciftis, mihi feciftis.* Isti minimi sunt, qui recipiunt in tabernacula æterna.... Illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, & secuti sunt eum, & quicquid habuerunt pauperibus distribuerunt, ut Deo sine sæculari compede expediti servirent, & ab oneribus mundi liberatos, velut pennatos sursum humeros tollerent. *Facite vobis amicos de Mammonâ iniquitatis.* Hoc quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere quod præceptum est:... Nolo sic intelligatis. De justis laboribus facite eleemosynas: ex eo quod rectè habetis, date. Non enim corrupturi estis judicem Christum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Si enim deprædareris aliquem invalidum tu validior & potentior, & veniret tecum ad judicem hominem quemlibet in hac terra, si tu de præda & spoliatione illa inopis dares aliquid judici ut pro te judicaret, judex ille vel tibi placeret? Nempe pro te judicavit, & tamen tanta vis est justitiæ, ut & tibi displiceat. Noli tibi talem pingere Deum, noli collocare in templo cordis tui tale idolum.....Nolite eleemosynas facere de fœnore & usuris.... Zacchæum imitemini, qui, si quem defraudasset, reddebat quadruplum.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Mammona iniquitatis, divitiæ sunt sæculi omnes, undecumque congregentur. Pecunia est, quam nomine divitiarum appellat iniquitas. Si enim veras divitias quæris, aliæ sunt. Talibus Job nudus abundabat, quando Deo cor plenum habebat, & laudes Deo perditis omnibus rebus tamquam gemmas pretiosissimas proferebat. Istæ autem ab iniquitate appellantur divitiæ. Habes illas, non reprehendo: hæreditas venit, pater tuus dives fuit, & dimisit tibi. Honestè acquisisti: de justis laboribus plenam domum habes, non reprehendo. Tamen etiam sic noli illas dicere divitatis. Nam si dicis illas divitias, amabis illas; & si amaveris illas, peribis cum illis. *Perde, ne pereas: dona, ut acquiras: semina, ut metas.* Has divitias noli appellare, quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, & semper obnoxiæ casibus. Quales divitiæ sunt, propter quas latronem times? Si veræ divitiæ essent, securitatem tibi darent. Ergo illæ sunt veræ divitiæ, quas cùm habuerimus, perdere non possumus. Ab illis temporalia bona dicuntur divitiæ, *Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis,* &c. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt*: sed, *Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Dicis quòd beatum te facit fundus tuus. Quare? Quia inde vivis. Attende unde vivas. Ille est unde vivis, cui dicis: *Apud te est fons vitæ.* O Domine Deus noster, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus.

Luc. 16. S. Aug. ibidem. Psal. 143. Psal. 35. 10.

10. 11. 12. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis; quod vestrum est quis dabit vobis?* Divitiæ bona sunt modica & contemptibilia, falla, aliena, secundùm verba Christi, qui veritas est. Christiani sumus propter vitam æternam. Sola bona cælestia & æterna magna sunt, vera, nostra. Dominus Jesus salutarium mandatorum verus Magister discipulos suos vel tunc Apostolos, vel nunc universos credentes invitare volens ad eleemosynas fideliter exercendas, similitudinem proposuit villici, ut exemplo hujus personæ nihil nostrum in hoc sæculo esse signaret, sed dispensationem nobis creditam facultatum Domini nostri, vel ad utendum ex eis sufficienter cum gratiarum actione; vel ad distribuendum conservis, prout cuique opus est: nec licere nobis passim facultatibus abuti commissis, aut expensas usurpare superfluas, cùm sit erogationis ratio Domino venienti reddenda.

S. Gaudentius sermon Villico iniquitatis.

Si in iniquo Mammona fideles non fuistis, quod verum est quis credet vobis? Quis ei qui terrenas facultates, iniquitatis plerumque materiam suggerentes, dispensare

S. Gaudent. ibid.

» fideliter nesciat, committendas putet esse veras cæle-
» stium rerum divitias; quibus fidelis distributor ac justus
Psal. » ritè meritoque perfruitur? Nam *Gloria & divitiæ in*
3. 3. » *domo ejus, & justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Subdit
» Christus Dominus: *Et si in alieno fideles non fuistis, quod*
» *vestrum est quis dabit vobis?* Profectò enim quicquid in
» hoc sæculo est, alienum nobis est, qui retributionem
» futuram sperantes, velut hospites & peregrini in hoc
Psal. » mundo conversari jubemur, ut unusquisque nostrûm
38. 13 » securus Domino audeat confiteri: *Advena ego sum apud*
» *te & peregrinus, sicut omnes patres mei.* Propria verò
» credentibus & æterna possessio est illa cælestis, ubi esse
» cor & thesaurum nostrum novimus, ubi jam toto affectu
» mentis per fidem nobis habitare præsumimus. Quoniam
Philip. » *Conversatio nostra in cælis est:* Nostrum est igitur cælo-
3. 20. » rum regnum, si pollicenti Domino in humilitate cor-
» dis & spiritus mansuetudine serviamus. *Beati* enim *pau-*
» *peres spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Quod
» utique regnum non potest adipisci omnis qui in alieno
» hujus sæculi patrimonio temporariè sibi credito idoneus
» ac fidelis dispensator non fuerit.... *Non potestis Deo ser-*
» *vire & mammonæ.* Dei enim Christi servos atque disci-
» pulos imperare oportet pecuniæ, non servire: ne dum
» cupiditati ejus obedimus, à caritate servitutis ejus domi-
» nante pecunia leparemur. Dispergendæ ergo sunt pecu-
» niæ indigentibus secundùm præceptum Creatoris om-
» nium Dei: quoniam neque nostræ sunt, neque illas sine
» iniquitate ac sui pernicie avarus quisquam detinet. Gravis
» pecuniarum sarcina est, quæ tenacium sui mentes avari-
» tiæ pondere ad terram deprimit, nec emergere ad super-
» na, cælumque suspicere, ubi vita nostra est, omnino per-
» mittit.... Quoniam verò arcta & angusta via est quæ du-
» cit ad vitam, oneratos divitiarum terrestrium fascibus
» ingredi per illam non capit. Expeditos quærit ac tenues,
» omnique continentia castigatos, & (ut ita dixerim) filo
» gracili similes: qui etiam per foramen illius mysticæ acus
» facilè transeant, spiritales effecti.

S. Joan. Chrys. Homil. in Crucem, & quomodo Joseph fuerit figura Christi. » *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, &c. Multa est enim eleemosynæ vis, sunt pauperes vestrorum animorum medici, benefici, patroni, ac defensores. Non enim quantum accipis, tantum tribuis. Das pecuniam, & cælorum regnum accipis. Solvis paupertatem, ac tibi Dominum placabilem reddis. Vides haud parem esse retributionem. Hæc in terra, illa in cælo. Hæc pereunt, illa manent. Hæc intereunt, illa omni superiora labe existunt. Id causæ etiam cur majores nostri præ sacrarum ædium foribus pauperum stationem collocarunt, ut vel segnissimum alienissimumque ab humanitate pauperum aspectus eleemosynæ admoneret... Quemadmodum enim in templorum atriis ac vestibulis fontes haberi mos olim erat, præsertim in Oriente, ut Deo preces oblaturi manus abluerent, & mundas illas in preces extenderent: sic pauperes fontium loco pro foribus majores statuerunt ut sicut aquâ manus abluebant, sic eleemosynis animæ sordes abstergerent, sicque preces funderent. Neque enim aqua sic maculas corporis detergit, ac eleemosynæ vis animæ sordes emundat.

S. Paulinus Epist. 12. ad Severum. » *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Damnatur in Lege qui pecuniam suam dederit ad usuram, & munera super innocentes acceperit: ecce Evangelii gratia ostendit nobis quomodo eadem crimina ad innocentiã sanctitatemque commutentur; nec pœnæ, sed præmii retributio consequatur, si tantùm in præcepta divina salutaris cupiditate fidei convertamur. Da ad usuram pecunias tuas, sed Christo, & salutaris usura est. Item in sæculo corrupti muneribus reorum judices condemnantur: sed quisquis homo præventus in aliquo peccato, diffidens innocentiæ tuæ, affers pretium salutis tuæ judici nostro, ne verearis quasi corruptionis injuriam justitiæ Dei facere. Accipit à te Christus libens salutis tuæ pretium, quia mavult misericordiam, quàm sacrificium.... *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Vicissitudine quadam copiæ & inopiæ humanum genus temperatur, ut

A intelligamus consilium communis Auctoris, quo divi- "
tem pauperi, & pauperem diviti præparavit; ut abun- "
dans egenti substantia alimoniæ sit, & opulento inops "
materia justitiæ, *ut fiat æqualitas:* & in illo sæculo re- "2. Cor.
pensandâ illis egestate præsenti opibus æternis, redun- "8. 14.
det illorum abundantia ad inopiam nostram, si nostra "
isthic abundantia ad illorum indigentiam commodave- "
rit. Seminemus ergo illis carnalia, ut metamus ab illis "
spiritalia. Laboret nunc de terrenis manus, ut tunc de "
cælestibus anima reficiatur. Spes præsens ædificet rem "
futuram. Faciamus isthic tecta, quæ nos illic tegant. Pa- "
scatur isthic pauper, ubi me divite eget; ut me illic pa- "
scat, ubi me egente saturabitur. "

Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit "S. Paulinus de
vobis? Fœneremur Domino de bonis Domini: Nihil "Gaza-
B enim sine ejus munere possidemus, sine cujus nutu nec "phyla-
ipsi sumus. Et nos præcipuè quid nostrum putemus, "cio sive
qui majori & speciali debito non sumus nostri? & non so- "de bene-
lùm quia facti à Deo, sed & empti sumus sanguine Do- "ficentia
mini; quo pretio & viles & venales esse desistimus, quia "in pau-
vilior servitute libertas liberum esse justitiæ. Talis enim "peres.
liber servus peccati, & captivus est mortis. Sua igitur "
Domino dona referamus: demus illi qui in omni paupe- "
re accipit.... Bonorum nostrorum non eget, qui om- "
nia dedit: sed immensa ejus justitia pariter & bonitas de "
ipsis muneribus suis vult sibi munera invicem fieri, ut "
sibi materiam erga te beneficentiæ pariat, quia bonus "
est: & tibi faciat meritum quo digne recipias quòd ju- "
stum est. Deus qui, quantum in ipso est, vult omnem "
C hominem salvum fieri, quia in omni homine opus suum "
diligit, impensè largiturus est de suis opibus, si tu tibi "
ipse non sis invidus & avarus de iis quæ Deus tua fecit, "
non ut causa tibi ad mortem, sed ut pretium ad vitam fo- "
rent. O abundantia bonitatis Dei! Vult fœnerari ex iis "
quæ ipse largitus est, cupit debitor fieri donorum suo- "
rum, ut cum multa tibi ratione tuam reddat usuram. Pro- "
pera igitur tam uberem tibi adstringere debitorem, ut & "
amicum te ex servo vocet. & in tuis terrestribus nummis "
te expertus fidelem, de suis cælestibus thesaurus divitem "
faciat. Ne trepides, ne cuncteris, ne parcas. Esto violen- "
tus Deo, rape regna cælorum. Qui vetat aliena contingi, "
sua gaudet invadi: & qui damnat avaritiæ rapacitatem, "
laudat fidei rapinam..... Potuerat Dominus omnipo- "
tens æquè universos divites facere, ut nemo indigeret al- "
tero: sed infinitæ bonitatis consilio sic paravit miseri- "
D cors & miserator Dominus, ut tuam in illis mentem pro- "
bet. Fecit miserum, ut agnosceret misericordem, Fecit "
inopem, ut exerceret opulentum. Materia divitiarum "
tibi est fraterna paupertas, si intelligas super egenum & "
pauperem; nec tibi tantùm habeas quod accepisti; quia "
ideo & illius partem tibi in hoc sæculo contulit Deus, ut "
tibi deberet quicquid de suis donis tuo voluntario affectu "
indigentibus obtulisses, ac te vicissim in æterna die de il- "
lius parte ditaret. Per ipsos enim nunc accipit Christus, "
& tunc pro ipsis rependet. "

Si in alieno fideles fuistis, quod vestrum est quis dabit vo- "S. Asse-
bis? Dei sunt quæcumque possidemus. Horum nobis "rius
usus dumtaxat permissus est, dispensatio credita. Recor- "Amas-
dare, si fortè accidit, ut aliquando per æstivum tempus "cæ Epis-
iter agens, viridem arborem conspiceres, patulam illam "copus
E & altam, latâque aptam umbrâ, ut vel domûs impleret "Homil.
vicem. Hujus tu delectatus amœnitate subisti umbram, "in Para-
subque ea, quamdiu licuit, commoratus es. Quia verò "bolam
iterum abire oportebat, cogitante te ut discederes, alius "de Oe-
quispiam viator accessit: ac tu quidem sarcinam sustuli- "conomo
sti; ille deposuit, tuaque omnia statim excepit, stratum, "inq ua.
ramorum umbram, aquam præterfluentem; cœpitque "
ille recubare, tu tuum prosequi iter. Delectatus est & "
ille, tuumque reliquit tectum: eademque ipsa arbor unâ "
die decem fortè hospitum ad breve tempus diversorium "
fuit; ac quæ omnibus usu patuit, unius erat veri domini. "
Haud aliter vitæ hujus facultates, ac bona, cùm multos "
delectent ac pascant, dominio tamen ad solum attinent "
Deum, qui immortalem possidet vitam. Vidisti quoque "
com- "

„ commune diversorium, quò contigit agentem iter diver-
„ tere. Multa inde accepisti, cùm nihil intulisses, lectum,
„ mensam, poculum, discos, aliaque omnis generis vasa.
„ Ubi autem necdum iis quantùm satis videbatur usus esses,
„ supervenit alius anhelabundus ac pulverulentus, urgens
„ te, atque à diversorio exire compellens, alienaque ceu
„ propria repetens. Talis est omnino vita nostra, ac si quid
„ dictis transitorium magis ac caducum est..... Ne sen-
„ suum quidem nostrorum sumus Domini, sed œconomi,
„ cùm secundùm legem Domini iis uti debeamus. Quic-
„ quid enim legibus ac præceptis adstringitur, servum pla-
„ nè ac obnoxium legislatori esse noscitur. Quòd si ne ipsæ
„ quidem corporis nostri partes ac membra libera suique
„ juris existunt, sed Domini voluntate ad functiones suas
„ diriguntur; quid his dicemus, qui sibi persuadent, auri se,
„ argenti, agrorum, cæterarumque rerum, nullis obnoxiam
„ rationibus obtinere possessionem? *Nihil, ô homo, tuum est. Servus es, tuaque omnia Domini sunt. Servus enim non habet peculium liberum.* Secundùm Domini legem ac mandata opes tuas, immo opes ejus dispensa, da esu-rienti, tege nudum, cura malè affectum, ne egenum ac in triviis projectum neglexeris.

Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est, &c. *S. Bruno Signinus in hunc locum* „ Hoc speciatim de Prælatis Ecclesiæ dictum S. Bruno „ Signinus Episcopus interpretatur. Majora igitur Eccle-„ siæ negotia, inquit, eis committenda, & credenda non „ sunt, qui in vita privata fideles non extiterunt, & de illo „ modico quod habebant, pietatis & misericordiæ opera „ non fecerunt. At verò illos in prioratu fore fideles dubi-„ tare non debemus, quos de modico quod possident, liben-„ ter aliis subvenire videmus. Sic enim Apostolus præcepit „ Episcopos non cupidos esse, nec turpis lucri sectatores. „ Valde igitur considerandum est in electione Præposito-„ rum, quales in modico fuerint, & quid pietatis & mise-„ ricordiæ habuerint: quoniam qui in modico fideles non „ sunt, in magnis quoque fideles non sunt. *Si ergo in iniquo „ mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet „ vobis?* Si de divitiis, quæ fugitivæ, & fallaces, & tran-„ sitoriæ sunt, misericordiam non fecistis, quis Ecclesiæ „ regimen, quod verum & sanctum est, & sine dolo dis-„ pensari debet, vobis credere & committere audeat? „ Noverint Ecclesiastici Viri, se bonorum Ecclesiastico-rum multò minùs esse dominos, œconomos & dispensa-tores dumtaxat se esse meminerint. Bona enim Ecclesiæ sunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum* (ut sacri Canones loquuntur)

14. *Audiebant omnia hæc Pharisæi, qui erant avari; & deridebant illum.* Veritas cupiditatem impugnans ab hominibus sæculo deditis plerumque contemnitur & irridetur. Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem. Sed Deus non irridetur. In eorum qui verbum suum contempserunt interitu ipse quoque ridebit, illosque subsannabit. Dei verbis minùs afficiuntur avari; cùm enim animos eorum terrenos reddat cupiditas, fidem, cujus objectum sunt bona cælestia & invisibilia, in illis penè extinguit.

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendidè.* Divitiarum amor, luxus, lautiores epulæ, misericordiæ erga pauperes defectus, ad divitum damnationem sufficiunt. Vita enim Christiana quæ mortificationis & pœnitentiæ vita est, cum molli, delicata, & voluptaria vivendi ratione non convenit. Quæ conventio crucis cum deliciis; paupertatis & humilitatis Christi cum fastu & luxu divitiarum; amoris hujus vitæ, carnalis quietis, mundi, cum pugna adversùs cupiditates, cum studio salutis, cum desiderio bonorum æternorum? Non nominatur dives, tantùm habet commune naturæ nomen homo, proprium autem nequitiæ suæ crudelitatem.

S. Ioan. Chrys. de Lazaro & Divite. *Homo quidam erat dives.* Homo corporis specie, „ animi sensu bellua: dives possessionibus, sed & dives cri-„ minibus; dives auro, sed egenus in Christo; cui multa „ vestis erat, sed animam nudam habebat. Purpurea illi ve-„ stis erat, sed à Dei regno ejectus erat. Epulabatur & de-lectabatur, non ut justi in Domino, sed in omnibus sen-suum illecebris.

20. 21. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.* Habuisset fortasse aliquam excusationem dives, si Lazarus pauper & ulcerosus ante ejus januam non jacuisset, si remotus fuisset si ejus inopia non esset oculis importuna. Rursum si longè esset dives ab oculis ulcerosi pauperis, minorem toleràsset in animo tentationem pauper. Sed dum egenum & ulceratum ante januam divitis & deliciis affluentis posuit, in una eademque re & ex visione pauperis non miserenti diviti cumulum damnationis intulit, & rursum ex visione divitis tentatum quotidie pauperem probavit. Quantas namque hunc egenum tentationes creditis in sua cogitatione toleràsse, cùm ipse egeret pane, & non haberet etiam corporis salutem; atque ante se divitem cerneret salutem & delicias habere cum voluptate? Se dolore & frigore affici, illum gaudere conspiceret, & byssо & purpura vestiri? se deprimi vulneribus, illum diffluere acceptis rebus; se egere, illum nolle largiri? Quantus in corde pauperis tumultus tentationis fuit? Certè ad pœnam sufficeret paupertas, etiamsi sanus fuisset: sufficisset ægritudo, etiamsi subsidium adesset: sed ut probaretur ampliùs pauper, simul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit: atque insuper videbat procedentem divitem obsequentibus cuneis circumfulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo visitari. *Ex una ergo re omnipotens Deus duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permisit, ut & dives impius damnationis sibi augeret ultionem, & tentatus pauper cresceret ad remunerationem. Conspiciebat ille quotidie cui non misereretur: videbat iste de quo probaretur. Duo inferiùs corda, sed unus desuper inspector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam: & illum tolerando exspectabat ad pœnam.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 1. de Divite & Lazaro *Homo quidam erat dives*, &c. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus*, &c. Dives iste purpuratus & splendidus non accusatur quòd avarus fuerit, quòd res alienas rapuerit, quòd adulter fuerit, non quia crimen aliud commiserit; sola in illo condemnatur superbia, immisericordia, vita mollis & voluptaria.

Dives ille in hac vitâ miser, Lazarus felix. Nam justis & ea quæ in futuro sunt sæculo, & ea quæ hìc sunt, multam præbent voluptatem; improbi verò Divites tum illic puniuntur, tum hìc discruciantur exspectatione futuri supplicii; malæ conscientiæ carnificinâ, in qua gravis peccatorum tumultus, jugis metus, tempestas, turbatio, cogitationum interior accusatio; prava apud probos omnes & æquos rerum æstimatores opinio. Justi autem, etiamsi hìc innumera perpetiantur acerba, bona tamen spes alit illos & consolatur, habentque voluptatem firmam, stabilem, & immobilem; & post hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit... ... Non ideo miser Lazarus, quia ulceribus plenus in corpore; sed ideo miser dives, quia ulceribus plenus in animo, nullam illorum curam gerebat. Ulcera Lazari lingebant canes: Divitis peccata lingebant dæmones: & quemadmodum hic fame cibi, ita ille fame omnis virtutis tabescebat. Ex animi bonis ac malis quisque felix æstimandus aut miser. Beatior itaque justus pauper, æger, derelictus; quàm improbus dives, byssо & purpurâ indutus, numeroso stipatus famulitio, splendidis epulis quotidie recreatus... Divites, ne putetis divitias aliquid esse magni, si desit virtus. Pauperes, ne judicetis paupertatem esse malum. Lazarum attendite veritatis utriusque doctorem. Etenim si hic in paupertate non est indignatus quam veniam merentur qui id faciunt in divitiis? Si fame, tantisque malis oppressus gratias egit, quid excusationis afferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eamdem pervenire virtutem? Rursus pauperes qui indignè moleste que ferunt egestatem, quam impetrabunt veniam, cùm hic in fame, penuria, solitudine, & adversa valetudine

S. Ioannes Chrysost. passim in Homiliis ejusdem argumenti.

vitam assiduè trahens juxta ædes divitis, & ab omnibus A rum. Quicquid in omni suppliciorum genere acerbum neglectus, despectus, derelictus, tam admirabilem patien-
S. Chrys. Orat. 2. de Lazaro. tiam exhibuerit spectaculum dignum Deo, Angelis, & hominibus.... Ab hoc discamus non pro beatis habere divites, neque pro miseris habere pauperes. Immò ne dives quidem ille est qui multis opibus abundat, sed qui multis non eget. Nec is pauper est qui multa possidet, sed qui multa concupiscit. Nam mentis affectu, non facultatum modo; paupertas & opulentia æstimandæ sunt. Quemadmodum igitur cum qui perpetuò sitit, non dixerimus rectè valere, etiamsi copiâ rerum affluat, etiamsi juxta fluvios ac fontes accumbat: sic homines qui nullum ponunt modum cupiditati, sanos & verè divites ne existimetis.

22. *Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.* Divites non magis mors reveretur, quàm pauperes; æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres; omnes æquat, omnes in pulverem redigit. Pompam funeris inspice, aliquam adhuc conditionum animadvertes differentiam: tumulos aperi & scrutare, cineres, vermes, fœtorem, putredinem utrobique videbis: cinerem divitis, à cinere pauperis discernere non valebis. At justi pauperis, & mali divitis sors longè diversa. Lazarus in sinum Abrahæ, in locum quietis & sempiternæ felicitatis ab Angelis vehitur: en quò ducit via angusta per quam incessit. Dives à Dæmonibus in inferno sepelitur: en quò ducit via spatiosa per quam ambulavit, en quò ducit vita mollis & voluptaria; en quò ducit amor divitiarum, superbia, luxus, immisericordia erga pauperes; en quò ducit destituta virtutibus prosperitas. *Ducunt in bonis dies suos, &*
Iob. 21. 13. Amos 6. *in puncto ad inferna descendunt.... Væ qui opulenti estis in Sion.... Ingredientes pompaticè domum Israël. .... Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem Psalterii, bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Joseph.* Morte Lazari & divitis mutatæ sunt utriusque vices: innotuit omnibus uter fuerit verè dives, uter egenus & pauper; quodque Lazarus opulentissimus, Dives epulo pauperrimus fuerit. Quemadmodum enim actores in scena, Regum ac Ducum personas, item Medicorum ac Rhetorum, Sophistarum, ac Militum assumentes ingrediuntur, cùm ipsi nihil horum sint: sic sanè & in præsenti vita paupertas ac divitiæ nihil aliud sunt quàm per-
S. Chrys. ibid. sonæ. Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris ex iis qui inferiùs ludunt, personam gerentem Regis, non judicas eum beatum, neque Regem esse credis, imò nec ipse optaveris esse talis; nec ipsum magnifacis ob vestem pretiosam, sed ob conditionis permanentis vilitatem despicis: sic in hoc mundo velut in theatro sedens, & quasi in scena ludentes spectans, ubi videris complures divites, ne putes verè divites esse, sed divitum personis obtectos cogita. Pauperior omnibus plerumque est, qui divitias terrenas habet, in malum suum scilicet congregatas, nec afferentes satietatem, sed inflammantes cupiditatem. Detrahe illi personam, conscientiam, considera, scrutare animum, gravissimam illic invenies virtutis inopiam, omniumque hominum abjectissimum & indignissimum reperies. Detrahetur autem divitibus persona seu larva qua in hac vita induti sunt, coram Dei tribunali, & apparebunt quales sunt in animo, egeni, miseri,
Apocal. 31. 7. spurci, fœtidi, nudi, horribiles. *Quia dicis, quòd dives sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.... Est*
Proverb. 13. 17. *quasi dives, cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis divitiis sit. Redemptio animæ viri, divitiæ suæ.*

23. *Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Infernus carcer est, mortis secundæ locus, centrum tormentorum. Quicquid in omni suppliciorum genere acerbum est aut cogitari potest, Dei justitia in infernum congessit ad pœnam reproborum. Ibi oculos aperire & attollere coguntur, quos in terra & rebus terrenis defixos semper habuerunt, dum in hoc mundo viverent. Felicem justorum sortem agnoscunt, ad incrementum supplicii, cumulumque desperationis. Sic dives epulo quò acerbiùs excrucietur, cernit Lazarum in sinu Abrahæ suaviter quiescentem. Quemadmodum enim Deus Adamo è Paradiso ejecto, ex adverso Paradisi sedes assignavit, quo creber ejusdem conspectus conceptum dolorem subinde instauraret, eaque ratione bonorum è quibus exciderat jacturam magis sentiret: ita Lazarum, ad cruciatuum illius augmentum, divitis hujus aspectui objecit. *Vidit* B *Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Frustra respicit Lazarum sursum, qui ante deorsum Lazarum videre despexit. De talibus ait Propheta: *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham divitiarum consortem, sed inhumanitatis exortem. Abraham dives, sed plus humanitate quàm censu: Dives epulo inhumanitate insignior quàm divitiis. Abraham sibi peregrinus, civis hospitum fuit: Dives epulo palatia possidens tectum pauperi negavit. Abraham servos suscipiens, Dominum recipere meruit: Dives epulo singulari pauperi negans micas, stillam refrigerii perdidit.

24. *Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma...* SUPERBUS *temporis, mendicus inferni.* C *Pauper enim ille perveniebat ad micam: ille verò non perveniebat ad guttam.* Mortuus est dives, & sepultus in inferno. *Si sic moriuntur superbi rerum suarum conservatores, & nihil inde pauperibus largientes; quomodo moriuntur qui rapiunt res alienas;* Mitte Lazarum ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. *Quasi reliquum corporis ab incendio haberet immune: sed lingua plus ardet, quæ misericordia ut fieret jubere neglexerit. In lingua majus sentit incendium, quæ maledixit pauperi, misericordiæ contradixit. Lingua in tormentis prima est, quæ derogando pauperi, pauperis blasphemavit Auctorem.* Similia tormenta divitibus superbis & immisericordibus in futuro sæculo parata sunt, ut raptoribus rerum alienarum. *Siquidem & hoc rapina est, non impartiri de tuis facultatibus.* Hinc D Dominus Judæos increpans per Prophetam, ait: *Produxit terra proventum suum, & non intulistis decimas, sed rapina pauperis est in domibus vestris.* Quoniam inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea quæ sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans divitibus quòd res pauperum possident, etiamsi paterna hæreditate obvenerint; etiamsi undecumque aliundè collegerint pecunias. Et alibi ait: *Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere.* Sive, ut habet alia Versio, *Ne spolies vitam pauperis*: Qui autem spoliat, « aliena tollit. Et spoliatio verè dicitur, cùm aliena accepta detinemus. Discant igitur divites, qui eleemosynam « pro facultatum suarum ratione non faciunt, quòd supplicio afficientur non secus ac qui aliena rapuerunt. Pecuniæ enim Domini sunt, undecumque eas collegerimus: & illis plura possidere concessit non ut in luxum, « ludos splendidas epulas omnemque molitiem effundant, « sed ut egentibus distribuant. Quemadmodum enim receptor quispiam qui regias pecunias accepit, si neglexerit iis, quibus jussus est, distribuere, & in proprias delicias « consumpserit, damnatur peculatûs, & gravissimas dat « pœnas: ita divites receptores sunt Dominicarum pecuniarum, quas distribuere jubentur conservis egentibus. « Quamobrem si quid ampliùs, quàm postulat necessitas sua & suorum, necessitas (inquam) vitæ statusque, in proprios ac domesticos sumptus expenderint, gravissimas in futuro sæculo pœnas dabunt. *Non enim sunt ipsorum quæ possident*, (superflua) *sed conservorum. Parcamus igitur iis tamquam alienis, ut fiant nostra. Quomodo au-*

"Titus "Bostro. "rum "Episco. "pus in "hunc lo. "cum. "S. Pet. "Chrysol "serm. "66. "Psal. "16. 11.

S. August. serm. 102. alias 24. de Verbis Dom.

S. Petrus Chrysol.

S. Joannes Chrysost. Orat. 2. de Lazaro. Malach. 3. 10. secundùm Versionem Græcam.

tem illis parcemus tamquam alienis? Si illas non in usus supervacuos insumpserimus, sed pauperibus erogaverimus.

25. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Vix aliquis ita desperatè malus est, ut bonum aliquod opus non faciat: ideò & reprobis mercedem aliquam temporalem Deus rependit. Nemo ita perfectè justus est ut non peccet: ideò & bonos temporalibus pœnis Deus expiat. Utrumque declarat Pater credentium his verbis Divitem compellans: *Recepisti bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala*: id est, si quid boni feceris, si qua merces tibi debebatur, hanc in mundo recepisti, deliciis affluens & divitiis. Et si quid hic mali fecit, id expiavit fame, inopiâ, ulceribus. Ambo nudi ad Dei tribunal perveniistis; ille peccatis, tu justitiâ. Quamobrem hic æterno solatio; tu sempiternis suppliciis cruciaris. Cùm igitur aliquem videris improbam vitam agentem, nec acerbi quidquam & adversi in hoc mundo patientem, ne beatum illum putes, sed defle potiùs & deplora, velut tristia omnia & acerba in futuro sæculo perpessurum, quæ sors divitis epulonis fuit. Rursus ubi videris aliquem virtutis studiosum, innumeris in hac vita affligi molestiis, felicem existima, ut qui & hîc omnia peccata sua diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quemadmodum evenit Lazaro. *Hæ sunt scilicet viæ, quas Deus humanæ vitæ assignavit, in quibus singulis & bona ostendit & mala, sed ordine præpostero atque converso. In una enim monstravit temporalia priùs mala cum æternis bonis, qui est ordo melior: in altera temporalia priùs bona cum æternis malis, qui est ordo deterior: ut quicumque præsentia mala cum justitia delegerit, majora & certiora consequatur bona quàm fuerunt illa quæ sprevit: quisquis autem præsentia bona præposuerit justitiæ, in majora & longiora incidat mala quàm fuerunt illa quæ fugit.*

S. Chrys. Orat. 3. de Lazaro.

Lactantius lib. 6.

Recordare quia recepisti bona in vita tua. Hæc ergo vita quam vides, non est tua. Percepisti bona tua. Hæc ergo quæ de longinquo suspiras desiderans, non sunt tua. Percepisti bona tua in vita tua. Hæc enim bona tua existimasti: alia non credidisti, non speraisti: percepisti illa in vita tua. Illam enim solam vitam tuam putasti, quando post mortem nihil futurum speraisti, nihil triste timuisti. Percepisti ergo bona tua in vita tua: Lazarus autem mala. Non dixit, *sua*, sed *mala*, quæ homines putant, quæ homines timent, quæ homines pro magno devitant. Bona sua non percepit, nec tamen perdidit. Sicut autem non additum est, *sua*; sic nec hoc additum est, *in vita sua*. Alia enim erat vita ipsius, quam sperabat in sinu Abrahæ. Nam hîc mortuus erat, hîc non vivebat: illa morte mortuus erat, quam dicit Apostolus, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Pauper mala temporalia ferebat: Deus autem bona ejus differebat, non auferebat. Quid ergo, Dives, apud inferos desideras, quod cùm divitiis fruereris, non speraisti? Nonne tu es ille, qui pauperis contemptor Moysen Prophetam irridebas? Noluisti ergo fidem possidere cum proximo in paupertate ejus, modò fruêris bonis ejus? Irrisisti eum, quando audisti, *Fidem posside cum proximo in paupertate ipsius, ut & bonis ejus perfruaris.* Modò vides longè bona ejus, & non cum eo possides. Ventura enim erant illa bona, ventura invisibiliter. Quando enim non videbantur, credenda erant, ne quando videntur, remaneret tibi, dolere posse, & non posse tenere.

S. Aug. serm. 4 aliàs 11. ex editis à Sirmondo.

Coloss. 3. 3.

Recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c. Pauper dives vulnere, censu nudus, exutus corpore, vestitus pœnis, animam quam solam non tegebant vulnera, Deo in hostiam jugiter offerebat. Hinc est quòd recepit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem pro despectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro siti refrigerii fontem, pro fame cælestis mensæ delicias sempiternas; & quem divitis angulus non cepit, sinus divinæ consolationis includit. Tu dives, fulgens quondam purpurâ, nunc tegere fimo: pro coccino vestire flammis, pro molli discubitu sustine tormentorum dura, pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopiâ compensa, ebrietates siti digere: pro odoribus aspergere fœtore. Ista enim tibi despiciendo pauperem taliter tu mutasti.

S. Petr. Chrysol serm. 66.

26. *Et in his omnibus, inter nos & vos magnum chaos firmatum est: ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare.* Duplex damnatorum pœna. 1. Pœna damni, seu beatitudinis æternæ, quæ Deus est, privatio. *Cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè & Lazarum in sinu ejus.* 2. Pœna sensûs, ignis supplicium; *Crucior in hac flamma.* Utraque æterna & sine fine. Nullum cælum inter infernumque commercium. Nulla inter Sanctos & reprobos post mortem societas. Permanens & inamissibilis illorum beatitudo, ex quâ se numquam excidere posse certissimè sciunt: æterna istorum pœna, ex qua se nunquam evadere posse noverunt. A Christi corpore æternùm separati, à Sanctorum societate æternùm excluси: tormentorum loco æternùm alligati: in stagno ignis & sulphuris sine fine cruciandi. Nulla spes redemptionis. *Magnum chaos inter nos & vos firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Sanctorum scilicet animæ, quamvis misericordes, tunc tamen Dei justitiæ conjunctæ, tantâ rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur. Ipsæ quippe Judici concordant, cui inhærent, & eis quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendunt: quia tantùm illos tunc à se videbunt extraneos, quantùm & ab eo, quem diligunt, Auctore suo conspiciunt repulsos. Nec injusti ergo ad beatorum sortem transeunt, quia damnatione perpetuâ constringuntur: nec justi ad reprobos transire possunt, quia electi jam per justitiam Judicis, eis nullo modo ex aliqua compassione miserentur.

S. Greg. M. Hom 40. in Evang.

27. *Et ait: Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* Perversus & inordinatus amor quo reprobi consanguineos suos vel alios dilexerunt, in eis permanet ut magis torqueantur. Pars damnationis est ac tormenti æternas illorum exprobrationes pati, quos malè dilexerunt, & quos malis exemplis suppliciorum suorum consortes fecerunt. Dives qui consanguineis suis divitias reliquit, instrumenta vitiorum, & vitæ mollis ac voluptariæ, durique & immisericordis erga pauperes animi præbuit exempla, graviùs inde punitur in inferis. Incrementum illud pœnarum suarum ut avertat Dives epulo, Abrahamo supplicat ut mittat Lazarum ad fratres suos commonefaciendum, ne & ipsi in hunc locum tormentorum veniant. Verùm nulla desideria, nullæ preces in inferis exaudiuntur, quia sola charitas impetrat quod postulatur. *Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, &c.* Impudenter præsumit aliis impetrare pœnitentiam, qui sibi tam crudeliter ad veniam nihil providit. Putas quòd quinque fratribus tuis sufficit Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus suis, toto clamans corpore nihil profecit?

S. Petr. Chrysol serm. 122.

29. *Et ait illi Abraham: Habent Moysen & Prophetas, audiant illos.* 30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* 31. *Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Vidit Dives sibi negatam misericordiam, quia ipsam negaverat. Vidit quod verum esset, *Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam.* Et qui noluit suo tempore pauperis misereri, fratrum suorum serò misertus est, Ille qui cum fratribus suis solebat irridere Prophetas, & (ut verisimile est) de Prophetis monentibus bona, prohibentibus mala, terrentibus de tormentis futuris, & futura præmia promittentibus di-

S. Aug. serm. 4 aliàs 11. ex editis à Sirmondo. Jacobi 2. 13.

» cere solebat, Quæ vita post mortem; quæ memoria pu-
» tredinis; qui sensus cineris? Omnes illùc feruntur, se-
» peliuntur; quis inde reversus auditus est? Recolens hæc
» verba sua; propterea volebat Lazarum redire ad fratres
» suos, ut jam non dicerent, Quis inde reversus est? Et ad
» hoc aptè digneque responsum est. (Videtur enim fuisse
» Judæus, & propterea dixisse, *Pater Abraham.*) *Si Moy-*
» *sen & Prophetas non audiunt, nec si quis à mortuis resurrexerit, credent.* Impletum est in Judæis, quia Moysen &
» Prophetas non audierunt, nec Christo resurgenti cre-
oan. 5. » diderunt. Nonne hoc illis ante prædixerat? *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit.*
46. » *Si Moysen & Prophetas non audiunt, &c.* Major
S. *Chrys.* » Scripturarum fides, quàm redeuntis defuncti. Omnis
Orat. 4. » enim mortuus servus est: quæ verò Scripturæ loquun-
de La- » tur, verba sunt Domini. Proinde etiamsi mortuus,
zaro. » revivíscat, etiamsi Angelus è cælo descendat, maximè
» & præ omnibus credendum est Scripturis. Nam ange-
» lorum, hominumque mortuorum pariter ac viventium
» Dominus illas condidit. Præterea, illos qui desiderant
» ut mortui illùc redeant, fidem eorum quæ in altero
» sæculo aguntur facturi, supervacanea quærere, etiam ab
» hujus mundi tribunalibus demonstratur. Gehenna non
» videtur incredulis: credentibus enim perspicua est, &
» manifesta. Tribunalia videntur, quotidieque audimus
» quòd ille supplicio affectus est, illius proscripta bona,
» alius operatur in fodinis, alius vivus combustus est,
» alius alio supplicii genere periit: & tamen hæc cùm au-
» diunt mali, facinorosi, malefici, non emendantur.
» Multi frequenter in criminibus deprehensi, postea quàm
» pœnam effugerunt, perfossoque carcere elapsi sunt,
» eadem rursùs, & multò graviora crimina perpetrant.
» Ne igitur quæramus audire à mortuis, quæ multò cla-
» riùs quotidie nos sacræ litteræ docent. Nam si noviſſet
» Deus, quòd mortui excitati viventibus essent ad salutem
» profuturi, id nequaquam omisisset, qui cuncta nobis
» utilia procurat. Ad hæc, si assiduè erant excitandi mor-
» tui, nobisque renuntiaturi quæ in altera vita geruntur,
» hoc ipsum progressu temporis fuisset contemptum:
» perversa etiam dogmata facilè diabolus invexisset. Po-
» tuisset enim frequenter ostendere phantasmata & inania
» simulacra, aut subornare, qui mortem ac sepulturam
» simularent, ac se rursus ostenderent quasi à mortuis ex-
» citatos, ac per illos quæcumque vellet persuadere delu-
» sis hominibus: quemadmodum Pseudoprophetas, Pseu-
» doapostolos, Pseudochristos excitavit, ut homines in
» errorem pertraheret. Sed Deus præclusit illi viam ad has
» insidias, nostrique misertus, non permisit ut mortui
» propterea resurgerent, ut quæ in altera vita aguntur
» hominibus nuntiarent: docens nos ut Scripturis potiùs
» credamus, quàm cæteris omnibus testimoniis. Deus
» namque res multò clariores, illustrioresque quàm ipsa
» foret resurrectio mortuorum, nobis commonstravit: or-
» bem convertit universum, errorem abegit, veritatem in-
» duxit, per homines piscatores & viles hæc omnia peregit.
Moysen & Prophetas habemus; Christum, quod majus est, & Apostolos, audiamus illos: Scripturas legamus ut Epistolam omnipotentis Dei ad nos missam, summa cum veneratione, fide, obedientia. Secundùm illas sentiamus, secundùm illas vivamus. In omnibus dubiis, angustiis, languoribusque nostris, ad Scripturarum divinum lumen oculos mentis convertamus, adoranda verba Scriptura-
Rom. 15. 14. rum meditemur, ut *per consolationem Scripturarum spem habeamus.* Qui Scripturæ non credit, Christi & Apostolorum miracula referenti, & credendi ac rectè vivendi regulam continenti; nec miraculis crederet. Filius Dei de cælis descendit ut Evangelium suum, ut pœnitentiam, ut Regnum cælorum nobis prædicaret: mortuus est, & ab inferis, quò descenderat, reversus, resurrexit, ut suam prædicationem confirmaret. Frustra quis sibi persuadeat illos qui pœnitentiam non agunt Christo prædicante, & prædicationem suam tam invictis argumentis, & signis confirmante, pœnitentiam acturos, si vel Angelus de cælo, vel mortuus è tumulo prodiret, ejus necessitatem A incredulis annuntiaturus.

Habent Moysen & Prophetas, audiant illos. Divinarum Scripturarum lectioni assiduè vacare Christiani homines debent. Neque verò quisquam vanas illas & absurdas excusationes prætexat: Ego forensibus causis affixus sum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, alio liberos, familiæ curam gero, sæcularis homo sum; non est meum legere Scripturas, sed eorum qui mundo valedixerunt, qui solitudinem petierunt, qui continentiam profitentur. Quid ais? Non est tui negotii Scripturas evoluere, quoniam innumeris curis distraheris? Imò tuum magis est quàm illorum. Neque enim illi perinde Scripturarum egent præsidio, atque vos in mediis negotiorum undis jactati. Nam Monachi quidem à foro forensibusque negotiis liberi, quippe in deserto fixere tuguriola, neque cum quoquam habent commercium, velutin portu tuti tranquillè Deo serviunt. Nos contra velut in medio mari fluctuantes, innumerisque peccatis obstricti, opus habemus perpetuo jugique Scripturarum solatio. Illi procul à conflictu sedentes, multa vulnera non accipiunt: tibi verò quia perpetuò stas in acie, quia frequentes accipis plagas, magis opus est remediis, ut quem & uxor provocat, & filius contristat, atque ad iram commovet, & cui insidiatur hostis, & invidet amicus, & vicinus insectatur, & commilito supplantat, & paupertas est molesta, & domesticorum amissio luctum affert, & prosperitas inflat, & adversitas contrahit. variæ iracundiæ, variæ curarum, variæ perturbationis, variæ mœroris, variæ jactantiæ, variæ tumoris occasiones nos undequaque circumvallant, innumeraque ex omni parte tela volitant: unde necesse est indesinenter à Scripturis C arma sumere.... Carnis concupiscentiæ acrius insurgunt adversùs eos qui in hominum vivunt frequentia, quos & decora facies, & corporis nitor capit per oculos, & verbum obscœnum per aures ingressum demulcet, ipsorumque sæpè turbat rationem, & arte modulata cantiuncula constantiam animi labefacit. Opus igitur habemus divinis remediis, quò & acceptis vulneribus medeamur, & ea quæ infligi possunt prohibeamus, eminus venientia diaboli spicula extinguentes, depellentesque per assiduam Scripturarum lectionem. Neque enim fieri potest ut quisquam salutem assequatur, nisi perpetuò versetur in lectione spirituali. Immò præclare nobiscum agitur, etiamsi perpetuò hujus medicamenti participes, aliquando salutem consequi possimus. Quòd si quotidie vulnerem, medelam verò nullam adipiscamur, quæ fuerit D spes salutis? Nonne vides opifices omnia artis instrumenta habere parata & integra, quamvis compellat fames, affligat inopia, omnia sustinere potiùs, quàm illa vendant; potiùs mutuum accipere ad usuram, quàm illa oppignerent. Norunt enim quòd illis divenditis vel oppigneratis ars ipsis inutilis futura sit; illis autem manentibus, contractum æs alienum dissolvere aliquando possint, artem exercentes suam. Hoc sanè animo simus oportet: quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt malleus, incus, forceps: sic & nobis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, *Omnisque Scriptura divinitus inspirata, & utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia: ut* *2. Tim.* *3. 16.* *perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* E Et quemadmodum opifices per artis instrumenta suæ, quicquid faciendum susceperunt, perficiunt: sic & nos per sacros libros animam nostram quodammodo fabricamur, depravatam corrigimus, inveteratam renovamus. Et artifices quidem formam rebus corporeis addunt, sed vasorum materiam arte sua immutare non possunt: Tu verò ligneum vas acceptum aureum reddere potes Scripturarum lectione: *Vas*, inquam, *in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.* *2. Tim.* *2. 21.* Sacros igitur libros penes se habeat, legat, meditetur, quisquis salutis suæ studiosus est. Quemadmodum enim arma regalia ædibus, ubi reposita sunt, multam præbent custodiam ac munimen, dum latrones & scelerati eas aggredi, perfodere, diripere non audent:

„ sic ubicumque fuerint libri spirituales, illinc arcetur vis A
„ omnis diabolica, multaque inhabitantibus accedit con-
„ solatio: quandoquidem ipse sacrorum librorum aspectus
„ segniores nos reddit ad peccandum. Quòd si accesserit
„ diligens lectio, non aliter quàm in sacris adytis rebus divi-
„ nis initiata Anima repurgatur, meliorque reddetur, Deo
„ cum ipsa per Scripturam suam colloquente.

„ Inanis autem est eorum excusatio, qui divinæ Scri-
„ pturæ lectionem negligunt, quòd eam se non intelligere
„ prætexant. Quis enim historias, miracula, morumque
„ præcepta non intelligit? Non intelligis? (inquis) Quo-
„ modo intelligere posses, qui ne leviter quidem inspicere
„ ac legere curas? Sume librum in manus, lege historiam
„ omnem, & quæ perspicua sunt memoriâ tenens, ea quæ
„ obscura sunt frequenter percurre. Quòd si lectionis assi-
„ duitate sensum eorum quæ scripta sunt assequi non va-
„ leas, accede ad sapientiorem, vade ad doctorem..... „
„ Magna adversùs peccatum munitio est Scripturarum „
„ lectio: magnum præcipitium Scripturarum ignoratio: „
„ magna salutis perditio, nihil scire ex divinis legibus: ea „
„ res & hæreses peperit, & vitam corruptam invexit, & „
„ sursum deorsum miscuit omnia. Nam fieri non potest „
„ ut quis sine fructu discedat, qui assiduè, attento, fideli,
„ pioque animo Scripturas Sacras perlegit. Ne testamen-
„ tum Patris, ne Dei verba, ne cibum animæ, ne vulnerum
„ pharmaca nostrorum, ne armamentarium in quo gladii
„ & clypei adversùs salutis nostræ hostes pugnaturis ne-
„ cessarii inveniuntur, negligamus. Hæc enim propter
„ nos scripta sunt.

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

1. 2. ET *ait* JESUS *ad Discipulos suos: Impossibile* B *est ut non veniant scandala*, spectata hominum propensione ad malum, & Dei providentiâ, qui melius convenientiusque judicavit ex hæresibus quæ sanam fidei doctrinam adulterant, ex schismatibus quæ unitatem scindunt, ex criminibus quæ mores corrumpunt, bona elicere, quàm scandala omnipotentiæ suæ vi penitus impedire. *Væ autem illi per quem veniunt*, qui scilicet aliis causa est offensionis. *Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus*, collo ejus alligetur, *ut projiciatur in mare* (quod supplicii genus peculiare fuisse videtur Palæstinis) *quàm ut scandalizet unum de pusillis istis*: id est, quàm ut alicui causam vel occasionem det pravâ doctrinâ aut malis exemplis, à fide vel divinæ legis observantiâ deficiendi. Confer cum *Matthæi* 18. C 7. & *Marci* 9. 41.

3. 4. *Attendite vobis.* Cavete ne alicui offensionis & spiritualis ruinæ causa sitis, etiam iis à quibus injuria estis affecti: *Si peccaverit in te frater tuus*, quivis homo, quem habere debes ut fratrem, juræ naturæ matris unius, *increpa illum*, corripe, argue; fortiter quidem, ut vitium expugnes, sed in spiritu lenitatis, ut fraternam cures ægritudinem: *& si pœnitentiam egerit*, si culpam agnoscat, & veniam petat, dimitte illi. *Et si septies in die*, id est, sæpius, frequentissimè *peccaverit in te*, *& septies in die* de illata dolens injuria *conversus fuerit ad te, dicens, pœnitet me: dimitte illi.* Confer cum *Matthæi* 18. 15. *&* 21. cum *Levitici* 19. 17. 18. ubi legimus: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* D Et Ecclesiastici. 19. 15. 16. 17. 18. *Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat, Non feci: aut si fecerit, non iterum addat facere. Corripe proximum, ne fortè non dixerit; & si dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum, sæpè enim fit commissio. Et non omni verbo credas. Est qui labitur linguâ, sed non ex animo.... Corripe proximum, antequam commineris. Et da locum timori Altissimi.*

5. *Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem*: hoc esse donum Dei humiliter agnoscentes. Explica- *S. Augusl. lib. 1. Retract. c. 23.* tione ergo indiget quod scripsit S. Augustinus, cùm Presbyter adhuc esset, in Expositione quarumdam propositionum ex Epistola ad Romanos: *Nostrum est enim credere & velle, illius autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum sanctum, per quem caritas diffunditur in cordibus nostris.* Id enim *verum est quidem, sed eadem regulâ, & utrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem: & utrumque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis* (ut ipsemet Augustinus explicat.)

6. Dixit autem Dominus: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis*, id est, quæ minima videatur, sed tamen firmam & caritate ferventem, *dicetis huic arbori moro*; erit in vestra potestate dicere huic arbori: *Eradicare, & transplantare in mare*: *& obediet vobis.* Confer cum *Matthæi* 17. 19.

7. 8. 9. 10. *Quis autem vestrùm habens servum arantem aut pascentem*, aratorem, aut pastorem ovium, *qui regresso de agro dicat illi*: qui dicat illi, postquam de agro reversus est: *Statim transi, recumbe?* Accede, & mecum sede ad mensam. *Et non dicat ei: Para quod cœnem*, para mihi cœnam, *& præcinge te, & ministra mihi donec manducem & bibam*: stes præcinctus (qui mos erat ministrantium servorum in regionibus ubi vestes oblongæ ferebantur) donec mihi cænanti ministraveris: *& post hæc tu manducabis & bibes? Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ ei imperaverat?* An illi divinctum se putat herus, & gratias agit pro ministerio? *Non puto.* Non solùm enim quicquid à domino præscribitur servus agere tenetur, sed omnes operas suas domini sui commodis devovere. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis* à Deo, ne illum vobis putetis debitorem. Vobis enim nihil debet ratione operum vestrorum, quæ ipsi debentur omnia ut supremo Domino; quamvis ratione promissionum suarum & ex mera misericordia, vobis æternæ mercedis debitor sit: sed *dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.* Præcepta hîc non opponuntur consiliis, sed fusiori significatione sumitur præcepti nomen pro omni actu virtutis, pro omni opere Deo grato, etiam quod sponte fit ut nostrum in Deum amorem testemur. Et præceptis enim, & consiliis accuratè præstitis, adhuc servos inutiles nos existimare ac profiteri debemus.

11. 12. 13. 14. *Et factum est, dum iret in Jerusalem*, postremò, *transibat per mediam Samariam & Galilæam.* Id est, per ipsa confinia Galilææ Orientalis, & Samaritanæ regionis, non rectà per Samariam, quod alioqui brevissimum erat iter. *Et cùm ingrederetur quoddam castellum.* id est, cùm jam proximè ingressurus esset, *occurrerunt ei decem viri leprosi* (Extra oppida enim degebant, procul ab aliorum hominum societate, qui hoc morbo laborabant) *qui steterunt à longè*, ut Lex jube- E bat, ne alios morbi contagione inficerent. *Et levaverunt vocem dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri. Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos Sacerdotibus.* Id est alicui Sacerdotum, ad quos spectabat lepræ judicium. *Et factum est, dum irent* Hierosolymam, conceptâ recuperandæ valetudinis fiduciâ, *mundati sunt.* Solemnia Legis in curatione decem leprosorum prævenit, quos tantummodo ire jussos ut ostenderent se Sacerdotibus, *in itinere purgavit, sine tactu jam & sine verbo, tacita potestate, & sola voluntate; quasi necesse sit semel re- Tertull. lib. 4. contra Marcionem c. 35. mediatore languorum & vitiorum annuntiato Christo,*

Ioan. 4. 42 Iosephus lib. 20. Antiquit. c. 5. & in Vita sua. Levit. 13. 46.

& de effectibus prbbato, de qualitatibus curationum re-
tractari: aut Creatorem in Christo ad Legem provocari;
si quid aliter quàm Lege distinxit, ipse perfecit: cùm
aliter utique Dominus per semetipsum operetur, sive per
Filium: aliter per Prophetas famulos suos; maximè do-
cumenta virtutis & potestatis; quæ ut clariora & vali-
diora, quàm propria, distare à vicariis fas est..... Igitur
quoniam ipse erat authenticus Pontifex Dei Patris, in-
spexit illos secundùm Legis arcanum, significantis Chri-
stum esse verum disceptatorem & elimatorem humana-
rum macularum. Sed & quod in manifesto fuit Legis,
præcepit: Ite, ostendite vos Sacerdotibus. Cur, si illos
ante erat emundaturus? An quasi Legis illusor, ut in
itinere curatis ostenderet nihil esse Legem cum ipsis Sa-
cerdotibus? Et utique viderit, si cui tam opinionsus vide-
bitur Christus; immo digniora sunt interpretanda & fi-
dei justiora: Ideo illos remediatos, qui secundùm Legem
jussi abire ad Sacerdotes; obaudierant: neque enim cre-
dibile est emeruisse medicinam à destructore Legis obser-
vatores Legis. Sed cur pristino Leproso nihil tale præ-
cepit?.... Disce causas. In Samariæ regionibus res age-
batur, unde erat & unus interim ex Leprosis. Samaria
autem desciverat ab Israële, habens schisma illud ex de-
cem Tribubus, quas avulsas per Achiam Prophetam
collocaverat apud Samariam Jeroboam. Sed & aliàs
semper sibi placentes erant Samaritani de montibus &
puteis patrum.... Itaque qui & per Amos, Væ dixe-
rit eis qui confident in monte Samariæ; *jam & ipsam*
restituere dignatus, de industria jubet ostendere se Sacerdo-
tibus, utique qui non erant nisi ubi & Templum, sub-
jiciens Samaritam Judæo, quoniam ex Judæis salus
Israëlitæ & samaritano. Tota enim promissio Tribui Judæ
Christus fuit: ut scirent Hierosolymis esse & Sacerdo-
tes & Templum & matricem religionis, & fontem, non
puteum salutis. Et ideo, ut vidit agnovisse illos Legem
Hierosolymis expungendam, ex fide jam justificandos sine
Legis ordine remediavit. Unde & unum illum solutum
ex decem, memorem divinæ gratiæ Samaritem miratus,
non mandat offerre munus ex Lege; quia jam satis ob-
tulerat, gloriam Deo reddens, hoc & Domino volente
interpretari Legem. Et tamen cui Deo gratiam reddi-
dit Samarites, quando nec Israëlites alium Deum usque
adhuc didicisset? Cui alii, quàm cui omnes remediati re-
tro à Christo? Ideo Fides tua te salvum fecit, *audit:*
quia intellexerat veram se Deo oblationem, gratiarum
scilicet actionem, apud verum Templum & verum Ponti-
ficem ejus Christum facere debere. Ita hunc locum expli-
cat Tertullianus.

15.16.17.18.19. *Unus autem ex illis ut vidit quia*
mundatus est, ac pristinæ sanitati restitutus; *regressus est,*
cum magna voce magnificans Deum, ejusque potestatem
in Christo agnovit, prædicavit, adoravit: *& cecidit*
in faciem ante pedes ejus gratias agens; *& hic erat Sama-*
ritanus. Respondens autem Jesus, loqui incipiens, *dixit:*
Nonne decem mundati sunt, & novem alii *ubi sunt?*
Non est inventus qui rediret, nisi hic alienigena. Nemo
ex illis decem ad me reversus est, ut gratias pro accepto
beneficio ageret, nisi hic Samaritanus alienus à genere
Israël. Et ait illi: *Surge, vade, quia Fides tua te salvum*
fecit.

20.21. *Interrogatus autem à Pharisæis? Quando ve-*
nit regnum Dei, quando complebuntur quæ nobis pro-
missa sunt de Messia super nos regnaturo? *Respondens eis*
dixit: Non venit regnum Dei cum observatione, cum
splendore mundano divitiarum, cum terrena potestate,
cum regio satellitio, cum militaribus copiis & triumpha-
li apparatu, ut carnalium hominum oculis observari pos-
sit. *Neque dicent: Ecce hìc, aut ecce illic.* Non erit quod
dicatur, In illo monte, aut in isto deserto est. *Ecce*
enim regnum Dei intra vos est. In medio vestri est Messias
quem exspectatis; ejusque dominatio, utpote spiri-
tualis, in animos hominum per fidem & caritatem exer-
cenda est.

22.23.24. *Et ait ad Discipulos suos: Venient dies*
A persecutionum & tristitiæ, *quando desideretis videre*
unum diem Filii hominis, vel una die frui præsentiâ meâ
visibili, quemadmodum nunc fruimini, & *non vide-*
bitis. Et dicent vobis: Ecce hìc, & ecce illic est Chri-
stus: multi enim surgent pseudochristi. *Nolite ire, ne-*
que illos *sectemini.* Totam Judæorum Gentem in Dis-
cipulis suis Christum hìc compellasse perspicuum est.
Nam sicut fulgur coruscans de sub cælo, in ea quæ sub
cælo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua. Si-
cut fulgur ab una cæli parte in alteram, ab Oriente
in Occidentem coruscat, sic ego subitò veniam ad judi-
cium. Alium enim Christi adventum frustra Judæi ex-
spectant. Diem autem suum vocat diem adventûs sui ad
judicium; quia cum gloria & majestate veniet ut electos
suos remuneret, ultionemque de hostibus suis sumat,
æternis illos suppliciis addicens. Quia verò Hierosoly-
morum excidium ultimi judicii typus fuit, hìc etiam à
Christo prænunciatum intelligi potest. Confer cum
Matthæi 24. *vers.* 23. 24. 25. 26. & 27.

25. *Primùm autem oportet illum multa pati, & re-*
probari à generatione hac. Antequam adveniat ille dies,
oportet me multa pati, & reprobari à populo isto, ut
impleatur quod per Prophetam prædictum est: *Lapi-* Psal. 117.
dem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in ca- 22.
put anguli: à Domino factum est istud.

26.27.28.29.30.31. *Et sicut factum est in diebus*
Noë, ita erit & in diebus Filii hominis. Edebant, &
bibebant; uxores ducebant, & dabantur virgines ad nup-
tias, usque ad diem quâ intravit Noë in Arcam: & ve-
nit diluvium istius temporis hominibus improvisum &
inexspectatum, *& perdidit omnes. Similiter sicut factum*
est Sodomæ & Gomorrhæ *in diebus Lot*: ita fiet ho-
minibus tempore secundi adventûs Christi *Edebant,*
& bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædi-
ficabant: toti erant terrenis curis occupati, toti in vo-
luptates immersi, de Deo minimè cogitantes, ejusque
judicia non reformidantes. *Qua die autem exiit Lot à So-*
domis, pluit ignem & sulphur de cælo. Deus ignem sul-
phureum in urbes abominandas immisit, *& omnes*
perdidit. Secundùm hæc erit, id est, eadem fient, *quo*
die Filius hominis revelabitur. In gloria sua conspicuus
videbitur. *In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa ejus,*
instrumenta & supellex *in domo, ne descendat tollere*
illa: & qui in agro similiter fuerit, *non redeat retro*, in
domum, ut aliquid tollat, sed fugiat sine mora immi-
nens exitium. Hierosolymitanum excidium magis spectat
hæc hypotyposis, quàm generale judicium: quamquam *Theophyl.*
& ad illud secundùm sensum moralem referatur. Confer *in hunc*
cum *Matthæi* 24. 37. 38. 39. 17. & 18. *locum.*

32. 33. *Memores estote uxoris Lot*, cogitate quid illi
acciderit: solummodo respexit retro, & periit. *Quicum-*
que quæsierit animam suam salvam facere, id est, semet-
ipsum abimminentibus periculis eximere, vitamque con-
servare suam, deserendo fidem, aut Christianæ profes-
sionis officia, *perdet illam*, seipsum perdet: *& quicumque*
perdiderit illam; quicumque vitam suam certo periculo
exposuerit pro Deo, *vivificabit eam*: veram æternam-
que vitam sibi procurabit. Confer cum *Matthæi* 10. 39.

34.35. *Dico vobis, In illa nocte*, tempore scilicet ad-
ventûs Christi ad judicium, quod sanctis dies erit læ-
tissima; reprobis verò nox horrenda, æternæ noctis ini-
tium: tempore illo calamitoso, *unus assumetur*, è peri-
culo educetur velut apprehensa manu, *& alter relin-*
quetur, communi exitio *involvendus. Duæ erunt molen-*
tes in unum, una assumetur, & altera relinquetur: duo
in agro, unus assumetur, & alter relinquetur. Confer
cum *Matth.* 24. 40. & 41.

36. 37. *Respondentes dixerunt illi* Discipuli: *Ubi,*
Domine? Quò assumentur? Qui dixit illis: *Ubicumque*
fuerit corpus, Illuc congregabuntur & aquilæ. In aëra
ad me venientem in nubibus electi mei ex omnibus mun-
di partibus, ex omnibus locis & gentibus assumentur &
congregabuntur, sicut aquilæ ad cadaver, æternæ fe-
licitatis pabulum in me, & per me habituri.

Sensus Moralis.

1. 2. Impossibile *est ut non veniant scandala: væ autem illi per quem veniunt, &c.* Væ illi qui fratribus, pro quibus mortuus est Christus, occasionem ruinæ præbet pravâ doctrinâ, pravis consiliis, pravis exemplis. Væ illi qui propriis gravatus peccatis, alienorum insuper fit particeps reusque peccatorum. Huic satius esset gravi supplicio vitam finire temporalem corporis, quàm perpetuam Animæ mortem sibi aliisque inferre publico peccato & scandalo, quod spiritale homicidium est. *Pusilli* sunt & infirmi qui scandalizantur levi de causâ: verumtamen illorum infirmitati consulendum fraterna caritate, quantùm possibile est, & ab iis abstinendum actionibus, aut verbis, quæ illis forent offendicula. Si tamen de veritate, aut de opere virtutis scandalum sumitur, melius est ut permittatur scandalum nasci, quàm ut veritas relinquatur. Non enim pusillorum seu infirmorum, sed Pharisæorum, sive inimicorum veritatis & justitiæ scandalum istud est; nec datur fratribus occasio ruinæ, sed illi soli sibimetipsis ruinæ causæ sunt, illa in perniciem suam vertentes, quæ ad eorum conversionem, vel spiritalem profectum & ædificationem destinata erant & ordinata. Christianus quilibet regnum peccati cùm in se tum in aliis destruere debet, ut bonus Miles Christi. Væ illi, qui regnum peccati pravâ doctrinâ, consiliis, auctoritate, exemplis stabiliens & propagans diabolo militat.

Ven. Beda

3. *Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Parum est caritati nullam offensionis occasionem præbere fratribus, ipsorum etiam saluti cooperari debet correptione fraterna. Quin etiam injuriæ nobis ab ipsis illatæ condonandæ sunt. Ignoscendum est fratri, ut tibi ignoscatur. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.* Ea conditione Deus nobis peccata dimittit, ut proximis, quod adversùm nos peccaverunt, dimittamus. Ea conditio in Oratione Dominica expressa est. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus & perdit causam, & invenit pœnam. Qui tibi dictavit preces, Advocatus est tuus; si mentiris, testis est: si non te corrigis, judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras. Si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris. Vis accipere? da: Vis ut dimittatur tibi? dimitte. Ne inimicitias in corde nostro retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant cor nostrum. Ut ergo proximus utiliter corripiatur & pro ipso & pro nobis, cum benignitate corripiatur; nobis ipsis attendamus, ne qua subrepat amaritudo, ne qua verborum acerbitas, qua vulnus exacerbaretur, non curaretur. *Attendite vobis.* Cum humilitate & lenitate corripite. *Fratres, & si præoccupatus fuerit bono in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis Legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.* Nullum caritati & misericordiæ erga fratres modum ponamus: siquidem quotidie in multis Deum offendentes, indigemus ut nullum suæ erga nos misericordiæ ponat modum. Dei erga nos bonitas, benignitas, potentia, nostræ erga fratres bonitatis benignitatis & patientiæ lex & mensura esse debet. *Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.*

Coloss. 3. 12. 13.

S. August. serm. 114.

Galat. 6. 3. 2. 3.

S. Ambros lib. 8 in Luc. n. 25.

Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, &c. Attendite, ut neque difficilis venia, nec remissa sit indulgentia; ne quem vel austera percellat A invectio, vel conviventia invitet ad culpam. Plus enim proficiet amica correptio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Unde Apostolus ait: *Nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.* 2. Thessal. 3. 15.

5. *Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.* Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Tunc maximè necessaria fides, cum dimittendæ injuriæ, falsaque ultionis voluptas sacrificanda est caritati. *Domine, adauge nobis fidem.* Fides est donum Dei. Hanc ille solus augere potest, qui dedit. Hinc Apostoli Domino dixerunt: *Adauge nobis fidem*: ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. *Domine, adauge nobis fidem*; non ut arbores eradicemus, non ut montes B transferamus, sed ut pravas cupiditates eradicemus, arbores malas, quæ malos fructus faciunt; easque in mari pretiosi sanguinis tui submergamus.

S. Greg. M. lib. 22. Moral. ci 14.

10. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.* Cùm toti simus Dei, jure creationis, jure redemptionis, illi debemus quicquid boni agere possumus. Deinde nihil boni operari, imò ne cogitare quidem possumus ex nobis; sed pia desideria, recta consilia, & justa omnia opera à Deo sunt. In nobis sine nobis bonam voluntatem operatur ut incipiens; idemque volentibus cooperatur ut perficiens. Præterea, nemo est cui non plurima peccata sint condonata. Igitur nemo tantùm præstare potest, quin plus pro indulgentiæ beneficio debeat. Accedit quòd in multis quotidie offendimus C omnes, in ipsisque operibus bonis multi defectus subrepunt. Unde quotidie opus habemus divina miseratione. Nullum ergo præmium à Deo mereremur, si nobiscum summo jure agere voluisset. Quòd autem mereamur vitam æternam bonis operibus, totum est misericordiæ, quâ Deus nos evexit ad dignitatem filiorum suorum. Quamobrem *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit* (inquit S. Cyprianus.) *Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc Salvianus: *Non offerat totum pro debito, si debere se totum non putat pro reatu. Totum ergo peccator aliquis oblaturus est? Imò nihil, si non cum fide: imò nihil, si non cum ambitu* (id est, supplici devotione) *imò nihil, si non cum prece: imò nihil, si non hoc animo, ut hoc ipsum inter præcipua Dei beneficia* D *reputet quòd animum offerendi dedit.*

Rom. 11. 35. Salvian. lib. 1. ad Eccles. Cathol.

Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Quis Christianorum omnia, quæ præcepta sunt, facit? Non ergo servi dumtaxat inutiles, sed servi iniqui sumus, digni qui multis vapulemus.

12. *Cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem Leprosi, qui steterunt à longè.* Lepra peccati nos à Deo longè removet. A Christi corpore separatur, quicumque in mortale peccatum labitur. Putre membrum est Christo capiti non conjunctum, nec ejus vitâ vivens. Ad illum accedere incipit, si se indignum agnoscat qui accedat, si stet à longè, divinam misericordiam humili oratione imploret. Magna voce, desiderio E & caritate, ac ferventi ardore ad Deum clamandum est per Jesum Christum Magistrum & Salvatorem nostrum, qui duplicem lepram, ignorantiæ scilicet ac cupiditatis, gratiæ suæ luce & caritatis infusione sanet. *Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.* Ad Sacerdotes ac Pastores, Pœnitentiæ & reconciliationis Ministros subinde se conferat peccator, secundùm Christi præceptum: eis lepram suam ostendat, peccata confiteatur, qui scientiam habeant discernendi inter pollutum & mundum, nec admittant ad Sancta nisi perfectè mundatos, & in quibus nulla mali vestigia prioris, nullus peccati mortalis affectus, nulla ad proximas occasiones peccandi adhæsio remaneat. *Ite, ostendite vos Sacerdotibus.* Acceptâ denique reconciliationis gratiâ ca-

Veat peccator, ne ingrati animi vitio se reddat divinis beneficiis indignum. Liberatori suo gratias agat, & ad pedes ejus prostratus illum adoret atque glorificet, ut ille Evangelii Samaritanus, & dicat: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* *Psal. 58. 10.*

17. 18. *Nonne decem mundati sunt, & novem ubi sunt? Non est inventus qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Decem Leprosi omne genus humanum designant lepra peccati infectum, & extra cælestem Jerusalem propter immunditiam constitutum, & procul à Deo stans. Et hoc ipsum procul stare, speciem habet supplicandi. Misericordi enim & volenti omnibus benefacere, magna occasio est ad miserendum, nullum videre participem suæ bonitatis. Propter hoc enim inclinavit se, ut sanaret eos qui tam malè habebant. Quamvis autem omnem naturam sanaverit leprâ infectam, pro omnibus & incarnatus & mortuus: attamen Judæi, quamvis à Domino mundati fuissent à lepra peccati, ingrati fuerunt, & non aversi sunt à via vanitatis suæ, ita ut darent gloriam ei qui salvos eos fecerat, hoc est, ut crederent ei, quòd cùm Deus esset, extremam passionem tulerit. *Hæc enim est gloria Dei, caro & Crux.* Hi igitur incarnatum & crucifixum Dominum gloriæ non sunt confessi. Alienus autem populus Gentilium agnovit eum qui mundaverat, & glorificavit eum credendo quòd tam misericors & potens sit Dominus, ut & propter nos vilissima tulerit, quod est misericordiæ; & cùm pertulerit, nihil inde incommodi in suam naturam acceperit; quod potentiæ est. *Theoph. in hunc locum.*

20. *Ecce regnum Dei intra vos est.* Volenti semper adest regnum Dei. Regnum enim Dei est Angelorum more vivere. Tunc enim verè dicitur regnare Deus, quando nihil mundanum in Animabus nostris versatur, sed omnino aliter vivitur quàm mundus solet. Hanc autem vitam intra nos habemus, hoc est, quando voluerimus. Non enim longo tempore, neque longa peregrinatione est opus, sed prope nos est & fides, & post fidem divina vita. Hinc Apostolus ait: *Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei quod prædicamus.* Credere enim, & secundùm fidem ambulare, sicut dignum est vocatione, intra nos est. *Theoph. in hunc locum.* *Rom. 10. 8.*

26. 28. *Et sicut factum est in diebus Noë, ita erit & in diebus Filii hominis ... Similiter sicut factum est in diebus Loth*, &c. Deploranda cæcitas & socordia hominum, qui naturalibus & civilibus actionibus toto vitæ tempore sunt occupati, & terrenis curis penitus immersi; de futuro sæculo, de æternitate, de regno Dei non cogitantes; de bonis operibus, quibus ad illud pervenitur, non curantes; quasi ad edendum & bibendum, ad emendum & vendendum, ad plantandum & ædificandum, ad congerendas opes, ad rem domesticam amplificandam, tantùm creati essent. Inter hæc morte intercipiuntur, judicio divino sistuntur imparati, & in stagnum ignis & sulphuris detruduntur, æternùm cruciandi, quia pœnitentiam non egerunt. Timete imminentem interitum & damnationem; neque vos evasuros præsumatis, quia tam nefaria fortè non committitis peccata ac homines qui temporibus Noë vivebant, vel Sodomæ & Gomorrhæ cives. Nam & vulgaria delicta, quæ levia vel nulla homines plerumque existimant, eos plerumque in damnationem præcipites trahunt. *Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata inhorrescimus* (inquit S. Augustinus) *usitata verò pro quibus abluendis Filii Dei sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omnino claudi contra se faciant regnum Dei, sæpe videndo omnia tolerare, sæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, ô Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus!* Ad pœnitentiam igitur velut ad Arcam mysticam confugiamus: eam amplectamur ut naufragi alicujus tabulæ fidem; hæc nos peccatorum fluctibus mersos prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit. Angelo, extra Sodomam nos trahenti, id est, gratiæ Dei pareamus. Deseramus citò peccandi occasiones, societates malas, ne iræ & terribili judicio Dei maneamus expositi. *Secundùm hæc erit, quâ die Filius hominis revelabitur.* In foribus est; improvisus adveniet. Statutum est omnibus hominibus semel mori. Post hæc autem judicium. Nescimus quando venturus est Filius hominis. Igitur *qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retro.* Qui in summis est virtutibus, ne descendat propter temporale aliquod, & excidat à suo fastigio: sed resistat malitiæ, & non demulceatur. Et is qui in agro, similiter non revertatur ad ea quæ post se. Nam eum qui in agro est, hoc est mundo, & operatur virtutem, non oportet reverti ad ea quæ post se, sed urgeri ad anteriora. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* *Tertull. lib. de Pœnit.* *Theophyl. in hunc locum.* *Luc. 9. 62.*

32. *Memores estote uxoris Loth.* Time verbum Domini dicentis: *Mementote uxoris Loth.* Et ipsa in via jam liberata de Sodomis, retro respexit; ubi respexit, ibi remansit: facta est statua salis, ut condiat te. Exemplo enim tibi data est, ut cor habens, non remaneas fatuus in via. Attende manentem, & transi: attende respicientem retro, & tu in anteriora extentus esto, sicut Paulus. Quid est, non respicere retro? *Quæ retro oblitus*, inquit. Ideo sequeris vocatus ad supernam palmam, de qua postea glorieris. Quia idem Apostolus dicit: *Superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* *S. Aug. Enarr. in Psal. 69.* *Philipp. 3. 13.* *2. Tim. 4. 8.*

Mementote uxoris Loth. Omnes spectat istud Domini Jesu monitum. Maritata mulier voluit facere adulterium, de loco suo quò pervenerat retro respexit. Vidua quæ jam sic permanere voverat, voluit nubere, hoc voluit quod licuit ei quæ nupsit; sed illi non licuit, quia de loco suo retro respexit. Virgo est castimonialis, jam dicata Deo; habebat & cætera quæ verè ornant ipsam virginitatem, & sine quibus illa virginitas turpis est. Quid si enim sit corpore integra, & mente corrupta? Quid est quod dixi? Quid si nullus detigerit corpus, sed si fortè ebriosa sit, superba sit, litigiosa sit, linguosa sit? Hæc omnia damnat Deus. Si antequam vovisset nupsisset, non damnaretur: elegit aliquid melius, superavit quod ei licebat, superbit, & illicita tanta committit. Hoc dico, Nubere licet antequam voveat, superbire numquam licet. O tu virgo Dei nubere noluisti, quod licet: extollis te, quod non licet. Melior virgo humilis, quàm maritata humilis; sed melior maritata humilis quàm virgo superba. Quæ autem respexit ad nuptias, non quia voluit nubere, damnatur; sed quia jam anteceserat, & fit uxor Loth respiciendo retrorsum. Non sitis pigri qui potestis, quibus aspirat Deus apprehendere gradus meliores: quia non ista ideo loquimur ut non voveatis; sed ut voveatis & reddatis: *Vovete & reddite Domino Deo nostro.* Quia audisti, *reddite*, non vis vovere? Ergo vovere volebas & non reddere? Immo utrumque fac. Unum sit ex professione tua, aliud ex adjutorio Dei perficietur. *Aspice cum qui te ducit, & non respicies retro unde te educit. Qui te ducit, ante te ambulat; unde te educit, post te est. Ama ducentem, & non te damnat retro respicientem.* *S. Aug. Enarr. in Psal. 75.* *Psal. 74.*

S. Augustini locus hic a Ven. Beda citatus.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1 Dicebat *autem* Jesus *Parabolam ad illos*, ad Discipulos & eos qui illum sequebantur: *Quoniam oportet semper orare & non deficere.* Quæ quidem Parabola eò spectabat, ut assiduè & perseveranter orandum esse doceret, nec despondendum esse animum præ tædio, aut impetrandi desperatione, aut ob rei petitæ dilationem.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat & hominem non verebatur:* & timore Dei, & hominum pudore vacuus, cui nec conscientiæ cura, nec famæ. *Vidua autem quædam erat* deserta & contempta *in civitate illa, & veniebat* crebrò *ad eum dicens: Vindica me*, id est, defende me *de adversario meo:* ab improbo homine qui me opprimit, eripe me pro ratione officii tui jus dicendo. *Et nolebat* illam ab injuria tueri *per multum tempus. Post hæc autem* cùm sæpiùs illum adiret gemens vidua, *dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor*, id est, etsi neminem verear; *tamen, quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam*, injuriam quam ipsi infert adversarius, propulsabo, jus illi dicam: *ne in novissimo veniens sugillet me.* Ne omni tempore veniens, aures meas querulis vocibus, importunis clamoribus, & fortè maledictis obtundat. Ait autem Dominus: *Audite quid Judex iniquitatis dicit.* Non conferuntur hoc loco paria, sed minus cum majore. Si ab improbo Judice id obtinetur, quantò magis à Deo? *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Deus tam misericors, tam benignus non arcebit injuriam ab electis suis quos diligit, quorum preces ipsi molestæ non sunt; quamvis die ac nocte ad illum clament, sed gratæ? Semper-ne eorum liberationem differet? *Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Brevî, opportuno tempore secundùm providentiæ & justitiæ suæ legem illos à persecutionibus & malis omnibus eripiet. *Verumtamen Filius hominis veniens* ad faciendam vindictam in Nationibus, ad liberandum electos suos, *putas, inveniet fidem in terra?* Id est, in hominibus? Fidem hîc intelligit cum pia fiducia & caritate conjunctam, quæ ad perseveranter orandum excitat. Hâc interrogationis figurâ raros dicit tunc inveniendos fideles. In tantum enim invalescet filius iniquitatis, ut etiam, si possibile esset, seducere electos. In raris enim solet hujusmodi interrogandi figurâ uti, sicut & cùm dicit: *Quis putas fidelis & prudens servus?* Atque hoc loco idem significans quòd pauci numuro erunt, qui erga Deum & inter se fidem servabunt, hac interrogatione usus est. Meritò autem sermoni de oratione sermonem de fide connexuit, quoniam omnis orationis fundamentum ac basis est fides. Nisi enim crediderit homo quòd hoc quod petit, accepturus sit in suam utilitatem, vana est oratio quam facit. Et propterea Dominus de oratione docens, etiam fidei meminit, declarans interim paucorum fore tunc orare, quandoquidem fides in paucis invenietur; fides (inquam) caritate formata & animata. *Quoniam* enim *abundavit iniquitas, refrigescet caritas multorum.*

Theophyl. in hunc locum.

Matt. 24. 12.

9. 10. 11. 12. *Dixit autem* & hanc Parabolam *ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi*, plus æquo sibi placentes, & fiduciam ponentes in sanctimonia & virtutibus, quibus se præditos falsò existimabant, & *aspernabantur cæteros*, tanquam homines nullius pretii. Consequens enim est ut aliena deprimat, qui sua miratur. *Duo homines ascenderunt in Templum*, (quod in monte situm erat) *ut orarent; unus Pharisæus, & alter publicanus. Pharisæus stans* in atrio Israëlitarum, *hæc apud se orabat*, sic intra se ipsum loquens Deum compellabat: *Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum*, id est, sicut omnes præter me, *raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus*, id est, nec etiam ut iste publicanus, professione peccator. *Jejuno bis in Sabbato.* Jejunare consuevi bis qualibet hebdomade. Hebdomada scilicet à sabbato incipiens & in sabbatum desinens à præcipuo die nomen sumebat. Unde prima dies hebdomadæ *Una sabbati* vocabatur, Hebraico loquendi more. Dies illi jejunii apud Judæos Lege præscripti non erant, sed sponte suscepti & observati, nempe dies secundus & quintus, seu dies Lunæ & Jovis: quòd Moysem die quinto montem conscendisse, & secundo descendisse, Traditiones Judaicæ ferrent. *Jejuno bis in sabbato.* Ab adulterio adeo sum alienus, ut carnis petulantiam singulis hebdomadibus bidui jejunio compescam *Decimas do omnium quæ possideo.* Tam longè absum à rapina, ut solvam decimas non solùm frugum & fructuum terræ, sed & minorum olerum, potiùs commodis meis aliquid detrahens, quàm ut quidquam faciam contra traditiones & instituta majorum. Hujus Pharisæi justitiam longè superabat Zachæus, qui dimidium bonorum suorum pauperibus dabat. Nam in minutis illis aliquid extra Legem præstare facillimum est, in quo tamen Pharisæi summam singularis cujusdam sanctimoniæ ponebant.

Theophyl. Maimonides in Tract. Taanih. Glossa ad Tractatum Talmudis Baba Kama.

13. *Et Publicanus à longè stans*, in atrio scilicet exteriori, quod patebat Gentibus, procul ab Altari, vel in ipso Templi vestibulo, quasi indignum se reputans qui propriùs accederet, *nolebat nec oculos ad cælum levare:* peccatorum suorum memor, non modò manus non audebat ad cælum tollere, ne falsa jactatione iram Dei provocaret, sed ne oculos quidem. *Sed percutiebat pectus suum*, qui sese accusantium gestus est, *dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Hujus precationis sensus ex toto Psalmo 51. sumptus est.

14. *Dico vobis, Descendit hic justificatus in domum suam ab illo.* Hic in domum suam rediit à peccatis absolutus, & gratia donatus à Deo, & non ille: *Quia omnis qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.* Sententia est Christo Jesu familiaris. Confer cum *Matthæi* 23. 12. & *Luc.* 14. 11. Hanc Parabolam contra Marcionem Tertullianus contorquet Libro 4. cap. 36. *Cùm* (inquit) *Templum Creatoris inducit, & duos adorantes diversa mente describit, Pharisæum in superbia, publicanum in humilitate; ideoque alterum reprobatum, alterum justificatum descendisse, utique docendo quâ disciplina sit orandum, eum & hic orandum constituit, à quo relaturi essent eam orandi disciplinam, sive reprobatricem superbiæ, sive justificatricem humilitatis. Alterius Dei nec templum, nec oratores, nec judicium invenio penes Christum, nisi creatoris. Illum jubet adorare in humilitate, ut allevatorem humilium; non in superbia, ut destructorem superborum.* Ejusdem Parabolæ finem breviter exponit Libro *de Oratione*, cap. 13. *At qui cum modestia & humilitate adorantes magis commendabimus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimiùs elatis, sed temperatè ac propè elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus qui non tantùm prece, sed & vultu humiliatus atque dejectus orabat, justificatior Pharisæo procacissimo discessit.*

15. 16. 17. *Afferebant autem* quidam *ad illum & infantes, ut eos tangeret*, id est, ut impositione manuum eis benediceret: *quod cùm viderent Discipuli, increpabant illos*, verbisque durioribus arcebant, quod turmatim ad Jesum accederent, eumque penè obruerent. *Jesus autem convocans illos*, signo facto infantium ducto-

ribus seu gestatoribus, *dixit*: *Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium est enim regnum Dei. Amen dico vobis: Quicumque non receperit regnum Dei sicut puer*: qui non receperit Evangelium ea simplicitate, docilitate, morum innocentia, quam præ se fert puerilis ætas, *non intrabit in illud*. Confer cum *Matthæi* 19. 13. 14. 15. & *Marci* 10. Ex hoc loco S. Augustinus probat Baptismum Christi parvulis esse necessarium. *Cui tangendi offeruntur*, inquit, *nisi Medico? Cui? Salvatori. Si Salvatori, utique salvandi. Cui? nisi illi qui venit quærere & salvare quod perierat. Ubi isti perierant? Quantùm ad ipsos propriè attinet, innocentes video, reatum quæro. Unde? Apostolum audio:* Per unum, *inquit*, hominem peccatum intravit in mundum; & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt. *Veniant ergo parvuli, veniant, audiatur Dominus*, Sinite parvulos venire ad me. *Veniant parvuli, languidi ad Medicum, veniant perditi ad Redemptorem, veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc nihil commiserunt, sed in radice perierunt. Benedicat Dominus pusillos cum magnis: tangat Medicus & pusillos & magnos. Causam parvulorum commendamus majoribus. Loquimini pro tacentibus, orate pro flentibus. Si non frustrà estis majores, estote tutores: tuemini eos qui adhuc causam suam agere non possunt. Communis fuit perditio, sit communis inventio: simul perieramus, simul inveniamur in Christo. Dispar est meritum, sed communis est gratia. Nihil habent mali, nisi quod de fonte traxerunt: nihil mali habent nisi quod de origine traxerunt. Non eos impediant à salute, qui ad id quod traxerunt multa addiderunt.*

S. *August. serm.* 115 *aliàs* 36. *de Verbis Domini.*

Rom. 5. 12.

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. *Et interrogavit eum quidam Princeps*, id est, vir primariæ nobilitatis, *dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus. Mandata nosti? Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora Patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea. Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest*, ut perfectus sis: *Omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus*: Hoc tibi saluberrimum do consilium, ut ab avaritiæ vinculis omnino liber, nullum habeas impedimentum, quod ab æternæ vitæ consecutione te retardet. Divitiarum autem abjectione & erogatione pauperibus facienda te detrimentum aliquod subire ne existimes: quinimò magnum tibi lucrum accedet. *Et habebis thesaurum in cælo.* Porrò negotiatio est aliquid amittere ut majora lucreris. Et hoc impedimento rejecto, hac depositâ sarcina, *veni, & sequere me. His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valdè* & divitiarum amore irretitus, illis renuntiare facilè non poterat. *Non est* enim *in carendo difficultas, nisi cùm est in habendo cupiditas.* Tantùm dolor cruciat amittentem, quantùm amor tenuerat possidentem. *Videns autem Jesus illum tristem factum, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent*, & spem in illis ac fiduciam ponunt, *in regnum Dei intrabunt? Facilius est enim camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?* Quis ergo salutem consequi potest, cùm nemo sit qui divitias non amet? *Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.* Quamvis humanas vires superet renuntiare divitiis, & illas pauperibus distribuere; Dei tamen auxilio bonam voluntatem inspirantis & adjuvantis id perfici potest. Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10. Hunc locum adversùs Marcionem vertit Tertullianus Libro 4. cap 36. *Rescidit-ne Christus priora præcepta non occidendi, non adulterandi, non furandi, non falsum testandi, diligendi patrem & matrem? An & illa servavit, & quod deerat adjecit? Quamquam & hoc præceptum largitionis in egenos ubique diffusum sit in Lege & Prophetis, uti glorioſissimus ille observator præceptorum, pecuniam multò cariorem habiturus traduceretur. Salvum est igitur & hoc in Evangelio, Non veni dissolvere Legem & Prophetas, sed adimplere. Simul & cæterâ dubitatione liberavit, manifestando unius esse & Dei nomen & optimi, & vitam æternam, & thesaurum in cælo, & semetipsum; cujus præcepta supplendo & conservavit & auxit: secundùm Michæam quoque hoc loco recognoscendus, dicentem: Si annuntiavit tibi homo quid bonum? Aut quid à te Dominus exquirit, quàm facere judicium, diligere misericordiam, & paratum esse sequi Dominum Deum tuum? Et homo enim Christus annuntians quid sit bonum, scientiam Legis;* Præcepta, *inquit*, scis? *Facere judicium*; Vende, *inquit*, quæ habes; *diligere misericordiam:* Et da, *inquit*, egenis; *paratum esse ire cum Deo*; Et veni, *inquit*, sequere me.

Mich. 6.

28. 29. 30. *Ait autem Petrus*, omnium Apostolorum nomine loquens: *Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis: Nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei*, id est, propter Evangelium, *& non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.* Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10.

31. 32. 33. 34. *Assumpsit autem Jesus duodecim* Apostolos seorsim, *& ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur: & postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis*, id est, res ista erat eis abscondita; sermo illis obscurus videbatur; *& non intelligebant quæ dicebantur.* Obvium nempe verborum sensum repudiantes, altiorem sensum illis subesse suspicabantur, quem Dominus ipsis opportuno tempore revelaret, Aut certè non capiebant quomodo ea congruerent cum Vaticiniis Prophetarum de Messia, receptisque de ejus regno opinionibus. Confer cum *Matthæi* 20. 17. & *Marci* 10. 32. & seq.

35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum est autem, cùm* Jesus *appropinquaret Jericho*, cùm huic urbi proximus esset, *cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem*, quæ Jesum sequebatur, *interrogabat quid hoc esset:* unde tantæ multitudinis concursus & motus? *Dixerunt autem ei, quòd Jesus Nazarenus transiret. Et clamavit dicens: Jesu fili David, miserere mei.* Noverat scilicet illum potentem sermone & virtute cæcis plurimis visum restituisse; quin & intus illuminato fidei oculo Messiam esse credebat Israëlitis à Deo permissum, & ex familia David oriturum. *Et qui præibant, increpabant eum ut taceret*, ne molestus esset Jesu: *Ipse verò multò magis clamabat: Fili David miserere mei.* Contendebat vocem, ut oculos Christi in se converteret, ejusque miserationem excitaret. *Stans autem Jesus* paulisper sistens gradum, *jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam?* Non ut ignorans, sed ne ille præsentibus alia petere videatur, ipse alia dare, & dum ille petit pecuniam, ipse, ut ostentator, cæcitatem sanaret. Nam fortassis insipienter talia fingere posset invidia. Propterea cùm interrogasset, & comperisset eum recipiendi visus valde cupidum, dat quod petit. *At ille dixit: Domine ut videam. Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.* Credidisti quòd ego sum Christus, meque tibi visum reddere posse, ideo vides, ut confidisti. *Vox à vero lumine progressa, lumen cæco facta est.* Ille ipse qui dicit, *Fiat lux, & facta est lux*, qui lucem locutus est, & creavit, dixit cæco, *Respice; & confestim vidit & sequebatur illum* cæcus illuminatus, *magnificans Deum*, Dei magnitudinem prædicans illique gloriam reddens in Christo Jesu, & cum ipso, & per ipsum salutis suæ Auctorem. *Et omnis plebs ut vidit*, tantum miraculum, *dedit laudem Deo.*

Theophyl.

Confer cum *Matthæi* 20. 29. & seq. & *Marci* 10. 46. & seq. Hunc locum adversus Marcionitas Tertullianus contorquet. *Ne*, inquit *Jesum filium David negaretis manifestissimè confirmavit cæci prædicationem, & ipsa remuneratione medicinæ, & testimonio fidei.* Fides, *inquit*, tua te salvum fecit. *Quid vis cæcum credidisse? Ab alio Deo descendisse Jesum ad dejectionem Creatoris? ad destructionem Legis & Prophetarum? Non illum esse, qui ex radice Jesse, & ex fructu lumborum David destinabatur, cæcorum quoque remunerator? Sed nondum pu-*

Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 36.

to ejusmodi tunc cæci erant, qualis Marcion, ut hæc fuerit cæci illius fides, qua crediderit in voce, Jesu fili David. *Qui hoc se & cognovit, & ab omnibus cognosci voluit, fidem hominis etsi melius oculatam, etsi veri luminis compotem, exteriori quoque visione donavit, ut & nos regulam simulque mercedem fidei disceremus. Qui vult videre Jesum, David filium credat per Virginis censum. Qui non ita credet*, non *audiet ab illo*; Fides tua te salvum fecit. *Atque ita cæcus remanebit.*

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. DICEBAT *autem parabolam ad illos, Quoniam oportet semper orare, & non deficere*, &c. Cùm multiloquium prohibuerit Christus, mirum videri potest cur nos sic orare adhortatus sit, qui novit quid nobis necessarium sit priùs quàm petamus ab eo, ut diceret, *Oportet semper orare, & non deficere*; Viduæ cujusdam proposito exemplo, quæ de suo adversario cupiens vindicari, judicem iniquum sæpè interpellando flexit ad audiendum, non justitiâ vel misericordiâ permotum, sed tædio superatum: ut hinc admoneremur, quàm certiùs nos exaudiat misericors & justus Dominus Deus sine intermissione orantes, quoniam illa nec ab iniquo & impio judice potuit assidua interpellatione contemni: & quàm libens atque placatus bona desideria impleat eorum, à quibus aliena peccata novit ignosci, si quò cupiebat illa pervenit, quæ voluit vendicari.

S. Aug. Epist. 130. alias 121 c. 8.

5. Vidua autem quædam erat in civitate illa &c. Quàm præ cæteris viduæ debent vacare orationibus satis hinc intelligi potest, quòd omnibus ad suscipiendum orandi studium de viduis propositum est exhortationis exemplum. Quid autem in hoc operis genere in viduis electum est, nisi destitutio & desolatio? *Quapropter si se omnis anima intelligat in hoc sæculo destitutam atque desolatam, quamdiu peregrinatur à Domino, profectò quamdam viduitatem suam Deo defensori assidua & impensissima prædicatione commendat. Ora ergo ut vidua Christi, nondum habens ejus conspectum, cujus precaris auxilium. Et licèt sis ditissima, sicut pauper ora. Nondum enim veras futuri sæculi divitias habes, ubi nulla damna formides. Licèt habeas filios & nepotes, numerosamque familiam, sicut desolata ora: incerta sunt enim omnia temporalia, etiam usque in finem vitæ hujus in nostram consolationem mansura. Tu autem si ea quæ sursum sunt quæris & sapis, æterna & certa desideras, quæ quamdiu nondum habes etiam salvis omnibus atque obsequentibus tuis, tamquam desolatam deputare te debes.*

S. Augustin. ibid. c. 1.

Oportet semper orare, & non deficere. Continua & perseverans esse debet Christiani hominis oratio. Orare semper oportet eum qui divinæ opis semper eget. Resistere semper oportet orationis clypeo eum qui semper ab inimico expugnatur. Desiderium tuum, oratio tua: si semper desideras, semper oras. *Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua. Et, Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* Numquid sine intermissione genuflectimus, corpus prosternimus, aut manus levamus? Si sic dicimus nos orare, hoc semper non possumus facere. Sed est alia interior sine intermissione oratio, quæ est desiderium. *Quicquid aliud agas, si desideras illud sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris. Qui tacuerunt, de quibus dictum est*: Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet caritas multorum. *Frigus caritatis, silentium cordis est: flagrantia caritatis, clamor cordis est. Si semper manet caritas, semper clamas; si semper clamas, semper desideras; si desideras, requiem recordaris.* Igitur *semper orare, & numquam deficere*, quid est aliud quàm *beatam vitam, quæ nulla nisi æterna est, ab eo qui eam solus dare potest, sine intermissione desiderare? Semper ergo*

Psal. 9. 17.
Psal. 37. 10.
S. August. Enarrat. in Psal. 37. n. 14.
Matt. 24. 12.
S. August. Epist. 130 c. 9.

B hanc à Domino Deo desideremus, & oramus semper. Sed ideo ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad orandi negotium mentem revocamus, verbis orationis nos ipsos admonentes id quod desideramus, intendere, ne quod tepescere cœperat omnino frigescat, & penitus extinguatur, nisi crebriùs inflammetur.

6. 7. Audite quid Judex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum. Pars electorum in hac vita, gemitus est & oratio. Clamant ad Deum die ac nocte, fervente & perseverante oratione. Citò illos exaudit Deus, tametsi interim differat eorum à malis præsentibus liberationem. Animum igitur non despondeamus orantes. Etsi enim non exaudimur ad voluntatem, exaudiemur ad salutem, si oremus sicut oportet. Molestiæ scilicet, tribulationesque temporales plerumque prosunt vel ad sanandum tumorem superbiæ, vel ad probandam exercendamve patientiam, cui probatæ & exercitatæ clarior merces uberiorque servatur; vel ad quæcumque flagellanda & abolenda peccata; tamen nos nescientes quid ista prosint, ab omni tribulatione optamus liberari. Sic Apostolus ab Angelo satanæ, à stimulo carnis ut liberaretur, Dominum rogans, statim non est exauditus, quia illi non expediebat, sed audivit: *sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur.* In his ergo tribulationibus, quæ possunt & prodesse & nocere, quid oremus sicut oportet nescimus: & tamen quia dura, quia molesta, quia contra sensum nostræ infirmitatis sunt, universali humana voluntate, ut à nobis hæc auferantur, oramus. *Sed hoc devotionis debemus Domino Deo nostro, ut si ea non abstulerit, non ideo nos ab eo negligi existimemus, sed potiùs patientiâ malorum bona speremus ampliora: sic enim virtus in infirmitate perficitur. Nonnullis quippe impatientibus Dominus Deus quod petebant concessit iratus, sicut contra Apostolo negavit propitius.* Nam legimus Israëlitæ quid & quomodo rogaverint & acceperint; sed expletâ concupiscentiâ, impatientia est graviter castigata. Dedit & Regem petentibus secundùm cor eorum, sicut scriptum est, non secundùm cor suum. Dedit etiam quod diabolus postulavit, ut probandus ejus famulus tentaretur. Exaudivit rogantes & immundos spiritus, ut in multos sues legio dæmonum mitteretur. Hæc scripta sunt, ne fortè se quisque magnipendat, si fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare plus prosit; aut se abjiciat, & de divina erga se miseratione desperet, si non exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipiendo affligatur atrociùs, vel à prosperitate corruptus penitùs evertatur. In talibus ergo quid oremus, sicut oportet, nescimus. Unde si aliquid contra quàm oramus, acciderit, patienter ferendo, & in omnibus gratias agendo, hoc potiùs oportuisse quod Dei, non quod nostra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. *Quisquis autem illam unam petit à Domino, & hanc requirit, certus ac securus petit, nec timet ne fortè obsit cùm acceperit, sine qua nihil prodest quicquid aliud orando sicut oportet acceperit. Ipsa est enim una vera & sola beata vita, ut contemplemur Domini delectationem in æternum, immor-*

S. Augustin. Epist. 130 c. 14.
2 Cor. 12. 17.
Num. 11. 25.

tales atque incorruptibiles corpore & Spiritu. Propter hanc unam cætera requiruntur, & non indecenter petuntur. Istam quisquis habuerit, omnia quæ vult habebit, nec aliquid ibi velle habere poterit, quod non decebit. Ibi quippe est fons vitæ, quem sitire nunc oportet in oratione.

8. *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Præcepto de perseverantia orationis, mentionem fidei Christus subjungit, quia fides orationis fundamentum est. *Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat quod non credit? Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides, qui oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio fidei impetrat firmitatem.*

S. August. serm. 115 alias 36. de Verbis Dom. c. 1.

9. 10. & seq. *Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, & aspernabantur cæteros, parabolam istam. Duo homines ascenderunt in Templum ut orarent, unus Pharisæus, & alter Publicanus*, &c. Oratio ut dixi, ex fidei fonte derivatur. *Fides* autem *non est superborum, sed humilium.* Ideo hanc parabolam subjunxit Dominus, ut orationem humilem esse oportere doceret. *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum . . . velut etiam hic Publicanus.* Non hæc gratiarum actio est, sed ostentatio. Gratiarum actio humilis sit necesse est, dona Dei ad illius gloriam unicè referat, non ad suam; alioquin Pharisaica, non Christiana gratiarum actio est. Timeat Christianus ab *altitudine dici*, ab ipsarum splendere virtutum. Vereatur ne umbram tantùm virtutis habeat, & externam pietatis speciem, non spiritum, qui caritatis est & humilitatis. Ne se cum sceleratis comparet, sed cum sanctis, quorum comparatione se maximum peccatorem semper agnoscet ac reputabit. Cæteros non contemnet umquam, sed se coram Deo meliores aut secundùm præsentem justitiam, aut secundùm prædestinationem æternam existimabit. Quid rogaverit Deum Pharisæus, quære in verbis ejus, nihil invenies. Ascendit orare; noluit Deum rogare, sed se laudare. Parum est Deum non rogare, sed se laudare; insuper & roganti insultare . . . Non quia dicebat, *Non sum sicut cæteri homines, injusti, raptores, adulteri*, neque quia jejunabat bis in sabbato. neque quia decimas dabat, non erat peccator, Quòd si sine ullis peccatis esset, *ipsa superbia grande crimen* erat. Quis tandem sine peccato? Quis gloriabitur castum se habere cor; aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Habebat ergo ille peccata; sed perversus, & nesciens quò venisset, *erat tanquam in statione Medici curandus, & sana membra ostendebat. vulnera tegebat* . . . Quisquis merita sua jactat, qualiacumque illa sint, similis est Pharisæo, qui quod à Deo se dicebat accepisse, superbè tamen jactabat. Cùm dicebat, *Gratias tibi*, fatebatur se à Deo accepisse quod habebat. *Unde ergo superbus? Non quia de bonis suis Deo gratias agebat, sed quia super alterum se de ipsis bonis extollebat.*

S. August. serm. 115 alias 36. de Verbis Dom. Et Enarrat in Psal. 31.

13. *Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Publicanus de longinquo stabat, & Deo tamen ipse propinquabat. Cordis conscientia removebat, pietas applicabat. De longinquo stabat, sed Dominus eum de propinquo attendebat. *Excelsus* enim *Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Non solùm de longinquo stabat Publicanus, sed nec oculos ad cœlum levare audebat. Ut aspiceretur, non aspiciebat: premebat conscientia, spes sublevabat. *Percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.* Pœnas de se ipso exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. *Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse se agnoscit?* Tunsio pectoris, obtritio cordis. *Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit.* Se attendebat Publicanus pœnitens ut primò sibi displiceret, & sic Deo placeret. Ipse sibi judex erat, ut Christus intercederet; ipse puniebat, ut ille liberaret; ipse accusabat, ut ille defenderet. Adeo defendit eum, ut pro ipso dixerit sententiam.

Psal. 137. Psal. 33. 19.

16. *Dico vobis: Discendit hic justificatus in domum suam ab illo: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Audisti sententiam, cave causam malam: *audisti sententiam, cave superbiam.* Miseriam tuam agnosce, ut Dei misericordiam impetres. Peccata tua agnosce, ut tibi Deus ignoscat. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi.* Quod te coram Deo fateris, apud homines esse non refugias, omnium minimum, omnium postremum. Nihil tibi tribue, nisi jus agendæ pœnitentiæ, cum Tertulliano dicens: *Peccator omnium notarum cùm sim, nulli rei nisi pœnitentiæ natus.* Humilia te in omnibus, ut preces tuæ Deo gratæ sint: quia *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.*

Tertull. lib. de Pœnit.

17. *Quicumque non accepit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.* Docet humilitatem opere suo Dominus. Non enim amandat, sed suaviter amplexatur infantes. Docet autem & per sermonem, quòd regnum cælorum est eorum qui similiter affecti sunt ut pueri. Puer non inflatur, nec aliquem contemnit: innocens est, simplex, neque in prosperis extollitur, neque in tristibus dejicitur. Unde qui vivit in omni humilitate, simplicitate, & innocentia, ille Deo acceptus est; & qui accipit regnum Dei sicut puer, hoc est absque dolo & curiositate, sed fideliter. Non dixit autem, Horum est regnum, sed talium: *Non enim virtutis est non posse peccare, sed nolle, atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, usus imitetur naturam . . . . Non igitur pueritia, sed æmula pueritis simplicitatis bonitas designatur.*

Theoph. S. Ambr. lib. 8. in Luc. n. 57.

18. *Et interrogavit eum quidam Princeps, dicens, Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?* &c. Director quærendus & eligendus est pius & eruditus, qui viam cæli nos doceat. Persuasum imprimis esse nobis debet, nos vitam æternam consequi non posse nihil agendo, & in molli otio torpendo. *Quid faciens?* 2. Viribus opus est bonæ voluntatis ad ambulandum in via salutis. Bonam porrò voluntatem solus Deus, qui summè bonus est, dare potest. *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Non solùm necesse est nosse quæ agenda sunt, sed magnis & totis viribus voluntatis opus est, ut quæ agenda sunt facere valeamus. Has autem vires sola gratia Christi efficacissima donat, sine qua nihil possumus. Sine ipsa Mandata Dei non implentur ut oportet, nempè ex caritate. Quis ergo dicere potest, *Hæc omnia custodivi à juventute mea?* Deus cor interrogat, non manum.

22. *Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest:* &c. Duo necessaria sunt ad salutem. 1. Legem omnibus communem implere. 2. Fidelem esse gratiæ Dei in iis quæ ab unoquoque nostrûm singulatim postulat. Omnia bona sua dare pauperibus, & Christum pauperem sequi, consilium perfectionis est. Præparatio verò ad id exequendum, si Deus à nobis exigat, præceptum est, cùm ejus voluntas sit rebus omnibus præponenda. *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus*, &c. Postquam adolescens se omnia mandata servasse dixit à juventute, præscripsit ei Dominus paupertatem *caput omnium virtutum.* Vide legem Christiana vita dignam. *Omnia quæcumque habes, vende.* Nam *si quid reliqueris, illius servus es.* Et distribue *non divitibus cognatis, sed pauperibus.* Habet autem & distribuendi verbum emphasim quamdam, *ut cum dijudicatione, & non fortuitò dispergantur bona.* Quoniam autem cum paupertate & alias habere virtutes Christianum oportet, propterea dicit, *Et veni, sequere me:* hoc est, & in omnibus aliis esto discipulus meus, & semper sequere, non hodie quidem, cras autem non. Ut autem avaro promisit cælestem thesaurum, non attendit ille. Servus enim erat pecuniarum: ideo ut audivit, abiit tristis, eò quòd possessionis privatio esset ei dicta, propter quam ipse vitam æternam desiderabat, ut perpetuò divitiis frui posset.

"Theoph. "cum hic "locum

Adhuc unum tibi deest. Metuendum est ne quod ini-

tio fuit obex perfectionis, postmodum impedimentum fiat salutis; & ne gratia neglecta subtrahatur.

24. *Quàm difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!* Non dicit quòd impossibile sit tales salvari, sed difficilè. *Tenaciores* enim *visco adhærent pecuniæ, & difficilè abstrahitur qui à talibus est comprehensus.* Ubi enim multæ divitiæ, ibi ut plurimùm cupiditas dominatur: in regnum autem caritatis ingredi cupiditas non potest. *Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.* Cùm igitur
» prius impossibile, sit, innuit magis impossibile esse salvari divitem. Ita sanè, verè impossibile est salvari eum
» qui dives est. Nec dicas quòd salvatus sit dives quispiam
» qui sua dederit: Non enim dives salvatus est, sed quia
» pauper factus est, vel divitiarum suarum fidelis dispensator. Dives est, qui sibi reservat divitias: dispensator, cui
» concreditæ sunt propter alios. Addit Theophylactus, B
» impossibile esse divitem salvari, pecunias autem habentem, difficile. Hoc est, *Qui habetur & tenetur à pecuniis, ac servit eis, non salvabitur: Qui verò pecunias habet*, sive *dominus illarum est, & non habetur ab eis, difficilè salvabitur propter humanam infirmitatem. Quippe quamdiu pecunias habemus, molitur diabolus nos supplantare, ne regulâ dispensationis rectè utamur & difficile est effugere ejus laqueos, & propterea bona est paupertas, & quasi tentatione superior.*

35. *Et cùm appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secùs viam, mendicans*, &c. Nos ipsos agnoscamus in hac imagine. Cæci sumus, ignorantes, miseri, pauperes per peccatum effecti. Quid est visus corporis, quo privati sunt cæci, nisi fons tentationum, laqueorum, peccatorum? Et tamen cæcitatem corporalem magnum malum reputamus. *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video* (inquiebat Tobias) & privationem oculorum cordis parvipendimus, quâ fit ut nos ipsos non cognoscamus, ut respectu summæ veritatis, bonorum æternorum, rerum denique ad salutem nostram spectantium cæci simus. Occurrit nobis in via Jesus, qui aperit oculos cæcorum, transit propter salutem nostram: ad eum clamemus magna voce, ferventi oratione, fide viva: nihil nos prohibeat quo minùs ipsius misericordiam imploremus. *Ipse verò multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Oratio fidei humilis, fervens, perseverans, Deum nobis propitium reddet; oculos Jesu, qui lux vera est, ad nos convertet, gratiæ lumen ab illius bonitate impetrabit. *Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum, dicens, Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.* Oculos habemus, & non videmus, nec videre digni sumus lucem tuam & veritatem tuam, Domine; dicas, obsecramus, Animæ nostræ, *Respice* & continuò videbit, quia Deus illius es tu, solus dignus illius adoratione, amore, servitute: cætera verò omnia vanitas & afflictio spiritûs. Da non solùm oculos ut te cognoscamus, sed pedes ut te sequamur; linguam, quâ te laudemus; cor quo te super omnia diligamus. *Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum.* Christum Jesum sequi, est illum imitari, & vitam agere illo dignam, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum. Non verbis solùm, sed magis operibus magnificandus à nobis est & glorificandus. Non solùm autem Deum glorificare debemus, sed & aliis auctores esse ut illum glorificent & verbis, & factis, *Et omnis plebs* C *ut vidit, dedit laudem Deo.*

Venerab. Beda. Videt *inquit* & sequitur qui bonum quod intelligit operatur. Videt sed non sequitur qui bonum quidem intelligit, sed operari contemnit.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. ET *ingressus* Jesus *perambulabat Jericho*, id est, per mediam urbem pertransibat. *Et ecce vir nomine Zachæus*, erat in ipsa urbe: *& hic Princeps erat publicanorum*, præfectus, caput, & director societatis quæ vectigalia Jericho redemerat, seu primarius quæstor: *& ipse dives*, ut vulgo id hominum genus, divitiis magna ex parte malè & injustè quæsitis. *Et* D *quærebat videre Jesum quis esset*, hoc est, famâ & celebritate nominis sibi notum vultu nosse cupiebat: *& non poterat præ turba* Dominum circumstante, *quia staturâ pusillus erat. Et præcurrens*, id est, cum præcucurisset ad locum quà transiturus erat Jesus, *ascendit in arborem sycomorum* (quæ aliis ficus silvestris, aliis ficus Ægyptia, aliis sycaminus) *ut videret eum, quia inde erat transiturus.* Hæc enim arbor magnæ proceritatis, ex quà Jesum transeuntem facilè intueri posset.

Dioscorides. Leo in Africæ descriptione lib. 9. Celsus lib. 3. de re Medica c. 18.

5. 6. 7. *Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus*, id est, oculos sursum attollens, *vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Oportet ut hodie hospitio me re- E cipias. Ignotum proprio nomine compellat, ut se Dei Filium ostendat. Zachæi noverat affectum, qui lubenter illum invitasset, nisi conscientia peccatorum obstitisset. *Et festinans descendit* ex arbore, *& excepit illum* in domum suam *gaudens*, qui jam in corde suo habitabat per fidem, quam donaverat. *Et cùm viderent omnes* Judæi, & Pharisæi in primis, *murmurabant dicentes, quòd ad hominem peccatorem*, id est, flagitiosæ professionis & mali nominis *divertisset*: sive ad hominem ethnicum, ut nonnulli veterum Patrum interpretantur.

S. August. serm. 174 alias 8. de Verbis Apost.

Tertull. lib. 4. adversus Marcion. c. 37. S. Cyprianus Epist. 63. S. Ambros lib. 1. Offic. c. 30.

8. *Stans autem Zachæus*, coram Christo se sistens ut discipulus coram Magistro, ac novæ melioriseque vitæ rationem publicè professurus, *dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Jam paratus sum mediam bonorum meorum partem dare pauperibus, eamque ad hunc usum deputo: & si quid delationibus, fraude, vel malis artibus cuiquam extorsi, paratus sum reddere quadruplum, Mosaicæ scilicet Legis imitatione, ac Romano etiam jure, quo cautum fuerat ut si quid per vim extorsissent publicani, in quadruplum tenerentur.

Exodi. 22 1. L. Hoc Edicto. de Publicanis.

9. 10. *Ait Jesus ad eum*: necnon ad Discipulos, populumque adstantem: *Quia hodie salus domui huic facta est*, huic familiæ & imprimis patri-familiâs, *eo quòd & ipse sit filius Abrahæ*, tum genere, tum fide, ac proinde promissionum hæres. Ejus ergo salus mihi negligenda non fuit, qui sum missus ad oves quæ perierant domûs Israël. Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat, Zachæum Judæum fuisse hinc colligunt Interpretes eruditi. 1. Quia nomen purè Hebræum est, ut apparet ex 2. *Edræ* 9. & 7. 14. 2. Quòd Jesum non reprehendunt murmurantes quòd apud hominem incircumcisum epuletur, sed quòd apud peccatorem, id est, Judæum quidem, sed viventem præter Legem 3. Quod de quadruplo dicit, ad Mosaicam Legem respicit. Nec obstat quod Princeps publicanorum dicitur. Nam Judæis non interdicebatur publica conducere, præsertim si qui Romana civitate donati essent. Nam Josephus Judæos quosdam in Judæa Equites Romanos fuisse docet. Ab Equitibus autem conduci vectigalia solebant. Sed & Matthæus Publicanus fuit. Quòd si quis Zachæum Gentilem fuisse putet, quod multi Patres existimarunt, *filium Abrahæ* vocari dicendum est, quia fidei & obedientiæ ejus imitatione inter veros Israëlitas adscitus est, ut impleretur quod S. Joannes initio Prædicationis suæ prædixerat: *Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.*

Joseph lib. 2. de bello Judaico.

11. *Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam,*

eò quòd esset propè Jerusalem : & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur. Spem conceperant Apostoli perfectam Mysteriorum intelligentiam nondum assecuti, futurum ut Christus hoc itinere Hierosolyma versus, priùs quàm pateretur, sicut prædixerat, iniret possessionem regni temporalis, sibi gloriosam, populo salutarem. Nondum enim apertus illis erat sensus ut intelligerent Scripturas. Christus igitur propositâ parabolâ significat regnum suum temporale non esse, *Redemptionem Israël* alio sensu intelligendam ; Judæos illum ut Regem non agnituros, ideo ab illis auferenda esse dona spiritualia, quibus abusi fuerant, ad Gentes transferenda.

12. 13. 14. 15. *Dixit ergo : Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum*, ut Regni possessionem adiret, *& reverti* ; ea mente ut Regno potitus ad suos reverteretur, quorum etiam Rex erat optimo jure. *Vocatis autem decem servis suis*, antequam *itineri se committeret*, *dedit eis decem mnas*, certam pecuniæ summam, æqualibus portionibus ; *& ait ad illos: Negotiamini dum venio*. Collocate pecuniam, & quæstum ex ea facite, donec revertar. *Cives autem ejus oderant eum : & miserunt legationem post illum, dicentes : Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est ut rediret* ad suos, *accepto regno, & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantùm quisque negotiatus esset*, id est, negotiando lucratus esset.

Mna Hebræa æquabat valorem 31. nummorum scutatorum & dimidii circiter scutati monetæ Gallicæ.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit*, seu tibi peperit. *Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico*, quod tibi commiseram, *fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates* ; reges decem civitates vice mea. *Et alter venit dicens : Domine, mna tua fecit quinque mnas*, id est, quinque mnas ad sortem negotiando adjecit. *Et huic ait : Et tu esto super quinque civitates. Et alter venit dicens* ; *Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*, metuens ne quis illam mihi surriperet, aut mutuo datam non redderet. *Timui enim te, quia homo austerus es* ; *tollis* enim, ut vulgò dicitur, *quod non posuisti*, exigis quod non dedisti, *& metis quod non seminasti. Dicit ei : De ore tuo te judico, serve nequam*, ex verbis tuis te reum pronuntio. *Sciebas*, inquis, *quòd homo austerus sum*, seu severus, & quare *non dedisti pecuniam meam ad mensam* fœneratorum, *ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam* ? ut mihi fructificaret. *Et adstantibus dixit : Auferte ab illo mnam*, in pœnam ignaviæ & malæ administrationis, *& date illi qui decem mnas habet. Ex dixerunt ei : Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis : Quia omni habenti dabitur, & abundabit ; ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Æquum est ut habenti multum, ac proinde sedulo & laborioso amplius detur. Confer cum parabola talentorum, *Matthæi* 25. 14. & seq.

27. *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se*, qui dominationem meam contumaciter respuerunt, *adducite huc*, dicit Rex Ministris suis, *& interficite ante me*. Extremo supplicio perduelles plectantur in conspectu meo, ut mihi constet de vindictâ.

Quod spectat parabolæ sensum, hunc S. Augustinus
» edisserit libro 2. *Quæstionum Evangelicarum*, Quæst.
» 46. Homo nobilis ipse Dominus noster Jesus Christus
» intelligitur. Regio longinqua, Ecclesia Gentium us-
» que ad fines terræ. Reverti tamen se dicit : Abiit enim
» ut plenitudo Gentium intraret ; revertetur ut omnis Israël
» salvus fiat. Per decem mnas, Legem significat propter
» Decalogum. Decem autem servos, quibus sub illa positis
» gratia prædicata est. Sic enim intelligendum est eis datas
» mnas ad usum, cùm intellexerunt eam ipsam Legem re-
» moto velamine ad Evangelium pertinere. Cives ejus qui
» post eum miserunt legationem, dicentes se nolle ut re-
» gnet sibi, Judæi sunt, qui etiam post resurrectionem ejus
» miserunt persecutores Apostolis, & prædicationem Evangelii respuerunt. Rediit autem accepto regno, quia in manifestissima & eminentissima claritate venturus est, qui eis humilis apparuit, cùm diceret : *Regnum meum non est de hoc mundo*. Quòd autem servi reddentes rationem ex eo quod acceperant laudantur qui lucrati sunt, significat eos bonam reddere rationem, qui bene usi sunt eo quod acceperunt, ad augendas divitias Domini per eos qui credunt in eum. Quod qui facere nolunt, in illo significati sunt qui mnam suam in sudario servavit. *Sunt enim homines hac sibi perversitate blandientes ut dicant, Sufficit ut de se unusquisque rationem reddat, quid opus est aliis prædicare aut ministrare, ut etiam de ipsis reddere rationem quisque cogatur, cùm apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus Lex data non est, neque audito Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant cognoscere Creatorem, cujus invisibilia à constitutione mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur ? Hoc est enim quasi metere ubi non seminavit, id est, etiam impietatis reos tenere, quibus verbum Legis aut Evangelii non ministratum est. Hoc autem veluti periculum judicii devitantes, pigro languore à verbi ministratione conquiescunt, & hoc est quasi in sudario ligare quod acceperunt*. Mensam quò danda erat pecunia, professionem ipsam religionis accipimus, quæ tamquam publicè proponitur ad usum necessarium saluti. Quod autem unus eorum qui bene usi sunt decem adquisivit, & alter quinque, significat eos esse acquisitos in gregem Dei, à quibus ipsa Lex per gratiam intellecta est : sive quia Decalogo continetur, sive quia ille per quem lata est, libros quinque conscripsit : ad hoc pertinent & decem & quinque civitates quibus eos præponit... Quod autem ab illo qui
C uti noluit aufertur quod acceperat, & ei datur qui decem habebat, *significatur & illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est, non utitur ; & in eo augeri qui habens habet, hoc est bene utitur*. Inimicos ergo suos, quos jubet coram se interfici, significat impietatem Judæorum, qui ad eum converti noluerunt.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. *Et his dictis, præcedebat*, ducis in morem ante turbam gradiebatur, *ascendens Jerosolymam. Et factum est, cùm appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam*, Id est, cùm circa ea loca esset, *ad Montem Oliveti, misit duos Discipulos suos, dicens : Ite in castellum quod contra vos est : in quod introëuntes invenietis pullum asinæ alligatum, cui* sive super quem *nemo umquam hominum sedit : solvite illum, & adducite. Et si quis vos interrogaverit : Quare solvitis* ? *Sic dicetis ei : Quia Dominus* omnium *operam ejus desiderat* ; sive, eo opus habet. *Abierunt autem qui missi erant*, id est, quos miserat Jesus : *& invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos : Quid solvitis pullum ? At illi dixerunt : Quia Dominus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad Jesum, & jactantes*, id est, injicientes & extendentes *vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum. Eunte autem illo substernebant vestimenta sua in via*, in signum subjectionis. Id apud Israëlitas olim factum sacra testatur Historia. Sic cùm Jesu Rex constitutus est, *Unusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus ejus*. Idem usu receptum apud Gentes, Plutarchus testis est in Vita Catonis Minoris. *Provincia*, inquit, *abeuntem non votis & præconiis, sed lacrymis & insatiabili amplexu milites prosequebantur, sternentes vestes per ea loca quibus ipse pedibus iturus erat*. 4. Reg. 9. 13.

Et cùm appropinquaret jam Jesus *ad descensum* seu clivum *Montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum*, omnes discipuli turbæ populi permixti, *gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus*, seu miraculis, *dicentes : Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, Messias à Deo promissus & tamdiu expectatus : *Pax in cælo, & gloria in excelsis*. Vetus dissidium hominum cum Deo diremptum est. Propterea Deo gratiæ agantur, ejusque gloria celebretur. Confer cum *Matthæi* 21. 1. & *Marci* 11. 1.

39. 40. *Et quidam Phariſæorum de turbis*, id eſt, plebi permixti, *dixerunt ad illum : Magiſter, increpa diſcipulos tuos*, impone illis ſilentium, ne adulationibus delectari videare. *Quibus ipſe ait : Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt.* Potiùs eveniet ut lapides clament, quàm ut Regnum meum non prædicetur, & celebretur; cùm ita ſit à Deo conſtitutum, nec decretum ejus irritum fieri poſſit.

40. 41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit Jeroſolymis, videns civitatem, flevit ſuper illam, dicens : Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.* O te felicem, ſi intelligeres vel in hac die quâ ad te poſtremùm venio, quæ pacem tibi procurare poterant ac felicitatem. Nunc autem ea ignoras, quaſi longè remota eſſent ab oculis tuis, me Salvatorem Deumque tuum, apud te præſentem non agnoſcens, immò & morti quamprimùm tradere parata. Hæc autem ignorantia tua tam craſſa, tam affectata, cauſa erit exitii tui. *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique.* Veniet enim tempus cùm obſideberis, & caſtris ante mœnia tua poſitis, te circumdabunt, & arctiſſimè prement hoſtes tui, Romani ſcilicet Exercitus; *& ad terram proſternent te*, omnes munitiones tuas, Templum, arces, ædes funditùs evertent & ſolo æquabunt. *& filios tuos qui in te ſunt*, habitatores tuos occident, & ad terram allident: *& non relinquent in te lapidem ſuper lapidem.* Sic te vaſtabunt, ut non relinquant lapidem lapidi cohærentem: *eo quòd non cognoveris tempus viſitationis tuæ.* Cauſa autem excidii tui erit, quòd non cognoveris tempus quo te Deus viſitavit miſſo Chriſto, id eſt, me ipſo, & quòd oblatam ſalutem neglexeris.

Vide Ioſeph. lib. 7. de Bello Iudaico c. 18.

45. 46. 47. 48. *Et ingreſſus in Templum, cœpit ejicere vendentes in illo & ementes, dicens illis : Scriptum eſt : Quia domus mea domus orationis eſt : vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Confer cum *Matthæi* 21. 12. & *Marci* 11. 15. *Et erat docens quotidie in Templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis*, id eſt, primarii ex plebe, *quærebant illum perdere.* Quærebant opportunitatem ipſum è medio tollendi; *& non inveniebant quid facerent illi*, & modum non inveniebant quo ſuam in illum conjurationem exequerentur: *Omnis enim populus ſuſpenſus erat audiens illum.* Quaſi extra ſe raptus erat præ admiratione, divina ejus docendi ratione, & dicendi ſuavitate captus.

Iſaiæ 56. Ierem. 7.

Senſus Moralis.

1. 2. 3. 4. Et *ecce vir nomine Zachæus, & hic Princeps erat Publicanorum, & ipſe dives. Et quærebat videre Jeſum quis eſſet, & non poterat præ turba, quia ſtaturâ puſillus erat. Et præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum*, &c. Deſiderium cognoſcendi ſpiritualia & inviſibilia bona, in homine terrenis opibus abundante magna & ſingularis gratia eſt; primum ſemen ſalutis in animo illius, eſt deſiderium cognoſcendi Salvatorem. Sed deſiderium iſtud fructuoſum eſſe non poteſt, niſi Dei gratiâ qui illud ſeminavit ſive inſpiravit. Duo ſunt quæ hujuſmodi hominum converſionem impediunt, turbarum & negotiorum ſæcularium tumultus, humanique cordis anguſtia reſpectu rerum ſpiritualium & ad ſalutem pertinentium. *Et non poterat videre præ turba, quia ſtaturâ puſillus erat.* E turba ſecedant neceſſe eſt, & gratiæ divinæ auxilio aſcendant in crucem divites, publicani, milites, aulici, & quicumque ſecularibus negotiis ſunt impliciti, ut Chriſtum Jeſum cognoſcant & ſequantur. *Agnoſce Chriſtum, gratiâ plenus eſt. Hoc tibi vult fundere, quo plenus eſt : hoc tibi dicit, Quære dona mea, obliviſcere merita tua; quia ſi ego quærerem merita tua, non venires ad dona mea. Noli te extollere, puſillus eſto, Zachæus eſto....* Sed dicturus es, Si Zachæus fuero, „ præ turba non potero videre Jeſum. Noli eſſe triſtis, „ aſcende lignum, ubi pro te pependit Jeſus, & videbis „ Jeſum. Conſidera Zachæum volentem in turba videre „ Jeſum, & non valentem. Humilis enim erat, turba „ ſuperba erat: & ipſa turba ad videndum Dominum ſe „ ipſam impediebat.... Turba dicit humilibus, humilitatis viam gradientibus, injurias ſuas Deo dimittentibus, „ vindictam de inimicis non requirentibus inſultans: Indefenſe, ignave, qui te non potes vindicare! Turba impedit, ne videatur Jeſus, qui pendens ait: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* Hunc ergo volens videre Zachæus, in quo figurabatur perſona humilium, „ non attendit turbam impedientem; ſed aſcendit ſycomorum, quaſi fatui promi lignum. *Nos enim*, inquit „ Apoſtolus, *prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum* : attende ſycomorum : *Gentibus autem ſtultitiam.* Denique de cruce Chriſti nobis inſultant „ ſapientes hujus mundi, & dicunt, Quale cor habetis, „ qui Deum colitis crucifixum? Quale cor habemus? Non „ utique veſtrum. *Sapientia hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum.* Ideo vos Jeſum videre non poteritis, quia ſycomorum aſcendere erubeſcitis. Apprehendat Zachæus „ ſycomorum, *aſcendat humilis crucem.* Parum eſt aſcendat; *ne de cruce Chriſti erubeſcat, in fronte illam figat, ubi „ ſedes pudoris eſt.* Irrides ſycomorum : & ipſa me fecit videre Jeſum. Irrides ſycomorum, quia homo es : *Stultum autem Dei ſapientius eſt hominibus.*

S. Auguſt. ſerm. 174 aliàs 8. de Verbis Apoſt. c. 3.

Luc. 23. 34.

1. Cor. 1. 23.

1. Cor. 3. 19.

1. Cor. 1. 25.

5. *Suſpiciens Jeſus vidit illum; & dixit ad eum : Zachæe feſtinans deſcende : quia hodie in domo tua oportet me manere.* Vidit Dominus Zachæum. *Viſus eſt, & vidit : ſed niſi viſus eſſet, non videret. Quos enim prædeſtinavit illos & vocavit.... Ut videremus, viſi ſumus; ut diligeremus, dilecti ſumus. Deus meus, Miſericordia ejus præveniet me.*

Pſal. 58. 11.

6. 7. *Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens*, Vocationi gratiæ prompto, ſimplici & alacri animo obediendum eſt. Illius bonum ſummè æſtimandum, fideliter illi reſpondendum; bonæ voluntatis ſinceritas operibus comprobanda. Qui pauperes recipit, Chriſtum Jeſum recipit ut Zachæus. Carnalium hominum murmur minimè curandum eſt iis qui Jeſum ſequi volunt. *Et cùm viderent omnes, murmurabant*, &c. *Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum : Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus : & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Reſtitutio & eleemoſyna, neceſſariæ ſunt ad ſalutem. Satisfaciendum eſt hominibus accurata reſtitutione; Deo ſatisfaciendum eleemoſynarum largitione, peccatis & facultatibus proportionata. Reſtituendum in primis quod proximo, ſeu vi ſeu fraude ablatum eſt. *Si enim res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur : ſi autem veraciter agitur non remittetur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Facta autem reſtitutione, peccata eleemoſynis redimenda ſunt, ſi ſuperſint facultates. *Alterum enim non ſat eſt; nec habet gratiam liberalitas, ſi injuria perſeverat; quia non ſpolia, ſed dona quæruntur.* Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c. *Ideo mihi dimidium teneo, non quod habeam, ſed unde reddam. Verè ecce quod eſt ſuſcipere Jeſum, in cor ſuſcipere. Ibi enim erat Chriſtus, in Zachæo erat, & de illo ſibi dicebat, quod ex ore ejus audiebat.* Sic enim Apoſtolus dicit : *Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris.*

S. Auguſt. Epiſt. 153 aliàs 54.

S. Ambroſ. lib. 8. in Luc.

Epheſ. 3. 17

9. *Dit Jeſus ad eum, Quia hodie ſalus domui huic facta eſt*, &c. Turba Jeſum reprehendit quòd in domum peccatoris intraſſet : *Hoc erat reprehendere quòd in domum ægroti intravit Medicus.* Quia ergo velut peccator Zachæus irriſus eſt, irriſus eſt autem ab inſanis ſanatus, Dominus reſpondit irridentibus, *Hodie ſalus huic domui facta eſt.* Ecce quare intravi. Utique *ſi Salvator non intraſſet, ſalus in illa domo facta non eſſet.... Voca & tu Jeſum, noli tibi ſanus videri. Cum ſpe ægrotat, qui Medicum ſuſcipit : deſperatè ægrotat, qui per inſaniam Me-*

„ S. Aug. ibid. c. 5.

dicum cædit. Qualis ergo ejus insania, qui Medicum occidit? Quanta verò bonitas & potentia Medici, qui de sanguine suo insano interfectori suo medicamentum fecit? Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. *Simus ergo inter illos quos sanat.*

12.13.14.15. *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti*, &c. Christus Jesus Dominus noster secundùm divinam naturam ex Deo Patre natus, secundùm humanam naturam ex regia progenie David, post gloriosam Resurrectionem suam admirabili Ascensione sua rediit in cælum, secundùm quòd Discipulis suis prædixerat: *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Status gloriæ, potentiæ, & immortalitatis, cum statu infirmitatis, humilitatis & immortalitatis, comparatus, verè regio longinqua est. Regni possessionem inivit, regni æterni, regni cujus non erit finis. Redibit statuto tempore, vivos & mortuos judicaturus. Interim minas seu talenta dedit non solùm Ecclesiæ suæ Pastoribus & Ministris, sed Christianis singulis, varia dona contulit rectè collocanda, & in ejus gloriam impendenda. *Negotiamini dum venio.* Omnia bona corporis & animæ, naturæ, & gratiæ minæ sunt, talenta Dei, munera quorum nobis administratio commissa, & creditus usus est ad ejus gloriam, ad salutem nostram, ad proximorum ædificationem. De talentorum usu, profectu, incremento rationem ab omnibus & singulis exiget Christus Rex noster cùm in universali, tum in particulari judicio. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi.* Væ illis qui donis Dei abusi fuerint, qui minas seu talenta vel amiserint per superbiam & vanam gloriam, vel inutilia reliquerint per acediam, inertiam, otium, negligentiam, mollis & voluptariæ vitæ amorem. Væ illis qui servi peccati, mundi, carnis, dæmonis esse malunt, quàm Christi subditi. Væ illis qui secundùm mores corruptos mundi & carnalium hominum opiniones viventes, Christi Jesu imperium excutere se velle declarant, & sin minùs verbis, operibus certè dicunt, Se ejus dominationem respuere. *Nolumus hunc regnare super nos.*

16.17.18.19.20.21.22. *Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit*, &c. Ante Christi tribunal cum fiducia comparebit fidelis servus, qui nihil sibi, sed totum Deo tribuerit, nec propriæ industriæ, sed Dei gratiæ rectum usum accepti talenti tribuerit. *Domine, mna tua decem mnas acquisivit.* Principium boni usus gratiæ, ipsa gratia est. Sine gratia Christi nihil possumus. *Sine me*, inquit, *nihil potestis facere.* Cum gratia Christi omnia possumus. *Omnia possum in eo qui me confortat.* Instrumenta sumus infirma, quæ Deus ad omnia opera supernaturalia applicat, quæ operatur in nobis. Dicamus ergo cum Apostolo: *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Hoc humilitatis Christianæ, adeoque virtutis omnis solidum fundamentum est, veræque sanctitatis character. *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* 1 Cor. 4. 7. Sicut autem bonum usum talentorum, & donorum Dei, totum gratiæ ejus acceptum referunt fideles servi; eàque pars est boni usus & profectûs incrementique talentorum: ita dona sua laudat & coronat in eis Dominus, cùm eorum fidelitatem laudat & remunerat. *Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.* Sola hæc laus utilis & vera est, quæ dabitur à Deo, qui nec falli potest, nec corrumpi. Quæ laboris & remunerationis, quæ meriti & præmii proportio? Labor modicus est & brevis, præmium infinitum & æternum. *Id enim quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. Cor. 4. 17. Et, *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Rom. 8. 18. Si vos terret labor, ad præmium attendite. *Si vis sustinere laborem, attende mercedem. Cùm autem attenderis quid sis acceptu-* S. August. Enarrat. in Psal. 36. serm. 2. 16. *rus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æstimabis pro quibus illud accipias. Miraberis tantum dari pro tantillo labore*, &c.

20. *Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*, &c. Non solùm à malo declinandum est, sed faciendum bonum. Non solùm reus est qui Dei donis abutitur, sed qui ea secundùm Dei mandatum non collocat, non impendit ad ejus gloriam, ad sui sanctificationem, ad Ecclesiæ utilitatem. Otium crimen est servis ad laborem vocatis. Deo optimo Maximo serviendum non timore pœnæ, sed amore justitiæ. Misericors est, sperate in illum; justus est, timete, ne gratias & dona quibus abutimini, aut quibus fideliter respondere negligitis, justo judicio auferat à vobis. *Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.* In caritate crescite, ne si in vobis languescat, tandem Deo permittente extinguatur. Christo Regi vestro obedite, Legem ejus, & officia status vestri religiosè implete, ne æterna morte ut inimici ejus damnemini. *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.*

41.42.43.44. *Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Sic Jesus flet super animam peccatricem, quæ ruinæ suæ ac perditionis ipsa causa est. Fleamus & nos ipsi ut Christiani, ut pœnitentes. Odium peccati, amor Dei, perditio animæ nostræ, quam sanguinis sui pretio redemit Christus, fontes lacrymarum ex cordibus nostris eliciant. Cognoscamus quæ nobis pacem Dei, quæ exuperat omnem sensum, pacem & felicitatem æternam procurare possunt. Cognoscamus tempus quo nos Deus visitat sive per beneficia, sive per flagella: pœnitentiam agamus, cùm adest miserendi tempus, quia veniet dies judicii & ultionis. *Si cognovisses & tu; & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi: nunc autem*, quia cæcus esse mavis, quàm in Evangelii luce ambulare, *hæc abscondita sunt ab oculis tuis.* Hierosolymorum obsidio, expugnatio, vastatio, desolatio, typus est animæ rebellis à Deo derelictæ. Quia misericordiam Dei contempsit, Christumque peccatis suis iterum crucifixit, justitiam ejus experietur. *Qui enim injustè ordinat se in peccatis, justè ordinatur in pœnis.* S. Augus. Epist. 149 alàs 120. c. 2.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

1.2.3.4.5.6.7.8. ET *factum est in una dierum* hebdomadis ipsius quâ passus est Jesus, *docente illo populum & evangelizante, convenerunt Principes Sacerdotum, & Scribæ*, seu Legisperiti, *cum Senioribus*, id est, primoribus populi, Senatoribus; quibus hominum generibus constabat Synedrium: *& aiunt dicentes ad illum:* his illum verbis compellarunt: *Dic nobis in qua potestate hæc facis*, & vendentes ementesque ejicis è Templo? Quo jure, qua auctoritate: *aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem?* Ad nos enim qui Præpositi Synagogæ sumus, veros à falsis Prophetis discernere pertinet. *Respondens autem Jesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum:* unum à vobis quæro, *respondete mihi: Baptismus Joannis de cælo erat, an ex hominibus?* Qua auctoritate baptizabat Joannes, divinâ, an humanâ? *At illi cogitabant intra se, dicentes*: sic apud se ratiocinabantur: *Quia si dixerimus; De cælo, dicet: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus: Ex hominibus,*

hominibus, plebs universa lapidabit nos; certi sunt enim Joannem Prophetam esse. Qui Jesum in sermone caperè tam sæpè nitebantur, quæstione ab illo propositâ ita coarctati sunt, ut nullum illis pateret effugium nisi in ignorantiæ professione. *Et responderunt se nescire unde esset.* Ignorantiam prætexunt Magistri in Israël. Lapidari timent à plebe Principes Synagogæ, Seniores plebis. Metuunt ne in se recidat seditiosa immodestia & violentia, cui illam assuefecerant: nam cùm inimicos suos publicis judiciis opprimere & è medio tollere non possent, in eos plebem concitare solebant; quod vocabant *judicium zeli*, ut observat Grotius. *Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.* Siquidem simulatis vos nescire quod scitis, aut pro officii vestri ratione scire debetis, ne confiteamini, quam odistis, veritatem: neque ego vobis dicam quod scio, quia indigni estis qui audiatis. Confer cum *Matt.* 21. 23. & *Marci* 11. 27. *& seq.*

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. *Cœpit autem dicere ad plebem Parabolam hanc: Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipse peregrè fuit multis temporibus.* Itinere susceptо, diu extra patriam suam versatus est. *Et in tempore*, fructuum, *misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi: qui cæsum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum servum mittere:* post hæc & alium servum misit: *Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumeliâ, dimiserunt inanem.* Nullum illi fructum dederunt, quem vineæ Domino offerret. *Et addidit tertium mittere:* misit & tertium: *qui & illum vulnerantes ejecerunt. Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur*, id est reverebuntur. Dixit, *forsitan*, non ut ignorans futurum quod pejus cum affecturi essent quàm Prophetas: sed illud dicit quod fieri debebat: Christum enim revereri debebant. At illi usque adeo non sunt reveriti, ut etiam occiderint. Hic autem loquendi modus Scripturis familiaris est, ut cùm dicitur, *Si fortè audiant.* Neque enim sic loquitur Deus quasi futurum ignoret, sed ne quidam præscientiam Dei necessariam inobedientiæ causam esse dicant, idcirco ejusmodi verborum figurâ utitur. *Quem cùm vidissent coloni, cogitaverunt intra se dicentes*, initâ simul conjuratione: *Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas.* Sublato hærede, vineam possidebimus. *Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Extra Jerusalem Christum Jesum occiderunt Judæi. Vel, extra Populum, qui nomine vineæ intelligitur, illum occiderunt, quia mortis ei fuerunt actores, non sua ipsi manu, sed tradiderunt illum Pilato & Gentibus, dixerunt enim, *Non licet nobis interficere quemquam.* Unde Militum manibus occisus est. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito*, Principes Sacerdotum, legisperiti, & Senatores, intelligentes quò tenderet parabola, & quod de ipsis dicta esset, *dixerunt illi: Absit.* Malum istud omen Deus avertat, ut filium Domini vineæ, id est, Messiam occidamus. Jesum enim Christum esse, sive Messiam, credere nolebant.

Theophyl. in c. 20. S. Lucæ

17. 18. *Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?* Si Christum occidere non decrevistis, cur de vobis scriptum est insigne illud Vaticinium? *Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.* Lapidem seipsum nominat Christus, ædificantes autem doctores ipsos, quemadmodum & Ezechiel dicit: *Ædificantes parietem, & linientes absque temperatura*, hoc est, qui ad gratiam loquuntur, & cooperiunt delicta populi, & veluti in superficie vitia populi liniunt velut parietem quemdam. Quomodo autem reprobaverunt lapidem illum? Quia dicebant, non est ex Deo. Duas autem Judæorum perditiones hîc designat: Unam animarum, in quam incidebant scandalizati. *Omnis enim qui ceciderit super lapidem istum, confringetur.* Alterum captivitatis, quam contemptus & rejectus ille lapis eis attulerit: *super quem autem ceciderit, comminuet illum.* Sic igitur comminuti sunt Judæi, & sicut paleæ dispersi sunt ab una area Judææ in totum Mundum. Priùs autem ceciderunt super lapidem, hoc est, scandalizati sunt, deinde lapis cecidit super eos, & ultus est illos. Præcedit enim peccatum meum, deinde sequitur justa Dei vindicta.

Theoph.

19. *Et quærebant Principes, Sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illâ horâ.* Jesum ipsâ horâ apprehendere; sed ipsos cohibuit populi metus ne illi vim inferrent: ideo autem manus in Christum injicere meditabantur, quia hâc parabolâ se notari ac perstringi animadverterunt. *Cognoverunt enim quòd ad ipsos dixerit similitudinem hanc*, id est, quòd de ipsis loqueretur. Confer cum *Matthæi* 21. 33. & *Marci* 12. 1.

20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Et observantes*, quærentes opportunitatem ipsum perdendi, *miserunt insidiatores*, homines fraudulentè subornatos, *qui se justos simularent*, qui religionis & justitiæ zelum simulabant, seu probitatis speciem præ se ferebant, *ut caperent eum in sermone*, ut arrepta ex ipsius verbis occasione calumniam ipsi struerent, *ut traderent illum Principatui & potestati Præsidis. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, scimus quia rectè dicis & doces, & non accipis personam*, nullam rationem habes personarum; *sed viam Dei in veritate doces: Licet nobis* qui Dei populus sumus, secundùm Legem Moysi, *tributum dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum* & malitiam *illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris, Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe: & mirati in responso ejus*, sapientiam responsi ejus admirati, *tacuerunt.* Confer cum *Matthæi* 22. 15. & *Marci* 12. 13.

27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo.* Uxorem fratris sui defuncti ducat, & ex ea suscipiat filium, qui in nomen defuncti transeat, ejusque filius & hæres nuncupetur. *Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis. Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt.* Septem illi fratres eandem uxorem alter post alterius mortem acceperunt, & nullâ ex eâ suscepta prole obierunt. *Novissimè omnium mortua est & mulier. In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.* Hac cavillatione fidem resurrectionis futuræ oppugnabant. *Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi*, homines qui in hoc sæculo vitam agunt mortalem, *nubunt*, & filiæ eorum *traduntur ad nuptias. Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo*, vitâ futuri sæculi, & *resurrectione* beata *ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: neque enim ultra mori poterunt*: in immortalibus autem substantiis locum non habet generatio, quæ finis est nuptiarum. *Æquales enim Angelis sunt*, immortalitate, castitate, numero completo, ad cujus proinde complementum propagatione non sit opus: *Et filii sunt Dei*, adoptione consummata, in vitam immortalem, etiam secundùm corpus, solius Dei virtute regenerati: *cùm sint filii resurrectionis.* Omnes quidem resurgemus, sed *non omnes immutabimur*, (ait Apostolus,) Resurgent & reprobi, sed non resurgent in consilio Justorum; non erunt *filii resurrectionis*, qui ab operibus mortuis ante finem mortalis hujus vitæ non resurrexerunt. Resurgent non ad vitam, sed ad mortem æternam, quæ *secunda mors* in Scriptura Sacra vocatur. *Beatus & Sanctus qui habet par-*

Apoc. 20. 6. & c. 2. 8.

tem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem. Quid sit autem secunda mors, explicat rursus S. Joannes loquens de reprobis: *Pars illorum*, inquit, *erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.*

37. 38. *Quia verò resurgant mortui*, quòd futura sit resurrectio mortuorum, *& Moyses ostendit secus rubum*, Dei apparitionem in rubo ardente sibi factam commemorans: *Sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob. Deus autem non est mortuorum, sed viventium.* Vivunt igitur Patriarchæ. Animæ ergo cum corporibus non intereunt: & corpora sua aliquando resumpturæ sunt Dei virtute, ut Dei promissionibus, & consummata beatitudine, Patriarchæ, cæterique electi pariter fruantur. *Omnes enim vivunt ei.* Vivunt quoad Dei potentiam & decretum, qui mortuos meliori vitæ reddere constituit & potest. Confer cum *Matthæi* 22. 13. & *Marci* 12. 18. Nisi Patriarchæ vixissent apud Deum in spe resurrectionis, non dixisset, *Ego sum*, sed, *Ego eram.* De rebus enim perditis & corruptis dicere solemus, Ego eram dominus hujus & ejus rei. Nunc autem quia dicit, *Ego sum*, ostendit quòd sit viventium Dominus & Deus, & non omnino corruptorum, etiamsi mortui sint (ait Theophylactus.)

39. 40. *Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, bene dixisti*: egregiè confutasti Sadducæos. *Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.* Alias quæstiones illi deinceps proponere non ausi sunt Sadducæi.

41. 42. 43. 44. *Dixit autem ad illos*, ad Pharisæos scilicet ac Legisperitos: *Quomodo dicunt Christum, filium esse David? & ipse David dicit in Libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. David ergo Dominum illum vocat, & quomodo filius ejus est?* Non dubitabant Pharisæi quin ad Messiam Psalmus ille 109. spectaret; quin Messiam Dominum suum David appellaret; quin Messias filius Davidis secundùm carnem futurus esset. Altiorem ergo de se opinionem indere volebat Jesus, scilicet se non tantùm esse filium David, sed & Deum ac Dominum ejus. Confer cum *Matthæi* 22. 44. & *Marci* 12. 36. Psal. 109

45. 46. 47. *Audiente autem omni Populo dixit Discipulis suis: Attendite à Scribis*, cavete à Legis Doctoribus, *qui volunt ambulare in stolis*, qui togas ad talos usque demissas induti, gravitatem ostentant, & *amant salutationes in foro, & primas cathedras in Synagogis* & publicis conventibus, *& primos discubitus*, honoratiorem locum *in conviviis: qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem*: prolixiorum precum specie munera eliciunt à viduis, & earum facultates emungunt. *Hi* propterea *accipient damnationem majorem*, gravius à Deo punientur.

Sensus Moralis.

1. DIc *nobis in qua potestate hæc facis? Aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem?* Prophetarum vaticinia, Joannis testimonium, Christi miracula, illum à Deo missum demonstrabant. Christi ergo exemplo tueri se non possunt Hæretici, ac excusare, quo minùs suæ missionis documenta proferant: siquidem nec à Prophetis prædicti sunt novi illi apostoli ac reformatores, nec miracula ediderunt ut Christus; & Ecclesiæ illos interrogantis auctoritatem superbè contemnunt, contumaciter rejiciunt, quod non fecit Christus. Illis ergo meritò dicitur: *Qui estis? Quando? & unde venistis?*

Tertull. de Præscript Hæret.

5. 6. 7. 8. *At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De cælo: dicet, Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos.... Et responderunt se nescire unde esset.* Deo invisi sunt, damnationique obnoxii Ecclesiæ Ministri, qui veritatis confessionem & prædicationem ex commodis suis suspendunt; illam docent, prædicant, defendunt; cùm ex ejus prædicatione, confessione, defensione, gloriam, honores & temporalem aliquam utilitatem consequi possunt: illam silentio premunt, dissimulant, malis artibus abscondunt, & in injustitia detinent, cùm eâ se redargui, convinci, damnari animadvertunt vel persentiscunt. Veritatem in animo suo despexit, inhonoravit, prodidit, qui solo hominum timore illam non impugnat. A Deo igitur cordium scrutatore judicabitur ut proditæ veritatis reus. Qui obedire nolunt veritati, nec illi testimonium perhibere; ignorantiæ, errori, mendacio, justo Dei judicio traduntur. *Et responderunt se nescire unde esset.* Simplicitas & humilitas indoctæ plebis oculos aperiunt sæpè sæpiùs ut lucentem videant veritatem: superbia & invidia claudunt oculos doctiorum & sapientum secundùm propriam, mundique opinionem, ne veritatem agnoscant & confiteantur. Sic populus certus erat *Joannem Prophetam esse*: Principes verò Sacerdotum, Scribæ, & Senatores, *responderunt se nescire unde* baptismus ejus *esset.*

9. 10. 11. *Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis.... Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem.* Donorum suorum usum, fructum mysteriorum, sanguinisque sui ab illis exigit Christus, quibus eorum dispensationem credidit, vocando illos ad sacrum Ministerium. Tempus semper est colendi vineam Domini; tempus semper est fructus illi dandi. Hos exigit verbo suo, Pastorum & Concionatorum adhortationibus & monitis, Sanctorum exemplis, gratiæ suæ piis inspirationibus. Has inanes qui dimittit, Spiritum sanctum contumeliâ afficit; Christum è vinea ejicit, Dei Filium occidit.

13. 14. 15. *Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forsitan cùm hunc viderint, verebuntur.* Deus misit Filium suum in Incarnatione: mittit quotidie ad sacrum Altare, ubi à Pastoribus immolatur & offertur: illum oculis fidei videntes Sacerdotes & Pastores, non revereantur solùm & adorent, sed imitentur; se pro Ecclesia & animarum salute devoveant, quietem suam, immò vitam, si opus sit, immolent, ut Ecclesiæ filios acquirant; reddant Domino optatum vineæ suæ fructum: omnia sua, seque ipsos impendant, & superimpendant pro animabus Christi sanguine redemptis..... Christum in animabus occidunt Sacerdotes & Pastores avari, ambitiosi, voluptatum amatores, otiosi, desides, qui negligentiâ suâ aut pravis exemplis ad vitam fidei & gratiæ in illis extinguendam cooperantur. Christum in pauperibus occidunt, qui Ecclesiæ bona, redituſque suorum beneficiorum ad illorum sublevandam inopiam non dispensant, cùm ex illis delibarunt, quod victui suo & vestitui necessarium est: sed pauperum patrimonium sibi vindicant quasi domini, & quasi hæreditate possiderent; avaritiâ crudeli recondentes & servantes; aut prodigâ manu in luxum, in ludos, in convivia, in sumptus superfluos effundentes. *Cogitaverunt intra se dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Veniet, veniet tandem Dominus vineæ, & quis sustinebit adventum ejus, quis stabit ad videndum illum? Ministros infideles, Pastores mercenarios, injustos, violentos, patrimonii pauperum sacrilegos raptores perdet, æternisque pœnis addicet. *Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis.* Pro Ecclesia orandum, pro ejus Pastoribus ac Ministris, pro nobis ipsis, qui & vineæ Domini coloni sumus, ut ejus aspirante, præveniente, adjuvante & cooperante gratiâ, fructus bonorum operum, caritatis, salutis, fructus æternitate dignos feramus, illique offeramus. *Deus virtutum convertere: respice de Cælo, & vide, & visita vineam istam: &* Psal. 79. 15. 16.

perfice eam quam plantavit dextera tua.

25. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Et Principibus, & Deo jura sua reddenda. Illis honor, obedientia, tributa, vectigalia: huic supremus cultus & adoratio, amor super omnia, totius Legis observantia, sacrificium, decimæ, oblationes, animus & homo integer ejus imagine signatus. *Imaginem Cæsaris Cæsari, quæ in nummo est; & imaginem Dei Deo, quæ in homine est; ut Cæsari quidem pecuniam reddas, Deo temetipsum.*

Tertull. lib. de Idol. c. 15.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo. Non dixit, *Date*; sed, *Reddite*: debitum igitur est. Custodit te Princeps tuus ab hostibus, vitam tuam pacatam facit: debes itaque ei pro his tributum, præsertim cùm & ipsum quem profers nummum ab illo habes. Igitur numisma Regis iterum illi redde: interim autem tibi lucraris, quòd per ipsum quæ vitæ debita sunt præstantur. Sic denique & quæ Dei sunt, Deo sunt reddenda. Dedit tibi mentem, illam redde ei, juxta mentem operans. Dedit tibi rationem, redde ei illam, ne fias brutis insipientibus similis, sed facias omnia ut rationalis. Dedit tibi animam & corpus, omnia reddi ei, & imaginem suam restitue ei per fidem, spem, & caritatem incedens. *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis.*

Theoph. in hunc locum.

1. Cor. 15. 49.

35. *Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores.* Futuro sæculo digni habebuntur, qui præsens sæculum & omnia bona transitoria contempserint, ut annos æternos & invisibilia æternaque bona Christiana spe consectarentur. Ad felicem illum statum beatæ resurrectionis tendamus bonæ vitæ meritis. Castitatem servemus, unusquisque secundùm suum statum, propriumque donum, C ut aliquando *pares* simus *Angelis Dei*: moriamur penitus peccato & mundo, cupiditates nostras mortificemus; ut sortem Sanctorum assequamur, beatam immortalitatem: *Neque enim ultra mori poterunt.* Exspoliemus veterem hominem cum actibus suis, ut filii Dei vivamus, ut illius hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cælis consequamur, in novam vitam geniti, in qua nihil reliquum erit ex veteris Adami vita, nulla necessitas, nulla cupiditas, nulla infirmitas, nulla perturbatio; sed perfecta secundùm corpus & animam sanitas, immortalitas, felix non peccandi necessitas, æterna pax & ex summi boni fruitione nusquam amittendâ certissima securitas. *Et filii sunt Dei, cùm filii sint resurrectionis.*

Tertull. lib. de Resurrect. carnis c. 63.

37. *Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit,* &c. Resurget igitur caro, *& quidem ipsa, & quidem integra. In deposito est ubicumque apud Deum, per fidelissimum sequestrem Dei & hominum, Jesum Christum, qui & homini Deum, & hominem Deo reddet, carni spiritum, & spiritui carnem. Utrumque jam in semetipso fœderavit, sponsam sponso, & sponsum sponsæ comparavit. Nam etsi animam quis contenderit sponsam, vel dotis nomine sequetur animam caro. Non erit anima prostituta, ut nuda suscipiatur à sponso. Habet instrumentum, habet cultum, habet mancipium suum carnem; ut collectanea comitabitur. Sed caro est sponsa, quæ & in Christo Jesu Spiritum sponsum per sanguinem pacta est. Hujus interitum quem putas, secessum scias esse. Quam Deus manibus suis ad imaginem Dei struxit, quam de suo adflatu ad similitudinem suæ vivacitatis animavit; quam incolatui, fructui, dominatui totius suæ operationis præposuit, quam Sacramentis suis disciplinisque vestivit: cujus munditias amat, cujus castigationes probat, cujus passiones sibi adpreciat; hæccine non resurget toties Dei?*

B

C

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1.2. RESPICIENS *autem*, JESUS, *vidit eos, qui* 3.4. *mittebant munera sua in gazophylacium, divites.* Gazophylacium, arca erat in Templo collocata, in qua bene clausa unum tantùm foramen supernè relictum erat, excipiendis muneribus quæ Templo offerebantur. *Vidit autem & quamdam Viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, Quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit,* si ejus animus & affectus spectetur. *Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei:* Ex eo quod sibi redundabat, sive supererat, munera Deo contulerunt: *Hæc autem ex eo, quod deest illi,* ex penuria sua, *omnem victum suum quem habuit, misit:* totum quod illi ad vitam sustentandam opus erat. Confer cum *Marci* 12.41.

4. Reg. 12, 10. Ioseph. lib. 5. Antiquit. c. 8.

D

5.6.7.8. *Et quibusdam dicentibus de Templo,* præ admiratione, *quòd bonis,* id est, præclaris *lapidibus* constructum, *& donis* magnificis ac pretiosis *ornatum esset, dixit: Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Veniet tempus, quo tam magnificum ædificium ita destruetur, ut nec lapis lapidi cohæreat. *Interrogaverunt autem illum dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cùm fieri incipient?* Quo signo cognoscetur illa proximè futura? *Qui dixit: Videte ne seducamini: Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego sum:* & dicent, Ego sum Christus; *& tempus appropinquavit*, quo hujusmodi seductores nomen meum usurpantes orientur: *Nolite ergo ire post eos.* Cavete ne illis credatis.

E

9.10.11. *Cùm autem audieritis prælia, & seditiones* excitari, *nolite terreri; oportet primùm hæc fieri, sed nondum statim finis.* Hæc quidem certissimè contingent, sed nondum adest tempus Templi & Urbis excidio divinitus præfinitum. *Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum. Et terræ motus magni erunt per loca,* in locis nonnulli, *& pestilentiæ, & fames, terroresque de cælo,* terriculamenta, seu extraordinariæ aëris impressiones *& signa magna* iræ Dei & vindictæ imminentis *erunt* in cælo conspicua. Romphæa scilicet Urbi imminens de cælo apparuit; flamma in Templo visa, fores Templi sponte apertæ, currus & armatæ phalanges conspectæ in nubibus, vox in Templo audita, *Migremus*, cum exeuntium sono; fanaticus homo nomen Jesu ferens, per annos quatuor clamans; *Væ, væ Hierosolymis; Væ, væ Urbi & Populo & Templo*, ut Josephus commemorat in Libris *De bello Judaico.*

Lib. 6. c. 31.

12.13.14.15.16.17.18.19. *Sed ante hæc omnia, injicient vobis manus suas, & persequentur* vos, *tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides, propter nomen meum:* propter confessionem nominis mei, quòd me Christum esse confessi fueritis. *Continget autem vobis in testimonium.* Hæ persecutiones vobis contingent ut testimonium perhibeatis veritati. *Ponite ergo in cordibus vestris*, memori mente conditum tenete, *non præmeditari* anxiè & sollicitè, *quemadmodum respondeatis: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri.* Vobis dabo facultatem loquendi; suggeramque vobis sermonem sapientem, cui vestri & veritatis hostes nihil opponere poterunt quod veri speciem habeat. Id impletum in Stephano, de quo scriptum est: *Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.* Hunc locum tractans Tertullianus præclarè dixit: *Quid enim sapientius & incontradicibilius confessione simplici, & exerta in Martyris nomine cum Deo invalescentis?*

Act. 6. 10 lib. 4. contra Marcion. c. 39.

Trademini autem à parentibus, & fratribus, &

cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis : & eritis odio omnibus propter nomen meum: & capillus de capite vestro non peribit. Nihil damni sentietis: etsi enim aliquid patiamini ad tempus, & vitam ipsam temporalem amittatis, securi estote majus inde lucrum accessurum, gloriam scilicet sempiternam. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Per patientiam salvos facietis vosmetipsos. In patientia & spe erit fortitudo vestra. Hæc arma quibus nominis mei hostes vincetis,

20.21.22.23.24. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit* Isai. 22. Daniel. 9. *desolatio*, sive excidium *ejus. Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes*, in loca tuta: *& qui in medio ejus*, scilicet Judææ, *discedant*; *& qui in regionibus* vicinis, Ioseph. lib. 4. de bello Iudaico c. 3. & lib. 6. c. 1. *non intrent in eam*, ne concluſi pereant gladio, vel igne, vel fame: *Quia dies ultionis* divinæ *hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt* à Prophetis de Templi & Urbis excidio. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*, quia onere gravatæ fugere nonpoterunt: Euseb. lib. 3. Hist. Eccles. c. 5. *Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic.* Malis gravissimis regio ista opprimetur, & ira Dei in hunc populum sæviet. Ioseph lib. 7. de Bello c. 17. *Et cadent in ore gladii*, id est, acie gladii peribunt: & qui reliqui fuerint, *captivi ducentur in omnes gentes. Et Jerusalem calcabitur à Gentibus, donec impleantur tempora Nationum.* Jerusalem tenebitur à Gentibus jure victoriæ, donec tempora dominio gentium in Populum Judaicum à Deo constituta, seu ultima tempora quartæ Monarchiæ à Daniele præscripta impleantur, & judicii generalis tempus adveniat. Rom. 11. 25. Vel, *donec plenitudo gentium intret* in Ecclesiam, *& sic omnis Israël salvus fiat.* Confer cum *Matth.* 24. 25. & *Marci* 13. 14.

25.26.27.28. *Et erunt signa in sole, & luna, & stellis*; *& in terris pressura Gentium*, extrema anxietas & consternatio Gentium, *præ confusione sonitûs maris & fluctuum : arescentibus hominibus præ timore, & exspectatione* calamitatum, *quæ supervenient universo orbi.* Secundum Christi adventum hæc signa spectant. Ad illum scilicet transit postquam de Templi & Urbis excidio dixit, ut alteri Discipulorum quæstioni responderet, ut ex *Matthæi* 24. 3. compertum est. *Nam virtutes cælorum movebuntur:* omnis ornatus & dispositio cæli perturbabitur: *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & majestate. His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra.* Bono estote animo, proximè enim complebitur redemptio corporis vestri, plena illa & consummata liberatio à servitute corruptionis, à persecutionibus, à malis omnibus. *Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc. Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei exspectantes, redemptionem corporis nostri. Spe enim salvi facti sumus.* Rom. 8. 22. 20. 24.

29.30.31.32.33. *Et dixit illis similitudinem; Videte ficulneam, & omnes arbores : cùm producunt jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei*; sive regni Dei perfectio, quo subjectis hostibus pacificè & tranquillè regnaturus sum super corpus electorum meorum tunc in cælis collectum & adunatum. B *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant*, quæ vobis futura denuntio. *Cælum & terra transibunt; verba autem mea non transibunt.* Quæcumque promisi, jussi, vel prædixi, certissimè complebuntur. Confer cum *Matthæi* 24. 29. *& seq.* & *Marci* 13.

34.35.36. *Attendite autem vobis*, cavete *ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ*, quibus obtunditur animus, & impeditur ne divina cogitet, Deique judicium metuat: *& superveniat in vos repentina dies illa*; ne repente vobis superveniat terribilis judicii dies. Metaphora est à navibus onere prægravatis, ac proinde sidentibus. *Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.* Ex improviso superveniet omnibus qui sic in terra habitant, ut eorum animus in res terrenas defixus sit, & in illis quiescat. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini*, id est, efficiamini, *fugere ista omnia quæ futura sunt*, seductiones Pseudoprophetarum, iram Dei, æterna impiorum supplicia: *& stare* cum fiducia *ante Filium hominis* : ante tribunal meum. Magna est hujus verbi emphasis, *Ut digni habeamini*: significat enim omnia deberi gratiæ Dei.

37.38. *Erat autem diebus* sive per dies *docens in Templo : noctibus verò exiens morabatur in monte qui vocatur Oliveti*, in oratione pernoctans. *Et omnis populus manicabat ad eum in Templo audire eum.* Diluculo conveniebat in Templum, ut illum audiret.

Sensus Moralis.

1.2.3.4. RESPICIENS *autem vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium divites, &c.* Nunc etiam manum & cor divitis & pauperis Christus Jesus respicit. Ab ipso uno videri ament & quærant divites, qui ad Templorum ornatum, ad incrementum divini cultus, vel ad pauperum sustentationem donaria & eleemosynas conferunt. Alioquin mercedem invisibilem & æternam caritatis non recipient, quia receperunt mercedem inanem vanitatis. *Receperunt mercedem suam.* Pauper qui ex necessario suo demit aliquid ut Deo & aliis pauperioribus offerat, spectaculum est Christi Jesu oculis dignius, quàm dives qui ex superfluo suo abundantiùs erogat. Bona opera non ideo magna sunt coram Deo, quòd à divitibus, magnatibus & potentibus fiant, sed quòd animo verè Christiano, animo paupere; ab avaritia & cupiditate bonorum temporalium, ab amore sæculi purgato; qui viduæ instar cælestis Sponsi mortem luget, illiusque desiderio ingemiscit: qui totum quod est, quod operatur, quod possidet, sua, seque ipsum in primis offert Deo, & tamen se pene nihil offerre existimat. *Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.* De magnitudine muneris judicat æquissimus æstimator & munificentissimus remunerator Deus non ex ipso munere quod offertur, sed ex animo offerentis. *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus. Ad Cain verò & ad munera illius non respexit.* Applausus & laudes quæ magna divitum dona sequuntur, vana gloria & complacentia quæ illa sæpè comitatur; imperfecta religio, & modica fides offerentium, sæpè illorum pretium apud Deum minuit. Contrà pauper, fide, caritate & humilitate dives magna semper munera Deo offert, quantumvis modica hominibus videantur, quia pretium, magnitudinem, excellentiam ex religione offerentis accipiunt. *Et dixit : Verè dico vobis quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit.* Dives qui multùm offert, multum sibi servat; pauper qui totum erogat, solam in Deo fiduciam retinet. Oblatio & eleemosyna ex superfluo Deo grata, & ad salutem necessaria homini est: oblatio & eleemosyna ex necessario, longè gratior: vitæ enim propriæ sacrificium est. Hic est gratiæ triumphus, quæ animam Christianam supra metum paupertatis evehit fide divinæ providentiæ, religionis amore. *Omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei : hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit.*

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte dum dicitur mihi per singulos dies, Ubi est Deus tuus *Psal.* 41. 3 *Genes.* 4.

6. *Hæc, quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Quæ oculis carnis magnifica, quæ humanæ curiositati admirabilia sunt, nec æstimatione Christi, nec membrorum ejus admiratione digna habentur. Qui alios habent oculos quàm corporis, scilicet illuminatos fide divina oculos mentis, aliam pulchritudinem considerant & suspi-

ciunt quàm lapidum, ædificiorum, omniumque rerum creatarum. Cogitant enimvero illas brevî perituras: solam Dei pulchritudinem indeficientem esse & æternam. *Tu autem Domine, in æternum permanebis, solium tuum in generationem & generationem.* Quæcumque pulchra sunt in operibus naturæ vel artis non teneant animam meam; teneat eam Deus, qui fecit hæc, bona quidem valde; sed ipse est bonum meum, non hæc. Quæcumque in mundo pulchra sunt, ab illa pulchritudine veniunt quæ super animas est, cui suspirat anima mea die ac nocte. *Serò te amavi, Pulchritudo tam antiqua & tam nova, serò te amavi. Et ecce intus eras, & ego foris, & ibi te quærebam; & in ista formosa quæ fecisti, deformis irruebam. Mecum eras, & tecum non eram. Ea me tenebant longè à te, quæ si in te non essent, non essent.*

Lament. Jerem. 5. 19.

S. August in Confess

8. *Videte ne seducamini, &c.* Seducuntur, qui cæcos aut corruptos conscientiæ suæ Moderatores eligunt; qui secundùm Christi Jesu doctrinam & Evangelium illos non instituunt, sed secundùm opiniones hominum, quas probabiles vocant, secundùm mores sæculi, secundùm prudentiam carnis. Cavendi seductores, qui specie singularis perfectionis, passivæ orationis, & mysticæ quietis, simplices animas ab actibus virtutum, à piorum librorum, & maximè à Novi Testamenti lectione, à frequentatione Sacramentorum, à vitæ pœnitentis exercitiis & Christiana mortificatione, à meditatione mysteriorum Christi, ab ejus cruce avertunt: qui naturæ corruptæ cupiditatibus & propensionibus blandiuntur; qui cùm spiritu cœperint, sæpè carne consummantur, homines cupidi, elati, voluptatum amatores magis quàm Dei, crucis Christi inimici, Mulieres præsertim dirigere dicam, an perdere amantes? longaque & secreta colloquia cum ipsis miscentes. *Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & tempus appropinquavit: Nolite ergo ire post eos.* Sed heu! seduci amat maxima pars hominum in rebus animæ salutem & morum institutionem spectantibus; nuncque completur illud Apostoli oracultum: *Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Sed & à vobismetipsis cavete, quia principium seductionis in vobis ipsis est, in concupiscentiis, in amore proprio. *Timeo autem, ne sicut Serpens Hevam seduxit in astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.* Pseudoapostolos cavete, operarios subdolos, transfigurantes se in Apostolos Christi: *Et non mirum; ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum.*

2. Tim. 4. 3.

2. Cor. 11.

9. *Cùm audieritis prælia & seditiones, nolite terreri, &c.* Bella, seditiones, & aliæ calamitates hîc à Christo prænunciatæ, flagella Dei sunt. His utitur Deus ultionum ad puniendum Reges & populos in divinam suam Majestatem perduelles; intestinamque carnis adversùs spiritum in utrisque pugnam. Solus Deus omnipotens & bonus ex tantis malis bonum elicere potest. Ejus misericordiæ serviunt in electis, ejus verò justitiæ in majori numero reproborum. His terreri malis non debet Christianus. His terrentur improbi, qui non diligunt adventum Christi, quibus hæc mala graviorum præsagia sunt æternorumque tormentorum. His justi non terrentur, quibus media sunt purgationis interioris & sanctificationis, ut cum fiducia compareant ante tribunal Christi; necnon præsagia proximæ liberationis, & regni Salvatoris.

12. *Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas; & persequentur, tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides propter nomen meum: continget autem vobis in testimonium.* Persecutio utilis est, quæ fidem probat, patientiam exercet, ab amore Mundi Christianos avellit, Christo arctiùs conjungit, cor examinat & purgat, veritatem Confessorum gloriosis testimoniis, Martyrum sanguine confirmat, spem excitat, caritatem magis accendit: *Quis ergo non omnibus viribus claboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Christo statim gaudeat, ut post tormenta & supplicia terrena præmia divina percipiat? Si militibus sæcularibus glorioſum est, ut hoste devicto redeant in patriam triumphantes: quantò potior & major est gloria, victo diabolo ad patriam triumphantem redire, & unde Adam peccator ejectus est, illùc prostrato eo qui ante dejecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumen, laudem devotionis illustrem? Comitari eum, cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri ejus assistere, cùm sederit judicaturus? Cohæredem Christi fieri, Angelis adæquari; cum Patriarchis, cum Apostolis, cum Prophetis cælestis regni possessione lætari? Has cogitationes quæ persecutio potest vincere? Quæ possunt tormenta superare? Durat fortis & stabilis religiosis meditationibus fundata mens: & adversùs omnes diaboli terrores & minas mundi animus immobilis perstat; quem futurorum fides certa & solida corroborat. Clauduntur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cælum; minatur Antichristus, sed Christus tuetur: mors infertur, sed immortalitas sequitur: occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur; vita temporalis extinguitur, sed æterna reparatur.*

S. Cypr. de exhort. Martyrum.

19. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Christiana patientia pretium salutis est. Per eam peccatores justitiam inveniunt, pœnitentes recipiunt, justi conservant, pro ea certant ad mortem usque Martyres, præmio illius fruuntur Sancti; seque ipsos possident, Deum possidentes. *Patientia est quæ nos Deo commendat & servat: ipsa est quæ iram temperat, quæ linguam frænat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coërcet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet; tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis & maritatis individuam charitatem: facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoscere; si ipse delinquas, diu & multùm rogare: tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consummat. Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta firmiter munit: ipsa est quæ incrementa spei sublimiter provehit: ipsa actum dirigit, ut tenere possimus viam Christi, dum per ejus tolerantiam gradimur: ipsa efficit ut perseveremus filii Dei, dum patientiam Patris imitamur.* Amemus & imitemur patientiam Dei, patientiam Christi: rependamus illi, quam pro nobis ipse dependit. Offeramus *patientiam spiritûs, patientiam carnis*, qui in resurrectionem carnis & spiritûs credimus. *Si tanta suffert Anima ut possideat unde pereat, quanta debet sufferre ne pereat? &c.*

S. Cypr. de bono Patientiæ

Tertull. lib. de Patientia. S. August. lib. de Patientia c. 7.

25. *Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, &c.* Misericordia Dei hæc signa præmittit, ut ejus iram per pœnitentiam fugiamus, Divini judicii timorem fides in nobis excitet. Omnibus communis erit judicii metus, paucis utilis. Solo malorum temporalium timore arescere homines possunt, converti non possunt. Timor malorum inviſibilium & æternorum, quem fides excitat, spes comitatur, caritas sanctificat & perficit, *timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi*, ad salutem utilis est. *Observabo me ab iniquitate mea, quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo, & justitias ejus non repuli à me,*

Undique Deus terret, quia non vult invenire quos damnet. *inquit* S. *August. serm.* 19. *alias* 4. *ex editis à Sirmondo Psal.* 17. 24.

28. *His autem fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, &c.* Securi sint boni, Judicem ipsorum nullus adversarius corrumpit, aut circumvenit, nullus testis illudit. Sed quantùm securi sunt boni, tantùm timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid abscondatur. Numquid enim Deus judicans quæsiturus est testes, per quos discat quis sis? Unde potest

S. August. serm. 47. *de Ovibus c.* 6.

falli quis sis, qui noverat quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. *Dominus interrogat justum & impium. Interrogat autem te, non ut discat à te, sed ut confundat. Habentes ergo judicem talem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut ejus judicium venturum non timeamus, sed exspectemus & desideremus. Numquid enim frumenta timent ne mittantur in horreum? Immò optant vehementer & desiderant. Numquid oves timent, ne ponantur ad dexteram? Immò nihil eis tam tardum est, quàm donec fiat. Hi verò ex animo & tota sinceritate dicunt, cùm orant,* VENIAT REGNUM TUUM. Mali verò hominis in his verbis & cor trepidat, & lingua titubat. Quomodo enim dicis, *Veniat regnum tuum?* Ecce veniet: qualem te inveniet? Sic ergo age ut securus ores. Sic vive ut diligas adventum ejus.

29. *Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: cùm producunt jam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas, &c.* Iniqui videntur florere ad tempus, & justi laborare; sed quare? Quia nox est adhuc. Quid est, nox est? Non apparent merita justorum, & quasi nominatur felicitas impiorum. Tam diu videtur herba lætior quàm arbor, quàm diu hyems est. Herba enim per hyemem viget, arbor per hyemem quasi arida est: cùm Sol exierit ferventior tempore æstatis, arbor quæ per hyemem arida videbatur, expletur foliis, profert fructus; herba autem aresçit: videbis honorem arboris, herba arida est; sic & modò justi laborant antequam veniat æstas. *Est vita in radice, nondum apparet in ramis. Radix autem nostra caritas est.* Et quid ait Apostolus? *Ut supra debeamus habere radicem, ut vita sit Pastor noster, quia habitatio nostra non debet recedere de cælo, quia in hac terra debemus sicut mortui ambulare: ut supra viventes, infra mortui simus; non ut supra mortui infra vivamus.* Quia ergo non debet recedere vita nostra & cor nostrum desuper, quid ait Apostolus? *Mortui enim estis.* Et ne timeres, *Vita vestra abscondita est*, ait, *cum Christo in Deo.* Ecce ubi est radix nostra. Quando autem apparebit honor noster, tamquam in foliis & fructibus, sequitur & dicit, *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria.*

S. *August. Enarrat. in Psal. 48. serm. 2. n. 3.*

Coloss. 3.

34. *Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa.* Lugendum est quòd maxima pars hominum voluptatibus carnis & sensuum ita sit irretita, vel sæculi negotiis ita implicata, ut de æternitate, de Dei judicio, de morte minimè cogitent. Cum repentina mors & improvisa tam multis superveniat, securi vivunt: terribilibus Dei minis in sacra Scriptura intonantibus non excitantur. Sedent, immò jacent in terra quieti, non sapientes; non desiderantes, non cogitantes quæ sunt in cælo, sed quæ super terram. Ideo *tamquam laqueus* incautas aves, illos intercipiet mortis judiciique dies. *Amor rerum terrenarum, spiritualium viscus pennarum.* Vigilandum igitur, orandum est omni tempore, siquidem incerti sumus quâ hora ad tribunal Christi vocandi sumus. Qui Deum & ejus voluntatem semper desiderat, qui justitiam in hac peregrinatione semper esurit & sitit, semper orat. Vigilandum Christianis, ne officiis suis desint; orandum, ut gratiam impetrent quâ fideliter illa impleant. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis:* ait Christus Dominus. *Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet* (ait Apostolus) *cùm enim dixerint: Pax & securitas; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.*

S. *August.*

1. *Thess.* 5.

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

1. 2. APPROPINQUABAT *autem dies festus Azymorum*, dies ille solemnis, quo Judæi panibus azymis vesci incipiebant, secundùm Legem; qui dies Pascha vocatur ab Agni Paschalis immolatione: *& quærebant Principes Sacerdotum, & Scribæ* seu Legisperiti, *quomodo Jesum interficerent*, an dolo, an vi manifesta, & quo tempore: *timebant verò plebem*: ideo palam violentas manus in illum injicere non audebant.

3. 4. 5. 6. *Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.* Intravit non in corpus Judæ, sed in animum, pravis suggestionibus consentientem. *Cùm diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas, &c.* (ut dicitur Joannis 13.) *Et abiit, & locutus est cum Principibus Sacerdotum & Magistratibus*, seu Præfectis excubiarum Templi, *quemadmodum illum traderet eis. Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare. Et spopondit.* Mutuò se obligavit, & coram illis palam professus est, se Jesum traditurum, *Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis*, id est, clam populo, qui solebat eum sequi vel sine tumultu.

7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Venit autem dies Azymorum* primus & solemnis, *in qua necesse erat occidi Pascha*, Agnum Paschalem immolari. *Et misit Petrum, & Joannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha*, sine mora Paschale convivium instruite, *ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem*, cùm primum civitatem ingrediemini, *occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans*, vas fictile aquâ plenum; *sequimini eam in domum, in quam intrat*, seu intrabit; *& dicetis patrifamiliàs domûs: Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi Pascha cum Discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum*, instructum mensis & lectulis, omnique suppellectili ad apparatum convivii necessaria; *& ibi parate* quod nobis necesse est ad Paschalem Cœnam. *Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis* Jesus, servum, domum, patrem-familiàs, cœnaculum stratum, *& paraverunt Pascha*, secundùm ejus mandatum.

14. 15. 16. *Et cùm facta esset hora*, cùm cœnandi tempus esset, quippe multa jam nocte, *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Ardentissimè desideravi hanc ultimam cœnam Paschalem vobiscum peragere, in quâ singularia & eximia amoris mei vobis exhibiturus sum argumenta, & magna mysteria traditurus, antequàm patiar. *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Pascha non celebrabo vobiscum, donec impleatur in regno Dei, id est, in regnò cælorum, quod illâ victimâ & cœna legali ac typica significatur, scilicet liberatio perfecta à peccato & à morte stipendio peccati, quam adumbrabat liberatio ex Ægyptiaca servitute, cujus quidem liberationis monumentum erat Pascha. Vel, donec manducem vobiscum post resurrectionem meam,

Theophyl. in hunc locum.

typicis sacrificiis per mortem meam impletis. Vel, donec illud manducem vobiscum in Ecclesia, quæ Dei regnum est, in mystica Eucharistiæ mensa, convivium ipse pariter & conviva, & Pascha vestrum, ut Apostolus ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Unde Origenes lib. 8. contra Celsum: *Quisquis*, inquit, *cogitat Pascha nostrum immolatum esse Christum, celebrandumque hoc Festum edendo carnem Verbi, numquam non Pascha facit, quod interpretatur ac si dicas* TRANSITORIA, *transiens semper ratione, omnique cogitatione atque actione ad Deum, à negotiis sæcularibus, & ad civitatem ejus festinans.*

1. Cor. 5. 7. p. 392. Edit. Cantabrig.

Theophyl. 17. 18. *Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos.* Calix iste communis est, quo ex more cœnæ in orbem bibebatur, patre-familiâs proximè sibi discumbentibus poculum porrigente, aliis verò de manu in manum sibi mutuò tradentibus. Calix verò de quo Vers. 20. calix mysticus est, in quo Christus Sanguinis sui Mysterium consecravit. *Dico enim vobis, Quòd non bibam de generatione vitis*, id est de fructu vitis, seu vino, *donec regnum Dei veniat.* Postremum scilicet illud convivium est, quod vobiscum facio ante mortem meam, quâ sum à Patre clarificandus, & potestatem omnem in cælo & terra accepturus.

19. 20. *Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum*, illud ipsum *quod pro vobis datur*, quod pro vestris peccatis immolatur, verum proinde corpus, à Dei Verbo ex Virgine assumptum, *vivificum.* Veritas enim non mentitur, *Hoc*, quod me facere videtis, in hujus institutione Mysterii, *facite in meam commemorationem*, ad perennem mortis meæ memoriam sacrum hunc ritum & sacrificium celebrate. *Similiter & calicem* accepit, *postquam cœnavit*, post cœnam legalem, *dicens: Hic est calix Novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Hic calix, quem manibus teneo, instrumentum authenticum est, quo Novum fœdus seu Testamentum sancitur & obsignatur per sanguinem meum in ipso calice contentum: Qui sanguis pro vobis fundetur in cruce. Secundùm vim Græci Textus, *Qui pro vobis funditur*, quæ vox non solùm idem significat ac *effundetur*, rem scilicet mox futuram designans ut præsentem; sed mysticam sanguinis Christi effusionem in calice Eucharistico: quemadmodum Agni Paschalis sanguis ad pedem Altaris effundebatur. Sicut ergo vero sanguine animalium vetus Testamentum sancitum est, dicente Moyse: *Hic est sanguis fœderis*: ita vero sanguine Christi, non figurâ vacuâ sanguinis ejus Novum Testamentum est obsignatum, ut umbræ in veritatem, figura in manifestationem, & Lex in Evangelium verteretur. Nec verò typus sanguinis, id est vinum, sed sanguis ipse pretiosus Christi effusus est in remissionem peccatorum. Dicendo autem, *Quod pro vobis datur, & effunditur*, non pro solis Apostolis significat corpus ejus esse datum, & sanguinem ejus effusum, sed pro humano genere. Vetus enim Pascha perficiebatur ob liberationem ex Ægyptiaca servitute, & sanguis agni effundebatur observata primogenita. Novum autem Pascha propter remissionem peccatorum, & conservationem cogitationum sanctificatarum & consecratarum Deo.

S. Cyrill. Alexand. Concil. Trid. Sess. 22. c. 1. & can. 2. Tertull. Adversùs Marcion. lib. 4. c. 40. Testamentum constituens sanguine suo obsignatum.

Exod. 24. 8.

Theoph. in hunc locum.

21. 22. 23. *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.* Unus ex vobis simul mecum discumbentibus, quâ manu jam cibum sumet, eadem mox hostibus me tradet. *Et quidem Filius hominis, secundùm quod definitum est, vadit*: Secundùm quòd æterno Dei consilio constitutum est, ad passionem & mortem vadit: *Væ autem homini illi per quem tradetur*; cujus proditionem Deus præscivit tantùm ac permisit, non effecit; quamvis eam ordinaverit ac direxerit ad finem redemptionis nostræ per passionem & mortem Christi, & ad gloriam suam. Traditoris verò supplicium non solùm præscivit, sed decrevit. *Non* enim *casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut excitavit, aut suasit, aut impulit; sed planè prædestinavit judicium suum, quo unicuique retributurus est prout gessit, sive bonum, sive malum: quod judicium omnino futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent.* Confer cum *Act.* 2. 23. ubi S. Petrus de Jesu pro concione loquens Israëlitis ait: *Hunc definito consilio & præscientiâ Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis.* Et cap. 4. 27. 28. *Convenerunt verè in civitate ista adversùs sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israël, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.*

S. Prosper in Respons. ad Object. Vincent.

23. *Et ipsi* Apostoli *cœperunt quærere inter se, Quis esset ex eis, qui hoc facturus esset*, Dominum scilicet traditurus.

24. 25. 26. 27. *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major*, sive quis censendus esset maximus. Verisimile non videtur erudito Interpreti Apostolos tam luctuoso tempore vacasse ambitioso certamini. Istam igitur contentionem non tunc, sed olim inter illos factam, à S. Luca hîc referri putat: quia Christus memor quòd olim inter se de primatu disceptassent, abiturus, ut dilectionis, ita & humilitatis præcepta illis tradidit. *Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum*, seu potiùs earum, durumque in subditos imperium exercent: *& qui potestatem habent super eos benefici vocantur*, Beneficorum nomen, aliosque titulos honorificos affectant. *Vos autem non sic* agere debetis: *sed qui major est in vobis, fiat sicut minor*, seu junior, secundùm vim Græci Textûs, *& qui præcessor est*, seu ordine, gradu, dignitate, auctoritate superior, fiat *sicut ministrator*, se velut omnium ministrum gerat. *Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? nonnè qui recumbit? Ego autem* Dominus, Magister, ac Deus vester *in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat.* Confer cum *Matthæi* 20. 25. & *Marci* 10. 42. & seq.

Grotius in hunc locum.

28. 29. 30. *Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis*; id est, in rebus adversis me non deseruistis. *Et ego*, in præmium fidelitatis & constantiæ vestræ, *dispono*, præparo seu polliceor *vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum*; non terrenum & temporale, sed cæleste; *ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*: ut mensæ meæ consortes sitis, id est, primos honores in regno meo habeatis: & ineffabilibus deliciis mecum perfruamini, & torrente voluptatis potemini: *& sedeatis super thronos*, potestatis meæ participes, *judicantes duodecim Tribus Israël.* Confer cum *Matth.* 19. 28.

31. 32. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum.* Satanas vestræ omnium salutis adversarius, sibi à Deo permitti petiit ut vos tentationibus suis agitaret, ventilaret, vexaret, fidemque vobis excuteret, sicut triticum in cribro sursum atque deorsum vertitur, & concutitur. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*; ut penitùs non extinguatur, non intereat, quamquam grave ac lethale vulnus acceptura sit cùm me negabis. *Et tu aliquando conversus* ad pœnitentiam, & efficacissimâ gratiæ meæ virtute in fide confirmatus, vicissim *confirma fratres tuos*, Christianos omnes, ipsosque Condiscipulos, ne in fide deficiant; pro ipsis ora, sicut ego pro te oravi, illisque firmissimæ & constantissimæ fidei exemplo præluceas. *Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum.* Ne gloriarentur Apostoli, & suis viribus tribuerent quòd soli penè inter tot millia Judeorum dicerentur in tentationibus permansisse cum Domino, ostendit eos, si non juvantis se Domini essent opitulatione protecti, eadem procellâ cum cæteris potuisse conteri. De Petro dici potest, quod de lapsis qui fidem in persecutione exteriùs negaverant, S. Cyprianus ad Antonianum scribit: *Nec putemus mortuos esse, sed magis semianimes jacere eos, quos persecutione funesta sauciatos videmus: Qui si in totum mortui essent, numquam de eisdem postmodum & Confessores & Martyres fierent. Sed quoniam est in illis quod pœnitentia sequente revalescat, ad*

Vener. Beda in hunc locum.

fidem & ad virtutem de pœnitentia robur armatur. In A Petri negantis Christum animo mansit semen fidei, quod pœnitentia sequente revalesceret, ut etiam commentatur post S. Ambrosium Enarratione in Psalm. 43. n. 40. Theophylactus. *Rogavi ut non deficiat fides tua :* Quamvis enim brevi tempore concutiendus sis, *habes tamen recondita semina fidei, ut etiamsi folia abjecerit spiritus invadentis, radix tamen vivat, & non deficiat fides tua.*

S. *August. de Corrept. & Grat. c. 8.* Litteralem istius loci sensum S. Augustinus explicat, & ad Petri perseverantiam in fide, gratiæque specialis & efficacissimæ necessitatem ut perseveraret, pertinere docet. *Si ad liberum arbitrium hominis* (inquit) *quod non secundùm gratiam, sed contra eam defendis, pertinere dicis ut perseveret in bono quisque, vel non perseveret, non donante Deo si perseveret, sed humana voluntate faciente, quid moliturus es contra verba dicentis* : Rogavi pro te, B Petre, ne deficiat fides tua ? *An audebis dicere, etiam rogante Christo ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse, si eam Petrus deficere voluisset, hoc est, si eam usque in finem perseverare noluisset : Quasi Petrus aliud ullo modo vellet, quàm pro illo Christus rogasset ut vellet. Nam quis ignorat tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea quæ fidelis erat voluntas ipsa deficeret ; & permansuram, si eadem voluntas maneret : sed quia præparatur voluntas à Domino, ideo pro illo Christi non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem ? Ecce quemadmodum secundùm gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam, sed gratiâ potiùs libertatem, & ut perseveret delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem.*

S. *Leo serm. 3. in Anniv. Assumt. suæ c. 3.* *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, &c. Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant ; quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere : & tamen *Specialis à Domino Petri cura suscipitur, & pro fide Petri propriè supplicatur, tamquàm aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.*

Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, fides quam confessus es, quam prædicaturus es, quam ore meo laudavi, ob quam Ecclesiæ meæ gubernacula tibi commisi: D rogavi (inquam) pro te, ut non deficiat in Ecclesia, & in Sede tua. *Soliditas enim illius fidei, quæ in Apostolorum Principe est laudata, perpetua est. Et sicut permanet, quod in Christo Petrus credidit ; ita permanet quod in Petro Christus instituit . . . . In universa Ecclesia*, Tu es Christus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit : & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magisterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula dissolvit. Hæc erutos mundo inserit cælo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non possunt. Tanta enim divinitus soliditate munita est, ut eam neque hæretica umquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit superare perfidia.*

S. *Leo serm. 2. c. 2. 3.*

In hunc sensum S. Bernardus Epistola 190. seu Tractatu de Erroribus Petri Abailardi, ad Innocentium II. Pontificem Maximum scribit : *Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est* ? Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, *Ergo quod sequitur, à Petri successore exigitur* : Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

Theophyl. in hunc. locum. Posteriora illa verba sic explicat Theophylactus: *Quia te habeo ut Principem Discipulorum, postquam negato me fleveris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ petra es & firmamentum.* Non solùm autem Apostolos, sed omnes, qui ad consummationem usque sæculi futuri sunt, fideles Petrus confirmavit pœnitentiæ suæ exemplo, ne post peccatum desperent de venia.

33. 34. *Qui dixit ei : Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit : Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me.* Donec ter negaveris, dicens quòd non noveris me. Multa caritas animosum reddidit Petrum ut pollicerétur quæ tunc sibi erant impossibilia (inquit Theophylactus) Dominus autem ubi videt eum viribus suis nimis confidentem temeraria loqui (oportebat enim audita veritate, quæ ei dicebat quòd tentandus esset ; non reluctari, non superbè sapere, sed timere) manifestat ei tentationis speciem ; nempe negationem:

35. 36. *Et dixit eis : Quando misi vos sine sacculo & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis ? At illi dixerunt : Nihil. Dixit ergo eis : Sed nunc qui habet sacculum*, seu crumenam pecuniâ refertam, *tollat*, seu ferat sacculum illud sive crumenam ; *similiter & peram* instructam cibo : *& qui non habet* crumenam ; cui pecunia deest, *vendat tunicam suam, & emat gladium.* Prohibuerat olim Christus Discipulis, ne peram, aut sacculum, & calceamenta in itinere ferrent ; prohibet inferiùs Petro ne gladio utatur ad vim repellendam. Sibi ipsi contrarius non est ; sed nunc longè alia tempora, longè aliam ipsorum sortem futuram significat : illis & penuriam rerum omnium, & gravissima pericula imminere : adeò ut si quis præsidiis humanis uti voluisset, crumenam & peram velut in difficillimo itinere sibi comparare debuisset ; quin & gladium venditâ tunicâ, si aliunde non posset. Nam per loca latrociniis infesta cum gladio iri solet. Hæc igitur per emphasim dicta, ut observat Euthymius. Discipulos, quibus jusserat, ut si quis in maxilla dextera illos percuteret, aliam ipsi offerrent, gladiis armari non præcipit patientiæ Magister, sed hâc figurâ sermonis significat *imminentes insidias Judæorum.* Denique si quæ contrarietas in his Domini dictis prima fronte videretur, cum S. Augustino respondendum esset : *Nullâ inconstantia præcipientis, sed ratione dispensantis, pro temporum diversitate, præcepta, vel consilia, vel permissa mutari.*

Euthymius in hunc locum & Theophyl.

Matth. 6. S. Chrys. Hom. singulari in illa verba Apostoli. Salutate Priscillam & Aquilam

37. 38. *Dico enim vobis, Quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me.* Præter alia multa Vaticinia Prophetarum jam in me impleta vel implenda, D illud etiam quod ab Isaia prædictum est, in me impleri oportet : *Et cum iniquis deputatus est.* More sceleratorum tractabitur, damnabitur, crucifigetur. *Etenim ea, quæ sunt de me* prædicta, *finem habent*, id est, jam perficientur & consummabuntur. *At illi dixerunt : Domine, ecce duo gladii hîc. At ille dixit eis : Satis est.* Hac de re satis. Christi mentem assecuti non erant Apostoli, quamobrem sermonem eorum abrumpit humano more. Quando enim cum aliquo colloquimur, & videmus eum non intellexisse quæ diximus, quandoque dicimus, *Bene*, non approbando responsum, sed progrediendo ad alia, ne illum conturbemus : maximè si tunc minimè necesse sit ut sermonem nostrum planè intelligat, & aliàs ipsi E perspicuum fore non dubitemus, quod ænigmaticis fortè verbis significare voluimus. Sicut ergo cùm dixit, *Solvite templum hoc*, &c. non explicuit Discipulis horum verborum sensum, sed eventu rerum, & Spiritus sancti imprimis lumine revelandum in aliud tempus distulit ; ita & quod dixerat : *Qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium* ; horum verborum intelligentiam illis non negans, sed differens.

S. *August. lib. 22. de cont. Faustam c. 77.* *Isai. 53. 12.* *Theophyl. in hunc locum.*

39. 40. 41. 42. *Et egressus ibat secundùm consuetudinem in montem Olivarum*, quò sedere solebat orationis causâ : *secuti sunt autem illum & Discipuli. Et cùm pervenisset ad locum* illum, *dixit illis : Orate ne intretis in tentationem*, id est, ne tentationi cedatis. *Et ipse avulsus est ab eis*, paululum abscessit, *quantùm jactus est lapidis:*

Diodorus Siculus lib. 17.

lapidis: & positis genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me, vel, Si velles transferre, secundùm vim Græci Textûs. *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.*

43. *Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum*, animos illi addens, solatiumque afferens propositâ gloriæ magnitudine, mortisque fructu, generis humani salute: Filius enim Dei humanæ naturæ & ejus affectionibus voluntate Patris ac suâ permissus, in illis mortis imminentis angustiis consolationem angelicam admisit, qui paulò minor Angelis propter nos fieri dignatus est. *Et factus in agonia*, in extrema anxietate & angore animi constitutus, *prolixiùs* & intentiùs *orabat. Et factus est sudor ejus sicut guttæ* seu grumi *sanguinis decurrentis in terram.* Sudor fuit instar sanguinis, sive mixtus sanguini, quod fieri posse per naturam vim intus patientem, ac proinde per poros ejicientem unà cum aqua sanguinem, præsertim ubi corpus rarum est ac delicatum, & sanguis subtilis, Medici observant. Serpentium meminit Diodorus Siculus, qui morsu suo angores gravissimos efficiunt, & profluxum sudoris instar sanguinis. *Diodorus Siculus lib. 17.*

Historiam de Christi sudore sanguineo, & Angeli consolatione, quidam olim ex S. Lucæ textu temerè sustulerunt, quòd Ariani ad detrahendam Christo Jesu divinitatem illa abuterentur, ut S. Hieronymus refert lib. 2. *Contra Pelagianos.* In Græcis & Latinis Codicibus compluribus suo tempore desideratam, S. Hilarius testatur libro 10. *De Trinitate.* Nunc verò nulli extant Codices Græci vel Latini in quibus hæ desint historiæ, quas Syriaca & aliæ Versiones Orientales etiam complectuntur. Privatâ ergo quorumdam superstitione hæc deleta fuisse certum est, tam insignia humanæ infirmitatis argumenta Christo tribuere metuentium, ne ipsius Divinitati derogare viderentur.

45. 46. 47. 48. *Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad Discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate, ne intretis in tentationem. Adhuc eo loquente, ecce turba*, quæ se Romanis Militibus adjunxerat, *& qui vocabatur Judas, unus de duodecim* Apostolis, *antecedebat eos: & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum. Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Filium hominis tradis?* Me tradis osculo, pacis signo, discipulus Magistrum, servus Dominum?

49. 50. 51. *Videntes autem hi qui circa ipsum erant.* Apostoli, *quod futurum erat*, quòd scilicet mox Jesus capiendus esset, *dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?* Percutiemusne gladio ut vim repellamus? *Et percussit unus ex illis*, scilicet Petrus, naturâ fervidior, non exspectato Domini responso, *servum Principis Sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram. Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc.* Nolite ultra progredi in vi repellenda, hîc consistite. *Et cùm tetigisset auriculam ejus, sanavit eam*, patientiam suam ac mansuetudinem miraculo demonstrans, non minùs quàm potentiam, quâ hostes opprimere potuisset, nisi capi & pati ad consummandam humani generis salutem decrevisset.

52. 53. *Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se, Principes Sacerdotum & Magistratus* seu Præfectos exA cubiarum *Templi, & Seniores*, sive Senatores: *Quasi ad latronem existis cum gladiis & fustibus*, ut me comprehenderetis. Quid ista cohorte, istis armis, ista vi opus erat? *cùm quotidie vobiscum fuerim in Templo*, palam docens, *non extendistis manus in me. Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.* Hoc tempus est quo vobis, & tenebrarum Principi, cujus estis ministri, potestas conceditur in me sæviendi, ut Prophetarum vaticinia impleantur.

54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. *Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum Principis Sacerdotum*, Caiphæ: *Petrus verò sequebatur à longè. Accenso autem igne in medio atrii, & circumsedentibus illis*, scilicet militibus, *erat Petrus in medio eorum. Quem cùm vidisset ancilla quædam* Principis Sacerdotum *sedentem ad lumen*, id est, ad ignem, *& eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat*, cum Jesu Nazareno. *At ille negavit eum, dicens: Mulier non novi illam. Et post pusillum*, paulò post, *alius videns eum dixit: Et tu de illis es*, scilicet ex Discipulis ejus. *Petrus verò ait: O homo, non sum* ex ipsis. *Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam* id *affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuò adhuc illo loquente, cantavit gallus. Et conversus Dominus respexit Petrum*, cùm oculis corporis, tum maximè oculis misericordiæ suæ: *Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat:* Recordatus est verbi istius, quod illi Dominus, cordium scrutator, præsciusque futuri dixerat: *Quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis: & egressus foras Petrus, flevit amarè.*

63. 64. 65. *Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes*, pugnis & palmis. *Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum dicentes: Prophetiza, Quis est, qui te percussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.*

66. 67. 68. 69. *Et ut factus est dies*, primo statim diluculo, *convenerunt Seniores plebis, & Principes Sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: Si autem & interrogavero*, si qua argumenta proponam, quibus me Christum esse convincam, *non respondebitis mihi, neque dimittetis*, sive absolvetis à vinculis & morte. *Ex hoc autem erit Filius hominis*, ego ipse, *sedens à dextris virtutis Dei*, ut judex vester, omniumque hominum vivorum & mortuorum.

70. 71. *Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.* Id est; Sum, quem me esse dicitis. *At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus*, manifestam blasphemiam. Jesum interrogant Principes Sacerdotum, Legisperiti, & Senatores, sit-ne *Filius Dei:* respondet: *Ego sum.* Eo sensu se Filium Dei esse affirmat, quo illi interrogabant. Non quærebant autem an gratiâ & adoptione Dei filius esset, sed an naturâ, an verus, unigenitus, & consubstantialis Dei Filius esset. Quo solo sensu affirmare se Dei Filium criminationis de blasphemia præbere poterat occasionem. Sileant ergo Sociniani.

Sensus Moralis.

3. Intravit *autem Satanas in Judam.* Sicut qui divinæ gratiæ inspirationibus & motionibus obtemperant, tandem accipiunt Spiritum inhabitantem, quo filii Dei fiunt; ita qui diaboli suggestionibus liberè consentiunt, tandem Deo eos penitus deserente mancipia diaboli fiunt, ac tunc in ipsos ingredi satanas dicitur. Ad infelicem illum statum per gradus pervenitur. Sic Judas primùm avaritiâ tentatus, furto se addixit, pecuniam pauperibus destinatam sacrilegè subripiens. 2. Videri voluit eorum defensor quos ipse spoliabat, insignis hypocrita. 3. A Magistro admonitus, de malitia nihil remisit. *Joan. 12. 6.*

4. Suggessit illi Satanas, ut Christum prodendo lucrum sibi pararet: cui suggestioni postquam consensit, jam intrasse in eum satanas dicitur; nempe ut quod animo proposuerat, id pacto firmaret: iterumque intrasse in eum, penitus scilicet narratur, post sacrilegam Eucharistiæ Communionem, & obdurationem animi ad divinos Christi in suprema Cœna sermones, ut quod pacto firmaverat, reipsa impleret. Avaritia & cupiditas bonorum temporalium cor Virorum Ecclesiasticorum aperit diabolo, quemadmodum aperuit illi cor Judæ. Qui avaritiæ tentationi succumbit, clavem cordis sui diabolo tra- *Joan. 13. 27.*

Veter. Beda in hunc ocum.

„dit. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*.... Multi hodie Judæ scelus, quo „ Dominum ac Magistrum, Deumque suum pecuniâ vendidit, velut immane ac nefarium exhorrent, nec tamen „ cavent. Nam cùm pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profectò quia veritatem pro „ pecunia negant, Dominum vendunt. Ipse enim dixit: „ *Ego sum veritas*. Cùm societatem fraternitatis aliqua „ discordiæ peste commaculant. Dominum produnt, quia „ *Deus caritas est*. Qui etiamsi nullam pecuniam dent, „ Dominum argenteis vendunt, quia Principis sæculi imaginem; id est, exempla hostis antiqui, neglectâ Conditoris, ad quam creati sunt, imagine, sumunt. Nam sicut „ Joannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione veritatis occubuit, ideo tamen pro Christo, quia pro veritate Martyrium suscepit: ita è contrario, qui caritatis & veritatis jura spernit, Christum qui B est Veritas & Caritas, prodit: maximè cùm non infirmitate vel ignorantia subrepente, sed in similitudinem Judæ quærit opportunitatem, ut arbitris absentibus, veritatem mendacio, virtutem crimine mutet.

8. *Et misit Petrum & Johannem dicens: Euntes, parate nobis Pascha, ut manducemus.* Comedamus & nos hoc Pascha spiritualiter in azymis sinceritatis & veritatis, omne fermentum malitiæ ex cordibus nostris eliminantes. Et intelligamus dies Azymorum omnem quæ in spi- *Theoph in hunc locum.* „ rituali lumine est conversationem, quæ nullam vetustatem primæ in Adam inobedientiæ habeat; in qua „ conversatione si fuerimus, impinguandi sumus Mysteriis „ Christi. Præparabunt itaque hæc Sacramenta Petrus & „ Joannes, activa & contemplativa vita, fervor zeli, & „ mansuetudo pacifica. Oportet enim fideles esse bonum „ operando, & zelo ferventes adversùs malitiam, & mansuetos erga malè operantes. Odio enim habenda mali- C „ tia, non is qui malè agit, cujus habenda est cura. Infirmus enim est. Quòd si habuerimus Petrum & Joannem „ adornantes cœnam, vitam bonam, & vera dogmata, occurret nobis homo lagenam aquæ portans. Renovabitur „ in nobis homo interior secundùm imaginem Conditoris „ per gratiam Spiritûs sancti. Aqua enim Spiritûs sancti „ gratiam, vas figulinum quod facilè confringitur, cor humanum significat. Humilitas enim & contritio cordis „ dispositio est ad gratiam. *Humilibus dat gratiam* Dominus. Cœnaculum stratum, est Anima nostra, ad quam „ venit Jesus ut amoris sui Mysteria in nobis perficiat, & „ unitatem cum Patre, seipso, & Spiritu sancto in nobis „ operetur. Ita autem venit ad nos & suam in nobis expro„ mit efficaciam optimus Dominus, ut nos amantissimè „ præveniat, cœnaculumque cordis nostri sternat ipse, & „ adornet, nec exspectet ut veniamus ad eum. Verumtamen D „ & nos ipsos disponere per gratiam & cum gratia illius debemus ad comedendum Pascha Christianum, ad Corpus Christi dignè manducandum. Dignè autem manducare non possumus, nisi discipuli simus Christi, ab illoque didicerimus diligere justitiam & odisse iniquitatem; nisi ex Ægypto & Pharaonis servitute liberati fuerimus; nisi carni & operibus ejus, nisi mundo, diabolo, peccato renuntiaverimus. Judæi legale Pascha manducare non potuerunt in Babylone captivi: nec nos Christum Pascha nostrum in Sacrosancta Eucharistiæ Communione dignè recipere & manducare possumus, si servi peccati simus, vel in proximis peccati occasionibus versemur; *Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?* Ad hoc Pascha, ad sacram Corporis & Sanguinis Christi Communionem; ferventissimo caritatis E desiderio nos præparare debemus, ut Christi Jesu Salvatoris nostri respondeamus amori, seipsum nobis intimè communicare & unire volentis, nosque sibi commiscere, & unum cum ipso efficere corpus, ardentissimè desiderantis. *Et ait* illis: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum.* Hinc Eucharistiæ ab antiquis *Desiderata* vocabatur: & cùm recèns baptizati è sacro fonte ad Altare ducerentur, Eucharistiam percepturi, Psalmus ille recitari vel cani ex Ecclesiæ instituto solebat: *Quem-* *admodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.* Animo cælestes simus, nostra conversatio sit in cælis, siquidem manducamus panem vivum qui de cælo descendit. Cœlestem æternamque communionem desideremus, & ad eam sanctis operibus tendamus: quod desiderium Eucharistica Communio in nobis operabitur, si dignè manducaverimus Corpus Christi. Hîc enim Mysteriorum & Spiritûs Christi Jesu imperfectâ ratione participes sumus: in regno Dei plenè & perfectè participes erimus, cùm replebimur Divinitatis ejus sempiternâ fruitione, quam pretiosi Corporis & Sanguinis ejus temporalis perceptio præfigurat. *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Eucharistiæ sacrosanctum sacrificium dignè offert, Christi corpus & sanguinem per communionem sanctissimi sacramenti dignè recipit & manducat, qui grato animo sacrificium ejusdem corporis & sanguinis in cruce pro nobis oblatum recolit; & vitæ Christianæ operibus demonstrat se mortuum esse peccato, mundo, & sibimetipsi. *Hoc facite in meam commemorationem.* Christi sanguis in cruce, in sancto Altari, in cordibus nostris effusus, novum fœdus Deum & nos inter arctioribus nexibus adstringat & obsignet. *Hic est calix, novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Cor nostrum altare sit, in quo Christum offeramus Patri; non crux, in quâ illum iterum crucifigamus. Cùm ad mysticam Mensam accedimus, probemus nosmetipsos, & consideremus an manus nostræ & opera sint manus & opera hominis verè Christiani & discipuli Jesu, non proditoris. Christi traditor est, qui post fidem ipsi in baptismo oppigneratam, cum ejus inimicis, mundo, diabolo, & peccato societatem init. *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.*

C 24. *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major.* Superbiæ & ambitionis vulnus quis meritò non timeat, à quo ante Christi mortem & Spiritus sancti descensum nec ipsi tuti fuerunt Apostoli, viri ex infima sorte, pauperes, ac rudes? Caveamus igitur ne in perditionem aliqua inter nos de prælatione possit esse contentio. Si enim contendebant Apostoli, non ex- „S. Amb. cusationi obtenditur, sed cautioni proponitur. Una da- „lib. 10. tur omnibus forma sententiæ, ut non de prælatione ja- „in Luc. ctantia sit, sed de humilitate contentio; eoque se Do- „n. 50. minus proponit imitandum. Egebamus omnium, ipse „51. nullorum; & tamen præbuit se humilitatis auctorem, „ cùm Discipulis ministraret. Quod utique non faciebat „ studio utilitatis, sed exercitatione virtutis. Ille major & celsior inter Ecclesiæ Pastores & Ministros, qui humilior, qui præesse non amat & clero dominari, sed prodesse Ecclesiæ & ejus membris, laboriosa, indefessa, & nusquam otiosa caritate; exemplo Christi, Animarum supremi Domini ac Pastoris. *Ego autem in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat.*

28. 29. *Vos autem estis, qui permansistis mecum in tribulationibus meis.* Fidelitatem & perseverantiam Discipulorum ac servorum suorum Dominus laudat, quam in illis per gratiam suam operatur. Nostra vult esse merita, quæ sunt ipsius dona. Verè fideles sumus, si nec prospera, nec adversa nos ab ejus caritate separent, Animos nostros in adversis erigat ac roboret spes regni cælestis, à Christo parati eis qui in fide, caritate, humilitate, patientia, inter adversa quæque usque ad mortem perseverant. *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum.* Sicut Pater mihi regnum addixit acquirendum per humilitatem, labores, passiones, crucem & mortem; & ego vobis dispono & addico gloriam æternam, deliciasque incomparabiles & ineffabiles, simili ratione acquirendas, similibusque conditionibus possidendas. Unde Apostolus ait: *Scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis.* Et, *Si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus.* Nihil etiam efficaciùs est ad deterrendum Christianos ab ambitione, quàm magnificentia promissionum Christi. Res enim planè indigna est iis, quibus æterna gloria in

Psal. 41.

1. Cor. 1. 7. 2. Tim. 2. 11. 12.

cælo reposita est, vanam & fallacem gloriam in terris quærere.

31.32. *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua.* Christianos omnes tentare ac dejicere expetit Satanas: nobis igitur adversùs ejus insidias continuò vigilandum: orandus continuò Deus, ne nos tentari sinat ultra quàm resistere possumus, sed ut faciat cum tentatione proventum, ut possimus sustinere, muniti scuto fidei, & omnia nequissimi adversarii tela ignea extinguere divino igne fervidæ caritatis. Christi gratia suppliciter & humiliter imploranda est, quæ sola nobis firmitatem ac soliditatem frumenti tribuere potest; sine quâ leves paleæ essemus, tentationum ventis non solùm agitatæ, sed abreptæ & excussæ, paleæ inutiles, & ad comburendum colligendæ. Orandum in Christo, per Christum, & cum Christo, ut non deficiat fides nostra. *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Fideles simus Deo & in prosperis rebus, & in adversis. Inde enim periculosæ tentationes oriuntur, quibus nos cribrat Satanas sicut triticum. Sed *Nemo frangitur adversarum rerum molestiâ, qui prosperarum delectatione non capitur.* Perseverantiam in fide & in omni opere bono, usque in finem, à Deo sine intermissione petamus, siquidem ex nobis nihil possumus; & deficiemus in via, nisi quotidiano gratiæ Christi adjutorio sustentemur & adjuvemur. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Quid *ei rogavit* (inquit S. Augustinus) *nisi perseverantiam usque in finem? Quæ profectò si ab homine homini esset, à Deo poscenda non esset.*

S. August. lib. 2. de serm. Dom. in Monte c. 9

Idem lib. de Corrept. & Gratia c. 6.

Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. In Petro & per ministerium Petri, confirmatur fides Christianorum omnium, quorum est Pastor omnium Pastorum, quorum est caput totius Ecclesiæ, cujus erat figura, & cujus gerebat personam. Hanc fidem confirmavit 1. *Per Apostolatum.* 2. *Per Martyrium.* 3. *Per Epistolas suas.*

S. August. serm. 210 aliàs 74. de Divers. n. 6.

33. *Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.* Eò infirmiores sumus, quò nos existimamus fortiores. Cùm enim de viribus nostris præsumimus, jam à Deo in quo & ex quo est omnis fortitudo nostra, deserti sumus. *Unusquisque se tentatione tamquam interrogatus agnoscit, sicut Petrus quas vires haberet fides ejus utique nesciebat, quando dixit Domino:* Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. *Dominus autem qui noverat eum, prædixit ubi deficeret, prænuntians illi infirmitatem ejus, tamquam tactâ vena cordis ejus. Proinde Petrus qui ante tentationem præsumpsit de se, in tentatione didicit se.*

S. August. Enarrat. in Psal. 36. serm. 1.

40. & 41. *Orate ne intretis in tentationem.* Exspectanda non est tentatio ut oremus, sed orandum ne in tentationem incidamus. Christus orans in Monte Olivarum ante passionem suam, orandi exemplum formamque nobis tradit. Orationis Christianæ conditiones in Oratione Capitis nostri attendamus. 1. Secessum, animique à terrenis affectibus avulsionem. *Et ipse avulsus est ab eis.* 2. Humiliationem interiorem & exteriorem coram Deo. *Et positis genibus orabat.* 3. Fiduciam filialem in Deum: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.* 4. Voluntatis humanæ cum divina voluntate conformationem. *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* 5. Consolationum externarum, quas in rebus adversis nobis Deus subministrat per Sacerdotes, aliosque viros religiosos & pios, humilem, & cum actione gratiarum acceptionem. *Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum.* 6. Generosum certamen contra affectus omnes ac motus, qui Dei voluntati in nobis repugnant, intensioremque fervorem orationis, cùm tentatio vel angor ingravescit. *Et factus in agonia, prolixiùs orabat.* 7. Colluctationem adversùs peccatum usque ad sanguinem, & ad mortem usque. *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* . . . Nondum *enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes.*

Hebr. 12. 4.

42. *Pater, si vis, transfer calicem istum à me: verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Nullum sacrificium Deo acceptius est sacrificio propriæ voluntatis sine quo cætera bonorum operum sacrificia illi non placent. Recti corde sunt, qui hoc volunt quod Deus vult. Parcit peccatoribus, tu vis ut jam perdat peccatores. Distorti cordi es, & pravæ voluntatis, quando aliud vis, aliud vult Deus. Converte cor tuum, & dirige ad Deum: quia & Dominus infirmis compassus est. Vidit in corpore suo, id est, in Ecclesia sua infirmos, qui primò voluntatem suam sequi tentarent; sed cùm viderent voluntatem Dei aliam esse, dirigerent se & cor suum ad suscipiendam & sequendam voluntatem Dei. Ne voluntatem Dei velis torquere ad voluntatem tuam, sed tuam corrige ad voluntatem Dei. Voluntas Dei sic est quomodo regula: ecce, puta, torsisti regulam, unde habes corrigi? Illa autem integra manet: regula est enim incommutabilis. Quamdiu integra est regula, habes quò te convertas, & corrigas pravitatem tuam. Quid autem volunt homines? Parum est, quia voluntatem suam tortuosam habent: etiam volunt voluntatem Dei tortam facere secundùm cor suum, ut hoc faciat Deus quod ipsi volunt, cùm ipsi hoc debeant facere quod Deus vult. Quomodo autem complexus est Dominus ex duabus voluntatibus unam factam in homine quem portabat? Præfigurans in corpore suo, id est in Ecclesia sua futuros quosdam, qui voluntatem suam vellent facere, sed sequerentur postea Dei: quia infirmos quosdam ostendit, quòd ad ipsum pertineant, & eos præfiguravit in se. *Nam ideo & toto corpore sanguinem sudavit, quia in corpore suo, id est, in Ecclesia sua, Martyrum sanguinem ostendit. Toto corpore sanguis exibat: Ita Ecclesia ejus habet Martyres, per totum corpus ejus fusus est sanguis.* Et Factus est sudor ejus sicut guttæ Sanguinis. Quosdam ergo infirmos in se præfigurans, vel in corpore suo, ex persona infirmorum compatiens illis, ait: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.* Ostendit hominis voluntatem: si in ipsa voluntate permaneret, jam pravum cor videretur ostendere. Sed si compassus est tibi, & te liberat in se; imitare quod sequitur, dicens: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Si cœperit tibi subrepere voluntas humana: O si occidat Deus inimicum istum meum, ut non me persequatur! O si posset fieri ut non ab illo paterer tanta! Jam si perseveraveris, & hoc tibi placuerit, & vides quia non hoc vult Deus, pravus corde es.

Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis, &c. Sanguineum sudorem ex Christi venis elicit vis doloris pro peccatis nostris & totius mundi. Lachrymas saltem ex oculis nostris eliciat sincerus & vehemens pro peccatis nostris dolor, eliciat vis amoris pœnitentis. Sudor ordinarius, primi Adami pœna est: *In sudore vultus tui vescêris pane tuo.* Sudor sanguineus, secundi Adami, pœnitentiam in semetipso dedicantis, satisfactio & meritum est. Serpentes quosdam angores gravissimos, & profluxum sudoris instar sanguinis efficere, Ex Diodoro Siculo supra retulimus. Ictui serpentis antiqui sanguineus ille sudor adscribendus. Mors peccati, venenum serpentis Christum attingere & vulnerare non potuit: sed vulneraverat Adamum, & totum in illo humanum genus. Christus verò fidejussor factus pro nobis, pœnas peccatorum nostrorum in se suscepit, attritus est propter iniquitates nostras, vulneratus est propter peccata nostra & sanguineum sudorem horrore peccati emisit. *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis.* Demus operam ne sit inanis & sine fructu respectu nostri sudor Christi sanguineus: & ne de anima nostra dicatur: *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus.*

Ezech. 24 12.

54. *Petrus verò sequebatur à longè*, &c. Sequebatur à longè, qui mox erat negaturus; neque enim negare potuisset, si Christo proximus adhæsisset. Negavit, quia de se præsumpsit. *Tecum paratus sum*, inquit, *& in carcerem & in mortem ire.* Devotionem consideravit, non respexit conditionem. Multatus, quia dixit se animam ponere, quod non humanæ infirmitatis, sed divinæ est

S. Amb. lib. 10. in Luc. n. 72. 74. 75.

„ potestatis... Ubi negat Petrus? Non in monte, non in templo, non in sua domo: sed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non est: ibi negat, ubi Christus captus, ubi Jesus ligatus est. Quid nisi erraret, quem intromisit ostiaria, interrogavit ostiaria, & ostiaria Judæorum? Malè Eva induxit Adam; malè Petrum introduxit femina. Sed ille in Paradiso labitur, ubi non venialis culpa: hic in Prætorio Judæorum, ubi difficilis innocentia. Hujus lapsûs exemplo admonemur impiorum consortium & colloquia, proximasque peccandi occasiones fugere, nobis ipsis attendere, timere ne fragilitas nostra sibi ipsi relinquatur, ne gratia ad tentationem vincendam necessaria, in pœnam præcedentium infidelitatum, in pœnam superbiæ, negligentiæ, torporis, occulto sed tamen justo Dei judicio nobis subtrahatur.

CAPUT XXIII.

Sensus Litteralis.

1.2. ET *surgens omnis multitudo eorum*, qui concilio adversùs Jesum interfuerant, Pontificum, Legisperitorum, Senatorum, *duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare dicentes: Hunc invenimus subvertentem*, id est, depravantem & inducentem in errores, *gentem nostram*, *& prohibentem tributa dare Cæsari*, Romanorum Imperatori, ut Judas ille seditionis publicæ in Galilæa signifer, *& dicentem se Christum Regem esse*, se Messiam esse Patribus nostris promissum, & à nobis exspectatum, qui regnaturus est in populo Israël, excusso exteræ dominationis jugo.

3.4.5.6.7. *Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait: Tu dicis:* Rex sum ego, non terrestris tamen regni, sed cælestis. Regnum meum non est de hoc mundo. *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine*, nullum crimen morte puniendum. Ipse hominis habitus à regni affectati suspicione longè abest. *At illi invalescebant*, pervicaciùs instabant, *dicentes: Commovet populum*, novam spargens doctrinam, quod prohibere tui muneris est, cùm adversetur publicæ tranquillitati. *Commovet populum docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset: & ut cognovit quòd de Herodis potestate esset*, id est, è regione Herodis jurisdictioni subdita (Herodes enim Tetrarcha erat Galilææ, ubi Christus est educatus) *remisit eum ad Herodem*, tum ut ab ejus causæ judicio se extricaret, tum ut Herodi gratificaretur, *qui & ipse Jerosolymis erat illis diebus*, ob celebrationem Paschatis, cùm Judaicam Religionem exteriùs profiteretur.

Ioan. 16. 33.

8.9.10.11.12. *Herodes autem viso Jesu, gavisus est valdè. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum. eo quòd audierat multa de eo* laude & admiratione digna, *& sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.* Miraculum aliquod illum editurum sperabat coram se, idque vehementer optabat, ut oculos & animum re nova pasceret: quasi Dei omnipotentia humanæ curiositati inservire debeat. *Interrogabat autem eum.* Herodes *multis sermonibus. At ipse nihil ei respondebat*, certè noscens illum sibi non crediturum, cujus nempe animus adversùs veritatem obduratus erat. *Stabant autem Principes Sacerdotum & Scribæ, constanter*, id est, pertinaci contentione, *accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo*, sive cum ministris suis, indignum sua celsitudine ratus, si metuere videretur hominem neque armis, neque opibus, neque regnandi artibus instructum: *& illusit indutum veste alba*: illusit ei ut homini fatuo, qui ne verbum quidem ad sui defensionem respondere posset: ac veste alba seu splendidiore per ludibrium indutum, quasi candidatum imaginarii Imperii, *remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem:* sive odium ex æmulatione quæ Reges inter & Romanos Præsides frequens erat, ortum esset; sive ob Galilæos à Pilato neci datos, & usurpatam Herodis ipsius jurisdictionem.

13.14.15.16. *Pilatus autem convocatis Principibus Sacerdotum, & Magistratibus* sive Senatoribus, *& plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi avertentem populum* à Romani Imperii reverentia; *& ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam*, sive nullum crimen *invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes* ullum tale crimen in eo invenit: *nam remisi vos ad illum*, qui res Jesu melius nosse poterat, cùm Jesus in ejus ditione præcipuè conversatus sit: *& ecce nihil dignum morte actum est ei.* Nihil ab Herode in illum præjudicatum est, quo dignus morte notaretur. *Emendatum ergo illum dimittam?* Castigatum, seu flagris cæsum. Præpositum erat Pilato hanc pœnam Jesu irrogare, ut quoquo modo Judæorum animos mitigaret, illumque morti eximeret. Nimirum Legibus Romanis arbitraria erat pœna, *Si quis novas & usu vel ratione incognitas Religiones induceret, ex quibus animi hominum moverentur* (ut loquitur Paulus Jurisconsultus.) Hoc crimen, quàm Majestatis, videbatur Pilato magis in Jesum congruere: ut solent qui aliud quàm jus intuentur, quærere aliquid quod obtendant injuriæ.

17.18.19.20.21.22. *Necesse autem habebat*, ex consuetudine, *dimittere eis*, in festo Paschatis, *unum* reum: *exclamavit autem simul universa turba, dicens, Tolle hunc* è medio, capitali supplicio illum addicito, *& dimitte nobis Barabbam: qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium, missus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum. At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim malì fecit iste?* Non faciam: rem enim iniquam postulatis. *Nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam.* Confer cum *Matthæi* 27. & *Marci* 15.

23.24.25. *At illi instabant vocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur*: ut quod jure non poterant, clamoribus obtinerent, *& invalescebant*, id est, prævaluerunt, *voces eorum. Et adjudicavit fieri petitionem eorum.* Decrevit ut fieret quod illi petebant, nimirum ut Jesus crucifigeretur. *Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant*, cujus liberationem urgebant. *Jesum verò tradidit voluntati eorum*, ut crucifigeretur. Confer cum *Matthæi* 27.23. & *Marci* 15.14. *& seq.*

26.27.28.29.30.31. *Et cùm ducerent eum* ad Calvariæ montem, qui locus patibularis erat, *apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Jesum*; id est, à tergo ipsius sub eodem onere præeuntis. *Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conversus autem ad illas Jesus, dixit: Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.* Hierosolymitanæ mulieres, non meâ sed vestrâ, & civium vestrorum causâ flete, quibus mala gravissima ob mortem meam imminent. *Quoniam ecce venient dies* extremæ calamitatis, obsidionis, & excidii Urbis vestræ, *in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt*: Quia

duplex est dolor matrum, videre filios miseriæ participes: *Tunc incipient dicere Montibus: Cadite super nos: & collibus: Operite nos.* Locutiones istæ proverbiales à Christo usurpatæ sunt ad eventuum singularium significationem, quo magis ex his divina ipsius præscientia appareret. Nam & matrum ea fuit miseria tempore Hierosolymitanæ obsidionis, ut suos ipsæ filios præ fame comederent, & plurimi se in specus abdiderunt, ubi tamen à Romanis militibus inventi, miserè contrucidati sunt. *Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si ego justus pœnas do tam acerbas, quid non patientur mortis meæ, aliorumque criminum rei? Et hæc locutio proverbialis erat. Nam Hebræi viros bonos lignum viride, malos lignum aridum vocant. Psalm. 1. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum .... Et erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium ejus non defluet, &c. Non sic impii, non sic.* Et Ezech. 20.47. *Exscindam & viride lignum & aridum*, id est, *Justum & impium*, ut ipse interpretatur cap. 21. 3. Sensus igitur est: Si talia faciunt Romani in me ligno humido, feraci, semper virente, & semper vitali propter Deitatem, & per fructus doctrinæ meæ alente omnes, quid non facient in vobis, populo arido, ligno sterili ab omni vivifica justitia, & nullum fructum afferente?

Isai. 2. 19 Osee 10. 8. *Joseph lib. 6. de Bello Iudaico. c. 46.* *Theophyl. in hunc locum.*

33.34. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, duo homines facinorosi, *ut interficerentur. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris*, ut medius inter illos pendens Jesus, ipsis latronibus facinorosior videretur. Supplicium crucis dirum, servile, infame, Judæis inusitatum, ut probat Casaubonus Exercit. 16. in Baronium.

Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Si necessaria esset attentio mentis ad actionis pravitatem, ut peccatum imputetur, non peccassent Christi crucifixores, qui verè ignorabant quid facerent, adeòque nulla fuisset causa cur Christus Patrem orasset ut mortis suæ peccatum illis remitteret. Error itaque de peccato quod Philosophicum vocant recentiores Moralis Evangelicæ corruptores, à Christo in cruce pendente damnatus est. *Dividentes verò vestimenta ejus*, milites Romani, qui crucifixerant eum, *miserunt sortes*: Pallium diviserunt, sortem super tunicam miserunt. Confer cum *Joannis* 19. 23. 24.

35.36.37. *Et stabat populus spectans, & deridebant eum Principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.* Si verus est Messias, de quo Deus apud Isaiam ait: *Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea.* (cap. 42. vers. 1.) Non plebs tantùm, sed & ipsi Senatores in cruce pendenti crudeliter insultabant. *Illudebant autem ei, & Milites accedentes, & acetum offerentes ei*, qui potus erat vulgaris illorum, ut ex Spartiano, aliisque Scriptoribus antiquis colligitur. Nec insolitum fuisse Judæis potum illum, colligitur ex verbis Booz ad Ruth: *Concede panem, & intinge buccellam tuam in aceto.* Quibus autem verbis milites Christo illuderent, refert etiam Evangelista: *Et dicentes: Si tu es Rex Judæorum*, Messias ille potens & virtutibus celeber, *salvum te fac* ab imminente morte,

Ruth. 2. vers. 14.

38. *Erat autem & superscriptio*, seu inscriptio *scripta super eum*, super caput ejus, in superiore crucis parte, *litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Judæorum.* Linguas tituli alio ordine recensel S. Joannes, scilicet Hebræam, Græcam, & Latinam. Quænam lingua primum locum teneret, incertum. Confer cum *Matth.* 27. 37. *Marci.* 15.26. & *Joannis* 19. 19.

39.40.41.42.43. *Unus autem de his, qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos:* teipsum & nos à morte imminente libera, & è cruce solve. *Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es?* Tu non magis Deum times, quàm cæteri, contumeliis afficiens Jesum crucifixum, cùm simili pœnæ subjaceas; Deique judicio mox sistendus sis. *Et nos quidem justè* punimus; *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit*; nihil unquam fecit quod reprehensionem mereretur; nedum hanc mortem crucis. Fama sanctitatis & miraculorum Jesu ad omnium aures pervenerat. Non mirum itaque quòd Latronem non lateret; sed & singulari mentis illustratione à Spiritu sancto cognovit non tantùm esse hominem justum, sed Deum mundique Redemptorem cognovit, credidit, & confessus est. *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in Regnum tuum.* Cùm regni, non alieni, sed tui, possessionem adiveris. *Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso.* Non aliquando, ut verecundè petis; sed *hodie*, statim à morte; non solùm tui memor ero, sed *mecum eris*, tanquam socius consolationis, qui socius es passionis & imitator patientiæ; fidei tuæ, spei, caritatis, pœnitentiæ præmium hodie percipies *in Paradiso*, id est, in loco voluptatis & quietis perpetuæ Justorum. Sicut homo quidem in cruce Jesus, ut Deus autem ubique, & illic & in paradiso, implens omnia, & nusquam absens. *Theophyl.*

44. 45. *Erat autem ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram, usque in horam nonam. Et obscuratus est Sol, & velum Templi scissum est medium.* Confer cum *Matthæi* 27. 45. & 51.

46. *Et clamans voce magna Jesus, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* Vox magna index fuit illum non necessitate aut infirmitate mori, sed voluntate; index fuit vehementissimi illius affectus, summæque erga Patrem fiduciæ. *In manus tuas*, tibi, tutelæ, curæque tuæ *commendo spiritum meum*, Animam meam apud te depono, quam à te accepi, moxque sum resumpturus. Confer cum *Matthæi* 27. 50. *Psal.* 30. 6.

47. 48. 49. *Videns autem Centurio quod factum fuerat*, Solis deliquium extra naturæ ordinem, tremorem terræ, hominem velut suo arbitrio expirantem, *glorificavit Deum*, Dei potentiam agnovit & confessus est, *dicens: Verè hic homo justus erat*, id est, innocens, verax, ac proinde Filius Dei, quem se esse dixit. *Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum illud*, qui ad spectandum crucis supplicium convenerant, *percutientes pectora sua*, in signum compunctionis & pœnitentiæ, *revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus*, discipuli, consanguinei, amici, *à longè*, procul à cruce, *& mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.* Confer cum *Matth.* 27. 55. & 56. & *Joann.* 19. 25. Tunc impletum est illud Vaticinium: *Et qui juxta me erant, de longè steterunt, &c.* *Psal.* 37. 12.

50. 51. 52. 53. *Et ecce vir nomine Joseph, qui erat Decurio*, id est, Consul sive Senator Urbis, *vir bonus & justus, hic non consenserat consilio & actibus eorum*, id est, Principum Sacerdotum, & Synedrii: *ab Arimathea civitate Judææ* oriundus, *qui expectabat & ipse regnum Dei*, seu Messiæ adventum, ut pii omnes Israëlitæ. *Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Et depositum* de cruce *involvit sindone, & posuit eum in monumento exciso* in rupe, *in quo nondum quisquam positus fuerat.*

54. 55. 56. *Et dies erat Parasceves*, id est, præparationis, *& Sabbatum illucescebat*, id est, imminebat nox, qua post occasum solis incipiebat Sabbatum more Judaico. *Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus*, ubi, & quo modo atque situ sepultum, observarunt. *Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & Sabbato quidem siluerunt*, sive quieverunt, *secundùm mandatum* Legis, nec aliquid egerunt quoad aromatum & unguentorum apparatum, nisi elapso Sabbato.

Sensus Moralis.

2. 3. 4. 5. CÆPERUNT *autem illum accusare, dicentes; Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, &c.* Christus Jesus blasphemiæ adversus Deum, proditionis erga Principem, seditionis in populo excitatæ accusatus, eorum qui calumniam patiuntur consolatio est. Quis innocentiâ suâ contra hujusmodi accusationes tutus esse potest, siquidem illis appetitus est Sanctus Sanctorum? *Exacuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum, rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum. Subitò sagittabunt eum, & non timebunt, firmaverunt sibi sermonem nequam. Narraverunt ut absconderent laqueos, dixerunt: Quis videbit eos?* Pacificam Christi Jesu doctrinam quasi seditiosam criminantur Judaici Sacerdotes, Legisperiti, & Senatores, quia falsas illorum Traditiones impugnabat, illorumque detegebat hypocrisim, & populum à vita corruptissima in rectam viam revocabat. Sic Evangelicæ Doctrinæ corruptores, cùm à piis eruditisque Theologis accusantur, ac refelluntur, cùm ab Episcopis damnantur; accusatores suos ut publicæ tranquillitatis perturbatores, ut seditiosos, ut Novatorum partiarios, apud Potestates accusant, & calumniis opprimere nituntur. *Commovet populum, docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc.* Sic olim impius Rex Achab Eliam accusavit quòd Israël conturbaret, quia Israelitas à falsorum Deorum cultu revocabat. *Tu-ne es ille qui conturbas Israël? Et ille ait: Non ego turbavi Israël, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.*

Psal. 63.

3. Reg. 18. 17. 18.

11. *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba.* A mundo & hominibus carnalibus contemni, & irrideri, sors piorum est. Qui secundùm Evangelium vivunt, ab hominibus secundùm sæculi genium ac mores viventibus spernuntur, irridentur, plerumque stultitiæ elogio notantur, maximè in Aulis Principum, ubi rara pietas; ubi plus curiositatis, quàm fidei. Qui pietatis causâ spernuntur & illuduntur, Christi ab Herode & Aulicis ejus illusi modestiam, humilitatem, patientiam imitentur: silentio illum glorificent. *At ipse nihil illi respondebat.* Feliciores se existiment, cùm propter Christum sugillantur ut stulti, quàm si summam sapientiæ laudem apud homines mundo servientes consequerentur. Et qui pios ut homines insipientes, debilis ingenii, pusilli animi contemnunt, ipsi Dei judicio stultissimi sunt. Nemo se seducat; *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum.*

1. Cor. 3. 18. 19.

24. *Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.* Pilatus innocentiam Jesu agnoscebat, illum dimittere volebat; illum tamen Cæsaris timore, & inimicorum ipsius Jesu clamoribus victus, Barabbæ postposuit, Latroni Salvatorem, seditioso pacificum, homicidæ Auctorem vitæ: & flagellandum, illudendum, crucifigendum tradidit voluntati eorum. Sic urgentibus tentationibus, quæ nos ad peccatum incitant, & tumultuariis vocibus clamant ut Christus in cordibus nostris rursum crucifigatur, fortè volumus dimittere Jesum, ipsum offendere nolumus, nullam invenimus causam cur debeat iterum in nobis crucifigi; sed clamores cupiditatum nostrarum vincunt tandem imperfectam boni voluntatem, seu velleitatem; timore vel cupiditate ad consensum inflexi, Mundum, diabolum, amorem nostrum proprium Christo, ejusque legi, veritati, caritati præponimus *Jesum verò tradidit voluntati eorum.*

26. *Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Jesum.* Crux super humeros Christi Jesu imponitur ut trophæum, quod Christus in homine, & homo portat in Christo.... Bonus ordo nostri profectûs est, ut priùs crucis suæ trophæum ipse erigeret, deinde Martyribus traderet erigendum, Non Judæus est qui crucem portat, sed alienigena, atque peregrinus: nec præcedit, sed sequitur, juxta quod scriptum est: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me.*

S. Ambr. lib. 10. in Luc. n. 107.

Et imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Crucem nostram feramus omnes post Jesum: ferant Prælati, ferant & subditi; Doctores pariter & populus. Crux est mortificatio affectionum, ita ut moveri nequeant & operari. Nam qui crucifigitur, clavis affigitur, & operari non potest. Unde Doctor secundùm Christum debet prior ipse crucem tollere, & carnes suas timore Dei configere, deinde eam auditoribus imponere. Impletur autem & hoc loco Isaiæ Vaticinium; *Cujus principatus super humerum ejus.* Principatus enim Domini, & regnum, crux est. *Humiliavit semetipsum* (ait Apostolus) *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, Propter quod & Deus exaltavit illum...* Non aliter regnat in nobis Jesus nisi per afflictionem, atque ita qui in deliciis vivunt, inimici sunt Christi. Ille autem potest fieri subditus Christi, & tollere crucem suam, qui virtutem exercet; qui venit à villa, relinquens mundum, & quæ sunt in mundo, & ad Jerusalem illam supernam & liberam tendit.

Theoph. in c. 23. S. Luc.

Isai. 9.

Philipp. 2.

34. *Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.* Novus Sacerdos in novo crucis Altari seipsum in sacrificium offert *pro ignorantiis Populi.* Sic impletum est illud Isaiæ: *Ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* Hujus orationis fructus fuit Judæorum plurimorum conversio. *Videbat quosdam suos inter multos alienos; illis jam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat injuriam. Non enim attendebat quòd ab ipsis moriebatur, sed quia pro ipsis moriebatur.* Pro illis veniam oravit, ut nemo de sui peccati dimissione desperet. Viderunt Christum suo scelere morientem, & crediderunt in Christum suis sceleribus ignoscentem. *Quousque biberent sanguinem quem fuderant, de sua salute desperaverunt.*

Hebr. 9. 7. Isaiæ 53. S. August. Tract. 31. in Ioann. n. 9.

Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Attendamus, & faciamus secundùm exemplar quod nobis in monte monstratum est. *Quem petit? Pro quibus petit? Quis petit? Ubi petit? Patrem Filius, pro impiis crucifixus, inter ipsas injurias non verborum, sed mortis illatæ, pendens in Cruce: tanquam ad hoc extentas manus habuerit, ut sic pro illis oraret, ut dirigetur oratio ejus tamquam incensum in conspectu Patris, & elevatio manuum ejus sacrificium vespertinum.* Verè *Dominus miserator & misericors, longaminis, & multæ misericordiæ, & verax.* Moritur ut martyr suæ Divinitatis & Charitatis; utrumque illud Fidei & Moralis Evangelicæ fundamentum in Cruce confirmat: Divinitatem hâc voce, *Pater*; Charitatem istis; *Dimitte illis.* Christi pro te morientis Charitatem imitare. Langues, anhelas, ægritudine sauciaris, non potes tibi tollere odium. Spera in Deum, Medicus est, pro te pependit in ligno, & nondum est vindicatus. Quid vis vindicari? Ideo enim odisti ut vindiceris. Vide pendentem Dominum tuum, & tibi de ligno tamquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vindicari vis? Vide pendentem, audi precantem: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Sed potuit hoc facere, dicis mihi: ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus. *Deus ergo ut quid homo, si non corrigitur homo?*

S. Augst. Enarrat. in Psal. 85. Vers. 15. n. 20.

Idem serm. 49 alias de Temp. 237. n. 9 & 12

Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Isti qui sanos se putabant, multò periculosiùs & desperatiùs ægrotabant; & ipsa ægritudine quâ mentes perdiderant, etiam Medicum cædebant. Parum est, cædebant: dicam totum; non solùm cædebant, sed etiam occidebant. Ille autem etiam cùm occideretur, Medicus erat; vapulabat,

S. Aug. serm. 125. alias 9. de Verbis Apost. n. 2. & 3.

& curabat; patiebatur phreneticum, nec deserebat ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei, postremò audiebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumfremebatur; & Medicus erat. Agnoscis phreneticos, agnosce & Medicum. *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Illi *perdita mente sæviebant, & Medici sanguinem sæviendo fundebant: ille autem etiam de ipso sanguine suo ægrotis medicamenta faciebat.* Non enim frustra dixit, *Pater, dimitte, illis:* Orat Christianus, & exauditur; orat Christus, & non exauditur? Nam qui exaudit cum Patre, quia Deus est, quomodo non exauditur homo, quòd pro nobis factus est? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant; de his erant qui reprehendebant eum, & dicebant, *Ecce cum publicanis & peccatoribus manducat.* Erant in ipso populo, à quo ipse Medicus occidebatur, *& in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur.*

39. 40. 41. 42. 43. *Unus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum dicens: Si tues Christus, salvum fac temetipsum, & nos.* Deum blasphemando pati, sine fide, sine spe, sine caritate pati & mori, extrema in hoc mundo pœna peccati est, & peccatum ad mortem, pro quo non oravit Christus; caracter denique reproborum est. Beatus est qui in hac vita castigatur & punitur à Deo, si crucem suam humiliter accipiat, patienter ferat, amore pœnitente pœnas suas consecret, Deo benedicat. *Nemo autem vestrùm patiatur ut homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem*
1. Petri. 4. 15. 19. *Deum in isto nomine.... Itaque & hi qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.* Primus fructus fidei & pœnitentiæ in peccatore suorum peccatorum pœnas dante, est timor judiciorum Dei, cor ejus utiliter concutientis. *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es.* Secundus est pœnarum suarum cum pœnis Jesu Christi comparatio, & justitiæ Dei erga seipsum agnitio ac humilis adoratio. *Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus: Hic verò nihil mali gessit.* Tertius est, Christi Jesu humiliationibus, ignominiis, passione & morte non offendi. Quartus, humilis oratio. Quintus, nihil aliud petere quàm ut Jesus memor sit nostri, nos habeat in corde; solam ab illo misericordiam postulare, omnibus honoribus, ac favoribus in regno ejus se indignum censere ac profiteri. *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.* Sextus, corrigere peccantes, innocentiam oppressam tueri. Hoc animo patientibus & morientibus incredibile solatium per spem vivam Deus infundit, & Christus Jesus in pœnarum tolerantiâ sibi per caritatem conjunctos, ad gloriæ suæ consortium vocat. *Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso.*

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Nemo fit membrum Christi nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo. Unde & Latro ille, non
S. August. lib. 1. de Anima & ejus Origine c. 9. n. 11. ante crucem Domini sectator, *sed in cruce Confessor, inter Martyres computatur, qui suo sanguine baptizantur,* quod plerisque non baptizatis fervente persecutione provenit. *Tanto namque pondere appensum est, tantumque valuit apud eum qui hæc novit appendere, quòd confessus est Dominum crucifixum, quantùm si fuisset pro Domino crucifixus. Tunc enim fides ejus de ligno floruit, quando Discipulorum marcuit; nisi cujus mortis terrore marcuerat, ejus resurrectione revirescret. Illi enim desperaverunt de moriente, ille speravit in commoriente: Refugerunt illi auctorem vitæ, rogavit ille consortem pœnæ: Doluerunt illi tamquam hominis mortem, credidit ille regnaturum esse post mortem: Deseruerunt illi sponsorem salutis, honoravit ille socium Crucis. Inventa est in eo mensura Martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tamquam martyrii sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit, sed etiam nostrùm quis non consideret quanta fide, quanta spe, quanta caritate mortem pro Christo vivente suscipere potuit, qui vitam in moriente quæsivit?* Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur, Latronem qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum, aquâ illâ quæ de vulnere lateris ejus emicuit, tamquam sacratissimo baptismo fuisse perfusum.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Qualis ille Latro inventus est, pendens in cruce cum Domino, agnoscens in cruce Dominum. *Alii non cognoverunt miracula facientem, agnovit ille in ligno pendentem. Erat ille confixus omnibus membris, manus clavis inhærebant, pedes transfixi erant, totum corpus adjungebatur ligno; totum corpus non vacabat cæteris membris, lingua vacabat & cor: corde credidit, ore confessus est.* Memento mei (*inquit*) Domine, cùm veneris in regnum tuum. *Salutem suam longè futuram sperabat, & post longum tempus accipere contentus erat; in longum sperabat, dies non est dilatus. Ille dixit,* Memento mei, cùm veneris in regnum tuum: *ille respondit:* Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso. *Paradisus habet ligna felicia: Hodie mecum in ligno crucis, hodie mecum in ligno salutis....* Uberior est gratia quàm precatio; *semper enim Dominus plus tribuit, quam rogatur.* Hodie mecum eris in Paradiso. *Vita est enim esse cum Christo; ideo ubi Christus, ibi vita, ibi regnum.*

S. August. Enarrat. in Psal. 39. n. 15.

S. Ambros. lib. 10. in Luc. n. 121.

Domine, memento mei, &c. In corde fidelium tres manere virtutes, fidem, spem, caritatem, Apostolus testatur; quas subitâ repletus gratiâ & accepit Latro, & servavit in cruce. *Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni ejus aditum postulavit. Caritatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua redarguit, & ei vitam quam non cognoverat, prædicavit. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia.* Latro in hora mortis convertitur, nemo desperet: Unus tantùm convertitur, nemo præsumat, nemo pœnitentiam differat.

1. Cor 13. S. Gregor. M. lib. 18. Moral. c. 23.

Hodie mecum eris in Paradiso. Se gratiam meritis non dare, hoc exemplo confirmat Dominus. *Pro nihilo salvos facies illos*, ait Propheta, id est, gratis datâ gratiâ tuâ. *Quid ille Latro attulerat ad Crucem? De fauce ad judicium, de judicio in lignum, de ligno in Paradisum. Credidit propter quod locutus est. Sed & ipsam fidem quis donavit, nisi qui juxta pependit?*

Psal. 55. S. August. Enarrat. in illum Psal. n. 12.

Hodie mecum eris in Paradiso. Ipsa Crux tribunal fuit. In medio enim Judice constituto, unus Latro qui credidit, liberatur; alter qui insultavit, damnatus est. *Jam significabat quod facturus est de vivis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram; similis ille Latro futuris ad sinistram, similis alter futuris ad dexteram, judicabatur, & judicium minabatur.*

Idem Tract. 31. in Ioan. n. 11.

46. *Et clamans voce magna Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens expiravit.* Inclinans caput, quasi gratias agens, *potestativè emisit animam* (ait Arnoldus Abbas) *consummans omnem legalium rationem hostiarum, & ultimam ænigmatibus antiquis manum imponens. Sese itaque totum obtulit Patri, & consummata est illius holocausti plenitudo, expensis in illud Ministerium carne simul & spiritu: quia & pro carne & pro spiritu hominis agebatur, & totus homo totum Christum habuit sanatorem, dum & caro in medelam carnis oblata est in ligno, & ad sanctificationem animæ obtinendam spiritus ille descendit ad inferos, & ascendit ad superos: ibi confringens ferreos vectes, hic portas aperiens æternales.*

Arnold. Bonævallis Abbas Tract. de 7. Verbis Dom.

Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.

Hæc Chriſtianè moriendi forma, ut animam noſtram immortalem eſſe credentes, eam quaſi depoſitum quod-Adam fidelis Creatoris curæ, cuſtodiæ, defenſioni contra malignos ſpiritus commendemus.

CAPUT XXIV.

Senſus Litteralis.

1.2.3.4.5.6.7.8.9. UNA *autem ſabbati*, prima die hebdomadæ, quæ apud nos Dominica dicitur, *valdè diluculo*, ſummo manè, primo diluculi puncto, *venerunt ad monumentum* piæ mulieres, quæ Jeſum à Galilæa ſecutæ fuerant, *portantes quæ paraverant* ipſa nocte *aromata*, ad ungendum corpus Jeſu; *& invenerunt lapidem revolutum à monumento. Et ingreſſæ* intra ſeptum, ipſumque ſepulchrum propiùs inſpicientes, *non invenerunt corpus Domini Jeſu. Et factum eſt dum mente conſternatæ eſſent de iſto*, dum eam ob rem perplexæ eſſent, *ecce duo viri*, Angeli duo in ſpecie virorum, *ſteterunt ſecus illas*, ſubitò & inſperatò eis apparuerunt, *in veſte fulgenti*, gloriæ illorum indice. *Cùm timerent autem*, & *declinarent vultum in terram*, timoris, verecundiæ, & venerationis ſenſu, tum quòd cæleſtem fulgorem imbecilles earum oculi ferre non poſſent, *dixerunt ad illas* Angeli: *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Autor vitæ ſolus inter mortuos liber, non poterat in ſepulchro diutiùs detineri. *Non eſt hîc, ſed ſurrexit: recordamini qualiter locutus eſt vobis, cùm adhuc in Galilæa eſſet*, ab Hieroſolymitanorum Judæorum perſecutione tutus, *dicens*, quod divinâ præſcientiâ noverat: *Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere. Et recordatæ ſunt verborum ejus*, ſcilicet Domini Jeſu Chriſti. *Et regreſſæ à monumento, nuntiaverunt hæc omnia illis undecim* Apoſtolis primùm, *& cæteris omnibus* Diſcipulis Jeſu.

10.11.12. *Erat autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apoſtolos hæc*; quæ hoc nuntium ad Apoſtolos retulêre. *Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum verba iſta.* Hæc mera ſomnia, nugæ, ac fabulæ, viſa ſunt Apoſtolis: *& non crediderunt illis. Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum*, comite Joanne; *& procumbens*, id eſt, prono capite, & propenſo collo diligenter introſpiciens, *vidit linteamina*, quibus involutum fuerat corpus Jeſu, *ſola poſita*, ſine corpore, *& abiit*, rediit in domum, *ſecum mirans quod factum fuerat.* Stupendum eventum tacitè admiratus. Confer cum *Matthæi* 28. *Marci* 16. & *Joannis* 20.

13.14.15.16. *Et ecce duo ex illis*, Diſcipulis Jeſu, *ibant ipſa die in Caſtellum*, in pagum ſeu villam, *quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem*, ſtadiis ſexaginta diſtantem, id eſt, ſeptem milliaribus Italicis cum dimidio, ſive duabus leucis Gallicis cum dimidia, *nomine Emmaus.* Pago nomen Emmaus. *Et ipſi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.* Colloquebantur in itinere de paſſione & morte Chriſti, & de his quæ mulieres, Petruſque & Joannes nuntiaverant. *Et factum eſt dum fabularentur, & ſecum quærerent*, id eſt, ſimul his de rebus conferrent, *& ipſe Jeſus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoſcerent.* Vi divinâ impediebantur ne propiùs conſiderarent ea ex quibus cognoſci Jeſus poterat, non effigie mutatus, * ſed alio dumtaxat habitu illis apparens, ſcilicet peregrini; idque multis de cauſis: nempe ut ambiguam ſuam de illo ſententiam revelarent, ut ulcus detegerent, ac pharmacum ſuſciperent. 2. Ut dulcior eis poſt multam moram eſſet ejus agnitio. 3. Ut doceret ex Moyſe & Prophetis. 4. Ut magis crederent corpus Domini non ultra eſſe tale ut ſimpliciter ab omnibus videri poſſet, quamvis illud ipſum quod paſſum eſt, ſurrexerit: & converſationem ejus poſt reſurrectionem longè aliam eſſe, & non communem: non qualis eſt mortalium, ſed divinorem. Propterea tenebantur oculi eorum ne illum agnoſcerent: à quibus enim volebat, videbatur.

17.18.19.20.21.22.23.24. *Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis ad invicem ambulantes, & eſtis triſtes?* Qua de re in itinere diſſeritis, vultu adeò triſti & tetrico? *Et reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Jeruſalem, & non cognoviſti quæ facta ſunt in illa his diebus?* Tu ſolus ex his qui habitant in agro Jeroſolymitano, ignoras quæ in Urbe acta ſunt his diebus? Vel, Tu-ne ſolus omnium hîc ut peregrinus vivis & hoſpes, id eſt, ita ignarus rerum Jeroſolymitanarum, ut ea quæ nota ſunt omnibus, etiam advenis, ignores? *Quibus ille dixit: Quæ?* Quænam illa ſunt? *Et dixerunt: De Jeſu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & ſermone, coram Deo, & omni populo:* Qui fuit Propheta non qualiſcumque, ſed inter ipſos Prophetas eminens docendi modo & factis, cui teſtimonium à Deo datum eſt per miracula, & ab omni populo per fidem ejus ſermonibus datam, & per innocentiæ & beneficentiæ ipſius prædicationem: *Et quomodo eum tradiderunt ſummi Sacerdotes & Principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.* Pontifices, & Senatores noſtri ipſum tradiderunt Pilato, & injuſtam mortis ſententiam ab illo extorſerunt, effeceruntque ut crucifigeretur. *Nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſraël.* Hunc eſſe verum Meſſiam arbitrabamur, qui liberaturus eſſet Iſraëlem ab externæ dominationis jugo, & regnum David in florentiſſimum ſanctiſſimumque ſtatum reſtituturus (nam rationem liberationis à tyrannide diaboli & peccati ſervitute tunc temporis nondum intelligebant) *& nunc ſuper omnia tertia dies eſt hodie quòd hæc facta ſunt.* Verumtamen dies tertius agitur ex quo hæc facta ſunt, ex quo nempe damnatus & crucifixus fuit, ſi fortè inde aliquid boni exſpectari poſſit. *Sed & mulieres quædam ex noſtris*, noſtri cœtus, *terruerunt nos*, nos obſtupefecerunt & attonitos reddiderunt: *Quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus, venerunt* ad nos, *dicentes, Se etiam viſionem Angelorum vidiſſe*, ſibi apparuiſſe Angelos, *qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex noſtris*, Petrus & Joannes, *ad monumentum; & ità invenerunt ſicut mulieres dixerunt*, ita ſe rem habere comprobarunt, ſicut mulieres retulerant: *Ipſum verò* Jeſum *non invenerunt.*

25.26.27. *Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ!* O homines ſenſu & intelligentiâ deſtituti, quorum cor tardius eſt ad credendum non ſolùm ſermonibus Jeſu Magiſtri veſtri, ſed & Prophetarum vaticiniis, quorum veritatem probavit eventus! *Nonnè hæc oportuit pati Chriſtum*, ſecundùm Prophetarum oracula, & Dei decretum ipſis revelatum, *& ita intrare in gloriam ſuam?* per paſſionem ſcilicet ac mortem. *Eum autem qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum, propter paſſionem mortis gloriâ & honore coronatum* (ait Apoſtolus) *Et incipiens à Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant.* Chriſtus enim finis Legis & Prophetarum; veteris Legis ſacrificia, typi erant ſacrificii à Chriſto in cruce oblati; in Libris Moyſis, in Pſalmis, in Prophetis, in omnibus Scripturarum veteris teſtamenti libris, aliqua ſunt ad Chriſtum typicè, & propheticè, aut myſticè pertinentia,

28.29.30.31. *Et appropinquaverunt caſtello*, ſeu pago *quò ibant*, nempe Emmaus, *& ipſe ſe finxit longiùs*

Hebr. 2. 9. Vide Euſeb. in libris Demonſtrationis Evangelicæ.

** S. Aug. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 25. Theophyl. in hanc locum.*

giùs ire. Ita se composuit, quasi longiùs iturus esset, passúsque aliquot fortè progressus est, ut se abire velle significaret, nisi instanter manere rogaretur. Nihil ergo falsi, nihil simulationis in illa Christi actione fuit. Adde ex S. Augustino, non omne quod fingimus, mendacium esse, sed quando id fingimus quod nihil significat, tunc esse mendacium. *Cùm autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à sapientibus & sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur, quia secundùm usitatum intellectum non subsistit veritas talibus dictis.... Quid ergo significat, quòd se ire longiùs Dominus finxit, cùm comitaretur Discipulis, exponens eis sacras Scripturas, utrum ipse esset ignorantibus? Quid putamus, nisi quia hospitalitatis officio ad suam cognitionem pervenire posse homines intimavit? Ut cùm longiùs ipse ab hominibus abscesserit super omnes cælos, tamen ita cum eis sit, qui hæc exhibent servis ejus, ut cùm dicere cœperint, Domine, quando te vidimus hospitem & adduximus: tamquam eum scilicet qui longè abscesserat: respondeat ille: Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ex hoc igitur loco nihil extundere possunt mendacii & æquivocationum ac restrictionum mentalium patroni, quod damnato illorum errori faveat.

S. Augusſt. Lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 51

Matth. 25. 38.

Et coëgerunt illum, constanti prece, *dicentes*: *Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies*. Jam sol ad occasum vergit: *& intravit cum illis* in diversorium. *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit*, id est, gratias egit Deo, *ac fregit, & porrigebat illis*, ut patrem-familiâs se gerens, sicut solebat dum cum Discipulis suis mortalis versaretur. Panem istum communem fuisse, non Eucharisticum, probabilius est, quamvis Eucharistiæ typus fuerit, ut panes in deserto miraculo multiplicati, quos simili ritu Christus in cælum respiciens *benedixit* seu *gratias egit*, fregit, & *distribuit*. (*Matth.* 14. & 15. *Marci* 6. & 8. *Lucæ* 9. & *Joannis* 6. Certè Eucharistiam sub solis panis, non vini symbolis à Christo consecratam, & absque verbis solemnibus, *Hoc est corpus meum*, nemo probabit. Præterea, Christus in ipsa panis distributione à duobus Discipulis agnitus, statim disparuit, & statim è mensa surgentes regressi sunt in Jerusalem ad undecim Apostolos. Unde incertum est an panem illum comederint. Ad Eucharisticam ergo communionem locus ille non pertinet, nisi typicè. *Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum*, solo voluntatis suæ arbitrio inconspicuum se præbens.

32. 33. 34. 35. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Nisi mens nostra caligine quâdam tecta fuisset, potueramus eum, antequam nobiscum accumberet, agnoscere ex docendi modo, & ex divina efficacia animos incendente, qualem sentire quondam, ipso docente solebamus. *Et surgentes eadem horâ regressi sunt in Jerusalem: & invenerunt congregatos undecim* Apostolos, *& eos qui cum illis erant* congregati, *dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni* Petro, Apostolorum primo. Nuntium de resurrectione Domini esse indubitatum aiebant, utpote cui non mulieres solæ, sed ipse Petrus testimonium perhiberet. *Et ipsi* Discipuli Emmauntini *narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, in mensa, dum panem frangeret, non antequàm discumberent.

36. 37. 38. 39. 40. *Dum autem hæc loquuntur*, dum hæc narrarent duo illi Discipuli undecim Apostolis, cæterísque cum eis congregatis, *stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis; Pax vobis: ego sum, nolite timere.* Postrema illa verba, *Ego sum*, &c. absunt à Codice Græco; illa tamen agnoscunt Vulgatus Interpres Latinus, necnon Syrus & Arabs. Scribarum incuriâ elapsa non dubito, cùm à S. Hieronymo, qui Novum Testamentum Græcæ fidei jussu S. Damasi reddidit, in divina Bibliotheca legantur. *Conturbati verò & conterriti, existimabant se spiritum videre*, quòd subitò & insperatò, clausísque foribus illis visus esset. *Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes* variæ, dubiæ, ac perplexæ *ascendunt in corda vestra?* id est, corda vestra subeunt & occupant. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere*, carnem & ossa, quæ tangi & palpari possint, sicut manus & pedes vobis contrectandas offero. Videte manus & pedes vulnerum cicatricibus insignitos, manibus probate an oculi vestri fallantur. Confer cum *Marci* 16. 44. & *Joannis* 20. 19.

41. 42. 43. *Adhuc autem illis non credentibus*, firma fide, *& mirantibus præ gaudio* vehementi, quod eorum judicium obscurabat; quia rebus adversis, summáque tristitia oppressi, vix rebus credere lætis possumus; *dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur?* Tribus argumentis redivivi corporis sui veritatem Christus Apostolis probavit, judicio visûs accurato, judicio tactûs, & cibi sumptione. *At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis*, victum tenuem & pauperem, quo vitam sustentabant. *Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis*, ut eum verè comedisse oblatum cibum minimè dubitarent. Unde Apostoli aiunt, Petro omnium nomine loquente: *Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.* Comedit autem Christus post gloriosam Resurrectionem suam, non necessitate, sed potestate. *Quomodo contrarium est* (inquit S. Augustinus) *& Christum post Resurrectionem cibatum, & in resurrectione quæ promittitur, ciborum indigentiam non futuram; cùm & Angelos legamus ejusdem modi escas eodémque modo sumpsisse, non ficto & inani phantasmate, sed manifestissima veritate; nec tamen necessitate; sed potestate? Aliter enim absorbet terra aquam sitiens, aliter solis radius candens: illa indigentiâ, iste potentiâ. Futuræ ergo resurrectionis corpus, imperfectæ felicitatis erit, si cibos sumere non potuerit: imperfectæ felicitatis, si cibis eguerit.*

Act. 10. 41.

S. Augusſt. Epiſt. 102. Aliàs 29. Quæſt. 1.

44. *Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, Quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.* Duobus argumentis Resurrectionem suam Christus iterum confirmat, altero ex prædicatione sua, altero ex Prophetarum oraculis petito. Res quas videtis impletas, scilicet passio, mors, & resurrectio mea tertia die, ita contigerunt sicut prædixi vobis, cùm adhuc in carne mortali vobiscum conversatur: cùm dicerem, Oportere impleri quæ de me scripta sunt in Lege, Prophetis, & Libris hagiographis (in quibus Hebræi Psalmos imprimis numerabant) siquidem præscientia Dei falli non potest.

45. 46. 47. 48. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas*; id est, mentem illorum divino suo lumine illustravit, & Scripturarum intelligentiâ donavit; quod singulare Dei donum est. *Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die*, ut Dei decreto definitum, typísque veteribus ac Prophetarum vaticiniis prænunciatum est: *& prædicari in nomine ejus*, id est, vices ejus obeundo, ejus mandato & auctoritate, *Pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus* Prædicatoribus ejus & Legatis Evangelii prædicationem *ab Jerosolyma*, ut scriptum est Isaiæ 11. 23 *Quoniam de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.* Non solis sensuum testimoniis, sed firmissimis Scripturarum sacrarum documentis resurrectionis suæ veritatem Christus firmavit, ne quid fallaciter cum carnalibus Discipulorum sensibus egisse putaretur. *Dubitantes Discipulos suos* (inquit S. Augustinus) *quamvis conspecto & contrectato ejus corpore, majore documento*

S Augusſt. Lib. De Unitate Eccleſiæ, cap. 10.

Scripturarum voluit confirmare, quàm quòd seipsum visibilem atque palpabilem mortalium sensibus admovebat.

Vos autem testes estis horum, vitæ scilicet ac prædicationis doctrinæque meæ, miraculorum, passionis, mortis, resurrectionis, à Deo præordinati & electi. Sive, Act. 1. 8. *Eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.*

49. *Et ego mitto promissum Patris mei in vos*: Brevi mittam donum Spiritus sancti, vobis à me promissum Patris mei nomine, ut eo roborati mihi testimonium perhibere firmiùs atque constantiùs possitis. *Vos autem sedete, quoadusque induamini virtute ex alto.* Manete interim Jerosolymis quieti, & exspectate donec Spiritus sanctus è cælo in vos illabatur, vosque divino robore confirmet ad quælibet pericula adeunda, ad quælibet mala toleranda in prædicatione Evangelii.

50. 51. 52. 53. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*: eduxit eos extra Jerusalem, ad eam Bethaniæ partem, quæ erat in Monte Oliveti, in quo Monte sæpe preces & lacrymas ad Patrem fuderat Christus Jesus: ut qui locus submissionis ejus & humiliationis testis fuerat, idem esset & gloriæ. *Et elevatis manibus suis*, id est, super eorum capita protensis, *benedixit eis*, solemni ritu bene illis precatus est: & omni benedictione spirituali ipsos intùs cumulavit. *Et factum est dum benediceret illis*, simul atque ritum illum valedicens implevit, *recessit ab eis*, corpore ab illis disjunctus est, *& ferebatur in cælum*, paulatim viâ rectâ ascendit propria virtute. *Et ipsi* Discipuli *adorantes* cùm eum corpore in terram prostrato adorassent ut Regem gloriæ, mundique Dominum, *regressi sunt in Jerusalem* secundùm ejus mandatum, *cum gaudio magno*, quia rationem admirabilem qua procurata erat generis humani redemptio jam intelligebant, & divinum illud promissum mittendi Spiritus sancti mox implendum certissimè credebant, & firmissimè sperabant. *Et erant semper in Templo*, quotidie, statis orationis horis, *laudantes & benedicentes Deum*, AMEN. Fortè & cœnaculum in quo ab Ascensione usque ad Pentecosten delituerunt Apostoli & Discipuli, erat in Templo; in illudque recepti sunt ab aliquo Sacerdotum aut Levitarum in Christum credentium, qualis erat Barnabas. Confer cum *Actuum.* 1.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. UNA *autem Sabbati, valde diluculo, venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata.* Quoties aliquid propter Deum & Christum Jesum agendum est, disponere nos debemus ad illud, qualecumque sit, bonum opus & Christianæ pietatis officium; 2. Illud exequi diligenter ac ferventer debemus. *Valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata.* Animam porrò fidelem, & in Deo confidentem difficultates, labores, impedimenta à Mundo & hominibus Mundi amatoribus opposita, non deterrent à Christi obsequio, quia ejus gratiæ auxilio tollenda sperat. *Et invenerunt lapidem revolutum à monumento.* Afflictiones quidem, siccitates, amaritudines interiores sæpe experitur Anima fidelis & Deum diligens, sanctóque ardore quærens in Christianæ pietatis & vitæ spiritualis exercitiis, omni solatio sensibili destituta Jesum quem quærebat, non invenit: *Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.* Verumtamen tædio, mœstitiæ, timori, desolationi succedit consolatio Deo providente, qui sibi fideliter servientes non deserit. *Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti*, &c.

5. 6. 7. 8. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Qui veterem hominem cum actibus ejus in se ipso mortificat & crucifigit, Christum à mortuis redivivum invenit. Non invenitur in morte peccati, in ejus occasionibus proximis, ex iis emergere necesse est, & pœnitentiam agere, ut novæ Jesu Christi vitæ simus participes. Non est hîc, sed surrexit. Per piam meditationem revocanda sunt in memoriam verba ejus, & sacrosancta Mysteria, ut fides nostra firmetur, spes excitetur, caritas augeatur & nutriatur. *Recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus.*

13. & seq. *Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaüs: & ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.* Ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum diligunt, de Deo, rebusque sanctis differunt in via ista quâ ad patriam cælestem pergimus. Qui mundum diligunt, de mundo ejusque rebus confabulantur. *Qui de terra est, de terra loquitur* Illis qui de Christo Jesu colloquuntur & pios sermones miscent, ipse intimiùs præsentem se exhibet, gratiam conferens uberiorem. *Et factum est, dum fabularentur, & Jesum quærerent: & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis.* Contingit sæpe ut se abscondat piis animabus, illumque verè diligentibus, ut illarum fidem exerceat. Cùm illo ambulant, & ignorant; illum in se inhabitantem habent, nec id intelligunt. *Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.* Duobus illis Discipulis non quidem plenè credentibus, sed tamen de se loquentibus Dominus apparuit; sed eis speciem quam recognoscerent, non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intùs in oculis cordis. *Ipsi namque apud semetipsos intùs & amabant, & dubitabant: eis autem Dominus foris & præsens aderat, & quis esset, non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit.* S. Gregor. M. Hom. 23. in Evang.

17. *Et ait ad eos: Quis sunt hi sermones quod confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?* Est tristitia carnis quæ mortem operatur; est tristitia secundùm Deum, quæ vitam operatur & salutem. Tristitia de Christi Jesu passione & morte, cujus per peccata nostra causæ sumus, adeo ut verè nobis dici possit, *Auctorem vitæ interfecistis*, salutaris est, quia ex amore pœnitente, ex caritate saltem inchoata & imperfecta procedit. Christi Jesu passioni & morti compatiendum, quia *Si compatimur, & conglorificabimur.* Rom. 8. 17.

18. *Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus?* Quot Christiani in Ecclesia ita peregrini sunt & hospites, ut Christum Jesum & ejus Mysteria, præcepta, promissa vix cognoscant post tot sæculorum seriem, tot vaticinia, tot prædicationes, tot miracula! Sic peregrinum esse in Jerusalem, crimen est. Verùm alia quadam ratione peregrinum esse, virtus est, & Christiani hominis officium. Existimare & gerere nos debemus sicut peregrinos in hoc mundo; ut ex iis simus *qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*; ut nec mundum, nec rem prorsus ullam quæ est in mundo diligamus mansoria dilectione, ut loquitur S. Augustinus. *Omnium divinarum Scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei quâ fruendum est*, scilicet Dei, *& rei quæ nobiscum ea re frui potest*, scilicet proximi. *Hoc ergo ut nossemus atque possemus, facta est tota pro salute nostra per divinam providentiam dispensatio temporalis, quâ debemus uti, non quasi mansoria quadam dilectione atque delectatione, sed transitoria potiùs, tamquam viæ, tamquam vehiculorum vel aliorum quorumlibet instrumentorum, ut ea quibus ferimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus.* Sic Abraham credentium Pater, cæteríque Patriarchæ, se peregrinos & hospites super terram existimarunt, & vitam suam peregrinationem appellarunt. Abraham *Fide demoratus est in Terra repromissionis tamquam in* 1. Cor. 7. 31. S. August. Lib. 1. De Doctr. Christ. c. 35. Hebr. 11. 9. 10. 13. 14. 15. 16.

aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus .... Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem. Ideo Deus non confunditur vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Eodem spiritu David Rex ait, Deum orans: *Advena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei.* Sic affecti esse debent Christiani. *Charissimi, obsecro vos tamquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam.* Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Quodlibet hîc abundet, nondum sumus in illa patria, quò redire festinamus. *Cui peregrinatio dulcis est, non amat patriam: si dulcis est patria, amara est peregrinatio: si amara peregrinatio, tota die tribulatio. Quando non est tribulatio? quando in Patria delectatio.* Delectationes in dextera tua usque in finem. *Ibi visio sine defectu, amor sine fastidio.* Sed sint copiæ, redundet affluentia hujus sæculi, detur securitas quòd non pereant. Dicat Deus desuper, Æternus in his eris, æterna tecum erunt ista, sed meam faciem non videbis. Nemo carnem consulat, spiritum consulite; respondeat vobis cor vestrum; respondeat spes, fides, caritas quæ in vobis esse cœpit. Ergo-ne si acciperemus securitatem nos in affluentia bonorum sæcularium semper futuros, & diceret nobis Deus, Faciem meam non videbitis, gauderemus in illis bonis? Eligeret fortè aliquis gaudere & dicere, Abundant mihi ista, bene mihi est, nihil amplius quæro. *Nondum cœpit esse amator Dei, nondum cœpit suspirare tamquam peregrinus.* Absit, absit. Recedant omnia seductoria, recedant blandimenta falsa, recedant ea quæ nobis quotidie dicunt, *Ubi est Deus tuus?* Effundamus super nos animam nostram, confiteamur in lacrymis, gemamus in confessionibus, in miseriis suspiremus. *Quicquid nobis adest præter Deum nostrum, non est dulce. Nolumus omnia quæ dedit, si non dat seipsum qui omnia dedit.*

Psal. 38. 13.

1. *Pet.* 2.

S. August. Enarr. in Psal. 85. *n.* 11.

" " " "

1. Cor. 5. proximo. *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo*, & pacem cum illo habebitis, numquam finiendam, si in ejus obedientia perseverare velitis. Pacem cum vobis ipsis habete. Omnia in vobis ordinata sint: corpus animæ; sensus & appetitus rationi; anima & ratio Deo subjiciantur. Hæc vera pax est. Quid enim aliud pax est quàm *Tranquillitas ordinis*? Pacem cum proximo servate. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*, ut Deus pacis & dilectionis sit semper vobiscum. *Domus terrena cohabitatores multos non capit; possessio pacis cum multis habitatoribus crescit.* Pacem si amemus, habemus. Laudandi sunt qui amant pacem: qui autem oderunt, meliùs interim docendo ac tacendo pacandi, quàm vituperando provocandi. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator est. Quemadmodum enim si lucem istam amares, cæcis non irascereris, sed eos doleres; quale enim bonum tu caperes, nosses, & ideo quanto bono illi fraudarentur conspiciens, misericordiâ tibi digni viderentur; & si opes haberes, si artem, si medicamentum, potiùs ad eos sanandos curreres, quàm damnandos: ita si pacis amator es, quisquis es, miserere eum qui non amat quod amas, qui non habet quod habes. Talis quippe est res quam diligis, ut non invideas compossessori tuo. *Habet tecum pacem, & tibi non angustat possessionem.* Quid agit pax in hujus adhuc regionis incertis, in ista peregrinatione mortalitatis nostræ; cùm adhuc nemo est alteri conspicuus, nemo videt cor alterius? Quid agit pax? De incertis non judicat, incognita non confirmat: proclivior est ad bene credendum de homine, quàm ad malè suspicandum. Non se multùm dolet errare, cùm bene credit etiam de malo: perniciosè autem, cùm malè sentit fortè de bono. Nescio qualis sit: quid perdo, si credo quia bonus est? Si incertum est, licet ut caveas, ne fortè verum sit; non tamen damnes, tamquam verum sit. Hoc pax jubet.

Rom. 12. 18.

S. Aug. Serm. 357 Aliàs 35. ex editis à Sirmondo.

Idem, Enarr. in Psal. 147. n. 16.

S. Augusti. Serm. 116 Aliàs 4. ex editis à Parisiensibus.

39. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate & videte; quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* De sepulchro Dominus Jesus surrexit, sanatis vulneribus, servatis cicatricibus. *Hoc* enim *Discipulis suis expedire judicavit ut cicatrices ejus servarentur, unde cordis vulnera sanarentur.* Quæ vulnera? Infidelitatis. Apparuit enim oculis eorum veram exhibens carnem: & putaverunt se spiritum videre. Non leve vulnus hoc cordis est.... Pereat dubitatio, sequatur digna laudatio.... Agnoscant Discipuli verum corpus, quod agnovit ipsis prædicantibus mundus. Christi resurrectione fides futuræ nostræ resurrectionis in nobis confirmetur. Non est incredibilis resurrectio membrorum, positâ & probatâ resurrectione capitis. Cicatrices in corpore suo glorioso Christus servavit, & Discipulis ostendit, ut meminerimus carnem nostram pœnitentiæ clavis crucifigendam, si ad gloriam beatæ resurrectionis pervenire volumus.

45. 46. 47. *Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est; & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes.* Scripturarum sacrarum intelligentiam privato cujusque spiritui asserere, illusio Hæreticorum est, siquidem eam sancti Apostoli nonnisi post Christi Domini Resurrectionem singulari illius dono consecuti sunt. Fructus pietatis est, humilitatis, orationis, paupertatis spiritus, & fidei captivantis mentem in obsequium Christi. Christi gratiam humili & ferventi oratione petamus, ut voluntatem Dei in ejus verbis discere possimus; ut Scripturas sacras inteligere, amare, meditari, & secundùm illas vitam nostram instituere valeamus, pugnando contra cupiditatem, exercendo caritatem. Finis enim Scripturarum est *Caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* SCRIPTURA *non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi caritatem, atque ita informat mores hominum.* Veni Domine, clausa sunt corda; aperi, & intra.

S. Augusti.

Et dixit eis: Quoniam sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die. Viderunt hoc Apostoli, Christum viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant post Resurrectionem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id est Ecclesiam. Illum videbant, illam non videbant. Sponsum videbant, sponsa adhuc latebat. Promittat & ipsam. *Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die.* Hoc sponsus est: quid de sponsa? *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Ierusalem.* Hoc nondum videbant Discipuli: Ecclesiam per omnes gentes. Caput videbant, & de corpore capiti credebant. Per hoc quod videbant, quod non videbant credebant. Similes illis sumus & nos: videmus aliquid quod ipsi non videbant, & non videmus aliquid quod ipsi videbant. Quid nos videmus quod ipsi non videbant? Ecclesiam per omnes gentes. Quid non videmus quod ipsi videbant? Christum in carne constitutum. Quomodo illi caput videbant, & de corpore credebant: sic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adjuvent visa nostra. *Adjuvit eos visus Christus, ut futuram Ecclesiam crederent: adjuvat nos visa Ecclesia, ut Christum resurrexisse credamus. Impleta est fides illorum, impletur & nostra: impleta est illorum de capite, impletur nostra de corpore. Totus Christus & illis & nobis innotuit: sed totus ab eis non est visus, nec à nobis totus est visus. Ab eis caput est visum, corpus creditum: à nobis corpus visum, caput creditum. Nulli tamen deest Christus: in omnibus plenus est, & adhuc ei restat corpus.*

S. Aug. Serm. 116 Aliàs 4. ex editis à Parisiensi. Lege & E. narrat. in Psal. 147. n. 20.

49. *Et ego mittam vobis promissum Patris mei in vos*, Spiritum sanctum, quem & olim Pater meus per Prophetas, & nuper ipse ore proprio promisi me missurum, ut vos doceat omnem veritatem; vos in Evangelii prædicatione & Ecclesiæ fundatione ac regimine dirigat; vos in periculis quibusque pro nomine meo adeundis, ac in rebus adversis quibuscumque pro nomine meo perferendis confirmet, roboret, consoletur. Illud verò donum non vobis solis, quos Evangelii mei Prædicatores elegi, sed omni Ecclesiæ meæ mittam brevi, ut promisi. Promissum illud suum die Pentecostes implevit Dominus, sine quo nec credere possemus Filium Dei mortuum esse, & à mortuis resurrexisse; nec remissionem peccatorum in nomine ejus sperare; nec crucem & pœnitentiam diligere, amplecti, ferre; illamque ferendo, Christum sequi. Spiritum sanctum porro ut recipiamus, à mundi tumultibus, à periculosis societatibus, ab occasionibus peccati, à vanitate, à voluptatibus sæculi secedendum est, sæculi moribus renuntiandum; in Mystica Jerusalem, in Ecclesiæ unitate manendum est; in oratione & bonis operibus perseverandum. *Vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto.... Et erant semper in Templo laudantes & benedicentes Deum.*

50. 51. 52. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis* benedixit eis ut Caput, ut Pater, ut Sacerdos, omni benedictione spirituali illos cumulavit, expansis super illos manibus in protectionem. *Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis*, ut illos sibi arctius & sanctiùs uniret. Fixi enim erant in homine, & Deum cogitare non poterant. Tunc enim cogitarent Deum, si ab illis, & ab eorum oculis homo auferretur, ut amputata familiaritate quæ cum carne erat facta, discerent vel absente carne divinitatem cogitare. Hinc aliàs dixerat: *Expedit vobis ut ego vadam*, &c. quasi diceret: *Tollo me à vobis exteriùs, & me ipso impleo vos interiùs.* Numquid enim secundùm carnem, & cum carne intrat in cor Christus? Secundùm divinitatem possidet cor; secundùm carnem per oculos loquitur ad cor & admonet foras, habitans intùs, ut interiùs nos convertamur, & vivificemur ex ipso, & formemur ex ipso; quia forma est omnium infabricata. *Et ferebatur in cælum*, ut locum nobis pararet. Ascendit in cælum Christus Jesus Dominus noster: ascendat cum illo & cor nostrum. Caput nostrum est, & nos corpus ejus. Cùm ascendit in cælum, nos ab illo non separamur. Qui de cælo descen-

S. Augusti. Serm. 264. S. Aug. Serm. 263. Aliàs De Temp. 174. de Diversis, 90. n. 2.

„ dit, non nobis invidet cælum: sed quodam modo cla-
„ mat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cælum.
„ In hoc ergo ipsi interim roboremur, in hoc votis om-
„ nibus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod compu-
„ tamur in cælis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc
„ exuamus animi vetustatem. *Facilè corpus levabitur in alta cælorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum.*

53. *Et ipsi adorantes, regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno.* Et nos cum sanctis Apostolis animo conjuncti, & de Christi gloria exsultantes, illum ad dexteram Patris sedentem adoremus, *Qui salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Amen. *Fiat, fiat.* Hebr. 7. 25.

Finis Expositionis sancti Evangelii secundùm Lucam.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRISTI *Evangelium secundùm Johannem.*

JOHANNES, patriâ Galilæus, Zebedæi, & Salomæ filius, Jacobi Majoris frater, inter Apostolos ætate junior, ad Apostolatum à Christo Jesu cum fratre vocatus, eum relictâ naviculâ, retibus, & patre secutus est. Inter Apostolos Christo magis dilectus fuit, virginitatis merito. Unde illi Christus in cruce Matrem Virginem virgini commendavit. Arcanorum Christi Jesu conscius fuit cum Petro & Jacobo : illique uni in sinu suo discumbenti in ultima Cœna, Proditorem indicavit Dominus. Illud S. Johannis Apostoli Privilegium : *Discipulus ille quem diligebat Jesus : & qui recubuit in cœna super pectus ejus.* De quo S. Gregorius Nyssenus scribit : *Verbi amavit ubera, qui supra pectus Domini in Cœna recubuit, & veluti quamdam spongiam, cor suum apposuit fonti vitæ : & ex ineffabili quadam traditione repletus Christi mysteriis, nobis quoque exhibet mamillam à Verbo impletam, nosque implet bonis, quæ ei à fonte sunt indita, magna voce prædicans quod semper est Verbum.* Persecutionem in Christianos movente Domitiano Imperatore, Romæ missus in ferventis olei dolium, purior & vegetior exivit quàm intraverat. Ab eodem in Pathmos Insulam relegatus, ubi scripsit Apocalypsim infinita futurorum Mysteria continentem. Interfecto autem Domitiano, & Actis ejus ob nimiam crudelitatem à Senatu rescissis, sub Nerva Imperatore rediit Ephesum, ibique maximam partem Ecclesiarum Asiæ fundavit & rexit. Evangelium scripsit Ephesi, ex Pathmo redux, novissimus omnium, rogatus ab Asiæ Episcopis & Ecclesiis, & à Spiritu sancto impulsus, adversùs Cerinthum, aliosque Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui Christum Jesum ante Mariam non fuisse, impiè asserebant. Unde divinam ejus generationem expoluit. Sed & alia causa illum ad scribendum movit, ut suppleret nimirum quod aliorum Evangelistarum Historiæ deerat. Cùm enim tres alios unius tantùm anni, quo passus est Christus, post carcerem Johannis, historiam texuisse animadverteret, anno illo prætermisso, cujus Acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis, & Johannis carcerem præcedentis, gesta narravit. Et seriem quidem ipsam generationis Christi secundùm carnem, utpotè à Matthæo & Luca priùs traditam, Johannes meritò prætermisit. *Ab ipsa verò ejus Divinitate sumpsit initium, quippe quæ ipsi à Spiritu sancto tamquam præstantiori fuisset reservata.* Scitè Origenes scribit, *Primitias Scripturarum omnium Evangelium esse ; Evangeliorum verò primitias, Evangelium à Johanne traditum ; cujus sensum percipere nemo potest, nisi qui supra pectus Jesu recubuerit, vel acceperit à Jesu Mariam, quæ etiam ipsius mater fiat*

Iohann. 13. 23. 25. & *cap.*21. 20.

S. Greg. Nyss. Hom. 1. *in cant.*

Tertull. Lib. De Præscript. c. 36.

S. Hieron. lib. 1. *cont. Iovinian. c.* 14.

Idem Lib. De Viris Illustr.

S. Irenæus Lib 3. *cap.* 1.

*Euseb. Lib.*3. *Histor cap*24.

Clemen Alex. apud Eu eb. Lib. 6. *c.* 14.

Orig. Præf. in Johan. Edit. Græco-lat. D. Huetii.

Evangelium suum Græcè scripsit Sanctus Johannes, cujus autographum in Ecclesia Ephesina conservatum adhuc fuisse sæculo VII. Chronicon Alexandrinum testatur. In Hebræam linguam ante quartum sæculum translatum, & Tiberiade in Judæorum secretioribus Bibliothecis reconditum, testis est S. Epiphanius. Evangelium S. Johannis non modò emendatè quod ad Græcum sermonem attinet, verùm etiam cum summa elegantia tum in verbis, tum in argumentationibus, & in tota orationis compositione scriptum esse, S. Dionysius Alexandrinus observat apud Eusebium Libro VII. Historiæ, cap. XXV. Johannis Evangelium Ecclesia Catholica semper recepit ; soli Alogi Hæretici rejecerunt, & Cerintho absurdè adscripserunt. Initium Evangelii secundùm Johannem, quidam Platonicus aureis litteris conscribendum, & per omnes Ecclesias in locis eminentissimis proponendum esse dicebat, ut ex Simpli-

S. Epiph. Her. 50. *c.* 3.

Idem Hæresi 51. *c.* 3.

S. Aug. Lib. 10 De Civit. Dei, cap. 29.

ciano Mediolanenſi Epiſcopo refert S. Auguſtinus. Illud Platonicus alter, Amelius nomine, qui ſub finem Sæculi III. floruit, celebrat, Johannem Barbari nomine indigitans. *Atque hoc planè Verbum erat* (inquit) *per quot, ſempiternum cùm eſſet, exiſtebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur : quod ipſum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate conſtitutum, immò & Deum ſimul eſſe pronuntiat : per quod facta ſimpliciter omnia ſint, in quo quicquid factum eſt, & vivens, & vita, & aliquid pro ſua quodque naturâ fuerit : idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam ſpeciem præ ſe ferre, ſic tamen ut ſuæ interea naturæ majeſtatem oſtendat : adeòque ſolutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capeſſere, ac Deum prorſus eumdem eſſe, qui erat, priùs quàm in corpus, atque in carnem hominémque deſcenderet.*

Apud Euſeb. Lib. 11. Præpar. Evang. cap. 19.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM JOHANNEM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

1. 2. IN *principio erat Verbum*, & *Verbum erat apud Deum*, & *Deus erat Verbum*. Cùm primùm rerum universitas creari cœpit, ante omnia, ab æterno erat *Verbum*, per quod perfecta est creatio initio temporis, & redemptio in plenitudine temporis: erat cum Deo; sive, subsistebat apud Deum Patrem, ut persona distincta: & Verbum illud erat Deus, verè & naturâ, Patri consubstantialis. *In principio erat Verbum.* Conticescat Arius dicens: *Erat quando non erat.* His enim verbis, *In principio erat*, transcenduntur tempora, signficatur æternitas. Unde Deus de se ipso ait: *Ab initio ego ipse.* Ne autem verbum exterius & transiens, vel interius quidem, sed minimè subsistens fingeretur, subjungit Evangelista, *Et Verbum erat apud Deum.* Obmutescat Sabellius. Nisi enim esset persona distincta à Patre, cum ipso, seu apud ipsum ab æterno subsistere non verè diceretur. Confer cum *Proverbiorum.* 8. 22. Verbum autem illud est Deus de Deo, non accidens, ut conceptus nostri; non volubile, ut hominum cogitationes, sed unius naturæ cum Deo, utpote coæternum. Sileant Sociniani. *Hoc erat in principio apud Deum.* Hoc verbum ab æterno erat in sinu Patris, illi coëxistens. De initio prædicationis Evangelicæ, non de principio temporis & mundi, hunc S. Johannis locum tam absurdè quàm impiè Sociniani interpretantur, quasi nihil aliud significare voluerit S. Evangelista, quàm Christum extitisse cùm Johannes Baptista docere cœpit. Ineptum namque est metaphoricum sensum comminisci ac detortum, ubi obvius & naturalis planus ac perspicuus est. Sensus autem naturalis & obvius horum verborum, *In principio*, ad initium Evangelicæ prædicationis pertinere, nullibi in Scriptura reperies. Nec aliquem appellari Dei Verbum, quòd Dei voluntati hominibus patefaciendæ sit destinatus; aut fuisse apud Deum, quòd soli Deo notus esset. Sanè tunc temporis Deo cognitus erat Johannes Baptista, & ejus voluntati patefaciendæ destinatus, nec tamen de eo dicitur, *Erat in principio, erat apud Deum, & Deus erat*; immò negatur, *Non erat ille lux.* Verbum autem erat apud Deum, & Deus erat ab æterno, & antequam mundus crearetur: siquidem omnium creator est, ut Versu 3. dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt.* Præterea si Jesus ob eximias dotes & munera dumtaxat, non naturâ Deus esset, ut volunt Sociniani, cur illum Deum appellasset Evangelista antequam divina illa munera iniret? Cur hominem factum Deum non dixisset potiùs & priùs, quàm Deum factum hominem, seu Verbum carnem factum? 3. Jesum Christum initio Evangelii fuisse, Socinianorum sensu falsum esset; si locum haberet illorum interpretatio. Angeli enim ad Zachariam & ad Mariam legatio est initium Evangelii: tunc autem nondum erat conceptus Jesus in utero Virginis Matris: nec eo tempore voluntatem Dei annuntiabat, ut vel metaphoricè Verbum dici posset. Sed nec Deus ratione ministerii, quod nondum obibat, dici potuisset, ut jam observabam; nec ratione destinationis aut electionis ad illud. Nam & Moyses, & Prophetæ, hoc sensu Deus appellari potuissent, quia Dei ministri erant & Legati. Denique hæc locutio *In principio*, aut *Ab initio*, cùm legitur in Scripturis sine determinatione, significat absolutè principium temporis, Genes. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram.* Matth. 19. *Qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos... Ab initio autem non fuit sic.* Johan. 8. *Diabolus homicida erat ab initio.* 1. Johan. 11. *Cognovistis eum qui ab initio est.* Socinianæ igitur hujus loci interpretationes detortæ sunt, absonæ, sacrilegæ.

Isaiæ. 43. 13.

In principio erat Verbum. Cùm nos docturus esset S. Evangelista hoc Verbum esse unigenitum Dei Filium, ne passibilem quispiam naturam suspicaretur, Verbi appellatione omnem abstulit suspicionem. *In principio erat Verbum*, nihil aliud quàm quod semper sit, significat. Ecce veram Philosophiam & divina dogmata (inquit S. Johannes Chrysostomus) non qualia Gentilium, qui tempora & Deos hos antiquiores, alios juniores posuerunt: sed nihil tale in nostra Religione. Nam si Deus est, nihil eo superius: si omnium Conditor, primus: si Dominus & Princeps omnium, omnia post ipsum, & creaturæ, & sæcula. Cum de terra Moyses loqueretur, non dixit: In principio erat terra, sed, *In principio* creavit Deus terram. Quidni igitur eodem modo Evangelium

S. Joan. Chrysost. hom. 1. 2. & 3. in Johan.

lium exorsus esset Joannes, dicens, In principio creavit Deus Verbum, si verè creatum esset? Hoc autem Verbum substantia quædam est in persona ex ipso Patre sine passione proveniens. Quemadmodum autem istud, *In principio erat Verbum*, æternitatem significat, ita istud, *Hoc erat in principio apud Deum*, coæternitatem nobis ostendit. Numquam enim solus & sine Verbo Pater fuit, sed semper Deus apud Deum erat, & in persona quidem propria. Hoc Verbum antiqui Rationem, Sermonem, Sophiam sive Sapientiam Dei appellarunt. Unde Tertullianus: *Ante omnia* (inquit) *Deus erat solus, ipse sibi & mundus, & locus, & omnia. Solus autem, quia nihil aliud extrinsecùs præter illum. Cæterùm ne tunc quidem solus; habebat enim secum, quam habebat in semetipso, Rationem suam scilicet. Rationalis enim Deus, & ratio in ipso prius, & ita ab ipso omnia: quæ ratio sensus ipsius est. Hanc Græci* Λόγον *dicunt, quo vocabulo etiam sermonem appellamus.*

Lib. adv. Praxeam cap. 5.

S. Cyrill. Alexand.

In principio erat Verbum, id est in Patre, qui principium illius est sine principio, per ineffabilem generationis modum. In hoc principio quod est in omnia, & super omnia erat Verbum, non cum omnibus sub pedibus ejus, sed extra omnia in ipso naturaliter, ceu fructus coæternus, in ipsa Patris substantia semper manens, & ex ipsa semper effulgens, velut ex Sole splendor, aut tamquam ab igne innatus ei calor. Unde ad illum ait Pater apud Psalmistam: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum, ex utero ante Luciferum genui te.*

Psal. 109

S. August. Tract. 1. in Iohan. n. 13.

3. *Omnia per ipsum facta sunt*, visibilia & invisibilia *& sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Nulla est ex rebus creatis, quæ per Verbum condita non fuerit, Patri coóperans; & æqualis cum illo potentiæ. Hæc adjecit S. Evangelista, ne quis existimaret Spiritum sanctum à Filio factum; aut Deum esse peccati auctorem. Nam *peccatum nihil est, & nihil fiunt homines cùm peccant.* Et idolum non per Verbum factum est: habet quidem formam quamdam humanam, sed ipse homo per Verbum factus est; nam forma hominis in Idolo non per Verbum facta est: & scriptum est, *Scimus quia nihil est idolum.* Ergo ista non sunt facta per Verbum: sed quæcumque naturaliter facta sunt, quæcumque sunt in creaturis, omnia omnino quæ fixa in cælo sunt, quæ fulgent desuper, quæ volitant sub cælo, & quæ moventur in universa natura rerum, omnis omnino creatura..... Nulla forma, nulla compages, nulla qualiscumque substantia, quæ potest habere pondus, numerum, mensuram, nisi per illud Verbum est, & ab illo Verbo Creatore, cui dictum est, *Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti.* Confer cum Apostolo 1. Corinth. 8. 6. *Nobis tamen unus Deus Pater ex quo omnia, & nos in illum, & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.* Colos. 1. 16. 6. *Quoniam in ipso condita sunt universa in cælis & in terra, visibilia & invisibilia.* Hebr. 1. 2. *Novissimè diebus istis locutus est nobis Deus in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula*, id est, orbem universum, & quæcumque sunt in eo, creaturas. Et cap. 11. 3. *Fide intelligimus aptata esse sæcula Verbo Dei.* Creatio autem proprium Dei solius opus est. Id sibi uni vendicat Isaiæ 44. ℣. 24. *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens cælos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.* Perperam igitur ad solam creationem spiritalem, seu restaurationem generis humani per Evangelium, hæc verba restringunt Sociniani, *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Nullam enim exceptionem S. Johannes affert, immò suspicionem omnem exceptionis amovet, dicens: *Et sine ipso factum est nihil quod factum est.... Ipsius* quidem *sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus*, sed hic sensus alterum non excludit: immo ejusdem erat homines restaurare, qui creaverat. Hæc igitur verba, *Omnia per ipsum facta sunt*, scripta sunt à S. Evangelista contra Cerinthum, Nicolaitas, &c. qui

1. Cor. 8. 4.

Ephes. 2.

S. Irenæus Lib. 5. cap. 11.

A rerum visibilium creationem nescio cui fictitiæ virtuti à summo Deo distinctæ tribuebant. Hunc igitur errorem destruere volens S. Evangelista & *Regulam veritatis constituere in Ecclesia, quia est unus Deus omnipotens, qui per Verbum suum omnia fecit, visibilia & invisibilia: significans quoque quoniam per Verbum per quod Deus perfecit conditionem, in hoc & salutem his qui in conditione sunt, præstitit hominibus: sic inchoavit in ea quæ est secundùm Evangelium doctrina*: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, *In omnibus ergo est & hæc quæ secundùm nos est conditio.* Omnia per ipsum facta sunt, non ut per ministrum, per organum, per instrumentum, ut aiebant Ariani; sed per efficacissimum, omnipotens, & coæternum Patris Verbum, quo Deus Pater *dixit, & facta sunt.* Ista igitur præpositio *Per*, significat tantùm potestatem universa creandi, sicut & divinam essentiam, Filio à Patre communicatam, & quidem ab æterno. *Omnia per ipsum facta sunt. Noli ergo credere factum, per quod facta sunt omnia, ne non reficiaris per Verbum, per quod reficiuntur omnia.*

S. Aug. Tract. 1. in Iohan.

4. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum* In ipso Verbo vita erat tamquam in fonte, ex quo vita Angelorum & hominum derivatur. Ipsum Verbum vita erat essentialis & æterna, ut de se ipso ait: *Ego sum via, veritas & vita.* Et *sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Et *Hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus est.* His verbis, *In ipso vita erat*, destruit S. Johannes Gnosticorum figmenta, qui aliam Dei emanationem *Verbum*, aliam *Vitam*, in Æonum suorum insano systemate distinguebant. Non dissimulandum, duas præcipuas fuisse legendi hujusce textus rationes apud antiquos; alteram quæ hæc verba, *In ipso vita erat*, cum superioribus jungeret, ita claudens sententiam superiorem: *Et sine ipso factum est nihil.* Et puncto interposito sic alteram inciperet: *Quod factum est in ipso vita erat, &c.* Ita SS. Cyrillus Alexand., Augustinus, Venerabilis Beda, &c. Alteram, quæ hæc verba, *Quod factum est*, jungeret cum illis, *Et sine ipso factum est nihil*, ita ut ad eamdem sententiam pertineant, post quam interpunctione posita quartus Versus incipiat: *In ipso vita erat, &c.* Ita S. Johannes Chrysostomus, Alexandrini atque Ægyptii, teste S. Ambrosio in Psalmum 36. n. 35. S. Hieronymus in Isaiæ cap. 44. Nonnus, Theophylactus, Euthymius. Neutram Catholico sensui officere S. Ambrosius agnoscit lib. 3. de Fide, cap. 6. Quanquam Enarratione in Psalmum 36 priorem lectionem sequatur. Nec defuere qui sensum perducerent usque ad illa verba, *quod factum est in ipso*, hisque interpunctione distinctis, aliam sic inciperent sententiam: *Vita erat, & vita erat lux hominum.* Ita legerunt SS. Gregorius Nyssenus, lib. 1. contra Eunomium, & Epiphanius in Ancorato n. 75. ubi priorem lectionem acerbè notat quasi Spiritui sancto injuriosam. Tertiam verò hanc lectionem velut mendosam S. Augustinus meritò rejicit Libro 5. de Genesi ad litteram, cap. 14. Quicquid autem factum est per Verbum, res omnes creatas, in illo vitam esse, quamvis pleræque in se ipsis inanimæ sint, eo sensu explicat, quo artefacta vivere dicimus in mente artificis. *Attendite arcam*, inquit. *in arte, & arcam in opere. Arca in opere non est vita, arca in arte vita est: quia vivit anima artificis, ubi sunt ista omnia antequam proferantur. Sic ergo quia Sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secundùm artem continct omnia, antequam fabricet omnia: hinc quæ fiunt per ipsam artem, non continuò vita sunt, sed quicquid factum est, vita in illo est. Terram vides, est in arte terra; cælum vides, est in arte cælum: solem & lunam vides, sunt & ista in arte: sed foris corpora sunt, in arte vita sunt.*

S. Aug. Tract. 1. in Iohan.

Pergit S. Evangelista, *Et vita erat lux hominum.* Deus Verbum, quod in se ipso vita erat, & vitæ æternæ Auctor hominibus est, lux etiam est, non corporeorum

S. August.

oculorum, sed mentium, lux est hominum, non pecorum, quia pecora non habent rationales mentes, quæ possint videre sapientiam. Homo autem factus ad imaginem Dei, habet rationalem mentem, per quam possit percipere sapientiam. Hinc de se ipso ait Christus: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Vita sine luce tristis est. Verbum & Vita est, & Lux.

Ioan. 8. 12.

5. *Et Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Lux illa, scilicet, æterna Sapientia & Veritas, lucet hominibus ignorantiæ & peccati tenebris obsitis, & magna pars hominum peccatorum eam non percepit infidelitatis & pravarum cupiditatum tenebris obsistentibus ac præpedientibus. *Quod notum est Dei, manifestum est in illis,* (inquit Apostolus) *Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.*

Rom. 1. 19. & seq.

6. 7. 8. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Iohannes.* Christi & Præcursoris discrimen simplicibus ac perspicuis verbis denuntiat. Extitit merus homo, tametsi eximiis Spiritûs sancti donis ornatus, missus à Deo immediatè, atque evidenter, cujus missionem ortus admirandus, vaticinia Prophetica, doctrina, prædicatio, baptismus, vitæ innocentia & austeritas comprobabant: cui nomen *Iohannes* divinitus impositum. Hujus testimonio, dictis suis fidem conciliat S. Evangelista. Hunc enim, cujus erat Præcursor à Deo destinatus ac missus, Christum Jesum, Deum verum ac Dominum omnium esse secundùm naturam, testatus est, clamans: *Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri.* Cùm de Verbo Deo loquitur, non ait, *Fuit Verbum*, sed, *In principio erat Verbum*, æternitatem ejus significans, & opinionem quòd creatus sit, ex animo prorsus evellens: cùm verò de Johanne Baptista loquitur, ait: *Fuit homo*, quibus verbis & temporaliter illum incœpisse, & verum hominem, non Angelum naturâ significat, tametsi officio & ministerio Angelus fuerit, de quo nempe dictum est: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* A Deo missum addit Evangelista, ostendens firmissimum ejus esse testimonium. Nec enim is qui ad prædicandum à Deo missus erat, aliud protulit, quàm quod ei mandatum erat. Itaque verax est testis, qui sit à Deo edoctus.

Isai. 40.

S. Cyrill. Alexand.

Marci 1.

Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Missus est tamquam idoneus omnino testis, ut testimonium præberet Jesum esse Christum à Deo promissum, Dei Filium, eximiam illam veramque lucem, quæ Patrem æternum, ejusque voluntatem hominibus patefacit; *Splendorem gloriæ, & imaginem substantiæ Patris*, qui *lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.* Testimonium autem præbuit lumini, id est Christo, qui cùm hominis testimonio non indigeret, eo tamen uti voluit propter salutem nostram, ut ipsemet ait: *Vos misistis ad Iohannem; & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico ut vos salvi sitis.* Johannem ergo Deus perhibere voluit testimonium Jesu Christo Filio suo, *Ut omnes crederent per illum*, scilicet per Johannem, id est, ejus ministerio ac prædicatione ad credendum in Christum præpararentur. Missus est quidem, testimonium perhibuit ut omnes crederent: non tamen omnes crediderunt, qui illius testimonium & prædicationem audivere; quæ incredulorum perversitas fuit, de quibus Propheticum illud usurpandum est: *Domus Israël nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Israël attrita fronte est, & duro corde.*

Hebr. 1. 3. 1. Iohan. 1. 5.

Iohan. 5. 33. 34.

S. Cyrill. Alexand.

Exech. 3. 7.

Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Johannes non erat Lux illa increata & immensa, sed lucis præco ac testis; non Sol, sed Solis justitiæ Præcursor; *Lucerna* quidem *ardens, & lucens*, sed à primigenia illa & vera luce accensa.

9. 10. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ille solus vera lux erat, qui omnem hominem nascentem illuminat, omnes & singulos luce rationis & intelligentiæ; ex omni hominum genere aliquos luce fidei & gratiæ: ita ut ex his omnibus qui sic illuminantur ad salutem, nemo nisi per illum illuminetur, scilicet per Deum Verbum. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ideo dictum est, quia *Nullus hominum illuminatur, nisi illo lumine veritatis, quod Deus est: ne quisquam putaret ab eo se illuminari, à quo audit ut discat: non dico, si quemquam magnum hominem, sed nec si Angelum ei contingat habere doctorem. Adhibetur enim sermo veritatis extrinsecùs vocis ministerio corporalis, verumtamen Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Audit quippe homo dicentem vel hominem vel Angelum; sed ut sentiat & cognoscat verum esse quod dicitur, illo lumine intùs mens ejus aspergitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet. Sed sicut Sol iste à cæcis, quamvis eos suis radiis quodammodo vestiat, sic ab stultitiæ tenebris non comprehenditur.* Illuminat omnem hominem: *Non quia nullus est hominum qui non illuminetur*, luce Fidei, *sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur.* Minimè verò dissimulandum est, participium Græcum ἐρχόμενον referri posse ad τὸ φῶς & sic reddi Versiculum illum: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum*, id est, quando oritur mundo. Hoc sensu infra cap. 111. 19. dicitur: *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.* Et cap. XII. 46. *Ego lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.* Id à S. Augustino observatum.

S. Aug. Lib. 1. de peccatorum meritis, c. 25.

S. Aug. Enchiridii cap. 103.

Lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 25.

In mundo erat: Verbum jam inde ab initio præsens divinitate & potestate, tandemque novo modo præsens assumpta humanitate per Incarnationis Mysterium: *& mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.* Carnales homines Creatorem suum non cognoverunt, non coluerunt, non illi debitam reverentiam & obedientiam exhibuerunt.

11. 12. 13. *In propria venit*, in mundum à se conditum, quasi in domum suam, *& sui* domestici, nempe homines ab illo conditi, *eum non receperunt* ut Dominum ac redemptorem suum, à Deo Patre missum. Cùm verò præcipuè missus esset ad Judæos velut ad populum Dei peculiarem, illum rejecerunt ingrati. *Pars Domini Populus ejus, Iacob funiculus hæreditatis ejus* (ait Moyses) *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël* (ait Christus Dominus.) Qui cùm gratiam repudiassent, ad gentes translata est. Ita mundus quidem per pœnitentiam ac fidem illuminatur, cùm primùm Christum ignoraret: sed Judæorum Populus mansit in tenebris, è quibus educi noluit. Ideo Salvator ait: *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.* Legantur S. Johannes Chrysost. Homil. VIII. in Johannem, S. Augustin. Tract. 11. in Johannem n. 12. & S. Cyrillus Alexand.

Deuteron. 32. 9.

Iohann. 9. 39.

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus. His autem qui eum receperunt, credendo Jesum esse Christum, Dei filium, generis humani Salvatorem, dedit eis *hoc* jus, hanc dignitatem, hoc privilegium, ut nominentur & sint filii Dei, sive Judæi sint, sive Gentiles. Non enim est distinctio Judæi & Græci, nec gentium aut personarum exceptio apud Deum, qui ex mera gratia, non ex operibus, ne quis glorietur, ex omni gente in filios adoptat, secundùm beneplacitum voluntatis suæ, eisque jus ad hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis tribuit. *Qui non ex sanguinibus*, id est, ex viri & feminæ commercio: *neque ex voluntate carnis*, id est, ex concupiscentia & libidine: *neque ex voluntate viri*; neque adoptione aut institutione hominum; jus illud ad cælestem hæreditatem consecuti

sunt: *sed ex Deo nati sunt.* Quod nec carnalis ex Judaïca gente generatio, nec legales adoptiones præstare possunt; quod nec circumcisio, nec justitia Legis conferre; id fides in Christum per dilectionem operans, & regeneratio per Spiritum sanctum præstat, ut filii Dei nominemur, & simus. Confer cum Jacobi 1. 18. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus.* Et cum Johann. 3. 5. & 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.*

14. *Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Deus Verbum, ab æterno subsistens, factus est homo, non desinens esse quod erat, sed incipiens esse quod non erat; non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: sicut *Verbum* mentis nostræ, *cùm fit vox, non mutatur in vocem; sed manens in mentis luce, & assumpta carnis voce, procedit ad audientem, & non deserit cogitantem.* Interdum anima, interdum caro in Scripturis totum hominem significat. Hîc carnis potiùs quàm hominis nomen usurpavit S. Evangelista, ut veritatem humanæ Christi naturæ significaret expressiùs, distinctionemque naturarum in una Dei hominisque personâ inconfusè unitarum, & subsistentium, utque Dei dilectionem magis commendaret, qui semetipsum ita humiliavit, ut viliorem etiam & imbecilliorem hominis partem assumeret, nobisque fieret in omnibus similis & consubstantialis. Hebr. 11. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta Populi.* Non autem ait S. Evangelista Verbum ad carnem veniisse, sed carnem factum esse, ne habitudine sicut in Prophetas, aut Sanctos alios ipsum veniisse suspiceris, sed reverà carnem factum esse, id est hominem. Quocirca etiam Deus est secundùm naturam in carne, & cum carne, quippe qui propriam illam sibi habeat, & in ipsa atque cum ipsa adoretur, ut ab Isaia prædictum est: *Isai. 45. 14. 15.* *Viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt, vincti manicis pergent; & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantùm in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël Salvator.*

S. August. Serm. 187 Aliàs de Temp. 27.

Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, inter nos commoratus est, nobis convixit, nobiscum est conversatus toto dispensationis suæ tempore. Sic inter nos mansit, ut à sinu Patris, id est à secreto, quo cum illo & in illo est, non recesserit. Sic in nobis habitavit, ut ubique sit totum. Quid mirabilius quàm id quod accidit in vocibus nostris, verbisque sonantibus, in re scilicet raptim transitoria? Cùm enim loquimur, ne secundæ quidem syllabæ locus est, nisi prima sonare destiterit, & tamen si unus adsit auditor, totum audit quod, dicimus; & si duo adsint, tantumdem ambo audiunt, quod & singulis totum est: & si audiat multitudo silens, non inter se particulatim comminuunt sonos tamquam cibos, sed omne quod sonat, & omnibus totum est, & singulis totum. Itanè jam non illud est potiùs incredibile, si verbum hominis transiens quod exhibet auribus, Verbum Dei permanens non exhiberet rebus, ut quemadmodum hoc simul auditur à singulis etiam totum, ita illud simul ubique sit totum? Non itaque metuendum est corpusculum infantiæ, ne in illo tantas Deus angustias passus esse videatur. Neque enim mole, sed virtute magnus est Deus.... Ipsa magnitudo virtutis ejus, quæ nullas in angusto sentit angustias, uterum virginalem non adventitio, sed indigena puerperio fœcundavit; ipsa sibi animam rationalem, & per eamdem etiam corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum, nullo modo in deterius mutata coaptavit; nomen humanitatis ab eo dignanter assumens, divinitatis ei largiter tribuens.... Hîc si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. *In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.*

S. Aug. Epist. 137. Aliàs 3.

Et vidimus gloriam ejus quasi Unigeniti à Patre; plenum gratiæ & veritatis. Splendorem divinæ majestatis in eo corporaliter inhabitantis, & in ejus Mysteriis, Transfiguratione, Passione, Resurrectione, Ascensu ad cælum, doctrina, & miraculis coruscantem; gloriam (inquam) dignam Unigenito Dei. Particula *quasi* non solam similitudinem, sed & veritatem significat, ut multis Scripturæ Sacræ exemplis probari potest. Num. 11. 1. *Ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore.* 2. Esdræ 7. 2. *Ipse quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur.* Osee 4. 4. *Populus tuus sicut hi qui contradicunt Sacerdoti.* Matth. 14. 5. *Quia sicut Prophetam eum habebant.* Igitur particula Græca ὡς, Latina *quasi*, ipsum fuisse verè Unigenitum Dei affirmat, vel proportionem designat inter personam Unigeniti Filii Dei, & gloriam illi convenientem. Addit S. Evangelista: *Plenum gratiæ & veritatis.* Quæ verba cum superioribus illis cohærent: *& habitavit in nobis*: ita ut illa, *Vidimus gloriam ejus quasi Unigeniti à Patre*, velut parenthesi clausa intelligantur. Plenitudo gratiæ & veritatis, proprii sunt Verbi Incarnati characteres. Mosaicæ Legi Gratia & Veritas ab Apostolo passim opponitur: Gratia, quia Lex *occasio* erat *peccati, & ministratio mortis*: Veritas, quia Lex figuras rerum à Christo præstandarum & umbras futurorum bonorum continebat. Christus plenus gratiæ, qui Spiritum sanctum, ejusque dona sine mensura accepit. Plenus gratiæ gratum facientis, & gratis datæ; plenus gratiæ, quam in nos effudit abundè. Plenus gratiæ, quâ nos à maledicto Legis liberavit, nosque Deo per mortem suam reconciliavit; plenus veritatis, quam nos docuit ut Magister; & qua Legis cæremonias implevit. Plenus gratiæ & veritatis, quia complementum est promissionum omnium, quæ originem suam ex gratia seu misericordia Dei habuerant, & veritas omnium figurarum. Confer. cum Rom. 15. 8. *Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse Circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum.* Et Coloss. 2. 16. 17. *Nemo vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum: quæ sunt umbræ futurorum, corpus autem Christi.* Et Hebr. 9. 24. 25. 26. *Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit, exemplaria verorum sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.*

Rom. 5. 11. 2. Cor. 3. 7.

15. *Johannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est; quia prior me erat.* Ille cui testimonium perhibuit Johannes, erat verbum caro factum, *& clamavit* palam, liberè, alta & clara voce prædicavit, dicens: Hic est de quo dixi, antequam illum vidissem, & baptizassem: *Qui post me venturus est* ad prædicandum Evangelium regni cælestis, *ante me factus est*, jure mihi antepositus est, quia prior me erat æternitate, præstantior dignitate. Quid mirum quod S. Præcursor Christum ante se genitum dicat, cùm de se ipso Christus pronunciaverit: *Antequam Abraham fieret ego sum?* Hæc est causa prælationis (inquit S. Ambrosius) ut merito antelatus videatur, qui proprii Patris sempiterna virtus est. *Post me venit qui ante me factus est*; hoc est supra meritum meum factus, supra meam gratiam, tempore carnis posterior, divinitatis honore venerabilis. *Post me* enim *venit*, temporis est: *prior me erat*, æternitatis: *ante me factus est*, honoris, quia etiam Incarnationis Mysterium supra humanam est gratiam.

S. August. Tract. 51 in Johan.

S. Ambr. Lib. 2. de Fide, cap. 10. n. 67. & 68.

16. *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, &*

gratiam pro gratia. Ex plenitudine gratiæ & veritatis, Christo inexistente (inquit S. Evangelista) omnes nos qui in ipsum credimus, gratiam fidei, remissionis peccatorum, justitiæ, dona Spiritûs sancti accepimus pro mensura donationis ejus, qui plenitudinem illam habuit ut eam ceu caput in membra sua effunderet. *Ipse* enim *est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.* Gratiam autem ab illo accepimus non qualemcumque, sed cumulatam; gratiam super gratiam. Vel, gratiam loco gratiæ, id est gratiam gratiæ quasi succenturiatam & jugiter succedentem, subinde novam, seu gratiam vitæ æternæ pro gratia fidei & justitiæ, præmium pro bonis operibus, in quibus *creati sumus in Christo Jesu*. Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratiâ. *Si enim fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere: (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipsa fides gratia est; & vita æterna gratia est pro gratia.* Vel denique, Gratia Novi Testamenti data est pro gratia Testamenti Veteris. Et illud enim gratia fuit, seu gratuitum Dei beneficium. Hæc postrema expositio à SS. Johanne Chrysostomo & Cyrillo Alexandrino traditur. Sed & S. Augustinus *gratiam pro gratia*, id est, *pro Testamenti Veteris promissionibus, Testamenti Novi promissiones* nos accepisse aliàs commentatur.

Coloss. 1. 18. 19.

S. August. Tract. 1. in Iohann.

S. Iohann. Chrysost. Hom. 13. in Iohann. S. August. in Psal. 81

17. *Quia Lex per Moysen data est, Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est.* Lex data est per Moysen, tanquam per Mediatorem & Ministrum; Gratia verò quâ Lex impleretur, & Veritas per ceremonias Legis, per vetera sacrificia, terrenaque promissa adumbrata, per Jesum Christum revelata & exhibita est. In præceptis scilicet atque Sacramentis Veteris Testamenti *aliud fuisse* intelligendum est, *quod per gratiam Novi Testamenti faciendo donaretur implendum, aliud quod per veritatem patefactam removendo demonstraretur impletum: cùm Dei & proximi dilectione susciperetur Legis perficienda præceptio; Circumcisione autem, atque aliorum illius temporis Sacramentorum cessatione ostenderetur Legis persoluta promissio. Præceptum quippe reos faciebat ad desiderandam salutem, promissum autem figuras celebrabat ad exspectandum Salvatorem: ut per adventum Novi Testamenti illos liberaret gratia donata, illas auferret veritas reddita. Ipsa enim Lex quæ per Moysen data est, Gratia & Veritas per Jesum Christum facta est: Gratia scilicet, ut datâ indulgentiâ peccatorum, quod præceptum erat ex Dei dono custodiretur; Veritas autem, ut ablata observatione umbrarum, quod promissum erat ex Dei fide præsentaretur.*

S. August. Lib. 22. contra Faustum, c. 6.

18. *Deum nemo vidit umquam, unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Deum nemo homo carne mortali circumdatus vidit umquam sicuti est, sive secundùm essentiam: quicumque enim Deum vidisse dicuntur, Job, Jacob, Moyses, Elias, Isaias, imagines quasdam & species creatas viderunt, in quibus eis apparere voluit, non ipsam Dei naturam. Deum nemo vidit umquam oculis corporis, vel ipsa mente aliquando comprehendit. Aliud est enim videre: aliud est totum videndo comprehendere. Nemo Deum umquam viribus suis vidit. Nemo cum Deo ita familiaris fuit, ut ejus consilia perviderit ac penetraret. *Quis* enim *cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Non Moyses, non aliquis Prophetarum: undè non mirum si summorum mysteriorum veritatem nobis plenè ac perspicuè aperire non potuerint ac declarare. Id nimirum unigeniti Filii proprium est, qui cùm sit ejusdem cum Patre naturæ, omnium ejus consiliorum conscius est. *Enarrat ergo Filius ab initio Patris, quippe qui ab initio est cum Patre, qui & visiones propheticas, & divisiones charismatum, & ministeria sua, & Patris glorificationem consequenter & compositè ostenderit humano generi ad utilitatem.* Quibus igitur Dei Mysteria revelata sunt, *omnia per Verbum ejus discunt.*

S. August. Epist. 147 Aliàs 112

S. Ambr. Lib. 1. in Luc.

S. Irenæus Lib. 4. c. 37.

19. 20. *Et hoc est testimonium Johannis* de Christo, *quando miserunt Judæi* Synedrii magni Proceres *ab Jerosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum*, nempe ad ipsum Johannem: *ut interrogarent eum: Tu quis es?* ut quærerent ab eo quis esset, & quo jure prædicaret ac baptisma conferret? An esset Christus? *Et confessus est, & non negavit, & confessus est: Quia non sum ego Christus.* Magnâ constantiâ & asseveratione respondit, Se non esse Christum.

21. 22. 23. *Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu*, in terras demissus ex eo in quem raptus est loco? *Et dixit: Non sum*: eo nimirum sensu quo ab ipsis interrogabatur. Etsi enim in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat. Ideo autem interrogarunt an esset Elias, quia notum illis erat Eliam adventûs Christi Præcursorem fore, ex Malach. 4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sed secundum Christi adventum cum primo, & verum Eliam cum secessûs ejus, austeritatis & zeli imitatore confundebant. *Propheta es tu? Et respondit: Non.* Tune ille Propheta es eximius, quem Deus olim promisit Moysi, dicens: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi?* Talem Prophetam se esse negat Johannes. Unde nec Zachariæ patri contradicit, qui Spiritu sancto afflatus, de illo dixerat: *Tu puer, Propheta Altissimi vocaberis*: nec Christo, qui eum *Prophetam, & plus quàm Prophetam vocavit.* Dixerunt ergo ei Judæorum Legati: *Quis es? ut responsum demus, his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso?* Qualem te geris? *Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.* Is sum de quo Isaias scribit: Vox clamantis in deserto, rectam facite viam Domini, &c. Confer cum *Matthæi* 3. 3. *Marci* 1. 3. *Luc.* 3. 4.

Deuteron. 18. 18.

Isaiæ. 40. 3.

24. 25. 26. 27. *Et qui missi fuerant* Sacerdotes & Levitæ, *erant ex Pharisæis*, quod non absque causa S. Evangelista observavit. Pharisæi quippe censebant nullum à se ritum, qui aut à Deo præceptus, aut à majoribus esset traditus, omitti: quare nec baptismum ad suos ritus addendum fuisse arbitrabantur, nisi à Christo, aut fortè à Propheta magno. *Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?* Cur baptizandi auctoritatem tam solemni ritu usurpas? Cur baptismo pœnitentiæ in remissionem peccatorum initias ad te venientes? Non intelligebant Judæi, Christi Præcursori à Deo misso jus fuisse baptizandi populos, ut eos ad Christum recipiendum præpararet. *Nulli enim Prophetarum, nulli prorsus hominum in Scripturis divinis legimus concessum esse, baptizare in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, quod Johanni concessum est: quâ mirabili gratiâ suspendens in se corda Populorum, viam præpararet in eis illi quem se tanto prædicaret esse majorem. Sed Dominus Jesus Christus tali baptismo mundat Ecclesiam, quo accepto nullum alterum requiratur: Johannes autem tali baptismo prætinguebat, quo accepto esset baptisma etiam Dominicum necessarium; non ut illud repetatur, sed ut illis qui baptismum Johannis acceperant, etiam Christi baptismus, cui viam præparabat ille, traderetur.* Quapropter *Respondit eis Johannes dicens: Ego baptizo in aqua* mera, non in Spiritu sancto, baptismo præparatorio per pœnitentiam; non baptismo regenerationis; baptizo non meo nomine, sed Messiæ venturi. *Medius autem vestrûm stetit ille*, palam vobiscum conversatur, *quem vos nescitis*: cujus dignitatem & excellentiam ignoratis. *Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est:* Post me venit, qui mihi antepositus est, utpote me major & potentior; venit (inquam) post me prædicaturus, baptismumque perfectiorem instituturus: *cujus ego non sum dignus, ut solvam*

S. August. Lib. 5. De Bap. cont Donat. c. 9. n. 11.

ejus corrigiam calceamenti: id est, ut ei infima exhibeam famulorum ministeria. Confer cum. *Matthæi* 3.

S. Iohan. Chrysosto. Hom. 16. in Iohan.

28. *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Iohannes baptizans.* Quamvis hæc lectio antiqua sit, *in Bethania*, ut ex sanctis Cyrillo Alexandr. Johanne Chrysostomo, Græcisque, Syriacis, Latinis Exemplaribus apparet: monet tamen Chrysost. emendatiora legere, *Bethabara*. Bethania enim neque trans Jordanem est, neque in deserto Judææ, sed vicina Jerosolymis. Sed neque ad aquas sita est, ut commoda ibi baptizandi oportunitas haberetur. Bethabara autem, quæ idem sonat ac *Domus transitûs*, erat locus ad trajectum Jordanis, seu in citeriore Jordanis ripa respectu Jerosolymæ, in Tribu Ephraim. Ibi Johannes primùm baptizabat. Nam post id tempus baptizavit in Salim, in deserto scilicet, ut alii Evangelistæ loquuntur. Sensum autem occultiorem fortè subesse loco *Bethabara*, observat eruditus Interpres: Ut ubi Dei Populus ex deserto veniens in Terram promissam trajecit, ibidem editum sit Johannis testimonium, quasi trajectum faciens ex Lege in Regnum cæleste. Legit Origines:

Origen. Tom. 8. in Iohann. Edit D. Huetii.

Hæc in Bethabara facta sunt: eamque lectionem vindicat in Commentario. *Quod in omnibus ferè exemplaribus ponatur*, Hæc in Bethania facta sunt, *non ignoramus* (inquit) *& videtur hoc etiam antea factum fuisse: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed persuasi sumus non Bethania, sed Bethabara legere, cùm ad loca perveniissemus, ut Iesu, Discipulorumque ejus, ac Prophetarum vestigia inspiceremus. Bethania namque, ut ipse ait Evangelista, patria Lazari, & Mariæ, & Marthæ quindecim stadiis à Hierosolymis distat, qua Iordanes fluvius, lato computo, abest stadiis circiter octoginta supra centum: sed neque locus est circa Iordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem ostendi circa tumulos Iordanis Bethabara, ubi Historiæ dicunt Iohannem baptizasse, estque nominis interpretatio consequens baptismati præparantis Domino populum instructum. Est enim, si interpreteris,* Domus Instructionis.

29. *Altera die*, seu die sequenti, *vidit Iohannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Hic est Agnus ille eximius & singularis, Deo gratissimus, quippe sine labe aut macula, innocens, obediens, mansuetus, cujus typi erant Agnus Paschalis, agnus jugis sacrificii, qui quotidie manè & vesperè offerebatur, aliæque victimæ legales. Hæc victima piacularis, omnium hominum peccata portans expiandi gratiâ, & per mortem suam ac sanguinem abluendi & remittendi. Hic est, de quo à Propheta scriptum est; *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet.... Posuit in eo Dominus iniquitatem omnium nostrûm, oblatus est quia ipse voluit*, Non Judæorum tantùm, sed totius mundi tulit peccatum Christus Jesus, siquidem pro omnibus mortuus est. *Peccata nostra tulit in corpore suo super lignum*: & *redempti* sumus *pretioso sanguine Agni immaculati & incontaminati.*

Isai. 53. — *1. Petri* 2. 22. — *1. Petri* 1. 18.

30. *Hic est de quo dixi: Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat.* In eum corda vestra convertite, illum audite, sequimini, præceptis ejus ac monitis obtemperate. Me enim infinito antecedit intervallo, dignitate, origine, æternitate.

31. *Et ego nesciebam eum* ex facie, antequam ad baptizandum missus essem: ne testimonium hocce meum familiaritati aut gratiæ datum vobis videatur: *Sed ut manifestetur in Israël, propterea veni in aqua baptizans*: id est, Propterea veni aquâ baptizans, ut omnibus ad baptismum meum recipiendum confluentibus, & Jesu inter cæteros veniente & baptizato, manifestum fieret Israëli ipsum esse Christum, Patris Æterni voce, Spiritus sancti descensu, meáque demonstratione.

32. 33. *Et testimonium perhibuit Johannes dicens: Quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de cælo*, id est, specie columbæ; & *mansit super eum*, in illo requievit, nemini posthâc majori dandus, imò nec A cuiquam nisi per ipsum. *Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Id est, qui baptizaturus est ut sanctificationis Auctor, & Spiritus sancti largitor, quem in baptismate à se instituendo, & auctoritate sua administrando, in homines effundet ad remissionem peccatorum, & animarum renovationem. Confer cum *Matth.* 3. 13. 14.

34. *Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei*, unigenitus, Deus de Deo, homo factus, verus Messias, de quo ab Isaia prædictum est: *Et requiescet super eum Spiritus Domini, &c.* *Isai.* 11. 2.

35. 36. 37. *Altera die*, seu postridie *stabat Iohannes* muneri suo intentus, *& ex Discipulis ejus duo; & respiciens Iesum ambulantem, dicit*, cum digito demonstrans: *Ecce Agnus Dei.* Non ait: Ecce Messias, Ecce Rex Israël, ut doceret Christo mortem priùs esse tolerandam ac expianda totius mundi peccata, quàm regnum ineundum. *Et audierunt eum duo Discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum*: Non ut illi dehinc perpetuò adhærerent, sed ut familiaritatem cum illo inirent, illumque pleniùs nossent, quem Johannes tantis præconiis efferebat.

38. 39. 40. *Conversus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis?* Prior eos alloquitur, ut benignitate suâ illis fiduciam & animos addat, haud dubiè verecundis. *Qui dixerunt ei: Rabbi (quod interpretatur, Magister) ubi habitas?* ut te postridie invisamus, & tecum colloqui possimus. *Dicit eis: Venite, & videte.* Ad hospitium suum eos invitat eâ ipsâ horâ, quæ ne minùs opportuna esset Jesu metuebant: *Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo*, ibique pernoctarunt, quia jam serum erat. *Hora autem erat quasi decima* ab ortu Solis. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Ioanne*, testimonium quod Jesu perhibuit, *& secuti fuerant eum.* Quis alter? Ne quæramus curiosiùs, quod ignotum nobis esse Deus voluit.

41. 42. *Invenit hic primùm fratrem suum Simonem*, quem ambo quærebant, *& dicit ei: invenimus Messiam*, Judæis promissum, & jam exspectatum. Cùm Petrus ex eis esset qui exspectabant consolationem & redemptionem Israël, nullus ei nuncius lætior accidere potuit. *Invenimus Messiam, quod est interpretatum, Christus.* Hæc nominis interpretatio non Andreæ, sed Evangelistæ est, qui Græcè scripsit. *Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona*: Quem antea non viderat, & ex nomine & ex genere vocat, ut se Deum esse demonstret, cui nota sunt omnia. *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur, Petrus.* Cephas Syriacum nomen, non appellativum, sed proprium, cum sua significatione in sermonem Græcum translatum. Nomen ejus mutat Christus, jam eum sibi pro sua potestate ut suum vindicans, & Petrum vocans à petra, utpote super quem fundaturus erat suam Ecclesiam. *S. Cyrill. Alexand.*

43. 44. 45. 46. *In crastinum voluit Iesus exire* è Judæa *in Galilæam, & invenit Philippum, & dicit ei Iesus: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ & Petri.* Bethsaida, oppidum Galilææ, Andreæ & Petri patria. *Invenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quem scripsit Moyses in Lege & Prophetis, invenimus Iesum Filium Ioseph à Nazareth.* Messiam de quo scripserunt Moyses, & Prophetæ, invenimus: & hic est Jesus filius Joseph, ortu Nazarenus. Filium Joseph vocat ex vulgi opinione, quia Virginis Filium esse necdum noverant. *Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth* oppido tam ignobili, tam obscuro, *potest aliquid boni esse?* tantumne bonum expectari potest, maximè cùm Messias ex Bethleem Juda expectetur? *Dicit ei Philippus: Veni, & vide.* Experire ipse, certiora enim indicia ex ejus sermone accipies.

Gen. 49. 10. — *Deuteron.* 18. 18. — *Isai.* 40. 10. & 45 8. — *Ierem.* 23 5. — *Ezech.* 34 23. & 37 24. — *Daniel* 9. 24. 25. &c.

47. 48. 49. *Vidit Iesus Nathanaël venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.*

Verè dignus Abraham, Isaac, & Jacob filius ob morum integritatem, simplicitatem, ac sinceritatem. *Dicit ei Nathanaël: Unde me nosti?* Cur me ignotum laudas? *Respondit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te*, tametsi nemine conscio te vocaverit. *Respondit ei Nathanaël*, certus quòd absentia ei velut præsentia perspecta essent, quin etiam cordium cogitationes & affectus; quod Dei proprium: *Rabbi tu es Filius Dei, tu es Rex Israël.* Messias ab Israëlitis exspectatus, verus Dei Filius.

50. 51. *Respondit Iesus & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu: credis*, me Filium Dei, & Messiam esse à Deo promissum: *Majus his videbis.* Majora fidei tuæ habiturus es argumenta, augustiora miracula, quibus non Israëlis tantùm, sed Angelorum etiam Rex cognoscar. *Et dicit ei: Amen amen dico vobis, Videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.* Angelos jussa mea obeuntes, mihi ministrantes in Passione, Resurrectione, Ascensu in cælum. Ad Mysticam scalam fortè Christus alludit, per quam ascendentes & descendentes Angelos Jacob vidit.

Sensus Moralis.

S. Aug. Tract. 1 in Ioan.

1. IN *principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Refer animum ad illud Verbum. Si potes habere verbum in corde tuo, tamquam consilium, natum in mente tua, ut mens tua pariat consilium, & insit consilium quasi proles mentis tuæ, quasi filius cordis tui. Priùs enim cor generat consilium, ut aliquam fabricam construas, aliquid amplum in terra moliaris; jam natum est consilium, & opus nondum completum est: vides tu quid facturus es, sed alius non miratur, nisi cùm feceris & construxeris molem, & fabricam illam ad exsculptionem perfectionémque perduxeris. Attendunt homines mirabilem fabricam, & mirantur consilium fabricantis: stupent quod vident, & amant quod non vident: Quis est qui potest videre consilium? Si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum consilium; *Vis videre quale consilium Dei est Dominus Iesus Christus, id est, Verbum Dei? Attende fabricam istam mundi: vide quæ facta sunt per Verbum, & tunc cognosces quale sit Verbum.... Si non potes cogitare quid sit, differ ut crescas. Ille cibus est, accipe lac ut nutriaris, ut sis validus ad capiendum cibum.* Crede, ut aliquando videas, adora, gratias age; quod hîc ratione penetrare & explicare non vales, admiratione & laudibus prosequere; æterno Patri in Filio ejus inseparabiliter unitus esto; cogitationes tuæ, consilia tua, affectus tui sint non solùm apud Deum, sed propter Deum.

3. 4. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, & vita etat lux hominum.* Universæ creaturæ Verbo æterno esse suum debent ut principio suo per omnipotentiam quæ illi cum Patre communis est: debent & essendi modum, ordinem, pulchritudinem, proportionem ut ideæ, arti, & sapientiæ divinæ. Ad divinum illud omnis creatæ perfectionis exemplar nos conformemus, per creaturas ad ipsum ascendamus; illi uni, non ejus operibus adhæreamus. Vita æterna in illo est. Ipsum est vita nostra, Lux mentium nostrarum, beatitudo nostra.... *Qui habet Filium, habet vitam; qui non habet Filium, vitam non habet.... Vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Extra illum tenebræ, mors & miseria æterna.

1. Iohan. 5. 12. 13.

5. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Homines per peccatum lapsi in tenebras ignorantiæ & cupiditatis, tametsi naturali lumine quod increatæ lucis participatio est, donati sint; increatam illam lucem, Verbum æternum, vel ignorant; vel non glorificant, nec gratias illi agunt; nec rationis ductum sequuntur in operatione boni & fuga mali. Caveamus ne simus adhuc tenebræ, non autem lux in Domino; & filii lucis. Ambulemus in luce, ne nos tenebræ comprehendant. Qui autem istam lucem non capiunt, non ideo cogitent quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt: *Ipsi enim propter peccata tenebræ sunt.* Quemadmodum ergo cæco præsens est sol, sed ipse soli absens est: sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus est corde. *Præsens est sapientia, sed cùm cæco præsens est, oculis ejus absens est: non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est.* Quid ergo faciat iste? *Mundet unde possit videri Deus.* Quomodo si propterea videre non posset, quia sordidos & saucios oculos haberet, irruente pulvere, pituitâ vel fumo, diceret illi Medicus: Purga de oculo tuo quicquid mali est, ut possis videre lucem oculorum tuorum. Pulvis, peccata; fumus, peccata & iniquitates sunt: tolle inde ista omnia, & videbis sapientiam quæ præsens est: quia Deus est ipsa sapientia; & dictum est: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Matth. 5. 8.

6. 7. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Iohannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Ne mireris quòd Christus à Johanne, Dominus à servo testimonium acceperit, qui ad eum venit, & ab eo cum Judæis baptizari voluit, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Sic à Joanne testimonium accipere voluit, non quòd eo indigeret, sed propter salutem nostram, & ut se hominum imbecillitate accommodaret. Hinc ipse Jesus ait: *Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis ad Iohannem, & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico ut vos salvi sitis.* Quasi dicat: Deus ego sum, & Dei unigenitus Filius, & quamvis nemo hoc profiteretur, nihil propterea natura mea fit minor, nihil deterior: sed cùm mortalium salus mihi curæ esset, in hanc descendi humilitatem, ut hominis testimonio me subjicerem. Nam propter Judæorum imbecillitatem, hoc pacto meliùs faciliùsque fides in eum extendi propagarique poterat. Sicut igitur carnem induit, ne si nuda se Divinitate exhiberet, omnes perderet: ita virum qui se annuntiaret misit, ut cùm familiarem vocem populi audirent, faciliùs ad credendum adducerentur. Non enim suæ dumtaxat dignitati, sed auditorum usui facilitatique consuluit. Magna Dei erga nos misericordia est, cùm sanctos Prædicatores, Pastores, conscientiarum Moderatores ad nos mittit, qui ad salutem recipiendam nos disponant: sed huic Dei misericordiæ respondere & coóperari fideliter debemus; in Christum Jesum credere fide per dilectionem operante; & vitæ puritate, conversationisque sanctimoniâ testimonium illi perhibere, ut alii nostro exemplo illum colant & diligant.

S. Iohann. Chrys. Hom. 5. in Iohann.

Iohann. 5. 32. 33.

Rogabit quispiam: Siquidem Johannes venit in testimonium ut testimonium perhiberet de lumine, *ut omnes crederent per illum*, quidni omnes ei crediderunt? Respondet S. Cyrillus, Non id Johannis culpâ, sed Judæorum, ad quos missus est, incredulitate & perversitate contigisse. Etenim quod ad Præconis scopum, & supernæ missionis rationem attinet, nemini doctrina defuit vel fides: sed cùm varia sint auditorum ingenia, & unusquisque potestatem habeat suæ voluntatis, à recta ratione quidam aberrarunt, fide repudiatâ. Idcirco Propheticum illud de iis usurpandum est: *Domus Israël nolunt audire te, quia nolunt audire me: quippe domus Israël attrita fronte est, & duro corde.... Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.* Ezech. 3. 7. & 27.

8. *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Cùm nonnulli Johannem Baptistam Christum esse suspicarentur, admirabilis ejus vitæ, eximiarumque virtutum splendore præstricti, ipsique Synedrii Proceres misissent ad eum legatos, qui rogarent utrum esset Chri-

stus: ideo S. Evangelista, ut errorem evelleret, simulque ostenderet quantæ auctoritatis esset ille qui à Deo in testimonium missus erat, subjungit: *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Unam autem lucem esse his verbis clarè ostendit, quod sanè verum est. Etenim quamvis lux Sancti dicantur; & Joannes Baptista lucerna appelletur, non ignoramus tamen eos gratiam ac donum luminis accepisse. *Neque enim lux propria est lucernæ, neque Sanctis illuminatio, sed veritatis illuminatione splendentes & conspicui facti sunt, & luminaria sunt in mundo, vitæ sermonem retinentes. Vita autem cujus in se dicuntur habere sermonem, quænam aliâ esse potest, quàm Unigenitus ipse, qui de se ait:* Ego sum vita? *Igitur una quidem est vera lux, illuminans; non illuminata: unius autem participatione quicquid lux dicitur, lux per imitationem illius censebitur.*

S. Cyrillus Lib. 1. in Joan. c. 7.
Matt. 5. Vos estis lux mundi.
Psal. 131. Paravi lucernam Christo meo.
Joan. 5. Erat lucerna ardens & lucens

9. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Filius Dei vera lux est, summa, substantialis, originalisque ratio, quæ omnem hominem illuminat; cùm nec rectè cogitare, nec benè ratiocinari, nec verum à falso discernere, nisi illius auxilio possimus. Veram illam lucem adoremus; oremus ut tenebras nostras illuminet: *Deus meus, illumina tenebras meas....* Si omnem hominem, & ipsum Johannem illuminat. *Ipse ergo illuminabat, à quo se demonstrari volebat.* Veniebat ad mentes infirmas, ad corda saucia, ad aciem animæ lippientis. Ad hoc venerat. » Et unde posset anima videre quod perfectè est? Quo» modo plerumque fit, ut in aliquo corpore radiato co» gnoscatur ortus esse sol, quem oculis videre non pos» sumus. Quia & qui saucios habent oculos, idonei sunt » videre parietem illuminatum & illustratum à sole, vel » montem, vel arborem, aut aliquid hujusmodi: & in » alio illustrato demonstratur illis ortus ille, cui videndo » adhuc minùs idoneam aciem gerunt. Sic ergo illi om» nes ad quos Christus venerat, minùs idonei erant eum » videre: radiavit Johannem, & per illum confitentem » se radiatum ac illuminatum esse, non qui radiaret & » illuminaret, cognitus est ille qui illuminat, cognitus » est qui implet. *Qui illuminat omnem hominem venien» tem in hunc mundum.*

S. Aug. Tract. 2. in Ioan.

10. 11. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.* Amor mundi impedit ne mundi Creator cognoscatur & ametur; cùm ideo conditus sit homo, ut ad Dei cognitionem & amorem duceretur & accenderetur. Cæli, sidera, Angeli Creatorem suum cognoverunt, quem & dæmonia confitentur. Sed qui non cognoverunt? *Qui amando mundum, dicti sum mundus.* Ipsi enim corde habitant in mundo. Nam qui non diligunt mundum, carne versantur in mundo, sed corde in Cælo habitant, ut Apostolus dicit: *Nostra conversatio in Cælis est.*

S. Aug. ibid.
Philipp. 3. 20.

In propria venit, & sui eum non receperunt. Qui sui? » Homines quos fecit: Judæi quos primitus fecit super » omnes gentes esse: quia aliæ gentes idola adorabant, » & dæmonibus serviebant; Ille autem populus natus » erat de semine Abrahæ: & ipsi maximè sui; quia & » per carnem quam suscipere dignatus est, Cognati. *Et » sui eum non receperunt*, cùm ad eos præsertim venisset. De hoc ingrati animi vitio non solus Johannes, sed Prophetæ quoque & Apostolus conqueruntur. Et Prophetæ quidem ex persona Christi clamaverunt: *Populus quem non cognovi, servivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi: Filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.* Et iterum: *Quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt... Quæsierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt me, qui non quæsierunt me.* Paulus autem ad Romanos: *Quid ergo? Quod quærebat Israël, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est.* Et iterum: *Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem » quæ ex fide est. Israël verò sectando legem justitiæ, in le» gem justitiæ non pervenit.* Et sanè plurima admiratione

S. Aug. ibid.
Psal. 17.
Isai. 52. 15. & cap. 65. 1.
Rom. 11. 7. Rom. 9. 30. 31.
S. Ioann. Chrys. Hom. 8 in Ioan.

dignum est, quo pacto qui in Prophetarum libris instituti, Moysem & reliquos deinceps Prophetas plurima de Christi locutos adventu singulis sabbatis audiverant; præterea Christum signa & miracula quotidie facientem, & secum dumtaxat versatum viderant, neque sinentem adhuc discipulos ut in gentes dispergerentur, & in civitates Samaritanorum ingrederentur; neque ipsum eas ingressum, sed ubique asserentem missum se ad oves quæ petierant de domo Israël: tum cùm signa viderent, Prophetas frequenter audirent, quotidie ab ipso admonerentur, tam surdi penitus & cæci perstiterunt, ut nihil eos ad Christi fidem possit adducere. Gentiles autem idolis servientes & in omne flagitiorum genus demersi, Evangelio obediverunt. Quæ causa obdurationis Judæorum? Superbia. *Ignorantes* enim *justitiam Dei, & quærentes propriam justitiam statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.* Superbiam igitur caveamus, ne suam à nobis gratiam Deus subtrahat, quam dat humilibus. Gratias agamus Deo, qui nos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum, & per donum fidei illuxit in cordibus nostris, ut eum reciperemus. Judæi Christum Jesum repulerunt, quia illum non noverant. Væ nobis, si illum repudiemus quem cognoscimus, quem recepimus, à quo gratiis & donis innumeris cumulati sumus, cujus Corpore & Sanguine pasti sumus. Christum recipit, qui mandatis ejus obedit, qui secundùm ejus Evangelium vivit. Caveamus, ne qui Christi sumus per Sacramenta, eum vitæ pravitate repellamus. *In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Rom. 10.

12. 13. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Magna benevolentia, magna misericordia! *Unicus natus est, & noluit manere unus. Multi homines cùm filios non habuerint, peracta ætate adoptant sibi, & voluntate faciunt, quod naturâ non potuerunt. Si autem aliquis habeat filium unicum, gaudet ad illum magis, quia solus omnia possessurus est, & non habebit qui cum eo dividat hæreditatem, ut pauperior remaneat. Non sic Deus: Unicum eumdem ipsum quem genuerat, & per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo, quomodo ille Unigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius.* Ille enim venit Unigenitus solvere peccata, quibus peccatis implicabamur, ne adoptaret nos propter impedimentum eorum: Quos sibi fratres facere volebat, ipse solvit, & fecit cohæredes. Sic enim dicit Apostolus: *Si autem filius, & hæres per Deum.* Et iterum: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Non timuit ille habere cohæredes; quia hæreditas ejus non fit angusta, si multi possederint. Illi ipsi certè illo possidente fiunt hæreditas ipsius, & ipse vicissim fit hæreditas ipsorum. Audi quomodo fiant hæreditas ipsius: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Ille quomodo fit hæreditas eorum? *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei.* Et nos illum possideamus, & ipse nos possideat: ille nos possideat sicut Dominus; nos illum possideamus sicut salutem, nos possideamus sicut lucem.

S. Aug. Tract. 2. in Ioan. n. 13.
Gal. 4. 7. Rom. 8. 17.
Psal. 2. 7.
Psal. 15. 5.

Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Per aquam & Spiritum sanctum ex Deo nati, & filii Dei facti sumus. Dignitatem suam Christianus agnoscat. Hæc vera nobilitas, Dei filium nominari & esse. Ne ab illa excidamus, ne degeneres simus, ne secundùm carnem & sanguinem vivamus. Dei voluntate & amore facti sumus divinæ consortes naturæ, regnique cælestis hæredes: Voluntatem igitur & amorem Dei eligamus ut regulam Morum nostrorum: ad hanc omnes cogitationes, omnia consilia, omnia opera nostra dirigamus: non ad voluntatem carnis, non ad voluntatem viri, id est, ad cupiditatem, ad amorem humanum & carnalem.

14. *Et verbum caro factum est, & habitavit in no-*

bis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Verbi Dei exinanitionem capere æquè impossibile est ac magnitudinem. *Deus* factus est homo; *Filius æterni patris*, filius hominis; *Verbum*, infans; *Vita*, mortalis; *Lux*, in tenebris, id est, in medio hominum peccatorum. *Ut homines nascerentur ex Deo, primò ex ipsis natus est Deus.* Christus enim Deus, & Christus natus ex hominibus. Noli ergo mirari quia efficeris filius Dei per gratiam, quia nasceris ex Deo secundùm Verbum ejus. Priùs ipsum Verbum nasci voluit ex homine, ut tu securus nascereris ex Deo, & diceres tibi: Non sine causa Deus nasci ex homine voluit, nisi quia alicujus momenti me existimavit, ut immortalem me faceret, & pro me mortaliter nasceretur. Ideo cùm dixisset S. Evangelista, *Ex Deo nati sunt*: quasi ne miraremur & exhorreremus tantam gratiam, ut nobis incredibile videretur quia homines ex Deo nati sunt, quasi securum te faciens, ait: *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Incarnationis Christi consilium oppugnat, qui terrenis ac sensibilibus bonis adhæret, qui mundanam celsitudinem consectatur; cùm propterea Verbum caro sit factum, ut nos ab iis avocaret ac abstraheret. Ipsa nativitate collyrium fecit, unde tergerentur oculi cordis nostri, & possemus videre majestatem ejus per ejus humilitatem. Ideo *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Sanavit oculos nostros: *Et vidimus gloriam ejus.* GLORIAM *ejus nemo posset videre, nisi carnis humilitate sanaretur.* Unde non poteramus videre? Irruerat homini quasi pulvis in oculum, irruerat terra, sauciaverat oculum, videre non poterat lucem: oculus iste sauciatus inungitur: terrâ sauciatus erat, & terra illuc mittitur ut sanetur. Omnia enim collyria & medicamenta, nihil sunt nisi de terra. De pulvere cæcatus es, de pulvere sanaris: ergo *Caro te cæcaverat, caro te sanat.* Carnalis enim anima facta erat consentiendo affectibus carnalibus, inde fuerat oculus cordis cæcatus. *Verbum caro factum est*: Medicus iste tibi fecit collyrium. Et quoniam *sic venit ut de carne vitia carnis extingueret, & de morte occideret mortem*: ideo factum est in te, ut quoniam *Verbum caro factum est*, tu possis dicere, *Et vidimus gloriam ejus.* Qualem gloriam? Qualis factus est Filius hominis? Illa humilitas ipsius est, non gloria. Sed quò perducta est acies hominis curata per carnem? *Vidimus*, inquit, *gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.*

S. Augustinus. Tract. 2. in Ioan. n. 15. 16.

16. *Et de plenitudine ejus omnes nos accipimus, & gratiam pro gratia.* Quantò magis Christo unimur, tantò abundantiùs de duplici ejus plenitudine accipimus. Omnis enim boni principium est ut Deus; ut verò caput Christianorum & electorum, principium est omnis sanctitatis & gratiæ. Accepimus de plenitudine ejus primò gratiam, & rursum accepimus gratiam pro gratia. Quam gratiam primò accepimus? Fidem. In fide ambulantes, in gratia ambulamus. Unde enim hoc meruimus? Quibus nostris præcedentibus meritis? Non se quisque compalpet, redeat in conscientiam suam, quærat latebras cogitationum suarum, redeat ad seriem factorum suorum: non attendat quid sit, si jam aliquid est; sed quid fuerit, ut esset aliquid; inveniet non se fuisse dignum nisi supplicio. Si ergo supplicio dignus fuisti, & venit ille qui non peccata puniret, sed peccata donaret, gratia tibi data est, non merces reddita. Unde vocatur gratia? quia gratia gratis datur: non enim præcedentibus meritis emisti quod accepisti. Hanc ergo accepit gratiam primam peccator, ut ejus peccata dimitterentur. Quid meruit? *Interroget justitiam, invenit pœnam: interroget misericordiam, invenit gratiam.* .... Sed hoc & promiserat Deus per Prophetas: itaque cùm venit dare quod promiserat; non solùm gratiam dedit, sed & veritatem. Quomodo exhibita est veritas? Quia factum est quod promissum est. Quid est ergo, *Gratiam pro gratia?* Vitam æternam pro merito fidei. Fide promeremur Deum; & qui digni non eramus quibus peccata dimitterentur, ex eo quia tantum donum indigni accepimus, gratia vocatur. Quid est gratia? Gratis data. Quid est gratis data? Donata, non reddita. Si debebatur, merces reddita est, non gratia donata. Si verè debebatur, bonus fuisti: si autem, ut verum est, malus fuisti, credidisti autem in eum qui justificat impium; cogita quid per Legem tibi imminere debebat, & quid per gratiam consecutus sis. Consecutus autem istam gratiam fidei eris justus ex fide: Justus enim ex fide vivit: & promereberis Deum vivendo ex fide: cùm promeruerис Deum vivendo ex fide, accipies præmium immortalitatem & vitam æternam. Et illa gratia est. Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratia. *Sed enim fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipsa fides gratia est; & vita æterna gratia est pro gratia.... Dona sua coronat, non merita tua.* Ergo *omnes de plenitudine ejus accepimus:* de plenitudine misericordiæ ejus, de abundantia bonitatis ejus. Quid? Remissionem peccatorum, ut justificaremur ex fide. Et insuper quid? *Et gratiam pro gratia:* id est, pro hac gratia in qua ex fide vivimus, recepturi sumus aliam. Quid tamen nisi gratiam? Nam si dixero, quia & hoc debetur, aliquid mihi assigno, quasi cui debeatur. *Coronat autem in nobis Deus dona misericordiæ suæ: sed si in ea gratia quam primam accepimus, perseveranter ambulemus.*

De plenitudine ejus omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quam? Pro qua? Pro veteri novam. Quemadmodum enim duplex erat justitia: *Secundùm justitiam quæ in lege est*, ait Apostolus, *factus irreprehensibilis.* Philip. 3. Et duplex fides: *Ex fide in fidem.* Et adoptio duplex: *quorum adoptio est.* Et duplex gloria: *Si enim quod evacuatur per gloriam est, multò magis quod manet in gloria.* 2. Cor. 3. Et lex duplex: *Lex spiritus vitæ liberavit me.* Rom. 7. Et duplex servitus: *Quorum servitus*: & iterum: *Serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.* Jerem. 31. 32. Et testamentum duplex: *Consummabo super, domum Israël & super domum Juda testamentum novum, non secundùm testamentum quod feci patribus eorum.* Hebr. 8. 9. Et duplex sanctificatio, & duplex baptisma, & duplex sacrificium, & templum, & circumcisio duplex; ita & duplex gratia. Sed illa quidem quasi figura sunt, hæc quasi veritas.... Quænam inter hanc & illam adoptionem differentia est? Illa verbo honorabatur, hæc re ipsa. De illa ait Propheta: *Ego dixi, dii estis, & filii Excelsi omnes*: de hac dicitur: *Ex Deo nati sunt.* Quanam ratione? *Per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti.* Et illi quidem postquam filii appellati sunt, adhuc spiritum servitutis habebant: erant enim servi, etsi hac appellatione honorabantur: Nos liberi tunc facti, non nomine, sed re honorem accepimus. *Non enim* (inquit Apostolus) *accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba (Pater).* ..... Illi cùm idola non colebant, neque fornicabantur, neque adulterium committebant, vocabantur sancti: nos verò non in hujusmodi abstinentia, sed in majorum aquisitione & possessione facti sumus sancti. *Ut sancta sit corpore & spiritu.... Pacem sequimini & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Et, *Perficientes sanctificationem in timore Dei.* Christianorum igitur sanctitas intrinsecùs radicem habet à Spiritûs S. adventu, & in vita longè perfectiore posita est quàm Judaica... Gratiâ Judæi salutem consequebantur. Nam qui non propriis meritis à Deo electi sunt, eos perspicuum est propter gratiam hujusmodi honorem consecutos: Nos autem omnes salvi quoque facti sumus gratiâ, sed non eodem modo, neque iisdem de rebus, sed longè majoribus & excelsioribus. Non enim nobis hæc dumtaxat gratia data est, venia scilicet peccatorum, quam cum illis communicamus; Omnes enim peccaverunt: sed justitia, sanctificatio, adoptio, Spiritus sancti gratia longè clarior,

Rom. 7. 6. Jerem. 31. 32. Hebr. 8. 9. S. Joan. Chrys. Hom. 13. in Ioann. Rom. 8. Galat. 4. 1. Cor. 7 Hebr. 12

» rior, longè uberior: ad hæc & alia major, hoc est, à
» Spiritu & reconciliatione fiducia. Hujus gratiæ causâ
» Deo chari facti sumus, non ampliùs ut servi, sed ut
» filii & amici. Sic *Accepimus gratiam progratia*:... Non
» solùm Lex, sed ipsa creatio hominis ex nihilo gratia
» quædam fuit, utpotè nullis præcedentibus meritis data.
» Deinde, quòd à Deo conditi & facienda & vitanda
» didicerimus, & horum à natura legem acceperimus,
» & conscientiæ judicium incorruptum nobis ab opifice
» Deo tributum sit. Gratiæ præterea fuit, ut hanc le-
» gem quodammodo obliteratam & corruptam, per Le-
» gem scriptam recuperaremus. Consentaneum namque
» erat, ut qui datum semel à Deo præceptum adulte-
» rassent & corrupissent, pœnam luerent: verùm mitius
» nobiscum actum est. Iterum emendandi medicina ad-
» hibita, non debita quidem, sed à misericordia & gra-
» tia proveniens. Nam quòd gratiæ sit & misericordiæ,
» David confirmat, dicens: *Faciens misericordias Domi-*
» *nus .... Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israël volun-*
» *tates suas.* Misericordiæ igitur & gratiæ fuit legem
» accipere: sed majoris gratiæ fuit accipere quæ nobis
» à Christo collata sunt beneficia.

» 17. *Quia Lex per Moysen data est, Gratia & veri-*
Rom. 5. » *tas per Iesum Christum facta est.* Lex subintravit, ut
» abundaret delictum (inquit Apostolus) Hoc proderat
» superbis ut abundaret delictum: multum enim sibi
» dabant, & quasi viribus suis multùm assignabant; &
» non poterant implere justitiam, nisi adjuvaret ille qui
S. Au- » jusserat. Superbiam illorum volens domare Deus, dedit
gustin. » Legem, tamquam dicens: Ecce implete, ne putetis
Tract. 3 » deesse jubentem. Non deest qui jubeat, sed deest qui
in Ioan, » impleat. Unde non implet? Quia natus cum traduce
n. 11. » peccati & mortis..... *Sed non te in æternum tenebit*
14. » *vinculum peccati: quia mortem tuam æternam occidit*
mors temporalis Domini tui. Ipsa est gratia, ipsa est &
veritas: quia promissa & exhibita. Non erat ista in ve-
teri Testamento, quia Lex minabatur, non opitulabatur;
jubebat, non sanabat; languorem ostendebat, non aufere-
bat: sed illi præparabat Medico venturo cum gratia &
veritate; tamquam ad aliquem quem curare vult Medicus,
mittat primò servum suum ut ligatum illum inveniat.
Sanus non erat, sanari nolebat, & ne sanaretur, sanum
se esse jactabat: missa Lex est, ligavit eum, invenit se
reum, jam clamat de ligatura. Venit Dominus, curat
amaris aliquantùm & acribus medicamentis: dicit enim
ægroto, *Ferto*; dicit, *Tolera*; dicit, *Noli diligere mun-*
dum, habeto patientiam; curet te ignis continentiæ, fer-
rum persecutionum tolerent vulnera tua. Expavescebas,
quamvis ligatus: liber ille & non ligatus bibit quod
tibi dabat: prior passus est ut te consolaretur, tamquam
dicens: *Quod times pati pro te, prior patior pro te.*
Hæc est gratia, & magna gratia. Quis illam dignè col-
laudat?

S. Augu- *Lex per Moysen data est, Gratia & Veritas per Je-*
stinus, *sum Christum facta est.* Per servum Lex data est, *reos*
ibid. n. » *fecit*: per Imperatorem indulgentia data est, *reos libera-*
16. » *vit.* Lex per Moysen data est. Non sibi aliquid ampliùs
» servus assignet, quàm quod per illum factum est. Electus
» ad magnum ministerium tamquam fidelis in domo, sed
» tamen servus, *agere secundùm Legem potest; solvere à*
» *reatu Legis non potest.*

19. *Et hoc est testimonium Johannis, quando miserunt*
Judæi ab Jerosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum, ut
interrogarent eum, Tu quis es? Quid Christo respondebimus, cùm nos interrogabit, *Tu quis es?* Christianus? Religiosus? Sacerdos? Qualem mores & opera demonstrant? Nonne potiùs paganum, sæcularem, laicum? Terribilem interrogationem ipsi præveniamus. Nobis sincerè respondeat cor nostrum. Amorem proprium ne audiamus: adulator est, seductor est. Aliis ne credamus, quos sæpe fallimus simulatione virtutum, & vicissim nos fallunt adulatoriis sermonibus. Cùm ab hominibus laudamur, imitemur Johannem, laudes indebitas sincerè, modestè, veridicè repudiemus. Demus operam ut Deus potius laudetur, à quo habet homo quicquid in eo jure laudatur. Deo ita adhæreamus, ut si non merito laudamur; corrigamus eos quos possumus; ne arbitrentur aut in nobis esse quod non est; aut nostrum esse quod Dei est; aut ea laudent, quæ quamvis non desint nobis, aut etiam supersint, nequaquam tamen sunt laudabilia, velut sunt bona omnia, quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum impiis hominibus. Si autem meritò laudamur propter Deum, gratulemur eis quibus placet verum bonum; non tamen quia placemus hominibus, sed si coram Deo tales sumus, quales nos esse credunt, & non tribuitur nobis, sed Deo, cujus dona sunt omnia, quæ verè meritòque laudantur. Sic laudes repudiemus, ut S. Augst. veritatem non offendamus: quia, *Laus humilitatis in parte non est ponenda falsitatis.* Johannem considerate, Johannem audite. Tanta erat ejus excellentia ut posset credi Christus: & in eo probata est humilitas ejus, quia dixit se non esse, cùm posset credi esse. Imitemur humilitatem Præconis, & intelligamus celsitudinem Judicis. *Medius vestrùm stetit, quem vos nescitis.* Nec mirum: Lumen est, vos tenebræ. Ego in aqua tantùm, ille in Spiritu sancto baptizat. Post me venturus est: sed prior me est, *cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corri-* S. Augst. *giam calceamenti.* Quantùm se abjecit? Et ideo multùm elevatus est: quoniam qui se humiliat, exaltabitur. Si diceret, Ille venit post me, qui ante me factus est, cujus tantummodo corrigiam calceamenti dignus sum solvere, multùm se humiliasset. Quando autem nec ad hoc dignum se dicit, verè plenus Spiritu sancto erat, qui sic servus Dominum agnovit, & ex servo amicus fieri meruit.

29. *Altera die vidit Johannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Ecce Agnus, non Paschatis legalis & typici, sed veri. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Ecce catholicum Patris Sacerdotem simul & victimam: singulariter ille est Agnus Dei, quia *singulariter hujus Agni sanguine solo homines redimi potuerunt.* Hic Agnus est immaculatus, pro omnibus ad occisionem ducendus, ut mundi peccatum amoveat, ut orbis exterminatorem evertat, ut mortem pro omnibus obeundo mortem aboleat, ut solvat hominum maledictionem, ut cesset tandem illud, *Terra es, & in terram revertéris*; ut sit ille secundus Adam, non è terra, sed è cælo, omnísque boni principium naturæ humanæ existat, solutio invecti interitûs, æternæ vitæ conciliator, causa reformationis ad Deum, pietatis & justitiæ principium, via denique ad Regnum cælorum. Unus enim mortuus est Agnus pro omnibus; omnem hominum gregem servans Deo ac Patri: unus pro omnibus, ut omnes Deo subjiciat; unus pro omnibus, ut omnes lucrifaciat: ut omnes denique non jam sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Nam cùm in multis peccatis essemus, atque idcirco morti & corruptioni obnoxii, dedit Filium suum Pater redemptionem pro nobis, unum pro omnibus, quoniam omnia sunt in ipso, & omnibus melior est. Unus pro omnibus mortuus est, ut omnes vivamus in ipso. Cum enim occisum pro omnibus Agnum mors absorpserit, simul etiam in ipso & cum ipso cunctos evomuit. Omnes enim eramus in Christo, qui propter nos & pro nobis mortuus est, atque resurrexit. Abolito verò peccato, quomodo fieri poterat ut mors etiam, quæ ex ipso est, propter ipsum non abolita sit? Mortua radice quomodo germen servabitur? Mortuo peccato, quæ moriendi nobis causa erit? Quare de occisione Agni Dei solemni exultatione dicamus: *Ubi est mors victoria tua? Ubi stimulus tuus, inferne?* Omnis enim iniquitas oppilabit os suum, nec poterit ampliùs accusare præ infirmitate peccantes. *Deus* enim *est qui justificat... Christus nos redemit de male-* Rom. 8. *dicto Legis, factus pro nobis maledictum.... ut in Gen-* Galat. 3. *tibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut polli-* 13. 14. *citationem Spiritûs accipiamus per fidem.*

32. *Et testimonium perhibuit Johannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo, &*

S. Augst. tract. 4. in Ioannem, n. 5. S. Cyrill. Alexandr. Lib. 2. in Ioan. p. 114.

mansit super eum. Morum innocentia, puritas, simplicitas, mansuetudo, caritas, bonorum operum fœcunditas, agni & columbæ symbolis; quorum primo Christus, altero Spiritus sanctus designari voluit, Christianis commendantur. Spiritum sanctum in baptismo, aliisque sacramentis accipimus; sed heu, in paucis manet; à pluribus illum contristantibus, illi resistentibus, contumeliámque illi facientibus, discedit. *Vidi Spiritum descendentem, & manentem super eum.*

S. Cyril. Alex. Lib. 2. in Ioan. p. 123.

» Cùm homo factum sit Dei Verbum, Spiritum à Patre
» accepit ut unus è nobis, non sibi specialiter aliquid accipiens (Erat enim ipse largitor Spiritûs) sed ut acceptum
» naturæ nostræ conservaret, ut homo; & rursus radicaret
» in nobis gratiam quæ recesserat, is qui peccatum non
» novit. Hanc ob causam S. Præcursor addidit: *Vidi Spi-*
» *ritum descendentem de cælo, & mansit super eum.* Avo-
» lavit enim ex nobis propter peccatum: *Factus est autem velut unus ex nobis qui peccatum non novit, ut assuesceret Spiritus manere in nobis, cùm discedendi aut subducendi se causam in ipso non haberet. Igitur nobis per seipsum Spiritum accipit, & naturæ vetus bonum renovat.*

S. Aug. Tract. 6 in Ioannem.

33. *Qui misit me baptizare, ille mihi dixit: Super*
» *quem videris Spiritum descendentem & manentem super*
» *eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Petrus bap-
» tizet, hic est qui baptizat; Paulus baptizet, hic est qui
» baptizat; Judas baptizet, hic est qui baptizat. Nam si
» pro diversitate meritorum baptisma sanctum est; quia di-
» versa sunt merita, diversa erunt baptismata, & tantò
» quisque aliquid melius putatur accipere, quantò à melio-
2. Tim. 2. 19. » re videtur accepisse. Sancti in Ecclesia, boni de quibus
» Apostolus ait, *Novit Dominus qui sunt ejus*, diversarum
» gratiarum sunt, non omnes paria merita habent, sunt alii
» aliis sanctiores, sunt alii aliis meliores. Quare ergo si
» unus ab illo, verbi gratiâ, justo, sancto baptizetur, alius
» ab alio inferioris meriti apud Deum, inferioris gradus,
» inferioris continentiæ, inferioris vitæ, unum tamen &
par & æquale est quod acceperunt, nisi quia *Hic est qui baptizat*, Christus Jesus? Ideo baptisma collatum ab improbis Ministris, quin etiam ab Hæreticis & Schismaticis ratum & bonum est: sed attendant infelices fratres nostri qui ab Ecclesia separati sunt, nec ad ejus unitatem & communionem redire curant, nihil illis prodesse baptisma, nisi veniant ad columbam. Baptismum habes, caritatem non habes. Ostende quomodo habeat-caritatem, qui dividit unitatem. Ego (inquit Calvinianus vel Lutheranus) habeo baptismum. Habes, sed *baptismus ille*
» *sine caritate nihil tibi prodest: quia sine caritate tu ni-*
» *hil es.* Nam baptismus ille, etiam in illo qui nihil est,
» non est nihil; immò magnum aliquid est, propter illum
» de quo dictum est, *Hic est qui baptizat.* Sed ne putares
» illud quod magnum est, tibi aliquid prodesse posse si non
» fueris in unitate, super baptizatum columba descendit, tamquam dicens: *Si baptismum habes, esto in columba, ne non tibi prosit quod habes. Veni ad columbam, non ut incipias habere quod non habebas, sed ut prodesse tibi incipiat quod habebas. Foris enim habebas baptismum ad perniciem: intus si habueris, incipit prodesse ad salutem. Veni, columba te vocat, gemendo te vocat.* Fratres nostros nondum Ecclesiæ conjunctos, vos qui intus estis, & ad columbam pertinetis, *gemendo vocate, non rixando: vocate orando, vocate invitando, vocate jejunando, de caritate intelligant quia doletis illos. Non dubito quia si videant dolorem vestrum, confundentur, & revivisent..... Omnia clamant adversùs illos, omnes paginæ divinæ, omnis Prophetia, totum Evangelium, omnes Apostolicæ Litteræ, omnis gemitus columbæ: & nondum evigilant, nondum expergiscuntur. Sed si columba sumus, gemamus, toleremus, speremus. Aderit misericordia Dei ut efferveat ignis Spiritus sancti in simplicitate vestra, & venient. Non est desperandum, ora-*

S. August. Tract. 7. in Ioann. n. 4.

te, prædicate, diligite, prorsus potens est Dominus.

34. *Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* Oportebat ut ille baptizaret, qui est Filius Dei unicus, non adoptatus. *Adoptati filii, ministri sunt Unici; Unicus habet potestatem, adoptati ministerium. Licèt baptizet minister non pertinens ad numerum filiorum, quia malè vivit & malè agit, quid nos consolatur?* HIC EST QUI BAPTIZAT.

35. 36. 37. *Altera die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis ejus duo. Et respiciens Iesum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei.* Johannes Discipulos ad sequendum Jesum disponens, illum Agnum Dei rursus indigitat, & tollere peccatum mundi confirmat, sicut apud Prophetam ait: *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo omnes iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Non frustra verò eadem de Salvatore repetit, S. Præcursor. Officium quippe doctoris est res nondum perceptas discipulorum mentibus inculcare, ad eorum utilitatem. Unde S. Paulus ait: *Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.* Tam salutifera autem repetitione, & iterata demonstratione Jesu ut victimæ pro omnium hominum expiatione à Deo destinatæ, *Ecce Agnus Dei*, &c. tantùm Discipulis profuit S. Johannes, ut illis persuaserit sequi Christum, & ejus disciplinæ sese jam tum adjungere. *Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.* Adorandam hanc victimam sequamur, ut ejus membra; sequamur Agnum quocumque ierit, stolis nostras in ejus sanguine lavemus, ejus patientiam & mansuetudinem imitemur; simus & ipsi victimæ Deo devotæ & tota die propter illum mortificatæ.

Isaiæ 43. 25.

Philipp. 3. 1.

S. Cyrill. Alex. Lib. 2. in Ioan.

38. 39. & seq. *Conversus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis?* Sequentes interrogat Dominus, ut discas Legem quidem Christum monstrare, sed necessarium esse ut misericordiæ suæ oculos ad nos convertat, ut gratiâ sua nos præveniat Christus, ut illum sequamur. Jam ad ipsos invisibiliter conversus erat, jam ad sui comitatum intus traxerat ut eum sequerentur, antequam sequentes tam amanter interrogaret. *Convertimini ad me* (inquit) *& ego convertar ad vos*: sed nos ita orare docet: *Converte nos Domine ad te, & convertemur. Converte nos Deus salutaris noster.* Loquentem ad cor nostrum audiamus; agnoscamus ut Magistrum, à quo viam salutis discamus, ut illo præeunte ambulemus in ea. *Qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas?* Sapientis consilium sibi proponebant: *Si videris sensatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.* Dicit eis: *Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo.* Quàm beatum diem duxerunt, quàm beatam noctem! Quis est qui nobis dicat quæ audierint illi à Domino? Ædificemus & nosmetipsi in corde nostro, & faciamus domum quò veniat ille, & doceat nos, colloquatur nobis.

Eccli. 6. 36.

S. August. Tract. 7. in Iohan. n. 9.

Dicit eis: Venite, & videte. Domum suam non indicat, quamvis rogaretur, sed potiùs ut eam statim se conferant jubet. Primùm quidem ut ea re ad exemplum propositâ doceret in quærendis bonis malam esse dilationem: *In rebus enim utilibus damnosa est omnis cunctatio.* Deinde ignorantibus adhuc sanctam Salvatoris nostri domum, id est Ecclesiam, ad salutem non sufficere si didicerint ubinam illa sit, nisi ad ipsam per fidem venerint, & quæ mysticè in ea peraguntur perspexerint.

« S. Cyril. Alexand. Lib. 2. in Ioan. p. 130.

41. 42. 43. & seq. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant à Iohanne, & secuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem suum Simonem, & dixit ei: Invenimus Messiam, & adduxit eum ad Iesum.* Christum sequi, & illum audire non sufficit: ad illum alii adducendi sunt, consanguinei imprimis & amici. Sic Andreas fratrem suum Simonem, sic Philippus Nathanaëlem adduxit ad Jesum. Qui talentum acceperant, ejus statim quæstum uberiorem Domino offerunt. In ipso tyrocinii sui exordio fructificant Andreas & Philippus, & veritatis prædicatores efficiuntur, cujus vix fuerant auditores. Vera & Christiana amicitia in eo maximè posita est ut amici mutuò se juvent ad salutem, ut alter alterum adducat ad Jesum. Sed heu! fratres & amici plerumque sibi mutuò obsunt ac nocent in iis quæ animæ salutem spectant; alter sæpe alterum

abducit à Jesu! alter alterum ad peccatum pravis consiliis & exemplis trahit!

47. *Vidit Iesus Nathanaël venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.* Neminem eorum quos ad Apostolatum vocavit, ita commendavit Dominus Jesus. Id nec Andreæ, nec Petro, nec Philippo dictum, quod de Nathanaële dictum est: cur ergo illum in Apostolorum numerum non adlegit? Quæstionem solvit S. Augustinus. Nathanaël eruditus erat, & peritus Legis, propterea noluit Jesus illum inter Apostolos suos adscribere, quia idiotas elegit unde confunderet mundum. *Videte vocationem vestram*, inquit Apostolus, *quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret.* Si doctus eligeretur, fortasse ideo se diceret electum, quia doctrina ejus meruit eligi. *Dominus noster Iesus Christus volens superborum frangere cervices, non quæsivit per Oratorem Piscatorem: sed de Piscatore lucratus est Imperatorem.* Nullus nobilis primò electus est, nullus doctus, quia infirma mundi elegit Deus ut confunderet fortia. Erat ergo iste magnus & sine dolo; hoc solo non electus, ne cuiquam videretur Dominus doctos elegisse.

S. August. Tract. 7. in Iohann. n. 17.
1. Cor. 26.

49. *Respondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israël.* Christus Jesus *Magister* noster est; cum docilitate illum audiamus ut ejus discipuli: *Filius Dei* unicus est; illum cum religione colamus & diligamus, ut veri Christiani: *Rex Israël* est; illi serviamus & obediamus ut subditi.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

Maimonides. Tract. De Connubiis cap 10. n. 12.

1. ET *die tertia* à profectione in Galilæam, vel die B tertia ex quo sponsus sponsam duxerat, *nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*, nuptiale convivium, quod per septem aut tres ut minimùm dies agebatur more Judæorum, factum est seu continuatum in Cana urbe Galilææ, distincta à Cana Sidoniorum, & à Cana Samariæ in ttibu Ephraim: *& erat Mater Iesu ibi*, jure propinquitatis, ut credere par est, invitata. Quis harum nuptiarum sponsus fuerit, incertum.

S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 134

2. *Vocatus est autem & Iesus, & Discipuli ejus ad nuptias.* Cùm nuptiæ celebrarentur, castè nimirum & honestè, Jesus unà cum Discipulis suis invitatus venit, non tam epulaturus, quàm ut miraculum faceret, ac præterea generationis humanæ principium sanctificaret. Conveniebat enim ut qui naturam ipsam hominis C renovaturus ac totam in meliorem statum revocaturus erat, non solùm iis qui jam nati erant benedictionem impertiretur, sed & iis quoque qui postea nascituri essent gratiam præstrueret, & eorum ortum sanctum efficeret. Præsentiâ denique suâ nuptias cohonestavit, ipse cùm sit gaudium & lætitia universorum, ut veterem partûs tristitiam depelleret. *Vetera transierunt*, ut Paulus ait, *& facta sunt omnia nova.*

3. *Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent.* Deficit vinum, tu illud procura, etenim omnia potes: inopiæ & verecundiæ cognatorum succurre.

4. *Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est, Mulier? Nondum venit hora mea.* Quid mihi tecum? Hæc res nihil ad te: mea est, non tua. Scio quæ legationis meæ sunt ac ministerii, & quo tempore agenda. *Nondum venit hora mea.* Tempus autem edendi miraculi erat, ubi planè omnibus constaret nullum supereſſe vinum, ne aqua vino admixta crederetur. *Nondum venit hora mea.* Miraculum exigebat mater, at ille tamquam non agnoscit viscera humana, operaturus facta divina, tamquam dicens: Quod de me facit miraculum, non tu genuisti, scilicet divinitatem meam: sed quia genuisti infirmitatem meam, tunc te cognoscam, cùm ipsa infirmitas pendebit in cruce. Hoc est enim, *Nondum venit hora mea.* Tunc enim cognovit, qui utique semper noverat. Et antequam de illa natus esset, prædestinatione noverat Matrem; & antequam ipse Deus crearet, de qua ipse homo crearetur, noverat matrem: sed ad quamdam horam in Mysterio non agnoscit; & ad quamdam horam quæ nondum venerat, in Mysterio rursus agnoscit. Tunc enim agnovit, quando illud quod pepererit moriebatur, Matrem Discipulo commendans.

S. Cyril. Homil. 2.

S. Aug. Tract. 8 in Ioan. n. 9.

5. *Dicit Mater ejus Ministris*, de Filii pietate confidens, certáque hæc verba non ad sui reprehensionem, sed ad eruditionem pertinere: *Quodcumque dixerit vobis, facite.*

6. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ* seu urnæ *sex positæ, secundum purificationem Judæorum*, destinatæ purificationibus quæ in usu erant apud Judæos, ut semper parata esset aqua ad ablutiones legales: *capientes singulæ metretas binas vel ternas.* Certum mensuræ genus. Metreta erat quadraginta duarum circiter pintarum Parisinarum. Metreta enim statuitur æqualis duodecim congiis Romanis, congius Romanus pondere Parisiensi erat centum undecim unciarum cum tribus quadrantibus unciæ. Sic metreta erat 1340. unciarum Parisinarum. Cùm ergo pinta Parisina pendeat triginta duabus unciis, metretes aquæ erat circiter 42. pintarum. Igitur hydriæ binarum metretarum, continebant singulæ octoginta quatuor pintas; quæ erant trium metretarum, continebant centum viginti sex pintas. Sic explicant qui de mensuris Hebræorum egerunt. Quod autem dicitur, *secundùm purificationem Judæorum*, ostendit in his urnis lapideis numquam fuisse vinum. Nam cùm Palæstina inopiâ aquæ laboret (rari enim illic fontes scaturiunt) hydriæ illæ aquâ semper plenæ servabantur, ne si quando immundi fierent, longiùs flumina petenda essent, sed propè purgarentur.

S. Chrys. Hom. 21. in Ioan.

7. 8. *Dicit eis Iesus*, ministris scilicet: *Implete hydrias aquâ.* Crebris enim lotionibus erant exhaustæ. *& impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc* in minoribus & portatilibus vasis, in pocula infundite; *& ferte Architriclino*, magistro & curatori convivii, qui vinum prægustaret, conviviisque porrigeret: *& tulerunt.* D

9. 10. *Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam* (*& non sciebat unde esset* vinum illud ex aqua factum, *ministri autem sciebant, qui hauserant aquam*) *vocat sponsum Architriclinus, & dicit ei*: accedens compellat his verbis: *Omnis homo*, qui convivia celebrat, *primùm bonum vinum ponit*, seu offert convivis: *& cùm inebriati fuerint*, cùm sitim expleverint, *tunc id* apponit *quod deterius est*, quod minùs generosum: *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc*, usque in hanc horam. Sic existimabat ille, donec consentiente ministrorum testimonio, qui hydrias aqua impleverant, & vinum inde hausserant, patefactum miraculum est. E

11. *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ*: primum istud miraculorum suorum fecit Jesus in Cana: *& manifestavit gloriam suam*, divinitatem suam. Aquam enim in vinum convertens, utriusque creaturæ se Dominum ostendit: *& crediderunt in eum Discipuli ejus.* Firmiùs crediderunt, qui jam autem credebant. Miraculo fides eorum aucta & confirmata est.

12. *Post hoc descendit Capharnaum ipse & Mater ejus, & fratres ejus, & Discipuli ejus, & ibi manserunt non multis diebus.* Causa profectionis Jesu Caphar-

naum statim post nuptias Cananiticas, non fuit carcer Johannis Baptistæ: nondum enim in carcerem tunc temporis conjectus erat Johannes: nec à baptismo Christi usque ad proximum Pascha illa omnia fieri potuerunt, quæ in Historia Evangelica narrantur. Post Paschа igitur quod ministerii sui primum fuit, Jesus in civitatem Nazareth rediit; cùmque ibi audisset quòd Johannes traditus esset, secessit in Galilæam; & relictâ civitate Nazareth, venit in Capharnaum; nec paucis tantùm diebus ibi mansit, ut primâ vice, nempe post nuptias Cananæas, sed ibi habitavit. Confer cum *Matthæi.* 4. 12. & 13.

13. 14. 15. 16. *Et propè erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam*, tum ad Festum celebrandum ex præscripto Legis, tum ut publicè prædicationem suam in Metropoli gentis, summoque populi confluxu auspicaretur. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves & columbas*, ad sacrificia, *& numularios sedentes*, qui fœnerandis permutandisve pecuniis quæstum faciebant. *Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes*, mercatores & trapezitas, *ejecit de Templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit æs, & mensas subverit. Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte istа hinc, & nolite facere domum Patris mei*, id est, cultui Patris mei dicatam, *domum negotiationis.* Ita se à reliquis Prophetis distinguit, qui Deum vocant *Deum suum*, nusquam verò *patrem suum*, & se Messiam esse probat, ac in proprio loco versari, ut filii solent in fundis paternis. Bis autem profanatores ejecit è Templo, circa initium, & circa finem ministerii sui, ut in quo incœperat, in eo se desinere ostenderet, in divini scilicet cultûs restauratione & Sacrorum emendatione. Posteriorem historiam alii Evangelistæ tradiderunt; priorem S. Johannes.

Exodi 23. 14. 17. *Deut.* 16. 16.

Non ait, Domum patris nostri, *sed* patris mei, *se ab iis qui naturæ non sunt filii Dei, sed per gratiam, distinguens*, ut S. Cyrillus observat.

Matt. 21. 12. *Marc.* 11. 15. *Chrysost. Hom.* 22. *in Iohan.* *Psal.* 68. 10.

17. *Recordati sunt verò Discipuli ejus, quia scriptum est: Zelus domûs tuæ comedit me.* Quod sub Davidis persona de Messia dictum constabat. Zelus, id est, justa indignatio ob profanationem Templi tui, macie me confecit.

18. *Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?* Quo miraculo probas tibi jus esse tollendi & prohibendi commercia quæ à Synedrio & Sacerdotibus in Templo tolerantur? Sic pro imperio agere vel publicæ potestatis est, vel divinæ. Privatus cùm sis, id agere non potes nisi Dei auctoritate & missione. Signum igitur edas, quo missio tua & auctoritas demonstretur. Nonne verò si probo fuissent animo, in ipso hoc facto magnum agnovissent miraculum, quòd homo unus nullis instructus humanis viribus, tantam turbam vendentium & ementium, & quidem fultorum auctoritate Sacerdotali, imperio suo cedere coëgisset, solâ turpis facti conscientiâ, & divinæ iræ sensu per tenue flagellum ex funiculis factum significato permotos? Id enim divinæ majestatis, auctoritatis, ac potentiæ evidens argumentum.

19. *Respondit Jesus, & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Templum hoc solvetis, seu destruetis, & post triduum illud restaurabo.

20. *Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Non de primo, sed de secundo Templo loquuntur, à Zorobabele exstructo. Quamvis enim intra decennium absolutum sit opus, si tempora computes quibus ædificarunt; largiùs tamen computabant Judæi tempora ædificationis sub Persarum Regibus, comprehensis etiam annis quibus interruptum opus fuerat, ut majorem Jesu invidiam facerent. De structura Templi ab Herode hîc loqui Judæos, improbabile commentum est; siquidem Herodes novum Templum non ædificavit, sed auxit tantummodo & ornavit. Unde semper Judæi *Templum secundum* vocarunt à Zorobabele ad excidium Titi. Templi tertii nomen nullibi reperies. A primo anno Cyri Regis, qui libertatem dedit volentibus Judæis reverti in patriam, usque ad sextum Darii quo Templi opus omne completum est, anni quadraginta sex interfluxerunt.

S. Chrys. Hom. 23. *in Iohan.* *S. Hieron. in cap.* 9. *Daniel.* *Theophylactus.*

21. *Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Christum Jesum, qui veritas est, æquivocationibus & mentalibus restrictionibus usum fuisse impiè asserunt, & ex hoc loco colligunt Moralis Evangelicæ corruptores. Obscurè locutus est Christus, non ambiguè & æquivocè, ut homines falleret. Si aliter intellexerunt Judæi quàm Christus, cæcitas ipsorum & malignitas erroris causa fuit, non amphibologia aut æquivocatio verborum Jesu. Quamobrem verè de illis scriptum est: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva*: ut deorsum quodammodo curvati, & in solas res terrenas proni, sublimia Christianæ pietatis dogmata intueri nullatenus possint: non invidente Deo, hominum amante, sed justo supplicio eorum crimina puniente. Cæterùm corpus suum verè Templum dixit Jesus, in quo Deus reipsa inhabitat, ut ait Apostolus: *Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter.* Quod ergo dixit Jesus Judæis, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*, de Templo corporis sui præcipuè dicebat, ad suæ resurrectionis, post mortis triduum futuræ, miraculum illos rejiciens: verumtamen & de Templo materiali ex quo negotiatores & trapezitas seu numularios ejecerat, id etiam intelligebat & intelligi permittebat. Qui enim sex dumtaxat diebus hoc universum ineffabili virtute fabricatus est, & qui quod tantummodo vult potest, quidni Templum Hierosolymitanum tribus diebus post ejus destructionem excitare solo verbo potuerit?

Psal. 68. "S Cyrill. "Alexandr. " " "

Coloss. 2. 9.

22. *Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt Discipuli ejus quid hoc dicebat.* Horum Christi verborum post ejus glorioſam Resurrectionem memores, genuinum eorum sensum, non eventu solùm, sed & divinâ illustratione intellexerunt. *Et crediderunt Scripturæ & sermoni quem dixit Jesus*, Propheticorum vaticiniorum, & prædictionum ejus de morte ac resurrectione sua complementum certâ jam experientiâ cognoscentes.

23. *Cùm autem esset Ierosolymis in Pascha, in die festo*, cum Festos dies Paschatis in Urbe sancta ageret, prædicationem suam ibi incipiens solemni tempore, in maxima populi frequentia, eamque miraculis confirmans, *multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quæ faciebat.* Illum esse verum Messiam à Deo missum crediderunt.

24. 25. *Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eò quod ipse nosset omnes.* Non iis fidebat, non se eorum fidei committebat quotidiano convictu, eo quòd plures eorum fidem habere veræ pietatis amore destitutam, fidem temporariam, certò cognosceret. Vel, Non credebat semetipsum iis, quorum maxima pars non solùm illi non credebat, sed malevolo in illum jam erat animo: non securè cum iis agebat, perspectum habens quid in eorum animis lateret. *Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine*: non erat opus ut quivis homo semetipsum vel alium dictis aut factis proderet: *Ipse enim sciebat quid esset in homine*: quid in intimo cordis cujusque lateret; quod solius Dei proprium est.

3. Reg. 8. 39. *Psal.* 32. 39.

Sensus Moralis.

1. 2. NUPTIÆ *factæ sunt in Cana Galilææ, & erat Mater Iesu ibi.* Qui nubere volunt, Dei Matrem invocent, virtutes ejus imitentur, castitatem, modestiam, humilitatem. A nuptiis procul sint immodestia, impudicitia, intemperantia, luxus, superbia, ut felix faustumque sit matrimonium. Ad nuptias invitetur Christus Jesus, Spiritus ejus per orationem attrahatur à sponso & sponsa, eorumque parentibus: secundùm ejus præcepta & doctrinam, secundùm Ecclesiæ disciplinam Matrimonia contrahantur: secundùm ejus Evangelium

in eo statu vivatur. Non ambitio, non voluptas, non avaritia ad sponsum vel sponsam filiabus aut filiis suis eligendum parentes moveant, aut ipsos contrahentes: alioquin à nuptiis suis Jesum excludunt, tantùm abest ut illum invitent. *Vocatus est autem & Iesus & Discipuli ejus ad nuptias.* Ita se gerant in omnibus conjuges ut discipulos Christi decet, in celebratione nuptiarum, in mutuo convictu, in rei familiaris administratione, in matrimonii usu, in educatione filiorum. Jesum in omnibus præsentem habeant. Meminerint verborum Raphaelis Archangeli ad Tobiam Juniorem *Tob. 6.*: *Hi qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus; habet potestatem dæmonium super eos. Tu autem cùm acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud nisi orationibus vacabis cum ea .... Tertia autem nocte accipies Virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.* Meminerint verborum Tobiæ ad Saram conjugem suam: *Tob. 8. Filii Sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi sicut gentes quæ ignorant Deum.* Qui invitantur ad nuptias, Deum benedicant, novis nuptis bene precenter, nuptiali convivio intersint *cum timore Domini.* Parentes filias suas moneant, cùm nuptui tradunt, *Tob. 9. Honorare soceros, diligere maritum, Tob. 10. regere familiam, gubernare domum, & seipsas irreprehensibiles exhibere.* Meminerint divini mandati ab Apostolo significati: *Ephes. 5. Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ: ipse Salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea.... Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum .... Filios vestros educate in disciplina & correptione Domini.* *Ephes. 6.* In omnibus conjugalis status tribulationibus & necessitatibus Deiparæ Virginis patrocinium apud Deum potentissimum imploretur. Gratiam efficacissimam & suavissimam ad vincendas difficultates & tentationes devotis sibi conjugibus pia Mater impetrabit. *Et deficiente vino, dicit Mater Iesu ad eum: Vinum non habent.* Sed ea conditione patrocinium ejus sperare licet, si Dei mandata impleantur. *Dicit Mater ejus Ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Primum miraculorum suorum Beatæ Virginis Matris suæ intercessioni tribuit Christus Jesus. Tanti momenti judicavit piam in Mariæ precibus fiduciam Ecclesiæ suæ, Christianisque omnibus commendare. Ad illam confugiamus, non ut aquæ in vinum mutationem, sed ut conversionem cordis nostri impetremus: non ut bona temporalia, quæ fluxa sunt & insipida sicut aqua; sed ut bona spiritualia, gratiam, caritatem, fructum vitis veræ, sanguinis & meritorum Christi applicationem; vinum germinans virgines, bonorumque operum fœcunditatem tribuens à Deo obtineamus.

Vocatus est autem & Iesus & Discipuli ejus ad nuptias. In hunc mundum venit Dei Filius, mysticas nuptias celebraturus. Naturam humanam in Incarnatione, Ecclesiam sibi conjunxit in Cruce, *in fide, in justitia. & in sempiternum.* Si sponsam hic non habet Christus, *Ose. 2. 20.* *2. Cor. 11 2.* cur ait Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo?* Quid est quod timet ne virginitas sponsæ Christi per astutiam diaboli corrumpatur? *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Hevam seduxit astutiâ suâ, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo.* Igitur *Habet hîc sponsam quam redemit sanguine suo, & cui pignus dedit Spiritum sanctum.* Eruit eam de mancipatu diaboli: mortuus est propter delicta ejus, resurrexit propter justificationem ejus. Quis offeret tanta sponsæ suæ? Offerant homines quælibet ornamenta terrarum, aurum, argentum, lapides pretiosos, equos, mancipia; fundos, prædia: numquid aliquis offeret sanguinem suum? Si enim sanguinem suum sponsæ dederit, non erit qui ducat uxorem. Dominus autem securus moriens, dedit sanguinem suum pro ea quam resurgens haberet, quam sibi jam conjunxerat in utero Virginis. Verbum enim sponsus, & sponsa caro humana; & utrumque unus Filius Dei, & idem filius hominis; ubi factus est caput Ecclesiæ, ille uterus virginis Mariæ thalamus ejus, inde processit tamquam sponsus de thalamo suo, sicut Scriptura prædixit: *Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo, exsultavit ut gigas ad currendam viam*: de thalamo processit velut sponsus, & invitatus *venit ad nuptias.* *Psalm. 18. 6.*

3. & 4. *Et deficiente vino, dicit Mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est, mulier?* In Ecclesiæ rebus & sacro ministerio nihil carni & sanguini tribuendum. Ideò Matri sanctissimæ duris verbis & reprehensionis speciem habentibus Christus Jesus respondet, ut parentes doceat non debere filiis dominari in iis quæ illorum vocationem, aut Ecclesiasticas functiones spectant: sed filios unam Dei voluntatem, officium suum, Dei gloriam, Ecclesiæ utilitatem, animarum salutem spectare debere; ad Dei verbum & Ecclesiæ sacratissimas regulas dumtaxat attendere, suamque omnem agendi rationem conformare.

Quid mihi & tibi est mulier? Fiduciam impetrandi non abjicit piissima & humillima Virgo, quamvis repulsam passi videatur; ministros ad Filium ducit, qui protinùs Matris implet voluntatem, ut illi honorem exhibeat. Ejus exemplum in nostris orationibus imitemur, cum fiducia & humilitate Deum orantes. *S. Chrys. Hom. 20*

Vinum non habent. In Cana Galilææ, in regione Gentium nuptiæ celebrantur. Judæorum enim Synagoga Sponsum cælestem repulit, sed ab Ecclesia Gentium lubenti animo susceptus est. Non venit Jesus ad nuptias non concupitus: multis enim Sanctorum votis ac desideriis est invocatus, cæterùm vinum defecit convivas. Nihil enim Lex perfecit: non sufficiebat ad perfectam lætitiam scriptum Mosaicum: sed neque ipsa insitæ naturalisque sobrietatis ratio saluti afferendæ par erat. Quare de nobis verè quoque dici potest, *Vinum non habent*: sed munificentissimus Deus noster non despicit bonorum penuriâ laborantem naturam. Vinum nobis priori multò præstantius obtulit. *Littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.* Lex bonorum perfectionem non habet, sed Evangelica doctrina plenissimam benedictionem invehit. Architriclinus vinum illud miratur: Antistites scilicet quibus credita est domus nostri Salvatoris, ejus doctrinam præ lege suspiciunt .... Illarum ergo, quæ in Cana celebratæ sunt, nuptiarum sponsus typus erat Christi, cui dictum est: *Bonum vinum servasti usque adhuc.* Bonum enim vinum Christus servavit usque adhuc, id est, *Evangelium suum* ... Lege libros omnes Propheticos, non intellecto Christo, quid tam insipidum invenies? *Intellige ibi Christum, non solùm sapit quod legis, sed etiam inebriat: mutans mentem à corpore, ut præterita oblivisceris, in ea quæ ante sunt extendaris....* *S. Cyrill. Alexa. Lib. 2. in Ioha. p. 137. & 138.* *2. Cor. 3. 6.* *S. Aug. Tract. 9 in Ioan. n. 2. & 3.*

Hydriæ sex, quas aquâ jussit impleri Christus, sex mundi significant ætates, quibus non defuit prophetia. Illa ergo tempora sex, quasi articulis distributa atque distincta, quasi vasa essent inania, nisi à Christo implerentur. Impletæ sunt propheriæ, plenæ sunt hydriæ: sed ut aqua in vinum convertatur, in illa tota prophetia Christus intelligatur. *Phil. 3. 13.*

11. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galliææ, & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum Discipuli ejus.* Miraculorum finis est manifestatio gloriæ Dei, fideique confirmatio. Primo isto miraculo fides omnipotentiæ Christi, tamquam Evangelii fundamentum stabilitur. Aquæ in vinum conversio fidem conversionis substantiarum panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi in Sacramento Eucharistiæ præstruit.

Hoc fecit initium signorum Iesus. Miraculum illud
S. Aug. Tract. 8 in Iohann. n. 1 & 3
„ non est mirum iis qui Deum id fecisse noverunt. Ipse
„ enim facit vinum in nuptiis Cana, in sex illis hydriis,
„ quas aquâ impleri præcepit, qui omni anno facit hoc in
„ vitibus. Sicut enim quod miserunt ministri in hydrias,
„ in vinum conversum est opere Domini: sic & quod nu-
„ bes fundunt in vinum convertitur ejusdem opere Domi-
„ ni. Illud autem non miramur, quia omni anno fit, assi-
„ duitate amisit admirationem. Nam & considerationem
„ majorem invenit, quàm id quod factum est in hydriis
„ aquæ. Quis est enim qui considerat opera Dei, quibus
„ regitur & administratur totus hic mundus, & non ob-
„ stupescit, obruiturque miraculis? Si consideret vim
„ unius grani cujuslibet seminis, magna quædam res est,
„ horror est consideranti. Sed quia homines in aliud in-
„ tenti perdiderunt considerationem operum Dei, in qua
„ darent laudem quotidie Creatori: tamquam servavit B
„ sibi Deus inusitata quædam quæ faceret, ut tam-
„ quam dormientes homines ad se colendum mirabili-
„ bus excitaret. Mortuus resurrexit, mirati sunt homi-
„ nes: tot quotidie nascuntur, & nemo miratur. Si con-
„ sideremus prudentiùs, majoris miraculi est esse qui
„ non erat, quàm revivisce re qui erat. Idem tamen Deus
„ Pater Domini nostri Jesu Christi per Verbum suum fa-
„ cit omnia hæc, & regit qui creavit. Priora miracula fe-
„ cit per Verbum suum Deum apud se: posteriora mira-
„ cula fecit per Verbum suum incarnatum, & propter nos
„ hominem factum. Sicut miramur quæ facta sunt per
„ hominem Jesum, miremur quæ facta sunt per Deum
„ Jesum. Per Deum Jesum facta sunt cælum & ter-
„ ra, mare & omnis ornatus cæli, opulentia terræ, fœ- C
„ cunditas maris, omnia hæc quæ oculis adjacent, per Je-
„ sum Deum facta sunt. Et videmus hæc, & si est in no-
„ bis Spiritus ipsius, sic nobis placent ut artifex laudetur:
„ non ut ad opera conversi ab artifice avertamur, & fa-
„ ciem quodammodo ponentes ad ea quæ fecit, dorsum
„ ponamus ad eum qui fecit. Cùm ergo tanta videamus fa-
„ cta per Deum Jesum, quid miramur aquam in vinum
„ conversam per hominem Jesum? Neque enim sic factus
„ est homo, ut perderet quòd Deus erat. Ipse ergo fecit
hoc, qui illa omnia. *Non itaque miremur quia Deus fecit; sed amemus quia inter nos fecit, & propter nostram reparationem fecit.*

14. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves, & columbas, & numularios sedentes. Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de Templo, &c.* Longè gravioris criminis rei sunt Templorum nostrorum profanatores, in quibus Dei majestas singulari modo residet, veráque victima Christus Jesus pro nobis quotidie immolatur. Longè graviùs Deum offendunt confabulationes inutiles, profanæ, criminosæ; corporis habitus immodestus, scandalosæ nuditates, aspectus impudici, occursus ex condicto in Templo Dei, vel negotiorum causâ, vel peccati, quàm animalia sacrificiis destinata, eorumque venditio & emptio. Deo insultat, qui in ejus Templo nova peccata committit, ubi vetera lachrymis, orationibus, incruento Sacrificio expianda
Ierem. 11. 15. sunt. *Quid est quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas in quibus gloriata es?*

16. *Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum* E *negotiationis.* Quicquid religioni, adorationi, Dei cultui, Animarum sanctificationi contrarium est, è Templis Christianis eliminandum. Qui verbum Dei, Sacramentorum administrationem, Sacrificium, Dei laudes & orationes vendunt, solo gloriæ humanæ & honorum retributionis & commodorum temporalium intuitu sacrum ministerium exercentes, profani sunt, negotiatores sacrilegi, è vero Templo ejiciendi. *Qui sunt*
S. August. Tract. 10. in Iohann. n. 6. *qui oves vendunt & columbas? Ipsi sunt qui sua quærunt in Ecclesia, non quæ Jesu Christi. Venale habent totum, qui nolunt redimi: emi nolunt, & vendere volunt. Bonum est enim eis ut redimantur sanguine Christi, ut perveniant ad pacem Christi. Quid enim prodest A acquirere in hoc sæculo quodlibet temporale & transitorium, sive sit pecunia, sive sit voluptas ventris & gutturis, sive sit honor in laude humana? Nonne omnia fumus & ventus? Nonne omnia transeunt, currunt? Et væ his quæ hæserint transeuntibus, quia simul transeunt! Nonne omnia fluvius præceps currens in mare? Et væ qui ceciderit, quia in mare trahetur.* Ergo tenere
debemus omnes affectus à talibus concupiscentiis. Qui
talia quærunt, vendunt. Nam & Simon Magus ideo
Act. 8. 18. volebat emere Spiritum sanctum, quia vendere volebat Spiritum sanctum: & putabat Apostolos mercatores esse, quales Dominus de Templo flagello ejecit. De illis erat qui columbas vendunt. Etenim in columba apparuit Spiritus sanctus... *Columba non est venalis: gratis datur, quia gratia vocatur.*

17. *Recordati sunt verò Discipuli ejus quia scriptum* S. Aug. Tract. 11. in Iohann. n. 9. *est: Zelus domus tuæ comedit me.* Unusquisque Christianus in membris Christi zelo domûs Dei comedatur. Quis comeditur zelo domûs Dei? Qui omnia quæ fortè ibi videt perversa, satagit corrigi, cupit emendari, non quiescit: si emendare non potest, tolerat, gemit. Ergo zelus domûs Dei comedat te: non enim magis est domus tua, quàm domus ubi habes salutem sempiternam. *Domum tuam intras propter requiem temporalem: domum Dei intras propter requiem sempiternam. Si ergo in domo tua ne quid perversum fiat satagis: in domo Dei ubi salus proposita est & requies sine fine, debes pati quantum in te est, si quid fortè perversum videris? Vides fratrem currere ad theatrum? Prohibe, mone, contristare, si zelus domûs Dei comedit te. Vides alios* C *currere & inebriari velle? prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes blandire; noli tamen quiescere. Amicus est? admoneatur leniter. Uxor est? severissimè refrænetur. Ancilla est? etiam verberibus compescatur. Fac quicquid potest pro persona quam portas; & perficis, Zelus domûs tuæ comedit me.* Si
autem fueris frigidus, marcidus, ad te solum spectans,
& quasi tibi sufficiens, & dicens in corde tuo, Quid
mihi est curare aliena peccata? Sufficit mihi anima mea;
ipsam integram servem Deo. Eia, non tibi venit in men-
tem servus ille qui abscondit talentum, & noluit ero-
gare? Numquid enim accusatus est quia perdidit, & non
Matt. 25. 25. quia sine lucro servavit? ... Nostis quid agatis unusquisque in domo sua cum amico, cum inquilino, cum
cliente suo, cum majore, cum minore: quomodo dat
Deus aditum, quomodo aperit januam verbo suo, no-
lite quiescere lucrari Christo; quia lucrati estis à Christo.

19. 21. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.... Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Verè templum Dei corpus est Christi, in quo est
S. Ambros. in Psalm. 47. n. 16. nostrorum purificatio peccatorum. Verè templum Dei caro illa, in qua nullum peccati potuit esse contagium; sed pro delicto mundi totius fuit ipsa sacrificium. Verè templum Dei caro illa, in qua Dei imago fulgebat, & corporaliter plenitudo divinitatis habitabat, quoniam ipse Christus est plenitudo. *In illo Templo suscepimus misericordiam tuam, Deus!* hoc est, *Verbum quod caro factum est, & habitavit in nobis.* Sicut enim redemptio Christi, ita & misericordia. Quæ autem major misericordia, quàm quod pro nostris flagitiis se præbuit immolandum; ut sanguine suo mundum lavaret, cujus peccatum nullo alio modo potuisset aboleri?

24. 25. *Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.* Plus *noverat artifex quid esset in opere suo, quàm ipsum opus quid esset in semetipso. Creator hominis noverat quid esset in homine, quod ipse creatus homo non noverat.* Nonne hoc probamus de
S. August. Tract. 11. in Iohan. n. 2. Petro, quia non noverat quid in ipso esset, quando dixit, *Tecum usque ad mortem*? Audi quia Dominus noverat quid esset in homine: Tu mecum usque ad mortem? *Amen amen, dico tibi: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Homo ergo nesciebat quid esset in se, sed Creator hominis noverat quid esset in homine.*

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1. 2. Erat *autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum.* Ex iis qui crediderunt in Christum Hierosolymis, videntes signa quæ faciebat, erat homo quidam professione Pharisæus, Nicodemus nomine, vir inter Judæos primarius, magni quippe Consilii, quod Sanhedrim vocabant, Senator. Quæ à S. Evangelista commemorantur, ut admirabilior videatur Nicodemi conversio, Pharisæi enim propter sanctitatis arctioris observantiæ opinionem; viri Principes & Senatores Judæorum propter nobilitatem & dignitatem; Doctores Legis propter doctrinam in superbiam elati, maxima in Christum invidia laborabant, & ab Evangelii suscipienda veritate magis erant alieni. Unde cùm Pharisæi ministros misissent ad comprehendendum Jesum, illique ejus prædicatione in admirationem rapti iniqua mandata non implevissent, dixerunt eis ipsi Pharisæi: *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit legem, maledicti sunt.* Qua occasione defensionem Jesu suscepit Nicodemus. *Hic venit ad Iesum nocte*, propter metum Judæorum, & quia pudebat ipsum palam ad Christum accedere. Promptus erat ejus ad fidem animus, inquit S. Cyrillus, sed pudore non bono victus, & gloriæ humanæ studio, liberè loqui non audet, sed ancipiti sententia distrahitur, ac in proposito claudicat, partim conscientiæ stimulis ad credendum ob miraculorum magnitudinem adactus; partim ægrè ferens principatu illo, quem in sua gente habebat, excidere. Existimans autem se posse dignitatem illam apud suos servare, & Christo clam adhærere, venit ad Jesum, noctis tenebris consilium celans, & ancipitem animum clandestino illo adventu prodens. Sic de Euclide Megarensi narratur, eum cùm Edicto in Megarenses lato Athenas venire prohiberetur, noctu venisse ad Socratem, ut ejus colloquio & consiliis frueretur.

Iohan. 7. 47. & 48

S. Cyril. Alex. Lib. 2. in Ioan. p. 145.

Et dixit ei: Rabbi, scimus quia à Deo venisti Magister. Mihi & omnibus rectè sentientibus persuasum est, te à Deo immediatè & extra ordinem missum esse Magistrum & Doctorem veritatis & justitiæ. *Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*, efficaciâ sua ipsi præsens. Tua illa miracula nec virtute naturali, nec magicis artibus fieri possunt, scilicet cæcorum illuminatio, resurrectio mortuorum, omnis generis infirmitatum curatio perfecta solo verbo, vel contactu, sine mora: sola igitur Dei virtute, quæ per te operatur, fieri possunt. Quamobrem tuam doctrinam veram esse profiteor, quam Deus auctoritatis suæ sigillo palam approbat & veram esse declarat. His verbis Nicodemus perfectam se pietatem obtinere posse putat, sibique satis fore existimat ad salutem, si ea tantùm miretur quæ admiratione digna sunt. Cæterùm nihil aliud præter hæc quærit. Dum autem ipsum Magistrum ait à Deo venisse, & cum ipso Deum operari, nondum novit eum esse Deum secundùm naturam, neque rationem Incarnationis intelligit, sed eum adhuc tanquam merum hominem adit, (tametsi ut Prophetam à Deo missum,) & tenuiter admodum de illo sentit, ut observat S. Cyril. Alexand.

De Veritate miraculorum Iesu, & quòd Magicis præstigiis tribui non possint, vide Origenem lib. 2. contra Celsum. S. Aug. Lib. 1. de consensu Evang. cap. 11. Huetium Demonst. Evang. Propos. 9. c. 139.

3. *Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi, Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.* Rem certissimam & verissimam tibi dico: Nisi homo iterum nascatur, non potest regnum Dei possidere. Non satis est vita anteacta, non satis est ea credere quæ profiteris; sed iterum nasci oportet, si quis vult promisso Messiæ adhærere, Ecclesiæ ipsius membrum esse, æternam salutem consequi. Non ergo sufficit tibi sermo ad justiam, neque nudis verbis pietatem consequeris. *Non enim quicumque mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est.* Voluntas autem Patris est, ut homo sancti Spiritûs efficiatur particeps; & qui de terra est: regeneratus ad insolitam & novam vitam, cæli quoque civis nominetur. Igitur majus aliquid judaismo ad salutem æternam consequendam requiri, Christus Legis Doctorem Nicodemum docet: sed & præmium fore majus regeneratorum, scilicet Regnum cæleste.

Matt. 7.

S. Cyril. Alexand. Lib. 2. in Iohan. p. 146.

4. *Dicit ad eum Nicodemus*, animalis adhuc homo, non percipiens quæ sunt Spiritûs Dei: *Quomodo potest homo nasci, cùm sit senex*, id est, postquam consenuit, ut me consenuisse vides? *Numquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?* Spiritalia carnaliter intelligebat. Sincerè tamen interrogat Jesum, & mysterium ab ipso discere cupit, suam agnoscere incipiens ignorantiam. Legem naturæ nostræ non excedens, res divinas ei admetitur, cumque doctrinæ sublimitatem invenerit à qua se extricare nequeat, deorsum fertur ac ruit. *Quemadmodum enim quæ vehementiori jactu lapidibus alliduntur, repercussa resiliunt: sic etiam indocta mens, si res offendat quarum vim sustinere nequeat, illico refugit, & sua mediocritate contenta, præstantiorem & altiorem intelligentiam rejicit. Quod cùm illi Principi Iudæorum contigerit, spiritalem generationem non capit.*

S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 246.

5. *Respondit Iesus*, infirmitati Nicodemi condescendens, & clarioribus verbis explicans quod mox dixerat, ut magister optimus: *Amen, amen dico tibi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Nisi quis ex aqua velut symbolo sensibili, & Spiritu sancto velut principio supra naturam agente, & sanctificandi vim aquis tribuente ablutus fuerit à sordibus peccatorum, & in novum hominem regeneratus fuerit, atque in statu filiorum Dei constitutus, non potest hæreditatem regni Dei consequi, quod vita æterna est. *Nisi*, absolutam baptismi necessitatem significat, adeo ut sine illo reipsa suscepto, vel fide ac voto, nemo salvari possit. Confer cum Epist. ad Titum 3. cap. vers. 5. *Secundùm misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti.* Nisi quis, sive infans, sive adultus, renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ab illa generalitate nemo excipitur. *Sicut generatio carnis peccati per unum Adam in condemnationem trahit omnes qui eo modo generantur; sic regeneratio Spiritus gratiæ per unum Iesum Christum ad justificationem vitæ æternæ ducit omnes qui eo modo prædestinati regenerantur. Sacramentum autem baptismi profectò Sacramentum regenerationis est. Quocirca sicut homo qui non vixerit, mori non potest; & qui mortuus non fuerit, resurgere non potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet autem ut si natus fuerit, renascatur; quia Nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Oportet igitur ut Sacramento regenerationis, ne sine illo malè de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur, quod non sit nisi in remissionem peccatorum.*

S. Bern. Epist. 77. seu tractatu ad Hugonem de S. Victore.

S. August. Lib. 2. De Peccatorum Meritis & Remiss. c. 27.

6. 7. *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.* Qui carnali generatione nascitur, esse tantùm habet naturale, & humanum: qui verò nascitur ex Spiritu, accipit esse spirituale, novæ generationis principio simile, ut jam non secundùm carnem vivat, sed secundùm spiritum: denique fit homo spiritualis affectu: *Qui* enim *adhæret Domino, unus*

1. Cor. 6. 7.

Spiritus est, Igitur *non mireris quid dixi tibi: Oportet vos nasci denuo.* Id ne impossibile & absurdum tibi videatur, quia spiritualis illa nativitas in oculos non incurrit: Mysterium est, fidei objectum est.

8. *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quò vadat, : sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Ventus libero & vago impetu nunc hùc, nunc illùc impellitur. Vento autem voluntas tribuitur per prosopopeiam, ut apud S. Paulum Lex, peccatum, mors introducuntur personam fingendo. *Et vocem ejus audis*, id est sonum: sed ejus originem & exitum non vidis: *nescis unde veniat, aut quò vadat. Sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Id est, sic agitur cum eo. Hominis renati per Spiritum sanctum actiones conspiciuntur admirabiles, origo ipsa latet, sub oculos non cadit. Horum operum principium, scilicet gratia, caritas, dona Spiritus sancti, quibus homo consors factus est naturæ divinæ, latet ipse Spiritus sanctus personaliter in ejus animo inhabitans. Latet etiam finis in quem tendit homo ex Spiritu sancto renatus: finis, inquam, ille inconspicuus est, & alterius sæculi, scilicet
1 Cor. 2. 9. vita æterna. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum,*

Hanc sententiam, *Spiritus ubi vult spirat, &c.* de Spiritu sancto, qui quos vult afflat, movet, sanctificat, & dona sua dividit singulis prout vult, non ignobiles Commentatores explicant: quæ explicatio magnis fulcitur nominibus, Sanctorum scilicet Ambrosii & Augustini. Alii tamen quorum auctoritas non minùs veneranda est, hæc verba de vento intelligunt, à quo sensibile sumpserit exemplum Christus, ut Nicodemum doceret, non debere rejici ut incredibilia & absurda quæcumque sensibus non comprehenduntur. Exemplo hîc usum esse Christum, verba hæc ostendunt: *Sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Exemplum autem ab eo cujus causâ affertur, distinctum esse oportet. Præterea, hæc verba Versus 12. *Si terrena dixi vobis, & non creditis*, exemplum istud è re corporea sumptum & ad rem spiritualem intelligendam adhibitum spectare videntur. Quæ enim de Spiritu sancto, de baptismo, de spiritali regene-

S. Ambros. Lib. 3. De Spiritu sancto c. 11. S. August. Tract. 12. in Iohann.

S. Chrys. Hom. 25. in Iohann. S. Cyril. Lib. 2. in Iohan. p. 148.

ratione, Jesus Nicodemo dixit, terrena dici non possunt. Hæc explicatio antiquos etiam, doctos & sanctos Auctores habet, Chrysostomum præsertim & Cyrillum Alexand. Hic igitur totius sententiæ sensus est: Si hujus spiritus, quem auditus sensu percipis, & tactus impetum intelligis, ne viam quidem nosti: quonam pacto divini Spiritus operationem perscrutaberis? Præterea, ubi vult spirat, ad Paracleti potentiam ostendendam dixit. Nam si ventum nemo cohibet, quin quò vult feratur, quantò magis Spiritus operationem nullæ naturæ leges, nulli corporeæ generationis fines, nulla alia hujusmodi vis poterunt cohibere? Quod autem de vento loquatur, inde perspicuum est, cùm ait: *Et vocem ejus audis.* Non enim infideli & Spiritus operationem nescienti dixisset: *Et vocem ejus audis.* Sensus igitur est, quòd quemadmodum ventus non videtur, sentitur tamen: ita spiritalis generatio corporeis oculis non comprehenditur. Hæc S. Chrysostomus.

9. 10. *Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?* Ut homo sic renascatur ex Spiritu sancto, idque fiat nobis insciis? *Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es Magister in Israël, & hæc ignoras?* Tu-ne qui Doctorem agis, ignoras quæ de renovatione interiori hominis per aquam & Spiritum sanctum temporibus Messiæ, à Prophetis prædicta sunt? Ezechiel. 36. 25. 26. *Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.... Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri.* Nescis quod apud vos vulgò dicitur, *Proselytum fieri sicut parvulum recens natum?*

Tract. Talmud. Ievamoth Maimonides Issure Biah cap. 24. R. Israel Lib. De Anima.

11. *Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod videmus, testamur, & testimonium nostrum non accepistis?* Non ideo verum non est quod dixi de regeneratione ex aqua & Spiritu sancto, quia non intelligis. Crede saltem meo testimonio, siquidem me à Deo missum Magistrum, Deumque in me habitare agnoscis & fateris. Comperta & explorata loquor. De doctrina Patris cælestis agitur, cujus omnia arcana novi. Testimonium meum ac judicium verum est, *Quia solus non sum: sed ego & qui misit me, Pater. Et in Lege vestrâ scriptum est, Quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.* Mirum est ergo vos Pharisæos ita incredulos esse, ut testimonium nostrum non admittatis. Iohann. 8. 16. 17. 18.

12. 13. *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cælestia, credetis?* Si mihi mysteria humano more, & similitudine sumpta à rebus terrenis, quas quotidie experimur, exponenti, non creditis: quomodo si illa vobis nudè & remotis figuris exposuero, quæ sublimiora sunt, mihi fidem adhibebitis? *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo.* Verumtamen nemo homo ascendit in cælum, ut ibi cælestia divinâque Mysteria videret, nisi ego, qui de cælo ita descendi humanam naturam assumens, ut tamen in cælo manserim sempérque sim ut Deus. Cur ergo mihi cælestia enarranti non creditis? His verbis & Christi Jesu divinitas, & personæ in eo unitas; & naturarum duarum in eo distinctio, atque inconfusa conjunctio asseritur ac probatur. S. Cyrill. Lib. 2. in Iohann. p. 150.

14. 15. *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium hominis; ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Fidei necessitatem ad vitam æternam consequendam confirmat Christus, quia in crucem exaltandus est, ut morte sua homines ad Fidem adducat. Ne autem incredibilis videatur Passio & mors Filii Dei, Mundíque redemptio per mysterium crucis ejus, utitur figurâ ex Scripturis desumpta, quâ Nicodemus quasi manu duci possit ad credendum mysterium per eam adumbratum Sicut Moyses Dei jussu olim figuram ænei serpentis in deserto exaltavit, de palo suspendens, ut qui ab ignitis serpentibus læsi erant Israëlitæ, illius figuræ intuitu sanarentur: ita me decreto Patris in crucem agi oportet, ut quicumque in me crediderit fide per dilectionem operante, non pereat morsu & veneno serpentis antiqui, id est, peccato; sed ab eo sanatus, vitam æternam per me consequatur. Confer cum Galat. 3. 13. & 14. *Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum; quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno: ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* Et Rom. 8. 3. & 4. *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio Legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.* Num. 21.

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Mortem quam in cruce passurus sum, nec fato, nec infirmitati meæ, multò minùs peccato meo tribuas, cùm sim innocens, impollutus, à peccatoribus segregatus, Sanctus Sanctorum: causa cur in cruce moriar hæc una est, immensus Dei erga homines amor. *Sic Deus* omnium Dominus, nulli debitor, sibi sufficiens, nullius indigus, *dilexit*, & quidem prior, *Mundum*, id est, non Judæos tantùm, quibuscum fœdus iniverat, sed omne omnino genus humanum peccatis obrutum; *ut Filium suum unigenitum*, non adoptivum, *daret*, gratis, nullis hominum meritis provocatus: *Ut omnis*, sive ex Judæis, sive ex Gentibus, *qui credit in eum* fide sincerâ, vivâ, & per bona opera se prodente, *non pereat, sed habeat vitam æternam*, pretio sanguinis ejus redemptus. 1. Iohann. 4. 10. 1. Iohan. 5. 19.

17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* Se Dei Filium unigenitum esse Christus confirmat: séque

quæ missum à Patre docet, non ut pœnas ejus nomine exigeret ab hominibus, sive Judæis, sive Gentilibus; sed ut omnes nationes salvet, sive ex omni gente quotquot in illum crediderint, & Dei mandata servaverint.

18. *Qui credit in eum*, ut oportet, *non judicatur*, sive non condemnatur, immò communi exitio eripitur: *Qui autem non credit, jam judicatus est*: suæ incredulitatis merito condemnatus: *Quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Rejicit medium ad salutem prorsus necessarium, scilicet Fidem in Filium unigenitum Dei, quem Pater dedit propitiationem pro totius mundi peccatis.

19. 20. *Hoc est autem judicium*, hæc est causa condemnationis; *quia lux venit in mundum*, ego ipse lux vera omne hominum genus illuminans: *& dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem*: errores suos veritati sese manifestanti prætulerunt; *erant enim eorum mala opera*, & in iis manere malebant, quàm lucem veritatis illa redarguentem recipere. *Omnis enim qui malè agit, odit lucem*, quæ malæ conscientiæ gravis est, *& non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*, ne appareat vitæ suæ turpitudo. Confer cum Ephes. 5. 11 12. & 13. *Nolite communicare operibus infrugiferis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestantur.*

21. *Qui autem facit veritatem*, qui sincerè agit, qui recto corde est, ac moribus integer; qui facit quod sibi à lege æterna, quæ summa veritas est, præscribitur, *venit ad lucem*, lubenter amplectitur doctrinam veritatis, per quam velut per censorium lumen opera sua examinat, & secundùm Deum esse facta cognoscit, sive legi ac voluntati ejus consentanea.

22. 23. 24. *Post hæc venit Iesus, & Discipuli ejus in terram Iudæam*, id est, in territorium Judææ, in agrum Hierosolymitanum (colloquium enim cum Nicodemo in Urbe habuerat) *& illic demorabatur cum eis, & baptizabat* eorum operâ ac ministerio, ut explicat inferiùs noster Evangelista. *Semper* enim *is dicitur facere, cui præministratur* (inquit Tertullianus) *Erat autem & Iohannes baptizans in Ænnon, juxta Salim*, in vicinia Jordanis, *quoniam aquæ multæ erant ibi, & veniebant ad eum* Judæi, & baptizabantur ejus baptismo: *Nondum enim missus fuerat Iohannes in Carcerem*; præter quem alium frustra commentus est Vir eruditus. Quod enim quærit, qua ratione fieri possit ut ille Johannes, qui de Jesu ista protulerit coram Discipulis suis, antequam alligaretur ab Herode, potuerit ejus vinculis alligatus mittere eosdem discipulos ad eumdem Jesum, qui sciscitarentur ab eo an ipse esset Christus: explicare facillimum est. Post tot enim Johannis de Jesu testimonia, nondum credebant ipsius Johannis Discipuli Jesum esse Messiam à Deo promissum, immò pro Magistro suo æmulati, nonnihil livoris & mordacitatis adversùs illum habebant; & sibi persuadebant Johannem modestiæ causâ tantis laudibus Christum extulisse, sibique antepositisse. Unde hanc legationem ea occasione missam commemorat S. Lucas, quòd Discipuli Johannis illi narrassent Miracula Jesu, quorum fama per universam Judæam, & omnem circumquaque regionem pervagabatur. Ut itaque illorum infirmitati & ignorantiæ consuleret Johannes, duos ex ipsis misit ad Jesum, interrogaturos, *Tu es qui venturus es? an alium exspectamus?* Ut operum ejus ac sermonum admirabilitate permoti, in illum crederent. Novitium ergo de duplici carcere Johannis commentum apage.

Ioan. 4. 2 — *Tertullianus, Lib. de Baptismo.*

P. Lamy Lib. 8. Concordiæ cap. 9.

Luc. 7. 18

25. 26. *Facta est autem quæstio ex discipulis Johannis cum Judæis, de purificatione.* Quosdam Johannis discipulos inter ac Judæos, seu potius Judæum quemdam (ut legunt S. Johannes Chrysostomus, Nonnus, & Theophylactus, quam lectionem confirmant Versiones Syriaca & Persica) contentio excitata est, uter baptismus præstantior esset, Jesu, an Johannis. *Facta est quæstio de baptismate* (inquit Theophylactus) *adversùs Judæum quemdam contendentibus discipulis Johannis. Nam Judæus quidem præferebat baptisma Discipulorum Christi: Discipuli autem Iohannis baptisma sui Magistri. Cùm ergo de purificatione, hoc est baptismo quæsitum esset, accedunt ad suum Magistrum*, &c. S. Cyrillus Alexand. qui eodem modo legit in Codd. Græcis, ac Vulgatus noster Interpres, quæstionem motam putat inter discipulos Johannis & Pharisæos, quòd illi Magistri sui baptisma suspicientes, & legales purificationes impugnantes, jam Pharisæis virtute & eruditione superiores viderentur. Unde Pharisæi ut illos lacesserent, ac Johannis baptisma interim deprimerent, baptismum Christi simulatè laudabant, objicientes, tunc paucos admodum ad Johannem, multos verò gregatim ad Christum confluere. Hac nimirum simulatione se victoriam reportaturos sperabant, & legalibus lustrationibus potiores partes datum iri. *Et venerunt ad Iohannem*, ejus discipuli, *& dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem*, quem baptizasti in trajectu Jordanis, *cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat*, munus tuum usurpat, adeo ut id nobis ad extenuationem auctoritatis tuæ objiciatur: *& omnes veniunt ad eum.* Plures quàm ad te, quasi novitatis studio. Quid facto opus?

27. 28. Respondit Johannes, & dixit: *Non potest homo accipere*, id est, sibi arrogare *quidquam* auctoritatis, potestatis, officii, *nisi fuerit ei datum de cælo*, id est à Deo. Ne ergo miremini quòd Jesus baptizet, omnesque ad eum veniant: Hoc illi à Deo datum, hoc illi jure debitum. *Ipsi vos mihi Testimonium perhibetis, quòd dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum*, Jesum scilicet, quem Christum esse dixi, ut Præcursor & præco.

29. 30. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Sponsus ille est, cui destinata est sponsa. Jesus sponsus est, qui Ecclesiam sibi copulaturus venit, ejus caput & dominus, quam se dignam facit, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. *Amicus autem sponsi stat* ei ministraturus, *& audit eum*, paratus ad excipienda ejus mandata, *& gaudio gaudet propter vocem sponsi*, gaudio incredibili afficitur, cùm vocem ejus audit jam cum sponsa colloquentis. Cùm ergo sim amicus Jesu, quæ gloria mea magna est, *gaudium meum impletum est*, qui populum Judaicum tamquam paranymphus & pronubus illi tradidi. Illi principem in nuptiis locum me cedere par est, de illius honore gaudere; tantùm abest ut invideam. *Illum oportet crescere* famâ & numero discipulorum, *me autem minui.*

31. 32. 33. *Qui de sursum venit* in mundum Jesus Christus, *super omnes est*, super me & super omnes alios est, etiam Prophetas, utpote naturâ Deus. *Qui est de terra*, quoad Originem, *de terra est*, merus homo est, suamque referens originem, *terrena* tantùm & humilia propria virtute ac facultate *loquitur*, *qui de cælo venit*, Jesus, ex Deo natus, Deus & homo, *super omnes est*, nemine excepto. *Et quod vidit & audivit, hoc testatur.* Cælestia mysteria quæ in sinu Patris ab æterno intuetur, hominibus enarrat, ut testis fidelis & verax: *& testimonium ejus nemo accepit.* Id est, pauci credunt ejus testimonio. Et utinam omnes crederent! *Qui* autem *accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est.* Qui illi credit, fide sua velut appositio sigillo declarat Deum esse veracem tum in promissis suis, quæ implevit mittendo Filium suum in mundum; cùm in omnibus verbis quæ locutus est per Prophetas & quæ loquitur in Filio suo, per quem revelat cælestia Mysteria. Metaphora sumpta est à more Judæorum, apud quos testes suum testimonium in tabulis describebant, obsignabantque unà cum judicibus, ut fidem faceret in judicio.

34. 35. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*, nihil nisi divina docet: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum* Christo Filio suo, ut dedit Prophetis & sanctis hominibus. *Pater diligit Filium* suum unicum

S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. cap. 4.

Jeſum : *& omnia dedit in manu ejus*, nihil eum celat, A cùm dicitur accipere ut homo Filius, quæ habebat ut
» arbitrio ejus ac poteſtati omnia permittit. Habet Filius Deus, non offendamur, ſed rationem diſpenſationis quæ «
» quicquid Patris proprium eſt, non per participationem, noſtri causâ & pro nobis facta eſt, animo potiùs perpen- «
» tametſi Pater dediſſe dicitur. Sed ita omnia ſua dat Filio damus. Sic enim invulnerabilem & illibatam mentem «
» Pater, quemadmodum etiam homo genito ex ſe Filio noſtram ſervabimus. «
» tribuere cenſetur quicquid proprium eſt naturæ huma- 36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Qui
» næ aut ſicut ignis calori ex ſe actu procedenti ea quæ na- credit Jeſum eſſe Filium Dei, omniumque hominum re-
» turæ ſuæ propria ſunt tribuere dicitur. Pater diligit Fi- demptorem ac mediatorem, & quæcumque Eccleſiæ
» lium. Cujus dilectionis argumentum eſt, quòd rerum ſuæ revelavit, ac per eam propoſuit hominibus creden-
» omnium poteſtas ei data eſt. Unde Salvator ipſe dicebat : da, ejuſque mandata fideliter ſervat, jus habet ad vitam
Matth. 28. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.... Data eſt mihi om-* æternam. *Qui autem incredulus eſt Filio*, qui Chriſto Jeſu
nis poteſtas in cælo & in terra. Accepit autem ut homo, & Dei Filio non credit nec obtemperat, *non videbit vitam*,
ſecundùm formam ſervi, quæ ab æterno habet ut Deus, id eſt, vitâ æternâ non fruetur : *ſed ira Dei manet ſuper*
Iohan. 17 5. Unde aliàs ait : *Clarifica me tu Pater apud temetipſum,* *eum.* Quæ ira Dei ? De qua dicit Apoſtolus : *Eramus* *Epheſ. 2 3.*
claritate, quam habui priùs quàm mundus fieret. Itaque *naturâ filii iræ, ſicut & cæteri.*

Senſus Moralis

1.2. ERAT *homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine.* B *ptos & obſequentes nactus ex Ægypto eduxit propoſitis*
.... *Hic venit ad Jeſum nocte*, &c. Plurimi *iis divinis Legibus : Hic autem majus quiddam aggreſ-*
ſunt in Eccleſia Nicodemo ſimiles, fidem habentes in *ſus, antiquatis inſtitutis priſtinis, moribuſque patriis, in*
Chriſtum, ſed claudicantem ; affectum bonum, ſed im- *quibus Gentes educatæ fuerant, ſuperinduxit novam*
perfectum ; qui terrena commoda & gloriam hominum *Reipublicæ formam ex Præceptis Evangelicis. Et quem-*
pluris faciunt, quàm Chriſtum publicè vitâ & operibus *admodum ut Moyſi crederetur à ſenatu populóque Ju-*
Iohan. 12. profiteri : qui *Dilexerunt enim gloriam hominum magis,* *dæorum, ſignis opus erat & prodigiis quæ à Scripturis*
quàm Dei : Qui ſimul vellent & Chriſto, & mundo place- *habentur : ita quid mirum ſi Jeſu fuit opus miraculis ad*
re, duobus Dominis ſervire, nullum Chriſti causâ diſpen- *conſtituendam fidem apud populum aſſuetum talia poſtu-*
dium pati. Quaſi noctu ad Jeſum veniunt, qui de pietatis *lare ? Quæ collata ad Judaica, poſſent eos avertere à*
profeſſione erubeſcunt, ne ab hominibus ſæculo deditis *Judaicis fabulis & humanis traditionibus, perſuaderéque*
contemnantur & irrideantur. *novum hunc Doctorem* JESUM, tantâ potentiâ præditum,
3.4. *Scimus quia à Deo veniſti Magiſter : Nemo enim* *Prophetis eſſe majorem. Quidni ? cùm illorum oraculis*
poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus *ipſe prædictus ſit venturus Chriſtus & ſervator humani*
cum eo. Chriſti Jeſu miracula ipſum eſſe Dei Filium, & *generis.* Attendant, qui magicis artibus Jeſum tanta po- «S. Aug.
à Deo miſſum Doctorem juſtitiæ, mundíque Redem- C tuiſſe, & nomen ſuum ad populos in ſe convertendos arte «Lib. 1.
ptorem probant ; cùm in veritatum iſtarum confirmatio- ipſa conſecraſſe delirant, utrum potuerit magicis artibus «de Con-
nem edita ſint, quemadmodum prædixerant Prophetæ: tantos Prophetas divino Spiritu, antequam in terra naſ- «ſenſu E-
Iſai 35.4. Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi ceretur, implere, qui de illo talia futura prælocuti ſunt, «vang.
5. *cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut* qualia jam præterita in Evangelio legimus, & qualia in « «cap. 11.
cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum. orbe terratum præſentia nunc videmus : *Neque enim ſi* «
Hoc argumento Juſtinus Martyr utitur in Dialogo cum *magicis artibus fecit ut coleretur & mortuus, magus* «
Tryphone, ad probandum Chriſtum eſſe verum Meſ- *erat antequam natus : cui prophetando venturo gens una* «
ſiam, quia nullus Propheta ſimul fecit omnia quæ Chri- *deputata eſt, cujus Reipublicæ tota adminiſtratio pro-* «
ſtus : hic unum, ille aliud miraculum fecerunt ; ſimul ve- *phetia eſſet illius Regis venturi, & civitatem cæleſtem* «
rò tot ac tanta qualia de Chriſto ab ipſis prædicta ſunt, *ex omnibus gentibus condituri ?* Conſtitutâ & per uni- «
nemo prorſus. *Miracula ante Evangelium rara.* Rece- verſum orbem fundatâ Eccleſiâ, non jam opus eſt mi- «
S. Amb. Lib. 5. in Luc. n. 100. 101. perit Tobias oculos, unus eſt in exemplo ; & tamen An- raculis. Neceſſaria fuerunt priùs quàm crederet mun- «
» geli fuit illa medicina, non hominis. Elias mortuum ſuſ- dus, ad hoc ut crederet mundus. *Quiſquis adhuc prodi-* «S. Auguſt.
» citaverit ; ille tamen rogavit & flevit : hic juſſit. Eliſæus *gia ut credat inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui* Lib. 22.
» leproſum mundari fecerit ; non tamen illic valuit præce- D *mundo credente non credit....* Chriſti miracula ut fidem De Civit.
» pti auctoritas, ſed figura Myſterii. Non defecerit ad eſ- faceret, innotuerunt ; & per fidem, quam fecerunt, Dei, c. 7.
» cam viduæ eſurientis, propheticis ſe multiplicans farina multò clariùs innoteſcunt. Leguntur quippe in populis,
» præceptis ; unam tamen viduam farina illa, vel potius ut credantur ; nec in populis tamen niſi credita legerentur. Gratias agamus Chriſto Domino, quòd tot ac tan-
» Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit. Hinc ipſe Chri- tis miraculis fidem noſtram firmaverit, Eccleſiam ſuam
Iohan. 15. 24. » ſtus ait : *Si opera non feciſſem in eis. quæ nemo alius fe-* fundaverit, ad eam nos vocaverit ; illumque adorantes di-
» *cit, peccatum non haberent.* Hæc autem miracula divina camus : Nemo hæc ſigna facere poterat, niſi Deus. Te
virtute facta demonſtrat Origenes libro 2. contra Cel- adoro, Domine Jeſu, ut Doctorem Veritatis & juſtitiæ,
Origen. Lib. 2. Cont. Celſum. ſum. *Quòd ſi non ſunt probanda miracula* (inquit) promiſſum in Scripturis ſanctis, à prophetis prænuncia-
priùs quàm diſcernantur, à quo rectè patrentur anſecus, tum. Juſtitiæ & veritatis amorem cordi meo infunde,
ne vel omnia damnemus, vel omnia miremur tamquam & per juſtitiæ opera me ad æternæ Veritatis, id eſt Tui
divina : an non perſpicuum eſt è Moyſis Jeſuque miracu- ipſius cum Patre & Spiritu ſancto beatificam viſionem
lis, quibus gentes integræ ad Religionem pertractæ ſunt, & fruitionem perducere dignare.
non ſine divina virtute facta ab illis quæ Scripturis ſunt
prodita. Numquam enim malis artibus & impoſturis E 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſan-*
conſtituta fuiſſet integræ gentis Reſpublica, contemptri- *cto, non poteſt introire in regnum Dei.* In aqua tamquam «S. Iohan.
cis ſimulacrorum omnium, & ſuperſcenſis creaturis om- in ſepulcro caput immergentibus vetus homo ſepelitur «Chryſ.
nibus contendentis ad Deum principem & autorem & ſubmergitur, deinde nobis emergentibus novus reſur- «Hom.
hujus univerſi carentem principio..... Si effectus mira- git inde. Ut facilè nobis eſt immergi, & emerſos reſpi- «24. in
culorum à Moyſe editorum, videlicet integra Iſraëlita- rare : ita Deo veterem ſepelire hominem, & novum in- «Iohan.
rum gens his auſpiciis oriunda, ſatis declarat Deum ope- duere. Præterea ter iſtud fit, ut hinc Patris & Filii & «
ratum per Moyſis miniſterium : quantò magis de Jeſu Spiritus ſancti virtutem hæc omnia implere intelligas. «
hoc perſuadetur, cujus longè majus opus extat quàm Baptiſmus verè nova nativitas. Alienus eſt Cathecume- «
Moyſis ? Ille enim gentiles ſuos, Abrahæ poſteritatem, nus à fideli, non habet idem principium, non eamdem «
continua ſucceſſione obſervantem Circumciſionis, alio- civitatem, non eumdem parentem, non victum, non ve- «
rumque Rituum, & morum Actoris ſui æmulam, prom- ſtitum, non menſam, non domum, nihil commune. Etc- «

„ nim terrena Catechumeni, cæleſtia fidelis ſunt. Huic A
„ Chriſtus Rex eſt, illi autem peccatum & diabolus. Huic
„ cibus Chriſtus eſt, illi quod corrumpitur. Et rurſus huic
„ veſtis tinearum opera, illi autem Angelorum Dominus.
„ Huic terra, illi cælum patria. Itaque cùm nihil ſit inter
„ nos commune, quæ cum illis nobis cognatio? Sed eam-
„ dem matrem habemus, eodem partu nati ſumus. Nihil
„ hoc ad veriſſimæ cognationis comparationem. Studea-
„ mus ſupernæ civitatis cives fieri, quouſque ab ea peregri-
„ namur.

S. Cyril. Alexandr. Lib. 2. in Ioan. p. 147. „ *Niſi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. Cùm homo ex corpore & anima intelligente ſit compoſitus, gemino illi opus eſt ad regenerationem remedio. Spiritu namque ſanctificatur hominis ſpiritus, aqua verò ſanctificatâ corpus. Quemadmodum enim infuſa lebetibus aqua, ſi admoveatur igni vehementi, vim ejus concipit: ita Spiritus efficacitate ſenſibilis aqua ad divinam quamdam & ineffabilem vim transformatur, B omnéſque demum, in quibus fuerit, ſanctificat.

S. Aug. Tract. 11. in Ioann. n. 6. & Tract. 12. n. 5. Duplex eſt nativitas: non noverat Nicodemus niſi unam ex Adam & Eva; ex Deo & Eccleſia nondum noverat: non noverat niſi eos parentes qui generant ad mortem, nondum noverat eos parentes qui generant ad vitam: non noverat niſi eos parentes qui generant ſucceſſuros, nondum noverat eos qui ſemper viventes generant permanſuros. Cùm ergo ſint duæ nativitates, ille unam intelligebat. Una eſt de terra, alia de cælo: una eſt de carne, alia de Spiritu: una eſt de mortalitate, alia de æternitate: una eſt de maſculo & femina, alia de Deo & Eccelſia. Nec illa poteſt repeti, nec iſta... Ex aqua & Spiritu oportet ut renaſcatur homo propter regnum Dei. Si propter hæreditatem patris hominis temporalem naſcitur, naſcatur ex viſceribus matris carnalis: ſi propter C hæreditatem patris Dei ſempiternam, naſcatur ex viſceribus Eccleſiæ. *Generat per uxorem filium pater moriturus ſucceſſurum: generat Deus de Eccleſia filios non ſucceſſuros, ſed ſecum manſuros.* In Chriſto renati per baptiſmum, nativitati priſtinæ ex Adamo renuntiemus; deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, carnis renuntiemus operibus. Novum hominem induti, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis, ſponſiones & votum in baptiſmo factum renovemus, & ſecundùm illud vivamus.

Tertullianus Lib. de Baptiſmo. „ *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. Omnes aquæ de priſtina originis prærogativa ſacramentum ſanctificationis conſequuntur, invocato Deo. D „ *Supervenit enim ſtatim Spiritus de cælis, & aquis ſupereſt, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ, vim ſanctificandi combibunt.* Quamquam ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut quoniam vice ſordium delictis inquinamur, aquis abluamur. Sed delicta ſicut non in carne comparent, quia nemo ſuper cutem portat maculam idololatriæ, aut ſtupri, aut fraudis: ita ejuſmodi in ſpiritu ſordent, qui eſt auctor delicti. *Spiritus* enim *dominatur, caro famulatur: tamen utrumque inter ſe communicant reatum, ſpiritus ob imperium, caro ob miniſterium. Igitur medicatis quodammodo aquis per angeli interventum, & ſpiritus in aquis corporaliter diluitur, & caro in eiſdem ſpiritaliter mundatur.... Exemto reatu, eximitur & pœna. Ita reſtituitur homo Deo ad ſimilitudinem ejus, qui retro ad imaginem Dei fuerat. Imago in effigie, ſimilitudo in æternitate cenſetur. Recipit enim illum Dei Spiritum, quem tunc de afflatu ejus acceperat, ſed poſt amiſerat per delictum.* Baptiſmus dat nobis jus ad regnum Dei, modò ut filii Dei, & membra Chriſti Jeſu vivamus, ejuſque Spiritu agamus. Spiritualis nativitas ad vitam ſpiritalem agendam nos obligat; ut *licèt is qui foris eſt homo noſter corrumpatur, tamen is qui intus eſt renovetur de die in diem.* Etenim *Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt.* Spiritaliter ergo naſcimur, & in

S. Auguſt. Tract. 12. in Iohann. *Spiritu naſcimur verbo & ſacramento.* Adeſt Spiritus ut naſcamur: Spiritus inviſibiliter adeſt unde naſceris, quia & tu inviſibiliter naſceris.

8. *Spiritus ubi vult ſpirat: & vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat, aut quò vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Nemo videt Spiritum: & quomodo audimus vocem Spiritus? *Sonat Pſalmus, vox eſt Spiritus: ſonat Evangelium, vox eſt Spiritus. Sonat ſermo divinus, vox eſt Spiritus.* Si naſcaris de Spiritu, hoc eris, ut ille qui non eſt adhùc natus de Spiritu, non ſciat de te unde venias, & quò eas. Principia ſcilicet, effectus, & finis ſpiritalis regenerationis nec ſenſibus percipi, nec ratione humana comprehendi, ſed ſolo fidei lumine cognoſci poſſunt. „ S. Aug. Tract. 12 in Iohann:

Spiritus ubi vult ſpirat, &c. *Sic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Qui de Spiritu natus eſt, Spiritui quodam modo ſimilis eſt. 1. *Spiritus ubi vult ſpirat*, liber eſt in ſuis operationibus, quod vult facit, nullo retardatur impedimento, nulla premitur ſervitute; dona ſua dividit ſingulis prout vult. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu*, liberatus à peccati ſervitute, liber eſt juſtitiæ. Legem implet cum ſuavi facilitate, quia cum amore; tentationes ſuperat, peccata vitat, diabolum vincit; quod bonum vult, operatur Dei gratiâ præveniente & adjuvante, in libertatem filiorum Dei per Spiritum ſanctum evectus, à caritate Dei numquam invitus ſeparatur. Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu, quia *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* 2. Spiritus ſanctus oculis corporis videri non poteſt, nec humana ratione cognoſci, vox tamen ejus auditur. Loquitur enim per ſanctos Dei homines quos inſpirat, locutus eſt per Apoſtolos, loquitur per ſanctos Doctores, Prædicatores, & Directores, qui *ſermones Dei* ex Scripturis ſacris & Apoſtolica Traditione depromptos loquuntur. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu.* Quæ latent interiùs inviſibilia ſunt, nempe gratia, caritas, dona Spiritus ſancti: opera tamen admirabilia & divina, quæ inde procedunt, hominum ſenſibus pervia ſunt. Vox eorum auditur, ſed quod intus eſt, non videtur. 3. Nemo ſcit *unde veniat aut quò vadat* Spiritus, quantumcumque vocem ejus audiat, viæ ejus ininveſtigabiles, conſilia ejus incomprehenſibilia. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu.* Opera ejus manifeſta ſunt: cogitationes ejus, deſideria, fines, intentiones ejus latent eos qui Dei Spiritum non habent. Sic Apoſtoli pleni Spiritu ſancto, Judæi muſto pleni videbantur: quia licèt in eis audirent verba & voces Spiritûs, conſilia tamen, intentiones, & fines eorum non percipiebant, neſcientes unde venirent, aut quò tenderent. Sic juſti inſipientium oculis viſi ſunt ſtulti, ſcelerati, ſine honore; cùm eſſent prudentiſſimi, innocentiſſimi, filii Dei; viſi ſunt mori, cùm eſſent in pace. *Animalis homo non percipit quæ Dei ſunt.* Denique etſi filii Dei ſint; qui ex Spiritu ſancto renati ſunt, nondum tamen apparet quid erunt. *Nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus.* 2. Cor. 3. 17. 1. Cor. 3. 1. Ioan. 3.

Tertullianus, Lib. De Batiſmo, c. 2. 9. *Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?* Nihil adeo eſt quod tam obduret mentes hominum, quàm ſimplicitas divinorum operum quæ in actu videtur, & magnificentia quæ in effectu repromittitur, ut hîc quoque quoniam tanta ſimplicitate, ſine pompa, ſine apparatu novo aliquo, denique ſine ſumptu, homo in aqua demiſſus, & inter pauca verba tinctus, non E multò vel nihilo mundior reſurgit, eò incredibilis exiſtimetur conſecutio æternitatis. *Proh miſera incredulitas, quæ denegat Deo proprietates ſuas; ſimplicitatem & poteſtatem! Quid ergo? Nonne mirandum & lavacro dilui mortem? Atquin eo magis credendum, ſi quia mirandum eſt, idcirco non creditur. Qualia enim decet eſſe opera divina, niſi ſuper omnem admirationem? Nos quoque ipſi miramur, ſed quia credimus. Cæterum incredulitas miratur, non credit. Miratur enim ſimplicia quaſi vana, magnifica quaſi impoſſibilia.* Et ſit planè ut putas, ſatis ad utrumque divina pronuntiatio præcurrit. Stulta mundi elegit Deus, ut confundat ſapientiam ejus; & prædifficilia penès homines, facilia penes Deum. Nam ſi Deus & ſapiens & potens, quod etiam prætereuntes eum non negant, meritò in adverſariis ſapientiæ potentiæque, id eſt, in ſtultitia & impoſſibili-

„ tate materias operationis suæ instituit : quoniam virtus
„ omnis ex his causam accipit, à quibus provocatur.

S. August. Tract. 12. in Iohann. n. 6.

10. 11. *Respondit Iesus, & dixit ei : Tu es Magister in Israël, & hæc ignoras.* Num putandum est Dominum Nicodemo insultare voluisse ? Nequaquam. Noverat Dominus quid agebat, volebat illum nasci ex Spiritu. *Nemo ex Spiritu nascitur, nisi humilis fuerit : quia ipsa humilitas facit nos nasci de Spiritu ; quia prope est Dominus obtritis corde.* Ille magisterio inflatus erat, & alicujus momenti sibi esse videbatur, quia Doctor erat Judæorum : deponit ei superbiam, ut poscit nasci de Spiritu. Tollitur homini cervix, sed aspera & dura, ut sit lenis cervix ad portandum jugum Christi, de quo dicitur:

Matt. 11. 30. *Iugum meum suave est, & onus meum leve.* Scientia humana offusas semper habet ignorantiæ tenebras. Evangelium humiliatio est doctorum, consolatio simplicium. Nisi credideritis, non intelligetis. Mens captivanda est sub jugo fidei, ut Mysteria, consilia, & viæ Dei cognoscantur. Cùm Evangelium legimus vel audimus, nobis loquitur Christus Veritas ipsa, Verbum æternum Patris, lumen de lumine, sed proh pudor, testimonio ejus non credimus. Non credimus Deo, Domino, & Magistro qui à Deo venit ut nos doceat vitæ æternæ verba, & viam quâ ad illam pervenitur. Non credimus justitiæ Doctori, nostróque & omnium hominum liberatori : & credimus seductori, mundo & diabolo. *Amen, amen dico tibi, Quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur & testimonium nostrum non accipitis.*

13. *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo.* Nemo renascitur, resurgit, & in cælum ascendit, nisi in Christo Jesu, cujus membrum per baptismum effectus est, & quicum unus

S. Aug. Tract. 12. in Iohan. n. 8.

„ est Christus. Deus voluit esse filius hominis, & homi-
„ nes voluit esse filios Dei. Ipse descendit propter nos, nos
„ ascendamus propter ipsum. Solus enim descendit & as-
„ cendit. Non ergo ascensuri sunt in cœlum, quos facit fi-
„ lios Dei ? Ascensuri planè : hæc nobis promissio est,
„ *Erunt æquales Angelis Dei.* Quomodo ergo nemo as-
„ cendit nisi qui descendit ? Quia unus descendit, unus as-
„ cendit. Quid de cæteris intelligendum, nisi quia *membra ejus erunt, ut unus ascendat?* Ea spes est cæteris, quia *Ille propterea descendit, ut cum illo & in illo unus essent, qui per illum ascensuri essent.* Erat in cælo Dominus, cùm hæc Nicodemo loquebatur in terra mortali carne indutus. Tales esse debemus ; ut aliquando per ipsum ascendamus in cælum, qui nobis locum paraturus ascendit.

Philipp. 3. 10. *Nostra autem conversatio in cælis est.*

14. *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto,*
„ *ita exaltari oportet Filium hominis.* Cùm incredibilem
„ suam erga humanum genus beneficentiam per baptis-
„ mum Christus Jesus ostendisset, hujus causam addit, non
„ minoris dilectionis erga humanum genus argumentum,
„ scilicet Crucem. Quemadmodum igitur Paulus ad Co-
„ rinthios scribens hæc simul jungit beneficia, baptismum

S. Ioan. Chrys. Hom. 26. in Iohan.

„ & Crucem : *Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifi-*
„ *xus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Ita & Je-
„ sus ; eo quòd hæc duo sint ineffabilis illius erga homines
„ amoris argumenta, 1. Quòd pro inimicis passus sit ; 2.
„ Quòd mortuus integram peccatorum veniam per bap-
„ tismum largitus sit. Sed cur non manifestè aperuit se
„ crucifixum iri, sed veteri figurâ propositâ ? 1. Ut veterum
„ cum novis cognationem significaret. 2. Ut non invitum
„ ad Passionem venisse intelligas. 3. Ut nullum sibi eo
„ damnum, sed multorum salutem secuturam ostendat. Ne
„ igitur quispiam diceret, Quomodo possunt in Crucifi-
„ xum credentes salvi fieri, cùm se à morte non liberaverit?
„ veterem in medium adducit historiam. Nam si ad ænei
„ serpentis simulacrum aspicientes Judei à morte libera-
„ bantur : quantò majori qui in crucifixum credent bene-
„ ficio fruentur ? Vides ut figura veritati consentiat? Illic
„ mortem fugerunt Judæi, sed temporalem : hîc sempiter-
„ nam fideles. Illic ictus serpentum suspensus serpens sana-
„ vit : hîc tartarei serpentis plagas Jesus cruci affixus cura-
„ vit. Illic corporeis oculis suspicientes, corporis salutem :

hîc incorporeis, omnium peccatorum remissionem consecuti sunt. Illic æs suspensum erat in serpentis effigiem : hîc Dominicum corpus à Spiritu formatum. Serpens illic mordebat, & serpens sanabat : hîc mors perdidit, & mors salvum fecit. Ad hæc, qui interimebat serpens veneno sæviebat : qui liberabat, nullo : sic & hîc. Nam ea quæ perdebat mors, peccatum habebat, quemadmodum serpens venenum : Domini autem mors ab omni immunis erat peccato, ut æneus serpens ab omni veneno. *Peccatum* enim *non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus.* Hoc est quod significavit Paulus : *Expolians,* inquit, *Principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Quemadmodum enim cùm fortis Athleta hostem altè erectum prosternit, clariorem facit victoriam : ita Christus toto orbe spectante hostiles conatus evertit : & qui in solitudine vulneratos curavit, eos ab omnibus feris in cruce suspensus tutatus est. Sed non dixit suspendi, sed *exaltari*, ut neque auditoribus ignominiosum (*Humilitavit enim semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis ; propter quod & Deus exaltavit illum*) neque à figurâ abhorrens videtur. Ut à peccatis sanemur, fide Christum crucifixum, Vitam nostram ante oculos nostros pendentem intueamur. Quæ virtute crucis Christi formata in nobis est fides, ejus intuitu augeatur & inardescat. Crucis virtute membra Christi facti sumus, & jus ad vitam æternam habemus ; sed ea lege ut caro nostra, vitia, concupiscentiæ, cum illo crucifigantur. Nam

Coloss. 2. Rom. 5.

Galat. 5. 14. *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.*

Rom. 5. 7. 16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret : ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Quasi dicat : Ne mireris quòd exaltari debeam ut salvemini ; ita enim Patri videtur, qui adeo vos dilexit, ut pro servis, & quidem ingratis Filium daret. Atqui neque pro amico, neque pro justo facilè quispiam id fecerit, quod Paulus his verbis ostendit : *Vix enim pro justo quis moritur.* Singula verba magnam vim habent, & immensam amoris significant vehementiam : *Sic Deus dilexit mundum.* Magna enim inter Deum & homines differentia est, & minimè conferenda. Qui enim immortalis est, & nullo fine comprehenditur, qui potentissimus, ex terra & cinere factos, & innumeris peccatis obnoxios, & malè de se meritos, & ingratos dilexit. *Sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret :* Non servum, non Angelum, non Archangelum. Nemo umquam pro filio tantam præ se tulit caritatem, quantam pro ingratis servis Deus... Pudeat tam immensæ non respondere dilectioni. Ipse ne unigenito quidem Filio nostri gratiâ pepercit, nos pecuniis in nostrum parcimus detrimentum. Si hominum quempiam pericula & mortem nostri gratiâ subeuntem videmus, eum omnibus præferimus, imprimis amicum habemus, & omnia nostra ei credimus, neque adhuc ejus meritis nos respondere arbitramur. Erga Christum autem eum gratitudinis modum minimè servamus. Ipse animam pro nobis posuit, & pretiòsum sanguinem fudit, neque propterea nos sibi conciliare potuit ; nec pecunias illi pro sanguine rependimus in paupere esurienti : neque nudum induimus, & hospitem excipimus, sed pro nobis mortuum contemnimus. Quæ non meremur supplicia ob ingrati animi vitium tam immane?

S. Ioan. Chrys. Hom. 26. in Iohan.

S. Cæsarius Arelat. Serm. 7. inter Augustinianos de Temp. olim 61. nunc 273. in Appendice. Rom. 5. 6. Matt. 11. 27. 1. Petri 4. 11.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Quid enim boni fecerat mundus, ut illum sic diligeret Deus ? Omnes enim homines non solùm malos, sed etiam originali peccato mortuos Christus Dominus noster invenit. Et tamen etiam cùm tales essemus, dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis : ac per hoc amavit etiam non amantes, sicut & Paulus Apostolus dicit, *Christus pro impiis mortuus est*, & per ineffabilem pietatem universo generi humano hoc exemplum dedit, dicens : *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Quod & B. Petrus Apostolus similiter præcepit dicens : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exem-*

lum ut sequamini vestigia ejus. Quod exemplum Domini secuturi sumus? Numquid ut mortuos suscitemus? Numquid ut supra mare pedibus ambulemus? Non utique, sed ut simus mites & humiles corde; & non solùm amicos, sed etiam adversarios diligamus.

Sic Deus dilexit mundum, &c. Primum Dei donum, ejus amor est; primum divini amoris munus peccatoribus datum, Filius Dei unigenitus est: primum Filii Dei donum, fides est; quæ cæterarum germen est gratiarum, principium vitæ novi hominis, clavis denique inferos claudens & cælum reserans: *Ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.*

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret, &c. Quid pro tanto munere postulat à nobis Deus? Cor nostrum. Pro tanto munere quàm exigua res est cor hominis? Num dura conditio? Quid facilius? Quid suavius? Cor ergo nostrum Deo consecrare & reddere totum, totaliter, sine divisione prorsus ulla, non tardemus. Deus zelotes est; nullum dilectionis rivulum duci extra patitur, cujus derivatione amor illi debitus minuatur. *Minùs enim te amat*, Deus meus, *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.*

S. Augst. Lib. 10. Confess.

S. Augst. Tract. 12. in Iohann. n. 12.

17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* Peccatis nostris damnamur, Dei gratiâ salvamur. Magnus de cælo descendit Medicus, quia magnus in terra jacebat ægrotus. Ergo *quantum in medico est, sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui præcepta Medici observare non vult.* Quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? *Salvari non vis ex ipso? Ex te judicaberis.*

S. Cyril. Alex. Lib. 2. in Ioan. p. 153.

Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, &c. Quasi diceret Christus Jesus: Non missus sum ut ille sacrorum interpres Moyses, ut Lege terrarum orbem condemnem, neque ad peccatum dumtaxat redarguendum mandatum fero, sed gratiam ad illud tollendum. Ut Filius ac hæres Patris, servitute homines libero, condemnatricem Legem in justificantem Gratiam commuto, suorum criminum catenis constrictis peccata dimitto: salvaturus orbem terrarum, non condemnaturus veni. Oportebat enim Moysen ut famulum, condemnatricis Legis ministrum esse; Me verò ut Filium Dei, execratione & maledictione Legis orbem terrarum vindicare, & benignitatis exuperantiâ infirmitatem mundi curare.

18. 19. 20. *Qui credit in eum, non judicatur*; Si ex fide vivat, si fides in eo per dilectionem operetur, si mandata servet, si quemadmodum Christus Jesus ambulavit, & ipse ambulet, faciendo Patris æterni voluntatem; si Evangelio pareat. *Qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Non credit ut oportet, in nomine Salvatoris, qui non ambulat in via salutis, quam Evangelio suo docuit, quam exemplo suo monstravit, quam sanguine suo signavit.

S. Ioan. Chrys. Hom. 27. in Iohan.

Hoc est autem judicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. His verbis omnem aufert infidelibus excusationem. Nam si (inquit) ad operum rationem exigendam, & errata punienda veniissem, possent sanè excusari, si me non sequerentur: sin autem venerim ut à tenebris liberem, & ad lucem adducam, quisnam ejus miserebitur, qui cognita luce in tenebris potiùs degere perseverat? Cùm enim nulla in re nos accusare possint, sed innumera à nobis acceperint beneficia, resiliunt tamen; quod alibi significavit his verbis: *Oderunt me gratis.* Et rursum: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Siquidem qui in tenebris versatur deficiente lumine, aliquâ fortè veniâ dignus est; qui verò adveniente luce tenebras sectatur, pravi animi præ se fert argumentum. Sed cùm multis hoc incredibile videatur, ut quispiam luci tenebras præferat, adducit causam quare ita affecti sunt.

Psalm. 36. Iohan. 15.

Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. Et profectò non ad judicandum, neque ad inquirendum venit, sed ad dimittenda peccata, & salutem per fidem largiendam, qua igitur ratione fugerunt? Si enim judicaturus veniisset, aliquid habuissent excusationis. Qui enim alicujus sibi culpæ conscius est, judicem fugere solet: indulgenti autem errantes quoque obviam fiunt. Quòd si ad indulgendum venit, consentaneum erat ut plurimorum criminum conscii prompto animo se exhiberent, quod multi fecerunt: etenim Publicani & peccatores Jesum sequebantur, & discumbebant cum eo. His ergo verbis, *Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem*, eos notat qui semper in malitia perseverant.

Omnis qui malè agit, odit lucem, &c. Primus cæcitatis spiritalis gradus est, tenebras peccati præponere luci veritatis. Eò ducit cupiditas. Secundus gradus est, veritatem odisse. Eò ducit amor peccati. Tertius est, veritatem fugere, persequi in injustitia detinere, ac opprimere. Eò ducit extrema cordis humani corruptio. Cur autem veritas parit odium, & inimicus hominibus hujus mundi amatoribus factus est Homo tuus verum prædicans, cùm ametur beata vita, quæ non est nisi gaudium de veritate: nisi quia *Sic amatur veritas, ut quicumque aliud amant, hoc quod amant velint esse veritatem: & quia falli nolunt, nolunt convinci quòd falsi sint? Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant.* Amant *eam lucentem, oderunt eam redarguentem. Quia enim falli nolunt, & fallere volunt, amant eam cùm se ipsa indicat, & oderunt eam cùm eos ipsos indicat. Inde retribuet eis, ut qui se ab ea manifestari nolunt, & eos nolentes manifestet, & eis ipsa non sit manifesta.... Ubique Veritas præsides omnibus consulentibus te, simulque respondes omnibus etiam diversa consulentibus. Liquidè tu respondes, sed non liquidè omnes audiunt. Omnes unde volunt consulunt, sed non semper quod volunt audiunt. Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit, sed potius hoc velle quod à te audierit.*

S. Augst. Lib. 10. Confess. cap. 23. 26.

21. *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.* Lucem amare incipit, qui peccata sua confitetur. Accusat Deus peccata tua: si & tu accusas, conjungeris Deo. Quasi duæ res sunt, homo & peccator. Quod audis homo, Deus fecit: quod audis peccator, ipse homo fecit. Dele quod fecisti, ut Deus salvet quod fecit. Oportet ut oderis in te opus tuum, & ames in te opus Dei. Cùm autem cœperit tibi displicere quod fecisti, inde incipiunt bona opera tua, quia accusas mala opera tua. *Initium operum bonorum, confessio est operum malorum. Facis veritatem, & venis ad lucem. Quid est, Facis veritatem? Non te palpas, non tibi blandiris, non te adulas, non dicis, Justus sum, cùm sis iniquus, & incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem ut manifestentur opera tua, quia in Deo sunt facta: quia & hoc ipsum quod tibi displicuit peccatum tuum, non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, & ejus veritas tibi ostenderet. Sed qui & admonitus diligit peccata sua, odit admonentem lucem, & fugit eam, ut non arguantur opera ejus mala quæ diligit. Qui autem facit veritatem, accusat in se mala sua: non sibi parcit, non sibi ignoscit, ut Deus ignoscat: quia quod vult ut Deus ignoscat, ipse agnoscit, & venit ad lucem: cui gratias agit, quòd illi quid in se odisset ostenderit.*

S. Aug. Tract. 12. in Iohann. n. 13.

Quid facit veritatem, venit ad lucem, &c. Qui in bonis operibus suis non amant nisi Dei gratiam, quæ est illorum principium; nisi Dei voluntatem, quæ illorum regula; nisi Dei gloriam, quæ illorum est finis; illa examinari volunt ad lucem Evangelii, ut laudetur in illis quod bonum est, damnetur quod malum, perficiatur quod imperfectum. Ambulemus in luce, veritatem diligamus: siquidem *filii* sumus *lucis*, & Discipuli veritatis.

26. *Et venerunt ad Iohannem, & dixerunt ei: Rabbi,*

qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum, Contentiones & æmulationes sunt opera carnis, ex amore proprio & inanis gloriæ studio oriuntur. *Omnes veniunt ad eum*: vox est invidiæ dolentis majora bona ab alio fieri aut procurari, quàm à nobis, aut ab illis quibus studemus aut adhæremus. Gravium illud malorum in Ecclesia seminarium! Pernicioſa labes, si Ecclesiasticas inter Congregationes, aut Religiosos Ordines, si inter animarum & conscientiarum Moderatores, aut devotas personas quæ ab illis diriguntur, subrepat. Spiritalis putatur adhæsio, merè humanus plerumque affectus est. Hunc ut gehennam fugiamus: hic namque maximè ejus ignem accendit, hic diaboli undique ditionem propagat, hic ætatem & dignitatem omnem sævissimo premit imperio, hic Ecclesias hùc illùc distrahit, studia partium in iis excitans, dissensiones nutriens ac dissidia. Inanem gloriam fugiamus, quæ pravæ mater est æmulationis. Quo pacto autem vincemus? Si gloriam gloriæ comparemus. Quemadmodum enim terrenas divitias contemnimus, cùm aliàs speramus divitias, cælestes scilicet ac æternas; ita & hujus vitæ gloriam contemnemus, cùm longè majorem & veram gloriam intuemur, quæ non in hominum, sed Angelorum, & ipsius Dei approbatione & commendatione posita est. Si illud spectaculum contemplaberis, si illas coronas noveris, si ad illum plausum te transtuleris, nunquam apud te terrenæ gloriæ affectus, aut humanarum laudum & applausuum studium prævalebit. S. Johannem Baptistam imitemur, qui salutem suam in Christo esse intelligens, apud illum se humiliavit, illi confitendo cessit, omnem illi honorem tribuit.

S. Iohan. Chrysost. Homil. 28 in Iohan.

Augustin. tract. 13. in Iohann. n. 8.

„ Jam dixerat superiùs: *Nos omnes de plenitudine ejus accepimus.* Et hoc confiteri Deum est. Quomodo enim omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, nisi ille sit Deus? Nam si sic ille homo ut non Deus, de plenitudine Dei accipit etiam ipse, & sic non Deus est. Si autem omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, ille est fons, illi bibentes. Qui bibunt fontem, & sitire possunt & bibere; fons nunquam sitit, fons se ipso non eget. Fonte egent homines; aridis visceribus, aridis faucibus currunt ad fontem ut reficiantur: fons fluit ut reficiat, ita Dominus Jesus. Discipulis suis hîc respondet Johannes: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo.* Hoc humilitatis Christianæ fundamentum est. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum.... Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus.* Quamobrem, *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* Sit igitur humilis & summissa confessio, *& totum detur Deo,*

Iacobi 1. 17. 18.

S. Cyprianus.

S. August.

29. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Christus sponsus est, Ecclesia sponsa. Hæc Pastorum particularium non est, sed Christi Jesu summi Pastoris ac Sponsi sui. In ea igitur honores ambire, dominari, quæ sua sunt quærere non debent, sed Christi vocem audire, illi fideliter servire; non suam, sed illius gloriam quærere; animas ad illum adducere, illique tradere ad spiritale connubium præparatas. *Aliquem hominem amare pro Christo, adulterium est.* Attendamus vocem Johannis: poterat in illo errari, poterat ipse putari qui non erat: respuit à se falsum honorem, ut teneat solidam veritatem. *Qui habet sponsam*, inquit, *sponsus est.* Casti estote, Sponsum amate. Tu verò quis es, qui hæc dicis? *Amicus sponsi*, &c. Heu! quàm multi in Ecclesia adulteri, *qui sponsam tanto pretio emptam, amatam fœdam ut pulchra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, possidere volunt: & id agunt verbis suis, ut pro sponso amentur?* Cogitate aliquem peregrè profectum commendasse amico suo sponsam suam, & dixisse: Amicus meus es; vide, quæso, ne fortè me absente pro me aliquis ametur. Qualis ille qui custodiens sponsam vel uxorem amici sui, dat quidem operam ut nullus alius ametur, sed si

S. Augustin. Tract. 13. in Iohan. n. 10. 11. 12.

A se amari pro amico voluerit, & uti voluerit commendatâ sibi, quàm detestandus universo generi humano apparet? Videat illam aliquantò petulantiùs per fenestram attendere, aut jocari cum aliquo, prohibet tanquam zelet: video zelantem, sed videam cui, utrum amico absenti, an sibi præsenti. Dominus noster Jesus Christus commendavit amico sponsam suam, peregrè profectus est accipere regnum, & tamen præsens est majestate. Zelet amicus pro eius sponsa, sed Sponso zelet non sibi: si Apostolus zelo ardebat, non suo, sed Dei. *Æmulor vos*, inquit, *Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Quid ergo times, quare zelas? *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo.* Omnis Ecclesia virgo est.

2. Corint. 11. 2.

B Diversa ejus membra diversis donis pollent, sed omnes isti una virgo. Pauca in corpore, omnia in mente servant virginitatem. *Quæ est virginitas mentis? Integra fides, solida spes, sincera caritas.* Hanc virginitatem timebat ille, qui zelabat Sponso, à serpente corrumpi.

Pastores, Concionatores, Doctores, Apostolum audite dicentem: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat Deus.* Et quisquam nostrûm se aliquid esse existimat? Si dixerimus quia aliquid sumus, & non illi gloriam dederimus, adulteri sumus: nos amari volumus, non Sponsum..... *Amicus sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Qui vult gaudere de se, tristis erit: qui autem de Deo vult gaudere, semper gaudebit, quia Deus sempiternus est. Vis habere gaudium sempiternum? Inhære illi qui sempiternus est. *Amicus sponsi gaudet propter vocem sponsi*, non propter vocem suam: *& stat, & audit eum.* Quid est stare? Permanere in gratia ejus quam accepit. Et audit vocem ad quam gaudeat. Sic erat Joannes: noverat unde gaudebat, non sibi arrogabat quod ipse non erat: sciebat illuminatum se, non illuminatorem.

1. Corint. 3. 7.

S. Augustinus, ibid. n. 4. 5.

C

30. 31. *Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de sursum venit, super omnes est. Qui de terra est, de terra loquitur.* Deus nec crescit, nec minuitur. Si enim crescit, perfectus non est: si minuitur, Deus non est. Quid igitur sibi vult Johannes dicens: *Illum oportet crescere, me autem minui?* Illum oportet exaltari, me autem humiliari. Antequam veniret Dominus Jesus, homines gloriabantur de se: venit ille homo ut minueretur hominis gloria, & augeretur gloria Dei. Etenim venit ille sine peccato, & invenit omnes cum peccato. Si sic venit ille ut dimitteret peccata, Deus largiatur, homo confiteatur. *Confessio hominis, humilitas hominis: miseratio Dei, altitudo Dei.* Si ergo venit ille dimittere homini peccata, agnoscat homo humilitatem suam, & Deus faciat misericordiam suam. *Illum oportet crescere, me autem minui*: hoc est, illum oportet dare, me autem accipere: illum glorificari, me autem confiteri. Intelligat homo gradum suum, & confiteatur Deo, & audiat Apostolum dicentem homini superbienti & elato: *Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, E quasi non acceperis?* Intelligat ergo homo quia accepit, qui volebat suum dicere quod non est ejus; & minuatur: bonum est enim illi ut Deus in illo glorificetur. *ipse in se minuatur, ut in Deo augeatur.... Crescat ergo in nobis gloria Dei, & minuatur gloria nostra, ut in Deo crescat & nostra.* Hoc est quod ait Apostolus: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* In te vis gloriari? Crescere vis, sed malo tuo malè crescis. *Qui enim malè crescit, justè minuitur.* Crescat ergo Deus, qui semper perfectus est, crescat in te. Quantò enim magis intelligis Deum, & quantò magis capis, videtur in te crescere Deus: in se autem non crescit, sed semper perfectus est. Intelligebas heri modicùm, intelligis hodie ampliùs, intelliges cras multò ampliùs: lumen ipsum Dei crescit in te; ita velut Deus crescit, qui semper perfectus manet. Quemadmodum si curarentur alicujus oculi ex pristina cæcitate, & inciperet videre paululum lucis, & alia die plus

„ videret, & tertia die ampliùs, videretur illi lux crescere: A
„ lux tamen perfecta est, sive ipse videat, sive non videat.
„ Sic est & interior homo: proficit quidem in Deo, &
„ Deus videtur in illo crescere: ipse tamen minuitur, ut à
„ gloria sua decidat, & in gloriam Dei surgat.

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Per fidem Christus habitat in cordibus nostris. Vivit anima nostra, si Christum in se habeat inhabitantem tamquam in templo suo. Quid est in Christum credere? Non solùm verbis ejus, & veritatibus ab eo revelatis fidem adhibere, sed in illo fiduciam omnem nostram collocare, ceu in unico salutis Mediatore per merita sanguinis sui, & virtutem gratiæ suæ. Hæc fides germen est vitæ æternæ. Sed ne sibi blandiantur, qui Christum Jesum Deum esse credunt, quasi hoc illis ad salutem sufficiat. *Non* enim, inquit, *omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est.* Cùm ergo ait: *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*: meram & speculativam cognitionem, fidémque sterilem satis esse ad salutem non significat, sed fidem vivam, fidem caritate formatam, & bonis operibus ornatam. Vitæ & morum puritate fides obsignanda. Sicut ex pulsu vitam corporis cognoscimus, ita vitam fidei bonis operibus comprobamus, *Qui credit in Filium*, & diligit in quem credit, *habet vitam æternam*, nunc in spe, postea in re, si in fide & caritate perseveraverit. *Qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum*; hoc est, numquam ab eo discedet. *Non est* enim *in alio aliquo salus.* Et ne temporalem fore mortem putares, dixit: *Non videbit vitam*, ut ejus perpetuitatem demonstraret: *Sed ira Dei manet super eum.* In hac ira cùm essent homines per originale peccatum, tantò gravius & pernicioſius, quantò majora vel plura insuper addiderunt, necessarius erat Mediator, hoc est reconciliator, qui hanc iram sacrificii singularis, cujus erant umbræ omnia sacrificia Legis & Prophetarum, oblatione placaret. *Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus: multò magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.*

S. Johan Chrysost. Hom. 30. in Johan.

Matt. 12.

Rom. 5. 10.

„ S. Aug. „ Enchirid. c. „ 33. „

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. UT *ergo cognovit Jesus* experientiâ, quod scientiâ infusâ ex primo suæ conceptionis instanti prænoverat, & ab æterno sciebat ut Deus, *quia audierunt Pharisæi quòd Jesus plures discipulos facit & baptizat, quàm Johannes* jam in vincula conjectus unquam fecerat & baptizaverat, (*quamquam Jesus non baptizaret* per se, *sed Discipuli ejus*, nomine illius & auctoritate, ut ministri baptismi ipsius, non Johannis, Christo gravioribus rebus occupato, scilicet doctrinâ, prædicatione, & miraculis) *reliquit Judæam*, ut Pharisæorum invidiæ ad tempus cederet; *& abiit iterum in Galilæam*, alterius Principatûs regionem, ubi Pharisæi & numero pauciores, & minoris erant auctoritatis. Prima vice profectus fuerat in Galilæam post baptismum, ibíque nuptiis interfuerat, & primum suorum miraculorum ediderat, nondum tradito Johanne: altera hâc vice illuc profectus est, Johanne jam in carcerem conjecto, ut compertum est ex istius loci collatione cum *Matthæi* 4. 12. & *Marci* 1. 14. & ex S. Augustino, quem sibi anteponi non ægrè feret vir ille eruditus, qui duplicem Johannis carcerem absque fundamento commentus est. *Oportebat autem eum*, nempe Jesum, *transire per Samariam*, ut in Galilæam itinere breviori perveniret. Samaria enim Judæam inter & Galilæam media est.

S. Augustin. Lib. 2. De Consensu Evang. cap. 18. P. Lamy, Harm. Lib. 3. c. 10.

5. *Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*, sive Sichem, *juxta prædium quòd dedit Jacob Joseph filio suo*, moriens, ut habetur Genes. 48. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Urbem porro *Sichem* Judæi per ludibrium *Sichar* appellabant, *Urbem ebriosorum*, quòd malo schismate quasi inebriati & mente moti essent. Unde Ephraimitæ sive Samaritani, ab Isaia *Ebriosi Ephraim* nuncupantur.

Isaiæ 28. 2.

6. *Erat autem ibi*, nempe in illo prædio, *fons Jacob*, sive puteus, quem à Jacob patriarcha effossum, vel quo usum cum familiâ sua Jacob fama ferebat. *Jesus ergo fatigatus ex itinere*, quod pedes confecerat, *sedebat sic supra fontem*, id est, juxta non in sella, aut commodo loco, sed humi, more & habitu hominis lassi. *Hora erat quasi sexta.* Causam lassitudinis & sitis exponit Evangelista, quia multùm itineris fecerat Jesus, & jam erat meridies.

S. Johan. Chrysost. Hom. 30. in Johan.

7. 8. *Venit mulier de Samaria haurire aquam*, cum hydria, ut moris erat. *Dicit ei Jesus: Da mihi bibere*, ex hydria jam impleta (*Discipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent*) petiit aquam à muliere, absentibus Discipulis, qui id officii illi præstitissent. Gratis asserit novus Auctor, Judæos non solitos ea quibus indigerent pretio comparare à Samaritanis. Liber enim *Pirke avot*, ex quo id eruit, Christo longè recentior est. Et quamvis id Hebraicæ Traditiones habuissent, excepta fuisset necessitas iter agentium per Samariam regionem. Has denique traditiones Dominus & ejus Discipuli observare non tenebantur.

9. *Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cùm sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana?* Judæum esse noverat ex habitu & sermone. Dialectus enim Ephraimitas ab aliis Israëlitis distinguebat, ut & Galilæos à Judæis, quantò magis Samaritanum à Judæo? Mulier porrò mirata est quod Judæus ab ea potum poscceret. *Non enim*, inquit, *coütuntur Judæi Samaritanis*: Id est, amicè & familiariter. Quod Legisperitorum traditio sic interpretabatur, ut emere quidem necessaria liceret, ac civiliter conversari, ut cum Gentilibus; non autem cum illis manducare aut bibere, veriti ne polluerentur. Odium ex Religione præsertim natum, Schisma fecerat in Judaismo; Gentiles ritus cum Mosaicis miscuerant, Templum extruxerant in Monte Garizim, ubi per proprios Sacerdotes non Levitici generis offerebant sacrificia; novam ædificationem Urbis & Templi Hierosolymitani suis contra Judæos calumniis apud Regem Persarum retardaverant. Hinc odium acerbissimum utriusque gentis: hinc gravissimum apud Judæos convitium Samaritani nomen, quod Christo Jesu tribuerunt: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?*

Judic. 12. 6.

Matt. 26. 73.

Act. 11. 3. S. Cyrill. Lib. 2. in Johan. p. 179.

1. Esdræ. cap. 4. Joseph. Lib. 11. Antiq. cap. 4. Johan. 8. 48.

10. *Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei*, si nosses Messiam hominibus à Deo promissum ac datum, *& quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere*, Filius scilicet Dei, Salvator mundi: *tu forsitan petisses ab eo* prior: *& dedisset tibi aquam vivam*, aquam perennem & perpetuò scaturientem, aquam salientem in vitam æternam, aquam quæ divinæ gratiæ per Spiritum sanctum in credentes effundendæ typus est. Johannis 7. 38. *Qui credit in me sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Confer cum Isaiæ 12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.*

Johan. 3. 16.

11. 12. *Dicit ei mulier*, putans eum loqui de aqua elementari & communi: *Domine, neque tu quo haurias habes; situlam quâ haurias non habes, & puteus altus est,*

seu profundus: *unde ergo habes aquam vivam?* Quomodo ergo ex illo mihi suppeditare potes aquam perenniter scaturientem? An verò aliunde uberiores & salubriores aquas educere potes, aut scatebram sub terra latentem invenire? *Numquid tu major es Patre nostro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum*, posteris suis utendum reliquit, tamquam quo nullus sit his in locis melior; *& ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?*

13. 14. *Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum*: sitim enim non sedat nisi ad breve tempus: *qui autem biberit ex aqua* illa viva *quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Nullis necessitatibus umquam subjacebit: *sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Non extrinsecùs illi quærenda erit, sed in illo erit per inhabitantem Spiritum sanctum: fiet, inquam, illi fons aquæ ad Deum usque & vitam æternam salientis. Emphasis est in voce *salientis*: aquæ enim ad altitudinem usque scaturiginis suæ saliunt. Principium autem gratiæ Deus est, qui est vita æterna: in vitam igitur æternam salit, ac homines in quibus manet, ad Dei fruitionem perducit.

Non esurient, neque sitient. *Isai.* 49. 10.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.* Suspirabat illa nolens indigere, nolens laborare. Assiduè venire ad illum fontem, onerari pondere quo indigentia suppleretur; & finito quod hauserat, rursus redire cogebatur; & quotidianus ei fuit iste labor; quia indigentia illa reficiebatur, non extinguebatur. Delectata ergo tali munere, rogat ut ei aquam vivam daret.

S. Augustin. Tract. 15. in Iohann. n. 15.

16. 17. 18. *Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum*, ut eo conscio tantum à me beneficium accipias, & cum illo communices, *& veni huc* unà cum illo: vir enim caput est mulieris, sine quo non decet illam beneficium à quopiam accipere. *Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum.* Christum æquivocatione decipere voluit, ut beneficium confestim acciperet. *Dicit ei Iesus, Bene dixisti, quia non habes virum: quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes*, cui adhæres, *non est vir tuus* legitimus: *hoc verè dixisti.* Sic eam Christus & ad vitæ impudicæ confessionem atque pœnitentiam sensim disponit, & ad intelligendum quis & quantus esset qui cum ea colloqui dignabatur. Hæc enim una ratio propemodum erat illius juvandæ, si non jam eum ut merum hominem, sed ut homine superiorem admiraretur, putà cui inaudito modo sua arcana paterent. Utiliter autem responsum ejus probat quo dixit virum se non habere, tametsi à tam multis fuerat corrupta. Non enim qui ex voluptate fit coitus, sed qui secundùm Legem est consensus, & quæ ex casto amore conjunctio existit, inculpatas nuptias efficiunt.

S. Cyrill. Lib. 2. in Iohan. p. 183.

19. 20. *Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu*, qui res abditas cognoscis. Tum sermonem aliò flectens, Dominum interrogat de quæstione cultum divinum spectante, ac Samaritanos inter & Judæos controversa. *Patres nostri* Abraham & Jacob *in monte hoc* Garizim *adoraverunt: & vos* Judæi *dicitis quia Hierosolymis est locus*, seu Templum *ubi adorare oportet*, ex Dei mandato, oblatis victimis, aliisque ritibus publicis, ita ut extra hunc locum sacrificia Deo non liceat offerre. Altare non procul à Sichimis struxerat Abraham paulò ante oblationem Isaaci, deinde Jacob, & in monte Garizim pronuntiatæ erant benedictiones. Ibi Templum extruxerat Sanaballetes Alexandri Magni temporibus, & quamvis illud postea diruisset Hyrcanus, sacra tamen ibidem eodem more fieri non desierant. Deus verò jusserat lata Lege, ut in certo loco, quem erat designaturus, sibi sacrificia offerrentur. Deuteron. 12. 13. & 14. *Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris: sed in eo quem elegerit Dominus, in una Tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcumque præcipio tibi.* Et vers. 26. *Quæ autem sanctificaveris & voveris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas, carnem & sanguinem super Altare Domini Dei tui.*

Gen. 12. 7. *Gen.* 33. 20. *Deuteron* 11. 26. 27. 28. *Iosephus Lib.* 11. *Antiq. c. ult. & Lib.* 13. *c.* 17.

21. *Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora*, proximum tempus est, *quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem.* His nimirum locis vastatis, & Dei cultu non jam ad hunc aut illum locum restricto, sed in omnem locum diffuso: cùm in omni loco nomini ejus offeretur oblatio munda. Non ait, *adorabimus*, sed *adorabitis Patrem*, ut se ex adorantium numero eximat quatenus Verbum est ac Deus, quâ ratione cum Patre potiùs adoratur.

S. Cyrill. Lib. 2. in Iohann. c. 5.

22. *Vos adoratis quod nescitis*, verum Deum unius tantùm regionis Dominum aut certo loco definitum existimantes; neque ex Legis ejus præscripto, sed ritibus ab hominibus adinventis adorantes: *Nos* Judæi *adoramus quod scimus*: Deum scimus quis sit, ubi, & quo ritu colendus, hanc adepti cognitionem ex Moyse & Prophetis. Nec mirum videri debet quòd majorem sui cognitionem Judæis quàm Samaritanis aut aliis Gentibus dederit Deus, *Quia salus ex Iudæis est*, Christus Salvator ex Judæis oriundus est, quibus præsertim à Deo promissus fuit: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Se Judæis accenset Christus Jesus, immò & adoratoribus, secundùm formam servi; in qua Patrem oravit & adoravit.

Isai 2. 50.

23. *Sed venit hora, & nunc est*, jamjam tempus adest, *quando veri adoratores*, soli eo digni nomine, *adorabunt Patrem in spiritu & veritate*, non externis tantùm ritibus, typicisque sacrificiis; sed sacrificio veteris Legis ceremonias implente, & adoratione præsertim cultuque spirituali. Veri adoratores adorabunt Patrem omnium Deum, non cultu superstitioso, seu mendacio & erroribus immixto, ut vos Samaritani adoratis; non cultu typico, ut Judæi: sed cultu vero, ac spirituali. *Spiritus* ergo opponitur sacrificiis & ceremoniis legalibus Judæorum, quas ad *Legem mandati carnalis pertinere*, cujus *reprobatio* facta est *propter ejus infirmitatem & inutilitatem*, *& umbras* esse *futurorum*, *corpus autem Christi*, S. Paulus docet. *Veritas* autem opponitur falsis dogmatibus & erroribus Samaritanorum. *Nam & Pater* omnium Deus *tales quærit qui adorent eum*: id est, tales postulat & amat adoratores.

Hebr. 7. 16. *Coloss.* 2. 17.

24. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.* Deus est Spiritus purissimus, ab omni concretione corporis & materiæ segregatus; ideòque ut ejus adoratio congrua sit objecto suo, oportet ut à suis cultoribus spiritali cultu, mente pura, integra, incorruptâ adoretur. Cultum typicum in Veteri Testamento Deus instituit, ut Christum in Tabernaculo, Templo, Altari, Sacrificiis, victimis, Sacerdotibus, ac ceremoniis ut in typis cernerent, iisque erudirentur *usque ad tempus correctionis*, id est, novæ Legis, & ad cultum spiritualem perducerentur. Sed nova Lege per Dominum nostrum Jesum Christum promulgari cœpta, cultus spiritualis & interior instaurabatur ab ipso, ut homines gratia ejus adjuti, Deum in spiritu & veritate toto terrarum orbe adorarent. Justi verò qui tempore veteris Legis Deum in spiritu & veritate jam colebant & adorabant, sub Lege non erant positi, sed sub Gratia, & novi Testamenti per Christum mediatorem, cujus fide justificabantur, hæredes.

Hebr. 8. 10.

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit: (qui dicitur Christus) cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Verba per parenthesim posita non sunt mulieris, sed Evangelistæ, significationem nominis Messiæ explicantis. Messiam venturum tum Judæi, tum Samaritani noverant. Et hi namque Libros Moysis recipiebant, in quibus Messiæ promissio & prædictio legitur. Adventûs ejus tempus instare ex communi fama mulier audiverat. Hunc omnia ad salutem necessaria, & cultum Dei spectantia patefacturum credebat. *Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor tecum.* Ego sum Messias à Deo promissus, qui veni in mundum ut revelem omnia ad Deum ritè colendum necessaria. Judæis frequenter rogantibus, *Quousque animam nostram tollis? Dic nobis si tu es Christus*: Non palam, ut huic mulieri, sc Christum

Genes. 49. *Deuteron.* 18. *S. Iohann. Chrysost. Hom.* 33. *in Iohann.*

stum esse professus est: fidelior enim hæc erat illis, qui non discendi, sed arguendi gratiâ rogabant: nam si discere voluissent, verborum, scripturarumque & miraculorum sufficiens eis fuisset doctrina. Samaritana integrâ & simplici mente petiit. Audivit enim, credidit, & alios ad credendum traxit.

27. *Et continuò venerunt Discipuli ejus: & mirabantur quia cum muliere loquebatur*, sola, extranea, ignota, Samaritana, præter morem suum: nec conjicere poterant Samaritidem cælestium rerum discendarum, de quibus dumtaxat loqui solebat Jesus, studiosam atque avidam esse. *Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* Reverentia enim eorum erga Dominum ac Magistrum vetabat esse curiosos.

28. 29. 30. *Reliquit ergo hydriam suam mulier*, ut expeditiùs ac celeriùs curreret ad suos, nuntiatura quod sibi felix faustumque contigerat: *& abiit in civitatem, & dicit illis hominibus* concivibus suis: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci*: omnis vitæ meæ seriem, quam scire humanitus non potuit. *Numquid ipse est Christus?* Non affirmat Christum esse, quamvis crederet, quod ejus prudentiæ tribuunt SS. Patres. Noluit hujus se opinionis autorem ostendere, ut suo ipsi auditu ad fidem adducerentur, qui mulieris imperitæ & infamis de re tantâ assertionem parvipendissent. Intelligebat proculdubio, ipsos modò Jesum audirent, eadem de eo, quæ & ipsa, sensuros. Quod si quis obtusioris esset ingenii, ut cognoscere non posset quis & quantus esset, vitam suam à Christo patefactam illis indicat, ut hac ratione ipsos alliciat ad illum adeundum. *Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.*

S. Chrys. Hom. 33. S. Cyrill. Lib. 2. in Johann. p. 194. S. August. Tract. 5. in Johan.

31. 32. 33. 34. *Interea rogabant eum Discipuli, dicentes: Rabbi, manduca* ex cibis quos attulimus. Fatigatum enim ex itinere, & cibo ad reficiendas vires indigere noverant. *Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis*; cibum alterius generis, quo spiritalis esuries, seu animi desiderium mei de conversione & salute hominum expleatur. Solent enim Hebræi cibum id appellare, quo desiderium expletur, ut Psalm. 18. *Testimonia tua desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum.*

Dicebant ergo Discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? Num aliquis nobis absentibus & insciis illi cibum ministravit? *Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me*, Patris mei, *ut perficiam opus ejus*, mihi commissum, scilicet hominum salutem, tùm prædicatione, cui jam insisto; tùm passione, quâ consummabitur.

35. 36. 37. 38. *Nonnè vos dicitis* vulgari proverbio, *quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit?* quadrimestre spatium ante messem superest. *Ecce dico vobis: Levate oculos vestros*, non corporis tantùm sed animi; non ad corporeas dumtaxat segetes, sed ad spirituales; ad urbem proximam Samaritanorum, ad urbes & vicos non Judæorum tantùm, sed omnium gentium: *& videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem* spiritualem. Deo præparante, præveniente, adjuvante, jam parati sunt homines ad Evangelium meum suscipiendum. Nunc ergo in eorum conversione & instructione laborandum est, sicut demeti solent segetes cùm flavescunt. *Et qui metit, mercedem accipit* à Domino messis: Prædicationi ergo & doctrinæ tamquam boni agricolæ insistite; post messem enim mercedem accipietis: & vobis, illisque quos ad Deum converteritis, æternam fœlicitatem procurabitis: *& congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.* Satores sunt Patriarchæ, Prophetæ, Johannes Baptista, qui semina Evangelii jecerunt, Christus ipse, qui seminavit bonum semen in agro suo & per subministrationem Spiritûs dat incrementum: Messores Apostoli, & apostolici viri. Simul autem gaudebunt in vita æterna satores & messores spiritualis segetis. *In hoc enim est verbum verum*, verissimum est vulgatum illud Proverbium: *Quia alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi vos metere quod vos non laborastis*, in agro scilicet Judaico: *Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.* Subactum est arvum à Prophetis, qui non tantùm in Judæa, sed & per dispersiones varias apud Gentes, voce ac scriptis homines ad unius Dei cultum & ad morum emendationem excitarunt, quod semen est Evangelicæ frugis: Vos autem in arvum ab illis laboratum introistis, ab illis inchoata perfecturi.

39. 40. 41. 42, *Ex civitate autem illa* Sichimorum *multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.* Crediderunt ob sermonem mulieris testantis facta sua sibi ab Jesu fuisse indicata. Nosse enim arcana, divinum aliquid esse rectè judicabant, illumque verum Deum esse qui illa cognoscens, asserebat se Christum esse à Deo promissum. Id enim civibus suis reticuisse Samaritidem non est verisimile. *Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret*, sive ut apud se diverteret: *& mansit ibi*, id est, in eorum civitate, *duos dies*, quibus illos docuit. *Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem ejus*, scilicet ipsius Jesu. *Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam*; non solùm, nec præcipuè propter sermonem tuum *credimus* hunc esse Messiam, *Ipsi enim audivimus* ex ore ejus, *& scimus*, firmiter nobis persuasum est *quia hic est verè Salvator mundi*, non Israëlis tantùm, sed omnium gentium. His verbis confitentur omnes homines sub peccato positos esse, adeòque Redemptore & Mediatore indigere, ut postea scripsit Apostolus: *Omnes peccaverunt, & egent gloriâ Dei, justificati gratis per gratiam ipsius.* Cùm enim dicerent Salvatorem esse mundi, intellexerunt, perditi; & veræ salutis, non brevî sed perpetuò duraturæ auctorem. In hoc porrò magis admirabiles, quòd sine miraculis crediderint. Quæ verò & quanta locutus sit Christus Samaritanis, Evangelista non commemorat, fructus sermonum ejus in illa civitate demonstrat.

S. Iohann. Chrysost. Hom. 34. in Iohan. *Rom. 3.*

43. 44. 45. *Post duos autem dies exiit inde*, nempe ex regione Samaritanorum, *& abiit in Galilæam*, quo iter susceperat relictâ Judæâ, ut initio Capitis dictum est: *Ipse enim Jesus testimonium perhibuit*, sive ante, sive post, *quia Propheta in sua patria honorem non habet.* Confer cum *Matth.* 13. 57. *Marc.* 6. 4. *& Luc.* 4. 24. Patriam suam vocat Judæam, in qua Bethleem, ubi natus erat: vel Nazareth, ubi educatus: Galilææ autem nomine reliquum hujus Provinciæ extra Nazareth territorium. *Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi*, summo cum gaudio, *cùm omnia vidissent* admirabilia *opera, quæ fecerat Jerosolymis in die festo*, Paschatis proximè præterito: *& ipsi enim venerant ad diem festum*, Legi & consuetudini morem gerentes.

Origen. in hunc locum. *S. Cyrill. Alexand.*

46. 47. *Venit ergo iterum* Jesus *in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus*, seu Minister Regis, nempe Herodis Antipæ, Tetrarchæ Galilææ, quem Galilæi honoris causâ Regem appellabant: *cujus* Reguli seu Regii Ministri *filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Iesus adveniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori*, id est, proximus erat morti.

48. 49. 50. *Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis* vos Capharnaitæ, *non creditis* me Christum esse: cùm tamen Samaritani sine miraculis crediderint. *Dicit ad eum Regulus: Domine, descende priùs quàm moriatur filius meus.* Mortuum enim ab eo suscitari posse nondum credebat, immò ne quidem ab absente curari. *Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus vivit.* Bono animo esto, filius tuus jam rectè valet *Credidit homo sermoni, quem dixit Iesus, & ibat.*

51. 52. 53. *Jam autem eo descendente*, seu redeunte domum, *servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, Quia filius ejus viveret*, optimèque valeret. *Interrogabat ergo horam ab eis, in qua meliùs habuerit: & dixe-*

runt ei: *Quia heri horâ septimâ* (Quæ primæ post meridiem apud nos respondet) *reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in quâ dixit ei Jesus: Filius tuus vivit*; *& credidit ipse*, ex ejus scientia & potentiâ Christum Deum esse agnoscens, *& domus ejus tota.*

54. *Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cùm venisset à Judæa in Galilæam....* Hoc secundum miraculum edidit Jesus, cùm in Galilæam secundò veniisset.

Sensus Moralis.

1. 3. UT *ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisæi quòd Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quàm Johannes, reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.* Prudentiæ & caritatis est, invidiæ & peccati occasionem non modò infirmis, sed improbis etiam subtrahere, quantum fieri potest. Cedendum aliquando, aliàs resistendum hostibus veritatis: resistendum, cùm veritatem impugnant; cedendum aliquando, & fugiendum, cùm prædicatores & defensores veritatis persequuntur: fugiendum, inquam, ut tutiùs veritas defendatur. Dei voluntas & gloria, Ecclesiæ utilitas, Animarum salus, fides in ministerio, regulæ sint fugæ vel resistentiæ. Abiit Jesus in Galilæam relictâ Judæa, ut Pharisæorum invidiam, & insidias ad tem-
S. August. Tract. 15. in Iohan. n. 2. pus declinaret. Poterat ille quidem & præsens ab his non teneri, si nollet; non occidi si nollet: sed quia in omni re quam gessit ut homo, hominibus in se crediturus præbebat exemplum; (quia unusquisque servus Dei non peccat, si secesserit in alium locum, videns furorem fortè persequentium se, aut quærentium in malum animam suam; videretur autem sibi servus Dei peccare si faceret, nisi in faciendo Dominus præcessisset:) *Fecit hoc ille Magister bonus ut doceret, non quòd timeret.*

6. *Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.* Fatigatur Deus pro creaturæ suæ salute; fatigatur ut nobis procuret æternam quietem; fatigatur in itinere ut nos quærat errantes & perditos. *Tibi fatigatus*
S August. in Iohan. Tract. 15. n. 6. & 7. *est ab itinere Jesus.* Adoremus fortem & infirmum Jesum: fortem, quia *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt*, & sine labore facta sunt. Infirmum, quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* FORTITUDO *Christi te creavit, infirmitas Christi te recreavit. Fortitudo Christi fecit ut quod non erat esset: infirmitas Christi fecit ut quod erat non periret. Condidit nos fortitudine sua, quæsivit nos infirmitate sua.* Fatigatus est ex itinere Jesus. Iter ipsius est caro pro nobis assumpta. Ideo fatigatus ab itinere, quid est aliud quàm fatigatus in carne? Dei pro nobis incarnati & fatigati vestigia sequamur: vitæ istius mortalis, statûsque nostri labores & lassitudines pro ejus amore & gloria perferamus. Non sit otiosa quies nostra, non voluptati serviens, sed indulgens necessitati; ad Dei gloriam, & ad finem salutis nostræ referatur, ut curato corpore, viribusque refectis, Deo serviamus alacriùs, & in ejus opere, nostríque status officiis ferventiùs laboremus. Hæc enim vita laboris est, non quietis.

7. *Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.* Mulieris Samaritidis adventum ad fontem prænoverat ac decreverat. Ubi verò adfuit, eam statim doctrinæ suæ retibus expansis ab æterno implicare sibi proposuit cælestis animarum venator. Mulier illa typus erat Ecclesiæ, non justificatæ, sed justificandæ. Ventura enim erat Ecclesia de Gentibus, alieni-
S. August. Tract. 15. in Iohan. n. 10. gena à genere Judæorum. Audiamus ergo in illâ nos, & in illa agnoscamus nos, & in illa gratias agamus pro nobis. *Dicit ei Jesus: Mulier da mihi bibere.* Qui bibere quærebat, fidem ipsius mulieris sitiebat.

10. *Respondit Jesus, & dixit: Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Donum Dei est
S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 180. Spiritus sanctus. Hujus doni se ipsum largitorem insinuat. Cui enim convenit ea largiri quæ Dei sunt? Nonne ei qui secundùm naturam Deus est? Aquam autem vivam appellat vivificum illud Spiritus donum, per quod solùm humana natura, quamvis perinde ac montani stipites prorsus arefacta & omnis fructus expers diaboli A fraude reddita, ad veterem naturæ pulchritudinem revocatur, & vivificam gratiam ebibens, variis bonorum generibus redimitur, & ad virtutis studium repullulans, uberrimos dilectionis divinæ ramos edit. Hinc Deus per Prophetam ait: *Glorificavit me bestia agri, dracones, & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo, Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.*

Si scires donum Dei. Donum Dei gratia est: non datur ex meritis, quia ex ipsa est omne meritum. Si gratia Dei ex meritis esset, jam gratia non esset. *Quis* enim *prior dedit illi, & retribuetur ei?* Gratiam ne quidem *Rom. 11. 35.* desiderare, aut petere possumus; immò nec ejus necessitatem, & indigentiam nostram cognoscere sine gratiâ B tenebras nostras illuminante, sine Spiritu Dei infirmitatem nostram adjuvante. Non enim sufficientes sumus " cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed omnis suf- " ficientia nostra ex Deo est. Et quid oremus, sicut opor- " tet, nescimus: sed Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. " Christum Jesum, & Gratiæ ipsius necessitatem cognoscere, primus est ad conversionem gradus. *Mulier, si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere, forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.*

11. 12. 13. *Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est.... Numquid tu major es Patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus? Respondit ei Jesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet* C *iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Et verum est secundùm hanc a- *S. August. Tract. 15. in Iohan. n. 16.* quam, & verum est secundùm quod significabat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas sæculi est in profunditate tenebrosa: hinc eam hauriunt homines hydriâ cupiditatum. *Cupiditatem* quippe *proni submittunt, ut ad voluptatem haustam de profundo perveniant*; *& fruuntur voluptate, præcedente & præmissa cupiditate. Nam qui non præmiserit cupiditatem, pervenire non potest ad voluptatem.* Pone ergo hydriam, cupiditatem, & aquam de profundo, voluptatem: cùm pervenerit quisque ad voluptatem sæculi hujus, cibus est; potus est, la- D vacrum est, spectaculum est, concubitus est; numquid non iterum sitiet? Ergo *de hac aqua qui biberit, sitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.....* *Satiabimur* (inquit Rex Propheta) *Psal. 64. 5.* *in bonis domûs tuæ.* De qua ergo aqua daturus est, nisi de illa de qua dictum est, *Apud te est fons vitæ?* Nam quomodo sitient, qui *inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ?* *Psal. 35. 10.*

14. *Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Sicut enim si quis fontem in se ipso intùs haberet, non sitiret umquam, ita qui hanc aquam habuerit, Spiritum sanctum scilicet in anima sua inhabitantem, fontem omnium bonorum cælestium, nullam sitim bonorum terrenorum patietur, caritate cor ejus implente. Id quidem perfectè non fit in E hac mortali vita, in qua perpetua penè pugna est cupiditatem inter & caritatem. Sed caritas Sanctos penitùs implebit in æterna vita, omni cupiditate omnino exclusâ & absumptâ, cùm mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem. *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Omne* scilicet *datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum*; & humili gratiarum actione electorum in quos descendit, ad originem suam jugiter ascendit, illosque tandem Deo perfectè conjungit, & ad vitam æternam evehit. *Iac. 1. 17.*

15. *Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.* Ad

laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recusabat. Nondum audiebat dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Initium gratiæ, desiderium gratiæ est. Hæc prima gratiæ interioris operatio, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur. Domine, da nobis hanc aquam, Spiritum sanctum tuum, gratiam tuam, ut non sitiamus, nisi Te fontem aquæ vivæ. Fac ut gratia tua sit in nobis perennis instar fontis, non raptim transiens ut torrens, ut nec hyeme tribulationis, nec æstate prosperitatis deficiat. *Æstas probat fontem vel torrentem*: tentatio, an gratia sit fons in nobis, vel torrens, qui pravarum cupiditatum æstu siccetur. Cupiditas & iniquitas laborem semper adjunctum habet, comitem semper difficultatem, quâ infelix anima fatigatur in cœnosa voluptatis via. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Puteus altus est. Ex hac aqua bibunt homines & pecora. Gratia verò & caritas ineffabilem suavitatem & facilitatem in bono secum affert, cùm facit plus delectare quod Deus præcipit, quàm delectat quod impedit. *Etenim Dominus dabit benignitatem*, sive (ut S. Augustinus legit) *suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Quæ verba sic explicat S. Augustinus: *Cùm ergo cœperis odisse peccata, & confiteri Deo, cùm te delectationes illicitæ rapiunt & ducunt ad ea quæ tibi non prosunt, ingemisce ad Deum: & confitens illi peccata tua, mereberis ab illo delectationem, & suavitatem justitiæ faciendæ dabit tibi, ut incipiat te delectare justitia, quem primò delectabat iniquitas: ut qui primò gaudebas in ebrietate, gaudeas in sobrietate; & qui primò gaudebas de furtis, ut tolleres homini quod non habebas, quæras donare non habenti quod habebas: & quem delectabat rapere, delectet donare; quem delectabat spectare, delectet orare; quem delectabant cantica nugatoria & adulterina, delectet hymnum dicere Deo, currere ad Ecclesiam, qui primò currebas ad theatrum. Unde nata est ista suavitas, nisi quia Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum?*

Sap 5. 7.

Psal. 84. 13.

S. August. in hunc Psalm. n. 11.

16. 17. *Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti... Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir; hoc verè dixisti.* Altera gratiæ operatio in homine, est agnitio, horror, & confessio peccati. *Non habeo virum..... Domine, ut video Propheta es tu.* Quinque viros priores animæ, quinque sensus corporis mysticè S. Augustinus exponit. Quando enim quisque nascitur, antequam possit uti mente atque ratione, non regitur nisi sensibus carnis. Anima in puero parvulo quod auditur, quod videtur, quod olet, quod sapit, quod tactu sentitur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quicquid offendit hos quinque sensus. Hos enim quinque sensus mulcet voluptas, offendit dolor. Secundùm hos quinque sensus tamquam quinque viros, priùs vivit anima, quia istis regitur. Quare autem viri dicti sunt? Quia legitimi. A Deo quippe facti, & à Deo donati animæ. Infirma est adhuc quæ istis quinque sensibus regitur, & sub istis quinque viris agit: at ubi venerit ad annos exserendæ rationis, si eam susceperit optima disciplina & doctrina sapientiæ; quinque illis viris ad regendum non succedit nisi vir verus, legitimus & illis melior, & qui meliùs regat, & qui ad æternitatem excolat, ad æternitatem instruat. Nam isti quinque sensus non ad æternitatem nos regunt, sed ad ista temporalia vel appetenda, vel fugienda. Ubi verò intellectus sapientiâ imbutus regere cœperit animam, scit jam non solùm fugere foveam, & ambulare in æquali quod oculi ostendunt animæ infirmæ, nec tantùm canoras voces suaviter audire, dissonasque repellere; vel blandis odoribus delectari, putoresque respuere; aut dulcedine capi & amaritudine offendi; aut lenibus mulceri, & asperis lædi. Ista enim omnia infirmæ animæ sunt necessaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra discreturus est, sed justa & injusta, bona & mala, utilia & inutilia, castitatem & impudicitiam, hanc ut amet, istam ut vitet; caritatem & odium, in hac ut sit, in illo ut non sit. Hic vir quinque illis viris in illa muliere non successerat. Ubi enim non succedit ille, error dominatur. Nam cùm cœperit anima capax esse rationis, aut à sapiente mente regitur, aut ab errore: sed error non regit, sed perdit. Post istos ergo quinque sensus mulier adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iste non erat legitimus vir, sed adulter: ideo ei Dominus ait: Bene dixisti, *Quia non habeo virum. Quinque enim viros habuisti*: quinque te sensus carnis primò rexerunt: venisti ad ætatem utendæ rationis, nec ad sapientiam perveniisti; sed in errorem incidisti. Ergo post illos quinque viros *iste quem habes non est tuus vir.* Et quid erat, si vir non erat, nisi adulter? *Voca* itaque non adulterum, sed *virum tuum*: ut intellectu me capias, non errore de me aliquid falsum sentias. Adhuc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat: cùm jam Dominus de Spiritu sancto loqueretur. Quare errabat, nisi quia adulterum, non virum habebat? Tolle ergo hinc istum adulterum qui te corrumpit, & *Vade, voca virum tuum.* Voca, & veni ut intelligas me. *Dicit ei mulier, Domine, video quia Propheta es tu.* Cœpit venire vir, nondum plenè venit. Prophetam Dominum putabat. Erat quidem & Propheta, nam de se ipso ait: *Non est Propheta sine honore nisi in patria sua*: Item de illo dictum est ad Moysen, *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui.* Similem scilicet ad formam carnis, non ad eminentiam majestatis. Proinde jam non multùm errat mulier ista. *Video*, inquit, *quia Propheta es tu.* Incipit vocare virum, adulterum excludere.

S. Aug. Tract. 15. in Johann. n. 21. 22. 23. Vide & Lib. Quæst. 83. Quæst. 64.

Marci. 6. 4. Deuteronom. 18. 18

22. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Samaritanos & Judæos à veris excipit adoratoribus: & quamvis meliores Judæos, venturus tamen longè deteriores, quantò figura veritate inferior est, indicavit: Ecclesiam autem significat, quoniam verus & debitus Deo cultus in ipsa est. Qui igitur sunt veri adoratores? Qui nullo loco divinum cultum circumscribunt, qui Deum in spiritu colunt, sicut & Paulus: *Cui servio*, inquit, *in spiritu meo, in Evangelio Filii ejus.... Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Per spiritum autem, incorporeum significat. Opus est enim incorporei cultum etiam talem esse, & per incorporeum quod est in nobis, hoc est, per animam & animæ munditiam offerri. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate adorare oportet.* Nam cùm & Judæi & Samaritani neglectâ animâ munditiæ corporis plurimùm studerent, ideo non ablutione & ornatu corporis, sed mente dicat adorandum. Quamobrem non pecora, non vitulos, sed te totum Deo offeras sacrificium; sic viventem hostiam exhibebis. In veritate enim adorare oportet: nam quæ superiori tempore figura erant, holocausta, sacrificia, incensum, non sunt ampliùs, sed omnia veritas. Non enim caro, sed malæ circumcidendæ sunt cogitationes, & nos ipsos crucifigere, & irrationales auferre cupiditates oportet atque mactare....

S. Johan. Chrys. Hom. 33.

Rom. 1. 9. Rom. 12. 1.

Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Non jam in monte, non Jerosolymis, sed in Ecclesia catholica, in qua una, non in ulla alia congregatione vel secta, veri sunt adoratores: in qua una est verum sacrificium tam externum & visibile, oblatio munda, victima salutaris, quæ in omni loco, toto orbe, ubicumque Christiana Catholica Religio diffusa est, vero Deo offertur, tum internum, cujus visibile sacrificium signum est; scilicet sacrificium contriti cordis & casti corporis, *in spiritu* caritatis, qui filiorum & verorum Christianorum spiritus est; *in veritate* & puritate fidei, nullis erroribus admixtæ, qui Catholicorum est caracter. Ergo *intus age totum.* Et si fortè quæris aliquem locum

altum, aliquem locum sanctum, intus exhibe te Tem-
1. Cor. 3. 17. plum Deo. *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos .... In Templo vis orare, in te ora. Sed priùs esto tem-*
S. August. Tract. 15. in Iohann. n. 25. *plum Dei, quia ille in Templo suo audiet orantem.*

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit: Cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum.* Ita se Christus simplicibus manifestat. Samaritidem intus in animo docet, eámque ad sui cognitionem sensim adducit, ei Mysteria revelans. quæ sapientibus & prudentibus abscondit. Illi annuntiat omnia. Quid enim illi sciendum supereſt, qui
Iohan. 17 3. Deum verum, & Christum Jesum novit? *Hæc est autem vita æterna: ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Gratias illi perpetuas agamus, qui venit in mundum propter nos, ut nos doceret omnia ad salutem necessaria. Illum audiamus in Scripturis Sacris nobis loquentem, qui Samaritanæ mulieri loqui, & illam altissima Religionis Mysteria docere dignatus est. Evangelium non solùm audiamus & legamus, sed in tabulis cordis carnalibus inscriptum geramus; ejus sententias, historiam, præcepta, verba, miracula, exempla Christi Jesu Domini nostri frequenter animo repetamus,
S. Iohan. Chrysost. Hom. 33. in Iohann. ut mundetur ac sanctificetur. *Nam si in quacumque domo Evangelium est, illùc diabolus ingredi non audet: quantò minùs animam ei assidua lectione familiarem neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, sanctifica corpus: hoc continget, si Evangelium semper & in animo habueris, & in lingua. Quòd si linguæ obscœnitas animam coinquinet, perspicuum est spirituali lectione eam sanctificari, & gratiâ Spiritus sancti affatim perfundi. Divini cantus sunt Scriptura; hinc nobis & animæ nostræ affectibus remedium petamus, cujus utilitatem si intueremur, incredibili ei attentione vacaremus.*

27. *Et continuò venerunt Discipuli ejus: & mira-*
S. August. Tract. 15. in Iohann. n. 29. *bantur, quia cum muliere loquebatur, &c.* Mirabantur Christi facilitatem, & incredibilem humilitatem, quòd pauperem & Samaritanam mulierem tam benignè alloqui non dedignaretur. Mirabantur quia quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat. Bonum mirabantur, non malum suspicabantur. Deus qui masculum & feminam condidit, utrique sexui fidei & gratiæ suæ dona gratis distribuit. *In Christo Jesu non est masculus, neque femina.* Hoc sibi exemplum proponant Ecclesiæ Pastores & Doctores, nec prodesse renuant mulieribus. Non enim voluntatem suam, sed prædicationis utilitatem sequi oportet. Major plerumque in feminis docilitas quàm in viris, pietas major, uberiora Dei dona, qui infirma mundi eligit, ut nemo in conspectu ejus glorietur. Verumtamen à diaboli caveant insidiis Evangelici Ministri; cùm mulieribus conversentur in omni castitate, nimiam familiaritatem vitent; nec frequentia sint, nec diuturna eorum cum mulieribus colloquia, nec profana sint, sed de rebus dumtaxat ad salutem spectantibus; nec clandestina; & neque nobilibus magis ac divitibus, vel ingenio aut forma præstantioribus, quàm pauperibus, ignobilibus, simplicibus, spiritalem sacri ministerii curam impendant. *Et mirabantur, quia cum muliere loquebatur.*

28. 29. *Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & videte*
S. Cyril. Lib 2. in Ioha. p. 193. 194. *hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: Numquid ipse est Christus?* Victrix corporeæ curæ, (inquit S. Cyrillus) & quæ stultis voluptatibus sæpe succubuerat, carnis usum necessarium defraudat, cibumque & potum aspernata, in alium statum per fidem reformatur. Statim verò caritatem virtutum optimam amplexa, quod sibi oblatum est bonum, citato in urbem cursu studiosè ac ferventer annuntiat. Inclamabat enim ei intus ad aurem cordis Christus Jesus: *Gratis accepistis, gratis date.* Hinc discamus non esse nobis imitandum ignavum illum servum, qui talentum humi defodit, sed illud exercere conemur, & alios ad Christi cognitionem & amorem verbo & exemplis adducere. Quod celeberrima illa mulier egregiè præstat, quæ bonum sibi oblatum aliis communicat: quam hactenus hauserat aquam non jam è scaturigine hauriens, neque terrestrem hydriam domum denuo reportans, sed divinâ potiùs ac cælesti gratiâ, sapientissimáque Salvatoris doctrinâ mentem plenam gerens.

Reliquit hydriam suam mulier. Audito, *Ego sum qui loquor tecum*, & recepto in cor Christo Domino, quid facere, nisi jam hydriam dimitteret, & evangelizare curreret? *Projecit cupiditatem, & properavit annuntiare veritatem. Discant qui volunt evangelizare, projiciant hydriam ad puteum.*

Considera mulieris studium, sapientiam considera. Venerat hauriendæ aquæ gratiâ; & cùm verum fontem inveniſſet, contempsit alterum, ut nos exemplo, licèt parvo, admoneret, spiritualium gratiâ sæcularia omnia esse nobis contemnenda, neque eorum, nisi ad necessitatem, ullam rationem habendam; quod & Apostoli fecerunt, & hæc mulier. Siquidem illi à Jesu vocati, retia reliquerunt, hæc sponte sua reliquit hydriam, & Dei gratia præveniente Apostolico munere fungitur: neque unum aut alterum, ut Andreas & Philippus, sed universam advocat civitatem, & populum ad Christum adducit.

Reliquit hydriam suam mulier. Non fert hydriam, sed refert gratiam. *Vacua videtur reverti onere, sed plena revertitur sanctitate. Quæ peccatrix advenerat, revertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vasculum amiserat, Christi plenitudinem repertabat: in nullo civitati suæ inferens detrimentum. Etenim si aquam civibus non intulit, tamen fontem salutis invexit.* Qui verè conversus ad Christum est, rerum terrenarum obliviscitur, abjicit onera, relinquit impedimenta, cupiditates refrænat, renuntiat voluptatibus, non solùm pro cælestibus donis acceptis gratias, agit; sed gloriæ Dei & salutis animarum zelo fervens, de Deo cum aliis colloqui amat, ad ejusque notitiam & amorem omnes invitare & adducere opportunitate datâ. *Venite, & videte: numquid ipse est Christus?*

34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Opus Dei, animarum salus, Pastoris cibus ac deliciæ sint. Pastorali munere ac ministerio nihil in orbe majus aut excellentius, in eo tamen non diligenda celsitudo & excellentia, sed Dei voluntas: sacris insistendum functionibus, non quia nobis, sed quia Deo placent. Diligendum opus, non quia nostrum, sed quia Dei est: ab ipso, & propter ipsum inchoandum & perficiendum, qui omnis boni principium & finis est. Spiritus sanctus loquitur per os Prædicatoris, fidémque & caritatem in corde producit auditoris. Pari humilitate ac fervore in Apostolico ac Pastorali munere laborandum est, ne cùm opus Dei in aliis perficere conamur per doctrinam, opus suum in nobis perficiat diabolus per superbiam. Apis imitanda, quæ supervolitat melli suo, ne hærens nectatur & suffocetur. *In mellis copia non frustra pennas habet apicula; nectit enim hærentem.* Opus ergo Dei perficientem in Spiritu Christi Jesu, cum illo dicamus: *Ego non quæro gloriam meam.* Et, *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 197. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, &c.* Christus Jesus seipsum futuris orbis Magistris, Pastoribus, Prædicatoribus, Doctoribus exemplum statuit acerrimi & præclarissimi ad docendum scientiam salutis, & ad Animarum conversionem studii, cui necessaria corporis etiam postponantur. Nam cùm suavissimum sibi eum cibum esse dicit, nimirum facere voluntatem ejus, à quo missus est, & perficere opus ejus, Apostolici ministerii munus describit. Docendi enim curæ intentos esse illos dumtaxat oportet, & à carnis deliciis in tantum recedere, ut vix necessarium obsequium admittant, quod ad vitam conservandam exhibetur.

35. *Levate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem.* Quod Nationes quas Deus

Antiquus Pater in Serm. de eleemosyna & Mulieris Samarit. cui sim ejus subs. Ambrosii nomine.

S. Aug. Tract. 15. in Iohan. n. 32.

vocat ad fidem? Quot peccatores ad pœnitentiam excitandi? Quàm ampla messis Evangelicis operariis destinata? Levate igitur oculos vestros, rogate Dominum ut mittat operarios in messem suam: ad Gentes quæ eum non noverunt, & nomen ejus non invocaverunt? Ite in agrum Domini, & in messe ejus laborate, quicumque ad hoc vocati estis, & zelo salutis animarum, fideique propagandæ flagratis. Æternæ vitæ promissio, Animarum salus, perfectio corporis electorum, gloria Dei tam seminatores quàm messores coronantis, & sui fruitione beatificantis, ad laborem vos accendant. *Et qui metit, mercedem accipit & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.*

38. *Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.* S. Aug. Tract. 15. in Iohan. n. 32. Qui laboraverunt? Ipse Abraham, Isaac & Jacob. Legite labores eorum: in omnibus laboribus eorum Prophetia Christi; & ideo seminatores. Moyses & cæteri Patriarchæ, & omnes Prophetæ, quanta pertulerunt in illo frigore, quando seminabant? Ergo jam in Judæa messis parata erat. Meritò ibi tamquam matura seges fuit, quando tot hominum millia pretia rerum suarum afferebant, & ad pedes Apostolorum ponentes, expeditis humeris à sarcinis sæcularibus, Christum Dominum sequebantur. Verè matura messis. Quid inde factum est? De ipsa messe ejecta sunt pauca grana, & seminaverunt orbem terrarum, & surgit alia messis quæ in fine sæculi metenda est. De ista messe dicitur: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent.* Psal. 125. Ad istam messem non Apostoli, sed Angeli mittentur. *Messores*, inquit, *Angeli sunt.* Matth. 13. Ista ergo messis crescit inter zizania, & exspectat purgari in fine. Illa verò messis jam matura erat, quò priùs missi sunt Discipuli, ubi Prophetæ laboraverunt.

Ne extollantur operarii Evangelici, cùm uberem colligunt messem; is enim sæpe fructus est precum, laborum, patientiæ aliorum: & alioqui totum Deo tribuendum est, quo adjuvante verbum seminatur, crescit, maturescit, colligitur, & in horreum infertur.

46. 47. *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Jesus advenisset à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus, &c.* Utiles sunt ad salutem calamitates, siquidem ad Deum nos revocant: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum; postea acceleraverunt.... Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum. Et rememorati sunt quia Deus adjutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.* Psal. 15. 4. Psal. 77. 34. Ad Christum Jesum accedamus, illíque supplicemus humiliter, non solùm ut sanet ægritudines corporis nostri, sed in primis ut infirmitates animæ nostræ incipientis mori, & in summo salutis periculo constitutæ, sanare dignetur. Miraculum gratiæ suæ ut operetur, credamus illum esse Salvatorem mundi, posse justificare impium, morbos animarum solo verbo posse curare, quin etiam mortuam animam suscitare. S. Cyrill. Alexand. Ne imperfecta sit fides nostra, ut fides Reguli, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Christi temporibus & locis circumscriptam putabat: ne cum ipso audiamus: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.*

50. *Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus, & ibat.* Christi sermoni credidit, ipso Salvatore fidem in corde ejus inchoante, & postea perficiente, cùm servi nuntiaverunt puerum in pristinam valetudinem subitò restitutum; cessante febre ipsa hora quæ dixit ei Jesus: *Filius tuus vivit.* Miraculum duplex operatus est Jesus: unum in corde patris, in quo sanavit incredulitatem; alterum in filii corpore, à quo dispulit febrem. Sana, Domine, incredulitatem nostram, adauge & corrobora in nobis fidem: verbo tuo febrem abige, cupiditatum nostrarum æstum extingue; fac ut sermonibus tuis credens, in via mandatorum tuorum simplici obedientiâ ambulem ad domum cælestem & æternam. Dic Ecclesiæ pro me, similibusque mihi peccatoribus coram divina tua Majestate gementi: *Filius tuus vivit.*

53. *Et credidit ipse, & domus ejus tota.* Cùm ad Deum per ejus gratiam conversi estis, cùm insigne aliquod beneficium ab illo accepistis; non solùm gratias illi privatim referre debetis, dicentes: *Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam*: verùm etiam operam dare oportet ut filii vestri ac domestici credant, fidémque sanctis operibus testentur, ut Christus in familia vestra regnet. *Credidit ipse, & domus ejus tota.* Psal. 102. 2. 3. 4.

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

S. Irenæus Lib. 2. c. 39. S. Chrys. Hom. 35. in Iohan. S. Cyrillus Lib. 2. p. 206. 1. POST *hæc erat Festus dies Iudæorum*, Pascha, secundùm ministerii Christi, secundùm S. Irenæum; vel Pentecoste, secundùm SS. Chrysost. & Cyrillum Alexandr. *& ascendit Iesus Ierosolymam*, secundùm præscriptum Legis, ut exemplum obedientiæ in omnibus præberet.

2. 3. *Est autem Ierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.* In manuscriptis optimæ notæ Codicibus Græcis legitur, ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήτρᾳ. Sic inter alios habet Vaticanus Codex vetustissimus & emendatissimus: alii verò Codices hæc verba, ἐπὶ τῇ, omittunt. Secundùm priorem lectionem vertendum esset: *Est autem Ierosolymis ad portam ovium*, quâ scilicet oves immolandæ inducebantur in Urbem; vel, quâ oves ad pascua educebantur, piscina, &c. Secundùm alteram lectionem, quæ est Vulgatæ nostræ, quam etiam videntur secuti SS. Chrysostomus, Cyrillus, Hieronymus, Theophylactus, & quæ Mss. codicibus Græcis aliquibus nititur, vertendum est in hunc modum: *Est autem Ierosolymis probatica piscina*, id est, piscina ovium, sic vocata ab ipsa *portâ Gregis*, de qua 11. *Esdræ* 3. 1. Oves Græcè πρόβατα dicuntur, hinc piscina ad portam ovium sita dicta est probatica. Piscina hæc seu stagnantium aquarum congeries, alibi dicitur *natatoria*, quòd aquas abluendis immundis contineret. *Bethsaidam* appellatam, id est, *piscationis domum*, versio nostra Vulgata docet: *Betesdam*, seu *Bethesedam* Græcus Textus. *Bethesda domum misericordiæ* seu *gratiæ* significat, conveniens nomen ob beneficia sanitatis, quæ Dei misericordiâ & benignitate ægri in illa piscina consequebantur. *Bethesda*, significat & *domum effusionis*, aptum etiam piscinæ nomen, in quam aquæ ex variis aquæductibus fundebantur & confluebant. Circumdata erat hæc piscina quinque porticibus, in quibus ambulabant homines, & ponebantur infirmi, aquæ motum exspectantes. *In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*, seu paralyticorum, & quibus aliqua pars corporis ab influxu vitali destituta erat, & inutilis ad usum facta, *expectantium aquæ motum*, sive impressionem salutiferam aquæ factam ab Angelo. Iohan. 9. 7.

4. *Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam*, tempore à Deo præstituto, hominibus improviso, *& movebatur aqua*, quod signum erat descensûs Angeli, & divinæ virtutis ad sanitatem impertiendam illi, qui tunc in aquam immergeretur, paratæ.

Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate, cui nec ars, nec natura subvenire poterat. Naturalis ergo non erat illa per aquam piscinæ medicatio : primò quia statо tempore fiebat ; 2. Quia omnia morborum genera sanabantur ; 3. Quia non sanabatur nisi qui prior mergebatur in piscinam post Angeli descensum & aquæ motum. Quamvis porrò Veteris Testamenti Historia non meminerit hujus piscinæ, & celebris miraculi in ea fieri soliti, neque etiam Josephus ; silentium istud præscribere non potest Historiæ hujus Evangelicæ veritati. Omnia enim quæ Jerosolymis erant admiratione digna in veteris Instrumenti libris scripta non sunt, nec à Josepho memorantur omnia miracula, præsertim quæ ad tempus dispensationis Christi pertinent. Verisimile porrò est hanc vim aquis piscinæ probaticæ, seu piscinæ Siloë divinitus datam paulò ante adventum Christi, ut typus esset aquarum baptismi, quo sanantur Animæ à morbis peccatorum.

5. 6. 7. 8. *Erat autem quidam homo ibi*, juxta hanc piscinam, *triginta & octo annos habens in infirmitate sua*, ab annis triginta & octo immedicabili morbo detèntus. *Hunc cùm vidisset Jesus* jacentem, nec movere se valentem, utpotè paralyticum, & *cognovisset quia jam multum tempus haberet*, quòd tot annos infirmitate gravi & pertinaci laboraret, *dicit ei : Vis sanus fieri ?* Quæ interrogatio eò spectabat, ut in eo impotentiæ ac miseriæ suæ sensum, ac desiderium sanitatis vehementius excitaret, Emphasim quamdam habet hæc interrogatio, Utrum velit re optata frui, séque eam præbere posse, jamque ad id præstandum paratum esse significat, solamque petitionem ejus qui gratiam accepturus erat, præstolari. *Respondit ei languidus : Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua mittat me in piscinam.* Neminem habeo, à quo adjutus, opportuno momento demitti possim in piscinam : *Dum venio enim ego, alius ante me descendit*, sicque beneficium sanitatis præoccupat. *Dicit ei, Jesus : Surge*, fruere sanitate, quam tibi impertior, ne diutiùs Angeli descensum & aquæ motum exspectare cogaris : *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Lectum tuum in domum transfer, quo signo certò cognoscant omnes qui te nôrunt, te perfectè sanatum esse.

S. Cyrill. p. 208.

9. 10. *Et statim sanus factus est homo ille : & sustulit grabatum suum, & ambulabat*, domum suam repetens. *Erat autem Sabbatum in die illo.* Dies quâ Christus languidum illum sanavit, erat dies Sabbati. *Dicebant ergo Judæi illi homini qui sanatus fuerat : Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.* Lex enim id vetat. *Nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem* (ait Dominus) *Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis : sanctificate diem sabbati, sicut præcepi Patribus vestris.*

Jerem. 17. 21. 22. 24

2. *Respondit eis : Qui me sanum fecit, ille mihi dixit : Tolle grabatum tuum, & ambula.* Qui divinâ virtute me sanavit, divinâ pariter auctoritate mihi jussit ut lectum ferrem. Ipsi proinde parere debui.

12. 13. *Interrogaverunt ergo eum : Quis est ille homo, qui dixit tibi tolle grabatum tuum & ambula ?* Quærunt non quod admirentur, sed quod calumnientur : non interrogant quis languidum sanavit, sed quis illi dixit, *Tolle grabatum tuum*, ut calumniandi ansam arripiant : non quis sit vir ille admirabilis, ac divinus, ille Propheta, interrogant ; sed contemptim & invidiosè, *Quis est ille homo ?.... Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset.* Nec enim cum ante viderat, neque ex nomine noverat. *Jesus enim declinavit* & subduxit se *à turba constituta in loco*, in quo edidit miraculum, ut Judæorum invidiam declinaret, & plausum popularem se non captare ostenderet ; ut denique is qui sanus fuerat factus miraculum prædicare posset absque adulationis suspicione, siquidem miraculi Auctorem nondum noverat.

14. 15. 16. *Postea invenit eum Jesus in Templo* gratias A Deo agentem pro accepto beneficio : *& dixit illi : Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Cave ne tale aliquid commitas, quale ante hos triginta & octo annos. Divinitatem suam Jesus demonstrat, ea se nosse ostendens, quæ ante nativitatem suam clam acciderant : & sæpe morbos pœnas esse à Deo propter peccata irrogatas significat. *Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.* Nuntiavit Judæorum Primoribus, sive Synedrio, ut beneficii auctorem grato animo celebraret ac prædicaret, cujus nomen ex adstantibus in Templo dicerat. *Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in Sabbato.* Religionis prætextum suæ adversùs Jesum invidiæ ac malignitati obtendebant.

17. 18. 19. *Jesus autem respondit eis*, ut eorum obB locutiones temerarias, injustas, & malevolas esse ostenderet. *Pater meus usque modò operatur, & ego operor.* Pater meus ab exordio mundi hactenus operatur perpetuò, omnibus diebus, etiam sabbato, res creatas conservans, regens, animas creans, illuminans, perficiens, miracula faciens ; homines, aliaque animantia continenter in vitam educens : & ego cum eo omnia divinæ potentiæ opera pari virtute & auctoritate edo. Quamobrem Legi non subjacent, cùm Legem de sabbato sibi Deus non tulerit, sed hominibus. *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solùm solvebat sabbatum*, ut ipsi falsò opinabantur sua invidiâ suisque præjudiciis excæcati, *sed & Patrem suum*, proprium ac peculiarem, non tantùm gratiâ & adoptione, sed generatione seu naturâ, *dicebat Deum, æqualem se faciens Deo* ; id est, se esse æqualem Deo declarans. VerC ba Jesu eo sensu accipiebant Judæi, quem præ se ferunt, quòd se Dei Filium naturâ, verè, propriè, Patri per omnia coæqualem assereret. Porrò tantùm abest ut hanc de se amoveat opinionem, aut eos reprehendat quòd verba sua malè intelligant ; quin potius se naturâ Dei Filium esse confirmat. *Respondit itaque Jesus, & dixit eis : Amen, amen dico vobis, Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Significat Filium, ut Verbum & Sapientiam Dei, nihil agere nisi potestate à Deo Patre per æternam generationem acceptâ, nihil videre sive scire, nisi scientiâ sibi à Patre communicatâ, quæ potentia & scientia ipsa Dei natura est. Hanc Filius à se ipso non habet, cùm D suum non sit ipse principium, sed sit ex Patre ab æterno genitus, ejusdemque cum ipso substantiæ & potentiæ. Unde eadem sunt Patris & Filii opera. *Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.* In eo autem quod potest eadem per omnia facere quæ sunt Dei ac Patris, & operari similiter ac Pater, identitatem probat suæ substantiæ. Quæ enim eamdem sortita sunt naturam, similiter operantur : quibus autem essendi ratio est diversa, his utique non erit idem in omnibus operandi modus. Igitur & Deus verus ex Deo Patre vero, eadem cum illo facere se posse ait ; sed ut non solùm virtute æqualis esse Patri videatur, sed ejusdem per omnia sententiæ, & unam in cunctis habere voluntatem, ait se non posse facere quidquam à se ipso, nisi quod viderit Patrem facientem. Idem verò est ac si diE cat planiùs ad eos qui ob hominem in die sabbati curatum ipsum insectabantur : Existimatis sabbati honorem esse violatum ; sed nusquam istud fecissem, nisi viderem Patrem similiter facere, qui, quæ ad constitutionem mundi pertinent, etiam sabbato, quamquam per me, peragit. Fieri non potest igitur, inquit, ut qui ex ipso secundùm naturam est Filius, non in omnibus quæ Patris sunt, operetur ac velit, non quasi aliunde tamquam à Magistro faciendi exemplum accipiat, aut etiam voluntatis impulsu ut eadem cum Patre velit adigatur, sed quòd naturæ immutabilis legibus ad eamdem cum Deo Patre voluntatem & actionem efferatur.

S. Cyril. Alex. Lib. 2. cap. 6. p. 214. 215.

Non potest Filius à se facere quidquam, &c. Nemo scandalizetur, cùm per dispensationem dicere videtur Filius, non posse à se facere quidquam nisi quod viderit

S. Cyril. 220.

» Patrem facientem: nam quia servi formam assumpsit, & homo factus est propter carnis conjunctionem, non semper ea quæ Deo convenit libertate atque auctoritate in loquendo utebatur, quin potiùs per dispensationem eam interdum adhibebat, quæ Deo pariter & homini conveniat. Adde, verbum illud, *Non potest*, non semper necessitatem aut imbecillitatem significare, sed plerumque denotare naturarum stabilitatem, & substantiarum statum inconcussum quoad essentiam, & naturalem ac immutabilem operationem uniuscujuque. Ita si quis dicat, Homo rationis compos cùm sim, & rationali progenitus patre, non possum facere propriùm veluti quiddam & à me ipso, quod non videam inesse naturæ patris: tunc illud, *Non possum*, substantiam firmam esse, & mutari non posse in aliud ab eo quod est significat. Eodem itaque modo Christum dicentem intellige: *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Nolite, inquit, reprehendere opera Filii: Genitoris quippe sui essentiam in se ipso contemplatus, quarum rerum opificem esse videt, has facit, ac nihil aliud; cùm non possit aliquid eorum quæ præter naturam suam sunt pati, propterea quod ex ipsa est.

Non potest Filius à se facere quidquam, &c. Hæc verba imbecillitatem in Filio non inferunt; quia nec Pater quidquam facere potest sine Filio, cùm una sit utriusque potentia & operatio circa creaturas, & scriptum sit de Filio: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Unde & hic ait: *Quæcumque enim ille fecerit*, scilicet Pater, *hæc* eadem *& Filius similiter facit*, non alia, nec dissimiliter. Et quomodo posset eadem non similiter? Accipite exemplum. Cùm scribimus litteras, facit eas primò cor nostrum, & deinde manus nostra. Manus servit imperanti cordi, easdem litteras facit cor & manus, sed non similiter: cor enim nostrum facit eas intelligibiliter, manus autem visibiliter. Ecce quomodo fiunt eadem dissimiliter. Unde parum fuit Domino dicere; *Quæcumque Pater fecerit, hæc & Filius facit*, nisi adderet, *& similiter*. Quid si enim hoc modo intelligeres quomodo quæcumque cor facit, hæc & manus facit, sed non similiter? Hic verò addidit, *Hæc & Filius similiter facit*. Si & hæc facit, & similiter facit, expergiscere, stringatur Judæus, credat Christianus, convincatur Hæreticus, æqualis est Patri Filius.

S. Aug. Tract. 18. in Iohann. n. 8.

Denique cùm dicitur Deum aliquid *non posse*, virtus ejus & naturalis perfectio significatur, à qua ipsum recedere æquè impossibile est ac à natura sua. *Negare enim se ipsum non potest* (inquit Apostolus) Ideo igitur dictum est, quod non faciat aliquid Filius à se, quia non est à se: & ideo quicquid facit, Patrem videt facientem; quia videt ex ipso faciendi se habere potentiam, ex quo se videt existendi habere naturam. *Et quod ait, Se non posse, non deficientis est, sed in eo quod de Patre natus est permanentis*: tamque laudabile est Omnipotentem non posse mutari, quàm laudabile est quòd Omnipotens non potest mori. Posset enim Filius facere quod non vidisset Patrem facientem, si posset facere quod per illum non facit Pater, hoc est, si posset peccare, neque naturæ immutabiliter bonæ, quæ à Patre genita est, convenire. *Hoc autem quia non potest, non deficienter non potest, sed potenter.*

S. Aug. Lib. contra serm. Arian. cap. 14.

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Hoc est, quidquid Filius habet ut faciat, à Patre habet ut faciat; quia à Patre habet ut Filius sit. Quare à Patre habet ut Filius sit? quia à Patre habet ut possit, quia à Patre habet ut sit. Filio enim hoc est esse, quod posse. Homo aliud est quod est, aliud quod potest. Si enim hoc esset esse ipsius quod posse ipsius, cùm vellet posset. Deus autem cui non est alia substantia ut sit, & alia potestas ut possit, sed consubstantiale illi est quicquid ejus est, & quicquid est quia Deus est, non alio modo est, & alio modo potest, sed esse & posse simul habet, quia velle & facere simul habet. Quia ergo potentia Filii de Patre est, ideo & substantia Filii de Patre est: & quia substantia Filii de Patre est, ideo potentia Filii de Patre est. Non alia potentia est in Filio & alia substantia: sed ipsa est potentia quæ & substantia; substantia ut sit, potentia ut possit. Erge quia Filius de Patre est, ideo dixit: *Filius non potest à se facere quidquam.* Quia non est Filius à se, ideo non potest à se..... *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*: quia videre Filii, hoc est natum esse de Patre. Non alia visio ejus, & alia substantia ejus; nec alia potentia ejus, alia substantia ejus. Totum quod est, de Patre est: totum quod potest, de Patre est: quoniam quod potest & est, hoc unum est, & de Patre totum est.

S. Cyrill. lib. 2. p. 222.

20. *Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.* Ab humano more sumpta comparatio est. Qui enim mutuò se amant, omnia sibi mutuò communicant arcana. Cùm itaque Pater amore infinito diligat Filium, omnia illi demonstrat quæ facit: adeòque nullum opus facit Pater, quod Filius non faciat: siquidem omnia facit quæ viderit Patrem facientem.... Sic autem demonstrat Pater rem quam facit Filio, ut in Patre videat omnia Filius, & in Patre sit omnia Filius. *Videndo enim natus est, & nascendo videt.* Non ergo carnaliter accipiamus, quasi sedeat Pater, & faciat opus, & demonstret Filio, & videat Filius opus quod Pater facit, & faciat illud in alio loco, aut ex alia materia. *Omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Verbum Patris est Filius, nihil dixit Deus quod non dixit in Filio. Dicendo enim in Filio quod facturus erat per Filium, ipsum Filium genuit per quem faceret omnia *Et majora his quæ hactenus fecit*, qualis est sanatio Paralytici recens facta, *demonstrabit ei opera*, ita ut vos in admirationem rapiant. Plus enim est mortuos suscitare, quàm Paralyticum sanare. Utitur autem verbo futuri temporis, *demonstrabit*, quia de futuris operibus sermo est, quæ pater cum Filio facit una & indivisa potestate & operatione: quamvis ab æterno ei demonstraverit, scientiam illi communicando, sicut & potentiam, & essentiam. Demonstrat Pater Filio quæ ipse faciet, (inquit S. Cyrillus) non quasi depicta in tabulis proponat, aut quasi doceat ignorantem, sed se ipsum totum in geminis naturâ exprimens & quæcumque ei propriè insunt, in se ipso demonstrans, ut ex quibus ipse est & apparet, quinam & quantus secundùm naturam sit Pater, agnoscas.

S. Augustt. Tract. 21 in Iohan. n. 10.11.

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat*, pari potestate, imperio, libertate agens, Autor vitæ æquè ac Pater; qui proprius Dei caracter est. Deuteron. 32. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* Tob. 13. 2. *Tu flagellas & salvas: deducis ad inferos, & reducis.* Sapient. 16. 13. *Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis.* Majora igitur videbitis opera his quæ hactenus à me, qui Filius Dei sum, fieri vidistis, suscitationem scilicet Lazari, & aliorum quorumdam à morte ad vitam, in signum resurrectionis generalis. Non alios Pater, alios Filius mortuos suscitat: omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et ut ostenderet habere se quamvis à Patre datam, tamen parem potestatem, ideo ait, *sic & Filius, quos vult, vivificat*, ut ostenderet ibi voluntatem suam: & ne quis diceret; Suscitat Pater mortuos per Filium, sed ille tamquam potestatem habens, iste tamquam ex aliena potestate, tamquam minister, potestatem significavit his verbis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat.* Non enim vult Pater aliud quàm Filius; sed sicut illis una substantia, sic & una voluntas est. Mortuos autem suscitavit Filius non solùm tempore vitæ suæ mortalis, sed & ante Incarnationem suam, & post Ascensionem suam, & in generali resurrectione mortuorum suscitabit, ut sequentia de novissimo judicio verba probant.

22. 23. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut*

honorificant Patrem. Pater non judicat quemquam visibi- A li præsentia majestatis, & externo aspectabilique judicio? sed omne judicium dedit Filio, quem constituit judicem vivorum & mortuorum. Ait alibi Christus: *Ego non judico quemquam... est qui quærat, & judicet*. Judicabit Pater, qui judicandi potestatem non ita dedit Filio, ut illâ se abdicaret; de illo enim à Propheta dictum est non minùs quàm de Filio: *Surge Deus, judica terram*: judicabit invisibiliter cum Filio, & per Filium: judicabit Filius visibiliter, solus ille hominibus in judicio apparebit. Pater occultus erit, Filius manifestus in formâ quâ ascendit. Nam in forma Dei cum Patre occultus est, in forma servi hominibus manifestus. *Non* ergo *Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*, manifestum: in quo manifesto judicio Filius judicabit, quia ipse judicandis apparebit, dicens electis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*: dicens reprobis: *Ite, maledicti in* B *ignem æternum*. Ratio autem cur Pater omnem potestatem judiciariam Filio dederit, hæc est, *Ut* homines *honorificent* seu æquali honore colant *Filium* ac *Patrem, qui misit illum*. Si enim is qui Legatum, præsertim cum summa potestate missum, injuria afficit, is injuria afficere eum censetur, cujus personam Legatus sustinet: multò magis qui Filium Dei spernit, & Patrem spernere censetur qui misit illum.

Ioban. 8. 15. 50.

24. *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me*, nempe Deo Patri testimonium reddendi per divina opera me Filium ejus esse, Deum verum ex Deo vero genitum, & missum in mundum per incarnationem, ad reparationem generis humani, *habet vitam æternam*, id est, certò habiturus est, si ex fide vivat, & mandatis obediat; *& in judicium non venit*, id est, non subjacebit damnationi, *sed transit*, id est transibit *à morte in vitam* æternam & beatam.

25. 26. 27. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est*, seu proximè imminet, *quando mortui audient vocem Filii Dei*, seu illius obedient imperio ipsos ad vitam revocantis, *& qui audierint, vivent*: id est, audientes vivent. Ita vim vocis suæ imperiique declarat. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*. Sicut Pater fons est & auctor vitæ; sic dedit Filio per æternam generationem ut sit fons & auctor vitæ. Unde par jus habet, æqualemque potestatem mortuos suscitandi. *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Judicandi potestatem, quæ ei ab æterno est à Patre, temporaliter ab eodem accepit cùm incarnatus est & homo factus, ut visibiliter judicet mundum.

Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. Quid est, *Habet Pater vitam in semetipso*? Non alibi habet vitam, sed in semetipso. Vivere quippe suum in illo est: non aliunde, non alienum est: non quasi mutuatur vitam, nec quasi fit particeps vitæ, ejus vitæ quæ non est quod ipse, sed habet vitam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse..... Hoc solum interest inter Patrem & Filium, quia Pater habet vitam in semetipso, quam nemo ei dedit; Filius autem habet vitam in semetipso, quam Pater dedit.... Non ergo sicut anima aliquid aliud est antequam illuminetur, & fit melius cùm illuminatur participatione melioris, ita & Verbum Dei, Filius Dei, aliquid aliud erat antequam acciperet vitam, ut participando habeat vitam: sed vitam habeat in semetipso; & est ipsa vita. Quid ergo ait? *Dedit Filio habere vitam in semetipso*? Breviter dixerim, Genuit Filium. Neque enim erat sine vita, & accepit vitam; sed nascendo vita est. Pater vita est non nascendo: Filius vita est nascendo. Pater de nullo Patre, Filius de Deo Patre. Quod ergo dixit, Dedit & Filio habere vitam in semetipso, idem est ac si diceret: Pater qui est vita in semetipso, genuit Filium qui esset vita in semetipso. *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Ipse enim solus apparebit in forma servi, Pater autem non apparebit, quia non est indutus formâ servi.

S. Aug. Tract. 19. in Johann.

28. 29. *Nolite mirari hoc; quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei*. Nolite mirari quod dixi de potestate mihi data omnes homines judicandi; aliquando veniet hora, quâ mortui planè omnes, boni & mali, qui in sepulchris non exiguo tempore, ut Lazarus, sed diutissimè fuerunt, audient vocem jussu Filii Dei ab Archangelo formatam. *Et procedent* seu exibunt è sepulchris, *qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ*; id est, resurgent ad vitam æternam: *Qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii*; id est ad damnationem sempiternam.

30. *Non possum ego à me ipso facere quidquam*, sive ut Filius hominis, sive ut Filius Dei, potestate quam à Patre non acceperim, & quod per me ac mecum non faciat. *Sicut audio, judico*. Judicandi potestatem exerceo non modò ex potentia, sed ex sapientia quam nascendo accepi à Patre. Quod audio, hoc dico, quia quod est Pater, hoc sum: dicere enim meum, esse est; quia Verbum Patris sum. His ergo verbis commendat Filius quod de Patre est, Vel, *Non possum à me facere quidquam, sicut audio, judico*, quatenus sum in forma servi, audio enim tamquam præcipientis Patris imperium: *& judicium meum justum est; quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*. Judicium meum propterea justum est, quia à Patris regula & voluntate non discedo, in quem nec ignorantia, nec pravus affectus cadere potest. Confer cum Isaiæ 11. 3. 4. *Non secundùm visionem oculorum judicabit, neque secundùm auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes, &* C *arguet in æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virgâ oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium*.

S. August. Tract. 22. in Iohann. n. 14. Tract. 23. n. 150.

31. 32. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum* (ut vos quidem tacitè objicitis) *non est verum. Alius est*, scilicet Pater meus, vel Johannes, *qui testimonium perhibet de me, & scio quia verum est testimonium quod perhibet de me*. Certò mihi constat talem esse testem, qui à vobis rejici nullo jure possit.

33. *Vos misistis ad Johannem*, publica auctoritate, nempe Synedrii magni, *& testimonium perhibuit veritati*. Non ultrò se ingessit ad sententiam de me ferendam, liberum testimonium tulit. *Vos misistis* qui rogarent, & testimonium perhibuit veritati. Ab iis enim rogatus, qui ad ipsum missi fuerant, utrum esset ipse Christus, confessus est, & non negavit. Confessus est se non esse Christum, sed me esse ante ipsum: Testimo- D nium ergo perhibuit veritati. Christus enim est Veritas. *Ego autem non ab homine testimonium accipio*, quasi illo indigeam; *sed hæc dico* de Johanne, me vobis attemperans, *ut vos salvi sitis* credendo quæ de me dixit. Confer cum Johannis 8. 14. ubi Christus ait: *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum*.

S. Cyrill. lib. 2. c. 9. f. 144.

34. *Ille erat lucerna ardens* fervore caritatis, *& lucens* doctrinâ & prædicatione veritatis, ac vitæ sanctitate. Non erat ille lux hominum, interiùs ipsos illuminans, lux increata, lux vera, lux immensa; sed lucerna, ab illo fonte lumen mutuata: *Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus*. Principio exultastis ob Prophetiam genti vestræ redditam, ob efficaciam doctrinæ, & admirabilem vitæ sanctimoniam, quæ in Johanne emicuit, & ad eum cum incredibili gaudio confluxistis: sed pro vestra levitate & inconstantia ipsum aspernari cœpistis, postquam mihi testimonium perhibuit, & vitia vestra liberè increpuit.

36. *Ego autem habeo testimonium majus Johanne*, seu testimonio Johannis, quod parvifecistis, & cui credere noluistis. *Opera enim quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera* admirabilia & naturæ vim omnem ac leges excedentia, quæ nonnisi divina potestate & voluntate perfici possunt, ipsa (inquam) opera *quæ ego facio, testimonium* certius & clarius *perhibent de me, quia Pater misit me*. Ipsa opera quæ hactenus feci, & deinceps editurus sum ex voluntate Patris, testimonium perhibent me à Deo missum esse... Si Patris opera facit Christus Jesus,

S. Cyril. Lib. 3. in Ioan. p. 253. Jesus, & quæcumque illi soli conveniunt, hæc ipse quoque propria virtute adimplet, quomodo cuivis non manifestè patebit eamdem cum illo sortitum esse naturam, & Patris proprietatibus præfulgere, ut qui ex ipso natus, eamdem cum ipso vim & operationem habet? Verumtamen ab eo se opera dicit accepisse, aut propter humanitatem & servi formam humiliùs de se loquens; aut Patris approbationem & assensum in faciendis miraculis donationis nomine adornans. Sic enim missum quoque se asserit, maximè cùm exinaniverit se ipsum propter dilectionem in nos. Humiliavit enim semetipsum, & humiliationis vilitatem aliâ ratione constare non compertemus, quàm quòd interdum ut homo loquatur. Sic per Psalmistam sub ejus persona propter nos humano more *Psal. 2. 6.* dictum est: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Nam qui cum Deo Patre semper regnat, qui in eodem throno considet, Regem se constitutum fatetur ac Dominum, quæ habebat ut Deus accipere se dicens, cùm factus est homo.

37. 38. *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* 1. In Lege & Prophetis. 2. In baptismo & Transfiguratione, voce delapsa de cælo. 3. Per miracula, quæ mecum & per me operatur ad confirmandum divinitatem meam, & quam hominibus annuntio veritatem. *Neque vocem ejus audistis, neque speciem ejus vidistis,* Deus enim spiritus est, qui nec vocem habet *S. Ioann. Chrysost. Hom. 39.* corpoream, auribus corporis insonantem; nec formam & speciem sensibilem, oculis corporis aspectabilem; sed est omni figurâ & voce superior. Deuteron. 4. 15. *Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est* *S. Cyrill. Lib. 3. in Ioann. p. 256. 257. & 258.* *Dominus in Horeb de medio igni.* Moysen quidem Dei vocem audivisse Scriptura narrat; sed quemadmodum figurâ illa & corporea similitudo, quam videbant qui Deum videre dicebantur, vera Dei similitudo & figura non erat; ita illa, quam audiebant, non erat vera vox Dei, sed vox ex aëre à Deo formata extrinsecùs, non ore & linguâ naturalibus instrumentis, quæ in Deo supremo Spiritu nulla sunt. Gloriabantur Judæi quòd Deus Moysi, & per eum sibi locutus esset. *Nos scimus* *Ioann. 9. 29.* (inquiebant) *quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus unde sit.* Ideo Christus eorum jactantiam retundit, declarans eos numquam veram Dei vocem audivisse, numquam veram ejus speciem perspexisse: non debere igitur efferri quasi Deum sensibili voce loquentem audiverint, sed sibi credere Verbo Patris. *Et verbum ejus non habetis in vobis manens*, verbum ejus ac mandatum de quo Propheta dixit, *Prophetam suscitabo eis, & ponam verba mea in ore ejus*; id est, de audiendo Messia vobis promisso, & nunc ad vos misso, vosque docente, in animis vestris insculptum non habetis, nec ad illud attendistis; *quia quem misit ille*, scilicet Deus Pater, *huic vos non creditis.*

39. 40. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me; & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* Verbum, *scrutamini*, non imperandi modo, sed indicandi positum S. Cyrillus intelligit. *S. Cyrillus Lib. 3. in Ioan. p. 160.* Quid prodest (inquit Christus) quòd divinas scrutamini Scripturas, credentes per ipsas vos ad æternam vitam evehendos. Quippe cùm eas de me testificari comperiatis, meque vitam æternam nominare, non vultis ad me venire ut vitam habeatis. Igitur unde vos salvari oporteret, inde damnationem vobis arcessistis, quos librorum Mosaicorum lectio ad contradicendi studium solùm acuit: quæ verò ad æternam vitam conducunt, ne in animum quidem vestrum admittitis.

Alii Patres verbum, *Scrutamini*, imperandi modo positum interpretantur. *Scrutamini Scripturas*, id est, attento animo eas expendite, quarum in littera & superficie hæretis, & quarum lectione solâ, & legalium observantiâ ceremoniarum, vitam æternam vos consequi posse confiditis: sensum Scripturarum latentem velut thesaurum operosiùs inquirite ac effodite: illæ sunt quæ testimonium perhibent de me, verum Messiam, Dei Filium, mundi Salvatorem, Dei & hominum Mediatorem, veritatis ac justitiæ doctorem, auctorem vitæ æternæ me esse declarantes: & tamen ad me venire, mihique credere non vultis, ut vitam æternam habeatis, quam nisi per me consequi non potestis.

41. 42. *Claritatem ab hominibus non accipio.* Quæ de mea dico auctoritate, non eo animo dico ut gloriam hominum captem. *Sed cognovi vos quia dilectionem Dei non habetis in vobis.* Vos intùs novi, mihique perspectum & exploratum est quid vos à fide mihi adhibenda, & à vitæ æternæ itinere ingrediendo impediat, hypocrisim vestram, superbiam, invidiam. Novi vos dilectionem Dei non habere in vobis, nec studio gloriæ ejus prohiberi quo minùs mihi credatis. Labiis siquidem Deum honoratis, cor autem vestrum longè ab eo est.

43. *Ego veni in nomine Patris mei*, divina ejus auctoritate, & ob illius gloriam omnia gerens, *& non accipitis me* Filium ejus, ab eo missum ad vos ob salutem vestram. Hoc certè argumentum est quòd nulla ejus reverentia & dilectio sit in vobis. *Si alius venerit in nomine suo*, non à Deo missus, sed à se ipso intrusus; nullis hominum sanctorum, Scripturarum, operum Dei testimoniis munitus, non unam Dei gloriam quærens, sed hominum applausum laudésque captans, *illum accipietis.* Sic Judæi, qui Christum pertinaciter rejecerunt, eique credere noluerunt, recipiunt Antichristum, illique credent. Confer cum 2. ad Thessalon. 2. 8. 9. 10. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventûs sui eum: cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eo quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* *S. Chrys. Hom. 40. in Ioann. S. Irenæus Lib. 5. c. 25. S. Chrys. Hom. 40. in Ioann. S. Cyrillus Lib. 3. p. 262.*

44. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Ostendit non quid simpliciter impossibile sit, sed quid ab illis non sit exspectandum quamdiu tali sunt animo. Superbis enim, & gloriam humanam captantibus; gloriam verò, quæ à solo Deo cordi sincero redditur, non curantibus, humilis Christi status, ejusque doctrina de contemptu sui, de humilitate sectanda, de spernendis divitiis, de amanda paupertate placere non potest. Hæc Pharisæorum, & Scribarum ulcera cùm à Christo tangerentur, ejus doctrinæ in omnibus repugnabant, illique struebant insidias,

45. 46. 47. *Nolite putare quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.* Nihil me opus erit accusatore, quem vobis inimicum putatis, animum meum ex vestro judicantes: Moyses vos accusat, cujus Lege gloriamini, & quem patronum ac defensorem vestrî fore apud Deum speratis. *Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi.* *Deuter. 18.* Si Mosaicis scriptis credideretis, utique & mihi credideretis. *De me enim ille scripsit*, tamquam de fine & scopo totius Legis. *Si autem illius litteris* seu libris *non creditis*, quem maximi facere, & cujus scripta ut præcipuæ & antiquæ auctoritatis revereri videmini, *quomodo verbis meis credetis*, quem minimi facitis præ Moyse? *Et Evangelii quidem tam eminens est auctoritas, & tam fundata veritas, ut etiamsi nos propter tarditatem intelligentiæ nostræ nulla inveniremus à Moyse scripta de Christo, non solùm esse aliqua, sed ad Christum omnia pertinere quæ scripsit; quia non ait, Et de me scripsit; sed, De me ille scripsit; credere deberemus. Nunc autem etsi de isto Evangelii capitulo, quod absit, dubitandum esset, compertis tam multis in scriptura Moysi de Christo testimoniis, omnis illa dubitatio tolleretur: & quia de capitulo Evangelii dubitandum non est, etiamsi illa comperta non essent, esse tamen credi oporteret.* *S. Cyrill. Lib. 3. in Ioann. c. 3. p. 265.* *S. August. Lib. 16. Contra Faustum, cap. 26.*

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. Est *autem Hierosolymis probatica piscina. . . . quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, exspectantium aquæ motum. Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam, & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.* Hæc Piscina Ecclesiæ figura, in quâ salutaribus aquis baptismi & lacrymarum pœnitentiæ, omne genus spiritualium infirmitatum sanatur, omne genus peccatorum emundatur. Et quemadmodum hujus aquæ natura per se non sanabat, siquidem semper sanasset, sed dumtaxat cùm ab Angelo movebatur: ita & in nobis non simplex aqua operatur, sed cùm Spiritûs gratiam accipit, omnia abluit peccata. Juxta hanc piscinam jacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, exspectantium aquæ motum. Verùm tunc infirmitas corporis sanari volentem impediebat: nunc unusquisque potestatem habet accedendi. Non enim Angelus aquam movet, sed Angelorum Dominus totum perficit: jam non habet excusationis locum infirmus, non habere se hominem qui sibi opituletur; neque dum venit, alium descendere: sed licèt universus mundus accedat, non consumitur gratia, neque virtus deficit, sed eadem semper permanet. Ut enim solares radii, singulis diebus illuminant, neque ex multa sui communicatione vis eorum minuitur: ita, immò longè minùs Spiritûs operatio ob accipientium multitudinem remittitur. Hoc autem factum est, ut qui in aqua corporis morbos sanari posse didicissent, in eo aliquandiu exerciti, animæ morbos per aquam curari posse faciliùs crederent.

S. *Ioan. Chrys. Hom. 35. in Ioann.*

In his jacebat multitudo magna languentium, &c. Infelix hominis status post lapsum multiplici morborum per se insanabilium genere adumbratus. Languent, cæci sunt, ignorantiæ tenebris excæcati, claudi & difficultatem ambulandi in via Dei continuò patientes, ad omne bonum per se impotentes & invalidi, aridi, omnique virtute destituti. *Natura in tantum sana non est, in quantum id quod faciendum est aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet, dum caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem, ut non ea quæ vult homo faciat.* Hinc Apostolus: *Mente*, inquit, *servio legi Dei, carne autem legi peccati.* Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati grauditate perdidimus (ait S. Augustinus) captivatum est, infirmatum, vulneratum, corruptum, ita ut ad peccandum quidem sufficiat, ad aliquid verò boni agendum, quod ad salutem pertineat & ad meritum vitæ æternæ, nihil possit, nisi gratiâ medicinali Christi Salvatoris sanetur, & ad singulos actus adjuvetur. Exspectet igitur homo aquæ motum non otiosus & negligens, sed vigilans & laborans. Gratia Christi, cui tempus agendi semper adest, descendet: cor timore primùm judiciorum Dei, tum amore, vel amore solo movebitur, sine quo inutiles essent pœnitentiæ lacrymæ. *Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam, & movebatur aqua.*

S. *August. Lib. De Perfectione justitiæ cap. 2.*

Rom. 7. 25.

Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate. Figura ista medicinæ corporalis spiritualem medicinam canebat, câ formâ quâ semper carnalia in figura spiritalium antecedunt. *Proficiente itaque hominibus gratiâ Dei, plus aquis & Angelo accessit. Qui vitia corporis remediabant, nunc spiritum medentur: qui temporalem operabantur salutem, nunc æternam reformant: qui unum semel anno liberabant, nunc quotidiè populos conservant, deletâ morte per ablutionem delictorum.*

Tertullianus lib. De Bapt. c. 5.

5. 6. *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cùm vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dicit ei; Vis sanus fieri?* In magnis peccatoribus superabundantes divitias misericordiæ & gratiæ suæ A sæpè Deus ostendit. Animæ nostræ morbi, quamvis inveterati & per se insanabiles, ab omnipotenti Medico sanari possunt, qui hunc in mundum venit ut maximos etiam peccatores salvos faceret. Ut porrò sanetur cæcus, claudus, paralyticus, & spiritaliter aridus, necesse est primùm ut Jesus oculis misericordiæ suæ illum respiciat, gratiáque suâ præveniat jacentem, & sub pondere peccatorum suorum oppressum: deinde ut infirmus desideret ac postulet sanitatem, quia ægra, infirma, & corrupta voluntate morbum suum amabat, sanitatem aversabatur. Ab infirmitatibus igitur peccatorum nostrorum sanari non possumus, nisi velimus; sed Deus dat *velle & perficere*; desiderium sanitatis, quam dare vult, inspirat. Qui operatur bonam voluntatem in nolentibus ut incipiens, & nostras etiam rebelles ad se convertit propitius voluntates, ipse cooperatur volentibus ut perficiens.

7. *Respondit ei languidus; Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam*, &c. Quinque porticus piscinam cingentes, in quibus jacebant infirmi, quinque libros Moysis, seu veterem Legem significant. Lex prodebat infirmos, sed non sanabantur nisi in aqua, descendentis Angeli impulsu motâ. *Lex demonstrabat infirmitatem, ut quæreret demonstrata infirmitas Salvatorem, à quo sanata voluntas posset quod infirma non poterat.* Lex peccatores convincebat, non absolvebat. Littera sine gratia reos faciebat, quos confitentes gratia liberabat. *Si enim data esset Lex quæ posset vivificare, verè ex Lege esset justitia. Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.* Hominem non habeo (inquit languidus) Verè necessarius erat illi homo ad sanitatem, sed homo ille qui & Deus est. *Unus enim Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus.* Venit ergo homo qui erat necessarius; quare sanitas differretur?

S. *Augustin.*

Galat. 3. 21.

S. *Augustin. Tract. 17. in Ioann. n. 17.*

1. Tim. 2. 5.

Domine, hominem non habeo, &c. Necessarius est peccatori conscientiæ Moderator doctus, pius, sapiens, fortis, benignus; Evangelii & Ecclesiasticæ Disciplinæ vigorem tenens & custodiens, caritatis & misericordiæ viscera gerens, qui peccatori non indulgeat ad voluntatem sed ad sanitatem, qui descensum Angeli & motum aquæ, contritionem cordis, amoris pœnitentis affectum observet, ut mittat illum in piscinam, in aquas pœnitentiæ, quam SS. Patres *Baptismum laboriosum* appellant. Commiseratione digni sunt, qui hominem non habent his præditum dotibus, sed ignarum, imprudentem, ignavum, mollemque Directorem. *Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam.* An verò animæ sanitatem consequentur, qui mitti nolunt in piscinam, id est, qui peccata gravia & inveterata diu deflere, & pro illis Deo satisfacere secundùm Ecclesiasticæ Disciplinæ Leges recusant, antequam ad sacram Corporis Christi communionem admittantur? *In ipsa Ecclesia ubi maximè misereri decet, teneri quàm maximè debet forma justitiæ, ne quis à Communionis consortio abstentus, brevi lacrymulâ, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem quàm plurimis debet postulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat.* Admonendi sunt qui admissa deserunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas existiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor si à scriptione cessaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ scripserat delevit. Nec qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satisfecit, cùm profectò necesse sit ut verba præmissa superbiæ verbis subjunctæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est, quia alia non multiplicat, nisi & illa quæ ligaverat solvat. *Ita & cùm Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus, si ab iniquitate cessamus, nisi voluptates quoque quas dileximus, è contrario appositis lamentis insequamur, &c. . . . Neque enim Deus nostris cru-*

S. *Ambrosius, in Psalm. 118.*

S. *Greg. M. 3. P. Pastoral. Admonit. 31.*

ciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis contrariis medetur; ut qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita diffluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo surgamus: & cor quod insana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod vulneraverat elatio superbiæ, curet abjectio humilis vitæ. Hoc est descendere in piscinam cum cælestis illius hominis Christi Jesu gratia, sine qua nemo homo à peccatis mundari, ab animæ morbis & languoribus sanari potest.

8. 9. *Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille; & sustulit grabatum suum, & ambulabat.* Tribus signis innotescit animæ sanatio. 1. Deseritur peccatum: *Surge.* 2. Removentur occasiones peccati: *Tolle grabatum tuum.* 3. In via mandatorum Dei, & Christianarum virtutum exercitiis ambulatur. *Et ambula.* Quòd peccator à pravis suis habitibus, & à languore ex iis in anima relicto statim sanetur, extraordinariæ gratiæ rarum miraculum est. Id tamen quandoque Deus operatur, ut potentiam suam ostendat, & fiduciam pœnitentibus inspiret ampliorem. Id verò utplurimùm non præstat, ut infirmitatis suæ sensu, ac suorum recordatione peccatorum magis humilientur; ut cum pravis habitibus pugnando, fidelitatem probent suam, casum timeant, sibi ipsis diffidant, & divinæ gratiæ quotidianum adjutorium humili oratione implorent. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula:... Non operis imperium fuit* (inquit S. Augustinus) *sed operatio sanitatis.*

S. August. Tract. 17. in Johan.

11. *Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula.* Tantùm non dicit eos deliros & insanos, cùm præciperent ne ejus, qui tam gravi & diuturno morbo ipsum liberaverat, mandatis pareret ac Magistrum sectaretur. Generosæ indolis. animíque sinceri testimonium hoc responsum est. Respondisset vir aliquis malignus, dolosus, timidus, ingratus; non sponte sua, sed alterius jussu id se facere: neque id suum, sed imperantis peccatum: & deposito lecto occultare ac dissimulare beneficium. Non ita paralyticus noster. Noverat enim Judæorum invidiam, quòd non tam apparentem violationem sabbati, quàm miraculum à Christo patratum, gloriamque ex divinis operibus illi accedentem impatienter ferebant. Verùm eorum livore & exprobrationibus insuper habitis beneficium clara voce prædicat. Hoc imitemur exemplum, accepta à Deo beneficia grato animo prædicemus, & spretis malignorum & invidorum censorum susurris, dicteriis, calumniis, in via Dei constanter ambulemus, non litteræ dumtaxat, sed spiritui Legis obedientes. Idque certum nobis sit & exploratum, religiosam observationem Sabbati, seu Dominicæ diei, Festorumque Christianorum, in cessatione à peccato, quod servile maximè opus est, & in morborum spiritualium curatione positam esse. Id intelligi voluit Christus Dominus sabbati, cùm dixit Paralytico: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.*

S. Chrysost. Hom. 36. in Ioann.

12. *Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?* Hominem per contemptum appellant, quem Deum agnoscere debebant: Miraculum notissimum tacent; mandatum de ferendo grabato per invidiam objiciunt. O pessimam feram invidiam! *Invidi feris sæviores, dæmonibus pares, & fortasse iniquiores. Ipsi namque nos hostiliter persequuntur, sibi invicem minimè insidiantur: homines autem invidi neque naturæ suæ consortes reveriti, eos infesto animo impetunt, atque se ipsos priùs, quàm quibus invident, supplicio afficiunt, animumque perturbationibus & anxietatibus temerè cruciant.... Idcirco omnis venia invido desperanda est. Nam scortator voluptatis stimulos in excusationem affert, fur paupertatem, homicida furorem, frivolas quidem neque admittendas, qualescumque tamen excusationes: Invidus verò nullam nisi animi pravitatem atque malitiam.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 6.

14. *Postea invenit eum Jesus in Templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deteriùs tibi aliquid contingat.* Morbi & calamitates pœnæ sunt peccati. His rectè utendum, & sincerâ conversione atque pœnitentiâ remedium à Deo summo animarum corporumque Medico quærendum est. *Cùm graviter ægrotante animâ nullo dolore afficiamur, & tamen levi corporis morbo summa diligentiâ medicinam perquiramus; ideo Deus ob animi peccatum corpus flagellat, ut deterioris partis supplicio, melior ad quærendum remedium convertatur.* Ita Corinthium fornicatorem S. Paulus corrigit, interitu carnis, & sectione corporis animi morbum coërcens tamquam optimus Medicus, qui cùm hydropisim vel splenen potionibus & levioribus medicinis sanare non possit, extrinsecùs ferro & igne utitur. Hanc artem Christus in Paralytico exercuit, quod significat his verbis: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deteriùs tibi aliquid contingat*, id est, ne longè gravius, æternumque tormentum patiare. Nemo miretur ob brevem peccati voluptatem perpetuas à Deo vindice pœnas infligi. Non tot annos peccaverat Paralyticus noster, quot annos pœnas dedit. Triginta & octo annorum morbus, fuit, momentanea fortè peccati jucunditas *Non enim tempore peccata, sed ex animo peccantium judicantur.*

S. Chrys. Hom. 37. in Ioann.

1. Cor. 11. 32.

.... Quòd si multos peccatores bonâ corporis fortitudine & prosperâ fortunâ lascivientes videamus, lugendi sunt potiùs quàm invidendi: quod enim in hac vita nihil adversi patiantur, majoris in futura supplicii argumentum est. *Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Numquid verò omnes morbi propter peccata? Non omnes, sed plerique. Nonnullis probandæ patientiæ causâ à Deo immittuntur, ut sancto Job, aliisque justis: aliis propter peccata, ut huic Paralytico. Quacumque verò ex causâ veniant, æquo animo, patienter, & in spiritu pœnitentiæ sustinendi sunt, ut flagella Patris filios erudientis, ipsisque hæreditatem præparantis, quam nobis donandam confidimus, si paternâ Dei castigantis disciplina meliores evadamus. Ubi verò nobis restituta fuerit valetudo seu animæ, seu corporis, gratias agamus Deo: nemo nos inveniat in spectaculis, in ludis, in compotationibus, sed in Templo. Ibi nobis innotescet Dominus Jesus, quem ignorabamus in turba peccatorum. *Vidit eum postea Jesus in Templo.* In turba eum non vidit, in Templo vidit. Dominus quidem Jesus & in turba eum videbat, & in Templo: ille autem languidus Jesum in turba non cognoscit, in Templo cognoscit. Ibi ab eo salutare monitum audivit: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deteriùs tibi aliquid contingat.*

S. August. Tract. 17. in Ioann.

17. *Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modò operatur, & ego operor.* Deum in summa quiete semper operantem adoremus, & tranquillo assiduoque labore honoremus, statûs nostri officia fideliter adimplendo propter ejus gloriam. Variæ sunt ac multiplices operationes nostræ in hac mortali vita, variæ cogitationes, varia negotia: una erit in altera vita, continua, nullísque interrumpenda necessitatibus operatio, Deum videre, amare, laudare. *Non fluctuabit negotium nostrum, otiosum negotium plenum solius dulcedinis, nulla interpellatum molestiâ, nullâ fatigatione sauciatum, nulla nube perturbatum. Negotium nostrum quod erat? Laudare Deum, amare, & laudare, laudare in amore, amare in laudibus* Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te, *Quare, nisi quia in sæcula sæculorum amabunt te? Quare, nisi quia in sæcula sæculorum videbunt te?* Ad beatam illam operationis in vita æterna unitatem suspiremus, nosque ipsos disponamus, mentem nostram ac voluntatem Deo in omni labore ac opere nostro unientes, illudque per ejus amorem sanctificantes & consecrantes.

S. Aug. in Psal. 147. n. 3.

Psal. 83. 5.

19. 20. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Si filii Dei per gratiæ ejus adoptionem sumus, agnoscemus & humiliter profitebimur nihil nos à nobis ipsis facere posse boni, cùm de nostro non habeamus nisi mendacium & peccatum, & ad bonum nihil possimus, nisi præveniamur & adjuvemur ab omnipotenti bono. Deus enim *operatur in*

Philipp. 2. 13.

vobis velle & perficere pro bona voluntate. Se autem Patri cælesti conformare nititur vir justus, dans operam ut sit perfectus, sicut Pater cælestis perfectus est. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Atque in primis Dei caritatem imitatur, Deum diligens, sicut à Deo diligitur: *Pater enim diligit Filium*: & sicut Dei Filius incarnatus Christus Jesus Dominus noster voluntatem Patris & omnia ejus consilia adimplevit: ita vir justus, Deique per gratiam adoptionis filius, Dei voluntatem in omnibus exequi studet, eique se plenè conformare ut regulæ indeficienti: *Et omnia demonstrat ei quæ ipse facit.*

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & filius, quos vult, vivificat.* Vitam naturæ per Filium suum nobis dedit Pater. *In ipso* enim *vita erat, & vita erat lux hominum.* In Filio non minùs quàm in Patre, vivimus, movemur, & sumus. Per Filium dat nobis vitam gratiæ. *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Et, *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo Jesu.* Nullis nostris meritis, sed gratiâ ejus justificamur gratis. *Sic & Filius, quos vult, vivificat.* Vitam denique æternam electis suis per Christum Jesum Filium suum dabit. *Ego veni* (inquit) *ut vitam habeant, & abundantiùs habeant..... Ego vitam æternam do eis.* Gratias ob tanta beneficia agamus Deo Patri, per Filium ejus, in Spiritu sancto.

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem..... Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, &c. Sublimia hæc & intellectu difficilia. Itaque valde cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda parvuli sumus; & corde pio, & cum tremore. *Hanc tenentes regulam sanitatis, ut quod secundùm fidem quam imbuti sumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem secundùm sanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc est, ut etiam si quid sit nescimus, bonum tamen & verum esse minimè dubitemus.* Ut autem perveniamus ad Mysteriorum tam sublimium intelligentiam, animum purgemus, mores emendemus. *Mores perducunt ad intelligentiam; genus vitæ perducit ad genus vitæ.* Alia vita terrena, alia vita cælestis; alia vita pecorum, alia vita hominum, alia vita Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æstuat, sola terrena conquirit, in ea prona atque projecta est: vita Angelorum sola cælestis: vita hominum media. Si vivit homo secundùm carnem, pecoribus comparatur: si vivit secundùm spiritum, Angelis sociatur. Quando secundùm spiritum vivis, quære etiam in ipsa Angelica vita utrum parvus an grandis sis. Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Cresce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum speciei. Si autem adhuc inhiatur sordidis voluptatibus, si adhuc fraudes cogitantur, si mendacia non vitantur, si mendacia perjuriis cumulantur: tam immundum cor audet dicere, Explica mihi quomodo videt Verbum? Etiamsi possim, etiamsi ego jam videam. Porrò autem si fortè ego non sum in his moribus, & tamen ab ista visione longè sum: quantùm ille qui nondum isto superno desiderio rapitur, terrenis desideriis prægravatus? Multum interest inter aversantem & desiderantem: & iterum multùm interest inter desiderantem & fruentem. Vivis ut pecora, aversaris: Angeli perfruuntur. Tu autem si non vivis ut pecora, jam non aversaris: desideras aliquid, & non capis. Inchoasti ipso desiderio vitam Angelorum. Crescat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, sed ab illo qui & me fecit, & te.

22. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Sic vivamus, ut venturum judicem securi videamus. Diligamus Salvatorem, ejusque præceptis pareamus, ut judicem sustinere possimus. Piis & impiis, electis & reprobis videbitur; in ea nempe judicaturus est, in qua judicatus; *Forma servi servis demonstrabitur; forma Dei filius servabitur. Fiant ergo servi filii; qui sunt ad dexteram, eant in æternam hæreditatem olim promissam, quam non videntes Martyres crediderunt, pro cujus promissione sanguinem suum sine dubitatione fuderunt: eant illuc & videant ibi.* Eant per caritatem & mandatorum observantiam; hæc est via ad videndum Patrem, & Filium in forma Dei. *Qui habet mandata mea* (inquit) *& servat ea, ille est qui diligit me; qui autem diligit me diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Non te fraudabo, ô homo fidelis, crede quia videbis. Amas, & non vides: amor ipse non te perducet ut videas? Ama, persevera in amando: non fraudabo, inquit, amorem tuum, qui mundavi cor tuum. Ut quid enim mundavi cor tuum, nisi ut Deus à te possit videri; *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

24. *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiit à morte ad vitam.* Hæc summa Christianæ Religionis. 1. Evangelium audire, non auribus dumtaxat corporis, sed cordis: *Qui verbum meum audit.* 2. Trinitatis & Incarnationis Mysteria fide explicitâ credere: *& credit ei qui misit me*, 3. Lapsum Adami, totiusque humani generis in ipso, peccatum originale in omnes homines transfusum, mortem animæ & corporis consecutam, illique & posteris communem. 4. Necessitatem Redemptoris ac Mediatoris, per cujus passionem, mortem, ac resurrectionem de morte ad vitam transeamus. 5. Spes vitæ æternæ: *habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiit à morte ad vitam.* Christi verbo per fidem firmiter adhæreamus: illo in spe vitæ æternæ nutriamur: illud per caritatem servemus & executioni mandemus.

Qui credit in me..... in judicium non venit, sed transiit à morte ad vitam. Duplex judicium est, unum discretionis, alterum damnationis. Primum spectant hæc Prophetæ verba: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.* Secundùm hoc judicium, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi. Secundùm autem judicium damnationis, *Qui audit verba mea*, inquit, *& credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiit à morte ad vitam.* Quid est, *in judicium non venit?* In damnationem non venit *sed transiit à morte ad vitam.* Quæ est vita tua? Fides. *Justus ex fide vivit.* Infideles quid? Mortui sunt. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* (inquit Christus) *Surge qui dormis* (ait Apostolus) *& exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus*, Jam cùm te credentem illuminaverit, transisti à morte ad vitam: Mane in eo quod transisti, & non venies ad judicium. Transire igitur de morte ad vitam, est transire ab infidelitate ad fidem, ab injustitia ad justitiam, à superbia ad humilitatem, ab odio ad caritatem.

25. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei & qui audierint, vivent.* Mortuos omnes ad vitam revocabit vox imperiumque Filii Dei: peccatores interim voce inspirationum suarum ad vitam vocat, & qui audiunt, vivunt. In potestate quidem omnium est audire vel non audire, quatenus liberè audiunt vel non audiunt; sed plena & perfecta potestas non est ad audiendum, nisi Deus aures cordis aperiat. Quot inter Christianos qui vitâ corporis vivunt & spirant, verè sunt mortui! Qui enim credunt, & secundùm veram fidem agunt, vivunt, & mortui non sunt: qui autem vel non credunt, vel sicut dæmones credunt, trementes & malè viventes, Filium Dei confitentes & caritatem non habentes, mortui potiùs deputandi sunt. Et tamen adhuc agitur hora ista de qua locutus est Dominus: *Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei.* Ex quo locutus est Christus usque ad hoc tempus, & usque ad finem sæculi, ipsa una hora agitur, de qua S. Johannes ait: *Filioli, novissima hora est.* Nunc ergo qui mortui sunt, audiant

S. Augustin. Tract. 21. in Iohann.

Iohann. 14. 21.

Matth. 5. 8.

S. Augustin. Tract. 18. in Iohan.

S. Augustin. Tract. 22. in Iohann.

Rom. 13. 11.

S. Augustin. Tract 22. in Iohann.

1. Iohann. 2. 18.

1. Cor. 15. 22

Ephes. 1.

Iohann. 10. 10. 28.

vocem Filii Dei, & vivant; surgant in corde suo; de sepulchro suo procedant. *Mortuus in corde tuo tamquam in sepulchro jacebas, & tamquam saxo malæ consuetudinis gravabaris. Surge, & procede.* Quid est, surge & procede? *Crede, & procede.* Et qui audierint, vivent. *De qua vita? De Christo.* Ego sum, *inquit*, via, veritas, & vita. *Ambulare vis? Ego sum via. Falli non vis? Ego sum veritas. Mori non vis? Ego sum vita.* Hoc dicit tibi Salvator tuus: *Non est quò eas, nisi ad me; non est quà eas, nisi per me..... Erigat te Christus per id quod homo est, ducat te per id quod Deus homo est, perducat te ad id quod Deus est.*

S. Augustin. Tract. 23. in Johan. n. 6.

26. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Paulus vitam habet, non in semetipso, sed in Christo. Tu fidelis ubi habes? Non in temetipso, sed in Christo. *Vivo ergo* (inquit Apostolus) *jam non ego, vivit verò in me Christus.* VITA NOSTRA *tamquam nostra, id est, de voluntate propria nostra, non erit nisi mala, peccatrix, iniqua: vita verò bona de Deo in nobis est, non à nobis: à Deo nobis datur, non à nobis. Christus autem in semetipso habet vitam sicut Pater, quia Verbum Dei. Non modò malè vivit, & modò bene vivit; homo autem modò malè, modò bene. Qui malè vivebat, in vita sua erat: qui bene vivit, ad vitam Christi transiit. Particeps factus vitæ, non eras quod accepisti, & eras qui acciperes: Filius autem Dei non quasi primò fuit sine vita & accepit vitam. Si enim sic illam acciperet, non eam haberet in semetipso.* Quid est enim, *in semetipso?* Ut ipsa vita ipse esset.

S. Augustin. Tract. 22. in Johann.

Galat. 2. 20.

28. 29. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: Qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Tota prædicatio dispensatioque per Christum hæc est, ut resurgant animæ, resurgant & corpora. Utrumque quippe mortuum erat, corpus ex infirmitate, anima ex iniquitate. Quia utrumque mortuum erat, resurgat utrumque. Per quid anima, nisi per Deum Christum? per quid corpus, nisi per hominem Christum?

S. Augustin. Tract. 23. in Johann.

Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, &c. Inter bona & mala opera, nihil medium. Omnia enim opera, omnes actus voluntatis nostræ, vel ex amore Dei, vel ex amore proprio ortum habent: quæ ex caritate procedunt, ad Deum referuntur, & ab eo remunerabuntur: quæ ex cupiditate, non referuntur ad Deum, & ab eo punientur.

30. *Judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Voluntati Dei ut certissimæ & immutabili regulæ adhæreamus, ut judicium nostrum de rebus divinis & animæ nostræ salutem spectantibus semper justum ac rectum sit. Ideo enim sæpè falsum & injustum est judicium nostrum, quia voluntatem nostram & cupiditatem implere quærimus, non voluntatem Dei. Quamobrem *Pluit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

S. Augustin.

31. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, &c.* Christi missio & divinitas probata est. 1. Testimonio Johannis. *Vos misistis ad Johannem, & testimonium perhibuit veritati.* 2. Testimonio operum divinorum: *Ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.* 3. Testimonio Patris. *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* 4. Testimonio Scripturarum. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Christi & Ecclesiæ Ministri de se ipsis testimonium non perhibeant, jactantiam & ostentationem fugiant; bonorum operum exemplo, non humanis laudibus probari cupiant & satagant; Scripturas scrutentur; in illarum lectione non solùm assiduè versentur, sed earum sensum quærant & assequi curent, diligenti collatione ipsarum Scripturarum; Patrum antiquorum lectione, Ecclesiæ Catholicæ doctrinâ ab Apostolis tradita, & per continuam Episcoporum successionem ad nos usque transmissa. *Scrutamini Scripturas* quæ sunt *substantia Sacerdotii*, quæ *utiles* sunt *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum. ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Nulli se ingerant Ecclesiastico ministerio propria voluntate, non curæ animarum, non verbi divini prædicationi, non confessionibus excipiendis & conscientiis moderandis, absque legitima vocatione & missione. Unam verò Dei gloriam, & Animarum Christi sanguine redemptarum salutem pro fine habeant. Superbiam, inanemque gloriam non solùm fructum omnem laborum ipsis prærepturam cogitent; sed & fidei fundamentum quodammodo concussuram, si in ea finem suum constituant. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Hinc Apostolus: *Si adhuc hominibus placerem* (inquit) *Christi servus non essem.* Non credunt, inquam, fide per dilectionem operante, qui gloriam humanam quærunt magis quàm gloriam Dei. *Cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.*

2. Tim. 3. 16.

Gal. 1. 10.

1. Christianis omnibus commendetur lectio Scripturarum, quæ ad Christi cognitionem perducunt, & vitam regni cœlestis, æternæque vitæ ostendunt. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

2. Inculcandum omnibus est divini amoris præceptum, qui *Nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur* (ut loquitur S. Augustinus) *Dilectionem Dei non habetis in vobis.*

3. Omnibus pariter inculcandum est, ut rectâ & purâ intentione omnia opera sua consecrent, & semper in Christi nomine, ac propter Dei gloriam operentur; quod nisi faciant, agunt ut infideles, ut Pagani, animalia gloriæ, mancipia superbiæ, servi cupiditatis & voluptatis. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?*

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. POST *hæc*, non statim post Sermonem superiori capite descriptum, sed multis interjectis, quæ ab aliis Evangelistis narrantur, & post annum circiter, *abiit Jesus trans Mare Galilææ*, sive Lacum Genesareth, *quod est Tiberiadis*, ad eam lacûs partem quæ Tiberiadi adjacet, civitati ab Herode Tetrarcha conditæ in honorem Tiberii Cæsaris. *Et sequebatur eum multitudo magna* pedestri itinere, pars beneficii, pars spectaculi, pars divinorum sermonum avida: *Quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in Montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis*, ut paululum quiescerent. *Erat autem proximum Pascha: dies festus Judæorum.* Tertium istud Pascha fuit à baptismo Christi.

5. 6. *Cùm sublevasset ergo oculos, & vidisset quia multidudo maxima venit ad eum*, cùm de monte descendisset, locutus illis fuisset de regno Dei, ac infirmos illorum curasset, *dixit ad Philippum: Unde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum*, seu fidem ejus experiri volens; *Ipse enim sciebat quid esset facturus*, apud se decreverat, & cum Patre constituerat ab æterno, quid esset in his rerum circumstantiis facturus.

7. 8. 9. 10. *Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.* Ducenti denarii septuaginta septem circiter libellis monetæ nostræ æquivalent. *Dicit ei unus ex Discipulis ejus Andreas frater Simonis Petri ; Est puer* seu adolescens *unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces : sed hæc quid sunt inter tantos?* Ad tantam hominum multitudinem alendam hæc certè non sufficiunt. *Dixit ergo ei Jesus : Facite homines discumbere.* Tametsi enim humanum præsidium deficiat, eis alimenta divina virtute subministrabo. *Erat autem fœnum multum in loco,* ut commodè discumberent : *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia,* præter mulieres, & pueros. Soli enim viri secundùm morem Legis numerantur.

11. 12. 13. *Accepit ergo Jesus panes, & cùm gratias egisset* Deo, *distribuit discumbentibus,* Apostolorum ministerio : *similiter & ex piscibus quantùm volebant. Ut autem impleti sunt :* postquam exempta fames, *dixit Discipulis suis : Colligite quæ superaverunt* seu residua sunt *fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducaverant.* Omnia ita moderatus est Christus, ut ex circumstantiis miraculi necessitas, veritas, & magnitudo certò constarent. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Lucæ* 9.

14. 15. *Illi ergo homines, cùm vidissent quod Jesus fecerat signum* omnes naturæ vires adeò superans, dicebant : *Quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum,* Messias à Deo promissus, & à nobis exspectatus. *Jesus ergo cùm cognovisset* introspectis divina vi eorum consiliis, *quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum Regem,* excusso alieni imperii jugo, spe facilis alimoniæ & terrenæ felicitatis per eum procurandæ ; *fugit iterum in montem ipse solus,* tum ut fastum honoris & potestatis sæcularis declinaret, Regnumque suum de hoc mundo non esse opere demonstraret, tum ut orationi vacaret.

Deuteron. 18.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Ut autem serò factum est, descenderunt Discipuli ejus ad mare, & cùm ascendissent navim,* in portu Bethsaidæ, *venerunt trans mare in Capharnaum. Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jesus,* tametsi multa nox esset. Ideo navim ascenderunt, & Capharnaum versùs remigarunt, quò illum præcessisse putabant. *Mare autem, vento magno flante, exsurgebat,* intumescebat, concitabatur. *Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta,* provecti, *vident Jesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt,* spectrum esse existimantes. *Ille autem dicit eis : Ego sum, nolite timere* velut infaustum omen, aut nocturnum terriculum. *Voluerunt ergo accipere eum in navim,* enixè eum rogarunt ut in navim ascenderet, & cùm ascendisset, jam secundis ventis & fluctibus, qui priùs contrarii erant, *& statim navis fuit,* sive appulit *ad terram, in quam ibant.* Confer cum *Matth.* 14. *vers.* 22. *usque ad* 36. & *Marci* 6. *vers.* 45. *ad* 56.

22. 23. 24. *Altera die,* sequenti post miraculum multiplicationis quinque panum, *turba quæ stabat trans mare,* id est, quæ in portu substiterat, *vidit* seu recordata est *quia navicula alia non erat ibi* pridie *nisi una, & quia non introisset cum Discipulis suis Jesus in navim* illàm, *sed soli Discipuli ejus abiissent* : Jesum nullo navigio transfretasse, sed mare trajecisse ambulando super aquas, conjecit : *Aliæ verò venerunt naves à Tyberiade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino,* ubi Dominus post gratiarum actionem illos quinque panibus refecerat. *Cùm ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque Discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jesum,* in Urbe in qua frequens morabatur.

S. Cyrill. Alexand. lib. 3. in Iohann. p. 294.

25. 26. *Et cùm invenissent eum trans mare, dixerunt ei : Rabbi, quando huc venisti?* Christus verò inani & inutile quæstione neglectâ, latentem in eorum cordibus morbum curare satagit increpatione & admonitione salutari. *Respondit eis Jesus, & dixit : Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa,* non quòd credatis doctrinæ meæ miraculis tam insignibus confirmatæ ; *sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Temporariam dumtaxat utilitatem & alimoniam facilè & sine labore vobis subministrandam quæritis, quasi simile in vestri gratiam miraculum quotidie sim facturus.

27. *Operamini cibum qui non perit,* procurate vobis cibum longè excellentiorem & incorruptibilem, qui in ventrem non vadit, *sed qui permanet in vitam æternam,* cibum non corporis, sed animæ, qui comedentes servat à morte, & ad vitam æternam alit : *quem* cibum *Filius hominis dabit vobis.* Hunc ego ipse vobis dabo : *Hunc enim Pater signavit Deus.* Deus Pater meus, qui mentiri non potest, divinam quam habeo potestatem dandi hominibus cibum illum vivificum, semen illud immortalitatis, miraculis quæ operor quasi sigillo suo confirmat. Non erit mihi difficile cibum dare vobis permanentem, qui ad vitam & delicias conducat sempiternas. Nam etsi tanquam unus vestrum appaream, homo nimirum cum carne, unctus sum tamen & signatus à Deo Patre in omnimodam similitudinem cum ipso : nec minor ullo modo virtute Genitoris mea virtus est.

S. Cyrill. Lib. 3. in Ioann. c. 5. p. 300.

28. 29. 30. 31. *Dixerunt ergo ad eum : quid faciemus, ut operemur opera Dei?* Id est, opera apprimè Deo grata. Meminerant Legi tribui vim alendi spiritaliter, *Deuteron.* 18. 3. Quærunt ergo an aliud præscribendum habeat præter observantiam Legis Mosaicæ, ut novum illum vitæ æternæ cibum promereri possint. *Respondit Jesus, & dixit eis : Hoc est opus Dei,* opus Deo imprimis acceptum, *ut credatis in eum quem misit ille.* Non sufficit vobis cultus legalis ad salutem, Fides vobis necessaria est, quâ credatis in Messiam & Salvatorem mundi quem Patribus vestris promissum jam misit Deus, id est in me. In tertia autem persona loquitur, ut honorem muneris sui pro more referat ad Patrem. *Dixerunt ergo ei : quod ergo tu facis signum* Messia dignum, *ut videamus & credamus tibi?* Luculentiora expetimus testimonia, majora miracula his quæ hactenus edidisti. *Quid operaris? Patres nostri manducaverunt Manna in deserto, sicut scriptum est : Panem de cælo* descendentem *dedit eis manducare.* Moyses sexcenta millia & ampliùs Manna cibavit in deserto per annos quadraginta : Tu verò quinque millia tantùm terrenis panibus, & semel quidem aluisti. Si Moyse major es, majora ede miracula. Hic incredulorum & ingratorum Judæorum sensus.

Exod. 14. Num. 11. 7. Psal. 77. 24. Sap. 16. 20.

32. 33. 34. *Dixit ergo eis Iesus : Amen, amen dico vobis : Non Moyses dedit vobis panem de cælo.* panem verè cælestem, sed figuram & umbram dumtaxat illius : *sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum,* scilicet me ipsum, qui sum panis vitæ, non uni Judæorum genti, sed toti mundo datus. *Panis enim Dei est,* id est verè divinus & cælestis, *qui de cælo descendit,* non de nubibus dumtaxat, sed de sinu Dei Patris, *& dat vitam* perennem ac beatam *mundo,* omnibus ex orbe universo electis. *Dixerunt ergo ad eum : Domine, semper da nobis panem hunc,* tam desiderabilem, ut sine labore, sine anxietate alamur.

35. 36. *Dixit autem eis Iesus : Ego sum panis vitæ,* panis vivus & vivificus : *Qui venit ad me,* qui se in disciplinam meam tradit, séque mihi devovet, *non esuriet ; & qui credit in me, non sitiet umquam.* Longè igitur præstantior & admirabilior est panis, quem vobis offero, Manna quod ministerio Moysis datum est : siquidem qui Manna comederunt, adhuc esurierunt : longè excellentior & admirabilior aquis quas è saxo eduxit, quas qui biberunt, adhuc sitiverunt. Panis qui vobis præsto est potus simul ac cibus est, famem ac sitim extinguens animæ, ita ut nihil ipsi præterea necesse sit in æterna vita. *Sed dixi vobis, Quia & vidistis me,*

spectatores fuistis miraculorum probantium missionem ac divinitatem meam, *& tamen non creditis* me esse Messiam, Filium Dei, Salvatorem mundi. Cor nempe vestrum incrassatum est.

37. 38. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet.* Sed quamvis non credatis, nihil mihi perit ex populo electo, quem dedit mihi Pater in hæreditatem, nec infidelitas vestra fidem Dei evacuavit. Nam omnes qui mihi dati sunt à Patre, *prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, ut simus in laudem gloriæ ejus*, ad me venient, id est, mihi credent: *& eum qui venit ad me, non ejiciam foras*; eum qui mihi datus à Patre, ad me venit, non ejiciam è domo mea, ac regno, sed illum fovebo, protegam, adjuvabo ut perseveret, perseverantem denique coronabo: *quia descendi de cælo* per Incarnationis meæ mysterium, *non ut faciam voluntatem meam*, nempe humanam, quæ dissentanea sit voluntati Patris, *sed voluntatem ejus qui misit me*: ut omnia congruenter agam paternæ voluntati, quæ & mea est, quatenus Deus sum, & Verbum in principio existens apud Deum.

Ephes. 1. 11. 12.

39. 40. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo*; ut ex iis omnibus quos dedit mihi, neminem in æternum perire patiar; *sed resuscitem illud*, id est, electos omnes, ad gloriam cælestem, æternamque felicitatem, *in novissimo die. Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium*, qui illum attento animo considerat in carne assumpta, & ex doctrina & miraculis verè Filium Dei esse agnoscit, *& credit in eum* fide viva, tamquam in Salvatorem & Mediatorem unum Dei & hominum, *habeat vitam æternam*, certissimè consequatur vitam æternam, ad quam ab æterno electus est; *& ego resuscitabo eum in novissimo die*, ad vitam immortalem, & beatam.

41. 42. 43. *Murmurabant ergo Judæi de illo*, sive contra illum, *quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Illum nempe merum hominem esse censebant, cujus terrenam se nosse putabant originem, humilemque conditionem. Et dicebant: *Nonne hic est Jesus filius Joseph* fabri, *cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi?* Si merus homo fuisset Jesus, Judæorum offensioni obviàm iviisset, dicendo, Se è cælo non descendisse secundùm personam & naturam, quasi divinæ originis esset ac naturæ, verusque Deus ac Dei Filius; sed quòd doctrinam cælitùs inspiratam doceret. Tantùm verò abest ut illam removeat intelligentiam & opinionem quòd è cælo reipsa descendisset, naturâque & origine verus Deus esset; quin immò illam adstruit & confirmat. *Respondit ergo Jesus*, & dixit eis: *Nolite murmurare invicem*, seu inter vos: quibus verbis omniscium se ostendit.

44. *Nemo potest venire ad me*, id est, mihi credere quod sim Messias, verus Dei Filius, mundi Salvator, & hoc nomine mihi adhærere, *nisi Pater, qui misit me, traxerit eum* interiùs invictissimâ gratiæ suæ efficaciâ & suavitate omnia humana merita præveniente, cor aperiente, flectente, innovante, accendente, impellente, convertente, & ex nolentibus volentes faciente. *Et ego resuscitabo eum*, qui ad me venerit, & in me manserit, *in novissimo die*. Partem illi dabo in resurrectione Justorum.

45. 46. *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei.* Omnes Ecclesiæ filii docti erunt à Deo, non voce tantùm extrinsecùs insonante, sed interiùs revelante. *Omnis qui audivit à Patre*, quem interius docuit Pater, *& didicit* eo illuminante & docilitatem fidemque donante, *venit ad me*, credit me esse Filium Dei, mundique Salvatorem, & mihi eo nomine adhæret. *Non quia Patrem vidit quisquam*, velut ludimagistrum discipulos docentem. (Valde enim remota est à sensibus carnis hæc schola in qua Pater auditur & docet) *nisi is qui est à Deo* genitus & missus Filius ejus unigenitus, *hic vidit Patrem*, cujus in sinu manet, unius cum ipso naturæ & scientiæ. *Nemo Deum vidit umquam; Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse narravit.* Cùm autem se & ex Deo esse, & vidisse Patrem statuit, se ipsum ex omnium creaturarum numero excludit. Cùm ergo extra omnia sit, & nemine Patrem vidente, solus eum ipse videat, numquid in omnium numero non esse censendus est, ut unus ex ipsis, sed extra omnia, ut supra omnia? Et, si cùm à Deo omnia existere dicantur, ac nemo Patrem videat, solus ipse eum videt: illud, *à Deo*, rectè intelligemus de ipso solo, quasi dicat *ex substantia Patris.*

Iohan. 1. *S. Cyrill. Lib.* 4. *in Iohann. p.* 348.

47. 48. 49. 50. *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me*, qui me Filium Dei esse credit, doctrinamque meam amplectitur, & mandata servat, *habet vitam æternam*, jus certissimum ad vitam æternam, pignus æternæ felicitatis. *Ego sum panis vitæ*, panis vivificus, & vitam æternam in me credentibus, & spiritualiter per fidem caritate formatam manducantibus præstans. *Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt*, quotquot illud manducaverunt, ad vitam enim corruptibilis corporis tuendam & sustentandam, non ad procurandam immortalitatem datum est. *Hic est panis de cælo descendens*: Ego sum panis ille: *Ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.* Eo fine sum incarnatus ut quisquis mihi per fidem & caritatem intimè unitus & incorporatus fuerit, in meque manserit, non moriatur morte æterna sive animæ, sive corporis. Divini enim hujus cibi virtute in vitam æternam, beatam, & glorioſam suscitandus est.

51. 52. *Ego sum panis vivus*, in me ipso vitam habens, panis Angelorum quatenus Verbum Patris & vita apud Deum, *qui de cælo descendi*, & assumptâ carne factus sum panis hominum in me credentium. *Si quis manducaverit ex hoc pane*, seu spirituali manducatione per fidem Incarnationis ac Passionis meæ, seu Sacramentali simul & spirituali per Sacramentum quod instituam Corporis & Sanguinis mei, vivet in æternum: *Et panis, quem ego dabo*, ipsa *caro mea est*, quam ego dabo id est, quam offeram Patri in altari crucis ut victimam *pro mundi vita.* Non ergo figuram dumtaxat carnis suæ, sed veram carnem se daturum in Sacramento Eucharistiæ, de quo hunc locum summo consensu veteres Patres intelligunt, & Ecclesia à Spiritu sancto edocta, Christus promittit.

Text. Græc.

53. *Litigabant ergo Iudæi ad invicem*, inter se disceptabant, *dicentes: Quomodo potest hic*, quem novimus, *nobis carnem suam dare ad manducandum?* An carnem suam aliorum more ciborum in frusta concisurus ac discerpturus est, ut eam manducandam apponat? Hoc impossibile & horrendum. Si nudam carnis suæ figuram vel merum panem carnis suæ virtute & efficacia plenum se daturum credentibus Christus Jesus promisisset, Judæorum contentionem facillimè sedare, & offensionem removere potuisset, dicendo se panem daturũ ceu figuram carnis suæ, & fide tantùm, non ore carnem suam manducandam se commendare. Verùm tantùm abest ut idæam veræ carnis, veræque & oralis manducationis à verborum suorum sensu removerit, ut potiùs illam confirmaverit.

54. *Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, id est meam, *& biberitis ejus sanguinem* (quorum unum sine altero fieri non potest, siquidem in qualibet parte Sacramenti corpus Christi continetur & sanguis secundùm substantiam & integritatem), *non habebitis vitam* æternam *in vobis*, id est, non perseverabitis in vita spirituali, ut sit vobis æterna. His verbis præceptum Christus tradit de carne sua manducanda in Sacramento Eucharistiæ, vel reipsa; vel voto & desiderio, si necessitas rem excludat. Qua de re legendi Theologi.

55. 56. 57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem*, eo modo quo manducari ac bibi debent, non ore solùm corporis sumendo sub Sacramento, sed ore mentis & cordis per fidem & caritatem, *habet*

Isai. 54. 13.

vitam æternam, jus ad vitam æternam, pignus vitæ æternæ; *& ego resuscitabo eum in novissimo die*, vi corporis & Sanguinis mei, quod semen est immortalitatis & incorruptionis. *Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; non metaphoricè solùm aut mysticè, sed re ipsa; non fluxus & caducus, sed æternus. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*, non spirituali tantùm, sed corporali unitate & commixtione. De veritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra *verè caro est, & verè sanguis est*. Et hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Annè hoc veritas non est? Contingat planè his verum non esse, qui Christum Jesum verum esse Deum denegant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo: dum secum hoc, quod nos sumus, in Deo est.

S. Hilarius l.b. 8. de Trinitate, n. 14. p. 958.

Christus non ait, Se dumtaxat in nobis futurum secundùm relationem quamdam affectûs, sed & per participationem naturalem. Ut enim siquis ceram ceræ conjunctam igne simul liquefecerit, unum quid ex ambobus efficit, ita per corporis Christi, & pretiosi sanguinis participationem ipse quidem in nobis, nos autem rursus in eo simul unimur. Nec enim aliter vivificari potest quod naturâ suâ est corruptibile, quàm si corporaliter unitum sit corpori ejus qui secundùm naturam suam est Vita, hoc est, Unigeniti.

S. Cyril. lib. 10. p. 863.

58. *Sicut misit me vivens Pater*, sicut Pater qui misit me Deus vivens est, & fons omnis vitæ, *& ego vivo propter Patrem*, id est, Patre autore; *& qui manducat me, & ipse vivet propter me*, id est, me autore. Non est alia vita mea quàm Patris: proinde mirum vobis esse non debet si carnem meam vivificare asseram eos qui illam manducabunt. Vivit ergo per Patrem: & quo modò per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id de quo agitur, secundùm propositum exemplum assequatur. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus: victuris nobis per eum ea conditione quâ vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter secundùm carnem per eum vivimus, id est, naturam carnis suæ adepti: quomodo non naturaliter secundùm Spiritum in se Patrem habeat, cùm vivat ipse per Patrem?

S. Hilarius lib. 8. p. 957.

59. *Hic est panis*, caro mea est ille panis, *qui de cælo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna & mortui sunt*: ut alterius naturæ, ita longè majoris virtutis est quàm Manna, quod manducaverunt Patres vestri in deserto, & nihilominus mortui sunt. Manna enim figura tantùm erat vivifici illius panis, quem vobis sum daturus. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.*

60. 61. *Hæc dixit Iesus palam in Synagoga docens, in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis ejus*, non ex duodecim Apostolis, sed ex aliis qui frequentiores illum sectabantur, *dixerunt: Durus est hic sermo*, incredibilis, *& quis potest eum audire?* Quis patienter audiat?

62. 63. *Sciens autem Iesus apud semetipsum*, id est, ex se ipso nullo indicante, *quia murmurarent de hoc discipuli ejus*, quòd dixerat se esse panem vivum, qui è cælo descendit, &c. *dixit eis: Hoc vos scandalizat?* Itanè sermo ille quasi durus & incredibilis vos offendit? *Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat priùs?* Numquid omnem offensionem ex animis vestris non tollet aliquando Ascensio mea in cælum, ubi eram priùs, & ab æterno ut Deus, quò ascendam secundùm naturam humanam, idem ipse qui descendi; quia unumquodque ad originem suam redire necesse est? Si carnem meam vivificare non posse putatis, quia naturâ suâ comparata non est ad vivificandum; quomodo in cælum ascendet, cùm hoc æquè carni per se sumptæ impossibile sit? Quòd si præter naturam, & virtute Verbi Dei, cui unita est, & in quo subsistens est, ascendat, quid prohibet quò minùs etiam vivificet, licet naturâ suâ vivificare non possit? Nam qui cæleste effecit id quod de terra est, vivificum æquè reddet, tametsi corruptioni obnoxium.

S. Cyril. lib. 4. p. 375.

64. *Spiritus est qui vivificat*; divinitas mea conjuncta carni vivificandi vim ipsi tribuit: ipsa verò caro per se sine divinitate nihil prodesset. Spiritus est Deus. Sicut ergo caro per se non vivit, sed ex spiritu: ita caro mea non est per se vivifica, sed per Verbum cui unita est. Corpus enim est ejus qui vita est secundùm naturam, non autem alicujus terreni hominis, de quo jure dici possit, *Caro non prodest quidquam*. Non enim Pauli, verbi gratiâ, aut Petri, vel cujusvis alterius caro id in nobis præstabit: sed unica & sola Salvatoris nostri Jesu Christi, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter...* Caro non prodest quidquam, *sed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo Spiritu vegetatur*. Proinde sic dictum est, *Scientia inflat*. Jam ergo debemus odisse scientiam? Absit. *Et quid est, Scientia inflat? Sola sine caritate: ideo adjunxit, Caritas verò ædificat. Adde ergo scientiæ caritatem, & utilis erit scientia, non per se, sed per caritatem. Sic etiam nunc, Caro non prodest quidquam, sed sola caro: accedat Spiritus ad carnem, quomodo accedit caritas ad scientiam, & prodest plurimùm; nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret ut inhabitaret in nobis.*

S. Cyrill. Ibid. 376.

S. August. Tract. 27. in Iohan.

Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, spiritaliter, non carnaliter intelligenda sunt, non de carne mortua, sed vivâ, & Spiritui Deo personaliter conjunctâ, ideòque vivifica. Verba quæ de carne mea manducanda vobis locutus sum spiritaliter intellecta vitam afferent; carnaliter accepta, ut plerique vestrûm intellexerunt de carne mortua & in frusta concisa, qualis in macello vænit, dentibusque dilanianda, vobis mortis essent occasio, quia *Littera occidit, spiritus autem vivificat*. Cæterùm in sensu figurato & metaphorico verba sua non esse accipienda, quibus carnem suam se daturum in cibum promiserat, non esse (inquam) intelligenda de figurâ carnis suæ, sed de vera carne; non de manducatione dumtaxat spirituali, sed reali, ex eo compertum est. 1. Quòd præmisso juramento fidem exigat: *Amen, amen dico vobis, Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. 2. Quòd verè, non typicè cibum esse carnem suam asserat, eámque veteri figuræ, scilicet Mannæ opponat. *Caro mea verè est cibus.... Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna, &c.* 3. Quòd Judæos, Discipulosque suos de veræ carnis ejus vera realique manducatione verba ejus intelligentes, & velut incredibilia rejicientes non docuerit Magister optimus explicatâ figurâ & metaphorâ, quæ explicatio offensionem omnem ex eorum animis removisset, illosque continuisset in officio; cùm verba Domini in sensu metaphorico intellecta, scilicet de figurâ carnis, & spiritali per fidem manducatione, nihil incredibile significarent. 4. Quòd rei admirabilioris, & humanæ rationis comprehensionem non minùs excedentis exemplo fidem adstruat carnis suæ in verum cibum dandæ. *Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat priùs?* Carnem ergo suam in Sacramento verè & reipsa manducandam, invisibiliter tamen, commendat Christus. *Verba quæ locutus sum vobis*, inquit, *spiritus & vita sunt*: Id est, *Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, & si necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi*. Sic interpretatur S. Augustin. in Psalm. 98.

65. 66. *Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt*. Verumtamen sunt quidam ex vobis qui verbis meis vitam & salutem afferentibus fidem non adhibent ob animi superbiam &

& contumaciam. Id dixit Jesus se cordium inspectorem & scrutatorem esse ostendens. *Sciebat enim ab initio Jesus*, ab eo primo tempore quo eum sectari cœperant discipuli, imò à primo instanti Incarnationis suæ, ut homo; ab æterno ut Deus, *qui essent non credentes*, & *quis* ex numero duodecim Apostolorum *traditurus esset eum*. *Et dicebat*: *Propterea dixi vobis*, *quia nemo potest venire ad me*, in me credere, mihique adhærere, *nisi fuerit ei datum à Patre meo*. Fides enim gratuitum omnino Dei donum est. Igitur *Et qui Evangelium non audierunt*, *& qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt*, *& qui Evangelio audito venire ad Christum*, *hoc est*, *in eum credere noluerunt*, *quoniam ipse dixit*: Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit à Patre meo: *& qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt*, *sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi*, *quo tamen non accepto mortui perierunt*; *non sunt ab illa conspersione discreti*, *quam constat esse damnatam*, *euntibus omnibus ex uno in condemnationem*. *Discernuntur autem non meritis suis*, *sed per gratiam Mediatoris*, *hoc est*, *in sanguine secundi Adam justificati gratis*. *Itaque cùm audimus*: Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? *Ab illa perditionis massa quæ facta est per primum Adam*, *debemus intelligere neminem posse discerni*, *nisi qui hoc donum habet*, *quisquis habet*, *quod gratiâ Salvatoris accepit*.

S. August. ib. de Corrept. & Grat. c. 7.

1. Cor. 4. 7.

67. 68. *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro*: *& jam non cum illo ambulabant*. Ex eo tempore, sive ea occasione multi ex discipulis ejus ab ejus comitatu & contubernio desciverunt, nec eum ampliùs ut Magistrum suum agnoscebant & sectabantur. *Dixit ergo Jesus ad duodecim* Apostolos: *Numquid & vos vultis abire?* Ut nullos suâ causâ quærere ostenderet, sed propter eorum salutem, ac ne velle quidem discipulos nisi volentes, & gratiam suam liberi arbitrii jura servare.

69. 70. *Respondit ergo ei Simon Petrus*, suo & aliorum nomine: *Domine*, *ad quem ibimus*? Quem alium adibimus & eligemus præceptorem? *Verba vitæ æternæ habes*. Verba tua verè divina sunt, & credentes ducunt ad vitam æternam: *Et* ideo *nos credidimus*, *& cognovimus*, certò persuasi tum verborum tuorum efficaciâ & auctoritate, tum operum tuorum admirabilitate, *quia Tu es Christus Filius Dei*. In Græco Textu cum gemino articulo verba leguntur, *Tu es ille Christus*, *ille Filius Dei*, ut Jesum verum Christum, verumque Dei Filium naturâ, non adoptione, significent, ab aliis qui aliqua ratione Christi & Filii Dei appellati sunt, distinctum, ut S. Cyrillus exponit.

S. Cyrill. lib. 4. p. 395.

71. 72. *Respondit eis Jesus*: *Nonnè ego vos duodecim elegi* ad Apostolatum, *& unus ex vobis diabolus est*, homo diabolicus, qui diaboli mores imitatur, incredulus, fur, sacrilegus, proditor? *Dicebat autem Judam Simonis Iscariotem*: his verbis Judam notabat: *Hic enim erat traditurus eum cùm esset unus ex duodecim*: ejusque animum Jesus noverat.

Sensus Moralis.

3. 4. Subiit *ergo in Montem Jesus*, *& ibi sedebat cum Discipulis suis*. *Erat autem proximum Pascha*, *&c.* Ut ad Paschatis Christiani, ac aliarum Ecclesiæ insignium Solemnitatum celebrationem se dignè præparent Fideles. 1. A negotiorum sæcularium tumultu, à pravis affectibus, quæ ferventium instar sunt fluctuum; ab occasionibus peccati enavigandum est. *Abiit Jesus trans Mare Galilææ*. 2. Sequendus Jesus, ad ipsum adeundum, ut animæ nostræ morbos curet per gratiam suam: sequendus autem est contriti cordis & amoris pœnitentis affectu, sequendus per viam laboriosæ pœnitentiæ: peccata enim non condonat, nisi verè pœnitentibus, & diligere incipientibus. *Et sequebatur eum multitudo magna*, *quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur*. 3. In Montem ascendendum cum Jesu, orationi vacandum seorsim à turbis per aliquot dies. Idoneus scilicet ad cælestem Philosophiam locus solitudo. Aliquando Christus solus montem ascendit, & pernoctat, & orat; ut ostendat eum qui vult Deo frui, à mundi curis vacare, & quietum locum quærere, & societates quibus à Deo, divinisque rebus avocari ac distrahi potest, fugere oportere. 4. Induenda sunt misericordiæ viscera, nec oculi solùm corporis ad pauperes convertendi, sed cordis, de illorum necessitatibus sublevandis piè solliciti. *Cùm sublevasset oculos Jesus*, *& vidisset quia multitudo maxima venit ad eum*. Eleemosynæ uberes erogandæ sunt à divitibus: nec terreri debent multitudine pauperum, ac metuere ne fortè non sufficiant ipsorum facultates ad sustentandam familiam, ad status sui conditionisque decorem servandum; sed in divinâ providentiâ confidere, quæ servis suis non deest, & virorum misericordium largasque eleemosynas erogantium bona temporalia, sicut & spiritualia multiplicat: *Qui parcè seminat*, *parcè & metet*: *& qui seminat in benedictionibus*, *de benedictionibus & metet*. *Unusquisque prout destinavit in corde suo*, *non ex tristitia*, *aut ex necessitate*: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. *Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis*: *ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes*, *abundetis in omne opus bonum*, *sicut scriptum est*: *Dispersit*, *dedit pauperibus*: *justitia ejus manet in sæculum sæculi*. *Qui autem administrat semen seminanti*, *& panem ad manducandum præstabit*, *& multiplicabit semen*: *vestrum*, *& augebit incrementa frugum justitiæ vestræ*: *ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem*, *quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo*. Omnes homines, quantumvis potentes & divites, mendici Dei sunt, ejusque providentiâ aluntur & sustentantur: Verùm hunc honorem divitibus tribuere vult, ut sint providentiæ suæ ministri, curam gerendo pauperum, & ipsos alendo. *Facite homines discumbere*. 5. Superflua necessariò danda pauperibus; colligendum ac seponendum est in pauperum usus quicquid supersit necessitati personæ, ac familiæ, decoroque statûs, etiamsi necessarium videatur cupiditati, vanitati, ac voluptati. Superflua divitum, necessaria pauperum. Pereunt alioqui, & divites perire faciunt divitiæ conservatæ, vel impensæ in damnum dominorum suorum. *Ut autem impleti sunt*, *Dixit Discipulis suis*: *Colligite quæ superaverunt fragmenta*, *ne pereant*. 6. Qui Christum audierunt, qui sanati sunt, qui in bonis operibus exercitati, cælestem Panem esuriant ac ferventi caritate desiderantes ad Sacram Mensam accedant, panem cælestem, ipsum Christi corpus, manducaturi: cujus figuræ panes erant ab eo divinâ benedictione & omnipotenti virtute multiplicati, & turbis esurientibus distributi. *Accepit ergo Jesus panes*, *& cùm gratias egisset*, *distribuit discumbentibus*. 7. Virilem in studio boni animum iis inesse oportet, qui ad Christi mensam accedunt. Unde discumbentium virorum dumtaxat meminit S. Evangelista, mulieribus & pueris utiliter ad nostram doctrinam silentio præteritis. Docet quippe nos tamquam in ænigmate, in studio boni viriliter agentibus convenientiùs quodammodo & magis propriè cibum à Salvatore suppeditatum iri, non autem iis qui vitiosis moribus sunt effœminati; sed nec iis qui mente sunt pueri, ut idcirco nihil capere possint eorum quæ sunt ad salutem necessaria. *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia*. 8. Communionis fructus sit, ut Christum Jesum magis cognoscant, diligant, laudent, voce & operibus confiteantur. *Illi ergo homines cùm vidissent quod Jesus fecerat signum*, *dicebant*: *Quia hic est verè Propheta qui venturus est in mundum*. 9. Qui Pane cælesti, scilicet Christi corpore satiati sunt, illum sibi Regem eligere debent, illi in omnibus parere, cor illi suum consecrare ut in eo solus regnet, suos omnes affectus ac sensus illi subjicere. *Jesus ergo cùm co-*

S. Chrys. Hom. 41. in Iohann.

2. Cor. 9.

S. Cyrill. lib. 3. in Iohann. p. 282.

gnovisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.

15. *Jesus ergo cùm cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit, &c.* Christus in montem fugit, dignitatum honorumque hujus mundi contemptum nos docens: utque his spretis futura optaremus, complecteremur, amaremus. Regnum suum non hujus mundi, sed cæli dicit. Gloriam mundi non quærit, sed fugit. Imitemur Dominum nostrum. Dignitatem filiorum Dei, claritatem æternam, regni cælestis consortium, gloriam immortalem pluris faciamus temporalibus & transitoriis honoribus; gloriâ mundi quæ si cum gloriâ nobis à Deo promissa comparetur, umbra est & somnium. Omnis gloria hominis *tamquam flos agri.* Quid fragilius? Quid corruptibilius? Sed quamvis diuturna quid animæ conferret? Nihil sanè; verùm majorem in modum officit, quippe quæ servos efficiat, & quidem emptis viliores; non hominum dumtaxat diversa imperantium, sed ambitionis crudelis dominæ mancipia. Si gloriam aucuparis, immortalem quære. Quid expetibilius apud Deum & Angelos ejus, an apud homines in honore esse; corruptibilem, an incorruptam coronam consequi; ad momentum, an ad sæcula sempiterna coronari? .... Si Christus Regem fieri conscius regni sui refugit, plenissimè dedit formam suis, dirigendo omni fastigio & suggestu tam dignitatis, quàm potestatis. Quis enim iis magis usus fuisset quàm Dei Filius? *Quales & quanti eum fasces producerent? Qualis purpura de humeris ejus flores ret? Quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam sæculi alienam & sibi & suis judicasset? Igitur quam noluit, rejecit; quam rejecit, damnavit; quam damnavit, in pompa diaboli deputavit. Non enim damnasset nisi non sua: alterius autem esse non possent, nisi diaboli, quæ Dei non sunt.*

S. Iohann. Chrysost. Hom. 41. in Iohann.

Tertullianus lib. 10. de Idololat c. 18.

17. 18. & seq. *Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jesus.* Tenebris obscuratum est cor nostrum, nisi ad nos veniat Jesus qui tenebras nostras illuminet. Sed & venti graviorum tentationum concutiunt animæ nostræ naviculam, & naufragium illi minitantur absente Jesu. *Mare autem vento magno flante, exurgebat.* His tentationibus probatur fides & excitatur. Si Jesum appropinquantem videt anima, & succurrere paratum; verumtamen timet, turbatur, nisi præsentiam suam verbo interiori cor pulsante, & in sui amorem accendente manifestet. *Vident Jesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.* Cùm autem Christus Jesus novo modo intrat in Animam per gratiæ, fidei, spei, & caritatis incrementum, citò Anima proficit, & progreditur in via Christianæ pietatis & perfectionis, citò pervenit ad patriam cælestem. *Voluerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.*

26. *Amen, amen dico vobis: Quæritis me, non quia vidistis signa; sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Pars Christianorum maxima Christum Jesum propter utilitatem suam, pauci propter ipsius gloriam quærunt. Plerique Deo serviunt ut Judæi carnales, temporalium intuitu commodorum. Multi ex eis qui spirituales videntur, Deo serviunt ob spiritalia solatia; sponsi munera magis amant quàm sponsum. *Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Vix quæritur Jesus propter Jesum. Quæritis me propter aliud, quærite me propter me. Temporalia bona, non propter se, sed propter spiritalia quæramus; spiritalia ipsa munera propter Deum. Propter utraque Deo gratias agamus, his utendum, solo Deo fruendum est. Quid est frui? Amore illi inhærere propter ipsum. Temporalia propter spiritualia largitur hominibus sui capacibus. Imperfectiores sensibilibus allicit, & præmonet ne hæc semper expetant, sed desiderent summum bonum, Deum ipsum dumtaxat, propter quem conditi sunt. Spiritualium igitur potior nobis ratio sit. Nam si spiritalia assequimur, amissis corporeis, nullum patimur detrimentum: sine illis autem quæ nobis reliqua spes est? Quod solatium? Quocirca spiritalia præsertim nobis à Deo petenda & optanda sunt. Hæc nos postulanda docuit Dominica Oratione. Non principatum, non divitias, non gloriam, non potentiam, sed animæ utilitatem postulandam; non terrena, sed cælestia petenda mandavit. Quæ enim amentia est, ea desiderare & à Domino postulare, quibus inhærere, quæ diligere, de quibus solliciti esse prohibemur?

S. August. *S. Chrys. Hom. 42. in Ioann.*

Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Non semper clementiâ & lenitate utendum, sed aliquando Præceptorem duriusculè gerere se decet, ut ignavum discipulum excitet: quem morem & hic & alibi sæpe Dei Filius servavit. Accedentibus enim turbis, illíque applaudentibus; ut humanam gloriam se contemnere, & eorum tantùm salutis curam se habere ostendat, asperiùs illis respondet, ut eos erudiat. Modestiâ tamen & mansuetudine temperata responsio est. Non enim gulæ & ventris servos appellavit: non tot præcedentia miracula, quæ viderant, nec propterea in eum crediderant, exprobravit; sed proximè factum miraculum præsertim commemorat, ut eos corporei cibi desiderio, non spiritualium gratiâ bonorum quærere se ac sequi ostendat: quod maxima reprehensione dignum est. *Anima enim plus est quàm esca.... Non est regnum Dei esca & potus: sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.... Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & has destruet. ... Optimum est gratiâ stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.*

S. Chrys. Hom. 43. in Iohann.

Luc. 13. 23. Rom. 14. 17. 1. Cor. 6. 13. Hebr. 13. 9.

27. *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis.* Hoc est, nolite corporis cibum curare, sed Animæ. Non tamen labori parcendum, & in otio ac desidia vivendum est. In sudore vultûs, temporalis vitæ subsidia procuranda & vobis & pauperibus. *Rogamus autem vos, fratres,* inquit Apostolus, *ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt.... Qui furabatur, jam non furetur: magis autem labore operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti,* Hæc igitur verba, *Operamini non cibum qui perit,* non in otio & desidia vivendum significant: hic enim cibus est qui maximè perit, siquidem omnis malitiæ fomes desidia est & otium; sed operandum, & erogandum indigentibus, qui cibus minimè perit. Qui pigritiæ deditus ventri vivit, & deliciis vacat, is cibum operatur qui perit: qui verò ex labore suo Christum nutrit & vestit in paupere, quis cibum pereuntem illum operari dicat; cùm propter hoc opus cæleste regnum, æternáque bona nobis promittantur? At cùm Judæi nullam fidei rationem haberent; cùm non cogitarent unde & quâ virtute cibus ille venisset, sed satietatem sine labore quærerent, meritò Christus hunc appellavit cibum qui perit. Quasi diceret; Pavi vos, ut inde permanentem cibum quæreretis, quo nutriretur animus: vos terreno attenditis. Ideo vilem hunc vobis cibum dare nolo, qui caducam & fluxam vitam, sed qui sempiternam præbeat: qui non corpus, sed animam palcat. *Quem Filius hominis dabit vobis.*

1. Thess. 4. Ephes. 4. 28.

S. Ioan. Chrys. Hom. 43 in Ioann.

29. *Respondit Jesus, & dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.* Discernitur ab operibus fides, sicut Apostolus dicit, justificari hominem per fidem sine operibus Legis; & sunt opera quæ videntur bona, sine fide Christi, & non sunt bona, quia non referuntur ad eum finem ex quo sunt bona: *Finis* enim *Legis Christus ad justitiam omni credenti.* Ideo noluit discernere ab opere fidem, sed ipsam fidem dixit esse opus. Ipsa est enim *Fides quæ per dilectionem operatur.* Nec dixit, Hoc est opus vestrum, sed, *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille:* ut qui gloriatur, in Domino glorietur.

Rom. 3 28. S. Aug. Tract. 25. in Ioann. Galat. 5. 6.

32. *Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis*

panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim Dei est qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. . . Ego sum panis vitæ, &c. Verum illum & vivificum Panem Manna significabat. Signa mea dilexistis; qui significabatur, contemnitis. Ille panis Dominus Jesus; panis Dei, & panis Deus; panis quem solus Deus dare potest, ex ejus scilicet substantia genitus; panis verus, qui veram vitam dat & conservat filiis Dei, vitam immortalem & æternam. Huic Pani incorporari nos oportet, ut vivificemur; non mutatur in nos ut cibus carnis nostræ, sed nos in illum fide vivâ mutari debemus, ut simus unum Christi corpus & una caro; & vivamus Deo, de Deo. *Ego sum panis vitæ: qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.* His verbis significatur æterna satietas, ubi nulla est egestas. *Ego sum panis vitæ.* Quis est panis cæli, nisi Christus? *Sed ut panem Angelorum manducaret homo, Dominus Angelorum factus est homo. Si enim hoc non factus esset, carnem ipsius non haberemus: si carnem ipsius non haberemus, panem Altaris non manducaremus. Festinemus ad hæreditatem, quia magnum inde pignus accepimus. Desideremus vitam Christi, quia tenemus pignus mortem Christi.*

S. August. Serm. 130. in Iohann.

S. Aug. Enar. 1. in Psal. 33. n. 6.

Ego sum panis vitæ, Panis Angelorum ut Deus; panis hominum ut Deus homo. In corpore & sanguine suo voluit esse salutem nostram. Unde autem commendavit corpus & sanguinem suum? De humilitate sua. Nisi enim esset humilis, non manducaretur, nec biberetur. Respice altitudinem ipsius: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Ecce cibus sempiternus: sed manducant Angeli, & manducantes saginantur, & integrum manet quod eos satiat & lætificat. Quis autem homo posset ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? *Oportebat ergo ut Mensa illa lacteſceret, & ad parvulos perveniret.* Unde autem fit cibus lac? Unde cibus in lac convertitur, nisi per carnem trajiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans: *Sed quia minùs idoneus est infans qui pane vescatur, ipsum panem mater incarnat, & per humilitatem mammillæ & lactis succum de ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane pavit nos Sapientia Dei?* Quia *Verbum caro factum est & habitavit in nobis.* Videte ergo humilitatem; quia *Panem Angelorum manducavit homo.* Verbum illud quo pascuntur Angeli sempiternum, quod est æquale Patri, manducavit homo: quia *cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo.* Saginantur illo Angeli; sed *semetipsum exinanivit*, ut manducaret panem Angelorum homo, *formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit se factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*: ut jam de cruce commendaretur nobis caro & sanguis Domini *novum sacrificium.*

Psal. 77. 24. — Philipp. 2. 6.

37. *Omne quod dat mihi Pater ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Magnum arcanum & inscrutabile! Quicumque in Dei providentissima dispositione præsciti, prædestinati, vocati, justificati, glorificati sunt; non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, jam filii Dei sunt, & omnino perire non possunt. Hi verè veniunt ad Christum; quia ita veniunt quomodo ipse dicit, *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet; & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Et paulò post: *Hæc est*, inquit, *voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Ab illo ergo datur etiam perseverantia in bono usque in finem. Neque enim datur nisi eis qui non peribunt; quoniam qui non perseverant peribunt. Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, usque adeo prorsus omnia, ut etiam si qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Discunt enim in ipsa via justa cum tremore se exsultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia sua: Non movebimur in æternum. Propter quod eis dicitur, *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa*: Neque enim ait, & non veniatis ad viam justam; sed ne pereatis de via justa: Quid ostendens, nisi eos esse commonitos, qui jam ambulant in via justa, ut in timore Deo serviant, id est, non altum sapiant, sed timeant? Quod significat, non superbiant, sed humiles sint: exsultent Deo, sed cum tremore; in nullo gloriantes, quando nostrum nihil sit: ut qui gloriatur, in Domino glorietur: ne pereant de via justa, in qua ambulare cœperunt, dum sibi hoc ipsum assignant, quòd in ea sunt.

Psal. 2. 21.

38. *Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Magnum sacramentum, magnum illud & dulce secretum! Ipsa est causa, Domine Jesu, quare non ejicias eum foras qui venit ad te, quia non voluntatem tuam facere descendisti de cælo, sed voluntatem ejus qui te misit? ipsa. Timeo ne foras propterea exierit anima à Deo, quia superba erat; immò non dubito. Scriptum est enim: *Initium omnis peccati superbia*: &, *Initium superbiæ hominis apostatare à Deo.* Scriptum est, firmum est, verum est... *Si superbiâ ejicimur, humilitate regredimur.* Caput omnium morborum superbia est, quia caput omnium peccatorum superbia. Unde abundat iniquitas? Per superbiam. *Curâ superbiam, & nulla erit iniquitas. Ut ergo causa omnium morborum curaretur, id est, superbia, descendit & humilis factus est Filius Dei. Quid superbis homo? Deus propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem, saltem imitare humilem Deum.... Tota humilitas tua ut cognoscas te.* Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit; *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui me misit.* Superbia quippe facit voluntatem suam, humilitas facit voluntatem Dei.... *Et eum qui venit ad me, non ejiciam foras, quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, &c.* Qui ad me venit, incorporatur mihi, qui mihi adhæret humilis erit: quia non facit voluntatem suam, sed Dei: & ideo non ejicietur foras, quia cùm superbus esset, projectus est foras.... Doctor itaque humilitatis venit non facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illum. Veniamus ad eum, intremus ad eum, incorporemur ei, ut nec nos faciamus voluntatem nostram, sed voluntatem Dei: & non nos ejiciet foras, quia membra ejus sumus, quia caput nostrum esse voluit docendo humilitatem.

S. August. lib. de Corrept. & Grat. c. 9. n. 24. — Eccli. 10. 15.

39. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.* Christi summi Pastoris exemplum imitentur Animarum Pastores. 1. Dei voluntate & vocatione curam animarum suscipiant. 2. Illam unam exquirant, illi uni serviant in sacro Ministerio. 3. Ministerium suum cum humilitate impleant, ac pro salute animarum descendant ultro, siquidem vices gerunt Filii Dei, qui descendit de cælo, non ut faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illum. 4. Vigilantiâ suâ, doctrinâ, labore, zelo, exemplo, precibus procurent, quantùm possunt, ne ulla sibi commissarum Animarum pereat. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris; ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo....* Ille Christo datus est, qui servat humilitatem; hunc accipit: qui non servat humilitatem, longè est à Magistro humilitatis. *Ut omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo.* Sic non est voluntas in conspectu Patris vestri, ut pereat unus de pusillis istis. De tumentibus potest perire, de pusillis nihil perit: quia nisi fueritis sicut pusillus iste, non intrabitis in regnum cælorum.

S. August. Tract. 25. in Iohann. — Matt. 18. 14.

40. *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Quoscumque per Christum Jesum absolutè salvare vult Deus, infallibiliter salvantur. In vita igitur

S. August. in Enchir. cap. 95.

æterna electi videbunt *in clarissima sapientiæ luce, quod nunc piorum fides habet, antequàm manifesta cognitione videatur, quàm certa, immutabilis, efficacissima sit voluntas Dei, quàm multa possit & non velit, nihil autem velit quod non possit: quàmque sit verum quod in Psalmo canitur*, Deus autem noster in cælo, omnia quæ- Psal. 113. cumque voluit fecit. *Quod utique non est verum, si aliqua voluit, & non fecit, & quod est indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit.* Tres porrò effectus indeficientes & prorsus infallibiles gratuitæ prædestinationis ad gloriam, seu voluntatis efficacissimæ Patris sui de salute electorum suorum, Christus indicat. 1. Vocationem efficacem, & incorporationem, ut sint membra sua, & ipse illorum caput. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me non ejiciam foras.* 2. Perseverantiæ donum, quod illis certissimè conferetur. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris; ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo.* 3. Vitam æternam, quâ cætera dona sua in electis suis Deus coronabit, *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Divinam illam adoremus voluntatem, quæ nostræ sanctificationis & beatitudinis origo est: in ea confidamus; de nostrâ nihil præsumamus.

41. *Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi.* Sublimiores S. Iohann. Chrysost. Hom. 25. in Ioann. Christianæ Religionis veritates infirmos perturbant, impios excæcant, humiles Dei filios consolantur. Illis audiendis nequaquam idonei sunt carnales homines, *quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* Sic animales Judæi Jesum, cùm pane saturati sunt, Prophetam appellabant, & Regem facere cogitabant; cùm verò spiritalem cibum, & vitam æternam edocti, & à rebus sensibilibus abducti, resurrectionem & altiora Mysteria audiverunt, murmurare cœperunt & resistere veritati. Sic in iis impletum Psal. 68. S. Cyrill. lib. 4. in Ioann. p. 342. quod Propheta prædixit: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva*: ut cùm nullatenus ad divinorum Mysteriorum cognitionem oculos attollant, mali malè pereant propter incredulitatem. Sic olim qui adversùs Deum, & Moysem servum ejus murmurarunt in deserto, à serpentibus perierunt.

42. *Et dicebant: Nonnè hic est Jesus Filius Joseph, cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo descendi.* Hinc discamus. 1. Nec sensuum esse, nec rationis, de Religionis Mysteriis judicare, sed Dei revelantis auctoritati per Ecclesiam propositæ humiliter cedendum, mentemque captivandam in S. Cyril. Ibid. p. 343. „ obsequium fidei. Discamus. 2. Nocere plurimùm, non „ intellectualibus cordis oculis virtutem Sanctorum perspi- „ cere, & in latentem eorum gloriam penitùs oculos de- „ figere, sed ex neglectu corporis pro nihilo sæpè habere id „ quod magnum apud Deum & venerandum est. Ita de „ Sanctis apud Prophetam Deus sub unius persona de om- Ier. 17. „ nibus loquens, ait: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cùm venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Pravum est cor omnium, & inscrutabile; quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Si „ ergo nos clarum apud Deum, & eximiis virtutibus con- „ spicuum hominem superbè despexerimus, & ex corporis „ vili specie, aut generis ignobilitate angustum animum „ esse statuerimus, nonnè ab universorum Rege dissentire „ comperiemur, nec parvæ pœnæ obnoxii erimus, quod „ magnum est quandoque dicentes parvum, & lucem te- „ nebras ponentes, & quod dulce est amarum statuentes; „ Servandi sunt itaque Sanctis sui honores, & interna po- „ tiùs nobilitate, quàm carnis rationibus sunt æstimandi. „ Sed inter nos plurimi eum qui abjectus sit in hoc mun- „ do, licèt virtutibus conspicuus sit, nullo honore & glo- ria dignum ducunt, sed solam opum copiam, & corruptibilem ac brevi perituram gloriam æquis nequaquam oculis respicientes, minimè curant an rectè, an perperam judicent. „

44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Judæi contra verba Jesu murmuran- „ S. Aug. Tract. 26. in Ioann. tes, à pane de cælo longè erant, nec esurire noverant. „ Fauces cordis languidas habebant, auribus apertis surdi „ erant, videbant & cæci stabant. *Panis quippe iste interioris hominis quærit esuriem.* Unde alio loco dicit: *Beati,* Matth. 5. 6. *qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.* Justitiam verò nobis esse Christum, Paulus Apostolus docet.... Quid ergo talibus murmurantibus respondit Jesus? *Nolite murmurare ad invicem.* Tamquam „ dicens: Scio quare non esuriatis, istum panem non intelligatis, neque quæratis. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum* MAGNA GRATIÆ „ COMMENDATIO. *Nemo venit nisi tractus. Quem trahat, & quem non trahat, quære illum trahat & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare.... Nondum traheris, ora ut traharis.* Ne verò cogites te invitum trahi: *Trahitur animus & amore.* Nec timere debemus ne dicatur nobis: Quomodo voluntate credo, si trahor? Ego dico: *Parum est voluntate, etiam voluptate traheris.* Quid est trahi voluptate? *Delectare in* „ *Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.* Est quæ- „ Psal. 36. dam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille cælestis. „ Porrò si Poëtæ dicere licuit, *Trahit sua quemque voluptas; Non necessitas, sed voluptas; non obligatio, sed* „ *delectatio: quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitiâ, delectatur sempiternâ vitâ, quod totum Christus est?..... Da amantem, & sentit quod dico.* Trahe nos post te, Domine Jesu, curremus in odorem unguentorum tuorum. Nostras etiam rebelles ad te compelle propitius voluntates.

45. *Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Qui veniunt ad me per fidem, à Patre docentur. S. Aug. Tract. 26. in Ioan. n. 7. l. 9. Non mirum quòd me non agnoscatis, quia non auditis à Patre. Omnes homines ad Regnum Dei per æternam prædestinationem pertinentes docti erunt à Deo, non ab hominibus audient. *Et si ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, intus coruscat, intus revelatur..... Exterior cultor arboris, interior est Creator. Qui plantat, & qui rigat, extrinsecùs operatur: hoc facimus nos. Sed neque plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*: hoc est, *Erunt omnes docibiles Dei.* Qui omnes? *Omnis qui audivit à Patre; & didicit, venit ad me.* Videte quomodo trahit Pater: docendo delectat, non necessitatem imponendo.... Discite trahi ad Filium à Patre, doceat te Pater, audi Verbum ejus, quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quomodo homines in carne constituti audiant tale Verbum? Quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Qui ergo à Christo audiunt, à Patre audiunt. *Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem.* Ego novi Patrem, ab illo sum: sed quomodo verbum ab illo cujus est verbum: non quod sonat & transit, sed quod manet cum docente, & trahit audientem. Loquere, Domine Jesu, quia audit servus tuus: immò fac ut te audiam, aures interioris hominis aperi. Fac ne obsurdescam ad vocem interiorem gratiæ tuæ. Da ut ex illorum sim numero, de quibus per Prophetam dictum est: *Erunt omnes docibiles Dei.*

48. 49. *Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.* Panis mortuus & inanimis Judæos à morte cùm animæ, tum corporis servare non poterat. Qualis Lex, talis cibus, mortuus, typicus, inutilis ad veram justitiam, quæ est animæ vita. Solus Jesus est panis vitæ, non in aëre formatus, & Angelorum ministerio in terram ef-

fusus, ut Judaicum populum ad tempus servaret à morte A tura. Vester ego frater esse volui, & communicavi car- "
corporis; sed in cælo natus, missus ad homines per In- nem propter vos & sanguinem: & per quæ vobis con- "
carnationem, semper vivens, semper vivificus; vitam fi- junctus sum, ea rursus vobis exhibui. Hic sanguis fa- "
dei & charitatis in membra sua semper diffundens in terra cit ut imago in nobis Regia floreat. Hic sanguis pulchri- "
deserta, in loco horroris & vastæ solitudinis; semper vi- tudinem atque nobilitatem animæ, quam semper irrigat "
tæ immortalis principium in Sanctis, qui eo nutriuntur & nutrit, languescere non sinit. Hic mysticus sanguis "
sine fastidio, sine rei alterius desiderio. *Patres vestri* dæmones procul pellit, Angelos & Angelorum Domi- "
manducaverunt Manna, & mortui sunt. Hic est panis num ad nos allicit. Hic est quo Christus emit, quo "
de cælo descendens, &c. Hunc panem significavit Man- universam ornavit Ecclesiam. Ut enim homo servos au- "
na. Hic panis vita æterna est, pignus futuræ gloriæ. ro emit & ornat, ita eos sanguine suo Christus. Qui hu- "
Hunc ex Altari sancto, ex Mensa Domini accipimus: jus sanguinis sunt participes, ipsam regiam Christi sto- "
S. August. Tract. 26. in Iohann. n. 11. *Sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti. Quàm multi de Altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur!* Unde dicit Apostolus: *Iudicium* lam induti, spiritalibus armis muniti, imò ipsum induti " sunt Regem. Sed sicut magnum est & admirabile, ita " si purè accesseris, ad salutem accessisti: sin pravâ con- " scientiâ, ad pœnam & supplicium *Qui enim manducat* " *& bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.* Nam " si qui regiam purpuram coinquinant, haud secus quàm " qui scindunt, puniuntur: quid mirum si qui immundâ " conscientiâ corpus Christi accipiunt, idem supplicium " subeant, quòd qui eum clavis cruci affixerunt? "

1. Cor. 18. 29. *sibi manducat & bibit.* Non enim buccella Dominica venenum fuit Judæ. Et tamen accepit, & cùm accepit, B in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, sed quia bonum malè malus accepit. Videte ergo, Fratres, *Panem cælestem spiritaliter manducate, innocentiam ad Altare apportate. Peccata etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera.* Antequam ad Altare accedatis, attendite quid dicatis: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Dimittis, dimittetur tibi. Securus accede; panis est, non venenum. Sed vide si dimittis; nam si non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes, Deum fallere non potes. Novit ille quid agat. Intus te videt, intus te examinat, intus inspicit, intus judicat, intus aut damnat, aut coronat.

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dei verbo & promissis sine hæsitatione credendum est. Qui Mysteria ratione curiosè scrutatur, eorum fidem & fructum amittit. Vox ista, *quomodo*, Dei omnipotentiæ & sapientiæ injuriosa est. Agnoscamus Deum posse, quod nos fateamur investigare & comprehendere non posse. Litiganti Judæo, & dicenti, *Quomodo potest?* &c. reponit *S. Cyrillus*: Quomodo egressus es ex Ægypto? Quomodo in serpentem versa est "S. Cyril. Alexa. lib. 4. in Ioan. p. 339. 360. & 362.
52. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi* C *vita.* Christus corpus suum in altari crucis pro vita omnium immolavit, & per ipsum rursus in nobis vitam inserit. *Postquam enim vivificum illud Dei Verbum in carne inhabitavit, in suum bonum eam, hoc est, ad vitam reformavit, & omnino ei ineffabili unionis modo conjunctum, vivificam reddidit, non secus ac ipsum est secundùm naturam. Proinde Christi Corpus vivificat eos qui sunt ejus participes*; non sacramentaliter solùm, sed & spiritualiter; qui scilicet Eucharistiam dignè suscipiunt, & qui fide & caritate fiunt corpus Christi. *Nôrunt Fideles corpus Christi, si corpus Christi esse non negligant. Fiant corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi. De Spiritu Christi non vivit nisi corpus Christi.* Unde Apostolus exponens nobis hunc panem, *Unus panis*, inquit, *unum corpus multi sumus.* O sacramentum pietatis, ô signum unitatis, ô vinculum caritatis! *Qui vult* D *vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur.* Non abhorreat à compage membrorum, non sit putre membrum quod resecari mereatur, non sit distortum de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.

S. August. Tract. 26. in Iohann. 1. Cor. 10. 17. quem nobis largitus est. Cùm enim suum in nos amorem indicare vellet, per Corpus suum se nobis commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum Capite uniretur. Hoc enim amantium maximè est. Hoc Job si- E gnificabat de servis, à quibus ita eximiè amabatur, ut ejus carnibus admisceri se peroptarent: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut saturemur?* Quod Christus fecit ut majori nos caritate adstringeret, & ut suum in nos ostenderet desiderium, non se tantùm videri permittens desiderantibus, sed & tangi, & manducari, & desiderio suo omnes impleri.

Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Ut autem *non solùm per dilectionem*, sed *reipsa in illam carnem convertamur, per cibum id efficitur, quem*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 45. in Ioann. Ps. 31.

" Ab illa igitur Mensa tamquam leones ignem spirantes
" surgamus diabolo formidolosi, & Caput nostrum intelli-
" gamus, & quam in nos præ se tulit caritatem. Parentes
" sæpenumero liberos suos aliis alendos dederunt, ego au-
" tem longè aliter, mea carne alo, me vobis exhibeo, om-
" nibus faveo, omnibus optimam de futuris spem præbeo.
" Qui in hac vita ita se nobis exhibet, multò magis in fu-

Quantò magis à morte æterna servabimur, si veri Agni pro salute nostra immolati, scilicet Christi Jesu carnem sacrosanctam manducaverimus? *Et ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea verè est cibus*, &c. Hinc S. Irenæus contra Hæreticos resurrectionem carnis negantes: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & est membrum ejus?* Ne igitur putarent auditores Christi Jesu sic in manducatione carnis suæ promitti vitam æternam, ut qui eam sumerent, jam nec corpore morerentur; huic cogitationi dignatus est occurrere. Nam cùm dixisset, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*: continuò subjecit, *Et ego resuscitabo eum in novissimo*

S. Irenæus lib. 5. c. 2.

„ *die*, Ut habeat interim secundùm spiritum vitam æter- „ nam in requie, quæ sanctorum spiritus suscipit: quod „ autem ad corpus attinet, nec ejus vitâ æternâ fraudetur, „ sed in resurrectione mortuorum, novissimo die. *Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.*
S. *August.* *Cùm enim cibo & potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos à quibus sumitur, immortales*
S. *Cyrillus* *& incorruptibiles facit.* Cibus iste *semen* est *immortalitatis.*

57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Qui dignè manducat & bibit, Christo per caritatem intimè conjungitur, & unione quodam modo naturali commiscetur, fitque concorporalis, ac in illo vicissim manet, crescitque Chri-
S. *Aug. Tract. 26. in Ioann.* „ stus, mystico modo nos in se mutans. Hoc est ergo man- „ ducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo „ manere, & illum manentem in se habere. Ac per hoc qui „ non manet in Christo, & in quo non manet Christus, pro- „ cul dubio nec manducat (spiritaliter) carnem ejus, nec „ bibit ejus sanguinem, etiamsi tantæ rei sacramentum ad „ judicium sibi manducet & bibat: quia immundus præ- „ sumsit ad Christi accedere Sacramenta, quæ aliquis non „ dignè sumit, nisi qui mundus est: de quibus dicitur:
Mat. 5. „ *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Ad sacram igitur corporis Christi Communionem nos ut par est præparemus. Sic vivamus, ut quotidie mereamur accipere. Unus sit nobis dolor divinâ hâc escâ propter peccata nostra privari.

58. *Sicut misit me vivens Pater, & Ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Pater Filium ab æterno generans, communicat illi vitam suam: in temporum plenitudine Filium mittens per Incarnationem, eamdem illam vitam divinam humanæ Christi naturæ communicat; qui illam ex Patre, in Patre, & propter Patrem recipit. Sic Fidelis quisque corpus & sanguinem Christi Jesu sumens, divinæ naturæ & vitæ fit particeps; ut verè dicere possit: *Vivo ego, jam non ego; vivit verò in me Christus.* Vivit in Christo, per Christum, & in Christo. *Sicut misit me vivens*
S. *Aug. Tract. 26. in Ioann.* „ *Pater*, &c. ac si diceret, Ut ego vivam propter Patrem, „ id est, ad illum tamquam ad majorem referam vitam „ meam, exinanitio mea fecit, in qua me misit: ut autem „ quisque vivat propter me, participatio facit quâ manducat me. Ego itaque humiliatus vivo propter Patrem, ille „ erectus vivit propter me.

59. *Hic est panis, qui de cælo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Eucharistia manna est Christianorum in deserto hujus mundi. Væ illi qui illam sumere negligit, & ad illam dignè sumendam sese moribus Christiano dignis non disponit.
S. *Cyril. lib. 4. in Ioann. c. 2. p.* 365. „ Si vitæ æternæ amore flagramus, si largitorem immor- „ talitatis in nobis habere cupimus, caveamus ne laqueum „ nobis diabolus insigniter fraudulentus struat, damnosam „ nempe religionem ac metum. At enim scriptum est (in- „ quies) *Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.* Ubi verò probavit me ipsum, me in- „ dignum video. Quando ergo dignus eris? Quando te „ ipsum Christo sistes? Nam si te peccata usque deter- „ reant, labi autem cessaturus sis numquam, vacuus compe- „ rieris omnino sanctificationis illius, quæ in æternum nos „ servat. Quare piè apud te statuas Christianè vivere, atque „ ita Eucharistiæ particeps fias, credens eam non mortis so- „ lùm, verùm etiam morborum nostrorum spiritualium „ depellendorum vi pollere. *Christus enim existens in no-* „ *bis, sopit sævientem in membris nostris carnis legem, & pietatem in Deum exsuscitat, perturbationes mortificat, delicta nostra nobis non imputans, sed potiùs ut ægrotos sanans. Confractum enim alligat, erigit lapsum Christus Pastor bonus, qui animam suam posuit pro ovibus suis.*

69. 70. *Respondit ergo Simon Petrus, & dixit: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Timendum ne Christus nos propriæ tradat sive permittat voluntati. Electionis nostræ est Christum sequi vel mundum. Num hæsitabimus? Christo adhærebimus, an ejus adversario? Mundumne audiemus, verba mortis habentem; an Jesum verba vitæ æternæ docentem? Qui Jesum deserit, perire vult. Schola Christi, lucis & veritatis schola est. Ipse veritas est, & vita æterna, quam docet. Veritatem docet, illuminando mentem: Vitam æternam docet, accendendo in cordibus caritatem. *Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei.* Mira est Sanctorum Apostolorum fides, fervi- „ S. *Cyril. Alex. lib. 4. in Ioan. p.* 312. da confessionis ratio, eximia & præcellens consensio. „ Non enim retro abierunt, ut illi qui durum vocabant il- „ lius sermonem; neque etiam leviter crediderunt; sed „ certiores facti cælestis illum doctrinæ Magistrum esse. „ Tuta verò hujusmodi fides est; sed quæ talis non est, ex „ hominis mente facilè evellitur, ut quæ altas & firmas ra- „ dices non habeat. Unde Salvator in parabola de semente „ ait: *Aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia* „ *non habebat humorem.* Quemadmodum enim priùs „ quàm semina in terram jaciantur, agriculturæ lege terra „ proscindi debet: sic iis qui ad suscipiendos divinos ser- „ mones accedunt, illorum desiderio cor priùs aperiendum „ est: sic enim iis susceptis, animam seu terram aliquam „ fœcundam reddunt. Igitur in certitudine Fidei sapientis- „ simi Discipuli se cognovisse aiunt & se credere ipsum esse „ Christum illum Dei Filium: oportebat enim & credere „ & intelligere. Neque enim ex eo quòd res divinæ fide „ percipiuntur, idcirco ab earum indagatione & studio „ omnino cessandum est: sed conandum potiùs ut ad me- „ diocrem saltem eorum notitiam evehamur, quæ sit tam- „ quam in speculo & in ænigmate, ut S. Paulus ait. Rur- „ sus autem optimè dicunt, non primum se cognovisse, „ deinde credere, sed Fidei cognitionem subjungunt. Fi- „ dem enim sequitur cognitio, non antecedit, juxta illud: „ *Si non credideritis, non intelligetis.* Fide quippe sim- „ plici, non curiosâ, basis instar constitutâ, superædifica- „ tur deinceps cognitio, quæ paulatim in mensuram ætatis „ Christi, & in virum perfectum ac spiritualem nos effert. „

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

1. POST *hæc autem*, ex quo superiorem sermonem habuit, *ambulabat Jesus in Galilæam*, degere perrexit in Galilæa: *Non enim volebat in Judæam ambulare*, seu in Judæa morari: tutò enim ibi versari non poterat spectatis rerum circumstantiis: *quia quærebant eum Judæi interficere.* Judæorum primarii, Pharisæi, Legis Doctores, Senatores invidiâ & odio perciti quærebant opportunitatem ipsum è medio tollendi.

2. 3. 4. 5. *Erat autem in proximo dies festus Judæorum, Scenopegia*; id est, Festum Tabernaculorum, in memoriam peregrinationis quadragenariæ per loca deserta & inculta, in quibus sub Dei præsidio militarem in modum castra collocabant, & mutabant, sub tentoriis quiescentes. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus*, id est cognati ex Mariæ Virginis matris genere: *Transi hinc, & vade in Judæam*, nobiliorem regionem, Templo, Senatu, majori Doctorum, Procerum, & populi undequaque Hierosolyma religionis ergo confluentis, multitudine insignem: *ut & discipuli tui*, qui auditores & sectatores tui in Judæa esse cœperunt, *videant opera quæ tu facis.*

Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse. Nemo qui celebritatem nominis consequi velit, admirabilia opera clam facit, sed in publica luce, sub omnium oculis. *Si hæc facis*, quibus te Messiam probas, *manifesta te ipsum mundo*, doctrinam tuam, auctoritatem, potestatem omnibus manifestare stude. Te ut revereantur universi. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Illum esse Messiam à Deo promissum, & Dei Filium non credebant; alioqui humanam gloriam illum quærere non putassent, ex suo ingenio illum metientes. Ex illius enim celebritate gloriam ipsi captabant, ideoque optabant ut ex latebris Galilææ excederet, ac Jerusalem se conferret, quò ejus auctoritas à Synedrio probaretur.

6. 7. *Dixit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum.* Nondum tempus opportunum est ut Hierosolyma proficiscar: vobis tempus semper opportunum est, ut illuc ire possitis. Tempus morti meæ constitutum nondum advenit, ideo Jerusalem impræsentiarum ascendere non possum palam & manifestò, cùm Judæi vitæ meæ insidientur: vobis autem nihil imminet periculi; unde, quando libuerit, illuc ire potestis. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit; quia ego testimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala sunt.* Non possunt vos odisse homines improbi & sæculo dediti, quia eorum opera non reprehenditis, ideo securè cum ipsis versari potestis: me autem oderunt, non culpâ meâ, sed malitiâ suâ, quia mala eorum opera reprehendo. Confer cum Sapientiæ 2. 12. &c. *Circumveniamus ergo justum, quoniam contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis. & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumeliâ & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum.*

S. *Chrys. Hom.* 47. *Euthym. in hunc locum.*

8. 9. 10. *Vos ascendite ad diem festum hunc*, nec mei causâ moremini: *Ego autem non ascendo*, vobiscum & palam, *ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est*, nondum advenit tempus passionis meæ: & tamen si vobiscum palam ascenderem, me Pharisæi ad mortem deposcerent. *Hæc cùm dixisset, ipse mansit aliquandiu in Galilæa.* Igitur absque æquivocatione dixit: Non ascendo ad diem festum istum. Primis enim solemnitatis diebus cum cognatis non ascendit. *Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto*; ne si in magno comitatu ascenderet, concitatos in se Pharisæorum & Legisperitorum animos magis accenderet.

11. 12. 13. *Judæi ergo quærebant eum in die festo*, primis Festivitatis diebus quærebant Jesum, ut illum morti traderent, & *dicebant, Ubi est ille?* nomine contemptim supresso. *Et murmur multum erat in turba de eo*, vulgo in contraria studia diviso: *quidam enim dicebant; Quia bonus est; alii autem dicebant; Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam & liberè de illo loquebatur propter metum Judæorum*, Senatorum & Pharisæorum, quos hic Galilæis, & vulgi turbæ Jesum sequenti opponit.

14. 15. *Iam autem die festo mediante*, in medio dierum quibus agebatur Scenopegiæ celebritas (quæ octo dies durabat, quorum primus & ultimus solemnes erant) tertia aut quarta die, *ascendit Jesus in Templum, & docebat. Et mirabantur Judæi*, Legisperiti, & Judæorum Primores, dicentes: *Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* Unde illi tanta sacrarum Litterarum scientia, cùm Scholas nostras non frequentaverit? Christum à Deo missum vel id unum illis persuadere debebat, quòd sine ulla disciplina tam admirabilem planèque divinam doctrinam proferret.

16. 17. 18. *Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.* Occultis eorum cogitationibus respondit, hinc se Deum esse confirmans: Mea doctrina non est mea, sed mihi communicata à Patre, qui me misit. Cùm sit in omnibus Patri similis, sitque Sapientia & Verbum Patris, eadem cum illo se docere ait, nec modo diverso. Aut enim ex eo quòd perfectissimâ ratione doctrina sua similis sit doctrinæ Patris, hanc illius esse declarat; aut ex eo quòd ipse est Sapientia Patris, per quam cuncta loquitur & fancit, suam quoque doctrinam illius esse ait. His ergo verbis se ipsum æqualem esse Deo Patri ostendit, qui nihil planè didicit, sed omnium cognitionem habet ex natura sua, & ab alio non edoctus, propterea quòd omnem intellectum excedit, & omnem scientiam creaturarum superat. *Si quis voluerit voluntatem ejus*, nempe Dei, sibi revelatam, & quantumcumque carnis affectibus contrariam, *facere, cognoscet de doctrina*, idoneus erit ad ferendum judicium de doctrina quam trado, *utrum ex Deo sit; an ego à me ipso loquar*, à me adinventa, Deoque contraria dogmata prædicans. *Qui à semet ipso loquitur*, qui doctrinæ suæ auctor est, suaque cogitata venditat, *gloriam propriam quærit*, honorem, plausumque popularem, & quæ sequuntur commoda, venatur. *Qui autem quærit gloriam ejus qui misit eum*, cujus verba & facta non aliò spectant quàm ut Deus honoretur, quique propterea nihil ad gratiam dicit; nihil veri salutaris, quamvis acerbi subticet, *hic verax est*, dignus proinde cui fides adhibeatur; *& injustitia in illo non est*, nulla in eum cadit suspicio falsitatis aut fraudis. Priori parte hujus sententiæ characterem Pharisæorum Christus delineat, qui docebant doctrinas & mandata hominum, Dei gloriam furabantur, & ad se ipsos transferebant: posteriori parte suum ipse delineat characterem, propriam enim gloriam non quærebat, sed Patris. De se autem in tertia persona loquitur modestiæ causâ.

S. *Cyrillus lib.* 4. *in Ioann. p.* 412.

19. 20. 21. *Nonnè Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem?* Me violatæ Legis accusare audetis, quòd languidos sabbato sanaverim: cùm vos Legem temerè violetis, cædem innocentis conjurátione facta moliri non dubitantes. *Quid me quæritis interficere*, innocentem & de vobis bene meritum? *Respondit turba*, quæ se illius criminis ream agi putabat, cùm Scribas, Pharisæos & Senatores tantùm postrema illa Christi verba perstringerent: *Dæmonium habes*, id tibi suggerit dæmon mendacii & calumniæ Pater: *Quis te quærit interficere?* Nemo nostrum tibi necem machinatur. Blasphemiam in Christum plebs infidelis evomit, Pharisæorum & Legisperitorum nutibus incitata. Palam autem negabant verum esse quod ei necem molirentur, quòd ei injecta securitate persuasuros se existimarent, ne latebras quæreret; atque ita illi se facilius insidias structuros confiderent. Similem namque cæteris hominibus esse putabant, quibus intimæ cordis cogitationes non patent. Negatio itaque fructus est perversitatis, & impietatis in Christum ratio altera. Unde enim sermonem Jesu ut minimè verum repudiant, inde ipsummet Christum ut mendacem condemnant, addentes iniquitatem iniquitati.

22. 23. 24. *Respondit Jesus* incredibili moderatione, convitium non repellens, nec eos potius à dæmone instigari ad blasphemiam ostendens: & dixit eis: *Unum opus feci* die sabbati, ægrum verbo sanans, *& omnes miramini*, idque ægrè fertis, immeritò inde offendimini, siquidem Lex circumcisionis ostendit omne opus prohibitum non esse die Sabbati. *Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem (non quia ex Moyse est, sed ex patribus)* quod non ita dico quasi circumcisionis auctor sit Moyses; sed Patriarchæ, Deo jubente: Abraham enim hunc ritum posteris suis observandum dedit Dei mandato, &

Levit. 12. 3. *Gen.* 17. 10.

in Sabbato circumciditis hominem, sive puerum, si dies A sit à nativitate octavus. *Si circumcisionem, accipit homo in Sabbato, ut non solvatur*, id est, ne violetur Lex Moysi (quamvis circumcisio speciem servilis operis haberet, nisi sacramentum esset Religionis) *mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in Sabbato*? Sine causa mihi succensetis, quia hominem quem paralysis totum occupaverat, sanavi die Sabbati; quod opus est caritatis, cujus præceptum ipsa circumcisione est antiquius.

24. *Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.* Sepositis personis circa quas favor aut
S. Aug. Tract. 30. in Iohann. n. 6. » odium nasci solent, rem nudam spectate. Modò qui per legem Moysi circumciditis sabbato, non irascimini Moysi? & quia ego die Sabbati salvum feci hominem, irascimini mihi. Secundùm personam judicatis, veritatem attendite, justum judicium judicate: Nolite me honorato Moyse damnare, sed illo intellecto me honorate. Propter legem Moysi circumciditis, quando etiam sabbatum occurrerit & sanitatum faciendarum beneficentiam non vultis ut exhibeam per Sabbatum? Quia Dominus Circumcisionis & Dominus Sabbati, salutis est auctor: & servilia opera prohibiti estis facere Sabbato; si verè intelligatis
Iohan. 8. 34. » servilia opera, non peccatis. *Qui enim facit peccatum, servus est peccati.* Numquid servile opus est, hominem sanare Sabbato? Quare manducatis & bibitis Sabbato, nisi quia pertinet ad salutem quod facitis? Per hoc ostenditis opera salutis non esse ullo modo die Sabbati omittenda. Ergo *Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.* Si secundùm veritatem judicetis, neque Moysen, neque me condemnabitis, & veritate
Iohann. 14. 6. » cognitâ me cognoscetis, quia *Ego sum Veritas.*

25. 26. 27. *Dicebant ergo quidam ex Hierosolymis*, ex Hierosolymitanis civibus: *Nonnè hic est quem quærunt interficere* Senatores nostri, Pharisæi, Legísque Doctores? *& ecce palam loquitur*, publicè libereque docet, se defendit, illos objurgat, *& nihil ei dicunt*, contradicere illi non audent. *Numquid verè cognoverunt Principes*, Senatores magni Synedrii, penes quos est cognitio de Propheta vero vel falso, *quia hic est Christus*? id est, Messias verus à Deo promissus ad liberationem & salutem populi? *sed hunc scimus unde sit*: quibus parentibus natus: *Christus autem cùm venerit, nemo scit unde*
Isai 53. 8. Mich. 5. 2. S. Cyrill. lib. 4. p. 446. S. August. Tract. 31. in Iohann. *sit.* Nata est hæc Judæorum opinio ex Prophetarum oraculis malè intellectis, quibus Christi generationem absconditam, incomprehensibilem & æternam dixerunt. Quod enim illi de divina ejus naturâ dixere, Judæi ad humanam retulerunt, divinam in eo non agnoscentes. Hinc fabulabantur eum repentè mundo appariturum, sed ignotum fore unde & quomodo advenerit.

28. 29. *Clamabat ergo Jesus in Templo docens, & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis.* Me quidem nostis ut hominem, & Mariæ filium; & unde sim scitis, ubi natus sim & educatus: scitis, me esse Jesum Nazarenum; parentes meos scitis, nostis me secundùm carnem & effigiem humanam (Solus enim in hac causa latebat Virginis partus, cui tamen testis erat maritus) Rectè ergo dixit, *Et me scitis, & unde sim scitis.* Verumtamen altior & occultior mihi origo est: *& à me ipso non veni*: Me non ingessi muneri quod obeo, à Deo missus sum: *sed est verus qui misit me, quem vos nescitis.* Qui misit me Deus Pater meus, verax est in omnibus verbis suis, fidelis in promissis, & vos nescitis eum esse Patrem meum, & consilium ejus ac dispensationem de generis humani salute per sanguinem Filii sui unigeniti procuranda ignoratis. *Ego scio eum*, novi quis sit, quæ ejus consilia, quæ voluntas, *quia ab ipso sum, & ipse me misit.* Ab eo genitus sum, & cùm sim ab æterno in sinu ejus, misit me in mundum per Incarnationem. Utroque igitur nomine me audire & mihi obsequi debetis; & quia Filius Dei sum, & quia missus à Deo, quam missionem miraculis quotidianis confirmo, indivisa potestate cum Patre veraci factis.

30. 31. 32. *Quærebant ergo eum apprehendere*, captabant opportunitatem injiciendi in eum manus absque populi tumultu: *nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus*, tempus Passionis & mortis ejus à Patre, & ab ipsomet definitum. *De turba autem*, sive de plebe, *multi crediderunt in eum*, ut in verum Messiam à Deo promissum atque missum, *& dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet, quàm quæ hic facit?* Majora certè miracula non edet. Nulla est igitur dubitandi ratio quin hic sit Christus. *Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc*, plebem hæc de illo dicentem; *& miserunt Principes*, seu Primores Pontificum, Senatores, *& Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum.*

33. 34. *Dixit ergo eis Jesus: adhuc modicum tempus vobiscum sum*, usque ad proximum Pascha, quo mihi mortem inferetis, pati & mori volenti, *& vado ad eum qui me misit.* Ascendam ad Patrem, postquàm à mortuis resurrexero. *Quæretis me, & non invenietis.* Etiamsi me quæratis, non invenietis: ab insidiis, & persecutionibus vestris, quin etiam à morte liber ero in perpetuum ad gloriam Patris assumptus: *& ubi ego sum, vos non potestis venire.* In cælum, quò ego vado, admitti non potestis: inde enim vos excludit incredulitas vestra, contumacia, & odium in me capitale.

35. 36. *Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos*, inter se, vel in animis suis: *Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum? Numquid in dispersionem Gentium iturus est*, id est, ad Gentes toto orbe dispersa, *& docturus Gentes*, id est Ethnicos? Maligna conjectura. Non enim « S. Cyril. dumtaxat iturum in Gentium dispersionem aiunt, sed « Alex. fortè edocturum Gentes addunt, ut ejus accusandi no- « lib. 5. in vum inde prætextum arripiat eorum suspicio. Nam mis- « Iohan. ceri cum dispersis Gentibus eorum urbes aut regiones pe- « p. 467. tendo, apud Judæos tritum erat & familiare, adeòque « culpâ vacabat: sed enarrare Legem alienigenis, & pro- « fanis aperire divina Mysteria, apud eosdem crimini da- « tum est, nec periculo caruit. Ideo nonnullos hoc passim « facientes Deus per Prophetam incusabat: *Et leges foris legerunt.* Quamobrem amarulentè objiciunt, *Eum « velle docere Gentes*, & ita tamquam paratum ad trans- « gressionem Legis traducunt, persuasumque habent ex iis « quæ jam ante fecerit die Sabbati, quidvis etiam temerè « facturum, licèt divinis repugnet Legibus, id ei familiare, « ac pro nihilo esse credentes. Variis vanisque conjecturis « mentes illorum agitabantur, quas fidei subjicere nolebant. *Quis est hic sermo quem dixit; quæretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire?* Nisi hoc velit quod conjicimus, quem sensum habet ipsius sermo? Ubi enim in Terra Palæstina præsidium sibi sperat, cùm Romani ipsi in his locis plurimùm deferant auctoritati Synedrii, cujus judicium ipsi adversatur?

37. 38. 39. *In novissimo autem*, id est, octavo *die magno* sive celebriori *festivitatis* Tabernaculorum, *stabat Jesus* loco editiore ut ab omnibus conspiceretur & audiretur, *& clamabat dicens: Si quis sitit*, justitiam & omnia bona spiritualia, salutemque suam, *veniat ad me, & bibat*: credat in me, & sitim ejus restinguam, desiderium ejus satiabo. Ex rebus obviis sermonis occasionem capere Christus solebat. Eo autem die populus magnâ pompa ex fonte Siloë aquam hauriebat, Canticum illud Isaiæ usurpans: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Hoc conspecto, docet eos Christus quis sit fons verè salutaris indicatus à Zacharia. *Qui credit in me*, ut Deum, mundique Salvatorem, ac vitam instituit secundùm doctrinam meam, *sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus*, id est de corde ejus, *fluent aquæ vivæ*, abundantia nempe gratiarum & donorum Spiritus sancti, quam Messias credentibus daturus est, ut statim explicat. *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: Nondum enim erat Spiritus datus*, visibiliter & cum plenitudine, *quia Jesus nondum erat glorificatus* per resurrectionem & ascensionem. Confer cum Isaiæ 44. 3. *Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem super stirpem*

Grim ad hun c. 7.

pem tuam: Et Joëlis 2. 28. 29. *Et erit post hæc, effundam Spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos, & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum.* Et cum verbis S. Petri Act. 2. 33. *Dextrâ igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre effudit hunc, quem vos videtis & auditis.*

S. August. Tract. 22. in Ioann. n. 6.

Nondum erat Spiritus datus, &c. *Multa judicia præcedentia Spiritus sancti habemus, antequam Dominus glorificaretur resurrectione carnis suæ. Non enim alium Spiritum etiam Prophetæ habuerunt, qui Christum venturum prænuntiaverunt. Sed modus quidam futurus erat dationis hujus, qui omnino antea non apparuerat, de quo hic dicitur. Nusquam enim legimus antea congregatos homines accepto Spiritu sancto, linguis omnium gentium locutos fuisse.*

40. 41. 42. 43. *Ex illa ergo turba* plures, *cùm audissent hos sermones ejus*, moti verborum majestate percellente animos, *dicebant: Hic est verè Propheta. Alii dicebant: Hic est Christus* patribus nostris à Deo promissus. *Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa* contempta regione *venit Christus?* In urbe Bethleem Judæ natum Jesum ignorabant, Nazareth educationis ejus locum noverant; genus ejus nesciebant: alioquin nullam ex Scripturis arripuissent ansam dubitandi num

Mich. 5. 2.

esset Christus. *Nonnè Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethleem castello ubi erat David*, seu ubi habitabat in paterna domo, antequam ad regnum vocaretur, *venit Christus? Dissensio itaque facta est in turba*, seu plebe, *propter eum*, aliis aliud de ipso sentientibus.

Matt. 3. 6.

44. 45. 46. *Quidam autem ex ipsis*, satellites cum plebe permixti, *volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus. Venerunt ergo Ministri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum*, opportunitate data? *Responderunt ministri* conscientiæ verbis divinis commotæ resistere non valentes. *Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo*, tantâ eloquentiâ, sapientiâ, gratiâ, efficacitate.

47. 48. 49. *Responderunt ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti estis*, qui cùm in ministerio nostro sitis, sententiam nostram, partesque nostras sequi debetis? *Numquid ex principibus*, id est, ex Senatoribus qui Legis scientia & auctoritate præcellunt, *aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis*, qui sanctitatis famâ præeminent? *Sed turba hæc quæ non novit legem*, sola plebecula vilis & imperita, credidit in eum. Sed nulla ratio hominum imperitorum ac Legem non observantium habenda est, quia maledicti sunt, ut in ipsa Lege scriptum est: *Maledictus qui non permanet in sermonibus Legis hujus.* *Deutr. 27. 26.*

50. 51. *Dixit Nicodemus ad eos ille qui venit ad eum, scilicet* ad Jesum, *nocte, qui unus erat ex ipsis*: unus è Senatu: *Numquid Lex nostra*, sive Judex Legem sequens, *judicat hominem, nisi priùs audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat?* Numquid hominem damnat inauditum? Nonnè accusatione prævia, & inquisitione facta interrogatur accusatus, audiuntur testes, rei defensio excipitur à judice, ut cognoscatur ejus vitæ ratio, & acta perspecta sint & explorata? *Ioann. 3. Deutr. 13. 14.*

52. 53. *Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es?* Sic cum per contumeliam vocant. Et tu fautor es istius hominis, quem plebeii solùm homines ex Galilæa sectantur, gente ad factiones prona? *Scrutare Scripturas, & vide quia ex Galilæa Propheta non surgit.* Despecta illa regio, ex qua nullus Propheta prodiit. Ineptum prorsus argumentum; quasi nemo eximius nasci possit unde non alius talis prior natus sit. Hoc pacto quemlibet Prophetam, qui primus ex aliqua regione Prophetiæ dono insignis fuit, rejicere potuissent; quo agendi modo quid iniquius? Quâ differendi ratione quid absurdius? *Et reversi sunt unusquisque in domum suam*, re infectâ, cùm nihil aliud hoc in consilio adversùs Jesum decrevissent.

Sensus Moralis.

S. August. Tract. 28. in Ioann.

1. Ambulabat *Jesus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.* Jesus persecutionem vitat secessu, non potestate, ut hominum superbiam confundat. Mortem absolutè non fugit, sed differt, ut impleat voluntatem Patris. Fugit & latet ut homo, in medium insidiantium prodit, nec ab eis comprehenditur, volentibus licèt ac paratis, ut Deus. Hoc scilicet dictis & factis suis Christus Jesus semper egit ut Deus crederetur & homo: Deus qui nos fecit, homo qui nos quæsivit. Quòd ergo noluit in Judæam ambulare, cùm in ejus mortem Judæi conjurarent, non impotentiæ fuit, sed caritatis. *Quando latuit ut homo* (inquit S. Augustinus) *non potentiam perdidisse putandus est, sed exemplum infirmitati præbuisse.* Ille enim quando voluit detentus est, quando voluit occisus. Sed membrorum suorum, id est fidelium suorum, in quibus ipse est (*Christus enim totus in capite & in corpore*) infirmitati consuluit, eosque aliquando persecutionem prudenter fugere docuit. *Non* ergo *perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem.*

Quærebant eum Judæi interficere, Benefactorem suum, Doctorem suum, Redemptorem suum, Dei Filium. O ingrati animi vitium omni monstro crudelius! sed quid in Judæos excandescimus? Nonnè & nos Christiani, longè majoribus beneficiis à Christo affecti, quærimus interficere Jesum, cùm eum offendimus, cùm Legem ejus violamus, cùm sanguinem ejus pro nobis effusum irritum ducimus & conculcamus. *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes.* *Hebr. 6. 6.*

S. Ioann. Chrysost. Hom. 47. in Ioann.

Quærebant eum Judæi interficere, invidiæ œstro perciti. Nihil invidiâ gravius. Per eam mors in mundum venit. Nam cùm hominem honorari, Deique donis & gratia ornari diabolus conspexisset, ejus boni impatiens omnia molitus est ut eum perderet. Ex mala ista radice semper hic fructus erupit. Propter hanc Abel interemptus est, propter hanc David cædis periculum subiit, propter hanc & alii multi perempti sunt justi. Hâc incitati Judæi Christum Jesum interfecerunt. Hanc malorum omnium radicem in nobis exscindamus. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*: Sed odientes malum, adhærentes bono: *caritate fraternitatis invicem diligentes.* *Galat. 5. 26. Rom. 12. 9. 10.*

2. *Erat autem in proximo dies festus Judæorum, Scenopegia.* Solemnitates Judaicæ typi sunt Christianarum solemnitatum, quæ Dei beneficia per Christum nobis collata in memoriam revocant: Pascha scilicet liberationem nostram à peccati servitute: Pentecoste æternum cum Deo fœdus per Spiritum sanctum: Festum Tabernaculorum continuam Dei protectionem, providentiam & vigilantiam super Ecclesiam Militantem in deserto hujus mundi, & in hujus vitæ transitu; statum itinerantium, peregrinorum, & militum in quo sumus, donec ad terram promissam, ad cælestem scilicet patriam perveniamus, ad requiem Dei, quæ perfecta erit à peccato liberatio, & divini fœderis consummatio. *Non habemus hîc manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* *Hebr. 13. 14.*

3. 4. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & Discipuli tui videant opera tua, quæ facis... Si hæc facis, manifesta teipsum mundo.* Carnalium parentum ambitionem, sacrilegam avaritiam, falsam prudentiam, amoris proprii voces, dicentes, *Manifesta te ipsum mundo*, Christi Sacerdotes audire non debent: sed unam Dei vocantis vocem. Blanditur ambitio, conciliatricula dignitatum, dicens *Transi hinc.* Virum tam egregiis dotibus instructum, tam præ-

claris talentis donatum, in loco ignobili & obscuro manere non decet: in Regiam civitatem, in Aulam te confer, ubi claritatem nominis consequêre & ad primarias Ecclesiæ Dignitates viam tibi parabis. Dicit cupiditas: Tenui beneficio virum nobilitate aut eruditione insignem alligari indignum est: manifesta te ipsum mundo, ut pinguius, locupletius, tibíque convenientius obtineas. Vox cupiditatis non audienda, sed caritatis: non vox ambitionis, sed humilitatis: non vox hominum carnalium; sed spiritualium. Ibi manendum, ubi Ecclesiæ utilis es, ubi aliorum salutem ita procuras, ut tua in periculo minùs versetur. Non prævenienda, sed expectanda Dei vocatio. Carnis & sanguinis suggestionibus minimè parendum. Parentes & cognati utplurimùm sua quærunt, non quæ Jesu Christi. Propheticum illud
Ps. l. 18. animo insculptum gerant Ecclesiæ Ministri: *Si mei*
14. *non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & emundabor à delicto maximo.*

5. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Parentes & consanguinei ambitiosi, quorum ambitio & cupiditas filiis vel consanguineis ad Ecclesiasticum Ministerium assumptis suggerit ut seipsos mundo manifestent, ut Beneficia & Dignitates Ecclesiasticas aucupentur, fidem certè non habent tantam, quanta Christianos decet; fidei lumen non sequuntur, ad Evangelium & Dei
S. Aug. Tract. 28. in Ioann. n. 4. „ promissa non attendunt. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant. Nam & quod eum videntur „ monere fratres, gloriæ ipsius consulunt: Facis mirabilia, „ innotesce, id est, appare omnibus, ut laudari possis ab „ omnibus. Loquebatur caro carni: sed caro sine Deo, „ carni cùm Deo. Loquebatur enim prudentia carnis Ver- „ bo quod caro factum est, & habitavit in nobis. Sed e-
Rom. 8. 6. & 7. xemplo suo Ministris suis Christus ostendit, non esse audiendam prudentiam carnis, quæ *inimica est Deo, cùm Legi Dei non sit subjecta*: Hanc reprobavit, quia *Prudentia carnis mors est: prudentia autem Spiritus, vita & pax.*

6. *Dixit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit: Tempus autem vestrum semper est paratum.* Carnalium hominum & amatorum sæculi, qui mundi gloriam quærunt, tempus semper est paratum: illam enim occasione qualibet datâ semper consectantur, & consequi pro votis possunt. Tempus verò membrorum Christi, qui cum eo regnaturi sunt in æternum, nondum ad- „ venit. Veniet aliquando tempus illud desideratum. La- „ borat nunc plebs Christi inter indignos, inter iniquos, „ inter blasphemantes, inter murmurantes, detrahentes, „ insectantes, & si liceat perimentes. Laborat quidem: sed
Psal. 93. 11. 15. S. Aug. Tract. 28. in Ioann. n. 6. Matth. 19. 28. 1. Cor. 6. 3. *Non repellet Dominus plebem suam: & hæreditatem suam non derelinquet, quoadusque justitia convertatur in judicium*: id est, quoadusque justitia quæ modò est in „ Sanctis ejus, convertatur in judicium, cùm in eis imple- „ bitur quod dictum est: *Sedebitis super sedes duodecim,* „ *judicantes duodecim Tribus Israël.* Habebat justitiam „ Apostolus, sed nondum illud judicium de quo dicit: „ *Nescitis quoniam Angelos judicabimus.* Sit ergo modò „ tempus justè vivendi, postea erit tempus eos qui malè vi- „ xerint judicandi. Hoc erit tempus judicii, de quo Domi- „ nus ait: *Tempus meum nondum advenit.* Erit enim tem- „ pus gloriæ, ut qui venit in humilitate, veniat in altitu- „ dine. Qui venit judicandus, veniet judicaturus: qui ve- „ nit occidi à mortuis, veniet judicare de vivis & mortuis.
Psal. 49. 3. „ *Deus manifestè veniet, Deus noster & non silebit.* Quid „ est, manifestè veniet? Quia venit occultus. Tunc non „ silebit: nam quando venit occultus, *sicut ovis ad immo- „ landum ductus est, & sicut agnus coram tondente se non „ aperuit os suum.*

S. Aug. Tract. 28. in Ioann. n. 5. *Tempus meum nondum advenit.* Hoc illis respondit „ Jesus, qui de gloria illum admonebant, sed ille voluit „ altitudinem humilitate præcedere, & ad ipsam celsitudi- „ nem per humilitatem viam sternere. Nam & illi Disci- „ puli utique gloriam requirebant, qui volebant sedere u- „ nus ad dexteram ejus, & alter ad sinistram: *attendebant* A *quò, & non videbant quà: Dominus eos ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelsa est enim Patria, humilis via. Patria est vita Christi, via est mors Christi: Patria est mansio Christi, via est Passio Christi. Qui recusat viam, quid quærit Patriam?* Denique & illis hoc respondit, quærentibus altitudinem, *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Ecce „ *Matt.* quà venitur ad celsitudinem quam desideratis. Calicem „ 20. 22. quippe commemorabit humilitatis atque passionis..... „ Tempus nostrum nondum advenit. Quando veniet? „ *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos appa-* *Coloss. 3.* *rebitis cum ipso in gloria.* 4.

Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Tempus Dei voluntate constitutum B observare, non prævenire debet Christianus, qui voluntatem ejus facere decrevit, non suam. Voluntas Dei unum est omnium ejus motuum operationumque principium, ideo illam semper exquirit, certus voluntatem hominis à Domino præparari. Hæc à Dei voluntate dependentia, vera libertas est; contra verò independentiæ affectatio, vera & miserrima servitus.

7. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala sunt.* Non odit mundus amatores suos, non odit eos qui mores ejus sequuntur, non odit eos qui illius opera non arguunt, non improbant, non damnant. Væ Pastoribus qui verbo & exemplo non perhibent testimonium de mundo *quòd opera ejus mala sunt!* Væ illis, qui bona di- C centes quæ mala sunt, & mala quæ bona, à mundo diliguntur! Doctores & Prædicatores veritatis mundus amat, cùm veritatem docent ac prædicant lucentem; odit, cùm severam ac radarguentem annuntiant & prædicant.... Amant enim veritatem, cùm se ipsam indicat; oderunt eam, cùm eos ipsos indicat. Graviter ferunt homines mundo *S. Augus. lib. 10. Confess. cap. 23.* deditiCensores vitiorum, affectuum, morumque suorum.

8. *Vos ascendite ad diem festum hunc; ego autem non* *S. Augus. serm. 133 alàs 8. inter edi- tos ex Mss. Cantu- ariensi.* *ascendam ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est.* Fortè nos prævidebat, quia dies festos Judæorum non eramus acturi. Ideo ait, *Non ascendo, &c.* Nam & nos ipse, quia nos membra ejus, quia nos corpus ejus, quia ipse caput nostrum, quia *Totus Christus caput & corpus.*

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam, &c. Veri Christi Discipuli festos Ecclesiæ dies aliâ longè dispositione celebrant quàm filii hujus sæculi. Hi cum cognatis & amicis carnalibus ut plurimum conveniunt ad convivia, ad ludos, ad spectacula, ad choræas, ad voluptarias deambulationes: Illi verò à sæcularibus cætibus & societatibus recedentes, ad Templum Domini cum familia sua conveniunt, Missæ Parochiali, divinis Officiis intersunt, Dei verbum audiunt, piorum lectione librorum mentem pascunt, cælestibus Sacramentis animam expiant ac reficiunt, caritatis & misericordiæ opera exercent, ad Deum corda erigunt ferventibus precibus. *Vos ascendite ad diem festum istum.* Qui autem dies festos in comessationibus, ludis, voluptatibus, aut negotiis sæcularibus transigunt; qui sacris illis diebus à peccatis, quæ servilia verè opera sunt, non abstinent, nec de illis pœnitentiam agunt, vel agere sincerè proponunt, audire merentur ex ore Domini: *So-* *Isaiæ 1. 12. 14.* *lemnitates vestras odivit anima mea..... Cùm extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam, manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ob oculis meis, quiescite agere perversè, discite benefacere.*

11. *Judæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Ubi est Ille?* Multi in majoribus Solemnitatibus Christum quærunt Judæorum instar, ut eum crucifigant Confessionibus & communionibus sacrilegis. Veri autem ejus Discipuli illum quærunt ut adorent, laudent, amore complectantur, & in corde suo retineant. Hi fide præsentem intuentur & colunt: illi præsentem non vident, quia tenebris infidelitatis excæcati sunt: il-

lum non inveniunt, quia non quærunt ut oportet. *Et dicebant: Ubi est ille?*

12. 13. *Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Judæorum.* Sic & hodie positus est Christus Jesus in signum cui contradicitur. Pauci de illo, ejusque Mysteriis ac Religione ex piæ fidei affectu loquuntur, suamque in ea omnia quæ Religionem spectant, & in Ecclesia piè frequentantur, reverentiam verbis & operibus significant. *Quidam dicebant, quia bonus est.* Plures de Religionis Mysteriis, de Catholicis Dogmatibus, De Ecclesiæ Moribus, de votis Monasticis, de piis Confraternitatibus, Indulgentiis, Pietatis Exercitiis & devotionibus approbatis ab Ecclesia, malè loquuntur: carnales enim & animales homines non percipiunt quæ Dei sunt. *Alii autem dicebant, Non, sed seducit turbas.* Vix inveniuntur qui in sæcularium hominum societatibus & conventibus palam de Christo, de ejus cultu, amore, ac vera in ipsum pietate loquantur, ne mundo displiceant, ne contemnantur, ne irrideantur, ne sæculi amatoribus graves sint ac molesti, ne ut critici, ut devoti, ut civilitatis omnis imperiti sugillentur. *Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum.*

Christianus secundùm Dei Legem, & Evangelium Christi Jesu vivens, mundi de se judicia parvipendat, quæ cæca ut plurimum & iniqua sunt: hominum contemptum, & obtrectationes non curet, modò placeat Deo, cui se probavit. Se felicem existimet, cùm despicitur, cùm irridetur, cùm patitur calumniam, cùm derelinquitur. Sic enim Christo Jesu capiti suo similis est, & in eamdem transformatur imaginem. *Et omnes, qui* 2. Tim. 3. 12. *piè vivere volunt in Christo Jesu, persecutiones patiuntur... In omnibus* ergo *exhibeamus nosmetipsos sicut Dei* 2. Cor. 6. 4. & seq. *ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ à dextris & à sinistris: per gloriam & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam; ut seductores, & veraces; sicut qui ignoti, & cogniti: quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.* Dicant ergo de te, si proficis in Christo, dicant homines, *seducit turbas.*

S. Aug. Tract. 28. in Joann. n. 11.

„ De ipso, de toto corpore Christi hoc dicitur. Cogita
„ corpus Christi adhuc in mundo, cogita corpus Christi
„ adhuc in area, vide quemadmodum blasphemetur à pa-
„ lea. Simul quidem triturantur, sed paleæ conteruntur,
„ frumenta purgantur. Quod dictum est ergo de Domino,
„ valet ad consolationem, de quocumque hoc dictum fue-
„ rit Christiano.

14. 15. 16. *Iam autem die festo mediante ascendit Jesus in Templum, & docebat. Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* Christum formam Prædicatorum novæ Legis Concionatores imitentur 1. Sacrum illud ministerium sine vocatione divina & missione legitimorum Ecclesiæ Pastorum non obeant: non ascendant in suggestum ut parentum & consanguineorum votis & desideriis obsequantur. Diu se exerceant in oratione & pietatis officiis antequam verbi ministerium suscipiant. Quatriduo Jesus orat, ut ad concionandum quatuor postremis Solemnitatis diebus se disponat. *Iam die festo mediante ascendit Jesus in Templum.* 2. Concionatores docere debent scientiam salutis, non curiosos conceptus, & verborum lepôres sine Scripturarum Sacrarum succo venditare, & declamare. *Et docebat.* 3. Dogmatum Religionis & Moralis Christianæ notitiam ex Scriptura Sacra & SS Ecclesiæ Patrum Operibus, assiduâ lectione, & pia meditatione haurire debent. Illos non solùm lectio doceat, sed unctio: discipuli sint Spiritus sancti, qui doceat illos omnem veritatem, priùs quàm ut doctores plebis se gerant. *Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit cùm non didicerit?* 4. Doctrinam propriam non doceant, sed Christi & Ecclesiæ doctrinam; quod sibi traditum est, non quod à se inventum; nihil doceant, nisi quod à Deo per Jesum Christum derivetur, ad eumque referatur, ex quo, per quem, & in quo sunt omnia: ut cum illo dicere possint: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.*

17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere; cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar.* Verbum Dei intelligunt ac discernunt à verbis hominum, qui cum fide cor mundante illud audiunt vel legunt, quærentes cor Dei in verbis Dei, ut loquitur S. Gregorius. Hi qui bonam voluntatem habent obedien- S. August. Tract. 29. in Ioann. n. 6. di Evangelio, gustant & vident quàm suavis sit Dominus. Si non intellexisti, crede. *Intellectus* enim *merces est Fidei. Ergo noli quærere intelligere ut credas, sed crede ut intelligas: quoniam nisi credideritis, non intelligetis.* Voluntatem nempe Dei facere, est operari opus ejus, id est, quòd illi placet. *Hoc est* autem *opus Dei, ut credatis in eum quem ille misit* (ait Christus) *Quid est porro credere in eum? Credendo amare, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari.* Ipsa est fides quam à nobis exigit Deus: & *Non invenit quod exigat, nisi donaverit quod inveniat.* Hæc *Fides quæ per dilectionem operatur*, Hæc in te sit, & Christi doctrinam intelliges. Timendum ne si Dei voluntatem facere neglexerimus, si præcepta ejus violare assuescamus, paulatim à Dei notitia excidamus, sicut quidam *bonam conscien-* Gal. 5. 6. 1. Tim. 1. 19. *tiam repellentes circa fidem naufragaverunt.*

18. *Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum hic verax est, & injustitia in illo non est.* Superbia & propriæ inanisque gloriæ appetitus, falsorum character est Joann. 5. 43. 1. Thessal. 2. 4. Prophetarum. Antichristus *veniet in nomine suo*, extollens se *supra omne quod dicitur Deus & colitur.* Christus autem Jesus, Deo Patri æqualis & coæternus, tamen quia venit in tempore, & formam servi accepit, & habitu est inventus ut homo, quærit in omnibus gloriam Patris qui misit eum. Hîc veracitas ejus ac justitia maximè confirmatur.... Quid tu homo facere debes, qui quando aliquid boni facis, gloriam tuam quæris; quando autem aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris? Intende tibi, creatura es, agnosce Creatorem: servus es, ne contemnas Dominum: adoptatus es, sed non meritis tuis; quære ejus gloriam, à quo habes hanc gratiam, homo adoptatus, cujus gloriam quæsivit qui est ab illo unicus natus.... In Antichristo injustitia erit, & verax non erit, quia gloriam suam quæsiturus est, non Dei. Omnes ergo pertinentes ad corpus Christi, ne inducamur in laqueos Antichristi, non quæramus gloriam nostram. Sed si Christus quæsivit gloriam ejus qui eum misit, quantò magis nos ejus qui nos fecit?

S. Aug. ibid. n. 8.

19. *Nonnè Moyses dedit vobis Legem? Et nemo ex vobis facit Legem.* Christus Jesus Legem dedit Mosaica longè præstantiorem: 1. Quia Lex vetus in tabulis lapideis scripta: Lex nova in cordibus 2. Quia Lex vetus homines à peccato coërcet timore pœnæ: Lex nova ad faciendum bonum inclinat amore justitiæ Lex illa servitutis, ista libertatis, & gratiæ; illa timoris, hæc amoris & caritatis. *Non enim*, ait Apostolus, *accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum* Rom. 8. *adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba* (*Pater*) 3. Quia Lex vetus remunerationem terrenam, Lex nova felicitatem æternam pollicetur. Jesus *melioris Testamenti sponsor & mediator* est, *quod in melioribus repromissionibus sanctum est.* Si ergo rei Judæi, qui Legem per Hebr. 7. Moysen datam non implebant; quantò magis rei Christiani, qui Legem Evangelicam per Christum Jesum datam non implent, multò faciliorem, ac suaviorem? *Lex enim per Moysen data est; Gratia & Veritas per Jesum* Joann. 1. *Christum facta est.*

Nonnè Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem? Verbi divini Prædicator animum non despondeat, cùm se nihil promovere videt in conversione peccatorum: siquidem verbum Dei in ipso Moysis ore sterile infructuosumque fuit. Semen divini verbi seminare, Concionatoris est; Dei verò incrementum dare. Nullum quandoque, vel exiguum certè fructum laborum suorum videt pius Concionator, ne sibi aliquid tribuat, ut sese humiliet, déque peccatis suis ingemiscat, quibus fortè Evangelii fructus impeditur; ut Christi gratiam sibi & auditoribus necessariam ferventiùs imploret. Lex enim sine gratia nonnisi prævaricatores facit, quia caritatem non tribuit. *Et nemo ex vobis facit Legem.*

20. *Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit, Dæmonium habes; quis te quærit interficere?* Christi Jesu mansuetudinem & humilitatem admirare & imitare, qui cùm sit ipsa Veritas, sibi improperari sustinet quòd à mendacii & calumniæ dæmonio agatur. Et homo mendax excandescit, & ultionis libidine inflammatur, cùm mendacii palam arguitur! Si quis igitur nobis insultaverit, humiliemur; si quis exasperatur, mitigemus: si quis mordet & lacerat, & contumeliis prosequitur, ne commoveamur, ne victi nos ipsos perdamus. Etenim ira fera est vehemens & furibunda. Incantemus eam divinæ Scripturæ carminibus, dicentes: Terra & pulvis es, & quid superbis terra & pulvis? Nihil turpius aspectu irati, nihil usu gravius. Si aspectus horrendus, multò magis anima. Quemadmodum enim cœnum si contrectetur, gravius olet: ita & anima cùm perturbata est, & multis intrinsecùs fluctibus agitata. Sed non possum, inquis, inimicorum contumelias tolerare. Qua de causâ? Nam si verè accusaris, etiam coram compungi deberes, & gratias eis agere? Sed falsò tibi improperat inimicus: ride. Pauperem dixit ac mendicum, ride. Stultum dixit, jam illum defle. Nam *Qui dicit fratri suo, Fatue, reus est gehennæ ignis.* Injuriâ ergo affectus, cogita supplicium quod illum manet, & non modò illi non irascêris, sed ejus vicem dolebis. Neque enim febribus ac phreneti laboranti quispiam irascitur, sed illius miseretur. Sed pusilli animi arguar, inquies, si tacuero. Imò tuam omnes admirabuntur sapientiam, modestiam ac mansuetudinem laudabunt. Contra verò si contumeliosè responderis, occasionem dabis ut vera credantur quæ tibi exprobrantur. Quare enim dives, si pauper appellatur, ridet? Quia id falsum novit. Similiter si injurias nobis illatas rideamus, magnum erit argumentum quòd falsò & sine causa arguamur. Apostolum audiamus: *Cùm inter vos*, inquit, *sit zelus & contentio, nonnè carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* spirituales igitur simus, & sævissimam hanc belluam fræno cohibeamus. Inter iram & insaniam nihil differt, temporarius quidam dæmon est: immò infelicior est homo irâ abreptus eo qui à dæmone vexatur. Ille enim veniâ dignus est, iratus nullâ, qui sponte sua in profundum perditionis ruit, & etiam ante futuram gehennam dat pœnas. Tumultu enim quodam & æstu intolerabili, diu noctuque variis cogitationibus anxius jactatur. Ut igitur & præsenti supplicio liberemur & futuro, Christi Jesu modestiam, mansuetudinem, & humilitatem imitemur, qui cùm maledicatur, non maledicit; cùm afficitur contumeliis, non comminatur; non ultionem sumit de Judæis, sed illos docet..... propriisque neglectis injuriis, veritatis doctrinam, Deíque opera seu miracula ad ejus confirmationem facta defendit ac vindicat. *Respondit Jesus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini. Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem, (non quia ex Moyse est, sed ex Patribus) & in sabbato circumciditis hominem. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur Lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato?* Festi dies bonis operibus sanctificantur, tantùm abest ne violentur. His diebus circumcidendæ sunt pravæ cupiditates; exercenda *circumcisio cordis in spiritu, non littera*; totus homo sanandus à vitiis & pravis affectibus, ut in Deo

S. Chrys. Hom. 48. in Ioann.

2 Cor. 3. 6.

A quiescat. Hoc verum & spirituale sabbatum est.

24. *Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.* Homines enim vident ea quæ parent, exteriora scilicet opera; *Deus autem intuetur cor*, intentionemque scrutatur. Quamobrem Dei jura usurpat, qui de proximo temerè judicat. *Tu quis es qui judicatis alienum servum?* (inquit Apostolus) *Domino suo stat aut cadit.* Rom. 14.

Hoc vitium evadere in hoc sæculo, magni laboris est. Admonuit quidem Dominus Judæos, sed monuit & nos; illos convicit, nos instruxit; illos redarguit, nos exacuit. Judæi quidem personaliter judicabant, sed ideo non pertinent ad novum Testamentum, ideo non habent in Christo regnum cælorum, ideo non junguntur sanctorum societati Angelorum: terrena quærebant à Domino: Terra enim promissionis, victoria ab amicis, fecunditas pariendi, multiplicatio filiorum, abundantia fructuum, quæ illis omnia à Deo quidem vero & bono, tamen ut carnalibus promissa sunt, omnia hæc fecerunt illis vetus Testamentum. Quid est vetus Testamentum? Quasi hæreditas pertinens ad hominem veterem. Nos innovati sumus, homo novus facti sumus..... Quid est homo novus? A vetustate innovatus. Ad quam rem innovatus? Ad desideranda cælestia, ad concupiscenda sempiterna, ad patriam quæ sursum est, & hostem non timet, desiderandam, ubi non perdimus amicum, non timemus inimicum; ubi vivimus cum bono affectu, sine ullo defectu; ubi nemo nascitur, quia nemo moritur; ubi nemo jam proficit, & nemo deficit; ubi non usuritur, & non sititur, sed satietas est immortalitas, & cibus veritas. Hæc habentes promissa, & ad Novum Testamentum pertinentes, & novæ hæreditatis facti hæredes, & ipsius Domini cohæredes, aliam spem valde habemus: non personaliter judicemus, sed rectum judicium teneamus. *Quis est qui non judicat personaliter? Qui judicat æqualiter.* Non cùm homines diverso modo pro suis gradibus honoramus, tunc timendum est ne personas accipiamus. Sed quando inter duos judicamus, & aliquando inter necessarios: fit nonnumquam judicium inter patrem & filium; queritur pater de malo filio, aut filius de duro patre: servamus honorificentiam patri, quæ debetur à filio; non æquamus filium patri in honore; sed præponimus si bonam causam habet: filium æquemus patri in veritate; & sic tribuemus honorem debitum, ut non perdat æquitas meritum. Veritatem in judicio non attendebant Judæi, sed rationem habebant personarum, quia non succensebant Moysi, quòd Circumcisionem die octavo, tametsi sabbatum esset, celebrari præcepisset: Jesum verò damnabant quòd Sabbato sanitatis beneficium hominibus conferret. Hoc est personarum rationem in judicio habere, in uno reprehendere, quod in alio laudas; in uno damnare quod in altero approbas.

S. Aug. Tract. 30. in Ioann. n. 7.

33. 34. *Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad eum qui me misit. Quæritis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire.* Jesus in hac vita quærendus est sincera conversione, pura caritate, bonisque operibus: alioquin periculum est ne in morte frustra quæratur. Quid verò inveniet, qui tunc Jesum non inveniet, nisi desperationem, damnationem, æternamque miseriam? *Et ubi ego sum, vos non potestis venire.* Ergo dum tempus habemus, dum opportunum tempus invitat, Jesum quæramus, *contemplantes ne quis desit gratiæ Dei.* Quæramus eum, qui nos amantissimè prævenions quærit ut ad illum eamus, & parat nobis immortalitatis locum, ubi cum ipso, per ipsum, & in ipso beati simus, æternumque regnemus. Quòd si Deum quærere differamus, in interitu nostro ridebit, nosque à suo conspectu repulsos æternis damnabit suppliciis. Et quod majus supplicium, quàm non invenire Jesum? Quàm audire terribili voce dicentem: *Quia vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id quod ti-*

Proverb. 1. 24. & seq.

mebatis, advenerit. Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingrueris: quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non invenient me: eo quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieverint consilio meo, & detraxerint universæ correptioni meæ.

37. *In novissimo autem die magno festivitatis, stabat Jesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Illi soli veniunt ad Jesum, qui esuriunt & sitiunt justitiam, gratiam, & vitam æternam. Sed hanc sitim ipse Jesus in nobis efficit, ipse trahit eos qui ad illum veniunt, ut currant cum Sponsa in odorem unguentorum illius. Desiderare gratiam, initium gratiæ est. Sed spiritualia, cælestia & æterna bona non sitiunt, qui carnalia, terrena, & temporalia concupiscunt. Illorum fruitione non extinguitur sitis Animæ ad imaginem Dei factæ, sed magis accenditur. *Animam* enim *Dei capacem quicquid Deo minus est, non implebit.* Sicut ergo cervus desiderat fontes aquarum, sic anima nostra Deum desideret. Ad Jesum eamus fide per dilectionem operante, hauriamus in gaudio aquas gratiæ de fontibus Salvatoris, hoc est, de Mysteriis ejus, cruce, vulneribus sacris. Quanta erit capacitas fidei nostræ, tanta erit aquæ illius cælestis, sanctificantis, & bonorum operum fœcunditatem tribuentis copia. *Quantum vas fidei attulerit ad fontem, tantùm implet* (inquit S. Augustinus) *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Venter interioris hominis, conscientia cordis est. Bibito ergo isto liquore vivescit purgata conscientia, & hauriens, fontem habebit; etiam ipsa fons erit. Quid est fons, & quid est fluvius, qui manat de ventre interioris hominis? Benevolentia, quâ vult consulere proximo. Si enim putet quia quod bibit soli ipsi debet sufficere; non fluit aqua viva de ventre ejus: si autem proximo festinat consulere; ideo non siccat, quia manat.... *Si credimus, bibimus. Et unusquisque in seipso debet agnoscere si bibit, & si vivis ex eo quod bibit: Non enim nos deserit fons, si non deseramus fontem.* Fides quâ verè credentes in Jesum dicimur. non est aqua stagnans, sed viva & jugiter fluens. *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Simul igitur & indeficientem copiam, & incredibilem operationem, & fontem & fluvios appellavit, & non unum, sed innumeros.

S. August. — S. Aug. Tract. 32. in Ioann. n. 4. — S. Ioann. Chrysost. Hom. 60. in Ioann.

39. *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.* Donum Spiritus sancti fructus est mortis, resurrectionis, & ascensionis Christi. Oportebat caput nostrum, auctorem & exemplar novæ vitæ nostræ, novam in corpore suo naturali vitam accipere, antequam mystici corporis sui membris illam communicaret. Per resurrectionem regenerari (de qua scriptum est, *Resuscitans Jesum sicut & in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te*) priùs quam Spiritum Christianæ regenerationis mitteret. Necesse erat à præsenti sæculo penitus separari, priùs quàm Pater futuri sæculi fieret per Spiritum sanctum abundè in credentes effusum. Itaque Spiritum sanctum antè Resurrectionem suam Christus Jesus non dedit, futurum significans, *Ut in resurrectione nostra caritas nostra flagret, & ab amore sæculi separet, ut tota currat in Deum.* Hic enim nascimur & morimur, hoc non amemus: caritate migremus; caritate sursum habitemus, caritate illa qua diligimus Deum. Nihil aliud in hac vitæ nostræ peregrinatione meditemur, nisi quia & hîc non semper erimus, & ibi nobis locum bene vivendo præparabimus, unde nunquam migremus. Si vivimus, si in ipsum credimus qui resurrexit, dabit nobis non quod hîc amant homines qui Deum non amant; aut tantò plus amant, quantò illum minùs amant: tantò autem hoc minùs amant, quantò illum plus amant. Non promisit nobis divitias terrenas & temporales, non honores & potestates in sæculo isto. Videtis enim omnia hæc dari & hominibus malis, ne magnipendantur à bonis. Non corporis sanitatem, non quia ipse illam non dat, sed quia & pecoribus dat. Non vitam longam. Quid est enim longum quod aliquando finitur? Non pro magno nobis credentibus promisit longævitatem aut decrepitam senectutem; quam omnes optant antequam veniat, omnes de illa cùm venerit, murmurant. Non pulchritudinem corporis, quam vel corporis morbus, vel ipsa senectus quæ optatur, exterminat. Omnia ista non nobis promisit, qui dixit: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Vitam æternam promisit, ubi nihil timeamus, ubi non conturbemur, unde non migremus, ubi non moriamur; ubi nec decessor plangatur, nec successor speretur. Quia ergo tale est quod nobis promisit amantibus & Spiritus sancti caritate ferventibus, ideo ipsum Spiritum noluit dare, nisi cùm esset glorificatus; ut in suo corpore ostenderet vitam, quam modò non habemus, sed in resurrectione speramus. *Pignus accepimus, & hujus pignoris plenitudo postea dabitur.* Interim *in hac peregrinatione pignus nos consoletur*, quia *qui nos dignatus est oppignerare, multùm paratus est dare. Si talis est arrha, quid est cujus est arrha?* — *Ibid. n. 5.*

43. *Dissensio itaque facta est in turba propter eum.* Dissensiones de Christo & ejus doctrina, ex hominum carnalium ignorantia & pravis affectibus in Ecclesia semper oriuntur. Ex his non offendantur fideles Christi ministri & servi; Veritatis hostibus & impugnatoribus resistere non cessent; nec eos à bello adversùs errores fidei & sanæ Morum disciplinæ contrarios gerendo absterreat falsus amor pacis, aut metus scandali. *In quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utiliùs nasci permittitur scandalum, quàm quod veritas relinquatur.* — *S. Gregor. Hom. 7. in Ezech.*

45. 46. *Venerunt ergo ministri ad Pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis illi; quare non adduxistis illum? Responderunt ministri; Numquam sic locutus est homo sicut hic homo.* Nihil veritate clarius & fortius. Pharisæi & Scribæ, qui sapientiâ præstare videbantur, & cum Christo semper versabantur ut ei insidiarentur, licèt miracula viderint, & Scripturas legerint, non modò nihil utilitatis, sed damni plurimùm acceperunt: ministri autem rudes & ignari uno tantùm sermone persuasi sunt: & qui ad Christum capiendum iverant, ejus admiratione capti redierunt. Neque eorum tantùm sapientia admiranda est, quòd signis non eguerunt, sed quòd solâ doctrinâ crediderunt. Non enim dixerunt neminem unquam ita miracula fecisse, sed neminem unquam sic locutum. Non igitur ipsorum sapientia tantùm sed & fortitudo admiratione digna est. Siquidem his, qui illos miserant, ita loquuntur, Pharisæis videlicet, qui omnia faciebant & conabantur ut caperetur. O vim admirabilem veritatis & gratiæ, quæ in Christi labiis diffusa est! — *S. Ioan. Chrys. Hom. 48. in Ioan.*

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

1. 2. JESUS *autem perrexit in Montem Oliveti*, sive in hortum Gethsemani situm ad latus Montis Olivarum, ubi pernoctare & orare solebat cum Discipulis suis. *Et diluculò iterum venit in Templum*, ubi pridie docuerat; *& omnis populus venit ad eum* audiendum, *& sedens docebat eos.*

Matth. 26. 36.

3. 4. 5. *Adducunt autem Scribæ & Pharisæi* ad eum *mulierem in adulterio deprehensam* à duobus testibus, adeòque flagitii legitimè convictam: *& statuerunt eam in medio* populi. *Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modò deprehensa est in adulterio*, in manifesto & flagranti facinore. *In Lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare*, criminis hujusce reas lapidibus obruere Lex Moysis pœnam mortis in adulteras decernit; traditio & usus genus mortis definierunt lapidationem. *Tu ergo quid dicis*? Tu qui Legem Moysis aliter ac nos sæpè interpretaris, quid ea de re censes? Romani capitalium jus suppliciorum Judæis non ita pridem eripuerant. In lapidatione Populus testibus præeuntibus judicium exsequebatur, tolerantibus Romanis. Seniores Synedrii quærunt à Jesu quid sentiat.

Levit 20. 10. *Deuter.* 22. 22. *Ezech.* 16. 38. 40.

6. 7. 8. *Hæc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum*: Ut occasionem caperent ex ejus responso eum accusandi aut contemptæ violatæque Legis, si illam absolveret; aut quòd sibi non constaret, quippe qui meritrices in gratiam recepit; & à mansuetudine degeneraret, quam palam profitebatur *Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terrâ*, an aliquam sententiam, an ipsorum peccata, an ipsa quæ mox protulit verba, incertum. Fortè scribebat illud Propheticum, *Terra, terra, scribe hos viros abdicatos.* Fortè illud: *Festucam, quæ in oculo est fratris tui, vides: trabem autem, quæ in oculo tuo est non vides.* Certos fortè non delineavit in terra caracteres, quibus aliquid significaret, sed incertas, nihilque significantes figuras delineavit, (quod homines meditabundi facere solent) ut quæstionem fraudis plenam declinaret *Cùm ergo perseverarent, interrogantes eum*, & responsum importunè *flagitantes, erexit se, & dixit eis: qui sine peccato est vestrûm, primus in illam lapidem mittat.* Qui nec adulterii, nec paris aut gravioris criminis reus est, primum in eam lapidem mittat. Verba Legis respicit, quâ sancitum est ut *Manus testium prima interficiat reum.* Ad suam ergo conscientiam quemque revocat, ut de adultera statuat quemadmodum de se statui vellet, juxta legem caritatis, & ut judicet an similium criminum, quæ Dei vindictam mereantur, sibi non sit conscius. Quòd si ita sit, parcite, inquit peccatores peccatrici, puniendi puniendæ, sicut & vobis parci vultis. *Et iterum se inclinans, scribebat in terra.* Hoc gestu ostendens nihil habere se quod adjiceret.

Jerem. 22. 29. S. *Ambros Epist.* 25. *ad Studium. & Epist.* 26. *ad Irenæum.* *Matth.* 7. *Deuter.* 17. 7.

9. 10. 11. *Audientes autem*, id est, cùm hæc dicentem Jesum audivissent, *unus post unum exibant*, sigillatim discedebant redarguente conscientiâ, *incipientes à Senioribus*: ita ut Seniores victi & pudore suffusi, utpotè plurium criminum rei, primi discederent, cæteri illorum exemplum sequerentur: *Et remansit solus Jesus, & mulier in medio stans*: in medio inquam, Apostolorum, & turbæ docentem Jesum audientis. *Erigens autem se Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo*, qui non veni ut judicem mundum, sed ut salvem. *Vade*, abi libera & secura, *& jam amplius noli peccare.* Hoc adjecit Christus, ne peccandi commeatum dare videretur peccatrici parcens.

Hæc adulteræ mulieris Historia non semper & ubique constanter lecta fuit in omnibus Græcis Latinisque Codicibus S. Johannis. Eusebius libro 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 39. innuit scriptam à Papia ex veteri traditione, quam acceperat ex ore eorum qui cum Apostolis versati erant, & in Evangelio secundùm Hebræos haberi. Abest ab antiquissimo Codice Vaticano, & à Græca Catena, in qua cùm tres & viginti Auctores sint (inquit Maldonatus) nemo ejus meminit. Ejus non meminerunt S. Johann. Chrysost. S Cyrill. Alexandrinus, Nonnus, Theophylactus, qui Commentarios in Evangelium S. Johannis scripserunt. In multis tamen Græcis & Latinis Codicibus inveniri, testis est S. Hieronym. lib. 2. adversùs Pelagianos. Quin & Beza in uno tantùm ex vetustis septemdecim Codicibus, quos penes se habuit, defuisse fatetur. Extat in Mss Cambrigiensi antiquissimo, & in aliis quampluribus. Hanc ut Canonicam agnoverunt Ammonius Alexandrinus in Harmonia quatuor Evangeliorum, & Eusebius in Canonibus huic Harmoniæ additis, SS. Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Euthymius; Ecclesiaque universa Græca & Latina. De illa ergo dubitari salva fide non potest, cùm Sacra Synodus Tridentina confodiat Anathemate illum qui *Libros integros*, quorum indicem Decreto suo de Canonicis Scripturis adscripsit, *cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non susceperit.* Hanc Historiam habent Versiones Syriaca & Arabica in Polyglotis Anglicanis editæ, necnon Persica & Æthiopica. In quibusdam tamen Exemplaribus Syriacis deesse, constat ex Versione quæ Viennæ & Antverpiæ edita est.

12. *Iterum ergo locutus est eis Jesus: Ego sum lux mundi.* Lux non Judææ solùm, sed omnium Gentium; Lux interior, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat. *Qui sequitur me*, seu ductum meum, doctrinamque meam, non ambulat in tenebris errorum, & ignorantiæ rerum quæ ad salutem necessariæ sunt: *sed habebit* in animo suo *lumen vitæ*, id est, quod ducit ad vitam æternam *Ego sum lux mundi.* Non dicit, *In me est lux*, sed, *Ego sum lux*; ne quis in duos filios dividat Christum post Incarnationem.

S. *Cyrill. lib.* 5. *in Joann. p.* 485. *Idemp.* 487.

13. *Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum*, id est, legitimum. At homines sanctos, Legisque observantissimos, de se ipsis testimonium perhibuisse, non animadverterunt Pharisæi cæci. Samuël enim Israëlitis ait: *Testis est Dominus adversùm vos, & testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam.* David etiam de se ipso testatur: *Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala.* Quin & Jeremias: *Domine Deus exercituum, non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ.* Apostolus denique Paulus apertè vociferatur: *Nihil mihi conscius sum.*

1. *Reg.* 12. 5. *Psal.* 7. 8. *Jerem.* 15. 17. 1. *Cor.* 4. 4.

14. *Respondit Jesus, & dixit eis: Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum.* Etiamsi nulla de me præcessissent Prophetarum vaticinia, nullum Johannis Baptistæ testimonium, testimonium meum de me ipso verum ac legitimum esset, *quia scio unde veni*, nempe à Patre: id est, Me esse Filium Dei, & à Patre missum in mundum certò scio, *& quò vado*: nempe ad Patrem, legationis meæ rationem redditurus, & præmium accepturus: *Vos autem nescitis unde venio, aut quò vado*, nisi à me discatis. Legationis injunctæ, arcanorumque mandatorum conscius est legatus: reliqui hæc ab ipso discere debent, secundùm morem omnium gentium. Quod si is nulla in re commoda sua caperet, ob legationem multa mala perferat, propriam gloriam non

quærat, sed legantis, nec quicquad dicat quod legante dignum non sit, nulla ratio est cur illi non credatur. Præterea, ubi quis suam enarrat naturam, & quæ sibi substantialiter insunt exponit, id per jactantiam facere, aut inanem gloriam captare minimè censendus est, ut si Angelus dicat, Ego Angelus sum; aut homo, Ego homo sum; aut si sol ita loquens inducatur: Ego cælestem orbem percurrens illustre lumen mortalibus præfero. Sic quamvis Salvator noster Christus Jesus se mundi lucem esse dicat, verum est ejus testimonium; nec enim de alieno gloriatur, sed quod sibi per naturam convenit ut Dei Filio, explicat..... *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum verum est, quia scio unde venio.* Ex Deo sum, & Deus, & Dei Filius: *Deus autem sibi ipsi idoneus testis.*

S. Cyrill. lib. 5. in Joann. p. 489.

S. Chrys. Hom. 51. in Ioann.

15. *Vos secundùm carnem judicatis*: secundùm speciem externam, secundùm infirmitatem carnis quam in me conspicitis, judicatis me fide dignum non esse, qui me lucem mundi dicam: ideo erratis, ad miracula non attendentes, quæ missionis ac legationis meæ litteræ sunt, Dei sigillo munitæ: *Ego non judico quemquam.* Nunc abstineo judicis partibus, Doctoris & Salvatoris munus dumtaxat exercens. *Vos secundùm carnem judicatis*; Ex suggestione carnis, ex affectibus pravis judicatis: ego verò neminem sic judico.

16. 17. 18. 19. *Et si judico ego*, si de me aut aliis quippiam testificor, *judicium meum*, seu testimonium, *verum est*, ac legitimum: *quia solus non sum: sed ego & qui misit me Pater.* Mecum est Pater, qui me à se missum ostendit, & voce de nube delapsa à magnifica gloria, & tot tantisque miraculis. *Et in Lege vestra scriptum est: Quia duorum hominum* consentiens *testimonium verum est*, id est, ut verum ac legitimum recipiendum est: quantò magis meum, Patrisque testimonium? *Ego sum* porro *qui testimonium perhibeo de me ipso & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.* Ego, cujus in vitâ nihil est obnoxium reprehensionis; ego cujus doctrina omni ex parte ad Dei gloriam, ad veram pietatem ac sanctitatem promovendam collineat, testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium etiam perhibet de me Pater, qui me misit, cujus vox de cælo audita est in Jordane & in Monte sancto, cujus & nomine quæ facio opera, me ab eo missum demonstrant. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Ubi est Pater tuus?* Demonstra eum nobis ut videamus qualis sit auctoritatis, quidve dicat. Pravis scilicet affectibus excæcati non intelligebant quem Patrem suum diceret: aut ab eo elicere volebant, quod in calumniam traherent, Patrem suum esse Deum. Fortè & probri causâ dicebant, *Ubi est Pater tuus?* Christum ab obscuro vel incerto patre, ex Joseph, vel ex stupro genitum significantes. *Respondit Jesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.* Perfecta enim Patris per Filium habetur notitia. Unde alibi ait: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus.* Et in Psalmo: *Mirabilis facta est scientia tua ex me.* Alter enim per alterum concipitur ob mutuam relationem. Idcirco Filium est quasi quædam janua & via deducens in cognitionem Patris. Unde alibi ait: *Nemo vadit ad Patrem nisi per me*: ex imagine enim & charactere, ad exemplaris cognitionem venitur.

Deuter. 17. 6. Matth. 18. 16. 2. Cor. 13. Hebr. 10. 28.

S. Cyrill. lib. 5. in Ioann. n. 495.

Ioann. 14.

Neque me scitis, neque Patrem meum. Dicitis ergo, *Ubi est Pater tuus?* Quasi jam me sciatis; quasi totum hoc sim quod videtis. Ergo quia me non nostis, ideo vobis Patrem meum non ostendo. Me quippe hominem putatis, ideo Patrem meum hominem quæritis, quia secundùm carnem judicatis. Quia verò secundùm quod videtis aliud sum, & aliud secundùm quod non videtis; Patrem autem meum loquor occultus occultum, priùs est ut me noveritis, tunc & Patrem meum scietis.

S. Aug. Tract. 37. in Ioann. n. 8.

ibid n. 3. 5.

Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis. Ille qui omnia scit, quando dicit, *forsitan*, non dubitat, sed increpat. *Dubitationis verbum est cùm dicitur ab homine, ideo dubitante quia nesciente; cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil utique latet, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas.* Homines enim de his rebus quas certas habent, aliquando increpativè dubitant, id est verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent: velut, si indigneris servo tuo, & dicas: Contemnis me, considera, forsitan dominus tuus sum. Hinc & Apostolus ad quosdam contemptores suos: *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.* Qui dicit, *puto*, dubitare videtur; sed ille increpabat, non dubitabat. Aliàs Christus Philippo loquens, absolutè ait: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* Non utitur verbo, *forsitan*, quia fidelis audiebat, non fidei persecutor: ideo non erat Dominus increpator, sed doctor.

1. Cor. 7. 40.

20. *Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio*, loco valde celebri ubi erant arcæ pecuniariæ ad recipienda dona & oblationes in sarta tecta Templi, ubi & Primarii quidam è Sacerdotibus versari soliti erant: *& nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus*: tempus mortis definitum à Patre, non quo cogeretur mori, sed quo dignaretur occidi, impletis omnibus quæ ante passionem ejus prædicta erant futura de illo. Hanc horam exspectabat Jesus, non fatalem, sed opportunam & voluntariam.

21. *Dixit ergo iterum eis Jesus*: *Ego vado* ex hoc mundo ad Patrem, brevî moriar, sponte quidem meâ, sed invidiâ & crudelitate vestrâ, *& quæritis me*, posthac Messiam frustra expectantes, & in *peccato vestro moriemini*; In hoc incrudelitatis vestræ peccato, simul cum Urbe vestra peribitis. *Quò ego vado*, scilicet in cælum, *vos non potestis venire*, peccatorum pondere prægravati, ob infidelitatem & impœnitentiam à Deo reprobati.

22. 23. 24. *Dicebant ergo Judæi*, carnales & animales homines: *Numquid interficiet semetipsum*, nos præveniens ne illum occidamus, *quia dixit*: *Quò ego vado vos non potestis venire?* *Et dicebat eis*: *Vos de deorsum estis*, è terra, è mundo, ideoque terrena sapitis: *Ego de supernis sum*, ex Deo genitus ante omnia sæcula: ideo superna & cælestia sapio & loquor. *Vos de mundo hoc estis*, hinc origo vestra: ubi conversatio vestra. *Ego non sum de hoc mundo*, excelsior origo mea est, ut qui mundi sim conditor quatenus Deus, quamvis in mundo sim quatenus homo, missus à Patre ad redemptionem mundi. *Dixi ergo vobis*, id est, certò prædixi, *Quia moriemini in peccatis vestris*, increduli & impœnitentes. *Si enim non credideritis quia ego sum* Dei Filius, Christus, mundique Salvator Patribus vestris promissus, à Prophetis prænunciatus, *moriemini in peccato vestro.* Nec enim ullo modo pœnas effugient, qui in me non crediderint, impletâ Scripturâ, testimoniisque ac sermonibus de me, & operum insuper meorum splendore priscis vaticiniis consentiente. *Nisi credideritis quia ego sum*, QUI SUM, id est verus Deus: Id enim Dei nomen est (Exod. 3. Qui est misit me ad vos) *moriemini in peccato vestro.*

Deuter. 18. 18. Psal. 93. 7. Isai. 40 9 Isa 60 1. Malach. 1. 4.

S. Cyrill. lib. 5. in Ioann. p. 509. 50. S. August. Tract. 38. in Ioann. n. 8. Secundum Ioann. S. Chrys. Hom. 52.

25. 26. 27. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Tu quis es?* Qualis es? Id per contemptum, & insultando dictum S. Cyrillus notat, quasi dicerent: Tu quem obscuro loco, & ex vilibus parentibus natum novimus, quid de te magnifices cum jactes, aut quid admiratione dignum de te prædices? Ista quippe audacia ab insolenti Judæorum temeritate nequaquam aliena est. *Dixit eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis.* Ego sum id quod vobis ab initio dixi, Christus, Filius Dei, lumen Mundi, &c. Sanè indigni estis qui sermones meos audiatis, & qui sim intelligatis; cùm doctrinæ meæ, totque ac tantis miraculis credere nolitis, méque eo fine dumtaxat interrogetis, ut calumniæ occasionem ex verbis meis captetis.

Principium, qui & loquor vobis. Ego qui vobis humano modo divina loquor, rerum omnium sum principium, *Verbum* quod *erat in principio apud Deum, Deus, per quem omnia facta sunt.... Primus & novissimus..... Primogenitus omnis creaturæ.* Hæc expositio planior est, Vulgatæ nostræ convenientior, in qua S. Hieronymus, qui Novum Testamentum Græcæ fidei reddidit, hunc locum reliquit intactum, ut ex Divina ejus Biblio-

Ioann. 1. Apocal. 1. 17. Coloss. 1. 17 S. Ambros lib. 3. de Fide c. 4. & alibi passim.

theca compertum est... *Dixit eis Jesus*: *Principium, qui & loquor vobis*: Ego sum ab initio, & ante sæcula, & hoc est quod dico vobis.

S. August. lib. 5. de de Trinit. c. 13. & Tract. 38. in Ioann.

Multa habeo de vobis loqui, & judicare; Multa habeo quæ de vobis expostulem, & quæ in vobis arguam & meritò damnem: *Sed qui me misit verax est*. Sed dicere nunc sufficit ad convictionem incredulitatis & pervicaciæ vestræ, Patrem meum esse veracem, nec falli posse, nec fallere, testimonia ejus esse certissima & omni

Num. 23. 19.

fide digna. *Non est* enim *Deus quasi homo, ut mentiatur*, sed testis fidelis est: *& ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo*. Non alia doceo, quàm quæ ab ipso nascendo accepi. *Et non cognoverunt* Judæi, *quia Patrem ejus dicebat Deum*. Non intellexerunt quòd Patrem suum, à quo missus erat, Deum diceret, sive quòd se Filium B Dei, non adoptione, sed naturâ significaret: quamvis hunc sensum ejus verba perspicuè præ se ferrent. Adeo excæcatæ erant eorum mentes.

28. 29. 30. *Dixit ergo eis Jesus: Cùm exaltaveritis Filium hominis*, postquam me sustuleritis in crucem, *tunc cognoscetis quia ego sum* victor mortis, ex Resurrectione: cœli & Angelorum Dominus ex Ascensione: Principium Spiritus sancti cum Patre, ex ejusdem Spiritûs missione; vindex rebellium, ex Urbis Terræque vestræ vastatione & excidio: *& à me ipso facio nihil* (non enim sum à me ipso, sed ex Patre Deus) *sed sicut docuit*

S. August. Tract. 40. in Ioann. n. 5.

me Pater, hæc loquor. Cùm simplex sit natura veritatis, hoc est Filio esse, quod nosse. Ab illo ergo habet ut noverit, à quo habet ut sit: non ut priùs ab illo esset, & ab illo postea nosset; sed quemadmodum illi gignendo dedit ut esset, sic gignendo dedit ut nosset. *Et qui me misit mecum est*, non recessit à me, cujus auctoritate tamquam paterna incarnatus sum; *& non reliquit me solum; quia ego quæ placita sunt ei facio semper*, & quatenus Deus, cùm eo cuncta componens & regens, utpotè unius cum ipso voluntatis & operationis, sicut unius essentiæ; & quatenus homo, utillius voluntati ac beneplacito semper & in omnibus obediens. *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.*

31. 32. *Dicebat ergo Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone meo*, si in doctrina mea, in fide, necnon in observantia præceptorum meorum perseveraveritis, *verè discipuli mei eritis*, id est, digni quos pro discipulis meis agnoscam: *Et cognoscetis* D magis ac magis veritatem doctrinæ meæ, mysteriorumque meorum arcana: *& veritas cognita & credita liberabit vos* à servitute peccati, à tyrannide diaboli, ab erroribus, à jugo Mosaicæ Legis, & in libertatem filiorum Dei vindicabit.

33. *Responderunt ei* Judæi, non illi qui jam crediderant, sed qui in turba erant nondum credentes: *Semen Abrahæ sumus, & nemini servivimus unquam*: Non sumus ex servili genere progéniti, sed Abrahami filii sumus ex Isaac filio liberæ, non ex Ismaël filio ancillæ: *& nemini servivimus umquam* ut vænalia mancipia, servitute intrinseca & personali, qua servus omni jure sanguinis, nuptiarum, dominii caret: quamvis serviamus Romanis, quemadmodum olim Ægyptiis & Babyloniis E extrinseca & politica servitute, ut populi devicti & jugo subditi: *Quomodo tu dicis, Liberi eritis?* Liberum enim hominem non posse manumitti, ratio, legesque docent.

34. 35. 36. *Respondit eis Iesus: Amen, amen dico vobis: quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati*. Hæc longè periculosior & turpior servitus, quâ vos teneri non agnoscitis, de qua non ingemiscitis. Frustra ergo de ingenuitate vestra gloriamini. *Servus autem* malæ frugis, quales vos estis, *non manet in domo in æternum*, jus non habet manendi in familia heri sui toto vitæ suæ tempore; sed eum ejicere herus potest: *Filius autem manet in æternum*. Jus habet perpetuò manendi in paterna domo, ut bonorum paternorum heres. Ego Filius Dei, vos servi nequissimi. Vobis igitur metuendum est, nisi resipiscatis, ne à Domo Dei, ab Ecclesia, à cælesti Mansione excludamini, & ejiciamini in tenebras exteriores.

A Ne tamen desperetis: Est enim qui vincula vestra disrumpat, Dei Filius, ego ipse, si in me credatis. *Si ergo vos Filius liberaverit* à peccati dæmoniscque servitute, *verè*, non falsâ persuasione, *liberi eritis*.

37. 38. *Scio quia filii Abrahæ estis*, secundùm carnem: *sed quæritis me interficere*, ab Abrahæ fide & justitiâ omnino degeneres, *quia sermo meus non capit in vobis*, in animum vestrum non penetrat. *Ego quod vidi apud Patrem meum*, quod certa & evidenti notitiâ nascendo ex ipso accepi, *loquor: & vos quæ vidistis apud patrem vestrum*, scilicet diabolum, *facitis*, ejus exemplum secuti.

39. 40. *Responderunt, & dixerunt ei: Pater noster Abraham est*, alium non agnoscimus. *Dixit eis Jesus: Si filii Abrahæ estis*, legitimi scilicet, *opera Abrahæ facite*: opera facite tam sancto parente digna, ejus fidem ac sanctimoniam imitamini. *Nunc autem quæritis me interficere hominem* (etsi nihil aliud essem quàm homo) innocentem, & in vos beneficum, *qui veritatem vobis locutus sum*; hominem qui veritatem vos doceo, non qualemcumque, sed necessariam ad salutem, *quam audivi à Deo: hoc Abraham non fecit*. Tale quid non fe- Rom. 4. cit Abraham, hominum secundùm Deum amantissi- 9. 10. & mus, qui captivos liberavit, peregrinos hospitio susce- seq. pit; veritatem à Deo sibi revelatam, quamvis in speciem Galat. 3. minùs credibilem, admisit in animum. Filii igitur Abra- 6. 7. hæ secundùm fidem & spiritum non estis, quamvis eo C parente gloriemini.

41. *Vos facitis opera patris vestri*. Longè alium ab Abrahamo patrem habetis, cujus filios pravis operibus vos probatis. *Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione* Hier. 11. *non sumus nati*; id est, ex idololatris, quos scortatores 8. 9. tralatitio sensu vocant Moyses & Prophetæ: *unum Patrem habemus Deum*: unum Deum colimus, non plures, quem etiam patrem appellamus.

42. 43. *Dixit ergo eis Jesus: Si Deus Pater vester esset*, si Deum sincerè coleretis ut patrem, sicut profitemini, *diligeretis utique me*, filii adoptivi unicum naturâ Dei Filium. *Ego enim ex Deo processi* æternâ generatione, *& veni* in mundum per Incarnationem: *Neque enim à me ipso veni*, ut qui falsò sibi Prophetæ munus arrogant; *sed ille me misit. Quare loquelam meam non cognoscitis?* Cur locutionem meam non intelligitis? Causa in promptu est: *quia non potestis*, id est, non D vultis *audire sermonem meum*, id est, obedienti animo amplecti doctrinam meam.

44. 45. *Vos ex patre diabolo estis*, imitando, non nascendo: *& desideria patris vestri vultis facere*, id est, Sup. 8. libenter facitis. *Ille homicida erat ab initio*, quia ejus 24. *invidiâ mors intravit in mundum*, & Cainum ad cædem fratris instigavit: *& in veritate non stetit*, à veritate defecit, quia Deo, qui prima & summa veritas est, amore casto non adhæsit, sibique inaniter placens, in suâ excellentiâ velut in fine superbus conquievit, quasi suum sibi ipsi esset principium: & primam mulierem verbis & promissis mendacibus seduxit. *Quia non est veritas in eo*, id est, in affectu & voluntate ejus, immò veritatem odit, E ex quo à rectitudine & justitia, in qua conditus est, defecit; *Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur*, pro ingenio suo ac malitia, nullius alterius instructu & impulsu; *quia mendax est*, totus est ad mendacium pronus, mentiri amat & fallere; *& pater ejus*, & auctor est ac inventor mendacii: ut si qua sit in vitiis præstantia, illi meritò tribuatur. Hinc *Spiritus mendax* in Scriptu- 3. Reg. ra vocatur. *Ego autem si veritatem dico vobis*, qui spiri- 22. 22. tibus erroris faciles aures & fidem præbetis, *non creditis* 2. Paral. *mihi*: adeo alieno & aversо à veritate estis animo. 18. 21.

46. 47. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis vestrûm mendacii, falsæ doctrinæ, aut alterius peccati me convincet? Porro *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* cùm ea quæ dico fide digna sint. *Qui ex Deo est* tamquam patre per electionem, gratiam regenerationis, & imitationem, *verba Dei audit*, libenti, devoto, & obsequenti animo. *Propterea vos non auditis, quia*

quia ex Deo non estis, id est, ex electorum ejus numero.

S. Aug. Tract. 42. in Ioann. n. 16.

» Hoc ergo eis dictum est, qui non solùm peccato vitiosi
» erant (nam hoc malum commune erat omnibus) sed
» etiam præcogniti quòd non fuerant crediturí, ex fide
» quâ sola possent à peccatorum obligatione liberari.
» Quapropter præsciebat illos quibus talia dicebat, in eo
» permansuros quod ex diabolo erant, id est in suis pec-
» catis atque impietate morituros, in qua ei similes erant:
» nec venturos ad regenerationem in qua essent filii Dei,
» hoc est ex Deo nati, à quo erant homines creati. Se-
» cundùm hanc prædestinationem locutus est Dominus:
» non quòd aliquem hominem invenerit, qui vel secun-
» dùm regenerationem jam esset ex Deo, vel secundùm
» naturam jam non esset ex Deo.

48. 49. 50. *Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene*, id est optimo jure *dicimus nos quia Samaritanus es tu*, Religionis Judaicæ contemptor & hostis infensissimus, ut Samaritani, *& dæmonium habes*, doctrinæ & operum tuorum auctorem? Nulla capitalior blasphemia eâ, quâ *videntes in virtutibus Deum, Beelzebub calumniantur in factis.*

S. Hieron. Epist. 149. ad Marcellam.

Respondit Jesus: dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, illius gloriæ promovendæ unicè studeo: *& vos inhonorastis me*, atrocissimis convitiis me petitis, quem ob Patris, qui me misit, reverentiam omni honore prosequi deberetis. *Ego autem non quæro gloriam meam*: cùm doctrinam meam à Deo acceptam dico, cùm me lucem mundi esse assero, cùm me sine peccato esse pronuntio, cùm me ex Deo processisse, & missum esse in mundum inculco, non id dico cupiditate humanæ gloriæ, ut opera mea probant: *Est qui quærat* gloriam meam, Deus scilicet Pater meus, *& judicet*, id est ulciscatur contumelias quibus me afficitis.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit*, id est, doctrinam meam fide & opere complexus, in ea perseveraverit, *mortem non videbit in æternum*, mortem secundam & æternam non experietur, immò vitâ immortali & æternâ donabitur.

52. 53. *Dixerunt ergo Judæi*, id est, Scribæ & Pharisæi: *Nunc cognovimus* certiùs & clariùs quàm antehac, *quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ* mortui sunt: *& tu* neutiquam illis comparandus, *dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit*, id est, non experietur *mortem in æternum. Numquid tu major es Patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt.* Numquid & Prophetis omnibus antecellis, qui cùm non sua, sed Dei verba hominibus prædicarent, nihilominus mortui sunt? *Quem te ipsum facis?* Quem te esse præsumis? An vitæ Auctorem, ut & immortalis ipse sis, & alios à morte vindicare valeas?

54. 55. *Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum*, si quod meum non est mihi arrogo, *gloria mea nihil est*, inanis est: *sed est Pater meus, qui glorificat me* divinis operibus ac miraculis, *quem vos dicitis quia Deus vester est.* Hic quem Deum vestrum & omnium rerum conditorem ac Dominum esse profitemini, Pater meus est, Deus Abraham, Isaac & Jacob, Moysis & Prophetarum. Hunc etsi Deum vestrum esse dicatis, adhuc tamen ignoratis: *Et non cognovistis eum*, ut oportet, quatenus in me & per me loquitur & operatur, ac de me testificatur: *Ego autem* penitùs *novi eum: Et si dixero quia non scio eum* (quod absit) *ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo:* ejus voluntati ac placitis religiosè obedio.

56. *Abraham pater vester*, cùm illi promissum esset à Deo, fore ut in semine ejus benedicerentur omnes gentes, *exsultavit ut videret diem meum*, tempus Incarnationis meæ & conversationis inter homines: *vidit* fidei & Prophetiæ lumine. *Vidit, & gavisus est.* Deum Christi, immolationem ejus in cruce pro mundi redemptione, quam in arietis oblatione, & in Isaac præfiguravit: S. Joannes Chrysostomus interpretatur. Vidisse diem Domini, id est Incarnationem ejus fidei oculis intuitum, cùm misit servum suum ut peteret uxorem filio

Hom. 54. in Ioann.

suo Isaac, dixit illi: *Pone manum sub femore meo, & jura per Deum cæli.* Per femur intelligitur genus; ut S. Augustinus observat. Ergo quæ fuit illa juratio, nisi quia significabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cæli? .... *Propheta erat Abraham. Cujus Prophetia? Seminis sui, & Domini sui. Semen suum significavit dicendo, Mitte manum sub femore meo: Dominum suum significavit addendo, & jura per Deum cæli.*

Genes. 24. 3.

S. August. Tract. 43. in Ioann. n. 16.

57. 58. *Dixerunt ergo Judæi ad eum*, ejus verba de corporali visione Abrahami crassè intelligentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Quomodo fieri potuit ut tu & Abraham alter alterum conspiceretis, cùm ab anno quinquagesimo ætatis adhuc plurimùm abs sis? Quem etsi attigisses, quid hoc esset ad eos annos qui ab ævo Abrahami numerantur? *Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, Ego sum*, ab æterno scilicet ut Dei Filius, verusque Deus. Non dixit, *Antequam Abraham fieret, ego eram*, sed, *sum.* Quemadmodum Pater hoc verbo, *sum*, utitur, ita & Jesus, significans ab æterno se esse, ab omnique tempore liberum, ut S. Chrysostomus observat cui concordat S. Cyrillus. *Propriè admodum*, inquit, *ac rectè de Abrahamo usurpat illud*, FIERI, *de se ipso vero*, SUM, *docens omni quod à non esse ad generationem productum est omnino competere ut intereat, ei verò qui semper sit nusquam contingere posse ut ad non esse procedat. Major itaque & præstantior est Abrahamo; major quidem, ut æternus; præstantior verò, quia non est interitui ut ille obnoxius.* Concordat & S. Augustinus. *Appende verba*, inquit, *& cognosce mysterium.* Antequam Abraham fieret. *Intellige*, FIERET, *ad humanam facturam*, SUM *verò ad divinam pertinere substantiam.* FIERET, *quia creatura est Abraham. Non dixit, Antequam Abraham esset, ego eram: sed*, Antequam Abraham fieret, *quia nisi per me non fieret*, ego sum. *Neque hoc dixit, Antequam Abraham fieret, ego factus sum.* In principio *enim* fecit Deus cælum & terram: *nam* In principio erat Verbum..... Antequam fieret Abraham, ego sum. *Agnoscite Creatorem, discernite creaturam. Qui loquebatur, semen Abrahæ factus erat, & ut Abraham fieret, ante Abraham ipse erat.*

S. Chrys. Hom. 54. in Ioann.

S. Cyrill. lib. 6. in Ioann. p. 586.

S. August. Tract 43. in Ioann. n. 17.

Genes. 1.

Ioan. 1.

Meritò itaque rejicienda Hugonis Grotii, expositio Socinianis favens. *Fuerat*, inquit, *ante Abrahamum Jesus divina constitutione, infra* 17. 5. *Apocal.* 13. 8. 1. *Petri* 1. 20. *Constat hoc, quia de ipso ipsiúsque Ecclesiæ mysticè dictum erat; recente humano genere, futurum ut semen muliebre contereret caput serpentis, ut exponitur Rom.* 16. 20. *Unde simul intelligitur hunc hominem Jesum majorem esse Abrahamo; quod ipse innuere quàm prædicare mavult.* Rejicienda, inquam, hæc expositio est, ut Scripturæ sensui, Traditioni, & Ecclesiæ fidei ac doctrinæ contraria. 1. Verbum *sum*, numquam eo sensu usurpatur locis à Grotio laudatis. 2. Non de constitutione divina, sed de reali existentia erat Judæorum quæstio, adeoque & Christi responsio. 3. Hoc sensu idem de quolibet alio homine sancto dici potuisset: nam prædestinatio omnium electorum ante Abrahamum natum facta est. 4. Si de divina dumtaxat constitutione Christi responsio intelligatur, eodem sensu dicere licebit Jesum natum & passum tempore Moysis; Cyrum fuisse tempore Isaiæ. 5. Judæi lapides non arripuissent ut Jesum tamquam blasphemiæ reum lapidarent, si divina tantùm constitutione illum Abrahami nativitate priorem se dicere intellexissent: neque enim hinc majorem se Abrahamo facere visus esset. 6. Jesus illos docuisset, declarando se non reali existentia, sed divina tantùm constitutione Abrahami nativitate priorem se dixisse 7. Veritatem verbis æquivocis usam, quæ homines in errorem inducerent, cùm illos doceret, asserere impium est.

59. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, eorum furori se subducens, & exivit de Templo* Se autem abscondit, vi Divinitatis se inconspicuum reddens inimicis suis, ut S. Cyrillus explicat,

Senſus Moralis

3.4.5. & ſeq. ADDUCUNT *autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam*, &c. Quàm multi Phariſæis & Scribis ſimiles zelum Legis præ ſe ferunt, cùm ſpiritum Legis non habeant! Quàm multi Lege ad cupiditates ſuas, ad odium, ad vindictam, ad avaritiam abutuntur. Infœlix illa mulier unum Legis mandatum violaverat: ſuperbi verò Phariſæi ſummam Legis violabant, caritatem, juſtitiam, manſuetudinem Religionem, in Chriſtum Jeſum conjurati. Qui manſuetudinem Chriſti Jeſu imitari debebant, ex illius manſuetudine occaſionem ſumunt inſidiarum illi ſtruendarum. *Pſal. 44. 4. 5.* De illo prædictum fuerat: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, Potentiſſime. Specie tua, & pulchritudine tua, intende, proſperè procede, & regna: propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam.* Ergo *attulit veritatem ut doctor, manſuetudinem ut liberator, juſtitiam ut cognitor.* Propter hanc eum eſſe regnaturum in Spiritu ſancto Propheta prædixerat. Cùm loqueretur, veritas agnoſcebatur: cùm adversùs inimicos non moveretur, manſuetudo laudabatur. Cùm ergo de duobus iſtis, id eſt, de veritate & manſuetudine ejus inimici livore & invidia torquerentur, in tertio, id eſt juſtitia, ſcandalum poſuerunt. Quare? Quia Lex juſſerat adulteras lapidari: & utique Lex quod injuſtum erat jubere non poterat: ſi quis aliud diceret quàm Lex juſſerat, injuſtus deprehenderetur. Dixerunt ergo apud ſemetipſos. Verax putatur, manſuetus videtur; de juſtitia illi quærenda calumnia eſt: offeramus ei mulierem in adulterio deprehenſam, dicamus quid de illa in Lege præceptum ſit: ſi eam juſſerit lapidari, manſuetudinem non habebit: ſi eam dimitti cenſuerit, juſtitiam non tenebit. Ut autem manſuetudinem non perdat, quâ jam populis amabilis factus eſt, ſine dubio eam dimitti debere dicturus eſt. Hinc nos invenimus accuſandi occaſionem, & reum facimus tamquam Legis prævaricatorem.

S. Auguſt. Tract. 33. in Ioann. n. 4. *Iſai 2.*

6. *Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.* Scribebat in terra digito, qui Legem ſcripſerat. Peccatores in terra ſcribuntur, juſti in cælo, ſicut habes dictum ad Diſcipulos: *Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.* Secundò autem ſcripſit, ut gemino Teſtamento Judæos ſcias eſſe damnatos.... Digito Dei Lex ſcripta eſt, ſed propter duros in lapide ſcripta eſt. Nunc jam Dominus in terra ſcribebat, quia fructum quærebat.

S. Amb. Epiſt. 26. Edit. noviſſimæ Pariſ. n. 4. *S. Aug. Tract. 33. in Ioann. n. 9.* *Luc. 10. 20.*

7. *Cùm ergo perſeverarent interrogantes eum erexit ſe, & dixit eis: qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* Malas artes improborum confundit Jeſus, veritate, caritate, manſuetudine, & juſtitia illæſis. Non dixit, Non lapidetur, ne contra Legem diceretur videretur. Abſit autem ut diceret, Lapidetur: venit enim non perdere ſed quærere quod perierat.

S Aug. ibid. Quid ergo reſpondit? *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* O reſponſio ſapientiæ! Quomodo eos intromiſit in ſe? Foris enim calumniabantur, ſe ipſos intrinſecùs non perſcrutabantur: adulteram videbant, ſe non perſpiciebant. Prævaricatores Legis Legem impleri cupiebant, & hoc calumniando; non verè tamquam adulteria caſtitate damnando..... Impleatur Lex, lapidetur adultera: ſed numquid in illa punienda Lex implenda eſt à puniendis? Conſideret ſe unuſquiſque veſtrûm, intret in ſemetipſum, aſcendat tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante conſcientiam ſuam, cogat ſe confiteri. Scit enim qui ſit: quia nemo ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Unuſquiſque in ſe intendens, peccatorem ſe in- *1. Cor. 2. 11.* venit. Ergo aut iſtam dimittite, aut ſimul cum illa pœnam Legis excipite. Si diceret, Non lapidetur adultera, injuſtus convinceretur: ſi diceret, Lapidetur, manſuetus non videretur: dicat quod dicere debet & manſuetus & juſtus, *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* Hæc vox juſtitiæ eſt: Puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus: impleatur Lex, ſed non à prævaricatoribus Legis. Hinc diſcant Judices, & Superiores, quibus corrigendi & puniendi peccatores officium & obligatio incumbit, pœnas ex animi perturbatione, ex odio, ex falſo & amaro zelo, ex hypocriſi & affectata juſtitiæ laude non infligere; ſed cum dolore, caritate, juſtitia, manſuetudine, propriæ fragilitatis humili agnitione & interiori humilitatis ſenſu, ſeipſos coram Deo magis reos conſiderantes.

Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat. Quid tam divinum quàm iſta ſententia; ut is peccatum puniat, qui exſors ipſe peccati ſit? Quomodo enim feras alieni ultorem, & proprii criminis defenſorem? *Nonne ſe magis ipſe condemnat, qui in alio damnat quod ipſe committit?*

S. Ambroſ Epiſt. 25. n. 7. *S. Aug. Tract. 33. in Ioann.* *Pſal. 24 & Iſai. 42.* *Pſal. 85. 15.* *Rom. 2. 4.* *Epiſt. 154. Alias 54.*

11. 12. *Erigens autem ſe Ieſus, Dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnavit? quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo.* Accuſatores mulieris unus poſt unum omnes receſſerunt. Relicti ſunt duo, miſera & Miſericordia. Timere poterat ne ab illo puniretur qui erat ſine peccato: ſed qui adverſarios ejus repulerat voce juſtitiæ, illam voce manſuetudinis abſolvit. Nemo te condemnavit? *Nec ego te condemnabo.* NON *damnat, quaſi redemptio; corrigit, quaſi vita: quaſi fons abluit.* Et quia quando ſe inclinat Jeſus, ideo inclinat ut jacentes elevet; ideo ait Remiſſio peccatorum: *Nec ego te condemnabo. Vade, & jam ampliùs noli peccare.* Ergo & Dominus damnavit, ſed peccatum, non hominem. Nam ſi peccatorum fautor eſſet, diceret, Nec ego te damnabo; vade, vive ut vis: de mea liberatione eſto ſecura, ego quantumcumque peccaveris, te ab omni pœna, etiam gehennæ & inferni tortoribus liberabo. Non hoc dixit: intendant ergo qui amant in Domino manſuetudinem, & timeant veritatem. Etenim *Dulcis & rectus Dominus.* Amas quòd dulcis eſt, time quòd rectus eſt. Tamquam manſuetus dixit, *Tacui*: ſed tamquam juſtus, *Numquid ſemper tacebo?* .... *Miſericors & miſerator Dominus*, Ita planè. Adhuc adde, *longanimis, & multùm miſericors*: ſed time quod eſt in noviſſimo, *& verax.* Quos enim modò ſuſtinet peccantes, judicaturus eſt contemnentes. *An divitias bonitatis ejus & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundùm opera ejus.*

Nec ego te condemnabo. Vade, & jam ampliùs noli peccare. Hoc exemplum divinæ manſuetudinis Chriſti Jeſu imitabantur Epiſcopi, qui pro reis apud Judices olim intercedere ſolebant: quem morem *S. Auguſtinus* in Epiſtola ad Macedonium vindicat. Ipſe Dominus, inquit, apud homines interceſſit, ne lapidaretur adultera, & eo modo nobis interceſſionis commendavit officium, niſi quia ille terrendo fecit, quod nos petendo. Ille enim Dominus, nos ſervi ſumus: verumtamen ille ſic terruit, ut omnes timere debeamus. Quis enim eſt noſtrûm ſine peccato? Quod cùm illis dixiſſet, à quibus punienda offerebatur peccatrix, ut qui ſciret ſe eſſe ſine peccato, prior in illam lapidem mitteret; cecidit ſævitia, tremente conſcientiâ. Tunc enim ex illa jam congregatione dilapſi, ſolam Miſericodi miſeram reliquerunt. Cedat huic ſententiæ pietas Chriſtianorum, cui ceſſit impietas Judæorum. Cedat humilitas obſequentium, cui ceſſit ſuperbia perſequentium. Cedat confeſſio fidelis, cui ceſſit ſimulatio tentatoris.

Ibidem peccata non approbari à Sacerdotibus, qui pro reis intercedunt, ſicut à Chriſto Jeſu non eſt approbatum adulteræ mulieris crimen, *S. Auguſtinus* oſtendit. Nullo modo ergo culpas, quas corrigi volumus, approbamus, nec quod perperam committitur, ideo volumus

„ impunitum esse, quia placet; sed hominem miserentes, „ facinus autem seu flagitium detestantes, quantò magis „ nobis displicet vitium: tantò minùs volumus inemendatum interire vitiosum. Facile enim est atque proclive „ malos odisse, quia mali sunt: rarum autem & pium eosdem ipsos diligere, quia homines sunt; ut in uno simul „ & culpam improbes, & naturam approbes; ac propterea „ culpam justiùs oderis, quòd eâ fœdatur natura quam „ diligis. Non est igitur iniquitatis, sed potiùs humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator. Morum porro corrigendorum nullus alius quàm in hac vita locus est: nam post „ hanc quisque id habebit quod in hac sibimet conquisierit. Ideo compellimur humani generis caritate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut eâ finitâ non possint finire supplicium.

Vade, & noli amplius peccare. Sicut hæc femina typus est Ecclesiæ ex Gentibus idololatris colligendæ, cui impertitam Dei misericordiam accusare Judæi non possunt, si mores ipsi suos inspiciant: ita figura est Animæ cujuslibet peccatricis. Anima Christiana per gratiam sanctificantem sponsa fit Christi. *Despondi enim vos* (inquit Apostolus) *uni viro virginem castam exhibere Christo.* Per peccatum mortale fit adultera, violans fidem Christo Jesu legitimo sponso in baptismo datam, & adhærens creaturæ quâ adhæsione corrumpitur; *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Anima peccatrix adducitur ad Jesum, non à Pharisæis, sed à Sacerdotibus: misericordiam obtinet, modò peccata sua confiteatur, amore pœnitente redeat ad Sponsum, illi pœnitentiæ operibus satisfaciat. Fugatis dæmonibus qui illam accusabant, absolvitur; in omnia sponsæ jura restituitur. Sponsi vocem obedienter audit, salutare monitum humiliter suscipit: *Vade, & jam amplius noli peccare.* „ Facta secura de præterito, cave futura. Delevi quod „ commisisti, observa quod præcepi, ut invenias quod „ promisi.

2. Cor. 11. Psal. 72. 27. S. Aug. Tract. 34. in Iohann.

„ 12. *Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non ambu-* „ *lat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Cùm solitudinem „ peragrarent olim Israëlitæ in terram promissam per- „ gentes, nubes interdiu, volente Deo, Solis æstum tem- „ perans, eorum capitibus imminebat: noctu verò colum- „ na ignis cum tenebris pugnans eos deducebat; cumque „ prævium & ducem ignem sequerentur, nullo modo a- „ berrabant, sed rectâ in terram promissam ferebantur, „ nihil noctem & tenebras curantes; sic qui sequitur me, „ id est, vestigia doctrinæ meæ insistit, nusquam in te- „ nebris erit, sed habebit lumen vitæ, mysteriorum scilicet meorum revelationem, quâ ad vitam æternam „ perduci potest.

Exod. 13. 21. Psal. 77. 24. Ps. 104. 38. S. Cyril. Lib. 5. in Ioan. p. 286.

Ego sum lux mundi, &c. Duplex est via, scilicet via lucis, quæ ducit ad vitam; & via tenebrarum, quæ ducit ad mortem. Prima est vita Christiana, vita fidei, spei, & caritatis; in qua Christus ipse via est, veritas, & vita. Altera via est mundi, via cupiditatum, in qua dux est diabolus.

S. August. Tract. 34. in Iohan. n. 6.

Ego sum lux mundi, lux indeficiens. Non enim Soli isti visibili similis est Christus Sol justitiæ. Etsi Solem istum, cujus lucem homines & pecora vident, nolueris deserere, ipse te deseret, servitutis suæ necessitate peragens diem. Dominus autem noster Jesus Christus interim & cùm per carnis nubem non omnibus apparebat, per sapientiæ potestatem omnia tenebat. *Deus tuus ubique totus est. Si non ab illo facias casum, numquam à te ipse facit occasum....* Qui *sequitur me, non ambulat in tenebris.* Tenebræ metuendæ sunt morum, non oculorum: & si oculorum, non exteriorum, sed interiorum, quibus discernitur non album & nigrum, sed justum & injustum.

S. August. Tract. 35. n. 4.

14. *Respondit Jesus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quò vado.* Testimonium sibi perhibet lux: aperit sanos oculos, & sibi ipsa testis est ut cognoscatur. Sed quid de infidelibus dicemus? Numquid illis non est præsens? *Est præsens & illis: sed quibus eam videant, oculos non habent cordis.* Audi de illis ex Evangelio prolatam sententiam: *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo ait Dominus, & verum ait, *Et si ego de me testimonium perhibeo, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quò vado.* Patri gloriam dabat Filius. Æqualis glorificat eum à quo est missus: quantùm debet homo glorificare eum à quo est creatus?

15. *Vos secundùm carnem judicatis: ego non judico quemquam.* Temeraria judicia ex carnalibus affectibus, & pravis cupiditatibus, quæ mentem obnubilant atque perturbant, oriuntur. Hæc spiritalis homo, bonus scilicet Christianus devitet. Qui secundùm carnem non ambulant, secundùm carnem non judicant. Unusquisque enim, prout affectus est, sic judicat. *Et quemadmodum secundùm carnem vivere, malò vivere est; ita & secundùm carnem judicare, injustè judicare.* Cavete ergo ne temerè de fratribus judicando, aut falsa suspicando, in laqueum diaboli incidatis, & pereatis. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.* S. Chrys. Hom. 51. in Ioann. 1. Cor. 4. 5.

Ego non judico quemquam, impræsentiarum. Ego enim non veni ut judicem mundum, sed ut salvum faciam. Venit Christus, sed primò salvare, postea judicare: eos judicando in pœnam, qui salvari noluerunt; eos perducendo ad vitam, qui credendo salutem non respuerunt. Prima ergo dispensatio Domini nostri Jesu Christi medicinalis est, non judicialis: nam si primò venisset judicaturus, neminem invenisset cui præmia justitiæ redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, & omnino neminem immunem esse à morte peccati: prius erat ejus misericordia præroganda, & post exserendum judicium, secundùm illud Prophetæ: *Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine...* Sed tamen ut agnoscatis jam & judicem Christum, audite quod subjunxit: *Et si judico ego, judicium meum verum est.* Agnosce Salvatorem, ne sentias Judicem. „ S. Aug. „ Tract „ 36. in „ Iohann. „ n. 4. 5. „ „ „

„ diat vocem Legis, quâ admoneatur implorare Gratiam A
„ Salvatoris. Igitur *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite*
S. August. *obdurare corda vestra.* Nec etiam de voluntate præsu-
lib. 3. de mendum. Bona enim voluntas à gratia est. *Et illa est*
Libro Ar- *peccati pœna, justissima, ut amittat quisque quo bene uti*
bitrio, c. *noluit, cùm sine ulla posset difficultate, si vellet. Id*
18. *est autem, ut si quis sciens rectè non facit, amittat scire*
quod rectum sit: & qui rectè facere, cùm posset, noluit,
amittat posse cùm velit. An denique diem crastinum tibi
certò polliceri potes? Quot subitaneæ mortis exempla
Eccli. 5. 8. præsumptionem hanc-ce tuam evertunt? Igitur *Non*
tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem;
subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ dis-
S. August. *perdet te.* Nemo desperet, nemo præsumat. Contra
serm. 352 alias 27. inter Homil. 50. utrumque diaboli laqueum nos munire voluit, ac pro B
nobis vigilavit providentia Dei. Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus... Pœna eorum qui in peccato vivunt, & pœnitentiam non agunt, est in peccato mori. *Et in peccato vestro moriemini.* Pœna impœnitentium & in peccato morientium, est æternùm à Deo separari, à cælesti regno & Christi Sanctorumque societate excludi, in tenebras exteriores projici, ubi erit fletus & stridor dentium; mitti in stagnum ignis & sulphuris, quæ mors secunda & æterna est. *Quò ego vado, vos non potestis venire.*

23. 24. *Et dicebat eis: Vos de deorsum estis; ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis: ego non sum de hoc mundo.* Cælestis hominis, secundi Adam membra sumus per C
gratiam regenerationis nostræ: de supernis hac ratione sumus: quæ terrena sunt ergo ne sapiamus; sed quæ sursum, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Christianus à mundo alienus esse debet. *Nolite diligere mundum,*
Epist. 1. S. Ioann. c. 2. v. 15. 16. *neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo: quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ; quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.*
S. August. Tract. 2. in Epist. S. Ioann. Vis habere dilectionem Patris, ut sis cohæres Filii? Noli diligere mundum. Exclude malum amorem mundi, ut implearis amore Dei, *Vas es, sed adhuc plenus es: funde quod habes, ut accipias quod non habes. Non dili-* D
gamus mundum, ne remaneant in nobis Sacramenta ad damnationem, non firmamenta ad salutem. Firmamentum salutis est, habere radicem caritatis, habere virtutem pietatis, non formam solam. Bona forma, sancta forma; sed quid valet forma, si non teneat radicem? Quomodo autem radicamini, ut non eradicemini? Tenendo caritatem, sicut dicit Apostolus: *In cari-*
Ephes. 3. 17. *tate radicati & fundati.* Quomodo ibi radicabitur caritas inter tanta sylvosa amoris mundi? Exstirpate sylvas. Magnum semen posituri estis: non sit in agro quod suffocet semen. Hæc sunt verba extirpantia: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo.*

28. *Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis* E
quia ego sum, & à me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor. Sicut sinus Patris schola est Filii, unde omnis veritatis cognitionem haurit nascendo ut Veritas ipsa subsistens: ita sinus Filii in carne pro nobis assumpta crucifixi schola est Christianorum in cruce genitorum, & in Christo crucifixo adoptatorum. Divinæ hujus scholæ doctrina tribus constat partibus. 1. Mysteriis sanctissimæ Trinitatis & Filii hominis. *Ego sum.* 2. Operibus & Passionibus Christi Jesu, ejusque morte pro nobis in Cruce oppetita. *Facio.* 3. Ejus doctrina & præceptis, atque consiliis. *Loquor.* Fundamentalia scholæ hujus dogmata sunt, 1. Christū Jesum esse verum Deum, & hominem verum in una persona. 2. Operationes ejus, propter operantis personæ dignitatem esse meriti & pretii infiniti. 3. Ejus doctrinam esse veritatem ipsam, fidei nostræ morumque regulam certissimam & indeficientem. Hanc scholam frequentemus ut *docibiles Dei*, ut Christi discipuli; corde simplici, fide viva justitiæ Doctorem, Verbum & Sapientiam æterni Patris audiamus; divinas ejus lectiones, veritatem nimirum & caritatem intimis in mentibus & pectoribus inscribamus, inscriptasque conservemus. Fideles simus & obedientes Deo sicut Christus Jesus, ut non relinquat nos solos, sed semper nobiscum maneat. *Et non reliquit me solum: quia ego quæ placita sunt ei, facio semper.*

31. *Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.* In sermone Christi manere, est ejus legem, non ex parte, sed totam quâ latè patet, observare; non unum & alterum, sed omnia præcepta, totius vitæ tempore, fideliter & perseveranter, ex caritate, cum gaudio & delectatione: ita ut verba Christi præ auro & argento, præ omnibus opibus & bonis temporalibus æstimemus: *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti: & dulciora* sint nobis *super mel & favum.* In Dei verbo manere, est in fide & dilectione ejus perseverare. Maneamus ergo in eo, qui manet in nobis. Nos, si in illo non manserimus; cadimus: ille si in nobis non manserit, non ideo domum perdidit. Manet enim in se, qui numquam deserit se. Absit autem ab homine ut maneat in se, qui perdidit se. Nos in illo manemus indigentiâ: ipse in nobis manet misericordiâ. *Si vos manseritis in sermone meo*, &c. Quid est in verbo Dei manere, nisi nullis tentationibus cedere? Hujus mansionis præmium est cognitio veritatis. Fides in ædificio spirituali fundamentum & initium structuræ est: visio manifesta veritatis, culmen est & perfectio ædificii. Amasti fundamentum, culmen attende, & ex ista humilitate aliam celsitudinem quære. Fides enim humilitatem habet: cognitio & immortalitas & æternitas non habet humilitatem, sed celsitudinem; erectionem, nullam defectionem, æternam stabilitatem, nullam ab inimico expugnationem, nullum deficiendi timorem. *Si manseritis in verbo meo, veri discipuli mei eritis*, & cognoscetis veritatem. Sermo Christi veritas est, sed adhuc creditur, nondum videtur. Si manetur in eo quod creditur, pervenitur ad id quod videatur. CHARISSIMI, *nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Magna promissio, sed merces est fidei. Quæris mercedem: opus præcedat.

Psal. 118.

S. August. serm. 134 alias 48. de Verbis Domini, c. 3.

S. August. Tract. 40. in Ioann. n. 8. 9.

1. Ioan. 3. 2.

32. *Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Si non delectat veritas, delectet libertas... Patrimonium Christianorum veritas est: fructus veritatis libertas. Judæi figuras & umbras futurorum in schola Moysis: Gentiles mendacia & errores in schola dæmonis: Christiani in Christi schola discant veritatem, quæ mendacium destruit, umbras dissipat, Legem implet. Amor veritatis nonnisi per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffunditur. Amor veritatis liberat nos à jugo legalium ceremoniarum, pravorum affectuum, terrenarum voluptatum & mundani timoris. *Et veritas liberabit vos.*

34. *Amen, amen dico vobis: quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Si agnoscant homines ser- "S. Aug. vitutem, videbunt unde accipiant libertatem. Ingenuus "serm. est aliquis, captivatus à Barbaris, ex ingenuo factus est "134. alias servus: audit homo miserator, considerat se habere "48. de pecuniam, fit redemptor, pergit ad Barbaros, dat pecu- "verbis niam, redimit hominem. Planè reddidit libertatem, si "Domini abstulit iniquitatem. Sed quis abstulit iniquitatem ho- "c. 3. mo homini? Ille qui serviebat apud Barbaros à redemptore suo redemptus est, & multùm interest inter redemptorem & redemptum; tamen sub domina iniquitate fortè conservi sunt. Interrogo redemptum, Habes peccatum? Habeo (inquit) Interrogo redemptorem, Habes peccatum? Habeo (inquit.) Ergo nec tu te jactes redemptum, nec tu te extollas redemptorem: sed fugite ambo ad verum Liberatorem. Parum est quia qui sub peccato sunt, servi dicti sunt; & mortui dicuntur. *Quod timet homo ne faciat illi captivitas, jam illi fecit iniquitas* "S. Aug. *Qui facit peccatum servus est peccati.* O miserabilis.

Tract. 41. in Joann. n. 4.

„ servitus! Plerumque homines cùm dominos malos pa-
„ tiuntur, venales se petunt, non quærentes dominum
„ non habere, sed saltem mutare. Servus peccati quid fa-
„ ciat? Quem appellet, apud quem interpellet? Apud
„ quem se venalem petat? Deinde servus hominis aliquan-
„ do sui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo requies-
„ cit: servus peccati quò fugit? Secum se trahit quocum-
„ que fugerit. Non fugit se ipsum mala conscientia, non
„ est quò eat, sequitur se, immò non recedit à se: pec-
„ catum enim quod facit, intus est. Fecit peccatum, ut
„ aliquam corporalem caperet voluntatem: voluptas tran-
„ sit, peccatum manet: præteriit quod delectabat reman-
„ sit quod pungat.... Ad Christum omnes fugiamus, con-
„ tra peccatum Deum liberatorem interpellemus: vena-
„ les nos petamus, ut ejus sanguine redimamur.

36. *Si ergo vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.*
„ Non sine causa terruit, & spem dedit; terruit ne pecca-
„ tum amaremus; spem dedit, ne de peccati solutione dif-
S. Aug. Tract. 41. in Joann. n. 8. 9. „ fideremus. *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.*
„ *Servus autem non manet in domo in æternum.* Quæ ergo
„ nobis spes est, qui non sumus sine peccato? Audi spem
„ tuam, *Filius manet in æternum. Si ergo vos Filius libe-*
13. „ *raverit, tunc verè liberi eritis.* Hæc spes nostra est, ut
Galat. 5. 13. à libero liberemur, & liberando servos nos faciat: *Ser-*
vi enim *eramus cupiditatis, liberati servi efficimur ca-*
ritatis. Hoc & Apostolus dicit: *Vos* enim *in libertatem vocati estis; tantùm ne libertatem in occasionem de-*
tis carnis, sed per caritatem Spiritûs servite invicem.
Noli ergo libertate abuti ad liberè peccandum. *Erit* enim *voluntas tua libera, si fuerit pia. Eris liber, si fueris servus; liber peccati, servus justitiæ,* dicente Apostolo,
Rom. 6. 20. *Cùm enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.*
Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus
nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Nunc
verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis
fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam
„ *æternam.* Prima libertas est carere criminibus. Nemo
„ justus in hac vita sine peccato, multi justi dicti sunt sine
„ querela, id est sine crimine. Crimen autem est peccatum
„ grave, accusatione & damnatione dignissimum. Non
„ ergo Deus quædam peccata damnat, quædam justificat
„ & laudat: nulla laudat, odit omnia. Quomodo odit Me-
„ dicus ægritudinem & id agit curando ut ægritudo pella-
„ tur, æger levetur: sic Deus gratiâ suâ hoc in nobis agit
„ ut peccatum consumatur, homo liberetur. *Munitur in*
„ *vita proficientium, quod in vita consumitur perfectorum.*
„ Prima est ergo libertas, carere criminibus. Crimina sunt
„ homicidium, adulterium, fornicatio, furtum, sacrile-
„ gium, & cætera hujusmodi. Cùm cœperit ea non ha-
„ bere homo (debet autem non habere omnis Christianus
„ homo) incipit caput erigere ad libertatem: sed ista in-
Rom. 7. 23. „ choata est, non perfecta libertas. Quare? Quia *Video*
Ibid. 19. „ *aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis*
Gal. 5. 17. „ *meæ: non enim quod volo bonum hoc ago; sed quod odi*
„ *malum, illud facio.... Caro concupiscit adversùs spiri-*
„ *tum, & spiritus adversùs carnem, ut non ea quæ vul-*
„ *tis faciatis.* Ex parte libertas, ex parte servitus: *Non-*
„ *dum tota, nondum pura, nondum plena libertas, quia*
„ *nondum æternitas.* Quæ igitur libertas plena atque per-
„ fecta in Domino Jesu, qui dixit: *Si vos Filius liberave-*
„ *rit, tunc verè liberi eritis?* Quando nullæ inimicitiæ,
„ quando novissima destruetur mors.

46. *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Solus Chri-
Hebr. 7. 26. stus Pontifex est, *Sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus*: solus ille verus *Agnus Dei, qui*
1. Joann. 1. 8. *tollit peccatum mundi.* Nemo homo id sibi arrogare potest. *Si* enim *dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Verumtamen eniti & fatagere debent omnes Christiani, & præcipuè Ministri Ecclesiæ, Pastores & Rectores Animarum, ut *sine querela* sint, & *sine crimine*, morumque innocentiâ & sanctimoniâ præluceant. *Luceat lux*
Matt. 5. 16. *vestra coram hominibus* (inquit Christus) *ut videant*
opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. De Christianis Tertullianus scribit in Apologetico; *Innocentiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magistro revelatam, & fideliter custodimus, ut ab incontemptibili Dispectore mandatam.* *Tertull. Apol. c. 45.*

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Injuriam facimus Veritati increatæ, Veritati incarnatæ, Veritati inspiratæ, quia illi non credimus, nec obedimus, immò verò resistimus. Non satis est *cognoscere veritatem*, sed & illam *diligere*, & *facere* oportet, ut Deo digni simus. Geniti sumus verbo veritatis, sanctificati Spiritu veritatis, discipuli Christi qui Veritas est: ambulemus igitur in veritate, mandata Dei servantes.

47. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Qui Verbum Dei sine debitis dispositionibus audit; qui cum negligentia & fastidio; qui ex mera curiositate, qui sine reverentia; qui sine studio salutis suæ, non est ex Deo. Hunc-ne verè amicum dixeris alicujus, qui loquentem libenter non audit? Si Dei amici sumus, illum in Scripturis sanctis, in Prædicatoribus suis, in piis libris loquentem lubenter audiemus: nec solùm *auditores, sed factores* Evangelicæ Legis, & verbi Dei, quod nobis prædicatur, erimus. *Abjicientes igitur omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. Estote autem factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo: consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.* *Iacob. 1. 22. & seqq.*

48. 49. *Respondérunt Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.* Divinum illud mansuetudinis exemplar aspiciant, illique se conforment Christiani, quicumque convitia, calumnias, opprobria & insultus hominum improborum patiuntur. *A potentia discimus patientiam.* Quid enim sumus servi ad Dominum, peccatores ad justum, creaturæ ad Creatorem? Tamen quomodo si quid mali sumus, à nobis sumus: ita quicquid boni sumus, ab illo & per illum sumus. *Et nihil sic quærit homo quomodo potentiam; habet Dominum Christum magnam potentiam: sed priùs ejus imitetur patientiam, ut perveniat ad potentiam.* Qui nostrûm patienter audiret si ipsi diceretur, *Dæmonium habes?* Quod dictum est ei qui non solùm homines salvabat, sed etiam dæmonibus imperabat. Id unum respondet mitissimus Jesus: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego autem non quæro gloriam meam, &c.* Samaritanum appellaverant Pharisæi; hoc convitium non repellit, quia divinam ejus missionem, doctrinæ veritatem, miraculorum auctoritatem non petebat. Hominem à dæmone afflatum & impulsum dicebant: huic blasphemiæ respondet, quia ejus missionis & doctrinæ fundamentum quatiebat. Hinc discant Ecclesiæ Ministri personales & vagas injurias spernere; ab iis verò calumniis quæ ministerio suo officere possunt, in spiritu caritatis & mansuetudinis se purgare, *Ut non vituperetur* sacrum *ministerium.* Illis enim necessaria est bona vita; Ecclesiæ verò bona eorum fama. Omnes tandem Christiani patienter ferant injurias, convitia, calumnias, detractiones, exemplo Christi Jesu, convitia convitiis, detractiones detractionibus, calumnias calumniis non repellant, multò minùs atrociori ultionis genere. Absit à servo Christi tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata in frivolis excidat..... Si linguæ amaritudo maledicto sive convitio eruperit, respice dictum: Cùm vos maledixerint, gaudete. Dominus ipse maledictus in Lege est, & tamen solus est benedictus. Igitur Dominum servi consequamur, & ma-

"Tertull. "De Patientia cap. 8.

» ledicamur patienter, ut benedicti esse possimus. Si pa-
» rum æquanimiter audiam dictum aliquod in me protен-
» tum, aut nequam, reddam & ipse amaritudinis vicem
» necesse est, aut cruciabor impatientiâ mutâ. Maledicti
autem vicem reddere Dominus nobis prohibet. Sequi-
tur ergo ut à quo nos Dominus arcet, idem æquanimi-
» ter pati admoneat.... Omnis injuria seu lingua, seu ma-
» nu incussa, cùm patientiam offenderit, eodem exitu dis-
» pungetur, quo telum aliquod in petra constantissimæ du-
» ritiæ libratum & obtusum.

S. Aug. Tract. 43 in Ioann. n. 9.

» *Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quæ-*
» *rat, & judicet.* Est Pater qui gloriam meam à vestrâ
» discernat & separet. Vos enim secundùm hoc sæculum
» gloriamini: ego non secundùm hoc sæculum glorior,
» qui Patri dico, *Pater, clarifica me ea claritate, quam*
» *habui apud te, priùs quàm mundus fieret.* Quid est, ea
» claritate, sive eâ gloriâ? Ab humana inflatione discre-
» ta. Secundùm hoc judicat Pater. Quid est, judicat?
» discernit. Quid discernit? Gloriam Filii sui à gloria ho-
Ioann. 17. 5. Psal. 44. 6. » minum, quia ideo dictum est, *Unxit te Deus, Deus tuus*
» *oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Non enim quia homo
» factus est, jam comparandus est nobis. Nos homines cum
» peccato, ille sine peccato: nos homines trahentes de
» Adam & mortem & delictum; ille de Virgine carnem
» mortalem, nullam iniquitatem. Denique nos nec quia
» volumus nati sumus, nec quamdiu volumus vivimus, nec
» quomodo volumus morimur: ille antequam nasceretur
» elegit de qua nasceretur, natus fecit ut à Magis adorare-
» tur, crevit infans, & miraculis se Deum ostendebat, &
» infirmitate hominem præferebat. Postremò elegit & ge-
» nus mortis, ut in cruce pendêret, & ipsam crucem in
Galat. 6. 14. » frontibus fidelium figeret: ut dicat Christianus, *Mihi*
» *absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.*
» In ipsa cruce quando voluit, corpus dimisit: in ipso sepul-
» chro quamdiu voluit, jacuit; quando voluit, tamquam
» de lecto surrexit. Ergo secundùm ipsam formam servi
» multùm interest inter gloriam Christi, & gloriam ho-
» minum cæterorum. De ista gloria dicebat: *Non quæro*
gloriam meam. Est qui quærat, & judicet. Salvatoris
nostri humilitatem imitemur: *Qui cùm in formâ Dei*
esset, exinanivit semetipsum formam servi accipiens:
gloriam propriam ne quæramus; cum lacessimur convi-
tiis, maledictis, calumniis, Deo serviamus per infamiam
& bonam famam: sacrificium gloriæ nostræ offeramus
illi per Filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum,
qui crucem pro nobis sustinuit, & in ea mori dignatus
est, confusione contempta. Injurias apud ipsum depo-
namus, qui gloriæ nostræ & honoris curam habebit. *Est*
qui quærat, & judicet.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum*
servaverit, mortem non videbit in æternum. Finem in-
tendis? Media elige. Vitam æternam desideras? Sermo-
nem & mandata Dei observa, secundùm Evangelium
vive. Mors duplex est; corporis, & animæ. Hæc vera
mors est, nam illa migratio est. Non expavescamus
istam mortem, sed illam timeamus, de qua loquebatur
Jesus, cùm diceret: *Si quis Sermonem meum servaverit,*
mortem non videbit in æternum. Servemus igitur sermo-
nem ipsius in fide: perventuri ad Dei nostri, ut in se,
visionem, quæ tota bonorum operum merces est, cùm
acceperimus plenissimam libertatem.

54. 55. *Est Pater meus, qui glorificat me, quem vos*
dicitis quia Deus vester est. Et non cognovistis eum: Ego
autem novi eum. Et si dixero, quia non scio eum, ero si-
milis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus ser-
vo. Qui Dei voluntati ac mandatis non obedit, frus-
tra gloriatur quòd Deum cognoverit; immò convin-
citur mendacii teste & judice Veritate, idipsum per
Apostolum suum Johannem confirmante. *Et in hoc sci-* 1. Ioann. 2. 3. 4
mus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.
Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit,
mendax est, & veritas in eo non est. Quod verò Jesum S. August. Tract. 44. in Ioann. n. 15.
spectat, secundùm carnem judicantibus potuit & hinc
arrogans videri, quia dixit: *ego novi eum*, Sed videte
quid sequatur: *Si dixero quia non novi eum, ero similis*
vobis mendax. Ergo *Arrogantia non ita caveatur, ut*
veritas relinquatur.

58. 59. *Amen, amen dico vobis: Antequam Abra-*
ham fieret, ego sum, Tulerunt ergo lapides ut jacerent
in eum: Jesus autem abscondit se & exivit de Templo,
Christus Jesus ut Verbum Patris & Sapientia ejus ab
æterno in Deo Patre existebat, & se nobis dare per Incar-
nationem suam decreverat. Venit in plenitudine tempo-
rum, & dedit se nobis. Se nascens dedit socium, con-
vescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans
dat in præmium. In ipso cogitationes nostras defigamus,
& grato animo nos ipsi consecremus, ut omnibus diebus
nostris in sanctitate & justitia serviamus illi. Jesus autem, "S. Aug. ibid. n. "18.
tamquam homo, tamquam in forma servi, tamquam
humilis, tamquam passurus, tamquam moriturus, tam-
quam nos suo sanguine redempturus; non tamquam ille
QUI EST, non tamquam *In principio Verbum, & Verbum*
apud Deum, abscondit se. Nam cùm illi lapides tule-
runt ut mitterent in eum, quid magnum erat ut eos
continuò dehiscens terra sorberet, & pro lapidibus
inferos invenirent? Non erat magnum Deo: sed ma-
gis erat commendanda patientia, quàm exserenda po-
tentia. Abscondit ergo se ab eis ne lapidaretur. *Tam-*
quam homo à lapidibus fugit: sed væ illis à quorum la-
pideis cordibus Deus fugit.

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. ET *præteriens Jesus*, postquam è Templo egres- E
sus esset, vel cùm exiret, *vidit hominem cæcum*
à nativitate: quod vitium humana ope insanabile est:
& interrogaverunt eum Discipuli ejus: Rabbi, Magi-
ster, *quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasce-*
retur? Ejus-ne peccato, vel à Deo præviso, vel ab ejus
anima præexistente, antequam uniretur corpori, com-
misso (ut multi Judæorum fingunt) an parentum pec-
cato, velut caulæ, congenita illa cæcitas tribuenda est?
Respondit Jesus: Neque hic peccavit ut cæcus nasceretur,
neque parentes ejus hanc in illum calamitatem peccatis
suis traxerunt: *sed* divinâ providentia disponente id eve-
nit, *ut manifestentur opera Dei in illo*: Ut illius illumi-
natione pateat quanta & quàm admirabilia sint opera
Dei. De se, non de Patre dicit: Patris enim gloria ma-
Homil. 55 in Ioann. nifesta erat (inquit S. Johannes Chrysostomus.)

4. 6. *Me oportet operari opera ejus qui misit me,*
Dei Patris, ut ejus Legatum, & doctrina, miracu-
lisque declarare Divinitatem meam, ac missionem meam
confirmare, *donec dies est*: toto, quod mihi supereft,
mortalis vitæ tempore. *Venit nox, quando nemo potest*
operari. Opera Patris perficere me oportet antequàm
patiar, sicut operarii ante noctem diurnum pensum
absolvunt, ut scriptum est, *Exibit homo ad opus suum,* Psal. 103. 24.
& ad operationem suam usque ad vesperam. Nox enim
commodum tempus non est ut intendant operi. *Quam-*
diu sum in mundo, lux sum mundi. Quamdiu vitam mor-
talem in terris ago, mundum illumino, quantùm in me
est, doctrinâ mea, exemplis, miraculis.

6. 7. *Hæc cùm dixisset, exspuit in terram, & fecit*
lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Quò
minùs conveniens videbatur ex se sanandis oculis re-
medium, eò magis omnipotentiam Medici ostendebat. S. Chrys. ibid.
Nam cùm ex limo formatum à Deo hominem audivis-

„ sent & crederent, ideo Christus nunc ad eum modum
„ oculos finxit. Si enim dixisset, Ego sum qui de terra for-
„ mavi hominem, arduum visum esset auditoribus: re au-
„ tem ostensum jam negari non poterat Quamobrem ipse
„ in sputo & pulvere commixto absconditam gloriam
„ manifestavit: neque enim parvum erat ut creaturæ opi-
„ fex putaretur. Ad hoc enim & alia aggressus est, & à
„ Patre totum est creditum. Majoris namque fides minus
„ etiam confirmat. Omnium autem creaturarum homo
„ præstantissimus est, & inter membra nostra oculus. *Et* inunctis ex luto cæci oculis, *dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe*, ad locum in quem excipitur aqua fontis Siloë *(quod interpretatur Missus)* quod verbum *Siloë* significat *Missum*) non Domini Jesu, sed Evangelistæ hæc interpretatio est, ad Messiæ nomen alludentis, qui *Mittendus* appellatur à Prophetis. Fons autem ille celeber vocatus est Siloë, quòd aqua ex eo in piscinam, effluens, in varios hortos derivaretur & emitteretur. *Abiit ergo* cæcus, *& lavit* oculos secundùm mandatum Jesu, *& venit videns.*

8. 9. *Itaque vicini*, qui prope eum aut parentes ejus habitabant, *& qui viderant eum priùs quia mendicus erat*, ad portam fortè Templi quotidie sedens, *dicebant: Nonne hic est, qui sedebat & mendicabat?* Tali loco, non ostiatim. *Alii dicebant: Quia hic est.* Certè hic ipse est. *Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei.* Quibus altercationibus miraculi veritas magis inclarescebat. *Ille verò dicebat: Quia ego sum:* Ego ipse, qui antea cæcus à nativitate, nunc video.

10. 11. 12. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?* Quomodo contigit res adeo insolita & admirabilis, ut nunc videas, qui à nativitate cæcus eras? Respondit: *Ille homo qui dicitur Iesus*, solo nomine & publica famâ mihi notus, *lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria* seu ad piscinam *Siloë, & lava, Et abii, & lavi*, sicut jusserat, *& video. Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.* Subduxerat enim se Jesus seque abdiderat, ut Pharisæorum furorem declinaret.

13. 14. 15. 16. 17. *Adducunt eum ad Pharisæos*, ad Synedrium in quo plurimi erant Pharisæi, *qui cæcus fuerat. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos ejus.* Inde calumniæ ansam arripuerunt Pharisæi, capitales Jesu inimici. *Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi quando vidisset*, seu visum recepisset. *Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi* ejus jussu, *& video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit.* Linere quippe oculos Pharisaica superstitio servilibus operibus sabbato vetitis annumerabat. *Alii autem*, quos invidia non ita excæcaverat, & in quibus aliquid bonæ fidei reliquum erat, *dicebant: quomodo potest homo peccator hæc signa facere?* Quomodo posset homo impius, qui se missum à Deo falsò jactaret, populumque seduceret, tam admirabilia, tam divina, vimque omnem naturæ superantia opera facere in signum missionis suæ? Numquam certè Deus id permitteret, cùm errori & mendacio suffragari non possit. *Et schisma erat inter eos*, aliis aliud de Jesu sentientibus. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos*, sabbato? Quid de illo censes? *Ille autem dixit: quia Propheta est.* Absit ut peccatorem censeam: quinimmò, virum à Deo missum, Deo gratum, Prophetam esse mihi certò persuasum est.

18. 19. 20. 21. 22. 23. *Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat.* Non sequitur quòd postea crediderint; sed cùm non crederent, voluisse eos ex patre & matre nati veritatem facti scisciari. *Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? quomodo ergo nunc videt?* Audire desiderabant ab illis aut non fuisse revera cæcum, aut certè natum non fuisse talem, ut everteretur miraculi fides, aut laus ejus minueretur. *Respondent eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est*; id certè nobis constat: *quomodo autem nunc videat*, quomodo visum receperit, *nescimus*; non aderamus cùm id factum est, ut ea de re testimonium dicere possimus, *aut quis ejus aperuit oculos, nescimus: ipsum interrogate, ætatem habet* justam & legitimam ut ad interrogata congruè respondere possit; *ipse de se loquatur.* Ipse testimonium dicet de eo quod ipsi compertum est. *Hæc dixerunt parentes ejus* metu perturbati, *quoniam timebant Judæos*, primores Judæorum, Scribas, Pharisæos, Senatores: *Iam enim conspiraverant Iudæi*, id est, major pars eorum decreverat conspiratione facta, *ut si quis eum*, nempe Jesum, *confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret*; à Synagogis omnibus, & ex tota congregatione Israëlis, velut profanus & impius excluderetur. *Propterea parentes ejus*, pater & mater cæci nati, homines magis quàm Deum metuentes, sibique potiùs consulentes quàm filio, *dixerunt: quia ætatem habet, ipsum interrogate.*

24. 25. 26. 27. *Vocaverunt ergo rursum hominem qui fuerat cæcus*, ut pressiori interrogatione illum urgentes, aliquid ab eo elicerent, quod miraculi claritatem obscuraret; *Et dixerunt ei: da gloriam Deo:* Veritatem, quam hactenus dissimulasti, coram Deo confitere. *Nos* Principes & Judices Populi, ad quos spectat judicium de veris falsisque Prophetis, *scimus quia hic homo peccator est*, non Propheta, non, miraculorum editor; ut tu ais. *Dixit ergo eis ille: Si peccator est*, quod vobis constare dicitis, *nescio*; nullum ejus rei argumentum habeo: *unum scio, quia cæcus cùm essem, modò video*, ejus beneficio & gratiâ: *Dixerunt ergo illi: quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?* Ex ipso curationis modo se aliquid deprehensuros confidebant, quo veram aut certè congenitam cæcitatem non fuisse plebi persuaderent. *Respondit eis: Dixi vobis jam, & audistis*, auribus corporis, utinam & cordis! *quid iterum vultis audire*, si credere non vultis? *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* O utinam! Si non vultis, incredulitate vestra pertinaces, frustra me repetitis interrogationibus fatigatis.

28. 29. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: tu discipulus illius sis*, si vis hunc sectari magistrum, te sanè dignum: *Nos autem Moysi discipuli sumus*, alium non quærimus Doctorem: *Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit*; an à Deo missus, an suopte consilio doceat.

30. 31. 32. 33. *Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est*, res sanè mira, *quia vos*, qui Magistri in Israële estis, & scientiam discernendi veros Prophetas à falsis vos habere gloriamini, *nescitis unde sit* Jesus, *& aperuit oculos meos.* Verumtamen mihi visum restituit: quo miraculo missionem suam evidenter probavit. *Scimus autem quia peccatores Deus non audit*; Numquam exaudit impios, & falsos Prophetas, ita ut ad eorum sanctitatem, vel missionem à Deo probandam miracula faciat: *Sed si quis Dei cultor est*, id est, recta de Deo sentiat & doceat, *& voluntatem ejus facit, hunc exaudit*, ut in Psalmis scriptum est: *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* An id ignoratis? *A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.* A mundi conditione nihil tale auditum est, Nemo Prophetarum, nec ipse Moyses, quo Magistro gloriamini, simile miraculum ediderunt. *Nisi esset hic*, JESUS, *à Deo*, missus, *non poterat facere quidquam*, horum quæ fecit.

34. *Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Totus quantus es ab utero matris scates peccatis, idque cum quo natus es, corporis vitium, animæ tuæ deformitatem indicat: & docere nos præsumis, miser? *Et ejecerunt eum foras*, ex loco ubi erant congregati, ex Templo, omnique Synagoga ignominiosè expulerunt.

35. 36. 37. 38. *Audivit Iesus quia ejecerunt eum foras: & cùm invenisset eum, dixit ei: Credis in Filium*

Dei? In Christum Judæis promissum, qui Dei Filius est? *Respondit ille, & dixit: quis est, Domine, ut credam in eum*? Ubi est? Jam-ne venit? *Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum*, virtutem ejus expertus es, visum per ipsum recipiens: *& qui loquitur tecum ipse est*: Ego ipse, qui tecum loquor, sum Christus Filius Dei. *At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum*, ut verum Filium Dei. Fidem & adorationem internam externo ritu, gestuque corporis professus est. *Promptus utique ad confessionem fidei, & ad pietatem cæcus. Postquam enim cognovit præsentem, & verè oculis subjectum Filium unigenitum, adoravit eum, tamquam Deum, tametsi videret eum in carne gloriâ Deo dignâ prorsus carentem. Verùm illuminato corde vi & potestate illi insitâ, ad cogitationes bonas & sapientiæ plenas assurgit, divinæque illius & ineffabilis naturæ pulchritudinem sibi animo repræsentat. Non enim adorasset ut Deum, nisi Deum esse credidisset, ex facto in se miraculo ad ita sentiendum institutus.*

S. Cyrill. lib. 6. in Ioann. p. 632.

39. *Et dixit Iesus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* In hunc mundum veni ut judicium discretionis exerceam, homines qui res salutis suæ simpliciter ignorant, & ignorantiam suam atque cæcitatem humiliter agnoscunt illuminando; & eos qui se omnia nosse præsumunt, nec indigere doctrinâ meâ, in tenebris ignorantiæ relinquendo, & permittendo ut magis excæcentur in pœnam peccatorum suorum & maximè incredulitatis. Quid est ergo, *Ut qui non vident videant*? Qui se non videre confitentur, & Medicum quærunt, ut videant. Quid est, *& qui vident, cæci fiant*? Qui se putant videre, & Medicum non quærunt, in sua cæcitate permaneant. Ergo istam discretionem vocavit judicium, cùm ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se videre putantibus, & ideo graviùs excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens, & medicum quærens, *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*: illorum scilicet qui dicunt, *Videmus* & eorum peccatum manet: Qui *Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.*

S. Aug. Tract. 44. in Ioann. n. 17. Psal. 42. Rom. 1. 22.

B 40. 41. *Et audierunt quidam ex Pharisæis*, qui cum ipso erant ut eum observarent, & sermones ejus carperent: *Numquid & nos cæci sumus* eâ, de qua loqueris, animi cæcitate? Dixit eis Jesus: *Si cæci essetis*, judicio vestro, id est, si vos cæcos agnosceritis, & lucem quæreretis, meamque doctrinam, quæ lux est mentium, obedienti animo audiretis, non haberetis peccatum. *Nunc verò dicitis: Quia videmus.* Vos sapere existimatis, inflati sensu carnis vestræ, superbiâ tumidi. Ideo *peccatum vestrum manet.* Vobis non condonatur incredulitatis peccatum. Nullam quippe excusationis rationem habetis, cùm cæcitas vestra voluntaria sit.

Sensus Moralis.

1. ET *præteriens Iesus, vidit hominem cæcum à nativitate.* Corporis cæcitas imago est cæcitatis spiritalis, in qua filii omnes Adami nascuntur, quæ vulnus est naturæ, peccato illatum. Quàm deflenda hæc cæcitas quæ non illius lucis visione nos privat, quæ nobis cum pecoribus communis est; sed lucis æternæ, quæ vita est & felicitas nostra! *Et vita erat lux hominum.* Lux sine qua in tenebris & umbra mortis sedemus. Gratias agamus Salvatori nostro, qui per hanc mortalem vitam, per præsepe, per crucem, per opprobria, dolores, mortemque pertransiens, nos misericorditer respexit, priùs quàm ipsum videre possemus: & cùm essemus filii tenebrarum, nos per gratiam suam, fideique donum filios lucis effecit. *Ipse vidit cæcum, non ad eum cæcus accessit*: quâ circumstantiâ generis humani demonstratur infirmitas, qui per se accedere ad Jesum non potest, nisi gratiæ ejus interiori vocatione præveniatur, in eoque desiderium illuminationis excitetur. *Ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.*

S. Ioannes Chrysost. Hom. 54. in Ioann. 1. Petri 2. 9.

Præteriens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate. Genus humanum est iste cæcus. Quæ cæcitas per peccatum contigit in primo homine, de quo omnes originem duximus, non solùm mortis, sed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas est infidelitas, & illuminatio fides; quem fidelem quando venit Christus invenit? Quandoquidem Apostolus natus in gente Prophetarum dicit: *Fuimus & nos aliquando naturâ filii iræ, sicut & cæteri.* Si filii iræ, filii vindictæ, filii pœnæ, filii gehennæ. Quomodo naturâ, nisi quia peccante primo homine vitium pro natura inolevit? Si vitium pro natura inolevit, secundùm mentem omnis homo cæcus natus est. Si enim videt, non opus habet ductore & illuminatore; cæcus est ergo à nativitate.... Totus mundus cæcus est: omnes cæcos nasci fecit, qui primum hominem decepit: ideo venit Christus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator.

S. Augustin. Tract. 44. in Ioann. n. 1. Ephes. 2. 3. S. Aug. alibi.

Præteriens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate. Quòd transiens cæcum vidit & illuminavit Jesus, signum erat illum à Judæis discessurum, & impiam turbam relicturum, Gentesque respecturum, atque in illas omnem clementiæ suæ munificentiam transfusurum. Quæ etiam cæco nato assimilantur, quòd in tenebris natæ sint, & velut à teneris verâ Dei cognitione caruerint, nec à Deo per Spiritum ejus sint illuminatæ. Cæcus à Christo in transcursu conspectus, significat non propriè venisse Christum ad Gentes, sed ad tolum Israëlem. *Non sum missus* (inquit) *nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël.* In transitu verò Christi, oculi Gentium sanati sunt, transferentis in eas misericordiam, propter rebellionem & incredulitatem Israël. Et hoc est quod Moyses decantabat: *Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.* Gens enim insipiens quæ servit creaturæ posthabito Creatore, & instar animalium ratione carentium omni iniquitate pascitur, solisque rebus terrenis & caducis inhæret. Quoniam verò Israël Deum commovit ad iram sapiens & doctus in Lege & Prophetis, vicissim à Deo in iram provocatus est assumptis in ejus locum ac sortem insipientibus; quibus per fidem & sapientiam Christus & sanctificatio & redemptio factus est, juxta Scripturam, adeoque lux & illuminatio.

Matth. 13. 25.

S. Cyrill. Alexand. lib. 6. p. 507.

2. *Et interrogaverunt eum Discipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Ægritudines & infirmitates corporis generatim spectatas, ex Adami peccato ortum ducere, persuasum habebant Christi Discipuli. Grave jugum super filios Adam à die nativitatis eorum, variis miseriis & calamitatibus obnoxium esse. Has qui patiuntur, sub justa Dei manu se humilient, qui peccatores solos pœnis & miseriis subjicit, vel ut eorum peccata puniat, vel ut illos purificet atque à pecccatis emundet. Peccator igitur erat & ille cæcus, quamvis ob peccatum personale suum, vel parentum, nativam non pateretur cæcitatem, sed ad manifestationem gloriæ Dei per miraculum, & gloriam Filii ejus Jesu Christi. *Ut manifestentur opera Dei in illo.*

3. *Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus*, &c. Cæcus ille natus innocens erat; aut certè crimen nullum commiserat, cujus in pœnam inflicta illi esset à Deo cæcitas. Quicumque verò spiritualiter cæci sunt, in pœnam peccati cæci sunt. *Ipsa ignorantia* (inquit S. Augustinus) *in iis qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est; in eis autem qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio.* Ignorantia igitur & cæcitas spiritualis vel peccatum est, vel pœna peccati, saltem originalis. Hinc baptismus, quo peccatum originale deletur, *Sacramentum illuminationis* à primorum sæculorum Patribus appellatur; eorumque de baptismo ser-

S. Augustin. Epist. 194 aliàs 105. ad Sixtum.

mones

mones inscribuntur, *In sancta lumina*. Verùm Sacramentum illud quo peccatum ex Adamo contractum abstergitur, nos à vulneribus & pœnis quæ illius appendices sunt in statu naturæ lapsæ penitus non solvit: & sicut caritas quæ per Spiritum Sanctum diffusa est in cordibus nostris non extinguit concupiscentiam: ita fides cujus lumen oritur in mentibus nostris, ignorantiæ tenebras penitus non dispellit. Quamobrem ad Dominum, qui *Psal.* 26. lux & salus nostra est, confugiendum. *Dominus illuminatio mea, & salus mea.... Deus meus, illumina tenebras meas.* Dominus illuminans, nos illuminati; Dominus salvans, nos salvati: si ergo ille illuminans, nos illuminati; & ille salvans, nos salvati; præter ipsum nos tenebræ & infirmitas. Incommutabilis Veritas Deus est: ab hac recedens anima tenebratur, accedens illuminatur. Homo igitur suæ cæcitatis auctor est. Concupiscentia, quæ parit peccatum quo creaturæ adhæremus derelicto Creatore, nos septem donis Spiritus sancti destitutos dæmoni tradit, sicut Dalila Samsonem, abrasis septem crinibus tradidit Philistæis, qui eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt, eique illuserunt. Quicumque mortaliter peccant, fœdus cum diabolo ineunt, ejusque dominationi se subjiciunt: *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Sed ea conditione cum illis fœdus init diabolus, qua Naas Princeps Ammonitarum olim fœdus cum habitatoribus Jabes inire proposuit. *In hoc* (inquit) *feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrûm oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israël.* Duo sunt animæ nostræ oculi. Primus est oculus fidei, vel oculus prudentiæ Christianæ; hic oculus dexter; alter oculus est prudentia carnis; hic oculus sinister. Primus veritates salutis, divina mysteria, res æternas contemplatur: alter res caducas & terrenas intuetur. Dextrum animæ oculum peccatoribus eruit diabolus, sinistrum servat, ut sint *Acuti ad vana, hebetes ad æterna,* (ut loquitur S. Ambrosius) *Filii Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores Merrhæ & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ, viam autem sapientiæ nescierunt.* Quò magis peccata sua multiplicant, eorum cæcitas magis augetur, Deo gratiæ suæ lumen subtrahente, qui *Lege infatigabili spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

Iudicum. 16.

Isai. 28. 15.

1. *Reg.* 11. 2.

Baruch. 3. 23.

S. August.

S. August. Tract. 44. in Ioann.

4. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.* Quamdiu lucis usurâ fruimur, quamdiu vivimus, opera Dei faciamus, operi salutis nostræ incumbamus, officia statûs nostri impleamus. Caveamus ne nos intercipiat nox in qua nemo poterit operari ad salutem, nox quæ peccatoribus æterna erit, sine spe lucis ac diei, quia Sol justitiæ nunquam illis orietur, in tenebras exteriores detrusis. Quisquis in peccato moritur, illa nocte involvitur, quia non est operatus opera Dei, sed opera diaboli. In illa nocte Dives epulo ardebat, & stillam aquæ de digito pauperis requirebat: dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei subveniebatur, & conatus est benefacere. Ait enim Abrahæ: *Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* O infelix, quando vivebas, tunc erat tempus operandi: modò jam in nocte es, in qua nemo possit operari. Timeamus & illam noctem, quæ peccatores excæcatos involvit in hac vitâ; in qua opera Dei, opera lucis non faciunt, sed opera dumtaxat tenebrarum.

Luc. 16. 27.

6. *Hæc cùm dixisset, exspuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloë* (*quod interpretatur Missus*) *Abiit ergo, & lavit, & venit videns.* Lutum ex terra & saliva Christi Jesu confectum, figura est unionis Sapientiæ Æternæ cum terra carnis nostræ, & virtutis in sancta illa carne inhabitantis ad mentium nostrarum tenebras dispellendas, ad oculos interioris hominis nostri aperiendos. Aqua fontis Siloë, imago est baptismi Christi Missi à Patre, quo cæcitas filiis Adami A congenita sanatur in iis qui verbo fidei obediunt. *Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus.* Quasi *lux tetigit, & lumen infudit; quasi Sacerdos per figuram baptismatis Mysteria gratiæ spiritalis implevit. Exspuit, ut adverteres quia interiora Christi lumen sunt. Et verè videt, qui Christi mundatur internis. Lavat saliva ejus, lavat sermo ejus.* Unde ait: *Jam vos mundi estis propter sermonem meum.* Quòd autem lutum fecit, & superunxit oculos cæci, quid significat nisi quòd ipse hominem luto illito reddidit sanitati, qui de luto hominem figuravit, & *quòd hæc caro luti nostri per baptismatis sacramentum æternæ vitæ lumen accipiat?* Accede & tu ad Siloam, hoc est, ad eum qui Missus est à Patre, diluat te Christus ut videas. *Accedite ad eum, & illuminamini.*

S. Augustin. Epist. 80. Edit. novissima Paris.

B *Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus*, &c. Fieri aliter non poterat ut Gentes injectam sibi cæcitatem excuterent, & divinam sanctamque lucem contemplarentur, hoc est, sanctæ ac consubstantialis Trinitatis notitiam assequerentur, nisi sanctæ ejus carnis fierent participes, & peccatum nigredinem inducens eluerent, exuerentque diaboli potestatem per sanctum baptisma. Cum verò Mysterii figuram tempus antevertentem in cæco Servator imprimeret, adimplebat interim participationis illius vim per inunctionem sputi; quippe in typum baptismi jubet citò ablui cæcum Siloë, quòd S. Evangelista interpretatur, *Missus*. Neminem autem alium esse Missum illum credimus, quàm Filium unigenitum, cœlitus à Patre huc profectum & delegatum ad peccati perniciem, & diabolicæ tyrannidis everC sionem: ipsumque cognoscentes aquæ sanctæ Piscinæ invisibiliter innatare, abluimur cum fide, non ad deponendas sordes carnis, sed tanquam lippitudinem quamdam & impuritatem oculorum mentis eluentes, ut deinceps puri purè divinam pulchritudinem intueri possimus. Quemadmodum ergo credimus Christi corpus esse vivificum, quoniam est viventis Dei Verbi templum & habitaculum, omnem habens ejus vim & operationem: ita dicimus esse illuminationis pararium. Quippe verè corpus est lucis secundùm naturam. Et veluti cum mortuum suscitaret illum viduæ filium, non satis habuit imperare, & dicere: *Adolescens, tibi dico surge*, tametsi verbo peragere soleat quæcumque placuerit, sed etiam loculo manum admovit, probans etiam corpus suum vivificam vim & potestatem habere: sic illinivit sputo oculos cæci, docens & corpus suum vel exili tactu lucem posse conciliare: corpus est enim veræ lucis.

S. Cyril. lib. 6. in Ioann. p. 602.

D *Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus*, &c. Cæcos tribus modis à Jesu illuminatos Evangelium commemorat. 1. Verbo 2. Contactu. 3. Inunctione luti & lotione in Piscina Siloë. Ita spiritaliter cæcos triplici modo illuminat; 1 Verbo suo, Evangelii sui prædicatione. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* 2. Afflictionibus & calamitatibus inflictis, quasi manus suæ contactu salutari. *Manus Domini tetigit me* Nos enim excæcat prosperitas, illuminat adversitas, ut ad Deum redeamus. *In luce sagittarum tuarum ibunt.* In prosperitate pericula inferni incurruntur, nec animavertuntur. *Et pericula inferni invenerunt me.* Illa me invenerunt, inquit S. Augustinus, ego vero ea non inveniebam, qui gaudebam prosperis sæculi, in quibus plus fallunt pericula interni. 3. Spiritualiter cæcos illuminat Christus luti inunctione, id est, nihil nostri consideratione, & sincera humilitate, necnon salutaribus pœnitentiæ lacrymis. *Tumore meo separabar abs te*, ait S. Augustinus, *& nimis inflata facies mea claudebat oculos meos.* Sed misericors Jesus *fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloë.*

Psal. 118.

Iob. 19. 21.

Habacuc. 3. 11.

Psal. 114. 3.

Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Cæcus ille natus Christo ipsum illuminare volenti simpliciter & humiliter obedit: spiritualiter cæci Christo cæcitatem illorum curare volenti rebelles sunt. *Ipsi fuerunt rebelles lumini.* Cæci obedientiam considera. Non dixit: Si lu-

Iob. 24. 13.

tum eſt aut ſputum quod viſum reſtituit, quid mihi opus aquis Siloë? Si aquæ Siloë cæcitatem curant, quid opus luto? cur linivit? cur lavari præcepit? Me lutum excæcaret, ſi viderem; an cæcum illuminandi vim habet? Quot cæci aquis Siloë ſe laverunt, & nemo viſum recepit? Non dubitavit, non cunctatus eſt ut Naaman Syrus; non murmuravit hic adversùs Jeſum jubentem ut lavaret oculos in Piſcina Siloë, ſicut ille murmuravit adversùs Eliſæum præcipientem ut lavaret in Jordane. *Abiit, & lavit, & venit videns.* Lavemur & nos in Piſcina pœnitentiæ, ut viſum interiorem recipiamus.... Pulvis, pituita, fumus, peccata & iniquitates ſunt. Tolle iſta omnia, & videbis ſapientiam quæ præſens eſt, quoniam Deus ipſa ſapientia eſt. Animi ſordes abſtergamus. Immunda enim anima veræ ſapientiæ lucem intueri non poteſt. *Sunt autem ſordes animi amor quarumlibet rerum, præter animum & Deum: à quibus ſordibus quantò eſt qui purgatior, tantò verum faciliùs intuetur.* Et, ut alibi S. Auguſtinus ait, *Sapientia Dei rapit omnem animam rationalem deſiderio ſui, tantò ardentiorem quantò mundiorem, & tantò mundiorem quantò ad ſpiritualia reſurgentem: tantò autem ad ſpiritualia reſurgentem, quantò à carnalibus morientem.*

S. Auguſt. Tract 1, in Ioann.

S. Auguſt. lib. de Utilitate credendi c. 6. Idem, lib. 2. de Trinit. c. 17.

10. 11. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi? Reſpondit: Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & unxit oculos meos, &c.* Multi de Chriſto dubitant ex infidelitate, aut ſilent ex timore, aut ejus opera examinant ex curioſitate, aut ex malitia perſequuntur, unus cæcus illuminatus illum ex fide & grati animi affectu palam coram plebe, coram Sacerdotibus, Legiſperitis, Phariſæis, & Senatoribus confitetur & prædicat. Phariſæi ſpiritaliter cæci, tenebras ſuas magis amant quàm lucem: cæcum natum maligna curioſitate interrogant quomodo viderit, & veræ luci ipſis præſenti claudunt oculos. *Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet &c.* Cæcitatis eorum argumentum eſt pravum de Chriſto Jeſu judicium, ex invidiâ profectum, quæ de operibus judicat ex pravo præoccupatæ mentis adversùs perſonas affectu, cùm è contra de perſonis ex operum ſanctitate ferri judicium æquitas poſtulet. *Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Alii autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?*

Et ſchiſma erat inter eos. Eſt mala concordia, & diſcordia bona. Siquidem qui turrim ædificabant, concordes erant in malo; inde etſi inviti, ad bonum tamen diſſenſerunt. Et ſocii Chore malè conveniebant, ideò bene diviſi ſunt. Et Judas cum Judæis pravè conſenſit. Mala autem concordia abſcindenda eſt, bona ſervanda & fovenda. Malos fugiamus, ſequamur bonos. Nam ſi membrum inſanabile, metu ne reliqua corrumpat, incipimus, non quòd illud negligamus, ſed ut ſervemus cætera: quantò magis in his, qui malè nobis juncti ſunt, id faciendum? Quòd ſi eos meliores reddere poſſemus, & nobis non officeremus, omnia tentanda eſſent: ſin incorrigibiles ſunt, & nobis obſunt ad ſalutem, abſcindendi ſunt à nobis. *Auferte malum ex vobis ipſis*, (ait Apoſtolus) *Tollatur de medio veſtrùm qui hoc opus fecit.* Periculoſa eſt converſatio improborum. Non tam citò peſtis invadit, & ſcabies corrumpit, ac pravorum hominum malitia. *Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia mala.* Nemo malum amicum ſibi conciliet, nam ſi perditos filios abdicamus, neque veremur naturam, neque ejus leges, neque ullum neceſſitudinem; longè magis notos & conſuetudine devinctos fugiemus, ſi mali ſint. Quamvis enim nullum inde nobis proveniat detrimentum, malas tamen ſuſpiciones vitare non poſſumus. Alieni enim vitam noſtram non adeo perſcrutantur, ſed à ſociis & conſuetudinibus judicant.

Geneſ. 11. n. 16. 1. S. Chryſoſt. Hom. 56 in Ioann. 1. Cor. 5. 13. 1. Cor. 15. 35.

17. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Prophetа eſt.* Vir ignobilis & pauper à Chriſto Jeſu illuminari cœptus, Judæorum primores, Phariſæos, & Legiſperitos ſapientiâ vincit, parentes ſuos conſtantia in confeſſione veritatis. Jeſum à Deo non eſſe, peccatorem eſſe, Legiſque tranſgreſſorem conclamant illi: iſte Prophetam prædicat, à Deo miſſum, Deíque auctoritate & nomine docentem ac operantem. Parentes cæci nati, quamvis illum à Jeſu ſanatum & illuminatum eſſe noverint ex filii teſtimonio, periculo tamen perſecutionis exponere ſe nolunt propter Jeſum, imò nec filii ſui gratiâ, ideo miraculum diſſimulant, interrogationem Phariſæorum eludunt, timore ignominiæ ſilent, nec partes ſuſcipere volunt confitendæ veritatis. *Quomodo nunc videat, neſcimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos neſcimus, ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conſpiraverant Judæi, ut ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.*

27. 28. *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Illi quos Deus per gratiam ſuam illuminavit, & filios lucis effecit, qui erant aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, acceptam lucem refundere debent in proximos, tenebras impietatis quavis occaſione data diſpellere, de Religione & pietate magnificè, cum zelo, conſtantiaque loqui coram incredulis, Dei beneficia gratiæque virtutem & divitias in ſe ipſis, alíiſque peccatoribus prædicando; ſtudiis omnibus eniti ut ad officiorum ſuorum agnitionem, ad horrorem odiumque peccati, ad Dei amorem adducantur; ut verbum Dei, Eccleſiæque doctrinam cenſoria libertate non examinent; ſed humili, docilique animo audiant, conſervent, ejuſque mandatis obediant, ſine quorum obſervantia non pervenitur ad vitam æternam. *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Verè Chriſti Jeſu diſcipulus erat cæcus illuminatus, qui dignus habitus eſt in illuminationis ſuæ exordiis pro illius nomine contumeliam pati. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.*

31. *Scimus autem quia peccatores Deus non exaudit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Deus non exaudit preces impiorum & peccatorum, qui in peccati mortalis affectu perſeverant, nec ſaltem incipiunt pœnitentiam. Odio ſunt Domino impius & impietas ejus: illius igitur vota & preces Deo placere non poſſunt, nec ab illo exaudiuntur. *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Sed peccatorum verè ac ſincerè pœnitentium, & qui peccandi affectum ex Dei amore depoſuerunt, preces Deus exaudit, de quo ſcriptum eſt: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.*

Iſai. 1. 15. Pſal. 50.

Sic Publicanum oculos in terram demittentem, pectus percutientem, & dicentem, *Deus propitius eſto mihi peccatori*, Deus exaudivit. Iſta confeſſio meruit juſtificationem, quomodo iſte cæcus illuminationem. Juſſit Deus in mente & corde ejus de tenebris lumen ſplendeſcere. Super ſenes & Doctores Iſraël intellexit ille Cæcus: ſapientes ſuperbos docuit, confutavit, jam ſapientiam audiens intus docentem.

S. Auguſt. Tract. 44 in Ioan.

32. 33. *A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quidquam.* Hæc illum docuit non littera, ſed Spiritus, non lectio, ſed unctio.

34. *Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.* Mali Paſtores arroganter & contumeliosè oves etiam innocentes excipiunt, *In peccatis natus es totus*: impatienter ferunt ut Paſtoralis Officii partes ipſis ponantur ob oculos, quantavis cum humilitate & modeſtia id fiat à ſubditis: *& tu doces nos.* Unitatem non amant, ex grege expellunt immeritos, nec admodum curant revocare deſertores, vel invitare & trahere alienos, ut fiat unum ovile, & unus paſtor. *Et ejecerunt eum foras.* Ut diſcerent, toties interrogaverunt, & ingrati docentem projecerunt: ejecerunt eum foras, ſed excepit Dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus factus eſt; nec ſolùm Chriſtianus, ſed Confeſſor Chriſti. A communione Synagogæ Judaicæ excluſus, in Eccleſiam à Chriſto

Jesu susciputur, fitque membrum corporis ejus. Hoc solatium sit Christianorum, qui injustis Censuris percelluntur. *Quid enim obest homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia?* In unitate & caritate maneat, scandalum vitet, patientiam servet, Christo capiti, & Ecclesiæ inhæreat, à quâ secundùm spiritum nemo separatur innocens: & Deus illius patientiam coronabit.

S. August. Epist. 78. aliàs 137.

35. 36. 37. *Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras: & cùm invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?* Occurrit Misericordia misero, invenit se non quærentem; invenit in tempore, quem ab æterno elegerat: invenit exteriori occursu, quem jam interiùs prævenerat & invenerat. De fide interrogat, ut cor ejus ad credendum præparet pio, quod excitat, desiderio. *Quis est, Domine, ut credam in eum?* Cor ejus aperit ad credendum, fideique lumen infundit interiùs, cùm loquitur & manifestat seipsum exteriùs, verbis (ut ita loquar) sacramentalibus, quæ id operantur quod significant. *Dixit, & facta est lux.* Lucem locutus est, & creavit. *Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo, Domine.* Tunc perfectè ab originali cæcitate liberatur, cùm in Filium Dei unicum Jesum Christum Dominum nostrum se credere profitetur. *Nemo* enim *liberatur à damnatione quæ facta est per Adam, nisi per fidem Jesu Christi*; per fidem, inquam, formatam caritate, humilitate sustentatam, religione & adoratione coram Deo & Jesu Christo Filio ejus prostratam. *Et procidens adoravit eum.*

S. Augustin. lib. de Corrept. & Grat. c. 7.

39. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant*, nullis suis meritis, sed gratuito misericordiæ Dei dono: *& qui vident*, id est sapientes sunt in oculis suis, *cæci fiant*, occulto Dei judicio, semper tamen justo. *Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus? Dixit eis Jesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum vestrum manet.* Quia dicendo, *Videmus*, Medicum non quæritis, in cæcitate vestra remanetis. Ergo istam discretionem vocavit judicium, cùm ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se videre putantibus, & ideo graviùs excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens & Medicum quærens, *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*: illorum scilicet qui dicunt: *Videmus*, & eorum peccatum manet.

S. August. Tract 44. in Ioann.

Psal. 42. 1.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. Amen, *amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Occasione cæci paulò ante sanati, & à Pharisæis extra Synagogam ejecti, qui se solos esse populi Doctores & Pastores gloriabantur, hic sermo à Christo habitus videtur, sequenti fortè Sabbato. *Amen, amen dico vobis*, Pharisæi, cæterique Auditores, *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde*, perfosso pariete, *ille fur est*, quia venit ut alienas oves rapiat; *& latro*, quia venit ut mactet.

2. 3. 4. 5. 6. *Qui autem intrat per ostium*, à domino gregis aut ministris ejus admissus, *Pastor est ovium*, huic ovium cura commissa est, seque legitimum Pastorem esse reipsa ostendit. *Huic ostiarius aperit*, ut homini noto & domestico; *& oves vocem ejus audiunt* naturali quodam instinctu; *& proprias oves vocat nominatim*, & vicissim eas distinctè novit: *& educit eas*, ad pascua salutaria. *Et cùm proprias oves* ex caulis *emiserit, ante eas vadit*, viam illis monstrans; *& oves illum sequuntur* vocantem & præeuntem, *quia sciunt vocem ejus*, id est, sibilos & sonos quibus uti consuevit. *Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo*, quem venire ut illis noceat, non ut illas curet, ex ipsa voce persentiscunt, *quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit illis Jesus*, hanc parabolam; *illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis:* non intellexerunt quid hac similitudine significaret.

7. 8. 9. 10. *Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen dico vobis, Ego sum ostium ovium* dominici gregis, per quod ingrediuntur & ipsæ, & Pastores quorum curæ ab uno summo Pastore commissæ sunt. *Omnes quotquot venerunt*, à Deo non missi, sed sua sponte ovium ductui & curæ se ingerentes, Pseudoprophetæ, & quilibet sine me Mediatore promittentes aditum ad salutem, aut summi Pastoris & Messiæ nomen sibi arrogantes, ut Theudas, Judas Gaulonites, &c. *Fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves*; electi eos non receperunt; & si qui fortè seducti sunt ab eis, citò deposuerunt errorem. *Ego sum ostium, per me si quis introierit*, qui per fidem in me Christum Mediatorem, in ovile Dei seu in Ecclesiam ingressus fuerit, sive ut pastor, sive ut ovis, *salvabitur, & ingredietur, & egredietur*, & tutus erit à lupi infernalis incursibus; sicut ovis intra caulas secura est: *& pascua inveniet.* Pabulo Animæ suæ convenienti ac salutari non carebit. *Fur non venit nisi ut furetur, & mactet & perdat* resistentes ejus incursibus & bona sua defendentes. *Ego veni ut* oves meæ, electi mei, *vitam habeant*, veram, spiritalem, cælestem, vitam gratiæ & gloriæ, *& abundantiùs habeant*: nec vitam solùm, sed & genus omne felicitatis.

11. 12. 13. *Ego sum Pastor bonus*, cui conveniunt characteres omnes & virtutes boni Pastoris. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*, vitam exponit suam quibusvis periculis, ut oves tueatur ab incursibus luporum & leonum. *Mercenarius autem*, custos ovium mercede conductus, *& qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ*, cùm veri Pastoris affectum non habeat turpique tantùm lucro in earum custodia ducatur, *videt lupum venientem*, & vitæ suæ magis quàm ovium securitati consulens, *dimittit oves, & fugit: & lupus rapit & dispergit oves* Pastoris præsidio destitutas. *Mercenarius autem fugit*, deserto grege, *quia mercenarius est*, sua dumtaxat commoda quærens, *& non pertinet ad eum de ovibus*, non curat de ovium conservatione & incolumitate, cùm res ipsius non agatur.

14. 15. *Ego sum Pastor bonus*, mercenario longè dissimilis: *& cognosco meas*, distinctè ac perfectè, non quacumque cognitione, sed quæ amori & curæ conjuncta sit; *& cognoscunt me meæ*, me ut Pastorem ac Salvatorem suum cognoscunt fide quæ per dilectionem operatur, *sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem*: similis inquam, est notitia quâ cognosco oves meas & illæ vicissim me cognoscunt, ei quâ me novit Pater, & ego agnosco Patrem. Quæ tamen dictio *sicut*, non perfectam æqualitatem, sed aliqualem dumtaxat similitudinem & imitationem ex parte ovium exprimit, in hoc positam quòd Christus bonus Pastor oves suas diligat, curet, servet, sibique conjunctissimas carissimas habeat, sicut Pater Christum ut Filium suum diligit Spiritu sancto; & oves vicissim Christum Pastorem suum diligant: eumque ut omnium bonorum suorum auctorem agnoscant. *Et animam meam pono pro ovibus meis*, vitam meam pro earum salute devoveo, & profundo.

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*, Gentes scilicet, seu electos ex Gentibus, quæ non sunt ex hoc ovili Israëlitico: *& illas oportet me adducere* ad

Ecclesiam meam, secundùm Prophetarum vaticinia : & *vocem meam audient.* Evangelii mei prædicationi per ora Discipulorum meorum resonanti obedient; *& fiet unum ovile*, seu grex unus ex Populo Judaico & Gentili, absque ullo discrimine, *& unus Pastor*, me Pastorem unum habebunt & sequentur. Confer cum Isaiæ 49. 6. *Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas Tribus Jacob & feces Israël convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Et cum Ezechielis 37. 21. & seq. *Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego assumam filios Israël de medio Nationum, ad quas abierunt : & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam. Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israël, & Rex unus erit omnibus imperans : & non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna. Neque polluentur ultra in Idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis : & salvos eos faciam de universis sedibus in quibus peccaverunt, & emundabo eos : & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus. Et servus meus David Rex super eos, & Pastor unus erit omnium eorum : in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea.* Et cap. 34. 22. 23. *Et salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David* (ita vocat Christum de familia David nasciturum) *ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem.*

17. 18. *Propterea me diligit Pater*, hæc non postrema diligendi me ratio, quatenus homo sum, quia curam habeo ovium quas mihi dedit, & quas tanti facit, *quia ego pono animam meam* pro illis, *ut iterum sumam eam*, Sic tamen sponte ac liberè vitam meam pono pro electis meis, ut illam mox resumpturus sim devicta morte. *Nemo tollit eam à me.* nemo mihi vitam eripere potest invito: *sed ego pono eam à me ipso*, lubens & volens morior: *& potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam*, à morte meipsum excitando. Potestate, non necessitate mortuus est Christus, potestate surrexit. *Hoc mandatum*, de morte subeunda pro ovibus, *accepi à Patre meo.* Quod ut mihi volenti & consentienti impositum est, sic illud summâ exequor libertate obediens factus usque ad mortem.

19. 20. 21. *Dissensio iterum facta est inter Judæos propter sermones hos*, horum occasione sermonem, aliis aliud de Jesu sentientibus. *Dicebant autem multi ex ipsis* blasphemantes : *Dæmonium habet & insanit : Quid eum auditis?* Verba ejus spernenda sunt, ut dæmoniaci, aut certè dementis. *Alii dicebant : Hæc verba non sunt dæmonium habentis*, hominis cujus mens à dæmonio transversa agitur. *Numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?* Quod illum operantem vidimus. Hoc certè opus non est dæmonis, sed divinæ potestatis.

22. 23. 24. *Facta sunt autem Encænia in Ierosolymis* : Festum anniversarium Dedicationis Templi per Judam Machabæum celebrabatur, *& hyems erat*, dies scilicet 25. mensis Casleu, Decembri nostro respondentis *& ambulabat Jesus in Templo*, id est, in atriis Templi, *in porticu Salomonis*, id est, in ea Porticu, quæ ut loco, ità & formâ, respondebat pristinæ porticui, quam olim erexerat Salomon in parte Templi Orientali, unde & vetus nomen retinebat. *Circumdederunt ergo eum Judæi*, seu Judæorum Primores, Senatores, Pharisæi, Legisperiti, magno confluxu, & dicebant ei : *Quousque animam nostram tollis?* quousque nos suspensos tenes in dubio? *Si tu es Christus, dic nobis palam*, apertè, ingenuè, sine verborum ambagibus & parabolarum involucris. Insidiosè loquuntur, ut si negaret, fidem ei apud populum derogarent; si affirmaret, læsæ majestatis apud Romanos accusarent. Christum enim Regem fore, & quidem talem qui Reges mundi subigeret, Judæi intelligebant.

1. Mach. 4. 52. & seq.

S. August. Tract. 49. in Ioann. n. 4.

25. 26. *Respondit Iesus* ; *Loquor vobis*, jam diu & sæpè dixi vobis verbis æquivalentibus, me Christum esse missum à Patre, *& non creditis*, in infidelitate vestra pertinaces. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, miracula quæ divina potestate, Dei Patris mei auctoritate apud vos palam edo, testantur me Christum esse, de quo hæc à Prophetis prædicta sunt: *Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis*, ex numero electorum meorum. His enim qui præordinati sunt ad vitam æternam Deus fidem donat gratuito misericordiæ suæ beneficio, quam vobis negat justo judicio ob peccata vestra. Illis dixit, *Non estis ex ovibus meis*, (inquit S. August.) *quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.*

27. 28. *Oves meæ vocem meam audiunt*, animo docili ac obediente : *& ego cognosco eas*, agnosco quos ipsis impressi characteres (Novit Dominus qui sunt ejus) *& sequuntur me*, per imitationem : *& ego vitam æternam do eis*, id est, certissimè dabo : *& non peribunt in æternum*, æterna morte non peribunt, quia etsi labantur in peccatum, in eo non perseverabunt, sed veram pœnitentiam agent : *& non rapiet eas quisquam*, seu vi, seu dolo, *de manu mea*, id est, de potentia mea, quâ eas custodio.

29. 30. *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est ; & nemo potest rapere de manu Patris mei.* Quod dedit mihi Pater, id est, ut sim Verbum ejus, ut sim unigenitus Filius ejus, ut sim splendor lucis ejus *majus omnibus est*, sive (ut Græci Textus vis habet) Pater qui oves illas benedictas & dilectas dedit mihi, rebus omnibus creatis major est, ejusque omnipotentiæ nemo potest resistere : ideo nemo potest eas eripere de manu Patris, consequenter nec de manu seu potestate mea. Una est enim Patris & Filii potestas, quia una divinitas. *Ego & Pater unum sumus*, non solùm voluntate & concordiâ, sed naturâ & potestate. *Cùm audit*, sumus, *abscedat confusus Sabellianus ; cùm audit*, unum, *abscedat confusus Arianus : gubernet Catholicus inter utrumque fidei suæ navigium, quoniam cavendum est in utroque naufragium. Dic ergo quod dicit Evangelium*, Ego & Pater unum sumus : *Non ergo diversum, quia* unum ; *non unus, quia* sumus.

S. Augustin. ibid. n. 5.

S. Augustin. alibi.

31. *Sustulerunt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent eum*, quasi reum blasphemiæ, cùm intelligerent eum sibi divinam adscribere potestatem & naturam. Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani & Sociniani. Ideo enim irati sunt, quia senserunt non posse dici, *Ego & Pater unum sumus*, nisi ubi æqualitas est Patris & Filii.

S. August. Tract. 49. in Ioan. n. 8.

32. 33. *Respondit eis Iesus : Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo* : id est : palam feci apud vos Patris mei divina potestate, quam mecum indivisim communicavit, *propter quod eorum opus me lapidatis*, seu lapidare vultis? *Respondерunt ei Judæi : De bono opere non lapidamus te, sed blasphemia* : Non ob aliquod bonum opus quod feceris, sed ob blasphemiam : *& quia tu homo cum sis*, ex carne & sanguine compositus ut cæteri, *facis te ipsum Deum*, te Deo dicis æqualem, teque & Patrem unum esse.

34. 35. 36. *Respondit eis Jesus : Nonne scriptum est in Lege vestra, quia Ego dixi, dii estis?* Verba sunt Dei ad judices : Ego, inquit, vos potestatis & nominis mei participes feci. *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est*, quibus eximium aliquod munus à Deo demandatum est, & qui Deum repræsentant, *& non potest solvi* seu irrita fieri *Scriptura* sacra : *Quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum?* Quanto minori jure mihi blasphemiæ crimen affingitis, cùm naturâ Filius sim Dei, quem Pater sanctificavit, gignendo ex utero ante luciferum, in splendoribus sanctorum; quem increata sanctitate, plenitudine divinitatis, oleo illo lætitiæ præ consortibus consecravit ad munus quod obeo Doctoris, Legislatoris, & Salvatoris omnium hominum, quod solius Dei proprium est ; & è sinu suo ubi eram in principio, in mundum me misit. Argumentum est igitur à minori ad majus : quia longè meliori jure Filium Dei se dicere potest, qui ejusdem est cum Deo Patre potestatis &

Psal. 81. 6.

naturæ, quique divinis operibus id demonstrat, quàm qui Deum solummodo repræsentat ratione muneris quod gerit.

37. 38. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.* Diluto blasphemiæ crimine, ad præcipuum sermonis sui argumentum redit, seque Christum esse probat. Si non edo opera Deo digna, & quæ me Filium ejus esse demonstrant, cùm à nullo alio nisi à Deo, cujus sunt propria, fieri possint, mihi fidem innoxiè derogabitis. *Si autem facio* hujusmodi opera: *& si mihi non vultis credere*, seu verbis meis fidem habere, *operibus credite*, quibus verba confirmantur; *ita fiet ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre*, per individuam potentiæ & essentiæ unitatem, necnon per intimam & perfectissimam inhabitationem unius personæ in alia.

39. 40. *Quærebant ergo eum apprehendere*, quòd se A Dei Filium naturâ, non adoptione sola constanter prædicaret: *& evasit de manibus eorum*, iterum demonstrans potestatem sibi non deesse pericula quævis evadendi. *Et abiit iterum trans Iordanem, in eum locum ubi erat Johannes baptizans primùm*, antequam in Salim veniret: *& mansit illic* aliquandiu. Joann. 3. 25.

41. 42. *Et multi venerunt ad eum*, memores testimonii quod Johannes illi perhibuerat: *& dicebant: Quia Johannes quidem signum fecit nullum*, & tamen eum summè venerati sumus, & prope pro Messia habuimus. *Omnia autem quæcumque dixit Johannes de hoc*, scilicet de Jesu, nempe illum esse Agnum Dei, Mundi Salvatorem, Dei Filium, *vera erant*, ut probat eventus, utque constat ex verbis & factis ejus. *Et multi crediderunt in eum*, ipsum esse Christum, verumque Dei Filium, ac Mundi Salvatorem, testimonio Johannis, quod in memoriam revocarunt, & ipsius Jesu miraculis adducti.

Sensus Moralis.

1. AMEN, *amen dico vobis: Qui non intrat per B ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Christus ostium est: quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur est & latro. Tales Pagani, Gentiles Philosophi, Pharisæi, Hæretici, & quicumque gloriam propriam quærunt. Dicant ergo Pagani, Bene vivimus. Si per ostium non intrant, quid prodest eis unde gloriantur? Ad hoc enim debet unicuique prodesse bene vivere, ut detur illi semper vivere: nam cui non datur semper vivere, quid prodest bene vivere? Quia *Nec bene vivere dicendi sunt, qui finem bene vivendi vel cæcitate nesciunt, vel inflatione contemnunt. Non est autem cuiquam spes vera & certa semper vivendi, nisi agnoscat vitam quòd est Christus, & per ianuam intret in ovile*: nisi, inquam, Christum agnoscat, confiteatur, & colat virum Deum & hominem verum, & per ejus fidem intret in ovile Christi, id est, in Ecclesiam Catholicam. Non solùm autem Christum verum prædicet, sed Christi gloriam quærat, non suam: nam multi quærendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potiùs quàm congregaverunt. *Humilis est enim janua Christus Dominus: Qui intrat per hanc januam, oportet humiliet se, ut sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat, sed extollit, per maceriam vult ascendere: qui autem per maceriam ascendit, ideo exaltatur ut cadat.*

S. *August. Tract* 45. *in Ioann. n.* 2. 3. 4.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Quicumque per Christum Jesum non intrat in Ecclesiasticum Ordinem, in Pastorale Ministerium, quicumque alium finem intuetur, quàm Christi gloriam, Ecclesiæ utilitatem: quicumque alia ratione movetur, ille fur est & latro. Quem ad Clerum, & ad Pastorale Ministerium alliciunt & trahunt ambitio, avaritia, quietis & vitæ commodioris amor, familiæ suæ utilitas, ille fur est & latro. Quicumque per simoniam, vim, & malas artes Beneficia Ecclesiastica obtinet, & ea quæ Animarum curam adjunctam habent pro se petit, ille fur est & latro.

2. 3. 4. *Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium.* Dotes, officia, signa boni Pastoris Christus summus Pastor exponit. Primum officium est legitimus ingressus in ovile Christi, per vocationem interiorem Spiritûs ejus, non alio quàm gloriæ Dei, utilitatis Ecclesiæ, sanctificationis animarum intuitu: per vocationem exteriorem, missionem, auctoritatem Apostolicam & Episcopalem. His enim veluti clavibus Spiritus sanctus ostium Pastoribus aperit, furibus & latronibus claudit. *Huic ostiarius aperit.* 2. Bonus Pastor oves docere debet, illis verbum Dei prædicare, illarum captui & intelligentiæ sermones suos attemperare, ut vocem ejus audiant. Pastor mutus, idolum est, non Pastor. Qui concionatur, & se auditorum ingenio non accommodat, comœdus est & declamator, non prædicator. *Et oves vocem ejus audiunt.* 3. Bonus Pastor oves suas cognoscere C debet, earum bonam vel malam indolem, affectus, mores, necessitates internas & externas perspectas habere, illas visitare, sublevare in egestate, in morbis corporis & animæ; præsto semper esse ad succurrendum omnibus & singulis: proprias oves vocare, non alienas; in alienum ovile nihil usurpare, Animarum alienæ curæ commissarum fiduciam sibi non conciliare, proprioque Pastori surripere. *Et proprias oves vocat nominatim.* 5. Bonus Pastor Animas educere debet è familia veteris hominis, & in familiam novi hominis Christi Jesu per baptismum introducere; educere per prædicationem divini verbi, per obsecrationes, correptiones, increpationes, per canonicam Pœnitentiæ administrationem ex peccatis earum, pravis habitibus & affectibus, è diaboli pompis, & voluptatibus & amore sæculi; & ducere eas in pascua salutaria, & viam Christianæ vitæ ac disciplinæ. *Et educit eas.* 6. Bonus Pastor præire debet ovibus, vitæ irreprehensibilis, & omnium virtutum Christianorum exemplo. *Et cùm proprias oves emiserit, ante eas vadit; & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus.* Bonus Pastor commissum sibi gregem pascat *exemplo conversationis, verbo prædicationis, fructu orationis.* S. *Bern. Tract. in Evang.* Ecce nos reliquimus omnia.

7. 8. *Amen, amen dico vobis, Quia ego sum ostium ovium. Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, & non audierunt eos oves.* Prophetas audiverunt justi veteris Testamenti, quia cum Verbo Dei venerunt, & veritatis ministri ac interpretes fuerunt. Intraverunt ergo per ostium, qui eos audierunt, sic in Christum crediturum, quomodo nos credimus in eum qui venit. *Tempora variata sunt, non fides.* Nos credimus Dominum Jesum Christum natum ex Virgine, venisse in carne, passum esse, resurrexisse, in cælum ascendisse: totum hoc impletum esse jam credimus. In ejus sunt fidei societate nobiscum & illi Patres; qui crediderunt de Virgine nasciturum, passurum, resurrecturum, in cælum ascensurum. *Habentes* (inquit Apostolus) *eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum. Et nos credimus, propter quod & loquitur.* Quotquot ergo ante Christi adventum crediderunt vel Abrahæ, vel Isaac, vel Jacob, vel Moysi, vel aliis Patriarchis, ac Prophetis Christum prænuntiantibus, oves erant, & Christum audierunt, non vocem alienorum. Alii sunt ergo quos non audierunt oves, in quibus non erat vox Christi, errantes, falsa dicentes, inania garrientes, vana fingentes, miseros seducentes. Et si eos audierunt oves Christi aliquando errantes; vocem tandem Christi audierunt, ad ovile redierunt, in eoque usque in finem perseverarunt. *Est vox aliqua Pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum.* Quæ est ista vox? *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Hanc « vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & « ille hoc ei prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in « finem, sed non apud eum perseverando non audit hanc « S. *August. Tract.* 45. *in Ioann.* 2. *Cor.* 4. 13.

» vocem. Venit ad Christum, audivit alia & alia verba, illa & illa, omnia vera, sana omnia: inter quæ omnia est » & illa vox: *Qui perseveraverit*, &c. Istam qui audierit, » ovis est. Sed audiebat illam nescio quis, & desipuit, refriguit, audivit alienam; si prædestinatus est, ad tempus » erravit, in æternum non periit; redit ut audiat quod neglexit, faciat quod audivit. Si enim de his est qui prædestinati sunt, & errorem ipsius Deus præscivit, & conversionem futuram; si aberravit, redit ut audiat vocem illam Pastoris, & sequatur dicentem: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Bona vox, vera Pastoralis, vox salutis in tabernaculis justorum. Nam facile est » audire Christum, laudare Evangelium, acclamare Concionatori: perseverare usque in finem, hoc est ovium » vocem Pastoris audientium.

9. 10. *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Animæ ad Christum Jesum per ipsummet, qui salutis ostium est, ducendæ sunt. In manu ejus vita & omnium copia bonorum est, quæ misericorditer distribuit iis, qui in ejus gratia, non in propria virtute confidunt. Per Christum in Ecclesiam ingredimur, ut ibi pabulo divini verbi, Mysteriorum, Sacramentorum; ut sacratissimo Corpore & Sanguine ipsius pascamur. Per Christum egredimur ex hoc mundo, & in cælum recipimur, æterna veritate pascendi. *Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* Id dixisse videtur, ut vitam ha- *S. Aug. Tract. 45. in Ioann. n. 15.* » beant ingredientes, & abundantiùs habeant egredientes. » Non autem potest quisque per ostium, id est, per Christum egredi ad vitam æternam, quæ erit in specie; nisi » per ipsum in Ecclesiam ejus, quod est ovile ejus, intraverit ad vitam temporalem, quæ est in fide. Ideo ait, *Ego* » *veni ut vitam habeant*, hoc est fidem quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ovile ingrediuntur ut » vivant, quia justus ex fide vivit: *& abundantiùs habeant*, » qui perseverando usque in finem, per illud ostium, id » est, per fidem Christi egrediuntur, quoniam veri fideles » moriuntur; & abundantiùs habebunt vitam, venien- » do quò Pastor ille præcessit, ubi numquam deinde moriantur.

Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat, &c. Qui Beneficium ac Ministerium Ecclesiasticum suscipit ut commodiùs vivat & lautiùs, ut Ecclesiæ reditibus ad luxum, ad ludos, ad voluptates abutatur; qui pravis dogmatibus, & moribus improbis, aut negligentia certè sua animas perdit, fur est & latro. Ille verò Pastor bonus est, qui exemplo Christi Jesu Pastorum Principis in id unum studiis & modis omnibus incumbit, ut vitam æternam ejus ovibus procuret. Ob hunc enim finem Pastor in Ecclesia constitutus est. *Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.*

11. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Devovere se ipsum debet pro ovibus suis bonus Pastor ut victimam, tum per sancti Ministerii labores assiduos; tum etiam per vitæ suæ sacrificium, si opus sit, pro salute gregis. Sed proh pudor! sunt qui dominicas oves suis cupiditatibus, avaritiæ suæ, iræ suæ, vindictæ, quieti immolant, illasque perire sinunt ut sumptibus parcant aut labori. *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi.* Sanè cùm incomparabiliter longè sit melior anima quâ vivimus, terrenâ substantiâ quam exteriùs possidemus; qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam?

Philipp. 2. *S. Greg. M. Hom. 14. in Evang.*

12. 13. *Mercenarius autem, & qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit & dispergit.* Quis est mercenarius? Sunt in Ecclesia quidam Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit, *sua quærentes, non quæ Iesu Christi.* Quid est, sua quærentes? *Non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda consectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à Præposito, & propter hæc servitur Deo; quisquis est talis, mercenarius est, inter filios se non computet.* In ordine Præpositorum Ecclesiæ, & filii sunt, & mercenarii. Præpositi qui filii sunt, Pastores sunt. Mercenarii non sunt Pastores merito, quamvis sint gradu: necessarii tamen sunt, (inquit S. Augustinus) multi quippe in Ecclesia commoda terrena sectantes, Christum prædicant, & per eos vox Christi auditur: & sequuntur oves, non mercenarium, sed vocem Pastoris per mercenarium. Mercenarios demonstravit Christus, dicens, *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: Quæcumque ergo dixerint vobis, facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.* Quid aliud dixit, nisi, per *mercenarios vocem Pastoris audite?* Sedendo enim in Cathedra Moysis legem Dei docent: ergo per illos Deus docet. Sua verò illi si velint docere, nolite audire, nolite facere. Certè enim tales sua quærunt, non quæ Jesu Christi; nullus tamen mercenarius ausus est dicere populo Christi, Tua quære, non quæ Jesu Christi. Quod enim facit malè, non prædicat de Cathedra Christi: inde lædit unde mala facit, non unde bona dicit. *Botrum carpe, spinam cave. Botrus aliquando de radice vitis exortus, pendet in sepe, crescit palmes, inseritur spinis, & portat fructum spina non suum. Non enim spinam vitis attulit, sed spinis palmes incubuit. Noli interrogare nisi radices. Quære radicem spinæ, extra invenis à vite: Quære originem uvæ, vitis hanc protulit ex radice. Cathedra ergo Moysi vitis erat: Pharisæorum mores spinæ erant. Doctrina vera per malos, palmes in sepe, Botrus inter spinas. Cautè lege, ne dum quæris fructum, laceres manum: & cùm audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem:* Sanctus Paulus qui scripsit, *Neminem habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi:* alio loco inter mercenarios filiosque distinguens ait: *Quidam autem & propter invidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant, quidam ex caritate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant, non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.* Isti mercenarii erant, Paulo Apostolo invidebant. Quare invidebant, nisi quia temporalia requirebant? Sed quid adjungat, attendite. *Quid enim? Dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Veritas est Christus: « veritas à mercenariis occasione annuntietur, veritas à « filiis veritate annuntietur: filii æternam hæreditatem « patris patienter exspectant, mercenarii temporalem mer- « cedem conducentis festinanter exoptant: mihi humana « gloria, cui mercenarios invidere video, minuatur; & « tamen per linguas & mercenarium & filiorum divina « Christi gloria diffametur, cùm sive occasione, sive « veritate Christus annuntietur. Tres personas attende, « Pastorem, mercenarium, latronem. *Diligendus est Pastor, tolerandus mercenarius, cavendus est latro.*

Philipp. 2. *Philipp. 2. 20.* *Philipp. 1. 15.* *S. Aug. serm. 137. alias 49. de Verbis Dom.*

13. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus.* Fugere, cùm manendum est; cedere, cùm resistendum; silere, cùm loquendum, caracteres sunt mercenarii, commoda tantùm sua, non ovium salutem & spiritualem utilitatem quærentis. Peccantem non liberè audet arguere. Ecce nescio quis graviter peccavit, increpandus est, excommunicandus est: sed excommunicatus inimicus erit, insidiabitur, nocebit cùm potuerit. Jam ille qui sua quærit, non quæ Jesu Christi, ne perdat quod sectatur, humanæ amicitiæ commoditatem, & inimicitiarum humanarum incurrat molestiam, tacet, non corripit. Ecce lupus ovi guttur apprehendit: diabolus fideli adulterium persuasit, tu taces, non increpas: ô mercenarie, lupum venientem vidisti, & fugisti. Respondet fortè & dicit, Ecce hîc sum, non fugi, *Fugisti, quia tacuisti: tacuisti, quia timuisti. Fuga animi timor est; corpore stetisti, spiritu fugisti.*

« *S. Aug. Tract. 46. in Ioann. n. 8.*

14. 15. *Ego sum Pastor bonus; & cognosco meas, & cognoscunt me meæ, sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem*, cognitione adhæsionis & amoris; *& animam meam pono pro ovibus meis.* Sic bonus Pastor oves semper habet in corde, ad honorem & imitationem Patris æterni, & Filii ejus Jesu Christi: seque totum devovet, consecrat, impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipsarum salute profundendam, ut Christum summum Sacerdotem & victimam pro salute nostra factum imitetur. Pastorum officium audistis, ovium officia cogitate. *S. Greg. M. Hom. 14. in Evang.* *Et cognoscunt me meæ*, quasi dicat, *Diligentes obsequuntur. Qui enim veritatem non diligit, adhuc minimè cognovit.* Videte si Christi oves estis, videte si eum cognoscitis, videte si lumen veritatis scitis; *non per fidem tantùm, sed per amorem; non ex credulitate, sed ex operatione.* Nam *qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Ideo hîc ait Jesus: *Sicut novit me pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis.* *S. August. serm. 137. aliàs 49. de Verbis Domini.* Id est, *Eâ caritate quâ pro ovibus morior, quantùm Patrem diligam ostendo...* Pastor bonus est in Ecclesia, qui non aliud quærit quàm Deum; mercenarius qui aliud. *Quisquis autem à Deo præter Deum aliquid quærit, non castè Deum quærit.*

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere, &c.* Bonus Pastor nusquam satis laborasse pro animarum salute sibi videtur. Alias & alias Animas Deo lucrari & acquirere conatur indies, ut numerus electorum illi soli cognitus impleatur, & ad consummationem corporis Jesu Christi tandem perveniatur. Summum in laboribus sacri ministerii Pastorum solatium est, quòd vocem Christi per eos loquentis oves audiant, qui & ostium est, & Pastor ovium: ostium, pandendo se; Pastor, intrando per se. Et quidem quòd Pastor est, dedit & membris suis; nam Apostoli, & boni Episcopi sunt Pastores. Ostium verò nemo eorum se dicit. Hoc sibi Christus proprium tenuit, quà intrent oves. Denique Paulus Apostolus boni Pastoris implebat officium, quando Christum prædicabat, quia per ostium intrabat. At ubi oves indisciplinatæ cœperunt facere schismata, & alia ostia sibi ponere, non quà intrarent & congregarentur, sed quà errarent ut dividerentur, dicentes, alii, *Ego sum Pauli*; alii, *Ego sum Cephæ*; alii, *Ego Apollo*; alii, *Ego Christi*: expaveſcens ad eos qui dixerunt, *Ego sum Pauli*; tamquam clamans ad oves, Miseræ, quà itis? Non sum ostium. *Numquid Paulus* (inquit) *pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Qui verò dicebant, *Ego sum Christi?* invenerant ostium. Ad illum oves sibi commendatas adducere debent Pastores, ad eum errantes reducere, *Ut fiat unum ovile, & unus Pastor.* Ad consummatam illam ovilis Dominici, id est, Ecclesiæ triumphantis unitatem suspiremus, in qua perfecta erit caritas, Electos æternùm Deo conjungens, & inter se connectens; omnia membra capiti, totum ovile pastori inseparabiliter adunans in pascuis uberrimis æternæ felicitatis. Interim verò Ecclesiam diligamus, ejusque unitatem servemus, extra quam non est salus. *Non* enim *habet Dei caritatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem.* *S. Cyprianus.*

17. 18. *Propterea me diligit Pater quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.* Nihil magis Pastorem amore Dei dignum reddit, nihil magis ejus sanctificationem promovet, nihil uberiorem gratiarum & benedictionum cælestium copiam in ipsum derivat, quàm bonorum & commodorum temporalium, ipsiusque vitæ contemptus, ut ministerium suum fideliter impleat. Vitam nimiùm diligere non debet bonus Pastor & Ecclesiæ Minister, sed eam Deo quotidiè consecrare, & in ejus gloriam impendere, mori paratus occasione data, ut salutem procuret Animarum Christi pretioso sanguine redemptarum. Debet autem sacrificium ejus voluntarium esse, ut quamvis vitam conservare possit, eam nihilominus devoveat & profundat, si necesse sit, ex obedientia & caritate. *Et potestatem habeo ponendi eam:* *1. Joan. 3.* *Hoc mandatum accepi à Patre meo.* Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere. *1 Cor. 12. S. August. Tract. 47. in Joann.*

20. *Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: Quid eum auditis?* Christus Jesus æterna Patris Sapientia, Veritas, hominum Redemptor tam atroces calumnias, tam horrendum contemptum patitur: & nos pro ipso contemni & contumeliis affici non sustinebimus? Patienter audit Filius Dei, *Dæmonium habet*: Patienter audit Sapientia; *Insanit*: Patienter audit Veritas, *Quid eum auditis?* Et nos viles homunciones, peccatores, nihil de nostro habentes præter mendacium & peccatum, irâ, odio, ultionis libidine accendimur, in eos qui nobis maledicunt, qui nos contemnunt, vel convitiis & calumniis impetunt. Imitemur patientiam & mansuetudinem Pastoris nostri, si oves ejus esse volumus.

22. 23. 24. *Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis, & hyems erat. Et ambulabat Jesus in Templo, in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.* Non veritatem desiderabant, quam inquirere videbantur, sed calumniam præparabant. *Hyems erat*, & frigidi erant: ad illum enim divinum ignem accedere pigri erant. Sed accedere, est credere: qui credit, accedit; qui negat, recedit. Non movetur anima pedibus, sed affectibus. Friguerant à diligendi caritate, & ardebant nocendi cupiditate. Longè aberant, & ibi erant: non accedebant credendo, & premebant persequendo. Quærebant audire à Domino, Ego sum Christus; & fortasse de Christo secundùm hominem sapiebant. Prædicaverunt Prophetæ Christum, sed divinitatem Christi & in Prophetis, & in ipso Evangelio nec Hæretici intelligunt: quantò minùs Judæi, quamdiu velamen est super cor eorum? Ad eorum cæcitatem obstupescamus, similemque pœnam timeamus. Loquitur enim nobis Jesus in Evangelio. Loquitur per os Ministrorum suorum, & Pastorum suorum, loquitur per inspirationes Spiritus sancti sui: & non credimus. Si enim verè crederemus in Christum fide vivâ, operibus testaremur nos esse Discipulos Christi, faciendo quæ docuit, imitando quæ gessit. *S. Aug. Tract. 48. in Joann. n. 3.*

25. *Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non creditis. Opera quæ Ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.*

26. 27 28. *Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.* Fides quæ per dilectionem operatur, & in quâ perseveratur, signaculum est ovium Christi. Ex ore summi Pastoris didicistis quæ sint oves; *Estote oves. Oves credendo sunt, oves Pastorem sequendo sunt, oves Redemptorem non contemnendo sunt, oves per ostium intrando sunt, oves exeundo & pascua inveniendo sunt, oves vitâ æterna perfruendo sunt.* Tres ovium Christi notæ, tria Prædestinationis signa. 1. Verbi ejus amor & auditio cum docilitate & obedientia. *Oves meæ vocem meam audiunt.* 2. Cura singularis & eximia Filii Dei de illorum sanctificatione. *Et ego cognosco eas.* 3. Imitatio perseverans vitæ & operum Christi Jesu. *Et sequuntur me.* His jam tunc dat vitam æternam, cùm gratiam largitur, quæ gloriæ semen & pignus est, & eas servat à perditione. *Et ego vitam æternam do eis; & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Quid potest lupus? quid potest fur & latro? Non perdunt nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ovibus, de quibus dicit Apostolus, *Novit Dominus qui sunt ejus*: & *Quos præscivit, ipsos & prædestinavit; quos autem prædestinavit, ipsos & vocavit; quos autem vocavit, illos & justificavit, quos autem justificavit, ipsos & glorificavit*: de ovibus illis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Ideo ait, *Non rapiet eas quisquam de manu mea.* Aliquando se ipsæ nesciunt oves, sed Pastor novit eas, secundùm istam prædestinationem, secundùm istam Dei præscientiam, secundùm electionem ovium ante constitutionem mundi, de qua dicit Apostolus, *Sicut elegit nos in ipso ante mundi consti-* *2. Tim. 2. 19* *Rom. 8. 30.*

Ephes. 1. 4. S. *Aug. Tract.* 45. *in Joann. n.* 12.

tionem. Secundùm istam præscientiam Dei & prædestinationem, *quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus; & quàm multæ oves intus, & quàm multi lupi foris.* Quàm multi modò luxuriantur, casti futuri; & quàm multi blasphemant Christum, crediturì in Christum; quàm multi se inebriant, futuri sobrii; quàm multi rapiunt res alienas, donaturi suas: verumtamen modò vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quàm multi intus laudant, blasphematuri; casti sunt, fornicaturi; sobrii sunt, se vino postea sepulturi; stante casuri. (De prædestinatis enim loquimur: de his loquimur quos novit Dominus qui sunt ejus,) &c. tamen ipsi, quamdiu rectè sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt ipsi, non audiunt illi: & tamen secundùm prædestinationem non oves isti, oves illi. O arcanum incomprehensibile, *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Væ præsumptioni humanæ, si salutem suam in manibus suis securiorem putat quàm in manibus Salvatoris sui! Væ præsumptioni humanæ, si Salvatorem illam servaturum confidit sine cooperatione sua, & nisi vigilet ipsa ne laqueis mundi, dæmonis, propriæque voluntatis implicetur, præceps agatur, perdatur!

36. 37. *Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas; quia dixi, Filius Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.* Nihil efficacius est ad famam Pastoris & Ministri Ecclesiæ contra calumnias & obtrectationes hominum improborum defendendam, quàm vocatio & missio legitima, morum innocentia, operum sanctitas. Vocatio nostra sancta est, professio sancta, sed terribilius ea de causa judicium nos manet, nisi vita & moribus sanctissimus; ut per opera nostra cognoscant omnes quia Deus in nobis est per Spiritum suum, & nos in Deo per intimam adhæsionem caritatis quam in cordibus nostris diffundit: & credant verbis quæ Dei nomine ad ipsos loquimur. Eò collineare debet tota boni Pastoris vita & conversatio, ut oves ejus Deum cognoscant, earumque fides crescat, nutriatur, roboretur, per caritatem operetur, perficiatur, consummetur. *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis quia ego in Patre, & Pater in me est.*

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

1. 2. ERAT *autem quidam languens Lazarus* nomine, *à Bathania* oriundus, seu ex vico sito in eo Montis Oliveti tractu, qui Bethania dicebatur, *de castello Mariæ & Marthæ, sororis ejus.* In quo vico seu castello habitabant Maria & Martha sorores ejus, eo nomine tunc apud Christi discipulos celebres, quòd sæpe Christum & ejus Apostolos hospitio recepissent. *Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur*, seu periculosè ægrotabat. Unctionem à Maria pœnitente factam spectat Evangelista. Quæ enim post resurrectionem Lazari facta est, capite sequenti commemoratur. *Luc. 7.*

3. 4. *Miserunt ergo sorores ejus ad eum*, scilicet ad Jesum, *dicentes* per nuntium: *Domine, ecce quem amas infirmatur*, sperantes fore ut eum sanaret, siquidem nec bonitas deerat, nec potestas. *Audiens autem Jesus, dixit eis; Infirmitas hæc non est ad mortem* vulgarem & permanentem; *sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam*, ut illius infirmitatis occasione gloria Dei & Filii ejus magis inclarescat & celebretur. *Nihil mirum* (inquit S. Cyrillus) *quòd dixerit non esse ad mortem infirmitatem Lazari, & tamen mors acciderit: ad rei enim exitum respicientes, quodque paulò post erat resurrecturus, non quid medio tempore contigerit spectamus, sed in quem finem res tota reciderit*: suam autem Deique gloriam eamdem esse manifestò declarat, cujus verè Filius sit, ac unus cum Patre Deus. S. *Cyrill. lib.* 7. 8. *in Joann. p.* 676.

5. 6. 7. *Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum*, à quibus hospitio excipi solebat, & quos dilectione sua dignos fecerat. *Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco*, ubi nuntium accepit, *duobus diebus*, ut de morte ejus dubitari non posset, evidentiusque esset miraculum resurrectionis ejus, quod postea erat editurus. *Deinde post hæc dixit Discipulis suis: Eamus in Judæam itcrum*, in sortem Tribus Judæ & Benjamin, versus Jerusalem. Tunc enim ultra Jordanem erant in Peræa.

8. 9. 10. *Dicunt ei Discipuli, Rabbi nunc quærebant te Judæi lapidare.* Non diu est quòd te Judæi lapidibus obruere volebant: ne te extremo periculo iterum exponas precamur. *Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt horæ diei?* Certum est ac definitum diei spatium, quod minui non potest. *Si quis ambulaverit in die, non offendit*, non impingit, *quia lucem hujus mundi videt: si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo*, lux illi non affulget, cujus beneficio cavere possit offendicula. Proverbiali hoc effato significat Christus certum & constitutum esse tempus quo vivere debeat, & officium explere suum, quo tempore illum Judæi interficere non poterant, cùm nihil pati possit invitus. Hæc etiam subintelligi potest applicatio sententiæ, interprete S. Cyrillo: Nondum tempus est ut omninò recedam à Judæis, licèt impii sint; sed quemadmodum lumen diei non deficit nisi duodecim horarum confecto spatio, sic neque ante tempus lumen doctrinæ meæ Judæis auferam, immò usque ad mortem cum eis manebo, ut eos in tenebris errantes illuminem; ut eorum peccatis & voluntariæ cæcitati tribuendum sit quòd in me ut ad lapidem offendant. Significat denique Discipulos nihil acerbi passuros, quamdiu cum illo erunt, qui omnia illuminat. S. *Cyrill. lib.* 6. 7. *in Joann. p.* 678.

11. 12. 13. 14. 15. 16. *Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit*, id est, mortuus est. Hebræis usitata erat figurata ista locutio, ut mortem somni nomine significarent. Quem loquendi modum ad mortem Lazari significandam eò convenientiùs usurpavit Jesus, quòd brevî ipsum suscitaturus esset, ac tam facilè ac homo dormiens à somno excitatur: *sed vado ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo Discipuli ejus: Domine si dormit, salvus erit*, convalescet; non est cur periculo te inferas, ut à somno salutari illum excites. *Dixerat autem Jesus de morte ejus*, quam somnum vocabat figurato loquendi modo: *illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret*, seu de somno vulgari & ordinario, à quo tanquam à re noxia eum excitare vellet. Rudes enim adhuc erant in schola Christi. *Tunc Jesus dixit eis manifestè*, absque metaphora: *Lazarus mortuus est: & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi*: Gaudeo propter vos, quia non eram ibi, precibus enim & fletibus piarum sororum permotus fuissem ad sanitatem illi restituendam: ex resurrectione autem ejus fides in me vestra augebitur & confirmabitur, meque vitæ Auctorem esse firmiùs credetis. Hæc gaudii mei ratio; vester enim profectus mihi unicè cordi est: *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus*, cujus nomen Græcè significat gemellum, ad Condiscipulos: *Eamus & nos ut moriamur cum eo.* Cùm decretum sit Magistro nostro ire in mortis periculum, eamus & nos in certam mortem: nec enim æquum est ut eum deseramus. Quæ verba promptam quidem voluntatem, sed & timiditatem; animumque generosum & Dei amantem S. *Cyrill. Alexand.*

amantem, sed permixtum incredulitate sapiunt. Nec enim vult remanere sine Jesu, sed condiscipulos ad periculum cum Magistro adeundum hortatur. *Eamus, &c.* Si iverimus, de vita nostra actum est; sed tamen pati non recusemus: neque enim tanti facere vitam nos oportet, ut ab illo separemur.

17. 18. *Venit itaque Iesus* Bethaniam: *& invenit eum*, scilicet Lazarum, *quatuor dies jam in monumento habentem*, jam à quatuor diebus in sepulchro jacentem. *Erat autem Bethania juxta Hierosolymam, quasi stadiis quindecim*, dimidia paulò ampliùs leuca, secundùm nostram mensurandi rationem. Verùm, dicet quispiam, si quindecim stadiis aberat Bethania, quomodo quatriduanus erat Lazarus? Respondetur, mansisse Christum duos dies, antequam ad Lazarum iret. Pridie venerat nuntius, quo die mortuus est Lazarus: quarto itaque die venit Jesus Bethaniam.

S. Chrys. Hom. 61. in Ioann.

19. 20. *Multi autem ex Iudæis* Hierosolymitanis, ob viciniam, *venerant ad Martham & Mariam*, feminas nobilitate & religione insignes, *ut consolarentur eas de fratre suo*, ut earum dolorem de morte fratris lenirent: quod officium per septem dies extendi solebat. *Martha ergo ut audivit, quia Iesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat*, Judæos consolatores in intima domo excipiens, & ab illis detenta.

21. 22. *Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*: illum enim pro tuo in nos amore sanasses. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposcris à Deo*, etsi naturæ viribus impossibilia, ut resurrectionem fratris mei, *dabit tibi Deus*, tuis precibus concedet. Non dixit, Sed modò rogo te, ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, sivis facis: utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis meæ.

S. August. Tract. 49. in Ioann. n. 13.

23. 24. *Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus.* Non ait, Ego eum statim resuscitabo, tum modestiæ causâ, tum ut Marthæ animum paulatim ad miraculi fidem ac spem excitaret. *Dicit ei Martha*, existimans eum de universali resurrectione loqui, in mundi fine futura: *Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die.* De hac resurrectione secura sum: hoc objectum spei meæ.

25. 26. 27. *Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita.* Auctor sum vitæ & resurrectionis: ne ergo de me tam tenuiter sentias, quasi precariò & aliena virtute, precibusque ad Deum tusis vitam procurare possim fratri tuo: per me & viventes vivunt, & mortui resurgunt. *Qui credit in me*, qui me pro Christo & vitæ ac resurrectionis Auctore agnoverit, mihique adhæserit, *etiamsi mortuus fuerit, vivet*, resurget ad vitam æternam. *Et omnis qui vivit*, qui mortalem in hoc mundo vitam agit, *& credit in me*, si in me credat fide per dilectionem operante, in eaque fide & dilectione perseveret, *non morietur in æternum*, morte secunda; immò vivet vitâ immortali & beata. *Credis hoc?* Quasi dicat Jesus: Hoc præsertim credendum, hoc fratri tuo, tibique optandum est, hæc votorum tuorum summa esse debet, ut per me æternùm beatèque vivatis. *Ait ille* Martha: *Utique Domine, ego credidi quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.* Jamdudum credidi te esse Christum Filium Dei vivi, ac proinde vitæ datorem, qui in hunc mundum venisti ut genus humanum à morte peccati, à morte æterna redimas & salves. Quando hoc credidi, credidi quia tu es resurrectio; credidi quia tu es vita; credidi quòd qui credit in te, etsi moriatur, vivet; & qui vivit & credit in te, non morietur in æternum.

S. August. Tract 49. in Ioann.

28. 29. 30. *Et cùm hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio*, id est, summissa voce, *dicens: Magister adest, & vocat te. Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum.* Prompto animo vocanti obsecuta. *Nondum enim venerat Iesus in Castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha*, prope sepulchrum, quod extra vicum positum erat, pro more Hebræorum.

31. 32 *Judæi ergo* Hyerosolymitæ, *qui erant cum ea*, nempe cum Maria, *in domo, & consolabantur eam, cùm vidissent Mariam quia citò surrexit, & exiit*, cùm eam tam citò surrexisse conspexissent, ac foras exire, *secuti sunt eam*, comitati sunt honoris causâ, *dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.* Solebat enim illic major planctus excitari, velut renovato dolore. *Maria ergo, cùm venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, prostravit se in signum summæ veneration-nis, quâ illum ceu Messiam à Deo promissum prosequebatur: *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Non minor erat fides ejus quàm Marthæ; potestatem Jesu & caritatem ejus æquè noverat: ideo eadem verba usurpat. His autem verbis illum tamquam Deum allocutam, conjicit S. Cyrillus, tametsi non accuratè locuta sit, rata non adfuisse ipsum, quòd abesset corpore.

33. 34. *Iesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu*, intimè commotus est compatientis & condolentis affectu vehementi; *& turbavit seipsum*, tristitiam in se ipso excitavit, eamque signis evidentibus indicavit: *& dixit: Ubi posuistis eum?* Ubi sepeliviſtis? *Dicunt ei: Domine, veni, & vide.* Interrogat, & velut ignorantem se gerit, ut omni suspicione careret miraculum.

S. Chrys. Hom. 62. in Ioann.

35. 36. 37. *Et lacrymatus est Iesus*, Divinitatis signum editurus, humanitatis signa præmisit, ut Deus & homo crederetur. *Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus.* Verùm hos motus certæ dispensationis gratiâ, ita cùm voluit animo suscepit humano, ut cùm voluit factus est homo. *Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.* Lacrymæ testes amoris in viro præsertim gravi & constante mortuum lugente. Tantisper autem flet Jesus mox comprimit lacrymas: ne videatur durus quidem & immisericors sine ullo sensu doloris, si amici mortem, & piarum sororum afflictionem siccis oculis cerneret: & ne à virili sapientis constantiâ deficere videtur, si intemperanter fleret. *Quidam autem ex ipsis*, sarcasmo diabolico Domino Jesu insultantes, *dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere ut hic non moreretur?* Id enim multò faciliùs. Verùm erratis, ô Judæi, vos invidia transversos agit. Qui enim noluit facere ut non moreretur, plus est quod facturus est, ut mortuus suscitetur.

S. August. lib. 14. de Civit. Dei c. 9. n. 3.

S. Cyrill. lib. 7. & 8. in Ioan. p. 686.

S. August. Hom. 49. in Ioann.

38. 39. 40. *Iesus ergo rursum fremens in semetipso*, vehementi dolore commotus, quem vultus testabatur, *venit ad monumentum*, in quo sepultum erat Lazari corpus (*Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei*) ad claudendum ostium speluncæ. Hinc miraculi fides confirmatur, doli excluditur suspicio. *Ait Iesus: Tollite lapidem*: ne circumstantes Judæi resurrectionem mox futuram esse meram illusionem dicerent, si clausâ speluncâ Lazarus redivivus prodiisset. *Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat: Domine jam fœtet, quatriduanus est enim.* Jesum velle resuscitare non existimabat Martha, sed tantùm frui aspectu amici jacentis: unde humanè ipsum avocabat ab introitu speluncæ, ne fœtore quatriduani cadaveris offenderetur. *Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quoniam, si credideris*, me esse resurrectionis & vitæ Auctorem, *videbis gloriam Dei?* Divinum glorioſumque opus quod mox sum editurus.

41. 42. *Tulerunt ergo lapidem* ministri circumstantes: *Iesus autem elevatis sursum oculis*, ad cælum, quæ Dei sedes est, *dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me.* Gratias agit ut homo, pro divina miraculorum quorumvis efficiendorum potestate; & loquitur ac si res perfecta esset, se de Patris voluntate certum esse docens, seque unum cum illo Deum ostendens, qui precibus non indigeret. *Ego autem sciebam quia semper me audis*, volens quidquid ego volo, sive quâ Deus una tecum voluntate, sive quâ homo voluntate in omnibus tuæ consentanea velim: *Sed propter populum qui circumstat dixi* verba gratiarum actionis, *Ut credant quia tu me mi-*

sisti, videntes me tibi omnia accepta ferre, & potestatis quam habeo in mortem te auctorem profiteri; quam scilicet à te nascendo accepi. Hic igitur gratiarum actionis modus *œconomicè* à Christo usurpatur, quatenus homo est, ne Judæi ampliùs illum in Beelzebub signa facere dicerent. *S. Cyrill. Alexand.*

43. 44. *Hæc cùm dixisset, voce magna clamavit*, ut ab omnibus ejus verba mortis imperium penes ipsum esse demonstrantia audirentur: *Lazare, veni foras.* Exi vivus è monumento. Vox ejus operatoria erat, efficax, vivifica: non precibus, sed imperio usus ad mortuum suscitandum, se vitæ Auctorem, verumque Deum à Deo Patre missum in mundum ad hominum salutem ostendit. *Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis.* Prodiit è sepulchro jubente Jesu, quamvis manibus pedibusque vinctis. Mortuorum corpora ita sepeliebantur apud Judæos, ut totum corpus sindone involutum fasciis astringeretur, ut puerorum corpora. *Et facies illius sudario erat ligata*, linteolo velata funiculis aut nodis adstricto. *Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire.* Solvite fascias quibus involutus & ligatus est, ut domum abeat. Solvi jussit ab adstantibus, ut verè resurrexisse certum & exploratum haberent. Illum verò non duxit in domum, nec apud se retinuit, ne gloriam ex edito miraculo captare videretur. *S. Chrys. Hom. 63. in Ioann.*

45. 46. *Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Iesus, crediderunt in eum.* Crediderunt esse Messiam promissum Patribus & à Deo missum, miraculi magnitudine & veritate convicti. *Quidam autem ex ipsis* Judæis in impietate & incredulitate sua obdurati, *abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Iesus*, ut eorum gratiam aucuparentur.

47. 48. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant:* in Senatu congregati dicebant: *quid faciamus? Quia hic homo multa signa facit.* Multa edit miracula, plebem sibi conciliat, quid facto opus in re quæ & Religionem spectat & Rempublicam? *Si dimittimus eum sic*, si eum agere sinamus, nec illi contradicamus, *omnes credent in eum*, ut Messiam, eique ut Judæorum Regi parebunt: *& venient Romani* cum numeroso & forti exercitu, *& tollent nostrum locum & gentem.* Urbem nostram, regionemque totam vastabunt: gentem internecione ac dispersione delebunt. An ex animo id dicerent impii Politici hunc eventum revera metuentes, quia Messiam temporaliter regnaturum in Judæa existimabant: an repugnante conscientia, & specie utilitatis publicæ invidiam suam velantes, non constat. Unum certum est, inexcusabiles fuisse, cùm non ignorarent Jesum palam docere obediendum esse Cæsari, & quibuscumque Rectoribus. Nullam potentiam terrenam affectare, Regnum etiam oblatum fugisse.

49. 50. *Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius*, eòque nomine Synedrii Præses, *dixit eis: Vos nescitis quidquam*, parum cauti, parumque perspicaces videmini in negotio publicum bonum spectante: *nec cogitatis, quia expedit vobis*, opportunum & utile vobis est, *ut unus*, quicumque & qualiscumque tandem sit, etiam innocens & justus, *moriatur homo pro populo*, pro salute Reipublicæ devoveatur, *& non tota gens pereat*, id est à Romanis propter ipsum deleatur. Et hic quidem privatus erat Caiphæ sensus. Verùm alius erat sensus Spiritus sancti linguam ejus regentis, Jesum scilicet pro mundi redemptione ac salute moriturum. *Hoc autem à semetipso non dixit*; non proprio spiritu aut instinctu, quasi sensum illum habens in animo quem Deus intendebat; *sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit.* Hoc non illius meritis, sed Sacerdotali officio datum; non quòd summi Judæorum Pontifices Prophetiæ dono instructi seu adaucti essent, sed quia ejus ore uti voluit Deus velut organo ad humanæ redemptionis A mox per Jesum Christum implendæ mysterium prædicendum, *Prophetavit*, inquam, *quòd Jesus moriturus erat pro gente* Judæorum: *& non tantùm pro gente* una, scilicet Judaica: *sed ut filios Dei, qui erant dispersi* per omnes gentes, seu qui ab æterno electi erant à Deo ex omnibus gentibus, ut filii Dei fierent, *congregaret in unum*, in unam Ecclesiam, ut fieret unum ovile, & unus Pastor. Non sine causa porro S. Evangelista notat Caipham Pontificem fuisse *anni illius*, quia quamvis summum Sacerdotium ad vitam duraret, filiique parentibus succederent secundùm Legem: ambitio tamen & avaritia frequentes personarum mutationes introduxerant ad Principum & Præsidum arbitrium. *Exod. 28. Ioseph. lib. 18. Antiq. 6. 3.*

Quamvis porro Propheticus fuerit sermo Caiphæ, ipse tamen Propheta non fuit, ut explicat S. Cyrillus Alexand. *Ex iniqua mente*, inquit, *locutus est Caiphas quod locutus est: attamen sermo ejus rei veræ interpres extitit, veluti in ordine prophetiæ enunciatus. Quod enim mors Christi bonorum causa futura esset, prædixit loquens id quod ignorabat, & Dominum glorificans, ut Balaam, ex necessitate, quoniam Sacerdotii dignitatem obtinebat, non tamquam ei data Prophetia, sed Sacerdotii functione: sive quòd postmodum, quæ dicta fuerant à Caipha, evenerunt, illo nullatenus Propheticam gratiam adepto. Consentaneum est enim ut quod quidam loquuntur fiat, etsi nullo modo sciant quòd omnino futurum sit. Enimverò Caiphas dicebat pro solis Judæis futuram Christi mortem: hic verò pro universa hominum natura.* Vide Originem Tom. 30. in Johannem, ubi non omnem qui prophetat, Prophetam esse probat exemplo Balaam, quem *Augurem*, non Prophetam Scriptura Sacra vocat. Sicut non omnes qui opus aliquod ex se justum & bonum faciunt, propterea justi sunt, verbi gratiâ, qui sunt in pauperes benefici ut ab hominibus laudentur, quia non ex habitu justitiæ, sed ob vanam gloriam id faciunt. *S. Ioann. Chrysost. Hom. 64. in Ioann. S. Cyrill. lib. 7. 8. S. Augustin. Tract. 49. in Ioann.*

53. 54. *Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.* Communibus consiliis mortem Jesu omnimodò maturare decreverunt. *Iesus ergo jam non palam ambulabat apud Judæos*, Hierosolymitanos, aut Hierosolymis vicinos, ad illum usque diem qui sextus fuit ante Pascha, quo in Bethaniam rediit (ut capite sequenti S. Johannes commemorat) *sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem*, aut Ephron, prope Bethel, in Tribu Ephraim: *& ibi morabatur* latens *cum Discipulis suis*, ut homo cavens sibi, ut justus aliis consulens: ne vel illos magis exasperaret, vel se data opera in periculum præcipitem daret, cùm nondum venisset hora ejus. *2. Par. lib. 13. 19.*

55. 56. *Proximum autem erat Pascha Iudæorum*, quartum & ultimum prædicationis Christi: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione illa, in quam se receperat Jesus, *ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos*, ut expiationibus solemnibus, sacrificiis, orationibus ad Festum ritè celebrandum se præpararent. *Quærebant ergo Iesum*, aut mera curiositate ducti, aut pravo animo, illum ut ut Sacerdotibus & Senatoribus traderent: *& colloquebantur ad invicem*, in Templo stantes: *quid putatis quia non venit ad diem festum?* Vobisne videtur quòd pro more venturus sit ad diem festum? Alii affirmabant, habita ratione constantis ipsius pietatis in Lege observanda: negabant alii, ratione habita imminentis capiti suo periculi; quo prudenter posse deterreri videbatur ab aditu Urbis & Templi. *Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehenderent eum.* Senatus impulsu Pontificum & Pharisæorum, Decretum dederat, cum dirarum interminatione, (quemadmodum in criminibus violatæ Religionis, læsæ Majestatis, aut proditæ Reipublicæ fieri solet) ut si quis nosset ubi degeret, vel lateret, id indicaret Synedrio, ut eum caperent, ac specie judicii interficerent

Sensus Moralis.

1. Erat *autem quidam languens Lazarus, &c.* Multi cùm bonos & Deo acceptos viros mali aliquid, ut morbum, paupertatem, similesque perpeti vident calamitates, perturbantur, ignari hæc maximè Dei amicis contingere. Nam & Lazarus Christi Jesu amicus erat & ægrotus. *Erat quidam languens Lazarus.... Domine, ecce quem amas, infirmatur.*

2. (*Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur.*) Mariæ & Marthæ domus Ecclesiæ figura est, quæ domus est orationis & caritatis. In ea sunt Mariæ vitam in oratione & contemplatione agentes, & cor suum velut unguentum odoriferum super Dominum effundentes. In ea sunt Marthæ, bonis operibus occupatæ, & Christum in pauperibus fovèntes, ac juvantes. In ea sunt infirmi & languentes Lazari, imò & morientes morte peccati, qui Christi Jesu omnipotenti virtute & gratia suscitantur. *Deus ergo sepultos suscitat, & solvit peccati compede vinctos.* *S. Prosper.*

3. *Miserunt ergo sorores ejus ad Eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.* In tentationem incidit anima, in peccatum labitur, cùm ab ea Deus elongatur, & languens sibi ipsi relinquitur. Ecclesiæ & fidelium amicorum preces cum fide, humilitate, fiduciâ ad Deum missæ à duabus sororibus, mente & voluntate, eique peccatoris miseriam, & amorem Jesu qui pro peccatoribus mortuus est, exponentes, conversionem illius à divina misericordia impetrant. Hanc pro se ipso peccator imploret, & peccatorem se esse intelligens, & à timore divinæ justitiæ ad considerandam Dei misericordiam se convertens, in spem erigatur, fidens Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiat, & dicat ex animo: *Domine ecce quem amas infirmatur*, sufficit ut noveris; *Non enim amas & deseris.* Mihi fiduciam inspirant verba pietatis tuæ: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Si enim peccatores non amares, de cælo ad terras non descenderes. *Concil. Trid. Sess. 6. c. 6.* *S. August. Tract. 49. in Ioann. Matth. 6. 13.*

4. *Audiens autem Jesus, dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, &c.* In omnibus quæ nobis eveniunt calamitatibus, nihil aliud optemus & postulemus, quàm Dei gloriam, ejus voluntatem, sanctificationem nostram; non carnis commoda, & temporales utilitates. Infirmi esse malimus quàm bona valetudine; pauperes magis quàm divites; contempti & abjecti in mundo, quàm honoribus & dignitatibus conspicui, si id ad gloriam Dei & Christi Jesu conducat. *Sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei.* Unus hic sit Christianorum finis, unum votum, major Dei gloria.

5. *Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum*, Amor Christi Jesu erga membra sua, origo & fons est omnium miserationum & beneficiorum ejus. Infirmitates, & res adversæ electorum, pignora sunt amoris Dei erga ipsos, ad eorum purgationem, probationem, & perfectionem ab illo ordinatæ.

Non suum, sed eorum, quos diligit, Jesus bonum quærit, eorum sanctificationem; bonos eos non supponit, sed facit. Hoc amicitiæ Christianæ exemplar. Utilitatem, aut delectationem suam non quærit in amicis, sed illorum bonum præsertim spirituale, ut Dei amici fiant, ut illius verbum fideliter & obedienter audiant, ut Jesum in familias suas & domos suscipiant, ut si langueant & ægrotent, per Christi gratiam citò sanentur; si mortui morte peccati, quantocyùs suscitentur. Id orare, ea de re soliciti esse imprimis debemus, si verè diligimus.

S. August. serm. 136. aliàs de Tempore 256. *Ille veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo. Hæc est vera dilectio: propter aliud si nos diligimus, odimus potiùs quàm diligimus.* Si omnis qui amat, salvum vult habere quod amat; si intelligat quæ sit vera salus, incipit illam amare in se, & ipsam cogitur veram habere & in amico.

A Vera salus, vita æterna. Amicus igitur ad salutem æternam diligendus. Si Christiana amicitiâ diligis, totum quicquid vis amico tuo præstare, ad hoc vis præstare ut illam tecum teneat salutem. Amas enim justitiam, vis illum esse justum: amas sub Deo esse, vis & illum esse sub Deo: amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo amicus hujus sæculi secundùm sæculum amans animam suam, febrem vult expellere de amico suo, quem similiter amat ut se, propter præsentem salutem: sic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, sic coneris expellere morbum animi, quomodo amicus sæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias quod & tu es. Ad hoc ama conB jugem, ad hoc ama filium, ad hoc ama propinquum, vicinum, ignotum, inimicum, & erit in te perfecta caritas. *Idem serm. 365. aliàs 38. inter 50. Homilias.*

9. 10. *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt: si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.* Quicquid in lumine Evangelii, & per Christi Jesu gratiam agimus, bonum est. Quidquid sine illis agimus, tenebræ sunt. Lex Dei, voluntas Dei, lumen est, quod sequi debemus, ne offendamus & cadamus: prudentia & mores sæculi, voluntas nostra, & amor proprius, nox est, in qua si ambulemus, offendimus. *Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen semitis meis.... Dirige me in via tua*, Domine Jesu, *& ingrediar in veritate tua; lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* Errabant Apostoli, cùm secundùm sæcularis prudentiæ regulas Magistro ac Domino suo consilium dabant. Voluerunt enim consilium dare Domino ne moreretur, qui venerat mori, ne ipsi morerentur. Cùm ergo vellent dare consilium homines Deo, discipuli Magistro, servi Domino, ægroti Medico, corripuit eos, & ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, &c.* Me sequimini, si non vultis offendere: nolite mihi consilium dare, quos à me oportet consilium accipere, *Psal. 118.* *S. August. Tract. 49. in Ioann.*

11. *Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut à somno excitem eum.* Mors electorum somnus est. Mors justis desiderabilis, ut quies & somnus operariis post diurnos labores. *Amodo jam dicit Spiritus: Ut requiescant à laboribus suis.* Spe resurrectionis mortem contemnere debemus, quasi una duntaxat nocte duraturam. Fleant igitur mortuos suos, qui putant mortuos; *Ubi resurrectionis fides est, non mortis est species, sed quietis. Justis mors quietis est portus, nocentibus naufragium putatur.* Certè iis quibus gravis est timor mortis, non est grave mori: sed grave est vivere sub metu mortis. Non ergo mors gravis, sed metus mortis. Metus autem opinionis est: opinio verò nostræ infirmitatis, contraria veritati... Insipientes mortem quasi summum malorum reformidant: sapientes quasi requiem post labores, & finem malorum exspectant... Mors absolutio est & separatio animæ & corporis: non est autem mala solutio, quia dissolvi & esse cum Christo, multò meliùs. Non igitur mala mors. Denique Mors peccatorum pessima. Non utique mors pessima generaliter: sed pessima specialiter peccatorum. Denique pretiosa justorum. Unde liquet *acerbitatem non mortis esse, sed culpæ.* Mors justis *stipendiorum plenitudo, summa mercedis, gratia missionis est.* Mors corporis *non metuenda fortibus, desideranda sapientibus, miseris expetenda.* *S. Ambros. lib. 6. in Luc. p. 1398.* *S. Amb. lib. de Bono Mortis, c. 8.* *Idem lib. 7. in Luc. n. 36.*

14. 15. *Tunc ergo Jesus dixit eis manifestè; Lazarus mortuus est. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.* Absentia Christi à Domo Lazari ægrotantis, figura est subtractionis gratiæ, quam sequitur lapsus justi. Hæc interdum multis prodest ad salutem, & illis etiam qui cadunt, si sint ex electorum numero, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, quia humiliores, cautiores, & ferventiores resur-

gunt. *Et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi.*

Gaudeo propter vos, &c. Cùm egregium aliquod opus edunt Pastores animarum & Evangelii Ministri, gaudere possunt, modò non gaudeant ad vanitatem, sed ob spiritualem Animarum profectum, aut conversionem. *Gaudeo propter vos, ut credatis.*

16 *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus: Eamus & nos, & moriamur cum illo.* Si verè discipuli Christi sumus, ad ipsum semper & ubique sequendum parati esse debemus, sive in vita, sive in morte; nos illi victimarum instar devoventes; cum illo & propter illum, qui pro nobis mortuus est, bona omnia temporalia, honores, quietem, vitam ipsam exponere parati, *Psal. 43. 22. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.* Neque mors, neque vita nos separet à caritate Dei quæ est in Christo Jesu.

17. *Venit itaque Jesus, & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.* Habitus & consuetudo peccati, sepulchrum est animæ mortuæ, putridæ, fœtentis, ex quo excitari non potest, nisi gratiæ miraculo. Hoc peccatorum genus Lazarus in monumento quatriduanus repræsentat. Tres mortui, quos suscitavit Jesus, triplex genus peccatorum significant, quos à morte peccati per gra-

S. Aug. Tract. 49. in Ioann. n. 3.

» tiam suam revocat ad vitam spiritualem. Resuscitavit
» filiam Archisynagogi adhuc in domo jacentem; resuscita-
» vit juvenem filium viduæ extra portas civitatis elatum;
» resuscitavit Lazarum sepultum quatriduanum. Intuea-
» tur quisque animam suam: si peccat, moritur: pecca-
» tum mors est animæ. Sed aliquando in cogitatione pec-
» catur. Delectavit quod malum est, consensisti, peccasti;
» consensio illa occidit te: sed intus est mors, quia co-
» gitatum malum nondum processit in factum. Talem
» animam resuscitare se significans Dominus, resuscitavit
» illam puellam, quæ nondum erat foras elata, sed in do-
» mo mortua jacebat: quasi peccatum latebat. Si autem
» non solùm malæ delectationi consensisti, sed etiam ipsum
» malum feciisti, quasi mortuum extra portam extulisti:
» jam foris es, & mortuus elatus es. Tamen & ipsum Do-
» minus resuscitavit, & reddidit viduæ matri suæ. Si pec-
» casti, pœniteat te: & resuscitat te Dominus, & reddet
» Ecclesiæ matri tuæ. Tertius mortuus est Lazarus. *Est*
» *genus mortis immane, mala consuetudo appellatur.* Aliud
» est enim peccare, aliud peccandi consuetudinem facere.
» Qui peccat & continuò corrigitur, citò reviviscit: quia
» nondum est implicatus consuetudine, nondum sepultus.
» Qui autem peccare consuevit, sepultus est, & bene de
» illo dicitur, *Fœtet*: incipit enim habere pessimam fa-
» mam, tamquam odorem teterrimum. Tales sunt omnes
» assueti sceleribus, perditi moribus. Dicis ei, Noli facere.
» Quando te audit quem terra sic premit, & tabe corrum-
» pitur, & mole consuetudinis prægravatur. Nec ad ip-
» sum tamen resuscitandum minor fuit virtus Christi. Quo-
» tidie videmus homines pessima consuetudine permutata
» vivere meliùs, quàm vivunt qui reprehendebant. Et La-
» zarum Dominus suscitavit. Nemo desperet, nemo de se
præsumat. Omnes suscitare potest, ne desperemus: pau-
cos suscitat, ne de illius misericordia præsumamus.

19. *Multi autem ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.* Pias sorores consolabantur, ob mortem fratris illis condolentes. *S. Cyprianus. Tract. de Lapsis.* Animas suas non plangebant mortuas per incredulitatem & invidiam in Christum. *Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidisses, ingemisceres dolenter & fleres: facie inculta, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto indicia mœroris ostenderes. Animam tuam misera perdidisti, spiritaliter mortua supervivere hîc tibi, & ipsa ambulans funus tuum portare cœpisti; & non acriter plangis, non jugiter ingemiscis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abscondis?*

20. *Martha ergo ut audivit quia Iesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.* Ut primùm peccator novit appropinquare Jesum ad cor suum primis A inspirationibus ac motionibus ad conversionem, fastidio mundi ac voluptatum, intuitu & horrore deformitatis peccati, Martham, id est, voluntatem præmittere debet ad Jesum per sancta desideria, per opera caritatis, uberes eleëmosynas peccati redemptrices: interimque Maria, id est, mens intra se collecta vacare debet orationi, meditationi, vitam præteritam discutere; cor suum, omnesque illius affectus scrutari, peccata lacrymis expiare, mortuam Animam deflere, nullam nisi verbi Dei consolationem admittere, sola spe misericordiæ divinæ inniti.

21. *Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hîc, frater meus non fuisset mortuus.* multi vadunt ad Jesum cùm eorum fratres, filii, uxores, mariti, propinqui, amici constituti sunt in gravi periculo mortis B corporalis: vix ad eum quisquam confugit, cùm mortui sunt morte peccati, vel grave periculum est ne moriantur. Mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis quæ sine dubio quandoque ventura est, curant omnes ne veniat: inde est quod laborant. *Laborat ne moriatur homo moriturus, & non laborat ne peccet homo in æternum victurus. Et cùm laborat ne moriatur, sine causa laborat: id enim agit ut multùm mors differatur, non ut evadatur: si autem peccare nolit, non laborabit, & vivet in æternum.* O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis! Quid non facit homo sub mortis periculo constitutus? Gladio impendente cer- C vicibus, prodiderunt homines quicquid unde sibi viverent reservabant. Quis non continuò prodidit ne percuteretur? Et post proditionem fortasse percussus est. Quis non, ut viveret, continuò perdere voluit unde viveret, eligens vitam mendicantem quàm celerem mortem? Cui dictum est Naviga ne moriaris, & distulit? Cui dictum est, Labora ne moriaris, & piger fuit? *Levia Deus jubet ut in æternum vivamus, & obedire negligimus. Non tibi Deus dicit, Perde quicquid habes, ut vivas exiguo tempore in labore sollicitus: sed, da pauperi unde habes, ut vivas semper sine labore securus.* *S. Aug. Tract. 49. in Ioann. n. 2.*

22. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.* Non dixit, Sed & modò rogo te ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, si vis facis: utrum enim facias, judicii tui est, non D præsumptionis meæ. Sic orare debemus, cùm temporalia petimus. Sed & in spiritualium petitione bonorum, fides & spes orant silente lingua. *Sed & nunc scio, &c.* O sanctæ mulieres, Christi familiares, si fratrem vestrum amatis, cur ejus misericordiam non flagitatis, de cujus potentia dubitare, pietate diffidere non potestis? Respondent: *Sic meliùs tamquam non orantes oramus, sic efficaciùs tamquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, perhibemus affectum, scit ipse cui non est opus ut aliquid dicatur, quid desideremus.* Scimus quidem quòd omnia potest, sed hoc tam grande miraculum, tam novum, tam inauditum, etsi ejus subest potentiæ, multùm tamen excedit universa merita humilitatis nostræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dedisse occasionem, malentes patienter exspectare quid velit, quàm impudenter quærere quod forsitan nolit. Denique quod E nostris meritis deest, verecundia forsitan supplebit. *S. Bern. Tract. de Grad. Humil. c. 22.*

23. 24. 25. 26. *Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.* Solatium fidelium, resurrectio mortuorum. Lazarum & alios suscitavit Jesus, ut futuræ omnium hominum in novissimo die resurrectionis fidem firmaret. *Non enim unum Lazarum, sed fidem omnium suscitavit: quod tu si credas, cùm legis, mens quoque tua, quæ mortua fuerat, in illo Lazaro reviviscit.* Dicit ei Martha: *Scio quia resurget in resurrectione, in novissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, &c.* Christus omnis vitæ & resurrectionis in membris suis principium est, cùm sit vita per essentiam, æternamque nativitatem. 2. Fons est resurrectionis ab infidelitate ad fidem, per in- *S. Ambros. lib. de Fide Resurrect.*

spirationem ipsius fidei; & à peccato ad gratiam, per inspirationem caritatis. 3. Auctor est & exemplar resurrectionis ad vitam immortalem & glorioſam, per vitæ gloriæque suæ communicationem. Tria hæc fidei nostræ dogmata unâ sententiâ complectitur, tradit, & firmat Christus Jesus. Primum his verbis: *Ego sum resurrectio & vita.* Alterum istis: *Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet*, Tertium sequentibus: *Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum.* Hæc credere necesse est ad salutem: *Credis hoc?* Sine fide explicita Divinitatis & humanitatis Jesu Christi nemo justificari potest. In hac nos exercere frequenter debemus ad Altare sanctum, ubi Christum vitam nostram reipsa præsentem in Eucharistiæ Sacramento adoramus; quia fides fons est orationis: utrumque complectitur & exprimit Marthæ confessio: *Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.*

32. 33. *Maria ergo cùm venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, velut ad thronum gratiæ, ad fontem veræ consolationis; *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.* Nostris enim lacrymis & precibus fratris nostri sanitatem summa tua misericordia, & quam non semel expertæ sumus, divina tua in nos caritas non negasset. *Jesus ergo ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbavit se ipsum.* Non infirmitate seipsum turbavit, sed potestate. Humanos affectus ut in se ipso sanctificaret, assumpsit. *Ubi summa potestas est, secundùm voluntatis nutum tractatur infirmitas.* Id significatur his verbis: *Turbavit seipsum.* Infremuit autem horrore peccati, per quod mors in mundum introivit: infremuit in mortem, & diabolum ejus auctorem: infremuit in Judæorum incredulitatem, qui hoc ipso, quod mox edituri erat miraculo abusuri erant, cùm tamen faciendum esset ut crederent. Mystica denique significatio est in veris illis Christi Jesu affectibus. *Quid est quòd turbat semetipsum Christus, nisi ut significet tibi quomodo turbari debeas, cùm tanta mole peccati gravaris & premeris?* Attendisti te, vidisti te reum, apud te dixisti: Illud feci, & pepercit mihi Deus; illud commisi, & distulit me: Evangelium audivi, & contempsi; baptizatus sum, & innocentiam amisi, baptismi solemne pactum irritum feci; pœnitentiam egi, & in eadem peccata relapsus sum: quid facio? quò eo? unde evado? *Quando ista dicis, jam fremit Christus; quia fides fremit, In voce frementis apparet spes resurgentis. Si ipsa fides intus, ibi est Christus fremens.* In corde igitur hominis, quem premit magna moles & consuetudo peccati, transgressoris sancti Evangelii, contemptoris pœnarum æternarum, *fremat Christus, increpet se homo. Flevit Christus, fleat se homo. Quare enim flevit Christus, nisi quia flere hominem docuit? Quare fremuit & turbavit semetipsum, nisi quia fides hominis sibi meritò displicentis fremere quodammodo debet in accusatione malorum operum, ut violentiæ pœnitendi cedat consuetudo peccandi?*

S. August. Tract. 49. in Ioann.

34. *Et dixit: Ubi posuistis eum?* Perditum hominem quasi nescit Deus. Unde in judicio dicet: *Non novi vos, discedite à me.* Quid est, Non novi vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa justitia quam novi. Sic & hîc tanquam nesciens talem peccatorem, cujus figura erat quatriduanus Lazarus, dixit: *Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide.* Peccator consuetudine peccati oppressus, mortuus est, vitam postulare non potest, ire per se non potest ad Jesum ut ab eo suscitetur: pro illo humiliter & ferventer orandus est Dominus. *Domine, veni & vide.* Vide infelicem animam, in qua putredo peccati imaginis tuæ lineamenta obliteravit. Quid est, *Vide?* Miserere. Videt enim Dominus quando miseretur. *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* *Psal. 24. 18.*

35. 36. *Et lacrymatus est Jesus.* Totius generis humani mortem, Judæorum cæcitatem deflet. Lacrymis A suis nostras sanctificat, abstergit, vanaque, & mundana gaudia expians, veram & æternam parit nobis lætitiam. pro te non fles, homo peccator, pro quo flevit Deus homo? Fles jacturam bonorum periturorum, & non fles jacturam gratiæ, caritatis, gloriæ? Non fles jacturam Dei tui? Fles Didonis mortem, ut Augustinus olim peccator, & non fles mortem animæ tuæ? Lacrymas tuas excitent sanctæ Christi lacrymæ, nec non sanguis pretiosus pro anima tua in cruce effusus, & ad illum redamandum te accedant, qui te summa caritate dilexit, & cùm mortuus esses peccatis, vivificavit, paratus omnia tibi donare delicta si diligas. *Ecce quomodo amabat eum.*

38. *Jesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha: Domine, jam fœtet, quatriduanus est enim.* Peccatoris inveterati sepulchrum, cor proprium est, consuetudinis mole, quasi duro gravique lapide, clausum gratiæ Dei; tenebris obscuratum, corruptione fœtens. Ad hoc malum per gradus pervenitur. Nam postquam terribili Dei judicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reviviscente sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, traditur captivus tyrannidi vitiorum, ita ut carnalium voragine desideriorum absorptus, suæ rationis divinique timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, *Non est Deus.* Jam indifferenter libitis pro licitis utitur; jam ab illicitis cogitandis, patrandis, investigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur. Quemadmodum denique justus corde alacri & absque labore pro bona consuetudine currit ad vitam, sic impius pro malo usu non ratione se gubernans, non timoris fræno revocans, intrepidus festinat ad mortem. Medii sunt qui fatigantur, angustiantur, qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc pristina retardati consuetudine, descendendo vel ascendendo laborant. *Supremus tantùm & infimus current absque impedimento, & absque labore: ad mortem hic, ad vitam ille festinat; alter alacrior, alter proclivior. Illum alacrem caritas, hunc proclivem cupiditas facit: in altero amor, in altero stupor laborem non sentit. In illo denique perfecta caritas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas, huic cæcitas dat securitatem.*

S. Bern. Tract. de Gradibus Humilit. cap. 21.

Tollite lapidem, ait Jesus. *Mortuus sub lapide, reus sub Lege.* Lex enim quæ data est Judæis, in lapide scripta est. Omnes autem rei sub lege sunt: bene viventes cum lege sunt. *Justo lex non est posita.* Quid est ergo, *Lapidem removete?* Gratiam prædicate. *Littera occidit, Spiritus vivificat.* Littera occidens, quasi lapis est premens. *Tollite lapidem.* Removete legis pondus, gratiam prædicate. *Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, omnino ex lege esset justitia. Sed conclusit omnia Scriptura sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.* Poterat Christus solo verbo removere lapidem, sed illum removeri jussit, ut significaret homines cooperari saluti suæ debere; externa tollere impedimenta, proximas occasiones peccati, omnia quæ pravos habitus fovent. *Tollite lapidem.* Admonet Martha mortuum jam fœtere. Caritatis enim officium est monere innocentes ut à consortio & frequentatione peccatorum pravis exemplis fœtentium, & odorem mortis exhalantium, sibi caveant. *Jam fœtet, quatriduanus est enim.*

1. Tim. 1. 9. S. Aug. Tract. 49 in Ioann. Galat. 3. 21. 22.

43. 44. *Hæc cùm dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.* Cùm Pastor sanctus orat pro conversione peccatoris, Christus orat. *Orat* enim *in nobis ut caput nostrum, orat pro nobis ut Sacerdos noster, oratur à nobis ut Deus noster.* Verumtamen non sufficit externorum impedimentorum amotio, non sufficiunt lacrymæ & oratio Pastoris, sed necessaria est vox gratiæ potentissimæ & efficacissimæ, quâ Deus peccatorem prava consuetudine implicatum, è sepulchro duri cordis ad peccati confessionem evocet. Quàm difficilè surgit, quem moles malæ consuetudinis premit! Sed tamen surgit: occultâ gratiâ intus vivificatur: surgit post vocem ma-

S. August. alibi.

gnam. *Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies ejus sudario erat ligata.* Per confessionem foras procedit peccator; mortuus erat, per contritionem reviviscit, per confessionem foras prodit; ligatus tamen, donec Sacerdotis absolutione vincula ejus solvantur. *Sed ut confitearis, Deus facit magna voce clamando, id est, magna gratiâ vocando.* Denique jussu Domini vincula solvuntur à Ministris. *Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cælo.*

S. *August. Tract.* 49. *in Ioann.* *Matt.* 16.

Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire. Discipuli jam viventem solvunt, quem Jesus resuscitaverat mortuum. *Si enim Discipuli Lazarum mortuum solverent, fœtorem magis ostenderent, quàm virtutem. Illos* ergo dumtaxat *nos debemus per pastoralem auctoritatem solvere, quos Auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare.*

S. *Greg. M. Hom.* 26. *in Evang.*

47. 48. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.* Cùm admirari deberent Sacerdotes, Legisperiti, & Pharisæi, & auctoritate sua efficere ut ab omnibus agnosceretur & coleretur Jesus ut Messias à Deo promissus, quem & Prophetiæ, & doctrinæ veritas, & vitæ sanctitas, & indubitata miracula demonstrabant esse Filium Dei, & à Patre missum, ut ipse profitebatur, illum qui mortuum suscitaverat interficere voluerunt. O amentiam! Ei qui in aliis mortem vicerat mortem inferre meditantur, & dicunt, *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* Adhuc hominem appellant, cùm tale Divinitatis ejus testimonium acceperint. *Quid facimus?* Credere oportuit, & colere, & adorare, neque ampliùs merum hominem existimare. Reipublicæ periculum comminiscuntur & obtendunt, ut perdant innocentem. Seditionis metum prætexunt, ut invidiæ suæ & ambitioni satisfaciant impii Politici. *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani*, &c. Simulatus timor! Numquid enim populum ad seditionem impellebat Jesus? Num dissuadebat censum dare Cæsari? Nonne Regem ipsum facere turbæ voluerunt, & refugit? Nonne humilem & abjectam vitam duxit? Nonne domo & opibus caruit? Hæc ergo sine ratione ullâ dicebant, suâ adversùs Jesum invidia excæcati. Nonne Jesus mansuetudinem docuit? Nonne alapis cæsos non ulciscì? nonne injuria affectos tolerare? Nonne ad patiendum quàm ad inferendum aliis malum promptiores esse admonuit? Numquid hæc tyrannidem affectantis sunt, an tollentis? Sed publicum fingunt periculum hypocritæ, ut malignum invidiæ suæ consilium de occidendo Jesu exequantur. *Venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.* An prudentes dici possunt, qui publico bono consulere videri volunt & proprium bonum, animæque suæ salutem negligunt? Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent, ut perderent; quàm quomodo sibi consulerent, ne perirent. *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac sic utrumque amiserunt.* Nam & Romani post Domini passionem & glorificationem tulerunt eis & locum & gentem, expugnando & transferendo, & in eis impletum est quod prædixit Christus: *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Ea falsorum Politicorum, & prudentium hujus sæculi sors est. *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Timent perdere terram, & perdunt cælum: timent perdere pecuniam, & perdunt animam: timent perdere temporale bonum, & amittunt Deum.

S. *Ioann. Chrysost. Hom.* 63. *in Ioann.*

S. *August. Tract* 49. *in Ioann.*

Matt. 8. 10.

49. 50. 51. 52. *Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit*, &c. Mali quandoque salutaris veritatis oracula movente ac suggerente Deo proferunt, ne alii de gratiis ad proximi salutem sibi datis extollantur, eòque sanctiores se existiment, quo divinis illis talentis ditiores: aut sibi tribuant lumen, veritatem, doctrinam, intelligentiam quæ est à Patre luminum. *Hoc autem à semetipso non dixit; sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit, quòd Jesus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Filios Dei appellavit utique præter Hebræam gentem, in cæteris etiam omnibus gentibus constitutos, nondum fideles, nondum baptizatos. Quomodo ergo Dei filios, nisi secundùm prædestinationem, secundùm quam & Apostolus dicit, quòd *Nos elegerit Deus in Christo ante constitutionem mundi?* Illa verò in unum congregatio factura eos erat filios Dei. Neque enim *in unum* dictum est alicorporalem locum, cùm de tali vocatione gentium Prophetæ prædixerit; *Et adorabunt unusquisque de loco suo omnes insulæ gentium*: Sed *congregaret in unum* dictum est, *in unum spiritum, & in unum corpus, cujus unum caput est Christus. Talis congregatio ædificatio est templi Dei. Talem congregationem non generatio carnalis, sed regeneratio spiritalis facit.*

"S. *Aug.* "*Epist.* "187. "*alias* "57 *cap.* "12. *n.* "37. "*Ephes.* "1. 4.

53. 54. *Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum. Jesus ergo non in palam ambulabat*, &c. Non potentia ejus defecerat, sed in hominis infirmitate vivendi exemplum Discipulis demonstrabat, in quo appareret non esse peccatum, si fideles ejus, qui sunt membra ejus, oculis persequentium se subtraherent, & furorem sceleratorum latendo potiùs devitarent, quàm se offerendo magis accederent. Exemplo igitur suo doctrinam confirmavit, quam verbo tradiderat: *Cùm vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Mundus Christum Jesum persequitur in doctrina sua, in lege sua, in membris suis: illum interficere cogitat, & rursus crucifigere: blanditiæ ejus, persecutiones sunt: illum fugiamus, Jesum sequamur ut fideles Discipuli, illum in cor nostrum suscipiamus, & cum illo procul à consilio impiorum conversemur. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit.* Ad hoc consilium quatuor modis tenditur. *Quidam enim trahuntur inviti, alii attrahuntur illecti, alii seducuntur ignari, alii sequuntur spontanei.* Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, quibus armati resistant ne in consilium impiorum hominum abeant. *Invitis necessaria est fortitudo qua resistant usque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudentia, quæ ab utilibus inutilia discernit, & docet quidtenendum, quidve rejiciendum sit. Iustitia indigent illi qui sequuntur spontanei. Iustitia est rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato consentit.*

Pſal. 1. S. *Bern. ſerm.* 72. *de Diver. ſis.*

55. 56. *Proximum autem erat Pascha Iudæorum: & ascenderunt multi Ierosolymam de regione, ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos. Quærebant ergo Iesum*, &c. Quantò majori sollicitudine & diligentia purificare debent animas suas Christiani, ut verum Pascha celebrent! Bene & sincerè quærant Jesum, ut Mysteriorum ejus fructum capessant. Timeant ne ad ipsos non veniat die festo per gratiam suam & Spiritum suum, defectu dispositionum debitarum ad Sacramenta suscipienda. Secum colloquantur in Templo coram Dei Majestate, quærentes num fortè in se ipsis causa sit cur non veniat in cor eorum. *Quid putatis, quia non venit ad diem festum?* Pascha Judæorum typicum erat: Pascha nostrum veritas est. Celebratio Judæorum umbra erat futuri, id est Prophetia Christi venturi, & pro nobis illa die passuri. Habebant Pascha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat ut eis Dominus præciperet in Festo Paschatis agnum immolare, nisi quia ille erat de quo prædictum erat à Propheta: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet?* Sanguine occisi pecoris Judæorum postes signati sunt: Sanguine Christi frontes nostræ signantur. Et illa signatio, quia erat significatio, dicta est à domibus signatis exterminatorem prohibere. *Signum Christi à nobis repellit exterminatorem, si cor nostrum habeat Christum habitatorem.* Quæramus Christum in Paschate, sed quæramus ut habeamus, quæramus ut teneamus, nec unquam ab eo separemur, cum Sponsa dicentes: *Tenui eum, nec dimittam.*

S. *August. Tract* 50. *in Ioann.* *n.* 2. *Isai.* 53. 7.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. JESUS *ergo ante sex dies Paschæ*, sexto die ante Pascha, *venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus*, ubi habitabant Lazarus; *quem* mortuum *suscitavit Iesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi*: invitatus ad cœnam est à Simone Leproso, Mariæ, Marthæ, & Lazari consanguineo vel amico: *& Martha ministrabat* sedula suo more, ut Jesum honoraret: *Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo*: ut resurrectionis ejus veritas in dubium revocari non posset. *Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi*, veræ & exquisitæ nardi, & unxit pedes Jesu, *& extersit pedes ejus capillis suis, & domus impleta est ex odore unguenti.*

4. 5. 6. *Dixit ergo unus ex Discipulis ejus, Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus; Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis*, (libellis circiter 115. monetæ Gallicæ æquivalentibus) *& datum est egenis?* Pietatis nomen avaritiæ suæ prætexebat fur sacrilegus. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*, non quòd de egenis curaret, *sed quia fur erat, & loculos habebat, & ea quæ mittebantur*, seu reponebantur ad emanenda necessaria, *portabat*, ut œconomus familiæ Christi. Ex quo apparet, etiam perfectissimæ vitæ non obesse communes possessiones, ex quibus necessaria ad vitam sustentandam procurentur.

S. Cyrill. lib. 7. 8. p. 696.

7. 8. *Dixit ergo Iesus: Sinite illam* agere quod agit, *ut in diem sepulturæ meæ servet illud*, ut meam præveniat sepulturam hoc pietatis opere, quod mortuo exhibere non poterit, utpotè qui resurrectione mea hoc ejus officium sim præventurus. *Non ad luxum*, sed *ad mysterium* effusionem illam unguenti à Spiritu sancto dirigi Christus docet. *Pauperes enim semper habetis vobiscum*, non deerunt inter vos pauperes, in quos beneficia conferatis: *Me autem non semper habetis*, sive habebitis, ut similia pietatis officia mihi mortalem vitam agenti, & vobiscum visibiliter conversanti exhibere possitis. Confer cum *Matthæi* 26. *& Marci* 14.

9. 10. 11. *Cognovit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic est*: Magna multitudo Judæorum cognovit Jesum in Bethaniam esse reversum, & cum Lazaro cœnasse: *& venerunt non propter Iesum tantùm, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis*, curiositate excitati. *Cogitaverunt autem Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis.* Miraculo resurrectionis ejus victi, à Sacerdotum, Legisperitorum, & Pharisæorum partibus se subducebant, *& credebant in Iesum*, ut in verum Messiam.

12. 13. 14. *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent quia venit Iesus Ierosolymam, acceperunt ramos palmarum*, in signum lætitiæ, *& processerunt obviam ei*, ut eum triumphali apparatu ut victorem mortis in Urbem introducerent: & clamabant, *Hosanna* Salva quæso; sive, Gloria, laus, & honor: *Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israël*, Messias à Deo promissus. *Et invenit Iesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion*, secura esto, & exulta, Jerusalem; *Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ*, humilis, clemens, facilis, non suam utilitatem, sed tuam salutem unicè quærens. Confer cum *Matthæi* 21. *Marci* 11. & *Luc.* 19.

Zachar. 9. 9.

16. 17. 18. 19. *Hæc non cognoverunt Discipuli ejus primùm*, non intellexerunt quorsum ista fierent, eoque spectare propheticum oraculum: *sed quando glorificatus est Iesus*, cùm post gloriosam resurrectionem assumptus in cælum est, ipsique receperunt Spiritum sanctum, *tunc* eo illuminante *recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei*, rem gestam animo revolventes, & cum verbis Prophetæ conferentes, Prophetiam in triumphali illo ingressu Jesu in Urbem impletam esse intellexerunt. *Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis*: Palam testabatur Jesum tantùm miraculum edidisse, eumque verum esse Messiam & Christum à Deo promissum conclamabat. *Propterea & obviam venit ei turba; quia audierunt eum fecisse hoc signum*, & testibus oculatis fidem prudenter derogari non posse existimarunt. *Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos*, alii aliis dixerunt: *Videtis quia nihil proficimus*, consiliis nostris, & senatusconsultis nihil promovemus: *ecce mundus totus post eum abiit.* Vis ingens hominum illum sectatur. Hoc dicunt quasi seipsos incusantes, quòd non jampridem Christum cum Lazaro interfecerint, seque ad cædem mutuò cohortantur, indignati quòd turbæ crederent, veluti suis possessionibus ipsi essent ejecti, famâque & auctoritate minuti.

S. Cyrill. p. 699.

20. 21. 22. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderant, ut adorarent in die festo*, in Atrio Gentium, majestate loci, & solemnitatis magnitudine, Deique Israël nomine celebratissimo excitati. Neque enim vicinæ, & multò minùs remotissimæ à Palæstina Gentes verum Deum colebant, ut docet S. Cyrillus. Sed *Cùm Judæorum regio contermina esset Galilææ, urbesque ac vicos inter se vicinos haberent, frequenter inter se ultro citroque commeabant, ac permiscebantur, ac utrique invitante ad id multiplici occasione invicem alteros adibant. Quoniam verò mens multò ardentior erat idolorum cultoribus, & ad mutationem in melius propensior, tanquam plus satis revicta confutataque inani eorum superstitione, ideo nonnulli facilè sententiam mutabant, sed nondum perfectè ad hoc ut soli secundùm veritatem Deo servirent: ancipites verò & ambiguis hinc inde distracti rationibus ad defectionem, & suorum Magistrorum opinionibus insistentes, Platonis (inquam) & aliorum id genus Sapientum, qui aiunt unum quidem esse universi Opificem, cæteros verò mundanosque tanquam quosdam Duces ab illo creatos ad rerum humanarum regimen. Moris ergo nonnullis Palæstinis, Græcis maximè vicinam & contiguam Iudææ regionem accolentibus, imitari & assumere quodammodo eorum consuetudines ac mores, atque Monarchiæ* (sive unius Dei) *nomen in honore habere, quòd ita visum esset iis quorum paulò ante meminimus, etsi non eodem modo quo nos loquimur. Hic verò non omnino ad Iudæorum ritus propensi, neque à Græcorum placitis & moribus digressi, sed mediam quandam rationem secuti, pii & cultores Dei nuncupantur. Igitur Græci qui in proximo habitabant, cùm viderent suos mores à Iudaicis non magnoperè differre, quoad sacrificiorum ritus, & Monarchiæ præsumptam opinionem, confluebant etiam adoraturi, maximè in magnis solemnitatibus, idque non quasi suam religionem ac cultum deserentes, sed velut unum omnium Deum honorantes.* Gentiles illos in proxima dispositione Proselytos fuisse, S. Johannes Chrysostomus putat, ut mirum non sit si Jerusalem ascenderint Deum verum adoraturi. *Illi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ*, vel sibi notum, vel quem sciebant esse ex Discipulis Jesu, *& rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Iesum videre.* Fac ut detur nobis locus & occasio videndi Jesum, de quo tam mirabilia audivimus. *Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu*, quanto illum videndi desiderio Gentiles illi tenerentur.

S. Cyrillus lib. 7. 8. p. 700.

S. Chrys. Hom. 65. in Ioann.

23. 24. *Jesus autem respondit eis, dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis.* Jam tempus imminet quò Gentium conversione glorificabor. *Amen, amen dico vobis, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Verumtamen id non continget nisi post mortem meam. Sicut enim granum frumenti sparsum in terram, nisi putrefactum & terræ calore resolutum fuerit, sine fructu manet: ita nisi moriar, Gentes ad salutem non perducam. Sterilis manebit Gentilitas, nec filios Dei parturiet, nisi velut granum frumenti mortuus fuero, & sanguine meo velut imbre cælesti fœcunditatem illi tribuero, innumerosque ex ea fideles multiplicavero.

25. 26. *Qui amat animam suam, perdet eam:* Quicumque vitam suam, & commoda temporalia præ me ac rebus divinis amat, perdet vitam meliorem & æternam: *& qui odit animam suam in hoc mundo*, qui commoda temporalia hujus vitæ, ac vitam ipsam minoris faciens quàm ea quæ ad Deum pertinent, illa propter me exponere & amittere paratus est, *in vitam æternam custodit eam*: vitam æternam in cælis possidebit. *Si quis mihi ministrat, me sequatur*; si quis se discipulum ac ministrum servumque meum profitetur, meum imitetur exemplum: *& ubi sum ego, illic & minister meus erit.* In regno meo æterna mecum felicitate & gloria perfruetur. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Confer cum *Matthæi* 10. 39. 16. 25. *Marci* 8. 35. *Luc.* 9. 24. 27. 33.

27. 28. *Nunc anima mea turbata est* timore & horrore mortis imminentis, ad quam Gentilium istorum adventus efficit ut attendam. Hos autem affectus in appetitu suo inferiori volens excitavit; tum ut se verum hominem, corpore & anima constantem esse demonstraret: tùm ut se vitam suam pro gloria Patris & mundi salute devovere ac sacrificare ostenderet; repugnante licèt naturali desiderio vitandi supplicia, opprobria, mortem acerbissimam & probrosissimam. *Et quid dicam?* Quid in tantis angustiis orabo Patrem? *Pater salvifica me ex hac hora.* Libera me, si fieri potest, à periculo passionis & mortis imminentis: *Sed propterea veni in horam hanc.* Verumtamen mortem non deprecor, siquidem ideo veni in mundum ut mortem subeam pro redemptione generis humani. Voluntatis igitur naturalis mortem horrentis hæc verba sunt: *Pater salvifica me ex hac hora.* Voluntatis verò deliberatæ ista sunt: *Sed propterea veni in horam hanc. Pater clarifica nomen tuum.* Nomen tuum morte mea glorificetur. Indicat se pro veritate mori, quod Dei gloriam appellat. Debebat enim post ejus mortem orbis terrarum ad Deum converti, in Dei cogitationem venire, & ipsum colere. Quæ tamen non Patris tantùm, sed & Filii gloria est, ut postea declarat. *Venit ergo vox de cælo.* (Quod solum fermè oraculi genus temporibus Templi secundi supererat, ut Grotius ex Hebræis observat) *Et clarificavi* per te nomen meum divinis operibus & miraculis: *& iterum clarificabo*, in morte, resurrectione, ascensione, tua Evangelii prædicatione, & Ecclesiæ fundatione.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioann. p. 703. 704.

S. Chrys. Hom. 66. in Ioann.

29. 30. *Turba ergo quæ stabat, & audierat, dicebat, Tonitrum esse factum: Alii dicebant, Angelus ei locutus est.* Pars adstantium à Christo Jesu magis distans, confusum dumtaxat sonitum audivit, & tonitruum existimavit. Alii propinquiores, qui vocem articulatam audierant, Angelum ei esse locutum putarunt. Respondit Jesus, & dixit: *Non propter me hæc vox venit*, ut per eam discerem aliquid; Novi enim omnia: *sed propter vos*: ad eruditionem vestram, ut me Filium Dei esse credatis.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioann. p. 707.

31 32. 33. *Nunc judicium est mundi*; judicium non condemnationis, sed vindicationis generis humani à diaboli potestate & tyrannide. Non enim venit Christus ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Cùm igitur omnes homines propter primi hominis peccatum in potestatem diaboli justo Dei judicio traditi sint, nec ab ejus tyrannide eripiendi ac liberandi essent nisi per A Filium Dei hominem factum; non potentiâ, sed justitiâ diabolum vincere voluit, & humanum genus ab ejus captivitate vindicare. *Quæ est* porro *justitia, qua victus est diabolus, nisi justitia Jesu Christi? & quomodo victus est? Quia cùm in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum, tamen. Et utique justum est ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes quem sine ullo debito occidit.* Hoc erga mundum, id est, erga homines misericordiæ judicium est, erga diabolum justitiæ & condemnationis. *Nunc judicium est mundi: nunc Princeps hujus mundi*, diabolus, qui hominibus à se victis dominatur, *ejicietur foras*: è regno suo per mortem meam deturbabitur. Prædicebat ergo Dominus quod sciebat, post passionem & glorificationem suam per universum mundum multos populos credituros, in quorum B cordibus diabolus intus erat: cui quando ex fide renuntiant, ejicitur foras. Ejectus quidem fuerat de cordibus Patriarcharum, & Prophetarum, veterumque justorum: sed quod ante Christi adventum & mortem in hominibus paucissimis factum est, nunc in multis populis per ejus crucem & mortem futurum ab ipso prædicitur. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Justitiam judiciumque Dei mundum per Christi mortem à diaboli tyrannide vindicantis, duplici exemplo explicat S. Chrysostomus. Sit violentus quispiam tyrannus, inquit, qui omnes qui in manus suas venerint plurimis malis afficiat: hic si vel Regem, vel Regis filium captum injustè interimat, illius mors etiam alios ulcisci poterit. Sit aliquis qui debitores postulet, verberet, in carcerem conjiciat, & hac insania etiam nihil debentem coërceat: hic etiam eorum quæ in debitores commisit, dabit pœnas. Non C aliter in Jesu Christo evenit. Eorum enim quæ in nos fecit diabolus, propter ea quæ in Christum ausus est, postulatus est ad supplicium. *Nunc judicium est mundi: nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*, per mortem scilicet meam. *Et ego si exaltatus fuero à terra*; cùm è terra sublatus in crucem fuero, *omnia traham ad me ipsum*, omnes prædestinatos ad salutem, ex quibus nemo est periturus. Verbum enim *trahere*, efficaciam & virtutem invictissimam significat. Aut certè omnia hominum genera, sive in linguis omnibus, sive in ætatibus omnibus, sive in gradibus honorum omnibus, sive in artium licitarum & utilium professionibus omnibus, & quicquid aliud dici potest secundùm innumerabiles differentias, quibus inter se præter sola peccata omnes distant, ab excelsissimis usque ad humillimos, à rege usque ad mendicum, *omnia*, inquit, *traham ad me ipsum*, ut sim caput eorum, & illi membra mea. (*Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.*) id est, quo genere mortis, nempe crucis.

S. August. lib. 13. de Trinit. c. 14.

S. August. Tract. 52. in Ioann. n. 7. 8.

S. Ioan. Chrys. Hom. 6 in Ioann.

S. August. Tract 52. in Ioann.

34. *Respondit ei turba: Nos audivimus ex Lege* (quo nomine non solos Moysis libros, sed & Psalmos & Prophetas, omnemque Scripturam sacram significant) *quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari*, in crucem, *Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?* quem dicis exaltandum. Ænigma erat carnalibus hominibus crucis & resurrectionis Christi Mysterium, quod ab iisdem Prophetis prædictum, à quibus regnum ejus & potestas æterna, non intelligebant.

Psal. 109. 4. Isai. 40. 8. Ezech. 37. 25. Daniel. 7. 14.

35. 36. *Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est.* Brevi adhuc tempore lux vera vobis affulgebit: modicùm apud vos ero Ego, qui instar lucis viam veritatis in credendis & agendis vobis monstro. *Ambulate dum lucem habetis*: Credite dum me præsentem, vobisque doctrina, miraculis & exemplis prælucentem habetis; *ut non vos tenebræ comprehendant*, ne cæcitas cordis vos occupet atræ noctis instar: *& qui ambulat in tenebris nescit quò vadat.* Et viam quâ incedit, & terminum quò perveniet prorsus ignorat. Allegoria est sumpta à viatoribus, qui cadente sole, nisi modica, quæ illis supereſt, luce utantur, in tenebris errant. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis*; ut lucis & vitæ æternæ participes sitis. *Hæc locutus est Jesus, & abiit*

S. Cyrillus lib. 7. 8. in Ioann. p. 708.

abiit & abscondit se ab eis: secessit Bethaniam, ne ante opportunum tempus se periculis exponeret. Respondere noluit Jesus quæstioni Judæorum, nec dilucidiùs illis explicare crucis & resurrectionis suæ Mysterium, utpotè stupidis, infidelibusque, sed illis causam indicavit cur ea quæ in Scripturis continentur non perciperent, scilicet malitiam, & defectum cooperationis lumini fidei.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioann. p. 708.

37. 38. *Cùm autem tanta signa*, tot & tanta miracula *fecisset* Jesus *coram eis*, *non credebant in eum* Sacerdotes & Pharisæi, parsque maxima plebis: *ut sermo Isaiæ Prophetæ impleretur*, *quem dixit*: *Domine*, *quis credidit auditui nostro? & brachium*, *Domini cui revelatum est?* Sic Isaiæ vaticinium justo Dei eos derelinquentis judicio in illis impletum est: Domine, quotusquisque est qui crediderit veritati quam audivit à nobis? Et cui revelatus, à quo agnitus est Messias, Christus *Dei virtus*, per quem Pater omnia operatur?

Isai 53.2.

39. 40. *Propterea non poterant credere*, id est nolebant, *quia iterum dixit Isaias*: *Excæcavit oculos eorum*, *& induravit cor eorum*, *ut non videant oculis*, *& intelligant corde*, *& convertantur*, *& sanem eos.* Impotentiæ credendi voluntatem consequentis causa non fuit præscientia Dei, sed eorum cæcitas & obduratio ab Isaia prædicta, cujus sensum, non verba profert S. Evangelista. Confer cum *Matth.* 13. 14. nostrumque in eum locum lege Commentarium. *Quare autem non poterant*, *si à me quæratur*: *citò respondeo*, *Quia nolebant*: *malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus*, *& per Prophetam prænuntiavit ille cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam*, *inquis*, *dicit Propheta*, *non voluntatis eorum*: Quia dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. *Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat*, *sic obdurat Deus*, *deserendo & non adjuvando*: *quod occulto judicio facere potest*, *iniquo non potest*.... Sic dictum est, *Non poterant*, ubi intelligendum est quod nolebant: quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro: *Si non credimus*, *ille fidelis permanet*, *negare seipsum non potest.* De omnipotente dictum est, Non potest. *Sicut ergo quod Dominus negare seipsum non potest*, *laus est voluntatis divinæ: ita quòd illi non poterant credere*, *culpa est voluntatis humanæ.*

S. August. Tract. 53. in Ioann. v. 6. 9.

1. Tim. 2. 13.

41. *Hæc dixit Isaias*, *quando vidit gloriam ejus*, scilicet Christi Jesu, prophetica visione, *& locutus est de eo*, Capite sexto, quod sic incipit: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum*: *& ea quæ sub ipso erant*, *replebant templum*, &c. Ex Joannis verbis cum hoc Isaiæ oraculo collatis, invictum colligitur Divinatis Christi Jesu testimonium. Is enim quem vidit Isaias, est Jehova, Dominus exercituum, cui ministrant Angeli, cujus gloriâ plena est terra, qui iniquitatem aufert, & peccata mundat. Is autem est Christus Jesus teste S Joanne: igitur Christus Jesus est verus unusque Deus. Vide S. Basilium lib. 5. contra Eunomium, S. Hilarium lib. 5. *De Trinitate*, n. 33. S. Cyrillum Alexand. lib. 7. & 8. *in Johannem*, p. 709. & 710. & Theodoretum in cap. 6. Isaiæ. Laudant, inquit, Seraphim Naturam sempiternam, quòd non modò cælum, sed terram quoque universam gloriâ repleverit. Hoc verò Dei & Salvatoris nostri egit Incarnatio. Post adventum quippe Domini gentes divinæ cognitionis radio perfusæ sunt. Plenam igitur ejus gloriâ terram omnem dicunt, id quod futurum erat vaticinando, factumque per Christum dispensationis Mysterium prænuntiando. Priùs quidem quàm Verbum caro fieret, dominabatur universæ terræ dæmon infestus, & creatura pro Conditore & factore suo adorata est. At postquam Verbum Dei unigenitum factum est homo, ejus gloriâ repleta est omnis terra. Fletetur enim ipsi omne genu, & omnes linguæ & tribus servient ei, sicut scriptum est. *Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis.* A voce, inquam, quæ terram omnem divinâ gloria repletam significabat, elevatus est lapis ostii superior, Quo in postes non incumbente, dum cuivis de cætero intrare licuit. Ex quo enim Ozias Lege adhuc obtinente, adyta contra Legem penetrare ausus est, insinuatur per visionem omnium Gentium vocatio. Non putet enim quisquam, ait, templo circumseptam esse Dei universorum gloriam. Universorum enim Dominus omnia replet. Atque hoc brevi manifestum fiet. Omnes enim homines divinæ cognitionis lumine suscepto, templa ubique erigent universorum Conditori; atque illis gloria repletis, hoc priore gloria spoliabitur: & pro divino lumine, ignis Romani fumum excipiet. *Et domus impleta est fumo.*

42. 43. *Verumtamen & ex Principibus*, ex ipsis Senatoribus, *multi crediderunt in eum*, nondum ita excæcati & indurati: crediderunt, inquam, contemplativa, non activa fide; convicti eum esse Christum, sed voluntatem in ejus obsequium non redigentes, nec eum confiteri ausi, mundano timore prohibente: *Sed propter Pharisæos non confitebantur*, *ut è Synagoga non ejicerentur*, quòd maximè probrosum erat. *Dilexerunt enim gloriam hominum*, honorem, existimationem, & claram cum laude notitiam apud homines, *magis quàm gloriam Dei*, quàm veram gloriam quæ à solo Deo est, & quam promisit ac retribuit confessoribus veritatis.

44 45. *Jesus autem clamavit*, *& dixit*: cùm aliorum incredulitatem, aliorum fidem infructuosam consideraret, contenta & clara voce dixit: *Qui credit in me*, *non credit in me* solum, *sed in eum qui misit me.* In me enim credit, qui me Filium Dei confitetur à Patre missum in mundum; ac proinde credit in Patrem cujus sum legatus: *& qui videt me*, *videt eum qui misit me.* Qui naturam meam ac dignitatem fide cognoscit, & Patrem meum æternum cognoscit; quia *Ego & Pater unum sumus.*

46. 47. *Ego lux in mundum veni*, *ut omnis qui credit in me*, *in tenebris non maneat.* Ego sum lux, quam Prophetæ venturam prænuntiarunt ad illuminatio em mundi, ut in tenebris ignorantiæ, errorum & peccatorum non maneat. *Et si quis audierit verba mea*, *& non custodierit*, id est, non crediderit fide per dilectionem operante, *ego non judico eum*, modò, in hoc primo meo Adventu. Vel, non sum Auctor damnationis & perditionis illius, sed suâ ipse culpâ perit, meum sermonem contemnens. *Non enim veni ut judicem mundum*, *sed ut salvificem mundum.*

Illuminare, illuminare Jerusalem quia venit lumen tuum & gloria Domini super te orta est. *Isai. 60* S Cyrillus *lib. 7. 8.*

48. 49 50 *Qui spernit me*, *& non accipit verba mea*, qui non credit verbis meis, quod in mei contemptum ac injuriam cedit, *habet qui judicet eum*: *Sermo quem locutus sum*, *judicabit eum in novissimo die.* Ipsa doctrina & prædicatio mea, quam spernit, damnatione dignum apertè demonstrabit in novissimo die, quo sum ad judicandum venturus. *Quia ego ex me ipso non sum locutus*, proprio nomine, privataque auctoritate, quasi res humano ingenio adinventas prædicans: *sed qui misit me Pater*, *ipse mihi mandatum dedit*, ut homini, *quid dicam*, *& quid loquar.* Non dicit, *Qui misit me Deus*, *& mandatum dedit mihi Deus*, sed *Pater*, ut se Filium Dei significet, non merum hominem, quales erant Prophetæ, qui tamen à seipsis non loquebantur, sed quæ Deus, non quæ Pater mandabat eis. In memoriam etiam revocat his verbis, quod Deus Moysi dixit de Messia: *Ponam verba mea in ore ejus*, *loquetur que ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus*, *quæ loquetur in nomine meo*, *audire noluerit*, *ego ultor existam.* Adde quòd cùm Christus sit vivens ac subsistens Dei ac Patris Verbum, necessariò quæ in eo sunt enuntiat, voluntatemque Genitoris in lucem edens, quasi mandatum aliquod se accepisse ait: sicut sermo noster mentis nostræ, veluti jussu ejus, arcana manifestat, idque celerrimè. Simul enim ac mens aliquid concepit, tum id voci committit: hæc autem foras erumpens, quæ intus & in mente sunt abdita enuntiat, nec de sibi mandatis quidquam mutat. Hac ratione Christus ait: *Qui misit me Pater*, *ipse mihi mandatum dedit*, *quid dicam*, *& quid loquar*: *& scio quia mandatum ejus vita æterna est*, seu causa vitæ æternæ,

Deuter. 18. 18.

"S. Cyril. "lib. 9. in "Ioann. "p. 718.

quia credentibus & observantibus mandata Patris, quæ A vobis denuntio, vita æterna dabitur: non credentes verò & non observantes, in mortem sempiternam incurrent. *Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.* Et hæc ipsa quæ modò vobis locutus sum, verba sunt Patris, & sic à vobis accipienda sunt ut à Patre mihi demandata.

Sensus Moralis.

12. 3. JESUS *ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus.... Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo: Maria ergo accepit libram unguenti.... & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis.* Bethania *Domus* est *obedientiæ*. Ibi Jesus cum amicis suis epulatur. Ibi caritas activa, cujus Martha figura est, Christo Jesu in membris ejus ministrat. Ibi peccatores suscitati, & per pœnitentium purgati, gratiæque ejus visitatione in bono confirmati, ad Sacram Mensam cum illo recumbunt, ejusque Corpore & Sanguine pretioso reficiuntur. Ibi caritas contemplativa, Deòque & Christo Jesu intenta, fidem suam, religionem, orationem, adorationem, totamque quam occupat animam, in conspectu ejus effundit; eleemosynas pauperibus copiosè erogat, eorumque lacrymas temporalium largitione bonorum abstergit, miserias sublevat. *Unxit pedes Jesu, & extersit capillis suis.* Capilli superflua corporis videntur. Habes quid agas de superfluis tuis. *Tibi superflua sunt: sed Domini pedibus necessaria.* Pedes Domini, pauperes ejus. *Cùm uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

S. August. Tract. 50. in Ioann. n. 6.

Matt. 25. 40.

4. *Et domus impleta est ex odore unguenti.* Bonus odor, bona fama ex bonis operibus, exemplisque sanctis diffusa. Qui malè vivunt, & Christiani vocantur, injuriam Christo faciunt: de quibus dictum est, quòd per eos *nomen Domini blasphematur.* Si per tales nomen Domini blasphematur, per bonos nomen Domini laudatur. Unde Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis idoneus?* Felices qui bono odore vivunt: quid autem infelicius illis qui bono odore moriuntur? Amasti bene agentem, vixisti bono odore: invidisti bene agenti, mortuus es bono odore. Numquid quia mori voluisti, ideo odorem illum malum esse fecisti? Apis flores in mel & ceram: aranea in venenum omnia convertit. *Noli invidere, & non te occidet bonus odor.* Bonus odor pietatis Mariæ *avarum* Judam occidit.

Rom. 2. 24.

1. Cor. 2. 15.

5. *Quare*, inquit, *hoc unguentum non vœniit trecentis denariis, & datum est egenis?* Quàm cæca avaritia quæ Dei Filium triginta denariis dumtaxat, unguentum verò trecentis æstimat! Avaro præ temporalibus vilia sunt æterna, præ terrenis divina, Deus ipse vilis est. Quod in Dei honorem, in decorem domûs ejus, in Ecclesiarum & Altarium ornamenta impenditur, perditum putat. Specie caritatis contra caritatis opera murmurat. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habebat.* Fur sacrilegus erat Judas. Furem noverat Jesus, nec prodebat; sed potiùs tolerabat, & ad perferendos malos in Ecclesia nobis exemplum patientiæ demonstrabat. Fur sacrilegus erat Judas. *Si crimina discernuntur in foro, qualiscumque furti & peculatûs; peculatus enim dicitur furtum de re publica; & non sic judicatur furtum rei privatæ quomodo publicæ: quantò vehementiùs judicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuerit non undecumque tollere, sed de Ecclesia tollere? Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæ perdito comparatur.* Quot sunt in Ordine Ecclesiastico fures! Quicumque Clericus reditus Ecclesiasticos, quorum non est dominus, sed œconomus tantùm & dispensator, in usus cupiditatis aut vanitatis impendit: quicumque ex iis loculos congregat ad consanguineos ditandos: quicumque præter victum & vestitum aliquid ex Altari retinet: quicumque in pauperes, aliaque pia opera non erogat, quod præter honestam sustentationem supereſt, fur est sacrilegus, novus Judas. *Quicquid præter necessarium victum, & simplicem vestitum de Altario retines, tuum non est; rapina est, sacrilegium est.*

S. August. Tract. 50. in Ioann. n. 10.

S. Bern. Epist. 2.

7. 8. *Dixit ergo Jesus: Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud. Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.* Amor officia potiùs anticipat, quàm differat. Maria Christum Jesum plurimùm dilexit, ideo sepulturam ejus prævenit unguenti pretiosi in sacrum ejus corpus effusione. Non divina dumtaxat Christi natura & persona, quæ semper nobis præsens est præsentia majestatis; sed & sacra humanitas personæ divinæ ineffabiliter unita, in eaque subsistens, omnibus pietatis officiis prosequenda est: quam etsi oculis modò non videamus, fide intelligimus, credimus, & tenemus in S. Eucharistiæ Sacramento præsentem. Sed & in pauperibus nobis præsens est, in iis reficitur, induitur, sublevatur, hospitio excipitur, in infirmis visitatur, in captivis redimitur. *Quod uni* (inquit) *ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

Me autem non semper habebis. Timendum ne Christum non semper habeamus. Semper illum habebunt boni, & misericordes; non semper habebunt malè viventes, avari, non compatientes necessitatibus pauperum, nec illis benefacientes: fures enim sunt, quia Domini, cujus sunt villici & procuratores, bona non dispensant secundùm ejus voluntatem & mandatum. *Pauperes semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.* Si bonus es, habes Christum & in præsenti, & in futuro: in præsenti per fidem, per signum, per baptismatis Sacramentum, per Altaris cibum & potum. Habes Christum in præsenti, & habebis semper; quia cùm hinc exieris, ad illum pervenies, & cum illo æternùm regnabis. Si autem malè vivis; videris habere in præsenti Christum, quia intras Ecclesiam, signas te signo Christi, baptizaris baptismo Christi, misces te membris Christi, accedis ad Altare Christi: sed si pergas malè vivere, illum semper non habebis, ab illo æternùm separaberis. *Me autem non semper habetis.*

S. August. Tract. 50. in Ioan. n. 12.

12. 13. 14. 15. *In crastinum autem, turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israël.* In Populi Christum Jesum solemni festivoque ritu excipientis devotione, dispositiones edocemur, ad Christum Paschali Communione dignè recipiendum necessarias. 1. Rami palmarum accipiendi sunt, quæ sunt insignia victoriæ. Mundum, carnem, diabolum, peccatum vicisse oportet: quam victoriam quia reportare non possumus, nisi per gratiam Jesu Christi, tota illi gloria, totus honos victoriæ tribuendus est. *Acceperunt ramos palmarum.* 2. Ferventibus desideriis Christo Jesu ad nos per Sacram Communionem venienti obviam eundum est. *Et processerunt obviam ei.* 3. Fides viva, spesque firma in illum ut Salvatorem, Dominumque & Deum nostrum, piis laudibus & precibus ex intimo corde emissis expromendæ sunt. *Et clamabant, Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israël.* 4. Jugum ejus ferendum est, ejusque legi summa docilitate & humilitate parendum. *Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est.* 5. Cum timore servili non est excipiendus, sed cum timore filiali & amore ardentissimo, ut Rex cordis nostri. *Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit.* 6. Dare debemus operam ut regnet super nos, ut omnibus affectibus nostris dominetur; non turbæ Judaicæ inconstantiam imitari, quæ post exceptionem tam solemnem & festivos applausus, clamavit, *Crucifige, crucifige eum.*

20. 21. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderunt ut adorarent in die Festo, Hi ergo accesserunt ad Philippum, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre.* Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem Festum, ut verum Deum adorarent. *Erat* enim *in sola Judæa notus Deus, & in solo Israël magnum nomen ejus: reliquam terram alta quædam tegebat caligo, nemine in mundo divinam & cælestem lucem habente præter unum Israël. Sed tunc temporis tamquam universis simul Gentibus in hoc mundo à cognitione Dei seclusis, seorsimque suum locum tenentibus, genitus est Populus Domini, pars ejus, funiculus hæreditatis ejus Israël: Sic rursus in universum orbem Sole intelligibili invecto, & lumine Israëlitis decedente, Gentibus verò appellente, extra universa Israël repertus est. Quippe dum exspectant lucem, factæ sunt illis tenebræ, juxta id quod scriptum est: Operientes lucem, in nocte ambulaverunt. Ideo Salvator Pharisæos alloquens ait*: Ego sum Lux mundi. *Eleganter enim minatur se discessurum ab Israël, transfaturum in universum mundum suam gratiam, & aliis jam cognitionis Dei radios expansurum.* Plenæ autem & universalis Gentium omnium vocationis ad fidem præludium erat ille Gentilium quorumdam ascensus in Jerusalem ut adorarent in die Festo, & desiderium videndi Jesum. Quod cum Philippus Andreæ, & illi conjunctim Jesu nuntiassent, Jesus eis respondit:

S. Cyrill. Alexand. lib. 5. in Ioann. p. 449.

23. *Venit hora ut clarificetur Filius hominis.* Non in eo gloriam suam posuit quòd Gentiles quidam eum videre vellent, sed quòd Gentiles post Passionem & Resurrectionem suam essent in omnibus Gentibus credituri. Ex occasione igitur istorum Gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiant futuram plenitudinem Gentium, & declarat mox adesse horam glorificationis suæ, quâ facta in cælis, Gentes erant credituræ. Unde prædictum est, *Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua.* Hæc est gentium plenitudo, de qua dicit Apostolus: *Cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gentium intraret.*

S. Augst. Tract. 51. in Ioann. n. 8.

Psal. 107. 6.

Rom. 11. 25.

24. *Amen amen dico vobis, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Christus Jesus granum frumenti est, per Incarnationem in agrum hujus mundi missum, ut semen electorum, & totius Ecclesiæ; mortuum & sepultum in terra; germinans, multumque fructum afferens per resurrectionem suam; cibus fidelium in Ecclesia militante, cibus æternus Sanctorum in Ecclesia triumphante. Ipsum erat granum mortificandum, & multiplicandum: *Mortificandum infidelitate Iudæorum, multiplicandum fide populorum.* Et nos, qui Christi membra per gratiam ejus sumus, granum frumenti esse debemus, humiliari, mortificari, in area ventilari, sub mola conteri, per ignem & aquam afflictionum, per lacrymas & labores pœnitentiæ transire, ut *Unus panis, unum corpus* cum Christo in gloria efficiamur.

S. Augst.

Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Quanta seges Christianorum ex morte Christi orta! *Hesterni sumus* (iniquit Tertullianus) *& vestra omnia implevimus, urbes, insulas, palatium, sola vobis relinquimus Templa....* Ex morte ipsa Martyrum, Christianorum ingens numerus germinavit. *Plures efficimur, quoties metimur: Semen est sanguis Christianorum.*

Tertullia. in Apolog.

25. *Qui amat animam suam, perdet eam; & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Vitæ præsentis, & commodorum temporalium inordinatus amor, in plerisque hominibus causa est damnationis & mortis æternæ. Perversus vitæ amor est, quo propter seipsam, propter commoda temporalia, propter voluptates diligitur. Perversè vitam amat, qui illius amittendæ metu deest suis erga Deum, erga Ecclesiam, erga animam suam officiis. Ille enim creaturam præponit Creatori, carnem spiritui, tempus æternitati, media A fini, donum donatori: quæ magna perversitas est. *Si malè amaveris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti.... Cùm ergo causæ articulus venerit, ut hæc conditio præponatur, aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore: ibi eligat Deo dilecto emori, quàm offenso vivere.* Hoc est, odisse in hoc mundo animam suam, ut in vita æterna custodiat eam.

S. Augst. Tract. 51. in Ioann. n. 10.

Qui amat animam suam, perdet eam. Luctuosa res est perdere quod amas. Sed interdum & agricola perdit quod seminat. Profert, spargit, abjicit, obruit. Quid miraris? Iste contemptor & perditor avarus est messor. Quid factum sit, hyems & æstas probavit; ostendit tibi gaudium metentis consilium seminantis.... Martyrium olim, nunc pœnitentia & mortificatio Christiana probant hominem perversè non amare vitam suam. Nam & genus Martyrii est inter epulas esurire, pauperem esse inter divitias, continere inter voluptates, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster ad malum proclivis appetitus.

"S. Aug. "serm. 330. "alias "29. ex "additis "à Sirmonde.

26. *Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Tria sunt quæ Christianum ad vitæ, mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores, ad amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio Christum Jesum imitandi, & illum ubique sequendi....Frustra Christianum se esse gloriatur, qui Christum minimè imitatur, qui non amat quod amavit; qui non contemnit quæ ille contempsit. *Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* 2. Spes præmii, scilicet societatis ejus in regno æternaque felicitate. Quis Regem terrenum per maxima quæque pericula & labores non sequatur, si spem habeat se inter ejus Aulæ Primarios futurum; & multò magis, si regni socius & particeps futurus esset? Hanc igitur spem habentes, tanquam *anchoram animæ firmam*, & in verbis Christi fundatam, nos futuros æterni ejus regni participes, si ejus exemplum secuti fuerimus, ad propositum bravium curramus. 3. Honor quo Pater Æternus cumulabit eos, qui Filio suo fideliter servierint: illis indivisam cum Unigenito suo communicans hæreditatem; *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Quo fructu? Quo præmio? *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Gratis ametur, ut operis quo ministratur illi, pretium sit esse cum illo. Ubi enim bene erit sine illo? Aut quando esse malè poterit cum illo? *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Quo honore, nisi ut sit cum Filio ejus? Nam quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quàm ut sit ubi est Unicus; non æqualis factus Divinitati, sed consociatus æternitati?

1. Pet. 23. 21.

"S. Aug. "Tract. "51. in "Ioann. "n. 1.

Philipp. 2. 24.

"S. Aug. "Tract. "51. in "Ioann. "2. 6.

Matt. 25. 40.

"S. Aug. "Tract. "51. in "Ioann. "n. 13.

Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ministrant Jesu Christo, qui non sua quærunt, sed quæ Jesu Christi. Hoc est enim, *me sequatur*, vias ambulet meas, non suas, sicut alibi scriptum est: *Qui se dicit in Christo manere, debet sicut ambulavit ille & ipse ambulare...* Debet etiam, si porrigit esurienti panem, de misericordia facere, non de jactantia, non aliud ibi quærere quàm opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera, id est, *Ut alienetur intentio cupiditatis ab opere caritatis.* Qui sic ministrat, Christo ministrat, rectèque illi dicetur: *Cùm uni ex minimis meis feciste, mihi feciste.* Sic ministrantem Christo honorificabit Pater ejus, honore illo magno, ut sit cum Filio ejus, nec umquam deficiat felicitas ejus.

Ubi ego sum, illic & minister meus erit. Ministri nomine non sancti tantùm Episcopi, Sacerdotes, Prædicatores, Religiosi Viri intelliguntur, sed boni quilibet Christiani. Etiam vos pro modo vestro ministrate Christo, bene vivendo, eleemosynas faciendo, nomen doctrinamque ejus quibus potueritis prædicando: ut unusquisque etiam Pater-familias hoc nomine agnoscat paternum affectum suæ familiæ se debere. *Pro Christo & pro vi-*

ta æterna suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corri- A *piat, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam. Ita in domo sua Ecclesiasticum & quodammodo Episcopale implebit officium, ministrans Christo, ut in æternum sit cum ipso.*

27. 28. *Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.* Christi turbatio, qui nostros assumere & pati dignatus est affectus, nostra consolatio est. Cùm ad dura quæque turbamur; cùm damnorum temporalium, contemptus, opprobriorum, persecutionum, mortis metu & horrore natura turbatur, ne despondeamus animum. Non ex repugnantia naturæ sentientis, sed ex dispositione & electione voluntatis Deus nos judicabit.

S. *August. Tract. 52. in Ioann. 2. 3.* *O Domine Mediator, Deus supra nos, homo propter nos,* B *agnosco misericordiam tuam: nam quod tu tantus tuæ caritatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui suæ infirmitatis necessitate turbantur, ne desperando pereant, consolaris.* Denique homo qui sequi vult Christum Jesum, audiat quà sequatur. Accessit fortè hora terribilis; proponitur optio aut faciendæ iniquitatis, aut subeundæ passionis: turbatur anima infirma propter quam sponte turbata est anima invicta: præpone tuæ voluntati voluntatem Dei. Creatorem tuum, Salvatorem tuum, Magistrum tuum imitare: Deum invoca in tribulatione, voluntatem ejus adora, qui te in hanc horam venire voluit. *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* In periculis, in angustiis, in damnis rerum temporalium, in tribulationibus, in morbis, in vita, & in mor- C te, unam Dei voluntatem impleri postulemus; unam ejus gloriam desideremus. *Pater, clarifica nomen tuum.* Id qui petit, semper exauditur.

31. *Nunc judicium est mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Christus Jesus morte suâ mundum liberavit, diabolum vicit. Et nos fide ac meditatione mortis & crucis ejus diabolum vincamus & mundum. Christus vicit mundum, cùm injustè à mundo judicatus est, tuncque in illo impletum fuit quod prædixit Pro- *Psal. 50.* pheta: *Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm judicaris.* Sic justi mundum judicant & vincunt, cùm ab illo persecutionem patiuntur, & ab iniquis opprimi videntur.

Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Numquid D *S. Aug. ibid. n. 3.* diabolus fideles non tentat? Quomodo ergo per Christi passionem & mortem ejectus est foras? Tentare quidem non cessat: sed aliud est intrinsecùs regnare, aliud forinsecus oppugnare; nam & munitissimam civitatem aliquando hostis oppugnat, nec expugnat. Et si aliqua tela ejus missa perveniunt, admonet Apostolus unde non lædant, commemorat *loricam & scutum fidei.* Et si aliquando *1. Thess. 5. 8. 1. Ioan. 2. 1.* vulnerat, adest qui sanat. Quia sicut pugnantibus dictum est: *Hæc scribo vobis, ut non peccetis*: ita qui vulnerantur, quod sequitur audiunt: *Et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum; ipse est propitiatio peccatorum nostrorum.* Quid enim oramus, cùm dicimus, *Dimitte nobis debita nostra, nisi ut vulnera nostra sanentur?* Et quid aliud petimus cùm dicimus, *Ne nos inferas in tentationem,* nisi ut ille qui insidiatur vel certat exE trinsecùs, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos possit virtute superare? *Quantaslibet tamen adversùm nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis, ubi fides habitat, ejectus est foras.* Sed nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilat qui custodit eam. Nolite ergo de vobis ipsis præsumere, si non vultis foras ejectum diabolum intrò iterum revocare.

S. Ioan. Chrysost. Hom. 65. in Ioan. 32. *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Traham, inquit, tamquam à Tyranno detentos, & per se minimè potentes ad evadendum è manibus ejus, utpotè repugnantis. Alio loco rapinam appellat. *Nemo potest spolia fortis rapere, nisi priùs alliget* *Matt. 12.* *eum, & tunc spolia ejus rapiat.* Hæc autem ad illius vim ostendendam dicit, ut illic rapinæ, hic tractionis nomine usus sit.

Omnia traham ad me ipsum. Crux non solùm tribunal est in quo Christus judicat mundum, sed & tronus misericordiæ erga peccatores, fons omnium benedictionum, causa nostræ liberationis, instrumentum nostræ salutis, origo gratiæ omnipotentis, quâ Christus ad se trahit omnia. *O admirabilis potentia crucis! O ineffabilis gloria passionis! In qua & tribunal Domini,* S. *Leo serm. 57. de Pass.* *& judicium mundi, & potestas est Crucifixi! Traxisti Domine omnia ad te, ut quod in uno Judææ Templo obumbratis significationibus tegebatur, pleno apertoque Sacramento universarum ubique Nationum devotio celebraret. Nunc etenim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum, & sacratior est unctio Sacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.*

35. *Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat.* Sine Christo, qui verum lumen est animarum nostrarum, in tenebris ambulamus, erramus, offendimus, cadimus, vulneramur. Ambulemus in via Dei, dum lumen gratiæ ejus nobis præsens est; properemus ad bravium æternitatis, in via mandatorum Dei ambulemus, ne si hæreamus, nihil boni agentes & non progediamur euntes de virtute in virtutem, nos tenebræ comprehendant, & nox æterna involvat. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis.* Admirabili Evangelii luce in quam à Deo vocati sumus, bene utamur; credamus in lucem, id est in veritatem; non sterili fide, sed per dilectionem operante, ut renascamur in veritate. Sincerâ perfectâque conversione mortem præveniamus, ne Jesus à nobis recedat. *Hæc locutus est Jesus, & abiit, & abscondit se ab eis.*

37. 38. 39. 40. *Cùm autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.... Propterea non poterant credere, quia dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum.* Cùm quæstiones hujusmodi in medium venerint, Quare ille Deo deserente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur, non nobis judicium de judicio tanti judicis usurpemus, sed contremiscentes exclamemus cum Apostolo: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehen-* *Rom. 11. 33.* *sibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Et, *Psal. 35.* *Judicia tua abyssus multa.* Terribile, sed justum & *7.* adorandum judicium est, quo peccator in pœnam præcedentium peccatorum à Deo deseritur, durique ac cæci cordis desideriis traditur. Hoc velamen super corda peccatorum extendit superbia, tollit humilitas. Ingemiscentes de nostra ad bonum salutare agendum impotentia, quam ex primi hominis peccato ab origine contraximus, & propriæ voluntatis peccatis roboravimus, imploremus gratiam Christi Jesu, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere.* Audiamus Dominum, & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere possimus. Nam & *Quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam,* S. *Aug. Tract. 53. in Ioann. n. 8. 9.* E *quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam.* Illi dicunt, *Ut quid rogamus Deum ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate?* Isti dicunt, *Ut quid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate?* O Domine, ô Pater qui es in cælis, ne nos inferas in qualibet istarum tentationum, sed libera nos à malo. Audiamus Dominum dicentem, *Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua:* ne sic existi- *Luc. 22. 32.* memus fidem nostram esse in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus & Evangelistam dicentem, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri:* Ne omni- *Ioann. 1. 12.* no existimemus in nostra potestate non esse quod credimus, verumtatem in utroque illius beneficia cognoscamus. Nam *Et agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas:* *Galat. 5. 6.* *& orandum, ne succumbat infirmitas. Ipsa est fides quæ* *1. Cor. 1. 31.* *per dilectionem operatur, sicut ejus mensuram Dominus cuique partitus est, ut qui gloriatur, non in seipso, sed*

» *in Domino glorietur*. Non itaque mirum est quia *non* A
» *poterant credere*, quorum voluntas sic superba erat, ut
» ignorantes Dei justitiam, suam vellent constituere, sicut
» dicit de illis Apostolus, *Justitiæ Dei non sunt subjecti.*
Rom. 10. 3. » Quia enim non ex fide, sed tamquam ex operibus tumue-
» runt: ipso suo tumore cæcati, offenderunt in lapidem of-
» fensionis.... Fides autem Christi est, credere in eum qui
» justificat impium, credere in Mediatorem, sine quo in-
» terposito non reconciliamur Deo: credere in Salvato-
» rem, qui venit quod perierat quærere atque salvare; cre-
Joann. 15. 5. » dere in eum qui dixit, *Sine me nihil potestis facere.* Quia
» ergo ignorans Dei justitiam quâ justificatur impius, suam
» vult constituere quâ convincatur superbus, in hunc non
» potest credere. Hinc & illi *non poterant credere*: non
» quia mutari in melius homines non possunt; sed quan- B
» diu talia sapiunt, non possunt credere. *Hinc excæcantur*
& indurantur, quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur.

42. 43. *Verumtamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur.* Christiani credunt, sed longè plures in caritate non radicati, Christum in quem credunt, factis confiteri erubescunt metu, vel cupiditate prohibente. Contemni timent ab hominibus, si profiteantur pietatem: carnalium hominum oblocutiones, irrisiones, calumnias verentur, si vitam suam Evangelio C conforment: timent displicere mundo, si uni Deo servire & placere contendant. *Dilexerunt enim gloriam hominum, magis quàm Dei*: Sancto Legislatori Moysi longè dissimiles, qui *Fide negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem Regis: Invisibilem enim tamquam videns sustinuit.*
Hebr. 11. 24. 25.

48. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.* Christiani ex Evangelio judicabuntur, cujus observantiam in baptismate promiserunt. Damnabuntur, nisi Dei Christique Filii ejus mandatis fideliter obediverint; non aliquibus dumtaxat, sed omnibus. *Quicumque* enim *totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.... Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari.* Quicumque Evangelio credunt, & secundùm Evangelium vivere non curant, Christum spernunt, Christo injuriam faciunt. Aliter autem judicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt & contempserunt. *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Dei ergo legem ex caritate impleamus. Hæc summa Christianæ pietatis est, hæc ad vitam æternam certissima via. *Et scio quia mandatum ejus vita æterna est.* Moyses imminente morte, Lege Domini coram Populo Israël repetita, dixit: *Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, è contrario mortem & malum: ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius, & vivas.* Christus Jesus Redemptor, Magister & Legislator noster, consummato publicæ prædicationis Evangelii sui cursu, Passioni proximus, homines omnes ad Fidem Evangelicam ex omnibus gentibus vocatos his verbis alloquitur, & ad credendum ac obediendum doctrinæ suæ ac mandatis hortatur: *Quia ego ex me ipso non loquor, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum ejus vita æterna est.* Excitavit nos ad desiderium æternæ vitæ, viam monstravit, auxilium tribuit ut pervenire possimus.
Iacobi 2. 10. 12.
Rom. 2. 12. 13.
Deuter. 30. 15.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. Ante *diem festum Paschæ*, die scilicet decima- D quarta mensis primi ad vesperam, ante quàm solemnis Paschæ dies illuxisset, quæ 15. erat mensis, de qua in Lege scriptum est: *Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam Pascha Domini est, & quinta decima die mensis hujus Solemnitas Azymorum Domini est.* Pridie, inquam, hujus Solemnitatis, *sciens Jesus*, ab æterno, ut Deus, & à primo suæ Conceptionis instanti, ut homo, *Quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*; cognoscens imminere illam horam, quæ in ejus erat potestate, in qua ex hoc mundo per mortem, resurrectionem, & ascensionem suam transiturus erat ad Patrem: *cùm dilexisset suos, qui erant in mundo*, cùm E Apostolis suis, & in eorum persona omnibus electis suis, à Patre sibi datis, quos in mundo mille periculis, persecutionibus, calamitatibus expositos relicturus erat, hucusque insignia amoris sui argumenta dedisset: *in finem dilexit eos.* In fine vitæ perfectum in illos amorem evidentissimis indiciis & pretiosissimo pignore ostendit, institutione scilicet Sacramenti Corporis & Sanguinis sui, de qua alii Evangelistæ, & ablutione pedum eorum, quæ præparatio fuit ad hoc sacrum Mysterium.
Levit. 23. 5. & Num. 28. 6.

2. 3. 4. 5. *Et cœna facta*; absoluta cœna legali, *cùm diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotæ* filius; id est, cùm illi jam persuasisset diabolus scelus horrendum proditionis Christi Jesu: *Sciens Iesus quia omnia dedit ei Pater in manus & quia à Deo exivit & ad Deum vadit:* Quamvis divinæ originis suæ, dignitatis ac potestatis infinitæ, ac gloriæ quam mox intraturus erat, conscius esset: ad humile ministerium se demisit: *Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua* extima, id est, tunicam exteriorem, ut ad servile quod mox obiturus erat, ministerium expeditior esset: *& cùm accepisset linteum, præcinxit se*; qui ministrantium habitus est: *Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes Discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Aliquorum pedes ante lavisse, quàm veniret ad Petrum, Evangelii contextus significare visus est Origeni, qui à Juda incœpisse commentatur, non à Petro: ut Medicus plurimis infirmis submi- orig. in Ioann. p. 382. Edit. Huet. nistrans juxta artem medicinæ, initium medendi facit ab his qui urgentur, quique pejùs affecti sunt. Sed S. Augustinus à Petro incœpisse censet.

6. 7. 8. 9. *Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?* Tu Dei Filius, mihi peccatori, Dominus servo, Magister discipulo? *Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò*, non capis mysterium hujus ablutionis, non intelligis quò tendat hic ritus: *Scies autem postea*, tum me exponente, tum Spiritu sancto docente. *Dicit ei Petrus*, Dominicæ humilitatis altitudine exterritus: *Non lavabis mihi pedes in æternum.* Numquam patiar ut Dominus meus mihi tam vile ministerium exhibeat. *Respondit ei Iesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum*: nisi sinas ut pedes tuos lavem, inobedientiæ tuæ merito à mensa mea, amicitia, familia & regno te excluſum iri denuntio. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus & caput*, seu totum corpus tibi abluendum submitto, potiùs quàm à tua excludar amicitia, familia, & hæreditate. Id dixit *amore & timore perturbatus, & plus expavescens Christum sibi negari, quàm usque ad suos pedes humiliari.* S. Augustin. Tract 56. in Ioann. n. 2.

10. 11. *Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus:* Qui totum corpus lavit in balneo, sola pedum lotione indiget, qui terram calcando sordes contrahunt: *& vos mundi estis,* spiritali munditie, animam per fidem, quam sermonibus meis adhibuistis, sanctificatam habentes; ita ut à levibus dumtaxat culpis, quæ humana conversatione facilè contrahuntur, purgari & ablui indigeatis: *sed non omnes,* mundi estis. Judam excipit, qui facinus proditionis jam animo volvebat. *Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit: Non estis mundi omnes.*

12. 13. 14. 15. *Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cùm recubisset iterum* ad cœnam justam sive domesticam quam finivit instituto Corporis & Sanguinis sui Sacramento, *dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?* Attenditis-ne ad humile obsequium quod modò vobis exhibui? *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim.* Nihil mihi alienum per adulationem tribuitis: sum etenim Dominus redimendo, Magister docendo. *Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes:* multò magis vos qui conservi estis. hoc & similia humillimæ servituris officia vobis invicem exhibere debetis. *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Exemplum imitandum proposui, ut quod à me fieri vidistis, & vos ipsi præstetis.

16. *Amen, amen dico vobis: Non est servus major Domino suo:* (familiare proverbium est) *neque Apostolus,* id est, qui missus est cum mandatis, *major est eo qui misit illum.* Quia Apostoli futuri erant Principes Ecclesiæ & muneris auctoritate, & donorum excellentiâ, ideo eos munit contra superbiam, quæ eminentiam vulgò comitatur, & docet quò sublimiores erunt, eò magis illos debere se in aliorum usus & ministerium, maximè spiritale, impendere, & omnium Dei servorum servos se existimare: & cùm Ecclesiis à se fundatis sacrâ auctoritate præerunt, ad omnium fidelium pedes humilitate se demittere, cujus exemplum à Magistro qui eos instituit, & Domino qui eos misit, acceperunt.

17. 18. 19. *Si hæc scitis,* facienda vobis juxta doctrinam exemplumque meum, *beati eritis si feceritis ea.* Fides enim quæ per dilectionem non operatur, ad damnationem magis est, quam ad salutem, eorum culpâ qui non agunt, quæ facienda esse ad salutem consequendam credunt. *Non de omnibus vobis dico* quòd hæc facturi sitis, & beati futuri; *ego scio quos elegerim:* Novi quales sint, & quales futuri singuli vestrûm quos ad Apostolatum vocavi: *sed ut adimpleatur Scriptura:* Verùm hanc Scripturam oportet adimpleri, quia præscientia Dei non fallitur: *qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum.* Quem mensæ meæ participem feci, pede sublimi me premet, dejiciet, calcabit. *Amodo dico vobis, priùs quàm fiat, ut cùm factum fuerit, credatis quia ego sum.* Hæc vobis prænuncio, antequam fiant, ne vos offendat inexspectatus eventus, sed cùm impleta fuerint, credatis me Filium Dei esse, rerum futurarum & cogitationum cordium conscium: & Christum de quo hæc in Scripturis prædicta sunt. Nemo porro existimet ideo facta esse ab aliquibus opera mala, quæ in Scripturis prædicta sunt, verbi gratia proditionem Judæ, quia Scriptura ea prædixerat: sed Spiritum sanctum rerum futurarum præscium ea prædixisse, ut cùm evenerint, pignus fidei prædictionem habentes, illum de quo hæc scripta sunt, certò & indubitatò cognoscamus.

S. Cyrill. alexand. lib. 9. in Ioann. p. 362.

S. August. Tract. 59. in Ioann.

Non de omnibus vobis dico; ego scio quos elegerim, ad beatitudinem æternam, de qua ait; *Beati eritis si feceritis ea.* Hoc non de omnibus dicit: scit enim quos ad societatem beatutidinis hujus elegerit. Non est ex eis Judas, qui panem Christi sic edebat ut super eum levaret calcaneum. *Illi manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.*

20. *Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.* Ne ob humilitatis opera se parvipendendos existimarent Apostoli, ad eorum solatium significat suæ voluntatis esse ut Fideles illis omnia reverentiæ & charitatis officia exhibeant, quæ ipse velut sibi exhibita remunerabit: quia honor Apostolis exhibitus, ei qui illos misit exhibitus censetur; ut honor & officia ipsi Christo exhibita, Patri à quo missus est, & qui in ipso est, censentur exhibita. Nam in Legato is honoratur cujus Legatus est. In hoc unum tendit Christi comparatio. *Cùm ista dicebat, non ab illo naturæ unitas; sed in eo qui mittitur, mittentis commendatur auctoritas. Sic itaque eum qui missus est unusquisque accipiat, ut in illo eum qui mittit attendat. Si ergo attendas Christum in Petro, invenies discipuli Præceptorem: si autem attendas Patrem in Filio, invenies Unigeniti Genitorem: & sic in eo qui missus est, sine ullo accipis errore mittentem.*

S. August. Tract. 9. in Ioann.

21. 22. *Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu,* sponte commotus est, & periculi consideratione, & sceleris Judæ horrore: *& protestatus est,* palam declaravit, quod tectiùs dixerat, fore ut ab uno ex Discipulis secum discumbentibus proderetur: *Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad invicem Discipuli, hæsitantes de quo diceret.* Perculsi rei vix credibilis atrocitate, observabant si quod indicium malè conscii ex vultu colligere possent.

23. 24. *Erat ergo recumbens unus ex Discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus* familiariùs cæteris. Hac modesta circumlocutione seipsum Johannes designat. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit?* Nutibus ipsum rogavit ut Jesum interrogaret quis esset proditor, tum ut insontes extra suspicionem essent, tum ut à scelerato caverent; tum ut ejus conatum pro viribus impedirent. Ad hujus loci intelligentiam observandum est, modum accubitûs mensæ apud Judæos & Romanos hunc fuisse. Jacebant reclinatâ superiori parte corporis in cubitum sinistrum, inferiori in longum porrectâ & jacente, capite leviter erecto, dorso pulvilis modicè suffulto. Et primus quidem discumbebat ad caput lecti, cujus pedes porrigebantur juxta dorsum secundi. Discumbentibus ergo Christo & Discipulis, accubuit Petrus à tergo Christi, & Johannes à sinu: Johannes in sinu Christi, & Christus in sinu Petri. Non potuit ergo Christus promptè colloquium cum Petro in aure habere leniter susurrando. Petrus ergo supra caput Christi Johannem respiciens, nutu eum excitat ut dere interroget.

Lipsius Liefon Horis Hebraic. in Ioann. p. 659.

26. 27. 28. 29. 30. *Respondit Jesus,* submissa voce, ne cæteri audirent: *Hic est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem* seu frustum panis in jusculum, *dedit Judæ Simonis Iscariotæ* filio. *Et post buccellam,* cùm frustum illud panis intincti à Jesu acceptum comedisset, *introivit in eum Satanas,* ut sibi jam traditum pleniùs possideret, in quem priùs intraverat ut deciperet. Priùs ergo intraverat, immittendo in cor ejus cogitationem qua traderet Christum: talis enim jam venerat ad cœnandum. Nunc autem post panem intravit in eum, non ut adhuc alienum tentaret, sed ut proprium possideret. *Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citiùs.* Fac quod facere decrevisti, non impedio, ferre paratus sum. *Vox hæc,* (inquit S. Leo) *non jubentis est, sed sinentis; nec trepidi, sed parati: qui habens omnium temporum potestatem, ostendit se & moram non facere traditori; & sic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus quod à persequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret.* Litteræ minùs consonat S. Cyrilli explicatio, qui hæc verba, *quod facis, fac citiùs,* non ad ipsum Judam, sed ad diabolum, cujus instinctu proditionis scelus meditabatur, pertinere asserit.

Luc. 22. 3. 4. S. August. Tract. 62. in Ioann. S. Leo, serm. 56. de Pass. Dom. 7.

Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei. Nemo Apostolorum cum Jesu discumbentium tunc intellexit vim illorum verborum: *quod facis, fac citiùs.* An Johannes ipse tunc intellexerit, incertum. *Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas,* ut Do-

Confer cum Lucæ 22. 19. 21.

minicæ familiæ œconomus, *quòd dixisset ei Jesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum*; postridie celebrandum, scilicet die Veneris 15. mensis primi; *aut* illi dedisse in mandatis *ut egenis aliquid daret. Cùm ergo accepisset ille buccellam* intinctam à Jesu, quæ non erat Eucharistia, cujus ante fuerat cum cæteris Apostolis particeps, *exivit continuò*, dæmone impellente, ut facinus opere compleret. *Erat autem nox*, id est, initium noctis: Nam qui sequuntur Sermones in multam noctem sunt protracti.

S. Augst. Tract. 62. in Ioann. n. 3.

31. 32. *Cùm ergo exisset* Judas, *dixit Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo.* Nunc ego glorificandus sum passione, morte, & resurrectione; & Deus in me glorificabitur, siquidem innotescet mundo me non solùm esse Filium hominis, sed & Filium unigenitum Dei. *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso; & continuò clarificabit eum.* Quòd si Deus per ipsum glorificatus est sese humiliantem, & voluntatem Dei Patris in omnibus facientem: & Pater glorificabit eum, immortalitate & gloria corpus ejus donans, & nomen ejus super omne nomen celebre ac venerabile faciens. Id autem continuò præstabit, ejus resurrectione maturata.

S. August. Tract. 63. in Ioann.

33. *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum* sensibili præsentia, in carne mortali. *Quæretis me*, præsentiam meam desiderabitis; *& sicut dixi Iudæis; Quò ego vado, vos non potestis venire, & vobis dico modò.* Non potestis nunc venire mecum in cælum ut sitis gloriæ meæ participes: venietis autem postea, suo quisque tempore, quò Judæi in infidelitate pertinaces numquam venient. Unde Judæis dixit: *Quæretis me, & non invenietis*: Discipulis autem dicens, *Quæretis me*, verba illa terribilia non addidit, *& non invenietis* & paternum suum tenerumque erga eos amorem declaravit hoc nomine, *filioli*; & illis dilatam dumtaxat beatitudinem significat, quæ Judæis incredulis penitus negata est.

Ioann. 7. 14.

34. 35. *Mandatum novum do vobis, Ut diligatis invicem sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Mandatum do vobis, ut solent abeuntes mandata suis dare: mandatum novum; mihi proprium ac peculiare, præstans, eximium: mandatum novum, id est, novo modo expositum, nova formula traditum. Illud enim, *sicut dilexi vos*, longè est expressius quàm illud Legis, *sicut te ipsum.* Sicut dilexi vos, non ob humanas rationes, non ob meam utilitatem, sed propter vestram salutem; sicut dilexi vos usque ad sanguinis effusionem, pro vobis mori non dubitans: sic vos mutuò diligite, ut non tantùm in rebus hujus vitæ, sed maximè in his quæ salutem æternam spectant, dilectionem vestram probetis, & pro aliorum æterna salute nulla incommoda, ne mortem quidem refugiatis. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, &c. Hoc mandatum quasi de novo do vobis; singulari studio & affectu, meo nomine, meoque exemplo instauratum, vobis commendo. *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Legisperitorum discipuli ex receptis quibusdam sententiis & interpretationibus Legis; Pharisæorum, ex habitu & ceremoniis: Johannis Baptistæ, ex austeritate & jejuniis agnoscuntur; vos verò meos esse discipulos cognoscent omnes ex mutua dilectione. Hæc tessera vestra, hoc signaculum est, *Charitas.*

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis?* Quod suscipis iter, in quo nos te sequi non posse ais? *Respondit Jesus: Quò ego vado*, ad crucem, ad mortem, & sic ad gloriam, *non potes me modò sequi*: nondum habes satis virium ut pro me mortem subeas: *sequêris autem postea.* Cùm indutus fueris virtute ex alto, Spiritu sancto roboratus, adversa quæque pro nomine meo pati poteris, & novissimè mortem crucis, cùm impleveris ministerium à me tibi commissum in fundatione & regimine Ecclesiæ. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò?* Quid impedit? Putas-ne me itineris molestiâ, aut ullis periculis terreri? *Animam meam pro te ponam.* Mortis etiam discrimini, si opus sit, me pro tuo capite objiciam. *Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones?* Ita-ne verò? Paratum te esse profiteris ad mortem pro me subeundam? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ego qui te meliùs novi animum tuum, tibi certissimè futurum prænuntio, fore ut ter neges te meum esse discipulum, antequam gallus cantum suum absolverit, seu antequam præterierit hora gallicinii.

Sensus Moralis.

1. ANTE *diem Festum Paschæ, sciens Iesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Christus Jesus in fine vitæ suæ mortalis majora perfectæ dilectionis indicia suis dedit, eximiis humilitatis & patientiæ exemplis, novorum Sacramentorum, maximique & jugis Sacrificii institutione, sanguinis sui effusione pro illorum, totiusque mundi salute. Nihil omisit quod vehementer amantem deceret, ut eorum in se caritatem augeret, & ad futura mala forti animo subeunda accenderet. In finem dilexit eos, hoc est, semper dilexit. *In finem dilexit*, id est, usque ad mortem illum dilectio perduxit. Christum Jesum diligamus, quoniam ipse prior dilexit nos, nec solis Apostolis, sed nobis omnibus hæc summi amoris argumenta dedit. Diligamus in hoc mundo constanter ac perseveranter, ut nihil nos ab ejus caritate separet. Cum ipso transeamus de hoc mundo ad Patrem. Hic transitus digna celebratio veri Paschatis est. Pascha Hebraicè *transitum* significat. Propterea tunc primùm Pascha celebravit populus Dei, quando ex Ægypto fugientes Mare Rubrum transierunt. Nunc ergo figura illa Prophetica in veritate completa est, cùm sicut ovis ad immolandum ducitur Christus, cujus sanguine illitis postibus nostris, id est, cujus signo crucis signatis frontibus nostris, à perditione hujus sæculi tamquam à captivitate vel interemptione Ægyptia liberamur: & agimus saluberrimum transitum, cùm à diabolo transimus ad Christum, & ab isto instabili sæculo ad ejus fundatissimum regnum: *Ideo quippe ad Deum permanentem transimus, ne cum mundo transeunte transeamus.* Aliud enim est transire de mundo, aliud est transire cum mundo: aliud ad Patrem, aliud ad hostem. *Nam & Ægyptii transierunt, non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mari ad interitum.*

S. Chrys. Hom. 69. in Ioann.

2. 3. 4. 5. *Et cœna facta, cùm diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas. ... Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit: surgit à cœna, & posuit vestimenta sua, &c. & cœpit lavare pedes discipulorum.* Propriarum miseriarum cognitio, propriæ infirmitatis quotidiana experientia, hominem corruptum sub potenti manu Dei non humiliant. Christum verò Jesum divinæ suæ originis, magnitudinis, gloriæ, potestatis consideratio non prohibet ab humiliatione sub pedibus vilissimæ creaturæ, perfidi homuncionis, cujus cor diabolus possidet. Hinc discant homines nec de generis sui splendore, nec de sua potestate extolli. Dei magnitudinem, Christi humilitatem considerent, & ab ejus exemplo humiliari discant. Nihil deest humiliationi Salvatoris, omnes actionis hujus circumstantiæ perfectionem ejus comprobant. Omnes ministerii vilissimi partes ipse implet, nullo adjuvante, nullo ipsi ministrante. Exuit ipse vestimenta sua, linteum accipit, se præcingit, aquam mittit in pelvim, discipulorum, & ipsius Judæ proditoris pedes lavat, extergitque linteo quo erat præcinctus. Cùm illi Pater omnia dedisset in manus, ille discipulorum non manus, sed pedes lavit: & cùm se sciret à Deo exisse, & ad

S. Augustin. Tract. 55. in Ioann.

"S. Aug. "Tract. "55. in "Ioann.

» Deum pergere, non Dei Domini, sed hominis servi implevit officium. Ad cumulum humilitatis accessit, quòd etiam illi non dedignatus est pedes lavare, cujus manus jam prævidebat in scelere. Quid autem mirum, si surrexit à cœna, & posuit vestimenta sua, qui cùm in forma Dei esset, semetipsum exinanivit? Quid mirum si præcinxit se linteo, qui formam servi accipiens, habitu inventus est ut homo? Quid mirum si misit aquam in pelvim unde lavaret pedes discipulorum, qui in terram sanguinem fudit, quo immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum si linteo, quo erat præcinctus, pedes quos laverat, tersit, qui carne qua erat indutus, Evangelistarum vestigia confirmavit? Passurus exitia, præmisit obsequia: non solùm eis pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi qui eum traditurus erat ad mortem. *Tanta est quippe humanæ humilitatis utilitas, ut eam suo commendaret exemplo etiam divina sublimitas: quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inveniret. Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem Redemptoris sequatur inventus.*

Luc. 19. 20.

8. 9. *Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Pulchrum spectaculum! Amor, fides, observantia, pietas, humilitas Petri certant cum humilitate & caritate Christi Jesu. Horret ac metuit, considerans eum qui cum Patre unus Deus est ac Dominus universi, servile ministerium obire; expavescit, videns eum cui ministrant Angeli, ad pedes hominum peccatorum abjectum. *Metuit* Discipulus *tantæ rei pondus*, & usitatam ac familiarem sibi reverentiam prætexens, recusat officium, cujus nondum causam finemque noverat. Verùm vincat oportet devotionem Petri humilitas & caritas Christi. Humilitas Petri vera non esset, nec pietas ejus sincera, nisi Domini Jesu voluntati subjecta. Qui enim specie humilitatis voluntati Dei, Superiorumque mandatis eam significantibus resistit, superbus est, ideoque partem cum Christo humilitatis Magistro non habet. *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Nihil terribilius comminari Christus potest animæ ipsum diligenti, quam æternam ab illo separationem.

S. Cyrill. Alexand.

Nisi lavero te, non habebis partem mecum. Significat etiam his verbis, quòd nisi quis per ejus gratiam sordes ex peccato contractas abluerit, particeps futurus non sit vitæ quæ ab eo manat, sed regni cælorum expers mansurus. Nec enim fas est impuris in supernas mansiones ingredi, sed qui per dilectionem in Christum puram habent conscientiam, & sanctificati sunt in Spiritu per sanctum baptisma. Qui verò post baptismum inquinati sunt peccato, pœnitentiæ aqua ablui debent, & sanguine Christi ab ipsomet purgari & sanctificari, ut Mensa ejus, communione corporis ejus, æternaque gloriæ societate digni sint.

S. Cyril. lib. 9. in Ioann. p. 723.

10. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus, & caput.* Caput hominis interioris, fides est, bonorum omnium sensuum, sanctorumque motuum origo; manus, opera, pedes, affectus. Hæc omnia subdenda sunt gratiæ Christi, ut ea operante fides pura sit ab erroribus, vita pura sit à criminibus; affectus puri sint à sordibus quæ ex amore sæculi, & adhæsione ad res terrenas contrahuntur.

11. *Dicit ei Jesus: qui locutus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.* Toto vitæ hujus mortalis tempore mystica hæc pedum ablutio, id est, terrenorum affectuum purgatio in nobis exercenda est. In sancto quidem baptismate homo totus abluitur; verumtamen cùm in rebus humanis postea vivitur, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi ex humanis rebus afficimur, & sic afficimur, ut si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipiamus, & veritas in nobis non sit. Quotidie igitur pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis: & quotidie nos opus habere ut pedes lavemus, id est, vias spiritualium gressuum dirigamus, in ipsa Oratione Dominica confitemur, cùm dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si enim confiteamur*, sicut scriptum est, *peccata nostra*, profectò ille qui lavit pedes discipulorum suorum, *fidelis est & justus ut dimittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate*, id est, usque ad pedes quibus conversamur in terra. Proinde Ecclesia quam mundat Christus lavacro aquæ in verbo, non solùm in illis est sine macula & ruga, qui post lavacrum regenerationis continuò ex hujus vitæ contagione tolluntur, nec calcant terram ut opus habeant pedes lavare; verùm etiam in eis, quibus istam misericordiam præbens Dominus, fecit eos de sæculo isto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem qui hìc demorantur, etiamsi munda sit, quoniam justè vivunt; opus tamen habent pedes lavare, quoniam sine peccato non sunt. Propter hoc dicit in Cantico Canticorum, *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Dicit enim hoc cùm cogitur ad Christum venire, & terram calcare cùm venit.... Vide & S. Bernardum Sermone 1. *In cœna Domini.*

1. Joan. 1. 9.

Cantic. 5. 3.

Luc. 45.

12. 13. 14. 15. *Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Discipuli Christi sumus; ejus igitur documenta & præcepta animo complecti, diligere, prædicare & sectari debemus, ut Magistri nostri. Christi servi sumus; illi igitur in omnibus & semper obsequi debemus ut Domino nostro, qui nihil nisi justum, sanctum, salutare nobis præcipere potest. Ejus humilitatem & caritatem debemus imitari, & pro nostris viribus nos ei conformare. Hæc enim vox, *quemadmodum*, similitudinem, non æqualitatem significat. Sic ludimagistri pueris litteras quam pulcherrimas scribunt, ut quoad poterunt imitentur. Ubi nunc qui conservos despiciunt? Ubi qui honores expetunt? proditoris pedes Dominus lavit, sacrilegi, furis, & ipso proditionis tempore, cum nulla speranda esset emendatio, mensam communem posuit; & elatis superciliis intumescis? *Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Non dixit quod majus erat: Si ergo pedes proditoris lavi, quid mirum si vos alter alterius: sed rem fecit inde eam Discipulis tantæ humiliationis & caritatis testibus æstimandam reliquit. Ideo dicebat: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur.* Hæc enim vera doctrina est, quod doces id re ipsa operari. Quem fastum hoc humilitatis exemplum non tolleret? Quam non deprimeret elationem? Qui sedet super Cherubin, proditoris pedes lavit: tu homo, terra & pulvis, extolleris & intumescis? Quòd si veram celsitudinem concupiscis, viam te docebo. Humilitas est. Numquam humilitas sine magnitudine animi, nec superbia sine pusillanimitate. Qui enim præsentibus terrenisque rebus tamquam magnis inhiat, is vilis est & abjecti animi. Sapiens parvifacit temporalia & peritura: nec igitur ea ab alio desiderat accipere: contra verò, qui sapiens non est, ad ludicra & vilia, puerorum instar afficitur, illaque admiratur.

Matt. 5.

S. Aug. Tract. 56. in Ioann.

S. Chrys. Hom. 70. in Ioan.

Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Non dedignetur quod fecit Christus, facere Christianus. Cùm enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus. Debet tandem unusquisque se infra proximum humiliare, ut illum Christo lucretur. Debet, prout suæ conditioni, statui, vel officio convenit, pedum ipsius, id est affectuum & conversationis sordes lavare & abstergere bonis exemplis, fraterna correctione, salutaribus monitis & consiliis, adhortationibus, orationibus, injuriarum condonatione. Quid enim videtur in hac altitudine sacramenti Dominus significare, cùm dicit, *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis:*

S. Augst. serm. 58. in Ioann.

Colos. 3. 3. *ciatis*: nisi quòd apertissimè dicit Apostolus, *Donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam, sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos*? Invicem itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes nostros lavemus.

16. 17. *Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo: neque Apostolus major est eo qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.* Non ad convincendam mentem, sed ad movendam voluntatem Discipulorum, duplici juramento confirmat Christus, servum non esse domino suo majorem, nec Apostolum eo qui misit illum. Id certè non ignorabant, quod speculationem attinet: sed necesse erat ut Ecclesiæ Pastores & Rectores persuasum haberent, se in firmissimo profundæ humilitatis fundamento suam omnem excellentiam collocare debere, suum meritum constituere: nihilque fore injustius, quàm si servi ac discipuli præceptum & exemplum humilitatis à Domino suo & Magistro sibi traditum implere negligant, aut contemnant. *Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.* Præstaret enim nescire, *Luc. 18. 45.* quàm cognita nolle perficere. Unde aliàs ait: *Qui non cognovit voluntatem domini sui, & non fecit, vapulabit paucis: qui autem cognovit, & non fecit, vapulabit multis.* Nam ei qui sciens voluntatem Domini sui, contra illam fecerit, cognitio condemnationi erit: contempsit enim, cùm ad officium implendum nihil ei deesset. Cognitio igitur sine operibus inanis est, Fides sine operibus mortua est. *Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.*

20. *Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.* Unio Christi cum membris suis tam intima, tam arcta est, ut collata ipsis officia & beneficia accipiat & remuneret velut sibi ipsi facta. Sed major est illius cum ministris suis conjunctio, propter unitatem Sacerdotii, cujus illos participes facit. Ab illo missi sunt, ut ille à Patre; locum illius in Ecclesia tenent; auctoritatem illius exercent; divinæ illius unctionis emanationem acceperunt; Sacerdotio illius funguntur Quicumque igitur illos rejicit, vel spernit, Christum spernit & rejicit. Quicumque illos recipit & colit, Christum recipit & colit.

21. *Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.* Quam immane sit Judæ scelus, quàm horrenda proditio, nihil magis ostendit quàm Christi Jesu turbatio. Tam nefarium est indignè communicantium crimen, tam execrandum scelus Sacerdotum & Pastorum, qui veritatem, Ecclesiam, bonum salutis animarum suis commodis postponunt, ut talis proditionis consideratione turbari posset Anima Christi Jesu, si adhuc in carne mortali versaretur, & his affectionibus obnoxia esset, quas propter nos suscipere, patique voluit. Id etiam fortassis nobis significare Dominus sua perturbatione dignatus est, quòd falsos fratres, & dominici agri zizania ita necesse est usque ad messis tempus inter frumenta tolerari, ut quando ex eis aliqua separari etiam ante messem urgens causa compellit, fieri sine Ecclesiæ perturbatione non possit. Hanc perturbationem sanctorum suorum per schismaticos & hæreticos futuram, quodammodo prænuntians Dominus, præfiguravit in se ipso, cùm exituro Juda homine malo, & commixtionem frumenti in qua diu fuerat toleratus, separatione apertissima relicturo, turbatus est non carne, sed Spiritu. *Spiritales enim ejus in hujusmodi scandalis non perversitate, sed caritate turbantur, ne fortè in separatione aliquorum zizaniorum simul eradicetur & triticum.*

S. Aug. Tract. 60 in Joann. „ „ „ „ „ „ „ „ „ „

Unus ex vobis tradet me. Unus ex vobis, numero, non merito; specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali, carnis adjunctione, non cordis socius unitate: proinde non qui ex vobis est, sed qui ex vobis exiturus est. Unde S. Johannes in Epistola sua scribit: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent nobis, permansissent utique nobiscum.* Non erat igitur ex illis Judas: mansisset enim cum illis, si esset ex illis.... Utrumque tamen verum, & *ex nobis*, & *non ex nobis*: *secundùm aliud ex nobis, secundùm aliud non ex nobis: secundùm communionem sacramentorum ex nobis, secundùm suorum proprietatem criminum non ex nobis.*

S. Augustin. Tract. 61. in Joann. *2. Joann. 2. 19.*

23. 24. 25. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus*, &c. Virginalis castitas S. Johannis aditum illi patefecit in sinum Jesu, ex quo & Evangelii sui arcana, & amorem ardentissimum erga Jesum Christum hausit. Castitas porrò & modestia arcto fœdere conjunctæ sunt. Non mirum ergo quòd S. Johannes sancto pudore illum ab omni jactantiæ spe deterrente, nomen suum fileat, cùm favores Magistri sui commemorat Aliunde nosci non vult, quàm ex bonitate singulari Christi Jesu erga se; nec alia ejus dona enumerat, sed amorem unum, qui cæteroruh omnium donorum fons & origo est. *Discipulus quem diligebat Jesus.* Ideo in sinu Jesu, in trono amoris ejus recumbit. Johannis castitatem, modestiam, caritatem, imitemur, & unusquisque nostrûm erit dilectus discipulus Jesu. Digna Communione fit ut Jesus in sinu nostro recumbat, & nos in sinu Jesu; ut maneat in nobis, & nos in eo. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: quis est de quo dicit?* Charitas & auctoritas Ecclesiæ simul concurrunt ut malorum Ministrorum crimina detegantur; conjunctisque studiis impediunt ne animarum saluti noceant. *Itaque cùm recubuisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine quis est?* Hic est pectoris sinus, *sapientiæ secretum.* In hoc sinu qui per castitatem & caritatem recumbunt, cælesti lumine illustrantur, & Spiritus eos docet de omnibus ad salutem necessariis, quin etiam ad regimen Ecclesiæ, & animarum directionem, si Præpositi sint, vel in sacro Ministerio constituti. *S. Augustin. ibid.*

26. 27. *Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero*, &c. Dona Dei ab hypocritis recepta introitus diaboli in corda illorum sequitur. Si buccellam panis a Christo accipere ficto animo tam exitiale est, quantò exitialius Corpus ejus & Sanguinem sacrilegâ Communione percipere? Sacrilega communio, cujus figura fuit panis intinctus à Christo Judæ porrectus, peccatoris obdurationem interdum consumat. *Et post buccellam introivit in eum satanas.* Scripsit Apostolus: *quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Et de his erat sermo, qui Domini corpus velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenterque sumebant. *Hic ergo si corripitur qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum Corpus; quo modo damnatur qui ad ejus Mensam fingens amicum accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, quâ pœnâ percutitur venditor invitantis? Quid erat autem panis traditori datus, nisi demonstratio gratiæ cui fuisset ingratus?* *1. Cor. 11. 27.* *S. Augustin. Tract. 62. in Joann.*

Et dixit ei Jesus: quod facis, fac citiùs. Non præcepit facinus, sed prædixit Judæ malum, nobis bonum. Quid enim Judæ pejus, & quid nobis melius quàm traditus Christus, ab illo adversùs illum, pro nobis præter illum? *Quod facis, fac citiùs* O verbum libentius parati, quàm irati! O verbum non tam pœnam exprimens proditoris, quàm mercedem significans Redemptoris! Id dixit, non tam in perniciem perfidi sæviendo, quàm ad salutem fidelium festinando: quia traditus est propter delicta nostra, & *dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea.* Et de se ipso dicit Apostolus: *qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Nisi ergo se traderet Christus, nemo traderet Christum. Quid habet Judas nisi peccatum? Neque enim in tradendo Christo salutem nostram cogitavit, propter quam traditus est Christus, sed cogitavit pecuniæ lucrum, & invenit animæ detrimentum. Accepit mercedem quam voluit, sed nolenti est data quam meruit. Tradidit Judas Christum, tradidit Christus seipsum: ille agebat negotium suæ venditionis, iste nostræ redemptionis. *Quod facis, fac citiùs*; non

S. Aug. ibid. n. 4. *Ephes. 5. 25. Galat. 2. 20.*

quia tu potes, sed quia hoc vult qui totum potest.

31. 32. *Cùm ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo.* Gloriam suam in humiliationibus, opprobriis, passione, in obedientia usque ad mortem Dominus noster Jesus Christus constituit, quia hæc omnia ad gloriam Patris referuntur. Discat hinc Christianus gloriam omnem suam & honorem in Dei cultu & fideli mandatorum ejus observantia ponere; discat in nullo alio nisi in Cruce Domini Jesu gloriari, per quam illi crucifixus sit mundus, & ille mundo. Nullum periculum generosè & fortiter non adeat ut gloriam Dei procuret pro sui status officio; sic enim & ipse gloriam æternam consequetur. Nostram enim felicitatem cum gloria sua conjunctam divina bonitas esse voluit. *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso.*

34 35. *Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*, gratuitò, nullis præcedentibus meritis: ita sitis in omnes benefici, etiam in eos quibus nihil debetis. Dilectio ista, exuto vetere, induit nos hominem novum. Hæc antiquos etiam justos, Patriarchas & Prophetas, sicut postea sanctos Apostolos innovavit: ipsa & nunc innovat Gentes, & ex universo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit & colligit populum novum, corpus novæ nuptæ, Filii Dei unigeniti Sponsæ. Propter quod pro invicem sollicita sunt membra in ea, & si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, & si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra. Audiunt enim atque custodiunt, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis:* non sicut se diligunt qui corrumpunt; nec sicut se diligunt homines quoniam homines sunt: sed sicut se diligunt quoniam dii sunt & filii Altissimi omnes, ut sint Filio ejus unico fratres, eâ dilectione invicem diligentes, qua ipse dilexit eos, perducturus eos ad illum finem qui sufficiat eis, ubi satietur in bonis desiderium eorum.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Quid Christus nisi Deum dilexit in nobis? Non quòd habebamus, sed ut haberemus: ut perducat nos ubi sit Deus omnia in omnibus. Sic etiam Medicus rectè dicitur ægros diligere: & quid in eis nisi salutem diligit, quam cupit utique revocare, non morbum, quem venit expellere? *Sic ergo & nos invicem diligamus, ut quantùm possumus, invicem ad habendum in nobis Deum curâ dilectionis attrahamus.* Hanc dilectionem nobis donat ipse qui ait, *Sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Ad hoc ergo nos dilexit, ut & nos diligamus invicem: hoc nobis conferens diligendo nos, ut mutua dilectione constringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis membris corpus tanti Capitis simus. Christiana amicitia sola illa est, quâ homines in Deo, & propter Deum, per Spiritum Christi Jesu se diligunt. Hæc propria nota Christianorum, gratuita caritas, non quærens quæ sua sunt. Illos diligere qui nos diligunt, & nobis benefaciunt, amicitia merè humana est; illos diligere, qui nulla nobis benevolentiæ testimonia exhibent, immò & qui nos oderunt, quia mandatum Domini est, caritas est propria discipulorum Christi. *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem:* tamquam diceret: Alia munera mea

S. August. Tract. 65. in Ioann.

1. Cor. 12. 26.

vobiscum habent etiam non mei, non solùm naturam, vitam, sensum, rationem, & eam salutem, quæ hominibus pecoribusque communis est; verùm etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, & traditionem corporis sui, ut ardeant: sed quoniam caritatem non habent, ut cymbala concrepant, nihil sunt, nihil illis prodest. Non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ habere possunt etiam non discipuli mei; sed *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Hoc signo primi Christiani noscebantur. *Ejusmodi vel maximè dilectionis operatio notam vobis inurit penes quosdam* (ait Tertulianus) *Vide, inquiunt, ut invicem se diligant.... & ut pro alterutro mori sint parati.*

S. Aug. ibid. Tertull. Apolog. 39.

B 36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Respondit ei Jesus: Quò ego vado, non potes me modò sequi; sequéris autem postea.* Quid festinas Petre? Nondum te suo Spiritu solidavit Petra. Noli extolli præsumendo, *Non potes modò:* Noli dejici desperando, *sequéris postea.* Cùm se unusquisque nostrûm non posse operari bonum supernaturale perspexerit, ad Deum confugiat, & *Oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis.* Quamvis infirmitatis nostræ conscii simus, in Domino confidentes dicamus: *Omnia possum in eo qui me confortat:* sed ne confidamus in nobis, ne de viribus nostris præsumamus. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò? Animam meam pro te ponam.* Voluntatem suam jactabat infirmus, sed inspiciebat valetudinem Medicus Iste promittebat, ille prænoscebat: qui nesciebat, audiebat: qui præsciebat, docebat. Quantum C sibi assumpserat Petrus intuendo quid vellet, ignorando quid posset? Respondit ei Jesus: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ita-ne facies pro me, quod ego nondum pro te? Præire potes, qui sequi non potes? Quid tantùm præsumis? Quid de te sentis? Quid esse te credis? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ecce quomodo tibi citò apparebis, qui magna loqueris, & te parvulum nescis. Qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis Vitam tuam. Qui te jam putas mori posse pro me, priùs vive pro te: Nam timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum. *Non cantabit gallus, donec ter me neges.* In anima itaque Petri præcessit quod offerebat in corpore. D Non tamen pro Domino, ut temerè præsumebat, præcessit, sed aliter quàm putabat. Namque ante mortem & resurrectionem Domini & mortuus est negando, & revixit plorando: sed *Mortuus est quia superbè præsumsit, revixit autem quia benignè ille respexit.*

S. August. Tract 66. in Ioann.

Observatione dignus est S. Joannis Chrisostomi Commentarius, desertionem Petri à gratia divina, in ejus præsumptionem pariter refundentis. *Quid dicis, Petre? dicenti, Non potes, te posse dicis? Experientiâ cognosces nihil esse dilectionem tuam sine gratia divina. Unde constat hunc casum Jesum pro ipsius utilitate permisisse. Nam cum assertioni suæ fervore quodam non staret Petrus, non quidem impulit ad negandum, sed desertum reliquit, ut* E *suam ipse intelligeret imbecillitatem.*

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1. NON *turbetur cor vestrum* his quæ dixi vobis de traditione mea ab uno vestrûm, de negatione ab altero, de morte mea, de periculis quæ subituri estis, *neque formidet*: sed fide firmetur in Deum, & in me Filium ejus unicum propter vos hominem factum. *Creditis in Deum, & in me credite.* Sicut creditis Deum esse veracem & fidelem in promissis, ideòque in eo fiduciam collocare didicistis ut in Patre; & ejus ope tametsi illum non videatis, vos liberandos confiditis ex periculis: sic & in me ut Dei Filio, Redemptore vestro, Ecclesiæ auctore, & capite, verace, & in promissis fideli fiduciam collocate, certi quòd numquâ vos deseram, tametsi

S. Cyrill. lib. 9. in Ioann. p. 762.

corpore absens, sed in omnibus periculis ero adjutor A vester. Ex hoc loco duplex veritas confirmatur. 1. Divinitas Christi. *Creditis in Deum, & in me credite.* 2. Necessitas fidei explicitæ in Christum Deum & hominem, hominumque redemptorem per mortem & resurrectionem suam.

S. August. Tract. 67. in Ioann. n. 1.

2. 3. 4. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Quia Discipulis dixerat, *Quò ego vado, vos non potestis venire*; & Petro, *Non potes me sequi modò, sequêris autem postea*, metuebant ne ipsi Regno cælorum excluderentur. Eos ergo consolatur his verbis: *In domo Patris mei*, in regno cælorum *mansiones multæ sunt*, varii gloriæ gradus, pro varietate meritorum servis meis destinati. *Si quo minùs dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum.* Si locus non esset vobis, hoc apertè vobis dixissem: sed tantùm abest ut id vobis dicam, ut contra abeam parare vobis locum. *Et si abiero, & præparavero vobis locum*, cælum reserans hucusque hominibus inaccessum, *iterum venio*, in novissimo die, & in morte uniuscujusque vestrûm, *& accipiam vos ad me ipsum*, non animâ tantùm, sed & corpore glorificatos, æternùmque victuros, *ut ubi sum ego & vos sitis*; ut in cælo, ubi sum secundùm divinitatem meam, & mox futurus sum etiam ut homo, ad dexteram Patris, sitis & vos consortes felicitatis meæ. *Et quò ego vado, scitis, & viam scitis.* Sæpè enim dixi vobis me ad Patrem ire & quidem per mortem. Id, inquam, ex dictis meis facilè intelligere potestis.

Tertull. in Scorpiaco.

Rom. 8. 17.

5. 6. 7. *Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis; & quomodo possumus viam scire?* Nescimus quem in locum abeas, & quomodo possumus viam scire in hunc ignotum locum? Utrumque illos scire Dominus dixerat, utrumque se & Condiscipulos nescire Thomas asserit, & locum quò itur & viam quâ itur. Sed mentiri Christus non potest: illi ergo sciebant, & scire se nesciebant. Scimus aliquid habitu, ignoramus actu, quia non recordamur, nec mentem applicamus, aut non satis capimus. Apostoli Christum noverant, qui via est per quam ad cælum patet aditus; sed ipsum esse viam nondum sciebant: noverant regnum cælorum; sed non intelligebant hunc esse locum ad quem Christus iret. Non capiebant denique Passionis ejus, resurrectionis, & Ascensionis Mysterium, & quòd hâc via iturus esset ad Patrem. *Dicit ei Jesus: Ego sum via, veritas, & vita: nemo venit ad Patrem nisi per me.* Ego sum via illa de qua quæritis, quâ ad Patrem itur; ego veritas & vita ad quam pervenitur. Doctrinâ unicam salutis monstro viam, exemplo præeo, merito viam aliis clausam aperio; gratiæ meæ virtute illos ambulare facio, & per fidem deduco ad Patrem. *Ego sum veritas & vita* ad quam pervenitur, in cujus cognitione & fruitione vita æterna & beata posita est. Sive, ego sum doctor veritatis, cui credere? autor vitæ, quam sperare, & ad quam tendere debetis. Ego sum veritas implens promissiones & ceremonias Legis, docens scientiam salutis; promittens & præstans æterna bona. Ego do vitam æternam, ad eam morte & resurrectione mea introduco. *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*, quatenus Mediatorem & Redemptorem, nemo nisi mihi & in me credat, nemo nisi me docente, ducente, operante, ad Patris cognitionem & fruitionem pervenire potest. *Si cognovissetis me*, plenè & perfectè, *& Patrem meum utique cognovissetis*, siquidem unus sum cum ipso Deus; una Patris æterni, Filiique natura, & Filio fide cognito, qui ex Patre genitus, & ad Patrem est, cognoscitur etiam Pater. *Et amodo cognoscetis eum*, posthac, accepto Spiritu sancto, perfectâ fide, magisque explicitâ, magis illuminata, magis firma eum cognoscetis: *& vidistis eum*, per opera miraculorum, quæ mecum & per me indivisim operatur. Secundùm vim Græci Textus verti potest; *jam nunc cognoscitis & vidistis eum*, in me scilicet qui sum Filius ejus unicus: ut si quis dicat ei qui imaginem alicujus vidit, Jam illum ex lineamentis novisti. Nôrunt scilicet creduntque explicitè Christiani Christo Jesu revelante ac docente, Mysterium sanctissimæ Trinitatis, quod Judæi obscuriùs & fide magis involuta & implicita credebant. Lex enim Mosaica filiis Israël inclamabat: *Dominus Deus tuus unus est*: neque de Filio mentionem apertè faciebat, sed à multorum Deorum cultu eos dumtaxat abstractos, ad unius adorationem vocabat. Dominus autem noster Jesus Christus homo factus, per multa signa & opera manifestavit nobis per seipsum Patrem, unamque ostendit Deitatis naturam in sancta Trinitate, verè subsistentem. Illud itaque, *Amodo*, ait, propter imperfectionem cognitionis eorum qui sub Lege erant.

S. Cyril. l. 9 p. 773.

8. 9. 10. 11. *Dicit ei Philippus: Domine ostende nobis Patrem*, fac ut Patrem videamus præsentem, sicut te videmus; *& sufficit nobis.* Nihil ultra quærimus; ejus visione donatis nihil ad solatium ac beatitudinem deerit. Patrem eodem modo videre volebat Philippus, quo Christum, eo saltem modo quo Prophetas Deum vidisse Scripturæ commemorant. Discipulum rudem adhuc & imperitum, in eoque omnes Magister optimus erudit. *Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me?* Cùm à tanto tempore vobiscum familiariter agam, nondum nosti qualis sim naturâ, & unde sim? Nondumne intelligis me verum esse Dei Filium, qui à Patre exivi, & veni in mundum, ut homines salvem? *Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* Qui me rectè plenèque novit fide perfecta, eadem fide novit & Patrem, cujus sum imago subsistens, viva & perfecta. *Quomodo* ergo *tu dicis; Ostende nobis Patrem?* cùm nemini Pater ignotus esse possit, qui me optimè noverit. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est?* Secundùm Textum Græcum, *non credis?* cùm naturâ unum simus. His verbis 1. Personalis Patris & Filii distinctio explicatur, siquidem nihil est propriè in seipso. 2. Unitas essentiæ sive consubstantialitas; alioquin viso uno non videretur alter. 3. Ineffabilis personarum complexus, quem Theologi *Immanentiam* & *Circuminsessionem* vocant. *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor*; non ita mea sunt, ut non sint Dei Patris, à quo genitus sum. Ei quippe tribuit quod facit, à quo est ipse qui facit: *Pater autem in me manens ipse facit opera.* Ab eo enim inseparabilis sum potestate, & essentiæ unitate. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite.* Ejusdem communionem naturæ testantur ac demonstrant opera quæ solius Dei esse possunt. Indivisa opera indivisam potestatem: indivisa potestas indivisam naturam probant, quia in Deo idem est posse ac esse. Opera ergo probant quòd ego in Patre & Pater in me est. Neque enim si separati essemus, inseparabiliter operari ulla ratione possemus.

S. Chrys. Hom. 73. in Ioann.

S. August. Tract 71. in Ioann.

12. 13. 14 *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me*, qui me esse Filium Dei credit, Patri consubstantialem, *opera quæ ego facio & ipse faciet*, fidei suæ merito per me potestatem obtinebit patrandi miracula similia his quæ ego edidi, scilicet dæmones ejiciendi, curandi infirmos, suscitandi mortuos: *& majora horum faciet:* his majora tum amplitudine, tum quodam faciendi modo patrabit. Majus enim fuit umbræ suæ transitu, quod Discipuli fecerunt, quam fimbriæ suæ tactu, quod ipse Dominus fecit, sanare languentes; & plures Apostolis prædicantibus, & miracula facientibus crediderunt, quàm ipso Domino ore proprio prædicante, & miracula faciente. Per eorum enim prædicationem & miracula gentes integræ crediderunt. Hic istius sententiæ sensus: *Opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet; quia ego ad Patrem vado*: & me ad cælos assumpto plura fieri miracula necesse erit ad fidei propagationem & Ecclesiæ nascentis incrementum. Ideo ad Patris dexteram sedens; potestatem dabo discipulis ac fidelibus meis per Spiritum sanctum quem illis mittam, similia, immò & majora miracula edendi. Quamvis autem quædam Apostolorum, & aliorum Sanctorum opera quodam modo majora fuerint miraculis Christi; non tamen majores Magistro discipuli, Domino servi; Unigenito adoptati, homines Deo: sed per eos majora illa

S. August. Tract. 72. in Ioann.

opera facere dignatus est, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere.* Majora facere per eos, quàm præter eos, *non est defectio, sed dignatio.* Quid enim retribuant servi Domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quandoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus est, ut majora faceret per illos, quàm præter illos? *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.* Quidquid per me, nomenque meum invocando, petieritis à Patre, quod ad gloriam Dei, Divinitatisque meæ manifestationem, ad confirmationem fidei pertineat; hoc faciam. Non ait, Hoc Pater dabit vobis, hoc vobis à Patre impetrabo, sed, *hoc faciam*, ut ostendat se æquè ac Patrem exaudire preces fidelium, seque unum esse cum Patre Deum, unam esse utriusque operationem, omnipotentiam, essentiam. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* Quicquid petieritis à me cum fide, & fiducia in meritis meis, non solùm miracula, cùm his opus erit, sed omnia spiritualia dona, & supernâ munificentiâ digna, omnia ad salutem vestram necessaria, hæc vobis præstabo. Neque verò ut alienæ bonitatis ac munificentiæ minister id spondet, sed ut cuncta habens in sua potestate, cum Patre & ipse existens, is per quem omnia & à nobis in Deum, & in nos ab ipso. Idcirco S. Paulus conjunctas pariter bonorum largitiones dignis semper adprecatur, dicens: *Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.*

S. Cyrill. lib. 9. p. 809.

15. 16. 17. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Constantem in me amorem, postquam à vobis abiero, non luctu, sed obedientiâ & fideli præceptorum meorum observantia comprobate: *& ego*, ut Mediator Dei & hominum, *rogabo Patrem, & alium Paracletum*, id est, consolatorem, *dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*; Qui non aliquot annis apud vos sit, ut ego fui, sed corda vestra perpetuò inhabitet: *Spiritum veritatis*, id est Spiritum veracem, veritatis doctorem, vel, Spiritum à me, qui sum Veritas, non minùs quàm à Patre procedentem: *Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum.* Quem homines carnales & huic sæculo, rebusque temporalibus addicti, recipere non possunt, quia non curant nisi quæ oculis corporeis videntur: Spiritus autem ille sensibus corporis percipi non potest: nec illum intelligunt fide, aut gustant affectu. *Vos autem cognoscetis eum*, Vos à mundo & moribus ejus segregati, quamvis Spiritum sanctum corporeis oculis non videatis, quod impossibile est: illum tamen cognoscetis, *quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Vobiscum interiùs conversabitur familiariter, ac perseveranter, ut vos doceat, defendat, consoletur: & in animis vestris inhabitabit non solùm ratione gratiæ ac donorum suorum, sed intima numinis sui ac personæ suæ communicatione. *Alium Paracletum* vocat, quia & ipse Christus consolator est & advocatus fidelium: & Deus unus in tribus personis Deus est totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

18. *Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos.* Morte ac discessu meo ex hoc mundo non vos relinquam ut filios orbos parente, citò resurgam, & visibiliter vobis adero redivivus: invisibiliter autem cum Spiritu sancto, à quo sum inseparabilis, ut Deus. Vel, Veniam ad vos, continua vestrî & Ecclesiæ meæ curâ, regimine, protectione, & donorum spiritualium communicatione.

S. Chrys. Hom. 74. S. Cyrill. lib. 9. p. 812. S. August. Tract. 75.

19. 20. *Adhuc modicum: & mundus jam me non videt.* Brevî præsentiam meam corporalem subtraham mundo, id est, hominibus à mea disciplina alienis, ab illis non conspiciar ampliùs: *Vos autem videtis me*: id est, non semel videbitis me post mortem meam: *Quia ego vivo, & vos vivetis*: quia reviviscam à morte, & vitâ spirituali vivetis, vitâ gratiæ, & aliquando etiam vitâ gloriæ, vitâ beatifica & æterna, virtute mortis & resurrectionis meæ.

In illo die, sive tempore quod resurrectionem meam sequetur, cùm victor mortis apparebo, vos cognoscetis A multò quàm ante hâc perfectiùs, per intelligentiam Scripturarum, & per rei ipsius experimentum: *Quia ego sum in Patre meo* per essentiæ unitatem, ut Filius unigenitus, verusque Deus: *& vos in me*: ut membra in corpore, ut palmites in vite, per Incarnationem meam: *& ego in vobis*, tamquam caput in membris, ea regens, & in ea influens gratiam & caritatem. His verbis similitudo unitatis quæ inter nos & Christum, & inter Christum & Patrem intercedit, non æqualitas significatur. Vel, *In illo die*, cùm ad vitam immortalem & beatam resurrexeritis, cognoscetis non per fidem, ut modò, sed per visionem intuitivam Dei ut in se est, *quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.* In quo die, inquit S. Augustinus, nisi de quo ait, *& vos vivetis?* Tunc enim erit ut possimus videre quod credimus. Nam B & nunc est in nobis, & nos in illo: sed hoc nunc credimus, tunc etiam cognoscemus; quamvis & nunc credendo noverimus, sed tunc contemplando noscemus. Quamdiu enim sumus in corpore quale nunc est, id est corruptibile quod aggravat animam, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, non per speciem. Tunc ergo per speciem, quoniam videbimus eum sicuti est. Nam si etiam nunc Christus in nobis non esset, non diceret Apostolus: *Si autem Christus in nobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum: Spiritus autem vivit propter justificationem.* Quòd verò etiam nunc nos in illo simus, satis ostendit cùm ait: *Ego sum vitis, vos palmites.* In illo ergo die, quando vivemus ea vita quâ mors absorbebitur, cognoscemus quia ipse in Patre, & nos in ipso, & ipse in nobis: *Quia tunc perficietur hoc C ipsum, quod & nunc inchoatum est jam per ipsum, ut sit in nobis, & nos in ipso.*

S. Cyrill. lib. 10. p. 819. & seq.

S. Aug. Tract. 75 in Joann.

Rom. 8. 10.

Joann. 15. 5.

21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me.* Qui mandata mea fide complectitur, memoria tenet, studioque & affectu mihi placendi illis obedit, ille est qui me verè diligit: operibus enim dilectio probatur. *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo*, non jam quasi servus, sed quasi filius: *& ego diligam eum.* Nova illi amoris mei quo eum præveni cum Patre, & prior dilexi ut diligeret & mandata servaret, nova in dies argumenta & pignora dabo, novis eum cumulando beneficiis: *& manifestabo ei me ipsum*, singulari, perfectiore, plenioreque modo in hac vitâ; & per essentiæ meæ intuitivam & beatificam visionem in altera.

S. Cyrill. Alexand. lib. 10. in Joan. p. 821. S. August. Tract. 75. in Joan.

22. 23. *Dicit ei Judas, non ille Iscariotes*, qui jam instigante Satana exiverat, sed Thadæus, frater Jacobi: D *Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis te ipsum, & non mundo?* Quid causæ est cur te toti mundo non sis manifestaturus, cum & Prophetæ prædixerint, & tu hactenus promiseris, quòd regni tui gloriam gentibus omnibus manifestare, omnia ad te trahere, mundum salvare velles? Ex ignorantia processit Discipuli hujus interrogatio. *Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: Quicumque homo diligit me, dilectionem suam observantiâ mandatorum meorum demonstrabit: *& Pater meus diligit eum*, sicut & ego, cùm una sit voluntas Patris & mea, una dilectio: *& ad eum veniemus*, per gratiæ & benedictionis omnis spiritualis incrementum; *& mansionem apud eum faciemus*, firmam & stabilem velut in templo nostro, faciendo ut in dilectione & bonis operibus perseveret.

24. 25. 26. *Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Qui præcepta mea non observant, illi certè non me diligunt, ac proinde tanto indigni sunt honore, ut ad eos veniamus, & in eorum animis inhabitemus. *Et sermonem quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me Patris.* Non mirum si Pater non honoret eos qui præcepta mea contemnunt, cùm à me non sint originaliter profecta, non à me adinventa, non mei solius auctoritate edita, sed & Patris, ex quo genitus, & à quo missus sum. *Hæc locutus sum vobis apud vos manens*, præsentia corporali, quam vobis brevî subtraham. *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia*

quæcumque dixero vobis. Consolator Spiritus sanctus, quem Pater mittet per me, & propter meritum meum: sive, quem mittet ut opus meum perficiat, ac vice mea vos dirigat, confirmet, consoletur, ille vos interiùs docebit omnia Mysteria adventûs mei, vobisque omnium perfectam intelligentiam subministrabit, quam assequi modò non potestis: & quæcumque dixi vobis in memoriam revocabit. Ut enim Christus in nobis, ita & Spiritus ejus, idcirco ait: *Ille vos docebit omnia quæcumque dixero vobis.* Nam cum sit Christi Spiritus & mens ejus, non aliud quiddam existens ab ipso, naturalis identitatis ratione, licèt in propria hypostasi intelligatur ac sit, omnia novit quæ in eo sunt. *Quis enim scit* (inquit S. Paulus) *quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt nemo cognovit nisi Spiritus Dei.* Quocirca ut qui novit omnia quæ sunt in voluntate Unigeniti, omnia nobis annuntiat, non disciplinâ comparatam scientiam habens, ne ministri vicem implere videatur, & alterius sermones deferre, sed ut Spiritus ejus, & qui citra doctoris operam novit omnia quæ sunt ejus ex quo & in quo est, divina Sanctis revelat Mysteria; ut exponit S. Cyrillus Alexand.

S. Cyrill. lib. 16. in Joann. p. 837.

1. Cor. 2. 11.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*: Pacem velut hæreditarium munus vobis relinquo valedicens: non tantùm adprecor & opto vobis pacem, sed do ut auctor & Princeps pacis: non temporalem & mundanam, sed *meam*, interiorem, spiritualem, cælestem, quæ exsuperat omnem sensum. *Non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Mundus enim, id est, homines qui secundùm mundum vivunt, pacem verbis inanibus, adulatoriis, & ficto sæpe animo adprecantur: ego verbis efficacibus, quæ præstant id quod optant. Pax, quam relinquo vobis, sincera, firma, æterna est. *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.* Non turbemini, quòd vobis ultimum vale dicam, neque animo pavidi sitis quasi meo proximè destituendi præsidio.

28. *Audistis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos* Repetite memoria, quæ paulò ante dixi, me vadere ad Patrem moriendo, sed citò reversurum ad vos resurgendo. *Si diligeretis me*, puro illo & perfecto amore qui proprium commodum non spectat, sed bonum, gloriam, voluntatem & beneplacitum personæ amatæ, *gauderetis utique quia vado ad Patrem*, mihi potiùs gratulari & congaudere deberetis ob meum hinc discessum & profectionem ad Patrem, quæ in gloriam meam cedet: *Quia Pater major me est*, secundùm eam naturam spectato quà ad ipsum vado; major est, inquam, ratione gloriæ ac majestatis, ad quam me in præmium exinanitionis meæ, & susceptæ formæ servi exaltabit. Christus enim *Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens..... Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen.* Pater autem se non humiliavit, sed mansit in gloria & majestate. Major itaque est eo, qui ex dispensationis ordine minorationem suscepit, quique in ea fuit, donec gloriam & majestatem dignam Filio Dei acciperet, in ea naturâ, in quâ se propter nostram salutem depresserat, sedens ad dexteram Patris, indutus decore, pristinaque fortitudine præcinctus.

Philipp. 2.

S. Cyrill. lib. 10. in Joann. p. 845.

Observandum hanc Christi sententiam, *Pater major est*, veterum Patrum alios ad naturam humanam referre, ut SS. Cyrillus, Augustinus, &c. alios ad divinitatem, ut nomen majoris non substantiæ inæqualitatem dicat, quæ una est Patris, Filii, & Spiritus sancti, sed originem, quia Filius est à Patre. Sic exponunt SS. Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Hilarius. Neuter sensus consubstantialitati Patris & Filii derogat.

29. *Et nunc dixi vobis priùs quam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis.* Hæc omnia prædixi vobis, priùs quam eveniant, ut cùm fuerint completa, firmiùs credatis me Filium esse Dei: & ut mihi magis magisque confidatis, & fidem adhibeatis cæteris quæ prædixi de auxilio meo vobis nunquam defuturo, & de vestra in gloriæ meæ consortium assumptione.

30. 31. *Jam non multa loquar vobiscum*, ob angustias temporis quod mihi ad mortem usque superest: *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam:* Diabolus enim ministros suos mox impellet ut in me totis viribus sæviant: quamvis nihil juris habeat ut me occidat, nec mihi sit prævaliturus: Non ideo moriorquòd mortis debitor sim, *sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Sed ut humano generi patefaciam amorem quo Patrem diligo, meamque ejus mandato de morte sic subeundâ obedientiam. Loquitur Christus ut homo. *Surgite, à mensâ, eamus hinc.* An statim exiverit Jesus, an aliquandiu manserit in cœnaculo donec divinum illum Sermonem compleret, an quæ sequuntur Discipulis dixerit in itinere, non consentiunt Interpretes. Probabilius est in Cœnaculo dixisse. Id enim probare videtur initium Capitis 18. *Hæc cùm dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans torrentem Cedron.*

Sensus Moralis.

1. Non *turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.* Turbationem sentientis appetitus impedire non semper in nostra potestate est: sed cordis turbationem impedire possumus cum gratia Dei; si firma sit fides nostra, si pia in gratia Christi Jesu fiducia. In omnibus igitur tentationibus & rebus adversis actus fidei & spei frequentiores & ferventiores exerceamus; per Christum accedamus ad Patrem, ut cor nostrum perpetua pace fruatur. *Non turbetur cor vestrum.* Magnum enim ad virtutem subsidium est mens imperterrita, sed hoc gratiæ Christi donum est. Animus enim supernâ gratiâ nondum firmatus, timidus est, facilèque turbari & concuti solet. Unde S. Paulus Philippensibus bene precatur his verbis: *Pax Christi, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra.* Fides autem cor firmat, roborat, serenat, ut dicere possit: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Fides itaque armatura est infracta & lata, quæ ignaviam ac terrorem avertit, & nequitiæ tela irrita & inutilia prorsus efficit.

S. Cyrill. Alexand. lib. 9. in Joann. p. 761.

Philipp. 4. 7.

Psal. 226. 10.

2. 3. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quò minùs dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum: Et si abiero, & præparavero vobis locum; iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, &c.* Spe vitæ & beatitudinis æternæ, Apostolorum & omnium fidelium animos excitat, erigit, consolatur Salvator noster. Illis quos ab æterno ex gratuita misericordia prædestinavit, quibus morte sua gloriam meruit, illis Ascensione sua cælum reseravit. Paravit autem electis suis diversos gloriæ gradus, pro inæqualitate meritorum quæ in illis per gratiam suam creavit. Confidite ergo, & satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Nec despondeatis animos, quamvis sitis imperfecti: Quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio justior, alius alio sanctior: *In domo Patris mansiones multæ sunt*: Nullus eorum qui Dei mandata servant, & in eorum observantia fideliter perseverant, alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem Pater-familiâs eis qui operati sunt in vinea jubet dare omnibus, non in eo discernens qui minùs & qui ampliùs laboraverunt; quo denario vita significatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vivit, quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates. *Alia est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum. Stella enim à*

"S. Aug. "Tract. "67. in "Joann. " " " " " " " " " " " " " " "1. Cor. "15. 48.

stella differt in claritate. Sic erit resurrectio mortuorum.
„ Tamquam stellæ sancti diversas mansiones diversæ clari-
„ tatis, tamquam in cælo sortiuntur in regno; sed pro-
„ pter unum denarium nullus separatur à regno: atque
„ ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus ca-
„ ritas est, per caritatem fiat, ut quod habent singuli, com-
„ mune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet,
„ cùm amat in altero quod ipse non habet. *Non erit ita-
que aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit
in omnibus unitas caritatis.*

„ *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Mansiones
„ præparavit, & præparat, qui fecit quæ futura sunt. Præ-
„ paravit prædestinando, præparat operando. Unde ait:
S. Aug. „ *Vado parare vobis locum.* Hæc domus Dei, regnum Dei
Tract. „ adhuc ædificatur, adhuc paratur, adhuc congregatur.
68. in „ In illo erunt mansiones, sicut eas adhuc parat Dominus:
Ioann. „ in illo jam sunt, sicut prædestinavit Dominus.... Fide au-
„ tem locus in cælis nobis paratur, fide, inquam, per dile-
ctionem operante. Vadit ergo Dominus ad Patrem, ne
videatur, latet ut credatur, ut creditus desideretur, desi-
deratus habeatur. *Desiderium dilectionis, præparatio est
mansionis.* Quia vado parare vobis locum. *Parat quodam-
modo mansiones: mansionibus parando mansores.* Domine
Jesu, para locum & tibi in nobis, & in te nobis, qui
dixisti: *Manete in me, & ego in vobis.*

S. Cyrill. lib. 9 in Ioann. p. 764. *Et si abiero, & præparavero vobis locum, iterum ve-*
„ *nio, & accipiam vos ad me ipsum.* Apparuit ergo Chri-
„ stus Jesus tamquam homo pro nobis Patri, ut nos qui ab
„ ejus vultu propter veterem prævaricationem repulsi fue-
„ ramus, rursus coram Patre sisteret. Sedet ad dexteram
„ ejus ut Filius, ut nobis adoptionem filiorum Dei tribue-
Ephes. 2. 6. ret. Unde S. Paulus ait: *Et conresuscitavit, & conse-*
C *dere fecit in cælestibus in Christo Iesu, ut ostenderet in
sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ
in bonitate super nos in Christo Iesu.* Id autem omni
ex parte non perficietur & consummabitur in nobis do-
nec iterum veniat ad nos Christus in fine sæculi, & ab eo
suscitati ad vitam immortalem, gloriosam, beatam, ra-
piamur illi obviam in aëra, ut semper cum illo simus.
*Iterum venio, ut accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum
ego, & vos sitis.*

S. August. serm. 141 alias 55. de Verbis Domini. 6. *Ego sum via, veritas, & vita: Nemo venit ad
Patrem, nisi per me.* Filius Dei qui semper in Patre ve-
ritas & vita est, assumendo hominem factus est via. *Am-
bula per hominem, & pervenis ad Deum. Per ipsum
vadis, ad ipsum vadis. Noli quærere quà ad illum venias,
præter ipsum.* Si enim via esse ipse noluisset, semper erra-
„ remus. Factus ergo via est quà venias. Non tibi dico,
D „ Quære viam. Ipsa via ad te venit, surge & ambula....
„ Tenere viam mediam, veram, rectàm, tamquam inter
S. Aug. „ sinistram desperationis & dexteram præsumptionis, dif-
serm. „ ficillimum esset nobis, nisi Christus diceret, *Ego sum
141. „ via, veritas, & vita.* Tamquam diceret, Quà vis ire?
alias „ *Ego sum via*, Quò vis ire? *Ego sum veritas.* Ubi vis
54. de „ permanere? *Ego sum vita.* Securi ergo ambulemus in
Verbis „ via: sed insidias timeamus juxta viam. Inimicus insidia-
Dom. „ ri non audet in via; quia Christus est via: sed juxta viam
& 34. „ planè non desinit. Unde in Psalmo dicitur, *Juxta iter
ex Hom. „ scandalum posuerunt mihi.* Quid metuis, si in via am-
50. „ bulas? Tunc time, si deseris viam. Nam ideo etiam per-
Psal. „ mittitur inimicus ponere juxta viam laqueos, ne securita-
139. 6. „ te exsultationis via deseratur, & in insidias incidatur.
„ *Via Christus humilis: Christus veritas & vita, Chri-
stus excelsus & Deus. Si ambules in humili, pervenies
ad excelsum. Si infirmus humilem non asperneris, in ex-
celso fortissimus permanebis.*

Ego sum via, veritas, & vita. In Christo ut homine
minimè sistere debemus, quia via nostra est; ad illum ut
S. August. lib. 1. de Doctrina Christi, c. 34. Deum tendere debemus. Ex quo intelligitur *quàm nulla
res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus,
in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos vo-
luerit, sed transire; ne rebus temporalibus, quamvis ab
illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infir-
miter, sed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum
ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, &
collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi
mereamur.*

*Ego sum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem
nisi per me.* Solus Christus Jesus via nostra est, ut Me-
diator per sanguinem suum; veritas promissionum, quæ
in illo solo ut capite electorum, & in nobis ut membris
ejus completur; vita nostra, ut principium vitæ, om-
niumque actionum Christianarum per gratiam suam.
Via est, exemplo; veritas, verbo; vita, gratiæ suæ dono.
Ipse se demonstrat via. Via ista ambulantes quærit. Tria „
sunt hominum generaquæ odit: *remanentem, retro redeun-* „S. Aug.
tem, aberrantem. Ab his tribus generibus malis Do- „lib. de
mino adjuvante vindicetur & defendatur gressus noster. „Cantico
Jam verò cùm ambulantes sumus, alius tardiùs am- „novo c.
bulat, alius celeriùs. *Excitandi sunt ergo remanentes,* „4.
B *retro redeuntes revocandi, errantes in viam ducendi, tardi
exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit, remansit
in via: qui fortè à meliore proposito declinat ad id
quod deterius reliquetat, reversus est retro: qui fidem
deserit, à via erravit....* Quis est qui non proficit? „
Qui se putaverit esse sapientem: qui dixerit, Sufficit „
mihi quod sum, qui non dicit cum Apostolo, *Unum* „
autem, quæ quidem retro sunt oblivisens, ad ea verò Philipp.
quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum per- 3. 13.
*sequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo
Jesu.* Qui sunt retro redeuntes? Qui ex continentia „
revertuntur in immunditiam, qui ex sancto & singulari „
bono proposito virginitatis divertuntur in turpitudines „
voluptatis, & corrupta mente corrumpunt simul & car- „
nem. Hos increpat Apostolus Petrus, dicens: *Melius* „
erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agni- 2. Pet. 2
C *tionem retrorsum converti.* O malum, retrò respicere! 21.
Uxor enim Loth, quæ liberata à Sodomitis, contra „
præceptum retrò respexit, quod evaserat perdidit. Nec „
immeritò in statuam salis repente conversa est, ut sa- „
tuos suo etiam exemplo condiret. Qui sunt & aberran- „
tes? Omnes hæretici, qui relicta veritatis via errando „
per desertum latrocinantur, & animas captant in pec- „
catis, præpediuntque ne quis ad patriam valeat perve- „
nire: effecti lupi semitarii induti ovina pelle, cùm sint „
intus lupi rapaces; prædicantes Christum viam, & „
qui eos sequuntur ducentes ad mortem. „

8. *Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem,
& sufficit nobis.* Deus totum hominis, *qui replet in bo-
nis desiderium nostrum.* Præter illum, qui solus verum
summumque bonum est, nihil desiderandum. Quid
D ergo res creatas, temporales, perituras quærimus? *Ani-
mam Dei capacem quidquid Deo minus est non implebit.*
Sanandus & purgandus est per fidem & caritatem
oculus cordis, ut videre possimus Deum sicuti est,
similes ei per gratiam consummatam effecti.

9. *Dicit eis Jesus; Tanto tempore vobiscum sum, &
non cognovistis me?* &c. Tanto tempore Deus nobiscum
est per creaturas suas nobis potentiam suam, sapien-
tiam, providentiam, bonitatem demonstrans; suis nos
cumulans beneficiis, per Legem suam & Evangelium
nos docens, per gratiæ suæ inspirationes nos urgens,
per flagella sua nos admonens, ut eum velut Deum
nostrum ac Dominum cognoscamus, ut ei tanquam
E Patri nostro obediamus: & tamen nondum cognosci-
mus eum, ut par est, cognitione cum amore & bonis
operibus conjuncta. *Cognovit bos possessorem suum, &* Isai. 1.
*asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognovit,
& populus meus non intellexit. Filios enutrivi, & exalta-
vi, ipsi autem spreverunt me.*

13. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo,
hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.* Ut obtinean-
tur miracula, cum firma fide & fiducia filiali à Patre
postulanda sunt per Filium ejus Jesum Christum Domi-
num nostrum, per ejus Mysteria & merita, intuitu amo-
ris ejus erga Patrem, zeli ejus pro gloria Patris, sacrificii
pro Ecclesia sua ab ipso oblati. 2. Sanctos miracula face-
re minimè credendum est, sed Deum per intercessio-

nem sanctorum. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* 3. Sola Dei gloria, non temporalis utilitas nostra quærenda est. Dei enim omnipotentia humanæ cupiditati non servit, sed omnia propter unam ejus gloriam operatur, qui rerum omnium principium & finis est. *Ut glorificetur Pater in Filio.*

14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* Cur non semper exaudimur Deum orantes, nisi quia male petimus? *Petitis & non accipitis*, ait S. Jacobus Apostolus, *eò quòd malè petatis, ut insumatis in concupiscentiis vestris.* Malè ergo usurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miserente non accipit. *Proinde si hoc ab illo petitur unde homo lædatur exauditus, magis metuendum est ne quod posset non dare propitius, det iratus.* Sic Israëlitis manna cæleste fastidientibus, & carnes culpabili concupiscentia petentibus, concessit Deus magno eorum malo quod petebant. *Si quid petieris me in nomine meo*, qui Salvator sum vester, si quid ad salutem vestram necessariam aut utile. Nam *Quodcumque petimus adversùs utilitatem salutis, non petimus in nomine Salvatoris.* Et tamen ipse Salvator est, non solùm quando facit quod petimus, verùm etiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo potiùs se exhibet Salvatorem. *Novit* enim *Medicus quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus; & ideo contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem....* Propterea non solùm Salvator, sed etiam Magister bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipsa oratione quam nobis dedit docuit quid petamus: ut etiam sic intelligamus *non petere nos in nomine Magistri, quod petimus præter regulam ipsius magisterii.* Quæ autem in nomine ejus petimus, etsi non tunc quando petimus facit, sed tamen facit. Neque enim quia petimus ut veniat regnum Dei, propterea non facit quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus. *Differtur* enim *quod petimus, non negatur.* Verumtamen orantes tamquam seminantes, non deficiamus, tempore enim proprio metemus.

15. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Nemo Deum diligit, qui mandata ejus non servat: Nemo Dei mandata verè & ut par est servat, nisi qui Deum diligit. Observantia legis, probatio est dilectionis: dilectio principium est hujus observantiæ. Servus qui solo timore pœnæ legem exteriùs observat: & mercenarius, qui temporalium commodorum intuitu, seipsos dumtaxat, non Deum amat; hypocritæ sunt, externi dumtaxat operis speciem Deo tribuunt, cor autem eorum longè est ab eo, & in creatura defixum. Caritatem operum cum fide conjungere, iis tantùm congruit qui verè diligunt Deum. Quocirca demonstratio caritatis, & perfectissima ratio fidei, est Evangelicorum Dogmatum, divinorumque præceptorum observatio. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei....* Qui dicit, Diligo Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est. *Quid boni faceremus, nisi diligeremus?* (inquit S. Augustinus) *aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Et si enim Dei mandatum videtur aliquando à non diligentibus, sed à timentibus fieri: tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur.*

16. 17. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.* Spiritus sanctus fideles consolatur. 1. Inspirando illis fiduciam Deum interpellandi ut Patrem optimum & beneficentissimum, *In quo clamamus, Abba, Pater.* 2. Bonorum cælestium ac æternorum amorem inspirando. 3. Victores illos efficiendo tentationum, & peccati, quo uno malo affligi debent. Missio & donatio Spiritus sancti, fructus est laborum, orationum, passionis, & mortis Christi, qui & pro nobis Patrem semper interpellat ut Pontifex noster, ut Paracletum Spiritum sanctum det nobis, illumque unà cum Patre nobis dona, ut maneat nobiscum in æternum, si tamen dilectores mundi non simus. Hunc enim mundus accipere non potest. Nam dilectioni hujus mundi, quæ ut minuatur & consumatur in nobis, continuò laborare debemus, contraria est dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. *Rom. 5. 5.*

Verùm, inquies, Quomodo Christus imperat Discipulis ut diligant eum, & ejus mandata servent, ut accipiant Spiritum sanctum, quem nisi haberent, profectò diligere, & mandata servare non possent? Respondetur, Spiritum sanctum jam habere qui diligit, & habendo mereri ut plus habeat, & plus habendo plus diligat. Jam itaque habebant Spiritum Discipuli, quem Dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant; nec tamen eum adhuc habebant, sicut eum Dominus promittebat. Habebant minùs, dandus erat amplius. Habebant occultè, accepturi erant manifestè: quia & hoc ad majus donum Spiritus sancti pertinebat, ut eis innotesceret quod habebant. De quo munere loquens Apostolus ait: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* *1. Cor. 2. 12.*

18. *Non vos relinquam orphanos; venio ad vos.* Pupilli facti sumus, sed non absque patre; quamvis enim corporalem ac visibilem præsentiam nobis subtraxerit Dominus Jesus, nobis tamen invisibiliter adest: nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Per fidem præsens est nobis Pater noster, in Corporis & Sanguinis sui Sacramento re ipsa nobis præsens est: per gratiam sanctificantem & caritatem ad nos venit, & in nobis manet. Illum invocemus, illius adventum & præsentiam desideremus, cum fiducia dicentes: *Orphano tu eris adjutor.* Veni Domine Jesu, & non derelinquas nos orphanos in hoc exilio. Imple quod promisisti, da ut impleamus & perficiamus quod jussisti. *Psal. 9. 14.*

19. *Adhuc modicum, & mundus me jam non videt: vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Modicum illud quàm longum Dominum Jesum amantibus! Temporis brevitas, quod ad finem vitæ nostræ superest, consolari debet justos in persecutionibus & rebus adversis. Tempus breve est, quantumvis longa sit vita; modicum est, si cum æternitate comparetur; transit sicut umbra: & post modicum illud tempus, si justè, sobriè, & piè vixerimus, exspectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Deum ut in se est videbimus; Christum Jesum semper videbimus non solùm in forma hominis, quam pro nobis assumpsit, sed etiam in forma Dei, & cum illo æternùm regnabimus. *Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Quia ille vivit, ideo & nos vivemus. Per hominem quippe mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur. Quoniam nemo ad mortem nisi per illum, nemo ad vitam nisi per Christum. Quia nos viximus, mortui sumus: quia vivit ipse, vivemus nos. *Mortui sumus illi, quando viximus nobis: quia verò mortuus ille pro nobis, & sibi vivit & nobis.* Quia enim vivit ille, & nos vivemus. *Nam sicut per nos mortem habere potuimus, non sic & vitam per nos habere possumus.* *1. Cor. 15. 21. 22.* *S. August. Tract. 75. in Ioann.*

21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Qui habet in memoria, & servat in vita; qui habet in sermonibus, & servat in moribus; qui habet audiendo, & servat faciendo; aut qui habet faciendo, & servat perseverando; ille est qui diligit me. *Opere est demonstranda dilectio, ut non sit infructuosa nominis appellatio.... Et ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Diligam & manifestabo, id est, ad hoc diligam, ut manifestem. Nunc enim ad hoc dilexit, ut credamus, & mandatum fidei teneamus: tunc ad hoc diliget, ut videamus, & ipsam visionem mercedem fidei capiamus. *S. Aug. ibid.*

23. 24. *Si quis diligit me sermonem meum servabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*

Num. 11. 32.

Iacobi. 4.

S. August. Tract. 73. in Ioann.

S. Cyril. lib. 9. in Ioann. p. 807.

S. August. lib. de Gratia Christi, c. 26.

S. Aug. Tract. 76. in Ioann.

„ Dilectio sanctos discernit à mundo, quæ facit unanimes habitare in domo. In qua domo facit Pater & Filius „ mansionem; qui donant & ipsam dilectionem, quibus „ donent in fine etiam ipsam suam manifestationem. *Et „ ad eum veniemus*, &c. Deus Trinitas Pater & Filius „ & Spiritus sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos: „ veniunt subveniendo, venimus obediendo: veniunt illu- „ minando, venimus intuendo; veniunt implendo; veni- „ mus capiendo: ut sit nobis eorum non extraria visio, „ sed interna; & in nobis eorum non transitoria mansio, „ sed æterna. *Qui non diligit me, sermones meos non servat.* „ Hi sunt dilectores mundi, qui Patrem & Spiritum san- „ ctum numquam vident: Filium autem non ut beatifi- „ centur, sed ut judicentur, ad modicum vident, nec „ ipsum in forma Dei, in qua est cum Patre & Spiritu „ sancto pariter invisibilis; sed in forma hominis, in „ qua esse voluit mundo patiendo contemptibilis, judi- „ cando terribilis.

25. *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.* Ad omne opus bonum ac salutare necessaria nobis est gratia Spiritus sancti. Menti necessaria est ut Dei voluntatem cognoscat; voluntati, ut Dei legem diligat; memoriæ, ut omnium quæ ad scientiam salutis pertinent recordetur. Ephes. 1. 15. 16. & seq. Unde Apostolus ad Ephesios scribens, ait: *Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: ut Deus, Domini nostri Jesu Christi Pater gloriæ, det nobis Spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus: illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro.* S. Cyrill. lib. 10. in Ioann. p. 838. In istorum revelatione, quæ per Spiritum sanctum in nobis perficitur, Incarnationis altitudinem, & absconditi Mysterii vim spectamus. Quòd autem ipsius Christi præsentiam & virtutem impleat Spiritus ejus in sanctis inhabitant, & cuncta doceat quæcumque ad hominum salutem necessaria, & in memoriam opportunè revocet quæcumque docuit Dominus Jesus, idem Apostolus explicat dicens: Ephes. 3. 15. *Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur, ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem, Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in caritate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etiam superminentem scientiæ caritatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.*

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Christus Jesus pacem nobis relinquit iturus, pacem suam nobis dabit in fine venturus. Pacem nobis relinquit in hoc sæculo, pacem suam nobis dabit in futuro sæculo. S. Aug. Tract. 77. in Ioann. „ „ „ *Pacem suam nobis relinquit, in qua manentes hostem vincimus: Pacem suam nobis dabit, quando sine hoste regnabimus. Pacem relinquit nobis, ut etiam hic invicem diligamus: pacem suam nobis dabit, ubi numquam dissentire possimus. Pacem relinquit nobis, ne de occultis nostris invicem judicemus, cùm in hoc sumus mundo: pacem suam dabit nobis, cùm manifestabit cogitationes cordis, & tunc laus erit unicuique à Deo.* Pacem relinquo vobis, *pacem meam do vobis.* An fortè pacem suam eam voluit intelligi qualem habet ipse? Pax verò ista quam nobis relinquit in hoc sæculo, nostra est potiùs dicenda quàm ipsius. Illi quippe nihil repugnat in se ipso, qui nullum habet omnino peccatum: Nos autem talem pacem nunc habemus, in qua adhuc dicamus, *Dimitte nobis debita nostra.* Est ergo nobis pax aliqua, quoniam condelectamur Legi Dei secundùm interiorem hominem: sed non est plena, quia videmus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostræ. Item inter nos ipsos est nobis pax, quia invicem nobis credimus quòd invicem diligamus: sed nec ipsa plena est, quia cogitationes cordis nostri invicem non videmus; & quædam de nobis quæ non sunt in nobis, vel in melius invicem, vel in deterius opinemur. *Si tenuerimus usque in finem qualem ab illo accepimus, qualem habet habebimus, ubi nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil nos invicem lateat in cordibus nostris.* Sic teneamus pacem, ubi adversarium concorditer vincimus, ut desideremus pacem ubi adversarium non habebimus. Rom. 7. 22. 23.

Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Homines qui diligunt mundum propterea dant sibi pacem, ut sine molestia litium atque bellorum, non Deo, sed amico suo mundo fruantur; & quando justis dant pacem ut non eos persequantur, pax non potest esse vera, ubi non est vera concordia, quia disjuncta sunt corda. Nos ergo quibus Christus pacem relinquit, & pacem suam dat, non sicut mundus, sed sicut ille per quem factus est mundus, ut concordes simus, jungamus invicem corda, & cor unum sursum habeamus, ne corrumpatur in terra.

28. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad Patrem.* Naturæ scilicet humanæ gratulandum est, eò quòd sic assumpta est à Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cælo, atque ita fieret terra sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram Patris. Hoc enim modo se iturum dixit ad Patrem. Nam profectò ad illum ibat qui cum illo erat. Sed hoc erat ire ad eum & recedere à nobis, mutare atque immortale facere quod mortale suscepit ex nobis, & levare in cælum per quod fuit in terra pro nobis. Quis non hinc gaudeat qui sic diligit Christum, ut & suam naturam jam immortalem gratuletur in Christo, atque id se speret futurum esse per Christum? Gloria enim Capitis, principium & pignus est gloriæ corporis. S. Aug. Tract. 78. in Ioann.

30. 31. *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Diabolus princeps eorum omnium est qui diligunt mundum, & ejus spiritu ducuntur, ejusque concupiscentiæ, pravis legibus & corruptis moribus se conformant. Miserrimi sunt, qui diaboli faciunt voluntatem, à quo captivi ducuntur. Verùm diabolus non habet quidquam in eorum animabus, qui secundùm Evangelium vivunt, qui mundo & pompis ejus verbis & factis renuntiarunt, qui Spiritum Christi habent; qui bellum gerunt cum vitiis & concupiscentiis, quorum in cordibus Christus habitat per fidem & caritatem, & qui mandata Dei fideliter observando, se illum verè ac sincerè diligere probant. *Et ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Princeps hujus mundi nihil habebit in nobis, nisi velimus. Nihil enim juris habet in nobis nisi per peccatum: quod voluntariè & liberè committimus. Nihil juris habet in nobis, si de mundo non simus, si mundum non diligamus. Obediamus ergo Creatori, non desertori; Redemptori, non interemptori; Liberatori, non captivatori; Doctori, non deceptori.

CAPUT

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

1. EGo *ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt.* Diſcipulos de ſuo diſceſſu non ſolùm conſolatur Chriſtus Jeſus, ſed & eos hortatur; ne, cùm abierit, ab illius fide & dilectione ſeparentur, ſed illi conſtanter adhæreant, ſi vivere velint vita ſpiritali: quod eleganti vitis metaphora declarat. *Ego ſum vitis vera.* Similis ſum viti, ejuſque proprietates mihi verè conveniunt: ſiquidem longè perfectius & excellentius vitam ſpiritualem, ſuccum, vigorem, alimentum in membra mea influo, quàm vitis naturalis in palmites ſuos: *& Pater meus agricola eſt*, id eſt cultor tum vitis, tum palmitum. Vitem ſe dicit Chriſtus ſecundùm humanam naturam, ſecundùm quod eſt caput Eccleſiæ. Unius quippe naturæ ſunt vitis & palmites: ſed id ſibi tribuit ſecundùm naturam humanam Deo perſonaliter unitam; neque enim vitam ſpiritualem in homines influeret, niſi ſimul Deus eſſet. *Ego ſum vitis vera*, Synagogæ Judaicæ longè diſſimilis, cui dicitur, *Quomodo converſa es mihi in pravum, vinea aliena?* Vera enim vitis non erat, de qua exſpectatum eſt, ut faceret uvas, fecit autem ſpinas. Patrem autem dicit agricolam, tum ut ſervet decorum parabolæ, cùm ſe vitem feciſſet: Vitis enim & agricola diſtinguuntur: tum quia Patri, ut homo omnia accepta refert, à quo miſſus in mundum eſt. Secundùm hoc ergo vitis Chriſtus, ſecundùm quòd ait; *Pater major me eſt*; ſecundùm autem id quod ait, *Ego & Pater unum ſumus*, & ipſe agricola eſt.

Ierem. 2. 21. Iſaiæ. 5. 4.

S. Auguſt. Tract. 80. in Ioann.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum*: omnem hominem mihi inſitum per fidem & baptiſmum, ut palmes inſitus eſt viti, & fructum bonorum operum non ferentem, abſcindet & abjiciet ut palmitem inutilem, *& omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Auferet impedimenta profectûs, variis modis emundabit & circumcidet, ut fœcundiorem reddat operibus juſtitiæ.

3. 4. 5. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.* Jam purgati eſtis falce Evangelicæ doctrinæ, quam recepiſtis, & ſervare cœpiſtis. *Manete in me, & ego in vobis.* In fide & caritate perſeverando, mihi ſemper adhærete: & ego ſemper in vobis manebo, vitam & vigorem ſpiritualem jugiter in vos influens. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite*; id eſt, ex ſe ſolo, niſi viti cohæreat: *ſic nec vos niſi in me manſeritis*; ita nec vos fructum ullum juſtitiæ ferre poteſtis, bonum ullum opus & vitâ æternâ dignum facere, niſi mihi per fidem & caritatem adhæreatis ut palmites viti. *Ego ſum vitis, vos palmites:* Quos gratiæ meæ interiori ſubminiſtratione, tamquam vivifico ſucco ſpiritaliter fructificare & bonis operibus abundare facio. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*, uberem, copioſum; nullum aliàs editurus, ſed ſterilis manſurus: *Quia ſine me nihil poteſtis facere*, nec magnum, nec parvum, nec difficile, nec facile. Nihil omnino ſine gratia mea, non ſolùm perficere, ſed incipere, & abſolutè facere poteſtis. Nihil ſine interiori gratiæ meæ vos prævenientis, vos trahentis, in vobis operantis ut velitis, & volentibus cooperantis auxilio.

S. Auguſt. lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagian. c. 8. & Tract. 81. in Ioann.

Procul hinc Pelagiana Grotii interpretatio, qui hæc Græci Textûs verba, χωρὶς ἐμοῦ, ſic reddit: *Extra me, ſeorſim, ſeparatim à me, nihil poteſtis facere.* Qui enim, inquit, à Chriſti præceptis & exemplo diſcedit, ab eo nihil bonæ frugis exſpectandum eſt. Sic nullam aliam gratiam ad bene operandum, præter Chriſti præcepta & exempla neceſſariam agnoſcit, quæ pura puta Pelagii, hæreſis eſt. Cæterùm hæc verba, χωρὶς ἐμοῦ, verti debere, *ſine me*, non ſolùm Vulgata Verſio Latina, quam Eccleſia declaravit authenticam, non ſolùm loci paralleli, ſed Latini Patres & Concilia Occidentis, quibus ea verſio A hujus loci probata eſt, planè evincunt: imprimis verò Conciliumuniverſale Africæ Carthagine celebratum anno 418. contra Pelagii hæreſim, canone 6. cujus hæc ſunt verba: *Item placuit, ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius poſſimus implere per gratiam, tamquam etſi gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata, anathema ſit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficilius poteſtis facere: ſed ait*: Sine *me nihil poteſtis facere.* Orientales etiam Verſiones, Syriaca, Perſica, Arabica, Æthiopica vim Græci Textus eodem exprimunt modo ſecundùm linguarum illarum proprietatem ac Vulgata noſtra, *Sine me non poteſtis quidquam facere.* Damnanda itaque temeritas eſt, his verbis totius Eccleſiæ Latinæ traditione & uſu conſecratis, *Sine me, &c.* hæc ſubſtituere: *Extra me, ſeorſim, ſeparatim à me nihil poteſtis facere.* Quaſi palmites, id eſt fideles, Chriſto vite vera aliàs non egeant, quàm ut ab eo per apoſtaſiam ſeu infidelitatem, minimè ſeparentur; non autem ut ab eo per ſubminiſtrationem interiorem Spiritus vivificentur, ut bonum cogitent, velint, facere diligant atque valeant, & ſuaviter ac efficaciter operentur. Quo fit ut *in omnibus actibus, cauſſiſque, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus ſit Deus: nullumque tempus interveniat quo ejus non egeamus auxilio.*

Zozimus Papa in Epiſt ad Epiſcopos Africæ. Celeſtinus 1. Epiſt. ad Galliarum Epiſcopos.

Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere. Ita ſunt in vite palmites, ut viti nihil conferant, ſed inde accipiant unde vivant. *Sic quippe vitis eſt in palmitibus, ut vitale alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat ab eis. Ac per hoc & manentem in ſe habere Chriſtum, & manere in Chriſto, diſcipulis prodeſt utrumque, non Chriſto. Nam præciſo palmite poteſt de viva radice alius pullulare: qui autem præciſus eſt, non poteſt ſine radice vivere.*

Concil. Arauſic. 2. Can. 24.

6. 7. *Si quis in me non manſerit*, mihi perſeveranter non adhæſerit fide, dilectione, operibus bonis, *mittetur foras ſicut palmes*, projicietur ſicut palmes inutilis, & *areſcet* citò ſeparatus à vite, *& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* Colligetur à juſtitiæ divinæ miniſtris, & in ignem mittetur æternum, & ardebit ſine fine. *Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint*; ſi mandata mea non memoriâ tantùm, ſed affectu retinueritis, & fideli obedientiâ ſervaveritis, *quodcumque volueritis*, quod ad Dei gloriam ac ſalutem veſtram conducat, *petetis* à Patre, in nomine meo, *& fiet vobis*, id eſt, vobis concedetur.

8. 9. 10. *In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis & efficiamini mei diſcipuli.* Ex hoc Patris mei gloria inclareſcet quòd uberes bonorum operum fructus afferatis, & perſeverantiâ veſtrâ in meo amore, & fidei evangelicæ propagatione, meos vos eſſe diſcipulos comprobetis. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Dat operam ut digni maneatis ea dilectione, in gratia mea & caritate perſeverantes. *Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea*, vos diligere pergam; *ſicut & ego Patris mei mandata ſervavi, & maneo in ejus dilectione:* quâ ſcilicet me diligit. Sed numquid & hîc gratia intelligenda eſt quâ Pater diligit Filium, ſicut gratia eſt qua nos diligit Filius: cùm ſimus nos filii gratia, non naturâ; Unigenitus autem naturâ, non gratiâ? An hoc etiam in ipſo Filio ad hominem referendum eſt? Ita ſanè. Nam dicendo, *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos*, gratiam Mediatoris oſtendit. Mediator autem Dei & hominum, non in quantum Deus, ſed in quantum homo, eſt

"S. Aug. "Tract. "82. in "Ioann.

"2. Tim. "2. 5. "Luc. 2. "52.

„ Christus Jesus. Et profectò secundùm id quod homo est A singulari præcipuumque mandatum est.
„ de illo legitur, *Et Jesus proficiebat sapientiâ & ætate &*
„ *gratiâ apud Deum & homines*. Secundùm hoc igitur rectè
„ possumus dicere, quòd cùm ad naturam Dei non perti-
„ neat humana natura, ad personam tamen Unigeniti Filii
„ Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam
„ gratiam, ut nulla sit major, nulla prorsus æqualis. Ne-
„ que enim illam susceptionem hominis ulla merita pre-
„ cesserunt, sed ab illa susceptione merita ejus cuncta
„ cœperunt. Manet ergo Filius in dilectione qua cum
Psal. 3. „ dilexit Pater & ideo servavit præcepta ejus. Quid est
4. „ enim & ille homo, nisi quòd Deus susceptor est ejus?
„ Deus enim erat Verbum, Unigenitus gignenti coæ-
„ ternus: sed ut Mediator daretur nobis, per ineffabilem
„ gratiam Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.

11. *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum sit in* B *vobis*, ut rationem habeam de vobis gaudendi, cùm fructum multum attuleritis, & præcepta mea servaveritis: *& gaudium vestrum impleatur*: ut gaudium quo vos in me seu de me gaudetis, & hìc magis augeatur, & in æterna vita consummetur.

12. 13. *Hoc est præceptum meum*, mihi peculiare & commendatissimum, *ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*: eo modo quo vos dilexi, non privatæ utilitatis gratiâ, sed propter salutem æternam; ita ut temporalia omnia commoda, & vitam ipsam saluti proximorum postponatis: sicut vitam meam pro salute vestra devovi. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Affectum suum erga amicos nemo certioribus argumentis probare potest, quàm pro C illis exponendo vitam suam, qua nihil est carius.

14. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis*. Ita fiet ut semper à me diligamini; ac proinde nihil non à tam fideli & potenti amico sperare possitis. *Jam non dicam vos servos*, vobiscum deinceps non agam tanquam cum servis (quanquam jure meo possem) *quia servus nescit quid faciat Dominus ejus*: nescit servus quid Dominus ejus facere decreverit: heri enim servis consilia sua patefacere non solent, sed amicis. *Vos autem dixi amicos*; ex quo vos vocavi, vos semper habui amicorum loco, *quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota feci vobis*. Et hoc amoris erga vos mei signum est quòd Mysteria omnia ad vestram humanique generis salutem spectantia; omnia Patris mei consilia de mea morte, resurrectione, ascensione, missione Spiritus sancti, vocatione gentium, judicio universali, vita æterna; omnia mandata ad vestram D sanctificationem, & Ecclesiæ meæ fundationem necessaria, quæ à Patre accepi ut legatus ejus, Deique & hominum Mediator, vobis revelavi. Omnia denique se nota feciisse discipulis ait, quæ se novit nota esse facturum in illa plenitudine scientiæ, de qua dicit Apostolus, *Cùm autem venerit quòd perfectum est, evacuabitur quod ex parte*
1. *Cor.* 13. *est*. Itaque sicut immortalitatem carnis & salutem animarum futurarum exspectamus, quamvis jam in pignore acS. *Aug. Tract.* „ cepto salvi facti esse dicamur: ita omnium notitiam quæ-
86. *in* „ cumque Unigenitus audivit à Patre, futuram sperare
Ioann. „ debemus, quamvis hoc jam se fecisse dixerit Christus.
„

16. 17. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*: non vos me priores amastis, & elegistis in dominum, in præceptorem, in amicum; sed ego prior vos elegi gratuitâ prorsus benevolentiâ, nullis vestris in me benefactis, vel officiis provocatus, *& posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*: In Apostolica etiam dignitate vos constitui, ut eatis in mundum universum, Evangelium meum prædicaturi, & fructum salutis tam in vobis ipsis, quàm in omnibus Gentibus afferatis, ad gloriam meam permansurum: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. Ex qua spiritualium fructuum ubertate consequetur, ut quodcumque petieritis à Patre in nomine meo, det vobis, sive, *dem vobis*, ut S. Chrysostomus & Nonnus legunt, Patris & Filii æqualitatem inde confirmantes. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*. Hæc erga vos beneficia commemoro, ut exemplo meo vos mutuò diligatis, quod meum

18. 19. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit*. Animo recolite me qui sum innocens, qui Dei Filius, qui de cælo descendi ut mundum redimam, qui tot eum beneficiis cumulavi, priorem ejus odia excepisse, contradictiones & persecutiones ejus sustinuisse. Tanto ergo exemplo vobis proposito animos sumite ad odium mundi tolerandum & persecutiones fortiter sustinendas. *Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret*: si iniquis & incredulis hominibus similes esletis affectu & moribus; vos ut sibi similes diligerent: *Quia verò de mundo non estis*, & contraria sunt vestra, hominumque carnalium, & mundi amatorum studia, *sed ego elegi vos de mundo*, quod electione mea & gratiâ factum est, qua vos à mundo secrevi & mihi adjunxi fide, moribus, studiis, *propterea odit vos mundus*.

20. 21. *Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Non est servus major Domino suo*; pluris fieri non solet servus domino suo. *Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt*. Si meis dictis paruere, parebunt & vestris; sed non est quòd hoc speretis. Quemadmodum enim doctrinam meam contempserunt, ita & vestram, quæ mea est, contemnent. *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me*. Odio vos habebunt, vos persequentur, prædicationem vestram contemnent, odio mei: quod ex eorum ignorantia ortum habet, affectatâ quidem & quæsita; cùm ambitione sua, aliisque pravis affectibus excæcati, credere Deo, C à quo missus sum, ipsi nolint.

22. *Si non venissem* in mundum instructus tam certis missionis meæ testimoniis, *& locutus fuissem eis*, id est, nisi eos docuissem, quid credendum, quid sperandum, quid diligendum, quid fugiendum, quid agendum ad vitam æternam consequendam, *peccatum non haberent*, rei non essent incredulitatis; magnum illud peccatum S. *Aug. Tract.* non haberent, quo tenentur cuncta peccata, quod unus- *in Ioan.* quisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata, ut *& Tract.* explicat S. Augustinus: *Nunc autem excusationem non ha-* 89. *bent de peccato suo*, quo in me non crediderunt.... Isti certè „ ad quos venit, & quibus locutus est Christus, non habent „ de magno infidelitatis peccato illam excusationem, qua „ possint dicere, Non vidimus, non audivimus: sive non „ acceptaretur ista excusatio ab illo cujus inscrutabilia sunt „ judicia, sive acceptaretur, etsi non ut ab omni damnatio- „ ne liberarentur, certè ut aliquanto leniùs damnarentur. „

23. 24. 25. *Qui me odit, & Patrem meum odit*. Injuriam enim & contumeliam mihi irrogatam, sibi etiam factam interpretatur Pater à quo missus sum, & cum quo unus sum Deus. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*: si in eorum conspectu miracula non edidissem, quæ nemo alius homo edidit, tanta, tam multa, tam frequentia, ad probationem missionis ac divinitatis meæ, extra culpam fuissent non credendo me esse Christum & verum Dei Filium: *Nunc autem & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum*. Nunc autem cùm miracula illa viderint, prætexere non possunt ignorantiam quâ peccatum excusent, sed odii in me ac Patrem meum convincuntur: *Sed ut adimpleatur sermo qui in Lege eorum scriptus est: quia* *Psal. 35.* *odio habuerunt me gratis*. Id porro evenit ut in me ad- *16. & 69.* E impleretur quòd in Scripturis ipsis datis prædictum est, *5.* & quod David Messiæ typus sibi fieri conquestus est: Sine causa me odio habuerunt.

26. 27. *Cùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit ille testimonium perhibebit de me*. Causa mea, quamvis tantis odiis obnoxia, defensoribus non carebit. Consolator enim, quem ego post Ascensionem meam in cælum mittam vobis, tum invisibiliter in corda vestra, tum visibiliter, à Patre, à quo habeo essentiam, vimque illum unà cum ipso spirandi & mittendi; *Spiritum veritatis*, id est meum, qui sum Veritas; Spiritum qui veritatem novit, docet, manifestat, qui à Patre proce-

dit, ut à primo principio & fonte totius Deitatis, ideòque A Patri consubstantialis est, ejusdem cum illo naturæ, scientiæ, potentiæ; quem idcirco nec auctoritas, nec scientia, nec veracitas, ad reddendum testimonium, cui nihil opponi possit, necessariæ deficiunt. *Ille testimonium perhibebit de me*, de innocentia mea, de divinitate mea, de gloria mea, de veritate doctrinæ meæ, tum admirandis operibus & signis exterioribus quæ in Ecclesia mea operabitur; tum divini luminis & caritatis infusione in cordibus hominum, ut in me credant, mihique adhæreant. *Et vos testimonium perhibebitis*, de me, *quia ab initio* prædicationis meæ, usque in diem assumptionis meæ, *mecum estis*, mecum estis conversati, & tamquam oculati testes omnia, quæ per me facta sunt, testari poteritis: ut sic divina humanaque testimonia concurrant.

Si de Patre & Filio procedit Spiritus sanctus, inquies, cur Filius dixit, *A Patre procedit*? Respondetur, quia *Ad eum solet referre & quod ipsius est, de quo ipse est.* Unde aliàs ait, *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me Patris.* Si igitur intelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris; quantò magis illic intelligendus est & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait, *De Patre procedit*, ut non diceret, De me non procedit? A quo autem habet Filius ut sit Deus (est enim de Deo Deus) ab illo habet utique ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc *Spiritus sanctus ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre.*

"S. Aug. "Tract. "99. in "Ioann.

Sensus Moralis

1. EGO *sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* B Christo Jesu per fidem & caritatem adhæreamus, ut palmites veræ viti, quam Pater æternus in utero sanctissimæ Virginis plantavit, & propria manu excoluit; viti quæ vinum mysticum tulit, quo mundus redimitur, abluitur, sanctificatur, nutritur; roborantur in terris, & in cælis inebriantur electi. Ex ea vite sunt Christiani, velut palmites. *Regenerati enim sumus ex ipso, & in ipso, in Spiritu, ad ferendum fructum vitæ, non veteris illius & exoletæ, sed novæ, quæ in caritate erga ipsum posita est. Conservamur autem inesse, ipsi quodammodo inserti, & tradito nobis sancto mandato inhærentes, & nobilitatis bonum servare studentes, id est, non sinentes inhabitantem in nobis Spiritum vel minimùm contristari*, per quem caritas, quâ Deo conjungimur, in cordibus nostris diffunditur. *Quemadmodum* igitur *radix naturalem suam qualitatem palmitibus impertit, sic unigenitum Dei Verbum Dei ac Patris, suæque naturæ quamdam veluti cognationem Sanctis inserit, Spiritum largiens iis qui uniti sunt ei per fidem & omnimodam sanctitatem, eosque ad pietatem alit, omnisque virtutis ac bonitatis cognitionem*, ac amorem, *in iis operatur*. Agricolam verò Patrem dicit, quia totius Trinitatis indivisim opus est instauratio nostra & sanctificatio. Intelligamus itaque *Patrem nos in pietate nutrire per Filium in Spiritu*: & rursus erga *nos agricolæ vicem gerere, id est, prospicere & observare* providentiâ suâ beneficentissima & misericordissima, *nosque omni cura dirigere per Filium in Spiritu sancto*.... Nec talis agricola est, quales sunt qui extrinsecùs operando exhibent ministerium: sed talis ut det etiam intrin- D secùs incrementum. Nam *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Ob beneficium igitur incomparabile insitionis nostræ in hanc divinam vitem, & agriculturæ spiritualis nobis exhibitæ, (*Dei enim agricultura sumus*) gratias agamus Patri, per Filium, in Spiritu sancto.

S. Cyrill. lib. 10. in Ioann. c. 2. p. 857. 858.

S. August. Tract. 80. in Ioann.

1 Cor. 3. 7 9.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Christianus bonis operibus destitutus, palmes est sine fructu Quamvis igitur per baptismum & fidem palmites simus, si tamen caritate & operibus justitiæ caruerimus, excidemur à vite vera, Christo Jesu, ut palmites inutiles, & in ignem æternum projiciemur. Quo spectat locus ille Prophetæ: *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? Numquid tolletur de ea lignum ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in favillam.... Hæc dicit Dominus Deus, Quomodo lignum vitis inter ligna sylvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem.* Hæc sors palmitum infrugiferorum. Fructuosos verò palmites purgat Deus ut fructum uberiorem afferant. Quemadmodum enim vitis silvescit nisi putetur; ita etiam homo, cujus appetitiones luxuriantes gratia non coërcet, nec resecat malas, desideria multa noxia parturit, quæ mergunt animam in interitum. Hæc autem purgatio fit per internas externasque admonitiones, & increpationes, per afflictiones & persecutiones, quibus velut falce resecat cælestis Agricola cupiditatem animalis hominis, timores amoresque mundanos, desideria inania, curasque superfluas, quibus distinetur animus, & impeditur ne fructus pietatis uberes asferat. Væ palmitibus qui in hoc mundo falce Vinitoris cælestis non purgantur! Maneamus in Christo per dilectionem ut palmites in vite, & cùm nos per afflictiones purgabit, divinam ejus manum adoremus profectibus nostris consulentem.... *Si in ejus dilectione maneamus, non arescemus, viventes succo radicis æternæ; nec ad ignem amputabimur irâ, sed ad fructum putabimur disciplinâ, purgante nos Evangelicæ falcis acie, ut castigata luxurie palmitis nostri, fructuosiùs pullulemus.*

Ezech. 15.

S. Paulinus Epist. 2. ad Severum.

C 3. *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* In ipsis justis, qui mundati sunt lavacro aquæ per verbum vitæ, multæ appetitiones superfluæ & noxiæ quotidie serpunt. Nemo igitur in hac vita sic mundus est, ut non sit magis magisque mundandus. Multis autem modis perficitur hæc emundatio. *Non solo baptismo homines mundantur, mundantur & verbo veritatis ab illo qui ait*, Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis. *Mundantur & sacrificio contriti cordis, ab illo de quo dictum est*, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. *Mundantur & eleemosynis ab illo qui ait*: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. *Mundantur ipsa, quæ supereminet omnibus, caritate, ab illo qui dixit*, Caritas operit multitudinem peccatorum. Quæ una si adsit, omnia illa rectè fiunt; si autem desit illa, omnia frustra fiunt.

"S. Aug. "lib. 2. "Cont. "Cresco- "nium. c. "12. "Psal. "50 "Luc. "11 41. "1. Petr. "4. 8.

4. *Manete in me, & ego in vobis.* Non eo modo nos in Christo, sicut ipse in nobis. Utrumque autem prodest non ipsi, sed nobis. Ita quippe in vite sunt palmites; ut viti non conferant, sed inde accipiant unde vivant: ita verò vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare: qui autem præcisus est, sine radice non potest vivere. *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic* E *nec vos, nisi in me manseritis.* Extra corpus Christi, quod est Ecclesia, & sine Spiritu ejus, nullum afferre potest homo fructum salutis, sed fructus mortis tantùm & maledictionis. Magna gratiæ commendatio, corda instruit humilium, ora obstruit superborum, qui *ignorantes Dei justitiam, & suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti.* Nonne huic resistunt veritati homines mente corrupti, reprobi circa fidem, dicentes, A Deo habemus quòd homines sumus, à nobis ipsis quòd justi sumus? Non assertores sunt liberi arbitrii, qui sic loquuntur, sed præcipitatores, ex alto elationis, per inania præsumptionis, in profunda submersionis. Hos Veritas refellit, dicens: *Sicut palmes non potest facere fructum à*

"S. Aug: "Tract. "81. in "Ioann. "Rom. "10. 3.

semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me
„ *manseritis.* Qui ergo à semetipso se fructum existimat
„ ferre, in vite non est; qui in Christo non est, Christianus
„ non est.... Si verè credimus nos ferre fructum justitiæ
& salutis ex nobis ipsis non posse, gratiam Christi
Salvatoris nobis ad omne opus bonum necessariam jugi-
ter imploremus, maneamus in Christo per fidem & ca-
ritatem; promissiones & sacrum baptismi nostri pactum,
votumque quotidie renovemus, ex intimo corde dicen-
„ tes: Abrenuntio tibi satana, & omnibus pompis tuis, &
„ cunctis operibus tuis, & adhæreo tibi, Christe.

5. *Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Sive ergo parum, sive multum, sine il-
S. *Aug. Tract. 81 in Ioann.* „ lius gratia præveniente, adjuvante, cooperante fieri non B
„ potest, sine quo nihil fieri potest. Quia etsi parum attule-
„ rit palmes, eum purgat agricola ut plus afferat: tamen
„ nisi in vite manserit, & vixerit de radice, quantumli-
„ bet fructum à semetipso non potest ferre.... Absit ergo ut
„ sic intelligant filii promissionis, tanquam cùm audierint
„ Dominum dicentem, *Sine me nihil potestis facere:* quasi
„ convincant eum dicentes, *Ecce sine te possumus cor præ-*
S. *Aug. lib. 2. ad Bonifacium c. 9.* „ *parare.* Absit ut sic intelligant, nisi superbi sui arbitrii
„ defensores & fidei Catholicæ desertores: ideo quippe
„ scriptum est, *Hominis est præparare cor, non tamen sine*
„ *adjutorio Dei, qui si tangit cor, homo præparat cor.* Sa-
„ nè sicut dictum est, *Hominis est præparare cor, & à*
„ *Domino responsio linguæ*, ita etiam dictum est, *Aperi os,*
„ *& implebo illud.* Quamvis enim nisi adjuvante illo sine
„ quo nihil possumus facere, os non possumus aperire, ta-
„ men *os aperimus illius adjumento & opere nostro; implet*
„ *autem illud Dominus sine opere nostro.*... Quid est præ-
„ parare cor, & os aperire, nisi voluntatem parare? Et ta-
Prov. 8. Psal. 50. 17. „ men in divinis Litteris legitur: *Præparatur voluntas à*
„ *Domino*; &, *Labia mea aperies, & os meum annuntia-*
„ *bit laudem tuam.* Ecce Dominus admonet ut præpare-
„ mus voluntatem; & tamen ut hoc faciat homo; adjuvat
„ Deus, quia *Præparatur voluntas à Domino*: & *aperit os*
„ *ita jubendo, ut nemo possit, nisi ipse id faciat adjuvando,*
„ cui diligitur, *Labia mea aperies*.... Ergo benedictio
„ dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis ut nos delectet,
„ & cupiamus, hoc est, amemus quod præcipit nobis: in
„ qua si nos non prævenit Deus, non solùm non perficitur,
„ sed nec inchoatur in nobis. Si enim sine illo nihil possu-
„ mus facere, profectò nec incipere, nec perficere; quia,
Psal. 58. 11. Psal. 22. 6. „ ut incipiamus, dictum est: *Misericordia ejus præveniet* D
„ *me*; ut perficiamus, dictum est: *Misericordia ejus sub-*
„ *sequetur me*.... Quapropter *Multa Deus facit in homi-*
ne bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ non facit Deus ut faciat homo.

6. 7. *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* Unum de duobus palmiti congruit, aut vitis,
„ aut ignis: si in vite non est, in igne erit: Ut ergo in igne
„ non sit, in vite sit... Qui Christo non est unitus ut capiti,
„ à corpore Christi resecabitur; gratiæ ejus succo privabi-
tur, & arescet, dæmoni tradetur, igne æterno damnabi-
tur. *Si manseritis in me* per fidem & caritatem, & *verba mea in vobis manserint* per assiduam meditationem, *quod-cumque volueritis* mansioni in me vestræ ac saluti, formu-
læque orandi à me traditæ conveniens, *petetis, & fiet vo-*
S. *Aug. Tract. 81. in Ioann.* „ *bis.* Manendo quippe in Christo quid velle possunt, nisi E
„ quod convenit Christo? Quid velle possunt manendo in
„ Salvatore, nisi quod non est alienum à salute? Aliud
„ quippe volumus quia sumus in Christo, & aliud volumus
„ quia adhuc sumus in hoc sæculo. De mansione namque
„ hujus sæculi nobis aliquando subrepit, ut hoc petamus
„ quod nobis non expedire nescimus. Sed absit ut fiat no-
„ bis, si maneamus in Christo, qui non facit quando peti-
„ mus, nisi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, cùm
„ verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus pe-
„ temus, & fiet nobis. Quia si petimus & non fiet, non hoc
„ petimus quod habet mansio in eo, nec quod habent ver-
„ ba ejus quæ manent in nobis, sed quod habet cupiditas &
infirmitas carnis, quæ non est in eo, & in qua non ma- "
nent verba ejus. Nam utique ad verba ejus pertinet ora- "
tio illa quam docuit; *Pater noster qui es in cælis*... Ab "
hujus orationis verbis & sensibus non recedamus petitio- "
nibus nostris, & quicquid petierimus fiet nobis. *Tunc* "
enim dicenda sunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promisit: quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice. Hùc spectat quod in Psalmo
scriptum est: *Et memores sunt mandatorum ipsius ad fa-* *Psal. 102. 17.*
ciendum ea. Multi enim memoriâ retinent ut contem-
nant, vel etiam derideant & oppugnent ea. In his verba
Christi non manent, qui attingunt quodammodo vitem,
non cohærent illi ut palmites: & Ideo *Illis non erunt in beneficium, sed in testimonium. Et quia sic insunt eis, ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis ut judicentur ex eis.*

8. *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.* Magis glo-
rificatur Deus sanctificatione Christiani, quàm totius
creatione mundi; productione fructuum Spiritus sui in
animabus electorum, quàm productione plantarum, flo-
rum & fructuum visibilium: sic enim formatur spirita-
lis ille mundus, cujus caput Christus, cujus anima Spi-
ritus sanctus. Vis gloriam Dei procurare? Tuæ & alio-
rum sanctificationi studiis omnibus adlabora. Hic Apo-
stolorum fructus; hic gratiæ Salvatoris triumphus. Glo-
rificatur autem Deus in bonis operibus, si totum ipsi
tribuatur. Si enim in hoc clarificatus est Deus Pater, " C
ut fructum plurimum afferamus, & efficiamur Christi "
discipuli, non hoc gloriæ nostræ tribuamus, tanquam "
hoc ex nobis ipsis habeamus. Ejus enim est hæc gratia, "
& ideo in hoc non nostra, sed ejus est gloria. Unde & "
alibi cùm dixisset, *Sic luceat lux vestra coram hominibus,* "*Matt. 5.*
ut videant opera vestra bona, ne à semetipsis putarent esse "*16.*
bona opera sua, mox addidit, *Et glorificent Patrem* "*S. Aug. Tract. 82. in Ioann.*
vestrum qui in cælis est. In hoc enim glorificatur Pater ut "
fructum plurimum afferamus, & efficiamur Christi dis- "
cipuli. A quo efficimur, nisi ab illo cujus misericordia "
prævenit nos? *Ipsius enim sumus factura, creati in Chri-* "*Ephes. 2. 10.*
sto Jesu in operibus bonis. "

9. 10. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Omnia gratuito Christi erga
nos amori debemus, sicut omnia Christus homo debet
D gratuito Dei erga illum amori. Unde enim essent nobis
opera bona, nisi quia fides per dilectionem operatur? *1. Ioann. 4. 19.*
Unde autem diligeremus, nisi priùs diligeremur? *Nos*
ergo *diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos.*
Pater diligit Filium, & nos in Filio; Christus Patrem
diligit, & nos propter Patrem: Deum in Christo Jesu,
& Christum Jesum propter Deum pariter diligamus: in
sancta ejus humanitate non sistat amor noster, sed Deo
adhæreat, cui personaliter unita est. Amor noster, since-
rus sit, dulcis, fortis, constans & perseverans. *Manete in dilectione mea. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & manSi in ejus dilectione.* Hinc apparebit vos
in dilectione mea manere, si præcepta mea servetis,
sicut demonstravi me in dilectione Patris mei manere,
obediendo præceptis ejus usque ad mortem. Non au-
tem ut nos diligat Deus, priùs præcepta ejus servamus;
sed nisi nos diligat, præcepta ejus servare non possumus.
Hæc est gratia quæ humilibus patet, superbos latet. *S. August. ibid.*

11. *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum sit in vobis, & gaudium vestrum impleatur.* Amor Dei ob-
servantiam legis, observantia legis parit gaudium cordis.
Hoc gaudium Christianum est, fructus Spiritûs sancti,
semen & pignus æterni gaudii. Tunc gaudium illud
in electis implebitur, cùm in ipsis perfecta erit caritas;
tunc perfecta erit caritas, cùm nulla erit cupiditas. Dei
beatitudo, quæ nec minor fuisset sine nobis, non fit ma-
jor ex nobis. *Gaudium igitur ejus de salute nostra, quod* *S. August. Tract. 83. in Ioann.*
in illo semper fuit cùm præscivit & prædestinavit nos,

cæpit esse in nobis quando vocavit nos: & hoc gaudium meritò nostrum dicimus, quo & nos beati futuri sumus: sed hoc gaudium nostrum crescit & proficit, & ad suam perfectionem perseverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium.

12. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Hæc Legis Christianæ plenitudo, caritas. *Ubi* ergo *caritas est, quid est quod possit deesse? Ubi autem non est, quid est quod possit prodesse?* Dæmon credit, nec diligit; nemo diligit qui non credit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam qui non diligit: nemo autem potest desperare qui diligit. Itaque ubi dilectio est, ibi necessariò fides & spes: & ubi dilectio proximi, ibi necessariò etiam dilectio Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tanquam seipsum; quandoquidem non diligit & seipsum? Est quippe impius & iniquus: *Qui* autem *diligit iniquitatem*, non planè diligit, sed *odit animam suam*. Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus, & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quicquid est aliud hîc habemus. Forma porro & exemplar dilectionis quâ nos mutuò prosequi debemus, dilectio est qua Christus dilexit nos. *Ut quid enim diligit nos Christus, nisi ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus à cæteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt: ergo ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omnibus hominibus: pauci se propterea diligunt ut sit Deus omnia in omnibus.*

S. August. Tract. 83. in Joann.

13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Sic suam in nos dilectionem testatus est Christus pro nobis moriendo; sic & nos Christianam erga proximos dilectionem testari debemus, temporalia omnia, ipsamque vitam, pro illorum æterna salute, si necesse fuerit, exponendo. *In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Qui non ita affectus est, Communione Corporis Christi dignus non est. *Si sederis cœnare ad mensam potentis, considerans intellige quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia talia te oportet præparare.* Nam quæ Mensa est Potentis, nisi unde sumitur Corpus & Sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare & intelligere quæ apponuntur tibi, nisi dignè tantam gratiam cogitare? Et quid est, sic mittere manum, ut scias quia talia te oportet præparare, nisi quia sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere? *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Hoc est talia præparare. Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt: quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in convivio quo & ipsi saturati sunt, ad Mensam Domini accedimus, oportet ut quemadmodum ipsi, & nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipsam Mensam Domini non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis adhæreamus: quia impleverunt ipsi caritatem, qua Dominus dixit non posse esse majorem. *Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Mensa pariter acceperunt.*

1 Joann. 3 16.

Prov. 23. 1. 2. secundùm 70. S. Aug. Tract. 84 in Joann.

1. Petri 2. 21.

14. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Jam non dicam vos servos, &c. vos autem dixi amicos, &c.* Dulcis labor est Deum amantibus, cùm proxima & copiosa est merces. Quid porro majus aut illustrius, quàm Christi amicum esse & appellari? Hanc dignitatem sperare non posset homo, nisi Deus promitteret. Quàm facilè obtinetur amicitia Dei? Faciendo ejus voluntatem; quod à nobis ut à servis & creaturis suis jure suo exigere potest, nulla propositâ mercede, nullo promisso honore. Amicus Dei esse si voluero, nunc fio. Quàm cæcus & ingratus peccator, qui diaboli servus, quàm Dei amicus esse mavult! *Jam non dicam vos servos, sed amicos, &c.* Sicut duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium: sic duæ sunt servitutes, quæ faciunt duo servorum. Est timor quem perfecta caritas foras mittit, & est timor castus permanens in sæculum sæculi. Illum timorem qui non est in caritate, attendebat Apostolus, cùm dicebat, *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* Illum autem timorem castum attendebat cùm dicebat: *Noli altum sapere, sed time.* In illo timore, quem foras caritas mittit, est etiam servitus simul foras cum ipso timore mittenda: utrumque enim junxit Apostolus, servitutem, & timorem, dicendo: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* Ad hanc servitutem servum pertinentem intuebatur & Dominus dicens, *Jam non dicam vos servos,* &c. Non utique ille servus pertinens ad timorem castum, cui dicitur, *Euge serve bone, intra in gaudium Domini tui:* sed ille servus pertinens ad timorem foras à caritate mittendum, de quo alibi dicit: *Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum.* Quoniam itaque dedit nobis Deus potestatem filios Dei fieri; non servi, sed filii sumus. Lex vetus servos fecit per timorem; Lex nova filios & amicos facit per caritatem. Amicitiæ Christi fructus est revelatio Mysteriorum, quæ Judæi in Veteri Testamento sub variis figuris latentia & obsignata portabant, non intelligebant, quia servi erant, non amici. Nobis autem servatum est & datum nosse Mysteria Regni Dei, Agno revelante, qui solus dignus est aperire librum, & solvere signacula ejus.

S. Cyrill. lib. 10. in Joann. p. 888.

S. Aug. Tract. 85. in Joann.

Rom. 8. 15

Rom. 11. 20.

Matt. 25. 21.

Joann. 8. 35.

16. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine mei, det vobis.* Hæc est illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus, quando Christum nondum elegeramus, & ideo non diligebamus? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit? Quid ergo eramus, nisi iniqui & perditi? Cur ait, *Non vos me elegistis*, nisi quia misericordia ejus prævenit nos? Procul ergo, qui præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei & ideo dicunt nos electos ante mundi constitutionem, quia præscivit Deus nos futuros bonos, non se ipsum nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui ait, *Non vos me elegistis.* Si enim propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse nos præsciverat; simul etiam præsciisset quòd eum nos fuissemus priùs electuri. Non est ut dicas, Ideo electus sum quia jam credebam. Si enim credebas in eum, jam elegeras eum. Sed audi, *Non vos me elegistis.* Non est ut dicas, Antequam crederem, jam hona operabar, ideo electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem, cùm dicat Apostolus, *Omne quod non est ex fide, peccatum est?* Quid ergo dicturi sumus audiendo, *Non vos me elegistis*: nisi quia mali eramus, & electi sumus ut boni per gratiam nos eligentis essemus? Non est enim gratia, si præcesserant merita: est autem gratia: hæc igitur non invenit, sed efficit merita. Elegit, & posuit ut eamus, & fructum afferamus: nullum itaque fructum, unde nos eligeret, habebamus. *Elegi vos, & posui ut eatis, & fructum afferatis.* Imus, ut afferamus, & ipse est via quà imus, in qua nos posuit ut eamus. *Et fructus vester maneat, ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Maneat ergo dilectio, ipse est enim fructus noster. Hunc Deo Patri per Jesum Christum Filium ejus offerentes, nos impetraturos confidamus, quicquid nobis expedit ad salutem.

S. Aug. Tract. 86. in Joann.

Rom. 14. 23.

16. 17. 18. *Non vos me elegistis*, &c. Pastorum & Ministrorum Evangelicorum formam hîc tradit Christus Jesus. 1. Necessaria ipsis vocatio est, ut non se ingerant, sed electionem Christi exspectent, ejusque voluntatem circa statum saluti suæ convenientem exquirant. *Elegi vos.* 2. Ut missione & auctoritate legitima ad sacrum ministerium; & Ecclesiæ regimen promoveantur. *Posui vos.* 3. Ut honorem, divitias, temporalia commoda, otium & quietem non quærant, sed laborem. *Ut eatis.* 4. Ut laborando in verbo & doctrina, folia non quærant, id est, hominum laudes & applausus, sed fructus, conver-

sionem peccatorum, profectum animarum, Ecclesiæ propagationem, Dei gloriam. *Et fructum afferatis.* 5. Ut omnia faciant propter electos, qui fructus sunt manens, cùm sint in caritate radicati. *Et fructus vester maneat.* 6. Labores suos, & fructum, assidua oratione Deo commendare debent per merita Jesu Christi, qui gratia sua labores eorum sanctificat, qui sanguine suo fructum, quem afferunt, acquisivit. Quicquid autem petierint ad Dei gloriam, ad Ecclesiæ utilitatem, ad suam & aliorum salutem pertinens, se per Christum Jesum impetraturos confidant. *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* 7. Cùm reliquis Ecclesiæ Ministris pacem & concordiam, non solùm externam & politicam, sed veram & sinceram, quæ fundatur in caritate, servent: quod ita demum fiet, si non quærant quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; si non suam, vel Ordinis sui, aut Societatis, sive Congregationis gloriam, aut privata commoda spectent ut finem laborum suorum, sed unam Dei gloriam, cui serviunt in spiritu, ut operarii inconfusibiles. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Hæc dilectio primus Spiritus sancti fructus est, radixque cæterorum. *Fructus Spiritus caritas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, mansuetudo, continentia.* Quis autem bene gaudet, qui bonum non diligit unde gaudet? Quis pacem veram, nisi cum illo potest habere quem veraciter diligit? Quis est longanimis in bono perseveranter manendo, nisi ferveat diligendo? Quis est benignus, nisi diligat cui opitulatur? Quis bonus nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide quæ per dilectionem operatur? Quis utiliter mansuetus, nisi cui dilectio moderetur? Quis ab eo continet unde turbatur, nisi diligat unde honestatur? .... 8. Pastores & Operarii omnes Evangelici parati esse debent ad odia mundi toleranda, & ad persecutiones fortiter sustinendas, exemplo Christi Domini. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.*

Galat. 5.

S. Aug. Tract. 87. in Johann.

18. 19. 20. Odium mundi & persecutiones pati, sors est electorum. Ad eas sustinendas roborari debent 1. Exemplo Christi. *Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum Capite.* 2. Dilectione Dei, illos à mundo separantis. *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Iste mundus quem Deus in Christo reconciliat sibi, & qui per Christum salvatur, & cui per Christum peccatum omne donatur, de mundo electus est inimico, damnato, contaminato. Ex ea quippe massa, quæ tota in Adam periit, fiunt vasa misericordiæ, in quibus est mundus pertinens ad reconciliationem: quem mundus odit, ex eadem massa pertinens ad vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem. 3. Quia à mundo diligi, mundumque diligere, & Christi Jesu servum esse, duo sunt quæ simul cohærere nullatenus possunt. *Non est servus major Domino suo; si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Qui diligit mundum, & à mundo diligitur; nomine tantùm, non re Christianus est. *Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Hinc rursus S. Johannes ait: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* 4. Felices sunt, qui odia & persecutiones mundi propter Christi nomen, id est, propter justitiam patiuntur, miseri qui faciunt. *Sed hæc omnia facient vobis, propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me.*

S. August. ibid.

Iacobi 4. & 5.

1 Joann. 1 15.

22. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Væ illis quibus Dei beneficia in graviorem damnationem cedunt! Gratiæ exteriores, quibus peccator propria infidelitate abutitur, nihil aliud illi conferunt, nisi ut inexcusabilis coram Deo reddatur. Sic Incarnatio Christi & ejus prædicatio ac miracula Judæos qui illum exspectare debebant, & ex Prophetarum vaticiniis agnoscere ac recipere, penitus inexcusabiles, adeoque graviore damnatione dignos effecerunt. Lux ipsis non defuit; sed in tenebris suis lucentem pravi cordis duritie, & malignarum cupiditatum vehementiâ rejecerunt. Quòd Deus cor eorum non emolliverit, malam eorum voluntatem in bonam non converterit, quod gratiâ suâ poterat, justum Dei judicium est; non excusatio peccati, sed alterius pœna peccati. Si nullam habent excusationem Judæi, qui in Christum credere, ejusque Legem accipere noluerunt; multò minùs excusari possunt Christiani, qui cùm fidem & legem Christi in Baptismo se suscipere professi fuerint, seque servaturos solemniter promiserint, eam tamen violare pro nihilo ducunt. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur; quantò magis deteriora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Hebr. 10. 28. 29. 30.

23. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Si interrogarentur Judæi utrum diligerent Deum, quid aliud quam se diligere responderent, nec ex animo mentientes, sed errando potius opinantes? Quomodo enim diligerent Patrem Veritatis, qui haberent odio Veritatem? Nolunt enim sua facta damnari, & hoc habet veritas ut talia facta damnentur: tantùm igitur oderunt veritatem, quantùm oderunt suas pœnas, quas talibus irrogat veritas. Nesciunt autem illam esse Veritatem, quæ tales quales ipsi sunt damnat, oderunt ergo quam nesciunt, & cùm illam oderunt, profectò & eum de quo nata est, nisi odisse non possunt. Ac per hoc quia Veritatem, qua judicante damnantur, de Patre Deo natam nesciunt; utique etiam ipsum & nesciunt, & oderunt. O *miseros homines, qui cùm esse volunt mali, nolunt esse veritatem quâ damnantur mali! Nolunt enim eam esse quod est, cùm se ipsos debeant nolle esse quod sunt; ut ipsa manente mutentur, ne ipsa judicante damnentur.* Christum odit, qui Legem ejus non diligit. Tametsi clamet se diligere, operibus probat se odisse. Vellet non esse legem Dei, quâ cupiditates ejus & mala opera prohibentur, judicantur, damnantur. Legem autem Christi odisse, Deum odisse est summè bonum, beneficentissimum, præ rebus omnibus amabilem, & quidem sine causa odisse. *Quia odio habuerunt me gratis.*

S. Aug. Tract. 90. in Joann.

26. 27. *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Triplex Mysterium hâc una sententiâ revelat Dominus. 1. Mysterium adorandum Trinitatis divinarum personarum: Patrem sine principio, qui Filium ab æterno generat: Filium qui naturam fœcundam accipiens à Patre, cum illo Spiritum sanctum, amorem substantialem Patris & Filii, utrique consubstantialem & æqualem spirat. 2. Mysterium Incarnationis Filii Dei. Nisi enim Jesus Christus Deus esset, Spiritum sanctum mittere non posset, siquidem mittere personam non potest, nisi quæ ab ipso procedit: nec illi testimonium perhiberet Spiritus veritatis, si falsum esset quod de sua Divinitate & missione à Patre, Christus ipse dixit. 3. Mysterium Missionis Spiritus sancti in Ecclesiam ad eam formandam; in ejus Ministros, ad cooperandum formationi corporis ejus; in credentes, ut mundum vincant cum suis erroribus, amoribus, terroribus. *Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Consolator Spiritus est in omnibus tribulationibus & persecutionibus. Spiritus est consolator eorum, qui mundi solatiis privari malunt, quàm Christo. Spiritus est veritatis, cujus amorem inspirat, cujus Prædicatores format; cujus Martyres & Confessores confirmat & roborat, testimonium Incarnatæ Veritati in ipsis & per ipsos reddens. *Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Dabit vobis fiduciam testimonium perhibendi caritas Dei diffusa in cordibus ve-

S. Aug. Tract. 92. in Joann.

„ stris, per Spiritum sanctum qui dabitur vobis. Quæ uti-
„ que Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ inter-
„ rogatione perterritus, non potuit verum testimonium
„ perhibere, sed contra suam pollicitationem timore ma-
„ gno compulsus est ter negare. Timor autem iste non est
„ in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem. De-
„ nique ante Passionem Domini, servilis timor ejus inter-
„ rogatus est à femina servitutis; post resurrectionem verò
„ Domini liberalis ejus amor ab ipso Principe libertatis:
„ & ideo ibi turbabatur, hîc tranquillabatur; ibi quem
„ dilexerat negabat, hîc quem negaverat diligebat. *Sed*
„ *adhuc etiam tunc amor ipse infirmus fuerat & angustus,*
„ *donec eum roboraret & dilataret Spiritus sanctus.* Qui
„ posteaquàm illi est abundantiâ gratiæ largioris infusus,

A sic ad perhibendum de Christo testimonium quendam
ejus frigidum pectus ascendit; atque illa priùs trepida,
quæ veritatem suppresserant, ora reseravit, ut cùm om-
nes in quos venerat Spiritus sanctus, linguis omnium
gentium loquerentur, Judæorum circumstantibus tur-
bis, solus ad testimonium de Christo perhibendum præ
cæteris promptiùs emicaret, illiusque interfectores de il-
lius resurrectione convinceret. *Tantus in illo fulget gra-* Act. 2.
tiæ, tanta Spiritus sancti plenitudo apparebat, tanta de ore 14.
prædicantis pretiosissimæ veritatis pondera procedebant,
ut ingentis multitudinis Judæos adversarios Christi fa-
ceret pro illo paratos mori, à quibus cum illo formida-
bat occidi. Hoc fecit Spiritus sanctus missus, ante pro-
missus.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. HÆc *locutus sum vobis, ut non scandalizemini.* Hæc de Judæorum incredulitate, de publico in vos odio, & incommodis quæ vobis imminent, vobis prædixi, ut vos muniam contra scandala, vestrosque animos confirmem, ne turbemini ut re inexspectata & intolerabili. Mala enim prævisa minùs percellunt. *Absque Synagogis facient vos.* Vos è Synagogis ejicient, omnique sacro commercio, & Israëlitici Populi communione privatos denuntiabunt. *Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.* Immò tempus imminet, quo omnis, Judæus præsertim, qui vos interfecerit, arbitretur se sacrificium offerre Deo, seu pium & Deo gratissimum opus facere. Græcè, Λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. Sic Judæi de Paulo dicebant: *Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.* Sic alii numero amplius quàm quadraginta se devoverunt non manducare neque bibere, donec eumdem Paulum interficerent. S. Justinus Martyr passim Tryphoni exprobrat, Judæos diris execrationibus solitos in Synagogis devovere quotquot in Christum crederent. *Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Non ob culpam aliquam vestram vos persequentur, sed ex ignorantia falsum eorum zelum non excusante, cùm sit crassa & affectata. Non enim considerant ea quibus convinci possunt Deum esse Patrem meum, meque esse Dei Filium ab eo missum in mundum. *Sed hæc locutus sum vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.* Ego verò hæc vobis prænuntio, ut cùm illa hora venerit, memores sitis me hæc vobis prædixisse, indeque firmius credatis me esse Deum, qui omnia noverim antequam fiant: meque hæc propter bonum vestrum permittere; & promissam vobis in præmium patientiæ gloriam retributurum speretis, agnoscentes me non minùs veracem in promissionibus adimplendis, quàm in persecutionibus prædicendis.

Versiones Syriaca, Arab. Pers. Æthiop. Act. 22. & 23. Justinus Dial. cum Tryphone.

S. Joannes Chrysost.

5. 6. *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram.* Hæc autem vobis ita particulatim, ita explicatè non dixi hucusque, quia in tuto eratis, & omnem persecutionem in me convertendam noveram. Unde necesse non erat ut hæc sciretis: nunc verò cùm à vobis sim discessurus, oportet ut hæc vobis prænunciem, ut adversùs tot persecutiones vos muniam. *Et nunc vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?* Ita stupefacti estis, ut nemo vestrûm me interroget amicorum more longè abeuntium, quò vadam, quo consilio, qua causa, quo fructu, quid facturus, quando rediturus. *Sed quia hæc locutus sum vobis,* quia imminentem absentiam meam, & consequentia pericula vobis prænunciavi, *tristitia implevit cor vestrum.* Id impedit quò minùs me, ut antea interrogetis.

7. *Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis ut ego vadam,* regni cælestis possessionem aditurus, & locum vobis in eo paraturus; & Spiritum sanctum ut pignus vobis missurus. *Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos:* Ita quippe divino decreto constitutum est, ut Spiritus consolator ad vos non veniat, nisi cùm exaltatus fuero & glorificatus: *Si autem abiero, mittam eum ad vos:* Ut omnibus constet Spiritus sancti donationem fructum esse Passionis & Resurrectionis meæ. *Mittam eum ad vos,* ut vice mea vos dirigat, illuminet, confirmet, consoletur. *Sedens ad dexteram Patris* (inquit Tertullianus) *misit vicariam vim Spiritus sancti, qui credentes agat.* Et alibi: *Spiritus sanctus ad hoc missus à Christo, ad hoc postulatus à Patre, ut esset doctor veritatis, Dei villicus, Christi vicarius.*

Joann. 7. 37.

Tertull. lib. de Præscript c. 13.

Ibid. c. 28.

8. 9. 10. 11. *Et cùm venerit ille, arguet mundum,* id est homines peccatores convincet *de peccato, de justitia, & de judicio:* quòd gravissimi peccati rei sint; quòd ego sim justus & sanctus; quòd judiciaria potestas in mundum mihi conveniat, quam potestatem in diabolum mundi corrupti & damnandi principem jam exerceo. Tria fuisse apud Judæos causarum genera, viri eruditi observant. 1. Publica judicia *de peccato*, id est, de causis criminalibus. 2. Privata ex æquo & bono, dicta *de justitia.* 3. Privata certam ex lege formulam habentia, dicta *de judicio.* Ad hæc alludere Christum hoc loco. *De peccato quidem* incredulorum multitudinem, & Judæos imprimis Spiritus sanctus convincet, ac ostendet prædicantibus vobis, variis linguis loquentibus, & miracula in nomine meo operantibus, illos gravissimi peccati incredulitatis reos esse, *quia non crediderunt in me,* Prophetam illum & Messiam verum à Deo promissum, Dei Filium. Convincet mundum omnem, tam Judæos, quàm Gentiles de peccato, eo quòd fidem in me non habeant, sine qua nemo potest à peccatis liberari. *De justitia verò, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* De sanctitate & justitia mea atque innocentia convincentur, meque esse justitiæ auctorem, eamque non ex Legis operibus, non ex operibus naturali rationi consonis, sed à me uno expectandam, meoque ex merito sperandam, & ex fide in me Salvatorem mundi. Quod ex eo demonstrabitur, quia mox in cælum recipiar. Neque enim si injustus & peccator fuissem, ad Patrem ascendissem, liberè domum ejus scilicet cælum ingrediens, & ad dexteram ejus sedens. Nec jam videbitis me infirmitate circumdatum, sed paternæ gloriæ & claritatis, quam apud ipsum habui, priùs quàm mundus fieret, consortem credetis. *De judicio autem* convincet mundum Spiritus sanctus, ut se judicio & damnationi obnoxium esse intelligat, *quia Princeps hujus mundi* diabolus per me *jam judicatus est*, & mox ejiciendus foras, regnoque suo spoliandus, corruente idololatria, & vero Dei cultu apud omnes gentes instituto.

Deuter. 18. 22. Rom. 3.

S. Chrys. Hom. 27. in Joann.

12. 13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Adhuc multa supersunt vobis dicenda, quæ profundiorem Mysteriorum explicationem, Ecclesiæ constitutionem, statum, ac regimen spectant; sed iis

superfedo, quia illa modò capere non potestis, cùm adhuc rudes, imbecilli & imperfecti sitis. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, diriget ac deducet in omnem veritatem, ad bonum regimen Ecclesiæ, ad perficiendum homines in fide & bonis moribus necessariam. *Docebit omnem veritatem* in Scripturis sanctis, in verbis, institutisque meis latentem. *Non enim loquetur à semetipso.* Non aliena aut diversa docebit ab iis quæ ego docui ex Patris voluntate, quia non est ex seipso; sed ejusdem cum Patre meque ipso essentiæ, sapientiæ, voluntatis: *sed quæcumque audiet, loquetur*, ea docebit, quorum cognitionem à Patre & à Me, cum naturâ accepit: *& quæ ventura sunt, annuntiabit vobis.* Prophetiæ donum vobis infundet, quo futura prænoscatis, quæ vos scire, ad Apostolicam functionem, Ecclesiæque regimen utile fuerit. *Sed quæcumque audiet, loquetur.* Audire illi scire est; scire verò esse.

S. *Aug. Tract. 99. in Ioann.*

" Quia ergo non est à semetipso, sed ab illo à quo procedit; à quo illi essentia, ab illo scientia: ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud quàm scientia. Nec movere nos debet quòd verbum futuri temporis positum est, *Quæcumque audiet, loquetur.* Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod sempiternum est, sine initio & sine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis & ineffabilis non recipiat, fuit & erit, sed tantùm est: ipsa enim veraciter est, quia mutari non potest; & ideo illi tantùm convenerat dicere, *Ego sum qui sum*: tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas & nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, & fuit, & erit, & est. Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit: ergo & scivit & scit, & sciet: ac per hoc, & audivit, & audiet: quia hoc est illi audire quod scire, & scire illi hoc est quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, & audiet, à quo est: ab illo est, à quo procedit.

S. *Cyrill. lib. 11. in Ioann.*

14. 15. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Ille divinitatem meam ac gloriam per Evangelii prædicationem, donaque, & signa ipsam comitantia, manifestabit, quia de me, seu de plenitudine divinitatis meæ cognitionem omnis veritatis accipiens, ut essentiam, æternâ Processione à me pariter & à Patre, vobis revelabit, aperiet, suggeret, explicabit omnia ad doctrinæ meæ intelligentiam, & ædificationem Ecclesiæ necessaria. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt*; natura, sapientia, veritas, potentia, perfectiones omnes, quas ab ipso per æternam generationem accepi: *Propterea dixi, Quia de meo accipiet*, à Patre accipiendo, cum quo mihi individua naturæ communio est; *& annuntiabit vobis* doctrinam Patris & meam. A Patre enim & à Me, ut ab uno principio procedit & mittitur: unde nihil annuntiare & docere potest, nisi quod à nobis acceperit procedendo. Non ergo propterea, sicut hæretici Macedoniani putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus: quasi Filius accipiat à Patre, & Spiritus sanctus à Filio quibusdam gradibus naturarum: sed de Patre accipit Spiritus sanctus, unde accipit Filius: quia in sancta Trinitate de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est.

S. *August. Tract. 100. in Ioann.*

16. 17. 18. *Modicum, & jam non videbitis me*; post breve temporis intervallum præsentia mea sensibili & conversatione non fruemini, quia morte vobis subtrahar: *& iterum modicum, & videbitis me*, & post breve tempus iterum me videbitis redivivum, immortalem, gloriosum, *quia vado ad Patrem*: quia tempus instat, quo per mortem & resurrectionem intercedentem mihi ad Patrem eundum est: me igitur quasi raptim & transitum per vos facientem conspicietis. *Dixerunt ergo* quidam *ex Discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, Quid est hoc, quod dicit, Modicum? Nescimus quid loquitur?* In animum enim inducere non poterant Jesum tam citò moriturum, nec ipsum statim resurrecturum esse intelligebant.

19. 20. 21. 22. *Cognovit autem Iesus*, vi sua divina, *quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me.* Ad id quod eos perplexos tenebat, directè non respondet: satis tamen innuit se de morte & resurrectione sua loqui. *Amen, amen dico vobis, Quia plorabitis & flebitis vos* ob Passionem ac mortem meam: *Mundus autem gaudebit*: Judæi inimici mei, Pharisæi mundi amatores gaudebunt, quasi me devicto: *vos verò contristabimini.* Gaudium persecutorum meorum cumulum apponet tristitiæ ac lamentationi vestræ. Discipulos autem solatur Dominus spe melioris sortis, & egregia comparatione rem illustrat. *Mulier cùm parit*, cùm nititur ad edendum partum, *tristitiam habet, quia venit hora ejus*, tempus gravissimorum dolorum: *Cùm autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.* Maximi quidem partûs dolores sunt, sed breves præ gaudio: edito enim in lucem puero tantus est in matre lætitiæ sensus, ut jam præteritorum dolorum quasi non meminerit præ gaudio de puero nato. *Et vos igitur*, similiter & vos *nunc quidem tristitiam habetis*, imminet vobis tristitiæ gravissimæ tempus propter mortem meam: sed breve erit tempus illud mœroris ac fletus vestri; Resurrectione enim mea, & gloriæ meæ conspectu vos citò recreabo. *Iterum autem videbo vos*, à die resurrectionis meæ ad Ascensionem usque me vobis conspicuum præbens, & de regno Dei vobiscum colloquens: *& gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Perennis erit gaudii vestri causa, quia me non mori amplius, sed æternùm vivere, & ad Patris dexteram sedere firmissimè credetis. In ipsis tribulationibus, & persecutionibus, quas pro nomine meo patiemini, exsultabitis lætitiâ inenarrabili, Spiritu sancto vos interiùs gaudio cumulante, dònec intretis in gaudium Domini, quod nemo vobis eripiet.

S. *Cyrillus lib. 11. in Ioann. p. 916.*

23. 24. *Et in illo die me non rogabitis quidquam.* Cùm ad Patrem assumptus fuero, non opus erit ut me interrogetis, ut solebatis quando vobiscum eram vitam agens mortalem; quia Spiritus sanctus docebit vos omnia, quæ scire vos oportet. Neque verò vobis metuendum est ne omni præsidio sitis destituti, cùm vobis sensibilem præsentiam meam subtraxero. *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo*, id est, per me ut Mediatorem, sive, meritorum meorum intuitu, *dabit vobis.* Me enim habebitis *Advocatum apud Patrem.* Id vobis omnia asseveratione polliceor. *Usque modò non petistis quidquam in nomine meo*, tanquam Redemptoris & Mediatoris vestri: vel enim me præsentem interpellabatis in necessitatibus vestris, vel preces vestras simpliciter dirigebatis ad Patrem, nulla mei facta mentione. *Petite* conceptis verbis in nomine meo, *& accipietis*, pro votis impetrabitis quod petieritis, *ut gaudium vestrum sit plenum*, copiosum, perfectum, in præsenti futuraque vita. Veteribus usitatus non fuit communiter hic precandi modus: nunc autem per Christum statuitur & docetur, cùm tempus humanæ per eum reparationis affulsit, & cujusvis boni perfectio per eum inducta est. Quemadmodùm enim Lex nihil ad perfectum adduxit, sed imperfecta erat justitia quæ secundùm eam exercebatur, sic & peccandi modus. Ex quo autem Christus nos cum Deo reconciliavit, non aliter ad Deum & Patrem accedimus, quàm per ipsum, in uno Spiritu. Ideo ait: *Ego sum ostium, Ego sum via, Nemo venit ad Patrem nisi per me.* Quatenus ergo Filius ac Deus est, unà cum Patre sanctis bona largitur, & benedictionem internam unà cum eo nobis impertit. *Gratia vobis & pax* (inquit Paulus) *à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.* Quatenus verò Mediator, & Pontifex, & Advocatus, offert Patri supplicationes pro nobis. Ipse enim est omnium

Ioann. Epist. 1. c. 2.

Rom. 1. 7.

nium nostrûm fiducia apud Patrem. Sic orat Ecclesia, *Per Dominum nostrum Iesum Christum.* Hunc precandi modum ignoravit Synagoga; quamvis fortè Patriarchæ, Prophetæ, nonnullique alii justi fidem explicitam Christi habentes, & à Deo magis illustrati, in nomine Messiæ orarent.

25. *Hæc in proverbiis*, sive parabolis, quasi sub umbris & involucris, & subobscurè *locutus sum vobis. Venit hora*, tempus imminet, *cùm jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam*, post Resurrectionem meam, & per Spiritum Paraclitum, *de Patre annuntiabo vobis.* De Trinitatis Mysterio, de aliis Mysteriis regni Dei, de Patris voluntate, de constitutione & regimine Ecclesiæ meæ, de omnibus quæ precari debeatis in nomine meo, vos instruam, omniaque vobis apertissimè & explicatissimè aperiam.

26. 27. 28. *In illo die*, tunc temporis, *in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis; ipse enim Pater amat vos.* Non dico vos indigere precibus meis; quia Pater meus adeo vos amat, ut vel me tacente, vobis in nomine meo petentibus beneficia concessurus sit. Se pro nobis rogaturum, ut homo est, non negat. Siquidem aliàs ait: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*; & de illo scribit Apostolus, *Qui etiam interpellat pro nobis....* Sed Patrem ocyùs daturum eis pollicetur quæ postulaverint, non utique Filii solùm impulsu, qui advocatus & mediator est, sed ultrò quodammodo eò munificentiæ delatum, & quasi quoddam debitum solvat Christum diligentibus, summam nempe benignitatem. Neque verò quispiam putaverit, aut stultè asseruerit, Discipulis, aut Sanctis quibuslibet mediatione Filii nullatenus opus fore. Omnia quippe per ipsum à Patre sunt in Spiritu, quoniam Advocatus est, teste Johanne, non pro nostris peccatis solùm, sed etiam pro totius mundi. Cæterùm hæc ait, ut ostenderet longè gratissimum esse Patri honorari ac diligi Filium suum, *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia ego à Deo exivi*, id est, quia ego missus sum à Deo, ex quo natus ab æterno ut Filius ejus unigenitus. *Exivi à Patre* per æternam generationem, & *veni in mundum*, assumpta carne in utero Virginis: *iterum*, id est, nunc vice versa, *relinquo mundum*, consummata dispensatione mea, & generis humani redemptione; & *vado ad Patrem*, per Ascensionem ad cælos mox revertar. Lege S. Hilarium lib. 6. *De Trinitate*, p. 899. & 900. Edit. postremæ Paris.

29. 30. *Dicunt ei Discipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.* Non jam obscuro & parabolico sermone uteris. *Nunc scimus* experientiâ docti, *quia scis omnia: & non opus est tibi ut quis te interroget*: cùm noveris interrogare volentium cogitationes, & dubitationes antequam tibi proponantur. *In hoc credimus quia à Deo existi.* Ob hoc firmiùs credimus te Filium Dei esse, ac verum Messiam. Cogitationes enim introspicere, divinum est.

31. 32. *Respondit eis Jesus: Modò creditis. Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis.* Jam quidem creditis, sed tempus imminet, quando me solo derelicto, & amore magistri posthabito, metu perculsi separabimini, in diversa loca fugientes. *Et non sum solus*, & tamen solus non sum, *quia Pater mecum est*, cujus ego Filius sum consubstantialis, nullius indigens ope, qui proinde comprehendar ab inimicis meis, mortique tradar, quia volo, non quòd mihi ad resistendum necessarii sitis.

33. *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis:* Id est, ut in fide & dilectione mea firmi & stabiles, non turbemini, & scandalizemini ex iis quæ mihi, vobisque sunt eventura. *In mundo pressuram habebitis*: affligemini, persecutionem patiemini ab hominibus: *Sed confidite*, animum sumite meo exemplo, à me sperate auxilium, *ego vici mundum.* Vobis quidem pugnandum, sed cum hoste prostrato. Mundum appellat totum id quod veritati & legi Dei opponitur, quod hominem à Deo avertere tentat. Omnia ergo quæ in mundo sunt, honores, divitiæ, voluptates, timores, persecutiones, homines improbi, dæmones, & quicquid est aliud, quo homo à Deo avertitur, mundus est. Hæc omnia Christus superavit & vicit, quem à voluntate Patris nec mors, nec tota inferni potestas avertere potuit: & per gratiam suam vires nobis subministrat quibus mundum vincamus. Unde S. Johannes ait: *Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quàm qui in mundo.... Omne quod natum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* *Epist. 1. 4. 4. & 5. 4.*

Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. Propter hanc pacem totum agitur quod Christiani sumus. Hæc enim pax finem temporis non habebit, sed omnis piæ nostræ intentionis actionisque finis ipsa erit. Propter hanc Sacramentis ejus imbuimur, propter hanc mirabilibus ejus operibus & sermonibus erudimur, propter hanc Spiritus ejus pignus accepimus, propter hanc in eum credimus & speramus, & ejus amore, quantùm donat, accendimur: hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac à pressuris omnibus liberamur: propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. *S. Aug. Tract. 104. in Ioann.*

Sensus Moralis

1. Hæc *locutus sum vobis, ut non scandalizemini.* Canitur in Psalmo, *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Merito itaque Christus promisso Spiritu sancto, quo in eis operante fierent testes ejus, subjunxit: *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Cùm enim caritas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, fit pax multa diligentibus legem Dei, ut non sit illis scandalum.* Si verbum Dei meditemur, & in corde conservemus, suavissimum in eo solatium, præsentissimumque remedium adversùs omnia scandala inveniemus. *Psal. 119. 165. S. Aug. Tract. 93. in Ioann.*

2. 3. *Absque Synagogis facient vos: sed venit hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Nolite solitudinem formidare: separati quippe à congregatione eorum, tam multos in nomine meo congregabitis, ut illi metuentes ne Templum quod erat apud eos & omnia Legis veteris Sacramenta deserantur, interficiant vos, sic fundentes sanguinem vestrum, ut Deo se præstare arbitrentur obsequium. Ecce est illud quod de his dixit Apostolus, *Zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam*: Obsequium se putant præstare Deo, interficiendo famulos Dei. O error horrendus! Ita-ne ut placeas Deo, percutis placentem Deo; & templum Dei vivum te feriente prosternitur, ne Dei templum lapideum deseratur? O exsecrabilis cæcitas! Sed ex parte in Israël facta est, ut plenitudo gentium intraret: ex parte, inquam, non ex toto. Non enim omnes, sed aliqui ex ramis fracti sunt, ut insereretur oleaster. Nam Spiritu sancto implente Discipulos Christi, cùm linguis omnium gentium loquerentur, cùm per eos divina miracula frequentarentur, & divina eloquia spargerentur, etiam occisus ita dilectus est Christus, ut ejus Discipuli expulsi à congregationibus Judæorum, ex ipsis quoque Judæis ingentem multitudinem congregarent, & nullam solitudinem formidarent. *venit hora &c.* Nondum præteriit tempus persecutionis Discipulorum Christi, Prædicatorum & doctorum veritatis, ab hominibus malis. Hæc hora ad finem usque mundi durabit. Hora electorum est æternitas. In hoc sæculo causa innocentiæ ac pietatis non semper victrix est. In justitia & patientia perseverandum est usque ad mortem, ad promerendum coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se, *S. Augustin. ibid. Rom. 10. 2.*

Hostes vincere, pericula & tribulationes vitare nititur carnalis homo ne patiatur, Spiritualis verò patitur ut vincat; calcatur ab improbis ne cadat; moritur ut vivat.

S. Ioannes Chrysost. Hom. 76. in Ioann.

4. *Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.* Et nos verborum Christi ac præceptorum ejus in tentationibus & tribulationibus reminiscamur: Aspiciamus in Auctorem fidei nostræ & consummatorem Jesum, & beatos nos existimemus, si propter ipsum patiamur. In cruce gloriemur, in tribulationibus gaudeamus. Nam si quis pro charissimis aliquid passus, etiam gloriatur; quam molestiam sentire putandus est, qui propter Deum aliquid patitur, & pati amat? Si Christus ipse proposito gaudio sustinuit crucem, si per eam in gloriam suam intravit; multò magis nos in B cruce gloriari debemus; & in tribulationibus gaudere, non labores, sed præmia considerantes. Quemadmodum enim mercatores non maris pericula, sed lucrum spectant: ita & nos cælum, & Dei præsentiam.

Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Hoc unum est ex argumentis quibus veritas Christianæ Religionis invictè demonstratur, quòd Christus Jesus prædixerit quæcumque sibi & Ecclesiæ suæ eventura erant; eaque evenerint quemadmodum fuerant ab illo prædicta.

6. *Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.* Pauci sunt qui crucem diligant, qui rebus adversis imminentibus & evenientibus non contristentur supra modum. Adeo infirmi sumus in fide, ut magis C affligamur timore boni sensibilis & temporalis amittendi, quàm gaudeamus spe bonorum invisibilium & æter-
2. Cor. 7. 11. norum. Tristitia sæculi, quæ mortem operatur, cor hominis Christiani non occupet, non impleat; sed tristitia quæ secundùm Deum est, quæ pœnitentiam stabilem in salutem operatur, cor ejus affligat, non absorbeat, non dejiciat, non illi dominetur; sed fides, spes, & amor Dei semper in illo prævaleant. Hæc tristitia excitet hominem ad Deum interrogandum in oratione, & ad postulandum ab ipso per Jesum Christum Filium ejus lumen & gratiam necessariam ad ejus voluntatem perficiendam, & ad eum sequendum quò ivit. *Et nunc vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.* D

7. *Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Spiritus enim sanctus mitti non poterat, nisi Deo nobis reconciliato, & cordibus nostris à peccato purgatis, quorum utrumque Christi sanguine effectum est. Expiemus igitur peccata nostra per pœnitentiam, animas abluamus in sanguine Christi, ut fiant Templum Spiritus sancti. Secundò, Discipuli à visibili carnis Christi præsentia pendentes, non erant satis dispositi ad suscipiendum Spiritum sanctum: à sensibilibus bonis abstrahendi erant, ut ad invisibilia bona disponerentur; à Christi Jesu humanitate ad divinitatem ascendere, eique ut Dei Filio, & uni cum Patre Spiritus sancti principio toto cordis affe- E ctu adhærere debebant ut ipsum Spiritum sanctum accipere mererentur. *Expedit vobis ut ego vadam*, &c. quasi
S. August. Tract. 94. in Ioann. diceret, *Expedit vobis ut hæc forma servi auferatur à vobis: caro quidem factum Verbum habito in vobis; sed nolo me carnaliter adhuc adligatis, & isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis.* Expedit vobis ut ego vadam, si enim non abiero, Paraclitus non venit ad vos. *Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis; si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritus non eritis..... Non potestis capere Spiritum, quandiu secundùm carnem persistitis nosse Christum.*
2. Cor. 5. 16. Unde Apostolus ait: *Etsi noveramus secundùm carnem Christum, sed nunc jam non novimus.* Etiam ipsam quippe carnem Christi non secundùm carnem novit, qui Verbum carnem factum spiritaliter novit.

Hinc discamus, adhæsionem hominibus, etiam piis & sanctis, impedimentum esse sanctitatis, & consolationum interiorum, quæ puriores, solidiores, suaviores & utiliores sunt. Quantò magis carnales affectus hominem indignum reddunt Spiritu sancto? *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Genes. 6. 50.

8. 9. 10. 11. *Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.* Quis audeat dicere, quòd per Discipulos Christi arguat mundum Spiritus sanctus, & non arguat ipse Christus; cùm clamet Apostolus, *An vultis experimentum accipere ejus qui loquitur in me Christus?* Sed quia per Spiritum sanctum diffundenda erat caritas in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, quo impediri possent ne arguere mundum, qui persecutionibus fremebat, auderent, propterea dixit, *Ille arguet mundum*, tanquam diceret; *Ille diffundet in cordibus vestris caritatem: sic enim timore depulso arguendi habebitis libertatem.* 2. Cor. 13. 3. S. August. Tract. 95. in Ioann.

Cùm venerit Ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio. Hæc Domini sententia tres veritates fundamentales Christianæ Religionis complectitur. 1. Generalem naturæ depravationem & corruptionem in Adamo per ejus inobedientiam, & regnum peccati usque ad Christum Jesum. 2. Reparationem naturæ per novum hominem, & secundum Adam Christum Jesum, regnumque justitiæ Christianæ per gratiam ipsius 3. Condemnationem peccatorum in peccatis perseverantium, & destructionem regni peccati per ultimum judicium. Transfusio peccati originalis, & vulnerum ipsum consequentium: constitutio & inspiratio veræ justitiæ per Jesum Christum Salvatorem nostrum: Judicia Dei in punitione temporali & æterna peccati, sine Spiritus sancti lumine, sine fide cognosci non possunt. *Ille arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.... De peccato quidem, quia non crediderunt in me.* Cæcitas enim, obstinatio, & invidia Judæorum in Christum Dominum, & impugnatio veritatis, quam illis Christus annuntiavit, tam manifestis Prophetarum oraculis, tot & tantis miraculis confirmatam, argumentum est repugnantis peccati, dominantis cupiditatis. Illorum incredulitate convincimur quantùm gratiæ Salvatoris debeamus ob fidei donum: siquidem non minùs quàm illi *Eramus naturâ filii iræ.* Hic fructus est descensus Spiritus sancti. Fructus alter est, ut justitiæ legalis inutilitatem, & necessitatem justitiæ Dei, quæ est per fidem Christi Jesu, cognoscamus; per fidem, inquam, Christi, qui mortuus est propter peccata nostra, qui resurrexit propter justificationem nostram, qui in cælos ascendit, ut sedens ad dexteram Patris objectum sit fidei & fiduciæ nostræ. Rom. 3. Vers. 9. & 22. & c. 1. vers. 17. & 18. Rom. c. 5. 7. Ephes. 2. 3.

De justitia verò, quia ad Patrem vado. Arguit mundum Spiritus sanctus de peccato, quia in Christum non credit: & de justitia eorum qui credunt. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Quapropter mundus de peccato quidem suo, de justitia verò arguitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ. *Omnia enim quæ arguuntur*, ait Apostolus, *à lumine manifestantur.* Quantum enim malum sit eorum qui non credunt, non solùm per se ipsum, verùm etiam ex bono potest apparere eorum qui credunt. Et quoniam ista vox infidelium esse consuevit, Quomodo credemus quod non videmus? Ideo credentium justitiam sic oportuit definiri, *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* Beati enim qui non vident & credunt. Nam & qui viderunt Christum, non in eo laudata est fides eorum quia credebant quod videbant, id est filium hominis, sed quia credebant quod non videbant, id est Filium Dei. Cùm verò & ipsa forma Dei subtracta eorum esset aspectibus, tum verò ex omni parte impletum est, *Justus ex fide vivit.* "S. Aug. "Tract. "95. in "Ioann. " " "

cto de hoc judicio mundus arguitur, quando in Spiritu sancto hæc loquitur Apostolus? *Credant* itaque *homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur: Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum quos justificatos non imitantur: Caveant futurum judicium, ne cum mundi principe judicentur, quem judicatum imitatur.* Etenim *Ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda est Angelorum.*

12. 13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ne à nobis exspectetis audire, quæ tunc noluit Dominus Discipulis dicere, quia nondum poterant illa portare: sed potiùs in caritate proficite, quæ diffunditur in cordibus vestris per Spiritum sanctum qui datus est vobis, ut Spiritu ferventes & spiritalia diligentes, spiritalem lucem, spiritalemque vocem, quam carnales homines ferre non possunt, non aliquo signo corporalibus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed interiore conspectu & auditu nosse possitis. Non enim diligitur quod ignoratur. *Sed cùm diligitur quod ex quantulacumque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione ut meliùs & pleniùs cognoscatur.*

Rom. 5. 5.

S. Aug. Tract. 96. in Joann.

Docebit vos omnem veritatem. Quomodo id fieri potest, ut homo cognoscat omnem veritatem, cùm dicat Apostolus, *Ex parte scimus?* Id impletur, quia per Spiritum sanctum fit id, cujus nunc pignus accepimus, ut ad ipsam plenitudinem veniamus, de qua idem Apostolus ait, *Tunc autem facie ad faciem*, &, *Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum*: non quòd in hac vita sciat totum, quòd usque ad hanc perfectionem futurum nobis Dominus promisit per caritatem Spiritus, dicens, *Docebit vos omnem veritatem.* Renovamini itaque spiritu mentis vestræ, ut intelligatis quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta; *Ut in caritate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo & sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Illo enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cùm magis magisque diffundet in cordibus vestris caritatem. Spiritum veritatis invocate, ipsi corda vestra præparate gratiæ cooperando, quâ ipse præparat; mundate conscientiam, mores emendate, ut Christianas veritates intelligere possitis. *Errat* enim *quisquis putat veritatem se posse cognoscere cùm adhuc nequiter vivat. Nequitia est autem mundum istum diligere, & ea quæ nascuntur & transeunt pro magno habere, & ea concupiscere, & pro his laborare ut acquirantur; & lætari cùm abundaverint; & timere, ne pereant; & contristari, cùm pereunt. Talis vita non potest puram illam & sinceram & incommutabilem videre veritatem, & inhærere illi, & in æternum jam non moveri.*

1. Cor. 13. 9.

1. Cor. 13. 12.

Ephes. 4. 23. Rom. 12. 2. Ephes. 3. 17.

S. August. lib. de Agone Christiano c. 13.

Docebit vos omnem veritatem. Spiritus sanctus Apostolos docuit omnem veritatem fidei & salutis. Quid autem illos docuerit, quid prædicaverint à Christo & Spiritu ejus instituti & illuminati, non aliter sciri potest, nisi per Ecclesias quas condiderunt, & quibus ipsi prædicarunt, tam viva voce, quam per Epistolas postea. Constat proinde *omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, sine dubio tenentem quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit: omnem verò doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei.* Quis ita demens, ut Apostolos aliquid ignorasse dicat? *Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, claves regni cælorum consecutum, & solvendi & alligandi in cælis & in terris potestatem? Latuit & Johannem aliquid dilectissimum Domino, pectori ejus incubantem, cui soli Dominus Judam traditorem præmonstravit, quem loco suo filium Mariæ demandavit? ..... Dixerat planè aliquando:*

Tertull. De Præscript. c. 21.

Multa habeo adhuc vobis loqui, sed non potestis modò ea sustinere. Tamen adijciens, cùm venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem: ostendit illos nihil ignorasse, quos omnem veritatem consecuturos per Spiritum veritatis repromiserat; & utique implevit repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritus sancti. Quam Scripturam qui non recipiunt, nec Spiritus sancti esse possunt, qui necdum Spiritum sanctum possint agnoscere Discipulis missum; sed nec Ecclesiam defendere, qui quando & quibus incunabulis institutum est hoc corpus, probare non habent.

14. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Id dupliciter intelligi posse S. Augustinus observat. Vel quia diffundendo in cordibus credentium charitatem, spiritalesque faciendo, declaravit eis quomodo Filius Patri esset æqualis, quem secundùm carnem prius tantummodo noverant, & hominem sicut homines cogitabant. Vel certè quia per ipsam charitatem fiduciâ repleti, & timore depulso, annuntiaverunt hominibus Christum: ac sic fama ejus diffusa est toto orbe terrarum. *Ille me clarificabit*, id est, Ille vobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentiùs prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Filius missus est in mundum ut glorificaret Patrem; Spiritus sanctus missus est ut glorificaret Filium: Persona procedens eam glorificat à qua procedit, sive per æternam generationem, ut Filius; sive per spirationem æternam, ut Spiritus sanctus: & nos qui per creationem à Deo exivimus, ad ejus gloriam omnia, quæ ab illo accepimus, dona referamus, illisque secundùm voluntatem ejus utamur. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.*

"S. Aug. "Tract. "100. in "Johann.

16. *Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Totum vitæ præsentis curriculum, *modicum* est, & *modicum*, prosperis & adversis, tristitia & gaudio permixtum. *Tempus breve est.* Se interdum abscondit Jesus Animabus sanctis, suavitatem sensibilem præsentiæ suæ, interiores consolationes illis subtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque castum probet, ut eas purget à terrenorum affectuum reliquiis, ut ardentius in illis excitet desiderium sui. *Modicum, & non videbitis me*: sed citò illas consolatur amantissimus Sponsus, ab iis non discedens, quas sponsavit sibi in fide, in justitia, & in sempiternum; sed paululum se abscondit, ut ejus desiderio ardentiori incensæ dicant: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie..... Quis mihi det te fratrem meum, ut inveniam te foris, & deosculer te, & jam me nemo despiciat?* Præteriens teneri vult, abiens revocari. Neque enim hoc irrevocabile Verbum. It & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subitò probans. Et ire quidem illi quodammodo dispensatorium: redire verò semper voluntarium est: utrumque autem plenum judicii. At penes ipsum horum ratio. Nunc verò constat in anima fieri hujusmodi vicissitudines euntis & redeuntis Verbi. Sicut ait: *Vado & venio ad vos.* Item: *Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me.* O modicum & modicum! O modicum longum! Pie Domine, modicum dicis quod non videbimus te? Salvum sit verbum Domini mei, longum est, & multum valde nimis. Verumtamen utrumque verum, & modicum meritis, & non modicum votis. Habes utrumque in Propheta: *Si moram fecerit, exspecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Quomodo non tardabit, si moram fecerit, nisi quia quod ad meritum satis est, non est satis ad votum? Porro anima amans votis fertur, trahitur desideriis, dissimulat merita, Majestati oculos claudit, aperit voluptati, ponens in salutari, & fiducialiter agens in eo. Intrepida denique & inverecunda revocat Verbum, & cum fiducia repetit delicias suas, solita libertate vocans non Dominum, sed Dilectum. *Revertere, dilecte mi.*

Cant. 1. 6. Cant. 8. 1.

"S. Bern. "Ser. m. "74. in "Cantica.

Habac. 2.

"Joann. "14 "Joann. "16.

20. 21. 22. *Amen, amen dico vobis, Quia plorabitis*

& flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Gemitus & lacrymæ, pars est Christiani. Flet, ingemiscit, contristatur, quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, ne de Deo cogitet, ne ipsum diligat quantùm debet. Flet, quia continuis peccandi periculis expositum se videt; quia non quod vult bonum hoc agit, sed quod non vult malum hoc facit; ingemiscens exclamat, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum.* Ingemiscit, quia peregrinatur à Domino in hac valle miseriæ. Qui mundi gaudium diligunt, æternùm cum mundo flebunt; qui verò lugent gaudente mundo, æterno gaudio in futura vita perfruentur. Non omnes lacrymæ christianæ sunt & sanctæ. Interest quam ob causam quis ploret ac gemat. Suas habet lacrymas caritas, habet & suas cupiditas. Sunt lacrymæ pœnitentium, sunt amantium, sunt & peccatorum. Morte Christi Jesu in cruce regenerati sumus, & parimur adhuc quotidie per ejus gratiam, donec in nobis plenè formetur glorioſa regeneratione seu resurrectione. Tempus illud erit gaudii, nunc tempus est doloris & lacrymarum. *Charissimi, nunc filii Dei sumus & nondum apparuit quid erimus: scimus quia cùm apparuerit, similis ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Hunc totius laboris sui fructum Ecclesia nunc parturit desiderando, tunc est paritura cernendo; nunc parturit gemendo, tunc paritura lætando; nunc parturit orando, tunc paritura laudando. Et ideo masculum, quoniam *Ad istum fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis...* Ibi ergo finis qui sufficit nobis. Æternus igitur erit: neque enim nobis sufficit finis, nisi cujus nullus est finis. De hoc ait Dominus: *Gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Non tardat Dominus promissum, *Modicum & videbitis me*, ubi jam nihil rogemus, nihil interrogemus, quia nihil desiderandum remanebit, nihil quærendum latebit. Hoc modicum longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur: cùm finitum fuerit, tunc sentiemus quàm modicum fuerit. Non ergo sit gaudium nostrum quale habet mundus, de quo dictum est, *Mundus autem gaudebit*: nec tamen in hujus desiderii parturitione sine gaudio tristes simus, sed ut ait Apostolus; *Spe gaudentes, in tribulatione patientes*: quia & ipsa parturiens, cui comparati sumus, plus gaudet de mox futura prole, quàm tristis est de præsenti dolore. Spe gaudeamus, quia *id quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra mundum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis ea quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna.*

1. Ioann. 3. 2.

S. Aug. Tract. 101. in Ioann.

Rom. 12.

2. Cor. 4. 17.

23. 24. *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Jam dictum est, *non peti in nomine Salvatoris, quicquid petitur contra rationem salutis.* Qui petit ut filius Dei, ut membrum Christi, in Spiritu sancto, se egenum, pauperem, & omni gratia indignum agnoscens, accipit quod petit, si non contra suam salutem sempiternam petit. Accipit autem quando debet accipere. *Quædam enim non negatur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur.* Ita sanè intelligendum est quod ait, *Dabit vobis*, ut ea beneficia significata sciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt propriè pertinent. Exaudiuntur quippe omnes sancti pro se ipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis, quia non utcumque dictum est, *dabit*; sed, *Dabit vobis. Usque modò non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum*; gaudium utique spirituale, non carnale; quod tunc erit plenum, cùm aliquid ei non erit addendum. Quicquid ergo petitur quod pertineat ad hoc gaudium consequendum, hoc est in nomine Christi petendum, si divinam intelligimus gratiam, si verè beatam poscimus vitam. Quicquid autem aliud petitur, nihil petitur; quia in tantæ rei comparatione quicquid aliud concupiscitur, nihil est. *Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.* Id est, Hoc in nomine meo petite, ut gaudium vestrum sit plenum, & accipietis. Isto enim bono in petendo perseverantes sanctos suos misericordia divina non fraudabit.

S. Augustin. Tract. 102. in Ioann.

27. *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, &c.* Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. Hinc ergo factum est ut diligeremus, quia dilecti sumus. Prorsus donum Dei est diligere Deum. *Ipse ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut esset in nobis unde placeremus.* Non enim amaremus Filium, nisi amaremus & Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium; cùm à Patre & Filio acceperimus, ut & Patrem amemus & Filium: diffundit enim caritatem in cordibus nostris amborum Spiritus, per quem Spiritum & Patrem amamus & Filium, & quem Spiritum cum Patre amamus & Filio. Amorem itaque nostrum pium quo colimus Deum, fecit Deus, & vidit quia bonum est: ideo quippe amavit ipse quod fecit. *Sed in nobis non faceret quod amaret, nisi antequam id faceret nos amaret.* Amor itaque Dei, primum omnium ejus donorum est. Amorem amori rependamus; & si Deum diligimus, nihil nos de nostro retribuere agnoscamus, sed de donis ejus ac datis: Deum enim amamus de Deo.

1. Ioan. 4. 10.

S. Aug. Tract. 102. in Ioann.

Rom. 5. 5.

28. *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Æternam generationem Filii in sinu Patris; Incarnationem ejus in utero Virginis Matris; vitam ejus glorioſam in Resurrectione, de qua ait Apostolus, *Resuscitans Jesum, sicut scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, adoremus; humiliationes ejus imitemur, contemptu gloriæ sæcularis & divitiarum; mundum relinquamus affectu; tota pensione voluntatis, amoris pondere feramur ad Patrem, cujus ad dexteram Christus sedet in gloria: ibi sit cor nostrum, ubi est caput nostrum Christus Jesus, ubi est totum nostrum Deus benedictus in sæcula.

Act. 13. 33.

31. *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum.* Si Christiani estis, pressuras in isto mundo sperate: tranquilliora & meliora tempora nolite sperare. Quod vobis Evangelium non promittit, nolite vobis promittere. Quid dicat Evangelium, scitis: Christianis loquimur, fidei prævaricatores esse non debemus.... Bonum est tibi ut attendas illum qui non fallitur, nec fefellit aliquem, qui tibi promisit non hîc lætitiam, sed in se; & cùm transierint ista, speres quia cum illo regnabis in æternum; ne cùm hîc vis regnare, neque hîc habeas jucunditatem, neque illic invenias.

S. Aug. Enarrat. in Psal. 96. n. 20.

Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis, &c. Tribulationes & molestiæ cùm per justitiam Dei reduntur peccatis, bonos & justos, & quibus jam plus peccata ipsa displicent quàm ulla corporis pœna, non reflectunt ad peccandum, sed ab omni labe penitus purgant. Pax enim perfecta etiam corporis suo tempore dabitur, si nunc pacem quam Dominus per fidem dare dignatus est, inconcussè spiritus noster atque incommutabiliter teneat

S. Aug. Epist. ad Rom. Expos. inchoat. tan. 18.

Confidite, ego vici mundum. Quare dicit *confidite*, nisi quia nobis vicit, nobis pugnavit? Ubi enim pugnavit? Quia hominem suscepit. Tolle quod de Virgine natus, tolle quod semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo: tolle hoc, ubi luctamen? Ubi certamen, ubi tentatio? Ubi victoria quam non præcessit pugna? *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Numquid hoc Verbum Judæus crucifigeret? Numquid hoc Verbo impius insultaret? Numquid huic Verbum colaphis cæderetur? Numquid spinis coronaretur? Ut autem ista paterentur, *Verbum caro factum est:* & ista passus resurgendo vicit. Ergo nobis vicit, quibus securitatem resurrectionis ostendit. Dicis Deo, *Miserere mei Domine, quoniam conculcavit me homo.* Tu te noli conculcare, & non te vincit homo. Ecce enim homo potens terret te. Unde te terret? Spolio, damno, torqueo, occido. Et clamas tu, *Miserere mei Domine, quoniam conculcavit*

S. Aug. serm. 97 alias 21. de Verbis Domini

Psal. 55.

» *me homo.* Si verum dicis, te ipsum attendis: quia times minas hominis, mortuus te conculcat: & quia non times nisi esses homo, conculcat te homo. Quod est ergo remedium? O homo, hære Deo, à quo factus es homo: illi adhære, in ipso præsume, ipsum invoca, dic illi: *In te, Domine, virtus mea: in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.* Ex fide vivamus, in Christo per caritatem maneamus, & mundum facilè vincemus, voluptates & terrores, dæmonemque mundi principem adversùs nos bonis illicientibus, malisque terrentibus pugnantem, Christi virtute & gratia superabimus. *Omne* 1. Ioann. 5. *enim quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Ne illos infœliciss imos, qui tanti Imperatoris neglectis præsidiis, se à mundo vinci ac penitus profligari patiuntur!

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

1. 2. Hæc *locutus est Jesus, & sublevatis oculis in cælum*, orantis habitu, seu ritu Pontificis pro se & pro populo oraturi, *dixit*: *Pater, venit hora* ignominiosæ Passionis ac mortis meæ, mecum à te prædefinita, *clarifica Filium tuum*, demonstra hominibus innocentiam ac dignitatem meam novis in passione ac morte mea miraculis, celerique resurrectione & assumptione in cælum, *ut Filius tuus clarificet te*: efficiendo ut divina Majestatis tuæ gloria per Evangelii prædicationem hominibus innotescat. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis.* Siquidem ei ut homini, & omnium hominum Redemptori, daturum te promisisti potestatem in omnes homines; *ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam*, id est omnibus electis, secundùm propositum voluntatis tuæ, quos illi dedisti in peculium, utpote ab eo redemptos, & omni benedictione spirituali in cælestibus per ipsum & in ipso repletos.

3. *Hæc est autem vita æterna*, hæc autem ratio sive modus est æternæ vitæ consequendæ, *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*: id est, ut cognoscant te esse illum qui solus est verus Deus, teque ut talem sincerè colant, idolis, & quibuslibet creaturis, seu falsis Numinibus exclusis. Hæc igitur particula, *solum*, hîc Filium & Spiritum sanctum à communione veræ Deitatis non excludit, sed omnes illos falsi nominis Deos, quos cæca Gentilitas introduxerat. Ut cognoscant te, & Filium tuum Jesum Christum esse solum illum verum Deum. Nec enim aliter perfectam Patris cognitionem quis accipiet, quàm si Filius etiam unà cognoscatur, ejus semper cognitione unà cum Genitoris notitia concurrente. Nam simul ac quis novit Patrem, novit & Filium. Cùm unum igitur & verum dixit Patrem ac Deum, non exclusit se ipsum. Nam cùm ex ipso sit, & in ipso secundùm naturam, verus etiam idem erit ac solus Deus. *Dii enim gentium dæmonia.* Omnis autem creatura serva est. Ex hoc loco explicitæ fidei in Christum Jesum Deum verum, hominemque verum, hominumque redemptorem ac mediatorem necessitas invictè probatur. Gentes nec Deum noverant, nec Christum; Judæi Deum, non Christum noverant: Fides porro in Deum & Christum ad salutem necessaria est; quam utrisque procuraturus, promeriturus & daturus Christus advenit.

S. Chrys. Homil. 79. S. Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioann. p. 952.

4. *Ego te clarificavi super terram*, gloriam tuam hominibus patefeci prædicatione, vita & conversatione mea, miraculis, *opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam*, quod mihi commisisti, scilicet opus redemptionis humanæ, opus reconciliationis hominum tecum. Loquitur in præterito ob rei tum propinquitatem, tum certitudinem. Consummasse se dicit, quod se consummaturum certissimè novit. Sicut longè ante in prophetia præteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat quod dicebat: *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea*: non ait, Fodient & dinumerabunt. Et in hoc ipso Evangelio, *Omnia*, inquit, *quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis*: quibus ait postea, *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Qui enim certis & immutabilibus causis omnia futura prædestinavit, quicquid factum est fecit: nam & per Prophetam dictum de illo est, *Qui fecit quæ futura sunt.*

S. August. Tract. 105. in Ioann. Psal. 21. 18. Ioann. 15. 15.

Isai. 45. 11. secundum 70.

5. *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui prius quam mundus esset, apud te.* Nunc ergo vicissim gloriam quam habui apud te ut Filius tibi consubstantialis & coæternus, priùs quàm mundus fieret, communica cum humanitate mea, cum carne mea, illam resuscitans, ad cælos evehens, & ad dexteram tuam collocans. Clarifica me gloriâ non aliena & adventitiâ, sed propria & naturali, quam apud te & tecum indivisim semper habui ut Filius tuus, verusque Deus, & ad quam nihilominus prædestinatus sum à te ut homo, Deique & hominum mediator, ante omnia tempora. Confer cum *Rom. 1. vers. 1. Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundùm Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri.* Secundùm hanc ergo prædestinationem etiam clarificatus est antequàm mundus esset, ut esset claritas ejus ex resurrectione mortuorum apud Patrem, ad cujus dexteram sedet. Cùm ergo videret illius prædestinatæ suæ clarificationis venisse jam tempus, ut & nunc fieret in redditione, quod fuerat in prædestinatione jam factum, oravit dicens: *Et nunc clarifica me tu Pater, apud temetipsum claritate quam habui priùs quàm mundus esset, apud te*: tanquam diceret, Claritatem quam habui apud te, id est illam claritatem quam habui apud te in prædestinatione tua, tempus est ut apud te habeam etiam vivens apud te in dextera tua

S. Cyrill. lib. 11. in Ioann. c. 6.

S. Aug. Tract. 106. in Ioann. n. 8.

6. 7. 8. *Manifestavi nomen tuum*, non solùm quo cæli & terræ Creator, sed quo Pater Filii unigeniti ac tibi coæqualis diceris, *hominibus*, præsertim electis, *quos dedisti mihi de mundo*, quos à promiscua peccatorum multitudine segregatos summa bonitate & caritate qua eos dilexisti, mihi ut membra Capiti, ut discipulos Magistro, ut servos Domino, in hæreditatem dedisti redimendos, justificandos, docendos. *Tui erant*, æterna electione, & *mihi eos dedisti* ut eorum redemptori, ut homini propter ipsos facto, ut eos morte mea tecum reconciliarem. De mundo sibi à Patre datos dicit homines, quibus aliàs ait, *Ego vos elegi de mundo.* Quos Deus Filius de mundo elegit cum Patre, idem ipse homo Filius de mundo eos accepit à Patre: non enim Pater illos Filio dedisset, nisi elegisset. Sicut ergo Filius non inde separavit Patrem, quando dixit, *Ego vos de mundo elegi*, quoniam simul eos elegit & Pater: sic non inde separavit & se, quando dixit, *Tui erant*, quia & ipsius Filii pariter erant. Nunc autem homo idem ipse Filius accepit eos qui non erant ipsius, quia & formam servi accepit Deus idem quæ non erat ipsius. Addit Christus, *Et sermonem tuum servaverunt.* Doctrinam meam abs te profectam, quam eis tuo nomine annuntiavi & tradidi, cordi suo impressam retinuerunt, & ad præcepta mea vitam suam conformaverunt. *Nunc cognoverunt quia omnia, quæ dedisti mihi, abs te sunt.* Nunc fide, & experientia convicti, certissimè cognoscunt, omnia verba & opera mea esse abs te in me inexistente, & in me ac mecum inseparabiliter atque indivisim operante. *Quia verba quæ dedisti mihi, dedi*

S. Aug. Tract. 106. in Ioann.

eis : Doctrinam quam mihi promulgandam demandasti, & quam à te accepi nascendo, eis annuntiavi & tradidi: & *ipsi acceperunt*; fide & opere compleverunt: & *cognoverunt verè quia à te exivi*, ut Filius à Patre per æternam generationem; & *crediderunt* fide sincera & firma, *quia tu me misisti*. Crediderunt me Deum verum à te genitum ab æterno, & hominem verum, Messiam seu Christum, mundique Redemptorem à te missum in plenitudine temporis.

9. 10. *Ego pro eis rogo*, tamquam hominum Mediator, *non pro mundo*, non pro reprobis, qui secundùm mundi concupiscentiam vivunt, nec sunt in ea sorte gratiæ ut abs te sint electi de mundo: *sed pro his, quos dedisti mihi*, ut per me vitam consequantur æternam; *quia tui sunt*, æterna omninoque gratuita electione misericordiæ tuæ. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt*: ob indivisam naturæ divinæ ac potentiæ unitatem omnia tua mea sunt mihi per æternam generationem communicata: & ob Incarnationis dispensationem omnia mea tua sunt, quæcumque scilicet mihi dedisti ut homini: unde tui semper sunt electi, quos dedisti mihi: *& clarificatus sum in eis*. Eo nomine te pro eis rogo, quia & tui sunt, & mei: & quòd per eos gloria mea promovenda sit ac manifestanda.

11. *Et jam non sum in mundo*, eò impensiùs tibi eos commendo, quia jam sum è mundo discessurus; *& hi in mundo sunt*, illos post me relinquo in mundo tantis fluctibus expositos; *& ego ad te venio*. Redeo ad te ut homo ad dexteram tuam in cælo sessurus. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo*, potestate tua, *quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos*, ut sint unum animo, concordia, fide, caritate, sicut & nos voluntate & naturâ unum sumus. Non æqualitatem igitur, sed similitudinem, τὸ *sicut* significat, ut omnes Interpretes notant; quemadmodum & in Dominica illa sententia: *Estote ergo & vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*. *Matt. 5. 48.*

12. 13. 14. *Cùm essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo*. De absentia sua anticipatè loquitur, tanquam proximè futura. Servabam eos doctrinâ, monitis, exemplis, tamquam à te mihi creditos. *Quos dedisti mihi*, à te dilectos & electos, *custodivi* à periculis animæ & corporis, ne perirent: *& nemo ex iis periit, nisi filius perditionis*, nisi Judas Iscariotes vir perditus & reprobus, exitioque dignus, quod suo merito sibi arcessivit. Unde non mea culpâ aut negligentiâ contigit ejus perditio, sed *ut Scriptura impleatur*, quæ perditionem ejus prædixit. *Nunc autem ad te venio & hæc loquor*, Discipulis audientibus, & in mundo unde mihi abeundum est, remanentibus, *ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis*. Ut gaudium quod hactenus ex mea protectione & cura pro ipsis conceperunt, augeatur & perficiatur in eis post meam Resurrectionem & Ascensionem in cælum, nec præsentiam meam sensibilem desiderent, orationis hujus memores quam pro ipsis ad te fundo, meque exauditum esse certi, se tibi mihique semper fore curæ certissimè credant & confidant. *Ego dedi eis sermonem tuum*, doctrinam quam in mundo prædicari jusseras, illis tradidi: *& mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo*. Ob receptum Evangelium mundo sunt exosi, quia moribus, studiis, & affectibus animi mundo renuntiarunt, & ejus amatoribus dissimiles sunt, exemplum meum secuti.

15. 16. 17. *Non rogo ut tollas eos de mundo*, ut eos ab hominum iniquorum societate penitùs separes: mali enim bonis semper erunt permixti quandiu durabit mundus: *sed ut serves eos à malo*, id est, à mundi malitia & corruptione, & à diabolo peccati auctore. *De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo*. Jam quidem alieni sunt animo ab omni mundi malitia, verbis & exemplis meis instituti. *Sanctifica eos in veritate*, perfice eos in sanctitate, & confirma per veritatem tuam eorum animis à Spiritu sancto, quem eis daturus es, magis magisque imprimendam. *Sermo tuus veritas est*. Doctrina Evangelii, cujus prædicationi sunt destinati, veritas est, & Pseudoprophetarum mendaciis, & Philosophorum erroribus opposita; & legales figuras adimplens, necnon veteres Prophetias. Unde verè sanctos, internaque, non legali tantùm justitia perfectos esse velim Evangelii Præcones & Ministros Novi Testamenti. Hanc eis, Pater sancte, à te adprecor sanctitatem.

18. 19. *Sicut tu me misisti in mundum*, ut hominibus annuntiarem veritatem Evangelii, voluntatemque tuam: *& ego misi eos in mundum*, ut Evangelicam veritatem omnibus Nationibus prædicent. *Misi*, id est, mittere constitui ut legatos meos, operisque mei vicarios. *Et pro eis ego sanctifico me ipsum*, me tibi in sacrificium offero, Sacerdos simul & victima, *ut sint & ipsi sanctificati in veritate*, ut veram per Spiritum sanctificationem virtute ac merito sacrificii mei consequantur. Confer cum *Hebr.* 9. 13. 14. *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi?* Et cap. 9. 10. *In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.* Et cap. 13. 12. *Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.*

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantùm*, non pro solis Apostolis, *sed & pro eis qui credituri sunt, per verbum* prædicationis *eorum in me*, fide viva & perseverante: *Ut omnes unum sint*, ut unius corporis membra, caritate conjuncta, *sicut tu Pater in me, & ego in te*, ut summa animorum consensione & concordia divinam nostram Unitatem, quantùm fieri potest, imitentur, *ut & ipsi in nobis unum sint*, ut se in nobis & propter nos diligentes per Spiritum sanctum, unum sint sanctissimo illo unionis modo, quo conjungi homines possunt; *ut credat Mundus quia tu me misisti*. Ut infideles videntes admirabilem illorum consensionem in professione unius fidei, mutuamque dilectionem, credant me à te missum esse, verèque Deum, qui tam sanctæ sim Religionis Auctor.

22. 23. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis*: ut sicut naturâ Filius tuus sum, sic illi per gratiam filii Dei adoptivi sint, *& divinæ consortes naturæ*. Omnia bona & dona mihi à te collata cum eis communicavi, quantùm capere possunt, ut quæ mihi naturâ sunt propria, sint illis participatione communia: præsertim verò, *ut sint unum, sicut & nos unum sumus*. Ut ad exemplum nostrum unum sint, & inter se, & nobiscum. *Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum*. Ego in eis per naturæ, quam assumpsi, communionem, per Spiritus mei participationem, per singularem dilectionem, & gratiæ meæ communicationem, per corporis & sanguinis mei manducationem & potum; & tu in me per essentiæ unitatem: *ut sint consummati in unum*, ut inter se & nobiscum perfectè conjuncti sint; *& cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut me dilexisti*. Tot enim tantorumque donorum collatio indicium est dilectionis erga illos tuæ; sicut omnium donorum, quibus me, ut hominem, cumulasti, thesauri, gratiâque unionis personalis, argumentum est amoris erga me tui, & missionis à te meæ. *Ioann. 1. 12. 2. Petri. 1. 4.*

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum*, opto & peto ut electi, quos dedisti mihi prædestinatione tua, sint mecum in regno tuo, in cælis, quò brevî sum ascensurus, ejusdem gloriæ consortes, *ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi*, gloriam, quam mihi dare constituisti, ut homini, in præmium humiliationis, obedientiæ, passionisque meæ, *quia dilexisti me ante constitutionem mundi*. id est, ab æterno. Gratia gloriaque Christi Jesu capitis nostri, primi prædestinatorum, primogeniti in multis fratribus, ex gratuita æternaque dilectione Dei ortum habet. *Est enim præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ ipse Salvator, ipse Mediator, Dei & hominum homo Christus Jesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo* *Philipp. 2. 8. 9. 10. Hebr. 2. 9.* *S. August. libro de Prædest. Sanct. c. 15.*

est, comparavit ? Appareat itaque nobis in nostro Capite ipse fons gratiæ, unde secundùm uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit. Eâ gratiâ fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, quâ gratiâ homo ille ab initio suo factus est Christus : de ipso Spiritu & hic renatus, de quo est ille natus ; eodem Spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo Spiritu factum est ut nullam haberet ille peccatum. . . . Sicut ergo prædestinatus est ille unus ut caput nostrum esset ; ita multi prædestinati sumus ut membra ejus essemus. Humana hîc merita conticescant, quæ perierunt per Adam : & regnet quæ regnat Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum unicum Dei Filium, unum Dominum.

25. 26. *Pater juste, mundus te non cognovit*, in cujus ignorantiæ tenebris justo judicio illum reliquisti in pœnam peccati : *Ego autem te cognovi*, quod & doctrinâ & operibus ostendi : *& hi* te revelante, ac per me docente *cognoverunt, quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum*, proprietates tuas, & in primis magnam illam misericordiam, qua me redemptorem, mediatorem, & magistrum hominibus dedisti ; *& notum faciam* magis ac magis, misso de cælis, post Ascensionem meam, Spiritu sancto : *ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis*, ut eos tam bene de te institutos ames, sicut me amas ; vel, ut eò perfectiùs te ament, quò meliùs cognoscent ; sicque mihi conjunctiores sint, ut membra capiti ; & in amore tuo perseverantes, numquam à me divellantur.

Sensus Moralis.

1. 2. HÆc *locutus est Jesus : & sublevatis oculis in cælum, dixit : Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam.* Poterat Dominus Unigenitus & coæternus Patri, in forma servi, & ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio : *Sed ita se Patri exhibere voluit peccatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem.* Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis : quoniam tanti Magistri non solùm ad ipsos sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, discipulorum est ædificatio. Oculis ad cælum sublevatis orat, ut mentes & corda ad Deum erigenda significet, cùm oramus. *Pater, venit hora*, &c. Horam mortis nostræ à Deo definitam exspectare semper debemus in spiritu obedientiæ, & ad illam nos disponere ut victimas sacrificii, quod offerre ipsi debemus vitæ nostræ Deo illius Auctori, & Domino. *Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Ut Mediator Dei & hominum Christus Jesus resurrectione glorificaretur, priùs humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Quod ergo ait, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum* ; sic intelligendum est, tamquam dixerit, *Venit hora seminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis.* Solam gloriam quæ ex Deo est desiderant filii Dei ; eamque ad Deum solum ut ad finem ultimum referunt ; & per humilitatem, quæ via est à Christo Jesu calcata & monstrata, ad eam pervenire satagunt.

S. August. Tract. 104. in Ioann.

3. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Si vita æterna in cognitione & amore Dei & Filii ejus Jesu Christi posita est, illi soli hoc in mundo beati sunt, qui Dei cognitioni & amori incumbunt. Studium omne, cognitio & scientia omnis, quæ ad hunc finem non refertur, vanitas est & afflictio spiritûs. Miseratione digni sunt, qui omnia noverunt præter Evangelium ; qui nihil ignorant præter scientiam salutis. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, &c. Deum nosse, & non Christum Jesum, est nosse vitam æternam ex parte, sed ignorare viam quâ ad ipsam pervenitur, auctoremque cognitionis & amoris, quibus illa comparatur & obtinetur. . . . *Æterna vita est ipsa cognitio veritatis. Quamobrem videte quàm sint perversi atque præposteri, qui sese arbitrantur Dei cognitionem tradere, ut perfecti simus, cùm perfectorum ipsa sit præmium. Quid ergo agendum est, nisi ut eum ipsum quem cognoscere volumus, priùs plena caritate diligamus ?*

S. August. libro de Moribus Eccles. Cathol. c. 25.

4. 5. *Ego te clarificavi super terram, opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam. Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum*, &c. Tunc verè Deum glorificamus, cùm opus consummamus, quod nobis dedit ut faciamus, cùm implemus officia statûs ad quem nos vocavit. Sic Dei voluntatem facimus, quæ est sanctificatio nostra. Hoc opus non solùm inchoandum, sed consummandum est : nusquam intermittendum, donec perfectum sit. Aliis nos ingerere non debemus onetibus ac negotiis, quæ statum nostrum non spectant, & quæ nobis non dedit Deus ut faciamus. De hoc uno scilicet quod nobis imposuit, à nobis rationem exiget in novissimo die. Væ illis, qui opus istud non perfecerunt, cùm ex hoc mundo exeundum est. Væ illis, qui aliud in Dei opere, quàm Dei gloriam quæsiverunt ! *Ego te clarificavi super terram : opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam.* Deum in nobis ipsis super terram per bona opera glorificemus, ut apud semetipsum nos glorificet in cælis, consummando benedictionem omnem spiritualem quâ benedixit nos in Christo Jesu.

6. *Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo*, &c. Illis manifestavi non illud nomen tuum quo vocaris Deus, sed illud quo vocaris Pater meus. Nam quòd Deus dicitur universæ creaturæ, etiam omnibus gentibus antequam in Christum crederent, non omni modo esse potuit hoc nomen ignotum. *Hæc est enim vis veræ Divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac penitus possit abscondi.* Exceptis enim paucis, in quibus natura nimiùm depravata est, universum genus humanum Deum hujus mundi fatetur auctorem. *In hoc ergo quod fecit hunc mundum cælo terraque conspicuum ; & antequam imbuerentur fide Christi, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem quod non est injuriis suis cum diis falsis colendus, notus in Iudæa Deus. In hoc verò quòd Pater est hujus Christi, per quem tollit peccatum mundi, hoc nomen ejus prius occultum omnibus nunc manifestavit eis quos dedit ei Pater ipse de mundo.*

S. August. Tract. 106. in Ioann.

Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi. Christi Jesu sumus, illi à Patre dati ; pretio magno, scilicet ejus sanguine ab ipsomet empti, ejus verbo instituti, ejus baptismo mundati, ejus gratia sanctificati, ejus fide, spe & caritate donati, ut Deum Patrem, ut ipsummet Christum Filium ejus, & Spiritum sanctum cognoscamus & diligamus. Ne nos injustos & ingratos, si mundo nos devovere, si diaboli servituti nos iterum subjicere malumus quàm Christo Jesu servire !

7. 8. *Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt.* Fide Christiana Deum omnis boni autorem, etiam in Christo Jesu agnoscimus & profitemur, principium & fontem divinitatis ejus, missionis ejus, doctrinæ, virtutum, miraculorum ejus. Unde omnia refert ad Patrem. Quantò magis agnoscere & humiliter profiteri debemus, omne bonum, & omne donum quod in nobis est, à Dei erga nos bonitate & benficentia proficisci ? *Quid habes quod non accepisti ? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis ?* Inæstimabile inter cætera donum fidei est, quâ Christum Jesum Salvatorem nostrum, Divinitatem ejus, Incarnationem ac Missionem, Evangelium, Mysteriaque omnia, ipso revelante cognoscimus. *Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè quia à te exivi, & crediderunt quia tu me misisti.* Ob tam pretiosum & inæstimabile donum, gratias immortales agamus Domino Deo nostro.

1. Cor. 4. 7.

9. *Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt.* Mundus, societas reproborum, quorum caput diabolus, à Deo maledictus est, à Christi Jesu oratione, quam pro electis suis obtulit Patri, necnon ab ejus sacrificii applicatione, quod fructum spectat æternæ vitæ consequendæ, alienus est. Notum illud *S. Augustini*: Si de aliquibus ita certa esset Ecclesia, ut qui sint illi etiam nosset, qui licèt adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo; tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus dumtaxat hominibus inimicis suis in hoc corpore constitutis: nec tamen pro omnibus exauditur. Pro his enim solis exauditur, qui etsi adversantur Ecclesiæ, ita tamen sunt prædestinati, ut pro eis exaudiatur Ecclesia, & filii efficiantur Ecclesiæ. Cùm igitur Christus nosset mundum, id est, societatem iniquorum in peccato perseverantium, damnatum iri cum diabolo; & *in diebus carnis suæ preces supplicationesque offerens* Patri, sit *exauditus pro sua reverentia*, pro mundo non rogavit, quasi à se excommunicato, & à se justo judicio in æternum præciso. *Non enim re vera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum.* Si partem habere cum hoc mundo volumus, illum diligere, nos illi conformare, partem habere cum Christo non possumus.

S. Aug. lib. 21. de Civit. Dei c. 24.

Hebr. 5. 7.

S. August lib. 3. de Doctr. Christ. c. 33.

Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Bonus Pastor pro ovibus sibi à Christo commissis assiduas & ferventes preces Deo per Jesum Christum offerre debet, pro suis illarumque peccatis Deo sacrificium offerre, ut quos elegit in ipso ante mundi constitutionem, sancti sint & immaculati in conspectu ejus; ut quos prædestinavit membra fieri Unigeniti Filii sui, corpori ipsius conjungantur, ut à peccato serventur, ut in gratia & caritate perseverent. Patres-familiâs pro filiis suis, & omnibus ad familiam pertinentibus Deum orare debent, ut eos servet ab omni iniquitate, ut eis amorem suum inspiret, ut eos æternis bonis dignos faciat. In precibus, quas pro uxore, pro familia, pro servis fundunt, & uxores pro maritis, &c. spectare non debent privatam utilitatem, commodumque suum, sed unam Dei gloriam: magis illos movere non debet ad orandum pro suis, quòd sui sunt, quàm quòd Dei sunt, sibique à Deo commissi, *Pro his rogo, quos dedisti mihi, quia tui sunt.* Id maximè optare debent ut sint Dei & Christi, non ut sint mundi, si verè Deum diligunt, & ipsos propter Deum. Verus enim, sincerus, & ardens amor efficit ut amici bonum amicorum magis diligant ac promoveant, quàm suum. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt.*

11. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi; ut sint unum, sicut & nos.* Continuo divinæ gratiæ adjutorio indigemus, ut mundum vincamus, rerum creatarum illecebris corda nostra & amores nostros dividentem. Hanc gratiam assidua, humili, & fervente oratione implorare oportet: atque ut eam impetremus, conservare debemus cum fratribus unitatem spiritus in vinculo pacis; ut per caritatem nobis sit cor unum & anima una in Domino, & ea ratione adorandam trium sanctissimæ Trinitatis personarum consensionem quantùm nobis possibile est, operante in nobis Spiritu sancto, qui Patris & Filii nexus est, imitemur. *Servari, vult discipulos in benevolentiæ & voluntatum unione*, ait S. Cyrillus, *animo & spiritu inter se quodammodo commixtos, & pacis ac mutuæ dilectionis lege; arctissimoque caritatis vinculo constringi, & ad eam unionem progredi, ut voluntatum illa conjunctio imago sit naturalis, quam in Patre & Filio intelligimus unitatis, quæ nulla rerum hujus mundi, aut voluptatum vi concuti, aut in voluntatum dissimilitudinem abduci patiatur, sed illæsam potiùs charitatis vim conservet in pietatis & sanctimoniæ unitate, quod & fieri contigit.* Nam in Actibus Apostolorum legimus, *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una*, in unitate nimirum Spiritus, istud enim ipsum est quod & à Paulo dictum est, *Unum corpus, & unus Spiritus, unum etenim corpus multi sumus, in Christo.* Omnes enim de uno Pane participamus, & omnes in uno perunctí sumus Spiritu, nimirum Christi. Ut igitur concorporales, uniusque & ejusdem Spiritus comparticipes futuros, in unitatem spiritus intemeratam, & firmam animorum consensionem servari vult suos discipulos. Hanc animorum consensionem & unitatem qui infringit ac violat, fructum orationis & passionis Christi quantùm in se est impedit & evacuat.

S. Cyrill. lib. 11. in Ioann. c. 9. p. 972.

Act. 4. 32.

Ephes. 4. 4.

14. *Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.* Fidelitas in prædicatione & observantia verbi Dei & Moralis Evangelicæ, secundùm puritatem suam, prout à Christo Jesu tradita est, mundi inimicitiam commovet in Prædicatores & defensores veritatis, in cultores pietatis. Qui Deo placere studeant, amatoribus mundi placere non possunt. Hinc Ethnici primorum sæculorum Christianos velut humani generis hostes insectabantur. Cui convitio respondet Tertullianus: *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odisse? ..... Hostes judicare maluistis, qui sumus planè, non generis humani tamen, sed erroris.* Et alibi de Christiana Religione loquens: *Nihil*, inquit, *de causa sua deprecatur, quia nec de conditione miratur. Scit se peregrinam in terris agere; inter extrancos facilè inimicos invenire, cæterùm genus, sedem, spem, gratiam, dignitatem in cælis habere.* Vivere in mundo ut peregrinum, & exulem mundi, caracter est Christianorum, quo Christo Jesu assimilantur. *Non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo.* Ea tantùm sapere debet Christianus, quæ sursum sunt, non quæ super terram, ut vita ejus abscondita sit cum Christo in Deo. Ab erroribus, cupiditatibus, voluptatibus, sensu, rationibus, moribusque mundi alienus sit oportet, qui Christi vult esse discipulus & imitator. Unde Paulus de seipso & Christo scribit: *Per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Ideo & se in discipulorum suorum ordine collocat Dominus, eosque sibi comparat in odio mundi incurrendo & tolerando, quia ejus imitatione, quâ homo est, quod fieri dignatus est pro nobis, ad omne virtutis genus evehimur, à mundi cupiditatibus, avaritia, ambitione, voluptatibus, institutis alieni. Christus enim ad hoc bonum se nobis ducem præbuit, *ut per supramundanam vitam de mundo exeamus. Supra mundum enim est Evangelica conversatio atque disciplina.*

Apoleg. t. 37. Ejusdem libr. cap. 1.

Galat. 16. 14. S. Cyrill. lib. 11. in Ioann. t. 9. p. 981.

15. 17. *Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo* Quamvis mundo inhærere, præsentemque vitam diligere Evangelici Operarii non debeant, Dei tamen voluntati læto animo obsequi debent, eos in mundo permanere volentis ad opus ministerii, ad consummationem sanctorum, ad ædificationem corporis Christi. *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Quòd si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. Coarctor autem è duobus; desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo multò magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos.* Timendum quidem illis est ne mundi aurâ pestiferâ afflati inquinentur & corrumpantur: sed Deum orent assiduè cum fiducia, ut virtute orationis & meritorum Christi sui, & per victricem gratiæ ejus potentiam, servet eos à malo. Dum aliorum conversioni & sanctificationi allaborant, veram à Deo sanctitatem per Christum Jesum suppliciter postulent: *Sanctifica eos in veritate.* Sanctificantur enim in veritate heredes Testamenti novi, cujus veritatis umbræ fuerunt sanctificationes veteris Testamenti: & cùm sanctificantur in veritate, sanctificantur in Christo, qui dixit, *Ego sum via, veritas & vita.* Sancti esse debent Ecclesiæ Ministri & Operarii Evangelici, cùm ad sacrum Ministerium admoventur, siquidem à mundo separati affectu, institutis, & moribus esse debent, qua in separatione Christianæ sanctitatis initium positum est: sed proficere debent magis ac magis in eadem sanctitate, fierique sanctiores, idque fervente & perseverante oratione à Deo postulare per Dominum nostrum Jesum Christum, quia

Philipp. 1. 21. 22. 23.

S. August. Tract. 108. in Ioann.

quia id fieri sine adjutorio gratiæ ejus non potest, *Illo eorum sanctificante provectum, qui sanctificavit inceptum.* Unde Apostolus ait: *Philipp. 1.6.* *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.* Ne tandem verè sanctos esse putent, qui externa dumtaxat pietatis exercitia frequentant, sed qui vitam omnem suam secundùm regulas Evangelii componunt, omniaque opera sua in Spiritu Evangelii perficiunt fide, spe, & caritate Deum colentes, factisque demonstrantes sermonem ejus, qui veritas est, animis suis insitum esse. *Sermo tuus veritas est.*

19. *Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.* Pro nostris peccatis seipsum sanctificavit, id est consecravit Unigenitus, ac tamquam *S. Cyril. lib. 2. in Ioan. c. 10.* hostiam sacram obtulit in odorem suavitatis Deo & Patri; ut eo sublato, quod naturam hominis à Deo separat, scilicet peccato, nihil ampliùs impediat quo minùs Deo proximi simus, illique inhæreamus per participationem sancti Spiritus reformantis nos ad justitiam & sanctimoniam, atque ad primam imaginem. Justificati verò per fidem in Christum sumus, *Rom. 4. 25.* *Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram,* Tota enim in eo tamquam in primitiis generis, ad novitatem vitæ naturæ hominis reparata est, & in suum veluti principium reversa ad sanctificationem reformata est. *Sanctifica* igitur *eos*, ô Pater, inquit, *in veritate tua*, id est in me. *Tuum enim Verbum veritas est*, id est ego. *Et pro eis sanctifico me ipsum*, id est, consecro & offero, unus pro cunctis moriens, ut eos in novitatem vitæ reformem, *ut sint & ipsi sanctificati in veritate*, id est in me. Nos ipsos per Christi gratiam sanctificemus, id est, offeramus Deo hostiam vivam, *Ephes. 4.* sanctam, Deo placentem. Ne conformemur huic sæculo, sed *renovemur spiritu mentis nostræ*, deponentes, destruentes, & crucifigentes *veterem hominem* per pœnitentiam & mortificationem Christianam, & *induentes novum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis.*

Et pro eis ego sanctifico me ipsum, &c. Naturam à me assumptam sanctifico divinitatis unctione, ut electi mei de mea plenitudine sanctitatem hauriant. *S. Cyrill. lib. 2. in Ioann. c. 10. p. 991.* *Sanctificatur* ergo *propter nos in Sancto Spiritu, non quidem alio ipsum sanctificante, sed ipsomet sanctificationem suæ carnis operante. Suscepit enim Spiritum qui suus est, & accipit quidem quatenus est homo, sibi verò illum dat ut Deus. Hoc autem agebat propter nos, ut ex ipso in universum genus sanctificationis gratia promanaret. Quemadmodum enim per prævaricationem in Adam tamquam in primitiis generis humani, natura damnata morte fuit, in illo audiens*, Terra es, & in terram revertêris: *eodem modo per obedientiam & justitiam Christi, in quantum factus est sub lege, quamvis legislator existens ut Deus, in totam naturam promanat benedictio, & per Spiritum vivificatio.*

S. August. Tract. 108. in Ioann. n. 5. *Et pro eis ego sanctifico me ipsum.* Id est, eos in me ipso sanctifico, cùm & ipsi sint ego. Illi enim de quibus loquitur, membra sunt ejus, quatenus caput est Ecclesiæ & omnium electorum: & *Unus est Christus caput & corpus.*

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Illa oratione pro omnibus quos redemit, sive tunc in carne viventes, sive postea futuros, Redemptor noster oravit, cùm rogans pro Apostolis qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos qui per verbum eorum fuerant in eum credituri. Eadem enim Evangelii doctrina, idem verbum fidei & salutis, quod ab illis prædicatum est, continua traditione per eorum successores ab ipsis ad nos manavit incorruptum. Et nostri ergo sunt Apostoli, super quorum fundamentum ædificati sumus ipso summo angulari lapide Christo Jesu unde & præsentis temporis Ecclesia tam verè dicitur *Apostolica*, ac Ecclesia temporum Apostolicorum. Orat autem Christus pro omnibus electis suis, ut unum sint unitate fidei & caritatis, tendente ad unitatem æternam corporis mystici Christi Jesu in cælis consummandam. *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Adoptionis gratia facit ut unum simus in Patre, qui nos regenerando consortes divinæ suæ naturæ esse dedit, ad honorem & imitationem ineffabilis generationis quâ essentiam suam unigenito Filio naturaliter ab æterno communicat. Nos in Christo unum facit, cujus membra sumus, fratres, cohæredes. Unum denique nos facit in Spiritu sancto, qui velut anima est & vita corporis mystici, & nexus omnium illius membrorum inter se, & cum capite Jesu Christo, hunc in illa Spiritum influxu perenni diffundente. *Ut & ipsi in nobis unum sint.*

22. 23. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Cùm Christus sit Unigenitus æterni Patris, hanc nobiscum gloriam communicare dignatus est ut filii Dei nominemur & simus per adoptionem, quam gloriam ac dignitatem consecuti sumus in baptismo. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* *Rom. 5. 1. 2.* Hæc autem gratia Christianos tam arcta unione, tam perfecta Christo conjungit & Deo Patri, ut ipse Christus justos ex fide viventes dignetur fratres suos vocare. *Vade*, inquit, *ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* *Ioann. 20. 17.* Divina hæc unio per baptismum inchoatur, per Eucharistiam perficitur, in qua verum Christi Jesu Corpus & Sanguinem realiter sumentes, cum illo quodammodo commiscemur, illique concorporales efficimur, & una caro cum illo, ut SS. Patres loquuntur. *Ut ergo ad unitatem cum Deo & inter nos contenderemus, atque nos unà commisceremur, rationem quamdam excogitavit Unigenitus per convenientem sibi sapientiam & consilium Patris. Uno enim corpore suo credentes in se benedicens per mysticam Communionem, eos cùm sibi, tum inter se concorporales efficit. Quis enim eos qui per illud sanctum Corpus ad unitatem cum Christo conjuncti sunt, diviserit, & à naturali inter se unione removerit? Nam si omnes de uno pane participamus unum omnes corpus efficimur. Christus enim dividi non potest:* *S. Cyrill. lib. 11. in Ioann. c. 11. p. 998. 999. 1000.* *1. Cor. 10. 17.* *Ideo & Christi corpus nominatur Ecclesia, & nos ejus membra. Uni enim Christo per sanctum ejus corpus omnes uniti maximè, cùm eum unum & indivisibilem in nostris corporibus sumamus, ei potiùs quàm nobis nostra membra debemus.* *Ephes. 4. 14.* Hinc Apostolus: *Aliis*, inquit, *generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus & Prophetis in Spiritu. Gentes esse cohæredes & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium.* *Ephes. 3. 5.* Quòd si concorporales sumus omnes inter nos in Christo, neque solùm inter nos, sed & ei qui in nobis est per suam carnem, quomodo non jam apertè unum sumus omnes, & inter nos, & in Christo? Christus enim est unitatis vinculum, cùm idem sit Deus & homo. Sicut autem corpus unum sumus cum Christo & in Christo per Mysterium Incarnationis ejus, & per corporis ipsius in Eucharistiæ Sacramento sumptionem; ita unus sumus spiritus per Spiritûs sancti participationem, quem effudit in nos abundè. Unde Apostolus ait: *Supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* *Ephes. 4. 3. 4. 5. 6.* Uno enim in nobis inhabitante Spiritu, unus omnium Pater in nobis erit Deus per Filium, ad unitatem mutuam & suam adducens eos qui sunt participes sancti Spiritus. Tam sanctæ, tam salutaris, tam gloriosæ unionis gratiam ne per peccatum amittamus, quod solum nos à Deo dividere potest, magna sollicitudine & vigilantiâ caveamus. Immo curemus ut sacra hæc unitas

Ephes. 4. 15. 16. arctior in nobis indies fiat. *Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem junctturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in caritate.* Hæc unitas in cælo consummabitur, omnibus electis Christo post beatam resurrectionem in vita immortali unitis.

1. Cor. 15. 28. *Cùm autem subjecta fuerint illi omnia* (scilicet Christo Dei Filio) *tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.*

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi.* Caput & corpus, unus Christus: locus proinde capitis, locus est B & corpus: gloria capitis in membra redundat. Si loca » dicenda sunt, & quibus non corpora continentur, & lo- » cus est cuique rei ubi est; locus Christi æternus ubi sem- » per est, ipse Pater est, & locus Patris Filius est, quia *Ego*, » inquit, *in Patre, & Pater in me est*.... Et, *Sicut tu Pa- » ter in me, & ego in te*: & locus nostri ipsi sunt: *Ut & » ipsi in nobis unum sint*: & nos locus Dei sumus, quo- » niam templum ejus sumus, sicut orat pro nobis qui mor- » tuus est pro nobis, vivitque pro nobis, ut in ipsis unum » simus; quia tactus est in pace locus ejus, & habitatio ejus » in Sion, quæ nos sumus. Sed quis idoneus loca ista, vel » quæ sunt in locis istis, sine spatiosis capacitatibus, & sine » corporeis molibus cogitare? Non parum tamen profici- » tur, si saltem quicquid tale oculis cordis occurrit, nega- » tur, respuitur, improbatur: & lux quædam in qua ista » neganda, respuenda, improbanda cernuntur, sicut po- » tuerit, cogitatur; & quàm sit certa cognoscitur, & ama- » tur, ut inde surgatur, atque ad interiora tendatur: quæ » cùm penetrare mens invalida, & minùs quàm illa sunt, » pura, nequiverit; non sine amoris gemitu & desiderii » lacrymis inde pellatur; & patienter ferat quamdiu fide » mundatur, atque ut illic habitare valeat, sanctis moribus » præparatur. Quomodo ergo non erimus cum Christo » ubi est, quando in Patre cum illo erimus, in quo est? » Hinc Apostolus ait: *Si consurrexistis cum Christo, quæ* Coloss. 3. 5. S. Aug. Tract. 11. in Ioann. n. 3. 4. » *sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Ecce interim fide ac spe vita nostra ubi » Christus est, cum illo est, quia cum Christo in Deo est. A Ecce velut jam factum est, quod oravit ut fieret, *Ibid.* dicens: *Volo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum*: sed nunc per fidem. Quando autem fiet per speciem? Cùm *Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.* Tunc videbimus gloriam ejus ut Unigeniti à Patre, & gloriam quam dedit illi Pater in Incarnatione, & in Resurrectione, ut homini. Quam quidem gloriam ut æterno Patris in se amori acceptam refert Caput nostrum, *Quia dilexisti me ante constitutionem mundi*; ita & nos quicquid spiritualium bonorum est, quod à Deo per Christum accepimus, & accepturi sumus, gratiam & gloriam, acceptam referre debemus amori quo nos Deus gratis dilexit in Christo Jesu ante constitutionem mundi.

25. 26. *Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi, & hi cognoverunt quia tu me misisti.* Suâ culpâ & voluntaria cæcitate mundus non cognovit Deum & Filium ejus Jesum Christum, quia carnales homines dilexerunt tenebras magis quam lucem.... Illis igitur donum fidei non tribuit Pater, quia justus est: dedit autem iis quos elegit de mundo, quia misericors est. *Mundus ille damnationi prædestinatus merito cognovit: mundus verò quem per Christum reconciliavit sibi, non merito, sed gratiâ cognovit. Quid est enim cognoscere, nisi vita æterna? Quam mundo damnato utique non dedit, reconciliatio dedit? Propterea itaque mundus non cognovit, quia justus es, & meritis ejus ut non cognosceret tribuisti: & propterea mundus reconciliatus cognovit,* C *quia misericors es, & ut cognosceret, non ei merito, sed gratiâ subveniisti.* Omnis porrò cognitio quæ de Deo, & de Christo Jesu Domino nostro, & ejus Mysteriis habetur, ad Dei dilectionem ordinari debet, si enim sit sterilis, nec amorem pariat, in majorem damnationem vertitur eorum quibus data est. *Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio quâ dilexisti me, in ipsis sit; & ego in ipsis.* Unde & *Legis & omnium divinarum scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei qua fruendum est*, scilicet Dei, *& rei quæ nobiscum ea re frui potest*, scilicet proximi. Et *quisquis Scripturas divinas, vel quamlibet eorum partem intellexisse sibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam caritatem Dei & proximi, nihil intellexit.* Nam *Scriptura non præcipit nisi caritatem, nec culpat nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum.* S. Augus. Tract. 11. in Ioann. S. Augus. lib. 1. de Doct. Christ. c. 35. 36. Et lib. 3. c. 10.

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. 2. HÆC *cùm dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis*, ex domo in qua cœnaverat, sive ex loco ubi substiterat cum discipulis colloquens, & Patrem orans, & progressus est extra urbem, *trans Torrentem Cedron*, ita vocatum non à cedris hinc inde consitis, sed à nigredine sive obscuritate, aquis scilicet ejus simo & cœno atratis, *ubi erat hortus*, pars villæ Gethsemani, *in quem introivit ipse & discipuli ejus*, orationis causâ. *Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis.* Illuc secedere solebat ad orandum, & pernoctare, his præsertim festis diebus.

3. *Judas ergo cùm accepisset cohortem*, à Præside, seu E partem cohortis, quæ Paschatis tempore ab illo dari solebat Senatoribus ad servandam Urbem & Templum, & *à Pontificibus* seu primariis Sacerdotibus, & *Pharisæis* datos *Ministros*, seu domesticos satellites, quibus magis fidebant quàm ethnicis militibus, *venit illuc cum lanternis, & facibus, & armis*, ut incluso in lucernis lumine faces accenderent, si fortè extinguerentur, & recessus omnes ac latebras scrutarentur, si opus esset: cum armis verò, ne discipuli Jesu resistere auderent, & ne populus D eum de manibus militum eriperet. Adeò timebant Sacerdotes, Pharisæi, & Scribæ, ne elaberetur.

4. 5, 6. *Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant, super eum*, ne ex imprudentia, vel impotentiâ in manus inimicorum incidisse putetur, *processit* obviam eis, sponte se obtulit, & *dixit eis*: *Quem quæritis* tanto apparatu & ardore? *Responderunt ei; Iesum Nazarenum*; quem nec tanta luce, nec Judæ osculo demonstratum agnoscebant, mirum in modum perturbati. *Dicit ei Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis. Ut ergo dixit eis: Ego sum*: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, quasi solo ejus halitu difflati, & voluisset, perituri.

7. 8. 9. *Iterum ergo interrogavit eos*, cùm isto miraculo moniti in sua cæcitate & contumacia permanerent: *Quem quæritis? Illi autem dixerunt; Iesum Nazarenum. Respondit Iesus, Dixi vobis quia ego sum*, ipse qui vos alloquor. *Si ergo me quæritis, sinite hos*, discipulos meos, liberos & illæsos *abire*. Potentiam suam ostendit, qui hoc quasi jure suo imperat, & jubendo operatur. Id autem præstitit, id est, prohibuit ne discipuli sui tenerentur & interficerentur, *Ut impleretur sermo*

quem dixit : Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex iis quemquam. Si enim capti fuissent, periculum erat ne Christum negarent utpotè imbecilli in fide & infirmi, ac in æternum perirent. Si enim Petrus fortior cæteris ita miserè lapsus est, quid de aliis existimandum? Noluit ergo Christus eos supra vires tentari, aut periculis exponi, antequam accepto Spiritu sancto in fide & caritate confirmati essent. Hic S. Augustini sensus. *inimicos videt* (inquit) *& hoc faciunt quod jubet : sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant posteà morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?*

S. August. Tract. 112. in Ioann.

10. 11. *Simon ergo petrus habens gladium, eduxit eum,* ad Domini defensionem præfervidæ indolis impetu incitatus: *& percussit Pontificis servum : & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Jesus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam.* Nolo enim armis defendi, & vim vi repellere, sed patientia & mansuetudine vincere mundum, mortem, diabolum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Vis-ne prohibere ne passionem & mortem subeam ad humani generis redemptionem, & ad destruendum mortis imperium, quemadmodum Patris mei decreto constitutum est? Confer cum *Matthæi* 26. Vers. 51. & 52. *Marc.* 14 Vers. 47 & *Luc.* 22. Vers. 50. & 51.

12. 13. 14. *Cohors ergo, & Tribunus,* seu Præfectus Romanæ cohortis, *& Ministri Judæorum, comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum,* à Juda moniti ut cum magna cautione eum ducerent, quòd solitus esset interdum è turba inconspicuus elabi. *Et adduxerunt eum ad Annam primùm,* sive honoris causâ ob ejus ætatem, dignitatem, & auctoritatem apud generum Caipham, & apud Judæos: *Erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius:* sive quia domus ejus erat vicinior: sive ut ab eo discerent quonam & quomodo ducendus esset Jesus. *Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Judæis: Quia expedit unum hominem mori pro populo.* In memoriam revocat Evangelista Caiphæ dictum cap. 11. memoratum, ut inde intelligatur hominis illius odium in Jesum, quem nulla alia prolatâ causâ, prætextu utilitatis publicæ, & quidem imaginario, interficiendum præjudicaverat: simul etiam ad ostendendum, quod instar Prophetæ prædixerat, non intelligens. Christum scilicet non pro se, sed pro mundi salute, innocentem passum esse.

15. 16. 17. *Sequebatur autem Jesum Simon Petrus,* de suis nimiùm præsumens viribus in tanto periculo, nec memor verborum Jesu, qui illi dixerat: *Non potes me sequi modò.* Sequebatur *& alius discipulus.* Johannem ipsum, qui hæc scribit, fuisse putant SS. Johannes Chrysostomus & Cyrillus: quod affirmare S. Augustinus non audet, quia tacetur. Solet autem se idem Joannes ita significare & addere, *Quem diligebat Jesus.* Fortassis ergo & hic ipse est: vel potiùs aliquis ex Hierosolymitanis civibus, qui clam Jesum sectabatur: *Discipulus autem hic notus erat Pontifici,* ut popularis. *Et introivit cum Jesu in atrium* seu domum *Pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris,* se non ausus ultro ingerere præ verecundia & timore, sperans tamen se ab altero intromittendum. *Exivit ergo alius discipulus, qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum,* ancillam janitricem rogavit ut Petrum introduceret, quod illa fecit. *Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius?* Si discipulus alter fuisset Joannes pariter Galilæus, videtur quòd illum esset pariter interrogatura. *Dicit ille: Non sum.* Vide Commentar. nostrum in *Matth. cap.* 26.

18. 19. *Stabant autem servi,* privata domûs servitia, *& ministri* publici, ut apparitores, lictores, &c. *ad prunas,* sive struem carbonum, quam accenderant, *quia frigus erat,* quod Paschali tempore, maximè noctu, non insolitum testantur, qui illuc sunt peregrinati. *Erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se,* in aula subdiali Pontificis. *Pontifex ergo interrogavit Jesum de Discipulis suis,* cur Discipulos colligeret, *& de doctrina ejus;* quænam ea esset, tacitè indicans eum novitate doctrinæ Mosaicam Legem evertere velle; collectione verò discipulorum, turbas & factiones in Republica excitare.

20. 21. *Respondit ei Jesus : Ego palam locutus sum mundo :* Docui coram omnibus qui me audire vellent, quod factionum & seditionum auctores non faciunt: *ego semper,* id est assiduè, *docui in Synagoga & in Templo, quo omnes Judæi* undique *conveniunt, & in occulto locutus sum nihil,* quod contrarium esset his quæ palam docui, & quod ad eamdem doctrinam non pertineret, ad eundem finem non tenderet. In occulto locutus sum nihil, quod publicum esse nollem. Nam quod seorsim Discipulis loquebatur, non in occulto loquebatur Quisnamque in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; cùm scriptum sit, *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum* : præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis, sicut ipse Dominus ait illis quos adhuc paucos habebat : *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine ; & quod in aure auditis, prædicate super tecta?* Ergo & hoc ipsum quod ab ipso dici videbatur occultè, quodammodo non dicebatur in occulto : quia non ita dicebatur, ut ab eis quibus dictum fuerat, taceretur; sed ita potiùs ut usque quaque prædicaretur. Addit Jesus : *Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt quid locutus sum ipsis; ecce hi sciunt quid dixerim ego.* Frustra me interrogas, cui fidem non habere decrevisti. Auditores meos testes appello, ipsos satellites vestros, scitis quid vobis retulerint.

"S. Aug. "Tract "113. in "Ioann. " " "

Num. 19. 22. *Act.* 10. 28. 11. 3.

tur, id est, ne redderentur immundi ingressu ædium viri Ethnici: vel etiam ne damnationis participes viderentur: nam statim à damnatione sacris vesci non licebat, ut notat Maimonides: *sed ut* impolluti, & salva religione, *manducarent Pascha*, quo nomine non intelligitur Agnus Paschalis, quem die præcedente ad vesperam comederant, secundùm Legem; sed sacrificia pacifica, quæ totis illis septem diebus Azymorum immolabantur, & cummuni nomine Pascha vocabantur, seu Paschales victimæ, ut patet ex Deuteron. 16. 2. *Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.*

29. 30. *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ipsorum cedens superstitioni, in Litostroton, quæ porticus erat supra plateam ædificata, *& dixit: Quam accusationem affertis adversùs hominem hunc?* Cujus criminis ipsum accusatis tam alieno tempore? *Responderunt & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.* Nisi certò certiùs constaret hunc esse criminis non vulgaris reum, tuo non sisteremus judicio damnandum. Sic auctoritate sua suppleri volunt, quod probationibus deerat.

S. Cyrill. lib. 12. in Ioann. p. 1034.

31. 32. *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm Legem vestram judicate eum.* Nullius criminis convictum, & indicta causa, legum pœnis subjicere mihi quidem non licet, sed vos secundùm Legem vestram eum judicate, si hominem prorsus innocentem puniendum statuit. *Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quemquam.* Scis nobis ademptum esse jus gladii, ex quo Judæa in Provinciam à Romanis redacta est: Tuum igitur est, non nostrum in eum animadvertere qui crimina commisit capitali supplicio luenda. *Ut sermo Iesu adimpleretur, quem dixit, significans quâ morte esset moriturus,* Ita factum est ut impleretur quod Jesus dixerat, se tradendum esse Gentibus, & cruci affigendum, quo supplicii genere à solis Romanis, non à Judæis affici poterat.

Matt. 20. 19. *Ioan.* 13. 14. 12. 32.

33. 34. 35. *Introivit ergo iterum in Prætorium Pilatus*, unde exierat ad Judæos, *& vocavit Iesum*, illum interrogaturus, *& dixit ei: Tu es Rex Iudæorum?* Tune Rex ille es, quem Judæi jampridem venturum sibi pollicentur? Aut eum te esse prædicas? *Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?* An ex tua sententiâ, an ex aliorum suggestione id rogas? Respondit Pilatus: *Numquid ego Iudæus sum*, ut scire possim quem Regem ex Prophetarum suorum vaticiniis Judæi expectent, & qui sint istius Regis caracteres? Non ergo ex me ipso rogavi, sed ex instinctu Judæorum. *Gens tua, & Pontifices tui*, istarum rerum intelligentes, *tradiderunt te mihi*, ad meum tribunal te adduxerunt, præjudicatum, quasi seditionis auctorem. *Quid fecisti?* Quo facto eis occasionem dedisti te accusandi velut tanti criminis reum? Sic occultè rimatur an se Regem profiteatur Jesus. Sed priùs habenda erat quæstio de crimine, quàm interrogaretur, si secundùm juris ordinem procedere Judex iniquus voluisset.

36. 37. *Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo.* Regnum meum non est terrenum & temporale; ac proinde non est talis conditionis ut statum Romani Imperii perturbet. *Si ex hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Iudæis.* Si terrenum regnum affectassem, collegissem milites, qui pro me fortiter dimicarent, & Judæorum me perdere volentium conatibus resisterent: *Nunc autem regnum meum non est hinc*: ideo nihil ejusmodi conatus sum. *Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu?* Siquidem communi sensu te Regem esse negas, certo ergo sensu te Regem esse profiteris, & Regnum tibi vendicas nobis ignotum? *Respondit Jesus: Tu dicis, quia Rex sum ego.* Dicis quod res est. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* Quamobrem me Regem esse non nego, Christum, Filium Dei, Regni cælorum Dominum, jure nativitatis æternæ; quod quidem regnum his qui veritati credunt, ad quam docendam veni in mundum, & temporaliter natus sum de Virgine, à me paratum est. *Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.* Omnis qui stat à veritate, qui rectè ac justè agere studet, doctrinam meam amplectitur, qua veritati attestor, mihique credit & obedit ut doctori veritatis.

38. 39. *Dicit ei Pilatus? Quid est veritas?* Existimavit Pilatus Jesum Philosophum agere, qui de veritate, regno, justitia, fortitudine, &c. palam & liberè differeret sine Superiorum injuria. Obiter autem quærit cujus generis sit illa veritas, cujus se Magistrum profitetur, sed tamen non instant, ratus id sui fori non esse. *Et cùm hoc dixisset, iterum exivit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.* Nullum crimen. *Est autem consuetudo vobis*, in vestri gratiam introducta, *ut unum* reum *dimittam vobis in Pascha: Vultis ergo dimittam vobis Regem Iudæorum?* Regem vestrum? quod contemptim à Pilato dictum est. Vultis ut dimittam Jesum, quem plerique dicunt esse Christum Judæis promissum?

Matt. 27. 17.

40. *Clamaverunt ergo rursum omnes*, tam Pontifices, quàm populus in eorum studia tractus: *Non hunc* à te dimitti volumus, *sed Barabbam, Erat autem Barabbas latro*, & caput cruentæ seditionis. Confer cum *Matt.* 27. *Marc.* 15. & *Luc.* 23.

Sensus Moralis

2. *Reg.* 15.

1. JESUS *egressus est cum Discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & Discipuli ejus.* David typus in plerisque Christi, à filio suo bello petitus, Hierosolymis migrans, transiit Torrentem Cedron, flens, nudis pedibus, & operto capite. Hanc figuram Jesus adimplet. Sicut autem perfidus Achitophel Judæ, ita Absalon ingratus & rebellis filius populi Judaici gessit imaginem. Verùm hostes non fugit Jesus, nec mortem reformidat. Qua enim ratione id faceret, cui propositum erat pati, ut suâ passione genus humanum, redimeret? Vadit ad locum in quem frequenter cum discipulis suis orationis causâ secedebat, ut à proditore facilè inveniretur. Hortus erat, veteris paradisi formam gerens. In horto tristitiæ passio Christi inchoatur, ut lacrymis suis, mortali tristitia, oratione, ac sanguineo sudore expiet Adami peccatum in horto voluptatis commissum.

S. Cyrill. lib. 11. in Ioann. c. 12. p. 1011.

2. *Iudas ergo cùm accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc*, &c. Judas, qui relicto Dei Filio, se dæmoni addixerat, màluit esse dux inimicorum Christi, quàm Apostolorum socius: minister esse maluit invidiæ & odii Sacerdotum, Scribarum & Pharisæorum in Dominum Jesum, quàm Sacerdotii & caritatis ejus ministerium sacrum obire. Sic anima quæ suæ cupiditatis serva est, ut perfidus Judas avaritiæ, ad serviendum alienis cupiditatibus, & ad prodendum Christum, ad violandum quælibet religionis, justitiæ & caritatis officia parata est. Judas miraculorum & divinæ potestatis Christi immemor, qui se insidiis inimicorum subduxit, quando voluit, per medium illorum transiens, putat se eum capturum etiam invitum, satellitum numero fretus. O cæcitatem!

6. *Ut ergo dixit eis, Ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram*, &c. *Ego sum* dixit, & impios dejicit. Quid judicaturus faciet, qui judicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc ubique per Evangelium, *Ego sum*, dicit Christus, & à Judæis exspectatur Antichristus, ut retrò redeant, & in terram cadant, quoniam deserentes cælestia, terrena desiderant. Certè ad comprehendendum Jesum persecutores cum Traditore venerunt, quem quærebant invenerunt, audierunt *Ego sum*: quare non comprehenderunt, sed abierunt retrò, & ceciderunt, nisi quia hoc voluit, qui potuit quicquid voluit? Verùm si numquam

«S. Aug. «Tract. «112. in «Ioann. «n. 3.

„ se ab eis permitteret apprehendi, non quidem illi face-
„ rent propter quod venerant, sed nec ipse faceret pro-
„ pter quod venerat. *Eum quippe illi occidendum quærebant sæviendo, sed quærebat nos & ipse moriendo.*

Abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Omnes prosternuntur, & à nemine illorum Dei manus, & Christi Jesu, qui Dei virtus est, omnipotentia agnoscitur. Sic iniquorum fortunam, consilia, valetudinem sæpè Deus evertit; sed illi solùm ad ipsum convertuntur, quorum cor efficacissima gratiæ suæ suavitate misericorditer tangit, faciens ut ipsa eversione erigantur ad salutem. Saulus Ecclesiæ persecutor, qui Jesum esse Christum & Filium Dei non noverat, à Deo prostratus subitò convertitur, & ex persecutore fit vas electionis: Judas Christi Apostolus, miraculorum ejus testis, tot ab illo gratiis cumulatus, prosternitur, & magis induratur. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

7. *Iterum interrogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.* Christiani se ipsos ad pedes Jesu crucifixi seriò interrogent, quem quærant. An mundum, an Jesum? Jesum quærunt plurimi ut peccatis suis iterum crucifigant, non ut colant, & legi ejus ac mandatis obediendo diligere se probent.

11. *Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Calicem amarissimum passionis malitia & crudelitas Judæorum Christo paravit, sed ideo illum bibit Christus, quia ei à justitia Patris oblatus est; *Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.* Calicem illum ut Christus pro salute nostra biberet, ejus charitas, qua major cogitari non potest, effecit. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Tribulationes, calamitates, mortificationes, contradictiones quas patimur, suscipere ac pati debemus ut calicem à Deo paratum, in spiritu obedientiæ, caritatis, pœnitentiæ, ut justitiæ Dei satisfaciamus pro peccatis nostris. Si nos persequantur homines, & nos cupiditas aut imprudentes amici ad ultionem excitent; respondeamus: *Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum.*

12. *Cohors ergo & Tribunus, & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum & ligaverunt.* Jesum ligaverunt, à quo solvi potiùs velle debuerunt. Vincula passus est Dominus, ut malum usum nostræ libertatis expiaret; ut gratiam ad rectum ejus usum suæ captivitatis merito nobis compararet: ut nos olim peccati servos, justitiæ liberos faceret, ut nobis libertatem filiorum Dei procuraret & conferret: ut Discipulos suos in vinculis suis gloriari doceret. *Paulus vinctus Jesu Christi.* In eorum numero qui tunc imposuerunt Christo vincula fortassis erant, qui ab eo postea liberati à peccati servitute dixerunt: *Dirupisti vinculis mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

22. *Unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu,* &c. Si cogitemus quis acceperit alapam, nonne vellemus eum qui percussit, aut cælesti igne consumi, aut terra dehiscente sorberi, aut correptum dæmonio volutari, aut aliqua hujusmodi qualibet pœna, vel etiam graviore puniri? *Quid enim horum per potentiam jubere non potuisset, per quem factus est mundus, nisi patientiam nos docere maluisset, qua vincitur mundus?* Dicet aliquis, Cur non fecit quod ipse præcepit? Cur percutienti respondit, & non potiùs alteram maxillam præbuit? Quid quòd & veraciter, mansuetè, justèque respondit, & non solùm alteram maxillam iterum percussuro, sed totum corpus figendum præparavit in ligno? Et hinc potiùs demonstravit *Magna illa præcepta patientiæ non ostentatione corporis, sed cordis præparatione facienda. Fieri enim potest ut alteram maxillam visibiliter præbeat homo & iratus. Quanto ergo melius & respondet vera placatus, & ad perferenda graviora tranquillo animo fit paratus?* Beatus enim est qui in omnibus quæ injustè pro justitia patitur, potest veraciter dicere: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.*

Unus ministrorum dedit alapam Jesu. Ministri Sacerdotum & Senatorum olim ad Jesum comprehendendum missi, cùm in doctrinæ ejus admiratione defixi re infecta rediissent, numquam sic locutum esse hominem conclamantes, dominorum suorum offensionem incurrerunt. Unde commoti in illos Pharisæi dicebant: *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti sunt.* Cùm ergo responsum Jesu illius eventûs memoriam Sacerdotibus & Pharisæis refricaret, siquidem ipsos illorum ministros suorum sermonum testes appellabat, *Ecce hi sciunt quæ dixi ego*, ferox ille Minister ne benevolus erga Jesum crederetur; plura loqui illum non sinit, & inflictâ alapa responsa interpellat, ex quibus aliquid damni turbæ ministrorum inferri posse putabat. Hanc pro nobis patitur ignominiam, qui peccata nostra portat, & pro nobis dolet. Quemadmodum enim morte sua mortem nostram destruxit, sic ignominiam nobis propter peccatum debitam ignominiâ sibi per alapam inflictâ delevit. Hæc passionis Christi circumstantia per Prophetam prædicta est. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Dominus auxiliator meus, ideo non sum confusus: ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quoniam non confundar.* Dominus noster Jesus Christus, etiam cùm alapæ ei infliguntur, patienter sustinet, quamvis Deus verus sit, terræque ac cæli Dominus: nos autem miseri, terra ac pulvis, peccatores, quando fratrum aliquis durius aliquid in nos protulerit, more draconum exasperati in eum insurgimus, & mille pro uno convitiis eum petimus, nec modum iræ ponimus, aspicientes in fidei nostræ auctorem & consummatorem Jesum.

28. *Et ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* O cæcitatem! Habitaculo contaminari timent alieno, & pollui non timent scelere proprio. Alienigenæ ethnicique Judicis Prætorio inquinari metuunt: & sanguinis innocentis effusione inquinari non metuunt. Se criminis expertes fore stultè putant, si suis ipsi manibus Christum non occidant, sed suæ crudelitatis ministrum Pilatum faciant. Sed in eis impletur Propheticum illud oraculum: *Secundùm opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipsis.* Quemadmodum enim Christum Jesum Romano Prætori judicandum ac damnandum tradiderunt, ita vicissim ii Romanorum traditi sunt Imperio, & in Urbis obsidione & excidio tam inauditis calamitatibus afflicti, ut si licuisset, in montibus & speluncis abditi emori multi mallent; quàm bellum tam immane spectare. Quod optaturos prænuncians Dominus ait: *Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos, & collibus: Operite nos.*

Non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, &c. Pharisaicam illam superstitionem imitantur hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes; quod exterius est calicis & disci abluentes, conscientiæ verò puritatem non curantes; externa quædam pietatis exercitia ab hominibus adinventa scrupulosiùs frequentantes, justitiæ verò & caritatis præcepta sine scrupulo violantes.

36. *Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo.* Quod est Christi regnum; nisi credentes in eum, quibus dicit, *De mundo non estis, sicut & ego non sum de mundo?* Quamvis eos vellet esse in mundo: propter quod de illis dixit ad Patrem, *Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.* Unde & hîc non ait, Regnum meum non est in hoc mundo; sed, *non est de hoc mundo.* Non ait, Regnum meum non est hîc; sed *non est hinc.* Hîc est enim regnum ejus usque in finem sæculi, habens inter se commixta zizania usque ad messem: messis enim finis est sæculi, quando messores venient, id est Angeli, & *colligent de regno ejus omnia*

S. Cyrillus lib. 11. c. 1026. Joann. 7. 47. 48. 49.

Isai. 50. 6. 7.

S. August. Tract. 114 S. Cyrill. lib. 12. in Joann. p. 1033. 1034.

Psal. 27. 4.

Luc. 23. 30.

Joann. 17.

S. August. Tract. 115. in Joann.

Matt. 13. 39.

scandala: quod utique non fieret, si regnum ejus non esset hîc. Sed tamen non est hinc; quia peregrinatur in mundo: regno suo quippe dicit, *De mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo.* Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, sed ad mundi Principem pertinebant. *De mundo ergo est quicquid hominum à vero quidem Deo creatum, sed ex Adam vitiata atque damnata stirpe generatum est: factum est autem regnum non jam de mundo, quicquid inde in Christo regeneratum est.* Coloss. 1. 13. Sic enim nos Deus eruit de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ: de quo regno dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo*..... Si ad Christi regnum pertinere volumus, de hoc mundo esse non debemus: siquidem nos in numerum suorum in sancto baptismo cooptavit solemni professione facta quòd mundo & pompis ejus renuntiaremus. *Nihil interest ubi sitis in sæculo, extra sæculum estis.* Tertull. lib. ad Martyres.

37. *Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* Regnum Dei, regnum est veritatis. Hujus cognitio per fidem, & amor per caritatem, Dei dona sunt, non secundùm merita nostra, sed secundùm ejus propositum & gratiam nobis collata. Nam si naturam cogitemus in qua creati sumus, cùm omnes Veritas creaverit, quis non est ex veritate? Sed non omnes sunt quibus ut audiant veritatem, hoc est, ut obaudiant veritati, & credant in veritatem, ex ipsa veritate præstatur; nullis proculdubio præcedentibus meritis, ne gratia non sit gratia. Ideo non ait Christus: Omnis qui audit vocem meam, ex veritate est; ne ideo dictus *ex veritate* putaretur, quia obtemperat veritati; sed ait, *Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.* Itaque non ideo est ex veritate, quia ejus audit vocem: sed ideo audit, quia ex veritate est, id est, quia hoc illi donum à veritate collatum est. Quod quid est aliud, quàm donante Christo credere in Christum. S. Aug. Tract. 115. in Joann.

38. *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?* Quàm multi Pilati exemplo ignorant quid sit veritas, aut discere non curant, aut sibi prædicatam vel quovis modo annuntiatam, vel inspiratam contemnunt; aut se nosse dissimulant, ne ei testimonium verbis & operibus perhibeant? Ad veritatis defensionem quilibet Christianus pro virili sua parte tenetur, si fidem aut justitiam impugnari, si opprimi videat innocentiam. Ad hoc enim renatus in Christo est, ut testimonium perhibeat veritati. Ipsam, ut sese nobis manifestet, interrogare debemus veritatem sincerè, amanter, humiliter, perseveranter. *Quid est veritas?* Enimvero *Veritas nulli comperta sine Deo, nulli Deus cognitus sine Christo, nulli Christus cognitus sine Spiritu sancto, nulli Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento.* Tertull.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. TUNC *ergo*, rejecta scilicet à Sacerdotibus & Pharisæis propositione sua, de Jesu dimittendo in die festo, & omnibus Barabbam illi præponentibus, *apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit* per lictores suos, seu milites prætorianos. *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus: & veste purpurea circumdederunt eum.* Pallio coccineo induerunt. *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum:* velut histrionico Regi illudentes: *& dabant ei alapas.* Vide Commentar. nostrum ad cap. 27. S. Matthæi.

4. 5. *Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras,* ex atrio in quo flagris acerbissimè cæsus est, *ut cognoscatis* publica hac & iterata contestatione mea, *quia nullam invenio in eo causam,* nullum crimen. Ita ipse se iniquitatis damnat Præses, qui Sacerdotum & Pharisæorum odiis, populique clamoribus obsequens donaverat pœnam hominis innocentis. *Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum,* seu paludamentum. *Et dicit eis* (Pilatus) *Ecce homo.* Quàm ineptè crimen affectati Regni illi affingatur, vos ipsi perpendite.

6. 7. *Cùm ergo vidissent eum Pontifices & ministri* illorum, *clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum.* Repetiti clamores odii acerbitatem ac furorem significant. *Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite.* Hoc facite, si lubet vestro periculo. *Ego enim non invenio in eo causam.* Damnare non possum insontem. *Responderunt ei Judæi: Nos Legem habemus, & secundùm Legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.* Se naturâ Filium Dei esse finxit, prædicavit, ac persuadere hominbus conatus est; pro vero Messia se haberi voluit: proindeque dignus est pœna in Lege adversùs Pseudoprophetas & blasphemos constitutâ. Deuteron. 6. 4.

8. 9. *Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit,* hinc stimulante conscientia quòd insontem flagris cedi jussisset, hinc seditionis periculo ob pertinacem Judæorum in Christum furorem: vel etiam timuisse censeri potest ob res miras de eo auditas, ne fortè verum esset eum alto ex sanguine Divûm genus ducere, quod de suis Heroibus Græci ac Romani veteres credebant. Non mirim porro quòd hæc cogitatio Pilati mentem subire potuerit, siquidem Lycaones persuasum habebant Paulum & Barnabam Deos esse similes hominibus factos, & vocabant Barnabam quidem Jovem, Paulum verò Mercurium. Act. 14. 11.

10. *Et ingressus est Prætorium iterum,* amplioris inquisitionis gratiâ: & dixit ad Jesum: *Unde es tu?* Unde natus? quibus parentibus? cælestibus, an terrenis? *Jesus autem responsum non dedit ei*: tum quia responderat quod satis esset ad innocentiam suam comprobandam; tum quia indignus erat Pilatus cui divinæ ac æternæ generationis Christi Jesu Mysterium patefieret. *Dixit ergo ei Pilatus*, silentium illius admiratus; *Mihi non loqueris?* mihi judici tuo non respondes? *Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?* Non attendis me pro eo munere quod gero auctoritatem ac vires habere damnandi te supplicio crucis, vel te absolvendi ac impunitum dimttendi? Potestatem jactat, juris & æqui immemor.

11. 12. *Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper*; de cælo, Dei consilio ac decreto speciali, quo statutum est ut moriar, & eo quidem mortis genere, cui me sponte subjicio. *Propterea qui me tradidit tibi*, Populus Judæorum, *majus peccatum habet.* Gravioris sunt peccati rei qui me tibi tradiderunt, quàm tu; quia Judæi à Prophetis edocti nullam habent excusationis probabilem rationem: tuum verò peccatum minuit ignorantia. Illi ex invidia, odio & furore me tibi tradiderunt: tu ex timore & ignavia hostibus meis serviliter morem geris. Nec timendo quidem, præsertim innocentem, homo hominem debet occidere: sed tamen id invidendo facere multò magis malum est, quàm timendo. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum.* Magis ac magis de ejus innocentia convictus, quærebat obtentum quo eum favorabiliter dimitteret. *Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris.* Ostendis te non esse fidum Cæsari, cujus locum tenes, & cujus tueri jura tibi pro officio incumbit: *Omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari.* Quicumque sine Imperatoris auctoritate in Provinciis Romanis Regium nomen usurpat, reus est Majestatis.

13. *Pilatus autem cùm audisset hos sermones*, metuens ne perfidiæ apud Tiberium suspicacissimum Principem

accusaretur, *adduxit foras Jesum: & sedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos* (Græcè) hoc est, lapidibus constratus: *Hebraicè autem*, sive linguâ Syriaca quæ tunc vernacula erat Judæis, *Gabbatha*, quæ vox locum altum & editum significat. Cæsarem magis timuit Pilatus, quàm Deum. Parum curavit clamores Judæorum dicentium: *Nos Legem habemus, & secundùm Legem debet mori, &c.* cessit furori clamantium, *Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris.* Eorum Legem non timuit, ut occideret: sed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc verò non sic potuit contemnere Cæsarem auctorem potestatis suæ, quemadmodum Legem gentis alienæ.

S. August. Tract. 116. in Joann.

14. *Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Judæis: Ecce Rex vester.* Dies erat præcedens sabbatum Paschale, id est, incidens in dies Paschales, quod propterea erat solemnius. Pridie autem sabbati vocabatur *Parasceve*, id est *præparatio*, quia eo die res necessariæ ad sabbatum præparabantur. *Hora quasi sexta*, id est sub meridiem. Id factum *hora tertia* narrat S. Marcus. Ratio conciliandi sanctos Evangelistas communior & verior hæc est: Spatium viginti quatuor horarum, quibus constat dies, more Judaico divisum fuisse in octo partes, quarum unaquæque erat trium horarum. Prima pars diei inchoabatur horâ tertia, secunda sextâ, tertia nonâ, quarta duodecimâ, & sic reliquæ juxta varias noctis Vigilias. Hæ etiam erant horæ precum, & ascendendi ad Templum tempore diurno: & unaquæque statarum horarum significabatur tubæ sonitu pios convocantis. Non modò autem tempus quo ea hora advenerat & data fuerat, sed totum etiam spatium trium horarum, donec sequens audiretur tuba, ejusdem horæ nomine significabatur; omne spatium, exempli gratiâ quod à nona ad duodecimam seu meridiem (prout hodie numeramus) intercedebat, vocabatur *hora tertia*: quod à meridie ad tertiam pomeridianam, *hora sexta*. Itaque posito quòd tempus crucifixionis Christi paululum antecesserit duodecimam nostram sive meridiem, ut ex illa voce, *quasi*, colligitur; verè etiam & appositè dicitur à Marco *Hora tertia*, cùm spatium illud temporis quod à tertia hora nomen trahebat nondum præteriisset, quamvis finis ejus instaret, immineretque signum tubæ ad horam sextam indicandam. Mitto quod S. Augustinus scripsit, quia notissimum est: Jesum horâ tertiâ crucifixum fuisse clamoribus Judæorum; horâ verò sextâ manibus militum. Quæ conciliandi ratio sensui litterali non ita convenit.

Marc. 15. 25.

S. August. lib. 3. de consensu Evang. c. 13.

Et dicit Judæis: Ecce Rex vester. Ironia est. Ecce quem Regnum affectasse fingitis, à quo timendum Cæsari persuadere mihi frustra nitimini. Commiseratione certè vestra dignus est: quiescite igitur, & sinite ut illum dimittam.

15. *Illi autem clamabant: Tolle, tolle* è medio, *crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem nisi Cæsarem.* Non alium Regem agnoscimus præter Imperatorem Romanum. Solebant dicere, *Non habemus Regem nisi Deum* nunc clamant, *Non habemus Regem nisi Cæsarem.* Odium Jesu extorquet ab eis servitutis invisæ publicam professionem. Tantùm potest ira, ut sæpè dicantur quæ maximè nocent.

16. 17. 18. *Tunc ergo tradidit eis illum.* id est, eorum votis annuens, militibus eum dimisit, jubens *ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum, & eduxerunt*, sive abduxerunt. *Et bajulans sibi crucem* (ut solebant malefici apud Romanos, testibus Artemidoro lib. 2. c. 61. Plutarcho lib. *de tarda Dei vindicta*, Dionysio in Antiquitatibus lib. 7. Plauto, &c.) *Exivit* extra urbem, *in eum qui dicitur Calvariæ locus, Hebraicè autem Golgotha: ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos* latrones, *medium autem Jesum.* Vide Commentar. Nostrum *in Matth. cap. 27.*

19. 20. 21. 22. *Scripsit autem & titulum*, sive inscriptionem *Pilatus*, quæ causam mortis illius exhiberet; & *posuit super Crucem*, id est in superiori parte crucis. *Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus Rex Judæorum. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus.* In suburbano, ut solebant esse loca suppliciorum. *Et erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè.* Ut omnes qui è diversis Mundi partibus ad Festum confluxerant, legere possent. *Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli scribere Rex Judæorum*, quod ita accipi potest quasi eum Judæi pro Rege habuerint: *sed quia ipse dixit, Rex sum Judæorum.* Quòd Regium nomen ac dignitatem sibi arrogaverit. *Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.* Quod meo jussu scriptum est, mutari nolo.

23. 24. *Milites ergo cùm crucifixissent eum*, nudum, *acceperunt vestimenta ejus*, Id est, vestem exteriorem, scilicet pallium, quod erat quadratum, habens quatuor angulos, in quibus appendebant fimbriæ (*& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem*) *& tunicam* interiorem, quæ corpori ejus immediatè adhærebat. *Erat autem tunica inconsutilis*, sine commissura, *desuper texta per totum*, continuo textu à summa parte ad imum contexta. *Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit.* Aleæ jactu uni addicatur, ne divisa in quatuor partes fiat inutilis, filis diffluentibus. Quod ita factum est, *Ut Scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.*

Matt. 27. 35. Marc. 15. 24 Luc. 23. 14.

Psal. 21. 19.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jesu*, ut eum videre & loquentem audire possent, *Mater ejus* Virgo Maria, *& soror Matris ejus Maria Cleophæ* conjux, *& Maria Magdalene. Cùm vidisset ergo Jesus Matrem, & Discipulum stantem, quem diligebat*, Johannem scilicet Zebedæi filium, *dixit Matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.* Hic tibi pro me filii erit loco, hic tibi filii officia exhibebit. *Deinde dicit Discipulo: Ecce Mater tua.* Hanc ut matrem posthac observabis, & illius curam geres, dilectione & sollicitudine filiali. *Et ex illa hora accepit eam Discipulus in sua*, in domum suam, & curam. Hinc intelligitur, Josephum B. Mariæ Virginis sponsum, cùm hæc gererentur, mortuum fuisse: alioqui Matris suæ curam alteri Jesus non demandasset.

28. 29. 30. *Postea, sciens Jesus quia omnia* quæ passurus erat à Judæis vivus, *consummata sunt*, maxima ex parte, *ut consummaretur* etiam *Scriptura*, ut implerentur Vaticinia, quibus prædicebatur potandum esse aceto, dixit, *Sitio.* Sitim ex sanguinis copiosa effusione, & acerbissimis cruciatibus contraxerat. *Vas ergo erat aceto plenum*, ad potandum cruciarios, & ad sistendum sanguinem ex eorum vulneribus diffluentem. *Illi autem*, nempe milites, *spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes*: id est, spongiam ramusculis hyssopi, quasi funiculis calamo seu arundini circumligantes, *obtulerunt ori ejus.* Confer cum *Matth.* 27. 48. & *Marci* 15. 36. *Cùm ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est.* Quicquid Dei consilium & voluntas à me faciendum aut tolerandum in hac mortali vitâ ad hominum salutem decrevit: Quicquid de mea dispensatione & passione veteribus figuris adumbratum, & Prophetarum vaticiniis prædictum, jam impletum & perfectum est. *Et inclinato capite*, ut se sponte mori ostenderet, *tradidit Spiritum*, in manus Dei Patris. *Quis ita dormit quando voluerit, sicut Jesus mortuus est quando voluit? Quis ita vestem ponit quando voluerit, sicut se carne exuit quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cum voluit obiit?*

Psal. 68. 22.

S. August. Tract. 19. in Joann. n. 6.

32. *Judæi ergo* (*quoniam Parasceve erat*, Vigilia & præparatio sabbati) *ut non remanerent in cruce corpora sabbato*, (*erat enim magnus dies ille sabbati*; id est, solemnis admodum & celebris, utpotè qui unus esset septem dierum Paschalium) *rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura*, ut mors eorum crurifragio accelleraretur, *& tollerentur* eorum corpora è patibulo antè vesperam qua sabbatum inchoabatur. Confer cum *Deu-*

teron. 21. *vers.* 22. & 23. *Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur : quia maledictus à Deo est qui pendet in ligno.* Hanc legem Judæos sua ætate religiosè servasse scribit Josephus.

Lib. 4. de Bello Iud. c. ult.

32. 33. 34. 35. 36. 37. *Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura*; quod superfluum fuisset : *sed unus militum*, spiculatorum, *lancea*, qua erat armatus, *latus ejus aperuit*, seu perfodit, quod divino consilio factum est, ut morte Jesu certissimo testimonio comprobata, fides resurrectionis ejus firmaretur : *& continuò exivit sanguis & aqua*, præter naturæ ordinem. Nisi enim manatio illa aquæ & sanguinis ex Christi Jesu mortui latere miraculum fuisset, S. Evangelista triplicem de hujus eventus veritate asseverationem non subjunxisset. *Et qui vidit, testimonium perhibuit : & verum est testimonium ejus.* Mos est Joannis de se in tertia persona loqui. Testimonium ejus qui id scribit ad memoriam sempiternam, firmum est & minimè fallax, tametsi singulare sit, quia testis oculatus erat. *Et ille scit quia vera dicit* : certò sibi conscius est se rem narrare prout gesta est, licèt priores Evangelistæ non meminerint. Hæc autem testatus est & scripsit, *Ut & vos credatis*, id factum esse, Jesumque verè mortuum esse, ac proinde à mortuis verè resurrexisse. *Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur : Os non comminuetis ex eo.* Quod de agno Paschali, Christi typo, in Lege præceptum est. *Et iterum alia Scriptura dicit : Videbunt in quem transfixerunt.* Videbunt (in die scilicet ultimi judicii) eum cujus latus lancea perfoderunt. Versio Septuaginta Interpretum Zachariæ locum ita reddit : *Et aspicient ad me pro eo quòd insultaverunt.* Textum verò Hebraicum sic vertit S. Hieronymus : *Et aspicient ad me quem confixerunt.* Varias illas interpretationes peperit varietas lectionum Septuaginta Interpretes fortè legerunt *racdu*, quòd optimè verterunt, κατωρχήσαντο, id est, *insultaverunt* ; Sanctus verò Hieronymus & alii legerunt in Hebræo fonte *dachru*, id est, *transfixerunt*, quod & in hodierno Codice legitur : utrumque verbum constat iisdem litteris, sed aliter dispositis. Commutatio igitur & similitudo litterarum *Daleth* & *Resch* variam lectionem fecit. *Joannes autem Evangelista, qui de pectore Domini hausit sapientiam, Hebræus ex Hebræis, quem Salvator amabat plurimùm, non magnopere curavit quid Græcæ litteræ continerent ; sed verbum è verbo interpretatus est, ut in Hebræo legerat, & tempore Dominicæ Passionis dixit esse completum.* Utramque interpretationem aliàs commemorans S. Hieronymus ait : *Discrepat Evangelistæ, septuaginta Interpretum, nostraque translatio : & tamen sermonum varietas Spiritus unitate concordat.* Nec verò absimile est olim etiam apud 70. Interpretes variam fuisse lectionem hujus Zachariæ loci. Tertullianus enim legit, *quem pupugerunt* ; S. Cyprianus, *in quem transfixerunt*, quamvis sola Versione septuaginta Interpretum Latinè reddita uterentur. Id confirmant Viri Eruditi ad hunc Zachariæ locum in Scholiis Editionis Sixtinæ : Ἀνὶ ὧν κατωρχήσαντο ; *Sic quoque est in quibusdam aliis libris ; in quibusdam antecedit*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν *Est qui habeat*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, *nec habeat*, ἀνὶ ὧν κατωρχήσαντο, quæ duplex videtur esse interpretatio.

Exod. 12. 46. *Num.* 9. 12. *Zachar.* 12. 10.

S. Hieron. in Zachar. c. 12.

Epist. 101 ad Pammach. de optimo genere interpretandi.

Tertull. lib adverſ Iudæos. c. 14. *lib de Reſu. carnis c.* 22. *lib.* 3. *cont. Marcion. c.* 7. *S Cypr. lib.* 2. *adverſ. Iud.*

38. 39. 40. *Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathæa* (*eo quod esset discipulus Jesu, occultus autem*, hactenus, *propter metum Judæorum*, qui contumeliam excommunicationis irrogabant omnibus qui se discipulos Jesu profiterentur, ejicientes eos è Synagoga) *ut tolleret corpus Jesu.* Rogavit Pilatum ut sibi liceret è cruce tollere corpus Jesu, ac sepelire. *Et permisit Pilatus. Venit ergo* ad crucem, *& tulit corpus Jesu. Venit autem & Nicodemus qui venerat* ante hac *ad Jesum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloës quasi libras centum.* Ut pollincturæ magnificentiâ suam de Jesu existimationem, suumque in illum religiosum affectum testarentur. *Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis* involutum *cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.*

Matt. 27. 57. *Marc.* 5. 43. *Luc.* 23. 50. *Ioann.* 3.

41. 42. *Erat autem in loco*, in illo suburbano, *ubi crucifixus est, hortus ; & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat* : quod divino consilio factum, ne quis alius surrexisse crederetur. *Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum.* Urgebat scilicet tempus ; paucæ supererant horæ usque ad vesperam, quæ solemni sabbato initium dabat, & ideo longiùs deferri non poterat sacrum corpus.

Sensus Moralis.

1. TUNC *apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit.* Christo Jesu pro nobis flagellato rectè accommodantur illa Prophetæ verba : *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.* Aquila & Theodotion, referentibus Heracleota & Theodoreto, interpretati sunt, *Supra dorsum meum araverunt pectatores.* Supra sacrum Christi Jesu corpus barbari milites loris & virgis sulcos duxerunt, sacram ejus carnem proscindentes ad eum modum quo aratrum terram proscindit, & sanguinis rivos ex toto illius corpore effundentes. Immanem illam flagellationem in carne innocenti patitur Jesus, ut concupiscentiam in corpore nostro dominantem expiet, & sanet. Cùm igitur angelus satanæ nos colaphizat, & tentat de impudicitia, Christum pro nobis flagellatum cogitemus, & gratiam ejus imploremus, atque ut ipsam impetremus, orationi jungamus macerationes carnis, per flagellationem Jesu Christi ipsum Salvatorem nostrum orantes ut peccatum nobis dominari non patiatur, & à tentatione nos liberet, & quam inviti patimur concupiscentiæ rebellionem detestemur. Ingemiscamus coram Deo, cum Apostolo dicentes : *Quis me liberabit de corpore mortis hujus ? Gratia Dei per Jesum Christum.* Et cum Propheta : *Ego autem in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper*, Apostolum imitemur, corpus nostrum castigantes, & in servitutem redigentes, affligentes, *lividum facientes* ut SS. Patres explicant, ne in eo regnet peccatum. Immunitatem à flagellis, vel disciplinis sponte susceptis Christum flagellatione sua nobis procurasse qui finxerit, haud sanæ mentis est. Quin etiam favet Hæreticis, qui Christi satisfactione immunitatem ab onere satisfactionis nobis procuratam asserunt. Sed nobis præstitit flagellatione sua, nosque docuit, ne peccato & diabolo serviamus, nosque divinæ iracundiæ flagellis æternùm obnoxios reddamus. Hic sensus est Versuum Prudentii, Amœni, aut Sedulii, de Columna cui Christus ad flagellationem subeundam fuit alligatus.

Vinctus in his Dominus stetit ædibus ; atque columnæ
Annexus, tergum dedit ut servile flagellis.
Perstat adhuc, templumque gerit veneranda columna :
Nosque docet cunctis immunes vivere flagris.

Psal. 128. 3. *Psal.* 37. 18. 1. *Cor.* 9.

S. Iren. Lib. 6. adverſ. Hæreſ. c. 72. *S. Paulin. Epiſt.* 43. *S. Petrus Chryſol. Hom.* 16.

Non more Judaico, quo constitutum erat ut verbera quadragenarium numerum non excederent, sed Romano, Christum flagellatum fuisse à Romanis Militibus, jussu Pilati Romani Præsidis, longè probabilius est, & S. Hieronymi auctoritate firmatum. Et si more Judaico, Milites barbaros numerum Lege Mosaica præscriptum longè excessisse credibile est, cùm sine modo illos in Christum Jesum sæviisse, tota passionis ejus probet historia.

Deuteron. 25.

S. Hieron. in c. 27. *S. Matth.*

Apud Lacedemonios solemnis erat flagellationis dies, quo pueri per integrum diem flagellis cæsi ante Dianæ aram,

Tertull. lib ad Martyres

Plutarch. in Institutis Lacon. Cicero. Tuscul. 11. Psal. 31.

aram, sæpenumero verbera ad mortem usque læti alacresque tolerabant. Christus acerbissimam flagellationem proposito gaudio patitur ut divinæ justitiæ pro nobis satisfaciat, nosque à verberibus liberet. *Multa* enim *flagella peccatoris.* De viro autem justo scriptum est: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* In corpore nostro mortificationem Christi circumferamus, flagellationem acerbissimam, quam pro nobis pertulit, grato & devoto animo honorantes. *Optimè pœnitet, qui dum carnem verberibus mactat, lucrum quod delectatione carnis amiserat, afflictionibus compensat: & salubrem illi amaritudinem ingerit, cujus olim noxia nunc delectatione peccavit. Nihil differt quibus pœnis caro pœnitentis addicitur, dummodo voluptas præcedentis illecebræ vicariâ repressi corporis afflictione mutetur.* Dignum Deo spectaculum homo pœnitens, qui sui ipsius in corde se constituit judicem, reum in corpore, manibus se gaudet exhibere tortorem. *Hæc est hostia quæ viva mactatur, ad Deum per Angelos oblata defertur: & sic humani corporis victima illi unico sacrificio, quod in ara crucis oblatum est, invisibiliter permiscetur: & in uno thesauro sacrificium omne reconditur, videlicet & quod unumquodque membrum, & quod Caput omnium obtulit electorum.*

S. Petrus Damiani lib. 5. Epist. 8. ad Clericos Florentinos.

Idem Opusc. 43. c. 6.

2. *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus, & veste purpurea circumdederunt eum.* Spinis coronatur Dominus Jesus, & pallio purpureo ad irrisionem regiæ dignitatis suæ indutus, à militibus illuditur & cæditur. Sic hominum superbiam & ambitionem expiat: sic pro Adami primo peccato, quod superbia fuit inobedientiæ parens, justitiæ Patris satisfacit. Regiam dignitatem ultro sibi oblatam à turbis in deserto respuit, fugit, quia coronam parabant nullis spinis intertextam, nullis contumeliis probrosam. Nunc verò spineam coronam, & coccineam chlamydem, qua per ludibrium à militibus induitur, gerere non recusat. Hæc scilicet insignia Regi per crucem regnanti conveniunt. Regem hominem à subditis suis sic excipi, sic illudi, sic verberari; quis sine commiserationis sensu; quis sine indignatione adversùs barbaros & impios illos subditos audiret? Hæc non solùm à subditis, sed à creaturis suis patiturRex gloriæ, cœli terræque Dominus, & nostri causâ patitur, nec compatimur! *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum: & dabant ei alapas.* O qualia tributa! Superbi & ambitiosi Christiani, qui honores, dignitates, mundi gloriam, laudes hominum concupiscunt, & sæpè malis artibus quærunt, qui independentiam affectant, qui Dei donis extolluntur, & ejus lege contempta dicunt in corde suo, *Non serviam*, coronam spineam Jesu Christo plectunt, eum per ludibrium Regem salutant, alapas infligunt Salvatori suo. *Exurge Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Omnium verò miserere, qui sub potenti manu tua, & ad pedes Christi tui humiliati sincero animo aiunt: *Deo subjecta esto anima mea, quia ipse Deus meus & Salvator meus,*

Psal. 73. 22. 23.

Psal. 61.

5. *(Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum:) Et dicit eis: Ecce homo.* Hoc diademate nobis coronam gloriæ comparat: his spinis maledictionem solvit terræ nostræ, spinas & tribulos nobis germinantis. *Egredimini & videte filiæ Sion, Regem Salomonem in diademate quo coronavit illum mater sua*, immò potiùs noverca Synagoga, *in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus*: in die quo sibi desponsavit Ecclesiam, quam diem & ardentissimè desideravit, & cum gaudio incredibili vidit. *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.*

Cantic. 3.

Hebr. 11. 2.

Ecce Homo, non clarus imperio, sed plenus opprobrio: si Regi invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis: flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amaris conviciis illusus est, alapis cæsus est, fervet ignominia, frigescat invidia. Ecce *Vir dolorum* & *sciens infirmitatem.* Hominem-ne agnosceretis, nisi vos monerem? *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.* Ecce Homo, *opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Ad hunc statum cum peccata nostra redegerunt. Fortiùs clamant crimina nostra quàm Judæi: *Crucifige, crucifige eum.* Christus pro peccatoribus clamat ad Patrem, *Miserere:* peccatores ingrati contra Christum clamant, *Crucifige.*

S. Aug. Tract. 116. in Joann.

10. 11. *Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Ubi non respondebat Jesus, *sicut ovis silebat*: ubi respondebat, *sicut Pastor docebat.* Discamus ergo quod dixit, quod & per Apostolum docuit; quia *Non est potestas nisi à Deo*: & plus peccat qui potestati innocentem occidendum livore tradit, quàm potestas ipsa si eum timore alterius majoris potestatis occidit.... Christi Jesu singulare & admirabile silentium honoremus patientia nostra & silentio, querimonias, excusationes, murmurationes, & impatientiæ verba comprimendo, quæ variis in occasionibus amor proprius effundere solet. Persecutiones, calumnias, obtrectationes, convitia, detrimenta, morbos, orbitates, lites improbas, adversa quæque volente Deo nobis inferri & contingere cogitemus, qui pœnæ auctor est, non culpæ: patiamur cum ovium mansuetudine, exemplo Christi Jesu, *Qui cùm malediceretur; non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè.*

1. Petri 2. 23.

C Corde humiliato dicamus cum Propheta: *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: amove à me plagas tuas.* Secundùm infirmitatem carnis loquor, ne à fortitudine manus tuæ ego deficiam in increpationibus. Cæterùm sciens te propter iniquitatem corripere hominem, ad flagella paratus sum, & non sum turbatus. *Amici mei & proximi mei adversùm me appropinquaverunt, & steterunt. Et qui juxta me erant, de longè steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates; & dolos tota die meditabantur. Ego autem tamquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.*

Psal. 38. 13.

Psal. 37.

17, *Et bajulans sibi crucem exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*, &c. Christus verus Isaac, ut Dei victima, portat lignum sacrificii sui in monte offerendi: *Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum.* Ut victor, portat arma quibus diabolum, peccatum, mortem, mundumque debellaturus est. *Delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & tulit illud de medio, affigens illud cruci: & exspolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Ut Rex denique sceptrum gerit quo populum suum reget. *Cujus principatus super humerum ejus.*

Genes. 22. 6.

Coloss. 2. 4. 15.

Isai. 9. 6.

Et bajulans sibi crucem exivit, &c. Crucis pondere Christus Jesus opprimitur. Non mirum, siquidem peccata nostra cum ipsa cruce portabat. Gravissimum est peccati onus: *Sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Peccatum non adeò grave est peccatori qui illud amat. In ejus corde velut in centro est: Gravia porrò in centro non gravitant (inquiunt Philosophi) At in Christo sunt peccata nostra extra centrum, quia peccatum non fecit: quapropter gravissimum illi est crucis onus, in qua peccata nostra ipse portat. *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus.*

E

Psal. 37. 5.

1. Petr. 2. 24.

18. *Ubi crucifixerunt eum: & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Jesum.* Christum usque ad crucem sequi, cum illo cruci configi caritate debemus. *Humiliavit semetipsum usque ad mortem crucis, factus pro nobis maledictum*, ut nos à maledicto liberaret: crucifixus est in medio latronum, ut nos ad societatem perduceret Angelorum. Humiliemus nos ipsos ad pedes crucis ejus. Felices

nos existimemus, si Dei causâ detur nobis aliquid pati. A

1. Petri 2. 19. 20. 21. *Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injustè. Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.....*

S. Auguſt. lib de Sancta Virginit. c. 54. 55. *Inspicite vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium credentis, commercium redimentis. Hæc quanti valeant cogitate, hæc in statera caritatis appendite.... Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis est fixus in cruce.* Domine Jesu, nullus te quærit, nullus te invenit nisi crucifixus. O gloriosa crux, radicare in me, ut ascendam in te.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus. Cùm vidisset ergo Jesus matrem, & Discipulum* B *stantem quem diligebat, dixit Matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit Discipulo: Ecce mater tua.* Stat juxta crucem Virgo sanctissima, suo & Ecclesiæ totius nomine, ut Christum Jesum in cruce morientem offerat Patri, seque ipsam per illum offerat in holocaustum. Mater Jesu stans juxta crucem præsagiebat ac repræsentabat fidelitatem Ecclesiæ, Martyrum constantiam, sexus etiam infirmioris invictam fortitudinem, quem nec mors ipsa separare poterit à charitate Dei, gratiâ Jesu Christi roboratum, quæ ex ejus cruce manat. Tunc impletur Simeonis Prophetia: *Tuam ipsius animam*

S. Bern. „ *pertransibit gladius.* Pertransiit ipsius animam vis doloris,
„ ut plus quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in
„ qua nimirum corporeæ sensum passionis excesserit com-
„ passionis affectus. Christus corpore moritur in cruce;
„ Maria corde commoritur juxta crucem. Facit illud cari-
„ tas, qua majorem nemo habuit: facit & hoc caritas, cui
„ post illam similis non fuit.... In tabernaculo illo duo
„ videres altaria; aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore
„ Christi; Christus carnem, Maria immolabat animam.

Arnoldus Abbas Bonævalli Tract. de septem verbis Domini. „ Optabat quidem ipsa ad sanguinem animæ, & carnis suæ
„ addere sanguinem, & elevatis in cruce manibus celebrare
„ cum Filio sacrificium vespertinum, & cum Domino Je-
„ su corporali morte redemptionis nostræ consummare
„ Mysterium: sed hoc solius Summi Sacerdotis privile-
„ gium erat ut de sanguine munus intra Sancta inferret,
„ nec poterat hæc ei consors cum aliquo esse dignitas: &
„ in reparatione hominibus nulli angelo, nulli homini cum
„ eo fuit, aut esse potuit communis auctoritas. *Cooperabatur tamen plurimùm, secundùm modum suum, ad propitiandum Deum, ille Matris affectus: cùm tam propria quàm Matris vota caritas Christi perferret ad Patrem: cùm* D *quod Mater peteret, Filius approbaret, Pater donaret. Diligebat Pater Filium, & Filius Patrem: Mater verò post utrumque ardebat, unumque erat quod diversa exhibebant officia, quod Pater bonus, quod Filius pius, quod Mater sancta intendebat; quod in commune elaborabat dilectio: simulque se complectebantur pietas & charitas & bonitas: Matre supplicante, Filio interpellante, Patre propitiante. Filius ad pectus Matris & ubera, Pater ad Filii crucem & vulnera respiciebat,*

Cùm vidisset Jesus Matrem, &c. *dixit Matri suæ:*

S. Auguſt. Tract. 119. in Joann. *Mulier, ecce filius tuus.* Fecit quod faciendum monuerat, & exemplo suo suos instruxit Præceptor bonus ut à filiis piis impendatur cura parentibus, *tamquam lignum illud in quo fixa erant membra morientis, etiam cathedra fuerit* E *Magistri docentis.* In S. Joannis persona electos omnes in filios recipit sanctissima Virgo Maria, testamento Jesu Christi in cruce morientis. Illam cum fiducia invocemus, & colamus ut Matrem; ejusque Filio placere studeamus animæ corporisque castimoniâ, ut & illi grati simus. Hac virtute, necnon & dilectione quâ Christo crucifixo adhæsit, meruit Joannes munus illud inæstimabile, ut Matri Jesu loco filii esset, illamque Matrem haberet, quæ Deum peperit: *Deinde dicit Discipulo: Ecce*

Arnoldus Bonæval. *Mater tua.* Vices Filii naturalis filius accipit adoptivus, & transfunditur in ministrum filialis affectus: formatur-

que & firmatur in ambobus pietatis unicæ gratus concorsque complexus, non ex traduce naturæ, sed ex munere gratiæ. Tu igitur, Joannes sancte, ad hoc eligeris ut ministres & obsequaris, *ea dilectione quâ filius; eâ obedientiâ qua discipulus; ea abjectione qua minister & famulus. Petro commendatur Ecclesia, tibi Maria: illi tumultuosa negotia, tibi pacifica & quieta: illi atria & vestibulum, & altaria sanguinum: tibi commendatur altare incensi, & Sancta sanctorum. Ad culmen ministerii tui nullus tecum admittitur: solus illi assistis propitiatorio: solus illud vas aureum continens manna illud divinæ legis scrinium Pontifex destinatus observas.*

Mulier, ecce filius tuus. Testabatur de cruce Chri- cc S. Amb.
stus, & testamentum ejus signabat Joannes, dignus tanto cc lib. 10.
testatore testis... Sed nec Maria minor quàm matrem cc in Luc.
Christi decebat, fugientibus Discipulis ante crucem cc n. 131.
stabat, & piis spectabat oculis Filii vulnera, quia expe- cc 132.
ctabat non pignoris mortem, sed mundi salutem. Aut cc
fortasse quia cognoverat per Filii mortem mundi redem- cc
ptionem, putabat se & sua morte publico muneri aliquid cc
addituram. Sed Jesus non egebat adjutore ad mundi re- cc
demptionem, qui dixit: *Factus sum sicut homo sine ad-* Psal. 87.
jutorio inter mortuos liber. Suscepit quidem Matris af- 5.
fectum, sed non quæsivit hominis auxilium.... Christo patienti cum pia Matre compatiamur, offeramus illi nosmetipsos *Hostiam vivam, sanctam, Deo placentem*; per Christianam mortificationem passionem ejus in carne nostra adimpleamus, ut dicere possimus cum Apo- Colos. 1.
stolo: *Gaudeo in passionibus, & adimpleo ea quæ desunt* 24.
passionum Christi in carne mea.

C 28, *Postea sciens Jesus quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio*, &c. Siti sua intemperantiam Adami & filiorum ejus Christus expiat. Ejus exemplum ad tolerandam sitim, jejuniorum saltem diebus, nos roboret. Sitim ejus honoremus à potu abstinendo extra horam refectionis. Carnis terat superbiam, non cibi tantùm, sed potûs parcitas. Sitim inordinatam sitim vitiosam bonorum & delectationum temporalium, qua corda nostra consumuntur, restinguamus aceto quod ori Salvatoris nostri oblatum est, passionis ejus amaritudine.

Sitio. Christi *sitim sacramentalem* vocat Arnoldus Abbas, *quâ non tam desideratur potus, quàm hominum salus.* Hanc sitim David prædixerat his verbis *Quousque irruitis in hominem? Interficitis universi vos tamquam* Psal. 61. 3. 4.
parieti inclinato & maceriæ depulsæ? Veruntamen pre- D
tium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti. Retribuebant enim mala pro bonis. Illi interficiebant, cc S. Aug.
illi repellebant; ego autem sitiebam: illi pretium meum cc Enarrat. in
cogitaverunt repellere; ego eos in corpus meum sitie- cc Psalm.
bam trajicere. Bibendo enim quid facimus, nisi humo- cc 61.
rem foris positum in membra mittimus, & in corpus no- cc
strum ducimus? Hoc fecit Moyses in capite vituli. Ca- cc Exod.
put vituli, magnum sacramentum. Caput enim vituli. cc 32. 20.
corpus erat impiorum, in similitudine vituli manducantis cc
fœnum, terrena quærentium, quia omnis caro fœnum. cc
Iratus Moyses in ignem misit, comminuit, in aqua spar- cc
sit, bibendum populo dedit; & ira Prophetæ admini- cc
stratio facta est Prophetiæ. Corpus enim illud in ignem cc
mittitur tribulationum, & verbo Dei comminuitur.... cc
Et quid jam evidentius, quàm quòd in corpus illud civi- cc
tatis Jerusalem, cujus imago erat populus Israël, per bap- cc
tismum trajiciendi erant homines? Ideo in aqua spar- cc
sum est, ut in potum daretur. Hoc usque in finem sitit cc
iste, currit & sitit. Multos enim bibit, sed numquam erit cc
sine siti. Inde est enim *Sitio, Mulier, da mihi bibere.* Sa- cc Joan. 4.
maritana mulier ad puteum sitientem Dominum sensit; cc 7.
& à sitiente satiatus est: *Sensit prior illa sitientem, ut* cc
biberet ille credentem. Et in cruce positus, *Sitio* dixit, quamvis illi non hoc dederint quod sitiebat. *Ipsos enim sitiebat*: at illi acetum dederunt.

S. Auguſt. Enarrat. in Psal. 41. *Sitio.* Cervus serpentes necat, & post serpentium interemptionem majori siti inardescit, peremptis serpenti-

bus ad fontes acriùs currit. Christus Jesus cum antiquo serpente diabolo in cruce pugnavit, eumque vicit, debellavit: ideo proximus consummationi victoriæ dixit; *Sitio*. Sitiamus & nos fontem vivum, Deum nostrum; sed ut alacriùs curramus ad fontem, serpentes necemus. Serpentes vitia tua sunt: *Consume serpentes iniquitatis, tunc ampliùs desiderabis fontem veritatis. Interfice in te quicquid contrarium est veritati*: & cùm te videris vacare à cupiditatibus perversis, desidera fontes aquarum: habet Deus unde te reficiat, & impleat venientem ad se post interemptionem serpentium, tanquam velocem
Psal. 41. cervum. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.*

30. *Cùm ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est.* Consummata est justitia Dei, quæ majorem & accuratiorem satisfactionem exigere non potuit pro hominum peccatis, quàm satisfactionem hominis Dei. Consummata est caritas & misericordia Salvatoris, cujus majus specimen præbere non potuit, quàm moriendo
Hebr 10. pro hominibus peccatoribus, inimicis, ingratis. Consummata est malitia, & crudelitas hominum, qui acerbissimas pœnas, & mortem atrocissimam maximèque contumelioſam Auctori vitæ intulerunt. Consummata sunt vetera omnia sacrificia *unâ oblatione* qua Christus Pontifex futurorum bonorum *consummavit in sempiternum sanctificatos*. Humilitas, obedientia, patientia Christi Jesu consummatæ sunt. *Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.* A Christo moriente gratiam benè moriendi humiliter postulemus. Christianæ vitæ, nostrique status officia, Dei Mandatis, & Evangelio obedientes impleamus, & consummemus. Ad spiritum Deo reddendum parati simus. Ne à nobis avellatur vita, sed reddatur Creatori à quo accepimus. Mors Christiani sacrificium est: spontaneum ergo sit & voluntarium. Hominium est, supremo vitæ & mortis Domino exhibitum: cum subjectione fiat & obedientia, satisfactio est, humilis sit. Restitutio est, amore justitiæ sanctificetur. Cursûs nostri consummatio est, omnium officiorum Christianæ vitæ sit consummatio. *Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum.*

34. *Unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continùs exivit sanguis & aqua.* Obstetricante lancea latus Christi mortui apertum est, ut illic vitæ ostium panderetur, unde Sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita est, non intratur. *Ille sanguis in remissionem fusus est peccatorum: aqua illa salutare temperat poculum: hæc & lavacrum præstat & potum.* Hoc prænuntiabat quod Noë in latere arcæ ostium facere jussus est, quâ intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigurabatur Ecclesia. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, & appellata est vita materque vivorum. Magnum quippe significavit bonum ante magnum prævaricationis malum. Hic secundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit. O mors unde mortui reviviscunt! Quid isto sanguine mundius? Quid vulnere isto salubrius? *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt.* Sufficere nobis non posset ad intellectum veritatis testimonium quod de cælo est, quod sibi ipsi perhibet Trinitas, nisi nobis innotesceret aliquibus signis & aliquibus argumentis fidei veritas. Sunt itaque hæc tria, Spiritus sanctificationis, sanguis redemptionis, aqua purificationis. Non redimit sanguis, nisi quos gratia vocat & lavat: nec nisi ablutos & mortuos peccato Spiritus sanctificat. In commune participant redemptio, & ablutio, & sanctificatio. Alterum sine altero esse non potest: quodque agitur, unum est, non multiplex. Spiritus namque sanctus superfertur Mysteriis, interest Sacramentis, quorum rationem aqua mundans significat, quæ illius rei continent signum, cui & sanguis Christi, & Spiritus Dei præbet effectum. In aqua mundamur, in sanguine informamur. ... Admitte me, Domine Jesu, in cor tuum, ut inde latices salutis hauriam. Da ut cum eodem caritatis ardore, cum eodem devotionis affectu sacra Mysteria Corporis & Sanguinis tui ex Altari percipiam, quo manantem ex latere tuo sanguinem sugerem: siquidem firma fide credo bibi in Calice, quod fluxit ex latere.

S. August. Tract. 120. in Joann.

Genes. 6. 16.

Genes. 2. 22.

1. Joan. 5.

Arnoldus Abbas Tract. de septem verbis Domini

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

1.2. Una *autem Sabbati*, id est, prima die hebdomadis, *Maria Magdalene*, cum aliis piis mu-
Marc. 16. 2. *Luc.* 4. 1. lieribus, quibus ad opus pietatis dux erat, *venit mane cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum*: sub noctis finem itineri se commisit, cùm tenebræ nondum discussæ essent, & ad monumentum pervenerunt cùm sol inciperet illucescere: *& vidit lapidem sublatum à monumento.* Saxum magnæ molis, quo specûs os clausum fuerat, inde revolutum conspexit. *Cucurrit ergo*, cum comitibus, & primariis Discipulis celeriter nuntiavit quod primùm viderat, & quod sibi venerat in mentem, corpus scilicet Domini ablatum fuisse. *Et venit ad Simonem Petrum, & ad alium Discipulum, quem amabat Jesus*, ipsum nempe, qui hæc scripsit, Johannem, *& dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento*, an honoris, an contumeliæ majoris causâ, incertum: *& nescimus ubi posuerunt eum.* Id Magdalene dictura non videtur, si cum aliis mulieribus jam vidisset Angelos, & de Resurrectione Domini tam clarum, tam certum eorum testimonium audivisset.

3.4.5.6.7.8.9. *Exiit ergo Petrus, & ille alius Discipulus, & venerunt ad monumentum*, rem exploraturi. *Currebant autem duo simul, & ille alius Discipulus præcucurrit citiùs Petro*, utpotè ætate junior & velocior, *& venit primus ad monumentum. Et cùm se inclinasset*, capite in specum intromisso, utpote qui sepulchrum introspicere non poterat erectus, cùm ostium humile, & sepulchrum profundum esset: *vidit posita*, seu jacentia in terra, *linteamina*, quibus corpus Jesu fuerat involutum, velut absentis corporis exuvias: *non tamen introivit.* Petrum exspectans. *Venit ergo* paulò post *Simon Petrus sequens eum, &*, omnia diligentiùs exploraturus, *introivit in monumentum, & vidit linteamina posita*, sive jacentia, *& sudarium quod fuerat super caput ejus*, quo caput ejus obtectum, & faciens velata fuerat Judaico sepeliendi more, *non cum linteaminibus*, id est fasciis sepulcralibus, *positum, sed separatim involutum*, seorsim complicatum, *in locum unum.* Quæ linteorum tam accurata collocatio furti suspicionem omnem amovebat. Fures enim festinant, nec agunt aliena à suo instituto. *Tunc ergo introivit & ille Discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit*, corpus Jesu sublatum esse, quod Maria Magdalene dixerat. *Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.* Nondum sacram Scripturam planè intelligebant. Et quamvis Jesum non semel audivissent se resurrecturum tertia die asserentem, Mysterii tamen sublimitas, & tarditas ingenii, fideique infirmitas obstabant quo minùs hoc in animum admitterent. Confer cum *Lucæ* 24. 4. ubi scriptum est de *undecim* Apostolis, cùm mulieres referentes audivissent se ad monumentum Domini Angelos vidisse, qui eum à

S. Augustin. Tract. 120. in Joann. n. 9.

mortuis resurrexisse asserverant, sicut ipse Jesus eis prædixerat: *Et visa sunt ante illos, sicut deliramenta, verba ista, & non crediderunt illis.* Subdit S. Joannes Vers. 10. *Abierunt ergo iterum Discipuli ad semetipsos.* Petrus & Joannes in domum reversi sunt.

11. 12. *Maria autem* Magdalena, quæ ad monumentum cum Petro & Joanne iterum venerat, aliis etiam piis mulieribus comitantibus, & hac secunda vice Angelos cum illis viderat Christi resurrectionem nuntiantes, illis recedentibus paululùm morata, *stabat ad monumentum foris plorans*, extra speluncam scilicet in qua excisum fuerat sepulchrum. *Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis*, albis ac splendidis vestibus indutos, *sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu*: sicut Cherubim ab utraque extremitate arcæ. B

Exod. 25. 18. 19.

13. 14. 15. *Dicunt ei illi: Mulier quid ploras?* Absterge lacrymas, nulla tibi mœroris, immò magna lætitiæ ratio est. *Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset, conversa est retrorsum*, oculos à monumento ad hortum vertit, ut solent anxii: *& vidit Jesum stantem: & non sciebat quia Jesus est*: Domino plenum ac perfectum ejus contuitum ad tempus impediente, ut & vocis perceptionem. *Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras, quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset*, id est, horti illius colonus, illumque audivisse colloquium quod mox habuerat cum Angelis, *dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum*, quem à me quæri nosti, *dicito mihi ubi posuisti eum, & ego eum tollam*; si hîc locus non est corpori Domini C mei, indica mihi ubi lateat, & ego aliò transferri curabo, ut honestè sepeliatur.

16. 17. *Dicit ei Jesus: Maria:* ea voce qua facilè agnosceretur. *Conversa illa dicit ei: Rabboni* (*quod dicitur Magister*) Cùm verò ad pedes Domini provoluta, eos pro more complecti & osculari vellet, *dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Ne in pedum meorum complexu morêris, opportuno tempore id facies: aliàs me tibi conspiciendum dabo: nondum enim ad cælum ascendi. *Vade autem ad fratres meos*, ad Discipulos meos, quos ut fratres diligo, & *dic eis*: hæc mea verba illis refert: *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum; Deum meum & Deum vestrum. Vestrum* natura & veritate, *meum* ratione carnis assumptæ. Veteres Patres, Hieronymum, Augustinum, Cyrillum, Leonem Magnum sententiam illam; *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*, aliter fuisse interpretatos norunt Eruditi: sed eorum interpretationes non ita planæ sunt ac litterales, ut compertum erit legentibus.

S. Chrys. Hom. 85. in Ioann. S. Hieron. Epist. ad Hedib. Quæst. 5. S. Cyrill. lib. 12. S. August. Tract. 121. in Ioann. S. Leo serm. 2. de Ascens. &c.

18. *Venit Maria Magdalene annuntians Discipulis Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.* Videtur autem assecuta in itinere pias alias mulieres, quæ cum ipsa venerant ad monumentum, & paulò ante ipsam ex horto exiverant: & dum unà cum ipsis pergeret, *Jesus occurrit illis dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Quod S. Matthæus commemorat.

Matt. 28. 9.

19. 20. *Cùm ergo serò esset die illa, unâ Sabbatorum.* eadem die, ad vesperam, *& fores essent clausæ*, clausis E foribus domûs *ubi erant Discipuli congregati, propter metum Judæorum, venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Clausis foribus intravit, ut corpus suum glorioſum esse comprobaret. Ea virtute ad Apostolos intravit januis clausis, qua in mundum intrans clauso exivit utero Virginis. *Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus*, necnon pedes, in quibus erant cicatricum vestigia. *Gavisi sunt ergo Discipuli, viso Domino*, ipsummet esse in eodem corpore redivivum minimè dubitantes.

Luc. 24. 39. 40.

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis: Sicut misit me Pater*, ad annuntiandum Evangelium, qua legatione sum perfunctus; *& ego mitto vos*: pari auctoritate vos mitto in mundum universum, ad Ecclesiam meo nomine fundandam, colligendam, regendam.

22. 23. *Hæc cùm dixisset, insufflavit*, flatum seu anhelitum in eos immisit, Spiritum sanctum se ipsis interiùs infundere hoc symbolo significans, sicut in primi hominis creatione Deus insufflavit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est in animam viventem: *Et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum*, cum hoc privilegio & auctoritate ut aliis dare possitis potestate ministerii ad quod vos inauguro, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quorumcumque peccata remittenda esse judicaveritis, verbisque ipsis remiseritis, postquam eos cognoveritis pœnitentia duci, eis verè ac reipsa remittentur à Deo: & quos à remissionis gratia tamquam indignos repuleritis, Dei judicio à venia repellentur. Non nudum ministerium annuntiandi B Evangelii, aut declarandi remissa esse peccata, sed judiciaria potestas his verbis à Christo collata est Apostolis, & omnibus Legis novæ Sacerdotibus. Hoc Sacramentalis Confessionis fundamentum: ut quicumque remissionem peccatorum consequi volunt, omnia & singula peccata mortalia Sacerdotibus aperiant: qui audita peccatorum varietate, & qualitate, ab ipso reo accusatore sui, noverint cui remittenda sint, cui retinenda, quis solvendus, quis ligandus; quis satisfactionis & pœnæ salutaris modus pœnitentibus imponendus. *Sed aiunt* Hæretici *se Domino deferre reverentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem reservent. Immo nulli majorem injuriam faciunt, quàm qui ejus volunt mandata rescindere, commissum munus refundere. Nam cùm ipse in Evangelio suo dixerit Dominus Jesus:* Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt; *Quis est ergo qui magis honorat, utrum qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in utroque servat obedientiam, ut peccatum & alliget & relaxet: Hæresis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non resolvat: non vult solvere quod ligavit: in quo se sua damnat sententia. Dominus enim par jus & solvendi esse voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit. Ergo qui solvendi jus non habet, nec ligandi habet.... Ecclesiæ utrumque licet, Hæresi utrumque non licet; jus enim hoc solis permissum Sacerdotibus est. Rectè igitur hoc Ecclesia vindicat, quæ veros Sacerdotes habet; D Hæresis vindicare non potest, quæ Sacerdotes Dei non habet. Non vindicando autem ipsa de se pronuntiat, quòd cùm Sacerdotes non habeat, jus sibi vindicare non debeat Sacerdotale. Specta etiam illud, quoniam qui Spiritum sanctum accepit, & solvendi peccata potestatem & ligandi accepit. Sic enim scriptum est:* Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur; & quorum detinueritis, detenta erunt. *Ergo qui solvere non potest peccatum, non habet Spiritum sanctum. Munus Spiritus sancti, est officium Sacerdotis; jus autem Spiritus sancti, in solvendis ligandisque criminibus est. Quomodo igitur munus ejus vindicant, de cujus diffidunt jure & potestate?*

S. Ambros. lib. 1. de Pœnitentiac. 2.

24. 25. *Thomas autem unus ex duodecim*, unus ex Collegio Apostolico, quod primum fuit Duodecimvirûm; *qui dicitur Didymus*, id est gemellus, *non erat cum eis quando venit Jesus.* Aberat cùm Jesus Sociis se conspicuum præbuit. Quo casu abesset, frustra quæritur. Divina dispensatione id contigisse, minimè dubium. *Dixerunt ergo ei alii Discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis; Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum*; quidam codices legunt, *fissuram*, alii *figuram*, id est foramina & vestigia clavorum, quibus cruci affixus fuit, *& mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus*, lanceâ post mortem perforatum, non credam ipsum resurrexisse: immò delusos omnium vestrûm oculos putabo & phantasma pro vero corpore vos accepisse. Pertinax certè incredulitas Thomæ, qui nec piis mulieribus; nec Apostolis, nec ipsi Christo, qui resurrectionem suam non semel prædixerat, credidit.

26. 27. *Et post dies octo*, primo die sequentis hebdomadæ, à Resurrectione Domini octavo; *erant Discipuli ejus intus*, in eadem domo Hierosolymis conclusi & abditi, *& Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis*, ut ipsa Resurrectionis die, *& stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ*, ejus incredulitati, quæ ex infirmitate potiùs quam ex malitia orta erat, mederi volens: *Infer digitum tuum huc*, in loca clavorum. Thomæ verba repetit, ut se omniscium ostendat. *Et vide manus meas*, tacto explora. *Et affer manum tuam & mitte in latus meum; & noli esse incredulus, sed fidelis.* Pertinaciam depone. Crede saltem sensuum tuorum certissimo testimonio. Sensibus corporis in rei cujusque evidentia credendum est: & miserabiliter decepti sunt Philosophi, qui eis rectè dispositis, de propriis objectis debito modo applicatis negabant esse credendum. *Tertull. lib. de Anima c. 17.* *Quid agis, Academia procacissima* (inquit Tertullianus) *totum vitæ statum evertis, omnem naturæ ordinem turbas, ipsius Dei providentiam excæcas, qui cunctis operibus suis intelligendis, incolendis, dispensandis, fruendisque fallaces & mendaces dominos præfecerit sensus. An non istis universa eruditio subministratur? An non per istos secunda quoque mundo instructio accessit? Tot artes, tot ingenia, tot studia, negotia, officia, commercia, remedia, consilia, solatia, victus, cultus, ornatusque omnia? Totum vitæ saporem condierunt, dum per hos sensus solus omnium homo animal rationale dignoscitur, intelligentiæ capax, & ipsius Academiæ: .... Non licet, non licet nobis in dubium sensus istos devocare, ne & in Christo de fide eorum deliberetur: ne fortè dicatur quòd falsò Satanam prospectaret de cælo præcipitatum: aut falsò vocem Patris audierit de ipso testificatam: aut deceptus sit cùm Petri socrum tetigit: aut alium postea unguenti senserit spiritum, quod in sepulturam suam acceptavit: alium postea vini saporem, quod in sanguinis sui memoriam consecravit. Sic enim & Marcion phantasma eum maluit credere, totius corporis in illo dedignatus veritatem. At quin ne in Apostolis quidem ejus ludificata natura est. Fidelis fuit & visus & auditus in monte: fidelis & gustus vini illius, licèt aquæ ante, in nuptiis Galilææ: fidelis & tactus exinde creduli Thomæ. Recita Joannis testationem: Quod vidimus, inquit, quòd audivimus, oculis nostris vidimus, & manus nostræ contrectaverunt, de sermone vitæ. Falsa utique testatio, si oculorum & aurium & manuum sensus natura mentitur.*

28. *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus!* Te Deum ac Dominum meum confiteor, cui me credere & parere justum est. Thomam his verbis Christum Jesum Deum non appellasse, sed rem insolitam & admiratione dignam vulgari exclamatione significasse, Sociniani ineptè respondent, cùm Evangelii textus hæc verba ad Jesum directa expressè testetur: *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Id agnovit Christus fidem ejus commendans, repulsurus utique Thomæ confessionem, si falsò dictus fuisset Deus. Unde S. Hilarius Arianorum hæresim Thomæ confessione refellit hunc in modum: *S. Hilar. lib. 7. de Trinit. p. 925. Edit. Paris. PP. Benedict.* *Veritatem igitur Evangelici sacramenti Thomas intelligens, Dominum suum, & Deum suum esse confessus est. Non hic honoris est nomen, sed naturæ confessio est: rebus enim ipsis atque virtutibus Deum credidit. Et Dominus professionis hujus religionem non honoris esse docuit, sed fidei, dicens:* Quia vidisti, credidisti; beati qui non viderunt, & crediderunt. *Videns enim Thomas credidit. Sed quid credidit, quæris? Et quid aliud credidit quàm professus est:* Dominus meus & Deus meus? *Resurrexisse enim per se ex mortuis in vitam, nisi Dei natura non potuit: & creditæ religionis fides hoc est professa, quod Deus est. Anne ergo nomen Dei, non naturæ res existimabitur, cùm professio nominis fidem naturæ creditæ sit secuta? Nam utique religiosus Filius, & qui non voluntatem suam, sed ejus qui se miserat faceret, & qui non honorem suum sed ejus à quo venerat quæreret, honorem hujus in se nominis recusasset; ne quod ipse unum Deum prædicaverat, solveretur. Sed veræ & apostolicæ fidei mysterium confirmans, & naturæ in se paternæ nomen agnoscens, beatos esse docuit, qui cùm se resurgentem è mortuis non vidissent, Deum tamen per resurrectionis intelligentiam credidissent.*

29. *Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Vidit hominem Thomas, Deum certissimè credidit & confessus est. *Quia vidisti me*, id est tetigisti. Verbum enim videndi sensibus omnibus accommodatur, quia generalis quodammodo sensus est visus. Dici etiam potest, non ausum fuisse Thomam tangere, cùm se illi tangendum Jesus offert. Non enim scriptum est: *Et tetigit Thomas.* Sed sive aspiciendo tantùm, sive etiam tangendo viderit & crediderit, illud quod sequitur, magis Gentium fidem prædicat atque commendat, *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Id est, beatiores illi, Deoque gratiores. Præteriti temporis usus est verbis, tamquam ille qui quod erat futurum, in sua noverat prædestinatione jam factum. *S. August. Tract. 121. in Joannem*

30. 31. *Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum*, tum ante passionem, tum post Resurrectionem, *quæ non sunt scripta in libro hoc*, ut minimè necessaria. *Hæc autem* præcipua & selecta *scripta sunt ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei*, cui uni omnes Veteris Testamenti de Messia Prophetiæ conveniunt, & in eo impletæ sunt: verus & naturalis, non adoptivus Dei Filius: *& ut credentes*, fide non qualicumque, sed actuosa, *vitam habeatis in nomine ejus.* Vitam æternam merito sanguinis & mortis ejus, & per ejus misericordiam & gratiam assequamini.

Grotius vir eruditus, sed in suis sæpè conjecturis audacior, arbitratur duos postremos istius capitis Versus conclusionem esse totius Operis, & ibi finiisse Joannem Evangelium suum. Ac sicut caput ultimum Pentateuchi & caput ultimum Josue, post Moysis & Josue mortem additum est à Synedrio Hebræorum, ita & caput quod sequitur post mortem Joannis additum ab Ecclesia Ephesina, hoc maximè fine, ut ostenderetur impletum quod de longævitate ac non violenta morte Joannis Dominus prædixerat. Cætera autem quæ in eo capite narrantur, addita ad demonstrandum tempus, locum & occasionem illius oraculi. Argumento hoc nititur, quòd in fine capitis clausula huic similis reperitur: *Scimus quia verum est testimonium ejus.* Quibus verbis, inquit, Ecclesia ostendit se de supra positis à Joanne minimè dubitare, nec de his etiam quæ ex privatis ipsius Commentariis erant deprompta: cum alioqui si Joannes hoc scripsisset, dicturus fuisset ut supra cap. 19. 35. *Et ille scit quia vera dicit.*

Verùm hæc debilior conjectura est, quàm ut illi præbere possimus assensum, cùm Ephesina Ecclesia depositum apud se Joannis Evangelium conservare potuerit, ac declarare genuinum esse Joannis Opus; non item illi addere integrum caput, cùm Ecclesiæ demandata non sit à Christo auctoritas aliquid addendi libris canonicis seu Veteris seu Novi Testamenti. Minimè dubium quin Ephesinæ Ecclesiæ Presbyteri intellexerint maledictoni obnoxios fore qui ad S. Joannis Evangelium, non minùs quàm ad ejus Apocalypsim aliquid addissent. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus Partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta.* Denique antiqui Patres SS. Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, Augustinus, & omnis Ecclesia Catholica 21. caput ab ipso Joanne Apostolo scriptum sentiunt. *Post narrationem rei gestæ* (inquit S. Augustinus) *in qua Thomas discipulus oblatis sibi tangendis in Christi carne vulnerum locis, vidit quod credere nolebat, & credidit, interponit hæc Evangelista Johannes, & dicit:* Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes vitam *Apoc. ult. 18 19.* *S. Augst. Tract. 122. in Joann.* " " " " "

habeatis in nomine ejus. *Hoc capitulum velut libri hujus indicat finem: sed narratur hîc deinde quemadmodum se manifestaverit Dominus ad Mare Tiberiadis, & in captura piscium commendaverit Ecclesiæ sacramentum, qualis futura est ultima resurrectione mortuorum. Ad hoc itaque commendandum valere arbitror, quòd tanquam finis interpositus est libri, quod esset etiam secutura narrationis quasi præmium, quod ei quodammodo faceret eminentiorem locum.* Leve tandem est argumentum quo nititur Grotius; cùm tam verè scribere potuerit S. Joannes in plurali numero, *Et scimus quia verum est testimonium ejus*: ac verè dixit Nicodemus: *Rabbi, scimus quia à Deo venisti Magister.* Hunc loquendi modum Hebræis familiarem esse nemo nescit: immò & cæteris ferè linguis; ut plurali pro singulari interdum utantur emphasis gratiâ. Unde ipse Dominus Nicodemo respondit: *Amen, amen dico tibi, Quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur.* Ioann. 3.

Sensus Moralis.

1. UNA *sabbati, Maria Magdalene venit mane, cùm adhuc tenebræ essent ad monumentum.* Omnia impedimenta vincenda ut Jesum quæramus & inveniamus, Mariæ Magdalenæ exemplum nos docet. Omnia facilè vincemus, si Deum diligamus, si ad bona opera impigri simus, & ardentes, non negligentes, non tardi, non tepidi. *Venit mane.* Si caritas in cordibus nostris non tepescat, auxilio gratiæ suæ externa impedimenta Deus removebit. *Et vidit lapidem sublatum à monumento.*

2. 3. *Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium Discipulum, quem amabat Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum.* Fidelis Anima, quæ Christum Jesum se amisisse putat, turbatur, dolet, ingemiscit, nihil non agit ut illum reperiat; non lentis & Mollibus gradibus ambulat, sed currit ut inveniat dilectum suum. *Cucurrit*, venit ad Pastores qui Petrum simul & Joannem illi exhibeant, auctoritatem & caritatem conjungentes. Impigri porro esse debent Rectores Animarum ut illis subveniat in periculis & anxietatibus, & ad Jesum inveniendum illas adjuvent. Sed currere simul debent Petrus & Joannes. Inseparabiles esse debent in Pastoribus & Rectoribus animarum auctoritas & caritas. *Currebant autem duo simul.* Quò major auctoritas, eò major caritas esse debet in Ecclesiæ Rectoribus. Ut ad Jesum quærendum curramus, diligere illum debemus ut Petrus, ab illo diligi ut Joannes. Diligi nos priùs oportet, ut diligamus & curramus. *Non* enim *volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*, qui prævenit voluntatem bonam, eamque operatur in nobis, & currendi vires efficacissimas præbet, quæ nullis obicibus impediantur, nullis moribus retardentur, nullis causis suspendantur. *Currebant autem duo simul.*

In Animarum regimine caritas auctoritatem præveniat, illique viam præparet, ne infirmi auctoritate territi, vel ejus pondere oppressi, Jesum non inveniant. *Et ille alius Discipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.* Sit Rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus: ut & per pietatis viscera in se infirmitatem cæterorum transferat, & per speculationis altitudinem semetipsum quoque invisibilia appetendo transcendat: ne aut alta petens proximorum infirma despiciat, aut infirmis proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc Apostolus: *Quis infirmatur*, inquit, *& ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Hinc Jacob vidit scalam cui Dominus innitebatur, & Angelos ascendentes ac descendentes: quia Prædicatores recti non solùm sursum sanctum caput Ecclesiæ, videlicet Dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Hinc Moyses crebrò Tabernaculum intrat & exit: & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat.... Veritas per susceptionem nostræ humanitatis nobis ostensa, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis viam bonis Rectoribus sternens; ut etsi jam summa contemplando appetunt, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur. Tales sese qui præsunt exhibeant, quibus subjecti occulta quoque sua pandere non erubescant: ut cùm tentationum fluctus parvuli tolerant, ad Pastoris mentem quasi ad matris sinum re-

S. Greg. M. p. 2. Pastor. c. 5.

1. Cor. 12.

Gen. 28.

currant. Hæc S. Greg. Sic Petrus & Joannes simul currunt ad quærendum Jesum: sed Joannes præcurrit citiùs Petro.

5. 6. 7. 8. *Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum*, &c. Joannes typus est vitæ contemplativæ, orationi & studio veritatis deditæ. Hanc pia quævis Anima & Deum amans contemplatione assequi potest: verumtamen Ecclesiæ examini & auctoritati Pastorum inspirationes suas, cogitata, visa, propositum omne, vias ad quas se trahi à Deo putat, cum humilitate subjicit, ut ab iis approbentur, ne illusionibus decepta Jesum non inveniat, sed perdat. Petrus typus est vitæ activæ, & auctoritatis Pastorum, ad quos pertinet ingredi in sanctuarium veritatum fidei, quæ velut linteamina sunt in Scripturis sacris & Traditione involuta & complicata. De fidei controversiis judicare, Scripturarum Mysteria evolvere & explicare fidelium dilectioni, pertinet ad Petrum & illius Successores, & Episcopos universos, quorum personam gerebat. *Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita.... Tunc ergo introivit & ille Discipulus qui venerat primus ad monumentum, & vidit, & credidit.* Pastorum judicium prævenire in rebus religionis, & quæstionibus fidei nondum ab Ecclesia definitis, cui scientia Scripturarum, & auctoritas illas explicandi concredita est, admodum periculosum est; caracter est aut zeli imprudentis, aut superbæ ignorantiæ. *Nondũ enim sciebant Scripturam.*

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. *Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum*, &c. Fidelis anima stare debet *ad monumentum* exemplo Mariæ Magdalenæ, Christo Jesu commori, & consepeliri. *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.... Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & convivemus.... Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato.* 2. Fidelis anima *foris*, extra mundum, stare debet, non jacere; à negotiorum sæcularium tumultu, à carnalium hominum societate secedere ut Jesum quærat. *Maria stabat ad monumentum foris.* 3. Fidelis anima profundere debet lacrymas ex amore pœnitente manantes, vel ex dolore de absentia Sponsi cælestis. *Plorans.* 4. Lachrymas illius comitari debent humilitas, inclinatio cordis, inquisitio Christi Domini. *Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum.* 5. Cum fervore, pia sollicitudine, & perseverantia quærendus est Jesus exemplo Magdalenæ. Monumentum vacuum jam viderat, jam sublatum Dominum nuntiaverat; quid est quòd se iterum inclinat, iterum videre desiderat? Sed amanti semel aspexisse non sufficit: quia *Vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. Quæsivit ergo priùs, & minimè invenit: perseveravit ut quæreret, unde & contigit ut inveniret: actumque est ut desideria dilata crescerent, & crescentia caperent quod invenissent.* Hinc Sponsa in Canticis ait: *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles qui custodiunt ci-*

Coloss. 3. 2. Tim. 2. 11. Rom. 6. 4. & seq.

S. Gregor. M. Hom. 25. in Evang.

Cantic. 3.

Cantic. 3. *vitatem. Num quem diligit anima mea vidistis? Paulu-*
lum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima
mea. Cælestis Sponsus priùs non inveniendus quæritur,
ut post inventus strictiùs teneatur. Sancta enim desideria
ut diximus, dilatione crescunt. Si autem dilatione defi-
ciunt, desideria non fuerunt. 6. Omnes fidelis animæ co-
gitationes & affectiones defixæ esse debent in Deo
& Salvatore nostro Christo Jesu, exemplo Magdalenæ
quam nec Angelorum visio & consolatio detinet quo
minùs cogitet de Jesu, & illum quærat. *Hæc cùm dixis-*
set, conversa est retrorsum, &c & sibi fingit eum, quem
putat hortulanum, in corde ejus legere nomen ejus quem
quærit & diligit. Adeo amore suo occupata est. *Domi-*
ne, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum. 7. A-
nimæ fidelis amor generosus nullis difficultatibus tetre-
tur, cùm pietatis opus agressa est. Omnia enim possi-
bilia sunt amanti. Ubi amatur, aut non laboratur, aut ipse
labor amatur. Omnia vincit amor. *Et ego cum tollam.*

Fideles animas illum sincerè, fideliter, humiliter,
perseveranter quærentes, ob illius absentiam gementes
variis modis Christus Jesus consolatur. 1. Per Ministros
suos, per sanctos Sacerdotes & Pastores, qui Angelorum
ministerium obeunt, sedentes ad tumulum Jesu. *Et vi-*
dit duos Angelos in albis, sedentes.... Dicunt ei, Mulier
quid ploras? 2. Illas consolatur præsentiâ sua, quamvis
non manifesta, nec sensibili, seu sub propria specie, sed
sub aliena, in Sacramento Eucharistiæ. *Vidit Jesum stan-*
tem, & non sciebat quia Jesus est. Nescit anima Jesum esse,
si sensus, rationemque interroget. 3. Illas consolatur ver-
bo suo. *Mulier quid ploras? Quem quæris?* Vocat eas no
mine suo, familiariter cum ipsis colloquitur *Dicit ei Je-*
sus: Maria. 4. Illas consolatur interioribus illustrationi-
bus, & spiritalibus deliciis, quarum gustu agnoscentes
illum in corde suo præsentem, illum unum audire sibi
proponunt ut magistrum, illi uni ut sponso adhærere,
illi uni ut domino famulari. *Conversa illa dicit ei: Rabboni*
(quod dicitur Magister.) 5. Fideles animas consolatur Je-
sus suorum sublimitatem Mysteriorum in meditatione &
contemplatione illis aperiendo, tanta interdum lumi-
nis & gratiæ ubertate, ut aliis etiam ea nuntiare, & ex-
ponere valeant. *Nondum enim ascendi ad Patrem meum:*
vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem
meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum ve-
strum. 6. Fideles animas consolatur Jesus spe castorum am-
plexuum, quibus non in terris quidem, sed in cælo con-
glutinabuntur Dilecto suo. Id significavit Mariæ Mag-
dalenæ dicens: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad*
Patrem meum. id est, ut explicat S. Leo: *Nolo ut ad me*
S. Leo serm. 72. de Ascens. Dom. 2. *corporaliter venias, nec ut me sensu carnis agnoscas. Ad*
sublimiora te differo, majora tibi præparo; cùm ad Pa-
trem ascendero, tunc me perfectiùs veriùsque palpabis, ap-
prehensura quod non tangis, & creditura quod non cernis.

19. *Cùm ergo sero esset die illo, una Sabbatorum, &*
fores essent clausæ, ubi erant Discipuli congregati pro-
pter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio,
& dixit eis: Pax vobis. Christi desideria efficacia, verba
operatoria sunt. Pacem cùm adprecatur, largitur. *Pax*
vobis. Pax Deum inter & homines sanguine ejus & mor-
te sancita: reconciliatio hominum cum Deo ejus resur-
rectione consummata est. Hæc Mysterii utriusque gra-
tia, quam Ecclesiæ suæ in domo una congregatæ annun-
tiat. *Pax vobis.* Infirmos adhuc & nutantes Discipulo-
rum animos contra mundi terrores pacis suæ pignore
confirmat & coroborat. *Pax vobis.* Deo per Christum
Jesum Mediatorem nostrum reconciliati, pacem cum di-
vina ejus Majestate servemus. *Nunc autem in Christo*
Ephes. 2. *Jesu, vos qui aliquando eratis longè, facti estis prope in*
sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utra-
que unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimi-
citias in carne sua, legem mandatorum decretis evacu-
ans, ut duos condat in semetipso in unum novum ho-
minem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno cor-
pore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetip-
so. Et veniens evangelizabit vobis pacem, qui longè
fuistis & pacem iis qui prope. Quoniam per ipsum habe-
mus accessum amborum in uno Spiritu ad Patrem.... Justifi- Rom. 5. 1.
cati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum
nostrum Jesum Christum, per quem & accessum habemus
per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur
in spe gloriæ filiorum Dei. Pacem in nobismetipsis ha- Psal. 118.
beamus, Dei legem diligentes & observantes. *Pax*
multa diligentibus legem tuam. Pax enim non est impiis,
quorum cor quasi mare fervens. Pax contra omni ope-
ranti bonum: pax enim justitiæ comes est, fructus
Spiritus sancti. Pacem denique cum omnibus habere
& conservare studeamus. *Si fieri potest, quod ex vobis* Rom. 12.
est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Sic Deus erit 18.
nobiscum; quia non est Deus dissensionis, sed pacis.
Pax divinum planè bonum. Non tamen pax omnis
amanda & complectenda est. Quædam enim dissensio
optima, & quædam perniciosissima concordia. Illa
dumtaxat bona & optanda est, quæ propter bonum ini-
tur, ac Deo nos conjungit: sic pacem cum hominibus
servare debemus, ut erroribus & vitiis inimici semper si-
mus. Concordia in malo pax non est: sic latrones &
sicarii concordes sunt. Nulla vera pax nisi apud illos,
quos gratia & caritas Dei habitare facit unius moris in
domo, quorum in medio stat Jesus, & ait: *Pax vobis.*

20. *Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.*
Suscepta à Christo Jesu vulnera pacem nobis pepererunt:
ostensa vulnera ad pacem nos hortantur. Vulnera pro
nobis suscepta cælo inferre maluit, abolere noluit, *Ut*
Deo patri nostræ pretia libertatis ostenderet. Clamant S. Ambros in Luc.
pro nobis non vindictam, ut sanguis Abel contra fra-
tricidam; sed misericordiam & gratiam. *Accessistis ad* Hebr. 12.
Testamenti Novi Mediatorem Jesum & sanguinis aspersionem 24.
melius loquentem quàm Abel. Gratias agamus Sal-
vatori, qui vulnera nostri causâ suscepit: servavit,
ostendit. Amori nostro crucifixo mutuum amorem re-
pendamus. Manus ejus, pedes, ac latus inspiciamus in
omnibus angustiis & rebus adversis; ut pacem, tran-
quillitatem, & lætitiam interiorem ex sacris illis salu-
tis nostræ fontibus hauriamus. *Gavisi sunt ergo Disci-*
puli viso Domino.

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me*
Pater, & ego mitto vos. Pastores & Prædicatores Evan-
gelici ob eumdem finem, & iisdem conditionibus à Chri-
sto mittuntur, quibus Christus missus est à Patre, ut de-
struant errorem, doceant ac prædicent constanti animo
veritatem, mundi corruptioni se totis viribus opponant,
regnum Dei stabiliant, nutriant caritatem, vitæ sancti-
moniâ omnibus præluceant, ad mundi odia perferenda,
& persecutiones pro veritate & justitia sustinendas para-
ti sint; nullis parcant laboribus pro gloria Dei, pro Ec-
clesiæ utilitatibus, pro salute animarum; gloriam suam
non quærant, nec privata commoda, sed quæ Jesu Chri-
sti; se in omnibus exhibentes ut fideles Dei ministros,
& ad mortem usque certantes; in caritate, patientia,
humilitate, mansuetudine collaborantes ad destructio-
nem corporis peccati, ad ædificationem corporis Chri-
sti. *Sicut misit me Pater; & ego mitto vos.*

22. *Hæc cùm dixisset, insufflavit; & dixit eis: Ac-*
cipite Spiritum sanctum. Christus Jesus, unum cum
Patre Spiritus sancti principium, eadem omnipotentia
quâ homini animam rationalem dedit, *Inspiravit in fa-* Genes. 2.
ciem ejus spiraculum vitæ, & factus est in animam vi- 7.
ventem, nunc inspirat Christianis Spiritum sanctum, ve-
lut alteram animam, & novæ spiritalisque vitæ princi-
pium. Ne te vivere putes, ô Christiane, nisi Spiritum
sanctum habeas. Formam habes hominis, sed non habes
vitam. Porro nisi Spiritu intus vegeteris, frustra de for-
ma gloriaris. Unde autem cognoscetur te Spiritum san-
ctum habere? Ex fructibus. *Fructus Spiritus est caritas* Gal. 5.
gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longani- 22. 23.
mitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, casti- 25.
tas.... Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.

23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: &*
quorum retinueritis, retenta sunt. 1. Peccatorum remis-

S. Fulgentius lib 2. de Remiss. peccat. c. 5. & 6.

sionem sola à Deo elicere potest cordis vera conversio. A 2. Non alibi quàm in solo gremio Catholicæ Ecclesiæ dimitti possunt peccata conversis. 3. In præsenti tantùm sæculo remissio omnium peccatorum conversis concedi potest. Tres hæ fidei veritates sunt.... Ministri ergo Pœnitentiæ probare debent ex pœnitentiæ fructibus an vera sit & sincera peccatorum conversio, ut nisi verè contritis & conversis peccata non remittant: alioquin eorum judicium à Deo cujus Ministri sunt, ratum in cælis non habetur, & illi ut suo abusi ministerio, & ut infideles bonorum Domini dispensatores, gravissimas pœnas dabunt. *Thesauro* enim *suo invigilat Deus, nec sinit obrepere indignos.* Qui igitur in peccata mortalia lapsi fuerint, & per confessionem ac pœnitentiam nequaquam condignam satisfactionem egerint, sed adhuc in vetustate per-

Tertull.

S. Eligius Hom. 4.

durant, *non se à nobis reconciliari posse existiment, nisi priùs veterem hominem cum suis actibus exspolient, & novum induant, & ipsi in eodem novo homine (id est in Christo Jesu) nova creatura, (id est novi homines) per pœnitentiam fiant, sicut dudum per baptismum facti fuerant, ut hoc Apostoli dictum meritò illis conveniat*: Vetera transierunt, facta sunt omnia nova. *Si igitur condignam Deo pœnitentiam obtulistis de præteritis, & si adhuc eadem admittere non vultis; sed cum Dei gratia & adjutorio in omni bonitate, justitia & veritate perseverare desideratis; tunc scire potestis, quòd noxia vetustate exuti nova creatura facti estis, & verè cum Deo reconciliamini per Christum, & per nos, quibus dedit ministerium reconciliationis.* Frustra igitur daretur à Sacerdote absolutio, si peccator necdum factus esset nova creatura. Colligitur autem ex pœnitentia morumque immutatione an factus sit nova creatura, & an illum Sacerdos ad Sacramentorum participationem per januam reconciliationis possit admittere. Nam si mortalium peccatorum reus in Confessione emendationem eorum sæpè spoponderit, & fidem sæpè fefellerit, vix prudenter colligi potest ipsum mutatum esse in novam creaturam, eumque talem esse de quo verè dicatur: *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova*, nisi ex prævia morum & vitæ emendatione fecerit fidem se à Deo factum esse novam creaturam. Omnes igitur peccata confessos solvere pro arbitrio non debent Sacerdotes Pœnitentiæ administrationi præfecti; sed aliquos pro meritis culparum ligare debent, &

S. Gregor. M.

à Sacramentorum participatione arcere. *Videndum est quæ culpa præcesserit, & quæ sit pœnitentia secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm æterni arbitrium sequitur Judicis.*

26. 27. 28. *Et post dies octo, iterum erant Discipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & infer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.* Thomæ incredulitatem permisit Christus, ut Ecclesiæ fidem confirmaret, ut gratiæ suæ virtutem ostenderet. Poterat certè Christus Thomæ infidelitatem omnipotentiâ suâ impedire; sed eam permittere maluit, ut majus ex ea bonum eliceret, nempe majorem ipsius Apostoli fidem & humilitatem, majorem gratiæ suæ gloriam ac laudem; infidelium conversionem, credentium in fide confirmationem. *Egit miro modo superna clementia, ut Discipulus ille dubitans, dum in Magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium Discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita in fide solidatur. Sic quippe Discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, sicut ante nativitatem suam habere Mariam Sponsum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus est Discipulus dubitans & palpans testis veræ resurrectionis, sicut Sponsus Matris fuerat custos integerrimæ virginitatis.*

S. Gregor. M. Hom. 26. in Evang.

O admirabilem Christi Jesu erga Thomam bonitatem & amorem! Tenebræ erant super faciem abyssi, & dixit Deus, Fiat lux. Propter ovem unam errantem venit iterum ad Discipulos bonus Pastor. Clausâ januâ cordis ejus per ejus infidelitatem, stat in medio, fidei lucem creat, pacem largitur, quâ frui non poterat infidelis manens. *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Propter unum Apostolum venit, eumque infidelem, pervicacem, Condiscipulorum suorum testimonio, immò Magistri ac Domini sui prædictioni ac promissis credere renuentem: propter illum iterat miraculum quod octo abhinc diebus ediderat. Caritas Domini fortior est incredulitate Discipuli. Dixerat Thomas: *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Ejus infirmitati cælestis Medicus condescendit. B Age, experire quod credere non vis. Mitte digitum & manum in vulnera quæ tui causâ servavi, ut incredulitati tuæ mederer. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis.*

Quæ fuit Christi Jesu erga Thomam misericordia & caritas, eadem erga te est, Christiane frater. Propter te unum fecit, quod propter plurimos. Quoties ad te venit, lumine gratiæ suæ mentem tuam illustravit, cor tetigit, fidem tuam excitavit, pacem tibi obtulit, quam dare mundus non potest, qua nemo fruitur quandiu peccatum ipsi dominatur? *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Tu verò mundo addictus, peccato irretitus, sensuum voluptatibus inescatus, divinæ gratiæ inspirationibus restitisti; servorum Dei testimonio credere noluisti, dicentium, *Vidimus Dominum*, experti sumus jugum C ejus suave esse & onus leve: Christi servitus, & mandatorum ejus observantia; vita secundùm Evangelii regulas instituta, longè suavior est vitâ hominum mundi moribus & cupiditatibus suis servientium. Dixisti ut Thomas, *Non credam.* Ecce *iterum* venit ad te Jesus, infirmitati tuæ condescendit, tibi pacem affert, vulnera ostendit pro te suscepta & conservata; incredulitatem, imbecillitatem fidei tibi amanter exprobrat: *Noli esse incredulus, sed fidelis.* Cum Thoma responde: *Dominus meus, & Deus meus.* Fides tua humilis sit, prompta, ardens, perfecta. Cor sursum erige, fidem Deo, obedientiam exhibe Domino. *Dominus meus, & Deus meus.*

29. *Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Hæc nostra felicitas est, qui Christum in carne non vidimus, & tamen Evangelio credidimus. O nos beatos! si tamen fidem nostram operibus demonstremus. Ille etenim verè credit, qui exercet operibus quod credit. Contra de his qui fidem nomine tenus retinent Paulus ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus ait: *Fides sine operibus mortua est.* Hinc ad beatum Job de antiquo humani generis hoste Dominus dicit: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Jordanis in os ejus.* Quis etenim per fluvium designatur, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit & quasi aquæ more usque ad competentem terminum decurrit? *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* Quid per Jordanem nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Jordanis flumine ipse Auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, rectè Jordanis nomine eorum multitudo exprimitur, qui intra Sacramentum baptismatis continentur. Antiquus ergo hostis generis humani fluvium absorbuit, quia à mundi origine usque ad Redemptoris adventum, vix paucis electis evadentibus, in ventrem suæ malitiæ genus humanum traxit. De quo rectè dicitur: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur*: quia pro magno non habet cùm infideles rapit. Sed grave est quod subditur: *Et habet fiduciam quòd influat Jordanis in os ejus.* Quia postquam infideles quosque à mundi origine rapuit, adhuc se posse decipere etiam fideles prælumit. Nam ore pestiferæ persuasionis

Tit. 1. Jacobi 3. Job. 40. „S. Greg. „M. Homil. „in Ev. „2. Reg. „14. 14

„ sionis eos quotidie devorat, in quibus à confessione fidei reproba vita discordat. Hæc pertimescite, hæc sollicitia mente cogitate. Paschalia festa peregimus, sed ita vivendum nobis est ut pervenire ad æterna Festa mereamur. Transeunt cuncta quæ temporaliter festiva celebrantur. Curate qui his solemnitatibus interestis, ne ab æterna solemnitate separemini. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis Angelorum? Umbra venturæ solemnitatis est solemnitas præsens. Idcirco hanc annuè agimus, ut ad eam quæ non est annua, sed continua perducamur. Cùm hæc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur. Ad magnam illam Resurrectionis Octavam suspiremus, quæ in cœlo per totam æternitatem celebrabitur, in qua Christus Jesus fidei nostræ consummator, Discipulis suis se manifestabit in gloria, illosque æterna pace donabit. Ibi solum negotium laus Dei erit, tota actio Halleluia. Hic fatigamur canendo Halleluia. Odor nos quidam divinæ laudis, & illius quietis attingit, sed ex majore parte mortalitas premit. Onerosa nobis est laus Dei propter molem corporis nostri. Plenitudo sine cessatione in Halleluia post hoc sæculum & post laborem erit. Dicamus ergo quantum possumus, ut semper dicere mereamur. *Ibi cibus noster Halleluia, potus Halleluia, actio quietis Halleluia, totum gaudium erit Halleluia, id est, laus Dei. Quis enim laudat aliquid sine defectu, nisi qui fruitur sine fastidio? Quantum ergo erit robur in mente, quanta immortalitas & firmitas in corpore, ut neque mentis deficiat intentio in contemplatione Dei, neque membra succumbant in continuatione laudis Dei?* .... Tunc erit Halleluia in re: modò autem in spe. Spes cantat, amor cantat modò, amor cantabit & tunc: *Sed modò cantat amor esuriens; tunc cantabit amor fruens.* Halleluia. Laudemus Dominum vitâ & linguâ, corde & ore, vocibus & moribus. Sic enim sibi dici vult Deus Halleluia, ut non sit in laudante discordia. Concordent ergo priùs in nobis ipsis lingua cum vita, os cum conscientia Concordent voces cum moribus; ne fortè bonæ voces testimonium dicant contra malos mores. O felix Halleluia in cœlo, ubi templum Dei Angeli sunt! *Ibi enim concordia summa laudantium, ubi est exultàtio secura cantantium: ubi nulla lex in membris repugnans legi mentis; ubi non est rixa cupiditatis, in qua periclitetur victoria charitatis.* Hæc beatitudo illis à Christo parata, *qui non viderunt & crediderunt*, ac in fide per dilectionem operante perseverarunt.

S. *August. serm.* 252 *alias de Diversis* 5. *cap.* 9.

„ *Idem serm.* 255.

Idem serm. 256

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1.2. Postea *manifestavit se iterum Jesus Discipulis ad Mare Tiberiadis: manifestavit autem sic.* Postquam Christus Thomæ totique Apostolorum collegio se conspicuum præbuit, se rursus manifestavit Discipulis ad Mare Tiberiadis, in Galilæa, quò venturum se dixerat. Manifestavit autem se hoc modo. *Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanaël qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex Discipulis ejus duo:* quorum nomina frustra quærerentur, cùm ea siluerit S. Evangelista. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari.* Volo ire piscatum. *Dicunt ei: Venimus & nos tecum.* Et nos itineris tui & laborum socii esse volumus. Innocentem artem, ad victum, qui aliunde non suppetebat, comparandum exercuerunt, ne cui graves essent, aut in otio degentes eleemosynis ad pauperum invalidorum sustentationem præcipuè erogandis alerentur. *Et exierunt* ex hospitio, *& ascenderunt in navim*, ibi relictam: *& illa nocte nihil prendiderunt.* Dei providentia factum est, ut hac nocte nihil caperent, quamvis nox tempus sit opportunum piscationi.

Matt. 28 7.

4. 5. 6. *Mane autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt* statim *Discipuli quia Jesus est. Dixit ergo eis Jesus*, blandè ac familiariter eos compellans: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Aliquid-ne obsonii habetis, ex piscatione vestra? *Responderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.* Cùm à piscatione reverterentur, & prope littus essent, ubi minor erat spes inveniendi, uno retis jactu tot pisces illos capturos spondet quanti sufficerent, si ad navigii dexteram rete jaciant. Quâ admonitione se omniscium esse significat. *Miserunt ergo* rete, jussui Domini obedientes; *& jam non valebant illud retrahere præ multitudine piscium*, quibus onustum erat.

7. *Dixit ergo Discipulus ille quem diligebat Jesus Petro: Dominus est.* Illum nempè ex miraculo primus omnium agnoverat, ipso Domino intus illuminante & admonente. *Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in Mare*, ut citiùs ad Jesum perveniret. Erat autem tunica vestis superior, quæ stola dicitur, sive toga. Hanc induit Petrus, ut honestiori & modestiori habitu se Christo sisteret: sed illam constrinxit, ne impedimento esset natando. Quod ergo hîc de Petro ait Evangelista (*erat enim nudus*) non sic intelligendum est quasi nudus omnino esset in navi cum sociis, sed quòd superiorem vestem abjecisset ut commodiùs piscaretur. Hebræis enim nudum dici, qui togâ exutus, interulâ solùm indutus est, ex parallelis Scripturæ sacræ locis constat. Ita Saül nudus prophetasse, David nudus saltasse, Isaias nudus ambulasse dicitur. Sic in libro Job dicitur: *Nudos spoliasti vestibus.*

1. Reg. 19 24 2. Reg. 6. 20 Isai. 20.2 Iob. 22. 6.

8. 9. *Alii autem Discipuli navigio venerunt (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium*, id est, piscibus plenum cujus tantum pondus erat, ut non posset è mari sustolli in navim.... Proprios mores referunt Petrus & Joannes: ille ferventior, hic altior erat: ille vehementior, hic perspicacior: ideo Joannes prior agnovit Jesum; Petrus prior ad eum properavit, præ amore & desiderio Dominicæ præsentiæ moram navigii non sustinens. *Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem*, novo miraculo Domini Jesu omnipotentiam confirmante. An verò ex nihilo, an ex subjecta materia hæc produxerit, incertum.

S. *Joann. Chrysost. Hom.* 86. *in Joann.*

10. 11. *Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc.* Ut ex magnitudine miraculi virtutem ejus magis cognoscerent. *Ascendit Simon Petrus*, in navim, ut totius piscationis præfectus, *& traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus.* A Petro & sociis id factum, sed ipse solus ut cæterorum dux nominatur. *Et cùm tanti essent*, tot numero, tanti mole, *non est scissum rete*, quod tertium miraculum fuit.

12. 13. 14. *Dicit eis Jesus: Venite, prandete.* Nocturno piscationis labore defatigati estis, tempus est ut reficiamini. Simul autem cum ipsis cibum sumpsisse Jesum intelligendum est, ut redivivi corporis sui veritatem confirmaret. *Et nemo audebat discumbentium interrogare eum, Tu quis es? Scientes quia Dominus est.* Quamquam conspectus erat olim viso augustior, nemo tamen ausus est eum interrogare quis esset: adeo evidens illis erat esse Dominum Jesum. *Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter:* unicuique distribuens ut pater-familiâs. *Hoc jam tertiò manifestatus est Jesus Discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis.* Primùm apparuit diversis ipso Resurrectionis die, iterum die octavo, Thomæ & cæteris Discipulis unà congregatis; nunc tertiùm.

Act. 1. 4. & 10. 41

15. *Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis* fili, *diligis me plus his?* Condiscipulis

tuis præsentibus, ut olim fidenter professus es, & ut projectione tua in mare ut ad me citiùs pervenires significaiti? *Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te.* Non addit plus his. Lapsus eum modestiorem fecerat. Sufficit ei testimonium perhibere cordi suo, noluit esse judex cordis alieni. *Dicit ei*, Jesus; *Pasce agnos meos.* Fideles suos agnos & oves promiscuè vocat. Pasce, id est, rege ut Pastor. *Pasce*, id est, ipsis, non tibi consule; *Pasce agnos meos*, non tuos. Quam vocum vim se optimè intellexisse Petrus demonstrat. *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratiâ, sed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Et cùm apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.*

Matt. 26. 33. S. August. serm. 147 aliàs 24. de Sanctis

1. Petri 5. 2. 3. 4.

16. 17. *Dicit ei iterum Jesus: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te.* Corda enim omnium nosti, & quo te prosequor amorem dedisti. *Dicit ei*, Jesus; *Pasce agnos meos.* Doce ac rege fideles meos ex utroque populo, Judaico & Gentili. *Dicit ei tertiò: Simon Joannis, amas me?* Ter interrogat, ut amoris trina professione trinam expiet negationem. *Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me?* Timebat scilicet ne Jesus, cui notior erat quàm sibi ipsi, nosset aliquem in ipso amoris defectum, aut ipsum non perseveraturum in charitate prævideret. *Et Dixit ei* Petrus: *Domine, tu omnia nosti: tu scis quia amo te.* Quòd amem te, & scis, & testimonium præbes. In dilectione autem an permansurus sim, clariùs ipse nosti: nihil enim ego de futuris dixerim, neque de iis quæ non novi, decertabo: ipsâ doctus sum experientiâ non contradicere Domino. Tu verò fons veritatis, tu abyssus intelligentiæ, tuis insistere statutis edoctus sum, in te quidem confidere, verumtàmen non altum sapere, sed timere. *Dixit ei* Jesus: *Pasce oves meas.* Agnos & oves, filios & patres, plebes & Pastores, sive Episcopos in tota Ecclesia, per mundum universum diffundenda. Petri regimini committit. Hoc fundamento nititur Petri & Successorum ejus in Sede Apostolica primatus divino jure institutus. *Pasce oves meas.* Cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil. Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum Pastores: sed tu tantò glorioSius, quantò & differentius utrumque præ cæteris nomen hæreditasti. *Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi universi crediti, uni unus. Nec modò ovium, sed & Pastorum tu unus omnium Pastor.*

S. Chrys. Hom. 81. in Ioan.

B. Theod. serm. de Charitate Tom. 4. p. 688.

S. Bern. lib. 2. de Consider. c. 8.

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas* expeditus ac liber, ut modò tunicam indutus & præcinctus ex navi in Mare te misisti, ut ad me citiùs venires, & iterum in navim ascendisti, ut rete piscibus plenum traheres. *Cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis.* Cogêris extendere manus tuas vinculis ab alio constringendas, & clavis configendas in cruce: ducêris ad mortem, repugnante naturali voluntate. His verbis igitur Petrum in charitate perseveraturum, & Martyrium crucis Dei causâ perpessurum, Christus prædicens, veram esse Petri responsionem, trinam amoris professionem ab illo editam, confirmat. *Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum.* Quo genere mortis Deum giorificaturus esset. *Et cùm hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.* Et hoc tibi signum quod me sequêris in cruce.

20. 21. 22. *Conversus Petrus*, id est retro respiciens, *vidit illum Discipulum quem diligebat Jesus, sequentem*, scilicet Joannem ipsum, *qui & recubuit in cœna super pectus ejus, & dixit: Domine, quis est qui tradet te?* Tanti favores Joanni à Christo exhibiti hoc loco repetuntur, quia Petro in animum tunc venerunt ut crederet hunc in diligendo Christo sibi non esse imparem. Quare, cùm ipse post trinam amoris professionem accepisset prædictionem ferendæ mortis ad Domini exemplum, curiositate quadam humani ingenii, & dilecto Discipulo rem gratam se facturum arbitratus, interrogat quid de ipso sit futurum. *Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dixit Jesus: Domine, hic autem quid?* Quem exitum habebit? *Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.* Legendum, *Si eum volo manere*, constat ex Græco Textu, Syriaca Versione, & melioris notæ Codicibus Latinis. Sensus est, *Si eum volo manere*, in vita, *donec veniam* horâ quam decrevi, illum placida morte ad æternam beatitudinem evocaturus, *Quid ad te? Tu me sequere.* Tuum non est alienis te ingerere negotiis, aut abdita scrutari; sed me compellantem sequi.

S. Chrys. Hom. 87. S. Cyrill. lib. 12. in Ioan. p. 1121. 1122. S. Hieron. lib. 1. cont. Iovinian. c. 14.

23. *Exiit ergo sermo inter fratres*, rumor inter Discipulos permanavit, *Quia Discipulus ille non moritur*, Joannem moriturum non esse. *Et non dixit Jesus: Non moritur.* Sensum verborum Christi non fuerant assecuti, non quòd essent ambigua, sed quòd non satis attenderent, aut tardioris adhuc intellectûs essent. Non dixerat quippe Jesus Joannem mortem non subiturum; *Sed, Sic eum volo manere*, si eum volo superstitem esse, *donec veniam, quid ad te?* Quid tua refert? Mortuum esse S. Joannem Evangelistam, certissimè probant testimonia Polycratis Ephesini Episcopi, qui discipulos ipsius viderat, S. Irenæi Episcopi & martyris, Tertulliani, S. Hyppoliti, Origenis, Dionysii Alexandrini, S. Joannis Chrysostomi, S. Augustini, Celestini 1. & totius Concilii Ephesini Oecumenici. S. Joannis immortalitati faviSse videri possit S. Ambrosius in Psalmum 45. ubi hæc leguntur: *Antichristus ex abyssо ascendit, ut adversùs Eliam, atque Enoch, atque Joannem, qui propter testimonium Domini Jesu terris sunt redditi, præliaretur, ut legimus in Joannis Apocalypsi.* Verùm nomen Joannis hoc loco ab omnibus Manuscriptis abesse, uno excepto, solos Eliam & Enoch memorari, monent eruditi S. Ambrosii Editores & Illustratores, Ascetæ Benedictini Congregationis S. Mauri.

Polycrat. Apud Euseb. lib. 3. c. 31. S. Irenæus apud eumdem lib. 3. c. 23 Orig. apud eumd. l. 3. c. 1. Dionys. Alex. apud eumd. lib. 7. c. 25 Tertull. lib. de Anima c. 50. Hyppol. lib. de Antich. Hieron. de Viris Illust. c. 9. S. Chrys. Hom. 26. in Epist. ad Hebr. S. August. Tract. 124. in Ioan. S. Cyrill. Alexand. Hom. in Transfig. Christi T. 5. S. Cyrill. S. August. Tract. 124. in Ioan. S. August.

24. *Hic est Discipulus ille qui testimonium perhibet de his*, quæ vidit, & audivit, nihil de suo dicens, *& scripsit hæc*, tum paulò ante narrata, cùm toto libro: *& verum est testimonium ejus*, firmum, irrefragabile, ut testis oculatis, & ab ipsa Veritate cujus Discipulus est, edocti.

25. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus*, miracula, *quæ si scribantur per singula*, si recensentur sigillatim, *nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi, sunt libros.* Hyperbole est sacris Litteris non infrequens. Multa quippe miraculorum millia edita sunt à Christo Jesu Salvatore nostro: sed illustriora tantùm à Sanctis Evangelistis scripta sunt, & per quæ maximè possent auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrinâ tam morum quàm dogmatum institui. In hujusmodi porro locutionibus hyperbolicis nec mendacium est, nec æquivocatio, sed figura, qua *salva rerum fide, plerumque verba excedere videntur fidem. Quod non fit quandò aliquid quod erat obscurum vel dubium, causa & ratione reddita exponitur: sed quando quod apertum est vel augetur vel extenuatur, nec tamen à tramite significandæ veritatis erratur: quoniam sic verba rem quæ indicatur excedunt, ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quousque credatur, à quo ultra quàm credendum est vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur.*

Sensus Moralis.

26. DICIT *eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.* Hæc piscatio figura est Evangelicæ prædicationis, in qua Petrus Dux est cæterorum. Magni labores in sacro Ministerio regiminis animarum, & prædicationis Evangelicæ subeundi, tota nocte vitæ hujus mortalis laborandum: nec movere debet Evangelicos operarios exiguus

piscationis mysticæ fructus, sed humanum laborem frustra esse cogitare debent, nisi Jesus stans in littore, suâ gratiâ laborantibus in Mari benedicat. *Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.* In dexteram navigii retia jaci jubet, certam conversionem, & fidem eorum significans, qui ad dexteram sunt collocandi. *Crediderunt* enim *quotquot præordinati erant ad vitam æternam*; & credent qui supersunt: ideo non ait: Mittite in dexteram vestram, sed in dexteram navigii: multi enim ad sinistram sunt navigii, qui nobis sunt ad dexteram; & è contrario ad dexteram navigii, qui nobis sunt ad sinistram: Multi convertuntur & salvantur, quos convertendos minùs sperabamus: multi retrocedunt & damnantur, de quorum salute confidebamus. *Miserunt ergo, & jam non valebant illud retrahere præ multitudine piscium.* Quod maximæ hominum capturæ per Apostolos faciendæ, & ad Ecclesiam primitivorum, quæ est in cœlis, adducendæ præsagium fuit

10. *Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc.* Christus ex piscibus à se productis, & aliis quos Apostoli ceperant, communes facit epulas, ut sic ostendat & eos quos ipse converterat, & quos Apostolorum ministerio erat conversurus, cœlesti convivio offerendos, & Christo Jesu æternùm incorporandos, ut unum sint illius corpus, unus cum illo Christus, *Caput* S. *August.* enim *& membra unus est Christus*; ut S. Augustinus identidem inculcat.

11. *Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus.* Manu Petri, manu Pastorum trahi debent in terram, à fluxis nimirum sæculi voluptatibus, & occasionibus peccati ad stabilem & firmam Christianæ justitiæ professionem. *Luc. 5.* *Et cùm tanti essent, non est scissum rete.* Duabus piscationibus, quarum una facta est initio prædicationis Christi, altera post ejus resurrectionem, duos Ecclesiæ status significari S. Augustinus docet: primâ statum Ecclesiæ in hoc sæculo militantis, alterâ statum Ecclesiæ S. *Aug. Tract. 122 Ioan n. 7.* „ in futuro sæculo triumphantis. Prima piscium captura „ bonos & malos significat, quos nunc habet Ecclesia; „ ista verò tantummodo bonos, quos habebit in æternum, „ completa in fine hujus sæculi resurrectione mortuorum. „ Ibi Jesus non sicut hîc in littore stabat quando jussit pisces capi, sed ascendens in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum ut à terra reduceret pusillum, & in ea „ sedens docebat turbas: ut cessavit autem loqui, dixit ad *Vide & serm. 248. 249. 250. 251. 252. Editionis novissimæ Paris. Ascetarum. B. Cong. S. Mauri.* „ Simonem, *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Et illic quod captum est piscium in naviculis fuit, „ non sicut hic rete extraxerunt in terram. His signis ibi „ Ecclesia in hoc sæculo, hîc verò in fine sæculi figurata „ est: ideo illud ante, hoc post resurrectionem Domini factum est; quia ibi nos Christus significavit vocatos, hîc „ resuscitatos. Ibi retia non mittuntur in dexteram, ne solos „ significent bonos; nec in sinistram, ne solos malos; sed „ indifferenter, *Laxate*, inquit, *retia vestra in capturam*, „ ut permixtos intelligamus bonos & malos: hîc autem, „ inquit, *Mittite in dexteram navigii rete*, ut significaret „ eos qui stabant ad dexteram, solos bonos. Ibi rete propter significanda schismata rumpebatur: hîc verò quoniam tunc jam in illa summa pace Sanctorum nulla erunt „ Schismata, Evangelista dixit, *Et cùm tanti essent, non* „ *est scissum rete*: tamquam primam piscationem respiciens „ in qua scissum est, & in illius mali comparatione commendans hoc bonum. Ibi capta est multitudo piscium „ tanta, ut impleta duo navigia mergerentur, id est, in „ submersionem premerentur: non enim mersa sunt, sed „ tamen periclitata. Unde enim exsistunt in Ecclesiâ, tanta „ quæ gemimus: nisi cùm tantæ multitudini obsisti non „ potest, quæ ad submergendam propemodum disciplinam „ intrat cum moribus suis à sanctorum itinere penitus alie„ nis? Hîc autem miserunt rete in dexteram partem, & „ *jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium* „ Quid est, *jam non valebant illud trahere*, nisi quia illi „ qui pertinent ad resurrectionem vitæ, id est, ad dexteram, & intra Christiani nominis retia defunguntur, nonnisi in littore, id est, in fine sæculi, cùm resurrexerint, apparebunt? Ideo non valuerunt sic trahere retia, ut in navem refunderent quos ceperant pisces; sicut de illis omnibus factum est, quibus rete disruptum, & naviculæ pressæ sunt. Habet autem istos dextros Ecclesia post finem vitæ hujus in somno pacis, velut in profundo latentes, donec ad littus rete perveniat quò trahebatur.

15. *Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis, diligis me plus his? dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te: Dicit ei: Pasce agnos meos.* S. *Aug. serm. 355. alias Hom. 27 inter 50.* Trepidavit Petrus, & negavit ter. Cordis inspector vult audire quòd ametur, & parum est semel. Interrogat hoc, audit propè cum tædio ipsius Petri. Miratur enim interrogari se à præscio toties, cùm semel sufficeret respondere etiam nescienti. Sed tamquam diceret Dominus, *Expecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.*

Diligis me plus his? Pasce oves meas. Sit amoris officium pascere Dominicum gregem, si fuit timoris indicium negare Pastorem. *Qui hoc animo pascunt oves* S. *August. Tract. 123. in Ioan.* *Christi, ut suas velint esse, non Christi, se convincuntur amare, non Christum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & subveniendi & Deo placendi charitate.* Contra hos ergo vigilat toties inculcata ista vox Christi, quos Apostolus gemit sua quærere, non quæ Jesu Christi. *Philipp. 2. 21.* *Nam quid est aliud, Diligis me? Pasce oves meas, quàm si diceretur*, Si me diligis, non te pascere cogita: sed oves meas, sicut meas pasce, non sicut tuas, gloriam meam in eis quære, non tuam; dominium meum, non tuum; lucra mea, non tua, ne sis ex iis de quibus ait Apostolus: *Erunt homines seipsos amantes, amatores pecuniæ, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, irreligiosi, sine affectione, detractores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, procaces; cæcati, voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* 2. *Tim. 3. 2. &c.* Hæc omnia mala ab eo velut fonte manant, quod primum posuit, *seipsos amantes.* Non ergo nos, sed Dominum amemus: & in pascendis ejus ovibus ea quæ sunt ejus, non ea quæ sunt nostra quæramus. *Nescio quo enim inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non seipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se: non ergo se amat, qui ne vivat se amat. Cùm verò ille diligitur de quo vivitur; non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat de quo vivit.* Non sint ergo se ipsos amantes qui pascunt oves Christi, ne tamquam suas, sed tamquam ipsius eas pascant; & velint ex illis sua lucra conquirere, sicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, sicut elati; vel gloriari de honoribus quos ab eis sumunt, sicut superbi; vel in tantum progredi ut etiam hæreses faciant, sicut blasphemi: nec cedant sanctis Patribus, sicut parentibus non obedientes: & eis qui eos corrigere volunt, quia perire nolunt, mala pro bonis reddant, sicut ingrati: interficiant animas & suas & alienas, sicut scelesti; materna Ecclesiæ viscera dissipent, sicut irreligiosi; non compatiantur infirmis, sicut sine affectione; famam sanctorum maculare conentur, sicut detractores; cupiditates pessimas non refrenent, sicut incontinentes; exerceant lites, sicut immites; nesciant subvenire, sicut sine benignitate; indicent inimicis piorum quæ occultanda cognoverint, sicut proditores; humanam verecundiam inverecunda exagitatione perturbent, sicut procaces; non intelligant neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, sicut cæcati; lætitias carnales spiritalibus gaudiis anteponant, sicut voluptatum amatores magis quàm Dei. Hæc enim atque hujusmodi vitia, sive uni homini accidant omnia, sive his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cùm sunt homines se ipsos amantes. Quod vitium maximè cavendum est eis qui pascunt oves Christi, ne sua quærant, non quæ Jesu Christi; & in usus cupiditatum sua-

» rum conferant, pro quibus sanguis fusus est Christi. Cu-
» jus amor in eo qui pascit oves ejus, in tam magnum de-
» bet spiritaliter crescere ardorem, ut vincat etiam mortis
» naturalem timorem, quo mori nolumus, & quando cum
» Christo vivere volumus.

» *Diligis me? Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Tam-
S. *Aug. serm.* 253. *aliàs de Temp.* 149. » quam diceret, Quid mihi retribuis, quia diligis me? Di-
» lectionem tuam ostende in ovibus meis. Quid mihi præ-
» stas, quia diligis me; quando ego tibi præstiti, ut diliges
» me? Sed dilectionem tuam erga me habes ubi osten-
» das, habes ubi exerceas; *Pasce agnos meos.* Qualiter au-
» tem essent pascendi agni Dominici, oves tanto pretio
» comparatæ quanta essent dilectione pascendæ, in conse-
» quentibus demonstravit. Postquam enim Petrus impleto
» legitimo numero trinæ responsionis professus est se esse
» Domini dilectorem, commendatis sibi ovibus ejus, au-
» dit de sua futura passione. Hîc demonstravit Dominus
» sic diligendas oves suas ab eis quibus eas commendat, ut
1. *Ioan.* 3. 16. » parati sint mori pro eis. Unde S. Joannes ait: *Sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.*

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cùm autem senueris, extendens manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum.* Hunc invenit exitum ille negator & amator; *præsumendo elatus; negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus: hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum perversa festinatione promiserat. Faciat ejus resurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat, ut priùs Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur.* Præposterum fuit quod audere
S. *August. Tract.* 123. *in Ioann.* » cœperat humana temeritas, cùm istum disposuisset or-
» dinem Veritas. Animam suam se positurum pro Chri-
» sto Petrus putabat, pro Liberatore liberandus: cùm
Ioan. » Christus venisset animam suam positurus pro suis ovi-
13. 37. » bus, in quibus erat & Petrus. Nunc jam firmitas cordis
» ad suscipiendam mortem pro nomine Domini vera ipso
» donante sumatur non falsa nobis errantibus præsumatur.
» Nunc est ut vitæ hujus non metuamus interitum; quia
» resurgente Domino vitæ alterius præcessit exemplum.
» *Sequere me.* Christiani, & præcipuè Pastores, in hoc
totis viribus incumbere debent, ut Christum Jesum se-
quantur, imitentur, operibus ac laboribus suis, nec
non rerum adversarum, persecutionum, & mortis etiam,
si opus sit, tolerantiâ Deum glorificent. Repugnabit
natura: *Sed molestia quantacumque sit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille qui cùm sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis.* Si Pastor
» bonus qui posuit animam suam pro ovibus suis, ex ip-
» sis ovibus tam multos sibi Martyres fecit: quantò ma-
» gis debent usque ad mortem pro veritate certare, &
» usque ad sanguinem adversùs peccatum, quibus oves ip-
» sas pascendas, hoc est, docendas regendasque committit?
» 22. *Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.* De aliis solliciti sint Pastores ex charitate, non ex curiositate. Illis consulant, illos juvent, ut Christianæ vitæ & sui status officia fideliter impleant: sed futuram illorum sortem Dei providentiæ relinquant & commendent: arcana Dei ne scrutentur. Christum amando, sequendo, pro veritate usque ad mortem certando felices se putent, & Deo gratias agant, cùm pro ejus gloria aliquid patiuntur. Hæc vitæ activæ sors est, significatæ per Petrum: in Dei & Mysteriorum ejus cognitione interim proficiant, & cognitionis amorisque sui consummationem in futura vita expectent, illam prægustent, quantùm dederit Dominus, ad eam suspirent: quæ sors est vitæ contemplativæ significatæ per Joannem, ut egregiè S. Augustinus explicat. Duas vitas, inquit, sibi divinitus prædicatas & commendatas novit Ecclesia, quarum una est in fide, altera in spe- *S. August. Tract. 124. in Ioan.* cie; una in tempore peregrinationis, altera in æternitate mansionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; una declinat à malo, & facit bonum; altera nullum habet à quo declinet malum, & magnum habet quo fruatur bonum; una cum hoste pugnat, altera sine hoste regnat; una fortis est in adversis, altera nihil sentit adversi; una carnales libidines frenat, altera spiritalibus delectationibus vacat; una est vincendi curâ sollicita, altera victoriæ pace secura; una in tentationibus adjuvatur, altera sine ulla tentatione in ipso Adjutore lætatur; una subvenit indigenti, altera ibi est ubi nullum invenit indigentem; una aliena peccata ut sua sibi ignoscantur ignoscit; altera nec patitur quod ignoscat, nec facit quod sibi poscat ignosci; una flagellatur malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione superbiæ cohæreat summo bono; una bona & mala discernit, altera quæ sola bona sunt cernit: ergo una bona est, sed adhuc misera; altera melior & beata. Ista significata est per Apostolum Petrum, illa per Joannem. Tota hîc agitur ista usque in hujus sæculi finem, & illic invenit finem: differtur illa complenda post hujus sæculi finem, sed in futuro sæculo non habet finem. Ideo dicitur huic, *Sequere me*: de illo autem, *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.* Id est, tu me sequere per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat donec sempiterna venio redditurus bona. Perfecta me sequatur actio, informata meæ passionis exemplo; inchoata verò contemplatio maneat donec venio, perficienda cùm venero.

24. 25. *Hic est Discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus quia verum est testimonium ejus. Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Dilecti Discipuli tui, & aliorum Sanctorum Evangelii tui Scriptorum testimonium summa reverentia recipimus, Domine Jesu: quæcumque ab illis scripta sunt firma & humili fide complectimur; quæ scripta non sunt adoramus; quæ scripta sunt, da ut pro modulo nostro hîc capiamus quantùm necesse est ad salutem; da ut Legem tuam Evangelicam diligamus & impleamus in via peregrinationis nostræ, ut Mysteriorum Evangelicorum veritatem in Patria contemplemur. Amen.

FINIS.

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

ABLUTIO cordis quando cibos sumimus, aut à foro, id est à negotiis terrenis & sæcularibus conversationibus redimus. p. 823. n. 1.

Abnegatio sui, p. 469. In quo posita? p. 478. n. 15. p. 832. n. 6. p. 1027. p. 1035. n. 24.

Abrahæ filios de lapidibus Deus suscitavit, cùm nos ex gentibus ad fidem vocavit, p. 47. & 971. n. 8. Abrahæ filios se esse Judæi gloriantur, p. 1312. Qui verè filii Abrahæ? *ibid.* Abraham Propheta erat, & diem Christi vidit, p. 1313. n. 56. *Antequam Abraham fieret*, Jesus Christus erat, p. 1314. Legitima hujus loci explicatio ex Patribus asserta adversùs neotericum Interpretem, *ibid.*

Absolutio. Illos dumtaxat debemus per Pastoralem sententiam solvere quos Christum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare, p. 1335. Ligandi & solvendi potestas S. Petro ut Ecclesiæ personam gerenti, & omnium Episcoporum capiti & formæ, à Christo tradita, p. 475. n. 12. Apostolis & eorum successoribus, p. 505 n. 14. Eâ potestate abutuntur Sacerdotes, qui contra legem à Christo positam, & contra Ecclesiæ regulas absolvunt aut ligant, *ibid.*

Accusatio Christi Jesu, consolatio est Christianorum qui calumniam patiuntur, p. 1179.

Aceto potatur Christus Jesus, p. 1438. n. 28. 29.

Adam. A perditionis massa quæ facta est per primum Adam, nemo discernitur, nisi per gratiam Mediatoris: hoc est in sanguine secundi Adam gratis justificatus, p. 1281.

Adolescens qui Christum ad passionem ductum sequebatur amictus sindone, quis fuerit? p. 870. n. 9. Adolescens, recedens à patre, & bona sua dissipans, peccatoris typus, p. 1103. & 1104.

Adoratio propriè dicta soli Deo debetur, p. 55. n. 8. Veri adoratores, p. 68. n. 7. p. 1288. n. 23. 24. p. 1254. n. 22.

Adventus Christi triplex, p. 641. n. 4. & p. 867. n. 5.

Adversarius cum quo in via concordia ineunda est, p. 87. n. 25.

Adulterium in corde, p. 88. n. 26. Adulteri Christum & Ecclesiam singulariter inhonorant, p. 815. n. 3. Aliquem hominem amare præ Christo, adulterium est, p. 1243. n. 29. Adultera mulier coram Christo sistitur, p. 1307. Hæc historia canonica est, p. 1308. Moraliter explicatur, p. 1315. & 1316. Adultera mulier typus erat Ecclesiæ ex gentibus idololatris colligendæ, & Animæ cujuslibet peccatricis, p. 1317.

In Ægyptum cur fugit Christus? p. 23. Ægyptus præsentiâ Christi gustum quemdam sanctificationis adepta, *ibid.* Ex Ægypto Christus redit, p. 27. n. 13.

Æquivocationum & restrictionum mentalium patronis non favet Christi factum, qui Discipulis Emmaüntem euntibus conspicuum se præbens, finxit se longiùs ire, p. 1185.

Ager figuli emptus ex pecunia quæ Judæ proditori numerata, & ab ipso in templum projecta est, p. 726. n. 4. Dei providentiâ dirigente pretium sanguinis Christi ad emendum agrum in sepulturam peregrinorum impensum est, p. 741 n. 43. Hujus rei mysterium, *ibid.*

Agnus Dei Christus Iesus, p. 1209. 1210. Ejus unius sanguine omnes homines redimi potuerunt, p. 1218.

Agonia Christi in horto, p. 690. & seqq. & p. 1169.

Alapa Jesu inflicta, p. 1430. & 1434.

Alienum est quod malè possidetur: malè autem possidet qui malè utitur, p. 544.

Amaritudines interiores & consolationes animæ fidelis, p. 1187.

Ambitio potestatis à malo est, ordinatio potestatis à Deo, p. 54. n. 6. & p. 55. n. 7. Sæpè quos vitia nulla delectant, facit ambitio criminosos, *ibid.* Ambitionis tentatio, p. 68. n. 7. Caret ambitione religiosa devotio, *ibid.* Ambitio vilis & indecora, p. 563. n. 7. Radix æmulationis & murmurationis, p. 566. n. 11. Ambitio Ecclesiasticarum Dignitatum à Christo damnata, p. 563. & seq. & p. 839. n. 3. & p. 840. Ambitionis & superbiæ vulnus quàm timendum & cavendum Ecclesiasticis præsertim viris, p. 1072. n. 24.

Amicitiæ Christianæ officium, p. 991. n. 18. Exemplar in Christo Iesu Lazarum & Sorores ejus diligente, p. 1349. n. 5. Saluti sæpè nostræ magis nocent amici, p. 292. & 293. n. 20. Amicitiarum humanarum abusus à Christo Iesu amicorum suorum desertionem patiente expiatus, p. 711.

Amor summus Dei in homines, p. 1232. n. 16. Amoris Dei erga homines argumenta, p. 1239. & seqq. Deus non colitur nisi amando, p. 47. Sine amore Creatoris, nullis quisquam bene utitur creaturis, *ibid.* Amor quadripartitus Dei, seu quatuor amoris affectus, quibus omnia perrumpuntur obstacula quæ impediunt ne ad Christum accedamus, p. 793. Amor Dei summa Religionis Christianæ, p. 1047. n. 27. & 1048. Mensura est remissionis peccatorum, p. 1044. Amoris Dei & proximi præcepta, p. 596. 597. 604. 605. 607. 857. n. 4. & 5. 860. 1047. 1048. *V. Dilectio.* Deus in nobis non faceret quod amaret, nisi antequam id faceret, nos amaret, p. 1416.

Amor mundi impedit ne Deus cognoscatur, p. 1213. n. 10. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo fideliter & promptè pareamus, p. 1040. Amatores rerum temporalium Iesum apud se manere nolunt, p. 218. n. 22.

Andreas Joannis discipulus Christum sequitur, p. 1210. Simonem Petrum fratrem suum ad Jesum adducit, *ibid.* & p. 1220. n. 41. Petrus & Andreas primi novi Testamenti prædicatores electi, p. 59. & 60.

Angaria, & angariare, p. 96. n. 36.

Angelus Incarnationem Christi nuntiat Mariæ Virgini, p. 902. Nativitatem Pastoribus, p. 940. 941. Magos monet ne revertantur ad Herodem, p. 29. n. 9. Joseph, ut cum puero Jesu & matre ejus in Ægyptum fugiat, p. 22. n. 10. Ut in Iudæam revertatur, p. 27. n. 13. Angeli Christo ministrant, p. 56. Angelus Christum in Agonia positum solatur, p. 1169. Resurrectionem Christi nuntiat, p. 760. n. 2. 761. n. 3. & 4. p. 767. & 768. n. 2 3. & 4. Angeli custodes semper Deum vident, p. 503. n. 8. Angelorum viæ, p. 517. n. 7.

Animarum immortalitas, p. 595. n. 7. Unio Dei cum anima justi indissolubilis est ex parte Dei, p. 845. n 2. Perditionis animarum causa triplex, p. 1102. Ad earum conversionem tria præstanda, p. 1103

Anna prophetissa puerum Jesum Messiam ac Redemptorem Israëli promissum confitetur & prædicat. p. 946 n. 36. 37. 38. Anna Christianarum Viduarum exemplar, p. 960. & 961. n. 37. & 38.

Annas & Caiphas Principes Sacerdotum, p. 963. Ad Annam ductus Iesus, p 1429.

Apostolorum vocatio & electio, p. 258. n. 12. p. 272. n. 2. p. 797 n. 3. Missio, p. 260. 261. 815. 1025. Illis donum miraculorum Christus impertit, p. 257. n. 1. Christum piscatores ad Apostolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt, p. 61. n. 18. Apostolorum elogium, *ibid.* Hos humanis laboribus Christus exercere voluit, ut indefessos redderet in divinis, p. 62. n. 18. Illiteratos misit ad prædicandum, ne fides credentium non virtuti Dei, sed humanæ eloquentiæ tribueretur, *ibid.* Dei consilium pauperes piscatores ad fundandam Ecclesiam suam eligentis, p. 69 n. 8. Ex Apostolorum vocatione documenta quinque ad mores informandos colliguntur, *ibid.* & p. 70. Apostoli sal terræ, lux mundi, civitas supra montem, p. 78. & 79. Gentibus omnibus Leges Evangelicas intulerunt, Romanis Imperatoribus admirabiliores, qui subditas Nationes adigere non potuerunt ut Romanis Legibus viverent, p. 83. Ecclesiæ per Apostolos ignobiles, imperitos, infirmos fundatio, certissimum est veritatis Christianæ Religionis argumentum, p. 273. Apostolorum magnanimitas & fortitudo in consideratione persecutionum quæ ipsis à Christo prænuntiantur, p. 281. n. 11. Eorum solatium, *ibid.* Imitandum Sacerdotibus & Evangelii Prædicatoribus exemplum, *ibid.* Apostolorum fides, p. 1292. Apostolorum charitas sollicita de proximorum necessitatibus sublevandis. Hanc imitari debent Pastores & Sacerdotes, p. 429 n 10. Apostolorum contentio de Primatu, p. 501 & 507. n. 1. p. 835. n. 6. p. 1166. Illos ad humilitatem Christus informat puero in medio illorum constituto, p. 835. n. 6

Apparitiones Christi à mortuis redivivi, p. 761. 762. 764. 885. 1183. 1184. & seqq. p. 1448. & seq 1461. & seq.

Aquæ in vinum conversæ miraculum, p. 1222.

Aqua viva quam Christus se daturum promittit, p. 1246. 1247. Fons aquæ salientis in vitam æternam, *ibid.*

Aquilarum instar ad Christum Sancti convolabunt, p. 649. n. 17.

Archelaüs Herodis Magni filius, non Rex, sed Ethnarcha constitutus ab Augusto Cæsare, dimidiæ paterni regni parti regiâ potestate præfuit, p. 28. n. 14.

Arundo vento agitata, carnalium hominum typus, p. 317. & 318 n. 15.

Avaritia radix omnium vitiorum, p. 543. n. 11. p. 703. n. 8. p. 720. n. 19. Christo Iesu persecutores semper peperit. p. 772. Difficilis conversio hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum, p. 795. n. 5. Maximè Publicanorum, *ibid.* Ab omni avaritia cavendum, p. 1065. n. 25. & p. 1072. Non solùm avarus est qui rapit aliena, sed & qui cupidè servat sua, *ibid.*

Augusti edictum de universi orbis descriptione, p. 399.

B.

BAbylonica transmigratio, p. 9.
Babyloniæ & Jerusalem duarum Civitatum mysticarum cives, p. 401. n. 19.
Baptismi institutio, p. 764. n. 10. Virtus, p. 773. n. 11. Quanta Baptismi gratia, p. 774. Quisquis baptizatus est, debitor est totius Legis Evangelicæ implendæ; *ibid.* n. 12 Spiritus sanctus invisibiliter in nos descendit in Baptismo, p. 787. n. 3. Spiritalis per Baptismum regeneratio ad salutem absolutè necessaria, p. 1229. 1230. 1237. 1238. Baptismus infantium, p. 1339. Collatus ab improbis Ministris ratus est, p. 1219. Quisquis baptizet, Christus baptizat, *ibid.* Baptismus sine charitate nihil prodest, *ibid.* Catechumeni ad baptismum non admittendi sine fide expressa Incarnationis & Passionis Christi, p. 1035.
Baptismus Joannis è cœlo, an ex hominibus, p. 575. n. 13. & 586. n. 13. 852. n. 7. & p. 1152. 1153. Figura Baptismi Christi, ad illum præparans, p. 783. & 1208. n. 24. Baptismi Christi & Joannis discrimen, p. 965. n. 16. & 17. p. 970. n. 3. p. 974. n. 16.
Baptismus Christi, p. 966. & 975. n. 21. Cur Spiritus sanctus in Jesum baptizatum & orantem sub signo sensibili descendit? p. 966. n. 22.
Barabbas latro & homicida. Iesu cum Baraba comparatio contumeliosissima, p. 729. & 730. p. 742. n. 5. p. 877.
Beatitudo hominis Christiani in cognitione & amore Dei & Christi posita, p. 479. n. 10. Beatitudines Evangelicæ, p. 71. 72. 73. 74 75. 76. p. 994 n. 20. 21. 22. p. 999. n. 20. Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt, p. 1054. & 1060. Beati qui non viderunt, & crediderunt, p. 1450. & 1456.
Beelzebub Deus Acaronitarum à musca nomen habens, p. 342. n. 13. Beelzebub dæmonum Princeps, *ibid.*
Beneficentiam Christus jubet, cujus duo sunt officia, scilicet eleemosynam erogare, & mutuum dare petentibus & egentibus, p. 96. n. 37.
Beneficiorum curam Animarum annexam habentium Collatoribus quæ observanda? p. 801.
Bethania, an Bethabara, locus ubi S. Ioannes baptizabat? p. 1209 n. 28. Bethania domus obedientiæ, figura Ecclesiæ, p. 1363.
Bethleem domus panis. Natus in ea Iesus, p. 951. In Bethleem & omnibus finibus ejus trucidati ab Herode infantes, p. 24. 25. 26.
Blasphemia in filium hominis & in Spiritum sanctum quid sit, & quomodo remittatur, vel non? p. 344. & 345. n. 19. p. 1064. n. 10. Blasphemiis lacessitur Iesus in Cruce pendens, p. 734. & 735. n. 21. p. 753. n. 16.
Bonæ arboris fructus boni. Arbor bona, voluntas bona, p. 47 & p. 68. n. 9. p. 997. n. 43. 44. Non sufficit bona facere, sed & bene facere oportet ad vitam æternam consequendam; *ibid* Fieri non potest ut steriliter boni simus; *ibid.* Ut bonum beatificum sit, Dei amore opus est, *ibid.* Bonorum omnium radix charitas; malorum omnium radix cupiditas, p. 186. n. 10. Nemo se ex malo bonum per se ipsum facit, *ibid.* Non est voluntas bona quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur; p. 182. Hac Domini sententiâ, *Non potest arbor bona malos fructus facere*, &c. Manichæi & Pelagiani abutebantur, p. 168. n. 9. Nemo bonus nisi solus Deus, p. 529. n. 13. Bonum quo verè bonus es, nec invitus accipis, nec invitus amittis, p. 369. n. 21.
Boanerges, nomen Zebedæi filiis à Christo impositum, p. 797. n. 3.
Booz in Christi Genealogia recensitus, quis fuerit? p. 7. Tres Booz perperam commentus est Lyranus, *ibid.*

C

CÆci à Christo illuminati in domo, p. 225. & 226. n. 26. & seq. Propè Iericho, p. 559. 560. n. 16. & 17. p. 1140. 1145. 1146. n. 35. Cæci nati illuminatio, p. 1323. 1324. & seq. Ejus obedientia, p. 1330. Pharisæos & Legisperitos sapientiâ vicit, parentes suos constantiâ & confessione veritatis, p. 1331. & 1332. n. 15. Factus est Confessor Christi. *ibid.* Cæcus Bethsaidæ à Christo sensim curatus, p. 826. n. 4. Ejusdem miraculi moralis explicatio, p. 830. n. 5. & p. 831. Cæci tribus modis à Christo illuminati, p. 1330. Omnis homo cæcus natus est secundùm mentem, p. 1327. Peccatoris cæcitas, p. 250. n. 22. Ejus illuminatio, p. 251. Nemo cæcus extra Ecclesiam illuminari potest. *ibid.* n. 23. Cæcitas & obduratio cordis, præcedentium peccatorum pœnæ sunt, subsequentium causæ, p. 398. Quin & sæpius peccata sunt, p. 1328. & 1329. Firmitas in rerum temporalium amore, spiritualis cæcitatis causa, p. 398. Cæcitatis interioris per Christi gratiam curatio, p. 567. 568. 569. 570. n. 13. 14. 15. 16. 17. Velamen cæcitatis super corda peccatorum extendit superbia, tollit humilitas, p. 1368. n. 37. Quid agendum ut spiritualis cæcitas nostra à Iesu curetur, & inopia nostra ab eo sublevetur, p. 850. n. 11.
Cæcus cæcum ducens, p. 996. n. 39. p. 1102. n. 39. Cæci & duces cæcorum, qui secundùm traditiones, opiniones & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia, non secundùm legem Dei conscientias moderantur, p. 454. n. 8. In Dei judicio non excusabuntur, qui cæcis ducibus adhæserint, *ibid.* Filius Dei in judicium venit in hunc mundum, ut qui non vident videant gratuito misericordiæ Dei dono; & qui vident, id est sapientes sibi ipsis videntur, cæci fiant occulto Dei judicio, semper tamen justo, p. 1334. n. 39.
Cœlum apertum in Baptismo Christi, p. 961. In cœlum nemo ascendit, nisi Filius hominis qui est in cœlo, p. 1232.
Cæsari quæ sunt Cæsaris reddenda, p. 593. 594.
Cainan filius Arphaxad, an retinendus in Genealogia Christi secundùm Lucam? p. 969.
Caiphæ consilium adversùs Jesum, p. 679. n. 2. p. 699. n. 2. p. 1347. 1348. Non ejus meritis, sed Officio divino donatum est ut futuram Christi mortem pro populo prædiceret, *ibid.* Non fuit propriè Propheta, *ibid.* Caiphas adversùs Christum actor & Iudex, p. 721. p. 640. n. 40. p. 695. & 696. & p. 1430.
Calamitatibus publicis improbi terrentur, non justi, p. 1161.
Calix mors appellata in Scripturis, & sors quæ providente Deo cuique obtigit, p. 556.
Camelum per foramen acûs intrare facilius est, locutio proverbialis apud Iudæos, p. 531. n. 19.
Calvariæ mons unde ita vocatus? p. 733. n. 15. Christus ibi crucifixus, *ibid.*
Canibus sanctum non dandum, p. 164. 175. 176. Panis filiorum non mittendus canibus, p. 447. & 458.
Capharnaum eversio à Christo prædicta, p. 1041.
Captivorum visitatio, consolatio & redemptio, p. 313.
Caro Christi danda pro mundi vita, p. 1278. Manducanda, & verè cibus, p. 1278. *Caro non prodest quidquam*, quis hujus sententiæ sensus? p. 1280.
Cathedra Moysi, p. 607. 608. n. 1.
Census. An liceat censum dare Cæsari? p. 593. 594. Census generalis totius Imperii sub Augusto Cæsare, p. 399. Census ille spiritualiter expositus, p. 949.
Centuplum omnia propter Christum relinquentibus promissum, p. 549. 550. n. 16. & p. 1140. p. 843. n. 3. p. 847. 848. n 8.
Centurionis fides, p. 194. n. 9. & p. 204. n. 4. & 5. Centurionis servus à Christo sanatus, p. 192. & seq. Centurionis humilitas, p. 205. n. 6. & 7. Centurio Deum in Christi morte glorificans, p. 1178.
Chananæa mulier. Filia ejus à Christo sanata, p. 446. n. 13. p. 821. n. 4. Chananææ mulieris fides, p. 456. n. 11. Humilitas & perseverantia in oratione, p. 457. 458. n. 15. & p. 459. n. 16. Hanc imitari debent pœnitentes ut ad sacram Eucharistiæ communionem dignè se disponant. *ibid.* & christiani omnes ut eorum orationes Deo sint acceptæ. *ibid.* & p. 823. n. 2. Ab imitatione Chananææ longè absunt mulieres pleræque christianæ, quæ dæmoni aditum pandunt in corda filiarum suarum per sæculi amorem & mores, per luxum, choreas, spectacula, p. 824.
Charitas summa legis & Prophetarum, p. 168. n. 6. Duo præcepta charitatis, p. 857. n. 4. Charitatis erga proximum regula à Christo tradita, p. 179. n. 6. Charitas vera est cùm in Deo diligitur amicus, & propter Deum inimicus. *ibid.* Charitatis officium est de juribus suis aliquid remittere, ne infirmi offendantur, p. 500. n. 16. Charitatem in nobis extingui vel refrigescere non sinamus, p. 644. n. 8. Christi regnum in charitate fundatum, p. 1043.
Chlamyde coccinea per ludibrium indutus est Christus, ut dissolutas lasciviasque nuditates expiaret, p. 744. n. 7.
Choreæ, cæteræque sæculi & Aulæ voluptates, sunt incentiva vitiorum, p. 424. 425. n. 4. p. 818. & 819. n. 4.
Christiani frumentum sint, non paleæ, p. 46. n. 4. Bonis christianis inter malos patienter vivendum, sed ab eorum iniquitate recedendum, *ibid* Sal terræ & lux mundi pro modulo suo esse debent, p. 110. & 111. n. 11. & seqq. Quotidie proficere debent in observantia mandatorum Dei, p. 114. n. 5. Christiani nomen sine bonis operibus majorem damnationem arcessit, p. 188. 189. n. 13. Christiani in vias gentium & Samaritanorum abeuntes, p. 247. n. 3. Qui Christo digni? p. 270. n. 24. 25. Christiani, utpotè homines novi Testamenti, non debent inhærere terrenis, p. 275. Plerique Judaicè vivunt in Ecclesia, p. 315. Boni christiani characteres, p. 316. & 317. Christianis ovium mansuetudo, prudentia serpentis, columbæ simplicitas imitandæ, p. 279. & seqq. Totius vitæ suæ actis Christum prædicare debent, p. 319. n. 7. & 8. Mundo mortui & Deo viventes Dei filii evadunt, p. 474. n. 8. Commune quoddam Sacerdotium habent, p. 916. n. 5. Cum Christo capite unus Christus effecti, p. 925. n. 35. Sancti esse debent, quia ex Spiritu sancto renati, *ibid.* Christianorum qui Christum non audiunt, eique non obediunt, gravius quàm Judæorum crimen est, p. 412. n. 29. Vitam & amaritudines vitæ adjunctas tolerare debent cum patientia, mortem obire cum lætitia, resurrectionem exspectare cum fiducia, p. 476. n. 13. Tria christianis omnibus commendanda, p. 1274 Christiani conjuges familiariùs adhærent membris Christi, cùm imitantur parentes Christi, p. 16 n. 3. Tota vita christiani boni sanctum desiderium est, p. 398. n. 13.
Christus verè & naturâ Deus Patri consubstantialis, p. 1232. n. 17 p. 1233. n. 18. p. 1234. & seqq. n. 34. 35. 36. p. 1260. 1261. 1262. 1264. 1265. 1274. 1310. & seqq. 1336. 1337. 1345. n. 25. Christi divinitas voce Patris in Baptismo declarata, p. 44. n. 6. Omnia illi à Patre tradita, p. 316. n. 23. Christi divinitas invictè probatur contra Arianos & Socinianos ex S. Petri confessione, p. 464. n. 8. & 9. ex confessione thomæ Apostoli, p. 1449. n. 28. ex remissione peccatorum, & cognitione cogitationum cordis, p. 789. & 790. n. 3. ex eo quòd sit Dominus David simul & Filius, p. 597. 598. n. 12. p. 608. n. 17. p. 1150. p. 858. n. 5. & 6. ex miraculis ab eo editis, p. 316. n. 3. Christus unum cum Patre, non voluntate solùm & concordiâ, sed naturâ & potestate, p. 1336. Gloriam ejus vidit Isaias, cùm vidit Dominum sedentem super solium excelsum, p. 1361. n. 41. Christus in Patre, & in ipso Pater, p. 1382. In ipsum creden-

dum ut in Deum, *ibid.* Patrem se majorem esse quo sensu dixerit? p. 1385. 1386. n. 28. His verbis, *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum*, &c. Christus Dei Filius à communione veræ Deitatis non excluditur, p. 1417. n. 3. Non adoptione, sed naturâ Dei Filius; p. 906. Non ratione tantùm conceptionis admirabilis ex Spiritu sancto, sed æternæ generationis ex Deo, & unionis hypostaticæ naturæ assumptæ cum persona Verbi, *ibid.* Item, p. 923. n. 32. & 33.

Christus verus homo & verus Deus; p. 435. n. 17. Christi humanitas, altare per divinam personam sanctificatum, p. 623. n. 13

Christi Nativitatis locus, tempus, eventa, p. 17. n. 1. p. 940. & 941. A Magis adoratur, *ibid.* n. 2. Non Judæis solùm, sed Gentibus regendis Rex natus, p. 20. n. 5. Fugæ ejus in Ægyptum rationes, p. 22. 23. Non necessitate fugit, sed potestate, *ibid.* Unde Nazaræus vocatus? p. 29. n. 15. Oblatio ejus in Templo, p. 942. n. 22. & 23. Inventus in medio Doctorum, p. 947. 961. 962.

Christi baptismus, p. 41. n. 14. & 15. p. 966. 975. Ioannis baptismum suscipiendo, suum consecravit, p. 44. n. 15.

Christi tentatio. Multis de causis tentari voluit, quæ exponuntur, p. 41. n. 1. Cur desertum ceu locum certaminis elegerit? p. 50. Solus dux esse potest ut de deserto ad Paradisum redeamus, p. 64. Christi secessus in desertum, & tentatio post baptismum cujus rei documentum sit? p. 787. n. 4. Cur post jejunium tentari voluerit, ratio multiplex, p. 51. Ordo tentationis Christi. Variis modis tentavit illum Diabolus, sicut primum Adam in Paradiso, p. 52. n. 2. Ad superandas tentationes Mediator noster est non solùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum, p. 49. Humilitate diabolum vicit, non potentiâ, p. 53. n. 3.

Christi prædicatio, doctrina, miracula. Ministerium suum incipit à prædicatione pœnitentiæ & regni cœlorum ut Ioannes, p. 58. n. 12, Per civitates & castella prædicans, & omne genus languorum curans, concionatorum exemplar est, p. 254. n. 27: Discipulos suos interrogat, quid homines & ipsimet de illo sentiant, p. 363. 464. n. 7. & 8. Miraculis missionem ac prædicationem suam confirmat, p. 195. n. 14. Christi Iesu miracula nec Iulianus apostata, nec posteriorum temporum Iudæi negare ausi sunt. Eorum fabula, p. 254. n. 26. Non missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël, tametsi omnium hominum redemptor. p. 447. n. 15. & p. 456. n. 13 Venit ad Discipulos suos ambulans super mare, p. 420. 421. n. 18. Christus unus Magister, p. 609. n. 5. & 610. n. 7. p. 619. n. 5. & 620. n. 7. In Evangelio docens, humiliter audiendus, p. 962. n. 40. Nos intus docet, *ibid.* Verbo & exemplo nos docet Dei cultui & amori nihil præponendum, *ibid.* n. 49. Errant qui doctrinam Christi adversam esse dicunt Reipublicæ, p. 973. n. 14. Christus ut vox Legis & lingua Prophetarum audiendus, p. 494. n. 5. Discipulis suis prohibet ne se Christum & Deum esse dicant ante opportunum tempus, p. 467. n. 13. Quo sensu nihil in occulto se docuisse dixerit, p. 1430. n. 20. 21.

Christus Pastor bonus, p. 1333. 1334. Solus Pontifex sanctus & innocens, p. 1321. n. 46. Gratias agit Patri ob mysteria discipulis revelata, p. 309. n. 21 Pauper à Pauperibus sequendus, p. 196. 197. n. 16. p. 211. & 212. In illo omnia possidentur, p. 330. n. 20. Suos in finem dilexit, p. 1373. Illos non servos, sed amicos appellare & habere dignatus est, p. 1395. & p. 1401 n. 14. & 15.

Christus Medicus Animarum à peccatoribus contemnitur, p. 428. Ad eum oratione ascendendum, ut ab infirmitatibus & languoribus Animarum nostrarum curemur, p. 459. & 460. n. 17.

Christus Mediator, p. 1382. & 1394. n. 8. 9. & 10. Ex ejus plenitudine omnes accipiunt, p. 1243. Ortus ejus de tribu Iuda per Mariam Virginem demonstratur, p. 10. Quo sensu primogenitus Mariæ Virginis dictus? p. 15. & 16. n. 23. Ad Christi stirpem quomodo pertinere possumus? p. 15. & 16. n. 1. & 2. Qui Christi frater & soror est credendo, mater efficitur prædicando, p. 18. n. 13. Christus via, veritas & vita, p. 1381. & 1388. n. 6. in Christo ut homine minimè sistere, ad illum ut Deum tendere debemus, *ibid.* Tria sunt hominum genera quæ odit Christus quatenus via nostra est, 1. remanentes; 2. retro redeuntes, 3. aberrantes, p. 1388. Christus ostium salutis est. Quicumque per illum non intrat, & in illum non credit, aut ejus gloriam non quærit, fur est & latro, p. 1337. & 1339. Christus in nobis, & nos in ipso, p. 1384. Christus noster apud Patrem advocatus, p. 1408. n. 23. 24.

Christi triumphalis ingressus Hierosolymam, p. 569. 570. 571. 577 851. 1148. 1357. n. 12. & seq. Regni ejus in Ecclesia, & in animis fidelium figura est, p. 578. n. 1. 2. 3. Pullus asinæ injugis & indomitus, cui Triumphator insidet, populi Gentilis typus est, p. 853. n 1.

Christi Passio. Passionem ac Resurrectionem suam discipulis Christus prædicit, p. 468. n. 14. p. 416. n. 13. p. 488. n. 16. p. 554 n. 11. A cognatis suis malè habitus, qui illum in furorem versum esse dicebant, p. 797. & 798. n. 4. A militibus comprehensus & vinctus, p. 694. n. 37. p. 741. n. 1. p. 1429. & 1430. & p. 1433. Ducitur ad Caipham, p. 649. n. 40. ab eo interrogatur, p. 695. 696. Colaphis & alapis cæditur, sputis fœdatur, p. 696. & 697. n. 46. p. 722. n. 33. p. 1433. & 1434. p. 1430. Coram Pilato sistitur, à quo interrogatur, p. 728. & 729. n. 6. & 7. p. 1431. 1432. & 1442, Flagellatur, p. 731. n. 11. p. 877. n. 2, p. 1435. 1439. 1440. Coronâ spineâ redimitus illuditur, p. 732. n. 12. p. 878. n. 3. & p. 1441. n. 2. In quinque sensibus passus, ut sensuum nostrorum peccata & voluptates expiaret, p. 875. n. 11. crucifigitur inter duos latrones, p. 733. 734. 1177. Quâ horâ? p. 1437. n. 14. Se desertum à Patre queritur, p. 75. n. 23. pro suis crucifixoribus orat. p. 1177. 1180. Clamans voce magna Spiritum emittit, & Patri commendat; *ibid.* n. 15. Non necessitate, sed charitate se mori ostendit, p. 756. n. 20. Iterum patitur à christianis plurimis, p. 466. n. 13.

Christi Resurrectio, p. 761 762. 763. Christo omnis potestas data in cœlo & in terra, p. 764. n. 10.

Christi Ascensio in cœlum, & sessio ad dexteram Patris, p. 884. n. 9. p. 886. n. 9. p. 888. & p. 1192. & 1193. Christi in cœlum assumptio, gloriæ ejus & salutis nostræ consummatio est, p. 890.

Christus Iudex. Quid significet ventilabrum in manu ejus? p. 45. n. 13. Unumquemque ex operibus judicabit, p. 169. n. 10. & seq. Tam verax in comminatione pœnarum, quàm in promissione præmiorum, p. 475. n. 17. Iudicii diem & horam quomodo se nescire Christus dixit? p. 864. n. 4. Qua ratione Pater non judicat quemquam; sed omne judicium dedit Filio? p. 1263. n. 23. p. 1271. n. 22.

Cibum Christi nemo accipit, nisi fuerit ante sanatus, p. 460. n. 18 Nullus cibus præter Deum & Christum Animam nostram satiare potest, p. 461. n. 19. Cibus spiritualis nemini deficit sine ejus vitio, p. 1034. Cibus qui non perit, p. 1284. n. 27.

Circumcisio Christi. Ejus causæ & rationes, p. 942. n. 21. p. 956. n. 21. Circumcisio à Moyse data, non ex Moyse, sed ex Patribus, p. 1294. n. 22. 23. Sabbato data, si dies esset à pueri nativitate octavus, *ibid.* Circumcisio spiritualis, p. 930. n. 57.

Claves regni cœlorum, sive summa potestas Ecclesiam regendi, Petro à Christo tradita, p. 465. n. 12. Claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiæ, p. 467. n. 12. Ad claves Ecclesiæ per pœnitentiam confugiendum, p. 518.

Cœlibatus & continentia. Cœlibatus propter regnum cœlorum servatus, p. 527. 528. n. 8. p. 536. n. 3. & 4. Dei donum est, *ibid.* His datum est qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent laboraverunt, p. 530. n. 3

Cœnæ magnæ Parabola, p. 1089. & 1090. Moralis ejusdem parabolæ sensus, p. 1095. 1096. 1097.

Cogitationes malæ, p. 230. n. 4.

Communibus manibus manducare, quid sit? p. 819. Sensus Litt. n. 1.

Communio. Ad sacram communionem corporis Christi dispositiones, p. 462. n. 20. p. 871. n. 3. p. 1364. n. 12. & seq. p. 1171. 1172. 1282. Christum quis magis honoret, frequentiùs an rariùs ad sacram communionem accedens? p. 909. n. 8.

Concilium Pontificum & Pharisæorum adversus Jesum, p. 679. n. 2. p. 699. n. 2. & p. 1347. & 1355.

Conciliorum in Christi nomine congregatorum auctoritas, p. 500 n. 16.

Concionatoris Evangelici dotes & officia, p. 785. n. 1. p. 819. n 5. Christus concionatorum novæ legis exemplar, p. 1031. n. 14.

Concordia. Est mala concordia, & discordia bona, p. 1330.

Confessio peccatorum Baptismo Joannis prævia, p. 38. n. 7. Singulorum peccatorum confessio apud Iudæos solemnis, *ibid.* Confessio duplex; peccati, & laudis. Utraque gratiæ Dei effectus, p. 252. Initium operum bonorum est confessio operum malorum p. 1242 n. 21. Per confessionem foras prodit peccator, qui per contritionem reviviscit, p. 1355. Confessionis Sacramentalis necessitas & fundamentum, p. 1448.

Conscientia cum Deo per pœnitentiam componenda, p. 1068. conscientiæ Moderator qualis eligendus, p. 786. n. 2. Conscientiæ Moderatores, Concionatores, Pastores, discipulos ad Jesum mittere debent, non sibi ipsis devincire, p. 1010. n. 19. S. Ioanni Baptistæ similes sint, *ibid.* n. 26. Seducuntur qui cæcos aut corruptos conscientiæ Moderatores eligunt, p. 1161.

Consilia Dei de aliorum vocatione, & aliorum derelictione non temerè discutienda, p. 327. n. 17. & p. 330. n. 19.

Consilium Evangelicum omnia vendere & dare pauperibus, p. 536. n. 16. p. 540. & 541. n. 8.

Consilium Impiorum fugiendum. Quatuor modis in illud abeunt homines, p. 1356. n. 53. 54.

Consolationibus spiritualibus inhærere non debent Animæ piæ, p. 493. & 494 Tunc maximè timendum est, cùm supernis consolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, p. 495. n. 6. Pretiosa divina consolatio est, nec facilè tribuitur admittentibus alienam, p. 549.

Consolatio multiplex piarum animarum Jesum quærentium, & ob illius absentiam gementium, p. 1453.

Consummatum est. Christi morientis verbum, explicatur, p. 1438. 1445.

Contemplatio & oratio perfecta hujus viæ à Christi Iesu & Mysteriorum ejus contemplatione non abstrahit, p. 838. n. 1.

Contemplativi vias suas, inspirationes, visa subjicere debent Pastorum examini, ne illusionibus decepti Iesum non inveniant, p. 1452.

Contemptus proximi grave peccatum, p. 515. n. 7. & 8. A contemptu fratrum duo nos absterrere debent. 1. Quòd Christus eos redempturus venerit 2. Quòd eorum Angeli Deum videant, *ibid.* Contemni & irrideri à mundo & carnalibus hominibus, sors piorum est, p. 1179. n. 11.

Contumelias & convitia patienter ferat christianus exemplo Christi, p. 1303. n. 20. A potentia discat patientiam, p. 1322. n. 48. 49.

Conversio. Ad veram conversionem tria necessaria, p. 724. & 725 Omnia conversionis impedimenta perrumpit amor Dei, p. 886. n. 3. Veræ conversionis signa, p. 991. n. 26. Primus gradus ad

conversionem peccatoris est extremæ suæ miseriæ consideratio, p. 1105. Gradus alter, propositum renuntiandi peccatis & illorum occasionibus. Tertius, odium & detestatio peccati ex amore Dei concepta, p. 1106.

Convivium. Ad convivium invitandi pauperes retribuere non valentes, p. 1088. & 1094. n. 12. & p. 1095. Sæcularium hominum conviviis interesse non debent Sacerdotes & Rectores Animarum, nisi compellat necessitas, urgeat charitas, p. 1091.

Cor. Quæ de corde exeunt, non quæ in os intrant, coinquinant hominem, p. 445. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum est, p. 453. n. 6. In corde nostro semina sunt peccatorum omnium: in solo corde Christi virtutum omnium semina & principia: id est, ex nobis ipsis peccatores; ex Christi gratia & misericordia boni ac justi sumus, p. 455. n. 10. Cordis duri characteres, p. 708. n. 12.

Coronâ spineâ Jesus coronatur & illuditur, p. 372. n. 12. corona spinea Christi mysterium erat contumeliæ ac dedecoris, ex quo Christi gloria: Mysterium infirmitatis, ex quo Ecclesiæ fortitudo: Mysterium doloris, ex quo fidelium lætitia, p. 748. & 749.

Correptionis fraternæ præceptum, p. 503. & 504. n. 11. 12. & 13. p. 517. 518. n. 9. & p. 1133. correptionis fraternæ modus, *ibid.* Ex charitate, cum zelo & prudentia facienda est, *ibid.*

Crucem suam tollit Jesus, p. 733. n. 14. p. 749. n. 10. p. 879. n. 4. p. 1179. & 1180. n. 26. p. 1442. n. 17. Ratio multiplex cur Christus Jesus mortem crucis elegerit, p. 750. n. 11. Crucis altitudo, longitudo, latitudo, profunditas, quid mysticé significent? p. 750. n. 11. Crux Iesu fons omnium benedictionum, p. 751. In cruce tribunal Domini, judicium mundi, potentia crucifixi, *ibid.* Crux Christi tribunal est, in quo duos inter latrones medius judicium minatur & exercet, p. 752. & p. 1182. Christi divinitas per mortem crucis cognoscenda, p. 1311. n. 28. Crux Christi virtus est & gloria christianorum in tribulationibus, p. 755. n. 19. crux Victoriæ Christi instrumentum & trophæum, p. 879. n. 6. Ejus elogium, *ibid.* crux Christi, confusio sapientium mundi, p. 880. n. 9. crucis titulus, p. 734. n. 19. p. 752. n. 14. p. 1177. n. 38. p. 1458. crux ferenda, p. 270. n. 25. p. 271. n. 26. & p. 469 n. 17. crucem ferre, non merum consilium, sed præceptum est, p. 294. n. 22. Accipere crucem suam, est pati pro Christo quicquid intulerit Mundus. *ibid.* crux ferenda quotidie, p. 1027. & 1035. n. 23. Falsa & carnalis amicitia est, quæ non ab amore crucis avertit, p. 477. Crucem ferendo sequendus est Christus, p. 479. 480. crux duobus modis fertur, cùm aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus, p. 832. n. 6.

Cultus exterior absque interiori Deo non placet; ad salutem inutilis est, p. 452. n. 4.

Curiositas temeraria gradus est ad hæresim, immò ad Atheismum p. 469. n. 1. Curiosæ, otiosæ, vanæque confabulationes, p. 473. n. 8.

D.

Dæmonum operatio, hominis eversio, p. 195. n. 14. Dæmones Christus expellit, p. 198. n. 14. n. 19. & p. 784. 785. Quomodo illum cognoverunt? *ibid.* In porcos abire permissi à Domino, *ibid.* & p. 220. n. 21. & seq. Energumenum à se liberatum cur in numerum Discipulorum suorum cooptare noluit? p. 784. 785.

Dæmoniacus mutus à Christo curatus & liberatus, p. 226. n. 23. & 24. & p. 1053. Dæmon linguam peccatoris ligat ne peccata sua confiteatur, p. 252. n. 24. & p. 1059. n. 14. 15. Aliorum. linguam solvit, ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent, *ibid.* Dæmoniacum cæcum & mutum sanat Christus ejecto dæmone, p. 342. n. 12. Dæmoniacus ille, hominis peccatoris typus, p. 360. n. 15. Dæmon repetens domum ex qua fuerat ejectus, p. 248. 249. n. 28. p. 1060. n. 26. Extra Ecclesiam nemini potestas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec ex illorum animabus, p. 565. Dæmones oratione & jejunio ejiciuntur. p. 488. n. 15. & p. 499. n. 14. Cur Christus dæmonibus silentium indixit, nec ab illis divinitatem suam prædicari permisit? p. 789. n. 7. Dæmonia in nomine ipsius ejicientes prohiberi vetat a Discipulis suis, quamvis non sint ex eorum collegio, p. 835. n. 7. Dæmon non ejicitur ope dæmonis, sed Spiritu Dei, 343. n. 14. 15. & 16. Dæmonium immundum Christus ejicit ex homine, p. 979. n. 33. Dæmonium impudicitiæ, p. 985, p. 1022. Dæmoniacus ferus, p. 1018.

Damnatorum duplex supplicium, p. 187. 600. & 601. n. 6. Damnatorum pœnæ tenebrarum exteriorum nomine significantur, p. 194. n. 11. p. 600. & 601. n. 6. Æterna illorum supplicia, p. 664. n. 26. p. 676. & 677. n. 9. p. 836. n. 10. p. 840. n. 4. 841. 842. n. 5.

David ad Achimelech Sacerdotem confugit, seu ad Abiathar à quo Panes propositionis accepit. S. Marcus cum Auctore Sacro I. Regum conciliatur, p. 792.

Duo debitores cuidam fœneratori, p. 1007. Quantum Deo Christiani debeant præ Judæis? p. 1013.

Derelictum se à Deo quo sensu Christus queritur? p. 716. & 717. n. 23. Vox ista, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me*, membrorum vox erat, non capitis, p. 754. n. 18.

Detractionibus & convitiis maledicorum hominum lacessiti, cùm Dei gloriam & Ecclesiæ, utilitatem promovere studemus, proponere nobis debemus exemplum Christi, p. 759. & 760.

Devotiones præposteras qui Dei mandatis anteponunt, zelo Phàrisaico ducuntur, p. 450. n. 2. & p. 453. n. 5.

Deus unus, p. 596. n. 9. p. 857. n. 4. Deus nec crescit, nec minuitur. Quo modo crescit in nobis? p. 1244. n. 30. 31. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, non est Deus mortuorum, sed viventium, p. 595. n. 7. p 604. n. 13. *Deum nemo vidit unquam.* Qua ratione invisibilis? p. 1207. n. 18. Dei misericordia & justitia. Quodam modo invitus homines punit, p. 676.

Dei providentia, p. 139. & 140. n. 21. 22. 23. & 24. Dei providentiæ confidendum, p. 160. & 161. n. 19. 20. 21. p. 162. n. 22. p. 269. n. 21. p. 289. n. 18. p. 1063. n. 6. & 7. p. 1065. & 1066. n. 22. & seq. p. 1074. n. 22. Egregium divinæ providentiæ documentum in miraculo multiplicationis quinque panum à Christo Domino p. 430. n. 6.

Deo solo fruendum: mundo rebusque temporalibus utendum est, p. 438. n. 21. Deum qui cognoscit & diligit, ad illum proximos & amicos adducere modis omnibus nititur, p. 438. n. 21. Deo nihil præponendum, p. 547. & 548.

Diabolus omnia regna mundi qua ratione Christo ostendit, p. 54. n. 6. Periculosior diaboli tentatio est, cùm nobis per organa sua blanditur, p. 69. n. 7. Diaboli est blandiri ut noceat, Dei corripere ut prosit, *ibid* Diabolus per Christi mortem victus & foras ejectus, p. 1360. 1367. n. 31. Nihil habet in nobis, nisi velimus, p. 53. n. 4. & p. 1397. Persuadere potest, præcipitare non potest, *ibid.* Sæpè de Scripturis ipsius divinis laqueum fidelibus parat, *ibid.* Christus illum alligavit & vasa ejus diripuit, p. 363. 364. n. 18. & p. 803. n. 8. Non potestate solâ, sed justitiâ illum debellavit, p. 1052. n. 22. Diabolus de corde homihis expulsus illum vehementius tentat, p. 788. n. 8.

Didrachma solvit Christus, p. 488. & 489. n. 18. & 19. & p. 500. n. 16.

Dilectio Dei maximum & primum mandatum, p. 596. n. 9. Dilectio proximi secundum legis mandatum. *ibid.* n. 10. Dilectio Deum inter & creaturam non dividenda, p. 860. Deum ex toto corde non diligit, qui ejus beneficia magis quàm ipsum diligit, *ibid.* Illi verè se diligunt, qui se propter habendum Deum diligunt, *ibid.* & 1401. n. 12.

Dilectio mutua mandatum novum, p. 1370. Proximum diligere debemus sicut Christus dilexit nos, *ibid.* & p. 1395. n. 12. & 13. Hæc propria nota Christianorum, *ibid.* & p. 1380. Nemo verè Deum diligit, nisi qui mandata ejus servat, p. 1324. n. 2. p. 1395. n. 14. & 15. Nemo Dei mandata verè & ut par est servat, nisi qui Deum diligit, p. 1389. n. 15. Ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, *ibid.* Opere demonstranda est dilectio, ut non sit infructuosa nominis appellatio, p. 1390. n. 19. Quæ maxima dilectio? p. 1395. n. 12. & 13. p. 1401. n. 13.

Directores boni ex fructibus cognoscuntur, p. 1002.

Septuaginta duorum Christi Discipulorum missio, p. 1041. & 1042. Potestas in dæmones ipsis à Christo data, *ibid.* De quibus admoniti? *ibid.* Discipulorum Christi dispersio tempore passionis ipsius prædicta, p. 689. n. 22. Discipulorum Christi paupertas & austeritas, p. 351. n. 1.

Dispensator fidelis, p. 1067.

Divitiarum studium & avaritiam Christus damnat, p. 137. n. 16. & 17. Divitis Deoque servire, impossibile, p. 139. n. 19. p. 158. n. 18. Divites avari serviunt miserrimam & indignissimam servitutem, p. 159 Divitiæ fallaces, p. 394. Spinæ sunt. *ibid.* Earum amor sementem divini verbi suffocat, *ibid.* Divites divinæ providentiæ erga pauperes ministri quoad temporalia, pauperum providentiâ juvantur quoad futuræ vitæ bona, p. 430. n. 11.

Divitum salus quàm difficilis, p. 531. n. 18. & 19. p. 542. & 543. n. 10 & 11. p. 847. n. 6. p. 1139. p. 1145. Divitiæ periculosæ, *ibid.* & p. 847. n 5. Qui divites salventur? p. 544. n. 12. Opum suarum dispensatores sunt à Deo constituti, magis quàm absoluti domini, p. 678.

Divitiarum rectus usus & fidelis dispensatio, p. 1118. 1119. 1120. Divitiarum contemptus, p. 847. n. 7.

Divitis horrea destruentis parabola, p. 1065. n. 16. & seq. Moraliter explicatur, p. 1072. 1073. 1074.

Divitis Epulonis & Lazari historia, p. 1113. 1114. 1115. & 1116. Solæ in divite condemnantur superbia; immisericordia, vita mollis & voluptaria, p. 1121. 1122. Divitis & Lazari in vita & in morte sors diversa. Non post mortem solùm, sed in vita Lazarus Divite felicior. p. 1122. & seq. Divitis epulonis tormenta. Similia supplicia divitibus immisericordibus parata sunt, *ibid*

Doctrina Christi summâ docilitate audienda, p. 330. n. 18. Doctrinæ Pharisæorum & doctrinæ Christi characteres oppositi, p. 1294. Doctrina Christi, doctrina Patris, *ibid.*

Dominicæ, Festorumque dierum religiosa observantia, p. 352. 353. 354. n. 4. Dominicis præsertim & Festis diebus opera misericordiæ exercenda, p. 799. n. 1. Anima nostra curanda, p. 1056. n. 14.

Dona spiritualia gratis accepta, gratis danda, p. 262. n. 6. p. 275. n. 5.

Drachmæ repertæ parabola, p. 1092.

E.

Ecclesia visibilis, p. 80. n. 14. Quicumque ab ea recesserunt; aut in ea secundùm Evangelium non vivunt, Christi sunt adversarii, p. 364. & 365. n. 19. In Ecclesia boni cum malis permixti, p. 401. n. 19. Mali in ea tolerandi, p. 410 n. 26. Navis in medio

dio mari jactatâ fluctibus, Ecclesiæ typus est, p. 433. n. 15. & p. 434. Adversùs Ecclesiam Inferi portæ non prævalebunt, 466 n. 11. Ecclesiæ unitas diligenda, & usque ad sanguinis effusionem tuenda, p. 774. n. 9. Potestas remittendi peccata extra Ecclesiam non est, aut exerceri non potest, p. 475. n. 10. Ecclesiæ perpetuitas, indefectibilitas & infallibilitas à Christo promissa, p. 765 & 766. n 12. Christus cum Ecclesia & fidelibus suis usque ad consummationem sæculi, p. 775. & 776. Christus visus Apostolos adjuvit ut Ecclesiam per omnes gentes diffundendam crederent: visa Ecclesia nos adjuvat ut Christum resurrexisse credamus, p 1192. Catholica Ecclesia tanquam vera mater nec peccantibus filiis superbè insultat, nec correctis difficilè ignoscit, p. 476. n. 12. Ecclesiam qui non audit, habendus est ut Ethnicus & Publicanus, p. 504. n. 13. Habere non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem, p. 518. n. 10

Ecclesiastici regiminis formam ac modum Christus præscribit, p. 566. n. 12. Fidelium Ecclesiæ Ministrorum officia, p. 653. n. 25. p. 1274. Malorum Ecclesiæ Ministrorum characteres, p. 654

Electi pauci, p. 553. n. 9. 591. & 592. n. 2. Hi sunt qui à massa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti, & secundum propositum vocati, *ibid.* Electi solâ perseverantiâ innotescunt, p. 562. n. 5. Non ideo nos Deus elegit, quia futuros esse bonos præscivit, p. 1402. n. 16. Electorum in Christo nemo peribit, p. 1285. Gratuitæ electionis ad gloriam tres effectus indeficientes, *ibid.* Elegit nos Christus, non nos illum, p. 1395 n. 16. & 17.

Eleemosyna sanctum fœnus. Deus idoneus fidejussor pauperum, & largissimus redditor usurarum, p. 126. n. 26. & p. 1076. Pauper ex necessario suo aliquid demens ut pauperioribus eleemosynam eroget, sacrificium Deo acceptius offert quàm dives qui ex superfluo, p. 1159 & 1160 Eleemosyna justitia est, p. 129. n. 1.

Eleemosyna Judæorum tripartita, *ibid.* n. 9. Christianus ab eleemosynæ & cujusvis boni operis ostentatione alienus, p. 130. n. 2. & 3.

Eleemosyna Ecclesiastica, p. 429. & 430. n. 10. Qui divitias erogat pauperi, Deo servandas in cœlo credit, p. 540. 541. n. 8. Solas eleemosynas Christus in ultimo judicio quodammodo imputabit, p. 663. n. 24. p 673. n. 6. & 7.

Eleemosyna sacrificium, pauper quasi sacramentum est, p. 674. Quibus profit eleemosyna, quibus non profit? p. 814. n. 2. Animo pœnitente erogata, peccata expiat, p. 1062. Genus quoddam baptismatis est, *ibid.* n. 41. Pretium regni cœlestis, p. 1075.

Eliæ lingua clavis cœlorum, p. 475. n. 12 Moyses & Elias cum Iesu loquentes, p. 483. n. 2. Elias ante secundum Domini adventum venturus. p. 485. Primum Domini adventum præcessit Joannes in spiritu & virtute Eliæ, *ibid.* n. 10. Elias cùm venerit, omnia restituet, p. 833. n. 2.

Elisabeth Joannis mater sterilis, p. 898. n. 7. p. 901. n. 18. Concipit p. 902. n. 24. Spiritu Propheticæ repleta, p. 909. n. 42. Parit filium, p. 911 n. 57. 58. Nomen illi imponit, *ibid.* n. 59. 60. Elisabeth priùs sterilis, deindè miraculo fœcunda, Ecclesiæ & Animæ typus, p. 930 n. 57. In utero ejus ad Mariæ vocem infans exsultat, p. 926. 927. Deiparæ Virgini divinum conceptum gratulatur, *ibid.*

Emmaus. Duobus Discipulis euntibus Emmaüs Christus redivivus & glorioſus apparet, p. 1183. & seq.

Encænia seu Festum anniversarium Dedicationis Templi, p. 1335. Sermo Christi in Encæniis, p. 1336. & 1337.

Episcopi & Presbyteri sunt unus cum Christo Sacerdos, p. 801. Animarum Medici, *ibid.* Belli adversùs dæmonem sub Christo summo Imperatore duces, *ibid.* Episcoporum est divini verbi alimoniam populis ministrare, p. 430. 431. Quanta humilitate & charitate Christianum populum regere debent Episcopi & Sacerdotes, p. 849. & 850. Episcoporum officia. p. 1033. n. 16. 17. Pro reis olim intercedere solebant apud Principes & Magistratus, Christi mansuetudinem imitati, p. 1316.

Evangelii titulus, p. 1. Auctoritas Ecclesiæ velut sigillum est quo obsignatur Evangelium, *ibid.* Evangelii definitio, excellentia, finis, *ibid.* Quod Antiquis per Prophetiam revelabatur, posteris eorum per Evangelium prædicatur, *ibid.* col. 2. Evangelium multiplici ratione sanctum, p. 3. Sic audiendum ut præsens Dominus, *ibid.* Frequens Evangelii lectio sanctificat animam, *ibid.*

Evangelium Jesu Christi cur dicatur? *ibid.* Evangelii lectio sæcularibus viris magis necessaria quàm Monachis, *ibid.* Evangelii loci difficiles ab ejus lectione deterrere non debent Christianos, quantumvis simplices & Theologicâ scientiâ destitutos, *ibid.*

Evangelii Scriptores Apostoli aut Apostolici. *Præfat. in S. Marcum.* Evangelii prædicationem ubique terrarum Christus Apostolis demandavit, p. 883. n. 6. Illud Apostoli, accepto Spiritu sancto, ubique terrarum prædicaverunt, p. 884. n. 10.

Evangelii credibilitas, p. 915. n. 1. Evangelii studium & meditatio, *ibid.* n. 2. Evangelium non solùm aufert ignorantiam docendo, sed adjuvat ad faciendum justitiam per gratiam Spiritûs sancti, p. 788. n. 5.

Evangelii doctrina, mysterium à sæculis absconditum, p. 386. A Judæis transferenda ad Gentes, p. 578. n. 20. Evangelicæ prædicationis contemptores quæ pœna maneat? p. 264. n. 10. & 11.

Evangelium ante mundi consummationem ubique prædicabitur, p. 632. An ante Hierosolymorum excidium in universo mundo prædicatum fuerit? *ibid.* n. 13. Evangelicæ prædicationis efficacia, p. 645. n. 10. Evangelii prædicatio in universo orbe, in testimonium multiplex, *ibid.*

Evangelii Ministris & Prædicatoribus, nulla superflua requirentibus, omnia necessaria debentur, p. 262. & 263. n. 7. Nonnisi apud boni nominis viros debent commorari: *ibid.* n. 8. Ad Evangelicum Ministerium legitimè & ritè exercendum, quæ necessaria? p. 1301. & 1302. *Sensus Moral.* In una Dei providentia, non in mediis humanis confidere debent Operarii Evangelici, p. 1044. n. 3. 4.

Eucharistiæ promissio, p. 1278. Non figuram duntaxat carnis suæ, sed veram carnem in hoc Sacramento se daturum Christus promisit, p. 1278. 1279. 1280. Non spirituali tantùm modo; sed corporaliter & per participationem naturalem Christus in nobis est per S. Eucharistiam. *ibid.* Eucharistia panis vitæ, Sacramentum amoris, p. 1289. Pignus resurrectionis & immortalitatis, p. 1290. Illam dignè non sumit, nisi qui Christum in se manentem habet per charitatem, p. 1291.

Eucharistiæ institutio, p. 686. n. 17. & p. 868. 869. n. 5. & p. 1169. Hæc verum Christi corpus pro nobis traditum & immolatum, non mera figura corporis, p. 686. & 687. n. 17. Sub utraque specie à solis Sacerdotibus sacrificium celebrantibus, non ab omnibus fidelibus sumendum Christus edixit, p. 687. n. 18. Propitiatorum sacrificium, *ibid.* n. 19. Sacramentum unitatis, quo unum cum Christo & inter nos fieri debemus, p. 708. n. 13. Christi corpus & sanguis in Eucharistia lac filiorum est, nexus ac vinculum membrorum Christi, fœderis æterni sigillum, redemptio pretiumque servorum & captivorum, p. 272. n. 4 Cum quibus dispositionibus ad Eucharistiæ sumptionem accedendum? p. 709. & 710 p. 1171. 1172. & 1282. Panis quem Discipulis Emmaüs euntibus Christus post Resurrectionem dedit, non erat Eucharistia, p. 1185. Per hoc Sacramentum Christus cognoscitur, p. 1190.

Eunuchorum triplex genus, p. 537.

Excommunicationis pœnâ nulla in Ecclesia major est, p. 518. Incorreptionem salubberrimam; Deo volente, cedere atque proficere potest; *ibid.*

Excusationes in peccatis, p 360. Ita excusandi homines, ut peccata numquam excusentur, p. 354. 355. n. 6.

Exorcistæ Judæorum; p. 348. n. 15. & p. 363. n. 17.

F

FAcere & docere. Non solos Prælatos & Doctores, sed Christianos omnes & singulos id officii suo modo spectat, p. 114. n. 15.

Faciendum alteri, quod sibi, p. 166. n. 6. & p. 179.

Fatue, qui dixerit fratri, p. 86. n 23.

Febris animæ à solo Christo sanari potest, p. 985. n. 38.

Felicitas. Magnæ virtutis est cum felicitate luctari: magnæ felicitatis est à felicitate non vinci, p. 437.

Fermentum Pharisæorum, hypocrisis; p. 1069. n. 1. Cavendum à fermento Pharisæorum & Sadducæorum, p. 462. n. 4. p. 471. n. 5. Moralis corrupta fermentum est ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit ac depravat, p. 472. n. 7. Fermentum Herodis, p. 826. n. 3. p. 229. & 230. p. 1063. Fermenti in farinæ satis tribus absconditi mystica expositio, p. 407. 408. Corpus Christi in Eucharistia divinum fermentum, p. 408.

Festi Ecclesiæ dies qua ratione celebrandi, p. 1300. n. 8.

Festuca in oculo fratris, p. 996. n. 41. 42.

Ficus à Christo maledicta, p. 574. Cujus rei typus? p. 585. 586. n. 11. p. 851. n. 3. p. 853. n. 2. Ficûs in vinea plantatæ, & ob sterilitatem succidi jussæ Parabola, p. 1079. Ficûs infructuosæ parabola moraliter explicata, p. 853. n. 2. & p. 1084.

Fides & cognitio Mysteriorum, gratuitum Dei donum, pro quo agendæ Deo gratiæ, p. 397. n. 10. p. 1129. n. 5. p. 1284 n. 29. Errores turbarum de Christo ostendunt fidem esse donum Dei, p. 1034. n. 18 19. Hanc solus Deus augere potest, p. 1134. n. 5. Cùm de fidei Mysteriis agitur, humana ratio non audienda, p. 603. n. 11. Mysteriorum intelligentia merces fidei, p. 1302. n. 17. Ea vis fidei ut montes transferre possit, p. 487. 488. n. 14. p. 575. n. 11. p. 586. n. 12. p 852. n. 5. Fides grano sinapis comparata, p 498. 499. n. 13. Fons orationis, p. 586. n. 12.

Fidei confessio, p. 269. n. 22. p. 832. n. 7. p. 1063. n. 8. & 9. p. 1064. n. 11. & 12. Christi fides verbo & operibus confitenda, p. 290. 291. n. 19. p. 221. n. 32. p. 887. 888. n. 7. p. 1071. n. 8. p. 1245. 1246. n. 36.

Fidelis in minimo & in majori, p. 1112.

Filii Dei consubstantialitas cum Patre & coæternitas contra Socinianos vindicata, p. 1196. Vide *Christus.* Filius Dei unigenitus homines in se credentes filios Dei adoptivos facit, p. 1214. n. 12. & 13. Ejus exinanitionem comprehendere æquè impossibile est ac magnitudinem, p. 1215. Incarnationis ejus consilium oppugnat, qui terrenis ac sensibilibus bonis adhæret, *ibid.*

Filii Dei per Christi mortem in unum congregandi, p. 1356.

Filius hominis Christus in Evangelio antonomasticè appellatus. Hæc veritas contra Crellium & Wolzogen, Socinianos, ac Grotium vindicatur, p. 993. n. 3. 4. & 5.

Firmus. Nemo erit à Deo firmus, nisi qui se à se ipso sentit infirmum, p. 436. n. 19.

Flagellario Christi Jesu, p. 731. n. 11. p. 743. n. 6. & p. 744. Flagellis & disciplinis sponte susceptis piè honoratur, p. 1440. 1441.

Fons aquæ salutaris Christus Jesus, p. 1305. Non nos deserit fons, nisi deseramus fontem, p. 1305.

Fratres Christi qui sint qui non credebant in eum? p. 1292. 1293.
Fructus alius centesimus, alius sexagesimus, alius trigesimus, p. 399. n. 7.
Frumenti granum mori necesse est ut fructum afferat, p. 1359. Granum frumenti Christus Jesus, p. 1365. Christiani granum frumenti esse debent, *ibid.*
Fucorum usu manus inferunt Deo christianæ mulieres, p. 875. n. 11.
Fuga in persecutione, p. 267. n. 17. Persecutio corpore interdum fugienda, non animo, p. 285. n. 14. Christus Iesus cur fugit & latet ut homo? p. 1297. Sensus Moral. n. 1.

G.

Gabriel Angelus apparuit Zachariæ, p. 899. & 900. Missus ad Mariam Virginem, p. 902. & seq.
In Galilæa primùm Christus prædicavit. Cur Galilæa Gentium appellata? p. 57. n. 1. Galilææ urbes incredulas, Corozaim, Bethsaida, Capharnaum, Christus increpat, p. 307. 308. 309. n. 16. 17. 18. 19.
Galilæi à Pilato in sacrificiis interempti, p. 1079.
Gallinæ pullos sub alas congreganti similis Christus, p. 627. n. 20.
Gaudium. Qua ratione gaudendum in Sanctorum Natali? p. 917. n. 14. 15. Christianis unde gaudendum? p. 1045. & 1046 n. 20. Gaudium majus in cœlo de conversis peccatoribus, quàm de justis stantibus, p. 1103. n. 1. Gaudium Christianum inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium, p. 1400. n. 11. Gaudium mundi & tristitia electorum modicùm durant: utriusque vices, p. 1407. 1408. n. 16. 17. 18.
Gazophylacium. Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus misit, p. 858. n. 7. p. 862. & 863. n. 7.
Gehennæ nomen unde ad locum supplicii damnatorum translatum est? p. 86. n. 23.
Genealogia Christi, secundùm Matthæum, p. 5. & 6. Antithesis inter Catalogum generationis primi Adam, & secundi Adam, *ibid.* Cur David & Abraham in Genealogia Christi potissimùm nominati? p. 6. Cur tres Reges in ea prætermissi? p. 8. Genealogia Ioseph, non Mariæ Virginis à Matthæo descripta, p. 9. n. 12. Cur generationes omnes in tres tessaradecades divisæ? *ibid.* Genealogia Christi secundùm Lucam, p. 967. 968. 969. Stemma genealogicum Joseph exhibet pariter Lucas, non Mariæ Virginis, p. 970.
Gentium vocatio, & reprobatio Iudæorum, p. 206. 207. n. 9. Gentiles volunt videre Iesum, p. 1357. Veniunt Hierosolymam adoraturi in die festo, *ibid.* Vicinæ tamen, & multò minùs remotissimæ à Palestina Gentes unum verum Deum non colebant, *ibid.* Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem festum, ut verum Deum adorarent, p. 1365. n. 20. 21.
Gloria & laus humana non appeti à rectè faciente, sed subsequi debet rectè facientem, p. 130. n. 2. Vana gloria & ostentatio fugienda, cujus studium hypocritarum proprium est, p. 130. 131. n. 3. 4. & 5. Bonorum operum fructus corrumpit, p. 141. & seq. p. 154. & 155. n. 15. Inanis gloriæ contemptus, p. 358. n. 12. & p. 1282. Vitium istud inimicum piæ fidei, p. 618. n. 8. Pastoribus Ecclesiæ maximè fugiendum, *ibid.* Gloriæ humanæ aviditas impedit ne fides recipiatur, p. 1266. n. 44. Gloriæ propriæ studium character est falsorum Prophetarum & Antichristi, p. 1302. n. 18.
Gloriam Christi ab hominum gloria quo modo discernit Pater Æternus? p. 1323. n. 50.
Golgotha, p. 733. n. 15.
Gratiæ Christi necessitas ad rerum divinarum cognitionem & amorem, p. 329. Ad omne opus bonum, p. 1391. n. 25, Ad mandata legis implenda, p. 846. n. 5. Sine gratia Christi nihil possumus facere, sive parum, sive multum, nec cor præparare, p. 1399. Gratia, donum Dei, p. 1252. Eam ne quidem desiderare aut petere ex propriis viribus possumus, *ibid.* Prima gratiæ operatio est in homine, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur, *ibid.* Altera est horror & confessio peccati, *ibid.* Gratiæ & dona Dei crescunt in eis qui rectè utuntur; qui tamen rectus usus, Dei munus est, p. 397. n. 11.
Gratiæ medicinalis Christi virtus omnipotens, p. 774. n. 4. Suavitas cum efficaciâ conjuncta, p. 1288. n. 44. 45. Ejus œconomia & efficacitas confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur, p. 925. n. 36. 37. Gratia & charitas ineffabilem suavitatem & facilitatem in bono secum affert, p. 1293.
Gratiæ & Legis discrimen, p. 918. n. 18. Quòd Dei gratiis & benedictionibus non cumulemur, culpa nostra est, p. 921.
Gratia & veritas per Iesum Christum & gratia pro gratia, quam de plenitudine ejus accipimus, p. 1207. 1213. & 1216.
Grotii expositio Socinianis favens refellitur, p. 1314. Grotius Zachariæ Vaticinium de Rege pullo asinæ insidente ad Sion venturo ad Zorobabelem perperam detorquet, p. 570. Grotii Pelagiana interpretatio hujus loci Ioannis 15. *Sine me nihil potestis facere*, p. 1393. 1394. Grotii audacior conjectura, quòd vigesimum primum caput Evangelii secundùm Ioannem S. Evangelista non scripserit, sed Ephesina Ecclesia post ejus mortem addiderit. Refellitur hic error, p. 1450.

H.

Habitus. Ad habitus pravos eradicandos opus est oratione quâ anima humilietur, & jejunio quo caro mortificetur, p. 499. n. 14.
Hemorrhoissa mulier à Iesu curata, p. 223. & 224. p. 1019. & 1020. Ejus fides, p. 243. n. 15. Mulier illa peccatoris typus, p. 244. n. 16. Morbi & curationis ejus circumstantiæ typi sunt morborum animæ & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem, p. 814. n. 2. Concupiscentia per hujus mulieris morbum significata, p. 1023. Hîc sanari incipit per gratiam medicinalem Christi; perfectè curabitur per charitatem consummatam, *ibid.* Hujus mulieris pudorem, humilitatem, spem, peccator imitetur, p. 245. n. 17.
In hæreditate fratrum dividenda immiscere se Christus noluit, p. 1064. n. 13. 14. p. 1071. 1072.
Hæretici Pseudoprophetæ sunt. Eorum characteres, p. 182. n. 7. & p. 183. Quomodo convincendi? *ibid.* Etsi bonos videtur ostendere laudabilis conversatio, malos facit ipsa divisio, p. 184. cavendi & fugiendi, *ibid.* Unde cognoscuntur? *ibid.* Missionis suæ documenta proferre non possunt, p. 1155.
Herodis magni tempore Christus natus, p. 17. n. 1. Ejus crudelitas, p. 24. n. 11. Mors, p. 28. n. 14. Herodes politicorum impiorum typus, p. 32. Christianis secundùm Deum viventibus non deest Herodis persecutio; *ibid.* n. 7. Quinam cum Herode nascentem Salvatorem persequuntur? p. 33. n. 8.
Herodes Antipas Galilææ Tetrarcha, p. 413. n. 1. Dubitat num Iesus sit Joannes Baptista redivivus; *ibid.* n. 2. p. 816. n. 3. & p. 1025. Ducit Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, p. 414. n. 13. Quam ob rem à Ioanne Baptista arguitur, *ibid.* Ioannem vult occidere, p. 416. Iubet illum decollari, p. 417. n. 7. & 8. vulpes à Christo dictus, p. 1082. n. 32. coram illo sistitur Iesus p. 1175. & ab eo illuditur, p. 1175. & p. 1179. n. 11.
Herodiadis filia coram Herode saltat. Spondet Herodes illi se daturum quicquid petierit. Sponsionem juramento confirmat, p. 415 & 416. Puella suggerente matre petit caput Ioannis Baptistæ, *ibid.*
Hierosolymam ingreditur Christus ut Rex, ut victor, ut victima pro totius mundi peccatis immolanda, p. 581. n. 4. & 582.
Homicidium. Non homicidium dumtaxat, sed iram, convitium, & verba contumeliosa, præcepto, *Non occides*, prohiberi Christus docet, p. 85. & 86. n. 20. 21. 22. 23.
Hora crucifixionis Christi, circa quam Evangelistæ conciliantur, p. 1437. n. 14.
Hosanna Filio David, p. 572. n. 5.
Hospitalitatis merces, p. 271. 272. n. 27. & seq. p. 277. n. 7. p. 510. n. 4. p. 1189. n. 29. & seq.
Humanitas sancta Christi omnibus pietatis officiis prosequenda, p. 1364. n. 7. & 8.
Humilitas à Christo discenda, p. 332. n. 22. & p. 333. Humilitas virtutes alias accipit, servat acceptas, servatas consummat, *ibid.* Non solam humilitatem cognitionis, sed cordis Christus docet, *ibid.* Suæ humilitatis exemplo morbum ambitionis in Discipulis curat, p. 558. n. 16. & 17. Tota victoria Salvatoris qua & diabolum vicit & mundum, humilitate est confecta, p. 21. n. 8. Humilitas Christi damnat superbiam hominis pro juribus suis ardentiori studio contendentis, p. 500. n. 16. Via humilitatis & crucis ineunda, ut ad regnum cœlorum perveniamus, p. 565. n. 9. Humilitas via compendiaria ad cœlestium Mysteriorum cognitionem, p. 770. n. 6. & p. 1047. Gradus est ad veram celsitudinem, p. 509. n. 3. & p. 1038 n. 48. Maximum fidei nostræ opus, p. 550. cum animi celsitudine conjungenda, *ibid.* Gratiæ divinæ semper familiaris, p. 925. n. 38. Novissimum locum elegit, p. 1086. & 1087. Qui se humiliat, exaltabitur, *ibid.* & p. 610. 1092. & seq. Humilitatis christianæ sensus & affectus quàm oppositus præsumptioni? p. 1040. n. 57. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiasticis viris aspirare licet, p. 610. n. 7. 839. n. 3. 1377. n. 16. 17.
Hydropicus à Christo curatus, p. 1087. Divitis avari typus, p. 1091. n. 2. & 4.
Hypocrisis virtutum fucus, tinea sanctitatis, p. 154. n. 15. Pestis instar fugienda. *ibid.* & p. 452. Characteres hypocritarum, p. 621. 622. n. 10. 11. p. 625. 626. n. 14. & seq. 861. n. 6. Hypocritarum & verè humilium oppositio, p. 992. n. 33. Hypocrisis fermento comparata, p. 1069. n. 1. Hypocritarum gaudium momentaneum & inane, *ibid.*

I.

Jacobus Zebedæi filius, cum Joanne fratre de navi vocatus, & Apostolus electus, p. 60. 61. Assumptus à Christo in suscitatione filiæ Iairi, p. 812. In Transfiguratione, p. 483. In horto, p. 690. Zelo incensus contra Samaritanos, p. 1030. Iesum de tempore eversionis Templi interrogat, p. 863. Ejus & Ioannis fratris ambitiosa petitio, p. 555. & 844. n. 6.
Jactantia justos de gradu altiore meritorum præcipitat, p. 53. n. 4. jactantiæ laqueum spiritualibus fortibusque viris diabolus tendit, p. 68. n. 6. jactantia fugienda, p. 252. n. 24.
Jechonias Josiæ filius idem qui Joachim p. 8. n. 9. Jechoniæ *duo*, *ibid.* Iechoniæ prioris fratres cur in Christi Genealogia recensiti? *ibid.* Iechonias quâ ratione sterilis à Deo denuntiatus, cùm filium habuerit Salathielem? p. 9. n. 10.
Jairi Principis Synagogæ filiam Christus à morte suscitat, p. 220. 224. 1022. Mortis ejus & resurrectionis mystica significatio, p. 241. & 242. n. 14. & p. 250. n. 21. Item p. 815. & 816. n. 4.
Jejunium Christi. Tria à Domino ad salutem nostram principaliter ordinata: sacramentum, desertum jejunium, p. 979. n. 1. & 2. jejunium remedium salutis, p. 51. Christus in jejunio suo

Quadragesimæ nobis ostendit Sacramentum, *ibid.* Iejunii vis ad tentationes vincendas, p. 67. n. 3. Iejuniorum utilitas, p. 136. n. 15. Iejunia frequentia discipulorum Ioannis & Pharisæorum, p. 221. n. 12 & seq. & p. 238. n. 12. Iejunium magnum & generale abstinere ab iniquitatibus & voluptatibus, *ibid.* Iejunium duplex, tribulationis & gaudii, p. 239.

Jeremiæ vaticinium de abductione decem Tribuum in captivitatem *Vox in Rama audita est*, &c. Infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ S. Matthæus appositè accommodat, p. 25. & 26. n. 12.

Jerusalem interfectrix Prophetarum, p. 1082. Excidium ejus à Christo prædictum, *ibid*

Jesus Salvator & Messias à Deo promissus, p. 5. Christus est, id est unctus ut Sacerdos, Rex & Propheta, *ibid.* Iosuë typus Iesu Christi, *ibid.* Nominis Iesu vis & excellentia, p. 13. n. 20. Idem est Iesus & Emmanuël, non sono, sed sensu, p. 14. & 15. n. 22. Iesus verus Messias Deique Filius, p. 423. n. 25. p. 1211 1212. Iesum esse verum Messiam à Deo promissum probat Isaiæ Vaticinium in ipso adimpletum, p. 339. n. 11. p. 340. & seq. Iesus verus Dei Filius & filius Davidis, verus Messias Davidi promissus, p. 703. & 904. Regnum ejus æternum, *ibid.* & p. 923. Positus est in ruinam & resurrectionem multorum, p. 945. n. 34. & p. 959. Quomodo sapientiâ & scientiâ proficiebat? p. 948. & seq. Animabus ad perfectionem tendentibus interdum se Iesus abscondit, p. 961. n. 32. Quomodo quærendus? *ibid.* n. 44. 45. Amissus non invenitur sine dolore & lachrymis, p. 962. In Iesum unum erigendi ac defigendi oculi, p. 496. n. 7. Vide verbo *Christus.*

Ignem in terram mittere venit Christus, p. 1068. Ignis inferni corporeus, p. 1115. n. 24. De hujus natura, qualitatibus, & loco non est operosiùs disputandum, p. 1114. n. 22. Ignis inferni inextinguibilis, & æternus, p. 662. & 664.

Ignorantes Dominum nulla exceptio tuetur à pœna, p. 1078. n. 47. 48. Graviùs peccat sciens voluntatem & legem Dei, quàm ignorans, *ibid.* Ignorantia simplex divinæ legis neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, *ibid.* Nec Pastores, nec oves; nec Directores, nec eos qui diriguntur absolvit, p. 1002 n. 39.

Impœnitentia est Spiritûs blasphemia, quæ non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro, p. 366. & 367. Unum suffugium est ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter prodesse pœnitentia credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, *ibid.*

Impœnitentes Christianos gravior pœna manet quàm Tyros & Sidonios, immò quàm nefarios Sodomorum incolas, p. 327. 328.

Impudicorum characteres in dæmoniaco fero adumbrati, p. 1022.

Incarnatio. Dei omnipotentia, sanctitas, misericordia in Incarnati Verbi Mysterio maximè eluxerunt, p. 929. 930. n. 49. 50. 51. Tres effectus Incarnationis Christi, p 937. 938. n. 78. & 79.

Infantium cædes ab Herode imperata. Hujus historiæ veritati non præjudicat Iosephi silentium, p. 24. n. 11. Infantes pro Christo occisi, martyres gratiæ, victimæ Sapientiæ incarnatæ, p. 27. Persecutionem pro Christo pati & mori nos docuerunt, *ibid.* n. 12.

Infantia Christiana, p. 508. & 509. in ea proficiendum & perseverandum, *ibid.* & p. 539. n. 6. p. 846. n. 4. p 1038. n. 48. p. 1144. n. 17.

Infidelitatis magnum peccatum, quo tenentur cuncta peccata. Hujus rei Iudæi non fuissent, nisi Christus venisset, eosque docuisset, p. 1396.

Infirmitatum corporis bonus usus, p. 211. Quicumque sunt spiritualiter infirmi, ducendi sunt ad Iesum ut sanentur, p. 986. n. 14.

Inimicorum dilectio in Evangelio præcepta, nota Christianorum propria, p. 97. 98. & p. 128. 99. 100. 101. Merces diligentium inimicos, adoptio filiorum Dei, p. 99 & 100. Inimici qua ratione diligendi, p. 126. n. 27. Cùm inimicum amas, fratrem amas, *ibid.* Sic diligere debemus inimicos, quo modo Medicus diligit ægrotos, *ibid.* & p. 127. Pro illis orandum. Deo contumeliam infert, qui contra inimicum orat, *ibid.* n. 29. Contra inimici malitiam orandum est, ut illa moriatur, & ille vivat, p. 129. De inimicorum dilectione, rursus, p. 995. & 996. p. 1000. n. 26.

Injuriarum condonatio, p. 136. n. 14. p 151. 152. n. 11. p. 154. n. 14. p. 506. n. 17. Non ad hoc valet ut sit iniquitas impunita, aut torpens disciplina, *ibid.* & p. 1133. n. 3. Nulla est injuria quam non debeas condonare, p. 522. n. 15. Qui non vult injurias condonare proximo, peccatorum veniam à Deo non obtinebit. p. 523. 524. & 855. n. 6. Injuriarum condonatio necessaria ut oratio nobis sit utilis, p. 852. n. 6. Injuriæ septies proximis dimittendæ, id est, frequentissimè, p. 1129. n. 3. & 4.

Innocentia Christiana, p. 116. n. 17.

Intelligentiæ donum ferventi oratione à Deo petendum, p. 455. n. 9.

Intentio recta, p. 138. &. 139. n. 18. Opera nostra Deo non placent, nisi fiant intentione supernâ ob finem charitatis, *ibid.* Puritas intentionis in omni opere bono necessaria, ut non solùm bonum sit quòd facimus, sed & propter quod facimus, p. 158. n. 16. Gemina virtus in homine perfecto, intentio & actio, p. 915 n. 1. Pura & recta intentio, christianæ vitæ oculus, p. 1061.

Invidia non modò Pharisaicum, sed diabolicum crimen, p. 254. 357. n. 11. p. 1269, n. 12. Non minùs invidi quàm fornicatores à cœtu fidelium exterminari merentur, p. 357. n. 11. Invidiâ nullâ malignitas pejor, p. 361. p. 413. & 414. n. 29. & p. 1297. Vetustum invidiæ malum, p. 1110. Gravium malorum in Ecclesia seminarium, p. 1243.

Joannis Baptistæ magnitudo, dignitas, & ministerium ab Angelo prænuntiantur, p. 900. n. 14. 15. 16. & 17. An Ioannes in utero Christum agnoverit, rationis usu & Spiritus Sancti illustratione donatus? p. 908. n. 40.

Joannis Baptistæ nativitas, circumcisio, nomen afflante Spiritu sancto impositum, p. 911. & 912. n. 57. 58. & seq. p. 932. Mansit in desertis usque in diem quo Ministerium suum obire cœpit, p. 914. n. 80. Vestis ejus asperior, Prophetarum propria, p. 37. n. 5. Cibus ejus locustæ, insecti genus, non herbarum & foliorum summitates, p. 37. n. 6. A Deo missus, p. 1203.

Joannis Baptistæ prædicatio, p. 35. n. 1. p. 964. 965. Prædicationis ejus locus, vestitus, cibus, piæ meditationis argumenta, p. 37. n. 6. Pœnitentiam & regnum cœlorùm proximum prædicat, p. 35. n. 2. & 3. Vox Verbi, p. 36. n. 4. Concionatorum Evangelicorum & Directorum exemplar, p. 785. p. 936. & 937. n. 75. 76. p. 938. n. 8. p. 970. n. 2. Typus Legis, p. 969. n. 2. Limes veteris & novi Testamenti, p. 305. n. 10. & p. 323. n. 11. Mirabilior Elia, p. 45. n. 1. Officio Angelus. p. 783. Pharisæos & Sadducæos graviter increpat, p. 38. n. 8. Fiduciam justitiæ tum propriæ, cùm alienæ Iudæis eripit, p. 39. n. 10. Fructus pœnitentiæ & bonorum operum non facientibus securim & excidium minatur, p. 39. n. 11. Baptismus ejus typicus, p. 38. n. 7. Remissionem peccatorum non dabat, sed ad eam præparabat, p. 937. Sacerdotum & Levitarum à Pharisæis ad Ioannem legatio, p. 1217.

Joannis de Christo testimonium multiplex, p. 1203. 1206. n. 15. p. 1208. 1209. 1210. 1212. 1217. 1218. 1219. & 1220. p. 1234. & 1264. n. 33.

Joannes Herodem prophetica libertate corripit, p. 415. Ejus jussu in carcerem detruditur, p. 417. n. 8. Missio ejus in carcerem statim post baptismum & tentationem Christi non contigit, p. 784. n. 6. Duplex ejus carcer commentitius, p. 966. & p. 1245. n. 1. & 2. In vinculis liberior, quàm Herodes in solio, p. 313. n. 2. Ex vinculis mittit legationem ad Christum, p. 302. n. 2. Duo ejus discipuli ad Christum missi, duorum populorum typi, Iudaici & Gentilis, p. 315. Coram eis multa miracula Christus edit, p. 302. n. 3. & p. 1004. Ioannes jussu Herodis decollatur p. 417. n. 8. A discipulis suis sepelitur, *ibid.* n. 9 Mors ejus Iesu nuntiatur, *ibid.*

Joannis zelum, fidelitatem, constantiam in reprehensione vitiorum & correptione peccatorum, Pastores animarum & Prædicatores imitari debent, p. 423. & 785. Ioannes Martyr castitatis. Præclara ipsum inter & Joseph Patriarcham antithesis, p. 426. n. 6.

Joannis laudes, p. 303. 304. n. 5. 6. 7. & 8. p. 319. 320. Ejus humilitas p. 321. & 1218. Ioannem laudat Christus, p. 1004. Nemo inter natos mulierum eo major, p. 304. Lucerna erat ardens & lucens, p. 1264. n. 34. Christus arguit duritiem cordis Iudæorum, qui nec sibi, nec Ioanni crederent, p. 306. n. 14. & p. 325. n. 5.

Joannes Apostolus & Evangelista. Ejus privilegia. *Præfat in Ioan.* Ejus Evangelium ubi, quando, & quâ occasione scriptum, *ibid.* A Platonicis celebratum, *ibid.* Evangeliorum primitiæ, *ibid.* Ejus sensum quis percipere potest? *ibid.* Ioannes dilectus Iesu discipulus in ejus sinu recumbit, p. 1372. n. 23. 24. Virginalis castitas aditum illi patefecit in sinum Iesu, p. 1378. Stat juxta crucem, p. 1483. Mariæ in filium, & Maria illi in Matrem à Christo datur, p. 1433. & 1434. Præcurrit citiùs Petro ad monumentum, p. 1445. 1446. Sens. litter. Solus cognoscit Christum in littore post resurrectionem, p. 1457. Non dixit Iesus Ioannem non moriturum, p. 1460. Mortuum esse certum est, *ibid.*

Jonæ Prophetæ signum, p. 346. 347. n. 24. & 25. p. 461. n. 5. & p. 1054. Ionas Christi Domini typus, p. 371. n. 25.

S. Ioseph Faber lignarius, p. 389. n. 25. Ille & Maria Virgo ex una tribu, p. 9. n. 10. Verum utriusque matrimonium, p. 10. Verè pater Christi mente, non carne, *ibid.* Spiritus sanctus Ioseph & Mariæ filium dedit Iesum Christum, *ibid.* Omne nuptiarum bonum in illis impletum est, *ibid.* Ioseph insignis justitia & charitas, p. 12. n. 19. Cur Angelus ei in somnis apparuit, Mariæ verò vigilanti? p. 12. n. 19. & p. 27. n. 13. S. Ioseph paterna auctoritas in impositione nominis Iesu, p. 13. n. 20. Ioseph de Maria Virgine suspicio falsa, non malevola, p. 13. & 14. n. 20. Angeli monitu fugit in Ægyptum cum puero Iesu, & ejus Matre sanctissima, p. 22. n. 10. cum iisdem revertitur mortuo Herode, p. 27. n. 13. Divino monitu secedit in Galilæam, p. 28. n. 14. S. Ioseph obedientia, & æquanimitas in prosperis & adversis imitandæ, p. 33. n. 10.

Joseph ab Arimathæa corpus Iesu poscit à Pilato, p. 740. n. 30. & p. 1440. ponit illud in monumento novo in petra exciso, *ibid.* & p. 757. n. 23. & p. 1178. Ioseph Christum Iesum pollincientis elogium, p. 881. 882. n. 13.

Ira cohibenda, p. 116. n. 17. Recens ita evellatur, ne in odium convertatur, p. 174. n. 2.

Isaiæ Vaticinium, *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium*, &c. Christo S. Matthæus applicat. Hæc applicatio quæ sensus est litteralis Oraculi Prophetici, vindicatur, p. 14. n. 21. Ex Isaiæ Vaticinio missionem suam probat Christus Iesus, p. 977.

Judas & fratres ejus cur in Christi genealogia recensiti? p. 7.

Judæ Iscariotis pactum cum Sacerdotum Principibus de Christo tradendo, p. 688. n. 9. Proditionem ejus Christus prænuntiat, p. 684. n. 13. & 685. n. 14. & 15. p. 705. 706. & 707. Judæ traditio p. 692. n. 31. & 693. n. 32. 33. p. 703. n. 7. p. 717. & 718. p. 1165. Falsa ejus pœnitentia & desperatio, p. 724. n. 2. p. 741. & 742. n. 2. Judam à fide defecisse S. Hieronymus censet, p. 869. n. 7. Judas fur sacrilegus, p. 1357. & 1363. Multi judæ similes in Ordine Ecclesiastico fures, *ibid.* Satanas in judam intrat post buccellam panis, p. 1169. 1170. 1372. n. 26 & p. 1378. n. 26. 27. Ad impietatis cumulum per gradus pervenit, p. 1170. Qui judæ imitatores? *ibid.* & p. 1171. & 1377. n. 21.

Judæa in Provinciam redacta, & in plures Tetrarchias divisa, p. 963. n. 1. & 2.

Judæorum cæcitas à Prophetis prædicta, p. 379. 380. n. 5. & 381. Cæcitate pleni sunt ob superbiam & contemptum Evangelii, *ibid.* Quibusdam cæcitas profuit ad conversionem, *ibid.* Quo sensu credere non poterant? p. 1361. n. 39. 40. Judæi Galilæi Iesum ob parentum ejus obscuram conditionem & paupertatem contemnunt, p. 389. & 390. n. 25. Eorum incredulitas impedit ne Christus apud illos edat miracula, p. 390. n. 27. Iudæi rei non fuissent infidelitatis, nisi Christus venisset, eosque docuisset, p. 1396. & p. 1403. judæorum Codices ad institutionem Gentium recitantur, p. 20. n. 5.

Judicium ultimum quo modo timendum? p. 482. Salutaris ejus recordatio, *ibid.* Iudicii dies nemini homini vel Angelo notus, p. 638. n. 28. Christus ad judicium improvisus & inexspectatus hominibus adveniet, p. 638. n. 29. & p. 1152. Quomodo se quisque præparare debet ad judicium, p. 651. 671. 1135. & 1136. & 1163. 1164. & 1271 n. 22. Christi ad ultimum judicium adventus, p. 661. 662. Sententia à Christo judice ferenda, p. 663. 664. Judicium peccatoribus terribile, p. 671. judiciorum divinorum timor ad mundi peccatique fugam compellere nos debet p. 646. n. 12. 13. 14. p. 1162. n. 25. & 28

Judicium duplex, unum discretionis, alterum damnationis, p. 1272. judicium mundi per Christi mortem non condemnationis est, sed vindicationis generis humani à diaboli tyrannide, p. 1359. & 1360. n. 31. 32. 33. Sermo Christi judicabit nos in novissimo die, p. 1362. n. 48. Christiani ex Evangelio judicabuntur, p. 1370. n. 48.

Judicium temerarium, superbaque & immitis vitæ alienæ censura, vel curiosa exploratio, p. 163. n. 1. & 2. justitiæ & charitati repugnat, p. 171. n. 1. Non judicandum secundùm faciem, p. 1295. n. 24. & 1304. n. 24. judicia temeraria vitanda, p 1318 n. 15.

Jugum Christi suave, p. 311. & 312. n. 24. 25. 26. p. 334. n. 23. Leve fit charitate & spe beatitudinis futuræ, *ibid.* jugum mundi asperrimum, *ibid.*

Juramenti religio, perjurii crimen, p. 91. n. 29. Scribarum & Pharisæorum circa juramentum errores, *ibid.* & p. 611. n. 12. Jurisjurandi Herodiani falsa religio, p. 425. 426. n. 5. Non modò perjurium, sed juramentum omne non necessarium Dei lege prohiberi Christus docet, p. 92. n. 30. & p. 121. n. 24. Quæ occurrit aliquando jurandi necessitas, à malo est, p. 92. n. 31. Christianum oportet habere apud externos vitam fide dignam, ut ne postuletur quidem ab eo jusjurandum, p. 93. Falsa juratio exitiosa est; vera juratio periculosa est; nulla juratio secura est, p. 121. n. 24.

Justitia Christiana tota pene in humilitate & pœnitentia posita, p. 48. n. 5. Maxima & plena justitia est se inferiorem etiam ipsis inferioribus exhibere, p. 49. n. 5. Omnem justitiam, id est omnia divinæ legis mandata implere nos oportet, ex quo filii Dei per Baptismum facti sumus, *ibid.* & p. 50. justitiæ fames & sitis in quo posita sit, p. 73. & 74. n. 5. & p. 105. n. 5. Amare justitiam est diligere Deum. p. 105. n. 5. justitiæ Christianæ & Pharisaicæ discrimen, p. 85. n. 19. p. 115. & 116. n. 16. Vera justitia in quo posita? p. 916. n. 1. Veræ justitiæ characteres, p. 1101. n. 2. Veri perfectique amatores justitiæ pro illa non solùm contemnunt voluptates, sed dolores, p. 297. justa vita cùm volumus adest, nec plus aliquid perficienda justitia, quàm perfectam voluntatem requirit, p. 334. n. 23.

Justi in hujus vitæ decursu boni simul & mali sunt: inde boni, unde filii Dei; inde mali, unde filii sæculi, p. 178. justi fulgebunt sicut sol in regno Dei, p. 387. n. 19.

L.

Laborantes Christus reficit, p. 330. n. 21. p. 331. 332. Amariùs laborant cogitationibus divites, quàm operationibus pauperes, p. 331.

Lachrymarum gratia, 104. n. 4. Lachrymæ pœnitentium, vinum Angelorum, p. 105. n. 4. Dulciores lachrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum, *ibid.* Lachrymæ Iesu super Ierusalem, p. 1149. & super animam peccatricem, p. 1152. Lachrymæ nostræ cum ejus lachrymis miscendæ, *ibid.* Lachrymæ Christi ob mortem Lazari, p. 1346. Vis lachrymarum Christi, p. 1394. 1395. n. 35. 36. Gemitus & lachrymæ pars Christiani, p. 1415.

Lapis angularis, ab ædificantibus reprobatus, Christus, p. 577. n. 18. & p. 588. n. 16. p. 1153. n. 17.

Latrones duo cum Jesu crucifixi, p. 334. n. 20. p. 752. n. 10. p. 1178. Latronum alter illum blasphemiis lacessit, p. 735. alter orat. Oranti Paradisum Christus promittit, p. 1178. Quo promisso ostendit se gratiam meritis non dare, p. 1182. Bonus Latro Christi in cruce Confessor suo sanguine baptizatus, p. 1181. 1182.

Latus Christi lanceâ transfixum, p. 1439. Ex latere Christi morientis Sacramenta fluxerunt, Ecclesia formata est, p. 1446.

Lazarus mendicus. *Vide*, Dives epulo.

Lazarus Mariæ & Marthæ frater, Christi Jesu amicus. Mors ejus & resurrectio, p. 1343. 1344. & seq. Quid mysticè significet? p. 1351. Mortuus sub lapide, reus sub lege, p. 1354. Lazarus redivivus unus ex discumbentibus apud Simonem Leprosum, p. 1357. Iudæorum Sacerdotes necem illi inferre moliuntur, *ibid.*

Leprosi curatio à Christo, p. 191. & 192. n. 2. 3. 4. & 5. & p. 785. Animæ lepra, & ejus sanatio, p. 201. 202. 203. p. 789. & 790. n. 10. p. 909. n. 12. Decem leprosi, p. 1132. & 1134. n. 2. p. 1135. n. 17. 18.

Legisperitus Christum interrogat quid facto opus ad vitam æternam possidendam, p. 1043.

Lex & Prophetæ usque ad Joannem; lex ut reos faceret qui desiderarent salutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem, p. 82. & p. 123. n. 11. Legis & Gratiæ discrimen, *ibid.* & p. 1217. Lex per Moysen data Gratia & veritas per Jesum Christum facta, *ibid.* In Lege & Prophetis quatuor erant quæ Christus implevit, p. 81. n. 16. & p. 83. Lex impletur vel cùm fiunt quæ ibi præcepta sunt vel cùm exhibentur quæ ibi prophetata sunt, *ibid.* Lex impleta est per gratiam liberantem, quæ non implebatur per literam jubentem, p. 82. Legem Christus adimplevit in se ipsâ, in se ipso, in membris suis, p. 112. n. 14 Legem universam implere tenemur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ; non propter bona temporalia, sed propter cælestia & æterna, *ibid.* Lex Christi Mosaica Lege longè præstantior, p. 1302. n. 19. Alienigenis Legem enarrare & profanis aperire divina mysteria, crimini datum apud Iudæos, p. 1296. n. 35. Lex Dei, vitæ nostræ regula, p. 1350. n. 9. 10. p. 1047. n. 26.

Libertas prima est carere criminibus, p. 1321. n. 36. In hac vita inchoata est, non perfecta justorum libertas, *ibid.*

Ligandi & solvendi potestas S. Petro ut Ecclesiæ personam gerenti, & omnium Episcoporum capiti, à Christo tradita, p. 475. n. 12. Item omnibus Apostolis & eorum successoribus, p. 505. n. 14. Ligandi & solvendi potestate abutuntur Sacerdotes, qui contra legem à Christo latam, & contra Ecclesiæ regulas absolvunt aut ligant, *ibid.*

Limbus. Theologorum Catholicorum de limbo Patrum sententiam, à S. Augustino approbatam, immeritò sugillant Heterodoxi, p. 1115.

Lingua domanda, p. 117. n. 18. & p. 601. n. 8.

Litigare pro rebus terrenis quâ ratione Christiano indignum, p. 1071. n. 13.

Loth, Sors uxoris Loth in memoriam revocanda, p. 1132. Quinam illam imitantur? p. 1136.

Lotio pedum Apostolorum, 1369. 1370. 1371. Humilitas Christi in hoc ministerio, p. 1374. n. 2. 3. 4. Mystica pedum ablutio, p. 1375. 1376. Christi Iesu discipulorum suorum pedes abluentis humilitas & charitas imitandæ, p. 1376.

S. Lucas S. Pauli discipulus, Græcè scripsit Evangelium post SS. Matthæum & Marcum, *Præfat. in Lucam.* Quidam Apostolorum discipuli ante illum historiam rerum à Christo gestarum contexere frustra conati, p 894. n. 1. Non consilio tantùm humano & propria electione, sed inspiratione Spiritus sancti Evangelium scripsit, *ibid.* Audita magis ab iis qui viderant, à Deipara Virgine præsertim & Apostolis, quàm à se visa scripsit, *ibid.* Ordinem temporis num servaverit in omnibus? p. 897. n. 3.

Lucerna corporis oculus simplex, p. 1054.

Luctus beatitudo Christianorum in terris peregrinantium, p. 74. n. 4. Multi flent fletu Babylonico, p. 104. n. 4. Humilium fletus, magnus est concupiscentiæ carnalis interitus, *ibid.*

Lumbos præcincti, & lucernas ardentes in manibus tenentes, novissima nostra & Domini adventum exspectare debemus, p. 1066. 1067. & 1076. 1077.

Lunaticus à Christo curatus, p. 447. & 834. n. 4. & p. 1028. Cur Apostoli dæmonem ex pueri lunatici corpore ejicere non potuerunt? *ibid.* n. 14. Lunaticus typus peccatoris, p. 497. n. 10. Miraculum istud moraliter exponitur, p. 838. n. 2. & p. 839. Lunaticus typus est peccatoris ab adolescentia mortali peccato & & diaboli servituti addicti, p. 1037. n. 38. 39.

Lux vera omnem hominem illuminans Christus Iesus, p. 1211. 1212. 1213. 1308. n. 12. p. 1317. n. 12. & p. 1362. Dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, p. 1241. Qui malè agit, odit lucem: qui facit veritatem venit ad lucem, p. 1242.

Luxus & studium pretiosarum vestium sine culpa non sunt, p. 318. n. 6.

Luxuriâ & impudicitiâ homines sibi magis subjicit diabolus quàm per alia vitia, p. 788. n. 7. Luxurioси & impudici similes homini à dæmone possesso, qui in monumentis habitabat, & à nemine domari poterat, p. 812. In sensu Moral. n. 1. & p. 813. Luxurioси & impudici hominis characteres, p. 818.

M.

Magi Christi adoratores qui fuerint? An plures? An Reges? p. 17. n. 2. Statim ab ortu Christi, ante Deiparæ Virginis purificationem venerunt, *ibid.* Ex qua regione, incertum, *ibid.* Magorum illuminatio magnum testimonium cæcitatis Iudæorum, p. 18. n. 2. Balaami posteri fuerunt, aut ab ejus posteris traditionem de stella magni Regis ortum indicaturâ accepere, p. 18. n. 3. Quæ illis apparuit stella, fatum Christo non fuit, sed Chri-

Christus stellæ, *ibid.* Illustrioris stellæ, scilicet gratiæ fideique splendore illuminati, p. 19. Cur stella Magis Jerusalem appropinquantibus se subduxit? p. 20. n. 5 Deum infantem agnoverunt & adoraverunt, p. 21. n. 8. Munera cur ab illis Christo oblata? p. 21. n. 9. Munerum significationes mysticè, *ibid.* Magi Christum adorando sacerdotes quodammodo facti, *ibid.* Ad altiora paulatim provecti; p. 22. n. 9. Primitiæ Gentium ad Christi fidem vocatarum, p. 29. n. 1. Magorum fides & devotio quomodo imitanda? p. 31. n. 3. Adorato Christo, per aliam viam revertendum, ut Magi. Alia via, nova vita, p. 32. n. 4.

Magnus in regno cœlorum quis? p. 84. Magnitudo sæcularis parvifacienda, p. 917. n. 14. & 15.

Malachiæ vaticinium cur sub Isaiæ nomine citavit S. Marcus? p. 782.

Maldonatus impegit in expositione Angelici illius Oraculi, *Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Ejus expositio refellitur, quòd nova sit, Scripturæ ac Patribus repugnet, Sotinianis faveat, p. 906. 907.

Mali tolerandi exemplo Christi, p. 705. n. 10.

Malo non resistendum Christus docet. Quo sensu? p. 93. 94. n. 23. A malo liberari petimus in oratione Dominica. Quis hujus petitionis sensus? p. 135. 136. n. 13. p. 153. 154.

Mammonæ & Deo servire, impossibile, p. 139. n. 19. p. 158. n. 18. & p. 159. De mammona iniquitatis amici faciendi, p. 1112. & seq. Mammona iniquitatis sunt omnes sæculi divitiæ, undecumque congregentur, *ibid.*

Mandata Dei servanda, p. 530. Sine illorum observantia non patet ad vitam æternam aditus, p. 540. n. 6. Mandatum maximum & primum amor Dei, p. 596. n. 9. Secundum, amor proximi, *ibid.* n. 10. Mandatum novum dilectio mutua, p. 1375. n. 34. 35

Manducare manibus illotis, p. 440. & 445.

Mansiones multæ in domo Dei; p. 1381. n. 2. 3. & 4. Multæ mansiones diversas meritorum in æterna vita significant dignitates, p. 1386. Mansiones electis suis in regno cœlesti Christus præparavit & præparat, p. 1387.

Mansuetudo Christi Iesu, p. 355. Quæ terra mansuetis seu mitibus promissa? Quæ delectatio pacis? p. 73. n. 3. Esse mitem, est non resistere Deo, p. 103. n. 3. Mansuetudo ad Scripturam sacram legendam, & doctrinam Christi cum fructu audiendam, dispositio necessaria, *ibid.* Zelus mansuetudini, zelo mansuetudo conjungi debet, *ibid.*

Manûs aridæ à Christo sanatio, p. 356. n. 10. moraliter explicatur, p. 799. n. 1. Manum Christiani arefacit cupiditas, extendit charitas, p. 357.

S. Marcus Evangelista cum Joanne Marco minimè confundendus. *Præfat. in Marc.* Evangelium Græcè scripsit, *ibid.* Illud approbavit S. Petrus. *ibid.* Marcus S. Petri discipulus & interpres. *ibid.* Caput decimum-sextum S. Marci olim à quibusdam perperam in dubium revocatum est, p. 881.

Maria Virgo. Omnes Mariæ Virginis laudes hoc uno continentur elogio, *De qua natus est Jesus*, &c. p. 10. & 11. Cur desponsata seu nupta Josepho antequam conciperet? p 11. n. 16. & p. 902. n. 24. 25. Maria Virgo perpetua, p. 12. n. 17. & 18. p. 15. 16. n. 23. & p. 943. Corpore Christi Dei mater, spiritu verò mater membrorum Christi, p. 15. Beatior percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi, p. 17. n. 3. Nominis Mariæ significatio, p. 901. n. 24. 25. Mariæ Virginis angelica salutatio, p. 902. n. 28. & 903. p. 920 & 921. Virginitatem Deo voverat, cùm ab Angelo salutata est, p. 905. n. 34. Spiritus sancti virtute Filium Dei concipit, *ibid.* n. 35. & p. 906. In quo posita gratia quam apud Deum invenit? p. 922. n. 30. & 31. Gratiæ plenitudo in Maria Virgine, p. 920. n. 28. Præ omnibus mulieribus benedicta, p. 909. n. 42. Mater Dei, *ibid.* Mediatrix hominum apud unicum redemptionis Mediatorem Christum constituta, p. 926. n. 48. Fons omnium gratiarum & benedictionum, benedictus fructus ventris ejus, p. 927. n. 42.

Maria visitat cognatam suam Elisabeth, p. 925. n. 39. 40. & p. 926. 927. Cantico suo magnificat Deum; p. 910. & seq. & 927. & seq. Mariæ Virginis partus, p. 940. Purificatio, p. 942. n. 22. 23. Maria primum Templum & altare in quo se æterno Patri Christus obtulit, p. 956. n. 22. Animam ejus doloris gladius in Filii passione pertransivit, p. 946. n. 35. Compassione suâ plusquàm Martyr, p. 960. n. 35. p. 980. & p. 1443. Duo altaria, aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore Christi, *ibid.* Maria compassione sua ad propitiandum Deum quodam modo cooperata, *ibid.*

Maria Magdalena verè possessa & vexata à septem dæmonibus, à Christo liberata; illum prædicantem comitata est, p. 1015. Eadem videtur cum peccatrice & Maria Lazari sorore, *ibid.* Maria Magdalena & altera Maria Christi sepulchrum diligenter observant; p. 758. n. 24. Ad illud veniunt sacrum ejus corpus unctura, p. 759. n. 1. Resurrectionem ejus ab Angelis discunt. p. 768. & Discipulis ejus nuntiare jubentur, *ibid.* Illis in itinere Jesus apparet, p. 762. Pedes ejus complectuntur, & illum adorant, *ibid.* Resurrectionem Domini nuntiant Apostolis & Discipulis, p. 1183. Maria Magdalena stat juxta crucem Jesu, p. 739. n 19. Illi Christus post resurrectionem suam primò se conspicuum præbet, p. 882. & 883. n. 3.

Maria Lazari soror optimam partem elegit, p. 1044. & 1049. Ejus fides, p. 1346. Jesum ungit unguento pretioso, de cujus perditione queritur Judas, p. 1357. Mariæ defensionem adversùs Judam Christus suscipit, *ibid.* & p. 682. n. 7. & p. 683. n. 8. & p. 700. n. 3. & 4. Devotio Mariæ unguentum super caput Jesu effundentis fidem ac pietatem Ecclesiæ designat, p. 870.

Martha Jesum in domum suam recipit, p. 1044. Mariæ & Marthæ domus, Ecclesiæ figura, p. 1349. Mariæ & Marthæ officia, *ibid.* Duæ vitæ, contemplativa scilicet & activa in sanctis illis sororibus significatæ, p. 1050. Martha Christum Filium Dei vivi, mundi Redemptorem, vitæ & resurrectionis auctorem confitetur, p. 1345. n. 25.

Martyrii fructus & gloria, p. 297. & 298. martyrii duplex genus, p. 165. n. 9. martyres ad mensam Domini non sic commemoramus ut oremus pro eis, sed magis ut ipsi pro nobis orent, p. 401. n. 3.

Mater & fratres Christi quinam? p. 1017. Mater & fratres Christi sunt, qui Dei voluntatem faciunt, p. 350. n. 31. p. 377. & 378.

Matrimonii vinculum perpetuum, p. 90. & 91. n. 19. p. 525. & seq. p. 533. & seq. n. 1. p. 841. & seq. *Sensus litt.* n. 1. & 2. & p. 1113. n. 18.

Matthæus Levi appellatus, Publicanus: Ejus vocatio & conversio, p. 220. & 221. n. 7. & seq. p. 795. n. 5. & 6. & p. 992. n. 27. In ejus præsertim vocatione divina misericordia eluxit, p. 233. n. 8. Omnia suæ vocationis implevit officia, p. 234. & 235. Ejus cum Moysi comparatio, p. 235. In prima sui conversione peccantium gregem post se trahit ad salutem, *ibid.* n. 9. Cur ad scribendum Evangelium primus electus sit? p. 4. Hebraicè scripsit, p. 3. Græcæ Versionis antiquitas, p. 4.

Maxilla altera percutienti præbenda, quo sensu id intelligendum? p. 95. n. 34. & p. 1434.

Medici animarum austeriorem vel mitiorem disciplinam in earum directione ac regimine prudenter sequuntur, magistrâ charitate, p. 326.

Mensa Potentis est unde sumitur Corpus & Sanguis ejus qui animam suam posuit pro nobis, p. 401. n. 13. Mensa Christi, doctrina ab ipso tradita, & ab Apostolis prædicata, p. 795. n. 6.

Mensura bona & conferta, p. 996. Par mensuræ redditur, *ibid.*

Meritum bonorum operum, p. 77. n. 12. Totum divinæ misericordiæ tribuendum est; totum Christi meritis, & Dei promissionibus innixum, *ibid.* & p. 1134.

Messis spiritualis, p. 256. n. 29. p. 1249. n. 35. & seq. p. 1257 n. 38.

Michææ Vaticinium de Christo in Bethleem nascituro à S. Matthæo prolatum. Nulla Evangelistam inter & Prophetam dissensio, p. 19. n. 5.

Militibus quid prædicandum, p. 965. n. 14. p. 973. & 974. n. 14.

Ministri Christi qui sint? p. 1366. n. 26. Qua ratione animarum ægritudinibus curandis incumbere debent? p. 271. n. 1. Ministri Ecclesiæ ab omni cupiditate & rerum terrenarum affectu alieni penitus esse debent, p. 275. 276. Mansuetudinem ovium debent imitari, p. 279. n. 9.

Miraculis missionem suam ac divinitatem Christus confirmat, quæ in corporibus & in animis operatur, p. 1010. n. 22. & p. 1235. Miraculorum finis, p. 1226. n. 11. Miracula ante Evangelium rara, p. 1235. Miracula Jesu magicis artibus tribuere; dementissimæ impietatis est, *ibid.* & p. 1236. Miracula quæ in exordiis suis per Apostolos, Christo Iesu auctore, corporaliter faciebat Ecclesia, quotidie in ejus nomine spiritualiter facit, p. 888. Miraculis fides confirmata, sed qui nunc prodigia ut credat inquirit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit, p. 370. n. 24. Aliter magi miracula faciunt, aliter boni Christiani, aliter mali, p. 1029. n. 49. & 50. Christus afferens medicinam quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, p. 62. n. 20. Miraculorum, aliarumque gratiarum gratis datarum promissio Ecclesiæ facta ad confirmationem Evangelicæ Doctrinæ, cùm opus fuerit; p. 883. n. 8. Primum suorum miraculorum Virginis Matris precibus Christus concessit, p. 1225.

Misericordibus, qui & in erogandis eleemosynis, & in condonandis injuriis sunt faciles, misericordia à Christo promissa, p. 75. n. 6. & p. 106. n. 6. Misericordia Salvatoris prædestinatis adhæret, sive cùm convertuntur, sive cum præliantur, sive cùm coronantur, *ibid.* Misericordia præstat sacrificio, p. 237. n. 11. Ipsa verum sacrificium est, *ibid.* Misericordia quâ homini subvenitur, si propter Deum non fit, non est sacrificium, *ibid.* Operum misericordiæ meritum & merces, p. 299. & 300. Hæc exercere possunt pauperrimi, illisque Deum promereri, à quo remuneratur bona voluntas, ubi deest facultas, *ibid.* n. 24. & 25. Misericordia commune omnibus officium, p. 972. n. 10. Qui miseretur pauperis, Deo fœnerat, p. 863. Misericordia Dei quibus modis imitanda? p. 1001. n. 36. & 1002. Misericordia, judicium, & fides graviora legis, p. 612. & 622. n. 14.

Mœchia. Non sola adulteria re ipsa commissa, sed omnis impudicitia, omnis cogitationum & affectuum impuritas, præcepto *Non mœchaberis*, prohibetur, Christo interprete, p. 88. n. 26.

Monasterium. Ut quis Deo fidelis sit in monasterio, octo ipsi præstanda sunt exemplo sancti Præcursoris? p. 1010. n. 24.

In montem cum Christo quis ascendit? p. 489. n. 1. Ad montem contemplationis & perfectionis non statim ascenditur, sed per gradus, *ibid.*

Monumenta Iudæorum extra urbes, p. 738. In Christi morte aperta, *ibid* Mariam Magdalenam ad monumentum Christi stantem flentem, & quærentem, imitetur fidelis Anima, p. 1452.

Moralis Christianæ regulæ, p. 843. 844. *Sensus moral.* n 1. moralis christianæ regulas qui corrumpunt & secundùm eas non dirigunt Animas conscientiarum moderatores, ut falsi Prophetæ fugiendi sunt, p. 186. & 187.

Morbos & infirmitates corporis quinque de causis Deus infligit, p. 794. Ad salutem utiles sunt, p. 1258. & p. 1270. & p. 229. n. 2.

Mors impii, p. 866. n. 4. Semel mori, magnum oraculum: Quando mori, magnum arcanum: malè mori, magnum & irreparabile malum, p. 868. n. 7. Qua ratione bona mors justi, mala mors peccatoris? p. 1026. Christiano non timenda, p. 1024. 1025. & 1938. n. 51. Mors animæ maximè timenda, non corporis, p. 1069. n. 4. & 5. Mors justis desiderabilis, p. 1350. n. 11 Non mors gravis, sed metus mortis, *ibid.* Mors non metuenda fortibus, desideranda sapientibus, miseris expetenda, *ibid.* Consanguineorum & amicorum suorum mortem immodicè deflere Christiani non debent, p. 247. & seq. n. 19. Mortis Christi meditatio, p. 656. n. 20.

Mortui à mortuis sepeliendi, p. 197. n. 17. & p. 1032. Lex Pontifici Max. Judæorum & Nazaræis præscripta, ne quantumvis proximorum exequiis interessent, *ibid.* Mortui à Christo suscitati, filia Jairi, p. 223. 224. 812. filius Viduæ Naim, p. 1003. Lazarus, p. 1343. 1344.

Moriens Christus spiritum suum Patri commendat, p. 1182. Potestate emisit animam, *ibid.* & p. 1438. Mortuus est ut martyr suæ divinitatis & charitatis, p. 1180.

Moysis de Christo testimonium, p. 1266. n. 45. & seq.

Mulier exclamans, *Beatus venter qui te portavit*, p. 1054.

Mulier in civitate peccatrix. Ejus conversio & pœnitentia, p. 1005. 1006. 1007. & seq. Christus illi peccata multa dimittit, quia dilexit multum, p. 1008. n. 50. Mulier una unctrix capitis & pedum Christi apud 4. Evangelistas, p. 667. & 680. n. 4.

Mulieris incurvatæ à decem & octo annis à Christo curatio moraliter explicatur, p. 1085. & 1086.

Mulieres sanctæ juxta crucem Jesu stantes, p. 739. n. 29. p. 757. n. 22. & p. 1438. Ad sepulchrum Jesu veniunt cum aromatibus, Resurrectionem ejus discunt ab Angelo, & nuntiant Apostolis, p. 1183. Pietas illarum imitanda, p. 885. n. 1. & 2. Piæ mulieres quomodo missionibus Evangelicis cooperari possunt? p. 1019. & 1020.

Mulierum salutem ita procurare debent Ecclesiæ Pastores, Concionatores, & Conscientiarum moderatores, ut nimiam cum eis familiaritatem vitent, p. 1255. n. 27.

Munditia cordis, p. 75. & 76. n. 7. p. 106. n. 7. Non sola impudicitia, sed omnis amor inordinatus creaturæ, cor inquinat, p. 106. n. 7. Cor mundatur fide per dilectionem operante, *ibid.* nemo in hac vita sic mundus est, ut non sit magis magisque mundandus. Multis modis hæc emundatio perficitur, p. 1398. n. 3.

Mundus à Christo victus, p. 1410. Christianus à mundo alienus, p. 1319. n. 23. Mundus odio habet electos, p. 1396. Pro mundo non rogat Christus, p. 1419. 1423. Qui Deum quærunt, mundo placere non possunt, p. 1039. n. 53. & p. 1030. n. 7. Mundi de se iniqua judicia Christianus secundùm Evangelium vivens parvipendit, p. 1301. Mundo fidei donum Deus non tribuit, quia justus est; illud confert iis quos elegit de mundo, quia misericors est, p. 1428. n. 25. & 26.

Mutuum gratis dandum, p. 996. n. 35. 36.

Mysteria divina humilibus & simplicibus à Deo revelata, sæculi sapientibus abscondita, 328. & 329. n. 18. & p. 1042. & 1046. n. 20.

N.

NAaman Syrus, p. 878. n. 27. Gentilis populi typus, à lepra peccatorum mundari Christi baptismate, p. 984.

Nathanaëlis elogium, p. 1210. 1211. 1221. & 1222. Cur illum in Apostolorum numerum Christus non adlegit? *ibid.*

Nativitatis Christi mysterium moraliter exponitur, p. 951. 952. & seq.

Navis Petri, Ecclesia Catholica, p. 987. Sensus Moral. n. 3.

Nazareni. Cur Christus miracula apud illos non fecerit? p. 817. n. 1. Christum extra civitatem suam ejecerunt, p. 984. n. 29.

Negotiator homo typus Christi, qui admirabile commercium cum hominibus inivit, p. 409. n. 25.

Nicodemi conversio, p. 1229. 1230. Colloquium Jesu cum Nicodemo, *ibid.* moraliter explicatur, p. 1235. & seq. Plurimi Christiani similes Nicodemo quoad imperfectionem fidei, p. 1135. n. 1. & 2. Nicodemus Jesum in Consilio Pharisæorum defendit, p. 1298.

Ninivitæ Judæos in judicio condemnaturi. p. 347. Christianos magis quàm Judæos in judicio damnabit exemplum Ninivitarum agentium pœnitentiam ad prædicationem Jonæ, p. 371. n. 26. Pœnitentiam humilem, austeram, sinceram, ferventem & promptam egerunt Ninivitæ, p. 372.

Nobilitas sine pietate inanis, p. 915. n. 5.

Numisma census, p. 593. n. 5.

Nuptiæ in Cana Galilææ. Cur illis interfuit Jesus? p. 1221. Primum miraculorum suorum ibi fecit, *ibid.* Nuptiæ quo modo à Christianis celebrandæ? p. 1125. mysticæ Christi nuptiæ, p. 598. n. 1. & p. 1225. 1226.

Nuptialis vestis, p. 600. n. 6.

O

OBtrectatio & calumnia universale peccatum est, 1. Propagatione, ut peccatum Adami; 2. Malitiâ & immanitate, ut peccatum crucifixorum Christi; 3. Duratione, ut peccatum diaboli, p. 361. & 362.

Occasiones proximas peccati præcidendas ac deserendas, vitandamque charissimorum & conjunctissimorum societatem, si nos ad peccatum pertrahant, Christus docet, traditio confirmat, p. 89. & 90. n. 27. p. 119. n. 22.

Oculus animæ. Ejus sanitas quo studio conservanda, p. 157 n. 17. Oculus malevolus in se trabem non videns, in alieno festucam videt, p. 173. n. 2. Oculi Christianorum pudici, p. 88. n. 26. Lascivos aspectus Christus damnat, p. 118. n. 21. & p. 119. Quàm pura est pupilla oculi, tam pura debet esse vita hominis Christiani, *ibid.*

Odor bonus Christi sunt Christiani qui rectè vivunt, p. 1363. Quidam bono odore vivunt, alii bono odore moriuntur, *ibid.*

Opera bona qua ratione abscondenda, vel ostendenda, p. 112. n. 13. Glorificatur Deus in bonis operibus, si totum illi tribuamus, p. 1400. n. 8. Opus Dei est ut in Christum Jesum credamus, p. 1270.

Operatio una erit in altera vita, continua & nullis interrumpenda necessitatibus, p. 1270. n. 17.

Operarii iniquitatis à regno cœlorum excludendi, p. 1081. n. 25.

Oratio. Deus solus docere potuit ut se vellet orari, p. 1055. Oratio Dominica breviarium totius Evangelii. *ibid.* n. 2. Ordo petitionum orationis Dominicæ, indicat ordinem desideriorum; ordo verò desideriorum ordinem charitatis, *ibid.* Oratio in Christi nomine facienda ut exaudiamur, p. 1408. n. 23. & 24. Aliter orare quàm Christus docuit, non ignorantia sola est, sed & culpa p. 146. n. 5. Oratio Dei donum & gratia est, p. 176. n. 4. In oratione ea petenda quæ & Deum dare deceat, & accipere nobis expediat, p. 179. n. 5. Cur non semper exaudimur Deum orantes? p. 1389. n. 14. Ut impetrentur à Deo quæ petuntur, orantes boni esse debent, bona petere, bene, & ad bonum, p. 520 Vis orationis publicæ, p. 131. n. 4. & 521. n. 14. Vis orationis cum jejunio conjunctæ, p. 499. n. 14. Modus orandi stando à Christo non damnatus, p. 131. n. 14. Oratio in abscondito, *ibid.* n. 5. In oratione vitandum multiloquium; quid sit, p. 134. & 145. n. 4. Clauso ostio orare, quid sit, p. 145. n. 3. Spiritualis solitudo ad orationem necessaria, corporalis opportuna, *ibid.* Negotium orationis plerumque plus gemitibus quàm sermonibus agitur, p. 145. n. 4. Orationis fervor & perseverantia, p. 195. n. 4. & 5. p. 457. n. 14. Cur non semper exaudimur? p. 1389. n. 14. Orantes sæpè Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad utilitatem, p. 457. Turbari non debet christianus si statim à Deo non impetrat quod petit, p. 855. & 917. n. 13. Quò plura sunt impedimenta conversionis & bonæ voluntatis; eò magis augendus est fervor orationis, p. 568. n. 15. Nihil ad orationis efficaciam conducibilius Christiana concordiâ & unanimitate, p. 505. n. 15. & 16. & p. 519. n. 12. Oratio continua & perseverans sit, p. 1141. 1142 Oratio Dominica & ejus expositio, p. 132. n. 7. & seq. p. 146. & seq. p. 1051. & seq.

Oratio Christi. Christus orat pro nobis, orat in nobis, oratur à nobis. Cum ipso & per ipsum orandum, p. 215. Christus in oratione pernoctans nobis præbet exemplum, p. 998. n. 12. 13. Orationis christianæ conditiones in oratione capitis nostri attendendæ, p. 1173. n. 40. & 41. Oratio Christi pro omnibus electis suis, non pro mundo, p. 1419. & seq. Oratio Christi in horto, p. 691. 692. 713. 714. Cur ter oravit? p. 716. Oratio Christi pro crucifixoribus suis, p. 1180.

Ordo rerum agendarum, p. 427. n. 9. Nemo melius ordinat quid agat, nisi qui paratior est non agere quod divina potestate prohibetur, quàm cupidiùs agere quod humano consilio meditatur, *ibid.*

Oculo Jesus à Juda traditus, 718.

Osee Vaticinium, *Ex Ægypto vocavi filium meum*, in Christo impletum est. Hujus oraculi veritas & ad Christum applicatio secundùm sensum littetalem, adversùs Iulianum Apostatam vindicatur, p. 22. n. 10.

Otium sanctum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit veritas charitatis, p. 427 n. 9.

Ovis errans quæsita, p. 505 n. 10.

Oves Christi vocem ejus audiunt. Est vox aliqua pastoris in quâ oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum. Quæ est ista vox? p. 1338. n. 7. & 8. Propriæ notæ & characteres ovium Christi, p. 1342. n. 26. & seq. Secundùm præscientiam Dei & prædestinationem multæ oves foris, multi lupi intus, p. 1343. Oves Christi non peribunt in æternum, & de manu ejus eas rapere nemo potest, p. 1336. Ex iis quos elegit Deus ab æterno ex populo Judaico & Gentili, unum ovile fit per Christum bonum Pastorem, p. 1335.

P.

PAcem hospitibus & iis qui verbum Dei recipiunt, non soldm optant, sed afferunt Prædicatores Evangelici, p. 278. n. 8. Pacem hominibus bonæ voluntatis nascente Christo Angeli annuntiant, p. 940. 941. Pax Deo offerenda in honorem Dominici Natalis, p. 954. Natalis Domini, natalis est pacis, p. 955. Pacem suam Discipulis velut hereditarium munus Christus reliquit, p. 1385. Pacem nobis reliquit ad Patrem iturus, pacem suam dabit nobis in fine venturus, p. 1391. n. 27. Pax fructus mortis & resurrectionis Christi ab eo Discipulis datus, p. 1453. 1454.

Pacifici filii Dei. Qui verè in semetipsis pacifici? p. 76. n. 8. Beati qui pacem cum Deo, secum ipsis, & cum proximo servant, ac inter dissidentes conciliant, p. 107. n. 8. Pacem cui Christus beatitudinem promittit, etiam arctissima amicitiarum vincula

non sibi vindicant, si cum Dei voluntate non concordant, *ibid.* Pacem malam Evangelium solvit, p. 270. n. 23. p. 291. & 292. Vera & falsa pax; illa fructus charitatis, ista cupiditatis, *ibid.* In vita æterna summa pax est atque perpetua, p. 938. Quatuor hominis status, ante legem, sub lege; sub gratia, in pace, *ibid.* Vera pax fructus & merces charitatis; p. 1190. n. 36. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator est, 1191.

Panes propositionis dati Davidi & comitibus ejus, 792. Panis quotidianus & supersubstantialis à Deo petitus in Dominica oratione, p. 134. n. 10.

Panis vitæ Christus, p. 1276. 1277. 1278. Panis iste caro Christi est, non figura carnis, p. 1278. Christus panis Angelorum ut Deus, panis hominum ut Deus homo, p. 1285. Quinque panibus quinque millia hominum Christus pascit, p. 418. 419. 420. n. 13. 14. & 15. & p. 816 1026. 1275. *Miraculum* istud mysticè explicatum, p. 820. n. 6. Figura est consecrationis & communionis Eucharistiæ, p. 431. n. 11. Septem panum multiplicatio in deserto, p. 448. n. 19. & 20. *Moralis* istius miraculi explicatio, p. 827. 828 n. 1. & 2.

Parabolis cur usus est Christus in suis sermonibus? p. 377. n. 1. p. 378. & 379. n. 4. & 5. & p. 391. n. 2.

Parabolæ, ex arbore fici, p. 637. n. 26. Amici postulantis tres panes ab amico, p. 1052. Quæ mysticè explicatur; p. 1057, 1058. Divitis horrea destruentis, p. 1065. n. 23. Fermenti in farinæ satis tribus absconditi, p. 385. n. 16. mysticè explicatur, p. 407. 408. Duorum filiorum, resipiscentis, & inobedientis. p. 576. n. 15. p. 587. n. 14. Filii prodigi, ovis recuperatæ, & drachmæ repertæ, p. 1099. & 1100. *Moraliter* explicantur, p. 1102. 1103. & seq. & p. 1107. & seq. Grani sinapis, p. 385 n. 5. Mysticè explicatur; p. 403. 404. Hominis computantis sumptus ad turrim ædificandam, p. 1098 Judicis & viduæ, p. 1137. Moraliter explicatur, p. 1141. 1142. Hominis ab Jerusalem in Jericho descendentis; p. 1043. & 1144. Ejusdem sensus mysticus, p. 1048. Negotiatoris quærentis bonas margaritas, p. 388. n. 21. Moraliter explicatur, p. 409. n. 25. Ovis errantis à Pastore quæsitæ, p. 503. n. 10. Publicani & Pharisæi, p. 1138. Moraliter explicatur, 1143. Nuptiarum filii Regis, p. 589. 590. 591. Moraliter explicatur, p. 597. 598. 599. & 560. Operariorum à Patre familias in vineam conductorum, p. 551. & seq. Regis rationem à servis suis exigentis, & decem millia talenta uni ex illis dimittentis, p. 507. & 508. n. 18. & seq. Moraliter explicatur, p. 522. n. 16. p. 523 & 524. n. 17. 18. & 19. Seminum, p. 377. n. 2. 382. 383. 392. & seq. p. 395. 396. 805. n. 1. & 2. p. 1016. & 1021. Hominis seminantis, & jacto in terram semine dormientis, negotiaque sua interdiu agentis, p. 806. n. 5. Sagenæ missæ in mare, p. 388. n. 22. *Moraliter* explicatur p. 410. Servorum dominum suum exspectantium, p. 1066. 1067. Talentorum, & minarum, p. 657. n. 9. p. 658. 1147. 1148. Moraliter explicantur, p. 667. 668. 669. 1150. 1151. Decem Virginum, p. 655. 656. *Moraliter* exponitur, p. 663. 664. 665. 666. Villici diffamati, p. 1111. Vineæ à Patre-familias locatæ malis agricolis, p. 855. n. 1. p. 1153. Sensus moralis ejusdem, p 857. 859. 1156. Vide & p. 577. 578. 588. Thesauri absconditi, p. 387. n. 19. *Moralis* ejusdem expositio, p. 408. & 409. n. 24. Zizaniorum, p 383. p. 384. 386. 387. 399. 400. & seq.

Paracletus. *Vide* Spiritus sanctus.

Paralyticus in Capharnaum à Christo sanatus, p. 217. 218. 219. 220. Hominis lapsi typus, p. 227. 228. Paralysis interioris curatio per gratiam, p. 231. 232. & 233. Paralyticus per tectum in grabato demissus curatur à Christo, p. 789. & 790 988. 991. n. 18. Paralytici à quatuor bajulis Christo oblati curatio mysticè explicata, p. 793.

Parentes Deo in amore postponendi, p. 213. n. 16. p. 293. n. 21. & 294. Parentum honor in quo positus, p. 450. & 451. Reverentia & obedientia parentibus & superioribus exemplo pueri Jesu exhibenda; p. 961. n. 5. 962. & 963 Nulla parentum, nulla carnalium necessitudinum in Ecclesiastici ministerii functionibus habenda ratio est, 376. n. 29.

Parvuli non scandalizandi; p. 501. & 502. n. 5. Parvuli fieri debemus, ut regnum cœlorum consequamur, p. 501. n. 2. & 3. Parvulum in Christi nomine qui suscipit, Christum suscipit; *ibid.* n. 4. & p. 1029. n. 46 Parvuli Jesu oblati, quibus manus imponit, 528. n, 11. p. 843. n. 3. & p. 1139. Parvulos ad Christum venire qui prohibent? p. 538. n. 6.

Pascha transitus p. 1373. n. 1. *Sensus Moral.* Cur Christus in festo Paschatis occisus, p. 680. n. 3. Paschatis legalis celebratio, p. 683. n. 10. Id tum à Christo ultimo vitæ suæ anno, tum à Judæorum vulgo, legitima die celebratum, *ibid.* & p. 684. n. 11. Tempus & locus immolationis agni paschalis, *ibid.* paschali cœnæ tam legali quàm mysticæ cum Christo nemo præter 12. Apostolos interfuit, *ibid.* n. 12. Ultimum Pascha Christi, p. 867. 868. 1163. 1164. Typici & veri Paschatis discrimen, p. 872. & 1356. n. 55. 56. Christiani Paschatis digna celebratio, p. 698. & 699. n. 1. p. 704. n. 9. p. 1171. n. 8. p. 1281. & 1356. n 55. 56.

Passio Christi, p. 690. 691. & seq. 870. & seq. p. 1168. & seq. p. 1353. & seq.

Dei magnitudo non solùm in miraculis, sed & in passione Filii sui admirabilis, p. 1038.

Pastor bonus Christus, p. 255. n. 28.

Pastoris boni officia & dotes, p. 1102. 1337, pastorum & mercenariorum discrimen, p. 1339. 1340. Diligendus pastor, tolerandus mercenarius, & cavendus est latro, 1340. 1341. Pastores, Concionatores, & conscientiarum moderatores metuere debent ne labores eorum infructuosos reddat fidei & bonorum operum defectus, p. 498. n 13.

Pastorum & moderatorum conscientiæ prudens œconomia erga recèns conversos peccatores & infirmos, p. 240. n. 13. Pastorum & ministrorum Evangelicorum forma à Christo tradita, p. 1402. n. 16. & seq. & p. 1403. Auctoritas & charitas in pastoribus Ecclesiæ conjungendæ ut animas ad Jesum quærendum adjuvent, p. 1451. Pastorum cibus ac deliciæ opus Dei & animarum salus, p. 1256. n. 34. per se, non per Vicarios dumtaxat, gregem pascere debent, & Dei verbum prædicare, p. 311. n. 1.

Pastorum & *Ministrorum* Ecclesiæ vocatio & characteres, p. 358. 359. n. 13. p. 1286. n. 39 Ob eumdem finem, & iisdem conditionibus mittuntur à Christo, quibus Christus missus est à Patre, p. 1454. pastorum genus, conditio & fortuna minimè consideranda; sed honoranda, amanda, & suscipienda veritas est quam docent & prædicant, p. 412. n. 28. Sui ipsius amantes esse non debent, sed Christi, qui oves ejus pascendas suscipiunt, p. 1462.

Pastores ad Christi præsepe ab Angelo invitati, p. 940. 941. Fidem eorum & fervorem Christianus imitetur, p. 955. n. 15. & 16.

Pater unus in cœlis, p. 609. n. 6. pater cœlestis omnia tradidit Filio, p. 310. Patrem nemo novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare, p. 1311. Pater & Filius unum sunt, p. 1336. Nemo venit ad Christum nisi tractus à Patre, p. 1287. 1288. pater cœlestis dabit Spiritum bonum petentibus, p. 1053. & 1059. Cur Deum orantes patrem nostrum appellamus? p. 132. 133. n. 7. p. 146. &. 147.

Patientiæ Christianæ præcepta, p. 95. 96. Triplex injuriarum genus, in quibus Dominus docet patientissimum & ad plura perferenda paratissimum animum Christiani esse oportere, p. 96. n. 36. Christiana charitas & patientia omnia relinquere, omnia agere, omnia dare, omnia pati propter Christum parata est, p. 122. n. 25 & p. 123. Idoneus patientiæ sequester Deus, *ibid.* Spiritualium lex certaminum in eo posita est ut injuriam vimque nobis inferentibus cedamus; p. 124. Falsa patientia Philosophorum, p. 125. patientia virtus est nobis cum Deo communis, *ibid.* patientia Christi in tribulationibus imitanda Calicem tribulationum prior bibit Medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus; p 285. & 286. n. 15. Religionis veritas patientiâ & martyrio propugnanda; p. 719. n. 26. patientia Christi in Malcho vulnerata, *ibid.* patientiæ laus, p. 1162. n. 19.

Pauperis & divitis parabola, p. 1113. 1114.

Pauperes spiritu qui sint? p. 71. & 72. n. 2. p. 102. n. 2. Divites qui pauperes spiritus non sunt, non intrabunt in regnum cœlorum, *ibid.* paupertas spiritûs, humilitas; p. 103. paupertas voluntaria, martyrii genus, p 109. n. 9. Nemo pauper qui Deo dives, p. 351. n. 1. præmium pauperum Evangelicorum relinquentium omnia ut Christum sequantur, p. 532. 533. n. 21. & 22. p. 545. & 546. pauperes juvandi; p. 701. 702. n. 5. & 6. paupertas Christi Jesu; p. 1031. n. 57. paupertas Christiana caput omnium virtutum, p. 1144.

Peccati, pœnarumque peccato debitarum varii gradus, p. 86. n. 23. Nullum peccatum absolutè irremissibile est præter impœnitentiam finalem, p. 345. peccatorum mensuram & terminum Dei justitia statuit; p. 626. n. 17. Etsi nullum tam grave peccatum sit quod verè pœnitentibus non remittatur; ex malitia tamen peccantibus metuenda est justitiæ divinæ severitas; p. 804. n. 9. Corpus & anima passeres duo peccato venditi, à Christo redempti, p. 289. n. 18. peccatoris anima à diabolo possessa, p. 216. n. 20. Magis peccator est, qui se non intelligit peccatorem; p. 236. n. 10. Quanta cordis durities peccatorum, qui nec Dei promissis, nec minis ad meliorem frugem convertuntur, p. 324. n. 14. peccatoris indurati animo semper imago criminis obversatur; p. 423. n. 1. peccati miserrima servitus. Ab ea nos solus Christus liberat, p. 1311. n. 34. p. 1320. & 1321. n. 34. & 36. preces peccatorum, qui in mortalis peccati affectu perseverant, Deus non exaudit, p. 1332. n. 31. peccator ex habitu & consuetudine in Lazaro mortuo, sepulto & fœtente adumbratus, p. 1351. & 1354. n. 38. Peccatum puniendum est aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente, p. 918. n. 20. peccatum philosophicum à Christo in cruce pendente damnatum; p. 1177. Venialia peccata præcavenda, p. 290.

Peccatorum remissio, p. 1014. n. 48. peccata remittendi potestatem Apostolis & eorum successoribus Christus dedit, p. 1448. Debitores sumus Deo & ob peccata remissa, & ob non admissa, p. 1012. n. 41. Remitti peccata non possunt nisi verè conversis, in Ecclesia Catholica, in præsenti sæculo, p. 1455. Absque sincero Dei amore nulla remissio peccatorum, p. 1014.

Peregrinum esse, virtus est & officium hominis Christiani, p. 1188. & seq.

Perfectum esse, id est, ad Dei & Jesu Christi Salvatoris ac Domini nostri similitudinem totis viribus eniti, non consilium tantùm, sed præceptum est, p. 101. & 102. n. 32.

Persecutiones electis utiles, p. 1161. 1162. n. 12. persecutionem propter justitiam patientibus regnum cælorum à Christo promissum. Hæreticos, Schismaticos, & quosvis iniquos hæc beatitudo non spectat, p. 76. & 77. n. 9. & 10. p. 109. & seq. persecutio numquam piis deest in ipsa Ecclesiæ pace, p. 107. n. 9. & p. 1403. n. 18. & seq. persecutiones Apostolis à Christo prænuntiatæ, p. 265. & seq. Fuga in persecutione, p. 267. n. 17.

Perseverantia, p. 267. n. 16. Perseverare usque in finem, est omnium vocem pastoris audientium, p. 284. 285. n. 13. Donum perseverantiæ mereri non possumus, orando impetrare possumus, 644 n. 9.

Petrus totum mundum dimisit, & totum mundum accepit, p. 546. Primatus S. Petro datus, jure divino institutus, & in Romanos Pontifices ejus successores transfusus. Super illum ædificata est Ecclesia, p. 258. n. 2. p. 272. n. 2. p. 465. n. 12. p. 474. 475. n. 11. p. 801. n. 4. Vinculum est sacerdotalis unitatis, *ibid.* Propter primatum gerebat universalis Ecclesiæ personam, cùm claves regni cœlorum accepit, p. 437. n. 20. & 467. n. 12. Major S. Petri quàm Eliæ potestas, p. 475. n. 12. Ardor fidei in S. Petro eximius, p. 422. n. 21. Christo jubente ambulat super aquas, *ibid.* n. 22. Timore percellitur, & ob infirmitatem fidei à Christo reprehenditur, *ibid.* n. 23. & 24. & p. 435. 436. n. 18. Confidenter ambulans super aquas ut veniat ad Jesum figura est firmorum qui sunt in Ecclesia; timens ad flatum venti vehementis, figura est infirmorum, *ibid.* n. 19. In tributi solutione Christo conjunctus, p. 490. n. 19. A Christo corripitur, quod passionem illi dissuaderet, p. 468. n. 16. & p. 827. n. 7.

S. Petri præclara confessio, ob quam beatus à Christo prædicatur, p. 464. & 1282. Petrus Ecclesiæ unicæ typus, in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promptissimus, unus pro omnibus respondet, p. 474. n. 9. Ejus in Sede sua vivit potestas, & excellit auctoritas, p. 475. n. 11. Petri fides tantâ divinitus soliditate munita est, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit superare perfidia, *ibid.* Fides Petri numquam defectura in Ecclesia, & in ipsius Petri Sede, p. 1167. In eo omnium fortitudo munitur, *ibid.* Petrus Christianorum omnium, Pastorum omnium, & totius Ecclesiæ fidem confirmavit, p. 1173. Ad Petrum & illius successores pertinet controversias fidei judicare, Scripturarum Mysteria evolvere, p. 1452. Petro agnos & oves pascendas commendat Christus post resurrectionem. Hinc S. Petri, & Romanorum Pontificum illius successorum primatus in Ecclesia universa jure divino institutus iterum probatur, p. 1459.

Petri Trina negatio à Christo prædicta, p. 689. n. 23. p. 1374. & 1380. Consummata, p. 697. & 698. 875. & 876. n. 12. p. 1168. n. 33. 34. & p. 1174. n. 54. Ipsum labi cur Deus permisit? p. 723. & 724. Ejus præsumptio causa fuit cur à divinâ gratiâ sit desertus, p. 711. 872. 1173. n. 33. & p. 1380. Petri peccatum nonnulli nimis extenuant, p. 698. n. 49. Gladio percutit servum Principis Sacerdotum, p. 693. n. 34.

Petri pœnitentia, & lachrymæ, p. 711. 724. n. 34. p. 1170. A moris trinâ professione trinam expiat negationem, p. 1459. Petri laudes cur Marcus ejus discipulus & interpres prætermiserit? p. 827. n. 7. Petro martyrium à Christo prædictum, p. 1459. Petri Socrus à Christo sanata, p. 195. 209. 210. 760. 785. 788. Domus Petri Ecclesia Catholica. In ea sola pro remissione peccatorum & extinctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur, p. 209. & 210. n. 11.

Pharisæorum blasphemia, p. 226. n. 25. Blasphemantium Pharisæorum animos deteriùs occupabat dæmon, quàm dæmoniaci muti corpus, p. 253. n. 26. Pharisæi Discipulis Christi vitio vertunt quòd spicas vellerent Sabbato: quorum innocentiam adversùs illos multiplici vindicat argumento, p. 335. 336. 337. 338. Pharisæi consilium ineunt cum Herodianis de Jesu occidendo p. 339. n. 9. Illorum malignitas & crudelis invidia in Jesum, p. 355. n. 5. Mandata Dei postponunt doctrinis & traditionibus hominum, hypocritæ, p. 442. n. 3. & 4. Cæci & duces cæcorum, p. 444. n. 3. Cum Herodianis conjurati ut Iesum capiant in sermone, p. 592. n. 3. & 4. & p. 852. Pharisæorum ex cathedra Moysis docentium dicta servanda & facienda, opera non imitanda, p. 607. & 608. n. 1. Ex Christi mansuetudine occasionem sumunt insidiarum illi struendarum, p. 1315. Mores & vitia Pharisæorum, p. 610. & seq. & p. 619. 620. & seq. p. 796. n. n. 7. p. 858. n. 6. p. 1055. & 1056.

Philippi Apostoli vocatio. p. 1210. Nathanaëlem ad Iesum ducit, & Messiam esse docet, *ibid.* Iesum rogat ut Patrem ostendat, p. 1382.

Phylacteria, p. 609. n. 3.

Pietatis veræ & falsæ discrimen, p. 452. n. 4.

Pilatus Iudææ præses Iesum interrogat, p. 726. n. 6. Silentium ejus admiratur, p. 729. n. 7. Innocentem agnoscit, vult dimittere, cum Barabba comparat, p. 729. 730. 1176. Iesum flagellatum damnat supplicio crucis, p. 731. n. 11. p. 1179. n. 24.

Piscatio admirabilis Petri & sociorum, p. 987. piscatio mystica, duplex, noctis una, diei altera, p. 980. n. 5. Piscatio mirabilis cujus dux Petrus, post resurrectionem Christi, p. 1457. 1458. & p. 1461.

Piscina probatica, juxta quam languidus à Christo sanatus, p. 1257. 1258. 1259. Mystica significatio, p. 1267. 1268. Peccatores in piscinam pœnitentiæ mergendi. Dotes hominis seu Moderatoris conscientiæ ipsis necessarii ut animæ sanitatem consequantur, p. 1268. Quibus signis innotescit Animæ sanatio in mystica illa piscina? p. 1269.

Plantatio à Patre non sata eradicabitur, p. 443. n. 7. Non solùm Hæreticos & Schismaticos, sed etiam malos Christianos spectat illa sententia, p. 454. Bona voluntas prima plantatio est cœlestis agricolæ: prava voluntas & cupiditas plantatio dæmonis, p. 453. n. 7.

Pœnitentiæ prædicatio, p. 35. n. 2. Ubi emendatio nulla, pœnitentia necessariò vana, *ibid.* Deus pœnitentiam examinat, p. 36. n. 3. Pœnitentia pectoris domum Spiritui sancto parat, *ibid.* Negotium divinæ misericordiæ curat, *ibid.* Pœnitentia in sacco & cinere, p. 327. 328. Pœnitentia baptismus laboriosus, p. 970. Qui digni pœnitentiæ fructus, p. 46. n. 2. p. 972. n. 8. p. 1181. Inter omnia Christianæ vitæ officia maximè prædicanda est pœnitentia, p. 970. & 971. Veræ pœnitentiæ imago in conversione mulieris peccatricis, p. 1011. & 1012. Certant peccatoris humilitas & Dei clementia, p. 1108. Peccatores absolvi non debent à Sacerdotibus pœnitentiæ Ministris, nisi facti sint novæ in Christo creaturæ, p. 1455. Christus amicos suos à pœnitentiæ laboribus non dispensat, sed per Spiritus sancti gratiam præparat, p. 992. n. 34. 35. Pœnitentiam agere peccatoribus non meri consilii res est, sed præcepti, p. 1083. n. 3. Pœnitentiam ad mortem differre, quàm periculosum, p. 1318. n. 21.

Politici impii, ita viventes ac si nec Animarum immortalitatem, nec resurrectionem corporum, futuramque vitam crederent, p. 603. n. 10. Falsorum politicorum & prudentium sæculi quæ sors? p. 1355.

Porci in quos mittitur à Christo legio dæmonum, typi sunt hominum gulæ & libidini deditorum, p. 216. & 217. n. 21. Lex suillæ carnis esu Judæis interdicens quid significet? *ibid.*

Porta salutis angusta, p. 1081. n. 23. 24. p. 1086. 1087.

Potestas Ecclesiastica ministerium est, non dominatio, p. 629. n. 8. 566. n. 12.

Prædestinatio Sanctorum in solam Dei misericordiam, non in merita hominis resundenda est, p. 310. n. 22. Illius exemplar lucidissimum prædestinatio Jesu Christi capitis nostri, p. 1420. 1421. n. 24.

Prædicatoris Evangelici dotes & officia, p. 45. n. 1. Qui propter temporalia Evangelium prædicat, Mammonæ servit, non Deo, p. 160. n. 19. Prædicatores docere debent exemplo Christi sicut potestatem habentes. Cum imperio porrò docetur, quòd priùs agitur quam dicatur, p. 190. Neque affectare, neque negligere debent eloquentiam, p. 283. n. 12. Apostolicæ vitæ austeritatem illos imitari decet, p. 351. n. 1. Omnes pœnitentiæ prædicatores sunt præcursores Christi, n. 9.

Prædicationis Evangelicæ ordo & œconomia, p. 1035. Prædicatores ac Prælati majoribus expositi sunt periculis quàm auditores, p. 391. n. 1.

Principium qui & loquor vobis. Explicatur hæc Christi sententia, p. 1310.

Principium Christianorum dominatio qualis esse debeat? p. 848. n. 10.

Propheta sine honore in patria sua, p. 390. n. 26. & 412. n. 29.

Prophetæ à Judæis vexati & occisi, p. 613. & 614. n. 16. & seq.

Proselytorum duplex genus, p. 611. n. 11.

Publicani, hominum genus Judæis invisum, p. 100. n. 31. Quid ipsis prædicandum? p. 965. n. 12. & 13. p. 973. n. 12. Præcedent Pharisæos in regnum Dei. p. 576. n. 15.

Publica onera cum publicis necessitatibus æquanda sunt, p. 971. n. 12.

Purgatorii fides, p. 345.

Purificatio B. Mariæ. *Vide*, Maria Virgo.

Q.

Quadraginta dierum jejunium à Christo consecratum, p. 51.

Quærendus propter seipsum Deus, p. 1283. & 1284. In hac vita quærendus; alioquin periculum est ne in morte frustra quæratur, p. 1304. n. 33. & 34.

Quæstio inter Joannis discipulos ac Judæos de legalibus purificationibus, & de baptismo Jesu & Ioannis, p. 1233. 1234.

Quietistarum damnatus error, quòd imperfectorum sit Mysteria Christi Iesu meditari, p. 837.

Quotidianus & supersubstantialis panis, p. 134. 150. 151.

R.

Raca p. 86. n. 22.

Ad rapinam gradus est immoderata cupiditas possidendi, p. 543.

Reatus. Quid sit reum esse concilio: quid reum esse judicio; quid reum gehennæ ignis? p. 85. & 86.

Reconciliatio fraterna sacrificio & oblationi munerum ad Altare præmittenda, p. 87. n. 27. p. 117. n. 19. Sacrificium Deo est fratrum reconciliatio, *ibid.* Non differendum fraternæ reconciliationis negotium; *ibid.* n. 20.

Rectorum Animarum officia, p. 799. & 800. n. 2. Non totum actioni, sed aliquid considerationi sui ipsius dare debent; p. 802. n. 5. Non solùm Nobilibus & divitibus sæculi, sed hominibus vulgi se impendant & superimpendant pro animabus eorum, *ibid.* Calumniis & injuriis turbari non debent, nec earum metu à functionibus Ministerii sui prohiberi, p. 803. n. 7. Consanguineos ignorent, cùm ipsos ab officio suo & sacro Ministerio avocant, p. 804. n. 10.

Regeneratio spiritualis ex aqua & Spiritu sancto, p. 1237. 1238.

Regibus debita officia & tributa reddenda, p. 62. n. 9. p. 1154. & 1157. Regi nummos, Deo nos ipsos debemus, *ibid.* & p. 855. n. 2. p. 859. n. 2.

Regina Austri, p. 348. n. 27. Ecclesiæ typus, p. 373. 374. n. 27.

Regnum Christi cur dicatur regnum cœlorum? p. 35. n. 3. In duos præsertim positum est Christi Regnum, *ibid.* Regnum cœlorum solis innocentibus aut verè pœnitentibus patet, *ibid.* & p. 587. n. 14. A Christo promissum, p. 1074. & 1075. Vim patitur, p. 305. n. 9. p. 321. & 322. n. 10. Thesaurus est: gratiâ invenitur, meritis & labore comparatur, p. 409. n. 24. Pretio-

Ea margarita est, pro cujus adeptione omnia contemnenda & exponenda sunt, p. 409. n. 25. Recumbere in regno cœlorum quid sit? p. 207. Quis in eo major, p. 501. n. 1. 2. & 3. Regnum Dei & justitia ejus primùm quærenda ut bonum nostrum, p. 141. & 142. n. 25. & p. 162. n. 22.
Reguli filius à Christo sanatus, p. 1250. n. 46. & seq. p. 1258.
Relapsi peccatoris pejor quàm antea status, p. 375. & 376. & p. 1060. n. 26.
Religionis Christianæ veritas, p. 720. n. 9. Summa Christianæ Religionis, p. 1272 n. 24. Ex verbo Dei & Ecclesiæ doctrina de rebus Religionis judicium ferendum est, p. 473. n. 8.
Repudii libellus, p. 520. & 841.
Restitutionis necessitas ad salutem, p. 1150.
Resurrectio Christi Jesu, p. 760. n. 2. p. 761. 762. 763. Resurrectionis Christi fidei nolentes suffragantur Pharisæi & Sacerdotes Judæorum, p. 758. n. 25. Quibus argumentis redivivi corporis sui veritatem Christus Apostolis probavit? p. 1186. Post resurrectionem suam comedit, non necessitate, sed potestate, *ibid.* Qua ratione in Christo spiritualiter resurgere debeamus, p. 762. n. 2. 768. n. 4. 887. n. 4. Christus omnis vitæ & resurrectionis in membris suis principium est, p. 1351. 1352. n. 23. & 1273. Resurrectio spiritualis vitæ novitate comprobanda, p. 769. & 770. n. 5. Magnitudo potentiæ Domini, secundùm quod homo factus est, in virtute resurrectionis ejus apparet, p. 771. n. 7. Christianæ pietatis in Iesum resurgentem officia, p. 772. n. 9. Fructus resurrectionis Christi, potestas illi data in cœlo & in terra, p. 772. & 773. n. 10. Iesum à mortuis redivivum quis invenit? p. 1187.
Resurrectio mortuorum, p. 595. n. 7. p. 856. & 857. 1155. & 1158. Resurrectio & apparitio multorum in resurrectione Christi, p. 738. & 739. n. 28. An resurrexerint ad vitam immortalem? *ibid.* Tres mortui à Christo suscitati tria peccatorum genera significant, quos hodieque per gratiam suam suscitat, p. 1009.
Rete Ecclesiæ rumpunt Hæretici, Schismatici, mali Ministri, p. 989. n. 6.
Retrò respiciens, non est aptus regno Dei, p. 1032.

S.

Sabbato curare an liceat? p. 1087. Sabbatum non violatur à Sacerdotibus in Templo operantibus, p. 337. n. 3. nec ove ex fovea extractâ, nec opere quocumque ad animam pertinente, p. 338. n. 7. Sabbatum propter hominem factum, p. 792. Christus Dominus sabbati, p. 337. n. 5. p. 993. n. 3. 4. & 5. Manus arida sabbato à Christo curata, p. 338. n. 6. & 8. p. 356. n. 10. Hydropicus, p. 1087 Mulier ab annis octodecim incurvata, p. 1080. Sabbatum secundò-primum, p. 993 Sabbatum spirituale in quo positum, p. 796. n. 8. Christiana sabbata sive solemnitates qua ratione sanctificandæ, p. 356. n. 9 & p. 997. n. 7.
Sacerdotum & Pastorum malorum dicta servanda sunt, cùm sua non dicunt, sed Christi: mala verò eorum opera non sunt imitanda, p. 615. 616. n. 1. Lugendi qui ex pravis moribus Sacerdotum vitiis suis quærunt auctoritatem, p. 617. Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei Patriæ suæ, familiæ, cognationi, carnalis affectûs vinculis nimis adstringi periculosum est, p. 817. n. 1. Omnes functiones suas obire debent tamquam Deo præsente, p. 916. n. 8. 9. 10. Unam Dei vocem, non parentum audire, p. 1298. n. 3. 4. & 1299. Lucrum ex sacro Ministerio non solùm non quærere, sed & domesticorum manus cohibere, p. 275. & 276 n. 5. Non verbo tantùm, sed exemplo eradicare cupiditatem, p. 270. n. 6.
Sadducæorum errores, p. 594. & 1154. Forum quæstionem circa resurrectionem solvit Christus, *ibid.*
Sæculo futuro qui digni? p. 1157. n. 35.
Sagena missa in mare, typus est Ecclesiæ & prædicationis Evangelicæ, p. 410. n. 26.
Sal evanidum & insulsum, p. 78. n. 13. Salis proprietates & significationes, *ibid.* & p. 110. & 836. n, 11. Sal mysticum, p. 842. 26.
Samaritani Christum non recipiunt, p. 1029 & 1030. n. 51. & seq. Colloquium Jesu cum Samaritana, p. 1246. 1247. 1248. Samaritani credunt in Christum, p. 1250. Colloquium Jesu cum Samaritana moraliter explicatum, p. 1251. & seq. Mulieris illius admirabilis conversio, *ibid.* & p. 1256.
Sanctificatio naturæ assumptæ à Christo per unctionem divinitatis: sanctificatio electorum ex ejus plenitudine, p. 1425. n. 19.
Sanctorum gloria inæqualis, p. 554. Omnes tamen in vita æterna æquales erunt, p. 561. Sanctorum apud Christum unicum Mediatorem intercessio salutaris, p. 209. & 210. n. 11. Sancti homines hîc viventes secundùm Deum æstimandi sunt & colendi, p. 1287. n. 42.
Samson typus Resurrectionis Christi, p. 768.
Sancta canibus dare, & margaritas porcis projicere, p. 174. n. 3. Oppugnatores veritatis, canum; contemptores veritatis, suum symbolo designantur, *ibid.* Sanctum dant canibus, qui ad Sacerdotium impuros homines provehunt: & qui peccatores lethalium criminum habitu aut pravâ consuetudine implicatos, vel in proximis occasionibus peccati hærentes Absolutione donant, & ad sacram Communionem admittunt, p. 175. & seq. Id à Christo prohibitum, p. 164. n. 3.
Sanguineus Christi sudor in agonia, p. 1169. 1174. Sanguinis Christi virtus, p. 1290.
Satanæ regni eversio, p. 1041.
Scandalum quàm grave crimen, p. 511. & seq. n. 5. Aliud exterius, aliud interius, idque triplex. Contra utrum nos munit sermo divinus, p. 513. 514. n. 6. Quicumque nobis scandali & ruinæ spiritualis autores sunt, quamvis maximè nobis necessarii & amici, deserendi sunt & abjiciendi, p. 512. & seq. n. 6. Væ scandalorum auctoribus, p. 502. n. 6. & p. 1123. Scandalorum pœna, p. 501. n. 5. & p. 1129. Scandalum ex Christo pati quid sit? p. 317. n. 4. Scandalum Pharisaicum contemnendum, p. 453. n. 7. Scandalum pusillorum, p. 1135. n. 1. & 2. Impossibile est ut non veniant scandala, p. 1129. n. 1. & 2. & p. 1133.
Scenopegia seu Festum Tabernaculorum, p. 1291. & seq.
Scribæ Populi. Quod eorum officium apud Judæos? p. 19. n. 4.
Scriba doctus in regno cœlorum, p. 389. n. 23. & p. 411. n. 27.
Scripturæ sacræ Veteris ac novi Testamenti, Doctoris & Prædicatoris Evangelici thesaurus, p. 411. n. 27. Ejus lectio quàm utilis Christianis ad salutem? p. 603. n. 11. & p. 1128. Major Scripturarum fides, quàm mortuorum in mundum redeuntium, p. 1127. Scriptura non præcipit nisi charitatem, nec damnat nisi cupiditatem, p. 607, n. 16. Ille tenet & quod patet, & quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus, *ibid.* Scripturarum intelligentia singulare Dei donum, p. 1191. n. 45. 46. 47. Scrutandæ Scripturæ, p. 1265. n. 39. Quo animo legendæ? p. 1271. In iis quæ intelligere non possumus, dubitatio auferenda, intelligentia differenda, *ibid.* Purgandus animus ad Scripturarum & Mysteriorum intelligentiam, *ibid.*
Seductores cavendi, p. 1161. n. 8.
Sensuum rectè dispositorum, & de propriis objectis debito modo applicatis judicantium testimonium certissimum est. p. 1449.
Quinque viri Samaritanæ mulieris, mysticè quinque sensus corporis, qui non ad æternitatem, sed ad temporalia appetenda vel fugienda nos regnunt, p 1253. n. 16. & 17.
Separationem & dissensiones Evangelicæ prædicationis occasione futuras prædixit Christus, p. 1068.
Sepulchrum Iesu publico sigillo obsignatum & militari præsidio munitum, p. 740. n. 31. Cur Iesus in monumento novo sepultus? p. 757. n. 23. Moralia documenta ex Christi sepultura colligenda, *ibid*
Sermo Domini in Monte, p. 71. 72. & seq. non solos Apostolos, sed Christianos omnes spectat, p. 190. n. 15.
Sermo Domini post cœnam, p. 1373. 1374. & seq.
Serpens æneus typus Christi in cruce pendentis, p. 1132. 1239. 1240.
Servus fidelis & prudens, 1078. Agnoscens voluntatem domini & non faciens, p. 1078. n. 47. 48. Servi inutiles sumus, etiamsi fecerimus omnia quæ præcepta sunt, p. 1130. & 1134.
Servorum curam ut gerere debent domini, & qua charitate illos regere, p. 203. & p. 1007.
Servus est peccati, qui facit peccatum, p. 1311. n. 34. & p. 1320. Ab ea servitute nonnisi per Christum liberamur, p. 1321. n. 36 Servus non manet in domo in æternum, *ibid.*
Signum de cœlo petunt Pharisæi & Sadducæi, p. 461. n. 1. & p 825. n 2. Signa excidii Hierosolymitani, & finis mundi, p. 628 629. & seq. Signum Christi ad judicium venientis in cœlo conspicuum, p. 636. n. 24 Signa ultimi judicii moraliter explicata, p. 649. n. 18. & 19. Alia signa primi adventus, alia secundi tempus deposcit, p. 825. n. 2.
Silentium admirabile Jesu Christi in passione sua, quomodo à nobis honorandum, p. 725. n. 32. p. 742. n. 4. p. 874. n. 10. p. 1442. n. 10. 11.
Siloë fontis aqua, imago baptismi Christi, p. 1329. n. 6. & 1330.
Simeon puerum Jesum ceu Messiam à Deo promissum agnoscit & prædicat, p. 944. & 957. n. 25. Ejus Canticum, *ibid.* Prophetia, p. 945. n. 34. & 35. Simeonis Canticum moraliter explicatum, p. 957. & seq.
Simon Cyrenæus crucem portat post Iesum, p. 733. n. 4. & 1176.
Simon Pharisæus convivio Christum excipit. Murmuranti Simoni quòd peccatricem pedes suos ungere pateretur, propositâ duorum debitorum parabolâ Christus respondet, p. 1007.
Sinapis granum. Christianæ Religionis & Ecclesiæ typus. p. 404. & seq. n. 21. Grano sinapis similis est gratia in animo hominis abscondita, p. 406.
Sinus Christi crucifixi schola Christianorum. Divini hujus scholæ doctrina tribus constat partibus, p. 1319. n. 5.
Sitis Christi in Cruce, p. 1438. 1444.
Solemnitates Iudaicæ, typi Christianarum solemnitatum, p. 1298.
Solis defectio prodigialis Christo moriente, p. 736. n. 22.
Solitudinis laudes, p. 63. n. 1. Turba hominum relinquenda, cùm de vitæ rationibus, vel de re gravi ad salutem pertinente deliberandum est, *ibid.* Iesus in sacro secessu procul à mundi tumultibus quærendus, p. 427. n. 8.
Sollicitudo temporalium immodica & anxia damnatur à Christo, p. 139. n. 20. p. 140. n. 22. & seq. p. 164. n. 23. p. 1065. & seq. Aerum temporalium sollicitudine facilis est in avaritiam lapsus, p. 1074. n. 2.
Sperare in Christi nomine quid sit? p. 359. n. 14.
Spiritus Sanctus in specie columbæ super Christum baptizatum apparuit quadruplici de causa, p. 43. 44. Christus factus est velut unus ex nobis, ut assuefieret Spiritus sanctus manere in nobis, p. 1219. Spiritus sancti plenitudine Christus ad Sacerdotium æternum consecratus, p. 982. n. 17. 18. Hoc Spiritu nos perfundens non solùm Christianos effecit; sed & Christos, *ibid.* Spiritus Sanctus à Christo Patris nomine promissus, p. 1187. & 1192.

1383. 1385. 1390. n. 16. & 17. Dispositiones ad recipiendum Spiritum sanctum, p. 1187. & 1192. Ubi vult spirat, p. 1231. Sub aquæ vivæ symbolo significatus & promissus, p. 1296. n. 37. & p. 1297. Visibiliter & cum plenitudine non datus nisi post Resurrectionem & Ascensionem Christi, *ibid.* & p. 1305. n. 39. Hujus rei rationes, p. 1411. n. 7. Fideles triplici modo consolatur, p. 1390. n. 16. & 17. Testimonium de Christo perhibuit & perhibet, p. 1396. 1397. 1404. n. 26. & 27. Ejus divinitas, p. 1385 A Patre & Filio procedit, p. 1398. & p. 1407. n. 14. & 15. Confessores & Martyres roborat ut testimonium Christo perhibeant, p. 1404. 1405. Christus Spiritum sanctum Apostolis dat insufflando, p. 1448. 1452. *Arguit mundum de peccato, de justitia, & de judicio*, p. 1405. 1406. Hæc Domini sententia tres veritates fundamentales Christianæ Religionis complectitur, p. 1412. Docet omnem veritatem, p. 1407. *Non loquitur à semetipso, sed quæ audiet loquetur.* Hic locus ejus divinitati non derogat, p. 1407. Docet omnem veritatem, cùm magis magisque diffundit in cordibus charitatem, p. 1413.

Sponsus Christus, Ecclesia sponsa, amici sponsi Pastores, Doctores, Concionatores. Zelo pro sponsa flagrare debent; non sibi tamen zelare, sed sponso, p. 1243. 1244. n. 29.

Status & conditionis electio in Spiritu Dei facienda, p. 539. n. 7. & p. 540. n. 8.

Stultum & imprudentem haberi propter Deum, glorioſum est, p. 803. n. 6.

Sudaria plura ad Jesu Christi sepulturam adhibita, p. 740. n. 30.

Superbia quadruplex, p. 619. n. 4. Adversùs superbiam pugnat Deus tamquam contumeliæ suæ propulsator, p. 620. n. 9. Superborum magnitudo fumo & somno similis, p. 620. & 621. n. 9. Superbi à Deo dispersi, humiles exaltati, p. 931. De Dei donis non superbiendum, p. 1045. n. 17. 18.

Surdi & muti curatio à Christo, p. 822. n. 6. & 7. Surdus & mutus, hominis peccatoris typus, in cujus spirituali curatione Christus per gratiam suam eadem operatur, p. 824. & 825. n. 3.

T

TAlentorum à Deo acceptorum bonus usus. Ratio de illis ab unoquoque reddenda, p. 667. & seq. 1151. & 1152.

Talionis lex, p. 93. n. 32. Exactio talionis antiquis Judæis qua ratione permissa? *ibid.* Lex talionis justitia injustorum est; non fomes, sed limes furoris, p. 94.

Tempestas à Christo sedata, p. 198. n. 18. Ejus mystica significatio, p. 213. & seq. n. 17. & seq. & p. 422. n. 25. Unicuique sua cupiditas tempestas est, p. 437. n. 19.

Templo turpe lucrum inferri vetitum, p. 726. n. 13. Templi structura, p. 627. n. 1. p. 863. n. 10. Sensus litter. & p. 1157. Templi excidium à Christo prædictum, *ibid.* n. 2. & p. 1158. 1159. Templi ruinam ex justitia & ex misericordia Deus decrevit, p. 639. n. 1. Jesus vendentes & ementes è templo ejicit, p. 851. n. 4. & p. 1223. Signi illius admirabilitas, p. 573. n. 9. Templi velum scissum in duas partes Christo moriente, p. 738. n. 26. Quid miraculum istud significet? *ibid.* Templum Hierosolymitanum Ecclesiæ figura, p. 856. n. 1. Templum Dei in latronum convertit specum, qui lucra de religione sectatur, *ibid.* n. 7. Templi Dei profanatio & violatio multiplex, p. 583. & 584. Reverentia Templis debita, *ibid.* & p. 1227. Nundinationes in Templo Dei, *ibid.* & p. 1237. Templum domus orationis, *ibid.* Nundinationes in locis Templo contiguis prohibitæ, p. 854. n. 4. Quinam domum Dei speluncam latronum faciunt, *ibid.* & p. 1227 Templum Dei omnes & singuli sumus, quotquot in Christo baptizati sumus, p. 641. n. 3.

Templum corporis sui solvendum & in tribus diebus excitandum Christus prædixit, p. 1223. & seq.

Tempus gratiæ Judæi non observant, ideo à Christo reprehensi; p. 1068. Tempus gloriæ Christi & electorum ejus, p. 1299. n. 6.

Tempus opportunum res suas temporales agendi quærunt homines, & tempus non arripiunt, quod opportunum semper adest, agendi maximum & unicè necessarium salutis suæ negotium, p. 469. 470. n. 2.

Tenebræ prodigiosæ, Christo moriente, p. 736. n. 22. Tenebras mundo Judaicæ cæcitatis ostentant, p. 750. n. 17.

Tentare Deum quid sit? p. 53. n. 5.

Tentationes diaboli. Causæ tentationum causæ cupiditatum sunt. Causæ cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ, p. 56. n. 9. Quid respondendum tentatori? *ibid.* In Christo tentati sumus, in illo diabolum superamus, p. 65. n. 12. Cur Deus tentationes graviores irruere permittat in Christianos illi per baptismum consecratos? *ibid.* Tria præcipua tela diaboli, p. 960. n. 3. & 4. Quibus armis tentationes vincantur, Christus docet, *ibid.* & p. 981. n. 7. Adversùs tentationes & insidias diaboli continuò vigilandum & orandum, p. 1173 Ne inducamur in tentationem, precamur Oratione Dominica, p. 135. n. 12. & p. 152.

Testamentum Christi in cruce, Matrem Discipulo dilecto, Matri Discipulum commendantis, p. 1433. 1434. Electos omnes in S. Ioannis persona in filios recipit Deipara Virgo testamento Christi morientis, *ibid.* Novi testamenti sanguis, p. 687. n. 19.

Testimoniis falsis Jesus accusatus, p. 721.

Testimonium Jesu de se ipso verum est, p. 1308. n. 14. & p. 1309.

Thamar, aliæque famosæ mulieres, cur in Genealogia Christi nominatæ? Triplex ratio, p. 7.

Thesaurus in cœlo, p. 138. n. 16, p. 155. & seq. n. 16. Thesaurus cœli, manus pauperis, *ibid.*

Thomæ Apostoli generosus animus & Dei amans, p. 1344. & 1345. Thomas Christum interrogat quò vadat, & quæ sit via, p. 1381. Ejus incredulitas, p. 1448. n. 24. 25. Cur à Christo permissa? p. 1455. Illi Christus vulnera sua palpanda offert. An tetigerit, incertum, p. 1450. n. 29. Thomæ confessio, p. 1449.

Timor carnalis excutiendus Christiano, p. 286. n. 16. & p. 287. n. 17. Impius timor est, cùm quæ non timenda sunt timentur; & quæ timenda sunt non timentur, p. 288. Christus non solùm verbo, sed etiam exemplo abstulit omnem timorem, *ibid.* Ad omne rectè factum, & ad omne peccatum, amor aut timor ducit, *ibid.* Timor carnalis manum ab externo peccati opere prohibere potest, voluntatem mutare non potest, p. 424. n. 3. Timor pœnarum inferni salutaris, p. 677. n. 8. Timor pædagogus ad charitatem ducens, *ibid.*

Timendus verè quis? p. 1063.

Timoris servilis & casti discrimen, p. 1070. & 1042. n. 14. & 15.

Titulus cruci Jesu inscriptus, p. 734. n. 19.

Trabs in oculo proprio, p. 996. n. 41. 42.

Traditus est Christus ad mortem à Patre; seipsum tradidit pro nobis; & à Juda se tradi permisit, p. 500. n. 15. & p. 1378.

Traditiones Pharisæorum & Scribarum, p. 439. & 440. n. 1. Propter vanas illas Traditiones mandata Dei transgrediebantur, p. 440. 441. & 442. n. 2. & p. 820.

Traditiones Apostolicæ cognosci non possunt nisi per Ecclesias matrices & originales fidei quas condiderunt, & quibus prædicarunt Apostoli, p. 1413.

Transfiguratio Jesu Christi, p. 483. 484. 485. 490. 491. 492. 493. 494. 833. n. 1. p. 1027. & 1028. In Transfiguratione Christi spes sanctæ Ecclesiæ fundata, p. 490. Ostendit Deus in Filii sui Transfiguratione finem quò tendimus, & viam quâ tendimus, *ibid.* Totius Christi, capitis & membrorum perfecta Transfiguratio, p. 837. n. 1. & 838. Spiritualis transfiguratio p. 1036. & 1037.

Traxit ad se omnia Christus per mortem in cruce suam, p. 1360.

Tribulationes Christianis salutares, p. 313. & 314. Christianorum est pati mala temporalia, & sperare bona sempiterna; p. 109. n. 10. Ipsis patientia in tribulationibus non minùs necessaria quàm fides, p. 284. n. 13. Quâ animi dispositione Christianis tolerandæ, p. 642. n. 6. & p. 643. Illas in gratiam electorum suorum Deus attemperat, p. 647. & 648. n. 15. Quantum quis patiatur non tam spectandum est, quàm quâ de causa patiatur, p. 752. n. 15.

Trinitatis Sanctissimæ Mysterium ex baptismi institutione probatum, p. 764. Deus Trinitas Pater & Filius & Spiritus sanctus veniunt ad nos dum venimus ad eos, p. 1391.

Tristitia extrema Christi in horto, p. 690. n. 25. & 691. n. 26. p. 712. n. 18. & p. 873. n. 6. Contristari cum Christo debemus usque ad mortem peccati in nobis, *ibid.* Tristitia sæculi, & tristitia secundùm Deum, p. 1411. n. 16. Tristitia justorum vertetur in gaudium, p. 1408. n. 19. & p. 1414.

Triumphalis ingressus Jesu Christi Hierosolymam, p. 569. 570. 571. 578. 579.

Turbavit semetipsum Jesus, fremuit & flevit, non infirmitate, sed potestate, p. 1353. n. 52. 53. Quid mysticè significaverit ille Christi affectus? *ibid.* Hos affectus in se Christus excitavit, ut se verum hominem probaret, p. 1359. n. 27. 28. Christi turbatio, nostra consolatio est, p. 1367. n. 27. 28. Turbationes cordis nostri in rebus adversis impedire cum Dei gratiâ possumus, p. 1385.

V

VÆ divitibus, saturatis, ridentibus, benedictis ab hominibus p. 995. n. 24. 25. 26. p. 999. & 1000. Væ Corozaim & Bethzaida, p. 1041. n. 13. & seq.

Væ multiplex Pharisæis & Legisperitis, p. 1056.

Vallis impleta crescit, mons & collis humiliatus decrescit, p. 971. n. 5.

Velum Templi scissum est in duas partes moriente Christo. Quid hoc miraculo significatum? p. 738. n. 26. Velum peccati, quod inter nos & misericordiam Dei interjectum erat, ne sanctuarium cœleste videre & ingredi possemus. Christi morte diruptum est p. 756. n. 21.

Verbum Filius Dei verè & naturâ Deus est, p. 1200. Persona à Patre distincta, *ibid.* Patri coæternum, *ibid.* & p. 1201. Res omnes creatæ in illo vita sunt, p. 1202. Lux mentium à plerisque non percepta, p. 1203. Nemo nisi per ipsum illuminatur ad salutem, p. 1204. Lux est in tenebris lucens, & omnibus præsens, p. 1211. & 1213. n. 9. Omnem hominem illuminans, p. 1213. n. 9. Verbum caro factum, p. 1205. Ut de carne vitia carnis extingueret, p. 1215. Verè unigenitus Dei Filius, in se credentes filios Dei adoptivos facit, p. 1204. Plenitudo gratiæ & veritatis proprius Verbi Incarnati character, *ibid.* De plenitudine ejus omnes accepimus, p. 1207. Verbum Dei Dominus Jesus Christus. Ejus infinita magnitudo, p. 1211.

Verbi euntis & redeuntis vicissitudines in Animabus sanctis, quibus interdum suavitatem sensibilem præsentiæ suæ subtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque castum probet, p. 1414. n. 16.

Verbum Dei verbum salutis, alimonia æternitatis, p. 68. n. 5. Adversarius est cum quo in hac vitâ concordare debemus, p. 118. n. 20. Gladius bis acutus, separans à nobis quod impedimento est ad salutem, p. 292. Ignis est, piorum auditorum animos in

Dei amorem accendens, p. 1190. Omnes intus verbi Dei auditores sumus; & omnes foris & intus in conspectu Dei factores esse debemus, p. 189. n. 14. Verbi Dei & Ministrorum ejus contemptores quæ damnatio maneat? p. 278. & 279.
Verbum Dei quo studio, qua pietate audiendum, p. 392. n. 3. & 4. p. 393. n. 5. & 6. & 394. n. 7. Varii obices ne verbum Dei fructum afferat in iis à quibus auditur, p. 392. 393. 394. In iis qui bono & optimo corde illud suscipiunt, multum & varium fructum affert, p. 394. n. 7. Qui ex Deo est, verbum Dei audit: qui non audiunt, ex Deo non sunt, p. 1312. 1313. n. 46. 47. p. 1322. n. 47. Cum debitis dispositionibus audiendum, *ibid.*
Verba novissima Jesu Christi in cruce morientis, p. 736. n. 23. p. 754. n. 18. p. 1177. n. 33. 34. p. 1178. 1182.
Verba. Maxima pars culparum atque pœnarum à verbis sumit exordium, p. 87. n. 23. Ad verbum convitii expiandum non sufficit eleemosynas facere, nisi remedium reconciliationis adjungatur, p. 117. n. 18. Verba mala ex corde pravo & corrupto ducunt originem, p. 346. n. 20. 21. & p. 369. n, 22. Verba scurrilia in Viris præsertim Ecclesiasticis damnanda, p. 370. Ex verbis justificatio & condemnatio, p. 346. p. 364. & 369. Verbum otiosum, p. 346. n. 22.
Veritas patrimoniorum Christianorum, p. 1320. n. 32. Lucens amatur, redarguens odio habetur, p. 1242. Ubique præsidet omnibus eam consulentibus, *ibid.* Deo invisi sunt Ecclesiæ Ministri, qui veritatis confessionem & prædicationem ex commodis suis suspendunt, p. 1155. Christus in mundum venit ut testimonium perhibeat veritati, p. 1435. n. 37. Qui ex veritate est, Christi vocem audit; p. 1436. Multi Pilati exemplo ignorant quid sit veritas, p. 1456. n. 38. Errat quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat, p. 1413.
Vestimenta Jesu sorte inter milites divisa, p. 734. n. 17. Mystica explicatio, p. 751. n. 13.
Via, veritas, & vita Christus, p. 1382. 1387. Via vitæ & salutis æternæ angusta & arcta, p. 166. n. 7. p. 180, n. 7. Via salutis angusta est cupiditati, dilatatur charitati, *ibid.* Viæ ad cœlum quæ dumtaxat, innocentia & pœnitentia, p. 587. n. 14.
Victimæ Dei in hoc mundo per pœnitentiam & charitatem esse debemus, p. 842. n. 5.
Videbunt in quem transfixerunt. Variæ hujus loci Zachariæ lectiones, p. 1439. & 1440.
Vidua Sareptana ad quam missus Elias, p. 978. n. 25. 26. Eccesiæ typus, p. 983. n. 25. 26. Heroicum charitatis illius exemplum Christianis imitandum, *ibid.*
Vidua Naim. Christus filium ejus à morte suscitat, p. 1003. Adolescens ille defunctus typus est peccatoris nondum tumulo pravi habitûs & perversæ consuetudinis sepulti, p. 1008. n. 12. Vidua Naim typus Ecclesiæ, p. 1009.
Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus misit, p. 858. 862. & 863. n. 7.
Vigiliæ noctis tres apud veteres Hebræos, deinde quatuor à Pompeji temporibus, p. 421. n. 18.
Vigilantia Christiana, p. 639. 640. 653. & seq. 714. 865. & seq. 1066 1067. 1076. 1077.
Vigilantia Christiana & humilis oratio, origo est fortitudinis nostræ, p. 715. & 716. Orandum ut vigilemus, vigilandum ut oremus. p. 874. n 8.
Villici diffamati parabola, p. 1111. Moraliter exposita, p. 1115. & seq.
Vineæ agricolis locatæ, qui filium domini sui occiderunt, parabola de Iudæis explicata, p. 577. 578. 1153. 1156. Moralis expositio, p. 588.
Vinum ex aqua factum à Christo in nuptiis Cananiticis, p. 1226. 1227.
Vinum novum in regno Dei bibendum quid sit? p. 688. n. 20.
Vinum cum felle mixtum Iesu morienti propinatum, p. 733. 734. n. 16. Mysticè explicatur, p. 751. n. 12. Mundi voluptates vinum cum felle mixtum, *ibid.*
Virginum dignitas & excellentia, p. 603.
Virorum erga uxores compatiens charitas, p. 535.
Visio Dei; beatitudo mundis corde promissa, p. 75. & 76.
Visionum & Revelationum privatarum examen, p. 496. n. 8.
Vita per Christum, p. 1271. & seq. 1390.
Vita æterna, p. 677. 678. n. 10. Bonis operibus comparatur, *ibid.*
Vitæ temporalis nimius & inordinatus amor impedimentum est pietatis Christianæ, p. 296. n. 23. p. 481. n. 16. p. 1365. & 1366
Vitis vera Christus, Pater agricola, nos palmites; p. 1393. 1394 1397. Manere in Christo debemus ut palmites in vite, aliàs fructum salutis ferre non possumus, p. 1398. n. 4. & 1399. n. 6. & 7.
Vitulus saginatus, typus Christi pro peccatis nostris occisi, p. 1109
Ultionem injuriarum Christus prohibet; patientiam imperat, p. 95 & 96. Altera maxilla potiùs præbenda percutienti, quàm charitatis & patientiæ bonum amittatur, p. 95. n. 4. Hoc præceptum Christi præparatione cordis implendum, p. 95. n. 34. Christianos qui mala rependunt malefactis judicabunt Ethnici Philosophi qui beneficia esse rependenda docuerunt; p. 127. n. 27.
Umbra mortis quid sit, p. 58. n. 11. Discrimen inter mortem & umbram mortis; *ibid.*
Unctionis Extremæ Sacramentum Marci c. 6. insinuatum, p. 815.
Unguentum super Christi caput & pedes effusum, p. 700. n. 3. Tres species unguentorum mysticorum cum quibus ad Iesum accedere debemus, p. 767. & 870.
Unio divina Christi capitis cum membris, & membrorum cum capite, p 1426.
Vocationi divinæ absque morâ parendum, p. 212. n. 16. Alii vocantur, & venire contemnunt: alii vocantur, & veniunt; alii compelluntur, ut intrant, p. 1097. n. 22. 23. Multi vocati. Non solùm multi, sed omnes sufficienter vocati, p. 601. n. 7.
Voluptas omnis quæ à dæmone, sive à mundo & carne cum dæmone fœderatis offertur, homini Christiano suspecta esse debet, quamvis innoxia secundùm se videatur, p. 67. n. 4. Voluptates sæculi, porcorum cibus, p. 1105.
Voluntas facti origo est; eamque pro facto Deus plectit, p. 88. n. 26.
Voluntas nostra Dei voluntati omnino subjicienda & conformanda est, p. 715. n. 21. p. 873. & 874. n. 7. p. 1174. & 1286. Quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam. Quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam, p. 1368. n. 35. Nihil offertur Deo ditius bona voluntate; p. 545. Bonæ voluntatis sacrificium numquam plenè persolvitur, nisi mundi hujus cupiditas perfectè deseratur, p. 546.
Votum virginitatis & continentiæ, p 531. & 538. Votum commune baptizatorum. In eo servando fidelitas p. 924. n. 34.
Usuræ iniquitas. Fœnus pecuniæ; fumus animæ, p. 126.
Utilitas nostra respuenda, ubi Divinitatis injuria est, p. 538 n. 6.
Vulnerum cicatrices à Christo redivivo & glorioso servatæ, p. 1454. Suscepta à Christo vulnera pacem nobis pepererunt: ostensa vulnera ad pacem nos hortantur; p. 1454.
Uxor non dimittenda, seu in perpetuum à thoro abjicienda, nisi ob fornicationem, p. 90. n. 28. Christianorum virorum erga uxores charitas; uxorum erga viros reverentia, fides, dilectio, p. 120. n. 23.

Z.

Zacharias Propheta. Vaticinium ejus de Rege ad Sion venturo, insidente pullo asinæ, ad Zorobabelem pertinere, perperam asserit Grotius, p. 570. Christo vindicatur, *ibid.* Zachariæ Vaticinium de triginta argentis quibus Jesus appretiatus est & traditus, expenditur, p. 727. n. 5. Cur à S. Matthæo citatum Jeremiæ nomine? *ibid.*
Zacharias filius Barachiæ inter templum & altare occisus, quis fuerit, p 614. n. 18.
Zacharias Joannis Baptistæ pater summus Sacerdos non fuit, p. 897. n. 5. Uxorem duxit Elisabeth de filiabus Aaron, p. 898. n. 5. Ambo justi ante Deum, non tamen omnis prorsus expertes peccati, *ibid.* n. 6. Zachariæ thus in templo adolenti apparuit Angelus Gabriel & filii nativitatem futuram nuntiavit, p. 899. n. 13. Zachariæ incredulitas & diffidentia, pœnaque divinitus inflicta, *ibid.* n. 19. & 22. Nato puero Joannis nomen imponit, p. 912. n. 63. Locutionis usus illi divinitus restitutus, *ibid.* n. 64. Canticum Zachariæ, p. 912. n. 68. & seq. p. 913. & 914. p. 933. 934. 935. & 936. Zacharias legalis Sacerdotii, & populi Judaici typus, ex quo jam sene Christus natus est secundùm carnem, p. 919. n. 22.
Zachæus Christum in domum suam recipit, p. 1145. & 1146. Qua ratione imitandus, p. 1149. 1150.
Zaram cum Pharez cur in Christi Genealogia recensitus? p. 7. Zaram & Pharez duorum populorum typi, *ibid.*
Zebedæi filiorum ambitio, p. 555. 556. & 844. n. 6.
Zelus eorum ignem de cœlo in Samaritanos excitare volentium à Christo reprehensus, p. 1030. Zelus amarus Ministris Christi vitandus, p. 1039.
Zelus domûs Dei, p. 1223. n. 17. & p. 1228.
Zizaniorum parabola moraliter explicata, p. 399. Multi primò zizania sunt, & postea triticum fiunt, p. 401. n. 19
Zorobabel qua ratione genitus à Salathiele dicatur, cùm filius sit Phedaiæ fratris Salathielis? p. 9. n. 11.

FINIS.

INDEX
CONCIONATORIUS,
PRO DOMINICIS ET FESTIS TOTIUS ANNI,
IN QUO

Sensus Litterales & Morales Concionibus servientes, in usum & gratiam Concionatorum, Parochorum, & Catechistarum, sub diversis Evangeliorum singulorum Thematibus, cum Exordiis, Confirmationibus ac Perorationibus, ritè aptèque disponuntur ac denotantur.

DOMINICA I. ADVENTUS.

THEMA.

Erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis. Lucæ 21.

EXORD. PEtebant olim Matth. 16. Pharisæi & Saducæi à Christo: *ut signum de Cœlo ostenderet eis*, in signum Adventûs sui primi de Cælo. Signum (inquam) de Cælo, quale ediderunt olim Josuë solem sistens: Samuel tonitrua eliciens. Isaias umbram reducens: Elias ignem è Cœlo advocans: Moyses Manna obtinens, pag. 461. Sed aliud signum non dedit Christus eis, nisi signum Jonæ Prophetæ, quod non de Cœlo, sed de Mari sumptum erat, pag. 462. Simili modo petebant etiam Apostoli à suo Domino Matth. 24. Signum Adventûs ejus secundi. *Quod signum Adventûs tui, & consummationis sæculi*? At benigniori eos responso dignatus est, dum ait: *Erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis*, pag. 1159. Sed quia hæc nobis modo viventibus, tunc non victuris, parum prodesse possunt:

CONFIRM. 1. Propone disparitatem signorum primi & secundi Adventûs Christi, p. 825. 2. Posteriora moraliter explica, pag. 649. n. 18. & 19. Post quæ

EPILOG. Conclude, quomodo quis per gratias primi Adventûs Christi se possit disponere ad terrores secundi.

DOMINICA II. ADVENTUS.

THEMA.

Cùm audisset, Joannes in vinculis opera Christi. Matth. 11.

EXORD. MIram rem proponit hodiernum Evangelium: innocentem in vinculis, reum in libertate, Joannem in Carcere, Herodem in Throno. Carcer hic typus est mundi, p. 313. Joannes typus Justorum, Herodes Impiorum, *Ibidem.* At felicior est Joannis in carcere & vinculis, quam Herodes in libertate & throno. Herodes liber timet, Joannes vinctus timetur. Herodes Christum non quærit, Joannes ex vinculis mittit ad eum, sine quo nec ipse, nec ullus quid boni valet facere, quid pati adversi. En, quod imitemur.

CONFIRM. *Homo natus de Muliere... multis repletur miseriis*, inquit Job cap. 14. Sed hic, ut in his subsistat & proficiat, cum Joanne 1. Rectà ire debet ad Christum, id est, jugiter vitam, passionem, ac mortem ejus recogitare, pag. 313. 2. Gaudere cum Joanne in tribulationibus, quia purgant animam, p. 314. 3. Quia eam Deo conjungunt, *Ibidem.*

EPILOG. Igitur in vinculis tribulationum non dolendum, sed gaudendum, non murmurandum, sed Deo regratiandum.

DOMINICA III. ADVENTUS.

THEMA.

Tu quis es? Joan. 1.

EXOR. PRæsens Evangelium ad litteram nobis proponit veridicum & humile responsum S. Joannis Baptistæ interrogationi Judicum Synagogæ, id est, Sacerdotem & Levitarum, an esset Christus, an Elias, an Prophera? Nam *confessus est, & non negavit.... quia non sum ego Christus, &c.* pag. 1208. *Medius* autem *vestrum stetit.... Cujus non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti.* O veritas! ô humilitas! Moraliter habemus & nos Judices nostros, qui nos interrogant: *Tu quis es?* & qui illi? Quidve illis respondendum?

CONFIRM. Quilibet homo tres habet Judices, unum internum, alterum externum, tertium supremum: intra se conscientiam, circa se proximum, supra se Christum, & quilibet horum suo modo petit à te: *Tu quis es?* Christianus, Religiosus, Sacerdos, Judex, Subditus &c. qualem te profiteris? *Tu quis es?* Humilis, liberalis, pudicus, pacificus, frugalis, amans proximum, justus, studosus salutis? Vide quid respondeas, cordi, quod nequis: quid hominibus quos non decet, quid Christo, quem nefas est fallere. *Tu quis es?* quem mores & opera demonstrant? Nonnè interdum potius Paganum, quam Christianum? Sæcularem quam Religiosum, Laicum, quàm Sacerdotem, Superbum, quàm humilem, avarum, quàm liberalem, lubricum, quàm pudicum, &c. *Tu quis es?* Noli audire amorem proprium, quia seductor & adulator est. Noli credere aliis, quos sæpè fallis simulatione virtutum, & qui te sæpè fallunt adulatoriis sermonibus, pag. 1217. & 1218. Sed Joannem audi, Ioannem considera, apud te ipsum, apud proximum, apud omniscium Creatorem. Respondè veraciter, respondè humiliter, sic laudes repudia, ut veritatem non offendas. *Ibidem.*

EPILOG. Sed præcipuè sic vive, ut in morte, & judicio Christo judici interroganti: *Tu quis es?* securè valeas respondere.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

THEMA.

Omnis Vallis implebitur, & omnis Mons humiliabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas. Lucæ 3.

EXORD. AD Litteram hæc Isaiæ Prophetia intelligitur de Judæorum reductione ex captivitate babylonica &c. pag. 964. typicè verò de Christo universum genus hominum à diaboli & peccati servitute liberaturo &c. *Ibidem.*

Mora-

CONFIRM. Moraliter: omnis pusillanimitas in spem erigenda. 2. Omnis præsumptio propriæ sapientiæ & justitiæ deprimenda. 3. Omnis pravitas vitæ. 4. Omnis asperitas morum in rectos, tractabiles, mansuetos per Incarnationem & Adventum Christi mutanda, pag. 971. n. 5.
Iterum: Incarnatio Christi (teste Gregorio) humiles exaltavit, superbos humiliavit, injustos correxit, iracundos mites reddidit. *Ibidem* & pag. 972.
EPILOG. Qui ergo fructum ex Adventu Christi desiderat, octo hæc vitia, per exemplum & verbum Christi deponat, & in oppositis virtutibus sese exerceat; tunc hic per fidem, post per speciem fructuosè *videbit salutare Dei.*

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

THEMA.

Positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicetur. Luc. 2.

EXORD. VErba Thematis ad Litteram tantùm intelliguntur de ruina & resurrectione Judæorum, pag. 945.
CONFIRM. Latius intelligi etiam possunt de toto genere humano, pag. 959. Quomodo huic signo contradicant Judæi, quomodo Pagani, quomodo Christiani, pag. 959.
EPILOG. Non ergo contristari debet sincerus Christianus, si ejus vitæ: non zelosus Pastor, si ejus doctrinæ contradicatur, cùm non sit Discipulus major Domino suo. *Ibid.*

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Erat subditus illis. Luc. 2.

EXORD. AD Litteram præsens Evangelium nobis proponit humilem obedientiam Christi suæ Virgineæ Matri, & Nutritio Josepho. Quomodo, & quare obedierit, pag. 948.
CONFIRM. Initium lapsus nostri fuit inobedientia Adami Primi: initium reparationis nostræ fuit obedientia Adami Secundi: sic via obedientiæ (ut ait Gregorius) redeundum est ad Paradisum his, qui per viam inobedientiæ ab illo recesserunt. Disce hic 1. Humilitatem (cum S. Bernardo) pag. 964. 2. Obedientiam carnalibus & spiritualibus Parentibus (cum S. Ambrosio & Origine) pag. 963.
EPILOG. Duplici hac virtute, veluti duabus spiritualibus alis, facilè volabis hic ad perfectionem virtutis, post ad consummationem gloriæ.

DOMINICA II. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat Mater Jesu ibi. Joan. 2.

EXORD. UNicum fecit Jesus signum in Nuptiis in Cana Galilææ; scilicet mutationem Aquæ in Vinum: multiplex facit in Nuptiis Christianis, dum illæ ritè celebrantur, pag. 1221.
CONFIRM. Tres sunt in Christianis Nuptiis invitandi, ut perpetuò sanctæ sint. Maria, Jesus, Discipuli, pag. 1223. Maria, imitando ejus virtutes, *Ibid.* Jesus, ejus spiritum per orationem attrahendo, &c. pag. 1224. Discipuli, 1. In Matrimonio sese instar Discipulorum Christi gerendo. 2. Justa Discipulorum Christi monita, nobis scripto relicta, observando.
EPILOG. Tunc per Patrocinium B. Mariæ Virginis aqua tribulationis mutabitur in vinum castæ dilectionis, & patientiæ Christianæ.

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus. Matth. 8.

EXORD. SEniores Judæorum, quos Centurio ad Jesum misit, minus fidei, plus verò vanitatis, quàm Centurio, habentes, non sunt functi fideliter legatione, & ideo non exauditi, pag. 193.
CONFIRM. 1. Duo Comites efficacis orationis sunt vera fides, & profunda humilitas. Qui his associatus orat, quodlibet impetrat, pag. 205. 2. Duo gradus humilitatis: primus cognitio propriæ infirmitatis, alter divinæ miserationis. *Ibid.* 3. Hanc humilem cognitionem statim sequitur sanatio per verbum Dei.
In omni ergo mentis & corporis necessitate cum fiducia & humilitate Christum accedamus, & cum Centurione illicò exaudiemur. EPILOG.

DOMINICA IV. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Motus magnus factus est in mari ... ipse verò dormiebat. Matth. 8.

EXORD. PRopone Historiam Evangelicam fusè ad Litteram explicatam, pag. 198.
CONFIRM. Moraliter: 1. Navis est Ecclesia, pag. 213. 2. Cor humanum jactatum tentationum Procellis, pag. 214. num. 18. Agitatum concupiscentiæ fluctibus num. 19. Somnus Christi, fides sopita in corde, pag. 214. & 215.
EPILOG. In tentationibus & passionibus Christum per fidem exita, *Ibid.* Confuge ad illum cum Apostolis per orationem, & statim fiet tranquillitas magna.

DOMINICA V. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Simile factum est Regnum Cœlorum Homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Matth. 13.

EXORD. NOn una, sed pluribus de causis locutus est Jesus ad turbas in parabolis, pag. 377. num. 1. & pag. 379. num. 5.
CONFIRM. Seminis boni Sator Christus Dominus est, pag. 399. num. 14. Zizaniorum Diabolus, *Ibid.* & pag. 400. Sinit tamen Deus utraque mixtim crescere usque ad messem, p. 401. & 402. & quare? *Ibid.*
EPILOG. Demus nos operam, ne Zizania simus, pag. 402.

DOMINICA VI. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Simile est Regnum Cœlorum grano sinapis, Matth. 13.

EXORD. OPtime S. Gregorius: *Regnum Cœlorum præsentis temporis Ecclesia dicitur,* quæ cum sua doctrina & prædicatione Evangelica, ut ait S. Hieronymus, rectè grano sinapis comparatur, pag. 385, n. 15.
CONFIRM. 1. Quomodo hæc Ecclesia, in suo exordio minima, creverit per orbem, pag. 403. 404. 405. 2. Quomodo hæc Ecclesia per suam doctrinam crescat in cordibus fidelium, pag. 405.
EPILOG. Nobis ergo assumendæ sunt pennæ Columbæ, ut volantes ad altiora virtutum, habitare in ramis hujus arboris, terrenaque fugientes, ad Cœlestia festinare possimus, pag. 406.

DOMINICA SEPTUAGESIMÆ.

THEMA.

Simile est Regnum Cœlorum Homini Patri-familias, qui exiit primo mane conducere Operarios in vineam suam, Matth. 20.

EXORD. PRoponitur Evangelii littera, & mysticè ex S.S. Augustino & Gregorio explicatur, pag. 559. n. 1.
CONFIRM. Moraliter, 1. Quomodo colamus Deum, quomodo nos Deus? pag. 559. 2. Quomodo ejus vineam? 560. 3. Qua mercede, *Ibid.*
EPILOG. Igitur dum tempus habemus colamus Deum, eum adorando, vineam ejus bene vivendo, & pro humili perseverantia denarium vitæ æternæ accipiemus, & inter primos numerabimur, pag. 562. & 563.

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

THEMA.

Exiit qui seminat, seminare semen suum. Matth. 13.

EXORD. QUis seminator? Quis ejus exitus? quod semen, illiusque dignitas? Qui ager? &c. pag. 391. 392.
CONFIRM. Moraliter: semen secus viam, pag. 392. In petra, pag. 393.

In ſpinis *Ibid.* num. 5. & pag. 394. In terram bonam *Ibid.* num. 7. & pag. 395.

EPILOG. Vitemus tria impedimenta verbi Dei, & animam, quæ ager Dei eſt, ad recipiendum externum & internum verbum ejus, bene præparemus; tunc producemus optatum fructum, alii centeſimum, alii ſexageſimum, alii trigeſimum, pag. 394. & 395.

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ.

THEMA.

Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt .... de Filio hominis. Luc. 18.

EXORD. AD Litteram verba thematis exponuntur ad longum, pag. 554. num. 9.

CONFIRM. 1. Quibus datum noſſe Myſterium, virtutem, ac fructum Crucis Chriſti? pag. 563. 2. Quomodo poſt Chriſtum Hieroſolymam non terreſtrem, ſed Cœleſtem aſcendere poſſimus, & debeamus? *Ibid.*

EPILOG. Et in hoc, pluſquam in honoribus, voluptatibus, & bonis hujus vitæ, ſumma conſiſtit noſtræ felicitatis.

DOMINICA I. QUADRAGESIMÆ.

THEMA.

Ductus eſt Jeſus in deſertum à ſpiritu, ut tentaretur à diabolo. Matth. 4.

EXORD. ITer Jeſu in deſertum, & cauſæ quatuor, cur tentari voluerit, pag. 49.

CONFIRM. Evangelium præſens, duplex nobis in Chriſto imitationis proponit exemplum. 1. Receſſum ejus, duce Spiritu ſancto, in deſertum, pag. 63. & 64. 2. Tentationem ejus à diabolo, pag. 65. & 66.

EPILOG. Turbas ergo cum Chriſto, dum de re gravi ad ſalutem pertinente deliberandum eſt, relinquamus, & tentationibus, cum his Deo permittente pulſamur, fortiter reſiſtamus, pag. 66.

DOMINICA II. QUADRAGESIMÆ.

THEMA.

Transfiguratus eſt ante eos. Matth. 17.

EXORD. LIttera Evangelii ad longum, pag. 483.

CONFIRM. 1. Hæc Chriſti in Monte Thabor Transfiguratio, æternæ Beatitudinis, quæ Sanctis promittitur, levis delineatio & adumbratio fuit. p. 490. & 491. 2. Quâ viâ ad illam perveniatur. p. 491. & 492.

EPILOG. Duplicem ergo crucem Chriſti, 1. Ejus Evangelium, de quo S. Auguſtinus: *Tota vita hominis Chriſtiani, ſi ſecundùm Evangelium vivit, crux eſt, & martyrium*: 2. Immiſſas & permiſſas hujus vitæ adverſitates libenter ſuſcipiamus ac portemus, tunc facilè ad montem æternæ felicitatis pertingemus.

DOMINICA III. QUADRAGESIMÆ.

THEMA.

In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Luc. 11.

EXORD. DUm oculos figo in horrendam blaſphemiam, quam Phariſæi in præſenti Evangelio, contra Chriſtum effutire auſi ſunt, video, quòd eorum animos deterius, magiſque tenebat dæmon, quàm corpus illius muti, quem Chriſtus à dæmone liberaverat. Illius linguam &c. pag. 253. 254. uſque ad teſtimonium Juliani Apoſtatæ incluſive. Sed ad Phariſæos redeamus. Conſummata ergo Phariſæorum malitia erat &c. *Ibid.* lin. 26. Hanc animi peſtem, cum Primogenita ſua Filia detractione, vobis hodie fuſius proponam.

CONFIRM. Admirationem, plauſumque populi ferre non valentes Phariſæi &c. pag. 361. 362. uſque ad num. 17.

EPILOG. Fugiamus ergo invidiam, & quæ inde naſcitur, detractionem &c. pag. 254. & 257. num. 11.

DOMINICA IV. QUADRAGESIMÆ.

THEMA.

Subiit in montem Jeſus .... erat autem proximum Paſcha Feſtum Judæorum. Joan. 6.

EXORD. SEries Evangelii ad litteram proponitur, pag. 1273. & ſeq. Sed quid ſub cortice hiſtoriæ hujus latet? Ingens myſterium: ſcilicet, quid Chriſtianus tempore Quadrageſimæ inſtante Paſchate, vel quolibet alio ex ſolemnioribus Feſtis agere debeat, & quomodo ſeſe ad illa diſponere.

CONFIRM. Ut ad Paſchatis Chriſtiani, ac aliarum Eccleſiæ inſignium Solemnitatum celebrationem ſe dignè præparent fideles, &c. ad longum pag. 1281. 1282. & ſeq.

EPILOG. Sic ergo Chriſtum cum turba Evangelica ſequamur, & non tantum ejus doctrinâ, miraculis, Sacramentis, gratiâ &c. in hac vita, ſed etiam poſt illam, gloriâ ejus perpetuò paſcemur in Cœleſti Patria.

DOMINICA V. QUADRAGESIMÆ.

THEMA.

Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum. Joan. 8.

EXORD. QUicumque pervenire vult ad certum finem, debet uti mediis neceſſariis ad illum finem. Finis ad quem conditi & vocati ſumus, & ad quem omnes libenter perveniremus, vita æterna eſt: medium, ſermonis ac mandatorum Dei obſervatio. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata* Matth: 19. id eſt, ſecundùm Evangelium vive tunc vives hic in Dei gratia, poſt in ejus gloria, & *mortem non videbis in æternum.* Mors duplex eſt &c. pag. 1324.

CONFIRM. 1. Sermo Dei adverſarius eſt, cui in via debemus conſentire pag. 118. 2. Gladius bis acutus, ſeparans nos à mundo, & jungens Deo, pag. 292. 3. Ignis eſt, qui piorum animos in Dei amorem accendit, pag. 1190. Sed 4. opus eſt illi adverſario non contradicere, gladio illo bene uti, ignem illum indies fovere, aliter verbum Dei, ut Salvianus advertit *lib.* 4. *de Gubernatione Dei*, non erit tibi aliud, quam Circulus aureus in naribus Suis, p. 188.

EPILOG. Si ergo ſapientes, & non fatui eſſe velitis, ſic ſermonem Dei audite, ut illum opere impleatis, pag. 189. num. 14.

DOMINICA PALMARUM.

THEMA.

Benedictus, qui venit in nomine Domini. Matth. 21.

EXORD. PRæſens Evangelium ad litteram deſcribit pompam, quâ Chriſtus ingreſſus eſt urbem Jeruſalem, tum ut regni ſui naturam ſic adumbraret, quod pacificum & humile eſt, & ab hujus ſæculi faſtu alienum: tum ut Prophetæ vaticinium in ſe impletum oſtenderet, &c. pag. 569. Sed tantùm Chriſtus ingreditur Jeruſalem ut Rex? etiam ut Victor, & Victima.

CONFIRM. Ingreſſus Chriſti in Jeruſalem, ut ſtatim dixi, triplex eſt, 1. Regis, 2. Victoris, 3. Victimæ. Ad longum pag. 581 582. 4. Turbæ illum præcedentes & ſequentes quæ ſint, pag. 579. 5. Quo ſenſu verba thematis & nos ei acclamare debeamus, pag. 572.

EPILOG. Suſcipiamus nos in animam noſtram noſtrum Redemptorem, ut Judæi hodie in ſuam urbem, ut Regem per obedientiam & humilitatem: ut Victorem per gratitudinem & imitationem in pugna ſpirituali: ut Victimam per compaſſionem & amorem, & ſemel ab ipſo recipiemus in Jeruſalem Cœleſtem.

DOMINICA PASCHATIS.

THEMA.

Maria Magdalene, Maria Jacobi, & Salome .... valde mane unâ ſabbatorum veniunt ad monumentum, ut ungerent Jeſum. Marc. 16.

EXORD. PRæſens Evangelium ad litteram nobis exhibet maturam diligentiam, fidelem amorem, & ſincerum obſequium harum trium Mulierum Chriſto exhibitum. Primum in verbis: *Valde mane*: Secundum, in verbis: *Veniunt ad monumentum*: Tertium, in verbis: *Ut ungerent Jeſum.* Steterant fideliter ſub cruce morientis Salvatoris, unde

Apoſtoli aufugerant: *Omnes, relicto eo, fugerunt.* Eâdem fidelitate quærunt ſepultum, ut ei extrema conſtantis amoris oſtendant obſequia. Sed ſenſu morali oſtendunt cunctis Chriſtianis, quando, ubi; & quomodo Jeſum diligenter, fideliter, & ſincerè quærere debeant, pag. 705

CONFIRM. 1. Quærere debent *valde mane*, pag. 885. num. 2. & pag. 765. 2. Quærere debent cum aromatibus variarum virtutum, *Ibid.* num. 1. & pag. 885. 3. Præcipuè die dominico in templo (ſecundùm reflexionem S. Leonis) pag. 766. & 767.

EPILOG. Tunc Jeſum cum piis illis Mulieribus invenietis, non mortuum, ſed vivum, & ab illo vivificæ gratiæ augmentum, pignuſque æternæ gloriæ accipietis.

FERIA II. PASCHATIS.

THEMA.

Tu ſolus Peregrinus es in Jeruſalem? Luc. 24.

EXORD. OB varias cauſas, divinâ ſuâ potentiâ, tenuit hodie Chriſtus oculos ſuorum Diſcipulorum, ne eum agnoſcerent, pag. 1183. ſed quare illis apparuit non in ſpecie hortulani, ut Mariæ Magdalenæ? non in ſpecie ſua naturali, ut Apoſtolis? Res plena myſterii eſt, quod explicabo.

CONFIRM. Tribus modis quis Peregrinus eſt in Eccleſia Chriſti: duo mali, tertius bonus eſt. 1. Poteſt quis eſſe Peregrinus à neceſſaria cognitione fidei, ejuſque Myſteriorum. Et quot Chriſtiani &c. pag. 1188. Qui alioquin in ſæculi notitia perſpicaciſſimi ſunt. 2. Aliâ quadam ratione peregrinum eſſe virtus eſt &c. *Ibid.* & pag. 1189 3. In peregrinatione hujus vitæ non affici amore Patriæ, ſed viæ: & hoc valde periculoſum eſt, *Ibid.*

EPILOG. Vitemus primum & ultimum; *nam accedentem ad Deum, oportet credere*, & illum, in quem credit, non Creaturas, quærere. Sit nobis dulcis Patria, non peregrinatio cum ſuis tranſitoriis & periculoſis impedimentis, & in morte portæ Jeruſalem Cœleſtis nobis ultrò patebunt.

FERIA III. PASCHATIS.

THEMA.

Pax vobis. Luc. 24.

EXORD. PAcem attulit Chriſtus hominibus ſuâ nativitate, p. 941 pacem reliquit diſceſſurus per mortem ex hoc mundo pag. 1385. Pacem precatus eſt Apoſtolis ſuis redivivus, pag. 1190. Nec mirum, nam pax eſt fructus reſurrectionis Chriſti, pag. 1453. 1454.

CONFIRM. Licet pax divinum planè bonum ſit; non tamen pax omnis amanda &c. pag. 1454. lin. 14. Oremus ut Jeſus ſtet in medio cordis noſtri, nobiſque pacem illam afferat &c. pag. 1190. 1191. nam illam pacem habentes ſunt Filii Dei, per ſpem, pag. 107.

EPILOG. Illam pacem ſervantes fiemus poſt hanc vitam Filii Dei per poſſeſſionem pacis æternæ.

DOMINICA IN ALBIS.

THEMA.

Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati, qui non viderunt, & crediderunt. Joan. 20.

EXORD. AD litteram exponitur Evangelium præſens pag. 1448. 1449. & 1450.

CONFIRM. Ad mores 1. Cur Thomæ incredulitatem permiſerit Chriſtus? &c. pag. 1455. 2. Eadem, quæ fuit Chriſti erga Thomam miſericordia & charitas, etiam erga te eſt Chriſtiane &c. pag. 1456. 3. Sed major adhuc tua, quàm Thomæ felicitas, *Ibid.* & pag. 1457. & 1458.

EPILOG. Fidem ergo moribus exprime, & tunc lætum Paſcha celebrabis in tua conſcientia, &, poſt tranſitum ex hoc mundo, lætiorem in Patria, *Ibid.*

DOMINICA II. POST PASCHA.

THEMA.

Ego ſum Paſtor bonus. Joan. 10.

EXORD. PRoprietates boni Paſtoris; quomodo ſint in Chriſto, pag. 1334.

CONFIRM. 1. Quomodo debeant eſſe in Eccleſiaſticis & ſæcularibus præpoſitis, Patribus-familias &c. pag. 1339. 2. Qui ſint inter illos Mercenarii? *Ibid.* & pag. 1340. 3. Quales debeant eſſe oves? pag. 1341.

EPILOG. Curent ergo hi boni eſſe Paſtores, quos Deus aliis præpoſuit: illi bonæ oves, quos Deus aliis ſubjecit, ſi primi inter Paſtores, non inter Mercenarios numerari: ſecundi inter oves, non hircos poni in die Judicii.

DOMINICA III. POST PASCHA.

THEMA.

Modicum, & videbitis me, & iterum modicum & non videbitis me. Joan. 16.

EXORD. TExtus Evangelii explicatur reſpectu Chriſti, pag. 1407. & 1408.

CONFIRM. Moraliter exponitur reſpectu fidelium, pag. 1414. Et ideo non deficiendum Chriſtiano in adverſis, in fletibus, in perſecutionibus, quia modicum &c. *Ibid*, & pag. 1415.

EPILOG. Econtra ſpe gaudendum, quia *quod in præſenti eſt momentaneum &c. Ibid.*

DOMINICA IV. POST PASCHA.

THEMA.

Cùm venerit paraclitus ille arguet mundum de peccato, de Juſtitia, & de Judicio. Joan. 16.

EXORD. VErba Thematis litteraliter exponuntur reſpectu Chriſti & Judæorum, pag. 1406.

CONFIRM. Reſpectu Apoſtolorum, & totius mundi, pag. 1412. & 1413.

EPILOG. Attendite ergo præterita peccata, ut de illis pœnitentiam agatis: ſtudete conſervare adeptam, vel recuperare amiſſam juſtitiam: & in omni verbo, opere & cogitatione mementote, quoniam pro his ſemel adducemini in judicium.

DOMINICA V. POST PASCHA.

THEMA.

Quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16.

EXORD. NIhil æquè nos Chriſtus docuit quàm orare. Docuit verbo, docuit exemplo, Docuit verbo Matth. 6. *Sic vos orabitis.* Docuit exemplo, pag. 998. Docuit verbo Matth. 7. pag. 176 Docuit exemplo, pag. 691. Docuit verbo, pag 1415. Docuit exemplo pag. 1180. Et ſimul modum orandi docuit, pag. 1173. num. 40. Sed quid opus, ut oratio noſtra apud Chriſtum, & per illum apud Patrem ſit efficax? Quatuor requiruntur conditiones.

CONFIRM. 1. Petere in nomine Chriſti, pag. 1408. 1389. 2. Orare Patrem, id eſt in ſtatu gratiæ. 3. Bona petere & ad bonum, pag. 520. & pag. 179. 4. Perſeveranter, pag. 195. & pag. 1141. &c.

EPILOG. Sic orantes ſemper exaudiemus ad ſalutem, pag. 855. & 917.

DOMINICA VI. POST PASCHA.

THEMA.

Hæc dixi vobis, ut non ſcandalizemini. Joan. 15.

EXORD. BEne olim dixit Chriſtus Luc. 17. *Impoſſibile, eſt ut non veniant ſcandala* &c. pag. 1129. & 1133.

CONFIRM. 1. Scandalum quàm grave peccatum, p. 511. 2. aliud exterius aliud interius, idque triplex. Contra utrumque nos munit ſermo divinus, pag. 513. 514. 3. Omnes ſcandali authores deſerendi, pag. 512. 513. 514.

EPILOG. Tunc facili negotio, & pœnam ſcandalizantium evademus pag. 501. & rectà verſus Cœleſtem Patriam tendemus.

DOMINICA PENTECOSTES.

THEMA.

Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo. Joan. 14.

EXORD. CHriſtus Salvator noſter ante diſceſſum ſuum atque Aſcenſum in Cœlum, ſanctum ſe miſſurum promiſit Spiritum Diſcipulis Patris ſui nomine, pag. 1187.

Quod & promissum Dominus hodierno die Pentecostes implevit, pag. 1192.
CONFIRM. Moraliter 1. Quid de Spiritu sancto credere debeamus, pag. 1385. 1398. & 1407. 2. Quomodo ad Spiritum S. recipiendum nos præparare possimus, p. 1187.
EPILOG. Missio & donatio Spiritus S. fructus est laborum, passionis & mortis Christi, qui & pro nobis semper Patrem interpellat ut Pontifex noster, ut Paracletum Spiritum sanctum det nobis, illumque unà cum Patre nobis donat ut maneat nobiscum in æternum, pag. 1389. & 1390.

FERIA II. PENTECOSTES.

THEMA.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, Joan. 3.

EXORD. IMmensus Dei erga homines amor susè ad Litteram explicatur p. 1232. & 1233.
CONFIRM. 1. Confirmatur è SS. Patribus Christum Dominum mortuum esse tam bene pro justis quam peccatoribus, p. 1240. 2. Non in mundum venisse ad judicandum, sed ad peccata dimittendum, & homines salvandum. pag. 1241.
EPILOG. Ambulemus in hac luce, veritatem diligamus: siquidem *Filii* sumus *Lucis*, & Discipuli veritatis. pag. 1242.

FERIA III PENTECOSTES.

THEMA.

Cognosco meas, & cognoscunt me meæ. Joan. 10.

EXORD. OCcasione cæci paulò ante sanati, & à Pharisæis extra synagogam ejecti, qui se solos esse populi Doctores & pastores gloriabantur, hic sermo à Christo habitus videtur: *Amen, Amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde* perfosso pariete *ille fur est*, quia venit ut alienas oves rapiat, & *latro*, quia venit ut mactet. Subjungit postea *Ego sum Pastor bonus*, ... *Cognosco meas, & cognoscunt me meæ*, pag. 1333. Bonus Pastor se totum devovet, consecrat, & impendit pro ovib paratus ad vitam etiam pro ipsarum salute profundenda, ut Christum verum Pastorem ovium imitetur. Hoc Pastoris officium, jam ovium officia proponenda, pag. 13
CONFIRM. Moraliter 1. Quænam sint propriæ notæ & charact ovium Christi, pag. 1342. 2. Quomodo Animæ ad C stum, qui salutis ostium est, adducendæ sunt, pag. 1
EPILOG. Christus ostium est, quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur est & latro, &c. Vide *sensum moral.* p. 1337.

DOMINICA SS. TRINITATIS SEU I. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Matth. 28.

EXORD. PEr hæc sacri Evangelii ore divino prolata verba, forma Baptismatis declaratur: *Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*, expressè exprimitur; in horum enim nomine, & non nominibus baptizandi sunt fideles, &c. pag. 764.
CONFIRM. Moraliter 1. Sacramenti Baptismi virtus. pag. 773 n. 11. 2. Quanta Baptismi gratia p. 774. n. 12
EPILOG. In Christo renati per Baptismum nativitatis pristinæ ex Adamo renuntiemus, deponamus veterem hominem cum actibus suis, carnis renuntiemus operibus. Vota in Baptismo facta frequenter renovemus, & secundùm ea vivamus. p. 1237.

DOMINICA II POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc. 14.

EXORD. IN hodierni Evangelii Parabolâ Homo quidam typicè Deum; *servus*, Christum Dominum designat; *Cœna magna*, Beatitudinem æternam, quæ post finem vitæ mortalis, tanquam diei, electis exhibenda est; *multi vocati*, Judæorum populum. &c. pag. 1089. Hujus & Parabolæ sensum egregiè Tertullianus & S. Augustinus explicant. p. 1090.
CONFIRM. Triplex excusatio invitatorum ad Cœnam mysticam pertinet ad triplex istud Concupiscentiæ Genus: *Omne quod est in mundo; Concupiscentia Carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* 1. Joan. 2. Primo, Concupiscentia Carnis, *Uxorem duxi.* pag. 1069. 2. Concupiscentia oculorum, *Quinque juga Boum emi.* ibid. 3. Superbia vitæ, *Villam emi.* pag. 1095. Ad resistendum Concupiscentiæ carnis considerandum 1. Voluptates sæculi porcorum esse cibos, 2. Concupiscentiæ oculorum, fallaciam divitiarum & honorum. p. 394. 3. Superbiæ vitæ, magnitudinem superborum fumo & somno similem p. 620. & 621.
EPILOG. Deus nos invitat ad delicias gloriæ suæ, ad ubertatem domûs suæ, ad æternam sui fruitionem. Venite ad Cœnam, *quia jam parata sunt omnia.* Toto igitur fidei, spei, & charitatis fervore ad cœlestem illam Cœnam properemus.

DOMINICA III. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente. Luc. 15.

EXORD. SAlvator noster Christus Jesus (uti Sacer Evangelista hodie commemorat) quærit peccatores pia sollicitudine: invenit eum exultatione: portat misericordissimâ compassione: recipit paternâ charitate: Quod & Christus ostendit tribus parabolis, ut Pharisæorum superbiam refellat, murmurantium, quòd peccatores ad colloquium & familiaritatem reciperet. p. 1098.
CONFIRM. Prima Parabola ovis perditæ, & à Pastore inventæ, moraliter explicata à Tertulliano & S. Petro Chrysologo pag. 1101. & 1102. Altera, Drachmæ perditæ, & inventæ, quæ & moraliter explicatur p. 1102. & 1103. Tertia Parabola filii prodigi, quâ Dei misericordia ergà peccatores commendatur, & fiducia nostra ad veniam, per pœnitentiam excitatur. p. 1104. 1105. & seq.
EPILOG. Convertere ergo, peccator, ad Dominum Deum tuum, & persevera, si vis ipsi & Angelis creare gaudium: hocque compensabitur tibi gaudio infinito in cœlis.

DOMINICA IV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Luc. 5.

EXORD. HOmo natus ad laborem, sicut avis ad volatum. Laborant boni & mali in hoc mundo, sed animo & sorte dispari. Boni in Luce fidei: Mali in tenebris infidelitatis, errorum & peccatorum. Boni cum gaudio: Mali cum mærore & molestia. Boni fructuosè: Mali sterliter & inaniter.
CONFIRM. Laborandum ergo ut aliquando beati sumus, sed ne sit inanis labor noster. 1. Debemus laborare in Luce fidei: *Per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* p. 989. & 290. & 191. 2. In præsentia & verbo Christi: *In verbo tuo laxabo rete.* p. 393. & 394.
EPILOG. Denique conclude cum S. Augustino explicans S. Petri verba: *Exi à me, quia homo peccator sum.* pag. 989. &c.

DOMINICA V. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum. Matth. 5.

EXORD. QUamvis Pharisæi viderentur mandata Legis exactè observare, id tamen non tàm virtutis amore fecerunt, quàm ob humanum respectum, ut laudes externas venarentur. Sed quia justitia nostra perfectior esse debet, idcirco & observatio mandatorum accuratior à nobis requiritur, *plus quam Pharisæorum*, alioquin *non intrabitis in Regnum Cœlorum.*
CONFIRM. Moraliter 1. Justitiæ Christianæ & Pharisaicæ discrimen. pag. 115. 116. 2. Justitiam in humilitate & pœnitentia esse positam. pag. 48. n. 5. & seq.

Vera

EPILOG. Vera autem justitia est observantia mandatorum Dei per charitatem. In viâ mandatorum Dei semper incedere & proficere, numquam stare & quiescere debemus, quamdiu in hac via sumus. &c. p. 916.

DOMINICA VI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via. Marc. 8.

EXORD. SAcer Evangelista miraculum multiplicationis septem panum, à Christo patratum, misericordiâ commoto erga turbam, qui relictis oppidis suis, illum per desertum sequebantur ut verbum ejus audirent, hodie demonstrat. E quo miraculo Dei providentia egregiè colligitur,

CONFIRM. 1. Dei providentiâ nobis omnia subministrari, p. 139. & 140. 2. Quomodo illi confidendum, p. 160. & seq. & pag. 1074.

EPILOG. Sollicitudinem omnem, quia à Deo abducit, prohibet Dominus: In eum solummodo curas vestras jactate, & ipse vos enutriet. *Verumtamen quærite primum Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

DOMINICA VII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Attendite à falsis Prophetis. Matth. 7.

EXORD. IN hodierno Evangelio nobis Christus detegit triplicem radicem illusionum, contra quas & nos triplici modo munire voluit, ne à viâ salutis averteremur, ac in viam perditionis deduceremur.

CONFIRM. Contra primam illusionem nos munit, jubendo, ut à falsis Prophetis nos caveamus, nec illorum nos committamus directioni. *Attendite à falsis Prophetis.* p. 184. & 185. Contra secundam nos munit, docendo, erroneam esse præsumptionem de fide bonis operibus destitutâ, quasi sufficiat illa ad salutem. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in Regnum Cœlorum.* p. 188. Contra tertiam nos munit, docendo, voluntatem nostram Dei voluntati conformandam esse, ut ad æternam beatitudinem perveniamus. *Sed qui facit voluntatem Patris mei.* &c. p. 715. n. 21.

EPILOG. Conclude cum S. Ambrosio pag. 189.

DOMINICA VIII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Luc. 16.

EXORD. QUoniam igitur Evangelica Parabola, quam hodie nobis proponit Ecclesia, ad Eleemosynæ necessitatem & utilitatem docendam & persuadendam tota collineat.

CONFIRM. Propone 1. Divitibus obligationem eleëmosynam erogandi divino præcepto impositam esse, pag. 116. & 117. 2. Magnas utilitates & fructus ex eleemosynis in eos redundantes. p. 117. n. 9. & seq.

EPILOG. Dei sunt quæcumque possidemus. Horum nobis usus dumtaxat permissus est, dispensatio credita, &c. *Nihil ô homo, tuum est. Servus es, tuaque omnia Domini sunt.* Ergo secundùm Domini Legem, ac mandata opes tuas, immò opes ejus dispensa, da esurienti, tege nudum, cura malè affectum, ne egenum ac in triviis projectum neglexeris. pag. 1121.

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Domus mea, domus orationis vocabitur. Luc. 19.

EXORD. CHristus Salvator noster Civitatem Jerusalem postquam deploravit, Templum ingressus, expulit ex illo ementes ac vendentes, significans Templum Domum orationis esse. Quare demonstretur

CONFIRM. 1. Profanatio & violatio multiplex Templi Dei, p. 583. & 584. 2. Reverentia Templis debita. *ibid.* & p. 1227.

EPILOG. Templum Dei quoque omnes & singuli sumus, quotquot sumus in Christo baprizati. Templi hujus & ædificii spiritalis lapides charitate compaginantur & connectuntur. &c. pag. 641. n. 3.

DOMINICA X. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Luc. 18.

EXORD. IN hodierni Evangelii Parabola videmus superbiam & ostentationem in Pharisæo damnatam: Humilitatem in Publicano commendatam. Pharisæus magnâ arrogantiâ virtutes suas deprædicabat: *Non sum sicut cæteri homines.* Econtra Publicanus de longinquo stabat, pectus suum percutiens, dicebat: *Deus propitius esto mihi peccatori.* p. 1143. Quam sententiam dedit Dominus justus judex. Humiliat superbum, exaltat humilem. *Dico vobis, Descendit hic justificatus in domum suum ab illo: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* pag. 1144.

CONFIRM. Moraliter 1. Quam grave peccatum superbia, p. 931. 2. Necessitatem humilitatis ad æternam salutem. p. 333. & 565. n. 9.

EPILOG. Cave homo Christiane superbiam, miseriam tuam agnosce, ut Dei misericordiam impetres. Peccata tua agnosce, ut tibi Deus ignoscat. Humilia te in omnibus, ut preces tuæ gratæ sint, quia Oratio humiliantis se, nubes penetrabit. p. 1144.

DOMINICA XI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Adducunt ei surdum & mutum. Marc. 7.

EXORD. NArrat S. Evangelista Salvatore à finibus Tyri & Sidonis egresso, oblatum ei à quibusdam surdum & mutum. Sed diversa est hæc historia, nam Matthæus & Lucas asserunt quod ille mutus à Dæmonio vexaretur. pag. 822. Surdus ille & mutus peccatoris typus est, obturatas habet aures, ne doctrinam salutis, sive per ministros, sive per se ipsum, ad cor ejus loquentis, audiat, & percipiat. p. 824.

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo dœmon linguam peccatoris ligat, ne peccata sua confiteatur, pag. 252. & 253. 2. Quomodo curandus, pag. 825.

EPILOG. Orantibus, gementibus, & pœnitentibus merita sua Jesus applicabit; aperientur in nobis aures interioris hominis gratiâ ejus operante, solvetur lingua nostra in Dei Laudes, gratiæ Christi vim & admirabitur & prædicabit.

DOMINICA XII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Luc. 10.

EXORD. DIlectio proximi Legis naturæ præceptum est, in Lege Mosaica renovatum, in Lege tandem Evangelica à Christo magis explicatum: Hoc post primum & maximum de dilectione Dei mandatum Summa legis est.

CONFIRM. Timeo ne ignoretis quis sit proximus, quod ignorabat Legisperitus ille, qui Christo quæstionem proposuit, tentans illum: *Quis est meus proximus.* Quod vobis demonstrabo 1. Quis sit proximus, & quæ regula secundùm quam Proximi dilectio mensuranda est. pag. 596. n. 10. & pag 604. n. 15. 2. Quæ sint officia dilectionis proximo debita secundùm Legem. pag. 605. & 606. 3. Quod sit exemplar, cui nos in exhibendis hujus dilectionis officiis, conformare debemus pag. 1379.

EPILOG. Christum imitemur, & sicut ille misericordiam suam in nos exercuit, ita misericordiam in proximos exerceamus. pag. 1049.

DOMINICA XIII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Occurrerunt ei decem viri leprosi, &c. Luc. 17.

EXORD. QUàm fœda, quàm horrenda sit mortalis peccati lepra & quàm difficilis ejus curatio, solo fidei lumine cognosci potest. Lepræ macula in peccati pœnam aliquoties à Deo vindice inflicta, ut illius fœditate significaretur hominibus peccatum incomparabiliter fœdius esse. Maria soror Moysis leprâ percussa est ob peccatum murmurationis & invidiæ contra fratrem suum Dei amicum. Jam medium carnis ejus devoratum erat à lepra, cùm Moyses pro ea Deum oravit. pag. 199. & 200.

CONFIRM. Hinc ex lepræ malignitate proponere ſtatui. 1. Quam enormis ſit peccati lepra, pag. 216. n. 20. 2. Quomodo curanda, p. 202. 203. & p. 1134.

EPILOG. Mundati autem & liberati à peccati lepra, enarrare & prædicare debemus laudes & gloriam Salvatoris, & medici animarum noſtrarum Jeſu Chriſti in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipſum.*

DOMINICA XIV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Nemo poteſt duobus Dominis ſervire.... Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. Matth. 6.

EXORD. CHriſtus in hodierni Evangelii Textu cupiditatem expugnat, charitatem ubique commendat. Damnat cupiditatem, his verbis: *Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ*, pag. 139. Charitatem commendat hâc ſententiâ, *Quærite primùm Regnum Dei, & juſtitiam ejus*, pag. 141. n. 25.

CONFIRM. Cùm ergo Salvator nos doceat terrena deſpicere & ſpiritalibus adhærere bonis, demonſtrabimus 1. Temporales perituraſque divitias eſſe contemnendas, pag. 158. n. 18. & ſeq. 2. Æternaſque verò divitias diligendas & quærendas, pag. 216.

EPILOG. A rerum temporalium ſollicitudine facilis in avaritiam lapſus eſt. Vitanda igitur ſollicitudo, ut avaritia omnis caveatur, &c. pag. 1074. n. 22.

DOMINICA XV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Ecce Defunctus efferebatur. Luc. 7.

EXORD. EVangelium hodiernum proponit nobis Adoleſcentem defunctum, qui & à Chriſto quidem excitandus efferebatur: pag. 1008. & 1009. Sed noſtrum eſt ſatagere, ut defungamur non morte impiorum, de qua Propheta David: *Mors peccatorum peſſima*, ſed morte Juſtorum: *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus*, pag. 1026.

CONFIRM. Ut ergo dignâ ad mortem præparatione peſſimam peccatorum mortem evitemus, oſtendemus 1. Quid ſit mors impii, p. 866. n. 5. & 867. & 868. 2. Quid bona mors, 1350. n. 11. & quibus operibus comparatur, pag. 678.

EPILOG. Conclude cum S. Aug. Timenda non mors corporis, ſed mors animæ.... Habes quid agas ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam, vita tua Deus eſt, via tua Chriſtus eſt, vita tua Spiritus ſanctus eſt, &c. pag. 1069. & 1070.

DOMINICA XVI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Si licet Sabbato curare? Luc. 14.

EXORD. PRæceptum de ſanctificatione ſabbati hodierni Evangelii occaſione explicare ſtatui, cùm Chriſtus illud Legiſperitis & Phariſæis explanare dignatus ſit, pag. 1087.

CONFIRM. Quod & fusè exponitur, pag. 352. 353. 354. & pag. 356.

EPILOG. Benedictionibus ſpiritalibus illi ſoli cumulantur, qui voluntatem ſuam Dominicis Feſtiſque diebus non faciunt, & in viis pravis non ambulant, ſed in viis mandatorum Dei, & faciunt voluntatem ejus, quæ eſt eorum ſanctificatio, &c. pag. 997. n. 2.

DOMINICA XVII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Matth. 22.

EXORD. HIſtoriam Evangelicam hujus Dominicæ ad longum explicatam, vide pag. 596. n. 9. In qua nobis exhibetur maximum & primum mandatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

CONFIRM. 1. Amor Dei omnibus affectibus noſtris dominari debet, pag. 293. n. 21. & pag. 294. 2. Omnia noſtra opera in Dei Amore & proximi poſita eſſe debent, pag. 604. & 605.

EPILOG. Diligamus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. Amor itaque Dei primum omnium ejus donorum eſt. Amorem amori rependamus, & ſi Deum diligimus, nihil nos de noſtro retribuere agnoſcamus, ſed de donis ejus ac datis, pag. 1416.

DOMINICA XVIII. POST PENTECOSTEN

THEMA.

Confide Fili, remittuntur tibi peccata tua. Matth. 9.

EXORD. EVangelium hodiernæ Dominicæ nobis proponit Paralyticum in lecto jacentem, qui & peccatoris figura eſt, ad omne opus bonum ac ſupernaturale invalidi. Solus Chriſtus illum ſanare poteſt. Offertur illi & commendatur per Eccleſiæ fidem & præces. *Ecce offerebant ei paralyticum* p. 227. n. 1. & p. 228.

CONFIRM. De remiſſione peccatorum tria credenda ſunt. 1. Quod Peccatorum remiſſio ſola Deo propria ſit, p. 229. & 1320. & 1321. 2. Quod non alibi quàm in ſolo gremio Eccleſiæ Catholicæ peccata dimittantur verè converſis. p. 231. & 476. 3. Quod Remiſſio peccatorum converſis poſſit concedi. p. 232.

EPILOG. Conclude proponendo verè Converſionis ſigna: 1. Dei mandatis fideliter & promptè obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias deſtruere & abolere. 3. Vitare ſocietates, quæ ad peccatum inducere poſſunt. 4. Deo gratias agere, omniaque opera noſtra ad ejus gloriam referre, p. 991.

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Simile factum eſt Regnum Cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias Filio ſuo. Matth. 22.

EXORD. PEr hodiernam Parabolam, tria Chriſtus Dominus intelligit, 1. Judæorum ad nuptias cœleſtes vocationem, ac duritiam cordis eorum, quia venire noluerunt: Secundum, vocationem infidelium: Tertium, vocationem fidelium, p. 590. & 591.

CONFIRM. Moraliter 1. Quinam ad nuptias vocati ſunt, & quibus paratæ, p. 598. & 599. 2. Quæ noſtra debet eſſe veſtis nuptialis, p. 599. & 600.

EPILOG. Multi vocati, ſperate. Pauci electi, timete ne ex infelici illo numero ſitis, quòd culpâ ſanè veſtrâ continget. Præparate vos ad nuptias Agni, veſtem nuptialem ſemper habere curate. *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis*, &c. 2. Petri 1. ℣. 10. & 11.

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Joan. 4.

EXORD. CHriſtus Salvator noſter in hodierno Evangelio increpat Regulum, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Chriſti temporibus & locis circumſcriptam putabat: ne cum ipſo audiamus: *Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis.* p. 1258.

CONFIRM. Oſtendam 1. Quomodo voluntas noſtra divinæ voluntati committenda. p. 873. & 874. 2. Quod nullum ſacrificium Deo acceptius ſit ſacrificio propriæ voluntatis. p. 1174. & 545.

EPILOG. Ad Chriſtum Jeſum accedamus, illique ſupplicemus humiliter cum Regulo Capharnaitano, non ſolùm ut ſanet ægritudines Corporis noſtri, ſed imprimis ut infirmitates animæ noſtræ incipientis mori, & in ſummo ſalutis periculo conſtitutæ, ſanare dignetur, &c. p. 1258. n. 46.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Omne debitum dimiſi tibi.... Nonnè ergo oportuit & te miſereri Conſervi tui, &c. Matth. 18.

EXORD. HOdiernum Evangelium litteraliter explicatur, p. 507. & 508.

CONFIRM. Ad debita Conſervis & proximis noſtris dimittenda, nos excitare debet, 1. Exemplum Dei debita nobis miſericorditer condonantis, p. 522. Secundo, Indignatio Domini & pœnæ immiſericordibus paratæ. p. 523. & 524.

EPILOG. Efficiamur ſimiles Deo per miſericordiam, & *omnia quæ vultis ut faciant vobis homines hoc facite illis.* Hoc præcepto omnia Charitatis officia continentur, quod & egregiè à S. Gregorio M. explicatur. p. 179. n. 6.

INDEX CONCIONATORIUS.

DOMINICA XXII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Matth. 22.

EXORD. PRæcipua duo homines officia Christus in hodierno Evangelio docet, scilicet, 1. Quid Regi, 2. Quid Deo debeant, Regibus debita officia & tributa debentur: Deo nos ipsos debemus.

CONFIRM. Quod & moraliter explicandum. pag. 602. n. 9. & 1157. 855. & 857.

EPILOG. Prælatis & Pastoribus animarum, nec non Regibus pietatis & obedientiæ officia debemus. p. 452. sed Deus ex toto corde diligendus est, &c. p. 860.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTSN.

THEMA.

Domine, filia mea modo defuncta est. Matth. 9.

EXORD. TRes mortuos à Christo suscitatos, clarè sancta commemorant Evangelia; Lazari triduo sepulti, D. Joannes cap. 11. Filii unici viduæ propè civitatem Naïm Lucas 7. & Puellæ Jairi Principis hodiernus Evangelista Matthæus.

Per tres autem hos mortuos tria peccatorum genera intel- CONFIRM.
ligiuntur. Cordis scilicet, oris, & operis. p. 242, 1. In filia Jairi resuscitata. p. 248. & 249. 2. in filio viduæ propè Naïm. p. 1008. & 1009. Tertio in Lazaro jam fœtenti. pag. 1351. 1353. & 1354.

Ut animæ nostræ resurrectionem impetremus, ad Deum EPILOG.
per fidem accedere oportet, illi miseriam & animæ mortuæ statum ferventi sollicitudine exponere, cum fiducia in Dei bonitate, & in virtute SS. Humanitatis, passionis & mortis Domini ipsi supplicare, ut animam ipsius spiritu, quo vivebat, destitutam, ejusdem spiritûs novâ effussione vivificet, c. & p. 224.

DOMINICA XXIV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Tunc plangent omnes tribus terræ. Matth. 24.

ANalogia excidii Templi Jerosolymitani, & mundi. EXORD.
pag. 628. 629. &c.

Moraliter: 1. Hoc templum homo Christianus est in corpore CONFIRM.
& anima. pag. 641. Secundò, Quomodo destruendum in peccatoribus. pag. 626. &c. Tertio, Quomodo exscindendum in reprobis. pag. 630. 640. 641. &c.

Diligenter ego hoc templum nunc custodiendum obedien- EPILOG.
tia mandatorum Dei, fuga peccati, & exercitio virtutum, & si alicubi ruinosum fiat, reparandum illico Sacramento Pœnitentiæ.

INDEX CONCIONATORIUS,

IN PRÆCIPUA FESTA TOTIUS ANNI.

IN FESTO S. ANDREÆ APOSTOLI.

THEMA.

Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum Matth. 4.

EXORD. CHristum Piscatores ad Apostolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt. pag. 16. n. 18.

CONFIRM. Ex Apostolorum vocatione propone 1. Quinam vocantur, & quomodo nos Deus vocat. 1097. 2. Sine cunctatione parendum Christo nos interius vocanti, pag. 69. & pag. 212.

EPILOG. Igitur sequamur & nos Christum, peccata vitando, opera bona faciendo.

IN FESTO IMMACULATÆ CONCEPTIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

THEMA.

De qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. Matth. 1.

EXORD. OMnes beatissimæ Virginis Mariæ laudes hoc uno continentur elogio, *De qua natus est Jesus.* Vetus Orator Philippo Macedoni adulatus dixit: Sufficiat tibi filium habuisse *Alexandrum.* Beatæ Mariæ Virginis, citra adulationem, dicimus: *Sufficit tibi filium habuisse Jesum.* Vide pag. 11. & 12.

CONFIRM. Ostende Mariam Virginem fuisse perpetuam pag. 12. n. 17. & 18. & liberam à maledictio ne Evæ. pag. 940.

EPILOG. Vivamus semper & operemur tanquam Deum præsentem cogitantes. Beatæ Mariæ Matris Dei, ante partum, in partu, & post partum Virginis, castitatem æmulemur. p. 15.

IN FESTO S. THOMÆ APOSTOLI.

THEMA.

Beati, qui non viderunt & crediderunt. Joann. 20.

EXORD. THomas, unus ex Collegio Apostolico, quod primum fuit duodecimvirûm aberat cùm Jesus sociis se conspicuum præbuit. *Dixerunt ergo & alii Discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum: & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Pertinax certè incredulitas Thomæ &c. pag. 1448. Sed hanc Thomæ incredulitatem permisit Christus, ut Ecclesiæ fidem confirmaret &c. pag. 1455.

Hujus fidei per Christum tam feliciter restitutæ occasione CONFIRM.
dicatur. 1. Fidem & cognitionem mysteriorum, gratuitum Dei donum esse, pag. 397. n. 10. & seq. Secundò nostram esse felicitatem, qui Christum in carne non vidimus, & tamen Evangelio credidimus, &c. pag. 1456. n. 29.

Pro quibus laudemus Dominum vitâ & linguâ, corde & EPILOG.
ore, vocibus & moribus. Concordent prius in nobis ipsis lingua cum vita, os cum conscientia. Concordent voces cum moribus, ne fortè bonæ voces testimonium dicant contra malos mores.

IN FESTO NATIVITATIS. DOMINI.

THEMA.

Exiit Edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Luc. 2.

IN hujus Solemnitatis Evangelio divinum declaratur my- EXORD.
sterium, & divinæ dispensationi ac decretis nescius, servit Cæsar Augustus &c. pag. 949. Nam orbe peccato. nascitur Rex pacificus &c. pag. 950. in Civitate divino consilio Bethleem. *Ibid.*

Nativitatis Christi mysterium &c. moraliter exponatur CONFIRM.
pag. 951. 952. & seq.

Admiremur divitias bonitatis Christi Jesu, qui se nascens EPILOG.
dedit nobis socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium. &c. *Ibid.*

IN FESTO S. STEPHANI PROTO-MARTYRIS.

THEMA.

Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Matth. 23.

AD normam S. Stephani qui pro se lapidantibus Deum EXORD.
precatus est, præponatur

1. Præceptum de dilectione inimicorum. pag. 99. n. 39. & CONFIRM.
seq. 2. Quàm pauci sint inter Christianos qui per hunc

gradum ad Beatitudinem pervenire velint. pag. 107. n. 9. EPILOG.
Non ſolum verbo, ſed exemplo nos ad maledicta ſuſtinenda, & calumnias æquo & læto animo tolerandas Chriſtus informaverit. &c. pag. 109. n. 10.

IN FESTO S. JOANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

THEMA.

Converſus Petrus vidit illum Diſcipulum quem diligebat Jeſus. Joann. 21.

EXORD. INter prærogativas, quibus S. Joannis inter alios Apoſtolos excelluit, fuit virginalis ejus caſtitas, quæ etiam cauſa fuit, cum magis à Chriſto fuiſſe dilectum, quæ dilectio aditum illi patefecit in ſinum Jeſu. pag. 378.
CONFIRM. Quâ de cauſa hic agendum de munditia cordis. pag. 75. & 76. & 106. n. 7.
EPILOG. Nemo igitur in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis magiſque mundandus, quæ Emundatio perficitur verbo veritatis, Sacrificio contriti cordis, Eleëmoſynis, ac charitate. &c. pag. 1398.

IN FESTO CIRCUMCISIONIS DOMINI.

THEMA.

Impleti ſunt dies octo, ut circumcideretur Puer. Luc. 2.

EXORD. HOdierni Evangelii litteram fuſiùs exponit S. Epiphanius. pag. 942.
CONFIRM. Agatur, vel de utilitate Circumciſionis ſpiritualis, vide verbum *Circumciſio*, in Indice rerum & verborum, vel de SS. Nomine JESU, pag. 13. & 14.
EPILOG. Poſſes concludere per verba S. Leonis magni. pag. 16.

IN FESTO EPIPHANIÆ DOMINI.

THEMA.

Vidimus enim ſtellam ejus in oriente. Matth. 2.

EXORD. EX SS. Patribus Evangelii Littera proponitur. pag. 17 & 18 Agnoſcamus in magis Adoratoribus Chriſti vocationis noſtræ fideique primitias. pag. 29.
CONFIRM. 1. Divinæ gratiæ nos vocantis Ductum fideliter & obedienter ſequamur. pag. 30. 2. Magorum Devotionem imitemur, pag. 31.
EPILOG. Regem, Sacerdotem, & pro nobis mortuum Chriſti agnoſcentes & laudantes, tanquam in auro, & thure, & myrrha, novam viam carpamus, non quà venimus, redeamus. pag. 32.

IN FESTO PURIFICATIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

THEMA.

Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus. Luc. 2.

EXORD. SEnſus Litteralis Evangelii hujus ad longum explicatur. pag. 942. n. 22. & 23. Deipara Virgo primum templum eſt & Altare, in quo ſe æterno Patri Chriſtus obtulit, ipſe Sacerdos & victima, pag. 956.
CONFIRM. 1. Quomodo nos pœnitentiâ humili Chriſtum dignè offeremus. pag. 956. 2. Fide, ſpe, & Charitate Chriſto occurramus, ut Juſtus Simeon, pag. 957. n. 25. &c.
EPILOG. In Reſurrectionem multorum poſitus eſt; in hoc enim à Deo miſſus, ut multi in eum credant, & qui crediderunt, ſalvi fiant. &c. pag. 959.

IN FESTO S. MATHIÆ APOSTOLI.

THEMA.

Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Matth. 11.

EXORD. IN Hodierni Feſti Evangelio Chriſtus malignos repellit, laborantes vocat. His ait, *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem*: Iſtis verò, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis.* &c. pag. 330.
CONFIRM. Hac de cauſa proponantur S. Auguſt. verba, & oſtendatur 1. Quos laborantes Deus vocat, pag. 331. 2. Humilitatis vim & efficaciam 353. 3. Quomodo leve Chriſti Jugum. pag. 334. & 335.
Conclude, cum D. Auguſtino, explicans, quæ ſarcina nos premit & aggravat, & Chriſti ſarcina, quæ nos ſublevat. &c. pag. 335. EPILOG.

IN FESTO S. JOSEPHI.

THEMA.

Joſeph autem vir ejus, cùm eſſet juſtus. Matth. 1.

SAnctus Joſephus juſtus erat, id eſt omni virtutum genere ornatus, pag. 12. n. 19. Ideoque omni fidelium veneratione digniſſimus, EXORD.
1. Quia Sponſus Mariæ caſtiſſimus, pag. 11. 2. Quia Pater Chriſti mente, non carne, pag. 10. CONFIRM.
Obedientiam & æquanimitatem S. Joſephi in proſperis & adverſis imitari debent Chriſtiani, &c. pag. 33. n. 16. EPILOG.

IN FESTO ANNUNTIATIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

THEMA.

Ave, gratiâ plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Luc. 1.

MAlus Angelus noſtræ perditionis Auctor fuit, colloquendo cum Eva: Sanctus Angelus Gabriel noſtræ reparationis nuntius fuit, colloquendo cum Virgine Maria, &c. pag. 919. n. 26. EXORD.
Moraliter oſtenditur 1. Plenitudo gratiæ in Maria, pag. 920 2. Quare benedicta in mulieribus vocata, pag. 921. & ſeq. CONFIRM.
Imitemur B. Virginis Mariæ humilitatem, ejus modeſtiam, prudentiam, ac fortitudinem, p. 992. EPILOG.

IN FESTO SS. PHILIPPI ET JACOBI.

THEMA.

In Domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Joan. 14.

QUia Chriſtus Salvator noſter Diſcipulis ſuis dixerat: *Quò ego vado, vos non poteſtis venire*; & Petro, *Non potes me ſequi modò, ſequeris autem poſtea*, metuebant, ne ipſi Regno Cœlorum excluderentur, &c. pag. 1381. n. 2. 3. 4. Moraliter proponatur EXORD.
1. Quomodo Chriſtus meritis ſuis nobis Cœlum mercatus eſt, pag. 1386. 2. Quâ viâ ad Deum tendere debeamus. pag. 1387. CONFIRM.
Deus totum hominis, *qui replet in bonis deſiderium noſtrum.* Præter illum, qui ſolus verum, ſummumque bonum eſt, nihil deſiderandum, &c. pag. 1388. EPILOG.

IN FESTO INVENTIONIS S. CRUCIS.

THEMA.

Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. Joann. 3.

NE autem incredibilis videatur Paſſio & mors Filii Dei, mundique redemptio per myſterium Crucis ejus, utitur Chriſtus Scripturis, quâ Nicodemus quaſi manu duci poſſit ad credendum myſterium per eam adumbratum. &c. Vide pag. 1232. n. 14. 15. EXORD.
Hac de cauſa demonſtrentur 1. Rationes quare Chriſtus id mortis genus in Cruce elegerit p. 750. 2. Quare medius inter duos Latrones crucifigi voluerit. p. 752. CONFIRM.
Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequaminis veſtigia ejus. Non ut mortuos ſuſcitemus, ſupra mare pedibus ambulemus, ſed ut ſimus mites & humiles corde, & non ſolum amicos, ſed etiam inimicos diligamus, pag. 1241. EPILOG.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

THEMA.

Aſſumptus eſt in Cœlum, & ſedet à dexteris Dei, Marc. 16.

CHriſtus Dominus poſt reportatam de morte inferno, & dæmone victoriam, triumphabundus in Cœlum aſcendit, EXORD.
Demonſtretur 1. Quòd Chriſti in Cœlum aſſumptio, gloriæ ejus noſtræque ſalutis ſit conſummatio, pag. 889. 2. Quo- CONFIRM.

2. Quomodo & cor noſtrum cum illo aſcendere debeat. *Ibid.*

EPILOG. Theſaurus autem noſter in Cœlis eſt, Chriſtus Jeſus, &c. pag. 890.

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

THEMA.

Caro mea verè eſt cibus. Joan. 6.

EXORD. ADmirabilis Euchariſtiæ Sacramenti dignitas & excellentia, quæ uno verbo demonſtrari non poteſt, uti nec Dei ſumma perfectio, nec dignitas Chriſti pluribus nominibus à Scriptoribus ſacris exprimitur, pag. 1260. 1261. & ſeq. Reſtat tamen explicandum, quod ipſi Chriſtus Dominus tribuit in hodierno Evangelio.

CONFIRM. 1. Chriſtus Corpus & ſanguinem ſuum in Euchariſtia nobis donat, ut verum cibum & potum animarum noſtrarum, p. 708. 2. Ut ſymbolum & principium noſtræ cum ipſo conjunctionis, & mutuæ illius in nobis, ac noſtri in illo manſionis, p. 708. & 709. 3. Ut æternæ vitæ pignus p. 1284.

EPILOG. Paranda eſt Anima ad Chriſtum dignè excipiendum in ſacra Communione. Cor variis virtutibus ornatum eſſe debet, humilitate, chriſtianâ mortificatione, & paupertate ſpiritûs, &c. p. 872.

IN FESTO S. JOANNIS BAPTISTÆ.

THEMA.

Quis putas puer iſte erit. Luc. 1.

EXORD. EVangelium Feſti hodierni ad Litteram explicatur, pag. 912.

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo Eliſabeth fuerit Eccleſiæ typus. pag. 932. 2. Zacharias typus peccatoris pœnitentis, pag. 933. n. 64.

EPILOG. In Sanctorum Natali, præcipuè in Natali S. Joannis Baptiſtæ, gaudendum, *Sanctus enim non ſolum parentum gratia, ſed etiam ſalus eſt plurimorum*, ait S. Ambroſius. Gaudendum, non lætitia ſæculari, ſed gaudio ſpirituali. Gaudendum in Domino, non cum mundo. Vide ſequentia. pag. 917. Ad longum.

IN FESTO SS. PETRI ET PAULI APOSTOLORUM.

THEMA.

Quem dicunt homines eſſe filium hominis. Matth. 16.

EXORD. EVangelicam Hiſtoriam ad Litteram explicatam, pag. 464.

CONFIRM. Moraliter 1. Hominum ſuperbiam, jactantiamque Chriſtus verbis factiſque damnata p. 473. 2. In cognitione & amore Dei hominis Chriſtiani poſitam eſſe Beatitudinem, pag. 474.

EPILOG. Eliæ lingua *clavis cælorum* fuit: ſiquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit, & precibus iterum excitare potuit. Verùm longè major S. Petri quàm Eliæ potestas. Illi ſiquidem Chriſtus ipſe poteſtatem dedit aperiendi claudendique Cælum peccatoribus, ut ſpiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret vel ſuſpenderet &c. pag. 475. n. 12.

IN FESTO S. JACOBI APOSTOLI.

THEMA.

Neſcitis, quid petatis. Matth. 20.

EXORD. CUm Mater filiorum Zebedæi Chriſtum brevi moriturum, tertiâ die reſurrecturum, Regnique poſſeſſionem aditurum audiviſſet, pro filiis ſollicita cum illis Jeſum acceſſit, petens incrementum filiorum, &c. Quæ & explicant SS. Patres. pag. 555. & 556.

CONFIRM. Moraliter proponitur, 1. Ambitionis vilitas & quàm indecora. p. 564. & 565. 2. Viam humilitatis & Crucis eſſe ineundam, quam Chriſtus monſtravit. p. 566.

EPILOG. Conclude cum S. Bernardo: *Si gloriari oportet, forma tibi Sanctorum præfigitur, Apoſtolorum proponitur gloria, parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria Sanctorum?* &c. p. 567.

IN FESTO S. LAURENTII.

THEMA.

Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Joan. 12.

EXORD. GRano frumenti in hodierno Evangelio ſe comparat Chriſtus, quia niſi mortuus fuiſſet & ſanguine ſuo velut imbre cæleſti fœcunditatem tribuiſſet, ſterilis manſiſſet gentilitas, nec filios Dei parturiiſſet, p. 1359.

CONFIRM. Tria ſunt quæ Chriſtianum ad vitæ mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores & amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio Chriſtum Jeſum imitandi. p. 1366. 2. Spes præmii, ſcilicet ſocietatis ejus in regno, æternaque felicitate. *Ibid.* 3. Honor quo Pater æternus cumulabit eos, qui Filio ſuo fideliter ſervierint. *Ibid.*

EPILOG. Quicumque vitam ſuam & commoda temporalia præ Chriſto ac rebus divinis amat, perdet vitam æternam. Qui verò commoda temporalia ac vitam ipſam, ad normam S. Laurentii, minoris fecerit, vitam æternam in Cœlis poſſidebit.

IN FESTO ASSUMPTIONIS B. MARIÆ

THEMA.

Dic ergo illi, ut me adjuvet. Luc. 10.

EXORD. COnquerentem in Feſtivitatis hodiernæ Evangelio audivimus Martham, quòd ſoror Magdalena eam ſolam reliquerit in miniſterio: at nos jure potiori conqueri poſſumus, quod magna illa ſoror noſtra MARIA nos ſolos hodie reliquerit miniſtrare, ipſa in Cœlo ſedens ad Pedes Domini pro nobis ſupplicatura, ubi & anima ejus magnificat Dominum, & Spiritus ejus exultat in Deo ſalutari ſuo.

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo cum Maria ob collata in nos beneficia Deum magnificare debeamus. p. 927. 2. Quomodo & cum Maria Virgine, à nobis adoranda ſit ejus omnipotentia, ſanctitas, & miſericordia. pag. 929.

EPILOG. In filios nos recepit SS. Virgo Maria Teſtamento Jeſu Chriſti morientis. Illam cum fiducia invocemus & colamus ut matrem; ejuſque Filio placere ſtudeamus animæ corporiſque caſtimoniâ, ut & illi grati ſimus, & Beatitudinem conſequamur æternam.

IN FESTO S. BARTHOLOMÆI APOSTOLI.

THEMA.

Elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit. Luc. 6.

EXORD. MYſterio non caret duodenarius Apoſtolorum numerus. Chriſtus enim ſpiritale regnum conditurus Judaicæ Reipublicæ imaginem quodammodo expreſſit. Sicut enim Tribus duodecim, juxta numerum 12. Filiorum Iſraël, ita duodecim erant Apoſtoli. p. 258. & 273. Qui & duodenarius numerus per figuras Biblicas explicatur, *Ibid.*

CONFIRM Moraliter proponatur 1. Magnanimitas & fortitudo Apoſtolorum in perſecutionibus, p. 281. & 282. 2. Quàm longè abſint Chriſtiani ab Apoſtolorum imitatione, pag. 284.

EPILOG. Si Chriſti Diſcipuli eſſe velimus, ejus humilitatem, manſuetudinem & patientiam imitemur: doctrinam ejus diſcamus, & opere illam exerceamus. p. 285. n. 15.

IN FESTO NATIVITATIS B. V. MARIÆ.

THEMA.

Jacob autem genuit virum Mariæ, de qua natus eſt Jeſus. Matth. 1.

EXORD. BEatiſſimæ Virginis Mariæ Nativitatem ſummâ cum animi devotione ac gaudio celebrandam eſſe, hæc ſuadet ratio

CONFIRM. 1. Quia Mater Dei. p. 909. 2. Quia mediatrix hominum apud Chriſtum, p. 926. & 927.

EPILOG. In Beatæ Mariæ Virginis Matris miſericordiæ laudes nos in noſtris neceſſitatibus ſpiritualiter viſitantis, erumpamus, & gratias agamus Benedicto fructui Ventris ejus Chriſto Jeſu, qui per illam ceu aquæductum de Paradiſo exeuntem, aquam vivam gratiæ ſuæ in nos derivat, &c. pag. 927.

INDEX CONCIONATORIUS.

IN FESTO S. MATTHÆI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

THEMA.

Et surgens, secutus est eum. Matth. 9.

EXORD. HOdierni Evangelii Litteram ad longum, p. 220. n. 7. vel p. 791. n. 4. Inscrutabile est divinæ vocationis mysterium, quo Deus omnis generis & conditionis homines vocat, ne de illius misericordia quisquam desperet. p. 233. n. 8. Quapropter hic agatur de vera conversione peccatoris, quæ & tribus gradibus fieri potest.

CONFIRM. Primus est, extremæ suæ miseriæ consideratio, p. 1105. Secundus, propositum renuntiandi peccatis & illorum occasionibus. 1106. Tertius, odium & detestatio peccati ob amorem Dei. *Ibid.*

EPILOG. S. Matthæum sequamur, non Evangelium scribendo, sed Evangelica præcepta servando, qui mox ut vocantis Salvatoris audivit imperium, non cunctatus est, sed divitias sprevit, carnalium affectus abrupit, & post Christi vestigia lætus & impiger properavit, p. 235.

IN FESTO S. MICHAELIS ARCHANGELI.

THEMA.

Angeli eorum in Cœlis semper vident faciem Patris mei. Matth. 18.

EXORD. IN hodierno Evangelio Christus non se ipsum, sed parvulum, velut innocentiæ & humilitatis exemplar, proponit p. 508. demonstretur è S. Hilario, Clemente Alexand. & S. Leone

CONFIRM. 1. Quinam pro parvulis sint habendi, pag. 509. 2. Humilitatem gradum esse ad celsitudinem. 3. Quàm necessaria sit humilitas, ut participes simus Divinitatis, gratiæ & Beatitudinis Christi, p. 510.

EPILOG. Discamus à Christo Salvatore nostro, non solum humilitatem cognitionis, sed & humilitatem cordis. &c. p. 333.

IN FESTO SS. SIMONIS ET JUDÆ.

THEMA.

Hæc mando vobis, ut diligatis invicem. Joan. 15.

EXORD. MUtua ac fraterna in hodierno Evangelio mandatur ac præcipitur dilectio, quæ & Legis Christianæ plenitudo est, p. 1401. n. 12. Forma & Exemplar dilectionis, quâ nos mutuò prosequi debemus, est dilectio, quâ nos Christus dilexit, quam & S. Augustinus describit. *Ibid.*

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo Deus diligendus, p. 596. 2. Quomodo proximus. *Ibid.* & p. 597. 3. Quomodo inimicus, p. 126. & seq.

EPILOG. Deum imitare, qui pluit super bonos & malos, & solem suum oriri facit super justos & injustos. Hoc semper versemus animo, quod qui inimicum benedicit, se ipsum benedicit, & qui illi maledicit, in se ipsum maledicta detorquet: & qui pro inimico orat, pro se magis quàm pro illo orat, p. 130.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

THEMA.

Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Matth. 5.

EXORD. CUm hodiernum Evangelium de supernaBeatitudine repletum sit. Beatitudines octo Evangelicas in particulari Assignandæ

CONFIRM. 1 Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. p. 102. & 103. 2. Beati mites, &c. *Ibid.* 3. Beati qui lugent, &c. 104. 4. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, &c. p. 105. 5. Beati misericordes, &c. p. 106. 6. Beati mundo corde, &c. *Ibid.* 7. Beati pacifici, &c. p. 107. 8. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, &c. pag. 107. & 108.

EPILOG. Explica moraliter hæc verba: *Justi autem in vitam æternam* pag. 677. n. 10. & p. 678.

IN FESTO DEDICATIONIS ECCLESIÆ.

Vide Concionem Dominicæ 9. post Pentecosten.

ERRATA.

PAg. 86. *lin.* 1. Ligislator, *lege* Legislator. *Pag.* 162. *lin.* 4. desilerant, *lege* desiderant. *Pag.* 242. *lin.* 59. distitutam, *lege* destitutam. *Pag.* 555. *lin.* 43. Salomone, *lege* Salome. *Pag.* 921. *lin.* 71. apparatione, *lege* apparitione *Pag.* 1144. *lin.* 3. discendit, *lege* descendit.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Alexandre, Noël

Expositio litteralis et moralis S. Evangelii J. Chr. secundum quatuor Evangelistas

Trajectum ad Mosam 1703

2 Exeg. 14
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10326400-4